GALENI

1556

Galeni

2618/D/1
Vol. 1

A XVIII c
Vol. 1
Contains:
Isagogici libri
Extra ordinem classium
Ascripti... operii libri

55350

GALENI
OMNIA QVAE EXTANT IN LATINVM SERMONEM CONVERSA.

Quibus poſt ſummam antea adhibitam diligentiam multum nunc quoque ſplendoris acceſsit, quòd loca quàmplurima ex emendatorum exemplarium grecorum collatione et illuſtrata fuerint & caſtigata.

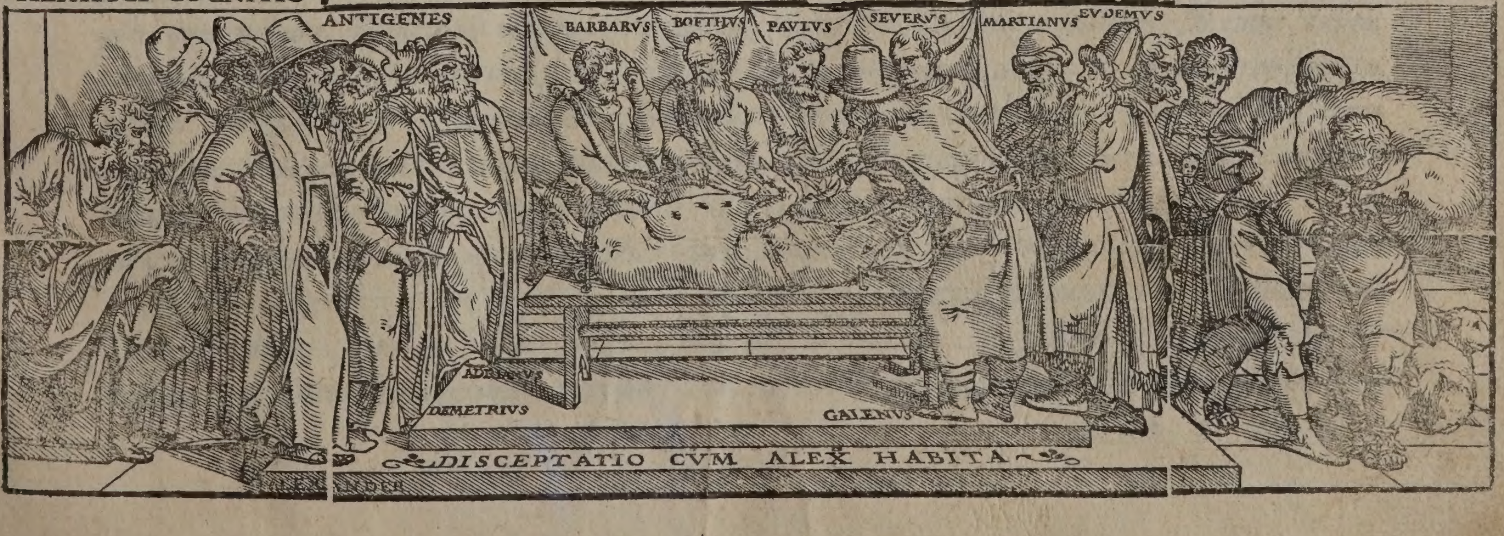
EX TERTIA IVNTARVM EDITIONE.

VENETIIS M D LVI.

WELLCOME
LIBRARY
INSTITUTE

IACOBVS ANTONIVS MARISCOTTVS FLORENTINVS PHYSICVS

MEDICINAE STVDIOSIS.

NON fuerit ab re Medicinæ ſtudioſi, ad quorum manus hæc Galeni opera forte venerint tertia ex editione Iuntarum, ſi illud vobis dixero, nunquid ea ab antea editis re aliqua differant, an ſint prorſus adſimilia, & nullis inſuper elaborata vigilijs. Sed impium mehercule fuerit, ſi, quæ facta fuere, cum illa primo, & ſecundo edita ſunt, cadere ob ſilentium è memoria patiar, neq; hoc loco q̃ breuiſsime vniuerſa enarrem, vt æternùm, ſi liceat, eorũ nomen celebretur, qui ſibi hac in re magnam gloriam præcipue peperere, æternùm gratia habeatur ab animis gratis in ſe collati in eadem ſummi beneficij. Galeni opera, ea, quæ temporum iniuria non perierant, nullam penè antea ſeruabant maieſtatem. Alia in tenebris abiecta iacebant. In latinum alia nondum erant verſa ſermonem, paucis tantummodo poſſeſſa græcis. Multa erant verſa, ſed ex ijs bona pars male verſa, & mendis deturpata innumeris, idq́; vel imperitia eorum, qui vertêre, vel etiam ꝙ male affecta nacti ſunt græca exemplaria. Nullũ deniq; aut paruum admodum ordinem, viri ſcripta adeo numeroſa habebãt. Verũ tantæ iniuriæ tã inſignis autoris impatiens è Iuntarum familia magni animi vir Lucas Antonius cum egregijs vnà liberis ſuis, (vt ſemper fuit illi indefeſſus animus de ſtudioſis oĩbus benemerendi) tũ vero miſerans Medicinæ ſtudioſorũ infœlicitatẽ cœpit de vendicando illo è tanto dedecore in ſuã dignitatem cogitare. Et, quanuis eſſet maxime arduũ opus, & maximi diſpendij, neque dum ob difficultatem tentatum vlli, promptiſsime tamen aggreſſus eſt diſperſas tàm illuſtris autoris reliquias, multis accitis in auxilium linguarũ peritia & omni ſcientia præſtantibus viris, vndiq; inquirere atq; in vnum colligere vniuerſas. Ad hoc præclarum facinus vocatus eſt primũ celebris ille medicus Ioannes Baptiſta Montanus Veronenſis, is, qui poſtea magna cum laude omniũ in florenti patauino gymnaſio medicã artem publice edocuit, quiq́; ante diem & acerbo nimis funere paucis abhinc annis magno cum ſtudioſorum luctu eſt abreptus. Vocatus item Iulius Martianus Rota egregius medicus: Medicus itẽ inſignis Ludouicus Beliſarius: Ioannes Bernardus Felicianus ſciẽtia linguisq́; apprime ornatus: Excellens itẽ medicus Auguſtinus Gadaldinus Mutinenſis, & multi alij honorati viri, quos longũ ſit recenſere hoc loco, et ſuperuacaueum, quando eorũ nominibus hoc volumen nitet vniuerſum. Ex his Ioannes Baptiſta Montanus incompoſitis Galeni operibus ex methodo compoſitiua ordinem dedit, ac, veluti peritus architectus, lapides ea ſerie direxit ad filũ, vt nõ fuerit illa hactenus immutata. Eiuſmodi ego ordinem hic fuſius referrem, ni proxime eſſet adiecta ipſius Montani epiſtola, in qua is non tantum ordinem deſcribit, ſed illius etiam cauſas ſubinde explicat. Alij vero alios Galeni libros tunc primũ è græcis latinos fecerunt. Alij latinos antea factos partim elegantius meliusq́; verterũt, partim cõferendo cũ græcis ab innumeris notis expurgarunt, concordi animo vniuerſi tãtis cœptis fauentes. Quot vbiq; gentium exploratæ bibliothecæ, quot verſata, annoſa, calamo exarata, græca exemplaria? Quãtum eſt vigilatũ, quot ſuſcepti labores, quanti facti ſumptus? Tantæ molis fuit tã rari, nec ſatis vnquã laudati viri veluti ruinas reſarcire, & è mille infœliciũ tẽporum detrimentis ad ſuã, quãtum fas fuit, integritatem reuocare. Sed inter oẽs magnã oneris partem Auguſtinus Gadaldinus ſuſtinuit. Ille enim ſumma vigilantia oĩbus penè Galeni operibus præfuit imprimendis, vbi conferendo, caſtigando, atq; illuſtrando nullis incõmodis vnquã laboribusq́; pepercit. Sic vero nũc libet cõparare, nec vana ẽt cõparatio fuerit, veluti Princeps aliquis, Lucas Antonius Iunta conduxit exercitũ, Galeni oẽs, qui extabant, libros. Illum Montanus, veluti peritus quiſpiã militaris artis, in ſeptem Claſſes diduxit, partes ſcilicet, quæ artem medicã in primis edocerent: Quas præire iuſsit agmen Introductoriorũ librorum, belli veluti præludia: à tergo vero manũ hærere Extra ordinem librorũ, veluti ſubſidia: ſequi tandem longius, veluti impedimenta, cateruã Spuriorum. Tum docti alij viri, veluti electi duces, ſuã quisq; phalanga, inſtruxere. Atq; ita tandem impreſſa ſunt Galeni opera, et veluti diſperſa membra in vnum tãtum corpus tunc primum redacta ſunt, primaq́; è Iuntarum

editione prodiere. *Interea vero, cũ in ipſo medio primæ editionis labore Lucas Antonius longæuus factus ad ſuperos conceſsiſſet, & illius filij Thomas, et Ioannes Maria Iuntæ, ſumma iuncti beneuolentia fratres, hæredes nõ tãtum nominis & fortunarum, verum etiam virtutis, ſtudijq; erga literatos omnes, inchoatum iam opus abſoluiſſent, & editus Galenus à Medicinæ ſtudioſis magna eſſet auiditate receptus, ad alteram ſe cõuertêre editionem. Hìc vero nouati ſumptus ſunt, nouati labores, &, quicquid vllo modo potuit, adhibitũ diligentiæ, ac nauatum operæ eſt. Rurſus vocati adiutores, græcaq; verſata ſunt antiqua volumina plurima. Hinc aliquot inuenti autoris libri, qui in latinum verſi ſermonem reliquo operi adiecti ſunt. In linguam rurſus aliquot meliorem tranſlati. Reliqui à varijs excellentibus viris caſtigati. Quinetiam, continua volumina quæ adhuc erant, ob legentium commodum ab Ioanne Baptiſta Suſio aptiſsime in capita diſſecta ſunt. His tandem additamentis acceſsit quoq; à præſtanti medico Antonio Muſa Braſauolo Ferrarienſi contextus index, adeo copioſus, vt uix putẽ alium poſſe confieri copioſiorem. Atq; ita quidem aucta & exornata Galeni opera, è ſecunda editione ſunt diuulgata.* *Cum vero illa maiori auiditate, q̃ primo edita, ob ſuam præſtantiam medicæ artis ſtudioſi arripuiſſent, tertiam editionem Iuntæ aggreſsi ſunt, quæ quidem quantum ſuperiores antecellat, id iam vobis ſummatim hoc loco referetur. Enimuero, cum illud ſtudioſe agerent, vt illa adaucta adhuc magis, & exornata prodirent, nihil primo videbatur poſſe præſtari. Sed nihil non poteſt hominum ſolertia in melius promouere. En rurſus hîc non inſtrenue laboratum. Nam, licet non potuerint ea libris recenter inuentis adaugere, quod illi in primis optabant, ſeduloq; ſtudebant, pauca tamen quædam ab excellente Ioanne Baptiſta Raſario accepta, quæ libellum de conſuetudine, ſecunda in claſſe poſitum compleant, addidere: itemq; ſcholia quædam ab Auguſtino Gadaldino tradita, ſuper illo ſecundi Epidemiorum textu, de angina ex luxatione agente, ac poſito in quarto de affectis locis, quæ græcus aliquis medicus ex Galeni ſuper illo libro conſcripta commentatione fortaſſe excerpſit. Præterea autem, cum Ioannes Bernardus Felicianus (in cuius immatura morte magnam factam eſſe iacturam norunt, quibus viri doctrina atq; iudicium perſpecta erant) Galeni à ſe verſos libros aliquot locis prius, quàm vita fungeretur, elimaſſet, imprimendos curarunt, quales ille reliquit. Sed & inſuper Iun. Paulus Craſſus omnia à ſe verſa expoliuit. Sua item Macchellus, ſua aliquot alij magis terſà rurſum reddidere. Rurſus tandem idem Auguſtinus Gadaldinus in reliquis pleriſq; libris magnam opem tulit: nam aliquot ex ijs cum græcis probatis codicibus contulit & caſtigauit: reliquorum vero quàm plurima loca cum græcis pariter emendatis cõferendo, quæ mendoſa erant, ad ſuam integritatem reduxit: quæ vero obſcura, ſtudioſe illuſtrauit. Quorum teſtis eſſe ipſe poſſum, qui menſes iam vndeuiginti his Galeni operibus imprimendis præfui, elapſus huc è patriæ, ob iniqua tempora, laboribus, & antea quidem excitata in Ethruria bellica tempeſtate, verum multo ſæuius eo tempore territante: omnia autem, parua excepta parte, ex quo ſub Iuntis mereo, impreſſa ſunt. At vero nobis teſtes ipſi ſuperi fuerint, munus noſtrum nos haud ſegniter obijſſe, diligentiaq; noſtra atq; labore, quantũ omnino licuit, continenter profuiſſe. Quid multa? illud vere licet dicere, magnum lumen atq; nitorem hac tertia editione Galeno acceſsiſſe. Quod quidem patêre omnibus poterit, qui illud aliquando voluerint, loca prius obſcura & vitioſa conferendo, experiri.* *Videtis ergo Medicinæ ſtudioſi, tum quãto illuſtriora reddita hæc Galeni opera nunc edantur: tum quot quantaq; debeamus viris illis ſummis, qui huic negocio hactenus tantopere inſudarunt: & quantum illorum meminiſſe ſemper deceat, tot commodorum & beneficiorum gratiam memore ſaltem animo referentes. Nullius enim latini aut græci monumenta autoris, ſit is quicũq;, tanta opus habuere vigilantia et labore, nulla tantis ſumptibus, ut adeo cũ bene verſa, tũ accurate et elegãter impreſſa ederentur, quanta magni, opus habuere monumenta Galeni. Neq; vero putate hîc Iuntas ceſſaturos, non enim illis deſunt, qui attente inuigilent, ſiquid forte librorum Galeni vſpiam eluceſcat: & ſperant ſe aliquid eſſe conſecuturos. Quod vtinam faxit Deus Opt. Max. cui non ſecus, ac media in luce, abdita patent vniuerſa, vt, ſi non omnibus poſſumus Galeni laboribus potiri, quàm pauciſsimi ſaltem nobis deſiderentur. His interea omnes læti fruamur: in his dies nocteſq; exerceamur: ex his diſcamus tutari bonam hominum valetudinem, aduerſantes vero morbos tum noſſe, tum illis mederi vniuerſis.*

Valete. *Venetijs Anno humanæ Salutis M. D. LVI. Menſe Februario.*

IOANNES BAPTISTA MONTANVS PHYSICVS VERONENSIS

LVCAE ANTONIO IVNTAE S.

PLacet mirum in modũ ſplendidiſsime Luca Antoni cõſilium tuum,
quod occœpiſti, omnia Galeni opera rurſus excudendi, verũq; illis or
dinem ſtatuendi, non antea ab aliquo multorum ſęculorũ homine trã
ditum, qui integræ arti docendæ, vel ediſcendæ facillimus, ſeruandęq;
memorię cõmodiſſimus iudicetur. Pręterquã .n. ꝙ id ab erudit iſſimo
quoq; ſumme deſiderari, flagitariq; video, obſtruetur interim os de-
prauatæ medicorum turbæ, qui calumniandi Galenũ non aliunde ma
gis occaſionẽ captant, quã ꝙ in diſſerendo vaſtus, immenſus, confu-
ſusq; videatur, nullãq; artẽ ab eo recte doceri poſſe, in quo nullus or-
do doctrinæ appareat. Inſtituto .n. ordine, quẽ deliberas, cõſtabit ilico
ne aliud quidẽ Auicennã ipſum, reliquosq; Arabas omnes concepiſſe: poteruntq; contumaces,
contentioſiq; illi homines tãdem reſipiſcere, recognoſcereq; omniũ theorematum ordinẽ, quot
cunq; in medica facultate cõſiderantur, à Galeno, tanq; à fonte, emanare. Quod tu tñ à me poſtea
requiris, eum tibi ordinẽ inſtitui, id ego haud ita facile præſtare poſſum: multa .n. ſunt, quæ me ab
huiuſmodi prouincia deterrent: nã tantus librorum numerus, tãq; varia materia eſt, vt ſinguli re
cenſeri, atq; in certas claſſes vix redigi queãt: præſertim cũ eorũ non nulli ſint penè (vt ita loquar)
ἀσύστατοι, qui, cũ ad medicinam parũ, aut nihil attineant, ſed ad dialecticã potius, aut philoſophiã,
vel ſimilẽ quãpiam ſcientiã, certam in hac facultate ſedem nullibi admittẽt. ſunt et alij, in quibus
ex tota arte quidpiam in vnũ veluti cõpendiũ colligitur, vt nulli parti recte accõmodari poſſint,
qui totius imaginẽ referunt. Quòd ſi me ſtatim illi ordini addixerim, quem ipſe Galenus vel in
fine artis paruę, vel in libello ad id priuatim dicato cõſcripſit, adhuc longe magis implicabor, cu-
ius implicationis rõ à me inferius declarabitur. Neq; ad tot difficultates parũ momẽti afferunt p-
uerſi horũ temporũ mores. vbi .n. maiores noſtri aliquid quotidie excogitabant, in mediũq; affe-
rebant, quod artẽ augeret, ornaret, explicaret, nũc ſcriptores iſti, qui paſsim & vbiq; ſcaturiunt, ni
hil aliud edunt, q̃ meras cũ viuentium, tum mortuorũ calumnias, tanto detrahendi ardore, vt faci
le deprehendantur, ob id tm̃ ſcribẽdi ſtudio detineri, quo gloriam ſibi ex alieno cõparent oppro-
brio. Audis Luca Antoni, quæ me rõnes hactenus ſuſpenderint, ancipitemq; reddiderint. Vide-
ris tu tñ totã in me ſpem huius noui ordinis collocaſſe, quererisq; magnã hanc prouinciã tuã mea
ſolũ cunctatione remorari, te à plurimis eruditis viris iãdudum fruſtratũ eſſe, qui ſe id munus prę
ſtituros polliciti, ad hunc vſq; diẽ diſtulerunt. cogis ergo me in hoc certamen deſcendere, & obtre
ctatorũ iudicio ſubijci. Parũ profecto grati animi erga virũ de me optime meritũ fuerim, nimisq;
in re magna audenda meticuloſus, ſi aliqua cauſa detineri poſſum, quin amico tam anxie petenti
ſatisfaciã, & publicæ vtilitati propterea deſim, qa difficile ſit adeſſe. conabor igitur reddere, ſi non
quæ vel tu expoſcis, vel ego deſiderauerim, ſaltem quæcũq; potero, vt ſimul & ingrati, & timidi
nomen effugiam. Quòd ſi cõtigerit vt à dictis meis ſumpta occaſione eruditus aliquis vel cõtradi
cendi ſtudio, vel veritatis amore accenſus, alium ipſe meliorẽ ordinẽ tradat, erit is mihi ſaltẽ labo-
ris mei fructus non iniucundus, vbi cognouero me autore ſtudia inquirendi excitata, verũq; tan
dem ordinẽ diſputãdo cõpertũ eſſe. Qm̃ igitur in re nõ omnibus expoſita, & quæ in ſe multas ha
bet difficultates, iudiciorũ diuerſitatẽ nõ defuturam intelligo, ac propterea plurimos contra me
exorituros, qui ſeriem aliter diſponẽdã opinentur, placuit prius, q̃ librorũ ordinem in cenſum cer
tasq; claſſes redigerẽ, ex ipſiusmet Galeni medullis placitisq; priuatis viam rõnemq; explicare,
qua is ordo à me ita inſtitutus niteretur. Hinc igitur ſumpto initio dicimus, Artẽ vel nouã conſti-
tui, vel conſtitutam doceri: conſtituitur reſolutione, quę fit à notione finis: conſtituta docetur vel
cõponendo, quæ per reſolutionẽ inuenta ſunt, vel propoſita diffinitione ꝑ multiplicẽ eius ſectio-
nem progrediendo. Docet quidem & qui cõſtituit: cur .n. nõ doceat, qui, qũo ars inueniatur, oſtẽ-
dit? altior tñ eſt ille doctrinę modus, quiq; à felici aliquo ingenio & ab ineunti ętate in diſciplinis
exercitato legitime intelligatur. propterea oẽs antiqui philoſophi ac medici, Ariſtotelesq; præci
pue, qui prę cæteris in docendo, ordinem maxime affectaſſe videtur, ab eo docendi genere abſti-
nuere. Galenus aũt, cũ ad ſuã vſq; ætatem medicinæ artem incertam, maleq; ſibi cõſtantẽ conſpi-
caretur, facturũ ſe operæpretiũ iudicauit, ſi à notione finis ſingula quęq; vſq; ad elementa reſoluẽ
do, artis inuentionẽ certiſſime demonſtraret. atq; ita totã quidem artem in libro de conſtitutione
medicinę breuiſſime inuentã tradidit: eius vero partes, tum quę ad ſeruandã ſanitatem, tum quę
ad morbos tollendos attinent, in libris περὶ ὑγιεινῶν, & in Therapeutica methodo explicuit. Neq;
tamen à me intelligi velim Platonẽ, Ariſtotelem, & reliquos antiquos in aliquo problemate de-
clarando reſolutoriũ ordinem minime recepiſſe: tantũ affirmo neminem eorũ totam quampiam

diſciplinam docendam propoſuiſſe,vt à notione finis per reſolutionem procederent, immo con-
tra à principijs exordiendo,ad vltima,quæ primo conceperant,doctrinæ terminum ſtatuunt.qui
quidem ordo quantum dignitate à reſolutorio derelinquitur,tanto docendi copia & facilitate re-
liquis præſtat:quemadmodum diffinitiuus ijs,quę diſcuntur,tenaci memoria firmandis omnium
commodiſſimus eſt.Cum vero Galenus totam artem alibi diffinitiuo ordine,alibi reſolutorio tra
diderit,ſitq; in vtroque loco ſpeculatio potius Iſagogica,quàm exactæ diſciplinæ, videbatur tãto
medico dignum,vt alicubi hanc ipſam artem integram, membratimq; diſtinctam, ac demonſtra
tam nobis relinqueret.quod cum nullibi ſeorſum fecerit(omnes enim libros ſuos,ſicut ipſe teſta-
tur,vel amicorum vel ſui ipſius memoriæ exercitationisq; gratia cõſcripſit, nihil vltra in ſingulis
quęrens,niſi vt cauſæ ſatisfaceret,qua ad ſcribendũ compellebatur)decreuit,quod priuatim in ali
quo non tradiderat,id ex omnibus ſimul cõficere.ac propterea de ordine librorum ſuorum com-
pendiolum edidit, & in fine paruæ artis oſtendit,qua ſerie eoſdem libros legi oporteret.vbi mani
feſtiſſime apparet compoſitiuũ ordinem cogitaſſe,tanq; ad exquiſitam diſciplinam tradendã om
nium cõmodiſſimum. Atq; hac ego occaſione Auicennam commotum crediderim,virum inter
Arabas omnes acerrimi ingenij,vt omnia Galeni in medica arte monumenta ſparſim in varijs li-
bris diſſeminata,in vnũ veluti corpus redigeret,eodemq; compoſitiuo ordine opus illud ſuum ca
nonum appellatum,quinq; magnis libris diſtinctũ compilaret: cui ſi vltimã manum impoſuiſſet
(neq; enim impoſuit morte præuentus)felicioriq; lingua pro rei dignitate elocutus eſſet, habere-
mus fortaſſe,quem nõ Galeni tantũ interpretem,ſed exornatorem quoq; vocitaremus. Verum,
dum ille multa hinc inde diſperſa in certas propriasq; ſedes colligit,& ſeriatim diſponit,ordini tã-
tum intentus,diligentiori rerũ conſideratione tãtiſper omiſſa,donec iam diſpoſita recenſeret, nõ
potuit quædã etiam ſimul parũ idonea non congerere, & ordinem in non nullis confundere. cui
propterea nõ debemus,ſicuti paſſim fieri video,tanta iracundia ſuccẽſere:quin potius,vbi pecca-
uerit,benigne emendandus eſt,in reliquis ſumma laude celebrandus:nam ei proculdubio in hac
facultate plus vita debet,quàm alij nemini,qui poſt Galenũ profecerit. Vtrum vero & ipſe Aui-
cenna cõpoſitiuum ordinem,illũ inquã,qui à reſolutorio proficiſcitur,exquiſite ſeruauerit,an in-
ceperit quidem,in nõ paucis vero declinauerit,nõ eſt hic diſcutiendi locus. Illius potius ratio red
denda eſt,quod à multis animaduertendum auguror, cur ego eundem oĩno ordinem nõ ſeruaue
rim,quem Galenus ipſe tradiderit:abſurdum.n.vr̃ aliter alicuius libros diſponere, quàm ipſe diſ-
ponendos ſtatuerit.nouerint igitur,quibus id curę eſt,me iſtud quoq; quã maxime quæſiuiſſe,to
tiſq; viribus enixũ eſſe, vt minime à Galeni ordine diſcederẽ,illudq; fideliſſime effectũ,vbicũq;
apte fieri potuit.verũ multis in locis ambiguitas nõ leuis ſuboriebatur,cum Galenus ſibi ipſi diſ-
ſidere videretur, aliter alibi nõ nullos libros diſponẽti,vt facile patet ijs, q̧ libellũ de ordine libro-
rum ſuorũ perlegerint,& quod in calce paruæ artis adijcitur. præterea talis non nunq; occurrit or
do,qui videatur Galenico ordini & cõſilio contradicere:vt qñq; ſuſpicari coactus fuerim vel illos
codices perq̃ mendoſos haberi, vel Galeno tanq̃ catalogum deſcribenti magis cordi fuiſſe libro-
rum ſuorum numerũ recenſere,& veluti in actus referre,quàm via rationeq; tam ſibi recte intel-
lecta ſeriem contexere,qua libros ſuos legi oporteret. eſt ẽt vitio negligentiaq; temporũ liber ille
adeo mutilatus,vt nec, ſi maxime velis,Galeni ordinẽ aſſequi poſſis.His ego rationibus perſua-
ſus cęteris conſilijs illud pręſtare iudicaui,ſi me ad Galeni ipſius methodum tanq̃ certiorem ſtabi
lioremq; verterem,quam præcipue in libro de conſtitutione artis oſtendit, in cuius fundamentis
nixus tutiſſime ædificarẽ: & ad eã regulam ſingula quæq; metirer,ita rem à principio auſpicatus.
Qui medicinæ artem via & ratione ſint inuenturi, id primo profecto intelligent, vt conſilio ſuo
corpus humanum quã maxime ſanum conſeruẽt. vbi vero ſanitas euentu aliquo vel adhuc in re-
ceſſu ſit,vel iam exacte receſſerit,eodem cõſilio prouideat,vt,& quod futurũ incõmodi eſt, omni
id conatu arceat:factum vero,amoliatur & corrigat.cõſtat aũt nihil horũ conſulto fieri poſſe, niſi
noſcamus,& quibus rebus ſanitas, dum integra eſt,cõſeruari debeat:&, dũ abit,abiuerit'ue,reuo
cetur,aut reparetur.at fieri oĩno nequit,vt res,quæ id facere poſſint, vel inueniamus, vel inuẽtas
congrue metiamur,niſi corporis humani naturam exactiſſime cognouerimus:tunc aũt exactiſſi-
me cognoſcemus,cum,ex quibus,& quo nam pacto cõſletur,quot,quales'ue habeat partes,facul
tates,functionesq; diſtincte,didicerimus.Porrò, cũ ſciamus corpus humanum à qualitatibus pri-
mis alterari,generari,& corrumpi,idẽ quoq; ſcimus ex primis elementis omniũ generabiliũ ſub-
ſtantiarum cõmunibus confectum eſſe.Ergo artem medicinæ cõponendo ab his primis, ſicut &
prima ſunt,auſpicari oportet. Primo igitur propoſitus nobis liber eſt De elementis: quæ vbi per
qualitatũ alterationem cõmiſta fuerint,ſtatim inde pro certis alterationum gradibus certæ emer-
gunt temperaturę.congrue igitur ſubſequẽtur libri De temperaturis.Qm̃ vero peractis hominũ
temperamentis proximi ſunt humores(illa.n.confeſtim vel ſanguinis,vel alterius bilis,vel pitui-
tæ dñium,vel ęqualitas omniũ ſubſequitur)proinde cõmode libros ſubſtituimus,qui de humori
bus potiſſime pertractant:nullos aũt tales ex ijs,quę Galeni extant,deprehendimus præter com-
mentarios in Hippocratem De natura humana,& libellũ qui inſcribitur De melancholia.q̃uis.n.
in libro De natura humana videatur propoſitũ de elemẽtis agere, nihil tñ ibi magis, q̃ humores,
conſi-

conſiderantur,quos Hippo.corporis humani proxima elementa eſſe voluit. Cum vero in hoc li-
bro tres parui libelli etiã ante Galeni ætatem complicari conſcribiq; conſueuerint,primus De na-
tura humana:ſecundus ſine titulo quidẽ,ſed qui ad therapeuticen attineat: tertius De victu ſano
rum:ſintq; ij libelli ſubiecto longe diſſimiles,quos neq; autor,vt Galenus ipſe teſtatur,neq; poſte
riorum iudiciũ ſed auaritia cõiunxit,alioqui longo interuallo ſeparãdos, Ego malui rei naturam,
q̃ peruerſam conſuetudinẽ,imitari,ne à me propoſitus ordo confunderetur.Primũ igitur librum
De natura humana in hac ſede ſtatuẽdũ iudicauimus:reliquos duos ſuo quẽq; loco inferius diſpo
nemus.Commiſtis elementis,peractis temperaturis,& humorum æqualitate vel exceſſu, ſtatim
emergunt tẽperamentorũ gradus,ſtructuræ modus,bona vel mala habitudo.ſubſtituantur igitur
libelli,De optima corporis ſtructura,De bona habitudine:et ita didicerimus,ex quibus primo,&
quonã pacto corpus humanũ conflatum ſit, quod primo nobis fuerat propoſitum. Qm̃ vero idẽ
corpus partes habet,quot qualeſ'ue ſint illę,perquiri oportet. At quædam earũ ſimilares ſunt, vt
oſſa,nerui,venæ:quædam inſtrumentales,vt pes,manus,caput:inſtrumentales aũt,cum ex ſimila
ribus conſtent,cognoſci nequeunt, niſi ſimilares præcognoſcantur.Ergo ſimilarium partium cõ
ſideratio(nam & minus compoſitæ ſunt)ſeriatim ſubſtituetur. Primus itaq; liber erit De oſſibus
ad introducẽdos,ſecundus De neruorũ ſectione,tertius De venarũ arteriarumq; diſſectione: cui
materiæ propinquitate ſubnectetur quæſtio contra Eraſiſtratum, An ſanguis in arterijs cõtinea-
tur. Deinde à ſimilaribus ad diſſimilaria quoq; accedẽdo proxime ſequetur liber De aggreſſibus
anatomicis,cui ſuggeretur De vteri ſectione libellus,& alius De inſtrumento odoratus. Omniũ
itaq; membrorũ ſubſtantia & ſitu conſideratis ſupereſt,vt vſus quoq; declaretur:deinde ſingulo-
rum actiones,quæ ad illũ vſum diriguntur,quibus facultates neceſſario copulãtur.Ergo tria hæc
ita diſponentur,vt primo De vſu partiũ, ſecundo de facultatibus animæ, tertio De functionibus
pertractetur:atq; ita libri ſeriatim procedent, De vſu partium libri xvij, De vſu reſpirationis: cui
continuitate materiæ ſubnectetur,De cauſis reſpirationis,De vſu pulſuum,De ſubſtantia faculta
tum animæ,De Dogmatibus Hippocratis & Platonis, De facultatibus naturalibus, De motibus
muſculorũ, De motu thoracis & pulmonis:quibus vltimo addetur Quòd animi mores corporis
ſtructuram ſequãtur.Quãuis aũt ſpeculatio de ſemine & de fœtuum formatione, tanq̃ de ſimpli
cibus,pręcedere debuiſſet,nihilominus vr̃ hic ordo docendi cõmodior,ſi cognita prius membro-
rum natura,quę ad generandũ excernendumq; ſemen ſunt neceſſaria,& quæ fœtũ ſuſcipere for-
mareq; poſſint,deinde ad ſeminis fœtuumq; tractatum progrederemur. ſubſtituentur igitur li-
bri De ſemine,De fœtuũ formatione,An oẽs animalis partes fiant ſimul, An animal ſit in vtero.
Cæterum corporis humani natura exquiſite cognita, reliquum nobis eſt,qui medicinæ artẽ con-
ſtituimus,viã rationemq; indagare, qua idẽ in ſanitate ſeruemus: At hoc ipſum integre expletur
in ſex libris,q De tuenda ſanitate inſcribuntur: quia tñ ibi corpora alterari docẽtur ob varias aeris
qualitates,cibũ et potũ,ſomnum et vigilias,inanitionẽ & repletionem,motũ & quietẽ,& ob ani-
mi affectus:atq; de motu quidẽ & quiete,ſomno & vigiglia, inanitione & repletione in eodem li
bro ſatis copioſe explicetur:de aere aũt,cibo & potu,& animi affectibus exempli potius gratia, q̃
ex propoſito agatur:ideo ne ad conſeruandæ ſanitatis artẽ,materiæ,qua id efficitur, rudes acceda
mus,in hoc quoq; genere ita aciem inſtruximus,vt præcederet liber Hipp.De locis,aere, & aqua,
quẽ Galenus De habitationibus,aquis,tẽporibus,& regionibus inſcribi maluit: ſperauiq; hacte-
nus me tibi ſup eo diuina Galeni cõmentaria traditurũ, ſed ab amico id pollicẽte fruſtratus ſum:
deinde reliqui,De alimẽtis,De cibis boni & mali ſucci,Cõmentaria in librum Polybi de victu ſa-
norũ,De ptiſana,De attenuante victu, De exercitio paruæ pilæ,De vitijs animi, & eorum reme-
dijs,De conſuetudine liber ambiguus.Quibus tanq̃ ſacris initiati tandem ad diuinã illam tuendę
ſanitatis Methodũ accedemus:cui ſubnectemus quæſtionẽ,Ars tuendæ ſanitatis ad medicum'ne
attineat,an ad gymnaſticũ.quibus oĩbus recte perſpectis compotes erimus non tuendæ tantũ ſa-
nitatis,ſed etiã præſeruãdæ,ſi qñ forte labare incipiat. Poſtremum erat,vt formulã inueniremus,
qua ſanitatem iam deperditam reuocare poſſemus. Eſt aũt deperdita ſanitas cũ corporis functio-
nes vitio aliquo intrinſeco impediuntur:is affectus ægritudo appellatur:functionis læſio, ſympto
ma vel accidens. Vtrũq;, q̃fieri poteſt exactiſſime, eſt pernoſcendum,ſi modo rectã medicationẽ
intendimus:pernoſcemus,ſi cauſas eorum oẽs didicerimus: cum vero cognitio noſtra à ſenſibus
oriatur,non poſſumus niſi ſignis quibuſdã apparentibus ad illas cauſas penetrare:Signa aũt cum
indicare rem poſſint,vel præteritã,vel præſentem,vel futuram,quæ præſentem & futurã indicãt,
medici maxime inquirunt,illaq; diagnoſtica,hęc prognoſtica gręce appellãt.At, qm̃ plurimis an
tiquorũ ęgritudines penè innumerabiles viſę ſunt,& propterea memoratu difficillimæ, Galenus
rei ſubſtantiã ſubtiliſſime diuidendo,numerũ non omnium tm̃ ægritudinum,ſed ſymptomatum
quoq;,ſub certam methodum & rationis regulam duxit, vt vel mediocre ingenium diſcurrendo
facile intelligeret neq; plura eſſe poſſe,neq; pauciora.hic igitur Sex illos diuinos libros, tanq̃ an-
teſignanos,ſeriatim ponendos cenſui:quorũ primi de differentijs & cauſis morborum agunt,po
ſtremi ſymptomatũ ſimili modo differẽtias & cauſas oſtendunt:q̃uis.n.in curationibus per ſigna
ad ægritudinũ notitiã perducamur,& hoc itinere ſigna morbis præcedant, ordo tñ doctrinæ po-

ſtulat,vt prius morborum numerum ſubſtãtiamq; noſcamus,deinde ad ſigna differentias eorum
motionesq; declarantia progrediamur.Subnectẽtur deinde libri De differẽtijs febriũ,De inęqua
li temperatura,De tabe,De comate,De tremore,cõuulſione,ſaltu,& rigore, De difficultate anhe
litus,De plenitudine,De tumoribus præter naturã,De temporibus,quę in morbo ſunt,De totius
morbi temporibus,De typo,Aduerſus eos,qui de typo ſcripſerunt,vel de periodis,De cauſis pro
catarcticis,De cauſis coniunctis,ſi haberi poteſt,hactenus.n.deſideratur.His ego Cõmentaria in
primum,tertium,& ſextum librum epidemiarũ ſubnectenda iudicaui: maxima.n.eius cõmenta-
tionis pars dimiſſa curatione circa ægritudinum ſymptomatumq; hiſtorias & cauſas occupatur.
Sequitur ex ordine paulo ante propoſito conſideratio de ſignis,quorũ inueniendorũ methodus
pulcherrima traditur in ſex libris De locis affectis:iure igitur proxime ſubnectentur: deinde ſeria
tim quæcunq; ad ſigna tam diagnoſtica,ꝗ prognoſtica attinere videntur:vtraq;.n.in ſingulis uo-
luminibus ita permiſta ſunt,vt haud facile ſeparari queant.ſequentur igitur primo liber De pulſi
bus ad introducendos:deinde libri,De pulſuũ differentijs,De dignotione,De cauſis, De præno-
tione:ſingulæq; harum ſpeculationũ quatuor priuatis libris explicantur , vnde ſedecim omnes
efficiuntur.deinde liber De vrinis,qui licet Galeni non ſit,haud importune tñ ſub hoc ordine ſta
tuitur.poſtea libri De criſi:quibus materiæ congruitate alij De diebus criticis ſupponentur. tum
Cõmentaria in libros Hippo.De prædictione,& Alia in libros eiuſdem De prænotione.vltimo li
belli duo,alter De præuiſione,quę fit in ſomnis,alter De prænotione inſcriptus. Supereſt poſtre-
ma,quæ in arte medica pars maxima habetur, facultas,inquã,curandarum ægritudinum. Vtitur
hæc tribus potiſſimum inſtrumentis,Dięta,Pharmacia,Chirurgia.Modi oẽs,quibus recte ijs tri-
bus vtamur inſtrumentis,in Therapeuticis libris doctiſſime diffuſiſſimeq; explicantur. Triũ igi-
tur inſtrumentorũ notitia nobis prius cõparãda eſt,anteꝗ ad vtendi modum accedamus. Ac De
diæta quidem(dico quo ad eius materiam) copioſiſſime diſputatum eſt in his omnibus libris,qui
ad tuendã ſanitatem attinent: vſus vero eiuſdẽ morbis accõmodatus in Therapeuticis explicabi-
tur.Spectant etiã ad Therapeuticos libros Cõmentaria in Hippo.de dieta in morbis acutis, cum
ibi vtendi methodus,& curationes tradantur. Circa pharmaciam occurrunt primo libri xi aurei
De ſimplici medicina:quorum quinq; priores nõ nulli hinc ſeparandos putarunt,& libris de tem
peraturis proxime ſubnectendos: ego tñ nolui corpus ita ab ipſo autore compoſitũ membratim
diſcerpere,cum præſertim,quæ ibi conſiderantur,huic loco non temere accõmodari poſſint. His
rite ſupponetur libellus De facultate purgantium medicinarum.Poſtea reliqua volumina,in qui
bus cõpoſita ex ſimplicibus medicamenta explicantur,ſeriatim ſubſtituentur,De theriaca ad Pi-
ſonẽ,De theriaca ad Pamphilianũ, de antidotis: quibus ſatius eſt duos magnos libros ſubnecte-
re,alterũ De cõpoſitione medicinarum ſecundũ loca, alterum De compoſitione medicinarum ſe
cundum genera: licet.n. in vtroq; multa tradantur,quæ ad Therapeuticam ſpectare videantur,
potiſsima tamen eorum pars in recenſendis æſtimandiſq; compoſitis medicamentis occupatur.
Circa chirurgiam nihil extat aliud præter libellum De hirudinibus,reuulſiõe, & cucurbitulis, &
tres De venæ ſectione libri,primus contra Eraſiſtratum,ſecundus contra Eraſiſtrateos Romę de
gentes,tertius qui inſcribitur Methodus de venę ſectione,qui poſſet etiã inter therapeuticos nu-
merari:nam,quæ in chirurgia ad curandi artem,& therapeuticã methodũ attinent, inferius loca-
buntur. His omnibus recte cognitis vnũ iam ad integrã totius artis peritiã ſupererat. vbi.n.cor-
poris humani naturã exacte nouerimus,quibuſq; rebus ſeruatur,aut lęditur, curq; & quot mo-
dis in contrariã ſanitati diſpõnem labatur,quibuſq; notis ſingula quęq; nocumenta,non præſen-
tia tm̃,ſed futura quoq; deprehenduntur,quæ deniq; qualiaq; ſint inſtrumẽta, quibus ſanitatem
vel ſeruare,vel reparare poſsimus,profecto id vnũ reliquum erit,vt viam rationẽq; inueniamus,
qua paratis inſtrumentis,vbi opus fuerit, prudentiſsime & commodiſsime vtamur: eam autem
Galenus in quatuordecim libris Methodi therapeuticę,non tm̃ copioſiſsime explicuit,ſed etiam
primus excogitauit:vt prorſus ſit admirandũ eundẽ hominem ſimul & artem inueniſſe,& abſo-
lutiſsimam reliquiſſe.Methodum hanc magnam parua ſequetur ad Glauconem inſcripta,in qua
per compendia traduntur,quæcunq; in maiori ſunt demonſtrata:poſtea libellus inſcriptus Quos
& qñ purgare oporteat,deinde Cõmentaria in libros Hippo. de ratione victus in morbis acutis,
quibus ſubnectemus duos De remedijs facile parandis tractatus: quorum alter ſine inſcriptione
& principio,cum ad Galeni doctrinam phraſimq; loquendi proxime accedat, pro legitimo reci-
pi poteſt:alter,qui ad Solonem inſcribitur,me iudice ſpurius eſt:cum in eo tñ ꝗ plurima lectione
digna obſeruentur,non reijciendum putaui.his ſubiungitur Conſilium pro puero epileptico, &
alius libellus De incantatione & amuletis.Sunt alij duo libri apud Gręcos,qui Galeno adſcribũ-
tur,alter De oculis,alter De renum affectibus:in quorũ vtroq; non ea tm̃,quę ad curationem atti
nent,ſed ẽt quæcunq; cõſiderari in ſua cuiuſq; materia ſolent, diffuſe explicantur:horũ ego neu-
trũ Galeni eſſe puto,&,quãuis librũ De curatione oculorũ à ſe ſcriptũ quartodecimo therapeuti-
cę methodi Galenus affirmet,nõ is tñ ordo doctrinæ,aut ea dicendi phraſis in hoc ipſo,qui extat,
agnoſcitur,vt propterea ſit ne Galeni,aliqua mihi ſuſpicio ſuboriat̃: vtroſq; tñ reliquis proxime
poſitis ſubnectẽdos iudicaui,cũ inde nihilo peior doctrina futura ſit. His ſubiungi poteſt tertius
liber

liber De natura humana,cuius ſupra mẽtionẽ fecimus.Superſunt tres alij tractatus therapeutici ad chirurgicã partẽ attinẽtes,quorũ Vnus κατ᾽ἰητρεῖον inſcriptus pro introducẽdis eſt,vt Galenus affirmat,Secũdus de fracturis,Tertius de articulis:oẽs cũ copioſiſsimi vtiliſsimiq; Galeni cõmentationibus.Atq; hic iam librorũ oĩum Galeni,qui hoc æuo in medica arte extãt,præter Iſagogicos finis ſtatuendus eſſet,niſi Aphoriſmi ſupereſſent:qui cum nõ nullis placere videã,vt potius inter Iſagogicos cõnumerẽtur,ꝙ illi rudia tironũ ingenia ſuis breuiſsime collectis ſentẽtijs præparare,& tanq̃ dedolare poſsint,ego contra opinor tironũ animos tã conciſis,tã alte petitis,tamq; intellectu difficilibus monumẽtis vel fruſtrari,vel deſperare,vel cõfundi.Fruſtrãtur,qui profatorũ cauſas ignorantes dictata, tanq̃ picæ, ediſcũt:Deſperãt,qui in cauſis indagãdis,ob tirociniũ deficiũt: Cõfunduntur,qui pertinaciter ſcrutãtur, quod ob ruditatẽ aſſequi nequeũt.vix.n.aliquẽ inueniri poſſe arbitror tam diuini ingenij tãq; alte indolis adoleſcẽtẽ, qui adhuc in primo medicæ artis limine cõſtitutus aſſequat̃ ea,quæ in intimis penetralibus lõga demõſtrõne cõcluſa ſunt. Licetq; Galenus in cõmento cauſas earũ ſentẽtiarũ plerũq; aſſignet, id tñ cõciſe admodũ facit,ſemperq; ad alios,libros lectorẽ mittit,vbi priuatim res, de qua ambigitur,demõſtratur:vt neceſſe ſit eos libros prælegiſſe,qui Hippo.Galeniq; mentẽ recte aſſequi voluerit.At,qui prius præmiſſo ordine libros Galeni perlegerit,omnia deinceps in Aphoriſmis tradita facile intelliget,& intellecta facillime ediſcet,ſummaq; voluptate,quæ alibi ĩmenſo labore didicerit,vno intuitu memoria recolet,& tanq̃ abeũtia reuocabit.Ergo Aphoriſmi poſtrema acie,tanq̃ triarij milites locabũtur.Quibus vltimo loco addetur diſputatio cõtra Lycũ,Quòd nihil delinquitur ab Hippoc. in aphoriſmo,cuius initiũ, Qui creſcũt.Sunt vero & alij quidã libri partim ex Arabia, partim ex Græcia delati nõ ſpurij tm̃,ſed ẽt magna ex parte ſuperuacui:qm̃ in eis vel nihil tractatur,quod ad artẽ medicã ſpectet:vel,ſi tractat̃,totũ illud à legitimis libris decerptũ eſt,vt ibi fruſtra repetatur,quod alibi copioſe explicatũ meminimus:ne tñ & illos(varij.n.guſtus hominũ ſunt) omiſſos aliqui conquerãtur, voluimus eos oẽs ſeparatim in vnũ corpus colligere,vt ſcirent,qui id curæ haberent,et facile inuenire, quod quærerẽt,& inuentũ ſimul cognoſcere non eſſe inter Galeni monumenta cõnumerãdũ.Eo igitur ordine, qui inde haberi poteſt,ita ſtatuentur,De hiſtoria philoſophorũ,Mathematica,De partibus artis medicinæ,De dynamidijs(credo περὶ τῶν δυνάμεων inſcribi oportere)De ſpermate liber vnus,De natura & ordine cuiuſq; corporis,Anatomia parua,De compagine membrorũ,De voce & anhelitu,De iuuamẽtis mẽbrorum,De motibus liquidis,De diſſolutione cõtinua, De bonitate aquæ, De vinis, De ſimplicibus medicinis ad Paternianum,De viribus centaureæ, De catharticis,De mulierum morbis,Liber ſecretorum,De experimentis, Curatio melancholiæ Aetij ex Rufo,De curatione Ictericiæ,De curatione lapidis.Neq; hic ego neceſſarium puto rõnẽ reddendam eſſe,cur ſtatim in principio totius operis Iſagogicos libros extra ordinem Methodi collocauerim,haud enim ab re fit,vt in magna arte præcedãt q̃dam, veluti præludia, &, vt Græci loquuntur,progymnaſmata,in q̃bus primo tirones exerceantur,ne,ſi ad altiora documenta omnino rudes acceſſerint,ingenij calor elidatur,ac, tanq̃ nimio alimẽto, ſuffocentur. Eos tamen Iſagogicos tantum libros reliquis omnibus præpoſuimus,qui ad totam artem introducũt: ſicut,qui ſoli parti attinent,primos in ea parte ſtatuimus:veluti in anatomicis libellis, de oſsibus, de neruis arteriarumq; ſectione prima ſede locauimus:in materia de pulſibus introductorium prætulimus, cuius commentationes in tertio de cauſis pulſuum explicantur.Cum enim introductorij libri(vt Galenus affirmat)adoleſcentibus propterea ſcribantur, vt dimiſſa altiori ſpeculatione tantiſper empirice exerceantur,donec exercitatis dubitationes ſuboriantur, atq; inde ad cauſas indagandas excitẽtur,præſtabat, opinor, medicis futuris Iſagogica,quæ ad totam artem ſpectant,proponenda,qualis maxime Ars parua eſt. Vbi vero iam ad partes artis difficiliores acceſsiſſent,in ijs quoq; partibus Iſagogica præferre, in quibus ſimili modo exerceri poſsint. docetq; id maxime Galenus in Anatomicis,vbi prius adoleſcentes in oſsium ſectione exercendos admonet, deinde ad ſecretiora eius partis penetralia proficiſci.Illud quoq; aduertendum,me inter Iſagogica quædam cõnumeraſſe,quæ nihil quidẽ ad artem ſpectant,ſunt tñ ſcitu non inutilia:cũ alioqui cõmodiorem locũ non haberem,vbi illa inculcarem,quæ nullo pacto præteriri debebãt. Sũt præterea, quæ Galeni quidẽ non eſſe ſcimus,ſicut liber eſt,qui Introductio ad medicinã inſcribitur:ea tamẽ rei commoditate perſuaſi,minime reijciẽda iudicauimus. Ante igitur libros oẽs ſeriatim locatos Introductorij hoc modo extra aciẽ diſponentur, Oratio ſuaſoria ab bonas artes,quæ nõ ad Galenum noſtrũ Niconis architecti,ſed alium Menodoti filium refertur:Quòd idẽ ſit optimus medicus & philoſophus,De ſophiſmatibus in dictione contingẽtibus, Quòd qualitates ſint incorporeæ,De libris proprijs,De ordine librorũ ſuorum,De ſectis,De optima ſecta, De optima doctrina,Subfiguratio empirica,De cõſtitutione artis medendi,Medicæ diffinitiones, Introductorius medicorum,Quomodo morbum ſimulantes ſint deprehendendi,Ars parua.Atq; ita,quæcunq; noſtra ætate Galeni vel legitima,vel attributa reperiuntur,hoc ordine legenda arbitramur.

Sequitur altera Montani Epiſtola ad Lectorem, quæ fuerat in Secunda editione impreſſa.

IOANNES BAPTISTA MONTANVS PHYSICVS VERONENSIS

LECTORI S.

CVM varij ſint in diſcendo modi,ad quos magis aut minus,pro varijs ingenijs, humanum genus inclinat, quod etiam, ſicut reliqua penè omnia arcana naturæ,in ſuis metaphyſicorum libris optime deprehendit Ariſtoteles,duos tamen præcipuos in communi vſu verſari obſeruauimus:Alter,qui ex pręceptis plurimarumq; ſententiarum collectione progreſſus longo vſu & exercitatione imaginem quandam ſcientiæ parit: Alter ſublimius ſe attollens, nihil non ex proprijs principijs certa via ac ratione vel intelligit, vel admittit, vterque ad vitæ commoda neceſſarius. Primus humilis quidem, ſed non aliter addiſcent,quibus Muſæ parum arriſerint: Secundus cœleſtis ille in ſplendidiſsimis lucis penetralibus abditus, & reconditus, diuinis ingenijs reſeruatur: vnde illuſtres ſacriq; efficiantur heroes, nulli ſubinde mortalitati obnoxij. Quos ambos in medica arte Galeni, tanta prudentia excogitauerunt, tantaq; erga humanum genus charitate tradiderunt Iuntæ fratres, vt dubium reliquerint, Galeno'ne magis auctori artis, an ipſis debere profiteamur. Nam, præterq́ quod Galenus tot libros tam late,ac diffuſe ſcripſerit, vt vix integra ætas ſufficiat ad legendum, nullo etiam ordine eoſdem congeſſit: ſine quo non ſcientiæ tantum & artes, ſed nec natura quidem conſtare poteſt, vt in libris de cœlo & mundo vere prodidit Ariſtoteles. Quæ omnia ita eſſe,veluti dico, recte animaduertentes plurimi illuſtres tàm græci, quàm Arabes, nihil ex doctrina Galeni immutantes (quæ certe immutari non poteſt) compendium librorum facientes, reiectis,quæ ſuperuacua videbãtur, atque ordinem docendi adhibentes ex alienis proprios confecerunt:inter quos inſigniores ſunt apud græcos quidem Oribaſius, apud Arabas vero Auicenna. At nuperrime Thomas Iunta ſimul cum fratre apud latinos noſtros nouum iter ingreſſus, ſeruata propria Galeni eloquentia, proprio ſtilo, ac diuini ſermonis idea, ne verbo quidem immutato, niſi quod mendoſum videbatur, certo tantum ordine ſingulos libros diſpoſuit,ordine,inquam, qui ab ipſa artis natura originem ducit. Si quis.n.medicam artem non dum exiſtentem vel inuenire, vel tradere velit, alium ordinem ne imaginari quidem poſſet, qui vtrunque perficeret. nam,qui illam librorum ſeriem recte reſoluerit, artem inueniet: qui compoſuerit, docebit, & tradet. ordine igitur compoſitiuo Iuntæ libros Galeni diſpoſuerunt, quoniam ars non inuenienda erat, ſed docenda. Quantum vero ad compendium attinet (aliquis.n. obijceret ordinem quidem adiectum, non tamen breuitatem) dicimus eum, qui certa via,ac ratione ad finem ſcientiæ vel artis accedit, ſibi ſatis compendium facere. ſcit.n.ratione ac methodo directus in tota aliqua ſerie librorum, quantumuis prolixa ac moroſa, dummodo certo & naturali conſtet ordine, vnde ſibi ſit incipiendum,quæ in progreſſu omittenda,aut perlegenda: idem etiam diſtinguit,quę in illis libris ad doctrinam attineant, quæ ad ornatum, quæ ad falſas aliquas opiniones refellendas:atque ita nihil eſſe poteſt in optimo docendi ordine prolixum. nam, qui eum ordinem recte intelligit, cum methodum habeat, compendium neceſſario habet. quid enim tandem aliud methodus eſt,q̃ breuiſſima ad diſcendum via? Atque ita, quo ad ordinem & compendium in Galeno à Iuntis noſtris, vbi doctum ſtudioſumq; ingenium nacti fuerint, exquiſitiſsime ſatisfactum arbitror. Sed,quoniam rara ſunt huiuſmodi ingenia, ideo alio quoque itinere progrediendum erat, vt Galeni doctrina breuis, compendioſaq; redderetur, non quidem ex ordine aut methodo, ſed ex præceptis, ſententiarumq; collectione, ne rudioris obtuſiorisq; ingenij homines ab hac arte prorſus prohiberentur,immo vtcunque & ipſi inter doctos haberi poſſent. Ergo Iuntæ optimi ſummo ſtudio effecerunt, vt nihil in Galeno ſit, quantumuis minimi ſenſus,quin ilico ex copioſiſsimo indice facillime inueniatur: vt, qui præceptorum ſententiarumq; colligendarum ſtudio detinentur, ſine aliquo ferè labore aut induſtria votis ſuis exactiſsime ſatisfaciant. Non enim index ille lucidiſsimus ab homine, vtcunque contigerat, mercede conducto, vt ferè fieri conſueuit confectus eſt,ſed ab illuſtri & eruditiſsimo medico Antonio Muſa Braſauolo Ferrarienſi,qui ſibi ipſi primum, & ad vſum proprium, tam inſignem nauauit laborem: poſtea, vt audio, amicorum precibus exoratus noluit medicorum rempublicam tanta carere vtilitate. Igitur Iuntarum beneficio habebunt ſtudioſi ad Galeni doctrinam omnes vtiles aditus patefactos. Sed,cum multi Galeni libri noſtra ætate deſiderentur, neque in hoc etiam Iuntarum induſtria defecit.data eſt enim diligentiſsime opera, adiecto non modico ſumptu,amicorumq; præſidijs,vt, ſi qui vſquam forte laterent, excuterentur: ac, quid hic quoque profecerint, ipſa res indicabit. adde quantum codicum caſtigationi contulerint, quantumq; fuerint aſſecuti medico inſigni & eruditiſsimo Auguſtino Gadaldino procurante, atque vbique lynceis oculis aſsiſtente, vt facile affirmare poſsim Galeni lectionem nunquam hactenus tam candidã,

tamq;

tamq; omnibus numeris expolitam in publicum prodiuiſſe. Quantum vero ad ordinem meum in libris Galeni legendis attinet, quem pridem priori Iuntarum impreſſioni præpoſueram, quãuis, ſi nunc à me conſcribendus eſſet, magis erudite, (vt puto) conſcriberetur, forte etiam non nulla in meliorem formam redigerentur, quod etiam in hac noua editione factum eſſet, ſi per ocium licuiſſet, quod nunquam, ne tantillum quidem mihi conceditur, modo in publicis lectionibus, modo in cõſultationibus, inuiſendisq; ægris, modo in cura familiari plus, q̃ credi poſsit, diſtricto, non tamen me illius vtcunque præpoſiti ordinis prorſus pœnitet, præcipue cum neminem hactenus viderim, qui ediderit meliorem, etſi non nulli, qui etiam inter eruditiſſimos habẽtur, omni ſtudio tentauerint, atque non minus me culpare conati fuerint, non quidem in toto ordine, nam id ne ſomniare quidem poſſent, ſed quod in librorum catalogo non nullos omiſerim: quodq; hic, aut ille potius eſſet præponendus, aut poſtponẽdus, Galeni etiam auctoritatem contra me obiectantes: vt in libris de medicamentorum compoſitione, quos therapeuticis præpoſui, omnino ex ipſa Galeni mente poſtponendos. Sed in reprehenſione, q in catalogo quoſdam libros omiſerim, inepte ſunt curioſi. dum. n. claſſes certosq; conſtituebam ordines, ad materiam potius eram intentus, q̃ ad numerum. nam ſi, exempli gratia, ad claſſem ſignorum dicebam dirigendos eſſe libros de locis affectis, de criſi, prognoſtica, et huiuſmodi, libellumq; aliquem ſub hoc ordine omittebam, à ſcopo tamen non aberrabam: cum conſilium eſſet docere, qui libri in quam claſſem eſſent redigendi, & non enumerare. Quod vero præpoſuerim, aut contra poſtpoſuerim, quos alij vel poſtponendos, vel præponendos cenſebant, hanc varietatem pariunt varij concipiendi ordinis intellectus. quibus ego diſtincte reſponderem, ſi diſtinctæ calumniæ præponerentur. nam, quantum ad libros de compoſitione medicamentorum attinet, dicimus in illis plurima doceri, quæ ad artem componendi in vniuerſum ſpectant, non referendo compoſitionem ad aliquam determinatam ægritudinem: & contra, plurima etiam tradi ad certos morbos relata. atq; ita, cum hi libri præponentur, intentionem haberi ad ea, quę in vniuerſum docentur: cum poſtponentur, intendi ad ea, quę certas reſpiciunt ægritudines: ſine igitur multo diſpendio therapeuticis præponi, aut poſtponi poſſe. Sed, cum videam epiſtolam, quam breuiſſimam ob temporis anguſtiam cogitaueram, in nimiam excreſcere longitudinem, hic finem ſcribendi faciam.

INDEX

OMNIVM GALENI LIBRORVM, QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Iſagogici Libri

GALENI Oratio ſuaſoria ad artes, à Ludouico Beliſario medico Mutinenſi latinitate donata. fo.2
Siquis optimus medicus eſt, eundem eſſe philoſophum liber, eodem interprete. 6
De ſophiſmatis in verbo contingentibus liber, ab Horatio Limano translatus. 7
An qualitates incorporeæ ſint, eodem interprete, diligentius emendatus. 8
De proprijs libris à Ioanne Fichardo Francofordiano aliàs latinitate donatus, nunc vero ad græci exemplaris fidem emendatior redditus. 10
De ordine librorum ſuorum à Ioanne Fichardo latinus olim factus, nunc autem ad græci exemplaris fidem emendatus. 14
De ſectis ad eos qui introducuntur, à Ludouico Beliſario in latinum ſermonem conuerſus, nunc vero cum græcis cod. diligenter collatus. 15
De optima ſecta liber, Iunio Pau. Craſ. Patauino interprete, ex tertia eiuſdē recognitione. 19
De optimo docendi genere, Eraſmo Roterodamo interprete. 30
De ſubfiguratione empirica incerto interprete, 31
Fragmentū quoddā exiguū, quod Galeno aſcribitur, cuius titulus eſt, Sermo aduerſus Empiricos medicos, Auguſtino Gadaldino Mutinenſi medico interprete. 35
De conſtitutione artis medicæ liber, à Bartholomæo Syluanio translatus. 35
Definitiones medicę, q liber ab eodē fuit traductus, atq; ex codicū veterū collatione plurimis in locis auctus, denuo vero vetuſtis cod. græcis collatis, accuratius recognitus. 43
Introductio ſeu medicus, hic liber à Ioanne Andernaco latinus olim factus eſt, nunc autem ex gręci exemplaris collatione eſt pleriſq; in locis expurgatus. 50
Quo modo morbum ſimulantes ſint deprehendendi, Ioanne Fichardo Francofordiano interprete, denuo ad græci codicis fidem recognitus. 61
Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interprete, ad græcorum veterum exemplarium fidem ab Auguſtino Gadaldino diligenter recognita. 61

Prima Claſsis.

GALENI De elementis ſecundum Hippocratem libri duo, Nicolao Leoniceno Vicentino interprete, aliquibus in locis emendati. fo.2
De temperamentis libri tres, Thoma Linacro Anglo interprete. 10
In primum Hippocratis librum De natura humana cōmentarius, à Nicolao Macchello Mutinēſi medico translatus, & ab eodem diligenter recognitus. 25
De atra bile liber, Bartholomæo Syluanio Salonenſi interprete. 34
De optima corporis conſtitutione liber, Ferdinando Balamio Siculo interprete, ad græcorum exemplarium fidem caſtigatus. 37
De bona habitudine liber, Ferdinando Balamio interprete, recognitus. 39
De oſſibus liber, Ferdinando Balamio interprete, ad fidem græcorum cod. recognitus. 39
De muſculorū diſſectione liber, in impreſſis codicibus græcis hucuſq; deſideratus, ab Auguſtino Gadaldino latinitate donatus. 44
De neruorum diſſectione liber, ab eodem Auguſtino Gadaldino translatus. liber hic mutilus gręce impreſſus eſt. 53
De venarum arteriarumq; diſſectione liber, ab Antonio Fortolo Ioſerienſi latinitate donatus, & poſt Andreæ Veſalij Bruxellenſis & aliorum caſtigationem aliquot in locis caſtigatus. 55
An ſanguis in arterijs natura contineatur liber, à Iul. Martiano Rota conuerſus. 60
De anatomicis adminiſtrationibus libri nouem, ab Iohanne Andernaco olim latinitate donati, & poſt diligētiſsimas Andreæ Veſalij Bruxellenſis, & aliorū quoq; caſtigationes ad gręcorum exemplarium fidem aliquibus in locis correcti. 63

De vocalium

De vocalium inſtrumentorum diſſectione fragmentum, ab Auguſtino Gadaldino translatum, græce deſideratur in impreſsis codicibus. 106
De vuluæ diſſectione liber, ab Iohanne Bernardo Feliciano translatus. 108
De inſtrumēto odoratus liber, Ludouico Beliſario medico Mutinenſi interprete, recognitus. 110
De vſu partiū libri XVII. Nicolao Rhegino Calabro interprete, denuo ab Auguſtino Gadaldino pleriſq; in locis emendati. 113
De vtilitate reſpirationis liber, Iano Cornario medico interprete. 223
De cauſis reſpirationis libellus, ex duobus fortaſſe, quos Galenus compoſuit, excerptus, eodem Iano Cornario interprete. 226
De vſu pulſuum, Thoma Linacro interprete. 227
De ſubſtantia facultatum naturalium fragmentum, Bartholomæo Syluanio interprete. 230
Breuis denotatio dogmatum Hippocratis ex ſermone XCIX. Iohannis Stobæi Conrado Geſſnero Tigurino medico interprete. 231
De Hippocratis & Platonis decretis libri nouem, Iohanne Bernardo Feliciano interprete. 231
Fragmentum ex quatuor commentarijs, quos Galenus inſcripſerat, De ijs quę medice dicta ſunt in Platonis Timæo, ab Auguſtino Gadaldino trāslatum. græce in impreſsis cod. deſiderat. 286
De naturalibus facultatibus libri tres, Thoma Linacro interprete. 290
De motu muſculorum libri duo, Nicolao Leoniceno interprete. 308
De motu thoracis & pulmonis, fragmentum fortaſſe eorum trium librorum, quos Gal. de hac re compoſuit. quod in antiquis tantum translationibus legitur: nam græce non habetur. 316
Quòd animi mores corporis tēperaturam ſequātur, liber, Bartholomęo Syluanio interprete. 317
De fœtuum formatione liber, Iohanne Bernardo Feliciano interprete. 322
An omnes particulæ animalis, quod in vtero eſt, fiāt ſimul, Nicolao Rhegino interprete. gręcum exemplar non habetur. 326
An animal ſit id, quod in vtero eſt, Horatio Limano interprete. 326
De ſemine libri duo, ab Iohanne Bernardo Feliciano interpretati. 328
De ſeptimeſtri partu, eodem Iohanne Bernardo interprete. 340

Secunda Claſsis.

HIPPOCRATIS De Aere, Aquis, & Locis liber, Iano Cornario interprete, ad græcorum exemplariū fidē ab Hieronymo Donzellino medico Brixienſi ſumma diligētia recognitus. 2
GALENI De alimentorum facultatibus libri tres, Martino Gregorio interprete, ad exemplariū græcorum fidem denuo diligentius emendati. 7
De ſuccorum bonitate & vitio liber, à Iulio Alexandrino medico Tridentino translatus. 33
In librum De ſalubri dięta commentarius, Hermano Cruſerio Campenſi interprete, diligentiſsime ad græcorum exemplarium fidem caſtigatus. 39
De attenuante diæta liber, Martino Gregorio interprete. 43
De ptiſſana liber, ab Hieronymo Donzellino in latinum verſus. 46
De paruæ pilæ exercitio liber, Valerio Centannio Vicentino interprete. 48
De cognoſcendis curandiſq; animi morbis, quas perturbationes latini appellant, liber, Bernardino Donato Veronenſi interprete. 50
De cuiuſq; animi peccatorum notitia atq; medela libellus, à Iunio Paulo Craſſo Patauino trāslatus, & ab eodem nunc diligenter recognitus. 56
De conſuetudine liber, Nicolao Rhegio interprete, nunc ex veteri exemplari græco emendatus, & plurimum auctus. 60
De ſanitate tuenda libri ſex, Thoma Linacro Anglo interprete, ad antiquorum exemplariū grecorum fidem ab Hieronymo Donzellino recogniti. 62
Ars tuendæ ſanitatis, num ad medicinalem artem ſpectet, an ad exercitatoriam, ad Thraſybulū liber, à Iunio Paulo Craſſo Patauino conuerſus, & ab eodē nunc diligētiſsime recognitus. 101

Tertia Claſsis.

GALENI De differentijs & cauſis morborum, ſymptomatumq; libri ſex: quorum duo priores à Nicolao Leoniceno, quatuor poſteriores à Thoma Linacro olim ſunt verſi, et nūc ab Auguſtino Gadaldino, ad græcorum exemplarium fidem pleriſq; in locis emendati. fo. 2
De differentijs febriū libri duo, Nicolao Leoniceno interprete, denuo diligentius recogniti. 30
De inæquali intemperie liber, Thoma Linacro interpre. 43
De maraſmo ſeu marcore liber, Auguſtino Gadaldino interprete. 45

De comate

De comate ſecūdum Hippocratis ſententiam commentariolus, per Dominicum Monteſaurum medicum Veronenſem ex græco exemplari & antiqua verſione reſtitutus. 48
De palpitatione, tremore, rigore, & conuulſione liber, Iohanne Guinterio Andernaco interprete, denuo aliquot in locis caſtigatus. 51
De difficultate reſpirationis libri tres, Iano Cornario interprete, ex collatione græcorum codicū, denuo pleriſq; in locis correcti. 56
De plenitudine liber, à Bartholomæo Syluanio conuerſus, & nunc ad vetuſtiſsimi cod. græci fidem quibuſdam in locis reſtitutus. 76
De tumoribus præter naturam liber, ab Horatio Limano conuerſus. 82
De morborum temporibus liber, Iohanne Andernaco interprete, denuo aliquibus in locis emendatus. 85
De totius morbi temporibus liber, eodem interprete, aliquot in locis correctus. 86
De typis liber, ab Auguſtino Gadaldino antiquorum exemplarium græcorum & veteris trāslationis ope, translatus. 90
Ad eos qui de typis ſcripſerunt vel de circuitibus liber, Iohanne Andernaco interprete. 91
De cauſis procatarcticis liber, Nicolao Rhegio Calabro interprete. græce deſideratur. 95
In primum Hippocratis de morbis vulgaribus librum commētarij tres, Hermano Cruſerio Campenſi interprete, pleriſq; in locis denuo diligentius caſtigati. Principium, à Nicolao Macchello medico Mutinenſi latinitate eſt donatum. 100
In tertium Hippocratis librum de morbis vulgaribus commentarij tres, eodem Cruſerio interprete, denuo ad fidem antiquiſsimorum codicum græcorum diligentius recogniti. 127
In ſextum Hippocratis librum de morbis vulgaribus commentarij ſex. Iun. Paulo Craſſo Patauino interprete, ex tertia eiuſdem recognitione. 152

Quarta Claſsis.

GALENI De locis affectis Libri ſex, Gulielmo Copo Baſilienſi interprete, non nullis etiam nūc in locis ab Auguſtino Gadaldino emendati. In quorum quarto, cap. tertio pag. 23. vbi ſermo habetur de Angina ex luxatione vertebrarum colli, Annotationes quædam in verba Hippocratis additæ ſunt, excerptę ex commentarijs Gal. in ſecundum epidemiorum. fo. 2
De pulſibus ad tirones liber. 43
De differentijs pulſuum libri quatuor. 46
De dignotione pulſuum libri quatuor. 70
De cauſis pulſum libri quatuor. 86
De præcognitione ex pulſibus libri quatuor. 104
Omnes hi de pulſibus libri, ab Hermanno Cruſerio Campenſi translati, nunc non paucis in locis ad emendatorum græcorum exemplarium fidem ſunt caſtigati.
De vrinis liber, Ioſepho Struthio Polono interprete. 122
De criſibus libri tres, cum optimis exemplaribus digenter collati. 125
De diebus decretorijs libri tres, Ioanne Andernaco interprete, non paucis in locis expurgati. 145
In primum prorrhetici librum commentarij tres, Ioanne Vaſeo Meldenſi interprete, ad antiquorum exemplarium græcorum fidem, diligentius recogniti. 160
In prognoſtica Hippocratis commentarij tres, Laurentio Laurentiano Florētino interprete. 189
De præſagijs ex inſomnijs ſumendis libellus, Auguſtino Gadaldino interprete. 213
De præcognitione liber, à Iul. Martiano Rota in latinum ſermonem translatus. 213

Quinta Claſsis.

GALENI De ſimplicium medicamentorum facultatibus libri vndecim, Theodorico Gerardo Gaudano interprete, denuo ab Auguſtino Gadaldino ad veterum græcorum exemplarium fidem multis in locis repurgati. fo. 2
De ſubſtitutis medicinis liber, Iul. Martiano Rota interprete. 84
De purgantium medicamentorum facultate, eodem Iul. Martiano interprete. 86
Quos purgare cōueniat, quibus medicamentis, & quo tēpore, eodē Iul. Martiano interprete. 88
Hic libellus eſt caput vigeſimum tertium libri ſeptimi medicinalium collectionum Oribaſii ad Iulianum Imperatorem.
De theriaca ad Piſonem liber, Iul. Martiano Rota interprete. 89
De vſu theriacæ ad Pamphilianum liber, eodem Iul. Martiano Rota interprete. 98
De antidotis libri duo, eodem Iul. Martiano Rota interprete. 99

De compoſitione

De compoſitione medicamentorum localium libri decem, à Iano Cornario medico iam cōuerſi, & rurſus à Nicolao Macchello medico Mutinenſi ad veterum græcorum codicum fidem diligenter caſtigati. 121
De compoſitione medicamentorum per genera libri ſeptem, Iohāne Andernaco interprete, denuo ab Auguſtino Gadaldino aliquot in locis ad græcorum exemplarium fidē emendati. 209
De ponderibus, & menſuris Galeno aſcriptus liber, Auguſtino Gadaldino interprete. 235

Sexta Claſſis.

GALENI De hirudinibus, reuulſione, cucurbitula, cutis conciſione ſiue ſcarificatione, Ferdinādo Balamio Siculo interprete. 2
ORIBASII De cucurbitulis, ſcarificatione, hirudinibus, deriuatiōe, & reuulſione ſermo in ſeptimo & octauo Medicinalium collectionum ad Iulianum Imperatorem libro. Auguſtino Gadaldino Mutinenſi interpre. 3

Hæc, quæ Oribaſius ex Galeno & alijs præſtantiſsimis medicis tractat, impreſsimus, in primis quidem vt pleniorem de his rebus doctrinam habeas: poſtea vero vt cognoſcas, an omnia hæc, quæ Galeno aſcribuntur, re vera ipſius ſint.

De venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum liber, Ioſepho Tectandro Cracouienſi interprete. 5
De venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratæos, qui Romæ degebant, eodem Ioſepho Tectandro interprete. 9
De curandi ratione per ſanguinis miſſionem liber, Theodorico Gaudano interprete, diligentius ab Auguſtino Gadaldino cum emendatis cod. græcis collati, & aliquot in locis emendati. 15

Septima Claſſis.

GALENI De medendi methodo libri xiiij, Thoma Linacro interprete, denuo cum grecis codicibus ab Auguſtino Gadaldino diligenter collati. fo.2
De arte curatiua ad Glauconem libri duo, Nicolao Leoniceno interprete: ab Auguſtino Gadaldino ad fidem antiquorum græcorum codicum aliquot in locis correcti. 94

Poſt hunc librum collocari debuerat libellus, cui titulus eſt: Quos, & quando, & quibus medicamentis purgare conueniat. qui eſt in quinta Claſſe, pagina lxxxviij. qui liber eſt cap. xxiij. libri ſeptimi Oribaſij ad Iulianum Imperatorem.

+ In libros Hippocratis de victus ratione in morbis acutis commentarij quatuor, Ioanne Vaſſeo Meldenſi interprete, ab Auguſtino Galdino cum antiquis codicibus græcis diligentius collati, et pleriſq; in locis emendati. 108
De remedijs paratu facilibus liber, ab Huberto Barlando Philiatrio latino ſermoni traditus. 153
De remedijs paratu facilibus ad Solonem, ſpurius, à Iunio Paulo Craſſo conuerſus. 161
Liber tertius de remedijs paratu facilibus ſpurius, Iun. Craſſo interprete. 169
Documentum de puero epileptico, Nicolao Leonico Thomæo interprete. 175
+ In librum de natura humana commentarius ſecundus, à Nicolao Macchello medico Mutinenſi tranſlatus, & ab eodem diligentius recognitus. 181
De incantatione, adiuratione, & ſuſpenſione liber Galeno falſo aſcriptus. græce nō habetur. 181
De oculis ſpurius, Demetrio Græco interprete, à varijs mendis expurgatus. græcum exemplar deſideratur. 182
De renum affectuum dignotione atq; medela, Chriſtophoro Heyl interprete. ſpurius. 191
+ In librum Hippocratis de ijs, quæ in medicatrina fiunt, commentarij tres, Ioanne Bernardo Feliciano interprete. 197
+ In librum Hippocratis de fracturis commentarij tres eodem interprete. 223
+ In librum Hippocratis de articulis commentarij quatuor, eodem Feliciano interprete. 251
De faſcijs Vido Vidio Florentino interprete. 293
Oribaſius de laqueis ex Heracle, eodem Vido Vidio interprete. 306
Oribaſius ex Heliodoro de machinamentis, eodem Vido Vidio interprete. 309

Libri Extra ordinem Claſsium.

+ GALENI Commētarij in aphoriſmos Hippocratis, Nicolao Leoniceno Vicentino interprete, ex plurium antiquorum codicum collatione à Iul. Martiano Rota & Auguſtino Gadaldino Mutinenſi recogniti. 2
Aduerſus Lycum, quòd nihil in eo aphoriſmo Hippocrates peccarit, cuius initiū eſt. Qui creſcūt

plurimum

plurimum habent caloris innati, liber, Iulio Alexandrino medico Tridentino interprete. 61
Cõtra ea quę à Iuliano in Hippocr. aphoriſmos dicta ſunt liber, Iulio Alexãdrino interprete. 66
Linguarum, hoc eſt obſoletarum vocum Hippocratis, explanatio, Mario Nizolio Brixellenſi interprete. 71

Spurii libri.

De hiſtoria philoſophica liber, à Iulio Martiano Rota latinitate donatus. fo. 2
Prognoſtica de infirmorum decubitu ex mathematica ſcientia, Ioſepho Struthio interprete. 12
De partibus artis medicinæ liber ex veteri Nicolai Rhegij translatione reſtitutus. 16
De dynamydijs liber ſine principio. 18
Alter liber de dynamidijs, magna ex parte ex Aetio deſumptus, plurimis in locis correctus. 19
De ſpermate liber. 36
De natura & ordine cuiuslibet corporis. 41
De anatomia parua. 42
De anatomia viuorum. 43
De anatomia oculorum, Nicolao Rhegio Calabro inteprete. 57
De compagine membrorum, ſiue de natura humana. 58
De virtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus, ex Galeni libris. 60
De voce & anhelitu. 60
De vtilitate reſpirationis. 62
Compendium pulſuum. 65
De motibus manifeſtis & obſcuris liber, quem Ioannitius de gręca lingua in arabicam tranſtulit, Marcus autem Toletanus de arabica in latinam. 66
De diſſolutione continua. 71
De aquis, ex Galeno & alijs præſtantiſſimis medicis, capita ſex Oribaſii, Auguſtino Gadaldino interprete. Hic libellus ĩ prioribus editionibus De bonitate aquę ĩſcriptus, mutilus legebatᷓ. 75
De vinis ex Galeno, caput ſextum libri quinti collectionum medicinalium Oribaſii ad Iulianũ imperatorem, auguſtino Gadaldino interprete. 76
Præſagium experientia confirmatum, Georgio Valla interpre. 77
De vrinæ ſignificatione ex Hippocrate, eodem Georgio interprete. 78
De ſimplicibus medicamentis ad Paternianum. 79
De virtute Centaureæ, Nicolao Rhegio Calabro interprete. 92
De catharticis. 94
De Gynæceis .i. paſſionibus mulierum, Nicolao Rhegio Calabro interprete. 95
Liber ſecretorum ad Monteum. 96
De medicinis expertis liber, cui titulus eſt, medicinalis experimentatio. 103
De melancholia ex Galeno, Rufo, & Poſſidonio caput nonum libri ſexti Aetij, Iulio Martiano Rota interprete. 109
De cura Icteri liber. 110
De cura lapidis liber. 111
Quæſita in Hippocratem. 113

Siquid ſupereſſe videbitur in antiquis translationibus, quod in hiſce nouis non reperiatur, id titulorum diuerſitate contingere ſcias, non quia prætermiſſum aliquid ſit. Nihil eſt enim in uetuſtis illis codicibus, quod in hiſce nouis non contineatur. nam aut ijdem ſunt, verum alio nomine inſigniti: aut compendia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum ſubijciam. Opus, quod illic Myamir appellatur, idem eſt, ac id, quod hic De compoſitione medicamentorum ſecundum loca inſcribitur. Libri item de iuuamentis membrorum, compẽdium ſunt librorum De vſu partium. Libellus de præſagitura, finis eſt libri De conſtitutione medicinæ. Et qui de commoditatibus theriacæ inſcriptionem habet, fragmentum eſt libri de theriaca ad Piſonem.

G A L E N I

Iſagogici libri,

QVI, CVM IN TOTAM ARTEM MEDICAM introducant, in principio totius operis ſunt locati: vt prius in ipſis tirones exerceantur, quàm ad difficiliora artis accedant.

INTRODVCTORIIS HIS LIBRIS TERTIA HAC noſtra editione, lux non minima allata eſt: quòd pleriſque in locis ad græcorum exemplarium fidem accuratius fuerint emendati.

Librorum ſeriem proxima pagina demonſtrat.

τὸ εἰσαγωγικόν.

Cum ſummi Pont. Senatusq́; Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS. MD LVI.

Libri Iſagogici Galeni.

GALENI Oratio ſuaſoria ad artes, à Ludouico Beliſario medico Mutinenſi latinitate donata. fo.2
Siquis optimus medicus eſt, eundem eſſe philoſophũ liber, eodẽ interprete. 6
De ſophiſmatis in verbo cõtingentibus liber, ab Horatio Limano trãſlatus. 7
An qualitates incorporeæ ſint, eodem interprete, diligentius emendatus. 8
De proprijs libris à Ioanne Fichardo Frãcofordiano aliàs latinitate donatus, nunc vero ad græci exemplaris fidem emendatior redditus. 10
De ordine librorum ſuorum à Ioanne Fichardo latinus olim factus, nunc aũt ad græci exemplaris fidem emendatus. 14
De ſectis ad eos qui introducuntur, à Ludouico Beliſario in latinũ ſermonem conuerſus, nunc vero cum græcis cod. diligenter collatus. 15
De optima ſecta liber, Iunio Paulo Craſſo Patauino interprete, ex tertia eiuſdem recognitione. 19
De optimo docendi genere, Eraſmo Roterodamo interprete. 30
De ſubfiguratione empirica incerto interprete. 31
Fragmentum quoddam exiguum, quod Galeno aſcribitur, cuius titulus eſt, Sermo aduerſus Empiricos medicos, Auguſtino Gadaldino Mutinenſi medico interprete. 35
De conſtitutione artis medicæ liber, à Bartholomæo Syluanio translatus. 35
Definitiones medicæ, qui liber ab eodem fuit traductus, atq; ex codicum veterum collatione plurimis in locis auctus, denuo vero vetuſtis cod. græcis collatis, accuratius recognitus. 43
Introductio ſeu medicus: hic liber à Ioãne Andernaco latinus olim factus eſt, nũc autem ex græci exẽplaris collatione eſt pleriſq; in locis expurgatus. 50
Quo modo morbum ſimulantes ſint deprehendendi, Ioanne Fichardo Francofordiano interprete, denuo ad græci codicis fidem recognitus. 61
Ars medicinalis, Nicolao Leoniceno interprete, ad græcorum veterum exemplarium fidem ab Auguſtino Gadaldino diligenter recognita. 61

GAL. PARAPHRASTÆ MENODOTI FILII SVASORIA AD ARTES ORATIO,

Ludouico Belliſario Medico Mutinenſi interprete.

ARGVMENTVM ORATIONIS.

Non fortunæ, neqꝫ corporis, ſed bona tantum animi hominibus exoptanda.

Homo artium, ac ſcientiarum omnium capax, & ſolus inter cætera animalia, rationis particeps dicitur. CAP. I.

* προφορικὸν
* ἐνδιάθετον

AN animantium generi, quod irrationale apppellatur, nulla omnino data ratio ſit, ſanè dubiũ eſt. nam, & ſi caret ea, quę in voce verſatur, quam ſermõnem nominant, quæ tamen animo cõcipitur, quam ratiõcinium dicunt, eius fortaſſe particeps omne genus animalium eſt, quanquam alijs parcius, alijs liberalius tributa ſit. ſed profecto, ꝙ cæteris animantibus homo ſit hac ipſa ratione præſtantior, nemo eſt, qui dubitet.
C Cernimus enim, ꝙ multæ ſint artes, quas hoc animantium genus exercet: vnumq́ꝫ hominem eſſe, qui ſcientiæ capax artem quamlibet percipere poſſit. Quandoquidem cæteræ animantes omnes, paucis quibuſdam exceptis, artium expertes conſpiciuntur: eædemq́ꝫ paucę, quæ artes aliquas tractare videntur, has natura potius, ꝙ inſtituto conſecutæ ſunt. Homo aũt ita ad artes aptus eſt, vt, ſiquæ in alio animantium genere ſunt, ne eas quidem immeditatas relinquat: quippe cum aranei texturam imitetur, opera exemplo apum effingat, vim nantis animalis exerceat, quanquã ipſe in pedeſtri genere eſt: ſed nec diuinas artes omittit, ſiquidẽ in arte medendi tum Æſculapiũ, tum etiam Apollinem æmulatur: quem in cæteris etiã artibus, quibus hic Deus præditus eſt, imitatur, ſagittandi, canendi, diuinandi: itemq́ꝫ illarum omnium ſtudia ſequitur, quæ ſingulis muſis ſingulæ propriæ ſunt. neqꝫ enim ſe à geometria, neqꝫ ab aſtronomia abducit, ſed, vt inquit Pindarus, quicquid & in ſe terra occultat, & vltra cœlum poſitum eſt, cõtemplatur. quin etiam, quod in diuinis bonis maximum eſt, philoſophiam induſtria & labore cõſecutus eſt. Ob eam igitur rem, quanquam rationis particeps ſit reliquum animantium genus, homo tamen, cum longe cæteris
D ſit ratione præſtantior, ipſe vnus excellentiæ magnitudine animal rationale nuncupatur.

Fortunæ ac Mercurij pictura, & Fortunæ inconſtantia. CAP. 2.

QVid ergo? an non turpe eſt, quæ res vna homini communicata eſt cum Dijs, eam vt neglectam habeas, ac de cæteris ſolicitus ſis? ita artium ſtudia contemnas? te ipſum manibus fortunæ committas? cuius indicare nequitiam cum veteres conſtituiſſent, eam ſiue pingendam ſuſciperent, ſiue fingendam, in fœmineam ſpeciem exprimere non contenti (quanquam hoc ſatis aptum erat amentiæ ſignum) gubernaculum etiam manibus habẽdum dederunt: baſim pedibus globoſam ſubiecerunt: eam deniqꝫ orbatam oculis effinxerunt: vt ſcilicet per has figurandi rationes fortunæ inconſtantiam expreſſam oſtenderent. Vt igitur in naui adeo tempeſtatibus iactata, vt & fluctibus obruatur, & ſubmergi periclitetur, eius gubernaculum cæco gubernatori male commendari putauerim, ſic in vita quoqꝫ degenda, vbi naufragia domibus maiora, ꝙ nauibus in mari contingunt, non recti iudicij eſt, qui per hæc rerum diſcrimina cæcæ ſe Deæ eidemq́ꝫ mutabili credat: quippe quæ tam ſtupida tamq́ꝫ amens eſt, vt plerunqꝫ & dignos negligat, & indignis diuitias tribuat, & eas quidem non ſtabiles, ſed quas eadem ratione, qua dedit, eripiat. Deam hanc inſcia hominum maximo numero turba comitatur. quæ Dea nunquam ſtabili ſede quieſcit, ſed baſi innixa volubili late rapitur vaga ferturq́ꝫ, vt in præcipitia, ſæpe etiam

Mercur? philoſophor exacte nouit gale? quo tamen in profligandis morbis non eſt vſus.

in pelagus ruat.vbi vt eius miſeri ſequaces communi morte intereunt: ſic illa ſola ſine noxa eua- E
dit,eosq; perdita iam opera lugẽtes,ipſamq; accuſantes irridet.Sed talia fortunæ opera ſunt. Mer
curium vero,tanquam orationis parentem & artium omnium auctorem aſpice rurſus, vt alia,q̃
fortunam,effigie tum pictores tum plaſtæ decorarunt. nam iuuenis eſt formoſus, nec eiuſmodi,
vt fucatum quicq̃ in eo,aut comptum deprehendas, ſed in cuius forma animi virtutes protinus
eluceant.eſt enim hilari vultu,acribus oculis; baſi innititur ſic vndiq; figuratæ, vt quadrantal re-
ferat,qua maxime figura res ipſa ſtabilis atq; immobilis redditur. Quin & ipſum Deum eadem
hac figura interdum honeſtant.Cuius etiam comites æque, ac dux ipſe Deus, hilares ſplendidiq;
cõſpiciuntur,nec vnquã de ſuo principe queruli,quales fortunæ ſequaces memorauimus, nec ab
eo vlla in parte ſeiuncti,neq; diuiſi,ſed eius ſemper aſſeclæ, ſemperq; prouidentia eiuſdem fruen-
tes.Fortunæ vero ſequacem cœtum omnem deſidem cernes, nec vllis artibus eruditum, ſed ſpe
varia ſemper deductum,currentemq; Deam communi quidem,ſed impari curſu ſequẽtem. nam
alij longius diſtare videntur, alij propius accedere, alij de manu etiam Deæ pendere. in quibus
Crœſum illum Lydum conſpicies,Samiumq; Polycratem:eosq; fortaſſe miraberis,dum alteri Pa
ctolum cernes auro fluentem, alteri marinos etiam piſces inſeruientes. eiuſdem ordinis Cyrum,
Priamum,Dionyſium reperies.quorum tamen omnium ſtatus adeo mutabilis eſt, vt paulo poſt F
Polycratem cruci affixum inſpicias,Crœſum Cyri imperio ſubditum, Cyrum in aliorũ poteſtate
conſtitutum,Priamum obſtrictum,Dionyſiumq; Corinthi.ſi in cæteros autem te vertas, qui for-
tunæ curſum ſequuntur quidem,ſed tamen non conſequuntur,odio hos omnino habebis. ſiqui-
dem pleriq; aut populi concitatores ſunt,aut meretrices,aut cinædi, aut amicitię proditores,tum
homicidæ,tum rapaces, tum etiam ſepulchrorum prædatores: nec pleriq; deſunt in id ſcelus in-
uecti,vt ne Dijs quidem ipſis parcant, ſed nefanda etiam ſacrilegia committant. Mercurij vero
chorus modeſtos omnes continet, eoſdemq; artium peritos, non currentes, non exclamantes,
non inter ſe diſsidentes, ſed inter quos medium Deus ipſe locum teneat. hi vero ordine omnes
circum diſpoſiti ſunt ſic,vt nulli locum ab eo deſignatum relinquant,eo tamẽ diſcrimine, vt, qui
primam ſedem Deoq; proximam in ambitu occupant,ij geometræ,arithmetici,aſtronomi,philo-
ſophi,medici,grammatici ſint.qui vero alteram tenent,ij ſecundum chorum conſtituunt, in quo
pictores,plaſtæ, ſculptores, fabri, architecti, magiſtri prima rudimenta docentes conſpiciantur.
poſt quos tertius locus ſequitur,quo cæteri artifices omnes continentur. Sic ſingulis quidem ſe-
des aſſignatæ propriæ ſunt,omnes tamen pariter intuentur in Deum,eiuſq; communi parent im
perio.Sed & apud ipſum Mercurium pleroſq; conſpicies, quos ille quarto quodam ordine ele- G
cto donauit,ſibiq; ſocios nunquam à latere diuellendos adiunxit,& eos quidem eiuſmodi, vt ma
xime ab ijs,quorum fautricem fortunam diximus,abhorrere conſpiciantur. neque enim geſtis in
ciuitate honoribus,neq; generis nobilitate,neq; diuitijs ſolet hic Deus hominũ iudicare præſtan-
tiam:ſed,quiſquis & bene viuit,& cæteris eſt ſua arte præſtantior, eamq; legitime exercet, & iuſ-
ſis obſequitur Dei,hunc ille plurimi facit, hunc cæteris anteponit, hunc à ſe nunquam diſcedere
patitur. Virorum igitur nomina, qui hunc ordinem illuſtrant, ſi ipſe intelligas, eos non ſolum
æmulatione dignos,ſed etiam veneratione putabis.Hic cernes Socratem, cernes Platonem,Ho-
merum,Hippocratem,& qui hos viros ſequuntur, quos omnes Deus & ſibi miniſtros elegit, &
apud ſe primos,& quaſi alteros Mercurios eſſe voluit, quos nos æque ac Deos colimus, & vene-
ramur.Sed tamen è cæteris etiam omnibus, qui Deo curæ non ſit, nemo eſt. ille enim non ſolum
curat,quos coram ſe conſpicit,ſed etiam nauigantibus adeſt,quibus ſe nauigationis quoq; ſocium
præbet,vt,ſi forte naufragium fecerint,his opem poſsit afferre. Ariſtippus enim, cum olim ſic mi
ſere nauigaſſet,vt naui tempeſtatibus perdita,in Syracuſia littora eiectus eſſet, primum fiduciam
cepit,exiſtimans ſe ad Græcos & ſapientes viros,non ad barbaros eſſe delatum,argumẽto, quòd
geometricam figuram in arena deſcriptam vidiſſet.deinde Syracuſas accedens,vt in gymnaſium H
venit,quo loco illud græce exprompſit,

Quis vagum atq; errantem Oedipum „
Hodie raris excipiet muneribus? „

habuit,qui ſibi occurrerẽt,& ſalutationibus excipientes agnoſcerent, & præſtantẽ quidem vi-
rum, ſed tunc egenũ neceſſarijs rebus donarent. cum aũt Cyrenen eiuſdem Ariſtippi patriam è
Syracuſis quidam nauigare conſtituiſſent,ideoq; ex eo quærerent,num quid familiæ ſuæ mãdare
vellet:p̃cipite meis,inquit,vt eas res ſibi curẽt parandas, quæ cũ poſſeſſore in naufragio enatent.

Curare magis homines debere, vt bonis artibus inſtruantur, quàm onerentur diuitijs, & Demo-ſthenis ac Diogenis in diuites ignaros ſententia. CAP. 3.

QVàm multi igitur miſeri ſunt, quibus contra, quàm ille præcepit, euenire videmus, vt,
cum omnia ſua viuendi conſilia in diuitias referant, ſi forte in eiuſmodi caſus incurre-
rint,ne tum quidem auri aut argenti obliti, ſed vtroq; corpori vndiq; appenſo, cum his
& corpus & animam etiam perdant.nec id miſeri intelligere poſſunt,à ſe in primis in genere ani-
malium rationis experti ea magis diligi,quæ ſint artibus ornata: equos enim bello aptos, canes,
quibus venandi vis tributa ſit, cæteris præferendos arbitrantur. Quin & ſeruos artibus curant
erudiendos,

A erudiendos,idq; magna argenti impenſa,ſeipſos autē neglectos habent, nec vllius dignitatis eſſe
curant. An igitur turpe non eſt,cum ſeruus decem millibus denariorum æſtimādus videatur, do-
minum ne vno quidem dignum exiſtimari? ſed quid inquam vno? ne ille quidem,ſi gratuitā ſerui
tutem polliceatur,qui eum recipiat,reperiet quenquam. quid item? an non è rebus omnibus ſeip
ſos tantummodo ignobiles reddunt? nam,cum ſe nullis artibus inſtituēdos curent,in genere ani-
mantium rationis experti non nullas ſtudijs,quibus vis arti ſimilis ineſt, erudiendas ſtatuant,ſer-
uum , ſi ſegnis ſit,& artis expers,nihili faciēdum arbitrentur,curam nec prędiorum,nec rei vllius
reijciant,ſed operam dent, vt hæc omnia quàm optima ſint , quoad eorum natura patiatur , ipſi vero
ne ſibi quidem ineſſe animam intelligentes , ſemetipſos ex omni parte negligant , haud ſanè du-
bium relinquitur,quin ſeruis,& ijs quidem abiectis ſe ſimiles efficiant. Quocirca huic hominum
generi iure id obijciendum putarim:ò bone vir domus tua bene ſe habet,& ſerui omnes , & equi,
& canes,& prædia,deniq; quę quę poſsides,ijs bene eſt,tui vero ipſius cura nulla habet. recte igi-
tur vterq; & Demoſthenes & Diogenes:quorum alter oues aureo vellere opertas eos vocat , qui
diuites ijdemq; rudes ſint:alter eoſdem fico in præcipitio natæ aſsimilandos arbitratur. vt enim
eius fructum non homines,ſed corui graculiq; depaſcūtur, ſic talium diuitum opes nihil proſunt
B bonis ciuibus,ſed ab adulatoribus abſumi cernuntur. qui tamē poſt , ſi forte locupletis res omnis
conſumpta ſit,huic forte occurrentes,cum eius cognitionem diſsimulent, ſine ſalutatione præte-
reunt. Qua de re nec ille inelegans, qui huic locupletum generi ſimilitudinem cum fontibus eſſe
oſtendit. quandoquidem hos,cum forte humore omni exhauſti ſunt,qui ante ab ijſdem aquari ſo
lebant,mox abducta veſte permingunt. Illud igitur non ab re putandum, quiſquis nō alia re,ſed
tantum diuitijs efficit,vt ſit vndiq; conſpiciendus,hunc,ſimul ac diuitijs priuatus ſit,à cęteris etiā
rebus deſtitui,quæ ei partæ opum gratia fuerant. nam quid eſt,cur his ita non eueniat ,quādo nul
lum è bonis proprijs poſsident,ſed alienis ſemper,& à fortuna tributis gloriantur?

Aduerſus eos,qui nobilitatem generis oſtentant,& in eos Themiſtoclis,& Anacharſidis ſcythæ præclara ſententia. *CAP.* 4.

NOn deſunt autem,quibus hoc idem eueniat. nam,qui ſe ſplendore generis efferūt,ij quoq;,
cum bonis careant,quæ propria ſunt,ad ipſum genus oſtentandum confugiunt, cum ne id
quidem intelligant,ſplendori generis,quo admirabiles videri volūt , perinde ac ciuitatum numiſ-
matis vſu venire,quæ cum apud eas ipſas ciuitates probata plurimum valeant , apud alias tamen
gentes & adulterina haberi,& nihili fieri cernuntur. qua de re non inepte dictum videtur.

" C Neq; te in ſublime generis extulit decus,
" Neq; me,dum nil habui,aluit genus.

Prętlarꝰ igitͤ,vt inqͭ Plato,theſaurus ſūt maiorū virtutes,ſed pclarius,poſſe illud Sthenei obijcere,

" Maiores ſuperat virtutis gloria noſtræ.

Si quam enim generis decus vtilitatem affert,eam eſſe putandum eſt,inde nobis ſtudia moueri
emulandi virtutum exempla,quibus maiores illuſtrati ſunt:ne, ſi longe ab his egregia illa virtutis
laude ſuperemur,hoc illis dolorem,ſi modo ſenſus eſt vita defunctis,nobis dedecus afferat. quod
etiam eo maius habetur,quo nobilitas magis elucet. Nam,quiſquis inſcius idemq; genere obſcu-
rus eſt,eum ſaltem fructum è ſuo genere capit, vt,quicquid in eo vitij eſt , id multorum cognitio-
nem effugiat:quos autem ſplendor ſic illuſtrat generis,vt ne vitia quidem latere permittat, quem
fructum ijs decus generis affert,niſi vt,cum miſeri ſint,noti etiam eſſe cogantur, cumq; ſuo ſe ge-
nere indignos reddant,grauius & accuſentur , & vituperentur? Itaq; quiſquis ſplendorem præ-
dicat generis,cum ipſe rudis atq; iners ſit,is, quicquid in ſe vitij habet , id minus venia dignū eſſe
declarat. homines enim,quos humile genus obſcuros reddit, non æque atq; ij , quos ſplendidum
illuſtres efficit,inquiſitione explorati iudicantur. ſed illis,quamuis mediocris ſua ſit virtus , igno-
D ſcimus tamen,eoſdemq; etiam comprobamus , quod iſtorum deeſt virtuti , ignobilitati aſcriben-
tes:hos vero,niſi eam laudem adepti ſint,quæ digna ſit maiorum virtutibus , etiam ſi longe cæte-
ris præſtare videntur,nulla tamen admiratione dignos eſſe putamus. Ex quibus rebus intelligi-
tur,niſi quis admodum vecors ſit,artes nobis eſſe ſuſcipiendas,eaſdemq; tractandas. quæ res effi-
ciet,vt,ſiue quis nobilis ſit,ſuo dignus genere videatur , ſiue ignobilis, ipſe ſuum genus illuſtret,
" antiquum illum imitatus Themiſtoclem,qui,cum ei olim genus probro obijceretur,Ego,inquit,
" poſteris meis lucem excito,& meum ex me genus ortum habet , tuum vero in te deſinit. Notus
etiam eſt Scytha ille Anacharſis, quàm & admirabilis apud omnes ſit,vt ſapiens appelletur,quan
quam barbarus erat:qui & ipſe, cum olim ſibi barbariem exprobrari audiuiſſet , tum inquit : Pa-
" tria mihi dedecori eſt,tu vero patriæ. vt his verbis belle hominem reprehenderet, qui, cum nulla
laude dignus videretur,ſe illuſtrem ſplendore patriæ prædicabat. Si igitur rerum euentus paulo
diligentius animaduertas,reperies non ciuitatum ſplendorem gloriam attuliſſe ciuibus, ſed con-
tra & virtutes ciuium , & eorum in artibus præſtantiam nomen decusq; ciuitatibus peperiſſe.
Quis enim Stagiras celebret , niſi hæ lumen ab Ariſtotele accepiſſent? Quis Solos extollat,niſi
his præſtantes vir Aratus & Chryſippus eluxiſſent? Vnde athenarum gloria tam longe lateq;
propagata eſt? non ſoli fœcunditate , quod tenue ſatis eſſe ſcimus , ſed laudibus virorum,qui eo

loco nati complures ijdemq́ȝ præſtantiſsimi gloriam ſuam patriæ impertiti ſunt. Hoc autem dilu- E
cide verum eſſe cognoſces, ſi tibi in mentem veniat Cleonis & Hyperboli, qui talem fructum ex
nobilitate Athenarum ceperunt, qualem vitia, vt famoſa ſint, expoſtulant.
Dicta ſues fuit olim gens Bœotia vecors, inquit Pindarus. idem rurſus, »
Si Bœotium edamus ſuem. Hæc ille, cum vellet rudis gentis infamiam ſuo carmine breuiter »
abſoluere.

De ſpernenda corporis forma, niſi artibus & ſcientijs ſit ornata. CAP. 5.

IS igitur, qui Athenienſibus leges tulit, dignus laude videtur, quòd lege prohibuit, ne quis pa-
trem aleret, qui filium artibus erudiendum non curaſſet. Nam, cum eo maxime tempore artes
petendæ ſint, quo formoſiſsima noſtra corpora cernuntur, pleriſq́ȝ cõtingit, vt, cum ſe forma con-
ſpicuos intelligant, omnem animæ ſuæ curam ſpernant, atq́ȝ reijciant: Poſt autem, cũ iam eos pœ-
nitet, id fruſtra queruli dicant, vtinam forma, quæ me perdidit, male pereat. ijſdemq́ȝ tum venit in
mentem Solonis illud, quo præcipit nihil magis eſſe ſpectandum, quàm vitæ finem. Itemq́ȝ ſene-
ctutem accuſant, cum ſeipſos debeant, Euripidis vero præceptum laudant, Non temperãtis eſſe
formam ſupra quàm mediocrem petere. Satius ergo putandum eſt adoleſcentes ſuam formam
vernos flores imitatam cognoſcere, eamq́ȝ breuem voluptatẽ polliceri, itaq́ȝ & Lesbiam eſſe lau- F
dandam, cum inquit: Formoſus tantus eſt, quantus in cernendi ſenſum cadit: Probus vero »
idem protinus & formoſus eſt. Et parendum Soloni, qui hoc idem ſentire videtur: contra au- »
tem ſenectutem, quæ aptiori & veſtitu & domicilio eget, & mille alijs rebus, tanquam aduerſus
tempeſtatem imminentem præparare ſe quemq́ȝ debere exemplo boni gubernatoris, qui & pro-
cellas præſentit futuras, & ſeſe multo ante parat, vt earum impetum ſuſtinere poſsit. ſiquidem mi
ſerum eſt Homeri illud, Rem excors intelligit actam. Quis igitur fructus ex formoſo eodemq́ȝ »
rudi adoleſcente capi poteſt? an ad bellum vtilis eſt? ſed potius eiuſmodi adoleſcentibus Poetæ
illud modo nominati non ab re obijciendum putarim.
At tibi connubij tractantur mollia facta. »
Ito demum, rerumq́ȝ tibi ſit cura tuarum. »

Item de Nereo idem Poeta,
Ad Troiam venit forma præſtantior vnus,
Verum mollis erat. qua de re eius ſemel tantum in enumerandis Græcorũ nauibus Poeta me-
minit, quò indicaret, vt mea fert ſententia, formæ nullam vtilitatem eſſe, niſi res ad vſum vitæ ne-
ceſſaria illi adiuncta ſit. Nec vero audiendi ſunt miſeri quidam, qui diuitias fructum eſſe formæ G
audent dicere. quæſtus enim, qui & libero dignus, nec laudis expers, & ſtabilis ſit, ex arte fieri po-
ſtulat: quem vero formoſus ex ſuo corpore facit, is turpis eſt, & ſemper ignominiæ habẽdus. Itaq́ȝ
ò adoleſcentes audite, moneo, vetus illud præceptum, veſtramq́ȝ in ſpeculo effigiem interdum in
ſpicite: vt, ſiue quis veſtrum ſe forma egregium iudicet, idem operam det, ne minori animæ laude
præcellat, turpe exiſtimans formoſum corpus rudis animę domicilium eſſe: ſiue ſe corpore cernat
deformi, eo magis elaboret, vt animæ præſtet pulchritudine. quò canere illud Homeri poſsit,
Eſt alius, cui parua quidem ſit gratia formæ, »
Sed tenuem formam verbis Deus ornat, & illum »
Cernere dicentem cunctos iuuat, ora pudore »
Suffuſum placido: hic reliquos ſupereminet omnes: »
Hic vrbe incedit gaudens. ſibi quiſq́ȝ videtur »
Inſpexiſſe Deum, dum lumina figit in illum. »

Ex quibus omnibus nulli dubium relinquitur, niſi quis planè amens ſit, quin neq́ȝ ſuperbia ge
neris, neq́ȝ opum gloria, neq́ȝ fiducia formæ, contemnenda artium ſtudia ſint. Hæc diſſeruiſſe ſat
erat: ſed fortaſſe non incõmodum eſt addere Diogenis quendam veluti non reticendum epodũ. H
hic, cum apud quendam epularetur, qui nulli rerum ſuarum ſtudio, aut diligentia deerat, nullam
vero ſui ipſius curam habebat, excreans Diogenes vndiq́ȝ circũſpexit, quò inſpueret, ac tandem
bene agi putauit, ſi cæteris rebus parceret, ipſum vero dominum conſpueret. qui cum indignatus
eſſet, cauſamq́ȝ facti quęreret, tum inquit Diogenes, nihil tam in tota domo neglectum, q̃ tu mihi
viſus es. ſiquidem parietes omnes egregijs picturis ornatos inſpiciam, pauimentũ ex teſſeris tam
præcioſis extructum, vt ſimulachra Deorum ex ſeſe expreſſa repræſentẽt, vaſa omnia pura ac ni-
tentia, lectum & eius fulcra miro artificio elaborata, te vero harum rerum dominum cernam ex
omni parte neglectum: ſolent aũt homines loca, quæ vilia maxime neglectaq́ȝ ſint, quò expuant,
eligere. Itaq́ȝ ò adoleſcentes ne patiamini vos eiuſmodi eſſe, vt quiſpiam vos conſpuendos putet,
ne'ue vobis eſſe cætera omnia pulcherrima conſpiciantur: quãquam raro euenire videmus, vt in
eodem nobilitas, diuitiæ, forma reperiantur. quæ etiam ſi interdum concurrant, turpe tamẽ vos
in eo contemptu haberi, vt cæteris rebus exceptis, vos tantummodo conſpuamini.

Aduerſus Athletas, bonorum diuiſio. CAP. 6.

AGite igitur ò adoleſcentuli, qui & me diſſerentem audiuiſtis, et ad artes cõcitati eſtis, cauete,
ne quiſpiam fallax & impoſtor ſic animum veſtrum præſtringat, vt vos ipſos ſinatis in ſtu-

dium vel

A dium vel prauæ, vel inanis artis deduci. illudq; intelligite, quæcunque hominum ſtudia ad vſum vitæ non pertinent, eorum nullum artem eſſe. Sed in cæteris id ipſum vos cognoſcere arbitror: vt in iaciendis teſſeris, vt in ſtudio vel ambulandi ſuper tenues funiculos, vel voluendi ſe raptim in gyrum ſic, vt offundantur caligines. qualia Myrmeciadis Athenienſis & Calliſtrati Lacedæmonij ſtudia fuere. Athleticam vero, tantummodo ſuſpicor, ne & viribus corporis & populari gloria propoſita aliquem veſtrum decipiat, vt artibus ipſam præferendam putetis. quandoquidē & apud maiores argenteis donis quotidie celebratam, & æque, ac armis optimos, honoratam intelligimus. Eam igitur ob rem ſatius eſt vos aliquam in hoc genere ſtudij præmeditationem habere. fallitur enim facile quiſq;, qui rem deliberandam nō præmeditatus ſuſcipit. Hominū igitur genus ò pueri partim cum Dijs, quod rationis particeps eſt, partim cum belluis, quod mortale, communicatum eſt. vos ergo communicationis meliori parte electa, dare bonis artibus operam debetis. quas ſi conſequemini, quod in bonis maximum eſt, adepti eritis. ſin minus, non tamen vos inertiſſimis belluis pudebit eſſe deteriores. Athleticum vero ſtudium quiſquis ſequitur, id niſi cōſequatur, turpiſsimum eſt: ſi vero conſequitur, non tamen belluis melior efficitur. Quis enim leone aut elephanto fortior? quis lepore celerior? Quis item eſt, qui neſciat & Deos ipſos nulla de re, præ-
B terquā artibus, eſſe laudatos? & homines præſtantiſſimos diuinis honoribus celebratos, non quia bene vel in ſtadijs cucurrerint, vel diſcum in ſublime iecerint, vel luctam exercuerint, ſed artium beneficia in homines contulerint? Æſculapium quidem & Bacchum, ſiue prius homines fuerint, ſiue Dij à prima origine ſint, maximis honoribus proſequimur & celebramus: alterum, ꝙ medicinæ peritus eſt: alterum, ꝙ homines colendæ vitis artem edocuit. quòd ſi mihi non credis, Dei certe Pythij te mouebit auctoritas, qui & Socratem omnium ſapientiſsimum pronunciauit, & Lycurgum ſalutans his verſibus affatus eſt.

« Te mea conſpicio venientem ad templa Lycurge,
« Quem chorus omnis amat Diuûm, quem Iuppiter ipſe.
« Sis'ne Deus, dubito, vel ſis mortalis habendus:
« Sed potius te ſpero Deum Numenq; Lycurge.

Idem Deus Archilocum, quanquam vita defunctum, non mediocri honore dignatus eſt. cum enim, qui illum occiderat, ingredi in templum vellet, eo carmine deterruit Deus,

« Vatem occidiſti, à templo procul ito profane.

At vero tu mihi viciſsim narra, quæ Dijs vnquam cum Athletis alloquia fuerint. quod non fa-
C cies: ſiquidem, quid dicas, nō habes. ſed fortaſſe teſtem, quaſi nō fide dignum, reijcies: id enim indicare videris, dum in teſtimonia vulgi orationem vertis, & gloriam petis ex eodem. quanquam ſcio te, ſiue ægrotes, non medicorum vulgo, ſed paucis quibuſdam, & ijs quidem arte medendi præſtantiſsimis curandum traderes. ſiue nauiges, non cuilibet nauigationis miniſtro, ſed vni gubernatori commendares. deniq; & in paruis eandem rationem haberes. nam, ſi fabrile opus petas, fabro crederes: ſi calceos, ſutori. ſi igitur hæc ita ſunt, cur, cum de rebus maximis cauſa agitur, te iudicem ipſum conſtituis, viros aūt te ſapientiores reijcis? ſed vt in præſentia Deos prætercam, audi, quid de Athletis Euripides.

« Cum mala innumera per Græciam ſerpant,
« Nullum deterius Athletarum ſtudio eſt.
« Qui primum ſibi nec parare diuitias
« Patiuntur, dum poſſunt. quo enim modo,
« Quiſquis eſt gulæ deditus, ventriq; indulget,
« Diuitias parabit, vt alat familiam?
« Deinde nec ſe egenos, parare'ue rebus
« D Aduerſis. nam in malis diu verſati
« Moribus, res duras pro deſperatis habent.

Rurſus eundem, ſi placet, audi, quàm inutilem omnem Athleticæ partem dixerit.

« Quis lucta præſtans, quis pedibus celer,
« Quis bene vel diſcum extollens, vel maxillam
« Percutiens, patriam ſeruauit coronam?

Quòd ſi minutiora deſideras, audi quæ rurſus ille.

« An cum hoſte pugnabunt, dum manibus
« Diſcos habent? an clypeis, cum è patria
« Expellent, pedes dum curſu fatigant?
« Nullus. hæc fatua ſunt, ſi ferro conferas.

Quòd ſiquis Euripidem, cæteroſq; eius generis auctores contemnat, philoſophos vero iudices ſtatuendos arbitretur, ex his etiam omnibus quaſi vno ore loquentibus audiet vitio dandam eſſe Athleticam. Nec eam vero ab vllis vnquam medicis laudatam nouimus. quandoquidē illud
« primum apud Hippocratem leges: Affectio Athletica non eſt ſecundum naturam: melior eſt ſalu-
« bris habitus. deinde & apud cæteros præſtantes medicos, qui poſt illum fuere, hoc idem reperies.

Sed omnino teſtium fide rem agi nolebam:hoc enim potius oratoris eſt, quàm hominis veritatẽ E
colentis. quia tamen aliqui ad popularem laudem confugiunt, inanemq́ȝ gloriam ex vulgo pe-
tunt,ſtudiumq́ȝ propoſitum externis rebus remotis contemplandum negligunt, iccirco teſtes
hoc quoque loco adhibere cogor,vt hi ne in hac parte quidem ſe nobis potiores intelligant. itaqȝ
Phrynæ illud commemorandum occurrit. Cum olim in conuiuio quodam talis ludus celebrare-
tur,vt per vices inter conuiuas,quicquid libebat,imperare liceret,illa, cum cæteras mulieres tum
anchuſa,tum ceruſſa, tum etiã fuco pictas cerneret,iuſſit aquam afferri,eamq́ȝ manibus hauſtam
ſibi fœminam quãqȝ ad faciem admouere,mox linteo protinus eam detergere. quod cum ab illis
omnibus,& à Phryna ante alias actum eſſet, cernere erat faciem cæteris quidem fœminis conti-
nuo maculis repletam,vt laruas te videre diceres, Phrynæ vero formoſiorem redditam: quippe
quæ non fucata erat,ſed ſuapte natura formoſa,nullaq́ȝ arte ad formam egebat. Quemadmodum
igitur vera pulchritudo tunc optime exploratur, cum ipſa per ſe ſola eſt cæteris omnibus remo-
tis, quæ foris aſſumuntur, ſic Athletæ ſtudium perpendere ſolum oportet, videreq́ȝ,an vllam
vtilitatem vel publice ciuitatibus,vel priuatim Athletis ipſis afferat. Cum igitur bona, quæ in re-
rum natura continentur,alia animi ſint, alia corporis, alia exteriora, nec præter hæc vllum aliud
bonorum genus excogitari poſſit, nulli dubium eſt, quin ne in ſomnis quidem vllius ex bonis F
animi participes Athletæ ſint. quandoquidem ne quidem,an animum habeant, intelligunt, ne
dum rationis participem eum eſſe ſciant. nam, cum & ſanguinis,& carnis mole ſe onerent,ani-
mam ſuam quaſi largo cœno ſuffocant,atqȝ obruunt,vt nihil paulo reconditũ intelligere queant,
ſed amentes perinde,ac belluæ, ſint. At hi fortaſſe inſtabunt, ſeq́ȝ alicuius è bonis, quæ ad corpus
attinent,auctores eſſe contendent. ſed quod erit illud? an ſanitatem, in eo genere bonorum pul-
cherrimã, id eſſe dicent? immo, qui in maiori vitæ periculo ſit,ex vitioſo ſcilicet corporis affectu,
reperies neminem,ſi quidem Hippocrati credas, à quo bonus ad ſummum habitus periculoſus
dictus eſt, quem tamen iſti affectantur. quin etiam illud & ab eodem recte ſcriptum eſt, & ab
omnibus probatum habetur,Sanitatis ſtudium citra & cibi ſatietatem, & rerum omnium tardita
tem poſitum eſſe. Athletæ vero ſic contra preceptum id agunt,vt plus iuſto ſe & in laboribus cor
poris retineant, & cibis impleãt,& omnino, quidquid ſenex ille præcepit,Bacchantium more in
ſanientes contemnant. ille enim,cum ſalubrem victus rationem præcipere conſtituiſſet, ſic ſcri-
ptum reliquit:Labores,cibi,potiones,ſomni,venus,omnia moderata. iſti vero & gymnaſia quo- »
tidie ſine modo fatigant,& cibis ſic vtuntur,vt eos vi ſæpe ingerant, & ad mediam noctem pro-
ducant,vt Homeri illud iure in eos dicendum arbitrer. G

Noctem Dij reliqui totam,milesq́ȝ trahebat »
Defeſſus,placido reſoluti membra ſopore. »
Sed nullus miſeros Athletas ſomnus habebat. »

In ſomnis autem eam moderationem adhibent,quæ cæteris vitæ ſuæ partibus proportione re
ſpondeat. nam,cum alij,qui ſecundum naturam viuunt,à muneribus ſuis deſiſtunt, cibumq́ȝ pe-
tunt,tunc Athletæ à ſomno excitati,exurgunt:vt eorum vitam ſues imitatam dicas,niſi ſues neqȝ
immodicis vterẽtur laboribus,neqȝ vi cibis explerent̃,quod vtrũqȝ in Athletis nouimus. adde, ꝙ
ijſdẽ terga rhododaphnis dirumpũtur. ad hæc aũt, quæ ab antiquo Hippocrate dicta retulimus,
illud item ab eodẽ ſcriptore præceptum habemus: Multum & ſubito vel implere, vel exinanire, »
vel calefacere,vel refrigerare, vel modo quouis alio corpus mouere periculoſum. oẽ enim mul- »
tum,inquit,naturæ inimicum. Athletæ vero neqȝ hæc præcepta audiunt, neqȝ alia, quæ vt illæ re-
cte ſcripta reliquit,ſic iſti negligunt,atqȝ reijciunt,vt omnia agãt, quæ à præceptis ſalubris victus
abhorreant. Ex quibus rebus relinquitur,vt non ſanitatis ſtudium, ſed morbi potius, hoc genus
exercitij dicẽdum putarim,idemq́ȝ ſentire Hippocratẽ,cum inquit, Affectus Athleticus non eſt »
ſecundum naturã,melior eſt ſalubris habitus. quibus verbis Hippocrates non Athleticã ſolum à H
modo naturæ abhorrere declarauit,ſed etiam Athletici corporis affectui habitus nomen eripuit,
vt illos eo noĩe priuaret,quod corpori vere ſano ab antiquis tributum eſt. ſiquidem habitus ſtabi
lis eſt,vixq́ȝ mutabilis affectio,bonus vero ad ſummũ Athletarum habitus & facile mutabilis eſt,
& periculoſus. nam,cũ neqȝ capax incrementi ſit,ſiquidẽ ad ſummum peruenit,neqȝ poſſit in eo-
dem conſiſtere,neqȝ quieſcere,relinquit̃ vt viam in deterius capiat. Habes igitur qualis Athletis,
dum Athleticã tractant,corporis affectio ſit. Cum vero ab eo ſtudio ceſſant, deterius multo eorũ
corpora affecta cernuntur. aut enim paulo poſt mortẽ obeunt, aut ſi ad prouectam ætatẽ, non tñ
ad ſenectutem perueniunt. quam ẽt ſi attigerint,à Litis tñ Homeri nihil differunt, quandoquidẽ
Claudos,rugoſos,ſtrabones conſpicis illos. »

Sicut.n.murus vrbis machina ante cõcuſſus,facile quacũqȝ vi diſiicit̃, diſsipaturq́ȝ, neqȝ terræ-
motũ ferre,neqȝ caſum leuiorẽ poteſt,ſic Athletarũ corpora crebris ictibus, dũ ſuo vtunt̃ ſtudio,
debilitata,ruptaq́ȝ,& languida reddita lædentibus cauſis quibuſcũqȝ vel leuiſsimis obnoxia relin
quunt̃. Oculi.n.tum ſæpe circũfoſsi,ſpatio tpis cũ vires corporis reſiſtere, ac mẽbra tueri deſinũt,
fluore,(Græci rheuma vocãt)repleri cernunt̃. Dentes itẽ,quos ſæpe ante concuſſos vires interie-
cto tp̃e deſtituũt,deciduos fieri videmus. Quin & intorti articuli ĩfirmi reddunt̃,vt vllã vim vel le

uem

A uem occurſantem ferre nequeant.& quæcū ſiue ruptio,ſiue neruorum diuulſio,quam Gręci ſpaſma vocant,facile incidit.Ex quibus rebus patet,qui in ratione ſanitatis magis ſit,quàm Athletæ, miſer,reperiri neminem:vt eos nomine non degeneraſſe iure dixeris, ſiue à miſero, quem Græci ἄθλιον dicunt,athletæ nominati ſint,ſiue communi origine ambo à miſeria, quam ἀθλιότητα vocant,tanquam ab vno fonte nomen acceperint.Sed,cum de maximo ex bonis corporis, quod ſanitatem nuncupamus,nobis diſputatum ſit,ad reliqua eiuſdem generis bona tranſeundum eſt. quantum igitur pulchritudine præſtent,intelliges,ſi eorum naturalem formam non modo nihil ab Athletica iuuari,ſed etiam eorum plures,quibus ante ſatis apta eſſet membrorum compago, à Gymnaſtis exceptos,ſaginatosq́ꝫ, & in molem carnis, ac ſanguinis auctos, in diuerſam formæ rationem traductos videas. eorumq́ꝫ nonnullis, & ijs maxime, qui pancratio, aut cæſtu decertant, faciem ex omni parte deformem, viſuq́ꝫ horribilem cernas. ſed cum membrum aliquod planè abruptum eſt, aut intortum,aut effoſſi oculi, tunc,opinor,tunc,inquam,maxime pulchritudo,quæ fructus Athletici ſtudij eſt, perſpicua euidensq́ꝫ efficitur. Hæc igitur, dum ſe in ſuo ſtudio retinent,ſibi ad pulchritudinem parant.Cum vero ab eo dimiſſi ſunt, tum & reliqua corporis ſenſoria pereunt,& membrum quodcū,vt ante dictum eſt, diſtortum varijs modis corpus

B informe reddit.Sed in cæteris fortaſſe,de quibus modo diſſeruimus, Athletæ cedent: quod vero reliquum eſt corporis bonum,quod vires appellamus, id ſibi vendicantes inſtabunt, (hoc enim eſt,quod mihi videre videor)idemq́ꝫ cæteris omnibus præualere profitebuntur.ſed ò Dij immortales,quænam ſunt eæ vires,quas iſti ſibi vendicant? aut ad quod vitæ munus vtiles? an ad agros colendos? ſed ò quàm bene & fodere,& metere,& quidquid aliud,quod ad agriculturam attinet, agere poſſunt.Sed fortaſſe ad belli munera obeunda. rurſus igitur Euripidem accerſe, vt eos ſuis verſibus celebret.

An cum hoſte pugnabunt, dum manibus
Diſcos habent? vere enim
Nullus. hæc fatua ſunt, ſi ferro conferas.

Sed forte contra frigus æſtumq́ꝫ validi ſunt, Herculis illius æmuli, vt vna & per hyemem, & per æſtatem pelle operti vitam traducãt? vt ſine calceatu incedant? vt ſub dio dormiant? aut humi cubent? quin potius ad hæc omnia imbecilliores nuper natis infantibus cernuntur. Quid igitur reliquum eſt,in quo hi ſuas vires oſtentent? aut quid eſt,ex quo ſuperbi incedant? certe non eo, quòd vel ſutores,vel ędificatores, vel fabros materiarios in palæſtra ſubſternere,aut in ſtadio poſſunt,ſed eo fortaſſe,quòd,dum ſe in puluere verſant,dies abſumitur.At eadem gloria & perdices & coturnices efferri licebit, quandoquidem & ipſe totum diem cœno ſe proluentes conſumunt.

C Sed per Iouem Milo ille Crotoniata immolatum taurum humeris ſuſceptum olim per ſtadium geſtauit. ò incredibilem amentiam,quando ne id quidem intelligunt,ꝙ eiuſdem victimæ corpus paulo ante,cum adhuc viueret,anima ſua geſtauit, idq́ꝫ longe facilius,quàm Milo, vt illa currere etiam ſub onere poſſet,quãquam præ Milonis anima nullius erat dignitatis. ſed & genus mortis, quam ille obijt,quàm amens eſſet,declarauit.Nam,cum olim in iuuenem quendam ligna interiectis cuneis ſcindentem incidiſſet,eumq́ꝫ irridens à munere ſuo abduxiſſet,ipſe ſolis iniectis manibus ligni partes vtrincū apprehendens,auſus eſt eas in diuerſa diuellere: ſed in primo conatu totis exhauſtis viribus,ligni quidem partes vtrincū vſcū eò diſtraxit, vt dimiſſi cunei deciderent, operi vero perficiendo non ſuffecit,ſed diutius renixus,tandem victus eſt:nec tamen manibus eripiendis conſuluit:quæ à ligni partibus in ſe recurrentibus ſic attritæ ſunt,vt poſt Miloni miſeram mortem inferrent.Quàm magnum igitur fructum cæpit ex mortuo geſtato tauro, quo minus in mali quidquam incurreret? quàm bene res Græcorum publicas,dum cum Barbaro bella gererent, hic Milonis in tauro labor,non Themiſtoclis ſeruauit ſapientia? qui vt recte primum oraculi ſententiam aſſecutus eſt,ſic talem deinde ſe imperatorem præſtitit, qualem tanti imperij ratio poſtulabat: Sapientis enim conſilium vnum multorum manus ſuperat, Inſcitia vero,cum ſemper per ſe

D mala ſit,iuncta armis peior eſt. Ex ijs igitur,quæ dicta ſunt, iam ſatis patere arbitror, nullam vitæ partem reperiri,quę vllam ab Athletica vtilitatem capiat.Athletas vero nec ipſos vllam ſibi è ſuis actis dignitatem parere inde,opinor,cognoſcetis,ſi vobis eam narrem fabulam,quam non inelegans quidam græcis verſibus expreſſit.quos dicam ſic,vt res poſsit intelligi,

« Si Iouis ſententia cunctis animantibus
« Communis eſſet viuendi ratio
« Sic,vt olympijs dicatus præco
« Non ſolum homines ad certamen vocaret,
« Sed & cęteris mandaret animalibus,
« Vt in ſtadium venirent,idem,nullus,
« Opinor,homo ferret coronam,ſed in
« Dolicho(quaſi longo curriculo dicas)
« Superior alijs gaudebit equus:
« In ſtadio lepus ſibi primas aſſumet:

In diaulo

In diaulo(quaſi in ambitum curriculo E »
Deflexo dixeris)victoriam feret »
Caprea.ita relinquetur excluſus »
Homo ab omni pedum victoria. »
O celeres vos,qui exercetis Athleticam. »
Sed nec poſt Herculem quiſquam leone »
Aut elephanto fortior videbitur. »
Taurum arbitror cæſtu coronandum. »
Aſinus inquit,ſi calcibus contendat, »
Ante alios ibit corona ſuperbus. »
Quare in hiſtoria, qua multa reconduntur, »
Scribetur aſinus pancratio viciſſe »
Homines,cum prima & vigeſima »
Olympiade viſus eſt rudiſſe victor. »

Eleganter admodum fabula hac declarantur vires corporis Athletici nihil ad humana munera pertinere: quibus ſi nil cæteris Athletæ præſtant animalibus, quod aliud reliquum erit in genere bonorum,quod iſti ſibi vẽdicent? F nam nec,ſiquis bonum corporis voluptatem ſtatuat,eius Athletis pars vlla tributa eſt, ſiue Athleticam exerceant,ſiue ab eadem ceſſarint. quandiu enim ſeſe exercent,tandiu in laboribus & miſerijs cernuntur, nec iccirco tantum,quòd crebris fatigationibus rumpuntur,ſed etiam,ꝙ vi ſe cibis explent: cum vero exercitatione depoſita ſe in quietem receperunt,tunc pluribus corporis mutilatis membris conſpiciuntur. Sed eo fortaſſe ſe laudibus extollunt, quòd in congerendis opibus cæteros omnes ſuperant: quin potius eos omnes videre eſt alieno ære obſtrictos,non modo dum ſuo vtuntur ſtudio,ſed etiam dum ab eo dimiſsi quieſcunt:vt eorum neminem reperiri liceat diuitis familiæ œconomo quamuis ignobili locupletiorem.Sed nec hoc ipſum omnino,ab eo genere ſtudij diteſcere,quod non artem,ſed exercitium appellamus,dignum eſſe putandum eſt:verum eam artem tenere, quæ nuſquam artificem deſerat,ſed ei ſemper aſſiſtens,etiamſi in naufragium incidat,cum eo enatet:qua arte carere videmus, & qui res locupletum procurant, & qui publicani nuncupantur, quiq́ꝫ mercaturam exercent, quanquã hi maxime diuitias ab exercitijs parant.at ijdem vero,ſi forte pecuniam amiſerint, exercitationes vnà perdant,neceſſe eſt.quandoquidem hæ forte aliqua egent, qua ſe ſuſtineant, quæ quandiu abeſt,tandiu renouari amiſſum exercitium nequit:nec vero,qui eos fœneret, reperiunt G quẽquam,niſi pignoribus aut hypothecis oppoſitis.Quocirca,ſiquis veſtrum ſtabilem certumq́ꝫ quæſtum ſibi faciendum optat,eam artem tractandam ſuſcipiat,quæ,niſi artificis morte,finiatur.

Cum artium igitur duo prima genera ſint,aliæ † {nobiles,quæ in munere animi poſitæ ſunt, quas liberales vocant}: aliæ ignobiles,quæ labore corporis tractantur, quas mechãnicas appellant,ſatius exiſtimare debetis,ſi vos primo genere electo aliquam ex liberalibus diſcatis: aliæ enim deſerere artificem in ſenectute ſolent. in primo genere ſunt Medicina,Rhetorica,Muſica,Geometria, Arithmetica, Computandi ſcientia, Aſtronomia,Grammatica, Legumq́ꝫ peritia: quibus adde, ſi placet, Plaſticen, & Picturam: nam,& ſi vtraque opificis manu tractatur,neutra tamen viribus iuuenilis corporis eget. Itaqꝫ ex hoc artium genere aliqua vobis ò adoleſcentes eligenda exercendaq́ꝫ eſt(niſi forte cui ingenium plane hebes ſit) in primiſq́ꝫ Medendi ſcientia, quæ iudicio meo in eo genere præſtantiſsima eſt,quod deinceps indicabimus.

† λογικαί τ' εἰσὶ καὶ σεμναὶ
* βαναύσους τε καὶ χειρωναкτικάς.

GALENI SI QVIS OPTIMVS MEDICVS EST, EVNDEM ESSE PHILOSOPHVM.

Ludouico Belliſario Medico Mutinenſi interprete.

Quantum vtilitatis ars diſſerendi, philoſophiæq; cognitio medicis afferat.

VT Athletæ quamplurimi ſunt, qui victoriam ferre ex olympíjs optant,
nullam tñ operã, vt id conſequantur, impendũt, ſic multis medicis eue-
nire videmus: qui, cum Hippocratem laudent, et in arte medẽdi cęteris
anteponant, ipſi tñ oẽ aliud potius agunt, q̃ vt ei, quem p̃dicant, ſimiles
efficiantur. Ille.n.non minimũ eſſe, quod in medicinã aſtronomia con-
ferat, admonet: & geometria.ſ.q̃ aſtronomiã præcedat, neceſſe eſt: me-
dici vero, qui multi ſunt, ab harũ vtriuſq; ſtudio vſq; eò ipſi abhorrẽt, vt
alios ẽt id conãtes coarguant. Ille idẽ naturã corporis, quã totius medi-
cinę ordinis principium ſtatuit, optime cognoſcendã eſſe p̃cipit: at ijdẽ
iſti in ea re ita ſtudium ponunt, vt non modo nullius ex partibus corpo
ris ſubſtantiam, aut formationẽ, aut magnitudinẽ, aut nexũ, aut quæ eſt cum propinquis cõicatio,
ſed ne poſiturã quidem noſcant. Idemq;, ꝙ per genera, ſpeciesq; ignota ſit morborũ diuiſio, iccir-
C co medicis à curandi ſcopis errare contingat, aĩaduertit Hippocrates, cũ nos ad rationalem contẽ-
plationẽ (Græci logicam vocant) adhortatur: nr̃æ vero ætatis medici ita ab eius ſtudio auerſi ſunt,
vt eos ẽt, qui in ea re operã conſumant, quaſi inutilia tentantes reprehẽdant. Sic & ille idẽ Hippo-
crates ad præcognitionẽ morborum, & qui p̃teriere, & qui p̃ſentes, & qui futuri ęgro corpori ſint,
multã nobis parari oportere prouidentiam admonuit: at ijdẽ medici huic etiã artis parti vſq; adeo
operã nauant, vt ſiquis curſum ſanguinis è naribus, aut ſudorẽ prædixerit, eũ & magũ, & admira-
bilia, contraq; opinionẽ oĩum loquẽtem exclamẽt: vt ijdẽ iſti multo ẽt minus, ſiqd aliud p̃dictum
ſit, ſuſtineant: multo minus formam rõnis victus ad morbi futurũ conſiſtẽdi vigorẽ conſtituant,
quanq; eiuſmodi rõnem ciborum habendam cenſet Hippocrates. Quid igitur reliquũ eſt, in quo
virũ ęmulantur? ſiquidem non in dicẽdi grauitate, cuius laudẽ ille aſſecutus eſt, hi vero ita ſunt ab
ea virtute remoti, vt eorũ multos videre liceat bis verbo in vno peccantes, quod ne ĩtelligi qdẽ fa-
cile põt. Quibus de rebus quęrendã cãm putaui, ob quã iſti, quanq; oẽs virũ admirant̃, à lectione
tñ eiuſdẽ ſcriptoris ſeſe auertãt, vel, ſiquis eius ſcripta legit, non tñ ea intelligat, quę ab auctore di-
cunt̃, vel, ẽt ſi intelligat, non tñ ad eã ĩtelligentiã exercitationẽ adiũgat, vt diſciplinã cõfirmet, atq;
ad habitum ꝓducat, compertum hñs nos eã laudem, quę in quocũq; rerum genere ſumma eſt, vo-
D luntate ſimul, et potentia conſequi, vt, quiſquis earũ altera careat, eum à fine, quẽ expectat, fruſtra
ri neceſſe ſit. etenim, ne ab Athletarum exẽplo diſcedã, aut quia carent innata corporis habilitate,
aut quia ſine exercitatione id langueſcere ſinũt, iccirco, quod optãt, id cõſequi nõ poſſe videmus.
at illis ijſdẽ Athletis ſi corporis habitus dignus victoria ſit, ſi exercitatio reprehenſione careat, qd
eſt, quod eos impedire poſsit, ne coronam è certamine ferant? Num igitur vtriuſq; rei inopes nr̃i
tp̃is medici ſunt, vt neq; facultatẽ, neq; voluntatẽ ſatis dignam in artis ſtudium conferant? an cum
alteram habeant, altera carent? Nunc igitur naſci neminẽ, qui artis capax tam humanæ ſit, alienũ à
ratione mihi videt̃, cum mundus idẽ ſit, qui olim fuit, anni tp̃a eundẽ ordinẽ ſeruent, Sol circuitus
ſuos nulla ex parte mutatos percurrat, deniq; quæq; ſtella ſiue fixa, ſiue errans eandẽ oĩno ſtatus
rationem retineat. Verum rationabile eſt tum propter malam educationem, qua tp̃ibus his vtun-
tur hoĩes, tum propter diuitias virtuti præpoſitas, vel qualis Phidias inter plaſtas, vel qualis inter
pictores Apelles, vel qualis inter medicos Hippocrates, talem hac ætate effici neminem. quanq;
nobis, quibus poſt antiquos illos naſci contigit, & ab ijſdẽ artes plurimum prouectas accipere, nõ
paulo plus cõmodi ad artes ipſas datum eſt. Facillimũ ergo erat nos ea, quæ ut inueniret, diu ela-
borauit Hippocrates, breui tp̃e edoctos, quod uitæ ſupererat, id in ijs, quæ arti deerant, inuenien-
dis conſumere.

dis conſumere. At,quiſquis plus diuitijs,quàm virtuti,tribuit, artemq́ȝ non de hominibus bene- E
merendi,ſed quæſtus gratia petit,eum non licet artis finem expetere.quem ſi expetimus, ante di-
teſcent alij,quàm nos ad id,quod habemus animo,perueniamus:non enim ſimul poſſumus & pe
cuniam congerere,& arti tam magnæ operam dare:ſed,qui alteram vehemẽtius appetat, alteram
contemnat,neceſſe eſt.Quid igitur?an noſtris ſeculis quenquam memorare poſſumus,qui tãtum
habere cupiat,quantum ſatis ſit ad vſum vitæ neceſſarium?an reperiri liceat, qui non verbis tan-
tum effingere,ſed etiam proprijs vitæ exemplis docere poſsit diuitiarum terminum, qui quidem
ſit ſecundum naturam,non vltra,quàm vt fames,ſitis,frigus abſit,progredi? ſed, ſiquis tamẽ eiuſ-
modi eſt,is & Artaxerſis,& Perdicæ poteſtatem contemnet, nec vnquam in conſpectum huius
ibit:huic vero ſic ægrotanti,vt Hippocratis artem deſideret,medebitur quidem,non tamẽ ſemper
cum eo eẽ volet,ſed Cranonem,& Thaſum, aliaq́ȝ ad oppida multa proficiſcet̃,vt pauperibus his
locis ægrotantibus curationes adhibeat: Cois hominibus ciuibusq́ȝ ſuis Polybum aliosq́ȝ diſcipu
los relinquet:ipſe Græciam peragrans omnem perquiret:nam eum ſcribere aliquid de natura lo-
corum oportet,quam vt, quemadmodum ratione didicit,ſic experimẽtis comprobet, eum vrbes
intueri proprijs oculis neceſſe eſt:nunc eam,quæ verſa ad meridiem eſt, nunc, quæ ad ſeptentrio-
nem,nunc quæ ad Solis ortum,nunc quæ ad occaſum:cernere etiam,quæ humili loco,quæ'ue ex- F
celſo poſita ſit:eam contẽplari,quę aquis obnoxia,ſiue eę littoribus maris ſuperfluant, ſiue de fon
tibus ſcaturiant,ſiue de cœlo decidant, ſiue ex ſtagnis, fluuijs'ue redundent, alluatur: viſere eam
etiam,quæ ad magnum flumen,quę'ue ad ſtagnum,quę ad mare,aut ad montes ſita eſt:quęrere,ſi
qua gens aquis vehementer frigidis,ſi qua calidis vtatur,et ſiqua nitroſis,aluminoſis'ue,aut ſiquę
aliæ eius generis ſunt:ad ſummam,ne agam de ſingulis, cætera omnia conſiderare oportet, quæ
nos & ipſe Hippocrates edocuit.Quas ob cauſas ſiquis talis futurus eſt,eum non modo aſpernari
diuitias,ſed etiam ſummo labore,atq; induſtria vti neceſſe eſt:at non licet induſtrium eſſe quenq;,
qui ſe aut vino obruat,aut cibis expleat,aut veneri dedat: deniq; qui pudẽdis, ventriq́ȝ indulgeat.
Ex quo efficitur,vt,ſiquis verus medicus eſt,idem ſit, vt veritatis, ſic etiam temperantiæ amicus.
illudq́ȝ intelligitur eundem eſſe methodi rationalis ſtudioſum,vt morborum quot genera ſint,ſpe
ciesq́ȝ,cognoſcat,vtq́ȝ in ſingulis illis quo pacto ſumenda ſit indicatio remediorum,intelligat.atq;
hac eadem methodo ipſam corporis naturam docemur,& quæ ex primis conſtat elementis, quæ
tota inter ſe temperata ſunt:& quæ ex ſecundis compoſita eſt,quæ & ſenſibilia ſunt, & (vt eo no-
mine vtar) ſimilaria appellantur:& quæ tãdem ex partibus organicis expletur. quinetiam & quæ
vtilitas ex omni harum partium genere,& quæ actio animalibus eſt,ex illa eadẽ methodo cogno- G
ſcimus:quandoquidem & eas oportet non inexploratas negligere,ſed demonſtratione perceptas
habere.Quid igitur?an aliquid iam reſtat,cur medicus non philoſophus ſit, is,inquam, medicus,
qui arti operam Hippocrate dignam impendat?ſi enim,vt corporis naturam cognoſcat,et morbo
rum differentias,& præſidiorum indicationes,eum rationalem contemplationem exercere opor-
tet,vt autem in harum rerum ſtudio induſtriam ponat,retineatq́ȝ,diuitias contemnere & tempe-
rantia vti neceſſe eſt,hic iam omnes philoſophiæ partes habebit, & quæ ad differendi rationem,
quam logicam:& quæ ad rerum naturam,quam phyſicam:& quæ ad mores,quam ethicam Græ-
ci dicunt,attinet.Nec vero timendum eſt,ne,qui pecuniam contemnat, & temperantiam ſeruet,
is turpe quicquam,aut vitioſum committat: quidquid enim homines iniuſte audent, id aut auari-
tia impellente,aut voluptate præſtringente committunt. ſic & reliquas virtutes eundem habere
Auaritia et voluptas hominem ad iniustitiam torquent.
neceſſe eſt:quandoquidem omnes inter ſe connexæ ſunt: nec poteſt,qui vnam habet,non cæteras
omnes ſtatim habere,tanq̃ ex vno fune reuinctas.Si igitur,vt & artem primum intelligant,& ean
dem deinde exerceant,philoſophia medicis neceſſaria eſt, haud dubium relinquitur, quin,ſiquis
medicus eſt,idem omnino ſit & philoſophus.non.n.illud demonſtrationem deſiderare arbitror,
ſiquis arte medica probe vſurus ſit,ei opus philoſophia eẽ,cum non deſint,quos tam pecuniarum H
cupidos ſæpe videamus,vt venefici,non medici ſint:artemq́ȝ in contrarium ſcopo eiuſdẽ abuſum
detorqueant.Num igitur iam de noı̃bus certabis, nugisq́ȝ contendes, vt temperatum, continen-
tem,diuitias infra ſe ducentem,iuſtum debere eſſe medicum dicas,non tamen philoſophum?eun
demq́ȝ corporum naturas cognoſcere,inſtrumentorum actiones, partium vtilitates, morborum
differentias,curationumq́ȝ indicationes,non tamen operam diſciplinæ rationali dediſſe?an rebus
conceſsis te contendere de ſolis nominibus pudebit?at ſero quidẽ,ſatius tamen,vt iam reſipiſcas,
nec,vt graculus,aut coruus de vocibus contendas,ſed in inquirenda rerum veritate operam con-
ſumas:non enim habes,cur ſutorem bonum aut textorem ſine diſciplina & exercitatione quenq̃
effici poſſe neges,iuſtum vero aliquem,aut temperantem,aut demõſtrationis peritum,aut rerum
naturam ſcientem repente apparere dicas,quanq; neq; doctoris eruditione, neq; ſui ipſius exerci-
tatione ſit vſus.Itaq;,ſi hoc impudentiæ eſt,illud hominis non de rebus, ſed de nominibus alter-
cantis,certe nos primum ſtudium debemus in philoſophia conſumere, ſi veri Hippocratis æmuli
eſſe volumus.quod ſi fecerimus,nihil impediet,quo minus eo meliores efficiamur, nedũ ſimiles,
ſi cognitis ijs,quæ ab illo bene dicta ſunt,cætera,quæ arti deſunt,ipſi inueniamus.

Galeni

GALENI DE SOPHISMATIS IN VERBO CONTINGENTIBVS.

Horatio Limano interprete.

Sex modis Sophiſmata in dictione contingere, Ariſtotelis auctoritate. CAP. 1.

ARiſtoteles philoſophus, cum in libro de ſophiſtis elenchis, quaſi redargutionibus dixeris, cōſcriberet nobis, ſophiſmata quot modis in dictione contingant, modos ipſos ſex eſſe ad hunc modum ponit. primum in ęquiuocatione, in ambiguitate alterum, tertium in accentu, quartum in compoſitione, quintum in diuiſione, ī dictionis figura ſextum. Sophiſma in æquiuocatione vocat, vbi nomina in oratione poſita plura ſignificant, vt venatus ſum canem. plura enim hęc oratio ſignificat vitio vocis eius/canem/: Sophiſma vero ī ambiguitatę appellat, cum oratio ipſa ex ſe tota duplicem ſenſum ſignificat, vt hunc liceret capere me: in qua oratione nihil anceps eſt ratione nominum, ſed oratio ipſa, vt oratio eſt, ſenſum in agendo & patiendo confundit. Vitium vero ex accentu dicit, cum culpa accentus, qui nomē in diuerſas ſignificatiōes trahat, dubia oratio efficit. vt ὄρος ἕστηκε, hoc eſt mons, aut terminus C ſtabat. ipſum enim duplex propter duplicem accētum eſt, in principio propoſitum aut ſublatum. Sophiſma vero in compoſitione & diuiſione, cum ipſæ ſignificationis differentiam faciunt, vt Quinquaginta virûm centum ipſe reliquit Achilles. differentia enim eſt verbo/virûm/ aut compoſito cum quinquaginta, aut à quinquaginta diuiſo. Secūdum vero dictionis figuram, cū aliud dictio vere ſignificat, aliud vero propter ſpeciem & figurā ſignificare videtur, vt verbum/audio/: nam paſsionis eſt, cum actionis eſſe videatur propter prolationem, id eſt figuram ſimilem ijs, quę verborum actionis ſunt, vt curro, intelligo. trahet enim ad vtranq; partem ſophiſticus homo: ad paſsionem, quoniam ita eſt: ad actionē, quia ita videtur. His vero ſex enumeratis modis, deinceps oſtendit nullum eſſe ab eo prætermiſſum, neq; poſſe aliquod in verbo ſophiſma, extra modos propoſitos cadere. Verba vero, quibus id oſtendit, hæc ſunt: Huius rei fides eſt, & ea, quæ per inductionem fit, & ſyllogiſmus, & ſi alius aliquis ſumatur, & ꝙ tot modis, nominibus ijſdem, & orationibus non eandem rem ſignificamus. Ea igitur, quæ de inductione loquitur contextus pars manifeſta eſt. ſi enim ſingula in verbo ſophiſmata percurras, ſumaſq;, nec vllum horum appareat extra prædictos modos cadere, perſpicuum iam ita eſt nullum prætermiſſum eſſe modum: quod vero ſequitur, omnino obſcurum eſt, quid velit: cum dicit/& ſyllogiſmus, & ſi alius aliquis ſumatur, D & quòd tot modis, nominibus ijſdem, & orationibus non eandem rem ſignificamus/ſiquidem nec, quonam modo alium aliquem ſumamus ſyllogiſmum, dictum eſt: id vero/& quòd tot modis, nominibus ijſdem, & orationibus non eandem rem ſignificamus/ſyllogiſmi concluſioni magis ſimile eſt, quàm ſyllogiſmo: cōſueta vero eſt hæc huic philoſopho dicendi breuitas, & veluti per ſigna expromere multa, quia ad hos, qui iam audiuerant, ſcriberentur. Qui igitur eum expoſuerūt, alij hæc in diligentiam ferre, quod decebat, ne tentarunt quidem: alij non conſecuti ſunt: nos vero tentemus non Ariſtotelis cauſa, neq; vt orationi eius opem feramus, ſed cauſa noſtra. philoſophi enim eſt non ſolum ſumptis propoſitionibus ratiocinari, vt multorum mos eſt, ſed etiam concluſione poſita propoſitiones ipſas conſtruere.

Penes ipſum duplex omnia in dictione ſophiſmata accidere. CAP. 2.

QVoniam vero monſtrare propoſitum eſt tot modis in verbo ſophiſmata fieri, quæ penes ipſum duplex ſunt, quot modis Ariſtoteles dixit, patet duo hæc à nobis demonſtranda eſſe, alterum omnia in verbo ſophiſmata penes ipſum duplex eſſe: alterum tot eſſe numero penes ipſum duplex. perſpicuumq; illud omnibus eſt, omnia in verbo ſophiſmata ex vitio huius contingere neceſſe eſſe: hoc enim tanquam principium ſequentes ſophiſtæ capiunt imperitiores in ea re homines, neque vitij conſcios: ſi vero recte volumus, quot in verbo ſophiſmata

contingunt,

contingunt,accipere,quot vitia ſunt,ſumendum eſt:quod cognoueris,ſi virtutem ſumas vnicam E
eſſe,aut plures.error enim à virtute eſſe vitium videtur,qua recte cognita, ſtatim hoc quoque co-
gnoſcitur.Quoniam vero,vt alibi demonſtratum eſt,ipſum bonum virtusq́; in eo eſt, ad quod na
ta aut facta res eſt,vt hominis in viuendo,gladij in ſcindendo,iccirco ad quod nata,aut facta eſt di-
ctio,ſumendum eſt:manifeſtum vero eſt ad vnum hoc,vt ſignificet.patet igitur in hoc & bonum
& vitium eſſe.patet quoque ſolam è virtutibus hanc in dictione eſſe per ſe:reliquas vero per acci-
dens,extrinſecusq́; eſſe,nec rei ipſius, vt congruitas & apta literatio. hæ enim,& ſi quibuſdam ſe
bona oſtendant,non tamen ſe ſecundũ rem habent.ſed perinde, ac ſi enſis manubrio eburneo ſit,
aut fucatus oculus:hæc etenim his extrinſeca ſunt:quæ vero ſunt per ſe,ea in ſcindendo, & in cer-
nendo ſunt.Si igitur vniuſcuiuſq; rei virtus in eo eſt,ad quod nata res,aut facta eſt, hinc virtutum
numeri inuentio patet,quot ipſę ſint.ſi enim ad multa res genita ſit,plures illæ ſunt: ſi ad vnum,
vna virtus eſt.apparet ſanè dictio ad vnum nata,hoc eſt ad ſignificandum.Si igitur bonum ipſum
in hoc poſitum eſt,hoc ipſum non ſignificare,aut non recte ſignificare,vitium erit. nam conſide-
randum videtur,an,quæ non ſignificat,ea dictio ſtatuenda ſit:nõ enim tibicen is eſt,qui tibia non
aptus eſt vllo modo canere,nec malus igitur tibicen eſt.ſic nec dictio eſt,quæ non eſt ad ſignifican
dum apta,quare nec vitium dictionis erit nõ ſignificatio.hoc vero protinus ſignum eſt ſolã eam, F
quæ nunc à nobis dicta eſt,virtutem eſſe dictionis per ſe: in quo enim vnaquæq; res eſſe habet, in
hoc ipſa virtus eſt.dictio habet in ſignificando eſſe,eoq́; corrupto neq; dictio eſt.igitur in hoc ipſo
virtus eſt.quare hæc vnà cum ſignificatione deperditur,reliquæ vero propterea, ꝙ non ſecũdum
rem ipſam ſunt,non impediuntur circa hanc eſſe,quæ non ſignificat,vt congruitas, & apta litera-
tio. Has ob res,quæ linguæ barbaræ ſunt,earum alteram meliorem altera dicimus, vt perſicam
æthiopica,quanquam nihil nobis ſignificantem:cauſa vero eſt, quia potius vox eſt,quàm dictio.
ſed,& ſi vitium videatur non ſignificatio,cum propter ſimilitudinem nominis decipiamur, patet
non propter hoc vitium ſophiſma contingere.quis enim eſt, qui conſentiat, aut quis eſt, qui pro-
ponat dictionem ſignificatione priuatam,& ignotam? Reſtat igitur, vt propterea contingat ſo-
phiſma,quia non recta ſignificatio ſit:hæc vero talis eſt,quia duplex.in hoc enim ſolo dictio habet
quidem,ꝙ ſignificet,verum non recte.canis enim nomẽ aliquid ſignificat, non tamen hoc aliqd,
neq; diffinitum quidquam,quod erat recte ſignificare.Illud vero recte à Platone dicitur, quæcũq;
proprio vitio corrupta ſunt,horum omnium dictionem corrumpi:ducit enim in obſcuram ſignifi
cationem quodam modo,ſed non ſimpliciter,vt ea faciunt,quæ nihil ſignificant: obſcura vero ſi-
gnificatio prius dicta eſt perfecta eſſe dictionis corruptio.quapropter ſolum vitium eſt ipſum du
plex.niſi quis ea quoque vitia putet,defectum,longitudinem,ſuperfluitatẽ dicendi. latere autem
hunc arbitror deceptum,& ignarum,nullum horum eſſe ſimpliciter dictionis malum, niſi obſcu- G
ritatem,aut duplicitatem efficiat: ſi vero ſolum hoc dictionis vitium eſt, & recte ſupra dictum eſt
omnia,quæ in verbo ſophiſmata ſunt,ex eius vitio fieri,propter ipſum duplex erunt omnia, quæ
in verbo ſophiſmata contingunt.

Ipſum duplex ſex tantum modis in dictione fieri. Quid ſit oratio. CAP. 3.

POſt vero demonſtrandum eſt,propter quid tot modis ipſum duplex accidat, quot Ariſtote-
les ſcribit:id vero ſi verè inueniri debet, ſumendum prius eſt,quid ſit oratio, & ex orationi-
bus orationem eſſe.etenim & ipſæ propoſitiones orationes ſunt:harum alicui,aut aliquibus quæ-
rimus ipſum duplex. Oratio ſanè erit,quod in præſenti dicere ſat eſt,nominum compoſitio: voco
vero nomina,et ſi verba ſint,ſignificentq́; vtcũq; aliquid, propterea, ꝙ ſic notius vocabulum eſt.
neceſſe eſt ipſum duplex aut in aliquo horum nominum eſſe,aut in oratione ipſa: non enim ha-
bemus,quomodo tertium aliquid conſtituatur:quemadmodum neq; in lapidibus præter aut ſin-
gulos ſeorſum,aut illorum ſimul compoſitionem,eãq́; aut actu,aut potentia,aut apparentia, nihil
aliquis excogitare poteſt:præter hæc enim nihil eſt,quod eſſe aut dici quiſpiam inueniat, vt alibi
demonſtratum eſt. Omnia vero hæc comprehendentes modi prædicti habent. Ipſum enim actu
duplex modus habet,& qui ſecundum æquiuocationem eſt,& qui ſecundum ambiguitatem: ſed H
in nomine duplicitatem is habet,qui ſecundum æquiuocationem eſt: in oratione, qui ſecundum
ambiguitatem:actu vero eſſe dicuntur,quoniam re vera res duas ſignificant. Potentia vero,cum
accentu duplices fiunt,compoſitioneq́; & diuiſione: hi enim non plura ſignificant, ſed prorſus
vnum:propterea vero,ꝙ ad vtrunq; verti licet,duplices dicuntur.quare hos potentia dicimus: ta-
le enim eſt hoc ipſum potentia eſſe.Id ipſum vero rurſus(vt ſupra quoq; diuiſum eſt) vel in nomi-
nibus,vel in oratione eſt:in nominibus accentus duplicitatem efficit:trahit enim ad vtranque par
tem nomẽ accentus,vt in oratione hac/ὄρος ἑστήκειν, hoc eſt mons vel terminus ſtabat/accẽtus aſpira
tus facit,in principio cum aut ponitur,aut abeſt. In oratione vero compoſitio & diuiſio duplici-
tatem facit:in compoſitis quoq; nominibus eandem facere poteſt,quia orationi ſimilia ſunt, vt in
nomine Neapolis,& καλὸς κἀγαθὸς.i.probus,mutaret ea quis loco ſimplicium non in nomen(hoc
enim ſolus accentus facit)ſed in orationẽ, vt in hac voce αὐλητρὶς .i. tibicina, ſicut rurſus & ipſam
orationẽ in nomen cõponeret,vt in propoſito noĩe eſt.videbitur autem nihilo minus abſurdum
fortaſsis id,ꝙ propter accentum compoſitionemq́; & diuiſionẽ ſophiſmata contingere dicamus:

A ſiquidem hæc propter ipſum duplex (vt ſupra dictum eſt) contingunt. accentus vero & quæ
eius generis ſunt, ipſum duplex ijs, quæ facultate duplicia ſunt, eripiunt: etenim, vt hæc alterum ſi
gnificent, efficiunt. ſed tñ nihilo minus vere dicuntur pp hæc ſophiſmata contingere. quia enim
oratio per eadem hæc ipſum duplex accipit, alterum in principio ſophiſtæ ſumunt: alterum con-
cludunt, orationem per ea ipſa mutantes: (prorſus enim non aliter ſophiſma contingeret) ratio-
cinantes vero tanquam idem accipientes. quale eſt, vnum quid rationale nomen eſt: propriũ ho-
minis eſt ipſum rationale: igitur vnũ proprium hominis eſt. præterea ſi ὅρος, hoc eſt terminus, hic
ſtabat, is, qui agros ſeparat: ὄρος autẽ, hoc eſt mons, hic non ſtabat: ſed neminẽ lateret id, quod ſic
adulterinum eſt. verum vbiq; ẽt ad minimũ vt apta oratio ſit, ſophiſtæ ſtudent. nã & in ijs, q̃ actu
duplicia ſunt, hi illud idem faciunt, vt aliud ſumentes, aliud cõcludentes ratiocinentur. ſed ibi ob-
ſcurius, qm̃ quicquid ſignificet ſermo, ipſi ſibi conſentiat: hic vero manifeſte, quare ſuis nomini-
bus & orationibus Ariſtoteles dixit. etenim ij ſophiſtæ ſunt, qui ſpeciem violant. cum iam habea
mus id ipſum quod actu dicitur, itemq; quod potentia: quod reliquum eſt, ad apparẽtiam attinet,
quæ ẜm figuram dictionis eſt, vt eſt ſupra dictum. oſtenditur enim ipſum nomen, ſimiliterq; ora-
tio, non aliud duplex adeo habere, nec in ſingulis, quæ prædicta ſunt, adeo quis exempla ex Eu-
B demo, ex alijs've caperet. Cum igitur iam collectos modos omnes habeamus, quibus duplex ip-
ſum fieri poſſit, habemus oĩa in dictione cõtingentia ſophiſmata. hæc enim penes ipſum duplex
ſunt. ſequitur vero id, ꝙ tot modis nominibus ipſis & orationibus, nõ eandem rem ſignificamus:
nam aut actu, aut potentia, aut apparentia id facimus. manifeſtum vero eſt & ſyllogiſmi mo-
dum, modo habita diuiſio ſit, fieri poſſe, vtrũuis quis eligat, aut ẽ directo, aut ad impoſſibile ducẽ-
tem: ſi enim poſſibile eſt alium haberi modũ, is erit neq; in nomine, neq; in oratiõe, neq; actu, ne-
que potentia, neq; apparentia. præter hæc autem nihil ſermo oſtendit. ẜm igitur ipſum diffinitum
ſit in hunc modum. ꝙ vero nõ ex eius diuiſione inuenimus, (non enim ad Ariſtotelis gratiã nunc
ſcribimus, ſed oĩa hæc methodo ſcripta ſunt) perſpicuum eſt. nã aut in noĩe, aut in oratione ipſum
duplex eſſe oportere aperte ipſe dixit, cum ſcribit, ꝙ ipſis noĩbus & oratiõibus. ipſum vero actu
eſſe, aut potentia, aut apparentia notum ex ipſo ordine eſt. ſcripta igitur ſeparatim ſunt in ſingu-
lis generibus, quæ eiuſdem ſunt generis, primaq;, quæ ad actum attinent: ſecunda, quæ ad poten-
tiam: tertio loco, quæ ad apparentiam, vt decuit: aut cur hæc non fuere confuſa? ſed fortaſſe ridicu
lum eſt his fidem aliam afferre conari, q̃ eam, quæ à re deducit. etenim ſi ſic ſe habent, vt Ars, qua-
lis Medicina eſt, artiſq; ſunt, diuiſionem vllam fortuito aut caſu factam non reciperent. ſed de his
C ſatis hæc in præſenti ſint.

Ambiguitatis, & reliquorum ſophiſmatum modi. *CAP. 4.*

DIctum quoq; à Stoicis aliquid eſt de partitionis dignitate, noſſe, ſiquis modus extra propoſi
tos cadat, tentantibus. erit enim inductio fides hæc. Et alias æquum eſt nullam probatorũ
virorum opinionem obiter ponere. ambiguitatis igitur definitio quanquam cum multis noſtris
pugnare videtur, in præſentia tñ præteribimus: de his enim conſiderare alterius negotij eſt. quæ
vero ambiguitates dicuntur, harum differentiæ ſumendæ ſunt. Sunt quidẽ apud grauiores viros
numero octo. Vna eſt, quam cõmunem ei, quod dictum eſt, & diuiſibili nominant, qualis eſt, quę
ἀυλητρὶς. i. tibicina, †nominis eſt, atq; eius, quod dictum eſt. Altera, quæ in ſimplicibus eſt, vt viri-
lis: aut enim tunica, aut homo. Tertia vero ad ipſam in cõpoſitis æquiuocationem attinet, vt ho-
mo eſt. ambiguus enim ſermo eſt, vtrum ſubſtantiam, an caſum eſſe ſignificat. Quarta ex defectu
eſt, vt tui eſt. deeſt enim quod ad medium locum attinet, vt dñi, aut patris. Quinta ex ſuperabun-
dantia, quale eſt, ei, vt non nauigaret, denegauit. adiecta enim ea negatio/non/ambiguam oratio-
nem facit, vtrum nauigare negauit, an non nauigare. Sextam eſſe dicunt eam, quæ haud notum
facit, quæ cum qua ſignificatione carens pars, ordinata ſit, vt illud eſt, & nunc & nõ appulit: pars
D enim ea/non/diſiunctiua eſſe poteſt. Septima eſt, quæ ignotum relinquit, quæ cum qua ſignifica-
tiua pars conſtructa ſit, quale eſt, Quinquaginta virum centum ipſe reliquit Achilles. Octaua
eſt, quæ non declarat, quid ad quid referatur, quale eſt, Dion Theõ eſt: incertum enim eſt, vtrum
ad vtriuſque exiſtentiam verbum/eſt/referatur, an ad id, vt Diõ ſit Theõ: aut contra. Hi ſunt à gra
uioribus viris numerati modi. quicunque vero non obiter, quæ ſupra dicta ſunt, audiuit, mani-
feſtum eſt ei, eos omnes in hos cadere modos, qui à nobis numerati ſunt: carereq; methodo & ar-
te perſpicuum eſt. neq; enim ex ijs, quæ dicta ſunt, demonſtrationem quis caperet, vt nullus alius
modus ambiguus conſtitui poſſit. in connexiſq; æquiuocationem contingere dicere, hominis
eſt nomen non audientis. non ineptum vero eſt generalibus differentijs ſpeciales enumerare, vt
ea, quæ ad diuiſionem attinet, per partem ſignificatione carentem, & per ſignificantem diuida-
tur. ſic enim quis ſpeciales differentias plures acciperet. quinetiam ad hunc modum quis ęquiuo
cationis differentias ſpeciales dictas plures faceret, quia illæ ẜm id, quod à fortuna: hæ vero ſecun
dum analogiam, aut ſimilitudinem, aut alium aliquem modum conſtituantur. quin & æquiuoca
tionis eius, quam ipſi in oratione dicunt, plures modi caſibus ſimilibus appoſitis fiunt, quale illud
eſt, futurum eſt Socratem vincere. cæteri vero modi minores ſunt. Id vero dubitatione dignũ eſt,
quo modo, quæ ad apparentiã attinent, duplicia ſunt: magiſq; quo modo, quæ ad accentum. qui
enim

†Addunt antiqui codic. παῖς οὖσα. κοινὴ γὰρ ἅυτη τοῦτε ἀυλητρὶς. i. puella exiſtens. cõmunis. n. hęc et ipſi⁹ ἀυλητρὶς.

nim ſm compoſitionem duplex ponunt,quo modo nõ ſm accentum ; vt illa per continuationẽ E
totius & per ſilentium ad ipſum duplex trahi poteſt,ſic ipſum nomen per accentum.quemadmo
dum oratiõis extrinſecum, inane tempus cum ſit,nec eius pars,eam tñ facere duplicem poteſt,ſic
accentus quoq;:itemq; Sophiſtæ vt eo , ſic hoc ad contentiones vtuntur.& quis ſecum cogitans,
quemadmodum ſecundum compoſitionem & diuiſionem contendunt,ſic ſecundum etiam accẽ
tum idem fieri poſſe cognoſcet. Manifeſtum vero in ſcriptis orationibus eſt,cum nõ adiecta ſunt
diuidentia puncta.vt enim his egent ad diuiſionem , ſic accentu quoq; non ſemper tamen,& pro
pter hunc duplex oratio fuerit.

F

GALENO ASCRIPTVS LIBER

QVOD QVALITATES INCORPOREAE SINT.

Horatio Limano interprete. Nunc diligentius emendatus.

ARGVMENTVM LIBRI.

Qualitates,reliquaq; accidentia perperam à Stoicis corpora appellari. C A P. I.

CVm nihil è rebus meis ignotum tibi velim, ne ſi id quidem minimum G
eſſe videatur (hoc ipſum enim abſcondere aliquid amico, non minimum
eſt)exponere tibi volo diſputationem mihi cum quodã ea, qua
licuit,diligentia habitam.ſermo enim,qui ex improuiſo habetur, diligentia
caret,præſertim ſi,cum quibus is habetur , ij ambitioſi contentioſiq;
ſint.Erat vero de qualitatibus ſermo,deq; accidentibus oĩbus,
quæ Stoicorum iuniores eſſe corpora dicunt . Aduerſus quos dicere
hæc oportet.an non cum quiſpiam corpus dicit,ſtatim intelligere nos
euenit,triplici cõtentam ſpatio ſubſtantiam renitentem ; ſi ſolum hoc
dicat triplici contentam ſpatio,non erit,vt corpus magis intelligamus
id, quod dicitur,quà m vacuum & locum . oportet vero diffinitiones ipſas & deſcriptiones logicasq;
declarationes quorundam eſſe,& earum ſolum rerũ declaratiuas,quas declarare volumus,
non cum alijs rebus cõmunes : quandoquidem non de cõmunibus rationẽ reddimus. patet vero
hoc eſſe cõmune,quod triplici ſpatio contentum dico,corporis,vacuiq; & loci . id Stoicos fateri
neceſſe eſt,vtpote qui vacuum ipſum in tractatu rerum naturæ reliquerunt: quamuis id in mũdo
eſſe negent:cæteros vero philoſophos intelligere id omnino neceſſe eſt. quo modo enim va- H
cui naturam negarent,niſi ipſum vniuerſum vnum intelligerent; ſi vero intelligunt, nõ aliud qc
q; intelligere dicent(ſi verum fateri volunt omnes)corpus . quemadmodum non ſine tẽpore patet,
neq; id ſine loco,& hoc ipſo quoq; triplici contento ſpatio,vt in ſe ipſum rem triplici contentam
ſpatio ſuſcipiat. eius rei teſtis eſt ſenſibilium vnumquodq; corporum. quod.n.verbi gratia,
cubitali longitudine corpus eſt,palmumq; latitudine æquat,altitudine vero digitos quatuor , loco
æget,qui ipſum capiat,ſibi proportione reſpondente.hoc nobis ſtatutum ſit,& de ratione corporis
omnis ſpeculandum.

Qualitates non eſſe corpora, alioqui corpus corpori accidere. C A P. 2.

CVm talis vero de corpore intelligẽtia ſit,& ſm hãc oratio diffinitiua,patet queq; eẽ fateri paratũ,
niſi litigioſus ſit,nõ eãdẽ rõnẽ accipere,neq; intelligẽtiã,nec horũ ſingula,ideſt ſpatiorũ
trium æqualem naturã habere,neq; eãdẽ definitionẽ accipere,neq; totũ corpus dicere licet ipſam
corporis longitudinem niſi per cõnexionem,ſed corporis accidens.ſimilis vero in latitudine, altitudineq;,
& grauitate,& figura ratio eſt,& in reliquis,vt ſummatim dicam, qualitatibus accidẽtibusq;;
ſed ſecundum aliquos , non ſine corpore hæc eſſe neq; intelligi. quòd ſi conſideraueri-

A mus horã vnã omnia facere,prolõgare,& nihil aliud eſſe dicere, q̃ vnũ ſolũ corpus, erit profectò
abſurdũ.innumeræ.n.ſunt ſubſtãtiarũ naturę ſecundũ ꝓprietatem,& qualitatũ,accidẽtiũq́3, quæ
inter ſe differũt,variaq́3 ſunt,& cõtraria.in his igitur nullũ alteri idẽ dicamus, vbi nobis ſermo de
differẽtia habeẽ.itẽq́3,ſi figurã corpori accidentẽ corpus dicemus,patet nos corpus corpori accide
re dicturos,quod abſurdũ eſt.quod.n.eorũ ſubſtãtiã magis,quod ve accidẽs dicemus? ſi vero vni
cũ habemus intellectũ corporis,vt corporis,qui figurã corpus dicit, aut vacuũ intellectu nomen
de accidẽte ꝓfert,aut vniuoce cũ corpore nominat. vtrũq́3 vero abſurdũ eſt. etenim ſignificat ali-
ꝗd.quamobrẽ nomẽ eſt,& intellectũ aliquẽ indicat à corpore diuerſum,& ſi nõ eſt à figura ſepara
bile corpus.ſimilis in reliꝗs accidẽtibus ratio eſt,coloribus,ſaporibusq́3, & quę ad olfactũ attinẽt,
& quę ad auditũ,hę voces ſunt,verba,ſibili,ſtridores,popyſmi,gemitus,crepitus, rhochaſmi, bõ-
bi,ſoni,ſtrepitus.Si vero quiſpiã dicat ipſa hæc,&,quæ talia ſunt,oĩa eſſe quodã modo percuſſum
“ aerẽ,huic illud Menãdri obijcere fas eſt,Hæc ò nequã perdidit id, ꝙ nõ ſine corpore tale aliꝗd in-
“ telligitur.quod ego quoq́3 cõfiteor,nego tñ rem habentẽ,vnã et eandẽ habitę rei exiſtimãdũ eſſe.
neq; enim Cleanthes tuberculũ erat,cum hoc ei cõtigiſſet in morbo. neq; Chryſippus,itẽq́3 Epi-
curus vrinæ ſubſtillum, poſtq̃ contigit his ex hoc morbo vitã auerti. neq; igitur aeris percuſſio,
B aer eſt,ſed & natura differt,& intellectu,& definitiõe, ꝗd ſit horũ vtrunq;, declarante. Quòd ve-
ro diuerſæ ſint inter ſe,& à corpore figurę,petã in præſenti teſtes ad hũc ſermonẽ. Aliam geome-
træ circulo cæteriſq́3 figuris definitionẽ reddunt,aliã corpori,quarũ rerum diuerſæ rationes ſunt,
ſignificationeſq́3,longeq́3 magis animi cõceptus.hęc omnia quo modo vnũ eſſe quis ſapiẽter di-
cet? vel,ſi,quæ corpori accidũt,corpora dicemus,quorũ alicui accidere dicemus? vtrum hęc ex ijs
ſunt,quę ab omnibus corpora nominari ſolẽt,cũ omnibus his cõicatione,aut ſingillatim corpori
bus? vtrũq;.n.abſurdũ eſt,ſiue hæc corporeã ſubſtantiam habeãt, ſiue dicantur corpori accidere.
Si igitur corpora accidentia ſunt,omnia entia corpora nominaremus,non aũt alia accidentia,alia
corpora.ſi vero non corpora,ſed aliqua alia,non igitur ipſum accidens corpus eſt.vel ſi,cũ omnia
hæc corpora ſint,his ipſis,quod vere ab omnibus corpus vocari conſueuit,accideret.id vero ſimi
liter dixeris,atq; illud audiueris,ſi indiuiſibile manere omnibus his accidere dicatur,non in ęqua
les numeros diuiſis.hoc.n.nec aliquid temporis ſine dubitatione manſit, ne minimum quidem.

Corpora non poſſe accidentibus accidere,& abſurda,quæ hinc ſequantur. CAP. 3.

CONtra quidã exiſtẽtibus rebus accidere dicũt.ꝙ ſi ꝗs hoc,vt abſurdũ,fugiẽs,æquali numero
dicat vocatis accidẽtibus(quę & ipſa corpora vocat)ſubſtantiã accidere,neſcit ſe rerũ naturã
C cõceptũq́3 immutare,ſi corpora accidẽtia dicat:corpuſq́3 accidẽtibus accidere,accidẽſq́3 corpori-
bus corpus faciat.Quare & iure dubitare quẽpiam dico, & dicere oportere, ſiue æquali numero
a ccidẽtibus diuiſum ſit id,quod dici corpus ſolet,ſingulis horũ propriũ quoddã accidit, alia cor-
poris pars,alij accidẽtis parti accidet.aut,ſi accidẽtia corpora ſunt,oẽ vero corpus in infinitũ diui-
diẽ,ſingula horũ infinitorũ corporũ oĩbus alijs accidẽtibus,cũ hæc quoq; corporata ſint, accidẽt.
Cõſidera,q̃ multa abſurda eueniunt, corpus corpori accidet,idẽq́3 cũ vnũ puteẽ,infinitis:ſimulq́3
& totũ & nõ totũ.totũ quidẽ,ſi vniuerſa figura,rotũditaſq́3 mali, quãta eſt, oĩbus alijs,quæ malo
accidũt,accidat.non totũ vero,ſi ex infinitis mẽbris ſingula nõ eadẽ ei ſunt, ex quo diſſecta ſunt.
vel ſi corpus mali corpus eſt,& figura,colorq́3,& odor,& guſtatũ ſpectans ſapor,et vnumquodq́3
horũ in infinitũ ſcindiẽ per ſe,an nõ ex infinitis malis cõpoſitũ erit, quorũ vnũquodq; & rotũdũ
erit nõ aliter,q̃ totũ malũ? ſiꝗdẽ eiuſdẽ particeps ẽ figurę, pallidũq́3, dulceq́3 verbi cauſa aut auſte
rũ,taleq́3 ad olfactũ eſt.& rurſus ſingulæ infinitæ partes malũ erunt,ſi omnia hæc habẽt.ex infini-
tis igitur corporibus & potius malis cõpoſitũ erit,quod oculis malum elucet. quę res multis mo
dis ridicula eſt.verũ ſane| & partiũ vnaquęq; rotũditatẽ nõ habẽs, nõ erit amplius malũ, ſed pars
mali,cũ figura.n.rotũda erat malũ.ſi vero vnũ malum ſolũ eſt,ex vnica corporea ſubſtãtia,multis
D vero diuerſis accidẽtibus cõſtabit,an nõ manifeſtũ eſt nullũ corpus eſſe? vtrũ horum ſingulũ pro
priũ locũ obtinet,an oĩa eundẽ? ſi propriũ,patet neq; proprietatẽ qualitatẽq́3 inter ſe habere mu-
tuo cõicatam,neq; malũ eſſe in rotundũ formatũ,neq́3 pallore coloratũ,neq; ad guſtũ ſe certo mo
do,aut ad olfactũ habere.ſi vero ſimul omnia ſunt,& vnũ locũ occupãt,proprietatũ confuſio eſt,
vt in cõpoſitis miſtiſq́3 è pluribus & diuerſis generibus medicamẽtis,in quibus proprietas quali-
taſq́3 vniuſcuiuſq́3 miſtæ materiæ ſyncera nõ ſeruatur, ſed vnum quoddam vndiq́3 fit.non igitur
ſyncera eſt ſingulorũ cognitio generũ,huius rotũdæ mali figuræ,coloris huius,& ſingulorũ acci-
dentium cæterorũ: itemq́3 magis, niſi appoſitæ inter ſe tangant hæ partes,ſed per totas totæ mi-
ſtę ſint,propria vniuſcuiuſq́3 qualitas perit,ſed neq́3 miſtionem licet hanc proprie dicere.quo mo
do enim,ſi per ſe proprietates aliquæ vnitæ non ſunt,atq; detentæ,hæc miſta dicenda ſunt? ipſum
vero infinitum intenditur orationis,ſi & longitudo coporis corpus eſt,ſi latitudo,& profunditas.
ſimul.n.infinitæ, inquam, erunt corporum infinitudines in breui loco ad ſenſum circũſcripto.
itemq́3 multorum horum magiſq́3 infinitorum corporum multitudo.

Si accidẽtia eſſent corpora,ſequeretur corpora corporibus ſubito cedere.& itẽ alia incõmoda multa. CAP. 4.

AN igiẽ ſempiterna,qũoq́3 ſubſtãtiã primã qualitate carentẽ amplius dicẽt, ex qua & mundũ
ipſum,& vnãquãq; ſpeciẽ particularẽ factã eſſe dicunt? an è tẽpore quodã facta eſt,& omnia

in idẽ conuenerunt, vt ex cooperatione ſyncrimata, hoc eſt res compoſitæ,fiãt? verum hoc quoq; maxime abſurdum eſſe dicimus,ideq; multis modis.primũ,ꝙ non vnius eſſe materię corpora vidẽt.multę aũt infinitęq; differẽtię cõis ſubſtãtiæ ſunt,alia quidẽ figurarũ ſpecie infinitarum:alia vero coloris,huiusq; numeri ſm ſpeciẽ:alia ſaporis guſtatum ſpectãtis, cuius rurſus interminata differentia eſt:alia vero eius eſt,q ad olfactũ attinet,cũ hic quoq; varietatẽ plurimã habeat.infinitę igit̃ erũt in ipſis infinitudines & differẽtiæ qualitatũ corporatarũ.vna aũt erat, q̃ facta eſt, quã ſuper incertas ſcilicet partiri oportet.quanq̃ quę neceſſitas eſt,vt corporeę fiãt? anteuertunt ſanè corpus eſſe ſubſtãtięq; q̃dã factæ, ſingulaq; corporũ horũ in infinitũ ſi ſecent̃, qũo infinitudines infinitę cõcurrent,& quando? ipſum enim infinitum pertranſiri non poteſt, & lumen corpus eſt, & albedo calorq;.omne vero corpus quotum eſt & quantum,& coaugeſcẽtem naturam in ſe habere videmus:incaleſcensq; à ſole aqua cumulatior maiorq; fit, vt maiori loco egeat. quo modo vero in anguſtũ locũ nec milij,verbi gratia,corpus excedẽtẽ, figuratio reliquorumq; accidẽtium ſingula cõueniunt? ſimulq; ſpirare & ab ęterno, neq; mutari deberẽt in vniuerſum neq; corrũpi. ipſum.n.æternũ imutabile eſt,quales ſunt Deorũ naturę.ſi vero hoc verũ eſt,quo mõ aliquã trãſformabimus,verbi gratia,cerã? qdq; fiet,ſi,cũ quadrãgula ſit,rotũdã eã efficiamus? an ſubſtãtię figura quadrãgularis erat? ſi enim ſubſtãtiæ ceræ ante erat,nunc rotũditas eſt, vñ hæc venit? & qua cauſa inducta tũ eſt? ſi per corpus,abſurdũ id eſt.corpus enim p corpus ire,cogitationẽ fugit. ſiqs renitẽtiã inſtituat,id propriũ corporis eſt,vt de hoc rõ præcipue docet. ſi per vacuum, abſurdũ nihilominus eſt,tũ qm̃ nihil eſſe in mũdo Stoici vacuũ dicunt,tũ ẽt qa rotunditas eſt corpus,& reliqua habet accidẽtia,& figurã. quę & ipſa rurſus ex altera corporata figura,fore,vt ſit, patet,& illa ex altera,et hoc in infinitũ.& ſi ex rotũdis,q̃ in infinitũ ſecãtur,figuris aggregatũ hoc viſui noſtro rotundum factum cõſtat,fabulã conſidera,quantaq; figmẽtũ hoc infinita ſequũtur.ſi nõ ex rotũdis,quo modo ex his aliquid rotundum fit? ridiculum quoq; eſt,ſi dicas in figuras rotundas figuram rotundam diuidi,eo contra id teſte adhibito,ꝙ quadrangulum in quadrangula non diuiditur.quid vero in transfiguratione ceræ dicent? vtrũ inter ſe cedunt vnà cũ intellectu diuerſorum corporũ figurationes? & quo modo non ridiculũ tanq̃ animatas & rõnales ſubſtãtias exire cedereq; inter ſe,ceu è cõſtituto:magiſq; infinitum etiam fit,quod dicitur,ſi porrigimus vnà cum cogitatione digitos & contrahimus. ſi enim non accidens eſt pugnus neq; porrectio,ſed incorporea, infinitas ſimul figuratas figurationes abſcedere accedereq; dicere oportet. ꝙ ſi duas ſolas eſſe dicas,nec numero æquales ſecũdum porrectiones & cõtractiones,adhuc varie infinitum eſt, quod dicitur,adhucq; magis infinitum,niſi contractionis porrectioniſq; figurationes accedant, ſed altera ex manu altera defluit. oportebat.n.momento temporis ordinẽ diſſolui, inter ſe latenter ab hoc cedẽtibus corporibus. Ad hoc vero dicent, ſi quidẽ cõmunitatis cauſa ſunt effectitia corpora,quonam pacto acetum fiat? quo modo vero incoctionẽ parat? quo modo abit? vnde veniunt effectitia qualitatis aceti corpora? ſi vero vna res cum vino erat,quo modo tũc vinum erat,& non acetum? ſignum quædam ex vtroq; tertia qualitas eſt,quæ neq; vinum neq; acetum eſt, ſiue p miſtionem temperatura eſt,ſiue per appoſitionem.

Abſurda pleraq; circa primam materiam contingere,ſi detur qualitates eſſe corpora. CAP. 5.

AD ea,q̃ abſurda dixi,nihilominus etiã dicere oportet ſubſtãtiã eſſe è multis varijſq; & differẽtibus,atq; cõtrarijs infinitiſq;,aut ſolis nõ infinitis numero collatiõibus cõpoſitã, iteq; in ĩfinitas rurſus collatiões diuiſam,vnã hãc quadã,q̃ cernit̃,verbi gratia,mali naturã, quã Stoici primã materiã primãq; ſubſtãtiã dicũt,ex qua mũdũ,ac in eo rerũ vnãquaq; ſemp factã eſſe aſſerunt, queadmodũ qualitates corpus erant,qũo nõ erat hæc quoq; qualitas? ſiqdẽ qualitatẽ habebat. ſi alias qualitates nõ habebat ſcilicet,oĩno ineſſet põdus,quod corporis eſſe dicũt. quo mõ ſimplicẽ ẽt primã ſubſtãtiã dicunt,non aũt cõpoſitã? Si vero terminatã eſſe dicunt,terminiſq; vtẽtẽ, patet huic figurã eſſe.abſurdũ.n.eſt proprijs circũſcriptũ terminis corpus nõ ſecũdũ figurã oĩno eẽ. & ſi nõ mẽte conciperetur hoc ipſum ſecũdũ ſuppoſitionem. quare ſi nouerunt hic oĩa,hæc vero ſunt(vt dicunt hi)corpora,neq; qualitatis expers ſcilicet,neq; ſimplex erat.verum multorũ & diuerſorũ corporũ conuentus erat atq; collectio.ſic vero nihil nõ miſtum erat ſm ipſos.ſin aũt nihil horũ habebat,primũ qdẽ aĩo incõprehenſibile,& præter nomẽ nihil eſt. ſi enim tale eſſe nõ oportet,nihil eſt:ſi quale,nõ aũt dimenſiones tres habere & figuras, oĩno huic accidẽs propriũ cogitationem fugit,neq; graue hoc eſſe,neq; leue.nõ minus abſurdum,ſi quiſpiã dicat hoc habere ſimul vtrunq;,& ſecundum eadem,non ad diuerſa comparatum.neq; illa ſubſtantiã habente eorũ,quæ ab ipſa(vt inquiunt)facta ſunt,cum ſingula quatuor qualitatẽ prima habeant.rationabilius enim eſt,ſi qualitatis expers erat,quæ ex ea fiunt finguntur q;,illam habere. ſi vero nec illa hanc haberent,neq; vnum ſecundum ſuppoſitionem ſunt,ætherius vero ignis ille eſſet, à quo & elemẽta & mundum facta eſſe dicunt,quo modo hæc ſeſe habent genita effectaq; & ficta,nõ magis auri qualitatem figulus ijs,quæ è luto fingit,circumponet.

Quæ abſurda in ipſum Iouem cadant,ſi accidentia corpora ſint. Vt videlicet ſit Proteo mutabilior. CAP. 6.

MEdicus igitur auctor vnus de multis medicamentis æquam qualitatem omnibus habentibus diuerſum qualitate medicamentum , per miſtionem efficit.Iouem autem negant

A gant miſcere primæ ſubſtantiæ figurationem, longitudinem've, aut aliud aliquod accidens. ſi
vero miſcet, cum entia quoque ipſa ſint, hæc æterna eſſe patet. quo mō etiam dicūt ſolā primam
materiā ęternā eſſe qualitatis expertē, nō vero reliquas qualitates, oīaq; accidētia? neq;.n. effecto-
rē eſſe veluti manualē artificē Iouē dicūt, ſed totū per materiā totā illabētē rerū oīum creatorē fa-
ctū. diuiniq; ignis quātitatē, & ſingula, q̄ quātitati accidunt, longitudinē latitudinēq; & ꝓfundita
tē, itēq; eius rōnabilitatē, & beatitudinē, ſi ſubſtātias eſſe dicēt, & corporeas eas fatebunt, ē corpo-
ribus Iouē cōſtare patet, nec ſimplex eſſe, ſed cōpoſitū. ſi vero ſine ſubſtātia naturas ipſas in acci-
dētibus dicēt, cōfirmat, quod à nobis dr̄, nō corporatā naturā accidentibus eſſe, neq; qualitatibus.
ſi vero transformās ſe ipſe Iuppiter æquali cū ijs numero, quę dixi, accidētibus, mutationes infini
tarū qualitatū ſubit, peior fabulis agitato Proteo eſt. hic enim in paucas naturas ſeipſum tranſpo-
nebat transformabatq;, easq; non indecoras.

" Iubati in primis formam capit ille leonis.
" Poſtq; draco pardusq; fuit, ſus deinde fit ingens.
" Humida factus aqua eſt, atq; arbor frondibus alta.

Ille aūt, nihil tam turpe eſt, quod nō fiat. per virū quidē imprudentē, imprudens ſcilicet eſt: per
B ſententiam aūt de turpi, turpia efficiēs: per animalia irrationabilia, in ferinā naturam verſus: per
lapides & ligna, expers aīę factus: per fœda tractantem, abominabilis natura, itemq; inutilis. ſi
ipſe vero vtpote materiam transformare figurareq; & facere quærit, quo modo poteſt hæc ipſa
facere non magis, q̄ fictor ſtatuam auream ē plumbo facere poteſt? illaq; amare contentioſis viris
nō abſurdū eſt. etenim, ſi motus, dū accedūt corporibus, rurſusq; recedūt, corpora eſſe dicunt, iā,
vt dicamus, hora eſt, moueri nos p̄cedētibus corporibus, rurſusq; ab ipſis quieſcere. deinde, dum
affectus accedunt, rurſusq; recedunt, dicuntq; hæc corpora eſſe, quo modo non ridiculū eſt pru-
ritum dicere corpus, nec ſolum quod ſcabit, ſed etiam quod ſcabitur?

Quo errore ducti ſtoici dixerint accidentia corpora eſſe. CAP. 7.

SEd, qm̄ ſine corpore & agēte & patiēte nullus affectus fit, eo capti ſunt, vt & affectus ipſos cor
pora vocēt. verū ſi ꝑ modū noīandi ꝑ relationē ſic noīarēt, neq; ego in illos inueherer. noui.n.
ſic quoq; vitē dici albā per relationē ad albos ab ipſa factos racemos, & mala tēpora propter cala-
mitates, quæ in his accidunt, & noctē auxilij expertē, in qua auxiliū non aſſeqmur. ſi vero primū
pricipaliterq; vocēt, errāt. rem.n. figuratā corpus dicimus, affectamq;, & motam, nō aūt figuram,
affectūq;, & motū. neq; pugnū eſſe corpus, ſed manus quodā modo figuratas. itemq; faciēt aduer
C ſus eos, qui dicunt neq; facere corpora, ſed ſola incorporea? Quid ad Ariſtotelē? qui & ipſe gene-
ralem rerum diuiſionem faciens, alias eſſe ſubſtantias dicit, alias accidentia.

Si accidentia corpora ſunt, in vno corpore multa corpora fore. CAP. 8.

QVid ipſi quoq; ſibi volētes dicūt ſubſtātias & accidētia, ſi & hęc corpora dicunt, q̄, neq; vt
partes corporis, corpora noīant, veluti manus digitusq;, neq; veluti in talento mina? ſi qdē
figurā hoīs corpus dicūt, iā tp̄s eſt, vt aīalitas corpus dicat, gn̄abileq; & corruptibile, rō-
nabilitasq; atq; prudētia, Atheniēſemq; eē, atq; in philoſophia verſari, & Sophroniſci filiū eſſe, ſi-
mūq; & caluū, & ꝓminēs habere abdomē, cęteriſq; accidētibus paria numero ſi corpora dicas, vl
tra Briareū Typhonēq; ipm̄, multiplicē magis magiſq; corporatū eē aīal dices. ſiq; aīalitas corpus
eſt, quo mō cūctis aīalibus accidit? quo mō ipſum eē? quo mō in loco eē? ac ſi, quēadmodū ꝓpriū
locū occupat trāſparēs corpus oīs oculus, ſic & accidētia ſingula, id abſurdū eſt. ſic.n. horū admi-
ſtio nulla aliqua ipſorum natura efficiet, difficileq; eſt, vt dixi, ſi oīa locū vnū occupare dicas. con-
fuſa.n. dū miſcent in vaſe, alteritatē nō ſeruarent, neq; ſuā vnūquodq; naturā, vt in miſtis medica-
mentis fieri dixi. vtrum inquā totū aīalitatis corpus tā multorū accidentiū ſingulis accidit, an ꝓut
numero pari diuiditur? vtrunq;.n. abſurdum eſſe pręcedentia verba demonſtrarunt. Quid aūt, in
D quam, egent corpore ſingula eorum, ſi ipſa eſſe corpora dicunt?

Corpus quomodo definiendum. CAP. 9.

INde vero accidēs nullū eē corpus diſceres. oculis.n. occluſis corpus qdē tactu ſpatio tp̄is depre-
hēdimus, colorē vero aut ſaporē nō vnà deprehēdimus neq; figurā, corpus tāgētes. Oportebat
aūt ſingula hęc à materia nō tactus cōprehēſione deprehēdi. neq;.n. rōne, mali (verbi gratia) rotū
ditas ſpeculāda eſt. Similis de ſapore rō eſt. ac, ſi vnūquodq; accidēs corpus eſt, qd ſibi volētes in-
quiūt ſolū corpus ī infinitū diuidi, nō aūt figurā, dulcedinēq; (verbi gratia) & q̄ reliqua ſunt? non
cōnexionis mō dico, neq; relationis ad id, quod corpus vocari ſolet, ſed recti modo. Cur vero ſo-
lius, vt dixi, corporis hāc eſſe definitionē dicūt, triplici cū renitētia ſpatio cōtētū, nō aūt colorem,
ſuccūq;, & ſaporē, cæteraq; accidētia ſingula ſic definiūt, ſi corpus oīa hæc eſſe dicūt? et ſi enim ſpe
cie differunt, cōiter tn̄ oīa eſſe corpora dicunt. Quēadmodū igit, cū hoīem definio, cū equū, & bo-
uem generabile animal & mortale dicam, quę cōia ſunt, proprietatē vero ſingulorum addam, ſic
quoq; accidentia ſingula definientes, ſubſtantiam corporatam dicant triplici cōtentam ſpatio cū
renitentia. Hæc à Stoicis chare Pindare ſolui dignū puta, non alios ſecum vnà trahere, vt ijſdem er
roribus implicitos, ſed accuſationes demolientes. nō enim eſt falſarum opinionum contradictio,
ipſa communicatio ad amicos, ſed ſolutio.

GAL. DE LIBRIS PROPRIIS LIBER,

A' Ioanne Fichardo Francofordiano aliàs latinitate donatus: nunc vero ad Græci fidem exemplaris emendatior redditus.

PROOEMIVM.

Quid eum ad hanc ſcriptionem impulerit: & de libris ei falſo attributis. & de Indice ſuorum commutato.

QVod mihi de conſcribendo librorum à me editorum commentariolo
conſilium optime Baſſe dederas, re ipſa nuper, ꝙ cõmodum eſſet, com-
peri. Nam, cum forte in Sandalario (vbi multa ſunt Romana bibliopo-
lia) eſſemus, diſceptãtes aliquos de libello quodã tum vẽdito, meus'ne
eſſet ille, an alterius cuiuſdam, ipſi vidimus: erat enim inſcriptus, Gale-
nus medicus. Emente igitur, tanꝙ meum, aliquo, commotus noua eius
inſcriptione vir quidam literatus, cupiebat libelli argumẽtum cogno-
ſcere. Priores aũt duos verſus cum percurriſſet, abiecit ſtatim, hoc ſolũ
addens, hanc dictionem non eſſe Galeni, & falſo librum illum inſcri-
ptum fuiſſe. Is vero, qui tum hæc dicebat, primas illas diſciplinas, ꝗbus
Græcorum pueri ab initio apud grammaticos & rhetoras inſtituebantur, probe doctus erat. Ve G
rum pleriq; noſtro hoc ſeculo, qui medicinam aut philoſophiam ambiunt, ante, ꝙ recte legere ẽt
poſſunt, eos doctores frequentant, qui maxima illa pulcherrimaq; rerum humanarum theorema
ta, quæ docet philoſophia & medicina, profitentur. Et hæc ꝗdẽ negligẽtia iam multis retro annis,
me dum adoleſcente inceperat, verũ eò nõdum euaſerat tũ temporis, neq; tm̃, quantum nunc, in-
ualuerat. Hanc igitur ob rem, & qm̃ libros meos multi multifariam læſerunt, tanꝙ ipſorum pro-
prios alij in alijs gentibus legentes, quædam tum demendo, tum addendo, tum immutando, con
ſultum mihi viſum eſt eam prius cauſam, quam propter illi hactenus corrupti ſunt, & deinceps ꝗ
mei re vera ſint libri, & quæ cuiuſq; materia, exponere. Primum igitur, quæ cauſa ſit, ꝙ mea pro
ſuis non nulli agnoſcant, ipſe iam ante optime Baſſe noſti. Illa etenim cum non edendi gratia, ve-
rum propter amicos aut diſcipulos, eorũ, quæ à me audierãt, aliquod cõmentariolum efflagitan-
tes, ſcripta eſſent, abſq; titulis data ſunt. qui vero poſt illorum obitum ea habuerunt, cũ ipſis place
rent, vt ſua legerunt. Alij, quibus noſtra ab ijs, qui habebant, communicata eſſent, in patriam pro
fecti moratiq;, titulos alius aliter fecerunt. poſtea oĩbus temporis ſpatio deprehenſis multi eorũ,
qui ea iterum habuere, meum illis nomen inſcripſerunt, &, qm̃ inueniebant cum ijs, quæ ẽt apud
alios extabant, exemplaribus diſcordare, ad me, quò ipſe emendarem, miſerunt. Cum igitur ea nõ H
ad editionem publicam, verum eorum, à quibus rogabar, & captum, & vſum à me ſcripta eſſent,
par eſt in alijs productam, in alijs vero contractam interpretationem fuiſſe, ipſam præceptorum
doctrinam aut perfectam eſſe aut mutilatam. Quapropter manifeſtum eſt in ijs, quæ prædictis
ſcripta ſunt, neq; abſolutã, neq; exactã doctrinã contineri: qñquidẽ illi, quibus ea deſtinabantur,
neq; rogabãt, neque poterãt exacte omnia percipere, ante, ꝙ habitum in neceſſarijs eſſent adepti.
Eorum igitur, qui ante me fuerunt, quidam huiuſmodi libros Subfigurationes inſcripſerũt: quẽ-
admodum alij Subformulas, alij Introductoria, alij Cõpendia, alij deniq; Enarrationes inſcripſe-
rũt. Ego vero, cum eos diſcipulis tantum darem, nihil iſtorum inſcripſeram. Quamobrem, cũ ad
plures deinceps cõpluresq; perueniſſent, alius aliũ his titulum indidit. Eos igitur libros, qui corri
gendi gratia mihi tranſmiſſi à quibuſdam fuerant, viſum eſt Introducendis inſcribere. Quare de
ijs prius dicere inſtituam.

De ijs commentarijs, qui Romæ prima profectione ſcripti ſunt. CAP. I.

EGo igitur omnium eorum commentariorum, quos quidem vel iuuenibus hæc primum ſtu-
dia ingredientibus dicauerã, vel amicis quibuſdam eos exigentibus dederã, nullum prorſus
apud me exemplar retinueram. Poſtea vero, cum ſecundo Romam veniſſem, iſtis ad me, vt dixi,

emendandi

A emendandi cauſa miſſis,eos forte recuperaui:titulumq́ʒ his,Introducendis,impoſui.Inſcripſi igitur librum De ſectis ad eos,qui introducuntur, qui quidem ijs, quotquot ad huius artis medicæ cognitionem contendunt,primus eſt omnium perlegendus.Illo etenim eæ,quæ ſecundum genera ſunt,ſectarum inter ſe differentiæ traduntur.Secundum genera dixi,ꝗ ſunt priuatæ etiam ſuæ ipſis differentiæ,in quibus deinceps iam introducti plenius inſtituuntur. Trium vero ſectarum nomina nemo nunc ferè ignorat,vnam videlicet Dogmaticam,ſiue Logicam:alteram aũt Empiricam:tertiam Methodicã nominari.Quæ igitur propria cuiuſq́ʒ ſint, quæq́ʒ earum inter ſe differentia,libro à me iſto tractatum eſt.Similiter autẽ & liber De oſſibus, liberq́ʒ De pulſibus, Introducendis à me eſt dicatus.Amico præterea cuidam Platonico,ſub hanc profectionem libellos Iſagogicos duos : alterum De arteriarum & venarum:alterum De neruorum diſſectione dedimus: Et alij cuidam Inſtitutionis Empiricæ ſubfigurationem.Quorum ego quidem nullum apud me ſeruauerã:ſed poſtea,ꝙ Romam redijſſem,ab ijs, qui forte habebant, accepi. Ex alijs tamen quibuſdam,quę amicis tunc ſcripſeram,non nulla apud me exemplaria remanſerunt,quòd diligẽter aliquando illa abſoluere ſtatuiſſem.Quo ex numero ſunt,De cauſis reſpirationis libri duo:Et libri De voce,quatuor, dedicati conſulari cuidam viro,Boetho nomine,Ariſtotelicam philoſophiã

B ſectanti.Eidem quoq́ʒ libros De Anatomia Hippocratis:& deinde etiam illos De Anatomia Eraſiſtrati nuncupauimus, quos propter Martialem (cuius in Anatomicis duo libri etiam nũc apud pleroſq́ʒ extant,qui eo tempore magnopere probati erant)ambitioſius aliquanto ſcripſeramus. Erat aũt vir ille ſanè inuidus,contentioſuſq́ʒ in primis, quanꝗ annos iam vltra ſeptuaginta natus eſſet.Quare, cum audiuiſſet ea, quæ anatomica propoſita materia dixeram docueramq́ʒ publice, ab ijs omnibus,qui ea aſſecuti eſſent,ſummis laudibus extolli, cœpit homo meorũ amicorũ quędam interrogare,cuiuſnam ipſæ ſectæ eſſem.Audiens vero ſeruos me iſtos,quicunq́ʒ vel Hippocraticos,vel Praxagoreos,vel ex alio quocunq́ʒ tandem viro ſe nominarent, appellare ſolitum,eligere aũt ex ſingulis, quæ præſtãtiſſima eſſent, conſueuiſſe,quærebat deinceps, quẽ igitur veterũ potiſſimum commendarem. *Hic deſunt quædam.* Eraſiſtratum vero & in his, & in alijs artis Medicæ locis virum admirandum iudicabat. Propter eum igitur ardentius aliquanto ſex illos De Hippocratis,& alios De Eraſiſtrati Anatomia tres libros conſcripſi. Cũ porrò etiam perorarem aliquãdo in veterum Medicorum libros publice, propoſuiſſemq́ʒ mihi librũ Eraſiſtrati De eductione ſanguinis, graphio tum, vt moris eſt,in eam quæſtionem incumbente, citanteq́ʒ eam eius libri partem,qua phlebotomiam reijcit,vehementius adhuc in illum dixi,quo

C magis vreretur Martialis,Eraſiſtrateus eſſe volẽs. Ea autem oratio mea cum ſatis tum placuiſſet, rogauit amicus me quidam,& is Martiali infenſus,vt,quæ dicta erant, ei,quem ipſe miſſurus ad me eſſet,notulis ad celeritatem ſcribere exercitatum,recitarem:vt, ſiquãdo ex Vrbe domum proficiſcerer,obijcere ea Martiali in morborũ inſpectionibus poſſet. Poſt hæc vero,cum ipſe Romã ab Imperatoribus aduocatus,ſecũdo veniſſem,ille qui acceperat,neſcio quo pacto,mortuus erat. Libellus autem iuxta ambitionem temporis illius,quo publice dicebam, ſcriptus (etenim iuuenis erã, cum hæc facerem, annum agens trigeſimum quartum)apud quamplures erat. Ex eo tamen tempore & docere publice,& monſtrare deſii,cum ægrorũ curatio fęlicius, ꝗ optaſſem,ſuccederet.Cum enim tot æmulos viderem,qui,ſiquis medicus alius laudaretur,inuiderent, moxq́ʒ illum Logiatron exclamarent,vt inuidam iſtorum linguam declinarem, deinceps nec apud eos, quos curabam,plus, ꝗ erat neceſſe, profabar:nec in cõgreſſu,velut antea,docebã,aut quicꝗ oſtẽtabam,ipſis de cætero factis,qualem in hac diſciplina facultatem conſecutus eſſem, declaraturus. Tribus vero præterea annis Romæ cum eſſem verſatus,ingruente magna peſte, confeſtim vrbe excedẽs in patriam properaui. *Deſunt hic pauca.* In eo autem tempore libros De Hippocratis Platoniſq́ʒ placitis ſex,adhortante Boetho,ſcripſi. Et De vſu præterea partium

D vnum, qui prior eſt.Quibus Boethus acceptis,& ipſe ex vrbe profectus eſt,verum prior me,Syriam Palæſtinam tum prouinciam obiturus,in qua poſtea & mortuus eſt. Verum longo poſt tẽpore opus vtrunq́ʒ multis ſubinde negocijs intercurrẽtibus,poſt reditum meum in patriam,quæ mox commemorabo,abſolui.

Quinam libri à me conſcripti,poſteaq́ʒ mihi ad patriam è Roma proficiſcenti, ab amicis traditi. *CAP, 2.*

PRofectus itaq́ʒ ſum è Roma in patriam completo iam mihi ſeptimo et trigeſimo ętatis anno. Tres aũt libelli à me ſcripti ante,ꝗ Smyrnã ex Pergamo,Pelopis medici, & Albini Platonici gratia proficiſcerer,à quibuſdam mihi redditi ſunt.Erat vero vnus De matricis diſſectione, perparuus quidem ille:Alter De cognoſcendis oculorum morbis,& is paruus : Tertius autem iuſtæ magnitudinis,De experientia medica.Quorum primus deſtinatus erat Obſtetrici cuidam:Secũdus adoleſcenti oculos curanti : Poſtremus autem ex ea diſputatione, quam Pelops cum Philippo Empirico habuerat, illo quidem aſſerente medicinam per ſolam experientiam conſiſtere non poſſe, hoc autem contendente poſſe, deſumptus erat. Eorum igitur vltro citroq́ʒ habitas orationes cum in ordinem redegiſſem,mei tantum exercitandi gratia conſcripſeram : verum neſcio, quo modo & ille ignorante planè me ad alios deuenerit. Præterea tres etiam alios libel-

los interim, dum Smyrnæ agerem, compoſui: De pulmonis videlicet & thoracis motu: condiſci- E
pulo gratificaturus, qui ſecundum illos anatomicam facere quandam demonſtrationem, paulo
poſt in patriam abiturus, cupiebat. Demortuo itaq; interim adoleſcẽte, libelli apud quoſdam, ſed
qui meos tamen ſuſpicarentur eos eſſe, fuerunt: & deprehenſus quidam eſt, qui procemium his
quoddam præfixerit, deinde tanquam proprios legeret. In prędictorum autem libellorum tertio,
mea quoque non nulla, quæ ipſe adinueneram, ad finem aſcripſi: nam, quæ tribus iſtis tracta-
ueram, præceptoris mei Pelopis (apud quem Smyrnæ verſans, eos conſcribebam) dogmata
erant. *Deſunt paucula.* Poſt eam igitur è Roma profectionem cum tandem in
patriã perueniſſem, illic conſidens, cũ familiaribus verſabar. Verũ breui poſt tpe, ex Aquilia mi-
hi literæ ab Imperatoribus miſſæ perferuntur, quibus illi me recuocabant: ſtatuerant enim ex hy-
bernis expeditionem contra Germanos facere. Hac igitur neceſſitate compulſus, reibam: ſpe-
rans tamen interea poſſe excuſationem me aliquam nanciſci. Alterum nanque, qui ſenior erat,
virum modeſtum, ęquum, facilem, et humanum eſſe perceperam. Is autem primo quidem Verus
vocabatur: ſed poſtquam Antoninus (ille, qui proxime poſt Adrianum imperauit) ſucceſſorem
ſibi eum in principatu cõſtituiſſet, ſocium hic ſibi, antea Lucium dictum, aſciuit, & eum quidem
Verum, ſe autem Antoninum tranſnominauit. Cæterum ipſe Aquiliam cum perueniſſem, pe- F
ſtis, quantum antea nunquam, graſſari cœpit. Vnde Imperatores ſtatim Romam cum paucis mi
litibus fugere coacti: nos veo cum multis longo vix tempore euaſimus, abſumptis ple riſq;, non
tam ob peſtis vehementiam, q̃ quòd media hyeme malum id ſæuiret. In itinere autem è viuis cũ
exceſſiſſet Lucius, Romam deportatus ab Antonino, funeratusq; eſt. Et poſt hęc ſuſceptã aduer-
ſus Germanos militiam vrgens, omnibus modis me ſecum abducere laborabat. Perſuaſus autem
ille, vt dimitterer, cum ex me audiuiſſet, diuerſa deum patrium Æſculapium (cuius me eſſe culto-
rem nouiſſem, ex quo is mortali me apoſtemate laborantem ſeruauerat) iubere, reueritus deum,
expectare me reditum ſuum iuſſit, ſperans breui poſt tempore bellum ſe illud confecturum. Et
ſic ipſe profectus eſt, relicto filio Commodo, ætate tum admodum puero, omni cura illius ſalu-
tem nutritoribus tuendam mandans: ſiq; forte in aduerſam valetudinem incideret, vt me ad
eius curationem accerſeret. Interea autem temporis, quæ vel à præceptoribus meis didiceram,
vel ipſe inueneram, collegi, & in habitum conſtantiorem redegi. ac ſiquid non nullis quærendis
circa eorum inuentionem habebam, conſcripſi, ſtudioſe me ipſum in varijs tum medicinæ, tum
philoſophiæ quæſtionibus exercens: quæ pleraq; in magno illo templi Pacis incendio, cum alijs
multis perierunt & conflagrarunt. Cum vero præter omnem ſpem iſti expeditioni diutius im- G
moraretur Antoninus, omne illud tempus ad pulcherrimam mihi exercitationem ceſſit. Vnde
& tractatum De vſu partium, ſeptemdecim libris compleui. Et reliqua libris De Hippocratis
et Platonis dogmatibus adiunxi. Quædam etiam Anatomicorum theorematum, quæ olim Boe-
tho dederam, De vſu videlicet partium librum primum, amplius inquirens, in ſecundo inſuper
muſculos cuiuſque digiti articulos mouentes, à me inuentos, expoſui, qui omnes ignorati diu
fuerunt, velut vniuerſis, qui ante me extiterunt. Diſtuli autem in opere illo, de motibus ſupe-
riorum ſuperciliorum dicere, ſolum hoc in eo rurſus demonſtrato, falſo eos motus à quibuſdam
hactenus eſſe traditos. Quare, cum mihi ipſi primum, & deinde alijs, quibus hæc commonſtra-
bam, & hos motus, & alia, quæcunque in Anatomijs aut perperam à prioribus aſſerta, aut omni-
no fuerant omiſſa, inueniſſe me perſuaſiſſem, tũc iam & anatomicas adminiſtrationes perſcripſi.
Cum vero libri De vſu partium prius, quàm hi ederentur, ad plurimos iam perueniſſent, diligen-
terq; medicis ferè omnibus, quotquot veteri medicinæ ſtudebant, tum philoſophis Ariſtotelicis
legerentur, poſteaq; & illius talis quidam tractatus extabat, cœperunt mox maleuoli quidam, in-
uidia ſtimulante, flagitioſis implere vrbem rumoribus, me eſſe, qui, cum ſtudeam videri q̃pluri-
mum veteres exuperaſſe, multa, quæ omnino non appareant, inuexerim, inq; Anatomicis meis H
ſcripſerim. neque enim latere ea omnes poſſe. Ego vero ridebam quidem illos, contemnebamq;:
cæterum amici rei indignitate commoti, me adhortari, vt in aliquo magno auditorio veritatem
meorum in Anatomicis theorematibus ſcriptorum, publice aſſererem. Poſtquam autem per-
ſuaderi me non poſſe æmuli ſenſiſſent, (iam enim eius gloriæ contemptum præ me ferebam) ſpẽ
illi concipiebant veluti timidum me reprehendendi, qui, quanquam eorum nugas non parui fa-
cerem, magnanimitatem tamen quandam ſimularem. nec ſcommatum finis erat. & quotidie in
templum Pacis, quemadmodum & ante incendium congregari ſolebant, quicunque artibus lo-
gicis erant dediti, conueniebant. Tandem igitur ab amicis compulſus, publice multis diebus de-
monſtrare cœpi me quidem nuſquam falſa tradidiſſe: prioribus vero multa non ſatis comperta
fuiſſe. Eorundem porrò hortatu commentarios tum ſcripſi demonſtratorum & dictorum, titu-
lum habentes, De ignoratis Lyco in Anatomijs. Hanc igitur ob cauſam, cum demonſtraturus
nihil tradidiſſe me in commentarijs meis Anatomicis falſi, proceſſiſſem, in medium omnium
Anatomicorum libros propoſui, liberum vnicuiq; præſentium faciens, quam vellet partem diſ-
ſecandam proponere, meq; mox oſtenſurum, quantum cum priorum ſententia, meorum ſcri-
ptorum veritas pugnaret. Propoſito igitur thorace, cum ipſe à vetuſtiſſimis facerem exordium,

eorumq;

A eorumq; libros in manus ſumerem,rogauerunt me inſignium medicorum quidam, in iſto conſeſſu ſedentes,ne inaniter tempus conſumerem. Cæterum, quoniam quidem Lycus Macedo, Quinti in Anatomicis omnium expertiſſimi quondam diſcipulus ea, quæ ad ſuam vſq; ætatem inuenta fuiſſent,omnia conſcripſiſſet, volebāt, vt alijs dimiſſis,illius tantum ſcripta meis conferrem.Eorum igitur petitioni morem gerens,ita in ſingulis quoquo die propoſitis feci.Hęc autem omnia propterea neceſſe habui commemorare,vt cognoſcant illi, qui ſunt aliquādo libros meos lecturi,qua ætate quoſq; ſcripſerim,& quam ob cauſam.Inde enim intelligere poterunt,quæ ſint tanquam imperfecta,ab ijs,quæ elaborate abſoluta ſunt, diſcernenda:& quæ in arrogantium cōfutationem,quæq; rurſus ad inſtitutionem ſunt ſcripta, dignoſcere. Quod porrò in ſequentibus etiam,ſicubi res poſtulabit,indicabo.Nūc vero ad libros à me editos, qui extant, recēſendos pergam,initio ab Anatomicis ſumpto.

De Anatomicis libris. CAP. 3.

EX hoc primum numero iſte libellus eſt, quem De oſſibus Introducendis ſcripſimus. Poſt eum vero alij libelli, itidem Introducendis inſcripti: vt eſt ille De venarū & arteriarum ſectione: & alter De neruorum anotomia. Eſt præterea liber alius De muſculorum ſectione,qui
B quidē exacte compendio tradit omnia,quæ in Anatomicis adminiſtrationibus de muſculis ſcripta ſunt.Quòd ſiquis perlecto De oſſibus libro,protinus Anatomicas aggredi adminiſtrationes cupiat, poterit quidem illos De vaſorum neruorumq; diſſectione libros præterire:quemadmodum & eum,qui De muſculis eſt ſcriptus. Sunt.n.vniuerſa in adminiſtrationibus ſcripta. In horum autem librorum Primo De manuum muſculis & ligamentis: Altero De crurum muſculis & ligamentis:Tertio De artuum neruis & vaſis: Quarto De muſculis genas & labra mouentibus,& ijs,qui ſunt circa inferiorem maxillam: præterea etiam de his, qui caput,collum & ſcapulas mouent:Quinto De muſculis thoracis,epigaſtrij,lumborum,& ſpinalibus:Sexto De organis nutritiuis,qualia ſunt inteſtina,venter,hepar,lien,renes,veſica,& quæ ſunt huiuſmodi alia:Septimo & Octauo De partium ſpiritualium anatomia:illo quidem de ijs partibus,quę cordi,pulmoni,& arterijs tam mortuorum,q̃ viuorum adiacent:hoc autem,quæ circa vniuerſum pectus ſunt, tractatur.Nono porrò libro cerebri & ſpinalis medullę continetur anatome:Decimo oculorum, linguæ,ſtomachi,& confinium partium: Vndecimo eorum, quæ ad larvngē ſpectant,& os hyoides vocatum,& quæ ijs continuantur:præterea neruis ad ea peruenientibus: Duodecimo arteriarum & venarum:Tredecimo neruorum ex cerebro deſcendentium: Quartodecimo neruorum
C à medulla ſpinæ deuenientium: Quintodecimo tandem genitalium partium anatomia continetur.Et hæc quidem ſunt,quæ ad Anatomicam theoriam ſunt neceſſaria. Præter autē hæc neceſſaria,alia quoq; ſunt, vtilia quidem & hæc,vt ea,quæ,cum Marinus viginti Anatomicorum libris conſcripſiſſet, nos poſtea Epitomate quatuor librorum (quemadmoum & Lyci omnium duobus)complexi ſumus. Subijciam vero hic ſingulorum librorum ſummam,ac primo eorum,quos in primo noſtro Epitomatum commentario, in quo priores anatomici Marini libri in compendium rediguntur,perſtrinximus.Eorum igitur ſex priorum Primo totius theoriæ pręfatio: inde De cute,De pilis:poſtea De vnguibus,& carnibus,De adipe & pinguedine,cōtinetur. In ſecundo,De glandulis,pelliculis,membranoſis tunicis,nēpe peritonæo,& ſuccingēte, & diaphragmate cōmentat̃.In Tertio porrò,De contēplabilibus ratione vaſis,venis,arterijs,earumq; anatomia: & Num naturaliter in arterijs ſanguis cōtineatur.In Quarto,quæ ſit arteriarū operatio, qs vſus, vnde proueniāt,&,quę alia circa eas quęri ſolent,exequitur.Deinceps aūt tractat De vreteribus, & vrinarijs meatibus,& vracho {hoc eſt eo,ex quo hæret pendetq; fœtus ad vmbilicum} & vaſis ſeminarijs.De humorum bilioſorum vaſis,& meatibus.De glandulis. De eo, quod à glādulis eſt, vaſe.De gutture.De vaſis mammarum,quibus lac cōtinetur.De ijs,quę fuſa ſunt per corpus,
D vaſiſq; contenta,et qui humorum atq; chymorū,quibus vaſis contineātur.De alimētis.In Quinto,De his,quæ ſunt in capite tum alijs, tū de ſuturis.De faciei ſuturis & iuncturis,ac omnibus capitis oſſibus. De capitis & faciei foraminibus. De inferiore mandibula,& eius foraminibus, & Num habeat iuncturam.De dentibus.De capiti adiacente gutturis oſſe,quæq; iuxta ſunt, & locum circa tonſillas occupant.In Sexto ſcribit De teſticulis, De oſſe ſacro, De vertebro coxarum. De latere.De pectore.De humeris.De ſcapulis,iugulis,brachijs,cubitis, radijs. De oſſibus brachialis & digitorum.De femore.De chartilaginoſis oſſibus ab vtraq; genu parte.In Secundo aūt noſtrorum cōmentariorum,quod Anatomicæ Marini contēplationis cōpendium eſt, Septimū, Octauum,Nonum,& Decimum Marini librorum ſumus complexi. Capita vero libri Septimi hęc ſunt.De caluæ cum pelliculis alijſq; mēbranis cerebri coniunctione. De totius faciei neruis, De temporum & mandibularum muſculis.Item de ijs,qui ſupra maxillas & labia exiſtunt.Itē de cauernarū,in quibus dētes infixi ſunt,malarūq; muſculis.Itē de interioribus inferioris malę muſculis.Itē De malę inferiori circūiacētibus muſculis ſeorſim.De muſculis naſi * De muſculis iuxta linguā.De lingua eiuſq; muſculis. De oculorū muſculis.In Octauo aūt Marini libro hæc capita continentur.De ore.De labris & dentibus.De gingiuis.De columella.De gula. De ligula De tonſillis.De antiadibus.De naſo,naribus,auribus,collo, eorumq; muſculis. De muſculo ſub

latere,& eo, qui eſt ſub ventre. De colli natura. In Nono libro, De muſculis,qui circa ſeptum pe- A
ctorale, ſpinam, meſopleuria, & partem, quæ eſt ſupra vmbilicum,ſunt. Præterea De muſculis brachiorum, ſcapularum,cubitorum,extremarumq; manuum tractat. In Decimo vero, De cubitis,cruribusq;,& eorum muſculis. De articulis genicularibus. In Tertio porrò Epitomatum meorum libro Vndecimus, Duodecimus, Tredecimus Marini liber includitur. Quæ igitur in Vndecimo ſcribit,hæc ſunt. Num feratur ex dorſo humiditas aliqua ad pulmonem. An ſpiritus per aſpirationem & eſum in ventrem attrahatur. Deinde De ſtomacho. De gutture. De pulmone & corde. De thymo circa cor. In Duodecimo autem operis ſui libro Marinus tractat De hepate & eius bile. De ſplene,& ventre,& meſenterio. In Decimo tertio, De primis inteſtinis. De renibus,vretere,veſica,vracho,itinere vrinali. Inde De virga virili, pudendoq; maris & fœminæ. De matrice,& ijs,quæ in ea geſtantur. De teſticulis,quos Didymos appellat. Deniq; de glandulofis tractat. In Decimoquarto anatomiam omnium, quæ ſupra hepar ſunt,venarum aperit. In Quintodecimo venam,quæ à corde ad reliqua defertur,& eas oẽs,quæ ſubter diaphragma,&, quæ in vniuerſum per totum corpus ſunt, arterias indicat. Quarta deniq; & poſtrema Epitomatum pars reliquos Marini quinq; libros, à quindecim videlicet ad viginti continet. In Decimoſexto igitur De cerebro quæſtiones, & apparentia, vt an pulſatilis in ipſo motus, & Num B
ſpiritus, quem trahimus, ad id perueniat,exequitur: Et deinceps De ſpinali medulla, & pelliculis cerebri. In Decimoſeptimo, De dominatrice cerebri vi diſſerit. In Decimooctauo, De motu animali: Tum ſingulorum neruorum differentijs: & vnde quidam eorum emanent, docet. In Decimonono libro, De neruis, deſtillationibusq; ex cerebro prouenientibus: & vnde incipiat ſenſibilitas eius: & De oculorum neruis,quos Herophilus & Eudemus poros vocant,ſcribit.

Hic in græco exemplari multa deſiderantur.

Præterea libri De morborum & Symptomatum differentia ſunt. Sequitur autem librum De morborum differentia, liber alter, De cauſis morborum: quemadmodum & alterum De Symptomatum differentia, Tres de Symptomatum cauſis libri ſequuntur. Poſt hos libri ſunt De locis affectis. Et liber de temporibus morborum: qui ex illis eſt, qui Therapeuticam materiam præcedunt. Et liber De febrium differentia. Liber item De plenitudine. Et ille De præter naturam tumoribus. Præterea liber De cauſis morborum antegreſſis: & liber De cauſis morborum continentibus. Et liber De tremore,rigore, palpitatione, & conuulſione. Et tandem ille, qui in- G
ſcribitur Ars Medica.

Libri Therapeutici. CAP. 4.

QVatuordecim porrò libri De Methodo curandi mihi ſcripti ſunt. Duos præterea eiuſdem generis ad Glauconem, & tres De phlebotomia compoſui, Primum quidem contra Eraſiſtratum: Alterum contra eos,qui Romæ ſunt,Eraſiſtrateos. Tertium vero,quo meam de curandi ratione ſententiam ſuperintuli. Extat etiam libellus quidam meus Therapeuticus et ipſe, De tabe inſcriptus. Conſcripſi quoque amico cuidam meo libellum,cuius nuper,poſtquam ad multorum manus perueniſſet,antigraphum recepi. titulum autem habet, Conſilium puero comitiali morbo laboranti datum: quare Therapeuticis adſcribo. In quorum quidem numerum & tres illos De alimentorum facultatibus libros: Et librum De extenuante diæta: Et alium De boni maliq; ſucci cibis non inepte quis referet. In hoc autem Therapeutico negocio nihil recenſitis inferiores etiam iſti ſunt: quos De curandi ratione ſecũdum Eraſiſtratum ſcripſimus: Et duo illi, quos Glauconi philoſopho dicauimus. In hunc ordinem ponere quis & eum libellum poteſt, quem De Hippocratis in morbis acutis diæta, edidi. poterit ſanè idem poni & cum ijs commentarijs,quos in Hippocratem ſcripſimus: his enim quam plurima curationum theoremata continẽtur, quemadmodum etiam diagnoſtica & prognoſtica. H

Libri Prognoſtici. CAP. 5.

PRimum quidem in hoc genere tres libri De iudicialibus diebus extant. Et rurſus tres De Criſibus. Deinde tractatus De pulſibus: in quo Primum quidem De eorum differentijs libri quatuor ſunt: quos Secundo ſequuntur, De pulſuum dignotione libri totidem: & Tertio libri De cauſis eorum, numero illis ſuperioribus pares: & Quarto De Præſagijs ex his ſumẽdis. Qui ſunt in vniuerſum ſedecim, Præter vero hos ſeorſim introducendis ſcriptus, De vſu pulſuũ libellus habetur. In quo,cum non nulli quæſiuiſſent, quæ nam eſſet cauſa, quòd febricitantium pulſus non proprio notaretur nomine, reſpondemus ijs, maiorem eſſe hanc, altiorisq; inueſtigationis quæſtionem, quàm quæ illuc ad introducendos faceret. Et hæc quidem in libelli huius initio nobis dicta ſunt. Duas vero medicis eſſe opiniones ibidem oſtendimus. Alteram nempe quorundam talem, vt arbitrentur etiam arteriarum ſyſtolen ſentiri poſſe, Alteram vero eorum,qui inſenſibilem illam aſſerant. Nobis autem conſultius viſum eſt eos,qui introducuntur, facilioribus primum exerceri. quare ad priorem tum partem nos acceſſimus, & inſenſibilem eſſe huiuſmodi ſyſtolen aſſeruimus, febrisq; nullum eſſe in pulſibus proprium indicium. Iuxta alteram vero ſectam, in magno illo ſedecim librorum opere, oſtenſum nobis eſt

indicium

A indicium febris proprium. Sed has quæſtiones illi mouent,qui abſq; præceptoribus diſcunt, ſimiles,iuxta parœmiam,ex libro gubernatoribus. Mihi vero alibi ſatis eſt expoſitum aliam eſſe eorum,qui introducũtur primum,& aliam rurſus omnino diuerſam eorum, qui omnia perfecte edocentur,inſtitutionem. Porrò quoq; libellum quendam vnum ſedecim ſupradictorum librorum compendium,ſcripſi. Et præter hos omnes,octo libros Archigenis de pulſibus tractationis explicationem & vſum complectentes,edidi. In hunc ordinem & tres illos De difficili reſpiratione non abſurde quis retulerit.

De libris commentariorum in Hippocratem. CAP. 6.

QVemadmodum nec aliorũ meorũ, quos amicis dederam, librorũ quemq; facile ad plures peruenturum opinabar,ita enarrationes quoq; has meas in Hippocratem {mihi tm̃ ſcriptas ſperaueram.} Nam à principio quidẽ,ipſum me exercens, in iſta quondam cõmẽtaria conſcripſeram. Quod idem & in vniuerſa adeo medicinæ contemplatione,circa vnãquanq; eius partem feci,mihi tantum libellos quoſdam parans, qui omnia Hippocratis in arte Medica, dogmata complecterentur,dilucidamq; & vndequaq; abſolutam inſtitutionem continerent. Sic enim priuata mihi commentariola, De Criticis diebus ſecundum Hippocratis ſententiam, & ſi-
B militer De Criſibus,De difficili reſpiratione, & ſic in alijs ſingulis compoſui. Item & curationũ Methodum vniuerſam eodem conſilio libris quatuordecim (quantum ad omnia therapeutica pertinebat)complexus ſum:atque id quidem iuxta viri illius ſentẽtiam. Extabant autem aliorum ante me complurium in ſingula Hippocratis dicta,non ſpernenda commentaria. In quibus, quæ perperam ſcripta mihi videbantur,ocioſum arbitrabar arguere. Oſtendi vero hoc in ijs,quæ nuper adhortantibus dedi,raro quidquam dicens contra eorum interpretes. Ego etenim à principio nullos eorum commentarios Romæ habebam: cum libri mei in Aſia eſſent omnes. Sicubi igitur meminiſſem,quod ab eorum aliquo dictum praue admodũ eſſet,vt magnopere circa hanc artem exercendam lædatur,qui ei confiderit, id indicaui. Cætera autem omnia nullam aliter exponentium mentionem faciens meo ipſius iudicio dixi. Et hoc modo commẽtaria à me in Aphoriſmos:in librum De fracturis:& librum De articulis:& in Prognoſtica:& librum De ratione victus in morbis acutis:& librum de vlceribus:& libros De capitis vulneribus: prioremq; librum Epidemiarum,hoc eſt morborum paſſim graſſantium,ſcripta ſunt. Poſtea vero,cum forte commendantem quendam reprobam Aphoriſmi interpretationem audiuiſſem, cepi conſilium reliqua mea omnia,quæ in aliquorum gratiam à me conſcriberentur,ita temperare, vt plubicam ma-
C gis editionem,quàm eorum tantum,qui ea accipiebant,captum reſpicerem. Sunt aũt hæc, Commentaria in Secundum,Tertium,& Sextum Epidemiarum librum ſcripta. Præterea in librum De chymis, De nutritione, De prædictione, De natura hominis,De medico vulnerario:& in librum De locis,aere,aquis:quem ego De habitationibus, & aquis,& temporibus, & regionibus aſſero inſcribendum eſſe. Feci igitur in Aphoriſmos commentariorum libros ſeptem. In libros De fracturis,tres. In libros De articulis,quatuor. In Prognoſtica,tres. In librum De in morbis acutis diæta,tres quidem in eam partem,quæ citra controuerſiam huius eſt: duos vero in eam, quæ illi attribuitur. In librum De vlceribus:& illum De vulneribus cerebri:in vtrũq; libros ſingulos. Interpretationum porrò in Primum Epidemiarum libros tres ſcripſi:& totidem in Tertium. In Secundum autem ſex. In Sextum octo. In librum vero De chymis,commentarios tres, quemadmodum in Prognoſtica:& medicum vulnerarium:& in librũ De locis, aere, aquis:quem ego De habitationibus,& aquis,& temporibus,& regionibus inſcribendum dixi. In librum autem De nutritione,libros quatuor compoſui. Tum in libros De natura hominis,duos. Quibus iam abſolutis,cum audiuiſſem calumniari quoſdam hunc librum,tanquam adulterinum, commotus ſum alios adhuc tres libros conſcribere:qui huiuſmodi habent inſcriptionem, Quòd Hippocratem in
D alijs ſuis ſcriptis concordem habere ſententiam cum eo De hominis natura libro appareat. Deniq; ad Hippocratem & illi pertinent,De viuendi ratione in morbis acutis,ſecundum Hippocratem. Similiter & Expoſitio antiquarum apud eum dictionum. Et liber cõtra Lycũ,ſuper Aphoriſmo,cuius initium eſt:Creſcentia plurimum habent natiui caloris. Item liber contra Iulianum Methodicum, de ijs,in quibus Hippocraticos Aphoriſmos reprehenderat. Ad Hippocratem & ille libellus faciet,in quo diſſero Optimum Medicum eundem eſſe & philoſophum, qui libellus & breuiori titulo ſic inſcriptus eſt. *

De libris ad Eraſiſtratum pertinentibus. CAP. 7.

IN primuum quidem Eraſiſtrati De febribus,commentarios tres ſcripſi. Quorum tertiò De febribus,præcipuæ commentationum therapeuticarum Eraſiſtrati continentur. Ipſe vero therapeuticus tractatus,De Eraſiſtrati medendi ratiocinationibus inſcribitur. Quinq; autẽ commentarijs ille conſtat. Sunt præterea & De Anatomia Eraſiſtrati,libri tres. Et de phlebotomia duo, vnus contra ipſum Eraſiſtratum,& alter contra eos, qui Romæ ſunt,Eraſiſtrateos ſcriptus. Ad Eraſiſtratum & ille libellus pertinet,in quo quærimus, Num ſecundum naturam in arterijs ſanguis contineatur. Similiter & ille De uſu reſpirationis. Et tres De naturalibus potentijs,qui iudicium omnium eorum,quæ ab Eraſiſtrato in vniuerſalibus ſermonibus, de naturalibus operationibus

nibus ſcripta ſunt, continent. E

De libris, qui ad Aſclepiadem ſpectant. CAP. 8.

DE Aſclepiadis quoq; dogmatibus libros octo ſcripſimus: Et alium adhuc libellũ De eſſentia animæ ſecundum Aſclepiadem, inſcriptum.

De libris contra Empiricos ſcriptis. CAP. 9.

DE Iſagoga Theodæ cõmentarij qnq;. De libris Menodoti Seuero, vndecim. De libris Serapionis cõtra Sectas, duo. Subfigurationes Empiricæ. De Medicinali experiẽtia. De Empiricorum controuerſiis, tres. Contra obiecta ad controuerſias Empiricorum: & Theodę capita cõmentarij tres. In Librũ Menodoti Seuero adhortatio ad Medicinale compendium Herãclidarum. De empirica ſecta, libri ſeptem.

De libris ad Methodicos pertinentibus. CAP. 10.

MEthodicæ ſectæ, ſex. Contra obiectiones Iuliani in Hippocratis Aphoriſmos.

De libris, qui ad Demonſtrationes conducunt. CAP. 11.

POſteaq; oẽs mortales in quacunq; diſceptatione, & ſua ſe demonſtraturos, & alios confutaturos promittere ſolere aĩaduertiſſem, nihil prius, neq; ſtudioſius diſcendũ mihi Demõſtratiua F
theoria duxi † Quare mox philoſophos (nã illos docere eam audiebã, & ſi vlla alia Logicæ philoſophiæ pars, hanc Demonſtrationũ, quarũ deſiderium alijs ſe implere poſſe profitebantur, eſſe iterum atq; iterũ obſeruandam tradere) rogabã, quænam eſſet Methodus, quã edoctus aliquis, tum alterius diſputationes Apodicticas exacte dignoſcere, vtrũ veræ ſunt illæ vel in ſpeciẽ quidẽ, inſtar adulterinorum numorũ apparentes, ſed ad veritatem collatæ prauæ, tũ ipſe via quadam inſiſtens, circa quodq; eorũ, q̃ inueſtigari ſolent, ad inuentionẽ eius peruenire poſſit. Ob hęc autem, cum deinceps me & Stoicorũ & Peripateticorũ, illis temporibus celeberrimis mãcipaſſem, diſcebam quidem Logicorũ theorematum alia multa, ſed quæ poſtea conſiderans inutilia prorſus ad Apodixes inueni. Videbã enim inter illa, pauciſſimas eas eſſe quæſtiones, quæ vtilitatẽ aliquam continerent, & ad potiundũ propoſito ſcopo cõferre poſſent. quinimmo & controuerſa ab illis pleraq;, non nulla etiã naturali rationi pugnãtia reperiebã. Quare profecto ad Pyrrhoniorũ ferè p̱ præceptores, hæſitantiã & ipſe recidiſſem, niſi Arithmeticæ, Geometriæ, Dialecticæq; cognitione, quibus (ab auo etiã proauoq; deſumptis) à patre iam ab initio inſtitutus fuerã, retentus eſſem. Cũ vero mecum reputarẽ manifeſte veras eſſe Eclipſiũ prædictiones, Horologiorum, Clepſydrarumq; inſtrumẽta, quæq; alia iuxta Architectonicen inueniuntur, ſatius arbitrabar typorũ Geo G
metricorũ demonſtratione vti: maxime cum eos etiam philoſophos, qui Dialectices callentiſſimi habebantur, non inter ſe ſolũ, verũetiam ſibijpſis diſcordare viderem: quãquam ex æquo omnes Geometricas has apodixes cõmendarent. Vnde plenius etiã cognoui abſtinendum eſſe ab illorũ dictis, ſequendos vero characteres illos & lineares demonſtrationes. Diſcrepare quidem inter ſe dico in logica theoria philoſophos, Peripateticos, & Stoicos, & Platonicos, à ſeipſis vero rurſus quoſq; priuatim in ſua. Et parua quidẽ inter Peripateticos diſcordia eſt, magna vero apud Stoicos & Platonicos. Qui igitur volent in linearibus iſtis demonſtrationibus exerceri, conſulo, vt in ijs ipſi primũ ſe inſtituant, poſtea vero noſtrũ legant De Demonſtrationibus opus, quindecim libris expeditũ. Scripſi aũt & alia multa meipſum exercitandi gratia: quorũ alia quidẽ in incẽdio illo, quo & tẽplum Pacis conflagrauit, perierunt: alia aũt amicis data, apud multos adhuc integra, quemadmodũ & reliqua noſtra, extant. Eorum aũt, quæ ſcripſi, cõmentariorũ quædã ipſe amicis dederam: quædã vero à domeſticis furtim ſurrepta, & euulgata ſunt, quę deinceps ab alijs, q habebant, accepi. Quo qdẽ in numero ſunt Tres illi in Ariſtotelis De Enunciatione librum, cõmẽtariorũ libri: & quatuor itẽ in Priorem De ſyllogiſmis: ſimiliter & in Poſteriorem, pari numero. Inſcribunt aũt hos oẽs ferè hodie Reſolutoriorum priorum: quemadmodum illos de demonſtratio H
nibus, Reſolutoriorũ poſteriorũ. Ipſe ſanè Ariſtoteles illorum tanquam de Syllogiſmo, horũ aũt tanquam de Demonſtratione ſibi ſcriptorum meminit. In quos quidem vtroſq; & noſtra extant commentaria, ſex in priores, quinq; in poſteriores. Horum igitur cõmentariorum nullum ad editionem ſcripſeram: quemadmodum neq; ſex illos in Theophraſti librum, quem De affirmatione & negatione inſcripſit. Commentaria quoq; in primum Eudemi De dictionibus, antea alijs me rogitantibus, ſcripſeram. In decem vero cathegorias ipſe quidem commentationes nullas feci, neque mihi, neq; alijs vnquã tale aliquod commentariolũ paraui. Vnde, cũ poſt aliquando rogaret a me amicus quiſpiam in eum librum ad earum diſputationum ſolutionem Commentationes, vti tantum ijs iuſſi, quæ à præceptore fuerant iſtum in librum prælecta: aut omnino ſimilibus, ex aliorum commentarijs, ſicuti Adraſti & Aſpaſii erant. Cæterum & puer adhuc, cum ſub patre inſtituerer, iſq; mihi poſt Logicam theoriam Chryſippi & celebrium Stoicorum libros propoſuiſſet, in illius tum ſyllogiſticos libros cõmentaria conſcripſi. Quæ ipſa quoq; poſtmodũ apud multos fuere, in Pergamo cum alijs quibuſdam lucubrationibus, quę iuuenis ſcripſeram, relicta: atq; per familiarem poſtea rogantibus quibuſdam cõmunicata. Quæ vero ipſe poſt tractationem de demonſtratione elaborata latius ſcripſi, cum in illis breuiter eſſent dicta, nominatim hæc ſunt.

†Ad verbũ fere. Petiiq; à philoſophis, (nam illos docere eã audiebã) vt, ſi quid ẽt aliud ĩ logica p̄te philoſophiæ docetur, eius parturiginem ĩ aliud tempus ſeruarent, docentes prius ſedare cupiditatem, quæ circa demõſtrationem eſt: quę certe method⁹ eſt, quã qui didicerit, tũ, dũ alter dicit rõnem demõſtratiuã, exqſite cognoſcet, vtrũ re vera ẽ eiuſmodi, an (veluti numiſma adulterinum) probatæ quidem ſimilis videatur, re vera tamen praua ſit: tum ipſe via quadã &c.

De requiſitis

A De requiſitis ad Demonſtrationes,liber vnus. De ijs propōnibus, quę in dictione demōſtrōnū omittuntur,liber vnus. De ęquipollētibus propōnibus,liber vnus. De demōſtrōnibus pp qd, vnus. De numero ſyllogiſmorū,vnus. De Exēplis,libri duo. De Inductione,liber vnus. De Imāgine,vnus De ſimilitudine,libri tres. De ex hypotheſi principijs, liber vnus. De generis, ſpeciei, eorūq; cōiugatorum ſignificatione propria,liber vnus. De Poſſibili. De eo,quod multipliciter dicitur, libri tres. De communibus & proprijs artium,vnus. De implicantibus ſe ipſas orationibus,vnus. De contingentibus propoſitionibus, vnus. De miſtis propoſitionibus & ſyllogiſmis, vnus. Quo modo diſcernenda ſit negocialis quæſtio à nominis & ſignificati quęſtione,liber vnus. De Clitomacho,eiusq; demonſtrationum ſolutionibus. De communi oratione,libri duo. De optimo docendi genere, contra Phauorinum. Pro Epicteto contra Phauorinum,vnus. De vſu ſyllogiſmorum. De vſu in ſyllogiſmos,theorematum libri duo. De optima ſecta,liber vnus. De nominum rectitudine,libri tres. De eo quod eſt, vnumquodq; & vnū eſſe & multa. Quòd ad oppoſita vnum & idem ex neceſſitate conſequi impoſſibile ſit,vnus. De demonſtratiua ſecta,vnus. De vi & contemplatione Logicæ,vnus. Dialogi ad philoſophū, & liber alius ab eo,qui eſt de communibus notitijs. Contra eos,qui omnem calumniandi occa-B ſionem ex verbis aucupantur,liber vnus.

* Eicote.

De communibus, & proprijs artium principijs. CAP. 12.

DE artium cōſtitutione,libri tres. De ſignificatis generis,ſpeciei, & his adiacentiū. Cōpendium Demonſtratiuæ theorię,vnus. De diſcernendis dogmatum controuerſiis. Quòd ſeparari à prima ſubſtantia quantitas non poſſit,liber vnus. De priore vnus. De demonſtratione per impoſſibile,vnus. De ijs,quæ ſui cauſa fiunt,vnus. De multipliciter dictis,duo. De nominis & ſignificatorum quæſtione.

Quæſtiones autem Moralis philoſophiæ,quantum mihi videbatur,infraſcriptis libris expoſui. CAP. 13.

DE ſuis cuiq; paſſionibus & vitijs dignoſcendis, libri duo. De moribus,quatuor. Contra Phauorinū pro Socrate. De indolētia,vnus. De fine philoſophię,vnus. De cōgreſſu auditores oſtentantium, vnus. De furtim legentibus,vnus. De pœnis & peccatis exæquandis, vnus. De cōſolatione,vnus. De Diatriba in aula Menarci,contra Bacchidem & Cyrum,vnus. Quale genus cōgreſſiōis obſeruari debeat in Dialogis,vnus. Cōtra forēſes rhetoras, vnus. De voluptate & labore,vnus. De ijs,q̄ vnūquodq; vitę ꝓpoſitū cōſequunt̄, vnus. Cōcionū contra ſectas,vnus. De cōcordia,vnus. De pudore,duo libri. Cōcionū cōtra adulatores,duo. De Calū-C nia:in quo & de priuata vita tractat̄. Chronici ſeptē,i vno volumīe. Cōcionū cōtra ſectas habitarū ſub Pertinace,vnus. Quatenus ſit honor & gloria apud vulgus ꝓſequēda. De teſtis cōdēdis.

De pertinentibus ad Platonicam philoſophiam. CAP. 14.

DE ſecta Platonica,liber vnus. De medicè dictis in Platonis Timæo,libri quatuor. Ad amicos,ſiue Plato. De ijs,qui ſuis tribuunt,libri tres. De Logica theoria ſecundum Platonē. Cōpendij dialogorū Platonis libri octo. De egreſſionibus,q̄bus in Philebo Plato vſus eſt,vnus. De animæ partibus & potentijs,libri tres. Quòd animi mores temperaturas corporis ſequātur, libri duo. Et alius quidam,qui aliter editus eſt. De Hippocratis & Platonis dogmatibus.

De ſpectantibus ad Ariſtotelicam philoſophiam. CAP. 15.

COmmentariorum in librum de Enunciatione,libri quatuor. In priora Analytica, libri ſex: in poſteriora quinq;. In decē prædicamenta,cōmentaria quatuor. In librū Theophraſti, De affirmatione & negatione,commentaria ſex. In librum quot quidq; modis dicatur, cōmentaria tria. In primū mouens immobile. In librum De dictione Eudemi,libri tres. De Demonſtrationibus propter quid,vnus. De contingentibus propoſitionibus,& ſyllogiſmis, vnus. De ſyllogiſmis ex miſtis propoſitionibus,vnus. De fallacijs,quæ in dictione conſiſtunt.

D *De pertinentibus ad Stoicorum philoſophiam.* CAP. 16.

DE Logica theoria ſecūdum Chryſippū,libri tres. Chryſippi Syllogiſticæ primæ, libri tres: Secundæ,vnus. De Logica facultate & theoria,ſeptē. Quòd Geometricę reſolutiones ꝓſtantiores,quàm Stoicorum,liber vnus. De vſu theorematum in ſyllogiſmos, vnus.

De ſpectantibus ad Epicuream philoſophiam. CAP. 17.

DE fœlici & beata vita ſecūdū Epicurum,libri duo. De voluptatis imbēcillitate ſecūdū Epicurū,duo. Quòd effectiua voluptatis imperfecte ab Epicuro ſint expreſſa,vnus. De voluptuaria ſecta. Num Philologia morū ſtudio cōferat,vnus. De illis,qui Sophiſtis conuerſantur, vnus. Metrodori epiſtolæ ad Celſum Epicureū. Epiſtola Pudentiani Epicurei.

Quæ communia Grammaticis & Rhetoribus. CAP. 18.

DE vocabulis Atticorū ſcriptorū,libri.xlviii. Forenſium apud Eupolidem vocabulorum, libri tres. De forenſibus vocabulis apud Ariſtophanem, libri quinq;. Forenſium vocabulorum apud Cratinum,libri duo. De exemplis vocabulorum Comicis propriorum, vnus. Nū vtilis ijs,qui erudiuntur lectio veteris Comœdię. Contra illos,qui inceſſunt ſolœciſſantes voce, libri ſex. Electus Atticorum,vnus. De perſpicuitate & obſcuritate. Nū idem poſſit eſſe Criticus & Grammaticus,liber vnus.

* al. ſeptem.

Galeni

GAL. DE ORDINE LIBRORVM SVORVM LIBER AD EVGENIANVM.

A Ioanne Fichardo Francofordiano olim latinitate donatus, nunc vero ad gręci exemplaris fidem emendatus.

REcte tu quidem mi Eugeniane facis, qui Libellum à me, ordinem cę-
terorum, qui ſcripti ſunt mihi, librorum exponentem efflagitas. Illo-
rum nanq; oīum neq; ſcopus idem, neq; vis, neq; tractatio eadem eſt. F
Etenim quoſdam, vt noſti, amicis me id rogitantibus ſcripſeram, eo-
rum modo captum conijciens: quoſdam vero tantum Introducendis
adoleſcētibus deſtinaueram. Mihi aūt neutrobi fuit interim propoſi-
tum velle iſtos hominibus ſucceſſiue ac veluti per manus tradi, vt fu-
turis ēt ætatibus poſt meum obitum conſeruarentur, ꝙ videbam nec
eos admodum, quos iam ante emiſeram, curæ multis eſſe. Admiran-
tur enim nūc alij alios & medicorum, & philoſophorum, licet illi nec
ſuam ipſorum profeſſionem, vllam've demonſtrandi ſcientiam ſatis teneant, aut falſos à veris di-
ſcernere ſermonibus nouerint: admirātur tamē, vel ꝙ patres ipſis fuerint empirici, aut dogmati-
ci, aut methodici: vel ꝙ præceptores, vel ꝙ amicos habeant: vel deniq;, quod maioris eos in vrbe
gloriæ & exiſtimationis ſectæ ſuæ nomine eſſe videant. Sicuti in philoſophia quoque alius aliam
ob cauſam ſibi aliquam ſectam eligit, Platonicis, aut Peripateticis, aut Stoicis, aut Epicureis ſeſe
adiungēs. Et hoc tpe, ex quo hęreditariæ etiam eſſe cœperunt ſectæ, eam plerique profitentur, in
qua fuerunt à pueris enutriti, maxime cum iam vitæ formam, quam ſequantur, habeant nullam.
Quare, cū ipſe ſic mihi perſuaſiſſem, ne quidē, ſi ipſas nunc muſas librū ſcribere cōtingeret, acce- G
ptiorē multo futurum illum vel indoctiſſimi alicuius hominis ſcriptis, cupiebam ſanè mearū lu-
cubrationum nihil in vulgus editum. Quādo vero apud multos iā illæ extabant, me inuito adeo,
(quod quidem ſcis) ſi quid erat reliquum cōmētationum mearum, grauatim profecto amicis im-
pertiebam. Compulſus itaq; ſum propterea, vt librum De optima Secta conſcriberem, non qui-
dem qualem iam antea ſuperiorum medicorum philoſophorumq́; multi ſcripſerant, ſuam noīa-
tim ſectam extollentes, laudibusq́; vehentes, ſed quo eam ſolam demonſtrarem viam, qua quis
inſiſtēs, optimam ſectam vel ad medicinam, vel ad philoſophiam, aut aliam quamcunq; artē con-
ſtitueret. In eo vero libro dictum demonſtratumq́; eſt mihi id, cuius paulo ante mentionem feci,
Demonſtrationum primum eſſe peritum illum debere, quicunque ſectarum rectus eſſe iudex cu
piat. Neq; tñ hoc vnum ſufficit, ſed & affectiones pręterea, quatenus amāt aut oderunt ſectas, eū
exuere conuenit, ne, veluti multi, circa illas excęcetur. Qui enim ſepoſitis his, vel iuxta demōſtra-
tiuam methodum inueſtigabit veritatem, vel de aliorum dictis iudicabit, is demum ſolus eam, q̄
eſt optima, ſectam inueniet. Noſti vero & tu, quàm ex medicis philoſophisq́; multi, cum demon
ſtratiuam methodum nihil exercuiſſe coarguantur, in contrarias vias deflexerint, quibuſdam ex
his Apodixim omnino negantibus, quibuſdam vero adeo concedētibus, ꝙ etiam natura eam oī- H
bus vſq; eò notam dicerent, vt neq; diſciplina ad hanc, neq; exercitatione opus habeamus. Qui-
bus quis tandem reſpondere dignetur eò ſtuporis deuenientibus? Sed hic aliquis forte illorum
(vt ſunt plerique audaciſſimi, præſertim in ijs, quæ maxime ignorant) mecum pugnabit, meq́;
maioris arguet audaciæ, quòd, ne audiam talia, apudq́; alios defendere me neceſſe habeam, co-
gito iandudum nihil velle librorum edere. Verum, cum illi, quos amicis deſtinaueram, ad plures
iam perueniſſent, cogebat ſanè neceſſitas propter eoſdem de optima quoque ſecta commentari.
Eius autem tractationis cauſa in eo tum mihi libro ſatis dicta eſt. Hos igitur ſiquis omnium pri-
mos legere voluerit, recte prudenterq́; fecerit. Quòd ſi perſuaſus his ille ante, quàm ad diſcipli-
nam iudiciumq́; ſectarum omnium veniat, demonſtrationum etiam peritus eſſe cupiat, ha-
bet De demonſtratione tractationem à nobis deſcriptam. Ex qua ille, ſi non methodos ſolas
percipiat, ſed ſecundum eas etiam ſe in omni rerum ſylua exerceat, veritatem inueniet. Quod
fiet, ſi & eius rei ſtudioſus accedat, neque temeraria affectione ſibi aliquam deligat eorum in-
ſtar, qui in Equeſtribus ludis diuerſorum colorum ſtudio, citra rationem ducuntur. Idem vero
hic, vbi, quos ſupra commemoraui, aggreſſus fuerit, abſque negocio, quæ vel vere illis cogni-
ta, vel falſo fuerint recepta, diſcernet. Quare noſtrorum quidem librorum vnum hoc ini-

tium eſſe

A tium eſſe lectionis debet illis hominibus,qui & natura dociles, & alioqui veritatis ſunt ſtudioſi.
Porrò aũt citra hanc,ſiquis & noſtrã ipſorum vitam & clara artis huius facta, q̃ forte apud ægro-
tos deſignarim,fuerit expertus,vt ſit perſuaſus vel ex animi mei moribus,ꝙ neq; inuidia, neq; cõ
tẽtione,neq; temerario quodã amore,quo erga Sectam aliquã ſim affectus,agi omnia,aut ex ope-
ribus deniq; meis circa hanc artẽ mihi elaboratis,vt dogmatũ veritati reſpondent, & præter Apo
dicticã illam contẽplationẽ,poterit ſanè is libris noſtris iuuari. Et quãquam id non per exactã re-
rum cognitionẽ, (iſta enim ſolis illis demonſtrationibus paratur) per opinionẽ tñ rectam conſe-
quetur,qua de veteribus merito dictum eſt,† quorum acta nouimus,nihil moramur ſcientiam,li-
cet ei legitimum illud,ſolidumq; abſit.Leget igitur is illa primum omnium, quæ ſunt introducẽ-
dis ſcripta,Librũ videlicet De Sectis,qui eo ẽt titulo eſt inſcriptus, De Sectis pro Introducendis.
Et illum,De pulſibus pro Introducendis. Tertio,De oſſibus librum, & ipſum Introducendis in-
ſcriptum:qui inter Anatomicos primus eſt.Qui vero totam anatomes notitiam ſibi cõparare vo
luerit,is ante alios ad librum anatomicarum adminiſtrationum accedat. tradit enim is omnes in
Anatomia apparẽtes particulas:cuiuſq; magnitudinis,ſitus,formæ,cohærentię,coloris,& ſocieta
tis ad inuicẽ ſint,oſtẽdit.Qui aũt in Anatomiarũ inſpectionibus exercitatus fuerit,earũ deinceps
B operationes diſcet,alias quidẽ Naturales,tribus à me libris expoſitas,et De potentijs naturalibus
inſcriptas:alias vero Aïales dictas,ĩ alijs pluribus à me tractatas.Quas p̃cedit liber De Anatomia
mortuorum.Hunc aũt duo ſequuntur De ſectione viuorum:Et eos rurſus alij duo De ſectionis
cõtrouerſia.Poſt hos ſunt tres illi De thorace & pulmone.Duo itẽ De cauſis reſpirationis. Vnus
etiam De voce. Ex hoc genere ſunt libri quoq; De motu muſculorum:Et quæ De vocabulis tra-
didi.Et vero,quę De demonſtratione elemẽtorum traduntur,non omnia ſum in libro executus,
ſed quatenus ipſe Hippocrates vſus fuerat. Quòd ſiquis abſolutiſſimam elementorum corporis
noſtri cognitionẽ requirat,legẽda ſunt illi,quæ in Decimotertio Demonſtrationũ libro,& in qn-
to & ſexto De Aſclepiadis dogmatibus,à nobis expoſita ſunt.Præterea,quę De purgãtium medi
caminum potentijs ſcripſimus.Diſſeruimus ẽt quędam in eo,quem De elemẽtis ſecundũ Hippo
cratem inſcripſimus,cõmẽtario. Seorſim deniq; in alio quodã libello ea de re tractauimus. Poſt
librum vero De elemẽtis ſm Hippocratẽ,ſequuntur De temperaturis libri tres: Et eos rurſus tra-
ctatus De ſimpliciũ medicaminũ facultatibus:Hunc aũt alter ille De cõpoſitione medicamento-
rum tractatus. In prioribus igitur de proprio aïalibus temperamẽto & cuiuslibet indicio, in po-
ſterioribus aũt de pharmacorũ temperamẽto diſſeritur.Si porrò quis poſt duos illos,aut tres, vo-
C luerit vel eũ De optima cõſtitutione corporis, vel De bona habitudine, vel De inæquali tẽperatu
ra libellũ legere,conueniẽter,nec ſine ordine id fecerit. Parui quidẽ ſunt illi, & amicis tantum ſic
exigentibus conſcripti,ab illis vero in plures deinceps euulgati.Nam & eorũ facultatẽ in tracta-
tu de ſanitate tuenda expedieram,qui differentias conſtitutionis corporis noſtri complectitur.

† Ipſam ad actiones nihil eſſe inferiorem ſciẽntia.

Hic deſiderantur multa

Explanationum,tum quæ recte dicũtur,tum quæ nõ, pręexercitato in noſtris tractationibus.
Habebis præterea & noſtros in quædam Hippocratis Commentarios. qui quando iam partim
ſcripti ſunt,ẽt reliquos adijcere tentabo.quod oĩno qdẽ,ſi vixerimus, fiet. Sin aũt morte p̃uẽtus,
ante, q̃ vtiliſſima viri illius ſcripta expoſueri, vita excedã,habebũt tñ ſtudioſi eius ſnĩam,meaq́;,
vt dictum eſt, opera vnà cum ijs,quæ nunc extãt,cõmẽtarijs.Atq; vtinam Pelopis mei præcepto
ris,& Numiſiani(pauca enim illorũ ab interitu adſeruata ſunt)& pręterea Sabini, Ruſiq́; Ephe-
ſii,in Hippocratẽ interpretationes oẽs haberẽtur.Quintus aũt,eiusq́; diſcipuli, viri illius ſenten-
tiam non planè ſunt aſſecuti:vnde factum, vt in ſuis expoſitionibus multoties aberrarint. Lycus
aũt reprehẽdit quoq; non nũquam Hippocratem,mẽdacijq́; illum(cuius tamẽ nõ intelligit dog-
D mata)arguit:nota enim paſſim eius Cõmentaria ſunt.Noſter vero præceptor Satyrus,(nam huic
primo conuerſati ſumus,poſtea vero Pelopẽ audiuimus) non eaſdem Lyco Hippocraticorum li-
brorum expoſitiones faciebat.Confitetur vero Satyrus diligentiſſime ſe Quinti dogmata obſer-
uare adeo,vt nec addere quid illis, nec demere vellet.Nam Ephicianus aliquãto ẽt magis ad Stoi
corum ritum conceſſit.Nos aũt,cum poſtea audiuiſſemus primo Satyrum Quinti interpretatio-
nes recitantẽ,deinde quædam ẽt Lyci legiſſemus,vtrunq; reprobauimus, vt qui Hipporatis ſen-
tentiam non exacte perceperit:melius enim intellectus eſt à Sabino, & Rufo. Quod facile qui-
dem iudicare poterit,qui in noſtris fuerit commentarijs præexercitatus,ex quibus,& quæ bene
recteq; dixerint,et vbi lapſi fuerint, cognoſcet. Sed de interpretationibus in Hippocratẽ iam ſa-
tis dictum: quare ad reliqua noſtra volumina,quæ ad rem logicam pertinent,pergamus. Ex illis
autem tibi quidem, mi Eugeniane, & quotquot vni medicinæ ſtudent, ea, quæ De demonſtra
tionibus ſcripſimus,ſufficere poſſunt:alijs autem,quicunque philoſophiæ ſe addixerunt, cætera
quoque legenda ſunt. Niſi ſi quis fortaſſe vtraſque, & medicinæ, & piloſophiæ theorias com-
mode beneq́; poſſit perdiſcere:eum vero & ingenioſum,& memorem,& laborioſum eſſe opor-
tet, præterea eam ſortitum fœlicitatem, quæ nobis contigit, qui ſub patre docti, arithmetica,
logica, grammaticaq́; ſumus inſtituti; in hisq́; humanioribus diſciplinis vſque ad ætatis an-

num

num decimumquintum enutriti,ad dialecticamq́; ab illo contemplationem,vt ſoli deinceps phi- E
loſophiæ vacaremus,perducti ſumus.Annum poſtea decimumſeptimum agentem claris inſom-
nijs monitus ad medicinam me perduxit, vt cum philoſophia illam coniungerem. Talem vero
ego meam fœlicitatem quãquam maiorem etiam redderem,ꝙ citius meliusq́; reliquis omnibus,
quæcunque docebar,diſcerem,niſi tñ per vniuerſam adeo vitam in illis medicinæ philoſophiæq́;
theorematibus me diligenter exercuiſſem, nihil præclarum, excellensq́; eram conſecuturus.
Quapropter mirum non eſt in tanta hominum multitudine, qui in medica & philoſophica exer »
citatione, ſtudioq́; verſantur,non inueniri,qui recte in illis profecerunt.Aut enim natura parum »
ad eas ſunt appoſiti:aut non,vt conueniebat,ſunt inſtituti,aut ſtudijs non fideliter ſeduloq́; inſti- »
terunt:ſed ob rempublicam capeſſendam,ab his diſceſſerunt. Et hæc quidem obiter nobis dicta
ſint,quanquam non omnino præter rem.Poſt eos igitur De demõſtratione libros, noſtras philo-
ſophicas theorias legere oportet. Quæ vero illarum ſubiecta,& quot ſint,in vnaquaq; earũ ſcri-
pſimus. Sed hæc latius in eo libello,quem De omnium librorum meorum conſcriptione confi-
ciam,exequar.Quod aũt me de tractatu,in quo vſurpata apud ſcriptores Atticos nomina ſecun-
dum ordinem primarum in ipſis literarum ex eorum ſcriptoribus collecta ſunt, rogaſti, quæ iam
antea tibi reſpondi,operæprecium arbitror hic etiam tibi commemorare. Nam compertum ha- F
beo alios quoq; multos,quodnam eius libri ſit argumentum,quærere. Et quidem in eo tractatu
non hoc agimus,quod hoc noſtro ſeculo multi,qui omnibus Attice loquẽdi ſynceritatem impo-
nunt,ſiue illi Medici,ſiue Philoſophi,ſiue Geometrici,ſiue Muſici, ſiue Iuriſconſulti, aut nihil ẽt
horũ,ſed alioqui vel opulenti,vel diuites ſint:verum cõtrarium intendo,neminẽ prorſus,ob ora-
tionis ſolœciſmos eſſe reprehẽdẽdũ inceſſedendũ ve. Præſtat etenim lingua, ꝗ̃ vita, ſolœciſmos
barbariſmosq́; cõmittere.Quin & libellus aliqñ mihi ſcriptus eſt contra eos, qui in ſolœciſſantes
voce,inuehuntur:tm̃ abeſt,vt eruditionis eſſe partem aliquam Atticiſmos aſſerã.Præterea quoq;
propter multos & medicorum,& philoſophorum,quorũ alij noua nobis græcorum vocabulorũ
ſignificata præſcribunt,alij aliud, Commentaria vocabulorum,octo ac quadraginta libris cõſcri-
pſi,ex Atticis illa ſcriptoribus cõgerens,quẽadmodum ẽt alia ex comicis.Quod opus mihi, ſicut
recenſui,ſcriptum eſt propter ſignificationes.Illud autem qui legent, ſimul & Atticorum noı̃um
notitiam adipiſcentur:quæ ipſa per ſe quidem nihil magno ſtudio dignũ habet. Sed & alius à me
tractatus De vocabulorum rectitudine editus eſt propterillis perperã vtentes:quem ſanè vel pri-
mum omnium diligentius euoluere fuerit conſultum.

G

GALENI DE SECTIS AD EOS QVI INTRODVCVNTVR.

Horatio Limano interprete.

Denuo emendatus.

Quid Empirici & Rationales medici differant. CAP. 1.

H

ID ſanè, quò Medicina intendit,ſanitas eſt:hanc ipſam vero parare artis
eiuſdem finis eſt. quibus autem rebus aut abſens comparetur ſani-
tas, aut eadem conſeruetur præſens, cognoſcant medici,neceſſe eſt.
vocanturq́; ea, quibus abſens illa creatur, remedia auxiliaq́; : quæ ve-
ro præſentem eandem cuſtodiunt, ſalubris ratio victus. quapropter
ars ipſa medendi ſalubriũq́; inſalubriumq́; ſcientia ab antiquis ſcripto
ribus dicta eſt. qui ſalubria dixerunt, & quæ præſentem ſanitatem
conſeruant, & quæ eandem corruptam reſarciunt : inſalubria vero
quæ illis contraria ſunt. vtraque enim cognoſcant medici,neceſſe eſt,
vt illa eligant, hæc autem effugiant. vnde vero harum rerum para-
ta ſcientia ſit, non itidem inter omnes conuenit, ſed alij ſolam experimentorum notitiam arti
ſatis eſſe dicunt : alijs autem non parum ratio in artem eandem conferre videtur. nominanturq́;,
qui à

A qui à ſola experimentorum notitia procedunt, nomine ab empiria, hoc eſt experientia, deducto
empirici. eodemq́ modo, qui ratione ducuntur, rationales. duæq́ ſunt hæ primę in arte medendi.
hæreſes: altera, quæ per experimenta ad inuenienda medicamenta procedit: altera, quæ per indica
tionem. illisq́ impoſuere nomina, empiricam, rationalemq́. empiricam autem nominare Græci
ſolent τηρητικὴν, & μνημονευτικὴν, hoc eſt obſeruatricem memoremq́: rationalem vero δογματικὴν,
& ἀναλογιστικὴν, hoc eſt dogmaticam et ratiocinatricem. ac viris quoq; perinde, atq; hęreſibus, dede
re nomina. empiricus tiriticusq́ & mnimoneuticus, hoc eſt empiricos obſeruatoresq́ ac memo-
res eorũ, q̃ euidẽtia ſunt, vocantes eos, qui ſibi experientiã elegerũt. logicos aũt dogmaticosq́ et
analogiſticos, hoc eſt rationales dogmaticosq́ & ratiocinatores, eos, quibus admiſſa ratio eſt.

De arte Empiricorum. CAP. 2.

ARtem vero empirici ſic conſtitutam dicunt. Cũ multi viſi ſint affectus incidere, alij quidem
ſpõte, ægris hominibus, ſanisq́, vt ſanguinis fluxus è naribus, aut ſudores, alui've profluuia,
aut quæ ſimilia ſunt, iuuantia lædentia've, non quæ tamen efficientem cauſam ſenſu deprehẽſam
haberent: alij autem, quorum cauſa euidens eſſet, euenire viſi ſint, nõ ea tamen è noſtro inſtituto,
ſed quæ fortuito incideret, vt cuipiã lapſo percuſſo've aut aliquo aliter modo vulnerato ſanguinẽ
B contigit effluere, frigidãq́, vt cupiditati obſequeretur, in morbo ſumere, vinum've, aut aliquid
generis eiuſdem, quæ ſingula in vtilitatẽ noxam've deſiuerunt, quæ quidem è primo genere iuuã
tia lædentia've ſunt, naturalia vocarunt: quæ vero è ſecundo, fortuita: primamq́ amborũ faciẽ, ca-
ſum appellarunt. vt ex eo nomẽ imponerẽt, ꝙ homines in ea inconſulto caderẽt. quod igitur ex-
perientiæ genus caſu venit, huiuſmodi eſt. Quod aũt conſulto fit, cum aut inſomnijs hortantibus,
aut aliunde ducto arbitrio ad experimentũ volentes venerint. At vero tertiũ experientię genus,
imitatorium eſt: cum rurſus in ijſdem effectibus ad ea experienda ducuntur, quæ aut natura, aut
fortuna, conſulto've profuerint, obfuerint've. atq́ hoc ipſum quidẽ eſt, quod maxime artem eorũ
conſtituit. nõ enim bis tãtum aut ter, ſed ſępius id, quod ante profuit, imitati, idemq́ in ijſdẽ affe-
ctibus vt plurimum facere inuenientes, ac eiuſmodi memoriam præceptum vocantes, iam fidele
id artisq́ partẽ ſtatuunt. vt autem multa eiuſcemodi fuere ab ipſis congeſta præcepta, id omne cõ
geſtum medicina fuit: qui vero congeſſit, medicus: vocatumq́ ab ijſdẽ eſt huiuſmodi congeſtum
αὐτοψία, hoc eſt intuitus proprius, qui memoria quædam eſt eorum, quę ſæpe eiuſdemq́ modi vi
ſa ſunt. hoc idem etiam experientiam nominarũt. eiuſdẽ vero narrationẽ hiſtoriam. hæc enim ea-
dem res ei, à quo obſeruata eſt, proprius e ſt intuitus. ei autem, qui quod obſeruatũ eſt didicit, hi-
C ſtoria. Quoniam autem morbis quibuſdam interdum occurrebant, quos ante non viderant, aut
quos nouerant quidem, ſed in eos his locis ortos incidebant, vbi non erat, quæ experimẽto obſer
uata eſſent medicamentorũ facultas, certum inueniendi auxilia inſtrumentum finxerunt, ad ſimi
le tranſitum: quo vtentes idem ſæpe auxilium ab affectu ad affectum ſimilem transferunt, & à lo
co ad locũ. itemq́ ab auxilio ante cognito ad aliud ſimile tranſeunt. verbi gratia, ab affectu ad affe
ctum, ſi ab eryſipelate ad herpetẽ ſe transferant. à loco vero ad locũ, ſi à brachio ad femur. ab auxi
lio autem ad auxilium, ſi in alui profluuijs à cotoneo malo ad meſpilum tranſeant. omnis autem
huiuſmodi tranſitus, via ad inuentionem eſt, nondum autem ante experimentum inuentio, ſed
quando iam, quod in ſpem venit, experimento traditum eſt, id fidele iam tum teſte eodem expe-
rimento eſt, idq́ nihilominus, quàm ſi ſæpe eodem modo ſe habere obſeruatũ eſſet. id autẽ expe-
rimentum, quod tranſitum à ſimili ſequitur, exercitatorium vocãt, quòd exercitatum in arte eſſe
oportet eum, à quo quidpiam hoc pacto inueniendum ſit. Superiora autem omnia experimenta
ante notitiam experimentorum habita, quibus opus erat ad artem conſtituendam, hominis vel
cuiuſcunq́ eſſe poſſunt. hęc eſt, quæ per experimenta ad artis finem via eſt.

De arte Rationalium. CAP. 3.

D EA vero, qua per rationem proceditur, cum naturam corporis, quod curandum tentatur, diſci
iubet, tum omniũ cauſarũ virtutes, in quas quotidie corpus incurrẽs, ipſum ſe aut ſalubrius
aut inſalubrius redditur. iãq́ poſt hęc aeris naturã aquarumq́ atq́ locorũ, eamq́, quę vitę ſtudijs
ineſt, quæ cibis ac potionibus, nec non aſſuetudinibus, ſcire medicum aiunt oportere, quo & mor
borum omnium cauſas, et facultates remediorũ inueniat, isq́ ſit, qui conferre ratiocinariq́ poſſit
huic generi cauſæ hanc vim habens adhibitũ medicamẽtũ, vt certum aliquid efficiat, natura eſſe
aptũ. negant enim illũ inuenire poſſe remedia prius, q̃ in oĩbus his multifariã ſit exercitatus. vt au
tẽ ex breui exẽplo rẽ totam cognoſcas, pone partẽ corporis aliquam dolẽtẽ, durã, renitentemq́,
quęq́ in tumorem ſublata ſit. hic cauſam medicus inueniat, oportet, primũq́ noſcat humido ali-
quo naturæ modum ſuperante in partem prolapſo eam intumuiſſe, eodemq́ intendente in dolo
rem inuectam: deinde vero, id ſi influat adhuc, fluxũ ab eodem eſſe cohibendũ: ſi nihil ſupereſt,
educendum id, quod ſit in parte contentum. quo igitur modo quod influit adhuc inhibebis, edu-
ces, quod in parte cõtentũ eſt: ſi refrigeres adſtringasq́ partem, inhibebis, quod influit. ſin eandẽ
humectes laxesq́, educes, quod cõgeſtum eſt. ſic illis in ipſo morbo eius, quod vtile eſt, oritur in-
dicatio. quam ſolam tamen ſatis eſſe negant, ſed aliam eſſe, quæ à potentia laborantis ſit, ab ætate
aliam. quibus etiam accedit ea, quæ à propria ægroti natura ducitur, eodemq́ modo à tẽpore an-

ni,lociq́ꝫ natura,vitæq́ꝫ ſtudijs,& aſſuetudinibus,è ſingulis propriam eius,quod conducat indica E
tionem oriri.verbi gratia,vt hoc etiam exemplo res magis innoteſcat,eſto, quem febris acuta oc-
cupet,cui tardi motus,grauiſq́ꝫ ſenſus corpori ſit, qui corpore tumidiori, quàm ante,ac pleniori
rubore ſuffuſus,ideóq́ꝫ venas habeat magis intumētes,cuiqꝫ perſpicuum eſt copiam ſanguinis ho-
mini ſic affecto calidioris exuperare.Quęnam igitur curatio eſt?non'ne liquet euacuationē eſſe?
contraria enim hæc multitudini eſt,Contrariáq́ꝫ contrariorum remedia ſunt.quo autē pacto, aut
quoad illa dematur,non poteſt etiam ex ſola cauſa cognoſci:cum inſuper virtutem oporteat,æta-
temq́ꝫ,& anni tempus,ac regionem,cæteráq́ꝫ paulo ante propoſita cōſiderare.nam,ſi validior po
tentia ſit,ætaſq́ꝫ in conſiſtendi vigore,ver,tempus anni, lociq́ꝫ natura temperata, non tibi errare
continget,ſi vena inciſa tantum ſanguinis mittas,quātum cauſa iubet emitti. ſin imbecilla virtus
eſt,ætaſq́ꝫ aut pueri natu admodum parui, aut ſenis in ſenium lōge prouecti,regióq́ꝫ aut frigore
algeat,qualis Scythia eſt,aut calore exuſta ſit,qualis eſt,quā Æthiopes incolūt,anniq́ꝫ tēpus vehe
menter vel frigidum ſit,vel incaleſcat,nemo eſt,qui venam diſcindere audeat.ita iubent quoque
& aſſuetudines, & vitę ſtudia, naturaſq́ꝫ corporū conſiderari,ex his enim omnibus propriā eius,
quod conferat ipſis, indicationem oriri.

Quo pacto eadem Empiricorum, & Rationalium medicorum remedia à diuerſis F
indicationibus oriantur. *CAP. 4.*

EX quibus aūt rebus indicatio naſcitur ijs,qui rationalem medicinā profitētur, ab ijſdem ob-
ſeruatio eius,quod vtile ſit,empiricis eſt.eorum enim accidentiū, quæ ſuperius in febricitāte
retuli,congeries,quę concurſus ab illis nominatur,exinanitionis admonet rationalē medicū,ob-
ſeruationis memoriā ſuggerit empirico.nā,cum ſępius ijs,qui ſic affecti eſſent,exinanitionē vide
rit vtilem eſſe,eādē, ſi vtatur, ſperat hoc tp̄e quoqꝫ prodeſſe.idemq́ꝫ ab ijs,quorum eſt ætas in cō-
ſiſtendi vigore,per ea, q̄ ſæpius ab ipſo viſa ſunt, ſat exinanitionis nouit ſine moleſtia ferri:ita ve
re magis,ꝙ æſtate:& ſi tēperata regio eſt.ſi vero etiam æger euacuando corpori aſſuetus ſit, qua-
lis eſt,quæ per hæmorrhoidas,aut quæ per nares euacuatio euenit,iccirco etiā plus ſanguinis de-
trahat ab ipſa rei natura profectus rationalis medicus:hoc idem vero empiricus faciat, qm̄ ſic ab
ipſo obſeruatū ſit.&,vt ſummatim dicam,eædem in ijſdem affectibus medelæ & ab ijs, ꝗ rationē
profitentur,& ab empiricis medicis trahuntur.de modo inueniendi eas inter eoſdē diſſenſio eſt.
ab ijſdem enim accidentibus,quæ circa corpus apparent,oritur ijs,qui rationales ſunt, cauſæ indi
catio,ex qua curationem inueniunt:empiricis aūt memoria repetuntur ea,quę ſæpe ſimili modo
obſeruata ſunt.Cum aūt nullum ex ijs,quę apparent accidentia, rationales habent,ex quo cauſa G
pateat,tunc ſciſcitari cauſam procatarcticam, ideſt euidētē vocatam, non dubitant:quale eſt,ſi ca
nis rabioſus momorderit,vipera've,aut eius generis aliud. nā vlcus ipſum nulla re ab alijs vlceri-
bus diuerſum per omne tp̄s aut certe per initia apparet. ſi enim à rabioſo cane eſt, alijs morſu alte
rius illatis ſimile per omne tēpus oſtenditur:ſi aūt id ab ictu viperæ eſt,primis quidē diebus ſe cę-
teris ſimile repræſentat,poſt aūt,vbi iam laborans ipſe grauiter habet,ei circa corpus affectus qui
dam ſuperueniunt pernicioſi.ꝗppe caſus eius generis omnes,qui à peſtiferis vocatis animalibus
eueniunt,niſi per initia protinus recte curent̄,eò deueniūt,vt ſumme pernicioſi ſint. Quæ igitur
recta curatio eſt?an ſcilicet venenū extrahere,quod vnà cū ictu corpori percuſſo inhæſit? ideóq́ꝫ
ad cicatricem perducere claudere've,quæ huiuſmodi ſunt,non accelerant,ſed contra agunt, eáq́ꝫ
inſuper minutim admodum ſæpe cōcidunt:iam ijſdem quoqꝫ, quæ calida acriáq́ꝫ ſunt, quibuſq́ꝫ
attrahi venenum ſiccariq́ꝫ poſſit, medicamentis ob eandē cauſam vtuntur.Adhibētur quoqꝫ hæc
eadē ab empiricis medicamēta,qui non duce natura rei ad ea inueniēda procedūt, ſed eadē,quæ
vſus oſtenderit,memoria repetunt.vt enim ipſis ex ætate, & anni tēpore, lociq́ꝫ natura,cęteriſq́ꝫ,
quæ memorata ſunt,per experimentorum notitiam curationis habebatur cognitio,ſic ex cauſis
quoqꝫ,quas euidentes vocant,ijſdem cognita curatio eſt. Quòd ſi vtraqꝫ inueniēdi via mutuum H
inter eos conſenſum habuiſſet,nil opus illis longiori oratione fuiſſet.

Quæ Empirici, & Rationales medici inuicem reprehendunt. *CAP. 5.*

QVoniā aūt experientiā accuſant ij,qui rōnalem artē profitentur,eáq́ꝫ alij cōſtitui poſſe ne-
gant,alij mancā eſſe dicunt,alij artis expertē: contra autē empirici rationē quidē probabi-
lē,vt quę tn̄ nō vera ſit, accuſant,iccirco duplex vtriſqꝫ lōgáq́ꝫ admodū decurrit oratio,
cum alternas accuſationes defenſioneſq́ꝫ adhibēt. Quæ enim aduerſus experiētiā ab Aſclepiade
diſputata ſunt,qui fieri non poſſe monſtrauit,vt ad eundē modum poſſet quicꝗ ſępiſſime videri,
neqꝫ poſſe vlla ex parte cōſtitui eā,neqꝫ aptam quidē ad minimū quidpiam inueniēdū eſſe volūt:
Quæ aūt ab Eraſiſtrato dicta ſunt, ꝗ ſimplicia quidē atqꝫ in ſimplicibus per experientiā cōfeſſus
eſt inueniri remedia(quale eſt ſtupori dentiū portulacā mederi)hoc idem vero cōpoſitis eſſe atqꝫ
in compoſitis negauit,eandē inueniēdi quidē facultate non ex omni parte carere,ad omnia tn̄ in-
uenienda non idoneā eſſe volunt:Tum vero,quæ explicata ſunt, hæc vero ab ijs,ꝗ per experien-
tiam quidē ea inueniri cōcedunt,hāc ipſam aūt,ꝙ infinita longáq́ꝫ ſit,&, vt eorū verbo vtar,ame-
thodos,hoc eſt methodo careat,accuſant,itáq́ꝫ rationem inducunt,ipſam, nō qualis conſtitui aut
ſubſiſtere nequeat, ſed quale aliquid eſt,quod ſine arte ſit,experientiā eſſe volunt.His igitur,qui
adeo

A adeo verbis inſultant,reſpondent empirici,conanturq; experientiam eiuſmodi eſſe monſtrare,vt
conſtitutionem recipiat,vt,quod ſatis ſit,habeat,vt in ſe artem cõtineat.ijdemq; rurſus multis mo
dis ipſam ratiocinationem,hoc eſt analogiſmũ,reprehendunt:vt rurſus quoq; neceſſe ſit ijs,qui ra
tionalem diſciplinam profitentur,ad ſingula reprehenſionis genera reſpondere.His enim,cum ſe
naturam corporis,morborumq; omnium ortus,vireſq; remediorũ noſſe proponũt, tunc inſtant
empirici,qui hæc omnia iccirco crimini dant,ꝙ eatenus quidem procedũt,vt probabilia veriſimi-
liaq; ſint,nulla tñ eorum certa cognitio ſit:interdum ijdem,cum earum rerum cognitionem con-
cedant,eandem tñ conantur inutilem eſſe monſtrare:interdum,cum illis hoc ipſum dent,eam ſu-
peruacuam eſſe coarguunt.Hæc ſunt,quibus inter ſe generatim empirici rationaleſq; certant. In
quibus ẽt omnibus multa particulatim cõtendunt:quale eſt,quod in quæſtionibus,quas de rebus
inueniendis abditis tractant,alij corporum diſſectionem indicationemq; ac dialecticam ſpecula-
tionem laudant:hæc ſiquidem ipſis inſtrumenta eſſe,quibus ea venentur, quæ in obſcuro poſita
ſunt.Empirici aũt neq; inueniri quicquã membrorum diſſectione concedunt,neq;,ſi fieret,id arti
neceſſarium eſſe:ac ne omnino quidem indicationem eſſe, neq; aliud ex alio poſſe cognoſci, quia
omnia poſtulent ex ſemetipſis agnitionem:neq; id,quod ſuapte natura abditum ſit,vllo ſigno in-
B dicari,ac nec vlli quidem arti opus dialectica eſſe.Dein aliquid cõtra dialecticas ſuppoſitiones di-
cunt,contraq; definitiones,ac ne eſſe quidem demonſtrationẽ pronunciant rei vllius,quę incerta
naturâ ſit:itemq; de vitioſis demonſtrandi modis,quibus vti ſolent ij,qui rationalem medicinam
ſequunt̃,deq; omni ratiocinatione loquunt̃:eamq;,quod profitetur,inuenire non poſſe,eademq;
nec artẽ iam vllam conſtitui,neq; hominum vitam proficere. quem aũt epilogiſmũ græce vocãt,
quem ijdem euidentem rationẽ eſſe dicunt,vtilem ad ea inuenienda eſſe,quę opportuna latentia
ſunt(ſic enim iſti nominant,quæ ſenſibilia quidẽ,non tñ adhuc euidentia ſunt)eundemq; ad eos
arguendos vtilem,qui contra euidentiã audent dicere:vtilem quoq; ad oſtendendum id,quod in-
ter euidentia præteritur:vtilemq; ad occurrẽdum ſophiſmatis,quiq; nunq̃ ab euidentia abſit, ſed
cum ea ſemper verſetur:quod tñ analogiſmo ideſt ratiocinationi eſſe negant, ſed eam ab euiden-
tibus rebus initium trahere,deſinere in ea,quæ perpetuo abdita ſint: ideoq; varios eius eſſe mo-
dos,cum ab euidẽtibus ijſdem rebus alius ad aliud,quod abditum ſit,accedat, indeq; diſcordiam,
quæ diiudicari nequeat, eſſe paratam, quam indicium eſſe incomprehenſibilitatis dicunt. nam
ijdem iſti,quæ vera firmaq; cognitio eſt, comprehenſionem vocant:incomprehenſibilitatẽ vero,
quod ei contrarium eſt.itemq; incomprehenſibilitas ab ijſdem cauſa dicitur diſſenſionis, quæ iu-
C dicari non poſſit,rurſus aũt diſſenſio incomprehenſibilitatis indicium. quæ aũt de rebus obſcuris
contentio eſt,eã poſſe iudicari negant,poſſe aũt eam,quæ de perſpicuis eſt. in his enim cum ſingu
la,qualia ſint,appareant,ſi vera loquimur,ſic eſſe teſtificantur:ſi mentimur,coarguunt.Hæc ſimi-
liaq; innumera ſunt,quibus empirici rationaleſq; medici certãt,à quibus eadem tñ in ijſdem affe-
ctibus adhibetur curatio,ijs quidem,qui in hæreſi ſint ſua legitima exercitati.

De Methodicorum ſecta. CAP. 6.

QVi autem methodici vocantur, ſic enim ipſi ſe nominarunt, quaſi rationales ij, de quibus
ante retuli,non ſe methodo dicant artem tractare,ij mihi nõ verbis tenus videntur ab anti-
quis ſectis diſſidere,ſed ipſa etiam artis opera multa inuertere: cum neq; locum affectũ
vtile quidpiam ad curationem indicandam dicant habere, neq; cauſam ipſam, neq; ætatem, nec
tempus anni,neq; regionem,deniq; nec virtutem ægroti conſiderandam, aut eiuſdem naturã ha-
bitum'ue:ijdem vitæ ſtudia aſſuetudineſq; reijciunt,cum ſe dicant eius,quod cõferat,indicatione
contentos,quæ ab affectibus ſolis trahatur:ac ne ab his quidem per ſpecies,ſed communiter & ge
neratim:ponantq; ac nominent morborum communia ipſa hæc, quæ vbiq; in ſingulis affectibus
ſunt.Iidemq; conantur,alij morborum omnium,qui victu curantur, alij omnium abſolute cõia
D in morbis oſtendere duo,itemq; tertium aliud miſtum: illiſq; impoſuere nomina adſtrictionem
profluuiumq;.ſic morbum oẽm aut adſtrictum dicũt,aut fluentem, aut ex vtroq; miſtum.ſi enim
naturales ſuppreſſæ ſint corporum excretiones,adſtrictum vocant:ſin magis ferantur, fluentem:
ſin autem & ſuppreſſæ illæ ſint,& ferantur,ea de re miſtionem oriri. quale eſt, ſi oculum inflam-
matio ſimul fluorq; occupet:nam ab inflãmatione,quæ adſtricta affectio eſt, cum non ſola nunc,
ſed cum fluore in vno eodemq; loco orta ſit, totũ ipſum affectũ miſtum effici. At vero indicatio-
nem eius,quod conferat,laxitatẽ in adſtrictis eſſe:in fluentibus vero compreſsionẽ. nam,ſi genu,
verbi gratia,inflãmatione laboret,relaxare aiunt oportere:ſi fluat aluus,cohibere atq; comprime-
re:in miſtis autem cõtra id inſtare,quod maxime vrgeat:etenim,quod magis turbet periculumq;
inferat,hoc idẽ eſt, quod illi magis occurrere vehemẽtiori malo oportere, ꝙ alteri, dicũt. Cur igit̃
non ipſi ſe rationales vocarunt,cum præſidia per indicationẽ comparent? qm̃ inquiunt, rationa-
les obſcura ſcrutantur,nos autẽ in rebus verſamur euidentibus. Totamq; deniq; ſectam ſuam ita
definiunt,vt eorum cognitio ſit,quæ communia euidentia ſunt.quæ ne cæteris omnibus artibus
videatur communis definitio(nam illas quoq; eorum, quæ cõmunia euidentia ſunt, notitias eſſe
putant)addunt,vt ea ſint, quæ finem medicinæ ſequantur: Eorumq; aliqui, non quæ ſequantur,
ſed quæ eiuſdem fini conſentanea ſint,adiunxerũt:pars aũt maxima, hæc ambo componens,me-

thodum,inquit,notitiam eorum eſſe:quæ cõia euidentia ſunt, eaq́; medicinæ fini cõſentanea con E
ſequentia q́;:Quidam aũt,vt Theſſalus eſt ſic, vt eadem proxima ac neceſſaria ſint ad ſanitatem,
Ita neq; rationales ſe nominari,non enim ſe rebus obſcuris egere,vt illi,neq; empiricos volunt,&
ſi maxime in euidentia verſantur,ab illis enim per indicationem eſſe remotos.ac ne modum qui-
dem ipſum,quo in euidentibus rebus verſantur,cõem eſſe ſibi cum empiricis dicũt,illos enim re-
cedere à rebus obſcuris,quia cognoſci non poſsint, ipſos aũt quanquam hoc idem, ſed tñ facere,
quia inutiles ſint:itemq́; è rebus euidentibus empiricos obſeruationem,ipſos indicationem habe
re.his rebus igitur ab vtriſq; dicunt ſe differre. maximeq́; q̃ anni tempora ætatesq́; ac regiones
quæq́; oĩa ſimilia ſunt,abſcindunt,quæ manifeſte quidẽ inutilia ſunt,vt illi putant,ſed gloriæ gra-
tia apud priores medicos celebrata:eamq́; maximã eſſe dicunt methodicæ ſectæ virtutẽ, glorian-
turq́; ea de re,ſeq́; admirabiles putãt.atq; eum,qui vitam breuẽ dixit,artẽ longam,reprehendunt,
rẽ enim ipſam contra ex omni parte ſe habere,vt breuis illa ſit,vita longa.demptis enim oĩbus ijs,
quibus ars iuuari falſo putatur,nobiſq́; ea,quæ morborum cõia ſunt,ſola intuentibus, neq; longã
medicinam eſſe,neq; difficilem,ſed facillimam atq; apertam, quæq́; ſex mẽſibus diſci omnis celer
rimeq́; poſsit.ita enim in morbis ijs,qui victu curãtur, rem oẽm in anguſtum valde eſſe deductã,
eademq́; ratione in ijs,qui manu,quiq́; medicamentis curantur:in quibus ẽt generatim cõia quæ F
dam inuenire conantur,ſcoposq́; remediorum paucos ſubijciunt.Quare,vt mihi videtur, nõ vul
gato illo ſemeſtri ſpatio diſcere,ſed longe celerius totam eorũ artem liceret.his itaq;, ni mentiunt̃,
gratiæ doctrinæ breuioris agendæ ſunt:ſin autem mentiuntur,negligentia ſunt accuſandi.

Quibus rationibus Methodici ſuam ſectam defendant. CAP. 7.

QVo autem potiſsimum modo hi mihi videantur iure iudicandi,cæcutiant'ne in re vtili,an,
quod ſuperuacuum eſt,recte ipſi ſoli effugiant,nunc dicam. non enim exigua mihi videtur
huius rei cõſideratio,neq; huiuſmodi,vt verbotenus tantummodo inter ſe procedat, vt
quæ de empiricis rationalibuſq́; eſt,qui,quicquid de inueniẽdis auxilijs primũ contendunt, dein
de de vſu eorundem conſentiunt:ſed aut magnopere lædantur à methodica ſecta artis opera, aut
eadem magnopere iuuentur,neceſſe eſt.Cum aũt in rebus duo ſint genera iudicij, alterum,quod
à ſola ratione procedit,alterum à rebus ijs,quæ euidenter apparent, quod à ſola ratione procedit,
maius eſt,q̃ pro modo eorum,qui introducuntur:ideoq́; nunc importunum:quod autem ab eui-
dentia ſola deducitur,id cõmune omnibus eſt.Quid igitur prohibet hoc eſſe, quo primo vtamur,
cum ſit & ijs,qui introducũtur apertũ, & apud ipſos methodicos honoratum? à quibus nil aliud,
q̃ euidentia, celebratur aſſidue,eaq́; rebus omnibus anteponitur, quæ autem abdita ſunt,omnia G
inutilia eſſe dicuntur.Age igitur primum de cauſis,quæ dicuntur euidentes,cõſideremus,ſic eui
dentia poſita,vt iudicij regula ſit:primuſq́; accedat ipſe methodicus, fereq́; in hunc modũ dicat:
Cur de frigoribus æſtuq́;,cur de ebrietatibus,de cruditatibus,de ſatietate,fameq́;,cur de laſsitudi-
ne,deq́; actiõnibus,cibi generibꝰ, mutatiſq́; aſſuetudinibus ò rationales empiriciq́; curioſi eſtis?
an omiſsis ijs affectibus,qui in corpore ſunt,hæc illa ſint, quibus vos mederi debetis? quorum ne
vllum quidem eſt,quod adhuc adſit, ſed ipſa quidem recedunt: quod autem ab ijſdem genitum
eſt,in corpore manet,eiq́; mederi oportet.id enim affectio eſt. hoc ipſum igit̃ conſiderandum eſt,
quale nam ſit.ſi enim adſtrictũ eſt,relaxandum:ſi fluens,continẽdum,quęcunq; ea cauſa ſit,à qua
genitum alterutrum eſt.quid igitur eſt,ad quod cauſa conferat,cum neq; fluens, vnq̃ laxari poſtu
let,neq; adſtrictum contineri? an ſit omnino nihil, vt profecto res ipſa oſtendit? Similiq́; ratione
ijdẽ methodici de obſcuris cauſis & morbos continentibus loquuntur.nã eas quoq; ſuperuacuas
eſſe dicunt,cũ ab affectu propria indicetur curatio,eius etiam cauſæ, à qua is ortus ſit, cognitione
remota.Eundem ſermonis modum habentes ad tempora anni,ad ætates locaq́; tranſeunt:in qui
bus etiã admirantur,cur ab antiquis medicis res tam euidens intellecta non ſit.non enim inflãma
tio,quæ adſtricta affectio eſt,vt aiunt, æſtate quidem laxantia præſidia, hyeme aũt ab his diuerſa H
poſtulat,ſed eadem in vtroq; tempore:neq; in puerili ætate,quæ laxant,in ſenili vero, quæ conti-
nent:neq; in Ægypto laxantibus,Athenis aũt cohibentibus eget.itemq́;,ſi inflammationi contra
ria fluenſq́; affectio ſit,nunquã laxantibus,ſed ſemper continentibus opus eſt,ſiue ſit hyems,ſiue
æſtas,ſiue ver,ſiue autũnus,nec non ſi puer ægrotat,ſi cui conſiſtens eſt ætas,ſi ſenex, aut ſi quem
piam in Thracia accidat,aut in Scythia,aut in Æthiopia ægrotare.nullã igitur alicuius ex his vtili
tatem eſſe dicunt,ſed omnia vana curioſitate tractari.Quid partium corporis conſideratio? an nõ
inanes hæ ſunt ad indicandam curationem? an quiſpiam ſit, qui dicere audeat inflammationem
in parte neruoſa,relaxandam eſſe? eandem vero in arterioſa venoſa'ue aut carnoſa comprimen-
dam? aut omnino,ſiquid adſtrictum in aliqua parte corporis eueniat,ſit,qui audeat dicere non id
eſſe laxandum,aut,quod fluens ſit,non continendum? Igitur,ſi partis natura nihil rationem cura
tionis euariat,ſed pro genere affectus remedij inuentio eſt, manifeſte inutilis eſt adhibita partis
conſideratio.talis igitur in vniuerſum methodicus eſt.

* Aldus. legit ἐνεργείας id eſt actionibus anti qui cod. habent ἀργείας. i. ocio. & ita vetus interpres.

Empiricorum rationes aduerſus Methodicos. CAP. 8.

POſt quem ſecundo loco prodeat empiricus, eaq́; ferè proponat: Nihil eſt, quod ego vltra eui
dentiam intuear,neq; ſapientius quicquã profiteor,q̃ ea,quæ mihi ſæpe conſpecta ſunt.tu ſi
euidentiam

A euidentiam vituperas,vt ex ſophiſta quodam ſuperioribus diebus audiuiſſe mihi videor,oportu-
num mihi eſt ad eos me diuertere,à quibus honos euidentiæ habetur.tu autem viceris iam victo-
riam cadmiam.ſi autẽ,vt inter initia ex te audiui,id omne,quod abditum ſit, inutile dicis,te ſequi
vero,quod euidens ſit,cõfiteris,fortaſſe erit,vt tibi,quod prætermittitur,oſtẽdam,ſi,quod euidẽs
eſt,id ego cõmemorem.Duo fuere,qui à cane rabioſo morſi,ad eos medicos, quibuscum conſue-
tudo intercederet,confugere,medicinam petentes,eratq; vlcus vtriq; exiguum, vt ne tota quidẽ
eſſet diſciſſa cutis.E medicis aũt vnus vlceri tantũmodo curationem adhibuit, nulla alia ſolicitus
de re,paucisq; diebus ſanam partẽ oſtendit.Alter vero,qui canem rabioſum eſſe nouiſſet, tm̃ non
feſtinauit,vt vlcus ad cicatricẽ perduceret,vt contra etiam id magis amplum magisq; ſemper effi-
ceret,validis vtens acribusq; ad multum tp̃s medicamentis:itemq; ægrotum interea cogeret me-
dicamenta bibere,quæ vt ille dicebat,rabiei remedia eſſent.ac ita quidẽ res ceſsit vtriq;,vt,qui me
dicamenta bibiſſet,is ſeruaretur,in ſanitatẽ reſtitutus:alter,qui nil ſibi mali ineſſe putaret,repente
& aquã formidauit,& cõuulſus interijt. An hic tibi fruſtra euidens cauſa quæri videtur? an alia de
cauſa mortuus homo eſt,q̃ medici negligentia,qui neq; de cauſa quidpiam ſciſcitaretur,neq; cura
tionem poſt hanc obſeruatã aſſumeret? mihi quidẽ nullam,præter hanc,ob rem interijſſe videtur:
B qui,qm̃ euidentiam ſequor,nullã huiuſmodi cauſam poſſum prætermittere. ita nec ætatẽ poſſum
præterire ſpernere'ue. etenim huic quoq; credere ab euidentia cogor. cum ijdem ex omni parte
affectus non oĩno tñ eandem curationem habeãt,ſed adeo q̃nq; diuerſam in diuerſis ætatibus, vt
nõ ſola medicinæ menſura modo'ue,ſed etiã genere toto euarient.nam plerisq; pleureticis in con
ſiſtenti ætate conſtitutis valentibusq; vidi ego ſæpe à vobis ẽt ipſis ſanguinem mitti. ſed neq; vos
aut in vltima ſenectute cuiq;,aut puero natu admodum paruo, neq; quiſpiam alter vnq̃ mittere
« eſt auſus.Quid Hippocrates,cũ ſcribit Sub cane et ante canẽ purgationes eſſe difficiles? qd rurſus
« cum inquit,Æſtate ventrẽ ſuperiorem purgare,hyeme inferiorem? vtrum vera dicere,an mentiri
vobis videt? difficilem vobis in vtroq; reſponſionẽ eſſe arbitror.ſi enim mẽtiri dicatis, ipſam eui-
dentiã ſpernitis,quã à vobis plurimi fieri ſimulabatis.ita enim verũ eſſe euidẽs eſt,vt ab Hippocra
te ſcribitur:ſin eundẽ vera dicere reſpõdetis,fit, vt anni tẽpora admittatis,quę à vobis inutilia pro
nunciata ſunt.Quin etiam exiſtimo vos neq; peregre vſquam procul à patria veſtra fuiſſe,neq; lo
corũ differentias experimẽtis percepiſſe.omnino enim neſcij non eſſetis ſeptẽtrionis incolas ſan-
guinis effuſiones nõ pati eas,quæ affatim fiunt: ſic nec eos,qui Ægyptum aut omnino meridiem
incolunt:qui aũt inter hos medij ſunt, ab ijs ſæpe euidens ex ſanguine miſſo commodum accipi.
C Illud vero,q partes nõ ſpectentur corporis,eſt,in quo vos ego valde demiror,& quod mihi turpe
grauiter videatur,quod non veritati ſolum,ſed ijs ẽt,quæ veſtræ operæ ſunt,contrarium eſt. ò per
Deos immortales,quacunq; in parte orta ſit inflammatio,eandem curationem poſtulat,ſiue id in
crure accidat,ſiue in aure,ſiue in ore,ſiue in oculo? Cur igitur ego ſæpe à vobis crurum inflamma-
tiones & ſcalpello conciſas,& oleo irrigatas inſpexi, oculos aũt nec vnq̃ quidem? cur his ipſis ocu
lis,cũ inflammati ſunt,medelam per adſtringẽtia medicamenta adhibetis,crura aũt non ẽt ijſdem
inungitis? cur non aures quoq;,cũ inflammatæ ſunt,ijſdẽ,quibus oculos,remedijs medemini? cur
nõ oculos ijſdẽ,quibus aures, ſed inflãmatis aliud auribus,aliud oculis medicamentũ eſt? etenim
cum roſaceo acetum,bonum eſt inflãmatis auribus medicamentum,ſed neminẽ exiſtimo tama u
dacẽ eſſe,vt idem inflãmatis oculis infundat.quod ſiquis tm̃ audeat, hunc futurum ſatis intelligo,
vt audaciam nõ exiguo cũ detrimento experiatur.iam,cum inflammatio vuam occupat, ei ſpinæ
Ægyptiæ fructus vtile medicamentũ eſt,vtile quoq; ſciſsile alumen.vtrum aũt eadem hæc inflam
matis oculis auribusq; conueniant,an contra oĩno ſe res habet,vt ad ſummũ lædant? Quæ oĩa di-
co,eo vobis cõceſſo,quod primũ poſitũ eſt,inflammationẽ,ſi in cruribus ſit & in manibus, laxari
oportere,non aũt,quæ in oculis,aut in vua,aut in auribus eſt.quòd ſi eam quoq;, quæ in crure aut
D manibus infeſtat non cuiuſcunq; modi ſit,laxandã eſſe commemorẽ,fortaſse cognoſcetis,ſi reſipi
ſcitis,in quãto errore verſamini:eritq;,quod ego nunc etiã dicam, commemoratio eius, quod eui
dentia patet.quibus enim in aliqua parte corporis inflãmatio non ex ictu, ſed ſpõte ſuborta ſit ex
affectu plethorico à Gręcis vocato,nulli laxitate partis ante egent,q̃ de toto corpore detracta ma
teria ſit.id enim ſi feceris,non modo nihil imminues,ſed etiam augebis,quę orta inflammatio eſt.
quapropter per id temporis adſtringentia refrigerantiaq; parti admouemus: mox autem ex toto
corpore detractione iam facta, tum pars, quæ inflammatione laborat, laxantia patitur.Quod ſi,
dum hæc ipſa propono, nõ vobis perſuadeo tamen(id quod etiam inter initia ſermonis dixi)tem
pus eſt ad eos me diuertere,à quibus habetur euidentiæ honor.

Quo pacto rationales medici Methodicorum artem redarguant. CAP. 9.

HIs ab empirico propoſitis, prodeat rationalis, eaq; ferè expromat: Fortaſse tibi,ſi ſapis,ſatis
hæc erant,quo minus ætatem,tp̃s anni,regionem,itemq; cauſam euidentẽ,aut aliquã cor-
poris partẽ inutilem putares.at vero, ſi tibi non adhuc perſuaſum ab empirico eſt,à quo cõmemo
ratæ res euidentes ſunt,ſed inſuper rõne aliqua eſt opus,eam adijcere videor mihi debere.tuamq;
ſectam in caduco poſitam eſse oſtẽdam.audio enim vos,cũ dicitis cognitionem eorum, quæ cõia
in morbis euidẽtia ſunt:paſſimq; interrogans qua maxime re cõmunia hæc contineantur,& quo

dignoſcantur modo,id ne adhuc quidē cognoſcere mihi videor poſſe.eaq; cauſa eſt,qm̄ inter vos E
nominibus tenus conuenit,de rebus diſſidetis, cum è vobis alij per ea, quæ natura excernuntur,
quod aſtrictum,quod fluens eſt,metiātur.qui,ſi ea ſuppreſſa ſint,adſtrictionem vitium nominā̃t:
ſi ſine modo excernantur,profluuium alij in ijs affectibus,qui in corporibus reliqui ſunt,vitia po
ſita dicunt,grauiterq; eos accuſant,qui,quod educitur,reſpiciunt. Ego autē,quo in errore verſari
vtriq; mihi videātur,fortaſſe iam exponam.Primumq; in eos à me verba fiant,qui per ea, quæ ſe-
cundum naturam excernantur,morbos iudicant.miror enim,cur iſti nec ſudoris vnquā,neq; vri-
næ,neq; vomitus,neq; deiectionum plus, q̄ pro modo naturæ,viderunt bene in morbis educi:
itemq; id,quod omniū maxime abſurdum eſt,cur ne ſanguinis quidem è naribus curſum,in quo
criſis eſſet,vnq̄ inſpexere.at huius vero non menſura ſolum, ſed totum ēt genus præter naturam
eſt.ſudoris autem,vrinæ,& eius,quod per aluum,aut per vomitum ruit,genus quidem non præ-
ter naturam,multitudo tn̄ nō nunq̄ tam immodica eſt,vt ego quoſdam viderim,quibus tm̄ ſudo-
ris effluxerit,vt plumas ēt madefacerent:alios, quibus deiecta aluus triginta heminas ſuperaret.
ſed tn̄ inter hæc nihil mihi viſum eſt eſſe ſedandū,qm̄ educebantur ea, quæ moleſta erant:quanq̄,
ſi quis ijs,quæ excernuntur ſm naturam,regula vſus in omni genere eſſet,huic inhibenda huiuſ-
modi accidentia erant.Quapropter probabilia magis quodā modo ſentire vidētur ij,qui eos affe- F
ctus,qui in corpore ſunt,morborum cōia ſtatuunt. At in his vero eſt,in quo admirer, cur illa ipſa
auſi ſint euidentia dicere. ſi enim,non quod fluit è ventre,ſed,quæ in corpore affectio eſt, ex qua
ducitur id ipſum,quod fluit,profluuium eſt,eamq; nulli è ſenſibus patere licet, quo modo erit,vt
illa morborum cōia etiam poſsint euidētia dici, cum in laxiori inteſtino affectio eſſe, in tenuibus
poſsit,in ieiuno,ventriculoq;,atq; meſaræo,& pluribus alijs partium interiorū,quarum vlla neq;
ipſa poteſt percipi ſenſu,neq; eius affectus? quo modo igitur illa morborum cōia poſſunt etiā eui-
dentia dici,niſi,quod per ſigna dignoſcitur,id euidens quiſpiam velit vocare? Quod ſi ita eſt,non
video,quid iam ab antiquis medicis differāt.ſed quo modo breui ſemeſtriq; tpis ſpatio artem edo
cere profitentur? cum nō exigua, opinor, opus ſit methodo ad aliquid,quod ſenſum effugiat,per
cipiendum,ſed,qui recte hoc ipſum præſtet,huic opus ſit & corporum diſſectione, ex qua partes
interiores,quo modo ſingulæ natura ſe habeāt,ediſcat,& phyſica ſpeculatione nō exigua, vt ope
rationem cuiusq; vtilitatemq; conſideret.prius,q̄ enim hæc inuenta ſint,non poteſt vllius in imo
corpore partis affectus dignoſci.Quid illud monuiſſe oportet, huc ēt magnam à dialectica opem
afferri,vt,ex quibus quid concludat̃,aperte percipias, neq; ſophiſma vel ex te vel ex altero offen-
das? nā ipſi à nobis interdū ſophiſmate imprudētes capimur. At vero libēter ex iſtis requirerem, G
quid profluuium ſit,ſi modo diſputare didicerūt.non enim id tm̄ modo ſatis eſſe arbitror,qd eorū
aliqui dicunt, quendā præter naturā affectū profluuium eſſe.niſi enim, qui ſit hic affectus, didice
rimus,nihil erit,quod plus à nobis noſcat̃,laxitas'ne quædā, an mollities, an raritas ſit.nihil enim
ab illis audire eſt,quod dilucide dictū ſit,ſed quicqd occurrit,modo hoc,modo illud, ſæpe vero vt
oīa ſimul,tanq̄ inter ſe nihil differētia.ſiquis aūt eos tentet,qd inter illa interſit,docere, & q ſingu
la propriā ſpeculationē poſtulant,eum audire ne ſuſtinēt quidem:ſed ēt antiquos reprehendunt,
q hæc ſimiliaq; fruſtra diſtinxerint.adeo illis veri quęſtio intolerabilis eſt.Ac ne illud quidē laxo,
quod intentū eſt,eſſe contrariū,molli,quod durū,raro,quod denſum,audire patiunt̃, itemq; præ-
ter hæc oīa aliud eſſe naturalia excrementa ſupprimi,& fluere,atq; oīa hæc ab Hippocrate eſſe di-
ſtincta.Iidemq; & de his temere rebus pronunciant,inflāmationemq;,(ſic durum,renitentē,affi-
cientē dolore,calidum tumorē nominant,)facile admodū incōſideratoq; adſtrictum malum eſſe
proponunt.alias vero rurſus inflammationes miſtas appellāt,quales,quæ in oculis accidunt, vbi
cum fluxione ſunt,quæq; in tonſillis,in vua,in palato, in gingiuis. deinde foramina ponunt alia
rara eſſe facta,alia clauſa,eamq; ob rem vtroq; vitio affici.Sunt aūt,qui dicere nō dubitent in vno
eodemq; foramine profluuium ſimul & adſtrictionem conſiſtere.quod ne animo quidē compre H
hendi facile eſt.adeo in omnē temeritatem feruntur. Quidam aūt eorum, ijdemq; pauci,qui pati
poſſunt,vt aliquanto plus de his rebus oībus audiant cōſiderentq;,vt ipſos pœniteat, vix tādem
adducti ad veritatē ſe vertunt.His igitur cæteriſq;, qui paulo diligenter diſcere de primis aliquid
cōmunibusq; morbis volunt,liber eſt ſeparatim cōſcriptus.Nunc aūt,vt ijs, qui introducunt̃,res
vtilis ſit,aduerſus eoſdē methodicos æquum eſt pauca dicere, quæ tn̄ optarim aliquid illis quoq;
prodeſſe:quod fieret,ſi contētione remota id ipſum,quod dicit̃, ſecū ipſi exquirerēt.Id aūt,quod
dicitur,eſt,vt,quæ ab illis ēt ipſis vocata inflammatio eſt,præter naturā ſit tumor dolore afficiens,
premētibus digitis renitēs,durus,calidusq;,eademq; nihilo magis aut raram,aut duram,aut den-
ſam,|† q̄ antea eſſet,propria ratione partem efficiat,ſed fluente materia,& ea quidem ſuperuacua — †Ant.interpres addit,aut mollem.
impleat,ideoq; intenta pars eadem ſit.non tn̄, ſiquid intentum eſt,id omnino denſius,q̄ ante,aut
durius eſt.illudq; in corijs diſcas loriſq; & nexu aptatis rebus,licet, ſi vndiq; ea diſtendere tentes.
ita partiū,quæ per inflammationē repletæ ſunt,medela eſt materię detractio.hęc enim repletioni
contraria eſt.cum aūt partes ipſæ exhauriuntur,protinus conſequitur,vt eædem remiſsiores effi-
ciant̃:itaq;,quæ repleta ſunt,eadē vt intenta ſint,neceſſario ſequit̃.veluti,quæ exhauſta ſunt,vt re
miſſa ſint:quorū neutrum tn̄ vel denſitas vel raritas neceſſario ſequit̃, ac ne profluuium quidem
ſuppreſsio'ue.

† καὶ οἷον ἀναρρβδουμένου πρός τινος τῶν ἐντός. i. ac veluti eructētur ab aliquo īteriori.

A ſuppreſsio'ue.neq; enim,ſiquid rarũ eſt,ex hoc aliquid fluat oĩno, neceſſe eſt. ꝗd enim,ſi craſſum
exiguumq́; ſit id,quod intus eſt? neq;,ſi ſpiſſum,in eo ſupprimi neceſſe eſt.nam,quod multum &
tenue eſt,id etiam per denſa foramina effluit. Satius igitur fuerit illos antiquorum volumina le-
gere,diſcereq́;,quot modis,quicquid prius in parte cõtentum eſt, idẽ rurſus excernat. ſi rarefiat,
quod continet:ſi,quod cõtentum eſt, attenuetur:idemq́; ſi incrementũ aſſumat,ſi vehementius
moueatur,ſi à re aut exteriore trahat,aut interiore pellatur,†ac, veluti ab exterioribus quibuſdã,
abſorbeatur.Quibus oĩbus prætermiſſis,ſi quiſpiam raritatem foraminum vnicam educẽdæ ma
teriæ cauſam exiſtimat,is videbitur ne euidentia quidẽ cognoſcere. ſiquidem lanam ſpõgiam'ue,
aut in quibus ſimilis raritas eſt,ſi,quod intus habeant,exiguum ſit,id non deponere,ſed contine-
re manifeſte videmus:ſi multum,effundere.Cur igitur illi non in oculis naribusq́; & ore,& quæ
ſimili raritate ſunt,hoc idem animaduerterũt,licere aliq̃n,non ꝙ rara foramina ſint, ſed ꝙ humor
multus in his partibus ſit,iccirco aliquid effluere? Ac fictilia quoq; ſæpe videmus, quæ tam raro
corpore ſint,vt etiam aquam transfundant,quæ tñ eadem,ſi mel infuderis, nihil tranſmittant. nã
craſſior mellis ſubſtantia eſt,q̃ pro ratione foraminum,quæ in fictili ſunt.Ita nec illud alienũ erat
intelligi,ſæpe aliquid ob tenuitatem effluere,quanq̃ corpus ipſum,quod continet,nõ ſit à natura
B perforatum.itemq́; nec illud plerunq; naturam,à qua gubernatur animal, quicquid ſuperuacuũ
erat,id per corpus ipſum cõtinens euacuaſſe,tanq̃ exprimentẽ expellentemq́;. Quid igitur diffi-
cile erat intelligere eum,qui diligentius in artis operibus verſatus eſſet? plerunq; enim ſic morbo-
rum criſes eueniunt.reliquas educendæ materiæ cauſas prætereo. itemq́; eas, quæ eiuſdem con-
tinendæ totidem ſunt,illisq́; contrariæ.ſiquidem audire talia non ad aures eorum ſpectat. Quod
autem mihi fortaſſe aſſequi poſſe vidẽtur,ad id rurſus reuertor,oculum humore fluere interdum
poſſe,non ꝙ vlla ſit in parte ipſa à modo naturæ facta mutatio, ſed ꝙ fluens materia vel multa ſit
vel tenuis,vel à natura per hanc partem expulſa,ſcilicetq́; oportere fluentem materiam, ſi tenuis
eſt,craſſam reddere ſi multa,educere:conatum vero naturæ,ſi opportunus ſit,admittere, nihilq́;
in ipſum oculi corpus agere,quippe quod nullam fluxionis cauſam continet. Id autem opinari
inflammationum aliam adſtrictum eſſe vitium,aliam miſtum,non video,quo modo nõ deſipien
tiæ ſit.primum enim quod ab ipſis dictum eſt,eius obliti ſunt, nõ vel fluentem morbum effluxu
iudicari debere,vel adſtrictum ſuppreſsione,ſed ipſos oportere corporũ affectus ſpectare. Cum
igitur ex parte omni hi ſimiles ſunt,nullaq́; in re,quæ nunc inflammatio eſt ab ea,quæ antea fuit,
differre videtur,niſi ꝙ aliquid ab altera defluit,nihil ab altera,quo modo non vehementer abſur-
C dum eſt hãc miſtam,illam adſtrictam putare? deinde vero quo modo nec illud, quod facillimum
erat,ipſis in conſiderationem venit,neq; in manu,neq; in cubito, neq; in brachio, neq; in crure,
neq; in femore,neq; in vlla corporis parte alia viſum vnquam fuiſſe huiuſmodi genus inflamma-
tionis,vt aliquid foras efflueret, ſed ijs tantum modo id euenire, quæ os oculos'ue aut nares occu
pant? An illis morborum communibus omnibus, quæ miſta ſunt,Iuppiter interdixit, ne vllum
vnquam eorum vllam aliam corporis partem attingeret, ſed in oculos tantummodo,nareſq́;,&
os ſæuiret? Nam inflãmatio poteſt partes corporis occupare omnes,quæ natura ſunt aptæ,vt cau
ſas illius gignendæ ſuſcipiant.ꝙ vero aliæ ſunt raræ natura,aliæ denſæ,eo fit, vt ab illis quicquam
effluat lapſæ materię, in his autem contineatur.Si enim vtrem alia'ue,quibus ita corpus continẽs
ſit,humida re impleas,nihil effunditur.idem ſi in ſpongiam agas,quæq; ita raro corpore ſunt,pro-
tinus id omne,quod ſuperuacuum eſt, effunditur. Quid igitur difficultatis erat eos animaduer-
tentes,quàm maior omni reliquæ cuti denſitas ſit,q̃ quæ oculis naribusq́; atq; ori ineſt, partium
naturæ cauſam aſcribere,miſtione longisq́; nugis dimiſſis? hoc enim ita eſſe declarant inflamma-
tiones eæ,quibus in partibus alijs admiſta exulceratio eſt.ſiquidem ab his id effluit, quod tenue
eſt,perinde,ac ſi in oculis naribusq́; atq; ore eſſent.dum autem illæſa cutis denſaq́; ex omni parte
D eſt,cur nihil effunditur,hoc ipſum cauſa eſt non inflammationis genus.Rurſus,vt ſiue melle, pi-
ce'ue liquida nec id quidem ſine modo,ſpongiam lanamq́; madefacias, nihil effunditur, propter
humoris craſsitudinem:ſiue idem ex aqua agas, aut quibus ſimilis tenuitas eſt, ſed exiguo adhi-
bito modo:ſic arbitror,non ſemper ab oculis aliquid effluit, idq́; aut ob craſsitudinem humoris,
aut quia non is ſuperuacuus eſt.vt in ijs,qui ſe habent in ſtatu naturæ. Itaq; licet idem inflamma-
tionis genus nulla alia differens re,quàm craſsitudine influentis materiæ, lippitudinem ſine fluo
re facere,quam ſapientiſsimi methodici adſtrictam nominant.eamq́; differre putant à miſta, ver-
borum ſuorum obliti,in quæ maxima neceſsitate adſtricti præcipitant, qui morborum effectus
in corporibus conſiſtere,non in humidis volunt.Quo modo igitur,cũ eadem in corporibus affe-
ctio eſt,nulla re diſsimilis,ſolam autem humidorum naturam, quæ tenuia rara'ue ſint, ſequatur,
modo effluere aliquid,modo contineri,diſsimilia morborum cõmunia eſſe putatis? Ita fit,vt iſta
veſtra miſtio ne animo quidem concipi poſsit.cætera autem,quæ non ſolum in ijs, qui victu, ſed
etiam qui manu,quiq́; medicamentis morbi curantur, particulatim peccatis, aliàs fortaſſe diſce-
tis,niſi per hæc vobis adhuc perſuaſum eſt. nunc vero,cum ſatis hæc ſint ijs, qui introducuntur,
præſentibus finem imponam.

GALENI DE OPTIMA SECTA LIBER AD THRASYBVLVM,

Iunio Paulo Craſſo Patauino interprete.

Quale eſſe debet præceptum cuiuslibet artis. CAP. I.

SIngula medica præcepta,atq; vniuerſim omnia præcepta in primis ve-
ra eſſe debent,ſecũdo vtilia,tertio iactis principijs cõſentientia: ex his
enim tribus legitimum præceptum diiudices: nam ſi vnum ex dictis
præcepto deſit, ſtatim neq; præceptum id dici merebitur. Cum artes
nanq; ex præceptis,& his non quibuslibet conſtent,ſed primum mul-
titudinem quandam cõprehenſionum eſſe oporteat, deinde & ad ali-
quod conducibile pertinere, propterea omne præceptum verum eſſe
& vtile & cõſecutionem quandam non ſolum ad præmiſſa principia,
ſed etiam ad reliqua præcepta habere neceſſe eſt. Quatenus enim ſub
comprehenſionem quodlibet præceptum cadit, ea ratione verum eſſe
opus eſt:falſi nanq; comprehenſio nulla eſt.quatenus autem ad finem aliquem vitæ commodum
pertinet,eò ſingulum præceptum vtile eſſe affirmandum eſt. comprehenſionum autẽ collectio-
nem ad præceptorum inter ſe,& cum ſubiecto principio cõſenſum quęrere opus eſt.At, quoniã, G
quemadmodum ſub vno principe ſubditorum multitudo mente concipitur,ſic & pręceptum ad
ante iactum principium refertur,ob id omne præceptum,verum,vtile,conſentiensq; eſſe neceſſa
rio dicẽdum. Quare, ſi tribus ijs omne artificioſum præceptum cenſetur, liquidum eſt & medica
præcepta ijſdem eſſe diiudicanda.Igitur, quandoquidem,verum quale nam ſit,& quo modo æſti
metur,non ſemper in conſpicuo eſt,neq; vtile,neq; conſequens facile deprehendi poſſunt, notas
horum aliquas iudicandiq; inſtrumenta in primis tradere neceſſe fuerit.

Quo modo verum æſtimetur,& diuerſa eſſe iudicia. CAP. 2.

VErum ſanè ex orationis cum rebus concordia æſtimabitur. Sed, qm̃ rerum aliquæ ſenſui eui
dentes ſunt,aliquæ ſenſum latentes:& euidentium aliquæ per ſe innoteſcũt, vt albus aterq;
color:aliæ non per ſe,ſed ab alijs claritatem adipiſcuntur, vt quæ ſignis deprehenduntur:rurſum
rerum ſenſui abditarum aliquæ intellectui perſpicuæ & ſunt,& dicuntur,vt bis duo quatuor con
ſtituunt:aliæ per oſtenſionem cognoſcuntur,vt id, quo bene vti licet, eodem & abuti, & quæ ſe-
quuntur,oportet ſemper ſermonem ac præceptum ad ſpeciem propoſitæ rei,de qua & ſermo eſt,
aut ad quam pertinet præceptum,referre,ac,ſi de re aliqua ſenſui euidenti ſit, ad illam accommo-
dare:ſin vero de re ſenſui occulta,conſiderandum,num alicui occultarum rerum ſit conſentiens. H
Iudicia aũt de rebus ſenſui euidentibus atq; occultis differũt. Quæcunq; enim ſenſui euidentium
rerũ per ſe de ſeipſis notitiã pariunt,ſenſu diiudicantur,vt album & atrum. Quare medici illi iure
ſunt deridendi,qui de rebus ſenſui euidentibus ſententiam non ſenſorijs, ſed demonſtratione ali
qua ferre conantur:quẽadmodum & Aſclepiades de membranulis in corde inſitis diſputãs Eraſi
ſtratum deceptũ eſſe contendit,Herophilum enim,qui multa corpora inciderit, eas nõ vidiſſe:cũ
ipſi liceret ad ſenſui euidentis rei ſcrutationẽ,vt decebat,accedenti,de re poſtea ferre ſententiam,
& non fatuis opinionibus credere.Itaq; rerum ſenſui euidentium, quæcunq; per ſe deprehẽdi va
lent,iudices ſunt,vt ſupra retuli,ipſa ſenſoria.Sed euidentium quidem ſenſui, non per ſe autẽ co-
gnitorum iudex eſt obſeruatio,eorum dico,quæ per ſigna percipiuntur.Iterum ſenſui abſtruſarũ
rerum,ſicut plures ſunt differentiæ,ita & diuerſa iudicandi inſtrumenta:ex abſtruſis aũt ſenſui ali
qua intellectui perſpicua ſunt,vt hoc, fieri non poſſe, vt idem homo Athenis ſimul atq; in Ægy-
pto ſit:aliqua per oſtenſionem cognoſcuntur.de perſpicuis intellectui iudicium ex cõi omnium
hominum conceptione habetur:at,quæ oſtenſione percipiuntur,per conſenſum cum his,quę ab
omnibus conceduntur,diiudicantur:rurſus conceſsi diiudicatio in plura diuidit, aut enim ex con
ſenſu cum ſenſui apparentibus,aut cum perſpicuis intellectui,aut cũ demonſtratis conceſſum di-
ſcernitur.

A ſcernitur. Igitur, quo modo verum & ad iudicium veri ducentia iudicari oporteat, explicauimus.

De vtilis præcepti dignotione, & euidentia ſenſui non eſſe artis principia. CAP. 3.

DEinceps de vtili præcepto diſſeremus. Vtile præceptum, cum ad artis finem refertur, dignoſcitur. Oportet autem ipſum primum quidem comprehendi poſſe: ſi hæc enim deſit conditio, vt hippocentauri fel attonitis medetur, quoniam comprehendi nequit, propterea inutile præceptum redditur. Deinde ipſius apprehenſionem non conuenit cum vulgaribus eſſe communẽ, ſed artificum propriam: iccirco nanq; eos falſos eſſe nõ dicimus, qui ſenſui euidentia artis initium eſſe opinantur. neq; enim ex ſenſui euidentibus ars conſtituitur, neq; per ſenſui euidentia fit eius traditio: quando quidem nemo ſenſui nota tradit, ſed ea, quæ ex ſenſui notis præcepta oriuntur, quæ planè ſenſui ſubiecta non ſunt. Hæc igitur artis principium eſſe non ab re quiſpiam dixerit, præcepta dico, ex euidentibus ſenſui nata videlicet, qm̃ principium tradendæ artis ab ſenſui euidentibus fit. Quòd ſiquis nota ſenſui principium eſſe artis affirmet, ſe inter artẽ imperitiamq; nullum ponere diſcrimen ignorat. etenim, ſi ſenſui patentium deprehenſio eadem in artifice atq; imperito fuerit, clarum eſt huiuſce rei cauſa nihil artificem imperito præſtare: quin neq; iam artifex erit, ſiquidem artifici atq; inſcio eorundem eadem ineſt cognitio. Quam obrem ſenſui nota præce

B ptorum inuentionis principium eſſe iure dicentur, artis vero principium minime. nam quemadmodum leporis veſtigia inueniendi leporis principium non iniuria quiſpiam dixerit, leporis autẽ eſſe principium nullus mente conſtans affirmauerit, neq; enim lepus ex veſtigijs componitur, ita nota ſenſui præceptorum inuentionis principium recte dixeris, quod ab his profecti artis inuentores ipſam conſtituunt, artis vero principium non item. principia nanq; in eius qualitatem, cuius ſunt principia, referre conuenit. Itaq; et artis principia vulgo ignota eſſe debent. neq; enim ars vlla ipſi nota eſt. præterea artium principia traduntur, euidentia vero ſenſui non traduntur. quo fit, vt nemo rationabiliter ſenſui ſubiecta artis eſſe principia contendat.

In quibus præcepta conſiſtant, & quid præceptum ſit. CAP. 4.

PRæcepta nanq; aut in ſenſui notis, aut in his, quæ ex alijs percipiunt, aut in his, quæ præoſtenſa fuere, aut in manifeſtis intellectui conſiſtunt, in hunc ſanè modum: in euidentibus quidem ſenſui ſic: Quidam plures intuitus ſauciato corde morientes, mortis cauſam ſcrutatus eſt: conſiderans igitur inuenit neq; ob facultatis deliquium, neq; propter materiæ medicinalis penuriam, ſed propter neceſſariũ membri illius vſum iſtos interire. quare cognoſcens abſq; membri huius actione, vtilitateq; ab ipſo corpori ſubminiſtrata animal ſupereſſe non poſſe, rationeq; ea, quę in ſenſui

C manifeſtis inuenit, colligens, hoc præceptum conſtituit: Quicunq; in corde ſauciatur, morietur. Quod igitur ex manifeſtorum ſenſui conſenſu ratione inuentum eſt, & vniuerſum prolatum, pręceptum dicitur. quin potius in manifeſtis ſenſui præceptum conſiſtit, vt à ſenſui euidentibus in phlegmone: ſiquis phlegmone afficitur, ille tumorem habet durum, renitentem, pulſatiuum, dolorem inferentem. Sunt itaq; nota ſenſui præceptorum inuentionis primordia: at pręcepta ex ſenſui euidentium conſenſu reperta cõſtituendæ artis ſunt principia, & à ſenſui euidentibus ad hunc ſanè modum præceptum conflatur. Ab his autem, quæ ex alijs percipiuntur, hoc modo præceptũ colligitur: Siquidem hi caſus infeſtant, hic ſanguinis copia laborat: Cui hæc eueniunt, illi iecur, aut renes, aut id genus aliquod afficitur. Ab his autem, quæ præoſtenſa ſunt, hoc modo cõficitur: ſi ante probatum fuerit, quid ſit concoctio, &, quæ concoquuntur fundi & eliquari, atq; ita mox diſtribui, & ægrotantes non multo in conficiendis cibis labore indigere, ab his huiuſmodi præceptum naſcitur: Liquidi cibi omnes febricitantibus bene faciunt. Sed ex manifeſtis ita præceptum oritur: Quicquid eſt multum, naturæ aduerſatur. & illud, Non ſaturitas, nõ fames, neq; aliud quicquam bonum eſt, quod naturæ fines egreditur. & illud, Vbi ſaturitas morbos creat, euacuatio medetur. Nam, cum per ſe conſtet in illis quidem, ſi facultatem vincentia, in hoc vero, ſi efficiens cau

D ſa repellatur, quod fiebat, non futurum eſſe, dicta præcepta fuere compoſita: omne autem præceptum commune eſt, & firmum. Quamobrem errant illi, qui eo artem coniectricem aiunt, quod coniecturalibus præceptis continetur. nõ enim à præceptis coniectrix denominatur, (hæc nanq; perpetua ſunt,) ſed ab actione & medentium opera: hæc enim incertum euentum habens coniectricem artem reddit. nam omnium artium præcepta æque perpetua ſunt, & æterna: Verum, quoniã non omnium artium finis ſemper attingi poteſt, eo fit, vt ipſarum non nullæ coniectrices appellentur, quæ incertum ancipitemq;, vt dixi, euentum habent. Cæterum, quoniam vtile diiudicandum eſſe dicebamus, ſi ad finem referretur, artis finem proponere neceſſe fuerit, vt eo patefacto perſpicuum fiat, ad quid referentem vtile æſtimare oporteat.

De fine artium per ipſarum diuiſionem. CAP. 5.

ARtium igitur aliquæ ea, quæ non ſunt, efficiunt, vt nauium ſtructoria: non nullæ, quæ facta ſunt, conſeruant, vt nauium gubernatoria: non nullæ vtrunq; præſtant, vt ædificatoria. in facientibus artibus, aut ſeruantibus vnus eſt conſequendi finis modus: propterea in his ſimplex eſt vtilis æſtimatio. ſed in his, quæ iuxta faciunt & conſeruant, nõ facile eſt diiudicare. Non enim, tanquam inutile, refutandum eſt, quod ad conſeruationem nõ conducit: ſed diligenter perquirendum, num quippiam ad eius, quod non eſt, productionem conferat. Ars itaq; medica inter eas

eſt,quæ faciunt & conſeruant : non iccirco tamen geminum eſſe artis finem credere oportet,&, E
quod non eſt,facere,vt pote ſanitatem:& eam, quæ eſt, conſeruare : per eadem enim præcepta,
vt aiunt,ſanitatem creans,eademq; conſeruans geminum habere finem videatur. Profecto, niſi
euidenter eadem eſſent præcepta ad vtrunq; finem ducentia,differentibus etiam finibus diuerſæ
vtique eſſent artes, & duæ medicatiuæ. at, quoniam,eadem cum ſint præcepta, propoſita eua-
riant,vna ars differentia habebit propoſita:ſed me hercule ignorant artis vnum eſſe propoſitum,
ſanitatem ſcilicet,finemq; vnum,qui eſt eius conſecutio, modos autem conſecutionis multipli-
ces.non variat igitur propoſitum, neque finis ſecundum varium habendæ ſanitatis modum : ſi-
quidem nobis apta officere cognoſcentes, modo ipſa nocentia ſubmouentes ſanitatem acquiri-
mus,modo ea deuitantes ipſam præſentem conſeruamus. quare vtile in medicina recte æſtima-
bimus,non nunquam,an ad ſanitatem accerſendam:non nunquam, an ad eam retinendam con-
ferat,nobiſcum reputantes.

De præceptorum conſenſu dignoſcendo. CAP. 6.

COnſenſum autem præceptorum non nulli ex eo,ꝙ vnâ ſint, quærendum cenſent, multa ſi-
mul eſſe ignorantes, inter quæ nullus conſenſus eſſe dignoſcitur, quemadmodum & diem
eſſe,& ſimul cum ea ſpirationem fieri dicimus,inter quæ tamen nulla intercedit ſocietas.Non igi F
tur conſenſum ex eo,quòd ſimul ſint,diiudicare oportet,ſed,quo ſublato neceſſario quippiam au
fertur,& poſito ponitur,id ei conſentiens & conſeruans iure putãdum eſt.atq; in vniuerſum,quæ
mutuo inter ſe dependentia colligantur, per appellatam epicriſim à græcis, à noſtris adiudicatio
dici poteſt,iudicanda ſunt:in quibus ſanè conſequentem epicriſim facere opus fuerit: ad quarun-
dam vero orationum epicriſim neceſſario quærendus eſt conſenſus & conſecutio : an vero & ad
medicinalium præceptorum iudicationem ea cõducat,forſan diſquiret aliquis:neq; enim,ꝙ medi
cinale præceptum vtile verumq; ſit,cognoſcere ſatis fuerit,ſed nihilo ſecius ipſum,cum alijs cohę
rere conſentireq; opus eſt.

Modus tres medicinæ ſectas conſiderandi. CAP. 7.

QVandoquidem igitur omnis oratio omneq; præceptum tribus hiſce perpenditur,tres vero
in medicina ſectæ celebres ſunt,rationalis,empirica,& methodica, age hiſce iudicandi ratio
nibus vſi & iſtas ſingulas diligentius cõtemplemur,vt veræ ac ſalutari cæteris poſthabi-
tis adhæreamus.In primis autem,quid inter eas conueniat, quid cuiuſq; proprium ſit, exponere
neceſſe eſt:deinde his peractis ſingulas ad examen redigemus. Trium itaq; ſectarum profeſſo-
res in hiſce conſentiunt,quòd euidentia præcepta vtilia ſunt,analogiſmus,obſeruatio, hiſtoria,ad G
ſimile tranſitus,quòd hiſtoria ſine iudicio, non admittenda inſtrumenta, applicandorum reme-
diorum modus,ꝙ ex alijs alia deprehenduntur,ꝙ iiſdem præſentibus malis eadem ſunt facienda,
ꝙ adiectionibus,& ſubtractionibus ſanitas ſeruatur, & morbi fugantur, ꝙ ad ſanitatem retinen-
dam & morbos tollendos nocentium vſus fugiendus eſt,ꝙ ad materiæ adhibendæ notitiam expe
rientia potens atq; vtilis eſt.quæ nutriunt enim,& quæ non nutriunt,purgantia,& mortifera,ex-
perientia omnia comperta ſunt.

Quibus ſectæ differunt. CAP. 8.

SVb hoc communi empirici ſubſiſtunt, non ſolum facultates, ſed etiam conferentia obſerua-
tione fuiſſe inuenta teſtantes. At vocati methodici vltra id commune dictum, quiddam ab
empiricis diuerſum adijciunt : aiunt enim,antequam adhibendorum remediorum vires quis di-
dicerit,nihil aliud vtile ab experientia prouenire, nullum enim conferens ex obſeruatione acci-
pi poſſe,cum ſimpliciter conferentia ex quibuſdam ſenſui apparentibus colligantur. Rationa-
les vero medici inter hos medij ingrediuntur.neque enim omnia vtilia ex obſeruatione aiunt de-
prehendi,quemadmodum declarant empirici : neque rurſum omnia ex indicatione inueniri, vt
volebant methodici:ſed non nulla ex obſeruatione deprehendi, vt mortifera, & venenum mor- H
ſu fundentia : non nulla ex indicatione, ea videlicet, quorum cauſæ reperiuntur. Inter metho-
dicos igitur atque rationales eatenus conuenit, quatenus vtriq; ex indicatione vtile percipi arbi-
trantur:quatenus vero à diuerſis accipiunt,eatenus diſſentiunt:ſiquidem methodici ex ſenſui eui
dentibus quibuſdam vtilia putant indicari : at rationales ab huiuſmodi quidem minime, ſed ab
occultis.nam,cum à cauſis indicationes creari cenſeãt,cauſæ vero,vt cauſæ ſunt, ſenſui euidentes
non ſint,iam conſtat apud eos ab ſenſui notis indicationes non fieri, ſed iſta eſſe præuia & veluti
manuducere ad eorum, quæ indicare poſſunt, notitiam aſſerunt. Hoc itaq; rurſum empirici ra-
tionalibus aſſentiunt,à nullo ſenſui apparente vtilis indicationem proficiſci. Hoc vero aliud com
mune eſt & ab omnibus medicis conceſſum,ſenſui nota videlicet vſui eſſe, vt aiunt empirici, ad
obſeruanda ea,quæ ex ipſis colligũtur,cum obſeruatio in eorum aliquibus ſit:vt rationales vero,
quòd ex ipſis indicare potentia deprehendantur:vt methodici, ad ipſa vtilia percipienda huiuſ-
modi euidentia ex vſu ſunt.Rurſum hoc loco inter empiricos methodicoſq; conuenit,occultum
ex euidentibus non agnoſci,ex quo conferentium indicatio oriatur. empiricis autem atq; ratio-
nalibus commune eſt, in claris ſenſui vtilia obſeruare. Inter methodicos autem & rationales,
conſenſus eſt,ex ſenſu cognitis vtilia deprehendi. methodici nanq; ipſum vtile aiunt ex talibus
elici:

A elici:rationales vero ipſa vtile indicare potentia ex euidentibus, vtile autem nullum erui decernunt. Sed ad eos, qui ex patentibus cauſis vtile quodpiam inueniri putãt, vt in palo, exempli cauſa, dicendum eſt non vt ex perſpicuis, ſed vt ex cauſis in huiuſmodi vtile reperiri: cauſa vero, vt cauſa eſt, non eſt ſenſui euidens, ſed ex caſibus deprehenditur. Igitur, ſi extremæ cuti arenula paxillus'ue inhærens dolorem non moueat, neq; ſui ſenſum excitet, non percipimus: cauſa enim alicuius non eſt, quodlibet faciens: quicquid.n.cauſa eſt, ſenſui nõ apparet, vt cauſa.nam, quæ ad aliquod ſe habent, vt huiuſmodi ſunt, non ſunt nota ſenſui: ipſa vero, quæ ad aliquod ſe habent, conſpicua ſenſibus ſunt, vt pater, ſeruus, frater, & id genus alia: ipſa quidem ſingula cernũtur, ſed ipſorum ad alia relationes non ſentiuntur.

Quòd ex abditis vtilia reperiantur contra methodicos & empiricos. CAP. 9.

POſtquam igitur dijudicandarum rationum inſtrumenta docuimus, communiaq; & propria ſectarum perſtrinximus, deinceps neceſſarium fuerit vnamquamque ſectam diligenter excutere ac dijudicare, atque ita meliorem, quæ viſa fuerit, amplecti. Empirici ſanè, ac methodici rationalibus contradicentes inutilem eſſe aiunt rerum abditarum notitiam, nihil enim abditũ vtile reperiri. Ad hoc rationales reſpondent ſeparatim vtrique ſectæ: ac primum empiricis dicunt, Sen-
B ſu cognita non ſatis eſſe, vt in ipſis vtilia obſeruatione deprehendantur: nam & occultis opus eſt, ſiquidem ab his conferentium indicationes enaſcuntur: cuius rei teſtimonium eſt, quòd vos ipſi non in omnibus ſenſu perceptis obſeruatione vtimini, ſed in quibuſdam, quæ quiddam plus, quàm cætera euidentia ſenſui, contineant, in quibus obſeruandum eſt, quod non patet ſenſui: quod ſi eſt, abdita non inutilia fuerint. Nota igitur ſenſui, ſi vt talia ad vtilium inuentionem capiantur, omnia ad id conducent, aut non: at omnia ad id conducere ſi dicamus, incredibile fuerit: quòd ſi non omnia conducibilia, neceſſe fuerit plus aliquid, quàm euidentiam continere, quod percipere non ad ſenſum, ſed ad rationabilem potentiam pertinet: ea vero abdita dignoſcit. quare & rationabilis facultas & res abditæ non incommodę ſunt. nam, ſi nota ſenſui, vt nota ſenſui ſunt, inter ſe non differunt, patet omnia, quantum in ipſis eſt, æque ad obſeruationem eſſe idonea. quare & minima quæque tam præterita, quàm præſentia commoda fuerint: id autem fieri non poteſt. quo modo enim in ſtragulis veſtibus, & cubili, vbi æger cubauerit, atque id genus alijs quippiam aliquis obſeruauerit? Manifeſtum igitur eſt nõ in notis ſenſui, quatenus talia ſunt, obſeruationem verſari, æque enim in omnibus verſaretur, ſed in quodam altero, quod non apparet. ſi hoc verum eſt, iam id efficitur, occulta vſui eſſe. Veruntamen vnde inquiunt dignoſci in hiſce euidentibus
C obſeruationem poſſe fieri, in illis vero non item? haud enim facile eſt ab iſtis euidentibus, quatenus ita euidentia ſunt, iſtud accipere: ita enim omnes vel triuiales dignoſcerẽt, in quibus nam euidentibus obſeruandum eſſet, atque ita nihil noſtra experientia à vulgi imperitia diſtaret. Quòd ſi non omnibus conſtat, quibus euidentibus obſeruatio ſit adhibenda, ſolis autem id artificibus notum eſt, ſequitur in ſenſui euidentibus, non, vt euidentia ſunt, conferentia obſeruatione deprehendi. quoniam enim hoc eſt euidens, in quo obſeruandum eſt, id vtique non eſt euidens, ſed occultum, admodum autem iſtud nouiſſe expedit, propterea & occulta ex vſu ſunt. Vltra dicta etiã, quandoquidem dicunt empirici & in præteritis & in præſentibus obſeruandum eſſe, iccirco & tranſacta curioſe diſquirunt, infinita vero ſunt etiam præſentia, & in infinitis obſeruatio fieri non poteſt, clare ſequitur, eorum obſeruationem ex his eſſe, quæ fieri non poſſunt. In Methodicos autem ſenſui perſpicua conferentium demonſtratiua eſſe putantes, hæc adducunt rationales: Senſui nota ex ſeipſis percipi poſſunt, & vulgo igitur nota erunt: quoniam vero & communitates indicant, ſimulq; cum indicantibus indicata ſeſe offerunt, vulgaribus vtique communitates indicabunt: atque ita nihil à vulgaribus ò Methodici differetis. Quòd ab affectibus vero conferentium indicatio non proueniat, per hæc demonſtrare licet. eodem affectu, exempli gratia, phlegmone
D differentes corporis ſedes occupante, vt oculos, aut iecur, aut gulam, non eadem curatione, ſed diuerſa vtendum: oculo nanque inflammato opium conuenit: gulæ autem, vel ori ventriculi, & iecori aliud quippiam: at oleum oculo nocet, in alijs vero inflammatis partibus dolorem mitigat. Ex his manifeſte concluditur, ab affectibus conferentia non indicari: idem enim in omnibus eidem affectui remedium admoueretur, ſiquidem affectus conferentium eſſet indicatiuus. Hoc pacto etiam methodicorum placitum demoliri poſſumus. eodem affectu eundem locum vexante pro cauſarum differentia differente curatione homines indigent, vt in vrinæ ſuppreſsione, ſi ſit calculus, exciſorem adhibebimus: ſi vrinæ copia, fiſtulam demittimus: ſi phlegmone, cataplaſma ſuperdamus. Quòd ſi ab affectibus conferentium indicationes orirentur, vno affectu propoſito vna & eadem etiam curatio aſſumeretur. ſed vna non ſumitur eiuſdem affectus curatio, non igitur ab affectibus conferentium indicationes accipiuntur.

De indicatione, obſeruatione, analogiſmo. CAP. 10.

HIs itaq; ſummatim expoſitis non inutile fuerit indicationẽ, quid ſit, circũſcribere, & quo modo ab indicatione vtile capiatur: quid ſit obſeruatio, quo modoq; ex obſeruatione vtilia deprehẽdantur: qd ſit analogiſmus, & qua ratione ab eo vtile ſumatur. Queãdmodũ igĩt ſenſui euidentium

dentium aliqua per ſeipſa percipiuntur, vt album & atrum: non nulla adhibita obſeruatione, vt E ea, quæ per notas dignoſcuntur, ita & iuuantia quidem per indicationem pateſiunt: ſimul.n.cum indicantibus obuia ſunt, nulliusq; cogitationis ope indigent. Hanc enim ob cauſam & animantia ratione carentia æſtum, algorem, ſemelq; omnia nocere valentia, quoad eius fieri poteſt, vitare conantur, ſimul videlicet eo, quod iuuat, ſeſe offerente. Paxillo enim aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmiſſa reuellit. Quare quod in apertiſsimis & ſine controuerſia conceſsis reperitur, (omnibus enim demonſtrationem tranſcēdentibus mens noſtra propter euidentiam aſſentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contigerit. Quædam igitur proportio indicationi cum ſenſui intellectuiq; manifeſtis intercedit: quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt, tunc neq; obſeruatione, neq; analogiſmo vtendum, quandoquidem ipſa nocentia, quid expediat, manifeſtent. At obſeruatio proportione ad ea reſpondet, quæ per notas cōprehenduntur: ſicut enim ea per coobſeruationem comprehendi affirmamus, ita & hic iuuantis obſeruatio fieri dicitur. In quibuſdam enim plerunque eodem modo occurrentibus abſque agentium cauſarum cognitione iuuantis obſeruatio efficitur: vt eſt in dentium ſtupore portulaca: neq; enim contentiua cauſa hic quicquam demonſtrat, neq; aliqua cogitatione auxilium reperitur. In his, qui hyoſciamum epoti ſunt, aut quippiam id genus mortiferum aſſumpſerūt, inter initia ſanè F curatio à cauſa & loco accipitur, ſed cauſa ignorata iam deinde obſeruatione perceptis vtimur: vomitum enim ab initio admittimus, cauſa huius electionem indicante, & loco modum electionis ſuſcipiente: poſtea vero cauſam ignorantes, obſeruatis, vino ſcilicet & lacte vtimur. Verum ex analogiſmo iuuans percipitur, quando cauſa quidem delitèſcit, nullaq; obſeruatio habetur, ſed affectus quàm ſimillimus ex caſibus eſt. in huiuſmodi enim ab indicatione profuturum colligi nequit, cauſa nanque ignoratur, nullaq; præterea facta obſeruatione, caſuum ſimilitudinem intuentes cogimur ad ſimile tranſgredi. Aliquis nanq; à ſerpente hæmorrho vocato demorſus fuerit: inde ſanguis largius effluat: nos cauſam, quare id patiatur, neſcientes, neque obſeruatione inſtructi, auxilijs ad ſanguinis ob inciſionem profluuia facientibus opitulabimur. Atq; hac ratione Cnidij medici pulmones purulentos habentibus ſuccurrere tentabant, tranſitu ad ſimile vtentes. quoniam enim, quicquid in pulmonibus eſt, per tuſſim extruditur, linguam amouētes aliquid humoris in arteriam inſtillabant, quod tuſsim vehementem cōcitare poſſet, vt ex caſus ſimilitudine pus reijceretur: analogiſmis itaq; per tranſitum ad ſimile fit, analogiſmo nanq; vtentes à ſimilibus ad ſimilia tranſimus. Empirici vero ſecus, atq; nos, huiuſmodi tranſitum vſurpant. nam à ſimili tranſitum ab auxilijs ad auxilia, aut ab affectibus, ad affectus fieri affirmabāt. ab auxilijs ad auxilia hoc G modo, cum ijdem adſint caſus, qui & in aliàs viſis ægritudinibus aderant, tum à ſimili tranſitum facimus, vt à cotoneo ad meſpilum. Verum aduerſus ipſos dicendum eſt: fieri à vobis non poteſt huiuſmodi à ſimili tranſitus. vtrum enim ratiocinatione vtentes à ſimili ad ſimile tranſitis, an obſeruatione? ſi obſeruatione, obſeruatio eſt eius, quod fit, & quod cognoſcitur, & nō ad ſimile tranſitus. ſin ratiocinatione, ab ipſis ſciſcitabimur, num omnium caſuum ſimilitudinem ſpectantes, tranſitum à ſimili ad ſimile faciant, an aliquorum. Si omnium reſpōderint, nihil vnquam alicuius ſecundum omnia ſimile reperietur: quæ enim inter ſe aliqua ex parte non differunt, hæc non ſimilia, ſed eadem planè ſunt. Sin aliquorum caſuum ſimilitudine ſe contentos affirment, iterum ſciſcitabor: num ſimilitudinem in figura, aut in colore petitis, an in duritia & mollitudine, an potius ſecundum guſtatum olfactumq; ſimilitudinem æſtimatis? quòd ſi ſecūdum guſtatum dixerint, aut aliud quippiam, clariſſime fatebuntur iuuantia, quatenus iuuant, ſe deprehendere. ex quo efficitur, vt ipſos etiam confiteri neceſſe ſit ſe nocentia, vt nocēt, dignoſcere: quo enim iuuantia nocentibus aduerſantur, eo iuuare dicuntur. Si meſpilum igitur, quoniam guſtatilem qualitatem cotonei ſaporis ſimilem habeat, torminoſis adhibetur, ſcire oportet ipſum guſtatili qualitate prodeſſe. cumq; ipſam adſtringere in confeſſo ſit, ſimul etiam contrariæ qualitatis facultatisúe eſſe nocen- H tia cum huius perceptione ſuccurrit. Quòd ſi comprehenſibili cauſæ remedia contraria ſunt, manifeſte concluditur, occulta poſſe deprehendi, & ad vſum idonea cognoſci.

Deſcriptio indicationis, experientiæ, & analogiſmi, & ad ſingulas ſectas, Empiricam videlicet, & Methodicam impugnandas tranſitus. CAP. II.

QVo modo itaq; ex idicatione vtile percipiatur, ſupra poſitū eſt. In præſentia vero dictorum cuiuſq; deſcriptionem explicabimus. Eſt igitur indicatio iuuantis comprehēſio ſimul cum comprehenſione nocentis adueniens, ſine obſeruatione aut ratiocinio: Experiētia vero eſt eius, quod frequenter & eodem modo viſum eſt, cōprehēſio atq; memoria. aut ſic etiam deſcribere potes: Indicatio eſt, quando rebus percipiendis ſimul, & quod confert, percipitur, abſq; oſtenſione & obſeruatione: at Experiētia eſt eius, quod ſæpius & eodē modo viſum eſt, obſeruatio atq; memoria: idē eſt vero obſeruatio & experiētia. Analogiſmus autem eſt comparatio & perceptio cauſarū iuuantiū p ſimilitudines. At deinceps, propria cuiuſq; ſectæ cum expoſuerimus, aduerſus ſingulas, empiricā dico, & methodicā, rationes inducemus. ſunt vero hęc empiricorū ppria: iuuantiū in cōcurſibus obſeruatio, hiſtoria, à ſimili trāſitus, quemadmodū ipſi faciendū pcipiunt: alio.n. modo rationales medici à ſimili tranſitum vſui accōmodant, vt poſterius differentiā oſtendemus.

Quòd

A *Quòd Empiricorum obſeruatio ſine ratione præſtari non poßit.* CAP. 12.

VErum empiricis contradicentem duobus modis in concurſibus obſeruationem accipere opus eſt:nam facultatum obſeruatio communis eſt,accidentium vero illorum propria. aut enim ipſam prorſus tollere,tanquam eſſe non poſsit,opus eſt:aut eſſe quidem poſſe cõcedere, ſed abſque ratione explicari non poſſe.Primum igitur, ꝗ & abſque ratione obſeruatio explicari nequeat,per hęc quiſpiam oſtenderit.confitentur empirici ſe non omnes euidentes caſus obſeruare: neq; enim ſe flauitiem,exempli cauſa,aut albedinem,aut ſimitatẽ aduncitatem'ue obſeruare affirmant,quamuis & in coloribus diſcrimen aliquod animaduertant,vt in auriginoſis:& in figura, vt in fracturis luxationibusq;,ſed in antedictis minime.Quemadmodum enim,inquiunt,ab indicatione conferentia ſumi profitẽtes,non omnia tñ indicare teſtantur, methodici nanq; euidentium aliqua indicare affirmant,non omnia, rationales vero abditorum aliqua, & non omnia, ita & empirici in quibuſdam caſibus,non in omnibus obſeruationem ponunt:neq; enim præterita omnia, neq; præſentia vtilia ad obſeruationem eſſe arbitrantur.vt,exempli cauſa,quiſpiam à rabiente cane demorſus eſt:accedens empiricus id tantum ſatagit,à rabientene demorſus fuerit: aliorum antegreſſorum nihil explorat:pariter & circa præſentia nihil laborat:neq; enim,vt ante diximus, capillos
B rectos criſpos ue conſiderat. Quocirca ab ipſis cauſa iure petenda eſt, quamobrem non in omnibus caſibus,ſed certis quibuſdam conferentia obſeruent,quandoquidẽ caſus, quatenus ſenſui euidentes ſunt,tam illi,in quibus fit obſeruatio,quàm cæteri inutiles nulla ex parte diſsideant. Dicunto igitur,quidnam vtiles caſus monſtrat,apparens'ne,aut occultum? ſi apparens eſſe dixerint,quo vtiles caſus produntur,& in quibus obſeruandum eſt: inferemus iterum, hoc apparens, quatenus apparet,nihil ab inutilibus caſibus diſtare. Q; ſi occultum eſſe vtile caſuum indicans affirment,occulta ad caſuum obſeruationem cõducere fateantur,neceſſe eſt. at occulta nulla vi alia, ꝙ ratione, comprehendi queunt:quare,ſi occulta vtilia ſunt, in concurſibus occultorum eſt obſeruatio:&,ſi nihil aliud ea,quàm ratio,comprehendit,apertum iam eſt abſq; ratione obſeruationem fieri non poſſe.Hæc ſane argumentatio eos fateri cogit rationem in obſeruando eſſe percommodam. Verum empirici nobis refragantes inquiunt & vtiles caſus experientia poſſe deprehendi, & in aliquibus caſibus obſeruandum eſſe,in aliquibus vero non:idq; ſe obſeruatione cognouiſſe. Ad hoc præſtò reſponſio eſt:cum infinita ſit caſuum multitudo, in quibus non ſit obſeruandum, in omnibus id ipſum obſeruari non poteſt,in ipſis ſcilicet obſeruationem non eſſe faciendam: infinitum enim obſeruari,cuſtodiriq; non poteſt. Vltimum itaq; ipſis vndiq; oppreſsis confugium
C relinquitur,vt forte eueniſſe dicant in hiſce caſibus obſeruationem factam eſſe: in illis vero minime.quo quid magis ridiculum fuerit? hic quidem ſermo iſte finiatur.

Obſeruationem in concurſibus,empiricorum more dari non poſſe. CAP. 13.

QVòd autem in concurſibus obſeruatio colligi nequeat per hæc argumenta declarabo. Sic enim aiunt empirici.Obſeruatio non in vno duobus ùe,ſed in plurimis frequenter conſpectis,& eodem ſe modo habentibus fit.interrogati igit̃ num in ijſdem caſuum generibus vtilia obſeruent,neceſſario in ijſdem ſe generibus obſeruare affirmabunt: nam,ſi in hoc, exempli cauſa,febris ſit,& phlegmone,in hoc biliosa per vomitum aut ſedem fiat excretio, nequit eadem eſſe obſeruatio. Eoſdem autem genere caſus ſatis fore neutiquam dixerint, ſed etiam numero æquales eſſe oportet.nam,ſi ijdem genere caſus fuerint,non omnes autem,aut plures adſint,concurſus euariat,atq; aliam obſeruationem exigit:opus eſt enim mihi ijſdem generibus & æquis numeris obſeruationem fieri. Quo modo autem omnis curatio ob exceſſum defectumq; caſuum commutabitur,hinc iam conſiderandum eſt. Eſt igitur quædam in phlegmone obſeruata curatio,quòd ſi aliquis à phlegmone caſus abfuerit,vtpote ſenſus,& curatio mutanda eſt: nam phlegmone iam in ſcirrhum euaſit,neq; eadem curãdi ratio conuenit:atq; ita penes caſus abſentiam curatio
D diuerſa eſt:penes vero abundantiam ad hunc modum.Si phlegmonę febris aut ſyncopa adiungitur,ob caſuum abundantiam concurſus differens factus eſt:quare & differens adhibetur curatio.Neque ſolum genere ijdem & numero æquales caſus eſſe debent, verum etiam & magnitudine neque excellere,neq; deficere conuenit:quandoquidem & penes caſuum magnitudinem permutatur curatio.neque enim ſuperficie tenus factas diuiſuras ſuimus,neq; etiam ieiunio quiſpiam vtetur:at,ſi profundior ſit iciſio,ieiunium imperamus, venam ſoluimus,fibulas adhibemus, & huiuſmodi.Neq; ſatis eſt caſus genere conuenire,numero æquales eſſe, & magnitudine ſimiles,verum etiam tempus oportet obſeruatione complecti: alia nanq; incipientibus morbis auxilia adhibentur,alia vigentibus:incipientibus enim ſiquid videtur mouendum,moue,vigentibus quietem agas,præcipit Hippocrates: & phlegmonę incipienti quidem reprimentia adhibemus, poſt id autem cataplaſmata,& irruentem materiam diſsipare valentia. Præterea & ordinem dictis omnibus in obſeruatione adiungere opus eſt:variante enim ordine & concurſus euariat, iccirco & medendi rationem variare neceſſe eſt.aliter enim prius furentes, deinde febricitantes curamus:& aliter febricitantes prius,deinde furentes,ſiquidem mortiferi,& non mortiferi,prout habet caſuum ordo,affectus euadunt:quemadmodum euentus oſtẽdunt. à neruorum quidem conuulſione febris non ſolum periculo vacat,verum & morbũ propulſat:ſed à febre conuulſio mor-

tifera

tifera eſt:permutato vero penes caſuum ordinem concurſu, neceſſario conceditur (vt ex euenti- E
bus patet) & medicationem permutari. Quamborem, cum prorſus oporteat caſus non modo ge-
nere eoſdem, numero æquales, magnitudine ſimiles adeſſe, ſed etiam idem tempus, eundemq́;
ordinem ſeruari neceſſe eſt, ſi debeat integra obſeruatio fieri, cumq́; in omni vita ne duobus
quidem ægrotis, nedum pluribus omnes ſupra enumerati caſus accidere ſimiliter queant, clarum
eſt huiuſmodi obſeruationem in iſtis concurſibus fieri non poſſe. Non poſſe autem prædicta om-
nia in omnibus aut pluribus reperiri, ita quiſpiam demonſtrauerit. Quoniam cauſis, paſsis locis,
ætate, conſuetudine, ſymptomatum acerbitate, laborantis natura, anni temporibus, regionibusq́;
diſsidentia vitia gignuntur, duobus hominibus prorſum contingere non poteſt, vt ſimiliter in
omnibus ſeſe habeant. hanc ob cauſam in concurſibus obſeruatio fieri nequaquam poteſt. quòd
ſi duo etiam nulla in re differentes inuenti fuerint, neque tamen propterea obſeruatio conceden-
da eſt, quādoquidem ipſam in pluribus fieri opus ſit. Cęterū quo modo vos (illi inquiunt) veſtrum
ipſorum placitum confirmatis? videmur enim ipſis ſymptomata & facultates obſeruare non
poſſe. veratrum enim purgare, aliqua animalia venenum ictu infundere obſeruatione comper-
tum eſt: & in dentium ſtupore cauſa quidem comprehenſa non eſt, ſed portulaca ipſum diſſolui
obſeruatum fuit. Sic vero ipſis reſpondendum eſt: Nos quidem vtilia ſymptomata circunſcriben- F
tes eo, quòd ad propoſita referamus, ex vſu vtile iudicamus. cum igitur & à cauſis illata omnia
ſymptomata comprehenderimus vt grauitatem: & à locis, vt ægre ſpirare: & à facultate, vt ani-
mam deficere, inuenimus hæc eſſe vtilia, reliqua vero inutilia. Quoniam igitur vtilia ſymptoma-
ta per relationem ad propoſita circumſcripſimus, quæcunque cauſæ, loci, facultatis úe ſunt ſym-
ptomata, ea vtilia reputamus, quæ non huiuſmodi ſunt, inutilia. Igitur, tametſi neque morbiferas
cauſas, neque perpeſſos locos cognouimus, cum facultatem, vt dixi, habeamus vtilia ſymptoma-
ta ab inutilibus diſtinguentem, neque agentes cauſas, affectasúe ſedes obſeruare poſsimus, vt ſan
guine infeſtante, non dignoſcentes ſanguinem eſſe morbi cauſam, à grauitate, quæ ſymptoma
eſt ſubſequens, cauſam eſſe rimati, à grauitate veluti manuducti in ipſa obſeruationem facere poſ-
ſumus. Sic & in ſpiritus difficultate, id ventriculi, aut pulmonis, aut iecoris, aut tranſuerſi ſepti, aut
alius cuiuſpiam affecti loci ſymptoma eſſe ignorantes, ſolum id locum affectum eſſe ſcientes, pe-
rinde in ea, atque in ipſo affecto loco, obſeruare poterimus. quæ autem neque loci, neque cauſæ,
neque facultatis ſymptomata ſunt, ea tanquam abundantia reijcimus. Vtile igitur atque inutile
in quibus propoſitis obſeruemus, empiricis dicendum, nos ſcilicet in ſolis ſymptomatum generi-
bus obſeruare, in quibus neque potentia, neque tempore, neque magnitudine, neque ordine, ne- G
que alio quopiam opus eſt, vt in dentium ſtupore portulacam. Quid igitur prohibet, fortaſſe di-
cent, & nos ad hunc modum obſeruare? ſi in iſtis, reſpōdebimus, ſymptomatum generibus obſer-
uatis, quemadmodum & nos modo diximus, nulla eſt controuerſia, at ſi in reliquis etiam, vbi tem
pus magnitudo & potentia requiritur, iam inter nos non conuenit. Cæterum, ſi dicant, morſum
hæmorrhi plura ſymptomata comitantur, & vos nihil in his obſeruatis, nos contra reſpondebi-
mus non in illis ſymptomatis, ſed in antegreſſa cauſa nos obſeruationem facere: ſymptomata ve-
ro ad antegreſſarum cauſarum cognitionem, in quibus obſeruationem ſtatuimus, exploramus:
cauſa nanque ignorata, & facultate curandi ex indicatione carentes, obſeruationem in antece-
dentibus cauſis præſtamus. obſeruamus autem non ſolum in cauſis, ſed etiam in loco vno: in ie-
coris itaque atque in lienis affectu quædam obſeruauimus. Si vero dixerint iſta ſingula vnum
ſymptoma comitari, dicemus nos, interdum non vnum, ſed plura: multa vero curioſe perſequi-
mur, non vt in ipſis obſeruationem conficiamus, ſed vt id, in quo fit obſeruatio, conſequamur, in
iecinoroſis affectum eſſe iecur, in quo obſeruatio ſtatuitur, & in alijs ad hunc modum. Cæterum
plerunque in prægreſſa cauſa fit obſeruatio: non enim in dentium ſtupore portulaca obſeruatur,
ſed in affectu ab acidis acerbis'ue creato. Igitur, cum ex fluctione aut vomitu aut ſecantis ſer- H
ræ ſtridore dentes obtorpuerunt, nihil in portulaca præſidij eſt. prius itaque cauſam rimati, ob
quam dentes ſtupor obſedit, deinde ſic ea vtamur. quæ in his vero accipiuntur, antegreſsis cauſis
minime aduerſantur. neque enim alia continentibus cauſis adhibentur. Hæc ſanè aduerſus obſer-
uationem in concurſibus facientes afferri poſſunt. Interrogandi præterea ſunt empirici, quo mo-
do adminiſtrandorum auxiliorum mēſura aut tempora ſint obſeruanda, aut quo modo ciborum
tempora & menſura.

Empiricorum hiſtoriam inanem eſſe. CAP. 14.

VErum enimuero ipſorum hiſtoriam inanem eſſe, neq; confici poſſe in pręſentia patefaciam.
Vtuntur ſanè Empirici hiſtoria eam ob cauſam. frequenter morbi quidam exoriuntur, ad
quos nullum auxilium ab ipſis obſeruatum eſt. vt igitur & hac in difficultate aliquibus remedijs
abundare poſsint, neq; fortuitum euentum expectent, hiſtoria vſi ſunt: neq; hac tantum de cauſa,
verum etiam vt breuior eſſet traditio: non poteſt enim nouus medicinæ diſcipulus omnibus ſym-
ptomatis obuiam fieri, atq; in omnibus obſeruationem facere. Nequis igitur omne vitæ curricu-
lum diſcendo conſumat, ſed aliquando & arte vtatur, iccirco ad medicādum vtilem hiſtoriam eſſe
aſſeruerunt. conficitur autem aut præſentium hiſtoria, vt illud carmen,

Ferro

" A Ferro homines cædunt,ignis late omnia vaſtat,
aut præteritorum, vt illud,
" Curetes pugnam ſimul, Aetoliq; ciebant:
ſed futurorum neutiquam:illud enim,
" Ille dies aderit,quo procidet Ilios alta.

non hiſtoria, ſed potius diuinatio dicenda eſt. Empirici præteritorum hiſtoria frequentius vſi ſunt:ſic enim eam definiunt.Hiſtoria eſt rerum ſæpius circa eadem probatarum narratio.Sed contra ipſos ita dicendum:Si omnia in hiſtoria narrata vera eſſe affirmant,aliquem profecto iudicem habere debuerunt,qui recte hiſtoriam inſtitutam eſſe indicaret:verum,cum non ita res habeat,aliquod dijudicandæ hiſtoriæ inſtrumentum reperiendum eſt,quo vera à falſis diſcreturi ſimus.etenim circa idem non ſolũ medici diſſident,immò & contraria opinantur. febricitantes enim adeo non nulli inedia macerabant,vt ne aquam quidem cōcederent: non nulli ab initio cremorem hordei propinabāt, non nulli ſummopere cauebant,ne vnquam hordeaceo victu laborans vteretur. Petronas autem & ſuillas carnes aſſatas exhibens & vinum nigrum meracius,ad vomitum compellebat,& frigidam ad laborantis arbitrium potui dabat. Apollonius vero atq; Dexippus Hip-
B pocratis auditores neq; aquam propinabant,nedum vinum: præparauerant enim ſcyphos quoſdam cereos numero duodecim,vt eſſent ſinguli heminæ ſexta pars,ex his duos tres'ue alternatim ægrotantibus dabant. Tanta igitur cum ſit inter medicos controuerſia, cur dijudicandæ hiſtoriæ inſtrumentum aliquod comparari nōn debuit? quare,cum ipſos fateri coegerimus neque inutile eſſe hiſtoriam admittere(ſic enim ſuperuacuam eſſe hiſtoriam declarabimus)percunctabimur experientia'ne, an ratione hiſtoriam iudicent. ratione quidem nequeunt, cum ipſam exterminent, & alioqui,quo percipiuntur hæc ſingula,eo & iudicantur.at experientia,quæ iuuant,deprehenſa fuiſſe prædicant:experientia igitur etiam iudicari neceſſe eſt.quemadmodum enim in alijs,ita & hoc loco res ſeſe habet. Quidam in hiſtoria niuem refrigerare tradidit,ſi de hiſtoria ſententia ferenda eſt,eodem inſtrumento vtendum eſt,quo ſcriptor ille rem hanc deprehendit. Rationalis ſanè medicus per cauſam dijudicare hiſtoriam poterit.quodam enim in hiſtoria ſcribēte hominem diſtenta vaſa & oppreſſa grauitate habentem,ſanguinis profluuium ſuperueniens ab inſtante noxa liberat,& grauitatem hanc examinat, num vera ſit,in cauſam ſymptomata inferentem reſpiciens,conſideransq;, num ſanguinis profuſio potens ſit cauſæ reſiſtere: inueniens ergo grauitatem diſtentionemq; à plenitudine prouenire,& ſanguinis effuſione plenitudinem inaniri, hiſto-
C riam veram eſſe cognouit,nullaq; re alia ad hanc dijudicationem indiguit: vbi vero cauſam nanciſci non poſſumus,hiſtoriæ iudicium experientiæ committimus. ſiquis enim hiſtoriæ tradidiſſe viſus fuerit portulacam dentium ſtuporem diſcutere,huic rei iudicandę experientiam adhibebit. Ad hunc itaq; modum empiricum neceſſe fuerit de hiſtoria per experientiam iudicium facere. q; ſi experientia hiſtoriam iudicat,efficitur,ſuperuacuam atq; inutilem eſſe hiſtoriam. Cęterum non nulli empiricorum dicunt,nos auctoritati ſcribentium fidem habentes hiſtoriam iudicamus: Nobis vero interrogantibus,quo modo ipſorum auctoritatem æſtimatis,cum ipſorum alij in alijs fallantur,& alios emendent? reſpondent,Cum ſcriptor aliquis non ob inanem gloriam, neque decretorum amore compulſus,neque altercandi ſtudio irritatus quicquam ſcribit, tunc vera ipſum ſcriptis mandare cenſemus.Hoc eorum dictum in primis facile refelli poteſt. contingit enim ob nullam ex antedictis cauſis,ſed proprio errore ductum ſcriptorem quempiam hiſtoriam condere:num igitur,quia neq; gloriæ cupiditate,neq; ſectæ ſuæ placitis fauens, neq; contradicendi gratia ſcripſit,propterea quidquid eius ſcriptis continetur, verum eſſe dicendum eſt? Secundo,cum hiſtoriæ auctorem ſapientem medicum eſſe autumant,à iudicanda hiſtoria diſcedentes virum ſapientem iudicant:ſed huiuſmodi iudicium ad philoſophos non ad medicos pertinet.Pręterea vn-
D de iudicium illud accipi poteſt,eum neq; gloriæ comparandæ,neque ſectæ ſuæ tuendæ, neque rixandi cauſa ſcribendi prouinciam ſuſcepiſſe? Vlterius dum conantur,quo agnoſcenda ſit ſcriptoris auctoritas,declarare,inſtrumento ab ipſiſmet repudiato vtuntur:dicentes enim eum non gloria,non concertandi cauſa ſcribere,cauſas exponunt,ob quas ſcriptori fides habenda ſit. Quare,ſi non ob aliud quicquam,ob id ſaltem cauſarum veſtigatio perutilis fuerit, noſq; etiam nihil plus quærimus,ſed quæque res propter quid facta ſit,curioſe explorandum eſſe contendimus. quod ſanè & ipſi in hiſtoria dijudicanda facere videntur.nos vero propter quid quodque ſit, veſtigare conſueuimus,atq; in totum cauſa ad rei naturam dijudicandam vtimur,empirici autem ad mores ſcribentis dignoſcendos:mores autem æſtimare non medicorum, ſed philoſophorum officium eſt. Amplius & hoc aiunt empirici,non opus eſſe hiſtoriam experientia iudicare,idq; ita probant: quemadmodum vos Cretam inſulam eſſe quibuſdam ſcribentibus, Cretam eſſe inſulam cognouiſtis,quamuis proprijs oculis ipſam nunquam aſpexiſtis,ita & nos multis de ijſdem eadem ſentientibus experientia ad hiſtoriam iudicandam non egemus,ſed multorum opinioni accedimus. Nos iſtorum rationi occurrimus iam dicentes: Cretam eſſe his veriſimilibus argumentis moti credidimus,quoniam inde huc aliquis, iterumq; hinc illuc nauigat, quoniamq; non nulli Crētenſes illic noſtri amici ſunt, ad quos etiam literas damus,& à quibus accipimus. præterea,quo-
niam

niam omnes homines de ipſa licet inimiciſsimi idem referunt. de medicinalibus autem rebus ni- E
hil ferè inter medicos conuenit:cum præſertim inter omnes homines exiguus ſit medicorum nu-
merus:neq; ſolum diſſentiunt,ſed & pugnantiſsima,vt paulo ante monſtrauimus,opinãtur. quo
circa aliquo inſtrumento opus eſt ad dijudicãdum medicinalem hiſtoriam. Cæterum,cum dicant
empirici,quæ comprehenduntur,aliqua ſenſu comprehendi,vt ruborem,alia per reminiſcẽtiam,
vt ea,quæ notis quibuſdam ac ſignis in memoriam reuocantur,per indicationem autem nihil di-
gnoſci,ac neutro ab ipſis probato modo.Cretam eſſe inſulam comprehendunt: nihil dubium eſt,
aut ipſos,Cretam eſſe inſulam,non comprehendiſſe,aut,ſi comprehenderunt, tertium quendam
alium comprehenſionis modum reperiri.hæc dixiſſe ad oſtendendum adeo ab ipſis concelebra-
tam hiſtoriam ſuperuacuam eſſe,abunde ſit.

Quòd nihil vtile ab hiſtoria Empiricorum haberi poſsit. CAP. 15.

CAeterum nullius iuuantis notitiam ex hiſtoria haberi poſſe non magno quis negocio proba
uerit.quandoquidem obſeruatio,vt ſuperius tradidi,non ſolum in ſymptomatum genere &
numero facienda eſt,ſed etiam in magnitudine & tempore & ordine:hęc autem deſcribi ſine pro-
poſitis nequeunt:manifeſte ſequitur hiſtoriam dari non poſſe:penes magnitudines autem & tem
pora,& ordines medendi conditionem differre probatum eſt. Verũ,per quę concluſimus in con- F
curſibus obſeruationem fieri non poſſe,per eadem efficitur neq; hiſtoriam poſſe cõdi. neq; enim
obſeruationem fieri non poſſe,poſſe vero non obſeruata deſcribi quiſpiam dixerit.

De tranſitu ad ſimile ſecundum Empiricos. CAP. 16.

DEinceps de tranſitu ad ſimile diſputandum eſt.indiguerunt autẽ tranſitu ad ſimile empirici
hac de cauſa.cum plurima & penè infinita eſſent,in quibus obſeruationes erant faciendę,&
opem ferentia eſſent quoq; infinita,ac nemo poſſet in omnibus aut plurimis aliqua notare,id fuit
in cauſa,vt hiſtoria tranſituq; ad ſimile egerent empirici :adhuc,quoniam rationales medici ipſis
obijcientes aiunt,nihil æque artifices,ac facilitatem in artibus copiamq; præſtare,diſcupiũt:at vos
vnum in vno obſeruantes infiniti in curationibus eritis,aut plura in eodẽ obſeruare coacti, nunq;
arte vtemini,ſed aliqua ſemper notabitis.Hanc ipſi obiectionem ita diluunt:Nos tranſitu ad ſimi
le vtemur,ex quo nobis facultas copiaq; ſuppetit. vertiginoſo.n. in humum procidente, ſangui-
neq; ob caſum effuſo,atq; ita morbo eo liberato,nos id notantes in altero venam ſecabimus. Sed
primum eos quiſpiam ſciſcitabitur,vnde ipſi certiores facti ſunt ex ſanguinis profuſione & non
ex ipſo caſu vertiginoſum fuiſſe ſanatum.Sed nõdum aduerſus eos quippiam afferre tempus eſt
prius, ꝗ,quot modis tranſitu ad ſimile vtantur,oſtendero.Dicũt itaq; ſe tranſitu ad ſimile vti,non G
nunq; ab auxilijs ad auxilia,non nunq; à locis ad locos,non nunq̃ à vitijs ad vitia:ab auxilijs quidẽ
ad auxilia,vt quando meſpilum vice cotonei torminoſis adhibent: à locis autẽ ad locos,vt quan-
do ea,quę in muſculoſis aut neruoſis membris obſeruarunt,talibus etiam applicuerunt,quemad-
modum,exempli cauſa,à femore ad humerum transferimus:à vitijs vero ad vitia ita tranſeunt, ve
luti cum remedia ad ſanguinis effluuium probata ad Hæmorrhi morſum accipimus. tot ſanè mo-
dis tranſitu ad ſimile vtuntur empirici.

Tranſitus ad ſimile Empiricorum impugnatio. CAP. 17.

VErum ipſos libenter interrogem primum de auxilijs,quo modo ipſis vtantur,num faculta-
tis aut qualitatum inhærentium ſimilitudinẽ attendentes. veluti cũ meſpilum pro cotoneo
aſſumunt,num aſtrictione ſimilia eſſe putantes accipiunt,an quia rotunda ambo, colore, tactuq;
ſimilia conſpiciunt? Si facultatẽ (aſtrictionem dico) attendentes ſe trãſitum facere aſſerent,ſe cau-
ſas adſtrictionis,per quas iuuantia proſunt,explorare fatebuntur,ſimul autem cum iuuantium fa
cultate & nocẽtium facultas addiſcitur.Quinetiam & plus quiddam eos perſcrutari oportet, non
ſolum,ꝙ meſpilum adſtringat:complura enim eadem vi prædita ſunt, quæ propterea non idem
pręſtant,vt ęris ſquamma adſtringens & membra repurgat:nam,ſi piper calefaciendo iuuare co- H
gnitum ſit,iam pro certo habetur,quod in præſentia nocet,frigiditate officere: Sin autem qualita-
tum ſimilitudinem ſpectãtes ſimilia ſe deligere profiteanẽ,vtrum dicemus,ſi omnes qualitates ſi-
miles ſint,ita ſimilitudo attenditur? at id prorſus eſſe nõ põt,vt aliquorum omnes qualitates ſimi-
les ſint:ſic.n.eadem eſſent,non ſimilia. Certum igitur eſt eos aliquarum qualitatum ſimilitudine
inſpecta trãſitum ſe facere dicturos.aut igitur plures(dicemus nos)aut totidẽ,aut pauciores qua-
litates ſpectantes trãſibitis:ſi pauciores,fermè omnia ſimilia fuerint:in aliquo enim omnia concor
dant:ꝙ ſi totidem aut plures,cur in ſanguinis effluuio(dicemus)quemadmodum porri coma vſi
eſtis,non item & allij & cępæ comam adhibuiſtis? hæc enim in plurimis ſimilia ſunt. & in pernio-
nibus pariter quare,quẽadmodum rapa,non item & raphano ei malo ſuccurritis? præterea & ſto-
macho imbecillis,quare abſinthio carentes,non & marrubij ſucco medemini? ferè enim hæ duæ
herbę non differunt.itẽ aqua ſuffuſis quam ob cauſam plerũq; vice raphani rapam non exhibent?
Atq; in vniuerſum conſiderãdum eſt aliquod obſeruatis ſimile contrarias tñ vires habere: ipſoſq;
percontari opus eſt,pp ſimilitudinem'ne ijſdem morbis hęc remedia conducant, ſimilitudo vero
ſit ſenſibus(vt ipſi reputant)iudicanda. hoc idẽ argumentũ aliquis in reliqua ipſorũ decreta con-
torquere poterit:nã protinus ipſis oſtendendũ eſt neq; à ſymptomatis ad ſymptomata, neq; ab af-

fectibus

A fectibus ad affectus eos tráſire poſſe.nunquid enim ſymptomatum ſimilitudinem in facultate attenditis? hoc vero negabunt,non enim facultatem ſymptomatum,ſed ſenſui manifeſtam ſimilitudinem explorãt.vtrum igitur plurium ſymptomatum,an totidem ſimilitudinem? at phlegmone & ſcirrhus in plurimis ſunt perſimiles,ſed nihilo minus fermè contrariam, nihilq; conſentientem curationem poſtulant.ſic etiam œdema,et ramex,ſtruma,et meliceris magna ſimilitudine inter ſe conueniunt,ſed medendi ratio maxime diſtat. præterea ex venæ fractura ſanguinem reijcientes omnia fermè ſymptomata illis quàm ſimillima habent,quę ſanguinem ob eroſionem aut apertionem ſpuentibus inſunt:non tamẽ iccirco eadem medicatio omnibus idonea eſt. Atq; ea ferè, quibus empiricorum ad ſimile tranſitus confutatur,perſecuti ſumus.

De tranſitu ad ſimile ſecundum rationales. CAP. 18.

NVnc vero declarandum ſupereſt,quo modo rationales tranſitum ad ſimile vſurpare valeãt, quod alij non ad ſimile tranſitum,ſed analogiſmum nominare conſueuerunt:nam ad ſimile tranſitum pertinere ad empiricos aſſerũt,modum autem illi proximum analogiſmum vocant, quem rationalibus familiarem eſſe teſtantur. Verum nos aduerſus noïa mutantes minime pugnamus,ſed rem ipſam proponemus,cui quiſq; ſuo iure nomen imponat. Itaq; ſymptomatum aliqua B cauſas,aliqua paſſos locos,aliqua facultates,aliqua ęgrotantes ipſos ſubſequi ſtatuimus.hęc rationalis omnia diſtinguit,noſcitq;,vbi obſeruandum ſit nec ne.q̃ alia vero adſint, aut abſint, non laborat,cum nihil ad medelam conferant.cumq; concurſus in aliquo inutili ſymptomate variare videatur,haud ſecius ijſdem vtetur,ac ſi penitus aſsimilis concurſus eſſet.At empiricus, quia confuſum ex omnibusq; aceruatũ concurſum obſeruat,facultate diſcernendi ſymptomata carens, quocunq; ex illis deficiente,abundante'ue, perinde atq; concurſu euariante,diuerſa quoq; curandi ratione vti debet,ignorans in nonnullis ſymptomatum,defectu affluxu'ue concurſum re vera permutari,vt in phlegmone,ſcirrho,œdemate,atq; ramice:in nõnullis autem minime.nam in ijs, qui à priore parte conuelluntur,& in ijs,qui à poſteriore, quos Græci emproſthotonicos, & opiſthotonicos vocant,differre quidem concurſus videtur,ſed,quoniam patientis ſymptoma eſt, nõ cauſæ,non loci,non facultatis,ideo non fit diuerſa curatio.id quoq; ignorat empiricus,non nunquam ſimilem eſſe concurſum,non tamen iccirco eadem curatiõe eſſe vtendum. Ecce enim totidem ſimiliaq; ſymptomata in ſanguinem reiectante ex fractura,ex apertione,& ex eroſione reperiantur,eſto etiam tuſsis in ſingulo iſtorum eadem,& proiecti ſanguinis copia ſit æqualis,aliaq; etiam ſint conſimilia,nihilo minus tamen differens curatio adhibebitur.Quãobrem rationalis medicus C vtilia ſymptomata ab inutilibus diſtinguens,ſæpius diſsimili apud multos apparente cõcurſu eadem medicamenta ſectatur,veluti quidam emproſthotonici,id eſt in priorem partem diſtenti, & opiſthotonici.i.in dorſum diſtenti,& tetanici,id eſt æqualiter in vtranque partem conuulſi,iſti diuerſum concurſum habere videntur.At rationalis intelligens ſanguinis (ſi ita forte euenerit) copiam in cauſa eſſe,muſculorumq; eſſe vitium,& eundem eſſe morbum(phlegmonẽ enim)eadem medendi via incedet.ſola enim prædicta ſymptomata notat,ſed patientis ſymptoma tanq; inutile repudiat.Nam in priorem,aut poſteriorem,aut æquabiliter in vtranq; partem conuelli patientis ſymptoma eſt,quod obſeruatum nihil in curando vtilitatis affert,quemadmodum neq; lachrymari.Contra non nunq; ſimili apparente concurſu,iſte vero penes diuerſam cauſam differenti curatione vtitur,vt in illis,qui ob eroſionem,aut fracturam cruenta ore mittebant:partiens enim ſymptomata rationalis,ad vtile indicantia reſpiciens,atq; vtilia tantũ ſymptomata deligens,auxilijſq; aduerſus ea pugnare valentibus vtens,plerunque diuerſo apparente concurſu,eodem ipſe modo curabit:aut contra,ſimili apparente,diuerſam curationem adhibebit. curatio nanq; remedia cauſis ſymptomata generantibus aduerſari valentia admouet. Rationalis itaq; vnũquodq; auxilium morbiferis cauſis aduerſarium comprehendit,& cui ſymptomati reſiſtere valeat, non ignorat eo, D q̃ concurſum,vt iam diximus,partitus eſt.At empiricus in confuſo aceruatoq; concurſu iuuantia obſeruans,quid cui reſiſtere aptum ſit, diſcernere nequit: id ignorans vero tranſitu ad ſimile vti non poteſt: ſecundum quid enim iuuans proſit,& ipſe ſe ignorare fatetur.

Quo modo rationalis vtilia ſymptomata ab inutilibus ſeparet,tranſitumq; ad ſimile faciat. CAP. 19.

CAeterum quo modo (dicet aliquis) vtilia ſymptomata à vanis diſtinguit rationalis? ad indicantia propoſita referendo, reſpondeas. cum enim quædam ſymptomata propoſitum vtile indicans manifeſtantia, quædam vero id non præſtantia cognouerit, vtilia ſane adnotat, alia dimittit: ex huiuſmodi vero vtilium ſymptomatum perceptione tranſitus ad ſimile facultas exoritur: quandoque autem non integram curationem,ſed aliquam eius particulam tranſponit. quemadmodum enim concurſus, ita & curandi rationem diſtinguit: atque in primis perſpicuum habet, quænam curationis auxilia ſymptomatis à cauſis illatis aduerſantur, quæ ſymptomatis à loco, facultate'ue productis.ſciens nanque hoc ſymptoma à cauſis enaſci, iſtud à locis, id vero à facultate, à cauſa præterea auxilij genus indicari, à loco vtendi modum, à facultate (vt ita nunc ſtatuam) menſuram, ſi quidem eadem cauſa ſit, & cauſam prodentia ſigna appareant, ſed neque locus idem ſit,neque facultas,idem vtiq; remedij genus accipietur, ſed vtendi ratio & menſura mutabitur:contra,ſi cauſa planè diuerſa fuerit,ſed locus & facultas ſint ijdem, non idem

auxilij

auxilij genus,ſed vtendi ratio & menſura eadẽ ſeruabitur. Poſtq̃ igitur rationalis medicus & concurſus & curationes metiri eſt idoneus,poteſt ſecundum concurſuum ſimilitudines aliquas curationis partes,prout ipſi videbitur,commutare.At Empiricus neq; cauſam,neq; cauſarum, aut loci,aut facultatis proditoria ſymptomata rimatus id neutiq; facere poterit.quocirca neq; tranſitum ad ſimile in curando rite vſurpauerit, quandoquidem,quo modo inter ſe concurſus ſint ſimiles, ignorat.ideo neq; medicationem partiri valet,neq; remedium præſenti ſymptomati occurrere potens adhibere.q̃ ſi id ſe poſſe facere affirmat,vt ſcilicet & cõcurſuum ſymptomata, & curationem partiatur,quid vnumquodq; prodeſt atq; officit dignoſcens,ſe abditarum cauſarum contemplatorem eſſe fatebitur.q̃ ſi hoc,& ab indicatione ſe remedia poſſe capere confirmabit. E

Summa dictorum contra Empiricos. CAP. 20.

QVamobrem,cum ea,quibus Empiricorum ſecta inſignitur,atque informatur, fruſtratoria ſint,atq; eſſe non poſsint,obſeruatio ſcilicet,hiſtoria,& ad ſimile tranſitus, obſeruationem quidem ratione carentem inutilem prorſus ac per ſe ſubſiſtere nequeuntẽ oſtendemus: inutilem,quia rationis vſus exigitur,quibus ſymptomatis curatio ſit adhibenda,declarantis. neq; in omnibus aut iam præteritis,aut ægrum in præſentia vexantibus obſeruationem faciendam autumant:id vero effici non poteſt,vt,plura cũ ſint,omnia prorſus adeſſe,quò idem concurſus emergat,reperiantur,genus inquam ſymptomatum,& numerum eundem,& magnitudinem,& ordinem,& temporis opportunitatem,& id genus alia. Hiſtoriam vero per hæc abundare probauimus,q̃ experientia,quæ ſcribit,dijudicat:impotentem vero eſſe: magnitudines enim ſymptomatum, atque tempora aſcribere nequit,ſine quibus proſperi medicamenti nulla eſt comprehenſio. Ad ſimile autem tranſitum eo argumento ſuſtulimus,q̃ ipſum neceſſario in ſalutarium,pernicioſarumq; facultatum inquiſitionem dirigere oporteat. F

Aduerſus methodicos diſputatio,& primum in quo diſſentiant,& in quo concordent ſectæ. CAP. 21.

CAeterum, poſtq̃ hactenus Empiricorũ decreta, veluti per ſummam, refutauimus, modo ſupereſt vltima acies cum methodicis depugnanda. Verum aduerſus eos pugnaturus omniũ ſectarum cões ſententias cõcedat, neceſſe eſt,quod autem illis cum cęteris controuerſum eſt,conuellat.Empirici igitur ab indicatione remedia ſumi non poſſe aduerſus methodicos aſtruere conabuntur:Nos vero ab indicatione remedia ſumi poſſe concedimus,ſed ab euidentibus indicationẽ enaſci non itidem ipſis condonabimus:adhuc illud methodicis aſſentimus,neque ab vno ſymptomate,neque à pluribus indicationem produci:rurſus vero illud negabimus, inutilia in totum eſſe ſymptomata:nobis enim ſymptomata plerunque ea ſignificare videntur, quæ ſalutare auxilium patefacere valeant, ſed ad docendam indicationem penitus ſuperuacua ſymptomata arbitramur.Huiuſmodi vero ſunt methodicorum inſtituta.cum eadem ſymptomata ſunt, affectus autẽ, quibus hæc inhæreant,differunt,non eadem medendi ratione vtendum eſt. exemplum de phrenitide afferunt,& ea,quæ ſub aſtricto,& ea,quę ſub fluxo genere collocatur.item,ſi ijdem ſint affectus,ſymptomata differant,eadem,inquiunt,curatione vtemur,vt in coſtarum cerebriq; phlegmone,ſi vtraq; ſub aſtrictionis genere vitia ſunt.Quandoquidem igitur eadem ſymptomata cum ſint,diſsidente tamen ratione in medendo vtimur,cumq; illa differunt, eodem nonnunq; modo curamus,ideo prorſus inutilia ad curandum ſymptomata eſſe aiebant.ſublatis enim affectibus ſimul & ſymptomata pereunt:poſitis & ipſa perdurant.hac de cauſa vtiles eſſe affectus aiunt, qui hæc exorientes producunt:euaneſcentes interimunt. at ſymptomata inepta, quæ erga affectus nulla vi prædita ſunt.q̃ ſi quicquam ſymptomata indicare dicant,vtile nihil, ſed potius noxium: quemadmodum febris refrigerationem indicat,aut medius fidius potionem dandam, vel vini cupiditas aut balnei,vinum exhibendum,et in balneum ducendum eſſe declarãt. quapropter, cum ſymptomata nihil, aut ſaltem nihil vtile, ſed potius detrimentoſum oſtendant, iccirco ſymptomata reijcimus,inquiunt,morbos autem,vtpote vtile indicare valentes,admittimus.Interrogant præterea huiuſmodi quaſdam ratiunculas, vt à iuuantium numero ſymptomata excludenda eſſe confirment.Si idem contraria non indicat,qui vero aſtrictione fluxuq; affligantur,contraria ope indigent,profecto afflictatio conferentium indicationem non generat. Sed in ipſos hæc ratio facile reflectitur,per quam neque morbus quicquam indicare probabitur in hunc ſanè modum: Si corpus frigore corruptioneq; aſtrictum diuerſa medicamẽta requirit, idem vero diuerſorum eſſe indicatiuum nequit,igitur aſtrictio conferens non oſtendit.Alia etiam via methodici interrogãt: Si differentia idem non indicant,febricitantes vero ac tuſsientes idem aliquando indicant,à febre igitur ac tuſsi conferentis non fit indicatio.At nos hanc etiam ipſorum rationem in ipſos ita retorquemus:Si bile aſtricti & laxati eadem remedia poſtulant,ac diuerſa idem non indicant, efficitur aſtrictionem ac fluxum conducibile non indicare. Hæc ferè ſunt,quæ à methodicis afferantur,vt inutilia ſymptomata demonſtrent. G H

Aduerſus methodicos ſymptomata vtilia eſſe probat. CAP. 22.

VErum enimuero à nobis primũ declarandum eſt,methodicos per ea,quæ faciunt, vtilia eſſe ſymptomata fateri:vſum vero,quem ſymptomata pręſtant,cum rationalem ſectam exponemus,exquiſite declarabimus.Methodicos itaque ſymptomata in curatione conducibilia putare

hinc

A hinc maxime patebit. Homines enim vtcunq; inſanientes tenebricoſo loco continendos eſſe autumant, ſiue ob effluxum, ſiue ob aſtrictionem inſaniant. lucem nanq; in inſaniam addere arbitrãtur. at veternoſos loco ſplendido detinendos, ſiue aſtrictione, ſiue fluxu laborent. tenebris enim veternum augeſcere putant. Quo modo igitur, ſi nihil ſymptomata indicãt, aſtrictione delirãtes in tenebris verſabũtur, tenebris aſtrictionẽ augentibus, aut contra fluxu veternoſi in luce fluxũ concitante remanebunt? in his enim mihi affectus negligere videntur, ſolaq́; ſymptomata intueri. Igitur qui inutilia fuerint ea, quæ tantam vim habent, vt propoſita iſta poſthabere, neq; tãtum poſthabere, ſed etiam contrarium, ac ipſa indicent, facere cogant? aſtrictio nanq;, vt laxetur, nunciat, iſti vero in tenebris deliros concludẽtes non laxant: quin è contrario aſtringunt. fluxu etiam cohibitionem indicante iſti ex fluxu veternoſos in lucem producunt, atq; ita fluxui incrementũ adijciunt. Ad hæc ſanè reſpondent methodici, nõ quia ſymptomata indicent, ideò ſe illa accipere, ſed quia cõtra indicẽt, illudq́; efficere, quod propoſitũ imperet, prohibeant. id. n. contra indicans appellãt, quod vtile q̃dem indicat, id vero fieri, quod affectus poſtulat, non permittit. At hęc nos ita refellimus: Si cõtra indicantia inutilia cẽſentur, facultas etiã à propoſito indicatũ plerunq; accipi non permittẽs, inutilis putanda erit. ſed facultatem nobis aliq̃d ad medelã conducibile ſugge-
B rentem, tametſi & ipſa contra indicet, contẽplari oportet. Quemadmodũ itaq; facultatem contra indicantem ex vſu eſſe ſtatuitis, vobis pariter & ſymptomata vtilia confiteri neceſſe eſt. præterea ridicule admodũ phreniticis tenebras cõferre aiunt. nã, ſi tenebræ aſtrictionẽ augent, aucta vero aſtrictio deliriũ maius facit, (creſcũt. n. ſymptomata minuũturq́; cũ affectibus) contra, q̃ oporteat, faciũt, quæ. n. affectũ, eadẽ & deliriũ exacerbãt. & de ſymptomatis ſermonẽ ſatis abũde fecimus.

Ab affectibus vtilis indicationem non ſumi. *CAP. 23.*

MOdo neq; affectus conferens indicare (vt opinantur methodici) ijſdem illis rationibus, quibus ipſi inutilia eſſe ſymptomata probare nitebantur, commonſtrare decreuimus. Ita nanque aſſerimus: ſi ijdem affectus ſint, cauſæ vero differant, non eandem curationem admittimus. Vrinæ nanque ſuppreſſio vnus quidam affectus eſt, verum ſi calculus ſit in cauſa, excindimus: ſi phlegmone, cataplaſmata illinimus: ſi veſicæ ſupra modum diſtentio, fiſtulam, quem cathetera nominant, imponimus, ſiue, vt inquit Eraſiſtratus, ægrum in genua ſtatuentes, atque aphronitro extremum vrinariæ fiſtulæ illinentes, & alia, quæ deinceps ſequuntur. Sin autem ab affectibus conducibilium indicationes fierent, vnus cum eſt affectus, eiuſdem quoque conducibilis eædem forent indicationes. non ſunt autem, neq; etiam diuerſi affectus idem indicauerint. At, vna cum
C eſt cauſa, licet affectus diſſideant, idem curandi genus admittimus. choleram nanq; & arquatum morbos diſſimiles eſſe vel ipſi confitentur, etenim aſtrictus hic, ille vero fluxilis morbus eſt, in vtroq; tamen fit inanitio. Quapropter, quoniam ſublatæ cauſæ affectus auferunt, poſitæ conſtituunt, ac præterea diuerſę cauſæ, quamuis ijdem ſint affectus, diuerſam, eędem, licet affectus euarient, eandem tamen curationem poſtulant, non iniuria nos & cauſas & affectus & paſſos locos exploramus. Poſſumus vero & hiſce rationibus idẽ comprobare, à diſcordibus ſcilicet cauſis eũdem affectum procreari, exempli cauſa, aſtrictum. ignis nanq; in corpus incidens ſuperficiem dẽſat, id pariter frigus efficit, nihilominus hunc, qui idem affectus eſt, differenter curamus propter cauſarum differentiam. illum enim, qui ab igne eſt, calidæ fomentis & cataplaſmatis cruſtas ſeparare valentibus ſanitati reſtituimus: eum vero, qui à frigore, calfactorijs, attrectationibus, frictionibus, & id genus alijs ſanare ſtudemus. Quòd ſi laxatorio vtrunq; curandi genere ſanari contẽdant, ita occurremus. Si idem eſt curandi genus, id ſi permutemus, nihil errabimus, vt ſi ab igne, ægrotantem ijſdem calefaciemus, & frigore affecto eadem cataplaſmata ſuperdabimus, & medicamina ad cruſtas facientia adhibebimus. ſed nequaquam iſta facimus: grauiter enim læderẽtur. haud igitur eandem eſſe curationem dicendum eſt. Amplius, eadem cauſa diuerſos morbos ge-
D nerat. plenitudo enim aliàs phlegmonen excitat, hęc vero aſtrictio eſt: interdum ſanguinem profundit, at ſanguinis profuſio fluxus vocatur, neque tamen ob id, licet morbi differant, eſt diuerſa curatio. ſiquidem in vtroque euacuatio ſanat, morbo contraria. quandoquidem non ab effectis, ſed ab efficientibus, quemadmodum & ipſi profitentur, indicationes accipiendæ ſunt. affectus vero cauſarum loco methodici habent, quòd ſymptomatum effectiui ſunt. ſed nõ qua cauſę ſunt, inquiunt, ſed qua communitates, vim habent indicandi, nihilq́; vetare idem & pro cauſa & pro communitate & pro alio quopiam accipi, vt malum guſtatile, olfactile, tactileq́; eſt. cumq́; ipſum dulce eſſe dicimus, non quatenus ſub tactum venit, dulce dicimus: haud ſecius affectus ab alijs enatos alia quædam producere, quid impedit? quando vero ipſos indicare, inquiunt, aſſerimus, non quatenus effectus, aut aliorum effectiui, ſed quatenus communitates ſunt, ipſos indicare cẽſemus. Quemadmodum igitur ſymptomata methodici, quoniam à diuerſis eadem, & ab ijſdem diuerſa proueniunt, nihil indicare commodi teſtantur, itidem & nos à diuerſis cauſis eoſdem, & ab ijſdem diuerſos gigni affectus intuentes, eos ad vtilium indicationem incommodos eſſe dicimus. neque enim vnum idem ſemper indicat, alioqui vrinæ ſuppreſſionem eadem ſemper via tolleremus. Vt igitur illi ruborem non indicare aiunt, ꝙ effecti ſpeciem ipſum reputent, ſic & nos affectus ad indicationem non nunq̃ cauſarum, non nunquàm effectorum inutiles eſſe

ſtatuimus. Quiſpiam vero ita illis obijciat: Quid ruborem ipſius alterationem indicare negatis, E
quandoquidem & cõmunitatem in ipſo ſpectatis? in pluribus enim differentibus cernitis: quid aliud vero eſt cõmunitas, q̃ res in pluribus eadem? igitur, ſi indicat, & pluribus communis eſt, cur nõ ab ipſo alijsq; id genus ſymptomatis euidẽter apparentibus indicationes accipitis, ſed potius ab affectibus, aſtrictione ſcilicet et fluxu, nequaq̃ euidẽtibus? Quòd ſi affectus, qua affectus eſt, indicat, maxime ridiculũ fuerit affectum ſenſu cõprehenſibilem inficiari. ſi fluxus itaq; & aſtrictio ſolæ cõmunitates forent, vero proximũ quis diceret, eas ſolas indicare dicens. verũ, cum & ſymptomata pluribus cõmunia reperiantur, quare & ab ipſis iuuantium indicatio nõ oritur? Sin autẽ reſpondeant, iccirco ſymptomata repudiamus, quia proximæ & neceſſariæ medentibus cõmunitates non ſunt, nam eoſdem affectus diuerſis ſymptomatis eodẽ modo curamus, & diuerſos affectus, etiamſi eadẽ ſymptomata fuerint, diuerſa tñ, vt ſupra declarauimus, ratione diſcutimus. His de cauſis & nos (dicemus) idem in affectibus euenire cernentes, quod vos in ſymptomatis obſeruaſtis, veluti incõmodos & ſuperuacaneos ipſos reijcimus. iſtud.n. probare, affectuum videlicet cõprehenſionẽ eſſe inutilem, abundans eſt & fruſtratorium. ad curationem.n. ſatis eſt cauſæ perceptio, loci vexati dignotio, & facultatis menſura. ſit'ne fluxus, an aſtrictio, ſuperuacuum puto cognoſcere, ſed huiuſmodi ratio poſterius agitabitur, cum de vſu affectuũ perceptionis diſſeretur. F

Quid morbus indicet, & quid artifices requirant. CAP. 24.

ILlud aũt aduerſus methodicos dicendũ eſt, Affectus, nõ quid agẽdũ ſit, ſed ſuam ipſorũ ſublationem deſtructionemq; indicare. quod ſane & quis votis expetere poſſit. id vero nec vulgus, neq; brutæ animantes ignorant, morbos ſublationem, ſanitatem conſeruationem indicare. Artifices ſanẽ huiuſmodi indicatione non egent, ſed illa ſcire exoptant, per quæ languores pelluntur, & ſanitas conſeruatur. propterea illis opus habent, quæ particulatim remedia indicant, quibus accerſitur ſanitas ac retinetur. Atqui per id artifices vulgo præcellunt, ꝙ ea percipiũt, quibus particulatim remedia pateſiunt. quandoquidem, ſi morbi ſua ipſorum remedia edocerent, laborantes ipſi, per quæ ad ſanitatem redirent, intelligerent. at iſtud ignorant, quid vero morbus indicet, certum habent, ſublationem ſcilicet. quare pellendi morbi cauſa medicos acciri iubent.

Non morbos, ſed cauſas medelam indicare. CAP. 25.

QVin & ex adhibitis auxilijs non morbos, ſed cauſas medelam indicare agnoſcendi facultas dabitur. auxilia nanq; non effectis, ſed facientibus aduerſantur, vt euacuatio multitudini contraria eſt, morbo vero nulli, vt phlegmonẽ aut febri. multitudine igitur euacuatione ſubtracta ſimul & genitus per eã morbus tollitur. Sed nõ propterea, ꝙ ſimul cum efficiente cauſa morbus recedit, auxilium morbo aduerſari dicendũ eſt. Poſſumus vero & ex ſymptomatum à multitudine atq; euacuatione orientiũ collatione, cui opponatur auxilium dignoſcere. ſiquidem multitudo redundantia grauat, euacuatio redũdantiã ſubducẽs grauitatẽ tollit. deinde multitudo cõceptacula diſtendit, euacuatio, vt ſubſidant, efficit, et collabatur. alia quoq; remedia cauſis ſemper reſiſtere inuenies, morbo vero minime. Amplius ex hoc quiſpiã didicerit, ſi neq; aſtrictio neq; fluxus auxiliũ aliquod, ſed potius affectũ quendã indicent, & aſtrictioni contrarius fluxus eſt, nõ inanitionẽ, ſed fluxũ indicabit aſtrictio, & fluxus aſtrictionẽ. quod igitur admittimus non idem morbo indicatur. at lædentes cauſæ ſibi cõtraria demonſtrant, quodq; ab ipſis indicat, admittimus. quocirca nõ morbi, ſed cauſæ, quod cõducit, aperiũt. itaq; nõ prorſus incõmoda eſſe ſymptomata, neq; à morbis conducibile, ſed à cauſis indicari ſatis ample dilucideq; oſtenſum eſt. G

An communitates methodicorum ſint euidentes atq; indicent. CAP. 26.

DEinceps conſiderandum ſupereſt, cõmunitates, quas ſupponunt methodici, euidentes ſint nec ne, atq; vtrum à cõmunitatibus indicationes accipi poſſint. Medicam igitur facultatem iuxta ipſorum ſententiam definiemus, euidentiũ cõmunitatum cognitionẽ eſſe. euidens aũt, nõ quod ſenſu percipitur, appellant, ſiquidem nulla diſpoſitio ſenſu cõprehenditur, ſed euidens illi nominant, quod per ſe ipſum, licet ſenſui nõ ſubiaceat, cõprehẽdi poſſit. nam ferè manifeſtum illi euidens vocant. Quapropter contradicens illud quoq; oſtendat, oportet, eos neq; grecis nominibus ſcire vti. Cæterum ne dictiones vitio dare videamur, ipſis concedẽtes euidẽs vt lubet accipere, communitates non ex ſe comprehenſiles eſſe declaremus, in primiſq; eorum ſectæ principem Theſſalum, cõmunitatũ, vt non ex ſe perceptilium, ſigna tradentem adducamus. in laborante.n. aſtrictio, inqt, ex corpore egre diſſabili agnoſcitur, pariter & fluxus non nullas notas exponit. ſed forte reſponderint: aduerſus hominem, nõ aduerſus ſectam noſtram obijcitis. Theſſalum itaq; dimittẽtes ad propoſitũ oſtẽdendũ reuertemur. Primũ igitur cõmune quoddã argumẽtũ in vtraq; affectione ſumemus, ipſas neq; euidentes neq; ex ſe perceptiles eſſe declarans. deinde ſeparatim ipſarũ ſingulã neutiq; ex ſe cõprehendi poſſe cõfirmabo. Fatentur itaq; & ipſi nõ omnem corporis denſitatem, aut excretionis ſuppreſſionẽ aſtrictionem eſſe: nam ruſtici concretione laborant, non tamen aſtrictione. neq; omnis ſoliti excrementi cohibitio aſtrictio eſt: nam & muliebre purgamentũ cum ab prægnatione ſupprimitur, ſoliti ſanẽ excrementi retentio eſt, neq; tñ ob id aſtrictio vocanda. item non omnis corporis laxitas & excretio fluxus eſt: pueri nanq; & mulierculæ viriq; non nulli ſub vmbra victu molliore vſi, natura ſunt rariores, & quædã inutilis materiæ expulſio

A pulſio fluxus non eſt.prȩterea,quorum per alui deiectionem,aut lotium,aut ſudorem,aut ſanguinis profluuium iudicatio fit,neq; ipſos fluxu laborare dixerint, alioqui ſupprimenda eſſet excretio. Qm̃ ergo nõ omnis denſitas & retentio aſtrictio eſt, neq; omnis raritas aut excretio fluxus, clariſſime conſtat ſola ipſa ſymptomata reſpicientem,fluxum aut aſtrictionem deprehendere nõ poſſe,ſed ex alijs quoq; dijudicandi ſunt. quemadmodum enim & alia ſymptomata,naturalia'ne ſint,an præter naturam,non ex ſe ipſis ſed ex alijs percipiũtur,ad eum ſanè modum & aſtrictio & fluxus dignoſcendi ſunt.per hæc autem huiuſmodi ſentẽtia manifeſtabitur.naturalia ſymptomata & præter naturam magna ſimilitudine inter ſe conueniunt,eadem nanq; his naturalia,illis prȩter naturam ſunt,vt ater color præter naturam ſimilis eſt atro colori, qui naturalis ſit,nobis quidem præter naturam,ſed Indorum genti naturalis. Figuræ quoq; non naturales naturalibus ſunt perſimiles,nõ nulli nanq; magis, quàm alij, extortos habent artus.acuminatȩ nares & oculi caui quibuſdã mortifera ſigna ſunt,alijs vero hæc eadem cõgenita.Motus vero ac eius carentia ſi voluntatis imperiũ ſequentur,naturales dicito:ſi inuoluntarie in corpore fiant,præter naturam.Per hæc manifeſtum eſt eadem tantum ſymptomata attendentes non poſſe ingenitum ab extraneo dignoſcere,ſed in non nullis agentem cauſam explorare opus eſt, quemadmodum de motu,vtrũ
B voluntarie,an inuoluntarie prodeat:ſic etiam de colore. cum enim color ab humoribus oriatur, & ex colore ſanguis appareat,conſiderandum eſt, num ſanguis naturaliter affectus ſit,id vero ex vſu cognoueris:cum enim reliquum vſum ſanguis minime impeditum præbet,neq; grauat,neq; diſtendit,natiuum eſſe colorem dixeris. Verum figura num ſalubriter & ſecundum naturam ſeſe habeat, ex membri ipſius vtilitate percipies,vt in extortos artus habentibus. Non nulla ſanè & ex loco,in quo fiunt,an naturaliter habeant,dignoſcitur.Denſitas & raritas iſtius generis ſunt,vt non nullis ingenitæ,alijs præter eorum naturam ſint.nam ſenum denſitas ipſis quidem ingenita eſt,ſed pueris extranea:contra pueris raritas naturalis eſt,ſenibus autem violenta.non nullis prȩ-
* terea ex vitæ ratione ſpiſſeſcit cutis,vt ruſticis,ob cœli ſtatum,aut curas vrgentes:alijs,qui nihilominus naturaliter habent.quocirca fieri nequit,vt ſolam corporum denſitatem, fluxumq; ſpectãtes eorum affectiones comprehendere poſſimus.Oportet igitur in aliud quippiam hæc referentes ita,ſecundum naturam'ne ſint,an vitioſa, dijudicare.ipſi enim ita dicere ſolent: moderatione exceſſuq; naturalia accidentia ab extraneis diſtinguimus.quando enim corpus moderate dẽſum rarumq; fuerit,recte valet animal:cum vero iſtorum alterutrum increſcens modum ſuperat, morbo vexari neceſſe eſt. Aduerſus quæ ita reſpondendum eſt, Moderatum modoq; carens pro va-
C rijs affectionibus variare.ꝙ ſi ab exceſſu vitia iudicentur,non ex ſe comprehenſibilia eſſe conſtabit.Deinde ſic etiam eorum ratio confutatur:Moderatum atq; immodicum non eſt euidens, ſed ab effectis agnoſcitur:ſi iuuat,moderatum eſt:ſi nocet, immodicum.qui fiat autem, vt moderatũ atq; immodicum,non euidens ſit,ab ipſo vero comprehenſa ſint euidentia? Verum, ſi et ex facultate moderatum immodicumq; cẽſetur,neq; ſic tñ immodicum perſpicuum fuerit.facultas enim conſpicua non eſt.immodico aũt non euidente,iam proculdubio neq; cõmunitates apparebunt, quandoquidem & ipſæ immodica quædam ſint. Amplius in iſtos dicendum eſt:Nihil ſecundum naturam aut præter naturam exiſtens,quod ſecundum naturam,aut præter naturã ſit, eſt euidẽs. dolor nanq; & id genus alia præter naturam euidentia quidem ſunt:at medici,non quæ ſint, ſed ꝙ præter naturam ſint,cognoſcere volũt.ſiquidem acutus naſus & caui oculi cunctis hominibus perſpicue apparent,ſecundum naturam vero,an præter naturam ſint, ſolis id medicis patet. hoc enim vulgo medici præſtant,ꝙ ex euidentibus occultum quiddam eliciunt, quod vulgo negatũ eſt. Amplius: Quod præter naturam eſt,euidens non eſt,quare communitates, cum præter naturam ſint,euidẽtes non erũt.Illud etiam cõſiderandũ eſt,num quiſpiam vnq̃ medicum accerſierit, quia ſpiſſitate raritate've immodica vexatus ſit.ꝙ ſi nemo vnq; cõmunitates ſenſu percepit, quo
D modo rationi fuerit conſentaneum eas eſſe euidẽtes aſſerere? cõmunitatibus itaq; nõ apparentibus,quare ipſi artem euidentium communitatum notitiam eſſe definiunt?

Quòd aſtrictio Methodicorum non ſit euidens. CAP. 27.

AT vero in præſentia ſeparatim cõtra ambas affectiones diſputabimus:atq; in primis de aſtrictione loquemur. Hanc igitur denſitatem,& neceſſariorum excrementorum ſuppreſſionẽ eſſe decernunt. Cæterum,quæ ſupprimuntur,aut noxia ſunt,aut vtilia,aut neutra.ſi ſint vtilia, ea excernere abſurdum eſt:ſi neutra,conſtat iam neq; morbum eſſe. Dicendum igitur ſupereſt, cum retenta nocent,adſtrictionem eſſe:quæ lȩdunt vero, cauſæ ſunt.inde fit,vt ex cauſarum anticipata notitia aſtrictio comprehendatur.nam, vt aſtrictionem adeſſe cognoſcamus,ſuppreſſa nocere præſciendum eſt,ſed cum nocentium notitia ſimul & cauſarum concurrit agnitio.quin immo nocentium cognitio cauſarum eſt comprehenſio,itemq; ipſa nocentia,quæ vtiq; cauſæ ſunt, non ex ſe ipſis in notitiam veniunt.quare non ſolum aſtrictio ipſa non eſt euidens,ſed neq; illa etiam, ex quibus aſtrictio dignoſcitur.

Fluxum Methodicorum non eſſe per ſe notum. CAP. 28.

FLuxum autem definientes,corporis immodicam rarefactionem, & eorum, quæ manere debuerant,excretionem eſſe teſtantur.at immodicam rarefactionẽ non ex ſe poſſe cõprehendi

declaratum eſt.quæ excernuntur autem, retineri debeant nec'ne, vnde percipiunt? non enim ex E
ſe ipſis perceptilia ſunt.Atque ſic efficitur neq; fluxum,quantum in ſe eſt,comprehendi poſſe,ſi-
quidem, vt fluxum dignoſcamus,ante familiare cõueniensq́ʒ ſciamus, oportet : familiare autem
ex vſu percipitur,vſus ex multis ſucceſſibus,hi tandem ex ſeipſis. Quamobrem non ex ſe com-
prehenſus fluxus quo modo recte euidens dici poſſit? quodq́ʒ rationales cognitu obſcuriſſimum
eſſe affirmant,id ferè methodici(ſi dijs placet)clarum patensq́ʒ eſſe contendunt. quandoquidem
ab his vocatus fluxus ab appellata apud priſcos colliquatione, niſi nomine, nõ differat.Colliqua
tionem vero atqʒ excretionẽ difficulter adeo priſci illi diſtingui poſſe cenſebant, vt Eraſiſtratus
palàm difficillimũ id eſſe iudiciũ fateatur: atqʒ hæc verba pronunciat:Sanè perdifficile eſt excre- »
tionem colliquationemq́ʒ diſcernere.ſed Hippocrates laboranti,ægre,aut leuiter ferẽti,iudicium »
committit,hæcinquiens,Si qualia purganda ſunt,purgentur,iuuat,& leuiter ferũt. Quapropter, »
cum duo veteres medici inter ſe de principatu certantes hac in opinione conſentiant,excretionẽ
videlicet ab eliquatione vix poſſe diſtingui, ex ipſisq́ʒ vnus neq; ſignũ vllum excretionis poſue-
rit,ſed ſolam rei difficultatem oſtenderit,alter ad regulam fermè imperceptilem iudicium trãſtu-
lerit,quo modo id methodici perſpicuum euidensq́ʒ putabunt? Præterea qua ſe ratione fluxum
in his,quorum corpora ob inſenſilem perſpirationem diſſipantur,percipere dicent? non enim ex F
corporis macie id aſſequi valent. ſiquidem non ſolum profluuio inanita corpora, verum etiam
ſuppreſſis mẽſibus adſtricta tabeſcant.tumefactio etenim nõ adſtrictione ſolum illis retẽtis,quæ
excerni debuerant,ſed etiam fluxu fuſis humoribus,& corpora diſtendentibus efficitur. non idẽ
autem eſſe corporis maciem ſenſilem,& fluxum,hoc ſanè modo patere poterit : ſi macies ſenſilis
eſt, maciei vero contraria eſt tumefactio,atq; vnum vni tãtum aduerſatur, fluxui nõ tumefactio,
ſed adſtrictio cõtraria fuerit.at,ſi adſtrictionem tumefactionem q́ʒ idem eſſe affirment,ipſos defi-
nitionum contrarietatem indicare opus eſt.aiunt.n.adſtrictionem , inculcationem, arctationẽq́ʒ
corporum eſſe.eſt igitur arctatio cõculcatioq́ʒ corporum,adſtrictio:at tumefactio eorũdem fuſio
atqʒ diſtentio.diſtenduntur aũt multitudine aut fuſione corpora.conſtat igitur,q̃ diuerſæ ſint tu-
mefactio atq; adſtrictio.Si fatẽtur aũt maciem à fluxu diſtare,& tumefactionem ab adſtrictione,
morborum communia non ex his deprehendi fatentur,a ffectionumq́ʒ notitiam ab alijs nõ ex ſe
ipſis emergere:cum ex macie tumoreq́ʒ,quæ ab affectionibus differunt,oriatur.

Falſa quorundam opinio de modo dignoſcendi fluxum impugnatur. C A P. 29.

NOn nulli dicunt in hiſce corporibus,quæ inſenſili perſpiratione diſſoluuntur,fluxum ea cõ
iectura dignoſci,quòd mollia ſint corpora fragilia atq; effœminata. Quorum opinio ita re- G
futanda eſt:Si corpora durata fuerint,& circuntenta,fluxum adeſſe negabunt,quem tamen ipſos
fateri neceſſe eſt.nam,ſi tales forte ægroti fuerint,quales narrauit Hippocrates,per ſummam indi
gentiam ad hoc deducti,vt dura ſit cutis & circuntenta,aliaq́ʒ adſint, qualia his,qui diſcutiuntur,
diſſipanturq́ʒ,euenire ſolent,vtemur'ne victus ratione diſſipatis corporibus conueniẽte? id vtiq;
cõcedant , neceſſe eſt. quo modo igitur ex raritate fluxus percipitur? nam tentione duritiaq́ʒ prę-
ſente nihiloſecius effluuium aderit.

Quòd communia nihil indicent, etiam ſi euidentia ſunt. C A P. 30.

DEinceps vero demonſtrare quiſpiam poterit communitates , etiam ſi euidẽtes ſint, nihil tñ
vtile demonſtrare.idq́ʒ ita ſanè probauerit,diuerſa eſſe dicẽs,ipſa cõmunia indicare ; aut in-
dicare valentia ex cõmunibus deprehendi.Methodici ſanè ipſa cõmunia indicare affirmant:nos
vero cõmunium notitiam ad ea percipienda,quæ particulatim indicare valent, conducere aſſeri-
mus:atqʒ præcepta,quodam modo communia cum ſint, particularium cognitionem oſtendunt.
in eo nanqʒ præcepto,Spontinæ laſſitudines morbos nunciant,relationem particularis ſpontinæ »
laſſitudinis ad multitudinem comprehendimus . illam enim dictionem/morbos/prout præſens
ſenſus exigit,in hanc/multitudinem/ſcilicet conuertere opus eſt: Vniuerſi igitur cognitio parti- H
cularis vtile indicare valentis notitiam ſubminiſtrat.

Quid artis præcepta declarent. C A P. 31.

NE putet autem quiſpiam nos eius eſſe ſententiæ,vt ex præceptis palàm vtilium demonſtra-
tiua percipiantur.neq; enim ex præceptis occulta prodũtur,quorũ vſu ad curationem,tanq̃
indicantiũ,indigemus,ſed occultorũ ad euidentia relationẽ manifeſtant.ita vero diligentius prę-
ceptorũ vſum ex hoc ipſo diſcemus,laſſitudines temere oriẽtes nunciant morbos,talẽ inſtituẽtes
rationẽ:laſſitudinẽ igitur temere euenientẽ manifeſtã eſſe vel rudes etiã homines ſciunt , per hu-
iuſmodi aũt laſſitudinẽ humoris copiam ſignificari imperitos quidẽ latet:abditũ.n.eſt,ſed noue-
runt artẽ callentes,ſpontinæ laſſitudinis cũ plenitudine cohærentiã intelligentes:ab ipſius nanq;
ſpontinæ laſſitudinis cum plenitudine cognatione permotus præcepti illius conditor,plenitudi-
nisq́ʒ effectum eſſe ſpontinã laſſitudinẽ cognoſcẽs,ipſum literis cõmendauit. cauſarum.n.dupli-
cem cõmuniſſimam differentiã cũ ſciret,ipſarũ aliquas videlicet in noſtro corpore contineri , ali-
quas exterius accedere,neceſſariũ putauit,cum aliqua externa cauſa deſit,nos lædi aliter minime
poſſe,niſi inteſtina aliqua cauſa deliteſcat.Qm̃ vero,quæ in corpore ſunt grauãtia,materiæ copia
grauant, mediocris.n.materia neq; grauat,neqʒ vllo pacto diuexat,in vnã ratiocinationẽ hæc oĩa

redigens

A redigens huiuſmodi præceptum cõſtituit, Laſſitudines ſpontinę nunciant morbos. quibus enim rationibus impulſus præcepti huius auctor ipſum tradidit, iiſdem etiam motum præcepti vtilitatem indicare opus eſt. Hoc igitur cõmune præceptum illud ſignificat, ꝙ vbi ſpõtina laſſitudo eſt, ibi prorſus eſt multitudo, nõ tamen iccirco ex pręcepto quiſpiam multitudinem, ſed laſſitudinis, multitudinisq́ꝫ cohęrentiã, & ex cohęrentia multitudinẽ cognouit. quodam mõ igitur etiam ex laſſitudine multitudinem percepit. quòd autem ita perceperit, præceptum fuit in cauſa, & aliorũ ſanè præceptorum eundem vſum conſiderantes inueniemus. ad hunc itaq; modum vniuerſalẽ & veluti communem comprehenſionem ex vſu eſſe arbitramur.

Communia quid indicent apud Methodicos, & eorum confutatio. CAP. 32.

CÆterum methodici ab ipſis communibus vtilia indicari autumant: ſtrictam naq; affectionẽ laxamenti neceſſitatem indicare aiunt, fluentem vero ſuppreſſoriam curationem requirere, atque alia communia euidenter diuerſa indicare contendunt, de quibus dicetur poſterius. Verum communia non indicare per hæc nos confirmabimus: Quibus ſublatis ægri ſaneſcunt, ab auxilijs iſta delentur, ab his vero vtilium indicatio ſumitur, quæ ab auxilijs præcipue deſtruuntur. at particulares cauſas, aut morbos ſaltẽ remedia principaliter deſtruunt. particulares igitur cauſæ B aut morbi ſaltem, non autem cõmunitates, quatenus cõmunitates ſunt, vtile indicabunt. quòd ſi communia vtile indicent, adhibitaq́ꝫ auxilia indicantia deſtruunt, à particularibus auxilijs communia deſtruentur. cõmuni autem deleto omnes eo tempore ſub eo communi ęgrotantes ſaneſcẽt, nulla penitus re in ipſis ſublata. quamobrem, ſi, quod indicat, id deſtruitur, communia vero indicãt, iam ſatis conſtat, deſtructum iri cõmunia. Hanc rationem ita methodici diluunt: Nos, inquiunt, cõmunitatem eandem & vnam aſſerimus, non quòd vnum quoddam ſit corpus ipſum ſibi ipſi cõtinuum, ſiquis in pluribus contemplatur, ſed quatenus eadem ſpecies eſt. nam, quemadmodum & humanitas cõmunitas quædam eſſe dicitur, non autem corpus quoddam vnum, ſiquis in omnes homines reſpiciat, ſed quædam in pluribus ſimilitudo, itidem & de communitate ſentiendum eſſe dicunt. quemadmodum igitur ſublato aliquo homine non ſimul aufertur, quam in omnibus cernimus, humanitas, ſed vnius cuiuſdam planè humanitas, ita & ſingulari cõmunitate ſublata, non ea, quæ in omnibus reperitur, ſed ſingularis tantum cõmunitas deletur. Iſtis autem ita reſpondendum fuerit: Si cõmunitates, quatenus cõmunitates ſunt, vtile indicant, & humanitas, cõmunitas cum ſit, vtile indicabit. at nihil humanitas indicat: quare neq́ꝫ alia quæpiam cõmunitas vtilitatis indicatiua fuerit. præterea. ſi quidem communitas in pluribus identitas eſt, C & communitates, quatenus communitates ſunt, indicant, anxietas & rubor in pluribus affectibus conſiderati aliquid vtiq́ꝫ commodi indicarent. ſed nihil indicant: neq; reliquæ igitur communitates indicandi naturam habent. Ab illis etiam id ſciſcitari conuenit, communitates affectus ſint necne. ſi ſint affectus, quo modo nullus adhuc earum ſenſum habuit? ſed febrem phlegmonen, grauitatem, diſtentionemq́ꝫ homines percipiũt, medicosq́ꝫ harum cauſa accerſunt, aſtrictionem autem fluoremq́ꝫ nullus vnquam percepit. neq́ꝫ me hercule quiſpiam vnquam medicum acerſiuit, ꝙ immodica aſtrictione aut raritate vexaretur. Quòd ſi affectus non ſunt, quo modo ab affectibus indicationes fieri teſtantur, quandoquidem aſtrictio fluorq́ꝫ affectus non ſunt? Illud amplius adijciendum eſt, ſi communitates profecto indicatiuæ forent, omnium maxime communitatum communitas indicaret: aſtrictionis enim fluxusq́ꝫ ſimilitudo quædã eſt, quatenus vtraq; communitas eſt: hæc autem nihil indicat: igitur neq; etiam reliquæ. non ſolum autem duas communitates, ſed plures etiam ſtatuunt, aliasq́ꝫ in victus ratione, alias in manuum effectione collocant: in victus quidem ratione aſtrictum & fluens, adiunctamq́ꝫ magnitudinem, morbi tempora quatuor, initium, crementum, ſummum impetum, & decrementum, celeritatem & longinquitatem, acceſſionem & intermiſſionem: in manuum vero effectione, quod à natura alienum eſt, po- D nebant, loco, tempore, & pluribus alijs. neque enim in præſentia omnia propoſita ad manuum actiones pertinentia diligentius exequi mens eſt. ſatis enim modo fuerit propoſita in ratione victus ab ipſis poſita explicare.

Cur Methodici communitates inuenerunt. CAP. 33.

PRædictas nanq; cõitates, quid in ſingulis rebus ſequerentur, nõ habentes, introduxerũt. qm̃ enim ex eorum dictis efficiebatur, vt in omni fluore, quolibet ſuppreſſorio remedio vtendũ eſſet, cõtra quolibet, in omni aſtrictione, laxante, cũ nihil, quod auxiliorum differentias indicaret, reperirent, antedictas cõitates innouarunt, vt iuxta ipſarum diuerſitatem diuerſa curatio reperiretur. itaq; remediorum differentiam ab cõmunitatibus demonſtrari cõtendunt, ſiquidem penes aliquarum ex his collectionem varians curatio reperitur.

A communitatum magnitudine remediorum magnitudinem non indicari. CAP. 34.

VErum enimuero nihil eorum, quæ dicta ſunt, remedia poſſe indicare monſtrabimus, & primum ꝙ cõmunitatum magnitudo remediorũ magnitudinẽ non indicet, ex his aliquis diſcere poterit: in curãdis morbis nõ ſimpliciter auxiliorũ magnitudinẽ egemus, (oĩa. n. auxilia cũ magnitudine quadã ſunt) ſed huiuſmodi certa magnitudine. at cõmunitatũ magnitudo non hãc huiuſce auxilij magnitudinẽ, ſed ſimpliciter magnitudinẽ indicabit: opus eſt autem, vt diximus,

non ſimpliciter auxiliorum magnitudinem,ſed quãtam quãdam magnitudinem accipere. nam, E
ſi abſolute magnitudinem accipiamus,cum remedia omnia cũ magnitudine intelligãtur, omnia
vtiq; remedia abſq; vllo diſcrimine accipientur,quod à ratione alieniſſimum eſt. At ſi cõmunita-
tum magnitudine auxilij magnitudinem ſimpliciter indicante ipſi hanc quampiam magnitudi-
nem accipiant,non id,quod propoſitum indicat,aſſument. propoſitum nanq; magnitudinem in
vniuerſum indicat,ipſi vero hanc certam magnitudinem accipiunt.Reſpondebunt forte, ꝙ non
quatenus particularis eſt magnitudo,ſed quatenus communitas eſt,adhibetur.idem autem et cõ-
mune eſſe & particulare contingit.Id vero nos ita refellimus:Si cõmunitas indicat,&,quod indi-
cat,non particulare eſt,diſcrimine carere debet,qm̃ magnitudo omni auxilio ineſt: hanc eandem
autem rationem & ad alias communitates transferre oportet.

Quòd morbi tempora non indicent Vtile. CAP. 35.

DEinceps neq; morbi tempora vtile indicare declarabimus,ſed ante, quàm hunc ſermonem
aggrediamur,aliqua de temporum differentia tractanda ſunt.Duæ igitur temporum diffe-
rentię apud medicos celebrantur:aliqua enim morborum,aliqua auxiliorum tempora dicuntur,
atq; hinc iam manifeſta curatio fiet,cauſarum autem motiones morbi tempora eſſe dicũt. motio-
nis aũt differentiæ quatuor ſunt,initium,crementum,ſummum,& declinatio.hæc eadem ſunt & F
temporum nomina.auxiliorum planè tẽpora ea,quæ ad ipſorum adhibitionẽ idonea ſunt,prædi-
cant.ea ſunt autem idonea,quando remedium poſtulantia adſunt, prohibens vero nullum.

Tempora morbi & auxiliorum eadem eſſe ſecundum methodicos. CAP. 36.

PLeriq; aũt auxiliorum morborumq; tempora non re ipſa,ſed cogitatione tm̃ differre credide
runt:aiunt.n.auxilij morbiq; tẽpus ſimul incidere. nam in quodã tempore cum ſit morbus,
auxilio tempus idoneum reperitur,ſed idem,inquiunt,ad diuerſa relatum differenter nuncupari
contingit.quemadmodum.n.aſcenſus atq; deſcenſus,vna eademq; via cum ſit, ſecundum aſcen-
dentium deſcendentiumq; rationẽ non nunq; aſcenſus,aliàs deſcenſus appellaẽ,ad hunc ſanè mo
dum et in temporibus habet:vnum.n.atq; idem eſt morbi auxilijq; tempus.aliàs.n.ad cauſæ mo-
tionẽ referens morbi,aliàs ad applicãdi auxilij occaſionẽ reſpiciens,auxilij tp̃s nominabit, eueni-
req; affirmãt,vt vtraq; tẽpora ſimul ſint,neq; auxilij tẽpus abſq; morbi tẽpore poſſe deprehendi.

Alia eſſe probat Galenus. CAP. 37.

COntra quas rationes ita pugnandũ eſt:Si eadẽ auxiliorum morborumq; tẽpora forent, neq;
re ipſa diſtarent,quocunq; morbi tẽpore & auxilij adeſſe tẽpus oporteret. at non quocunq;
morbi tempore auxilia adhibemus,Incipientibus.n.(inquit Hippocrates)morbis,ſiquid videtur G
mouẽdum,moue,in morborum impetu quietẽ agere melius eſt.nõ igitur eadem morborum au- »
xiliorumq; tẽpora ſunt.plerũq; etiam remedia, vt purgationem, & ſanguinis miſſionem adhibe
mus,cũ morbus qdẽ nõ adeſt,ſed futurus timeatur.vt, exempli cauſa,chirurgi in his,qbus ramex
exectus eſt,facere conſueuerunt,cũ eos valde humorum plenos vident,venam ſoluunt.hortatur
etiã Hippocrates, vt exquiſite bonus habitus nõ tarde ſoluaẽ,ſolutio aũt per remedia fit.Quòd ſi
in morborum impetu auxiliorũ tẽpora nõ adſunt,& adhuc non præſentibus morbis auxiliorum
tẽpora ſunt,iam patet nõ ſola cogitatione,ſed re ipſa etiã huiuſmodi tẽpora differre. Vno p̃terea
morbi tẽpore plura quis auxiliorũ tẽpora accipit.age.n.in morbi decremento clyſteriũ, inũctio,
cataplaſma,cibusq; adhibetur,& iſtorum cuiuſq; proprium tempus eſt,in pluribus aũt morbi tẽ-
poribus idem non nunq; auxilium fertur.initio nanq; morbi atq; incremẽto ſanguis mittitur, ex
his iam efficitur re ipſa quandam eſſe iſtorum temporum differentiam. Vltra dicta etiã illud ſciẽ
dum eſt, morborum quatuor tẽpora eſſe,initium,cremẽtum,ſummũ impetũ,& declinationẽ,ſed
auxiliorum iſta tempora non ſunt.neq; enim initiũ,aut crementum,aut ſummus impetus,aut re-
miſſio ſunt auxilij tẽpora.Præterea morborum tempora aliqua generalia,aliqua particularia de-
ſcribuntur,at remediorum tẽpora generalia quidẽ ſcribi poſſunt, particularia vero nequaquam. H
huiuſce rei id in cauſa eſt,ꝙ morborum tam generalia,q̃ particularia tẽpora vno eodemq; inſtru-
mẽto iudicantur,inſtrumentum aũt illud ſcribi poteſt, ſed auxiliorum tempora neq; eodẽ inſtru
mento iudicãtur,neq; particulariũ tẽporum iudicatoria inſtrumenta ſcribi queunt:quo autem id
modo ſit,iam oſtendemus.Morbi tẽpora ex quali quadam cauſæ motione cenſentur,eſtq; initiũ,
aſcenſus,ſumma vehementia,atq; remiſſio,quæ morborũ tẽpora vocamus, cũ ſint certæ cuiuſdã
motionis cauſæ nomina.ꝙ ſi motio,quæ prius nõ erat,nobis ineſſe incipit,atq; ita diuexat,huiuſ-
modi motũ initium morbi appellamus.ſi vlterius motus procedat,cremẽtum.ſi crementum cõ-
ſiſtat,ſummus morbi impetus dicitur.cum motus imbecillior redditur atq; decreſcit,remiſſio no
minatur.ergo,cum generaliũ morbi,particulariumq; exacerbationis temporum eadem nomina
ſint,eadem quoq; iudicandi inſtrumenta erunt. ex certa.n.quadam cauſæ motione proueniunt.
Quocirca iam in confeſſo eſt poſſe vtraq; tempora deſcribi.ſic.n.deſcribi ſingula dicimus, vt cau
ſas,locos paſſos,id genusq; alia,quãdo propoſita,ex quibus ſingula percipiũtur, ſcriptis mandari
queunt.At morborum ſpatia tempora non ſunt,neq; ex ſpatijs tempora ſumuntur, neq; in mor-
bis vniuerſis,neq; in particularibus exacerbationibus,eo ꝙ non in omnibus temporibus eadem
ſpatia ſunt.eandem autem rem tempora vocari,nemo eſt,qui neſciat. præterea ꝙ vniuerſi morbi

A tempora à particularis acceſſionis temporibus differant, ex eo facile patebit, ꝙ vnum morbi vni-
uerſi tēpus plura ſingularum acceſſionum tempora cōcludat. initio nanq; inuadentis morbi par
ticularis acceſſio & incipit, & increſcit, in ſummo impetu conſiſtit, atq; declinat: cumq; vniuerſus
in ſua vehemētia morbus eſt, particularis aliqua acceſſio īcipiet. atq; ita, quo modo vtraq; morbo
rum tempora conſcribi poſſunt, expoſuimus.

Auxiliorum tempora ſcribi non poſſe. CAP. 38.

SEd remediorum vtraq; tempora calamo ſcribi non poſſe modo ſubijciemus. Remediorum
adplicandorum tēpora non ex cauſæ motione atq; eſſentia capiunt. idem.n.ſemper remediū
" acciperet, vt quocunque morbi initio ſanguinis detractio: cumq; dixerit Hippocrates, Inchoan-
" tibus morbis ſiquid videt mouendum, moue, in ſumma.n. vehementia quietē agere præſtat, non
à morbi tēpore impulſus auxilia interdicit. nouerat.n. morborum initiis facultatē valentem eſſe,
proptereaq; remediorum applicationi non obſtare, ſed in morborum vehemētia iam flacceſcens
remediorum agitationē non ſuſtinet. Itaque non rōne tēporis Hippocrates, ſed virium, auxilio
rum adhibitionem denegat: neque ēt ex morbi temporum ſpatio, vt non nullis placuit, auxilij oc
caſio reperit. longe.n. inter ſe diſtantibus ſpatijs, quales nam res ſpatio nunciari quis aſſerat, ex-
B plicari nō poteſt. quamobrem auxilijs in vniuerſum opportuna tēpora & ex remedia poſtulan-
tium præſentia deprehenduntur, hęc aūt cauſæ ſunt, & ex potentis impedire abſentia, id vero eſt
virium imbecillitas. at particularium auxiliorū occaſiones non ex his mō, verūetiā ex alijs, q̄ mini
me ſcribi poſſunt, reperiūtur. q̄nquidem in remiſſionibus potiſſimum remedia adhibent. tūc.n.
& poſtulans adeſt, & vires ferunt. nō idem aūt remiſſiōis ſpatium in omnibus eſt. ſed eſto, exēpli
cauſa, ſex horarum remiſſionis ſpatium, quā igitur iſtarum idoneū particulari auxilio tps ſtatue-
mus, cum nō ad eundem oēs modum habeant? requirat.n. tunc conditio venę ſectionē, neque fa
cultas refraget: quantum ad id pertinet, venā ſecare opus eſt, atq; illico poſt cibus dādus, ꝙ inediā
non ferat ægrotans: alteri aūt inedia conducet: alij ſomno ante miſſionē ſanguinis egent: alij alio
ſeſe habent mō, quæ oia literis mandari nō poſſunt. In tanta igitur varietate, quam quis horæ par
tem idoneū cuiq; auxilio tēpus conſtituat, aut quod quis ꝓpoſitū deſcribat, ex quo particulare tē-
pus accipiat, tradi nō pōt. alia.n. alijs eueniunt. Quocirca, cum & remiſsionū ſpatia, q̄bus adhibē
tur remedia, nō æqualia oium ſunt, & cōditiones abſimiles, & ſymptomata diſſidētia, atque hæc
ſingula particularis auxilij tps conuariant, nō poſſe propoſitum quodpiam, ex quo percipiat, de-
ſcribi, euidēter conſtat: præſens aūt medicus ex præſentibus & auxilia regrentibus permotus, &
C ex potentiū impedire abſentia, & ex remediorum poſtea ſumi debētiū cōſideratione, ſingulariū
opitulandi tēporū cōiecturā capiet. Verū, propoſita vtrū re ipſa inter ſe differāt, cōſiderandū eſt.
q̄nquidē igit ꝓpoſita, ex q̄bus vniuerſalia remediorū tēpora colligunt, ſcribi poſſunt, ex quibus
aūt particularia, neutiq̄, propterea haud iniuria vniuerſalium remediorū tēpora deſcribi, particu-
larium vero minime, teſtant. atque hoc iam conſtante, morborū auxiliorūq; tēpora, quo differāt,
patefactū eſt, niſi.n. re vera differrēt, perinde auxiliorū vtraque tēpora, atque morborū, monumē
tis literarū tradi valerent: differentibus aūt propoſitis, vnde tēpora dignoſcūtur, longe ēt tēpora
differre conſentaneum eſt. vt.n. in morbis temporum propoſita à temporum, quæ ad auxilia ſpe-
ctant, propoſitis eſſentia aliena ſunt, ita & ipſamet tempora eſſentia differre veriſimile eſt. atque
hæc ſatis de temporibus præſcienda narrauimus.

Cur Methodici tempora indicare crediderint. CAP. 39.

TEmpora ſanè indicare Methodici hac ratione impulſi crediderunt, quòd tempora nō oia ad
cibi medicinæ ve aſſumptionem apta cernebant, cumq; temporibus non nullis hæc vtiliter
exhiberi, nō nullis vero noxie, ſpectarēt, id ob tēporum diſcrimina incidere arbitrabant: quare ex
eodem fonte & cibi propoſita & remediorū tēpora manare putauerunt, Theſſalūq; fefellit Hip-
" D pocrates inquiēs, Cum morbus in ſummo eſt, tūc & tenuiſsimo victu neceſſario vtēdū eſt. ſuſpi-
catus eſt enim ipſum natura temporis ductum alimenti qualitatem præſcripſiſſe, modum ſcriben
di huiuſce viri non intelligens. non.n. tempus propoſitum faciens Hippocrates hāc victus ratio-
nem inſtituit, verum à tempore facultatem menſus eſt, à facultatis menſura cibi qualitatem acce-
pit: id vero ex ijs, quæ ſubiunxit, declarauit. coniectādum enim, inquit, an æger duraturus ſit. ple-
runque.n. tempora, quod à facultate requiritur, interuertunt, &, ne accipiatur, impediūt, nunquā
autem, quid faciendum ſit, edocent.

Quòd tempora non indicent. CAP. 40.

* QVamobrem id, quod aliquid poſtulat, quoniam eius, quod poſtulatur, propoſitum eſt,
quod nos poſtulatum ſumere impedit, propoſitum nō erit: iccirco & morbi tempora nos
interdum poſtulatum accipere impedientia propoſita non fuerint. nam, ſiquis omnia
prohibentia propoſita faciat, vires quoque ęgrotātis euacuationis propoſitū dicere cogetur, eiuſ-
dem etiam timiditatem, & patrem, & dominū. hæc.n. plerūque multitudine in corpore exube-
rante euacuationem facere prohibent, & vires ſubtractionem non ferentes, & præ timore ægro-
tans non permittens, & pater, & frater, aut dominus prohibens. Quemadmodum igitur iſtorum
nullum quiſpiam recte ſentiens propoſitum vocauerit, ita neque tempora, eo, ꝙ nos auxilijs, aut

cibis vti plerūq; impediant,propoſita eſſe affirmabimus. Male igitur(quiſpiam ſubijciet)inquit E
Hippocrates,Inter morborum initia ſiquid videtur mouēdum,moueto,vigentibus autem quie- »
ſcere melius eſt:nos vero ipſum non male dixiſſe contendimus. non enim morbi initium propo »
ſitum ſibi faciens tunc admouenda remedia præcepit,ſed ab initio nōdum vires infirmas eē ſigni
ficatur,poſſeq; eas inanitionem ferre conijcitur:at morbi ſummus impetus facultatis imbecillita-
tē manifeſtat,tunc.n.cauſæ valētes ſunt,facultas vero languida,atq; ideo quieſcere iubet:maxime
nanq; rōnabile eſſe videtur in morbi vehementia,cū multo valentiſſimæ cauſæ ſunt,illas cōuelle
re atq; proſternere. verum, ſi innoxie omnino adhiberi poſſet remediū,id planè fieret,ſed non ita
habet. ſiquidem remedia,cum in primis omnia præter naturam ſint,neceſſario & facultatem ad-
hibita vexant:ſecundo,cum naturalia morboſis cauſis permiſta ſint,in recidendis cauſis nihilomi
nus bonorum,quàm vitioſorum detractio fit.

De remediorum & naturæ vi. CAP. 41.

AT primum auxiliorum naturam,quàm quæ ex vſu ſint,non ignorare opus eſt, ipſa nāq; per
ſe auxilia cauſas extirpare nequeunt,ſed naturæ adminiculum requirunt, & fermè ſolū im-
petum motusq; initium naturæ inijciunt,reliqua per ſe natura adminiſtrat ac perficit.Igitur vali-
da cum eſt,remediorum violentiam perfert,& bonę ingenitæq; ſubſtātiæ detractionem facile ſu- F
ſtinet,atq; ipſam diuexantia excutere poteſt,ſed in morbi vehemētia,quod vſu euenire ſolet, val-
de laborās adhuc remedijs adhibitis magis opprimitur,& proprijs opibus direptis infirmior red-
ditur,& lædentibus cauſis magis ſuccumbit,morbiq; auctores nullatenus poteſt expellere. cū ve
ro natura conata ſibi infeſta diſcutere nō valuit,magnopere ex ipſo conatu imbecilla efficit̃. Hæ
itaque cauſæ ſunt,cur morbi initio,ſiquid videtur mouēdum, moueri iuſſit Hippocrates,cum ad
ſummum increuit,quieſcendum.

Facultatem remedia non indicare,ſed cibum. CAP. 42.

CÆterū ob id fortaſſis quiſpiam facultatē cōferens nunciare crediderit, ſed ex his nullū reme
dium à facultate indicari cognoſcat: nam,ſi conſtans vis remedium indicat,in ſanis quoque,
qm̃ cōſtat,remedium indicabit.ſed in ſanis remediū nō indicat:ergo neq; ēt in ægris modū ſeruās
facultas indicabit remediū.Quāobrē, ſi, vbi facultas indicare deberet,quia nō adeſt id, quod po-
ſtulat,auxilium nō admittimus,ideo iam in cōfeſſo eſt nihil opem ferens à facultate demonſtrari.
opus eſt.n.propoſitum demonſtrare præſentia. ſed,quod requirit̃,prohibere,ne accipiatur,vt ſu-
pra poſui,facultas valet,remedij vero propoſitum nequaquam eſt.

Officium temporum,facultatis,remediorum. CAP. 43. G

QVam vicem aūt in exhibendis remedijs facultas gerit,eandem in dandis cibis morbi tem
pora:Item,vt ad remedia ſe habent eorū appetentes cauſę,ita & ad alimenta facultas:facul
tatem vero exiguam eſcam poſtulare non morbi tēpus, incremētum,declarat,ex eo, ꝙ
ex ægritudine cōualeſcētibus modicū cibū præbemus,quem facultas requirit : ſi vero incremētū
modicū cibum oſtendit,iſtos ad ſaturitatem impleri permittere oporteret. abſente enim paucum
cibum indicante propoſito,deridendus ſit ille,qui id,quod non poſtulatur, accipiat:at principiū,
aiunt,ſubtractionem eſſe faciendam indicat:in omnibus morbis inter initia ſubtrahendum erit,
& in vitiligine aut alpho laborantibus vſque ad incrementum:diutius aūt durante principio ſatis
conſtat,ꝙ huiuſmodi victus ratione vtens contabeſcet.Fortaſſis autem ita nobis obijcient:Qua-
re vos in pulmonum phlegmone atque id genus alijs acutis morbis ab initio cibum interdicitis,
cum tn̄ ab initio ſint robuſtæ vires? reſpondebimus,qm̃ tempus nos exhibere prohibet facultate
id requirente. non igitur ſubtrahere indicat,ſed,quod appetit facultas, ſumi impediens contrarij
indicatiuum haud iure quis appellet:perinde & alia tēpora requiſitis vti aut impediunt, aut per-
mittunt,prout magis aut minus in ipſis facultas mutata eſt,ipſa vero nihil vnquam conferēs de-
monſtrat.Cum dicunt autem morbi ſummum paucas eſcas requirere,declinationē vero varias, H
illos percunctari oportet, quonam modo propoſitis vtentur,ſi duo laborantes fuerint, vnus pul-
monum phlegmone,& iam ſe morbus remittat,alter lippitudine, quæ adhuc in ſummo ſit: nun-
quid primo plura magisq; varia nutrimenta dare audebunt,q̃ lippitudine laborāti? at nō auſint,
credo,largiores eſcas concedere.Quare,ſi hoc verum eſt,iam euidenter conſtat non à morbi tem-
poribus,ſed ex facultatis menſura multitudinem paucitatemq; alimentorum deprehendi.

Dubia circa dicta Methodicorum. CAP. 44.

ALicui vero fortaſſis orietur dubitatio, quonam pacto morbi tempus nō nunquā cibi quan-
titatem,aliàs qualitatem indicare arbitrentur : quatenus videlicet methodici cenſent inter-
dū morbi tempora auxiliorū diuerſitatē indicare,interdum ciborū diuerſitatē appetere.Quando
enim aſſerunt morbi incrementum exiguum cibum requirere,principium ampliorem,remiſſio-
nem vero magis varium, qualitatem alimenti & quantitatem à morbi temporibus indicari affir-
mant.at, cum dicunt,morbi principum prohibitionem incrementi oſtendit, eiuſdem adauctio
haud ita curioſe ſubtrahere & remittere,ſummus impetus ad mitius inclinare,decremētum mor-
bi ſolutioni ſuffragari admonet,remediorum differentiam à morbi temporibus poſtulari faten-
tur.Quî igitur non abſurdū dictu ſit, idem nullum diſcrimen accipiens diuerſa indicare? Ad hāc
ſanè

A ſanè interrogationem ipſi fortaſſe reſpondeant,& apud rationales etiam medicos idem indicare differentia.bilis nanque redundans in corpore,ſui nocens ablationem indicat.ſed illos ita refellimus,ſui quidem ſublationem tantum bilem indicare, plures autem ſublationis eſſe modos, aut enim detrahimus,aut contemperamus.præterea bilis quidem,dicemus nos, ſecundum aliud,diuerſorũ videt̃ eſſe indicatiua:quatenus enim grauat,expulſionẽ,quatenus vero mordet, vt tẽperetur,oſtẽdit.at tẽpora ipſa nullã hmõi drĩam habẽtia quo mõ res diuerſas poſtulent, dici nequit.

Nullo modo cibos à temporibus indicari. C A P. 45.

NOn indicari autem alimenti qualitatem quantitatem've à tempore, hinc maximè pateſcit: Quod genus indicat,id & qualitatem indicare neceſſe eſt.nam ſine differentia vnũquodq; indicans rei poſtulatæ genus indicat,ſed differentiam accipiens ipſo genere differẽs indicat.quãdoquidem igitur alimenti genus facultas indicat,illius etiam qualitatem & quantitatem indicabit.nam ſine differentia alimenti genus indicat,differentiam vero accipiens & diſcrimen in genere demonſtrabit. Hippocrates ſanè & ipſe ciborum quantitatis propoſitum facultatem ſtatuiſſe
« videtur,Augeſcentia,inquiens,plurimum habent inſitum calidum,plurimo igitur alimẽto egẽt,
« ſin minus,corpus extabeſcit.item qualitatem pro facultatis differentia manifeſte accipit, vbi in-
B quit,Cibus iuuenibus quidem in ſummo ætatis flore non mutatus,ſenibus autem exquiſite permutatus.Ex his nanq; verbis clariſſimum eſt facultatem ſine differentia eſcarum genus appetere,differentia vero addita qualitatem.at tempus neq; ciborum qualitatem, neq; quantitatem demonſtrat.Prĕterea,ſi quidem morborum tempora ciborum qualitatem & quantitatem edocent, aut in ſui conſeruationem,aut in ſui abolitionem edocebunt:quodlibet enim indicans aut ſui cuſtodiam,aut ſublation em indicat: igitur, ſi quanti & qualis cibi indicationem,vt ipſa permaneat, tempora faciunt, nihil me hercule magis ridiculũ, q̃ propterea tantum talemq; cibum aſſumere, vt morborum tempora conſeruentur.q; ſi in ſui interitum tempora indicant, talem tantumq; cibum aliqua aduerſus tempora contrarietate præditum eſſe videri oportet:à ſolis nanq; contrarijs contraria tolluntur.at temporibus neq; tale,neq; tantum alimentum aduerſatur,neq; initio,neq; incremento,neq; conſiſtentiæ, neq; remiſſioni.pluribus enim eadem cauſa non aduerſatur,nam vnum vni tm̃ aduerſari natura inſtitutum eſt.Hac eadem ratione efficitur,vt ne remediorũ differentiam morborum tempora indicent.nam, ſi neq; in ſui durationem,neq; vt aboleantur,tempora indicant, qm̃ pluribus vnum eſſe contrarium nequit, aliusq; indicandi modus non relinquitur,iam abſq; cõtrouerſia ſequitur nihil,quod expediat,à temporibus indicari.Quin etiam,ſi cõ-
C trariorum naturam qs rite conſiderat,neq; contrarium à morbi temporibus indicari cognouerit. nam,quĕ in eodem genere plurimum inter ſe diſtant,cõtraria ſunt.cibi autem qualitatis aut quãtitatis tempus non ſub eodem genere collocatur.igitur neq; remediorũ qualitatẽ, neq; quantitatem,neq; differentias à temporibus demonſtrari abunde à nobis diſputatum eſt.

Morbi principium incrementum prohibens, vt Methodici credunt, minime indicare. C A P. 46.

AT in præſentia principium non indicare augeri prohibẽs declarabimus, qd ab ipſo indicari Methodici cenſuerunt.multis enim morbis ſimul,atq; incipiunt, in ſummo conſiſtentibus, vt apoplexia,& acutis ægritudinibus, qd in hiſce quiſpiam principiũ indicare dixerit:neq; enim ipſum incrementum prohibiturum indicare.ſtatim nanq; ab initio ſummam magnitudinẽ accepiſſe morbum dicit.aut nihil igitur in hiſce morbis indicare principium dicet, aut quippiã aliud, q̃ incrementũ, prohibere.at agnitũ propoſitũ nihil indicare,dictu perridiculũ eſt.q; ſi quippiam aliud,q̃ ipſi putent,indicabit,inepte ab initio dixerant,principiũ crementi prohibitionẽ reqrere.

Non omnes morbos quatuor temporibus terminari. C A P. 47.

HViuſce autem erroris origo ipſis ex altera falſa opinione manauit. credentes enim quemlibet morbum per quatuor tempora tranſire,idq; tanquam verum ſibijpſis perſuadentes, ei
D cõſonum eſſe oportere arbitrati ſunt, vt morborum initia incrementi ſuppreſſionem poſtularẽt. Id igitur eos latuit,non omnem morbum incipere,augeri,in ſummo conſiſtere,atq; remitti.acuti nãq; morbi,qualis apoplexia eſt, ſimul, atq; inuaſerunt,ad extremam aſcendunt magnitudinem, &, qui iudicãtur morbi, vno tempore,remiſſione.ſ.mutilantur,ſiquidem iudicationes in ſua vehementia morbos adhuc etiam augeſcentes diſcutiunt.poteſt præterea inter initia remedijs adhibitis morbus deleri,atq; ita cætera morbi tempora præuerti atq; ſuccidi continget.

Non omnes morbos quatuor temporibus terminari. C A P. 48.

ITaq;,ſi ab initio euacuatio per auxilia fieri poteſt,morbusq; diſſolui,qd nã iſti potius initiũ cremẽti prohibitionem indicare,q̃ minutionem aut ſublationẽ ſtatuerunt? ſi dixerint autẽ remiſſionem,ſublationemq; morborum non à principio,ſed ab affectu demõſtrari, propter qd igitur, ipſis reſpondebimus,non quod ab affectu,ſed qd à principio demonſtratur,accipitis? nã propter id,quod ab affectu requiritur,illud quoq;,qd à principio indicatur,exoritur.morbum enim retũdens,aut deſtruens,crementum quoq; ne fiat,præoccupat. Sed fortaſſis ipſi ſe tuentes dixerint ꝓpinquiorem principij cõmunitatem nos ad accipiendũ, quod ipſa indicat, cogere, cũ proxime, quid faciendum ſit,nobis ſuggerat. affectus vero oportere quidem morbos tolli poſtulans,quibus id fieri debeat,non manifeſtat. Contra nos dicimus,ꝑ quæ particulatim remedia crementum

impediendum

impediendum ſit, principium non declarat, ſed tm̄ eſſe prohibendum. qbus vero id auxilijs præ- E
ſtari debeat, ab alijs petendum. Hac eadem quoq; ratione & affectus ſolam morborum expulſio-
nem nunciat: qbus expellendi ſint, ab alio, vt par eſt, petere conuenit. atq; iccirco ſatius fuerit non
principium, ſed affectum in propoſitum aſciſcere. Deinde illud etiam in ipſos dicendum eſt, ꝙ ex
noſtra ſententia omne principium nexus quidam eſſe videtur: duæ nanq; communitates, princi-
pium videlicet atq; affectus in idem coiuerunt: quarum vtraq; diuerſum quiddam indicant: pro-
pinquior aũt, magiſq; neceſſaria cõitas, quoniam hanc cõſideratis, principium vobis eſſe vr̃. Ex
dictis itaq; palàm eſt affectus oẽs cõitatum plexus quoſdã eſſe, qñquidem affectus quilibet in ali
quo tpe gignitur: quare nõ tempus modo, verum etiam affectus communitas eſt. male igitur fa-
citis vnum eſſe affectuum connexum arbitrantes, & non oẽs affectus connexus eſſe afferentes.

Alius Methodicorum error de adſtringentibus principio adhibendis. CAP. 49.

ID præterea methodicorum decretum fatuum eſt, ꝙ inter morborũ initia adſtringentibus ſem-
per vtendum ſit. Cauſam vero inde placitum illud accepit, ꝙ multæ phlegmonæ per adſtringẽ-
tia reprimentiaq; inter initia deſinunt: & quælibet ſecũdum ipſos phlegmone adſtrictio eſt. Ab-
ſurdum igitur videbatur adſtrictos affectus per condenſantia tolli, nobiſq; dicẽtibus propter ve-
xantium repulſam apparentium ſublationem fieri, id reſpicere nequeuntes principio in totum F
adſtringentia adhibenda eſſe contendunt, non vt cauſæ reprimantur, ſed vt corpora firmiora, mi-
nuſq; patibilia reddantur. compreſſio nanq; corporum atq; conſtrictio, aiunt, corpora ſolidiora
efficiens, ipſa à morbis tentari prohibet: neq; enim per morborum imminutionem tantum incre-
mento, dicunt, reſiſtitur, ſed etiam per corporum firmitatem ſoliditatemq;, id pr̨ſtatur: quibus ita
reſponſum velim, minime fieri poſſe, vt nocentibus cauſis ſimul auctis corpora ægre patibilia red
dantur, cum alioqui corporibus, ante, quàm langueãt, firmitas ac vires comparandæ ſint. nam, vt
morbus non inuadat, vi ac reſiſtentia indigemus, affectis autem corporibus propellenda ſunt af-
ficientia. Verum, qm̄ adſtrictus affectus denſitas eſt, ac difficilis corporum exhalatio, ſtringentia
vero ſuperficiem denſant, ægreq; difflabilem reddunt, planè liquet ſtringẽtia denſatis corporibus
obfutura magis, quàm profutura, &, quam magnitudinem affectus proprijs temporibus acceptu
rus erat, ad eam ſtatim ab initio remedijs accelerãtibus perueniet. Vid̃etur pr̨terea cõtrarium, ac
principium poſtulet, adhibere. principium enim incremẽti prohibitionem ſignificat, ſed applica-
torum qualitas incremento fauere videtur. Quare duorum alterum, aut principium, vt perperã
indicans, accuſandum eſt, aut remediorum qualitas non rite adhibetur.

Cur inchoantibus phlegmonis reprimentia apponamus. CAP. 50. G

CÆterum, ꝙ inchoantibus phlegmonis vtiliter ſtringentia admoueãtur, nemo non fateatur.
ſed ab ipſis huius facti cauſam quærere dignum eſt: nam firmitatem corpori ab adſtringenti
bus comparari ridiculum, vt modo expoſuimus, dictũ eſt. At à nobis diſcũto noxiorũ repercuſſu
& in alios ſalubres locos traductione adſtringentia remedia, minuere morbos atque diſcutere. il
lud etiam addidero, vt principium, vetantia incrementum remedia non indicare euidentius pa-
teat, hæc autem ſecundum ipſos erant adſtringentia. Morborum pricipia aut qualitate aliqua, aut
nulla prorſus prædita ſunt: ipſa quidem omni qualitate carere, riſum, qui dixerit, mereatur: neque
enim ſub ſenſum venirent omni qualitate carẽtia. Aut igitur principiorum qualitas à ſingulis af-
fectibus diuerſa eſt, aut ſingulorum principiorum qualitas ab eo, cuius ſunt, affectu, non eſt diffe-
rens. Si diuerſa itaque eſt pricipiorũ qualitas, emerget hęc quędam ab affectu diuerſa cõitas, quã
illi prætermiſerant: ſin aũt eadem ſit vtraque principij videlicet & ſecũdũ id, affectus qualitas, cur
non in morborum principijs ad conſtrictionem laxãtẽ victũ, ad fluxum vero adſtringẽtem adhi-
bebimus? haud enim rationabile eſt principio nos aliter obſiſtere, tanquam non eadem qualitate
prædito, qua & ipſe affectus, cuius eſt principium.

Non denſitate ac duritia reddi corpora firmiora. CAP. 51. H

QVod præterea illa ſit deridenda ſententia, quę ex adſtrictoria ratione firmitatem corpori-
bus conciliari autumat, per quam denſantur adſtringunturq; corpora, hinc vel maxime in
telligi poterit. Si dẽſitas, cõtractio, duritiaq;, corporum firmitatis roboriſq; cauſæ forẽt,
phlegmone ſcirrhoq; affecti, & cutem rigidam ac diſtentam præ egeſtate habẽtes valentiores be-
ne ſanis exiſterent. nam, qui ſecunda valetudine vtũtur, molliora corpora rarioraq; poſſident, tã-
toq; id magis, quãto melius valent. itẽ, ſi duritia firmitas æſtimeẽ, ſenũ corpora, puerilibus cũ ſint
duriora, firmiora ẽt ſalubrioraq; dicenẽ. etenim cũ eã, quã methodici arte creari p̄dicant, firmitatẽ
beneficio naturæ poſſideant, cur nõ iure ẽt adoleſcentibus robuſtiores cenſeantur?

Quo modo corporis robur noſcendum ſit, atq; comparandum. CAP. 52.

AT ignorant methodici, quonam pacto hominis firmitatem ac robur dijudicare oporteat.
quo circa neq; etiam eã præſtare poterunt, neq; enim, vt in lapide, ferro, ac ligno, id genuſq;
alijs duritie ac mollitudine, hominum firmitas æſtimanda eſt, ſed eo, quòd corpora ſua ipſorũ mu
nia expedite obire valeant. Itaque, qui ipſis firmitatem comparare voluerit, minime, quî durũ cor
pus reddatur, cogitet, opus eſt, ſed qua ratione membrorũ vires augeſcant, et ipſa libere atque ex-
plicite proprios vſus exhibeant.

Galeni

GALENI DE OPTIMO DO-CENDI GENERE LIBER,

Eraſmo Roterodamo interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Aduerſus Fauorinum, & reliquos, qui iudicium veritatis è rerum natura ſuſtulerunt.

FAuorinus cenſet optimum doctrinę genus, per quod vtranq; in partem
B præparamur. ſic enim appellabant Academici, propter aduerſam partē,
quam aſſeuerabant. Itaq; vetuſtiores exiſtimabāt hāc doctrinam deſine
re in Epochē. Epochen aūt appellabāt, quaſi dicas ſuſpēſam ſentētiam,
nihilq; definientem, quod eſt, nulla de re pronunciare, nec aſſeuerare
certo. Recentiores aūt (non enim ſolus fecit hoc Fauorinus) non nunq̄
eò proferunt Epochen, vt negent vel illud intellectu poſſe comprehen-
di, ſolem eſſe. Rurſus aliàs eò proferunt cognitionem, vt diſcipulis ſuis
illam permittant ante, q̄ didicerint ſcienter iudicare. Nec enim aliud eſt,
quod dixit Fauorinus libro de affectiōe Academica, cui titulus inditus eſt Plutarchus. Dicit autē
idem in libro ad Epictetum, in quo inducitur Oneſimus Plutarchi ſeruus, cū Epicteto diſputās.
Quin & in libro, quē poſtea ſcripſit ad Alcibiadem, laudat alios etiam Academicos, qui in partes
ambas ſibi pugnantes & contrarias diſſerebant, cæterū diſcipulis permittebāt, vt, quod verius vi-
deretur, eligerent. In hoc ſanè ait libro ſibi videri probabile, nihil certo ſciri poſſe. Contra in Plu-
tarcho concedere videtur eſſe certam alicuius rei cognitionē. Præſtat aūt ſic appellari γνωςὸν. i. co
gnoſcibile, quod alijs dicitur καταληπτόν. i. cōprehēſibile, relicto vocabulo Stoico. Ego ſanè mira
C bar, ita me dij bene amēt, quòd Fauorinus, qui cōſueuit omnia nomina ad Atticam linguā vſur-
pare, non deſinat vti his vocibus, Cōprehenſibile, cōprehenſio, cōprehenſiua imaginatio: vel his
contrarijs, veluti quę per priuationem dicuntur, vt incōprehenſiua imaginatio, aut ipſa incōpre-
henſibilitas: adeo vt, cū libros tres ſcripſerit, primū ad Adrianū, alterum ad Dyſonem, tertium ad
Ariſtarchū, oībus titulum indiderit, De cōprehenſiua imaginatione: ac per oēs hos libros ſtrenue
contēdit, dum conatur demonſtrare nullam eſſe poſſe cōprehenſiuā imaginationē. Ego vero ni-
hil aliud arbitror ſonare cōprehenſibile, q̄ cognoſcibile: nec aliud cōprehendere, q̄ certo cogno-
ſcere: cæterum inter ſe reſpondere cōprehenſionē, & cōprehenſiuā imaginationē. Qm̄. n. nō nul-
la videmur nobis videre, audire, aut alioqui ſenſu percipere, quod accidit in ſomnis, aut per inſa-
niam: non nulla vero non tm̄ putamus nos videre, ſed re vera videmus, aut alioqui ſenſu percipi-
mus, hæc quidē poſteriora oēs homines, exceptis Academicis, & Pyrrhonijs, ad certā cognitionē
pertingere credunt, cæterum, quæ per ſomniū aut mētis errorē apparent aīo, ea falſa eſſe. Quòd ſi
porrò cōcedūt hoc ita ſe habere, deleant è libris ſuis, quod inibi ſcriptū eſt, in rerū iudicio nec ſano
eē fidē habēdā magis, q̄ inſano, neq; recte valēti magis, q̄ ægroto, neq; vigilāti magis, q̄ dormiēti.
Sin iſtis nihil eſt cognoſcibilius, q̄ ijs, qui ſunt diuerſo modo affecti, nimirū confuſa ſunt veritatis
D iudicia: nec ipſe p̄ceptor Academicus, nec diſcipulus poterit iudicare rationes, quę in ambas par-
tes inter ſe pugnātes diſſerūtur. Immo ne opus qdem omnino fuerit talibus doctoribus, cū poſſi-
mus ipſi, quæ à ſectarum auctoribus hinc atq; hinc diſſerta ſunt, legere, nihiloq; minus, q̄ Acade-
mici, ſcire, & ſiquid apud hos fuerit obſcurum, quod erit apud Chryſippum, Stoici magiſtri poſ-
ſunt appellare certius: quod apud Theophraſtum & Ariſtotelē, Peripatetici: itemq; de cęteris, vt
iā nihil oīno reliquum ſit, quod doceant Academici, iuxta Fauorini qdē diſputationē. Siqdē hoc
ſanè docuerūt illi veteres, nullū eſſe datum homini iudiciū à natura, quo collatis inter ſe rebus oī-
bus, exacte poſſit dignoſcere. Eoq; nulla de re pronūciandum eſſe cenſebant, ſed ſemper de om-
nibus ſuſpendendā eſſe ſentētiam. Verum, ſi nobis concedāt, vt oportet, ſenſum naturalibus ſen-
ſorijs, iam nihil opus habebimus in vtranq; partem exerceri, ſed alia quadam re fuerit opus, vide-
licet repetitione: vt artifices nō ſtatim artē præbēt diſcipulis, ſed aliud exigūt, nimirum conſidera
tionē eorum, quę tradita ſunt, quod à pleriſq; dicitur ad calculum vocare: hoc aūt eſt inſtare ei, qui
exercetur, & in hoc aīaduertere, vbi labatur, eaq; ſola corrigere. Conſimili modo, q pueros exer-
cent ad palæſtram, corrigunt luctantium errata. Sic & grammaticus, & rhetor, & geometres, &
muſicus docent, non labefactātes neq; conuellentes in diſcipulis fidem, quam habēt naturalibus
indicatorijs, ſed inſtantes ijs, quos exercent, donec in ſingulis actionibus eò prouexerint, vt iam

non

non ertẽt,tm̃ abeſt,vt inducãt ſentẽtiæ ſuſpenſionẽ.Perinde enim faciunt, qui ſuſpẽdunt ſenten- E
tiam,ne credant euidẽtiæ rerum vnà cum ſenſibus,atq; qui contẽnunt ea,quæ certo ab aliquo co-
gnoſcuntur.Itaq; Carneades ne illud quidẽ,quod eſt omniũ euidentiſſimũ,cõcedit eſſe credẽdũ,
quòd magnitudines vni cuipiam æquales,ſint ẽt inter ſeſe æquales.Rationes igitur,quibus cona
tur deſtruere & hæc & alia permulta,quæ tibi euidenter apparent creduntúrq; eſſe vera,adhuc in
hunc vſq; diẽ ſeruatas habemus,proditas ſcriptis,ab illius diſcipulis collectas. Solutiones autem
nec ab illis,nec ab alio quopiã Academicorum,qui poſt Carneadẽ fuerunt,datæ ſunt. Ea res ſola
declarat iſtius rationes oẽs eſſe ſophiſmata:Nobiſq; quærendæ ſunt ò diſcipuli iſtarũ ſolutiones.
Improbũ eſt enim hoc,attamen nihilominus improbũ fecerunt illi,qui ſcripſerunt qdem has,cæ-
terum vobis nõ indicarũt, quales eſſent.Lubens aũt perconter,ſi vel Fauorinus adeſſet, vtrũ me
iubeat credere oĩbus iſtis rationibus,aut cõſiderare,veræ'ne ſint an falſæ. Vnũ hoc ſanè cõceſſit,
conſiderare.Rogarẽ aũt poſt hæc in vniuerſum,nũ homini natura vis inſit iudicandi,quę ſermo-
nes veros diſcernat à falſis,an potius ars quædã & ratio ſit vtrũq; cognoſcẽdi.Si natura, qui fit,vt
non oẽs inter nos cõſentiamus,neq; ſimiliter ijſdẽ de rebus pronũciemus? Sin ars eſt ac ratio,hęc
omniũ primum erat diſcẽda:deinde conueniebat doctores ludo præfectos varijs modis exercere
diſcipulos,multis ꝓpoſitis exẽplis,quẽadmodũ inſtituũtur,qui diſcũt artẽ luctãdi, aut coriariam, F
aut fabricãdi domos,naues've,aut rhetorice dicẽdi,aut legẽdi,aut ſcribẽdi,aut,vt ſummatim dicã,
qdlibet aliud operari iuxta artẽ.Proinde,ſiqs Academicorũ ſcripſit,q̃ tandẽ res ſit demonſtratio,
quod ſophiſma,& quo modo oporteat alterũ horum ab altero diſcernere, & quẽadmodũ Fauo-
rinus admittit iudiciũ diſcipulorũ, in vtranq; partẽ exercitatorum,niſi quod ſuperuacaneũ eſt,ni
mirum docuit Academicus oĩa,quæ dicta ſunt,habemuſq; nos præceptores, q ꝓpria decreta do-
ceant.Quòd ſi nullus iſtorũ ſcripſit,quo modo iſta differãt, nec exercuit quẽq;, perinde facere vi-
dentur,ac ſi faber p̃cipiat diſcipulo,vt & metiatur,vt æquet,vt dirigat,et circulũ deſcribat,nec in-
terim det illi cubitũ,quo metiatur,nec xyſton,quo poliat,neq; regulã, ad quam dirigat, neq; circi
nũ,quẽ circũducat.Atq; forſitã dicet tale nihil eſſe in philoſophia ac dogmatibus. Ne igitur poſt-
hac aſſimules te aliquid ſcire,neq; pronũcia,neq; deſciſce à veterũ Academicorũ decreto, qui prò
diderũt ſuſpendendã eſſe ſentẽtiã:neq; te iacta,dũ facis,quod ſolet grãmaticus,q ſemet in his exer
cuit,quæ dicta ſunt à prioribus.Proinde nihil apud illos eſſe præclari perſpicuum eſt conſiderãti.
Neq; enim hoc eſt eius,q docẽdi munus ꝓfitetur,ſed nugacitas potius quædã eſt & ineptia. Vn-
de igitur cognoſcẽdi veri ſpes reliqua eſt? Etenim,cui nõ adeſt iudiciũ veri ac falſi,huic nulla ſpes
eſt cognitionis.Tm̃ hoc ſtude,vt Sophiſtas doceas,nullã nobis à natura inſitã vim iudicandi.De- G
inde fortaſſis impudẽter nobis,inqt,& ſenſum & intellectum,qbus euidẽter iudicamus de vero,
concedet aliqs,cupiens nos in logicis fruſtranea ſpe volutari. Quicunq; vero ſuſtulerũt totã ſpẽ,
quod fecit ille,fruſtra nugantur.Perſpicuũ igitur eſt,quod Fauorinus pudore ſubuertit oĩa,& qđ
inde fateatur nihil ſciri,vnde veteres Academici Pyrrhonijq; dicebant:cęterũ ficte diſcipulis per-
mittere iudicium,quod priores ne ſibi quidẽ ipſis permittebãt.Ergo quod eiuſmodi doctrina &
inſtitutio diſcipulorũ artẽ quãcũq; diſcentiũ,qualẽ ſentit Fauorinus,non ſolũ cæteris præſtantior
nõ ſit,verũ ne doctrina qdẽ oĩno dicenda ſit,opinor à nobis dilucide demonſtratũ. Iã de reliquis,
q̃ doctrinæ quidẽ ſunt oẽs,an optimæ ſint,cõſideremus,rurſus ab ijſdẽ ordientes. Apparet.n.hoc
nobis euidẽter,quod Sophiſtæ maxime ſtudẽt ſibi reddere incredibile,nullũ eſſe iudiciũ naturæ.
Etenim circinus pingit circulũ,cubitus aũt diſcernit longitudinẽ, quemadmodum lances graui-
tatẽ.Hæc aũt ipſe fabricatus eſt hõ,ex naturæ inſtrumentis ac iudicio impulſus, qbus nullũ vltra
iudiciũ nec antiquius habemus,neq; præclarius.Hinc igitur incipiendum eſt.Dicit.n.rurſus ipſa
mens,quod poſſibile nobis eſt naturali iudicio credere,ſiue non credere:ipſum aũt iudicium per
aliud aliqd iudicare,poſſibile non eſt.Qui fiet.n.vt id,quo iudicãtur reliqua oĩa,ab alio quopiam
iudicetur? Credere vis oculis clare cernẽtibus,& linguæ guſtãti,hoc quidẽ eſſe malũ, hoc vero fi- H
cũ,an nõ credere? Cõcedam, quod voles facere in nobis,ſi quidẽ ſtudes mecũ diſputare.Quòd ſi
nõ credis,diſcedã abs te,velut ab eo,qui p̃ter naturã affectus eſt.Ponamus primum te nõ credere,
neq; ſperare futurũ, vt quicq̃ ex me diſcas.Hoc.n.modo cœperã dicere.Ponamus rurſus te crede
re, ac ſpem eſſe, futurum,vt ex me diſcas iudicare.Cæterũ ego ſentio,iudicare,ſenſibilia quidem
ex ijs,quæ euidenter apparẽt ſenſibus:intelligibila vero ex ijs,q̃ dilucide intelliguntur. Qm̃ autẽ
ex naturæ iudicio artes oẽs parãt & inſtrumẽta & iudicãdi ſm artẽ organa,per q̃ alia quidẽ ipſi ſi-
bi cõponunt,alia rurſus ab alijs compoſita iudicant,& ego docebo in vniuerſum & inſtrã, & iudi
cia,tũ ea,per quę tibi parabis veros ſermones,tũ ea,ꝑ quę iudicabis ab alijs dictos.Sic.n.habes to
tũ.Etenim,ſiquid ex ſeſe euidẽter apparet ſenſibus aut intellectui,ad id nihil opus eſt inqſitione.
Quod ſi nihil eſt tale,neceſſe eſt, vt accedat cognitio,quæ aliũde paratur.At ego polliceor me tra
diturũ tibi quædã,quæ rñdeant inſtrĩs,quæ fiunt ab arte, ex quibus inuenies,quod q̃ris:alia vero
rñdentia iudicijs,ex quibus iudicabis,an vere tibi videaris inueniſſe. Hæc aũt vbi didiceris,mul-
tis exemplis exercebo te,vt & celeriter & exacte inuenias iudiceſq;,quod quæris, vt poſthac nec
vllo libro futurum ſit opus ad inuentionem veri,nec alia doctrina.Mox & alijs dicentibus aliqd
eorum,quæ cupis inuenire,facile poteris cognoſcere. Etenim, qui cognouit rectã viã rectã eſſe,

non eget

A non eget alia doctrina ad redarguendum eos,qui aberrãt. Ita,qui rectam demonſtrationis viam
perdidicerit,protinus cũ hac nouit vias erroneas. Fauorinus aũt mihi vr̃ ſimile quiddam facere,
quaſi ſiquis dicat te cæcum eſſe,nihilo minus tñ iudicare poſſe,vter noſtrum ſit ſordidior aut can
didior,haud reputans ſecũ,ꝙ ei,qui talia ſit iudicaturus,opus eſt adeſſe viſum. Atqui nihil refert,
quod ad iudicandũ attinet,vtrũ oĩno viſu careas,an, cũ habeas,illi non credas. Ad eundẽ aũt mo-
dũ,quòd id,quo iudicamus,eſt tale quiddã,quodq́;,quæ huic paria ſunt,ſunt & inter ſe paria,quẽ
admodũ aſinis nemo ꝑmitteret iudicare,qm̃ oĩno mente carẽt,ita nec hoĩbus, ſi ne hi quidẽ men-
tem habeãt,cui credi poſſit. Nihil.n.intereſt,quod attinet ad incertitudinẽ eorũ,quæ iudicanda
ſunt,an oĩno nullũ habeas iudiciũ,an non credas illi. Ridiculus eſt igitur Fauorinus,permittẽs iu
diciũ diſcipulis,cum organis iudicãdi detrahat fidẽ. Etenim,ſi nihil eſt euidens intellectui,aut cer
tũ ex ſeſe,perijt oẽ rerũ iudiciũ. Cõtra,ſi eſt qdẽ,velut oculus ĩ corpore,ſic intellectus in aĩo, nõ tñ
oĩbus pariter acutus,cõſentaneũ eſt,vt,quẽadmodũ qui cernit acutius,adducit ad id, quod vr̃,eũ,
cui viſus eſt hebetior,ita,qbus cõtigit ĩ rebus intelligibilibus ꝑſpicere clare,quod offertur intelle-
ctui,adducant ad cõtẽplationẽ eandẽ,maxime cæcutientẽ. Atq; hoc eſt pręceptoris officiũ, vt in-
quit Plato,& ego aſſentior. Et his de rebus ſcripſimus copioſius in tractatiõe demõſtrõnis,ꝙ do-
B ctrina talis q̃dã ſit euidens ad intelligẽtiã. Scripſimus aũt & illud, quo modo quis exorſus in vno
quoq; ab elementis ac principijs maxime demõſtrare poſſit,quicqd eſt demõſtrabile:non quẽad-
modũ admirandus ille Fauorinus:q cũ fecerit totũ librũ,in quo demõſtrat ne id qdẽ cõprehendi
poſſe,ſolẽ eſſe,alibi tanq̃ nobis obliuioſis in vtrãq; diſputat partẽ,cõceditq́; eſſe aliqd,quod certo
cognoſci poſſit,cuius iudicium & electionem permittit diſcipulis.

C

GAL. DE SVBFIGVRATIONE EMPIRICA.

Incerto interprete.

De Empiricorum nomenclatura. *CAP. I.*

OMnes empiricæ ſectæ cultores cognomen ab Hippocrate ductum re-
nuentes ſe ab aĩ affectu denoĩari maluerũt,quẽadmodũ & philoſophi,
quos,ꝙ in ſingulis hæreant,ſcepticos græco noĩe appellant. Ergo non
ſicut cæteri medici Hippocratici,aut ẽt Aſclepiadei,Praxagorei, Eraſi
ſtratei,ita & ipſi Acronei ab Acrone prio empiricæ diſciplinæ ſcripto-
re,vel à Critone,Philiſtiõe,Serapione cognomẽta traxere,q Acrone q
D dẽ iuniores,reliqs aũt Empiricis vetuſtiores habẽtur. Atq; hęc quidẽ
quantũ ad cognomen attinet,dicta ſint:in Empiricorum vero doctri-
na ſumma cautio eſt,nequis vllo pacto ab indicatione quidpiã inueni
ri opinet̃.neq; enim,veluti Rationales medicam artem indicatione ſi-
mul & experimẽto cõſtare putant,ſed experientiæ totam inniti,quã ex eorum obſeruatione, q̃ ſę
pe ſimili modo obtigere,conflari affirmãt. Hanc ego tibi empiricæ ſectæ diſciplinã,quæ qualis ve
ſit,ſi mõ mentem adhibueris,ſub cõpendio clariſſime colligam. Tu vero,quæ deinceps dicturus
ſum,tanquam ab Empirico dicta ſuſcipies.

Quotuplici experientia Empirici medici nitantur. *CAP. 2.*

MEdicam artẽ non ab indicatione,ſed ab experientia tm̃ conſtitutã aſſerimus. Experientiã
vero appellamus, quã à ſe quiſpiã intuitu ipſo deprehẽderit,ſicut indicationẽ,quam ratio-
nis diſcurſũ aſſecutus fuerit.vt.n.nos ſenſus ad experientiã,ita ratio ad indicationem dogmaticos
ducit. At cognitio,quæ ex intuitu habet̃,vel fortuita eſt,vel cõſulta. Fortuita appello,quę ſine hu
mano conſilio vel caſu,vel natura eueniunt.caſu,vt ſiquis,cui occipitium dolore afficiat̃,decide-
rit,atq; inde vena recta frontis inciſa,ſanguineq́; effuſo iuuetur. Natura,vt ſi febricitanti ſanguis
per nares effluxerit,ſtatimq́; deſinat febris. Cõſulta ab intuitu cognitio eſt,vt ſiquis in febre per-

dite ſitiens,ad bibendam aquam, vel mala granata edenda coactus,febrem euaſerit:vel in monte E
aliquis à ſerpente ictus,herbã quæcunq; ſibi fuerit oblata,vulneri adhibere placuerit,ſanitatẽq; i-
de recuperauerit.Sed imitatione experientia cõparatur,vbi quiſpiã imitatur,quod ſemel, aut bis,
aut ẽt frequenter effectum cõſpexerit,non ita tñ frequẽter vt iam ſemper ex alio cõſequatur.ſuffi
cit.n.vel plerũq; vel vtrouis modo,vel raro contingere.Eſt alia quoq; τριβικὴ,quaſi iam trita expe
rientia,quam ab experimẽtali diſciplina ductã ſoli artifices vſu exercent.Experimẽtalẽ vero diſci
plinam vocamus eorũ habitum,quæ ita frequenter apparuerũt,vt iam inde theoremata ſint cõpa
rata,pceperimusq;,nunqd illa ſemper,aut plerũq;,aut vtrouis mõ,aut raro euenire ſoleãt:tot.n.id
eſt quatuor ſunt theorematũ drĩæ.ppterea & theorema vocamus habitum rei,quam ſæpe videri-
mus cũ euentus oppoſiti diſtinctione,vt,ſi ſit aliqd,quod ſemp contingit, ſciamus eius oppoſitũ
nunquã euenire,quod vero plerũq; accidit,illius oppoſitũ,aliqñ qdẽ,ſed raro cõtingere: At eius
quod vtrouis modo eſt,æqualẽ eſſe oppoſiti euentum,ſicut illius,quod raro accidit, cõtrariũ ple-
rũq; apparere:Quæ vero hmõi diſtinctionibus pſpecta nõ habuerimus,eorum notitiã confuſam
impfectãq; haberi,q̃ nullo pacto experimentalis diſciplinæ pars appellãda ſit. Atq; hanc Meno-
dotus experientiam particularẽ vocauit,tanq̃ ex aliis experientijs ſingularibus nõ conflatã, ppea
primam & ſimpliciſſimam eſſe.Nã,ſicut ex plurimis experimẽtis tota cõflatˀ ars,ita ſingula expe- F
rimẽta ex multis experiẽtijs cõficiũtur.quas,quot eſſe oporteat,velle determinare,incidere eſt in
ambiguã rõnem,quã qdã Soriticã vocãt:de qua in libro de medicinali experientia copioſe tracta
uimus,cũ ſuperius experiẽtiã ex αὐτοψία.i.proprio intuitu fieri dixerimus.Quantũ ad nomẽ atti-
net,apud antiquos αὐτόπτην quidẽ ſæpe legimus, αὐτοψίαν vero nequaq;. Sed & hic,ſicut in alijs
multis nomẽ vſurpantes dicimus intuitorẽ proprio intuitu magis operari,q̃ cognitionẽ acquire-
re. quia tñ ex hac intuitionis operatione cognitio quoq; cõſequitur,placuit Empiricis proprium
intuitum cognitionẽ appellare, immo nõ cognitionẽ tm̃,ſed experiẽtiã quoq; nũcupauere. quos
ego nunc imitatus ſimili mõ propriũ rei euidentis intuitum,& cognitionẽ,& experiẽtiã ex mul-
tis intuitionibus cõparatã vocabo.Cur vero Empirici obſeruationis nomẽ cum cognitiõe, & me
moria cõfuderint,nõ ſatis cõpertum habeo. Nam Theutas,cũ prius dixiſſet partes medicæ artis,
ob quas plerũq; finẽ adipiſcimur,per experientiam cõparari,quæ ex proprio intuitu, ex hiſtoria
& cõgruo de re ſimili ad ſimilẽ tranſitu generatur,poſtea experiẽtiã diffiniens,q̃ à ppria intuitio
ne nihil differt,ita ſubiũgit:Experiẽtia igiˀ tota rei euidẽtis obſeruatio appellatˀ, p memoria ſcili-
cet,& cognitiõe obſeruatiõis noĩe abuſus,quã & cõſeruationẽ vocamus,quæ eſt actus cõſeruato
ris.neutra vero appellatio ſm rectã loquẽdi cõſuetudinẽ ad memoriã & cognitionẽ accõmodari G
põt.At τριβὴν.i.exercitationẽ nõ male actionẽ ab ipſa experiẽtia ductã noĩarunt,& τρίβωνα.i. exer
citatum,qui hmõi actionẽ frequẽtat,ſicut & ἔμπειρον.i.expertum,qui ἐμπειρίας.i.experientiæ par-
ticeps eſt.Empirici vero nomẽ ad artis ſectæq; ſuæ inuentores transferre maluerunt. nam & Em
pirian nõ ſolũ vnius theorematis cognitionẽ,ſed totã quoq; medicã artẽ nũcupauerunt: quam ex
αὐτοψία.i.propria intuitiõe, ex hiſtoria,& cõgruo de re ſimili ad ſimilẽ trãſitu cõſtare aſſeruimus,
hiſtoriam quidẽ ppriæ intuitionis enarrationẽ vocãtes,trãſitũ vero de re ſimili ad ſimilem iter ad
exercitationem,ſumpta.ſ.ſimilitudine ab ijs,quæ iam per experientiam comperta ſunt.

An rei ſimilis ad ſimilem tranſitus, artis medicæ pars dicatur. CAP. 3.

QVærĩt aũt,nũquid,quẽadmodũ exiſtimauit Serapion,tertia pars medicę artis ſit de re ſimi
li ad ſimilẽ trãſitus,quod aperte negauit Menodotus,ſed vſui tm̃ accõmodari voluit. con-
ſtat aũt nõ idem eſſe vti,& vt parte vti.Caſſius Pyrrhonius illũ ab vſu quoq; abdicauit,
integrũq; de hac ipſa re volumẽ cõſcripſit.Optime vero oĩum Theutas de re ſimili ad ſimilẽ trãſi
tum iter ad exercitationẽ eſſe iudicauit.Sicut alij inſtrĩ potius rõnem habere voluerunt. Nec pe-
ius fortaſſe hiſtoriã & obſeruationẽ inſtrã magis,q̃ medicinæ partes vocabimus,ideo recte, vt mi
hi vr̃,Theutas ita de illis prodidit. Partes medicinę, ob quas finẽ adipiſcimur, p expiẽtiã nobis ac H „
cedũt.fit aũt experiẽtia ex ppria intuitione,hiſtoria,et cõgruo de re ſimili ad ſimilẽ tranſitu.ab ex „
perientia.n.medicinæ partes deriuari affirmat:quæ cũ oẽs inter ſe differant,in hoc vno tñ conue- „
niunt,ꝙ oẽs cõi noĩe memoriæ appellanˀ:ppterea rectius aliqs experientiã dicet eẽ memoriã eo
rũ,q̃ ſæpe & eodẽ mõ perſpecta ſunt.Quòd ſiquis pro memoria obſeruationẽ poſuerit, erit expe
riẽtia obſeruatio eorũ,quę ſępe eodẽ mõ perſpecta ſunt.At,ſi obſeruatio operationẽ ſignificet,vt
loquẽdi vſus obtinuiſſe vr̃,memoria vero ſit impreſſio in aĩa quieſcẽs,poſſumus ambas cõprehẽ
dẽdo dicere,experiẽtiã eſſe obſeruationẽ & memoriã eorũ,q̃ ſæpe eodẽ mõ pſpecta ſunt: forteq;
ꝓſtiterit ſolã ponere memoriã,cũ ſub illa obſeruatio cõtineatur.neq;.n.memorari poſſumus ea,q̃
ſæpe eodem mõ perſpecta ſunt,niſi prius obſeruauerimus.

De communibus partibus medicinæ. CAP. 4.

HActenus,quantum compendio licet,de experientiæ diffinitione tractauimus. Theutas aũt
totam medicinam in tres partes diuiſit,indicatoriam,curatoriam, & ſalubrẽ: has vero vni-
uerſas acquiri per ppriam intuitionẽ,hiſtoriam,& congruum de re ſimili ad ſimilẽ tranſitũ. pro-
pterea,qui hæc tria proxima medicinæ partes eſſe voluerunt,nõ abſolute partes,ſed cũ additione
partes cõſtitutiuas appellauere, vt priora illa partes finales,partium.ſ.genus in duas primas dif-
ferentias

A ferentias diſſecando finales,& cõſtitutiuas:ſiquis tñ noĩbus abuti noluerit, non has conſtitutiuas
appellabit partes,ſed quaſdam medicorum operatiões:ille vero animi habitus, quo medicus vel
indicare,vel curare,vel ſanitatem cuſtodire poteſt,merito pars medicinæ vocabit̃. Abutant̃ igit̃
noĩbus,qui voluerint:nos in partes tres medicinam ſecabimus,indicatiuã,curatiuã, ſalubrẽ. Por-
rò indicatiuã in dignotionẽ præſentium,& futurorum prænotionẽ,ſicut curatiuã in chirurgiam,
victus rõnem,& pharmaciã.Salubrẽ vero qdã indiuiſam ſeruarunt:qdã in ſpẽm generi cognomi
nẽ,in ſalubrẽ,inquã,et in euecticam.i.boni habitus effectricẽ.alij addiderunt p̃ſeruatiuam,reſum
ptiuã,& gerocomicã.i.ſenũ cuſtoditricẽ. Sunt,qui ex rationis diuiſione partes medicinæ venati
ſint.cum.n.ſicut Herophilus voluit,medicina ſit ſcientia ſanorũ,ægrorum,& neutrorum, tria ex
cogitauerunt,qbus ſingula iſtorũ cõueniũt,corpora.ſ.ſigna,& cauſas.nã, ſicuti corpora,ita ſigna,
& cauſas congrue ſana,ægra,& neutra nuncupamus.Licebit igitur ẜm hanc rõnis ſectionẽ,empi
ricam quoq; diſciplinã in ſuas partes diuidere:non prohibebo tñ,ſiqs & aliter diuidẽdam putarit,
dummõ nullum artis membrũ omittat̃.ꝓpterea & Theutas ĩ principio libri de partibus, nihil ob
“ ſtat,inqt,ſi medicinæ partes in indicatiuã,curatiuã,& ſalubrẽ ſectę,in alia quoq; mẽbra ſecentur.
“ quo fit,vt minime mirũ ſit,ſi empiricę artis alij duas partes,alij tres,qdam quatuor, nõ nulli qnq;
B poſuerint.fortaſſe.n.eandẽ oẽs rei rõnem intuentur,ſed,vt diuerſa cõcipiunt,ita & diuerſa expli-
care neceſſe eſt.quę vero ſit rõnis diuiſio, paulo inferius declarabitur.

De conſtitutione artis Empiricorum. *CAP.* 5.

COnſtitutiuæ igitur medicinæ partes,quę oĩum vtiliſſimę ſunt,clarius ita pernoſcẽtur. Medi
cus,qui ab obſeruatione artẽ effecit,ſeipſum Empiricum,ſuam facultatẽ Empiricã nuncupa
uit:primiſq; tẽporibus,vt credi par eſt, noxia pariter & innoxia,ſimiliq; modo vtilia & ſuperua-
cua obſeruare cœperunt.poſt longo rerũ vſu multis multa obſeruãtibus cõpertũ eſt plurima inu
tiliter fuiſſe obſeruata.propterea,ſicut in principio ꝓpria rerũ intuitio, ita nũc hiſtorica cõmodiſ-
ſima eſt.Nos.n.hiſtoria docet iam deprehẽſum eſſe colores in multis qdẽ morbis ſuperuacaneos,
in quibuſdã vero non parum intereſſe:nã lippientibus cœruleus,viridis,nigerq; color cõfert, al-
bus & ſplẽdidus ſumme aduerſatur,reliq inter vtrũq; ambigunt.Eodem mõ rubeus color ſangui
nẽ expuentibus nocet, & ad cæteros morbos ſuperfluus oĩno cõpertus eſt: ſicut & menſa ebur-
nea'ne ſit,an lignea,ſeu phiala aurea'ne,vel argentea,vel vitrea.nihil.n.horũ ſalubre magis,q̃ inſa
lubre appellatur,ſed penitus ſuperuacuum.nõ ita tñ odorẽ neutro mõ ſe habere ad ſanitatem vel
ægritudinẽ dixeris.neq;.n.parum refert appetitiuæ digeſtiuæq; facultati,fœtida'ne, an bene olen
C tia offerãtur:oĩnoq; capiti nocẽt,quæcũq; odoratiora ſunt,veluti cupreſſus,populus, buxus, nux,
præcipue,quæ adhuc virent:ideo nec lectos,aut fores,aut vaſa ex his fieri probamus. fugiendi.n.
oẽs odores ſunt,qui vel caput repleant,vel appetitum euertant. cum natura nos doceat vtilia eli-
genda eſſe,noxia vero euitanda.Ergo his ita ſe habentibus neceſſe eſt,vt medicus ſalubria,inſalu
bria,neutraq; pernoſcat,nec cauſas tm̃ tales eſſe,ſed & corpora,& ſigna. nihil aũt refert,ſeu perno
ſcere,ſeu ſcire dicamus. ſicut neq; artificẽ,aut doctorem artẽ vel doctrinã addiſcere. parum ẽt in-
tereſt,ſi inflammationem,exempli gratia,ęgritudinẽ vel affectum appellaueris.Symptoma tñ ab
ægritudine diſtinguendum eſt,nam ſymptoma ſimplex affectus eſt,& non ex alijs conflata con-
geries.ſic.n.lateris dolor ſymptoma vocatur,tuſſiſq; eodem mõ, & ſputum ſeu flauum,ſeu liui-
dum,ſiue cruentum fuerit,item difficultas anhelitus,& calor præter naturã. quod vero ex oĩbus
his conficitur ægritudo appellatur,quæ affectus quoq;,& valetudo,& morbus,ſi libet,vocari po-
teſt:nominibus tamen vtemur, quoad eius fieri poterit, apud Latinos quàm maxime conſuetis,
ſin minus,his ſaltem de quibus inter nos inuicem conueniat.

De Symptomatum concurſu. *CAP.* 6.

QVantũ igitur ad præſentẽ inſtitutionẽ attinet,ſymptoma ſatis idonee nũcupabimus ſim-
D plex aliquod incõmodum,quod humano corpori præter naturam acceſſerit, ſicut calorẽ,
tumorem,inflãmationem,difficultatem anhelitus, pulſus aſperitatem,dolorem,tuſſim:
affectum vero,vel ægritudinem cõcurſum,q ex his ſimul conficitur.Periti.n.Empirici nõ quem-
cunq; ſymptomatum aceruũ morbum noĩauere,ſed cõcurſum tm̃ eorum,quæ ex longa obſerua-
tione ita ſimul cõuenire cõperta ſunt,vt pariter incipiant,augeantur,vigeant,declinent, & rece-
dant:quem cõcurſum cõpendij,& luciditatis gratia vno tm̃ noĩe explicuere, qñq; ab affecto loco
nũcupationem ducentes,vt pleuritim,peripneumoniam:qñq; ab aliquo ſymptomate, vt inflam-
mationẽ,furorem:non nũquam à ſimilitudine,vt elephantẽ,cancrum: quandoq; ab ipſomet cõ-
curſu,vt œdema,ſcyrrhum.Symptomatum igitur,quæ ſimul incipiunt,augentur,vigent,& deſi-
nunt,cognata vocari poſſunt:quæ vero plerũq; cõſequuntur, affinia. Quòd ſi eadem in cõcurſu,
tanq̃ ſigna, cõſiderentur,quædã eorũ diagnoſtica,quaſi præſentium declaratoria,vocantur:quæ-
dam, ꝙ futura prænuncient,Prognoſtica nũcupantur:quædam, ꝙ curationẽ indicẽt,nõ male in-
dicatoria dicentur.Oẽs aut ẽ concurſus ab obſeruatione prodiere. obſeruatio enim memoriam,
memoria experientiam peperit,à qua proxime ars emanat,dum meminimus,quid cum quo, qd
ante quod,quid poſt quod obſeruauimus:atq; id quidẽ vel ſemper,vel plerunq;, vel vtrouis mo-
do,vel raro:ſemper,vt vulnerato corde mortem ſequi:plerunq;,vt ſcammonia ventrem purgari:

vtrouis modo, vt percuſſa ſuperiori cerebri membrana interire hoīem raro, vt vulnerata cerebri E
ſubſtantia ſalutem cōparari. Atq; ita ex obſeruatione & memoria conſtituta arte neceſſarium eſt proprium à cōi diſtinguere, quam nimis ambitioſe quidā Empiricorum diſtinctionē, quidam determinationē appellandam eſſe cōtendūt. ego enim, ſiue hoc, ſiue illo mō dixeris, parū intereſſe arbitror, dummodo per euidētes notiones proprium à cōi ſeparetur. quidā tñ ita rem præſcribūt, vt diſtinctionis vocabulum ad noīum drīas, determinationē aūt ad res ipſas magis cōuenire opinentur. ſed noīa, vt recte Plato cōſulebat, ſpernenda ſunt, rōnum vero ſoliditas ingrēda. Propriū igitur à cōmuni ita diſtinguetur: In affectuum quidem dignotione, vt ſi cū febri acuta difficultas anhelitus, tuſſis, & coloratum ſputum apparet, & percunctetur à nobis aliquis, cuius nā morbi ſit iſte cōcurſus, rñdebimus pleuritidis quidē & peripneumoniæ cōem eſſe, neutrius tñ proprium. Quòd ſi addatur dolor lateris pungitiuus, pulſusq; aſperitas cū tēſione, hunc morbum planè pleuritidē eſſe affirmabimus. at, ſi nō dolēte latere, nec pulſu duro exiſtēte, impotentia ſpirandi adſit, niſi ceruix erigatur, ſitq; oīno tāta anhelādi anguſtia, vt prope ſuffocationem accedat, talis cōcurſus peripneumonia vocabitur. ita ergo in affectuū dignotione cōe à proprio diſtinguetur. In prænotione vero hoc modo: Sint nares acutæ, caui oculi, collapſa tpa, atq; interroget aliquis, quidnā cōcurſus portendat: dicemus in proceſſu quidē ægritudinis mediocre malum portendere, in prin F
cipio vero letū minari. Atq; iſta quidem à tpe ægritudinū prima diſtinctio eſt. ab ijs aūt, quę præceſſere cōſideratur, an ęger ventris fluxu laborauerit, vel medicamento purgatus fuerit, ſiue vigilijs, fame, aut alio euacuationis genere attritus. In ſignis vero ad curationē attinētibus cōmune à proprio ſeparatur, Si quæratur, an plethorico vena ſecanda ſit: reſpōdetur. n. nō cuicunq; ſecādā eſſe, ſed illi, cui plethoricus cōcurſus acciderit, vel q̄ ſine hoc cōcurſu robuſtus ſit adoleſcens, atq; ne hos quidē oēs. neq;. n. ſi pleuriticus cōcurſus in ſene aut infante fuerit, vena ſecanda eſt, aut in Scythia degat æger inſtante hyeme frigidiſſima, vel ſub ardētiſſimo cœlo in ſummo ęſtatis feruore, aut certe ſyncopā pati aſſueuerit. nam nemini iſtorū venā ſecādā ducimus: nō hæc tñ ſufficiūt. Sunt. n. aliæ quoq; determinationes, vt, ſi ad clauim dolor incubuerit, potius venā ſecamus: ſi ad hypochondrium declinauerit, ventrem purgandum eligimus.

Quid differant Empiricorum, & Dogmaticorum rationes. CAP. 7.

TAlis igitur rei determinatio eſt, quam deſcribentes dicunt eſſe orationem propria à cōibus diſtinguentē. Quidam tñ, vt prædiximus, nō determinationē, ſed diſtinctionē appellare maluerunt. nos aūt ſiue determinatio, ſiue diſtinctio vocetur, nihil intereſſe dicemus, dūmodo cōcurſuum dogmaticorū & empiricorū drīa ſeruet. Empirici enim euidentibus, dogmatici vero rōne G
magis nituntur. Pari mō dogmatica rō hoc ab empirica differt, q̄ hæc euidentium rerū, illa occultarum eſt: quæ vt noīe quoq; diſtingueretur, rōnem quidem empiricā epilogiſmum, dogmaticam vero analogiſmum vocitauere. Quin & breuiſſimas rerum declarationes, nō diffinitiōes, ſed deſcriptiones empirici appellauerunt: cū tñ nihil prohiberet rei rōnem, quæ ex euidentibus cōſiſtit, ita diffinitionem vocari, ſicut & dogmatici vocant eam, quæ ex occultis colligitur. Atq; hæc quidem eſt inter vtroſq; de nominibus diſcrepantia, quam & modeſte, & arroganter tractari licet: arrogantia tamen plerunq; vtuntur empirici.

Quibus Empirici, quibus Dogmatici fidem habent. CAP. 8.

IN rebus aūt dogmatici & empirici differunt, quēadmodū in principio quoq; declarauimus, q̄ empirici ijs tm̄ credant, quæ vel ſenſui pateant, vel memoriæ per ſenſum mādata ſint. Dogmatici vero præter hæc, illis quoq;, quæ ex naturali rerum conſecutione per rationem acquiri ſolent.

De Empiricorum demonſtratione. CAP. 9.

SEd & empiricus præter deſcriptiones, & determinationes, quæ à ſenſibus ſumuntur, cauſas etiā reddit, & demōſtrationibus nititur, quas à ſenſibus mutuauit. Si enim, exempli gratia, interrogetur, quare crus cum vulnere luxatum non reparatur, qm̄, inquit, conuulſionem inde ſeq H
obſeruatum eſt. hoc enim maxime cauent, ne aliquid vnq; ex rationali conſecutione, ſed ex memoria, & euidenti obſeruatione ſemper affirment. Atq; hoc pacto Empiricus artem ſuam tū cōficit, tum docet. in quo maxime à dogmatico differt, tum quia plurima indeterminate agit, tū qa plus æquo confidit hiſtoriæ, quam ego non vitupero. cum enim vnius hominis vita ad omnium inuentionem ſufficere nequeat, longi tpis obſeruationes hiſtoria colligit, vt eius beneficio tanq; ex multis tot ſeculorum hoībus vnus efficiatur eruditiſſimus. Si igitur ita ſingula quæq; memoriæ mandata forent, vt cum ſuis diſtinctiōibus clare ab Empirico percipi poſſent, nihil vltra quærendum eſſet, quod ad veritatem artis referret. Sed, qm̄, qui ſcripſerunt partim cōfuſo experimento nimis propenſe crediderunt, partim ēt non perſpexere, quę docuerunt, partim dū in rationales demonſtrationes incidere vererentur, rudes & procul à veritate aberrantes deprehenſi ſunt, ideo cogimur non ita facile cuilibet hiſtoriæ fidem adhibere, niſi prius experimento probetur, poſtea ad vſum accōmodetur. quod quidē dogmaticis non contingit, quos Menodotus per contemptum Tribonicos vocat. Antiqui enim Tribonem appellauere, qui in aliqua facultate longo ſe vſu exercuerit, vt in ea iā perfectus videri poſſit. Menodotus igitur deridens, Tribonicos appellat Dogmaticos, quaſi qui Tribones appellari non mereantur, cum experientiæ non credant,

ſed rebus

A ſed rebus occultis ignotiſq; ſtudeant,& hiſtoriam contemnant,quā ne legerint quidem. Quoniā vero & hic de hiſtoria longæ ambages perferuntur,nos de illa quoq; ſummatim tractabimus.

De iudicanda & comprobanda hiſtoria. CAP. 10.

HIſtoriam igitur quidam eſſe voluerunt enunciationem eorum, quæ viſu percepta ſunt:alij enunciationem eorum,quæ euidenter appareant: alij enunciationem propriæ intuitionis. cæterum omnes iſtæ orationes verbo tenus inter ſe diſcrepant,re prorſus nihil differētes,quas dia lectici æquipollētes appellāt,vbi ſub diuerſis dictionibus idem videlicet profertur. Illas vero orationes ab his differre dicemus,in quibus aliquid adijcitur,quod ſenſum immutet, qualis exempli gratia huiuſmodi eſt:Hiſtoria eſt oratio eorum,quæ viſu perſpecta ſunt,aut ſicut perſpecta. Ex additione efficitur,vt quædam hiſtoria poſsit eſſe falſa, cum ex nulla priorum deſcriptionum quicquam tale ſequatur:atq; ex eadem additione illud quoq; continget, vt hiſtoriæ duplex iudicium futurum ſit,alterum,quo perpenditur,an quædam vere appellāda ſit hiſtoria: alterum(ſi vere ita eſſe conceſſerimus)an etiam vera debeat appellari. Hoc tamen nomen accipiat vnuſquiſq;,quem admodum ſibi libuerit:nos potius doceamus,quo modo hiſtoria ſit iudicanda, vt poſtea recte ad vſum deduci poſsit:quod idem eſt,ac ſi dixerimus,quo modo veritatem & falſitatem eorum,quę

B ſcripta ſunt,diſtinguere oporteat, & quo modo diſcernendum,fieri'ne an non fieri potuerint. eſt enim hæc quoq; non inutilis differētia,ſicut Menodotus aſſerit. Huic igitur rei toto animo aduertas obſecro,ſinens, quicquid libris mandatum eſt, hiſtoriam appellari. id enim ab omnibus ferè medicis vſurpatur. Primum veræ hiſtoriæ iudicatorium ſecūdum pleroſq; Empiricos eſt propria intuitio iudicantis. nam,cum in aliquo libro ſcriptum quidpiam inuenerimus, quod nos aliàs ita eſſe proprio intuitu perſpeximus,veram eſſe fatemur hiſtoriam. Hoc tamen iudicatorium diſciplinæ inutile eſt. neq; enim ea nos ex libro diſcere oportet,quæ antea ꝓprio intuitu cognouerimus. Sed concordantia optimū eſt hiſtoriæ iudicatorium. finge enim à me macerem nunq̄ expertum eſſe,qui quidem arboris cortex eſt ab Arabia delatus. hunc oēs, quicunq; de medica materia ſcripſerunt,aluum conſtipare affirmant:nunquid illis credendum erit,vel non credendum? ego quidem credendum aſſero,cum oēs ita eſſe conueniant. talis.n.conuenientia in ſenſibilibus oino admittenda eſt,nam conuenientiæ,quæ de occultis ſunt,raro tantam habent certitudinem, vt de illis idem omnes prorſus conſentiant. Quod ſi etiam conceſſerimus id non nunq̄ fieri poſſe, talem tamen conuenientiam non admittet Empiricus. Concordiæ igitur de rebus ſenſibilibus certæ & fideles in vita ſunt. Nos enim,licet nunq̄ in Cretam,Siciliam, aut Sardiniā nauigauerimus, eas tn̄

C eſſe inſulas credimus,qm̄ omnes,qui eas proprio intuitu conſpexere,ita eſſe inter ſe conueniunt. Ergo,cum pro comperto habeamus de ijs,quæ ſenſu deprehendi poſſunt,vbi vera ſint,cōuenire omnes,quicunq; res hiſtoriæ commendarunt,propterea credimus à macere vētrem ſiſti. Eodem pacto licet nos rha pontici vires proprio intuitu nunquam experti ſimus,hiſtoriæ tamē de eo traditæ,ꝙ eiectionibus ſanguinis cōferat,fidem adhibemus. Eſt alia quoq; propoſitio huic valde cognata,non quidem epilogiſtica,ſed analogiſtica potius & dogmatica,an credendum ſcribentium concordiæ ſit,vbi omnes conueniunt,non ꝙ ipſi proprio intuitu rem conſpexerint, ſed ꝙ ſingulis eorum probabilis admodum viſa fuerit. Sunt enim aliqui non dogmatici tantum,ſed empirici quoq;,qui credendum eſſe affirmauerint. nam ſine vlla ambiguitate cōcordia manifeſtum ſignū eſt veritatis. cæterum id à ſequacibus epilogiſmi,qui eſt ratio eorum,quæ ſenſui patent,non ita facile admittitur. Conuenientiam enim hiſtoriæ de his tantum eſſe volunt, quæ euidenter apparēt. Ergo Empiricum veræ hiſtoriæ iudicatorium eſt conuenientia inter eos, qui ſingula quæq; proprio intuitu obſeruauere. At concordia,quæ à rei natura producit̄,dogmatica eſt. Sed præter hæc habetur aliud quoq; veræ hiſtoriæ iudicatorium:mores,inquam,& eruditio auctoris,quæ ab alijs eius monumentis colligi poteſt. Nam,ſi,exempli gratia,Hippocratem,Andreamq; recenſeas,illū

D peritiſſimum ſtudioſiſſimumq; veritatis inuenies,hunc rudem,temerarium, prorſuſq; ab Hippocratis grauitate alienum. Deniq; alio quoq; inſtrumēto hiſtoria iudicatur, vbi, quæ traduntur, his fuerint ſimilia,quæ prius proprio intuitu cognouerimus. nanq;,vbi,exēpli gratia,ſciuerimus macerem,& rha ponticum adſtringendi vires habere,ſi alia ſimili modo tradantur adſtringentia,facile credemus ventrem compeſcere,& ſanguinis fluxum ſiſtere.

Quot modis rei ſimilis ad ſimilem tranſitus fiat. CAP. 11.

MEnodotus tamen negauit tranſitum de re ſimili ad ſimilem eſſe hiſtoriæ iudicatorium, ſed eius,quod fieri poteſt,ſi vero ſecum τριβὴν, id eſt vſum,& exercitationem aſſumpſerit,tum demum hiſtoriam quoque iudicare. Sed de his paulo inferius agetur. Tranſitus igitur de re ſimili ad ſimilem ſi in ſeipſo conſideretur,eſt iter ad experimentum. Iudicatorium vero poſsibilitatis ad hiſtoriam attinentis,ſicut & hiſtoria,duplex eſt. Porrò rationalis tranſitus ab Empirico differt,quòd rationalis ab indicantis rei natura innoteſcat, Empiricus vero ea potius imitatur,quæ ſenſu præcognita fuerint,non quidem ꝙ probabile videatur ſimile à ſimili generari,aut agere,aut pati. neq; enim cuiuſpiam iſtorum gratia tranſitum faciunt, ſed ꝙ experimēto cognouerint ita ſe inuicem habere,quæ ſunt ſimilia. De ſimili autem ad ſimile tranſitur,vel in membris, vt de lacerto ad femur, de vlna ad tibiam,de manu ad pedem:vel in morbis, vt de fluore alui ad inteſtino-

rum difficultatem:vel in remedijs, vt de citonio ad meſpilum.quæ omnia prius experimento fir- E
manda ſunt,ꝙ doctrinæ certitudinem faciant. Eſt quoq; empiricæ artis quãdoq; non incongrue
de oppoſito tranſire ad oppoſitum,vbi.ſ.ſimilia vniuerſa in vanum tentata fuerint.quod quidẽ à
dogmatico omnino alienum eſt.Tranſitus ergo de ſimili ad ſimile, ſiue trahatur ſiue nõ trahatur
ab hiſtoria, τριβικὴν, id eſt exercitatam experientiam perficit,neq; propterea pollicetur, quod ex-
quiſitiſsime verum eſt,ſed, quatenus fieri poteſt,inuenire profitetur, quod probatorum hominũ
hiſtoriæ maxime congruat.cui quidem etiam ante experientiam credimus, non tñ tranſitioni de
ſimili ad ſimile,niſi prius experimento,& vſu comperta fuerit.non parum autẽ intereſt, quo mo-
do magis,aut minus aliquid futurum ſperemus,ſingula enim ex ipſa ſimilitudine perpendimus,
quæ in rebus longe diuerſa obſeruatur.Nam,quod figura,colore, mollitie, duritie ſimile eſt, non
propterea ſimiles exercet actiones:at,quæ odore guſtu'ue aſsimilantur,in his iam non nihil habe-
mus,à quo ſimiles functiones non deſperemus,prẹſertim vbi ſimul odor,& guſtus conuenerint.
Quòd ſi poſtea ſubſtantia quoq;,figura,& color acceſſerit,ſpes proſperi euentus adhuc magis au-
gebitur.Porrò,quæ guſtu ſimilia iudicamus,non ſtatim ab vno tantũ ſapore ſimilitudo æſtiman-
da eſt,ſicut ab acore,adſtrictione,amaritudine,dulcedine,auſteritate,acerbitate, ſalſedine,ſed om
nem ſingulorum vim exacte ſpectare oportet.Aloe enim & æris ſquamma vtraq; adſtringit qui- F
dem,ſed abſonum medicamentoſumq́; reddit ſaporem,ideo neutra malo citonio ſimilis, propte-
rea,neq; edendo eſt.Non eſt igitur à malo citonio,vel meſpilo ad illa tranſeundum,neq; in vrinæ
inteſtinorumq́; difficultatibus talia exhibere oportet.vbi vero vlcus ad cicatricem ducendum ſit,
tunc ad omnia,quæ adſtringendi vim habent,etiamſi viroſa fuerint, tuto tranſire poſſumus. Ex-
perimento enim compertum eſt multa huiuſcemodi vniendis vlceribus recte accommodari. In
difficultatibus autem inteſtinorũ melius ab edulijs ad edulia tranſimus.deinde,ſi ad ea,quæ eden
do non ſunt,tranſituri ſimus,eligere oportet,quæ cum adſtrictione nullam aliam validiorem qua
litatem annexam habeant,præſertim amaritudinem,vel acorem.Huiuſmodi enim qualitates om
nia vlcera irritare obſeruata ſunt,etiam ſi cum adſtringẽdi facultate iungantur. At, quoniam ad-
ſtrictionis veluti differentiæ quædam ſunt auſteritas & acerbitas, (adſtrictiora enim qualitas in
acerbis intenditur,ſicut in auſteris remittitur,)ideo,ſi de hac qualitate ad illam tranſitũ facies, ma
iorem inde futuri euentus ſpem recte concipies.nam,ſi idem exquiſite fuerit affectus, in quo ob-
ſeruatum ſit citonium,vel aliquid ita adſtringentium profuiſſe, ad id, quod moderate adſtringit,
quale auſterum eſt,tuto trãſitur.Si vero acerba fœlicius expertus fueris, rectius ad acerba permu
taberis.Patet igitur,quo modo euentus rei,quẹ fieri poteſt,in ſimilium tranſitu ſpes æqualis non G
ſit,ſed ea regula ſpes menſuranda eſt,qua ſimilitudo maior,vel minor cognoſcitur. Quod vero à
probatiſſimo viro ad alui fluorem,exempli gratia,laudabitur, id eis perquã ſimile videri poterit,
quæ experimento deprehenſa ſunt,vt & ante exercitatam experientiam aliquis illi fortaſſe tuto
confidat.At,quod neq; hiſtoria,neq; ſimilitudo probauerit,illi merito diffidendum eſt.Quod au-
tem de medicamentis diximus,idem omnino & de affectibus,& de membris iudicare oportebit.
In tranſitu enim de affectu ad affectum,vel de membro ad membrum,eodem modo ſpes augen-
da vel minuenda eſt,prout ſimilitudo alterius ad alterum maior,vel minor erit.

*Quibus hiſtorijs maior fides adhibenda,ac de quinq; hiſtorijs,quibus viperas Elephantia-
ſi oppreſsis ſuccurrere creditum eſt.* CAP. 12.

QVantum vero ad hiſtoriæ iudicium attinet,maioris & minoris ratio tanti refert,vt huic qui
dem planè iam fides adhibenda ſit,illud vix tanquam probabile admittẽdum. Quod enim
à quamplurimis probatiſsimis viris conſone proditum fuerit, poſtea nõ raro à nobis ita
eſſe,compertũ,ac præterea veriſimile ſit,neq; diſcrepans ab ijs,quæ experimento cognouerimus,
id profecto eſt,cui proculdubio credere non minus, ac experimẽto, debeamus.At illud minus fo
re ſperabimus,quod probatiſsimi quidem viri quamplurimi affirmauerunt,nunquam tñ à nobis H
viſum,neq; adeo veriſimile fuerit.Multo vero adhuc minus illi credendum, quod pauci admodũ
aſſeruerint,quodq́; vix ſemel aut iterum viſum fuerit. Sanè illud cõmodiſſimum exemplum eſt,
quod nunc mihi dicendum ſuccurrit.Erat apud nos in Aſia in pago quodam elephantiaſi vir la-
borans,qui primo quidẽ reliquis conuiuebat,ac cũ familiaribus verſabatur,vbi vero non nulli ex
conſuetudine contagio maculari cœperunt, ipſeq; iam fœtore, & horribili ſpecie deteſtandus
eſſet,in edito loco prope pagum iuxta aquæ riuulum Pagani tabernaculum ægro habitandum
ſtruxere,cui deinceps diarium alimentum ſubminiſtrarent.proxima æſtate circa Canis ortum co
lonis vicinam metentibus ſegetem miniſter odorati vini lagenam,quam attulerat,prope agri mar
ginem dimittens abijt.Coloni labore functi cum ad pocula acceſsiſſent, ac quidam eorum ado-
leſcens vinum in craterem funderet, ecce exanimata vipera ſimul collapſa bibituros non minus
abominatione,ꝙ metu conſternauit:ac ipſi quidem aquam potãtes,vinum ægrotanti attulerunt,
humane ſe acturos exiſtimantes, ſi tantam viri calamitatem morte redimerent, quam ex eo ve-
neni hauſtu planè futuram arbitrabantur.at ille nouo quodam prorſuſq; admirando euentu, ab
hoc ipſo potu ſanatus eſt.excidit enim tota cutis dura & veluti lapidoſa, non ſecus,ac ſi cancris lo-
cuſtis'ue,aut cæteris huiuſmodi cruſtaceis animalibus teſtam, qua conteguntur, abſcideris. Nec

A diſsimile in Myſia Aſiæ non procul à noſtro municipio cõtigit. Vir erat prædiues elephantiacus, hic ancillam ſuam formoſam deperibat. contra, illa fœdum hominem odio habebat, alijsq; amantibus clandeſtine miſcebatur: cuius doli conſcijs duabus ancillis cõtubernalibus vtebatur, altera penui præerat, altera cellæ vinariæ. Acceſſerat æger inde ſibi promiſſa ſalutis ſpe ad quoſdam calidarum aquarum fontes, vbi multa viperarum vis ob ſquallorẽ ariditatemq; loci ſcatebat. In vini igitur lagenam parum diligenter ſeruatam vipera irrepſit, quam cum ſuffocatam deprehendiſſet ancilla, rata fore, vt odioſus dominus eo veneno facile interiret, cœnanti alacriter obtulit, eueneréq; omnino eadem, quæ paulo ſupra de pagano retulimus. Atq; hæc quidem duo ſunt experientiæ monumenta, quæ caſus attulit. nunc vero tertium adiungã, quod imitatio effecit. Philoſopho cuidam multos antea annos hac ipſa ægritudine efflictim laboranti, vt iam illi mors vitæ præferenda videretur, geminos hoſce euentus cum forte recitauiſſem, idem ipſe etiam experiri cogitauit, ad quod obeundum augurio quoq; confirmatus (erat enim augurandi peritus) protinus vinũ ita medicatum, quod parari iuſſerat, intrepide hauſit: nec multo inde poſtea ex elephantiaſi ad lepram deuenit. Quartus etiam præter hos omnes viperarũ venator, dum primis adhuc huius morbi incommodis teneretur, me pro ſalute conſuluit, quem ego admonui, viperas, quas venaretur,
B fruſtatim inciſas, & anguillarum more decoctas eſitaret. atq; ita per halitum ægritudo diſcuſſa eſt. Alium præterea diuitem virum non noſtratem, ſed è media Thracia Pergamũ, ſomnio ita iubente, profectum Æſculapius admonuit, vt medicamentum è viperis quotidie potaret, atq; exterius, corpus illineret: ac non multo poſtea trãſiuit in lepram, deinde hac medicina, quã Deus docuerat, exquiſite ſanatus eſt. Tot igitur experimentis commoti, tandem Dei quoq; admonitu cõfirmati, certam ſpem concepimus ſanandi elephantiaſim medicina è viperis cõfecta, quam theriacam appellant, nec minus ſale theriaco, quod iam vulgo confici cœpit viuis viperis cum quibuſdam alijs medicamentis in fictili nouo combuſtis: Sed & viperas edendas præcipimus, capitibus, caudiſq; earum primo abſciſsis, deinde in paſtillos confectas. non tñ confeſtim ad hæc remedia proficiſcimur, ſed prius corpus exquiſite purgamus. nec raro venã ſecamus, ſi robur & ætas tulerint. vere autem id potiſsime fieri ad pleroſq; diuturnos affectus commune eſt. Tot igitur à nobis enarrata ſunt, vt oſtenderemus multa caſu inueniri, & imitatione confirmari. obtulit enim fortuna, vt non incommoda tantum, ſed commoda quoq;, ex quibus ars confici poſſet, conſpicaremur.

Quis deberet eſſe verus Empiricus, ac quid differant Serapion, Menodotus, Heraclides, & Theutas Empirici. *CAP. 13.*

C NEc longiori ſermone opus habemus ad empiricæ diſciplinæ formulam exprimendam, licet longe plura addiderint ij, qui huiuſce ſectæ principatum vſurpauere, atq; ita ſe habere manifeſtiſsime declarabo. Proponatur, vt paſsim proponi ſolet, quiſnam medicinæ ſit finis, aio empiricum, qui propriæ diſciplinæ modum exquiſite ſeruauerit, ita reſponſurum: intelligo, quæcunq; præter naturam corpori humano acciderint, velle curare, quodq; intelligo, non verbis, ſed actionibus comprobare. an vero, quod acquirere ſtudeo, integritas vel ſanitas appellari debeat, vel acquiſitio ſanitatis, vel integritatis, vel ſanari, vel integritatem adipiſci, ſiue quod ſecundum naturã eſt regere & cuſtodire, nihil apud me refert, dummodo, quod polliceor, opere ipſo confirmem: cætera ſophiſtis facile permitto. neq; enim mihi in muneribus artis occupatiſsimo tantum ocij ſuper eſt, vt nugis ſuperuacuis, fabuliſq; diſſerendis bonas horas amittam. Talem ego reſponſionem à vero empirico fore ſperauerim. nam, ſi de fine medicinæ diſſenſiones conciliare tentauerit, dialecticis ſpeculationibus impingetur, quas euitari oportere affirmat. id autem in eo libello diffuſius explicauimus, qui de fine medicinæ inſcribitur. Sed nec idẽ cauſas vllas indagabit, quod Serapio & Menodotus fecere. artem enim ſuam nõ rationibus, ſed operibus comprobabit, omninoq; dialecticam euitabit, ſine qua neq; cauſæ concluſionum, neq; ſyllogiſticæ orationes intelligi poſſunt.
D immo & ſcire diſsimulabit, an aliquæ ſint diſſenſiones: ſpernet etiã rationes diluere, quæ euidentia impugnare videntur, haud ignarus ſophiſticas apparentias ab ipſis quoq; dialecticis non tam facile ſolui. præterea ſermonis multitudinem longitudinemq; aſpernabitur, ſed pauca & raro loquetur, quemadmodum Pyrrhon Scepticus facere ſolebat. hic enim deſperata veritatis inuentione, quam diu fruſtra quæſierat, in ſingulis hæſitabat, nec amplius agẽdorum rationem quærebat, ſed euidẽtia ſectabatur, vt, qualis in omnibus vitæ muneribus ſcepticus, talis in medicina empiricus ſit, minime ſuperbus, aut ambitioſus, neq; gloriæ inhians, non compoſite ambulans, neq; fucatis geſtibus, ſed interius exteriuſq; totus integer, qualem Timon ait fuiſſe Pyrrhonem. Non minus autem hunc admirabuntur homines, quàm Hippocratem, ſi operibus magnum ſe in arte præſtabit, melius, quàm reliqui faciant, luxata emendans, & quæ luxationi parata ſunt, in validiorem ſtatum permutans, vulnera & fracturas & hulcera, &, quæ alij curare non poterant, ipſe facile ſanãs, nec minus, quæ ægro euentura ſunt, ante euentum præfatus, &, quæ iam euenerint, adſunt'ue, ita eueniſſe vel adeſſe ſine præconctatione, aut relatione coràm aſtantibus explicet. His enim officijs Hippocrates omnium poſteriorum iudicio Æſculapij gloriam adeptus eſt, non quidem triplicis ſermonis ambages explicans, ſicut Serapion, neq; tripodem iactãs, veluti Glaucias, aut decem mille verſuum libros aſtruens, qui deinde in alios libros diſſecarentur: non ille canina iracundia

medicos improbe inceſsit, modo δριμυλέοντας, quaſi leones acres, modo δριμυμώρους, quaſi acres E
fatuos appellando, tum medicos, tum philoſophos omnes, qui ratione niterētur, quod impuden-
tiſsime fecit Menodotus. Verum, quod in empirica diſciplina Menodotus reprehenſione non
caruerit, quodq; in his, quæ aduerſus dogmaticos oblatrauit furioſæ temeritatis ſit accuſandus,
licet tibi ex commentario intelligere, quod contra eius deliramenta in Seuerum conſcripſi: nec
minus eiuſdem furor apparet, vbi Aſclepiadi contradicit, aſſerens ſe exquiſitiſsime ſcire omnia
Aſclepiadis documenta eſſe falſa, quamuis in eiſdem ſuis commentarijs ſexcenties affirmauerit
ſe obſcura minime reprehenſurum, veluti quæ tam vera, quàm falſa eſſe poſsint: putat ſe tñ Aſcle
piadem prorſus confeciſſe, neceſsitatemq; ſuis aſſertionibus inculcat, vbi plurima ſunt contin-
gentia. At Pyrrhon, quem ipſe probat, non erat huiuſmodi, ſed humanus admodum pacatiſsi-
moq; animo ſibi conſtans, nihil interim loquens, niſi vbi occaſio poſtularet: quod olim mode-
ſtum quendam empiricum feciſſe noui, qui operibus, & non vano verborum ambitu gloriam
ſibi comparabat. Erat hic quandoq; pollicitus ſe magnam quandam ægritudinem tum chirurgia,
tum medicamentis curaturum, cumq; iam ad ſecandum pararetur, interuenit alius furens medi-
cus, qui multa rationum mole oſtendere nitebatur hominem ſecari non oportere. tum ille ſe vni-
co verbo à ſophiſtæ moleſtijs explicaturus, Ego interim, inquit, recedo, dum vos deliberatis, vtri F
magis credere oporteat, mihi'ne, quem dudum in artis operibus experiēdo cognouiſtis, an huic,
qui vos nuper tot verbis aggreſſus eſt. erit enim vobis libera optio eligendi, qui magis placuerit.
ac cum dicto receſsit, nec multo poſtea ſophiſta ſubſecutus eſt. illius enim neglectis deliramen-
tis neceſſarij priorem reuocauerunt, qui operibus artem oſtendebat. Nedum enim ſophiſta ille,
ſed nec Demoſthenes quidem omnium facundiſsimus perſuadere poſſet vnquam hominibus,
vt corporis ſui curam non illis potius committerēt, quorum peritiam ex operibus cognouiſſent.
Attamen aduerſus maximum huius artis exornatorem Hippocratem temerarius Serapion tan-
quam nouus Æſculapius oblatrare auſus eſt tanta impudentia, vt ſuos commentarios paſſim vi-
deas proprijs laudibus refertiſsimos. Antiquos autem viros probatiſsimos, quorum monumen-
ta totam artem illuſtrauere, præterit omnes, nec dignos putat, qui vel minima quidem laude ex-
ornandi ſint. Ego vero tantum abſum, vt credam contradictiones, & rationes iſtas, quibus ambi-
guitates ſoluuntur empiricæ ſectæ conuenire, vt arbitrer ſumma reprehenſione dignos eſſe, qui
talia conſectati ſunt. neq; enim, ſi ſibi in ea ſecta conſtare voluerint, ad artium conſtitutionem
putabunt aliud eſſe neceſſarium, quàm ſenſum rerum euidentium, & memoriam: nihilominus
recte admittunt vim quandam in nobis eſſe, qua eorum, quæ apprehendimus, conſonantiam & G
repugnantiam diſcernamus. Sed nō propterea Heraclides Tarentinus recte putauit hanc prius
exercendam, atq; arte acuendam. ſufficiunt enim primordia illa, & veluti lumina, quibus huma-
num ingeniū à primo ſtatim ortu natura illuſtrauit. Videtur enim Heraclides in ea dudum exer-
citatus, in operibus tamen artis Hippocrate fuiſſe longe deterior: ſicut etiam Menodotus fuit,
qui præter ſenſum & memoriam aliud tertium introducit, quod epilogiſmum vocauit, atq; in-
terdum omiſſo ſenſu memoriam tantum poſuit & epilogiſmum: quemadmodum ego in exami-
natione eorum, quæ contra Seuerum ſcripſit, diffuſius explicaui. Quæ vero profitetur ipſe argu-
menta ad alios redarguendos empiricos non inepti tantum hominis ſunt, ſed etiam rudis. neq;
enim empiricis attinet ſophiſmata ſoluere, ſed Ariſtoteli, & Chryſippo, reliquiſq;, qui in diſſeren
di arte verſati fuerint. At, ꝙ principio illi nobis inſito conſonantiam rerum & diſcrepantiam, iu-
dicandi experientiam conuenire oporteat, Theutas ita minutim oſtēdit, vt in quibuſdam ſit etiā
ſuperuacuus: quemadmodum ego in commētarijs ſuper eius introductorio exquiſite declaraui.
Hic igitur à me libellus nunc propterea ſcriptus eſt, vt oſtenderem poſſe aliquem empirice me-
dendi artem conſtituere dimiſſa omnino inquiſitione de rei ſubſtantia: Aſclepiadi vero, qui falſo
probare nititur Empiricam ſectam nullo ſtatu firmari poſſe, aliàs longa oratione occurri. Quan- H
tum autem vnicuiq; arti conſtituendæ conferat, ſi experientia rationi adiungatur, oſtenſum eſt à
me in libris therapeuticæ methodi. in libro etiam, quem de ratione communi inſcripſi, declaraui
vnam eſſe rationem, quæ vniuerſis hominibus inſita ſit. vbi oſtēdi omnia, quæ cognoſcimus, vel
ſenſu deprehenſa eſſe, vel ratione quadam, quæ nobis ingenita eſt, iudicandi conuenientiam re-
rum & repugnantiam, talemq; eſſe conuenientiæ notionem, vt quædam ſit neceſſaria, quam om-
nes euidentiſſime intelligunt, qui natura ingenioſi ſint, & prudentes: quædam contingens tantū
& nulli neceſſitati obnoxia: errareq; hoc loco plurimos homines, qui diſtinguere neſciant cōtin-
gens à neceſſario, vnde etiam dogmaticorum diſcrepantia emerſit. Hunc errorem ſi nos legitime
cauerimus, plura quidem erunt, quæ ignorabimus propter immenſam difficultatem, in multis ta
men, quæ modeſte profitebimur, ita ſimul conueniemus, ſicut geometræ, & arihmetici faciunt.
Neq; enim ob alium, ꝗ hunc ipſum errorem etiam Empirici medici maxime inter ſe diſcrepant,
vt in commentarijs oſtendi, quæ de illorum edidi diſcrepantia.

Galeni

FRAGMENTVM QVODDAM EXIGVVM AC MENDOSVM, GALENO ASCRIPTVM GRAECE ADHVC NON IMPRESSVM, EX EIS FORTASSE LIBRIS SVPERSTANS, QVOS IPSE AD EMPIRICOS SPECTANTES CONSCRIPSERAT: CVIVS TITVLVS EST, SERMO ADVERSVS EMPIRICOS MEDICOS.

Auguſtino Gadaldino mutinenſi Medico interprete.

* ſeptimum adhuc inſpicere deſideras & octauum, ac omnino quamplura deinceps. Quid igitur
adhuc calumniaberis,& inconſiſtentem eſſe experientiam affirmabis, & id, quod ſæpiſsime fit,
interminatum ac ſuſpectum pronunciabis? Quibus inſiſtet dicens. Haud inuenire potes, vt nos
magis,quàm teipſum deijcias:quin mihi videris,vt teipſum magis. Nam,cum duo ſint, alter, qui
per ſolam obſeruationem aliquid inueniri dicat,quod & ego ſanè volo, ac vos,inuiti licet, confi-
temini tamen:alter,qui quomodo,quod equidem nec poſsibile nec vtile eſſe aſſero, tuum profe-
cto reliquum eſſet munus,id inuenire.Et,quia dubium eſſe id affirmas,ſophiſmate teipſum deij-
C cies:nos vero nequaquam iniuria afficies. Non enim, quomodo vnumquodq; artificioſum fiat,
certamen nobis eſt,ſed,quòd fiat ſolummodo:quod ſanè euidenter cōceſſum habemus. Tu vero,
qui cauſas curioſe inquiris,debes & illud/quomodo/docere.Sed contra, quàm deceat,procedere
videris,nec ſecus facere,ac illi,qui,quoniam,quomodo videant,ignorant, nequaquam videre fa-
tentur:&,quia etiam,quonam pacto generentur,quę generantur,& corrumpantur,quæ corrum
puntur,& moueantur, quæ mouentur, ignorant, iccirco nec generationem nec corruptionem
nec motum relinquunt. At,quòd maxima vniuerſæ rationis vituperatio ſit, aduerſus euidentia
pugnare,quis eſt,qui neſciat? Nam,qui incipere nō poteſt ſine euidentia, quo modo is fidelis ſit,
cum aduerſus id,à quo principia ſumpſit,ſit audax? Hoc etiam cum vidiſſet Democritus,quando
“ apparētia vituperabat, vbi dixiſſet,Lege color,lege dulce,lege amarum:vera autem(hoc eſt ἐτεῇ)
“ atomus & vacuum:finxit ſenſus aduerſus cogitationem in hūc modum loqui. Miſera mens, quæ
“ cum à nobis fidem aſſumpſeris,nos deijcis. At,cum nos deijcis, tu ipſa cadis. Cum igitur deceret
“ rationem infidelitate comdemnare,nimirum,quæ adeo praua ſit,vt etiam, quæ inter ipſas eſt pro
babiliſsima,cum apparentibus,à quibus incepit,pugnet,vos contrarium agitis:quippe ea damna
tis,quæ rationem quidem habent,vt fiant,ſed vt ratio vult,non fiunt. Mihi vero hoc ipſum maxi-
D ma rationis redargutio eſſe videtur. Quis enim ſanæ mētis de rebus obſcuris illi credat, quæ adeo
praua eſt,vt euidentibus contraria ſtatuat? Multis certe adhuc indigent empirici,vt id,quod vo-
lunt,aſſequantur,etiam ſi hoc ipſis conceſſerimus. Niſi enim,quæ adhuc ſuperſunt abſurda, me-
moratis paria oſtendero,nullum etiam profecto iſtorum mihi commodum vtilitatem'ue eſſe vo-
lo. Tu igitur,certo ſcio,demiratus es non mehercle noſtram,ſed empiricorum fatuitatem, ſi, cum
in tot rebus tot conceſſa aſſumpſerint,nihil tamen plus habent:ſed alter error haud minor priori-
bus ipſos excipit,exquiſita nimirum ignorantia,ac excellens quædam impudentia, ac ſtupiditas
ipſam ferè pecudum ſtoliditatem ſuperans. Qui,cum neq; à quo incipiant,habeāt,nec,ſi hoc ipſis
detur,ſæpiſsime ſimili modo aliquid videre poſsint,nec tot etiam myriadas, ipſas nimirum ægro-
tantium diuerſitates videre,vel recordari,vel ſcribere poſsint,(Nam, quæ bibliotheca tantā hiſto
riam caperet? quæ anima tot rerum memoriam exciperet?) ipſi tamen nec ita ſentiunt, ꝙ ſeipſos
deludendo hæc concedunt,ſed, tanquam hæc firma ac certa eſſent,adhuc de ſequentibus conten
dunt. Ego igitur non ob illos,quippe ſuperuacaneum eſt cum lapidibus diſſerere, ſed vt ſermonē
finiam,euidenter monſtrabo,ꝙ,quamuis etiam ſæpiſsime ſimili modo aliquid conſpici concedat̄,
nullum tamen ex hoc theorema artificioſum conſtituent. Et certe nequaquam opineris me Pla-
tonis ratione vti,quòd ſiquod ſtudium(ideſt ἐπιτήδευσις) naturam materiæ, circa quam verſatur,

cognoſcit,id ſanè ars eſt:ſi non cognoſcit, τριβὴ, id eſt exercitatio quædam eſt, & experientia: ars E
autem nequaquam:Ego enim(inquit ipſe)artem haud voco,rem,quæ ſine ratione eſt:Hac nanqꝫ
Platonis ratione non vtor,non,quia vera non ſit,inſanirem enim ſi hæc dicerem, ſed, quia empi-
ricorum inuerecundia etiam hoc admittit: nec ſibiipſis curæ eſſe dicunt, ſi huius rei gratia ſuum
ipſorum ſtudium,non artem,ſed aliud quid appellem. Quænam igitur erunt meæ rationes? Pri-
mum ergo ab illis ipſis quoque ſumptiones ſunt conceſſæ.Si enim obſeruatio eorum, quæ ſæpiſ-
ſime ſimili modo viſa fuere,ab ipſis,arbitror,empiria,hoc eſt experiētia, appellatur, componitur
autem ex multis ſingularibus,ipſum autem ſingulare inartificioſum eſſe dicunt,fuerit ſanè,quod
ſæpiſsime fit,ex multis inartificioſis compoſitum.Et ita oratio interrogabitur.Si ſingulare eſt in-
artificioſum,id vero,quod ſæpiſsime fit, ex multis ſingularibus eſt compoſitum, igitur id, quod
ſæpiſsime fit,eſt inartificioſum. atqui ſingulare eſt inartificioſum: ergo & id, quod ſæpiſsime fit.
At forte nec,quod dicimus,ſe ſcire dicent:quippe ſe tum alias diſciplinas, tum dialecticen fugere
concedent.Si placet,hanc à nobis ipſis dictam rationem omittamus: aliam vero quampiam eiuſ-
cemodi eos interrogemus. Nunquid ò Empirici id,quod ſæpiſsime fit,quoties nam ſit,nobis di-
cere poteſtis? volumus enim & nos per obſeruationem,ſicuti & vos ipſi,ſcire. Vt igitur ne aberre
mus,menſura eius,quod decens eſt,non ſeruata,putantes vel ante ſufficientem ipſius inſpectio- F
nem ad finem venire,vel vltra,quàm conueniat, extendi ob menſuræ ignorationem, vobis ege-
mus.nobis menſuram oſtendite,vt & ipſi aliquid ex obſeruatione diſcamus. O ſtulte,inquit ri
dens,non eſt in ipſis vna omnium menſura,ſed in vnoquoqꝫ alia. Tu vero non ſecus interrogaſti,
ac ſiquis vellet,vt ſutor,quod nam illud ſit calapodium,quo omnes calceat,doceret.Neque enim
pedum vna eſt menſura: inæquales nanqꝫ ſunt. Nec hîc etiam ſanè vna rerum eſt menſura: diffe-
rentes enim ſunt. Ego porrò reſponſionem lubens accipio atqꝫ approbo, multoqꝫ magis ei
acquieſco,quàm ſi vnam eſſe omnium menſuram promiſiſſet dicere. tunc enim quoque ſuſpica-
rer,ſi,cum res multum inter ſe differant,vnam ipſis menſuram inducere pollicitaretur. Nunc au-
tem,ſi in vnaquaque re proprium quid ac peculiare oſtenderit, eum veritatem valde aſſecutu-
rum ſperauerim. Quocirca à ſimplicioribus incipiens interrogabo. Si videro aliquem,cui cere-
bri inuolucrum ſit vulneratum,quoties nam exquiſite ſcire potero, vtrum ipſe ſemper, aut ple-
runqꝫ,aut raro,aut ambigue moriturus ſit? At nullus ipſorum nec ore reſpondens nobis,nec ſcri-
ptis mandans,menſuram docuit.Num ergo non habēt aliquid in vnoquoqꝫ terminatum? Quòd
igitur iam eorum res peſſum eunt, omnibus eſt compertum. Sed conſequens deinceps fue-
rit,quemadmodum à principio cum ipſis diſputauimus,æquoqꝫ animo congreſsi fuimus, adhuc G
etiam nunc ſingulatim nos cōſiderare,vtrum ab illis ignoretur menſura eius, quod ſæpiſſime fit,
ipſa vero in rerum natura ſit:an nequaquam conſtitui poſsit,vt aliqua ſit menſura in eo, quod ſæ-
piſsime fit: an ipſa factura ſit id nunc artificioſum eſſe, cum prius minime eſſet artificioſum.
Ego igitur ſæpe hoc conſideraui,nec certe ex tempore *

GALENI DE MEDICAE ARTIS CONSTITVTIONE,

Bartholomæo Syluanio Salonenſi interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Medicinæ omnes partes conſtituit ex finis præcognitione.

Quæ cauſa componendi huius libri. *CAP. I.*

QVoniam diuino quodam præditus inſtinctu mihi videris Patrophile,
cum perdiſcere omnia non ſine demonſtratione, ac methodo expetas,
propenſioni animi tui inſeruire decreui, tibiq; de ijs, quæ audiuiſti, aut
de quibus addubitabas, commentaria conſcribere. At quonam pacto
hanc prouinciam non ſuſceperim, cum te initium quoddam ducentis
ad veritatem viæ comperiſſe videam, cæterum ad eam, ob altitudinem
ac longitudinē aſperitatemq;, ſolum peruenire nequaquā poſſe? Nam
multos ipſam ne adire quidem adhortatos, verum ocioſos atq; alienos,
C auerſari conſpicio: te vero contra atq; illi animatū: nempe auerſantibus
ad id vſq; temporis vniuerſis atq; ad alias vias deflectētibus, veritatem
ipſam, veluti in editiore quodam loco habitantem, contueri: factumq; eius acerrimum pulchritu-
dinis amatorem neq; te viam detrectare, neq; ſoli ipſi tibi iter committere. Cum itaq; in præſentia
veram medicæ artis conſtitutionem inuenire concupiſcas, toto animo concepiſti dolorem. paulo
poſt vero, vt ego ſuſpicor, maiore appetitu impleberis, ſi veritatis præfulgens fueris lumen conſpi
catus: cum non aliam, ea, quam nunc quęris, meliorem viam repereris. Nam te circa veri inuentio
nem, quacunq; in materia comminiſcaris, recte comparatum video. Tu ergo, cum aures innume
ris medicæ artis diſcendę gratia ſubieciſſe diceres, neq;, vnde nam auſpicari cōueniat cum demon
ſtrationeac methodo, à quoquam audiuiſſe, ac multo magis ſanè, cum nullo cōgreſſum, qui viam
tibi à principio ad finem indicaret, id me, quod cupis, commonſtraturum recepi, ſi prius in alijs
quoq; artibus rationem experiri meditariq; ſuſtinuiſſes. Cum vero tu non ſolum non ſis tergiuer
ſatus, neq; inuitationem hanc detrectaueris, ſed iucundius eſſe hoc, q̃ illo, modo affirmaueris ad
propoſitam diſputationem venire, ſi modo eandem tibi rationē ac viam in cunctis artibus oſten-
ſurum pollicerer: deinde, cū ego vel hoc promiſſo de prima in mediū prolata contemplatione diſ-
D ſererem demonſtrando, cernebam te ex ſpeculationis veritate geſtientem. Itaq; cum multas ſimi-
liter ordine diſpexiſſes, atq; ex ijs factrices potiſſimum, (quoniam huius generis & ea eſt, quæ ad
ſanitatem pertinet) tunc ad ipſam tranſiuiſti, ad quam initio fueras cōcitatus. cumq; vel hic vnam
eſſe eandemq; perſpexiſſes methodum, operæprecium eſſe cenſuiſti, ne dicta quandoq; è memo-
ria dilaberentur, quædam de ijs commentaria ſcriptis mandari. atq; ego tuo, quo veritatem proſe
queris, ſtudio gratulans libros hoſce duos compoſui: alterum, in quo exerceri eum prius oportet,
qui fieri artifex velit, id oſtendentem, quod veteres aiunt philoſophi, nempe omni arti conſtitutio
nem à finis notione effici: eſt aūt in duo volumina ob magnitudinē diuiſus: alterum ac ſecūdum,
quem nunc inchoamus, aperientem, quonam pacto eadem atq; vna ratio ac via vt artes alias vni-
uerſas, ſic medicinam quoq; conſtituerit, & vero iam mihi ſumendum ſermonis exordium eſt.

Quotuplices ſint artes, quodq; ex finium varietate conſtituantur. *CAP. 2.*

QVandoquidem finem obtinent artium non nullæ in ſola natura earum rerum, quas conſi-
derant, ſpectanda, vt Arithmetica, & Aſtronomia, & Phyſiologia: aliæ certis quidem per-
funguntur actionibus, vt ſaltatorum ars ac præconum, verum oſtendere nullum ex ſe ſe
habent opus, vbi agere deſierint: quædam cōtra, opera, quæ condiderint, oſtentant, vt ædificiaria
& ars fabrilis: aliqua vero nihil procreant ipſæ, cæterum munus ijs, ac ſtudium eſt aliquid rerum

venari ac cõſequi,quemadmodum piſcatoria,ac,quæ canibus venatur, atq;, vt vno dicam verbo, E
omnis venatoria: tibi vero ſtat medicam artem cõſtituere methodo.primum inſpice,ex quonam
artium genere ſit,num contemplatiuarum vna,an actiuarum , an factiua quædam, an poſſeſsiua.
enimuero id neq; difficilem inquiſitionem habet neq; inuentionem. quam enim ob cauſam pror
ſus iſtiuſmodi artem adipiſci cõcupiueris,ad memoriam reuoces, oportet. Te igitur primum om-
nium id ipſum rogabam,cum talis nobis exercitamenti initium fieret:mihi vero velle reſpondiſti
homines,qui corpore pręter naturam eſſent affecto,maxime quidem,ſi fieri poſsit,omnes naturę
reconciliare:quod ſi negetur,certe vtriuſq; dignoſcendi,qui ſanabiles ſint, qui non ſint, cognitio-
nem aliquam comparare.Quoniam autem hoc dediſti initium ſermoni,factiuarum te artium pro
nunciare eam dixi , quam cõſtituere exoptas,vtiq; ſi artis demonſtrare opus vales iam actione de
functus.Sunt porrò & artes complures aliæ factrices,fabrica æraria,ſectrix corij, nauium compa-
ctrix,materiaria fabrica,figlina,pictura,ac,quantus ferè non alius alterius generis apud homines
numerus,artes habentur factrices. Quam igitur in eiuſmodi artibus ſuperiore libro didiciſti me-
thodum,hanc iam ad eam,quam conſtituere ſtudes,opportunum eſt,trãsferas, principium & hic
ſermoni idem ſtatuens,quod in omnibus illis poſuiſti, finis notionem : quam cum ſimus aſſecuti,
iam tempus eſt dicere. F

Quis medicinæ finis,& quo in genere artium ipſa ſit. CAP. 3.

PRima quidem nobis ingenita eſt tum noſtri ipſorum ſanitate fruentium,tum cæterorũ homi
num notitia:ſecunda vero ab hac morbo affectorum:vnde nobis ſanè & valendi cupiditas in
ceſsit,& cuiuſpiam artis conſtituendæ,quæ ſanitatem vendicet. Verum,quando,ceu opus,facere
ſanitatem volumus,vna quædam de factricium genere artium fuerit ea,cuius conſtituendæ deſi-
derio tenemur.At,cum duplex,vt oſtenſum eſt, factricium natura exiſtat, hæc,quam quærimus,
id, quod iam fuit,reſtituẽtibus adſcribetur,non,quod antea nondum fuit,cõdentibus.Nam artes
quidem non nullæ res ipſas faciunt,vt textoria,calceolariaq;:aliæ reparant,quæ defecere , vt quæ
veſtes pertuſas,aut diuulſos calceos conſuunt. Ita vero rem ſeſe & in ædificiaria habere demon-
ſtratum eſt.eſt ergo & huic opus duplex,tum generatio,quę non eſt domus,tum perpeſſæ inſtau
ratio.Neceſſe quoq; eſſe ad actionem vtranq; obeũdam monſtratum eſt,partes domus vniuerſas
opifex cognoſcat,quæ ſint ſubſtantia,qualia formatione , quanta magnitudine , quot numero,ac
quomodo inter ſe ſe cohæreant.Ergo & artem corpori dicatam conſtituenti, quã in præſenti,qui
de nominibus litigant,medicinam nobis appellare cõcedant,partem quamlibet ſimplicem,quali
ſubſtantia ac figura conſtet,quãta magnitudine,præterea numerũ earum vniuerſum , mutuamq; G
compoſitionem tenere erit neceſſe. Vt ergo,qui iam factam domum, qualis nam ſit,noſſe accura
tius vult,ex reſolutione diſſolutioneq; ad eam ſucceſsit pernoſcendam,eodem nobis modo homi
nis corpus ex diſſectione innoteſcet.Nam Deus quidem ac natura,vti is,qui primum ædes condi
dit,ſic partes pręnoſcunt,vſu nimirum ipſis exemplum pariente,nos vero perinde,ac qui iam in-
ſpicit extructas atq; cognoſcit. Tametſi ne nobis quidem, niſi,quoad eius fieri poteſt,cognitionẽ
deo proximã confecerimus, licebit dignoſcere, vtrum genitæ omnes res vſus cuiuſpiã gratia ſint,
an fruſta non nullæ.nam & ſuſpicari vtrunq; id licet,& ad hæc præterea quaſdam vitioſe procrea
tas.& ſanè etiam hinc optime conſtitutorum corporum notitia proficiſcitur. Sed de his aliàs.

Quotuplices ſint partes,& actiones,quarum dignotio eſt medico neceſſaria. CAP. 4.

EX diſſectione vero,corpora,quæ ſimilaria nuncupantur,edocti,quali formatione ſingula eo-
rum,quanta magnitudine,quot'ue vniuerſa numero ſint , ac qua ratione conſtent , compoſi-
tarum partium ſcientiam obtinuimus:quas ſanè & inſtrumentarias appellamus. tale crus eſt,ta-
lis manus,talis digitus,oculus,lingua,pulmo,iecur,atq; eiuſmodi alia. Proinde eſt & actiones in-
uenire partium duplices , alteras ſimplicium ac ſimilarium : alteras compoſitarum inſtrumenta-
liumq;.Cernere igitur licet & crus totum moueri:licet & quemlibet eius muſculum:ac pro tranſ- H
uerſo quouis muſculo in totum præciſo motum cruris quendam interire. Sed &,quæ in corpore
ſunt,rimanti licet videre vulnerato,qui in muſculum deuenit,neruo primum ipſum quidem mu-
ſculum ſenſu ac motu fruſtrari,cum ipſo vero,& qui mouetur articulus. Quamobrem & neceſſa-
rium eſt,opinor,nobis artèm conſtituentibus,non partes ac compoſitionem duntaxat,ſed earum
quoque actiones,teneamus. atq; hac re differemus ab ijs, qui domum ædificarunt. nam illi qui-
dem ſolas partes ac compoſitionem norunt : agit enim ex ijs nulla , quoniam nec domus animal
eſt:nobis vero ſunt vel actiones quærendæ.Porrò hic quoq; duplex inquiſitionis principium eſt,
nempe actionis, ac partis cognitio:actionis,vt ratiocinandi,memoria complectendi,eligendi:par
tis,vt cerebri,dorſi medullæ,ac cordis. Omnium igitur,quas nouimus,actionum partes , ac par-
tium omnium actiones indagabimus.at erit nobis omnino vel hoc loco indagatio per rationem
quandam ac viam,de qua poſt conſiderabimus. Nunc vero duplicẽ partium eſſe ac duplicẽ actio
num naturam dictum iam eſt,ac rurſus accuratius dicatur. Actio cruris vniuerſi ambulatio eſt. fit
autẽ ipſius articulaturis alternatim ſe inuicem extendentibus incuruantibusq;: vt verbi gratia in
genu,anterioribus quidem molam ſupergredientibus muſculis , ac ſeſe per tendones in os tibiæ
defigentibus,cum tibiam illic attraxerint,fit cruris extenſio : ꝙ ſi interiores ſiſt egerint , curuatio:

Sic in

A Sic in coxa quoq; & pede motiones fiunt curuante ſeſe articulatura vel extendēte. Euidēter itaq; contrahi apparet muſculus, vbi cute nudatus circunueſtiente fuerit, ac velut ad ſui ipſius caput retrahi: non tn̄ deſcendens in ipſum neruus ſenſili aliquo motu agitari cernitur, ſed is via eſſe videt̄ facultatis, quæ e cerebro demanat. Enimuero cerebrum ipſum, ꝙ neruis cunctis principium eiuſmodi ſit facultatis, ex præciſo quouis neruo aperte didicimus: cum in partibus ſupernis, qui continuus cerebro eſt, functiones ſeruet, in infernis deperdat. Vtrum vero, quēadmodū neruis ipſum, ſic illi rurſus pars alia quępiam vires immittat, an quidam fons ipſum earū ſit, haud ſatis adhuc cōſtat: nā talis de anima ſpeculatio eſt principatum obtinente. ſed redeamus, vnde deflexit oratio.

Inſtrumentalium & ſimilarium partium actiones, cruris ac partium ad ipſum attinentium exemplo. CAP. 5.

AMbulatio quidem vniuerſi cruris actio eſt. hac vero adminiſtranda muſculoſum genus inter cruris partes principatum ſibi vēdicat. ex muſculis autem oſſa, & chartilagines, & adeps, & glandia, & arteria, & cutis, & venæ, & membranæ, & colligamenta motus principium obtinēt. nam oſſa quidem ab ipſis cientur prima: cæteræ omnes, ꝙ oſſibus circunquaq; adiaceant, cum illis mouentur. Eſt igitur pedis motus actio muſculi: at cruris agitatio totius, actio cunctarum eius par B tium non eſt. Proinde duplex actionum eſſe genus dicebamus, vnum primum ac maxime proprie cuiuslibet ſimplicium partium agentis: alterum per accidens, vel ſecundo, vel non primo, vel quo modo totorum actionem inſtrumentorum appellare cuiquam libeat. Hoc quando diffiniuimus, quærendum poſtea eſt, ex quibus inſtrumētalium partium, ex quibus ſimplicium actio compleatur. ac primum, quandoquidem cruris meminimus, ab inſtrumentalibus ordiendum. Igitur oſſa niſi tot ac tanta eaq; formata ratione eſſent, atq; eo conſtruerentur modo, vtiq; muſculorum nihil motus efficeret. Nam oſſium in articulationibus alterum recipiat, alterum ineat, oportet: extrinſecus autem circuniecta in orbem vincula ſint, quæ eorum cōſtructionem, ne ſubſultent, conſtringant: non tamen adeo contenta ac dura, vt motionibus officiant, ſed nec adeo laxa, vt, quæ articulantur, exorbitare permittant. Itaq; & vincula, magnitudinis cuiuſdam, & formationis, & numeri, & compoſitionis egere videntur. ſiue enim maiora vel minora, ſiue plura pauciora'ue ſint, q̄ oporteat, genita, ſiue in alia figura, ſiue alij loco inhęreant, non articulaturę motus etiamnum fiet, qui crimine careat. Quo igitur modo in ligamentis, oſsibus, ac muſculis nunc verba fecimus, ſic in omnibus de actione atq; vſu diſpicere cōuenit. Nam, ſi pars quidem nulla, quę actione, aut vſu vacet, ſed pro ſui ipſius ſubſtantia, & magnitudine, præterea & figura, & coordinatione optime C conſtituta inueniatur, eam, qualis eſt, ſeruare oportet: at, ſi errato aliquo teneatur, ad meliorem ſtatum ducenda. quod facere non prius licet, quàm functionem, & vſum, & conſtitutionem ſingularum partium noris. Eæ igitur quęrendę ſunt, neq; pigere nos decet, ſi ſalubris, ac valetudinarij corporis ſcientiam obtinere debeamus.

Quatuor genera, quibus compoſita corpora conſtant & labefactantur: ac de differentijs ſolutæ vnitatis. CAP. 6.

QVoniam aūt huc ſermo proceſsit, eſt methodi vis memoria repetenda. Neq;.n. domus, neq; nauis, neq; lectuli, neq; alterius vllius oīum, aliter quis conſtitutionem, num accuſatione careat, an crimini obnoxia ſit, exquiſierit, niſi compoſitiuas partes, quot numero, quātæq; ſingulæ ſint, & quo pacto formam adeptæ, ac qua rōne conſtēt, perſpexerit: ſed in his compoſitorum corporum virtus ac vitium oīum eſt. Porrò in his ipſis & domus & nauis affectus eē, nempe in magnitudine, & formatione, & numero, & ſitu partium, ſi virtus quoq; ac vitium inſit, oſtendebat. at lecti non ijs erit: veſtis ergo in quibuſdam alijs: calcei vero non ijſdem. In oībus igitur inſtrumētarijs corporibus, quibus eſſentia ad compoſitionem ſpectat, in quatuor generibus virtus & vitium & affectus conſiſtunt: At vero partes ſi vnionē quoq; ſm naturam acceperint, hoc quin D tum quoddam genus ſic talibus erit corporibus, vt optimū quidem optimas habeat functiones, vitioſiſsimum vero deterrimas. Quòd ſi vel aliqua ſoluta naturalis cōpactio fuerit, non culpabilis eiuſmodi ſolum diſpoſitio, ſed morbus quoq; iam eſt. Vocetur autem genus tale perſpicuæ gratia doctrinæ vnionis ſolutio. nihilq; refert, ſi quiſq̄ & continuitatis ſolutionem dixerit. Sed fieri in ſimilaribus quoq; hunc affectū operæprecium eſt intelligi. etenim & oſsis, & nerui, & venę, & arteriæ, & carnis, cū pungit̄, perrodit̄, ſecatur, diuellit̄, rumpit̄, cōtinuū labefactat̄: ſed noīatur affectus in oſſe quidem, fractura: ruptū aūt, quod in carnoſis muſculorum partibus ex diſtētione fit. Fibræ quoq;, cū ſilr̄ tenſę ſe ruperint, cōuulſum vocat̄ affectus. Eadē rōne cū rupto vulnus ſolutio in carne eſt cōtinuitatis, nō ex diſtentione, ſed inciſione. at, ſi, quod vulnus infert, acutū ac tenue ſit, pūctura, & punctio nuncupat̄: ſi graue, cōtuſum, atq; cōtuſio. Quæ ex eroſione proueniūt, ſi fiant in oſſe, teredo: ſi in alijs, vlcus. ſed liceat, & aliter noīes. Vniuerſæ porrò quinti morborum generis differētiæ tot talesq; ſunt, vbi in primis partibus conſiſtant. in inſtrumētalibus vero, vti diximus, pro genere differētiū coagmētationibus fiūt, vocanturq; auulſa omnia, græce ἀποσπάσματα. Pars tamen ſimilaris aliqua ſi tota præciſa ſit, erit tum ipſius diuiſæ, tum vniuerſi inſtrumenti affectus, aliàs per accidens, vt cum vel muſculus, vel pars eiuſmodi perpeſſa alia fuerit: interdum vero & primum, vt qn̄ id ligamento acciderit. Quemadmodum igitur in vno morbi genere, in quo partium

* Malim legere, vniones,

tium continuum læditur,nunc ſum ego diſcrimina perſecutus: ſic tu quoq; eodem pacto tranſige E
re aliorum quatuor generum differentias experire:nam commemorare eas hoc volumine proli-
xum mihi videbatur,cum exacte deſcriptæ omnes in libro de morborum ſint differentia.

Quæ partes quarum loco reſtituantur,ac de ſeptem conditionibus bono iudici,ac inuentori neceſſarijs. CAP. 7.

ITaque nobis iterum ipſis ad memoriam reuocemus, vel in cæteris omnibus, quorum eſſentiæ
ſpecies in compoſitione eſt,demonſtrata eẽ genera quatuor vniuerſa,totius eorum ſubſtantiæ
correctæq; inſuper ac deprauatæ in ipſis figuræ cauſas exiſtere: poſtea vero ſcire etiam neceſſa-
rium eſſe ſimplicium ipſarum cuiuslibet partium naturam,ſiquis idoneus eſt harum virtutem ac
vitium agnoſcere,affectusq; emendare.Labefactata igitur ĩ domo tegula,vel latere aliquo crudo,
aut cocto,ſciat artifex,quo modo eiuſmodi aliam finxerit,oportet,ac qua ratione eximat læſam,in
cuius locum integram aliam reponat. Verum illi,qui artem humano corpori proſpicientem con-
ſtituit,præter cætera id quoq; neceſſe erit,cognoſcat,num valeat pars quæpiam in alterius vicem
reſtitui,an poni pro alia nequeat.Carnẽ quidẽ ſi affectã reſecueris,efficere aliam potes, reciſo autẽ
neruo aut ligamento moliri aliud tale non poteris. nã carni ex ſanguine, his ex ſemine generatio
conſtat.Eſt vero & os ex ijs vnum,quæ in prima formatione conſiſtunt: poſſumus tamen quicq; E
ſimile oſsi in eius locum reponere.Atq; hæc ego nunc quidem ex depromptu accepta, exẽpli gra
tia dixi:eum aũt ratio ſcrutari iubet,qui artem conſtituit.ac iam inuẽtionis principia deſcripſi,cum
ad primam animalis generationem relegarim,ac quęrere conſuluerim,quęnam genitę ex ſemine
ſint,quæ ex alimento aſsidue fiant.Magis vero etiam nos indagare cogit ac iubet methodus, vtrũ
quæuis partium,quę ſimilaris ac ſimplex videtur,vna ſit,an ex pluribus conflata:& quinam ſit ijs
compoſitionis modus.nam planè & eas conſtat,ijs, quæ inſtrumentariæ nominantur, analogas,
in numero,& figura,& magnitudine,& poſitu ipſas conſtituentium,virtutem ac vitium habitu-
ras, ſi generationis earum modus proportione conueniat. Quòd ſi non ita,ſed, velut quæ tetra-
pharmacus dicitur,omnibus per totas miſtis genitæ ſunt, alio modo ipſarum virtutem ac vitium,
morbumq; comperies:quemadmodum,opinor,ſi non miſtis ac temperatis vnio earum conſtet,
ſed ex ſubtili appoſitione,perinde atq; in ſicco illo medicamine,quod cephalicum vocãt,ſic etiam
cõſentire virtutem & vitium,& morbos rei generationi repereris. At vero,ſi neq; ex multis,quæ
ſpecie differant,ſed cunctis eiuſdem ſpeciei compoſitæ ſint,veluti,ſi forte ita contingat,domus ali
qua ex ſolo cocto latere,vel lapidibus,in ſola videlicet ſimilarium partium compoſitione virtutẽ,
vitium,& morbos inuenies rei generationi peculiares. Quòd igitur vnum prædictorum quod- G
piam corporibus competat ſimilaribus,nobis ratio dictat. at,ex ijs quodnam verum ſit,exactam
conſiderationem requirit. Sanè quidem ad eiuſmodi inquiſitionem deueniſſe vti medicos non
nullos,ſic & philoſophos amplius inter ſe medicis altercatos cernimus.Proinde vidẽtur mihi me-
dicorum pleriq; ea quæſtione abſtinuiſſe,cum ſe id,quod quæreretur,inuenturos nequaq; ſpera-
rent.Quidam vero ſeſe non perinde,ac negata inuentione duntaxat,ſed quaſi etiam inutili auo-
carunt.Quòd quidem nullo vſui non ſit,ſiquis non experientia quadam, ſed methodo conſtitue-
re artem debeat,iam mihi planè videtur conſtare.Quòd vero nec eam aſſequi non liceat,deinceps
contemplemur,ſi prius pauca quædam nobiſcum diſſeruerimus.Si enim quidquam mihi fidei ha
bes,vti certe habes,cum nihil me ad hominum opinionem, ſed ad veritatem vniuerſa gerere vi-
deas,ne te diſcrepantium tum medicorum,tum philoſophorum multitudo deterreat. Nam,ſi ea,
ex quibus noſſe verum oportet,cunctis adfuiſſent,deinde non inueniſſent, diffidere inuentioni
par erat.quòd ſi non nulla quidem haud prorſus habuere,vti ſanè vel ipſi confitentur,quędam an
habuerint,incertũ eſt,nos vero nobiſipſis conſcij ſumus vniuerſa obtinentibus,audacter eſt quæ-
ſtio adeunda. Quænam igitur congredi neceſſe eſt,vt quiſquam re quauis exploranda aut verum
intelligat,aut,niſi intellexerit,minime inuẽtionem deſperet? ſeptem videlicet. Primum quidem, H
acre ingenium,vt,quodcunq; rationale edoceatur præceptum,impigre aſſequatur. Secundũ,edu
catio à puerili ætate,atq; excercitatio,vt in primis verſatus ſit diſciplinis.eum vero maxime eſſe in
geometria exercitatum & arithmetica oportet,ſicut & Plato ſuadet. Tertium ad hęc,aures omni-
bus,qui optimi ſua tempeſtate eſſe viderentur,accommodaſſe. Tum quartum, nullis ipſum labo-
ribus parcere,vt præter diſciplinas aliud nihil die noctuq; meditetur.Deinde quintum,quod pau
ciſsimis vſu venit,nempe veritatis amore captum eſſe, eiq; vni in tota vita, ſpretis cæteris omni-
bus,quæ vulgo ſtudioſe expetita ſunt,ſedulam operam nauare.Sextum ab ijs, methodum quan-
dam perdiſcere,qua verum & falſum diſcernitur.haud enim ad earum rerum,quas quærimus,in-
uentionem ſatis erit duntaxat veritatis deſiderio teneri, ſed & facultatem quandam inueniendi
paratam habere eſt opus.Septimum præter hæc omnia,exercere methodum, quo non ipſam ſo-
lum cognoſcere,ſed vti quoq; ea liceat. Nam, ſi nõ ſatis eſſe oratoribus videtur inferiorem artem
profitentibus methodum noſſe,ſed in vita vniuerſa ſtudium eius pertractant,ijs, qui tam magna
ambiunt,methodum ſolummodo didiciſſe ſufficiet? Si igitur ad veritatem viam affectanti vnum
dictorum aliquod deſit,æquum eſt quicquam eorum,quæ cupit,aſſequi haud admodum ſperet.
q; ſi ſuppetant omnia,quid verum ſcrutari,cum bona ſubiit ſpes, vetat?

Quod

A *Quòd plura vno ſint elementa, & quòd non vacent alteratione.* CAP. 8.

ENimuero,quemadmodũ corporis vniuerſi partes omnes vſq; ad eas,quæ,vt ad ſenſum,ſim-
plicisſimæ ſunt,ex confectione didicimus,ita hoc ipſum quoq; inuenire propoſitum eſt,qua-
les primæ ac ſimplicisſimæ partes ſint,quæ ad naturam referuntur . Ne igitur in omnibus, verum
in vno,velut in exemplo,nobis verba fiant,carne nimirum conſideranda,primũ qdem,an vnum
ſpecie elemẽtum ſit,quod ipſam genuerit(nihilo enim deterius fuerit primam ac ſimplicisſimam
in ea partem ſic nominare)tum deinde,niſi huiuſmodi videatur, an multa: ac poſtea quot & quæ
& quiſnam modus ijs ſit compoſitionis.Quandoquidem igitur dolet caro,cum ſecatur,et cum ve
hementer caleſcit,non poteſt vnum eſſe ſpecie elemẽtum,qualem ſuppoſuit Epicurus atomum.
Quòd enim tale non vnum ſpecie elementum ſit,hinc dilucet.Atomus nulla ipſa per ſe aut cali-
da ſuapte natura eſt aut frigida:verum nec alba nigra'ue eſt ex ijs aliqua.Ac quid immoror,fruſtil-
latimq; comminuendo ſermonem protraho?nulla enim ipſi atomo prorſus eſt qualitas,vt earum
patres aſſertoresq; volunt.qualitates huiuſmodi omnes intelligo, quæ per corpora tota perueni-
re videntur.nam omnibus ijs qualitas ineſt figurę:ineſt vero & renixus,& grauitas.Sed,ſiue qua-
litatem talia vocare,ſiue aliud quidquam oporteat,nihil ſanè ad pręſens negocium habet momen
B ti.nam ijs adſunt omnibus ea,quæ diximus, nec inter ſe differunt ſpecie, vt homœomereæ,id eſt
ſimilares partes,ijs,qui illas ſupponunt:aut elementa quatuor ea ponentibus. Inquit ergo Hippo
crates.At ego aio,ſi homo vnum eſſet, nunquam doleret, rectisſime decernens . nam vnum im-
mutabile in aliud eſt,cum, in quod tranſmutetur, non habeat.at immutabile,inalterabile eſt,atq;
impatibile.quod vero eſt impatibile,id vacat dolore.Fit ergo ex dictis propoſitionibus cõcluſio,
quod vnum eſt,id eſſe impatibile:cui alia rurſus huiuſmodi interrogãda oratio ſuccedit: Si vnum
ſpecie eſt elementum,nihil in omnibus vnquam dolebit. at vero dolet, non eſt igitur elementum
vnum.Quoniam vero de carne verba facere inſtitutum erat,in illa examinentur: Si vnum ſpecie
eſt elementum carnis,caro nunquam dolebit.atqui dolet. vnũ ergo ſpecie non eſt carnis elemen-
tum.Eadem quoq; alio pacto interrogabitur oratio.Si eſt impatibile elementum carnis, non dole
bit.ſed dolet.non ergo eſt impatibile.Quòd ſi vel plura eſſe elementa quis dicat, quæ tamen non
alterentur,eadem quoq; in illis oratio eodem modo interrogabitur. Niſi patiantur elementa car-
nis,non dolebit.verum dolet.non ergo ſunt elementa carnis impatibilia . Prior itaq; ratiocinatio,
atomorum & incompactilium,& minimorum ſuppoſitionem euertit:ſecunda & homœomerea-
rum & empedoclis opinio tollitur.vult etenim is ex quatuor elementis conſtare corpora non in
C ſe mutuo tranſeuntibus.Iam igitur ſermonem attende,vt ocyus,quàm ſpes erat, partem eorum,
quæ perquirebas,comperias maximam.eſſe enim non impatibilia carnis elementa oportere de-
monſtrauit.Non igitur propoſitum item in ſermone obtinebũt ij, qui in impatibilium corporum
illorum compoſitione,quæ quidem rerum natura omnium elementa ſupponunt, gigni dolores
affirmant.nam dolere impatibile,neq; cogitatio admittit, ac multo ſanè magis nullum atteſtatur
ſenſibile.Digitos ergo ſi inuicem complicueris,dein rurſus abiungas, neq; coitus, neq; ſeparatio
dolorem affert.nam dolere cum patiendo eſt.at patitur nihil,quod tangit: ſiquidem eſt in duobus
his pati,alteratione per totum,& continuitatis ſolutione . Quando igitur ne in paſsiuis quidem
euidenter corporibus congreſſus aut digreſſus dolorem mouet, multo minus ſanè in impatibili-
bus mouebit. Verum tamẽ nec Aſclepiadis incompactile,cum fragile ſit,dolebit,dum frangitur.
neq; enim ſenſu eſt præditum.quare neq; plus huic quidquam accedit,ex quibus patitur,abſente
ſenſu,quemadmodum oſsi,& chartilagini,& adipi,& ligamento,& pilis. etenim afficiuntur qui-
dem hęc omnia,non autem dolent,quoniam nec ſentiunt.Quod ergo dolorem percepturum eſt,
id eſſe patibile oportet,ac ſentiens:non tamen,quod ſenſus particeps eſt,id ex primis ſit ſentienti-
bus, eſt neceſſe:ſed ſufficit,vt ex paſsiuis duntaxat.ſenſum enim adipiſci aliquãdo poteſt,cum mu
D tatur alteraſcitq;.Quoniam vero infinitas numero fieri elementorum alterationes licet ac tempe-
raturas,innumeræ particularium corporum proprietates conſtabunt : ſecundum quas abſurdum
nihil eſt genita plura eſſe,quæ ſenſu careãt:atq; ex ijs,quæ ſentiunt hoc magis ſentire,illud minus.
Quòd igitur plura vno eſſe elementa,naturamq; habere alteraſcendi ſit neceſſe,declaratum aper-
te ijs eſt,qui,vt antea commemorauimus,tota ea ſunt ſupellectile inſtructi,ex qua quis compara
re ſcientiam poſsit . At,qui eò perueniunt ſtuporis,vt neq;,an aliqua ſit demonſtrãdi ratio ac via,
quęrere prius velint,aut ab alio diſcere,vel exerceri,cũ ijs ne ſermo quidem habendus.non enim,
vt cum alijs litigaremus,aut de victoria contenderemus,ſed veritatis inueniendæ ſtudio in hanc
diſputationem deſcendimus.nam & ineruditas confutare ipſorum opiniones volenti ſcriptus eſt
peculiaris liber,in quo de elementis,vt Hippocratis opinio fert, contemplamur .

Quatuor eſſe primas qualitates, & prima corporum elementa. CAP. 9.

RVrſus ergo ad propoſitũ reuerſi,finẽ ipſi imponamus.Qñquidẽ alterabile p totum eſt ele-
mentum,quot elementa oĩa ſint deinceps percenſeamus,quidquã vel hic eorum,quę liqui-
do apparent , verborũ initium ſtatuentes.Neceſſe eſt quoduis alterantibus, vt tãgentia quoq; eo-
rum,quæ primum alterant,mutationẽ faciãt:veluti docet ſenſus,ipſaq; rerum indicat natura.nam
à flãma,quę hic eſt quidquã in Ægypto alterari,à mentis abhorret conceptu.Et vero,ſi, quod mu
tat,id

tat,id tangendo alterat,quibuſdam tactilibus,neceſſe eſt,agat qualitatibus.Quid igitur eſt, quod E
prohibeat,quo minus eas omnes contemplemur? Secat quidem acutum, quã contingit rem, non eius tamen ſubſtantiam alterat,vti nec grauitas: ſed conterit quidem & hæc, mutationem autem per totum non efficit patientis ſubſtantiæ. Verum neq; durities ita alterare propinquum valet,vt in aliam ſpeciem ableget. At caliditas & frigiditas totam alterare admotam ſubſtantiam poſſunt. eodem modo humiditas & ſiccitas:tametſi nõ pari cum ſupradictis celeritate,ſed hæ quoq; ſubiecta ſpacio temporis tranſmutant. Vtrum ergo & aliam quampiam habemus,quæ alterare valeat, An vniuerſa in his eſt multitudo,ſolasq; eas,quas diximus,effectiuas nominari qualitates conuenit atq; cenſeri:ac potiſsimum oppoſitionem in ijs primam:& in ipſa,caliditatem magis? efficaciſſima enim eſt hæc qualitatum:ab hac ſecũda frigiditas:deinde humiditas & ſiccitas : alia vero qualitas nulla per ipſa tota,quæ proxima ſunt,alterat.nam,ſiquid diuellit,& frangit,& ſecat,& pũgit, agit quidem & hoc,cæterum alterationem non per totum id,quod afficitur,extẽdit.quo circa nec in aliam ſpeciem ipſum mutat ſubſtantiæ,ſed diducit in plurimas.Ergo,ſi niuem in minimas portiones diuidas,niuem ſeruabis,ſin ei calorẽ admoueris, facies, vt eẽ nix deſinat.etenim et ex aqua ipſa refrigerata generatio conſtat,non in vnum collecta.eſt enim hoc auctio ſubſtantiæ, illud generatio.Iam vero & omnium diuiſio in parua,ſubſtantiæ diminutio eſt:calefactio, alterius gene- F
ratio ſubſtantiæ,cum priorem formam alterauerit. Corpora igitur,quæ qualitates primum eiuſmodi obtinent,illa tum cæterorum omnium ſunt,tum carnis elementa. ſunt porro hæc, terra, & aqua,& aer,& ignis:quæ philoſophi omnes,qui demonſtrationem non refugere,ortorũ accidentiumq; elementa eſſe dixerunt:atq; ea viciſsim mutari in ſe aiunt,ac ſubiectum quoddam eſſe vniuerſis commune.Sed non eſt ſermo de ijs:verum eorum multitudinem, qui à veritate errant, demiſſo vultu vereri minime oportet,ſed credere demonſtrationi,ſiquis illã teneat:quòd ſi demonſtrationis eſſentiam planè non norit,vt eorum non nulli, qui philoſophari ſe dicunt, confitentur, pronunciare omnino non audere. hoc enim perinde eſt, ac ſi diſcere velis, quo pacto Solis deliquium præcognoſcere conueniat prius,quam fueris numeros & lineas meditatus. Tibi ergo fugiendi tanquam barathra id genus homines ſunt. ſecum enim quandoq; ſibi adiunctos trahunt demerſum,aut prorſus contaminant, niſi ſatis fuerit quis in logica contemplatione exercitatus. eam ob rem & commẽtatio illa ſic nobis eſt,vt aliud nihil,colenda.Sed eſſe hoc præter inſtitutum intelligo.ad id vero redeamus.

Similaria corpora,eorumq; temperamenta,itemq; ſanitatem, & ægritudinem ex quatuor elementis exoriri. CAP. 10. G

FIt corpus vnum ſimilare,quod pro temperaturæ qualitate aut ſenſu polleat aut vacet, ex quatuor elementis inter ſe cõmiſcendis.Eodem modo & in vtroq; particulatim genere differentiæ omnes temperationis differentiam ſequuntur. Pro huius igitur proprietate aliud fit os,aliud caro,aliud arteria,aliud neruus.ſed & horum cuiuslibet proprietas in proprietate eſt tẽperamenti.ſiccior enim calidiorq; eſt leonis caro:humidior & frigidior pecudis: vtriuſque media humana. & vero hoĩum ipſorum calidior caro,ſi ita forte accidat,Dionis:Philonis vero frigidior.Quamobrem quot numero elementa,tot ſimplices ſimilarium differentię corporum fiunt,calidiores, & frigidiores,& humidiores,& ſicciores : aliæ vero compoſitæ quatuor, humidiores ſimul & frigidiores,calidioresq; & humidiores,& tertia quædam alia ſiccior ſimul atque calidior,cui ſuccedit quarta frigidior ſimul & ſiccior.ſuper ijs eſt optime temperata,omnium prima. Verum ſermonem de his abunde elaborauimus vniuerſum in libris de temperamentis: at,qui nunc inſtat, quoniam in elementorum commoderatione & immoderatione,ſimilarium partium virtutem ac vitium inuenit,operam deinceps dabit,vt morbum ab earum vitio diſtinguat. porrò diſtinctio ab vtrarumq; rerum notione,vt in libro de demõſtratione apertum eſt,primum initium nanciſcetur. Quænam igitur conſtitutionis corporis notio eſt ſanitate fruentis? & quæ iam morbo laborantis? Actiones H
ergo naturales habet ſtructura bene valens corporis integras:ægrotans oblæſas.quare vbi ſanus quis infirmiores alio ſano functiones obtinet, nondum vero iam offenſas, deterioris quidem eſt temperaturæ,ſed nondum ægrotat.Itaq; ex ſalubribus habitibus vnus eſt, qui temperie optima conſtet.deterioris octo.morbus autem bene tẽperatus nullus,ſed male oẽs temperati,tot ſanè numero,quot vitioſę ſanitatis temperaturę.Quòd ſicui minime placeat ſanos alios bene, alios male temperatos poni,is duorum dogmatum eligere alterum cogetur, aut perpetuo ægrotare vniuerſos,aut vnam eſſe omnium tẽperaturam,virorum,mulierum,ætate vigẽtium, ſenum, puerorum, athletarum,priuatorum,operariorum,inertium,robuſtorum,imbecillium:ſed abſurdum vtrunq; eſt. Tertium igitur dogma neceſſarium eſt quãdam eſſe ſanitatis latitudinem,vt in ea quamplurimæ ſanorum corporum differentiæ{in aduerbiorum} magis & minus ratione cõprehendantur. Ita vero ſe res,& ita cæteris habet vniuerſis.etenim domus,& nauis,& lectus,& arca, & pallium, & calceus,& ſella molitione vel pręſtantiore vel deteriore conſtat prius,q̃ ęgrotet. Tres quoq; hę nobis conſtitutiones corporis rebus vniuerſis ſubijciendæ,optima, vitioſa, ægrotans. ſed optima quidem vna.nã deterius in perfectiſsimo nõ prouenit.aliarũ ambarum multitudo facile numero comprehendi non põt:differentiæ vero in aduerbiorũ magis & minus modificatione continentũ.

Epilogus

A *Epilogus eorum, quæ de Medicinæ conſtitutione hactenus oſtenſa ſunt.* CAP. 11.

QVando igitur in id ſermonis deuenimus,ipſum ſiſtentes,quæ dicta ſunt,per capita colligamus,ſic enim,& quantum iam rei,quam quærimus,inuentum, & quantum adhuc reliqui ſit,intelligemus.Propoſitum nobis erat artem ſanitatis effectricem conſtituere , non eo tamen pacto,quo ædificiaria opifex eſt domus,ſed quo dirutæ eius partis conſartrix exiſtit : ac ne hic quidem eorum prorſus modo,ſed erat ipſum id, quod quæritur,inuenire , quatenus ſimiliter ædificatori corporis errata corrigere potis ſit is,qui artem adminiſtrat ſanitatis aſſertricem . Quoniam vero ad id genus vniuerſã prius corporis naturam exploratam habere eſt neceſſe, cuius labes curare ars debet,id ea de cauſa quæſiuimus.at,cum partium eſſe actiones & conſtitutiones ſecundum naturam inuenerimus,quas omni cuſtodię modo,ac,cum affectę fuerint,reparationis re tinere eſt opus,ex quot compleatur rebus id,quod ſecundum naturam eſt ĩdagauimus . Cum autem inſtrumentarijs,partibus ſubſtantiam ex ſimplicium,quæ in ijs ſunt,compoſitione conſtare, ſimplicibus vero ex quatuor elementis compererimus,deinceps & de morbis vtrarunq; contemplabimur,feréq; ſermo iam nobis ſalubrium valetudinariorumq́; corporũ notitiam inuenit : neq; hanc vniuerſam,ſed ſpeciem quandam eius duntaxat,ac veluti exemplum . Porrò eſſentiam om-
B nem ſalubrium corporum ac valetudinariorum ſcientiæ habebimus,vbi materijs formas induxerimus.non modo enim partem calido,& frigido, & ſicco,& humido miſtis conflari vnamquanq;, verũ ſpeciatim quoque perluſtrando,quæ oſſium temperatio ſit,qualis vero & carnium,& neruorum,& venarum,& aliarum cuiuſq; ſimplicium, medicus norit,oportet,perinde vero,& quæ partis cuiuslibet inſtrumentariæ compoſitio,vt manus,cruris,iecoris, thoracis, pulmonis, cordis, cerebri.Eodem pacto abſolute genera morborum ac differentias ſatis non eſt, ſed &,quo modo in partibus ij ſingulis fiant, cognoſcere.hoc enim facto ſalubris & morboſi corporis ſcientiam non ſecundum formam duntaxat,verum & totam ſubſtantiam,quæ ex vtraq; ſimul iuncta conſiſtere oſtenſa eſt,forma inquam,& materia ipſam excipiente obtinuerimus.Reliquum vero eſt,vt explicemus,qua ratione quis tum morbis mederi,tum tueri ſanitatem poſsit: quæ latiſsime in duobus operibus perſequimur,nempe curandi methodo,ac de ſanitate tuenda : hic vero, quod ſubindicandæ eorum ſufficiat methodo,commemorandum.

Quibus præceptis curatrix methodus conſtituatur. CAP. 12.

IGitur curandi ratio ac via à ſanorum atque ægrotantium corporum diſpoſitione auſpicatur. Quoniam.n.quod per excellentiam ſanum eſt,ſiue ſimilare ſit,ſiue inſtrumentarium, commo-
C deratum omnino eſt,quod autem ægrotat,immoderatũ,eius quęnam ſit immoderatio,inſpicienda.eſſe.n.contrariam ipſi commoderationem alteram eſt neceſſe : in ſimilarium quidem ac ſimplicium corporum diſpoſitionibus qualitatem:in inſtrumentalium vero,ſi ad magnitudinem immoderatio morbi pertineat,contrariam magnitudinem alteram, ſi ad formationem, contrariam alteram figuram.perinde quoq;,ſi ad poſituram,aut numerum referatur.In omnibus itaq; regreſſionẽ ab immoderatione ad cõmoderatum cõtraria ĩmoderatio molietur. nam veluti viam quandã ire,quod præter naturã ſe habet,dum ad naturã redit,oportet,eandẽ quidẽ, ſed contrario itinere.at,ſi gradum reuocare debeat,ꝓ præſenti diſpoſitioni cõtraria remeabit . fueritq́; id cõiſsimum & generaliſsimum,quò medela vniuerſa ſpectat morborum,nẽpe cõtrarium: vti ſanè vel ab Hippocrate dictum eſt:Contraria cõtrariorum remedia.particulatim vero,contraria particularia, calido morbo frigidum,frigido calidum:eodẽ modo & ſicco humectans,& humido ſiccans. ita qdem in ſimilaribus . in inſtrumẽtarijs vero pro dictorũ quouis quatuor generum morboſę ipſis immoderationis cõtrariam inducere oportet,vſquedũ ad cõmoderatũ ac natiuum venerimus. vt, ſi cuipiam vlceri carnis plus,q̃ natura exigat,ſuꝑalitũ ſit,nõ quod carnẽ generet,aut reſtituat,ſed,quod demoliat̃,& detrahat,& perèdat,& corrumpat,adhibere cõuenit: quemadmodum & cauo vlceri
D aliqua in parte genito,quod carne impleat,admouere.Eatenus vero vtroq; vtendũ,vt tum primũ deſinas,vbi ad cõmoderatum ꝑuenerit,priuſq; ad contrarium trãſcendat.Nã & carne ſuꝑcreſcente deminuenda,niſi in ſymmetro ſubſtiteris,cauam partẽ reprę ſentabis:& caua recreãda,niſi ſteteris,ibíq; in ſymmetro ceſſaueris,ĩmodice carnoſam efficies.Atq; in hoc quidẽ genere morborum, in quo ad maius minuſq́; diuertũt particulæ,ꝑ cõtraria,vti dictũ eſt,correctio obeunda. At in alio gn̄e,in quo à naturali excedunt figura,qm̄ plures ſunt particulares differentiæ, contrarium in ſingulis ijs operæpreciũ eſt,inuenias.verbi cauſa,ſi qua gibboſior ſit particula,q; aliàs reddita,ea,prę mẽdo,pellendoq́;,ad contrarium abducẽda:quæ compreſſæ intro ſunt ac ceu reſimatę,foras reuocandæ,vt naſus.Quæ vero ex aſperis læues euaſere,exaſperãdæ,quo modo & aſperæ oẽs leuigandæ.Sic porrò & quæ cauitates,vel meatus,vel omnino foramina maiora minoraúe, aut iuſto inaniora,aut pleniora,aut à craſſis,lentiſq́; humoribus conferta habuere,hæ quoq; deduci ad contrarium debent,donec peruentum ad †commodum fuerit.Et quidem,quæcũq; etiam à naturali ſitu euaſere,eæ auocatione in contrarium ad priſtinam naturam reducẽdę,retro nimirum acta ea,quę prorſum erupit:quæ vero in poſteriorem locum diſceſsit,in anteriorem retracta. eodem modo & in oppoſitionibus alijs duabus,ſurſum & deorſum,hinc atq; inde. At,ſi inſtrumẽtum vniuerſum corrupto naturali partium numero in morbum incidat,vtique vel hoc loco intelligendum eſt,al-

† σύμμετρον.i. cõmoderatũ.

terum

terum quanti exceſſum eſſe,alterum defectum,vt in demutatione quocꝫ antę dictum eſt magni- E
tudinis:medelam autem,perinde atqꝫ in illa,in ademptione atque appoſitione fieri. cæterum vſqꝫ
eo differunt,quòd integras in hoc genere particulas,in illo particularum portiones auferre atque
adijcere conuenit.Neqꝫ vero in hoc ſolum genere conſiderandum eſt,ſed in alijs etiam omnibus,
quorum emoliri indicationem facultas nobis eſt. nam morbi ſpecies correctionis duntaxat indi-
cat modum.ſuccurri vero poſſit nec ne,haud etiam indicat.In effectiuis enim cũctis artibus, non
ex rerum faciendarum notione,ſed ex efficientis cauſæ potentia vel impotentia, præterea & ma-
teriæ copia vel inopia id genus ſumitur.Earundem igitur rerum alij impotentes exiſtunt, alij po-
tentes:eæq́ꝫ fieri alio nequeunt tempore,alio queunt. Cauſa itaqꝫ eorum eſt, quæ circa corpus bo-
ni gratia fiunt,natura & medicus.ſed ſunt quædam naturæ,quædam medicis negata. os adeo fra-
ctum,vt diuaricent eius particulæ,peruerſumq́ꝫ membrum ſit: corrigere ac conformare naturæ
non licet,at medico licet,ſic luxati reponendi medico adeſt facultas,naturæ non adeſt: contra ve-
ro,cauum vlcus carne implere naturæ datum eſt,medico minime.quemadmodum & ſemicocto-
rum & incoctorum quidquam concoquere. Verum in hæc quoque adminiculatur opitulaturq́ꝫ
naturæ medicus,tum purgantis medicaminis impoſitione vlcus repurando, tum,quæ commode
calefaciant,ijs,quę concoqui poſſunt,inferendo.Sunt item multa,quę natura ipſa,cum ante ab ea F
effecta ſint,facere denuo non poſsit,vt venam,& arteriam,& colligamentum,& neruum,& quę-
cunque eius generis alia.

Qua ratione quædam à natura,quædam à medico reſtituantur. CAP. 13.

PRimum itaqꝫ eſt curatricis rationis ac viæ communem ſcopum omnium,vti dictum eſt,repe
rire,nempe contrarias eſſe contrariorum medelas:Secundum,ſubſtituere in vnoquocꝫ gene
re contraria:Tertium ad hæc,æſtimare,quando à nobis aut natura ſcopo,quem præfert indicatio,
ſuppeditari opera valeat,quando vero aut omnino,aut pro tempore,aut ex parte non poſsit. fue-
ritq́ꝫ non minima phyſicæ pars contemplationis,in qua exercitatus is,oportet,ſit, qui,quid p̃ſtari
in re qualibet futura queat aut nequat,comperit. Sunt porrò tractatus,qui id doceant,duo: alter
qui de Zoogonia,id eſt animantis generatione,nominatur,in quo,quomodo ex ſemine & men-
ſtruo generationẽ habeat id,quod in vtero geritur,intuemur:& alter de naturalibus facultatibus.
Dum enim de ſeminis natura inſpectaueris,hæc tibi prorſus,quæ nobis demonſtrata ſunt,ſi inſpe
ctionem demonſtratiua expenderis methodo,ex eo apparebunt,quòd particulæ in fœtu gignan-
tur plurimæ,formante eas facultate,ipſa ſeminis ſubſtantia materiæ vice vtente. atqꝫ,ſi id repere-
ris,haud præterea miraberis,ſi nihil poſt eiuſmodi procreare vnquam poſsit natura. at in libro de G
naturalibus facultatibus,factarum adminiſtrationem contemplaberis,vt vel inde copia tibi inuen
tionis ſuppetat,quarum rerum faciendarum tum ipſa per ſe, tum medicorum adiuta miniſterio,
compos natura aut impos exiſtat.Nam loco illo,ĩ quo de opificum poteſtate cauſarum,& earum,
quæ efficiuntur,ſubſtantia contemplamur,quæ factu idonea ſint,quę non ſint, comperies vniuer
ſa.verbi cauſa,ſi chartilago deperierit,num gigni alia de integro,aut ſimile pro ea quippiam poſ-
ſit.ſic porrò & an facere os aliud,vel ei quid ſimile liceat,ſi id à partu interierit: & vtrum neruoſa
ſepti tranſuerſi ſubſtantia coaleſcere,aut cor,aut iecur,aut alia deniqꝫ pars quæuis valeat. At mihi
tempus hoc loco non ſuppetit vniuerſa explicandi.Nõ enim in hunc vnum librum medicina po-
teſt tota conferri,neqꝫ hoc ſermo ab initio contendebat,ſed methodos dicere,atqꝫ de artis conſtitu
tione indicare,ex quibus & quot principijs,ac quibus conficiatur vijs. Hic ergo præſentem ſeda-
tum ſermonem,atq́ꝫ in vnum caput redactum conſtitutæ iam antea parti artis adijciam. vt enim
illic ſalubrium valetudinariorumq́ꝫ corporũ ſpecie reperta,in particularibus ipſam materijs om-
nibus ſpectare operæprecium eſſe ducebamus,ita nunc quocꝫ inuentis à methodo curandi inten-
tionibus deferri eas in particulares materias poſtulabimus,quo notum ſit, quæ fieri in ea poſsint
vel ex parte,vel tempore aliquo,quæcꝫ omnino non poſsint. Cæterum & hic proportionem ad H
alias artes inſpectare eſt. Vt enim, ſiquis fabricatã ex coctis lateribus domũ,deide aliqua in parte
dirutam reparare iuſſerit,eximendo, quotquot perpeſsi lateres ſunt,in illorum vero locum alios,
qui vitio careant,inſerendo,neceſſe erit conditori, prius alios paret ſimiles perpeſsis, & ad hoc
pręterea,niſi præbere ędium dominus aptam materiam habeat,reparationem obiri non poſſe di-
cendum eſt,ita ſe res habet & in propoſito nunc ſpeculamine. nam materiæ egeſtate nihil facere
eorum eſt potis natura,quæ formando animali confecit ex ſemine.

De auxiliorum materia deligenda. CAP. 14.

VErum, quoniam ſatis & de his verba faciemus, addamus, quæ deſunt ſermoni, de qui-
bus paulo ante,cum auxilia inuenerimus,loquebamur. nam velut generales ipſorum ſpe-
cies percurrimus, nempe alia refrigerare, alia calefacere, quædam humectare, non nulla ſicca-
re oportere. hi enim ſunt in partibus ſimilaribus ſcopi: quemadmodum in his, quæ ad ma-
gnitudinem ſpectant, vel detrahere, vel denuo alere. Sic & in ijs, quæ ad numerum, vel to-
tam partem eximere, vel gignere. In ijs vero, quæ formationis ſunt, ad naturales figuras re-
ducere, & repleta euacuare, & vacuata replere, & obſtructiones exobſtruere, & oſculorum
reſerationes cogere, & cluſa ac denſata ad contrarium conuertere, illa recludendo, hæc rarefa-
ciendo.

A ciendo.Sic vero & in compoſitionis morbo ſcopus eſt ad naturalem ſtatum reuocare. In ſoluta quoque vnione glutinationem diſcretarum partium moliri. Sed in his vniuerſis adiumentorum comperire materias,pars haud exigua eſt artis:vt in luxatis,exempli cauſa,articulis,quoniam non ſolum in partem priorem poſterioremq; contingit,& dextram ac ſiniſtram emotum membrum tranſire,ſed & ad ſupernum locum à muſculorum contentione retrahi, vſus duplex inſerentibus motionis exigitur,primæ,deorſum:ſecundæ,in ſuum locum repoſitionis.eamq; ob rem ſine contraria tentione fieri iniectio nequit. Porrò apprehenſionibus tenſionibusq; ad tentionem in diuerſum valentioribus opus eſſe perſpicuum omnibus eſt. Verum,cum facere ea noſtris quandoque manibus nequeamus,inſtrumenta ad hoc reperimus idonea. Faciunt vero ex ijs plura & ad luxata reponenda. ſuntq; inſtrumenta hæc omnia materiæ quædam remediorum: quemadmodum & quæ accommodantur omnia,medicamenta,cibaria,potiones, ac demum quæcunque corpori admota dictas diſpoſitiones ad naturæ ſtatum reducunt. Conuenit igitur medicum & de horum materia negocium ſuſcepiſſe,ſcopos,quos ante expoſuimus,cum materiarum vſu conferentem,ne ſimili quopiam aliquando ſit cum ijs detentus errore,qui,quęcunque refrigerari poſtulant,omnibus ijs frigidam aquam:quæ calefieri,calidam competere arbitrantur, haud intelligen-
B tibus per accidens quandoque & frigidam calefacere,& calidam refrigerare. Plurima de horum omnium methodo dicuntur in commentario de medicaminibus. Cæterum hoc in præſenti ſermone addamus,auxiliorum materiæ genus eiuſmodi vniuerſum,in ijs,quæ per os ſumuntur,quę fiunt,quæ uacuantur,quæ deforis incidunt,poſitum eſſe:per quæ omnia vbi decurrerit,qui artem conſtituit,ac particularis materiæ vniuerſę ſcientiam non ſolum facultatis,ſed vſus etiam obtinet, ſic vtique ſalubres cauſas compleuerit vniuerſas,vt nihil ad curatricis artis conſtitutionem deſideret,omnibus nimirum ijs in duo ſeſe capita redigentibus,in corporum, quibus remedia adhibentur,notitiam,et ipſam remediorum naturam.

De arte conſtituenda,quæ diſpoſitiones præter naturam dignoſcit, doloris lateris exemplo. CAP. 15.

RElíquum vero eſt ei res artis adminiſtraturo,ſpeculationem quandam inueniat, qua diſpoſitiones dignoſcat vniuerſas:eaſq; præſertim,quę circa partes intimas conſiſtunt:neq; enim hic cuiuſuis eſt morboſam ſingularum,tum ſimplicium, tum inſtrumentalium partium diſpoſitionem reperire, cum in profundo conditæ fuerint:ſed hic quoq; ratione quadam ac via partem affectam vnà cum diſpoſitione ipſam obſidente inuenire tentandum eſt:de qua & nos latius ali-
C bi diſſeruimus.Sed,quemadmodum aliarum hoc in libro methodorum omnium percurrimus capita,ita de his quoq; neceſſarium eſt dicere.ac primum ſanè, quo nam rerum earum, quæ præter naturam ſunt,genere comparari dignoſcendarum ipſarum iudicium poſſe ſperandum ſit:ſunt.n. rerum præter naturam genera tria vniuerſa,vnum diſpoſitiones,quæ functiones lędunt:alterum harum cauſæ:& tertium ſymptomata. Cauſæ igitur,potiſsimum quidem cum agunt,hac appellatione dignantur:ſæpenumero tamen,etſi nondum quidquam agat,ex eo ſolum,quod poſsint,dicuntur:veluti & incoctio morborum auctor perhibetur,quamuis morbum nondum afferat. Incoctionem autem voco,non coctionis tantum in ventriculo fruſtrationem, ſed in vaſis quoque, & iecore,& mole vniuerſa. Symptomatum porrò genus in tres differentias dirimitur, offenſam actionum, accidentia corporibus, excernendorum immoderationes. Horum omnium cauſa eſt diſpoſitio corporis,quam ſiue morbum quis nominet, ſiue affectum,nil referet.ex ſymptomatis autem iure agnoſcitur,quippe cum cauſæ ad ea rationem habeat.Itaque eorum non nulla diſpoſitiones ex neceſsitate conſequuntur:quædam nō ex neceſsitate,ſed vel ſæpiſsime,vel raro,vel ancipiti opinione:ſicuti rurſus alia ſymptomata neceſſario diſpoſitionis differentiam ſequuntur,alia magna ex parte,aliqua ſic,vt opinari vtrumlibet poſsis,alia vero parcius.Quæ ergo ex neceſsita-
D te ſequuntur morbum ſymptomata,pathognomonica, id eſt paſsionis ſignificatiua, appellantur. atq; certa eſſe hæc morborum indicia ducendum eſt:quæ vero non neceſſario,ea morbi aut differentiam,aut morem,aut magnitudinem indicant.Oſtendam vno in exemplo dictorum cuiuslibet poteſtatem,vt inde promouearis,teq; ipſum eadem methodo exercere ſimiliter in omnibus poſsis.Suppoſitum ſit phlegmone membranam,quæ coſtas ſuccingit,laborare.Eſt hic nimirum affectus phlegmone:quæ quidem ex neceſsitate habet ſymptomata, tumorem præter naturam, ruborem,dolorem: quorum duo nunc ſub ſenſum non cadunt, dolor autem ſolus relinquitur, qui ad coſtas firmatur pungensq; fit. Dolet igitur homo,quoniam affectus phlegmone eſt: ſpecies autem doloris, pungens, quòd membranoſa ſit & partis affectæ ſubſtantia: firmatur ad coſtam, quoniam in hac ſitus eſt perpeſſus locus:& quidem latiſsime quoque diffunditur,quoniam & ſuccingens ipſa membrana ad plurimum ſpacij extenta eſt:comitatur febris neceſſario tum ob affectum,tum ob ſitum offenſæ particulæ:quorum ſi abſit alterum,non ex neceſsitate conſequet febris.neq; enim,ſi phlegmone digitus doleat,omnino febricitant, quoniam à corde longe abeſt, nec cum ſuccingentem membranam occupauerit affectus, is autem vel ſcirrhus vel œdema fuerit.Quin & ęgra ſpiratio inter ea cenſebitur,quæ affectum locum neceſſario ſecuta ſunt,quoniam reſpiratorij pars cuiuſdam eſt inſtrumenti:ægrę tamen ſpirationis non ob partem ſpecies erit,ſed ob affectum.

ob affectum:prohibet enim dolor, quo minus reſpirationis inſtrumenta plurimum attollantur. E
itaq; reſpirationis actionem diſſoluere anticipat vſu nondum completo:vnde ad ſecundam actio-
nem pergere cito coguntur,non tantum quietis adhuc,quantum,cum in naturali ſtatu erant,nan
ciſcentia.itaq; fit ſpiritus paruus ac creber.Sed pulſuum quoq; alteratio ſuccingentis membranæ
phlegmonen neceſſario affectatur,tum quæ à febribus inſeparabilis eſt, tum quæ pro loci affecti
ſpecie conſiſtit:pulſant enim ipſis arteriæ maius,celerius,crebriusq;,quoniam febricitant:quia ve
ro neruoſa eſt pars,quæ phlegmone laborat,vnà cum tentione ac duritia.Hæc itaq; ex neceſſitate
ſuccingentis membranæ phlegmonen ſequũtur ſymptomata: ex neceſſitate autem & quodpiam
vnum ex conſequentibus,nempe decubitum aut minus in affectum latus, aut in oppoſitum, aut
in vtrunq; ſimiliter dolorem excitare. nam,cum duplex membrana ea ſit, ſi pars eius exterior cir-
ca oſſa phlegmone infeſtatur valentius,facilius in oppoſitum declinantur : opprimuntur enim,ſi
ſuper affecta cubent parte.quòd ſi pars altera,quę intus eſt,id quod magna ex parte accidere con-
ſueuit,in oppoſitum magis decumbentes dolent: ſuſpenſa enim ipſis pars eſt phlegmone vitiata.
ſin in latus perpeſſum,minus : non enim ad oſſa comprimitur,nec pendet,ſed ab horum vtroque
libera euaſit,ac ſuper inoffenſa parte altera firmata eſt . at affectis ambabus ſuccingentis partibus,
ſuper latere ſimiliter vtroq; decumbunt.Et quidem,vt dolor quoq; alijs ad hypochondrium per- F
tineat,non nullis ad clauiculam, facit tum læſæ natura particulæ , tum phlegmones ſymptoma,
quod eſt doloris extenſio.Quoniam enim ad clauiculas vſq; ſuccingens peruenit, ac per ſeptum
tranſuerſum omne,ſi partes eius ſupernæ phlegmone conflictentur, trahi deorſum clauicula vi-
detur:ſi infernæ,dolor in hypochondrium erumpit. Phlegmonen igitur ad medium coſtarum
paruam admodum fieri opus eſt,vt neutram ad partem efferatur: quādoquidem magna ad vtrāq;
peruenit.Quinetiam,vt ex parte phlegmone obſeſſa tenuis quædam ſanies reſudet atq; emanet,
fiet tum morbi nomine,tum particulæ:quemadmodum & omnibus ijs vſu venit, qui phlegmo-
nen in ore atq; oculis contraxere.nam & phlegmone ex humorum influentia oritur, & pars rara
eſt:non,quemadmodum cutis,conſtipata ac denſa.Cum igitur in parte,quę phlegmonen patitur,
multa ſimul ac tenuis fuerit humiditas,& ipſa pars rara, plurimum foras effluit : cum vero contra,
fluxus paucus craſſusq;,& ſpiſſum corpus fuerit,minimum ad tuſsim irritat,& nihil ſpuunt:velu-
ti & cum prouenit copioſiſsimus,tuſsiunt plurimum,nec pauca expuũt . Ac ſeiungi quidem tuſ-
ſis ab affectu non poteſt:ſcreatio autem poſt tuſsim inſeparabilis quidem minime eſt, ſed magna
ex parte fit.At vero,ſi excreent,colorabitur ſputum neceſſario:eodem tamen non ſemper colore
inficietur:ſiquidem nec in parte,quæ phlegmone æſtuat eiuſdem ſemper naturæ eſt excremen- G
tum.Fluxus ergo,qui phlegmonen efficit, cum ſanguinolentus bilioſusq; fuerit, (talis autem in
pleuritibus ex toto eſt)coloratur ab humore ſputum,qui in parte inflammata cōtinetur . rubrum
quidem fit,vbi cruentum id fuerit,quod in ſuccingentem fluxit:flauum autem, cum bilioſum Si
vero pituitoſus primum humor incuneatus putrefactusq; auctor fluxus eius exiſtat, qui phleg-
monen commiſit,tunc ſpumoſa expuunt.quandoq; vero ſpuunt & nigra,aſſato nimirum fluxu,
ſiue ſanguineus,ſiue bilioſus is fuerit.Fluxus ergo differentiam id genus omnia cum partis per-
peſſæ atq; affectus dignotione indicabunt .

De reliquis capitibus,quibus morbos & affectas partes dignoſcimus. CAP. 16.

QVocirca ad morborum atq; ægrotantium locorum inuentionem planè ex ijs,quæ diximus,
liquet tum affectæ cuiuſq; particulæ ſubſtantiam,tum ſocietatem cum proximis neceſſario
ſciendam.Quod autem nihil interſit,poſitum,an compoſitionem, an cum proximis ſo-
cietatem dicas,vel me tacente ſatis arbitror conſtare.Porrò illud quoque ex dictis aperte dilucet,
neceſſariam ſcitu partium ſingularum actionem vtilitatemq; eſſe : & ad hæc præterea generatio-
nes morborum atq; ſymptomatum.at ſi hoc,cauſas quoque,quæ morbos pariunt:hęc enim & ad
affectam partem quamlibet vnà cum diſpoſitionibus dignoſcendam,& ad morbi ipſius differen- H
tias neceſſaria videntur.Et vero morbi cuiuſq; magnitudo ac mos ex ijſdem his deſumuntur:ma-
gnitudo ex ipſorum diſpoſitionis magnitudine,& ſequentibus ipſam ſymptomatibus: mos au-
tem ex morbi differentia,& ſymptomatibus,quæ ipſam conſequuntur . Principio igitur in pro-
poſito exemplo pernicioſiſsimus eſt melancholicus humor præpollens , tum quòd & præditus
ipſe ſit moribus peſsimis, & maxime erodat, concoquaturq; ægre , nec facile expurgetur : tum
quòd plurimæ ſit caliditatis index,à qua aſſatus genitus eſt. æquiſsimus omnium ſanguineus, vt
qui dulciſsimus exiſtat,et concoctu facillimus.reliqui duo humores,inter hos medij ſunt,quod ad
ſimplicitatem malignitatemq; attinet . Ex ſymptomatis vero,nihil expuere exitiale eſt , partim,
quòd fluxum declaret à phlegmone deuinctum:partim,quòd totus propterea, quoniā intus ma-
neat,corrumpetur.expuere autem ſine dolore ac facile,mitiſsimum eſt.at,ſi,& quod expuitur,cō
coctum fuerit, adhuc & longe mitiſsimum. Sed morem quoque manifeſtant morbi, ſymptoma-
ta pulſuum.Iam vero & quæcunque alia per conſenſum ſuperueniunt, deſipientiæ, comata, cibi,
faſtidia,vrinæ,deiectiones,quæ huius aut huius modi fiunt.Nobis itaq; eſt in prædictis vniuerſis
meditandum,ſi morbum,partem affectam,morem,magnitudinem, eorumq; differētiam digno-
ſcendi facultatem aſſequi velimus . ex ijſdem vero his,& quonam terminaturus morbus ſit,præ-
cognoſcere,

A cognoſcere,& vſus dexter ſuppetet nobis adiumentorum. nam præſenſio medicum mortis culpa vacare oſtendit,obtemperãteſq; ęgrotos reddit, atque antea multo remediorum tẽpus edocet opportunum.Quòd vero auxiliorum dexter vſus pars ipſa artis pręcipua exiſtat, cuius gratia ſermo inſtitutus eſt vniuerſus,omnibus liquet.cæterum,quo modo ex antedictis conſtet,paulopoſt explicabitur.nũc enim prius ijs,quę percenſebam, finem imponere volo.nam morborum ſimul cum particulis ijs,quæ eos contraxere,in vno iam mihi exẽplo expoſita dignotio eſt.Nihil aũt ab re fuerit aliud ſimile quodpiam addidiſſe:docet enim plura ſpecies eorum,quæ excernũtur:ei vero coniunctum eſt corpus,ex quo fieri excretionem cernimus,adeo,vt ex ambobus coeũtibus firma ac cõſtans indicatio vna fiat.Nam membranoſo,ſi ita forte cõtingat, corpore excreto indicatio ex eo ipſo,quod apparuit, partem aliquam eiuſmodi,vt membranoſam ſuperficiei habeat naturam,vlcere eſſe affectam demonſtrat,definitam vero ipſam ac certam notificare nõ poteſt:deducit tñ ad partem ipſam affectam excretionis locus. nam,quod inferne deiectum eſt,inteſtini vlcerationem declarat:quod ſuperne euomitum,ventriculi:extuſſitum, ſublinẽtium aſperas arterias membranarum:mictum,vel veſicæ vel genitalium meatus.Hæc igitur ipſa,& ad hæc inſuper ea, quæ per conſenſum,primariumq; affectum laborãt corpora,diſcernere à ſe mutuo conuenit ante
B ceſſione & conſecutione,& magnitudine & paruitate, & præterea male vtrunq; habentium acceſſione cauſarum.Itaq; complures vel acto in cõſenſum cerebro,ex ſtomachicis diſpoſitionibus in melancholica,vel ſimul affectis oculis,in ſuffuſorũ ſymptomata incidere. Verum in talibus,ſiquis diligenter animum attẽdat,ex incoctionibus dictos comperiet ſequi affectus, ac collectis in ventriculi ore excrementis,ſimulq; cum ventriculi os lædentibus concitari, vel iuuantibus conquieſcere.Sed rationem nũc de partibus affectis vniuerſam inſtituti noſtri non eſt, quemadmodum nec aliud quidquam in arte perfectum integrumq;,explicare,verum ipſius dũtaxat inuẽtio
* nis methodum,& quo pacto fini artis cohæreat,indicaſſe. neceſſeq; eſt ipſum per ſe quęq; in notionibus omnibus,quæ de ipſis à nobis conſcriptæ ſunt, varie exerceri tractatibus perlegendis. Igitur addito eo, quod in rem pręſentem neceſſarium eſt,ad methodos,quas diximus,deſcendemus:atque hic rei formam eſſe arbitrare:poſtea vero, quàm materijs eam induxero,totam ſubſtãtiam,vbi particularia vniuerſa explicauero, vti in paucis nunc feci exemplis:eritq; tibi hæc artis integre pars conſtituta.

De eligendis remedijs ipſorumq; vſu, ex ſubſtantia,formatione,& ſitu partium laborantium. CAP. 17.

C Reliquum vero eſt,vt ad vſum dextrum adiumentorum neceſſarium eſſe oſtendamus ſcire exacte partis curandæ ſubſtantiam,formationemq;,ac ſitum.Docet ergo ſubſtantia primos morbos, qui per intemperiem fiunt, quatenus à naturali habitu exceſſerint,quatenusq; eorum quęlibet calefaciendum, refrigerandum,ſiccandum,humectandumq; ſit. Formatio autem tum ipſos per ſe edocet morbos,de quibus dictum antea eſt, tum ſimul eorum magnitudinem indicat.quoad enim quiſq; à naturali ſtatu deflexit,eo magnitudinis peruenit. ſimul vero cũ magnitudine & quonam vſq; ad naturæ moderationem per contraria reuocare eos oporteat ex ipſa percipitur.Hæc igitur proportione reſpondent ijs, quæ ad intemperiem pertinent. Obſtructiones autem & inculcationes huius ſunt generis, eximium vero proprium, vacuationis modum indicat ex oſculis,ac per eas figuras, quas inſtrumentũ, quod curatur, adeptum eſt.at hoc rurſus commune eſt cum ijs,quæ à ſitu indicantur:de quibus iam agamus. Quæcunque ergo in ipſis ſunt tũ ad magnitudinem dignoſcendam, tum ad remediorum vſus quantitatem proportione communia,nihil præterea opus eſt, referamus:quæ autem peculiaria ſunt,deinceps dicenda. Cæterum, quoniam & vſus ad curationes maximus ipſorum eſt miſtorum indicationibus, quę à formatione ducũtur,hic ſermo quoque methodi gratia cognoſcẽdę i paucis erit exẽplis. Obſtructio vnus
D quidam eſt inſtrumentalium affectuum.naſcitur potiſſimum in iecinore,ob eius conſtitutionem actionemq;.nam venæ,quæ à portis in ſima viſceris vniuerſa ſinduntur, oſcillis, quæ in gibbo ſunt,cõmittuntur ſenſui immanifeſtis.alimẽtũ vero omne ſurſum ex ventriculo ad locum vnum effertur iecoris,quem ab hoc ipſo,quod nunc dictum eſt,portas nominant.neque enim vrbes introire quis poteſt ante,q̃ portas peruaſerit,neq; prius penetrare in iecur alimẽtũ, quàm ad id loci peruenerit. inde autem in ſima vniuerſa diſtribuitur iecoris: poſtea,per quos diximus fines,in gibbum tranſumitur. Nihil igitur mirum crebris obſtructionibus,tum ob vaſorum anguſtiam, tum ob permeantis copiam ſubſtantiæ corripi viſcus.Quamobrem erit ipſi medela, prius, quàm fiat obſtructio multiplex,& homo febricitet,ingeſtio tenuantium ciborum ac medicaminum: ꝙ ſi fuerint multæ,non ipſa ſolum,ſed etiam euacuatio eſt: quam per quæ loca facere oporteat, formatio viſceris ſituſq; indicabit. Ex his igitur auſpicantes, dirigemus, quæ in ſimis iecoris ſunt excrementa, ad inteſtinum: quæ in gibbis,per vrinas euacuabimus. ſic & quæcunque in thorace & pulmone continentur vacuationis egentia,per tuſſes ab ipſa edocti ſumus formatione ac poſitione expurgare. eodem modo & cerebrum obſidentia in nares trahere. Maxime vero & partium ſanatio,quę phlegmone laborant, ex poſitu ac formatione deſumitur. nam & horum quidem ſcopus primus eſt, euacuatio humoris, qui in partem phlegmone conflictatam ruit.

Quonam autem pacto ipſum educere conueniat, indicat continentium inſtrumentaliumq́ par- E tium natura. His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decubuere, per poplitum ac malleolorum euacuabimus venas: vti ſanè & quæ in vteris hæreſcunt: quæ in thorace ac pulmone habentur, per venam cubiti internam: quæ in capite & collo, ex humeraria. proximarum enim communiumq́ affectæ particulæ venarum euacuatio optima eſt, atq; facillima. Porrò & particulam phlegmone affectam per halitum digerere, habet quidem & id certe indicationem ex morbo, cæterum euariat in remediorum particulari vſu, atq; à ſitu perpeſſæ particulæ indicationem aſſumit. nam, quæ per ſumma corporis extant particulæ, in ijs diſcuſſurum tale eſſe medicamentum conuenit, quale ſpecies phlegmones indicat: quæ latent in profundo, tanto acriora requirunt medicamina, quantum ab exterioribus receſſerunt. proinde cucurbitula in ipſis quandoq; egemus, ſi alte deſitæ admodum ſint: id quod ſuperficialibus phlegmonis eſt pugnantiſſimum. Ita vero & ſicubi adſtringente opus fuerit medicamine, ſitus egentis loci ſpectandus. nā, ſi, quod adſtringit, pertingere ad ipſum ſufficiat, nihil prohibet, quo minus eo vtaris: ſin idoneum nō ſit, conſiderandum, num humiditatem ſimus ex antepoſitis partibus acturi in affectam. quamobrē aut adſtringenti medicamento admiſcenda vis eſt, quæ dux veluti viæ ſit, aut eo non vtendum. Maxime igitur lædere eos noui, qui ſanguinem ex pulmone extuſſientibus adſtringentia per F totum thoracem medicamenta in orbem circumponunt. nam præter id, quod eorum facultas in pulmonē non penetrat, ſanguinem etiam, qui in thorace eſt, ad viſcus compellunt. Quæ de his dicta ſunt, in rem præſentem ſufficere arbitror. Tantum igitur de ijs inſuper locutus digrediar, nēpe hanc methodum tractationis eſſe duntaxat formam, ſcientiam autem enarrationemq́ per partes corporis ſingulas, ipſam velut vniuerſam ſubſtantiam: quam in alijs commentationibus late explicuimus.

De prænoſcendi, ac diuinandi arte. CAP. 18.

DEinceps itaque de diuinatione dicamus: quandoquidem nobis vtilis cum ad alia quædam, tum vel maxime ad curationem viſa eſt. Primum igitur diuinatricem conſtituere artem volenti conſiderare ante eſt neceſſe, vtrum, quemadmodum tempus vitæ cuiuſque natura animalis proprium obtinet, ita & quilibet morbus, adeo vt quatuor dierum ſpacio ſolui nequeat is, cui duorum menſium terminum natura præſcripſit, an contra omnis morbus & longo tempore affligere, & ſolui celerrime poſſit. Nunc ſane, cum medici iam plures futurorum ſint præſagiendorum facultatem adepti, non amplius quærunt idiotæ, vtrum præſenſio futuri euentus aliqua conſtare queat, an nequeat: ſed deinceps omnes veluti de re poſſibili habent: rogantq́ medicum, G quodnam præfiniatur tempus morbo ſoluendo. Nihilo vero deterius ad præſens negociū fuerit nunc primum ſubieciſſe nos, prænoſcendi artem conſtitui. nam & alia omnia in ſermone ita tranſegimus. Vnum itaq; ac primum neceſſe eſt, ſi aliqua ſit præcognitio, non nulla eſſe in futuro tempore dubio procul euentura. deinde, quonam poſſint modo inueniri, ac quot, & quæ ea ſint, ſpectandum. non. n. quæcunq; ſunt circa ęgrotantē oritura, neceſſariam generationem obtinent. Tumultus ergo ex vicinis per noctem, & canes latrantes, & iniucundi quidam nuncij inſomnes ægrotos reddunt: quorum nullum neq; generationem habet neceſſariam, neque firmam diuinationem. Num igitur, quæcunq; morbi ratione efficiuntur, definitam generationē certamq́ præcognitionem habent? An neque hæc vniuerſa? poteſt. n. ſuperfluus intra corpus humor aliquis in particulam neceſſariam vitæ quampiam repente influere: quemadmodum alius rurſum ex parte principe in viliorem tranſire. enimuero eum, qui in præcipuam illatus eſt, ſummum periculum: qui in non primariam partem tranſmigrauit, ſubita atq; inexpectata ſalus laborantis neceſſario conſequetur. Huiuſmodi igitur ſtatuum ipſum hoc tantū prænoſcas, licet, nempe inconſtantiam lubricitatemq́: nō tamen, quò terminaturus morbus ſit, exacte comperias. At, in quibus non amplius diffluunt excrementa, ſed in locum vnum quendam graſſata illum occuparunt, H præſagiri futurum in ijs poteſt, intelligentibus nobis non paucas, quibus animal regitur, facultates eſſe naturæ, ac qualis earum ſit differentia. Et quidem ſanè etiam, quęcunq; per totum animal in ſanguine excrementa ſine immodica deferuntur multitudine, ea quoque ſingula ſtatum tempus coctionis proprium obtinebunt: ſi modo excrementi cuiuslibet naturam inuenerimus. ita nanq; & de eius concoctione artificioſe coniectare non nihil licebit, ſi recte omnia videlicet circa ægrotum gerantur. nam, quæ perperam à quoq̄ aguntur, eæ cauſæ exiſtunt, vt aut morbi ſolutio prorogetur, aut mors anteuertat. idq́ per totum ſermonem opus eſt, ſi & aliud quidpiam, meminiſſe. ſola enim optimi medici præſagia recte curante quidem ipſo euenient, ægroto autem nil delinquente. Cæterum medicis putare id genus, quale vates pollicentur, conſtare diuinationem, ridiculum eſt. illi enim nono, ſi ita forte contingat, die ſeruatum iri aiunt hominem, non etiam, ſi cūcta recte adminiſtrentur, addentes. huius etenim ipſius præcognitionem, nempe ꝙ omnia proſpere vel infœliciter ceſſura ſint circa ægrotos, profitentur. at medicus nō ita prædicit futurum: verum ſeptimo, verbi gratia, die, ſi omnia, vt oportet, agātur, ſolutum iri morbum: vbi vero quicq̄ admiſſum eſt, ſi paruus quidem error hic ſit, relabi ſolutionem ex ſeptimo in nonum poſſe: ſi maior, in vndecimū: ſi multo maior, in quartumdecimum: ſi perquā magnus, periculum

pro certa

A pro certa ſalute ſecuturum. Attentus enim ſemper duobus his medicus eſt, velut obluctatoribus, nempe morbo, & naturæ. ac primum quidem euadendum vel pereundum homini eſſe, ex robuſtiore dignoſcendo diuinationem facit: deinde vero & præfiniti temporis ex eo, quod quãto alter va lẽtior ſit, intelligat. Neq; eſt, quod mireris, ſi vtriuſq; robur contemplatus, victorem compereris futurum. videmus enim non paucos gymnaſticos ex primis motionibus, quibus inter ſe luctato res agitantur, qui victoriam adepturus ſit, antefari: ſæpe etiam ante victoriam, ſuccubiturum bre ui aduerſarium, illiq; mancipium futurum. id porrò agunt, cum alterum altero magno quodam diſcrimine robuſtiorem cernunt. Itaq; ſanitatem ac mortem non ex alijs meditationibus præſentiet medicus, quàm ex morbi, ac naturæ robore exacte agnoſcendo. Ex ijſdem vero & terminum vtriuſq; inueniet. in propinquo enim morbi ſolutio erit, cum bene valuerit facultas: ſin fuerit imbecilla, morbus autem validior, mors maturabit. præſcriptionis vero tempus indicat magnitudo exceſſus. Ab ijs quidem ſcopis medicus prædiuinandi facultatem conſequitur. cæterum, ex qualium rerum perſpectione ſcopos dignoſcere ei ſuppetat, latius in libris de iudicationibus dictum eſt. dicetur vero et nunc, vt aliorum omnium, ita huius quoq; vniuerſalis ratio ac via. Ergo robur naturæ, ex proprijs, præſertimq; ex pulſuum actionibus agnoſces: quandoquidem vitalis opus ij

B ſunt facultatis. Morbi magnitudinem, ex ſuis accidentibus. Quãtum vero alter alterum ſuperet, coctionibus, incoctionibusq;. Has ipſas, ex proprijs excrementis, quæ quidem in aluo ſunt, per inferne ſublabentia, quæ in vaſis, per vrinas: per ſudores vero, quæ toto corpore continentur. ſic & alias omnes, quæcunq; in parte quapiam vna pluribus've conſiſtũt: quæ in thorace quidem ac pulmone, per ea, quæ extuſſiuntur: quæ in veſica vel renibus, per ea, quæ in vrinis deferuntur. iecoris autem ſima, & meſenterium quo modo prædita viribus ſint, ex ijs, quæ per ima deſcẽdunt, noueris. & per ea, quæ vomuntur, ſuperior venter ac ſtomachus. quæ per palatum vel per nares & aures excernun tur, quo modo affectum robore cerebrum ſit, declarabunt. Enimuero commu ne in omnibus eſt non prius diſſolui morbum poſſe, quàm aliquod in decedentibus excrementis coctionis indicium apparuerit. ita, ſiue aures, ſiue oculi, ſiue fauces male habeant: vel (vt ſemel dicam) coctiones omnes celeritatem iudicationis, ſecuritatem ſalubrem ſignificant: cruda autem & incocta, & quæ in malos conuertuntur abſceſſus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidiuas protendunt. Hæc de diuinatione in præſens ſufficiunt. eſt enim ſermo de ijs omnis ſuis particulatim tractatibus habitus, ijsq; maximis, ac præcepta ferè vniuerſa complexis, qui de pulſibus, de diebus iudicialibus, de iudicationibus inſcribuntur. nam, ex quibus qs

C maxime præſentiat, per hos tres palàm factum eſt. Finem obtinere arbitror vniuerſam curandi rationem ac viam.

De arte præcauendi morbos & valetudinis tuendæ. CAP. 19.

QVoniam vero & morbis liberatos ad ſalubrem valetudinem perduci, &, qui in morbos declinant rapiunturq;, eos præcauere, & præterea ſanitate integra fruentes, in hoc conſeruare conuenit, artiſq; partes hæ tres reliquæ ſunt, tentãdum, quoad licet, breuiſſime & de harum conſtitutione non nihil dicere. Cum ergo proditum quoque antea ſit genera præter naturam tria eſſe rerum vniuerſa, cauſas, diſpoſitiones, atq; ſymptomata, erit pars artis præcauẽs, quam ſanè & proprie Græci prophylacticen vocant, in primo genere conſiſtens. Cum enim vel multitudo aliqua humorum, vel vitioſitas, vel obſtructio, vel corruptrix vis in corpore prouenit, periculum eſt, quantum nondum ægrotarit, morbo corripi hominem: quandoque vero in ſummum diſcriminis adduci. Nec facile porrò cauſæ cognoſci huiuſmodi poſſunt, vt quæ hominem non infeſtent, quemadmodũ videlicet & canis virus rabientis: cuius ſignum in corpore non continetur vllum ante, quàm prope ad rabiem, qui commorſus eſt venerit. Proinde & huiuſmodi gratia cauſarum, laborantes ipſos de ſingulis, quæ ipſis contigere, interroget, neceſſe eſt

D medicus. cum tamen copia humorum, aut prauitas ſuccreſcit in corporis mole, aut viſcus quodpiam obſtruitur, ea per quædam ſymptomata, licet, agnoſcas, media eorum quodam modo, quæ in ſanis ſunt, & quæ contingunt laborantibus. Nam, quæ in ſanis exiſtunt, ſecundum naturam cuncta, atq; inculpabilia ſunt: quæ ægrotãtibus accidunt, præter naturam, nec crimine vacant: at, quæ his interiacent media, ſunt quidem ex eorum genere, quæ morbis eueniunt, cęterum exigua adeo magnitudinibus, ac viribus imbecilla, vt ab ipſis nondum ſolitæ cuique actiones prohibeãtur. Siue enim ſit capitis dolor, aut partis cuiuſq; alterius, paruus adeo eſt, vt nondum lecto continere ſe hominem cogat: ſed &, ſiue grauitas vel in hypocondrio, vel capite, vel alia parte aliqua, aut viſcere, neque hæc à conſuetis negocijs auocare idonea eſt. magis vero etiam corporis tumor, aut macies, aut pallor, pigritiaq; ad motus, vel ſomnolenta diſpoſitio, vel inſomnia, à functionibus vitę adminiſtrandis abducere haud ſufficiunt: ac multo ſanè magis appetitus deiectus vel intentus ciborum. ambo nanque non exacte ſano proueniunt corpore, quemadmodum & ſeipſos præter rationem ſitis expertes vel ſiticuloſos, vel ſtomachi aut ventriculi morſu conflictatos, vel laſſitudinarios ſentire. Talis formula eſt eorum, quæ in morbum delabentibus contingunt. Correctio autem efficiẽtium ea diſpoſitionum, ſummatim perſtringenti, per contraria, vt ſupra oſtenſum eſt, obitur: particulatim vero perſequenti, ſuperfluum vniuerſum euacuare conuenit,

diſtinctione,quo modo ſuperfluum ſit,vtrum vt quantum,an vt quale,an vt vtrunque,adhibita: E
quod autem redire in naturalem ſtatum valet,alterare per contraria, craſſum lentumq́; tenuãdo,
tenue craſſando,vtraque communiter concoquendo,obſtructiones autem abſtergendo:quæ ve-
ro præter naturam toto ſunt genere,vt venena,ac ſpicula defigentium animalium virus, alteran-
do,vacuandoq́;.Alterationes quidem per ea moliemur,quæ vel tota ſubſtãtia, vel qualitate vna,
duabus've contraria ſunt.euacuabimus autem trahentibus facultatibus. Cæterum,quibus hæc
quiſpiam facere poſſit auxilijs,ex diſpoſitionibus ipſis ſumendum. nam,ſi omnes perinde aucti
humores fuerint,potiſſima ac maxima per venæ ſectionem vacuatio eſt,dein per frictiones, exer
citationes,balneas,atq; inediam.ita quoq; vacuandũ,ſi ſanguis ſolus copia exuperauerit: ſin fla-
uæ aut atræ bilis humor,aquoſum've aliquod humoris ſerum,vacuatione quidem, ſed non ſimili
ter agendum.Nam,quę in primis venis ſunt excrementa,deiectorijs:quæ in alijs,per vrinas qui-
dem aquoſa ac tenuia:per purgationem autem,bilioſa expurganda.tenuia quoq; deiectorijs eua
cues,licet.quæ autem in toto habitu tenuia ſunt,per ſudores,eaq́; medicamenta,quæcunque cuti
admota ſiccandi natiuam vim habẽt.Bilioſa,purgatione primum,deinde cutis euacuatione. Sin
pituitæ humor redundet,ſalſam purgare:acidam redditam alterare, opem naturæ ad eius conco-
ctionem ferentes,tentandum eſt.dulcis autem multo etiam facilius concoquitur. Perducunt ad F
concoctionem,quies & calefactio moderata,boniq́; ſucci modicorum eſus ciborum, & modice
calefacientis vini potus. Caliditatem modicam efficere poſſunt frictio mediocris, & commodi
aquarum calidarum vſus,cibariaq́; & medicamenta,quæ haud magnopere calfaciãt.Obſtructio-
nes detergent cibaria,& potiones,& medicamenta,quæ tenuare ſunt natura idonea. Horum au-
tem materias quo modo inuenire ac iudicare conueniat,vno expoſuimus opere,quod de ſimpli-
cium facultate medicamẽtorum inſcripſimus.dictum eſt & in libro de victus ratione attenuãte.

De arte,quæ reficit conualeſcentes ex morbis. C A P. 20.

ITaq; tempus iam eſt, vt ſermone ad eos,qui ex morbis cõualeſcunt, tranſeamus:in quibus nec
cauſa præter naturam vlla,nec diſpoſitio,ſed ſola cum infirmis viribus gracilitas ineſt. Quam-
obrem ſic quoq; affectorum deductio ad naturæ ſtatum,educatio eſt,ac corroboratio, quæ ex cõ-
modis motionibus,atq; alimentis exultat.Materias porrò vel hic,per quas motus ac nutritiones
erunt,per ſalubrem tractatum aperui. Verum,ne præſenti quicq̃ ſermoni deſit, nunc methodus
quoq; ſalubris dicetur commentationis vniuerſæ,nedum eius, quæ analeptice, hoc eſt refectrix,
appellatur.ac primum quodnam genus eius ſit,num id,quod pręſentem ſtatum tuetur,an hoc ſo
lo à curatorio differat,ꝙ correctionem in paruis moliatur.haud enim ſanè priorem ſeruanti habi- G
tum corpori,præſide arte opus fuit:ſed ipſum hoc cauſa eſt,vt ſcientiam,quæ prouideat,requirat:
nẽpe ꝙ labefactetur,nec, quale ante erat, permaneat.Si igitur ſolum hoc ipſum, quod eſt vacua-
ri difflariq́;,cõtingit,cibus & potus, quod deeſt,ſupplebunt. ſin autem vel copia ſubeſt humorũ,
vel praua excrementa,exercitationum ipſarum vſus exigetur,quæ eò ſpectent,vt euacuent, pur-
gentq́; humorem,& concoquant excremẽta.præterea & cauſas vitent vniuerſas, quæ ipſam cor-
rumpere ſanitatem poterunt,algorem,æſtum,laſſitudinem,incoctionem,ebrietatem, inſomniã,
triſtitias,iras,animos,& alia quęcũq; id genus.haud enim ſermone etiamnum ſingillatim euaga-
ri oportet,iam completa,quam propoſuimus,hypotheſi.Inſtitutum enim eſt non fuſa explicatio-
ne de partibus medicinę omnibus diſſertare, verum, quo pacto à finis notiõe,vt aliarum quęuis
artium,ſic & huius conſtitutio fiat,oſtendere.

Medicina quo nam in genere ſit artium effectiuarum. C A P. 21.

ET vero,qm̃ id executi iam ſumus,medicinæ ſermonẽ per capita vniuerſum repetamus, con-
tinuo &, quam ad alias quaſcũq; effectiuas proportionẽ habeat, oſtendẽtes.Eſt ergo medici
na vna effectiuarũ,nõ ſimpliciter tñ,perinde atq; ædificiaria,lignaria fabrica,arsq́; textoria,ſed vt
reparatrix collapſæ domus,ac lacerarum veſtium ſartrix. Verum,qm̃ & harum ipſarum duplex H
oſtenſa eſt conſtitutio,ipſo per ſe interim artifice exemplum generante, qñq; extrinſecus exiſtẽs
contuente, ex ſecundo genere medicam artem demonſtrauimus. non.n.ſuum ipſa exemplum
formatːtotum vero ipſum per diſſectionem diligenter contemplata, quod labefactatur
emendare nititur.Cæterum à prædictis artibus eo diſtat,ꝙ maxima ex parte na-
turæ operanti ſubminiſtret:ſpeculationem tamen omnem,ex qua progre-
diens medicus corrector miniſterq́; eſt,effectiuis alijs artibus adepta
eſt proportione conſentaneam. nam & partium ſimilarium
ſubſtantiam nouit, & inſtrumentalium generatio-
nis modum, præterea & affectuum inuen-
tionem ſimiliter, & pro quoque
eorum ſcopos confecit
curationis.

GAL. ASCRIPTAE FINITIONES MEDICAE.

Bartholomęo Syluanio Salonenſi interprete.

Finitionum tractationem cum medicis omnibus, tum vel maxime introductitijs iuuenibus longe vtiliſſimam decreui, vt medicorum optime Teuthra cenſuiſti, colligere ac ſcriptis mandare. Cum enim medica ad vſum vitæ ars conferat, ſitq́; ad hominum ſalutem inuenta, ac pulchra nec pauca præcepta contineat, neque eam aſſequi facile eſſe videatur, vtiliſſimæ erunt finitiones: vt quæ multa docere paucioribus poſſunt. Optimum enim in artibus ſcientijsq́; omnibus genus docendi id eſt, quod non verboſa oratione, atque in infinitum excurrente, ſed paucis contenta perbelle dignoſcitur. Veteres quidem, quiq́; ante Hippocratem fuere, in quorum nos volumina incidimus, nec aliqua finiuerunt, quæ ad artem pertineant, nec libros complures, ſed paucos admodum reliquere. His igitur iure laus debetur, quòd animum applicuerint primi, ac vitæ emolumentum aliquod inuenire ſtuduerint. Poſt hos vero exortus Hippocrates medicinam literis prodidit, finiuitq́; eam in libello C de arte: ille nimirum, qui ſemper bonorum auctor ac princeps fuit: cuius apud Græcos omnes memoria in æuum durabit, quandoquidem publice eſt de omnibus benemeritus. Cęterum, qui ab ijs temporibus extitere, finitiones perſcripſerunt, tametſi ne ij quidem omnes. Sedulam autē in ea commentatione operam nauaſſe videtur ſectatores Herophili, & Apollonius Memphites, & præterea Athenæus Attalenſis. verum hi quoq; nec decenti vſi ſunt ordine, nec tractatum cōpoſuerunt, ſed in libris conſcripſere paſſim. nec ea præterea plene deſcripta ſunt, non enim omnia, quę ad medicinam ſpectant, finiuere. Porrò, quod vera commemoremus, licet dictorum virorum libros euoluentibus diſcere. Nos vero longum ſermonem ingreſſi, finitionesq́; à maioribus proditas ad verbum deſcribētes, iuſtum ipſis imponemus ordinem: &, ſi quæ ab antiquioribus dictæ non ſunt, conficientes ipſi, conſtruentesq́;, vt tu quoq; operæprecium eſſe cenſuiſti, ab ſoluta collectanea concinnabimus. His ego bone Teuthra mihi perſuadeo nec fuiſſe iuuenibus inſtituendis, nec fore vtiliora. atq; hęc hactenus. Primum autem, neceſſe eſt, dicamus, quid ſit vtiliſsimum, ac quid doctrinę ordini maxime conueniat: & quid ipſa finitio ſit aperiamus: tum finitiones dehinc ſubnotandæ.

D Finitio igitur, ſeu gæce ὅρος, ex non nullorum ſententia eſt oratio, quæ, quale ſit illud, de quo ſermo eſt, declarat. finiri aūt & hoc modo poteſt. Finitio eſt oratio mentis conceptionis. quidam ſic quoq; finiuerunt, Finitio eſt oratio, quę perfectionem per reſolutionē adipiſcitur. Finitio eſt, quæ nos breui ſubmonitione in rerū vocibus ſubiectarum notionē ducit. vel, Finitio eſt oratio, quæ ipſum eſſe declarat. vel oratio, quę nobis intelligētiam rei indicat ac palàm facit. Diffinitio vero, quam ſcilicet Græci διορισμὸν vocant, eſt rei, quæ velut vniuerſaliter dicitur, ſed vniuerſalis non eſt, per appoſitionem ad vniuerſale deductio. Deſcriptio eſt oratio, quæ rudius ac quadam veluti formula ad declarandæ rei notitiā introducit. alij ſic, Deſcriptio eſt oratio, quæ res per rudem imaginem reprę̨ſentat. Scientia eſt cōprehenſio certa & firma, neq; à ratione decidua. licet, & hoc modo finias. Scientia eſt habitus, qui opinionem præbet ex viſionibus haud ab ratione deerrantem. Ars eſt cōprehenſionum globus commeditatarum ad finē aliquem rerum, quæ ſunt in vita, perutilem. vel ſic, Ars eſt cōmeditatarum globus cōprehenſionum ad vnum finem relationem habentium. Hippocrates in libello de arte medicinam ita finiuit, quā primus quoq; medicinā nominat. eſſe enim inquit à morbis prorſus vindicare laborantes, & morborū obtundere vehementias, & morbo profligatis manum nō admouere, intelligentes cōpotem {non} eſſe horum omnium medicinam. plures hoc pacto finiuere, Medicina eſt ars, quæ præeſt ſanis victus

ratione regendis,atq; ægrotis curandis. Secta,eſt decretorum multitudinis aſſenſio artificioſe E
conſtructorum,atque ad vnum finem relationem habentium. aut ſic: Secta eſt decretorũ multi-
tudo,quæ tum ſe mutuo conſequuntur,tum conſequi apparent, aut putãtur. poſſit & ita quiſpiã
dicere:Secta,eſt dogmatum multitudinis conſenſus,quæ ſe inuicem, & apparentia conſequun-
tur,aut conſequi exiſtimantur.inuenitur & finitio huiuſmodi quædã: Secta, eſt aſſenſio dogma-
tum multitudinis,quæ tum ad ſeipſa,tum ad apparentia conſequentiam habent.vel ita: Secta,eſt
aſſenſio ex dogmatum multitudine,ſequelam inter ſe ad vnum finem habentium.Decretum ſeu
dogma,partim proprie,partim cõmuniter dicitur: cõmuniter, rei conſenſio in actu:proprie autẽ
magis rationalis ſecta dogmatica vocata eſt.Medicinæ ſectæ duæ ſunt primæ, Empirica, & Ra-
tionalis,& tertia Methodica.Quartam aũt ſectam inueniſſe videtur Agathinus Lacedæmonius,
quam græce ἐπισυνθετικὴν,quaſi ſupercompoſitiuam dixeris,nominauit: nõ nulli vero hecticen, *Nõ nulli græci codices hñt ἐκλεκτικὴν .i. electricẽ.
id eſt habitricem,appellarunt.Eſt Empirica ſecta earum rerum, quæ ſæpiſſime numero,ac ſecun
dum idem,atq; eodẽ pacto quodã modo viſæ ſunt. Rõnalis aũt ſecta rerũ abditarũ ſcientia atque
operibus cõſtat,quę hãc in medendo cõſequunt̃.Methodica,eſt ratio,quę ab apparente progredi
tur,& incomperti comprehenſionem facit:vt,ſi ſunt ſudores, ſunt exigui cutis meatus.apparens
enim res ſunt ſudores:eſſe autem meatus incompertum eſt. Syllogiſmus,eſt ratio,in qua poſitis F
quibuſdam aliud quidpiam ab ijs,quæ poſita ſunt,quod ante ignorabatur, per neceſſitatem col-
ligitur.Epilogiſmus,eſt ratio,quę id,quod ab intelligentia diuertit, in firmam certamq; notitiam
adducit.Speculamen,ſeu potius græce Theorema,res eſt vniuerſalis, quæ medicinæ fini conſe-
quens ponitur:vel proloquium vniuerſale medicinæ completiuum. vel Theorema,eſt id, cuius
contrarium raro euenit. Opinabile anceps, quod græci ἀμφίδοξον vocant, eſt id, cuius perinde
euenire contrarium poteſt.Finis,eſt cuius gratia res medica adminiſtratur. aut hoc modo:Finis,
eſt id,ad quod quæcũq; medicę artis ſunt,referunt̃.ſic quoq; finias licet: Finis in medicina, id eſt,
quod ſi aſſequuti fuerimus,nihilo præterea egemus. Conſummatus medicus eſt is, qui in ſpecu-
latione & actione numeros oẽs expleuit. Optimus eſt,qui omnia in medicina recta agit ratione.
Homo, eſt animal rationale mortale,mẽtis capax & ſcientię.Animal, eſt ſubſtãtia animata ſenſu
prędita,quę impetu mouet̃ ac voluntate.Anima, eſt ſubſtantia incorporea, quæ per ſe, ex Plato-
nis ſententia,mouetur.Stoicis vero, corpus tenuium partium,quod ex ſeipſo pro ſeminis moue
tur rationibus. vt autem opinio fert Ariſtotelis,entelechia ſeu perfectio inſtrumentarij corporis
phyſici vitam facultate obtinentis.Corpus eſt magnitudo triplici dimenſione cõſtans: quippe cũ
longitudinem in ſeipſo, & profunditatem, & latitudinem habeat: vel magnitudo ex ſpatijs tri- G
bus cõſiſtens.Elementum, eſt,ex quo primo & ſimpliciſſimo progenita omnia ſunt, & in quod
ſimpliciſſimum reſoluentur. Athenæus vero Attalenſis in tertio volumine ita inquit,Elementa
medicinæ,vti nõ nulli arbitrati veterum ſunt, calidum, & frigidum, & humidum, & ſiccum: ex
quibus homo primis apparentibus & ſimpliciſſimis minimiſq; eſt conſtitutus, & in quæ vltima
apparentia & ſimpliciſſima ac minima reſolutionem capit.Elementatio, eſt eorundem doctrina
ſecundum idem eodemq; modo.alij ſic:Elementatio,eſt fõrma ab elementis ad finem. Conſtant *Forte ꝓ εἶδος i. forma legẽdũ ὁδός.i.via.
corpora noſtra ex ſolidis,& humidis,& ſpiritibus.Solida ſunt oſſa, chartilagines, nerui, muſculi,
venæ,arteriæ,& quæ in contectu ſunt viſcera.Humida,humores, & excrementa. Spiritus vero,
natiuus calor eſt in corde deſitus. Anatome, hoc eſt diſſectio conſectio've, abditarum partium
ſpeculatio eſt. Conſectionis ſpecies duæ ſunt, altera, quam de induſtria aggredimur:altera, quæ
caſu euenit. per induſtriam cõſtat ea,quam tradunt dogmatici partium occultarum gratia vel in
viuentibus,vel in mortuis:& vel in totis,vel in partibus.caſu euenit,ex ijs,quæ contingunt,vt ex
vulnere magno accepto.ſoli autem hac vtuntur empirici.Chirurgia, eſt intrepidarum manuum
celer motus cum experientia: vel actio in medicina per manus artificioſa, conuenientis finis cõ-
pos.Pericrania, membrana eſt neruoſa totam caluariam complexa.Meninges,ſunt,quę cerebrũ H
ambiunt corpora neruoſa arterioſaq;. Cerebrum eſt album, molle, velut è ſpuma quadam con-
cretum,humidum & calidum. Cerebellum,ſecundum locum à cerebro obtinet, ſimilis cum eo
naturæ,ac coloris.Dorſi medulla cognata cerebro eſt,cæterũ pinguior,candidiorq;. Oculi,ſunt,
qui ex quatuor conſtant tunicis,neruoſi,ſenſum obtinentes ſubiectorum colorum, magnitudi-
num,ac figurarũ.Aures,neruoſæ,& chartilaginoſæ, quæ voces earumq; differẽtias ſenſu diiudi-
cant. Nares,neruoſæ, chartilaginoſæq; ſunt,odorum perceptrices.Lingua,venoſa eſt, & carno-
ſa,ſuppinguis, ſaporum guſtatrix, adiutrix deglutiendo alimento. Larynx, chartilaginoſus eſt,
per quem ſpiritum attrahimus,voci concinnandæ alioqui deſeruiens. Pulmo, eſt arterioſus,ex
leuigatis,aſperiſq; conſtans arterijs,fungoſior,reſpirandi inſtrumentum. Thorax, eſt ex venis,
& arterijs,& neruis ad reſpirationem incitandam à natura conſtitutus. Cor,neruoſum, muſcu-
loſum,venoſumq; eſt,habetq; arterias,coni figura, ſuppingue, ex quo arteriæ exoriuntur,ac ve-
næ,per quas ſanguis,ac ſpiritus immittuntur.Septum tranſuerſum,eſt neruoſum,viſcera,quę in
thorace ab ijs,quæ ſub thorace ſunt,diſpeſcens ac ſeparans.Iecur ſubſtãtia venoſum eſt,& calidũ,
ac ſanguine affluens,primamq; generationẽ ſanguinis plurimam molitur.ventriculo quoque ad
concoctionem obeundam preſtò eſt,ſua ipſum propinquitate concalefaciens. Lien, venoſus eſt,

A arterioſusq́;:qui cum tenuia vaſa, atq; inter ea cauitates multas obtineat,ob id rarus laxusq́; eſt.
Stomachus,neruoſus eſt,& arterioſus,inſtrumentum appetitus,ac deuorationis. vel etiam mea-
tus humidi ſicciq́; alimenti. Vẽtriculus,neruoſus,alimenti humidi & ſicci receptaculum eſt,ad id
concoquendũ præparatus. Inteſtina,neruoſa ſunt,alia ad excipiendum,alia ad excernendum re-
crementum progenita. Renes,carnoſi ſunt,carne cõſtant friabiliore,iſthmi humidi excremẽti, ac
veluti lacunæ à natura conditi. Veſica,eſt neruoſa,humidi recrementi cõceptaculum, eiuſdemq́;
excernendi inſtrumentum. Teſtes,carnoſi,perfragilesq́; ſunt,humidi & calidi, meatibus contẽti
ſeminis,qui paraſtatæ à Græcis dicũtur,cõcoctioni opitulantes. Paraſtatæ,ſunt (quaſi latine aſti-
tes nominentur)qui ex vena & arteria conſtant in vnam naturam conſertis,ſemen confouentes.
Matrix,id eſt vulua,foris neruoſa eſt,intus carnoſior,vas fœtus geſtãdi.{hęc à gręcis ὑστέρα,quoq;
appellatur,ꝙ ὑστάτη,id eſt poſtrema ſit partium omnium.} Excretio,eſt delatio excrementorum
corporibus adhærentium. Stercus,eſt expurgamentum alimenti in concoctionis digeſtionisq́;
conſummatione diſcretum. Vrina,eſt ſuperfluitas excolata ſanguinis in magna vena, quæ per re
nes,& vreteras in veſicam delabitur.{aliter, Vrina,eſt excrementum,quod in iecore gignitur,di
ſcernitur in renibus,per vreteras in vrinariam veſicam deriuatur,excerniturq́; inde per eius col-
B lum,οὐρήθρας nomine, Græcis appellatum ex eo,ꝙ per eam vrina deferatur. Efficiens cauſa eſt vri
næ,ſanguinis generatio in iecore * ſupprimitur,vel per ſanguinis in grumulos concretio
nem,vel ꝙ genitalium meatus concidat ac cohæreſcat,vel ob renum conſenſorium affectum, vel
propter vlceratiõẽ. Vrinæ ſuppreſſiõis appellatio prima,eſt iſchuriaſis,cum vrina retinetur:ſe-
cũda,dyſuria,in qua vrina quidem fertur,ſed cũ difficultate:tertia,ſtranguria,ex eo dicta,ꝙ vrina
στραγγοειδῶς,id eſt guttatim deſtillet.} Humores quatuor ſunt,ex quibus aĩal conſiſtit,ſanguis,pi-
tuita,biles duæ,flaua,atraq́;.hæc.n.medicorũ filij vocãt elemẽta corporis,qñquidem ſanguis, cali
dus, humidus,dulcisq́; eſt: pituita, frigida, humida, ſalſa,glutinoſaq́;: flaua bilis,calida, & ſicca,
acrisq́;,ac mordax:atra vero,ſicca,frigida,acida,atq; grauiſſima. Sãguis calidus eſt,& humidus,in
venis copioſus,in arterijs paucior,ex quo alitur animal. Pituita,frigida eſt,& humida,ad ciborũ
deuorationem,& articulorũ motum à natura ſubiecta. Bilis flaua,calida eſt, & ſicca,ad ſtomachi
robur,ac ventris excretiones cõparata:Bilis atra,frigida eſt,& ſicca,vti diximus, & acida, & gra-
uiſſima:ſedem habet in liene:miſta aũt in ſanguine eſt.itaq; ab eo ſecernitur,ne craſſus, ignauus,
ac digeſtu difficilis reddatur.{Quatuor præterea melancholici humoris differentię ſunt:primus
eſt elemẽtarius:dein qui ex ſuperaſſata flaua gignitur bile,quẽ bituminoſum quoq; nominamus,
C ꝙ bituminis inſtar ſplẽdeat:& qui ex terrificata,ſeu putrefacta pituita oritur:& qui ex fœculento
ſanguine cõſiſtit. Bilis flauæ ſex diſcrimina habẽtur:bilis elementaria,vitellina,glaſtea, porracea,
æruginoſa,& pallida. Pituitæ differentiæ,dulcis,ſalſa,& qualitate carens. Humores itẽ tribus mo-
dis in ventriculo degunt:nã aut innatãt,aut imbibũtur,aut inducũtur.} Mucus, eſt ex purgamẽ-
tum cerebri,quo pars animæ princeps leuet. Sudor,eſt tenuis ac ſeroſæ colatura humiditatis ſan-
guini immiſtæ. Vena,eſt vas ſanguinis,& ſanguini cõtemperati ſpiritus natiui,neruoſa, humida
& calida,ſenſum obtinens.{habet tñ ſanguinis plus, natiui ſpiritus minus}. Arteria,eſt vas ſan-
guinis paucioris,purioris q́;,& contẽperati ſpiritus genuini copioſioris,ac tenioris,calidior et ſic-
cior,ac ſentiẽtior,q̃ vena,pulſatili motu prædita.{Aliter,Arteria,eſt corpus cauum, duplici con-
ſtans tunica, * ſpiritum vitalẽ ſuppeditans.excipit & purum aerem,dum attollitur, & cor
ac naturæ calorẽ refrigerat,dum vero contrahitur fuliginoſa ac fumoſa excernit recremẽta. Vſus
igitur pulſus is eſt,vt per aerem refrigeret.aeris quoq; ipſa ſubſtãtia,ꝙ ſpiritui noſtro addatur,ge-
neratio,additioq́; eſt ſpiritus animalis.} Neruorum tres differẽtię ſunt:qui.n.ex cerebro,& dorſi
oriuntur medulla,ij proprie nerui:qui ex muſculis,tendones:qui vero ex oſſibus, ligamenta ap-
pelantur. Nerui,qui à cerebro eiusq́; membranis cõmunes expullulant, ſicciores venis,ac minus
D calidi,& arterijs ſentiẽtiores ſunt,ac voluntarios motus abſoluũt:qui autem ex oſſibus prodeũt,
articulos,& corporis membra colligant,ac continent. Muſculi,ſunt neruoſa corpora,permiſta ijs
etiam carne,ad partium corporis motum procreati. Perioſteæ membranę,ſunt inuolucra tenuia,
fibroſa,velut indumenta oſſium à natura conditæ. Pinguedo,eſt affuſio alimenti,circa mẽbranas
maxime concreſcens,ſenſu carens. Caro,cõcreta ex ſanguine eſt,humida & calida,mollitudinẽq́;
corpori adhibens. Medulla,in oſſibus eſt,eorum cauitatibus contenta,pinguis, ac ſenſu vacans.
Chartilagines,corpora ſunt terroſiora,ac ſenſus expertia. Oſſa,ſunt corpora ſicca, & terreſtria &
frigida,nec ſenſum obtinentia. Dentes,ſunt, qui cibum diuidunt,atq; conficiunt,non nihil & ad
vocis articulationem conferentes.{Vraniſcus,id eſt paruum cœlum,quod latine palatũ dicitur,
pars eſt oris ſuperior,à cœli ſimilitudine nomen accipiens. Gargareo,ſeu columella, carũcula eſt
à faucibus dependens,vocis inſtrumẽtum. Præſepiola,ſiue alueoli,ſunt cauitates oſſium,in q̄bus
dentes firmanṫ.} Vngues,ſunt neruorũ terminatio,decoris gratia ꝓgeniti,ac quo facilius quicq̃
ſit apprehendere digitis.alij ſic, Vngues,ſunt cutis concretio ſicca & frigida,ac ſenſus impos. Pi-
lus,eſt corpus frigidũ & ſiccum,ſine ſenſu,ad tutelã,ornatumq́; genitus:{ornamenti quidẽ gra-
tia,in capite & mento:in genis autẽ,& ſupercilijs,ad vſum.oriũtur in capite plurimi, ob cutis ſic-
citatem,ac fuliginoſorum copiã excrementorum,quę ſurſum ab infernis partibus ad ea loca mit-

tuntur. Denſantur porrò his de cauſis in ætate vigentibus, tum ꝙ excrementorum copia prædi- E
ti ſint, tum ꝙ cutis meatibus conſtent amplioribus: nec ſit in ijs cutis arida nimis vel mollis. cōtra
vero in pueris, qm̄ nec fuliginoſorū excrementorum ſubeſt multitudo, neq; facti ſunt in ijs mea-
tus: magiſq; ob anguſtiam id genus meatuum. Cæterum caluefcunt hoīes duabus de cauſis, ob
ſiccitatē exuperantē, ac pilis conuenientis alimenti defectū.} Cutis, eſt corpus neruoſum, ambi-
tum corporis honeſtamenti gratia totū operiens, ac noxijs cauſis arcendis procreatum. Semen,
eſt vis in humido conſperſa, rationem huius continens: quę vis, ſi congruas nanciſcatur rationes
atq; materias, in hoīs generationem explicat. vel aliter hoc modo: Semen, eſt humor in vaſis, quæ
à teſtibus exoriūtur, contētus, calido ſpiritu conſtās, ex quo naſci hoīem licet. vel, Semen, eſt ſpi-
ritus calidus in humido, qui ex ſeipſo mouetur, ac gignere tale poteſt, quale id, à quo emiſſum eſt.
{vel auulſum materialis aīæ partis cū ſpiritu humido.} Zeno autē Citieus ita finiuit: Semen eſt
hoīs abſtractum, ac maiorum miſtura, quod homo cum aīæ parte humida tranſmittit, vtique tale
exiſtens, quale id, à quo excretum eſt. Natura, eſt ignis artificialis, qui via in generationem tendit.
{mouetuŕq; ex ſeipſo efficaciter} ſiue, vt Plato inquit, ars diuina, {vel, Natura, eſt vis, quæ ex ſe-
ipſa mouet, auctor formationis, generationis, perfectioniſq;. Dicitur natura & vniuſcuiuſq; rei
tēperamentum atq; habitus. motus quoq; per impetum excitus, &, quæ animal moderatur, facul- F
tas natura nūcupatur à phyſicis viris, Hippocrate, inquam, & Galeno, vtiq; naturæ, ac medicinæ
peritiſſimis.} Natura itē, eſt ſpiritus calidus, qui ex ſeſe pro ſeminarijs rationibus mouetur, quiq;
in præfinitis certiſq; tēporibus, ac magnitudinibus hoīes generat, perficit, atq; conſeruat. Habi-
tus, eſt ſpiritus continēs partes ac cohibens. Appetitus, eſt {cibi & potus} deſideriū, inquiſitioq;.
Deuoratio, eſt ſolidi, & humidi in ventriculū attractio, quæ à ſtomacho fit. vel hoc pacto: Deuo-
ratio, eſt ingeſtio humidi, ſolidiq; alimēti, quæ ex ore per ſtomachū in ventriculū fit. Concoctio,
eſt miſtio, & ſuccatio, velut elixatio alimēti, in vētriculo, atq; inteſtinis, in digeſtionē per mutatio-
nē abſoluta. aliter: Cōcoctio, eſt cōfectio alimēti p mutationē in vētriculo, & inteſtinis. vel ſic: alte
ratio prōpta ad ſanguinis generationē, q̄ à natura fit p caliditatē, elixationi ſimilis. Concoctiones
alimēti fieri putat Hippocrates à calido īnato: Eraſiſtratus cōtritione, & molitura, & amplexu vē-
triculi, & adſcititij ſpiritus proprietate: Empedocles aūt putrefactione: alij, queādmodū & Aſcle-
piades Bithynus, ex crudis fieri digeſtiōes affirmarūt. idē quoq; aīam eſſe qnq; ſenſuū exercitatio
nē dixit. Sanguificatio, eſt mutatio alimēti in ſanguinē. Digeſtio, eſt cōcocti, & cōfecti, & ī ſangui
nē conuerſi alimenti in corporis particulas oēs & partes attractio, quā natiuus calor molitur. qui-
dam hoc modo: Digeſtio, eſt cōcocti alimēti in totū corpus attractio, quā naturalis obit calor, cū G
ꝓpria mutatione cōfectioneq;. Auctio, eſt ꝑfectus corporū in longitudinē latitudinē, & ꝓfundi-
tatē. Nutricatio, eſt additio, quæ corporibus in circuitū, ac latitudinē fit. Ætates quatuor ſunt, pri-
ma iuuenum: ſecunda vigentium: tertia mediorum: quarta ſenum. Iuuenes, tēperatura calidi &
humidi ſunt, ac ſimiles veri. Vigentes, calidi & ſicci, eandem cum ęſtate tēperaturam adepti. Me
dij, frigidi & ſicci autūno cōſimiles. Senes, frigidi & humidi, ac ſimiles hyemi. Redundat ſanguis
iuuenibus: flaua bilis vigētibus: medijs atra: pituita ſenibus. qm̄ innatus calor eſt iuuenibus mul-
tus: vigens vigentibus: medius medijs: ſenibus pauciſſimus. Iuuenta, eſt, in qua augeſcit animal,
calore atq; humore in ipſo incrementū capiente: quo tpe & æqualia alimentis delibamenta ſunt:
aut eo, quod deſit, plus eſt, quod adgignit. Vigor, eſt ętas, in qua auctum perfectumq; animal eſt,
abſolutis in eo calore atq; humore, paremq; ijs, quę dimanant, cum ijs, quæ ingerūtur, modū obti-
nentibus. Senectus aūt, eſt ætas, in qua diminuitur animal ac deficit, decreſcentibus in eo calido
& humido, frigido aūt & ſicco augeſcentibus. Reſpiratio, eſt motus thoracis & pulmonis. eius
partes ſunt expiratio & inſpiratio. vel hoc modo: Reſpiratio, eſt attractus aeris per os & nares in
cerebrum, & in cor per fauces atq; pulmones. eius vero aeris non nihil & in ventriculū aduenit:
atq; ex accepto portio quædam exigua in aerem ambientem retribuitur. Perſpiratio, eſt attractio H
aeris præter voluntatem, à naturali calore per cutem ſimul cum demeantibus facta. aliter, Perſpi-
ratio, eſt aeris ex corpore attractus cum naturali appetitu per totum corpus, & rurſus per vias ac
meatus excretio. Pulſus, eſt cordis, & arteriarum naturalis dilatatio, atq; contractio. ſunt autem
partes pulſus dilatatio, & contractio. vel ſic: Pulſus, eſt cordis, & arteriarū, & cerebri, eiuſq; mem-
branarum naturalis, ac præter voluntatem motus, per dilatationem, cōtractionemq;. potes & ita
finire: Pulſus, eſt caloris, qui in corde, & arterijs continet, naturalis motus, nec à voluntate profi-
ciſcens. {alij ſic: Pulſus, eſt cordis, atq; arteriarum naturalis per dilatationem ac contractionē mo-
tus, ad innati caloris refrigerationem, & vitalis incrementū roboris, et aīalis ſpiritus generationē.
vel, Pulſus, eſt verax eorum nuncius, quæ in profundo deliteſcunt, & vates obſcurorū, & incerto-
rum index, motu cōcinno, ac muſica percuſſione diſpoſitionē pręnuncians inuiſibilē. Pulſus aūt
genus, eſt motio, quæ nec ſedari poteſt, nec à voluntate progreditur, in ſempiterni motus diſten-
tione, ac contractione cōſiſtens, atq; in corde, & arterijs principiū obtinens. Arteria vel circula-
riter mouet, vel in rectū. conſtat in orbem non moueri. ꝙ aūt neq; in rectum agatur, hinc planē
noueris. à loco in locum demigrant, quęcūq; in rectum mouent: finemq; obtinent motionis. non
ergo in rectum mouetur. ꝙ ſi, cum duo ſint motus, neutro cieatur, non igitur mouetur, at enim
mouetur.

A mouetur.atq; miſto dicimus motu agitari,circulari,& recto.Porrò,an miſta huius motio ſit,ratio
nabilis demonſtratio eſt centrum.centrum appello medium punctum,à quo ſeſe dilatans arteria
foras erumpit,& ad quem rurſum ſe contrahens redit.hac igitur ratione moueri in rectum vide-
tur:ex eo aũt,ꝙ in orbẽ perpetuo agatur,ſpẽm nobis inuehit circularis motionis. Motio ſex mo-
dis conficitur,per generationẽ,corruptionẽ,augmentũ,decremẽtum,alterationẽ,atq; à loco in lo
cum translationẽ.Pars princeps animæ,eſt ea,quæ toti præeſt animantis gubernationi,in cerebri
penetralibus,ac baſi conſtituta.quidam hoc modo}Pars animæ princeps,ea habetur, quæ parti-
bus animæ præeſt,ac veluti regina dominatur atq; imperat,& in cerebri baſi ſedem obtinet.Pars
aũt famulatrix,principi ſubdita eſt atq; ancillatur,in reliquo corpore collocata.Sẽſus, eſt affectus
animæ per corpus,nũcius rei, quæ mouere idonea eſt.eſt enim ſenſus agens facultas.Senſorium,
eſt inſtrumẽtum,quod ſenſum aliquem creditum habet.Sẽſibile,quod ſub ſenſum cadit.Sẽſu ve-
ro præditum,eſt ipſum id, quod ſentit:verbi gratia ſenſus,eſt viſus,guſtus,olfactus,ac ſenſus reli-
qui.ſenſorium,vel oculus,vel naſus,vel lingua,quæ & ſentiendi inſtrumenta nuncupantur.ſenſi
le,lignum,vel lapis,vel paries,vel columna,& quęcunq; ſenſibus ſuccumbunt.ſenſus aũt cõpos,
Theon,& Dion,& quæcunq; ſentiunt animalia.Senſus quinq; ſunt,viſus,auditus,guſtus, odora
B tus,tactus.Miniſtrant porrò hi famulanturq; animæ,vt Aſclepiades Bithynus affirmat, qui pro-
inde animam eſſe quinq; ſenſuum exercitationẽ dixit. Viſus,eſt, qui fit per oculos,cõtẽperato in
ipſis tenui ſpiritu,pupillæ locum potiſſimum obtinẽte,per quẽ viſoriæ apprehẽſiones fiũt. {vel,
Viſus,eſt facultas aerię ſubſtãtiæ,ſplẽdoris ſpeciem referens. Cõtuitus aũt,actiuus eſt.}Auditus
obitur ꝑ ſpiritũ auribus tẽperanter inſertũ,ſicciorẽ magis, q̃ tenuiorem, quo auditoriæ apprehẽ-
ſiones efficiuntur.Olfactus abſoluitur ſpiritu in naribus cõtẽto vliginoſo halituoſioreq;,per quẽ
olfactilium fiũt apprehẽſiones.Guſtus,eſt,qui fit ſpiritu linguę inſito magis humidiore.Tactus,
eſt,qui per ſpiritum corpus permeantem perficitur,quo apprehenſiones fiunt corporeæ. Tranſi-
tiuus motus,eſt animalium,qui per appetitionem fit,parte nimirum animæ principe auctore,ſpi
ritu vero,qui cum neruis extenditur,transferendis membris ſubminiſtrante. Vox,eſt,quę fit per
principis animæ motum,ſeſe ac ſpiritum ſimul per fauces vſq; in pulmones & linguam extendẽ-
tis,nẽpe ijs vicinum aerem diuerberantibus.Memoria, detentio conſeruatioq; in anima eſt earũ
rerum,quas antea obſeruauimus.non nulli hoc modo:Memoria,eſt præteriti cõprehenſio,cuius
pręſens fuit ex ſenſu perceptum.Recordatio,eſt,cum præter cętera ſpatio multo tẽporis interue-
niẽte rurſus cogitatio oritur adeo,vt, quæ prius aĩum mouere,ad memoriam reuocentur.Sõnus,
C eſt remiſſio animæ ſm naturam à finibus ad principatum.vel,Somnus,eſt animę delatio ſm natu
ram à finibus ad principium.{alij ſic:Somnus, eſt quies,vacatioq; ab animarijs actionibus.con-
ciliat hunc vtilis materia,quę ex ſtomacho in cerebrum colligitur,quæq; magis humidior ac me-
diocriter calidior eſt.}Vigilia,eſt intenſio animę à principio ad corporis partes oẽs, atq; particu-
las.Sanitas,eſt primorũ,quę ſm naturã,aut humorũ, qui in nobis ſunt,proba tẽperies,aut natura
liũ virium actio minime impedita.vel,Sanitas,eſt cõmoda quatuor elemẽtorum tẽperatura. con
ſtat nanq; animal ex calido,frigido,humido,ſicco.quidam hoc pacto:harmonia, ſeu concinnitas
coſtituentium hominem calidorum,frigidorum,humidorum,ac ſiccorum.Accidunt porrò ſani-
tati pulchritudo,bonus habitus,integritas.Pulchritudo quidem,non qualis comptricis artis per
faciei illinimenta,capillorumq; infecturã,ac ſimilia vendicatur:Bonus habitus,nõ qui à gymna-
ſtica,ſed q per ſanitatis conſequentiã conſtituitur:Integritas vero,eſt cunctarũ partium numeris
omnibus abſolutarũ roboratio cõmenſuratioq;.Quibus itaq; adeſt pulchritudo,ijs bonus color,
proportio mẽbrorum,ac cõcinnatas ſuppetunt.eſt enim pulchritudo,proportio membrorũ cum
coloris probitate.Sanitas à bono habitu eo differt,ꝙ ſanitas bonus habitus eſt commoderatus,ha
bitus autem bonus ſanitas intenſa.bonus vero exercitatorum habitus ne ſanitas quidem eſſe po
D teſt.Corporis virtutes,ſunt ſanitas,robur,pulchritudo,integritas.Animi vero,prudentia,mode-
ſtia,fortitudo,iuſtitia.Sanitas porrò modeſtiæ proportione reſpondet.eſt enim ſanitas, bona pri-
morum temperatura,conſtitutioq;.modeſtia autem, eſt purum ab omni affectu animum redde-
re,nempe voluptate,metu,triſtitia,libidine. quam ob cauſam animi motus imperturbatos tran-
quillosq; exhibet:eſtq; hęc animæ cõſtitutio, ac ſanitas.Rurſus proportione robur corporis,ani-
mi fortitudini conſentit:eſt enim robur,firmitas,ac vis inexpugnabilis coporis ab ijs rebus, quæ
corrumpere corpus cẽſentur.Fortitudo,animi robur,& ſtrenuitas ad ea perferenda,quæ mortis,
laboris,ærumnæ, ac denique omnium,quæ grauia,& terribilia eſſe videntur,ſpeciem impenſius
præſeferunt. Similis autem iuſtitia rurſus pulchritudini videtur.pulchritudo nanq; in membro
rum ſymmetria cum coloris bonitate intelligitur:iuſtitia autem,in eius commenſuratione, quod
in re quaq; exuperat.cuiq; enim pro dignitate tribuit,vt dijs,parentibus,cognatis,amicis,familia
ribus,ciuibus.Prudentiæ vero integritas confertur.hæc enim corporis membrorum: prudentia
autem, rectarum animi comprehenſionum conſummatio eſt. Secundum naturam ſanitas eſt.
Præter naturam morbus.{Quod autem eſt natura,id nec ſecundum naturam, nec præter natu-
ram iam eſt: vt gracilis admodum,ac ſiccus:vel craſſus iam,& præpinguis:vel qui naſo eſt adun-
co,aut ſimo:vel cęſiis oculis:vel qui varus,aut vatia eſt.nam qui ita ſe habent} non ſunt ſecundũ

naturam

naturam affecti. nam ſymmetriam euaſere. verum nec prẹter naturam rurſus, non enim impediũ E
tur functionibus adminiſtrandis. Eſſe autem non natura eiuſmodi eſt, vt neq; ſecundum naturã,
neq; prẹter naturam, neque natura exiſtat. tales ſunt vitiliginoſi, aut acrochordonibus, myrme-
cijs've, ac ſimilibus præditi. hæc enim neq; ſm naturam ſunt mala, ſiquidẽ à naturali ſtatu exceſſe-
re: neq; vero præter naturam, cum naturales minime impediant actiones. verũ neq; natura ſunt.
non enim ea fuere à principio genita, neq; à prima generatione cõſtitere. non natura ergo vt ſint,
relinquitur. Enimuero, quod conſtat natura, ei, quod ſm naturam: & quod nõ natura, ei, quod p̄-
ter naturam habet, ratione proximum eſt. Partes itaq; ad viuendum progenitẹ ꝓpriæ ſunt cere-
brum, cor, pulmo, iecur, vẽtriculus. offenſis enim ijs animal protinus, aut poſtmodum interit. ad
cõmode aũt viuendum, ac citra moleſtiam, dolorẽq;, oculi, manus, pedes, & partes corporis reli-
quæ, hæ nanq; ſi afficiantur, viuit animans quidẽ, at minus fœliciter viuit. Ægrotatio, quẹ Grẹcis
νόσος vocatur, eſt primorum intẽperies, quẹ ſm naturam cõſiſtunt. vel intẽperies inſitorum nobis
humorum, vel naturalium facultatum præpeditio. vel verſura corporis ex eo, quod ſecũdum na-
turam eſt, in id, quod prẹter naturam ſe habet. vel Ægrotatio, eſt primorum intẽperies, in qua ſic-
cum, aut frigidum, aut calidum, aut humidum præualet. Ægrotationi opportuniſſimæ conſtitu-
tiones corporum ex partibus conſtant temperatura contrarijs: quemadmodum optimæ corpo- F
rum ſtructuræ ſunt quidem ex inſtrumentalium ſymmetria, ſimilarium autem proba temperie
conſtitutæ. Affectus, eſt qui impeditio functionis alicuius naturalis, aliquarum've. Herophilei
hoc modo, Affectus, eſt non ſemper eodem tẽpore ſoluitur: ſed in breuiore quandoq;: interim &
longiore. Morbus, quod Græci νόσημα appellant, eſt habitus ægritudinarius totius corporis, aut
partis. Morborũ alij acuti ſunt: alij peracuti: alij diuturni: quidam cõtinui: quidam intermittẽtes.
Acuti ſunt phrenitis, lethargus, pleuritis, peripneumonia, {febres ardentes, continentes tertia-
næ.} Peracuti, ſynanche, cynanche, apoplexia, cholera, tetanus, & his ſimiles. {Diuturni, tabes, re-
nũ morbus, articulorum, aqua inter cutem, marcor, comitialis morbus, & ſimiles.} Cõtinui, hemi
tritæa, typhodes. i. ſuccenſa, quẹ ſic vocat̃ febris, & ardens. Intermittentes vero, ſunt tertiana, quo-
tidiana, quartana, quintana, & quæ his ſimiles ſunt. Morborum prẹterea quidam acuti ſunt et cõ-
tinui: vt ardentes febres, phrenitides, pleuritides. hi. n. acuti continuiq; ſunt. Non nulli neque acu
ti, neque continui: quales diuturni. Febrium occaſiones quatuor ſunt: quas etiam tempora nomi
namus, irruptio, auctio, vigor, declinatio. Hippocrates nouẽ morborum differẽtias nouit, acutũ,
peracutum, malignum, diuturnum, medium, exitialem, euaſorium, periculoſum, periculo vacan-
tem. Peracutus affectus, eſt facultate, & ſpecie maior, difficiliorq; acuto, qui in ſeptẽ diebus ferme G
iudicatur. hunc etiam acutiſſimum appellare conſueuit. Malignus morbus, magnus, grauiſq; eſt
poteſtate, ſpecie vero imbecillis, nec tẽpora certa habet iudicationis. Diuturnus morbus, eſt, qui
in peius mutatur ac melius: in menſibus, anniſq; iudicatur, aut etiam cũ homine interit. Medius
morbus, qui inter diuturnum acutumq; eſt, is quoque in melius ac deterius commeat: atq; in ſe-
xaginta ferè, aut octoginta diebus iudicatur. Exitialis eſt morbus, qui prorſus exitiũ affert, vel bre
ui, vel in plurimo tp̃e. Euaſorius eſt morbus is, qui nunquam fit perẽptorius. Periculoſus, qui ad
perniciem & ſalutem æquale habet momentum: is anceps quoq; dici poteſt. Periculo caret mor-
bus, qui ſemper ad ſalutem, quantum in ipſo eſt, vergit, idemq; poteſtate cum euaſorio eſt. Mor-
bus imagine magnus, eſt, vt vulnus in carnoſis locis multum ſpacij occupans: magnus autem re
vel effectu, vt punctura in neruo, vel muſculo, quæ parua viſui apparet, vi autem eſt magna. In-
firmitas, quod Græci vocant ἀῤῥώστημα, eſt morbus inueteratus cum multa imbecillitate. vel In-
firmitas, eſt morbus imbecillis vires diminuens. Morbus, id eſt νόσημα, permanens ſtabiliſq; cir-
ca corpora conſtitutio eſt, quẹ vita participant. Herophilei affectum eum eſſe aiunt, qui facile ſol
uitur, ac dimouet̃, eiuſq; eſſe in humidis cauſam. Acutus affectus, eſt is, qui facilẽ ſolutionem, vel
internitionem, quantũ in ipſo eſt, habet. Fuſanei morbi, ſunt qui oĩ tp̃e, & loco fiũt. Vernaculi, q H
in quibuſdam locis abundant. Vulgares, qui tp̃ibus quibuſdam plures eodem in loco corripiunt.
Peſtilẽtia, eſt morbus, qui in omnes, aut plurimos graſſatur, ab aeris corruptione proueniẽs, quo
fit, vt quàm plurimi intereãt. fertur & quẹdam huiuſmodi finitio, Peſtilẽtia, eſt cõmunis affectus
plurimorum, qui ſub idẽ tẽpus per vrbes, nationeſq; acuta pericula, morteſq; infert acutas. Fini-
re & hoc modo poſſumus, Peſtilẽtia, eſt verſura aeris, qua de re nec ordinem propriũ ſeruent an-
ni tempora, ſimulq; plures ab eodẽ morbo intereant. Cauſa, eſt, quæ in corpore quidquam facit,
experſq; ipſa eſt corporis. Eſt aũt alia procatarctica, hoc eſt antegreſſa, vel externa, alia contenti-
ua, ſeu coniuncta, quædam antecedens. Antegreſſa, eſt, quæ confecto opere diſceſſit: velut canis
cum momordit, & ſcorpius cum ictum inflixit, & inuſtio à ſole, quæ febrem parit. Contẽtiua, eſt,
quæ, cum adeſt, præſentem ſeruat morbum, ſublata tollit: vt calculus in veſica: in oculo aquula,
pterygium, encãthis, aliaq; id genus: quæ ponunt medici non in cauſarum duntaxat, ſed in affe-
ctuum quoq; ratione. Athenæus aũt Attaleus ſic inquit. Cauſa, eſt ea, quæ facit. hæc autem eſt ꝓ
catarctica. aliter, Cauſæ ſunt procatarcticæ, quæ ante totam operis conſummationem exiſtunt,
quaſq; nulla antecedit. Antecedẽs cauſa, eſt, quæ ab antegreſſa prorſus aut partim conſtituit̃. non
nulli ſic, Antecedẽs cauſa, ea eſt, qua p̄ſente adeſt effectus, & aucta auget̃, & minuta minuitur, &

ſublata

A ſublata tollitur.Per ſe finiens eſt cauſa,quæ ipſa per ſe finem facit. Concauſa, quæ cum alia pares
obtinens vires,opus molitur,quod facere ſola per ſe ipſa nō poterat.Adiutrix cauſa,eſt,quę opus
quidem conficit,ſed ægre:quapropter alij conſociatur,quo rem aſſequatur facilius, quam prom-
pte obire ſeorſum nequit.Cauſę ſunt manifeſtæ,quęcunq; ex ſeipſis facientes agenteſq; ſenſu de
prehenduntur.aliqui hoc modo:Manifeſtæ ſunt cauſæ,quę & apparēt ipſæ,& opus conſentanee
ſibi fieri oſtēdunt.Non manifeſtę,ſunt,quę non ex ſeipſis,ſed per ſigna deprehēdūtur.quēadmo
dum Obſcuræ,quæ neq; ex ſeipſis noſcuntur,neq; ex alijs.† Pro tēpore obſcuræ,ſunt eæ,quæ ab-
ſunt aliquādiu,ac rurſus venire ſub ſenſum valēt.Notatio,eſt per notā, vel per notas, ſeu ſigna p-
ceptio.vel,Notatio,eſt ſignum,quod rem minus patētē quampiam declarat.Signum,eſt rei,quæ
contingere debet,dignotio.nō nulli hoc pacto:Signum,eſt id,quo cognito aliud, quod ignotum
nobis erat,deprehendit.Paſſionū ſignificatio,notatio interiorū,exteriorūq;.Prę notio, eorū, quæ
euenire debēt,ſciētia eſt.aut,Prænotio,eſt pſcire,quę ſint corpori euētura.Prognoſticū ſignū,eſt,
ex quo noſcitur futurum.Prædictio,eſt futuri præcognitio prænunciatioq;. Pathognomonicum
ſignum,eſt id,ex quo affectus dignoſcitur.Concurſus, quam Græci vocant ſyndromen, eſt con-
greſſus ſymptomatum. Symptoma,eſt acceſſorium affectus.Auxiliaria ſigna,ſunt ea,ex quibus

†Adde ex grę. Ad tempus obſcuræ ſunt, quæ detectę ex ſe ipſę apparēt, & adiūctæ corporib⁹ p ſigna cognoſcuntur.

B curationis,quæ in ipſis obſeruata eſt,commonemur.Auxiliū, eſt,quod hominibus vtilitatis gra-
tia admouemus,ex quantite,qualitate,ordine,atq; occaſione compoſitum.Curatio,eſt ordo auxi
liorum conſequentiam habentium.vel,opportunitas,& tempus muneris præclare obeundi.vel,
temporis commoditas, in qua opem ferimus laborātibus.Indicatiuum ſignum,eſt, quod primas
ſibi vendicat in minus manifeſti alicuius deprehēſione idem bonum conſequētis. Suggerēs me-
moriæ ſignum,eſt,vt aiunt empirici,res,quæ apparet,atq; ex antegreſſa obſeruatione innoteſcit,
vtilis rei,quæ cognoſcitur,ad memoriam reuocandæ.præſentium pręſentia ſigna ſunt pathogno
monica omnia.i.affectuū indicatiua.hæc enim cū fiunt,atq; adſunt,adſunt perinde & affectus:cū
ceſſant,morbi quoq; ſoluuntur.Præſentia præteritorum ſunt ſigna,vt facti prius vlceris cicatrix.
Præſentia futurorum,vt cadaueroſa facies, mortis. Præterita autem ſunt præteritorum ſigna,vt
cum remiſſio à declinatione,deferbuiſſe morbum ſignificat.Præterita præſentium,vt eſſe ab aſpi
de demorſum inter exitialia cēſeri. ſunt, qui hoc modo dicant:Pręterita pręſentium,vt tenue in-
teſtinum vulneratum eſſe,pernicioſis adnumerari.Pręterita futurorū,vt cōfracto contritoq; oſſe
tofum contrahendum.ei nanq; oportet tofum obduci,dum ad priſtinum ſtatum redit. non nulli
* vero ſic:Præterita futurorum,vt de capite dempto oſſe cicatricem ſequuturam. Superuenientia
C præſentium,vt in ſenibus ſauciatum periclitari ex vulnere. Superuenientia vero ſuccedentium,
vt ex vulnere conuulſio.non enim viuit pręterea is,quē cōuulſio excepit.{Febris,eſt innati calo
ris declinatio ad ſtatum,qui præter naturam ſit,pulſibus quoq; vehemētioribus, ac crebrioribus
redditis.vel, febris,eſt cordis arteriarumq; caliditas præter naturam,vitalem firmitatem lædens.
aliqui & hoc modo:}Febris,eſt redundantia caliditatis morboſæ ſeſe efferentis cum pulſuum id
genus mutatione vt frequentiores,vehementioreſq; euadant.quidam autem ſic:Febris, eſt natu
ralis ſpiritus intemperies ad calidiorem ac ſicciorem ſtatum degenerans.Febris continens,eſt ea,
quę nec noctu nec interdiu intermittit,{neq;}remiſſiones inferēs,neq; acceſſiones.Cauſus.i.ar-
dor,eſt febris,quę cum feruore multo fit,nullamq; requiem corpori præbet,linguam aſſiccat,de-
nigrat,frigidæ deſiderium affert.Pemphigodes febris, eſt,quæ per caloris intenſionem puſtulas
in ore,quæ Græcis phlyctides dicuntur,generat. Lipyria febris,eſt ea,in qua extrema & ſuperfi-
cies refrigerantur,vritur profundum,excretiones detinētur, aſpera ſitientibus lingua eſt,pulſus
paruus atq; obſcurus:quaſi calor ſe intro receperit. Fluxuoſa,ſeu fluens eſt febris, quæ cum alui
fluore,ſæpe vero & vomitibus refrigerationem infert, ſubitamq; virium deiectionem, cum ſiti,
& inſomnia,& pulſuum paruitate. Adſtricta febris, contraria eſt fluxuoſæ,excretiones non im-
D portat,pulſus magnos ſeruat,longiore ſpatio temporis corpus emaciat.Icteriodes,hoc eſt aurigi-
noſa febris,ea eſt,quæ ſimilem galgulo aui,quam Græci icteron vocāt,colorem molitur, iecur in-
ſublime attollit,linguam aſſiccat,cutem fœdām atq; horribilem reddit.Peſtilens,eſt,quæ cū mul-
ta caliditate ſitim inextinguilem inuehit{bilis omnis generis vomitus}fœtidas alui excretiones
ac virulentas,vt paludium graueolentiæ ſint, quæ excernūtur, ſimilia:vrinas multas,ac tetri odo
ris,pulſus paruos,obſcuroſq; inducit. Ignaua eſt febris,quæ cum capitis grauitate prouenit, vel
ſanguinis per nares eruptiones,vel excretionis ſuppreſſionem affert,aut corpus euenientibus ne
ceſſario ſymptomatis ægre afficiendum comparat.Horrida,eſt,quę habet admiſtam rigori calidi
tatem,pulſus adeo infirmos,vt ne ad tactum quidem vſq; perueniant,ſed intro receſſerint.hac de
tentis venter tumefactus murmurat:lingua humida admodum eſt,quæ quiddam aceſcenti ſimi-
le habet,quo veluti ſaliua circumluitur.Typus, eſt intenſionum remiſſionumq; ordine ſuccedēs
redditio.vel hoc pacto:Typus eſt paſſionis tempus,cui & acceſſio & remiſſio ordinata cōtingit.
Periodus,ſiue circuitus,eſt tempus in morbis,ex intētione et remiſſione conſiſtēs.Quotidiana fe
bris,eſt,quę ſingulis diebus noctibuſq; eadē hora vt plurimum innoteſcit.Tertiana,eſt,quę vno
die,vel nocte vna affligit,ſequēte ītermittit,tertio repetit.Quartana,eſt,quę vno die, vel vna no-
cte inclareſcit,deinde biduum intermittit, aut noctes duas,quarto recrudeſcit.Hemitritæa,id eſt

* Aſ.ſquallidā ac luteam.

ſemitertiana,

ſemitertiana,eſt ea,quam nos ex veteris magiſtri ſententia, qui in primo Epidemiarum acutam E
febrem eam dixit,haud prorſus quidem intermittere,cęterum diem vnum aut noctem leuiorem
inferre,alterum grauiorem affirmamus.qui autem à methodo ſibi denominationem vendicant,
paruam hemitritæam duabus conſtare intermiſſionibus putauerunt.Errabundæ febres vocãtur,
quæ non præfinitæ,nec recto ordine,ſed incerto ſtatu proueniunt.Diaſtole,eſt elatio,ac velut cõ-
ſurrectio cordis,& arteriarum,& cerebri,eiusq; membranarum,in longitudinem,latitudinẽ, pro
funditatemq;,ſenſibilis tactui . Syſtole,eſt contractio,atq; collapſus, qui ſenſum quidem nil mo-
uet,cęterum conſentanea ratione,ac conſequentia deprehenditur.Palpitatio,eſt elatio et ſubmiſ-
ſio cedentis corporis nec renitentis,quæ fit à ſpiritu,nec perpetuo durat,ſed certis cietur tempori
bus.alij ſic,Palpitatio,eſt elatio & ſubmiſſio muſculoſorum corporum,quæ à ſpiritu efficitur,nec
ſemper fit,ſed ſtatis temporibus.Pulſus magnus, eſt,qui fit arteria multum ſeſe in longitudinem
& profunditatem ac latitudinem diducente.Paruus,eſt,qui contra in minimum ſpatium longitu
dinis profunditatis latitudinisq; aſſurgente arteria perficitur.Medius,eſt,q his ambobus interia-
cet ſm longitudinem ac circularem dimẽſum,nimirum circũferentia quoq; digitis ſeſe ad propor
tionẽ offerente.Plenus pulſus,eſt is,qui ſub tactum cadit diſtentus adeo,vt ipſa quidẽ craſſior fa-
cta videatur arteriæ tunica,maxime vero,quod inter eam clauditur,humidius vniuerſum,ac cor- F
pulentius deprehendatur.Inanis eſt pulſus,in quo tum ipſius amplexus arteriæ gracilis omnino,
ampulloſusq; eſt,infuſa quoq; materia vix perceptibilis,atque exilis adeo,vt,ſiquis etiam digitos
imprimat,inanis occurrat apprehenſio.Durus,eſt, in quo neruoſa,vt quiſpiam dixerit,arteria vi-
detur,ac rigida,& tenſus,qui ſubeſt ſpiritus:quo fit,vt ictus vim quandam repercutiendi habeat.
Mollis, duro contrarius,nempe qui arteriam remiſſam, mollemq; obtinet,ac ſpiritum,qui ineſt,
exolutũ,ictumq; leniorem.Humidus,eſt,qui mollis,vt & contenta in eo ſubſtãtia mitis ſit,& hu-
miditate quadam tactui occurrat.Siccus pulſus,ita eſt,vt abſumpta ſit humiditas,& ſiccæ atq; ae-
riæ exhalationi permiſta. Vehemẽs,eſt,qui & motum ſtrenuum,& ictum ingerit violẽtũ. Obſcu
rus,qui & viribus eſt exoletis,& plagam infirmiorem adigit. Medius,eſt,qui proportionem quã-
dam inter vtrunq; horum ſeruat.Celer,qui breuẽ conciſamq; diaſtolen habet ac ſyſtolen. Pulſus
ordo,eſt reſpectus quidam in magnitudine,vel vehementia,vel rhythmo,vel alio quopiam diſcri
mine.Ordinis priuatio,eſt ſtatus inſtabilitas in pulſibus diuerſa.alij hoc modo:Ordine carens eſt
pulſus,qui in percuſſionibus quibuſdam modo crebrior eſt,modo rarior.Æqualitas, eſt parilitas
in pulſuũ differẽtijs qbuſdã.Inæqualitas,eſt imparalitas pulſuum in quibuſdã differentijs, q̃ ipſis
pulſibus accidunt.aliqui vero ita,Inęqualis pulſus,eſt,in quo nunc vehementiores fiũt ictus,nũc G
vix ſentiuntur.rurſus alij ſic,Inęqualis eſt pulſus,qui arteriæ parte quadam altior ſub tactũ cadit,
idq; perflata ea atq; ampliata,parte vero alia,quaſi anguſtior eadem fiat, pro capedinis quãtitate,
vehemẽtia inæqualis exiſtit,tanq; parte quadam arteriæ violẽtiorem elationem faciat, quadã ve-
ro ſubmiſſam,atq; infirmiorem.Herophilus Bacchius,Rhythmus,inquit, eſt motus in tempori-
bus certum obtinens ordinem. Zeno aũt Herophilius dixit,Rhythmus,eſt ordo eorum tempo-
rum,in quibus amplificantur arterię,collatus ad ea,in quibus contrahuntur.rectius hoc modo fi-
nias,Rhythmus,partium temporis ꝓportio eſt, quæ quendam ad pulſus inter ipſos habent reſpe
ctum.Heterorhythmum pulſum vocamus,qui alterius ætatis hahet rhythmum. Pararhythmum
vero eum,qui quadantenus ad ętatem, in qua cõſideratur prope accedit,habetq; rhythmum,ſed
non eum, qui illi.i.ætatis illius peculiari cõueniat. Tremulus pulſus,eſt, qui ictũ refert non æqua
bilem,nec minime vacillantem,ſed perinde quaſi vibretur.Obliquatus,eſt,qui nõ cõſtituta in re
ctum arteria præter ſitum editur.Myurus,eſt à ſitu:nempe quia,cum partes arteriæ ſuperiores in
arctum coguntur,inferiores contra,ibi quidem dilateſcunt amplius,ſuperius autem contrahun-
tur. Græci complures μυουρίζοντα appellant,cum ab ictu maiore adacto ſequentes ꝑ ſubtractionẽ
iugi decremento minores peraguntur.nominantur & hac ratione myuri,cum efficiuntur pulſus H
ex frequentibus rariores.vocatur & myurus,vbi à celeri in tardiorem demutatur. Dicrotus, ſeu
bis feriens,eſt,cum receſſio,quę creditur arteriæ,non perfecta obitur,ſed cunctatur,idq; pro ſub-
ductionis,aut inhibiti ſpiritus quantitate, dein repetitio perfecta debitæ fit contractionis. Ara-
chnoωdes.i.araneæ ſpeciem referens,ſiue aranealis,paruus eſt,ac breuis auræ agitatu mouetur.
Intermittẽs,eſtcum celebrandis contractionibus diſtentionibusq; pulſus vnius arteria tempus
omittit.quidam ita.Intermittens eſt pulſus, in quo diſtentionem non ad ictum vnum duntaxat,
ſed ad duos,vel tres quoque arteria facit dimiſſam.Intercidẽs,eſt,cum inter duos ictus, qui ordi-
ne proprio inferuntur,ictus medius intercurrit.Deficiens pulſus vocatur,in quo nõ ad duos tan-
tum arteria,ſed ad tres etiam,& ad plures ictus immobilis perſeuerat. alij hunc in modum, Defi-
ciens,eſt,qui à magnitudine incipiens ac vehementia, magis ac magis ſubinde minuitur. taliſq;,
quoad vllam habet magnitudinem,Græcis myurizon nominatur. vbi autem ſeſe ſubmiſerit, ac
minor factus ad minus declinauerit,deficiens nuncupatur.Caprizans eſt pulſus,vbi arteria,cum
le diſtendiſſe apparuerit,nec fuerit omnino diſtenta,ad alium percuſſum,prius,quàm contractio-
nis viſionem præbeat,præcipitantius tranſilijt,ſecunda autem fuit percuſſio facta vehementior.
Recurrens,eſt,qui ad quantum excurrit magnitudinis aut vehementiæ,in alijs rurſus ad tantun-

dem

A dem recurrit. Formicans, eſt prauus,inanis,frequens,obſcurus,omnium ad extremũ deductus.
aut hoc modo,Formicans,eſt, in quo circa digitos arteriæ incumbentes imago veluti formicæ fit
ambulantis:quamobrem & paruus is eſt,& obſcurus. Phrenitis, eſt mentis delirium cum febre
acuta,ac floccorum collectu:& mentis emotio:& huius impeditio pulſuum: & ſapiendi obliuio:
vel offenſa præcordiorum breuis cum tremore, & vocis exilitate, & à maligna febre maxima ex
parte facta palpitatione.Lethargus,eſt delatio in ſomnum non facile excitabilis,quæ cum coloris
vitio,& flatuoſo œdemate,nec ſine ipſarum quoq; ſolidarum partium,ac pulſifici ſpiritus lãguo-
re prouenit,ferè in debili febre,ac maligna.fiũt vero lethargi partim affecto principio, partim ab-
ſceſſu. Angina ea,quæ ſynãche à Græcis dicitur,eſt affectus colli acutus, difficilis, qui ægrotum
angit præfocatione.aut ita,Synanche,eſt phlegmone,alijs extra collum,vt partes tumeſcant, alijs
intra tonſillas,vt ſimul partes quoq; afficiantur reſpirationis,& ægra ſpiratio conſequatur.Con-
uulſio,eſt affectus,qui neruis,ac muſculis accidit,cum modo corpus totum,modo pars eius volũ
tatis iniuſſu trahitur. Tetanus,eſt extenſio,fixioq; in corpore neruorum omnium,& muſculorũ.
vel hunc in modum,Tetanus,eſt conuulſio in rectum,cum collum,ac maxillę trahuntur, dentes
cohærent,neq; annuere collum poteſt,neq; renuere. Emproſthotonus, eſt cum trahitur collum
B ac retro flecti non valet.Opiſthotonus,eſt cum retro trahitur,neq; deflecti in partem anteriorem
poteſt.Comitialis morbus,eſt oppreſſio mẽtis ſenſoriorumq;.is, qui affligitur, concidit repente:
eiq; inſuper accidit,vt ſpuma per os efferatur. Catochus,eſt, cum ſenſu priuatur anima,corpusq;
omne velut gelu obrigeſcit.Catochi tria genera ſunt,ſomniculoſum,lethargo proximum: alterũ
vigilans,cui affinis tetanus eſt,& quæ p̃focatio vuluę appellatur:tertium genus eſt catochi,quod
phreniticum non inerudite quis nominauerit.fit enim ex miſtis inter ſe morbis catocho & phre-
nitide:quemadmodum & Typhonia,quæ vel delirus lethargus, vel lethargicum delirium eſt.
Apoplexia,eſt detentio mentis cum ereptione ſenſuum,& corporis reſolutione. {item Apople-
xia,abolitio eſt in neruis omnibus ſenſus & motus.vel Apoplexia ſenſus motusq; priuatio in to-
to corpore eſt cum principalium offenſione actionum.conflatur autem à frigido humore præci-
puos cerebri ventriculos confertim opplente.} Apoplexia porrò à Paraplexia,vt à toto pars, dif-
fert.apoplectici nanq; prorſus & paraplectici ſunt:paraplectici vero non omnino & apoplectici.
differunt quoq; eo, quod ſani mente paraplectici,reſoluti parte vna corporis ſunt, aut pluribus:
apoplectici & his,& mente,& toto.paraplectici demum dicuntur,quibus dextrę tantum partes,
aut ſiniſtræ reſolutione elangueſcunt. Peripneumonia,eſt phlegmone pulmonis cum febre acu-
C ta,& ſpirandi difficultate:rubent autẽ & in ipſis ægrotantibus malæ. Pleuritis,eſt dolor lateris,ac
ſuccingentis mẽbranę,vſque ad clauiculam,& ſummum humerum,& ſcapulam pertinens, cum
febre acuta,minimeq; intermittente,non ſine dolore confodiente, ſimul & horrore, & ſpiratio-
nis difficultate,& tuſſi.Cardiaca diſpoſitio,eſt innati roboris labefactatio,et languor.fit plerunq;
conflictante ore ventriculi & ſtomacho, cum ſudorum immodicam vi.ſunt,qui cardia.i.corde
phlegmone laborante fieri affectum putauerint, atque ob hãc virium exolutionem,quod euenit
malum,cardiacam vel diſpoſitionẽ,vel ſyncopen nominarint. Inflatio,eſt,cum ſpiritus copioſior
genitus in ſtomacho detinetur,ipſumq; & cum eo ventriculum diſtendit, quo fit, vt diſpenſatio
præpediatur alimenti.Cholera,eſt affectus peracutus,ac grauis, quæ per vomitus in catarrhum,
id eſt defluxum,protinus hominem detulit,aut ex alui profluuio et multa excretione in tormina,
atq; non multo poſt in id genus febres,quales in inteſtinorum difficultatibus fiunt,atque in mali
gnas ablegauit.aut ſic,Cholera,eſt acutus affectus cũ vomitibus bilioſis multis,aluiq; deiectioni
bus,ſuris quoq; ſe contrahentibus,ac frigeſcẽtibus extremitatibus.fiunt in his ægris & pulſus mi
nores,obſcurioresq;.Ileus,ſeu voluulus,eſt phlegmone inteſtinorum, quo malo nec flatus infra,
nec deiectiones tranſmittuntur,vermina ſequuntur valentia, cruciatusq; intolerabiles. Aurigo,
D ſeu Morbus regius,arquatus've,eſt bilis refuſio in cutem,quo fit, vt ſuperficies tingatur,luteaq;
fiat,& vitietur cutis.albæ quoq; in ventre deiectiones fiunt eo morbo affectis. Inſania, eſt aliena-
tio mentis euariatioq; à cõmuni hominum ritu,ac ſanorum moribus,ſine febre.Melancholia,eſt
affectus,qui mentẽ lædit,non ſine graui animi moleſtia,atq; auerſione à rebus chariſſimis,fit ſine
febre:non nullis vero eorum,ſi atra bilis acceſſerit multa,ſtomachum vſq; adeo infeſtat,vt & euo
matur,ſimulq; mens hoc modo vitietur.Cephalæa,eſt paſſio, quæ per quoſdam circuitus intole-
rabilem capitis dolorem affert:quocirca & aures ſonant,& rubent oculi,ac prominent:ſimul ve-
ro diſtenduntur & ipſis ægrotis venæ frontis,& rubor in facie eſt.Heterocrania,eſt,vbi modo in
parte ſiniſtra capitis,modo in dextra dolor accidit,ac qñq; intenſiones,interdum remiſſiones in-
fert.Scotomatici.i.vertiginoſi appellãtur,quibus obtenebrationes contingunt, videturq; ijs cir-
cũferri caput,& lucis incerti ac vagi in tenebris ſplendores oculis obuerſari. Catarrhus.i. deflu-
xus,eſt multorũ delatio humorũ per palati foramina & nares,{qui deſcẽdẽtes ſubiecta loca male
habẽt,} ac in exitu vnà cũ flatu egrediẽte ſtrepitũ quẽdã faciũt.Hydrophobos.i.aquæ reformida
tio,eſt affectus ex canis morſu rabie furentis. fit cũ potus auerſione, conuulſione,& ſingultu.his
vero & deliriũ ſuperuenit.Bulimos.i.ingẽs fames,diſpõ eſt,in qua fit cibi ingſitio ex paruis ĩter-
uallis,q hac detinẽtur,& reſoluunt̃,& cõcidũt,decoloresq; fiũt:perfrigeſcũt ijs extrema corporis:

torquetur

torquet̃ ſtomachus.vixq́; pulſus percipitur.Phagedæna,eſt conſtitutio,in qua multum appeten- E
tes cibum,ſumẽtesq́; immodicum,non ipſum retinẽt,ſed vbi eiecerint,rurſus appetunt. Tabes,
eſt vlceratio pulmonis,vel thoracis,vel fauciũ,vt & tuſſicula,& debiles comitẽtur febres , & cor-
pus conficiatur.eſt enim tabes,phthiſis à Græcis cõiter dicta,omnis diminutio corporis , ac colli-
quatio.ea vero,quam phthoen proprio vocabulo appellant,corporis conſumptio ex vlcere ac de
molitio eſt.dicta Græcis eſt phthiſis à verbo φθίνειν,qđ eſt diminui.Dyſpnoici,ſunt,in quibus ſpi-
ritus,velut per anguſtas vias actus,eliditur expiraturq́;.Aſthma,eſt affectus , qui valentẽ conatũ
reſpirãdo,difficultatẽq́; importat,ſimulq́; ſedere aliquos cogit ac reſurgere.Iecinoroſi,ſunt,quos
iecoris dolor comitatur diuturnus cum tumore,& duritia,& corporis colore malo.ſuperuenit ijs
febris ardens,& lingua exareſcit.Scirrho affectũ iecur eſt,cũ circa ipſum tumor adeſt durus, & ta
ctui renitens,nec dolorificus.Lienoſi,ſunt,quibus contracta phlegmone lienes ad naturę ſtatum
non redeunt,nec phlegmone liberantur,ſed permanet ipſis duritia , quapropter & fluctionibus
per morbos infeſtantur,& color ipſis corporis permutatur natiuus. Scirrhus eſt lienis, cum ma-
ior lien, & durus admodum,& tumore diſtentus ſentitur.Diarrhœa.i.profluuium, copioſior flu
xio eſt alui diuturna,ſine phlegmone & vlceratione.Cœliaca diſpoſitio,eſt alui fluxio non recẽs,
ſed diuturna,cum verminibus,multiſq́; excretionibus,corpore ſimul marceſcente. Dyſenteria.i. F
inteſtinorum difficultas,eſt inteſtinorum exulceratio cum phlegmone,& cruentorum , fæciq́; ſi-
milium ſtrigmentorum ſecretione,nõ ſine alui,inteſtinorumq́; morſu,ac cruciatu.Tεneſmus,eſt
diſpoſitio,ad partes inferiores rectũq́; ipſum inteſtinum pertinens,in qua impetus,cupiditatesq́;
deſidendi plures,paucæ vero excretiones fiant.{vel vt alij,Tεneſmus,eſt recti inteſtini mordica
tio,quam bilioſi,acresq́; humores faciunt,cum exurrectione crebra,cupiditateq́; egerẽdi,tametſi
exigua excernantur.}Lεenteria.i.leuor inteſtinorum,eſt dyſenteriæ magna ex parte comes affe
ctus,quãdo ob factas ex vlceribus cicatrices,ſpiſſioribus,leuigatioribus,indolentioribusq́; reddi
tis inteſtinis,neceſſe eſt,vt cibi prius, quã aſſumpti cõcoquantur,ocyus ad excretiones decurrãt,
vtiq; ĩpromiſcui,incocti,quales ingeſti fuere .{alij vero ſic,Lεenteria,eſt tota ſimul , celerrimaq́;
trãſmiſſio ciborum,cũ tales excreti ſunt,quales deuorati.}Colica diſpoſitio,eſt cõſtitutio plenio
ris inteſtini diuturna,in qua ſpacijs tp̄is interiectis cruciatus intolerabiles,difficultates reſpiran-
di,ſudores,perfrictionesq́; adoriuntur.Hydropis.i. aquæ inter cutem ſpecies ea,quę anaſarca.i.p̄
carnem dicitur,eſt,cum corpus totum intumuit œdemate,atq; humore circũluitur,peruertuntur
& ægrotis pudenda,ciborũ appetitus tollitur,& febris comitatur.Hydrops aſcites.i.vtricularius,
eſt,in quo venter,& ſcrotum,cruraq́; intumeſcunt,ſuperiores aũt partes extenuantur,& graciles G
fiunt.Hydrops tympanias,eſt, cum in vẽtre ſpiritus plus inuenitur,humoris minus,ac ſiquis pul
ſauerit,ſonus exauditur.Nephritis,eſt renum phlegmone cum dolore vehemẽti,q̃nq; vero et vri
næ difficili tranſitu,in qua fibroſa quædã,vel arenoſa cũ modico ſanguine excernunt̃.Lithiaſis.i.
calcularis morbus,eſt calculi generatio in veſica,per quẽ vrinæ excretio prohibet̃.alio modo. Li-
thiaſis,eſt affectus,qui diſtentiones affert veſicæ,ſimul vero & imus vẽter diſtẽditur , nec raro ad
præputium ea diſtẽtio peruenit:ſuperaccedũt ijs & vrinæ ſuppreſſiones,vtiq; cum prouectus la-
pis vias excremẽti intercluſerit.Strãguria.i.vrinæ ſtillicidiũ,eſt excretio vrinæ guttatim deſtillã-
tis.Iſchuria,abſoluta prorſus vrinæ ſuppreſſio eſt,quæ periculũ affert.Octo porrò modis inhibe-
tur vrina,phlegmone,ſcirrho,ſanguinis cõglobatione,reſolutione,calculi procidentia,renũ con-
ſenſorio affectu,vlceratione,calculari morbo. Fiunt in renibus calculi, quãdo in corporibus illis
humorum craſſorum copia cum febrili caliditate coiuerit.{vel aliter,Generantur calculi in reni-
bus,vbi collecta in ijs cũ proportionali febre craſſorum humorum copia fuerit,à qua ſuperaſſati
ad calculi trãſeunt generationẽ.}Gonorrhœa.i.genituræ profluuium , eſt excretio ſeminis mor-
bum importans,cum quo tabeſcit corpus,decoloraturq́;.fit malum hoc vaſorum ſeminaliũ robo
re ſoluto adeo,vt quodã modo lãguẽtes ij ſemẽ haudquaquam retineãt. Satyriaſis,eſt affectus cũ H
genitalis mẽbri tẽtigine,ſimul ſe tẽdẽtibus eius particulis.ſunt quibus & ſeminis eiaculatio cum
voluptate fiat.hi vero mente exturbãtur,neruorũ tentio & ſeminis fit.Iſchias,eſt coxẽdicis dolor
diuturnus,nec ſolutu facilis.aut ſic.Iſchias,eſt morbus validum dolorẽ coxæ per circuitũ inferẽs,
qui dolor vel vſq; ad poplitẽ,& ſurã deſcendat.Arthritis.i.articularis morbus,eſt phlegmone ſta-
bilis,circa articulos conſiſtẽs,dolorẽq́; ingerens vehemẽtem,neruis nimirũ patiẽtibus. Podagra,
eſt affectus,qui circa pedes oritur,& dolorẽ mouet,patiẽtibus neruis,idq́; alijs cũ ardore , alijs cũ
algore.Paralyſis,hoc eſt reſolutio,affectus eſt, quo volũtarius motus offẽditur.is circa partes,aut
partẽ aliquã fit.perficitur aũt neruis muſculiſq́; perpeſſis. Scelotyrbe,quaſi cruris turbã vel per-
turbationẽ dicas,ſpecies eſt reſolutiõis, qua erectus ambulare homo nõ poteſt,& latus aliàs in re
ctum,q̃nq; ſiniſtrum in dextrum,nõ nunquam dextrum in ſiniſtrum circũfert , interdum quoq;
pedẽ nõ attollit,ſed attrahit,velut ij, qui magnos cliuos aſcẽdũt.Peroſis.i.oblęſio,eſt priuatio,ĩpe
dimentũ ve naturalis functionis,aut alicuius mutilatio particulæ. Læpra,eſt cutis mutatio in ha-
bitum,qui præter naturã ſit,cum aſperitate, & pruritibus,doloribusq́; , non nũquam & ſquamis
decidentibus,interim ſecus,plures hæc etiam corporis partes depaſcitur. Elephas,eſt affectus,q̄
cutem craſſam,atq; inęquabilẽ reddit,liuor adeſt tũ cuti,tũ oculorum albis,exeduntur partes ma-
nuum

A nuũ,ac pedum ſummæ,ex quibus ſanies liuida,ac fœtida emanat.Impetigo,eſt ſummæ cutis aſperitas cum multa prurigine. Medicinæ duæ ſunt partes ſummæ,contemplatio,& actio.antecedit actionẽ contemplatio:ſiquidẽ conſiderare prius aliquid conuenit,itaq; deinde agere. nam præceptio ratione cõſtans,exercendorum operum principium eſt. Partes medicinæ quinq; ſunt, quas & ſpecies quidam nuncuparunt:naturæ indagatrix,cognitrix affectuum,victus inſtitutrix, materialis,curatrix.Indagatrix naturæ,eſt,quæ circa contẽplationẽ verſatur regẽtis nos ac moderantis naturæ.Affectuũ cognitrix, q̃ id, quod p̃ter naturã eſt, dignoſcẽdũ ſuſcipit. Victus inſtitutrix,q̃ in ſanis atq; ægrotantibus victu inducẽdo meditatur. Materialis,quæ circa materiã ſe habet corpori noſtro medẽtem.Curatrix aũt,quæ circa ſanitatis deperditæ reuocationẽ,eiusq; reſtitutionẽ operam nauat.Fit phlegmone in vtero cum vẽtris atq; inguinũ cruciatu,ac febribus,qua & ſinciput laborat, & tendonum contractio adeſt,& oculorum dolor.Abſceſſus tũc eſt in vtero, cum inrenſus eſt dolor,pulſatq;,& vſq; ad imum ventrem,& inguina,ac lumbos pertingit, & febres adoriuntur.Vterina ſuffocatio,eſt affectus per recurſum vteri:correptæ ea corruunt, vocisq; impotes redduntur:quare nec manifeſta ijs amplius reſpiratio fit,& ſuſpenduntur hypochondria, pulſus quoq; obſcurus habetur,ac tardus.Muliebris fluxus,eſt humorum delatio per vterum ad mul-

B tum tempus perdurans,quam eius facit excretio.Albus fluxus,eſt cum alba ſunt, quę excernuntur,apparent tumores in facie,partes quoq; ſub oculis intumeſcunt,non nullis vero & venter, & crura.Rufus eſt fluxus,cum ſubrufa excretio demanat,doloresq; in lumbis naſcuntur, atq; inguinibus.Fluxus ruber eſt, qñ tale id manet,quod excernitur, qualis ſanguis iugulatæ recens victimæ apparet.excidunt ſanguinis globuli,dolor habet,& ardor,ac ſtridor: laborant quoq; ipſa pudenda,& imus venter.Niger fluxus,eſt,cum nigræ excretiones prodeunt.corpus ægre ſpirat exhalatq;,& in pudenda dolor incumbit,& extenuantur mulieres.Eryſipelas.i.ignis ſacer,in vtero eſt,vbi is perinde afficitur dolore,atq; ij,qui indeclinabiliter ab igne vruntur, ardorq; ille in quibuſdam aliàs ad alios vteri locos tranſmigrat.Scleroma.i.durities, tumor eſt duriuſculus, qui in parte vuluæ aliqua naſcitur,fitq; plerunq; ex phlegmonis,quæ diu permanſere. Scirrhus in vtero,diſpoſitio eſt in eius aliqua parte,vt ſit durities renitens,tumens,inæqualis, magnaq; ex parte vacans dolore.Carcinoma in vtero,eſt tumor ſine vlceratione,inæqualis,verrucoſus. Pilorũ nouẽ ſunt affectus,rhopaloſis.i.velut in bacculos coagmentatio,dichophyia,quaſi bifurcatio, quaſſatio,atrophia.i.alimenti ſenſus priuatio,ariditas,canicies,fluxio,alopecia,ophiaſis. Rhopaloſis, concretio eſt ſummorum pilorum indiuiſibilis,qui etiam non amplius creſcant. Quaſſatio,eſt ca-

C ſus inæquabilis pilorum non diſſimilis ijs,quæ abſcidit bipẽnis. Atrophia,eſt gracilitas eorum nimia,qui nec amplius augeſcant. Ariditas,lanuginoſa eorundem ſuperficies eſt, puluere conſperſis adſimilis.Canicies,eſt pilorum ante legitimam ętatem cõmutatio in album. Fluxio, eſt pilorũ defluuium,quæ tabeſcentibus magna ex parte,atq; ex diuturno morbo conualeſcẽtibus euenit. Alopecia,eſt cum color albidior redditur,qua mutatione auri colorem referẽtes pili radicitus decidunt. Ophiaſis,mutatio eſt coloris,antedictæ proxima,cæterum ad maiorem,q̃ in illa,pilorum denſitatẽ,cum tortuoſa nudatione.Fracturarum octo in capite ſunt differentię: rhogme.i.fiſſura vel rima,eccope.i.effractio,engiſoma,id eſt propinquatio,ecpieſma.i.expreſſio,camaroſis, quaſi camera o,apoſceparniſmus,quaſi dedolatio,thlaſma,id eſt cõtuſio,apechema,ac ſi reſonitũ dicas,quidã vero cõtuſionẽ nõ admittũt,& reſonitũ fiſſurę ſubijciũt.Rhogme, eſt oſſis interruptio p̃ ſupfictire cta,& vel anguſta,vel lata.Eccope, diuiſio eſt caluę,qua os offenſum refractũ eſt. Engiſoma,p̃tuſio eſt oſſis,cũ pars affecta in p̃fundum deſcendit,ac ſup illæſum os corruit.Ecpieſma, caluę in multas partes diffractio eſt,ſimul vbi intruſę oſſis partes in imũ decubuerint, ac mẽbranã innixu ſuo premãt.Apoſceparniſmus,abſciſſio eſt oſſis,cũ eius pars decuſſa vulnerãdo fuerit. Camaroſis,eſt oſſis perruptio,cũ ex alterutra refractũ parte ſimilẽ cameræ figurã acceperit. Ape-

D chema,dirẽptio eſt oſſis ſupficiaria,vel ẽt p̃funda in partibus ictui oppoſitis. Cõtuſio,eſt receſſio caluę in profundũ,ſine fractura.fit in puerili potiſſimũ ętate: planius vero, quod dicimus intelliges,ſi,quod in ſtãneis accidit vaſis,cõtẽplaberis.Tres circa oculos fiunt affectus:phlegmonę,fluxus,vlcerationes. Vlcerationũ in oculis differẽtię ſunt,argemon.i.albor,nephelio, hoc eſt nubecula,epicauma,hoc eſt inuſtum,bothriõ.i.foueola.phlyctis.i.puſtula,albugo,carbunculus, myocephalum.i.muſcę caput,ſuppuratio,ſeu vnguis,ſtaphyloma.i.vua,hæc cum percuſſu eueniunt. ſine eo vlcerationis affectus hi ſunt,mydriaſis,id eſt occæcatio quaſi ferramẽto candente adminiſtrata, tabes, atrophia, nyctalops,quaſi luſcioſitas,ſuffuſio,glaucoma,reſolutio,myopiaſis quaſi cõniuentia,ſtrabiſmus,pterygium,id eſt pinnula,encanthis.i.tuberculum inangulare, procidentia,chemoſis,cõfuſio.Eſt ergo phlegmone,tumor circa oculos,qui cũ rubore, & caliditate multa,& motu difficili,ac pũctionibus gignitur.Fluxus, eſt tenuium delatio humorum, quã cohibere nequeas, non ex noſtra voluntate proueniens. Vlceratio, eſt ruptio circa corneam tunicam, quæ vel ex ictu,vel ex ſtrenua phlegmone oritur.Argemon, eſt vlceratio, quæ in nigro oculi alba apparet,in albo aũt ſubrubra. Nubecula,eſt caligo,vel ſupficiaria vlceratio in nigro. Epicauma,eſt velut ex igne cruſtuloſa vlceratio,quæ nigro aduenit,nec permanet. Foueola,eſt cauum vlcus,ac purũ in nigro.Puſtula,eſt abſceſſus in nigro, humorẽ continẽs cũ phlegmone,& fluxu.

Albugo,

Albugo,cicatrix eſt craſſa,& profunda, vlceri inducta. Myocephalum, eſt exigua vuæ tunicæ E
porrectio in nigro, muſcæ capiti ſimilis,per vlceratione͂ facta. Carbunculus,eſt cruſtuloſa ceu ex
igne vlceratio cum paſtione,& fluxu,interdum quoque & bubonibus,& febre. Suppuratio, vel
vnguis,eſt collectio puris in nigro cum phlegmone ſm iridem, vngui conſimilis. Confuſio,ru-
ptio eſt tunicarum,quæ in profundo ſunt,aliq͂n ex percuſſu,interdum ſpõtina, cũ profuſione hu-
morum,& pupillæ alteratione.Mydriaſis,facultatis alteratio viſorię eſt,turbatis humoribus. Ta-
bes,eſt pupillæ diminutio cum obſcuratione.Atrophia,eſt paruitas totius oculi, & pupillæ cum
offuſcatione.Nyctalops,eſt affectus diſpoſitioq; oculorum ſine conſpicua cauſa.vſu aũt ſic habe͂-
tibus euenit,vt interdiu non cernant,noctu vero conſpiciant.Glaucoma, eſt naturalium humo-
rum in glaucum colore͂ mutatio.Staphyloma,eſt,quod in pupillæ loco conſurgit acino vuæ ſimi-
le.Procide͂tia,eſt,cum ab ictu aliquo viole͂to,aut ſtrãgulatione,cum cõtinua febre, vel capitis do-
lore prolapſus oculus fuerit.Myopiaſis, eſt diſpoſitio ab ortu contracta, qua ꝓpinqua cernimus,
remota vel parum,vel nihil omnino.Strabiſmus,oculi muſculorum nõ oĩum, ſed aliquorum re-
ſolutio eſt, ob quam cauſam vel ſurſum,vel deorſum, vel in latera nuunt oculi.Hippus.*i. equus,
diſpoſitio eſt à generatione prodiens,qua inſtabiles fiunt oculi ac ſemper moue͂tur, vtique motũ
ſuſtinentes in concuſſu,& tremore aſſiduo conſiſtente͂.hanc diſpoſitione͂ ἵππον.i.equum vocauit F
Hippocrates. affectus aũt eſt oculum firmantis muſculi,qui viſorij baſim inſtrume͂ti complexus
eſt. Chemoſis,eſt ambientis oculum membranæ,quod album quoque appellatur,affectus albæ
carnis perſimilis. Circa genas anguloſq; oculorum hi contrahũtur affectus.ſcabies.phthiriaſis.i.
pedicularis morbus.crithe.i.hordeolum.chalaza.lithiaſis,id eſt morbus calcularis,trichiaſis.i.pi-
laris affectus.aſpredo.lagophthalmon.i.leporinus oculus.ectropion ſeu inuerſio.rhyas,quaſi ri-
uulus.anchilops.ſtaphyloma.Scabies,eſt ſummarum genarum, angulorumq; eroſio cum pruri-
tu,quam acerrima fluctio progignit.Phthiriaſis,eſt ſcabies circa palpebrarum radices, quæ ſqua-
mas furfuri ſimiles dimittit.Chalaza,globulus eſt in gena,milij magnitudine,à ſimilitudine grã-
dinis ſic vocata.eade͂ quoq; eſt lithiaſis.Hordeolum, eſt humoris concretus circa genam, oblon-
gior,hordeum referens. Aſpredo eſt duricia,& aſperitas inæqualis,q̃ intra genas oritur. Rhœas,
eſt angulorum carnis abſumptio,ob quam cauſam effluit lachryma. Trichiaſis,caſus eſt genarũ,
inſitorumq; ijs pilorum generatio præter naturam.Tres trichiaſeos differentiæ habentur: phalã-
goſis,caſus,ſubortus.non nulli & diſtichian.i.duplicem ordinem ſuperinuehunt. Eſt autem diſti
chia,alterius pilorum ordinis in genę margine exortus pręter naturam. Encanthis,eſt exuperan
tia carnis in magno angulo.Anchilops,tumor in angulo magno conſurge͂s,atque humoris colle- G
ctionem habens,non perforatus,aut conuio foramine.dictus eſt anchilops, ꝙ prope oculum ſit.
ὢψ enim oculus eſt,ἀγχὶ vero prope.Suffuſio,eſt concretio aquoſi humoris, quæ viſum magis mi
nus've impedit. differt ſuffuſio à glaucomate, tum ꝙ concretio ſit hæc diluti humoris: glaucoma
vero,naturalium mutatio humorum in cæſium colorem, tum ꝙ in glaucomate haud prorſus, in
ſuffuſione aliquantulum cernant. Hydatis.i.aquula,ſubſtratæ ſuperiori genæ pinguedinis aug-
me͂tum eſt,qua fluunt præter naturam oculi. Lagophthalmon,eſt cum ſuperior adeo retrahitur
gena,vt oculum,dum clauditur,totum non contegat.Pinnula,corporis excreſcentia eſt,quę cor-
neæ tunicæ inhæreſcit.Ectropion,eſt ſuppullulatio carnis in gena,quæ genã ipſam ſua grauitate
foras cõuertit.cauſa eſt genæ euerte͂dę vel caro adnaſcens,vel reſolutio,vel cũ cicatrix inducitur.†
Ptiloſis,eſt defluuiũ palpebrarum acerrimo fluxu eius rei auctore. Staphyloma, eſt nigri tunicæ
exte͂ſio cum inflãmatione,acino vuæ ſimilis. Sarcoma, eſt carnis in naribus præter naturam au-
ctio.Eſt vero & Polypus quoddam ſarcoma.porrò dictus polypus eſt à polypis piſcibus.nam,vt
illi multas habe͂t ꝓpagines,molleſq; ſunt,atq; auge͂tur,ita is quoq; affectus. Differt ſarcoma à po-
lypo magnitudine,& opificio.Ozena,eſt vlceratio in naribus profunda,tetri odoris,atq; halitum
emittens.Parotides,abſceſſus ſm aures ſunt.hos non nulli Dioſcurus appellarunt, ſuccedunt ma H
gna ex parte febribus,atq; ab ijs liberant.Leuce,corporis in album colore͂ mutatio eſt præter na-
turam.Herpes,eſt vlcus,quod ex bilis redundantia fit,& depaſtionem facit.Atheroma,eſt tunica
neruoſa,quæ humore͂ pulti ſimile͂ continet.Steatoma,eſt auctio pinguedinis aliqua in parte præ-
ter naturam congeſta. Proſarteſis.i.appe͂ſio,longiorum eſt me͂branarum ad vicina loca applica-
tio.Aneuryſma.i.dilatatio,venoſi vaſculi relaxatio eſt,aut diſperſio ſpiritualis materiæ ſub carne,
per diſſultatione͂ ſeſe diffundentis,diſtribuentiſq;.Hypoſphagma,extra ſuperficiem eſt, perſimi-
le vibici.Ganglium,conglobatio eſt nerui præter naturam,quæ in vnum corpus coaluit. Aptha,
ſuperficiaria eſt vlceratio,quæ in ore gignitur. viſitur autem hæc in puerulis potiſſimum vlcera-
tio. Phlegmone,eſt tumor cum rubore & duritia,pulſatiles afferens dolores:dicta,quod affectus
ea locus φλέγνται,hoc eſt vratur.aut tumor dolens,ac renitens,cum rubore, citra febrem. Eryſipe
las,id eſt ignis ſacer,eſt rubedo cum ignita inflammatione,febres interdum, doloreſq; inferens.
{vel ignis ſacer,eſt tumor rubens,dolorificus,qui à bilioſo ſanguine generationem obtinet. Car-
bunculus,eſt ex magis melancholico putrefacto ſanguine tumor vlceroſus.} Vacuamus vel ve-
næ ſectione, vel cucurbitula,vel hirudine,ac ſimilibus.Sanguinem detrahimus ob multam ple-
nitudinem: præſertimq; vbi ipſum affectus auctore͂ eſſe ſuſpicabimur. Detractionis cuiuslibet

* a.l. hiatulæ

† a.l. Milphoſ

tutior

A tutior præferenda:grauis, medicinæ oblatione declinanda eſt. Cucurbitula vtimur ad locorum
contuſionem. Hirudinem admouemus, vbi affectum locum tenuiter aperire eſt opus. Scirrhus,
eſt tumor corporum, cum duritia, & pondere, & motus, ac ſenſus difficultate. Abſceſſus, eſt corpo
rum ex plegmone in pus tranſmutatio. Coloboma, id eſt mutilatio, defectus particulæ eſt in parte
aliqua corporis. Tofus, eſt ſubſtantia calloſa, & renitens. Hydrocephalon, eſt humoris aquoſi, aut
fęculenti ſanguinis collectus in parte corporum aliqua eorum, quæ caput concinnant. Syrinx,
id eſt fiſtula, tubulus eſt calloſus, anguſtus, oblongus, interdum etiam obliquus, os habens, cui ci-
catrix obduci nequit, per quod humor certis temporibus tenuis excernitur. Duæ fiſtularum dif-
ferentiæ ſunt: cæcæ, quæ oſculum in profundo, ſinum ad ſuperficiem habent: occultæ, quæ & os,
& ſinum obtinent in profundo. Cerion, id eſt fauus, vlcus eſt aſsidua habens foramina, ex quibus
humor melli ſimilis excernitur. Phagedæna, eſt vlcus, quod propinqua & adiacentia erodit. Car-
cinoma, eſt tumor malignus, prædurus, ſine vlcere, vel vlceratus, à cancro animali dictus, quem
Græci καρκῖνον vocant. Dionyſiſci, ſunt oſſeæ eminentiæ, quæ prope tempora naſcuntur. dicũtur
autem cornua, detorto à cornigeris animalibus nomine. Teredo, pertuſio eſt oſsis ex corruptio-
ne. affectui nomen ab accidentibus foraminibus datum eſt, quæ τρήματα appellantur: quaſi
B τρηδὼν quidam exiſtat. Aden, id eſt glandula, conuolutio ſicca quædam & carnoſa eſt vel carno-
ſa conglomeratio. Struma, caro eſt ſicca, quæ nec facile ſoluitur. Broncocele, quaſi dicas gutturis
ramex, tumor eſt gutturi adnaſcens: differtq; ab eo, qui in ſcroto progignitur. Anchyle, paſsio eſt
tendonum circa collum, vel articulos, qua functio impeditur. Exomphalos, id eſt procidens vm-
bilicus, prominentia eſt vmbilici diuerſis de cauſis proueniẽs. Gynæcomaſthon, id eſt muliebris
mamma, ſubiectæ mammis pinguedinis auctio eſt præter naturam. In contectu eſt abſceſſus,
cum corporum, quæ ſunt in profundo, aut viſcerũ in pus fit mutatio. Acrochordon (genus quod-
dam eſt id verrucarum dolens) exortus eſt orbicularis, anguſtamq; obtinens baſim. Phygethlon,
id eſt panus, abſceſſus eſt naſcens in inguine. Epiploomphalon, omenti eſt in vmbilicum decur-
ſus. Hydromphalon, coitio in vmbilico eſt lenti humoris, qui ſub tunica quoq; interdum conti-
netur. Poromphalon, eſt concretio tofi in vmbilico. Sarcomphalon, incrementum carnis præter
naturam eſt in vmbilico, vel mitis, vel malignæ. Pneumomphalon, dilatatio eſt vmbilici. Hypo-
ſpidias, eſt affectus, in quo glans colis attracta eſt. Thymus, aſperę carnis extuberatio eſt, quę ſimi
lis circa genitale, ac ſedem oritur. Lipodermus, id eſt (trãslato ad morbũ nomine) apella, defectus
eſt tegentis glandem pelliculæ, adeo, vt diſtrahi non amplius poſsit. Phymi duo diſcrimina ſunt:
C vel enim ex natura fit, vel poſtea gignitur, vlceratione antegreſſa. Pariepiphymoſis, eſt, cum re-
tracto glandis neruo præputium deduci præterea nequit. Rhagas, id eſt ſciſſura, fiſſum'ue, diui-
ſio eſt labia obtinens callo indurata. Circuncisio vel circunſectio, ablatio eſt cutis glandem obte-
gentis. Hæmorrhois, relaxatio eſt vaſorũ, quæ ſedem contexunt, dicta ἀπὸ τοῦ τὸ αἷμα δι᾽ αὐτῆς ῥεῖν,
id eſt, quòd ſanguis per eam fluat. Differẽtiæ quinque hæmorrhoidum ſunt, à magnitudine, mul-
titudine, figura, loco, conſtitutione. à magnitudine, cum aliæ paruæ ſint, aliæ magnæ, aliæ mediæ.
à multitudine, cum plures in alijs, in quibuſdam pauciores conſiſtant. à figura, quòd non nullæ
anguſta, quædam lata ſint baſi. à loco, quando aliquæ in ano, quædam in ſphinctere, id eſt ſtricto-
re, aliæ in recto ſunt inteſtino. à conſtitutione, quoniam aliæ mites ſunt, aliæ malignæ. Condylo-
ma quaſi dicas nodus, eſt extuberatio, quæ cum phlegmone in rugoſa contrahenteq; ſe ani parte
conſurgit. Tres circa ſcrotum fiunt affectus, ramex, ſcabies, detritio. Tumores in ſcroto conſi-
ſtunt, hydrocele, enterocele, hydrenterocele, cirſocele, porocele, epiplocele, enteroepiplocele,
id eſt hernia ſeu ramex aquæ, inteſtini, aquæ & inteſtini, varicis, tofi, omenti, inteſtini atq; omen-
ti. Hydrocele, lenti humoris in parte ſcroti collectio eſt. Enterocele fit, inteſtino in alterum lo-
cum paulatim, vel ſemel delapſo. Enteroceles cauſæ ſunt, antegreſſa quidem, intenſio, vel ictus,
D continens autem, iterata huius extenſio, aut ruptio. Hydrenterocele, eſt delapſus inteſtini mi-
nuſq; elaborati humoris collectus in ſcroto. Cirſocele, eſt dilatatio amplificatioq; quorundam,
aut omnium, quę teſtem alunt, vaſorum. Hygrocirſocele, ideſt aquoſus ſimul & varicoſus ramex,
eſt dilatatio teſtem nutricantium, vaſorum & lenti humoris in ſcroti aliqua parte collectio. Epi-
plocele, lapſus omenti eſt in partem ſcroti. Enteroepiplocele, in ſcroti partem caſus inteſtini eſt
atq; omenti. Cele. i. ramex, tumor eſt, qui dictorum aliquod continet. omnis enim in ſcroto tu-
mor κήλη, id eſt ramex nuncupatur. Crypſorchis, id eſt teſticuli occultatio, teſticuli, vel teſticu-
lorum receſsio eſt. Rhacoſis, id eſt detritio, multa ſcroti extenſio eſt. Pſoriaſis, id eſt ſcabies, duritia
ſcroti eſt cum intenſa prurigine, quandoq; vero & vlceratione. Gangræna, eſt corporis mutatio à
naturali cuiuſq; habitu in alienum, atq; extinctio, cum vlceratione, vel citra hanc. gignitur autem
vel plethora antegreſſa, vel dum extinctio fit, aut phlegmone ex chirurgi imperitia. Os, eſt, vt Pla
to arbitratur, medulla, quæ à calido ſpiſſatur. ex quorundam autem medicorum ſententia, ter-
rena concretio, & ſolida, & ſenſus expers ac ſanguinis. Commune chartilaginis & vnguis eſt ſen-
ſu carere, atque inæquale eſſe. cæterum chartilago imago eſt oſsis. ſæpiſsime enim in articulis
adiacet. Vnguis vero, ſuperficies oſsis fuerit: aut cutis concretio dura & ſicca. Hermaphrodi-
tus, complexus eſt maſculini ſexus ac fœminei, ſimul etiam vtroq; genitale proprium obtinente.

Dracunculus,eſt vlcus,quod à parte propinqua ad ipſum nerui delationem habet: dictus,ꝙ ner- E
uus mouendo corpore in vlcus recedat,in eoq́ꝫ occultetur. Clauus, eſt vlcus in pedis planta orbi-
culatum,quod callum contraxit.Semen,vt Plato, ac Diocles autumant,ex cerebro, & dorſi me-
dulla excernitur.vt autem Praxagoras,atqꝫ Democritus,præterea & Hippocrates cẽſent, ex toto »
corpore.Democritus quidem ait,Homines vnus erit,& homo omnes.Hippocrates vero,genitu- »
ra,inquit,vndiqꝫ à corpore demanat,à ſanis ſana:à morboſis morboſa.Semen, eſt ſecundum Stoi- »
cos,quod cum ſpiritu,& anima, ſed veluti non pars ab animali dimittitur. vt autem opinio fert
Aſclepiadis,genitiuus humor,qui in venereis congreſſibus excernitur. Illud quæſtione exagita-
tum eſt,vtrum fœmina perinde ac mas ſemen depromat. etenim eadẽ Veneris libidine vexatur
fœmina,ijſdemq́ꝫ obnoxia eſt morbis: ac planè ex confectione ſeminarijs meatibus prædita eſſe
oſtenditur.Maximum quoqꝫ id cõferendi ſeminis teſtimonium eſt,ꝙ ſimiles matribus procreen-
tur liberi.Porrò conferri ipſum teſtis eſt Hippocrates, qui in libro de infantis natura, Si profecta,
inquit,ab ambobus genitura in mulieris locis manet, primum quidem vnà miſcetur,vtpote non »
quieſcente muliere,concaleſcendoq́ꝫ colligitur,ac craſſeſcit.dein ſpiritum concipit. Differt à geni »
tura ſemen,quòd hoc in ſeminarijs meatibus ſit. quidam vero, quod iam eſt excretum,id eſſe ſe-
men volunt: genituram autem, ſemen nondum concoctum. at nos,vt Aſclepiades dicit,ſemen F
quoqꝫ in ijs eſſe,qui generare non adhuc poſſunt,definiuimus. Infœcunditatis duplex cauſa eſt,
quarum altera viro,mulieri altera debetur:& vtraqꝫ multiplex.nam fœmina in cauſa eſt,ſi perfri-
gidum vterum,vel præpinguem habeat:mas vero,cũ ſpado fuerit teſticulis orbatus:aut alio quo-
uis morbo laborauerit.Non eſt pars vterum gerentis,quod geſtatur in vtero: aut certe ipſo inte-
reunte,grauidam quoqꝫ interire neceſſario conuenit, vel partu edito lædi integris functionibus
obeundis,quaſi pars ei,qua ipſius corpus priuatum eſt,deſit.Alimento perfruitur embryum, per
ſecundas id excipiens attrahensq́ꝫ:cæterum non per os,ſed per vmbilicum alitur.Embryum qui-
dam animal eſſe,quidam non eſſe prodiderunt.animal eſſe id illi coniectauere ex motu: quando
quidẽ mouetur & embryum:atqꝫ, vt ſentiẽs animal, in matris voluptatibus oblectatur,lętaturq́ꝫ:
in angoribus autem contrahitur atqꝫ cogitur.nulli enim ſenſus,præter quam animali,à natura da-
tus eſt.Qui autem non eſſe animal aſſerunt,nutriri ipſum quidem,& augeri,vt arbores quoqꝫ,nõ
tamen,vt animantes,appetitionem,motumq́ꝫ ex ea habere confitentur.haud enim ſolum non ci-
tra electionem,ſed neqꝫ ex propoſito mouentur,verum vt arbores & plantæ.nam ventus ijs cau-
ſam affert motionis:embryis vero,circũfuſa humiditas,& lubricitas, atqꝫ vteri figura,qui, cum im
pletur,tumeſcit in globum.eſt autem globus,ſeu ſphæra,figura in omnem motum,vtpote omnis G
expers baſis,natura procliuis.At Aſclepiades embryũ neqꝫ animal, neqꝫ non animal eſſe pronun
ciauit,ſed ſimile id eſſe dormientibus dixit.nam,quo illi modo ſenſus obtinent, neque ijs tamen
vtuntur,ſic & quod in vtero geſtatur.Gignitur mas,vt non nulli opinantur,poſtquam ex dextra
parte auulſum ſemen in vterum coniectum eſt:fœmina,cum ex ſiniſtra. ſunt alij, qui pro ſeminis
peculiari temperatura,à caliditate vel frigiditate fieri dixerint. nã ſemen calidius marem generat:
frigidius fœminam.Fiunt gemini,atqꝫ tergemini,vt quidã arbitrantur,qm̃ ſemen in calidum vte-
rum detractum ac deriuatum frangitur. alij ad ſuperfœtationem cauſam referunt. nos vero,ſi in
hæc ambo conferri ſemen fuerit inuentum, gemellos aſſerimus procreari. Generantur monſtra,
vt quidam aiunt,per declinationem obliquitatemq́ꝫ vteri. nam, quod inæqualiter ſemen infun-
ditur,monſtra progignit:quo modo & liquatum plumbum,ſi inæqualiter defuſum ſit, inæquale
opus conflatur.Monſtra vel per defectum, vel per exceſſum fiunt. gignũtur per magnitudinem
quæ amplo:per paruitatem,quæ paſſerino ſunt capite: per numeroſitatem vero,qui ſex conſtant
digitis,quandoqꝫ etiam pluribus.Quam ob cauſam ſeptimeſtres partus viuunt, octimeſtres mini
me? Ita fertur,qm̃ numerus octo,par,& coniunctus,nec decretorius eſt: ſeptem autem impar eſt
numerus,neqꝫ vero coniunctus,atqꝫ ob id decretorius.Conceptionis cauſa,eſt commoda vteri ca H
liditas,recensq́ꝫ menſium purgatio,ac coeundi appetitus. hæc enim ſimul congreſſa ſemen deti-
nuere.Conformatur primum embryi ſecunda:deinde reliqua.Conſtat ſecunda ex duabus venis,
duabusq́ꝫ arterijs,& quinto vocato vracho: vocatur autem chorion ſeu ꝙ embryi cõceptaculum
ſit,ſeu ꝙ ipſi alimentum ſuppeditet.Partus dolores,ſunt ſpiritus conferti,impetus,ad embryi ex-
curſum. Tribuuntur mulieri menſtrua,quæ ſanitatis gratia euacuentur: embryo autem alimentũ
præbeant per conceptum ſuppreſſa.ſunt enim tum ad conceptionem, tum ad lactis generationẽ
comparata.Fit prægnantibus pica duobus circiter aut tribus à conceptu menſibus, affecto nimi-
rum ſtomacho.nondum enim vis embryo ſuppetit conſumendi alimenti. Picæ cauſa inde pro-
dit,ꝙ abundet materia,& ſtomachus perturbatione vexetur. huiuſce rei argumẽntum eſt, quod,
cum incrementum acceperit embryum,tunc recipiente ſe deorſum ſanguine, ad ſe ſtomachus re
dit.Prodeunt in lucem quatuor figuris,ſiue habitibus embrya,vna in caput, quæ ſecundum na-
turam eſt:tres reliquæ præter naturam:eæ ſunt,in pedes,in latus, in duplum. Ægri partus tribus
modis fiunt,pro gerente in vtero, pro eo, quod geritur, pro exterioribus. pro gerente, duplici
via:ex animi motibus,cum zelotypijs, vel mœroribus vel alio quouis affectu detenta fuerit: ex
ijs vero,quæ ad corpus attinent,cum anguſtis fuerit meatibus,aut præpinguis,aut primum fœta,

A aut prædita vtero ſit,qui alimentum nõ admittat.pro eo,quod geritur,cum moritur in vtero par-
tus:vel geminus,aut monſtroſus eliditur.pro exterioribus,per intenſam hyemem, aut æſtum ve-
hementem.Cauſam vlcerum in vtero habent interdum abſceſſus:nõ nunquam peſſus corrupto-
rius:quãdoq; vero ſcirrhus.eſtq; hic cum alijs diuturnus .Sarcoſis in vtero,eſt carnis collectę ex-
pullulatio:quam,ſi magna ſit,particulatim recidere cõuenit vellicatam ſcalpris,quo celerius emo
riatur:ſin parua,protinus tollere.Hæmorrhagia,id eſt ſanguinis eruptio, effuſio abundans eſt ſan
guinis:quæ,ſi magnum vulnus ſit,per largum obitur fluxum:ſin anguſtum, per iaculationem:vt
in venis ſecandis.Differt hæmorrhagia ab hæmorroide,ꝙ hæmorrhagia,abundans effuſio,vti di-
ximus,ſanguinis:hæmorrhois autem, delatio ſanguinis eſt per diſſultationem , ac paulatim facta.
Duobus modis ſanguis erumpit:diſſultatione,vel ruptione. quæ diſſultatione , ac corporis noſtri
vaſorum eroſione conſtat,non facile ſanatur.curantur ægrius arteriæ,quàm venæ : partes in pro-
fundo ſitæ ijs,quæ ſuperficiem occupant:& quæ his, aut illis vicinæ magis ſunt,faciliorem,diffici-
liorem'ue curationem recipiunt.Sanguinem, quem nõ paruo negocio compeſcas,facile hæc loca
profundunt,temporales muſculi,cerebri membranæ,palatum,columella,collum,alæ,inguina,&
id genus alia.inter homines vero,ſi ętatem ſpectes,iuuenes:ſi habitum,prauis affecti humoribus:
B ſi anni tempus,in æſtate.Chymi appellatio apud Hippocratem ſemper humoribus corporis deſti
nata eſt,ex quibus nos cõſtituimur,ſanguine, inquam,pituita, & duplici bile,flaua & nigra.apud
Platonem vero,& Ariſtotelem guſtabilis qualitas quæuis nobis inſita chymus, id eſt ſapor,nomi
natur.ſunt porrò qualitates,acor,auſteritas , acerbitas, acrimonia , ſalſedo, dulcedo. ſic & Mneſi-
theo placet.Continet pars ea medicinæ , quæ de affectibus agit , quid, & qualis ſit vniuerſalis,&
quid particularis affectus,ac morbus:quid item cauſa,quid ſignum : & quæ huius differentiæ ha-
beantur(ſunt autem hæ ſpecie complures)non qualis affectus cauſarum,quę morbos cõmittunt.
loca item explorat,in quibus ſint affectus.quęrimus enim,quis affectus phrenitis,comitialis mor
bus,lethargus,dolor lateris,peripneumonia,reſolutio neruorum,& ſimilia. Sunt vero cauſæ ho-
rum manifeſtæ,& non manifeſtæ:& antegreſſæ,& antecedentes , & continentes : atq; in vniuer-
ſum,quæ ſit affectus conſtitutio:&, in quibus ij corporis partibus dicti ſint, perſcrutatur. Criſis,
id eſt iudicatio,idonea morbi ac celer in tempore diſſolutio eſt.Periodus,id eſt circuitus , ſucceſsi-
ua redditio eſt ordine diſpoſiti temporis.Cerebrum animalem facultatem obtinet, atq; huius par
tem principẽ,quæ ratiocinatrix eſt, atq; mens: Cor vero iracũdam. Adminiſtratur pariter corpus
à corde & iecore.Facultas,naturalis,altrix,& auctrix eſt.Sumit cor alendo , augendoq; corpore,à
C iecore ſanguinem:ſpiritum à pulmone:quas cõfectas elaboratasq; materias ſic in vniuerſum cor-
pus tranſmittit.Inſtrumentaria,pars eſt chirurgiæ,quæ per reſtitutionem,ac conſentaneam cura-
tionem diſpoſitis præter naturam humanis oſsibus ſanitatem vendicat. Sunt oſſa in nobis duo-
bus modis coniuncta,per articulum,& coagmẽtationem.Articulus,commiſſura oſsium eſt, quæ
moueri natura voluit.Coagmentatio,commiſſura eſt oſsium, quæ lege naturæ nequaquam mo-
uentur.Lapſus,ſeu luxatio,eſt oſsium,quę per articulum,vel coagmentationem mouentur,extra
naturam delatio.Exarticulatio,ſiue eluxatio, eſt oſſis ſecundum naturam ſe habentis in alienum
naturæ locum ex profunda cauitate egreſsio.Dearticulatio,ſeu deluxatio,eſt oſsis euariatio,dela-
tio'ue à naturali loco ad eum,qui præter naturam eſt.Motio,eſt oſsium per fixurã, harmoniam'ue
compactorum ex propria ſede in naturæ oppoſitam exturbatio : quẽadmodum ex tarſo diruptis
oſsiculis aut vertebris fieri conſueuit, Diductio,eſt mutua oſsium per ſuturam , & coalitum con-
iunctorum ſeparatio,atq; diremptio.Reſtitutio,eſt oſsis,vel oſsium à loco naturæ cõtrario ad na-
turalem traductio.Tentio,eſt tractus corporum.Mochlia,traductio eſt oſsis,aut oſsium ad natu-
ralem locum ab eo, qui præter naturam ſit.Catataſis,eſt ad inferna loca corporum tractus. obitur
hæc partim principijs,quę tentionis cauſę ſunt,è regione oppoſitis,partim tranſumptione in con
D trarium,nempe tranſmiſsis per rotulas principijs,quę tentionem moliuntur,ac ſuperius adnexis.
Anataſis vero,id eſt tentio ad ſuperna loca,per traductionem,intelligi ex ijs poteſt , quæ de cata-
taſi prodidimus.Diſtentio,eſt ad ſuperna,atq; inferna loca corporum tractus. Exelcyſmus,ſeu re
* ctius forte Eiſelcyſmus,eſt deductio oſsis,vel oſsium à ſuperficie in profundum. Rhegma,
* id eſt ruptum,eſt oſsis,aut oſsium traductio à profundo ad ſuperficiem.Traductio,eſt
diducti oſsis in naturalem locum reuocatio.Extaſis,id eſt mentis emotio, eſt inſa
nia,quæ breui finitur.Ecplexis,id eſt conſternatio, eſt emotio mentis , quæ
ex repentina aliqua perturbatione extrinſecus aduenit. Enthu-
ſiaſmus,ideſt fanatica perculſio,ſeu afflatio numinis,
eſt velut cum quidam mente in ſacris fa-
ciendis capiuntur, ſiqua viderint:
aut ſi tympana , vel ti-
bias,vel ſigna au-
diuerint.

GALENO ASCRIPTA INTRODVCTIO, SEV MEDICVS:

Quem librum olim Ioannes Andernacus latinum fecit; nuper verò poſt Bartholomæi Syluanij recognitionem ad Græci exemplaris collationem caſtigatus.

Vide in ſecunda ſectione ſexti epidemiorum, comm. 42. vbi citatur liber Herodoti, qui inſcriptus eſt Medicus.

Quomodo inuenta ſit medicina. CAP. I.

Multa in hoc libro ex codicib. manuſc. reſtituta nunc ſunt.

ARtium inuentiones vel deorum filijs, vel quibuſdam eorum propin-
quis, quibus dij primi artem omnem cõmunicarunt, Grȩci ferunt acce
ptas. Hac igitur ratione & Æſculapius medicinæ, quã primus ab Apol
line patre inſtitutus, hominibus tradidiſſe dicitur, inuentor extitiſſe ap
paret. Porrò ante illũ ars medica nondum hominibus fuit cognita, niſi
ꝙ veteres medicamentorũ & herbarum, qualia apud Græcos Chiron
Centaurus, & ab eo eruditi heroes nouerãt: ad hæc quæcunq; Ariſteo,
Melampodi, & Polyido adſcribuntur, experientiã quandam habuere.
Apud Ægyptios ſanȩ præter herbas, aliam quoq; medicamẽtorum ra-
tionem in vſu fuiſſe Homerus hunc in modum teſtatur: G

Fertilis Ægyptus rerum, medicamina miſta,
Optima multa, ſimul deterrima plurima gignit.

Porrò ex cadauerũ confectione, quã in con-
diendis ijs aſſeruandiſq; habere moris erat, multa ẽt, quæ manu adminiſtrantur, apud primos me
dicos inuenta eſſe videntur. Quædam dicuntur ex caſu obſeruata fuiſſe, vt ſuffuſos appungere, in
de, ꝙ capra quæpiam ex ſuffuſione male habens, iunco aculeato in oculũ impreſſo, viſum recepe-
rit. Quin & clyſteris vſum ab Ibi profectũ eſſe ſcribũt. Hæc enim colli cute tanq̃ clyſteris vtre, ma
rina, Niliq; aqua impleta, roſtro eam ſibiipſi per anum indit. Scribit etiam Herodotus hiſtoriogra
phus, quondam ægris per compita expoſitis, illos, qui ijſdem aliqñ morbis laborarant, referre ſoli
tos, quibus vnuſquiſq; vſus, ſanitatem recuperauerit: atq; hoc modo ex multorum vſu ac experi-
mentis rem medicam conflatam eſſe. Sed hæc quidem experientia ratione vacua, nondumq; ra-
tionalis fuit. Cæterum perfectam medicinam, & omnibus numeris abſolutam, nimirum diuinam
aio, Æſculapius ſolus inuenit. Illam vero, quæ inter homines verſatur, huius ſucceſſores Aſclepia
dæ poſteris veluti hæreditario acceptam tradiderunt, maxime Hippocrates, qui omnibus facile
præcelluit, primuſq; perfectam apud Græcos medicinam in lucem protulit.

Quæ medicinæ principia. CAP. 2. H

PRincipia medicinæ tria ſunt, vnũ inuentionis, alterum conſtitutionis, tertium interpretatio-
nis. Inuentionis igitur medicinȩ (vt ſimpliciter dicam) vetuſtiſsimum planȩ, citraq; rationem
principũ, experientia eſt: quẽadmodum apud Ægyptios, & reliquos oẽs barbaros. Redigendi ve
ro in artis conſtitutionem, ſicut Aſclepiadarum medicinã, ratio & experientia. Interpretationis,
vt ſcribit Athenæus, vel traditionis, quẽadmodum quidã dicunt, initium, naturalis eſt ſpeculatio.
Enimuero ſimpliciter & Hippocrates dixit, Medicæ rõnis initium primũ natura eſt: nã à naturæ
inſpectione Dogmatici auſpicantur, qm̃ ex ijs, quæ ſm naturã ſunt, & illa, quæ contra habent, poſ
ſunt cognoſcere: at ſine naturaliũ cognitione illa, quæ à naturali habitu recedunt, ſcire nemo põt.
Quinetiã in curãdo naturȩ ſpeculationẽ ſilr requirũt: qñquidẽ ex naturali admouẽdorũ auxiliorũ
potẽtia, quæ cuilibet morbo idonea ſint, accipiũt. Qui vero ex alijs ſectis naturæ contemplationẽ
aſpernant̃, vtriq;, à qbus præſidia afferendi habitũ finxere, incipiunt, Methodici ex cõitatum indi
catione, empirici ex obſeruatione experimentorũ: Qua enim rõne Dogmaticis medicæ rõnis na-
tura, eadẽ empiricis experiẽtia crebro & ferȩ ſemp in ijſdem, & pari modo cõtingens, principium
exiſtit. Ab hac ſiquidẽ hiſtoriã quoq; ſuã exordiuntur, & ſm hæc ab alio ad aliud ſilr̃ tranſeũt. Sed
methodicis euidentiũ ſimilitudinis inſpectio, vel cõmunitatũ apparẽtiũ cognitio principiũ dicit̃.

Quot

A *Quot ſectæ medicorum, quæq; earum notæ.* CAP. 3.

SEctæ medicorum tres ſunt, Rationalis, Empirica, & Methodica. Rationalis naturæ rationem præbet, morborũ cauſas inquirit, & ſignis ad illarũ inuentionem vtitur, curationẽ capit à contrario, prout cauſæ exigunt. Nam contrariorum contraria ſunt remedia. Quatuor ergo ſunt, quæ rationalem ſectã obſignant, naturæ inſpectio, cauſarum ac ſignorũ æſtimato, & quartũ, nempe ꝙ cauſæ ipſis curationẽ dictant. Empirica ad aſsidentiũ accidentium cõcurſus, quæ ægris adſunt, reſpicit, & conuenientẽ accidentibus curationẽ obſeruat, idq; nec morbo cognito, nec cauſa inquiſita. Contenta eſt aũt obſeruatione in accidentibus per eorũ, quæ admouentur, experientiã facta, et hiſtoria prius expertorũ vtitur: tum à cõpertis ad incomperta, ſed ſimilia ſm apparentem ſpeciẽ tranſit. Quæ enim ipſimet vſu ac experiẽtia in multis, & ſępiſsime ac ſemper in ijſdem, & pari modo experti ſunt, aut quæ caſu quopiã obſeruarunt, eaq; ſemper atq; eodẽ modo habentia, hæc confidenter vſurpant, nõ adeo curioſe facultates ex eorũ qualitatibus diſquirentes. Credunt & vetuſtiſſimis, qui rerũ per experimenta ſibi obſeruatarum hiſtoriã, vti vocant, memorię prodiderunt. Vtuntur ẽt à ſimili tranſgreſſu ad ea, quæ nondũ explorarunt, cũ ſimilia ſpecie, quæ ad manũ eſt, apparent, vt malua, blitũ, beta, & lapathum. Itidem in † cõtrarijs, vt alica & oriza. Rurſus in arbo-
B rum fructibus, quos Græci acrodrya nominãt, vt pirũ, malum cotoneum. Notant igitur empiricã hæreſim, ad concurſus ſymptomatũ, non ad morbum, neq; ad cauſas, reſpectus: deinde in cõcurſibus medicaminũ congruentiũ per vſum obſeruatio: Tertio, expertorũ antea hiſtoria: Nouiſsime à ſimili tranſgreſſus. Methodica cõmunitatibus & ſimilis ſpeculationi adhęret. Oẽs enim particulares affectus ad generales duos reducunt, adſtrictũ, & fluentẽ, quas cõmunitates vocant. Cognoſcunt eas ex obortis circa corpus affectionibus, in vtroq; euidenter conſpicuis. Quare notas non deſiderant, exẽpli gratia adſtrictũ inde oriri, ꝙ corpus denſatum ſit, profluuiũ ipſius ſiſtatur, oĩsq; euidẽs excretio impediatur: fluentẽ vero inde, ꝙ ſumma corporis cutis rara euaſerit, & cuiuſq; corporis particulæ excretiones ſenſibiles intenſæ ſint. Duplicẽ igitur curationis ſpeciem generales duo corporis morbi ipſis indicant, nempe ſi corpus adſtrictũ eſt, laxandum eſſe: ſi profluuio laborat, cõprimendum: ſi vitium miſtum habet, occurrendum vehementiori malo. Cæterum cõitates oẽs nominant euidentes: harum aũt alias paſsiuas, vt adſtrictũ & fluens: alias curatiuas, vt reſoluere & tenere: quaſdam tẽporales, initium, incremẽtum, vigorem ſeu ſtatum, & inclinationẽ. Porrò medicinæ, quæ manu medetur, cõmunitates, in eius ablatione, quod alienũ eſt, conſiſtũt. Duplex enim alienũ eſt, vel extrinſecus, vel in corpore. Extrinſecus ſimplex: illius, quod in corpore ẽ, tres
C numerantur ſpecies. Atqui extrinſecus, vt ſpiculum, telum, & quodcunq; aliud id genus exiſtit, perfectã eductionem oſtendit. Eorũ, quæ in corpore ſunt, aliud loco alienũ, vt ſuffuſio, eluxatio, & fractura, quæ tranſpoſitionẽ vel reſtitutionem in proprium locũ indicãt. Aliud magnitudine, vt abſceſſus oẽs, ſcroti tumores, acrochordones. i. penſiles verrucæ, phymata, & cõdylomata: quorum non nulla diuiſionẽ ſolam requirunt, non nulla ſummã ſuperfluorum præciſionem demonſtrant. Aliud defectu alienũ, non vt ſuperuacaneum, ſed veluti deficiẽs dicit̃, cuiuſmodi mutila & curta oĩa: ſicut in labris oculiſq; cernit̃. Vnde quidã λαγοφθάλμοι, & λαγόχειλοι. i. leporinos oculos & leporina labra habentes, nominant̃. Pari modo ẽt ſe habẽt fiſtulæ, & vitia profunda, quæ Gręci vocant hypophora, ſinus, vlcera, aliaq; huiuſmodi oĩa, quæ ex defectu repletionẽ deſiderant atq; indicant. Iã vero pręter quatuor chirurgorũ communitates eſt & ſpecies, quã προφυλακτικὴν, ideſt pręſeruatricem appellant. Apponitur aũt & ipſa, vt communitas, in deleterijs & toxicis, beſtijsq; oĩbus, quæ virus inſpuũt, tum venenoſis volatilibus, & terreſtribus, aquatilibuſq;. Nam cõe omnium genus, vt ſint exitialia, non tñ ad adſtrictum & fluens referunt̃, ſed aliud eſt præter hæc genus. Quare & curatoria ipſorũ communitas alia præter illam habet̃, dicta prophylactice. Methodicam quoq; ſectã primum exculpit ſimilis in euidentibus conſideratio, ſed non in latentibus ſeu
D abditis, quemadmodũ in rationali ſecta. Hoc vnum intercedit diſcriminis, ꝙ in illa quoq; ſimiliũ inſpectio, ſed in obſcuris conſiſtit: ſm, ꝙ ex ſimili in euidentibus, affectus, auxilia, tempora, particularia oĩa ad generalia reducit. Attamen non euidentia tm̃ empiricorum more animaduertunt, ſed particularibus, nullo generali cognito, inſiſtunt. Tertium eſt ex communitatum indicatione curationem accipere: nec cauſas, vt rationalibus in vſu eſt, exponere: neq; facta in concurſibus obſeruatione eorum, quæ per experientiam conueniunt, vt empirici faciunt, contentos eſſe.

Qui trium Sectarum principes extiterint. CAP. 4.

RAtionalis ſectæ & auctor & princeps Hippocrates Cous fuit. Poſt hunc Diocles Caryſtius, Praxagoras Cous, Herophilus Chalcedonius, Eraſiſtratus Chius, Mneſitheus Atheniẽſis, Aſclepiades Bithynus, Cienus, qui & Pruſias dictus eſt. Empiricæ pręfuit Philinus Cous, qui primus eam à rationali ſeparauit, occaſione ab Herophilo ſuo præceptore accepta. Cum autẽ ſuam hæreſim principem eſſe vellent, Acronem Agrigentinum, quò rationali eſſet vetuſtior, ei dediſſe initium dixerunt. A Philino Serapion Alexandrinus ea ſecta floruit: Dein Apollonij duo, pater & filius, Antiocheni. hos ſecuti Menodotus & Sextus exacte eam corroborarunt. Methodicen Themiſon Laodiceus Syrius incepit, qui ab Aſclepiade rationali occaſiones nactus, ad methodicæ ſectæ inuentionẽ ſe contulit. Theſſalus Trallianus eã abſoluit. Poſt hos Mnaſeas, Dionyſius,

† Codex manu ſcript⁹ hẽt τῶν δημητρείων .i. cerealibus, quæ lectio accõmodata ad ſenſum eſt. & ita ẽt videtur legiſſe vet⁹ interpres.

Proclus,Antipater. In ea autem de quibuſdam diſſenſerunt Olympiacus Mileſius, Menema- E
chus Aphrodiſieus, & Soranus Epheſius. Fuerunt non nulli ἐπισυνθετικοί,quaſi adiuncti, apud
Græcos nominati,vt Leonides Alexandrinus:quidam ἐκλεκτοί, quod eſt delecti, vt Archigenes
Apameus Syrius. *

* In vetuſtiſsimo græco codice manuſcripto annotatur hic deeſſe caput,cuius hoc eſt argumentum: Quæ propria ſint medicinæ.

Medicina ſcientiáne ſit,an ars. CAP. 5.

RAtionales aliqui,è quorũ numero eſt etiam Eraſiſtratus,medicinam partim ſcientiam,cuiuſ
modi eſt cauſarum notitia,item naturæ inſpectio:partim coniecturam,vt curationẽ & ſigna
habere cenſuerunt.Methodici & in vniuerſum ſcientiam ipſam eſſe prædicant, ſed vtrinq; à vero,
maxime methodici,aberrarunt.Sciẽntia enim eſt conueniens, firma, & nunq̃ à ratione declinans
cognitio:eam neq; apud philoſophos,pręſertim dum rerum naturas perſcrutantur,inuenias:mul
to ſanè minus in re medica:immo,vt verbo expediam,ne ad homines quidem venit.Quambrem
medicina ars merito dici poteſt:ſi quidem artis noĩe comprehenſionum & opinionum ad finem
quendã vitę vtilem ſpectantiũ collectionẽ certa qualitate & quantitate cõmeditatã intelligimus.
Cõprehenſiones igiť humanas,& quæ numero conſtitutionẽ quandã procreare queant, p̃cipue
cõmeditatas,hoc eſt ſibi concordes ac conſonas cohærentesq́;,medicina habet:quo fit,vt artis vo
cabulũ,cuius definitio ei cõuenit,optimo iure cõmereatur, cõprehenſionesq́; in ea ad vitæ cõmo F
ditatẽ pertinẽt.Quippe,vt ſeruarentur hoĩes ac ſanitatẽ tuerenť,in vitã prodijt. Sed artiũ duplex
eſt differẽtia:quædã enim finẽ ſuum ſemp̱ conſequunť,vt fabrilis, nauiũ cõpactoria,ædificatoria.
Quædam finẽ ſuum ceu ſcopum deſiderant,contingunt aũt non ſemper,ſed plurimũ. Vnde con
iecturales quoq; dicuntur:ex quarũ numero medicina fuerit:quemadmodũ rhethorica, guberna
toria,& ſagittandi ars.Eſt & alia differentia & ipſa duplex:q̃m aliquæ,dũ fiunt, ſunt,& ſimul atq;
ab actione deſtiterint,nihil,quod perfecerint,oſtẽditur,cuiuſmodi ſaltatoria,cithariſtica, palæſtri
ca,& quæuis alia ars muſica.Nõ nullæ in actione euidẽs opus planè nullũ habent, ſed tanq̃ futuri
cuiuſdam præparatoriæ exiſtunt:vbi vero à functione ceſſauerint, tunc,quid effecerint, apparet:
qualis ſtatuaria,pictura,& fabrilis,tum aliæ,quarũ opera poſt actionẽ perdurant. Inter has medi-
cinam quoq; numeres,licet.In medendo enim nondũ eius finis innoteſcit, quippe quæ aduerſus
morbos ſemp̱ laboret:at,vbi curationẽ abſoluerit,tunc homini ſanitatẽ reſtituiſſe eã videre eſt.

Quid ſit medicina. CAP. 6.

DEfinitionibus rationales vſi ſunt,deſcriptionibus empirici:de quibus quæſtionẽ inſtituere
philoſophis ſolum conuenit:enimuero veteres ẽt medici hoc ferè modo medicinam ſimpli-
citer vel definierunt,vel deſcripſerunt.Medicina eſt, Hippocratis ſententia, adiectio & ablatio. G
Adiectio quidẽ deficiẽtis,ablatio aũt ſuperãtis in hominũ corporibus. Quã enim definitionẽ me
dicinæ nõ nulli putauerunt,re vera non eſt,ægros videlicet morbis non prorſus liberare, dolores
lenire,morbiq́; vehementiã retundere,malo victis manũ non admoliri.Artes enim nõ ex ijs,quo
rum neutiquã adeſt facultas,ſed ex his,quorũ adeſt,definitionem ſortiuntur:q̃m illa definitio,quę
neutiquã fieri poſſunt,recenſent,non ex ijs,quæ adſunt,artes definit. Recentiores huiuſmodi de
finitionẽ vſurparunt.Medicina eſt ſcientia ſanitatis conſeruatrix,morborũ repultrix. Verũ ſecus
habet.nõ enim ipſa hæc efficit,ſed ex illis,quæ efficit,hęc proueniũt,idq́; nõ ſemper. Quapropter
non ex his,ſed illis,quæ ab ea ſemper accipiuntur,conſtituta eſt. Hæc aũt ſunt adiectio & ablatio.
Proinde,quæ capit medicina,hæc ipſam eſſe dixit Hippocrates, quibus & in ſanis vtitur,cũ ſecun
dam ipſorũ valetudinẽ conſeruat,& in ægrotis,vt morbis liberet.Quæ igitur ſemp̱ facit, ea ipſam
cõſtituunt,non illa,quæ ab his efficiunť. Aliud naq; ars,aliud eius finis eſt. Quod enim appetit,id
aliud ab ipſa eſt,idq; non perpetuo ſecum habet.Quo fit,vt,quatenus ipſum non contingat, neq;
finis eius,ſed ſcopus dicatur:cum aũt contigerit,finis. Ita gubernatoria & ſagittãdi ars non à fine,
quem non ſemper contingunt,ſed ab ijs,quibus conſtitutæ ſunt,& per quæ, vt finẽ aſſequantur,
functiones obeunt,definitionẽ ſortiuntur. Porrò definitio hæc omnibus ferè poſt Hippocratem H
proba eſſe videtur.Herophilo Medicina eſt ſcientia ſalubrium,inſalubrium,& neutrorum. Triũ
enim horum cognitionem habet.Salubrium,quæ corporis humani conſtitutionẽ ita præparant,
vt ex eis pulchre inuicem aptatis ſanitas concilietur:inſalubrium, quæ ſalubrem conuenientiam
diſſoluunt. Neutrorum omnia ſunt auxilia, quæ ægris afferuntur, & eorum materia. Hæc enim
prius,q̃ à medico excepta ſint,neutra,hoc eſt,nec ſalubria,nec inſalubria ſunt.

Quot partes medicinæ CAP. 7.

PRimariæ medicinæ partes ſunt,rerum naturę contemplatio,cauſarum notitia:vel affectuum
conſideratio, ſanitatis tuendæ ratio,ſignorum obſeruatio,& medendi modus. Græci vocant
φυσιολογικὸν,αἰτιολογικὸν,ſeu παθολογικὸν, ὑγιεινὸν σημειωτικὸν, & θεραπευτικόν. Athenæus pro ſignis
materiã conſtituit,quæ in curatoria parte verſať.Nã ſine materia curatio fieri nõ poſsit. Indiciorũ
obſeruatio, & ad curandi rationẽ neceſſaria,non tñ ipſa eſt curatio. Materiæ enim beneficio cura-
tio abſoluitur,& materia quidẽ ſine curatione nihil aliud confert.Signa vel citra curationẽ ad co-
gnoſcendũ,quæ mederi queas,& quæ minus,neceſſaria ſunt.Ad hæc faciũt,ne inſcius ijs,qui me-
dicinæ nullum locum reliquerunt,manum admouens,erroris notã incurras.Iam vero quinq; ha-
rum partium medicinæ,cuiuſq; diuiſio quædã anguſtior eſt.pars igitur, quæ naturã contẽplatur,
dicitur

A dicitur, in qua de hominis natura diſſerimus. conſtat autem, ſi diuidas, elementorum notitia,
quibus homo componitur, tum generationis fœtus, & formationis, præterea interiorum & exte-
riorum corporis partium ſpeculatione, cum mortuorum cadauera incidimus, oſsiumq; rationes
perſcrutamur: in qua ea, quæ præter naturam ſunt, inquirimus, morborum cauſas, acciden-
tium concurſus, affectuum ſtatus diligenter indagamus. His enim incognitis nemo recte noue-
rit, quo modo morbos curare conueniat. ὑγιεινὸν tum ſanitatem tuetur: tum præcauet, quo minus
corpora in morbos incidant: vbi inciderint, ad ſanitatem reducit. σημειωτικὸν præteritorum co-
gnitionem, præſentium inſpectionem, & futurorum præſagia continet. θεραπευτικὸν, id eſt cu-
randi facultas, ea quoq; in tres partes diducta eſt, vt vna eſſet, quæ victu: altera, quæ medicamen-
tis: tertia, quæ manu mederetur.

An medicinæ diuiſio in quinq; partes diducta neceſſaria ſit. CAP. 8.

PRoinde rerũ naturæ cognitio neceſſaria eſt hoc potiſsimũ nomine, quod niſi naturalibus antea
cognitis ea, quæ à naturali habitu recedunt, cognoſcere queas nunquam: nam pręter illorum
naturam morbi conſiſtunt. Cauſarum vero & morborum notitia non minus & ipſa deſideratur,
vt affectuum origines, quibus reſiſtere conuenit, intelligamus: tum ipſos affectus à veteribus ap-
B pellatos eorumq; ſtatus cognoſcamus. Vtilis ſanè & ſymptomatum affectibus incumbẽtium co-
gnitio eſt, nam ab horum congreſſu, quem Empirici συνδρομὴν græce, latine concurſum vocant,
corporis vitia ſpeciem nanciſcuntur. Quanquã ijdem Empirici in ſyndromis, quæ cuiq; accidenti
conueniant, obſeruarunt. Methodicis curationem affectus indicant, quemadmodum Rationali-
bus cauſæ, licet ipſi nihilominus tum affectus, tum concurſus inquirãt. Totum autem cauſis attri-
buunt, quarum non nullæ euidentes, aliæ continentes, quædam coadiuuantes, aliquæ concauſæ,
reliquæ præcedentes dicuntur. Euidentes, quæ Græcis vocantur procatarcticæ, id eſt antegreſſę,
ſunt, quæ, dum aduerſam valetudinem crearunt, ſeparãtur, vt frigus, labor, Solis exuſtio, cruditas.
Continentes, cum præſentes ſunt, & morbi quoq; adſunt: cum tolluntur, morbi etiam diſcedunt,
vt ſpina, & telum. Concauſæ, quas Græci appellant ſynætia, quæ affectum ſua vi poſſunt genera-
re: generant vero & alteri cohærentes, vt lapis in veſica, & inflãmatio. Nam ambæ vrinæ ſuppreſ-
ſionis cauſæ ſunt, etſi per ſe vtraq; illam generare poſsit. Coadiutrices cauſarũ partes, quæ ſua vir-
tute morbum efficere non poſſunt, ſed alteri auxiliantur, vt libido articularem morbum promo-
uet, & remigatio ſanguinis eruptionem. Præcedentes, ſiue internæ, quæ ab euidentibus vel præ-
parantur, vel coadiuuantur, vt ſanguinis abundantia nutrimenti copiæ ſoboles eſt. Præcedit au-
C tem Eraſiſtrati παρέμπτωσιν, id eſt coincidentiam, quæ omnium morborum cauſa eſt coniuncta,
verum citra præcedentem non accidit. Porrò ſalubris pars, quam græci ὑγιεινὸν dicunt, non ſolum
vt pars medicinæ, ſed tanquam potior ea, quæ medetur, ei præponitur. Multo enim præſtat mor-
bum prorſus non admittere, quàm morbo liberare: quemadmodum & gubernatori longe præſtabi-
lius eſt ante, quàm in tempeſtatem incidat, iter abſoluere, quàm fluctuatum periclitatumq; eua-
dere. Atqui differunt rurſus in ſalubri parte, ſanitatem tueri, & morbos inceſſentes longius arce-
re. Etenim primum conſueta victus ratione adminiſtratur: alterum curatorijs auxilijs, vt mor-
bum, qui conflari debet, ſupprimat ac diſſoluere anticipet: ſiquidem, quæ iam ortis affectibus me
dicantur, eadem quoque prius, quàm oriantur, prohibent illos conſiſtere. Similiter pars, quam
ἀναληπτικὴν, id eſt refectricem appellant, differentiæ cum illis non nihil habet. Qui enim recreat
vires recolligitq;, vt non amplius præter naturam, ita ſecundum naturam ſe nondum habet, ſed
ab eo, qui præter naturam eſt, nuper habitu abſolutus ad naturalem migrat. Quamobrem aliam
victus rationem deſiderat, nec curatoriam, non enim ægrotat: nec eam, qua ſani vtuntur, vt qui
nondum abſoluta fruatur ſanitate. Quo fit, vt nec qualitate, nec quantitate paria ſanis poſsit aſſu
mere. σημειωτικὴ, hoc eſt adnotatrix pars medicinæ, curationi morborum per victum ſumme eſt
D neceſſaria. nam præterita & præſentia ſymptomata ad morbi cauſam inueniendam diligenter in-
ſpicimus. Inſuper maxima eius neceſsitas eſt ad præſagiendum, mors, an ſalus expectanda ſit. Pari
modo medicina, quæ manu medetur, tum illa, quæ medicamentis auxiliatur, ſine indiciorum ob-
ſeruatione non abſoluitur: quippe præſagia eodem modo deſiderant, quibus ſcias, quæ curatio-
nem non admittunt, quæq; eam recipiunt quidem, ſed vehementer aut offendunt ægrum, ſi cu-
rentur, aut è medio tollunt. Iam vero curatoria pars trifariam diuiſa eſt, vna victu: altera medica-
mentis: tertia manu medetur. Prima auxiliorum, quæ digerendi, apponendi, & cõcoquendi facul
tatem habent, eſt adminiſtratio: Quæ omnibus quidem ægrotis, ſed præcipue febrientibus in vſu
eſt. Quæ manu medetur, pars curatoriæ eſt: ea inciſionibus, vſtionibus, & oſsium in ſuam ſedem
deductione homines curat. Medicatio, φαρμακεία Græcis dicta, nudis medicamẽtis interiores affe
ctus & exteriores ſanat. victus enim conuenientem rationem, quandoq; vero & manum opus re
quirit, quemadmodum chirurgia & victus ratio medicatione vtuntur. Itaq; à rerum naturæ con-
templatione altius auſpicabimur: quoniam nec in ſanis ſecũdam valetudinem tueri, nec in ægris
morbi cauſam cognoſcere, nec ſignis quid deprehendere, nec curationem admoliri recte poſsis,
ignorans, quibus homo elementis conſtet, & quo modo his immutatis à natura, quam obtinebãt
prius, morbi naſcantur.

De elementis humanis. CAP. 9. E

CONſtat igitur homo ex primis mundi quatuor elemẽtis,igne,aere,aqua,& terra, naturalium
cum Hippocrate conſenſu,non ꝙ ex his ipſis,ſed proportione eis reſpõdentibus homo con-
ſtituatur.Atqui ex Hippocratis ſentẽtia,dum diſſoluitur, in hæc prima reſoluitur, & vnũquodq;
rurſus in ſuã ipſius naturam,homine vita defuncto,redire neceſſe eſt, ſiccum in ſiccũ, frigidum in
frigidum,calidum in calidum,humidum in humidum.Huiuſmodi tum animãtium, tum aliorum
vniuerſorum natura eſt.omnia ſimiliter oriuntur & deſinunt ſimiliter.conflatur enim ex his præ
dictis eorum natura,& in eadem finit. Vnde ſingula originẽ nacta ſunt,eò quoq; recedũt, quem-
admodum Homerus hiſce verbis inquit innuens diſſolutionem in hæc futuram.

Vos aqua,vos tellus cunctos aliqñ tenebit. Cæterũ hominẽ velut ex ſecundis & humanę na »
turæ vicinis quatuor humoribus,ſanguine,pituita,bile tum flaua, tum atra conſtitutum eſſe phy-
ſici pronunciant.qm̃ fœtus in prima ſui formatione ex genitura & ſanguine, qui à matre per vra-
chum influit,auſpicium cœpit.in his aũt quatuor humores erant. Qui ex tribus, ijſq; compoſitis
hominẽ prodijſſe cenſent,hæc præponũt initia,humida,ſicca,& ſpiritus, quæ Hippocrates græce
ἴσχοντα, ἰσχόμενα,& ἐνορμῶντα hoc eſt cõtinentia,cõtenta,& impetũ molientia, appellat.Continen
tia igitur ſunt ſolida oĩa,vt oſſa,nerui,venæ,arteriæ,ex quibus & muſculi,& carnes,totaq; corpo- F
ris moles conflata eſt,ad hæc interiorũ exteriorumq; concretiones. Contenta vero humida ſunt,
quæ in vaſis per tota corpora diſperſa feruntur.Atq; hæc quatuor pręductos humores vocat Hip-
pocrates.Impetum molientia ſpiritus exiſtunt,quos veteres duos,animalem & naturalem nume
rant:Stoici tertium inuehũt ἑκτικόν, quem habitum nominant.Eraſiſtratus vaſa triplicia,neruos,
venas,arterias,omiſsis ſpiritibus & humidis, tanquã initia & totius corporis elementa conſtituit.
Nam duplici materia regi animal affirmat,ſanguine tanq̃ alimento,ſpiritu tanq̃ naturę functioni-
bus obeundis coadiutore:non aũt ea,vt principia,intelligit. Multæ ſanè aliæ partium ſpecies non
ex tribus illis cõpoſitæ inueniuntur,vt verbi gratia cerebrum,medulla, atq; oſſa omnia. Cerebrũ
igitur vel medullam nutrimenti parenchyma,quaſi affuſionẽ exponas,audet appellare,ſicut adi-
pem,iecinoris,lienis,& pulmonis conſiſtentiam. At oſſa neq; nutrimenti parenchymata, neq; ex
prædictis vaſis triplicibus cõpoſita eſſe dicere poſsit.Aſclepiadi hominis elemẽta ſunt corpuſcula
manantia,fragiliaq;,& inuiſibilia foramina.Secundum Athenæi ſententiam non quatuor illa pri
ma corpora,ignis,aer,aqua,terra,ſed eorum qualitates calidum,frigidum, ſiccum, & humidum.
Ex quibus duo cauſarum efficiẽtium munere fungi, puta calidum & frigidum:duo materialium,
ſiccum & humidum ſupponit.Quintum vero ex Stoicorum opinione introducit ſpiritum cũcta G
penetrantem,à quo oĩa continentur,& gubernantur.Hippocrates cũ trifariam hominis elemẽta
diuiſiſſet,in continentia,contenta,& ea,quæ impetum faciunt,quibus oĩa de elemẽtis poſt ipſum
aſſertis comprehendit,necnon naturæ elementorum tractationem,& eorum, quæ præter naturã
ſunt,cauſas,haud ſcio,quo modo ſucceſſores eius vnam illam re vera diuinam Æſculapij medici-
nam in tres partes ſibi cohærentes diſtribuerint atq; diuulſerint. Alij enim humidis tum eorum,
quæ ſecundum naturam habent conſtitutionem, tum cauſam eorum, quæ præter naturam ſolis
attribuere,vt Praxagoras & Herophilus:Alij ſolidis corporibus initia & elementa attribuentes,
ex his tum quæ natura conſiſtunt,tum morborũ cauſas inde capiunt, vt Eraſiſtratus & Aſclepia-
des.Athenæus vero & Archigenes ſpiritu ſolo ea penetrante, tum naturalia conſiſtere ac guber-
nari,tum morbos vniuerſos hoc prius offenſo creari dixerũt. Vnde & πνευματικοί.i.ſpiritales,ve-
luti qui omnia ſpiritibus attribuant,nuncupantur. *

* Hic annotatũ in gręco exemplari manuſcripto, caput vnũ deſiderari, cui⁹ argumentũ eſt, De naturalibus functionibus.

Exteriorum corporis partium appellationes. CAP. 10.

DE partibus corporis ſeu particulis,& quæ earum nomina ſint, primus Ariſt. docuiſſe ſimul
ac cõſcripſiſſe creditus eſt. Temporis autem proceſſu medicis quoq; ipſis poſterioribus de
ijſdem tractare neceſſarium viſum eſt, ne manu allata quãq; partem aut particulam oſtenderent, H
ſed ex appellatione ſufficientem earũ notitiam haberent:quorum in numero id maxime fuerunt
Eraſiſtrati ſectatores æmulati, vt Apollonius Memphites, & hoc prior Xenophon. Diuidunt
igitur totum corpus Ægyptij medici quadrifariam,in caput,manus, thoracem, & crura. Alij has
quatuor partes in plures diducunt,nempe in alias totius partes, non vt illarum particulas. Capi-
tis igitur tota latitudo pars ipſius corporis dicetur. Huius particulæ ſunt hæ. Anterior ſuperpo-
ſita ſupercilijs,pilis nuda,inter vtranq; aurem ſita, Frons nominatur. Hac ſuperior capillis inte-
cta,Sinciput.Partem ab vtroq; ſincipitis latere ſupra aures ſitam, Tempora appellamus. In me-
dia capitis regione ſinciput ſuperante eſt Vertex.vnde,velut à centro circulus, capillorum pro-
uentus incipere videt̃.Poſt verticem à poſteriore capitis parte aduſq; tendines Occiput deſcẽdit.
A priore ſub tota fronte,auribus, oculis, naſo,& ore ad mentum vſque circunſcripta à ſupercilijs
incipiens,Facies dicitur. Vbi enim frons à ſuperioribus deſcẽdens deſinit,Supercilia,ceu termini
eius eminentes,& pilis conſiti eam excipiunt.Qua autem frons ad tempora porrigitur, in ipſius*
terminis Aures ſitæ ſunt, quarum pars aperta Ala dicitur, refracta ab anteriori in poſterius ipſis
ſummitatibus inflexis cubiformis, ſub qua ſemicirculus rotundus in mucronem exurgens,
græce xyſter appellatur.Huius acumini concauum quod ſubiacet,conchula. In huius medio ro-

* al. ipſorum

tundum

A tundũ foramen,meatus auditorius vocatur,ſub quo particula pinguis ab aure ſuſpẽſa fibra eſt ſeu auricula,ſuperior pinna.Oculi ſupcilijs ſubiacent,quæ & lumina dicũtur,nempe tota figura cum ipſis particulis.Superius inferiusq; interiores tunicas contegentes,Palpebrę appellantur, hæc inferior,illa ſuperior.Cõmittuntur inuicẽ crebro & extremo tactu ad viſus recreationẽ, & ad prohibendũ,nequid extrinſecus violenter oculis incidat:Maxime vero,quẽadmodum ĩ ſomnis,viſorię virtutis auertendæ gratia,quo melius homo conquieſcat.Partes autẽ iuxta oculos totos ſitæ, qua palpebræ inuicem cõmittuntur,tarſi noĩantur.vnde pili proueniunt,quos cilia nuncupant, à quibus orta ſunt,ducto noĩe.Facti aũt in hoc ſunt pili iſti,vt viſoriũ ſpiritum,vel,vt quidã aiũt,radios interiore parte effuſos perſpiciendi gr̃a dirigant.His itaq; elapſis,vel retortis, nequaq; aĩans ſimiliter in rectum,vel in longum videre põt.Interiores oculi termini,vbi palpebræ coaleſcunt, canthi.i.anguli dicũtur,alter iuxta naſum,iuxta tẽpora alter:hic paruus,ille magnus.Quod in horum medio cõſiſtit,oculi cãdidum. Huius rurſus medium Iris circulus coloribus varius occupat.vnde & à ſimilitudine,quam cum cœleſti illa Iride habet,nomen accepit. Huius rurſus media pars, per quam viſus peragitur,Pupilla eſt.Naſus oculos interiacet.eius partes vtrinq; ſitæ,Nares vocãtur, quibus animalia reſpirant & olfaciunt.Exteriores autem narium partes,Pinnulæ ſiue Alę nomi-
B nantur.Quod autem eas diſcriminat,Interſeptum vocamus.In vtraq; naſi parte,quę proprie concaua ſunt ſub oculis ſita,concaua nuncupamus:vnde quidam concaui nominantur. Per morbum autẽ hæc attolluntur ob hoĩs cruditatem vel diſplicentem diſpõnem. His aũt ſuperiores inter naſum & aures,Malæ,{priſcis ẽt Genæ dicũtur,}quę bene coloratis & ingenuis pudore ſuffuſis rubent.Hinc Maxillæ ad mentum vſq; deſcendunt,& hàc in mucronem deſinunt. Mentũ id omne eſt,quod labro inferiori longa orbiculari figura ſubiacet. Suprema pars labri ſub naribus μύσαξ Græcis,Homero ὑπήνη appellatur.Quod intra labra deſcribitur,& ab eis conſtituitur & continetur,Os eſt. Videntur enim hæc quaſi connata,poſt diducta os efficere: quare etiam veluti nuper diuiſa apparent.Quod caput excipit,& ad humeros vſq; pertinet,id totum Ceruix dicitur. huius poſteriores partes proprie Tendines appellant̃.Dein ſub ceruice humeri vtrinq; prominẽt, quorum verticem ἀκρώμιον,quaſi dicas ſummum humerum,nominant.Quod ab hoc prorſum vergit, Clauiculę exiſtunt,inter quas iuguli habentur.Ab humeris Manus incipiunt,vtraq; ex ſuo latere propenſa.harum pars ab humero ad cubitum vſq; pertendens,Brachium vocatur:Ancon autem, id eſt cubitus,qua tota manus flectitur:cuius exteriorem partem Græci κορωνόν, & horum Attici ὠλέκρανον nominant.Dein Cubitus,quo & homines metiuntur. Vbi hic deſinit,& cũ ſumma ma-
C nu articulum facit,Brachiale dicitur.Succedens huic pars μετακάρπιον, quaſi Poſtbrachiale dixeris.Inde Nodi,à quibus digiti incipiunt,Græci κονδύλους appellant. Digitorum maximus,Pollex eſt, ἀντίχειρ Græcis dictus,quòd toti ſummæ manui cooperans æquipolleat.Poſt hunc Index,nomen ab vſu,vt apparet,ſortitus.dein Medius.hunc Medio proximus ſequitur, Græcis παράμεσος dictus,medicis dicatus,atque ab ijs nomen ſortitus. Poſtremus Paruus dicitur, quòd omnibus ſit inferior.Itaque à brachiali ſumma manus dicitur:cuius ſupinæ pars iuxta pollicem aſſurgens, Vola nominatur,gręce θέναρ.huic pars oppoſita ὑποθέναρ.ideſt ſubuola vocatur. Verum,vnde digiti procedunt,στῆθος.i.Pecten manus eſt. Quod medium horum omnium eſt, concauum manus dicitur.Supra vero thorax ea pars appellatur, quæ à collo toto ad ilia vſque ex anteriore parte protenditur. Huius pars, quæ ſub clauiculis vtrinque & manibus habetur, Coſtæ ſunt. ex quibus & latus vtrunque dicitur. In harum medio Pectus.Huius rurſus medium vſque ad chartilaginem, ſub qua ventriculi os deliteſcit, στέρνον Græcis dicitur. idem locus etiam extrinſecus ita appellatur.Hinc Abdomen oritur.Quæ ſub ventriculi ore ad partem exteriorem apparent, Subchartilagia nominamus, Græci ὑποχόνδρια, quoniam ſecundum rectitudinem ſub chartilagine veluti poſt ipſam habentur. Sunt autem muſculi, qui expanſi membranæ prætenui velu-
D ti araneæ, quam περιτόναιον Græci nominant, ſubiacent: extrinſecus vero cute conteguntur. Æquiuoco autem cum his vocabulo etiam interiora viſcera vocamus hypochondria.quoniam & ipſa ſub chartilaginibus notharum coſtarum ab interiore parte exiſtunt: ſed exteriora proprio. Quod ante ilia hypochondria comprehendit, Abdomen eſt: Quod vtrinque eſt, κενεών.i. inane ſeu vacuum.Ilium medium occupat Vmbilicus. Sub hoc ſumen Græcis ἦτρον vocatum. Poſtea Pubes ſequitur,quæ & aquaticulus,græce ἐπίσιον dicitur,in quem thorax finit: vbi & maſculorum pudenda conſtituta ſunt:tum fœminarum ad femoris vtriuſq; exortum, vt ſub hoc occultentur.Maris pars prominens Coles vocatur,ſummitas eius,Glans:qua foramen habet ad excretionem, οὐρήθρα ab vſu nuncupatur.Cutis,quæ eam contegit,Præputium dicitur. Inferior pars colis in longitudinem eius vergens ῥαφὴ,id eſt ſutura vocata eſt.Quæ vero aduſque ſedem producitur, ταῦρος,hoc eſt Taurus. Teſticuli duplici nomine apud Græcos didymi & orchεις intus & foris appellantur. Quod teſticulos ambit, ὄσχεον Græci, noſtri Scrotum vocant. Muliebris autem pudendi(ſic enim nominaui ipſum)ſinus ipſe,κτεὶς,id eſt pecten,vocatur.At,quę ſinum ambiunt,Alæ vocantur.Inter has autem caruncula ad fiſſuram exorta, Græcorum lingua νύμφη nominatur,noſtra Colliculum appellare licet:quam, q̃ multo promineat,Ægyptij ĩ virginibus excidere conſueuerunt.Porrò recti inteſtini orificium p̱ ſedem prodiens,quo excretionem,cum lu-

bet,

b et,retinemus, Anulus à figura,ab officio Strictor vocatus eſt.Cæterum poſteriores corporis par E
tes,quæ collo ſubiacent,hunc ſitum & appellationem habent:totum, νῶτον.i.tergum,vocatur:inde vtroq; in latere ὠμοπλάται.i.ſcapulæ habẽtur.Media ipſarum pars μετάφρενον,quod eſt dorſum, cui etiam ſtomachus intus ſubiacet.Rurſus media totius tergi ſedes ſuperne ad clunes vſq; ſpina dicitur.Huius partem,quæ recto tramite ſub dorſo habetur ἄκνηστιν Homerus nominauit, manifeſto alijs dictionibus exponens, κατ' ἄκνηστιν μέσσα νῶτα.q̃m & iuxta rectitudinem longitudinis media ſunt terga,mediũq; eſt dorſi & lumbi.Spinã Lumbi,Græcis ὀσφὺς dicti,quæ ἰξὺς nominata eſt, quatenus cingimur,excipiunt.Hi in Os ſacrum terminantur:in cuius vtraq; parte Coxæ ſunt: in his Nates:q̃m,quæ his ſubijciuntur,maxima oſſa ſunt. Inde carnoſa ipſis corpora ſubſtrata ſunt. Quorum Gibbæ partes,ꝙ orbiculares ſunt, σφαιρώματα, ceu modo orbium factæ, Græcis nominantur.Inde corpus vnum in duos exit proceſſus. Nam in duo crura nominata bipartitur,quorũ diuiſiones veteres Græci διχάλαν nominant.atq; hæc tota ad extrema vſq;, Crura dicuntur: quæ vero à coxis ſtatim incipiũt,Femora:vbi vero artus poſtea cõmittuntur inferioribus, articulumq; efficiunt,Genua noĩamus.Eorum partes retrorſum ſpectantes,Poplites,vel Ancyle: Inde ad ima maximi artus Tibiæ: quarũ anterior pars Ocrea,poſterior Sura noĩatur. Poſtremum oſsium tibię in vtrunq; latus excedens,Talus eſt:ab hoc profecti,Pedes proprie appellantur:quibus etiã men- F
ſuram ſibi aliam hoĩes in altum tollentes pedem inuenerunt.Pedis pars poſterior Calx: prior à talo vſq; ad digitos,τάρσος Græcis vocatur.Interior autem quaſi pedibus inuicem ſe aſpicientibus à talo verſus magnum digitum procedens,πεδίον Græcis appellatur,ideſt planities. Quod ſub hac ſtatim in medio imi pedis habetur,concauum dicitur.Infimum,quo terram contingimus et ingredimur,planta vocatur.Quod poſt concauum ad digitos aſſurgit,Pe*cten pedis nuncupatur.Deinde digiti numero manuum digitis pares.Non autem eadem ſortiti nomina,quoniam nec eoſdem præſtant vſus,quanquam magnitudine,aut ſitus ordine conueniant.

* Græcum exẽplar habet στῆθος.i. pectus

Interiorum anatome. C A P. II.

ANatome abuſiue quidem dicitur ẽt exteriorũ corporis partium & particularum commemoratio,quæ verbis vniuſcuiuſq; ipſorum naturalem ſitũ,ordinem,vſum, quẽ aĩanti præbent, propriam cuiq; illorũ appellationẽ,de quibus iam retulimus,percenſet.proprie vero anatome,interiorũ cum ſermone explicatio dicitur.Siquidẽ oculis eas indicatas eſſe,anatome non eſt, ſed cuiuſq; notitiam ex ſermone ac verbis accepiſſe,& naturales actiones,quo modo ipſas obeant,didiciſſe,ꝑterea quã inuicẽ cõionem viſcera,aliæq; corporis partes per venas habeant. † Cerebrũ itaq; ex nullo eorum,quæ ꝓdiximus,principali vaſe cõpoſitum eſſe videt̃ Eraſiſtrato, eoq; nutrimenti G
parẽchyma.i.affuſio ipſi eſſe videtur.Eſt aũt corpus ſimplex,atq; ob id oĩum,quæ humano contĩnẽtur corpore,& præcipuum,& princeps.Quapropter Plato & Hippocrates animi principatum in eo conſtituunt.Comprehenditur ſanè mẽbranis duabus: Vna & contigua aſſimiliq;, χοροειδὴς ideſt ſecũdiformis Gręcis appellat̃,venoſiorq; eſt:Altera,q̃ huic ſuperiacet,caluarię quibuſdã partibus magis adhęreſcit.Sed hęc neruoſior exiſtit. Ex ſuperiore igitur parte venæ nutrimentum à co*rde iuxta eum locũ,qui Græcis ληχνεῖον dicitur,ex arterijs vero,quę ad baſim ſunt,acceptum in id deriuant:inde & nerui exortus principium ex eo capiunt, vnde & animi functiones vniuerſo corpori cõicant.Neruorum autem ſpecies duæ ſunt,vna mutuos oſſium connexus colligat, contĩnetq;:altera ſentiendi mouendiq; pro arbitrio facultatem toti corpori tranſmittit.Atq; hinc etiam muſculorum prouentus eſt.Oculorum meatus & ipſi ab ima cerebri parte proueniunt,& per eos viſorius ſpiritus oculis impartitur.Inde vero nares ẽt proceſſus habent,per quos & odoramur, & cerebrũ expurgatur.Ad aures proceſſus nõ ſunt,verum à poſteriore parte tenuis mẽbrana,quam Græci μήνιγγα vocant,perforata eſt,atq; in vermis ſpeciem proceſſum habet:per quam ſimiliter ipſæ repurgantur.In illius principio cerebri pars Græcis κωνοειδὴς appellata, ꝙ coni ſpeciem referat,ſedem habet.Iam vero illinc & ſpinalis medulla incipit. Cæterum duos habet cerebrum ven- H
triculos,quorundam opinione vnum,vbi animi principatus reſidet. At Caluariæ oſſa ſuperiore parte ſub cute,mẽbrana,quæ per ſuturas è meningibus prodijt,περικράνιον Græci nominant,conteguntur.Eſtq; hęc origo mẽbranæ coſtas ſuccingẽtis,quam ὑπεζωκότα noĩant,& ſepti tranſuerſi, & peritonæi,& omnis membranę neruoſæ.Oculus ex Hippocratis ſententia habet duas tunicas, quas Hippocrates μήνιγγας,ꝙ ex illis prouenerint, appellat. Recentiores tres ponunt, non nulli quatuor.Ex quibus prima deforis eſt à Græcis κερατοειδὴς.i.cornea vocata.Ea reliqua ſui parte alba eſt,pupillæ loco extenuat̃,perſpicuũq; ſubiectũ colorem reddit,quatenus niger,vel cæſius,vel fuluus apparet.Secunda,qua pupilla eſt,modico foramine concaua,quæ,quòd parte interiore ſit acino vuæ ſimilis,ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Tertia retis modo ſinum habens, ἀμφιβληστροειδὴς nuncupatur: perinde quaſi in ſummo quartam tunicam à non nullis inuectam excipiat,quam & ἄδηλον,ceu minus apparentem vocare conſueuerunt. Eſt etenim membrana minima ſimul & tenuiſsima,ſed prima & ſecunda firmæ mẽbranę,craſſæq; tunicę ſunt:tertia vero & quarta tenuiſsimæ.Quare & Hippocrates priores ſolas cognouit,oculus,inquiens,membranas duas habet.Porrò triplices hæ tunicæ humores continent. Hunc ab aquæ ſimilitudine ὑδατοειδῆ Græci vocant: Illum ὑαλοειδῆ,quòd vitro quiddã ſimile referat. Tertium κρυσταλλοειδῆ, hoc eſt cryſtalli modo pellucidum.

† Ex græcis antiquis hęc adduntur: & arterias & neruos, ꝑ quę & ꝓſpiratio & cõfluxio oĩum,& omnia fiunt.

* Aľ. λῆνον.i. torcular

A lucidum. Palpebrarum interiores partes carnoſæ:mediæ chartilaginoſę:exteriores cute teguntur.
At,qm̄ chartilago media dura eſt,adeps ſubiecta eſt lenimēti malagmatis'ue inſtar, quæ frequēter
exuperans,guttas parit. Lingua maxime carnoſa eſt,ī quā duplex neruorū genus ab ima parte ce-
rebri prodiens inſeritur. Alij molles appellati guſtādi ſenſum ad pricipiū:alij duri motum arbitra-
rium ad ipſam deducunt. Ad huius radicē exigua inhæret lingua, Græcis ἐπιγλωττὶς dicta,quæ,cū
deglutimus,recurrens,arteriam claudit,neqd ex firmioribus humidis in ipſam delabaẗ. Cuius rei
quoq; cauſa tonſillæ numero quatuor creatæ ſunt:duæ ad linguę radicem,vtrinq; conſpicuæ:duæ
his proximæ penitiores. Noīantur eædē ēt παρίσθμια,qm̄ locus ad quem ſitæ ſunt, iſthmo,præſer-
tim cū per inflāmationem intumuerunt,eoq; tranſitū hunc arctum nimis reddunt figura rn̄dent.
Porrò,cū duabus aīal materijs gubernetur,alimento,& ſpū,ad hūc qdem pcipiendū,nares,os,fau-
ces,aſpera arteria,& pulmo,partes ſunt aptiſsimę. Nares ſanè & os reſpirationi ſeruiunt:gurgulio,
ne frigidus in fauces aer cumulatim irrumpat:aſpera arteria,vt eundē in pulmones deducat,|quo-
rū in pectore ſedes eſt:p hos & oīs fit reſpiratio,ſumittētes quidē ſe, vt ſpūs emittatur : attollentes
vero,vt idē recipiaẗ. Quare actione ſimilitudinē quandam cū fabrorū follibus habere videntur:fi-
gurā vero vngulæ bubulę ſeruāt. Porrò ex ſpiritu in pulmone elaborato quicqd maxime neceſſa-
B rium eſt,ad ſiniſtrū cordis ventriculū deferẗ: quicquid inutile eſt, illac, qua inſpirauimus, efflatur.
Nutrimēti vaſa ad excipiendū,& inſtrā ad elaborationē īſtituta hæc ſunt,os,dētes,ſtomachus, vē-
triculus,ieiunum,& tenuia inteſtina. Os qdē et dentes cibū extenuāt moluntq;. Stomachus appe-
tit & deglutit:appēſus aūt aſperæ arteriæ ad ſeptū vſq; trāſuerſum porrigiẗ. Ventriculus oīs eſt ad
cōcoctionem. incipit velut à media chartilagine,vbi ventris os ſitū dicitur. ſubſidet leuiter iecino-
ri,latitudine græcorū literā σ referens,& altero extremo in ſiniſteriorē partē vergit, vbi eſt & Grę
cis dictus πυλωρός,qm̄ portæ modo,ne nutrimentum ex eo confertim delabatur,prohibet. Ieiunū
& tenue inteſtinum digeſtioni dicatū eſt,in ſinus multos implicitum. cōmittitur aūt meſaræo ſeu
meſenterio,quod venæ in id deſcendentes intertexūt,p quas digeſtio plurima fit ad portas hepa-
tis. Ei vero tenuius inteſtinum eſt ita cōnexum,vt pars eius eſſe videatur, quippe ieiuno explica-
to perſimile eſt. {Differt tn̄,q nec vacuum ſit,nec vaſorū copiam habeat.} Deinde cæcum inteſti-
nū,alimēto recipiēdo accōmodatum. Huic adhæreſcit κῶλον. i. laxius inteſtinum, quod excremen-
ta ex diſtributione ſegregata ſuſcipit. Pertendens aūt in dextram ſupra vmbilicū inter iecur & lie-
nem,deorſum rurſus fertur,totumq; amplexum abdomē in rectū inteſtinum deſinit. Cū igiẗ duo
meatus à lato oris ſpatio incipiant,alterū iuxta priorem colli partē,bronchū vel aſperam arteriam
C noīamus:{alterū,ſtomachum.} Vnde vero initiū capit arteria, & vbi aperitur, φάρυγγα. i. fauces,
vel λάρυγγα Græci vocant. Cęterum totus meatus ex chartilaginibus anuli modo vel circuli com-
poſitis conſtat,quo firmus continuæ animantis reſpirationi maneat, {nec comprimatur.} quare
ēt oſtium eius ſemper pateſcit. Nā cibi abſtinentiā tolerare potes diutiſsime, non inſpirare ne mi-
nimum qdem tpis potes. Huius rei gratia purū hūc ſpūi trāſitū natura dedit, ne impedimēti quid
ſentiat. Enimuero,ſiquid vel cibi,vel potus in arteriā īprudentibus delabitur,ſtrangulationes, &
tuſſes ſtatim excitātur,donec à ſpiritus īpetu excuſſum efferatur. Iam vero aſpera arteria ſpiritum
pulmoni trāſmittit,deſinitq; in eiuſdē arterias aſperas,quas ipſas quoq; bronchia noīant. Stoma-
chus interius,q̄ arteria,exiſtens,ceruicis vertebris annexus,longiſsime cū aſpera arteria porrigiẗ.
Sed bronchus illi adiūctus,cū cibum deglutimus,recurrēs exacte ipſum lingula cooperit, quæ ex
linguæ radice trahit originē. Porro hæc lingula non modo os claudit,ſed etiam cibum à lingua ve-
lut vētilabro purgatū,& arteriæ orificio ſuperimpoſitum ad ſtomachum pontis modo deijcit. Sto
machus pro naturali functione appetendi facultatē habet. Dum appetit quidem,ſe attollit,& quæ
offerūtur,deglutit:dum aūt accepta quaſi elidit,& ad ſubiectas partes expellit,ac vētriculi orificio
cōtiguo p tranſuerſum ſeptū tradit,ſubmittitur. Per quē anguſtum exiſtentē meatum in ventrem
D alimenta deſcēdunt. Ventriculi naturale officium eſt,vt alimētum ſibi cōmiſſum cōcoquat, quod
à concoctione primum ptiſanæ cremori perſimile eſt:verū per eū,quē πυλωρὸν à Græcis appellari
diximus,q adhuc arctior eſt,alimētum ieiuno inſtillatur:quod cum tenue ſit inteſtinum,in flexuo
ſiſsimos orbes natura īplicauit,ne ex facili videlicet diſſecaretur,diuelleretur q;. Meſaræū ſeu me-
ſenteriū anfractus & orbes eius amplectitur,atq; ipſos ſuſtentat:quanq; id nō ſolum hunc præſtat
vſum,ſed ēt venas duas ſub iecinore emergentes {fulcit} quæ poſt in diuerſas partes diducuntur,
& meſaræo inſeruntur,quo & ipſæ(ſunt enim tenues)ruptionis periculum effugiant. Suſtinētur
aūt ab intexto eidem ſimul baſi,huic innitentes,& veluti ſubſtrato alleuatæ finiunt. Atq; hoc pa-
cto in ſingulis anfractibus ad hirudinum ſimilitudinem compoſitis,aperto ore ieiuno inhiantes,
oēm in eo alimoniam in ſuccum conuerſam exugunt. Simul aūt inter exugendū, protinus ipſum
in ſanguinē mutant,qui ſuccus antea erat,dū in ieiuno eſſet. Non enim aliunde vel pituitę,vel ſan
guinis,vel alterius cuiuſdā vas eſſe natura indicat. Rurſus igitur duæ factæ ex multis venæ à męſa
ræo acceptum,ad iecinoris portas digerunt. In iecinore cum ſanguinis naturam nutrimētum in-
duit,recrementa ſingula pariter ſecernuntur. Flaua bilis ad veſicam ei inhærentem defertur : atra
ad lienem. Iam vero ab hepate verſum in ſanguinem alimentum,in dextrum cordis ventriculū di
ſtribuitur. A corde ſanguis per iugulares venas(σφαγιτίδες à Græcis nominantur) ad ſuperiores

corporis

corporis partes deriuat. Per cauã aũt venam in vniuerſum corpus diffunditur. Ab hac rami duo, E
ſanguine iam à ſero diſcreto, ad renes perreptant, qui lumbis ſub cluniũ carnibus, per quas vrina
deſtillat, inhærent. Ad veſicã autẽ per meatus dictos græce οὐρητῆρας proficiſcitur. Veſica corpore
ſuo vrinã recipit, & per colem foras excernit. Teſticuli vero ſubſtantia glanduloſi ſunt, cõceptacu
la & officinæ ſeminis, quod per ſingulos neruos ab inguinibus depẽdentes, Græci κρεμαστῆρας no-
minant, ad eos fertur. In quos etiam alia vaſa ipſos nutrientia deſcẽdunt. Cæterum duabus tunicis
conteguntur, quarum tenuiorem Græci ἐρυθροειδῆ, valentiorem δαρτόν appellant. Ab his eſt, quod
ὄσχεον à Græcis .i. ſcrotum dicitur. Fœminis autem vulua ſcroti conuerſi ſimilitudinem refert. Ve-
næ in partem eius interiorem quàm plurimæ aperiuntur, per quas ſanguis expurgatur: qui in con
ceptibus retinetur ceditq; in alimentum fœtui, & formationem. Nam à venis, quæ ſecundas im-
plicant, binæ aliæ prodeuntes venæ, ab arterijs ibidem ſitis binæ arteriæ, & à neruis vnus neruus
mutuo in vnum cõgreſſu meatum οὔραχον appellatum abſoluunt, qui infantis vmbilico inſeritur,
ex quo & enaſcitur, & ſuſpenſus eſt. Ab vmbilico autem venæ ad iecinoris portas ſanguinem in
fœtibus tranſmittunt: arteriæ vero iuxta veſicam, craſsiori arteriæ: neruus hic ſpinæ inſertatur.

De ea anatomes parte, quæ ad oſſa pertinet. CAP. 12.

OSſium duplex compoſitio, vna ad motum accommodata nomen articuli habet: altera ad ſta F
bilitatem, Græcis συνάρθρωσις .i. coarctatio dicitur. Huius autem tres ſunt ſpecies, ſutura, coag
mentatio, & fixura. Suturis igitur capitis oſſa conſtant. Inueniuntur autem ſuturæ in plurimis
quinq;. Prima per ſinciput, στεφανιαῖα à corona, cui aſsimulatur, Græcis dicitur. Altera per verticem
ὀβολιαῖα, ꝙ veru repræſentet, vocatur. Tertia per occipitium, à grecorum litera λ. λαμβδοειδής ei no
men eſt. Duæ, quas κροταφίας nominant, in vtroq; temporum vna. Oſſa caluariæ ſeptem nume-
rantur, occipitis vnum, verticis duo, temporum item duo, frontis vnum, polymorphi vnum. Ce-
rebrum duos abvtraq; cerebelli parte proceſſus obtinet: κορώνας, quaſi dicas tubercula, Græci ap-
pellant, qui in primæ vertebrę cauitates inſinuantur, in qua, velut centro, ſecundæ vertebrę caput
in latera mouetur, annuit, renuitq;. Deinde oſſei dicti proceſſus duo paululum inuicem diſsiden-
tes, per quos tendines & nerui deorſum feruntur. Poſt alia duo oſſa ſuper foramina, per quæ facul
tas audiendi eſt, emergunt, iugalia .i. ζυγωειδῆ appellata. Sub his rurſus alia duo petræ modo pro-
minent: λιθοειδῆ vocant. Priore capitis parte proceſſus ſunt telo ſimiles: hinc quoque βελονοειδεῖς à
Græcis dicuntur. Facti autem ſunt ad faucium diuiſionem. Vbi ſummæ eorum partes chartilagi-
ne committuntur, os ὑοειδὲς appellatur. Quæ vero ſuper his ſunt, nomen deſiderant. Quorum in
priore parte ſitum eſt os à multiplici forma dictum πολύμορφον. Porrò ſuperioris maxillæ oſſa co- G
agmentatione conſtant. Facies item coagmentationes nouem habet. Prima in lato vtroq; oculo-
rum ſpatio ſitũ obtinet: duæ à latere narium vtroq;: alia medias nares rectà interſecat. Malę quoq;
ſingulas habent. Duæ rurſus obliquæ palatum ſecant, vnaq; in rectum idem palatũ diuidit. Cões
autem faciei & capiti, ſunt in oſsibus iugalibus. Iam quidem faciei duodecim oſſa ſunt, nariũ duo,
oculorum quoq; totidem, malarum ſingula, palati quatuor, dentium receptaculorum duo, alis ſi-
milia. Maxilla inferior quorundã ſentẽtia duo in mento cõnata habet oſſa, nõ nullorũ vnum. Cæ-
terum dentes fixura iunguntur, quippe receptaculis ipſorum infixi ſunt. Sunt aũt numero trigin-
ta duo. Ex his quaterni primi, in ſupiore atq; iferiore maxilla, quia ſecãt, τομεῖς à Græcis noĩantur:
canini quatuor: maxillares ſeu molares viginti ſunt. Reliquorum oſsium clauiculæ ad ſummum
humerum coeuntes deligantur: Ad pectus autem articuli, & coagmentationis miſtionem facere
videntur, & Romanæ literæ S, eiusq; ſimplicis figuram oſtendunt. Dein coſtæ duodecim vtroq;
latere habentur. Septem ex eis cum ſpinæ vertebris, cumq; oſſe pectorali vtrinque coeunt. Reli-
quæ quinque à poſteriore parte ſpinæ inſeruntur: In anteriore parte inuicem renuentes chartila-
gine colligantur. Vertebræ vero omnes quatuor & viginti ſunt. Septem in ceruice, dorſi duode-
cim, quinque lumborum. poſt omnes os ſacrum, quod ex vertebris inuicem connatis conſtare vi- H
detur. Quin & pectus ſimiliter ex ſeptem oſsibus vnà coalitis enſis figura ſtructum eſſe appa-
ret. At brachium vtrunque humeri articulo coarctatur. Porrò ſuo ipſius capite oblique in ſcapula
rum ſinum immittitur. Cæterum ſcapulæ muſculis, qui poſteriore parte coſtis ſubſternuntur, in-
cumbunt. Cubitus & radius, quem Græci κερκίδα appellant, coalitus quidem modo ſeſe con-
tingunt, articuli vero modo, alteri brachij capiti committuntur. Tribus enim ſui vertebris bra-
chium in cubiti cælaturam, ſtructura literæ σ ſimilem, inſeritur. Quarta iam vertebra radius ve-
luti circa axem voluitur. Brachialis oſſa tria mutuo coalitu deligata ſunt: ad cubitum tamen & ra-
dium articulum apte faciunt. Poſtbrachialis quinque oſſa videre licet articulum cum brachialis
oſsibus, quibus cõnata ſunt, explentia. Palmæ oſſa cum eiſdem, & poſtbrachialis oſsibus coagmẽ-
tatione iunguntur, continenturq;. Cæterum cum primis digitorum internodijs coarctantur. di-
gitorum vero internodia ſingulorum tria, quæ articulo componuntur. Femoris os vnum eſt, cu-
ius caput leniter reflexum in coxæ profundum ſinum conijcitur. Quam commiſſuram neruus,
qui è medio ſinu prodit, & in medium femoris caput inſeritur, continet. Coxæ, quæ duo ſunt oſ-
ſa à poſteriore parte, cum oſſe ſacro priore inter ſe coaleſcentiam habent: vbi & pubis oſſa vel
pectinis nominantur. Tibiæ vtriuſq; oſſa duo, nempe tibiæ & fibulæ. non peruenit autem fibula

ad genu

A ad genu articulum,verum ſola tibiæ ſummitas quatuor in ſe ſuperficiales ſinus obtinens, quibus
duos femoris nodos excipit.His incumbit ab anteriore parte paruum os rotũdum,ſublatum, ſcu-
ti breuis inſtar,commiſſuram eorum continens,ꝙ in ſummo coarctetur.Fibulæ ſuperior extremi
tas anteriori tibiæ parti ſub inſertione connectitur:Iuxta malleolos autem, qua deſinunt vtraque
tibiæ oſſa,ligamento nerueo,chartilaginoſoq́ʒ inuicem colligantur. cæterum intus talo incumbit
intra ſe oſſa cõuinciens.Talus,iuxta pedis longitudinem ſitus,perone,hoc eſt fibulæ, inſidet, eiq́ʒ
firmiter coaptatus eſt.Cæterum tibiæ oſsibus,tum ei,quod σκαφοειδῆ vocant, in anteriore ipſius
parte articuli iunctura committitur.Rurſus ſcaphoides,vbi cũ talo coit, excauatum eſt, vt ſcaphæ
ſpeciem referre videatur.E regione gibbum calles tres habet,quibus oſſa χαλκοειδῆ,quę tria ſunt,
inſerũtur.porrò,quod cubi figuram repræſentat,extrinſecus ſitum eſt.coarctatum eſt autem † car
noſæ parti,& calci.Proceſſum quoq; ex inferiori ad priorem partem obtinet,quem plantæ os re-
tinendi ipſius gratia ſubijt.Deinde os dictum πεδίον,& ipſum quinq; conſtat oſsibus. Tum dein-
de quinque pedis digiti habentur,ex tribus omnes internodijs,ſimiliter ijs,qui in manu ſunt, cõ-
poſiti,ſi magnum excipias.is enim ſolus duobus conſtat. Contrahunt autem horum iuncturas
membranoſa quædam ligamenta:talum & calcem valida admodum,& quędam ex ijs rotunda,ſi-
B mul & nerue a chartilaginoſaq́ʒ.

† Gręci ĩpreſsi legũt, vt vertit interpres. Anti qui tñ habent ſcaphoeidi oſsi, & ita legẽdum eſt.

De humoribus facultatibus,morbis,eorum differentijs,cauſis,ac curationibus. CAP. 13.

HVmores corporis ex prima generatione quatuor, commiſti inuicem & contemperati ſunt
corpori.Exuperat autem alius in alio magis loco,ſanguis in corde,pituita in capite,flaua bi-
lis in iecinore,atra in liene.Cæterum duplex ſpiritus innati ſpecies,alius naturalis,alius aĩalis.Nõ
deſunt tñ,qui & tertium hecticon introducunt. Hecticus igitur eſt ſpiritus, qui lapides continet.
Naturalis animantia & ſtirpes nutrit.Animalis ſentiendi, omniſq́ʒ motus facultatem aĩatis exhi-
bet:Situs autẽ eſt in animantibus.nam his tribus aĩalium natura cõſtat.Itaqʒ aĩalis in capite ſedem
habet:naturalis in corde:hecticus in toto corpore verſatur. Naturæ actiones ſunt,à prima genera-
tione imprægnatio,fœtuſq́ʒ formatio:in editis,appetitus,cibi deglutitio,in ventriculo concoctio,
digeſtio,in ſanguinem alteratio,ſegregatio,nutritio,& auctio.Excernuntur autẽ in corpore ſter-
cus,pituita,vtraq; bilis,vrina,ſudores,muci,ſaliua,& lac.Animæ vero facultates,ſenſus,& volun-
tas.Senſus quidem ſunt quinq;,quibus animantia per corporis inſtrumenta funguntur, viſus,au-
ditus,guſtus,odoratus,& tactus.Inſtituit autẽ anima quædam ſine corpore, vt cum ratiocinatur,
vel reminiſcitur.Cũ corpore,vbi id ad quorũdam receptionem, vel excretionem, vel ad loca mo-
C uet.Reſpiratio compoſita quędam actio eſſe videtur,partim ex arbitrio,partim ſponte & natura-
liter,vt in ſomnis facta.Sanus igitur homo eſt,primis,vnde conſtat, elementis: & ſecundis, vnde
formatus eſt,quatuor humoribus,tum quãtitate,tum qualitate mediocriter inuicem contempera
tis:ſolidis aũt partibus,ex quibus compoſitus eſt,nec diuiſis,nec condenſatis,nec è loco ſuo motis:
ſpiritibus nec intẽſis nimium,vt in phreniticis,nec diſſolutis,vt in lethargicis,vel in ijs,qui cardia-
co affectu affliguntur.His enim hecticus ſpiritus reſolui videtur. Sanus autem homo conſeruan-
dus eſt conſuetis exercitijs, & cibis patrijs quolibet anni tempore obſeruatis: copia eorum ſolum
vitanda eſt,ex qua cruditates oriũtur,quæ morbos pariunt.Pręcauẽdi morbi ſunt,vel qui iam im-
minent,vel futuri ſunt.Si ex plenitudine proueniant,inedia, vel purgatione, vel venæ inciſione
curandi ſunt.Si ex labore & indigẽtia,quieti corpus dare & nutrire conuenit. Verũ vniuerſi mor-
bi,ex Hippocratis ſnĩa,partim extrinſecus ex aere nos ambiente,partim intrinſecus ex eſu,potio-
neq́ʒ proficiſcunt:à qbus humorum aliquis vel abũdat,vel deficit,vel qualitatem cõmutat.Ab his
ẽt ſpiritus inſiti nunc intẽduntur nimis,nũc plus æquo relaxãtur.Solida vero corpora foris & in-
trinſecus multas cauſas habent plures affectus ſuſtinẽdi.Eraſiſtratus aũt & Aſclepiades in vniuer
ſum vnam oĩ morbo cauſam tribuunt:Hic ſanguinis in arterias coincidentiam: ille corporeæ mo-
D lis in raritate extẽſionem.Plenitudinis morbũ facientis notæ ſunt vaſorũ cõuexio,faciei rubor, to
tius corporis tumor,& pulſuũ magnitudo cũ robore.Indigentię ſigna,collapſus tumoris, gracili-
tas in facie,& exiguus pulſus cũ imbecillitate.Itaq; febrim veteres ipſam per ſe affectum arbitran-
tur:Eraſiſtratus,& recentiorũ nõ nulli ἐπιγέννημα.i.acceſſoriũ,ſeu cõſectarium affectum.Febris igi
tur eſt natiui caloris in ardentiorẽ conuerſio,eo,ꝙ intro aduerſus pſpirare prohibeat.Indicia febri
citantiũ colligimus ex calore intẽſo & intolerabili,tũ in acceſsionis pricipio ex languido, inæqua-
li,& crebro pulſuum motu: In ſtatu,ex vehementiſsimo motu elato,& veloci admodum. Iunio-
res calorem naturali magis ardẽtem,mordacem,acrem,& cõſtantem,cum pulſuum frequentia &
duritie,ex alto venientẽ,febrem eſſe definiunt.Sunt aũt duę eius ſpecies oĩum ſentẽtia,continua,
& intermittens.Continua eſt,quæ non ad integritatem prius,q̃ morbus ex toto ſolutus ſit,venit.
Intermittentis rurſum ſex ſpecies inuenimus apud veteres,quotidianam,tertianam, quartanam,
quintanã,ſeptimanã,& eam,quæ à nono die nomẽ habet.Quotidiana eſt,quę ſingulis diebus aut
noctibus acceſsionẽ vel deceſsionẽ facit. Tertiana vnũ diem præſtat integrum,tertio redit.Quar-
tana duos dies intermittit,deinde reuertitur:Quintana tres: Septimana quinq;: Quæ à nono die
vocata eſt Græcis ἐννατᾶια,ſeptẽ.Nam ſemitertiana,modo inter continuas, modo inter intermit-
tentes ponitur.Iam vero reliquorũ morborum duo genera ſunt, vel cum febribus, vel ſine febri-
bus.

bus.Quidē.n.acuti,quidam lōgi ſunt.Acuti quidē hi,Phrenitis,Febris ardēs,cui nomē eſt cauſos, E
Synāche.i.Angina,Pleuritis,Peripneumonia,Cardiacus affectus,Regius morbus,Cholera,Vol-
uulus,Colicus dolor,Apoplexia,Tetanus,Opiſthotonus, Emproſthotonus. Acuti igitur à ſan-
guine ferè & flaua bile,in non nullis corporis partibus,quas ij male habent humores, ſuperfluis,
& in deterius verſis conſtituuntur.Longi à pituita & atra bile, ſimiliter vel copioſioribus, quàm
naturæ modus exigit,vel in acerrimam qualitatem immutatis. Qui iam ex copia laborant, victus
ratione,vel inedia,vel purgatione,vel venæ inciſione curandi ſunt. Qui ex abſtinentia in mor-
bum incidere,alimentis reſtituere conuenit.Quibus incoctio & humorum acrimonia morbi cau-
ſam fecerunt,ijs fomentis & cataplaſmatis concoctio paranda eſt. Acria contemperanda ſunt, &
cibis boni ſucci atq; humectātibus vti oportet.Cæterum quatuor in toto morbo,particularibusq;
acceſſionibus tempora auxilijs afferendis dicata ſunt,Initium,incrementum, vigor, & inclinatio.
Principio totius morbi inedia triduana conuenit, quibus & in totum abſtinere triduo conducit.
Venæ ſectionem in initio recentiores ad tertium vſq; diem ſtatuunt: Veteres etiam poſt tertium
diem præcipiunt,ſi vires ſuppetant,& morbus poſtulet.Nutrimenti tēpus à triduo iuniores: anti-
qui non omnibus,ſed ijs,qui copia laborant,tum iunioribus,tum ſenioribus inſtituūt. Pueros ſta-
tim morbo inuadente nutriunt. Præterea illos, quibus hmōi conſuetudo eſt vel loci, vel aeris cir- F
cūflui gratia. Ante cibum poſt triduum primum perfuſiones capitis & pręcordiorum ex vſu ſunt:
ſequentibus diebus cataplaſmata & clyſteres.Perfuſiones igitur in præcordijs calidas ſemper aſ-
ſumere oportet,& ſimplices,ex cumini vel xylanethi decocto:Ad caput, calefacientes quidem in
lethargo,& in omni graui ſopore:refrigerantes autem in phrenitide,& quauis acuta febre conue-
niunt.Cataplaſmata quædam ſolo melle & oleo conficiuntur,vocanturq; μαλακτικά, quaſi inter-
preteris emollientia.Quædam ex aqua,cui oleum ſit adiectum,fiunt,quę ὤμην λύσιν Græci nomi-
nāt.Alia his inſpergunt,veluti pollen,lini ſemen,& fœnugręcū.Clyſteres hydrelæo, melle,ſale &
nitro modico præparantur. Tēpus eorum ante cibū eſt,dum acceſſiones remittuntur & inclināt.
In continuis morbis diluculum.Phrenitis eſt mētis alienatio.Notę ſunt,inſania vehemēs,temera-
ria manuum geſticulatio,floccorum & feſtucarū collectio,& febris acuta. Cauſam habet magna
ex parte bilē.Cōſtituitur ī cerebro,vel eius mēbranis quas μήνιγγας appellant, vel, vt quidā aiunt,
in ſepto trāſuerſo.Curatio hæc cōuenit.Initio,ſi præſcius fueris,venæ inciſio, cucurbitulæ conue-
niūt, ſubtractio,& clyſter, & abſtinētia cōueniēs:inſtāte aūt morbo perfuſiones ſoporiferæ,inun-
ctiones,quibus ſomnus accerſitur,& humectātes cibi conducūt.Cauſos febris ſpēs,ab Hippocra-
te quidē inter acutos,vt quartana inter longos morbos refert,à recētioribus non itē. Oritur ex bi- G
le nō nimis ſicca,circa venas,quæ ad iecur ſunt.Curat̄ in principio ſanguinis miſsione:in ſtatu,fri-
gidæ,tum aliorū,quæ refrigerādi vim obtinēt, potio confert,vel epithema,cuiuſmodi ex feruenti
hydrelæo præparatur.Angina eſt circa ceruicem inflāmatio.Eius ſpēm vnam Græci κυνάγχην ap-
pellant,quæ in interiore ipſius parte orta ſubito ſtrangulat:Alteram συνάγχην. hæc in exteriorem
partē incumbit,eoq; minus ſtrāgulat,minusq; periculoſa eſt. Vterq; affectus vel à bile,vel à pitui-
ta ſalſa naſcitur,idq; non nunquam cum febre acuta,non nunquam ſine febri. Remedium & ge-
neroſiſsimum & præſentiſsimum eſt ſanguinis ſtatim in principio miſsio:deinde medicamēta pi
tuitam per os educentia,& certa foris impoſita.Aſclepiades vltimum auxilium poſuit, de quibus
ſummus metus eſt,ne ſtrangulentur,ſuperiorem gutturis partem incidere.Pleuritis lateris ab in-
teriore parte inflammatio eſt. Huic febris acuta,dolor vehemens,& tuſsis accedit.à bile potiſsi-
mum conſtituitur.Præſidio eſt in initio adhibita venæ inciſio:deinde cataplaſmata & ſicca fomen
ta,nempe milij & ſalis:poſtremo medicamenta intrinſecus purgantia,quæ πλευριτικὰ nominant.
Cauenda vero in his ſunt ventris profluuia.Peripneumonia,non nullis auctoribus inflammatio
grauis eſt circa pulmonem,idq; grauitate oſtenditur. Quibuſdam pulmo inflammationem pa-
ti non poſſe videtur, ſed vicina eius loca,cum in diſpoſitione eiuſmodi ſunt,ea vt ita nominetur, H
faciunt.Habet autem hic morbus febrem acutam comitem.Eadem ipſius cauſa,quæ pleuritidem
concitat,ſecundum alios tamen pituita. Remedium ferè huic cum ſuperiore malo commune eſt.
Cordis affectus eſt,quem Græci καρδιακόν vocant, non quòd in corde affectus ſit,ſed quoniam
ſtomachum veteres cor appellabant,quo in febri acuta reſoluto, ægrotos immodice digeri con-
tingit.Accidit ferè ex immodica abſtinentia,vel parum tempeſtiua venarum ſectione, vel cum ali
quid præter rationem corpori adimitur.Quare alimento, quod facile diſtribui queat, & recalfa-
cere,ſuccurrendum eſt:quemadmodum ex vino ac niue:cibo,qui ex valentiore materia eſt,& ſto
machum corroborare poteſt.Eſt,cum viſceribus inflammatis, potiſsimum iecinore, hic morbus
eueniat:cum è contrario,ablatione & cataplaſmatis inflammationi dicatis opus eſt. Arquatus ſeu
regius morbus,quem ἴκτερον Græci nominant,eſt bilis in ſummam cutem redundantia. Interim
cū febri acuta oboritur,interim ſine illa,cum interiorum aduſtione,& ſtomachi vitio.Si pręcordia
inflāmantur,cataplaſmata primum deſiderant:ſi copia laborant,venę ſectionem:ſin minus,medi
camenta,quę bilē euacuāt,aut ventris ductione & inteſtinorū,aut per vrinas, aut per ſudores,aut
per nares.Cholera duplex eſt ſecundum Hippocratem:Altera humida,in qua,vti omnes norunt,
vehemens eſt excretio,bilis ſupra infraq; erumpit,inteſtina grauiter torquentur. Accedunt con-
uulſiones,

A uulſiones,ſæpe ēt crurum ſurę contrahuntur.Remedio contractionibus ſunt perfuſiones calidæ:
in ijs,quæ contrahunt̃,balneum poſt expurgationem,tum alimenta,quæ ex facili diſponunt̃ dige
rũturq́3,& ſtomachum adiuuāt.Alterā,ſiccam choleram vocat Hippocrates,ab eadē prouenientē
cauſa,ac circa eadē conſiſtentē,at citra ventris fluorē & vomitum.Ideoq́3 remiſsionē præcedentē
& per cataplaſmata requirit,nec cibi ingeſtione,ſed contra inedia opus eſt. Voluulus, & colicus
dolor,inteſtinorum inflammationes ſunt,quorum alter tenuioris,alter plenioris. Quare deiectio
nes includuntur,& flatus inteſtinis inuoluti,eo,ꝙ exitum non habent,dolores vehemētes & tor-
mina concitant. Voluulus aũt diſpōne & accidentibus acutior,magisq́3 periculoſus eſt.Alterutro
aũt morbo extreme laborantibus vomitus concitantur voluulum patientium. Auxilium eſt vol-
uuli maxime ſanguinis miſsio per initium,pleruncꝫ abſtinentia,& cataplaſmata mitigantia, & in-
flammationem diſcutientia.Efficacius iuuant medicamenta,quę κωλικὰ nominant,intro ꝑ ſedem
immiſſa.Nam dolores auferunt,ſomnum conciliant,& aluum mouent.Apoplexia ex humorum
craſſorum copia generatur,qui capitis vaſa, vnde corpori ſentiendi mouendiq́3 facultas aduenit,
obſtruunt.Quamobrem,qui huic malo ſunt obnoxij,ſenſu,voce,& motu priuantur. Hippocra-
" tes de hoc vitio ſcribit,Apoplexiam,inquiens,validam ſoluere non licet, imbecillem haud facile.
B Sanguis mittendus ſtatim iam oppreſsis,modo & ætas conſentiat, & vires ſuſtineant. Tetanus,
Opiſthotonus,et Emproſthotonus, neruorum morbi exiſtunt.verum vtraque ſpecies eſt conuul
ſionis neruorum,qui à capite deſcendentes,corpori motum diſtribuunt.Nam, ſi viſcoſi humores
eos obſtruant,affectio talis oritur.Quæ ſi ſcapulis caput annectat,quo minus poſsit annuere,ὀπι-
σθότονον:cum mentum pectori contrahit,vt renuere nequeas,ἐμπροσθότονον:cum rectam,& immo-
bilem ceruicem tendit,τέτανον Græci appellant. Sanat venæ ſectio,ſi copia ſubeſt: vt videre licet
apud Hippocratem in illo,qui prolapſus humi vulnus in caput acceperat.Medetur enim eis & fri
gidæ copioſæ infuſio,ſi æſtas ſit,præſertim ſi non gracilis,ſed quadratus exiſtat æger. nam caloris
reuocationem molitur.Multi ſanè ceratis modice recalfacientibus & relaxantibus vtũtur, ad hæc
inunctionibus ſimilibus,necnon lanis oleo imbutis atqꝫ impoſitis, & fomentis & cataplaſmatis
calidis.Longi morbi interioribus accidunt hi,cephalæa,morbus comitialis, vertigines, oculorum
caligationes,inſania,melancholia,lethargus,diſtillatio,raucitas, grauedo, ſanguinis eruptio, ſup-
puratio in thorace,tabes,abſceſſus in medio latere,abſceſſus in clauiculis,iecinoris affectus,teneſ-
mus,dyſenteria,lumbrici lati teretesq́3,aſcarides,coxarum dolor,articularis morbus,podagra:ele-
phantia ad exteriores partes ſpectare videtur.Ex longis morbis cephalæa,internus capitis dolor
C eſt,qui in circuitu interdum affligit à pituita naſcens. interim vnam capitis partem infeſtat: tunc
ἑτεροκρανίαν nominant.Auxilium vtriuſcꝫ eſt ſanguinis detractio,vel cucurbitulæ occipitio impo-
ſitæ,eductio pituitæ per os,per aluum pẏrgatio,& epithemata,quę inter cataplaſmata,vel malag-
mata,vel epichriſmata ſcribuntur:poſtremo cauſa eius ſinapiſmo reſiccatur. Morbus comitialis,
quem & ſacrum vocant,circa neruorum, qui à capite deſcendentes ſenſum motumq́3 vniuerſo
corpori diſtribuunt,originem conſiſtit.Cauſam eius Plato & Hippocrates pituitā & bilem atram
indicant.Homo concidit,qui hoc malo detinetur,quoniam ei ſentiendi mouendiq́3 meatus obtu-
rantur,ſpumat ijs os ob humorum commotionem,quæ à neruorum conuulſione prouenit. Qua
de cauſa interim vrina ſine voluntate prorumpit.Præſidium affert pueris impuberibus natura cir
ca pubertatem effloreſcens,& morbum humoribus natiuo calore exiccatis terminat. Qui puber-
tatem exceſſerunt, ægre aut nuncꝫ ſanãtur.Caligines oculis offuſæ & Vertigines,cognata ſunt vi-
tia morbo comitiali,ab eiſdemq́3 cauſis prodeunt,atqꝫ eaſdem ſedes occupant.Hoc tamen interce
dit diſcriminis,ꝙ illæ in ſuperficie corporis,non intus accidant,ob quod facilius,ꝗ hic, curantur al-
ui ductione,præſertim per hieram,adminiſtrata,deinde apophlegmatiſmis,& vomitibus per cir-
cuitum partim à cœna,partim ieiunis adhuc excitatis.Omnium maxime veratro ſuccuritur.Men
D tis alienatio duplici ſpecie inſigni conſtat.hanc Græci μανίαν.i.inſaniam: illam μελαγχολίαν.i.atram
bilem appellant.Complures vero & harum exiſtunt differentiæ, nominum adhuc indigæ. Con-
ſtituitur itacꝫ mentis alienatio circa totum caput.Cauſa inſaniæ flaua bilis eſt. Ob hoc, qui tali vi-
tio laborant,tumultuoſi,præcipites,manu prompti,contumelioſiq́3 fiunt. Melancholia naſcitur
ex atra bile,humore frigido & tenebroſo. Vnde melancholici tenebriones ac lucifugæ, triſtesq́3
apparent,de omnibus ſuſpicioſi,hominum conſuetudinē oderunt,ſolitudinibus gaudent,quem-
admodum Bellorophontes à Poeta deſcribitur.
" Qui miſer in campis mœrens errabat Aleis,
" Ipſe ſuum cor edens,hominum veſtigia vitans.
Medetur per vētrem purgatio,& maxime,quæ per vomitum excitatur: adhuc his magis vtruncꝫ
veratrũ ſoluit.Lethargus morbus eſt phrenitidi cōtrarius:Eſt.n.profunda in ſomnum delatio, &
inexcitabilis.Huic vitio obnoxij oı̃um,quę dicũtur, obliuiſcuntur,atqꝫ hæc in febri ipſos comitan
tur.Locus igitur affectionis,caput eſt:nam in membranis cerebri conſtituitur. Cauſa ipſius pitui-
ta eſt,humor frigidus,frigiditate ac humiditate ſomnum inducens.Curatur conuenienter contra-
rio modo,ꝗꝫ phrenitis.Fricantur ſuperiores corporis partes acribus quibuſdam & pungentibus:
tum ea adhibentur,quæ odore excitant,mouentq́3. Cibi ſimiliter fundentes,ſecantesq́3 pituitam
perfuſiones

perfuſiones capiti admouentur,quæ exiccandi vim obtinent, & cataplaſmata aliquando præcor- E
dijs.Crebro nancꝫ hæc inflãmatione vexata,neruorum quocꝫ in capite principium conſtringunt,
grauantq́ꝫ.Humor à capite oppleto deſtillat ĩterdum in nares,interdũ in fauces,aliàs in pulmonẽ.
Atqꝫ has tres ſpẽs Græci κόρυζαν.βράγχον,& κατάῤῥουν,ſiue κατασαγμόν.i.grauedinem,raucitatem,&
deſtillationem nominant.Grauedini itacꝫ facile et breui ſuccurritur,deinde raucitati,modico ſanè
& calido victu,qui frumentacei generis exiſtat.Deſtillatio in thoracẽ non ex facili curaт̃,immo ſę-
pe immedicabilis eſt.Nam ab ea acri & ſalſa partibus exeſis,ſanguinis eductio ſequitur. cuius tres
cauſæ referunт̃.Vel enim vaſa eroſionem paſſa ſunt,ideoq́ꝫ ſanguis in aſperã arteriam deſcendens
per os reijciт̃:Vel rupta ſunt violenter:Vel ob imbecillitatẽ non continent,ſed adaperta oſcula eũ
tranſmittunt.Differunt ſanguinis excretio,& reiectio.Hæc etenim vel à pulmone,vel aſpera arte
ria prouenit:Illa à ſtomacho,& ſanguis apparet nigrior. Qui ex thorace reijcitur, flauus magis &
ſpumans:deinde hic cum tuſſe,alter ſine illa ſpuiт̃.Sæpenumero ẽt à capite per palati foramina in
os deferт̃ ſanguis,præbetq́ꝫ eductionis falſam imaginem.Loci,ex quibus ꝓprie ſanguis educitur,
tres ſunt.Primus fauces,vnde minore cum periculo ſanguis reijcitur,faciliusq́ꝫ ſiſtitur. Secundus
aſpera arteria,atcꝫ hic morbus curationẽ difficulter accipit, plenusq́ꝫ periculi eſt. Tertius pulmo,
vbi minus oĩbus præſidij,plus periculi affectus habet. Comitatur.n.maxime ſuppuratio & tabes, F »
vt ait Hippocrates,cuius verba hęc ſunt,Sanguinis ſpuitionem puris ſpuitio,huius ſpuitionem ta »
bes,tabem mors ſequitur.Non nulli etiam ex latere ſanguinem educi arbitranт̃.At hoc ambiguũ
eſt.Salus vitij huius eſt,ſanguinem reprimere,vel venę ſectione aliò ducentẽ,idq́ꝫ potiſsimũ in iu
uenibus,vel poſca ſiſtẽtem,vel inædia copiã eius ĩminuẽtem,vel ſimplici quodã medicamento,vt
acacia,hypocyſtide,balauſtio,plantaginis ſucco,atcꝫ id genus alijs. Suppurationis præſidium ve-
tus ſunt ferramẽta candentia,quæ thoracem exiccẽt,fluoreq́ꝫ in exteriores partes dirigant. Iunio-
res conſueuerũt mitigare cataplaſmatis,& delingẽdis medicaminibus,deinde cito repurgare me-
dicamentis per os aſſumptis prius,ꝙ corpus inficiaт̃.Inſcribunт̃ aũt proprie medicamẽta ad puru-
lentos.Quæ ſuppurationes medio latere conſtituunт̃,reſectæ proprie ad linamẽtum humoris ex-
cretionẽ habent.quæ ſi vniuerſim fiat,hoĩem interimit. Accidunt vero ſuppurationes quocꝫ ſub
tranſuerſo ſepto,quę ſe intus occultantes abſceſſus noĩantur,nõ ex æquo periculoſi,nec curationi
reſiſtentes,plerũcꝫ intus rupti hac excernunт̃,vel partibus exterioribus diuiſis. Diocles memorat
ẽt thoracis ſuppurationes erũpẽtes interim in arteriã,quę ad renes ac veſicã tendit,ſimul cum vri-
nis excerni.Tabes,proprie diciт̃ in pulmone vel in thorace corporis ob ſuppurationes colliqua-
tio.difficilis eius ſalus eſt,aut nulla.Lactis vſus potui datur,dum cõſiſtit:loca ſicciora cõueniunt. G
Superior Ægyptus & Libya maxime huic malo medenт̃.Hippocrates tabis cuiuſdã coxendicum
meminit, ἰσχιαδικὴν vocans,qua in ſuppurationibus circa os ſacrum accidentibus corpora colli-
queſcunt.Similiter alterius renũ,cui νεφριτικὴ nomẽ dedit. Porrò iecinoris et lienis inflãmationes,
ſi in pus vertunт̃,& ipſæ mediocriter corpus conſumunt.At hæ ſuppurationes multo citius curan
tur,minusq́ꝫ periculoſæ ſunt,ꝙ quæ pulmonem affligunt. Verum,ſi minus in ſuppurationes mu-
tantur inflammationes,ſed crudæ & in ſcirrhi natura permãſerint,malum habitũ corpori afferen-
tes,tandẽ aquam inter cutem afferunt.Quatenus aũt ſimplices extiterint, in iecinore, febres con-
tinuas afferunt:In liene,quartanas magna ex parte.nam huius ſpeciei cauſa bilis atra eſt,quę in lie
ne tanquam vaſe continetur. Vnde quartanæ auxiliũ eſt, ante rigorẽ ſummas partes ꝑꝑ humoris
frigiditatẽ fomentis tueri.In intermiſſionibus eductio ꝑ vomitũ.Aquæ inter cutem,quam Græci
ὕδρωπα vocant,tres ſpecies ſunt neotericorum ſententia.Primã ἀσκίτην,Secundã τυμπανίτην,Ter
tiam ὑποσαρκίδιον noĩant.Hippocrates duas ſtatuit. Nam τυμπανίτης & ἀσκίτης eiuſdem ſpeciei
ſunt,qm̃ in vtracꝫ nutrimentum in aquã redactum, inter inteſtina & peritonæum transfunditur.
Sed in hac aquæ plus,ꝙ ſpiritus,in vnum intus contrahitur:in illa copioſior ſpiritus,minor humi-
ditas eſt:in reliqua ſolidæ totius corporis partes in aquæ naturam tranſeunt. hanc & Hippocrates H
immedicabilem eſſe ſcribit,vocatur autem & λευκοφλεγματία.Cauſa vero cuiuſcꝫ hydropis eſt,au-
ctore Eraſiſtrato,inflãmatio iecinoris vel lienis,tp̃is ſpatio in ſcirrhum indurata.Nam,cũ alimen-
ti in his viſceribus cõfectionem,atcꝫ in totũ corpus digeſtionẽ impediat,in aquę ſubſtantiã ipſum
commutat,quod ita refrigeratum,inter inteſtina & peritonæum tranſmittitur.Hoc quocꝫ malum
Hippocrati ſalutis ſpem nullam habet.Quòd ſi vel abſcꝫ inflammatione hydrops, præſertim ἀνα-
σάρκα eueniat,calore genuino refrigerato,nec alimentum in venis amplius edomante,ſanguis ca-
loris inops aquæ naturam induit, & ex venis,ceu oleum ex vtribus,defluit.Quouſque enim ſan-
guis exactus in venis eſt,ab earum corpore continetur. Vbi vero in eo pingue exuperauerit,vt
in obeſis,ſanguis effuſus adipem generat, aut in aquam verſus,aut, dum non continetur, diffluit
in locum,qui inteſtina & iteriorem abdominis membranam interiacet, aut per vniuerſum cor-
pus effunditur.Tolluntur duo alij hydropes vel malagmatis exiccantibus,vel medicamentis vri-
nas cientibus,vel hypelatis purgandi facultate præditis. Renes affecti dolores magnos pariunt.
Locus autem male habens non ex facili poteſt diſcerni, quòd exterioribus partibus cohæreat,la-
xiusq́ꝫ inteſtinum,κῶλον appellant,ipſis incumbat.Quare,cum offenduntur,vel externarum par-
tium inflammatio,vel coli affectio eſſe apparet.Non raro eodem affecto inteſtino renes conſen-
tientes

A tientes dolent. Affectus autem, qui in eis cõſiſtunt, hi ſunt, inflãmatio, exulceratio, calculi, lãguor.
Cum inflammatio renes exercet, nihil per vrinam innoteſcit, ſed dolores excitantur potius, non
exacte locum primum dolentem oſtendẽtes, ob eam, quam dixi, rationem, verum intolerabiles:
quippe qui nec cataplaſmatis cedant, nec imminutione per cucurbitulas facta remittantur. Sola
medicamenta nephritica intus accepta præſidio ſunt. ſi exulceratio eos infeſtat, interdum puru-
lenta per vrinas excernuntur, interdum cruenta. Cum ineſt calculus, aliqñ cruenta, partibus vide
licet ab eo exaſperatis, eijciuntur. aliquando arenulę in vrina ſubſident, ſi friabilis ſit lapis, vel ẽt
recens modo naſcatur. In languore ſanguinolenta vrina redditur, quaſi nondum ſegregata. Ve-
ſicæ affectus hi ſunt, languor, furfuratio, calculus, exulceratio, circa colem maxime. His accedit
vrinæ ſuppreſſio, eiusq; difficultas, & ſtillicidium. Ex his vero, alijsq; cauſis proficiſcuntur. Grę-
ci prius vitium *ἰσχουρίαν*, alterũ *δυσουρίαν*, tertium *στραγγουρίαν* appellant. Inflammationis notæ ſunt
circa pubem dolores, vrinæ excernendę difficultas. Soluitur cataplaſmatis, perfuſionibus, & à
cibo abſtinentia. Quòd ſi excedat, ſanguinem quoq; per venam mittere conuenit. Exulceratio-
nis indicia ſunt, ſanguinolenta excretio interim, interim purulenta, non nunq̃ muccoſa, & circa
pubem dolores. Auxiliantur epithemata, maximeq; dulcis boniq; ſucci alimentum, ad hæc quæ
B intus adhibentur aduerſus vlceratiõe veſicæ, & Byſini medicamentum. Languorem veſicæ in-
nuit & vrina, cum citra mingentis voluntatem effluit. Difficilem morbus curationem aut nullã
recipit. Lapidem in veſica eſſe, digiti in rectum inteſtinum per ſedem imiſſi exquiſitiſſime depre
hendũt, ſed ita, vt index ad medium in ſummo reflectatur, atq; in priorem veſicę partem, vbi &
lapidem innatantem contingunt, referuntq; in veſicæ ceruicem. Calculorum differentiæ plures
ſunt, quidã.n. illorũ adnati ſunt, alij poſſunt auferri. Rurſus aliqui facile frãgi poſſunt, nõ nulli nõ
poſſunt. Itaq; magna ex parte adnati difficulter curanẽ. Ex alijs aũt, qui facile frãgũtur, diſſoluen-
tibus medicamẽtis excerni poſſunt. Duros & diſſolubiles chirurgi tollunt, carunculam diuidẽtes
veſicę ceruicis. *ἰσχουρία* ſumma eſt vrinarum retentio. *στραγγουρία* vrinę ſtillicidium. *δυσουρία* vrinę
difficultas. Atq; hęc multis è cauſis proueniunt, aliqñ calculo veſicæ ceruici impacto, ac meatum
in totũ obſtruente, vel ſi intus quippiam relictum ſit, aut veſicæ innatet. Vrinæ retentio, propter
veſicæ inflammationem nimiam, aut repletionem immodicam accidit, veſica ſcilicet ad excretio
nem imbecilli, aut ceruice vehementer ex vrinarũ acrimonia per morſum contracta, aut ex gru-
mis ſanguinis iter occludentibus, aut ex vrinarum craſſitie. Hæc medicamentis reſoluentibus
oportet diſcutere. Plenitudinem vacuare ferramento, quod Eraſiſtratus *καθετῆρα* nominat, Ro-
C manorum literæ, ſ, ſimili. Stomachus ventris & inteſtinorum principiũ eſt, ſiue naturaliter, ſiue
pręter naturam afficiãtur. Stomachi igitur vitia ſunt, inflãmatio, exulceratio, ſanguinis eductio,
inflatio, humiditas flaccida, cibi faſtidium, ingeſtorum ciborum incontinẽtia. Inflãmatione ergo
notat dolor incũbens. Succurritur perfuſionibus & cataplaſmatis, alimentis frumentarijs, & quæ
facile poſſint digeri. Exulceratione in ſtomacho notant proprie putredo, mordicatio, deglutien-
di difficultas. Auxiliãtur his extrinſecus impoſita, cibiq; probe ſucculenti. Sanguinis è ſtomacho
eductio ijſdem medicamentis ſiſtitur, quibus ex thorace: eiuſdem reiectio, ijs, quæ ſuperius ad-
notata ſunt. Inflationem diſſoluunt diſcutientia, & quæ ructus mouent. Humiditatem, ſiccorum
eſus, & abſinthij potio tollunt. Cibi faſtidium aut ex pituita adiacente oritur, ideoq; exiccare il-
lam ex vſu eſt: aut à bile ſupernatante, vnde ſtomachus purgandus eſt: aut naturę impotentia, &
functio appetitoria reddenda. Nam oculi quoq; propter ſpiritus viſorij imbecillitatem halluci-
nantur. Aduerſum victus faſtidium huiuſmodi adhibenda ſunt, quæ appetitum prouocent, ſup-
peditentq;. Stomachus aũt non continet accepta propter humiditatem, maxime vero ob impo-
tentiam ac imbecillitatem, ſicut dimiſſa manus non continet, quæ attingit. Expedit igitur corro-
borare, fortioremq; ipſum reddere, tum vniuerſum corpus reficere. Ventrem multa vitia ſto-
D macho cõmunia infeſtant, præterq; appetentiæ prauitas. Sed concoctionis male obita functio
ventriculo propria tribuitur, vt quæ potiſſimum in eo adminiſtretur: quem affectum profluuiũ
ſequitur. Reliqua igitur pari modo cum ijs, quæ ſtomachum cruciant, curabis. Fluxus exacte
diſquirendus eſt, cur alimento incocto accidat: &, ſi inflammatio eam pepererit, cataplaſmatis &
profuſionibus occurretur. Si pituita humiditatis illius flaccidæ parens, quam Græci *πλάδον* ap-
pellant, victus ratione exiccanda eſt. Si bilis exuperet, eam purgare vtile eſt. Si ex imbecillitate
prouenit, vt infirmis, robur corpori faciendum eſt. Si ab ipſa qualitate eorum, quę concoctu dif-
ficilia aſſumpta ſunt, vel quæ prompte corrũpuntur, vel quid alienum habent, poſt curatione, ta-
lia oportet interdicere. Dyſenteria .i. inteſtinorum tormina, eſt affectus inteſtinorũ: generatur in
vẽtris profluuio, humoribus corruptis ĩmorantibus, erodẽtibus, & exulcerantibus inteſtina. Fit
etiam ſine fluxu, primum ab humore acri inteſtina intus exedenti. Eſt, cum in morbi deceſſione
δυσωτερία contingat, quam curari Hippocrates prohibet, ne ſuppreſſio inteſtini alium quẽpiam
morbum maiorem accerſat. Illam, quæ ex fluore nata eſt, reprimentibus & ſiſtentibus fluorem
medicatur: Aliam, cuius origo ex acris cuiuſdam humoris roſione eſt, dulcorantibus, & quæ
mitigare poſſint, abluendo ipſa exulcerata ſimilibus. Diuturno tamen morbo, depaſta vlceris ra-
menta & putrida ſolent deijci, tum proſunt immiſſi paſtilli ex ſandaracha, calce, auripigmento,

atq; id genus alijs compoſiti. Vbi vero non fit ramentoſa vlceris deiectio,non his vtendum eſt, E
qm̃ conuulſionem faciunt.Quòd ſi talis inteſtinorum exulceratio in ſuperiore quoq; parte con-
ſiſtat,neq; ſic paſtillorum vſus eſt.Non enim ſtatim ad affectos locos perueniunt. nam, vbi ſanos
contingunt,perniciẽ eis faciunt.Verum medicamentis vtendum eſt, quæ ſuperioribus locis con
ueniunt,quorumq́; titulus eſt aduerſus dyſenteriam inditus.Ex dyſenteria,inteſtinorum lęuitas
oritur,vbi ex magna vlceratiõe multæ cicatrices inteſtinis oboriuntur, propter quas cibum non
retinẽt:vnde ex inteſtinorũ lęuitate vocata eſt græcis λειεντερία. Quamobrem talis eſt inſanabilis.
cicatrices nanq; non ſaneſcunt. Si vero ex inteſtini imbecillitate contigerit,tum quoque grauis
eſt,nec ex facili tollitur. Remedium autem erit, ſi moliaris robur vniuerſo corpori ac inteſtinis
adiungere.Cæterum cauſa etiam morbi pituita eſt,inteſtinis lubricitatẽ illuendo generans. Suc-
currit inedia reſiccando, & cibi pituitę contrarij. Teneſmus proprie morbus eſt recti inteſtini.
Hoc enim inflammatione laborans, crebræ,inaneſq́; egerendi cupiditates & impetus exercent.
Proſunt ei fomenta parti inferiori adhibita,ſtringentia,tum alimentum ex frumentacea materia,
& reprimens.Quòd ſi perſeueret,nihilq́; imminuatur, enematibus ex ptiſſanæ cremore,& hirci-
na adipe vtendum eſt.Lumbricorum,qui inteſtina excruciant,triplex eſt ſpecies. Quidam enim
teretes,palmi longitudine,vel etiam maiore,ad ſtomachũ vſq; proſerpunt. Quidam breues, & F
minuſculis vermibus ſimiles,ἀσκαρίδες Gręcis appellant.circa rectum vero inteſtinum generan-
tur non nulli lati & oblongi adeo,vt in totum exporrigant inteſtinum: quos Græci vocant κηρίας
ſimul & ταινίας,ꝙ ſimiles faſcijs ſint. Teretes itaq; ad remedia faciles:maxime aũt ĩ pueris hi: aſca-
rides in ijs,qui ſub pubertatẽ ſunt,abũdant:ægre præſidijs cedunt,& excernunt, niſi cibis acrio-
ribus,& medicamentis dia picras cõpoſitis†{oleoq́; cum vino}maxima ex parte iniectis. Coxa- † καὶ ἐλενίου.i. & elenio.
rum dolores,articulorum vitia,& podagræ ſola inter ſe magnitudine differunt:cæterum cauſis et
locis,qui affectum primũ ſentiunt,ijſdem conſtant.A pituita nanq; plerũq; fiunt:circa neruos cõ-
ſiſtunt,quibus articuli conſerũtur,motumq́; recipiunt. At coxæ dolor,quem Græci ἰσχιάδα no-
minant,in ipſius articulo ortus, ad talos vſque non raro extenditur. Præſidio erit ſanguis ex talo
miſſus,cucurbitulæ coxis admotæ,clyſteres acres,quiq́; inteſtinorum tormina quodammodo fa-
ciunt.Et foris,cataplaſmata acopa,& malagmata adhibita proſunt. Podagra ſolos pedes affligit.
in ſtatu quidẽ febrilis dolor intenditur,eoq́; refrigerantibus opus eſt.In declinatione torpor cum
frigore hominem occupat,ob quod calefacientia conducunt. Articulorũ vitia,prædictis ſimiles
affectus ſunt,circa articulos oẽs conſiſtentia:medicamẽta curatoria, mitigantia ceromata, & vi-
ctus rationem aptam deſiderant.Morbus,quem Græci ἐλεφαντίασιν vocant,ab elephanti ſimilitu G
dine nomen ſortitus eſt. Nam,qui hoc vitio laborant,cutem craſſam,duram,elephantorũ modo
aſperatã habent.Originem mali excitat pituita craſſa,& atra bilis, vel muccoſa, maxime diſſemi-
nata.Hi.n.humores ferinum ipſum denunciant. Quare ſolum veratrum ſiue nigrum, ſiue albũ,
præſentaneum elephantiaſis eſt remedium.Impetiginis duæ ſpecies ſunt, quæ cutem moleſtant.
Vna tolerabilis,mitiorq́; eſt:Altera effera, quæ difficilius tollitur. Squamulæ in his ex cute ab-
ſcedunt,ſub quibus locus rubicundior, fereq́; exulceratus apparet.Gignitur affectus à pituita ſal
ſa,& flaua bile:vnde, ceu in ſalſugine vaſis fictilibus,ex cute ſecedunt ſquamæ. Succurritur me-
dicamentis pituitã mouentibus,& quæ extrinſecus corpori illinuntur.Lepra quoq; cutis vitium
eſt,ſed magis ſubalbidum,aſperiuſq́; apparet.Ea vero aſperitas eſt,veluti pſydraciorum erũpen-
tium.Pſora vero,id eſt ſcabies,exulcerata magis eſt. Pituita ſalſa vtrunq; malum proprie ꝓducit.
Medicamẽta pituitã cientia,tum quæ extrinſecus illinunt,quibus ad lepram & ſcabiẽ titulus eſt,
ijſdem ſuccurrunt. Vitiligo,quam ἄλφον vocãt,duas habet ſpecies,albam, & nigram. Hæc ab atra
bile generatur,ob quod magna ex parte medicamina melancholiæ dicata conueniunt: Alba à pi-
tuita non ſalſa. Leuce habet quiddam ſimile vitiligini albæ, ſed magis colore terram albiſſimam
refert. à lepra variat,ꝙ lenior hic cutis,minuſq́; aſpera,q̃ in illa ſit. Omnia huiuſmodi curant me- H
dicamenta pituitæ trahendæ idonea,tum ſmegmata foris adhibita.

De curationis per medicamenta diuiſione. CAP. 14.

MEdicina, quam Græci φαρμακείαν vocant, duplex eſt. Prima interiores morbos curat: qua potiſſimum victus ratione ſanans vtitur: Altera exteriores, citraq́; illã manu nihil peragitur. Medicaminum ad interiora pertinentiũ ſpecies duodecim exiſtunt. Quædã cephalica, quaſi dicas capiti dicata medicamina: quædã ſtomatica, id eſt oris vitijs accõmoda, dicuntur. Alia concoquunt: alia ad tuſſim inſcribũtur. Alia anodyna, quæ dolorẽ leuãt: alia alexipharmaca ſunt: alia purgãt. Non nulla ꝓprie ad iecur inſcribũtur: ſic ad lienem: ad renes affectos. Sunt, quæ aduerſus veſicæ calculos & vlcera nomen habent: ſimiliter ad vuluã. Iam vero ſtomatica ſunt, quæ ad gingiuas cruentas, putridas, eroſas, & dentes faciũt. Eodẽ referunt, quæ aphthas & cruſtas, tum q̃ vuam deſcendentẽ ſanant. Quæ concoquunt, partim ad ſtomachi vel ventriculi imbecillitatem conducunt, partim ad horum inflationẽ, quædã ad ſanguinis reiectionem è pectore. Quædam ad pleuriticos vel peripneumonicos: alia ad tabidos: alia ad aſthmaticos, id eſt ſuſpirioſos, vel eos, q̃ non niſi recta ceruice ſpiritum trahunt, ὀρθοπνοϊκοί vocantur. Aliqua ex his aſperitatem arteriæ, & vocis abſciſionem auferunt. Porrò anodyna nunc renum affectus ſedãt, nunc ventris profluuia,

A aliàs inteſtinorum tormina, aliàs plenioris, nempe coli, tenuioriſq; inteſtini, id eſt ilei mala: communiter omnia quęuis dolorem mitigant, extinguuntq;. Alexipharmaca ſimplicia, alia ad aliud venenum vſurpamus: Theriace aduerſus omnia & prius & poſt ſumitur. Inter purgantia quædam per ſuperiores corporis partes agunt, quemadmodum, quæ veratro conſtãt, vomitumq; ciẽtia omnia. Per inferiores, quę ſcãmonia, aloe, elaterio, colocynthide, euphorbio, cocco gnidio, atq; his ſimilibus. Tertio ordine ab his ponantur, quæ lũbricos latos repellunt: cuiuſmodi medicamẽtum eſt, quod cerui cornu, menta, & pipere pręparatur. Eſt & quarta ſpecies caput tantum per os atq; nares purgantium, quæ in capitis, oculorumq; affectibus proprie ſumuntur. Ad hæc quæ in arquato crebro in vſu ſunt. Conuenit autem per ſuperiora purgatio morbis longis demoliendis. Tempus huius eſt, cum morbi intermittunt. Inferiori parte adhibita, acutis, vt pleuritidi & peripneumoniæ. Tempus vero vniuerſę eſt, particularium acceſſionum remiſſio. Exteriorum remedia vndecim ſpecies continent, alia diſcutiunt, alia concoquunt, alia cruentis ſtatim imponũtur, alia pus mouent, alia repurgant, alia implent, alia reprimunt, alia cicatricem inducũt, alia oculis, alia vniuerſo corpori adhibentur, alia adurunt, eryſipelatis, herpetis, carbunculis idonea. Alia ſunt, quæ illinuntur, acopa, & excalfacientia, quæ ad neruorum reſolutiones faciunt, articulorum
B morbos, podagras, tetanos, opiſthotonos, omnemq; neruorum morbum. Alia puſtulas ſumma cute orientes, leucen, alphum, impetiginem, & lepram abſtergunt. Quæ digerunt, & concoquũt, phymatis, & cuilibet id genus abſceſſui auxilio ſunt. Digerentia ſunt omnia, quæ conſtant ſale, & quæcunq; etiam nitro, vt Cteſiphontis compoſitio teſtatur. Concoquentia, reſina, galbano, ammoniaco thymiamate. Quæ cruentis imponuntur pharmaca, fuſci coloris, ad recentia corporis vulnera valent. Quæ proprie viridia & nigra ſunt, vt barbarum, capitis mala, & canum morſus ſanant. In vlceribus, partim pus educentibus in his, quæ laborant inflammatione, vtendũ eſt, vt tetrapharmaco: in ſordidis vero, repurgantibus, vt viridi diluto: in cauis, replẽtibus: in carne ſupercreſcenti, reprimentibus, vt quæ ex myſi & ſquama conficiuntur, in vehementi quoq; ſanguinis fluore ſiſtendo non parum efficacibus. Adurentibus interim in diducẽdis partibus, ac aperiũdis vtimur, velut in abſceſſuum comprehenſione, interim in palpebris cum ſumma cutis relaxatur, & procidit, vice conſutionis pilis mediocriter ablatis partem relaxatam retrahimus. Aliquãdo in capitis morbo difficillimo, quem κεφαλαίαν vocant, per altas cruſtas humores in exteriorẽ educentes aſſumimus. Adurentium materia lixiuium, calx viua, auripigmentum, ſandaracha, fęcula, atque id genus alia. Ex cephalicis medicamentis aliud ad achoras, capitis furfures, et eruptio
C nes valet: alia ad capitis dolorem, & heterocraniam. Aurium remedia partim earum inflammationem, partim exulcerationem, partim influxum, partim difficilem auditum, partim contuſionẽ iuuant. Oculorum pharmaca ſeptem ſpecies habent. Quædam enim ad incipientes lippitudines, vt quæ diaglauciu, & diacrocu, & cycnaria inſcribũtur. Quædam ad eorum diſpoſitiones, vt nardina, & theodotia appellata. Quædam ad fluorem, quæ ex thure, acacia, & erice fructu componũtur. Quædam ad ſcabritiem, vt ex metallis confecta, nempe vſto ære, chalcitide, & æris ſquama. Quinta ad ſiccam lippitudinem, & ſcabioſam, collyriorum ſpecies eſt, tum ſiccorum oxydercicõ, id eſt viſum exacuentium, eiuſdem cum ſuperioribus materiæ. Sexta humidorum, quæ ad ſuffuſiones inſcribũtur, ex fellis generibus hyęnæq; potiſſimum compoſita. Septima cataplaſmatum ſpecies in oculis vehementer inflammatis & circumdolentibus vſurpatur, ex meliloto, paſſo, fœnugræco ſimilibuſq; materijs confecta. Oblinimus palpebras initio, repellentibus, & cuiuſmodi ſunt dia glauciu, & dia crocu medicamina. etiam ſolo ipſo glaucio. Interius affectis exiccantia, lenientiaq; admouemus, vt nardina theodotia. Quæ vero ad colorem decoremq; formæ conciliãdum illinuntur, qualia hedycroo & ſandyce conſtituuntur, non medicinæ, ſed artis cultui ac elegantiæ dicatæ ſunt propria.

D *De oculorum affectibus.* *CAP. 15.*

AFfectus, qui totũ oculum exercent, hi ſunt, taraxis .i. perturbatio, lippitudo, epiphora, inflãmatio, œdema, inflatio, ſcirrhoſis, chymoſis, carbunculus, ſtrabiſmus, conuulſio, palpitatio, myopiaſis, gangræna, putredo, vlcus, fiſtula, xerophthalmia, pſorophthalmia, ſclerophthalmia, procidentia, atrophia. In membranis hi conſiſtunt, ruptura, exeſio, diſtentio, anaſtomoſis, craſſities, denſitas, corrugatio, extenſio, raritas. Interiores palpebrarum partes infeſtant, aſpretudo, craſſities, ſycoſis, tyloſis, durities, chalazoſis, pladarotes, mydeſis, ſarcoſis, poriaſis. Exteriores hydatides, lithiaſis, phthiriaſis, meliceris, gangræna, phymata, colobomata. In corona crithe, poſthia, trichiaſis, diſtichia, triſtichia, phalangoſis, pyroſis, ptiloſis, pſoriaſis, madarotes, paralyſis. Communes toti palpebræ, paralyſis, procidentia, diuerſio. Angulis hi accidunt, encanthis, ancyle, pterygion, rhœas, proſphyſis. Extrinſecus, ægilops, anchilops. Album affligunt, pſydracion vlcus, hypoſphagma, abſceſſus, chemoſis, cœloma, pterygion, phacoſis, icterus, tofus. Iridem oculi infeſtant, argemon, nephelion, achlys, epicauma, vlcus, bothrion, phlyctis, myocephalon, ſtaphyloma, hypopyon, ruptura, cicatrix, leucoma, cœloma, proptoma, vnguis, pyoſis, exulceratio. In pupilla eſſe ſolent, ſuffuſio, glaucoſis, mydriaſis, phthiſis, ſynchyſis, platycoriaſis, amauroſis, rhytidoſis, nyctalops, hemeralops, myopiaſis, diapyeſis. Meatus exercent, aporexis,

paremptoſis, ſymptoſis, anthracoſis. Taraxis igitur ſeu perturbatio, eſt, cum oculus leuiter ac E
mediocriter cõmotus tandem rubicundior euadit. Lippitudo, cum album rubeſcit, & palpebræ
attolluntur, cum dolore conniuent, ægreq́ꝫ manus admotas ferunt. Inflammatione oculorum ru-
bor intenditur, palpebrę magis eleuãtur, vt nõ niſi magno negocio queas ſuſpicere. Epiphora, tũ
inflãmationis magnæ vniuerſo illatæ corpori, tum largorum fluorum commune nomen eſt. Pro-
prie vero de oculis refert̃, vbi cũ maxima inflãmatione, etiam humoris copia influxerit. Oedema
nominant, cũ eleuatus apparet oculus, & colorem amiſit, vel etiam ægre mouetur: interim album
quoqꝫ ſupra nigrum attollitur. Inflatio dicitur, cum ſubito tumeſcens oculus decolor fit, exupe-
rante pituita: vt pleruncꝫ ſenibus æſtate potiſſimum ſolet accidere. Scirrhoſis ex inflammationis
diuturnæ vehementia oritur, carne increſcente, & ſubliuida. Pro fluuio laborat oculus, cum non
ſolũ rubet, ſed multas quoqꝫ lachrymas excernit. Xerophthalmia, id eſt arida lippitudo, cũ angu-
li vlcera & aſpretudinẽ, pruritumq́ꝫ contraxerunt, palpebræ rubent, & lachryma ſalſa & nitroſa
profluit. Sclerophthalmia, quaſi dicas duram lippitudinem, eſt, cum palpebrę duriores ſunt, ocu-
li rubent, & cum difficultate quadam mouẽtur. Proptoſis. i. procidentia, appellatur, vbi cum in-
flammatione moti ſede ſua procidunt. Atrophiam nominãt, cum ex longa imbecillitate, vel alia
quadã latente cauſa paululum quaſi propulſus, deinde cauatus ad radicẽ cum dolore minor eua- F
dit, obſcureq́ꝫ aut nihil oĩno videt. Aſperæ dicuntur palpebræ, cum euerſæ ſanguinolentiores
apparent, & magis aſperæ carnoſæq́ꝫ, & fici acinis ſimiles. Craſſæ vocantur, vbi euerſæ duriores
ijs, quæ naturaliter ſe habent, exiſtunt, & ſcabris magis carnoſæ. Sycoſis, id eſt ficus, accidit, cum
in palpebrarum parte interiore carni quid ſimile enatum fuerit, quod emineat, & oculus totus
ægre moueat̃. Tyloſis, id eſt callus, nuncupatur, cum in palpebris aſpretudines ex ſenectute craſ-
ſiores, albidiores, & parum ſenſiles extiterint, eoq́ꝫ minus deteri poſſunt. Scleriaſis. i. durities, eſt
tumor palpebræ cum rubore doloreq́ꝫ. difficulter aboletur. durat magis, q̃ inflãmatio. Chalazia
vel chalazoſis orbicularia quædam intra palpebras tubercula ſunt circunſcripta. nomen à ſimi-
litudine grãdinis acceperunt. Pladarotes, ſunt mollia veluti corpora vetuſta & maxime decolora,
palpebrarũ parte interna nondum aſpredinẽ habentia. propterea πλαδαρότης à Græcis vocatur.
Mydeſis cõmune nomen eſt partium, quæ ex putrefactione corrũpuntur. Palpebræ quoq́ꝫ eadẽ
laborant, vbi & tumentiores apparent, & aſſidue diffluunt, adipẽ paulo copioſiorem ſortitæ. Cri-
the, quæ & poſthia, dicitur, cũ parte interna palpebrarum iuxta corollas ſuppuratum oblongum,
figura hordeo ſimile fit, vnde appellatum eſt. Generantur alia quoq́ꝫ maiora in medijs palpebris
eodem appellata nomine. Lithiaſis, albida quędã & craſſa, callis lapillisq́ꝫ ſimilia, quæ oculũ pun- G
gunt, in palpebris retorſis oſtẽdit. Phthiriaſim vocamus, cũ palpebrarũ pilos multi lati exiguiq́ꝫ
pediculi infeſtãt. Ditrichiaſi laborat oculus, cũ pilis naturalibus alij ſubnaſcentes ipſum pungunt
fluoremq́ꝫ concitant. Ptiloſis eſt cũ alij quidem ſubnaſcũtur, naturales aũt collapſi fractiq́ꝫ ſtimu-
lant ac pungũt. Phalangoſis, cũ pilorũ ſubnaſcẽtium duplex triplex ve acies, vel in ſuperiore, vel
in inferiore palpebra prouenit. Reſolutus oculus dicit̃, vbi naturali motu deſtitutus, necꝫ ſurſum
necꝫ deorſum intẽdi poſſit, verum ſentiendi expers conſiſtat. frequenter hoc mali partibus etiam
oculi accidit. Ectropiõ ſeu diuerſio, palpebrarũ vitiũ eſt, cũ exulceratis oculis plus extra ferũtur.
Encanthis, vbi ex vlcere caro in angulis iuxta nares ſupercreuerit. nautæ, ac piſcatores hoc vitij
peculiare habent. Vnguis vero, eſt in albo oculi præter modũ exulcerato carneq́ꝫ oppleto mem-
branula tenuis & neruoſa: quæ oriens ab angulorũ aliquo ad nigrum & verticem eius peruenit.
Rhœas, cũ angulus ex latẽte quadã cauſa receſſerit, aut praua curatione ſublatus fuerit, vt lachry-
mas continere non amplius poſſit, ſed humorẽ dimittat. Cohæreſcunt palpebrę cum albo oculi,
vel nigro ex vlceratione. Et, ſi nigro cohæreant, viſus omnino prohibetur: ſin albo, minus. Græ-
ci hoc malum ἀγκύλωσιν appellãt. Ægilops, vel anchilops, abſceſſus quidam eſt ad angulum, qui
naribus propior eſt, pus continens, quod erumpens aut os exedit, aut ad angulum, vel vſqꝫ ad na- H
res deſtillat. Pſydracion cõmuni vocabulo circa corpus totum & circa album oculi fit. Eſt autem
velut puſtula in ſummo rubicũdum. Vlcus oritur in albo vel nigro, cum ſumma cuticula, quam
Græci ἐπιδερμίδα nominant, diuiſa Lunæ figuram, vel rotundam, cauam, ſimilis coloris, vel ſub-
albidi acceperit. Hypoſphagma vocant, cũ vaſis in prima tunica ruptis ab ictu, ſanguis intra albi
ſpatiũ & interiorem tunicã coierit, atqꝫ oculi color ſtatim cruentus, poſt liuidus exiſtat. Chemo-
ſis ex inflammatione vehementiore vtraſqꝫ palpebras in exteriorem partem detorquet, ne totum
oculum contegant. Proprie vero Chemoſis dicitur, cum album vtracꝫ iridis parte inflammatione
afficitur, iuxta irim aũt cauum hiatularum ſimilitudine apparet. Cœlomata ſunt rotunda & caua
vlcera, bothrijs latiora, quæ in oculis circa irim naſcuntur. Argemon, in iridis circulo, vel in albo,
interdũ etiam nigro, vlcus rotundum & ſubalbidũ oritur. Nephelion, ſummæ cutis vlcus paulo
maius argemo, et albidũ. Achlys, eſt circa totũ nigrũ à ſuperficiaria vlceratione cicatricula tenuiſ-
ſima, aeri caliginoſo aſſimilis. Epicauma, cum in ſuperficie cuticula aduſta vlcus contraxerit,
vel etiam paulo profundior fiat ex epiphora magna innaſcens. Bothrion, eſt vlcus cauum, pu-
rum, anguſtum, puncturis rotundis ſimile, vlcuſculo altius. Phlyctænam vocant, vbi per exulce-
rationem, vel etiam ſine hac exterior ceratoidis tunicæ mẽbrana tenuiſſima & ſublimis elata, in-

A tra ſe humorem collegerit,aut ſub tunicæ ſpatio craſſior humor currẽs phlyctænam pariat. Myo-
cephalon morbus eſt,cum tunica priore iuxta irim,exulcerationis vitio exeſa, ſecunda procide-
rit,vt ceu muris caput referre videatur.Staphyloma dicitur,quando oculi pupilla cum inflamma
tione & dolore attollitur,& album colore, & acino vuæ ſimile redditur. Hypopyon vniuerſam
irim pure occupat,vel eius dimidiũ.Rhexis,id eſt ruptio,eſt exulceratio ab ictu, vel alia quadam
cauſa,in alto totas ſubinde mẽbranas diuidens, vt etiam humores, quibus videndi facultas admi
niſtratur,effundat. Cicatrix appellatur,vbi nigro oculi ex alto vlcere membranæ craſſities ſuper-
uenit,& color albior apparet. accidit quoq; albæ mẽbranę dictæ,ſed non perſpicitur. Albugo ni-
hil à cicatrice differt,niſi ꝙ ex vlcere maior cicatrix,ſimul & craſſior in iride naſcatur,quam Albu
ginem nominant. Clauus eſt carnoſus nigri exceſſus ſolidus,cum leui albaq; velut cicatrice, fre-
quenter etiam in albo nigro cohærenti conſurgens.Suffuſionem quidam interpretantur,cum hu
mor quidam in pupillam deſtillauerit,concreueritq; ſæpe adeo,vt viſum offendat, vel in apparen
tibus hebetet.Glaucoſis eſt humoris cryſtallini in album atq; aqueũ colorem mutatio, cuius gra-
tia viſus impeditur.Mydriaſis dicitur,cũ pupilla quidem nihil colore variat,dilatatur aũt magis,q̃
natura poſcat,vt iridis circulo fiat proxima,& viſioni noceat. Phthiſis,id eſt tabes,appellatur, dũ
B pupilla arcte coit,vel ſtimulo aſſimilis fit, tum hebetior,tũ rugoſior, aut ex imbecillitate pericu-
loſa,aut ex capitis dolore vehemẽti.Confuſio,dum humores oculorum ſuo loco non conſiſtunt,
proprium ordinem ſeruantes,ſed huc illucq; feruntur.Hebetudo,ſumma viſionis ſine cauſa eui-
denti offenſio.Nyctalopes vocantur,qui die vident obtuſius,ſole occiduo acrius,nocte magis ad
huc:vel contra,die parũ,veſperi aut nocte prorſus nihil.Myopes vicina vident,remota non item.
Suppuratio humor exiguus in pupilla collectus,qui difficulter euaporat ac diſcutitur, ſuffuſione
ſiccior.Abruptio eſt,qñ meatus à cerebro & meninge in oculum deſcendens,ex ictu capitis, vel
caſu ex alto diruptus eſt ita,vt abſolutam cæcitatem afferat.Coincidentia,vbi in meatũ, qui à baſi
cerebri veniens,oculo videndi facultatem tribuit, humor adaperto vel rupto vaſe incidit, obtu-
ratq; eum:vnde cum dolore viſus offenditur.Symptomaſis accidit,cum meatus ex atrophia, vel
reſolutione fit arctior,conciditq;. Quod vitium vt rarũ eſt,ſic remedijs ægre cedit.Carbunculus,
cruſtoſum eſt vlcus,depaſcens cum fluore,& bubone,aliquando etiam cum febribus, interim in
toto corpore,interim in oculis factum.

De exterioribus capitis affectibus. CAP. 16.

CIrca vero capitis exteriores partes conſiſtunt ij,qui inter longos aſcripti non ſunt. Caluariæ
C autem fracturarum differentiæ quinque exiſtunt,rhogme,engyſoma, ecpieſma, apechema,
& camaroſis,diſtentio ſuturarum, hydrocephalon, achores, pityriaſis,meliceris, atheroma, fa-
uus. Porrò eam partem,quæ capillo tegitur, & mentum occupant alopecia, ophiaſis, caluities,
madarotes. Pili omnes fluunt,extenuantur,quaſſantur, ſcinduntur, ſqualleſcunt, in puluere re-
diguntur,ſubflaueſcunt,caneſcunt. Oculorum morbi ſeparatim conſcripti ſunt. Aurium, con-
tuſio,pterygomata,fractura chartilaginis,ſordium vel exuperantia, vel defectus, grauis auditus,
ſurditas,puris fluor,fluxus graueolens.Nares excruciant ozena,polypus,vlcus, fractura, peruer
ſio,compreſſio,ſimoſis.Os infeſtat gingiuarum putredo,dentium eroſio,eorumq; dolor, & cum
ẽ ſede ſua labant,†{abſceſſus,epiglottis,}epulis, parulis, aphthæ, cruſtæ,tonſillæ, vua, ficus. Fa- † al. abſceſſus in lingua.
ciem occupant ephelis,vari,lentigo, oſſium fractura, diſtentio commiſſurarum,eluxationes ma-
xillæ inferioris à ſuperiore gena. Ceruicem habent ſynanche,cynanche, ſtrangulatio,vertebrarũ
expulſio,ſtrumæ,ſteatomata.Humeros male habet verticis ipſorum fractura, diſtentio. Iunctu-
ram cubiti occupant meliceris, atheroma, ſteatoma, humor aqueus. Brachiale,ganglia.Digitos
manus & pedis chymethla,reduuia. Quamcunq; corporis partem inflammatio,œdema, inflatio,
durities,abſceſſus,vlcus purum,vlcus ſordidum,cauum,carne ſupercreſcens, cruſtoſum, ſiccum,
D fluens,ſubpaſcens,calloſum,fiſtuloſum, mydeſis.i.putredo, phyma, dothien, therminthes,phy-
gethlon,chalaza,phagedæna,phlyctides,carbunculi,epinyctides,eryſipelas,herpetes. Mãmillas
peculiariter, tum naturalia ſexus vtriuſq; vexant carcinomata. Quamlibet corporis partem im-
petunt carcinoma occultum,carcinoma vlceratum, therioma. Inguina, bubones ſimplices, phy-
mata purulenta inuadunt.Genu,gonyalgiæ,rheumatiſmi,tofi.Poplites ſteatomata, anchyle. Ti-
biam,varices.Suram,ſcirrhoma,chironia vlcera.Summam pedis partem,nigredines,necroſis,po
dagra,fiſtulæ.Calcem,ſquamæ.

De cutis affectibus. CAP. 17.

CVtem,totiuſq; corporis partes exagitant lepra, pſora, alphos albus, alphos niger, leuce,
impetigo ſimplex, impetigo agreſtis, dracontiaſis, acrochordones, thymi, myrmeciæ,cla
ui, calli. Quædam horum ex podagra & articulari morbo, quædam ex ſeſe oriuntur. Sedem
afficiunt hæmorrhoides cæcæ, fiſſuræ, procidentia, condylomata, pylides. Aduenit etiam to-
ti vuluæ procidentia, cum in exteriora procidit. Scrotum habent enterocele, cirſocele, epiplo-
cele, ſarcocele, porocele, ſteatocele. Totius corporis oſſa patiuntur cariem, ſphacelum, fra-
cturam ſine vulnere, vel cum vulnere, ecbyrſoſin. Fracturarum differentiæ quinque ſunt.
Prima ſchidacedon facta, per rectitudinem: Altera per tranſuerſum, cauledon. Tertia raphani

in morem raphanedon. Quarta caryedon.i.in modum nucis.poſtremo alphitedon, hoc eſt in ſpe E
ciem farinæ.Nigreſcunt interim oſſa in fracturis,interdum ſine his. Articulis omnibus accidunt,
paragogę,è ſede propria motio,eluxatio,pręterluxatio,colligatio,poroſis,rheumatiſmi,diſtentio
commiſſurarum.

De Chirurgia. CAP. 18.

CHirurgia eſt alieni,vt proprie vocant, per inciſiones,concinnationesq́; cum via quadam &
ratione ablatio:ad hæc vulnerum atq; vlcerum curatio:quæ in corpore humano adminiſtra-
tur. Primariæ eius actiones duæ ſunt,compoſitio,& diuiſio. Harum rurſus multæ ſunt ſpecies.
Compoſitionis quidem,fractorum oſſium coniunctio,& deligatura, luxatorum repoſitio, inte-
ſtinorũ, quæ prociderũt, collocatio, ad hæc,vuluæ,& recti inteſtini.Abdominis ſuendi ratio, γα-
ςρορᾳφίαν Gręci appellant. Curtorum applicatio,ſiue adductio, vt in naribus,labris, atque auri-
bus. Diuiſionis ſpecies, ſimplex inciſio,præciſio, hypoſpatiſmus, periſcythiſmus,angeologia,
exciſio,aduſtio,raſio,limatio,ſectio per ſerrã. Simplici ſectione in abſceſſibus vniuerſis vtimur.
Diuidendum vero membrum eſt recta linea,non tranſuerſa.Præciſioni locus eſt in alis, inguini-
bus,natibus,& ano inſtar myrti adhibitæ.Hypoſpatiſmo in fronte,cum oculi fluunt.Periſcythiſ-
mo in ſincipite,& colis pellicula,quam præputium vocant,nigricante.Exciſioni in membris ni- F
greſcentibus,& capitis fracturis.In omnibus autem,quæ ad oſſa pertinent,alijsq́; multis vſtio, ra
ſio,limatio, ſerræ vſus vtiles ſunt. Vſtio candentia ferramenta requirit, proprie in ijs iam malis
omnibus,quæ depaſcunt,& oculis rheumaticis,coxis,vel etiam interioribus. Etenim in tabidis
candentia ferramenta aſſumuntur,& in lienoſis:tum in brachijs,quę in alam excidere conſueue-
runt:inſuper in ægilope,in nigricantibus,vel ijs,quę reſecantur propterea,quòd aperiantur vaſa:
poſtremo in alijs ſanguinis profluxionibus. Hæc itaque in capite conſiſtunt,quæ à manu auxi-
liantur.Fracturarum autem capitis genera ſunt quinque:Rhogme,engiſoma,ecpieſma,apoche-
ma,& camaroſis. Non nullorum ſententia additur & ſexta,trichiaſis,per ſumma oſſium inſcul-
ptio. Hydrocephalon quatuor ſpecies obtinet: Vnam cum intra cerebrum & inuolucrum eius
humor ſubſidet:Alteram,cum intra membranas & oſſa: Tertiam, cum intra os,& pericranium:
Reliquam,vbi os & cutem interiacet. Circa cutem oriuntur meliceris,atheroma, & extrinſecus
alopeciaſis. Itaque alopecias laniamus, meliceridas & atheromata myrti modo, vel ſimpliciter
ſummam cutem diuidentes,deinde tunicas digitis auellentes, cum ipſis humoribus, qui inſunt,
auferimus. Hydrocephalon ſub cute & pericranio duabus vel tribus rectis lineis incidentes eua
cuamus. Quod ſub oſſibus eſt,excidimus. Quod tandem intra meningem cerebrumq́; incidit, G
inſanabile eſt.Omnis fracturarum caluarię ſpecies exciſione adminiſtratur,exciſoribus id,quod
in oſſibus fractum eſt,auferentibus.Veteres igitur modiolis per circumuerſionem ſecantes ipſa
excidebant. Poſteri terebris vſi ſunt,ægros in ſedile, tum ſectores collocantes. Hac tempeſtate
exciſoribus tantum ſedem exhibent.Ex oculorum vitijs hæc manus præſidium expetunt,trichia
ſis,hydatides,encanthides,vngues,ſtaphylomata,ſuffuſiones,fluores diuturni,& excedẽtes, pal-
pebrarum calculi,coagmentatio oculos ambientium in idem,ægilops. Palpebras itaque relaxa-
tas conſuimus,† id quod præter naturalem habitum eſt, auferentes. In palpebris non relaxatis,
† acus candens ab angulo ſub ipſis radicibus immittitur.Hydatidas ſingulatim tollimus. Encan-
thides,vngues,& ſtaphylomata præcidimus.Staphylomata quidem † ſolum ad ipſas radices per
medium tranſuere acu lina ducente oportet.Vngues & encanthidas vel lino vel hamulo attrahi
mus. Hypochyma deducimus pungentes circa irim ex minori angulo, † deinde in eius ſummo
concretum pupillæ humorem fractionibus radentes,ſtringẽtesq́;,ne ſuſpicias.Hypoſpathiſmus,
periſcythiſmus,& angeologia fluorem ſiſtunt. Hypoſpatiſmus itaque tribus fit ſupra frontem
diuiſionibus. Poſt ferramento(quod ſpathomelam appellant)per corpora, quæ interiacent, trã-
ſmiſſo.Periſcythiſmus eſt,cum tranſuerſis lineis coronæ modo frons ſecatur. Altera ipſius parte H
paulo ſuperius,quàm tempora ſunt,quædam triangula amputantur, Græcorum literæ Δ ſimilia.
Angeologia perficitur vaſis latentibus à tempore ad tempus in profundum diuiſis. Palpebra-
rum calculis medemur magna ipſarum diuiſione,qua lapides integre auferimus. Connatas pal-
pebras ſcapello aperientes {† ſiccis medicamentis} diducimus. Ægilopas ad os vſque exciden-
tes ferramentis candentibus adurimus.Sunt atem,qui loco ferramentorum candentium terebra
os forant vſq; ad nares.Polypum,qui in naribus naſcitur, anguſto ſpecillulo ab oſſe reſoluimus,
& raſorio cultello poſtea radices demetimus. Ozænæ raro ad ſanitatem proficiunt, curatio ve-
ro earum in ijſdem verſatur. In ore epulidas,& parulidas diuidimus, vbi ſuppuratio ſe oſtende-
rit. Vuas demiſſas, ſiue collapſas nimium,incidimus,volſella prehendentes. Dentes eximimus
ſcarificatione circa eos facta. Adenas excedentes naturam in tonſillis aduerſis plagis amputa-
mus.In ceruice ſteatomata, & ſtrumas,cute diuiſa, & digitis auulſa,tum vaſorum complexu diſ-
ſoluto tollemus.Ganglia,quæ in metacarpijs ſeu poſtbrachialibus magna ex parte eueniunt, &
mulieribus lana victum quæritantibus plerũque extundimus,interim ceratis mollita curamus.
In alis phymata & ſtrumas præcidimus.ſimiliter in inguinibus. Abſceſſus in ſpatio intercoſta-
li diuidentes non vniuerſim, ſed moderate, paulatimq́; puris excretionem molimur. Sunt,&
qui adurant

† Faſciolã ab ipſis auferẽtes, quantã cõmẽſu ratio iuxta palpebrarum figuram poſtulat.
† Pilos per acũ illaqueamus.
† Filo trãſmiſſo ablaqueãtes.
† Donec acus penetrarit,& loco vacuo excipiatur: deĩde p obliquũ ad iridẽ perducentes ſumma ei⁹ parte compactum circa pupillam humorem deducimus, deligantes & ſtringẽtes,vt ne aſpiciat.
† Alij legunt τιλτοῖς.i. ſubiectis linamẽtis.

A qui adurant eos. Carcinomata in multis corporis partibus, maxime circa mãmas oriuntur. Præ-
cidimus vbicunq; fuerint, & ferramentis peruruntur nõ admodum ignitis. Non deſunt, qui raſo
rijs ferramentis ignitis ſimul ſecantibus, & adurentibus vtũtur. Exomphali, omnes, quibus vm
bilicus extuberat, appellantur. Differentia triplici comprehenduntur. quidã enim pneumatom-
phali, quaſi qui ſpiritum ſub vmbilico collegerint. Alteri enteromphali, quibus inteſtina ad vm-
bilicum procedunt. Reliqui hydromphali, qui aquam ſub vmbilico geſtant. Omnes differen-
tiæ manu ſanantur, lino duplici per acum immiſſo, & vmbilico circumſtricto. Hydropicos pau-
lulum ſub vmbilico à ſiniſtris pũgimus ferro inſtar myrti facto, donec inania penetrauerit. Apel-
larum duplex curatio, horum, qui intrinſecus excoriantur, illorum, qui extrinſecus orbiculatim
in ſumma cute diuiduntur, vt præputium intus attrahatur. Qui per anguſtias præputij exerere
glandem nequeunt, ſumma eius pellicula, quantum licet, retracta, dein callis, qui in conſpectum
prodeunt, ſcalpello per ſumma auulſis curantur. Hypoſpadiæ ſunt, qui ex generatione, vrinæ iter
inferius ſub dicto cane habent: curantur autem ſumma glande perforata & canaliculo immiſſo.
Qui dicuntur atreti, ſiue foramen habeant tenue, ſiue nullum omnino, auxilium capiunt hoc pa-
cto: Acuto ſpecilli immiſſo adaperimus, deinde digitum ſubmittentes vndiq; abſoluimus. Lapi-
B des in veſica habentes ſecamus, calculum in veſicę collum adigentes, inciſorio autem lapide vten
tes ſemel ſuperiacentes particulas diuidimus, & ferro ad id idoneo, quod propterea λιθόλαβον Grę
ci appellant, calculum auferimus. Quibus fluere vrina quoquo modo cœpit nimis, rhyadicos ap
pellant, ſi magnus callus fuerit, præcidendo ipſum curamus. Quibus vrina propter copiam non
redditur veſica diſtenta, vt remittere ſe nequeat, per fiſtulam cathetera vrinam elicimus. Porrò
huic inſtrumento ad Romanæ literæ, ſ, figuram facto, quod in vrinæ iter vſque ad veſicam de-
mittitur, inditur filum, quod in ſummo haben s lanæ paululum procumbens, vrina madefactum,
deinde foras extrahitur, quod vrina tanq̃ ducẽ vię ſequitur. Tumorum, qui ſcroto accidunt, ſeptẽ
ſpecies ſunt, hydrocele, porocele, ſteatocele, ſarcocele, epiplocele, cirſocele, enterocele. A quibuſ-
dam hæc complicata adduntur, hydrenterocele, ſarcoepiplocele. In his, qui hydrocele laborant,
ſcrotum diducendum eſt, & vbi maxime venoſum eſt, inũentaq; tunica, humorem ea comprehẽ-
ſum euacuare oportet, & tunicæ ſuperuacanea auferre: in quibus ſine tunica eſt, excernere humo
rem ſufficit. Steatocelas, & porocelas ſimiliter, ſiniſtra manu ſcrotum extendentes ſecare conue-
nit, poſtea in ſuperficie diducere, donec adipi, vel callo, vel alij cuicunq; incidamus, & hoc aufere
mus. Pari modo ſarcocelici tractantur. Oportet autem ſubiacentem carnem albicantem præcide
C re, rubram excoriare & detrahere, ac tunc reliquias adimere expedit. In cirſocelis extendes va-
ricem hamulo in ſuperficie diuiſum, exceptumq; auelles, relicta ceu digiti parui latitudine: reli-
quum extenſum abſeca. Cura vero non mediocris adhibenda eſt in neruis illis complicatis, κρε-
μαστῆρας Græci vocant, & teſticulis. Enterocelicos, & epiplocelicos ita ſecamus, reprimentes inte
ſtinum, vel omentum diligenter, mox ſeminarium meatum auferemus, quàm fieri poterit, com-
mode: Sin minus, peritonæum attrahentes, & laqueo excipiẽtes præcidimus. Hæmorrhoides
lino duplici per ipſarum baſes tranſuentes conſtringentesq; poſt horas duas abſcidimus. Fiſtula-
rum non nullæ perforatæ non ſunt, os tantum habentes. Quædam perforatæ vel intus in anum,
vel extrinſecus. In perforatis in anum, oricularium ſpicillum immittes, mox digitum in ſedem af-
ferens, inteſtinum attrahes mucrone ſpicilli, idq; amputabis, ab inferiore loco incipiens, ſimiliter
& in exterioribus ani. In non perforatis ſpicilli acumine omnes ſanas particulas penetrare conue
nit. Sunt, qui loco reciſionis p̃ciſionisq; partium foramina interiacentium lino byſſino in ſum-
mitate ſpicilli conuerſo diuiſa auellunt, intermedias partes quotidie circũtendentes fila amputãt,
& callũ mollientes medicamento Ægyptio cicatricem inducunt. Hic modus primum ab Hippo-
crate conſcriptus eſt. Varices in cruribus primum extrinſecus inciſuris per totum inſignitos, de-
D inde inclinantes ſumma cute prehenſa, ipſam primam diuidimus, & mox hamulo attractum va-
ricẽ illigamus, quo poſt omnes diuiſiones facto, vel varicum extractorio inſtrumento, quod Græ
ci κιρσουλκὸν vocant, eximimus, ſumma diſcindẽtes, vel bicipiti ſpicillo exceptum, lino per ipſius
ventriculum ſecũdum euerſionem extrahimus. Dracontia varicibus ſimilia ſunt, magnum vero
dolorem, dum paululum prominentes mouentur, concitant. Oportet autem diuiſis, vt varicibus,
ſummam cutẽ detrahere, ſicq; p̃cidere. Clauos, callos, acrochordonas, thymos, myrmecias excidẽ-
tes adurimus, vel pſorico illinimus. Curta in naribus, auribus, oculis, hoc modo ad naturalem ha-
bitum reſtituuntur: Labra ſcalpello vndiq; deradentes cruentamus, deinde adducentes denſius
ſuimus: iuxta maxillas autem ex vtroq; labrorũ extremo, qua inuicem coeunt, intus & extrinſe-
cus diuidimus, diſtendimusq; volſellis, ne caro inde relaxetur. Quæ auribus vel naribus curta ac
cidunt, cum fuerit chartilago diuiſa, producere aliam conuenit, ſicq; conſuere lanæ filo.

De artubus confractis, partibusq; à ſuo articulo dimotis. CAP. 19.

FRacti artus ex diſtenſione quidem in rectum reſtituuntur: ex deligatura callo obducuntur. Caluariæ ergo fractiones quot modis accidant, quomodoq; curentur, diximus. Et, ſi in facie fractura contingat, vt in capite, ſanare cõuenit, oſſe, quod affectum eſt, exciſo. Sciendum autẽ eſt, quæ oſſa fracta curationem non recipiant. Si igitur nares confractæ ſunt, non recte poſſunt

reſtitui. Aurem etiam frangi ſcribit Hippocrates, quoniã & chartilago imitatur os, ęgerrimeq; in E
priſtinam figuram reducitur. Verum, ſi ex palato fracturam accipiant nares, ſimæ, vt inquit, eua-
dunt & inſanabiles. Porrò, ſi clauicula frãgatur, vel iugulum, vel coſta aliqua, & hæc frequenter
reſarciri non poſſunt. Epithemata in iugulo adhibenda ſunt, ipſumq; ab ala ad alam deligandum
eſt. Cæterum, ſiquod maiorum membrorũ fractum ſit, vel minorum partium aliqua, vt digitorũ
nodi, vel oſſa brachialis, vel poſtbrachialis, vel tarſi, omnia quidem in magna fruſta cauledon, vel
raphanedon, & ſchidacedon franguntur: minutatim caryedon, vel alphitedõ. Omnia ergo fracta
deligantes, extendentesq; admodum vehementer & valide diducere, & multum inuicem ſepara
re oportet, vt iuſtum ſitum, priſtinamq; figuram recipiant. Non autem in rectum omnia reſtitui
debent, ſed ad proximi, cui cohęrent, mẽbri figuram. At, ſi os rectum ſit, in rectum: ſi obliquum,
vel alio quouis modo curuum, ſimili modo. Modus autem deligaturæ ad omnia præparandę hic
eſt. Faſcia eſt linteis veteribus facienda, quæ tum latitudine, tum magnitudine mẽbro reſpõdeat.
Latitudine quidem in maximis digitorum quatuor, vel quinq;. In tenuioribus non minus digi-
torum trium. Deligaturæ hæc ratio. Prima faſcia ter nobis in fractura ſurſum verſus fertur vt plu-
rimum. Altera dimidio longior ab eodem loco incipit, euariantibus deligationibus deorſum qui
dem tribuitur, ſed ad ſuperiora reducitur. irrigari hydrelæo, vel œnelæo, vel glycelæo aduſq; tri- F
duum expedit: poſt cerato diluto & liquido, vt oleum craſſum videatur. Verũ faſcia ita paretur,
vt non nimiũ premat, ne membrũ emoriatur, ſed quoad adiaceat apteq; adhęreat: neq; ſit laxa, vt
contineat & repellat influxus, ne oboriatur inflammatio. Poſt ſplenia triplicia quadrupliciaq;
adhibeantur, quæ artus craſſitiem impleant: quo nec ſibi mutuo incidant, nec diſſidentes inter-
uallum relinquant. Ab his faſcia conuenit triplex, quę à fractura deorſum veniens, ſurſum rurſus
feratur, ibiq; finiat. Solutiones membri primæ tertio quoq; die faciendæ: poſt ſeptimum vero die
bus intermiſſis pluribus, prout neceſſitas exiget. Inde licebit ferulas circumponere, ſed ita, vt ad
vltimam faſciam lana apponatur, & ex interuallis ferulæ collocentur, cum membrum ab inflam-
matione eſt prorſus immune, curua ipſarum parte extrinſecus ſublata, leui autem intus deligatu-
ræ iniecta, quibus ſuperligabuntur vel chordulæ, vel nauticum filum. In fracturis cum vulnere,
pro his omnibus ſplenia duplicia vel triplicia facientes per ſingula craſſitiem membri circulatim
implebimus, vt termini ipſius inuicem incumbentes ſeparentur: totumq; membrum his cõtinea
tur. Primùm ſanè ex prædictis impoſita madida eſſe cõuenit: deinde lanas ꝓpoſitas, & faſcias poſt
lanas habere per ſubiectam ſedem canalis aperti. Maxime is modus deligaturę confert ijs, quę al-
phitedon fracta ſunt cum vulneribus, & multa contuſione muſculorum, in quibus etiam linamẽ G
ta liquoribus competentibus madentia imponenda ſunt. Linamentorum ſunt quinque ſpecies,
aliud flexile, aliud raſile, aliud vulſorium, aliud lucernarium, aliud priapiſcotum appellant. In lu-
xatis vero diſtentione quidem antecedẽte opus eſt: repoſitio pro quolibet membro propria aſſu-
mitur. Omnia in Hippocratico ſubſellio reſtituuntur, ſimul & tenſa, et commiſſa. Caput luxatur,
nam prima ceruicis vertebra coarctatur ad ſecundam. Maxilla inferior ex iugali, quod eſt ad ma-
las, excidit. ſolis autem manibus ĩ ſedem ſuam compellitur, hinc illincq; ad ſuperiorem adducta.
Humerus in alam tantum excidit, capitulo rotundo & leniter cauo, quod Iones ἄμβην vocãt, cum
diſtenſione in ſedem reducitur. Sunt & aliæ {inferiores,} quas palæſtricas nominant. Cubitus in
omnes quatuor pares excidere poteſt. ſi in exteriorem interiorem've, cum diſtẽſione reponimus:
ſi in priorem vel poſteriorem, ſine diſtẽtione reſtituimus: nam hæc ex ſubita inflexione quodam
impoſito flexuræ cubiti conſiſtit: Illa, extenſione vehementiori. Brachiale, & poſtbrachiale, ad
hæc digiti luxati, modica diſtenſione reponuntur. Quæuis ſpinæ peruerſio, curuitas, & inclina-
tio, & tortuoſitas inſtaurari non poſſunt. Femur ad coxas vel intro ad colem, vt extra ad oppoſi-
tam partem prolabitur, retro ad clunes, & ante in inguina. atq; hæ quatuor differẽtiæ immedica-
biles. Genu quoq; crebro in exteriorem partem prolabitur, & facile ex flexura reſtituitur: minus H
in interiora excidit reditq;, multo rarius in poſteriora, in anteriora nũquam: quippe oſſa, propter
patellã quæ continet (niſi & ipſa fracta fuerit) nullo tempore elabuntur. Talus modice prolapſus
ægre reſtituitur. Si magna ſit luxatio, & violenta, ne ſuſtinet quidem inſtaurationem. Periculoſa
enim nimis, &, ſi cum vulnere accidit. In digitis nihil vltra fieri debet, quàm quod in ijs, qui ſunt
in manu, poſitum eſt. Omnes vero coagmentationum eorum ſeparationes, vt in facie, cubito &
radio, tibia & ſura, metacarpio, brachiali palma, in veterem figuram reſtituuntur. Porrò, quæ mẽ-
bra nigreſcunt, vel depaſcuntur, ſiue ex fracturis, ſiue violenta aſtrictione, tota ſæpe reſecamus.
Similiter in ijs facimus, quos venenatæ feræ momorderunt, mox ferramentis prope candentibus
paſtionem ſiſtimus, poſt ferramenta porrò viridi cum ſale illinimus. Deinde vbi cruſtræ † {ruptæ
fuerint,} tanquam vlcera curamus. Venenatorum morſus neq; cito ad cicatricem ducimus, ſed
frequentius vlcerum fluorem ex eis concitamus.

† καταρθῶσιν .i. ablatæ fuerint, vel vt habet alius codex manuſcriptus, κατορθῶσιν .i. curatę fuerint.

Galeni

GALENI QVOMODO MORBVM SIMVLANTES SINT DEPREHENDENDI LIBELLVS.

Ioanne Fichardo Francofordiano interprete, ad Grȩci exemplaris fidem recognitus.

CVm multæ ſint cauſæ, quas propter ægrotare ſe hoĩes ſimulant, videt̃
& in iſtiuſmodi oĩbus veritatis inuentio medico conuenire: quando-
quidem idiotæ ẽt operæprecium ducant à vero tales ſimulationes di-
gnoſcere. Etenim phlegmonẽ, eryſipelas, & œdemata per pharmaca
extrinſecus appoſita de induſtria excitata, Medicus ab ijs, quȩ ex ipſo
proficiſcũtur corpore, deprehẽdere poteſt atq; diſcernere, ſicuti & ſan-
guinẽ ex oris partibus profluentẽ, ab eo, qui ex ſtomacho, ventre, or-
ganis've ſpiritualibus prouenit. Nam deprehẽſi iam quidam ſunt, qui
ſub finem tuſſis, quoties vellent, ſanguinem excrearent, venula qua-
dam in hoc prõpte circa gingiuas aperta, ſicq́; comparata, vt, qñ vide-
retur, lingua illã ſugẽtes, ſtatimq́; poſt tuſſiẽtes, ſanguinẽ quaſi ex inferioribus redditum expue-
C rent. Sic & delirare nõ nulli, deſipereq́; ſe ſimulauerunt, cum alios potius ſtultos oſtenderent. Illa
vero oĩa & deprehendere, & inter ſe diſcernere, ad medicos pertinere vulgus exiſtimat. Fit autẽ
ſæpe, ꝙ dolor quiſpiam ita ſimuletur, vt ingens fereq́; intolerabilis videat̃. Equidem ipſe quendã
noui in concionẽ à ciuibus vocatum, colico dolore torqueri ſe finxiſſe, vt ne accederet, cũ hoc ita
ei conducere viſum eſſet. Et ego quidẽ eo tp̃e iſtuc hominem agere, quod & poſtmodum ipſe mi
hi confeſſus eſt, ſuſpicabar. Fomenta igitur tum illi adhiberi iuſſi. Verum ille, quanq; aliàs vel in
minimis ſupra modum eſſet meticuloſus, hic ſuccurri ſibi nequaquam magnopere precabatur: et
quidem paucis ante diebus nouit eodem morbo laborãtem, à me, hauſto pharmaco Philonio, cu-
ratum: id quod à me omnibus modis petiuiſſet, ſi re vera doluiſſet. Sed & exitus iſtud declarauit.
Quoniam dimiſſa concione, extemplo cõqueri, tanq; extra omnem mox dolorem conſtitutus,
deſiit. Quin & ipſa præterea viuendi ratio, quæ præceſſerat, talis erat, vt colicam in eo diſpoſitio-
nem non poſſet generaſſe: quando ex indigeſtione infrigidationeq́; proficiſci ſolent huiuſmodi
paſſiones: quorum in hoc neutrum præceſſerat. Hoc igitur, ꝙ non ratione anteactæ diętæ mor-
bus eſſet, potuiſſe cognoſcere, medicæ erat experientiæ opus. Alterum vero iſtud, ꝙ ob concio-
nem ſimulare hæc illum ſuſpicatus eram, medicinæ proprium non fuerat, ſed rationis eius, quæ
D communis dicitur: quam, licet omnibus communis ſit, pauci tñ exactam perfectamq́; habẽt, vt in
uenire in quoq; negocio poſſint, quid faciendum dicendum've ſit. Tenẽdũ ergo memoria, quod
diximus, experientiæ medicæ ſi coniungatur externa hæc facultas, alia quoque ſimilia fingentes,
validosq́; dolores ſimulantes deprehendere licere. Quemadmodum ipſe nuper, cum vtroq; ge-
nu vehemẽtiſſime dolere ſe quidam diceret. Seruus autem is erat ex eorum ordine, qui dños iter
facientes curſu comitantur. Vnde ſtatim doloris eius fictionem deprehendi, ex eo partim ſuſpi-
tionem ſumens, ꝙ ad illam forte diem Dominus ex vrbe profecturus erat: partim ex adoleſcen-
tis moribus, qui talis eſſet, vt facile in huiuſmodi mentiretur. Cæterum & cõſeruum inſuper quẽ-
dam ei familiarem rogabam, num adoleſcens ille mulierculæ alicuius amore teneretur, quam ꝑꝑ
eſſet veriſimile, longiorem profectionem Domino adornante, hoc illum ſtudere, vt relinqueret̃.
Et ita res habebat. Hæc igitur extrinſecus adinueneram. Circa vero genu eius maximus quidam
tumor exiſtebat, qui facile idiotam perterrere potuiſſet, ſed rei perito manifeſte per thapſiam ex-
citatus apparebat. Hæc aũt cognitio Medicinæ propria erat, non ab extrinſecus aſſumptis proue
niens. Eiuſdem quoq; erat experientiæ, ſciuiſſe, nihil eorum, quȩ anteceſſerant, tale fuiſſe, quod
eum excitare tumorem tam repente potuiſſet. Neq; enim plus, q̃ conueniebat cucurrerat, neque
vapularat ab aliquo, neq; ſaltauerat, neq; foſſam tranſiliens id incõmodum paſſus erat: tum redũ-

dantis humoris indicium quidem nullum erat,ꝙ antea neq; ſplādidius, neq; abundantius vixiſ- E
ſet.Ad hęc aũt & doloris ſpeciem me,qualis nam eſſet,percontante,neq; ſtatim,neque prompte,
neq; eadem reſpondebat. Quare profecto dño cum pharmacum impoſuiſſem,quod dolorem q-
dem nihil leniebat,verum thapſiæ ſolum qualitatem infrigidare poſſet, poſt horam vnam illum
confitentē habui,nihil amplius ſe doloris ſentire.Quòd ſi è phlegmone dolor is natus fuiſſet,non
ſolum per iſtud infrigidatiuum non reſediſſet,ſed etiã vehementior redditus eſſet.Liquere igitur
nunc arbitror, ꝙ ſi medicinalis experientia externis iſtis ratiocinationibus.i.coniectationibus,
coniungatur,ſufficiens ſit ad veri fortisq; doloris dignotionē.Poteſt vero quis & ex eo, ꝙ lenius
morbum ferant,indicium non vehementis doloris ſumere. Accidit enim iſtud oĩno ſæpe, (non
animaduertentibus ijs,qui morbi vehementiam ſimulãt) ꝙ in alium ſe aliumq; habitum illi, qui
vere laborant,magnitudine videlicet doloris agitati,tranſijciunt. Præterea,ſi re vera dolore vehe
menti premantur,quoduis perpeti auxilium parati ſunt:hortanturq; ipſi vltro medicos,vt, quid-
quid ipſis libuerit, agãt, quo affectus curetur.Sin vero mediocriter,aut nequaq; oĩno dolent,hu-
iuſmodi auxilia refugiunt,neq; longiora ieiunia,neq; mordacium pharmacorum oblationē per-
ferentes.Quæ ſola quidem,cum grauiter ſe laborare dicunt, huiuſmodi diſpoſitionibus cõferre,
nos illis affirmare oportet:quēadmodum & ſectiones,& vſtiones,& omnis cibi potusq;,† quorũ F
deſiderio eos trahi videmus,abſtinentiam. Morbum igitur ſimulantes doloris magnitudo {ar-
guet,deprehendemusq; cum ex alijs multis,}tum medicinalis experiẽtiæ notionibus: in quibus
ſunt languere,extrema infrigidari,pallere:interdum quoq; frigidum ſudare,& pulſus non tãtum
inæquales,(quod quidem ijs ẽt,qui mediocriter dolẽt,accidit)ſed etiam plures minorũ,q̃ magno-
rum:obſcurorum,q̃ vehementium habere:præterea interrogatum de doloris ſpecie, eam reſpon
dere,quæ affecto membro propria ſit.Quædam nanq; ſpecies dolores longe lateq; ſe diffundentes
habent:quædam vero tanquam fixos,vniq; tm̃ parti inhærentes.Sic aliæ pungunt pulſantq;:aliæ
quaſi diuellunt:aliæ quodam modo obſtupefacere,aliæ grauare videntur:nõ nullæ deniq; vomi-
tus,quædam ventris perturbationes,quædam caliginem inferunt.

† Antiqua tralatio habet. Igitur notiões vehementer delẽdi ſunt terreri vehementer,& magnitudo doloris,& ea, quę ſunt experiẽtię medicinalis, in quibus eſt hoc .ſ. difficilis tolerantia, & infrigidari extrema &c.

G

GALENI ARS MEDICINALIS

Nicolao Leoniceno interprete.

Ad Græcorum veterum exemplarium fidem ab Auguſtino Gadaldino diligenter recognita.

ARGVMENTVM LIBRI.

Medicam artem conſtituit ex corporum,ſignorum,& cauſarum definitione.

Quot numero doctrinæ,ac de definitiuæ dignitate. CAP. I. H

TRes ſunt omnes doctrinæ,quæ ordini inhærent:Prima quidem ex no-
tione finis,quæ per reſolutionē fit: Secunda ex compoſitione conſtat
eorum,quæ ex reſolutione fuerant inuenta:Tertia ex definitionis diſ-
ſolutione,cui nũc incumbimus.Licet autem huiuſcemodi doctrinam
appellare non tm̃ definitionis diſſolutionem,ſed & explicationem, vt
nõ nulli vocarunt,vel reſolutionem,vel diuiſionem, vel (vt non nulli
alij)explanationē,vel expoſitionē,vt alij. Conati ſunt & Herophilio-
rum quidam talē facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Ery-
thræus.Conati ſunt & eam,quæ per compoſitionē,& ipſi Herophilij,
& quidam Eraſiſtrati ſectatores,& Athenæus Attaleus.Neminem ta-
men ante nos eam, quæ oritur à notiõe finis,ſcripſiſſe cõperimus,ex qua oẽs artes†{via quadam, † methodo.
atq; ordine}conſtituunt:ſed illam quidē alio pertractauimus loco. Hic vero definitiuã faciemus
doctrinam,quæ quantũ ab ea,quæ ex reſolutione conſiſtit,& dignitate & †{ipſo docẽdi ordine}- † methodo.
linquitur,tantum & ad totius compendium, & ad ſingulorum memoriam præſtare inuenietur:

A ſufficienter enim ac facile memoriæ commendantur vniuerſa ex definitionis diſſolutione, quoniam totius artis capita in ſe optima definitio complectitur, quam quidam ſubſtantialem vocãt, ex aduerſo diſtinguentes alijs, quæ nõematicæ.i.notionales appellantur. Illæ ſiquidẽ ab ijs, quæ accidunt rebus definitis: hæ vero ab ipſa eſſentia conſtituuntur. Elaborata autem eſt à nobis particulatim & in pluribus conſcripta tractatibus totius medicinę cõtemplatio, quibus vti quis poſſit ad triplicem doctrinam. Nunc vero definitiuam aggrediemur. hoc vnum apponentes, quòd ſolum capita, & quædam veluti concluſiones eorum, quæ alibi latius (hoc eſt κατὰ διέξοδον) ſunt demonſtrata, nunc à nobis dicentur.

*Aℓ. ὀνοματικαὶ.i. noĩales. vide libr.4. de differẽtijs pul. cap. 2.

Quid ſit medicina. CAP. 2.

MEdicina eſt ſcientia ſalubrium & inſalubrium & neutrorum. Nihil vero differt, & ſiquis loco inſalubrium, ægrorum dixerit. Nomen vero ſcientiæ communiter, & non proprie accipere oportet. Salubre aũt, & inſalubre, & neutrum, vnumquodq; tripliciter dicitur: hoc quidẽ vt corpus: hoc aũt vt cauſa: hoc vero vt ſignum. Etenim corpus, quod ſanitatem natura ſuſcipere aptum eſt: & cauſam, quæ eandem efficere vel conſeruare: & ſignũ, quod poteſt indicare, hæc oĩa ſalubria Græci appellare conſueuerunt. Eadem ratione & ſuſceptiua morborum corpora: & eoſdem efficientes, conſeruantesq; cauſas: & ſigna indicantia, inſalubria vocant. B Nec aliter corpora neutra, cauſas, ſignaq; dixerunt. Et ſecundum quidem primam rationem atq; præcipuam, cauſarum ſalubrium eſt medicina ſcientia: propter eas autem & aliarum, ſecundo quidem loco inſalubrium: & tertio neutrarum. Et poſt has eodem modo corporum, primo quidem & hic ſalubriũ: ſecundo loco inſalubrium: tertio neutrorum. Itidem de ſignis dicẽdum. In actionibus autem prima quidem eſt corporum cognitio, quę habetur ex ſignis, poſt hęc cauſarũ, q̃ in ipſis ſunt, inuẽtio.

* Interpres varie dictionem hanc νοσώδες vertit. nam modo inſalubre, mõ ægrũ, modo ægritudinibus obnoxiũ vertit. alii morboſum vertũt.
* Similiter & νοσερὸν, quod idem eſt, ac νοσώδες, modo ęgrũ modo inſalubre vertit.

Quot modis dicatur effectiuum, indicatiuum, & ſuſceptiuum. CAP. 3.

SEd quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & ſuſceptiuum, dupliciter vnumquodq; dicitur, hoc quidem ſimpliciter, hoc vero vt nunc, noſſe oportet medicinam eſſe vtrorumq; ſcientiã. Ipſum vero ſimpliciter duobus dicitur modis, & quod ſemper, & quod vt multum: & vtrorũq; medicina eſt ſcientia. Neutra vero & cauſa, & corpus, & ſignum, & quod ſimpliciter dr̃, & quod vt nunc, tripliciter vnumquodq; appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum eſt particeps: hoc vero, quia vtriuſq;: hoc vero, quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autẽ ipſorum ſecundum rurſus duobus dicitur modis: aliquando quidem, quia vtriuſq; contrariorum ex æquo eſt particeps: aliquando vero, quia plus alterius. Eſt vero & in tota definitione, ſi verba ani C maduertimus, ambiguitas quædam, quam & ipſam diſſoluere oportet. Cum enim dicitur medicinam eſſe ſcientiam & ſalubrium & inſalubrium & neutrorum, ſignificatur, & quod omniũ particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem indefinitum quoddam eſt atq; impoſſibile: quorundam diminutum atq; artificio carens: qualium vero artificioſum pariter atq; ſufficiens ad omnia artis particularia: quod etiam dicimus in medicinæ definitione comprehendi. Primum igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualia nam ſint, & ſalubria, & inſalubria, & neutra: poſt hæc de ſignis & cauſis diſſeremus.

De corpore ſalubri. CAP. 4.

SAlubre ſimpliciter corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu bonam habet temperaturam in ſimplicibus & primis particulis, atq; in his, quæ ex illis componuntur, inſtrumentis eſt commenſuratum. Salubre vero nunc eſt corpus, quod in præſenti eſt ſanum. eſt vero & hoc eo tempore, quo ſanum exiſtit, bonam habens temperaturam & cõmenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam. Ipſius vero ſalubris ſimpliciter corporis tale quidem eſt ſemper id, quod eſt optima temperantia præditum, ac maxime eſt commenſuratum: vt multum autem, quod à conſtitutione optima non valde admodum deficit.

D *De corpore inſalubri.* CAP. 5.

INſalubre vero ſimpliciter eſt corpus, quod ab ipſo ortu naturæ, vel in cõſimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentarijs incommenſurationem, vel vtrunq; vitiũ. Inſalubre vero nũc eſt corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, Neque obſcurum eſt, ꝙ & hoc ipſum eo, quo dicitur, tempore ęgrotãs, vel in cõſimilibus malam habet tẽperaturã, vel in inſtrumentarijs incõmenſurationem, vel vtrũq;. Eſt vero & ſemper inſalubre, quod ex ipſo naturæ ortu vel peſſimam habet temperaturam in ſimplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his, q̃ obtinent principatum, vel in inſtrumẽtarijs incõmẽſuratiſſimũ exiſtit: ſimiliter aũt in his, vel omnibus, vel aliquibus, vel illis, quæ obtinent principatum. Vt multũ vero inſalubre eſt corpus, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen in medio conſtitutũ eſt.

De corpore neutro. CAP. 6.

QVoniam vero & neutrum corpus tripliciter dicebatur, vnum quidem quod neutrius erat extremæ diſpoſitionis particeps: aliud autem quoniam vtriuſque: aliud quoniam aliquãdo huius, aliquando vero illius, Iuxta primum ſignificatum, neutrum erit corpus, quod exquiſite medium eſt ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis: & huius hoc quidem ſimpliciter tale, quod ab ipſo ortu naturæ ita eſt conſtitutum: hoc vero vt nũc, quod in præſenti tempo-

remedium exquiſite exiſtit ſaluberrimi atq; inſaluberrimi corporis: ipſius autē ſimpliciter, ſem- E
per quidem tale eſt id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multum autem, quod non nul-
las recipit mutationes. Iuxta vero ſecūdū ſignificatū, neutrū erit corpus, quod ab ipſo ortu natu
ræ contrariarum ſimul eſt particeps diſpoſitionum, aut ſcilicet in vna parte, aut in duabus differē-
tibus: in vna quidem, ſi ſm alteram oppoſitionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit tē-
peraturam, vel etiam ſm vtranq;, ſed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel ſi-
tu delinquat: aut contra in his quidem recte ſe habeat vel omnibus, vel quibuſdam, peccet autem
in temperatura: In differentibus vero partibus, & iuxta omnes oppoſitiones poteſt quidquam ſi-
mul particeps eſſe contrariorum. Et ſemper quidem tale, quod per omnes ętates in eodem perſe-
uerat. Vt multum vero, quod aliqua ex parte euariat. Ita vero & nunc neutrum erit corpus iuxta
ſecundum ſignificatum, quia vel in parte vna hæc quidem ſibi ſalubria exiſtunt, illa vero inſalu-
bria, vel in differentibus ita afficitur partibus. Iuxta vero tertium ſignificatum, neutrum erit cor
pus, quod aliquando quidem ſalubre, aliquando vero in ſalubre per vices exiſtit, vt nō nullis ac-
cidit, qui in pueritia ſalubritate corporis vigent, cum vero ad iuuētutem peruenerint, inſalubres
euadunt, aut contra. In vno autem tempore, quod ita eſt neutrum, exquiſite quidem conſiſtere
nequit: latius vero ſi accipiatur, contingit. Nouimus autem, quòd/nūc/dupliciter dicitur. Salubre F
igitur & inſalubre & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque ſit, ſufficien-
ter explicauimus. De ſignis vero deinceps dicendum.

De ſignis ſalubribus. CAP. 7.

SVnt autem & ex his ſalubria quidem, & quęcunq; præſentem indicant ſanitatem, & futuram
prænunciant, & præteritam memoriæ ſubijciunt. Inſalubria vero, quæ & præſentem indicant
ægritudinem, & futuram prænunciant, atq; præteritam memoriæ ſubijciūt. Eadem ratione neu-
tra dicuntur, quæ neutram diſpoſitionem oſtendunt, prænunciant, & memoriæ ſubijciunt, †{& †Aliqui co. hęc non habent.
quæ nihil omnino de diſpoſitionibus indicāt, vel nihilo magis ſalubrem, quàm inſalubrem diſpo
ſitionem oſtendunt:}& quæ partim quidem ſalubrem, partim vero inſalubrem indicant diſpoſi-
tionem: & quæ aliquando quidem ſalubrem, aliquando vero inſalubrem; & hęc quoq; ſm tria tē
pora, veluti ſalubria & inſalubria. Vocantur autem non nunquam à vetuſtioribus medicis hæc
omnia, ſigna prænunciatiua, quamuis præſentium ac præteritorū ſint indicatiua. Vſus vero non
paruus eſt ex prænunciatiuis atq; indicatiuis, minor autem ex his, quę memorię ſubijciunt. Cum
igitur ſint ſalubria corpora, hæc quidem ſimpliciter, hæc vero vt nunc, quæ & ſana dicuntur, ſalu-
brium ſimpliciter corporum duplicem diximus eſſe differētiam, quoniam nō nulla quidem ſem- G
per, non nulla vero vt multum eſſent talia. Et ſemper quidem, quæ optimam conſtitutionem ſor-
tita ſunt: vt multum vero, quæ non magnopere ab illa recedunt.

De ſignis optimæ conſtitutionis. CAP. 8.

HOrum autem dignotiones ſumendæ ſunt ab ijs, quæ ſm eſſentiæ rationem ipſis inſunt, &
ab ijs, quæ ex neceſſitate conſequuntur, operationibus ſymptomatibusq; .i. caſibus, quos
etiam ſane accidentia proprie vocamus. Ab eſſentia quidem ipſa eorū, quę optimam habent con
ſtitutionem, commenſuratione conſimilium quidem in caliditate, frigiditate, humiditate, & ſicci
tate: Inſtrumentalium vero in quantitate ac numero eorum, ex quibus componūtur, ac præterea
formatione, ſitu partium ſingularum ac totius inſtrumenti. Ex his vero, quæ ex neceſſitate conſe
quuntur conſimilia, quātum quidem attinet ad tactum, à mediocritate, quæ in mollitie ac duritie
conſiſtit: quantum vero ad aſpectum, à colore bono, & leuitatis atq; hiſpiditatis mediocritate. In
operationibus, à perfectione, quam & ipſarum virtutem appellamus. Ab his vero, quæ inſtrumē
tarias partes conſequuntur, à commēſuratione & pulchritudine omnium totius corporis inſtru-
mentorum, ac præterea earum, quæ ipſis inſunt, virtute operationum. Optimę igitur conſtitutio
nis corporum ſigna indicatiua ſunt hæc. Eorum autem, quæ ab ipſa deficiunt, & adhuc tamen ſa- H
lubria exiſtunt, non nulla quidem in conſimilium temperatura vitium aliquod paruum habent:
non nulla vero in inſtrumentariorum commenſuratione, & hoc quoq; perexiguum. Accidit aūt
hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut in vtriſq;. Vitiorū vero genera eadē ſunt cū his, quę vir-
tutem perficiunt, temperatura quidem in conſimilibus: numerus autem, & formatio, & magnitu
do, & ſitus in inſtrumentarijs: vtriſq; vero communis vnitas, quam & ipſorum continuitatē ap-
pellamus. In his aūt ipſis generibus ſunt corporum inſalubrium vitia ſecundum vtranq; inſalu-
britatis ſignificatū. Terminus aūt, qui vtranq; diſtinguit, eſt operationū læſio ſenſibilis. Quæ ve-
ro ab optima corporum conſtitutione breue aliquid deficiunt, re vera quidem & ipſa in aliquo
ſunt offenſa, non tamen id ſenſu comprehenditur. Diſtinguuntur vero ex eo, quòd magis mi-
nus've in operationibus exiſtit, ac quia cauſis inſalubribus non æque reſiſtunt. Quæ autem ſim-
pliciter inſalubria ſunt corpora, diſtinguuntur ob id, quòd facile à cauſis inſalubribus ſuperātur,
& quoniam in virtute operationum multum deficiunt. In medio autem amborum collocantur
neutra, tum quę exquiſite appellantur, tum quę cum latitudine quadam. Quo fit, vt tota ſanitatis
latitudo in tres partes, quarum ſingulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autē pri
ma quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſe-

quuntur,

A quuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationũ læſionibus diſtinguũtur. Quæ igitur dolore infeſtantur, & quorum motus ſunt deprauati, aut omnino interierunt, manifeſtas habent determinationes. Quæ vero imbecilles edunt operationes, in magnis quidem diſtantijs facile diſcernũtur, in paruis vero ambigua ſunt: atq; idcirco in eo genere noxę collocatur diſpoſitio, quę neutrius contrariorum eſt particeps, quam & ipſam neutram dicimus appellari: Ita tamẽ vt horum omnium ſenſus ſit iudex, nõ ipſa natura rerum inſpiciatur. periculum enim eſſet ne in dogma ἀεὶπαθείας. i. perpetuæ paſſibilitatis, traheremur. Et quidem ſigna ſanorum corporum, ſed quæ aut inſalubria, aut ſalubria, aut neutra exiſtunt, quantitate diſtantiæ differunt, duobus inuicem contrarijs terminis à nobis ſtatutis, optima videlicet conſtitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps conſiderantibus, vtri eorum viciniora ſint ea, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora ſunt optimæ conſtitutioni, ſalubria: Quæ vero ab hac longius diſtant, atq; ad ea, quæ iam ęgrotant, magis accedunt, inſalubria: Quæ autem intermedia, atq; æqualiter ab vtriſq; diſtare videntur, neutra erunt. Optimæ igitur conſtitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum vero, quę ab ipſa deficiũt, totidem ſunt numero genera, quæ in magis & minus ſecari poſſunt. Cum autem in tres latitudines diuiſa ſint, corporis inſalubris ſimpliciter, indicia
B tTrademus: Ex his enim & reliquæ duæ latitudines innoteſcent. Generaliter igitur prius à nobis in eo, quem de optima conſtitutione ſermonem habuimus, dictum eſt: ſpecialiter autem nunc dicetur, ſi prius partes diuiſerimus.

Quot ſint differentiæ partium. CAP. 9.

SVnt vero earum quatuor vniuerſæ differentiæ, quoniam non nullæ earum principia quædã exiſtunt: aliquæ vero ab ipſis originem habẽt: aliquæ nec aliarum gubernationi pręſunt, neq; ab alijs gubernantur, cum inſitas habeant à natura potẽtias, à quibus regũtur: quędam vero ſunt, quę inſitas ſimul & aliunde emanantes habent. Principia igitur ſunt Cerebrum, Cor, Hepar, Teſticuli. Ab his vero ortum habent atque eiſdem ſubminiſtrant, Nerui quidem & Spinalis medulla, Cerebro: Cordi vero, arterię: Hepati, venę: Ipſa vero ſeminaria vaſa, Teſticulis. Quę autem à ſe ipſis gubernantur, ſunt Chartilago, Os, Copula, ſeu ligamentum, Membrana, Adenes. i. glandulæ, Adeps, Caro ſimplex. Reliquę vero partes, cum vnà cum iſtis habeant ex ſeipſis regimen, arterijs, neruis, & venis inſuper egent. Capillorum autem atq; vnguium neq; regimen vllum eſt, ſed generatio tantummodo. Hæ igitur ſunt partium differentiæ.

De ſignis cerebri. CAP. 10.

C INdicia autem ſigularum temperaturæ ſumpto à Cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt vero quinq; vniuerſa genera, quæ ipſius naturam oſtendunt. Primum quidem totius capitis diſpoſitio: Secũdum vero, ſenſibilium operationum virtus et vitium: Et tertium, actiuarum: Quartum, earum, quæ tenent principatum: Et quintum, naturalium. Aliud vero genus præter hæc omnia eſt ea, quæ ab extrinſecus occurſantibus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis diſpoſitio, ex magnitudine & figura ſumitur atq; capillis.

De paruitate & magnitudine capitis. CAP. 11.

PAruum igitur caput vitioſæ conſtitutionis cerebri proprium eſt indicium. Magnum vero, non neceſſario indicat bonam conſtitutionem: ſed, ſi quidem ob inſitæ virtutis robur, quæ multam atque optimam materiam afformauerit, eueniat, bonum eſt ſignum: at, ſi ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Diſtinguenda vero ſunt hæc & ex figura ipſa, & ex his, quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipſa, ſi concinna: ſemper enim hoc bonum eſt ſignum: Ex his autem, quæ ab eo ortum habent, ſi valida eſt ceruix, & ſi alijs oſſibus optime cõſtet, atq; omnis præterea neruoſa ſubſtantia boni ſit habitus, ac robur habeat intẽtum. Propria autem capitis figura eſt, veluti ſi excogitares ſphæram exquiſite rotundam ex cera constructam, leniter
D vtrinq; depreſſam. In hac enim, neceſſe eſt, vt poſteriores prioresq; partes magis gibbæ fiant, quàm ſpheræ conueniat: Quæ vero vtrinq; conſiſtunt, magis rectæ. *Quòd ſi ea, quæ ſm occiput, eminẽ
* Alicui. tia aliquãtenus minuatur, ſimul intueri oportet neruos atq; ceruicem vnà cum oſſibus alijs. Nã, ſi ſecundum naturam conſtiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate hoc contigit: Illis vero non recte ſe habẽtibus, principium eſt debile. Sed magna ex parte defectus, qui occipiti eueniunt, conſequitur eorum, quæ antediximus imbecillitas: rariſſimeq; aliter euenire cõſueuit. Caput etiam, quod ſecundum occiput in acutiem tendit, animaduertere oportet, iiſdem adhibitis diſtinguendi rationibus, quibus antea in capite grãdiori facto vtebamur. Sæpenumero vero & hic optimum eſt ſignum, figura concinna cerebelli, quod non nulli medici poſterius cerebrum appellare conſueuerunt, quemadmodum & poſterius exiſtit, ea futura, quæ græcæ literę, Λ, formam habet, diſtinctum. Eſt vero huiuſcemodi pars, ſpinalis medullæ principium, & eius ratione, neruorum omnium, qui in toto animali ſunt actiui. Ipſa autem pars poſterior per ſeipſam paucos admodum ſenſitiuos obtinet neruos, plurimos vero actiuos: ſicuti & anterior, ſenſitiuos quidẽ plurimos, paucos admodum actiuos. Quare, vbi bene fuerit affecta vtraq; pars, robuſtas habebunt propagines. Eædem quoque diſtinctiones adhibendæ ſunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad poſteriores, earundemq; & paruitatem & magnitudinem inſpicere oportet,

re oportet,atq; itidem figuram & ſenſus ibi collocatos,viſum,guſtum,atq; odoratum.Hæc enim E ſe inuicem indicant atq; atteſtantur,& quæ à principijs oriuntur,principij virtutem & vitium:& principium ea,quæ ab ipſo naſcuntur.

De operationibus obtinentibus principatum. CAP. 12.

EArum autem operationum,quę obtinent principatum,virtus ac vitium ſunt ipſius principij ſeorſum tantũmodo indicia. Voco aũt operationes principatũ obtinentes, hoc eſt ἡγεμονικὰς, quę à ſolo principio proueniunt,Ingeniũ quidẽ igitur(grece ἀγχίνοια)ſubtilẽ cerebri ſubſtantiam indicat:tarditas vero intellectus,craſſam;diſcẽdi vero facilitas,formarum facile ſuſceptiuam:memoria autem ſtabilem ac firmam:Sicuti & diſcendi difficultas,formarum non facile ſuſceptiuam, & obliuio,fluidam;mobilitas quoq; in opinionibus, calidam:ſtabilitas autem frigidam. Adhuc autem duo indiciorum genera mihi videor prætermiſiſſe, de quibus ſum ab initio me dicturum pollicitus,quorum alterum ad operationes attinet naturales:alterum vero ad ea, quę extrinſecus occurſant.Erit autem in vtriſq; ſermo communis.

Signa bonæ temperaturæ cerebri. CAP. 13.

SI quidem cerebrum ſortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quę diximus habebit moderata:& excrementa,quæ vel per palatum,vel aures,vel nares, vel F oculos expurgantur,hæc quoq; modice ſe habebunt:atq; ab ijs,quæ extrinſecus occurſant, minime lædetur,quæ ſcilic et vel calefaciunt,vel frigefaciunt,vel humectant,vel exiccant.Talibus igitur capilli capitis,cum adhuc ſunt infantes,ſubrufi:cum vero pueri,ſubflaui: cum iã adoleuerint, flaui fiunt,medijq; quodam modo ſunt inter eos,qui exquiſite ſunt criſpi, & ſimplices:non tamẽ facile caluitium patiuntur. Quæ vero dicuntur,ac poſterius dicenda indicia ſunt, accipere oportet,vt in bonam habentibus temperiem habitationibus.Quæ autem ad capillos attinent,non ad locorum tantum,ſed ad humorum quoq; temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione reſpondent,ſunt referenda.Si vero calidius ſit,quàm oporteat,in altera vero oppoſitione bonam habeat temperaturã,ſi quidem in caliditate multum exceſſerit, omnia, quæ dicentur, validiora erunt indicia:ſed, ſi paruus fuerit exceſſus, imbecilla. Communis autem hæc ratio ſtatuatur in omnibus partibus,quarum in temperaturis vniuerſis indicia ſumus tradituri.

Signa calidi cerebri. CAP. 14.

DEinceps igitur ſigna caliditatis cerebri,præter ea,quæ nup diximus,ſunt,q ea,quæ circa caput,omnia rubicundiora & calidiora,& quæ in oculis ſunt venæ, magis ſenſui patent. Capilli quoque in his geniti celeriter in capite proueniunt, & cum multum in caliditate à mediocri G temperatura receſſerint,nigri,& robuſti,& criſpi fiunt:cum vero non multũ,ſubflaui quidem ab initio fiunt,deinde nigricant,ac progredientibus ętatibus caluitium patiuntur,atq; eo magis,qui plus modico ſunt calidiores.Excremẽta vero,quæ per palatum & nares,& oculos,& aures, pauca & concocta ipſis exiſtũt,cum integram habuerint ſanitatem.Cum vero eis caput repletur,cõtinuo enim, ac tum præſertim,cum nullam victus ſeruauerint rationem,tale quid eis accidit,plura quidem in ipſis excrementa,ſed non incocta generantur,implenturq;, atque aggrauãtur eorum capita à calidis cibis & potibus,odoribus,atq; hiſce omnibus,quę extrinſecus occurſant: in quorum numero eſt,& qui nobis cicunfunditur aer.Sed præterea magis, ſi non ſolum natura calida, ſed etiam humida corpora extiterint.Breuibus autem ſomnis huiuſmodi temperaturæ contentę ſunt,neq; admodum profundis.

Signa frigidi cerebri. CAP. 15.

FRgidioris vero,quàm oporteat, cerebri indicia ſunt, plura in proprijs meatibus excremẽta, & capilli recti,& rufi,& ſtabiles,& qui longo poſt natiuitatem tempore naſcũtur,tenues, atq; ab initio male nutriti:& facile à cauſis frigidis offenduntur,atq; hoc ipſo offenſionis tempore deſtillationibus & grauedinibus capiuntur: neq;,ſi tetigeris partes ad caput attinentes, admodum H calidæ ſentiuntur:neq;, ſi inſpexeris,rubicundæ apparent:et oculorum venæ omnino viſum effugiunt:& ſomnolentiores quodam modo ſunt.

Signa ſicci cerebri. CAP. 16.

SIccioris autem cerebri indicia ſunt meatus ſuperfluitatibus carentes, & ſenſuum perſpacitas: ſunt autem ad vigilias prompti,& capillos habent robuſtiſſimos, & qui celerrime eis genitis innaſcuntur.Criſpi autem potius ſunt,quàm recti:cito autem calui fiunt.

Humidi cerebri indicia. CAP. 17.

HVmidioris vero cerebi indicia,capilli plani,& nequaquam calui fiunt:Senſus autem turbulenti,& excrementorum multitudo,ſomni multi atq; profundi. Et hæ quidẽ ſimplices ſunt intemperaturæ.

Signa calidi ſicciq; cerebri. CAP. 18.

COmpoſitæ autem primum calida & ſicca,ſecundũ quam & ſuperfluitatibus carent, & ſenſibus vigent,& plurimum vigilant,& cito calui fiunt.& prima quidem capillorum generatio celerrima eſt,ac plurimo abundans alimento.capillos vero habent nigros,& criſpos:& tangentibus caput calidi ſentiuntur:& ſunt rubicundi vſq; ad ætatem conſiſtentiæ.

Signa

A *Signa calidi & humidi cerebri.* CAP. 19.

SI vero humiditas adiũgatur caliditati, parum vtriuſq; qualitatibus ſuperantibus mediocritate, color bonus, & calor, & oculorum venæ magnæ: & plura excremẽta, & mediocriter cocta: & capilli recti, ſubflaui, & non facile calui fiunt. Implẽtur vero atq; aggrauãtur eorum capita à calidis: †{at, ſi humectẽtur, tũc multo magis excremẽtorũ habẽt multitudinẽ.} Et ſi plurimũ caliditas atq; humiditas creuerit, †{his caput ęgritudinibus eſt obnoxiũ,} atq; excremẽtis abundãs, & quod facile à calefacientibus atq; humectantibus offendatur. Auſter vero ſemper eis aduerſatur, atq; optime in Aquilone ſe habent: non tamẽ diu vigilare poſſunt, et, cũ ſe ad ſomnum cunuerterint, ſimul graui ſomno (hoc eſt comate) tẽtantur, & vigilant, & ſomnia habent imaginationibus plena, viſus eis turbulenti, neq; ſatis ſenſibus vigẽt. Quòd ſi multum in caliditate cerebrum à me* diocritate receſſerit, paulo autem humidius extiterit, calidæ temperaturæ indicia quidem ſuperabunt, cum quibus læuia quædam humiditatis ſigna coniungentur: veluti ſi longe quidem humidius, paulo vero calidius, vehementia quidem erunt ac manifeſta humiditatis indicia, debilia aũt caliditatis. Communis vero hæc ratio in omnibus compoſitis intemperaturis exiſtit.

Ex impreſsis, † Al. ſi ẽt humectentur, multo magis, quando & excrementorũ habent multitudinem.
† νοσώδεις.

Signa frigidi & ſicci cerebri. CAP. 20.

B FRigidę vero & ſiccæ cerebri intemperaturæ, quãtum ex ſe eſt, frigidum & minime coloratũ, caput reddunt: ſemper enim memoria repetenda, quę à nobis ab initio eſt diſtinctio poſita, vt prętereà aduertamus, quantum ex humorum temperatura alterentur, quę circa ipſum cõſiſtunt. Protinus autem huiuſcemodi temperatura, venis carentes habent oculos, & à cauſis frigidis facile læduntur. Quare & inæquali ſanitate fruuntur, quoniam non nunquam leuiſſima habent capita, & meatus, qui ſuperfluitatibus careant: non nunquam vero & grauedinibus & deſtillationibus parua ex cauſa facile capiuntur.

De ſenſibus. CAP. 21.

SEnſus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atq; omni vitio carent, ſed progrediente ætate cito marceſcũt. Et, vt ſummatim dicatur, omnes celerrimam circa caput ſenectutem oſtendunt. quare & cito cani fiunt. Capilli vero ipſis quidem genitis vix exeunt, & male nutriuntur, et rufi ſunt. In progreſſu autem ætatis, ſuperante magis frigiditate caliditatem, quàm ſiccitate humiditatem, multum non calueſcunt. Contra vero ſi contigerit, ſiccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem vero caliditati, parum calui fiunt hi.

Signa cerebri frigidi & humidi. CAP. 22.

C HVmidæ vero & frigidæ cerebri tẽperaturæ faciũt homines graui ſomno tentari, & ad ſomnum facile conuerti, ſenſibus quoq; minime vigentes, atq; excrementis redundantes, & qui caput frigiditati ac repletioni habent obnoxium, ac deſtillationibus & grauedinibus facile tentãtur: neq; tamen hi calui fiunt. Hæc igitur indicia ſunt cerebri temperaturæ, à quibus ſi progrediaris, ad vnumquodq; ſenſorium dignotiones transferre licebit.

De oculis. CAP. 23.

SEd ſufficiet de oculis duntaxat facere mentionem. Quicũq; tangẽtibus quidem manifeſte calidi exiſtunt, & facili ac crebro motu cientur, & venas latas habent, hi calidi omnes ſunt: frigidi vero, his cõtrarij. Et humidi qdẽ molles ſimul & multa humiditate pleni: ſicci vero, aridi ſimul & duri. A ſimilibus aũt ſuę tẽperaturę cauſis facile offendũtur: iuuãtur aũt à modico cõtrariorum vſu, ſed hoc quidem cõe in omni cuiuſcunq; partis temperaturæ dignotione oportet meminiſſe.

De magnitudine oculorum. CAP. 24.

MAgnitudo oculorum quidem, vbi concinnitas adſit, & operationum virtus, multitudinem bene temperatæ ſubſtantiæ oſtendit, ex qua ſunt conformati: quæ ſi deſint, multam quidẽ ſubſtantiam, non tamen bene temperatam oſtendunt.

D *De paruitate oculorum.* CAP. 25.

PAruitas vero oculorũ adiũcta qdẽ cõcinnitate ac operationũ virtute, paucã quidẽ, ſed bene temperatam ſubſtantiã oſtendit, ex qua ſunt cõformati. Si vero ſociam habuerint incõcinnitatem quandam atq; operationum vitium, tunc paucam ſimul ac vitioſam materiam oſtendunt.

De colore oculorum. CAP. 26.

QVæ vero ad colores attinent, ita diſtinguere oportet: Glauci quidem oculi, qui pura humiditate ac non multa prędfulgent, tales fiunt ob ſplendidi luminis abundantiam: Contra vero nigri: &, qui intermediam naturam ſeruant, cauſas quoq; intermedias habent.

De glaucedine & nigredine oculorum. CAP. 27.

GLaucus igiť oculus fit vel pp magnitudinẽ, vel pp ſplendorẽ humoris, qui à Gręcis cryſtalloides noiatur, vel pp ſitũ, pminentẽ, aut pp tenuis & aquei humoris, q in pupilla exiſtit, paucitatẽ & puritatẽ: atq; oibus qdẽ in vnũ cõuenientibus fit glauciſſimus oculus. Quòd ſi aliqua adſint, aliqua vero nõ, tũc maior minor've glaucedo cõtrahiť. Niger vero oculus fit aut ob paruitatẽ cryſtalloidis, aut pp pfundũ ſitũ, vel qm ſplẽdidus ac fulgidus exquiſite nõ eſt, vel qm tenuis humor vel ſuperabũdat, vel purus nõ exiſtit: vel pp vnã aliquã ex his cauſis, aut ppter oẽs fieri conſueuit. In ipſis autẽ magis & minus (vt ante diximus) reperitur. Tenuis igiť humor, quo magis ad aquæ

naturam

naturam accedit,& ſuperabundat,humidiorē oculum oſtendit,quemadmodum,ſi craſſior ac minor fiat,ſicciorē.Cryſtalloides aũt,ſiquidē durior exiſtat,ſicciorē efficit oculũ:Si vero mollior, humidiorem:ſic & ſi plus modico tenuem humorem exceſſerit,ſicciorē:ſi aũt defecerit,contrarium. E

De cordis temperaturis. CAP. 28.

DE cordis aũt tēperaturis deinceps dicendum eſt:Si prius hęc in memoriam reuocauerimus, quòd vnãquanq; partem ſeipſa vel calidiorem,vel frigidiorem,vel ſicciorē, vel humidiorē dicimus factam,non alicui rei alteri comparantes,ſed ad ſeipſam.Sic enim, vtcũq; extiterit cor natura frigidiſſimum,multo ſanè calidiorem temperaturam poſſidebit calidiſſimo cerebro.

Signa cordis calidi. CAP. 29.

CAlidioris igitur cordis,vt ad modũ,qui ei ꝓprius eſt atq; cõueniēs,indicia quædã ſunt inſeparabilia & propria,magnitudo reſpirationis,& pulſus velocitas,& frequētia:& audacia,et ad actiones natura prompta.Quòd ſi multum in caliditate exceſſerit,tunc irę pręcipitatio, & furibũda temeritas adſunt.Eſt aũt his thorax hiſpidus,& præſertim pectus,& quęcunq; hypochondrijs partes proximiores.{Magna vero ex parte calidi cordis temperatura vniuerſum corpus calidum reddit,niſi hepar vehementius obſtiterit.Dicemus aũt paulo inferius totius corporis indicia. Eſt quidē & latitudo thoracis caliditatis indiciũ,niſi & hic quoq; cerebrũ multũ obſtiterit,qm̄ ei magna ex parte ſpinalis medulla in magnitudine rñdet:tantæ vero erũt magnitudine vertebrę,quãta & ſpinalis medulla,quare & ſpina vniuerſa.Cõfigitur vero thorax ad eã ſpinæ partē,quę Metaphrenũ.i.dorſum dicitur,tanq̃ ad carinã nauis. Quare neceſſario eius lõgitudo ęquabitur dorſo: Latitudo vero erit pro vertebrarũ ratione, qñ ad proportionē earũ craſſitudinis fuerit confixus. Cum vero cordis caliditas ſuperãs perflauerit ac dilatauerit in primo ſui ortu thoracē, erit eiuſdē caliditati proportione reſpondens.Quare, cũ caput paruum,thorax autē latus extiterit,maximũ hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium:cũ vero magno exiſtēte capite paruus fuerit, proprijſſimum hoc erit cordis frigidioris ſignum:Si vero capiti fuerit proportione reſpondens, tũc alijs ſignis de corde diſtingues,ex ipſius thoracis amplitudine nihil aſſumens. F

Signa cordis frigidi. CAP. 30.

IN frigidiore vero corde pulſus minores exiſtunt,q̃ modo naturę cõueniat:nõ tñ neceſſario tardiores vel rariores.Reſpiratio aũt,ſiquidē thorax tãto minor extiterit,quãto cor frigidius, pulſibus erit proportionalis.Si vero maior fuerit,q̃ ꝓ frigiditatis q̃titate,nõ minor eſt tm̄,ſed ēt tardior & rarior.Tales aũt timidi natura ſunt,& ſine audacia,† et ſegnes,& nudũ pilis habent pectus.De eius vero paruitate diſtinguendũ, vt diximus prius.Eodē modo & de totius corporis caliditate. G

† In impreſſi co.additur καὶ ληθαργοι. qu dictionem al torpentes: alij obliuioſi: alij veternoſi vertũt.Leon.videtur legiſſe ἀργοί.

Signa cordis ſicci. CAP. 31.

COr aũt ſiccius pulſus efficit duriores,& irã nõ promptã quidem,ſed feram, & quæ non facile ſedari queat,magnaq; ex parte vniuerſum corpus ſiccius exiſtit,niſi hepar obſtiterit.

Signa cordis humidi. CAP. 32.

COrdis vero humidioris ſigna,pulſus molles, & mores ad iram quidem procliues,ſed talem, quæ facile ſedari poſſit:et vniuerſum corpus humidius exiſtit,niſi hepar obſtiterit.Secundũ vero coniugationem qualitatum primarum cordis intemperaturæ ita ſe habent.

Signa cordis calidi & ſicci. CAP. 33.

CAlidi & ſicci cordis pulſus duri ſunt,& magni,& veloces,& frequentes:& reſpirationes magnæ,& veloces & frequentes,& multo magis ad velocitatem ac frequentiam vergunt,thorace cordi non aucto ꝓportionaliter.Hi vero præ cunctis pectus habent maxime hirſutũ, & hypochõdria.Ad actiones aũt prõpti ſunt,& iracũdi,& celeres,& impudentes,& mores tyrãnicos habent:etenim ſunt in iram præcipites,non facile vero placabiles.De totius autem corporis temperatura,& thoracis amplitudine,his,quę ante diximus,proportionaliter eſt diſtinguendum.

Signa cordis calidi & humidi. CAP. 34. H

SI vero caliditas vnà cum humiditate dominabitur, minus quidem his,quos antea diximus,hi ſunt hirſuti,ad actiones vero nihilominus prõpti,non tamen ferus eſt animus,ſed ad iram procliuis tantũmodo.Pulſus vero magni ac molles,veloces et frequentes exiſtunt.Et reſpiratio,cum thorax cordi fuerit proportionalis,eandem pulſibus formam ſeruabit:Si vero minor extiterit,tãto illis velocior erit & frequentior,quãto & thorax minor extiterit.Si aũt multa facta fuerit euerſio in temperatura,ac ſi hoc præſertim in humiditate contigerit, præter ea, quæ diximus,contingent etiam ex putredine morbi,his,qui in ipſis fuerint,humoribus corruptis ac putrefactis.Expirationes autē maiores ſunt ac velociores inſpirationibus,& ſubmiſſio arteriæ in pulſibus velox.

Signa cordis humidi & frigidi. CAP. 35.

HVmidioris vero & frigidioris cordis pulſus quidem molles: Moribus autem nequaquam audaces,ſed timidi & ſegnes exiſtunt.Tales etiam glabrum pectus habent, minimeq; iram retinent,ſicuti & ad iram nõ admodum ſunt prompti.Quæ vero ad thoracem & vniuerſum attinent corpus,diſtinguere oportet,ſicuti ea,quæ ante diximus.

Signa cordis frigidi & ſicci. CAP. 36.

FRigidius vero cor & ſiccius,pulſus quidem duros reddit & paruos:reſpirationem autem, ſiquidem

A quidem thorax paruitatem cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam: ſi vero ma-
ior extiterit, raram ac tardam. Hi vero præ omnibus minime ad iraſcendum prompti, cum autem
coacti fuerint iraſci quibuſdam, retinent iram. Habent autem maxime omnium, nudum pilis pe-
ctus. De paruitate autem thoracis, ac præterea totius corporis frigiditate ſimiliter diſtinguēdum.
Vnum illud commune in hiſce omnibus memoria repetentibus, quòd, quæcunque de moribus
ſiue nunc, ſiue quouis alio ſermone explicata ſunt ad temperaturæ cognitionem, non de probis
moribus aut vitioſis, qui ex philoſophia hominibus adueniunt, ſed de inſitis vnicuiq; ac naturali-
bus, à nobis ſunt expoſita.

Signa calidi hepatis. CAP. 37.

HEpatis calidioris indicia, venarum latitudo, flaua bilis abundantior, in conſiſtenti vero æta-
te, etiam atra calidior ipſis ſanguis, atq; eadem ratione corpus vniuerſum, niſi obſtiterit cor.
His venter & hypochondria hirſuta.

Signa hepatis frigidi. CAP. 38.

FRigidioris vero, anguſtia venarum, pituita abundantior, ſanguis frigidior, & totius corporis
habitus, niſi à corde calefiat. Venter illis glaber eſt, atq; hypochondria.

B *Signa hepatis ſicci.* CAP. 39.

SIccioris autem, ſanguis quidem craſſior & minime abundans, venę duriores, & totius corpo-
ris habitus ſiccior.

Signa humidi hepatis. CAP. 40.

HVmidioris autem, ſanguis quidem abundantior atq; humidior, venæ autem molliores. ita
vero & vniuerſum corpus, niſi partes ad cor attinentes obſtiterint.

Signa calidi & ſicci hepatis. CAP. 41.

CAlidioris vero ſimul ac ſiccioris hepatis indicia, hypochondria hiſpidiſsima, ſanguis craſsior
ſimul ac ſiccior*, flaua bilis plurima eſt, conſiſtente autem ętate, & atra. venarum autem latitu
do & durities. Sic vero & vniuerſum corpus ſe habet. Nam, quæ ex corde caliditas originem ha-
bet, poteſt obtundere eam, quæ ab hepate naſcitur, frigiditatem: Sicuti & frigiditas caliditatē: Sic-
citatem vero non poteſt humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media vero inter has,
quæ dictæ ſunt, ea, quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim à cordis ſiccitate ſuperatur, q̃ ſic-
citas ab humiditate, minus autem à caliditate, adhuc vero multo minus frigiditate. Hæc enim in-
ter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniũt, facillime vincitur. Liquet autem, quod, cũ in vnum
C conuenerint vtriuſq; principij temperaturæ, totum exquiſite ſecũdum illas afficitur corpus, pau-
lo vero inferius ipſius dicentur indicia.

* Al. paucior

Signa hepatis calidi & humidi. CAP. 42.

HVmidius autem ac ſimul calidius hepar, minus quidem, q̃ calidius & ſiccius, hypochondria
reddit hiſpida. Plurimum vero ſanguinis, & venas amplas, habitumq; calidiorem atq; humi
diorem facit, niſi obſtiterit cor. Si vero amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat,
à morbis, qui ex putredine ac vitioſis humoribus fiunt, facillime capitur. Adhuc autem magis, ſi
plurimum augeatur humiditas, caliditas vero non ita. Si autem cõtra, parum quidem humiditas
creſcat, plurimum vero caliditas, minime vitioſis humoribus laborant.

Signa hepatis humidi & frigidi. CAP. 43.

HVmidius autem & frigidius hepar habet hypocondria glabra, ſanguinem vero pituitoſio-
rem generat, cum venarum anguſtia. ſic & reliquum afficit corpus, niſi à corde ad contrariã
naturam transferatur.

Signa hepatis frigidi & ſicci. CAP. 44.

FRigidius autem & ſiccius hepar cum pauco ſanguine & venarum anguſtia efficit corpus atq;
D frigidius, & hypochondria glabra, niſi & hic cor dominetur.

Signa calidæ, frigidæ, humidæ, & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. CAP. 45.

TEmperatura vero teſticulorum, calida quidem ad venerem procliuis, & maſculorum genera
trix & fœcunda, celeriterq; genitales partes obſepit pilis, ſimul autē & circuniacentes attin-
git partes: frigidior vero contraria efficit. Et humida quidem multo & humido ſemine abundat:
Sicca paucum & modice craſſum generat ſemen.

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. CAP. 46.

CAlidior vero ac ſiccior & craſsiſsimum ſemen habet, & fœcundiſsima eſt, ac celerrime ab ini
tio protinus ad coitum excitat animal. Itaq; & his genitales partes citiſsime hiſpidæ fiũt, atq;
omnes, quæ circunſtant, ſupra quidem vſq; ad regiones, quæ ad vmbilicum ſunt, infra vero vſq;
ad media femora. Petulca igitur eſt & ad libidinem prona huiuſcemodi temperatura, ſtatim vero
ſatiatur, & ſi cogatur, offenditur.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum. CAP. 47.

SI autem caliditas humiditati coniungatur, hirſuti quidem tales minus, plus vero ſemine abun
dant, non tamē plus cæteris appetunt, ſed minori detrimento præter modum venereis indul-
gent. Quòd ſi ſatis excreuerint & caliditas & humiditas, nõ ſine detrimento à venereis abſtinent.

Signa frigidæ & humidæ temperaturæ teſticulorum. CAP. 48. E

SI vero frigidiorem & humidiorẽ temperaturam teſticuli habuerint, partes circumpoſitæ glabræ ſunt,& tarde rẽ venereã exercere incipiũt, neq; proni ad actũ huiuſmodi ſunt. Aquoſum vero & tenue ipſis ſemen,& parũ fœcundum,& feminarũ generatiuum, vel oĩno non generans.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ teſticulorum. CAP. 49.

FRigidior vero,& ſiccior temperatura ſimilis quidem in reliquis eſt antedictæ, craſsius vero in ipſa ſemen exiſtit,atq; omnino paucum.

De habitu totius corporis. CAP. 50.

TOtius autem corporis habitus,diximus & ſuperius, quo modo & hepatis & cordis naturam ſequatur.ei aũt magis aſſimilatur,quod vnam aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit,quas & effectiuas appellãt.Totius vero corporis habitus in illis maxime dicitur partibus, quæ primæ oculis ſubijciuntur.Sunt vero hæ, muſculi,qui omnia ambiunt oſſa, carnes quædam compoſitæ ex prima & ſimplici carne,& præterea fibris, quibus innaſcũtur.Propria enim muſculorum ſubſtantia his duobus conſtat:quæ vero ad ipſos vaſa pertingunt, veluti riui quidam ſunt, qui non eorum ſubſtantiam complent,ſed eis ſubminiſtrant,vt in vita permaneant.Dicentur igiť & horum temperaturæ indicia in bene temperata habitatione. Nam, quæ male temperatæ ſunt, F cutem permutant ex ſe ipſis formantes,& quædam ex indicijs corrũpunt. Ita & in bene temperata regione,ſiquis ſe tpe æſtatis nudum ſoli expoſuerit,permutabit indicia, quæ ex colore,& duritie,& mollitie ſumuntur.Si vero,quemadmodum bonã temperiem obtinet locus,ita & ipſe bene temperato victu vſus fuerit, vt qui neq; ſe nudum ſingulis diebus in ſole plurimum torrefaciat, neq;, ſicuti pleriq;, more puellarum cõtinue in vmbra degat,hic certa atq; exquiſita temperaturę indicia præ ſe feret.Tanquam igitur de hoc futuro ſermone nunc ad ipſum accedemus.

Signa moderatæ temperaturæ. CAP. 51.

MOderatæ temperaturæ indicia ſecũdum totum animalis habitum: Color quidem ex rubro & albo commiſtus,capilli vero flaui,& plerunq; mediocriter criſpi: Carnoſitatis autem mediocritas in qualitate & quãtitate.Medium eſt enim exquiſite huiuſcemodi corpus inter omnes exceſſus,vt qui ad ipſum dicantur & intelligantur.Nam & craſſum corpus ad hoc comparatũ dicitur craſſum,& tenue ad hoc eodem modo:& carnoſum,& macilentum,& pingue,& durum, & molle,& hiſpidum,& glabrum.Nullum igitur horũ corpus eſt mediocritatem habens,ſed,qualis Polycleti regula,ad ſummum totius peruenit mediocritatis adeo, vt neq; tangentibus molle videatur,neq; durum,neq; frigidum:inſpicientibus vero neq; hirſutum,neq; glabrũ, neq; craſſum, G neq; tenue,aut aliquam aliam habens immoderationem.

De corpore calidiore. CAP. 52.

QVæcunq; aũt in caliditate à medio recedunt,non tñ in humiditate vel ſiccitate,hęc,quantũ ad carnoſum genus attinet(de hoc enim præſens eſt ſermo)videntur quidem tangentibus calidiora tm̃,quantum & eorum temperatura calidior. Tanto vero magis hirſuta ſunt, quãto & calidiora,& minus pinguedinis habent.Colorem aũt rubrum, & capillos nigros habẽt.

Signa frigidæ temperaturæ. CAP. 53.

FRigidioris autem tẽperaturæ indicia ſunt,pilorũ carentia,pinguedo,& frigiditas,quæ tangentibus obuiat.Color autem vnà cum capillis etiam rufior, & vbi multa frigiditas adfuerit, liuidus quodam modo exiſtit, quem non nulli medici colorem plumbeum appellant.

Signa ſiccæ temperaturæ. CAP. 54.

SIccior autem temperatura tanto gracilior eſt,& durior bona temperatura, quãto maior eſt ſiccitas.In reliquis autem eodem modo ſe habet.

Signa humidæ temperaturæ. CAP. 55.

ET humidior etiam in reliquis quidem eodem modo ſe habet: Melius autem carnoſa & mollior.Et quidem ſecundum coniugationem qualitatum primarum factæ intemperaturæ compoſitam habent indiciorum formam. H

Signa calidæ & ſiccæ temperaturæ. CAP. 56.

CAlidior ſimul ac ſiccior, hirſutior, ac calidior, & durior exiſtit, & pinguedine caret,gracilisq; eſt,& capillos nigros habet. Si vero multum in caliditate excedat, color quoque niger illi adeſt.

Signa calidæ & humidæ temperaturæ. CAP. 57.

CAlidior aũt & humidior tẽperatura,mollior,& calidior, & carnoſior tanto eſt bona temperatura,quantum & vtriſq; qualitatibus aucta fuerit.Quòd ſi plurimũ augeatur,cito ſimiliter à putredinis corripitur morbis,qm̃ & humorũ vitio prompte laborat.Si vero parum quidem humidior ſit,multo vero calidior,molliores quidẽ parũ huiuſcemodi ſunt his,qui bonã habent tẽperaturã,& magis carnoſi,non parũ vero hirſutiores,& tangẽtibus non parum calidiores. Nigri vero eis capilli,& caro pinguedine caret.Si vero paulo quidẽ calidior,multo vero humidior,mollis his caro eſt & multa,& color cõmiſtus eſt ex albo & rubro,& tangẽtibus paulo calidiores. Et,vt ſummatim dicaĩ,oĩbus tẽperaturæ cõiugationibus ſemp ſuperexcedẽtis qualitatis indicia eminebũt.

Signa

A *Signa frigidæ & humidæ temperaturæ.* CAP. 58.

FRigidior autem atqꝫ humidior temperatura, ſi parum quidem vtraqꝫ augeatur, capillis nuda
eſt,& alba,& mollis,& craſſa,& pinguis:Si vero magis exceſſerit, reliqua quidem ſunt ſecun-
dum proportionem augmenti qualitatum,color autem vnà cum capillis rufus: quemadmodum,
ſi plurimum vtraqꝫ augeatur,liuidus: Si vero qualitatum augmentum fuerit inæquale, eius,quæ
ſuperexceſſerit, indicia eminebunt.

Signa frigidæ & ſiccæ temperaturæ. CAP. 59.

SI autem frigiditas vnà cum ſiccitate ęqualiter augeatur, natura durũ ac tenue & glabrum cor-
pus habent,& tangentibus frigidum,pinguedo tamẽ ipſis,& ſi graciles ſint, per carnes diſper
ſa.Capilli autem & color frigiditatis modum,ac proportionem ſequũtur.Vbi vero calida & ſicca
temperatura in tempore decrementi in frigidam & ſiccam labitur, tunc horũ habitus gracilis qui
dem ſimiliter eſt & durus:eſt vero etiã melancholicus,& ob id niger ſimul & hirſutus: Vbi igitur
altera qualitas multum dominatur,altera vero parum à mediocritate recedit,ſuperabũt eius,quæ
dominatur,exilia aũt erunt alterius qualitatis indicia.In omnibus vero, de quibus ſupradiximus
& poſtea dicemus,commune eſt temperaturæ indicium,ſi membrum facile frigeſit, vel frigidita-
B tis,vel raritatis:ſi vero non facile,vel caliditatis, vel denſitatis: ſi vero à deſiccantibus offendatur,
& aridum & ſiccum,& non facile mobile fiat,ſiccitatis: quemadmodum & ſi ab humectantibus
grauiter ſe habeat,humiditatis.Inſpicere autem oportet,ſi eandem omnes muſculi ſeruant tempe
raturam,vel minime eandem,atqꝫ in omnibus animaduertere ſubiectorum oſsium quantitatem.
Non nunquam enim gracile videtur membrum,cum tamen nõ ſit gracile,quod ad muſculos atti
net,ſed propter oſsium tenuitatem tale videtur. Sic & craſsius quibuſdam plerunqꝫ apparet non
ob oſsium amplitudinem,ſed ob multitudinem carnis:quæ vel aucta, vel comminuta, vel durior
aut mollior effecta,ſiccius aut humidius membrum oſtendit: Pauca igitur ac dura, ſiccius: multa
autem & mollis,humidius.Sic & intermedia ſpatia ſimilarium corporũ, vt plus vel minus humi-
dæ ſubſtantiæ in ſe ipſis cõtinent,vel craſsius,vel tenuius,vel humidius,vel ſiccius membrũ oſten
dunt:Humidius quidem,vbi ſubtilior & copioſior eſt humiditas: ſiccius vero, vbi craſsior ſimul
& minor.Ipſæ enim ſolidæ corporis partes, quæ vere ſolidæ ſunt ac primæ, nullo modo poſſunt
effici humidiores.At ſatis eſt, ſiquis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipſis ſpa-
tia hac vel illa humiditate complere poſsibile.Hęc vero eſt proprium partium ſimilarium alimen
tum,quod ex appoſitione fit,& non per vaſa attrahitur.Communis autem hæc ratio & omnium
C † partium exiſtit. Et iterum in ſalubrium atqꝫ inſalubrium cauſarum doctrina repetetur. Nunc
autem ea,quæ ordine ſequuntur,attingamus.

† Sunt q addãt εἰρημένων.i. dictarum.

Signa ſicci ventriculi. CAP. 60.

VEntriculi indicia,eius quidem,qui natura ſiccior exiſtit,ſi celeriter ſitibundi fiant,& paucus
eis ſufficiat potus,à copioſiore autem aggrauentur, fluctuationibus infeſtentur, aut ſuper-
fluitet id,quod abundat,& cibis delectentur ſiccioribus.

Signa humidi ventriculi. CAP. 61.

HVmidioris autem,ſi neqꝫ ſitibundi fiant,& ſuperabũdans humidum facile tolerent, & cibis
gaudeant humidioribus.

Signa calidi ventriculi. CAP. 62.

CAlidior vero natura ventriculus melius quidem concoquit,ꝙ appetat,& multo magis quæ-
cunqꝫ dura ſunt & nõ facile alteratione ſuſcipiunt.Nã,quæ facile alterantur, in ipſo corrum-
punt:gaudetq; calidis potibus ac cibis:neqꝫ à frigidis vllã percipit noxã,ſi modice ipſis vtatur.

Signa frigidi ventriculi. CAP. 63.

FRigidus vero natura ventriculus ad appetendum quidem plurimum viget, ad concoquen-
D dum autẽ minime,tales præſertim cibos,qui frigidi ſunt & non facile alterationem ſuſcipiũt.
Cito itaqꝫ in ipſo aceſcunt,atqꝫ ideo acidis eructationibus talis ventriculus abũdat: & gaudet qui-
dem frigidis,ſed ab eorum vſu immodico facile offenditur.Ita & ea,quæ extrinſecus frigida occur
ſant,nequit longiore tempore tolerare,quemadmodum neqꝫ calidus calida.Malæ vero tempera-
turæ,quæ morbi ratione ventriculum occupant,hoc differunt ab his,quæ naturales exiſtunt,quo
niam contraria,non autem ſimilia appetunt,quemadmodum naturales.

De malis temperaturis in ventriculo coniugatis. CAP. 64.

MAlæ autem temperaturæ in ventriculo coniugatæ, ex compoſitione ſimplicium cogno-
ſcentur.Oportet autem eas,quæ iam ſunt dictæ,diligenter aduertere,eaſdem ab his,quæ di
centur,diſtinguentes.Non ſolum enim ventriculus ſitibũdos & minime ſitientes facit, & frigidi
calidi'ue potus appetentes,ſed ea quoqꝫ viſcera,quæ in thorace ſunt, vt cor & pulmo. Sed,qui ob
horum ſitiunt caliditatem,plus inſpirant & longius expirant, atqꝫ æſtum in thorace ſentiunt, nõ
ſicuti qui ventriculi ratione in hypochondrijs caliditatem patiuntur:&, cum potauerint, non ſta-
tim ſedatur ſitis,& magis ſedatur ſitis,cum frigidum hauſerint,ꝙ cum calidum nimis. Refrigerat
autem eoſdem & frigidi aeris inſpiratio,quæ nihil eos iuuat,qui ventriculi ratione ſunt ſitibundi.
Ita & hi,qui contrario modo ſe habent,à frigida inſpiratione ſenſibiliter moleſtantur.

Signa pulmonis frigidi. CAP. 65. E

ET hoc maximum ſit frigidi pulmonis indicium. Vti vero frigidum inſpirantes manifeſte moleſtiam ſentiunt & frigiditatem, ita & caliditas eſt ipſis amica. Sed & pituitæ excrementa †{cum ſcreatu}& tuſsi expuunt.

Signa pulmonis ſicci, vel humidi. CAP. 66.

PVlmonis autem ſiccitates excrementis vacant & pituita, & vocem claram efficiunt: quemadmodum humiditates obſcuram reddunt ac raucam. Et, cum vehementius, aut acutius loqui ſtuduerint, tunc intercidunt excrementa.

De voce. CAP. 67.

NOn tñ ipſa vocis magnitudo à caliditate, ſicuti neq; paruitas à frigiditate fit: ſed altera quidē aſperæ arteriæ latitudinē ſequit̃, & vehementiorē efflatũ: paruitas verò à contrarijs aduenit cauſis. Quare neq; ſemꝑ, neq; primũ, ſed ex accidēti, & ſolas naturales tēperaturas, non aũt aduentitias vocis magnitudo aut paruitas ſequit̃. Qm̃ etenim talia inſtrumenta tēperaturæ ratione ſunt facta, ad hæc aũt conſequit̃ hmõi vox, idcirco cõtingit ex voce de naturali tēperatura ratiocinari.

De leni & aſpera voce. CAP. 68.

NAm & lenis vox arteriæ lenitatem conſequitur, ſicuti & aſpera aſperitatem. Lenitas igitur arteriæ moderatam ſequitur temperaturam: aſperitas vero ſiccitatem. Aſperitas etenim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriam vero duram, ſimilarium partium, ex quibus conſtat, ſiccitas facit, inæqualem vero, diſperſæ in eiſdem humiditatis defectus. F

De voce acuta. CAP. 69.

EOdem modo neq; acuta natura vox ſine anguſtia faucium, neq; grauis ſine latitudine fieri poteſt. Anguſtia igitur ab innata naſcitur frigiditate: Latitudo autem à caliditate. Differētijs igitur naturalium vocum hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, ſunt proportionales, quæ & ipſæ indicia ſunt cauſarum, à quibus oriuntur: de quibus in libris de Voce ſufficienter diſtinxi. Reliquæ vero partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia. Tentandum tamen ea ex iuuantibus atq; nocentibus agnoſcere, ac præterea naturalium potentiarum operationes. Dictum vero eſt in tertio De cauſis accidentium, †{quod cuiuſq; potentiæ virtus, & vitium, temperatura principalis exiſtat.} Temperaturarum itaq; indicia iam explanauimus.

Signa naturæ inſtrumentariæ. CAP. 70.

CIrca magnitudinem vero, vel formationem, vel numerum, vel ſitum, quæcunq; quidem ſenſibus ſubijciuntur errata, cognitu faciliora ſunt: quæ autem ſenſu percipi nequeunt, †{quædam cognitionem habent difficilem, quædam vero facilem.} Capitis igitur magnitudo ac figura, & cerebri ſimul in propatulo ſunt: Et de his antea diximus. Sic & quæ thoracis ſunt, & quæcunq; ad ſcapulas, & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxendices, vel femora, vel tibias, vel pedes attinent, non eſt difficile cognoſcere, ſiue ſecundum formationem, ſiue ſecundum magnitudinem ex his aliquid non recte ſe habeat, ſiue ſecundum numerum, ſiue ſecundum partium, ex quibus conſtant, compoſituram: ſingularum etiam operationis detrimenta facile patent. Quæ autem intra corpus ſunt, non omnia poſſunt agnoſci. G

De ventriculo. CAP. 71.

CViuſdã enim ventriculũ adeo paruum ac rotundũ, ac pronum ſm̃ hypochondria ſitũ habentem inſpexi, vt manifeſte ex circũſcriptione propria & videntibus & tangētibus appareret.

De veſica. CAP. 72.

SIc & cuiuſdã veſicã contigit intueri ita expoſitã ac paruam, vt, ſi qñ vrinã tardius excerneret, tumor quidã circũſcriptus manifeſte cerneret̃: nõ tñ aliud ex interioribus quicq̃ mihi vnq̃ manifeſtũ præbuit indiciũ. Tentare aũt oportet, quã maxime fieri poteſt, virtutē ipſorum ac vitium, & ſi nõ certa ſcientia, artificioſa ſaltē coniectura cõprehendere, veluti, exēpli gratia, in hepate. H

De hepate. CAP. 73.

VIdi enim aliquos & quidem quàm plures, quibus venæ erant anguſtæ, & totum corpus colore priuatum. Quòd ſi pluſculum cibi aſſumpſiſſent, qui præſertim flatibus excitandis aptus eſſet, & craſſus ac tenax, non nulli quidē veluti pondus quoddam inſidens, atq; ſuſpenſum in profundo dextræ hypochondriorum partis ſentiebãt: Non nulli vero cũ quadam tentione dolorem ſentientes. In his quidem veriſimile eſt hepar eſſe paruum, atq; anguſtos meatus habere.

De homine pituitoſo vomente bilem. CAP. 74.

ALterum vidi, cuius totus habitus pituitam præ ſe ferebat, quotidie tamen bilem pallidam euomebat. Cenſui igitur inſpicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum, qui bilioſum egurgitat humorem, non minimam eiuſdem partem ad imum ventriculi locum, quem Græci pyloron, id eſt oſtiarium vocant, effundere, vt in quibuſdam apparet animalibus. ex quibus id conſtat, quod plurimum ad eorum, quæ latent ſenſum, confert cognitionem, ea, quæ ex ſectionis inſpectione habetur, peritia, & operationum atque vtilitatum inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoſcendi huiuſcemodi corpora, quæ ita lapſa ſunt, conſequi cupit, oportet ipſum in ſectionibus, ac in ope-

rationum

† Al. φθεγγόμενοι, id eſt inter loquendum.

†Ex cod. antiqs & ĩpreſsis, Quæ nã tēperatura antecedat vniuſcuiuſq; facultatis virtutē & vitium.

†difficulter cognoſcũtur, quædam autē nullo modo cognoſcuntur.

A rationum atq; vtilitatum inuētionibus exercitari. Scripſimus vero de omnibus ſeorſum in tractatibus alijs, de quibus in fine libri oīno propoſuimus facere mentionem, vt diſcendi cupidi intelligant, quæcunq; diſcere optauerint, ex quonam poſsint haurire tractatu. Sed tamen de hiſce ſatis.

Quomodo cognoſcantur corpora ægrotantia. CAP. 75.

QVæcunq; vero vt nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, quæ iam ægritudinem patiūtur, dignoſcere & hæc ipſa oportet. Quæ quidem ſubijciuntur ſenſui, ex eorum, quæ ipſis inſunt ſecūdum naturam, permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & ſitu: & ea, quæ eſt ſecundum duritiem & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem, differentia. Quæ autem viſum effugiunt, vt ſummatim dicam, ex operationum læſionibus, aut his, quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus præter naturam, aut horum quibuſdam, vel omnibus.

De ſignis cerebri patientis. CAP. 76.

PArticulatim aūt, quæ quidem ſunt in cerebro ægræ diſpoſitiones, aut demētiæ ſpeciebus: aut ſenſuum, aut imaginationum læſionibus, aut actuum, qui ſecundum electionē fiunt: aut ex his, quæ excernuntur per palatū, vel nares, vel aures: aut horū, qui ei dolores eueniūt, differētijs.

Signa cordis patientis. CAP. 77.

B QVæ vero in corde fiunt, ex difficilis anhelitus ſpeciebus, & palpitationibus, quę ipſi contingunt: ex pulſibus quoq; eius atq; arteriarum: & ab excandeſcentis iræ celeritate, aut tarditate, à febribus, & refrigerationibus, & in colore differentijs, ac eis, qui ipſi adueniunt, doloribus.

Signa hepatis patientis. CAP. 78.

QVæ autem in hepate, ex defectu humorum atq; abundantia, & ad id, quod præter naturam, euerſione, & colore malo: ac præterea ex permutatione naturæ in his, quæ ad alimenti diductionem, aut ſuperfluitatum attinent excretionē. Sed & ex grauitatibus, & tumoribus, & doloribus non modo his, qui in eo ortum habent, verū & in illis, qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodum in aliqua vel difficultatis ſpirandi, vel tuſsis ſpecie.

Signa ventriculi patientis. CAP. 79.

SIc & ventriculi affectus agnoſcitur, vbi in concoctione & appetitu humidi vel ſicci alimenti, vel ſuperfluitatum excretione delinquitur. Ita etiam ex ſingultibus, eructationibus, nauſeis, vomitibus, & ipſis eorum, quæ euomuntur, ſpeciebus. †

Al. additur, & doloribus & tumoribus.

Signa thoracis patientis. CAP. 80.

C ITa & thoracis agnoſcuntur affectus, ex ſpirandi difficultatibus, tuſsibus, & doloribus, qui in ipſo fiunt, & ex eorum, quæ cum tuſsi expuuntur, differentia. Sic & aſperæ arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tuſſes, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offenſiones oſtendunt. Secundum vero eandem proportionem et in alijs omnibus accidit partibus. Nam ex tumore, dolore, & operationum læſione, & excrementorum differentia, ſumentur indicia. Tumores autem præter naturam in inflammationibus, ſcirrhis, œdematis, & eryſipelatis ſunt explorandæ. Dolor autem, quemcunq; obſederit locum, aut cōtinuitatis ſolutionem, aut ſubitam alterationem oſtendit. Soluitur autē continuitas, inciſione, exeſione, fractione, & tentione. Alteratur vero ſubſtantia, caliditate, frigiditate, humiditate, ſiccitate. Læditur autem operatio tripliciter, aut quia debiliter, aut quia vitioſe, aut quia nullo modo fit.

De differentia eorum, quæ excernuntur. CAP. 81.

Al. ex cod. [G]ræcis. [Q]uæcunq; aūt [e]xcernūtur (nō [n]ulla vt affecto[ru]m locorū par[t]es, nō nulla vt [e]xcrementa, nō [n]ulla vt in ipſis [ſec]ū naturā con[tē]nta) ſingula [p]ropriā facient [i]ndicationem.

† QVæcunq; aūt excernuntur, non nulla quidem ſunt veluti partes patientiū locorum, non nulla vero tanq̃ excrementa. Quæ vero in ipſis naturaliter cōtinentur, ſingula propriā facient indicationē. Dictum eſt aūt de hiſce oībus plenius in tractatu De locis affectis, quē nullus ante nos aut in artem .i. methodū redegit, aut ad abſolutā perfectionē deduxit. Quem D admodum & in oībus alijs euenit, quibus initium quidem aliquod ab antiquis eſt datum, non tñ abſolutum eſt opus. Ægrotantium itaq; corporū ex tractatu illo indicia ſunt ſumēda. Eorum aūt qui in ægritudinem lapſuri ſunt, & qui ſanitati reſtituendi, præſens doctrina complectitur.

Signa futuræ ægritudinis. CAP. 82.

EOrum igitur indicia, quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formā habēt inter ea, quæ ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt. Siquidem ſanis omnia ſecundum naturam inſunt: præter naturam vero ægrotantibus, quatenus ægrotant. In confinio aūt horum ea, quæ ſunt corporum neutrorum indicia, quorum non nulla quidem ſunt ex eorum genere, quæ ſm naturam, ſed vel qualitatibus, vel quātitatibus, vel temporibus permutata, quædam aūt ex his, quæ præter naturam, ſed minora his, quæ ægritudinibus adſunt. Atq; idcirco hæ quidem corporū diſpoſitiones, quæ in ægritudinem caſura monſtraui, ſunt ex neutrorum genere, atq; vnà ea, quæ ipſa indicant, ſigna. Primo enim hæc ſanitatem oſtēdunt, ſecundo aūt ægritudinem. Et fiunt eadem ſigna ſm ad aliquid habitudinem neutra & inſalubria: quæ quidem præſentem diſpoſitionem oſtendunt, neutra: quæ vero futuram præmonſtrant, inſalubria. Eadē vero ratione & quæcunq; ægrotantibus ſigna ſalutaria apparent, dicentur quidem ſalubria, quia futuram ſanitatem oſtendunt: dicentur etiam ægrā, quatenus præſentem oſtendunt ægritudinem. Neq; in ambiguo eſt, quòd,

Al. ægrotatu[r]orum

E quæ ſunt vtrorunq; indicatiua, neutra dicentur, ſecũdum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum. Neq; vero mirari oportet eadẽ ſigna tres in diuerſis habitudinibus ſeruare rationes, quæ & ſalubria & ægrã* & neutra dicantur: ſecundum vero alterum ſignificatum quæcunq; his, qui à morbo referuntur, inſunt, ſigna neutra appellamus: neq; in alio ſignificato accipiunt ea, quæ ſenibus inſunt. Hæc quidem omnia pluribus & conceptibus & rationibus ſubijciuntur. Quæcunq; vero in his, qui integra ſanitate fruuntur, inter ſalubria tantummodo computantur. Et quæcunq; ægritudinibus inſunt, neq; futuram prænunciant ſanitatem, ſoli & hæc ægrõrum conceptui ſubijciuntur. Sed de his quidem poſtea dicetur: nunc, quæ futuram præmonſtrant ægritudinem, prius exequamur. Cum vero ſit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, vel qualitatibus, vel temporibus, non aũt proprijs ſpeciebus ab eo, quod ſecundum naturam, euariant: veluti ciborum appetentia intenta, vel diſſoluta, aut quæ non ſeruet tempus cõſuetum, aut quæ ad edulia non vſitata feratur, aut ad excretiones cibi ſuperfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores exiſtant. Sic humidiorum excrementorum vel defectus vel ſuperabundantia præter conſuetudinem naturalem: aut in colore, aut in conſiſtentia varietas aliqua, aut in tpe excretionis: & vigilię plures, ac ſomnus, aut non conſueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi, aut frigidi inſolens appetitus: Sicuti & rerũ venerearum immodicus vſus, aut intempeſtiua concupiſcentia: & ſudores plures aut pauciores, q̃ conueniat: & ad motus torpor, aut, ſi moueri tentauerint, grauitas, aut vehemens exolutio, menſtruorum occultatio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora venarum (Græci hæmorrhoidas appellant) fit ſanguinis effuſio. Sed & ſi voluptas in cibo potuq; haud ſit priori voluptati ſimilis, futuræ ægritudinis eſt indicium: hebetudoq; ãnimi* non naturalis, aut obliuio quædam inconſueta, aut ſomni, qui pluribus imaginationibus abũdant, q̃ prius: auditus, & odoratus, viſus'ue hebetiores, aut turbulentiores, & (vt ſimpliciter dicam) quæcunq; ſecundum naturam inerant, hæc quidẽ augmentata, hæc vero comminuta, hęc vero temporibus quibuſdam, aut qualitatibus immutata. Siquidem & ipſius corporis moles aut maior, aut minor, aut magis alba, aut magis rubra, velut liuidior, aut nigrior: ructusq; ac ſternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his, qui ſecundum naturam: ſic & quæcunq; per nares, vel palatum, vel aures, per quos meatus cerebrum expurgatur, vel temporibus, vel quantitatibus, vel qualitatibus immutata. Hæc igitur omnia ex genere eorũ ſunt, quæ ſm naturam. Morſus autem ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo inteſtinorum, aut cum aluus ſubducitur, aut cum vomitus excitatur, aut cum mingitur, ſiue aliquis alius dolor mediocris, ex genere quidem exiſtit eorum, quæ præter naturam, non tñ, qui ita ſe habent, ægrotare G dicuntur: ſicuti neq; qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilant, cum nondum in conſuetis impediuntur operationibus. Hic enim in huiuſcemodi diſpoſitionibus ægrotãdi terminus eſt. Atq; idcirco in eo, quod ad aliquid, eandem diſpoſitionem ægrãm* atq; neutrã appellabimus. Nam pro vigore potẽtiæ, quæ vel facile ſuſtinet, vel vincitur, vnaquæq; ex his, quas antea diximus, vel morbus eſt, vel neutra diſpoſitio. Sic & quęcunq; in ſenſibus, non in eo, quod magis aut minus inuicẽ differunt, ſed toto genere ſunt præter naturam. Et hæc ſunt ſigna morbõrum*, donec modica fuerint, & nondum hominem à conſuetis operibus ſufficiunt amouere. Talia vero ſunt in guſtu quidem, cũ vel ſalſæ, vel amarę, vel alicuius alterius qualitatis ſapor nobis indicatur: ſiue in omnibus, quæ bibuntur aut manducantur, aut præter quod aliquid aſſumatur, ſaliua ipſa talis ſentiatur. In odoratu aũt, qñ alicuius vnius qualitatis ſenſum habemus nullo odorabili præſente: aut, cũ plura differẽtia naribus admouemus, omnia veluti ſimilia ſentimus. Sæpius vero nihil ſentimus, aut aliquid fœtens, ẽt ſi nihil adſit, quod fœteat. Quãtum vero ad auditum, ſoni & ſtrepitus ad id, quod præter naturã, pertinent. Quemadmodũ in viſu quæcũq; ante oculos apparere creduntur, nigra, & atra, & cœrulea, & rufa, & flaua: & non nulla rotunda, non nulla autẽ oblonga: quædã gracilia, quædã craſſa oculis prætendi videntur. In ſenſu aũt tactus, cum inæqualitas aliqua, vel ſpiſsitudo, H vel grauitas, vel tẽtio, vel torpida, vel vlceroſa diſpoſitio in toto corporis habitu ſentitur: ſic & in ſingulis partibus, vel tentio, vel cõpreſsio, vel morſus, vel grauitas, qñ modicæ fuerint ac minime firmæ, neutram quidem diſpoſitionẽ adeſſe demonſtrant, futurã vero ægritudinẽ prænunciant.

F

* νοσερὰ

* διανόιας

* Al. νοσώδη. i. morboſa: ſeu v ipſe ſuperi⁹ ve terat, īſalubria

Signa corporum ægrotantium. C A P. 83.

AT, quæ iam in ægrotantibus ſigna videntur, ex quibus nõ nulla ſanitatem, non nulla mortẽ portendunt, prima quidẽ ſalubria, altera vero genere quidem ægrã*, ſecundum ſpeciem aũt pernicioſa dicuntur. Sumuntur autẽ, vt vniuerſaliter dicamus, ex operationum virtute ac vitijs. Secundum partem vero, ex particularium operationibus, quarũ genera antea diximus: Primum quidẽ eorum, quæ principia exiſtunt: Secũdum vero illorum, quæ à principijs ortũm habent: Et tertium eorũ, quæ propriam habent gubernationẽ, à principijs aũt quaſdam deriuationes habẽt. Quartum ſiquidem genus eorũ, quæ tunc diximus, ex ſe quidem ad aliquid prænoſcendũ inutile eſt: Secundum accidens autẽ & ex his aliqñ præcognitiones erunt: quemadmodum & ex excrementis: † ex his quidem compatiendi ratione, ex excrementis autem ſemper, qm̃ coctionis & incoctionis ſigna continent. Quare fieri non poteſt, quin perpetuo ſignificent aut naturam materiei, aut materiam naturæ, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem ſigna dicentur, natura

ſuperante:

* νοσερὰ,

† Addit in græcis cod. διαπαντός. i. ppetuo.

A ſuperante:inſalubria vero,ſuperata:neutra aũt,quæ pugnas habent æquales.Sed,quæ quidẽ manifeſtam indicant coctionem,ex ſalubribus ſunt:Sicuti, quæ cruditatem,ægrã.Quæ vero neq; coctionẽ,neq; cruditatem perſpicue oſtendunt,ex neutrorũ ſunt natura.Sunt vero & neutra,quæcunq; nunc quidẽ hoc,nunc vero contrariũ ſignificant,veluti digiti denigrati.Talia ſunt etiã critica,id eſt decretoria accidentia,de quibus omnibus in libris De Criſi dictum eſt: Sicuti etiã de his, quæ ad vnamquamq; attinent operationem, in his libris,in quibus de cauſis accidentium agitur. Quare omnium horum ſingulorum materiam ex eiſdem libris colligere oportet.Ego vero prolixitati parcens hic ſermoni de ſignis finem faciam:tranſgrediar autem ad illum, qui de cauſis eſt.

De cauſis ſalubribus,inſalubribus,ac neutris. CAP. 84.

QVoniam vero & harum hæ quidem ſalubres,hæ autem inſalubres,hæ vero neutræ, primũ de cauſis ſalubribus erit ſermo:quia vero & harum non nullæ quidem conſeruatrices, non nullæ vero effectrices ſanitatis:Sunt autem & tempore,& dignitate priores conſeruatrices:Incipiendum eſt à conſeruatricibus.Cum igitur non vnum tantum ſit ſanum corpus, ſed plura,vt ſupra definiuimus,in eorum ſingulis propria erit cauſa conſeruatrix. Siquidem omnis cauſa in eo,quod ad aliquid,exiſtit. Hic igitur denuo ſumendum initium ab optima corporis conſtitu-
B tione,ac,quæ ei ſalubria ſint,conſiderandum.Eorum aut inuentionem ipſius rei natura inſinuat. Si enim impatibile atq; inalterabile eſſet corpus,ſemper optima conſtitutio perduraret,neq; artis præſidio indigeret.Quoniam vero alteratur,corrumpitur,& vertitur,neq; eundem ſeruat prioris ſtatus tenorem,ea ratione auxilium deſiderat.

Quot modis noſtrum corpus alteretur. CAP. 85.

SEcundum quot igitur alteratur modos,tot auxiliorum,hoc eſt cauſarum conſeruatricum, genera habebit,quas ex his,quæ dicta ſunt, liquet eſſe ex correctiuarum genere.Sed,quia paulatim correctiones faciunt ante,q̃ confertim ingruat noxa,non præſeruantes à futuro malo,ſed præſentis ſtatus conſeruatrices medici appellant.Alteratur igitur corpus à nõ nullis quidem neceſſario,à quibuſdã vero non neceſſario.Dico aũt neceſſario, quæ nulla eſt euitandi ratio:non neceſſario aũt,reliqua.Nam aerem quidem nos ambientem ſemper attingere: comedereq; ac bibere,& vigilare,& dormire eſt neceſſariũ:enſibus aũt & exitialibus feris obuiare non neceſſarium. Quare circa primum cauſarũ genus verſatur ars corporis conſeruatrix, circa ſecundum autẽ minime. Quot igitur numero ſint ea,quæ ex neceſsitate corpus alterant,diſtinguentes,proprium in ſingulis eorum,cauſarum ſalubrium genus inueniemus.Ineſt igitur vnum quidem ex ambientis aeris
C adhæſu:Alterũ vero ex motu & quiete & totius corporis,& partiũ ſingularum:Tertiũ ex ſomno & vigilia:Quartũ ex his,quæ aſſumuntur:Quintum ex his, quæ excernunt vel retinentur:Sextũ ex animæ affectibus.Ex his neceſſe eſt aliquo modo affici corpus:Ab aere quidem ambiẽte, quia aut caleſit,aut frigeſit,aut exiccatur,aut humectatur,vel ſecundum horũ patitur coniugationem, aut in tota alteratur ſubſtantia.Ex motu vero & quiete,cum vtraq; modum exceſſerint, aut calefactum,aut refrigeratum,aut humectatum,aut exiccatum, vel aliquid ſecundum horum patiens coniugationẽ:Sic & ex ſomno & vigilia ipſum pati eſt neceſſarium ſecũdum eandem rationem: Et ex animæ affectibus,& ex his,quæ aſſumuntur,aut excernuntur,aut retinẽtur. Hæc ſiquidem omnia partim quidem protinus & euidenter,partim vero per alias cauſas medias alterãt corpus, & ſanitatem corrumpũt.& de horum ſingulis ſeorſum ſcripſimus in tractatu, qui De ſalubribus inſcribitur.Omnia igitur nunc dicta genera materiæ quædam ſunt ſalubrium cauſarum:at vſu opportuno adhibito,cauſæ fiunt cõſeruatrices atq; ſalubres.Sed,vbi à modo deliquerint,inſalubres redduntur. Vnde etiam liquet ex his nullam harum rerum exteriorum, aut ſalubrem, aut inſalubrem à nobis exiſtimari oportere,at eaſdem potius in eo, quod ad aliquid,eſſe,qñq; quidem ſalubres,qñq; vero inſalubres.Nam vbi motum corpus deſiderat,exercitatio quidem ſalubris,ocium
D aũt inſalubre:cum vero eget quiete,ocium quidem ſalubre, exercitatio autem inſalubris:eodem modo de cibis & potibus,& de aliȷs oĩbus ſtatuendum.Horum enim ſingula,qñ,vt neceſsitas corporis exigit,cum menſura ac qualitate opportuna adhibentur,ſalubria fiunt:at,cum citra omnem neceſsitatem ac præter modũ afferuntur, inſalubria.Atq; hæ duæ ſunt circa ſalubre & inſalubre intentiones, rei ſcilicet,quæ adhibetur, qualitas ac quãtitas.Neq; enim eſt rationi conſentaneum etiam tp̃is occaſionem,quæ in his,quæ dicta ſunt, continetur,veluti tertium aliquod ab eiſdem diuerſum introducere.Si enim tali & tanta re oblata egeat corpus, nemini dubiũ,quin etiam in tp̃e opportuno afferatur.Occaſio ſiquidem tp̃is inde ortum habet,qm̃ fluxibile ac facile mutabile eſt mortale corpus,ac pro tranſmutationis modo aliȷs alio tp̃e eget auxiliȷs. Quare non eſt tertiũ aliquod præter ea,quæ dicta ſunt,tp̃is occaſio.Sæpius aũt ea occaſione tanq̃ tertio quodam ob eam, quam diximus,cauſam,ad docẽdum vti conſueuimus. Quoniã vero in his ipſis intentionibus,& aliæ cauſæ ſalubres, & id, quod propoſitũ eſt, genus cõtinetur,rurſus eaſdẽ repetamus.Optimæ igitur corporis conſtitutioni,cũ circunfuſus aer fuerit in temperie poſitus,earũ rerum,de quibus nuper diximus,quietis ſcilicet ac motus,ſomni,vigiliæ,& eorum,quę aſſumuntur,atq; excernuntur,exquiſita mediocritas conueniet. Cum vero aer à temperie receſſerit, tantum à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura receſſus. Hi vero ſunt mediocritatis

ſcopi:in aere quidem ambiente,vt neq; horreat corpus propter frigus,neq; ſudet propter æſtum: E
In exercitijs autem,cum primũ laſſari cœperit corpus,confeſtim quieſcere:In cibis autẽ coctionis perfectio,& excrementorum modus in quali quantoq; cõueniens. Æqualis vero in his quodam modo eſt coctioni appetitus: quare neq; præſide egent,qui ſingulorum, quæ aſſumuntur,quantitatem metiatur.Optima ſiquidem natura,quantum appetit, tantum ẽt probe concoquit. Sic & ſomno modum ipſa natura præfinit his,qui optimam corporis conſtitutionem ſunt ſortiti. Et tũc à ſomno excitantur,cum corpus ampliore quiete non eget. Cumq; talem victus ratiõe adhibuerint,nullum eſt in eorum excrementis delictum,quæ vel per ventrem, vel per vrinæ meatus,vel per totum corpus egeruntur.Nam priora quidem ex mediocritate eorum, quæ aſſumuntur,temperantur:Totum vero corpus ſalubriter perflari facit exercitij vſus moderatus. Liquet autem ab ipſis caueri oportere omnes animi immodicos affectus,videlicet iræ,triſtitiæ, excandeſcentiæ,timoris,inuidiæ.Hæc enim alterant,atq; à naturali ſtatu corpus auertunt.

De Venereis. CAP. 86.

VEnereorum vero iuxta Epicuri ſententiam nullus eſt vſus ſalubris: Re vera autem confert, ſi tm̃ interualli in eorũ vſu adhibeatur,vt neq; reſolutio aliqua ſentiatur,& ipſe ſeipſo homo quodam modo leuior factus,ac melius ſpirare videatur. Tempus vero ad vtendum opportunũ, F
cũ omnium in rerũ circunſtantium exquiſita mediocritate corpus fuerit conſtitutum,cum.ſ.neq; ſupra modũ plenũ,neq; vacuũ extiterit: neq; in calore,aut frigore,aut ſiccitate,aut humiditate exceſſerit corpus.Quòd ſi aberrare contigerit,paruus ſit error.Melius aũt illi calefacto magis, q̃ infrigidato,& pleno,q̃ vacuo,& humecto potius corpore,q̃ exiccato vti venereis.Horum aũt ſingulorũ,quæ dicta ſunt,qualitas in optima corporis conſtitutione eſt eligẽda.Exercitij quidem,in quo totius corporis partes æqua proportione mouẽtur ita,vt non aliæ quidem vltra modũ fatigentur,aliæ vero citra.Cibi aũt & potus optimã habeant tẽperiem.ſunt enim maxime conuenientes naturis optima tẽperatura præditis.Eadem in reliquis ẽt eſt ratio adhibenda.At,ſi quod ab optima conſtitutione defecerit corpus,non aũt vehementer,& cauſæ,quæ ipſius ſanitatẽ conſeruant, ad proportionẽ mutabuntur.Sed,cum multa ſint huiuſcemodi corpora, per ſingula genera ſeorſum dicendũ.Quod igitur in tẽperatura ſimilarium partium euariat,inſtrumẽtariarum aũt ſeruat cõmenſurationem,duplicem habet ſalubriũ cauſarum formã:Alteram quidem earum,quę ipſius conſeruant temperaturã:Alteram vero earum,quæ ad optimã transferunt.Quæ itaq; ipſius temperaturam conſeruant,tm̃ à cauſis optime temperatæ naturę diſtabunt,quantũ & totius corporis tẽperatura ab illa euariabit.Calidiora ſiquidem corpora calidioris victus ratiõe expoſcunt:frigidiora aũt frigidioris:& ſicciora ſiccioris:& humidiora humidioris:ac ſm coniugationem calidiora ac ſicciora calidioris ac ſiccioris,eadem in reliquis etiam coniugationibus proportione ſeruata. G
Recte ſiquidem cauſarum vtetur materia,qui naturales earum potẽtias agnouerit. Veluti q́ motus,defectus alimenti,vigiliæ,excretio,& oẽs animi affectus corpus exiccant:At,quæ his cõtraria exiſtunt,humectãt.Ita vero & de calefacientibus & refrigerantibus vitæ inſtitutis, de cibis & potibus,atq;(vt ſimpliciter dicam)de ijs omnibus,quæ circa corpus ſunt, qui materias noſcit & potentias,is ſalubribus vtetur cauſis,ſimilia ſimilibus offerendo, ſi quidem eius propoſitum fuerit eandem,in qua acceperit,corporis ſeruare temperaturã.Quòd ſi permutare atq; ad melius traducere ſtatuerit,alterũ eſt hic ſalubrium cauſarũ genus,his quidẽ,quas nuper diximus, contrarium, æqualiter vero declinans ad alterã partem à bene temperatis & medijs,quæ optimis cõuenire naturis dicebamus.Calidior ſiquidem ac ſiccior tẽperatura à calidioris ac ſiccioris victus ratione ad exactum bonæ temperaturæ habitum minime transfertur.At taliũ erit vſus neceſſarius,quæ tantum eis,quæ bene temperata exiſtunt,frigidiora ſint atq; humidiora, quãtum & natura naturam in caliditate & ſiccitate ſuperabat. Nam tale cauſarum genus naturales corrigit intemperantias: Alterum vero,de quo ſupra diximus,temperaturam conſeruat.Eſt aũt vtriuſq; viciſſim apud medicos vſus neceſſarius.Nam,cum plurimum ſuppetit ocij,corrigere oportet,ac ſenſim ad meliora transferre.Neq; enim natura patitur eas,quæ ſubito fiunt,alterationes.Hominem aũt neceſſarijs occupationibus diſtrictum,in eodem præſtat habitu conſeruare. Quo pacto igitur & hoc ipſum primũ cauſarum genus cõſeruatiuum appellamus? Nam forte magis alteratiuum & curatiuum, & naturalium defectuum correctiuum vocare cõueniebat.Quoniam ad vniuerſum ſanitatis genus referentes,non ad eas,quæ ſm ſpeciem,differentias,quæcunq; ſanos conſeruant,cõſeruatiua omnia vocamus,ſiue præter id,quod ſanitatem conſeruant,ad melius totam traducant temperaturam,ſiue priſtinum tantummodo habitum tueantur:at, quæ deteriorem ſtatum efficiunt, inſalubria.Quęcunq; igitur ſimilem habent in omnibus corporis partibus intemperiem,ſimili egent procuratione:quæ vero diſsimilem,diſsimili.Nam fieri poteſt,vt ventriculus frigidior ſit,q̃ oporteat,caput vero calidius,atq; vtrunq; proprijs egeat auxilijs. Ac ratione eadẽ ſingulæ aliæ partes, cum fuerint aut præter modum humidiores,aut ſicciores,aut calidiores,aut frigidiores,ſuę intemperiei victum exigunt accommodatum.Neq; igitur ex æquo omnes tales corporis partes exercebimus,neq; æqualiter humectabimus,aut exiccabimus,aut tale aliud quippiam agemus.Plenius vero de his diximus volumine illo,quod De ſalubribus inſcribitur. H

De cauſis

A *De cauſis ſalubribus partium inſtrumentariarum.* CAP. 87.

INſtrumẽtariarũ aũt partiũ cauſę ſalubres,quẽadmodũ & hic ab optima cõſtitutione delinquit,
ita & inuicẽ diſtabunt.Aliæ.n.ſunt ſalubres erroribus,q in formatione cõſiſtunt:aliæ his, qui in
magnitudine,vel numero,vel poſitu.In formatione igit plures cõtingũt errores. nã & figura par-
tis,& ſiqua in ea cauitas eſt ſm naturã,vel meatus,vel orificium,vel aſperitas,vel lenitas,qñ à natu
rali mediocritate receſſerit,ſi qdem parũ hoc patiant,ſalubrium corporũ retinent appellationẽ: ſi
vero amplius,inſalubriũ:ꝙ ſi tãtus fuerit receſſus,vt operationi afferat detrimẽtum, iam ægrotare
dicẽtur.Secundũ quãtitatẽ aũt exceſſus,atq; defectus,ad eaſdẽ ducit drias.In numero,ſiue vna,ſi-
ue plures,quæcũq; ex ſimilaribus partibus fuerint,aut deficiant,aut ſupabundent.Ex hoc genere
ẽt ſunt,quęcũq; in nobis ſubſtantię pter naturã cõſiſtunt.Reliquũ eſt aliud genus,quod ad ſitũ cu
iuslibet ſimplicis attinet partis:in quo & ipſo quatuor ſunt oẽs drię.Prima qdem,q̃ optima exiſtit:
Secunda vero,quæ parum euariat,atq; ideo ſalubre adhuc efficit corpus. Et tertia,q̃ inſalubre, qñ
amplius à modo receſſerit.Et quarta,quæ iam ęgrũ receſſu plurimo reddit.Quęcũq; igit partes in
figura delinquũt,veluti quę blæſæ,varæ,& obliquæ appellant,hæ,cũ nuper natus adhuc tenellus
eſt,formatione atq; alligatione ad naturalẽ traducunt habitũ. Quòd ſi iã aucto iſante ad duritiem
B puenerint,emẽdari nõ pñt.Sic errores qdem,qui ad cauitatẽ attinent,cũ adhuc augeri pſeuerent,
correctionẽ admittũt:Cũ aũt iã ad vltimũ peruenerint,nullus eſt remedio locus. Cauitates igitur
quiete atq; alligatione paruæ reddunt:magnæ vero,partium operatione,& ſpũs retentione: ſic &
quæcũq; foramina oraq;.Et qdem,q̃ naturalẽ magnitudinẽ partes exuperãt,quiete ac cõmoda al-
ligatione minores reddunt:augent aũt & naturali motu,& frictione moderata,et quibuſcũq; alijs
plus ſanguinis attrahere natura aptis.Deficientes vero partes,quæcunq; ex ſanguine ortũ habue-
runt,corrigi quidẽ nõ eſt impoſſe:Quæ aũt ex ſemine,ppemodũ impoſſe exiſtit, licet tñ aliqñ loco
eorũ alia facere,q̃ vſum haud diſſimilem pſtent.Earum vero oĩum natura opifex eſt, medicus aũt
miniſter.Quæ vero numero excedunt,his ablatio,cauſa ſalubris exiſtit.Inſpicere vero oportet,in
quibus id fieri poſsit.Nã,ſi impoſſe appareat,tranſponere tentãdum eſt. Eadem eſt & eorum, q̃ in
ſitu vitia ſunt,emendatio.Neq; in obſcuro eſt,ꝙ duo ſæpius aut tria vitia eandem partem poſſunt
occupare,ſicuti in eo,q vẽtriculũ paruũ ſimul atq; rotundũ,atq; aduerſus ſeptũ habuit incũbentẽ.
In ipſo etenim magnitudo,formatio,ac ſitus erant deprauati:tẽperatura quoq; frigidior exiſtebat.
Hic nullo artificio ad naturalem habitũ trãsferri poterat:at,ne adeo infeſtaret,erat remedio locus.
Nam,qm̃ repleto ventriculo difficultate ſpirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento op-
C portuni,& qui non difficulter ſubduceret,ter die aſſumebat.Alteri vero, cui obſtructio in hepate
ob vaſorum anguſtiam ſæpius contingebat,extenuans victus ratio cauſa ſalubris inuenta eſt.

De ſolutione continuitatis. CAP. 88.

REliquum igitur id morbi genus eſt,quod & ſimilaribus & inſtrarijs partibus cõe exiſtit,ſolu
tio.ſ.cõtinuitatis,quã quiſpiã forte in his vnq; adeſſe negaret,qui integra ſanitate fruuntur,
qm̃ ſemp ſit paſsio.Quẽ ſane latet eãdem in oĩbus gñibus fore dubitationem. Niſi.n.operationis
læſio ſenſibilis ſanitatem ab ægritudine ſeparet,ſed qualitatẽ tantũmodo diſpõnis ĩtroſpiciamus,
ἀειπαθείας.i.perpetuæ paſsibilitatis dogma neceſſario recipiemus,cũ nullus ſit, qui oẽs operatiões
optimas habeat.Sed de hoc quidem,vt quod logica potius contẽplatio ſit, ſeorſum conſideretur.
Salubres vero cauſas,vt his,quos nemo dubitat ęgrotare,deinceps percurramus,à mala tẽperatu-
ra exordium facientes.Hic ṽo prius diſtinguamus,q̃ oẽs ferè medici ptermittunt.Alias quidẽ eſſe
ſalubres cauſas eius intẽperantiæ,q̃ iam facta eſt:alias aũt illius,q̃ adhuc fit:ſicuti ẽt alias eius, q̃ fu-
tura eſt.Huius itaq; poſtremæ,hæ quidem in pſeruatiua artis parte cõtinent,hę vero in ſalubri: pri
mæ aũt inter oẽs in curatiua tantũmodo:ſed eius,quã mediam inter vtranq; locauimus,in pręſer-
uatiua & curatiua.Iã.n.factã atq; exiſtentem ægritudinẽ curare oportet: Sed,quæ nondũ quidem
D adeſt,at futura eſt,prohibẽdũ eſt,ne fiat ab ea,q̃ eſt in corpore,diſpõne.Eius autem,quę adhuc fit,
quod quidem factum eſt,curare opus eſt:quod autem futurum, prohibere,ne fiat. Prohibebitur
autem,ſublata ea diſpoſitione,quam ſequi natura apta eſt.Talis vero diſpoſitio,cauſa antecedens
appellatur.Facta autem ægritudo curabitur ſoluta ea diſpoſitione,à qua primum ea, quæ ſecun-
dum naturam,lęditur operatio:quam quidem & ipſam morbi *ẽſſentiam dicimus eſſe.

*Gręce αἰτίαν, id eſt cauſam.

De communiſsima intentione curatiua. CAP. 89.

CVratio vero vnã pcipuam ac cõiſsimam habet intentionẽ ad id,quod eſt diſpõni auferendæ
contrariũ.Ex hoc ſiquidem gñe ſunt cauſæ illæ oẽs,quæ ſanitatem efficiunt. Secundũ partẽ
vero ex vnicuiq; diſpõni contrarijs.Calido igitur affectui cauſa frigida cõtraria exiſtit, frigido aũt
calida,eademq; in cæteris,pportione.Etenim,ſi oẽ ĩmoderatũ eſt pter naturã, moderatũ vero ſm
naturam,neceſſe eſt oĩno,vt ĩmoderatũ ab ĩmoderato contrario ad mediocritatẽ redigatur.At ma
niſeſtũ eſt,ꝙ ſm potentiã,non aũt imaginationem,& calefaciens & refrigerans, & quæcunq; alia
huiuſcemodi oportet aſſumere. Voco aũt ſm potentiã,quod re ipſa vere tale exiſtit, quale eſſe di-
citur:Secundũ imaginationem aũt,quod ex prõpto quidem ſenſu tale eſſe imaginamur, cũ tñ ve-
re tale non ſit.Sed,qua ſint hæc rõne diſtinguenda,diximus in his libris,in quibus de ſimplicium
medicaminum poteſtatibus agit.Ad inuentionẽ aũt ſalubriũ cauſarũ,quæcunq; quidem vt ad eã,

quæ iam facta eſt, ęgritudinem cauſę ſalubres exiſtũt, via illa doctrinę(hoc eſt methodo)vtendũ, E
qua id,quod imaginamur,ab eo,quod talem habet poteſtatẽ,ſeparat̃.Quæcunq; vero vt ad eam,
quæ adhuc fit,& hac eadem via,atq; illa p̃terea,ex qua ęgritudinũ cauſæ inueniuntur.Eſto.n.ſi ita
contigerit in humoribus putreſcentibus accendi febrẽ.Indicatio in hmõi eſt euacuatio atq; altera-
tio:hæc quidem,q̃ putredinem finiat,manẽte adhuc ſubſtãntia:euacuatio vero,q̃ totam ex corpo-
re ſubſtantiam educat.Sed dicta quidem alterationis ſpẽs,concoctio exiſtit:quã vbi inuenerimus,
à quibusnã cauſis fieri contingat,tunc vtiq; eorum,quæ hoc pacto ſalubria ſunt,ſciam tenebimus.
Euacuationes aũt fiunt,& p ſanguinis emiſsionem,et clyſteris vſum,& p vrinę vias,atq; eam,quę
p cutem, fit trãſpirationem,ac p̃terea per eã,q̃ fit ad partes oppoſitas,attractionẽ,atq; ad alias pro-
pinquas deriuationem.Nã & ad hoc idẽ genus ptinet citare menſtrua,atq; ora venarũ,quę Græci
hæmorrhoidas appellant,aperire,ac p palatum nareſq; expurgare.Cũ igitur & hic materias inue-
nerimus,quibus in qualitate,& q̃titate,& tpe opportuno,& modo vſus adhibitis euacuatio fit,in
ipſa artis parte ſalubria inuenient̃:atq; eorũ oĩum inuẽtio tradit̃ in eo volumine,quod De arte cu-
ratiua inſcribitur.Eadem rõne in aliĵs tribus ĩtemperaturis,ſi vnum cõe p̃ceptum obſeruabimus,
vt vnamquãq; prius,quæ efficit cãm,reſcindamus,deinde ita ad illam, q̃ ab eadem cauſa facta eſt,
ægritudinem accedamus,cauſarũ ſalubrium inuentionem faciemus.Secundum vero compoſitas F
intemperaturas,ex ſimplicibus cõpoſitio cõmonſtrabit ſalubria p̃cepta, cum hic quoq; ſtudueri-
mus pro magnitudine intẽperaturę eidẽ cõueniens inuenire remediũ:Veluti ſi cõtigerit,φ in de-
cem qdem numeris ad caliditatẽ maiorẽ,q̃ naturæ cõueniat,decidat corpus , ſeptẽ vero ad ſiccita-
tem maiorem,tunc ſalubrem cãm in huiuſcemodi affectibus eẽ oportebit, decem qdem numeris
frigidiorẽ,ſeptem ṽo humidiorem.Si igit̃ ipſi particulæ affectæ admoueatur tale remedium, tãto
ſit frigidius atq; humidius,quantum exigit partis affectæ indicatio.Q; ſi particula affecta in peni-
tioribus locis ſita ſit,machinari oportet inſuper tale inuenire ſalubre remedium,cuius vis nequaq̃
in itinere antea ſoluatur.Si itaq; calidius eſſe oportuerit eo,quod eſt moderatũ,non ſolum tantam
habeat caliditatẽ,quantã exigit morbus,ſed vltra eandẽ menſurã tm̃ adĳciat̃, quantum ex ſitu, vt
pertingere poſsit ad locũ patientem,ſit neceſſariũ.Si vero frigidius,non ſimpliciter tm̃ frigiditatẽ
oportet augere,ſed & materia quoq; prius eſt aĩaduertenda.Si.n.craſſarum ſit partium,nõ admo-
dum poterit ad profunda penetrare:at potius cõtrarium p̃ſtabit effectum, ſpiſſando ſuperficiem,
atq; denſando:at,ſi tenuioribus partibus conſtet,poterit ſane plurimum ſubire,pfundum.Idem in
humectãtibus atq; exiccãtibus accidit,in qbus craſsitudo atq; ſubtilitas partium ſubſtãtię eſt ĩſpi-
cienda.At,ſitu quidẽ loci affecti,vt nuper diximus,inuenit indicatio ſalubre remedium: A forma G
tione aũt,et ſitu ſimul,qñ effluxus ſenſibiles atq; ad aliũ locũ foraminibus patentes habuerint,aut
his oĩno caruerint.Quos.n.effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus,atq;
ad illas ĩpellemus,q̃ minime ſunt p̃cipales.Illud vero manifeſtum, φ earum, q̃ intemperaturam
efficiunt,cauſarum,curatio fit per euacuationem.Nã ipſæ intemperaturę ſola alteratione ſanãtur.

Curatio ſolutionis continuitatis in parte carnoſa. CAP. 90.

Continuitatis aũt ſolõnis curatio,intentionẽ quidem habet vnionẽ,q̃ in partibus qdẽ inſtra-
rĳs impoſsibilis eſt:in ſimilaribus ṽo nõ ſemper poſsibilis.At qñq;, ſicuti in carnoſis, ſanitas
conglutinatione perficitur,nihil vero differt,neq; ſi coalitũ appellaueris.Ipſam vero antecedit,qñ
vulnus maius extiterit,partium applicatio diſtãtium,q̃ ex formationis gñe exiſtit . Vt aũt hęc ipſa
firma ac ſtabilis fiat,& alligatio cogens in vnum,q̃ diſtãt,& fibulæ & ſuturæ vtiles ſunt. Coaleſce-
re aũt facit ea,q̃ inuicem diſtant,ac priſtinã reſtituit vnitatem ipſa natura. Noſtrũ vero opus eſt,vt
diximus,primũ quidem applicare extrema diſtantium partiũ,ſecundũ autẽ ita,vt in vnum coacta
ſunt,conſeruare:& tertiũ,cauere,nequid labris vlceris intercidat;et quartum,ipſam partis ſubſtan
tiam cõſeruare ſalubrem.Sed,quo pacto & primum & ſecundum impleamus officium, dictũ eſt.
Tertium vero in cogendo in vnũ partes diſtãtes exequemur,ſi nihil extrinſecus ĩcidere permitta- H
mus.Qm̃ ſæpius vſu euenit,vt pilus,aut oleum,aut aliqua alia humiditas interueniens, earũ, quæ
copulãdæ ſunt,partiũ vnitatem ĩpediat.In eo aũt,quod ſeqtur,tpe per ſuffluxiones tertia intentio
retinet̃.Ipſam vero ſuffluxionẽ ex eiuſdem & contrarĳ loci diuiſione,& figura opportuna cõpa-
rare oportet.Partis aũt ſubſtantiã ſalubrem,per ea,q̃ mediocriter exiccãt,cõſeruabimus.Hæc qdẽ
eſt ſolutæ cõtinuitatis curatio,cũ ipſa ſola ſeorſum ĩ carnoſa parte cõſtiterit.Q; ſi alicui alteri mor-
bo cõiungat̃,plures ſunt indicationũ intentiones,quas ĩ cõpoſitorũ,vel cõplicatorũ, ſiue,vt cuiq;
appellare libuerit,doctrina trademus.In p̃nti aũt ſermone ad reliquas vnitatis ſolõnes accedẽdũ.

De ſolutione continuitatis in oſſe. CAP. 91.

Fractio igit̃ eſt cõtinuitatis in oſſe ſolutio, q̃ quãtum ad intentionem primã, inſanabilis exiſtit.
Quo ṽo ad ſecundã,aliquo mõ ſanabilis fit.Prima igit̃ intentio eſt coalitus partiũ,qui ob oſsis
duritiem fieri non põt.Secunda,alligatio,q̃ fit callo ſupnato partes fractas circũalligante.Calli aũt
gñatio,qua quidem ex materia & à natura fit,eſt & ad alia cõis:qua vero formã oſsi vicinã habet,
ex eiuſdem fit alimento.Molle vero & puerile os coaleſcere poteſt.Sed perraro fit talis affectus,
quin cum altero ſocietur.Magna.n.ex parte muſculi adiacentes vnà cum corporibus aliĵs, fractis
oſsibus,patiũtur.Quare & curationis intentio oritur duplex,quarũ altera qdẽ circa oſſa,altera ve-
ro circa

* Sunt q̃ legãt αἰτίας.i. cauſã.

A ro circa corpora adiacentia verſatur. Sed hæc quidem in carnoſarum partium cõplicatis dicentur
affectibus. Nunc vero de fractionibus dicendum. Qm̃.n.harum ſanitas calloſitate procuratur, vt
aũt callus gñetur, proprij oſſis alimenti ſuperfluitatẽ naturæ ſuggerere oportet, hanc vero ſuper-
fluitatem in qualitate & quãtitate ſeruare modum eſt neceſſarium, idcirco & ratio victus eſt adhi-
benda, quæ tantum ac talem influere oſſibus ſanguinem præparet, qualis & quantus generando
callo ſit opportunus. Qm̃ vero per fracti oſsis cauernas idem effunditur ſanguis, eiuſdem qualita-
tem et multitudinem animaduertere oportet, atq; ita vel ſicciorem, vel humidiorem victum inſti-
tuere. Sed hęc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius ſunt explicata.

De punctura nerui & chordæ. CAP. 92.

NErui vero & tendonis pũctura pp ſenſus excellentiã, & qm̃ hæc pars principio cõtinuatur,
prompta eſt ad neruorũ conuulſionẽ excitandã, ac tum p̃ſertim, cum nihil extrorſum expi-
rat obcæcato cutis vulnere. Aperiendum eſt igit̃, atq; exiccandum ſubſtantia tenui, q̃ vſq; ad ima
nerui offenſi poſsit penetrare. De his vero exacte diximus in libris De arte medendi conſcriptis.
In ſimplicibus qdem huius gñis affectibus ſalubrium cauſarũ forma talis exiſtit. In cõpoſitis ve-
ro cõplicat̃ vlceribus. Prima qdem cauitas, quã non alterum affectũ, ſed vlceris dr̃iam eẽ arbitran-
B tur. Eſt aũt non dr̃ia huiuſcemodi res: Sed alterum aliquod totius ęgritudinis genus, in quo ipſius
ſubſtantię iactura facta eſt. Et qdem curatio in duplici morbo, duplicem exigit intẽtionem. Nam
cõtinuitatis ſolutio, vnitate: ſubſtãtiæ aũt iactura, gñatione indiget. Paulo vero ſupra gñationis in-
tentiones expoſitæ ſunt. Q; aũt primum quidem hunc affectum oporteat ſanare, demum vnita-
tẽ reſtituere tentare, ipſa rerum natura cõmonſtrat. Cũ itaq; repletum qdem fuerit cauũ, vlcus ve-
ro ad æqualitatẽ perductũ, alterã intentionẽ aboleri contingit: nã media exiſtẽte inter labia vlceris
ea carne, q̃ nuper eſt genita, partes qdem diſtãtes vniri eſt impoſſe, vnde fit, vt alia ſit ĩtentio perqui
renda. Inuentionẽ aũt conſequemur ex eo, quod eſt ẜm naturã, ipſi parti cõparãdo: erat aũt eidem
ẜm naturã cute obduci. Quare hoc ipſum à nobis procurandum: aut, ſi hęc intẽtio effectum ſortiri
non põt, ſiſe aliquid cuti, carnẽ. ſ. q̃ cutis naturę vicina ſit, inſtaurare oportet. Eſt aũt huiuſcemodi,
q̃ & ſicca & calli ſimilitudinẽ præ ſe fert. Ad cicatricẽ igit̃ obducendã neceſſaria erunt exiccantia,
ac ſine mordacitate adſtringentia medicamina. Ita, et ſi ſordities aliqua fuerit adnata, intẽtio qdem
erit abſtergendi: & erit medicamẽ ſalubre, abſterſiuũ. eorundem vero materiã in libris, in quibus
de medicaminibus agitur, ſcripſimus. Et qdem, ſi aliqua ĩflãmatio, vel attritio, aut tumor p̃durus,
id eſt ſcirrhus, vel mollis, & laxus. i. œdema, cum vlcere fuerint, prius eorum curationi intendere
C oportet, eas ſequendo vias ac rationes, quas prius expoſuimus. Sic, & ſi aliquid vlceri illabitur, ad
illabentium curationem intendendum. Eodem pariter modo, ſi aliqua intemperies vlceratum lo
cum obſederit, ad eiuſdem intemperiei remedia antea veniendum. Sed de his quidem ſatis.

De ſpeciebus morborum ſecundum formationem. CAP. 93.

NVnc vero trãſeundũ eſt ad formatiõis genus, quod ĩ plures ſecat̃ dr̃ias. At ab eo, qđ euiden-
tiſsimũ exiſtit, exordiũ eſt ſermonis faciẽdũ, qđ ex figurę p̃mutatiõe cõtingit. In his igit̃, qui
adhuc creſcũt, poſſe eſt plurimarũ partiũ figurã emẽdare: ĩ his aũt, q iã aucti ſunt, minime. Intentio
vero in ijs, q curationẽ admittũt, ad cõtrariũ euerſiõis adducere. Si vero fractione aliqua nõ recte
cõformata alicuius mẽbri figura fuerit vitiata, cui ſubſtãtia calloſa innaſci præuenerit, ſi quidẽ hæc
adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rurſus recte afformare: deinde callum ſupinducere.

De obſtructione. CAP. 94.

ESt vero & obſtructio ex eodẽ genere ægritudinũ. Quæ qdem ex lentis & craſsis humoribus
fit, vnã & ipſa hñs intentionẽ morbo cõtrariã, dico aũt apertionẽ. cauſę vero ſalubres ſunt, ab-
ſtergẽtia atq; incidentia medicamina. Quæ vero fit à ſtercore duro, quod interſepit inteſtinum, pri
mũ quidẽ habebit duritiei remedium ex humidis pinguibusq; clyſteribus, demũ ex acribus eua-
D cuationẽ expoſcet: Quæ aũt à lapide fit in veſica, in p̃ſenti qdem trãſpoſitionẽ requirit: integrę ṽo
ſanitatis cãm, inciſionẽ & extractionem. Humiditas aũt, quæ p̃ter naturã in parte cõtinetur, ſana-
tio in oĩmoda euacuatione conſiſtit, quẽadmodum ẽt in ſuppuratis. Immodica aũt repletio imo-
dica euacuatione curat̃: vt cum ſanguis intra venas redundat. Sic, & quibuſcunq;, vel in ventricu-
lo, vel in inteſtinis, vel arteria aſpera, vel pulmone pus aut ſanguis continetur, integra euacuatio
eſt neceſſaria. Superflui aũt cibi aut potus adhuc recentis aſſumptio abuacuatione corrigit̃. Quæ-
cũq; igitur in pulmone vel thorace cõtinent̃, cũ tuſsi educuntur, ſed à medicaminibus extenuãti-
bus. Quęcũq; vero in hepate, vel venis, vel arterijs, vel renibus, aut p̱ vrinam, aut per ventrem: ſed
p̱ vrinã quidem ab ijs, q̃ vehemẽter extenuãt: p̱ ventrẽ vero ab ijs, q̃ attrahendi aut aperiendi ora
vim habent. Quęcunq; vero in ſuperiori ventre comprehenduntur, per vomitum: quę autem in
inferiori, per ſubductionem. Sed, quęcunq; ſub cute, per ſectionem, vel ignem, aut per medicami-
na adurentia. Sic vero aliquando quæcũq; in aliqua naturali cauitate, vt in thorace. Et, vt ſumma-
tim dicam, quicquid præter naturam in aliquibus partibus continetur, ſanationis intentio eſt abla
tio, quæ ſi fieri non poſsit, tranſpoſitio. Quæ vero nõ ſunt ex toto genere præter naturam, at quan
titate damnantur, in his intentio eſt abuacuatio. At inuentio eorum, quæ ad ipſorum ſanationem
perducunt, partim quidem ex affectu, plurimum vero ex ipſis affectis particulis ſumitur.

De

De aſperitate & læuitate. CAP. 95.

E
QVæcunq; partes vero ob id, ꝙ exaſperatę, naturalē amiſerint habitū, his lęuitas naturalis eſt
reſtituēda, oſſa qdē lęuigādo, arteriā aūt aſperā, vel linguā leniendo humidis, quæ nihil mor-
deant, & lentorē habeāt. Sed quibuſcūq; lęuitas p̄ter naturam ineſt, aſperitas eſt reuocā-
da medicaminibus, quæ ſufficienter abſtergāt, & parum adſtringāt. Quęcūq; vero vel obſtructio-
nes, vel anguſtiæ meatuū alias ſequantur ægritudines, ab illarum curatione prius eſt incipiendū.
Oſtenſum ſiquidem eſt in libro de Differētijs morborū, quòd & inflāmationibus, & duris laxiſq;
tumoribus, & ſiccitatibus aliqn̄ immodicis, ac pręterea vitioſis partiū continētium figuris, ea, quę
nuper diximus, ſæpius adueniunt: ſicuti & quibuſdā tumoribus eorum corporū, quæ ſunt in am-
bitu. Quòd ſi nō nulla ex ꝓxime dictis inuicem cōplicentur, varias habebunt indicationes. Suffi-
ciet aūt in vno tanq̄ in exemplo habuiſſe ſermonē, qm̄ de oībus in libris De arte curādi plenius ſu-
mus executi. Supponatur cuipiam particulæ multitudinē ſanguinis influi adeo, vt intendantur in
ea venæ, non maiores tm̄, ſed ēt paruæ, quæ prius ſenſum effugiebāt. Nūc vero iā plenæ viſu com-
prehendunt̄, ſicuti plerunq; in oculis ob tunicæ albedinē manifeſtiſsime patet. Par ſiquidē eſt, ꝙ
& alia vaſa, quæ latent ſenſum, iam plena diſtendant̄, nondum & ipſa ob paruitatem viſui manife-
ſta. Et iam periculum imminet, ne, quod ex vaſis exudat, ad ſpacia vacua, quę in medio ſunt, effun F
datur: aut ne iam paruum aliquod ſit effuſum. Huius quidem affectus ſanatio intentionem habe-
bit euacuationem, aut, vt manifeſtiori vocabulo vtamur, abuacuatiōnem*. ſiquidem morbus erat
immoderata partis repletio. Neceſſarium igitur eſt, vt aut ſuperfluitas retrocedens euacuetur, aut
p ipſam patientem particulam. Retrocedet aūt, vel impulſa, vel attracta, vel tranſmiſſa, vel horum
vno aliquo modorum, vel oībus. Per locū vero patientem euacuabit̄, partim quidem manifeſte &
ſenſibiliter, partim vero in vapores tenuata. Si igitur vniuerſum corpus plus æquo plethoricum
fuerit, p patientē locum minime euacuandum. Nā, ſi ſcarificationibus aut ſectionibus ſenſibiliter
euacuabimus, plus rōne excitati doloris attrahemus. Si vero calefaciētibus diſpergere tētabimus,
plus erit id, quod vi caloris ad partē attrahet̄, q̄ diſperſum. Quòd ſi ī eo elaborabimus, vt, quod in-
fluxit, retrocedat, corpus plenum non admittet. Ad hæc igit̄ ambo totum corpus euacuare opor-
tet, aut oīno ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit, quo ꝑfecto opere, prius à
parte repellendum, q̄ diſpergendum. Quāto. n. per maiora* fit, tāto expeditior eſt euacuatio. A pa
tiente vero loco adſtringendo, ac refrigerādo repellemus, ſed & exinanita loca attrahūt ad ſeipſa,
quæcūq; repercutiunt̄. Hoc ſiqdē oſtēſum eſt in eo volumine, in quo De potētijs naturalibus agi-
tur. Et vaſa p̄terea vigore ex medicaminibus adſtringētibus addito, à ſe ad alia remittent. Si igitur G
hac via ſuperfluum oē retroceſſerit, bene ſe res habet: At, ſi aliquid fuerit in parte retentum, conie
cturandum erit id lentum ac craſſum exiſtere, atq; ea rōne iam coactū atq; adſtrictū, vt cum diffi-
cultate extrahi poſsit. Fieri aūt pōt, etiamſi non eius naturæ ſit, vt ad ſpatia, quæ in medio ſunt, ſit
effuſum: in quo caſu tūc ad id veniendum eſſe tēpus ſuadet, vt hoc ipſum, quod reliquum eſt, per
patientem locū euacuemus, imponēdo ſupraiacētibus partibus ea, quę influentē humorē repellē
di vim habent. Maxime vero euacuabis, ſi in ſpatijs intermedijs aliqd contineri coniectura aſſe-
queris, & ſcarificationum auxilio, & medicaminum, quæ vim habeāt diſpergēdi. Sed, qm̄ hęc oīa
vires calidas habent, eiuſdem vero tēperaturæ opus eſt mordere, qn̄ modū in caliditate exceſſerit,
cauenda ex eis ſunt vehementiſsime calida, ac tum præſertim, cū patiens locus iter ſumma fuerit.
Neq;. n. paruus excitabit̄ dolor, ſi p̄ter ꝓprium affectum inſuper mordeatur: oīſq; præterea dolor
fluctiones cōmouet. Quod igitur mediocrē caliditatē obtinet, in his ſenſum doloris non inuehit:
atq; eo amplius oī dolore vacat, ſi humidum extiterit. Et qdem, quicqd p ſumma hæret, potens eſt
id medicamē diſpergere, quod ēt validas non habuerit ad diſpergēdum vires. Quòd ſi ſummæ q-
dem partes oī noxa caruerint, id vero, quod euacuari oporteat, in penitioribus partibus fuerit, in-
tendendus atq; augēdus diſpergētis medicaminis calor, cū dubitādum ſit, ne prius, q̄ ꝓfundas atti H
gerit partes, interim vires amittat. Neq; tn̄ ex eo ſummæ partes aliquem dolorem ſentient, cum oī
vacent affectu. Quare nunc hæc duo ſimul inuitant ad calidiorum pariter atq; acrium medicami-
num vſum, & ſummæ partes, quę tolerāt, & profundę, quę egēt. Hęc igitur ex ſitu particulæ īdica
tio aſſumebatur. Deinceps vero, ſi qd ad ſanitatē deficiat, conſideremus: neq;. n. paruum aliquid
deeſſe videt̄. Affectæ partes, in quibus fluctionis ſuperfluitas retinetur: nō nullæ quidem raræ &
laxæ, & molles natura exiſtunt: non nullæ autē denſæ, & preſſæ, ac duræ. Priores igitur facile eua-
cuantur: reliquę aūt acrioribus euacuātibus, ac p̄terea tenuiores partes habentibus egent, atq; eo
ēt magis, quanto profundiorem ſitum habuerint. Hæc igit̄ tibi rurſus ſit indicatio altera à particu-
læ patientis ſubſtantia: alia vero à formatione ſimul ac ſitu. Supponatur. n. ſi ita contigerit, in he-
pate eſſe proxime dictum affectum in anguſtis vaſorum finibus, impactis humoribus, qui vel len
ti ac tenaces, vel craſsi exiſtant, vel ſuperabundent. Non'ne in promptu eſt primum quidem craſ-
ſitiem vnà cum lentore & tenacitate, cibis ac potibus extenuātibus, ad ſubtiliorū partium ſubſtan
tiā transferri oportere? Secundo aūt loco non per anguſtos atq; inuiſibiles ſolum, ſed p latiores ēt
meatus, qcquid infeſtum exiſtit, eſſe euacuādum? Sunt. n. in hepate venæ nō minus amplitudine,
q̄ numero, excedentes. Terminātur aūt hæ qdem in gibbis ad venā cauā, hæ vero in cauis ad por-
tā: vnde

* ἀποκένωσιν. Aliqui cod. habēt τὴν ἐκ τοῦ μέρους κένωσιν. i. vacuationem, q̄ ex ipſa parte fit.

* maiora: mihi videtur, vt vaſa ītelligere debeamus, q̄ it. reddunt̄, repulſione p̄miſſa.

ergo in pleuritide non competit sanguinis missio de basilica affectae partis sed oppositae primum, post ab affecta parte euacuandum. sic tuta magis curandi ratio.

A tã:vnde facillimum tibi eſt futurum, vbicunq; preſsi ac ſtipati humores fuerint, eoſdem expedite euacuare, trahendo q̃dem ad ventrẽ his, quę attrahẽdi vim hñt, medicaminibus eos humores, quicunq; in venis ad caua hepatis p̃tinentibus ſunt aceruati: Ad vrinæ vero meatus promouẽdo per cauã venã, quicunq; in venis ad gibba pertinentibus ſunt. Sed pręter ſupradictas alia eſt indicatio ab hepate ipſo, veluti à venarum principio. Nã, cum non tãtum ſeipſum regere natura aptum ſit, vt pleræq; animalis partes, ſed venis pręterea virtutem largiatur, periculum imminet, ne, ſi eius vigor perfuſionibus & cataplaſmatibus relaxantibus fuerit reſolutus, & ipſum primum ad ſui opus atq; oẽs ſubinde venæ eius rõne imbecilles efficiant. Quare in eius curationibus aliqua ex adſtringentibus medicaminibus miſcere oportet. Sed, qm̃ in profundo admodum loco ſitũ eſt, dubitandum erit, ne adſtringẽtis medicaminis vis exoluatur, niſi ab aliqua altera ſubtilium partium ſubſtantia, qualis aromatũ eſt, traducatur. Melius vero fuerit, ſi & ipſum adſtringens medicamẽ protinus etiã aromaticũ fuerit: nam, ſi duas habuerit natura inſitas qualitates ac poteſtates, valentius operabitur. Et quidem euacuetur, quod præter naturã in membrum confluxit: Seruet aũt humorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduerſio à nobis eſt in hoc adhibenda, nequid ab humoris confluentis qualitate eiuſdem membri temperies ſit alterata: ſi pituitæ naturam
B tenuerit, ad frigiditatem: ſi vero bilis, ad caliditatem: vt hanc ipſam curantes intemperiem, ſanitati exquiſite reſtituamus. Curabimus aũt contrariam ex aduerſo afferentes qualitatẽ, quemadmodũ in intemperaturarum curationibus diximus, quãtum vnumquodq; calidius, aut frigidius factum eſt, tantum refrigerantes aut calefacientes: Quare & hic rurſus agnoſcenda eſt ipſius ſm naturam temperies. Nam quo pacto ſciemus, quantum in frigiditate aut caliditate à naturæ modo receſſerit: aut quando à frigefaciendo ſuperſedebimus, ſi nos latuerit ea, quæ eſt ſecundum naturam caliditas? Ita vero & ſi frigidius effectum calefaciemus, ignorantes frigiditatis naturalis modum, neq; opportune calefacere, neq; in tempore à calefaciendo deſiſtere poterimus.

De morbo ſecundum numerum. CAP. 96.

SEd, qm̃ de his ſatis diximus, tranſire iam tempus ad ea, in quibus numerus non eſt ſecundum naturam. Cum vero duplex ſit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit, his intentio eſt alteram efficere ſubminiſtrãdo naturę, eo, quo diximus paulo ante, modo. At, quibus ſuperabundat, hanc reſecare oportet aut ſcalpello, aut igne, aut medicamine, quod vrendi vim habet. Hæc igitur omnia ferè ſanare poſsibile eſt. At non æque omnia generari poſſunt, vt in libro De ſemine diximus. Quædam vero ſunt, quæ etſi generari non poſſunt, licet tamen pro ipſis alte-
C rum efficere, quemadmodum in oſſe ex toto ſublato alteram ſubſtantiam in eius ſede reponere à carne atque oſſe differentem. Eſt enim, quæ in eius gignitur loco, quædam veluti caro calloſa, vel callus carnoſus, & proceſſu temporis magis ac magis ad calli duritiem transfertur, cum ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacunq; vero parte ſublata, cum neq; eandem ſecundum ſpeciem ſubſtantiam, neq; ſimilem efficere poſſumus, tertia nobis intentio quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

De morbo ſecundum magnitudinem. CAP. 97.

COmmunicat aũt hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nã, quodcunq; ex eo eſt ſm naturã, illi propinquum exiſtit. Id vero tm̃ ſeiunctum eſt ac ſeparatum, quod inter ea, quæ ſunt è genere præter naturã, connumeratur. In quo quidem prima intentio eſt ablatio. Si vero hæc impoſsibilis exiſtat, ſecunda eſt, tranſpoſitio, quemadmodum in ſuffuſionibus. Quæcunq; vero nõ integris partibus, ſed partium tantũmodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum, refectio quidem vel generatio in his, quæ deficiunt: ablatio vero & abõlitio in his, quę ſuperabundãt. Quare neq; in ipſis altera eſt intentio, neq; medicaminum forma genere diuerſa.

De morbo ſecundum ſitum. CAP. 98.

D SEd iam veniendũ eſt ad reliquũ ſalubrium cauſarũ genus, quod ea corpora emendat, q̃ in ſitu ſunt vitiata, veluti luxationes & inteſtinũ in ſcroto. Fit aũt hoc ex violẽta tẽtione, atq; ĩpulſu: hoc vero ex dilatato ac rupto cõtinente. Quare & duplex ſanãdi modus: Alter q̃dem ad oppoſitã partẽ ei, ad quã facta eſt p̃mutatio, ĩtẽdẽdo atq; ĩpellẽdo: Alter ṽo id, qđ cõtinet, firmius ſolidiusq; reddẽdo. Quibus vero vijs ac rõnibus ſingula ĩueniri poſsint, ĩ lib. De arte curãdi explanauimus.

De cauſis præſeruatiuis. CAP. 99

COnſequens eſt, vt ea omnia exequamur, quæcunq; in ſuperiori ſermone dicere diſtulimus. Vocant autem eadem Præſeruatiua. Eſt autem horum triplex ſecundum genus differentia. Prima quidem hominis, qui integra fruitur ſanitate: Secunda vero eius, qui non integre valet: Tertia eius, qui ægrotat. Primum igitur genus ad ſalubrem attinet artem, atq; in duas, vt antea diximus, diuiditur partes: Secundum vero ad præſeruatiuam ſpectat: Tertium, ad curatiuam. Hoc autem vniuerſum genus circa humores præcipue negociatur, quos neq; lentos eſſe oportet, neq; craſſos, neq; aquoſos, neq; plurimos, neque vehementer calidos ac frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neq; venenoſos. Nam, vbi aucti fuerint, generant morbos. Augentur vero non nunquam eadem ex cauſa, quæ ab initio generauit. Illud autem plerunq; accidit, vt ſua alteratione inficiant eos, qui ſunt in corpore humores. Intentio vero & horum ſanationis duplex exi-

ſtit,alteratio & euacuatio. Alterantur igitur vel ab ipſo corpore concocti,vel ab aliquibus alijs fa- E
cultatibus,quę vim medicamentoſam hñt.E quorum numero ẽt ſunt ea, quæ exitialium ferarum venenis aduerſant̃,ac pterea pharmaca,quę deleteria,hoc eſt venena,appellant̃,tranſmutãt. Euacuant̃ aũt ſatis calidis medicaminibus,& purgationibus,& clyſteribus,et ſudoribus,et vomitibus. Hę igit̃ ſunt cões euacuationes. Propriæ aũt ex locis, in quibus coaceruant̃, aſſumunt̃, vt in libris De ſalubribus oſtendimus,tertio præſertim ac quarto,in quibus de laſsitudinibus egimus,ac reliquis diſpõnibus,quæ laſſitudini natura proximæ ſunt. Promptius.n.euacuantur per ventrẽ quidem,quæcunq; in primis venis continent̃ ſuperfluitates:quæ aũt in his,quæ in hepate ſunt, p vrinæ meatus:at,quæ in toto corpore,per ſudorem:ſicuti,quæ in capite,vel per palatum,vel p nares, vel per vtrunq;:quæ vero ſunt in ſpacijs thoracis laxioribus,per guttur ſimul cum tuſsi:quæ in renibus ſunt vel veſica,per vrinam. At attrahendi ex oĩ loco ad oppoſitas partes cõis indicatio, eſt ad quã maxime diſtantia:deriuãdi vero,ad vicina. Quęcunq; vero huiuſcemodi curant diſpoſitionem,cauſas ſalubres appellamus:ſicuti inſalubres eas,quæ adaugent:& neutras,quę neq; obſunt, neq; iuuant. Poſſet vero quiſpiam neq; oĩno cauſas appellare,quemadmodum maior pars ſophiſtarum,qui rerum quidem dñam inuenire contẽnunt,plurimum vero tẽporis in nominibus conterunt:contra quos in alijs vberius diſſeruimus. At pars quidem artis præſeruatiua talis eſt. F

De parte artis,quæ conualeſcentes reficit,& ſenibus congruit. CAP. 100.

QVæ autem reficit atq; inſtaurat,in conualeſcentibus ac ſenibus locum habet. Quæ vero ſit horum diſpoſitio,& à quibus præcipue cauſis ad naturalem reducit̃ habitũ,in libris, in quibus de medendi arte tractauimus,abunde explicauimus. Sed nunc per capita dicetur. Diſpoſitio igitur talis eſt. Probus quidem,ſed exiguus eſt ſanguis, atq; vnà cum ipſo ſpiritus animalis atq; vitalis:ipſæ vero particulę ſolidę ſicciores:& idcirco eorum vires ſunt imbecilliores:atq; earundem ratione corpus vniuerſum,frigidius. Cauſæ vero ſalubres,quæ hanc emendant diſpoſitionem,vt vno comprehendam capite,ſunt,quæcunq; præſentaneum atq; ſecurum exhibent alimentum:ſecundum partem autem,in motibus moderatis,& cibis,potibusq;,ac ſomnis conſiſtũt. Sunt vero motus materiæ,vehicula,ambulationes,frictiones, & balneæ: &,vbi non parum ſe ex his profeciſſe ſenſerint,paulatim ſe ad conſueta opera transferant. Cibos autem aſſumant in principio quidem humidos & concoqui faciles,neq; frigidos:ac,cum progreſsi fuerint,eos etiam, qui plurimum præſtant alimentum. Potus vero opportunus eſt,vinũ ętatem quidem habens mediocrem,in ſubſtantia autem purum atq; perlucidum,quod ſcilicet vel ſubflauum vel album exiſtat, atq; ſuauiter olens:guſtui vero neq; aqueum oĩno,neq; cum aliqua inſigni qualitate, aut dulcedi- G ne,aut adſtrictione,aut acritudine,aut amaritudine ſentiatur. Vt autẽ proxime diximus, de hiſce oĩbus,in libris De arte curandi conſcriptis plenius diſſeruimus. Nunc.n.neq; oĩa particulatim recenſere eſt noſtri propoſiti inſtitutum,ſed ſolum capitum mentionem facere intẽdimus eorum, quę in alijs voluminibus latius explicauimus. Quorum oĩum ſi prius & numerum et qualitatem expoſuero,finem libro imponam. Diximus itaq; prius, q alter eſt liber,in quo De conſtitutione artis medicinæ diſſeruimus. Antecedunt aũt eum alij duo De conſtitutione artium : ſed hi quidem vnà cum hoc,cui nunc extremam manum adiecimus,ſeorſum ſunt ab alijs libris,in quibus plenior doctrina explicatur. Illi vero talem inter ſe ordinẽ habent. De elementis quidem ſm Hippocratem liber vnus:Poſt hunc aũt tres de temperaturis,ex quibus quidem duo ſunt de temperaturis animalium:Tertius vero de ijs,quæ ſimplicium medicaminum ſunt. Quam ob rem & tractatum illum,in quo De ſimplicium medicaminum poteſtatibus agitur,nemo recte intelligentia aſſequi poteſt,niſi prius tertij libri De tẽperaturis itegrã cognitionem fuerit adeptus. Eſt & alius liber paruus,qui ordine ſequit̃ duos priores alios de tẽperaturis. Inſcribitur aũt De inæquali tẽperatura. Similiter aũt & hunc alij duo parui,alter quidem de Optima corporis conſtitutione, alter De bono habitu. Alius vero tractatus eſt,q tres cõplectitur libros, De potentijs naturalibus: quę H ſiquis legere velit poſt librũ De tẽperaturis,ſiue poſt librũ De elemẽtis, vtrũq; erit cõſentaneum. Poſt hũc in pluribus alijs libris De operationibus animalibus diſſeruimus. Sed, qm̃ ad earum demonſtrationes non parum conferunt,quæ per ſectiones apparent,in illis prius exercitari oportet. Eſt aũt maxime inter alios vtilis ille tractatus,qui De ſectionũ aggreſsibus iſcribitur. Alij autem ſunt poſt eũ plures,duo quidẽ De diſcordia ſectionis,vnus vero De ſectione mortuorũ:Poſt quos ſequunt̃ hi,in quibus agitur de ſectione viuorũ. In alijs vero qbuſdam particulatim ob eos ſcripſimus,qui introducunt̃,De oſsibus. Sectio quoq; muſculorũ & neruorũ & arteriarum et venarum, & quædam alia huiuſcemodi ex eodem numero exiſtunt,& liber ẽt,in quo quęrit̃,Nunquid in arterijs contineat̃ ſanguis naturaliter. Qui vero earundem partium operationes demonſtrant,duo quidem ſunt,De motu muſculorũ:tres autẽ De thoracis & pulmonis motu. Poſt quos ſequuntur libri De cauſis reſpirationis. Poſt hos liber De voce. De principatu autẽ aĩæ, & de oĩbus alijs, quæ de naturalibus,vel aĩalibus operationibus in queſtionẽ trahunt̃,in longo ſcripſimus libro,qui De dogmatibus Hippocratis & Platonis inſcribitur. Ad eiuſdẽ generis contẽplationem pertinent libri De ſemine ſeorſum conſcripti,& amplius de ſectione ſm Hippocratẽ. Quos oẽs ordine ſequitur tractatio De vtilitate partium. Ad dignoſcendas autẽ egritudines vtilis eſt liber De locis affe-

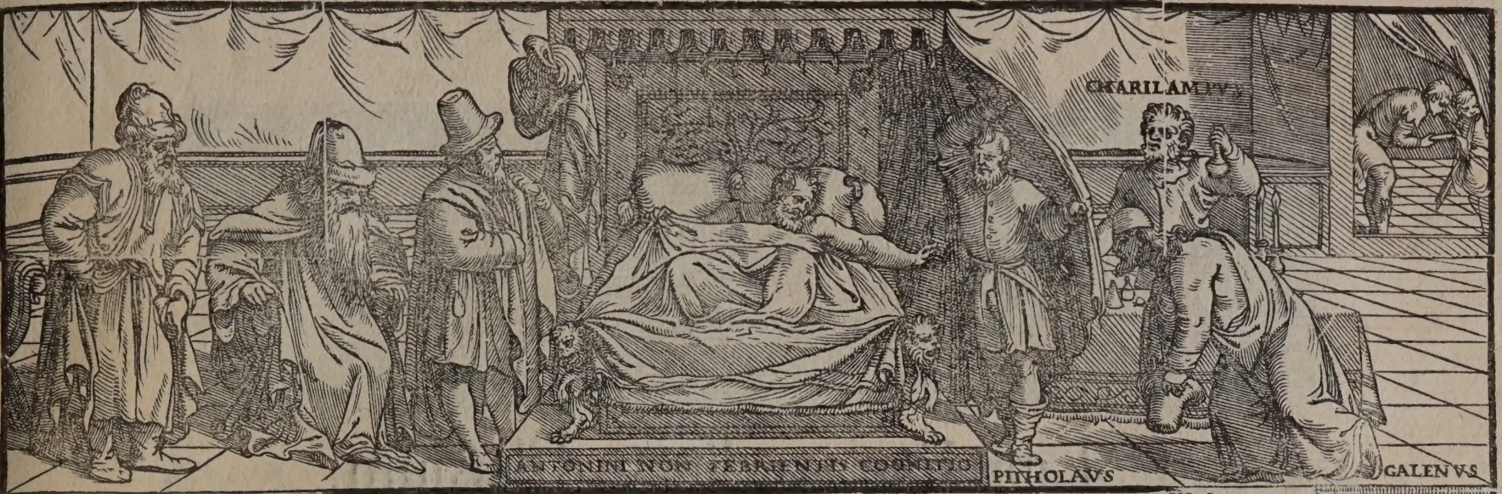
ctis.

A ctis. Itidem ille, in quo De pulſibus ſcribitur, in quo & præcognitiones edocemus. Librum vero De pulſibus præcedunt alij duo, alter, qui De vſu reſpirationis, & alter, qui De vſu pulſuũ. Is vero De pulſibus in quatuor diuiditur partes, primam, quæ eorũ differentias: ſecũdam, quæ dignotiones: tertiam, quæ eorum cauſas: quartam, quæ illam, quæ per eoſdem fit, cõtinet præcognitionem. Ex eodem genere eſt ille, qui iis, qui introducuntur, De pulſibus ſcriptus eſt. At vero in animo eſt alium ſcribere librum, veluti quoddam omnium iſtorum compendium, quem inſcribam vel Artem de pulſibus, vel Compendium. Ad hanc quoq; iuuant contemplationem ea, per quę à me exponitur, & ſimul iudicatur liber Archigenis de pulſibus. Ad præcognitionem autem plurimum confert liber De criſibus, id eſt decretis naturæ: quem præcedit alter De decretoriis diebus. Sed liber etiam, qui de Difficili anhelitu inſcribitur, & ad dignoſcẽdum præſentem affectum, & ad pręſcienda bona vel mala, quæ ægrotanti ſunt euentura, conducit. Hi igitur omnes atq; vnà cum ipſis tractatus quidam vno tantum libro comprehenſi, cognitu vtiles ſunt: ſicuti ille, qui de procatarcticis, id eſt præincipientibus cauſis inſcribitur, & De medicinali experientia, & De extenuante victu, & qui De venæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum, & qui de tumoribus pręter naturam, & qui De multitudine, atq; alij præterea ſimiles. Præ cæteris autem ad curandi ſcientiam maxime neceſ-
B ſarius exiſtit, qui De morborum differentiis agit, & De accidentium differentiis. Et tertius præter illos, in quo Morborum cauſas explicauimus. Poſt quos ſunt tres alij, qui Accidentium cauſas explanant. Sunt etiam De medicamẽtorum ſimplicium viribus libri, de quibus ſupra meminimus: Et qui De medicamentorum compoſitione, quos ſequuntur libri De arte curandi, his, qui De ſalubribus inſcribuntur, ſeorſim à nobis conſcriptis. Quod vero ante hoſce omnes prius exercitari oporteat in libris De demonſtratione, ſiquis hanc artem ſit cum ratione tractaturus, monſtratum eſt à nobis in libro, qui De optima inſcribitur hæreſi. De aliis autem libris & commentationibus à nobis ſcriptis tranſigere nunc minime neceſſarium, cum de hiſce omnibus alibi ſimus tractaturi in vno fortaſſis aut duobus libris, qui ita inſcribentur: Galenus de voluminibus ab eo conſcriptis.

FINIS.

1a 2b 3c 4d 5e 6f 7g 8h 9i.
Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS, APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.

PATRIS INSOMNIVM

GALENI DOCTORES

HEPATICI COGNITIO

GALENI
Extra ordinem Claſsium
LIBRI

IN QVIBVS BREVES RERVM determinationes traduntur, quarum perceptio, ſuperiorum librorum lectionem requirit.

ET HVIC VOLVMINI IN HAC TERTIA noſtra editione, aliquis etiam acceſsit ornatus, locis aliquot diligentius animaduerſis.

Librorum ſeries proximo folio habetur.

τὸ ἀφοριστικόν.

Cum ſummi Pont. Senatusq; Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS. MD LVI.

CRISIS PRÆCOGNITIO

AMANTIS DIGNOTIO

PALESTRITE CVRATIO

DISCEPTATIO CVM ALEX HABITA

Libri Extra ordinem Claſsium.

GALENI Commentarij in aphoriſmos Hippocratis, Nicolao Leoniceno Vicentino interprete, ex plurium antiquorum codicum collatione à Iul. Martiano Rota & Auguſtino Gadaldino Mutinenſi recogniti. 2
Aduerſus Lycum, quòd nihil in eo aphoriſmo Hippocrates peccarit, cuius initium eſt, Qui creſcunt plurimum habent caloris innati, liber, Iulio Alexandrino medico Tridentino interprete. 61
Contra ea quæ à Iuliano in Hippocratis aphoriſmos dicta ſunt liber, Iulio Alexandrino interprete. 66
Linguarum, hoc eſt obſoletarum vocum Hippocratis, explanatio, Mario Nizolio Brixellenſi interprete. 71

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

GAL. IN APHORISMOS HIPPOCRATIS COMMENTARII SEPTEM,

QVOS A NICOLAO LEONICENO TRANSLATOS

Iul. Martianus Rota & Auguſtinus Gadaldinus e cõ-
pluribus grecis codicibus illuſtrauerunt.

COMMENTARIVS PRIMVS.

1 *Vita breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium difficile. Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora.*

Hanc orationem, ſiue vnus ſit aphoriſmus, ſiue plures, eſſe prooemium totius operis, pro confeſſo habetur apud omnes ferè eius expoſitores. Quid vero ſibi Hippocrates volens, tali vtendum prooemio
C cenſuerit: non parum ſententię ambigunt. Forte vero idipſum inueniemus, ſi ſingulas orationis partes prius diligenter conſiderauerimus. Quòd quidem igitur vitam dixerit breuem artis comparatione, omnibus ferè libri expoſitoribus eſt manifeſtum. Artem vero ipſam hac ratione arbitror longam exiſtimare, quoniam omnium ferè operationum particularium occaſionem habeat momentaneam, & ob id difficulter comprehenſibilem: vt nemo eam poſſit agnoſcere, niſi qui diu in hac fuerit exercitatus. Ac, cũ duo ſint inſtrumenta ad artes inueniẽdas neceſſaria, experimentũ, & ex ratiõe iudiciũ: illud quidẽ periculoſum eſt, hoc aũt haudquaq̃ facile exiſtit, imo, ſiquid aliud, maximã habet difficultatẽ. Eſt igiť occaſio præceps ob materiæ, circa quã verſatur ars, fluxibilitatem. Corpus ſiquidem noſtrum valde mutationibus obnoxium eſt: neq; à cauſis externis tantum, ſed ab internis etiam facile alteratur. Experimentum vero periculoſum eſt, propter materiæ dignitatem, non propter tranſmutationis facilitatem. hæc. n. in momentanea occaſione continetur. Iudicium vero ſiquis (vt ego aſſero) pro ratione accipiat, liquet ipſam eſſe difficillimam, cum ad hoc vſque æui ambigua permanſerit: Si vero (vt non nulli, qui ſe ab experientia empiricos nominant, opinantur) per iudicium intelligat eorum, quæ experientia eueniunt, diiudicationẽ: ſic quoq; nõ eſt
D obſcura eius rectitudinis difficultas. Sed auctorem libri eẽ dogmaticum in tota oſtendetur commentatione. Prima itaq; prooemij particula ad hunc vſque locum terminatur. Secundam autem ſcribit non vt pronuncians, ſed vt conſulens: Nec ſolum ſeipſum præſtare oportet opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Quorum verborum vis talis exiſtit: Si debes exquirere, & examinare veritatem eorum, quæ in hoc libro ſcribuntur, non modo teipſum medicum oportet omnia, quæ conuenit, agere: ſed & ægrum, & miniſtros: atque inſuper exteriora omnia in nullo delinquere. Prima itaque pars orationis hoc vnum caput complectitur: Vita breuis, ars longa. Nam reliqua, quæ ſequuntur, artem eſſe longam demonſtrant. Poſt hanc ſecunda pars quoddã veluti cõſilium ſiue pactum affert illis, qui librum lecturi ſunt, ac diiudicaturi. Sed quidnam ſibi vult ſtatim in libri principio hoc ſcribens, breuem eſſe vitam, ſi ad artis magnitudinem conferatur? Nam hoc ipſum indagare, ab initio propoſueramus. Sunt itaq; nõ nulli, qui volunt id egiſſe Hippocratem, exhortandi homines gratia ad artem gnauiter exercendam: Non nulli contra, dehortandi cauſa: Quidam ad hunc finem, vt experiretur atque diſcerneret eos, qui gnauiter, & eos, qui ſecus, artem eſſent exercitaturi: Alij volunt ipſum cauſam attuliſſe, ob quam oportuit ſcribere commentationes: Alij adijciunt, aphoriſticas: Quidam hoc ſermone putant ipſum cauſas aſſignaſſe, propter quas hæc ars ſit coniecturalis: Alij, ex quot cauſis contingat me-

Si veritatem huius doctrine desideras: preter medicum oport. facientem ... [illegible]

dicos ſuo fine fruſtrari. Hi igitur, vt à poſtremis primum incipiam, mihi omnino videntur nihil E
conſonum dicere. Quam enim præ ſe ferret ſapientiam, aut quid Hippocratis ſententia dignũ, ſta
tim circa initia operis docere, vel quod ars quædam coniecturalis ſit medicina, vel quod eius fruſtramur
fine, ſiue hoc fiat ex nobiſipſis, ſiue ex magnitudine artis? Sed & verba illa/ Nec ſolum oportet p̃-
ſtare ſeipſum opportuna facientem, ſed & ęgrum, & aſſidentes, & exteriora/ contrariũ omnino in
dicant. Hæc enim omnia illi magis ſcribere conuenit, qui profiteatur omnia, quæ in libro contin̄e
tur, eſſe vera, q̃ qui fateatur ob multas cauſas non ſortiri finem. Neq; enim dixiſſet, Oportet autē:
ſed poſt illa verba/ Vita breuis, ars longa, occaſio præceps, experimentum periculoſum, iudicium
difficile/ hæc alia ſubiunxiſſet, Et medicus ipſe etiam delinquit, & ægri, & eorũ miniſtri. Sed ne-
que illi, qui aiunt voluiſſe ipſum auertere lectores à ſtudio medicinæ, cũ dicat vitam eſſe breuem,
artem vero longam, videntur mihi conuenientia dicere. Nam extrema foret dementia, ſimul ſcri-
bere commentationes, quæ poſteritati vtile quidpiam tradant, ſimul ab initio ſtatim non ſolum
à legendo vel diſcendo ea, quæ ſcripſeris, dehortari, ſed etiam ab arte vniuerſa, cuius doctrinam
profitearis, abalienare. Qui vero aiunt voluiſſe ipſum homines ad artem impenſiori ſtudio ca-
peſſendam excitare (neq; enim aliter poſſe totam tempore breui, cum ſit longa, perdiſci) ij etſi ali-
quid veri dicunt, non tamen mihi videntur vel viri ſententia dignum, vel ijs, quæ hoc in libro F
ſcribuntur, congruens ſatis procœmium oſtendere: Sicuti neque quicunque arbitrantur hoc ge-
nus ſermonis fuiſſe ab Hippocrate vſurpatum tentandi gratia illos, qui ad artem accedunt. Ve-
rum enim eſt, quod etiam à Platone dicitur, hac maxime via periculum fieri de illorũ animo, qui
quamuis artem ſunt percepturi, ſi magnam atque difficilem eſſe illis eam doctrinam oſtenda-
mus. Atqui hoc neque per librum aliquem, ſed per mutuos ſermones agitur, neque mihi con-
gruens videtur præſenti commentationi: ſiquidem procœmium oportet ijs, quæ ſunt in libro ſcri-
benda, eſſe accommodatum. Niſi forte quis ſentiat, omniũ librorum primos legendos eſſe apho
riſmos, atque ideo Hippocratem in procœmio commentationis communem feciſſe vniuerſæ arti
ſermonem: volentem per hunc oſtendere, non poſſe vnumquenque ſuo arbitrio artem diſcere
medicinalem, longa cum ſit, ſed illos tantum, quibus ſuppetat tempus ad diſcendum, & natura
ſint ad hoc aptiores. Quòd ſi probabile prorſus appareat hanc totius artis communem eſſe præ
fationem: neque illi ſunt reprehendendi, qui aiunt Hippocratem cauſam aſſignaſſe, ob quam
commentationes ſcribere oporteat. Fecit autem & in libro, qui περὶ τῶν κατ' ἰητρεῖον, id eſt de
ijs, quæ in officina medici fiunt, inſcribitur, omnium lectionum commune procœmium, quem-
admodum in eiuſdem libri expoſitione fuit à nobis oſtenſum. Illorum itaque ſententia, qui vel G
doctrinæ modi, vel certe commutationum vtilitatis cauſam volunt in procœmio aſſignari, mihi
præferenda videtur. Nam & forma doctrinæ aphoriſtica, quæ omnes rei proprietates breuiſſi-
mis verbis circumſcribit, eſt illis vtiliſſima, qui volunt breui tempore longam artem docere:
Et conſcribere commentationes ob id, quòd vita ſit breuis, ſi ad artis magnitudinem conferatur,
ſummam habet præ omnibus alijs rationem. Nemo enim noſtrum ſatis eſſe poteſt ad artem ſi-
mul & conſtituendam & abſoluendam: ſed ſatis ſuperq; videri debet, ſi, quæ multorum anno-
rum ſpatio priores inuenerint, poſteri accipientes, atque his addentes aliquid, illam aliquando
compleant atque perficiant. Vel enim propter iſtorum alterum, vel propter vtrunque, mihi
videtur tali eſſe vſus procœmio, ac ſi ita ſcripſiſſet: Quoniam artis magnitudo vitam excedit ho-
minis, adeo vt ab homine quantumuis diligenti ac laborioſo non poſſit & inchoari, & ad finem
vſque perduci: propterea operæpretium eſt, quæ quiſque cognouit, ea mandare literis, & tradere
poſteritati commentationes, quæ rerum docendarum naturam omnem diligenter, breuiter, &
dilucide interpretentur. Quòd vero ars longa ſit, verba hæc, quæ ſubſequuntur, oſtendunt:
Occaſio præceps, experimentum vero periculoſum, iudicium difficile. Quaſi ita dixerit: Vita
breuis, ars longa: quoniam & occaſio præceps, & experimentum periculoſum, & iudiciũ dif- H
ficile. Propter hoc enim & ars longa, quoniam occaſio agendorum in ipſa eſt maxime præceps,
hoc eſt anguſtiſſima & breuiſſimi temporis. Præterea, cum ſint duo inſtrumenta, per quæ reme-
dia inueniuntur, ratio, & experientia: hæc quidem eſt periculoſa, ratio vero difficilis, hoc eſt
non facilis cognitu. Vera autem eſſe, quæ dicuntur, non eſt difficile paucis oſtendere. Occaſio
enim præceps eſt propter artis materiam: dico autem corpus, quod continue fluit, & momen-
to temporis tranſmutatur. Experimentum autem periculoſum eſt & ipſum, materiæ ratione.
Neque enim lateres, lutum, ligna, lapides, tegulæ, coria, artis medicinalis, vt aliarum, materia
ſunt: in quibus experiri & exercitari multis modis impune licet illi, qui ſe circa materiam exer-
ceat, & artis theoremata meditetur: id quod in lignis carpentarij, in corijs coriarij faciunt. Li-
gna ſiquidem & corium male tractantem corrumpere, nullum periculum eſt: at in corpore
humano illa experiri, quæ non ſunt experientia comprobata, non eſt citra periculum, cum ma-
la experientia ad totius animalis interitum terminetur. Iam vero & iudicium (ſit autem ratio
ipſa iudicium, quoniam per eam, quæ ſunt facienda, iudicantur) difficile eſt, nec inuentu fa-
cile. de vero autem iudicio loquor: atq; hoc ſectarum multitudo in arte medicinali oſtendunt.
Neque enim, ſi veritas eſſet inuentu facilis, tot ac tanti viri, qui illam perquiſierunt, vnquam in

tam

A tam repugnantes ſententias deueniſſent. Empiricis vero nõ videtur ratio dici iudicium, ſed, quæ per experientiam inuenta fuere, auxiliorum diiudicatio. Nam, vt verum fateamur, & hæc difficilis eſt, nec exploratu facilis, quando multis remedijs ægrotãti adhibitis, aliquod vnum illorum in cauſa fuiſſe diiudicat, vt æger vel melius ſe habeat, vel deterius: quem ſi forte contigerit bene dormijſſe, deinde vnctum fuiſſe, poſtea emplaſtrum adhibuiſſe, deinde clyſterem, vel ſpõtaneam vẽtris deiectionem habuiſſe, deinde tales cibos aſſumpſiſſe, & poſt hęc omnia ſenſiſſe iuuamentum vel detrimentum: non facile dictu eſt, quidnam eorum, quæ circa ipſum facta ſunt, aut iuuerit, aut nocuerit. His igitur ex cauſis omnibus iudiciũ eſt difficile. Sed iam ſermonem totum vno capite colligamus. Ars q̃dem eſt longa, ſi eam vnius hominis vita metiamur. Expedit aũt relinquere poſteris cõmentationes, præſertim compendioſas, atq; aphoriſticas. Nam talis doctrinæ modus, & ad primam diſciplinam, & ad illa, quę quis didicit, retinẽda, quæq; oblitus poſtea fuerit, in memoriam reuocanda, vtiliſſimus eſt. Conſonant aũt his & verba ſequẽtia. Nam, tanq; procemium fecerit & ipſi cõmentario, & his, quæ in eo ſcribenda fuerunt, cõuenienter ſubintulit. Nec ſolum oportet præſtare ſeipſum opportuna facientem, ſed & ægrum, & aſſidentes, & exteriora. Siquis (inquit) aliquando dijudicaturus eſt, quæ in hoc libro ſcribuntur, quantum habeant veritatis: nõ
B ſolum ſeipſum præſtare debet opportuna facientem, & nihil, quod ęgro poſſit conducere, prætermittẽtem: ſed & ipſe æger parere medico debet, & in nullo propriæ indulgere voluptati: miniſtri etiam idonei aſſideant, oportet: & exteriora omnia adſint apparata. Nam propter illa plerũq; vel præcognitionem, vel curationem, vel vtraq; interrumpi contingit. Exteriora autem ſunt habitationes idoneæ, vel turbarum plenæ, vel turba vacantes, præterea quæ nunciãtur & agũtur, quęq; iram, aut triſtitiam, aut aliquem alium affectum ægrotanti infligunt, ad hæc illa, quæ noctu ſomnum abrumpunt, quæ propè infinita ſunt. Si igitur (inquit) hęc omnia bene & recte ſe habuerint: nihil eorum, quæ in hoc libro ſcribuntur, falſum eſſe inuenietur.

2 *In perturbationibus ventris, & vomitibus ſpontinis, ſi talia purgentur, qualia purgari oportet: confert, & leuiter ferũt: ſin minus, contra. Sic & vaſorũ inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet: cõfert, & bene tolerant: ſin minus contra. Inſpicere itaq; oportet & regionem, & tempus, & ætatem, & morbos, in quibus conueniat, aut non.*

Non de quãtitate eorum, quæ euacuantur, ſermo ipſi eſt (vt nõ nulli ſunt arbitrati) ſed de qualitate tantum, vt manifeſtant duo verba, qualia, & qualis. Nam in ijs, quæ ſponte fiunt, euacuationibus, ita dixit / Si qualia oportet purgari, purgentur: confert, & leuiter ferunt /. In alijs vero, quæ
C à medico / Si qualis fieri debet, ita fiat /. Atqui potuiſſet dicere, Si, quantum purgari oportet, purgetur. & rurſus, Si tanta fiat, quanta debet fieri. Hoc idem oſtenditur & ex verbo purgari. Neque enim ſimpliciter dixit, Si, qualia oportet euacuari: ſed, Si, qualia oportet purgari. Eſt autem purgatio, humorum, qui ſua qualitate moleſtant, euacuatio. In his itaq; multi delinquunt expoſitores, qui neq; verba, neq; mentem hominis recte percipiunt. Adhuc autẽ magis peccant, cum nomen κενεαγγείαν. i. vaſorum inanitionem alij pro inedia accipiunt, alij pro venæ ſectione. Hippocrates ſiquidem omnem euacuationem ſolet ab euentu nominare vaſorum inanitionem: q̃m in omnibus euacuationibus contingit vaſa inaniri. Sermo quippe nunc ipſi eſt de qualitate eorũ, quę euacuantur. Sicuti autem ſemper adhortatur, vt, quę recte à natura fiunt, medicus imitetur: ſic & nũc idem agit, à ſpõtinis euacuationibus ſuã exorſus orationem: in quibus ſi, qualia oportet purgari, purgẽtur, (hoc eſt ea, quæ corpus infeſtãt) confert, & leuiter ferunt. Quòd ſi aliorum fiat euacuatio, & non eorum, quæ corpora noſtra moleſtant, contrarium euenit: neq; enim confert, & grauiter ferunt ægrotantes. Eodem pariter modo, ſi medicus moliatur aliquam facere euacuationem, eorum eſto, quæ corpora noſtra moleſtant: quemadmodum & in alijs locis humorem noxiũ præcipit euacuari, neq; alterum illi in euacuatione præferri. Si igitur pituita ſuperabundet, hãc omni
D no oportet euacuari: flaua autem bile vel atra infeſtante, abſtinendum eſt à pituita, & bilem infeſtantem euacuandum. Sic & ſi ſanguis in corpore modum exceſſerit, ſanguinem euacuari oportet: itidem & ſeroſam eius partem, ſi hæc fuerit ſuperabundans. Humorẽ aũt ſuperabundantẽ ex colore debemus coniectari, niſi aliqui forte in profundum receſſerint. Color. n. ſimilis effloreſcit humoribus, ſi non retro gurgitauerint. In ijs ergo præcipue, qui retroceſſerunt, & non ſunt æqua portione per totum corpus diffuſi, oportet inſpicere tempus anni, & regionem, & ætatem, & morbos, in quibus cõueniat, aut non: hoc eſt in quibus cõueniat, aut non, talis vel talis humoris facere euacuationem. Habet. n. & vnuſquiſq; humor in corpore ſuperexcedens indicia propria, de quibus deinceps plenius dicemus. Perfectæ tñ gratia cognitionis, inſpicere oportet tempus anni, quod pręſens eſt, & regionem, in qua degunt ægrotantes, & eorum ætatem, & ſpeciem ęgritudinis. Sint enim, ſi ita contigerit, flauæ bilis in corpore abundantis indicia: ſimul cum ipſis inſpiciendum erit, ſi tempus ęſtiuum, ſi regio calida, ſi æger in ætatis vigore conſiſtit. Eodem modo & in pituita conſiderandum eſt, ſi adſit hyems, ſi regio frigida, ſi homo ſenex. Et præter hæc omnia, ipſam morbi ſpeciem inſpicere oportet: veluti q͏̃ tertiana (ſi ita contigerit) fit à flaua bile modum excedente, quartana ab atra, quotidiana à pituita, cancer ab atra bile, eryſipelas à flaua, atq; ſingulæ aliæ morborum ſpecies. Si enim hæc omnia diſtinxerimus, firmius atque ſtabilius ad

noxij humoris euacuationem perueniemus. Illi igitur expoſitores præ alijs (veluti abſurda dicẽtes) ſunt repudiandi, qui putant ipſum de ſola inedia, quæ adhibetur in febribus, ſermonem habere. neq; n. ipſe febres nominauit, ſermoq; fit de omnibus in vniuerſum, quæ ſunt præter naturã: intentiones nos docens, ad quas reſpiciẽtes nos oportet inuenire non quantitatem, ſed qualitatẽ euacuationis. Nã de quãtitate, ſequens diſſerit aphoriſmus. Quo autem morbi tempore aggredi oporteat euacuationem, & quo modo ipſa ſit facienda, in alijs deinceps dicet aphoriſmis. quare neq; nunc mihi de his dicere eſt neceſſarium. Sic. n. noſtra doctrina non foret ſapientior, & cõmẽtationes ad immodicam minimeq; neceſſariam prolixitatem peruenirent. E

3 *Habitus exercitatorũ, qui ad ſummũ bonitatis attingũt, periculoſi, ſi in extremo cõſtiterint. Neq; enim poſſunt in eodẽ permanere, neq; quieſcere. Cũ vero nõ quieſcãt: neq; poſſũt proficere in melius: Reliquũ eſt igitur, vt decidãt in deterius. His de cauſis, bonũ habitũ ſtatim ſoluere expedit, vt corpus rurſus nutriri incipiat. Neq; compreſſiones, ad extremũ ducẽdæ: (periculoſum enim) ſed qualis natura fuerit eius, qui debet perferre, ad hoc ducere conuenit. Sic & euacuationes, quæ ad extremum deducunt, periculoſæ. Et rurſus refectiones, cum extremæ fuerint, periculoſæ.*

Illum, qui antecedit, ſermonem eſſe de eorum, quæ euacuãtur, qualitate, docuimus. In hoc aũt & ſequentibus vult de quantitate docere: & ab immoderata repletione atq; euacuatione initium ſumit in hoc quoq; aphoriſmo propoſito, ſicuti in alio præcedente, quoddam exemplum ſupponens, & ad ipſum, vt conſueuit, ſuum ſermonem dirigens. Exẽplum aũt ipſi eſt, exercitatorũ bonus habitus. Vocat aũt bonum habitum exercitatorũ, illorum, quibus hoc eſt totius vitæ inſtitutum, aſſidue operam dare exercitationibus, vt alios deijciant, qui mos eſt athletarũ. Qui. n. ſimpliciter bonus habitus nominatur, quẽ plurimi agricolæ habent, in fodienda terra, metendis ſegetibus, & alijs ruralibus laboribus occupati, ad immodicam repletionẽ non attingit. Athletarũ aũt bonus habitus non paruam culpam habet, ſtudere magnitudinẽ molis corpori adijcere, & (vt liquere poteſt) humorum multitudinem. Hi. n. apparatus ſunt toti corpori nutriendo, qui ſi ipſi p̃ſtò non adſint, fieri non poteſt, vt corpora ad molem immodicam perducantur. Quare neceſſariũ eſt huiuſcemodi diſpoſitionem eſſe periculoſam. Cum. n. vaſa cibis ac potibus fuerint ſupra modum repleta, periculum eſt, ne aut ipſa dirumpãtur, aut calor natiuus ſuffocetur extinguaturve: ſicuti etiam ſubita morte interierunt athletæ quidam, cum ad ſummam repletionem veniſſent. Qui autem ad naturæ opera vtilis eſt bonus corporis habitus, nulli tali periculo obnoxius eſt, q̃a nunq̃ ad extremam peruenit repletionem: quare neq; ipſum ſoluere oportet, ſicuti habitum athletarum, cum ad extremum peruenit. Hunc. n. ſoluere oportet, haudquaq̃ morantes, ſed anticipantes ſolutione periculum. Cauſam vero, ob quam ſoluere ipſum oporteat, talem ipſe ſubiecit dicens: Neq;. n. poſſunt in eodem permanere, neq; quieſcere. Nam, cum ſemper natura coctionem, diſtributionem, ſanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atq; aſſimilationẽ operetur: quando nihil adijci ſolidis corporis partibus poteſt, neq; venæ amplius habẽt cõceptaculũ, in quod alimẽtum diſtributum recipiatur, tũc neceſſario periculum imminet, ne aut vas aliquod dirumpatur, aut ſubita mors obueniat. Vt igitur corpus rurſus habeat locũ, quo nutriatur, bonũ habitũ oportet ſine mora ſoluere. Eius aũt ſolutio eſt euacuatio, vt liquet. Et hanc quoq; oportet non vltra modũ facere: cũ ſit immodica euacuatio nõ minus immoderata repletione periculoſa. Intentio aũt quantitatis euacuationis, non ſolũ humorẽ ſuperabundantem reſpicit, ſed & naturã, hoc eſt vires hominis, qui debet euacuari. Alij. n. alijs magis minusve perferunt euacuationes. Hæc itaq; ab ipſo de bono habitu athletarum dicta fuere, quæ quidem ipſa per ſeipſa poſſunt cõducere ijs, qui tale vitæ inſtitutum elegerunt: medicis autẽ ſunt veluti exẽplum ſermonis poſtea ſubiungẽdi. Inq̃t. n. Sic & euacuationes, quæ ad extremũ deducũt, periculoſæ. Et rurſus, refectiones, cũ extremæ fuerint, periculoſæ. Tale quid in toto hoc ſermone indicare volens, quòd nimirũ neq; euacuare, neq; replere ſupra modum oporteat: cuius rei documento eſſe poteſt bonus habitus athletarum, qui alioqui inculpabilis exiſtens (nam & bonis abundant humoribus, & vires robuſtas athletæ habent) hoc ſolum malum maximum continet, q̃ ad extremam venit repletionẽ: quapropter ſtatim eum ſoluere oportet. Et, ſicuti rurſus, qui ſunt tali habitu præditi, non ſunt ad extremam euacuationem perducendi: ſic, & qui alia quauis egent euacuatione, nõ ſunt ſupra modum euacuandi. Nam, vt in vniuerſum dicamus, in omni euacuatione vires ægroti oportet attẽdere: &, donec tolerant, nec laborant, tentandum eſt humorem exuperantem educere. cum vero diſſoluuntur vires, etiam ſi reſtent aliquæ ſuperfluitates: cauere oportet earum euacuationem. Quod aũt ait, Et rurſus refectiones, cum extremæ fuerint, periculoſæ: ſiquis debeat ſermonẽ hũc ad exemplum referre, ne ſit decurtatus, de vltima dictus repletione videbitur, quam iubet caueri, & non vſqueadeo reficere cõpora, vt ad extremam veniant repletionem. Si vero ſermonis figuram attenderis, vt non nulli expoſitores fecere: de eadem re bis ipſum dicere, ſed aliter atq; aliter, cogitabis. Cum igitur ita dixerit, Sic & euacuationes, quæ ad extremum perducunt, periculoſæ: per hoc ipſum ſolum putabis præcipere, fugiendas eſſe immodicas euacuationes, q̃m ſint admodum periculoſæ. Cum vero poſtea ſubiungens dixerit, Et rurſus refectiones, cum extremæ fuerint, p̃iculoſæ: ob hoc vetare immodicas euacuationes, quoniã & refectiones poſt ipſas factæ,

haudquaq;

A haudquaq̃ ſecurę exiſtũt,cũ ſit natura iã facta imbecillis,& neq; iã poſſit ſufficiẽter coquere, neq; diſtribuere alimentũ,neq; aſſimilare. Verũ,ſi quis ita ſermonem acceperit:altera doctrinę pars de extrema repletione,manifeſte relinquet,et fruſtra exẽplũ de bono exercitatorũ habitu erit allatũ. Quid,q̃ & hoc ipſum verbũ/rurſus/in tota adiectũ oratione,ſententiam,quã diximus,videt̃ manifeſtare,cum ita dicat/Et rurſus refectiones,cum extremæ fuerint,periculoſæ/. Vt enim: qui de altera re ſermonem faciat,ita verbum/rurſus/appoſuit.

4 *Victus tenuis atq; exquiſitus,in paßionibus quidẽ lõgis ſemper,in acutis vero,in quibus nõ cõuenit, periculoſus. Et rurſus,qui ad extremũ deuenit tenuitatis,grauis eſt. Nã & repletiões,q̃ ad extremũ deueniũt,graues ſunt.*

Cũ in ſupiori aphoriſmo de qualibet in vniuerſum ĩmodica repletiõe atq; euacuatiõe locutus fuerit:in hoc de ægrotãtiũ victu ſermonẽ habet,pcipiẽs nobis,in paſſionibus lõgis ſemp victũ cauere tenue,in acutis vero nõ ſemp.plurimi.n.horũ victũ tenuẽ exigere vident: qdã vero eorũ & illũ,q ad extremũ tenuitatis deuenit.Eſſet aũt victus tenuis in extremo , q pſolã inediã vel melicratũ,vſq; ad iudicationẽ pcedit:Tenuis vero,q p pauca,aut parũ nutriẽtia edulia,qualis eſt ptiſſanę ſuccus.Eius aũt terminus eſt viriũ diminutio,quarũ gratia nutrimus.In ſanis itaq; corporibus B ſemp oportet robur ſeruare viriũ,vel augere alimẽtis,nõ diminuere. Ac augẽs qdẽ alimẽtum eſt, quod plenũ vocat̃:cõſeruãs aũt,quod mediocre exiſtit:diminuẽs vero,qđ tenue dr̃.Hoc igit̃ ſemp fugere oportet:alijs vero, vt pſentia exigũt,vti.In ęgrotãtibus ãt raro qdẽ accidit, vt robur corporis maius reddere,q̃ acceperimus,ſtudeamus:magna vero ex parte ſtudemus in lõgis qdẽ morbis ſeruare vires,in acutis aũt moderate debilitatas cõſeruare.Nã,ſi eas ĩ iſtis tales,quales accepimus, vel ſeruare,vel augere ſemp ſtuduerimus,morbũ augebimus.Qui vero morbi acuti victũ exigãt tenuiſſimũ in extremo,quiq; tenuiſſimũ qdẽ,nõ tñ in extremo,& q tenuẽ:in libro de victu acutorũ(qui de ptiſſana à nõ nullis inſcribit̃)plenius Hippocrates docuit:& nos noſtris in eũdẽ librũ expõnibus,totũ ſermonẽ abſoluimus.Nũc vero tm̃ hoc dixiſſe ſufficiat,in oĩbus morbis,in qbus ſummus vigor & iudicatio primis quatuor diebus futura ẽ, mõ vires ſint fortiores, ĩtegrã inediã ſeruãdã eſſe,q̃ eſt in extremo tenuiſſimus victus.In quibus vero nõ vltra primã ſeptimanã ,ptrahetur,fortibus exiſtentibus viribus , ſolo melicrato vti ſufficiet.Solus aũt hic victus tenuiſſimus eſſet,nõ tñ in extremo.Quòd ſi viribus nõ fidamus,ptiſſanæ vtemur ſucco.rõnabiliterq; huiuſce modi victus tenuis diceret̃:ſicuti,qui per ptiſſanã hordeaceã,nõ eſt qdẽ tenuis exquiſite,niſi oĩno pauca aſſumpta fuerit:nõ tñ propterea plenus,qualis qui fit per oua,& alicã,& piſces,atq; alia huiuſcemodi.Quod igitur adiectum eſt ſermoni de acutis,in quibus nõ cõuenit, haudquaquã dicit̃ propter peracutos,de his.n.ipſe mox inquiet:Vbi igit̃ morbus peracutus eſt, ſtatim & extremos labores habet,& victu extreme tenuiſſimo vtendum eſt.

* Dictio hæc nõ eſt in codicibus græcis.

5 *In tenui victu ægri delinquunt:quo fit, vt magis lædantur. Quicunq; enim error committitur,maior in hoc fit, quàm in paulo pleniori victu.Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde tenuis & conſtitutus & exquiſitus victus,quoniam errores grauius ferunt.Ob hoc igitur tenuis victus atq; admodum exquiſitus,eo, qui ſit paulo plenior,magis periculoſus.*

Huius initium aphoriſmi ẽt aliter ſcriptũ inuenit̃,hoc mõ:In tenui victu magna ex parte biſariã peccant,qui ægrotãt:quo fit,vt magis lædãtur.Et hãc ſcripturã pleriq; magis altera probant, hoc putãtes Hippocratẽ voluiſſe dicere,q in tenui victu bifariãm ægri delinquentes, magis lędũtur.Nã inſcijs medicis ob hoc ipſum cogunt̃ cibari,qm̃ tenui victu ab ipſis regũtur:& hinc maius detrimẽtũ ſuſcipiũt,q̃ ſi victu tenui non regerẽtur.†Adhuc aũt delinquũt,ſcilicet & iã natura exiſtente imbecilli,vt q̃ antea alimenti inopia laborauerit.Mihi aũt vr̃ prior ſcriptura melior,vt quæ hãc quoq; cõplectitur,& ſermonẽ facit generaliorem,cũ de omni delicto doceat,ſiue volentibus, D ſiue inuitis ægrotãtibus accidat:vt talis ſit ſermo.Quicunq; error accidit ægrotantibus, qui tenui victu reguntur,hic maius affert periculum,quia & natura à tali victu debilis facta eſt,& ad eũ trãſitus eſt inſuetus.Confirmant antedictã ſcripturã ea , quæ de ſanis dicunt̃,in qbus tenuẽ ait victũ eſſe periculoſum,qm̃ errores grauius ferunt , nõ quia propter victus tenuitatem cogantur delinquere.Quæ vero de aphoriſmo ſequuntur,ſunt manifeſta.

*Codic. multi antiqui habent διχῶς, vt Leonicenus vertit. impſsi dictionem hanc non habent. & ita ẽt paulo poſt codi. greci antiqui habent διχῶς vt Leonicenus.impreſsi non habent. † Codices qdã antiqui habẽt ἔτι δὲ ἁμαρτάνουσι.i. Adhuc aũt delinquunt &c. vt Leonic. ĩpreſsi habent ὅτι δὲ ἁμαρτάνουσι, δῆλον, ὅτι &c. vt poſtea ita ſit vertendum: Quod aũt delinquãt, manifeſtũ eſt, qm̃ vires habẽt imbecillas.

6 *Extremis morbis,extrema exquiſite remedia optima ſunt.*

Extremos morbos noĩauit Hippocrates ſummos, vltra quos non ſunt alij. Quare præcipit in ipſis tota curatione exquiſitiſſima nos vti,ac proculdubio victũ quoq; adhibere tenuiſſimũ.tales aũt prorſus ſunt morbi peracuti,ĩ peracutis aũt,qui tertio die ad ſummũ vigorẽ perueniũt,victus ſumme tenuiſſimus optimus eſt. Vnde ſequentẽ ſubiungens aphoriſmum,ait.

7 *Vbi igitur morbus peracutus ẽ,ſtatim et extremos habet labores,et extreme tenuißimo victu utẽdũ eſt.Vbi vero nõ,ſed pleniorẽ victũ cõtingit adhibere:tantũ cibi indulgendum eſt,quantũ morbus extremis eſt mollior.*

Sicuti ſuperius morbos,qui maximi ſunt,extremos nominauit:ita & nunc labores, q maximi ſunt,extremos appellat: labores autem,(græce πόνους) vel acceſſiones, vel ſimpliciter caſus vniuerſos.

uerſos. Etenim acceſſiões, atq; omnes ſimpliciter caſus maximos poſſidet morbus peracutus ſtatim in primis morbi diebus: nã in ipſos ſtatim morbi incidit vigor: qui nihil aliud eſt, q̃ morbi, quãtum ad caſus attinet, maximũ. Iam vero morbus ille eſt peracutus, qui ſtatim in ſummo vigore cõſiſtit. Statim aũt, eſt intelligendum, circa primos quatuor dies, vel paulo vlterius. Idcirco autẽ extreme tenuem victum adhibere conuenit, ſi modo victus tenuiſſimus morbis conſiſtentibus eſt neceſſarius: quemadmodum docuit in libro de victu acutorũ, & in hoc ipſo aphoriſmo. Conſiſtit autem extreme morbus peracutus ſtatim in primis diebus. Quòd autem ſit rationi conſonum in morbi vigore tenuiſſimo vti victu, alibi eſt à nobis plenius oſtenſum. Nunc id tm̃ dixiſſe ſat erit, ꝙ, ſiquis propter inflammationes, vel febres (quę à morbis acutis ſunt inſeparabiles) quiſpiam veretur effatu dignũ afferre alimentũ: hoc ipſum morbo in ſuo vigore conſiſtente magis verebitur facere. Tunc. n. phlegmaſię, vt appellat ipſe in libro de victu acutorum, maximæ exiſtũt: ſiue quis per phlegmaſias velit intelligere illas, quæ proprie dicunt̃ phlegmonæ. i. inflãmmationes: ſiue ẽt libeat febres vnà complecti, ſm antiquam vocabuli acceptionẽ. Accedit ad hęc, ꝙ melius eſt naturã permittere vacare circa morbi coctionem, morbo in ſuo vigore cõſiſtẽte, neq; diſtrahere ipſam ad cibos recenter aſſumptos cõficiendos. His rationibus itaq;, cum morbus cõſiſtit, victu tenuiſſimo oportet vti. Hoc ergo ſuppoſito, in alijs morbis, qui ſuum vigorẽ ſunt poſterius accepturi, nõ F
licet afferre ſtatim ab initio extreme tenuiſſimũ victum. Nã ſic prius homo morietur, q̃ morbus in vigore cõſiſtat. In qbus vero morbi vigor ſtatim futurus eſt, hoc eſt in primis quatuor diebus, in ijs poſſumus victu extreme tenuiſſimo vti: cum vires tolerent & inediam omnimodã, et ſolius melicrati exhibitionem, & ptiſſanæ ſuccũ paucũ oĩno. talis quidẽ tenuiſſimus eſt victus. Qui vero hoc minus tenuis exiſtit, quem etiã pleniorẽ nominauit, illis conuenit morbis, qui poſterius in ſuo debent vigore conſiſtere: in quibus præcipit tm̃ à victus tenuitate declinare, quantũ morbus ab extremis recedit, hoc eſt à vigore ſummo. Hoc. n. proximo exiſtẽte, minus plenũ victũ afferemus: longius vero diſtante, magis plenum: &, quanto tardiorem fore ſummũ morbi vigorem expectabimus, tm̃ & victus formã commutabimus.

Quando morbus in ſuo vigore conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt. 8

Hic pariter ſermo pars quædam eſt artis diæteticæ, id eſt, quæ docet victum conuenientem adhibere: qui à non nullis ſeorſum ſcribit̃ per verba nunc dicta: ab alijs vero antecedenti annectitur aphoriſmo, eo mõ, quo antea ſcriptus eſt. Docet aũt nos, vtcũq; ſcribatur, vnũ & idẽ theorema, antiquo magiſtro præcipiente, vt, cũ morbus in ſuo vigore cõſiſtit, victu tenuiſsimo vtamur, tum ꝓ G
pter caſuum magnitudinem, tũ propter morbi coctionẽ. Neq;. n. diſtrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cum eo tempore humorum morbum facientium coctioni fortiter vacet, & haud ita multo poſt ipſos ſit euictura: Sic enim à nobis oſtenſum eſt in tractatione de Criſibus: de ijs videlicet tantum morbis ſermone {nunc} tranſacto, in quibus omnino & curationem & victus rationem intendimus. Ii vero ſunt, in quibus poſt vigorem ſequitur declinatio. Nã, quorum ſummũ vigorem excipit mors, in his ea ſola parte artis vtimur, quæ prognoſtica nominatur, id, quod futurũ ſit, prænũciantes, ne euentus rerũ noſtro aſcribatur errori. Hæc igitur tibi ſit vna indicatio, ſumpta ex morbi temporibus ad victus formam, altera vero à viribus ęgrotantis, quam in ſequenti docet aphoriſmo.

Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat: & nunquid prius ille 9
deficiat, nec poſſit cum victu perdurare: vel morbus antea deficiat, atq; hebeteſcat.

Quia in ſuperiori aphoriſmo tantum iuſsit ab eo, qui extreme tenuis victus nominatur, declinare, quanto morbus mollior extiterit ſuo vigore, hoc in loco nũc alterã adijcit intẽtionẽ, vt quantitatẽ declinationis exquiſite noſcamus. Eſt autem hæc intẽtio, vis ipſa ægrotãtis: cuius gratia nu- H
trimus. neq;. n. morbi cauſa. Cũ. n. vis ita robuſta fuerit, vt ſperemus ipſam poſſe perdurare totũ tempus intermedium vſq; ad ſummum morbi vigorem, cum tali victus figura: tunc exquiſitã habebimus declinationis, quam diximus, quantitatem. Quòd ſi imbecillior extiterit, adijciendum eſt aliquid victui, & plenior eſt adhibendus, tãto, quãtum virium imbecillitas expoſtulat. Quocirca aliquando in ipſo etiam morbi vigore, vbi caſus aliquis interuenerit robur naturæ diſſoluens, nutrire cogimur. Eſt autem hic quoque ſermo pars totius offerendi alimenti rationis. Vnde, ſiqs & hunc, & priorem, atq; ſequẽtem aphoriſmum vnũ fecerit, nõ aberrabit. Ego vero in partes ſecans expono, quoad fieri poteſt, doctrinæ gratia clarioris.

Quibus igitur ſtatim morbus conſiſtit, ijs etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt: quibus vero poſterius debet 10
conſiſtere, ijs & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud, cibus ſubtrahendus: prius vero vberius victus adhibendus eſt, vt æger ſufficiat.

Hic pariter ſermo eandem ſententiã habet cum priore, niſi ꝙ eſt illo vniuerſalior. Prius enim in peracutis morbis dicebat, ꝙ ſtatim in ipſis tenuiſsimo victu vti oporteret. Hic vero ſimpliciter de omnibus morbis pronunciat, quibus ſtatim conſiſtendi tempus futurum eſt, hoc eſt, non

multo

A multo poſt primam inuaſionem : iubens ob id tenuem adhibere victum. Quæ vero ſequuntur, manifeſta:cum eidem hæreant ſententiæ.

11 *In acceſsionibus abſtinẽre oportet:nam†{cibum dare}nocuum eſt:&,quibus per cicuitum fiũt acceſsiones, in ipſa acceſsione abſtinẽre oportet.*

* ὑποστέλλεσθαι. † προσιθέναι.

Totius quidẽ victus rationẽ in vnoquoqꝫ morbo à duabus intentionibus iuſſit ſumere,ex futuro totius morbi vigore,& ex viribus ægrotantis.Quo modo vero quiſpiam particulares ciborum oblationes faciat conuenienter,in hoc docet ſermone, caueri iubẽs morborum acceſſiones. Ipſe vero manifeſtius libro de victu acutorũ dixit,ꝙ neqꝫ, cũ iam adſunt,neqꝫ, cũ haud ita multo poſt affuturæ ſunt acceſſiones,cibus dandus eſt,ſed cum declinant & ceſſant.

12 *Acceſsiones vero,& conſtitutiones,morbi indicabunt,& anni tempora, et circuituum ſucceſsiua incremẽta, ſiue quotidie,ſiue alternis diebus,ſiue per maiora interualla fiãt.Sed & ex ijs,q̃ mox apparẽt,indicia ſumũtur : quẽadmodum in morbo laterali ſi circa initia ſtatim ſputum appareat,morbũ breuiat:ſi vero poſtea appareat , producit.Et vrinæ,& alui excrementa,& ſudores,quæcunq; apparuerint,vel bonam morborum iudicationem vel malam,vel breues aut longos fore morbos oſtendunt.*

B Si,quæ prius dicta fuerunt ab eo de victus rõne,ad memoriam reuocemus : eorum,quæ nunc dicuntur,vtilitas fiet nobis manifeſtior.Quæ aũt prius dicta fuerunt,hæc ſunt. Totius victus figuram ad duas reſpiciẽs intentiones faciebat,quarum altera erat vis ęgrotantis,altera conſtitutio morbi. Nam conſiderare,an morbus ſit acutus,vel peracutus,vel longus,& quando maxime in vigore conſiſtet:morbi conſtitutionem eſt conſiderare.Particulares autẽ ciborum oblationes,ex acceſſionibus particularibus coniecturabatur.Cum igitur tres eſſent intẽtiones ad perfectam & abſolutam victus rationẽ inſtituẽdam,primaq́ꝫ ex viribus ægrotantis, ſecunda ex morbi conſtitutione,tertia præter has ex particularibus acceſſionibus ſumerentur:vires q́dem ſub primo ſtatim ingreſſu dignoſcere medicus poteſt,ex pulſibus ſcilicet & alijs , q̃ ipſe in libro prognoſtico latius ſcriptitauit:quamuis forte q́s dixerit virium magnitudinem eſſe incomprehenſibilem. At,ſi non poſſumus earum quantitatem exq́ſite inuenire , poſſe tamen nos artificioſa quadam coniectura ad veritatẽ proxime accedere,nemo inficiabitur.Morbi vero conſtitutionẽ,qualis nam ſit,et particulares acceſſiones,multi medici exiſtimarunt non poſſe dignoſci : non tamen idem ſenſit Hippocrates:ſed & in hac parte,ſicuti & in alijs omnibus ſępe quidem exq́ſite,& , vt q́ſpiam dixerit,

C perite atqꝫ ſcienter,ſæpe vero coniecturaliter quidem,non tamen inartificioſe, neqꝫ longe à veritate,ſed propinqꝫ ac proxime perueniemus ad præcognoſcendum futurum conſiſtẽdi tempus & acceſſionum reciprocationes. Verũ hæc omnia latius & in libris,qui Prognoſtica,& in alijs,qui Epidemiæ inſcribuntur,Hippocrates docuit:noſq́ꝫ iuxta antiq magiſtri ſententiam,ipſius verba cũ decenti expoſitione appoſuimus in primo libro de Criſibus:in quo oſtendimus,quomodo q́ſpiam futurum morbi vigorem poſſit præcognoſcere.Nunc vero ſunt omnia ab Hippocrate per capita tradita:noſq́ꝫ ipſa,quãbreuiſſime fieri poterit,dilucidabimus.Quibus vero curæ eſt omnẽ de his diſciplinam diligẽter perdiſcere,ad librum de Criſibus à nobis conſcriptũ, legendum accedant. Ipſi igitur quoqꝫ morbi & ipſas acceſſionum proportiones , & ſuas etiam conſtitutiones nihilominus oſtẽdent:veluti in intermittẽtibus,ꝙ tertiana cito iudicatur:quotidiana vero longa erit:quartana aũt etiã hac longior exiſtet.In cõtinuis,quòd cauſodes quidẽ,id eſt incendẽtes,acutæ ſunt,quæ vero typhodes.i.ſuccẽdentes nominãtur,longiores:mediæ vero inter has,ſemitertianæ. Quo modo vero quiſpiam has omnes febres ſtatim inuadentes dignoſcat, ſecundo libro de Criſibus plenius edocuimus:quare non oportet huc transferre , quæ in alijs bene iam explicauimus:neqꝫ enim ſæpius eadẽ in pluribus libris ſunt repetẽda,ſed ſolum ad memoriam reuocandũ,

D quo modo , ſi poſſibile fuerit tertianã inuadentẽ ſtatim ab initio cognoſcere , ex ea comprehẽdere queamus,ꝙ & cito iudicabitur,& ꝙ per tertiũ diem fient acceſſiones. & hoc eſt, quod ab Hippocrate dicitur:Acceſſiones aũt, & conſtitutiones,morbi iudicabunt &c.Nos quidẽ,cum ſtatim prima die febrium quartanarum initia ſæpe cognouiſſemus:non expectata ſecũda acceſſione formam victus ab initio conſtituimus , tanq̃ ad morbum ,q longo poſt tẽpore ad ſuum vigorẽ foret peruẽturus.idẽ in quotidiana & tertiana fecimus,tempus futuri vigoris in vtriſqꝫ ſecundum prioriũ terminum metiẽtes.Sicuti autẽ in febribus,itidẽ in alijs morbis eſt faciendũ. Morbus.n.lateralis,& q peripneumonia & phrenitis à Græcis noiant̃,morbi acuti ſunt.Angina aũt, q̃ græce ſynãche dr̃:iuxtangina, q̃ cynãche:& cholera,& diſtẽtio neruorũ,tetanos gręce dicta,pacuti.Aqua inter cutẽ,melancholia,ſuppuratio,& phthoe.i.tabes,diutini.Ac morbo quidẽ laterali,& phrenitidi magna ex parte per tertium diẽ acceſſiones fiunt:ſuppurationibus aũt,quę vẽtri eueniũt,aut hepati,& tabi,quotidie,& magis ad noctẽ:q vero ex liene laborãt,& omnino melancholicis , per quartũ. Quod aũt ſubinde dicitur de anni tẽporibus,ad ea,quæ antea dicta ſunt, habet relationẽ.Nam & morbi conſtitutiones,& acceſsiones poſſunt ab anni tẽporibus vnà cũ morbo indicari.Neqꝫ enim ſufficit hoc tantum ſciſſe,ꝙ quartana inuaſit hoc die, vt ab initio præcognoſcamus inſtituendam eſſe victus figuram,vt ad morbum futurum diutinum:ſed ẽt, ſi hieme,aut vere,vel

æſtate,

æſtate,vel autumno ſuum fecit initium,proſpicere oportet:id cognoſcentes, quòd æſtate quarta- E
næ magna ex parte breues ſunt,autumnales longæ,& magis,quæ hiemẽ attingunt. Nam hæc ea-
dem ipſe nos in ſequẽtibus edocebit. ſiquidem & tertiana febris eſt quidem & alioqui celeris iu-
dicij,ſed æſtate longe magis,quàm hieme. Atq; alijs ſingulis morbis æſtas addit celeritatẽ, hiems
vero tarditatem. Sed & acceſſiones,per tertium quidem maxima ex parte æſtate fiunt, per quar-
tum vero autumno,ſingulis vero diebus aut noctibus hieme. Sicuti autem in ánni tẽporibus , ſic
& in tẽperaturis ex proportione res ſe habet:de quibus & ipſe Hippocrates ſæpe diſſeruit,non ta
men hic quidquam dixit,vt q ex vno alia nobis ad memoriam reuocanda reliquerit. Quæ enim
tempus ęſtiuum,eadem & ægri temperatura,ſi fuerit natura calidior & ſiccior:& ætas,ſi in ſuo vi
gore conſtiterit:& locus,ſi calidus & ſiccus, vnà indicabunt. Liquet autẽ,quòd & induſtria vitę,
& aſſuetudo eodem modo ſe habẽt,& præſens aeris nos ambientis conſtitutio : de quibus poſtea
docebit. Sic,& quæcunq; de tẽpore autumnali ad morbi cõſtitutionem, & acceſſionum recipro-
cationem aſſumebantur:hæc eadem & de ætate ægrotantis atq; natura,& vitæ induſtria, & aſſue
tudinibus,& regione, in qua ægrotat, & aeris ambientis,quę tunc vagatur, tẽperatura aſſumere
licet. Ex his quidẽ iam conſtare poteſt,ꝙ & morbi conſtitutionem , & acceſſiones cognoſcemus:
Conſtitutionẽ quidẽ,ſi morbus fuerit peracutus,vel diutinus,quod ad conſiſtẽdi tempus pręco- F
gnoſcendum eſt neceſſarium: Acceſſiones vero,an per tertium,vel per quartum,vel ſingulis die-
bus,ſiue qua hora diei aut noctis ſint inuaſuræ. Quòd vero circa finem aphoriſmi ſcribit,dein-
ceps videamus, ſi ad eorum,quę nos diximus,faciat declarationẽ. Sic enim Hippocrates inquit:
Et circuituum ſucceſſiua incrementa,ſiue quotidie,ſiue alternis diebus, ſiue per maiora interual
la fiãt. Clarum eſt autẽ ipſũm intelligere per circuituum incremẽta, acceſſionum,quæ in ipſis eue
niunt, augmenta: quæ & modum,quo morbus augetur,& futuri vigoris tẽpus pręfinitum oſten
dũt. hinc autem præcipue diſces. Secũdę acceſſionis ad primam accremẽtum,in hiſce tribus con-
ſpicitur,in hora,qua fit acceſſio,in lõgitudine acceſſionis, & in magnitudine. nihil autem differt,
ſi in vehemẽtia dixeris,quia hæc duo nomina ſunt apud medicos vſitata , ipſaq; ſæpius de re eadẽ
pronunciant,cum aliquando dicunt maiorẽ fuiſſe febrem ea,quæ pręceſſit,aliquando vehemen-
tiorẽ. Contingit autẽ hanc febrem vehementem vel æquales horas cum præcedẽte obtinere , vel
pauciores,vel plures:quod ad magnitudinẽ ſiue vehemẽtiã acceſſionis non pertinet , ſed ad pro-
lixitatẽ acceſſionis. Per acceſſionẽ aũt te nunc oportet intelligere deterius tẽpus totius circuitus,
quod eſt à primo inſultu vſq; ad tẽpus cõſiſtẽdi: ſicuti reliquum tempus declinationis eſt melius.
Cum itaque acceſſio,ſiue per tertium,ſiue per quartum,ſiue quotidie fiat , anticipauerit propor- G
tionẽ,atq; ita anticipando ad longius extẽditur tempus,atq; inſuper vehementius afflixerit : tunc
manifeſtum eſt morbi augmẽtum. Quantũ autem augeatur,vnumquodq; ex dictis ſua quantita-
te monſtrabit. ſiquidẽ acceſſio pluri tẽpore anticipans,& longius atq; vehemẽtius affligens, effa-
tu dignũ indicabit augmẽtum,& velocẽ eſſe morbi motũ , atq; haud ita multo poſt in ſuo vigore
futurum. Neq; enim fieri poteſt, vt magna incremẽta ſuſcipiẽtibus acceſſionibus,nõ proxima ſit
morbi cõſiſtentia. Contraria autẽ acceſſio,quæ.ſ.parua faciat incremẽta omnium eorum,quæ di-
ximus:quantum ad hoc attinet,longius diſtare futurum morbi vigorẽ oſtẽdit. Hoc igitur ipſum
per circuituum incrementa diſcemus , coniectura ſcilicet aſſequi,poſt quantum tempus morbus
in ſuo vigore conſiſtet,ac præterea horam præfinitam,qua acceſſio inuaſura ſit. Conducit autem
prima cognitio ad formam totius victus conſtituendam; ſecunda vero ad cibum dandum in par-
ticularibus temporibus,quorum intentiones ipſe ab initio docere propoſuit. Quòd autem circui
tum (græce periodum,) vocet ſimilem ad idẽ reditum,neminẽ puto dubitare. Sed & ex ijs,quę
mox apparẽt,ait coniecturandum eſſe de acceſſione,& totius morbi cõſtitutione. Siue aũt caſus
(græce ſymptomata) ſiue ſigna,velit qſpiã illa,quæ mox apparẽt,noĩare:nihil retulerit. Illud autẽ
de omnibus caſibus ſignis've eſt cognoſcendum,quòd non nulla quidẽ eorum ſignificant paſſio- H
nẽ,aliqua aſſident,aliqua decernunt ac iudicant:aliqua coctionem,aliqua cruditatem,aliqua ſalu
tem,aliqua perniciem oſtendunt. Paſſionis ſignificatiua ſunt,quæ vnà cũ morbo inuadunt. Quæ
vero aſſident:aliquando ſimul inuadunt,aliquando ſuperueniunt,non nunquã vero neq; omni-
no veniunt. neq; enim ſunt à morbo inſeparabilia, neq; eorum velut ſubſtãtiam conſtituunt, ſed
proprias faciunt differentias. Quæ vero ab Hippocrate criſima.i. decernẽtia ſiue iudicantia vocã-
tur:cum primo quidem exquiſite morborum principio nõ ſunt apta inuadere: cum duobus alijs
autem apta ſunt,de quibus paulo poſtea dicemus : Aliquando vero neque in his,ſed,cum morbi
augentur,aut iam conſiſtunt,apparent. Signa vero coctionis cõtingũt quidem & iſta nunquam
in primo ſtatim morbi principio:terminant autem illud principium , quod eſt pars totius morbi.
Signa vero cruditatis cum primo morbi principio ſtatim inuadunt,et non nũquam poſterius ap-
parent,ſicuti & mortis ſigna. Nam & horum generatio,morbi principium ſubſeqtur. Morbi au-
tem principium intelligi volumus (vt in cõmentarijs de Criſibus manifeſtauimus) & primũ eius
inſultum,quod nullam habere latitudinem dicitur:& id,quod eſt ſicuti pars totius morbi, quãdo
in principium diuiditur , augmentum , & tempus conſiſtendi,& declinationem : & aliud, quod
vſq; ad tertium extenditur diem. Sed & in eadem tractatione docuimus omnium caſuum pote-
ſtates:

A ſtates:& ſimul,quæ expoſitione indigere videbantur verba Hippocratis ad hoc pertinentia, ex-
poſuimus.Sed & nunc per modum compendij de ipſis à nobis dicetur. Qui vero voluerit totam
Hippocratis artem circa iſta perdiſcere,ad illam vadat tractationem. Ex mox apparentibus igi-
tur totam iubet morbi conſtitutionem coniectari: deinde quandam morbi ſpeciem in medium
adducens,ita inquit: Veluti, in laterali morbo ſi circa initia ſtatim ſputum appareat,morbum bre
uiat: ſi vero poſtea appareat, producit. Perſpicue vero,quod docet, aſſequeris,ſi ex tertio libro
Epidemiarum apponam,quæ ipſe de Anaxione ſcribit,morbum lateralem patiente:quem etiam
ægrotum ego in primo libro de Criſibus, mea expoſitione patefeci. Verba autem Hippocratis
hæc ſunt: In Abderis Anaxiona,qui iuxta portas Thracias habitabat, febris acuta inuaſit, late-
ris dextri dolor continuus, tuſſis ſicca: neque primis diebus expuebat aliquid: ſitibundus, per-
uigil: vrinæ bene coloratæ, multæ,tenues. Sexto die delirauit: neque calefacientia aliquid pro
ficiebant. Septimo die magis laborabat, quia febris intendebatur, & dolores non minueban-
tur, tuſſesq; infeſtabant, & difficulter ſpirabat. Octauo venam in cubito ſecui. ſanguis mul-
tus fluxit,qualem oportuit. dolores remiſſi ſunt, verum tuſſes ſiccæ ſubſequebantur. Vndeci-
mo die febres minores factæ ſunt:parum circa caput ſudauit:tuſſes,& quæ à pulmone,humidio-
B ra. Die decimo ſeptimo cœpit pauca quædam cocta expuere: leuatus eſt. Vigeſimo die ſuda-
uit, & deſiit febricitare. Poſt criſim leuatus eſt:ſiticuloſus vero erat,neque à pulmone bonę erant
expurgationes. Vigeſimoſeptimo die febris redijt,tuſſijt, multa concocta eduxit: vrinis adfuit
multum ſedimen album: ſitis ceſſauit, & bene ſpirauit. Trigeſimoquarto die ſudauit totus,per
criſim febris omnino ſoluta eſt. Hic igitur Anaxion ab initio morbum lateralem patiebatur,nõ
tamen ab initio expuebat, ſed & octauo die adhuc tuſſes ſiccæ ſubſequebantur, vt inquit Hippo
crates. Quare rationabiliter totius morbi ſolutio ad trigeſimumquartum diem extenta eſt:cum
tamen magna ex parte lateralis morbus terminum ſuæ iudicationis habeat quartumdecimum:
&,ſi non hunc,ſaltem omnino vigeſimum. Quòd ſi ante tertium diem expuiſſet:vel circa ſepti-
mum, vel nonum, vel omnino vndecimum diem iudicatio eſſet ſubſecuta:&,ſi in ipſo die tertio
ſpuere cœpiſſet, quartumdecimum diem non tranſcendiſſet. Hoc enim accidit in omnibus in-
flammationibus,quæ non teguntur operculo denſiore,vti in ijs, quæ exteriorem occupant cutẽ,
quaſdam ſanies(græce ichoras)reſudare,ab initio tenues,poſtea vero, ſi coctionem accipiant, &
ad melius proficiant, craſſiores: & ex his ipſis craſſioribus aliquas eſſe magis concoctas, aliquas
vero minus. Hoc idem in omnibus inflammationibus,quæ vel os,vel oculos infeſtant, licet in-
C tueri:nec minus in quacunq; alia corporis parte, quando pars aliqua interior ſimul cum cutis di-
uiſione patitur inflammationem. Nam ex huiuſcemodi vlceribus ſanies profluunt tales, quales
ego dixi. Quando igitur aliqua fuerit inflammatio cum tanta meatuum anguſtatione, vt nihil
extra effundatur, neceſſe eſt illam eſſe & coctu difficilem,& longo tempore perdurare. Hac igi-
tur ratione & in morbo laterali (qui & ipſe eſt ex genere inflammationum) attendere oportet ſi-
gna coctionis. Nam crudiſſimus morbus eſt,in quo nihil omnino expuitur:ſecundum ordinem
obtinet ille, in quo ſanies tenues:tertiũ, in quo craſſiores:& quartum, in quo perfectam habent
coctionem. Verum,ſi hæ circa tertium, vel quartum diem apparuerint,non contingit morbum
tranſcendere ſeptimum diem. In alijs vero ſingulis neceſſe eſt, vt pro coctionis modo menſura
temporis conſequatur. Sicuti igitur ſputum,perfectæ coctionis ſignum eſt,quando album fue-
rit,& lene,& æquale conſiſtentia,neque nimis humidum,neque nimis craſſum:eodem modo in-
tegram cruditatem oſtendit,quod nullo modo expuitur. Quòd ſi expuatur quidem, ſed tamen
adhuc tenue ſit,debilis coctionis eſt ſignum.Quòd ſi impermiſtum fuerit,vel flauum, vel rufum:
haudquaquam bonum. Quòd ſi liuidum fuerit,aut æruginiſimile, aut nigrum: pernicioſiſſimũ
exiſtit. Cum itaq; à nobis diſtincta ſint ſigna coctionis & cruditatis, & præter ea tertium genus
D exitialium: illud ſcire oportet, quòd ſigna coctionis ſemper ſunt bona, vt quæ morbi ſolutionem
haud ita multo poſt futuram oſtendant: ſicuti genus ſignorum exitialium, mortem ægri citam
prænuntiant. At vero ſigna cruditatis diutinum quidem ex neceſſitate morbum ſignificant:
ſed, quantum in ipſis eſt, neque moriturum, neque euaſurum è morbo hominem oſtendunt:
Tibi vero prius ægroti vires expendenti, etiam ex his licet præcognoſcere. Aliud eſt ſignorum
genus, quæ iudicatoria ab ipſo nominantur: ſunt autem hæc,ſudores,ſanguinis fluxus, rigores,
multum alui profluuium, & ſimilis vomitus, dolor capitis repente inuadens, difficultas ſpiran
di præter rationem & vehemens, vel cordis morſus,vel quædam in hypochondrijs citra dolorem
tenſio,vigiliæ vehementes, delirium, & nox abſque ratione moleſta, & acceſſio anticipans, &
lachrimæ inuoluntariæ nihil patientibus oculis neque ex triſtitia prouenientes, rubor faciei, &
labrũ inferius agitatũ,lucida vel obſcura & tenebroſa, quædam ante oculos obuerſantia, & hal-
lucinationes quædam, & malæ vel naſus repente rubeſcentes, parotides, aut omnino alicu-
ius in articulum decubitus generatio. Hæc igitur omnia, & præter hæc alia multa huiuſce-
modi ſecundum propriam eorum ſubſtantiam caſus nominata, quatenus vero ſubitam muta-
tionem oſtendunt, ſigna iudicatoria appellata, duplicem tibi præſtabunt præcognitionem.
Si quidem morbo iam cocto ſuperuenerint, futuram ſtatim ſanitatem denunciant: Si vero

crudo

crudo adhuc morbo,iudicationem non bonam, quæ aut perniciem agat,aut in longum tempus E
morbum producat.Quòd vero alia ſit natura horum ſignorum,quę iudicatoria nominantur,alia
vero eorum,quæ coctionem ſignificant:hinc diſcere poſſis.In primo libro Epidemiarum inquit
Hippocrates:Coctiones,iudicationis celeritatem ſalutisq́ꝫ ſecuritatem ſignificant:Cruda vero &
incocta,& quæ in abſceſſus malos conuertuntur,iudicationum carentias,vel dolores,vel tempo-
ris longitudinem,vel mortes,vel recidiuas oſtendunt: ita quidem hic in vniuerſum collaudauit
morbi coctionem.In libro autem,qui Prognoſtica inſcribitur, particulatim in hunc modũ ſimul
docens ipſius indicia:Vrina autem optima eſt,quando ſedimentum album,lene,& ęquale fuerit
per omne tempus,donec morbus iudicetur.Significat enim ſalutis ſecuritatem, & morbũ pauco
tempore duraturum.Sic rurſus laudauit vrinam mõſtrantem coctionem in venoſo genere.Rur-
ſus aũt, cum dicit,Alui autem excremẽtum optimum eſt, quod eſt molle,conſiſtens, & hora ex-
cretum,qua ſolet,cum ſanitas adeſt:hic indicia coctionum ventris ſimul collaudat ac docet.Sic et
eam,quæ fit in membris reſpirationi ſeruientibus, coctionem ſimul collaudans ac docẽs,in hunc
modum ſcribit:Sputum oportet in omnibus doloribus,qui pulmonẽ & coſtas infeſtant,celeriter
ac facile expui,flauitieq́ꝫ valde ſputo commiſtam apparere. Coctionis igitur ſigna ſemper bona
ſunt,iudicationis vero ſigna non ſemper.Sic ergo,inquit,ſigna iudicatoria,nõ iudicantia, aliqua F
mortem,aliqua difficilem iudicationem portendunt.Saneq́ꝫ,& cum ait,quæ ad melius iudicant,
non confeſtim appareant:per hæc verba eandem indicat ſententiam. Nam coctionis ſigna,quo-
cunqꝫ tempore apparent,bona ſunt.ſemper enim eorum vniuerſum genus optimum exiſtit. Nõ
ergo repugnat illud,quod nunc dictum eſt,in morbo laterali ſputum ſi ſtatim appareat, illi alteri,
quod dicitur, ſigna iudicantia ad melius,non ſtatim appareant.Nam ſigna iudicatoria nõ nũquã
mala fiunt:ſignum vero coctionis nullum vnquam prauum fuit,ſed oĩa optima ſemper: & tanto
citius ægrum ſanitatem recuperaturũ oſtendunt,quanto citius apparuerint. Hæc dixiſſe ſufficiat
per modum cõpendij,quantum ad præſentem attinet locum. Totam vero de iſtis antiqui magi-
ſtri ſentẽtiam in libro de Criſibus expoſuimus. Vt aũt ſermo,quem nuper diuidendo propoſui,
perfectus habeatur:quomodo à dictis differant,& quæ paſſionis ſignificatiua, & q̃ aſſidentia di-
cuntur ſigna,hinc volo tranſigere,vnã in mediũ adducens pro exẽplo paſſionẽ,hanc ipſam vide-
licet,quam Hippocrates nominauit.In morbo igitur laterali, acuta quidem febris vnà cum ſpirã-
di difficultate,& tuſſi,& dolore lateris pũgẽti,ſigna paſſionis ſignificatiua nominãtur.Quòd au-
tem dolor aut ad hypochondriũ,aut ad clauim perueniat, aſsidentia dicũtur:ſicuti, ꝙ facilius ĩ la-
tus patiens,quàm in alterũ, decũbat æger,ad idem genus aſſidentiũ attinet.Scripſit aũt & Praxa- G
goras Nicandri filius duo volumina de aſſidentibus ſignis: de ijs aũt,quæ ſuperueniũt, vnũ aliũ,
ac ſi de mox apparentibus inſcriberetur.Hæc igitur mox apparentia inquit Hippocrates & bonã
morbi iudicationẽ & malam:morbumq́ꝫ vel longum,vel breuem futurum oſtẽdere:Meminit au
tem non ſolum ſputorũ,ſed & vrinarum,& excremẽtorũ alui,& ſudorum:ea ſcilicet, quæ ſunt in
libro prognoſtico ſcripta,nobis exẽplo ſubijciẽs: quæ ad hunc locũ trãsferre ſuperuacuum foret.
nam de his in libris de Criſibus diximus,& in commentarijs in Prognoſtica:in quibus adhuc ma
gis antiqui magiſtri ſententiam explanauimus.

Senes facillime ieiunum ferunt:ſecundo loco,qui ætatem conſiſtentem habent:minus adoleſcentes: omnium mi- 13]
nime pueri,præſertim qui inter ipſos ſunt viuidiores.

Differentia etiam ætatum confert aliquid ad capiendam victus rationem. Senes ſiquidem fa-
cile ferunt inediam, pueri vero difficulter.Eſt autem facilitas & in non appetendo, & nihil inde
mali ſuſtinendo:Difficultas autem in contrarijs oritur. Etenim pueri magis appetunt,& plus of-
fenduntur in longis inedijs:Mediæ vero ætates inter ſenes & pueros, quanto alteri ipſorum pro-
ximiores exiſtunt, tanto aut minus, aut magis moleſtantur atque offenduntur ex longis inedijs. H
Huius autem aphoriſmi cauſam ipſe in ſequenti docet,qui ita incipit:Qui creſcunt plurimum ca-
loris innati habent.Ita vt, ſiquis velit ipſum priori adiungere, & cum/enim/coniunctione profer
re,tunc ſermo vnus fieret,& manifeſtus,in hunc modum ſe habens/ Senes facillime ieiunium fe-
runt:ſecundo loco qui ætatem conſiſtentem habent: minus adoleſcentes: minime vero omnium
pueri:Qui enim creſcunt,plurimum caloris innati habent.Appellat autem ætatem habentes cõ-
ſiſtentem,eos,qui mediam ætatem habent inter iuuenes ac ſenes,ita vt ab ætate quidem vigente
recedant, nondum tamen ſenſum habeãt ſenectæ manifeſtum. Sic autem & Thucydides quoſ-
dam in ætate dixit eſſe conſiſtente. Verum inter hanc ætatem,& adoleſcentium,altera quædam
eſt,quæ,ſicuti ætatum,ita facilitatis & difficultatis medium ordinem obtinet: ita vt neqꝫ tam faci-
le inediam ferre poſſit,ſicuti qui in ætate ſunt conſiſtente,atqꝫ ſenili:neqꝫ difficulter, ſicuti adole-
ſcentes & pueri. Eius tamen non meminit Hippocrates,cum poſſit eam vnuſquiſqꝫ ex illis,quas
dixit,intelligere.Cum vero inquit/Præſertim qui ſunt inter ipſos viuidiores/naturarũ differẽtias
manifeſtat.ex pueris enim,qui calorem innatum validiorẽ admodum habẽt, ij promptiores ſunt
ad cibos aſſumendos,& ipſos magis poſſunt concoquere:&,ſi non aſſumpſerint,plus offendun-
tur. Talis quidem eſt ſermo Hippocratis:indiget tamen adhuc parua quadam additione ad per-
fectionem:

A ſectionem:de ijs enim,qui ſunt in pricipio ſenilis ętatis, recte dictum eſt, Senes facillime ieiuniũ ferunt;de ijs vero,qui ad extremam peruenerunt,non recte:quia hi non poſſunt tolerare longas inedias. Vel igitur addere oportet aphoriſmo exiguum quiddam, & hoc modo ipſum pronũciare,Senes facillime ieiunium ferunt,præter eos,qui ad extremam ſenectam peruenerunt:ſecundo loco,qui ætatem conſiſtentem habent. Vel verbum/ieiunium/in ciborum paucitatem eſt cõmutandum,atq; ita dicendum,Senes ciborum paucitatem tolerant:ſecundo loco, qui ætatem conſiſtentem habẽt. Nam, et qui ad extremam ſenectam attingunt,inuenientur,etſi non poſſint longam inediam tolerare,paucis tamen cibis indigere. Tale enim quiddam patiũtur,quale lucernis, quæ extinguuntur,accidit,quæ & continuam exigunt olei ſuffectionem,& multã,ac ſubitam ſimul nequeunt ſuſtinere.q̃nquidem & his exhibere oportet vniuerſam multitudinem paucam:et hanc ipſam cibi paucitatem in multas partiri portiones:neq; vna illis longa inedia eſt iniũgenda.

14 *Qui creſcunt,plurimum habent calidi innati:plurimo igitur egẽt alimẽto:alioqui corpus abſumitur. Senibus vero parum calidi innati ineſt:paucis propterea fomitibus egent,quia à multis extinguuntur. Hanc etiam ob cauſam febres ſenibus non ſimiliter acutæ fiunt:frigidum enim eorum corpus.*

B Dictum eſt à nobis plenius etiam in cõmentarijs de tẽperaturis,quo modo viſum eſt non nullis medicis eos,qui in iuuentæ vigore conſiſtunt:non nullis vero pueros eſſe calidiores. Habent enim hi quidem calorem acutiorem,hi vero abundantiorem. Nũc vero etiam neceſſarium eſt dicere,quantum ad præſentem locum conducit,ſermones lõgos, quoad fieri põt, in pauca conijciẽtes. Hoc ipſum igitur verbum/calidum/aliq̃n transferimus ad qualitatem, cuius propriũ nomen eſt caliditas:aliq̃n denominatiue totũ corpus dicimus calidum,à caliditate:eſtq; hic modus loquẽdi plurimus in omni vita,& fuit apud antiquos,veluti Theophraſtus oſtendit in eo libro, qui de calido & frigido inſcribitur. Nam, cum ſubſtantia corporea contrarias qualitates,caliditatem, frigiditatem,humiditatem,ſiccitatem viciſſim recipiat: Secundum ſubſtãtiam quidem recipientẽ, cum calidum nominamus,corpus dicimus:multũq; vel paucum dicimus eſſe calidum, ad quantitatem ſubſtantiæ referentes. Et hoc dupliciter facimus: vno quidem modo in ſubſtantijs impermiſtis,alio aũt in miſtis. In impermiſtis quidem,veluti ſi duo haberent aquam æqualiter calidam in duobus inæqualibus labris contentam:alterum diceremus plus habere calidi, qui maius labrũ poſſideret:alterum minus. In miſtis vero,veluti ſi eſſent æqualia labra,ſed inæquali mẽſura ex vino & aqua temperata:alterum ipſorum plus vini continere,alterũ plus aquæ diceremus. Cui mo-

C do etiam ille eſſet perſimilis,ſi duo labra inæqualia ſupponeremus æqua proportione temperata. Non nunquam vero non ad ſubſtantię multitudinem ſermonem referentes,ſed ad qualitatem ſolam,huic quidem alicui dicimus plus calidi ineſſe,huic vero minus:ſicuti ſi ex duobus labris parẽ prorſus magnitudinem habentibus,alterum, quod calidius eſſet,plus habere calidi diceremus:alterum,quod frigidius,minus:non tamen proprie verbo/plus/vteremur in hoc loco. melius enim eſt magis & minus,vehementius ac debilius omniaq; eiuſcemodi vocabula qualitatibus accommodata:paucum vero & multum in ſola ſubſtantiæ quantitate ſeruare. Verum non in hoc tantum huiuſmodi fiunt nominum abuſiones,ſed in quampluribus alijs,quę per vitã ſermone vſurpamus,idq; non minime fit in arte medicinali. Omnes ſiquidem morbos,magnos aut paruos nominant,quãuis ſubſtantię non ſint:febrem magnam,febrem paruam:apoplexiam magnam apoplexiam paruam:ſic & pleuritidem, & phrenitidem, & peripneumoniam,& omnes itidem alios morbos. Aduertere igitur oportet æquiuocationes, & conſiderare,quid ſibi velit ſemper vnaquæq; dictio dicẽtis. Si enim in altero ſignificato nomẽ protulerit,nos vero in alio accipiẽtes, ſermonem redarguimus:non illum, qui protulit(ſi verũ fateri velimus)ſed noſtram potius exiſtimationem redarguimus. quod non nulli proculdubio faciũt hoc in loco, qui Hippocrati ſtudent cõ-

D tradicere. Nã ad qualitatẽ nomen calidi trãsferentes, conãtur oſtẽdere hãc eſſe vehementiorẽ ijs, qui in ętatis vigore cõſiſtũt. Verum Hippocrates non ad qualitatem, ſed ad ſubſtãtiã in præſenti ſermone refert id nomẽ. Nam ſubſtãtia innati caloris aerea eſt & aquea,ſicuti ex ſemine licet cõiectari,quod paucam omnino terrenã ſubſtãtiam participat,plurimum aũt aeris calidi humidiq; in ſeipſo cõtinet,quemadmodum in cõmentarijs noſtris de ſemine oſtẽdimus. Iam vero & alterum noſtræ generationis principiũ ſanguis menſtruus,humidũ natura eſt. Cum igitur magis terreſtre efficitur animalis corpus(tale aũt quotidie efficitur,dum auget)tũc licet valde vehemẽter calidũ exiſtat & igneum:ſubſtantiã tamẽ innati caloris pauciſſimã habet:alioqui febricitãtes diceremus plurimum habere calorem innatum,qui nedum plus,ſed nec priori æqualẽ habẽt. Bene enim tẽperata eſt caloris innati ſubſtãtia:ignea aũt,aduẽtitij. Sed & effluxus,qui è toto corpore fiũt, caloris quidem aduẽtitij,ſunt fumei,fuliginoſi,aridi & acres:Cõtra vero,vaporoſi,ſuaues, & bene tẽperati,caloris natiui. Hæcq; ipſe potes tactu diſcernere. Nam ſanorũ calor vaporoſus eſt atq; ſuauis,& tactu cõueniẽs,nihil triſte,nihil aſperum,nihil mordax præ ſe ferẽs:Eorum vero,qui febricitãt,et præcipue hecticas febres,aut eas,quę ex putredine humorum ortum habẽt,acris eſt et inſuauis,ac mordax,& noſtrum corrodẽs tactum. Salubris vero eius qualitas in pueris exquiſita habetur:ſicuti plures eorum,qui in ætatis vigore conſiſtunt, inuenire contingit calorem habentes

mordacem,

mordacem,& non amplius humidum aut vaporoſum,necq; aereum.Neque mirum hoc videri de E
bet.Oportet enim defluxum ſimilem eſſe ſubiectæ ſubſtantiæ:vt,quando humida atq; aerea ſub-
ſtantia exiſtit,tunc,quod ab ea defluit,vaporoſum eſt atq; ſuaue:Cum vero terreſtris atque arida:
tūc, & quod effluit, fumeum fuliginoſumq; eſt & acre,quod et in exterioribus euenit.Nam,quę
ex aqua dulci & calida euaporant, optima ſunt & vaporoſa : quæ vero ex aliquo corpore ſolido
exuſto,fumea ſunt & acria.Cum igitur duæ ſubſtantiæ ſint, & hæc quidem ſuauem habeat calidi
tatem,hæc vero triſtem:alteram quidem plurimam habent pueri,alteram vero ij,qui in ætatis vi-
gore conſiſtunt,vt ad totius videlicet corporis proportionem. Vt autē hæc phyſice magis adhuc
pertractem,rem totam ad elementa traducam. Cum quatuor ſint elementa, ex quibus omnia
corpora ſunt tēperata:puerile quidē corpus,multum in ſeipſo continet aereæ atq; aquoſæ ſubſtā-
tiæ,minimum terreſtris:contra vero eorum,qui in ætatis vigore cōſiſtunt,à terreſtri ſiccitate vin-
citur,deficit aūt aquoſa atq; aerea ſubſtantia:adeo vt,ſi quartum in vtriſq; elementum,ignem ſci-
licet,pari portione poſuerimus,atq; æqualiter calida corpora eſſe voluerimus:nō tñ ſimilem ſub-
ſtantiam calidam in ipſis eſſe dixerimus:cum puerorum quidem ſubſtantia humida ſit:eorum ve
ro,qui in ætatis vigore conſiſtunt,ſicca.Humida.n.ſecūdum innatum calorem maxime, quia ex
humido noſtra eſt generatio:ſicca vero ſecundum aduentitium.Sic quidē infantes recenter nati, F
ſubſtantiam calidam & aquoſam plurimam participantes,plurimum dicerentur habere calorem
innatum.Qui vero ætate vigent,& iam declinant:quantum iſtæ deficiunt, terreſtris vero ſuper-
abundat,tantū habere minorem ſubſtantiam natiui caloris putarentur. Quòd vero ex aquoſa &
aerea ſubſtantia plus defluere ſit neceſſarium,q̄ ex terreſtri,etiam ſi ambæ ſint æqualiter calidæ ſe
cundum qualitatem:neminem arbitror dubitare. Hoc tibi etiam in exterioribus liquido licet in-
tueri.Nam ex corporibus,quæ ad ſimilem perueniunt caliditatem,non æqua portio videtur de-
fluere,ſed ex ſiccis quidem minimum,ex humidis vero plurimum.Statim igitur aqua & oleo me
diocriter calefactis,plurimum defluit atq; diſſoluitur:ferro vero,& ęre,atq; lapidibus,minimum:
adeo vt,ſi tibi libuerit exponere ad ſolem ardentem aquam,(ſi ita contigerit)& ferrum æquo pō-
dere,deinde tranſacto die ambo perpēdere:aquam quidem inuenies multo ſeipſa minorem effe-
ctam,ferrum vero æquale.Sic,& ſi velis oleum ęri,& ferro,& lapidi comparare:illud quidem ab-
ſumptum inuenies,hæc vero æqualem ſubſtantiæ molem retinentia.Hinc vero ad ceram,picem,
bitumen,& reſinam tranſcendens,& quæcunq; alia plurimam ſubſtantiam humidam obtinent:
videbis & hæc ſub ſole calente multo magis abſumi atq; defluere,q̄ lapidem,æs,& ferrum, & alia
ad hūc modum ſicca.Quare, ſi neceſſarium eſt alimētum,vt, quod effluxit ex corpore, ſuppleat: G
ex humidioribus vero, & plus aeris participantibus, plus effluit: fit,vt huiuſmodi corpora pluri
egeant alimento.Puerorum vero corpus tale exiſtit,plus humidæ & aereæ ſubſtantiæ obtinens:
non ſicuti iuuenum,& declinantium,ac ſenum,ſiccæ atq; terreſtris.Hippocrates igitur,cum hoc
in libro propoſuiſſet cōpēdioſam atq; aphoriſticam doctrinam facere: nō ita ſermonē ampliauit,
quemadmodum ego nunc,ſed loco iſtorum verborum,Qui creſcunt,etſi æqualem habeant ſub-
ſtantiam calidam atq; igneam cum ijs,qui in ætatis vigore conſiſtūt,aquoſę tamen atq; aereę ſub-
ſtantiæ plus habent: Qui creſcunt, dixit, plurimum habent innatum calorem: Simul memoriæ
ſubijciens ipſorum ſubſtantiam,ſimul propoſitum ſuū demonſtrans.Quia.n.humidam & calidā
habent ſubſtantiam,qui creſcunt,idcirco plurimum ab ipſis defluere neceſſarium eſt,& plurimo
egent alimento:alioqui corpus,inquit,abſumitur:& recte.Vbi enim id,quod defluit,plurimum
eſt,quod vero influit,paucum:hic neceſſe eſt ſubiectam corrūpi ſubſtantiam. Senibus vero pau-
cum ineſt calidum:his ſane iuxta vtrunq; appellationis ſignificatum paucū ineſt calidum, ſiue qs
ad qualitatem ſermonem referat,ſiue ad ſubſtantiam.Nam & qualitas debilis, & ſubſtantia mini
ma eſt:ſi quidem eorum meminimus,quę ſupra diximus.Ob hęc igitur,inquit,paucis fomitibus
indigent.Nam fomites,græce hypocaumata,alimēta nominauit,ſuum ſequens dogma & omniū H
ferè nobiliſſimorum philoſophorum,qui eorum,quæ aīalia conſtituunt,elementorū,ignem ma-
xime vitæ eſſe cauſam exiſtimarūt,nam, vt lucernarum flāmæ,q̄uis oleum alimento habeant,tñ,
ſiquis id totum ſimul ſuperinfundat,extinguūtur potius, q̄ nutriantur, eodem modo & in ſeni-
bus calidum,ſui fomentum quidem habet alimenta: ſed ſi repente eorum multitudine & cumu-
lo ſuffocetur,periculum eſt, ne extinguatur:non aliter, ac ſi paruæ ſcintillæ ignis lignorum mul-
titudinem ſuperacerues. Quod autē ſubinfertur,Et propterea febres ſenibus non ſimiliter acu-
tæ ſunt,ſignum re vera eſt & hoc,ꝗ corpora ſenum frigida ſunt,& ꝗ ob innati caloris maxime cō
uerſionem ad igneam naturam accenditur febris. Verū tantam euenire ſenibus cōuerſionem, vt
æqua ſit ei,quæ iunioribus accidit,vix fieri poteſt.Multum.n.calidū prōpte in immenſum attol-
litur,paucū vero nō facile,ſed maximā exigit cauſam,quæ cogat ad hoc. Ob hāc igit̄ cauſam necq;
ſenes magna ex parte febricitāt acutas febres,ſicuti iuniores: &, ſi aliqn̄, quāuis raro, talis his ac-
cidat febris,qualis iuuenibus,oīno hęc ad interitū ægrotantis terminat.Indicio.n.eſt immenſam
quandā eſſe magnitudinē cauſæ febrē facientis.Hęc ſufficere poſſunt ijs,qui ſecundum naturam
ſe habēt ad intellectionē & fidē eorū,q̄ ſcripſit Hippocrates.Ad eos vero,qui per calūniam Hip-
pocratē reprehenderūt, è quorū numero vnus fuit Lycus, nos vnū integrum volumen ſcripſi-

A mus aduerſus ea,quæ contra aphoriſmum perperam obijciuntur.Huic aũt titulũ fecimus,Aduer-
ſus Lycũ,ꝙ nihil erratũ ſit in aphoriſmo,cui principiũ eſt,Qui creſcunt plurimũ habent innatum
calorem.Datus aũt eſt mihi Lyci liber poſt ſcriptos à me hoſce cõmentarios, vnde ego poſtmodũ
his hæc verba ſubiunxi,quæ nõ ſunt in ijs,quæ prius edideram.Seorſum aũt in alio volumine de-
fendi Hippocratem in ijs, in quibus fuerat à Lyco reprehenſus.

15 *Ventres hyeme & vere natura calidiſsimi ſunt, & ſomni longiſsimi : quare per ea tempora alimenta copio-
ſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus copioſior eſt, vnde & pluribus egent alimentis : indicio ſunt
ætates & athletæ.*

Non parum etiam tempora anni conducunt ad victus rationem inueniendam. Nam hiberno
tpe plus appetunt homines,& cibum facilius concoquunt: contra in æſtate:cuius rei cauſam ipſe
Hippocrates reddidit,inquiens ventres hyeme & vere natura calidiſsimos eſſe. Quid autem ſit,
quod/natura/dicitur,& ꝙ nõ fruſtra id verbũ adiecerit in hoc aphoriſmo,ipſe paulo poſt explana
uit, inquiens,Etenim tunc calor innatus,multus:plurimo igitur indiget alimento. Ventres itaq;
hyeme & vere calidiſsimi ſunt,non ſimpliciter,ſed calido naturali:cuius ſubſtantiam antea oſten
B di. Cauſam vero, ob quã hic idem calor hyeme augeatur,etiam Ariſtoteles explicuit. Refugit.n.
pp circunſtantem extrinſecus frigiditatẽ,ſicuti rurſus ęſtate ad ſibi affinẽ protenditur. Atq; ita cõ
tingit diſſolui quidem ac diſsipari eius ſubſtãtiã tpe æſtiuo:contineri autem ac cohiberi & in pro-
fundũ ſecedere hyemali.Ob hoc igitur & coctiones, & ſanguificationes, & nutritiones hiſce tẽ-
poribus ſunt meliores.Addidit aũt & aliud ipſis contingens,nempe ꝙ ſomni lõgiſsimi fiunt, ob
noctium videlicet lõgitudinem:quod neq; ipſum parum cõfert ad naturales operationes. Quod
vero in fine adijcitur/Indicio ſunt ętates & athletæ/pro argumento ponitur,ꝙ plurimum alimen
tũ ſit neceſſariũ,vbi calidũ ſuperabundat.Pueri ſiquidem,quia calidum plurimũ habẽt,idcirco &
pluribus indigẽt,& plura cõcoquũt.Athletæ etiã,quia exercitijs augent calorem natiuum, ob id
multis frui poſſunt alimẽtis.Quæ igitur in aphoriſmo dicuntur,ſufficienter expoſuimus. Si qs
vero ipſorum veritatem diligentius examinet,non ad oĩa aĩalia ſermonem extendat, ſed ea exci-
piat,q̃ in latebris degunt.Hæc.n.cũ ſe recondunt,non egent pluri alimento: qñquidem & ſine ci-
bo poſſunt perdurare.Et, ſi ſuppoſuerimus ea tãto vti cibo,quanto, anteq̃ recõderentur,male ip
ſum cõcoquerent.Quale.n.hoĩbus cõtingit aqua frigida lotis, tale etiam aĩalibus accidit hyeme.
Contingit aũt hominibus,qui aqua frigida perluũtur,ſi debile corpus habuerint, refrigerari, atq;
C offendi:ſi vero robuſtũ,primum quidem innatũ calorem ad interiora refugere,ibiq; ſeipſum colli
gere:poſtea vero ad exteriora remeantem,multo,q̃ prius erat,fieri fortiorem.Sic & aĩalium quæ-
cunq; ſunt natura frigidiora,ijs calor innatus à frigore hiberno ſuperatur, adeo vt ferè extinguat.
quare plurima ipſorũ,ſimilia mortuis cõſpiciuntur,cũ ſine ſenſu ac motu in latebris iacent:quędã
vero prorſus in hoc ipſo affectu moriuntur.Quæ aũt plurimo ſanguine abundant atq; calore,tale
quiddã hyeme patiuntur,quale accidit corporibus fortibus aqua frigida lotis. Nã calor eorum ad
interiora ſe colligit,nõ(per Iouem)carnibus ad hæc,prima ſede derelicta,refugientibus, ſed ſpiri-
tu vnà cum ſanguine. Tria aũt erãt corpora,quæ archigonon,hoc eſt primogeniam noſtrã ſubſtã-
tiam compleuerunt,ſpiritus,ſanguis,& ſeminalis humiditas,ex qua in primo ortu, veluti in libris
de ſemine diximus,fiunt partes aĩalis ſolidiores: mox vero augmentũ & nutritio in iſtis perficit.
Quòd igitur melius hyeme cibũ concoquimus,ſanguine ac ſpiritu ad profundum corporis retro
cedentibus, vnicuiq; eſt manifeſtum.Non modo igitur hoc ipſum dicit Hippocrates,ſed ꝙ plura
accipere cõfert.In hiſce.n.tpibus, inquit,hoc eſt hyeme et vere,plures cibi dãdi ſunt.Atqui,ſi pa-
rum defluit ac difflat hiberno tpe ad exteriora, multum alimẽtum non eſt corporibus neceſſariũ:
ſiquidem nutritio eſt eius,quod euacuatur,repletio.Oportet igitur alimenti quantitatẽ eſſe eius,
D quod difflat, quãtitati proportionalem. Verum igitur eſſe, ꝙ quidã hyeme nõ modo melius con
coquunt cibum,ſed etiã ꝙ pauca aſſumentes refrigerantur,atq; ideo offenduntur:ſi vero plura aſ-
ſumpſerint,in nullos plethoricos incidunt morbos,ipſe euentus oſtendit manifeſte. Cauſæ vero
inquiſitio in cõmune proponatur.Neq;.n.Hippocratem ſolũ,ſed omnes alios, huiuſmodi obie-
ctio fatigat.Nemo itaq; eſt,qui non conſentiat difflari corpora animalium ea,quæ fit per ſenſui oc
culta foramina, difflatiõe.Idcirco enim ad hoc deueniunt, vt egeant alimento,quoniam euacuan
tur: ita vt, ſi nihil à corporibus noſtris efflueret,ſed ſemper æqua moles ſubſtãtiæ ſeruaretur, nul-
la foret alimenti neceſsitas.Tu vero animaduerte,nunquid hac in parte alijs quidem omnibus ra
tio ſit inexplicabilis,ſoli vero Hippocrati atq; eius ſectatoribus explicabilis. Neq; enim aliud qc-
quam,animal ab initio afformauit, ſicuti neque rurſus adauxit,aut vſque ad mortem enutriuit,
præterquam iſte calor innatus, de quo nunc habetur ſermo. Hic igitur, cum ſit omnium operum
naturalium cauſa,quia copioſior eſt hiberno tempore, idcirco cibi appetentiam intendit,coctio-
nes auget, & plus ſanguinis accumulat, & craſſius corpus efficit, & vt ſuperfluitates excernan-
tur, prouidentiam habet. At calor circunfuſus non modo ſuperfluitates, ſed æqualiter omnia
euacuat, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore ſecundum naturam continentur, vnà
diſſoluens per eam, quæ à medicis occulta difflatio nominatur, quam calor innatus operatur.

Neq;

Neque enim aliud quicq̃ eſt natura animalium præter hoc calidum, ſecundum Hippocratis opinionem. Oſtenſum autem à nobis eſt in commentarijs de viribus naturalibus, naturam non ſolum appetere, cõficere, agglutinareq; ſingulis partibus proprium alimentum, ſed & huius quoq; ſuperfluitates difflare: Ac, quanto fortius extiterit calidũ innatum, tanto magis difflatio effugit ſenſum. Et ob hanc cauſam Diocles inquit ſudores eſſe præter naturã, qm̃ oĩbus, quæ ad corpus attinent, recte adminiſtratis, & alimento à natura ſubacto, nunq; ſenſibilis humor per cutẽ excerneretur. Quęcunq;.n. in balneis aut vehemẽtibus exercitijs, vel propter æſtiuũ calorem exudant homines, ex cauſis violentis originem habent. Bene igitur omnia tempore hiberno in corpore animalis adminiſtrant, qñ hyems mediocritatem ſeruauerit. Nam immoderatas intemperaturas & ipſe Hippocrates in ſequentibus damnat. Quòd autem omnia bene hiberno tempore in corpore animalis adminiſtretur, indicio non paruo ſunt naturæ opera fortiora. Nam cibi in ventriculo bene concoquuntur, qm̃ calor innatus plurimus eſt: & vnà ſuperfluitates ſomnis longioribus expurgantur, quæ quidem exquiſite extenuata ſunt, per cutem: quæ vero in vapores conuerſa ſunt, per expirationem: quæ vero ſufficientem habent craſſitudinem, per vrinas. In his.n. plus eſt ſedimenti, q̃ per æſtatem, pręter id ꝙ etiam tota vrinarum multitudo hyeme ſufficienter augetur. Iamuero magis nutriunt, & carnẽ augent corpora hyeme, & plus boni ſanguinis cumulant, niſi malo prorſus vtantur victu. Nam, ſi cõſideraueris, vt corpora noſtra paucum habentia ſanguinẽ autumni tempore, atque extenuata, ſuſcipiens hyems bonis implet humoribus, & craſsiora efficit, percipies, puto, nos gubernantis robur facultatis, quæ eſt calor innatus. Verum, niſi hic abundans habeat, quo fruatur, alimẽtum, primus ipſe à circunſtante frigore ſuperabitur, tam ab eo, qui extrinſecus ingruit, q̃ ab illo, qui p inſpiratione attrahitur: cum ipſo vero & coctio ciborũ debilitabit, & boni ſanguinis generatio, & partiũ animalis enutritio & ſuperfluitatũ vacuatio. Si vero tm̃ abunde habuerit alimentum, quantum poteſt euincere, & ipſe magis augebitur, & oĩa, quæ antea diximus, circa corpus animalis perficiet. Cæterum, vt ex pluri alimento oblato, quod non ſolũ bene in ventriculo conficiatur, ſed etiam in venis & omni animalis parte, vnũquodq; multo ſeipſo carnoſius reddat, & plus ſanguine abũdet, habẽt homines ſatis ipſa experientia cõpertum, non in ſeipſis tantũ, ſed etiam in iumentis. Nam ante æſtatis initiũ, circa vltimã veris partẽ, & ſibi & illis ſanguinẽ detrahunt, in memoriam reuocantes, quibus capiantur morbis, qñ repente calor æſtiuus ſuperuenerit. Hic.n. adeo ſanguinẽ extẽdit atq; diffundit, ac quodã modo efferuere facit, vt, qui hactenus moderatus fuerat, non poſsit amplius in venis contineri, ſed vel dirumpat ipſas, vel exedat: &, quando impetum fecerit ad aliquam corporis partem alijs debiliorem, in ipſa vel inflammationem, vel eryſipelas, vel aliquod aliud tale morbi genus operetur. Nam multo plures ac grauiores morbi, quibus plenitudo dedit occaſionem, ex humorum fiunt fuſione. Hęc igitur omnia cum alijs aſtipulantur, quæcunq; in præſenti aphoriſmo Hippocrates docuit: tum hoc probant, nõ ſolum poſſe calorem per id tempus multos coquere cibos, ſed etiam multis indigere. Semper enim oportet alimenta eſſe innati caloris multitudini proportionalia, niſi forte, vt dixi, natura ex aeris ambiẽtis caliditate imbecillis facta cogat ſubtrahere. Quam ob rem, cum & de vere Hippocrates ſermonem indiſtinctius habuerit, ipſe diſtinguam: Ac primum quidem veris initium hyemi ſimile magis eſſe, quàm æſtati: finem contra. Deinde quòd non nunquam talẽ ver habet frigiditatem, qualem tempus hibernum: aliquando talem, qualem tempus æſtiuum, caliditatem. In primis igitur partibus eius, ſiquando frigidum fuerit, hibernæ ſimilem rationem victus adhibebimus: in poſterioribus autem, ſiquando fuerit calidius, æſtiuæ ſimilẽ. Quòd ſi mediam ſeruauerit temperaturam, victum illi proportionalem inſtituemus. Atq; hæc omnia de victus ratione, quam ſanis oportet adhibere, dicta ſunt: deinceps autem de illa, quæ ægrotis cõuenit, ſermonem faciet.

E F G

Victus humidus febricitantibus omnibus confert, maxime vero pueris, & alijs, qui tali victu vti conſueuerunt. H 16

In præcedẽtibus aphoriſmis de victus quãtitate doctrinã nobis tradidit: nũc vero de qualitate trãſigit, multa, q̃ in arte cõducũt, breuiſsimo ſermone docẽs: ac primo qualis ſit adhibẽdus victus febricitãtibus: Deinde ꝙ victuũ ſanorũ indicationes in ijs quidem, q̃ pręter naturã ſunt, cõtrarias: in ijs aũt, q̃ ſunt ẽm naturam, ſimiles facere oporteat. Febri enim, quoniã calida & ſicca paſsio eſt, (eſt enim conuerſio natiuę caliditatis ad igneam) victum humidum cõſulit. Humidioribus vero naturis, ſiue propter ætatem, ſiue propter conſuetudinem, † { non contrariam, ſed magis affinem ſeruandam ſtatuit. Oportet.n. naturam eorum fouere per humida, non eodem, quo morbos, modo demoliri. } Qui vero aquam inter cutem, cui febris adiungitur, in medium adducentes, ſermonem Hippocratis ſtudent per cauillum reprehendere, quoniam hic morbus non humidũ exigit victum, ſed ſiccum, ignorant ij artis curatiuæ caput in primis neceſſarium, quod nos vberius in illa tractatione tranſegimus: id autem eſt, ſimplicem quenq; affectum propria egere curatione: plures vero inuicem copulatos tantum habere communem curationis indicationem, quantum copulabuntur, nobis vel ei, quod magis vrget, obuiantibus, non tamen alterius cura omnino poſthabita,

*Non eſt in antiquis.

†Al. Ex antiquis clarius. non cõtrarium victũ, ſed ſibi ipſis accõmodatũ, ac proprium conſulit. conſeruãda eſt.n. (per victum) natura, nõ, vt morbus, deſtruenda.

A poſthabita,vel omnibus pari ſtudio ſuccurrẽtibus.Quod autem de aqua inter cutem & ſimul fe-
bre laborantibus meminere,non eſt abſimile morbo laterali, in quo ſanguis expuitur.Nam & in
his contrarias exigunt affectus curationes,eductio ſanguinis,& paſsio lateralis:q̄ vbi cuipiam ſi-
mul contigere, ad id, quod magis vrget, obuiare oportet,non oĩno poſthabita ẽt alterius curatio
ne.Sic itaq;,ſiquis ſimul febricitet,et ea laboret diſpoſitione,quę aqua inter cutem nominatur:ad
ambos affectus reſpicientes,qui cõtrariam exigunt curationẽ,vtriq; eorũ probe reſiſtimus,quem
admodũ & alijs oĩbus pari mõ copulatis.Neq; igitur ipſi tale quicq̃ dixerimus, neq; alterũ talia di
centẽ admiſerimus:verum,ſiquid per verba ſua Hippocrates in aphoriſmo nõ dixit, quod tñ idẽ
habeat iudicium cum ijs, quæ ab ipſo dicuntur: hoc quoq; fuiſſe dictũ potentia,debemus exiſti-
mare.Nam & ætatis meminit,& conſuetudinis:tu vero & naturalis temperaturæ,& temporis an
ni,& regionis nõ abſq; rõne memineris,quæ & ipſe Hippocrates adijcit aliquando:non nunq̃ ve
ro vnius,aut duorum mentione facta,reliqua,quę ſunt eiuſdem naturę atq; ordinis,prætermittit.
Fiunt aũt & ab his indicationes,quemadmodum ſupra & ab ætate,& à morbo fieri diximus, ſer-
uantibus nobis,quęcunque inculpata ſunt,per victum ſimilem temperaturæ:quæcunq; vero cul
pata ſunt,per contraria corrigentibus. Diximus autem plenius de omnibus indicationibus in li-
B bris, quibus ars curatiua docetur.

17 *Et quibus ſemel,aut bis,& quibus plura,vel pauciora & particulatim oporteat afferre,conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori,ætati,& conſuetudini.*

Quoniam de quantitate,& qualitate eorum,quæ offeruntur, ſermonem habuit: mox docere
proponit modum eorundem.Neque enim ſufficit hoc ſolum cognoſcere,q̄ huic plus, vel minus
ſit offerendum,vel q̄ victu exiccante,vel humectante vtendum ſit:ſed, nunquid ſemel,an ſæpius
qualibet die,vel nocte cibum offerre oporteat,maxime neceſſarium eſt conſiderare:& ad hæc ip-
ſa ab anni tempore,ab ætate,à conſuetudine ſumere indicationem : ſicuti in qualitate & quantita
te ſumebatur.Nam ad hæc primæ erant intentiones,& morbi ipſi,& vires ægrotãtis, & præterea
ætas,& anni tempus,& conſuetudo, & quæcũq; his ſunt proportionalia: & propterea ipſe Hip-
pocrates illud adiunxit,Condonandum eſt autem aliquid tempori, ætati, & conſuetudini, liqui-
do oſtendens per verbum,condonandum,q̄ neq; totum,neq; maximum à talibus accipit. Nam,
ſi ſæpius,aut raro,ſiue omnino nutrire oporteat:ab ægritudine & viribus primum & maxime ac-
cipitur:poſt hoc autem & ab anni tempore,& ab ætate,& talibus. Si enim vires laborantis debi-
C les fuerint, & ea,quæ in corpore eſt diſpoſitio, ſit ex corruptione humorum vel defectu: parum
alimenti ſæpius talibus afferemus:Parum quidem,quia virium imbecillitas non poteſt totã ſimul
multitudinem alimenti ſuſtinere:Sæpius autem,quoniam multis indiget diſpoſitio. Defectus ſi-
quidem exigit adiectionem,corruptio vero contemperamentum. Si vero cum virium debilitate
neque defectus aliquis affuerit, neque corruptio, humores autem ſecundum naturam modera-
te ſe habuerint,vel etiam ſuperabundauerint:his raro,& pauca afferemus. & multo magis iſtud
agemus,ſi cum virium robore humores ſuperabundauerint.Si vero cum humorum defectu, vel
corruptione vires validæ fuerint: tunc multos cibos, atque multoties ijs,qui ita laborauerint, da
bimus: vtpote multos exigente diſpoſitione,& natura robuſta potente illos ſuperare.Si vero ac-
ceſsiones non permiſerint, neque multas alimenti offerendi occaſiones præſtiterint: raro plura
exhibebimus. At,ſi vires validæ fuerint cum plethorica diſpoſitione,raro pauca afferemus. Nã,
etſi eum,qui cibum debet conficere,robuſtum habeamus: quia tamen diſpoſitio multis non in-
diget,rationabile eſt,vt pauca afferamus. Sic quidem oportet & à morbo,& à viribus ægrotan-
tis ad ea,quæ propoſuimus, ſumere indicationes. A tempore autem, ætate & conſuetudine, &
alijs,quæ his ſunt proportionalia,hoc modo: Æſtiuo quidem tempore, quantum ad temporis ra-
D tionem attinet, ſæpius pauca danda ſunt: quoniam & pluri ægent adiectione, vt qui diſſoluan-
tur, & vires habeant imbecilles. Hiberno vero tempore multa quidem propter robur virium,
ſed raro:quia non valde multa indigent adiectione laborantes,vt quibus non multa fiat euacua-
tio. Nam ſanos quidem antea oſtendimus ſufficienter hyeme euacuari,quoniam plus habeãt in-
nati caloris. Vere autem medio,atq; adhuc magis æſtati proximo,paucis,& ex longo interuallo
nutriemus.Nam tempus id periclitatur,ne proxime accedat ad plethoricam diſpoſitionem, pro-
pter humorum, qui hiberni temporis frigore concreuere,fuſionem. Quemadmodum ergo in
plethoricis diſpoſitionibus, ſi vires validæ fuerint, paucum cibum,& ex longo temporis inter-
uallo damus:ſic & in vere faciendum eſt,præſertim in febricitantibus,de quibus nunc ſermo ha-
betur ab Hippocrate. Sanorum enim victum antea docuit.Autumnus vero morbis,qui ex cor
ruptione fiunt,aſsimilatur.Quapropter,qui eo febricitant tempore,continua boni indigent adie
ctiõe:&,ſi vires validæ fuerint,ſępe,& multa dabimus:ſin imbecilles,pauca,& ſæpius afferemus.
Simili modo quiſpiam & ab ætatibus, & à conſuetudine, & à regionibus ſumeret indicationes,
ad duas primas redigens intentiones.Singula enim,quæ diximus,aut fortes,aut debiles vires ef-
ficiunt, & corpus reddunt,aut ſuperabundans bonis humoribus,aut ſufficientibus carens, aut
vitio humorum deprauatum.

Aeſtate & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime: ſecundum locum ver habet. E 18

Non bis, vt forte quiſpiam exiſtimauerit, de eiſdem diſſeruit Hippocrates, cum ſuperius illum ſcripſerit aphoriſmum, cuius principium eſt, Vetres hyeme et vere calidiſſimi ſunt natura: nunc autem rurſus, ꝙ Aeſtate & autumno cibos difficillime ferunt, hyeme facillime, & ver ſecundũ habet locum: Verum, quoniam & ad quantitatem victus, & ad modum vſus ciborum tam in ſanis, q̃ in ægris, quandam accipit à temporibus indicationem: nõ abſq; ratione eorum in vtriſq; cõmeminit: illic quidem oſtendens cibos plures ſanis dari hyeme oportere, quoniam plus ineſt innati caloris, quem nutriri oportet: nunc autem ꝙ, ſi ſemel etiam multum illis ciborum attuleris, haudquaq̃ nocebis. Facile.n. omnes ferunt ciborũ multitudinem hyeme, difficulter vero æſtate. Quapp hyeme quidem raro, & multos cibos afferri cõcedendum eſt: æſtate vero, quia cibos ferũt difficulter (ſiquidem is, cui eos coquendi ac cõficiendi officium natura tribuit, calor innatus ſcilicet, exiguus eſt) cauẽdum omnino eſt, ne totum ſimul cibum exhibeamus; ſed ſtudere oportet, vt frequentius pauca afferamus. Nam corporis diſpoſitio ſimilis ijs, qui ex humorum defectu morbi conſiſtunt, exiſtens, exigit adiectionem. Hyems quidẽ atq; æſtas talem naturã habent: reliqua vero duo tempora, autumnus quidem æſtatem ſubſequitur, ver autem hiemem. Et cauſa aperta eſt. F
Nam refrigerari, & cogi in vnum, atque denſari corpora autumno: laxari vero, & rara fieri verno tempore incipiunt. Ob hanc igitur rationem, nõ idem bis de temporibus enunciauit: & ob illam etiam, quia in altero aphoriſmo de ſanis ſermo habebatur.

Iis, qui per circuitus acceſſiões habẽt, nihil dare oportet, neq; cogere, ſed ſubtrahere adiectiõi ante iudicatiões. 19

Cum igitur tria ſint capita, quibus victus ratio comprehenditur, quãtitas ciborum, qualitas, & vtendi modus: ad duo quidem priora capita ex acceſſionibus nullã habemus vtilitatẽ, ad tertium vero ex acceſſionibus aliqd ſumere poſſumus. Quare non temere Hippocrates earũ in tertio capite meminit. Nam tẽpora cõmoda ciborũ particularium, præcipue docẽt acceſſiones, in morbis tñ, in quibus ordinatim obueniũt, hoc eſt per circuitus: atq; ideo ipſe quoq; Hippocrates inquit/ Iis, qui per circuitus acceſſiones habent, nihil dare oportet/ vt qui non ignoraret alios eſſe, quibus fierent in morbis acceſſiones, nõ tñ per circuitus, hoc eſt nõ ordinatim. In hiſce igitur rõ exquiſita inueniendi tpis, quo cibus offerat, haberi nequit. In quibus vero acceſſionũ ordo ſeruat: principia earũ oportet obſeruare, hoc eſt, ne eis iam factis, vel nõ multo poſt futuris, nutriamus. Quod aũt dr/ ante iudicatiões/ vel ante acceſſiões quaſcũq; ſimpliciter, vel ante morbi vigores, vel ante G
illas, quæ proprie iudicationes noĩantur, eſt intelligendũ. Nam hic triplex intellectus, verus eſt. Primus aũt magis vr ad propoſitum pertinere, ſi videlicet ante acceſſiões intelligamus. Nam de morbi vigore, retro dictum eſt: et, ſi de hoc intelligatur, ẽt de iudicatione intelligetur: qm̃ maxima ex parte morbo in ſuo vigore cõſiſtente fiunt iudicationes.

Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integre, neq; mouere, neq; nouare aliquid, ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere. 20

Iam perfecto de victus ratione ſermone, ad alterum caput tranſcendit: in quo docet, qñ ſit totum ipſi naturæ permittendum, quod ad regimen pertinet ægrotantis, nihil aliud nobis agentibus, niſi victum conuenientẽ inſtituentibus: qñ etiam non ſit totum naturæ permittendum, ſed & aliquid nos oporteat operari. Vbi igitur (inquit) vel integra iudicatio facta eſt, vel adhuc fit, totum naturæ permittere, & nihil nos nouare oportet: vbi vero indeficienter iudicaẽ, id, quod deficit, ſupplere nos conuenit. Hoc aũt & ipſe dicebat in libro de humoribus, per hæc verba: Quæ pfecte iudicantur, nõ mouere: neq; medicamentis, neq; aliter irritando, nouare quicq̃. Nam, quod in aphoriſmis ἀρτίως.i. integre dixit, hoc in illo libro commutans ἀπαρτὶ.i. perfecte noĩauit. Eſt au H
tem huius nominis ἀπαρτὶ apud alios antiquos ſignificatũ pro cumulate, plene, atq; indeficiẽter: quæ oĩa etiã hoc loco per ἀρτίως.i. integre, debemus accipere. Neq;.n. per id verbum, dies pares oportet intelligere. eẽt enim ĩ propatulo falſum, ſi quis in diebus paribus vel iudicatus eſt, vel iudicatur, nihil in his nouandum eſſe. Neq; etiam hæc dictio ἀρτίως, hoc in loco ſignificat nup: quod maxime oſtendunt verba ſequẽtia. Neq; enim ſimpliciter dixit ἀρτίως, hoc eſt nuper, iudicata, ſed quæ iudicãtur, & iudicata ſunt: quorũ alteri quidẽ/ iudicata/ aduerbium ἀρτίως.i. nuper, poſſet cõuenire: alteri vero/ iudicantur/ nullo modo. Sed & hoc ipſa rerũ euidentia demonſtrat. Neque.n. ſiquid paulo antea ſit iudicatũ, hoc nouari non debet: ſed ſi perfecte, ſi indeficienter, ſi plene, tunc verum eſt, quod dicitur. Siquid vero deficiat: id, quod deficit, oportet adiungere. Nam, quæ poſt iudicationem relinquuntur, faciunt recidiuas. Quænam igitur eſt perfecta & indeficiens iudicatio? nempe in qua cuncta bene procedũt, & cui nullus numerus deficit iudicatorius. Primũ enim melior eſt iudicatio, quæ fit per euacuationẽ inferiorem*, q̃ quæ per abſceſſum: deinde per quam humor noxius & redundans, q̃ per quã alter euacuatur: tertio loco, quæ κατ' ἴξιν.i. ſecundum proceſſum fit, quàm quæ ſecundum proceſſum non fit: vocat autem ipſe ſecundum pceſſum id, quod recto tramite procedit: & quarto poſt has, quæ facile toleratur: quæ cum coctione fit, & in de-

*Hæc vox non eſt in grçcis codicibus.

cretorio

A cretorio die. Hæc omnia adeſſe conuenit perfectæ iudicationi:cui ſiquid deſit,vel plura : neq; exquiſita,neq; integra fuerit iudicatio.

21 *Quæ ducere oportet,quò maxime natura vergit per loca conferentia,eo ducere conuenit.*

Quænam ſunt illa,quæ ducere oporteat? nempe quæ neq; iudicantur,neq; integre ſunt iudicata:hæc igitur per quam partem ſint euacuanda,docet, duplicem nobis dans intentionē, & ipſam partis naturam,& humoris inclinationem. Ad quem enim locum ex conferentibus vergit,eo ducere cōuenit. Sunt aũt euacuatiōibus cōferētia loca,inteſtina,vēter,veſica, vterus,cutis vniuerſa: ad hæc,palatũ,& nares,qñ vel cerebrũ expurgamus,vel per ꝓfluuiũ ſanguinis fit excretio: præcipueq; ſi κατ' ἴξιν,hoc eſt per directum ad locũ patientem. Nã,quæ cōtra fiunt profluuia ſanguinis, mala ſunt. Inclinationes vero humoris noxij ad loca non cōferentia fiunt,qñ vel aliquem habuerint ſuapte natura principatum,& maius ex ipſis damnũ eſt ſubſecuturum, q̃ morbi, qui iudicatur,dignitas expoſtulet:vel nullam habeant effluxionē. Exempli gratia, vbi hepar humores infeſtant,quos oporteat euacuari,duæ ſunt ipſorũ accōmodæ inclinationes:prior per ventrem : cuius illa melior eſt,quæ per inferiora,q̃ quæ per vomitũ:ſecunda per renes atq; veſicam. Non tñ,quæ
B ad pulmonem,thoracem,& cor eſt inclinatio,bona eſt. Oportet itaq; medicum naturæ inclinationem animaduertere:&,ſiquidem idonea fuerit, ſubminiſtrare & adiuuare:ſin autem cōtrarie ſimul ac noxie fiat,prohibere,transferre,atq; diuertere oportet.

22 *Concocta medicari,atq; mouere,nō cruda neq; in principijs,modo nō turgeant:plurima vero non turgent.*

Conſueuit Hippocrates dicere, medicari (græce φαρμακεύειν) pro vti medicamento purgante. Verbum aũt / ὀργᾶν / hoc eſt turgere, translatũ eſt ab aīalibus cōcubitũ appetentibus, ad humores. Nã,ſicuti illa ſtare loco nō poſſunt,quadam titillatione impulſa,eoq; affectu cōcitata:ſic & humores plerũq; in motu vehemētiore,atq; transfluxu à partibus ad partes, in morbi principio hoīem infeſtant,mouētes,titillantes,& quieſcere nō permittentes,cum & ipſi pariter moueant,& transfluant,& tanta latione ægrum moleſtent. Tales igitur humores euacuare cōuenit:hoc eſt, q ſunt in motu,& latione,& fluxu:Eos vero,qui iam ſunt in aliqua corporis parte firmati : neq; alio vllo auxilio mouere oportet,neq; medicari ante coctionem. Tunc enim naturam quoq; ipſam habemus euacuationi adminiculantem. cōſpicitur ſiquidem & ipſa poſt coctiones,& humores diſcernere,& ſuperfluitates expellere:quo in tempore fiunt & iudicationes. Sed, cum perfecte ipſa mo-
C uet,nullo medicamento opus eſt:cum mediocrius atque imbecillius agit,id,quod deficit,oportet ſupplere:vt ab vtroq; noxij humoris fiat euacuatio,natura quidem expellente, medicamento vero attrahente. Oſtenſum enim eſt à nobis in commentarijs de potentijs naturalibus naturã vniuſcuiuſq; particulæ,quatuor vti potentijs,attractiua proprij alimenti,& eiuſdem retētiua, præterea quoq; concoctiua,& quarta alienorum expulſiua. Singula vero medicamenta proprium ſibi attrahunt humorem. Bene aũt ſermoni addidit / Plurima vero nō turgent /. diſcereq; oportet hoc ab experientia,raro contingere,vt humores ab vna parte ad aliam transfluant,ſed frequētius accidere,vt in vna aliqua parte quieſcant atq; conſiſtant : in qua ēt cōcoquuntur toto morbi tēpore vſq; ad eius ſolutionem. Scire aũt oportet,ꝙ ī quibuſdam exēplaribus hic aphoriſmus ſcriptus nō eſt: in libro autem de humoribus paſſim ſcriptus inuenitur.

23 *Deiectiones non multitudine ſunt æſtimandæ,ſed ſi talia deijciuntur,qualia conueniunt,et ægri facile tolerant. Atq; , vbi vſq; ad animi defectionem expedit ducere,faciendum,ſi æger poſſit tolerare.*

Siue à natura,ſiue à nobis euacuatio fiat, oportet omnino conſtituere quandam ipſius menſuram. Sicuti.n.qualitatem pro humoris moleſtantis ratione vacuari : ita videlicet quãtitatem mul-
D titudini moleſtantis humoris reſpondere oportet. Sed qualitatis quidem indicia ſuperius diximus, vbi illum aphoriſmum expoſuimus,cuius principiũ eſt,In perturbationibus ventris. Quantitatis vero nullum tale habemus indicium. Ob hanc igitur cauſam nobis dedit Hippocrates de eadem quantitate iudicandi viam,ex facilitate tolerantiæ. Nam,ſi humor ſuperexcedens euacuetur,tunc ipſum ſeipſo ægrotum fieri leuiorem,& melius tolerare eſt neceſſarium:quod ſi aliquod etiam ex ijs,quæ ſunt ſecundum naturam,excernatur:diſſolui ac debilitari ægri vires, & tolerãtiæ difficultatem ſentiri. Quare non promptam eorum,quę euacuantur,quãtitatis phantaſiam oportet attendere,ſed duas,quæ dictæ ſunt,notas,ſi qualia oportet euacuãtur,& ſi facile tolerãt. Quod autem poſtea ab ipſo ſubiungitur, Atq; vbi vſq; ad animi defectionem expedit ducere:recte quidem ab ipſo dictum eſt,ſed adijcere oportet vſus notas : quas quia ipſe prætermiſit, nos, ex quibus ipſa experientia & ratione videmur inueniſſe diſpoſitiones,in quibus expedit vſq; ad animi defectionem euacuare,dicemus. Et primum, vſq; ad qualem animi defectionem dictum ab ipſo fuerit,diſtinguere oportet. Neq; enim tales dicit animi defectus,q & expaueſcentibus aliquando ægris venæ ſectionem, vel tale auxilium aliquod, ſolent accidere : neque cum in ore ventriculi humores mordaces aliquando fuerint,vel prius in ipſo coaceruati, vel qui in ipſo remedij vſu ad ipſum confluxerint, qui cauſam dederint animæ defectionis. Solent enim & hoc tempore pati

animi defectionem: non tamen huiuſmodi animi defectio eſt ſufficiens menſura euacuationis, E
quæ non nunquam, antequam conueniat,contingit: ſicuti febricitantes pleriq;,vel inter ſurgen-
dum, vel reſidendum,animo defecerunt:ob quam cauſam accumbentibus ipſis ſecamus venam.
Ea igitur,quæ fit animi defectio ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta eſt eſſe men-
ſura euacuationis & in maximis inflammationibus, & in ardentiſſimis febribus, & vehemen-
tiſſimis doloribus. Oportet autem(ſicuti & ipſe inquit) viribus integris atque valentibus, tan-
tam moliri euacuationem. & nos ſæpius huiuſcemodi euacuationes prodeſſe plurimum, ex-
perientia didicimus. Nam & in ardentiſſimis febribus, ſi vſq; ad animi defectionem ſanguis mit
tatur, ſtatim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur: plurimis etiam aluus ci-
tatũ,& ſudores emanant,ac quidã eorum ex his ſanitati prorſus ſunt reſtituti:alij valde adiuti vehe
mentiam ægritudinis abſciderunt.In maximis ẽt inflãmationibus & vehementiſſimis doloribus
nullũ maius noui remediũ,quàm vſq; ad animi defectionẽ euacuare adhibita diſtinctione,an mit
tere ſanguinẽ,an purgare oporteat† {vſq; ad animi defectionem,} quemadmodum in libro de ve
næ ſectione monſtrauimus.

†Hęc verba nõ ſunt in tralatione veteri, nec in Oribaſio, qui libro 7. collectionum medic. ad Iulianũ Imperatorem cap. 3. hunc locum ponit. nec ẽt in libris de phlebotomia hoc dixit Galen⁹ q̃. ſ. purgãdũ aliquã ſit vſque ad animi defectionẽ. nec forte quiſquam eſt antiquus auctor, q hoc ſcripſerit. delẽda ergo videntur hæc verba.

In acutis paſsionibus raro, & in principijs medicinis purgantibus vti, & hoc cum præmeditatione faciẽdũ. 24

Paulo antea dictum erat,Concocta medicari,& mouere,non cruda,neq; in principijs,ſi nõ tur F
geant:plurima vero non turgent.Nunc autem,q circa principia acutarum ægritudinum tm̃ con-
tingit aliquando purgare vtiliter,nos docet Hippocrates. Nam in longis morbis ſemper oportet
expectare coctionem,in acutis vero,cum turgent,ab initio poſſumus vti medicamentis purgãti-
bus,& hoc ipſum cum multa cautione & conſideratione facere. Vnde mihi vr̃ Hippocrates recte
adiecíſſe/Et hoc cum præmeditatione facere/.Siue.n.per hoc verbum diligentem intelligat exa-
minationẽ prius factam, ſiue ægrotum ante præparatũ, ſiue recti iudicij expectationẽ,ſiue horũ
aliquid, ſiue omnia vnius vocabuli ſignificatione cõprehendantur:quantũ huiuſcemodi vereaĩ
purgationes,manifeſtat.Neq;.n.paruũ periculũ eſt in morbo acuto male vti purgãte medicamẽ-
to,cum oĩa id genus medicamenta poteſtate ſint calida,febris vero,quatenus febris eſt, & ſui rõ-
ne,non calefacientibus atq; exiccantibus,ſed maxime contrarijs, hoc eſt humectantibus & refri-
gerantibus egeat.Non igitur ob igneam febris caliditatem,purgationem adhibemus (hanc.n.ſci
mus ſui rõne nocere)ſed propter humores illam efficientes.Quare maiorem oportet ex noxiorũ
humorum euacuatione fieri vtilitatem,quàm id,quod neceſſario cõſequitur ex purgantibus me-
dicamentis, detrimentum.eſt autem vtilitas maior,ſi abſq; moleſtia omnis humor noxius & infe G
ſtans ſit euacuatus. Vt vero hoc fiat,primo oportet conſiderare,nunquid ęger idonee ſe habeat
ad huiuſmodi purgationem. Nam,qui multa cruditate laborant,quiq; tenaces aut craſſos cibos
aſſumpſerunt,quibus itidem extenta atq; inflata hypochondria ſunt, aut ſupra modum calida at-
que ignea † exiſtunt,& hoc ipſo in loco aliqua eſt viſcerum inflammatio: omnes ij inepti ſunt ad
purgationes. Hæc itaque abeſſe oportet,humores autem,quàm maxime fieri poteſt, eſſe fluxui
paratos,hoc eſt tenues, & nullum lentorem participantes, & aperta eſſe foramina, per quæ de-
bet purgatio fieri, & nullam habere obſtructionem. Nam & nos iſta antea paramus,cum quem-
piam ſumus purgaturi. Et hoc eſt,quod ab ipſo Hippocrate dicitur in illo aphoriſmo, Corpora
vbi quis purgare velit, oportet fluida facere. Verum in acutis morbis, circa principia ſtatim;
vel circa primum diem, vel non vltra ſecundum,ſi ſumus vſuri purgantibus medicamentis,quã-
do turgent, non datur facultas iſta præparandi, niſi quis forte arripiat occaſionem propinan-
di melicratum, in quo decoctum ſit aliquid hyſſopi, vel origani,vel tragorigani, vel thymi, vel
pulegij, ſiue quid huiuſmodi,vim habens humores extenuandi. Quare non ſine ratione dixit
raro circa principia morborum acutorum nobis venire in vſum purgationes,quoniam non ſæ-
pius turgeant moleſtantes humores in principijs:neq;, † {ſiquid etiam iſtorum adſit,} ægro ſatis H
ad purgationem parato,neq; dante morbo nobis temporis occaſionem,quo poſſimus ex impara
to paratum facere.

†Codices antiqui habent, vt Leonicen⁹. quãuis ĩpreſsi addant τὰ οὖρα, vt ita poſtea ſit vertendũ: Calidę atque ignee vrinæ.

† Al. ſi hoc adſit.

Si, qualia oportet purgari, purgentur: confert, & facile ferunt: ſi contra, difficulter. 25

Non eſt dubium hunc aphoriſmum in illo contineri, in quo dicebatur: In perturbationibus
ventris,& vomitibus ſpontinis ſi,qualia oportet purgari, purgentur:confert,& facile tolerant: ſi
vero non,contra. Verum,quia in hac libri parte de purgationibus à medico factis loquebatur, &
omnes ferè neceſſarias diſtinctiones commemorauit,non piguit ipſum hunc quoque adiungere
aphoriſmum,in quo nihil magis nouum edocetur,ſed ad memoriam reuocantur ea,quæ prius in
alia libri parte enunciauerat de ſpontinis euacuationibus,vt hoc etiam in loco totus ſermo de pur
gationibus eſſet abſolutus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SECVNDVS.

1 *IN quo morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi vero ſomnus iuuat, non mortale.*

Quòd quidem labor (græce πόνος) apud ipſum nunc læſionem ſignificet, cla-
rũ eſt ex eo, quod opponitur. Inquit enim: Si vero ſomnus iuuat, non mortale.
Cum vero duplex ſit ea, quæ ex ſomno fit lęſio, altera cõmunis, qñ in principijs
acceſſionum, quas ἐπισημασίας, hoc eſt annotationes vocãt, ægroti dormierint:
altera propria, in quibuſdam morbis, quando in aliquo alio tẽpore: de hac ipm̃
dicere eſt exiſtimandum: illa enim neq; mortem, neq; aliquod aliud graue ſignificat, cum naturã
temporis cõſequatur. In principijs ſiquidem acceſſionum calor {naturalis} totus, & humores in
profundum corporis vergunt, (quemadmodum ipſe docuit) et magis in quibus horror, vel rigor,
B vel fortis partium exteriorum refrigeratio contingit. Et propterea, ſi in principijs dormierint, ca-
ſus illis protenduntur, & vix febres ad conſiſtentiam perueniunt. Ac, ſiqua inflãmatio ſit circa vi-
ſcera, rationabile fit ipſam augeri: ſiq; humores aliqui ad ventrem cõfluant: nõ, vt in alijs ſomnis,
cõcoquuntur, ſed multo plures fiunt, incocti permanentes. Ob hanc itaq; cauſam, ęgrotis vigilias
tunc præcipimus, illam, quæ à vigilijs fit, ſpiritus, ſanguinis, & caloris, qui in eis eſt, ad exteriora la
tionem opponentes, tanq̃ maximum auxiliũ, aduerſus illam, quæ fit in acceſſionũ principijs, ſan-
guinis, ſpiritus, & caloris {naturalis} ad interiora lationẽ. Quare nõ ſine rõne dixerit quiſpiã hu-
iuſcemodi læſiones hoc tpe accidere quidem ex natura acceſſionis, ſed vigilia prohiberi: Cum ve
ro hac quoq; priuati fuerint ægrotantes, tunc damnum ſentire manifeſtius, nõ quia altera læſio ac
cedat ex ſomno, ſed quia deeſt illa, quę ex vigilia habetur vtilitas. Hic itaq; ſermo nullam oſtendit
fieri in acceſſionum principijs ex ſomno læſionem, ſed hoc ipſum tantummodo, carentiam vtili-
tatis. Alter autem ſermo, qui concedit ex ſomnis fieri hoc tempore læſionem, aſſerit nunc Hippo-
cratem docere de ijs, qui in alijs temporibus dormiunt, in quibus maxima ex parte manifeſta vti-
litas ex ſomno prouenit, præſertim vbi morbo declinante adhibeatur. Nam aliquando etiam cõ-
ſiſtente morbo ſomnus manifeſtam affert vtilitatem: quãdoq; etiam in extremis partibus augmẽ-
C ti, quæ ad conſiſtentiam copulantur. manifeſtiſſima tamen omnium vtilitas eſt, quæ in declinatio
nibus fit. Saneq;, cum ſomni nocent, minus quidem exitiales ſunt iam cõſiſtente atq; increſcente
acceſſione: præcipue vero ſunt in declinationibus pernicioſi. Nã, quo tempore aliquid eſt vtiliſſi
mum, ſi præter id, quòd nihil prodeſt, etiam nocet, mortem nõ ſine rõne ſignificat. Ex ſomno au-
tem læſiones ſunt, quæ ſunt vtilitatibus contrariæ: idcirco quia febres vel ab eo non diſſoluũtur,
vel etiam excitantur, & quia dolores intenduntur, & fluxiones multiplicantur, & creſcunt inflã-
mationes. Quidam vero & inter dormiendum delira loquuntur: et, vbi expergefacti fuerint, mul
to tempore in delirio perſeuerant. Quibuſdam etiam initiũ comatis in ſomno fit: & vix, cum pur-
gantur, excitantur. Hæc autem omnia contingunt propter humorum malignitatem: quos, vbi ca
lor innatus fortior extiterit, per ſomnos concoquit: vbi vero debilior, illis ſuccumbit, ab eiſq; vi-
ſcera aggrauantur, & dictis affectibus homo corripitur. Ipſe etenim Hippocrates vult hominem
vigilantem extrinſecus eſſe calidiorem, dormientem vero contrario modo ſe habere: id nos edo-
cens (quod etiam quibuſdam alijs rerum naturalium ſtudioſis viſum eſt) ſomnum atque vigilias
fieri ſecundum innati caloris motiones. Non abſq; ratione igitur euenit, vt, cum in viſceribus iſte
collectus cauſas morbificas nequeat euincere, perniciem ſignificet. Si tamen euicerit, nondũ cer-
D tæ ſalutis eſt ſignum, niſi quiſpiam dicat, quantum ad talem affectum attinet, ægrotum non peri-
clitaturum, ex alio tamen affectu interire poſſe. Nam, ſiqua inflammatio ſolutu difficilis aliquam
ex partibus principalibus præoccupauerit, contingit ægrum, qui ita ſe habeat, interire. Quare ſe-
curius pronunciandum eſt, vbi quidem ex ſomno læſio aliqua aduenit, letalem eſſe notam: vbi ve
ro prodeſt, non letalem. Quòd vero ex ſomnis aliquę accidant læſiones, ipſe in libris, quos Epide
mios inſcripſit, oſtendit his verbis: Inter hos multi erant comatoſi, & delirantes: non nulli vero ex
ſomno tales fiebant.

2 *Vbi ſomnus delirium ſedat, bonum.*

Si ambos dixerimus aphoriſmos, & hunc ſcilicet & antecedentem, inuicem iungi, totus ſermo
talis vtique fiet: In quo morbo ſomnus laborem facit, mortale: ſi vero ſomnus iuuat, non mortale.
vbi igitur ſomnus delirium ſedat, bonum. vt vnum aliquod veluti exemplum particulare ſubiun
gat ſermoni antecedenti vniuerſaliter dicto: tanquam ſi ita dixiſſet: Vbi igitur dolorem ſomnus
ſedat, bonum. Vbi igitur febrem ſomnus ſedat, bonum. Vbi igitur inflammationem ſedat ſom-
nus, bonum. Sed ſatis fuit tantum periculoſiorem morbum nominare. Nam veritas ſermonum
vniuerſalium, ex huiuſcemodi exemplis magis dilucet.

Somnus, atq; vigilia, vtraq; ſi modum exceſſerint, malum. E 3

Non nulli ex medicinæ profeſſoribus exiſtimarũt vigiliam modum excedentẽ malum eſſe &
ſignum, & cauſam: non tñ ſomnum: hunc. n. ſemper bonũ eſſe & ſignum, & cauſam: & nunq̃ fie-
ri ſomnum modum excedentem: plurimos vero decipi, arbitrantes comatoſas diſpoſitiones inci-
pientes, ſomnum eſſe longum. Verum hi à nobis diſcentes, ꝙ non prius coma nominatur, q̃ diffi-
cilem habuerit expergefactionem, concedant ſomnum longum recte nominari, qñ ſolo tempore
modum naturæ conuenientem exceſſerit, et nondum habuerit difficilem expergefactionem. Fit
autem huiuſcemodi ſomnus refrigerata prima parte ſenſitiua, hoc eſt cerebro ipſo: quæ refrigera-
tio, cum fortis fuerit, miſta quidem humiditati, facit lethargicas paſsiones: cum ſiccitate vero, eas,
quæ græco vocabulo κατα λήψεις, id eſt deprehenſiones nominantur. Sic & vigiliæ fiunt propter
calorem primæ partis ſenſitiuæ, vel ex ſola intemperatura, vel ex humoris bilioſi abundantia. Ho
rum vero talium omnium demonſtrationes in noſtris ſunt ſcriptæ tractatibus: nunc autem ſuffi-
ciat ſola eorum capita tetigiſſe. Sicuti autem quidam fuere, qui ſomnum ſemper fieri commode-
ratum, exiſtimarũt, & nunq̃ immoderatum: ſic non nulli rurſus aiunt vigiliam nũquam eſſe mo-
deratam, ſed hoc nomen ſolam immoderantiam ſignificare, obliti eius, quę in vſu vitæ ſeruat̃, cõ- F
ſuetudinis, quoniam & mala non nunq̃ mediocria dicimus magnorum comparatione. Sic igitur
oportet accipere vigiliam mediocrem, ac ſi ſignificet paruam.

Non ſatietas, non fames, neq; aliud quicquam, quod modum naturæ exceſſerit, bonum. 4

Rurſus hic aphoriſmus, ſicut & alter, qui antecedit, quod in vna materia, idẽ in omnibus enũ-
ciat. Nam, cum ſanitas moderantia quędam ſit, neceſſe eſt omnes immoderantias, quę plurimum
à modo receſſerunt, iam ægritudines eſſe: quæ vero nondum id, quod plurimũ eſt, obtinent, ęgri-
tudinum generationem oſtendere.

Spontaneæ laßitudines morbos præhunciant. 5

Non eius, quæ fit ex motionibus, immoderãtiæ nomen eſt laſsitudo, ſed eius, quæ aduenit in
corporibus animaliũ, diſpoſitionis. Neq; n. laſsitudinũ meminit, quæ ex talibus accidunt motio-
nibus, ſed quæ ſponte contingunt. Cum igitur abſque motu huiuſmodi euenerit diſpoſitio: non
ſimpliciter laſsitudo, ſed laſsitudo ſpõtanea nominatur. Sed, cum tres ſint laſsitudines, quemad-
modũ in ſalubribus declarauimus, prima, quæ vlcerũ, ſecunda, quæ tentionis, tertia, quæ inflã- G
mationis ſenſum habet, ex his cõpoſita: prima quidẽ ex vitiatis humoribus ortum habet, ſecunda
ex plenitudine, tertia ex vtriſq; ſimul iunctis. Sic. n. à nobis eſt monſtratum in ea, quæ de ſalubri-
bus inſcribit̃, tractatione. Quare nõ temere dictũ eſt ſpontaneas laſsitudines morbos nũciare.

Quicunq; dolentes parte aliqua corporis, omnino dolorem uon ſentiunt, ijs mens ægrotat. 6

Dolores (hoc eſt πόνους) ſolet nominare non nunq̃ diſpoſitiones ipſas, in qbus dolemus: in quẽ
ſenſum dicebat in libro Epidemiorũ, ꝙ ĩ Cranone antiq dolores frigidi, noui aũt calidi: haudqua-
q̃ dolores calidos frigidos've, ſed diſpoſitiones, ex qbus fiãt, ita noĩans. Et hoc in loco igitur eodẽ
modo dolores ipſas diſpoſitiones nominauit, quæcunq; cum dolore fieri ſunt natura aptę, quem-
admodum eryſipelas, inflãmationem, & vulnus, & colliſionem, atq; rupturam, & conuulſionem,
& quodcunq; tale alquid: quod ſi adſit, & ab ægroto non ſentiatur, mentem indicat ægrotare. Si-
ue autem γνώμην. i. mentem, ſiue διάνοιαν. i. cogitationem dixerit, nihil in præſentia refert.

Quæ longo tempore extenuantur corpora, lente reficere oportet: quæ vero breui, breuiter. 7

Quæ enim pauco tẽpore extenuata ſunt corpora: ob humorum & ſpirituũ euacuationẽ, nõ ex H
ſolidorum colliquatione id perpeſſa ſunt: qui vero lõgo tempore extenuati ſunt, ijs carnes lique-
ſcunt, graciles etiã redduntur aliæ partes, per quas concoctio in animalibus, & diſtributio, & ſan-
guificatio atq; nutritio perficitur: quare tantũ nõ poterit concoqui alimentum, quãto indiget cor
pus. Quam ob cauſam talia corpora longiori tempore reficere oportet, atq; tenuiter, quod lente
nominauit. In quibus autem ſoli humores & ſpiritus ſunt euacuati, in ijs celeriter ac plenius con-
tingit reficere, cum fiduciam nobis præſtet ſolidarum partium robur. In fine autem aphoriſmi du
plex ſcriptura inuenitur, & idem vtraq; ſignificat, ſiue/breui/caſu ablatiuo, ſiue/breuiter/aduer-
bialiter ſcriptum ſit.

Siquis à morbo cibum aſſumens non corroboratur, pluri alimento corpus vti ſignificatur. quòd ſi non aſſumente 8
cibum hoc accidat, ſcire oportet, quòd indiget euacuatione.

Propter breuiloquium, & vſum quendam dictionis, qui etiam eſt apud nos in multis ciuitati-
bus Aſiæ, hic aphoriſmus habuit obſcuritatem. Conſuetum enim eſt nobis dicere, non aſſume
re cibum illos, qui ſunt ſine appetitu, aſſumere autem eos, qui appetunt ac comedunt vſque ad ſa
tietatem. Quicunque igitur appetentes, & abundans alimentum accipientes, non poſſunt robur

ſanitatis

A ſanitatis recuperare, grauantur potius, non ab eo nutriuntur. Qui vero neque, quod ſatis eſt, poſſunt aſſumere, vitioſos humores habēt: quos niſi euacuarint, fieri nō poteſt, vt robur ſanitatis recuperent. Hippocrates vero non hic tm̄, ſed & in alijs ſuis cōmentarijs, quādo proportione inter ſe ſeruata humores omnes augentur, miſſione ſanguinis auxiliat̄. Vbi vero vnus aliquis ex ipſis ſuperabundat, illi purgatorium exhibet medicamen. Vt igitur iſta cognoſcens, & qui ſæpius in ſuis commētarijs eadem tradiderit, recte duos ſequentes aphoriſmos ſubiungit, in quibus de eadem docet diſpoſitione, de qua etiam in hoc antecedente docuit aphoriſmo, inquiens: Si vero nō aſſumente ægro hoc fiat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. Saneq; ordinem duorum ſequentium aphoriſmorum puto deprauatum in multis exemplaribus: illaq; rectius ſe habēt, in quibus prior ille ſcribitur: Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes. vt totus ſermo talis exiſtat: Quòd ſi nō aſſumente cibum hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. non pura enim corpora quanto plus nutries tanto magis lædes. Nos vero ſequentes ordinem, quem in pluribus exemplaribus ſcriptum inuenimus, ſic eorum faciemus expoſitionem.

9 *Corpora cum quiſpiam purgare voluerit, oportet fluida facere.*

B Multi quidem volunt corpora fluida fieri: vbi per medicamenta vomitoria euacuatio eſt facienda, vomitum irritando: vbi vero per deijcientia, continuo aluum ſubducendo. Atq; ob hæc totam diſpoſitionem vtriſque, his quidem ad alui ſubductionem, his vero ad vomitum habilem faciunt. Ego vero Hippocratem puto non minimum id, ſed aliquid maius hoc in loco nos docere voluiſſe, quod nos longa experiētia didicimus ita ſe habere. Siquis enim extenuet & incidat craſſos atque tenaces humores, qui in corpore ſunt, & meatus aperiat, per quos iſti tranſmittuntur atque trahuntur à medicamentis, quæ vim purgatoriam habent, tunc purgatio recte in omnibus procedit. Qui vero iſtud quidem neglexerint, vomitus autem atque alui ſubductionem procurauerint: ijs difficiles obueniunt purgationes, non ſine torminibus interdum, & vertigine quadam, faſtidioq; multo, & malo pulſu, ac diſſolutione, & difficultate. Nobis autē extenuanti victu (de quo integrum ſcripſimus librum) vtentibus nihil horum contingere cōſueuit: & eorum, quæ in corpore præter naturam continentur, euacuationes ſine vlla moleſtia ac celerrime fiunt: atque idcirco Hippocratem dicimus ſuo adiecīſſe ſermoni: Vbi quis voluerit purgare corpora, oportet fluida facere: ac ſi ita dixiſſet: Siue per vomitus, ſiue per alui ſubductionem purgare velis, poſtq; fluidum totum corpus effeceris, ita demum optime purgabis. Erit autem fluidum, vt diximus, C omnibus meatibus reſeratis, & humoribus inciſis atq; extenuatis, ſiquis fuerit humor in corpore craſſus ac glutinoſus.

10 *Non pura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes.*

Corrumpitur enim adueniens alimentum vnà cum ijs vitioſis humoribus, qui iam in corpore præexiſtunt: ita vt ipſorum quidem quantitas augeatur, qualitas vero ſeruetur. Hoc pręcipue fit, quando ventriculus quibuſdā humoribus vitioſis plenus extiterit, ob quos & caſus paulo antea dictus ex morbo conualeſcentibus accidit, non poſſe videlicet cibum aſſumere.

11 *Facilius eſt impleri potu, quàm cibo.*

Cum ſermo ipſi de ijs, qui indigent refectione, antea ſit habitus: propterea nunc ſcripſit materierum diuerſitates, ex quibus renutriuntur. Scriptum autem eſt & in libro de alimento ſic: Qui cita indigent adiectione, ijs humidū ad recuperandas vires remediū optimum eſt: vbi autē adhuc citius, per odoratum. Oportet autem non ſimpliciter intelligere in vtroq; libro, vel in illo humidum, vel hic potum, ſed humida et potus, quę ſuapte natura apta ſunt nutrire corpus. Nā, ſi nōn D ita nuntriunt, ſicuti ſolidiora, ſuperant tāmen nutriendi celeritate: veluti vina craſſiora. Nā aquoſa (ſic autem nominant alba & tenuia) ſicut aquæ ſimilem formam habēt, ita etiam vim: quare vrinam cient, & minimum nutriunt. quæ vero craſſa ſunt, & colore rubea, omnium vinorum maxime nutriunt. Ineſt aūt eis & citiſſime implere corpora euacuata, & ob hoc indigentia adiectione. Quòd autem humidum alimentum, præcipue cum fuerit natura calidum, facilius nutriat, manifeſtum ijs eſt, qui norunt, quo modo & coctio, & diſtributio fiant.

12 *Quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium, recidiuas facere conſueuerunt.*

Hic etiam aphoriſmus antecedentibus iungitur. Nam, cum Hippocrates dixerit, Si à morbo cibum aſſumens quis non corroboratur, pluri alimēto corpus vti ſignificatur. ꝙ ſi non aſſumēte cibum hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. & ob hanc cauſam cum deinceps de euacuationibus ſermonem habuiſſet, nūc cauſam aſſignat ob quam oporteat euacuare eos, qui poſt morbum non appetunt: ac ſi totus ſermo ita ab ipſo trāſigeretur: Quòd ſi nō aſſumente cibū hoc accidat, ſcire oportet, ꝙ indiget euacuatione. nam, quæ relinquuntur in morbis poſt iudicationem, recidiuas facere conſueuere. Per ea, quæ relinquuntur in morbis, malorum humorum reliquias intelligens, quas neceſſarium eſt tempore putreſcentes, febrem accendere. cum omnis hu-

mor alienus à natura corporis, in quo cõtinetur, aptus nõ ſit ad eius nutritionem:& deinceps ne- E
ceſſario ad putredinem conuertatur. Quando autem & locus calidus erit, in quo fuerit collectus,
tunc & maxime & celerrime putridus fit.

Quibuſcunque criſis, id eſt iudicatio fit, ijs nox grauis ante acceſsionem: quæ vero ſubſequitur, magna ex parte leuior exiſtit. 13

Iudicatio eſt ſubita in morbo, vel ad ſanitatem, vel ad mortẽ mutatio. Fit autem natura ſeparã-
te à bonis mala, & ad excernendũ præparante. Non temere igitur in tali turbatione grauiter ſe ha-
bent. & grauitas hæc noctu fit manifeſtior. nam hoc tpe dormire conſueuimus. Somno igit̃ à tur
batione interrupto, clarius grauitas illa percipitur: licet ſimilis fiat interdiu turbatio, qñ nocte ſe-
quente eſt iudicatio futura. Quod aũt in fine aphoriſmi ſcribitur/Quæ vero ſubſequit̃, magna ex
parte leuior exiſtit/: in multis exemplaribus non habetur. Vult autem docere nos, quod magna
parte nox ſubſequens iudicationem facilior præcedente exiſtat, qm̃ plures iudicationes bene ter-
minãtur. Nouimus. n. plures eſſe ex ægrotis ſanatos, q̃ mortuos, niſi peſtilens conſtitutio ſit.

In profluuijs alui, mutationes excrementorum iuuant, niſi ad mala mutatio fiat. F 14

Mutationes excrementorũ, quæ multas humorum formas educunt, exquiſitius corpus expur
gant, niſi habeãt ſigna colliquationis, aut putredinis: de quibus in Prognoſticis ipſe tranſegit: vbi
& pinguium, & vitioſorum ac male olentium meminit excrementorum.

Vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, excretiones inſpicere oportet. Nam, ſi bilioſæ fuerint, corpus vnà ægrotat: Si vero ſimiles ſanis, tutum eſt corpus nutrire. 15

Duos inuicem ſermones ex aduerſo ponens, in vtroq; id, quod manifeſte conſequitur, præter-
miſit. Quare, ſi vtrique id, quod deeſt, adiungatur: erit vniuerſa oratio huiuſcemodi: Vbi fauces
ægrotant, aut tubercula naſcuntur in corpore, inſpicere excretiones oportet. Si enim bilioſæ fue-
rint, corpus vnà ægrotat, neq; tutum eſt ipſum nutrire. Si vero ſimiles ſanis: corpus vnà non ęgro
tat, & tutum eſt ipſum nutrire. Ex quibus vero mihi videtur Hippocrates ipſe ſibijpſi perſuadẽs,
in hunc modum ſcripſiſſe, iam dicam: Animalium natura non nunquam ex principalibus mem-
bris humores malos euacuans, alios per vrinas, vel vomitus, vel aluum inferiorem excernit: alios
ad cutim extrudit, quos cum euacuare propter craſſitiem nõ poſſit, ibi eos deponit: atq; hoc mo-
do tubercula naſcuntur in corpore: ſæpe & fauces fluentem ex capite humorem ſuſcipientes infe G
ſtantur. Tunc igitur conſiderandum eſt ac diſtinguẽdum, nunquid natura totã in patiẽtibus par
tibus ſuperfluitatẽ depoſuerit, an adhuc corpus vniuerſum vitioſis humoribus abũdet: quod ex-
crementa indicabunt. Nam, ſi omnino natura mota eſt ad expurgandum corpus, bilioſa appare-
bunt: qm̃ & tubercula ſanguine calefacto à bilioſo humore fieri ſunt apta. patetq; prius eſſe pur-
ganda, q̃ nutrienda huiuſcemodi corpora. Non pura. n. corpora quanto plus nutries, tanto magis
lædes. Sin autem excretiones ſunt ſimiles ſanis, totum corpus bonos habere humores indicatur:
& ſine vllo periculo nutriri poteſt.

Vbi fames, laborandum non eſt. 16

Fameſcere illos dicimus, qui ob ciborum inopiam ad extremam eſuritionem perueniunt. Sic
Hippocrates ipſe ſecundo libro Epidemiarum dixit. In oppido Æno, ijs, qui ob famem legumini
bus veſcebantur, crura debilitata ſunt. Et quidem omnem eximium ciborum defectum, etiamſi
citra penuriam ex electione vel iuſſu fiat, famem cõſueuit appellare, veluti cum ait: Carnes humi-
das habentibus, famem adhibere conuenit. Fames. n. exiccat corpora. Et, cum in Prognoſticis in-
quit, Interrogare oportet, nũqd vigilauerit homo, vel aluus fortiter exinanita fuerit, vel fames ip- H
ſum obſederit: pro defectu ciborũ famem accipit. hoc etiã in loco ſic dixit, Vbi fames, nõ oportet
laborare. ac ſi ita dixiſſet: Qui cibum capturi non ſunt, ijs eo die labor aliquis iniungendus non
eſt. Hic aũt per laborem (græce πόνον) oportet intelligere vehementẽ motum, quem exercitiũ no-
minant. In hanc itaq; ſententiam ipſe dicebat: Labores cibum antecedant. Eſt igitur ipſi ſermo cõ
munis ad ægros & ſanos. Sanis. n. non ſunt præcipienda exercitia ſimul cum inedia: nec ægris ali-
quis vehementior motus adhibendus vnà cũ cibi abſtinentia: non ſanguinis miſſio, non alui pur
gatio, non vomitus excitatio, non frictio multa, non deniq; vehemens vlla corporis cõmotio, aut
alteratio. In talibus ſiquidẽ motibus oĩbus, vbi cibus defuturus ſit, vires diſſoluũtur, ſiue ęgrotẽt,
ſiue ſani ſint homines. Vbiq; vero Hippocrates magnopere ſtudet ſeruare fortẽ eã, quæ regit aĩa
lia, potentiã. Siue igitur numero ſingulari/potentiam/dixerimus, ſiue plurali/potentias/nihil re-
fert. hocq; in libro de alimento Hippocrates ipſe dixit, potentia vna, & non vna: genere quidem
oſtendens vnam eſſe potentiam, ſpecies autem plures habere.

Vbi alimentum præter naturam plus ingeſtum eſt, hoc morbum facit: oſtendit autem ſanatio. 17

Quod in altero aphoriſmo vniuerſaliter dixit, hoc nunc in vna ſpecie docet. Vniuerſalis enim

eſt hic

A eſt hic ſermo:Non ſatietas,non fames,neq; aliud aliquid,bonum , quod modum naturæ excedat.
verum propoſitus nunc aphoriſmus,de vna re,ſcilicet ſatietate,pronunciat.Plus enim alimēti, q̄
modo naturæ cōueniat,ſatietas ſeu repletio,græce πλησμονή,noiatur.Semper igitur id,quod plus
eſt,ad aliqd dicitur.Verum in noſtris corporibus duplex eſt,vnū quātum ad vaſorum capacitatē,
alterum quantū ad illam,quæ nos gubernat, naturā:de quo nunc Hippocrates docēs,alimentum
copioſius dixit eſſe præter naturam:ne eos,q ita cibis ſunt repleti,vt vēter extēdatur , omnino ex
hoc arbitremur ſenſuros lęſionē:neq; eos,qbus aliqd deeſt ad cōceptaculi mēſurā, † pauca aſſum-
pſiſſe,& oino illa bene concocturos.Nā & priores cōtingit,q̄ vētriculum repleuere,cōcoquere,ſi
eorum natura fortis extiterit:& ſecundos non poſſe concoquere propter imbecillitatē,tunc p̄ſer-
tim, cum priores aſſumpſerint cibos cōcoctu faciles , ſecundi vero concoctu difficiles.Sic et in di
ſtributione alimēti,potētia ſanguifica illi proportionalis , quæ in vētre cibum concoquit,aliquā-
do ex imbecillitate nō alterabit humorē ad venas diſtributū,ēt ſi mediocris eſſe videatur. Aliqn̄
mediocri copioſiorē prompte in ſanguinē trāſmutabit , partim ex ſui robore, partim ex humoris
natura ad coctionē idonea.Eodē modo & tertium alimētum(quod maxime proprium alimentū
nominamus,id dico,quod partibus animalis adijcitur)pro natura potētiæ,vel copioſius vel non
B copioſius dicetur,& vel bene concoquetur,& nutriet,vel non : & iuxta hoc vel ab ipſa obtinebi-
tur,vel nō obtētū corrūpetur,& morbū generabit.Vna igit̄ expoſitio hęc eſt,illud,quod plus eſt,
quantum ad potētiā,à qua animalia reguntur,nobis intelligētibus. Altera, quātum ad qualita
tē præter naturam,vera & ipſa.Nutritur ſiquidem pars vnaquęq; ex proprio ſibi alimento,quod
recte diceremus eſſe illi ſecundum naturā.Cum igitur aliquando ad ipſam peruenerit aliquis hu
mor,qui alteri quidē parti ſit ſecundum naturam,ipſi vero alienus,& præter naturam:malum q-
dē hoc exiſtit,nō tamē ex neceſſitate ſequetur morbus,vbi exigua portio fuerit.Nam, cum neq;
illa medicamēta,quæ corpus noſtrum poſſunt corrūpere,ſicuti mandragora,papauer,atq; cicuta,
poſſint ſine quantitate nocere:multo minus huiuſcemodi humor,qui præter id,quòd non corrū-
pit,etiam alias partes enutrire poteſt:alioqui ipſum neq; alimentum vocaſſet,niſi tali eſſet natura
præditus.Sicuti igitur,ſi parum aliquid ſpiritus per gulam ad ventriculū deferretur,aut potę hu-
miditatis pauxillum ad pulmonē per aſperam arteriam dilaberetur,neq; ventriculus, quo ad hoc
ægrotaret,neq; pulmo:eodem modo ſe res habet etiam in aliarum partium alimēto. Iam vero
& tertia quædam expoſitio eſt à quibuſdam inuecta,qui nos accipere iubēt/præter naturam/pro
valde & exuperanter,ac ſi ita diceretur:vbi alimentum exuperanter intrauerit, id morbum facit.
C Nam alimentum paululum mediocritatē excedēs,nōdum poſſe facere morbum, ſed adhuc ſerua
re corpus intra latitudinē ſanitatis,vera quidē & hæc eſt ſentētia.Oportet ſiquidē alimētū , quod
morbum facturum ſit,non paruo aliquo excedere exquiſitā mediocritatem.Verum non eſt mos
ob hoc ſermonē diſtinguere.Solēt enim ipſum tantummodo genus enunciare , vel exuſtionem,
vel frigefactionē,vel cruditatē,vel corruptionē humorum , &,quæcunq; alia huiuſmodi,morbū
facere dicentes,quaſi nos in ſingulis horum effatu dignam quantitatē ſubintelligamus.Eodē igi
tur modo & alimentum excedēs dicunt facere morbum,non adijcientes multo : cum nos non la-
teat,ꝙ,ſi quintadecima vnius drachmæ parte mediocritatē exceſſerit,nōdum poteſt morbum ef-
ficere:verum,ſi hic exceſſus multiplicetur,faciet et ipſe aliquando morbum.ex genere enim cau-
ſarum eſt vna,quæ morbos cōmittēdi vim habēt.Secundum hæc igitur tertia expoſitio,etſi quā-
maxime vera ſit,mihi tamē videtur eſſe curioſior,q̄ deceat veterū conſuetudinē,præter id,ꝙ vio-
lētius exponit vocis illius/p̄ter naturā/ſignificatum.Verba aūt , quæ in fine aphoriſmi ſcribūtur,
vbi ait/Oſtēdit aūt ſanatio/:melius ſcriberentur cum coniunctione/&/hoc modo:Oſtēdit autē &
ſanatio.Neq; enim ſola ſanatio oſtēdit alimētum,vbi plus moderato ingeſtum eſt, facere morbū,
ſed & rei natura indidat,conteſtāte etiā ſanatione.In omnibus ſiquidē artibus,ijs,quæ recte ſunt
D excogitata,accedit etiam ex euētu teſtimonium.Quodnam igitur illud eſt in præſenti ſermone?
ea,quæ ſequitur ad noxiorum humorum euacuationęs ſanatio , quod etiam teſtimonium Hero-
philus in tritēporea ſignificatione vocata aſſumpſit.Siquis enim plus conſueto aſſumpſerit cibi,
æquali aūt prioribus,aut etiā minori vtatur exercitio,moxq; aggrauato corpore cum rubore atq;
tumore venarum incipiat febricitare:non abſque ratione quiſpiam illum ex multitudine febrici-
tare exiſtimauerit. Si igitur euacuatus inde iuuatur,ſtatim exiſtimatio de multitudine confirma
bitur,& creſcet audacia in eiſdē ſimili modo euacuandi,non expectantibus empiricorum obſer-
uationē,quam ipſi aiunt eorum eſſe,quę ſæpiſſime in eiſdē eodē modo contigerunt.Forte igitur
in aphoriſmo adiecta erat coniunctio/&/deinde aliquis tanquam ſuperfluam ipſam abſtulit.For
te aūt & ipſe Hippocrates ab initio ſimpliciter ſcripſit abſq; coniunctione , Oſtendit autem ſana-
tio:ac ſi ita dixiſſet:Iis.n.quæ prius dicta ſunt,ita ſe habentibus , vt dictū eſt,hoc eſt pluri alimēto
præter naturam comprehenſo in corpore,vbi adhibita euacuatione ægrotus leuabitur : argumē-
to erit morbum aduenіſſe ex multitudine alimenti.Quòd autem euacuationem ſimpliciter Hip-
pocrates dicere conſueuerit,quando humores oēs æqualiter euacuantur: purgationē aūt , quan-
do praua affecti qualitate , meminiſſe oportet:& ꝙ præſens ſanatio , non à purgatione facta , ſed
euacuatione,atteſtatur illi,quę fuit de multitudine exiſtimationi.Euacuatio autem omnium hu-
morum

† Al.ex antiqs. quiq; pauca aſſumpſere, omnino &c.

morum æqualiter(quæ quidem exquiſitiſſima eſt)fit per venæ ſectionem.Proxima autē huic eſt, E
quæ per malleolorum ſcarificationē,vt nos facere cōſueuimus, & quæ ꝑ exercitia, vel frictiones,
vel balnea,& præterea ex accidenti per inediam.Dixi aūt ex accidēti, qm̄ non per ſeipſam inedia
euacuat,vt ſingula antea dicta,verum naturali modo per trāſpirationē euacuatio qdem fit,q̄ nul-
lo accedēte alimēto in locū eius,quod fuit euacuatum,tūc ſenſu manifeſte deprehēditur, quæ an-
tea latuerat.Hæc igitur ſufficiāt ad aphoriſmi expoſitionē.Qui vero vult ſermonē de multitudi-
ne diligētius perlegere,vnum habet librum integrum à nobis conſcriptū,cui titulus eſt, De mul-
titudine.Nunc vero hoc tm̄ ſufficiet adiungere ijs,quæ prius à nobis ſunt enarrata,ꝙ incipere q-
dem poteſt ea,quæ ad vires refertur multitudo,abſq; corruptione:verum non poteſt bona perma
nere:nam oīno neceſſe eſt,vt ſm qualitatem trāſmutetur,& proceſſu tēporis corrumpatur. Verū,
et ſi iſtud fiat,interim multitudinem ipſam noīabimus,donec ex ſuperflui euacuatione reſiduum
bonum fieri poſsit.Quod.n.in vinis accidit aceſcentibus:tale quiddam & in ſanguinis alteratiōe
cōtingit.Quod aūt in vinis accidit,tale eſt: Vbi ex toto acida facta ſunt,non redeunt rurſum ad vi
ni naturam:paruo aūt in ipſis facto momento,ita vt acidum quidem habeant ſaporem,nōdum tn̄
acetum ſint,multa multoties ex his priſtinam naturam recuperarunt.Hoc idem in ſanguine eue-
nit.nam & ipſe,vbi magna in eo ſit facta corruptio,nō redit amplius ad habitū naturalem:ſi vero F
pauca contigerit:vbi id, quod eſt ſuperfluum,fuerit euacuatum:quod reſiduum exiſtit,ad ſuā na-
turam reſtituitur.Et quidem conſuetum eſt huiuſcemodi diſpoſitionem,non corruptionem, ſed
multitudinem nominare:illa(vt dixi)ſola vocata corruptione,quę tam effatu dignam habet eam,
quæ ad id,quod præter naturam eſt,euerſionem,vt non poſſit iterum ex naturæ coctione ad pri-
mam humoris redire bonitatem.

Eorum,quæ vniuerſim,& velociter nutriunt,veloces quoq; fiunt excretiones. 18

Velociter quidē nutrire accipiendum eſt ab ipſo dici ea,quæ paruo poſt aſſumptionē tempore
ſtatim nutriunt,ſuæ naturæ ratione:quam in ijs exploramus,q integra ſanitate fruuntur. Vniuer
ſim aūt quæ,poſtquam alere cœperunt, exiguo tēpore totum ex ſe præſtant corpori alimentum.
Talia igitur,quantum ad hoc ſolum attinet,ꝙ vniuerſim nutriunt, ēt veloces habebunt excretio
nes.Si vero aliqua adſit acritudo excitans ad excretionē,aut lētor,ob quē magis retineatur: hęc q
dē velocius ad excretionē prorumpēt,hæc vero tardius. Celerrime igitur, & maxime vniuerſim
vinum alit:tardiſſime aūt & paulatim caro bubula,& cochleæ,& verticilli marini,ſquillæ,camma
ri,atq; locuſtæ,&(vt ſummatim comprehēdam)quæcunq; dura carne conſtant:eandē cum his na G
turam habent & caſei duri,carnes ſalitę,lentes,ac bulbi,necnon oua,vſquequo induruerint,elixa
ta.Hæc enim omnia multo poſt aſſumptionem tpe,atq; paulatim nutriūt. Indicium aūt tibi ſit id,
quod aſſumptum eſt,iam nutrire,in pulſibus quidem vehementia ac magnitudo:in motibus aūt
voluntarijs robur nutritis adiectum.Ipſum vero p̄cipue oportet explorare in illis,qui ſunt diſſo-
luti vel propter euacuationē aliquam ſenſibilem,vel propter laborem ſuperfluum,vel ꝓpter ine-
diam.In hiſce igit̄,quæ antea diximus,omnibus tardæ fiunt ꝑ aluū excretiones, hoc eſt lōgo poſt
aſſumptionē tēpore:in contrarijs vero,veloces.Maxime aūt omnium contrarium eſt vinum, ce-
lerrime(vt diximus)nutriēs:poſt ipſum vero per ordinē alia,de qbus ſermonē faciam,primum de
vinis ipſis percurrens.Etenim aquoſa ex eis,pauciſſimū præbent corpori alimētum.Sunt autem
hæc colore quidē alba,tenuia vero ſubſtātia.Craſſa aūt & fulua multo quidē magis corpus alunt:
ſed tantū vincuntur à nigris in nutriēdo plurimum, quantū ſuperant in præſtando vniuerſum &
velox alimētum.Quæcunq; vero alba qdē ſunt,ſed craſſa:minus quidē his alunt, plus autē tenui-
bus & albis nutriunt:ſed neq; velociter neq; vniuerſim alunt. Quantum vero in hiſce differunt:
tantum & in excretione. Aquoſa enim celerrime per vrinam excernuntur,quia celerrime tota
ferè anticipant reſumi.Ex alijs vero oībus,quantum aliqd ventrē ſubierit manifeſte, proportio- H
nalem nutritionis tempori habet excretionem.Hoc idē in alijs omnibus accidit. Nam ſuccus ptiſ
ſanæ non multo poſt aſſumptionem tēpore videtur nutrire, non tamen multum præbet corpori
alimentum,idq; breui tempore vniuerſum.Alica vero neq; paucum,neq; vniuerſum, ſed in mul
to tempore multum præbet alimentum. Oportet aūt ea,quæ inuicem comparantur, eſſe ſecun-
dum ſubſtantiam ſimilia, & non eſſe hoc quidem exquiſite humidum,hoc vero extreme ſiccum.
In ptiſſana igitur & alica,& huiuſcemodi omnibus,quæcūq; parantur ex milijs,vel fabis,vel alijs
quibuſdam fructibus,eodem modo ſe habeant,quæ comparantur, ſecundum ſubſtātiæ qualita-
tem.In carnibus aūt propria quidem eſt vniuſcuiuſq; conſiſtentia. Sed comparare ipſas oportet
ſecundum modum, quo parantur,vel vtriſq; aſſis,vel eodem modo elixis. Auferre autem opor-
tet dum parantur,mordaces humores, quemadmodum in braſſica ac in leguminibus, ſi certam
velis habere experientiam eius,quæ in ipſis alit,ſubſtantiæ.Auferuntur autem humores dicti,ſi,
dum elixantur,ab vna aqua ad aliam transferantur.Si igitur adhibita diſtinctione, diligentē om-
nium feceris inquiſitionē:inuenies omnia,quæ quidem in pauco tēpore nutriunt (hoc enim eſt
vniuerſim)& paruo poſt aſſumptionem tempore(hoc enim eſt velociter)etiam velocem habere
excretionem,quando hominibus eodem modo affectis exhibentur (nam & hoc in talibus om-

A nibus oportet præfinire:) quæ vero contrariam naturam habent,tarde excerni. Cauſam horum inuenies ex ijs,quæ oſtenſa ſunt in cōmētarijs de potentijs naturalibus.In his ſiquidem oſtendebatur ventriculus prius cibis frui,familiarem ſibi ſuccum ex illis attrahens, & ſuis apponens tunicis,mox,vbi hic eſſet ſaturatus,tunc ipſos emittere ad excretionem.In hoc autem tempore & hepar oſtēdebatur ex cibis attrahere,vbi indigeret alimēto.nā, ſi non egeat:illo, quod prius aderat, perfrui:eadem quoq; ratione trahere rurſus ex hepate totum corpus, quo tempore & ipſum indiget alimēto.Vnde,in quibus totum corpus eſt vacuum,quiſpiam maxime poſſit experiri, qui cibi ſint vniuerſim & velociter nutriētes:qbus & illud(vt diximus)ineſt,celeriter tendere ad excretionē,quantum ad id attinet.Verum non nulli dixere eam,quæ fit ex toto corpore, euacuationem,ab ipſo excretionem nominari,vt idē ſit,quod nunc docetur,ei,quod dixit in libro de alimēto,vbi inquit:« Alimentum,quod difficulter alteratur,difficulter abſumitur:quod facile apponit, « facile abſumitur.Quod dictum veriſſimum qdem eſt, nō tamē proprie videtur accipi ſub appellatione excretionis.Nam magis proprie dicitur de ea,quæ ſolum fit per ventrē: poſſumus qdē & ipſam intelligere de ea,quæ fit ex toto corpore.Differt eni,excretionē (græce διαχώρησιν,)an ſubductionē (græce ὑποχώρησιν) dicas.Subductio igitur ſolum de ijs dicitur,quæ per aluum deijciū-B tur:contingit aūt excretionis vocabulū vtriſq; eſſe cōmune.Carnes itaq; ſuillæ, & quæcunq; lentos ac craſſos humores habet,in tempore faciunt ex toto corpore tranſpirationem.Olera vero, & piſces ſaxatiles,& ſimpliciter quæcunq; tenuē habēt humorem diſtribuēdum, celeritate quidem diſtributionis atq; appoſitionis exuperant,ſtabilem vero naturam non habent,ſed facile diſflant.

19 *Acutorum morborum non omnino ſunt certæ prænunciationes,aut ſalutis,aut mortis.*

Acuti morbi,præter id,quod celeriter iudicātur,ſtatim etiā magnitudinē habēt. Nā febres diariæ,quas Græci ephemeras vocant,licet cito finiantur, nō tñ acuti morbi nominātur.Duplex autē eſt acutorum morborum natura. Vel enim ab humoribus calidis ſolis,q nullū obſedere locū, ſed æqualiter in oībus aīalis partibus ſunt:vel loco aliquo patiente fiunt,vt in morbo laterali,pulmonis inflāmatione,angina.febreſq; vt plurimum in acutis morbis ſunt cōtinuę.Rari enim ſunt ex ipſis, qbus febres non adſint,vt morbus attonitus,quem Græci apoplexiam vocāt.Morbi vero longi,ob craſſos,lētos,ac frigidos fiunt humores,qui non facile cōcoq poſſunt,& in patiētibus partibus impacti ſunt atque agglutinati ita,vt eorum diſpoſitiones magis præduris tumoribus,q̄ inflāmationibus aſſimilentur.Pauci vero ex ipſis fiunt{per compaſſionē} abſq; loco patiente:in C qbus venæ omnes æqualiter habent humores vel atribilarios vel pituitoſos putreſcētes.In his igitur omnibus videt̄ Hippocrates fidere pręcognitionibus,in acutis vero nō omnibus. Sed aliquādo falli præcognitionē confitetur.Tale eſt enim,quod dicit/non oīno/negatio cum ſit. non omnino.n.idē, quod nō prorſus, ſignificat,eſtq; nō omnino pinde, atq; non in oībus,qd̄ genus ſermonis vſurpare cōſueuerūt,qn̄ pauca ex multis volūt excipe,vt cū dicūt,non oēs hoies mali. Qui.n. hoc dicit,oſtēdit pauciſſimos eſſe bonos.Ita igitur & nunc Hippocrates oſtēdit, ingens nō omnino certas eſſe in morbis acutis prænunciationes,tanq̄ aliqn̄,quamuis raro, medicus aberret.iſtud autem fit propter ſubitam in iudicatione permutationem,quæ naturam humorum ſequitur morbificorum,& quia non nunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alterum.

20 *Quibus iuuenibus adhuc aluus humecta eſt,ijs ſeneſcētibus exiccatur. Quibus vero iuuenibus adhuc aluus ſicca eſt,ijs ſeneſcentibus humectatur.*

Quòd quidem hoc ex magna parte fiat,& non ſemper,oſtendit ipſe inter ſequentes hunc ſcribens aphoriſmum:Quicunque aluos humidas habent,ſi quidem iuuenes fuerint, melius degūt, ijs,qui ſiccas habent: ad ſenectam vero deterius:nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccatur.

D Oportet aūt humidas & ſiccas aluos intelligere nō ſimpliciter,ſed eadē victus ſeruata rōne. Si qs enim in iuuētute Alexādrinorū victu vteret̄,ſalſis vtens cibis,& porris,zythūq; ſuperbibēs,in ſenectute vero nihil horū aſſumeret,ſed lentē eſitaret,& vinū auſterū inſuper biberet: male diceremus huius hoīs deiectiones ætatis rōne permutari.Sic,et ſiquis in iuuētute lētibus & meſpilis veſceret̄,vinūq; auſterū potaret,in ſenectute aūt victu vteretur Alexandrinorum, atq; ita cū victu excretiōes mutaret:nō recte iudicium fecerimus.Sed,cū oīa alia,non ſolū, quæ ad cibos attinent, paria agentur,& deiectiones cōmutabūtur:tunc rectum fiet iudiciū de ijs,quæ ab Hippocrate in aphoriſmo dicuntur. Variantur aūt deiectiones ætatum ratione ſm eas,quæ in corpore mutātur, diſpoſitiones,ex quibus aluus ſiccior humidior've fit.Quęnam vero ſint hæ diſpoſitiones,vnum eſt ex ijs,quæ quæruntur:atq; adeo longum mihi futurum ſuper hoc ſermonem exiſtimo, ſi proprias ſtuduero adhibere demōſtrōnes, vt vnus integer liber futurus ſit neceſſarius. Sed hoc alias forte à nobis fiet:nūc breuibus capita expediam, ijs vtens, q̄ in commentarijs de potentijs naturalibus,& de cauſis accidentium demonſtraui.Plus, quàm cōueniat,fit aluus humidior, quando cibus in chylum in ipſa conuerſus,parcius diſtribuitur:Siccior rurſus,cū omnis humor in ipſa cōtentus,ad hepar fertur.Cauſa vero,ob quam parcius diſtribuitur,eſt,aliquādo quidem, quia plus aſſumimus,quàm hepar indigeat: Interdū vero quoq;, quia citius deijcitur,q̄ hepar attrahat. Nā, cum cibus

cum cibus modum excedit,eius ſuperfluum derelinqtur,vbi hepar tantum ad ſe attraxerit,quan- E
to indiguerit.Cũ vero ꝓperat ad exeundũ,nõ ꝑuenit hepar tm̃ attrahere, quantũ ipſi eſt neceſſa-
rium.Citius autem feſtinat ad exitum id,quod excernitur, non nunquam ob multitudinem bilis
ad aluum fluentis,quæ irritat ad expulſionem, non nunquam vero ipſa alui potentia retentiua fa
cta debiliori,expulſiua vero eius atq; inteſtinorum forti exiſtente. Plura igitur appetimus,cum
os ventriculi(in hoc enim vis appetendi præcipue conſiſtit) frigidiorem habuerit temperaturã.
Sic vero & hepar minus attrahit propter frigiditatem. Vim autem retentiuam habet ventriculus
imbecilliorem propter humiditatem, ſicuti propulſiuam fortiorem propter ſiccitatem. Senum
igitur corpus cum frigidum efficiatur,tantum augeri contingit in ore ventriculi frigiditatem, vt
ad inappetentiam fiat trãſmutatio,atq; ita excremẽta exiccentur inopia eorum,quę aſſumuntur,
vt diſtribuantur.Sic et,quicunq; ob multitudinẽ vel naturam humoris bilioſi aluum humectã ha
bent,ad contrarium tranſmutantur, cum hic humor nõ amplius in ſenectute multus generetur.
Quibus vero ob virtutis retentiuæ debilitatẽ aluus humectatur, non oĩbus trãſmutatio aduenit,
ſed pro quantitate caloris adiuncti.Si enim ſtatim ab initio frigidiorem habuerit aluus tempera-
turam:mox ad immodicam veniẽs in ſenectute in frigiditate intẽperiẽ, virtutẽ retentiuam ęque
habebit imbecillem,qm̃ omnis ĩmodica intemperies operationes exoluit.Quod ſi exquiſite cali- F
da fuerit ad longiſſimum vſq; ætatis proceſſum,fortẽ habebit operationẽ retẽtiuam, vt quæ neu-
tram habeat exquiſite intemperiem, neq; eam,quæ eſt ſecundum ſiccitatem (ſiquidem erat oĩno
humidior natura:alioq non habuiſſet debilem virtutem retentiuam)neq; ſecundum caliditatem.
hoc enim ſupponebatur.Liquet igitur,quòd ferè oĩbus,q aluos habent natura humidiores, fit ad
cõtraria ſeneſcẽtibus trãſmutatio:q vero ſicciores,ijs fient in ſenectute humidiores propter con-
trarias tẽperaturas*.vel enim,quia minus aſſumit alimenti,quàm potentiæ hepatis congruat, vel *Al. cauſas.
propter exuccationẽ, vel quia parũ bilis confluit ad aluum, vel propter potentiæ retẽtiuæ robur
excremẽta erũt ſicciora.Ex his aũt,ꝙ parũ appetant,& citius impleãtur, fit pp partiũ appetentiũ
caliditatẽ.Quòd vero cibus aſſumptus exuccet, contingit vel mediocriter ſe habente hepate ſm
tẽperaturam,vel paulo plus mediocri calidiore.Quòd vero pauca bilis cõfluat ad aluum: hoc ex
eo accidit,quia etiam pauca generatur ob viſceris frgiditatem. Fortis aũt iuuenibus ineſt retẽtiua
potentia,qm̃ ad ſicciorem vergunt temperaturam.Non abſq; ratione igitur in omnibus,quos di-
ximus, ſenibus fit ad cõtraria tranſmutatio.Nam,q non appetunt ob caliditatẽ, in progreſſu æta-
tis plus etiam appetent,quàm poſſit hepar euincere.Quibus aũt ob innatam ſiccitatem virtus re-
tẽtiua fortior extiterat, ijs ſeneſcentibus fiet imbecillior ob ſiccitatis exceſſum: & ea rõne excre- G
menta humectabuntur,quoniam ciborum exitus feſtinat. Quibus vero propter bilis defectum
tardante excretione,ob exitus moram multum humiditatis abſumitur,fieri poteſt,vt eadẽ diſpo-
ſitio perſeueret:Fieri ẽt poteſt,vt propter immodicã hepatis frigiditatem,ad ſatis magnam perue
niente alimẽti diſtributione imbecillitatẽ,fiant excrementa humidiora.Hæc in pręſenti dicta ſuf-
ficiant de cauſa earum,quæ fiunt in ætatibus, permutationum, quãtum ad alui attinet humidita-
tẽ ac ſiccitatem:quę propter breuitatẽ ſunt futura obſcura ijs, q in nuper dictis cõmentationibus
non ſunt exercitati. Sed poſthac aliquando vno integro volumine clariorẽ doctrinam faciemus.
nã, quod ad vſum artis attinet,hoc ſolum ſcire ſufficit,quod fuit ab Hippocrate dictum, etiam ſi
cauſa non adijciatur.

Famem,thorexis,id eſt vini potio,ſoluit. 21

Vini potionem,thorexin noĩare conſueuit. In libro ſiquidẽ de natura hominis, & de victus ra
tione,in hunc modum ſcripſit:Liquet enim,quòd victus ſingulorum nõ ſunt cauſa, vt oẽs,ſubin »
de morbo corripiantur, iuniores,& ſeniores,viri,ac mulieres,ſimiliter aũt thoreſſomeni,& aquæ »
potatores.Cũ ergo aquæ potatores thoreſſomenis opponat, oſtendit ſe per thoreſſomenus vinũ H »
potãtes intelligere. Quare & hic thorexis,vini potus ab ipſo dicitur,quem dicit famem ſoluere:
non(ꝑ Iouẽ)quęcunq; defectũ famẽ noĩans,(ſicuti nõ nulli arbitrãtur) ſed neq; illam, quæ cũ ap-
petitu naturali fit,ſed eam,quam habẽt,q hac paſſione laborãt, vehemẽti & indeſinenti ciborum
appetẽtia:quam medici quidã appetentiam caninam noĩant.Talẽ enim famẽ,vini potio ſanat,nõ
eam,quæ vel ex longa inedia,vel alui profluuio,vel fluxu ſanguinis, aut aliqua alia facta eſt eua-
cuatione.Nam,q ex tali aliqua indigent cauſa,non modo non aliquam ex vini potu capiunt vtili
tatem,ſed etiam plurimum offenduntur,quoniam & conuulſionibus & delirijs ſtatim corripiũ-
tur,ſi, antequã cibos aſſumant,vinum potauerint. Qui vero famem, quam diximus, patiuntur,
ijs vini potus,non cibi multitudo,remedium eſt. Equidem multos ipſe ſanaui,qui indeſinenter
fameſcebant, vinum ipſis abundanter exhibens ex eorum genere,quę ſufficiẽter calefaciũt.Neq;
enim acerba vina talẽ famem ſanant,ſiquidem neq; calefaciunt:ſed,quę colorem fuluum habent,
vel rubeum abſque aſtringente ſapore,maximo ſunt illis remedio, qui canino laborant appetitu.
Oportet ſiquidem,cum ad prandium accedunt,primum illis afferre pinguia edulia,atq;(vt ita di-
xerim)oleagina,& alia,quæcunq; ex multo parantur oleo:maxime vero nihil auſterum aut acer-
bum offeratur:poſtea vnum aliquod ex vinis,quæ diximus,ẽt ſi nondum ſitierint,potandum da-
ri præcipiemus.

A ri præcipiemus.Statim enim fames tali victu mitigaẽ,atq; ita longo tẽpore faciendo,ceſſat omnino.& hoc mihi magis videtur in præſenti aphoriſmo Hippocrates docere. Cum enim canini appetitus fieri conſueuerint vel propter ſolam intemperaturam frigidiorem, vel propter humores acidos,quos exorbuit os ventriculi:& hæc ambo ſanare poſſit vinum,quod diximus:non ſine ratione vini potio ceſſare facit caninos appetitus.Qui vero putant vehementem eſuritionem, quã Græci bulimon vocant, fuiſſe nunc famẽ ab Hippocrate nominatam, non recte mihi videntur eius ſermonem accipere:Primum quia ipſum pro generali atque vniuerſali faciunt ſpecialem, ac particularem:deinde quia mẽtiuntur.nam paſſio bulimos nominata, eſt caſus potentiæ ex frigiditate exteriore,qui à fame quidem inchoauit,ſed non habet eam amplius adiunctam.

22 *Quicũq; morbi ex repletione fiũt,curat euacuatio:&,quicunq; ex euacuatione,repletio:& aliorũ,contrarietas.*

Non,ſi quid factum eſt à repletione,neq;,ipſa non amplius exiſtente ſiquid remãſerit, id curat euacuatio,ſed,q̃cunq; eo ipſo,quo fiunt tẽpore,curare aggredimur,euacuatione indigent. Quòd quidem igitur multitudo morbum efficiat,antea dictum eſt:quòd autem euacuatio ſit eius curatio,non opus eſt dicere:ſicuti neque de omnibus alijs cauſis,quæ morbos committunt, quòd per B contraria curentur.Neq; enim aliud quicquam quimus excogitare præter cõtrarium cauſis morbos efficientibus,ſicuti in morbis ipſis iam factis rurſus conſiderabimus: quemadmodum & in caſibus, qui eos ex neceſſitate conſequuntur.Sed nunc de ijs morbis,qui adhuc fiũt, ſermo à nobis habetur.Liquet igitur,quòd vnà cum cauſis ipſos facientibus deſtruuntur. Cauſarum vero facientium abolitio fit à contrarijs.Si enim ex refrigeratione morbus fiat, curatio eſt per calefactionem:ſi vero ex calefactione,per refrigerationem.Sic,& ſi propter repletionem morbus cõſtituatur,tunc oportet repletionem euacuare:ſicuti, & ſi propter euacuationem,reficere protinus conuenit.Etiamſi non nullis videatur nunquam fieri ab euacuatione morbum. exiſtimãt autem (vt apparet)huiuſcemodi homines ſolã febrem eſſe morbum. quòd ſi didiciſſent quamlibet lædentẽ operationes diſpoſitionem, morbum eſſe, & quòd à vehementibus intemperaturis operationes læduntur,haudquaquam dubitarent, an fortes euacuationes morbos efficiant. Sanguis enim cũ ſupra modum aut ex vtero muliebri,aut ex venis,quæ hæmorrhoides appellantur, aut ex vlcere fluxerit,tunc vel omnes, vel plurimas operationes ij, qui ita affecti ſunt, offenſas habent. Non nulli vero ipſorum non modo hæc patiuntur,verumetiam aqua inter cutem corripiuntur. Longæ autem inediæ ijs,qui calorem habent ad igneam naturam propenſiorem,præter alia mala, in- C ſuper afferunt febrem. Quantum igitur veritas ipſa atque vtilitas exigebat, à nobis quamuis dictum ſit,his tamen addamus aliquid propter garrulos:quales ſunt recentiores quidam medici, q de nominibus altercantes putant ſe de rebus ipſis habere ſermonem.Hi igitur ſunt, qui aiũt cauſarum efficientium morbos abolitionem non eſſe curationem, ſed pręſeruationem. Qui primũ quidem docendi ſunt,quòd de noĩe litigant,deinde,quòd neq; de hoc recte. Vbi enim cauſa non adeſt,quæ morbum efficiat,hic ſola curatio factorum relinquitur. Vbi vero ea,quæ ineſt corpori cauſa,nondum aliquid facit,veluti quæ plethora,id eſt plenitudo,vocatur, ad præſeruatiuam artis attinet partem,huiuſcemodi cauſarum deſtructio.Cum vero iam aliquid agit, miſtũ iam quodã modo eſt huiuſcemodi opus ex præſeruatione & curatione. Nã,quod facturæ erãt cauſæ illæ, prohibitum eſt fieri:& hoc ad artem attinet pręſeruatiuam:quantum vero morbi iam factum eſt, propriam exigit curationem.Quapropter,cum miſta ſint talia ex pręſeruatione ac curatione,proprio caremus nomine:atq; idcirco aliàs alia medici vtuntur appellatione, non nunquam præſeruari dicentes,ne morbus,qui iam incipit generari,ad complementum perducatur: non nũquam vero curari,quemadmodum in ijs,quos canis rabidus momorderit. Quæ enim ipſis adhibentur medicinæ,duplicem habent appellationem.Nam non nunquam rabiei remedia dicuntur,ac ſi di- D ſpoſitionis,quæ rabiem fecerit,dicerentur.Non nunquam vero nõ remedia pręſentis diſpoſitionis appellantur,ſed à rabie futura præſeruantia.

23 *Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicantur.*

Acuti morbi magni ſunt,& ad ſuum vigorẽ celeriter properãt.Nõ abſq; ratione igitur in pauco tẽpore et magnas faciunt pmutationes:quod idẽ eſt,quod iudicari.Huiuſcemodi enim permutationes quãdo repẽte in morbo fiunt,Hippocrates criſes vocat, id eſt iudicationes:in quibus nõ nunquam ſubito integra ſanitas reſtituitur,aut moritur æger: nõ nunq; vero magna fit ad ſalutẽ, vel ad mortẽ permutatio,non tñ aut ſubito ſanãtur,aut moriũtur:ita vt quatuor ſint in ipſis ſubitæ permutationes,quas ipſe docuit in primo libro Epidemiorũ,inquiens:Ad ſalutẽ,aut mortem, vel inclinatio ad melius,aut ad peius.Quòd vero ſit neceſſarium ob morborum magnitudinem, ac caſuum vehementiam,vel cito vires proſterni,adeo vt homo moriatur:vel ad noxiorũ humorum excretionẽ excitatas,ſi mõ quos inuaſerint,exuperent,bonam ſeq iudicationem:ſin aũt exuperentur,malam:vnicuiq; manifeſtum eſt.Propterea igitur fieri nõ poteſt,vt in longum tẽpus iudicatio differatur in morbis acutis.Terminũ igiẽ in hiſce oĩbus Hippocrates poſuit duas ſeptimanas,tanq̃ nullus eorũ vlterius progrediaẽ, verum ante quartũdecimũ diẽ multi poſſint iudicari.

Etenim

Etenim vndecimus,nonus,ſeptimus,et q̃ntus multos viſi ſunt iudicaſſe in libris Epidemiorum. E
Iudicat aũt et ſextus non nullos,ſed non bene,ſicuti in libris de iudicatorijs diebus plenius oſtẽdi
mus:in quibus dignum putamus illum exercitatũ eſſe,qui ea aſſeq debeat, quę Hippocrates bre-
ui ſermone perſtrinxit.Quęcũq; vero iudicationes ſunt veluti imperfectę, ijs finẽ imponit aliq̃s * ἡμίῤῥοποι.
alius dies ex eorum numero,qui deinceps ſequũtur, de q̃bus,quales nam ſint,in libris Prognoſti
cis Hippocrates docuit:& hic de ipſis aliquid in ſequẽti docebit aphoriſmo.Eſt aũt & harum im-
perfectarum iudicationum terminus q̃dam vlterior,vltra quem non amplius fieri progreſſus po-
teſt,dies quadrageſimus.Quicunq; igitur morbi intra diem quartumdecimũ integre iudicantur,
hos ſolet Hippocrates acutos ſimpliciter nominare. Quicunq; vero imperfecte iudicati, ſeruati
fuerint in ſequẽtium iudicatoriorum dierum aliquem vſq; ad quadrageſimum, hos nõ ſolet ſim-
pliciter acutos noĩare, ſed appellatiõe cõpoſita his omnibus verbis,acuti,q̃ in quadragĩta diebus
iudicantur. Verum manifeſtius illi declarant,qui eoſdẽ morbos,acutos ἐκ μεταπτώσεως.i.ex deci- »
dentia vocant.De his igitur in Prognoſtico ſcribit in hunc modum: Oportet autẽ exiſtimare ſpi- »
randi facilitatẽ magnam habere vim ad ſalutẽ in omnibus acutis morbis,q̃cunq; febres habẽt ad- »
iunctas,& in quadraginta diebus iudicantur.Nũc vero in aphoriſmis de acutis ſimpliciter,enun-
cians,ait eos intra quartumdecimũ diẽ iudicari:non (per Iouẽ) hoc dicens,quod non nulli exiſti- F
marunt,eſſe quatuordecim numero dies,qui in his morbis faciãt iudicationem.. Nam ſecundum
hanc expoſitionẽ,etiam illos dies,qui iudicant morbos acutos ex decidentia noĩatos,dicemus eſ-
ſe numero quadraginta,cum idẽ loquẽdi modus in vtriſq; ſit:hic quidẽ,cum ait, Morbos acutos ĩ »
quatuordecim diebus iudicari:in Prognoſticis aũt, cum dicit,Quicũq; morbi cum febribus ſunt, »
in quadraginta diebus iudicantur. Verum hi non inueniẽtes,quo modo poſſint oſtẽdere vtroſq;
ſermones,& hunc,q̃ in aphoriſmis ſcribitur,& illum,qui in Prognoſtico legitur, ſibi inuicem eſſe
concordes:hanc abſurdam excogitarunt expoſitionem.Neq; enim quatuordecim ſunt vſque ad
quadrageſimum dies iudicatorij,ſed cum intercidẽtibus quidẽ plures, abſq; illis vero pauciores,
quẽadmodum clare in noſtra oſtẽditur de diebus iudicatorijs tractatione.Sed & ipſa rerum natu
ra ſuffragatur ſermoni,quo dicitur acutos morbos habere terminum iudicationis quartumdeci-
mum diem.Nullus enim inuentus eſt vnquam ab initio velociter motus, hunc tranſgredi termi-
num,qui non aliquod ex quatuor iam dictis iudicijs vnum acceperit:ſicuti quidam leues ac par-
ui circa primos dies exiſtentes,quarto aut quinto die acuti fieri incipientes, ad decimumſeptimũ
terminarunt.Alij vero ſexto aut ſeptimo die exacui incipientes, ad vigeſimum terminarũt: adeo
vt morbi continui acuties nunquam poſſit plures,quàm quatuordecim,obtinere dies. Ex ijs ve- G
ro,qui motus habent inæquales,multi extenduntur vſq; ad aliquod tempus vlterius prę finitum.
Dico autem inęquales habere motus,eos,qui aliquot diebus vehementiores fuere,poſtea ſine ali
qua ſignificatione torpuerunt,deinde rurſus adaucti continuitatem acceperũt.Si q̃s igitur, vt di-
xi,faciat in ægrotantibus obſeruationem:omnes inueniet,qui per duas integras ſeptimanas velo
citer mouentur,nunquam ad vlteriorem progredi terminum.

24

Septenorum quartus eſt index.. Alterius ſeptimanæ octauus principium. Eſt autem & vndecimus contẽplabi-
lis:ipſe enim,quartus eſt ſecundæ ſeptimanæ. Rurſus vero & decimusſeptimus cõtemplabilis:ipſe ſiquidem quartus
eſt à quartodecimo,ſeptimus vero ab vndecimo.

Indices,hoc eſt ἐπιδήλους,& contemplabiles,hoc eſt θεωρητούς,ſolet Hippocrates noĩare dies in
quibus aliquod ſignum apparet futuræ iudicationis indicatiuũ, in altero aliquo iudicantium die
rum,quos ipſe in Prognoſticis,vnamquanq; ſeptimanam in duas diuidens partes, per quaterna-
rios digeſſit.Primum itaq; quaternarium ſeptimi diei,ſiq̃s ab initio numeret,indicem eſſe ait:vn-
decimum aũt quartidecimi,q̃m & hic ſecunda ſeptimana in duas partes diuiſa ĩdex prouenit.Ea-
dem ratione & decimusſeptimus vigeſimi eſt ĩdex ex diuiſione tertiæ ſeptimanę ĩ duas partes.il- H
lud tantum intereſt,quòd hanc tertiam ſeptimanam ſecundæ cõiungit,quãuis primam à ſecunda
ſeparauerit.nam eius initiũ diem octauum eſſe dixit, non tamen tertiæ quintumdecimũ, quem-
admodum non nulli poſt ipſum exiſtimarunt:q̃m neq; vigeſimum primum, terminũ ſtatuit, ſed
principium quidem tertiæ ſeptimanæ quartumdecimum,finẽ aũt & terminum vigeſimum.Cur
aũt duas primas ſeptimanas ſecundum diſiunctionem inuicem ordinauerit, tertiam vero ſecũdæ
ſm continuitatem,in libro de diebus iudicatorijs docuimus.In pręſentia vero ſufficit ẽt ſine cau-
ſa nouiſſe,quod experientia cõprobat. Nam ipſe Hippocrates plurimos ægros ſecundum talem
ordinem dierum iudicatoriorum in libris Epidemiorum ſcripſit fuiſſe iudicatos.Dico aũt ſecun-
dum talem ordinẽ,vt primæ tres ſeptimanę ad vigeſimum,ſequẽtes tres ad quadrageſimum per-
ducantur. Sic enim & ſexageſimum & octogeſimum diem iudicatorios habebimus,& ipſos ex-
perientia confirmatos,quẽadmodum in libris de diebus iudicatorijs oſtendimus,illos, q̃ in libris
Epidemiorum notantur iudicati ſecũdum talem dierum ordinẽ,deſcribentes. Sed, ęgrotos illos
quoniam longum eſſet hoc in loco ſermone complecti:ſufficiet ſola ex Prognoſticis verba in hũc
modum ſe habẽtia ſubſcribere:Febres iudicãtur in eiſdẽ numero diebus, in q̃bus etiam homines »
liberantur & pereunt.Nam mitiſſimæ febres,& quæ tutiſſimis ſignis incedunt,quarto die finiũ- »
tur,vel

A tur,vel antea:malignıſſimæ aũt,& grauiſſima ſigna prę ſe ferẽtes,quarto die interimũt,aut prius. Primus igitur earũ inſultus ita terminat̃:Secundus vero ad ſeptimũ ducit̃: Tertius ad vndecimũ: Quartus ad quartũdecimum:Quintus ad decimũſeptimum:Sextus ad vigeſimũ.Hi igitur ꝑ quatuor ex acutis ad vigeſimũ ex adiectione finiunt.Hæc verba oſtẽdunt maniſeſte, ꝙ tertiam ſeptimanam per continuitatẽ ſecundæ annumerat,& ꝙ decimamſeptimam indicem facit vigeſimæ.

25 *Aeſtiuæ quartanæ magna ex parte breues,autumnales longæ,& maxime quæ hyemem attingunt.*

Non ſolum quartanæ breues æſtate fiũt,ſed & ægritudines aliæ, propterea ꝙ humores ſuperflui fundunt̃,& per totũ corpus ferunt̃,atq; difflant̃.In quibus igitur vires validæ ſunt,noxijs humoribus euacuatis,morbi ceſſant.In qbus vero ſunt imbecilles:dũ noxij ſucci euacuant̃, vnà etiã ipſæ diſſoluuntur.Quare non abſq; ratione nulli morbi æſtate ſunt lõgi. Hippocrates vero de ſolo omniũ longiſſimo fecit mẽtionem,tanquam per exemplum de omnibus alijs ex iſto indicans. Sicuti aũt ęſtate & diſcuti humores,&vires diſſolui cõtingit:ſic hyeme cõtraria eueniũt,& humores intus tanquã in latebris remanere,& vires ſeruari robuſtas.Neq; igitur morbi ſoluuntur manentibus ijs,qui eos efficiũt, humoribus,neq; ægroti moriũtur viribus interim ſufficientibus.

26 B *Febrem conuulſioni ſuperuenire melius eſt,quàm febri conuulſionem.*

Ipſe Hippocrates in ſequẽtibus dicet cõuulſionẽ fieri ex repletione,& euacuatione. Cũ igitur aliquẽ ſanum cõtigerit repẽte cõuelli:huiuſcemodi cõuulſionẽ neceſſariũ eſt ex repletione fieri. replẽtur aũt nerui frigidis & glutinoſis humoribus,ex qbus etiã nutriuntur:vnde conuulſionem patiũtur.Hiſce igitur febris ſuperueniens,ſolita eſt magna ex parte calefacere,extenuare,atq; diſſoluere.Si vero ex febribus adurẽtibus,totũ corpus exiccetur, & neruis deinde ex ſiccitate cõuulſio accidat,maximũ eſt malũ,& penè inſanabile, qm̃ lõgũ quidẽ tp̃s exigitur ad ſiccitatẽ neruorũ remouẽdã,vehemẽtia aũt morbi tp̃s nõ expectat,ſed cito vires diſſoluit, & ſubito exitium affert.

27 *His,quæ non ex ratione leuant,nõ oportet fidere:neq; multum formidare mala, quæ præter rationem eueniunt. Plurima enim talia ſtabilia non ſunt,neq; multum durare & permanere conſueuere.*

Sermo quidem integer de talibus omnibus in libris de Criſibus dictus eſt, nunc vero, quantũ ad propoſitorum expoſitionẽ ſatis eſt,à nobis dicetur.Cum morbus inuadit vehemens, & mox ſubito queſcit,non modo per ſudorẽ,aut vomitum,aut alui excretionem,aut profluuiũ ſanguinis C corpore nõ euacuato,ſed ne viſo qdẽ ſigno coctionis:exiſtimandũ eſt ſignum infidum talẽ quietem eẽ: ſicuti ẽt, ſiquis pręter rationẽ ſpiret difficulter,vel deliret,vel febricitet vehementius,vel magno rigore corripiatur.nam & hæc quoq; firmitatem non habent:tãtumq; abeſt,vt malum aliquod ſignificent,vt non nũquam bonum iudicium haud ita multo poſt futurum enunciẽt. Quo modo autem hæc oporteat dignoſcere & præcognoſcere,in libris de Criſibus diximus.

28 *Febricitantium non omnino leuiter,permanere corpus,& nihil minui: vel etiã plus,q̃; ratio poſtulat, colliqueſcere,malum.Hoc enim morbi longitudinem,hoc vero imbecillitatem ſignificat.*

Hęc verba/non omnino leuiter/diſtinctionis gratia appoſuit Hippocrates.Si enim ſimpliciter dixiſſet,Febricitantium permanere corpus,& nihil minui,malum:ſermo careret veritate.Cõtingit enim in tempeſtate frigida cuiquam ex plenitudine ęgrotanti,non collabi corpus, neq; extenuari,cum febres paruę fuerint: ſed, cũ maiores fuerint, multam adeſſe plenitudinem ſignificat̃. Colliqueſcere aũt plus,quàm ratio expoſtulat,malum:etiã ſi non adijciatur / nõ omnino leuiter/. Siue enim leuiter febricitauerint,ſiue nõ,ſignum imbecillitatis eſt ea,quæ fit præter rationẽ extenuatio.Neq; enim putãdum eſt verbo/συντήκεσθαι/.i.colliqueſcere ſeu cõtabeſcere,in proprio ſi- D gnificato nunc Hippocratẽ vſum fuiſſe,ſed magis abuſum.Recte aũt dixit in ſecunda parte aphoriſmi,magis, q̃ ratio expoſtulat.& melius eſt hæc quoq; verba priori parti aphoriſmi adaptare,ita vt totus ſermo talis efficiat̃:Febricitantiũ nõ oı̃noleuiter,ꝑmanere corpus plus, q̃ ratio poſtulat, vel etiã colliqueſcere magis,q̃ ratio expoſtulat,malũ:vt cõiter de vtroq; prædicet̃/magis,quã poſtulat ratio/.Siue enim permaneãt magis,q̃ ratio expoſtulat,ſiue extenuentur,malum eſt.Melius autẽ fuiſſet,ſi hoc,quod ait/magis,q̃ ratio poſtulat/quibus finibus ſcopis've iudicetur,aperuiſſet. Verum,quia hic doctrinæ modus aphoriſticus eſt,& ſummamcõſectatur breuitatem:nos exponentes verba,ſecundum rationẽ,ad febris magnitudinẽ referemus,ad tẽpus ægritudinis,ętatem, regionẽ,tẽpus anni,& illam,quę tunc viget,temporis conſtitutionẽ,& pręterea ad ſenſibiles euacuationes,vigilias,curas,inedias, & motus plures. Nam maiores febres magis & citius corpora extenuant ægrotãtium,ſicuti & diuturnitas morbi,& ex ætatibns puerilis,atq; decrepita:ſed alia ambæ ratione.In pueris enim ꝑꝑ caliditatẽ atq; humiditatẽ multum defluũt,atq; extenuãtur corpora:in decrepita vero ætate hoc idẽ patiũtur propter potentiæ imbecillitatẽ. Ex regionibus autem,& anni tẽporibus,ac conſtitutionibus, calidæ quidem ac ſiccæ magis euacuãt,humidæ vero ac frigidæ magis aſtringunt,ac difflare corpora atq; extenuari non ſinunt. De ſenſibilibus autem euacuationibus quid dicere oportet?Neminem.n.ignorare arbitror,vt merito ex profluuio ſan-

guinis

guinis multo,atq; ſudoribus plurimis,& vrina ſuperfluente, vel vomitu,vel alui excretione,cito E
corpus extenuetur. Accedit aũt dictis cauſis & inedia : vigiliæq; & curæ ſufficienter extenuant,
vt & plures motiones:ſed hæ raro febricitantibus adſunt. nam magna ex parte iacent quieſcẽtes.
Verum aliquando contingit moueri aliquos,qui itinere cœperint febricitare, vel vrgente neceſ-
ſitate,vel ſtudio domum reuiſendi.Sed & ex delirio quidam ægroti iugiter exurgẽtes, vel iacen-
tes quidẽ,ſed continuo partẽ aliquam corporis cõmouentes,aut ẽt delira loquentes,intra paucos
dies extenuantur.Hæc qdẽ omnia ægrotos reddunt macilentos, ſicuti & contraria his corpus in
maiori mole conſeruant.Signum aũt nullum ex his eſt virium imbecilliũ,ſed ſingula ſunt tantũ-
modo cauſę.Nam,ſicuti ex eis corpus cum ratione extenuatur,ſic & vires deſtruuntur.Abſq; his
aũt corpus præter rationẽ extenuari,ſignum eſſe virium imbecillitatis Hippocrates inquit:quam
& in valde ſenibus pro cauſa aſsignantes celerrime ipſorum corpus extenuari dicebamus. Neq;
mirum videri debet in ijs,qui ita ſe habẽt,imbecillitatẽ quidẽ cauſam eſſe extenuationis,extenua
tionem vero eſſe ſignũ imbecillitatis.Hoc enim contingit in oĩbus,quæ faciunt,& fiũt.Hæc qui-
dẽ eſt ſentẽtia Hippocratis,ſemper exiſtimantis eam,quæ eſt citra rationẽ, extenuationẽ ſignum
eſſe imbecillitatis.Nos vero adijciamus eius ſermoni & aliam diſpoſitionẽ,quæ cauſa eſt in febri-
bus extenuationis.Eſt aũt hæc humorum quidem tenuitas,corporis vero raritas.Cum enim hæc F
ambo conuenerint,celerrime corpora extenuãtur per eã,quæ difflatio inſenſibilis noĩatur: Sicuti
in diſpoſitione contraria,craſſitudine humorũ, & corporis ſpiſsitudine neq; fit humorũ euacua-
tio,& permanere corpus,& nihil tunc minui de ipſius mole contingit. Hanc itaq; diſpoſitionem
oſtendit Hippocrates in prima parte aphoriſmi per ea verba,Longitudinẽ morbi ſignificat:Alte
ram vero contrariam prætermiſit:ſed nos & hanc adijcientes,iam totum ſermonẽ integrum pro-
feramus,quantum fieri poteſt,breuiſſime dictum:Febricitantium non omnino leuiter,permane
re corpus,& nihil imminui,vel plus,quàm ratio poſtulat,colliqueſcere,malum.Nam permanere,
ex cutis ſpiſsitudine accidit & craſſitudine humorum: & propterea lõgitudo morbi ſignificatur.
Colliqueſcere autem non nunquam fit ob humorum tenuitatem & cutis raritatem. contingit ve
ro & ob ſolam virium imbecillitatem.

Cum morbi inchoant,ſiquid mouendum videtur,moue:cum vero conſiſtunt ac vigent,melius eſt quieſcere. 29

Cur Hippocrates hoc conſulat,ſequenti indicat aphoriſmo.quem ſiquis nuper dicto annexue
rit,totum ſermonem talẽ efficiet:Cum morbi inchoant,ſiquid mouẽdum videtur, moue: cũ vero
cõſiſtunt ac vigent,quieſcere melius eſt.Nam circa principia ac fines,omnia debiliora ſunt, circa G
vigores autem fortiora. Oportet autem his adijcere verbum/ſymptomata/hoc eſt caſus. nam de
his dictionẽ/ omnia/ attulit.Diſpoſitio ſiquidẽ, ex qua caſus generãtur,quam & morbum nomi-
namus,non omnino in vigoribus eſt fortior:verum in ijs,qui ſaluari debent,melior multo, quàm
in morbi principio:in quibus ẽt Hippocrates nunc cõſulit,vt quieſcamus,in morborum initijs,ſi
quid videtur, mouentes.Nam in morbis exitialibus,nõ modo quando ſunt ſuo vigori vicini,ſed
etiam in prioribus tẽporibus nihil mouere oportet:recordãtibus nobis, q deploratos non opor-
tet attingere,ſed relinquere,& morbi finem tantummodo prænunciare.Circa initia vero illorum
morborum,in quibus ſperamus ægrotum cõualiturum,tentandum eſt maiora afferre remedia:
de quibus Hippocrates dixit/Siquid videtur mouendum,moue/.Sunt aũt hæc,maxime quidem
venæ ſectio, non nunquam vero & purgatio : quorum neutrum oportet morbo iam conſiſtente
adhibere. Vt enim in libro de Criſibus manifeſtauimus, coctiões morborum tunc maxime fiũt.
Vt igitur hæ citius eueniant,melius eſt in principijs euacuare,quo minorem iam factam materiã
facilius natura poſſit concoquerę.Morbo autem conſiſtente,cum iam natura cõcoxit, ſuperfluũ
eſt euacuare,cum propter alia,tum quia vis animalis maxima ex parte eo tempore eſt fatigata, li-
cet quàm maxime duæ alię,vitalis,ac naturalis,fortes perſiſtant. H

Circa initia & fines,omnia imbecilliora:circa vigores vero,fortiora. 30

Caſus omnes circa principia & fines ait eſſe imbecilliores,acceſſiões videlicet febrium, & vigi
lias,atq; dolores,& faſtidium,& ſitim:ſicut ipſas diſpoſitiones, in quibus hæc fiunt, vbi morbi cõ
ſiſtunt,neceſſe eſt eſſe meliores in ijs,qui debent ſanitati reſtitui.

Eius,qui ex ægritudine bene cibatur,nihil proficere corpus,malum. 31

Oportebat & hunc aphoriſmum,& illum, qui ſequit̃,adiũctum eſſe illis,qui ſupra ſcripti ſunt,
vbi dicebat:Siquis à morbo cibum aſſumẽs non corroboratur. In illo igitur aphoriſmo, pro ver-
bo/εὐσιτέοντι/.i.bene cibatur ſeu bene veſcitur,inquiens cibum aſſumere, de caſu aliquid docuit,
ſcilicet non corroborari.Hic vero,cibum aſſumere, commune vtriſq; ſeruauit: caſum autem va-
riauit,quoddam illi ſcribens proportionale. Nam huic/non corroborari/hoc,/nihil proficere cor-
pus/ſimile quodam modo eſt.Illud enim potentiæ noſtrum corpus regentis,hoc vero ipſius cor-
poris affectio eſt.Euenitq; profecto,vt corpus nõ bene alatur atq; proficiat,interdum quidem ex
potentiæ,quæ ipſum nutrit, imbecillitate,non nunquã etiam ex malorum humorum abundãtia.

32 A *Omnes ferè,qui male ſe habent circa initia,bene cibati,nec quicquam proficientes: circa finem rurſus cibū nō appetunt.qui vero circa initia cibum valde non appetunt,poſtea bene appetentes:ij melius euadunt.*

Hic etiam aphoriſmus de ijs eſſe dictus videtur, qui ex morbo conualeſcunt. Non proficere enim,de his dicere conſueuerunt cum alij,tum Hippocrates ipſe. Siquis igitur bene ab initio cibatus non nutriatur:quam ob cauſam hunc ſubit affectum,ob eadem rurſus fit male appetens cibum.Cauſa vero,propter quam bene ab initio cibati nihil proficiant, eſt totius corporis vitiū cū partium appetentium robore. Verum proceſſu tēporis ob cibi multitudinem aucto in toto corpore vitio,ipſum etiam appetendi inſtrumentum male ſe habebit:quare inappetentes fient, qui prius bene appetebāt,quos recte ἐυσιτέοντας.i.bene cibatos nominauit.Dixerat aūt hoc ipſum in præcedentibus aphoriſmis hoc modo:/Quòd ſi non aſſumente cibū hoc fiat,ſcire oportet,ꝙ indiget euacuatione/.Porrò eos,q ab initio male appetūt adeo,vt parū aſſumāt oīno cibi, poſtea vero ad cōtrariū tranſeunt,melius permutari inquit.Hoc vero ideo euenit,natura eo tpe, quo parū cibi aſſumebant,ipſam,quæ cauſa erat inappetentiæ,diſpoſitionem concoquente.

33 B *In quouis morbo mente conſtare,& bene ſe habere ad illa,quæ offeruntur,bonū:contrariū vero malum.*

Neq;,cum aliquod bonū dixerit eorum,quæ ad corpus attinēt, oīno exiſtimandū eſt ex eo hominem reualiturum:neq;, cum malum dixerit,oīno moriturum. Nam fieri poteſt, vt bonū ſignū à maiori malo ſuperetur:& malum à maiori bono vincatur. Tales itaq; enunciationes intelligendæ ſunt de eo ſolo, quod dicitur.Dicitur aūt ſignum eſſe bonum,quātum in ſe ipſo eſt,hoc aliqd: & ſignum malum,quantum in ſe ipſo eſt,hoc aliquid. De morte aūt ac vita oportet omnium ſignorum vires prius bene perpendentes,ita pronūciare, quemadmodum & ipſe in Prognoſticis conſulit.Sic igitur & nunc, Conſtare mente, & appetitum permanere, bonū eſt ſignū in quouis morbo.Quædam.n.non in omni morbo bona ſunt, vt ipſe conſueuit nobis ſignificare, inquiēs: Spirandi aūt facilitatem putare oportet valde magnam habere vim ad ſalutem in oībus morbis acutis.Quòd aūt conſtare mente,bonum ſit ſignū,ex iſto cognoſces:Quæ ad cerebrum attinent, atq; eius membranas,& ſpinalem medullā, necnon & ſeptū tranſuerſum,& omnino partes neruoſas,ac præſertim,quæ ſunt iuxta cerebrum,ſana eſſe oīa ſignificant ex mentis conſtantia: ſicuti & quæ ad ventrem attinent & hepar & cor,vbi adeſt promptitudo ad cibos,qui offerunt. Cum vero hæc omnia robuſta ſunt,non parua ſpes de ægroti ſalutē haberi poteſt.

34 C *In morbis minus periclitantur,quorum naturæ,aut ætati,aut habitui,aut tempori magis congruit morbus,quàm quibus ſecundum nihil iſtorum congruit.*

Cum natura multis dicatur modis, accipienda nunc eſt in eo ſignificato,quo multis in alijs locis vſus eſt,& in toto libro de natura hoīs,in quo eam,quæ fit ex primis elemētis, temperaturam, naturam nominat:ac ſi ita diceret: In morbis minus periclitantur,quorum primæ corporis temperaturæ,vel ei,quæ nunc ratione ætatis,aut habitus,aut temporis adeſt, magis cōgruit morbus, q̄ quibus ſecundum nihil iſtorum congruit.Calidæ.n.naturæ,& ætati,& habitui, & tempori, & anni conſtitutioni,& regioni,morbi calidiores ſunt congruentes: frigidioribus vero frigidiores: eadem ratione & ſiccioribus ſicciores,& humidioribus humidiores.Contrarium aūt eſt à Diocle dictum, item in libro de ſeptimanis, cuius auctores opinantur incitari quidem à ſimilibus morbos, ſolui vero à contrarijs: qm̄ & ab ipſo Hippocrate ſcriptum eſt contrarijs morbis contraria eſſe remedia.Putant igitur febrem ardentem factam hiberno tpe, facilius poſſe ſanari ea, quæ fit in æſtate:non aduertētes, ꝙ vehemens diſpoſitio cauſa eſt, vt febris ardens hyeme fiat.neq; enim ab initio facta fuiſſet,niſi cauſa potentior, temporis contrarietatem ſuperaſſet. Cum igitur anni D tempus cohibere non potuerit cauſæ magnitudinem,quāuis habeat ſanitatem ſibi ſuffragantem: multo minus ipſam morbo iam facto ſuperabit, non amplius aſſiſtente ſanitatis robore. Sed & hoc eſt ipſa compertum experientia. Nam duarum febrium ardentium magnitudine pariū, illa, quæ aduenit hyeme, eſt pernicioſior:ſicuti,qn̄ in calidiori temporis conſtitutione ortum quidem habuerit,ſubita autem ad frigus mutatio facta fuerit, non parum iuuatur hæc febris ardens ab ambientis aeris frigiditate:cum ipſi vtraque temporis conſtitutio bona ſit,prima quidem, in qua morbus factus eſt,tanq̄ ſignū:altera vero, in qua ſolutus eſt,tanq̄ cauſa.Hæc igitur omnia magis atteſtantur,& non aduerſantur ſentētiæ aphoriſmi:ſicuti neq; illud: ꝙ raucedines & grauedines in valde ſenibus non coquuntur:quamuis hæ paſſiones ſenili ætati maxime congruant. Primum etenim non idem eſt,ꝙ aliquid non concoquatur,& quòd ſit periculoſum:Deinde,quòd nō ſimpliciter ſenes dixerit,ſed cū adiectione/valde/.Omnia enim in his ſunt periculoſa, ob virium imbecillitatem.Sed neq; illud,quod ſcribitur in primo Epidemiorum.Et maxime moriebantur,quibus natura vergebat ad phthiſim:ijs,quæ dicta ſunt,aduerſatur.Neq; enim eam,quæ fit ex elemētis,nunc dixit temperaturam, ſed corporis formam:eſt enim, vbi & hāc, naturam nominant. Et, ſicuti verum eſt calidam temperaturam minus in morbis calidis periclitari:ita,qui anguſtum pectus habent,non ſolum magis incidere in phthiſim,ſed etiam, vbi incidēre,periclitari.Non nulli

quidem,qui aphoriſmos expoſuerunt,talibus decepti ſuaſionibus,illum cõgruere naturæ ægro- E
tantis morbum dixerunt, qui ſit temperatura contrarius, quaſi aptior eſſe diceretur:multum(vt
oſtendimus)& à veritate ipſa,& ab Hippocratis ſententia deuiantes.

In quouis morbo partes ad vmbilicum & imum ventrem attinentes,craſsitudinẽ habere melius eſt: vehemens autem extenuatio & eliquatio,prauum.Sed & hoc quoq; ad inferiores purgationes,periculoſum. 35

Partes oẽs,quæ ad epigaſtrium.i.abdomen, attinent,omni vacare diſpoſitione, quæ ſit præter
naturã,oportere eſt manifeſtũ. Et hoc in ꝓgnoſtico dictũ fuit,vbi his vtiť verbis:Hypochondria
optimũ eſt abſq; dolore eſſe,& mollia,& æqualia.Sed & ex his ipſis quędã ſunt tenuiora, quædã
craſſiora:de quibus nunc ſermonem habet:quæcunq; quidem craſſiora ſunt,hæc meliora eſſe in-
quiens:quæcunq; vero tenuia,mala,& tanq̃ ſigna videlicet,& tanq̃ cauſas.Signa.n.ſunt imbecil-
litatis in partibus eliquatis. Cauſæ vero,ꝙ coctio bona ciborum non fiat in ventre, neq; ſangui-
ficatio in hepate. Etenim vtrunq; ex his mẽbris à craſſitudine dictorum corporũ concalefactum
iuuatur.Tantum igitur,vbi eliquata fuere, par eſt, offendãtur eorũ operationes,quantũ integris
ipſis iuuabantur. Quòd aũt earum,quas diximus,partium tenuitas ad inferiores purgationes ſit
periculoſa,manifeſtum eſt. Oportet.n.omnia,quæ ſunt infra thoracem,eſſe robuſta,vt bene pur F
gationibus ſeruiant:alioqui magna incõmoda patiuntur.Cur autem de ſolis inferioribus purga-
tionibus fecerit mentionẽ,dignum eſt quærere.Superiores enim,hoc eſt, quæ per vomitum fiũt,
ſunt ijs,qui ita affecti ſunt,periculoſæ.An has quidẽ tanq̃ manifeſtas prætermiſit,illarũ vero com-
meminit,vt de quibus magis poſſet dubitari?Imum aũt ventrẽ(græce ἦτρον) proprie noĩat & ap-
pellat regionẽ ventris imam,quæ vmbilicũ ac pudẽda interiacet: ita vt in hæc tria totũ abdomen
diuidatur,in hypochondrium,& loca ad vmbilicum attinentia,& ventrem imum.

Qui ſalubritatẽ corporis habẽt cũ per medicamẽta purgãtur cito exoluuntur: & qui prauo utũtur cibo. 36

Qui ſalubritatem corporis habent,non abſq; ratione in medicationibus cito exoluunť. Colli-
quantur enim,non purgantur.Qui vero vitioſo vtuntur alimento,ob malorum humorum ſuper
abundantiam facile exoluuntur in purgationibus.Siue autem illud,quod exterius aſſumitur, ſi-
ue quod in corpore continetur,vitioſum alimentum nominet:vterq; ſermo veritatem habet, qm̃
cibi vitioſi ſoleant ſanguinem gignere vitioſum.Sic ergo etiam vitioſi dicuntur per relationẽ ad
ſanguinem,qui debet ex eis generari.

G

Qui bene ſe habent corpore,difficulter ferunt medicationes. 37

Non cuiuſcũq; medicamẽti aſſumptionẽ ſolet Hippocrates medicationẽ nominare, ſed tali vo
cabulo in ſola vtitur purgatiõe. Verum ſuperior aphoriſmus,caſum vnũ, qui in ea fit, manifeſtat.
Cito.n.inquit exolui in purgationibus,qui corporis habent ſalubritatem.In hoc autẽ generaliori
vocabulo de eiſdem oſtendit,inquiens hos difficulter ferre medicationem.Nam & vertigines &
tormina patiunť,& difficulter his purgatio procedit,& præterea celeriter exoluuntur. Fiunt aũt
hæc omnia purgatorio medicamento proprium quidem attrahere humorem appetente, vel fla-
uam bilem vel atram,vel pituitam,vel aquoſam ſuperfluitatem:quia vero iſte non adeſt, ſangui-
nem colliquat ac carnes,vt ex ipſis, quod ſibi proprium eſt, attrahat.

Parum deterior potus & cibus,ſuauior autem,melioribus quidem,ſed minus ſuauibus eſt præferendus. 38

Non ob id ſolum hoc eſt faciendum,vt ægro gratificemur, ſed etiã,quia vtilius ipſi exiſtit. Nã,
quæcunq; cum voluptate aſſumunť,iſta ventriculus amplexať, & facilius concoquit: ſicuti illa,q̃
diſplicent,refugit,vt ad quæ vel nauſeæ,vel flãtus,vel fluctuationes ſubſequantur:quod quidem
in pluribus cibis bonos ſuccos habentibus fit. Quãdo igitur cum voluptate aſſumitur cibus, qui H
paulo deterior eſt,non modo non manet deterior,ſed quandoq; redditur melior.

Senes iuuenibus magna ex parte ægrotant minus.Qui vero morbi ipſis accidunt longi, maxima ex parte comitantur ad mortem. 39

Non omnes ſenes minus ægrotant,q̃ iuuenes. neque enim oẽs maiorem habent circa victũ cõ
tinentiam.qui vero nõ habẽt,magis ægrotãt,vt qui iuuenibus ſint debiliores. Quòd vero plures
ex morbis diuturnis ipſos ad mortẽ comitãtur,clarũ eſt. ſiquidẽ & vis eſt imbecillis, vt neq; mor-
bos facile coquere poſſit:& oẽs morbi diuturni,frigidi ſunt:vnde & magis ſenibus,q̃ iuuenibus,
accidunt.Omnes ſiquidem congruentibus naturæ ſuæ morbis facilius corripiuntur.

Raucedines & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt. 40

Si ſimul iunxerimus ambos aphoriſmos, vtriuſque ſermo talis erit: Senes iuuenibus magna
ex parte ægrotant minus.Quicunque vero morbi ipſis accidunt longi,maxima ex parte comitan
tur ad mortem.Raucedines igitur atque grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt.
Ita vt hic aphoriſmus ſit veluti exẽplum quoddam antecedentis. Neq; enim hi ſoli morbi ſenes

comitantur

A comitantur ad mortem,ſed nephritis,id eſt paſſio renum,podagra,morbus articularis,coxendicū dolores,& quæ laxiori inteſtino ac ſpleni frigidæ inſunt diſpoſitiones: & præterea crebri anhelitus(quos Græci aſthmata nōiant)tuſſes,dorſi curuatiões,recuruationes,& obliquationes, demū quæcunq; alia morborum genera ex frigidis humoribus ortum habent: quæ in quibuſdam iuuenibus,nedum in ſenibus,difficulter coquuntur.

41 *Qui frequenter ac fortiter abſq; cauſa manifeſta exoluuntur,derepente moriuntur.*

Non omnes,qui exoluuntur,derepēte moriūtur,ſed ſi tres diſtinctiões adieceris, vnā quidem primam,vt ſæpius hoc patiantur:ſecundam,vt fortiter:tertiam,vt ſine cauſa manifeſta. Nam mulier quædam longum in balneo tempus commorata, frequenter exoluebatur ob temporis diuturnitatem,& quoniam balneo magna ex parte ligna ſuccendebātur vitiata: verum non erat hoc morbi ſignum,cum cauſam haberet manifeſtam.Altera vero, quam vteri affectus infeſtabāt,hoc idem patiebatur.Quidam alius,ſi diutius inediam toleraſſet,dum lauaretur, exoluebatur. Alteri etiam,ſi per horam lauaretur,idem accidebat,niſi prius aliquid panis aſſumpſiſſet. Quibus oībus aut debile erat,aut ſenſum plurimum habebat os ventriculi.Quicunq; vero nulla tali de cauſa ſę-
B pius ac fortiter exoluuntur, ij ob virtutis vitalis imbecillitatem hoc patiūtur:ſicut & ille, cui, dū exolueretur,cor fortiter palpitabat,atq; hic derepente mortuus eſt,nō aliter,q̃ illi,qui acutiſſimis cordis affectibus,quos ſyncopas vocant,arripiuntur.

42 *Soluere apoplexiam,fortem quidem impoſsibile:debilem vero,non facile.*

In apoplexijs totum corpus repente ſenſu priuatur ac motu,ſolus reſtat anhelitus:qui ſi & ipſe prohibeatur,maxima eſt & acutiſſima hæc apoplexia.Quicunq; vero reſpirant quidem, ſed magna cum vi:fortis adeſt iſtis apoplexia.Fortis autem adeſt & illis,ſed minus,qui neque intentum, neq; violentum, inæqualem tn̄,atq; exordinatum ac præterea intermittentem habent anhelitū: ſicuti,in quibus aliquē ſeruat ordinem,debilior exiſtit:&,ſi omnia fiant, quæ ſunt neceſſaria, citō curatur.Omnes autem apoplexiæ fiunt vi animali non potente defluere ad partes infra caput exiſtentes,aut propter aliquam diſpoſitionem inflammatoriam,quæ in ipſo cerebro ſit cōſtituta,aut ventriculis ipſis oppletis humore pituitoſo. Verum cauſæ magnitudinē, etiam paſſionis magnitudo conſequitur.Magna autem ex parte curationem non admittit, propter reſpirationis læſionem.Ac mirari licet,quo modo omnibus alijs muſculis motu carētibus in apoplexijs,illi, qui tho
C racem attollunt,quamuis difficulter, moueantur tn̄ plerunq;.Videtur aūt hoc fieri propter reſpirationis neceſſitatem,quæ neruorum vim excitat ad operationem.Et ob hanc ipſam cauſam,magna ex parte muſculi omnes,qui thoracem mouent,in apoplexijs operant̄, etiamſi raro prius om nes operarentur: quemadmodum in vehementibus exercitijs in quibus anhelitus plurimus eſt neceſſarius. Verum in apoplexijs non ob id,q̃ ſit adaucta neceſſitas reſpirationis, ſed quia vis eſt imbecillis,ideo oēs muſculi thoracis ſimul coguntur operari:quemadmodum & alioqui in ijs, q̃ cū febre vires habent imbecilles, ob hanc ipſam cauſam omnes mouere coguntur ſeipſos,in ſummam effatu dignam,ex omnibus operationem colligentes.

In impreſsis τάχα.i.for-

43 *Qui ſtrangulātur ac diſſoluuntur,nondū vero mortui ſunt,non referuntur,quibus ſpuma circa os fuerit.*

Omnis ſpumæ generatio ex duarum ſubſtantiarum miſtione conficitur,altera ſpirituoſa, altera humida. Fit autem earum miſtio ambabus in multas partes perfractis,multiſq; mutuo complexu paruis ampullis ab ipſis effectis. Cum vero tenacem habuerit is, qui perfringitur humor, conſiſtentiam,quo ſpiritum circūplectente, ampullas contingit generari:non facile diſſolubilis, ſed ſtabilis ſpuma perficitur: qualis maxime currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os ag-
D gregatur. Ambarum vero ſubſtantiarum confractum ac miſtionem facit non nunquam quidem motus violentus vel vtriuſq;,vel alterius tantum:non nunquam vero & fortis calor: niſi & hunc dixerit quiſpiam ſpumam per motum operari. Verum homini ea,quæ manifeſta videntur, conſectanti tutius eſt dicere ſpumam duabus de cauſis generari: in mari quidem impetuoſis ventis agitato,ob impulſionis vehementiam:in lebetibus autem efferueſcentibus, ob caloris vim. Sic itaq; & in corporibus animalium, cum adſunt ex morbo comitiali conuulſiones, vehementia motuum ſolet ſpumam generare: in apris vero,calor:in curſibus autem equorum,vtraque cauſa vigorem habet.Nam, cū non continue per reſpirationes aer intro atq; extra feratur:ſaliua in ipſis extenuatur, & aliquid etiam ex pulmone inſtar vaporis effertur, quod ſaliuæ miſcetur ac circūplicatur: vnde factam ſpumæ ſubſtantiam augeri contingit.Qui vero opinantur hanc ſpumam è ventriculo prodire,aberrant.Neq; enim fieri poteſt, vt ſubito tota inde proueniat,cum neque eo tempore animal euomat, neq; nauſeam vllam patiatur: citra quos caſus quicq̃ efferri à ventriculo eſt impoſſibile:& multo magis fieri non poteſt,vt plurimus aliquis vapor efferatur, eodem modo, quo in expirationibus: cum nulla talis è ventriculo ſubſtantia efferatur, qualis è pulmone expiratur. Et ſanè ſanguis,qui quidem è pulmone educitur, ſpumoſus eſt, ſimilis viſceri: qui autem è ventriculo,neq; huic proximus eſt. Sed,quæ vnà cum ſanguine è pulmone educitur

ſpuma,ſubito ſimul, & cum tuſſi educitur. Qui vero ex tali humore paulatim vapor expiratur, E
nõ excitat tuſſim. Vbi aũt laqueus collo circũdatur,neceſſe eſt quidẽ cordi atq; pulmoni, vt fuli-
ginoſam expiret ſuperfluitatem. Hoc.n.à nobis oſtenſum eſt in libro de vſu reſpirationis. Prohi-
bente aũt laqueo,totam violenter impellit,quo fit,vt pars proprię humiditatis vnà expellatur,eo
modo,quo fit in ſanguinis eductionibus. Signum itaq; hoc eſt exitiale,qm̃ pulmonis violentiam
ſignificat,quam patitur,dum animal ſuffocatur. Præcipue vero hoc fieri rationabile exiſtit,ꝓpter
eam,quæ ex corde ad ipſum impellitur, caliditatem:vnde & caloris efferueſcentia,& motu ſpiri-
tus violento,& vehementi pulmonis conatu ad educendum, ſpuma enata, ſignum eſt mortale.
Non nulli tamen,quamuis raro,qui ſtrangulantur, relati ſunt,quibus ſpuma circa os apparuerat:
& forte Hippocrates,non tanquam ſemper intereant,ſed ꝙ contrarium rariſſime eueniat,ita pro
nunciauit,quemadmodum & paulo antea oſtenderat per alterum aphoriſmum,ita inquiẽs: Qui
bus iuuenibus aluus humida,ijs ſeneſcentibus exiccatur. Nam eo in loco,magna ex parte, dicere
prætermiſit,quod tñ verbum in ſequentibus adiecit,vbi inquit:Quicunq; aluos humidas habẽt,
ſiquidem iuuenes fuerint,melius degunt ijs,qui ſiccas habent:ad ſenectam vero deterius:nam ſe-
neſcentibus magna ex parte exiccantur.

Qui natura admodum craſsi ſunt,citius intereunt,quàm qui graciles. F 44

Eos,qui à prima ætate craſſi ſunt,& graciles inuicem comparans,de craſſis pronunciat, ꝙ cito
ad mortem perueniũt,magis,q̃ graciles. Optimum ſiquidem eſt,bene carnoſum eſſe natum,hoc
eſt ita cõmoderatum,vt neq; craſſitudo adſit,neq; gracilitas. Tales.n.poſſunt ad longam ſenectã
peruenire. Si vero à mediocritate recedatur,melior ad gracilitatẽ, peior ad craſſitudinẽ exceſſus
eſt. Anguſtæ ſunt.n.horum arteriæ ac venæ,atq; ob id paucum oĩno ſanguinẽ,& ſpiritum habẽt:
adeo vt,cum ętate proceſſerint,celeriter in ipſis vel paruã ob cauſam calor natiuus deſtruat. Gra-
ciles aũt hac quidem rõne non periclitantur:quia vero partes principales ita affectę ſunt,vt nullũ
habeant munimentum,à cauſis exterioribus prompte offenduntur. Qui vero natura quidẽ me-
diocres erãt, ſed victu delicatiore vtẽtes poſtmodum craſſi facti ſunt,ijs, licet caro atq; pinguedo
adnatæ ſint,venæ tamen atque arteriæ latæ cõſiſtunt,atq; idcirco in eis calor natiuus†{ minus ob † maior eſt.
noxius eſt extinctioni.}

Quicunq; iuuenes morbo comitiali laborant,mutatione maxime ætatis,& temporum,& locorum, & victuũ 45
quoq;,liberantur.

G

Morbus comitialis proximus quodam modo eſt morbo,quem apoplexiam appellant, cũ idẽ
locus in vtroq; patiatur,& idem humor in cauſa ſit. Verum apoplexia quidẽ ob omnimodam ca-
rentiam illius potentiæ, quæ ad neruos defluit, morbus aũt comitialis propter motum vitioſum
generatur. Frigidus aũt & craſſus humor ambobus eſt cauſa: atq; idcirco iuuenum ætas calidam
& ſiccam habens temperaturam,maximũ affert auxilium ijs,qui morbo comitiali laborant: ſic &
locorum proportionales mutationes,dico autem proportionales,quando ad calidiorem ac ſiccio
rem cõmutantur:eodem modo & victuum. Neq;.n.victus mutatio quælibet morbum ſoluit co
mitialem,ſed quæ calidiorem & ſicciorem corporis habitum efficit. Contingit autem ſimpliciter
etiam vitæ mutationem intelligere morbo comitiali prodeſſe, quoniã magna ex parte victus de-
prauatus paſſionem generat:vnde & mutatio multo ad melius perducit.

Duobus doloribus ſimul non eundem locum infeſtantibus, vehementior alterum obſcurat. 46

Siquis eundem exquiſite locũ intelligat,nunq̃ duo poſſunt in eodem fieri dolores: ſiquis vero
late,poſſibile eſt. Dico autem late,circa mẽbrum maius,veluti circa brachium, cubitũ, femur,aut
tibiam. Verum hi duo dolores ſimul augẽt loci afflictionem,cum neuter lateat ægrotãtem. Si ve- H
ro ſint in locis diuerſis,alter quidem(ſi ita contigerit)in cubito,alter vero in tibia: tũc alterum ab
altero obſcurari contingit,cum vis ſenſibilis tota ad vehementiorem ducatur ac diſtrahatur. Nã
& hoc nobis in mœroribus ſolet accidere,qui ſunt & ipſi veluti dolores quidam ſolius animi ſine
corpore. Nam & horum,qui ſunt vehementiores,occultant minores, modo non eadem ẽ re ortũ
habeant:alioqui & illi ſeipſos mutuo augent.

Dum pus conficitur,dolores ac febres accidunt magis,quàm iam confecto. 47

Pus ex ſanguine ortum habet, qui ſemimalam (vt quiſpiam dixerit) habet tranſmutationem.
Nam mala ſimpliciter, cum putrefactione fit olida:ſicuti,quæ ſimpliciter optima,eſt ipſa nutritio
partium animalis. at,quę pus generat,medium inter has obtinet locum,neque à ſolo calore extra
naturam,neq; à ſolo ſecundum naturam facta. Miſtus.n.quodam modo ex vtriſq; eſt calor inflã-
mationis. Fit autem dolor extenta ſimul ac calefacta præter naturam inflãmata particula: Febres
vero ſequuntur principio concalefacto: & hæc ambo contingunt ex quadam veluti ebullitione
atq; exuſtione ſanguinis: qui vbi ex toto exuſtus fuerit,reſiduum eius fit pus,quemadmodum in
lignorum exuſtione cinis; atq; ideo tempore illo dolores ſedantur ac febres præſertim cum pus

fuerit

A fuerit excretum, vtpote iam conſumpta materia, extinctaq; ignea caliditate.

48 *In omni corporis motu, vbi laborare cœperit, quies ſtatim laßitudinem aufert.*

Verbũ πονεῖν, i. laborare, ſignificat dolere, ſignificat & fatigari: & in vtroq; ſignificato ſermo verus eſt. Siue enim membra iam doleant ex multitutidine motionum, ſiue ſint fatigata, vt vix iam agere aliquid poſſint, quies ſtatim laſſitudinem aufert.

49 *Qui conſueti ſolitos labores ferre, etſi fuerint imbecilles & ſenes, non conſuetis fortibus atque iuuenibus facilius ferunt.*

Alius alij labor cõſuetus eſt, huic curſus vel alius aliquis motus cruribus factus, huic vero manus certa mouere lege, ſiue quouis alio modo operari manibus, alijs fodere terram, vel remigare, vel arare, vel ſimpliciter quoduis aliud agere. Differũt autem omnes iſti labores, quia vel plures, vel pauciores partes operantur, & quia vel magis, vel minus laborãt: hoc tñ omnibus commune exiſtit, ꝙ partes exercitatæ fiunt robuſtiores, atq; idcirco labores conſuetos facilius ferunt.

50 B *Quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſunt, inſuetis minus moleſtare ſolent. Oportet igitur ad inſueta permutari.*

Non de ſolis exercitationibus hic ſermo eſt, ſicuti prior, verum de omnibus ſimpliciter cõſuetis hic aphoriſmus enunciat, cibis, potibus, balneis, illotionibus, vigilijs, ſomno, calefactione, frigefactione, curis. Horum etenim ſingula minus nocent, cum fuerint conſueta, ijs, quę natura quidem minus noxia ſunt, ſed nunquam in conſuetudinem peruenerunt. Quòd igitur ita ſe res habeat in exercitationibus: ad partium, quæ operantur, robur refertur, vt ante diximus: in reliquis vero, quo modo fiat, iam dicemus. Cibi ac potus naturam aduẽtitiam efficiunt, maxime quidem in ventriculo, cum hoc vero et in alijs partibus. Nam, etſi quammaxime vincantur, & transmutẽtur à corpore, ipſum tamen quodam modo pro ſui natura diſponunt ita, vt proceſſu tẽporis multa fiat permutatio, ac ſimilitudo nutritorum ad nutrientia. Hoc enim oſtenſum eſt à nobis in libro de conſuetudinibus: oſtenſum eſt etiam, ꝙ vnumquodque facilius à ſimilibus alteratur. Ob hanc igitur cauſam, quanto ſimilius fuerit id, quod tranſmutat, ei, quod tranſmutatur, citius alterat ipſum. Saneq; corpus ab alijs omnibus, quibus adhęret, quodã modo afficitur, veluti in aere frigido, ac calido, denſatum quidem à frigido, laxatum vero à calido: atque ideo conſueta facilius C perfert, ab inſuetis vero moleſtatur. Si enim laxato corpori ob caloris adhæſum repente frigus ſuperuenerit: & in imas eius ſtatim partes ſubintrat, & maxime offendit. Cauſa itaq; de omnibus conſuetis dicta eſt in libro de conſuetudinibus. Quod vero experientia notum eſt, id iam noſcimus: quod ſolum ab Hippocrate ſcriptum eſt, qui cauſam aſcribendam non cenſuit. Nos vero ad eiuſdem inuentionem aliquas dedimus occaſiones. Hæc igitur dicta ſufficiant, quantum ad primam aphoriſmi partem attinet. Quòd vero in fine ſcribitur, in quo conſulit trãſmutari quodam modo ad non conſueta, ſalubris gratia ſecuritatis dictum eſt. Eſt enim omnis vniformis conſuetudo, periculoſa: cum omnes homines inopinatis rerum ſortibus ſubijciantur. Ne igitur incidentes aliquando repente in nobis inſueta magnopere offendamur, ſatius eſſe inquit omnia tentare. Fit autem hoc non inhærentibus nobis ſemper ijs, quibus aſſueuimus, ſed & non nunquam contraria tentantibus.

51 *Plurimum, atq; repente euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere, periculoſum, quoniam omne nimium eſt naturæ inimicum: ſed, quod paulatim fit, tutum eſt, tum alias, tum cũ ab altero ad alterum tranſitus fit.*

D Cauſam, ob quam plurimum aut repente euacuare, vel replere, calefacere, vel refrigerare, ſiue quouis alio modo corpus mouere periculoſum ſit, ipſe oſtendit, inquiens omne nimium eſſe naturæ inimicum. Nam in elementorum commoderatione natura conſiſtit: quare non abſq; ratione nimium omne, vt quod deſtruat cõmoderationem, animalis conſiſtentiam diſſoluit. Paulatim vero, inquit, implere ſcilicet, vel euacuare, & quæcunq; alia ſubinde dixit, tutum eſt, cum alias, tũ maxime, cũ ab altero, cui aſſueuimus, tranſimus ad alterum. Nam in antecedente aphoriſmo cõſuluit & ad inſueta permutari. In hiſce igitur permutationibus, quod plurimum exiſtit atq; repẽte, periculoſum eſt ſatis: quod vero paulatim fit, tutum.

52 *Omnia ſecundũ rationem facienti, ſi non ſuccedat ſecundum rationem: non eſt tranſeundum ad aliud, ſtante eo, quod à principio viſum eſt.*

Non paruæ eſt opus ſciẽtiæ, non tranſire ab ijs, quæ recte viſa ſunt, ſi nõdũ manifeſta appareat vtilitas ex his, quæ ita facta ſunt, ſequi. Queadmodũ.n. gutta ſubiectam petrã percutiente vix lõgo tẽpore ſenſibilis paſſio in lapide manifeſtatur: ſic accidit etiam in crudis, & quæ difficulter cõcoqui poſſunt, diſpoſitiõibus: in quibus, qui recta ratione inuenerit id, quod cõducit: nõ diſcedit ab illo, quod primo faciẽdũ exiſtimauit, etiamſi nihil appareat manifeſtũ ex illius vſu ſubſecutũ.

Quicunq; aluos humidas habent, ſi quidem iuuenes fuerint, melius degunt ijs, qui ſiccas habent. Ad ſenectam vero deterius degunt: nam ſeneſcentibus magna ex parte exiccantur. E 53

Manifeſtus eſt hic aphoriſmus: & quicquid de eo dicere conuenit, prius eſt dictũ in eo aphoriſmo, cuius principiũ, Quibus iuuenibus ventres humidi ſunt, ijs ſeneſcentibus exiccantur.

Magnitudo corporis, iuuentæ quidẽ neq; indecens, neq; illiberalis: ſenectæ vero inutilis, et deterior paruitate. 54

Magnitudo corporis proprie quidem nominatur, quæ longitudine, latitudine, profunditate moderantiam exuperat. Interdum vero & quod longitudine ſola amplius auctũ eſt corpus, ſolemus magnum nominare: quamuis huic proprium nomen ſit longum. Nam & aliqñ, quod ſecundum latitudinem ac profunditatem vltra modum corpus eſt auctum, dicunt eſſe magnũ, quãuis & hoc craſſum proprio vocabulo nominetur. Si igitur magnitudinem corporis in proprio ſignificato Hippocrates dixit, nihilo deterior eſt in ſenectute, q̃ paruitas. Si vero vel longitudinem corporis, vel craſſitudinem intellexit: hæ deteriores atq; inutiliores ſeneſcentibus ſunt: verum neque craſſitudo eſt iuuentæ decens, neq; liberalis. In ſola ergo longitudine, ꝙ ſit iuuentæ liberalis, ſenectæ vero inutilis, vere diceretur. Ex hac enim ſeneſcentes gibbi fiunt, & vix poſſunt onus perferre: quod Hippocrates inutile dixit. F

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS TERTIVS.

In hoc tertio in Aphoriſmos Hippocratis cõmẽtario, eorum, quæ de temporibus atq; ætatibus ab Hippocrate ſcripta ſunt, expoſitionem faciemus: maxime quidem, quicquid eſt in ipſis obſcurum, declarantes: (hoc enim eſt proprium expoſitionis opus) verũtamen ſingulis etiam, quæ recte dicta ſunt, demonſtrationem apponentes, quoniam & hoc fieri in commentarijs conſueuit. Miror autem & hoc loco Lyci inconſtantiam, ſcribentis quidem (vt ipſe ait) expoſitiones Quinti præceptoris, nulli autem eorum, quæ de temporibus & ætatibus dicta ſunt, probationem demõſtratiuam apponentis, ſed ad experientiam & obſeruationem omnia referentis, cum tamen ipſe in aliorum aphoriſmorum expoſitionibus rationalem adhibeat conſiderationem de ea, quæ in ipſis continetur veritate, non ſola contentus experientia. Quòd vero ſola experientia non ſufficiat ad talem contemplationem aggregandam, id & ipſe Hippocrates oſtendit, & in proceſſu ſermonis oſtendetur. G

M*Vtationes temporum potiſſimum pariunt morbos: & in quibuſdam temporibus magnæ mutationes, aut frigoris, aut caloris: & alia pro ratione, eodem modo.* 1

Mutationes temporũ non nulli exiſtimant dici, quibus inuicẽ cõmutantur, quaſi ſucceſſiones diceret. Nam hyeme ad ver tranſeunte, fit dictorum morborũ generatio, de quibus ipſe deinceps loquetur. Vere enim furores, atrę biles, & morbi comitiales. Vere rurſus in æſtatem deſinẽte, quod eſt initio æſtatis, febres continuæ (inquit) & tertianæ, & ardentes, & quæ ſubinde connumerauit. Et de autumno atq; hyeme ſimiliter ſcripſit, vt inquiunt illi, qui pro eodem accipiũt mutationes & ſucceſſiones. Sed verbum/potiſſimum/quod aphoriſmo adiectum eſt, hanc expoſitionem non admittit. Nam in temporum adinuicem cõmutatione ſicut quidam morbi generantur, eodẽ modo etiã ſoluuntur. & hoc ipſe etiam Hippocrates dixit. Quare nihilo magis ſucceſſiones temporum pariunt morbos, quàm ſoluunt. Quo modo igitur non ſat fuit ipſi dicere, Mutationes temporum pariunt morbos, ſed &/potiſſimum/addidit? Melius itaq; fuerit ob hanc adiectionem per mutationes temporum intelligere eas, quæ fiunt ſecũdum illorum temperaturas, alterationes. Hæ ſiquidem ſunt, quæ potiſſimum generant morbos, quando multæ, alia poſt aliam, fiunt alterationes: quemadmodum in Epidemijs ſcripſit, & nunc etiam paulopoſt dicet. At vero vnius temporis alteratio ſola efficit quidẽ morbos aliquos, non tñ potiſſimum. Quando igitur fiunt morbi potiſſimum ex vnius temporis alteratione? Quando contigerit magnam eſſe alterationem. & ob hãc cauſam ipſe inquit: Et in quibuſdam temporibus magnæ mutationes, vel caloris, vel frigoris, vel alicuius alterius, vt humiditatis, aut ſiccitatis, ventorum, aut horum defectus. Hæc igitur expoſitio recta eſt in iſta ſcriptura. Inuenitur tamen & alia ſcriptura, quæ ita ſe habet: Mutationes temporum pariunt morbos maximos: potiſſimum autem & in quibuſdam temporibus magnæ mutationes. Quæ ſcriptura nullam habet obſcuritatem, ijs præſertim, qui ea audierunt, quæ à me ſtatim antea dicta fuerunt. Sunt vero & aliæ ſcripturæ huius dictionis, quas intelliges, atque probabis, ab ijs, quæ diximus, excitatus. H

Naturarum

2 A *Naturarum,hæ quidem ad æſtatem,hæ vero ad hyemem,bene,malé ve ſe habent.*

Naturas hoc in loco dixit Hippocrates ſecũdum principaliſſimum & proprium ſignificatum,
quod ſecundum ipſam maxime ſubſtantiã naturæ eſt.Dicebamus aũt in præcedentibus ipſam eẽ
temperaturam quatuor elementorum,humidi,ſicci,calidi,& frigidi. oſtenſaq; à nobis eſt in libris
de temperaturis:Vna quidem temperatura bene temperata atq; optima : male autem temperatæ
atq; vitioſæ,octo numero,quatuor quidem qualitate vna excedente,calida,frigida, ſicca, & humi
da:quatuor vero duabus,calida & ſicca,calida & humida,frigida & humida,frigida & ſicca.Ad ę-
ſtatem itaq; frigidæ & humidæ naturæ optime afficiũtur:ad hyemẽ vero calidæ & ſiccæ : ſicuti &
male afficiuntur calidæ & ſiccæ ad æſtatẽ,frigidæ & humidæ ad hyemẽ. Perfectiſſime igit̃ hæ na-
turæ,ad dicta tẽpora optime ac peſſime afficiũtur:mediocriter aũt, quæ aliquo modo à tẽporibus
vel iuuantur,vel offenduntur,ſicuti humida & calida,ęſtate & hyeme:qm̃ æſtate quidem, quate-
nus humida eſt,melius afficitur:hyeme vero,contra,quatenus calida.

3 *Morbi quoq; alij ad alia, bene, vel male ſe habent,& q̃dam ætates ad tempora,& loca, & victus genera.*

B Inordinato quodam interpretandi genere mihi videtur vſus Hippocrates in hoc aphoriſmo.
Nam melius vtiq; ita dixiſſet:Morbi & ętates,alij ad alia tempora, & loca,& victus genera bene
malé ve ſe habent.Morbi igitur bene ſe habent ad tempora,vt ad generationem quidem,ſimiles:
vt ad ſolutionem vero,contrarij.Nos enim de hoc ipſo determinauimus in expoſitiõe illius apho
riſmi,cuius initium eſt,In morbis minus periclitantur.Ætates autem,quemadmodum & naturę,
frigidæ quidem ad calida,calidæ vero ad frigida:Senum quidem,ad æſtatem:iuuenũ vero, ad hye
mem.Eadem ratione & ad loca non morbi tantum,ſed etiam ætates afficiuntur.Nã morbi calidi,
in locis calidioribus magis generantur,& minus ſunt periculoſi: magiſq; ſanæ ſunt in frigidis re-
gionibus ætates calidiores,& in alijs proportionaliter.Sic vero & ad victus genera, alij ad alia be
ne malé ve ſe habent morbi,& ætates:Nam calidiores ad frigidiora,frigidiores vero ad calidiora,
& ſicciores quidẽ ad humidiora,humidiores vero ad ſicciora bene ſe habent.Et, vt ſimpliciter di
xerim,contrarij quidẽ ad cõtraria bene,ſimiles aũt ad ſimilia male:præterq; ſi ætas tẽperata, & vi-
ctui,& regioni,& loco tẽperato cõparet.hoc.n.ſolo modo ſimiles à ſimilibus bene afficient. Quę
vero plus à temperie receſſerunt ætates, ijs ſecundum temperaturam contraria loca & tẽpora &
victus genera conferunt magis.Cũ vero oẽs morbi à tẽperie & modo recedãt: generatio quidem
C à ſimilibus locis atq; tẽporibus,ſolutio vero à contrarijs fit.

4 *In temporibus,quando eadem die modo calor,modo frigus fit,autumnales morbos expectare oportet.*

Cum ratione fit hoc.Neq;.n.appellationes temporum,cauſæ morborum ſunt, ſed temperatu-
ræ.Cum igitur ipſæ conuariant,neceſſe eſt & morbos conuariari.

5 *Auſtri auditũ hebetantes,caliginoſi,caput grauantes,pigri,diſſoluentes. Quando huiuſcemodi tempeſtas præ-
ualuerit,talia in morbis patiuntur. At,ſi aquilonia fuerit,tuſſes,fauces,alui duræ,difficultates vrinæ,horrores,co-
ſtarum dolores,& pectoris.Quando hæc tempeſtas præualuerit,talia in morbis expectare oportet.*

Id quidem, quod fit,declarauit,inquiens:/Auſtri auditum hebetantes, caliginoſi,caput grauã-
tes,pigri,diſſoluentes/.Cauſam aũt huius declarauit ſcribens / Vbi hęc tempeſtas præualuerit,ta-
lia in morbis patiuntur/. Semper enim oportet medicum diſtinguere & ſeparare id,quod à cau-
ſa extrinſeca contingit, ab eo, quod morborum ratione fit: vt præcognitiones faciat diligentio-
res. Cauſam vero, ob quam auſtri reddant auditum grauiorem,& viſum caliginoſum, non eſt
difficile ex eius temperatura cognoſcere,quæ calida & humida eſt natura. Omnia etenim talia
D ſunt apta replere caput. Ob hoc igitur & ſenſuum inſtrumenta plurima implent humiditate, &
capitis grauitatem efficiunt. Principio autem neruorum humectato neceſſe eſt & circa volun-
tarios motus pigritiam euenire,& veluti in ſeipſo diſſolutum hominem apparere. Contra vero
in aquilonijs (vt ipſe inquiet inferius) corpora redduntur fiuntq; robuſtiora, vegetiora, ad mo-
tus promptiora, & melius audientia. Nunc vero hæc nõ oppoſuit ijs, quæ ex auſtro circa corpus
contingunt,quoniam in hoc aphoriſmo de læſione tantummodo, quæ ex vtroq; accidit vento,
tractare propoſuerat:vt hæc cognoſcentes,ab illis ſeparemus, quæ ex morborum natura contin-
gunt.In aquilonijs igitur(vt inquit)fiunt tuſſes, propter videlicet inſtrumentorum reſpirationi
obſeruientium intemperiem, & propter faucium aſperitatem, de qua nobis inſinuauit adiũgens
verbum illud/fauces/vt ſubintelligeremus,patiuntur.Nam ſolet interdum hoc modo loqui. Pau
lopoſt igitur inquiet:Autũno & multi æſtiuorum,& febres quartanæ,& erraticæ,& lienes. Licet
autem & ſimul duo coniungentes legere, fauces, alui duræ, vt non nulli expoſitores legendum
exiſtimarunt. Nam fauces in aquilonijs conſtitutionibus apparent duræ, quoniam exiccantur,
ac refrigerantur : & venter inferior dura excernit, & propter temporis conſtitutionis tempera-
turam, quæ vergit ad ſiccitatem, toto corpore exiccato, & magis ipſo ad ſeipſum trahente eas,
quæ fiunt ex cibis humiditates.Sed & alia ratione,quoniam,cum longiori tempore maneant, &

non excernantur, omnia exiccantur. Vrinæ etiam accidunt difficultates, veſica flatu aquilonis E
ob frigiditatem offenſa. eſt enim exanguis: & propterea ex cauſis frigidis plus, q̃ aliæ partes, ipſa
eſt offenſioni parata. Eadem aquilonis frigiditas etiam thoracis dolores efficit, vltra communem
ad alias partes læſionem, illam quoq;, quæ fit ex reſpiratione, aſſumentis, quę non pari modo pul-
monem attingit & cor, ob ſui caloris multitudinem. Homines vero horridos fieri in aquilonijs cō
ſtitutionibus, clarum eſt, conſentanee videlicet aeris ambientis temperaturæ.

Quando æſtas fit veri ſimilis, ſudores in febribus multos expectare oportet. 6

Quemadmodum pauloantea dicebat: Quando die eadem aliqñ frigus, aliquādo calor accidit,
morbos autumnales expectare oportet. Sic nunc rurſus: Quando æſtas fit veri ſimilis, hoc eſt tē-
peraturam habet commoderatam, expectare (inquit) oportet multos ſudores in febribus, & hoc
non ſine ratione. Neq;.n. ſine aeris ambientis calore multi ſudores fieri poſſunt, neq; abſq; hoc, ꝙ
aliqua redundans humiditas in corpore contineatur. Horum vero alterum adeſt in æſtate, alterū
in hyeme, in autumno autem neutrum, in vere vtrunq;. Rationabiliter igitur æſtas, q̃ ſit arida ſa-
tis, aſſumit atq; reſoluit humiditatem: ſimilis autem veri, ob caliditatē quidem attrahit ad cutim:
ob humiditatem vero non poteſt per modum vaporis reſoluere. Tota igitur humiditas in mor- F
borum iudicijs, dum affatim excernitur, ſudores multos facit.

In ſiccitatibus febres acutæ fiunt: &, ſi annus magna ex parte talis fuerit: qualem fecerit cōſtitutionē, tales magna ex parte morbos oportet expectare. 7

Non multas ait febres in ſiccitatibus fieri, ſed acutas, quoniā paulopoſt inquiet: Conſtitutionū
anni, quod in totum dixerim, ſicca tempora, pluuioſis ſunt ſalubria magis, & minus mortifera. q-
bus deinceps adiungens rurſus inquiet: Morbi in pluuioſis temporibus magna ex parte fiunt fe-
bres longę: non abſq; ratione. Nā aeris ambientis humiditas pituitoſos aceruat humores, & non
paucas generat aquoſas ſuperfluitates: ſiccitas vero pauciores quidem humores efficit, ſed quali
tate bilioſiores: & ob hanc cauſam febres numero quidem ſunt pauciores ijs, quæ fiunt in tempo
ribus pluuioſis, ſed acutiores. Quæ vero deinceps in aphoriſmo dicuntur, manifeſta ſunt.

In conſtantibus temporibus, cum tempeſtiue tempeſtiua reddūtur: morbi conſtantes, & boni iudicij fiunt: in inconſtantibus autem, inconſtantes, & mali iudicij. 8

Conſtantia tempora nominat, quæ ordinatim ſuam recipiunt temperaturam. Quem vero cō- G
ſtantem appellet annum, tibi licet diſcere ab ipſo in libro de aqua, aere, locis, & regionibus, ita di-
cente: Si quidem pro ratione facta fuerint ſigna huiuſcemodi in ortibus & occaſibus ſyderū, & in «
autumno ſi aquæ deſcendunt, & hyems mediocritatem ſeruauerit, neq; valde ſerena, neq; frigo- * εὐδίως
re excedens, & vere aquę euenerint tempeſtiuæ, & æſtate: ſic par eſt annum fore ſaluberrimum. »
Poſtq̃ igit, qualē velit eſſe conſtantē annū, didiciſti: facile eſt ēt inconſtantē intelligere. Oīa.n. quę
aliqua ex parte nō ſeruant anni conſtantis ductū, ea nunc Hippocrates incōſtantia vocat: & eos,
q in ipſis accidunt morbi, ſimiliter appellat. Ait aūt ipſos, difficulter, hoc eſt male, iudicari. Vel.n.
cū caſibus ꝑiculoſis iudicia ī his morbis eueniūt, vel ſtatim ſunt ꝑnicioſi, vel oīno faciūt recidiuā.

Autumno morbi acutiſſimi, atq; exitiales, maxima ex parte. Ver autem ſaluberrimum, & minime exitiale. 9

Cum tempora cōuenientē ſeruāt totam tēperaturam, inter ipſa ver qdem erit ſaluberrimum.
Morbos aūt acutiſſimos, atq; morbiferos, aliorū temporum cōparatione autūnus afferet, qm̄ ver
quidem bonam tēperaturam habet. Autumno vero hoc in primis ineſt, ꝙ eadē die aliquando ca
lorem, aliquando frigus continet. Deinde, ꝙ æſtiuo ſuccedat tempori, in quo multis quidem hu-
mores aſſati fuerunt, quibuſdam vero & vires debilitatę. Non ſolum vero hac ratione autumnus H
malus eſt, ſed etiam quia primum qdem humores mouebantur ad cutem, atq; difflabant: autūno
vero ab aeris ambientis frigiditate, retrūduntur, atq; ad interiora impelluntur. Hæc itaq; ſunt oī-
bus hominibus cōmunia: ijs vero, qui malo victu vtuntur, hoc amplius accidit, ꝙ æſtiuo tempo-
re fructibus abundanter repleti, malorum humorum multitudinem generarunt.

Autumnus tabidis malus. 10

Damnauit quidem & aliter autumnum in antecedente aphoriſmo: nunc autem præcipue no-
centem tabidis rurſus vituperat: Vtrum vero ſolū illos nominet tabidos, quibus pulmo eſt exul-
ceratus, an omnes quomodocunq; colliqueſcentes, non poſſumus coniectari. Liquet autē vtriſq;
autumnum eſſe malum, cum ſit ſiccus ſimul ac frigidus, & inæqualis.

De temporibus, ſi quidem hyems ſicca & aquilonia fuerit, ver autē pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſtate febres acutas fieri, & lippitudines (Græci ophthalmias vocant) & inteſtinorum difficultates, præcipue vero mulieribus, & viris, qui natura ſunt humidiores. 11

De alteratione, quæ in temporibus fit, hic docet, ab hyeme quidem ſicca & aquilonia initium
ſumens,

A ſumens,vere autem pluuioſo & auſtrino.Paruæ igitur quamuis ſint tales mutationes, præter na-
turam tamen ſunt: quapropter & in æſtate ſequi ait hos morbos, febres acutas, & lippitudines,
& inteſtinorum difficultates.Cauſam vero,ob quam ſuperabundãt in tali conſtitutione huiuſce-
modi morbi,ipſe explicauit in libro de aquis,locis, & aere. Verba autem eius ſe habent in hunc
« modum:Si hyems quidem ſicca & aquilonia fuerit,ver aũt pluuioſum & auſtrale, neceſſe eſt æſta
« tem febribus abundare,lippitudinesq; & difficultates inteſtinorum aduenire. Qñ enim æſtate
« πνῖγος,id eſt ſuffocatio ſeu æſtus, repente ſuperuenerit, & terra madida pluuijs vernalibus & ab
« auſtro fuerit,neceſſe eſt æſtum duplicari,& à terra madida atq; calente,& à ſole comburente,non-
« dum conſtantibus hominum ventribus,neq; exiccato cerebro. Neq; enim poſſibile eſt tali vere
« exiſtente,non humectari ac putreſcere corpus ac carnem:vnde febres accidũt acutiſſimæ tum re-
« liquis omnibus,tum p̃cipue pituitoſis.Difficultates vero inteſtinorum mulieribus & viris humi
« dioribus cõuenit fieri.Hæc Hippocrates in libro de aquis,locis,& aere dixit. Nos vero latius eius
ſermonem explanabimus:& primo quidem ob quam cauſam neq; in hieme,neq; in vere per talẽ
conſtitutionem dixerit vulgari morbos. Cum tamen in ſecundo Epidemiorum, in ipſo tempore
« vitiato dicat apud Cranonem factos eſſe carbones. Verba aũt eius hæc ſunt:Carbones in Crano-
B ne æſtiui.pluebat in æſtibus aqua ruente per totum.fiebant autem auſtro magis.Manifeſta igitur
eſt ex ijs, quæ dixit,cauſa quoq;, ob quam apud Cranonem facti ſint æſtate carbones. Neq; enim
paulatim mutauit temperaturam naturalem, ſed ad talem peruenit conſtitutionem, in qua facile
putrẽt,quæcunq; naturam habent, vt putreant.Habiles enim ſunt humiditates,quæ modum ex-
ceſſerint,ad putredinem faciẽdam.Nam(vt ipſe inquiet)morbi in temporibus pluuioſis fiunt ma
gna ex parte febres longæ,& alui fluxus,atq; putredines:adhuc aũt magis,q̃ humiditates,putredi
nem calores faciunt.In vnum itaq; conuenientibus adeo fortibus atq; immoderatis diſpoſitioni-
bus, veluti in Cranone,ſecundum tempus corpus non expectat, verum anticipat in priore pluri-
mum offendi.Per hyemẽ vero ſiccam & aquiloniam,corpora quidem tali modo afficerẽtur, qua
« li ipſe dixit per hæc verba:Si vero aquilonia fuerit:tuſſes,fauces,alui duræ,vrinę difficultates,hor
« rores,dolores laterum,pectorum:non tñ effatu dignus morbus cõtrahetur.nam & alioqui ſiccio-
« res conſtitutiones ſunt ſalubriores.Ex toto enim ait ſiccitates pluuioſis temporibus eſſe ſalubrio
res,& minus mortiferas. Hyems vero aquilonia ac ſicca nocebit quidem rectis ſtantibus homi-
nibus ad tuſſes, & alui ſuppreſſionem,& difficultatem vrinæ,atque dolores locorum ad thoracẽ
attinentium:non tamen febres,vel difficultates inteſtinorum,aut tale quiddam operabitur. Cur
C igitur non etiam in vere pluuioſo atq; auſtrali morbi vulgantur? Quoniam anteceſſit hyems fri-
gida ſufficienter ac ſicca.Ipſe vero dixerat non ſimpliciter præſentes conſtitutiones fore conſide-
randas,ſed ex qualibus,ad quales fiant permutationes.Præexiccatum itaq; corpus per hyemẽ ſic-
cam atq; aquiloniam exiſtentem,non modo nihil ex vernis pluuijs patietur, ſed potius aliqua ex
parte iuuabitur ad naturalem rediens mediocritatem.Si vero totum ver humidum fuerit, ad con
trariam ducetur corpus conſtitutionem,illi,quæ prius inerat,id eſt ſiccæ,tranſcendens illam, quæ
medium tenet,mediocritatem.Quare æſtas ſubſequẽs,paratum excipiet offenſioni,cum terra ad
huc humecta ſit:atq; ob hanc cauſam ſuffocationem efficiat,vtpote Eteſiis nondum ſpirantibus.
Nam poſtea flare incipiunt poſt Canem ẽt.Quare totum tempus medium habebit febres acutas,
pp caliditatem & humiditatem humoribus in corpore putreſcentibus,necnõ lippitudines,& dif-
ficultates inteſtinorum,pro aptitudine partiũ,quæ offenſionẽ recipere natura aptæ ſunt. Aliæ.n.
alijs magis,aliæ minus paſſibiles ſunt,ſecundum corporum temperaturas.Nam lippitudines ferè
oẽs infeſtant repleto capite,quibuſdam exceptis,quibus oculi p̃ualidi ſunt:Difficultates vero in-
teſtinorũ,ſicut ipſe dixit,eos,qui naturas humidas habẽt, & mulieres: hę ſiquidem viris ſunt hu-
midiores.Si igitur totam cõſtõnẽ,tanquam noſtra putrefacientem corpora,damnamus:liquet, ꝙ
D putredo magis humidis adueniet corporibus.Ipſum ſiquidem humidum,quod in noſtris putret
corporibus,quædam veluti materia eſt à vi caloris patiens.Humiditas vero ambientis aeris, qua
tenus exiccari non ſinit humorũ in corpore ſuperabundantiam,eatenus adiuuat vim putrefaciẽ-
tem.Nihil itaq; mirũ, ſi in talibus conſtitutionibus plus offenduntur naturæ humidiores: & pro-
pterea ait febres pituitoſis magis aduenire.hi ſiquidẽ neceſſario ſunt humidiores. Manẽte igitur
putredine in corpore,febres fiũt:ſi vero per vẽtrem euacuetur,difficultates inteſtinorum. Et hæc
per totam æſtatẽ contingent,niſi fiat circa Canis ortum permutatio,de qua ipſe in libro de aquis,
locis,& aere tranſegit poſt verba paulo antea ſcripta,poſt illa videlicet: Difficultates autem inte-
ſtinorum par eſt fieri mulieribus,& viris humidioribus.Nam ſermonem cõtinuãs, ſcribit in hũc
« modum:Et, ſi quidẽ ſuperuenerit circa Canis ortũ aqua & hiberna tempeſtas,& Eteſiæ perflaue
« rint,ſpes eſt qetis,& quòd autumnus ſalubris erit:alioq periculum eſt,ne pueri moriantur & mu-
« lieres,minime vero ſeniores: & ne, q euaſerint,in quartanam finiãt,& ipſa quartana in aquam in
« ter cutem terminetur. Verum de ijs,quę adiecit in libris de aqua,aere,& locis, cum librum illum
exponemus,diligentius conſiderabimus. De ijs vero,quæ in præſenti aphoriſmo proponuntur,
ſufficienter eſt dictum, excepta vna dictione/ex neceſſitate/ quam non ſolum appoſuit in apho-
riſmis, ſed etiam in libro de aqs,locis,& aere,oſtendens per eam,ꝙ rei natura perſuaſus, non ali-
qua

qua obſeruatione ductus iſta notauerit. Quoties igitur veriſimile ſit ipſum vidiſſe talem conſti- E
tutionem,vel quot in locis,nunqd bis,vel ter,vel quater? At neq;, ſi ſæpius inquias,adhuc poſſu-
mus dicere,ꝙ ita ſemper erit:ſicuti neq;, ſi ex medicina aliqua videris purgatos ſex, vel ſeptē ho-
mines,dicere certe poteris,ꝙ omnes poſthac homines ex neceſſitate purgabuntur. Quare prò
manifeſto relinquitur,ꝙ rei naturam Hippocrates ſequens, & non aliquam obſeruationem, ita
ſcriptitauerit:Neceſſe eſt æſtate febres acutas,& lippitudines & difficultates inteſtinorum fieri.

Si vero hyems auſtralis & pluuioſa & ſerēna fuerit, ver autem ſiccū & aquiloniū:mulieres quibus partus ad 12
ver ineſt,ex quacunq; occaſione abortiunt:quæ vero parient,imbecilles & morbidos infantes pariūt:quare vel ſta
tim intereunt, vel tenues & valetudinarij viuunt.Cæteris vero mortalibus difficultates inteſtinorum,& lippitu
dines ſiccæ fiunt,ſenioribus autem diſtillationes,quæ cito interiment.

* εὔδιος. quam dictionē aliqui ſerenā,aliqui tepidam, alij clemētē interpretantur, a quibuſdam expūgitur.

Contrario modo ſe habet temperatura duorum temporū,quæ in priore aphoriſmo dicta ſunt,
ad temperaturam illorum temporum,quæ in iſto dicuntur.Qualis enim erat hyems prius in illo,
tale nunc eſt ver:Quale autem erat in illo ver,talis nunc eſt hyems.Quòd igitur nō erat in illis ne
ceſſarium in vere morbos vulgari vehementes,ſufficienter dictum eſt. Nunc autem, quòd hye-
me humida quidem ac calida exiſtente,vere autem frigido & ſicco,neceſſariū ſit in ipſo vere ho- F
mines ægrotare,monſtrandum eſt.Mulieres itaque, quibus partus ad ver eſt,ex quacunq; abor-
tiunt occaſione. Corpora ſiquidem humida ac mollia & laxa ab hyeme ſerēna, facta, ad intimas
ſui partes aeris ambientis frigiditatem facile admittunt ita,vt infantes, qui longo tempore calori
iam ſunt aſſueti,vehementer à frigore percuſſi,non abſq; cauſa hi quidem prius in vtero, hi vero
mox in partu moriantur. Qui vero viui in lucem eduntur,non ferentes ſubitam ad contrarium
mutationem,vel breui poſt tempore moriuntur,vel exiles atq; inſalubres effecti, vix in vita per-
durant.Alijs vero,ceu pituitoſis,ac mulieribus,difficultates inteſtinorum ait accidere ex pituita
à capite ad ventrem defluente.Hunc enim humorem par eſt in dicta conſtitutione plurimū gene
rari,per hyemem quidem capite repleto, circa veris autem initia ſubito refrigerato:nam cerebrū
ſua natura generandis pituitoſis ſuperfluitatibus aptum eſt, cum refrigeratum, alimentum con-
uincere non poteſt. Ineſt autem & hoc pituitæ generationi, vt, quæ à forti ſit frigiditate,acida
euadat,quæ vero à caliditate replente caput,ſalſa:ſicuti ſanè,et quæ à pauca ſit frigiditate,vel pau-
cam dulcedinem,vel nullam manifeſtam qualitatem habeat. Ea igitur,quæ ſit in præſenti con-
ſtitutione pituita:propter eam,quæ fuit in hyeme,caliditatem, ſalſa erit: & hac ratione maxime
difficultatem inteſtinorum generabit,quando longiori tempore mordens atque abradens, inte- G
ſtinum offendet. Nam propter lentorem inter exeundum inteſtinis adhærens & immorās,ſem-
perq; ipſa propter qualitatem detergens,facit inteſtinorum difficultatem. Iis autem,qui natura
calidi ſunt ac bilioſi,inquit ipſe Hippocrates,lippitudines ſiccas accidere. ſic autē vocat eas, quæ
ſunt ſine fluxu.Par autem eſt calidis ac ſiccis naturis in ſicca ac frigida conſtitutione,quæ calidam
atque humidam excipit,tales lippitudines fieri. Caput enim prius repletum eſt in calida atque
humida conſtitutione:frigus autem ſuperueniens,veluti manus quædam extrinſeca,comprehē-
dens ac premens cerebrum, veluti ſpongiam quandam, exprimit illam, quæ in ipſo continetur,
humiditatem.Hæc vero delata ab vno loco ad alium,ex ijs,qui faciles ſunt ad patiendum, multos
generat morbos:atq; ita in ijs,qui oculos habent natura imbecilles,lippitudines accidunt. Nihil
vero ex ipſis fluet extra,propter aeris ambientis frigiditatem denſantis ſuperficiem exteriorem.
Quòd vero Hippocrates ipſe omnia,quę diximus,ad cauſas referat antedictas,manifeſtum eſt ex
ijs,quæ ſcripſit in libro de aqua,locis,& aere, in hæc verba: Pituitoſis itaque par eſt difficultates
inteſtinorum aduenire,& mulieribus, pituita à cerebro defluente,propter naturæ humiditatem:
bilioſis autem ſiccas lippitudines ob carnis caliditatem ac ſiccitatem. Quod vero ſcribitur circa
finem aphoriſmi/Senioribus vero deſtillationes,quæ ſubito interimant/ipſe in libro de aqua, lo- H
cis,& aere,per hæc verba ſcripſit: Valde autem ſenibus deſtillationes propter raritatem,& vena-
rum colliquationem,ita vt repēte intereant:quoſdam vero contingit dextra ſiniſtra've parte reſo
lutos fieri.Per hæc verba videtur Hippocrates,non quas communi vocabulo deſtillationes (hoc
eſt κατάῤῥους) conſueuimus nominare,quæ ſcilicet ex capite feruntur ad pulmonem per aſperam
arteriam,ſed omnes,quæ feruntur fluxiones per venas à capite ad partes inferiores. quare & cito
interimentes,bene videtur adiectum,quoniam hæ velocem criſim faciunt,cum aliæ diutius per-
durent.Quidam vero expoſitores per deſtillationes intelligentes illas, quę à capite ad pulmonē
fiunt per fauces & arterias,cum negatione/non/hunc ſcribunt ſermonem,hoc modo/Nō cito in-
terimentes/Et recte quidem.Neq; enim frigidæ fluxiones in ipſis concoquuntur,ob ætatem. In
quibuſdam vero exemplaribus ſcriptum eſt/Cito interimentes/quoniam & in libro de aqua, lo-
cis,& aere ipſe inquit:Ita vt repente intereant.

Si vero æſtas ſicca fuerit & aquilonia,autumnus vero pluuioſus & auſtralis:dolores capitis ad hyemem fiunt, 13
& tuſſes,raucedines,atq; grauedines:quibuſdam autem & tabes.

Eandem temperaturam nunc attribuit æſtati & autumno,quam paulo antea pronunciauerat

de vere

A de vere atq; hieme,cum ita dicebat:Si hiems ſicca & aquilonia fuerit,ver autem pluuioſum & au
ſtrale. Verum ibi quidem in hac conſtitutione æſtate dixit febres acutas,lippitudines,& difficul-
tates inteſtinorum fieri:nũc vero in hieme dolores capitis,tuſſes,raucedines,atq; grauedines.Nõ
adiecit autem vel ibi æſtiuam conſtitutionem,vel hic hibernam:vt qui vtrunq; tempus ſuam ſer-
uare temperaturam ſuppoſuerit.Nã ſi & in his alia aduenerit aeris ambientis intemperies, erit &
in prædictis morbis propter illam aliqua alia propria intemperies. Verum in illa quidem conſti-
tutione,qua dixit hiemem fieri ſiccam & aquiloniam,ver autem pluuioſum & auſtrale:ipſe ſub-
iecit cauſas,ob quas tales morbi æſtate fiunt,in libro de aere,locis,& aquis. de præſenti vero con-
ſtitutione nihil dixit in illo.Nam poſt duas antea ſcriptas conſtitutiones , alteram quidem,in qua
hiemem aqloniam & ſiccam vult fieri,ver aũt pluuioſum & auſtrale:alteram vero,in qua contra-
rium,pluuioſam & auſtralem hiemem,ver aũt ſiccum & aqloniũ : hanc,quæ poſt ipſas tertia fue-
rat,de qua præſens eſt ſermo,non etiam adiecit,ſed eius loco alteram talem:Si vero æſtas pluuio-
ſa fuerit & auſtralis,& autũnus ſimiliter:neceſſe eſt hiemẽ fore inſalubrem: Deinde per ordinem
quaſdam alias,quarum nulla eodem modo,quo iſta nũc propoſita,ſe habet. Sed de illis quidem,
cum ad earum expoſitionẽ peruenerimus,ſermonem faciemus.Nunc vero de ea,quæ ab ipſo di-
B citur in aphoriſmis,agamus,idẽ noſtro ſermoni initium facientes, quod etiã paulo ante diximus.
Par etenim eſt ſeruare ipſam hiemẽ ſimilem ei,quæ eſt naturalis , hoc eſt frigidam atq; humidam,
quantum hæ duæ qualitates conueniunt tẽperatæ regionis habitationibus , de quibus & ipſe lo-
quitur & nos paulopoſt nominatim mentionẽ faciemus.Seruante itaq; hieme ſuum temperamẽ
tum,nulla fortior in ipſa ægritudo conſiſtet,ſed tm̃ capitis dolores,tuſſes,raucedines , atq; graue-
dines,quæ ſunt repleti capitis accidentia.Si igitur,vt prius diximus,in vtroq; tempore, æſtiuo ſci
licet atq; autumnali,fieri pluuias auſtrales contigerit,forte et in ipſa æſtate,ſin minus,ſaltẽ in ipſo
autumno vulgabuntur morbi proprij conſtitutionis humidæ & auſtralis. Nunc vero,cum æſta-
tem ſiccam & aquiloniam præceſſiſſe ſuppoſuerit,autũnum autẽ humidum & auſtrinum:par eſt
non ſolum quoſdam non incipere ſtatim ægrotare,verum & immodicę per ęſtatem ſiccitatis ha-
bere remedium nõ mediocre,eam, quę facta eſt in autumno , humidam conſtitutionẽ. Quia ve-
ro totus autumnus talis eſt ſubſecutus:neceſſe erit ijs, qui naturam habẽt humidiorem, plus,quã
deceat,repleto capite,nuper dictos caſus hieme aduenire:quibuſdã autẽ eorum & phthiſin id eſt
tabem,qui ſcilicet ad hunc affectum apti natura ſunt.Sunt autem apti natura & qui anguſto ſunt
pectore,& quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur.Hi igitur tabidi fient. Alijs vero nullus
C quidem fortior morbus adueniet,ſed tuſſes atq; raucedines,& quicunque alij huiuſcemodi caſus
fient,tempore hiberno capita ſuſcipiẽte auſtrinis pluuijs antea repleta,atq; ita in quibuſdam qui-
dem hoc ſolum efficiente,quòd ſuperfluitas in capite permanens ſit ipſi doloris cauſa . Nullam
ſiquidem plenitudinẽ vlla in parte corporis hiems diſſoluit. In quibuſdam vero coacto amplius
& velut compreſſo capite expreſſa materia inutilis,ad loca capiti ſubiecta deſcendit:hoc itaq; ve
luti purgatio quędam capitis eſt & euacuatio.In quibus vero multa materia grauatum caput an-
tea laborauit,nec potuit hibernum frigus tolerare propter maiorem intemperiem refrigeratum,
maiorum eſt fluxionum ſubiectis ſibi partibus cauſa.

14 *Si vero aquilonius & ſiccus,ijs,qui naturam habent humidiorem,& mulieribus conferet:reliquis autem erunt*
* Al. diuturnę. *lippitudines ſiccæ,& febres acutæ,& grau*edines,non nullis vero & atræ biles.*

Hic ſermo nunc dictus liquet,quòd non eſt integer aphoriſmus,ſed pars ſecunda vnius apho-
riſmi,cuius priorem partem nuper deſtitimus explanare.Nam manente cõmuni ea,quę eſt,ęſta-
tis diſpoſitione vtriſq; ſermonibus:prior quidem pluuium & auſtralem ab ipſa ſupponit autum-
num , ſecundus vero, qui inſtat,ſiccum & aquilonium. Quòd vero nil differt,ſiue ſiccum, ſiue
D ſquallentem,ſiue inaquoſum dixerimus,vnicuique eſt manifeſtum.Ambobus ergo temporibus
ſquallidis & ſiccis effectis,humidæ quidem naturæ non modo nihil offendentur ex tali conſtitu-
tione,ſed potius aliquam ſentient vtilitatem. Cauſam vero ipſe dixit in libro de aquis , locis, &
« aere,ſcribens in hunc modum:Pituitoſis vero hæc omnia auxilio ſunt. Exiccantur enim , atq; ad
« hiemem minime laxi perueniunt,ſed exiccati.Reliquis vero,qui nõ ſunt tali natura prędíti , lip-
« pitudines ſiccæ,febres acutæ,atq; grau*edines accidunt , & non nullis eorum atræ biles. Cauſam
« vero horum generationis , ipſe in libro nuper dicto,his verbis explicat : Bilioſis vero hoc eſt ini-
« miciſſimum,quia valde exiccantur,& lippitudines his ſiccæ eueniunt,& febres acutæ & diutur-
« næ, quibuſdam vero & atræ biles. Deinde cauſam ſubinferens , inquit : Bilis enim pars humi-
« diſſima atque aquoſiſſima exiccatur atque abſumitur:craſſiſſima vero & acutiſſima linquitur,&
« ſanguis pariter eadem ratione:ex quibus hi morbi ipſis contingunt. Hæc itaq; à nobis in propo-
ſitas conſtitutiones dicta ſunt ſufficienter. Cur vero de his ſolis conſtitutionibus fecerit mentio
nem Hippocrates,cum & plures aliæ ſint,non habeo dicere. Volo autem potius declarare viam
ac rationem,qua quiſpiam vtens,omnes conſtitutiones complecteretur. Eſt autem talis. Primũ
igitur incipere eſt neceſſarium , veluti ab elementis , à ſimplicibus aeris ambientis intemperatu-
ris, atque ipſas diuidere in valde paruas,valde vehementes,ac medias : & tum dicere de qualibet
earum

earum,quæ dictæ ſunt intemperaturarum in ſingulis tẽporibus contingẽtium,quos ſcilicet mor- E
bos ſm vnamquãq; naturam generabunt.Poſt hac duorum tẽporum intẽperaturas inuicem cõ-
nectere,quemadmodum conatus eſt nunc Hippocrates facere.His vero trãſactis omnibus,dein-
ceps trium temporum coniungere omnes omnibus intemperaturas, deinde quatuor. Sic enim
foret integra atq; perfecta meditatio.Hæc igitur & nos forte aliquãdo,ſi plus otij nacti fuerimus,
ſeorſum ſcribemus.Sufficiat autem in præſentia hoc dixiſſe ſolum,quòd paucos admodũ intem-
peraturarum complexus ſcripſit Hippocrates,adeo vt hæ potius quoddam exemplum videan-
tur,quàm pars aliqua effatu digna totius circa talia diſciplinæ. Dicemus autem plenius de ipſis,
cum librum de aquis,locis,& aere,& de Epidemijs primum exponemus. Quod vero paulo an-
tea ſum me dicturum pollicitus,nunc adiungens,in ipſo finiam orationem. intelligere nos enim
oportet omnes, de quibus ſcripſit Hippocrates, cõſtitutiones,in locis terræ habitabilis tempera-
tis fuiſſe:exceptis ab hoc ſermone Thraciæ locis,quæ à mari diſtant. Hæc enim in frigiditate at-
que humiditate modum exceſſerunt: ſicuti & quæ ad Ægyptum ac Libyam attinent, loca calida
ſunt ac ſicca:exceptis & hic illis,quæ mari adiacent locis.In frigidis enim,quales ſunt circa Thra-
ciam ac Pontum regiones,quoniam loca mari adiacentia,humilia ſunt: ob hãc cauſam calidiores
habent temperaturas. In calidis vero,quales Ægyptus ac Libya:quoniam æſtate à ventis ab Ar- F
cto flantibus refrigerantur,idcirco minus ſunt calida ijs, quæ ad mediterranea receſſerunt. Zo-
na vero exquiſitam habens temperiem,ac media orbis terrarum, eſt, quæ per Gnidum,& Co,&
quæcunque loca non multum ab his receſſerunt, vel ad aquilonem, vel ad auſtrum.Oportet au-
tem,vt temperatam zonam nominatam ab ijs,qui talium habẽt peritiam, perfecte intelligas, ex-
cogitare quandam lineam rectam ab oriente ad occidentem extentam per ea,quæ dixi loca. Qui
dam autem aſtronomi non zonas, ſed parallelas, id eſt æquidiſtantes vocant tales in terra habita
tionum ſimilitudines,quæ ab ortu ad occaſum protenduntur.Sermo igitur ab Hippocrate habe-
tur de ijs præcipue,quæ diximus,locis.Ordo autem temporum,ſicuti ipſe ſæpius in libro Epide-
miorum oſtendit,& ſicuti ij,qui hoc ſtudio excelluere,ſcripſerunt,hic eſt:Ortus Pleiadum, prin-
cipium eſt æſtatis: poſt quem Canis ortus oporam appellatam inchoat, quam etiam ſecundam
partem æſtatis vocant. Poſt hanc Arcturus oriens, initium facit autumno. Deinde occaſus Ple-
iadum,hiemis principium adducit. Et inde, quod hiemem ſequitur æquinoctium, veris exor-
dium affert.

Ex anni autem conſtitutionibus(quod in totũ dixerim)ſiccitates imbribus ſunt ſalubriores et minus mortiferæ. G 15

Quòd melius fuiſſet inter antea ſcriptos aphoriſmos, in quibus agit de temporum conſtitutio
ne,hunc primum ſcribere aphoriſmum,quem nunc præ manibus habemus, ex ipſis rebus didici
mus,quoniam ad confirmandos priores aphoriſmos hoc etiam egimus. Et hoc ex neceſſitate
didicimus:qm̃ prius eſt natura atq; doctrina,ſimplex compoſito. Poſt illum igitur aphoriſmum
cuius initium eſt:Auſtri hebetantes auditum,caliginoſi, caput aggrauantes, pigri, diſſoluentes.
primo loco ponemus illum,cuius principium:Quotidianæ conſtitutiones,aquiloniæ quidẽ cor-
pora in vnum cogunt.Secũdo loco hunc nunc propoſitũ:in quo ex oĩbus anni conſtitutionibus
ſiccitates imbribus anteponit,& hoc cũ ratione. Nã in ſiccitatibus ſuperfluæ humiditates diſſol-
uuntur:per imbres aũt intra corpus collectæ putreſiũt, niſi quis ſingulis diebus collectas exerci-
tijs expurget.Quæ enim fit ꝑ balneas euacuatio,parua eſt,& ſolã ferè cutẽ euacuat: quæ aũt ſunt
per carnẽ et partes ſolidiores diſperſę ſuperfluitates,haud ſufficienter balneis euacuãtur.Neq; tñ
ea,quæ fit per purgãtia pharmaca, ſuperfluitatum euacuatio idonea eſt. Nam valde indigẽtibus,
& ex longis interuallis vtilis eſt.Earum vero,quæ quotidie generantur in corpore,ſuperfluitatũ
euacuatio minor eſt,q̃ vt exigat purgantis pharmaci operationẽ.Si vero quiſpiam voluerit bis in
mẽſe,aut ſemel ſaltẽ ea vti,veritus ne ſuperfluitatum multitudo aggregetur:pręter id,ꝙ nocebit, H
corpora etiã in malã trahet conſuetudinẽ.Alimẽti ſiqdem pars vna ſeroſa eſt & humida, quæ ipſi
gratia diſtributionis admiſcetur.Altera veluti fuliginoſa ſuperfluitas,quæ in plurimis cibis, qui- * Al.lutoſa, ac fæculenta.
cunq; ſunt peiores,continetur:hæc naturæ operationem ſubterfugit, cum neq; aſſimilari corpori
quod nutritur,neq; agglutinari queat.Hæc igitur oẽs diebus ſingulis ſunt euacuandæ: verum ma
gis in ſiccis conſtitutionibus euacuantur,q̃ in humidis:atq; ideo has dixit eſſe ſalubriores.

Morbi in pluuiarum multitudine magna ex parte fiũt.febres longæ,alui profluuia,putredines,morbi comitiales, apoplexiæ,& anginæ.In ſiccitatibus autem,tabitudines,lippitudines,articulorũ morbi,ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum. 16

Febres quidem longas ex multitudine fieri humiditatis, non eſt mirum: ſiquidem ægroti ad
morborum ſolutionem egent coctione: plures autem humiditates non niſi in longo tempore
concoqui poſſunt. Accedit ad hoc, quòd frigidiores & magis pituitoſi generantur humores in
multitudine pluuiarum:ſicuti contra in ſiccitatibus bilioſiores.quare in temporibus pluuioſis fe
bres erunt diuturniores,in ſiccitatibus autem acutiores.Alui aũt profluuia in tẽporibus pluuio-
ſis rationabiliter euenire ex humorum ſuberabundantia per aluum expurgata non eſt obſcurũ:
ſicuti

A ſicuti etiam, ꝙ eiſdem temporibus putredines fiāt, quoniam perſpicuum eſt humida ſiccis magis eſſe putredini obnoxia. Sūt vtiq; & morbi comitiales, & apoplexiæ, morbi ex pituita ortum habētes. Angina autem fit non nunquam ſuperfluitatum multitudine ad fauces collecta: fit etiam magna ex parte fluxionibus ex capite firmatis in faucibus. Quòd aūt in pluuioſis tēporibus fluxiones, & potiſſimum ex capite veniētes ſuperabundent, & manifeſtum eſt, & dictum à me ſæpius. In ſiccitatibus aūt & tabidos morbos ait abundare, & lippitudines, & articulorum paſſiones, & ſtillicidia vrinæ, & difficultates inteſtinorum, ſatis (vt mihi videtur) indiſtinctum de hiſce faciēs ſermonē. Morbi ſiqdem tabidi has duas ſequuntur conſtitutiones: vnā ſumme frigidā, ob quam nō nulla ex vaſis, quæ ſunt in reſpirationis inſtrumētis, dirūpuntur: alteram, quæ coniunctam habet cum caliditate humiditatē, quarum occaſione caput repletū mittit ad pulmonē fluxiones. ſiccam vero cōſtitutionē, quę tñ quo ad caliditatē & frigiditatē naturaliter ſe habeat, omnia potius, quàm tabitudines, cōſequunt. Quare mihi videtur nō nulli fuiſſe coacti de oculis, tabitudines intelligere, vt ſit ſermo huiuſcemodi: In immoderatis aūt ſiccitatibus lippitudines tabidę fiunt, hoc eſt ad tabem oculorum terminantes: ex qua fiunt extenuati ac ſicci plus, ꝗ naturæ conueniat, facta ſimul & ipſa pupilla anguſtiore, exiccatis videlicet humoribus, à quibus diſtenta moderate

B quidē, modum ſeruabat naturę cōuenientē: plus vero, ꝗ oporteat, ad prauā latitudinem extendebatur. Si vero ipſas per ſeipſas dictas lippitudines intelligamus, verbū ſiccas adiungemus. Diximus aūt paulo ante, cauſam, ob quam ſiccę lippitudines in magnis fiant ſiccitatibus. Iam vero articulorum morbi, q quidē ex fluxionibus fiunt, nullo modo in immodicis ſiccitatibus fient. Qui vero ab aliqua acrimonia accidunt, ſi & caliditas immodica acceſſerit, tunc ſolū euenient. Quas igitur articulorū paſſiones in ſiccitatibus dixerit fieri, dignū eſt inqſitione. Si enim īmodicę factę conſumpſerint articulorū humiditatē: difficilē ſanè quēdam motum ob ſiccitatē efficiēt: forte vero & dolorē non nunq̄: eam vero paſſionē, quam arthritin vocant, haudquaquā efficient: niſi qſpiam omnem articulorum dolorem ita velit noīare. Atqui ipſe in libro ſecundo Epidemiorum ita inquit: In Æno famis tempore, qui leguminibus veſcebantur, infirma habebāt crura: qui orobos comedebant, genuum dolores patiebantur. non arthriticos, ſed genua dolentes ipſos appellauit. Quiſpiam vero fortaſſe reſpondeat non vnius articuli dolorem, ſed multorum ſimul arthritin noīari: & idcirco genua dolētes, nondum arthriticos appellari. De morbo igitur, qui arthritis noīatur, hæc dubitaſſe ſufficiat: De vrinæ vero ſtillicidijs deinceps videamus. Neq; enim ad ſiccitates & ipſæ ſimpliciter conſequuntur, niſi tribus adhibitis diſtinctionibus, quarū prima eſt im-

C modica ſiccitas, ſecunda, ſi caliditas adiungatur, tertia, ſi frigiditas: de quibus non fecit mentionē Hipoocrates: ſed, vt dixi, ſicui libeat omniū anni cōſtitutionū naturā inueſtigare, ſic ipſum facere oportet. Erit aūt ſermo exēplo manifeſtus huius ꝓpoſitę cōſiderationis. Nā immodica ſiccitas ī naturis bene tēperatis aliā efficit corporis diſpoſitionē, aliā in ſiccis, velut & in humidis aliā: ſic & in calidis ac frigidis, aliā in vtraq; faciet diſpoſitionē: ſecundū ēt coniugationes ſimpliciū intēperaturarū, aliam qdē in calida & ſicca: differentē aūt ab ipſa, in frigida & ſicca: & in reliquis duabus eodē modo. Sicuti vero ſimplicē paulo antea ſeruantes aeris ambiētis tēperaturam, in vnaquaq; natura propriam dicebamus facere diſpoſitionem: ſic compoſitam ſupponētes, in vnaquaq; rurſus natura futuras diſpoſitiones conſiderabimus. Erit aūt compoſita ſicca aeris ambientis conſtitutio, quando frigiditati, vel caliditati adiungetur, quanq̄ & ſimplex videbatur quodā modo & ipſa compoſita: Nam miſcebatur bene tēperatę conſtitutioni medię inter immoderantiā vtranq;, eam, quę eſt ſm caliditatem, & eam, quę eſt ſm frigiditatē. Cum vero conceſſum ſit in doctrinis, ſimplices qdem intēperaturas eſſe eas, quæ ſecundum vnam qualitatem à modo naturæ receſſerunt, non ſimplices autem eas, quæ ſecundum plures: non ſine ratione, cum aer ambiens, ea, quæ eſt ſm ſiccitatem & humiditatem, oppoſitione, fuerit male temperatus: in altera autē, quę eſt ſm

D caliditatem & frigiditatē, bene tēperatus: ſimplicem dicemus eſſe intēperaturam. Hac igitur habita in omnibus conſideratione, non eſt obſcurum, quàm prolixus fiet ſermo de reliquis conſtitutionibus, & nunc propoſitus de veſica. Nam vrinę ſtillicidia fiunt & propter acutiem vrinæ, & propter vis retentiuæ, quæ eſt in veſica, imbecillitatem: quę rurſus imbecillitas ex immodica intēperatura cōtingit. Cum vero octo ſint immoderātię, in ſingulis earum debilis veſica erit: atq; idcirco ad eam vrinę ſtillicidia conſequētur. Iam vero & vrinarum acrimoniæ à quibuſdam fiūt intēperaturis, ſed potiſſimum ab ea, quę eſt ſecundum caliditatem, deinde ab ea, quę eſt ſecundum caliditatē & humiditatē, tertio ab ea, quæ eſt ſecundum humiditatē. Fiet itaq; et ob hęc vrinę ſtillicidium, demptis ijs, quæ ſunt proprię veſicę paſſiones, ad quas vrinę ſtillicidia caſus ratione cōſequuntur: veluti cum ob vlcus, aut eryſipelas, aut abſceſſum in ea factum, vel inflammationem, aut tale quid aliud, vrinę ſtillicidium contigerit. Nunc enim non de his ſermo exiſtit, ſed ſolum de illis, quę aeris ambiētis ratione proueniunt: ſicuti neq; de illis, quę ex malo victu habent occaſionem. Quæ vero in vrinę ſtillicidio ſunt dicta, hęc etiam à nobis dici cogites in difficultate inteſtinorum, de qua neq; ipſe idem cum Hippocrate ſentio. Difficultas enim inteſtinorum non ſimpliciter ad ſiccitates cōſequitur, niſi prius diſtinctio adhibeatur, primum quidem vt ſit exuperās ſiccitas, deinde vt aer ambiens ſecundum caliditatē & frigiditatem permutetur, poſtremo vt na-

turę

turæ corporum patientes conſiderentur. Non eſt autem æquum adeo de Hippocrate dubitare, B
ꝙ primus talis conditor contemplationis,non totam perfecerit, quantum de Diocle primum, &
poſt ipſum de Mneſitheo,tum multis alijs medicis,qui veras Hippocratis vias ingreſſi, multa ſi-
bi particulatim elaborāda propoſuerunt. Cum enim deceret eos, ſi quicquam aliud, eam quoq;,
quæ de temporum cōſtitutionibus eſt, cōtemplationem,vt paulo antea ſuppoſui, articulatim di-
ſtincteq; tractare,totamq; elaborare,ipſam omnino contempſerunt.Nos vero id facere aggredie
mur proprio his dicato opere,ſi prius hæc,quæ præ manibus habemus,abſoluerimus.

Quotidianæ autem conſtitutiones,aquiloniæ quidē corpora denſant,& bene firma, & bene mobilia,bene colo- 17
*rata,& melius audientia faciunt,& aluos exiccant,oculos mordent,&,ſi pectus dolor aliquis prius obſederit,dolo
rē augent. Auſtrinæ diſſoluunt corpora,& humectant,auditū obtundūt,capita aggrauant,& vertigines faciūt,
oculis atq; corporibus difficilem motum præſtant,& aluos humectant.*

Cum frigidus ac ſiccus ventus ſit aquilo,omnes corporis conſumit ſuperfluitates.Robur autē
adijcit ipſis inſtrumentis ex eo,ꝙ aſtringit,& in vnum cogit denſando ſubſtantiam. Ob hoc igi-
tur(vt inquit)omnia meliora fiunt ſecundum animales & naturales operationes. Nam animales
quidem operationes oſtendit per ea verba/Bene mobilia/,&/melius audientia/: Naturales vero F
cum inquit/Bene colorata/.Commune autem vtriſq; bene firma ac robuſta eſſe. Et clarum eſt,ꝙ
ex vno ſenſu auditus,veluti exemplo quodam, etiam de alijs oſtendit. Hæc igitur bona adſunt
aquilonijs conſtitutionibus,quibus maxime perfruuntur,qui ſalubre corpus habent,et ex his ip-
ſis humidiores.Adſunt vero & mala quædam hiſce conſtitutionibus,verum parua, & non ſimi-
lia malis,quæ auſter affert.Cur enim non parua ſint,aluum cohiberi,morderi oculos, & præcedē
tes dolores pectoris exacerbari? Noſces autem ipſorum paruitatem auſtralibus comparans con-
ſtitutionibus,quas dixit diſſoluere corpora. Maximum enim eſt hoc malum ad omne opus vita-
le ac animale:Non paruum aūt aggrauatio capitis, & difficilis auditus. De vertiginibus autem
(ἰλίγγους græce vocant)quid dicere oportet? quæ proximæ ſunt morbis comitialibus, & ijs,quos
apoplexias nominant.Ilingos enim eſt tenebricoſa vertigo,quę fit,cum humor cum craſſo ſpiritu
in capite mouetur,& iccirco præcedit epilepſiam & apoplexiam. Sed & difficilem (inquit) præ-
ſtant oculorum & totius corporis motum.praui autem ſunt & huiuſcemodi caſus. Solum autem
ineſt ipſis hoc mediocre,quòd aluos reddunt humidiores.Hoc autē & alia omnia efficiunt, maxi
me quidem propter humiditatem:ſed & inſuper etiam propter caliditatem.Id autem,quod in ini
tio ſermonis ſcribitur,melius ordinē commutaſſet, vt primum quidem foret verbum/humectāt/ G
ſecundum vero/diſſoluunt/deinde ea,quę deinceps ſequuntur.Quia enim humectant,ob hoc et
ſingula alia operantur,coadiuuante ad hæc & caliditate. Fiunt ſiquidem operationes per ſolidas
animalis partes,quæ vere ſunt eius partes.Aggrauantur autem hę,quapropter & deterius operā
tur,propter humiditatum exceſſum.

Per tēpora anni,vere quidem & prima æſtate pueri,& qui hos ſequuntur ætate,optime degūt,& ſani ſunt ma 18
xime:æſtate vero & autumno vſq; ad aliquid,ſenes:reliquum,& hyeme,qui mediam ætatem habent.

Non ſolum in ętatibus,verū & in omnibus alijs,quę ſecundum tēperaturam,vel modice ſe ha
bent,vel immodice,ſiquis ſermonem in hoc loco Hippocratis examinauerit, verū inueniet. Na-
turis ſiquidē,ætatibus,& regionibus bene tēperatis,optimum tēpus eſt,quod optimam habet tē-
periem:cum eū,quo præditæ ſunt,habitum non permutari,ſed conſeruari deſiderent, qm̄ omne,
quod eſt,à ſimilibus quidē conſeruatur,à contrarijs autem tranſmutatur. Quare puerorum ætas,
adhuc aūt magis adoleſcentiū(hęc enim eſt omnium ætatum optima)vere optime degunt:& ea-
dem ratione quæcunq; vel regiones,vel naturæ ſunt bene tēperatæ. Adiunxit aūt veri principiū
æſtatis Hippocrates,in latum extendēs vniuſcuiuſq; theorematis vtilitatem.Magis autem exqſi- H
tus ſermo fuiſſet,ſi ita ſcripſiſſet:Adoleſcētes vere,pueri æſtatis principio optime degunt.In ſeni-
bus vero propter temperaturæ frigiditatem æſtas vtiliſſima eſt:ſicuti ijs,qui in ętatis vigore con-
ſiſtunt,hyems maxime confet. Hæc enim contraria eſt illi,quæ in his fit ex bilis multitudine, intē
peratuæ.Sic & naturarum,bilioſiores quidem hyeme optime degunt:pituitoſiores autem,ęſtate:
bene autem temperatæ,vere.Similiter & regiones,quæ quidem ſunt bene temperatæ, optimum
ver habent:ex alijs vero frigidę ęſtatem,hiemem vero calidæ.Iam vero peſſima tempora vnicui-
que ętati atq; naturę & regioni,ex ijs,quæ dicta ſunt,poſſumus inuenire.Nam peſſima ſunt opti
mis maxime contraria.Eadem ratione & media inuenies inter optima & peſſima. Illud pręterea
animaduertere oportet,ꝙ ver quidem optimum dicitur eſſe adoleſcentibus, alijs verò omnibus
medium:Neque enim optimum eſt,neque peſſimum.Sic & ad naturas & regiones ſe res habet.
Autumnus omnibus vtiq; malus eſt,ętatibus,naturis,ac regiōibus. Ex ipſis tamen per autumnū
minus,quàm aliæ,calidæ & humidæ læduntur.

Morbi oēs quidem in omnibus temporibus fiūt,quidā vero magis in quibuſdam ipſorum & fiunt & excitātur. 19

Si ambientis aeris temperatura ſola eſſet morborum cauſa: tūc omnes quolibet tempore illos
morbos

A morbos pateremur,qui ſunt accommodati naturę temporis.Nũc vero,cum etiam ob errata,quæ
in victu contingunt,morbi fiant:omnes quidem in omnibus tẽporibus fient, plures vero in ſin-
gulis temporibus naturæ temporis accommodati.Non parum autem in his confert & differentia
naturarum. Neq; enim ſimiliter ab eadem cauſa calidum corpus,vt frigidum,offendi aptum eſt,
vel humidum,vt ſiccum:neq; temperatum æqualiter iſtis,neq; illis,quæ ſecundum aliquam qua-
litatum coniugationem à bono temperamento recedunt,vt antea diximus.

20 *Vere etenim furores,& atræ biles,& morbi comitiales,& profluuia ſanguinis,& anginæ,& grauedines, &*
raucedines,& tuſſes,& lepræ,& impetigines,& vitiligines, & puſtulæ vlceroſæ plurimæ,& tubercula,& arti
culorum morbi.

Et quo modo antea recte ab eo dictum videretur,Ver autem ſaluberrimum, & minime mor-
tiferum,cum multæ in eo fiant paſſiones? Videtur ſiquidem magis quodlibet tempus adæqua-
re morborum,quos generat,varietate. Furores etenim,& atræ biles,& morbi comitiales,& an-
ginæ ſunt morbi autumnales:grauedines autem,& raucedines,& tuſſes,ſunt hiemales. De æſta-
te autem ipſe deinceps dicet,communionem eius oſtendens ad ver: Æſtate vero quædam horũ,
B hoc eſt prius dictorum in vere:Ex ſuperabũdanti autem,præter alia tempora, ver profluuia ſan-
guinis,lepras,impetigines,vitiligines,puſtulas vlceroſas plurimas efficit, tuberculaq́;, & articu-
lorum morbos.Sed certe hæc,quæcunq; ſunt verni temporis propria,omnia periculo vacant: tã-
tumq́; abſunt,vt aphoriſmum illum falſum oſtendant,in quo dixit: Ver autem ſaluberrimum,&
minime mortiferum:vt potius ipſum videantur confirmare.Nam hoc ipſo tempore profundum
corporis expurgatur vitioſis humoribus à partibus principalibus ad cutem peruenientibus. Sic
igitur & lepræ,& vitiligines, & impetigines, & puſtulæ quædam vlceroſæ multæ generantur.
Alio vero modo in tuberculis,& articulorum morbis,profundum corporis expurgatur, vitioſis
humoribus ad loca viliora tranſpoſitis.Quòd autem profluuia ſanguinis,& multitudinem & vi-
tium humorum euacuando,cohibeant morbos,qui ex ipſis oriuntur,perſpicuum exiſtit. Si vero
aliquod corpus bonos humores habẽs,vernum tempus excipiat:hoc ſeruat ſaluberrimum, nihil
innouans ex propria natura:nõ ſic æſtas,vel autumnus,vel hiems.Hęc enim tempora etſi purum
corpus,& omni vacans reprehenſione ſuſcipiant:illa flauam bilem vltra modum generare ſolet,
hic atram,hiems vero pituitam. Tale quiddam enim vere contingit, quale in exercitationibus
euenire videmus.Etenim hæ quoque ſunt ſaluberrimæ.Verum,ſi hominem vel pituita, vel fla-
C ua bile,vel atra,vel ipſo etiam ſanguine plenum,volueris ad exercitationẽ perducere:aut ei mor-
bum comitialem,aut apoplexiam efficies exercitatione:aut,ſi hęc mala non euenient,periculum
imminet, ne rupto aliquo in pulmone vaſe,in morbum incidat inſanabilem.Multi vero cum fe-
bricitare cœpiſſent:propter exercitationes acutiſſimis morbis fuere correpti. Quibus vero vicẽ
purgationis humorum,qui ſunt in profundo corporis,exercitatio ſuppleuerit,ad cutem euocans
malorum humorum abundantiam:his & vlcera,& ſcabies inde generantur. & hoc innuens dice
« bat Hippocrates,Si impurgatus laboraueris,vlcera erumpent. Et quidem verno tempore calor
aeris ambientis humores diffundẽs educit ad cutem:atq; hoc quoq; opus ipſius,exercitationibus
ſimile exiſtit.Non ſolum autem exercitationum operibus,veris opera aſſimilantur,ſed & earum
naturæ, cuius opus eſt & occultam per totum corpus facere tranſpirationem,per quam excernũ-
tur ſuperfluitates,& corpus in morbis varijs modis expurgare.

21 *Aeſtate autem non nulli horum,& febres continuæ,& ardentes,& tertianæ febres plurimæ,et {quartanæ,}*
& vomitus,& alui profluuia,& lippitudines,& aurium dolores,& oris vlcerationes, et genitalium putredines,
& ſudamina.

D Æſtate inquit & non nullos ex vernis morbis fieri,circa initia eius videlicet.Nam,quæ fini ve-
ris continuantur,ſicuti ſimilem habent temperaturam cum vere, ita & in morborum generatio-
ne communicant. Inquit enim alios quoſdam æſtate generari illi proprios, veluti febres con-
tinuas, & ardentes, & tertianas: & (vt ſimpliciter dixerim) quæcunque ex flaua bile,mala cor-
poribus accidunt. Nam & vomitus bile per ſumma natante fiunt, & ventris profluuia ad infe-
riora defluente. Lippitudines quoque æſtate plurimæ fiunt vtpote repleto capite.Sic & aurium
dolores,& alia ſimilia æſtate corpus patitur ex capitis repletione, aliàs ad alias corporis partes ſu-
perfluitatem deponentis. Oris autem vlcerationes, quòd propter bilioſum humorem contin-
gant,perſpicuum exiſtit.Genitalium vero putredines, non ſimpliciter,ſed quando æſtas aut hu-
mida magis fuerit,aut nullus flauerit vẽtus, aut auſter in ea abundauerit.Nã, cum plurimũ à mo
do naturæ receſſerit ad humiditatem, aut flatuum carentiam: non genitalium tantum putredi-
nes facit,ſed cuiuſcunq; partis alterius: qualis eſt illa, quæ ſcribitur in tertio Epidemiorum con-
ſtitutio,& quę in ſecundo circa eius initia. Quæ vero paruæ ſunt aeris euerſiones,genitalia tan-
gunt,vt quæ ob humiditatem ac caliditatem ex quacunq; occaſione ſint parata putreſcere. Qua
re, cum propriam æſtas ſeruauerit temperaturam,qui multis ſuperfluitatibus infeſtantur, quan-
do hæ aliquam ob cauſam ad genitalia defluxerint,ipſorum putredines patiuntur.Sudamina au-

tem è genere puſtularum ſunt in ſumma hærentium corporis parte, quæ inſtar vlcerum cutem E
exaſperant.proueniunt autem,quemadmodum & ipſum oſtendit nomen,propter multos ſudo-
res,qui vel bilioſiores,vel omnino mordaciores exiſtunt.mordent enim hi cutem, & prurigino-
ſam efficiunt,& per modum vlcerum exaſperant.

Autumno vero & multi æſtiui morbi fiunt,& febres quartanæ,& erraticæ,& lienes,aquæ inter cutẽ,& ta- 22
bes,& ſtillicidia vrinæ,{& difficultates inteſtinorũ},& læuitates inteſtinorũ,& coxendicum dolores, & angi-
næ,& anhelationes,(quas græci aſthmata vocant)& ilei,& morbi comitiales,& furores,& melancholiæ.

In autumno(inquit)& æſtiuorum morborum permulti fiunt, manente adhuc æſtiuo humore
in ipſo,flaua bile ſcilicet.Necꝗ enim, ſicuti æſtas veri ſuperueniens humores euacuat,ita & autũ-
nus æſtiuos,ſed contrarium ex toto accidit.nam ex partibus extimis ad intimas ducit. Cum ratio
ne igitur æſtatẽ inqt non nullos ex morbis vernis generare, autũno vero non ex æſtiuis aliquos,
ſed multos.Nam & quartanas febres in hoc ipſo tpe fieri inquit, quia ſcilicet ex atra bile ortũ ha-
bent,quæ duplicẽ habet generationẽ:alteram quidẽ ex flaua bile ſuperaſſata : alterã vero ex ſan-
guine craſſo.Fiunt aũt & erraticæ febres in autũno,propter tẽperaturæ inæqualitatem:Et lienes
magni,ob atræ bilis ſuperfluitatẽ.Et aqua inter cutẽ ex liene cõtingit.Et, ſi qua diſpoſitio tabida F
in dubio eſt,maxime autũno deprehẽditur propter frigiditatẽ,ſiccitatẽ,& tẽporis inęqualitatem,
nihilominus aũt & propter humorum prauitatẽ. Fiunt quocꝗ ob eaſdẽmet cauſas eo tpe potiſſi-
mum vrinæ ſtillicidia.Nam veſica in inordinatis ac repentinis ad calidum & frigidum permuta-
tionibus,refrigeratur:&, quæ ex malis humoribus fiunt acritudines, ipſam moleſtant:tum præ-
ſertim,cum facta ad frigiditatẽ ſubita commutatio,eos,qui antea difflabantur,& per ſudores eua
cuabantur humores,ad veſicam conuerterit.Lęuitates vero inteſtinorum ſunt veloces & ſine vl-
la omnino tranſmutatione ciborum deiectiones, aut propter exulcerationẽ in ſuperficie ventri-
culi aut inteſtinorum,quæ eorum modo fit,quo illę, quę in pueris græco vocabulo aphthæ,id eſt
oris vlcera nominant:vel propter potẽtiæ retinẽtis imbecillitatem.Quorum primum ex morda-
cibus,& ſubſtantiã tenuẽ habentibus humoribus fit : ſecundum vero ex magna vẽtriculi atcꝗ in-
teſtinorum prouenit intemperie.Hęc autem ambo maxime autũno fieri contingit. Coxẽdicum
autem dolores ex malignitate humorum,& frigiditate fieri par eſt. Anginæ vero ex bilioſis hu-
moribus ortum habent,q ad fauces autumno decumbunt:ab illis,quæ vere fiunt,differẽtes,quo-
niam illæ ſunt quodam modo pituitoſiores.Iam vero aſthmata, id eſt anhelationes, tum propter
humorum motum ad partes interiores, tum propter frigiditatem fieri conſueuerunt. Propter G
hæc eadem,& qui ilei,id eſt voluuli,nominantur.ſunt autem cibi ſuperfluitatum,quæ per aluum
inferiorem excernuntur, retentiones, quæ magna ex parte fiunt ex alicuius inteſtinorum partis
inflammatione. Maxime vero par eſt, vt in frigido,ſicco,inæquali,& malos gignente humores
tempore,partes ad ventriculum atcꝗ inteſtina attinentes offendantur. Nam,qui in æſtate tenues
& bene mobiles humores ſunt generati,autumnus excipiens, qui frigidus ſimul atcꝗ inæqualis
exiſtit,ad profundum corporis agit.Sunt autem in profundo etiam inteſtina. Morbi vero comi-
tiales accidunt ijs,qui naturam habent ad hanc paſſionem procliuem,propter repentinam ad cõ-
traria tranſmutationem.Calor enim media die,frigus vero in prima & vltima parte fit. Nihil au-
tem adeo comitiales acceſſiones,ſicuti talis varietas,aptum eſt generare. Furores vero ob tenuiũ
ac bilioſorum humorum eueniunt malignitatẽ:ſicuti melancholiæ ex atra bile, de qua pauloante
dictum eſt.

Hyeme vero morbi laterales, et pulmonis inflãmationes,grauedines,atq; raucedines,tuſſes, dolores pectoris & 23
laterum atq; lumborum,capitis dolores,vertigines,& apoplexiæ.

Hyemales morbos poſt autũnales exponẽs,non eodem modo, ſicuti prius, dixit, necꝗ ꝙ hye- H
me multi ex autumnalibus.Atqui prius in æſtiuis ipſos comparans vernis,ita dixerat:Æſtate au-
tem non nulli horum:In autũnalibus autem,Autumno vero & æſtiuorum multi.Nunc aũt mor-
bos hyemis ſimpliciter connumerauit,vel ex communi volens hoc quoqꝫ in loco nos aliquid di-
ctorum ſubaudire,vel ſimpliciter enuncians nihil autumnale tempus cum hyemali communica-
re.Atqui primas partes hyemis rationabile eſt, & ita experientia comprobatur,cum autũno mor
bos communicare.Inquit enim & ipſe:Æſtiuæ quartanæ magna ex parte fiunt breues, autumna
les vero longæ,& magis,quæ ad hyemem coniungũtur.niſi quis dixerit ipſum de illis,quę in ex-
trema autumni parte generantur,facere mentionẽ. Verum morbos hyemis proprios hoſce vult
eſſe,morbos laterales & pulmonis inflammationes, quoniam inſtrumenta reſpirationi ſeruien-
tia,frigiditate læduntur:cum alia ita bene poſſimus obtegere,vt nihil,aut minimum ſentiant am-
bientis frigiditatem.Reſpirationem vero nemo poteſt cohibere,neque aliter datur reſpirandi fa
cultas.Ob hanc igitur ipſam frigiditatem,tuſſes hyeme maxime fiunt,& laterum dolores:ob ean
dem ẽt caput oblęſum,grauedines,tuſſes,atqꝫ raucedines operatur.Fiunt aũt ſicuti doloręs late-
rũ ob frigiditatẽ,ſic & capitis atcꝗ lũborum,et omniũ partium neruoſarũ.Vertigines quocꝗ,cere-
bri læſiones conſequuntur,ſicuti & apoplexiæ.Nam & hæc paſſio fit,cũ caput repletũ eſt pituita.

In ætatibus

24 A *In ætatibus autem talia contingunt.paruis & nuper natis puerulis oris vlcera(quæ aphthæ vocantur)vomitus, tuſſes,vigiliæ,pauores,vmbilici inflammationes,aurium humiditates.*

Quæ ad ætates attinent,diligentius elaborauit,q̃ quæ ad anni tempora, facta in minores partes diuiſione.In puerulis igitur nouiter natis ait fieri aphthas:Sic autem Græci vocãt vlcera, quæ ſummam oris occupant partem, ob mollitiem maxime facta inſtrumentorũ,quæ neq; tactũ,neq; qualitatem lactis ſuſtinent,quod non paruã in ſe ſeroſam continet partẽ.Hęc autẽ pars vim habet abſtergendi.Quare nõ eſt mirũ,ſi in corporibus mollibus quaſdam per ſumma facit exulcerationes.Vomitus aũt tunc his fieri par eſt,propter lactis,quod aſſumunt,multitudinẽ. Vigiliæ vero haudquaq̃ ipſis ſunt aſſuetę,vt qui maiori parte temporis dormiant: niſi forte ob ipſam paſſionẽ fieri infantibus vigilias opinetur.Quoniã vero ſomni abundantia ipſis maxime ſecundum naturam ineſt,Pauores etiam per ſomnum infantibus adſunt,ijs pręſertim,qui ſunt natura edaciores: quando loca ad ventriculum pertinentia ſenſu quidẽ vigeant,ſed imbecillia exiſtant: cibus vero corrumpitur.Nos ſiquidem obſeruauimus,non in tantillis ſolũ,ſed etiam in ætate perfectis, terribiles fieri per ſomnos imaginationes, q̃n multi & vitioſi humores grauant & mordent ventri-
B culum,præſertim ipſius os.Hæc enim particula præcipuum habet ſenſum. Vmbilicorum autem inflãmationes nõ multo antea præciſorum,non ſine ratione nouiter natis puerulis accidunt,non ſecus,ac ſiqua aliã pars foret vlcerata. Verum & aurium humiditates paſſionibus annumerat, quãuis palati & narium in eodem numero non ponat, q̃m naturæ conuenit per nares atq; palatũ cerebri ſuperfluitates per deriuationem expurgare: & fit hoc etiam ijs,qui ſunt ætate perfecta. A natura autẽ aliena eſt expurgatio per aures. Verum & infantibus etiam per aures cerebrũ expurgatur:& recte Hippocrates inter proprias huius ætatis paſſiones, etiam aurium ſcripſit humiditates.Eſt ſiqdem & totum corpus nouiter natis puerulis maxime humidũ, adeo vt & oſſiũ natura in ipſis potius cerea,q̃ lapidea videatur. Præ cæteris vero partibus cerebrum admodum humidum exiſtit,quod etiam in perfectis talem habeat intemperaturam. Quare non abſq; ratione in puerulis,cum ſuperfluitates abundent,per omnia foramina excernuntur.

25 *In progreſſu vero,cum iam dentire incipiunt,gingiuarum prurigines,febres,conuulſiones,alui profluuia:& maxime cum caninos edunt dentes:& ijs præſertim pueris,qui craſſiſſimi ſunt,& aluos duras habent.*

Prurigines quidem gingiuarum fieri, cum dẽtes pullulare incipiunt puerulorum,nihil mirũ.
C Prurigo enim(græce ὀδαξισμὸς,) pruritus quidam eſt cum exigua quadam moleſtia. Febres vero & conuulſiones atq; alui profluuia accidunt pueris,qui iam dentire incipiunt,& non adhuc morantur,quemadmodũ & ipſe oſtendit inquiens,Et maxime cũ caninos edũt dentes. Liquet autẽ, ꝙ perforatis gingiuis à dentibus prodeuntibus,hi caſus eueniunt, quemadmodum vbi ſtimulus infigitur carni:& ſanè plus dentes affligunt,q̃ ſtimuli.Hi ſiquidem ſemel firmati,in membro quieſcunt,cui ab initio infixi ſunt:dentes vero tm̃ procedunt,quantum augentur. Febricitãt ergo hac ætate pueruli & propter dolores,& vigilias,& inflãmationes. Conuulſiones aũt eis accidũt tum propter hæc,tum propter crudũ alimentum, & quia neruoſæ partes nondum ſatis validæ ſunt. Ad hæc omnia etiam ex neceſſitate,ventris profluuia conſequũtur, q̃m alimentum non bene coquitur neq; diſtribuitur.Quod autẽ dicitur,Pueris, qui craſſiſſimi ſunt,& aluos duras habent,ad conuulſiones refert:cum his maxime pueris dicat cõuulſiones fieri,qui craſſiſſimi ſunt, & aluos duras habent.Tales enim plenũ corpus habent,& abundans ſuperfluitatibus,& ideo cõuulſionibus facile capiuntur:maxime vero naturas has conuulſiones offendunt.

26 *Cum vero iam magis adoluerint,tonſillæ,& vertebræ,quæ in occipitio, ad interiora luxationes, crebri anhelitus,quos Græci aſthmata vocãt,calculi,lũbrici rotũdi,aſcarides,verrucæ,quas Græci acrochordonas vocãt, ſatyriæ,ſtrumæ,& alia tubercula,ſed præcipue antedicta.*
D
Primum qdem ſcripſit de recens natis puerulis,dein de illis,qui dentes edunt: nũc vero de ijs, qui mediam habent ętatem inter illos,qui iam dentes ediderunt, & qui ſunt pubertati proximi. Nam deinceps ſequenti aphoriſmo illorum commeminit, qui quartum ab ijs ordine locum obtinent.Verum tertiam ætatem,quæ nunc proponitur, quæ vſque ad duodecimum & tertiumdecimum annum progreditur, multis capi ait paſſionibus.quarũ primas tonſillas(græce pariſthmia) nominat,quæ ſunt locorum ad iſthmum attinentium inflammationes. Hic autem per iſthmum oportet intelligere partem illam, quæ os & gulam interiacet, quæ per metaphoram quandam ita nominatur ab ijs, qui proprie dicuntur iſthmi. Sunt autem anguſti quidam terræ proceſſus inter duo maria ſitæ. Hæ autem tonſillæ ſunt non nunquam ſolius tunicæ ventriculo ac gulæ & faucibus totiq; ori communis inflammationes: non nunquam vero & ſubiectorum ipſi muſculorum, quando & vertebræ,quæ eſt in occipite, fiunt ad interiora inclinationes, de quibus poſt tonſillas inquit:Et vertebræ,quę in occipitio,ad interiora luxationes. Nam à muſculis inflammationem patientibus vertebra hæc tracta,ad partem inclinat ceruicis anteriorem. Nominauit autem hanc partem Hippocrates, non anteriorem, ſed interiorem, vt ad vertebram retro locatam

ſuum ſermonem referẽs.Corporis ſiquidem ad profunda traductio,ſiue ex anterioribus, ſiue ex E poſterioribus fiat partibus,per vnum verbum/intra/monſtratur.Cur igitur Hippocrates in noui ter natis puerulis,neq; de tonſillis,neq; de vertebræ,quæ eſt in occipitio, luxatione aliquid dixit, cum tamen & iſti nihilominus cerebrum humidum,et plenum habeant ſuperfluitatibus,adeo vt ſubiectis partibus demittat fluxiones? An quia hac ætate prius moriuntur, quàm ſubiecti fauci bus muſculi vnà cum neruis fortem ſubeant inflammationem? Adde,q; hi partes eas habẽt molles,atq; ideo non poſſunt vehementius intendi,ita vt vertebra intus ad ipſas attrahatur. Iamuero aſthma(ſic autem Græci vocant crebram reſpiratiõe,qualis currentibus accidit, aut quouis alio modo vehementi agitatis motione) in his quidem fit ob exercitium, quòd multa indiget animal reſpiratione:in alijs aūt, in quibus non adeſt exercitium,ob anguſtiam eorū,quæ ſunt in pulmone,ventriculorū.hæc vero anguſtia fit repleto viſcere ab ijs, quę deſuper veniūt, fluxionibus.hę aūt fluxiones plures qdem in recens natis puerulis fiunt. Cito aūt ipſos interficiunt,qm̄ & aliter male ſe habent.Nam & ex vtero ad aerem ambientem tranſitus, & alimenti mutatio, & inflammatio,ab initio qdem locorū ad vmbilicum attinentium,poſtea vero ob dentium generationem, eos omnes imbecilles reddit,& vix ea,quę dixi, tolerant mala:tantum abeſt,vt ad hæc,etiam fluxionem poſſint ſuſtinere,vbi ad pulmonem decubuerit.Lapis vero maxime propria paſſio eſt ta F lium puerorū,vt qui ob edacitatẽ non paucos crudos humores coaceruẽt:ex quibus pars craſſior vnà cum vrinis ad veſicā perueniẽs,fit lapidum generationis materia.Accedit altera cauſa, vehementia caliditatis.Aceruant ſiquidem & ſenes humorem crudū non paucum,non propter edaci tatem vt pueri,ſed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem : non tñ calorẽ fortem habent, qui ex materia craſſa vaporem reſoluens lapidem generet. Lumbrici vero atq; aſcarides videtur aliis animalibus proportionaliter gigni,quę non ex ſemine, ſed ex putredine habent generationem.Sola enim putredo hæc non eſt ad generandū ſufficiens,ſed & calore plurimo indiget. Cibus itaq; plerunq; corrumpit in ventriculo,& præcipue in inferiore puerulis. verum caliditas in valde tenellis nondum materiam ſuperat,in adultioribus aūt et materia idonea eſt ad animalium talium generationem,& præterea caliditas adeſt. Aſcarides igitur ſunt tenues qdam lumbrici,q in parte præcipue inferiore craſſi inteſtini gignuntur. & plurimi manifeſte gigni conſpiciuntur in iumentis male cibū coquentibus : quorum malam coctionem fœtor indicat excrementorum. Aliud vero genus lumbricorum eſt rotundorū,qui in ſuperioribus magis inteſtinis generantur, adeo q; ad ipſum qñq; ventriculū aſcendūt.Multo vero plures hi,q̃ aſcarides, gignūtur in pueris. Rarior aūt eſt lumbrici lati generatio,qui & longiſſimus eſt,& ſæpe per tota extẽditur inteſtina. G Verum de hoc nullam fecit Hippocrates mẽtionem, qm̄ neq; eius erat propoſitum de omnibus agere paſſionibus,quę mortalibus accidunt,ſed de illis tantū,quæ ſingulis ętatibus vt plurimum accidūt.Ob hanc igitur cauſam ipſe enumeratis iam dictis, deinceps verrucarū genus,quod Gręci acrochordonas vocāt,& ſtrumas adiecit,qui ſunt morbi,germina vitioſę multitudinis ad exteriora & cutem repentis.Omne autem ipſorum genus tubercula(gręce phymata)nominat,ita deinceps ſcribens:Acrochordones,ſtrumæ,& alia tubercula.Quędam aūt ex his pręcipuo vocabulo tubercula nominantur,quędam ſponte naſcentes & celerrime factæ inflammationes, quę celerrime in altū attolluntur acumen,& celerrime etiam ſuppurātur.& plurima eſt horū in inguini bus & alis generatio,qm̄ & in his partibus plures ſunt adenes, qui apti natura ſunt ad has ſuperfluitates prompte excipiendas. Horum adenum paſſio ſtruma quoq; eſt,non ex calida materia, neq; ad ſuppuratiõe properante, ſed potius quodam modo pituitoſiore & frigidiore conſiſtẽs.

Grandioribus autem,& iam accedentibus ad pubertatem,plurima ex his,& febres diuturnæ magis, & ex na ribus profluuia ſanguinis. 27

Incipiunt quidem pueri pubeſcere poſt annum quartumdecimum. Qui vero prope hāc ætatem accedūt,ſunt qui duodecimum,aut tertiūdecimum, aut quartūdecimum etiam agunt annū. H Neq; enim eſt vnus omniū certiſſimus terminus pubertatis, propter caliditatem & frigiditatem temperaturæ.Calidi enim citius,frigidi vero tardius pubeſcunt. Laborant aūt pueri hi multis q̃dem morbis antea dictis,propter ſimilitudinem temperaturæ, & præterea febribus diuturnioribus,q̃ priores:non tñ aliquid dixit de ijs, quę illa ætate febres abundant: verū ex eo, quod nunc dicitur,clarum eſt,q; oſtedit ipſas acutas eſſe. Alterantur enim puerorum diſpoſitiones citiſſime propter corporis humiditatẽ,& naturalis potentię imbecillitatem. Sanguinis vero profluuia ex naribus fiunt in tali ætate conſtitutis,quoniā hic humor in ea incipit abūdare, non quia nūc plus de eo generetur,q̃ prius,ſed quia nunc minus abſumitur ex ipſo,propterea q; & augmentum minus eſt hac ætate,q̃ priore,vt ad corporis proportionem.

* Vetus tralatio habet fortitudinem.

Plurimæ autem paßiones puerulis iudicātur,nō nullæ quidem in quadraginta diebus,non nullæ in ſeptem menſibus,nō nullæ vero in annis ſeptem,quædā vero iam ad pubem accedẽtibus. Quæ vero permãſerint,nec in pubertate finierint puerulis,aut fœminis,cum menſtrua erumpunt,conſeneſcere conſueuerunt. 28

Si verbum/diutinæ/ſermoni adiectum eſſet,melius foret : vnde & non nulli nomen paſſionis de diutinis

A de diutinis tantum ipſum arbitrantur intelligere. Verum contra hoc ſunt ſermones tales, quibus ipſe vtitur in aphoriſmis, In acutis paſſionibus raro, & in principijs vti medicationibus. &, Tenues victus & in longis ſemper paſſionibus, & in acutis. Manifeſtum itaq; ex his eſt, q non in diutinis tantum, ſed etiam in acutis dicere conſueuit Hippocrates nomen paſſionis. Videtur itaq; hoc in loco, aut de diutinis paſſionibus intelligere, aut mancum ſermonem protuliſſe. Nos vero ipſum ſupplentes, dicemus ita: Plurimæ aūt diutinæ paſſiones puerulis iudicātur, non nullæ in quadraginta diebus, non nullæ in ſeptem menſibus, quædam in ſeptem annis. Ex diebus autē, quadrageſimus, primus eorum eſt, ex quibus morbi diutini iudicātur, vltimus autem inter illos, qui acutos ex intercidentibus iudicant, ſicuti etiā ſupra notauimus. Quicūq; vero hunc tranſcēdunt numerum, ad ſeptimanæ rationē habent iudicium, non ſeptem diebus connumeratis, ſed primum quidem menſibus, deinde annis. q autem, qui hoc tempus tranſcendunt, ad quartumdecimum annum perueniunt, eſt ſanè manifeſtum. Nam ſecunda ſeptimana in hoc completur tēpore: & aliàs in pubertate magnæ fiunt corporis commutationes, ac in fœminis maxime propter menſtruorum eruptionem. Quare, ſiqui morbi neq; hac ætate finiuntur, vſq; ad longum tempus perdurare conſueuerunt.

29 B *Iuuenibus autem ſanguinis ſpuitiones, tabes, febres acutæ, morbus comitialis, & alij, ſed præcipue antedicti.*

Cum primas ætates ad pubertatem vſq; minutiſſime diuiſerit, neſcio, quo modo adoleſcētum ętatem prætermiſerit, quæ medium obtinet locum inter puberes & illos, qui conſiſtentis ætatis vigorem habent. Verum ex alijs, quas tetigit, licet & de iſta conijcere: quæ in multis quidem cōmunicat illis, quæ ex vtraq; parte ipſam circūſtant, ſed hoc habet peculiare in maribus, ſanguinis ex naribus profuſionē, de qua cōmeminit in illis, qui ſunt prope pubertatem. Nam hic caſus incipit in illa ætate apparere, ſed maxime viget in adoleſcentibus, deinde ſubſiſtit in viris. Verum hanc ætatem tranſgreſſus Hippocrates, ad illam, quæ eſt iuuenum, peruenit: & primum ſanguinis ſputum ſcripſit, ac tabem, deinde febres acutas, & poſt has morbum comitialem. deinde poſt hæc ait/Et alij morbi, ſed præcipue antedicti/recte quidem hoc adijciens. Nam rem ita ſe habere indicat viſus. At vero non ſat plenè de febribus acutis dixit. Neq; enim dicere ſimpliciter oportebat acutas, q̄ & in pueris nihilominus fieri vident̄, ſed ex acutis tertianas maxime, & cauſos. i. febres ardentes. Hæ enim præ cæteris febribus ſunt biliosiſſimæ, & multis iuuenibus accidūt: qm̄ & flaua bilis hac ipſa ſuperabundat ætate, à qua morbi tales in ſummo vigore conſiſtētibus acci-

C dunt. Tabem autem, & ſanguinis ſputum, non ſecundum ætatis naturam patiuntur, ſed ſecundū aliquid eorum, quæ ei accidunt. quare & antea dicebat, q ſenes plurimum, minus ægrotant iuuenibus. vbi & nos diximus, q ob incōtinentiam iuuenibus, non ob ætatis imbecillitatem, ęgritudines plurimæ accidunt. ob hoc igitur & iuuenibus ſpuitiones ſanguinis accidunt, quia aut percutiuntur, aut contunduntur, aut ſaliunt, aut clamant vehementius, aut refrigerātur, & humi cubāt, aut replentur, aut propter aliquam huiuſcemodi cauſam. Ad ſputum vero ſanguinis, tabes conſequitur. Quare & propter hæc talia iuuenes ex accidenti ægrotabunt, non primum, neq; ætatis ratione. Morbi autem comitiales, quamuis malo victu vtantur, tamen ipſis non accidunt multi: vt mihi mirari ſubeat, quo modo & hos Hippocrates ſcripſerit: cum in alijs, non modo, q abundāt in pueris, dixerit, ſed q etiam ex hac cauſa paſſio puerilis nominatur, & q ætatis mutatione ſanantur. Fiunt igitur & in quibuſdam iuuenibus morbi comitiales, qui prius nō erant, propter victus errorem, quem in ijs, quæ aſſumuntur, admittunt, & in alijs, quæ ab ipſis aguntur, operibus, & q̄a humi cubant, & Soli ſe exponunt & imbribus, atque alijs ſimilibus. Verum hi morbi non multi ſunt. Et fiunt quidem alij morbi eadem ratione. Quare melius fuerat ita ſcribere aphoriſmum: Iuuenibus autem & omnes alij morbi, quos diximus alijs accidere ætatibus, ſed præcipue cauſi,

D id eſt ardores, & tertianæ febres.

30 *Vltra hanc ætatē aſthmata. i. crebri anhelitus, morbi laterales, pulmonis inflāmationes, lethargi, phrenitides, ardores, diuturna profluuia, choleræ, difficultates inteſtinorum, læuitates inteſtinorum, hæmorrhoides.*

Iuuenum ætas quinta ſeptimana terminatur. Iuxta hoc igitur & ipſe in Prognoſticis dicebat: Magis autem expectare oportet ſanguinis quidem profluuium in ijs, qui nondū trigintaquinq; annos attigere. Nam, quæ iuuenibus ætas continuatur, ad duas ſequentes ſeptimanas extēditur: in qua ætate omnia vitæ munia æque, atq; illi, qui in vigenti ætate conſiſtunt, conantur peragere, non tamen eodem modo ad labores ſufficiunt. Nam ex aduſtione, & algoribus, & humi cubatu, vigilijs, atque repletione, plus, quàm illi, offenduntur. Saneq; horum temperatura plus atræ bilis habet: atque ideo in ea multi melancholia afficiuntur: veluti ex anni temporibus, in autumno. Sicuti enim hoc tempus frigidum exiſtens, pallidam excipit bilem tempore æſtiuo exaſſatam: ſic declinantium ætas iuuenilem, quæ maxime æſtati ſimilatur, ſubſequitur. mirandumq; eſt, cur in ea non ſcripſerit melancholiam. Ego tamen in quibuſdam exemplaribus hanc quoque ſcriptam inueni, ſiue aliquis ſit auſus apponere id, quod defecerat, tanquam ab Hippocrate prætermiſſum, ſiue ab alijs, qui exemplaria mendoſa crediderunt. Moriuntur autem & ex tabe hac

ætate multi & ex iuuenibus,quicũq; ex ſanguinis ſputo in tabem incidunt. Non tamen hac æta- E
te multi ſanguinem ſpuunt,q̄m neq; in talibus ſanguinis eſt multitudo. Aſthmatis vero.i.crebris
anhelitibus,& pulmonis inflãmationibus,ac laterũ doloribus magis capiũtur, q̃ iuuenes: vt qui
& victu ſimili,& laboribus etiã vtãtur, ſed multo imbecillius, q̃ illi, corpus habeant.Et oĩno eos,
quos prætermiſit in ætatibus vigore conſiſtentium morbos nominare,eos nũc oẽs enumerat.Nã
& phrenitides,& ardores,& choleræ,& difficultates inteſtinorũ nihilominus iuuenibus, q̃ decli
nantibus, accidunt,occaſionem ſui ortus ex flaua bile capientes.Diuturniora aũt in declinãtibus
ventris profluuia contingunt,propter alimenti diſtributiõis defectũ.Nã oĩum ferè ętatũ, ea,quæ
iam declinat,pauciſſimis indiget ad corporis reſumptionem:ſiquidem & id,quod ex ipſis reſolui
tur,pauciſſimũ eſt.Neq;.n.corpus ſimiliter calidum eſt,vt prius:neq; amplius in augmentũ quic-
q̃ aſſumit:ſed neq; ꝙ virtus contentiua multum imbecillis ſit,vt in ſenibus,plus aliqd ex corpore
defluit.Quia igit̃ ventris profluuia,vel coctione,vel alimenti diſtributiõe fruſtratis accidunt, aut
propter bilis acritudinẽ abradentis inteſtinum,hæcq; oĩa in declinantibus ſunt: non ſine rõne in
eis alui profluuia diu perſeuerant.Febres quidem lethargicæ fiunt ex humore pituitoſo in cere-
bro aceruato.Prioribus aũt ætatibus humor hic deficit magis,q̃ ſuperabundet.In ſenili aũt ætate
plurimus quidem eſt,verum propter ætatis frigiditatem febres non accendit.In ijs aũt,qui ab ęta F
tis vigore declinant:& hic humor ſuperabundat,& nondum corpus frigidum eſt.Lęuitates vero
inteſtinorum oſtenſæ ſunt,hæ quidem à frigida fieri pituita,hæ vero à ſola intẽperatura,quæ vim
alui contentiuam reddit imbecillẽ,hæ autem ab vlceroſa diſpoſitione : atq; hæc oĩa in declinanti-
bus ſuperabundant.Sanguinis vero per ora venarum(quod Græci hæmorrhoidas vocant) pro-
fluuium,vere huius ætatis eſt paſſio,ſicuti melancholiæ.Fit.n.ex atra bile,qñ ad venas,quę in ſe-
de ſunt,repente tota decumbit. A me quidem oĩum enumeratarum paſſionũ cauſa fuit explica-
ta:ſcientia autem horum cum probatione illis adueniet,qui legerint demonſtratiões, quas ſuper
his in noſtris ſcripſimus tractationibus:quæ quot ſint,ac quales,& quam doceant contemplatio-
nem,legenti librum de ordine noſtrarũ cõmẽtationũ,licebit diſcere.Ex his enim promotus, quo
modo earum ſingulæ ſint perlegendæ,cognoſcet.

Senibus ſpirandi difficultates, deſtillationes cum tuſſi, vrinæ ſtillicidia, vrinæ difficultates, articulorũ dolores, 31
renũ paſſiones, vertigines, apoplexiæ, mali habitus, pruritus totius corporis, vigiliæ, alui, oculorum & nariũ humi
ditates, viſus obtuſus, glaucedines, auditus graues.

Senẽs* à ſenioribus* non nulli Hippocratis ſectatores diſtinguunt:nomen ſeniorũ vltimæ ætati G * πρεσβύτας
tribuentes,& hoc perpetuum eſſe exiſtimantes:ſenes aũt in priori ætate ſtatuẽtes, quæ media eſt *γερόντων.
inter iuuenes ac ſeniores. Sed nunc manifeſte monſtrauit ſe ſenes eos,qui extremam agunt æta-
tem,noĩare.in ipſis ergo ſermonẽ terminauit,vt qui iã oẽs ætates percurriſſet. Hi vero ſæpiſſime
â deſtillationibus,quæ ſunt cum tuſſi,capiuntur : q̄m partes ad caput attinentes, in ipſis facillime
refrigerantur,& quia multæ in ipſis fiunt pituitoſæ ſuperfluitates,cum iam admodum frigidã ce-
rebri habeant temperaturam.Aſthmata vero,hoc eſt crebri anhelitus, ex ijs deſtillationibus ortũ
habent:cum alioqui & ipſa ſpirandi inſtrumenta nõ raro habeãt proprium ſui algoris principiũ,
qñ in ipſis multæ ac craſſę ſuperfluitates generentur.Ad hęc,cũ vires ſint imbecillæ,renes ſæpius
obſtruuntur, & lapides generantur, qñ tenax vel craſſa ſuperfluitas ibi firmata tophoſam conſi-
ſtentiam aſſumpſerit.Articulorũ aũt dolores aliqñ fiunt fluentibus ad hæc loca ſuperfluitatibus,
aliqñ propter inſtrumentorũ,quæ natura ad eorum motionem fabricauit,frigiditatem. Vertigi-
nes aũt ipſis accidũt propter ſpiritum vaporoſum, qui in partibus cerebri inordinato cietur mo-
tu:ſępe etiam in ventriculo vitioſis ſuperfluitatibus aceruatis,ad cerebrum fertur exhalatio vapo
roſa.De apoplexia autem quid oportet dicere? Nullus eſt.n.morbus adeo ſenili ætati familiaris,
q̄m in ea cerebrum pituitoſis repletur ſuperfluitatibus.Siquod vero vlcus aduenerit ſenibus,dif- H
ficulter ſanatur propter defectum ſanguinis: Vehementius inſuper ſe ſcalpunt,quod pruritũ ap-
pellauit:q̄m illæ,quæ pruritum operantur ſuperfluitates,difficilem habent per cutem euacuatio-
nem. Rationabile ſiquidem exiſtit & cutem in ipſis ex frigiditate denſiorem eſſe,& ſuperfluita-
tes plures ſimul ac craſſiores exiſtere.Pluresq; ipſorũ(neq; enim omnes)continue vigilant:quod
eis accidit, & quia ſenectus plena curarũ eſt,ſed magis,quia corpus habent exiccatũ : vnde & tũc
magis vigilant,qñ integra ſanitate fruuntur.Dictum aũt à nobis eſt & in cõmentarijs de tempera
turis ipſas quidem corporis partes in ſenectute fieri ſicciores,ſed multitudine ſuperfluitatum pi-
tuitoſarum aceruari:ob quam cauſam à multis putatur ſenectus frigida & humida.In quo autem
tempore hæ plures in cerebro aggregant̃,fiunt ſenes potius ſomnolẽti:In quo vero bene excernũ
tur,peruigilant. Contingit autem & pauciores ſuperfluitates generari,& citius excerni eo tem-
pore,quo ſalubriter degunt:vnde et maxime propria paſſio ſenilis ętatis videtur eſſe vigilia.Hu-
miditates autem in ipſis & oculorum & nariũ liquet fieri, propter cerebri ſuperfluitates : quibus
eiſdem ad aluum defluentibus,& ipſa ſæpius humectatur.Hebetes autem viſus, & graues audi-
tus,propter potentiæ ſenſibilis accidunt imbecillitatem:glaucedines vero propter immodicã in-
ſtrumentorum ſiccitatem,& quia ſpeciem habent ſuffuſionis.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS QVARTVS.

1 *VTero gerentes ſunt medicandæ,ſi materia turget,quarto menſe,& vſq; ad ſeptimũ,ſed hæ minus.Iuniora autem & ſeniora vereri oportet.*

Ad vteros, fœtuum connexus eandem habent proportionem, quam fru-
ctuum connexus ad plantas. Hi ſiquidem in prima generatione debilioribus
capulis continentur, & ideo facile decidunt, quando vehementior ventus ip-
ſos concuſſerit: poſthac aucti, difficilem habent à plantis diſſolutionem: ſicu-
ti rurſus, cum perfecti ſunt,ſponte ſua ſine vi extrinſeca decidunt. Eodem modo & conceptus,in
primo quidem tempore à ſeminis iniectione,ſiquando ſaltare contigerit mulierem, aut in lubri-
co cadere, ſiue quouis alio modo, vel animo, vel corpore moueri vehementius, facile dirum-
B puntur. Sic etiam,& cum iam perfecti ſunt. Tempore vero intermedio firmiorem habent coali
tum: quare mulier vtero gerens poteſt fortiores motus ſuſtinere ſine fœtus offenſione. Quæ
omnia Hippocrates noſcens, recte inquit, Vtero gerentes ſunt medicandæ, ſi materia turget,
quarto menſe,vſque ad ſeptimum: quod eſt medio tempore fœtationis, cum fœtus vtero firmi-
ter alligatur. Non tamen omnes,quæ hoc tempore indigent purgatione, permittit purgari: ſed
ſi materia turget, inquit,hoc eſt,cogat accelerâre. Tractum enim vocabulum eſt ab animalibus
ad coitum concitatis. Cum igitur ſuperabundantes humores mouentur, & per totum corpus
deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & ali-
quo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducente. Eos ve-
ro, qui aliqua in parte ſunt firmati humores, non oportet mouere. Sic igitur & illud dictum
eſt: Quicunque inflammationes in morborum principio medicamento conantur ſoluere: nihil
de eo auferunt,quod intentũ eſt atq; inflammatum:(neq; enim paſſio,vt quæ cruda ſit,cedit) quæ
vero ſana ſunt,& morbo reſiſtunt, colliquant. Quòd autem Hippocrates verbo/medicari/pro
purgare medicamento, conſueuerit vti,omnes confitentur, quicunq; vel paruam habent de eius
dictione notitiam. Nam, vt quiſpiam alia omittat ipſius volumina, & de ſolis poſt hac ſcriptis
C aphoriſmis meminerit: nihil aliud per vocem/medicari/in eis poſſe ſignificari intelliget, veluti
paulopoſt fiet manifeſtum.

2 *In medicationibus talia educere è corpore,qualia & ſponte prodeuntia, vtile: quæ vero cõtrario modo prodeũt, cohibere oportet.*

Sponte euacuari è corpore dicimus, quæcunque ſine aliqua medici opera excernuntur, non
nunquam ea, quæ noſtrum regit corpus,potentia ipſum expurgante, non nunquam ex irrita-
mento aliquo, aut quia à vaſis non contineantur. Cum itaque natura ſuperfluum euacuat,iuua-
tur animal. cum vero alioqui excernitur, caſus ratione: neque inde vtilitas vlla prouenit, & ta-
lis euacuatio prauæ diſpoſitionis eſt ſignum. Recte igitur Hippocrates conſulit imitari naturã.
Eſt autem imitatio, in vnoquoque morbo tentare tales humores euacuare, quales nouimus in
ſpontinis prodeſſe euacuationibus. Prius itaque dictum eſt ab ipſo de omni euacuatione gene-
ralius. Sic & vaſorum inanitio, ſiquidem talis fiat,qualem fieri oportet: confert, & leuiter fe-
runt. Nunc vero de ſola purgatione eundem fecit ſermonem, quoniam de hac docere propo-
ſuerat in præſentis libri loco. Melius igitur fortaſſe fuerit de omnibus euacuationibus,quas me
D dici moliuntur circa ægrotantium corpora, nos quoque ſermonem repetere. Fiunt enim hæ ali-
quando per medicamenta totum corpus expurgantia, per vomitus & deiectiones. aliquando
medicina partis alicuius eſt euacuatiua, veluti quæcunque per palatum & nares à capite abdu-
cunt ſuperfluitates. E genere autem ſuperfluitates abducentium ſunt,& quæ per tuſſim expur
gant,quæcunque in pectore ſunt atque pulmone, & quæ per vrinas abducunt totius ſanguinis
ſeroſam ſuperfluitatem. Clyſterem quoque ex hoc genere feceris, & quodcunque aliud totum
corpus æqualiter non euacuat, quemadmodum & venæ ſectio creditur euacuare, & omnino
ſanguinis extractio quæcunque, & quouis modo facta. Ex talibus autem eſt euacuationibus &
quæ per vterum fit, & quæ per ora venarum ſedis,& quæ per exercitia, & frictiones,& omnem
motum, atque calorem,& balneas calidas, præſertim nitroſas, ſulfureas, & bituminoſas, & ex
accidenti,inedia. Hæc ſiquidem omnia videntur quidem totum corpus æqualiter euacuare.
Siquis tamen exactius perquirat, inueniet non æqualiter euacuare. verum in his,cum ſit par-
uus exceſſus alterius ad alterum ſecundum eorum,quæ euacuantur,qualitatem & quantitatem,
ideo æqualis euacuatio videtur. Quæ vero pharmaca purgatoria nominantur, ſpeciem faciunt
euacuationis manifeſte differentem: de quibus, vt dixi, nunc ipſi docere propoſitum: non
tamen quicquam plus docet,quàm quod de omnibus euacuatiõibus ipſe iam dixit. Vna etenim

eſt omniũ intentio ac ſcopus humor ſuperabundans:cuius notitia eſt perquirenda ex eô,qui toto E
corpore præter naturam color repræſentatur,& inſuper ex caſibus, & morbis,& tempore, & re-
gione,& ætate,& conſtitutione,& natura ægrotantis,& vitæ inſtituto, & victu: Veluti(ſi ita cõ-
tigerit)colore pallidiori in toto corpore apparente, quemadmodum in illis, qui regio morbo la-
borant, non euacuata per ſedem bile, aut puſtulis aliquibus bilioſis per totum corpus diſperſis:
particulatim autem,ſi morſus in ventriculo aliquis atq; faſtidium ſentiatur,& adſit cibi appeten-
tiæ defectus,ac ſitis,ore ad amaritudinem alterato,aut quia in aliqua parte corporis ſit eryſipelas,
aut quia tertiana febris hominem habeat,aut ex ardentibus illa, quæ ex amara fit bile.Nam in his
omnibus flaua bilis abundat.atq; idcirco conabimur ipſam educere illis medicamentis, quæ cho-
lagoga,id eſt bilis eductiua,ab effectu nominantur.Atq; hoc eſt,quod ab Hippocrate dicitur: Si,
qualia oportet purgari,purgentur:confert,& leuiter ferunt.Quod.n.dr̃/qualia oportet/abundã-
tiam ſignificat humorum videlicet ſua qualitate infeſtantium ægrotantem. Ob hanc igitur cau-
ſam ait tales conferre euacuationes. Sed,qm̃ oẽs artificioſæ coniecturæ in actionibus aliqñ aber-
rant:(ſimilitudines etenim,vt ipſe inquit,non ſolum vulgares, ſed ẽt medicos eruditos aliqñ deci
piunt)alterum nobis dedit indicium bonarum euacuationum,tolerantiæ facilitatem:vt et in hoc
fiduciam habeamus,cum recte fecerimus euacuationem. Quod igitur in flaua bile dixi,veluti in F
exemplo,hoc idem mihi & in atra intellige.Nam & in hac color totius corporis ad nigritiem ten
dit,& puſtulæ nigræ fiunt ex atræ bilis colore:&,quicunq; morbi ex eius fiunt exuperantia,mul-
titudinem humoris indicant manifeſte:quemadmodũ elephas,cancer, & quartanus circuitus ex
melancholico humore generant̃:& lien magnus,& varices nigricãtes ſunt eiuſdem humoris alũ
næ paſſiones,quemadmodum & quæ melancholia noĩatur,& omne mentis delirium, cui ira, te-
meritas,atq; immanitas iungitur.Hippocrates vero etiam ex menſtruis,ſuperabundantem in fœ
minis humorem coniecturabatur:& ſcripta ſunt ab eo indicia,in primo libro de mulieribus. Ex
his igitur,ꝙ atra bilis abundet,dignoſcere oportet: & has habentem intentiones, ad eius accede-
re euacuationem. Secunda autem in ipſa euacuatione intentio habenda eſt, tolerantiæ facilitas.
Quæcunq; vero in atra bile & flaua ſunt dicta, hæc mihi & in pituita intellige,tumores œdema-
toſos hoc eſt inflatos, puſtulas, totius corporis colorem pro humoris ſpecie, febres quotidianas,
mentis pigritiem atque torporem, ſomnos profundos,capitis grauitates,& quoſdam acidos ru-
ctus,qñ in ventriculo pituita abundarit. Hæc enim omnia ſuadent medicamentum dare pitui-
tam purgans. Facta vero iam purgatione,tolerantiæ facilitas atteſtabitur & dignotioni,& ei,quã
auſus es facere propter ipſam, euacuationi. Ad dignotionem vero,& ſpem euacuationis,habes G
etiam conferentem aliquid non ſolum ætatem,vel naturam ægrotantis, ſed etiam anni tempus,
& præſentem conſtitutionem,præterea & regionem,& victum antecedentem, vnà cum alijs vi-
tæ inſtitutis.Etenim didiciſti,vt hæc omnia,non nulla pituitam,non nulla flauam bilem,non nul
la atram exaugeant.Hæc quidem omnia,vt dictum eſt,ſunt intentiones exhibendi medicamen-
tum,vim habens humorem infeſtantem expurgandi. In ipſa vero euacuatione altera erit inten-
tio,vel nobis ferens recti iudicij teſtimonium,vel erroris. Recti quidem iudicij,tolerantiæ facili-
tas:erroris autem,difficultas.Nam infeſtantium humorum euacuationem facile tolerabunt ęgro
tantes.Siquid vero aliud,& non quod infeſtat,euacuatur:neceſſarium eſt oĩno male ipſos tolera-
re.Quod igitur,vt dixi,in principio libri per vnum oſtendit aphoriſmũ,ita ſcribens: Sic & vaſorũ
exinanitio ſi quidem talis fiat, qualem fieri oportet,confert, & leuiter ferunt: Id in hoc loco nunc
in duas ſecans partes in medicationibus,per priorem quidem hunc ſermonem,quæ ſint conferẽ-
tes vacuatiões, docet,per alterum aũt, qui ſequitur,admonet,vt tales euacuationes firmum indi-
cium ſubſequatur,facilitas tolerantiæ.Exempla vero ipſe appoſuit earum,quæ ſponte fiunt,eua-
cuationum ad bonum,multa quidem in libris Epidemiorum,pauca vero in hoc ipſo libro Apho
riſmorũ,qualia huiuſcemodi ſunt:Quem aqua inter cutem habet: per venas in vẽtrem aqua fluẽ H
te,ſolutio.Si lippitudo adſit:ab alui profluuio capi,bonum.Quibus bilioſæ deiectiones,ſurditate
ſuperueniente ceſſant:&, quibus ſurditas,bilioſis factis ceſſat.

Si, qualia oportet purgari,purgentur,confert,& leuiter ferunt: contraria vero grauiter. 3

Prius hic aphoriſmus à nobis expoſitus eſt in præcedẽtis aphoriſmi expoſitione: ſcriptus etiã
in ſuperiori libri parte,ijſdem verbis:quare & non nulli eum de hoc loco ſuſtulerunt.

Medicari æſtate ſuperiores magis,hyeme vero inferiores. 4

Subaudire oportet, videlicet ventres. Recte autem æſtate purgat ſuperius, quoniam & qui
tunc humor ſuperabundat, flaua bilis eſt, & omnino tota natura animalis propter ambientem
caliditatem magis ad ſuperiora mouetur. Quælibet autem ſuperfluitas,eô, quò vergit, ducenda
eſt per loca conuenientia:quemadmodum ipſe in libro de humoribus ſcripſit.Addidit huic apho
riſmi ſermoni verbum/magis/:neq; ſimpliciter dixit,Medicari ęſtate ſuperiora,hyeme vero infe-
riora.Nam,etſi non ſæpe,raro tamen tempore ęſtatis humor pituitoſus viſus eſt abundare,ſicuti
hyeme aliquando flaua bilis.

5 A *Sub Cane,& ante Canem difficiles ſunt medicationes.*

Nam & exuſta tunc natura noſtra non fert eam, quæ à medicamentis purgantibus prouenit, acrimoniam. Quare plures quoq; purgati hoc tempore incidunt in febres: & natura ob æſtum imbecillis, magis ex purgatione diſſoluitur. Sed & purgatio hæc praua fiet, cum calor aeris ambientis in partem trahat extrinſecam, contrariam ei, ad quam medicina ducit humores. Sicuti.n. balneæ calidæ natura aptæ ſunt obſiſtere purgationibus, ſic & calor æſtatis, tunc præcipue, cum ſeipſo vehementior extiterit.

6 *Graciles,& facile vomentes, purgare ſuperius, cauentes hyemem.*

Hic addere oportet, quod paulo antea dictum eſt verbum/magis/. Magna enim ex parte graciles ſunt biliosi. Si igitur hoc acceſſerit, vt ſint ad vomendum faciles: ſunt per ſuperiora purgandi, niſi obſiſtat hyems. Nam ſupra dictum eſt medicari æſtate ſuperiores magis, hyeme autem inferiores oportere.

7 B *Vomentes vero difficulter,& mediocriter bene carnoſos, per inferiora, cauentes æſtatem.*

Si facilis ad vomẽdum, & gracilis ſit, per ſuperiora purgandus eſt, niſi ſit hyems, hoc eſt æſtate, autumno, & vere. Sin difficulter vomat, & mediocriter bene carnoſus ſit: per inferiora, ſi res vrgeat, ſolum cauendo æſtatem: aliud autem anni tempus non oportet cauere.

8 *Tabidos vero, cauentes ad ſuperiora purgationes.*

Ad ſuperiores, inquit, purgationes nunquam tabidos duxeris, veritus ſcilicet inſtrumentorũ, quæ reſpirationi obſeruiunt, imbecillitatem. Per tabidos autem intelligere oportet vel eos, qui morbum à Græcis phthiſin nominatum patiuntur, vel qui ad eum ſunt natura proni: de quibus ipſe in primo libro Epidemiorum ſcribit: Et maxime moriebantur, quibus natura ad tabem prona erat. Eſt autem his pectus anguſtum, & qui in eo continetur pulmo.

9 *Melancholicos autem plenius per inferiora, eadem ratione contraria apponentes.*

Ventres inferiores videlicet melancholicorum oportet eadem ratione plenius medicari. Plenius autem dixit pro fortius. Quia vero ad inferiora declinat hic humor, non ſine ratione ipſum iubet per ventrem inferiorem euacuari, ſicuti flauam bilem per ſuperiorem, cum ſit leuis humor, & ſponte continue fluitet. Cõmune igitur ambobus eſt, vt ducatur, quò vergunt, per loca conuenientia: proprium autem alteri quidem humori, per ſuperiora loca euacuari, quoniam ad hæc vergit: alteri vero per inferiora, quoniam & ipſe ad iſta declinat. Contraria itaq; eſt per ſuperiora euacuatio illi, quæ fit per inferiora: quorum vtrunq; fit ſecundum vnam communem rõnem. Quare recte dixit Hippocrates/eadem ratione contraria apponentes/.

C

10 *Medicari in valde acutis, ſi materia turget, eadem die: tardare enim in talibus malum eſt.*

Dictum eſt & à me prius, quòd verbum/turgere/ Hippocrates trãſtulit ab animalibus, quæ ad coitum properant, cum naturali quadam concupiſcentia moueantur ad ſeminis excretionem. Oſtenſum eſt enim in libris de ſemine, q̃ fœmina etiam in coitu ſemen excernit. Quando igitur vel in toto corpore ſimilis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem ſuperfluitatum, vel ſi non toto corpore, ſaltem in partibus principalioribus: tale quid conſueuit Hippocrates per verbum /turgere/ſignificare: & ſtatim per medicamentum euacuationem faciendam iudicat prius, q̃ vel virtus vitiata fuerit, vel febris caliditas aucta ſit, vel ad aliquod membrũ principale decubuerint

D ij, qui per corpus vagantur humores. Quòd autẽ valde acutos morbos nominauerit, quos prius peracutos dixit, vnicuiq; liquet. Et quidem, quòd iudicationis horum terminus eſt prima ſeptimana, dictum & à me prius hoc eſt.

11 *Quibus tormina,& circa vmbilicum dolores,& lumborum dolor, qui neq; à medica mento, neq; aliter ſoluitur in aquam inter cutem ſiccam firmatur.*

Tormina fiunt & propter morſum vehementem, & propter ſpiritum flatuoſum, qui non habet exitum, ſed in inteſtinorum inuolucris eſt interceptus. Quòd vero dolores ad tales diſpoſitiones conſequãtur, nemini dubium. At, cum circa vmbilicum ac lumbos ſe firmauerint, et neq; à medicamentis, neque alijs ſoluuntur auxilijs: quædam eſt earum partium habitualis intemperatura: quæ magna ex parte perſeuerans, eam aquam inter cutem efficit, quæ ab Hippocrate ſicca nominatur. Vocatur autem hic morbus à poſterioribus medicis tympanias, quoniam abdomen percuſſum talem ſonum edit, qualem tympana. Nam & in illis per cutem extẽtam ſubiectus aer percutitur, quemadmodum aer in hoc morbi genere, qui in profundo locatur. Quòd vero & hoc morbi genus ex tumoris ſimilitudine hydropem, id eſt aquam inter cutem Hippocrates nominet, eſt manifeſtum: Non tamen humidum eſt, ſicuti qui aſcites ab vtris ſimilitudine

dicitur: in quo materia collecta non eſt flatuoſus aer, ſed humor aquoſus. Videtur autem à maio- E
ri frigiditate generari aquoſus hydrops, quem aſciten vocant, quoniam in membrana abdominis interiore, peritoneo græce dicta, humor veluti in vtre quodam continetur: à minore autẽ tympanias. Neq; enim humida ſubſtantia in flatuoſum aerem ſine calore aliquo poteſt tranſmutari.

Quorum alui, inteſtinorum læuitate laborant: hyberno tempore ſupra purgari malum. 12

Morbum, in quo celeriter ea, quę comeduntur, talia deijciuntur, qualia deuorata fuerint: lęuitatem inteſtinorum nominant. fitq; ex potentiæ contentiuæ debilitate: ſed cõſequitur ad omniũ, quæ ad aluum pertinent, inſtrumentorum intemperaturas, hoc eſt ipſius ventriculi, in quem cibos deuoramus: & eorum, quæ ex hoc ſuſpiciunt atq; tranſmittunt, inteſtinorum. Fit etiam quãdoq; læuitas inteſtinorum ex aliqua ſummas partes occupante exulceratione, ſimili illis, quæ in ore fiunt, quas Græci aphtas nominant. Intemperaturæ igitur non nunquam fiunt, vt quiſpiam dicat, habituales: (ſic vero nominat illas, quæ ipſo corporum habitu læſo fiunt) quãdoq; propter frigidam pituitam, qualis eſt acida maxime. Earum autem, quæ in ſumma parte hærent, exulcerationum cauſa eſt humor acris & tenuis. Hic igitur etſi per ſuperiora purgari debet, quoniam huiuſcemodi humores magis fluitare ſoleant, quàm ad inferiora ſecedere: non tamen hoc hyeme fa- F
ciendum eſt: ſicuti etiam ſuperius eſt dictum. Alter vero pituitoſus, quando adhæſerit inteſtinis, nunquam eſt per ſuperiora purgandus, hoc eſt per vomitoriam medicinam. Sola enim euomi natura apta ſunt, quæ in ventriculo continentur: eorum vero, quæ continẽtur in inteſtinis, nihil poteſt per vomitus euacuari.

Ad elleboros qui non facile ſupra purgantur, eorũ corpora ante potionẽ pluri cibo, atq; quiete humectãda ſunt. 13

Prius oportet tẽtare eum, qui elleborum ſumpturus ſit, quo modo ſe habeat ad ſuperiores purgationes, hoc eſt ad eas, quæ fiunt per vomitiones. Fiat autem periculum per medicamenta vomitoria, quæcunq; ſunt mediocria. Si igitur non facile purgari videatur, non oportet huiuſcemodi hominem ad elleborum ducere, antequam præparetur. Hoc autem fieret, ſi per cõtinuos vomitus aſſueſcat is, qui eſt ſumpturus elleborum, ad prompte vomẽdum. Verum hoc, vt paruum aliquod, atq; omnibus notum, Hippocrates prætermiſit. Melius autem fieret præhumectando corpora. Præhumectantur autem plurimo alimento, atq; quiete. Ac de quiete quidem clarum eſt. Sicut enim exercitia ſunt apta natura exiccare: ſic & requies (quod ociũ eſt, & ab exercitatione vacatio) ſeruat humiditatem. Cibus vero non ſimpliciter copioſior eſt aptus natura humectare, ſed G
quicunq; nullam habet fortem qualitatem, hoc eſt neq; acerbam, neq; acrem, neq; ſalſam, neque amaram. Forte autem neq; ſimpliciter cibus, hic, qui talis eſt, eſt appellãdus, ſed hoc totum, cibus medicinalis: ſicuti illi, qui eſt cibus ſimpliciter, ſoli hoc ineſt ex omnibus, vt ex ſua natura, non aũt ex accidenti ſolidas partes animalis humectet, hoc ipſum non per ſe, ſed ex accidenti aliquo faciẽte quiete. Quia enim eam, quæ prouenit ex cibo, humiditatem non exiccat: idcirco dicitur humectare. Aqua vero neq; epota, neque extrinſecus occurſans, natura apta eſt ſolidas animalis partes humectare. De talibus autem perfectiorem poſſet quiſpiam habere doctrinam legẽdo librum noſtrum de potentijs naturalibus, & librum de tabe.

Cum biberit quis elleborum, ad motiones quidem corporum ducere magis: ad ſomnos vero atq; quietem, minus. 14
Indicat autem nauigatio turbari motione corpus.

Ipſe attulit cauſam, ob quam eorum corpora moueri præcipiat, qui aſſumpſerunt elleborum. Quies ſiquidem in eodem ſtatu conſeruat, motus vero tranſmutat atq; alterat corpus: vt indicat nauigatio, quæ motus quidem eſt, turbat autem corpora adeo, vt & vomitum excitet. Cũ igitur talis motus fuerit ſufficiens etiam ſolus ad vomitum corpus præparare, fit ſanè rationabile, vt, ſi H
vomitorio medicamento coniungatur, longe maiorem habeat efficaciam. Quidam pro nauigatione nauſeam ſcribunt, vt ſit ſermo talis. Oſtendit autem & nauſea, quæ vehementioribus corporis aduenit motionibus, ex motione corpus perturbari. Liquet aũt, quòd & hic ſermo eandem vim habet cum priore.

Cum volueris magis ducere elleborum, moue corpus: cum vero ſiſtere, ſomnum facito, & non moueto. 15

Prior quidem aphoriſmus, quo modo oporteat hominem, qui elleborum ſumpſit, ad purgationem præparare, nos docuit: præſens vero, quo modo ſiſtere purgationem. Non eſt autem abſque ratione, quòd ea, quæ ſiſtunt purgationem, ſint contraria ijs, quæ vomitum cient. Si igitur motiones ciebant, ſiſtent quietes: & multo magis ſomnus, in quo actiones animales ociãtur, quæ et per ſenſum fiunt, & præterea per muſculos in motibus, qui fiunt ex appetitu.

Carnes ſanas habentibus elleborus periculoſus. facit enim conuulſionem. 16

Quod in præcedentibus dixerat in omnibus purgationibus, hoc nunc in ea ſola dicit, quæ fit per elleborum: adeo vt duo aphoriſmi poſſint inuicem iungi, tali modo: Qui corpore bene ſe

habent,

A habent, difficile eſt medicari. Sic ergo & elleborus carnes ſanas habentibus periculoſus eſt, conuulſiones enim facit. Habet nanq; elleborus iſtud præcipuum, facere cõuulſionem, propter operationis vehementiam.

17 *Si quis febrẽ non habens, abſtineat à cibo, & cordis morſum, & tenebricoſam vertiginem patitur, & oris amaritudinem ſentit: purgatione indigere per ſuperiora ſignificat.*

Apoſitia.i. abſtinẽtia à cibo, idẽ ſignificat, quod anorexia.i. inappetentia. Cardiogmos autem id eſt cordis morſus, eſt cordis, hoc eſt oris ventriculi, paſſio. Priſci ſiquidem & hoc, cor nominabant. Scotodinos aũt.i. tenebricoſa vertigo, eſt, quando ſimul res conſpectæ videntur circumuolui, & ſenſus viſus repente deſtruitur, cum ęgrotus ſibi tenebras circunfundi opinetur. Fit autem hoc ore vẽtriculi à malis humoribus morſo. Nam ꝑpter neruorum magnitudinem, qui ad ipſum à cerebro veniunt, hac parte patiente, animæ opera detrimẽtum patiuntur. Hi itaq; caſus ſunt cõmunes humorum omnium mordacem habentium naturam. Os autem ſentire amaritudinem, ſolius bilis, quæ pallida & flaua nominatur, eſt opus: quare recte in huiuſcemodi inquit Hippocrates ſignificari, ꝙ oporteat purgari per ſuperiora: quod explanatum, talem habebit interpretatio-
B nem: Huiuſcemodi caſus ſignificant medico, indigere hominem purgatiõe per ſuperiora, hoc eſt per vomitiones.

18 *Supra ſeptum tranſuerſum dolores, purgatione indigere per ſuperiora ſignificant: quicunq; vero inferiora moleſtant, per inferiora.*

Hic aphoriſmus, quod antea in vno dolore docuit oris ventriculi, hoc ad omnes extendit dolores. nam clarum eſt, vt, quicũq; ſupra ſeptum tranſuerſum conſiſtunt, purgatione indigentes cõſulat per ſuperiora purgari, quicunq; infra ſeptũ tranſuerſum, per inferiora. Addidit autem ſermoni, purgatione indigentes, ne quis forte arbitretur curare Hippocratem omnes dolores ſimpliciter per euacuationem. Neq; enim nunc dicit hoc, ſed ꝙ ſecundum humorum infeſtantium inclinationes, oportet etiam facere euacuationes: & neq; ſupra ſeptum tranſuerſum dolores per ſubducentia medicamenta euacuare, neq; infra conſiſtentes per vomitiones.

19 *Qui in medicamentis purgati non ſitiunt: non quieſcunt prius, quàm ſitiant.*

Qui purgantur, non nulli ſtatim ſitiunt, non nulli poſtea. fitq; hoc propter ipſius ventriculi di-
C ſpoſitionem, & propter datum medicamentum, & propter humoris, qui vacuatur, naturam. Vẽtriculi quidem ratione, qui ex caliditate, vel ſiccitate, vel ambabus qualitatibus prompte ad ſitiẽdum perducatur, ſiue hoc natura inſit ei, qui biberit medicamentum, ſiue illo ſolum tempore. Ratione autem medicamenti, cum acre fuerit, & calidum, ac mordax. Propter humorem vero, qui vacuatur, quando bilis amara fuerit. Hiſce quidem de cauſis fiunt ſitibundi. Ex contrarijs vero longo tempore ſine ſiti perſeuerant: quando vel frigidiorem, & humidiorẽ ventriculum habuerit homo, qui purgatur, aut ab initio, aut tempore purgationis: vel quando medicamentum omni vacat mordacitate: & tertio quando humor pituitoſus aut aquoſus extiterit. Verum & in his, qñ abunde fuerint euacuati, conſequitur ſitis. ſufficiens etenim eſt & ea, quæ ex euacuatione prouenit ſiccitas, ipſam efficere. Accedit præterea medicamenti purgantis vis, habẽtis aliquã etſi neq; manifeſtam neq; ſenſibilem, attamen latentem acrimoniam ac caliditatem.

20 *Non febricitantibus ſi tormina acciderint, & genuum grauitas, & lumborum dolor: purgari inferius oportere ſignificatur.*

Sicuti paulo antea docuit ſigna eorum, quos oporteat purgare ſuperius, ita nunc docet ea, per
D quæ cognoſceret aliquis, quando oporteat inferius purgare. Eſt aũt cõis vtriſq; rõ in differẽtibus caſibus. Nam pro inclinatione noxiorũ humorum, facere oportet euacuationes.

21 *Deiectiones nigræ, qualis eſt ſanguis {niger,} ſponte venientes, ſiue cũ febre, ſiue ſine febre, peſſimæ: &, quãto colores magis praui fuerint plures, peius: cum medicamento vero melius, et quanto colores plures non praui.*

De deiectionibus nunc ipſi eſt ſermo, quæ à priſcis medicis quidem nigræ vocantur, bilis vero nigra exqſite non ſunt. Nam acre, & corrodens, & acidum non habẽt: ac, quod multo plus eſt, in terram effuſæ ipſam non fermentant: verum ſunt, vt quis eius deſcribens imaginem planè diceret, veluti ſanguinis limus, qualis etiam vinis craſſioribus iam conſiſtentibus ſolet ſubſidere, quẽ fęcem nominant. Hæc ſi diutius moretur in corpore, & neq; per aliquem ſenſibilẽ effluxum neq; occultum excernatur, verum trãſmutetur, atq; putreſcat, fit bilis nigra exquiſite. Antequam vero hæc genita ſit, ſplen trahit eam, quæ eſt veluti ſanguinis fæx, hepar expurgans: quemadmodum in commentarijs de potẽtijs naturalibus eſt demonſtratum. Abutitur itaq; & hoc melãcholico humore ad ſui nutritionẽ ſplen: &, quam rurſus ipſa fecerit, ſuperfluitatem totam expellit ad ventrem, vnà cum alijs ſuperfluitatibus excernendam. Si quando igitur neq; ſplen bene expurgauerit, & ille, qui in hepate continetur ſanguis, multum huius limoſæ ſuperfluitatis habuerit: ac-

creſcet debilitas viſceri ita,vt in ſeipſo continere ſuperfluitates non poſſit,& tunc illę, quæ nigræ E
vocãtur,fient deiectiones,de qbus nunc ſermo habetur ab ipſo. Adiecit aũt ſuo ſermoni / Veluti
ſanguis/,tale quiddã oſtendẽs:Qualis ſit ſanguis denigratus,dum per inteſtina defertur,tales ſunt
nigræ deiectiones.Nã extremę demẽtiæ fuerit exiſtimare, ſanguini ſecundum naturam ſe habẽ-
ti,tales deiectiones aſſimilari.Fient etenim hę & rubrę,& nigrę.Atqui impoſſibile eſt ſanguinẽ
eundẽ & rubrum,& nigrum eſſe:Plurimas vero huiuſcemodi deiectiones in peſtilenti hoc mor-
bo longo conſpeximus,quæ non magis in ijs,qui exitio proximi erant, q̃ in alijs ſaluandis appa-
rebant:non tamẽ vel in principio,vel incremento morborum conſpiciebantur. Tunc enim,quæ
euacuabantur,erant & flaua & rufa colore colliquamẽta.quæ vero mox apparebant,nigra erant,
veluti ſanguinis fęx:ſiue ipſo ſuperaſſato habuiſſent generationẽ,ſiue aliquam extraneam putre
dinem adepto,illis,quę in ventriculo fiunt, cruditatibus proportionalem,quando ad vitioſos hu
mores corruptio terminauerit.Quare ab initio quidẽ nunquam ad bonum fiunt huiuſcemodi de
iectiones,magnam viſceris læſionẽ oſtendentes:ad morbos vero conſiſtentes ſequuntur ſæpius,
natura ſuperfluitates expurgante.Non tamen iſtud hoc in aphoriſmo adiecit Hippocrates, quã-
uis alibi quidem dixerit in vniuerſum,Signa iudicatoria non ſtatim appareant: in ſequẽti autem
aphoriſmo particulatim,dum inquit: Morbis quibuslibet incipientibus,ſi atra bilis vel ſupra vel F
infra exierit,letale eſt.Nunquid igitur ſatis viſus eſt ſui animi manifeſtare ſentẽtiam, vtẽs hoc ver
bo/venientes/quod tẽporis ſpatium oſtendit,tanquam vel per morbum totum, vel p̱ lõgũ ipſius
tempus tales veniant deiectiones? Si enim aliquod vnum tempus oſtẽdere voluiſſet:omnino vel
quæ poſt apparuiſſent,vel quæ veniſſent,protuliſſet:non ſponte venientes. Hoc enim verbũ/ve-
nientes/non aduenifſe,ſed aduenire ſignificat.Aſſumpto tamen medicamento, quod vim habet
purgandi nigra,talia deijci nihil mirum.Sic itaq; multi deiectionũ colores præter naturam, ſpon-
te quidẽ euacuati,multarum,atq; malarum in corpore diſpoſitionum ſunt ſigna. à medicamento
autem ducti vim habente plures humorum ſpecies euacuare,nihil abſurdum ſignificant.

Morbis quibuslibet incipientibus,ſi atra bilis vel ſupra vel infra exierit,letale. 22

Facta eſt à nobis & in antecedente aphoriſmo diſtinctio inter humorẽ melancholicum , & ni-
gram bilem,de qua nunc ſermo habetur ab ipſo.Et cauſam,ob quam ab initio letales ſint huiuſce
modi humores,poſtea vero iudicatorij appareant,in illo aphoriſmo ſufficienter percurrimus:ſed
& nunc repetemus , quoniam ea,quæ ſunt ad artem maxime neceſſaria , ſæpe tractare ſit melius.
Quando aliquis incipit morbus:ſi quid excernitur,nihil tunc excernitur naturæ ratione,ſed ſunt G
omnia caſus earum,quę præter naturam ſunt in corpore,diſpoſitionum.Quo enim in tempore à
cauſis quidẽ morbum faciẽtibus natura grauatur,adeſt autẽ cruditas humorum, tunc aliquid be-
ne euacuari eſt impoſſibile:ſiquidẽ oportet coctionẽ præire,ſubſequi vero diſcretionẽ, & poſtea
euacuationẽ,vt bona ſit criſis,ſiue iudicium.Hæc autẽ nos ipſe docuit in primo libro Epidemio-
rum,ita inquiens:Coctiones,iudicij celeritatẽ ſalutiſq; ſecuritatẽ ſignificant:cruda autem et inco »
cta ad malos abſceſſus conuerſa,iudicationis carẽtiam,vel dolores, vel lõgitudinem, vel mortes, »
vel eorundẽ malorum reditus.Quando igitur poſt morbi coctionem aliquis humor vitioſus ex-
cernitur,tunc corpus à natura expurgatur.Et propter hoc atra bilis , & alius omnis huiuſcemodi
humor,vbi ſigna coctionis in morbi proceſſu apparuerint,bonam ſignificat euacuationem.Si ve
ro aliter excernantur ſine ſignis coctionis,exitialis eſt caſus. Quare,cum in morbi principio ſem-
per ſint ſigna cruditatis,mala ſemper erit humorum talium euacuatio.

Quibuſcunq; ex morbis acutis aut diuturnis, vel ex vulneribus, ſiue quouis alio modo extenuatis, nigra bilis, ſiue 23
vti ſanguis niger deſubter exierit, poſtridie moriuntur.

Sermo in hoc aphoriſmo eſt potẽtia talis:Siue atra bilis (de qua antecedẽs docuit aphoriſmus) H
ſiue nigra,quę ſanguini nigro aſſimilãtur,(de quibus prior aphoriſmus)ijs,qui ad extremam ex-
tenuationẽ venerint,apparuerint, poſtridie moriuntur.Eſt enim in talibus natura ĩbecillis adeo,
vt non poſſint concoquere neq; diſcernere neq; excernere,quæ ita praua exiſtunt. Propter mor-
bi igitur magnitudinẽ cum contineri nequeant,effunduntur,& idcirco ſunt difficilia.Mortẽ au-
tem non in poſterum afferunt,vt in alijs contingit morbis propter virium imbecillitatem. Oſtẽ-
dit tamen in hoc aphoriſmo manifeſte,quod & in priore,cum dicebat,Deiectiones nigræ, qualis
ſanguis:ſubaudire oportet , niger: vt tale ſit plenum : Deiectiones nigræ , qualis ſanguis niger.
Oſtendit aũt & nos bene à nigris deiectionibus bilem nigram ſeparaſſe. Hę enim ſanguini deni-
grato ſimiles vidẽtur,differentes in eo,quòd fuſæ ſunt,& non concretę,vt illæ. Nigra autem bilis
& in eo,ꝙ fuſa eſt abſq; concretione,& quia fulgentem habet nigredinem , & præterea mordax
eſt,ſicuti acetum,& terram abradit,atq; fermentat:quorum nihil nigris adeſt.

Difficultas inteſtinorum,ſi ab atra bile inceperit,letalis eſt. 24

Ab illa,quæ à quibuſdam pallida,ab alijs bilis flaua nominatur , maxima ex parte incipit inte-
ſtinorum difficultas,abraſis prius in ſumma parte propter humorũ acrimoniam inteſtinis,poſtea

A vero exeſis adeo, vt exulcerentur. Hanc igitur inteſtinorum difficultatem ſæpe ſanauimus. Quę
vero ab atra bile fit, inſanabilis eſt prorſus, cum nihil differat à cancro vlcerato. Cum igitur hic cã
cer in ſumma parte conſiſtens, ſit aut cum difficultate ſanabilis, aut omnino inſanabilis, quamuis
poſſit continuo medicinam habere inſidentem: rationabile eſt illum, qui occupat inteſtina, nõ ſo
lum quia nihil illi continuo adhærere poteſt, verum etiam quia ſemper ab alimenti ſuperfluitati-
bus tangitur, eſſe penitus inſanabilem.

25 *Sanguis quidem ſupra, qualiſcunq; fuerit, malum: infra autem nigra deiecta, bonum eſt.*

† Ex cod. græcis manuſcriptis, & ĩpreſsis ita vertẽdum. In præcedentibus aphoriſmis ſermo ipſi habitus eſt de ijs, q̃ p os & ſedẽ excernuntur. quare in propoſito ẽt aphoriſmo, quando &c.

† De nigris deiectionibus ſermo habitus ab ipſo eſt in præcedẽtibus aphoriſmis: nũc vero de
ijs, quæ vel per os, vel per ſedem excernuntur, verba facit. Quare in popoſito aphoriſmo quando
ipſe dicit ſupra, ſolã, quæ fit per os, excretionem intelligemus, illa, quę fit per nares, omiſſa. Hanc
itaq; ait ſemper eſſe malam, qualiſcunq; fuerit is, qui excernitur ſanguis, hoc eſt, ſiue ſpumoſus, ſi
ue rubeus, ſiue flauus, ſiue niger, ſiue aquoſus, ſiue craſſus. Melius enim eſſe inq̃t, vt infra exeat,
non tamen more dirupti ſanguinis, ſed paulatim fluentis ita, vt ſui exitus tarditate denigretur.
Ipſum itaq; ſanguinem cõfluere omnino ad aliquod inteſtinum, malum oportet exiſtimare. Me-
B lius autem, quando paucus, quàm quando multus veluti diruptus effluxerit. Quare, quod legi-
tur/bonum/non tanquam proprie dictum, ſed tanquam idem, quod melius, ſignificaret, eſt acci-
piendũ: quaſi ita diceret: Infra aũt melius nigra deijci. Re vera enim hoc eligibilius, quàm per os
quocunq; modo ſanguinẽ ferri. Hoc ſiquidẽ dixerit quiſpiam, vt eam, quę videtur in verbis Hip-
pocratis, repugnãtiam diſſoluat, dicentis nunc bonum eſſe, vt nigra deijciantur, cum tamen pau
lo antea peſſimum id eſſe dixerit. Poſſumus etiam vocabulum/nigra/ſic accipere, quemadmodũ
ipſe in Epidemijs dixit, de ſanguine ex venis (quas hæmorrhoidas vocant) profluente, tanquam
ſanante melancholicas paſſiones. Re vera enim iam factæ melancholię maximum eſt remedium
ſanguinis ex his venis profluuium: quam etiam, ſi futura ſit, prohibet. Sic itaq; nobis intelligenti-
bus, ſermo talis erit: Sanguis ſupra, qualiſcunque fuerit, malum: infra vero per hæmorrhoides, bo
num, quando nigra euacuantur: hoc eſt quando hominis natura multum talẽ accumulauerit ſan-
guinem. Aliter autem non eſt aſſuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, vt quæ
periculoſam habeat vtranq; immoderantiam, ſiue ſupra modum ſanguis excernatur, ſiue ex to-
to ſupprimatur.

26 C *A difficultate inteſtinorum habito, ſi veluti carunculæ exeant, letale eſt.*

In difficultatibus inteſtinorum, cum adhuc conſtituuntur, quędam corpora pinguia excernũ-
tur: poſt hæc autem, niſi finiri anticipauerint, quædam ramenta inteſtinorum, ablata ipſorum ſu-
perficie interiore, quæ membranoſa exiſtit & denſa, illi, quę cutem exterius contegit, epidermiti-
di. i. cuticulæ appellatæ, proportionalis. Poſt hæc autem aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inte-
ſtinorum: in quo tempore non adhuc fieri difficultatem inteſtinorum, ſed iam factam atq; cõple-
tam dicimus eſſe. Quando igitur partes adeo magnæ inteſtinorum excernuntur in difficultate
inteſtinorum, vt poſſimus eas carnes nominare: letalem ait eſſe morbum, cum neq; caro concre-
ſcere, neq; cicatrix obduci in tali poſſit exulceratione.

27 *Quibus in febribus ſanguinis fluxerit multitudo quacunq; ex parte: cum reficiuntur, alui ijs humectantur.*

Calore natiuo debilitato ex profluuio ſanguinis, neq; cibi bene concoqui, neq; in ſanguinem
tranſmutari, multoq́; etiam magis neq; diſtribui poſſunt per corpus: propterq́; hæc omnia, aluos
fieri humidiores par eſt, donec proceſſu temporis vires ſuas natura recuperauerit.

28 D *Quibus biliosæ deiectiones, ſuperueniente ſurditate ceſſant: & quibus ſurditas, ſuperueniẽtibus bilioſis deiectio-
nibus ceſſat.*

Non de habituali difficulter ſolubili ſurditate nunc illi ſermo eſt, ſed de ea, quę repente in febri
bus, vel aliter fit, recurrente ad cerebrum bile. Ipſa ſiquidẽ, cum meatus auditorios occupauerit,
efficit ſurditatẽ. Cũ vero hinc ipſam natura expellẽte, ad excretionẽ puenerit, ſoluit ſurditatẽ.

29 *Quibus in febribus ſexto die rigores fiunt, difficile iudicium ſequitur.*

Quicunq; ad febres, & præcipue ardẽtes, rigores ſuperueniunt: iudicium habere ſolent bonũ
atq; perfectum, vbi in die iudicatoria fiunt, & cum ſignis coctionis: nõ bonum autem neq; perfe-
ctum, quando vel diei vel coctionis ſigna fuerint imperfecta, Quòd igitur concoqui oporteat, q̃
bene iudicari debeant, in primo libro docuit Epidemiorum per ea verba, quæ paulo antea dixi-
mus: quorum initium, Coctiones celeritatem iudicij, ſalutiſq́; ſecuritatem ſignificãt. Quòd autẽ
neq; in oĩbus diebus: & in Prognoſtico ſcripſit, & in hoc ipſo Aphoriſmorum libro, & præterea
in primo Epidemiorum. Collecta aũt ſunt à nobis hæc omnia opportuneq́; expoſita: quæcunq;
q̃dẽ de diebus iudicatorijs ab eo ſcripta ſunt, in tractatu de diebus iudicatorijs inſcripto: quæcũq;
vero de

vero de ſignis coctionis,in altero de iudicijs.Dictum aũt & in ipſis eſt de eo, quod fit in die ſexta E
iudicio:de quo nunc etiam faciens mentionem,ait eos,qui in hoc die fiunt rigores,difficile habe-
re iudicium,hoc eſt vel malum afferre iudicium,ac ſi male iudicantes dixiſſet: vel nõ firmiter,im-
mo in quibus facile foret fieri recidiuam:vel in longum tempus extenſos, ac ſi difficulter ſolubi-
les dixiſſet. Cum caſibus vero quandoq; difficilibus ſextæ diei iudicium fit:de quibus omnibus
integre ſcripſimus in ijs,quas nuper nominauimus,tractationibus. Hæc igitur in hunc modum
fieri etiam ipſa experientia teſtatur: ipſorum autem cauſas longum eſſet in præſentia exponere.
De diebus enim iudicantibus,tertio diximus libro de iudicatorijs diebus:de rigore autem in ope
re ad id ſeorſum dedicato.

Quibuſcunq; acceſſiones fiunt:quacũq; hora febris dimiſerit,ſi eadẽ cras occupauerit, iudicium habẽt difficile. 30

Supponatur quiſpiam prima die cœpiſſe febricitare hora tertia, & quieuiſſe quauis alia hora:
deinde die ſecundo eadem hora tertia cœpiſſe,mox ceſſaſſe febrem quacunq; hora: & tertio rur-
ſus die hora tertia cœpiſſe,mox rurſus quouis tempore finita febre: cœpiſſe iterum quarto die ea
dem hora tertia:& ita deinceps ſeruari quidem ſemper horam tertiam,in qua acceſſio ſuum facit
initium,non ſeruari autem alias, in quibus finitur:hũc, qui tali laboret morbo,neceſſe eſt tempo F
ribus longioribus ægrotare ijs,qui habent horam initij acceſſionis inordinatã. Hoc quidem nos
ab experientia cõprobatum,dictum fuiſſe arbitramur.Sũt vero quidam,qui tale aiunt eſſe, quod
dicitur:Si primo die acceſſionem ægrotus habuerit,exempli gratia,hora tertia: & (ſi ita contige-
rit) hora duodecima febris deſierit:rurſus die ſecundo hora duodecima cœperit febricitare:mor-
bum aiunt difficile iudicium habiturum,nullam apponentes rationem: ſed neq; id ab experien-
tia comprobari,oſtendere potentes.Non tamen,difficile habens iudicium,aliter poſſumus inter-
pretari,q̃ difficulter ſolubile:vt tale ſit,quod ab Hippocrate dicitur:Siue quotidie,ſiue tertio,ſiue
quarto quoq; die ægrotus habeat acceſſionẽ eadem hora: difficulter ſolubilis eſt is morbus,ſiue
multas,ſiue paucas acceſſio occupet horas.Hoc igitur(vt dixi)experiẽtia comprobatur. Eius ve-
ro cauſam talem eſſe opinandum eſt:cauſam acceſſionum,vbi nõ fuerit fixa ac ſtabilita,non ſerua
re eũdem terminum aut circuitũ:vbi vero firmata fuerit,ſeruare: atq; ideo difficulter ſolubilis eſt
cauſa,quæ fixa ac ſtabilita ſit:facile vero ſolubilis,quæ talis non eſt. Nã,quæ firmata ſunt, magnã
vim,vt quiſpiam diceret, demolientem expoſcunt,quæ longo tempore, & per fortiora ac plura
auxilia comparatur.

Laſſitudinem habentibus in febribus:in articulos, & circa maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt. G 31

Dictum & prius eſt,ꝙ laſſitudinum non nullæ quidem ex multis accidunt motibus, quæ ſim-
pliciter & proprie laſſitudines nominantur:Quidam vero neq; multis, neq; vehementibus acti
motibus,laſſitudines pati conſueuerunt. Tales itaq; laſſitudines, nõ laſſitudines ſimplicirer,ſed
ſpontaneas laſſitudines nominare cõſueuerunt. Ambarum autem ipſarum communis eſt locus
perpeſſus:hic vero eſt totum genus in corpore muſculoſum.Quæ vero ex motibus pluribus laſſi
tudines accidunt,ipſis adeſt proprium peculiare,caliditas articulorum: quare in his nihil mirum
ad articulos abſceſſus decumbere,vt qui vnà cum muſculis laborauerint, atq; vltra modum con-
caluerint.Spontaneis autem laſsitudinibus,vna ſola ratione euenit,vt fluxiones decumbãt ad ar
ticulos(ſicuti & omnibus alijs ferè morbis,qui per abſceſſus indicantur)cum latiora ipſorum ſpa
tia prompte ſe habeant ad ſuperfluitates ſuſcipiẽdas.Rariores igitur in illis abſceſſus ſunt, in laſ-
ſitudinarijs plures,& præcipue cum laſsitudines ſpontaneæ fuerint, & ex ijs maxime quæcunq;
ob multitudinem fiunt. Erit igitur in aphoriſmo ſermonis hæc ſumma.Iis,qui quomodocũq; in
febribus laſsitudinem habent:ad articulos,& circa maxillas præcipue abſceſſus fiunt. Hoc vero
contingit propter eam,quę eſt in febribus,caliditatem,relata multitudine ad caput,mox inde ſu- H
ſcipientibus illis,qui circa maxillas adenes exiſtunt,ſicuti qui circa inguina & alas ſunt,quãdo ad
illas partes multitudo peruenerit.

Quibuſcunq; reſurgentibus ex morbis,ſiquid laborauerit,hic fiunt abſceſſus. 32

Si quidẽ πόνος.i.labor & vehementẽ ſignificat motum & dolorem,& læſionem, ſicuti prius di-
ctum eſt:liquet,ꝙ & πονεῖν,hoc eſt laborare,pluri vti motu ſignificabit,& aliquem habere vel do-
lorem,vel læſionem.In non nullis igitur,qui ex morbo conualeſcunt,apparet, quando humores
morbum facientes non ſatis fuerint expurgati,ſed quaſdam reliquerint ſuperfluitates:cum labo-
rantem ſiue dolentem partem quampiam habuerint, illuc morbum decumbere: cum labor qui-
dem habeat cauſæ rationem,dolor vero ſigni.Nam in vehemẽtioribus motibus & vires fiũt im-
becilliores,& caliditas maior accenditur:dolorq; iam fluxione decumbente perficitur. Hoc igit,
vt diximus,eſt ſignum abſceſſus,qui fit.Caliditas aũt atq; imbecillitas ad locum affectum proue-
hit ſuperfluitates. Vtroq; igitur (vt diximus) modo accipere poſſumus verbum/laborare/:toti
tamen ſermoni,qui nunc ab Hippocrate profertur,alterum magis conuenit ſignificatum: ſiqui-
dem antea de laſsitudinarijs febribus locutus,deinceps autem rurſus,inquit,Sed,& ſi quid antea
laborauerit.

A laborauerit. Videtur enim prior aphoriſmus, cuius initium, Laſſitudinẽ habentibus in febribus,
de laſſitudinibus, quæ in morbis fiunt, habuiſſe ſermonem: in eo autem, qui nunc proponitur, de
ijs, quæ fiunt in conualeſcentibus: in ſequente vero, de illis, quæ morbum antecedunt.

33 *Sed & ſi ante morbum aliqua parte laborauerit, hic morbus firmatur.*

Siue quis velit connectere duobus prioribus ſermonibus illũ, qui nũc dicitur, ad vnius apho-
riſmi integritatẽ, ſiue ſeorſum vnũquẽq; ſcribere, nihil refert: nam & cõitas eorũ oſtẽſa eſt, & ſin-
gulorũ proprietas in ſermone prædicto. Diceẽ aũt & nunc à nobis denuo breuibus. Qñ in mor-
bo ſenſus aliquis laſſitudinis fuerit, expectare oportet abſceſſum aliquem ad articulos fore, præ-
ſertim iuxta maxillas: Simili modo, ſiquis ex morbo conualeſcens, parte aliqua corporis labora-
uerit, vel ante q̃ ægrotaret. Nam plurimum ſolet ad talia decumbere, in illis videlicet morbis, in
quibus ſperatur abſceſſus futurus, neque morbus per excretionem antea iudicandus. Dicta ſunt
autem quædam & in præcedẽtibus de talium morborum dignotione, ſed ſermo vniuerſus in cõ-
mentarijs de Criſibus ſiue iudicijs eſt explanatus.

34 B *Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, ſtrangulatio repente ſuperuenerit, letale.*

Licet & ſimpliciter accipere initium aphoriſmi, in quo ait, Si à febre habito: tanquam ita dixiſ-
ſet, Si homini febricitanti, tumore non exiſtẽte: Licet & cum maiori aliqua ſignificatione: quem-
admodum ſolet in Epidemijs ſcribere, non ſimpliciter quouis modo febricitantem oſtendens, cũ
dicit, Febris ipſum habebat. ſed de eo, cui magna inſit febris, ita loquẽs. Cõtingit itaq; & ſine ma-
gna febre, ſtrãgulatione repẽte ſuperueniẽte, hoĩem interire: ineuitabilior autẽ & citior eſt mors,
adeo vt neq; ex inopinato vnquã homo ſaluet̃, cũ vehemẽs febris detinet ęgrotãtẽ. Indiget enim
huiuſcemodi febris (vt in ſermonibus de difficili anhelitu fuit à nobis oſtẽſum) inſpiratione abũ-
danti. fit vero nedum abundãs, verum omnino pauca, ijs, qui ſtrãgulãtur. Neq; enim aliud eſt ſtrã
gulatio, niſi interitus ſubitus propter defectũ inſpirationis: qui fit ex anguſtia alicuius inſtrumẽ-
ti ex ijs, quæ obſeruiũt reſpirationi. †Nã talis anguſtia ipſorũ ſeorſum in eo genere eſt, quod anhe
litus carẽtia noĩatur: quę & ipſa fit vel propter imbecillitatẽ potẽtię illius, quę mouet thoracẽ, vel
propter vehemẽtẽ frigiditatẽ vitalis principij. Strãgulatio vero oĩno fit ex anguſtia: anguſtia aũt,
vel repleta intermedia regione, quę inter thoracẽ eſt atq; pulmonẽ, aut pulmonis cauernis, vel ali
qua inflãmatione totũ occupãte viſcus, vel aſperam arteriã, vel eã partẽ, quæ eſt veluti caput eius,
C quã nominãt larynga. i. guttur: quę etiam inflammatio fieri aliquãdo ſolet in pręiacẽte ſpatio, qđ
pharynga. i. fauces appellãt. Nã & Homerus ita nominauit inquiẽs, Per fauces aũt vinum impel-
lebatur. ſpatium illud laxius, quod gulam & guttur præiacet, nominãs fauces. Videtur aũt & nũc
Hippocrates hanc eandẽ partem eodẽ modo, quo etiã Homerus, nominaſſe. Dicit igit̃: Tumore
nõ exiſtẽte in faucibus: tanquã poſſibile ſit ore multũ adaperto partẽ ipſam diligentius inſpicere:
quod in gutture fieri nequit. Fiet igitur ſermo vniuerſus huiuſmodi: Si à febre habito ſtrangula-
tio repẽte ſuperuenerit citra tumorẽ fauces occupantẽ, letale eſt. Priſci etenim per inflationẽ (grę
ce œdema,) & tumorẽ idem intelligebãt. Neq; nos latet triplicẽ eſſe tumorũ differẽtiã. Vel enim
ſunt cum dolore, quos iuniores inflammationes nominant: vel abſq; dolore & duri, quos Græci
ſcirrhos vocant: vel ſine dolore & molles, quos ijdem Græci œdemata, id eſt inflationes, peculia-
riter appellant: & propterea ab antiquo vſu receſſerunt, vt qui nõ omnia præter naturã incremẽ-
ta ſub vocabulo inflationis cõplectantur. Cum igitur fauces ſine tumore apparuerint, ſtrangula-
tio autem repente ſuperuenerit, ſolius gutturis eſt huiuſcemodi paſſio. Strangulantur (vt dixi) &
propter morbos alios, quos paulo antea dixi. Repente aũt ſtrangulari, ſoli gutturi ineſt. Morbus
enim, quẽ Græci peripneumoniam vocant, non repente ſtrangulat ægrotantes, verum paulatim
D ab initio incremẽtum ſuſcipiẽs vſq; ad propriam cõſiſtentiam, in qua talem caſum affert. Et, ſi qđ
tuberculum & abſceſſus in pulmone fit, hæc quoq; paſſio diuturna eſt: ſicuti & ſpatium inter pul
monem atq; thoracẽ pure repletum, ſæpius hominẽ ſtrãgulat, abſceſſu in ipſum dirupto, qui ſci-
licet & ipſe in longo tẽpore fuit conſtitutus. Nã aſperæ arteriæ inflammatio difficultatem ſpirãdi
quidẽ aliquam efficere poteſt, ſtrangulationẽ vero non poteſt, propter magnitudinem meatus in
ipſa latioris, & tunicę tenuitatẽ. Impoſſibile ſiquidem eſt corporis adeo tenuis inflammationem,
ſpatium effatu dignum replere. Reliquum igitur eſt guttur, quod ſubitã poſſit facere ſtrangula-
tionẽ, qm̃ ab ipſo anguſtatur pulmonis meatus. Muſculi quoq; eius interiores vnà cum ambien-
te tunica inflammationem patientes, viam ſpiritus valent intercludere. Nominant aũt medici q-
dẽ talẽ diſpoſitionẽ non per, ſ, ſynanchen, ſed per, c, cynanchen: quibus placet faucium inflamma-
tionem per, ſ, ſynanchen nominare. Non nulli vero & paraſynãchen, & paracynãchen noĩant: pa-
raſynanchen, quando adiacentium faucibus muſculorum inflammatio fuerit: paracynãchen aũt,
quando extra guttur. Ex ijs igitur, quæ dicta ſunt, rationabile eſt talẽ diſpoſitionẽ gutturi aliquẽ
inferre dolorẽ: & videtur Hippocrates eius manifeſte meminiſſe in libro prorrhetico, hiſce ver-
« bis: Fauces dolentes, tenues cum quadam difficultate ſtrangulantes, velociter exitium afferẽtes.
Nunc vero dolẽtes nõ dixit, ſiue quia ex ijs, quæ dixerat antea, poterat ſubintelligi: ſiue quia etiã
abſq;

† Codex græcus Leoniceni habebat. ἡ γὰρ τοιαύτη στενοχωρία αὐτῶν χωρὶς, ἐν τῷ τῆς ἀπνοίας ἐστὶ γένει. Laurẽtianus ex impſsis vertit. non. n. fieri anguſtia ſine ſpiritalib⁹ opificijs poteſt.

abſq; dolore aliquando dictam putauit in præcedente ſermone fieri poſſe ſtrangulationem. Et, ſi E
omnino poteſt eſſe ſine dolore ſtrangulatio: ex talibus cauſis erit. Poſſibile eſt multitudine hu-
miditatis, pituitoſę præſertim, madefaciente tunicam gutturis interiorem, fieri abſque dolore tu-
morem. Poſſibile eſt etiam aperientibus ipſum muſculis, craſſioribus factis, meatum reddi angu
ſtiorem. Contingit & vtrunq; coniungi. Illudq; impoſſibile non eſt, vt propter ſuperfluam ſicci-
tatē muſculorum gutturis intrinſecorū ſupra modum extenti, meatum reddant anguſtiorē. Qui
vero ſint hi muſculi, & quo modo claudant guttur, oſtēſum eſt in tractatu, qui de voce inſcribit.

Si à febre habito collum peruertitur, & vix poteſt deuorare, ſine vllo tumore, letale eſt. 35

Non amplius adiecit hic locum, in quo inquit, Tumore non exiſtente: ſicuti in pcedenti apho
riſmo faucium meminit inquiens, Tumore non exiſtente in faucibus. Nos vero dicemus alterū
duorum vel ex communi ſubaudiendum eſſe in faucibus, vel in omnibus colli locis. Cum enim
in nullo horum apparuerit, neq; ore aperto in faucibus, neq; extrinſecus tumor, hominem vero
contigerit non poſſe deuorare, caſus eſt exitialis: qui fit ex inflammatione aliquando muſculorū,
qui gulæ præiacent, aliquando gulę ipſius. Eſt enim quędam ſocietas partibus his per neruos ac
ligamenta & ad ſpinalem medullam, & ipſam ambientes membranas, ac pręterea oſſa vertebra- F
rum, quæ his extrinſecus adiacent. Extentis itaq; ad partes inflammatas & ligamentis & neruis,
trahi vertebras vel intra vel ad latus eſt neceſſarium, ſi in altera nerui propagine fieri tentionem
contigerit, ad latus: ſi in ambabus, intra. Plenius autem de iſtis dicemus, librum de articulis expo-
nentes, in quo ait fieri ſpinę euerſiones tuberculis crudis intra ipſam cōſtitutis. Igitur in libro il-
lo & gibbos fieri dixit tentis intra vertebrarum partibus, non ſolū recuruationes, & obliquatio-
nes. In ſecundo ſiquidem libro Epidemiorum, de propoſita nunc in aphoriſmo angina verba fa-
ciens, inquit: Erant aūt anginam patientium tales affectus: colli vertebræ intro vergebant, & ex- »
tra apparebat collum habere cauitatem, & hoc tactum dolebat. In hoc itaq; ſermone vnam oſten- »
dit vertebrę euerſionem ad intra factam: in præſenti vero aphoriſmo generaliori vtens ſermone,
inquit: Si collum euertatur. Verbum enim / euerti / omnem, quæ eſt ad id, quod pręter naturam,
euerſionem oſtendit rectitudinis vertebrarum. In ſecundo autem libro Epidemiorum ſermoni
adiecit: Et hoc tactum dolebat: Hic vero nihil de dolore dixit, q̄q̄ neceſſarium eſt adeſſe dolorem
vna cum ea, quę collum obtinet, inflammatiōe. niſi & hic eam, quę fit propter ſiccitatem excedē
tem, tentionem, tractum, & euerſionem partium tantummodo oſtendit: & propter hoc ipſum ca
ſum inquit eſſe exitialem: cum alter, qui prouenit ex inflammatione, nō ſit omnino exitialis, qua G
lis erat prior, cui coiuncta erat ſtrangulatio. Neq; enim eſt æquale periculum, ſi homo ſtrangule-
tur, & vix poſſit deuorare. Verum, ſi propter excedentem ſiccitatem id accidat, & collum euerti,
& vix poſſe deuorare, letalis eſt caſus, & pręcipue cum vehemens eſt febris: vt verba illa / Si à fe-
bre habito / etiam in hunc ſenſum accipiantur. Ob hanc autem febrem ipſam, etiam immodicam
fieri par eſt in membris ſiccitatem: & duplicem habebit febris vehemens ad mortem rationem: et
quia, vt ſignū, erit, ꝙ fiat euerſio propter ſiccitatem, & deuorandi difficultas: & quia ipſa quoq;
aliquid afferet, & vna ex cauſis perducentibus ad mortem.

Sudores febricitanti ſi inceperint, boni, & tertio die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quarto- 36
decimo, & ſeptimodecimo, & vigeſimo, & vigeſimoſeptimo, & trigeſimo quarto. Hi enim ſudores iudicant mor
bos. Qui vero non ita fiunt, laborem ſignificant, & morbi longitudinem, & recidiuam.

Non ſudores tantum, ſed alui excrementa effatu digna, & vrinę multæ, & iuxta aurem abſceſ-
ſus, vel aliquem alium articulum, in dictis diebus optime apparēt. Sermo enim in vniuerſum eſt
talis: Iudicatoria ſigna, ac caſus, in diebus iudicatorijs incipiāt. Ac ſermo quidem ita prolatus ſuf-
ficiebat: verum Hippocrates nunc non de omnibus ipſum fecit iudicatorijs, ſed de ſudoribus tā- H
tum: & nobis memoriæ ſubiecit iudicatorios dies, qui ſunt intra quadrageſimum. Morbi enim
iſtis diuturniores, non admodum ſolent per ſudores iudicari, ſicuti neq; omnino per excretiones,
ſed vel per concoctionē, vel per abſceſſus. Quòd vero nō omnis numerus dierum ſit ad iudican-
dum idoneus, experientia manifeſte demonſtrat. & quiſpiam admiraretur illos, qui aiūt nullam
in illis eſſe differentiam. melius eſt enim, ex ijs, quę apparent manifeſte, diſcere differentiam: cau-
ſam vero eius, quod fit, per multum ocium conſiderare: quod nos in tractatu de diebus iudicato-
rijs egimus, id, quod ad artis refert vtilitatem, in primis duobus commentarijs tranſigētes: cauſas
autem ipſorum tentantes in tertio perquirere. Nō parua autem eſt de diebus ſcriptis in aphoriſ-
mo diſcordia, cum alij alios pro arbitrio ſcribāt. Nos vero illa ſecuti, quę ab ipſo Hippocrate ſcri-
pta ſunt & in Prognoſtico, & Epidemijs, & hoc aphoriſmorum libro, ipſorum fecimus connu-
merationem. Verba autem, quibus de hiſce diebus Hippocrates ſcripſit, habes omnia in tracta-
tu de iudicatorijs diebus & de iudicijs collecta. Nunc vero à tertio incipit, qui anticipat quartū
in breuioris temporis morbis: & poſt hunc quintum ſcripſit vno die quarto tardiorem. Sic enim
ferè in omnibus exemplaribus inuenies, cum quartus dies in aphoriſmo nondum eſſet aſcriptus,
quāuis hic dies ſit primus iudicatorius. Veruntamen ipſum nunc prætermiſit vel ipſe Hippocra-
tes, vel

A tes, vel qui primus librum tranſcripſit. Si vero omnino Hippocrates illum præterijt, hanc ob cauſam ipſum exiſtimo iſtud feciſſe, quoniam morbi plurimi peracuti, qui cum ſudore iudicanẽ, tertio & quinto die magis, q̃ quarto, iudicium ſuſcipiunt. Rariores enim ſunt, qui die quarto iudicantur: Atq; hoc à me fuit inuentum per experiẽtiam, cum ob hoc ipſum valde admodum inquirerem, qua de cauſa dies quartus fuiſſet ab Hippocrate in aphoriſmo prætermiſſus. Hoc aũt videtur accidere, quoniam morbi peracuti primam ſtatim acceſſionem vehemẽtiſſimam habent, & reliquas illis proportionales per diem tertium. Didicimus aũt, q̃ in vehementioribus acceſſionibus iudicia fiunt, & quòd morbi, qui in diebus imparibus acceſſionem habent, citius iudicantur: qui vero paribus, tardãt. Atq; ideo, ſi etiam in principio aliquis morbus exacerbatur, hoc magis accidit in diebus imparibus: ſi tardare debeat, ad dies pares vehementiores acceſſiones transferuntur. Hęc habeo, quæ dicam de die quarto. In fine autem aphoriſmi, non nulli trigeſimumprimum diem, non nulli trigeſimumquartum ſcribunt. Scimus autem hos in dierum iudicantium numero contineri: & fortaſſe trigeſimusquartus maiorem vim habet: non tamen quadrageſimi meminit, fortaſſe quia hunc principium morborum longorum exiſtimauit, qui non admodum per ſudores iudicantur. Nam & trigeſimumprimum, & trigeſimumquartum, & ante ipſos vigeſimumſeptimũ B raro inueniemus per ſudores iudicare.

37 *Frigidi ſudores, cum acuta quidem febre, mortem: cum mitiori autem, longitudinem morbi ſignificant.*

Quòd quidem ita fiat, ſæpius experientia docet. Cauſa vero huius exploranda. nam plurimam mihi videtur habere dubitationem, quo modo febre calidiſſima hominẽ detinente, ſudor fiat frigidus. Quòd igitur in alijs partibus corporis ſit neceſſarium eſſe vehementem caliditatẽ, ex alijs vero ſudores frigidos euacuari, eſt manifeſtum. Eſſent enim calefacti, ſi ex partibus calidiſſimis efferrentur. Euacuantur autẽ ex cute ſudores, quam frigidam eſſe contingit: cum tñ ea, quæ ſunt ſub ipſa, comburantur. Nam quibuſdam humoribus putreſcentibus oſtenſum eſt febres acutas fieri. Hi vero putreſcunt ſępius quidem in toto corpore, ſæpius vero in vaſis ſolis. Cum ergo hæc aliquando duo contigerint, humores, qui ſunt in vaſis, putreſcere, & eam, quæ ſolida corpora regit, naturam (quæ ſecundum Hippocratem eſt calor naturalis) vel extingui omnino, vel proximã eſſe extinctioni: quæ quidem ex his euacuantur, frigida ſentiuntur: eam vero, quæ fit ex putredine, caliditatem nihil prohibet vehementiſsimam eſſe, atq; ideo ſignũ eſt exitiale, oſtẽdẽs in aĩalis corpore humorum multitudinem ſuperabundare, tantam habentium frigiditatem, vt neq; à calo C re natiuo, neq; à febrili calefiant. Tepidis ſiquidem exiſtentibus febribus cõtingit ſaluari hoĩem, concocta in proceſſu temporis multitudine humorũ frigidorum, atq; euicta à natura. Acuta.n. febris, cauſa eſt & ſignum pernicioſiſsimum: cauſa quidem, quia prompta eſt ad diſſoluendũ corpora: ſignum autem, quoniam humorum multitudinem eſſe frigidiſſimam oſtendit, vt quæ neq; à calore febrili tranſmutetur. Febris vero, quæ non eſt acuta, ſed moderata, permittit tempore longiori à natura multitudinem concoqui, cum non anticipet diſſoluere hominem: non eſt autem ſignum adeo pernicioſum, ſicuti vehemens febris. Contingit.n. in tepida febre, etſi modice frigida multitudo fuerit, incalefactam permanere.

38 *Qua parte corporis ſudor eſt, ibi ſignificat morbum.*

Si per totum animalis corpus morbus extenderetur, ex toto etiã æqualis fieret euacuatio. Fiũt enim ſudores vel natura humiditatem ſuperfluam euacuante, (quando & optime iudiciũ fit) vel quando non continetur in corpore, morbi ratione. Sed, ſiue hoc, ſiue illo modo fiant, membrorũ patientium humiditatem euacuant.

39 D *Et, qua parte corporis calor aut frigus, ibi morbus.*

Qua parte corporis inſignis aut caliditas, aut frigiditas fuerit, ĩ ea morbum neceſſarium eſt eẽ. hæc ſiquidem exijt à temperie naturali, quæ ſanitas eſt.

40 *Et, vbi in toto corpore mutationes, et, ſi corpus refrigeretur, vel rurſus calefiat, vel color alter ex altero fiat: lõgitudinem morbi ſignificat.*

Diſpoſitiones variæ diuturniores ſemper ſunt, quàm quæ ſunt vniuſmodi: cum non poſſit natura in paruo tempore multas conficere diſpoſitiones.

41 *Sudor multus ex ſomno factus abſq; cauſa manifeſta, corpus vti pluri cibo ſignificat. ſi vero cibum non accipienti hoc accidat: ſcire oportet, quòd euacuatione corpus indiget.*

Non nulli ita ſcribunt aphoriſmum: Sudor multus ex ſomno factus ſine cauſa manifeſta. Alij ſine aliqua alia cauſa. Verum hęc, etiamſi non adijciantur, millies in mille ſermonibus ab ipſo prętermiſſa intelliguntur: quia, etiamſi non dicantur, tamen ſubaudiunt à nobis: vt qui ſemel ab ipſo didicerimus, quòd, qui à cauſa extrinſeca, non ex diſpoſitione corporis caſus proueniunt, nullam faciunt certam præcognitionem. Hoc itaq; ſemper oportet meminiſſe. Quod vero in præſenti aphoriſmo

aphoriſmo docetur,in verbo/multus/adiecto,maxime conſiſtit. Si enim ſudor multus non eſſet, E
poſſet & propter virium imbecillitatem,& corporis raritatem accidere. Ipſius vero multitudo,al
tera duarum cauſarum fit,vel propter ciborum,qui ſunt recenter aſſumpti, immoderantiam, vel
illorum,qui antea.Quòd ſi propter recenter aſſumptos,prohibere oportet,ne plures aſſumant:quòd
ſi propter prius aſſumptos,euacuare.

Sudor multus calidus vel frigidus ſuperfluens,frigidus magis,calidus minus ſignificat morbum. 42

De ſudoribus,qui in diebus iudicatorijs fiunt,dictũ eſt prius: de ijs vero, qui in toto morbi tpe
apparent ſine iudicatione,in hoc oſtendit aphoriſmo:difficiliores quidem inquiens eſſe frigidos
ſudores,minus vero his malos,calidos eſſe.Indicant ſiquidem vtrique multitudinem adeſſe, ſed
alteri frigidam,qui & peiores ſunt:alteri calidam,qui & minus illis ſunt exitiales.

Febres,quæcunq; non intermittentes tertia die fortiores fiunt,magis periculoſæ. Quocunq; autem modo inter miſerint,periculum abeſſe ſignificatur. 43

Quòd Hippocrates per verbum/intermittere/acceſſiones intelligat,quæ in quietem febre va-
cantem deſinunt, manifeſtum fecit in hoc aphoriſmo, febres illas, quæ per tertiam accenduntur, F
ſi quouis modo quieuerint,inquiens eſſe abſq; periculo.Solæ enim illæ, quæ in quietem febre va
cantem deſinunt,periculo carent, etiam ſi vehementiſſimam & ſatis longam habuerint acceſſio-
nem.Si enim adeo breuis fuerit, vt in tertianis exquiſitis, minori duodenis horis tempore circũ-
ſcripta:non modo ſine periculo talis eſt febris,ſed etiã cito iudicatur:Si vero lõgius,quàm duode-
cim horarum, tẽpus occupet,&, ſi ita cõtingat,ad decem & octo horas prorogetur:eſt quidem &
hæc citra periculũ,ſed tãto longior,quanto & eius acceſſio maior extiterit,quàm tertianæ exqui-
ſitæ.Non abſq; rõne aũt eas,quæ in quietem febre vacantẽ deſinunt,eſſe abſq; periculo inquit:vt
quæ nõ ex inflãmatione aliqua,neq; ex maligna humorum putredine occaſionẽ habeant.Neutra
enim harum ad quietem peruenit,febre vacantem. Quocunq; autem mõ intermiſerint, periculũ
abeſſe ſignificatur,hoc eſt ſiue vehemens,ſiue longa fuerit acceſſio.

Quibus febres longæ,ijs tubercula vel labores in articulis fiunt. 44

Non ſemper hoc,ſicuti nec quicquam aliud huiuſcemodi,ſed magna ex parte videlicet, con-
tingere vr̃.Cauſa autem eſt manifeſta. Nam pp multitudinem vel craſſitudinẽ vel frigiditatẽ vel
viſciditatem humorũ efficientium febres,in longum tempus morbi extendũtur, cũ longum exi- G
gant tempus ad coctionem.Par igitur eſt & tubercula ab eis fieri, & ad articulos ſuperfluitatẽ de
cumbere. Siue autem per labores dolores intellexerimus,ſiue læſionem: vterq; intellectus habet
rationem. Vtrunq; enim horum ad abſceſſus ſequitur.

Quibus tubercula, vel in articulis labores fiunt, ij pluribus vtuntur cibis. 45

De conualeſcentibus docet.His.n.repletis rationabile eſt plethoricos caſus aduenire,& maxi-
me ob virium imbecillitatem.

Si rigor incidat febre non deficiente,ægro iam debili,letale eſt. 46

Non idem eſt,ſiquis dixerit,ſi inciderit,& ſi incidat. Verbum enim/inciderit/vnum ſignificat
rigoris inſultum,/incidat/vero plures.Semel igitur rigore incidente,nondum liquet, an mors,an
iudicatio optima ſit ſecutura.Poteſt enim & propter virium imbecillitatem caſus eſſe letalis: po-
teſt & iudicatio periculoſa,bonum tamen habere finem. Sæpius vero fieri rigorem febre non de-
ficiente,& alioqui bonum non eſt:in virium autem factus imbecillitate, pernicioſus.Nam,ſi ali-
qua euacuatio rigorem ſubſequatur, quæ nullam facit intermiſſionem: propter vtrunque homi- H
nem diſſolui veriſimile eſt,& quia vis imbecillis ferre non poteſt rigoris agitationem, & quia ab
euacuatione diſſoluitur.Si vero ſolus accidat rigor,nulla euacuatione ſubſequente, vtroque mo-
do caſus caret bonitate.Nam & vt mala cauſa,vim corporis tanget:& malum ſignum erit vltimã
illius indicans imbecillitatem,quæ ſolita ſit noxios humores in rigoribus euacuare: nunc autem
id efficere non poſsit.

Excreatiões in febribus nõ intermittẽtibus,liuidæ,cruẽtæ,fœtidæ,& bilioſæ,oẽs malæ.Et ſi bene exeũt, ſiue per alui excretionẽ,ſiue per vrinas,bonæ.Si vero nõ aliquid eorũ,quæ iuuant,per hæc loca excernitur,malum. 47

Forte conueniens fuerat doctrinæ aphoriſticæ,dici compendioſius, omnes prauas excretio-
nes, cum bene exeunt, ad bonum terminari. Hippocrates vero non ita locutus eſt,ſed primum
quidem trium generum excretionum meminit, eius,quæ per os fit, eius,quæ per aluum inferio-
rem,& tertiæ,quæ per vrinas:deinde illius,quæ fit per os,magis particulatim. Non enim ſimpli-
citer dixit prauas excretiones bene exeuntes,bonas eſſe,ſed ſpeciatim ipſarum meminit,inquiẽs:
Liuidæ,cruentæ,fœtidæ,& bilioſæ. Vna autem communis eſt in hiſce omnibus ratio: Malæ va-
cuationes ſunt prauarum ſigna diſpoſitionum:prodeuntq; ſæpius eodem modo,quo in vlceribus

A putridis,à quibus ichores,hoc eſt liquores ſanioſi,defluunt, nihil diſpoſitioni conferentes: nonnunq̃ vero ita ſicuti pus,ex abſceſſu dirupto bene expurgans partem patientem. Indicia vero,ꝙ bene excernatur,maxima quidem ſunt & coctio,et bona tolerantia,cum ipſis vero & morbi ſpecies,& poſt ipſam tempus anni,regio,ætas,natura ægrotantis.Quod uatem eſt in fine aphoriſmi, duobus modis ſcriptum inuenitur.In quibuſdã, vt ſupra, ſcriptum eſt, Si vero non aliquid eorũ, quæ iuuant, excernatur.In quibuſdam vero ſine particula/nõ/hoc modo,Si vero aliquid eorum, quæ iuuant,excernatur.Et erit ſecundum primam ſcripturam ſermo talis, Si aliquid eorum,quæ non iuuant excreta,videtur euacuatum:non eſt bonum. Secundum vero ſecundam ſcripturam, Si aliquid eorum,quæ iuuant,& ſunt animali conuenientia,excernatur,non eſt bonum. Melior autem eſt ſcriptura prior.

48 *In febribus non intermittentibus,ſi partes exteriores frigidæ,interiores vruntur,& ſitim habeat,letale eſt.*

Dignum animaduerſione eſt, nunquid huiuſcemodi caſus poſſint in febre fieri intermittente.Ego enim neq; vidi,neq; animo capio. Videntur ſiquidem ſolis accidere in febribus,quę cauſones ab incendio nominãtur,pernicioſis,vel ſi aliter libeat appellare maligniſſimis, veluti lipy-
B rijs.Nulla vero febris alia corpus intus vrit cute refrigerata.Neq; enim mitior cauſon,neq; tertiana:quæ duæ febres præ cæteris ſunt calidiſſimæ. Videtur itaq; non diſtinctionis gratia in aphoriſmo adieciſſe/In febribus non intermittentibus/ſed ſimilem protuliſſe ſermonem illi, quo dicitur,Vertebræ autem,quæ in ſpina ſunt:non quaſi in aliqua alia corporis parte ſint vertebræ, ſed veluti ſi ita diceretur: Vertebræ,quibus hoc ineſt, vt in ſpina ſint:ita & nunc ſermonem Hippocratis accipiemus: Si profundæ partes vrantur,cute refrigerata,letale eſt.fit autem hoc in nõ nullis febribus non intermittentibus. Cauſa vero huius talis exiſtit: Quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori,vel eryſipelas euenerit: totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patientem,atq; adeo vruntur profunda,cutis autem refrigeratur, vt fit in principijs acceſſionum.

49 *In febre non intermittente,ſi labrũ,vel palpebra,vel ſupercilium,vel oculus,vel naſus peruertatur,vel nõ videat,vel non audiat:iam debili exiſtente corpore:quicquid horum euenerit,mors proxima eſt.*

Partium fiunt peruerſiones,dum tenduntur atq; contrahuntur ij,qui ad eas nerui pertingunt. Quòd autem extendantur,accidit propter inflammationes, duros tumores, ſiccitates,& frigidi-
C tates immodicas.Hæc autem grauia ſunt,quando prope neruorum originem fuerint conſtituta. Quare,cum febris continua fuerit,& æger debilis:non abſq; ratione mortem eſſe vicinam eſt exiſtimandum:multo autem magis,quando vel non audit aliquis,vel nõ videt, propter virtutis ſenſibilis debilitatem.

50 *Vbi in febre non intermittente difficultas ſpirandi,& delirium acciderit,letale.*

Fit non nunquam ex eadem cauſa horum vtrunq;,& difficultas ſpirandi, & delirium,patiẽte cerebro: & tunc apparet ſpiritus (vt ipſe in Prognoſticis inquit) magnus ex multo interuallo, hoc eſt,magnus,& rarus. Contingit & propter aliquam earum partium,quæ reſpirationi obſeruiunt,paſſionem,ſpirandi difficultas.Nam & morbus lateralis,& pulmonis inflammationes, & reliquæ thoracis atq; pulmonis paſſiones,ſpirandi faciunt difficultatem.Hæc autem omnia periculoſa ſunt,febre præſertim continua adiuncta:Nam ſemper cum tali fieri conſueuerunt. Quare & hic verba illa / Cum febre non intermittente/ eadem videntur ratione eſſe dicta, qua etiam in aphoriſmo antecedente.

51 D *In febribus,abſceſſus,qui ad primas iudicationes non ſoluunt,longitudinem morbi ſignificant.*

Sermo ita clarus eſt,vt forte Hippocrate nõ indiguerit.Liquet enim,ꝙ eo ipſo,ꝙ ad primas iudicationes non ſoluuntur huiuſcemodi paſſiones,ſint diu duraturæ.

52 *Quicunq; in febribus vel in alijs morbis ex voluntate illachrymant,nihil abſurdum: qui vero non ex voluntate,abſurdius.*

Dictum quidem & in Prognoſtico,lachrymari non eſſe bonum ſignum, quãdo videlicet oculus ipſe nullum affectum habet proprium atq; præcipuum,veluti lippitudinem, vel in palpebris aſperitatem, vel tale aliquid. Nam debilitas quædam oſtenditur potentiæ contentiuæ,quando, etiamſi talia non adſint,illachrymant. Non recte autem ſcriptum fuit/abſurdius / comparatiue. melius enim fuerat abſolute,abſurdum dicere.& mihi videtur hic error culpa magis primi librarij,q̃ ipſius Hippocratis,contigiſſe.

53 *Quibus circa dentes in febribus quidam lentores naſcuntur,ijs fortes fiunt febres.*

Neq; enim naſci poſſunt huiuſcemodi lentores ſine caloris multitudine pituitoſiorem humiditatem exiccante.

Quibus plurimum ſiccæ tuſſes leuiter irritantes in febribus ardentibus fiunt, non multum ſiti infeſtantur. E 54

Siccas tuſſes illas nomiant, in quibus nihil expuitur. Fiunt autem aliqñ ob intemperiẽ inſtrumentorũ, quæ obſeruiũt reſpirationi: aliqñ fauciũ aſperitate, vel aliquo tenui & pauco humore deſtillante. Quicquid horum acciderit, aliquo modo madeſcunt loca, quæ ad aſperã pertinent arteriam, & ideo minus ſiticuloſi fiũt. Nam, ſi aſperitas ſola fuerit: propter motum in tuſſi factum, ex locis vicinis humor aliquis attrahitur: ſic autem, & ſi ſola fuerit intemperatura.

Ex bubonibus febres omnes malæ, præter diarias. 55

Febres diariæ omnes ab ipſo vocantur, quæcunq; ſui ratione vna die durant. Tales aũt ſunt, et quæ ex bubonibus proueniunt, quando ex cauſis manifeſtis conſiſtunt. Alios vero bubonas, qui ſine cauſa manifeſta fiunt, veriſimile eſt ex viſcerum inflammationibus fieri: atq; ideo febres, quę vnà cum ipſis eueniunt, malas eſſe.

Febricitanti ſudor ſuperueniens febre non deficiente, malum. Prorogatur enim morbus, & multam ſignificat humiditatem. 56

F

Oportuit hũc aphoriſmũ cũ altero paulo antea dicto cõiũgi, in quo dicit: Sudor multus, frigidus vel calidus ſemper fluens. Ipſe vero oſtẽdit, & quo pacto talem ſudorem dixerit eſſe malum, & propter quam cauſam. Malus itaq; exiſtit, quia cum hoc, ꝙ morbum nõ ſoluit, ipſum ẽt prorogari ſignificat. Cauſam vero prorogationis, multam ait eſſe humiditatem: quam cum longiori tẽpore diſſoluat ac concoquat natura, neceſſarium eſt morbum eſſe longum.

Qui à conuulſione aut diſtentione neruorum tenetur, febre ſuperueniente liberatur. 57

Eſt qdẽ & diſtentio (græce tetanos), neruorũ conuulſio, ſed nõ videnť in ipſa partes conuulſæ: qm̃ æqualiter ante & retro tenduntur: atq; ideo præcipuum illi nomen eſt datum diſtentio: ita vt oẽs cõuulſiones ſint numero tres, græcis vocabulis, Opiſthotonos, id eſt tentio ad poſteriora: Emproſthotonos, id eſt tentio ad anteriora: & Tetanos, id eſt æqualis tentio, nominatę. Omnes vero conuulſiones ſecũdum ipſum fiunt vel ex repletione, vel ex euacuatione, partiũ videlicet neruoſarum. Quæcunq; igitur conuulſiones ad febres ardentes ſequuntur, has par eſt fieri ex ſiccitate: Quæcunq; vero ſuopte initio inuadunt, ex repletione habent generationem. His cõuulſionibus febres aduenientes, partim quidem ſuperfluam diſſoluunt humiditatem, partim calfaciunt frigiditatem: quæ duæ ſunt medicis remediorum intentiones. Non abſq; ratione igitur in febribus letales ſunt conuulſiones, non letales vero, quæ febres antecedunt. G

A febre ardente habito, rigore ſuperueniente, ſolutio. 58

Oſtẽſum. n. eſt in ſermone de rigore, etiam ob flauam bilẽ, quæ per mẽbra ſentiẽtia veloci motu defertur, fieri rigorẽ, poſt quẽ videlicet & alui ſoluũtur, & ſudores & vomitus bilioſi ſuperueniunt. Cum ergo bilis, ex qua febris ardens habuit ortum, expurgatur, ſoluitur febris. Nam febrẽ ardentem fieri nouimus, quãdo æſtiuo tempore venæ exiccatæ acutos ac bilioſos ad ſe liquores, hoc eſt ichores, attraxerint.

Tertiana exquiſita, ſeptenis circuitibus, quod longiſsimum eſt, iudicatur. 59

Tertiana febris, ab ea, quæ ardens nominať, humore faciente non differt. Vtraq; enim à flaua bile fit. Differunt aũt, qm̃ febris ardens habet in venis vnà cum ſanguine flauã bilem redundantẽ & ebullientem: tertiana vero eãdem bilẽ habet in totum corpus delatã ac motam. Exquiſita igiť tertiana erit, quæ ſuiipſius naturam puram ſinceramq; ſeruat. Seruat aũt, vbi flauam bilem habet H (vt dixi) redundantẽ & motam, & præterea tẽpus æſtiuum, & locum tempori ſimilem, calidum videlicet ac ſiccum, & hõis ætatem & tẽperaturam ſimilem. Statim aũt in tali tertiana acceſſio fiet cum rigore: & ſolutio eius cum ſudore, vel per vomitũ aut aluum inferiorem flaua bile euacuata, vel omnibus iſtis pariter factis. Erit & huic tertianæ tempus acceſſionis minus multo, ꝙ quietis. Duobus ſiquidem diebus, & totidem noctibus toto eius perfecto circuitu, exquiſitam tertianam nunq; inuenies extra duodecim horas ſuã acceſſionem protendere. Talem igitur ait Hippocrates in ſeptem circuitibus, quod longiſſimum ſit, iudicari. Quod enim in cõtinuis vna dies poteſt, hoc in intermittentibus acceſſio. Ad iſtarum igitur connumerationem, earum fiũt iudicationes. Hoc ipſe in Prognoſtico innuit, vbi de quartana loquitur, ita inquiens: Fit aũt & quartanarum conſiſtentia ex ordine tali. Eſtq; à nobis obſeruatum, tum in quartanis, tum in tertianis, fieri iudicationem ad numerum circuituum, non dierum. Statim itaq; in tertiana febre ab initio ſeptima acceſſio in tertium & decimum incidit diem, & ſæpius in ipſo morbus iudicatur, non expectato quartodecimo. Sicuti igiť in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus eſt quartusdecimus, peracutorũ vero ſeptimus: ſic in intermittentibus, brẽuiſſimi temporis tertiana febris terminum habet circuitum ſeptimum. Rurſus aũt, ſicuti in peracutis, morbus poterat iudica- *Al. longiſsi[m]

A ri & in quinto, & quarto, & in tertio die: ſic & in tertiana in eiſdem circuitibus fieri ſolutionem contingebat, non expectante natura ſeptimũ circuitum. Hippocrates igitur tertianam aliquando cum adiectione exquiſitam nominat: aliquando vero ſimplici appellatione contentus, tertianam tantummodo: ſicuti & nunc quoq; conſuetudo omnium aliorum Græcorum eſt huiuſcemodi res omnes dupliciter nominare.

60 *Quibus in febribus aures obſurduerunt: ſanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata, ſoluit morbum.*

Dictum eſt ab ipſo & antea ſurditatem fieri biliosis excrementis retentis, & ad caput recurrentibus: & talem ſolui ſurditatem, aluo turbata. Dictum eſt & nunc ab ipſo hoc idem, & preterea de profluuio ſanguinis è naribus. Etenim & hoc ſoluit ſurditatem, eam videlicet, quæ in febribus fit abſq; vlla propria atq; precipua inſtrumenti auditus paſſione. Nihil autem mirum eſt, ſi cum euacuantur ac tranſmutantur noxij tumores, morbi ceſſant.

61 *Febricitantem niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare.*

Neſcio, vtrum hunc aphoriſmum Hippocrates ſcripſerit, an fuerit à quopiam aſcriptus. ſiqui-B dem in Prognoſtico dierum iudicantium incrementa ac cõpoſitiones fieri in quaternis edocuit, & in hoc ipſo Aphoriſmorum libro, atq; in Epidemijs etiã, non modo die quartodecimo multos vidit iudicatos, ſed & vigeſimo, & quadrageſimo, & ſexageſimo, & octogeſimo. Ipſi vero iudicãt & vigeſimaquarta, & trigeſimaquarta, et ab initio protinus quarta. Quo modo igitur ait nũc, ꝙ, niſi in diebus imparibus febris ceſſauerit, non ſit fida iudicatio? Melius eſt itaq; pro imparibus ſcribere iudicatorijs, vt quibuſdam viſum eſt. Multa ſanè exemplaria in numero plurali, & imparibus, & diebus, ſcriptum habent.

62 *Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum.* niſi humores ex aluo prodeant.

Morbus regius interdum quidẽ fit & iudicatorie, reponente natura ad totum corpus, & præcipue ad cutem, flauam bilem: Fit etiam huiuſcemodi caſus hepate male affecto: mali autem affectus hepatis, ex quibus morbus regius ſolet aduenire, tres ſunt, tumor durus, inflammatio, & obſtructio. Verum tumor durus, diutinus morbus exiſtit: inflammatio vero & obſtructio etiam repente fieri poſſunt. Ac regij morbi, qui ante ſeptimum accidunt diem, ex aliquo iſtorum ortũ habent: nam citius non poteſt iudicatorie bilis ad corpus effundi. Ante ſeptimum quidem diem, C morbum regium eſſe malum, verum exiſtit: non tamen poſt ſeptimum vacare periculo, eſt pariter verum: neq; hoc nunc dictum eſt. Poteſt enim & inflammatio & obſtructio longiori tempore permanere: ante ſeptimum autem, iudicatorie bilem effundi eſt impoſſibile. In quibuſdam vero exemplaribus adiectum eſt aphoriſmo circa finem, Niſi humores ex aluo prodeant. volẽtibus ijs, qui hæc adijciunt, per aluum bilem expurgari.

63 *Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie febres ſoluuntur.*

Cum bile per omnem corporis habitum mota rigores accidant, atque ideo ſingulis acceſſionibus expurgetur atq; euacuetur: non abſq; ratione ad infebricitationem peruenit talium febrium intermiſſio. Hoc igitur eſt, quod nunc dictum eſt ab eo, Quotidie febres ſoluuntur. ac ſi dixiſſet ægrotos quotidie ſine febre fieri. Quemadmodum autem, ſi quotidie rigores fiunt, quotidie etiã febres ceſſant: ſic & ſi tertio quoq; die, aut quarto. quod proculdubio etiam fieri videmus et in tertianis, & in quartanis circuitibus: in quibus & febres ſoluuntur, & rurſus redeunt, remanet tñ q̃dam diſpoſitio præter naturam in corpore, à qua ſecundum circuitum aliæ febres & ægritudines generantur.

64 D *Quibus in febribus morbus regius ſeptimo, vel nono, vel vndecimo, vel quartodecimo ſuperuenerit, bonum, niſi dextrum hypochondrium obduruerit. ſi vero non, non bonum.*

Qui ante hunc ſcribitur aphoriſmus, abſq; ordine mihi videtur fuiſſe interiectus. Melius enim fuiſſet hunc, qui nunc ſcribitur, aphoriſmum illi fuiſſe cõiunctum, in quo ait: Quibus in febribus morbus regius ante diem ſeptimum accidit, malum. vt totus ſermo talis procedat: Ante ſeptimũ quidem diem morbum accidere regium, malum omnino: poſt ſeptimum vero, optimum: niſi dextrum hypochondriũ obduruerit, id eſt niſi aliquis malus affectus ex ijs, quos antea diximus, viſceri, hoc eſt hepati, acciderit: Cũ enim expurgatur in ipſo ſanguis, et bilis transfertur ex venis ad meatus bilem recipientes: ſiue obſtructio fuerit in locis ad quæ transfertur, ſiue inflãmatio aliqua, vel durus tumor: neceſſarium eſt omnino non expurgari ſanguinem, & vnà cum ipſo bilem per totum corpus deferri, hincq; morbum regium generari.

65 *In febribus circa ventriculum & fortis æſtus, & cordis morſus, malum.*

Quòd nõ ſolũ ei viſceri, quod ſua natura palpitat, cardia, hoc eſt cor, nomẽ fuit apud antiquos, ſed etiã ori ventriculi, pro confeſſo habetur apud oẽs: ſicuti etiã, ꝙ cardialgian. i. cordis dolorem,

huius partis dolores appellant:verbum autem cardioſſεin.i.corde morderi, plurimi exponẽtium E
aphoriſmos,pro cardialgεn,id eſt corde dolere acceperunt:non nulli ipſius cordis, hoc eſt viſce-
ris,motum quendã palpitationi ſimilem,per cardiogmon verbũ.i.cordis morſum intellexerunt.
Fortis itaq; ventriculi æſtus à flaua bile in ipſius tunicis ebulliẽte generat. Rationabiliter aũt ijs,
qui ita ſunt affecti,& ventriculi mordetur os,atque ob id malus eſt caſus. Siquis vero per cordis
morſum, crebrum & velocem cordis motum,eum præcipue,qui palpitationi ſimilis ſit,intellexe
rit:extremum ex eo malum ſignificatur,vim vitalem maximo incendio laborare.

In acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum. 66

Febres vehementes,veluti ignis,neruos exiccantes,eos extendunt atq; conuellunt,atque hoc
modo pernicioſas afferunt conuulſiones.Non nunquam vero & viſcera ipſa in tali affectu dolo-
rem ſentiunt,propter incendij vehementiam,ac ſiccitatem:atq; idcirco malum eſſe inquit. Peior
autem fuerit,ſi fortes dolores acciderint.Scimus autem propter inflammationem, vel eryſipelas,
vel fortem obſtructionem, vel abſceſſum aliquem, in viſceribus dolores fieri,ſed veriſimile non
eſt,vt de his nunc ſermo habeatur ab ipſo. Manifeſtum eſt enim periculum,quod in ipſis eſt:ne-
ceſſario tamen non adiungitur conuulſioni. Cum Hippocrates in febribus dicit morbos febri- F
les,intelligit,quando febres ipſę ſunt paſſio,& non caſus partis alicuius,quæ aliquo dictorũ affe-
ctuum laboret.

In febribus, ex ſomnis timores, vel conuulſiones, malum. 67

Dictum ab ipſo & antea fuit,q̄ ſomnus lædens ægrotantem,mortalis eſt,qui autem non lędit,
non eſt mortalis.vbi & exemplum ſermonis adijciens,inquit:Vbi delirium ſomnus ſedat, bonũ:
tanq̃ ſomnus aliquis exiſtat, ex quo delirium non ſedatur, ſed excitatur aliquando ac generatur.
Verum & hic alia dixit exempla noxæ ex ſomno aduenientis,timores,ac conuulſiones.Quidam
vero non/timores/ſcribũt,ſed /labores/:Saneq; nos ſæpe vidimus in morbis exitialibus & timo-
res & labores & conuulſiones ex ſomno fieri.Hoc autem videtur contingere,quando in ſomnis
ad cerebrum humor infeſtus peruenerit,tunc magis intra,q̃ extra,natura mota.At profecto, vt à
cibo ad ſomnum cõuerſi,implent caput:ſic in plethoricis diſpoſitionibus, ſomni ipſum replẽtes,
aggrauant cerebrum.Si igitur ea multitudo magis ad atræ bilis naturam vergit,timores fiunt:ſin
talis non fuerit,labores ac conuulſiones. Somniq; proculdubio ſemper nocerent, quatenus ad
profundum & viſcera materia fluit,niſi coctionis ratione plus afferrent vtilitatis,q̃ ſit damnum, G
quod ex motu ad interiora conſequitur.Non ſolum autem in cerebro ipſo mali humores acerua
ti tales afferunt caſus,ſed & in ipſo ore ventriculi:quare & in ſomnis magis euaporant, cum inco
cti permaneant:ſicuti coctiones vtiles ſomnos inducunt.

In febribus ſpiritus offendens, malum. conuulſionem enim ſignificat. 68

Spiritum nunc intelligendum eſt ipſum dicere,ſicuti etiam in prognoſtico, reſpirationem:qui
vbi offendit,hoc eſt in medio ſui interruptus ſubſtiterit,conuulſionem ſignificat.Etenim fit mo-
uentibus thoracem muſculis ac neruis iam conuulſioni paratis,qua diſpoſitione inſuper aucta,et
plures occupante partes,manifeſta conuulſio hominem apprehendet. Cũ vero duplex ſit in re-
ſpiratione motus:alter,quo ſpiritus fertur ad interiora,inſpiratio dictus:alter,quo fertur ad exte-
riora,contrariam is accepit appellationem, expiratio nominatus.Offendit autẽ ſpiritus aliq̃n qui
dem inſpirantibus,ſicuti cum ipſe dicit,Duplex intro reuocatio,veluti ſuperinſpiratio:Aliquan-
do expirantibus,ſicuti cum dicit,Et ſpiritus offendit extra delatus.In his igitur, vtriuſq; partis re
ſpirationis ſeorſum meminit:in propoſito autẽ aphoriſmo de tota ipſa pronuncians,inquit: Spi-
ritus offendens,ſiue in motu ad intra,ſiue ad extra,ſiue ad vtraq; tale quid patitur. H

Quibus vrinæ craſſæ, grumoſæ, paucæ, non ſine febre: multitudo veniẽs ex his tenuis iuuat. præcipue vero tales 69
veniunt, quibus ab initio, vel breui ſedimen ineſt.

Non ſimpliciter vrinas craſſas dixit,ſed & grumoſas adiecit, duorum alterum oſtendens, vel
craſſitudinis quantitatem,vel conſiſtentiæ inæqualitatem ac diuulſionem, ita vt plures ipſarum
conſiſtentiæ,veluti grumi,circunſcriptæ appareant. Non nulli vero non grumoſas ſcribunt, ſed
cœnoſas,ſicuti Numiſianus et Dionyſius:qui, ſi per hoc verbum,fœtorem quẽdam ſimul oſten-
dunt,plus aliquid,quàm alij,demonſtrant:ſi vero quaſi craſſitudinis quantitatẽ, nihilo plus hoc
ipſo docent. Sermo vero Hippocratis totus non videtur de vrinis eſſe fœtorem habentibus,ſed
de paucis tantum,ac craſſis,vt ex oppoſito manifeſtat, inquiens,Multitudo veniẽs,ex his tenuis
iuuat.Quare,ſi hoc ſolum ſcriberetur,Quibus vrinæ craſſæ paucę:nihil ſermoni deficeret.Fiunt
autem & ſine febribus vrinæ tales, natura expurgante per renes totius corporis ſuperfluitates:
Fiunt etiam cum febre : in quibus quiſpiam forte exiſtimaret ad contraria tranſmutationem
non eſſe bonam:quoniam magna ex parte in febribus, ex vrinis ab initio tenuibus fit ad craſſio-
res conuerſio, tendente iam morbo ad ſolutionem.atque ideo mihi videtur maxime ita ſcriptus
ab ipſo

A ab ipſo fuiſſe aphoriſmus,id quod raro accidit,edocete.Contingit.n.aliquando vel per initia morbi,vel non multo poſt,vrinas factas craſſiores,propter grauitatem habere ſedimen.His igitur vrinis ſedimen,bonum ſignum nō eſt,ſicuti alijs,quæ ab initio tenues exiſtentes,ratione totius morbi coctionis ſedimen capiunt.Non abſq; ratione autem craſſæ vrinæ ſunt multitudine paucæ, vt quæ vix renes pertranſeant. Cum itaq; ſimul maior pars talium humorum malorum fuerit euacuata,ſimul & reſiduum concoctum fuerit:tunc excernuntur multo prioribus tenuiores.Melius eſt enim ita dicere,& non tenues abſolute,quemadmodum dixit Hippocrates. Quæ.n.ſecundū naturam ſunt, non ſimpliciter tenues exiſtunt,ſicuti neq; craſſæ, ſed medium tenent inter vtrūq; exceſſum:& cum mediocritatem habeant,craſſiores quidem ſunt atq; dicuntur aquoſis, tenuiores vero grumoſis. multæ vero cum ratione exernuntur,quia prius fuere retentæ: quo tempore craſſæ exiſtentes,difficulter exibant.

70 *Quibus vrinæ perturbatæ,quales ſunt iumentorum,iis dolor capitis vel adeſt,vel aderit.*

Hunc non nulli aphoriſmum cum ſuperiori coniungunt,tanq̃ eius partem, ita ſcribentes:Quibus autem vrinæ obuerſæ,hiſce dolores capitis. Et volunt quidam verbum/obuerſæ/contrarias B vrinas oſtendere ijs,quas antea craſſas & grumoſas nominauit,hoc eſt tenues:non nulli vero perturbatas.Falſum aūt eſt,ꝙ vrinæ tenues ſint cum dolore capitis. Videtur.n.dolores capitis aliqñ antecedere,aliquando ſimul eſſe cum perturbatis vrinis. Quales autem hæ ſint,manifeſte monſtrauit,inquiens,Quales ſunt iumentorum.tales vero fiunt materia craſſa ac denſa à calore agitata.Hæ ſiquidem maxime et ab extrinſeca caliditate videtur in ſpiritum ſolui,ſicuti bitumen,pix, atq; reſina.Non nullæ igitur vrinæ longo tempore manent perturbatę,nō nullę vero cito ſedimē craſſum habent,et cito morbum ſolutum iri ſignificant.Quę vero non reſident,ſi vires affuerint, longum fore morbum oſtendunt:ſi imbecillitas adſit, ægri mortem prænunciant. Hæc obiter à nobis ſunt dicta, qm̃ non carent vtilitate. Quę vero ad ipſum attinentia aphoriſmum adhuc dicere oportet,ſunt iſta: Vrinis perturbatis,capitis dolores neceſſario aut adſunt, aut aderūt, vt inquit Hippocrates,qm̃ ſpiritus flatuoſus vnà cum calore prompte fertur ad caput. Non tamen,ſiquis dolet caput,aut doliturus eſt,huic omnino tales ſunt vrinæ. Fiunt enim dolores capitis etiā ex calore ſolo,non nunq̃ vero ex flaua bile,quæ vel in capite vel in ventriculo cōtinetur,& ex humorum abundantia caput opprimente,& propter aliquam loci obſtructionem,vel ſpiritu flatuoſo habente in parte ipſa generationem:quorum nihil talem facit vrinam ex neceſsitate.

71 C *Quibus ſeptima iudicatur,iis nubeculam habet quarta die vrina rubeam,& alia,ex ratione.*

Sicuti in pluribus alijs ſeipſos imperitos artis Hippocratis oſtenderunt plurimi eorum, qui hunc eius librum expoſuerunt: ſic & in iſto. Putant enim adiecta fuiſſe aphoriſmo cum dicit/Et alia,ex ratione/quæcunq; ad ſomnos attinent,vel vigilias,vel reſpirationem, vel accubitum, vel ſurrectionem,vel tale aliquid eorum,quæ in Prognoſtico ſcripſit: vt ſi hæc omnia bene facta videantur,in ſeptimo futuram ſperemus iudicationem. Videntur autem ignorare maxima capita ad pręcognitionem facientia. Vigilant enim magna ex parte,& grauiter ſe habent, ac febriunt vehementius ægri, quanto propius iudicationem accedunt. Plures autem eorum prope iudicationem etiam ſpirant difficulter.Non igitur ſignum,quod ex vrinis apparet,talibus indiget caſibus ad firmiorem futurę iudicationis ſpem,ſed multis alijs,quæ frequentius,q̃ iſtud,apparent,de quibus nihil videntur cognoſcere,qui audent Hippocratis libros exponere prius,ꝙ totam ipſius artem perdiſcāt.Nam, cum quarta dies ſit index,quemadmodum ipſe docuit,&, qualis ſit futura ſeptima,nunciet:omne,quod in ipſa dignum effatu ſignum coctionis apparuerit, futuram ſeptima die iudicationem oſtendit, adeo vt non ſolum rubra aliqua nubes apparens, antea non viſa, D iudicationem ſignificet, ſed & alba multo plus ipſa,adhuc aūt magis & ſublimamentum album, æquale,atq; conſiſtens. Si vero velociter admodum morbus moueatur:& coloris & ſubſtantiæ mutatio ſunt ſufficiētia ſigna futurę iudicationis.Tenuis itaq; vrina ſi mediocriter craſſa efficiat, & ſi alba pallida fiat:in tali morbo iudicationem ſignificat. Vnius itaq; ſigni nominatim Hippocrates meminit,nubeculæ videlicet rubrę.Dignum aūt exiſtimat,vt,ſicuti hoc,ita et alia ex ratione intelligamus,quęcunq; futuras iudicationes oſtēdunt.Sunt autem hæc,quæ in diebus ab ipſo vocatis indicibus & contemplabilibus,fieri conſueuere vel in vrinis, vel in excrementis alui inferioris,vel ſputis.ſemper.n.omnia talia iudicationes ſignificant,non tamen bonas ſemper. Solis enim coctionis ſignis in diebus contemplabilibus apparentibus,bonæ iudicationes futuræ indicantur.Senſus ergo verborum aphoriſmi talis eſt. Meminit autem nubis rubeę tanquam ſigni perrari.Albæ enim frequentiſſime apparent:& ſunt ſignum coctionis manifeſtum.Rubeę vero raro fiunt:Et, niſi hoc in loco de ipſis dixiſſet Hippocrates,ꝙ in diebus indicantibus apparentes futuram nunciant iudicationem,forte nemo talem ipſis adeſſe vim expectaret:ſiquidem Hippocrates colorem rubeum ſalutarem quidem,diutinum tamen eſſe vult.Nam in Prognoſtico ita ad
« verbum ſcribit:Si vero vrina fuerit ſubrubea,& ſedimen ſubrubeum & lene:magis quidem hæc
« diutina,q̃ illa,ſed admodum ſalubris.Nunquid igitur quarta die talis nubes apparēs, futuram in

ſeptima iudicationem ſignificabit,in alia autem aliqua indice non ſignificabit, diligentius eſt in- E
quirendum,quod in ipſis operibus eſt obſeruandum.Nam,quantum ad rationes attinet,ſunt ad
vtranqꝫ partem argumenta,et magis ad alteram,ꝙ non ſignificabit,niſi morbus valde vehemen-
ter moueatur.Nam, ſi quarto die fiat, æquale tempus priori,id, quod ſequetur,aſſumens,non eſt
impoſſibile,vt iudicationem oſtendat.In vndecimo autem apparens, non mihi admodũ videtur
tribus ſolis egere diebus,ſed etiam pluribus. Veriſſimum ſiquidem eſt colorē talem aliquid ſuf-
fragari ſolutionibus.Ego quidem raro ſignũ tale in alijs diebus vidi,pręterqꝫ in quarto. Cui igiť
in ſeptimo apparuit,hic quartodecimo fuit iudicatus:cui autē in quartodecimo, hic in vigeſimo.
Apparuit etiam cuidam alteri in vndecimo, qui decimoſeptimo iudicatus eſt:rurſus cuidam alij
in eodem vndecimo,qui vigeſimo die fuit iudicatus.

Quibus vrinæ albæ & perſpicuæ,malæ,præſertim ſi in phreniticis appareant. 72

Vrinæ tales extremã cruditatē ſignificāt,quare & morbos lõgos faciũt. quædã vero ex ipſis,
cũ anticipauerint vires diſſolui,ſunt pernicioſæ,velut ĩ phrenitidibus.Nullũ etenim vidi phreni-
ticũ,in quo talis vrina apparuiſſet,ſaluatum.Melius ſiquidem eſt,vt,ſicuti totus morbus eſt bilio
ſus,ſic & vrinæ appareantململbilioſæ.Aquoſæ autem vrinæ(tales enim ſunt albæ atqꝫ perſpicuæ) ma F
gnam cruditatem oſtendunt,& præterea flauã bilem totam ad caput rapi.Quibuſdam enim vri-
næ perſpicuæ,non tñ albæ,quæ quidem tenuem habent ſubſtantiam,colorē vero bilioſum.Quæ
vero perſpicuæ ſunt & albæ ſimul,ſunt penitus aquoſæ. Si igitur ſimpliciter ſcriptum ſit/præci-
pue in phreniticis/horum verborum intellectus eſt manifeſtus.Sin autē fini ſermonis adijciatur,
ſicuti in alijs exemplaribus videtur adiectum,verbum/appareant/ſenſus erit talis:Aquoſæ vrinę
malæ ſunt:p̄cipue vero tales apparēt in phreniticis,qui pernicioſe ſe habent.Neqꝫ enim in omni-
bus,quemadmodum non nulli huius libri expoſitores intellexerunt, nihil ſcientes ex ijs,quæ in
ægrotis apparēt.In quibuſdam autē exemplaribus ita ſcriptus eſt finis aphoriſmi:Præcipue vero
in phreniticis tales apparent.& eſt idem intellectus,qui ſecundæ ſcripturæ antea à nobis dictæ.

Quibus hypochõdria ſuſpenſa murmurãtia,lumborum dolore ſuperueniente,ijs alui humectãtur,niſi flatus erũ- 73
pant,aut vrinæ multitudo proueniat.hæc vero in febribus.

Hypochondria ſuſpenſa,hoc eſt ad maiorem tumorem deducta ex multis cauſis vnam habēt,
ſpiritum flatuoſum,de qua nunc diſſerit, dupliciter factam: nõ nunquam ex aliquo affectu diffi-
cilem habente ſolutionem partium ad aluum attinentium:non nunquam ex aliqua recenti occa- G
ſione.Diſtinguit autem nunc Hippocrates iſta.Nam prior diſpoſitio cum murmure non fit. Ex-
tenta enim atqꝫ inflata inſtar vtris redduntur in ea hypochondria: Altera cum murmure (quod
βορβορυγμός græce dicitur) fit.Sic autem nominatur ſpiritus ſonus, cum neqꝫ magnus neqꝫ multus
extiterit,& cum quadam modica humiditate ad inferiora mouetur. Accidit igitur tali murmure
deſcendente,ad lumborum loca,vnà cum ipſo tumorem ex hypochondrijs deportari.vnde parti
bus,quæ hic ſunt,ex ipſo diſtentis,prouenit dolor:deinde hoc pacto, humore aliquando ad diſtri
butionem concitato,ſolus ſpiritus flatuoſus emittitur, non nunquam vero vnà cũ humore. Iam
vero etiam humor diſtributus magna ex parte per vrinas excernitur. Recte vero inquit in dictis
ſignis aluum dirumpi,niſi anticipet ſeorſum quidē humor diſtribui,ſeorſum vero ſpiritus in inte
ſtinis retentus per ſedem excerni. Contingit vero quandoqꝫ vtrunqꝫ ad diſtributionem concita-
tum,& ſpiritum & humorem cito ad veſicam permeare. Quod vero in fine aphoriſmi ſcribitur/
Hęc vero in febribus/tale aliquid mihi videtur oſtendere.A febribus moleſtari dicebant antiqui
illos,qui abſqꝫ inflammatione,vel abſceſſu,vel dolore,vel eryſipelate,vel(vt ſimpliciter dixerim)
abſqꝫ aliquo membro præcipue affecto,ægrotabant. Quòd ſi vel propter lateris inflammationē,
vel pulmonis,vel talis partis alterius febricitarent:non febricitantes ipſos nominabant,neqꝫ à fe- H
bribus moleſtari dicebant:ſed pleuriticos aut peripneumonicos,& alijs ſimilibus nominibus,ve
luti hepaticos et lienoſos appellabant.Nunc itaqꝫ mihi videtur Hippocrates duorum alterũ velle
inſinuare,vel ꝙ hæc,quæ dixit,febribus accidũt,in quibus nullum membrum affectum eſt:vel ꝙ
& illis accidunt morbis,non tamen ipſis aluus dirupta ſit,vel flatus aut vrinæ prodierint. Neque
enim aliquo naturali motu membris ſpiritum flatuoſum expellentibus, murmur in illis contin-
git fieri,ſed veluti caſum tantummodo.

Quibus ſperatur abſceſſum futurũ ad articulos,liberat ab abſceſſu vrina multa,craſſa, & alba facta, qualis in 74
laſsitudinarijs febribus quarto die quibuſdam incipit fieri.Si vero etiam ex naribus fluxerit ſanguis,breui admodũ
ſolutio fit.

Dictum eſt à me etiam prius,quòd abſceſſus fiũt ad articulos ijs, qui in his laborem paſſi ſunt,
& quibus quouis modo in morbo articuli laſſati ſunt,& præterea in quibuſcũque craſſorum hu-
morum multitudo longo tempore perdurauerit. Si itaque natura valuerit per vrinam expurga-
re corpus, æger ab abſceſſu liberatur, humorem ad articulos decubiturum, per veſicam eua-
cuãs.Satis autem habuit laſſitudinariarum febrium veluti in quodam exemplo meminiſſe, quæ

A initium ad vrinam motionis in die indice accipiunt.His enim laſſitudinarijs hoc ineſt, ꝙ cito abſceſſus faciant,non expectantibus,vt aliæ,tẽpus prolixius. His vero ipſis & iuxta aurem fieri abſceſſus cõſueuere,ſicuti alijs prolixioribus multitudo ad inferiora magis decũbit. Quibus igitur caliditas maior magis materiam ſubleuauit:vel ſanguinis profluuium per nares patiuntur,aut parotidas,id eſt iuxta aures abſceſſus habẽt.Quòd aũt ſolutio hęc velocior ſit,ꝗ̃ altera, quæ ꝑ vrinas fit,nõ oportet dicere:quare & ipſi adiecit Hippocrates/breui admodũ ſolutio fit/, altera, quę fit ꝑ vrinas, euacuatione plures exigente dies.Quod aũt quarto die dicitur,pro exemplo poſitum eſt: te vero oportet transferre ad omnes dies alios,quicunq; ſunt contemplabiles & iudicatorij.

75 *Si ſanguinem aut pus mingat:aut renum aut veſicæ exulcerationem ſignificat.*

Siue in renibus,ſiue in veſica vlcus factum fuerit, ſi quidem in vaſe aliquo effatu digno conſtiterit,& præcipue cum aliqua exeſione:ſanguinis excretio conſequitur, ſine hoc aũt puris tãtummodo.Cõtingit autem, vt facto vlcere in aliquo vrinæ meatuum,& pus,& ſanguis mingatur.Hi vero renes ac veſicã interiacẽt,& oportet hos illis ſubaudire.Exulcerantur autem magna ex parte ijs, qui in renibus lapidem habent,meatus vrinarij,quãdo à lapide aliquo acuto aut admodum B aſpero in ipſis interſepto excoriantur.Nam ex vlceribus,quæ in pene fiũt,etiam ſine vrina & pus & ſanguis egreditur. Exit aũt ſimul cũ vrinis aliquando pus dirupto abſceſſu in aliquo ſuperiori loco.Quare(arbitror)plures expoſitores alteram ſcripturam magis probarunt, in qua coniunctio/&/ſcribitur,in hunc modum:Si ſanguinem & pus minxerit, renum aut veſicæ vlceratiõẽ ſignificat.quaſi altero ſolo,ſcilicet pure per loca vrinę exeunte,fieri poſſit,vt ſit ſignum non modo renum vel veſicę exulceratę,ſed etiam alicuius partium ſuperiorum.Forte igitur & hi aliquid dicunt.Forte autem & verbum/mingat/quod aliud oſtendit,ꝗ̃ minxerit, in ſeipſo cõtinet diſtinctionem. Neque enim idem eſt vel ita dicere,Si ſanguinem & pus mingat:vel illo modo,Si ſanguinem & pus minxerit:In vno enim vel duobus vel tribus diebus potuit minxiſſe pus dirupto abſceſſu ad vrinæ inſtrumenta: Multis autem diebus ac menſibus vbi hoc factum fuerit,renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur.Vtrum autem ipſorũ magis ſit,& dolor diſtinguit,qui in differentibus accidit locis:& ea,quæ cum vrinis excernuntur:de quibus deinceps loquetur.Iam vero & de vrinarijs meatibus eadem eſt ratio.

76 *Quibus in vrina craſſa exiſtente,carunculæ paruæ,aut veluti capilli vnà exeunt,ijs à renibus excernitur.*

C Paruæ quidem carunculæ renum ſubſtantiæ indicia ſunt, qui vero vti capilli, nullo modo renũ.Neq; enim fieri poteſt, vt ad talem ſubſtãtiæ formam ren diſſoluatur. nam, qui hoc aiunt, renum ignorant naturam.At neq;, cum veſica reſoluitur & eroditur, vt quibuſdam viſum eſt,tales vrinæ exeunt.Sunt enim huius particulæ,foliorũ ſimiles magis, ſicuti & Hippocrates paulopoſt eas ſquamas appellat.Sed rei veritas ita ſe habet: quod nobis forte quadam ſæpius videre contigit.Sed alij quidam medici,quamuis in operibus artis multum exercitati,raro ſe aiunt vidiſſe vrinas tales.Vocant autem recentiores medici hãc paſſionẽ τριχίασιν.i.capillitiũ, quoniam capillis, & albis quidẽ magis ſimilia videantur,quæ ab vrina efferuntur. Nuper quidam talia corpora tã longa mingebat,vt incredibilis lõgitudo videretur.nam quidam ex ipſis ad dimidium cubitum extendebantur.Hic autem toto ferè anno,qui anteceſſerat,orobum, & fabam comederat, ſæpiſſimeq; caſeum & tenerum & ſiccum.(omneſq; alij, quibus talia mingere contigit,cibis craſſioribus veſcebantur.Tali igitur humore in renibus aliquo modo vſto, capillis ſimiles ſubſtantię generantur.Saneq; modus ipſe curãdi,rationi,quæ de cauſa habetur,atteſtatur.Nam ab extenuantibus atq; incidentibus medicinis,adhibito etiam alio victu humectante,tales ægri curantur. Si vero tanta eſſet exulceratio renum aut veſicæ, vt eorum ſubſtantia diſſolueretur: non modo ni- D hil ex talibus medicinis iuuarentur,ſed etiam ſupra modum irritarentur.In his itaque,ſicuti & in alijs,Hippocrates dignus eſt admiratione,cum ipſe eorum inuentor extiterit, quæ ne à pluribus quidem medicis ad hunc vſq; diem ex ſignis fuere comperta.Ipſa quoq; ſermonis diligentia magnam habet admirationem,cum dicat talia ex renibus excerni.Neq; enim, ſicuti in priore aphoriſmo renum cauſatur exulcerationem,ita & nunc dixit:verum ſimpliciter ex renibus inquit excerni,quemadmodum ſi aliquo mingente lapidem,ex renibus ipſum excerni dicamus, non ꝙ ſit pars ſubſtantiæ eorum, ſed quoniam in ipſis ſuam habuit conſiſtentiam. Paruæ igitur carunculæ ſubſtantiæ renum vlceratorum re vera partes exiſtunt. Qui vero veluti capilli ſunt: in renibus quidem conſiſtentiam accipiunt,veluti & lapides:non ſunt autem partes eorum ſubſtantię. Male ergo in omnibus exemplaribus hic aphoriſmus ſine particula/aut/ legitur,Carunculæ paruæ veluti capilli. Nullo enim modo carunculæ paruæ aſſimilantur capillis. Verum oportet inter verbum/paruæ/& dictionem/veluti/mediam interponere coniunctionem/aut/: tanquam Hippocrates non de vna re,ſed de duabus faciat ſuo ſermone mentionem,quarum vna eſt,Carũculæ paruæ:altera vero, Veluti capilli.In ijs igitur,quæ ſunt veluti capilli,ſemper vrina eſt craſſa: cum pituitoſa ſubſtantia,quam venæ aggregarunt, per renes expurgetur: In carunculis autem non eſt neceſſarium. Nunquam tamen talem vidi renum diſpoſitionem:ſed,quæ ſunt veluti ca-

runculæ,ſæpius à me viſæ ſunt,in illis febribus,in quibus,et quę ſunt ſimilia orobis,ſedimina cō- B
ſpiciuntur,ſanguine craſſo in renibus aut in hepate exuſto : non tamen veras carūculas vnquam
vidi cum vrina exeuntes. Puto igitur poſſe contingere,ꝙ craſſa vrina ab ipſo dicatur, quæ medio
cris eſt & ſecūdum naturam.Hęc enim tenui quodā modo opponitur. Neq; nos latet, ꝙ proprie
quidem ſecundum exceſſus oppoſitiones ita nominātur:per abuſionem aūt, & medio & medio-
cri,extremorum nomina tribuūtur:cum & ad maxime craſſum,tenue:& ad maxime tenue, craſ-
ſum nominet̃.Quod ſi ita accipiamus,ſermo talis erit: Quibus in vrina,quæ tenuis nō eſt,ea,quę
diximus,exeunt:renum eſt paſſio.ſi vero vrina ſit tenuis,totum venoſum patitur genus. Eundē
intellectum mihi videtur etiam in ſequenti oſtendere aphoriſmo.

Quibus in vrina craſſa furfurea quædam ſimul exeunt,ijs veſica ſcabie laborat. 77

Quando vrina tenuis fuerit:haud ſecundum naturam venæ ſe habent. Cum vero non tenuis
extiterit,ſed mediocrem habuerit ſubſtātiam(in quo ſignificato craſſa accipere oportet hoc loco)
ea,quæ ſimul cum tali vrina excernuntur,circa renes aut veſicam paſſionem oſtendunt.Cū enim
ex venis vrina veniat,in renibus coletur,in veſica aggregetur,quicquid in ea præter naturā appa
ruerit,aut venas,aut renes,aut veſicam male ſe habere indicabit, ſicuti & nunc furfurea veſicam F
ſcabie laborare,quando venæ nullum affectum habent.Feruntur enim & ex ipſis aliquando fur-
furea,cum earum tunica patitur,quemadmodū & veſicæ:vel cum ſanguis,qui in ipſis cōtinetur,
à febre ardente peruritur. Aptior autem ad hoc eſt, quicūq; humor in eis craſſior exiſtit,et magis
qui veluti fęx ſanguinis eſt,quem ſolemus humorem melancholicum nominare.Sicuti enim cu-
tis ſuperficies(quam epidermida.i.ſuperiorem pelliculam nominant)in ſcabie,lepra,atq; licheni
bus tenue quiddam remittit,quale eſt,quod ſerpentum ſenectus nominamus:ſic,vbi in partibus
interioribus ea,quæ eſt veluti cutis,tale aliquid patitur:& caſus erit paſſioni ſimilis. Hac ratione
igitur & venæ ipſæ atq; veſica ſcabie laborantes,furfureos cortices vnà cum vrinis emittent. Di-
ſtinctio autē fiet ex tenuitate ac craſſitudine vrinæ,vt antea diximus. Tenuis enim vrina venas:
non tenuis autem veſicam pati indicabit.

Quicunq; ſponte ſanguinem mingunt,ijs à renibus venulam ruptam ſignificatur. 78

Quod dicitur/ſponte/(grece ἀπὸ ταυτομάτου)poteſt idem,quod ſine cauſa exteriori,oſtendere:
poteſt & quod veluti repente,nullo caſu pręcedente,quales apparēt veſica vlcerata. In ipſa enim
venam rumpi ex influentis ſanguinis abundantia,quemadmodum in renibus accidere ſolet, eſt G
impoſſibile.Neq;.n.per eius venas ſanguis percolatur, ſed ſolum tm̄, quantum ipſi ſufficiens eſt
pro alimento,contribuitur.Præterea neq; venæ,quæ in veſica,nudę aut inſtabiles natura ſunt,ſi-
cuti,quæ renum ventres ſubintrant, quarum ora aperiuntur, & quæ aliquando dirumpuntur,
propter humorum multitudinem ac craſſitudinē,qui in ipſis continētur.Diruptio itaq; puri ſan-
guinis facit euacuationem.Ora aūt aperta non vniuerſim ſanguinem effundunt, præſertim cum
parua eſt apertio,ſed paulatim atq; tenuiorē percolant : vnde totā vrinam ſubſanguineā efficiūt.
Fit aūt,vt dixi,& venis veſicæ exeſione laborātibus,ſanguinis euacuatio,quam antecedunt vlce-
ris ſigna in veſica exiſtentis,hoc eſt & loci dolor,& pus,& ſæpe ipſius corporis veſicæ quædā ve-
luti fruſtula.Hac ratione igitur melius verbum/ſponte/pro repente,accipere, & nō pro ſine cau-
ſa manifeſta.ſiquidem ſanguis ex renibus ſæpius & ſine cauſa excernitur manifeſta,vaſe ex multi
tudine rupto,ſed aliquando ob ſaltum vehementiorem,vel ex alto caſum,vel ictum.

Quibus in vrinis arenoſa ſubſiſtunt,ijs veſica laborat calculo. 79

Nō omnino veſica laborat,ſed contingit & renes:quare manifeſte errat aphoriſmus, ſiue quia
Hippocrates ipſe dimidiā partem ſermonis neglexerit,ſiue quia primus librarius omiſerit. Siue H
enim in renibus,ſiue in veſica calculi generantur,vnà cum vrinis exeunt arenoſa.

Si ſanguinem mingant,aut grumos,vel ſtillicidium vrinæ habeant,& dolor in imum incidat ventrē,& pecti 80
nem,& femen:circa veſicam labor eſt.

Duobus modis finis ſcribitur aphoriſmi:in quibuſdam exemplaribus,labor eſt:in quibuſdam,
morbus eſt.& ferè in hoc nihil inuicem ſcripturæ differunt. Cōmuniter aūt ambæ errant,ſiquis
intelligat circa veſicam ab Hippocrate dici, quaſi ipſam veſicam laborare dixiſſet. Nam ij, quos
memorat caſus,communes ſunt omnibus,quæ vrinæ ſeruiunt, inſtrumentis,veſicæ,renibus,vri-
narijs meatibus.Melius eſt itaq; hoc modo,quę circaveſicam,accipere, nō tanq̄ ſola veſica ſigni-
ficet̃,ſed & partes,quæ illi annectunt̃.Adhuc aūt magis,vt ita accipiamus,hortabit̃ ſequēs apho-
riſmus,in quo non,quæ circa veſicā,ęgrotare dicit,ſed ipſius veſicæ eſſe exulcerationem:cum nō
dem ſit,pati aliquid ipſam veſicam ſimpliciter ſolam,enunciare,vel quæ circa veſicam.

Si ſanguinem aut pus minxerit,aut ſquamulas,& grauis odor adſit: veſicæ exulceratiom ſignificat. 81

Sanguis q̃dem & pus mingēdo prodeūtia,omniū inſtrumentorū vlceratorū,quę vrinæ obſer-
uiunt,

A uiunt,ſigna ſunt cõmunia,odor autem grauis,hoc eſt moleſtus, & adhuc magis ſquamulæ, ſunt
propria veſicę.In pluribus igitur exemplaribus,Si ſanguinem & pus minxerit,ſcriptũ inuenitur:
In quibuſdam vero,Si ſanguinem vel pus minxerit.Oſtendet autem hæc ſcriptura ſecunda cõiũ-
ctionem/aut/eſſe diſiunctiuam,quaſi vtrũlibet horum,quæ dicta ſunt,vbi adſit,ſignificet vlcera-
tionem:altera vero vult ambo aſſidere,vel ſimul inuicem,vel alternatim.

82 *Quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcuntur:ijs ſuppuratione facta & eruptione,ſolutio.*

Ob ſermonis breuitatem nihil effatu dignum hoc haberi aphoriſmo ſuſpicabitur quiſpiam.
Promptum enim eſt vnicuiq; intelligere,in meatu vrinario,qui in pene eſt,(hunc enim meatum,
fiſtulam vrinariam græce οὐρήθραν nominant,)ſi conſiſtant tubercula,& mox rumpantur,fieri ſolu
tionem. Verum,ſi diligentius animaduertimus, maius aliquid ex eo oſtenditur. Contingit
enim vrinam aliquando retineri ob tale tuberculum:ex cuius diruptione ſanitas retentionis vri-
næ proculdubio ſequetur.Verum ex dictis quædam dubitatio ſuboritur,vtrum ſolum velit hæc,
quæ in hoc loco ſunt nata tubercula,rumpi:vel ſæpius quidem hoc accidere,fieri tamen poſſe, vt
etiam diſſoluantur:vel exemplum ſolutionum vnum hoc aliquod ſcripſit,diruptionem: quod &
B verius exiſtit.

83 *Mictio noctu plurima facta,paruam ſignificat deiectionem.*

Quòd quidem neceſſarium ſit ventris humore diſtributo, minorem fieri alui deiectionẽ,vni-
cuiq; manifeſtum.ſed cum hoc & illud apparet,ꝙ eo vnà cum cibis exeũte, aluus quidem humi-
dior fit,atq; ideo plura deijciet,vrina vero paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipſa ratio
& alui fluentis,& ſiccæ remedia.In quibus enim ſupra modũ humida aluus deprehenditur,ijs po
tum minorẽ exhibebimus,ac præterea illi viam ad veſicam parabimus.In quibus vero ſiccior, &
plus dabimus potus,& diſtributionem, quantum fieri poterit,prohibebimus.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS
COMMENTARIVS QVINTVS.

1 C *Conuulſio ex elleboro,letalis eſt.*

Iis,qui elleborum acceperunt, album ſcilicet,(hunc enim ſimpliciter ellebo-
rum nominare conſueuerunt, non, ſicuti nigrum,cum adiectione) ijs, inquam,
ſi ex purgatione conuulſio aduenerit, caſum ait eſſe letalem. Fit enim non ab
initio purgationis, quando periculum eſt,ne homo ſtranguletur:ſed quando vo
mentes vehementius lacerantur, propter ipſam quidem maxime, quæ fit in vo
mitibus, diſtentionẽ laborantibus neruis, ob illam, quam habent cum ore ventriculi, in patien-
do ſocietatem; ob quod & aliàs vidimus, vbi fortius mordetur, fieri conuulſiones, ſicuti adole-
ſcenti,qui æruginem euomuerat.Præſtat enim æruginem,non æruginoſum vomitum,illum no-
minare.Erat enim talis,qualis,quę vera ærugo nominatur,floridiſſimus:verum inter vomendũ,
totum corpus conuulſum eſt:& ærugine euacuata,febris ſtatim & conuulſio ceſſauit. Tale autẽ
erat,quod euomuerat,ſicuti ſiquis optimam æruginem aqua perfunderet, adeo vt ex eorũ vnio-
ne talis ſubſtantia exultaret,quæ defruti craſſitudinem repræſentaret.Non impoſſibile eſt igitur
(vt dixi) & per compatiendi ad os ventriculi ſocietatem fieri conuulſionem ex elleboro albo: &
hæc foret conuulſio moderatiſſima.Contingit autem & propter ipſam euacuationem ſupra mo-
D dum ipſis purgatis conuulſionem aduenire:ſicuti & choleram patiẽtibus,contractiones frequen
ter adueniunt,maximeq; eorum,qui ſunt in ſuris,muſculorum.Sed neq; illud eſt impoſſibile,pro
pter pharmaci efficaciam ex neruis humiditates ad ſe attrahentis,atq; ideo tunc eos male afficien
tis fieri conuulſionem.Sed & ellebori aliquando vi ad ſui diſtributionem impulſa vehementius,
contingit neruorum ſubſtantiam violentius exiccari. Ipſe enim nos docuit Hippocrates,ꝙ fit
conuulſio ex repletione & inanitione, corporum videlicet neruoſorum,à quibus ſecundum ele
ctionem motus perficiuntur.Sunt autem hæc,nerui,ligamenta,muſculi,& tendones.Sicut enim
in exterioribus videmus lora & chordas extendi,vbi vehementius exiccentur,aut multa madeãt
humiditate:ſic & in corporibus animalium par eſt fieri non raro conuulſionem. Liquet igitur,ꝙ
ex repletione conuulſio,ſanabilis eſt per euacuationem.Ea vero,quæ fit ex inanitione, & neruo-
rum ſiccitate,non facile admittit curationem. Fit autem (vt dixi) & propter compatiendi ſocie-
tatem conuulſio:quam non debemus exiſtimare fuiſſe ab Hippocrate prętermiſſam. Eam enim,
quæ primum fit,conulſionem oſtendit, cum ait conuulſionem ex repletione atq; inanitione ge-
nerari.Et quidem nouimus etiam morſus ratione fieri in ore ventriculi ſingultum, adeo vt quiſ-
piam & neruos itidem pati exiſtimauerit. Et videbitur iſta conuulſio ijs, qui ab elleboro purga-
ti ſunt, non dicta ab Hippocrate, aliquando fieri:niſi per Iouem illam dixerit quiſpiã fieri ex ina-
nitione,

nitione,cum humores mordaces vim habeant exiccandi. Hi itaq; modi ſunt eorum, qui ex elle- E
boro conuelluntur.Sanatur autem ex ipſis & qui propter morſum, & qui propter diſtentionem
ex vomitibus fit. qui autem ex ſiccitate accidit,inſanabilis eſt. Non abſque ratione igitur totum
hoc genus Hippocrates ait eſſe letale,quoniam non nullæ eius ſpecies cum difficultate ſanantur.
Vna autem inſanabilis eſt.

Conuulſio ex vulnere,letalis eſt. 2

Sicuti in eo,qui hunc antecedit, aphoriſmo mortalem dixit eſſe cõuulſionem,(quod idem eſt,
ac ſi diceret periculoſam,atq; ad mortem ſæpius terminantem) ſic & nũc eam, quę fit ex vulnere,
conuulſionem letalem dixit eſſe,non tanquam ex neceſſitate ac ſemper mortem afferentẽ, ſed tã
quam admodum crebro.Sic & in multis ex prioribus aphoriſmis,letalis nomine viſus eſt vti. Ex
vulneribus igitur fiunt conuulſiones ratione ſequentis ipſa inflammationis, vbi partes neruoſas
attigerit.Et primum quidem videntur conuelli,quæ è directo ſunt partiũ inflãmatione laboran-
tium:deinde poſtquam & principium attigerit,paſſio ad totum extenditur corpus.

Vbi ſanguis multus fluxerit:ſingultus aut conuulſio ſuperueniens,malum. F 3

Non aliud quidem oſtendi eſt exiſtimandum ex priori noĩe letale,aliud aũt nunc,cũ malum di
cit.Conſueuit ſiquidem Hippocrates caſus illos ita nominare, quos letum ſæpe ſubſequit̃. Sicui
vero per magis & minus differre hæc nomina videantur: maius periculum per vocem letale, q̃
per malum,oſtendetur.Quæ igitur fit ex multa ſanguinis profuſione conuulſio,ex altero genere
cauſarum ipſam efficientium conſiſtit,vt antea dictum eſt.

Ex ſuperflua purgatione conuulſio,aut ſingultus ſuperueniens,malum. 4

Quod aliquando ijs,qui elleborum ſumpſerunt,diximus fieri:hoc nunc oſtendit in omnibus,
qui quouis modo purgantur. Conuelluntur enim, qui vltra modum purgantur,eaſdem ob cau-
ſas,quas diximus in ijs,qui elleborum aſſumpſerunt:& ijs,qui hac ratione laborant,non paruum
periculum imminet. ſiquidem multo peior eſt ea,quæ fit ex inanitione conuulſio, altera, quæ fit
ex repletione. Quòd autem & ſingultus conuulſio ſit ſtomachi ſecundum Hippocratem, nos
vtique nouimus.

Si ebrius quiſpiam repente obmutuerit:conuulſus moritur, niſi febre corripiatur,aut,vbi ad horam peruenerit, G 5
qua ſoluuntur crapulæ,vocem recuperet.

Repletis neruis talis conuulſio ſuperuenit.Solet autem facillime eos replere vinum, vt quod
calidam habeat temperaturam.talis ſiquidem naturà prompte omnia ſubintrat, præſertim cũ nõ
admodum craſſam ſubſtantiam habuerit.Subſtãtiæ igitur copia vinum neruis affert cõuulſionẽ.
Rurſus autem qualitate ſanat eam,quam fecit diſpõnẽ,neruos calefaciẽdò atq; exiccãdo.&, ſi hoc
aliqñ facere nequeat,mortem ſubſequi eſt neceſſarium.Qua autem vi diximus vinũ ſanare con
uulſiones,eadem videlicet & febris ſanat.Hic vero maxime obſeruanda eſt Hippocratis cõſuetu
do,qui ἀφώνους.i.mutos noĩat illos,qui quouis modo caro laborant.Verum proprie caros noĩatur
totius corporis inſenſibilitas atq; immobilitas repentina.Hanc itaq; diſpõnem conſueuit Hippo
crates ex vno caſuum nominare:& fit proculdubio neruorũ principio patiẽte. Neq;.n.aliter põt
omnino conuelli corpus,antequam id principium patiatur,vel principaliter, vel per compaſſio-
nem,altero prius patiẽte membro.Liquet autem oẽm noxam ex vino factam, à Græcis omnibus
cræpalen nominari.Sicq; nõ nulli vocabulo fecere etymologiam à carenon palleſthæ, quod ſigni
ficat caput concuti.Horam autem, qua crapulæ ſoluuntur,tempus nominauit.Eſt autem hoc tẽ-
pus non præciſum neq; circumſcriptum oĩbus vna menſura. Quidam enim poſtridie à crapula H
ſunt liberati,quidam vero ſequenti nocte,quidam vero tertio die prorſus:& fit hoc pro multitu-
dine ac vi epoti vini,& eius,qui potauit,natura.Sicuti igitur neq; cibus vnum habet in omnibus
tempus coctionis præfinitum,ſic neq; vinum.Aut igitur oportet nos ægri naturam habere expe-
rientia compertam,aut poſtremum terminum obſeruare:in quo ſi neq; febricitare, neq; loqui an
ticipauerit,conuulſus morietur.

Quicunq; à diſtentione corripiuntur,in quatuor diebus pereunt:ſi vero has effugerint,ſani fiunt. 6

Diſtẽtio gręce tetanos morbus peracutus eſt, vt q̃ cõpoſita ſit ex illa, quã Gręci emproſthoto-
non,id eſt ad anteriora diſtentionem:& opiſthotonon, id eſt ad poſteriora diſtentionem noĩant:
Atq; ita merito citius in ipſa fit iudicatio,nõ tolerante natura longiori tẽpore, quẽ fert diſtentio,
laborem.In primo igitur circuitu dierum iudicatoriorum paſſio iudicatur.

Quibuſcunq; morbi comitiales fiunt,ante pubertatem mutationem accipiunt:quibuſcũq; autem vigeſimoquin- 7
to,commoriuntur.

Proprie quidem paſſionis mutationes nominant,quando ex vna parte tranſeunt ad aliam:per
abuſionem

A abuſionē aūt & oēs ſolutiones ita noīantur. & mihi videt̃ Hippocrates ſecundi ſignificatus vſus eſſe appellatione. Non modo enim ad alias partes translatis ijs, qui morbum comitialem faciunt, humoribus, ſoluitur paſſio, ſed etiam omnino curatis. Sunt enim hi craſſi, frigidi, & pituitoſi. Ceſſant autem & ob ætatem ad ſicciorem naturam tranſmutatam, & ob exercitationem, & victum exiccantem, adiunctis ad hæc idoneis medicinis. Verum Hippocrates nunc ſolum eius meminit mutationis, quæ ex ætate fit: à qua docti, & formam victus vnà cum medicinis inueniemus. Quod igitur in altera parte aphoriſmorum dicit, Qui morbo comitiali laborant, ſi iuuenes fuerint, mutationibus maxime ætatis, & regionum, & victus liberantur: hoc nunc in ipſis paſſionibus declarauit, morbos comitiales, qui ante pubertatem fiunt, ceſſare dicens ex ætatis commutatione: qui vero vltra vigeſimumquintum annum proceſſere, commori inquiens. Vnde liquet, ꝙ pubertatis tempus vſq; ad vigeſimumquintum annum extendi arbitrat̃, ſumens initium poſt ſecundam ſeptimanam. Liquet autem, quòd neq; omnibus ſanabitur paſſio ex pubere ætate, niſi & alia recte geſſerint: neque, quibus in hac accidit, omnino permanet, ſi bonam victus rationem adhibeant. Verum, quòd non habeant ex ætate ſanationem, ſed quantum ad eam attinet, paſſio conſeneſcat, liquido oſtendit. Non tamen adhuc manifeſte dictum eſt, quamuis videatur manife-
B ſtum ijs, qui negligentius accipiunt verba illa / Quibus vero vigeſimoquinto anno, commoriuntur /. Neq; enim ijs ſolis paſſio commoritur, quibus vigeſimumquintum annum agentibus aduenit: ſed multo magis etiam ijs, qui vltra hanc ætatem progreſſi ſunt. Addentes igit̃ ſermoni Hippocratis illud quod deeſt, verū ex omni parte ipſum faciemus: Morbi comitiales, qui quidē ante pubertatem fiunt, in eius ætatis tpe ſoluuntur: qui vltra pubertatē procedūt, cōmoriuntur. Tēpus autem pubertatis eſt poſt quartumdecimū annum vſq; ad vigeſimumquintum. Eſt autem & alia ſcriptura talis: Quibuſcunq; vigintiquinq; annorum fiunt, multum commoriuntur. ſignificante verbo / multum / idem, quod magna ex parte.

8 *Quicūq; morbo laterali laborātes in quatuordecim diebus nō repurgātur, ij ad ſuppurationē vertuntur.*

Eam, quæ fit per ſputa, euacuationem humorum facientium morbum lateralem, ſolet Hippocrates purgationem ac repurgationem nominare: ſicuti & iſtos expuere, purgari, tam in libro de victu acutorum, quàm in Prognoſtico, nominauit. Verum nunc & tempus præfinit purgatiōis, in quo ſi non fiat, ad ſuppurationem ait morbum verti lateralem: aut omnem, quę fit ad pus, trāſmutationem ita nominans, (ſicut in Prognoſtico ſæpius) aut eam, quæ fit inter thoracem & pul-
C monem, puris effuſionē. fit enim vtrunq; horum, quando morbo laterali laborantes non expurgantur per ſputa. Verum ſecundum, quod diximus, ipſe in ſequentibus eruptionem ſuppurationis nominauit.

9 *Tabes fiunt maxime ætatibus à decimooctauo vſq; ad trigeſimumquintum.*

In ſuperioribus aphoriſmis, qñ morbos ſm ętates enarrabat, Iuuenibus, dicebat, ſanguinis ſputa, tabes. Nūc vero ēt numerū appoſuit annorū, nō propterea eadē rurſus ſcribens, quæ antea, ſed ꝑꝑ paſſionū thoracis atq; pulmonis cōionē. Propter quid igitur iuuenes his morbis p̃cipue corripiantur, antea diximus: de annis aūt ætatū nūc determinādū, qm̃ & Hippocrates dixit tabem maxime fieri ætatibus à decimooctauo vſq; ad trigeſimūquintū. Quod.n. ætatibus numero plurali dicitur, quādam habet ſignificationem, ꝙ nō eandē Hippocrates ætatē exiſtimat eſſe mediā inter annos enumeratos. Neq; ſanè vna eſt, ſi diligentius conſideremus: verū ea, quæ eſt à decimooctauo vſq; ad vigeſimumquintum annum, adoleſcentium eſt: quæ autem ab hinc vſq; ad trigeſimūquintum, iuuenum.

10 D *Quicunque ab angina liberantur, ijs ad pulmonem vertitur, et in ſeptem diebus pereunt. ſi vero has effugerint, ſuppurantur.*

De tranſmutatione nunc ipſi eſt ſermo, quæ fit ex angina ad pulmonem: quam ait plerunque ante ſeptimum diem occidere, ægro videlicet ſtrangulato: ſi vero id tempus poſſit euadere, fluxione in pus conuerſa, ſuppurari.†

†Antiqua tralatio hæc addit. Cognoſcitur āt ad pulmonem migraſſe rōne pulſus. Nā durus & inordinatus & inæqualis ad prīcipale mēbrū trāſlatam ſignificat materiam: mollis aūt & ęqualis & ordinatus cū bona reſpiratione & ęquali certā dimiſſionem ſignificat.

11 *Qui tabe moleſtantur, ſi ſputum, quod extuſsiunt, graue olet iniectum carbonibus, & capilli à capite defluunt, letale.*

Eas, quæ ſunt in pulmone, vlceroſas diſpoſitiones, nunc tabes nominat, in quibus iubet odorē diligentius perpēdi, id, quod expuitur, carbonibus inijciendo. Sicut autem prius in vlceribus veſicæ, odorem dixit grauem ſentiri, ita & nunc tabidorum ſputum grauiter olere. Si vero & ex capite capilli defluant ita affectis, letalem eſſe notam: quoniam & maximus alimenti defectus oſtēditur, atq; aliquando humorum corruptio.

12 *Quibuſcunq; tabe laborantibus, capilli a capite defluunt: ijs alui profluuio ſuperueniente, moriuntur.*

De ijs, qui ex tabe iam morti vicini ſunt, nunc ſermo habetur: quos etiam male ſe habere oſtē-

derat

deratin defluuio capillorum. Alui autem profluuio ſuperueniente, mortem appropinquare opi- E
nandum: cum hic caſus, & mala cauſa, & malum ſignum exiſtat. Fit enim ex virium imbecillitate,
quæ præterea ex ipſo caſu fiunt imbecilliores.

Quicunq; ſpumoſum ſanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit. 13

Et pleraq; exemplaria, & quàm plurimi huius libri expoſitores norunt aphoriſmũ in hæc ver-
ba ſcriptum: Quicunq; ſanguinem ſpumoſum euomunt, ijs è pulmone eductio fit. Et quidam ip-
ſum exponentes, aiunt verbum id multitudinem ſignificare, ac propterea à proprio eſſe trãslatũ:
aperte mentientes contra id, quod apparet. Sępe. n. viſus eſt ſanguis ſpumoſus abſq; multitudine
euomi. Si igitur ita Hippocrates re vera ſcripſit, ipſum abuſum fuiſſe vocabulo dicemus. Neq;. n.
ſanguis multus, ex pulmone eductionem ſignificat: paucus vero, ex alio loco. Si vero / expuũt / aut
extuſſiunt / ſcriptum ſit: tũc proprio vſum fuiſſe vocabulo, et oſtẽdere ſanguinẽ talẽ carnoſam pul
monis ſubſtantiam (quæ eſt ipſius vera ſubſtantia) affectam vlceribus eſſe. adeo vt vere quidẽ di-
catur ſolius pulmonis vlcera ex ſpumoſo ſanguine indicari: nõ vere autem, vlcerato pulmone, ex
neceſſitate ſpumoſum expui. Sæpius. n. vidimus quibuſdam ex alto cadẽtibus, & calcitratis, atq;
in palæſtra percuſſis, ab illa maxime ictus parte, in quam cuipiam ad ſolum ruenti, alter ſuper tho F
racem inciderit, ſanguinem plurimum optime coloratum expui cum tuſſi ſine vllo dolore: quem
ratio dictat ex aliquo pulmonis vaſe dirupto prodire.

A tabe habito profluuium alui ſuperueniens, letale. 14

Paulo antea dixerat, tabidis, cum ſputum graue olet, & capilli à capite defluunt, alui profluuio
ſuperueniente, mortem ſubſequi. Hic vero ſimpliciter dixit eſſe letale ſuperueniens alui proflu-
uium in tabe, nulla facta, neq; de ſputo, neq; de capillis mentione, tanquam illud ſolum ſufficiat
mortem ſignificare, non tamen ita è proximo, neq; tam cito ſecuturam, ſicuti cum defluuium ca-
pillorum adiungitur.

Quicunq; ex morbo laterali ſuppurantur, ſi in quadraginta diebus purgantur à die, qua fit ruptio, liberantur. Si 15
vero non, ad tabem tranſeunt.

Addens ſuo ſermoni / ruptionis / vocabulum, manifeſtum fecit ſe de illis loqui, in quibus lateris
inflammatione in ſuppurationem conuerſa, deinde dirupta, in ſpatio thoracis atq; pulmonis in-
termedio pus continetur. His enim omnibus, niſi vt plurimum in quadraginta diebus puris eua G
cuatio fiat per ſpuitiones purgati: neceſſarium eſt pulmonem exedi, pure proceſſu temporis pu-
treſcente. Morbo igitur laterali diem quartumdecimum, terminum poſuit purgationis, ſuppura-
tis autem quadrageſimum. Dictum autem eſt plenius de differentia & aliorum dierum iudicato-
riorum, & horum, in eo tractatu, qui inſcribitur de diebus iudicatorijs. Quare, ſi quis vniuerſam
illam legerit contemplationem: ea, quæ ab Hippocrate de diebus iudicatorijs dicũtur, promptius
aſſequetur.

Calidum, vbi quis ſæpius eo utatur, hæc mala affert, carnium effœminationem, neruorum incontinentiam, men 16
tis torporem, profluuia ſanguinis, animi defectiones: hæc, ad quæ mors.

De calidi & frigidi vſu immodico & modico dictum eſt non parum & in libro de vſu humido
rum. Dicta ſunt autem & hoc in loco aphoriſmorum omnia fere capita, & primum hoc ipſum, q
calidũ, ſiquis eo vltra modum vtatur, has facit paſſiones, carnium effœminationem, hoc eſt debili-
tatem: dictum eſt enim nomen per trãslationem, qm̃ fœmina debilior eſt maſculo: cui aſtipulatur
hoc, quod ſubiungitur / Neruorum incontinentiam /. Nam & hi fiunt imbecilles, cum eorum ſub-
ſtantia à calore diſſoluatur. Et rurſus mentis torpor, mentis eſt imbecillitas: cum ita ſcilicet ſubſtã- H
tia cerebri, ſicuti etiam neruorum, diſſoluatur. Eodem modo & calidi vſus immodicus facit ſan-
guinis profuſiones, in illis vtiq; corporis diſpoſitionibus, quæ ad ſanguinis profuſionẽ apta ſunt.
Sequuntur autem ad ſanguinis profuſiones, defectus animi, & ad hos mors, ſicuti & ad alia prius
dicta: ſed ad illa quidem tempore pluri, ad hæc quidem magis, ad hæc vero minus: ad ſanguinis
vero profuſiones, & animi defectus, ſtatim. Scriptus eſt autem finis aphoriſmi vario modo in exẽ
plaribus: ſcripturæ vero oẽs dictam ſententiam oſtendunt. Eſt aũt vna hæc, His mors: altera vero
hæc, In quibus mors: tertia hæc, Quibus mors: alia, Hæc ad mortem.

Frigidum autem conuulſiones, diſtentiones, liuores, rigores febriles. 17

Immodicũ ſcilicet frigidũ hæc facit, cõuulſiones, diſtentiones, & neruorum refrigerationem.
Sicuti enim non oportet ipſorum ſubſtantiam ab immodico calore diſſolui, ſic neq; vltra modum
conuenientem refrigerari, & in vnum cogi ac cohiberi. Ac ſanè quidem liuores ex refrigeratio-
ne fiunt, & rigores febres aduocantes. Melius autem fuiſſet ita dicere: Rigores facientes & con-
uulſiones, & diſtentiones, & liuores, & febres. Plenius autem de his ſeorſum diximus in libro de
caſuum cauſis.

18 A *Frigidum,inimicum oſsibus,dentibus,neruis,cerebro,ſpinali medullæ:calidum vero vtile.*

Quæcunq; partes ſunt natura frigidiores,(ſunt autem in animalibus tales,quæcunq; ſunt penitus exangues)citius ac magis ab immodico frigidi vſu offenduntur: iiſdem autem rationabiliter calidum conuenientius.

19 *Quæcunq; refrigerata ſunt,excalefacere oportet,exceptis iis,quibus ſanguis fluit,aut fluxurus eſt.*

Hoc, quod nūc dictum eſt, haudquaquam euertit illud theorema,Contrariorum contraria eē remedia:de quo plenius diximus in eo tractatu,qui de arte curatiua inſcribitur:in quo oſtēdimus aliud eſſe theorema maxime neceſſarium,illa prius curari præcipiens,quæ magis vrgent, hoc eſt, quæ maius periculum afferunt,ſicuti & nunc profluuium ſanguinis.Ad hoc igitur prius obſiſtendum eſt:atq; ita deinde,quod paſſum eſt,ad bonam temperiem eſt reuocandum.

20 *Vlceribus frigidum quidem mordax,cutem obdurat,dolorem inſuppurabilem facit,liuorem obducit, rigores febriles,conuulſiones,diſtentiones.*

B Si proprio vtamur vocabulo,calidum mordax eſt:ſenſus autē ſimilitudine,& frigida aqua vocatur mordax:non cum in cutem ſimpliciter incidit,ſed vlceratam. Nam,quod mordax futurum ſit,eius, quod morderi debeat, ſubſtātiam oportet peruadere:quod in cute ſecundum naturam ſe habente,frigida aqua non poteſt efficere,quoniam denſior eſt, quàm pro eius ſubſtantia,cutis.In vlceratis autem,vt quę rariora ſint,peruadere poteſt eorum ſubſtantiam,in profunda ſubintrans. Dictum autem eſt plenius de natura mordacium,in libris de potentia ſimplicium medicinarum. Vlceratis igitur frigidum eſt mordax:non vlceratis autem non ſolum mordax non eſt, ſed & cutem facit duriorem, eius denſando ſubſtantiam. Et quidem dolorem efficit inſuppurabilē, natiuum refrigerando calorem, qui vlcera ad ſuppurationem perducit, & ea diſflari prohibet, quę dolorem efficiunt. Quæ autem ſequuntur,prius etiam dicta ſunt ab ipſo,& liuores,& rigores febriles,& conuulſiones,& diſtentiones.

21 *Eſt autem,vbi in diſtentione ſine ulceratione,iuuene bene carnoſo,æſtate media,frigidæ aquæ multa perfuſio calorem reuocat.Calor autem hæc ſoluit.*

Quæ raro iuuent frigidum ac calidum,poſt ea,quæ ante dixit,Hippocrates deinceps proſequi-

C tur:& primum quidem de frigido inquit,vt in diſtentione.(Liquet autem ꝙ & in omni alia conuulſione)in medio æſtatis tēpore, cum bene carnoſus fuerit æger ac iuuenis, frigidæ aquæ perfuſio calorem reuocās,paſſionē ſanet. Vnde & manifeſtum fit,ꝙ non ſua vi frigida aqua morbum tunc ſanat:ſed ex accidenti,quoniam iuuenibus bene carnoſis reuocationem caloris facit. In alia enim ætate nil proderit, quoniam neq; reuocationē efficit: quando neq; in hac,vllo anni tempore,præterquam æſtate media.Nam aquæ frigidæ occurſus aut vincit natiuum calorem, aut colligit. vincit quidem cum debilis fuerit:colligit autem cum fortis,ipſum continens ac diſflari prohibens.Excipit autem eas,quę ſunt cū vlcere,conuulſiones,vt quæ nunquam ab aqua frigida ſanari queant,neq; ſi æger iuuenis,& natura calidus fuerit,& æſtiuo anni tempore, ac regione calida: quoniam(vt & ipſe antea dixit) vlceribus frigidum mordax dolorem inſuppurabilem facit. Iis igitur,qui in vlceratione conuelluntur ob neruoſorum corporum inflammationem, contrarium vehementer eſt frigidum,vt quod neque vlcus iuuet, neq; corporum neruoſorum diſſoluat inflammationem.

22 *Calidum ſuppuratorium,non in omni vlcere magnum ad ſecuritatem indicium,cutem mollit, extenuat, dolorē ſedat,rigores,conuulſiones,& diſtentiones mitigat:et ex iis,quæ ad caput attinent,eius ſoluit grauitatem: plurimū*

D *autem confert oſsium fracturis,ſed nudis præcipue,eorumq; maxime,qui in capite vlcera habent,et quæcūq; à frigore moriuntur,vel vlcerantur,& herpetibus exedentibus,ſedi,pudendis,vtero,veſicæ.his calidum , amicum & iudicans:frigidum,inimicum & perimens.*

Sicuti frigidum conuulſiones & diſtentiones facere natura aptū,tamen ſanat aliquando, quāquam raro,diſtentionem: ſic & calidum, quantum ex ſui natura, ad ſuppurandum efficax,eſt aliquando prohibens ſuppurationem.ſiquidem vlcera putrida , & ſimpliciter omnia, quæ fluxiones habent,adeo non ſuppurat calidum,vt his etiam plurimum noceat:atque hæc ambo in vnum coniunguntur,nocere vlceribus,& minime ſuppurare:ſicuti contra,prodeſſe,ac ſuppurare. Maximum etenim eſt vlceri ſignum ad ſecuritatem,& pus,& medicamen,quod habet id faciendi facultatem.Nihil enim male poteſt aduenire vlceri pus generanti. Quæ igitur conuulſionem afferunt,non ſuppurantur omnino. Similiter autem & quæcunq; vlcera ſunt putredini obnoxia, & quæ partes circunſtantes exeſas habent:atque hęc difficulter ad cicatricem perducuntur vniuerſa & minime ſuppurantur:& quæcunq; ex malis vlceribus proprijs nominibus inſigniuntur, veluti quæ cācroſa,chironia,telephia,& phagedęnica,id eſt carnem comedentia nominantur, omnia & ipſa nō ſuppurantur.Maximum igitur ſignum vlceri ad ſecuritatem, eſt pus : & hoc potes

conijcere

conijcere ex calidi vſu.In quibus enim non congruit,videbis hæc à calido inſuppurabilia perdu- E
rare.Deinceps autem calidi opera,quæ frequenter apparent, enumerat. Etenim cutem indura-
tam mollit,& craſſatam extenuat,& dolorem ſedat,& conuulſiones ac diſtentiones mitigat:nec,
ſicuti frigidum,dolorem inſuppurabilem efficit,quoniam eſt à natura noſtra alienum,quę eſt ca-
lor natiuus,quem coauget, vbi mediocriter adhæreſcit. Calor vero extrinſecus facit hæc omnia,
quæ dicta ſunt,non nullaq; concoquẽdo,& ad melius alterando:quædã diſcutiendo,& euacuan-
do noxia,ad ſanitatem perducit.ꝙ ſi non ex toto ſanet,ſaltem dolores mitigat. In capitis vero di-
ſpoſitionibus & hæc eadem facit,et eas,quas καρηβαρείας,id eſt capitis grauitates,nominant,ſanat,
concoquens atq; diſſoluens,quæcunq; moleſtant.Et quidem fracturis oſſium vtiliſſimum eſt,&
magis nudis,hoc eſt carne exutis:adhuc autem magis ijs,quæ in capite fiunt, nam talia frigidum
maxime offendit:vt quod non oſſibus tantum,ſed ipſi quoq; cerebro ſit inimicum. Iam vero &,
quæcunq; partes ex algore emoriuntur,ijs calidum remedio eſt:ſic, quæ frigidum exulcerat,ſicu-
ti hiberno tẽpore calcanea,& digitos,& omnino extrema, horum quoq; remedium eſt calidum.
Sanat etiam herpetas exedentes,quamuis ab humore biliosſo calidoq; fiant.nam propter exulce-
rationem frigidum eſt ipſis inimicũ, vt quod eis mordax exiſtat.Sic & omnibus,quæ ſunt in ſe-
de diſpoſitionibus,amicum quidem eſt calidum,contrarium vero frigidum,quoniã ſedes eſt ner- F
uoſa:frigidum vero neruis eſt inimicum: & quoniam per communicationem frigiditas facile ex
ſede ad ventrem aſcendit,& eodem modo caliditas. Sic & vtero & veſicæ calidum quidem,ami-
cum & iudicans:inimicum vero & occidens,frigidum.nam & hæ pariter neruoſæ ſunt, & ſupra-
iacentibus partibus facile tradunt frigiditatem.Quòd autem omnibus,quæ in aphoriſmo dicun-
tur,communiter ſubiecit,his calidum eſſe amicum & iudicans, frigidum vero inimicum & occi-
dens,liquet,etiamſi à me non dicatur.

In his frigido vtendum,vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt,non ad ipſa,ſed circa ipſa vnde influit, & quæcũq; inflammationes vel inflammina ad rubrũ & ſubcruentum ſanguine recenti tendunt. nam veteribus nigredinem affert.Eryſipelas etiam non vlceratum iuuat.nam exulceratum lædit. 23

Eas,quas facit frigidum,vtilitates,ac mala hoc tranſigit aphoriſmo. Primũ, in quibus ſanguis
fluit,aut fluxurus eſt,inquiens conferre ipſum, non ipſis partibus manantibus ſanguine admo-
tum,(vlceribus enim frigidum mordax)ſed circunſtantibus,& illis pręcipue, vnde aliquid ad vl-
cera profluit.Et quidem ait omnes iuuare inflãmationes,quas ipſe ſic nominat inflammina(græ-
ce ἐπιφλογίσματα)hoc eſt veluti ab aliqua ſuccenſa flamma,propter humorum,à quibus fiunt,cali G
ditatem.Nam & hæc frigido gaudent. Videntur autem hæc omnia intuenti,colore rubra & ſub-
cruenta,recenti ſcilicet,& non antiquo ſuffuſa ſanguine.Nam ſanguis antiquus floridum nõ ha-
bet colorem.Quare frigido admoto liuere,& nigras fieri contingit partes patientes.Eodẽ modo
& eryſipelas non exulceratum iuuatur à frigido,ſicuti vlcerato mordax eſt frigidum, & dolorem
affert:& hac ratione nocet,cum partes dolentes ſemper ad ſeipſas moueant fluxiones.

Frigida,qualis nix & glacies, pectori inimica, tuſſes mouent, & ſanguinem, & deſtillationes. 24

Hactenus de aqua calida & frigida ſermonem habuit,nunc autem de niue & glacie diſſerit, il-
lud oſtendens,ꝙ tanto magis hæ nocere poſſunt,quanto ſunt aqua frigida frigidiores,& ꝙ thora-
cis partibus ſunt inimiciſſimæ,cum & tuſſes moueant,& vaſis plerunq; diruptis ſanguinem ma-
nare faciant,& ex capite deſtillationibus thoracem offendãt atq; pulmonem:nam has quoq; nix
facit & glacies,cerebrum refrigerantes.

Tumores articulorum atq; dolores abſq; vlcere, & podagricos quoq;,atq; cõuulſa,horum plurima,frigida aqua large effuſa leuat, & extenuat ſoluitq; dolorem.nam modicus torpor dolorem ſoluit. 25 H

Quòd quidem aqua frigida horum plurima iuuet,oſtendit.Sed,quænam hæc ſint, dicere præ-
termiſit:tanq̃ ex illis,quæ antea dixit,non ſit admodum difficile inuenire.Quæcunq; enim inflã-
mationes,vel inflammina ad rubrum & ſubcruentum recenti ſanguine tendũt, à frigida ait aqua
ſanari,quæ influxum ſcilicet cohibet,& hac ratione corpora euacuat: quapropter & dolorem in
talibus ſoluit,quia eius cauſam abſcindit:refrigeratio etiam partium largior,affert torporem me-
diocrem,qui & ipſe dolorem ſoluit ſenſum hebetando.

Aqua,quæ cito calefit, & cito refrigeratur,leuiſſima eſt. 26

Non pondere talem eſſe leuiſſimam dicendum eſt. Sic enim nihil magnum edoceret, præter
id,quòd per quendam circuitum illud inuenit,quod facile erat ſtatim inuenire. Nam,ſi pondere
leuiorem aquam dignoſcere quærit:promptum ipſi fuit ad proprium eorum,quæ ponderantur,
iudicium rem deducere,eiuſq; per lancem ac pondus inquiſitionem facere. Sed nunc leuiorem
dixit aquam,quæ ventrem non grauat,& quæ cito permeat:ſicuti iſti contrariam, grauem voca-
mus,quæ cito non permeat. Liquet autem,quòd non ſolum hoc iudicium exiſtit virtutis aquæ,
ſed quòd cum alia in propatulo ſint,& omnibus nota,hoc vero aliquid habeat artificioſum:ſic ad

id prodendum

A id prodendum ſcriptis Hippocrates venerit. Sed quænam ſunt alia? Primum quidem, ſi neq; turbida, neq; cœnoſa: deinde ſi neq; in guſtu, neq; in odoratu aliquam abſurdam qualitatem præ ſe fert: tum & illud, quod nunc Hippocrates dixit, ſi cito refrigeratur & calefit. nã perſpicuũ exiſtit, talem eſſe bene alterabilem. Sicuti autem cibi virtus eſt eſſe bene alterabilem, ita & aquæ: ſiquidem facile tranſmutari volumus, quicquid concoqui debeat ab inſtrumẽtis, quibus eſt coctionis munus à natura demandatum. Quicunq; vero ſola potantium diſpoſitione, optimam aquam iudicant: certiſſimo quidem vtuntur iudicio: verum, ſi hoc tantum aſſumpſerint, non recte faciunt. Prius enim oportet de aqua ex dictis ſignis iudicare, antequam ad talem veniant experientiam.

27 *Qui noctu bibere appetunt, ijs admodum ſitientibus, ſi ſuperdormierint, bonum.*

Neq; ſi dandus, neq; ſi minime dandus ſit potus ijs, qui noctu admodum ſitiunt, quicquã oſtẽdit, ſed hoc tantum, quòd ſuperdormire confert. Coquitur enim per ſomnum, vt liquet, & ſubdeſcendit id, quod efficit ſitim. Non tamen illud eſt in obſcuro, quòd valde ſitientibus potus eſt dãdus, ſiue ex potatione vini meracioris, ſiue ex defectu potus ſitis aduenerit. Nam & defectui exhibendo ſuccurrere: & illam, quæ facta eſt ex vino, caliditatem aqua reſtinguere, theorema eſt me-
B dicinale. Si tamen modice ſitierint, non omnino eis dandus eſt potus, ſed abſtinendũ, ſiue ex defectu humidi tale qd patiatur, ſiue ex nimia vini potatione. cõtingit enim & hos ex ſomno iuuari.

28 *Suffitus aromatum, muliebria ducit: ſæpius vero & ad alia vtilis eſſet, niſi capitis faceret grauitatem.*

Muliebria dicit, vt liquet, ea, quæ ex vtero mulieribus euacuãtur in menſtruis purgationibus, & à partu. Clarum etiam illud eſt, quod & hoc in loco, illas, quæ vel propter vteri inflammationẽ, vel euerſionem, aut talem aliam cauſam non purgantur, non aliter recte curabimus, quàm eam curantes paſſionem, cuius eſt caſus ſuppreſſio menſtruorum. Illas vero, quæ ſine hac paſſione parcius purgantur, ijs, qui nunc ab ipſo docentur, ſuffitibus curat. In his enim vel ſanguinis craſſitudo cauſa eſt retentionis, vel obſtructio vaſorum, quæ pertingunt ad vterum, vel eorundem obſeratio, totius've ipſorum ſubſtãtiæ denſatio. Quodcũq; vero dictorum in cauſa fuerit, ex aromatibus ſuffitus ſanat diſpoſitionem, qui vi ſua aperit vaſorum fines obſeratos, extenuatq; humorum craſſitudinem, & obſtructiones incidendo remouet. Multoties vero & ad alia, inquit, vtils eſſet, niſi capitis faceret grauitatem. Nam totum corpus poterat continue ſuffiri per vterum in omnibus frigidis atq; humidis diſpoſitionibus, niſi timeremus illam, quæ fit ex ſuffitu, capitis grauitãtem, præ- * dolorem.
C ſertim in febribus. Quòd vero omnia ferè aromata natura apta ſint facere capitis grauitãtem: & experientia oſtendit, & ratio docet. Quæcunq; enim ſatis calefaciunt, omnia capitis grauitãtem cauſant: vtpote ſui natura calido ſuperiora petente. Calida aũt eſt ſufficienter omnium aromatũ natura, præcipueq; Caſiæ, Coſti, Cinnamomi, & Amomi.

29 *Grauidas purgare turgente materia à quarto menſe vſq; ad ſeptimum, minus vero has. Recentiores autem & ſeniores vereri oportet.*

Hic aphoriſmus dictus eſt & antea, vbi de purgatione ſermo habebatur. Sed & hic, vbi de mulieribus agitur, in quampluribus exemplaribus inuenitur. Quidam vero eximunt ipſum, ne bis ſcriptus inueniatur. Noua autem expoſitione non indiget præter illam, quam retro ſcripſimus.

30 *Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, letale eſt.*

Non abſq; ratione. Si enim ſit febrilis morbus, neceſſe eſt ipſum febres habere continuas, Talis enim eſt morbus acutus: et in hoc duplex eſt periculum: Vnum quidem propter febrem ipſam fœtum occidentem: alterum vero, quòd ex longo interuallo cibum dantes, ex alimenti defectu
D fœtum deſtruemus. Si vero, vt hunc ſeruemus, non verebimur crebro cibum exhibere, febres cõtinuas victu intempeſtiuo augentes, matrem occidemus. Sic & ſi abſque febre aliquis alius morbus acutus fiat, veluti morbus comitialis, morbus attonitus, quem Græci apoplexian vocãt, conuulſio, diſtentio: propter magnitudinem morbi & acutiem impoſſibile eſt laborantem euadere.

31 *Mulier vtero gerens, ſanguine miſſo ex vena, abortit, & magis, ſi fœtus ſit maior.*

Ex defectu alimenti fœtus deſtruitur, non modo miſſo ſanguine ex vena, ſed etiam ex longiori inedia. Oſtendemus autem hoc ipſum paulo poſt & per alios aphoriſmos. Non abſq; ratione aũt & maior fœtus magis deſtruitur miſſo ſanguine ex vena mulieris, qa plurimo indiget alimẽto.

32 *Mulieri ſanguinem euomenti, menſtruis erumpentibus ſolutio.*

Non abſq; ratione: Erit enim retractio ſimul atq; euacuatio ſanguinis ad ſuperiora tendentis. Hoc quidem igitur & experiẽtia comprobat vtiliter fieri: nos vero ab ipſa excitati, opera, quę bene à natura geruntur, imitabimur: et mulieres hac paſſione laborantes, miſſo ſanguine è vena, vacuabimus.

Menſtruis

Menſtruis deficientibus, ſanguis ex naribus fluens, bonum. E 33

Quòd quidem ſit neceſſariũ eum, qui ſingulis menſibus bene euacuatur, ſanguinem, qñ ob ali
quam diſpoſitionem fuerit retentus, mulierem lædere, & ꝙ per aliam partem euacuatus, oẽm cor
poris tollet læſionẽ, vnicuiqꝫ eſt manifeſtum. Cum vero multa ſint loca, per quæ poteſt euacuari,
omnibus alijs aut maius, aut minus ineſt detrimentum: ſola, quæ fit per nares, euacuatio innoxia
eſt, quam nunc laudat Hippocrates. Non tñ, ſi aliqua etiam alia euacuatio ſine noxa eſt, propterea
aphoriſmus eſt falſus. Neqꝫ.n. ꝙ ſola per nares euacuatio deficientibus mẽſtruis bona ſit, dixit: ſed
hanc ſimpliciter laudauit, non adiũcto, ꝙ ſola. Siquis igitur eam, quæ fit per ſedem, dixerit ita affe
ctis mulieribus vtilem eſſe, nõ aduerſatur aphoriſmo. Vr̃ enim aliqñ Hippocrates per vnum exẽ-
plum de ſimilibus omnibus pronunciare.

Mulieri in vtero gerenti ſi aluus plurimum profluat, periculum eſt ne abortiat. 34

Ratione euacuationis & nunc Hippocrates inquit periculum abortus eſſe, quemadmodũ &
antea in miſſione ſanguinis è vena, oſtendebamus.

Mulieri, quæ vterinis moleſtatur, aut difficulter parit: ſuperueniens ſternutatio, bonum. F 35

Vnum in aphoriſmo verbum habet obſcuritatem / vterinis / (græce hyſtericis). Nõ nulli enim
per id accipiunt omnes, quæ vtero adueniunt diſpoſitiones: non nulli vero illas tantum, in qui-
bus paſſio contingit, quam vocant vterinam ſtrangulationẽ, quæ tamen non eſt vere ſtrangula-
tio, ſed apnœa, id eſt ablatio anhelitus. alij ſecundas (græce choria) intelligunt. nam & has vteros
nominant. Verum hi aperte aberrant, quãuis maxime verum dicere videantur: ꝙ ſecundæ con-
tentæ in vtero, ex ſternutatione dirũpũtur. Alius enim de his aphoriſmus eſt ab ipſo perſcriptus.
Et plurimũ refert, an vterum dixeris, an vterina. Falſum eſt etiam illud, de omnibus vteri paſſio-
nibus dictum eſſe ab ipſo ſermonem. Neqꝫ.n. exulcerationes, neqꝫ inflammationes, neqꝫ eryſipe-
lata, ſicuti neqꝫ abſceſſus, ſternutatio iuuat. Verum autem hoc, ꝙ in vterinis ſtrangulationibus ſu
perueniente ſternutatione, patiens aliquantulum leuatur, non ſolum quia bonum eſt ſignũ ſter-
nutatio ſponte adueniens ijs, quæ ita ſe habent mulieribus, ſed quoniam & cauſa, vt quæ ſit hu-
ius paſſionis remedium. Signum itaque bonum exiſtit, quia naturam oſtendit, quæ prius obſtu
puerat, excitari ac reuiuiſcere, & propriarum meminiſſe motionum: quando aliquam eijcit ſuper
fluitatem. Oſtenſum eſt enim in libro de cauſis accidentium, ſternutationem hac ratione fieri. G
Cauſa autem, ob quam iuuat, eſt, quia vehementiore concuſſu atqꝫ feruore partim quidem natu-
ram excitat, partim vero excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærebant. Sic enim
& ſingultum ſanare ſolet.

Mulieri menſes decolores, nec per idem ſemper tempus venientes, purgationem indicant eſſe neceſſariam. 36

In multis exemplaribus ſcripturam ita ſe habentem poſſumus inuenire: Mulieri menſes tardi,
nec per idem ſemper tempus venientes. Poſſunt igitur & menſes tardi, hoc eſt, qui poſt conſue-
tum veniunt circuitum, purgatione indigere humoris pituitoſi, ob quem & decolores fiunt: non
tamen egemus hac ſola neceſſario. nam & per extenuantem aliquando victum tales diſpõnes ſa
nauimus. Scriptum autem eſt à nobis de hoc extenuanti victu, libro vno ſeorſum. Suffitus inſuꝑ
aromatum idem facit, &, qui eãdem iſti vim habent, peſſi adhibiti, epotaq́ꝫ medicamenta, quę in
cidunt, & humorum craſſitudinem extenuãt, quale eſt, quod calamentho fit, quo nos aſſidue vti-
mur, quodq́ꝫ ſæpius tardãtes menſium purgationes exciuit. Nam intentio ſanationis in ipſis eſt,
cum ora vaſorum aperire, quæ pertingunt ad vterum, tum ſanguinem extenuare. Ac ſanè quidẽ
purgatio totius corporis, vt dixi, quando craſſi euacuantur humores, tales ſanat diſpoſitiones. Si
vero / decolores / ſcriptum ſit, multo magis purgatio ſanabit ita ſe habentes mulieres. Neque enim H
propter humorem pituitoſum tantummodo, ſed & propter melancholicum & bilioſum menſes
fiunt decolores. Quomodo igitur dignoſcere oporteat humorẽ ſuperabundantem, ipſe in primo
de muliebribus docuit: nunc autem, ꝙ per purgationem euacuandum ſit: idem monſtrauit. Ver-
ba autem illa / nec per idem ſemper tempus venientes / huic ſcripturæ magis cõſonant: vt totus ſer
mo ſit talis: Si menſes decolores fiant, & non per idem tempus veniant, quo antea venire conſue-
uerant, mulier purgatione indiget. Contingit enim in mulieribus, quæ malos humores habent,
non modo decolores apparere menſtruas purgationes, ſed etiam tempus periodi non ſeruari: ſiq-
dem craſſiores fuerint humores, & difficilius fluentes ijs, qui ſecundum naturam ſe habent, mo-
rando, & longius tempus expectando: ſin autem contrarij, hoc eſt humidiores ac tenuiores, con-
ſuetum terminum anticipando.

Mulieri vtero gerenti ſi mammæ graciles repente fiant, abortit. 37

Hic pariter aphoriſmus ex illorum numero eſt, quos diximus defectum alimenti fœtui ſignifi-
care. Cões enim quædã venæ ſunt mãmis ac vteris: quæ, vbi parũ habuerint ſanguinis, graciles q-
dẽ mãmas reddunt, atrophia autem .i. alimẽti ceſſatione nõ nunq̃ fœtũ perimunt, non nunqꝫ ẽt ad

excretionem

« A excretionem excitant,illam ob cauſam, quam ipſe in libro de natura fœtus,per hæc verba expli-
« cat:Alimentum atq; auctio à matre veniens,nõ amplius eſt infanti ſufficiens,quando decẽ men-
« ſes præterierint,& fœtus auctus fuerit.Trahit.n.à ſanguine ad ſe id,quod eſt dulciſſimũ:& ſimul
« etiam lactis parte aliqua fruitur. Vbi vero hæc illi rariora fuerint,& iam infans molem corporis
« habet,plus cibi requirens,ꝗ illud,quod adeſt:calcitrat,& membranas dirumpit. Liquet igitur,ꝙ & ante decem menſes fœtus eſt indigens alimento,& calcitrans, ac membranas dirumpens initium partus matri affert.

38 *Mulieri vtero gerenti ſi altera mamma gracilis fiat geminos habẽti,alterum abortit:&,ſi quidẽ mamma dextra gracilis fiat,marem:ſi vero ſiniſtra,fœminam.*

Quod ſupraſcriptus aphoriſmus de ambabus mammis dicebat,hoc in altera iſte dicit. propter illam vero,quã diximus de venis cõmunibus cauſam,is,qui è directo eſt mãmæ factę gracilioris, fœtus abortum patitur.Quòd autem exiſtentibus geminis,altero mare,altero fœmina, ſi dextra quidem mãma gracilis fiat,ſolus mas:ſi vero ſiniſtra,fœmina ſola corrumpatur:ex illa ipſius pendet opinione,qua mares quidem in dextris,fœminas vero in ſiniſtris magis concipi opinatur.

B

39 *Si mulier,quæ neq; grauida eſt,neq; peperit,lac habet:huic menſtrua defecerunt.*

Ratio quidem longior exiſtit:& oportet illum,qui eam exquiſite aſſequi debeat, exercitatum eſſe in libris de potentijs naturalibus. Tantum tñ de his nunc à nobis dicetur,quantũ breuiſſime dictum poſſit ad præſentia conferre. Hoc quidem cõmune eſt oĩbus animalis partibus,quæ aptæ ſunt humores aliquos vtiles generare,aut ad vſum aliarũ partium, aut ad generis propagationẽ, aut ad cõceptus nutritionẽ,eſſe humorem illum quandã veluti ſuperfluitatem partis ipſum generantis. Nõ.n.quia norit, ad qd vtilis erit humor animali,ipſius facit pars generationẽ,niſi debeat talẽ habere intellectum,qualem habere ciuitatum gubernatores arbitramur oportere,ſed animalis quidẽ opifex illum habet intellectum,ipſa autem pars(vt oſtenſum eſt) potentijs regitur naturalibus,cum alijs quibuſdã,tum alteratiua,per quam aſſimilat alimentum ſibijpſi. Quantũ igitur alimẽti ab ipſa alterati fuerit nutrito corpori exquiſite aſſimilatũ,illi apponitur parti,ac nutrit eã.
« & hoc eſt,quod ipſe ait:Alimentũ eſt,quod alit,& quod eſt veluti alimentũ,& quod debet alere:
« ſuperfluum vero,quod ſupereſt.ſimilis aũt naturę partis humor exiſtit, in oſſibus quidẽ id,quod in cauernis eorũ continet̃,in hepate vero ſanguis:ex hoc genere eſt & ſpumeus humor, ꝗ in car-
C ne pulmonis cõtinetur,& qui in articulorũ cõpagibus glutinoſus humor,& id, quod in teſtibus, & in vocatis paraſtatis, ſemen,& qui in lingua, cui nomen ſaliua.Sunt autẽ & quidã in mammis adenes,vim habentes id,quod ad eos influat,ſibi ipſis aſſimilandi. Cum ergo hi ſint exangues & albi,proprium efficiũt humorẽ, talẽ, quale eſt lac,eiusq; maiorẽ copiã,quo plus alimẽti defertur ad ipſos.Plus vero defertur octauo & nono menſe cõceptionis, qñ abundanter oppletæ ſunt cõmunes venę mãmarum & vteri,ſicuti in animalium pręgnantium diſſectionibus manifeſte conſpicitur.Fit aũt & tale quandoq;,licet raro,cum mulier grauida non eſt,qñ ad ſimilẽ peruenerint venę repletionem ex menſtruorum retentione: cuius nunc diſpoſitionis Hippocrates meminit.

40 *Quibuſcunq; mulieribus ad mammas ſanguis colligitur,furorem ſignificat.*

Quòd quidem ſanguis ad mãmas feratur,deinde ab adenibus,qui ibi ſunt,in lac trãſmutet̃, in præcedenti ſcriptum eſt aphoriſmo:Nunc autem,qñ intranſmutabilis mãſerit hic,qui ad eos ſanguis peruenerit,furorem ait Hippocrates ſignificari.Ego quidem nondum hoc accidiſſe vidi:&, ſiquando eueniat,ex ijs eſt,quę raro eueniunt.Hippocrates vero,vt qui viderit, ſcribit.&,ſi verũ ſit,talem ipſius oportet cauſam exiſtimare.Adenum natura,illorũ præſertim, qui in mãmis ſunt,
D exanguis eſt,& proculdubio frigida:omne.n.exangue frigidum. Atq; ideo ſanguinẽ, qui defert̃ ad ipſos,ad frigidius cõmutat.Quãto.n.adenes hi ſunt hepatis carne frigidiores,tanto lac ſanguine.Cum igitur multus aliqñ ſanguis & feruens per totum labitur corpus, & caput præcipue petit:in furorem vertuntur,qm̃ ſanguis talis occupat caput.Qui vero ad mãmas defertur:ad contrariam naturã alterari nõ poterit ita, vt lac fiat,tũ propter feruorẽ, tum propter exuperantiã.

41 *Si velis noſcere, an conceperit mulier:cum dormitura eſt,ei aquam mulſam potandã da:et,ſi alui tormina patietur,concepit:ſi minus,non concepit.*

Tormina fiunt quidem propter mordacitatẽ,fiunt etiam propter ſpiritum flatuoſum, qui facilem non habet exitum.quæ tormina fieri nunc eſt arbitrãdum in mulieribus, quæ conceperũt, propter eam,quæ fit ex vtero,anguſtationem. Dat aũt aquam mulſam mulieri dormiturę, crudã videlicet:qm̃ qualitas flatuoſa(ſi noſcere volumus)eſt neceſſaria:volens & quieſcere ſimul,& plenam eſſe cibis mulierem.hæc.n.ambo conferent ad torminum generationem.

42 *Mulier,ſi marem concepit,bene colorata eſt:ſi vero fœminam,male colorata.*

Vt ad ſeipſam muliere collata videlicet,non autem ad alteram,dictum eſt ab Hippocrate indi-

E cium,quod ex bono colore ac malo ſumitur.Nam,quæ fœminam concepit, minus ſeipſa colorata apparet:quoniam frigidior eſt fœmina mare.Nunq; vero talem concepiſſet, niſi & viri ſemen & vterus mulieris frigidior eo tempore fuiſſet, in quo concepit.Quare,quod dicitur, ex eorum numero eſt,quæ ſæpius eueniunt.Contingit enim ita omnia recte agere mulierem poſt tempus conceptionis,vt bene colorata fiat.Liquet autem,quòd & alia ſigna ſunt,quæ ſignificent marem eſſe conceptum:ſicuti ipſius conceptus plurimæ ac validæ motiones:quæ tamen neq; ipſę, ſigna perpetua ſunt. Contingit enim aliquando,licet ſit rarum, quòd concepta fœmina ſit mare robuſtior,& multis ac validis motibus moueatur:contingit etiam,vt aliquando mas ſit debilior fœmina,ac paucioribus debilioribusq; motibus cieatur.

Si mulieris grauidæ in vtero ſit eryſipelas,letale. 43

Nunquid ſolum eryſipelas in vtero mulieris grauidæ conſtitutum, putat eſſe letale, an illam etiam,quæ proprio nomine dicitur phlegmone,hoc eſt inflammatio? Quòd enim facto in vtero eryſipelate,fœtus moriatur ex neceſſitate,manifeſtum eſt.quandoquidem & febres acutæ aliqñ ſine eryſipelate ipſum interficiunt. An vero vtero inflammationem patiente,poſſit aliquando fœtus viuere:dignum eſt inquiſitione. F

Quæcunq; præter naturam tenues exiſtentes, vtero gerunt, abortiunt prius, quàm craſſeſcant. 44

Secundum tres modos intellexerũt expoſitores libri huius,præſentis aphoriſmi ſniam. Quidã .n.oĩno arbitrãt ipſas abortire:quidam vero, ſi nõ craſſeſcãt & reficiãtur,ſed maneant abſq; refectione,ac tenues:quidam vero,cũ reficiunt,tunc maxime eas exiſtimãt abortire: quod minus vr̃, q̃ prius dicta, veriſimile. Verũtamen ita expoſuit Numeſianus,dictum inquiens eẽ aphoriſmũ in ijs,quæ præter naturam extenuatę ſunt,& quas prius refici oporteat:ſed,cũ cõcipere anticipẽt, eas nõ poſſe refici ait abſq; q̃ ſanguis ad conceptus alimentum deputatus, ad eius,quæ concepit, nutritionem aſſumatur:quare non abſq; ratione fœtus ſufficienti indigens alimento, corrũpitur. Sed & verba illa/Præter naturã tenues/quidam ita acceperunt, ſicuti Numeſianus, vt pręter ſui ipſius naturã grauida mulier ſit extenuata.Quidã vero magnum exceſſum dicunt ſignificari,volente Hippocrate nobis inſinuare, non q̃ mediocriter extenuatæ id ex neceſſitate patiantur, ſed quæ valde ſunt extenuatæ. Vtraq; autem expoſitio non caret ratione.

Quæcunq; mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo, aut tertio menſe ſine occaſione manifeſta, ijs acetabula vteri plena mucoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fœtum continere, ſed dirumpuntur. G 45

Sine manifeſta occaſione ait,febre vehemẽte,vel alui fluxu,vel profluuio ſanguinis, vel eryſipelate in ipſo vtero conſtituto,vel ſaltu grauidæ mulieris vehementiore,vel clamore,vel triſtitia, vel ira,vel timore,vel victu parciore,vel alio tali aliquo actu ſeu paſſione. Eſt enim veriſimile in his eſſe plena mucore ora vaſorum venientium ad vterum,ex quibus ſecundæ pendent:quæ ora, acetabula nominauit,non(ſicuti quidam arbitrantur)adnatas ipſis carnes adenoſas.Nam, vt ipſe »
inquit in primo libro de paſſionibus muliebribus,Si acetabula plena fuerint pituita, mẽſtrua fiũt »
pauciora:& Praxagoras in primo de naturalibus,Acetabula,inquit,ſunt ora venarum & arteria- »
rum,quæ feruntur ad vterum.

Quæcunq; præter naturam craſſæ,non concipiunt vtero: ijs omentum os vteri comprimit, & prius, quàm extenuatæ fuerint,non concipiunt. 46

Verba/pręter naturam/dupliciter etiam hoc loco accipiunt. quidam.n.exceſſum ſignificari arbitrantur:quidam præter ipſius mulieris grauidæ naturam.Verior eſt aũt prior acceptio:nam ab omenti pinguedine comprimitur,atq; anguſtatur vteri os ijs, quæ ſupra modum craſſæ ſunt. H appellat autem nunc os,illud, quod intus eſt, vbi vterus quidem deſinit,collum vero incipit: quod magis proprie os vteri diceretur.Nam altera colli extremitas,quæ muliebri pudendo coniungit̃, non vteri,ſed ipſius colli os haud ſine ratione vocaretur.

Si vterus in coxam vergens ſuppuratur, neceſſe eſt linamentum fieri. 47

Cui neceſſarium eſt fieri per linea fila curationem,linãmentum nominauit. Quòd autem vterus ſuppuratus,et præſertim ad exteriora,(nam hoc nunc videtur dicere)curatione tali ex neceſſitate indigebit,non eſt obſcurum.

* ἐμμοτον.i. niamentariũ

Fœtus, mares quidem in dextris, fœminæ vero in ſiniſtris magis. 48

Quòd propter temperaturã,quæ ſtatim ab initio calidior exiſtit,fœtus maſculus generatur, in cõmẽtarijs de ſemine,eſt demonſtratum.Calidior vero tẽperatura fœtibus aduenit non minime ob locũ,q eſt dextra vteri pars:hæc aũt calidior ſtatim exiſtit propter hepatis vicinitatẽ. conferet autem aliquid ad conceptus caliditatem & muliebre ſemen profuſum quidem ex proprijs teſticulis per vtrunq; corniculum,partim in dextrum vteri ſinum,partim in ſiniſtrum,diſſimile tamẽ:

vt & hoc

A vt & hoc ipſum oſtendimus. Si igitur ſeroſius eſt atq; frigidius, quod in ſiniſtro teſticulo continetur ſemen: etiam iuxta hoc conceptus in læua parte vteri conſtitutus, non abſq; ratione fuerit frigidior. Dictum autẽ eſt de oĩbus talibus ſufficienter etiam in quinto libro ſectionis Hippocratis.

49 *Vt ſecundæ procidant, ſternutatorio impoſito, nares apprehendito & os.*

Non cum accentu circũflexo vltimam ſyllabam ὑστερῶν, legere oportet, vt ſignificet vterum, ſed cum graui ὑστὲρων, vt ſecundæ intelligantur. Neq;.n. vult vteros ipſos excidere, tentione facta cum medicinis ſternutare facientibus, ſed ea, quæ choria vocantur atq; ſecundæ.

50 *Mulieri ſi velis menſtrua cohibere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone.*

Sicuti menſtruorum, quæ aut parce, aut nullo modo fluunt, curationem Hippocrates docuit: ita & nunc illorum, quæ vltra modũ euacuantur, docet, iubens nos cucurbitulam quàm maximã mammis apponere. Melius eſt aũt non mãmis ipſis cucurbitulam adigere, ſed inferius ſub ipſis eam affigere, potiſſimũ, vbi ſunt venę, quæ ad ipſas deſubter veniũt. Saneq; non nullis his verbis aphoriſmum ſcribũt, Cucurbitulã quã maximã ſub mãmis pone. Vult aũt ꝙ maximã eſſe cucur-B bitulã, vt fortiorẽ faciat ex vtero ad ſuperiora reuulſionẽ, ꝑ cõmunes id venas artificioſe molitus.

51 *Quæ vtero gerunt, ijs vteri os comprimitur.*

Maximum hoc eſt mulieris, quę cõcepit, indicium, ſi obſtetrix potuerit immiſſo digito os vteri tangere. Statim.n. cum ſemen intra ſeipſas acceperint, totum ſui interius ſpatium contrahũt, & os claudunt. Videtur autem & propter durum tumorem & inflammationem os vteri cõprimi. Diſtinguiturq; ab eo, qui in grauidis, ex duritie vteri.

52 *Mulieri vtero gerenti ſi lac multum è mãmis effluat, fœtũ imbecillem ſignificat: ſi vero mãmæ ſolidæ fuerint, fœtum ſignificant ſaniorem.*

Illo videlicet tempore fluit lac, quibus viſum fuerit fluere, quãdo natura fert, vt in grauidis generetur. Neq; enim in primis generatur menſibus. Quòd autem omnino fluat, & non maneat intus, hoc ideo fit, quia plurimum ex eo colligitur. Plurimum vero colligitur oppletis venis cõmunibus, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Sed adhuc magis implentur, quando minimum cõceptus aſſumit. Hoc vero ipſum fit ob eiuſdem conceptus imbecillitatem. Liquet igitur, ꝙ neque C mammas tenues oportet apparere, ſicuti in muliere non grauida: (hoc enim ſignum defectũ ſanguinis oſtendit, & hac ratione fœtus in ipſis corrumpitur) neq; adeo plenas, vt lac effluat, ſed tantum ſubleuari, vt ſolidæ tangentibus videantur. Media enim eſt hæc conſiſtentia inter renitẽtes propter nimiam repletionem, & molles ac laxas propter defectum ſanguinis. Quare merito laudat hoc ſignum Hippocrates, vt quod indicio ſit neq; fœtum eſſe imbecillem, neque deficere ipſi alimentum.

53 *Quæ corrupturæ ſunt fœtus, ijs mammæ extenuantur: Si vero rurſus duræ fiant, dolor aut mammas, aut coxas, aut oculos, aut genua infeſtabit, & non corrumpent.*

Prius dixerat, Mulieri vtero gerenti ſi mammæ repente extenuentur, abortit. Dixerat etiam, Et, ſi altera mãma extenuetur geminos habenti, alterius fœtus abortum ſecuturum: Nunc vero ordinem conſecutionis commutauit, & non à ſignis, ſed à mulieribus fœtum corrumpentibus fecit initium, ipſis pręcedere inquiens mammas tenues. Non eſt autem omnino idem, ſi dicatur ad mãmas tenues ſequi corruptionem, &, futuræ corruptioni mãmas tenues præcedere. Qui.n. ait ad mammarum extenuationem ſequi corruptionem: hic iſtud ſolum oſtendit eſſe ſignum fu-D turæ corruptionis. Qui vero dicit ijs, quę debent corrũpere fœtus, mammas extenuari: non hoc ſolum videtur oſtendere ſignum præcedere fœtus corruptioni. Quare diligentius inquirendum eſt, & obſeruandum in ijs, quæ apparent in mulieribus grauidis, nunquid aliter fœtum corrumpant nec'ne, ſed ſemper præcedat mãmarum extenuatio, An ſaltantibus, vel magnopere vociferantibus, vel ira excandeſcentibus, vel nimio repente pauore correptis, contingit quidẽ interdũ mãmarum non præcedere extenuationẽ: Contingit aũt & in quibuſdã, vt propter magnitudinẽ febris, aut factũ in vtero eryſipelas, vel mucorem acetabulorum, aut aliquid aliud tale, fœtus corrũpatur abſq; mãmarum extenuatione. Cęterum videtur Hippocrates exiſtimare hanc ſemper præcedere: & mihi ſępius obſeruanti viſæ ſunt in ſupradictis occaſionibus ante corruptionẽ mãmæ fuiſſe extenuatæ. Nunquid igitur, qñ citra aliquam huiuſcemodi cauſam mãmæ extenuant, defectũ ſanguinis eſſe in venis vtero mammiſq; cõmunibus, in cauſa exiſtimare debemus: vnde propter nutritionis ceſſationẽ fœtus corrumpitur: In alijs vero cauſis, in quibus aut propter paſſionem interit, aut dirũpitur fœtus, cum ipſum mẽbranæ cõtinentes diuelluntur, natura os vteri adaperiẽte, & dolores excitante, ob has ipſas cauſas ſanguinẽ ad genitales deferri partes? Hæc.n. eſt quædã ratio cõmunis, in quibus natura aliqd violenter excernit, vt eo ſanguis ac ſpiritus tendat: qbus duobus veluti inſtrumentis natura vtens, ea, quæ infeſtãt, per vim expellit. Atq; hac ratione

tione dolentibus partibus inflammationes adueniunt,natura excernere atque expellere cauſam E
doloris properante:vt vero hoc faciat,ſanguine ac ſpiritu locum implente.Hæc itaque a me dicta
ſint in primam partem aphoriſmi.Secunda vero, quæ ſequitur (in qua contrariæ mãmarum me-
minit diſpoſitionis) talis eſt: Si vero rurſus mammæ duræ fiant. Cum vero dictio/rurſus/(græce
ϖάλιν) duo ſignificet in huiuſcemodi locutionibus,alterum quidem, quod antedictæ coniungi-
tur diſpoſitioni,alterum vero,quod per alia verba dici conſueuit vice verſa:mihi verius,& magis
Hippocratis ſententiæ cohærere videtur ſecundum ſignificatum:vt, quod in toto dicitur apho-
riſmo,ſit tale:Mammæ quidem tenues omnino pręcedunt fœtuum corruptionem:et nõ poſſunt
iſti corrumpi ſine earum extenuatione præcedente. Duræ, corruptionem quidem non ſignifi-
cant, ſed dolor quidam dictarũ partium ad ipſas conſequitur:vt, ſicuti mammæ tenues, defectus
ſanguinis ſignificationẽ habent:ſic durę,multitudinis:differẽtes ab illis, quas paulo ante dixerat
ſolidas,in quibus rurſus reponente natura ad quaſdam partes materiam inutilem,illæ dolent, ſed
fœtus nullam habet offenſionẽ.Quæſtio aũt occurrit hoc loco,ob quã cauſam ad corpus vteri na
tura nunq̃ materiam reponit inutilem,& non facit inflãmationem:vel cur inflammato vtero,fœ-
tus nõ corrumpitur.An,quod ab Hippocrate dicitur,aliud eſt?Neq;.n.ꝙ nunq̃ ad mãmas duras
corruptio fœtuum ſequatur,putandum eſt fuiſſe ab Hippocrate dictũ,ſed ꝙ non ſemper, quem- F
admodum in tenuibus:verum,ſi ad alterum locum natura reponat ſuperfluitates,(quod ex dolo
re cognoſcimus) corruptio non ſequitur.Et fiet rurſus,ſi ita intelligamus,ſermo talis:In mulieri-
bus,quæ fœtum corrupturæ ſunt,ſemper mammæ extenuatæ præcedunt:duræ aũt ac plenæ, nõ
ſemper.Omnino.n.in his ad alteram partẽ materiam inutilem natura reponit. Si vero ad vteros
ipſam expellat,fient & tunc omnino tenues.Nam ſecundum Hippocratis (vt apparet) ſententiã,
etiam ſi propter aliud quicq̃,& non ob defectum alimenti abortus fiat,omnino præcedet mãma-
rum gracilitas, ob cauſam antedictam.quare, etiamſi ob acetabulorum humiditatem conceptus
effluet,tũc etiam ipſum natura expellente ad excretionem,motio ſanguinis erit ad vteros, & hac
ratione mammæ fient graciles magis,q̃ prius erant.

Quibus os vteri durum eſt,ijs vteri os comprimi eſt neceſſarium. 54

Dictum eſt & antea,ꝙ os vteri comprimi,commune eſt ſignum & tumoris alicuius in eo prę-
ter naturam exiſtentis,& conceptionis in muliere,& ꝙ oportet id ex duritie diſtinguere. Graui-
dis.n.molle eſt,& ſecundum naturam:Durum aũt,in quibus eſt tumor pręter naturam,ſiue ſit in
flammatio,ſiue tumor durus.Melius itaq; fuerat hũc aphoriſmum poſt illum ſcribere, in quo di- G
cebatur,Quæcunq; vtero gerunt,ijs os vteri compreſſum eſt.

Quæcunq; vtero gerentes à febribus corripiuntur,& fortiter caleſiunt ſine occaſione manifeſta,difficulter pa- 55
riunt,& cum periculo:aut abortum facientes periclitantur.

Accidit quibuſdam grauidis,in quibus vitioſi humores prius,quàm conceperint,ſunt aceruа-
ti,non nunquam à febribus vehemẽtibus corripi,adeo vt ex neceſſitate abortiant:nõ nunq̃ vero
à mediocribus quidem,ſed cum non purgentur ſufficienter,aliquid ſupereſt reliquiarum humo-
rum in corpore vitioſorum, ex quibus febres erant inſtitutæ, vtpote non potentibus medicis
mulieri grauidæ aliquod validum auxilium adhibere, aut exquiſita victus ratione in ipſis vti.
Ob hanc igitur cauſam febris in ipſis frequenter reuertitur, & maxima temporis parte grauiter
ſe habent.Non ſine ratione igitur fœtus aliquando nequit obſiſtere,ſed à febribus & vitio humo
rum corrumpitur:nõ nunquam vero perdurat quidem vſque ad tempus partus,ſed, cum et ipſe
valetudinarius ſit,vt qui longo tempore laborauerit,& matrem habeat imbecillem, non ſine pe-
riculo paritur.Nam ad bonum partum,duorum corporum vigore eſt opus, & grauidæ mulieris,
& infantis. H

In fluxu muliebri ſi conuulſio & animi defectus aduenerit,malum. 56

Non ſtatim fluxu conſtituto hæc fiunt, ſicuti nec aliorum vllum, quæcunq; in ſequẽti ſermo-
ne quibuſdã alijs ait aduenire,ſed cũ vel vehementior fuerit, vel diu perdurauerit. Defectus qdẽ
animi,communis omnis immodicæ euacuationis eſt caſus: conuulſio vero, etſi non communis
exiſtat,ad plurimas tamen ex ipſis conſequitur,& magis,ſi pars,quæ patitur,neruoſa fuerit.

Si menſtrua plura fiant,accidunt morbi:&,ſi non fiant,ex vtero morbi contingunt. 57

Quibuſdam medicis viſum eſt ex multitudine quidem multos fieri morbos, ex defectu autẽ
nullum. Verum Hippocrates arbitratur etiam ob defectum fieri aliquando morbos,non ſolum
in mulieribus,ſed etiam in viris.Siquidem ad defectus conſequitur aliquando ſiccitas, aliquan-
do frigiditas,aliquando vtrunque.Oſtenſum autem eſt,quòd intemperaturæ,quæcunq; tantam
habent magnitudinem,vt poſſint iam lædere operationem,ſunt ex morborum genere. Verum,
quantum ad hoc,neq; falſum,neq; obſcurũ eſt quicq̃ ab Hippocrate dictum. Quatenus autem,in
pluribus quidẽ menſtruis ſimpliciter dixit fieri morbos,neq;/ex vtero/adiecit in defectu autem
eorum

A eorum iſtud adiunxit, dignũ eſt inquiſitione, nũquid in vtriſq; affectibus dictis, communiter/ex vtero/ſubintulerit, an tm̃ hoc proprium ſit defectus menſtruorum. Hoc autem ſcire exquiſite, eſt impoſſibile, niſi omnes nouerimus cauſas, ob quas vel plura, q̃ opus ſit, vel pauciora veniant mẽſtrua. Poſſibile eſt igitur immodicas fieri menſtruorum euacuationes, ſi ora vaſorum, quę pertingunt ad vterum, vltra modum aperiantur: & ſi ſanguis vel calidior, vel tenuior fiat: & ſi totũ corpus propter malum habitum aliquem aggrauetur ſanguine, quem, licet modum naturæ conuenientem non excedat, expellit ad venas, quæ in vtero ſunt, vt in rheumaticis diſpoſitionibus accidit ex vna parte ad aliam. Eadem vero menſtrua poſſunt fieri pauciora, vel quia venæ ferentes ad vterum menſtruam purgationem, comprimuntur: vel obſtruuntur ob craſſitiem ſanguinis, ſiue frigiditatem & robur ipſorum, quæ in vtero ſunt, vaſorum, adeo vt, quod influit, non admittant. Quodcunq; autem horum fuerit, neceſſe eſt proceſſu temporis & ipſum vterum pati aut ſimilem inflammationi diſpoſitionem, aut eryſipelati, aut duro tumori, aut cancro: quibus denuo totum cõpatitur corpus. In immodicis vero euacuationibus nulla talis accidit vteris paſſio, adeo vt per compatiendi rationem totum corpus vnà laboret. quare fit veriſimilius in ſola retentione menſtruorum dixiſſe Hippocratem morbos contingere ex vtero.

58 B *Recto inteſtino aut vtero inflammationem patiente, vrinæ ſtillicidium ſuperuenit: & renibus purulentis vrinæ aduenit ſtillicidium. hepati autem inflammationem patienti ſingultus aduenit.*

Quando aliquis parum, & frequenter mingit: hæc paſſio, vrinæ ſtillicidium nominatur. & fit aliquando ex imbecillitate potentiæ retentiuæ in veſica, non nunquã vero ex acritudine vrinæ. imbecillitas ergo fit propter intemperaturam, & aliquem tumorẽ præter naturam: acritudo autẽ vel propter renum paſſionem, vel quia talis ad ipſos venit ex venis ſuperfluitas ſeroſa percolata. Recte itaq; Hippocrates inquit vrinæ ſtillicidium recto inteſtino, & vtero inflammationem patiente, & renibus ſuppuratis aduenire: In recto quidem inteſtino & vtero, per compatiendi rationem veſica patiente: in renibus autem purulentis, pure per veſicam euacuato. Hoc igitur ſui acritudine mordens veſicam, excitat ad excretionem: In vteri autem vel recti inteſtini inflammatione, vicinitatis ratione pati veſicam eſt neceſſarium, vt quæ & intemperaturam participet et inflãmationem, & pręterea prematur atq; anguſtetur à tumoribus præter naturam, qui in illis exiſtũt. Dictum autem eſt à me etiam prius, ꝙ non ſimpliciter alterius paſſio alteri ſuperuenire apta eſt, ſed ijs, quæ magnitudinem habent effatu dignam. Sic igitur & hepati inflammationem patienti C ſingultus ſuperuenit propter neruorum communicationem, non quidem ſemper, ſed quando ad maximam attollitur inflammationem.

59 *Si mulier non concipit, ſcire autẽ velis, ſi cõceptura ſit, pannis circũtectam deſubter ſuffias: &, ſi odor videatur per corpus ire ad nares & os, ſcito, quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt.*

Verbum/ſuffias/materiam indicat, quę naturam habet, vt ſuffiri poſſit, thus videlicet, & myrrham, & ſtyracem, & quæcunque alia talia, quæ calidam habent temperaturam, & ſunt ſatis odorata. Vult enim in totũ corpus ferri vim, quę ab ipſis manat, vt, cum & os & nares attigerit, à muliere manifeſte ſentiatur. In ijs igitur ſolis totum non peruadet corpus qualitas ſuffitorum, quibus durum eſt ac denſum vteri corpus. cum vero ſit tale, non eſt aptum ad conceptionem: ſicuti et paulopoſt ipſe inquiet: Quæcunq; frigidos habent vteros & denſos, non concipiunt. Quod autẽ in fine aphoriſmi ſcribitur/Scito, quòd ipſa non ex ſeipſa ſterilis eſt/indicat eius rei vſum. Sępius enim, vt ꝑmaneat genus alicuius ſacerdotis, vel regis, ſtudent ciuitates, vt prolem habeãt, mares, ſeu fœminas, in quibus vel ſolis genus conſiſtat. atq; ita, vbi mulieres non concipiunt, quæritur, vtrius cauſa hoc accidat, vt facto diuortio mulieres concipiant. & hanc Plato in Theæteto innuit D eſſe bonarum pronubarum artem. Totus autem ſermo dicetur paulopoſt, quando omnes expoſuerimus, qui ad ipſum pertinent, aphoriſmos.

60 *Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impoſsibile eſt fœtum eſſe ſanum.*

Et verbum/purgationes/numero plurali dictum, & ipſi verbum/eant/adiunctum, oſtendunt non eſſe paucum illum, qui excernitur ſanguis, neq; ſemel, ſed ſæpius, & multum. Qui enim ſemel aut bis paucus excernitur, in multis apparet abſq; hoc, ꝙ fœtus quippiam patiatur. Cũ vero nihil deficit multitudini purgationis mẽſtruorum, & ſeruat deinceps terminum circuituum per menſes, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum. ſiquidem ille, qui fortis eſt, ad ſui alimentum abutitur ſanguine, qui ex toto corpore ad vteros fertur. Excretio vero, quæ in grauidis fit, videtur ex venis, quæ in collo ſunt, apparere. Nam ab interioribus, quæ ſunt in cauitate vteri, ſecundæ pẽdent. quare nihil per illas poteſt in muliebrem ſinum excerni.

61 *Si mulieri ceſſet purgatiões, neq; horror neq; febris ſuperueniat, et faſtidia incidãt: iudica ipſam in utero habere*

In ijs, quæ recte purgantur, mulieribus, & quibus repente ſine cauſa manifeſta ſupprimuntur purgationes, ſermonem fecit Hippocrates, docens nos ea, quæ plurimæ mulieres ipſa experien-

tia didicerunt.Cum enim faſtidium patiuntur menſtruis ſuppreſſis,tūc ſe concepiſſe conijciunt. E
Fit autem faſtidium eadem,qua pica,ratione,læſo ore ventriculi in mulieribus grauidis. Interdū
autem contingit & propter vitioſos humores totum corpus occupantes, tale aliquid accidere.ve
rum hoc cum horrore & febre patiuntur,& his diſtinguuntur à grauidis.

Quæcunq; frigidos & ſpiſſos vteros habent,non cōcipiunt.Et, quæcunq; præhumidos vteros habent,non conci 62
piūt.extinguitur.n.in eis genitura:Et quæcunq; ſiccos magis & adurentes.nam ex defectu alimenti corrūpitur ſe
men.Quæcunq; vero ex vtriſq; mediocrem habent temperaturam,eæ fœcundæ ſunt.

Si mihi liceret omnibus aphoriſmis ordinem congruentem apponere, non eſſem veritus pau-
lo antea dictum aphoriſmum in hunc locum transferre:vt finito ſermone de purgationibus,ille,
qui de ipſis eſſet vteris,deinceps ſcriberetur,docente ipſo,quot modis mulieres ſteriles fiant.Pri-
mus igitur in ipſis erit aphoriſmus, in quo dixit,Si mulier non concepit, ſcire autem velis,ſi con-
ceptura ſit,pannis circuntectam deſubter ſuffias. Secundus autem iſte,qui nunc eſt nobis propo
ſitus:cuius ſumma eſt,quòd bene temperati vteri ad cōceptionem ſunt idonei: male autem tem-
perati,ſi parum à bonitate recedunt,difficulter concipiunt:ſin nimium, mulieres ſteriles reddūt.
ita vt ſimul etiam detur intelligi, vnde viri ſint ſteriles. ſed hoc multos latet.Qui vero ea,quæ di- F
cta ſunt, diligentius conſiderat: primum quidem ſciet,quam ob cauſam & quidam viri omnino
ſteriles ſunt:Secundo loco,poſt hoc de viris quidem ac mulieribus bonam habentibus tempera-
turam,ꝙ ſemper generabunt,etiam ſi cum malam habentibus coeant:De habentibus autem ma-
lam temperaturam,ꝙ cum ſolis contrariam temperaturam habentibus coeuntes, gignent. Prius
aūt dicetur de mulieribus ſterilibus,quarum vterus ſtatim ab initio eſt male tēperatus, exuperā-
te ſcilicet vel vna primarum qualitatum, vel duabus: quemadmodum in commentarijs de tem-
peraturis determinauimus,oſtendentes octo eſſe numero omnes intemperaturas, ſimplices qui-
dem quatuor,quarum & nunc Hippocrates meminit, compoſitas autem alias quatuor,his ſim-
plicibus inuicem cōplicatis. Vbi igitur immodica frigiditas exuperat adeo,vt vterus ſpiſſior effi
ciatur,anguſta quidē ſunt ſummopere in ijs ora vaſorum,quę ad ipſum pertingunt:mulieres ve-
ro ſteriles reddūtur, cum ſecūdæ non poſſint vaſorum orificijs adnaſci,neq;, ſi hoc fiat aliqn̄,poſ-
ſit bene nutriri conceptus.vel.n.nullo modo fiunt in hiſce mulieribus purgationes, vel omnino
paucæ,& hæ ipſæ vitioſę,ſolo tenuiore atq; aquoſiore ſanguine perlabente. Sed & hæc quoque
ora facile obſtruuntur cū propter natiuam anguſtiam,tum quia magna ex parte hæ mulieres hu-
morē aggregant pituitoſum.ſiquidem & corpus totū vt plurimū eſt vteris ſimile. Contingit aūt G
& maris ſemen in talibus vteris refrigerari,niſi ſit natura calidiſſimum.De prima itaq; frigida tē-
peratura Hippocrates fecit mentionem,inquiens / Quæcunq; frigidos & ſpiſſos vteros habent/,
Non per Iouem volens ſimul coniungere in ipſis cum frigiditate denſitatem, veluti ſi ſiccitatem
aut humiditatem addidiſſet. Harum enim neutra ſemper,conſequitur frigiditatem:& propterea
ipſi modo vna,modo altera adiungitur. Denſitas vero ex neceſſitate valde frigidos vteros comi-
tatur,ob quam non poſſunt concipere,vt diximus.Quare ita ſermonem totum huius aphoriſmi
accipiemus. Quæcunq; frigidos vteros habent,non concipient,propter ſubſtantiæ ipſorum ſpiſ-
ſitudinem.Cur vero ſpiſsitudo aduerſetur conceptioni, dicere prætermiſit, vt nobis potentibus
intelligere.Et quæcunque vteros nimis humidos habent,non concipiunt. extinguitur enim ge-
nitura,quēadmodum in terra paluſtri cerealia ſemina. Et quæcunq; ſiccos ſiue adurentes habent
vteros, propter defectum alimenti non concipiunt. Nam in ſiccis vteris tale quiddam accidit,
quale,vbi aut arenæ,aut argilloſæ terræ,aut petroſæ mandantur ſemina. In habētibus autem im-
modicam caliditatem,quale, vbi valde calidæ terræ ſemina committuntur, quemadmodum in
æſtibus ſub Cane contingit.Sic itaq; quatuor qualitatum Hipppocrates meminit, ſingulorū ſeor
ſum facultatem exponens:vt, ſi qn̄ inuicem miſceantur,manifeſta ſit earum commiſtio.Poſt hæc H
autem inquit,Quæcunq; vero ex vtriſq; modice temperatę ſunt,fœcunditatē habent.Ex quibus
autem vtriſq;? non profecto ex qualitatibus,(ſunt enim quatuor) ſed,quæ ſunt ſecundum ipſas,
oppoſitionibus.Sicuti enim dictum eſt in libris de temperaturis, vna quidem eſt bona tempera-
tura,miſtis modice inuicem calido ac frigido,altera vero humido ac ſicco. & fieri poteſt,vt ſit ali-
quis vterus ſecundum vnam quidem oppoſitionem bene tēperatus, ſecundū alteram vero,ma-
le.Sed, ne mulier concipiat,poteſt vel altera efficere intemperatura.Mulierem vero eſſe fœcun-
dam,ſine ambabus bonis temperaturis eſt impoſsibile. Hippocrates itaq; ſicuti totum ſermonē
anteriorem de muliebribus ſcripſit,ſic & nunc dictum de ijs,quas habent vteri,temperaturis cō-
ſcripſit,nec tamen addidit de viris ſermonem,vel quia promptum nobis ſit ex ijs,quę dicta ſunt,
eaſdem intemperaturas ad ſemen transferre,vel quia diſtulit in poſterum, ſed poſtea oblitus eſt.
Quidam tamē alterum deinceps aphoriſmum de maribus aſcripſere,cuius initium eſt, Similiter
& in maribus.Sed probatiſsimi aphoriſmorū expoſitores aiunt ipſum ab Hippocratis mente &
elocutionis modo manifeſte deficere. Ac proculdubio ad proportionem illorum,quæ de mulie-
ribus Hippocrates ſcripſit,licet nobis ad viros trāſeūtibus dicere, ꝙ vel propter tēperaturæ frigi-
ditatem non bene ſemen concoquit: atq; ideo,ſi mediocris ſit intēperatura in ipſo, indiget vtero

A calido ſufficienter:Sin immodica ſit,eſt oīno infœcundū, vel propter humiditatē rurſus non concoquitur:& hoc etiā indiget, ſi modica ſit intēperatura,vtero calidiori ac ſicciori:ſin immodica, infœcundū eſt.Eodem modo & propter excedentē calorem ſemen fit toſto ſimile.Ob ſiccitatem vero,vbi primum excidit,neq; extendi poteſt:quod maxime eſt neceſſarium,ſi mulier debeat cōcipere.Oſtēſum eſt enim ī libris de ſemine,niſi per vteri cauitatem parte plurima ſemen extēdatur,mulierem non concipere. His igitur veluti quibuſdam elementis à nobis aſtructis,deinceps dicamus id,quod paulo ante dicere diſtulimus,quod etiā à Platone in Theæteto proponitur. Inquit enim hoc eſſe maximum opus obſtetricum, ſcire coniungere inuicem corpora apta ad conceptionem,quod nunc in ſermone dictum eſt:& ſimul poſſe diſcernere, qui viri ſint infœcundi, et quæ mulieres ſteriles.Nam immodicæ intemperaturæ,horum ſunt cauſæ:Modicæ vero ſi ſint, & contrarijs coniungantur,tunc concipient mulieres:ſi vero ſimilibus, non concipient. Neque enim fieri poteſt,vt frigidius ſemen in vtero frigidiore ſit fertile, quemadmodum neq; ſiccius in ſicciore:idem & de duobus alijs ſentiendum:ſed indiget ſemen quidem frigidius, vtero tanto calidiore,quando deficit ab optima temperatura:& humidius ſicciore:eodem modo & in alijs. Cognitio autem omnium immodicarum vteri intemperaturarum eſt,quam pauloante dixit Hippo
B crates in ſuffitu,qui per aromata fit. Frigiditas enim ſpiſſitudinis ratione non permittit vſq; ad os & nares ferri aromatum exhalationem:eodem modo & ſiccitas.Humiditas vero ſicuti ab ipſo dicta eſt extinguere genituram,ſic et aromatum qualitatem.Reliqua eſt vehemens caliditas,quę ea ratione,qua vincit aromatum facultatem,alterat atque corrumpit: ac propterea non permittit ipſam ſeruantem ſuę naturæ ſinceritatem,ad os & nares ferri.De hiſce etiam naturis ſuffitus aromatum ſufficientem cognitionem præſtabit:qui ſi eam præſtare non ſufficiet,ex alijs indicijs nobis erit talis natura inueſtiganda,hoc ipſum primum cognoſcētibus, ꝙ rara admodū eſt huiuſcemodi temperatura in mulieribus.ſiquidem fœmina eſt mare natura frigidior. Vnde ob hoc ea, quam facit Hippocrates,ex aromatum ſuffitu dignotio,in ſterilibus mulieribus vtiliſſima eſt,vel quia omnis immodica intemperatura iſti ſubijcitur, vel quia rariſſime vna ipſam ſubterfugit in mulieribus illis,quæ tenues apparent,nigrę,& hirtæ:ita vt ex his ſignis percipiatur earum immodica intemperatura ſine ſuffitu aromatum.

63 *Similiter autē & in maribus.Aut enim propter corporis raritatē ſpiritus extra fertur,vt ſemē nō tranſmittatur ad os:vel propter ſpiſſitudinē humor non exit foras:vel propter frigiditatem non cōcaleſcit ita,vt ad hunc colligatur locum:vel propter caliditatem hoc idem accidit.*

C Qui hunc interpoſuit aphoriſmum:neq; proprias voces intellexit. Nam, cū profiteretur eundem in viris ſermonem ſe facturum,ſicut Hippocrates in mulieribus ſcripſerat, non fecit hoc. Cum enim ille de quatuor intemperaturis feciſſet mentionem, oportuit hunc etiam quatuor in maribus,vt nos fecimus,in medium adducere: verum non ſic iſte, ſed primum quidem corporis raritatem ſtatim damnat,quæ in mulieribus fuit prætermiſſa. deinde nec eius ſermo, ſi ipſe ſeorſum diligentius examinetur,verus deprehendetur.Conſpiciuntur ſiquidem viri non pauci,qui, licet corpus rarum habeant,ſemen tamen habent fœcundiſſimum. neq; id mirū. Raritas ſiquidē corporis ī calidioribus vnà atq; humidioribus prouenit temperaturis, quæ potiſſimum plurimo ſemine & fœcundiſſimo abundant.Nam & materiā habent, ex qua ſemen generatur copioſum, & vim, à qua concoquitur.Eiaculatur aūt ſemen vaſorum ſeminalium intentione compreſſum, non ſpiritus occurſu propulſum. ſiquidem ſubſtantia ſpiritualis cum humore miſcetur ſeminis, quæ & ipſa indiget exprimentibus, ſicut & humor: qui tantum ſiccum ſuperexcedit,quanto & celerius foras eijcitur,& ad longius ſpatium fertur.Hęc igitur ſunt ab eo ignorata,qui aphoriſmū adiecit,& præterea cum ait humorem propter ſpiſſitudinem non exire foras. Si enim alium hu-
D morem à ſemine dicit,ſermo delirus eſt. Si vero ait ſemen propter corporis totius ſpiſſitudinem non exire foras,ignorat omnino,quæ ſit ſtructura inſtrumentorum,quæ ſeminaria vocantur.melius enim fuerat ipſorum cauſari anguſtiam.Sed &,quod deinceps eſt dictum,vſq; ad aliquid verum,non habet id,quod ſequitur,intelligibile. Nam,ꝙ propter temperaturæ frigiditatem ſemen non concaleſcat,ac propterea ſit infœcundum,verum exiſtit: ꝙ autem colligi nequeat ad locum hunc,ſuperfluo adiectum eſt,præter id,ꝙ neq; locus ab ipſo explicatur, ſed à nobis intelligendus relinquitur:& tamen id verbum/hunc/ad ea,quæ prius dicta ſunt,habet relationem. Sed hęc quidem parua ſunt:Qui vero circa finem error,eſt magnus,cum dicat propter ipſius caliditatem hoc idem euenire.nam manifeſte ad illud,quod antea dictum eſt,ſermo iſte refertur. Dictum autem antea fuit,ꝙ propter frigiditatem non adeo concaleſcat,vt ad hūc locū colligatur. Quare propter calorem oportet intelligere non concaleſcere,neq; colligi in vaſis ſeminarijs ſemen. Hoc autem eſt aperte abſurdum.Nam torreri aut aſſari, aut tale aliquid ſemen pati propter calorem,rationē habet:non concaleſcere autem,eſt omnino perabſurdum.

64 *Lac dare caput dolentibus malum:malum vero & febricitantibus, & quibus hypochondria ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis: malum autem,& quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones,& quibus ſanguinis multi*

deiectio facta eſt.Cõuenit autem & tabidis dare,qui non valde multum febricitant:& in febribus longis,& par- E
uis,ſi nullum ex ſupra dictis ſignis affuerit,& præter rationem conſumptis.

Quòd lac facile alteretur,& ꝙ duplicem habeat alterationem:qñ pluri quidem adhæret calori,
ſtatim in nidorem abiens:qñ autẽ pauco,cito aceſcens:tibi licet perdiſcere, partim ſtatim,cum ex
mãmis excidit,ad ignem elixanti:partim ipſum iacere per ſeipſum permittenti.Nam & elixatum
in nidorẽ abit,& ſibi dimiſſum omnino aceſcit,cito,vel tarde.Sic aũt & in ſanis, ſi non bene con-
coquatur,in quibuſdam aceſcit,in quibuſdam aũt in nidorem abit.in vẽtriculo quidem frigidio-
re prorſus aceſcit,in calidiore vero in nidorem abit.Lac vero bene concoctum nutrit,& bonos fa
cit humores:&, dum concoquitur,pariter attollit hypochondria,ac caput petit. Hos effectus &
paſſiones in ſanis etiam videbis.Verum,quæ ægrotis accidunt,percurrit Hippocrates: quæ ſem-
per quidem experiri volentibus manifeſtantur:& poſſunt etiam ante experientiã cognoſci. Vbi
enim in ijs,qui integra ſanitate fruuntur,videmus lac capiti dolorem afferre,& hypochondria in-
flare:non eſt admirabile colligere,ꝙ ijs,qui iam caput dolent,vel ſuſpenſa habent hypochondria,
ſit inimiciſſimũ.Recte autẽ dixit hypochondria ſuſpenſa,licet dicere potuerit inflata & flatuoſa.
Neqꝫ.n.hæc ſola põt lac offendere, ſed & alia omnia,q̃ ſunt quouis modo ſuſpenſa,ꝓpter aliquã F
talẽ,qualis eſt inflãmatio,vel eryſipelas,vel tumor prædurus vel laſſus,paſſionẽ. Adhuc aũt ma-
gis,ſi abſceſſus nondũ ſit in hypochõdrio diruptus,eſt.n.his etiã lac inutile.Hæc itaqꝫ omnia vno
verbo ſignificat Hippocrates,inquiens,hypochondria ſuſpenſa. Nocere aũt ait & murmuranti-
bus lac,quæ alia ſunt ab inflatis & diſtentis.flatuoſa ſiquidem ac ventoſa & hæc ſunt.Maior itaqꝫ
offenſio diſtentis hypochondrijs obuenit,minor vero murmurantibus:ſed tamẽ his quoqꝫ lac eſt
inutile.aceſcit.n.in ipſis.Serum tñ lactis ſale & melle condientes, plurimis talibus exhibuimus,
qui & iuuati ſunt eorũ aluo ſubducta.Sitientibus quoqꝫ malũ inquit lac eſſe.euaporat.n.in ipſis,
ſiue natura ſiticuloſi ſint,ſiue ex aliqua occaſione ſitis aduenerit. Et bilioſa deijcientibus, in qui-
bus etiam dicerem ipſe lac in nidorẽ abire:non minus,q̃ in ijs,qui talia euomunt.Nam in vniuer
ſum didicimus q̃ celerrime ab oĩbus cauſis calidis lac ad nidoroſum alterari. Rationabiliter itaqꝫ
& ijs,qui acute febricitant,nocet.mihiqꝫ videtur ſermo melius in hunc modum ſe habere: Malũ
aũt, & quibus bilioſę deiectiones,& acutis febribus.Neqꝫ.n.ambobus ſimul iunctis tantũmodo
noxium eſt lac,ſed ſeorſum in vtroqꝫ.His igitur paſſionibus lac plurimũ aduerſatur. Vtile autem
eſt ijs,quæ ſequuntur,de quibus eſt ab Hippocrate ſcriptum in hunc modum: Conuenit autem
tabidis non valde febricitantibus dare.Nam primum de tabidis facit mentionem. Intelligẽdum G
autem eſt ipſum ita nominare illos,qui tabem ex vlcere pulmonis patiuntur. Nam alios,qui alia
ex cauſa ſunt extenuati,ipſe deinceps nominat in verbis illis,quorum initium eſt, Et in febribus
paruis.Cõmune autẽ in omnibus,qui lacte indigẽt,ꝙ cibus bonum generans ſuccum,et qui cito
per venas diſtribuatur,illis eſt neceſſarius.Neqꝫ mirandum eſt,ſi lac dicimus bonum ſuccum ge-
nerare,etiam ſi aliquid habeat flatuoſum.Nam in vniuerſum,bonum ſuccum generare dicimus,
quæcunqꝫ poſt coctionem ad bonum humorem tranſmutantur, hoc eſt ad ſanguinem. hic enim
humor eſt nobis amicus. Cur autem,cum dixiſſet/Conuenit autem tabidis/,adiecit/Non valde
multum febricitantibus/,mihi videtur dignum inueſtigatione non parua.nam ſufficiebat etiam
ſine valde dicere.Nunquid igitur & multum febricitãtibus lac exhibet:ſolis autem ijs, qui valde
multum febricitant, haudquaquam exhibet? an ab aliquo adiectum fuit verbum/valde/ſicut &
pleraqꝫ alia?Hæc itaqꝫ quiſpiam per ocium inquirat. Sciat autem hoc nunc à nobis diſcens,mul-
tum febricitantibus lac dandum nõ eẽ. Miror autem,quo modo in illis, in quibus lac dari iubet,
aſcripſit/Si nullum ex ſupradictis ſignis affuerit/,cum ſit à doctrina aphoriſtica alienum. id enim
erat ex ijs,quæ prius dixerat,cognitum, etiam hoc non adiecto, ꝙ dandum eſt tabidis, & præter
rationem extenuatis lac, niſi caput doleat, aut hypochondria intumuerint,aut bilioſæ ſint deie- H
ctiones,aut tale aliquid aliud ipſis adſit.An non ſimpliciter, neqꝫ ſemper ſeruare breuitatem vi-
detur Hippocrates,ſed,in quibus magnum aliquod periculum imminet,ſi negligentius,quod ab
ipſo docetur,accipiatur,in his bis ter've repetere eadem non veretur?

Quibus tumores in vlceribus apparent,non conuellũtur valde,neq; inſaniũt:verum his euaneſcentibus,derepẽ- 65
te quibuſdã à tergo conuulſiones & diſtentiones fiunt:quibuſdam ante inſania,vel dolor lateris acutus, vel ſuppu-
ratio,vel difficultas inteſtinorum,ſi tumores ſint rubicundi.

Omnes præter naturam tumores Hippocrates œdemata, ideſt inflationes, nominat,ſub qui-
bus videlicet etiam inflammationes continentur.ſaneq́ꝫ hoc ipſum nomen inflammationis anti-
qui omnes magis inflamminibus,etiam ſi ſine vllo ſunt tumore,adaptabãt.Quod igitur dicitur,
tale eſt:Quibus tumores vlceribus adueniunt,non admodum conuelluntur, neqꝫ inſaniũt. Hoc
autem indicio eſt,ꝙ non nulli quidem in ipſis conuelluntur & inſaniunt,ſed raro hoc patiuntur,
qñ videlicet magnitudinem effatu dignam vel malignitatem aliquam aſſumpſerint. Si vero tu-
mores derepente euaneſcant,conuulſiones ac diſtentiones,qñ in partibus poſterioribus, hoc eſt
in dorſo,vlcera fuerint. Quæ vero deinceps dicuntur,ſi in partibus anterioribus fuerint,cõſequi
dicit.

A dicit.Poſteriora ſiquidem neruoſa ſunt,anteriora autem venoſa atque arterioſa. Quando igitur
ab vlceratis partibus humor,qui fecit tumorem,ad aliquam partem principalem ſe cōtulit: in par
tibus quidem neruoſis poſterioribus conuulſiones fient ac diſtentiones:(nam hæ ſunt neruorum
paſſiōes)in anterioribus vero inſania,ſi feratur ad caput:lateris autem dolor,ſi ad thoracē humor
conuertatur.Sæpius vero & hi ſuppurantur,ſi humor non diſſolutus fuerit. Difficultatem vero
inteſtinorum fore inquit,ſi tumores rubri fuerint & repente diſcedant:illam dico inteſtinorū dif-
ficultatem,quam ſanguineam nominant,quæ eſt ſanguinis euacuatio per inteſtinum abſq; exul-
ceratione.Quòd igitur,ſi vel in dorſo,vel in partibus anterioribus illi oppoſitis contigerit aliquā
do tumores derepente euaneſcere,in tales ęgri incidunt paſſiones, nos vidimus: non tamen ip-
ſe nobis Hippocrates manifeſtauit,an de his partibus ſolis loquatur, an ſimpliciter de omnibus,
ita vt crura etiam & brachia hoc ſermone comprehendantur. In tibia itaque non ſunt in parti-
bus anterioribus muſculi in chordas validas deſinentes. In coxa vero in partibus genu anterio-
ribus maximam videmus chordam,ob quam per compatiendi rationem rationabile eſt magis ſe-
qui cōuulſionem,quàm ob aliquem muſculorum, qui ſunt in partibus coxæ poſterioribus. Sunt
enim omnes carnoſi. Quare verum non videretur id,quod vniuerſaliter ab Hippocrate dicitur,
B quòd ex partibus tantum poſterioribus accidunt conuulſiones. Videtur quidem magna ex par-
te id fieri,non in cruribus modo,ſed etiam in brachijs, forte quoniam hæ partes omnes è directo
ſunt dorſalis medullæ. Naſcuntur autem ab hac & membrorum extremorum,& ſpinalium mu
ſculorum nerui.

66 *Si in vulneribus fortibus & prauis tumor non appareat,ingens malum.*

Poteſt & vltimo aphoriſmi verbo/malum/adiungi ingens : poteſt & priori parti coniungi.
Fiet enim ſermo talis: Vulneribus prauis exiſtentibus,ſi tumor non appareat,ingens eſt malum.
Vel talis: Vulneribus prauis exiſtentibus,ſi tumor ingens non appareat,malum. Contingit autē
& verbum/ingēs/communiter dici,ac ſi ita dixiſſet:Si vulneribus prauis exiſtentibus, tumor in-
gens nō appareat,ingens eſt malum. Melior vero ex tribus ſermonibus meo quidem iudicio hic
eſt:Si vulneribus prauis exiſtentibus,tumor nō appareat,malū eſt ingens. Dictū aūt eſt & antea,
quòd tumor(græce œdema)ab ipſo generaliter dicitur de omnibus tumoribus præter naturam.
Vulnera autem praua dici exiſtimandum eſt, quæ ſunt in capitibus aut finibus muſculorum, &
maxime neruoſorum. Nam in capitibus muſculorum,muſculis nerui inſeruntur:ex finibus autē
C chordæ oriuntur.Sicuti igitur paulo prius damnabat oēs tumores derepente euaneſcētes, ita nūc
illos,qui neq; omnino adueniunt vulneribus prauis.Nam & in his ſuſpicādū, ne humores ad vul
nera defluentes,ad partes principaliores tranſmeent. Hoc in illis præſertim fieri vulneribus eſt
exiſtimandum,in quibus adeſt quidem dolor, & propter ipſum omnino aliquid influit,ſed à me
dicis reprimitur valde infrigidantibus aut aſtringentibus medicamentis:nam,ſi dolor abſit, neq;
fluxio mouetur.Maxime autem dolores patiuntur partes neruoſæ,quæ per medicinas calefacien
tes atq; exiccantes curari deſiderant.

67 *Molles boni:crudi vero mali.*

Hic ſermo pars eſt antecedentis,docente Hippocrate omnes tumores,quicunque molles ſunt,
bonos eſſe:contrarios vero prauos.Proprie igitur molli opponitur durum atque renitēs : Hippo
crates vero crudū ipſum nominauit.Neq; enim fieri poteſt,vt ſit tumor renitens bene concoquē-
te membri natura humores ad ipſum confluentes.

68 *Dolenti partem capitis poſteriorem,in fronte recta vena inciſa prodeſt.*

D Non ſolum ſtudet Hippocrates,vbi ſit opus,euacuare,ſed cum auerſione. Auerſio autem ad
contraria fit,ſecundum longitudinem quidem ſupra & infra : ſecundum latitudinem vero hinc
& inde,hoc eſt à dextris & à ſiniſtris:ſecundum altitudinem vero ante & retro. In doloribus itaq;
partis capitis poſterioris, cum auerſione nunc euacuatio ex fronte fiet: ſicuti anterioris ex occi-
pite.Sic itaq; diuturnæ oculorum fluxiones ſæpius ſanatæ ſunt, ex partibus ſecundum occiput
ſanguine miſſo,vnà cum cucurbitulæ vſu.

69 *Rigores incipiunt mulieribus quidem ex lumbis magis,& per dorſum ad caput:ſed & viris parte corporis poſte
riore magis,quàm anteriore,veluti femorum,cubiti.Sed & cutis rara:indicio autem eſt pilus.*

Rigores omnes incipiunt quidem cum ſenſibili frigore : paratiores autem non ſolum ad ſuſci-
piendam, ſed etiam ſentiendam frigiditatem, ſunt dorſi partes: quare non abſq; ratione hinc ri-
gores inchoant: & hi citius fiunt mulieribus, quoniam fœmina eſt natura frigidior atq; imbecil-
lior.Recurrit autem hinc rigor incipiens, ad principium neruorum, ſcilicet caput,celerrime fa-
cta per ſpinalem medullam compaſſione, quoniam & ipſa, natura frigida eſt,ſicut & cerebrum,
& propter ſubſtātiæ mollitiem, vt cerebrum, alterationem facile ſuſcipit. Ex partibus autē ante-
rioribus rigores non inchoant,quoniam calidiorem habent,ꝗ partes poſteriores,temperaturam.

huiusq;

huiusq́; argumentum ſumit ex cutis raritate:rurſusq́; raritatis ex pilorum multitudine. Dictũ eſt E
autem à me de generatione pilorum ſufficienter in commentarijs de temperaturis.

A quartanis capti, non admodum à conuulſionibus capiuntur. Si vero prius capiantur, & quartana ſuperue- 70
nerit, liberantur.

Quæ quidem fit ex euacuatione conuulſio, acutiſſima eſt & pernicioſiſſima: quæ vero ex re-
pletione partium neruoſarum, qualis in morbo comitiali, neq; acutiſſima, neq; ſimiliter periculo-
ſa. Meminit autem Hippocrates nunc non de tali conuulſione. nam verba/capti/, &/capiuntur/
longitudinem temporis oſtendunt. Hanc itaq; conuulſionẽ quartana non ſolum prohibet fieri,
verum, ſi præfuerit, ſoluit. Fit autem ab humoribus lentis ac pituitoſis, qui partibus neruoſis in-
ſerti ſunt. Cum vero horum humorum duplex ſanatio ſit, excretio ſcilicet, & coctio: ambas habet
quartana, excretionem quidem ex rigore: (hæc.n. ſola agitatio ſufficiẽs eſt craſſum excernere hu-
morem) coctionem vero, caloris febrilis ratione, qui rigorem conſequitur.

Quibus cutes circuntenduntur aridæ & ſiccæ, ſine ſudore moriuntur: quibus vero laxæ & raræ, cum ſudore 71
moriuntur. F

Morituri, qui quidem ſquallidas, duras & ſiccas habẽt cutes & extentas: ſine ſudore moriunt:
qui autem contrario modo, laxas videlicet & molles, & raras, cum ſudore moriuntur. prioribus
ſiquidem humiditas vel omnino deeſt, vel cuti: alijs vero & cuti ineſt.

Qui regio morbo laborant, non multum ventoſi ſunt. 72

Ventoſos ab ipſo nũc dici eſt exiſtimãdũ illos, qui in vẽtre colligũt multitudinẽ venti flatuoſi,
qui vel per ructus vel flatus excernitur, vel remanet, & extendit, quæ ibi ſunt. Fit aũt hoc nõ nũ-
quam quidem ob debilitatem, & imbecillitatẽ partiũ ad ventrẽ attinentium, nõ nunquã vero ex
pituitoſo & frigido humore. Hi itaq;, qui propter pituitoſum humorẽ ventoſi ſunt, contrarij ſunt
laborantibus regio morbo, qui ex bile accidit. Quare hi nunquam ob humoris exuperantis natu
ram ventoſi fiunt. Contingit aũt ipſos ob partium imbecillitatẽ fieri aliqñ vẽtoſos. Quare ſermo-
ni adiecit/non admodum/perpetuitatem quidem negationi adimens, oſtendens autẽ maiori ex
parte, quod prius dixerat, fieri. Neq; enim admodum inuenire cõtingit regio morbo laborantes,
habere partium ad ventrem attinentium imbecillitatem.

G

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SEXTVS.

IN longis læuitatibus inteſtinorum, ſi ructus acidus fiat, qui prius non erat, ſignum bonum. 1

Læuitas inteſtinorum (græce leienteria) eſt velox exitus eorum, quæ come-
duntur atque bibuntur: quæ talia deijciuntur, qualia fuere deuorata. Siquis ve
ro vellet breuiorem afferre definitionem diceret eſſe priuationem coctionis, cũ
neq; quo ad conſiſtentiam, neq; quo ad colorem, vel odorem, vllam've omnino
qualitatem, in ventriculo facta fuerit mutatio ciborum. Tale autem nomẽ hæc
paſſio ſortita eſt, exiſtimantibus illis, qui prius talem ei indiderunt appellationẽ, fieri ipſam pro-
pter intrinſecæ ſuperficiei inteſtinorum læuitatem, ob quam cibos, qui continentur in eis, non
amplius apprehendunt, vt, cũ ſuam ſeruabant ſibi à natura inditã aſperitatem, retinebant. In plu- H
ribus itaque alijs, qui primi nomina rebus impoſuere, quãuis ſint collaudandi: non tamen eos in
læuitate inteſtinorum accepto, cum ignorauerint, ꝙ ipſius ventriculi proprium eſt cibos ample-
cti, ac ſe circunſtringendo, certo tempore detinere, & rurſus ad inferiora dimittere. Et, ſicut in
veſica fit vrinæ ſtillicidium, non expectãte, vt illa colligatur, ſed ſtatim tanquam mordentem aut
aggrauantem expellente: ſic & in ventriculo veloces exitus. hi enim ſunt communes omnium
excretionum cauſæ: quas ſi illi ſciuiſſent, qui primi hanc paſſionem, læuitatem inteſtinorum no-
minarunt, talem de ea opinionem abieciſſent, & vice eius, totius ventriculi atq; inteſtinorum im
becillitatem in cauſa poſuiſſent, ob quam hæ partes corporis grauatæ à cibis aſſumptis, ipſos con-
feſtim excernunt. Fieri vero poteſt etiam aliquando, vt à quorundam humorum mordacitate
in ſuperficie exulceratis fiat hæc paſſio, etſi ipſa vis non multum patiatur: nam & tunc erit neceſ-
ſarium, vt permeantibus cibis, partes exulceratæ dolorem ſentiant, atq; ideo deorſum illos pro-
pellãt, & à ſeipſis quàm citiſſime emittãt: quo in omnibus partibus facto, velocitas exitus ſubſe-
quetur, & nullum fiet initium coctionis. verum tali inteſtinorum læuitati cuiuſdam morſus in-
erit ſenſus. In illa vero, quæ accidit propter vẽtriculi atq; inteſtinorum imbecillitatem, abſq; vllo
doloris ſenſu fient deiectiones. Adeſt autem & hæc haud parua vtriq; differentia. Quæ enim fit

A ex humorum acritudine in ventriculi atque inteſtinorum abraſa ſuperficie, ceſſante humorum prauitate ſtatim ſanatur cibis ac potibus,qui vim adſtringendi habent. Quòd ſi longiori tempore perſeueret, in alteram paſſionem, quæ dyſenteria,id eſt difficultas inteſtinorum nominatur, tranſmutatur. Quæ autem potentiæ retentiuæ ſequitur imbecillitatem,omnino quidem fit ex intemperatura,ſed vel ipſorum corporum, quæ iam habitum quendam non facilẽ ſolui contraxerunt,eſt diſpoſitio,vel propter humorem aliquem,qui in ventriculo atque inteſtinis continetur, euenit:ex quibus humoribus vnus eſt pituita. Vnde & acidos ructus, qui tali paſſione laborãt, habent, quos Græci oxyregmias nominant, qui & ſine aliqua pituita quandoque in ventriculo frigidiore fiunt: & in quibuſdam læuitatibus inteſtinorum,quæ ex frigiditate ortum habent,vnà fiunt, ſed progreſſu temporis ceſſant. Nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem atque aucta paſſione, neque hoc tempore retinentur. In quibus igitur paruo remanent tempore, fit quoddam veluti initium coctionis, & propter hoc non ſortitur effectum. Nos vero didicimus fruſtrationes coctionis ex frigiditate prouenientes, ructus acidos facere. In quibus autem cibi nullum habent coctionis initium:neq; vlla ab initio fit in qualitate mutatio: quare neque ructus acidi, niſi pituita,ac præſertim acida,in ventriculo abundet.

B Propterea Hippocrates non ſimpliciter dixit bonum eſſe ſignum acidos ructus in læuitatibus inteſtinorum,ſed primum quidem/in longis/adiecit,quaſi cum incipientibus,vt dictum eſt,ſæpius vnà eueniant:deinde, vbi prius non fuerint,inquit, Quæcunque enim à pituita ventriculum refrigerante fiunt læuitates inteſtinorum,ſemper cum ipſis ſunt acidi ructus, vt caſus quidam.Illis igitur, quæ neque incipiunt, neque ex pituita fiunt,non inſunt acidi ructus. quòd ſi aliquando fiant,ſignificat tantum iam tempus cibum in ventriculo retineri,quòd principium mutationis accipiunt, & naturam ſuorum operum reminiſci. Hactenus mihi videor expoſitoris officium ſatis impleuiſſe. Siquis autem eorum,quæ dicta ſunt, vult capita omnia ſcientifice comprehendere: in tractatu,qui de potentijs naturalibus inſcriptus eſt, non paucas habet de ventriculi viribus demonſtrationes: in cauſis autem accidentium, de omnibus, quæ velociter excernuntur. Quoniam vero Eraſiſtratus in ſecundo de ventriculo mentitus eſt de medicis ſe ætate ſuperioribus, turbauitq; & confudit inteſtinorum læuitatis notionem:melius mihi viſum eſt hæc etiam ſuperaddere, ac primum ipſius Eraſiſtrati verba ſubſcribere,quæ ita ſe habent: De ea,quæ leuitas inteſtinorum nominatur, dicẽdum: quam priores medici in tres partes diuiſerunt,in difficultatem inteſtinorum, in læuitatem inteſtinorum,& teneſmon,id eſt tentionem:quidam tamẽ in ijs, quæ

C excernuntur,differentias conſiderantes paſſionis, atque dicentes,Quando ſanguinolenta atque mucoſa exeunt,quæ à ventriculo fuere concocta, tunc difficultatem inteſtinorum nominabant: ſi vero exeuntia cruda,miſta autem ſanguinolentis atque mucoſis, læuitatem inteſtinorum vocabant:cum vero bilioſa miſta cum ſanguinolentis atque mucoſis excernuntur,tẽtionem, paſſionem appellabant.Hæc igitur Eraſiſtratus inquit,neſcio qua ductus opinione,adijciens crudis excrementis mucoſa ac ſanguinolenta. Hoc enim nullus appoſuit,neque eorum,qui eius ætate claruerunt medici,velut Philotimus, Herophilus, & Eudemus, neque eorum,qui poſt ipſum fuerunt vſque ad iuniores iſtos Archigenis ſectatores,neque, quos ipſe citat, priores medici, hoc eſt ipſo Eraſiſtrato ſeniores. Diocles ſiquidem in libro de curatione & cauſa paſſionis,ſcribit in hũc modum: Tertia fit magna ex parte ex difficultate inteſtinorum. vocatur autem læuitas inteſtinorum,ad quam ſequitur deiectio humida ac ſpumoſa, & cruda, & multa, & cita poſt cibum aſſumptum,ac potum. Praxagoras autem in ſecundo de aſſidentibus,inquit: Inteſtinorum læuitate laborantibus, quoniam lubricum eſt inteſtinum,ieiunum præſertim, neceſſe eſt cito ciborum fieri deiectiones. Poſt hæc deinceps, quòd neceſſarium ſit cito exeuntia, eſſe omnino cruda, Praxagoras ſcribit, maximam quidem paſſionis proprietatem in cita ponens deiectione: quòd

D vero cibi omnino incocti permaneant, hoc vnum faciens ex ijs, quæ neceſſario conſequuntur. Neque enim,quia omnino incocti permaneant cibi,ideo cito deijciuntur:ſed, quia cito deijciuntur,idcirco nullam habent coctionem:atque ideo nos, & alij complures medici, citam ciborum nullã habẽtiũ coctionẽ,deiectionẽ,dicimus eſſe læuitatẽ inteſtinorũ. Ad hũc modum & alij antiqui medici de ipſa ſentire vidẽt.Nã in libro de paſſionibus Hippocratis,ſiue eius ſit is liber,ſiue Polybi eius diſcipuli, hæc de læuitate inteſtinorum ſcripta inueniuntur: Cibi deijciuntur imputridi, humidi, abſque dolore, corpus autem extenuatur. Liquet vero fuiſſe morem antiquum viris iſtis, vocare imputrida, quæ nos incocta nominamus. In libro autem de victu ſalubri, qui & ipſe Hippocrati aſcribitur, (licet, qui adulterinum cenſent, non nulli ad Ariſtonem, non nulli ad Philiſtionem, quidam ad Pherecydem referant)ſcribuntur hæc verba:Patiuntur nõ nulli talia.cibus eis deijcitur humidus, incoctus, non propter morbum, veluti læuitatem inteſtinorum, neque aliquem ipſis affert dolorem. Hi quidem omnes Eraſiſtrato ſeniores. Sed, vt diximus,mille alij,qui omnes Eraſiſtrati ætate & poſtea viguerunt,in eandem ſententiam de inteſtinorum læuitate ſcripſerunt. Quare neſcio, qua cauſa ductus de priſcis hominibus mentiatur, illos inquiens arbitrari in læuitatibus inteſtinorum ſanguinolenta atque mucoſa cibis incoctis commiſceri.

Quibus nares natura humidiores, & genitura humidior, minus integra ſanitate fruũtur: quibus vero cõtraria, E 2
ſalubrius degunt.

In ſiccioribus ſecũdum naturam temperaturis nulla omnino ſuperfluitas manifeſta neque ſen
ſibilis per nares effluit ex cerebro, ſicuti neq; per cutem ſudor: ſed illa, quæ à medicis difflatio oc-
culta nominatur, ſuperflua extenuata in modum vaporis euacuat. Humidioribus vero naturis
ſenſibiles fiũt ſuperfluitates & præſertim cerebri, qm̃ eſt natura frigidius. eiſdemq; geniturã, hoc
eſt ſemen ipſum, ait eſſe humidiorẽ: ſicut in ſiccioribus aquoſa humiditate conſumpta, craſſius ac
ſiccius eſt ſemen. Eos igitur, qui ſunt humidiores, ſiue cerebro tm̃, ſiue corpore vniuerſo, non con
tingit ſalubrem vitã omnis expertẽ noxę traducere, verũ continuo deſtillationibus ex parua occa
ſione capiunt. &, ſi ſuperfluitas eis ad inferiora per palatũ deſcendat, partes ſubiectæ offendũtur,
fauces, guttur, aſpera arteria, pulmo, gula, vẽtriculus. Tuſſes itaq; in ipſis fieri, & difficiles anheli-
tus, & anginas, cruditatesq;, & ventris profluuia eſt neceſſariũ, nõ nunq̃ vero & difficultates inte
ſtinorũ, qñ, quod deſtillat, ſalſius quodã modo fuerit. Dixit aũt & ipſe de his ĩ libro de aquis, aere,
& locis, ſicuti & in libris de morbis ac paſſionibus.
F
In longis difficultatibus inteſtinorum, cibi faſtidia, malum, & cum febre peius. 3

Difficultates inteſtinorum fiunt quidem ex humoribus acribus. ſunt aũt inteſtinorũ exulcera-
tiones primum quidem in ſuperficie abraſorum, progreſſu autem temporis & profundiora habẽ
tium vlcera putrilagini vt plurimum obnoxia: quo maxime tempore etiam ventriculus ipſis cõ-
patiens ad concoquendũ ineptus redditur: qua offenſione magis ac magis ad ſuperiora puenien
te, cũ & os ventriculi afficitur, cibũ faſtidiunt, hoc eſt non appetunt. Sunt ẽt, qui & ab initio non
nunq̃ cibum faſtidiant pp ichoras fluẽtes ab hepate, à quibus diximus abradi inteſtina, præſertim
cum hi amaræ bilis naturã habuerint. Nam pars eorũ ſuperfluitans, ad os ventriculi effertur. In
longis vero difficultatibus inteſtinorum cũ hic caſus euenerit, mortificationẽ quãdam ipſi iã ad-
ueniſſe ventriculo cõpatiendi rõne ſignificat, ex qua oĩno interijt appetentia, opus ad vitam ne-
ceſſarium. Si vero vnà cum inappetẽtia febris aduenjat difficultati inteſtinorum, duorũ alterum
eſt, vel putredo aliqua circa vlcera, vel digna effatu inflammatio: atq; ita, vt dictum eſt, toto iã cõ-
patiente ventriculo, ægri ſe habent exitialiter.
4
Vlcera circunglabra, maligna ſunt. G

Quando vel pilos videris defluentes à circũiacentibus vlceri locis, vel cutem ſquamulas è ſum
ma parte dimittere: ſcito ijs, qui ita ſe habent, prauos humores ad partem confluere, qui vlcus ero
dunt. Neque enim, ſi radices quidem pilorum poſſunt corrumpere, loca vlcerata ad cicatricem p-
uenire ſinent.

Dolores, qui ſunt in lateribus & pectoribus atq; alijs partibus, an multum differant, perdiſcendum. 5

Perdiſcere oportet non modo locum dolentem, qualis nam ſit, ſed & magnitudinem doloris
in eo, quanta ſit. Hoc autem confert & ad loci patientis dignotionem, & ad pręcognitionem eo-
rum, quæ circa ægrum futura ſunt, & præterea ad curationis inuentionem. Si ergo in latere ma-
gnus fuerit dolor, primum hic eſſe non poteſt, quin patiatur membrana, quæ ſubcingens nomi-
natur: ſecundo autem non eſt abſque periculo: deinde & maiori indiget curatione: ſi quidem ad
clauiculam dolor pertingat, venæ ſectione: ſi vero ad hypochondrium, purgatione: quemadmo-
dum ipſe in libro de victu acutorum edocuit. ſin autem mediocris fuerit dolor, & præterea non
pungat, vt qui in membrana ſubcingente eſt, neq; ad clauiculam aut hypochondrium pertingat:
contingit ipſum carnoſis coſtarũ partibus patientibus fieri, atq; ideo neq; eſſe periculoſum, neq; H
magno auxilio indigere. Sic & in ſingulis alijs partibus doloris magnitudo eſt conſiderãda: velut
ſi renum pars carnoſa patiatur inflammationem, dolor eſt grauis: quemadmodum ipſe inquit in
Epidemijs, ita illum nominans, qui veluti cuiuſdam põderis, loco incumbentis, inuehit ſenſum.
Alijs vero partibus, quæ ſunt in rene, patientibus: dolor ſentitur acutus. Dico autem alias partes
tunicam hunc obtegentem, & ventrem eius interiorem, & eas, quæ ad hunc terminantur, arte-
rias ac venas: ac præterea exortus meatuum vrinariorũ. Sic præterea ſe habet res etiam in hepate.
Nam eius parte carnoſa inflammationem patiente, grauis fit dolor: tunica vero circunducta, vel
vaſis, acutus. & ipſius doloris acuti quantitas maior aut minor, cauſæ facientis affert indicium. hu
mor ſiquidem bilioſus & acris dolorem auget, ſicut & ſpiritus flatuoſus non habens exitum:
exoluit autem pituitoſus. Non ſolum autem magnitudo qualitatis aliquod nobis dat doloris in-
dicium, ſed etiam quantitatis. Augetur enim cuiuslibet cauſæ efficientis opus, eius aucta ſubſtan
tia. Si igitur vniuſcuiuſq; doloris volens à nobis magnitudinem conſiderari, hunc aphoriſmum
ſcripſit Hippocrates: ſufficienter ipſius vſum expoſuimus. Si vero non ſolum, quo ad magnitu-
dinem, dolorum differentiam dicit fore conſiderandam, ſed generalius adhuc quiddam, ac veluti
vniuerſalius oſtendit, conſulens nobis omnes effatu dignas dolorum differentias inſpicere: ma-

iorem

A iorem adhuc ex eo fructum vtilitatis percipiemus. Fietq; huiuſcemodi ſermo: Non ſimpliciter partium dolorem cõſiderare oportet: neque arbitrandum eandem eſſe in omnibus diſpoſitionẽ: veluti ſi prius quidem Dion, poſtea vero Theon coſtam doluerit: non eodẽ modo vtrunq; ſe habere exiſtimandum, ſed diſcere oportet, nunquid multum inuicem in dolore differant, an quodã modo ſimiles exiſtant. Fit autem hoc ex duobus perſpicuum, & ex doloris ſpecie, & ex vehementia. Ex ſpecie, ſi pungenti ſimilis vel tendenti, vel torporem inducenti, vel grauanti, vel ſtimulanti, vel erodenti, vel ferienti, vel continuus, vel cũ intermiſſione, vel æqualis, vel inæqualis. Ex vehementia, quis ſit maior aut minor, aduertendum: quæ paulo antea, quo ad magnitudinem, differentia in doloribus dicebatur. Conſueuere ſiquidem medici verbo abutentes, omne vehementius, maius nominare, quamuis non ad quantitatem, ſed ad qualitatem id pertineat. febrem enim, quæ ſuam habet in caliditate ſubſtantiam, magnam vel paruam vel mediocrem omnes nominare non deſinunt. Quare non eſt mirandum, ſi & dolorem vehementiorem, maiorẽ appellant. Immo vero non eſt admiratione dignum, ſi, quæ ſpecie inuicem diſtant, magnũ aiunt habere diſcrimen: veluti dolorem, qui ponderis cuiuſdam ſimilitudinem gerit, ab eo, qui videtur ferire, vel aliquod aliud pati ex ijs, quæ antea diximus.

6 B *Renum & veſicæ vitia in ſenioribus difficulter ſanantur.*

In ſenibus vix (inquit) ſanantur, hoc eſt multo negocio ac longo tpe, q̃ in renibus ac veſica ſunt vitia, qm̃ earũ opus indeſinens eſt, quiete aũt opus eſt, ſiquid ſanari debeat: & quia per ipſas euacuatur ſuperfluitas acris, apta irritare, ſiue vlcus, ſiue inflãmatio, ſiue aliqua alia paſſio in ipſis conſtiterit. Multo aũt difficilius ſanantur in ſenilibus corporibus veſicæ paſſiones, qm̃ & oẽs alij morbi, præcipueq; longi. Tales enim & ipſe ſuperius dixit commori omnes.

7 *Dolores & tumores ventris ſublimes, leniores: qui vero non ſublimes, fortiores.*

Sublimes nunc intelligendi ſunt, non ſecundum longitudinem corporis, ſed profunditatem. Interſtinguunt̃ aũt hi in locis ad ventrem attinentibus, interiore abdominis mẽbrana, peritonæo græce appellata, adeo vt, quicũq; ſupra hanc fiunt, ſublimes vocent̃: qui vero infra, hoc eſt in ipſis inteſtinis atq; ventriculo, nõ ſublimes dicant̃. Liquet aũt, ꝙ tales recte dixit eſſe fortiores.

8 *Aqua inter cutem laborantibus, vlcera in corpore facta difficulter ſanantur.*

C Docuti ipſe in libro de vlceribus, non prius ad cicatricẽ perduci vlcera, quàm ſufficienter exiccentur: hoc autem non facile fieri in ijs, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam.

9 *Latæ puſtulæ non admodum pruriunt.*

Sicuti tubercula oĩa duplicem habẽt differentiã, qm̃ q̃dã tendũt in acumẽ, & altũ petunt: q̃dam ad maiorẽ extẽdũtur locũ, nõ tñ in altũ attollunt̃: ſic & puſtulæ nõ nullæ ſublimes, nõ nullæ latæ fiũt. Sublimiores aũt puſtulæ atq; tubercula à calidiore humore generãtur, humiliores aũt à frigidiore. Quare ob duplicem cauſam latæ puſtulæ non admodum pruriunt. Diſflantur enim in latitudinem extenta, & facientem ipſas humorem minus acrem habent.

10 *Caput dolẽti, et circũdolenti, pus uel aqua vel ſanguis effluens per nares aut os aut aures, morbũ ſoluit.*

Plura & alia ſic oſtẽſus eſt Hippocrates dicere: in quibus niſi quis animum aduerterit, videbit, quod ab ipſo dicitur, ſolum ad curationem paſſionis proficere, aliud vero nihil. Verum ipſe non hoc tm̃ dicit, ſed ſimpliciter, ꝙ pus vel aqua effluens per nares vel aures, morbum ſoluit. Quòd ſi D vtiq; conuertens dixiſſet, quemadmodum ego nunc, ſermo foret irreprehenſibilis: Qñ vel pp inflammationem, vel humorum crudorum multitudinem in capite aceruatorũ fieri dolorem contigerit, tunc inflãmatione ſuppurata, aut humore excreto, ſolutio fit morbi. Si vero propter ſpiritũ flatuoſum, aut ſanguinis multitudinem, aut bilem mordacem, aut omnino ex intemperatura, dolor acciderit, per alia ſanabitur.

11 *Melancholicis & renum vitio laborantibus hæmorrhoides ſuperuenientes, bonum.*

Non ſolũ rõne euacuationis hæmorrhoides ſanant huiuſcemodi paſſiones, ſed & ipſa qualitate humoris euacuati. Hæ etenim ſanguinẽ craſſum cõſueuerũt euacuare, humore plenũ melãcholico, talẽ habẽte in ſanguine cõſiſtẽtiã, qualis eſt in vinis fęx: quare nihil mirũ, ſi melãcholiæ & renũ paſſiõibus cõferũt hęmorrhoides, vt q̃ humorẽ fęci ſimilẽ euacuare natura aptæ ſint.

12 *A diuturnis ſanato hæmorrhoidibus, ſi una nõ ſeruatur, periculũ eſt aquã inter cutẽ vel tabem aduenire.*

Hæmorrhoidas fieri impoſſibile abſque hoc, ꝙ propter multitudinem & craſſitiem ſanguinis ora quarundam venarũ aperiantur, hepate ad ipſas reponente fæculentum ſanguinem & melancholicum. Siquis igitur ei hoc intercludat iter, ſimul duritiem in hepate facit, ſimul multitudine

grauans

grauans ac craſſitie,calorem,in ipſo natiuum extinguit, cum tale quid accidat,quale in flammis E
exterioribus,in quibus multa ligna ſuperingeſta ſuffocant ignem atq; extinguunt.Si igitur à na-
tiuo calore generatur ſanguis,perſpicuũ eſt,quòd ipſo extincto non generabitur amplius. Aqua
vero inter cutem fit, cum ſanguinis generatio fruſtratur.Quòd ſi aliquando poſſit hepar propel-
lere multitudinem ad venas pulmonis,hîc vaſe aliquo rupto tabidi fiunt. Non fruſtra igitur cõ-
ſulit vnam ſaltem ſeruare hæmorrhoidem, vt per hanc euacuetur fęculẽta ac vitioſa materia he-
patis,præſertim in quibus ſolita eſt tempore longo per tales venas excerni.

A ſingultu habitum ſternutatio ſuperueniens liberat. 13

Auctor eſt ipſe,ſicuti conuulſionem,ita & ſingultum,vel ex inanitione, vel plenitudine fieri.
Quando igitur à plenitudine fit(maxima autem ex parte ita fit)violento opus eſt motu, vt velu-
ti concuſſę ipſum efficientes humiditates difflentur atq; euacuentur.hoc autem facit ſternutatio.
Eos vero,qui ex inanitione fiunt(qui ſunt rariores)non ſanat ſternutatio.Quòd vero ex plenitu-
dine ſingultus iugiter fiat,indicant pueri crebro ſingultientes, cum ſunt repleti. Algor autem &
frigiditas omnis,eo ꝙ omnia neruoſa corpora efficiunt ad difflandum difficilia,ſunt cauſa,vt hęc
repleantur,atq; ideo in ipſis ſingultiunt. F

Ab aqua inter cutem habito,ſi aqua è venis in ventrem defluxerit,ſoluitur morbus. 14

Vnum & hoc exemplum eſt earum,quæ ſponte fiunt & vtiliter,euacuationum: Spontaneum
aũt dicimus,non,quod ſine cauſa fit,ſed quod noſtra cauſa non fit.Qñ enim data à nobis medici-
na aquam trahente,talis fiat euacuatio:non amplius hanc ſpontaneam nominamus.

A longo alui profluuio habito,ſpontaneus vomitus ſuperueniens,morbum ſoluit. 15

Et hoc pariter exemplum eſt eorum,quæ recte fiunt à natura,quod medicum imitari oportet.
Vtilitas vero prouenit retractionis ratione.

A morbo laterali vel pulmonia habito,alui profluuium adueniens,malum. 16

Cũ partes aliquæ patiunt̃,nõ ſimpliciter aliæ cõpati ſunt natura aptæ, ſed cũ forti paſſione de-
tinẽtur.Secundũ hoc igitur,et hepate fortiter patiẽte,ſingultus ſuperuenit,cõpatiente ſtomacho:
tuſſis aũt,& difficilis anhelitus cõpatiẽtibus ijs,quæ reſpirationi obſeruiũt,inſtrumẽtis.Sic & his
ipſis peſſime affectis hepar compatitur.& hoc ipſum manifeſte oſtendit Hippocrates, cũ nõ ſim- G
pliciter dixerit,In morbo laterali vel pulmonia aluũ turbatã eſſe malũ ſignũ,ſed adiecerit/habito/
ac ſi dixiſſet detẽto atq; vexato homini à talibus paſſiõibus profluuiũ alui ſuperueniens, malum
eſſe ſignũ. qm̃ ita ſe habentibus profluuiũ alui ſolet aduenire, cum nõ bene poſſit amplius hepar
ad ſe trahere alimentũ,neq; cõuertere in ſanguinẽ,& qñq; ventriculus alimentũ corrũpat. In me-
diocri aũt morbo laterali atq; pulmonia profluuium alui ſuperueniẽs poteſt interdũ prodeſſe, ra-
tione euacuationis,et magis,cũ ſigna coctionis apparuerint ineſſe paſſionibus,neq; adeſt timor,
ſed morbus eſt citra periculũ. Cõmuniter autem & in his & in omnibus alijs, quæcunq; eodem
modo dicuntur,illud meminiſſe oportet,quòd ob nullum aliud extẽporaneum & manifeſtũ,ca-
ſus ſuperuenerit,veluti & nunc alui profluuium non ex cibo aut potu aliquo, ſed morbi ratione
contingat. Nam, ſi alia ex cauſa,& nõ vi morbi fiat,nõ poteſt eius morẽ ſignificare:ſiquidẽ opor
tet ſignum ſecundum aliquid ei,quod ab ipſo oſtenditur,connecti.

In laterali morbo (si qdes magnus est morbus) diarr. superueniens semper malum est. In mediocri vero non nunquam bonum idque potissimum ubi concoctionis signa conspiciantur.

Lippientem alui profluuio corripi,bonum. 17

Non vt ſignum,hoc,lippientibus bonum ab eo dictum eſt,ſed vt cauſa,quia humorum abun-
dantia ſimul euacuatur,atq; ad inferiora retrahitur.Eſt aũt & hoc apud ipſum exemplum vnum H
eorum,quæ ſponte,& vtiliter euacuãtur,quod medicum imitari oportet, & proculdubio ſic etiã
omnes faciunt,in lippitudinibus aluum & clyſteribus & purgationibus ſubducentes.

Veſica diſciſſa,aut cerebro,aut corde, aut ſepto,aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, letale eſt. 18

Hoc verbũ/letale/Hippocrates ſæpe in alijs libris,& in hoc etiam protulit de ijs,qui ex neceſſi-
tate ſunt morituri,ſæpe etiam de ijs,qui magna ex parte.Quare nunc quoq; manifeſtum non eſt,
nunqd omnino ſecuturã mortẽ diſciſſis his partibus velit oſtendere, an in quibuſdam raro homi
nem ſeruari cõtingat.Quòd igitur cor vulneratum mortẽ afferat neceſſario,vnum ex ijs eſt, quæ
in confeſſo habentur:non tamen in alijs ęque recipitur vulnus quodcũq; mortem afferre ineuita
bilẽ,ſed illud,quod magnum eſt,atq; profundum,quod rationabile eſt à verbo/diſciſſa/ſignifica-
ri:vt tota veſicæ tunica diuiſa vſq; ad interius ſpatium intelligatur:atq; in ſingulis alijs eodem mo
do. Siquidem in veſica cõfeſſum eſt tale vulnus non coaleſcere,ſicut & in parte ſepti neruoſa, &
in tenuibus inteſtinis:in ventriculo autem dubitatur. nam quoſdam in eo vulneratos dicunt ali-
quãdo,ſed raro,fuiſſe ſanatos. Hepatis autem non ſolum profundum vulnus in fibris eius factũ,

ſed etiam

A ſed etiam fibram abſciſſam aiunt fuiſſe ſanatam. Neq; nos latet, ꝙ in libro de vulneribus exitialibus, quædã ex his eius libri auctor conatur ſanare. Quòd vero partes ipſæ diuiſæ agglutinari non poſſint, in corde quidem ac ſepto tranſuerſo ex iugi eorũ motu cõtingit: in veſica aũt, quia neruoſa eſt ac tenuis & exanguis: nam eius collum videmus quotidie ſanari, cum lapis extrahit, qm̃ carnoſum eſt. Hepar vero vulnera habet plurimo manantia ſanguine: atq; idcirco prius moriuntur, qui ita ſunt vulnerati, quàm vulnera agglutinari poſſint: hoc autem ita dixi volens intelligi etiam venam eſſe diſſectam. Ob hoc ipſum igitur, qui vulnera in ſumma eius parte conſiſtentia aiunt ſanari, & fibras hepatis abſtuliſſe, verũ† vident dicere. Cerebrũ aũt vulneratũ ſæpe ſanatum vidimus, ſemelq; in Smyrna Ioniæ, viuente adhuc pceptore Pelope, è vulnere effatu digno. Hoc itaq; rariſſimum eſt. Verũ aũt eſt, ꝙ magna vulnera, quæ conſueuit Hippocrates nominare diſciſſiões, afferunt mortẽ, fatentq; oẽs vulnera cerebri, quæ vſq; ad aliquẽ eius ventriculũ penetrant, afferre mortem. Tenuium aũt inteſtinorum natura, & ventriculi magis, non parũ participant carnoſæ ſubſtantiæ: & ideo in ſumma parte vulnerata ſæpius agglutinant. Tota aũt diſciſſa vſq; ad eorũ cauitatem, rariſſime. Hoc autem non tam pp eorum ſubſtantiã mihi vr̃ accidere, q̃ ꝙ non poſſumus æque intrinſecus, ſicut extrinſecus, medicamẽtum vulneribus imponere. Quapropter is, qui libr

B brum de vulneribus pernicioſis conſcripſit, ſiue Hippocrates fuerit, ſiue quiuis alius, ſanare ventriculum per potiones conatur.

† gitur nega : in Aldino c ice.

19 *Cum diſciſſum fuerit os, aut chartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coaleſcit.*

Augeri vocat talem aliquam generari ſubſtantiam, qualis eſt abſciſſa, ſicut in cauis vlceribus videtur caro germinare: coaleſcere autem, qñ diſciſſi corporis labra agglutinãtur. Quòd igitur neq; chartilago, neq; os generentur, eſt in confeſſo. An vero agglutinentur, nõ nulli dubitant. Inqunt n. perſpicue videri oſſa perfracta agglutinari. Sed aberrãt, & doceri poſſunt in brutis, quorũ pars aliqua f acta contraxit callũ. Hęc.n. ſeu viua, ſeu mortua, ſiquis velit inſpicere diſſecando, videbit manife.te à callo, veluti vinculo quodam circũducto, partes oſſium diſciſſas eſſe conſtrictas: quas ſi abraſerint, fracturæ profundum videbunt non agglutinatũ. Sic igit̃ de ijs, quæ dicta ſunt, ambigunt, non nulli augeri dicentes, non tñ coaleſcere: quidam vero ẽt coaleſcere, ſed raro. augeri igit̃ illa deſiderant, quæ per exeſum ſunt vlcerata: & nullum vidi taliter affectum, cui non increuerit caro: Agglutinari aũt illa, quæ diuiſa ſunt, & non diſciſſa. Hæc enim inuicem differunt, cũ diſciſſa

C diuiſionem habeant vſq; ad finẽ peruenientem: quæ nunc Hippocrates inquit non coaleſcere, nõ ob id tantum, ꝙ neruoſa ſunt atq; tenuia, ſed qm̃ etiam, ex eo, ꝙ talem habent naturam, labra vulneris non ſunt parum à ſe inuicem diſtantia.

20 *Si in ventrem ſanguis præter naturam effunditur, neceſſe eſt ſuppurari.*

Quidam ſine articulo/ventrem/ſcribunt, volentes omnẽ ſignificari cauitatem, quibus aſtipulatur, quod/præter naturam/adijcitur: per quam adiectionem tale quiddã oſtendit Hippocrates: Si vnq; ſanguis à propria cauitate in aliã quancunq; cauitatem peruenerit: vt ſanguis permaneat, eſt omnino impoſſibile. Sic igitur & in inflammatiõibus, & illis, quas Græci ecchymoſes noiant, fieri videtur. In inflammationibus quidẽ, per minimas partes diſperſo ſanguine ad eas, quæ ſunt in muſculis, cauitates, quas ſola ratione contemplamur: in ecchymoſibus autem in ſpatia effuſo, quæ vaſis circũiacent. Suppurari autem non eſt recte dictum, cum nomen ſit vnius mutationis in ſanguine factæ. quare non nulli ipſum ad generalius transferunt, hoc eſt ad corrumpi, id ab ipſo dicentes ſignificari. Sic enim fieri videmus, non permanere ſanguinem, cum à ſuo loco exciderit, ſed aliquando ſuppurari, aliquando nigreſcere, aliquando in grumos verti, præſertim quando in

D magnam cauitatem exciderit præter naturam.

12 *In inſanientibus ſi varices vel hæmorrhoides ſuperuenerint, inſaniæ ſolutio.*

Hic inſaniam illam, quæ proprie melancholia dicitur, vocat, non illum, qui fit ex bile, furorem. ſunt autem varices venæ latiores in coxis & cruribus: quæ ex craſſo & melancholico ſanguine contingunt, adeo vt pellente natura ad partes ignobiliores eos, qui inſaniam efficiunt, humores, præſertim cum melancholici fuerint ac craſſi, dictarum paſſionum generatio ſequatur, & inſaniẽ ſolutio.

22 *Quæcunq; rupta ex dorſo ad cubitum deſcendunt, venæ ſectio ſoluit.*

Melius quidam ſcribunt: Quicunque dolores. nam ruptum ipſum deſcendere, vnum eſt impoſſibilium: ſiquidem diuulſa ac rupta muſculi parte carnoſa fit ruptum. Videtur itaq; non nũquam manifeſte admodum collectus in loco ruptionis ſanguis: & diſcuſſione ſanatur. Reliqui vero, qui ſunt in dorſo dolores, ex defluente humore generantur, interdum ſolo, ſed magna ex parte craſſo ac flatuoſo ſpiritui aſſociato: quem excipere oportet atq; euacuare per venæ in cubito exiſtentis ſectionem, quando huc apparet fluens. Eſt enim eius præceptum, ſecundum ꝙ

humores

hùmores repunt,facere euacuationes.Idemq; ſignificant verba hęc,Eò ducendũ eſt,quò repunt, B
per loca opportuna.Si aũt de ruptis ſermo eſt ſcriptus ab eo:eos,qui fiũt cõpatiendi rõne, dolores
intelligendum eſt dici ab ipſo deſcendere ad cubitos,non ipſam carnoſæ partis diuiſionẽ.Nã fieri
poteſt,vt & talibus venæ ſectio vtilis ſit,cõmuni euacuationis ratione.

Si timor atq; mœſtitia longo tempore perſeuerent,melancholicum tale eſt. 23

Siquis non ex cauſa manifeſta metuat,aut mœſtus ſit,melancholici caſus manifeſte ſunt, etiã ſi
non diu pręceſſerint.Quòd ſi propter cauſam manifeſtam incipientes,diu poſtea perſeuerent,nõ
te lateant melancholiã ſignificare.Nã & plures viſi ſunt furore corripi,qui ab excandeſcentia, vel
ira,vel mœſtitia principium habuit,ipſo ſcilicet corpore tempore illo prompte ſe habẽte ad inci-
dendum in tales paſſiones.

Si quod inteſtinorum gracilium diſcindatur, non coaleſcit. 24

Hoc & in aphoriſmo paulo antea dicto monſtrauit,cuius initium, Veſica diſciſſa,vel cerebro.
Neſcio igitur, quo pacto nunc fruſtra fuerit aſcriptus. Idem autem vidimus & in pluribus alijs
aphoriſmis:quos melius fuerit eximere. F

Eryſipelas ab exterioribus verti ad interiora,non eſt bonum:ab interioribus autem ad exteriora,bonum. 25

Non ſolum eryſipelas,ſed aliud quodcunque,quod ex profundis & principalioribus partibus
transfertur ad cutem,bonum eſſe ſignum ac cauſam debemus exiſtimare:Contra vero,ſi ad inte-
riora & profunda tranſmutetur,malum. Sed & alia multa videtur dixiſſe Hippocrates, quędam
veluti exempla ſermonum vniuerſalium,à quibus eius,quod ſolet euenire, experientiam poſſu-
mus habere manifeſtiorem. Talia etenim exempla oportet eſſe.

Qui in febribus ardentibus tremores fiunt,delirio ſoluuntur. 26

Vtrum Hippocrates tales ſermones ſcripſerit,vt exempla magis generalium, atque vniuerſa-
lium ſermonum,an alij interpoſuerint, cæteris inquirendum relinquentes, illud tantum in ipſis
obſeruabimus,quod & antea dictum eſt, & nunc in febre ardente dicetur. Quæ enim hanc fe-
brem efficiunt cauſę,in venoſo genere exiſtentes:quando ad neruos transferuntur, primum tre-
mores faciunt:compatiente vero principio, etiam deliria. Sicuti igitur in febre ardente tranſla-
tio,ſic & in omni alia febre poteſt fieri: & omnino ex arterijs & venis ad neruos transfluxus hu- G
morum noxiorum,ſicuti rurſus ex neruis ad has. Improprie igitur dictum eſt febrem ardentem
à delirio ſolui.Hæc enim ſolet Hippocrates dicere,quibuſdam ſuperuenientia, eorum ſoluere cõ
ſiſtentiam,quæcunq; prorſus hominem liberant,non quæ alteram generant paſſionem, quæ ni-
hilo minus,q̃ prima,ſit periculoſa.

*Quicunq; ſuppurati,aut aquam inter cutem patientes vruntur, aut ſecantur: ſi pus aut aqua vniuerſim efflu-
xerit,omnes moriuntur.* 27

Suppuratos præcipue conſueuit nominare, qui pus habent in ſpatio inter thoracem atq; pul-
monem:quos quo modo vrere oporteat,dixit in libro de paſſionibus,cuius initium,Pulmonis ar
teriæ.Quidam hunc librum inſcribunt de ſuppuratis. Vſtione igitur indigẽt,qui plurimum ha-
bent pus,adeo vt deſperent per ſputiones poſſe expurgari. Hos vero ipſos & difficultas anheli-
tus vehementer infeſtat ex loci anguſtia:quæ etiam nos cogit,vt eos vramus.In ijs autem,q aquã
inter cutem patiuntur,illæ,quæ à Græcis paracenteſes,id eſt punctiones,noiantur, magis,q̃ vſtio
nes, medicis ſunt cõſuetę. Verum, quod cõe eſt vſtioni ac punctioni,nunc ſanè Hippocrates cõ-
ſulit caueri, hoc eſt multam ac ſubitam euacuationem.ſic enim videtur cõtingere,vti ait. Scriptũ H
eſt etiam ab Eraſiſtrato exquiſitius de ijs,qui aqua inter cutem laborant,in pluribusq; cõpertum
dicit experientia,multam ac ſubitam euacuationem febres & mortem afferre. Videmus aũt & in
alijs partibus æque atq; in thorace,qñ aliquis magnus tumor ſuppuratur,periculoſum eſſe ſubito
multum euacuare,cum eueſtigio deficiat anima,vireſq; concidant, nec poſtea debilitas iſta facile
remedium habeat. Videtur itaq; in his propter magnam vulneris diſtantiam,& puris acrimoniã,
ora quorũdam vaſorum arterioſorum adaperiri,quæ prius, veluti quoddam operculum, pus cõ-
tinebant: quo vniuerſim euacuato,multi cũ eo ſpiritus exeunt atq; excernuntur:vnde periclitan
tur.In aqua vero inter cutem non modo ob hanc cauſam ea laborantes offenduntur, ſed & duri-
ties viſceris,vt quæ non amplius ſuſtentatur ab aquoſa ſubſtantia, & ſeptum tranſuerſum deor-
ſum trahit,& viſcera,quæ ſunt in thorace.

Eunuchi neq; podagra laborant,neq; calui fiunt. 28

Eunuchos ſectio teſticulorum ſimiles efficit fœminis. Sicuti ergo in eis caluities non accidit:
ſic neq; in eunuchis,propter temperaturæ humiditãtem. Nam eunuchos podagra non laborare,
Hippocratis quidem tempore verum extitit:nunc vero non amplius, propter immodicũ ocium,

A & victum intemperantem. Res autem tota ita ſe habet. Neceſſe eſt pedes natura eſſe imbecilliores, ſiquis podagra corripi debeat: ſicut & cerebrum, ſi morbum comitialem paſſurus ſit. non tamen eſt omnino neceſſarium alterutrum pati, ſi nihil in vita deliquerit. Diſces autem aperte, ꝙ imbecillitas partis non ſit ſufficiens ad generandam paſſionem ex intermedio tempore acceſſionum: in quo prorſus non infeſtantur, quamuis naturalis imbecillitas continua ſit. Clarum eſt aũt hoc, & in podagricis manifeſtiſſime apparens, ꝙ influente aliquo ad pedes humore ſuperfluo, paſſio generatur. Si nunquam igitur hic humor influeret, liquet, quòd neque vnquam accideret paſſio: Non influet autem, ſi ſemper vacans ſuperfluitatibus corpus extiterit. Erit autem vacans ſuperfluitatibus, ſi mediocri vtatur exercitio, & homo bene cibum concoxerit: vnde & deſidiæ & crapulæ eis nocent. Nocent etiam multa & potentia vina bibita, præcipue cum aliquis ea ieiunus potauerit. Hæc enim neruoſam ſubſtantiam prompte percutiunt, ſicut & coitus. Ætate igitur Hippocratis pauci podagra laborabant, propter vitæ moderantiam: noſtris vero temporibus vſqueadeo auctis edulijs, vt nihil eis addi poſſe videatur, infinita eſt podagrarum multitudo: cum non nulli ſint, qui ne exerceantur quidem, ſed cruditatibus atq; ebrietatibus incumbãt, & ante cibum bibant vina potentia, ac venereis vtantur immoderate: non nulli vero, etſi non in
B his omnibus, in vno ſaltem aut duobus delinquant. Atqui peccatum magnum cum fuerit: ſæpe in vno eorum, quæ diximus, deliquiſſe ſat eſt. Ob hãc igitur cauſam etiam eunuchi podagra corripiuntur, quamuis nullum habeant vſum venereorum. Talis enim eſt eorum deſidia, ingluuies, ebrietas, vt etiã ſine venereis podagra corripi poſſint. Hæc eadem & de articulari morbo dicta exiſtimes. omnes ſiquidem, qui eo laborant, maxima ex parte prius podagrici fiunt. Accedit ad has cauſas, ob quas plerique incidunt in podagras, quòd multi & patres & auos habuere podagricos, in quibus ſemen erat vitiatum: atque ideo filijs vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem.

29 *Mulier podagra non laborat, niſi menſtrua defecerint.*

Mulieres non fiunt podagricæ, ratione euacuationis. Oſtenſum eſt enim in præcedente ſermone, quòd, niſi humores ſuperabundauerint, ex ſola partium ad patiendum habilitate non poteſt podagra fieri. Verum rurſus & hic, prius quidem erat verum, vbi nõ omnino menſtrua defeciſſent, quia parua erant delicta, quæ ætate ſuperiore mulieres admittebant: nũc vero ob eorum magnitudinem, quædam podagra laborant, antequam menſtrua deficiãt, cum quampluribus pauca
C exeant, non nullis autem vel mediocria.

30 *Puer podagra non laborat ante vſum venereorum.*

Quòd magnam vim habeat ad podagrę generationem vſus venereorum, liquet etiam in pueris, quemadmodum paulo antea & de eunuchis dicebam. Eunuchos itaq; vidimus quoſdam podagra laborantes, pueros autem non vidimus. Verum, ſiquis tali eſt paſſione correptus: vnà cum hoc, ꝙ & genuum articuli & manuum intumuerunt, in quendam articularis morbi modum repente incidit ob plenitudinem ex multis cruditatibus aceruatam.

31 *Dolores oculorum, meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ ſectio, aut medicamentum epotum ſoluit.*

Singula horum, quæ dixit, magis experientia, quàm ratione aliqua, videtur mihi Hippocrates cognouiſſe. Nihil enim mirum, ſi homo dolens, cum iſſet ad balneum, dolore fuit liberatus: vel, ſi non permiſſus bibere vinum, deinde nullam ex hoc ſentiens vtilitatem, motus eſt ad bibendum, alioqui multum appetens vini, & poſthac melius ſe habuit. Sicut igitur & plura alia,
D quæ medici hoc modo inſpexere, ſunt ab eis ſcripta abſque aliqua determinatione: ita & hæc mihi ſcripta videntur ab Hippocrate, neq; vt rationali dicente diſpoſitiones, neq; vt empirico concurſus. Cęterum vtilitas, quæ nobis poteſt aduenire ex ſermonibus hoc mõ ſcriptis, eſt in inquirendo diſpoſitiones, in quibus meri potio, & balneum, & vnumquodque eorum, quę ſeriatim dicta ſunt, vtile ſit: quod & mihi contigit. Nam, quòd omnino ſint aliqui oculis dolentes, quorum non nulli meri potionibus, non nulli balneis iuuentur, fidem Hippocrati adhibens eram perſuaſus (neq; n. ipſe ſcripſiſſet, ſi non vidiſſet) non tamen ab aliquo præceptorum tale auxilium ęgris adhibitum fuiſſe conſpexeram. Itaq;, primo cum omnes quæſiiſſem diſpoſitiones, in quibus neceſſarium eſt non in oculo tantum, ſed & in alijs partibus fieri dolores: deindeq; mihi ipſe perſuaſiſſem eas adinueniſſe, hinc conſideraui earum indicia diſpoſitionum: &, poſtquam his etiam fidem adhibui, auſus ſum remedia afferre dolentibus: Ac primum quidem adoleſcentem balneaui: cui medicus non abſque ratione in die ſecundo ab initio venam ſecuerat, & deinceps curauerat medicinis, quas experientia cognouerat, cum inflammatio ſola obſideret oculos. Dolebat autem vehementiſſime per quoſdam inſultus, in quibus aiebat ipſe ſentire ſe acres humores, qui vniuerſim fluebant ad oculos: quibus excretis licet vehementia doloris ſedaretur, non tamen dolor omnino ceſſabat. et hoc illi per totam quintam accidit diem, maius ſemper habens incremen-

tum.Cum igitur dolorē non poſſet tolerare, me & quendam alterum ex ocularíbus medicis ad- E
uocauit tunc in vrbe Roma probatiſſimum. Illi itaq; videbatur vtendum eſſe collyrio quodā ex
ijs,quæ emplaſtica nominant & anodyna,id eſt dolorem ſedantia:cuiuſmodi ſunt,quæ ex ceruſſa
lota,amylo,& papauere componuntur. Nam ſic maxime ſperabat poſſe reprimi per emplaſtica
id,quod influebat,& ſimul ſenſum per ſtupefacientia torpeſcere.Ego vero ab initio ſuſpecta ha-
bui talia medicamenta.Neq;.n.vehementes reprimūt fluxiones, ſed excerni prohibēt: atq; ideo,
ſi humores fluentes acres extiterint,corneam erodi contingit:ſi vero multi,extendi ac vehemen-
ter irritari,ac ſi rumperetur:ex quibus,niſi medicamentū fuerit magnopere ſtupefaciens,dolores
impatibiles excitantur.Si vero fuerit adeo ſtupefaciens,vt ex eo oculi maximam inflammationē
non ſentiant,neceſſarium eſt ſimul vim viſoriam lædi adeo,vt ceſſante inflammatione,vel debili
ter vel nihil omnino videant:ſimul quandam præduram diſpoſitionem, & quæ difficulter ſanari
poſſit,in oculorum tunicis relinqui.Cum igitur iſta nouiſſem,atq; animaduerterē humorem in-
fluentē non paucum,valdeq́; & acrem & calidum:primum fomento vtendum cenſui, experien-
tiæ gratia,tāquam ex ea certius cogniturus, qualis nam foret diſpoſitio. Solet enim in his fomen-
tum parumper quidem dolorem mollire,ſed alterā fluxionem aduocare. Qua.n.rōne poteſt id,
quod in oculis continetur,diſcutere:eadem ratione alteram quoq; ex vicinis locis attrahere valet. F
Verum quàm primum & aquam calidam & ſpongiam afferri iuſſi. æger ipſe dixit expertum eſſe
ſæpius tota die id remediū, ac primum dolorem imminuere, ſed paulopoſt maiorem adducere.
Quæ ego cum audiſſem,medicum ocularem expectare iuſſi,ipſi promittens me etiam abſque fri
gido medicamento ægrum à dolore liberaturum. Cum autem ſolo balneo vſus eſſem, ita dolorē
ſedaui,vt tota nocte dormiret æger,nec ſemel aliquem eorum,qui iuxta dormiebant, aduocaret.
Ab hinc in reliquis,in quibus per ſigna cognoui influere quidem humores acres ad oculos, non
tamen corpus eſſe plenum:balnei vſu dolorem ſanaui.Adoleſcens item alius fuit,qui, ꝙ vicinus
vrbi non erat,oculorum inflammationem pluribus iam diebus ruri paſſus fuerat:hūc,quia in eo-
dem ſtatu perſeuerabat, in vrbem profectū intuitus habere oculos ſquallidos quidem, ſed valde
tumidas ac plenas ſanguine eas,quæ in ipſis venę erant:iuſſi,vt,cū ſe lauaſſet, potu vteretur me-
raciore,& ita ſe ſopori traderet.quod & factū eſt. ſomnus enim profundus ipſum inuaſit, & ma-
ne ſine dolore ſurrexit:mihiq́; fiduciam prębuit,vt,in quibus ſanguinis copia craſſioris in oculo-
rum venulis contineretur ſine plethorica totius corporis diſpoſitione,vterer vini potione,vt quę
diffundere ſanguinem atque dimouere poſſit,ſuiq́; motus vehementia obſtructiones aperire.Cę
terum hæc quidem remedia doloris oculorum fortia ſunt.Securiſſimum autem eſt fomentum,& G
omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanq; ſignum ad dignotionem,vel tanquam cauſa ſanita
tis oculorum. Nam,cum nihil omnino influit in oculos,fomentum diſſoluens eam,quæ in ipſis
continetur,ſuperfluitatem,oculis ſanitatem reſtituit. Cum vero adhuc influit:primo quidem,cū
adhibetur,ſuo calore aliquod affert vel mediocre leuamē.quòd ſi paulopoſt dolorem augeat, tūc
fit ſignum dignoſcitiuum, ex quo nos diſpoſitionem comprehendentes, ad totius corporis eua-
cuationem peruenimus:ipſo quidem ſanguine redundāte,per venæ ſectionem : malitia vero hu-
morum infeſtante,per purgationem.neq;.n.difficile eſt admodum ab humorum malitia ſangui-
nis copiam diſtinguere.

Balbi ab alui profluuio maxime capiuntur. 32

Sicuti pſellizeſthæ,id eſt balbutire,prolatiōis vitium eſt,nō vocis:ſic & traulizen, eiuſdem ſi-
gnificationis verbum,non potente lingua exquiſite eas dearticulare voces, quæ per t & r, profe-
runtur,qualis eſt hæc ipſa traulus,& ſimiles hæ,trepidus,tremit,tradit,trochus,triſtis,& quæcun-
que aliæ tales.Hæ ſiquidem omnes exigunt linguam ſe ampliantem, ac prioribus dentibus inni-
tentem.Cum igitur in aliquibus lingua fuerit imbecillior,male innititur, & ſonum t & r, dearti- H
culare nequit,atq; ita ad t & l, pronunciandum labitur. Hoc aūt ei contingere poteſt,quia quo-
quo modo ſit breuior,q̄ ipſi conueniat:quod tn̄ rariſſimum exiſtit.& quia molliorem atq; humi-
diorem habet tēperaturam.quā ob cauſam & pueri balbutiunt,cum tale quiddam ipſis in loquen
do contingat,quale etiā in ambulando euenit.nam & ambulare non nulli quidē prorſus nō poſ-
ſunt,nō nulli vero nō ſufficiēter,cū cruribus nequeāt propter mollitiē firmiter inniti. Quibuſdā
etiā ætate integra,inter loquendū fatigatis,balbutire contingit:ſicut & illis, qui plurimū tibia ce-
cinerint, & qbus vires ex morbo plurimū ſunt debilitatæ, & quibus demū lingua eſt vehemen-
tius exiccata. Verum ſiccitas tāta nulli ineſſe poteſt,qui habitum ſeruet naturalē: atq; ideo ſolius
humiditatis immodicæ in ijs,qui natura balbutiunt,id prolationis detrimentū caſus eſt, cum lin-
guæ muſculi nequeant firmiter ſtabiliri:atq; hoc ei poteſt accidere vel propter ſuam, vel propter
neruorū imbecillitatē,quos videlicet à cerebro ſuſcipit. Quare & ebrij aliqn̄ balbutiunt, partim
quia multa humiditate perfundit̄ cerebrum,partim quia etiā ab ipſius multitudine prægrauatur.
Contingit igitur ijs,qui ſunt balbi natura,vt vel cerebrum humidum habeant, vel linguam, vel
vtrūq;.Et à cerebro quidē talem tēperaturā ſortito, defluere multas par eſt humidas ſuperfluita-
tes,eaſq́; inde fluentes in ventrem ſuſcipi : longiſq́; ideo profluuijs hominem capi. Lingua vero

admodum

A admodum humida ex natura exiſtente,& ventriculum talem eſſe par eſt, vt qui alteram ſui tunicam communem habeat ad linguam. imbecillis autem ex humiditate ventriculi propria paſſio eſt diuturnum profluuium.

33 *Qui acidum eructant,non valde morbo laterali corripiuntur.*

Acidum eructantes,hoc eſt acidum ructum habentes, raro inquit capi à morbo laterali.Nam, quod dicitur/non valde/idem oſtendit,quod raro, non nullo modo : vt quidã libri huius expoſitores ſcripſerunt.Dictum autem à nobis eſt,vbi de morbo laterali ſermonem habuimus, ꝙ lateralium morborum hic qdem,qui vnà cum pallidis & flauis fit ſputis, ex bilioſis humoribus ortum habet:hic vero,qui cum ſpumeis,ex pituitoſis:ſicut, qui cum nigris, ex melãcholicis:qui vero cũ rubeis,ex ſanguine.Eſt enim lateralis morbus inflammatio membranæ, quæ ſubcingens nominatur. Cum vero vnaquæque inflammatio ex alicuius humoris ſuperabundantia gignatur,pro eius natura & ſputi ſpecies morbo laterali laborãtibus aduenit, & ſpes ſalutis ac mortis habetur. Non æque autem membranæ ac pulmo ſunt natura aptæ humores ſuſcipere. denſa ſiquidem eſt membranarum ſubſtantia,pulmo vero rarus admodum ac laxus:quare huic quidem promptum B eſt pituitoſos omnes ſuſcipere humores,membranæ autem ſubcingenti bilioſos magis.Ob hanc igitur cauſam,quibus pituita natura ſuperabundat,raro à morbo laterali corripiuntur,præſertim ſi ſalſedinem atq; acrimoniam aliquam ſibi adiunxerit.Talis.n.inteſtina mordens,irritat ad deiectionem:in qua contingit non ſolum pituitam,ſed plures alias etiam ſuperfluitates excerni. Dicebat vero ipſe in libro de aere aqua & locis , eos, qui habent ventrem natura humidum,morbo laterali atq; alijs morborum generibus minime corripi.

34 *Quicunque calui ſunt,ijs magnæ varices non fiunt : quibus vero caluis varices magnæ ſuperueniunt, ij rurſus capillati fiunt.*

Quando in viri ſapientis libro aliquis ſermo inuenitur manifeſtum habens mendacium, non ſine ratione legentes dubitare contingit,& primo quidem ſibiipſis diffidere,quaſi neq; illa, quæ ſunt manifeſta,noſcentibus,deinde ſuſpicari, ne falſo fuerit interiectum. Quis.n.neſciat caluitiũ eſſe paſſionem inſanabilem? Sed neq; illud verum eſt,magnas varices caluis nunq; aduenire : ſicuti nec varicibus aduenientibus,caluitiem ceſſare : niſi forte (vt non nulli inquiunt) vocatum à medicis capillorum defluuium (græce madaroſin) caluitium nominet. Illud.n.à vitioſis humoC ribus generatur,ſicuti quæ ophiaſin & alopecian nominant : atque ideo, cum ijdem humores ad crura decumbunt,poſſunt varices facere,& capillos reſtituere. Si.n.prius contigerat,vt capilli à vitioſis humoribus corruptis eorum radicibus,corrumperẽtur: veriſimile eſt , vt eiſdem humoribus alio tranſpoſitis,ad primam naturam poſtmodum redeant.

35 *Aqua inter cutem laborantibus,tuſſis ſuperueniens,malum.*

Superuenire paſsionibus alias paſsiones & caſus,priſci medici dicere conſueuerunt, quæcũq; ipſius paſsionis adauctæ ratione contingere ſolent.Talis.n.eſt Praxagoræ liber de ſuperuenientibus inſcriptus.Sic et nunc de tuſsi dictum eſt. Neq;.n.cum ex alia fit occaſione in homine aquã inter cutem patiente, tuſsis ſignum eſt exitiale,ſed qñ ipſius morbi ratione. Cum.n.in hydrope aquoſa humiditas tantum adaucta fuerit,vt iã aſperas occupet arterias, ſi tuſsis ſuperueniat, tunc periculum imminet,ne homo haud ita multo poſt ſtranguletur.

36 *Difficultatem vrinæ, vena ſecta iuuat:ſecare vero interiores.*

Neq; hic ſermo verus eſt,niſi/&/coniunctionem aſſumpſerit , ita vt aphoriſmus talis fiat:Difficultatem vrinæ & venæ ſectio ſoluit. Re vera enim & venæ ſectio ſoluit difficultatem vrinæ, D illam videlicet,quæ propter inflammationem & multitudinem fit. Quod autem ſequitur , Secare vero interiores:ſi de venis manuum dicitur, neque verum eſt neq; conſen taneum Hippocrati. Videmus ſiquidem ipſum in omnibus libris ſuis, in partibus,quæ ſupra hepar ſunt,è manibus ſanguinem mittere :in inferioribus autem venas,quæ in poplite vel talo ſunt,ſecari iubet.Siquis vero de his ipſum dixiſſe arbitretur,Secare autem interiores:hoc dictum paruam vim habet.Ab vna enim ambæ naſcuntur,quæ in poplite trifariam diuiditur,quoniam & vna vena ad hoc peruenit membrum,non, ſicuti ad manum, duæ.Melius itaq; fuerit & hunc aphoriſmum vnum ex adiectis opinari.

37 *Ab angina habito ſi tumor fiat in collo,bonum.foras enim morbus deducitur,*

Sermo verus eſt,& cauſa in promptu.ſiquidem ex intimioribus & principalioribus partibus paſsiones confert ad cutem transferri.

38 *Cãcros occultos oẽs melius eſt non curare.Curati enim cito pereunt:non curati vero longius tempus perdurant.*

Occultos cancros dixit vel eos,qui ſunt ſine vlceratione , vel abſconditos , hoc eſt non appa-

rentes: quod rurſus idem ſignificat, ac ſi diceretur, qui in profundo corporis ſunt. Sed & curare, E duplex eſt: vnum quidem omnia agere, vt particula patiens ad ſanitatem perducatur: alterum autem eam adhibere prouidentiam, quæ paſſioni congruat, hoc eſt ipſam mollire, ac mitiorem facere, tum præcipue, cum adeſt exulceratio. Tunc enim eſt neceſſarium, vt, ſi non aliud agamus, ſaltem ichoras abluamus, humido aliquo vtentes, non quocunque, ſed vel per experientiam, vel per indicationem inuento, quod neque putrefacere, neque irritare partem patientem ſit aptum. Ab hac igitur curatione neque abſiſtere conuenit: neque illi, qui ſunt ſine vlceratione, cancri indigent ea. Aliam vero, quæ fit per ſectionem vel vſtionem, (quæ ſola ſunt remedia cancrorum) conſulit, vt in cancris occultis non adhibeamus. Quòd igitur illi, qui ſunt in partibus penitioribus, talia remedia non deſiderant, etiam experientia docet. Equidem ſcio omnes, qui huiuſmodi cancros curare tentarunt, magis illos irritaſſe, & breui homines intere miſſe. Nam, & qui cancrum in palato conſtitutum, & in ſede, & in ſinu muliebri, vel vſſerunt vel ſecuerunt, non potuerunt vlcera ad cicatricem perducere, & homines in curatione afflictos ac maceratos, vſque ad mortem detulerunt: qui, ſi curationem non adhibuiſſent, longiori tempore vitam cum minori moleſtia tranſegiſſent. Tales igitur cancros nullo modo curare tentemus. Ex eis vero, qui in ſumma parte corporis hærent, illos tantummodo, quos poſſumus vnà cum radicibus ipſis, vt F quiſpiam dixerit, reſecare. Neque enim malum eſt per ſimilitudinem, radices cancri nominare eas, quæ plenæ ſunt ſanguine melancholico, venas, & vſque ad loca circunſtantia diſtenduntur. Multi ſanè magnæ auctoritatis medici, neque hos manus opera curari permittunt, ſed illos tantum, qui exulcerati, ſimul laborantes moleſtant, adeo vt ipſi vltro manu curari deſiderent: ſimul ſunt in talibus partibus ſiti, quas poſſumus vnà cum radicibus reſecare & exurere. Quidam vero neque hos amoliri permittunt, ſed omnino abſiſtendum conſulunt à remedijs potentibus in omni cancro. Quòd autem Hippocrates nunq̃ conſuluiſſet curare potenter cancros in partibus corporis penitioribus conditos, ex ipſa paſſionis natura licet coniectari. An vero & eos, qui in ſumma parte corporis hærent abſque vlcere, incertum eſt, quantum ex verbis aphoriſmi conijci poteſt. Ipſum vero ſcripſerunt Artemidorus, & Dioſcorides, vſque ad ea verba, melius eſt non curare.

Conuulſio fit vel ex repletione, vel inanitione: ita vero & ſingultus. 39

Conuulſio (vt & ipſum indicat nomen) conuulſis fit ad propria capita muſculis, vt autem clarius diceretur, retractis, ſicut etiam eſt motus eorum ſecundum naturam. Verum hic quidem nõ G fit ſine animalis appetitu: conuulſio autem, paſſio eſt inuoluntaria, ad ſimilem venientibus neruoſis partibus diſpoſitionem, quam etiam in motibus factis ſecundum appetitum aſſumebant. Nam ex repletione ita nerui intenduntur, vt chordæ in valde humidis ambientis nos aeris conſtitutionibus, atque ideo propter hanc cauſam ſæpe etiam rumpuntur. idem vero & in ſiccioribus conſtitutionibus accidit: nam in ſeſe colliguntur ac conuelluntur omnia neruoſa corpora violentius exiccata: veluti lora, ſi paulo magis ab igne caleſiant: quibus ſimilia patiuntur, & quę ſolis feruor exiccauit. Conuulſio igitur non abſq; ratione à contrarijs fit cauſis. Singultus vero concedat conuulſio ſtomachi nominari, quando aliud fuerit ſermonis propoſitum. Quando vero hoc ſolũ ſtuduerimus, vt ſingultus ſubſtantiam cognoſcamus: melius fortaſſis fuerit non conuulſionem ipſum nominare, ſed quendam motũ eiuſdem quidem generis, cuius vomitus, intentiorem tamẽ illo, & vehementiorem. Nam ſtomachus appetens eorum aliquid, quæ in ipſo continentur, expellere, ad duos mouetur caſus, vehementiorem quidem in ſingultibus, mediocriorem illo in vomitibus. ſiquidem in vomitibus appetit ea tantum, quæ in ventriculi ſpatio latiori continentur, expellere: in ſingultibus autem ea, quæ ſunt in ipſo ventriculi ore penitiora. Per ſtomachum nũc à me intellexeris non ſolum eũ, qui ita proprie nominatur, ſed & ventriculi os. Quæ enim in hoc H continentur, ipſo appetente ventriculo expellere, ſingultus fit. Quòd vero eorũ, q̃ difficulter excernunt, & quę veluti abſorpſerit vẽtriculi os, fiat p̃ ſingultus excretio, diſcere licet ex ijs, quę quotidie eueniunt, omnibus ferè, plus minus. Siquis enim acre aliquid, veluti piper per ſe ſolum deglutierit, vel cum melle, vel aliquo alio, & poſtea vinum biberit aqua calida temperatum, ſtatim ſingultiet, calore quidem potus piper ad interiora deuehente, eius vero acrimonia ventriculum moleſtante: vnde conatur motu violentiore rem infeſtantem expellere. demonſtratum autem eſt à nobis in libris de cauſis caſuum, & tuſſim, & ſternutationem, & rigorem ex talibus motibus eſſe.

Quibus dolor circa hypochondrium fit abſque inflammatione, ijs febris ſuperueniens dolorem ſoluit. 40

Sequitur quidem & ad morſus dolor: ſed conſueti ſunt morſus nomine, non doloris, tales caſus appellare. Fit etiam dolor propter quandam ſimilem inflammationi diſpoſitionem. Sic autẽ nominata eſt, quoniam & eryſipelata dolor conſequitur. Quando igitur non ob talem diſpoſitionem dolor hypochondriũ occupauerit, & morſus ſenſus abfuerit, relinquitur, vt dolor fiat, vel

propter

A propter obſtructionem,vel propter ſpiritum flatuoſum, vel ob aliquam intemperiem inæqualē, quæ omnia febrilis calor aptus eſt natura ſanare:hæc quidem incidens, extenuans,atq; diſſoluēs: hæc vero ad temperaturæ æqualitatem perducens.

41 *Quibuſcunq; ſuppuratio in corpore exiſtens non innoteſcit:iis ob craſsitudinem puris aut loci non innoteſcit.*

Duplex eſt huius loci ſcriptura,& duplex expoſitio,& vtraq; non caret ratione. Nam & propter puris craſſitudinem,& propter loci,ſępius occultatur puris in aliquo loco comprehenſi notitia.Recte ergo non nulli ſcripſerunt,His propter loci craſſitudinem:non nulli vero, His propter puris craſſitudinem non innoteſcit.

42 *Morbo regio laborantibus ſi fiat hepar durum,malum.*

Hęc verba nō ũt in exēpla- ibus græcis ī- reſsis, nec in eliquis trala- ionibus.ac oī- o videntur in erpungenda.

†{Morbū regium hoc loco dicit,qui fit ex hepatis inflammatione}Tunc enim durities oſtendit vel tumorem prædurum,vel inflammationem in hepate exiſtere:quemadmodum & ſine hac contingit aliquando,propter eius obſtructionem,morbum regium aduenire:cōtingit & ipſa natura per modum criſeos humorem exuperantem in venis contentum,ad cutem expellente.

B 43 *Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur,iis ſuperueniēte lōga difficultate inteſtinorum, aqua inter cutem,aut læuitas inteſtinorum aduenit,& moriuntur.*

Oportuit huic aphoriſmo illum pręponi,in quo dicit,Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens,bonum.Sed ille quidem inter ſequentes ſcribitur,poſt quatuor alios intermedios:nobis autem neceſſarium eſt nunc ipſius meminiſſe.Quicunq; enim lienoſi ſunt,hoc eſt,qui durum iādiu habent lienem,iis ſuperueniens difficultas inteſtinorum ſoluit diſpoſitionem, quando ſcilicet ratiōe tranſpoſitionis atq; euacuationis humorum craſſorum ac melācholicorum lieni inſertorum euenerit.Sed,quoniam ſæpius huiuſcemodi euacuationes vltra modum extenduntur, & noxiæ ſunt laborantibus: conuenienter Hippocrates, quem finem habeat immoderata difficultas inteſtinorum,oſtendit,quæ talibus aduenit diſpoſitionibus.Læſis ſiquidē inteſtinis à tranſitu vitioſorum humorum,& vis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur. ob hanc igitur cauſam,& aqua inter cutem,& lęuitas inteſtinorum,ſuperueniunt:lęuitas quidem inteſtinorum ex ſola inteſtinorum læſione:aqua vero inter cutem, propter hepatis compaſſionem,atq; lienis, & omnis venoſi generis.

44 C *Quibus ex ſtillicidio vrinæ,ileos ſuperuenerit:in ſeptem diebus pereunt,niſi febre ſuperueniente,ſatis vrina fluxerit.*

In ileo nihil exit inferius, neque ſiquis acerrimo vtatur clyſtere. Vomitus autem ſtercoris aduenit iis, qui exitialiter ſe habent. Quòd igitur intercluſa via inferioris exitus, hæc paſſio fiat, quodq; in tenuibus inteſtinis,non autem in craſſis,omnes ferè fatentur: Cæterum,quòd propter inflammationem & propter obſtructionem ſtercoris ſicci, vel humorum craſſorum aut tenacium, dictum eſt à pluribus. Mihi vero videtur vel inflammatio, vel durus tumor, vel abſceſſus, tantam facere poſſe loci anguſtationem, vt nihil poſsit ad inferiora tranſmitti: Quòd autem humores craſsi atq; tenaces in cauſa ſint,non admodum mihi videtur probabile. Verum & hoc (ſi libeat) ponito:& ſiquid aliud dicatur præter hoc. Verum id,quod eſt ab omnibus ferè ſuſceptum,qui aphoriſmos expoſuerūt,incredibile mihi admodum videtur. Aiunt enim,quòd, quando veſica inflammatur,anguſtia loci ex compreſsione in quibuſdam inteſtinis facta paſsionem affert,quæ ileos nominatur. Ego vero multos me puto in tota vita mea vidiſſe, non nullos tantum periclitatos, non paucos etiam mortuos ex retentione vrinæ, quibus tunc manifeſte omnibus ſecundum propriam circunſcriptionem plena veſica apparebat, adeo vt ſupra modum eſſet extenta: dolorq;, vt par eſt,inde accreſceret:& tamen nullus eorum factus eſt ileoſus. D Quo modo igitur quiſpiam vnquam perſuaderetur, ob veſicæ inflammationem anguſtiore facto inteſtino,ileon aliquando prouenire? Non magis ſanè,quàm ex tumore vteri in muliere grauida. ſiquidem vſque ad hypochondria prægnantium tumor extenditur, & magis comprimere poteſt atque anguſtare inteſtina tenuia: veſica vero,ſi in tumorem attollatur, ſolum poteſt rectum comprimere inteſtinum. Quidam vero etiam dicunt abſurdius,quòd febris ſuperueniens conferat ileo.Nam febris quidem ex inflammatione veſicæ non abſq; ratione fieret:quin, quanto illa maior ac grauior,tantum augeri febrem contingeret, cum cauſa ſit inflammationis. Ileos vero (vt ipſi aiunt) ex inflammatione ortum habuit, & vnam tantum ſpem habet ſolutionis, inflammationis ceſſationem, cum qua etiam febrem ſedari eſt neceſſarium. Bonum igitur ſignum ſolutionis earum, quæ ſunt in ileo, paſsionum eſt febris, vel remiſſa, vel ſoluta. ſuperueniens autem febris,vel aucta,neque bonum ſignum eſt, neque cauſa bona. Nouimus enim illis tantum morbis conferre febrem, qui ex frigiditate fiunt, aliquando quidem ſola, aliquando vero cum humoribus crudis, pituitoſis vel flatuoſis ſpiritibus. Melius eſt itaque,ſi fateamur nos ignorare,quæ in hoc aphoriſmo Hippocrates dixerit: neque enim ratio, eorum indicat verita-

tem,neq; experientia docet. Tertium autem nullum aliud habemus ad fidem faciẽdam. Quòd ſi E
vnquam talis ægrotus viſus eſt aut ab Hippocrate, aut ab aliquo alio (neq; enim,an legitimus ſit
hic aphoriſmus, dicere poſſum) multitudinem humorum crudorum vnà cum multa frigiditate,
melius eſt talium in ileo caſuum,qui dicti ſunt,cauſam arbitrari. Sic enim tantũmodo febris eſſet
medicina huiuſce diſpoſitionis et retentarum vrinarum euacuatio.nam re vera conſueuerũt vri-
næ craſſæ,& plurimæ,repen te ſimul illis concoctis euacuari.

Vlcera quæcunq; annua ſunt,aut etiam diuturniora:os abſcedere eſt neceſſarium & cicatrices cauas fieri. 45

Quęcunq; vlcera longo tempore manent,vel cicatrice nullo modo adueniente,vel,ſi facta ſit,
rurſus reſoluta,nihil videlicet medicis in curatione delinquentibus:neceſſe eſt vel propter influ-
xum vitioſorum humorum, vel propter diſpoſitionem in membro longo tempore contractam
ex humoribus influentibus,vel ob aliquam paſſionem oſſis in eo loco corrupti, difficulter ſana-
ri. Alia itaq; vlcera ſemper maiora & deteriora fiunt:atq; hæc omnia Phagedænas antiqui nomi- *
nabant. Quidam vero poſteriores ea diſtinguere cogitarunt,propriamq; ſingulis appellationem
indiderunt,quædam Chironia,quædam Telephia,quędam Phagedęnas nominantes,aliasq; cu-
rioſas adhuc magis appellationes afferentes. Nobis vero ſufficiet ex ijs,quæ aliquid loci circũſtã- F
tis occupant,alia Herpetas,id eſt repentes nominare,quæ ſummam cutem tm̃ infeſtant:alia Pha-
gedænas,id eſt exedentes,quæ carnem ſubiectam corrumpunt. Nam,quod putridum atq; depa-
ſcens à non nullis vlcus vocatur,non eſt propria vlceris differentia, ſed paſſio implicita ex vlcere
atq; putredine. Scimus autem,q̃ & abſq; vlcere putredo ipſa per ſeipſam in multis corporis parti
bus conſiſtit. Vocatur etiam Anthrax,id eſt carbo,vlcus eſcharoſum,cui adiungitur multum par
tium circũſtantium inflammen. Hæc igitur propriam habuere appellationem,Anthrax,Phage-
dæna, & Herpes. Quæcunque vero vlcera fiunt ſine dictis caſibus, hæc ipſa per ſeipſa ſolebant
antiqui Vlcera tantum nominare: de quibus nunc Hippocrates loquitur,edocens, quæcunque
talia ſunt vlcera,in longum tempus protrahi. Videtur autem experientia rationi aſtipulari:mul-
taq; ſæpius ex hoc genere vlcerum, cum non poſt multum tempus fuerint ad cicatricem perdu-
cta,rurſus inflammantur,ac iterum dirumpuntur, ipſarum cicatrice ſoluta. Fit autem hoc talem
aliquam ob cauſam:Quando ex adhibitis medicamentis caro, quæ oſſi ſuperiacet patienti, exic-
cata contraxerit cicatricem,ſtatim quidem integra ſanitas reſtituta videtur:rurſus vero paulatim
aliquo influente ichore ex oſſe corrupto in parte penitiore,iterum aduenit inflammatio, & pu-
ris generatio conſequitur:à quo quidem cicatrix eroditur,caro vero exulceratur. Quęnam igitur G
eſt talium ſanatio vlcerum? Non profecto alia,quàm ab ipſo ſcripta in libro de vlceribus, & à no-
bis in tertio de methodo curatiua demonſtrata. ſiquidem vlcera omnia exiccari oportet, præci-
pue vero, in quibus patitur os. Terminus autem ſiccitatis eſt,vt abſcedat pars oſſis, quæ vitiata
eſt. Quare non abſque ratione tantum fieri cauas cicatrices contingit, quantam habuerit abſceſ-
ſus craſſitudinem.

Qui gibbi ex aſthmate aut tuſsi fiunt,ante pubertatem moriuntur. 46

Gibbos (græce ὑβοὺς & κυφοὺς) ſolet Hippocrates nominare, quos nunc oẽs homines conue-
xos(græce κυρτοὺς)apppellant. Nam & vere eis eſt ſpina in partem poſteriorem conuexa. Con-
uexo igitur opponitur cauum,gibbo recuruum ſeu repandum (græce λορδὸν). Sed hæc quidem
de ſola ſpina Græci dicunt,illa vero de omnibus. Quo modo vero gibboſitas fiat, ipſe narrauit in
libro de articulis,ſicuti & de repanditate,obſtipitate,& quaſſatione. Hæ.n.ſunt propriæ atq; prę-
cipuæ ſpinæ paſſiones:oportet aũt illum,q vult iſtarũ paſſionũ habere notitiã,ijs,quæ in eo libro
ſcribũtur plenius incumbere. Nunc vero à nobis ea dicentur, quæ ad propoſitum aphoriſmum
videntur vtilia. Gibba fit ſpina aliquando propter ictum,aut caſum:gibba etiam fit propter quę- H
dam tubercula dura, quæ in parte anteriore conſiſtunt:à quibus ſiquando vna vertebra trahitur
ad anteriora,recurua fit eo loco ſpina. ita & ſi plures fuerint ſe ordine conſequentes. qñ vero non
fuerint continuæ hæ,quæ tendũtur vertebrę,gibboſitas fit tm̃ partibus retro tendentibus, quãtũ
vertebræ extentæ ſunt ad interiora reflexæ. nã hoc fieri videtur in oĩbus duris mediocriter ten-
tis,veluti calamis,viminibus, virgis, & oĩbus alijs huiuſcemodi. dictum eſt de his plenius in ex-
poſitionibus libri de articulis. Nunc vero eos,qui gibbi facti ſunt ex aſthmate et tuſſi,ante puber
tatem cito inquit interire. Neq;.n.vult in his thorax,vt ipſe dixit,vna cum alijs augeri,atque ideo
magna anguſtia premũtur ea,quæ reſpirationi obſeruiunt, inſtrumenta. Oĩbus ſiquidem eſt cõ-
mune,qui ſponte gibbi facti ſunt, hoc eſt, q̃bus ſine ictu vel caſu ſpina paſſa eſt: propter dura tu-
bercula & concoqui difficilia,tales fieri. Sed,cũ multa ſit in tuberculis, quo ad tumorem,duritiẽ,
& locũ,in quo conſiſtunt,differentia:quę dura ſimul ac magna ſunt,ſtatim difficilem faciunt ho-
minibus reſpirationẽ,quæ vero ex ſuo humore aliqđ ad aſperam mittunt arteriam,reddunt tuſſi
culoſos. Verũ,quę talia ſunt,vt mittant ex ſuo humore aliquid,non ſunt dura exquiſite,atq; ideo
neceſſariũ eſt eis aliquando ſuppurari,& hominem occidere. Quæ vero nihil mittunt, ex craſsis
humoribus ortum habent,atque ob id dura ſunt,& incocta,& longo permanent tempore,anteq̃
ſuppurentur,

A ſuppurentur,atq; ideo non perimunt hominem.Quæ vero(vt dixi)vnà cum tuſſi ortum habuere,properant ad ſuppurationem,atq; ideo ſunt exitialia.Sic & quæcunque cum difficili anhelitu fiunt,ſunt ijs,qui adhuc augentur,perniciosa.vel enim hæc magna ſunt:vel in loco thoracis ad vitam opportuno.Cum igitur pulmo vnà cum corde in talibus augeatur,locusq; continens minor efficiatur,coſtæ vero non augeantur,& ſe flectendo, propter gibboſitatem thoracem faciant anguſtiorem:neceſſarium eſt tantam breui tempore fieri anhelitus difficultatem, vt homo corrumpatur. Nam, ſi nondum gibboſitate ſuperueniẽte,propter ſolos tumores extra naturã,difficilem habebant anhelitum: quid debemus expectare, cum tubercula ſunt proceſſu temporis adaucta, thorax autem factus anguſtior? Quòd autem,cum multæ ſint ſpirandi difficultates,ſolam illam Hippocrates aſthma conſueuerit nominare,in qua contingit valde crebrum anhelitum fieri, clarum admodum exiſtit.Appellantq; nunc homines eo nomine,illam,quæ fit in curſibus & vehementioribus exercitijs,reſpirationem.Hippocrate autem poſteriores, & paſſionem aliquam pectoris diuturnam,non nulli ſimpliciter aſthma nominant,non nulli orthopnœam, quando abſq; febre ægroti iugiter anhelitum habent difficilem.

47 B *Quibuſcunque venæ ſectio, vel purgatio cum medicamento conuenit, hos vere purgare, vel venam incidere oportet.*

Liquet,quòd de ijs,qui adhuc ſani, ſed ægri futuri ſunt, niſi euacuentur, nunc ſermo habetur Hippocrati. Hos enim oportet,vt anticipemus euacuare vere adueniente, vel per venæ ſectionem,ſi plenitudinis paſſionibus ſubijciuntur:vel per purgationẽ,ſi eis, quæ ex corruptione proueniunt.Nos itaq; plurimos ita ſeruauimus annos, qui longo ante tempore ſingulis annis morbis capiebantur.Atque podagram, & morbum articularem adhuc incipientem,& nondum poros circa articulos faciẽtem,ex tali euacuatione multis iam annis fieri prohibuimus. Eodem modo & ſanguinis ſpuitionem,morbum comitialem,apoplexiam, melancholiam, & alias huiuſcemodi diuturnas paſſiones in multis hominibus per dictam euacuationẽ ſuſtulimus. Venæ itaq; ſectio,commune auxilium eſt earum,quæ ex plenitudine fiunt,diſpoſitionũ: purgatio vero quãuis,ſi ſecundum genus inaudias,vnum quoddam auxilium exiſtat,non tamen ſecundum ſpeciẽ. Non nullis ſiquidem confert humores pituitoſos euacuare, non nullis vero amaram bilem, non nullis atram,non nullis ſeroſam ſuperfluitatem,ſecundum naturam earum, quæ conſueuerũt ſuperuenire,paſſionum. Velut quidam ſingulis annis incidit in melancholiam,niſi purgetur:& eſt
C res mira,quo modo morbo iam inchoante,ſtatim homo præſentit primam eius generationem:& me aduocato purgatis humoribus atris,ceſſet protinus melancholia: huic homini ex purgatione ambo hæc optima eueniunt,quòd & ſuperfluitates expelluntur,& q; ex acritudine eorum, quæ excernuntur,parumper aperitur os venę,quam vocant hæmorrhoida, per quam excernitur pars aliqua ſanguinis vitioſi conſueti euacuari:quo retento ſuperuenit melancholia. Purgo igitur ipſum, non vere tantum, ſed etiam autumno: &,ſicuti dixi, ſi ex contemptu aliquando purgationem omiſerit, & morbum non anticipauerit, caſus perſentit paſſionis. Sic & mulierem quandam,ſingulis annis vere inchoante ſimiliter euacuans, cum aliquando tumorem cancroſum in mãmilla pateretur,forti atq; frequenti medicamento purgante atram bilem,ad ſanitatem perduxi.Et,ſiquando purgatio omitteretur,dolorem profundum ſentiebat: & me aduocato, ſtatim volebat euacuari. In altero elephantem inchoantem, primum per venæ ſectionem & purgationem ſanaui: & ſingulis annis rurſus huic ſufficit vna purgatio:& ea omiſſa, ſtatim paſſio innoteſcit.Morbi itaq; huiuſcemodi,atri humoris exigunt purgationem:comitialis autem,& apoplexia, & aſthma, pituitoſi:articulares autem,ſi cum multa fuerint caliditate,amaram bilem volunt euacuari: ſi vero cum frigidis tumoribus,pituitam. Quidam alius tempore æſtiuo ſemper febri-
D bus tertianis corripiebatur:ſed multis iam annis non febricitauit, quoniam à nobis purgari circa finem veris anticipauit.Sic enim melius eſt tales euacuare,ſicuti illos, qui morbo comitiali,apoplexia,& melancholia,& articulari, & alijs paſſionibus, quæ ex craſſis humoribus generantur, præſtat circa veris initia euacuare:de quibus omnibus ſeorſum à nobis ſcriptum eſt in illo tractatu,qui inſcribitur,de ijs,qui verno tempore egent euacuatione. Eſt autẽ iſte tractatus pars totius ſalubris tractationis.

48 *Lienoſis difficultas inteſtinorum ſuperueniens,bonum.*

Paulo antea hunc aphoriſmum expoſui,cum ſermo habebatur de aphoriſmo in hunc modum ſcripto:Quicunq; lienoſi à difficultate inteſtinorum capiuntur,ijs longa facta inteſtinorum difficultate,aqua inter cutem ſuperuenit,vel læuitas inteſtinorum,& moriuntur.quare iſti nunc propoſito nulla eſt expoſitio neceſſaria.

49 *Quibuſcunq; morbi podagrici fiunt,ij ſedata in quadraginta diebus inflammatione,finiunt.*

Podagricorum inflammatio fluxione fit ad articulos pedum decumbẽte. hanc aũt fluxionem ſuſcipiunt primum quidem loca dearticulationum,deinceps circũſtantia omnia vſque ad cutem.

Podagrici nunquam conuulsione corripiunt: Cuius causa? fieri posse ex neruorum vel cordarum inflammatione.

Quia vero impleri dicimus dearticulationes,liquet etiã eſſe neceſſarium ea, quę ipſis circũiacẽt, E
ligamenta extendi.Neruos.n.& chordas ſeu tendones non eſt rationabile in ipſis inflãmari, ſed
ſolum dolere,quia ſimul cum dearticulationibus extenduntur,argumento,q̃m viſus eſt nunquã
podagricus pati conuulſionem,quæ frequenter ſolet in neruorum ac chordarum inflammationi
bus aduenire.verũ intentio ſanationis in eis,cõmunis eſt omnibus inflammatione laborantibus.
Nã, diſcutiatur, oportet, id,quod ad pedes fluxerit, ſi quidem tenuiorem habuerit ſubſtantiam,
tempore breuiore:ſi vero craſſam vel tenacem, longiore:longius adhuc tempus requiret,ſi ſimul
craſſum atq; tenax illud,quod defluxit, exiſtit:vltra tñ ſpatium dierũ quadraginta non proroga-
bitur curatio inflãmationis,ſi & medicus in ſuo opere nõ aberrauerit,& æger illi in omnibus obe
dierit. Quæ vero carnoſas partes occupat inflãmatio,morborum acutorum ſubijcitur termino,
diebus ſcilicet quatuordecim, q̃m carnis ſubſtantia mollior eſt ac rarior ligamentis: vnde & tar-
dius inflãmari incipit natura ligamentorum,chordarum,atq; neruorum ex ictu, & longiori tem-
pore ad conſiſtentiam inflammationis perueniunt,ac tardius ſanantur. Qua enim ratione vix ali
quid in ſe humoris externi ſuſcipiunt, cum duræ ſint ac denſæ huiuſcemodi partes,hac ipſa ratio-
ne cum difficultate dimittunt. Quapropter Hippocrates podagricis inflammationibus terminũ
integræ ſolutionis non diem quartumdecimum,ſed quadrageſimum poſuit,quia,qui in dearticu F
lationibus humores inſunt,per ligamenta ipſas amplexãtia oportet per modum vaporis euacua-
ri: item qui in ipſa ligamenta inciderunt. Meminit autem & in prognoſtico quadrageſimi diei,
vt in quo iudicantur, quæcunq; non ſunt diuturna exquiſite,& acutorum terminum exciderũt.
Dictum autem eſt plenius de talibus in tractatione dierum iudicatoriorum.

Quibuſcunq; præciditur cerebrum: ijs neceſſe febrem, & bilis vomitum ſuperuenire. 50

Præciſo cerebro febris aduenit ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiẽte
inflammationem,ſubſequitur febris.Bilis vero vomitus fit compatiente ventriculo propter eius
cum cerebro communicationem,ore præſertim ipſius, ad quod terminatur ex cerebro effatu di-
gna quædam neruorum coniugatio. Conſueuit quidem & aliter in magnis doloribus, atq; mœ
roribus fortibus ad vẽtriculum fluere bilioſa ſuperfluitas:& multo magis,cum ipſe male affectus
fuerit.Ad ea enim,quæ talia ſunt,feruntur partium proximarum ſuperfluitates, præſertim quæ
tenuem habent ſubſtantiam,qualis eſt ipſe bilioſus humor,atq; cum eo quęcũq; ſeroſa ſuperflui-
tas,quæ ſæpius in vomitibus bili cõmiſcetur.ſiquidẽ raro admodũ accidit,vt bilis exquiſita euo-
matur,cui ſeroſam ſuperfluitatem nõ videamus admiſtam. Apparet autem & in ſanis,cũ diu à ci- G
bo abſtinuerint,in illis præſertim, qui natura ſunt bilioſiores, tales in ventriculum humores ad-
mitti:quod & ipſius morſus & vomitus manifeſtant. Non ſolum autem cerebro vulnerato euo-
mũt homines bilem,ſed & dura membrana ipſum circũſtante,quę,cum in multis partibus ſit ce-
rebro agnata,citiſſime ei cõmunicat proprias paſſiones.Eraſiſtrati aũt ſectatores, cum membra-
nas velint eſſe principia neruorum,membranam craſſiorem inquient ſuæ naturæ ratione, ſi ſola
ſit vulnerata,tales afferre caſus.Si vero vſq; ad cerebrum vulnus peruenerit, quoniam ambę mẽ-
branę prius illud admiſerint,ſic nuper dictarum paſſionum ſequi ortum fatebuntur.Dixi autem
Eraſiſtrati ſectatores,et non ipſum Eraſiſtratum talia dicturos,quoniam,cum iam ſenex eſſet,(vt
illi inquiunt)ſcripſit libros ſectionum, in quibus cerebrum eſſe neruorum principium demon-
ſtrauit.Dictum autem eſt de his in commentarijs de Hippocratis ſectione.

Ad male affectas partes facile proximarum partium superfluitates feruntur. presertim quæ tenues habent substantias.

Quicunq; ſani dolore capitis repente capiuntur, & ſtatim muti fiunt & ſtertunt, in ſeptem diebus pereunt, niſi febris apprehenderit. 51

Mutos(græce ἀφώνους)ſolet Hippocrates nominare non eos tantum, quibus læditur vox,verũ
per exuperantiam quandam vnà cum eius læſione dat nobis intelligendas omnes,quę ſunt ſecũ- H
dum electionem,operationes.Non nunquam igitur illis oblæſis non interijt ſenſus.Quos igitur
ipſe mutos appellat,contingit eſſe ſentientes:ſed ſæpius vtraq; patiuntur: & talem affectum vo-
cant apoplexiam. Eſt autem & hæc alia quidem debilis, alia vero fortis:atq; ideo dixit,Soluere »
apoplexiam fortem impoſſibile,debilem vero non facile. Videtur aũt nunc fortis apoplexiæ in- »
dicium appoſuiſſe,quod ſtertere dixit,quod etiam profunde dormientibus accidit,quo ad diſpo-
ſitionis ſimilitudinem,ſecundum diuerſum quidem vtriſq; modum. nihilominus, quatenus ali-
quid habent cõmune,vt ſtertant,conſequitur.Eſt autẽ commune ambobus,eius,quę fit per ner-
uos,operationis debilitas:& dictũ eſt de his amplius in ea,quæ de locis affectis inſcribitur,tracta-
tione.Nunc vero,quantum ad expoſitionẽ aphoriſmi ſufficiet,dicet̃ à nobis.Quibus ſanis dolor
in capite repente aduenerit,cauſam referre oportet in primis ad ſpiritum flatuoſum:interdum ve
ro & ad influentis vniuerſim materiæ multitudinem: quam & nunc ad cerebrum fuiſſe delatam
indicant caſus,qui poſt dolorem ſuperuenerunt,per quos,& q̃ ſit quædam materia pituitoſa,cõ-
monſtratur:atq; idcirco febris ſuperueniens ſoluit diſpoſitionem,vt quæ calefaciat,extenuet,atq;
reſoluat ſpiritum flatuoſum,& pituitoſos humores. Fit autem hoc non nunquam tribus diebus
aut quatuor,non nunquam vero pluribus,nõ tamen vltra dies ſeptem, quia pars eſt principalis:

tales

A tales vero partes non diu tolerant fortes ſimul ac diuturnas paſſiones: vt ſæpius oſtendimus.

52 *Oportet vero & conſiderare oculorum in dormiẽtibus ſuſpectiones. Nã, ſiquid albũ commiſsis palpebris ſubinſpicitur, neq; ex alui profluuio, aut medicamenti potione iſtud contingat, malum eſt ſignum, & letale valde.*

Aut ob palpebrarum ſiccitatem, aut propter potentiæ ipſas mouentis imbecillitatem, aliquid ſubinſpicitur, cum oculi integre claudi non poſſint. Ob hoc igitur ipſum in alui profluuijs, & medicamentorum purgantium potionibus, oculorum albedinis aliquid ſubinſpicitur, quando dormierint. Nam totum corpus exiccatur, & vires fiunt imbecilles ex talibus euacuationibus. Plus autem ſiccitas in palpebris innoteſcit, quoniam ſunt natura ſiccæ. Sicuti ergo coria exiccata difficulter extenduntur: eodem modo ſimiles corporis partes. Et quidem, quòd potentia exiſtẽte imbecilli, non poſſint exquiſite oculos claudere, ſed neq; os, vnde hiantes dormiũt: liquet vnicuiq;, rei naturam diligentius animaduertere volenti.

53 *Deſipientiæ, quæ cum riſu fiunt, ſecuriores: quæ vero cum ſtudio, periculoſiores.*

Nulla quidem deſipientia ſecura eſt, minus vero periculoſæ, quæ cum riſu fiunt: ſicuti temeraB riæ, vt ipſe nominat, omnium periculoſiſſimæ: in medio autem ambarum ſunt, quæ cum ſtudio fiunt. Fiunt autem omnes patiente cerebro, ſiue primo et per ſeipſum, ſiue per compatiendi rationem: differunt autem inuicem per cauſas ipſas efficientes. Quæcunq; enim ex ſola fiunt caliditate ſine humore vitioſo, ſimiles quodam modo ſunt eis, quæ ex ebrietate contingunt. Quæcunq; vero ex flaua bile, cum ſtudio perficiuntur: ipſa vero multum exuſta, vt iam magis ad atrę bilis naturam accedat, ſunt inſaniæ ſatis furioſæ. Nam oportet ad memoriam reuocare ea, quæ in alijs locis de atra bile præfiniuimus, ꝙ quædã ex flaua bile ſuperaſſata gignitur, quæ omnino moleſtiſſima eſt. Quæ vero ex ſanguinis (quiſpiam dixerit) limo ac fæce, craſſior quidem eſt illa ſecundum ſubſtantiã, ſed plurimũ differens prauitate qualitatis. Dictum aũt eſt, ꝙ eã, quæ eſt veluti fæx ſanguinis, cũ volumus exqſite loqui, nondũ atram bilẽ noĩamus, ſed humorẽ melacholicũ. Noĩbus vero abutẽtes, & atrã bilem aliqñ vocamus, qm̃, ſi non prius euacuetur, paulopoſt atra futura eſt

54 *In acutis paſsionibus, quæ cum febre ſunt, luctuoſa ſuſpiria, malum.*

Infantes ſępe videntur, quo tempore plorant, inſpirare inſpiratione interrupta, ſtante interim thorace, deinde rurſus id, quod deeſt, adijciente: quod ipſe in Epidemijs in hunc modũ explicuit.
« C Duplex intro reuocatio, veluti ſuperinſpirantibus. Et accidit hoc non nunq; potentia fatigata, non nunq̃ ex duritie inſtrumentorum, non nũq̃ vero ambabus cauſis ſimul conuenientibus, ſed & aliqñ propter aliquam muſculorum pectoris ſimilem conuulſioni diſpoſitionem. Nam & vis imbecillis, qñ nequiuerit thoracem vno impetu tm̃ attollere, quantum animali eſt neceſſariũ, in media primum conſiſtit operatione, deinde cum impetu iterum ſe effert. Et durum inſtrumentũ cum non prompte ſequatur potentiam attollentem, ab ipſa vibratum violenter attollitur. De diſpoſitione autem ſimili cõuulſioni, quid oportet dicere, ꝙ talem faciat reſpirationem? Nam ſi frigus vel muſculos thoracis apprehenderit, vel neruos: durities quędam inſtrumentis aduenient, & motus conuulſioni ſimilis, quam febris ſua eſt apta natura ſanare, & calida auxilia. Febre vero cũ his exiſtente, nõ poſſumus cauſari muſculorũ thoracis ſiue neruorũ frigiditatẽ, ſed vel duritiem quæ facta eſt, vel virium imbecillitatem, vel conuulſioni ſimilem diſpoſitionem. Quicquid vero horum in cauſa ſit, non eſt bonũ vt in morbo acuto contingat. Si igitur de ſola prædicta motione inſtrumentorum reſpirationi obſeruientium, luctuoſa reſpiratio ab ipſo dicta fuit, iam ad finem expoſitio peruenit: Sin aũt & cum aliquo tali ſonitu vult dictam contingere reſpirationẽ, qualis flentibus accidit: vltra dictas cauſas quandam oſtendet doloroſam diſpoſitionem, ex qua, veluti D flentes, vel gementes, vel aliquem miſtum ex vtriſq; ſonum edentes, in hunc modum reſpirant.

55 *Dolores podagrici vere & autumno magna ex parte mouentur.*

Podagricæ paſsiones, ſicuti & omnes aliæ articulares, vere augentur, atq; ideo ipſe ſuperius in enumeratione morborum vernalium, etiam articularium cõmeminit, in quibus etiam podagrici continentur. Excitantur quidem aliqñ & autumno ijs, quibus per æſtatem tempore, quo fructus maturantur, vitioſi aliqui humores fuerint coaceruati. Oſtenſum enim à nobis eſt in cõmetarijs de potentijs naturalibus, ꝙ ſingulis partibus, ſicuti aliæ potentiæ, ita & illa ineſt, quæ materias infeſtas excernit. Infeſtant autẽ aliquæ ſua multitudine aggrauantes, aliæ vero extranea qualitate. Secundum vtrunq; igitur ijs, qui hiberno tempore in victu deliquerint, poſtmodum verno diuturnæ paſsiones excitantur, fuſis humoribus & mox à fortibus ad loca debilia detruſis: ſecundum alterum vero, tantummodo autumnali.

56 *In morbis melancholicis ad hæc periculoſi decubitus, apoplexiam corporis, vel cõuulſionem, vel furorem, vel cæcitatem ſignificant.*

Fiunt quidem & propter pituitoſum humorem apoplexiæ, conuulſiones, & cæcitates oculorum:

rum:Fiunt & propter melancholicum:quoniam communis vtriſq; eſt harũ quæuis paſſio. Non E
tamen furor eſt paſſio communis. Nunquam enim hic ex pituitoſo humore ortum habet,cũ ad eius generationem humor irritans ac mordens exigatur. Talis autem eſt ſemper quidem flaua bilis:melancholicus autem humor non ſemper,ſed cum ſupra modum exuſtus,aut putrefactus,malignam induerit acrimoniam.

Apoplexiæ autem fiunt maxime à quadrageſimo anno vſq; ad ſexageſimum. 57

Non omnem apoplexiam,ſed nuper dictam tantummodo(quæ ex atra ſola fit bile) contingit aduenire iis,qui dictam agunt ætatem, quoniam in his maxime abundat atræ bilis humor,quem admodum etiam in autumno. Quòd ſi volumus ſimpliciter pronuntiare,plures ſenes laborant apoplexia.Si igitur ſermo debeat eſſe verus,iungendus eſt cum priore aphoriſmo,ac ſi ita diceretur:In morbis melancholicis ad hæc periculoſi decubitus apoplexiã corporis, quæ homines occupat à quadrageſimo anno vſq; ad ſexageſimum.

Si omentum excidat,neceſſario putreſcit. 58

Propter breuitatẽ falſus eẽ videbit̃ hic aphoriſmus iis, q nõ recte ipſum inaudierint. Quod.n. F
dr̃,huiuſmodi eſt:Qñ exciderit,hoc eſt, qñ nudatũ fuerit,& extra peritonæon, id eſt mẽbranã abdominis interiorẽ, omentũ exierit,non cõtingit ipſum ad locũ proprium reſtitutũ, ſanũ & ſaluũ fieri,ſicuti ſi aliud aliquid extra promeretur,veluti inteſtinũ,aut aliqua viſceris fibra.Illa etenim, niſi longo tpe frigeſiant,qñ vulnus in abdomine factũ, ad cicatricẽ perductũ fuerit,priſtinã recipiunt temperaturã. Omentũ vero, ẽt ſi minimo nudetur tpe,reductum putreſcit: quã ob cauſam medici partẽ illam,q̃ fuerit nudata,ſolent reſecare.Hanc igitur ſentẽtiam habet aphoriſmus, licet confuſius in verbis dictis proponatur.Siquis vero dicat ſe aliqñ vidiſſe omẽtum, quod paruo tẽpore extra prodierat,deinde ad ſuum locum reductum, nõ putruiſſe: perpetuam is quidem non eſſe probabit Hippocratis enunciationem:illud tamen non tollet,quod magna ex parte ſolet accidere. commune ſiquidem eſt huic aphoriſmo cum aliis ab Hippocrate dictis, vt perpetuũ quiddam ex figura dictionis oſtendatur,quamuis res ipſæ non ſemper eodem modo eueniant,ſed, licet raro, interdum etiam aliter accidant.

Quibuſcunque à coxendicum dolore {diuturno} moleſtatis excidit coxa, & rurſus incidit,iis mucores ſuperueniunt. 59

G

Sæpe in articulis humor pituitoſus aceruat̃,quẽ mucorẽ appellant:à quo madefacta dearticulationis ligamenta,laxiora reddũtur:atq; ideo facile à cauitate articulus excidit,& rurſus nõ cũ difficultate incidit,quæ nunc ait accidere iis,qui ita morbo laborant coxendicum. Qñ aũt coxam ait excidere,articulum coxæ debemus intelligere,quo modo etiam in libro de articulis dicer[illegible]r. Humerum autem vno modo noui lubricare.ac ſi dixiſſet articulum humeri.

Quibuſcũq; à coxendicũ dolore moleſtatis diuturno excidit coxa:iis crus tabeſcit,& claudicãt, ſi nõ vrãtur. 60

Hunc aphoriſmum non debemus à ſuperiore ſeiungere, ſed ipſum coniungentes, ita vnum ſermonem intelligere. Vult enim dicere, ꝙ à coxendicum morbo moleſtatis, quibus propter mucoris multitudinem articulus excidit,& rurſum incidit, neceſſariũ eſt proceſſu temporis crus contabeſcere, niſi prius vrendo mucorem exiccemus: quod in libro de articulis conſulit fieri in brachio iugiter excidente.nam & nunc eadem eſt ſermonis vis,cum ipſe ſuadeat aduri coxam,ſicut in libro de articulis docebat: vt & id,quod mucoſum eſt,abſumatur, & laxitas cutis,ad quam articulus lubricat,magis ex aduſtione cõtracta,arctet,ac prohibeat articulum tranſponi. Quòd ſi ob multitudinem mucoris extra ſuum locũ diu coxa ſteterit, (eſt enim hoc quidem claudicatio) H
neceſſario crus contabeſcet: vt etiam aliis omnibus ſolet accidere, ſi priuata motibus fuerint, qui illis ſecundum naturam inſunt.

GALENI IN APHORISMOS HIPPOCRATIS

COMMENTARIVS SEPTIMVS.

Omnes ferè, qui antea ſcripſerunt,expoſitores aphoriſmorum, circa initia quidem vltra id, quod eſt vtile, ſermonem extendunt: in proceſſu vero ita remittunt, vt primo quidem,quo ad vtile fuerit,tantum progrediantur,deinde vero infra id etiam ſubſiſtant, & poſtremo vſq; adeo contrahant expoſitiones, vt nec animaduertant plures aphoriſmos eſſe nothos,atque planè falſos. Verum,vt,qui ſunt in diſputationibus fatigati,prompte ad omnia annuunt:ſic & ipſi omnes admittunt,quoſcunq; ſcriptos inuenerint aphoriſmos,& ad vltimam ſuis in expoſitionibus breuitatem deueniunt, prioris loquacitatis obliti.Nos ſanè cum alias eorum abſurditates conati ſu-

A mus euitare, tũ omnes ex æquo ſtuduimus facere expoſitiones, q̃ & veritatẽ,& vtilitatẽ artis in-
tenderent, & interpretando neq; ſe ad extremam breuitatem contraherent, (hoc.n.libro conue-
nit,non cõmentario)neq; ad tantam prolixitatẽ effunderent,quantam ipſi in principio expoſitio
num inſtituerũt. id autem, quod optimũ eſt in oĩbus ſermonibus,quod quidem ſeruat mediocri
tatem in vnaquaq; tractatione,à principio vſq; in finem ſeruare ſtuduimus.

1 *IN morbis acutis frigus partium extremarum,malum.*

In morbis diuturnis,qui præſertim ſunt ſine febre,& hyeme, & ætate ſenili,
partes extremas corporis,veluti nares,aures,pedes,et extremas manus frigidas
fieri nihil abſurdum.Nõ tamen in acutis eſt mediocre malũ, ſed caſus ſatis exi-
tialis:quod vehemẽtiſſimis accidit viſcerum inflammatiõibus. Acutos autem
ipſe ait vocari morbos,quorũ febres maxima ex parte cõtinuæ ſunt:in quibus,
cum fuerint ſine magna inflammatione,nedũ extrema frigeſcere,ſed exuri contingit. Cũ vero in
flammationis calor adeo vehemens fuerit, vt ad ſe trahat per modũ cucurbitulæ ex toto corpore
B ſanguinem:ijs,qui ita ſe habent,viſcera peruruntur,extremæ autem partes frigeſcunt propter de
fectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis:& eorum pleriq; neq; tegumenta tolerant propter in-
cendium, quod in viſceribus ſentiunt.

2 *In oſſe ægrotante caro liuida,malum eſt.*

Non.n.in mediocribus oſſium læſionibus,ſed fortibus putrilaginibus talis ſpecies coloris cir-
cunſtantibus aduenit carnibus,extincto in eis ſcilicet calore natiuo.

3 *A vomitu ſingultus & oculorum rubor,malum.*

Qualis paſſio eſt cõuulſio muſculis,talis eſt ſingultus ſtomacho:q humoribus infeſtãtibus con
uenit nõ nunq̃ totũ ventriculũ,nõ nunq̃ os eius,& gulã:quos per vomitiones abijciens, ſtatim à
ſingultu liberatur.qui ſi neq; per iſtas ceſſauerit,duorũ alterũ oſtendit,vel cerebrũ neruorũ prin-
cipium,vel ventriculũ pati nõ mediocrẽ inflãmationẽ.Rubor vero oculorũ vtrãq; ſequitur diſpo
ſitionem,ſed præcipue illam,quæ in cerebro exiſtit ſimilis inflammationi.

4 C *A ſudore horror,non bonum.*

Quòd iudicatoria,quæ non iudicant,partim mortalia,partim male iudicantia ſunt, ab ipſo di-
ctum eſt:quoniam natura in huiuſcemodi diſpoſitionibus morbo ſuccumbit.

5 *A furore difficultas inteſtinorum, vel aqua inter cutem, vel mentis alienatio,bonum.*

Difficultatẽ quidẽ inteſtinorũ,vel aquam inter cutẽ tranſmutationis rõne eſſe furoris ſanatio-
nẽ,nõ eſt extra rõnẽ,cũ à capite noxij humores transferant ad inferiora. Mentis aũt alienatio,tm̃
abeſt,vt ſit furoris ſolutio,vt quiſpiam potius dicat eſſe incrementũ. Ac profecto, ſi modo re ve-
ra Hippocrates continuũ atq; vehementẽ furorẽ,alienationẽ mentis noĩauit:quendam nouimus
à furore mediocri,quo prius detinebat,fuiſſe liberatum:vnde ratiocinãdo perpendimus ex vehe-
menti motu cauſarum efficientium furorem,ſolutionẽ fuiſſe ſubſecutã:quemadmodũ in morbis
acutis vehementiſſimi caſus ſolent aliquando bonas criſes operari.

6 *In morbo diuturno faſtidium cibi, & deiectiones ſinceræ,malum.*

Faſtidiũ cibi per ſeipſum prauũ eſt ſignũ in morbis diuturnis.Nã in ijs,q à talibus morbis ſunt
D euaſuri,cõtrarius affectus ſolet accidere,vehemens.ſ.ciborũ appetentia.Quare cibi faſtidiũ haud
quaq̃ bonũ eſt ſignũ:multo vero magis,quãdo fuerit ẽt prauæ deiectiões.Sinceras vero deiectio
nes noĩauit impermiſtas aquoſę humiditati,qm̃ ſolus humor euacuatus deijcitur,ſiue ſit bilioſus,
ſiue melãcholicus,ſiue porri colorẽ præ ſe ferens,ſiue bilis,quæ æruginoſa noĩatur.Nã deiectiões
huiuſcemodi exuſtã eſſe omnẽ natiuam humiditatẽ à calore febrili demonſtrant.

7 *Ex multa potatione,rigor & deſipientia,malum.*

Quòd quidẽ multa potatio,nõ aquæ,ſed vini potionẽ ſignificet, vnicuiq; manifeſtũ. Deſipiũt
aũt ex talibus potiõibus aliqui,capite oppleto plurimo ſanguine,ac ſpiritu calido. Ob hãc ipſam
vero cauſam & calidiores reddunt, p̃cipue qdẽ caput, ſed & corpus vniuerſum.Pauci.n.ex ipſis
ſunt, q cũ deſipiẽtia rigeant, in q̃bus calor natiuus nõ accẽditur,ſed ob multitudinẽ extinguitur,
ſicuti ignis lignorũ multitudine ſupiniecta,& lucernæ flãma oleo vniuerſim ſuperfuſo.

8 *A tuberculi intus ruptione,exolutio, vomitio,aut animi defectio fit.*

Tuberculum (græce φῦμα)nominauit,quod in alijs ipſe ſolitus eſt vocare ſuppurationẽ (græ-
ce ἐμπύημα.)Intus vero ipſius ruptionem,ad vẽtriculũ dicit.ad hãc.n.cõſequitur vomitus, ſicuti
tuberculorum

tuberculorum in thorace atq; pulmone ruptio,non vomitiones,ſed ex neceſſitate quidem tuſſim E excitat,ſæpius etiam ſtrangulat:quemadmodum ſuppurationum ad inteſtina ruptiones,puris faciunt deiectionem.Commune autem omnium ruptionum eſt exolutio,& animi defectus, ꝓpter vitalis ſpiritus excretionem,vt alibi eſt demonſtratum.

A profluuio ſanguinis,deſipientia,ac conuulſio,malum. nam conuulſio ex inmoderata euacuatione exitialis admodum casus est. et si desipientia minus sit malum 9

Hic aphoriſmus magnã nobis affert vtilitatẽ ad credẽdũ,ꝙ aliqñ fiat deſipiẽtia ex defectu,quo manuũ ac pedũ tremores.Nam & hæc membra propter potentiæ ipſa mouentis imbecillitatẽ, infirmas habent motiones,& cerebrum vacillantes:quapropter neq; vehemens eſt hoc deſipientię genus,ſed mediocre,atq;,vt quiſpiam diceret,delirans. Ipſe ſiquidem ſolet mediocrem inſaniam, delirium nominare.Si ergo conuulſio aliqñ tali deſipientiæ coniungatur,omnino ſalus eſt deſperata.Quædam igitur exemplaria,cum/&/copulatiua cõiunctione,ſcripta ſunt: q̃dam autem/vel/ diſiunctiuã quam vocant,habent,ſm quam deſipientia non bonus eſt caſus poſt ſanguinis fluxũ, etiam ſi ſola contigerit:multo aũt magis conuulſio,ẽt ſi abſq; deſipientia facta fuerit. Maximum vero malum eſt ambarum conuentus, cũ vel ſola conuulſio ex immoderata euacuatione,caſus ſit admodum exitialis.nam deſipientia minus malum eſt. F

Ab ileo vomitus,ſingultus,deſipientia,vel conuulſio,malum. vomitus enim et singultus aduenit cum iam exitialis factus est morbus 10

In ileis nihil deſcendit ad inferiora,& hoc eſt proprium inſeparabile paſſionis. Vomitus autẽ non ſemper adeſt,ſed quando exitiales ſunt:et,ſi vehementius diſtorqueantur,ſtercus eis aſcẽdit, atq; ſingultiunt.Quidam vero deſipiunt & conuelluntur,compatiente neruorũ principio ſtomachi paſſiõi.Hæc vero mihi fieri videnť ab inteſtinis,in quibus paſſio talis exiſtit,à ſe expellere ſtercus appetentibus,qñ in longitudine temporis cœpit moleſtare,& nõ potentibus ſe exonerare pp eam,quæ facta eſt in partibus inferioribus, obſtructionem, ſed coactis contra naturam violenter moueri,& ad loca ſuperiora materiam noxiam extrudere.

desipientia vero et conuulsio fiunt compatiente cerebro vel neruorum initio ex ventriculo vel ab intestinis in quibus est passio. cogentibus expellere stercus

A morbo laterali inflammatio pulmonis,malum. nam multitudinem materiei arguit. vt pote cum humor lateralem morbum faciens inter costas contineri nequit. pars vero eius ad pulmones fertur. 11

In pluribus quidẽ exẽplaribus in fine aphoriſmi adiectũ eſt/malũ/:in quibuſdã vero ita ſimpliciter ſcribitur:A morbo laterali inflãmatio pulmonis.volẽtibus illis,q in hũc modũ ſcribũt, nõ ꝙ ſit bonũ vel malũ,pulmonis inflãmatio morbo laterali ſuperueniẽs,nũc ipſum docere,ſed ſimpliciter hoc vnũ tantummodo,ꝙ morbus lateralis ſoleat in pulmonis inflãmationẽ tranſmutari, vel G morbo laterali pulmonis inflãmatio ſuperuenire. Tranſmutatur igitur morbus, qñ priore ceſſante,aduenit alter:Superuenit aũt,qñ altero adhuc manente,alter adijcitur. Verũ hoc in loco videť Hippocrates de ſuperueniẽtibus agere,qbus ſtatim hoc ineſt,ꝙ mala ſint,adeo vt,etiamſi hoc verbum/malũ/non adijciatur:vel ſubaudiendum ſit ſecundum modũ à cõi dictũ, vel potentia oſtendi exiſtimandum. Omnis.n.huiuſcemodi ſuperuenientium conſiſtentia,neq; paruos,neq; mites inſequitur morbos,ſed magnos atq; malignos.Exẽpli gratia ſtatim in dictis in aphoriſmo paſſionibus,qñ non põt is,qui morbũ facit lateralem,in coſtis humor contineri, pars eius aliqua ad pulmonem fertur.Ad inflãmationem quidem pulmonis morbus lateralis non admodũ conſequi ſolet: qm̃, ſi mitis fuerit inflãmatio,omnis humor noxius per ſputũ expurgatur:in pernitioſis vero, anteq̃ coſtæ compatiantur,ſtrangulat ægrum.

A pulmonis inflammatione phrenitis,malum. nam vapores ab inflammatione cerebrum petunt sicque phrenitin pariunt 12

Quando à calido humore fit inflammatio pulmonis, quæ multos vapores trãſmittit ad caput: cerebrum implet vaporibus,& facit phrenitidem.Alia autem cõmunia ſunt ad prius dictũ aphoriſmum non huic ſolum,ſed etiam ſequentibus. H

Ab æſtibus fortibus conuulſio aut diſtentio,malum. nam conuulsio ac distentio ex neruorum siccitate est pessima. 13

Multi expoſitores ita ſcribi hũc aphoriſmũ cognouerũt:Marinus vero, A vulneribus, ſcribit, et ſequẽtẽ aphoriſmũ ſibi ait aſtipulari. Verũq; ſanè eſt,ꝙ à vulneribus fortibus fiũt inflãmatiões, ac cõuulſiones.Sed,cũ oẽs ferè expoſitores et ꝑcipue vetuſtiſſimi,illã norint ſcripturam,q̃ habet, Ab æſtibus fortibus:melius eſt,vt & nos ẽt eãdẽ exponamus.Quidã igitur pro æſtibus,febres intellexerunt:nõ nulli vero aeris ambientis feruorẽ ita noĩari dixerunt:alij pro cauterijs & eſcharis: & oẽs verum dicunt.Superueniunt.n.his oĩbus haudquaq̃ ad bonum diſtentiones ac conuulſiones,propter neruorũ ſiccitatẽ,quas diximus eſſe difficillimas.

A capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia,malum. nam cerebri læsionem arguunt. 14

desipit qui inter loquendum agendumue nihil rationi consentaneum patit. obstupescit qui oculis coniuentibus quiescit. similis illis qui ex timore sunt attoniti

Deſipientia quidem agnoſcitur loquentibus agentibus've nihil conſentaneum rationi: Obſtupeſcentia vero (græce ἐκπληξις,) qñ neq; aliquid dicunt,neq; agunt, ſed apertis oculis quieti manent, ſimiles ijs,qui ex timore ſunt attoniti.Quòd vero hęc oĩa huiuſcemodi fiant cerebro patiente,manifeſtum.oſtenſum.n.eſt in eo eſſe aĩæ principatum.Si igitur in fine aphoriſmi ſcriptũ

ſit/malum/

A ſit/malũ/liquet, ꝙ recte dictũ fuit. indicio. n. ſunt, ꝙ ictus ĩtra ad cerebrũ penetrauerit. Si vero nõ ſcribat, nos nihilominus poſſumus ſubaudire, ſicuti antea diximus, à cõi. Poſſumus aũt, & qa huiuſcemodi caſus vnà indicant cerebri læſionẽ, magnitudinẽ paſſionis conſiderare.

15 *A ſanguinis ſputo puris ſputum, malum.* nam tale ex pulmonibus manat

Quòd omnis hæc enumeratio ſit eorũ, quæ proprie ſuperuenientia vocantur (de quibus Praxagoras vnum volumen ſcripſit haud paruum) manifeſtũ eẽ arbitror & ex ipſo aphoriſmo. Neq; enim omne ſputum ſanguinis, ſequens habent ſputũ purulentum: ſed tantũmodo, quod malignũ exiſtit. tale autem eſt õmnino ex pulmone.

16 *A puris ſputo phthiſis & fluxus: cum vero ſputum retinetur, moriuntur.* nam cum intus manent obſeratur viæ ſpiritus sicq; ſuffocantur.

Quam proprie Græci, & præſertim Athenienſes phthoen noĩant, hãc nũc Hippocrates phthiſin appellauit, ob pulmonis vlcera inſanabilia, totius corporis cũ febre parua extenuationẽ. Fluxum autem vel de capillorũ defluuio, vel de humida deiectione protulit. ambo. n. conſueuerunt euenire, cum tabidi ad extremum mali perducuntur, alterum ex ſiccitate, altera ex potentiæ debi B litate. Quod vero in fine ſcribitur, Si aũt ſputum retineat, moriuntur. modũ mortis oſtendit illorum, qui ex phthoe moriuntur. Eouſq;. n. extenuati viuũt, donec extuſſire, & per ea, quę expuũt, poſſunt pulmonem expurgare. Cum vero intus manent, obſeratur quidem viæ ſpiritus, patientes vero ſuffocantur.

17 *In hepatis inflammatione ſingultus, malum.* nam inflammationem maximam et peſſimam arguit

Dixi & antea, ꝙ oẽs hi ſeriatim ſcripti aphoriſmi de caſibus docẽt, qui paſſionibus auctis & iã deterioribus factis ſuperueniunt. Hoc mõ igitur & nũc ſingultus hepati inflãmationẽ patienti dr̃ ſuperuenire, nõ ſemper, neq; quomodolibet patiente, ſed qñ ad magnitudinem attollitur, feruente inflãmatione: in quo feruore ſtomachus ad cõpaſſionem trahitur, non nunq̃ communium neruorum rõne, qui ſunt (vt ipſe docuit in ſecundo Epidemiorum) breuiſſimi. Quare tunc ſolũ com paſſio fit ſtomacho ad hepar, qñ inflammatio & maxima & peſſima fuerit. Saneq; bile ſatis calida & multa in huius viſceris inflammationibus genita, ac confluente ad inteſtinorum principium, atq; ita ſuperfluitante, atq; ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atq; ideo ſingultire. Non nulli vero arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere ac ſingul C tum facere, non habente exitum ſpiritu, quemadmodum inquiunt.

18 *In vigilia, conuulſio, vel deſipientia.* nam immodicam ſiccitatem arguit.

Quidam & hoc loco/malum/ſubiũgũt. Nos vero & prius diximus, ꝙ, etiãſi nõ ſubiungat, potentia continet. Cur vero imoderatis vigilijs cõuulſio ſuccedat, aut deſipiẽtia, manifeſtum eſt ei, qui priorũ meminerit. Nam dictum eſt ab ipſo Hippocrate cõuulſionẽ, vt à repletione, ſic ab euacuatione fieri. Ex ijs aũt, quæ maxime euacuant & exiccant, vigiliæ ſunt: atq; ideo conuulſionem ex ſiccitate faciunt, ac deſipientiam, imodicæ ſiccitatis rõne: ac præterea, qm̃ in longis vigilijs bilioſior redditur ſanguis. In quibuſdam tñ exemplaribus, & quidẽ diligentiſſime ſcriptis, hic aphoriſmus ſcriptus eſt ſine verbo/deſipientia/hoc modo: In vigilia conuulſio. quia, vt arbitror, peſſima, quæ ſuperueniunt, ab Hippocrate ſcribuntur hoc loco.

19 *In oſſis exutione, eryſipelas.* peſſimum.

Hoc in loco maxime oportet ſubaudire, malum. Neq; enim hoc dicit, ꝙ ſemper, aut magna ex parte exutis oſſibus eryſipelas ſuperueniat (nam potius contrarium verum eſt, ꝙ ita patientibus D oſſibus, raro ſuperuenit eryſipelas) ſed ꝙ caſus prauus eſt oſſe nudato carnem circunſtantem videri ab eryſipelate apprehenſam.

20 *Ab eryſipelate, putredo aut ſuppuratio.*

Clarum eſt & in hoc ſermone, quòd malignis eryſipelatis hæc ſuperueniunt.

21 *A forti in vlceribus pulſu, profluuium ſanguinis.*

In vlceribus inflammatis pulſus fit non ferente carne incumbente arterijs, illarum motum, ſe dolente, quando ſe attollentes exciderint. Eſt enim huiuſmodi pulſus, ſenſus quidam cum dolore ex arteriarum motione factus, quas neq; ab initio ſentiebamus, cum membra ſe haberent ſecũdum naturam, tum quia eorum ad hæſus noneſt moleſtus, tum quia in ſpatio laxiore mouentur. Membris vero inflammatis, & loci anguſtatio, & diſpoſitio dolorifica, triſtem afferunt laboranti bus ſenſum ex motu arteriarum: quem non ſolum medici, ſed oẽs homines pulſum appellant. Videtur autem & hic arteriarum motus augeri in talibus diſpoſitionibus. Oſtẽſum ſiquidem eſt in cõmentarijs de potentijs naturalibus, ꝙ eſt quædam in ipſis ẽt vis aliena excernens, quę & ſudores iudicatorios facit, & profluuia ſanguinis, & alui inferioris deiectiones, & quęcũq; alia huiuſce

modi

modi. Secūdū hāc igitur vim nō nunq̃ vehemētius natura operās, magnū et violētū arteriarū efficit motū, appetens illa, quæ moleſtāt, expellere: atq; ita profluuium ſanguinis facit. E

A ventris dolore diuturno, ſuppuratio. 22

Siue frigus, ſiue omnino aliqua inæqualis intemperatura circa ventrem fuerit, ſiue ventus flatuoſus, ſiue acritudo quædam mordax, fieri non poteſt, vt in longum extendatur, ſi omnia circa ægrum opportune fiant: hoc enim in omnibus ſermonibus talibus ſubaudire oportet. Relinquitur igitur, ꝙ adhuc dolor pduret pp inflāmationē: q̃ tpis pceſſu pculdubio ſuppurabit, niſi hoiem morte præripiat. nam & hoc ſubaudire oportet in omnibus ſermonibus talibus.

A deiectione ſincera difficultas inteſtinorum, malum. ſincerus humor impermiſtus eſt aquoſe humiditati 23

Deiectiones ſinceras ſolet (vt dixi) Hippocrates nominare impermiſtas aquoſæ humiditati, q̃ ſolum habēt ſincerum illum, qui infra deijcitur humor, ſiue ſit flaua bilis, ſiue atra. Nihil igitur mirum, ſi in talibus deiectionibus aliquod inteſtinum exedatur.

In oſſis præciſione, deſipientia, ſi in vacuum apprehenderit. nã membrane cerebrum tegentes afficiuntur F 24

Oſſe, quod in capite videlicet eſt, præciſo, nō ſimpliciter, neq; vtcunq; contigerit, ſed vſque ad interiorem ſuperficiem, quam vacuus excipit locus, qui cerebrū continet, deſipiētia fit. nā paſſio proxima tūc exiſtit membranis & cerebro. Marinus aūt, neſcio quo modo, legendū ſeorſum exiſtimat: In oſſis præciſione deſipientia. & rurſus ſeorſum facit principium aphoriſmi ſecūdum: Si vacuum apprehenderit. adijciens ipſi, Ex potu medicamenti cōuulſio, mortale. ita vt totus aphoriſmus talis fiat: Si vacuum apprehenderit ex medicamenti potione conuulſio, mortale. Rōnabiliter enim inquit hoc dici: ſemper. n. factam ex euacuatione conuulſionem damnari ab Hippocrate. Sed hoc quidem recte Marinus inquit, ꝙ propter immodicam euacuationem facta conuulſio eſt exitialis: ſic igitur & facta ex potione medicamenti eſt exitialis. Verum non animaduertit, ꝙ ſermonem priorem falſum oſtendit: nã aperte falſum eſt, quod in oſſis prę ciſione deſipientia fiat. Neq; enim ex alicuius oſſis alterius, neq; eius, quod cerebrum tegit, præciſione, demētia ſequit̄, antequam ad membranas paſſio perueniat.

Ex medicamenti potione conuulſio, letalis eſt. 25

Medicamenti potiones, & medicationes, cōſueuit Hippocrates pprie noīare eas tm̄, q̃ cū purgantibus fiunt medicamentis. Quòd vero cōuulſio, quæ fit iſtis ſupra modū euacuātibus, letalis exiſtat, ſi quis eorum meminit, quæ ſæpius à nobis ſunt dicta, non ignorat. G

In forti dolore ventris, partium extremarum frigiditas, malum. nã pp ventris vehemẽtẽ dolores natura in ſe ipſas contrahit. quam conſequitur sanguis extremas corporis partes derelinquens vt et cutim vniuersam 26

Fit quidem (ſicut & ſupra dictū eſt) ob magnitudinem inflammationis in viſceribus partium extremarum frigiditas: fit etiam pp animæ defectum, vel quia calor natiuus extinguatur, vel quia pp multitudinem ſuffocetur, tum pręcipue, cum frigida fuerit: Fit inſuper & pp dolorem vehemētem medias corporis partes occupantē, ob quē natura in ſeipſam cōtrahit̄, & ad eā cōſequitur ſanguis, non ſolum extremas corporis partes derelinquens, veluti pedes, & manus, & caput, ſed & cutim vniuerſam. Cauſam igitur quandam particularē dixit Hippocrates hoc in ſermone partiū extremarum frigiditatis, ſicut & in pluribus alijs ſermonibus hoc ipſum feciſſe oſtendimus. Sed mirandum non eſt illum, qui primus multa adinuenit, non omnium ſimul, ſed ſingulorum particulatim feciſſe mentionem.

Mulieri vtero gerenti ſi tenſio ſuperuenerit, facit abortum. H 27

Circa inteſtinum, quod rectum noīatur, tentio (græce teneſmos) fit, eandem habens cauſam ac diſpoſitionem, quā in difficultatibus inteſtinorum ſuſcipit aliquod ex ſuperiacētibus inteſtinis. Hæc aūt paſſio nomē accipit (vt inquiūt) ab illa, quæ fit in ea, tentione: ob quam cum cacare vehementer appetant: continue exurgunt. Ob talem igitur tentionem atq; moleſtiam, & totum aliud corpus laborat, ſed præ cæteris matrix, q̃ cognata eſt recto inteſtino. Nihil aūt mirū, ſi pp vehemētes atq; frequentes exurrectiones, conceptus aboritur, qñ & ex alijs omnibus fortibus motibus atq; doloribus mulieres grauidæ ſolent abortum facere.

Quando os, aut chartilago, aut neruus abſcinditur in corpore, non augetur. 28

Et hic aphoriſmus iam ſcriptus eſt antea, his verbis: Quādo diſciſſum fuerit os, vel chartilago, vel neruus, vel maxilla tenuis, vel præputium, neq; augetur, neq; coaleſcit. & nos in ſexto cōmentario ipſum expoſuimus.

Qui alba pituita detinetur, ſi fortis ventris fluxus ſuperuenerit, à morbo liberatur. 29

Conſueuere & alij medici quādam aquæ inter cutem ſpeciē, leucophlegmatian. i. albā pituitā, nominare,

A nominare,vel ꝙ ſit ẽt aliqua pituita liuida,vel ꝙ ſui quidem ratione ſit ſemper alba,ſed pp miſtionem quorũdã aliorũ humorũ verũ mutet colorẽ.Poteſt ẽt, ſicut in libro de articulis ſcripſit,Vertebræ,quæ i ſpina ſunt.nõ tanꝗ ſint alibi,diſtinguẽs,ſed ſimplici vtẽs adiectione:ſic & hoc i loco abſq; diſtinctiõe,albi feciſſe adiectionẽ.Hoc aũt, qđ ſubiecit,ex forti alui profluuio, vel diuturno (vtrũq;.n.ſcribit)ſolui albæ pituitæ ſuperabũdantiã,cõe eſt ad multa alia,quę ita ab eo dicta ſunt.

30 *Quibus in alui profluuijs excrementa ſpumoſa ſunt:ijs ex capite pituita defluit.*

Hoc indiſtincte dictum eſt. Fiunt enim aliqñ alui excremẽta ſpumoſa ſpirituoſo humore ex capite ad ventriculũ defluente.Fiunt & vaſis,quæ ad ipſum perueniunt,illum effundẽtibus. Fieret etiã aliqñ in ipſo ventriculo vnam habẽtia,vt quiſpiam diceret, cauſam cõtentiuam,qũocũq; excernãtur aut fiãt,antecedentes vero plures.Eſt aũt huius pituitæ cauſa cõtentiua flatuoſus ſpiritus,dum humori cõmiſcetur, vehementẽ habens motũ, & inæqualem ita, vt & ipſe dirũpatur & pituitã frangat in multas ac paruas partes. Talis vero motus ipſius cauſa eſt, & propria natura,& caloris non nunꝗ multitudo.Sic & in ijs,quæ elixantur,apparet ſpuma, maximeq; cum tenacẽ habuerint naturam:& in mari violẽtis ventis agitato. Qui vero arbitrantur per pulmonem B ad ventriculum pituitam deueniſſe,atq; ideo ipſam videri ſpumoſam,neſcio, quid inquiet de ijs, quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifeſte. Oportebat ſiquidem in his alui excrementa eſſe ſpumoſa:verum hi neq; ſpumoſa per ſedem excernunt,neq; cum tuſſi expuunt, & tñ ſæpius manifeſte aſperę pulmonis arteriæ ſunt eo,qui à capite fluxit,humore completæ,qui concoctus puri quidẽ eſt ſimilis,ſpumoſus aũt nequaquã. Sed neq; ſemper ex pulmone ſpumoſum ſanguinem expuunt. Videtur itaq;, cum ex propria ſubſtãtia viſceris ſimul quicquã effertur,ſanguis eſſe ſpumoſus.Sanè,& qui morbo laterali laborant,aliqñ ſpumoſum expuunt, ſed raro. Hi vero ẽt rarius,qui inflãmationem pulmonis patiũtur,calore ſcilicet,vt mihi videtur,intemperato atq; igneo in patientibus partibus aggregato. Si vero, quod à capite defluit ad aſperas pulmonis arterias,vt non nulli volunt,permeat ad inferiora:primum ad vẽtriculos cordis ipſum peruenire oportebit:poſt hoc duorum alterum eueniet,aut primum per cauam venam ad gibba hepatis,deinde illinc ad caua,& ita per portas ad inteſtinorum inuolucra : aut primum quidem ad magnam arteriam,deinde ſic ad illam,quæ eſt in meſenterio. Sed quomodo adhuc ſpumoſum remaneret, & ſanguini commiſtum,& tot cum eo venas pertranſiens?

31 C *Quibuſcunq; febricitantibus,in vrinis fiunt ſedimina,veluti farina craſſior,longam ægritudinẽ fore ſignificat.*

Et hic ſermo adhibita diſtinctione verus eſt & ab experientia comprobatus, nam tales vrinæ exitiales ſunt,ſicut etiam in Prognoſtico dictũ eſt:plurimiq; morte prærıpiuntur,antequã ægritudo diutius protrahatur:et,quicunq; ex ipſis ſunt liberati,ijs omnibus in lõgum producta eſt ęgritudo,cum diſpoſitio multam requireret coctionem,in qua talis vrina mingitur. Dictum autẽ eſt à nobis in libro de Criſibus,plenius de vrinis omnibus. In Epidemijs autem(ſufficit enim mihi de duobus ægris tantummodo feciſſe mentionem) in primo quidem libro de Sileno,ſecundo loco conſcripto poſt tres conſtitutiones:de quo in ſua enarratione ſic inquit: Minxit totum ſimul, ſubcraſſum:ſedimẽ inſtar farinæ craſſioris,album:extrema rurſus frigida:vndecima mortuus eſt. In tertio aũt de ægro,qui ordine tertius eſt,de quo ipſe ita ſcripſit in ſuæ enarrationis initio: Qui iacebat in horto Dealcis.deinde paulo infra : Vrinę tenues,variæ,habentes ſublimamenta parua inſtar farinæ craſſioris.Hunc autem dicit quadrageſimo die fuiſſe iudicatum.Liquet igitur & ex his exemplis,ꝙ, quicunq; mingunt vrinam ſimilem farinæ craſſiori, ſi ſaluari debeãt, tarde liberantur.Quicunq; vero exitialiter ſe habent,contingit hos quàm cito interire.

32 D *Quibus autem bilioſa ſedimina ſupra tenuia,acutum morbum ſignificant.*

Bilioſum quidẽ ſemper acutos morbos operatur.Dictũ enim à nobis eſt,ꝙ amaræ bilis humorem ita medici priſci conſueuere appellare,ſicuti melancholicum ſemper cum adiectione dicunt, non ſimpliciter bilem proferentes,ſicuti flauam,ſed atram bilẽ nominantes.Quod aũt ſequit,ſupra tenuia,hoc eſt aquoſa:(ſic enim conſueuit vti tenuis appellatione Hippocrates) non bene dictum videretur.Vrina ſiquidem aquoſa,cruda eſt & diuturna.Equidẽ nũquam vidi vrinam, cuius ſedimen bilioſum eſſet,pars vero ſuperfluitãs aquoſa.Non abſq; ratione igitur nõ nulli expoſitores dixere aduerbium/ſupra/non locum,ſed tempus hoc in loco ſignificare, ac ſi ita diceretur: Vrinarum ſedimina,qñ ab initio tenuia ſunt,poſtea vero bilioſa fiunt, acutũ morbum ſignificãt.

33 *Quibuſcunq; vrinæ diſtantes ſunt,ijs turbatio vehemens in corpore fit.*

Si verbum/diſtantes/in propria ſignificatione accipiatur, rem impoſſibilem oſtendet. Vrina ſiquidem ſemper eſt ſibijpſi continua,nullum ſpatium vacuum habens interiectum. Si vero per id ſubſtantiæ inæqualitatem dici intellexerimus, recte dixit vehementem ſignificari perturbationem. nam ſuperante natura,omnia æqualiter vnita ſunt.ægris vero cauſis tumultuantibus, ac renitentibus ei,illud, quod ſuperatur atq; concoquitur,aliam habet formam:renitens vero atque tumultuans,

tumultuans,aliam:&,quando plura huiuſcemodi fuerint,variam magis oſtendunt vrinarum in- E
æqualitatem,& eius cauſam,perturbationem.

Quibus in vrinis bullæ inſident,morbum renalem & longum ſignificant. 34

Bullæ fiunt,circumextento humore ſpiritui flatuoſo. Solet autem hoc magis accidere,qñ hu-
mor aliquid tenacitatis habet:tunc autem & bullæ ipſæ ſunt ſtabiles,& difficulter ſolubiles.Cum
igitur ſpiritus flatuoſus vnà cum vrinis excernitur,ſignum eſt frigidæ ægritudinis renum. Hæc
enim aggregat ſpiritum flatuoſum:atque ideo aiunt ægritudinem fore longam. Frigidum.n.om
ne eſt difficulter ſolubile,& vix coctionem admittit,atq; ideo diu durat. Non nulli etiam aiũt ab
acrimonia vrinarum aperiri ora arteriarum,quæ ſunt in renibus, atq; ita excerni ſpiritum aliquẽ,
qui cum vrinis exit,& bullas facit.

Quibus inſidens pingue,ac ſimul totum,ijs renum vitium acutum ſignificatur. 35

Siue alui excrementum,ſiue vrina pinguis fuerit, colliquatione adipis fit non magis in reni-
bus,quàm in toto corpore,exiſtentis. quare neque oĩno morbi renalis eſt ſignum, ſed commune
omnis adipis ab igneo calore colliquati. Aut igitur ita intelligendum eſt,tanquam in ijs, de quo- F
rum vitio renali non ambigitur,non paſſionis genus, ſed acutiem dignoſcat ac prædicat in hoc
aphoriſmo Hippocrates: vel pro verbo/nephritica/ quod ſignificat vitium renum, ſcribendum
eſt,phrenitica: ſicuti quidam ſcripſerunt expoſitores. Quanquam neq; hoc ſolius phrenitidis ſi-
gnũ exiſtit,neq; ſimplicis,neq; incendentis,ſed cuiuſcunq; febris colliquantis. Quod vero totum
ſimul ſermoni adiectum eſt, poteſt & breuitatem tẽporis ſignificare, poteſt nihilominus & loci
ſpatium.Quod.n.aſtrictum eſt,& in ſeipſum cõtractum, ſimul totum(græce ἀθρόον)nominamus,
contrarium exiſtens diſtracto atq; diſperſo.Hæc itaq; à noſtris etiam præceptoribus huc vſq; fue-
re interpretata.Quid autem ego ſentiam,nunc explicabo./Simul totum/ſermoni adiectum,mihi
videtur de tempore dictum,atq; ideo adipis renum oſtendere colliquationem.In alijs enim parti-
bus corporis adipes colliquati,paulatim,& non vniuerſim cum vrina exeunt,primũ colliquatio-
ne participata à venis illi vicinis,deinde ab ijs,quæ cõtinuantur,& rurſus ab alijs, donec ad renes
perueniatur.Adipis vero circa renes colliquati tranſſumptio ad vrinas celerrima eſt, & non pau-
latim,ſed ſimul tota fit,atque ideo in renibus ipſis diſpoſitionem eſſe monſtratur: cui rei & expe-
rientiam inuenies,ſi diligentius animaduerteris,conſentientem.Cum vero duplex extet ſcriptu-
ra,nam in quibuſdam exemplaribus inſidẽs,in quibuſdam ſubſidens ſcribitur: primam dicimus G
eſſe veriorem.Inſidet enim ſemper,quod pingue eſt,et non ſubſidet.Saneq; prioris aphoriſmi di
ctioni magis conſonat iſta ſcriptura.In illa enim Hippocrates dixit:Quibuſcunq; autem in vrinis
bullæ inſident,morbum renalem,& longum ſignificant.Conſentaneum igitur ei,quod dixit/inſi
dent/quod deinceps dictum eſt, Quibus inſidens pingue,& ſimul totum, ijs renum vitium, &
morbum eſſe acutum ſignificatur.

Quibus autem morbo renali laborantibus prædicta accidunt ſigna,doloresq; circa ſpinæ muſculos fiunt, ſi quidẽ circa loca exteriora fiant: abſceſſus quoq; exterius futuros expecta. ſi vero dolores magis circa loca interiora fiant: etiam abſceſſus expecta futuros interius. 36

In prioribus qdẽ aphoriſmis ſigna docuit,per quę renũ vitia poſſemus dignoſcere:in hoc vero
de ijs docet,quos longo tpe ſcimus morbo renali laboraſſe,inquiẽs in ipſis futurũ abſceſſum labo
re,hoc eſt dolore, cũ ſignis prædictis prægreſſo circa muſculos ſpinales,quos græce rhachiæus &
rhachitas medici noiant.Duplex aũt eſt horũ muſculorũ genus:vnũ quidem retro ſub cute, totã
ſpinã vtrinq; cõplectens:alterum vero in partibus anterioribus,nõ per totã ſpinam extẽtum, ſed
ſolũ per partes ad lumbos attinẽtes.In vtris aũt horũ ſe firmauerit dolor,illic quoq; abſceſſum fu- H
turũ expecta.Nunquid vero renibus ipſis ſuppuratis,aut ſolis muſculis,aut aliqñ vtriſq;, nondũ
præfiniuit:experientia vero hæc oĩa fieri oſtendit. nam & muſculi ſoli non nunq̃ hoc patiuntur
vel interiores,& anteriores,vel poſteriores,& exteriores:& ſine muſculis renes,non nunq̃ intror
ſum,non nunq; extrorſum vergente in ipſis abſceſſu.

Quicunque euomunt ſanguinem,ſi ſine febre quidem,ſalutare: ſi vero cum febre, malum. Curare vero acerbis, & refrigerantibus. 37

Quæ vomimus quidem,è gula & ventriculo: quæ vero extuſſimus, ex aſpera arteria & pul-
mone feruntur. Quidam vero huius libri expoſitores aiunt ſub verbo/euomunt/comprehenſos
eſſe & illos,qui ex aſpera arteria atque pulmone ſanguinem educunt. Atqui ſalutarem eſſe hanc
paſſionem,hoc eſt curari poſſe,qñ ægri non febricitauerint, haudquaq; eſt verum. Siquis enim
abſque febre vel prorſus ex pulmone cum tuſſi ſanguinem emiſerit,periculum imminet, ne cura
tio fiat:&, ſi perdurauerit caſus,omnino poſtea febres ſuccedent. Ob hoc igitur melius eſt, vt ac-
cipiamus verbum/euomunt/in proprio ſignificato: cõſideremusq; deinceps atq; diſtinguamus,
& quid periculo vacet in ipſo,& quid cum periculo ſit ex febris præſentia,vel abſentia. nam illis,

qui

A qui febre vacāt,liquet nullā adeſſe iflāmationē i loco, vnde emittit̃ ſanguis.Quare vel alicuius va
ſis ore adapto fit ſanguis vomitus,vel cū vlcere qdē,ſed ſine inflāmatiōe.Curant̃ aūt, q̄ ſunt abſq;
inflāmatiōe vlcera facile acerbis.Quæcūq; vero cū inflāmatiōe ſunt ac febribus,nō ſolū curari nō
poſſunt,ſed neq; in eadē pn̄t magnitudine pmanere.ſemp.n.maiora fiūt,ac maligniora.

38 *Diſtillationes in ventrem ſuperiorem ſuppurantur intra viginti dies.*

Ventrem ſuperiorem nunc nominat,qui à thorace præfinitur,quem pulmo obtinet, atq; ideo
in ipſum à capite diſtillatio fert̃ p aſperam arteriā.Suppurat̃ aūt magna ex parte in viginti diebus,
& nō(vt multi ſcribūt)in vno et vigeſimo.Semper.n.Hippocrates diē vigeſimū iudicatoriū facit,
nō vigeſimūprimum,quemadmodū in libris de diebus iudicatorijs oſtendi.

39 *Siquis ſanguinem minxerit & grumos,& ſtillicidio vrinæ laboret,& dolor inciderit in femur,& imum ven-
trem pectinemq;:quæ circa veſicam,male ſe habere ſignificatur.*

In oībus fere exēplaribus hic aphoriſmus ſcriptus eſt:eximere aūt ipſum oportet pp alterū, qui
prius eſt dictus,quē nos expoſuimus in quarto horū cōmentariorū per hęc verba ſcriptū: Si ſan-
B guinē mingat ac grumos,& vrinæ ſtillicidio laboret,& dolor inciderit in imū vētrem & pectinē:
quæ ſunt circa veſicā,male ſe habēt. In propoſito aūt aphoriſmo eſt vltima ſcriptura duplex,vna,
quæ antea ſcripta fuit:altera talis, Veſicam male ſe habere ſignificatur.

40 *Si lingua repente incontinens fiat,aut aliqua pars corporis ſtupore elanguit,tale eſt melancholicum.*

Incōtinētem quidē noīat linguā,quæ aut infirma eſt,ita vt nō poſſit integre dearticulare vocē,
aut imobilis,& oīno reſoluta:ſtupore aūt elanguētē(gręce ἀπόπληκτον)aliquā corporis partē,q̄ re
ſoluta eſt. Cur vero hæc repente facta,dicat eſſe melācholica,ignoro.Melācholię.n.in cuius noīe
oēs Græci cōſentiūt,recte ab ipſo talia indicia ſunt prodita:Si timor atq; mœſtitia lōgo tpe perſe-
ueret,ex eo melācholia ſignificat̃.Aliter aūt,melācholicas dicimus eſſe paſſiones,cancros, elephā
tes,ſcabies,lepras,& vitiligines nigras.Sed neq; taliū paſſionū aliquā,neq; illā,quæ ab oībus noīa
tur,melancholiā,linguæ incōtinētiā videmus antecedere,ſicuti neq; alicuius partis ſtuporē.Qua-
re ſupereſt,vt dicamus,ꝙ,quēadmodū quartani circuitus cauſa eſt humor melācholicus, ſic & di-
ctarū paſſionū,& lingue incontinentię,& partis reſolutionis:fieriq; poſſe,vt pp humoris craſſitu
dinē tales paſſiones cōſequātur,quales ex craſſa & lenta eueniunt pituita.Nō igitur dicemus ſim
C pliciter vtrūq; dictorū eſſe melancholicū,ſicuti neq; pituitoſum ſimpliciter,ſed pituitoſum ſimul
& melancholicū.Additū aūt eſt ſermoni aduerbiū/repente/propter mala,quæ paulatim fiunt, ex
inflāmatione duritiē retinente,& intemperatura difficulter ſolubili.

41 *Si ſenioribus ſupra modum purgatis,ſingultus ſuperuenerit,non bonum.*

Cōis eſt hic ſermo ſm vtrunq;,& quatenus oībus ſupra modum purgatis nō eſt bonus ſingul-
tus,& quatenus ſenioribus oīa mala peiora fiunt propter ætatis imbecillitatem.

42 *Si febris non ex bile habeat,multa aqua calida capiti ſuperinfuſa,ſolutio fit febris.*

Ex hoc ſermone manifeſte declarat nō oēs febres ex bile fieri. Oſtēditq; etiā, ꝙ reliquæ oēs ex
ceptis ijs,quæ ex bile factæ ſunt,aqua multa capiti ſuperinfuſa ſoluuntur.Secūdum hunc ſermo-
nē igitur in primo libro Epidemiorū de Melitōne ſcripſit:Balneis vſus ſupra caput. Febres ſiqui
dem,quæ ab exuſtione ac frigiditate factæ ſunt,à talibus balneis vtilitatē ſentiūt,nec minus,quæ
ex laſſitudinibus fiūt,& quæ propter foraminū anguſtationē,ſiue propter obſtructionē, ſiue ob
clauſurā fuerint anguſtata.Reſpirare ſiquidē per ipſa oportet & diſſolui calorem febrilē.Non tñ,
D vbi inflāmatio aliqua,aut abſq; inflāmatione humoris putredo igneū calorem accenderit,balneæ
vtiles ſunt,anteq̄ noxij humores euacuētur aut cōcoquātur.Verum tales morbos aut laterū inflā
matiōes,aut pulmonis,aut hepatis,aut lienis, antiqui nominabāt, volentes febrē non eſſe morbū
ipſum,ſed caſum morbi. In quibus aūt ſine partis inflāmatione,putreſcentes in venis humores,
febrē accendūt:in illis ſolis dicebant hoīem à febre moleſtari,& ipſum à febre haberi.Atq; in ipſis
febriū ſcripſere differētias,Hepialon,& Lipyriam, Eloden,& Typhoden, peſtilentē, & ardorem
nominātes.Hepaticā aūt febrem,vel lienoſam,aut pulmoniam,aut lateralem nemo dixit,adeo vt
nūc ſermo ab Hippocrate habeat̃ de per ſe febribus,quę ſunt abſq; partium inflāmatione. In plu-
ribus aūt exēplaribus nō aqua,ſedſudor ſcribit̃,talem habēte ſcriptura intellectū: Si febris nō ex
bile ortum habeat,multus ſudor à capite defluens febrē ſoluit. non ex ſolo capite ſudorem fundi
dicēte Hippocrate,ſed à prima parte,quæ ſubijcitur oculis,de toto monſtrāte corpore. Quantum
igitur ad hāc ſcripturam attinet,ij,qui ex bile febricitāt,à talibus ſudoribus nihil iuuabuntur.Atq
ſępius manifeſte ſoluūtur cū aliæ plurimæ febres,tum in quibus flaua bilis plurima eſt, Tertianę,
& Ardores.Melior igitur eſt prima ſcriptura,quæ veram docet curationē earum febrium,quæ ex
dicto genere ſunt,quæ videlicet vel ob laſſitudines, vel exuſtiones, vel refrigerationes, vel oīno
cutis fiunt anguſtationes.Quod aūt à bile dicitur,& de pallida,& de atra bile intelligi poteſt:non

...M.Metone. eſt ęgrotus, ...imus Libri ...pi Epide-...orum.

tñ in his ſolis oſtēdebamus,ſed & ob pituitā putreſcētē fieri febrē. & in hac ſola videbiẗ aphoriſmus nō eē verus,niſi qs exiſtimauerit pituitæ putrefactionē in humorē bilioſum cōuerti. E

Mulier ambidextera non fit. 43

Ambidexterū Euripides noīat ferrū vtrinq; incidēs:circūdextrū autem Homerus Aſteropæū ambabus manibus ſimiliter vtentē:ac ſi vtrinq; dextrū dixiſſet. Eodē mō ambilæuū Ariſtophanes in Tegenitis,vtrinq; ſiniſtrū.Hipponax ambidextrū dixit in hoc verſu: Ambidexter.n.ſum, & nō aberrans.Hoīes itaq;,qui ambabus manibus pro dextris vtūtur,ſæpe viſi ſunt: mulier vero nulla ad hūc vſq; diē,ob naturæ imbecillitatē. Si.n.ambabus manibus ob neruorū robur ac muſculorū quidā viri vtuntur,rōnabiliter nulla mulier vteẗ:cū ſatis ipſi eſſe debeat,ſi ſola dextra mediocriter vtatur.Amazonidas qdē ipſe inquit mămā dextram exurere,vt plurimo alimēto ad manum vicinā proueniēte,maior ei vigor adſit,vt quæ & ipſa ſit natura debilis. Quidā tñ aiunt ambidextram dictam eē,quæ parte vteri dextra genita ſit. quibus adhuc magis à ratione deuiāt, qui de hermaphroditis inquiunt Hippocratē fuiſſe locutum, dixiſſeq; mari quidē muliebre pudēdū adnaſci,mulieri aūt virile nequaquam.

Quicunq; ſuppurati vruntur vel ſecantur,ſi pus purum fluxerit & album,euadunt:ſi vero ſubcruentum & fæculentum ac fœtidum,pereunt. F 44

Suppurationes cōſueuit noīare,nō eas tm̄,quæ ſunt in thorace, ſed in quauis alia parte ad pus alterata tubercula. p̄cipue vero ſuppuratos illos ferè ſolos noīat,qbus inter thoracē atq; pulmonē aceruatū eſt pus:quos vrere cōſuetos eē veteres,diſcere licet ex ijs,quæ dixit Plato comicus de Cineſia,hiſce verbis:Poſt hęc Euagoræ filius Cineſias è morbo laterali aridus,puris expers,calamacea gerēs crura,tabis nūcius, plurimis eſcharis corpus inuſtus ab Euriphōte in concionē prodijt. Quòd quidē pus albū,bonū ſit:fęculētū vero & fœtidū,malū,nemo ignorat.

Quorum hepar ſuppuratum aduritur,ſi pus purum fluxerit, & album,euadunt.in tunica.n.his pus continetur: ſi vero, qualis amurca, fluat,pereunt. 45

Ipſe cauſam dixit, ob quā nō nulli p̄eunt,qui ita ſe habēt,nō nulli vero euadunt. Quibus.n.in tunica eſt pus,nihil patiēte ſubſtantia hepatis,ſaluanẗ oēs: quibus vero vſq; ad carnē hepatis corruptio p̄tingit,non abſq; rōne moriūtur.Quòd aūt amurcam oēs nominēt fęcē olei, & q̄ talē par eſt eſſe incoctam putredinem hepatis,liquet vnicuiq;. G

Dolores oculorum,poſt meri potionem,& aquæ calidæ balneum,venæ ſectione curato. 46

Hic aphoriſmus mihi vr̄ ex ijs vnus eē, qui fuere interiecti, cū nō cōſentiat vni ex illis,q̄ antea ſcripti fuerunt,huic ſcilicet:Dolorē oculorū meri potio,balneū,vel fomentū, vel venæ ſectio,aut medicamentū ſoluit. quē ſanè aphoriſmū in ſexto expoſui cōmētario,oſtēſis diſpōnibus,in qbus oporteat ſingula remedia in vſum deducere. Propoſitus vero aphoriſmus in vna vult diſpōne tribus vti remedijs.Siquis igitur nos ſciat docere diſpōnē,in qua tria hæc remedia cōueniāt,ei habebimus gratias.Quouſq; vero expoſuerint qdē hūc aphoriſmū,quaſi legitimū,nos vero nō docuerint,quænā ſit ea diſpoſitio,eorū expoſitionibus nullā præſtabimus fidē.Quæ igitur dicunt, q oīno aliqd conantur dicere,etſi mediocrē habēt probabilitatem,ſunt huiuſcemodi.In qbus ſanguis craſſus ſuperabundat,atq; ideo euacuatione indiget,melius putant ipſum fundere prius, deinde ſecare venā.Fuſile aūt fiet,ſi ægri merum biberint,& ſe balneauerint.Sed eos,q hęc dicunt,nunq̄ exquiſite experiētia nouiſſe illa,quę dicunt,ſciunt in artis operibus exercitati. Nam neq; vinum, neq; balneū tolerat plethorica diſpoſitio abſq; maximo detrimēto. Verū hæc auxilia ſunt ſanguinis craſſi in aliqua parte cōpacti ſine totius corporis repletione.Sic.n.Aſclepiades vtiẗ vino poſt H totius corporis euacuationem pro remedio extētionum. Si vero adſit in toto corpore plenitudo, prius diſrumpētur oculorum tunicæ inter bibēdum atq; lauandū.Quare,ſi abſq; multitudine dolor fiat propter obſtructionē ac compactionē craſſi ſanguinis, recte quidē lauabunt, & vinū dabunt,non recte aūt ſecabunt venam.Si vero multitudo fuerit,recte quidē venæ vtētur ſectione, non recte aūt lauabunt & vinum dabunt.

Aqua inter cutem laborans, ſi à tuſsi habeatur,deſperatus eſt. 47

Et hoc prius dictum eſt ab ipſo in hoc aphoriſmo:Aqua inter cutem laborantibus ſi tuſſis ſup̄ ueniat,malum.

Vrinæ ſtillicidium,& mingendi difficultatem,vini potio,& venæ ſectio ſoluit.incidere autem interiores. 48

Quòd vrinæ ſtillicidium ſignificet vrinæ ſtillatim exeuntis emiſſionē,nomen ipſum oſtendit. Mingēdi vero difficultas poteſt,& quæ cū dolore ſit,mictio dici:poteſt & quę cū difficultate aliqua,adeo vt vix veſica op̄etur. Vrinę ſtillicidiū,ipſius vrinæ acrimonia facit, & potētiæ retētiuæ in veſica imbecillitas,quæ ob intēperaturā fit,præſertim frigidā. Vrinæ vero difficultatē,ſi quidē

cum

A cum dolore fuerit,inflãmatio,& abſceſſus,& vlceratio, & inæqualis intẽperatura,& ſpiritus flatuoſus.Sin motus quidã difficilis,vel potentiæ imbecillitas,vel tumor cõtra naturã.Ex oĩbus aũt hiſce diſpoſitionibus frigiditatẽ quidẽ ſoluit thorexis,hoc eſt vel ſimpliciter vini potio,vel meracioris:atq; eam etiã inflãmationem,quę ,ppter obſtructionẽ ſanguinis craſſioris citra multitudinẽ facta fuit.Illam vero,quæ cum multitudine fit,inflammationem,adhuc aũt & aliam, quæ ſine defectu eſt,& cum potentiæ robore,venæ ſectio ſanat.De eo autem,quod dicitur incidere venas in teriores,dictum eſt à me & in libro præcedente,in quo hũc aphoriſmũ expoſui: Vrinæ ſtillicidiũ venæ ſectio ſoluit:incidere autem interiores.

49 *Ab angina habito tumor & rubor in pectore ſuperueniens,bonum:extra enim vertitur morbus.*

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt per hæc verba:Ab angina habito tumorẽ fieri in parte colli anteriore,bonum.Expoſui autem ipſum in quarto horum cõmẽtariorum. Hic igitur videt̃ fuiſſe interiectus,volente aliquo adiungere:Extra enim conuertitur morbus.

50 *Quibus cerebrũ ſphacelatũ.i.corruptum eſt,in tribus diebus pereunt:ſi vero hos euaſerint,ſani fiunt.*

B Sphacelare ſępius in libro de fracturis & articulis,,p corrũpere,vſus'eſt.Hic vero nõ cõtingit cerebri corruptionẽ intelligere,cũ adiectum ſit:Si vero hos effugerint,ſani fiunt. Si.n.ſphacelus eſt corruptio ſubſtãtię vniuſcuiuſq; partis,q̃ ſphacelari dr̃,nõ cõtingit hunc,qui ita ægrotet,pſanari. Nũquid igit̃ aliqñ abutũtur hoc verbo ad ſignificãdũ huius diſpõnis inceptionem, quę tñ nondũ exacte cõpleta ſit? Tale.n.quiddã carnoſis ẽt partibus accidit, quas gangrænã pati dicimus,cum paſſio ob magnitudinẽ inflãmationis inſenſibilitatẽ,nigritiẽ,aut oĩno morticiniũ quendã colorẽ intulit,& cum in hãc diſpõnem tendere particula patiens incipit.Sicuti igit̃ gangrænã ita iam cõpletam,vt pars ſit intermortua,ſanare eſt impoſſibile,dum vero adhuc fit,poſſibile: ſic & ſphacelũ. Saneq; partis carnoſæ interitũ ex magnitudine inflãmationis, quẽ ,pprie medici gangrænam noĩant,Græci ſphacelũ ẽt appellabant.Sic igitur mihi vr̃ & Herodotus dixiſſe coxã Cãbyſis ſphacelari.cerebrumq; ita quiſpiã diceret ſphacelari tãtummodo.Iam vero, pp quid velox in eo mors ſit,manifeſtũ eſt,nimirũ quia & morbus grauiſſimus & pars pricipalis maxime ſit. Quòd ſi æger mori tribus primis diebus nõ anticipauerit,ſed ad diem quartũ pueniat, ſperãdũ eſt & morbũ declinare,& vires fortes ita eſſe,vt morbum omnino ſuperare poſſint.

51 C *Sternutamentum fit ex capite,calefacto cerebro,aut humectato eo,quod in capite inani. Aer enim intus cõtentus extra erumpit.Sonat autem,quoniam per anguſtum ipſi eſt exitus.*

Tales ſermones duo ſignificant, vnũ,quod de omni re propoſita vniuerſaliter dr̃,velut hoc in loco de ſternutamentis:alterũ,quod particulatim de quibuſdã tm̃,velut hic de ſternutamentis ex cerebro factis. Primus igit̃ ſermo talis erit:Omne ſternutamentũ fit ex capite cerebro calefacto, vel humectato eo,quod eſt in capite inani.Secũdus vero:Sternutamentũ ex capite eueniens, fit cerebro calefacto,vel humectato capitis inani. quod verius exiſtit. Non.n.oĩs ſternutatio fit calefacto cerebro,vel humectato in capite inani.Pennis.n.quidã nares irritantes ſternutant. & cũ tuſſi ſpiritus deſubter veniens ad naris meatus,cauſa fit ſternutamẽti.Præterea opinari ſolũ aerẽ, qui ex capite excernitur,eſſe,quod ſonat,eſt manifeſte falſum. Nam liquido apparet deſubter ex pulmone elatus aer vniuerſim ſe cõprimente thorace. Sed & antecedente inſpiratione fieri ſternutamentũ,natura aggregante aeris copiã ad ſternutamẽti generationẽ,ijs,quæ dicta ſunt,aſtipulatur.Solum itaq; illud ſternutamentum, quod habet ſuæ generationis principium, naturã appetẽtem excernere flatuoſum ſpiritũ ex capite,hoc modo fit, quem docere aggreditur aphoriſmus, neq; forte hũc omnẽ.nam, quod ait, humectato,ſuperfluum eſt ad ſternutamenti generationem. D Nam,& ſi aliquis humor in capite ſuperabundat,nõ facit tñ ſternutamentũ, niſi in ventum conuertatur.& hoc manifeſte vr̃ in multis,qui,licet copiã humoris per nares excernant,non tamẽ ,ppterea neceſſario ſæpe ſternutant.Soli.n.ex his ita affectis illi ſternutãt, qbus mordax eſt ea, quæ à capite fluit,humiditas,ceu & ſiqd mordax naribus imponas.ſicut.n.tuſſis caſus quidã naturalis eſt ad expurgandas eas,quæ ſunt in pulmone,aſperas arterias, ſic & ſternutamentũ manifeſte vr̃ expurgare nariũ meatus.Duplici aũt in ipſis exiſtente perforatione,lata qdẽ ad os:p meatus vero tenuiores,ad cerebrũ:quę quidẽ eſt ad os perforatio,ab eo,qui deſubter,ſpiritu effert̃:qui vero ad cerebrũ meatus pertingunt,ab illo, qui ab ipſo prodit,expurgãtur.Atq;, ſi diligenter aduerteris, videbis ſternutamenta,quæ ex capite motus initium habent,leuare caput. Fiunt.n.& rarefactis ijs,qui ſunt in capite,humoribus,& naturæ impetu excretis.Rarefieri vero ipſis accidit concalefactis.Calefiũt aũt natiuo calore excitato,ob cuius imbecillitatem prius erãt ſuperfluitates aggregatæ.Cum igitur ait/Calefacto eo,quod eſt in capite,inani/maxime quidẽ intelligendũ eſt de eo, quod eſt in ventriculis cerebri:adhuc autem & de illo,quod ipſum ambit exterius.facile eſt enim & illi per cerebrum primo quidem ipſos ventriculos,inde vero nares ſubire. Quia vero repente totus ſimul erumpit,ſonitum edi Hippocrates inquit.Eſt autem commune hoc,vndecunq; venerit,ſiue ex pulmone elatus,ſiue ex capite delatus.

Quicunq; hepar circundolent, ijs febris ſuperueniens ſoluit dolorem. E 52

Verbum/ſuperueniens/indicio eſt, ꝙ prius, cum circũdolebant ipſi, nõ febricitabant. Si igitur
hepar vehementer dolebat, vel ꝑꝑ fortem inflammationem dolebat, vel ꝑꝑ ſpiritum flatuoſum,
tumq́ꝫ non aderat ipſis inflammatio, alioqui oĩno febricitaſſent: par igitur eſt, ꝙ flatuoſus ſpiritus
ſit cauſa doloris in ipſis. Dolet etiam hepar ꝑꝑ obſtructionem, verum mediocriter, & cum quodã
ponderis ſenſu potius, q̃ vehementis doloris. Dolor autem vehemens propter flatuoſum ſpiritũ,
vel inflammationem, maximam ſcilicet aut ſuppuratam, accidit.

Quibus à venis ſanguinem mittere confert, ijs vere venam oportet ſecare. 53

Hic aphoriſmus pars eſt eius, qui prius dictus fuit in hæc verba: Quibus medicamentũ epotũ,
vel venæ ſectio cõfert, ijs vere ſecare venã, vel purgare medicamento opus eſt. Atqꝫ ideo in qui-
buſdam exẽplaribus non eſt aſcriptus oĩno: id quidam libri huius expoſitores ſciunt, bisq́ꝫ ipſum
ſcribunt: nõ nulli vero neqꝫ mentionẽ eius oĩno fecere. Non admirari vero illos non poſſis, qui
non mõ bis eundẽ ſcribunt aphoriſmum, verum ẽt in eiſdem cõmentarijs eum exponunt, nulla
facta ſignificatione, ꝙ ijs, qui antea ſcripti fuerunt, quidã ſunt ex toto ijdem, quidam vero ex par- F
te, cuiuſmodi hic eſt. Quidnam igitur viſum fuit vel ijs, qui hos adiecere aphoriſmos circa finẽ li-
bri, vel ipſi Hippocrati, vt bis de eiſdem faceret mẽtionẽ, vel quibuſdã expoſitoribus, q vnũ apho
riſmũ bis expoſuerunt? Deos teſtor me non poſſe coniectari. Nã neqꝫ ſcriptorẽ ipſum aphoriſmo
rum credibile eſt tantarum rerum obliuione fuiſſe correptum, prȩſertim talis cum fuerit, qualem
in oĩbus fuiſſe Hippocratẽ nouimus: neqꝫ illorũ, qui appoſuerunt, aut obliuionem, aut malignita
tem tantam cogitare poſſumus, vt propterea bis eadem aſcribere voluerint. Adhuc autem magis
illos decet expoſitores admirari, qui, cũ bis eoſdem expoſuerint aphoriſmos, ne hoc quidẽ ipſum
adiecerunt, ſecundam ſe expoſitionẽ facere: multoq́ꝫ adhuc magis illos, qui de eiſdem differentes
ſcripſere expoſitiones in ijs, quæ circa finem, ab illis, quȩ per initia dixerant.

Quibus inter ventriculum & ſeptum pituita repoſita eſt, & dolorem affert non habens exitum neq; ad alterũ 54
ventrem: ijs per venas ad veſicam pituita verſa, ſoluitur morbus.

Non abſqꝫ ratione mihi vr̃ dubitare Marinus, impoſſibile exiſtimans inter ſeptũ & ventriculũ
pituitam conſtitui. Defluet enim deorſum vſqꝫ ad oſſa pubis. Neqꝫ etiam fieri poſſe arbitratur, vt
in venas traijciatur, ſicuti in aqua inter cutẽ, tenuis & aquoſus humor tranſſumptus excernit̃ per G
vrinas. Quare accipiendum eſſe inquit, inter ſeptũ & ventriculum, pro eo, quod eſt inter propriũ
ſepti corpus, quod carnoſum eſt, & peritonæi, hoc eſt interioris membranȩ abdominis, verticem.
Verum, & ſi ita intellexerimus ò Marine, tranſſumptionem ad venas, ſimiliter tñ dubitabimus.
Nam, ſi pituitam hinc ad renes ꝑ venas ire eſt poſſibile, neqꝫ ex eo ſpatio, quod eſt ſub membrana
abdominis interiore, eſt impoſſibile. Adde, ꝙ oĩno impropria foret vẽtriculi appellatiõis abuſio.
Nihil. n. eſt ſimile vẽtriculo & mẽbranȩ abdominis interiori, cuius gratia eandẽ participẽt appel-
lationẽ. Melius eſt igit̃ ita intelligere, ſicut oẽs intellexerunt, illud ſpatium ab eo dici, quod eſt q-
dem infra ſeptũ, ſed intra eã mẽbranæ abdominis interioris partẽ, quæ ad epigaſtriũ attinet: Et cõ
ſiderare, an poſſibile ſit illud, quod dicit, cũ ſciamus, ꝙ viã ſemꝑ materiebus inuenire naturã Hip-
pocrates opinat̃, qñ valida fuerit, etiãſi quã maxime ſint craſſæ, & ꝑ anguſta foramina debeãt per-
meare: qñ & in oſſibus fiãt, inq̃t abſceſſus. Videmus aũt & humorẽ illũ, q eſt inter thoracẽ atque
pulmonem, in ſuppuratis expui cũ tuſſi: nõ nunq̃ vero & per cutẽ ſanã exiſtẽtẽ excidere ſangui-
nẽ in oſſibus, q̃ fracta occalluerũt. Nõ igitur neqꝫ in ea, de qua nũc Hippocrates dixit, pituita im-
poſſibile prorſus oportet arbitrari ad vrinæ vias fieri tranſſumptionem. Verũ & hoc ipſum agi à
natura contingit paulatim pituitam extenuante, quemadmodum pus in ſuppuratis. H

Quibus hepar aqua plenum in omentum eruperit, ijs venter aqua repletur, & moriuntur. 55

Aptiſſimũ hepar eſt veſicas quaſdã aqua plenas, hydatidas græce appellatas, in ea, quæ ipſum
ambit exterius, mẽbrana generare. Vr̃ itaqꝫ & ĩ iugulatis aĩalibus hepar his aliqñ plenũ. Siqñ igit̃
cõtigat eas veſicas rũpi, effundit̃ aqua ad locũ mẽbranȩ abdominis interioris, epigaſtrio, id eſt par
ti ſupra ventrẽ poſitȩ, rñdentem, in quo ẽt aqua hydropicorũ congregatur. in omentũ aũt nõ põt
aqua effluere, niſi aliquo modo ipſum exedatur. eſt. n. ſolidũ & firmũ vndequaqꝫ, ita vt nihil ĩ ip-
ſum ex aliqua parte poſſit incidere, niſi ex vẽtriculo, colo, ac liene, illiſq́ꝫ partibus, vnde ipm̃ ena-
ſcitur. Vel igit̃ vult omẽtũ exedi, qua parte vicinũ eſt hepati, hoc eſt dextra: vel in omentũ intelli-
gere oportet, hoc eſt ad ipſius locũ. Ventrẽ aũt aqua ĩpleri, nõ de illo vẽtre dictũ eſt, in quo cibi re
cipiũtur, ſed de tota cauitate, quæ eſt infra thoracẽ: ſecũdũ quod ſignificatum, vẽtroſi noĩantur, &
mulieres dicũtur geſtare ventrẽ. Mori aũt eos, qbus hoc in loco aqua colligitur, cõſiderandum, an
perpetuo ſit verum, an magna ex parte. Seruantur igitur aliqui aqua inter cutem laborantes, nec,
quamuis hic locus ipſis aqua repleatur, impoſſibile eſt, ſicut in illis per medicamenta aquoſitates
purgantia, & per epithemata, hoc eſt impoſitiones, eorum, quæ vim habent ciendi vrinam, & in

vapores

A vapores ſoluendi humorem talem,ſic & in his fieri curationem.

56 *Alyce,id eſt anxietudo,oſcitatio,horror:vinum æquale æquali potum ſoluit ægritudinem.*

Solœcophanes viſa eſt quibuſdã rationabiliter figura ſermonis,atq; ideo nõ nulli caſu accuſatiuo ſcripſere:Anxietudinẽ, oſcitationẽ, horrorẽ, vinum æquale ęquali potũ ſoluit.Nihil aũt refert ad pręſens,vtrauis ſcriptura aphoriſmus exponatur. Primum.n.illud ſcire nos oportet,ꝙ alycen nominauit,quam multi Græci halen appellant:deinde,quæ ſit faciens hunc caſum diſpoſitio. anxios igitur illos ſanos dicunt,q ſemper pſentibus moleſtantur,& ab vno negocio atq; actione ad aliam tranſeunt.Eodem mõ & ægros illos,anxios eſſe,qui accubitũ nõ ferentes, iacendi figuram euariant,quia ſemper præſens aggrauat eos.Hoc vero præcipue illis euenire cõſueuit, qbus i ore ventriculi(quod abutẽtes vocabulo, ſæpe ſolent ſtomachum nominare) certa quædam humoris qualitas cõtinetur,ventriculo moleſta,quæ neq; multa eſt, neq; in ventriculi fluitat cauitate, ſed eã ipſæ imbibere tunicæ.Sed & oſcitare , ſicuti & pandiculari,contẽta aliqua in muſculis(p quos voluntarij quoq; fiunt motus)vel humiditate flatuoſa,vel ſpiritu vaporoſo fieri eſt à nobis demõ ſtratum.Horror aũt prauis humoribus per cutẽ currẽtibus accidit. Liquet aũt,ꝙ nunc à nobis hĩ

B ſermo de horrore,q ex corpore prouenit inſalubri,non de illo,qui cauſam extrinſecus habet. Singula igitur hæc,quę dicta ſunt,potus vini meracioris ſanat. Moderatam aũt temperaturam ipſe monſtrauit inquiens: Vinum æquale æquali potum. Vult.n.æqua portione aquæ vinum tẽperari,vt partim quidẽ pellat et euacuet ex materia infeſtante,quicquid ceſſerit vini motui cum impetu lati,partim aũt, quod reliquũ fuerit, temperet. Calefacit.n.vinum,vt nouimus,corpus totum, citoq; mouetur in oẽs partes,& cum hoc oẽs humores optimos reddit.

57 *Quibus in vrinario meatu tubercula fiunt,ijs ſuppuratione facta & eruptione,ſoluitur dolor.*

Et hũc aphoriſmũ i pcedẽtibus Hippocrates ſcripſit,noſq; ipſum expoſuimus i hæc verba ſcriptũ:Quibus in vrinaria fiſtula tubercula naſcũtur,ijs ſuppuratiõe facta & eruptiõe, ſolutio.

58 *Quibus cerebrum aliqua ex cauſa concuſſum fuerit,neceſſe eſt ſtatim mutos fieri.*

Etiam in hoc aphoriſmo in quibuſdã exẽplaribus poſſumus inuenire verbũ/mutos/ſcriptum numero plurali,caſu accuſatiuo:in quibuſdam vero/mutum/numero ſingulari,p modũ figurę ſolœcophanis.Sed neq; hoc loco quicq̃ ad præſentia refert,modo nouerimus ſæpe conſueuiſſe Hip

C pocratem ab vno accidente notiſſimo,vocis amiſſione,nominare et oſtendere illos,qui neq; vllũ alium motum ſeruant ſecundum electionem,neq; quicq̃ oĩno ſentiũt,ſed iacent eodem mõ, quo apoplectici,ſine ſenſu pariter & motu.Fit aũt hoc & pp alias cauſas:nunc vero concuſſionis cerebri Hippocrates meminit, ipſamq; talem ait totius corporis diſpoſitionẽ ſequi. Concuti aũt hoc modo cerebrũ cõtingit propter aliquẽ caſum totius corporis violentũ ex locis altioribus factum. Tales.n.caſus ſolent & in ſpinæ vertebris facere cõcuſſionẽ, qñ ipſarũ coagmentationes fuerint cõmotæ,& ſpinalis medulla,quæ in earũ cauitate cõtinetur,laborauerit,valdeq; cõcuſſa periculũ adduxerit, ne aliqs neruus eorũ, q ab ipſa naſcuntur,abrũpatur:id quod nõ minus in ipo quoque fit cerebro,& tãto magis,quãto plus vacui loca habẽt,quæ ipſum circũſtãt:magiſq; etiã in ſenioribus,quẽadmodũ in diſſectorijs tractationibus diximus.Contrahit autẽ ſe vis aĩalis in ſeſe talibus diſpõnibus,à motu periculoſo moleſtata,atq; idcirco quieſcit. Proceſſuũ vero nõ nulli qdẽ ſufficienter tẽduntur,qdã vero aliqua ex parte diſtrahuntur.atq; interim, donec ſe rurſus vis aĩalis colligerit,mutum atq; imobile totũ iacet, quod ita afficitur, animal. Si vero cerebrum auelli contigerit,aut aliquam eius partem conuelli:qui ita patiuntur,non amplius reſtituuntur.

59 D *Corporibus carnes habentibus humidas,famem adhibere conuenit.fames enim corpora ſiccat.*

Quòd omnia,quæ exiccant, ſint paſſionum humidarum remedia, manifeſtum eſt: ſiquidem contraria contrariorum remedia ſunt. Quòd autem & fames ex accidenti corpora exiccet, non eſt dubium.Siquid.n.defluat à corpore,ſicuti & antea{dixi}nec inſuper ab alimento ſuppleatur id,quod fuerit euacuatũ,neceſſarium eſt corpus effici ſiccius.Liquet.n.ꝙ in cuiuſq; animalis corpore prius illæ partes abſumuntur,quæ ſunt humidiores,qñ & ipſe defluxus idcirco fiat,quia corpus extenuatur,atq; in vapores reſoluitur.idq; duplici de cauſa,extrinſecus quidem ab aere ambiente:intus vero à calore natiuo.Quæ autem per hyemem latent animalia,cum neque extrinſecus calefiant,& neq; intrinſecus,vel nihil prorſus vel parũ oĩno diſſoluuntur: atq; ideo non nulla eorum ne alimento quidem vllo penitus egent, non nulla vero minimo prorſus. Poſt præſcriptos aphoriſmos alij duo ferè in oĩbus exemplaribus inueniuntur,quorũ huius libri expoſitores ferè omnes meminere:quidã etiam ipſos expoſuere,ſed aliter,atq; prius fecerãt,ne hoc qdẽ ſolum adijcientes,ꝙ ijdem aphoriſmi ſuperius ſint ſcripti. Nos vero in quarto commentario illos expoſuimus, parum verbis ab iſtis differentes.Alter.n.eorum,q nunc ſcripti ſunt,ſuperfluo adiectum habet, Vt deuorare nõ poſſit,niſi vix. Alter vero cõtra nõ habet verbũ/vix/:vt prior qdẽ ſit talis: ¶*Si à febre habito,tumore non exiſtente in faucibus ſtrangulatio repente ſuperueniat,& non poſsit deuorare,niſi*

uix,letale. Secundus vero ſic. ℭ*Si à febre habito collum conuertatur, & deuorare non poſſit:tumore non exi* E
ſtente in collo,letale. Priores vero,quos dixi in quarto horum cōmentariorum fuiſſe expoſitos, ita
ſe habebant:Si à febre habito,tumore non exiſtente in faucibus, ſtrangulatio repēte ſuperueniat,
letale.Deinde,qui deinceps ſequitur:Si à febre habito collū conuertatur, & vix poſſit deuorare:
tumore nō exiſtente in collo,letale.Quod igitur in priore aphoriſmo dictum eſt ſuperfluere, nūc
conſideremus.Etenim id fieri vidimus,vbi ægri omnino exitialiter à morbo haberentur.Quare,
ſiue nullo modo poſſint deuorare,ſiue vix,nō exiſtēte tumore in faucibus:(nam hoc licet perſpi-
cuò cognoſcere,ſi plurimum os aperiatur, & lingua verſus mandibulam inferiorem prematur)
in tali, inquam, cōſtitutione,ꝙ difficulter deuoret,cauſam eſſe ſuſpicandū cōionem tunicæ, quæ
ſubnata eſt ex partibus gulæ & gutturis interioribus. Nam oſtenſum eſt hāc cibo os permeante,
ipſam quidem trahi inferius,guttur vero totū retrahi ſuperius. Tumeſcente igitur in gutture in-
flammatione,non nunq̄ quidem nullo modo,quādoq; vero vix ventriculum ſequitur attrahen-
tem,ātq; ob hanc cauſam vel nullo modo deuorant,vel vix.

Vbi in toto corpore mutationes,& corpus refrigeratur,& rurſus caleſit,aut colorem alium ex alio commutat, 60
longitudo morbi ſignificatur. F

Et hunc aphoriſmum in quarto cōmentariorum expoſuimus, iiſdem ferè verbis ſcriptū,qui-
bus & hic.Eſt enim ſcriptura talis: Et vbi in toto corpore mutationes, & ſi corpus frigeſcat, vel
rurſus caleſcat,& ſi alius ex alio color fiat,morbi longitudo ſignificatur.

Sudor multus calidus,uel frigidus ſemper fluēs,humorē abduci,robuſto quidē ſupra,debili vero infra,ſignificat. 61

Antea alium aphoriſmum in quarto horū cōmentariorum expoſuimus hoc modo ſcriptum:
Sudor multus calidus vel frigidus ſemper fluens, frigidus maiorem, calidus minorem morbum
ſignificat.Et taliū ſudorum diximus eſſe diſpoſitionē,multitudinē humiditatis, quæ in ægri cor-
pore cōtinetur.Propterea igitur,qui nūc proponit aphoriſmus,abduci præcipit ſuperfluum hu-
morem,robuſtis quidē ſupra,hoc eſt per vomitus:debilibus aūt infra, quod & ipſum ſignificat p
alui ſubductionem. Quod quidē igitur ſemper ſit neceſſarium ſuperfluas corporis humiditates
euacuare,planè eſt manifeſtū. An vero robuſtis ſupra tm̄,debilibus vero infra,mihi dignū vide-
tur animaduerſione.nam forte melius eſt, non hac ratione diſtinguere remediorum vſum,ſed vt
in tractatione curatiua de talibus oībus fuit à nobis diſtinctum. Quare & hunc aphoriſmum ar-
bitror fuiſſe aſcriptū.Poſt ſupraſcriptos aphoriſmos, alij tres inueniunt in pluribus exēplaribus, G
qui pariter & ab expoſitoribus ſcripti ſunt, & parum verbis euariant ab illis,qui in quarto horū
cōmentariorum habētur.Scribunt aūt eos hoc modo: ℭ*Febres,quæcunq; non intermittentes,tertia die*
fortiores fiunt,periculoſæ:quocunq; autem modo intermiſerint,ſignificant,quòd nō ſunt periculoſæ. ℭ*Quibuſcūq;*
febres longæ,iis vel tubercula,vel ad articulos dolores decumbunt. ℭ*Quibuſcunq; tubercula diutina,aut in arti-*
culos dolores ex febre decūbunt,ij cibo pleniore vtuntur. Liquet āt,ꝙ hi interiecti fuerūt, à prioribus nihil
aut parū admodū verbis differētes:nos vero ipſos expoſuimus in quarto horū cōmētariorū.

Siquis cibum febricitanti dederit:vt ſano robur,ſic loboranti morbus. 62

Scribitur aūt & ſic aphoriſmus:Siquis febricitanti cibum dederit,ſano quidē cibus eſt,laborāti
vero morbus. Vtraq; vero locutio ab ea interpretatione,quæ ſm naturam eſt,ad eā,quam cacoze
lon nominant,receſſit:neſcio quid ſibi volētibus illis,qui ita libri finē tam variis modis diſpoſue-
runt,nō nulla quidem eiſdem verbis ſcribētes,quibus ipſe antea vſus erat,nō nulla vero paululū
cōmutātes,aliqua vero tota interponētes,veluti hunc propoſitū aphoriſmū,qui neq; prope acce-
dit ad Hippocratis interpretationē.Ipſe ſiquidē prius dixit:Non pura corpora quanto magis nu-
tries,magis lædes. Et,ſi ex morbo cibū aſſumens aliqs non corroboratur,ſignificat corpus pluri H
vti alimēto:Si vero cibū nō aſſumēte hoc fiat,ſignificat,ꝙ euacuatione indiget.& quædā alia hu-
iuſcemodi,quæ germanā natiuamq; habēt interpretationē. Qui vero propoſitū appoſuit apho-
riſmū,male æmulādo,in cibo dixit:Qui ſano robur,hic laborāti morbus.Vult.n.dicere cibum ro
bur qdē in ſanis efficere,nocere aūt ęgris:vel,p Iouē,ſanis qdē augere robur,morbū vero laboran
tibus.Abſurde autem id interpretatus eſt,inquiens,cibum ipſum robur eſſe ſanis, morbum vero
laborantibus:qui neque robur eſt, ſed roboris effectiuus: neq; morbus,ſed morbi effectiuus,vel,
quod rectius diceretur,auctificus.

Quæ per veſicam excernuntur,inſpicere oportet,ſi talia,qualia ſanis, excernuntur.Quæ igitur minime ſimilia 63
ſunt his,hæc morboſiora:Quæ vero ſunt ſanis ſimilia,hæc minime morboſa.

Omnia,quæ ſunt ſanis ſimilia in toto corpore, dictum eſt ab Hippocrate & in Prognoſticis &
in omnibus aliis libris bonū aliqtod ſignificare:quæ vero diſſimilia,contrarium. Hoc igitur nūc
conatur dicere,qui hunc cōpoſuit aphoriſmum. Suſpicor.n.neq; hunc eſſe Hippocratis, conie-
ctans ex ipſa elocutione,quæ nō habet eādem cum Hippocratica formam, & ex dictis ipſis, quæ
nō ęque ſunt,vt ipſius auctoris alia,exquiſita.Cum igitur inqt,Quæ minime ſimilia ſunt his,hæc
morboſiora:

A morboſiora:quis non reprehenderet ipſum dicẽtem illa morboſiora,pro eo quod morboſiſſima? Nam verbum/minime/cum quadam exuperantia dicitur,& multam ſignificat ad id, quod eſt p̃ter naturam,euerſionem. Vnumquodq; enim,quod præter naturam eſt,quantum receſſit ab eo, quod ſecundum naturã,tm̃ habet prauitatis.Quæ igitur minime ſunt ijs, quæ ſecũdum naturam ſe habent,ſimilia:ſunt ijs,quæ ſunt ſecundum naturam,maxime contraria,& ideo morboſiſſima.

64 *Et quibus deiectiones ſi ſtare permiſeris,& non moueris, veluti ſtrigmenta ſubſiſtunt: & ſi pauca,paucus eſt morbus:& ſi multa,multus:ijs confert alui purgatio.quòd ſi aluo non purgata dederis ſorbitiones, quanto plures dederis,tanto magis nocebis.*

Per aluũ exeũtia ſolet Hippocrates deiectiones ac ſubductiones (græce ὑποχωρήματα & διαχωρήματα) nominare:& propterea quidã hoc loco acceperunt eius ſermonem eſſe de ijs, quæ per aluum euacuãtur. Verũ his aduerſant verba illa,quæ in ſermone proponũtur/ſi ſtare permiſeris, & non moueris/.Hoc.n.proprie cõuenit humidis,atq; ideo alij rurſus de vrinis eũdem accepere ſermonem. Vtriq; vero rurſus diuiſi:aliqui ſcribunt,inſiſtũt:aliqui vero, ſubſiſtũt. Neutrũ autẽ horum verborũ vrinis repugnat,quia & per ea,quæ ſubſiſtunt,& per ea,quæ inſiſtunt, coſueuimus
B & præſentium,& futurorũ etiam aliquid cognoſcere.In alui autẽ excrementis, verbum inſiſtere, competit quodã modo magis.Neq;.n.ſicut in vrinis prompta eſt atq; expedita ſubſiſtentium cognitio,ſic & in alui contingit excrementis.In vrinis etenim & ipſum vas ex vitro factum oſtẽdit eorum,quæ ſubſiſtunt, naturã:&, ſi in alio vaſe etiam continerentur,poſſumus id, quod ſuperna tat, abijcientes,ſola ſubſiſtentia relinquere:In alui autem excrementis,neutrum probabile. Rurſus id,quod deinceps dicitur/veluti ſtrigmenta/ijs,quæ per aluum excernunt,congruit:illis vero, quæ quouis modo vrinæ inferuntur,ſiue ſuperius, ſiue inferius, non congruit. Nam quædam ſtrigmentis ſimilia per aluum ſæpius excernuntur:& ita ea nõ modo Hippocrates,ſed etiã alij me dici nominare conſueuerũt,non tñ in vrinis.Hic igitur tam nominum,q̃ verborum vſus improprius oſtẽdit præſentem aphoriſmum interiectũ fuiſſe.Adhuc aũt magis, cũ dicit his cõferre alui purgationem.neq; enim ſimpliciter,neq; quouis modo illi, cuius ſtrigmẽtis ſimilia alui excremẽta ſunt,confert aluũ purgare:ſicuti neq; ij, qui ita affecti ſunt,neceſſario læduntur in aliquo, ſi cibum acceperint. Videmus ſiquidem,cum alui inferioris excrementa bilioſa fiunt, quædã ſimilia ſtrigmentis per aluum excerni,in q̃bus neq; oẽs læduntur,ſorbitiones accipientes,neq; prius eos purgare eſt neceſſarium,modo iam,quicquid bilis ineſt,fuerit euacuatum. Adhuc autẽ magis, ſi
C vrinis aliquid inferatur,quod ſit veluti ſtrigmenta,purgare non cõuenit.Accedit ad hoc, q̃ difficile eſt formã agnoſcere,qualẽ eſſe velit eorum,quæ veluti ſtrigmenta inferuntur vrinis.Verum, qui hos aphoriſmos interpoſuerunt,mihi videntur ad hunc finem eos compoſuiſſe, vt ſermo cõfunderetur,tanq̃ ænigma quoddam,& multa indigeret inquiſitione,in qua ſeipſos eorũ, quæ dicũtur,expoſitores cõſtituẽtes,apud adoleſcẽtes laudẽ aſſequerẽtur. Quòd aũt oẽs obſcuri ſermones dent ſophiſtis garrulitatis occaſionem,fiet tibi in hoc ipſo aphoriſmo manifeſtũ. Quidã enim eorum,qui eum expoſuere,aiunt non vetare Hippocratẽ,quin dentur ſorbitiones hoc modo affectis,ſed plures ſorbitiones,cũ dicat,Quanto plura dederis,magis lædes.quaſi non etiã alij,quicũque indigent ſorbitionibus,non lędantur à pluribus,vel quaſi non conſequatur ad illum, qui dicit,Quanto plura dederis,magis nocebis:putare ex paucioribus minorem fore læſionẽ. Verũtamen propter malum interpretationis modum,ſophiſtis datur facultas inueniendi ſolutiones, & magis,quando licuerit addere aliquid vel adimere,et ſcribendo tranſponere,quod in obſcuris ſermonibus facere conſueuerunt. Statim enim in hoc aphoriſmo quidam ipſum exponentes,coniunctionem/&/adijcientes,quod alij ſequentis aphoriſmi fecere principium, id huius finem conſtituunt,vt ſermo ita ſe habeat:Si vero aluo non purgata dederis ſorbitionem, quanto plures de-
D deris,tanto magis nocebis,& q̃bus infra cruda deijciuntur,quanto videlicet plura dederis,magis lædes.deinde aliud initium facientes ſcribũt,q̃,vbi atra bilis ineſt,ſi plus,maior eſt morbus:ſi minus, minor. Plures vero expoſitores aliter exponunt,& ſcribunt eo modo,quo ſubſcriptum eſt: ¶ *Quibuſcunq; cruda infra deijciuntur,atra bilis ineſt.ſi plura,maior:ſi pauciora,minor eſt morbus.* Dictũ autẽ eſt antea,q̃ & aliæ quædã ſcripturæ ſunt.licitũ eſt.n.in obſcuris vnicuiq; pro arbitrio ſcribere, cũ nulla lex ſit tranſcribentibus poſita.Sæpius autem non propter obſcuritatem, ſed propter ſermonis falſitatem coguntur aliquid addere prius inuentis, aut adimere, aut ſcripturam tranſponere: veluti exempli gratia in hoc aphoriſmo,cuius verba primi expoſitores aphoriſmorũ,ſicuti Herophilus Bacchius,& Heraclides ac Zeuxis empirici,in hunc modum ſcripſerunt: Quibuſcunque inferius cruda deijciuntur,atræ bilis ſunt:ſi plura,pluris:ſi pauciora,paucioris. Quia vero hic ſermo particulare quiddam explicat,dictus autem eſt tanquam vniuerſalis,ideo præbuit dubitandi occaſionem:Sed id,quod dicitur,quantum ad verba attinet,nullam habet quęſtionem,cum eorũ ſcriptor velit oſtẽdere, quibus cruda deijciuntur, in eorum inſtrumentis,quæ concoquendi vim habent,eſſe atrambilem,ex qua refrigerata deterius concoquũt:modus incoctionis eſt, qui à cruditate fit:cui flaua bilis contrarium agit.nam,quæ propter eam incocta remanent,nidoroſa fiunt. Quidam vero & hunc ſermonem etiam de vrinis dictum arbitrantur.

Excreationes in febribus nõ intermittentibus liuidæ,ſanguineæ,bilioſæ,& fœtidæ,omnes malæ.Cum vero bene E 65
excernuntur,bonum eſt,& per veſicam:&, vbi aliquid ſecedens ſteterit non purgatum,malum.

Et hic aphoriſmus ſupra ſcriptus eſt,hoc modo:Excreationes in febribus nõ intermittentibus liuidę,ſanguineæ,fœtidæ,omnes malæ:ſed,ſi bene excernuntur,bonum eſt, & per aluum inferiorem,& per vrinas:Si vero aliquid per hæc loca excernitur,quod non conducat,malum. Nos vero ipſum expoſuimus in quarto horum commentariorum.

Corpora oportet,vbi quis purgare voluerit,fluida facere:& ſi ſupra,ſiſtere aluũ:ſi vero infra, humectare. 66

Et huius ſermonis pars prior fuit in præcedentibus ſcripta,non adiecto verbo/ſupra/& ſequẽtibus,quæ quiſpiam volens adījcere hoc in loco,rurſus ſcripſit aphoriſmum cum expoſitione,per quam verus eſſet.Quòd autem ſit altera expoſitio verior,quam nos multa experientia inueſtigauimus,dictum eſt ſuperius in ſecundo commentariorum.

Somnus,vigiliæ,vtraq; modum excedentia,morbus. 67

Et hic aphoriſmus in qbuſdã exẽplaribus fuit interiectus,q prius dictus eſt totus eiſdẽ verbis, F
preterq̃ in fine.hic.n.morbus,illic aũt malũ ſcribitur,quæ ſcriptura eſt longe melior.

In febribus non intermittentibus ſi exteriora frigent,interiora vruntur,& febris habeat,letale. 68

Et hic aphoriſmus imprudenter ſcriptus eſt,cum melius ſupra dicatur ſine verbis illis/et febris habeat/.Nam,cum in principio dixerit,in febribus non intermittentibus, vana eſt rurſus in fine ſermonis adiectio,& febris habeat.

In febre non intermittente ſi labrum,aut naſus,aut oculus,aut ſupercilium peruertitur,ſi non videat,ſi non audiat,& iam debilis ſit;quicquid horum fuerit,mors propè eſt. 69

Et hic aphoriſmus antea dictus eſt,his verbis:In febre non intermittente,ſi labrum, aut naſus, aut oculus,aut ſupercilium peruertitur,ſi non videat,ſi non audiat, & iam debilis ſit:quicquid horum fuerit,mors propè eſt.

A pituita alba,aqua inter cutem ſuperuenit. 70

Quod dr̃,tale eſt:Quibus in vaſis & in totius corporis habitu multa pituita alba fuerit aceruata,ījs aqua inter cutẽ(quæ leucophlegmatias ab alba pituita nomen habet)ſuperuenit. G

Ab alui profluuio,difficultas inteſtinorum. 71

A cõmuni videlicet ſuba udire oportet,ſuperuenit,abraſis paulatim inteſtinis,deinde in ꝓfundum malo ſubeunte,atq; ita vlceratis.Prius vero in aphoriſmo legitimo melior ſcriptura eſt hoc modo:A ſincera deiectione,difficultas inteſtinorum.& nos hũc aphoriſmũ expoſuimus in ſexto horum commentariorum.

A difficultate inteſtinorum,læuitas inteſtinorum ſuperuenit. 72

Et hic aphoriſmus eſt pars prius dicti,ꝑ hęc verba: Qui lienoſi à difficultate inteſtinorũ corripiunt̃,ījs ſuperueniente longa difficultate inteſtinorũ,aqua inter cutẽ ſuperuenit,aut lęuitas inteſtinorum,& pereunt.Nos vero ipſum expoſuimus in ſexto horum cõmentariorum.

A corruptione,abſceſſus oſsis. 73

A communi hic quoque ſubaudiendum eſt, ſuperuenit. Vtrum vero ad oſſis corruptionem H
ipſius oſſis ſequatur abſceſſus, vel carnis circunſtantis,non manifeſtauit. Vtrũque autem poteſt eſſe verum.

A ſanguinis vomitu,tabes,& puris purgatio ſupra.In tabe,fluxio ex capite:in fluxione,alui profluuium:in alui profluuio,aſtrictio purgationis ſuperioris:in aſtrictione mors. 74

In pluribus exemplaribus,& apud plures expoſitores ſcriptum eſt:In ſanguinis vomitu corruptio.In quibuſdam tamen exemplaribus hæc habetur ſcriptura:In vomitu ſanguinis, tabes. Videntur autem & hæc ex pluribus Hippocraticis enunciationibus fuiſſe collecta,& corrupte compoſita,ab illis præcipue aphoriſmis:In ſputo ſanguinis,puris ſputum & fluxus:cum vero ſputum retinetur moriuntur.

Qualia fuerint veſicæ aut alui excremẽta,& ex carnibus, & ſicubi alibi à natura corpus exierit,ſi parum,paucus eſt morbus:ſi multum,multus:ſi valde multum,letale eſt. 75

Hic vltimus aphoriſmus in multis exemplaribus ſcriptus eſt, in quibuſdam vero & alīj adiecti ſunt eodem modo, quo & illi omnes, quos decurrimus ex legitimis ita fraudolenter concinnati,vt

A nati,vt non nulli eiſdem verbis ſcribantur,non nulli parum euarient, non nulli parua facta adiectione ſimiles ſint ijs, quos ſcripſit Hippocrates: quare ne ipſos quidem duximus adijciendos. nam neq; hic nunc propoſitus aliquid plus nobis oſtendit ijs, quæ ſæpius Hippocrates manifeſtauit.Sed & modus explicandi haudquaquam Hippocrati conuenit.Nam,qualia veſicæ fuerint aut alui excrementa, redditione indigent. Summa tamen (vt dixi) vera eſt. nam,ſi paruus ſit à natura exitus in quauis parte, minorem morbum:ſi vero plus, maiorem: ſi vero ad modum multus ſit à natura receſſus, mortalem debemus morbum iudicare.

SVbſcriptus aphoriſmus eſt in antiquis codicibus græcis: & in tralatione veteri adeſt expoſitio Galeni, quam hic poſuimus.

APHORISMVS.

B *In lethargo tremor,malum.*

GALENI EXPLANATIO.

Lethargia eſt apoſtema in puppi cerebri ex materia phlegmatica generatũ. Tremor igitur in ea malum eſt:ſignificat.n.materiam propter incontinẽtiam ſui ad neruos motiuos deueniſſe, qui à parte poſteriori ſunt magis,vt dictũ eſt alibi: ex cuius infuſione nerui ſunt remolliti: vt ſpiritu non omnino ſed aliqualiter deficiẽte,nec neruis, vt in paralyſi, omnino remollitis,virtute regitiua membra ſurſum ferantur. &,quia nerui remolliti nõ ſufficiunt dare membris ſufficientem & firmã ſedẽ & ſtabilẽ, iterum ſua grauedine deſcẽdunt:ex quibus motibus contrarijs fit tremor. Vel in lethargia fit tremor,quia materia vẽtoſitatis reſoluta,meningas & neruos,qui ab eis oriũtur,mouet & concutit:vnde tremor fit.

PHILOTHEI EXPLANATIO.

Lethargus paſſio eſt in cerebro conſiſtẽs,ex humida frigidaq; materia generationem habens, ex qua etiam difficilis expergiſcentia vnà cum ſpiritus animalis imbecillitate prouenit. Cæterũ C cum febre debili paſſio hęc fit.Si igitur in lethargo tremor appareat,malum eſt,vel etiam periculoſum.indicat.n.tãtam eſſe frigidam materiam,vt & dorſalis medulla particeps ipſius fiat:indeq; neruoſum genus ob repletionem ſpaſmo corripiatur. Alius quidam aphoriſmorum explanator tremorem in lethargo malum eſſe dicebat,propterea ꝙ immodicam ſiccitatem ſignificet.

ET infraſcriptum aphoriſmum vna cum explanatione(quæ, quamuis ad Galenũ referatur,minime tamen ipſi tribuenda eſt)in antiquo codice græco in fine iſtius ſeptimæ particulæ inuentum,ubi traduximus.idem aphoriſmus in ſexto epidemiorum ſectione quarta habetur,& a Galeno exponitur.

APHORISMVS.

Aquæ potio & vigilia, vorax.

EXPLANATIO.

Hic vltimus omnium aphoriſmus ſcriptus eſt.inueniuntur tñ in alijs libris alij quoque aphoriſmi poſt hunc ſcripti,qui Hippocratis'ne,an Polybi,an alterius cuiuſdam viri ſint,haud ſcio:ſcri D buntur certe.Exponendum autem eſt,quid & hic aphoriſmus dicat. Ait.n.ꝙ aquæ potio & vigilia βορὸν & λαιμαργόν.i.vorax & edax eſt.Scribitur autem non his tantum verbis,in alijs codicibus, ſed & alio etiam modo.Aqua vorax,vigilia vorax. Sciendum autem eſt aquam nutrimẽtum eſſe non proprie,ſed per accidens.*Βορὸν.n.proprie dicitur ipſum nutrimentum:aqua autem,frigida cũ ſit,tum calidam intemperiem in ſtomacho exiſtentem,tum inappetentiam ab illa intemperie prouenientem expugnat.nam aqua oblata ſtomachum refrigerat:dum autem ipſe refrigeratur, contrahitur: dumq́; contrahitur ac veluti inſpiſſatur,alimentum requirit:moxq́;, dum appetit,cibaria ingerimus,quæ poſtea alterata ac in chylum redacta, per venas meſeraicas in iecur aſportãtur: illicq́; ſanguinis naturam nacta,in totum deinceps diſtribuuntur corpus,à vena, quam à caudicis ſimilitudine ſtelechiæan nominant,nutritum. Nutrimentum autem eſt eius,quod iam diſſipatũ ac deperditum eſt,reſtitutio.At vero etiam aqua poſt vigiliam ſumpta nutrimẽtum eſt primaria ratione. Nam vigilia corpus exiccat ac calefacit:frigidum autẽ & humidum ſiccitati & caliditati cõtrarium eſt.epota ergo aqua corpus nutrit: nam, cum à ſiccitate & caliditate aſportetur et facile attrahatur,nutrimentum fit.

* Videtur hic βορὸν accipi ꝑ comeſtibili.

Galeni

GALENI ADVERSVS LYCVM, QVOD NIHIL IN EO APHORISMO HIPPOCRATES PECCET, CVIVS INITIVM, QVI CRESCVNT PLVRIMVM HABENT CALORIS INNATI.

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

Lycum non recte laudare, aut redarguere Hippocratem potuiſſe, quòd ne elementa quidem artis ipſius tenuerit. CAP. I.

CVm in Hippocratem nulla in ſe conflata hominum inuidia ſcripſerit
Lycus, tum cuicunq; collibitum hoc eſt, longe adhuc minore eos one-
randos inuidia exiſtimo, ſi qui, quæ perperam in illum cõgeruntur cri
mina, diluere valẽs, veluti apud vtrorũq; libros in iudicio lecturos, de-
fenſionem paret, præſertim cum, qui accuſat, ante q̃ ea, quę dicunt̃, di-
ſcẽdo percipiat, audacius agit, q vero defendit, in veteris magiſtri placi
tis exercitatus ſit. Cõmentarios itaq; ſcripſit quidem Lycus Hippocra G
tis aphoriſmos exponentes, vtrobiq; autem hominis placita male acci
pit, & cum reprehendere, & cũ eorũ, quæ ab illo dicũtur, nõ nulla lau-
dare ſe putat, nec minus, in quibus contradictionem molitur: nam, nec
quæ ab eo laudantur, inter Hippocratis placita ponuntur, verum Lyci cõmenta ſunt, & per quæ
contradicit aperte ſeipſum prodit, Hippocraticæ artis ne elementa quidem tenere: cui vero elemẽ
torum ſcientia non adſit, multo is ſanè minus artis illius, aut eorum, quæ ab illa veniunt, tanq̃ ſyl-
labas nouerit. Itaq;, ſi primus ego, aut vnus demum eſſem, qui cẽſere Hippocratem dicerem ex ca
lido frigido, humido ac ſicco animantium conſtare corpora, minus fortaſſe audacter Lycum accu
ſarem, ꝙ, ante q̃ Hippocraticæ artis elemẽta teneret, librorum ipſius ſcribere enarrationes aggre-
deretur: neq; enim aut eos, qui alienis placitis nomen dedere, aut ne principia quidem artis vtilia
agnoſcunt, explanare aphoriſmos decet, ſed quod ab ineunte ætate didicere, eius rurſus probant,
aut dãnant placita. Lycus aũt Hippocraticæ artis ignarus adeo eſt, vt, cum primas cõmentariorũ
eius in aphoriſmos expoſitiones perlegiſſem, Deos teſtor oẽs non potuiſſe me reliquæ libri parti
percurrendæ aĩum adhibere, adeo mihi viſus eſt à veteris magiſtri ſententia aberrare. Cum vero
amicorum cuidam viſum fuiſſet, vt ijs, q̃ ab illo in aphoriſmo, in quo ait, Quæ augentur plurimũ H
habent caloris innati, ſcripta ſunt, aures accõmodarẽ, deinde alij ẽt quàm plurimi me hortarẽtur,
vt eius obiectionibus reſponderem, hac ductus neceſſitate ſcribere iſta aggreſſus ſum.

Hypotheſes pro multiplici corporum caliditate aſſeueranda. CAP. 2.

SEd, quò facilius, quæ ab illo dicuntur, & à nobis dicenda aduerſus ea ſunt, intelligant, qui fer-
re de re hac ſententiam debent, præfari pauca quædam oportet. Calorem ineſſe nobis in aper
to apud oẽs eſt, vtrum aũt ex cordis, atq; arteriarum motu generetur is, an vero, quemadmodum
cõnatus cordi motus eſt, ad eundem ẽt modum ſe habeat calor, diuerſa de his ſenſere medici. Cæ-
terum, ſi quis eſt, qui perdiſcere ſcientifice cupiat aĩantium cunctorum generationis primordia
calidum eſſe & frigidum, et ſiccũ, & humidũ, vnũ his cõſcriptum à nobis librum habet, in quo, qd
de hoc Hippocrates ſentiat, explicamus demonſtramusq;, cui quidem titulum fecimus de elemẽ-
tis ſecundum Hippocratem. ab hoc deinceps libri de temperaturis habentur, in quibus, quæ nam
corpora maiorẽ calidi elementi portionem, quæ've minorem adepta ſint, oſtendimus, vtq; hanc
ipſam ob cauſam calidiora hæc, illa frigidiora natura facta ſint. nam, cum vniuerſis nobis calidum
inſit elementum à prima ſtatim origine innatum, quam ſortiti ex ſemine ac ſanguine mẽſtruo ſu-
mus,

A mus,diſtamus tamen inuicem,ꝙ magis minusq́ʒ alius alio calidior reperiatur:ſunt tamen latitu-
dini huic quidam tanquam termini præfixi,quos vltra ſi tẽperamentum progrediatur, aut ægro-
tare nos,aut iam interire neceſſe ſit.vt enim plus iuſto refrigerati morbos contrahimus frigidos,
ſic,cum extra ſanitatis campum excalfacti fuerimus, febrem incidimus.quinetiam febrium ipſa-
rum quædam exacte ſiccæ habentur,ſicuti exquiſiti ardores:quædam vero ſumme humidæ, q̃d
genus illæ ſunt,quas græci τυφώδεις vel ἑλώδεις appellant.Quòd ſi alicui vocabula hæc non admo
dum placent,aut res alias iſtiuſmodi nomenclaturis notare conſueuit, huic ego clarum oratione
faciam,quales eſſe humidas febres dicam.cũ à prima ſtatim die ægrotantes ſudant, ſudoreq́ʒ ipſo
aut parum,aut nihil leuantur,has ego humidas appello febres:ſiccas è diuerſo eas voco,in quibus
ſitis vrget vehemẽs,ac ſcabra viſitur lingua,durataq́ʒ, tanq̃ corium, cutis, plurimusq́ʒ in vniuer-
ſo adeſt corpore ſquallor.Sunt & aliȩ quædam febres totius corporis tranſpiratione tangentibus
infeſta,vt & pungi,& morderi videantur, quod ipſum etiam dupliciter fit. nam,quod ſentimus
aereum,ſiccum interdum nobis,interdum humidum,veluti vapor quidam,apparet,nec iam aliæ
in ſanis reperiũtur temperaturarum inter ſe differentiȩ,quas à recta declinare temperie dicimus,
quarumq́ʒ naturalem, quantum fieri à nobis poteſt,intemperiem corrigimus:quæ non poſtrema
B eſt ſanitatem tuentis artis pars.Quæcũque vero temperata natura corpora inſtituit,in his nihil ſe
huiuſmodi tangentibus offert,quippe quæ exquiſita temperie conſtent, vt nec caloris defectum
ſentiant,quod ſenibus,refrigeratisq́ʒ accidit,neq; vero exceſſum, quod his euenit, qui labore vſi
ſunt nimio,aut æſtiuo ſe ſoli diutius expoſuere: ac multo ſanè minus mordacitatis, aut moleſtiæ
quicq; horum obtinet calor. Verum, vt, quæ dicuntur, apertius intelligantur, optime à nobis
fiet,ſi in memoriam balnea reuocabimus,in quibus,vna cum ſit temperatorum formula, multæ
viſuntur intemperies.vna enim balnei intẽperies ea eſt,cũ plus,q̃ vſus poſtulat,repertum id frigi
dum fuerit:altera, cum ad moleſtiam vſq; excalfactum ſit: tertia, cũ nec frigiditatem eius,nec ca-
liditatem damnantes,vapore tum repletum eſſe dicimus, hocq́ʒ illud nomine culpamus. Quis
enim eſt,qui neſciat,qui modo homo ſit, temperatam ſæpius non ſolum aquam reperiri, ſed ad
eũdem etiam modum aerem,atq; vaporem:ſic etiam temperatus in ipſis balneis lapis eſt, in quo
nec caliditate nimia,nec frigiditate,nec ariditate,nec iam humoris redundantia culpata, volutari
poſſumus. Igitur, quemadmodum in aqua,lapide,aere,eodem modo in vapore temperata ineſt
caliditas.Qui quoties balneum temperie hac prȩditus repleuerit,qui lauantur,balneum quidem
huiuſmodi damnant,deq́ʒ eo queruntur,non tamen frigidius id, aut calidius appellant. Quòd ſi
C huiuſmodi etiam aliquid acceſſerit,duplici balneum culpa notant,frigidum id eſſe dicentes vapo
risq́ʒ plenum,quemadmodum rurſus nimio cum vapore immoderate calidũ.non tradamus itaqʒ
hæc obliuioni,neqʒ præ nimia,quam non nulli oſtẽtant,ſapientia,quæ vniuerſim hominibus cũ-
ctis aperta ſunt,deſtruamus.Verum,quoties dicentem de animali audiemus aliquem,ꝙ huius tẽ
peratus calor ſit,intemperatus illius,balneorum recordati cum erimus,non erit ad diuerſum qp-
piam dirigenda cogitatio,ſed illuc,quò, quicunque communes notiones integras ſeruant,quoti-
die cum in alijs permultis,tum vero in his,de quibus mentionem iam fecimus, balneis dirigunt,
transferenda.calidum itaqʒ balneum eſſe inquiũt,ac frigidum: vaporis item plenum, ſiccum've,
atqʒ aridum,ſingulis his nominibus propriam rem aliquam ſignificantes. Eſt igitur præter hæc,
quæ retulimus,aliud quoddam balneum fumo plenum,& eo numeroſiſſimarum ſpecierum: ſi-
quidem alius ex roboreis lignis,ex ficulneis alius, oleaginis've conſtat, ac pro vnaquaque arbo-
re alius, atque alius.ſed his particulatim differentijs in præſentia non egemus:ſatis nunc ſit, ſi vni
uerſo genere hoc vnica nomenclatura atque intelligentia comprehenſo fumidum eſſe balnei
aerem dixero,nihil hic nec calore illius,nec frigore damnato,aut etiam(ſi forte ita cõtingat)vtro-
bique culpato,& ꝙ calidum balneum,& ꝙ fumidum ſit. verum omiſſis iam balneis, age eorum,
D quæ quotidie domi nobis accidunt,recordare,quoties ædium,in quibus degimus, nunc humidi-
tatem,nunc vero frigiditatem nimiam, aut caliditatem culpamus. Num igitur ad eundem mo-
dum domus aerem in magnis ſub Cane caloribus damnamus, & cum repletus is fumo fuerit, an
potius hic quoq;,quemadmodum in balneis,non nunquam calore inter ſe nihil quidem diſtant:
eſt autem horum alter hoc tantum vnum, nempe calidus aer alter præter id fumidus etiam: ac ca
lidus quidem aer lachrymas nunquam ciet, cum tamen fumidus, etiam ſi modice calidus ſit, id
ſemper faciat.Quam ob rem planum hoc in loco aperte factum eſſe arbitror mordacem calidita-
tem,non ꝙ magis excalfaciat,verum alia quadam re, differre.Quocirca ſæpenumero, cum ad flã-
mam,quæ fumo careat, maximam proxime acceſſerimus, adeo caleſcimus, prope vt aduramur,
nullus tamen,quod euenire in fumo ſolet,morſum ſentit, nec lachrymas oculis mittit. miremur
igitur ſiquis ſit, qui hanc in fumo quidem, ac flamma differentiam deprehendat, in corporibus
vero noſtris interdum quidem vehementiſſimam caliditatem non perſentiat, qualis eſt flam-
mæ,interdũm autem,qualis eſt fumi,mordacem infeſtamq́ʒ: nec ſanè minore admiratione pro-
ſequamur, ſiquis animantium caloris intemperies,ijs, quæ in balneis, domibusq́ʒ reperiuntur,
proportione reſpondere non concedat. Ergo, quemadmodum alius domus aer eſt fumidæ,
alius calidæ ſolummodo, ad eundem,opinor,aperte modum diuerſus ab his eſt, in quo accenſa-

rum

rum lucernarum multitudo ſit,aut facis,quæ fuliginem mittat:quo fit, vt fumidum alterum vo- E
cemus aerem,alterum fuliginoſum, nimirum eum,qui ex materia ad plenum peruſta venit:ſiqui
dem,cum vtrunq; flammæ excrementum ſit,hoc eſt inter fuliginem, ac fumum diſcrimen, ꝙ fu-
ligo terreæ eſt materiæ ad plenum peruſtæ exhalatio,fumus neq; ex peruſta,aut terrea, verum ex
ſemiuſta,exq́; humida terreaq́; ſubſtantia compoſita materia fit. Quicunque igitur in Hippocra-
tis placitis legitime verſatus fuerit,is demum didicit eius,quam medici omnes vſitato iam voca-
bulo ſenſum latentem trāſpirationem appellant,qua difflātur corpora, aliam quidem talem eſſe,
qualis vapor eſt,aliam autem qualis aer ſiccus,atque aliud eſſe,cum, quæ videri poſſunt, exeunt
humiditates. *Deſiderantur quædam.*

Lycum,dum calorum differentiam non agnoſcit,artium omnium conſtitutionem,quam Plato & reliqui Philoſophi docuerunt,euertere. CAP. 4.

HÆc ſunt,quę attulit Lycus verba,dum probare nititur nihil alium ab alio differre calorem:
quæ iam nō quidem, dum à nobis refellantur, expectant,cum ipſa ſponte ſua corruāt. quid
enim tandem ait? Calor,qua calor intelligitur,nullam obtinet cum calore alio differentiā. ſi igitur F
nihil orationi appoſitum ſignificat hoc,qua calor intelligitur,ſubtrahamus inde penitus id:ſin ali »
quid notat,aperte calorem à calore ſecundum quidem hoc minime, ſed ſecundū aliud tamen ali-
quid diſtare mōſtrat.nam, ſi nulla ratione differt,quorſum attinuit verbum/qua/addere? ſin alia
quidem ex parte differt,nā hoc differt, ſm id, quod differt, dr̄iæ intelligantur. ſi nanq;, ſm quod
vnumquodq; dicitur,tātummodo cōſideretur,iam rerum omniū diſcrimina tollas,licet. animal,
quatenus animal eſt,nihil ab alio diſtat animali: plāta, quatenus plāta,nihil ab alia diſtat plāta:ar-
bor,quatenus arbor,nihil ab alia differt arbore. num propterea animalium dr̄iæ non ſunt volati-
le,pedeſtre,natatile,aquatile,terreſtre,aereum,aut mortale & immortale, aut rationale & irratio-
nale,aut domeſticum & ſylueſtre,aut timidum & audax, aut aliorum, quæ ſcimus,diſcriminum
vnūquodq;? nam quid attinet plura referre? Sic ēt inter plantas arbor aliud eſt,aliud frutex, aliud
ſpina,herba aliud,ſuffrutex etiā aliud.an potius, cū aīalia omnia, quatenus aīalia, nihil inter ſe di-
ſtent,tñ has,quas modo retuli,vniuerſas,ac præter eas permultas ēt alias aīalis eſſe differētias ve-
re quis dixerit? nec iam aliter dicendum de plantis. neq; enim planta à planta eo diſtat, ꝙ hęc qui-
dem rationalis ſit,illa irrationalis,neq; ꝙ volatilis hæc,pedeſtris illa ſit, neq; vero ſm aliquam ea-
rum,quas modo enumerauimus,differentiam. quemadmodum ſanè nec animal ab aīali differt,ꝙ G
hoc quidem frutex ſit,illud ſpina,hoc arbor,illud herba,hoc ſuffrutex,illud cedrus,verum planta
rum potius generi huiuſmodi attribuitur ſectio. Quinetiam morborū dr̄ias Lycus ipſe plurimas
colligit.atq morbus à morbo,quatenus morbus,nihil differt,ſicuti nec ſymptoma à ſymptomate,
quatenus ſymptoma.horum tñ nihilominus dr̄ias ſcribere aggreditur Lycus, ſicuti lateralis etiā
doloris,ac aliorum morborum omnium.atqui laterum dolor,qua dolor laterum, à laterali dolo-
re alio minime diſtat:cum tñ inter hos alius ſit,qui dolorem ad iugulum vſq;,alius,qui ad pręcor-
dia extendat. ad eundem modum alius eſt, in quo infectum colore aliquo ſputum viſitur, alius
huic oppoſitus,in quo nihil expuitur,qui ἄπτυσος à non nullis vocatur.i.ſputo carens,alięq́; præ-
terea differentiæ plurimæ ſunt,ſm quarum diuerſitatem diuerſam ēt eſſe curationem contingit:
quas tamen ipſas,ac febrium præterea ipſarum differentias nobis nititur Lycus tradere.atqui,ſi-
ue illæ ob caloris redundantiam,ſiue ob qualitatis mordacitatem fiant,febris cum febre,qua qui-
dem febris eſt,nulla conſtituetur differētia. Quamobrem orationem ineruditam adeo perquirit
Lycus,vt non ſentiat artes ſe inde planè omnes euertere.ſiquidem in rei vniuſcuiuſque differen-
tijs noſcendis artes conſiſtunt.de quo Plato etiam in Philebo prolixius inter ipſa ſtatim libri ini-
tia diſſeruit,nec ab illius diſceſſerūt opinione Ariſtoteles,Theophraſtus,& Chryſippus,& Mne- H
ſitheus,ac nullus quidem eſt,qui non eadem in opere de arte diſſerat de hac oratione. verba por-
rò,quæ primum de artium conſtitutione Plato attulit,ad hunc ſe habent modum. Socrates. Vna »
quidem, quæ ore egreditur,in nobis vox eſt, ac multitudine rurſus infinita tum omnium, tum »
vniuſcuiuſque. Protarchus. Quid ni? Soc. atque ex horum neutro ſapientes reddimur, neque eo »
ꝙ infinitum illius ſciamus:neq; vero,ꝙ vnum,verum quòd, quot qualiaq́; ea ſint, nouerimus,id »
eſt demum,quod noſtrum vnumquenq; grammaticum reddat. Prot. veriſſime dicis. Soc. nec iā »
muſicum quod faciat,diuerſum ab hoc eſt. Prot. quonam modo? Soc. vox vtique, quòd ad artem »
illam attinet,vna in ea eſt. Prot. quid ni? Soc. ponamus autem duo,graue,& acutum,ac tertium »
præter hæc æquitonum, an aliter tibi videtur? Prot. ita cenſeo. Soc. non tamen propterea edo- »
ctus adhuc probe muſicam fueris,cum hæc ſola ſciueris,nec, niſi ad plenum(vt ita dicam) ea te- »
neas,quicquam egeris. Prot. non ſanè. Soc. verum id tum amice aſſequere,cum vocis, quod qui- »
dem ad eius ſpectat grauitatem,acumenq́;,quot ſint numero interualla, ac qualia, & interuallo- »
rum terminos apprehenderis,tum quæcunq; ex his ipſis factæ compoſitiones fuerint,quas,cum, »
qui ante nos fuere,perſpexiſſent,nobis,qui illos ſequimur,vocandas reliquere harmonias. Nec »
minus in corporis rurſus motionibus alias ineſſe huiuſmodi affectiones cenſent, quas ipſas nu- »

« A meris dimenſas oportere aiunt rythmos,menſuraſq; appellare, ſimul etiam illud intelligendum
« ad hunc eſſe modum in re omni de vno ac multis inſimul conſiderãdum.cum enim hæc ipſa hoc
« apprehenderis pacto,tunc ſapiens euaſiſti:cumq; rem quancunq; aliam hoc modo conſideratam
tenueris,ſic demum in hoc factus prudens es.Ac ſanę quidem mentis auditoribus ſatis hæc fue-
rat ex Platone audiſſe pro artium vniuerſarum conſtitutionis indicatione. neque enim fieri po-
teſt,vt vel ſolius rei artifex quis ſit,niſi rerum prius differentias teneat: non tamen ab re fuerit,ſi,
quemadmodum Plato non contentus ſola ſermonis ſumma,in exemplum præter hæc claritatis
gratia addidit grammaticam ac muſicam, ita nos exemplum quoque afferamus vnum, artis qui-
dem pictorię,ſed cui ſubiecta colorum materia ſit.nempe enim hoc etiam in loco,affirmemus,li-
cet,inter colorem & colorem,qua color eſt,nullum eſſe diſcrimen,exq; hoc vniuerſas eorum dif-
ferentias tollamus,id quod Plato etiam tandem ipſe in Philebi notauit principio. cum enim vo-
luptates diſtinxiſſet Socrates,nec eas,qui cũ eo diſſerebat,inter ſe diſtare omnes concederet,qua-
tenus voluptates ſunt,ſimillimaſq; eſſe illas diceret: huic iſtius rationi verbis his obuiam ait So-
« crates:Etenim inter colorem etiam & colorem ò vir diuine,ſecundum hoc nihil diſtat, quatenus
« quidem color horum vnuſquiſq; eſt, omnes tamen albo nigrum præter id,quòd diuerſum ab eo
« B ſit,etiam contrariſſimum eſſe ſcimus. quin etiam figura omnis cum alia ſecundum idem gene-
« re vna eſt,illius tamen partium quædam oppoſitiſſimæ ſibi inuicem ſunt, quædam diuerſitatem
« inter ſe obtinent infinitam: ac permulta etiam alia ſic ſe habere comperiemus. quare noli fidem
« rationi huic adhibere,quæ vnũ contrariſſima omnia faciat.hæc ſunt fermè eius de coloribus, ac
« figuris verba.in quibus vero de voluptate diſputat,ſic habent:Voluptate quidem affici dicimus
« & proteruientem,& modeſtum,nimirum hoc iſto quòd modeſte agit: voluptatem etiam ſentire
« inſanum dicimus,inſanarumq; opinionum,ac ſpei plenum, ac prudenter agẽtem, eo ipſo ꝙ pru-
« dẽter agat:nec ſanè merito pro inſano habeatur,ſi quis voluptates has ſimiles inter ſe eſſe vtraſq;
« dixerit.Cæterum,quemadmodum voluptatum differentias verbis his Plato breuibus demõſtra-
uit,plenius autem eas per vniuerſum librum expoſuit, ſic artium in duobus libris diſcrimina ex-
plicuit,Sophiſta,ac Politico.Quid igitur?Scientiarum ac voluptatum differentiæ erunt plurimę,
ac colorum præter hæc,figurarumq;, vociſq; tonorum,tum etiam ætatum,horarum, regionum,
morborum,rerum deniq; aliarum omnium,in ſolis vero calidis,aut nullę omnino erunt,aut quę
cognoſci ab hominibus non poſſint?Cęterum Lyci ratio hęc vnius(vt ipſe quidem exiſtimat) ca
loris,re autem vera rerum aliarum omnium differẽtias tollit, ſiquidem rationis vis huius eodem
C omnibus modo conuenire poteſt.eadem enim de humoribus quoque ipſis deinceps dicam, ni-
mirum nihil eos diſtare inter ſe,quatenus humores ſunt.in quo vero inſigniter pręter alia peccat,
hoc eſt,quòd artes etiam vniuerſas de medio tollit,quippe quæ ex ſpecierum conſtituantur diffe-
rentijs. & Plato quidem, cum prius de artium conſtitutione in ſumma dixiſſet, exemplo dein-
ceps rationem aperuit,dum oſtendit,quemadmodum cognitis demum conſtituatur vocum diffe
rentijs grammatica ars. at Lyci ratio tum hanc,tum cum illa pariter muſicam tollit, aliaſq; præte-
rea omnes, dum videlicet vocis huius,quatenus hoc aliquid intelligitur,vnicam cenſet eſſe diffe
rentiam.videto igitur, quo modo prius quidem grammaticam artem, deinde vero alias quoque
« omnes ratio ipſius tollat. Impoſſibile videtur mihi,ac nulla fieri ratione poſſe,vocem hanc,qua-
« tenus intelligitur,conſideranti,vt cum alia voce ſecundum quidem pronunciationem ipſam,dif-
« ferentiam habeat,cum tamen proprietate quadam differat,nempe qualitate, quæ in pronuncia-
tione ponitur.Quæ ſanè ratio eadem vndecũq; eſt,atque illa,quæ inter prima Lyci verba ſcripta
eſt,ijſq; ipſis illius verbis omnibus conſtat,vno tantum caloris vocabulo in vocis nomen muta-
to,vt ſi valida illa futura,hæc quoq; ſit:at valida hæc non eſt:neq; igitur illa erit:niſi forte Lyci po-
pulares vocem ε,non iam diuerſam ab ο eſſe exiſtimauerint,nec vocẽ ο,ab ω differre.ſin has quo-
D que ipſas diuerſas inter ſe eſſe fatebimur,præterq; has,α,ι,υ,tum reliquas quaſcunque literas, hæ
quidem quatuor & viginti erunt.quæ vero illarum differentias nouit ars, eſt grammatice: ſicuti
muſica quoq; ipſa vocum acumẽ,ac grauitatem callet,quas tamen ipſas quoq; nihilo ſanè minus
Lyci ratio tollit.vox enim,quatenus vox eſt,à voce nõ diſcrepat, cum vocis tamen mediæ ſonus,
ſicuti extentę,mediarum tono acutior,ita eius,quæ prope mediam eſt,tono grauior ſit: ac rurſus
inter has ipſas vocis extentæ ſonus tono ſubprincipalis mediarum acutior,eius vero, quæ prope
mediam eſt,grauior ſonus hemitonio tertiæ diuiſarum,horumq; deinceps acutiores alij, alij gra-
uiores,atq; alij deinceps,quouſq; ad acutiſſimum omnium,grauiſſimumq; ſonũ perueniamus.
« Quæ ſanè omnia non animaduertit à ſe optimus Lycus tolli,dum dicit, Impoſſibile mihi,nec vlla
« ratione fieri poſſe videtur,calorem hac certe ratione conſideranti, qua intelligitur,nempe ſecun-
* dum calefactionem,vti ab alio item calido differat. mirum vero, ni,dum inter colorem quoque,
qua color eſt,differentiam eſſe vllam negat,pingendi artem de medio tollat,quæ rubrum,album,
nigrum,flauum,atque alios id genus colores ſub oculos ponit.magis ſcilicet perſuadebit,quæ de
coloribus affertur ratio,ꝙ quæ dicta eſt de calido.calidum enim à calido diſtare quidem, non ta-
men alterum alteri contrarium eſſe dicimus:colorem vero à colore nõ diſtare ſolum, ſed etiam al-
bo oppoſitiſſimum eſſe nigrum.

De colorum

De colorum & humorum differentijs aduerſus Lycum. CAP. 4. E

DIcet hic Lycus,quonam tandem fieri modo poteſt,vt color,qua color intelligitur, colori cō-
trarius ſit?& vere quidem(ita me Dij ament) exiſtimabit colorem, quod quidem ad colo-
rem attinet,colori contrarium nullum eſſe.verumtamē,quemadmodum verum hoc eſt,ſic etiam
illud,nempe nigro album non ſolum differre,ſed hactenus etiam differre,vt contrarijſſimum illi
ſit. Et quonam tādem pacto fieri poteſt,dicent fortaſſe ij,qui Lyco omnia deferunt,vt idem vnū
ſimul ac contrarijſſimum ſit,ſicuti in nigro & albo?quibus hoc ſaltem dicemus,vt,ſi quidem im-
poſſibile eis videtur idem ſimul cum nigro album eſſe,ſimul etiam illi contrarium, alterum horū
eligant.Nam Plato,quemadmodum ſanè & Ariſt.& Theoph.fieri poſſe exiſtimat,alterius ab al-
tero cum genere idem ſit,tantam tamen haberi ſpeciei differentiam, vt cōtrarijſſimum ei ſit.at ij,
ſi non ſermonem verum eſſe vtrunꝗ cenſent,manifeſtiorem eligant.porrò manifeſtius eſt,quan-
to id etiam magis apud omnes in confeſſo eſt,nigro cōtrarium eſſe album.ꝙ ſi verum hoc eſt,ve-
rum autem ſermonem vtrunque eſſe poſſe negant illi, & qui nigro contrarium eſſe album dicit,
& qui idem non ſanè recte exiſtimant,cum à nigro quatenus color eſt,nihil differre album dicūt.
Atque is quidem,qui in Platonis libro cum Socrate vna diſputat,venia fortaſſe dignus ſit, dum à
diſſecanda in differentias voluptate Socratem prohibet.nusq̃ enim iſtiuſmodi adhuc inuenieba- F
tur liber,qui fieri poſſe doceret,vt,tametſi multa multis genere eadem eſſent,eouſque tamen dif-
ferent,vt contrarijſſimam ſibi inuicem ſpeciem,naturamq; obtinerent.cum vero ſcriptus aliquā-
do à Platone Philebus ſit,in quo rei docet veritatem,ſi quidem librum hunc Lycus nunq̃ in ma-
nus legendum ſumpſit,hominis doctrinam ſuſpicio:ſin,cum legiſſet,non intellexit,tamen inge-
nij perſpicacitatem demiror. ꝙ ſi,poſtq̃ intellexiſſet,perſuaſus inde non fuit,fœlix eius iudicium
agnoſco.Pro deum immortalem,reperietur aliquis, qui dialectica ipſa ne à limine quidem ſaluta
ta ſermones interroget?Græcū tu aliquem inuenias medicum,grāmaticum,rhetorē,philoſophū,
aliū omnino quēpiam,qui modo literis incūbat,qui Platonis non legerit Philebum? q̃q̃ quid Phi
lebum dico?neꝗ enim in eo ſolum propoſitam rationē edocuit Plato,ſed in libris multis etiā alijs
mentionem de hoc fecit:ex quibus vnū ſaltem oportuerat optimum Lycum euoluiſſe,eū, qui ſer
mones perquirere ſcientificos ſtudebat:cum turpe ſit eū,qui Hippocratē redarguere conatur, &
ſermones interrogat,(vt ipſe,quidē exiſtimat) quod volunt, perficiētes, videri ne prima quidem
tenere eorum,quæ inter philoſophos tractantur.Cęterū admirandū ſanè de humoribus exemplū
attulit.hoc eſt enim,quod vult,quatenus humores oēs ſunt,nihil eos inter ſe diſtare:ſecundum ꝙ
autem ij quidem acidi ſunt,illi vero acerbi,ij ſalſi,dulces illi,ſm hoc differre, in quibus ſuam ipſe G
vocem ignorat.cum enim,qua humores differunt, dicat, arbitratur inde ſe nullum eſſe in his di-
ſcrimen probare, fruſtraq; horum differentiam Hippocratem attuliſſe, fruſtra etiam vniuerſum
de ſuccis opus conſcripſiſſe Theophraſtum.atqui vocabulum quoque hoc ſuccus humoris diffe
rentiam quandam præſefert:quæ item,tametſi humoris differentia quędā ſit,nihilominus in plu-
res ſecari poteſt differentias alias.Verum nihil ſanè admiratione dignum ſit Lycum,qui eouſque
rerum ignarus eſt,vt putet aſtringentem in aceto ineſſe qualitatem, hanc aduerſus Hippocratem
auſum fuiſſe contradictionem ſcribere.quæ enim tam ſunt manifeſta,Anazarbeus quoque Dio-
ſcorides nouit,tum quicunque de materia commentarios ſcriptos nobis reliquere,in quibus alia
quidem ſalſa appellāt,alia ſalſilaginoſa,alia amara,alia dulcia,alia auſtera,alia acerba, alia adſtrin-
gentia,alia acria,alia acida.at eminentiſſimus Lycus,aut quod inter acidam aſtringentemq; qua-
litatem diſcrimen ſit,penitus ignorat,aut guſtandi amiſit vim, prorſus vt nullam humorum diffe
rentiam percipiat.apparet enim eum non alium ex aceto,quàm ex pyro, aut meſpilo aliquo, aut
pomo,aut cydonio ſenſum capere.atqui omnes homines ex pomis quædam acida vocant, quæ-
dam aſtringentia, non nulla dulcia,ſicuti mala quoꝗ punica,opinor,tum acida,tum adſtringen-
tia,tum vero dulcia appellant.at in vinis adſtringēs qualitas ab acida ſeparata, vt bonitas à vitio, H
eſt,quorum,quæ adſtringenti qualitate prædita ſunt,generoſa ſunt, acidum vero ſecundum na-
turam nullum:quin, ſi quid his vel parum acoris acceſſerit,continuo vt in acetum mutentur,fore
ſuſpicamur. fortaſſis igitur neq; oxylapathum neꝗ oxalida Lycus à lapatho & lactuca diſtinxe-
rit,quibus vt aſtringētis qualitatis ne minimum quidem,ſic acidę plurimum certe vtriſque ineſt.
Mirum igitur profecto ſit,ſi,cum ab acida qualitate denominata iſta ſint,nihil illius acetum parti
cipet, quod ὄξος Græcis dicitur.ita fit, vt,qui ne communes quidem ſenſus integros ſeruat,Hip-
pocratem accuſare Lycus audeat. itaque multo ante quæſtionem nouit, qua naturales de hu-
morum numero tractant. ſecundum enim hoc nihil videtur inter humorem, & humorem di-
ſcriminis eſſe, quatenus quidem humor eſt. ſcirem igitur perlibenter,cuinam tandem rei diffe-
rentiæ conueniant hæ, dulcis, acidi, acris, amari, ſalſilaginoſi, ſalſi, acerbi, auſteri, aſtringen-
tis, pinguis. nam,ſi humorum differentiæ non ſunt, erunt fortaſſe aut vocum, aut colorum,
aut odorum, aut tactu notæ hæ nobis fient, cum præter hos ſenſus teneamus alios nullos, ſed
quinque in vniuerſum ſint,guſtus,auditus,viſus, olfactus, tactus, &,vt res alias ſenſibiles ſen-
ſibus alijs, ſic humores guſtu dignoſcamus. porrò, ſicuti in humoribus differentiæ inſunt mul-
tæ,ſic etiam in ſenſibus:qui tamen, qua ſenſus ſunt, nihil diſcrepant. verum Lycus egregie ſci-

licet

A licet in dialectica inſtructus, non permittet, vt aut humorum, quas diximus, differentias colligamus, aut ſenſuum, quas tamē nouere omnes, aut etiam colorum, nempe album, nigrum, fuſcum, flauum, fuluum, rubrum, puniceum, cœruleum: quando nec color à colore, quatenus quidem color eſt, diſtat. Delirant itaq; medici pariter ac philoſophi omnes, qui putant colorum quidem eas eſſe differētias, quas diximus, humorum autem acidum, amarum, acre, tum quaſcunq; paulo ante retuli, ſicuti ipſorum quoq; ſenſuum: cum nec color à colore, quatenus color, neq; à ſenſu ſenſus, neque ab humore humor diſcrepet, quo ſanè pacto nec à febre febris differt, quippe nec à calore calor diſtat. Ergo planè deſipiunt medici, quicunq; febrium differentias tradidere multas, ardentem, lipyriam, hepialam, typhodem, peſtilentem, hemitritæam, quotidianam, tertianā, quartanam. Quin Lycus etiam ipſe febrium alibi differentias ſcribit, ſicuti aliarum quoque rerum fere omnium.

De flammæ differentijs. CAP. 5.

QVid igitur in mentem illi venit, vt nunc diſſectionis in proprias cuiuſq; differentias obliuiſceretur, adeo vt nec in ſuccenſo ex paleis igne, cuiuſmodi ad fabrefaciēdum aurum vti ſolemus, vllam ineſſe differentiam exiſtimet, qui tamen ab ijs, qui materias diuerſas ſor-
B tiuntur, differt: nam, tametſi ab igne, ignis duntaxat, qua ignis eſt, nihil differat, maioris tamen ac minoris ratione differt: cum fieri poſſit, vt alius alio vehementior, infirmiorq; ignis ſit, & eum quidem, qui ex paleis confit, eſſe inualidiſſimum arbitratur, ad aurumq; conflandum appoſitum ait: liquefieri enim ac diffluere, ſi vehementiorem experiatur flammam. Enimuero optime Lyce, dixerit fortaſſe ei quiſpiam: ſi, quo modo flammę generentur, naturales philoſophos quęrentes audijſſes, earum, opinor, differētias intellexiſſes. itaq; nos, q̄ poterimus breuiſſime, pręciſum ſermonem tibi de his nō paruum explicabimus. Vidiſti, opinor, materiæ, quæ comburitur, extra lationem fieri quandam particulis inter ſe diſperſis, quas inter aer quidam interceptus neceſſario quidem concaleſcit, non tamen exiguam obtinet ſecundum magis minusq; differētiam: tum corporum, quæ ſurſum feruntur, non in vnaquaque flamma æqualia viſuntur ſpatia, quo etiam modo exhalationis natura ipſius diuerſa eſt. verum tam magnitudine & paruitate inter ſe differūt, quæ ex combuſta materia exiliunt particulæ, q̄ denſitate etiam, ac raritate, tum q͞ ſemuſtæ hæ ſint, illæ vero ad plenum aduſtæ, tum vero in vniuerſum, q͞ hæc magis, minus illa correpta igne ſint. Cum igitur tanta in his differētia appareat, tum vero, qui illa excepit aer, interdū magis, interdum etiā minus concaleſcat, arbitror diuerſitatem neceſſario ingentem, ac non paruam eſſe flammæ diffe-
C rentiam: nam miſtionis inæqualitas eſt, quæ differentiarum faciat multitudinem.

Quæ de triplici calore attulerit Lycus aduerſus Hippocratem. CAP. 6.

CÆterum, quemadmodum temere de igne pronunciauit Lycus, ad eūdem etiā, opinor, modum aberrat, cum, poſtq̄ tripliciter calidum multum accipi dixiſſet, vnumquodq; ſignificatorum enarrat. Etenim aliter calidum, inquit, multum ſecūdum ſubſtantiam, aliter ſecundū qualitatis intenſionem accipitur, atq; aliter ſm functionis propriæ robur. ſed nec ſm ſubſtātiam multum ineſſe in his, qui creſcunt, calidi, vtpote in exigua corporis mole: neq; ſm qualitatis incremētum, quando calidius, q̄ quod in vigentibus ætate ſit, haudquaquam appareat: in ſolo tamen functionum propriarum robore eorum, qui creſcunt, excedere calidum concedit, impropriè tamē dici. Sunt porrò, quibus hæc oſtendit plurima eius verba: verum ego more mèo facturus videor, ſi, quod in ſuperioribus feci, nunc quoque faciam: nam & illa complura cum eſſent, non omnia adſcripſi, ſed opportuniſſima quæque elegi. Ad eundem igitur modum nunc quoque faciamus, ac, quæcunq; ex illis ad propoſitum maxime conferre videbuntur, exaremus hic. Et alterum quidē ſermonem hoc concludamus fine. Nunc ad reliquum tranſeamus; etenim meminiſſe debetis duplicem me ſtatim ab initio propoſuiſſe quæſtionem, alteram, an recte Hippocrates verbum inna-
D tum addiderit, alteram, an recte dictum ab eo ſit, plurimum ineſſe in ijs, qui creſcunt, caloris. atq; alteram quidem quæſtionem cum abſoluerimus, ad eam, quæ reſtat, veniamus, incipiamusq; diſquirere, an dictum recte ſit, plurimum in ijs, qui creſcunt, caloris ineſſe. Itaque in comparatione alterius calidi cum altero tria ſunt, quæ in diſquiſitionem veniant, plurimumq; inter ſe diſtantia. primum quid ſit, plus aliud alio calidum eſſe: alterum quid, aliud alio calidius: tertium quid, aliud alio calidum validius. Si quis igitur à nobis quærat, cuiuſmodi ſit, quod plus, aliud alio calidū eſt, quod tale proportione ſit, reſpondere debemus, quomodo etiam interroganti, qualenā ſit, quod alterum altero plus humidum eſt, reſpondebimus. nam, quemadmodum hic interrogatio primum in id, quod dictum eſt, tendit, par eſt, vt nihil reſpondeamus aliud, quàm hoc vnum, nempe id, quod ſubſtantia ſuperet, ſiquidem plus humoris amphoram dimidio cōtinere dicimus: ad eūdem etiam in calido modum, ſiquis hac eadem īterrogatione perquirat quale nam ſit, quod plus altero calidum eſt, nihil ſanè aliud reſpondere conueniet, q̄ quod ſubſtantia plus ſit, nimirum eo q͞ plus in eo ſubſtantiæ ſit, & maiorem capiat locum: ac nihil ſanè prohibet, vt in eodem & plus inſit calidi, & minus tamen caloris, æque ac humidum, quod plus ſubſtantia eſt, minus tñ eſſe diffuſum poteſt. Ergo ad interrogationem hanc recte hoc pacto reſpondebimus. Rurſus, cum hoc quæritur, cuiuſmodi ſit, quod alterum altero calidius eſt, recte dicemus, quod intenſiore calidi-

tate

tate eſt,etiamſi in minore ſubſtãtia reperiatur.Quemadmodum enim, cum qs interrogat, quale E
nam ſit,quod alterum altero candidius eſt, nõ ſanè perperam reſpondemus,cum,quod qualitate
candida intenſiore ſit,dicimus:quo ſanè modo,niuẽ,etiãſi exigua eius ſit quãtitas, quocunq; alio
albo candidiorẽ eſſe affirmamus.ſicuti quoq; ad interrogantẽ, qualenã ſit,quod altero humidius
eſt,recte rñdemus,quod fuſum magis ſit:vti aqua melle ac pice humidior, etiãſi exigua admodũ
aquæ ſubſtantia ſit,mel aũt & pix longe vincant:ſic ẽt de calido interrogati,quale ſit,quod alterũ
altero calidius ſit,recte reſpondemus,quod caliditate intẽſiore ſit:cuiuſmodi ignis habetur, licet
in exigua id ſubſtantia cõſideretur,alterũ autẽ,quod cum hoc comparatum tepidius calidum eſt,
maiorem,q̃ hoc,ſortitum ſubſtantiam ſit.& hoc quidem pacto ad hæc reſpondemus. ei vero,qui
quærit,qualenam ſit alterum altero validius calidum,non eadẽ erit,ſicuti prius,parata reſponſio,
cum neq;,quod caliditate intenſiore ſit,neq; quod in ſubſtantia ſpectetur maiore reſpondere de-
beamus,ſed quod operis perfectione excellat.Cæterum,quod dico, ad hunc ſe habet modũ.mul-
ta viſuntur caloris opera, quippe qui alia fundat, alia congreget, ac valde plurima tranſmutet,
atq;(vt priuatim dicamus)in corporibus noſtris alimentum in ventriculo concoquit,atq; inteſti-
nis,confectũq; id in corpus deducit,ad ipſumq; ĩmutat, noſtriſq; inoleſcere id corporibus facit,
concoctione nimirum,atq; augmento. Ergo alterum altero validius dicetur calidum,quod iſta F
præſtare magis poterit,atque hoc non id ſemper eſt,quod aut qualitate intenſiore ſit,aut ſubſtan-
tiæ plus habeat.ſæpius nanq; minore præditum ſubſtantia,ac caliditate minore perficiendo ope-
ri efficaciſſimum reperitur.ſicuti enim antea dicebamus,nõ quod intentũ maxime, ſed quod ma
xime commenſuratum ſit,vt proprium nobis opus præſtet,validius eſt:quando,quod inſigniter
calidum fuerit, interdum etiam nocumẽtum operi inferat:cuius rei ſatis eſſe argumẽto poſſunt,
quæ prius de calidi proprietate expoſui. Cum hæc ita ſe habeant,ſintq; tria,ſicut prius diximus,
quæ in comparatione alterius calidi cum altero, in diſquiſitionem trahantur, hocq; in loco Hip-
pocrates,quę creſcũt,plurimum habere calidi innati dicat, de tribus vnum fateamur, neceſſe eſt.
aut enim proprie voce hac vſus falſi aliquid dixit:aut ſimul & male voce hac vtitur, & falſi aliqd
dicit:aut,vt verum aliquid dixerit,voce tamen vſus falſa ſit,neceſſe eſt.Nam,ſi plurimũ in ijs,qui
augẽtur, ſecundum ſubſtantiam ineſſe calidi dicat,veluti ſiquis plus,q̃ amphora,continere humi
di dixerit,quod duplo maius vas ſit,voce vſus quidem probe erit, verum falſi eum quippiã om-
nino protuliſſe neceſſe fuerit,ſiquidem in ijs, qui creſcũt, plus ſecundum ſubſtantiam calidi non
ineſt,cum nec maior horum corporis moles ſit, q̃ ætate florentium,ſenumq;. at innatus calor ad
vniuerſi corporis molem diſtributus eſt.Sin eo,ꝙ intenſior horum caliditas ſit, plus ineſſe in ijs, G
qui creſcũt, caloris dicat,quemadmodum ſiquis, cum niuem albam aliqua re alia cãdidiorem af-
firmare volens,non illam quidem eſſe candidiorem,aut candidam magis,ſed in ea plus ineſſe cã-
doris dicat,videri poterit vtrobique aberraſſe Hippocrates, dum nec voce recte vtitur,& alioqui
falſi aliquid pronunciat. & praue quidem voce vſum eum fuiſſe videri hinc poterit, cum voce
hac,qua in maiore ſubſtantia explicanda vtimur,abuſus ipſe fuerit, dum intenſiorem quandam
caloris qualitatem oſtendere nititur:falſum autem ꝙ dixerit,hinc videbitur,ꝙ,cum in ijs,qui cre-
ſcunt,intenſiore non ſit qualitate calor,non ſanè recte calidiorem eſſe ætatis huius,q̃ aliarum,ca-
lorem dicemus,cum hunc ille in ijs, qui creſcũt, eſſe intenſiorem affirmet.Quòd autem minime
verum ſit magis eſſe in ijs,qui creſcũt, intenſum calorem,facile vnuſquiſq; diſcat, licet,cum calo-
ris in ijs, qui creſcunt, maiore ſecundum excalfactionem intenſione præditi inuentum ſignum
nullum ſit.Nam,quod ab eo in libro de natura humana,quòd plurimum in ijs,qui creſcunt,calo-
ris inſit,ſigni affertur,ſtultum penitus eſt:etenim calidiorem eſſe ętate priore hominem pronun-
ciat,coniecturam ex eo,quod nunc maxime viget, incremento faciens.neque enim vi,inquit,ac
præter naturam,dum augetur corpus,in contrarium grauitati ſuæ locum raperetur alimentum,
niſi validum aliquid eſſet, quod cogeret. nam hoc,non ꝙ magis ſecundum excalfactionem cali- H
dum intendatur,ſed ꝙ validius ſit,ſigni eſt.porrò autem validius,ſicuti antea diximus,non id eſt,
quod intenſiore caliditate præditum eſt, ſed quod ad perficiendum opus temperatum maxime
ſit.Quamobrem,cum hæc ita ſe habeant,ſi quidem hoc pacto Hippocrates ea,quæ creſcunt,plu-
rimum habere caloris innati dicat,dupliciter errat,partim quòd nõ recte voce vtitur ipſa, partim
etiam,ꝙ falſi non nihil alioqui pronunciat:ſin autem,quemadmodum tertio loco dicebam, plu-
rimum eſſe in ijs,qui creſcunt, calidi ad hunc modum intelligat,vt validiſſimum ad opus perficiẽ
dum ſit, quod ex eo, quod temperatum maxime ſit, prouenit, non quod aut maiore ſubſtan-
tia, aut caliditate intenſiore notetur, voce ille quidem videbitur non recte vſus, propterea quòd,
cum validiſſimum debuiſſet calorem eſſe dicere, plurimum dixit. ſed tamen, quod dictum ab
eo eſt, recte dictum videri poterit, nam ad hunc modum augmentum ab innato calore fit. er-
go, quemadmodum dictat ratio, quin is in ijs,qui creſcunt,validiſſimus ſit, fieri nullo pacto po-
teſt: ac mihi ſanè recte de hoc dictum placebit,quod in libro de natura humana dicitur. neceſ-
ſe enim eſt,quod augetur,atque ita vi procedit corpus, calorem validiſſimum obtineat. Cuiuſ-
modi tandem ſunt hæc Lyci verba: plurima illa quidem, ſed quæ nihil præter ea, quæ nos ante
diximus, explicẽt. ſi nanque ſubſtantiæ commenſurata mole plus eſſe in ijs, qui creſcunt, calidi

Hippocrates

A Hippocrates ait,falli eum opinatur,propterea ꝙ manifeſto minus in pueris ſpectetur corpus.ꝙ ſi id dicat,quod calore intenſiore ſit,huic rurſus apparentia obſtare ait:ſin,quod opus validius præſtat,vere quidem hoc dici concedit, voce tñ illum non recte vſum fuiſſe affirmat. non enim plus oportuiſſe,ſed validius ad opus perficiendum dicere eorum,qui creſcunt,calidum.

Aduerſus ea,quæ à Lyco dicta ſunt de triplici calore, ac quæ ſit propria caloris innati ſubſtantia. *CAP. 7.*

VErum videto optime Lyce(dicet hic fortaſſe aliquis calũniæ eius in Hippocratẽ apologiam meditans)ne vana,quæ dicuntur,ſint.Iam primũ enim calidum,quod ſecundum ſubſtantiã eſt,non abſolute ita corporis vniuerſi mole dijudicatur, verum , queadmodum ipſemet aliquãdo Lycus alibi dixit,maximum eſſe hominis cerebrum affirmans,non quidem accepta abſolute magnitudine,ſed habita potius animalis cũ animali proportione. Ergo, ſicuti paruulum adeo puerũ maius habere elephante maximo cerebrum affirmat,non ſola habita corporis magnitudinis conſideratione,ſed adhibita præterea proportione, ſic etiam feciſſe illum in calido corpore oportuit, examinatione antea facta corporum,quæ in nobis ſunt,quodnam innatum ſit.i. primo genitum, quod ἀρχέγονον vocant,ſiquidem ipſe etiam nomen hoc ſcit & in Hippocratis libris ſcriptum repe
B riri,& pro eo accipi corpore,quod primitus generandis adſit,id eſt ex quo primam ſortiuntur generationem:quod quid aliud quæſo ſit,q̃ ſanguis menſtruus ſemenq;? Ego certe nihil noui præter hæc tertium.Quoniam autem corporis in ijs,quæ generantur, ſubſtantia ex his conſtat principijs,quæ prima exacte fuerit conſtitutio,non ex pluribus ijs, quæ diximus, ſed ex ſolis corporibus conſtabit:quanquam cur primam exacte dico? Si nanq;,qualis ab Hippocrate expoſita ſit dierum ſex genitura,recordabimur,innatũ adhuc in illa corpus permanere,aperte dignoſcemus,cũ, antequam aliqua oſſis,aut venæ,aut arteriæ,aut nerui,aut chartilaginis,aut ligamenti in fœtu natura appareat,vnũ ei corpus calidum innatũ adſit.Sanguinis enim grummo perſimilis, mollisq; caro,ac effigie carens,primum fœtus excipit effigiationem,tanquam ſanguinis vibices,vt Hippo
* crates nominat,continentem,ex ſeminis ſubſtantia ipſa,cũ candor ei adſit.fiunt deinde ob multã, & quæ aſſiduæ ſit,mutationem oſſis lineamenta quædam ac chartilaginis, & ligamenti, & nerui, & arteriæ,& venæ,quo quidem tempore innatus adhuc perſeuerans calor fœtus ipſius corpus eſt.verum,quo magis magisq; creſcit fœtus,eo ſanè minus redditur calidum illi innatum corpus,
* quod nihil,q̃ ſanguis ſemenq;,aliud eſt.Corporum vero acquiſititiorum varietas accedit quædã, cum eorum,quæ enumerauimus,innatum animãtibus nullum ſit,ſed acquiſititia omnia habean-
C tur.Quòd ſi fieri poſſet,vt totum aliquando animal ex oſſibus,aut neruis conſtaret, hoc ſanè modo innatus deperderetur calor.Nunc fieri quidem hoc non poteſt,vt tñ maior oſſium, chartilaginum,ligamentorum,neruorum,arteriarumq; ſubſtantia ſit,fieri poteſt.Quam etiam ob rem,quę extremam ſenectutem agunt animalia,cum ſanguineæ naturæ minimum obtineant, tota ferè ex ſolis oſſibus,neruis,membranis,ligamentis,arterijs,venis, chartilaginibusq; conſtant. nam inter animantis partes ſola eſt caro,quæ ſanguinea ſit ,quam,quæ conſenuere corpora, minimam in ſe continent,& eam tum ſanguine præditam exiguo,tum duriorem,aliarum vero partium,quæ ſanguinea ſit,nulla eſt.Connati igitur corporis,quod ab efficaciſſima , quæ in eo eſt,qualitate innatũ calidum appellatum fuit,non abſolute ita metiri magnitudinem oportet,ſed facta potius cum nõ innatis comparatione,eorum inter ſe inſpicere proportionem debemus. Quemadmodum enim in balneo vaporem,ſiue fumum malis,multum,aut huiuſmodi eſſe aliquid dicimus,non ita abſolute ad domus referentes magnitudinem,ſed ad proprium potius balnei aerem : Ad eundem etiã in homine modum,aut multam,aut paucam eſſe innati caloris ſubſtantiam dicemus,facta cũ non innatis corporibus comparatione.vt enim cuncta in infantibus ſanguinolentiſſima reperiuntur, adeo,vt in oſſibus quoq; non nihil huiuſmodi appareat,cõtra in ſenibus fit, vt exanguia maxime
D cuncta ſint,vſqueadeo,vt caro quoq; huiuſmodi ſit , quam ẽt ipſam minimo præditam ſanguine obtinent.corpus porrò calidum innatum ſanguis erat. Quare ex his colligitur & ijs,qui creſcunt plurimum ineſſe corporis calidi innati,& ijs,qui conſenuere,minimum:ſic etiam ſemen,quod ex ſeroſa humiditate,ac ſpiritu,qui in ea eſt,conſtat,in his quidem,qui cõſenuere,exiguum admodũ eſt,at in horum,qui creſcũt,corporibus plurimum , atq; inter ipſos in his potiſſimum,qui nati nuperrime ſunt,quemadmodum in commentarijs de ſemine demonſtrauimus. Num igitur ambiges,an eorũ,qui creſcunt facile abſumatur,atq; diffluat corpus? atqui in cæteris non te ſanè fugit aquam calidam,aut oleum,aut ſiquis eſt alius id genus humor , exiguo tẽporis interuallo per halitum digeri totum,id quod neq; in terra notari,neq; in lapide poteſt,nec iam in alijs , ſiqua frigida & ſicca natura ſunt.nam,vt duæ ſunt in vniuerſa rerum natura,quæ per halitum facillime digerantur,qualitates,caliditas,atq; humiditas,ſic è diuerſo,quæ perdurent,duæ, ſiccitas,ac frigiditas. Quamobrẽ nihil videri mirũ debet,ſi quidẽ puerorũ ob humiditatẽ & caliditatẽ facile diſflantur corpora:ſenum vero nõ facile,vt qui à frigiditate & ſiccitate coagmentatã ſubſtantiam obtineãt. Quare,quæ in te dici rectius poſſent,alteri obijcis Lyce optime. Certe principale documentum quoddam,quod nullus,qui modo legitime introductus in diſciplinas ſit,neſcit,viſus es ignorare. nam multam ſubſtantiam,quæ ſimplex ſit , corporis quidem diiudicat moles : at,quæ ex diuerſis

componitur,eorum,quæ immiſta ſunt,proportio,ſicuti cerebrum etiam,aut aliarum partium ali- E
quam.ad quem ſanè modum ij quoq;,qui vinũ aqua bibendi cauſa miſcẽt,aut vini, aut aquæ eſſe
plus,aut horum neutrum ſuperare dicunt,cum forte cõmiſta ita temperate ea fuerint. Tam vero
obſtupidus nullus eſt,vt, cũ ad vini doliũ aquæ heminam addiderit,plus eſſe in dolio aquę dicat,
ꝗ in paruo poculo ſit,cũ verbi gratia ex tribus,qui in eo cõtinentur,cyathis vnus aquę,reliqui aũt
duo vini fuerint.Lycus porrò ipſe medicamentũ quoq;, quod tetrapharmacũ appellant,ex cera,
adipe,pice,ac reſina,æqua omniũ portione cõſtans,non plus continere,opinor,picis dicet, ſiquis
duplam illam iniecerit: Verum hic quoq; iubebit nos animaduertere, vtrũ tetrapharmaco medi-
camento plenum dolium totũ ſit,an vero paruum aliquod vaſculũ,ac deinde plus in dolio ineſſe
picis dicet,ꝙ in vaſculo,etiam ſi in altero æqua oĩa portione inſint,in vaſculo autẽ picis ad alia du *
plum ſit.Q; ſi igitur omnia huiuſcemodi errata,cum cætera non poſſint, ſecũdum proportionẽ
ac miſturam multum diſcernit,ac quod ſimpliciter ita,ſm communem mẽſurandi modũ dicitur,
non ſanè ad eum ſe res modum habet,quemadmodũ Hippocratem Lycus reprehendit.nam tam
eſt in ijs,qui creſcũt,caloris innati ſubſtantiæ plurimũ ad aliorum videlicet proportionem, ꝙ etiã
vnà cum hac,qualitatis,ſiquidem à ſubſtantijs ſeparari propriæ qualitates nequeunt, vti ſanè nec
facultates.atq; ad hũc modum,ſi in tetrapharmaco plus iniectum,facta ad alia proportione, picis F *
fuerit,non eius tm̃ ſubſtantię,ſed etiam qualitatis,facultatiſq; plus ineſſe dices,ob idq; humorem
etiam,quicunq; is picis ſit,auctum eſſe.Itaq; planum factum eſt ſecundũ tria,quæ Lycus ſcripſit,
multi ſignificata tã in tetrapharmaco plus ineſſe picis,dici poſſe,ꝙ caloris innati in animantibus.
Atq; hoc in his,in quibus, quæ admiſcentur, tota inter ſe non contemperantur, manifeſtius fit,
nempe ſecundum tres,quos Lycus retulit,modos,plus alterum altero eſſe dici, ſicuti ſanè in hoc,
quod inter vſitatiſſima eſt,medicamento ex iride,ariſtolochia,orobi farina,ac thure, æquo omniũ
pondere confecto,poterit quis,cæteris æquis ex his vnum aliquod triplicatum immiſcere, vt ari-
ſtolochiam verbi gratia:in qua miſtura dici vere poterit ariſtolochiam & ſubſtantia, & qualitate,
& efficacia,reliqua exuperare,atq; huius ineſſe plus.Id ipſum de balneo quoq; pronunciare licet,
in quo nũc ſolũ contemperatus inſit aer,ſed ẽt fumi,vaporiſq; aliquid accedat,ex quibus interdũ
fumi,interdũ vaporis plus eſſe cõtinget,quo modo ẽt naturalis nõ nunꝗ balnei aeris plus: porrò
abſolute ita pronunciatum, plus,ſm ſubſtantiæ intelligimus exuperantiam,cum qua vnà qualita
tem,& quæ ab hac fit,efficaciã augeri neceſſe eſt.Supponamus igitur maiorẽ reliquis duobus fu-
mi ſubſtantiã reperiri,rectè hic fumi ipſius qualitatem ẽt, ac efficaciam maiorẽ eſſe dicemus, cum
tñ in confeſſo ſit qualitatẽ qualitate maiorem non effici,ſed vehementiorẽ,ſicuti nec minorẽ, ſed G
imbecilliorem.verum is vocabulorũ vſus tam in vniuerſa vita,ꝙ in artibus oĩbus frequentiſſime
vſurpatur.Qua in re quid attinet aliorũ mentionẽ facere? cum manifeſtũ orationi noſtræ à febri-
bus ẽt ipſis ſumere teſtimonium poſſimus,quas nunc maiores,nunc ẽt minores factas eſſe dicen-
tes quotidie audire omnes licet:& alium alio aliqñ plus,aliqñ minus febricitare, atq; de eodem ẽt
heri,ꝙ hodie. Ad hunc igitur modum cum ſupponatur ſecũdum qualitatem multum dici,nihil
videri mirum debet,ſi,in quo balneo maior ineſt fumi ſubſtantia, in eo maiorem etiam factã eſſe
qualitatem dicamus:vti efficaciam quoq;,ſi quidẽ proprio vtemur vocabulo,validam,vehemen-
tioremq;,ſin eo abutemur,maiorem,copioſioremq; nominabimus. quippe mordicus oculos fu-
mus vellicabit,quo magis eius adaucta ſubſtantia fuerit.quapropter,cum ſubſtantijs vnà proprię
etiam earum qualitates excreſcant atq; efficaciæ,non perperam quis in huiuſcemodi balneo plu-
rimum ineſſe fumi dixerit.Rurſus,vt dicebamus,vaporis quidem ac fumi æquæ ſupponãtur por
tiones,plurimum autem propriæ aeris ſubſtantiæ ineſſe,quæ innato animantium calori propor-
tione reſpondet,ac generatur:hic ſanè in balneo caloris proprij plurimum ineſſe dicetur.Num igi
tur diſſimile huic eſt,quod in animantium humoribus inſpicitur, ex quibus in vaporem reſolutis,
reſultans calor extrinſecus tangentes ferit? etenim alius ſanguinis accenſus calor eſt,pituitę alius, H
vt in flaua,atq; atra bile alius.Ergo in pueris plurima ſanguinis ineſt ſubſtantia, nimirum ſecun-
dum miſturæ proportionem,(nam in hoc veluti ob lethargum dormitantes identidem excitandi
ſunt,qui talia effutiunt,qualia Lycus ſcripſit)& quæ præterea cum ea vnà increſcit qualitas huiuſ
modi,qua mitem ſe ac tangentibus amicam, non iam aduerſam mordacemq; præbeat, nec non
etiam efficacia, ſecundum quam nequaquam nidoroſæ concoctiones fiunt,neq; vero, vti in pitui
ta,acidæ.Omnibus igitur,Lyce optime,modis plurimum ijs,qui creſcunt,caloris innati ineſt,quo
circa nihil iam deliquit Hippocrates,at te potius ipſum conuiciatorem eſſe deprehendimus. pla-
num enim ex ijs,quæ ſcripſiſti,fecimus,vt à nullis introductus præceptoribus fueris,quo Hippo-
cratis dogma aliquod percipere potueris,vtq; manifeſto,quæ prorſus ignoras,ipſe reprehendas,
tum contradictionem moliri ignorantiæ plenam declaratus es eam,qua artis vniuſcuiuſq; conſti-
tutionem demoliẽdam aggrediebaris,cumq; eorum,quæ de his ſæpenumero ſcripſit Plato, nihil
teneas,tibi ipſi pugnantia ſæpe affers,in adoleſcentium detrimentum, quicunq; ratiocinatiuæ,ſi-
cuti tu,ſcientiæ ignari veram à falſa diſtinguere orationem nequeunt:poſtremo audaciſſimus prę
ter hæc,ac nihili viſus es,dum prius,ꝙ ea planè didiceris,eorum,quæ ab Hippocrate dicuntur,ex-
poſitiones conſcribere aggrederis.

Galeni

GALENI CONTRA EA, QVAE A IVLIANO IN HIPPOCRATIS APHORISMOS DICTA SVNT.

Iulio Alexandrino Tridentino interprete.

Quòd ſæpe medici ſpontaneas naturæ vacuationes imitentur. CAP. I.

C Onſultius quidem eſſet, ſi, quemadmodum ſtatutum legibus eſt, vt eadem, qua reus, pœna, ſi damnatus fuiſſet, puniatur is, qui falſo accuſarit, ita digna in eos erratorum pœna animaduerteretur, qui ijs, quæ ignorant, falſo cõtradicunt. Sed, quoniã neſcio quo pacto iniurias perſequi iudicio licet, lex autem falſo contradicentibus ſtatuta nulla eſt, arbitror non immerito in optimos viros impuriſſimum quenq; inuehi audere. Siquidem, ſicuti in Ægypto olim artium inuentum vnũquodq; à communi eruditorum conſeſſu probatũ columnis inſcribebatur quibuſdã in ſacris locis poſitis: eodem modo factum apud nos oportuit collegiũ
C proborum ſimul doctorumq́; hominum, qui examinatis recentiorum ſcriptis, in publicum, quæ bona ſint, exponãt, mala vero quæcunq; fuerint, perdant: ſatius autem eſſet, ſi ne ſcribentis quidem ab his nomen reciperetur, quẽadmodum antiquitus ne in Ægypto quidem: hoc enim pacto nimiæ gloriæ contentioni apud iſtius cupidos obuiam maxime iretur. Nunc, cum & paſſim ſcribere omnibus liceat, & vnicuiq; ſententiam ferre apud vulgus, audaciſſimus quiſq; maxime commendatur: quemadmodum Theſſalus ex ijs, quæ cõtumelioſe aduerſus Hippocratem ſcripſit: cum tñ librum is compoſuerit, in quo, dum aphoriſmos damnare ſe putat, aperte ſeipſum prodit ne minimam quidem Hippocraticæ artis partem didiciſſe. Atqui æquum fuerat, cum prius hanc ipſam edoctus fuiſſet, ita demum contradictionem moliri. An hoc fortaſſe non à me recte dictum eſt? neq; enim (ſi quidem eam probe noſſet) tam fuiſſet audax, vt ſe veris opponeret, niſi ſi ex illis eſſet, qui omnem funditus pudorem exuerunt, cuiuſmodi nunc etiam Alexandriæ repertus eſt Iulianus, cuius quadraginta octo eſſe libri dicuntur contra Hippocratis aphoriſmos ſcripti, in quorum ſecundum nuper incidi, in quo aphoriſmum ipſe quidem hunc eſſe falſum exiſtimat, In ventris perturbationibus, & ijs, qui ſponte ſua fiunt, vomitibus, ſi qualia
" purgari debent, purgentur, prodeſt, & leuiter ferunt, ſin minus cõtrarium: ſic vaſorum quoq; exi-
" D nanitio, ſi quidem qualis fieri debet, fiat, prodeſt, & leuiter ferunt, ſin minus, contrarium. & Dijs
" quidem gratia, quòd is nobis primum ſeſe obtulit legendus liber, ne fruſtra conſumptum mihi tempus fuiſſet legendis in longum ijs, quæ contra aphoriſmum primum ſcripſit, qui cæterorum deinceps procemium eſt. fortaſſis enim, cum coactus aduerſus ea ſcripſiſſem, nihil feciſſe magnum videri poſſem, propterea quòd ad medicam conſiderationem nondum accedit ſermo ille, ac prædictus aphoriſmus non ſanè de minima artis parte diſputat, medicum admonens, cum per ſuperiorem inferiorem've ventrem ſpontaneæ fiunt euacuationes, vt eas, quæ iuuent, imitetur, tum, quæ illæ ſint docet, ac quemadmodum dignoſcendæ, non minus, quàm eas, quæ lædunt, ſuis notatas indicijs. Quòd ſi artem Iulianus ab Hippocraticis magiſtris percepiſſet, non ſanè auſus eſſet veritati contradicere, ſed, cũ neq; ipſe, nec iam is, qui talis tantæq; ſtoliditatis auctor ei extitit, Theſſalus artem nouerint Aſclepiadarum, mirum non ſit, ſi ea iſti ignorant, quæ ne hi quidem neſciunt, qui repudiata ratione mederi ſe profitent. quippe licet eos dicẽtes audire incrementum ex imitatrice maxime experientia ſuſcepiſſe artem. nam, quæcunq; caſu facta ægris profuere, ea nos, inquiunt, ſæpenumero ſecuti conſtituimus, diuiſiſq; his naturalia appellant, quorum de corpore cauſa prouenit, quorum autem extrinſecus, à fortuna, vt iam non ſolum naturæ, ſed etiam fortunæ imitator medicus ſit. Ac multa ſanè allata ab illis exempla ſunt eorum, quæ à fortuna profue-

re,vtq́; inter alia is,cui,cũ cecidiſſet,diſrupta in fronte vena fuit,quod in ſimiliter affecto non ſunt E
veriti facere,vt eandam ſecarent venam,nimirum eiuſdem,aiunt,ſucceſſus ſpe: Quinetiã phleg-
mone laborantes oculi,à ſatisq́; abunde cita aluo adiuti maxime nos ad id imitandum excitarunt.
ad eundem modum morbo regio affectis profuſa bilioſorum excrementorum copia viſa eſt ſæ-
pius contuliſſe:vt aqua inter cutem laborantibus,aquoſorum:vtq́; ijs,qui morbum, quẽ elephan
ta vocant,patiuntur,nigricantium humorum confert inanitio.vnde argumentari aperte licet de-
bere medicum imitatorem eſſe.Quid autem attinet euacuationes ſpontaneas referre, cum præ-
ceptorum quoq; facta ſecuti artem addiſcamus?an,ſi clyſteri quocunq́; ventrem ſubducens Theſ
ſalus ægrotantem curet,imitari hunc diſcipuli debeant: ſi ſponte is fluat, non debeant: an,cum
ſuppreſſa menſtrua fuerint, ſanguinisq́; vomitus mulierem inuaſerit, tunc,ſi prouocata purga-
tione,vena ue ſecta affectum hunc ſanet Theſſalus,non ſanè delinquant diſcipuli magiſtrum imi
tati,ſponte autem profuſis menſtruis ſi leuetur ægra, hoc non iam imitari eos conueniet? Atqui
nihil intereſt ad hoc,vt vtrunque imitemur, ſi, vel cum obſtetrix euocauerit menſtrua, vel cum
Theſſalus,vel cum horum neuter,at ſponte fluentibus ipſis leuetur ægra, quando ab euacuatio-
ne,non vnde hæc ſit,vtilitas prouenit,hocq́; ipſum Hippocrates docens aphoriſmum aliquando
illum inſcripſit, Mulieri ſanguinem vomenti prorumpentibus menſtruis, ſolutio. quomodo- F
cunq; prorumpant menſtrua,ſoluetur,inquit, affectus, ſiue naturaliter id, ſiue à nobis fiat: non
enim,quæ hoc facit cauſa,ſed quod factum eſt,ægros iuuat,vnum modo menſtruis adſit, nempe
confertim effluere,quod voce illa prorumpentibus Hippocrates notauit, ſolitus largiores eua-
cuationes nomine illo appellaſſe,æque ac ſi verbis vſus eſſet huiuſmodi, Mulieri ſanguinem vo-
menti menſtruis confertim profuſis ſolutio. Dies me certe deficiet, ſi,quæcunque ſponte facta
imitentur homines,referre velim:nec ſanè de hoc alius ambigit quiſpiam, ſed tanquam commu-
nem notionem agnoſcunt omnes,ſoli ſunt,qui dubitent,perditi ſophiſtę,quicunq; tandem,quan
tum quidem ad artis opera attinet, vulgo quoque ipſo deteriores ſunt, at abiecto pudore texen-
dis aduerſus optimos medicos prolixis nugis exercitati. cuiuſmodi nuper extitit Iulianus is, quẽ
in artis operibus nunquam verſatum eſſe,nullo autem pudore contumelijs veteres inceſſere me-
dicos nouere omnes.

Galeni excuſatio, quòd aduerſus Iulianum ſcripſerit. CAP. 2.

EA igitur,quę cõtra paulo ante dictum aphoriſmum ſcribere auſus eſt, ne dici quidem poteſt,
quantum præſeferant,ignorantiæ dicam,an impudentiæ,an audaciæ,an potius(ſiquidem di-
cendum verum ſit)cuncta hæc ſimul,atq; his longe plura conueniunt? Quapropter commodius G
fortaſſe factum fuiſſet,ſi ne digna quidem ea iudicaſſemus,quibus ſcribendo contradicatur, & in
quæ aliquid abſumatur operis: Verum,cum complures à me amici ſtudioſe exegiſſent, vt,quæ-
cunq́; poſt allatum ad nos librum,in quo aphoriſmum prædictum Iulianus reprehendere aggre- *
ditur,diſputaſſem,deſcripta in commentarijs eis traderem, ſubij & hoc non ſanè exiguum certa-
men,ac longe quidem maius,(ſiquidem fateri verum licet,)q̃ cum extemporalibus ſermonibus
vſi ſumus,quos per dies ſex,aut his etiam plures fecimus, dum nugarum conamur oſtendere co-
piam,quarum plenus ſermo eſt is,quem ſcriptum in libro reliquit. etenim in hunc iſtud optime
dictum quadrat,quod vulgo dicitur,homine hoc loquacius inuenias nihil. vnus olim Therſites
plus iuſto loquax fuiſſe dictus,at id huic quanto, quàm Therſitæ,conueniet magis,facile omnes,
quotquot vnquam fuere,loquacitate ſuperanti? quapropter, qui ſermonibus his interfuere,cum
illos legerent,duobus hominẽ nominibus notarunt,loquendi immodicitate, atq; infinitate.itaq;
Vlyſſe potius quodam opus illi fuerit,qui eum ſceptro aſſidere iubeat,me autem,vt eum pruden
tia inſtruam,minime.tam enim obſtupidum prudentem reddere ne muſarũ quidem chorus poſ-
ſit.Cum igitur inuitus adductus ſim,vt iſta ſcriberẽ, ne forte ab ijs,qui hæc lecturi ſunt,reprehen
derer,præfari hæc volui.Cum enim futurum ſit,vt hominem reprehendam indoctum,ſtolidum, H
opinione ſua ſapientem,nugis inter ineruditos adoleſcentes verſatũ in vniuerſa vita,apud quos,
quo nomine veteribus maledicebat,aliquis tandem eſſe viſus eſt, hoc cum peragere neceſſe ha-
beam,quæſo,liceat mihi verbis huius ignorantiam caſtigare aſperioribus, quibus ego vti alioqui
non ſoleo.Iniquum quippe foret,ſi quidem huic in optimum quenq́; veterum congerere male-
dicta liceat,nobis non liceat eius ignorantiam demonſtrationibus detegere manifeſtis, quæ tan-
tum ſuſcepit incrementum,vt, vnde nam ordiatur quiſpiam, non ſit facile inuenire.

Quæ Iulianus pro Methodicis attulerit. CAP. 3.

AC in libri quidem principio is prætermiſſo Hippocrate, longa in Sabinum oratione inue-
hitur,id quod in vniuerſo opere factitaſſe videtur, cui tamen titulus præſcribitur, non iam
in Sabini expoſitiones,ſed in Hippocratis aphoriſmos:deinde,quemadmodum conſueuit, mul-
ta inconſiderate profert collectis immanifeſtis quibuſdam,inanibusq́; verbis: quorum ſiquis re-
prehendere aliqua conetur,maximum prius is librum confecerit, q̃ rem attingere ipſam videri *
poſſit,etiam vt non omnia dicantur. Hæc igitur perdifficile eſt ſcribentem diſponere, ac potius
ſumme arduum,nos tamen in extemporalibus ſermonibus, quos apud eruditos viros ſepænu-
mero fecimus,facultatem oſtendimus quandam ex ſimilitudine expoſitionum in veteres inuen-
tam,

A tam.nam quemadmodum eorum in publicis diſputationibus propoſitum librum explicamus.

* *Deſunt non nulla.* *

Quòd ſi diſſimulata naturæ perſcrutatione methodicus nec elatus, nec magnifice de ſe loquens, neq; vero ſuperiorem latentis dogmatis radicem in medium proferens duos eſſe dicat corporis affectus.ſecundum naturam enim conſtituto duas veluti inſidiari aduerſarias inter ſe obuerſiones,atq; immutationes,dum aut plus ſatis clauſum,aut infuſum eſt, videri ſanè poterit,intelligibilia dicere,non quidem naturam ſcrutantibus philoſophis, ac de rerum omnium materia diſceptantibus, ſed tamen medicis naturalibus. Et hæc quidem ex mirabilibus Iuliani ſermonibus verborum ſeries vna eſt. Quibus ab ijs recedens, quæ Aſclepiades, & Themiſon, & Theſſalus elementa poſuere, in prædictos tendit philoſophos, qui ex mundo hoc vacuum funditus ſuſtulerunt. Alteram autem deinceps ſubdit ad hunc modum. Neque vero linguæ vlterius imperare poſſum,quin dicam.quid enim mihi id: vt propterea, quòd huiuſmodi conuerſiones quemadmodum elementorum ſequitur generatio, ſic calidi etiam natura, & frigidi, & humidi, & ſicci. ab his enim veluti parentibus fieri poſtremo hæc quoq; opera poſſunt. Vide,quàm in altiſſimis B thronis,ac valde ſublimibus ſedens latuit methodus,quam, cum præ humiditate modeſtiaq́; delitеſcere cuperem,cœlo oſtendi, vnusq́;, atq; idem primus detexi, obductam illi nebulam diſcutiens,ſoluensq́;.Hæc ſunt,quæ Iulianus dicat,atq; ab his deinceps. Ego repudiatis eius elementis cum Epicuro non ſentio non vnam faciente ſubſtantiam.in libro itaq; de methodo hæc, multaq́; præterea alia ſcripta ſunt à Iuliano, qui totus inſcriptus ab eo eſt Philon. at in alio, vbi de animæ corporisq́; affectionibus inſtitutus illi ſermo eſt, in hunc rurſus modum ſcribit. Igitur contractionis diffuſionisq́; moderatum ſtatum, commenſuratumq́; ſtatuentes in humanis coagmentis,ſanitatis illum nomine appellamus. iſti porrò mediocritati cum inſidiæ à morbis tenduntur,neceſſario fit, vt patiantur corpora contracta ac dura,ſicciora'ue, aut diffuſa, molliaq́; facta,atq; humida.

Platonem, Stoicos, & Peripateticos diſſenſiſſe à Iuliano de elementis & cauſis morborum. CAP. 4.

HÆc ſunt igitur eminentiſſimi ſophiſtæ verba methodicos medicos affirmantis Platonem ſequi,vnà cum Zenone,atque Ariſtotele. nos contra admonebimus ipſos horum vnumquenq; philoſophorum,plurimosq́; præterea, qui poſt illos viguere, ſanitatem eſſe exiſtimare C calidi, frigidi, humidi, ſicciq́; temperiem. horum autem ſingulorum tum exceſſu, tum defectu morbos gigni eos, qui in victus conſiſtant ratione. ineſſe porrò in corporibus humores etiam, qui morbis proportione reſpondeant,hos quidem facultate ſua humidos ſiccos'ue, illos calidos, aut frigidos. ſic Plato cum ſectatoribus vnà ſuis, ſic Ariſtoteles cenſuit, quiq́; illum ſecuti ſunt, Peripatetici:ſic etiam Zeno, Chryſippusq́;,alijq́; præterea Stoici. At Iulianus ne librum quidem legit vllum virorum,quos retulimus,nec prorſus,quid conſequens, ſibiq́; pugnans ſit, intelligit. non enim eum fugiſſet,quemadmodum ſectæ,quæ vacuum tollit,hæc conueniunt:ita alteri,quæ hoc ponat,conuenire illa,nempe in meatuum ſymmetria quadam ſanitatē conſiſtere,ſicuti in fluxu,clauſuq́; rerum,quæ per id feruntur ſecundum victus rationem,morbos.Quid igitur faciam? Ariſtotelis'ne ac Chryſippi,cæterorumq́; Peripateticorum omnium,ac Stoicorum deinceps verba ſubijciam, in quibus bilem, pituitamq́; cauſantur, primosq́; morbos eſſe quatuor affirmant, non aliter ſanè,quàm elementa,calidum eſſe & frigidum,& humidum & ſiccum:an hoc, cùm nō duo tantum libri compleri inde poſſint,ſed tres etiam, & quatuor, atq; his plures, prætetmittendum à nobis eſt,abundeq́; nobis eſſe exiſtimādum,quæ à Platone tantum dicta ſunt? Cum igitur ita facere conſultius ſit,ne per omnia cum nugaci ſophiſta diutius nugemur, finem de his faciam, D ſi prius hoc ſolum de Peripateticis,Stoicisq́; philoſophis dixero. neq; Ariſtotelis, nec iam Theophraſti librum vſquam inuenias,in quo,ſiquid de morbis neceſſario dicendum illis ſit, omiſſa calidi,frigidi,humidi,ſicci mentione orationē abſoluant. Quin cum horum, tum vero vtriuſq; non raro bilis mentionem faciunt,nigræ ſimul ac flauæ,ſæpius etiam pituitæ, quippe qui huiuſce explicent diſcrimina.& hanc quidem aridam,ſalſam illam, ſalſilaginoſam'ue, aliam autem dulcem appellant.Neq; vero aliter ſentit Chryſippus,ſemperq́; ad eundem modum, tum de morbis,tum de humoribus diſputat. Horum igitur trium tantummodo ſiquis verba colligat, non ſanè paucos is conficiat libros, præſertim ſi quantum Iuliano Alexandriæ ſupererat, tantum etiam hu ic ocij ſuperſit.ꝙ ſi,quæ ab alijs tam Stoicis,quàm Peripateticis dicta ſunt, colligere vniuerſa velit, iuſtam is etiam bibliothecam expleat. At nobis,ſicuti iam diximus,ſatis erit,omiſſis his,vnius Platonis verba referre,nuſquam ab Hippocratis placitis diſcedentis. Neq; vero ex omnibus vndiq; libris ea deligam,qui plurimi certe habeantur, ſed vno contentus Timæo hæc inde tranſumpta ſubijciam.Sanè,quemadmodum morbi cōſiſtant,id nemini obſcurum.cum enim,ex quibus corpus conflatum noſtrum eſt,genera quatuor ſint,terræ,aquæ,ignis, aeris, horum præter naturam exceſſus,defectusq́;,propriæq́; ſedis cum aliena commutatio,tum ignis,atq; ēt ceterorum vnumquodq;(quando plura vno genera hæc habeantur,)quod ſibi conuenit,non ſuſcipiens,omniaq́;

huiuſmodi,perturbationes,morboſq; afferunt. cum enim à natura horum vnumquodque rece- E
dit,commutaturq;,quæcunque prius frigida erant,nunc concaleſcunt, atq; antea ſicca, humecta
impoſterum fiunt nec non lenia grauiaq;,atq; omnimodas prorſus tranſmutationes ſuſcipiunt.
Hoc in loco,quantum ad elementa prima ſpectat,eorumq; qualitates,aperte Hippocratem ſequi
tur Plato.deinceps vero morborum cauſas in humores quoque deriuans ad hunc modum ſcri-
bit:Albida autem pituita ob bullarum ſpiritum intus detenta ſæuit:ſumpto vero extra corpus ſpi
ramine mitior illa quidem,varie nihilominus corpus pingit, vitiliginum in eo ſpecies, leucas,al-
phosq;,atque id genus morbos procreans.at,cum atræ miſta bili in capitis diuiniſſimos orbes di-
labitur,hosq; ipſos infeſtat,vt in ſomno mitior,ſic cum vigilantes inuaſerit, diutius vrget. qui ſa-
nè morbus ſacratioris naturæ cum ſit,ſacer meritiſſimò appelletur. Hisq; deinceps verbis alia ad-
dit.Hæc porrò ſalſa aridaq; pituita morborum omnium eorum, qui cum fluxu vnà fiunt, caput
eſt,à locorum,in quæ fluit,diuerſitate multimodas quoq; appellationes ſortita. In hunc modum
de pituita,atraq; vnà bile ſenſit Plato.cæterum,quæ de flaua differat,poſt hæc attende.In corpore
vero,quæcunque eo,quòd ardeant vranturq;, inflammata dicuntur, cuncta à bile fiunt. accepto
itaq; hæc reſpiramine omnimodos tumores foras feruens emittit: at incluſa intus morbos gignit
perurentes plurimos, huncqúe maximum, quoties ſanguine commiſta puro fibrarum genus F
ex proprio ordine deturbauerit, quæ ea gratia diſtributæ in ſanguinem ſunt, vt nec tenuis ni-
mis, nec craſſus nimis eſſet, neque iam ob caliditatem, quippe qui humidus foret, ex raro cor-
pore defluat, neque rurſus nimia denſitate motioni ineptus, vix ſe in venis conuertat. Hanc
vtique vtilitatem fibræ naturæ generationi largiuntur, quas ſiquis emortuo ſanguine, refrigera-
toq; inter ſe colligat, quod reliquum eſt ſanguinis,vniuerſum diffluit. quòd ſi derelinquantur,
quàm primum vnà cum ambiente frigore congelantur. Hac cum præditæ facultate ſint in ſan-
guine fibræ,bilis,quæ natura vetus facta eſt ſanguis, cum rurſus ex carne in hunc eliquata mit-
titur calida, humidaqúe, ſenſim primo inuecta ob fibrarum vim gelaſcens coit, gelataq;, ac re-
ſtincto illius violenter feruore tempeſtates intus, tremoremq; excitat. at,ſi maiore ſe vi inferat,
euictis à caliditate propria fibris, confuſoq; earum ordine efferueſcens victrix euaſit.ac,ſi ad ex-
tremum vſque perdurare validior poteſt, ad medullas vſque penetrans perurensq; animæ ibi-
dem diſſoluit quædam tanquam retinacula, hancq; ipſam liberat. at,cum minor huius copia eſt,
corpusq; ei liqueſcens reluctatur,deuicta,aut per vniuerſum corpus excidit,aut in inferiorem ſu-
perioremúe ventrem per venas expulſa,deq; corpore veluti ex diſcordi ciuitate eiecta inteſtino-
rum læuitatem difficultatemq;,cæteraq; huiuſmodi mala affert. Hæc ſunt, quæ Hippocratem ſe- G
cutus Plato in Timæo tantum ſcripſit.at,ſiquis, quæ in reliquis eius libris reperiuntur,vniuerſa
colligat,videri is poterit,quod quidem ad ſermonis attinet prolixitatem, Iulianum imitatus,mul
toq; etiam magis,ſi, quæ de calido,frigido,humido & ſicco,bile,pituita,ſanitate ac morbo ſcripſe
re Theoph.Ariſtot.Chryſip.Peripatetici,Stoiciq; omnes, adſcribat ſingula. & quidem nunc ali-
quos eſſe arbitror,qui noſtræ huius in obſtupidi ſophiſtæ redargutionem compoſitæ orationis
longitudinem reprehendat. Qui enim (pro Iuppiter Deiq;) Platonem quidem & Ariſtotelem
& Zenonem horumq; ipſorum ſectatores veritus non ſit laudibus efferre, quæ vero de corpo-
ris elementis dicta ab Hippocrate ſunt, refellere,an hunc cenſes in reliquis omnibus verecunde
quicquam dicturum?

Neq; ex ignoratione,neq; ex diſcordia philoſophorum in nomine naturæ prohiberi, quin naturaliter ſe aut præter naturam homines habere affirmemus. *CAP. 5.*

OMittantur tamen hæc,notentur,quæ deinceps ſcribit, dum ne naturæ quidem, vt videtur,
vocabulum cõſiderandum permittit,vtitur autem verborum hoc initio. Non hercle nobis
hi perſuaſerint,neq; vero ſibi ipſis,modo verum fateantur,non ignorare ſe,quid natura ſit,quam H
in omnem partem vexant,magnifica vbicunq; verba ſonantes,aut ſimplex calidum,aut attempe
ratum,miſtumq;,aut frigidi ſpiritusq; ſubſtantiam.Hisq; deinceps multa addit, naturæ eos noſſe
ſubſtantiam concedens,quaſi vero in propoſito nobis nunc aphoriſmo naturæ adſcripſerit no-
men Hippocrates,ac non potius de ſponte factis euacuationibus loquatur: vnde igitur in men-
tem illi venit naturæ vocabulũ? Vnde quæſo magis, quàm ex Iuliani nugandi conſuetudine, vt lon- *
gioris ſibi ſermonis anſam arriperet? quem ſiquis explicet,facile is eius deprehendat nugas.Cum *
igitur medici oẽs has quidem à natura,illas vero caſu fieri affirment, vt oſtendant eorũ interdum
cauſam ex ægrorũ oriri corpore,interdum extrinſecus accedere,occaſionẽ nactus hanc eſt, vt ali-
quid de naturæ vocabulo nugari poſſet.Eſt porrò, quod dicere nititur (vt in ſumma dicam) eiuſ-
modi:Nõ par eſt eos,qui naturã,quæ ſit,ignorent,naturales euacuationes in ore habere. At eadẽ
ratione,ſophiſta audaciſſime,nobis,neq; vt animam teneamus,neq; ſenſum, neq; vero mentem,
aut rationẽ,aut memoriã,cognoſcere licebit:quippe quorũ omnium nõ facile dignoſcatᷣ eſſentia,
quod minime mirum ſit.Nam,cũ Solem etiam ipſum,quem tñ apertiſſime videmus, quanam ſit
eſſentia,nõ exacte ſatis ſcimus,exiſtimabimus.ſ.nos de natura,de aĩa,aut memoria,aut reliquis id
genus rebus poſſe audacter decidere? Verũ, queadmodũ recte iſta diximus,ſic, cũ horũ vniuſcu-
iuſq;

* A iuſq; notionē,ſubſtantiæq; dignotionem tenemus manifeſtam,adijcienda ea oratione eſt, à natura enim planta omnis regitur,at animal omne à natura ſimul & anima. ſiquidem nutritionis, atq; augmenti,effectuumq; huiuſmodi cauſam naturam appellamus oēs, vt ſane aīam, qua ſentimus, mouemurq;.Quo fit,vt nec falſa naturæ opera proferat noſtrum quiſq̄, nec iam,ſi illa nouerit aliquis,ſtatim hunc neceſſe ſit eius quoq; eſſentiam noſſe, quemadmodum nec Solis,quem vt orientem manifeſto,ſic etiam occidentem videmus, lociq; interuallum vtriuſq; præfinito tempore ordinatim percurrentem,huius tn̄ quæ nam ſit eſſentia,per ocium quærimus.Quòd ſi igitur fieri nō poſſet,vt,naturales quoties fierēt excretiones,ſciremus,niſi prius has ipſas faciētis naturæ ſubſtantiam cognoſceremus,non ille quidem immerito,cum hanc incognitam eſſe oſtendiſſet,ſimul etiā harum ipſarum dempſiſſet cognitionem.nunc cum liceat, etiam ſi quis illam ignoret,has tn̄ ipſas ſcire,ſuperuacanea ſunt,quę nugatur.& hęc quidem omnia optimus Iulianus.At nos,quoties alicui nullo ſumpto purgante medicamento vomitus accidit,aut multa cōtingit inferior euacuatio, ſiue ea per inteſtina,ſiue per vterum fiat mulieris,huiuſmodi omnia natura facta eſſe dicimus, vel à natura,vel naturaliter(nihil enim refert)eaq; ipſa cum manifeſto ægrorum emolumento imitamur. Videtur autem Iulianus neq; id ſcire,quod quotidie in ore oīum eſt, vulgoq; non neſcitur,

B nempe ſecundum naturam ſe habere ſanos,ægros vero præter naturam. nam, ſi prius, q̄ naturæ eſſentiam nouerimus,nullis nobis huiuſcemodi nominibus vti licuerit, neq; ſm naturam ſanos, neq; vero præter naturam ægros ſe habere dicendū nobis erit.Demus tn̄ illi,ſi placet,hoc ex abundanti ratione,concedamusq; fieri non poſſe,niſi prius ex calido,frigido,humido, & ſicco corpora noſtra conſtare ſciuerimus,bona,quæ à natura vel caſu fiunt,vt imitemur.Quid igitur obſtat,quo minus hoc ipſum ſciamus,dum & placiti huius demonſtrationem afferre poſſumus, & optimus quiſq; philoſophorum,qui tibi quoq; ipſi admirabiles ſunt,cum Hippocrate vnà,atq; iter ſe etiam conſentiunt? Niſi vero diſcordiam aliquis ſatis eſſe argumenti putet ad monſtrandam placiti huius ignorantiam,de ſtoico repente ambiguus quidam factus.Nam, ſi ſermoni huic perſuaſus credis,affirmanti eorum nihil,de quibus philoſophi inter ſe digladiantur omnes, in cognitionem cadere humanam poſſe,cur non multo etiam magis,q̄ alijs oībus tuis illis pulchris cōitatibus, quas in cœlis habitans methodus generauit,fidem abrogas? at has aliorum medicorum nullus obſcure,quin aperte potius nouit,ſicuti quidem exiſtimat Theſſalus,quodq; hoc maius ſit. cum enim has Theſſalus glorioſiſſimo medicorum,qui circa ipſum ſunt,choro ſibi viſas oſtenderit, nemini tn̄ inter illos conuenit.quinimmo maius ad hanc vſq; diem bellum inter ſe exercent, q̄ cum vnà

C cum cōdiſcipulis ſuis altercabatur Theſſalus.Quòd ſi ex diſſenſione rerum ignorationis ſignum ſumitur,profecto ante omnia Theſſali cōitatibus,quanto etiam magis de his ambigitur, abroganda fides eſt.Enimuero de corporis noſtri natura,quam vel ex aere,& igne,& aqua,& terra,vel humido & ſicco,calido ac frigido temperate ſibijnuicem miſtis conſtare dicunt, dubitatum quidem olim eſt,ſed non adeo tn̄,vt de Theſſali cōitatibus,cum et Plato,& Zeno,& Ariſtoteles,& Theophraſtus, & Eudemus,& Cleāthes,& Chryſippus,alijq; præterea philoſophi quàm plurimi, qui ſe partim Stoicos,partim Peripateticos,partim etiam Platonicos noīari voluerunt, eadem de illis ſentiant.At à Theſſalo prolatæ cōitates,tantum abeſt,vt cęteris probentur medicis,vt ij etiam diuerſa de his ſentiāt,qui re vera amethodi cum ſint,glorioſo tn̄ methodi vocabulo quodā tanq̄ prætextu vtuntur.neq;.n.Hippocrati,neq; Diocli,neq; Pliſthonico,neq; Praxagoræ, nec Mneſitheo, nec Philotimo,nec Eraſiſtrato,nec Herophilo,neq; medicorum alicui logico, empirico ue Theſſali placuere communitates.Q; ſi conferendæ inter ſe diſcordiæ ſint,eam,quæ de Theſſali cōitatibus eſt,longe alteram ſuperātem inuenies.cum.n.tres ſint genere(vt illi dicunt)in medicina ſectæ,Theſſaliq; cōitates tam qui ſe empiricos,q̄ qui dogmaticos profitentur,tollant,non ſane exiguam cenſendum eſt diſcordiam hanc eſſe,imenſamq; adeo,vt vinci non poſsit:quippe cum eas,

D neq; qui harum habitus eſt parens Themiſon,neq; alius ab eo quiſpiam,at nec amethodorū Theſſaliorum vllus obſeruet.Itaq; non facile quęquam inuenias,qui non illis aut addiderit, aut detraxerit aliquid,aut aliqua ſaltem ex parte mutarit,neq; tn̄,etiam ſi ipſi inter ſe oēs conſentirent, parua eſſet eorum cum alijs diſſenſio.cum vero de his omnibus ipſi quoq; inuicem diſsideant, ſolus hic relinquitur Theſſalus,eumq; præter Iulianum iſtum ſecutus nemo eſt, & is verbo tantum, nam re apertum fecimus,quàm illi maxime aduerſetur: quorum ſi quis fidem ſumere certā velit, noſtros is de ſecta methodica cōmentarios adeat.Porrò Theſſalus, etiam ſi ſolus pro veritate contendentibus dicat eorū,quæ alijs viſa ſunt,conſenſum,demōſtrationē eſſe quandā, ac iudiciū, illū nemo dānauerit,& poſtea Theſſalum,qui ab oībus diſsidet alijs,non damnabimus? Hippocrati, cui præter optimos medicos,philoſophorum etiam optimi conſentiunt,fidem non adhibebimus ob vnam diſſenſionem? quis hoc tandem ferre poſsit? quis tot tantaſq; toleret nugas? quis nō potius doleat, cum tēpus contradicendo abſumat hoī,qui nec,quæ dixerit,recordetur,nec, quæ ſcripſerit,intelligat,ac tantummodo(vt in prouerbio eſt)quicquid in buccam venerit,effutiat?

Aduerſus Iulianum & Aſclepiadem,quòd plenitudo ſit cauſa continens quorundam morborum. CAP. 6.

VErum omiſsis iam ijs,quæ deinceps dicat, audiamus, ac primum cum præſentis aphoriſmi principium eſſe ait ac caput, nempe quòd morborum continens cauſa humorum

ſit

ſit plenitudo.Rectius autem fecerimus,ſi hoc quoque in loco verba ipſa,vt habent,omnia adſcri- E
pſerimus.proditum igitur ab eo eſt ſtatim in hunc ferme modũ(tempus eſt enim iam,vt recta ad
contradictionem veniamus.)In perturbationibus ventris,ſic vt,quod reliquũ eſt aphoriſmi,prin-
cipium habeat,ac caput, nimirum ex humorum plenitudine,vt à cauſa continente, morbifica af-
fici corpora.Quapropter demonſtratum cum ſit affectuum non eſſe cauſam humores,(hęc enim
exploſa iam eſt opinio)ſimul etiam aphoriſmi detectum eſt exitium,vt qui obſcuro,falſoqꝫ innita
tur fundamento.Hæc ſunt eius verba.optimum autem factu foret,ſi theatro conſtituto, plenoqꝫ,
non quidem quale Theſſalus inſtituit, dum ſeipſum in ſuis illis garrulis libris coronat, ſed erudi-
torum potius hominum pleno percunctaremur ab ipſo,quanam tandem demonſtratiua metho-
do duce ſermonem exiſtimet verum eſſe à ſe dictum,qui ſanè,ſi quidem recte illum quiſpiam in-
terpretetur, ad hunc ſe fermè modum habebit:Qui vacuationibus iuuari ægros aiunt, neceſſe
eſt hòs exiſtimare continentem morborum cauſam eſſe plenitudinem. Quòd ſi verus ſermo is
eſt,lubens ſanè inter doctorum hominum cœtum Iulianum interrogarem, vt ex eorum multitu-
dine ſtoliditatem aliquando agnoſceret ſuam.nam ex ijs,quæ dicuntur,fieri non poteſt,vt agno-
ſcat,huiuſmodi cum ſit.

Deſiderantur pauca. F

Seipſum detegit in libris.at in theatro,quẽadmodum recte iſta tractentur,nũc exponam.Mul-
tis ex ijs,qui febre laborant, ſanguinẽ mittit Theſſaliorum aſellorum grex.ſi quidẽ hoc faciũt,cen
ſentes nocumento eos ex euacuatione affici,non recte faciunt,ſin iuuari credunt, cauſam ſuppo-
nant hi, neceſſe eſt,continẽtem eſſe plenitudinem,quod tamen negant.Dicat hic mihi horum for
taſſe aliquis,quæ tandem neceſſitas eſt,vt iuuante euacuatione continens ſit cauſa plenitudo?cui
ego facile ita reſpondere poſſum:neceſsitas quidẽ nulla eſt,de grege tñ veſtro is eſt, qui iſta dicat.
Iulianumqꝫ monſtrabo; ſimulqꝫ æquum eſſe dicam,vt ſuarum ille nugarum rationem reddat, &
hoc quidem modo in theatro cum eo egerit quis,nunc vero (neqꝫ enim theatrum habemus) pau-
cis huiuſmodi datur occaſio.Quin omnes,quęcunque collibitum,effutiunt,ſeu vera ea,ſiue aper-
te falſa ſint,id quod Iulianus ſemper facit,ſine delectu,quicquid in mẽtem venerit,ſcribẽs,nihilqꝫ
vnquam veritatem curans.Ego autem in vniuerſa vita mea cum nihil ęque ſtuduerim,ꝙ demon
ſtrandi prius ſcientiam tenere,deinde ſummo hanc ſtudio exercere,fruſtra laboraſſe videor. nam,
quicunqꝫ demonſtrationẽ,quid ſit,percipiunt,ſpes eſt hos re cognita,Iuliani fortaſſe abijcere nu-
gas poſſe:at,qui gregarius illius eſt,is ne eorum quidẽ,quæ dicuntur,quicquam intelligit. Quam
ob rem dictum antea quoqꝫ à me eſt,non exiguum imponi mihi certamen hoc ab amicis, quorum G
gratia ſcientificos tracturus ſum ſermones.Enimuero nõ ſolum oportuit Iulianum cauſarum dif-
ferentię cõuenientia proferre vocabula, ſed etiam eorum obſeruare ſignificata. nunc autem (hoc
enim habet methodicorum omnium ſtoliditas commune)ad nomenclaturas vſqꝫ continentium
cauſarum progreditur ille quidẽ, at, quo ab antecedẽtibus modo differant, non intelligit.neqꝫ.n.
latuiſſet eos morborum ab antecedentibus cauſis augmentum fieri. quæ enim principio morbos
facere conſueuerunt,neceſſe eſt hæc,donec ſimile quippiam agunt,eoſdem adaugeant.vt medica
mentum,exempli cauſa,acre adeo,vt vlcus facere poſsit, cuti hora impoſitum tantummodo vna
cuticulam vulnerabit ſolam,ἐπιδερμίδα Græci appellant: longioris vero temporis tractu adhæ-
rens opus peraget euidentius,cute primum ipſa,deinde ſubiecta quoqꝫ carne correpta, quo mo-
do etiam,quæ putrefacientia noĩamus,ad oſſa vſqꝫ,tegente hæc ipſa carne exuſta, deſcendunt in-
terdum.Hac igitur prędite natura cum ſint antecedentes cauſæ,fieri non poteſt,vt, ſi quidem illæ
remaneant,quod factum eſt morbi,perſanetur. cum enim, ſicuti monſtrauimus, maior ſubinde
morbus fiat,non ſanè,anteqꝫ,quod facit,tollatur,perfecte ſanabitur.ſunt igitur cauſæ anteceden-
tes,cuiuſmodi quoqꝫ plenitudo eſt.Supponamus.n.ante alia hoc in ſermone,antecedentẽ niſi qs
abſciderit prius cauſam,fieri non poſſe,vt,qui factus eſt,affectus curetur.ob idqꝫ ipſum Aſclepia- H
des morbos à plenitudine incipere exiſtimat,ægriſqꝫ adiumento huius eſſe euacuationem ait, pe-
titqꝫ curationẽ à medicis perfici,nõ morbos,quos plenitudo faciebat,ſoluẽtibus, ſed,ne adaugeã-
tur,prohibentibus.ſupponatur tñ cauſam morborũ continẽtem interdum eſſe plenitudinem,ne-
ceſſe ſtatim eſt,vt huius euacuatione tollatur morbus.Atqui,vt Aſclepiades ait,nunquã cauſa eſt
continens.ſatius.n.fuerit,relicto hoc in loco garrulo Iuliano,cum Aſclepiade ſermonem confer-
re,qui,vt cætera deſint,legitime certe ſophiſtam agit. oratione enim vti vir conſueuit, cui credi
maxime poſsit,non illepide fucata,quod ſophiſtæ,vt arbitror,officium eſt,non diſsimilem tamen
huic ſermonem protulit Iulianus,eum,quem deinceps ſcripſit,nõ me hercle facultate in hoc vſus
ſua(tales enim vbique ſcripſiſſet)ſed eorum,quæ Aſclepiades dixerat,recordatus.ꝙ ſi ex proprijs
eſſet Iuliani ſermonibus,non aliter,quàm ſuperiores,nugatorius videretur. Itaqꝫ ait Aſclepiades,
Si continens morborum cauſa eſſet plenitudo,factis non nunqꝫ largis inter morbi initia euacua-
tionibus,fore,vt nocumentum ſtatim à ſe oẽ æger depellat:nunc contra viſi ſæpius ſunt, purgata
plenitudine,morbi tamen ipſi augeri.ſatis eſt ratio hęc probabilis,propriaqꝫ ob id eget ſolutione,
neqꝫ tamẽ ad ea,quę in Hippocratis aphoriſmo dicuntur, accedit. nam illa ex communi potius ho
minum oĩum ratione,qua empiricos quoqꝫ vti diximus,quàm ex dogmate vllo,fidem ſumpſere.

ideoqꝫ

A ideoq; Aſclepiadis rationẽ diluemus ipſam,non ſanè tanꝗ ad ea,quę in aphoriſmo dicuntur, pertinentem,ſed ꝙ conſultius exiſtimemus eſſe,poſtꝗ Iulianum hucuſq; garrientẽ ꝓtulimus,propius ad hoīem accedere,ſophiſta qui ſit, quicum dialecticorum aliqñ more exercitatio īſtituatur.Cum igitur plenitudinem nominabit Aſclepiades,interrogetur,vtrum dicat eam'ne, quæ ex facultate, an eam,quæ ex vaſorum capacitate æſtimatur,quam etiam κατὰ τὸ ἔγχυμα noīare ſolent, atq; vtrū eam,quæ in toto corpore,an potius,quæ in ſola eius parte conſiſtat.Ea porrò,quę ex facultate eſt, ne noīari quidem ab ipſo poteſt,vt qui facultates ferè omnes,quibus gubernatur animal, ſuſtulerit:quæ vero ex vaſorum capacitate,duplex illa quidem etiamnum eſt:aut enim ad menſuram refertur,quæ ſm naturam ſit,aut hoc vno,nudoq; intelligitur,nempe ꝙ non intra vaſa capiatur,poteſtq; horum vtrunque,aut in toto conſiſtere corpore,aut in vna,pluribus ue eius partibus. oſtenſumq; à nobis eſt in his commentarijs,in quibus ſymptomatum cauſas enarrauimus, atq; vbi tumores præter naturam tractauimus,conuulſionem interdum,tremoremq;,ac in vniuerſum phlegmonen, & eryſipelas,idq;,quod à recentioribus medicis œdema vocatur, alioſq; præterea affectus,plenitudinis inniti hypotheſi,tum,ſi plenitudinem euacuet quis,ad naturalem quàm primū ſtatum redire mẽbrum.Diximus porrò alibi quoq; de continentibus cauſis, vbi oſtendimus tam
B nomen ipſum,ꝗ rem,cui impoſitum nomen ſit,ex Stoica eſſe ſecta, neq; recte recentiores medicos genus hoc totum aut noīaſſe,aut tractaſſe:noſq;,ne de noībus contendere videamur, ſm eorū ſæpius ſententiam cauſæ quædam vt ſic noīentur,concedere,non mehercle quæ ex ijs,quæ abſolute eſſe dicuntur,ſint,ſed quæ in generatione ipſa eſſentiam habeant,in quo ſophiſmatis cōſiſtit explicatio.Cæterum,quæcunq; Iulianus garrit,in hunc transferre locum noſtri non eſt muneris, quin potius ad aliam quæſtionem veniamus,quæ cōis in vniuerſum eſt.Cauſarum, quæ in humoribus conſiſtunt,duplex habetur genus,alterum ex plenitudine,ex corruptela alterum, facilemq; vtriuſq; aiunt eſſe curationem,cum momento temporis liceat,& quod ex redūdanti ſuperuacuū eſt, emittere,& quod corruptum ſit,vniuerſum inanire ſic,vt nunꝗ perduret morbus. quam ſanè rationem dilucidam ſimul ac breuem Iulianus obſcure prolixeq; verbis his ſcripſit, In ipſo ſtatim aphoriſmo indemonſtratum lemma extortum eſſe, nempe ꝙ morbos humoris faciat plenitudo, aut in impropriam qualitatem tranſmutatio,quam ſpẽm oẽm,corruptelam medici vocant.quare eo,quod morbum faciebat,educto,inſigne opinatur iuuamentum futurum.ſic ſine controuerſia, anteꝗ appareat humoris alicuius in corpore contenti indicium,plenitudinem morbi cauſam eſſe exiſtimat,aut,ſi minus hanc,tranſmutationẽ certe,quod nec intelligi poteſt,nec ſanè ad veritatem
C proxime accedit.Sic.n.exiſtimemus, licet,facile morbos tolli vniuerſos poſſe,nec iam diturnus vllus foret,atq; vnius eſſet rationis curatio oīs, nullam in ſe operoſiorem difficultatem continens. ſimplex.n.ac promptum,atq; adeo in ipſis manibus eſſet,quod morbum facit,exinanire,in ipſoq; ſtatim principio,primaq; eius conſiſtentia morbū ſoluere,vt iam nullo alio, ꝗ euacuatiuo auxilio indigeat,atq; huius,qualicunq; tandẽ accidat tꝑe,accōmodari vſus poſsit,ac,ſi in cauſa ſanguis ſit, ſola contenti erimus venæ ſectione,ſi pituita,quæ pituitā educant,dabimus,ſi bilis,quæ bilem.

De curanda vtraque plenitudine & humorum corruptione aduerſus Iulianum. CAP. 7.

HÆc ſunt Iuliani verba,quorum omnium,vt dicebam, ratio ita ſe habet: Si, quæ morbos faciunt,cauſæ humores ſunt,fieri pōt,vt exinanitis quàm primū ijs,nullum diutius conſiſtere permittamus morbum.atqui multi,etiam ſi inter initia ſatis inane reddamus corpus,diutius tñ ꝑdurant.non ſunt igitur humores cauſæ.Quæ ſanè ratio,ſi quidem de corporis vniuerſi plenitudine accipiatur ea,quæ ad vaſorum capacitatem referẽ,vera eſt.nā,ſi in morbi ipſius principio,quod ſuperuacuum eſt, inanire volumus,vniuerſum exinanibimus plethoricum affectum:ſin plenitudinem accipias,cum parte aliqua plenior collecta redundantia eſt,falſa,cum oſtenſum à nobis ſit non ſemper fieri poſſe,vt huiuſmodi plenitudo ſubito euacuetur. Sic etiam, ſi de corruptela ratio
D interrogetur,hæc ſolui facile poteſt,quippe quam nō ſtatim euacuare poſsis,perinde ac ſi vaſe aliquo contineretur,aut dolio,ex quibus tñ cum prauum euacuauerimus humorẽ oẽm, non ſtatim, niſi deterſo prius,elotoq; diligenter vaſe meliorem infundimus.Num igitur fieri poteſt,vt ex humano corpore corruptum euacuemus ſanguinem,eius aūt loco meliorem quàm primū eius ad-
* damus partibus? Quo nam igitur modo(inquiunt)exinaniri ſtatim corruptio poteſt? ſic.n.hoc,vt alia omnia,facile pronunciant,nullo rerum reſpectu,neq; vllam in conſideranda re vniuerſa adhibentes diligentiorem examinationem.enimuero,quẽadmodū,cum bilis vis multa in corpore cōtinetur, ſæpius facile ſit,dum febris abſit,eam ipſam euacuare,ſic,cum ante acuta correptus febre homo fuerit,difficillimum id redditur.neq; enim licuerit abſq; periculo, purgante tunc vti medicamẽto:ad eundẽ modum de pituita,deq; ſeroſis excrementis exiſtimādum.Dictum ſanè à nobis de his omnibus eſt in alijs libris,opuſq; eſt,qui ſcire iſta exacte voluerit,inde ſibi diſcenda hæc petat.Morbus igitur plethoricus vt ſit phlegmone,non in ipſis ſolum vaſis plenitudine detẽta, ſed etiam vniuerſos occupāte muſculorum ſinus,ex eo potiſsimum libro diſcas licet,in quo de tumoribus præter naturam ſcripſimus. ꝙ vero ſubito curari phlegmone omnis non poſsit,diximus in libris de curandi ratione,ſm eam potiſsimum operis partẽ,in qua curandorū pręter naturā tumorum via inſtituitur.fit.n.interdum,vt tam valide tamq; tenaciter adhæreant carni viſcidi, craſsiq;

humores,

4. plenitudinis differentiæ a Gal.° enumerant.. 2.ª principales quoad vires, et quoad vasa. reliquæ vero. s. quæ in toto corpore vel quæ in altera partium fiunt minus principales censent;

humores,periculum vt ſit,ne,cũ diutius perſeuerauerint,ſequatur ſcirrhus. at ij,qui nihil horum E
ſciunt,dum potiſſimam artis partem ignorant,damnant Hippocratem. atqui è diuerſo quis, cum
ſolidum corpus refrigeratum,aut excalfactum aliquod fuerit,promptum fore illi ad naturam re-
curſum dicet,quo modo etiam,cum denſius,rarius ue redditum fuerit. neque enim refrigeratum
excalfacere,excalfactumq́; refrigerare,denſiusq́; rarefacere,ac rarum dẽſare laborioſum fuerit: at
pertinaciter adhærentem parti carnoſæ humorem,aut craſſum,aut glutinoſum educere, laborio-
ſiſsimum.nam,cum ex vaſis ẽt laxis ijs hàud prõptum ſit ſordes expurgare,facile id. ſ. in carnoſis
exiſtimabitur.Quare ſumme deprauata ratio ea eſt,quæ cauſas in humoribus cõtentas contrarias
ſemper magis eſſe dicit ijs,quæ in ſolidioribus partibus ſunt.Nam,ſi in vniuerſa corporis habitu-
dine abſolute plenitudo inſit contenta in vaſis,quam proprie plenitudinem nominamus, non ſa-
nè difficile factu fuerit,& primo quoq; tempore hanc ipſam exinanire, & ob ipſum ſymptomatis
ægrum liberare.contra,cũ vitioſus ſuccus aliquis,aut corruptela adſit, fieri non poteſt, vt abunde
facta euacuatione ſanitati homo reſtituatur.Nec ſanè alio ſe modo res habet ipſa.plures.n.inuenti
ſunt,quibus cum degrauaretur corpus,tenſionisq́; accederet ſenſus, venæ quàm primum ſectio-
ne ſymptomatis his ſoluti ſint: non nullis contra per totum menſem corruptionis nocumentum
permanſit,dum nec deprauatum ſanguinem potuimus vbertim exinanire, nec meliorem alium F
reponere.nam,vt ex cibarijs recte in corpore cõfectis bonus generatur ſanguis,ſic periculum eſt,
ne,dum idonea concedimus alimenta,cum prauo,qui prius inerat,bonus vnà corrũpatur.Quam
etiam ob rem non omnem ſe pollicẽtur corruptionem ſanaturos,ſed illam vnam, in qua validum
adhuc corpus ſit,vireſq́; robuſtæ,non cum æruginoſus penitus factus ſanguis fuerit, & qui indi-
tum alimentum trahere ſecum in corruptelam poſsit, ſed qui potius ab hoc ipſo contemperari
queat.ſed nec,cum ad vires æſtimata plenitudo fuerit,ſanari continuo æger poteſt,eo ꝙ cum ina-
nitione vnà ipſa diſſoluantur interdum vires.Diximus de huiuſmodi affectu in opere de meden-
di methodo.Ergo raro inanitione hominem continuo ſanum reddes.continget tamen quandoq;
hoc,quemadmodum apparet.& huius ſanè rationis veritatem clare oſtendit experientia.quidam
enim ab euacuationibus ſtatim ipſis omni liberantur moleſtia: ſed nec hoſce affectus noſſe medi-
co cuiuis promptũ eſt,nec,vt eos norint,ſtatim etiam dignoſcere eos valent.Ii ſunt igitur, qui ma
xime nugẽtur,inter quos,vt verum fateamur,primas obtinet Iulianus,qui,cum nullum vnquam
cum artis operibus commercium habuerit,ex his tamen,quæ ipſe nouit,audaculus reperitur. Cę-
terum nos ſæpius inter ipſa artis opera poſt vtriuſq; plenitudinis inanitionem homines ſanitati
continuo reſtitutos oſtendimus,vtranq; dico,& quam ex vaſorum æſtimamus capacitate,cui ple- G
thoræ nomen eſt,& quam ex viribus metimur,quæ inanitione non diſſoluatur.atq; hæc,cum pri-
mum ægros quis viſere inceperit,vnà cum ijs,qui ſanare nouerint,percipiet omnia.

Aduerſus Theſſalum & Iulianum de humoribus, qui à purgantibus pharmacis trahuntur. *CAP. 8.*

VIdeamus ea,quæ deinceps dicuntur,in quibus Aſclepiadæ rationem tractandam ſuſcipit Iu
lianus peruulgatam illam,qua perſuadetur non proprios trahi à purgantibus medicamen-
tis humores,ſed ab his generari.Sanè pauca quædam de re hac diximus in calce libri de elemen-
tis ſecundum Hippocratem,ſicuti in primo quoque de naturalibus facultatibus. poſtremo ſocijs
ita rogantibus librum etiam de hoc ſcripſimus vnum, cui titulus de purgantium medicamento-
rum facultate.quare vniuerſum de his ſermonem,qui ſcire voluerit,inde ſibi petat: nos hoc in lo-
co ijs,quę à Theſſalo dicuntur,reſiſtemus.prius tamen eius verba adſcribam:Athletam,quem vo »
lent,capiamus bona præditum habitudine,naturaliterq́; ſe habentem: huic bona in corpore cum »
inſit materia, firmaq́;, medicamentum exhibemus, quæq́; excernuntur,ſumme corrupta oſten- »
dimus,vnde colligimus,nemine,qui ijs contradicere queat,reperto,cum,quæ nunc excernuntur »
acerrima ſimul ac corrupta, antequam medicamentum exhiberetur, talia athletæ non adeſſent H »
(bona enim is habitudine erat) nihil aliud nobis reſtare dicendum,quàm vtraque hæc à medica- »
mento fieri: primum quidem materiam ab eo in corruptelam verti,deinde etiam excerni,ſiue per »
vomitum id, ſiue per aluum fiat. Hæc ſunt Theſſali verba.audiſtis autem priuatim à me, quòd
in bonæ habitudinis aliquo humores purgentur omnes,id non magis,quòd nunc illi generentur,
declarare,quàm quòd antea contineantur.fruſtra igitur iſta attulit,neutrã neceſſario,aut compro-
bans,aut demoliens ſectam.quòd ſi aluum ſubducens aliquid exhibeat,non tamen medicamen-
toſum hoc illis eſt.Neq; vero inuerecundi Therſitæ more exhibemus, & oſtendimus,dicere de-
buit,cum neque exhibuerit id,neq; oſtenderit vnquam,nec iam exhibentem alium,aut oſtenden
tem viderit.At nos ij certe non ſumus,qui ea,quæ minime præſtamus,dicere, aut ſcribere audea-
mus,ſed oſtenſa operibus prius ipſis veritate, tum demum rerum explicamus artem:id quod ex
his quoq;,qui de Theſſali grege ſunt,audias licet,partim quot ex ijs,qui aqua inter cutem labora-
bant,medicamento dato,quod aquam educeret,ventrem quàm primum ad ęqualitatem reduxe-
rimus,partim etiam quot ictericos ſanitati continuo reſtituerimus,bilem trahente medicamento
exhibito.Verum neq; hæc,neq; aliud huiuſmodi quicquam vidit vnquam Iulianus.athletis pur-
gãs, inquit, exhibeo medicamẽtum,& oſtendo.veriſimile videlicet eſt,vt tanta prẽditus amentia

A athletas quem bonis præditos ſuccis purget, aqua inter cutem laborantes non purget, non atra percitos bile, non eum, qui morbo, quem elephanta vocant, correptus ſit, non cancro affectum, non quem phagedæna, aut eryſipelas, aut alius quiſpiam, qui ex malo generetur ſucco, morbus infeſtet. ſatis nobis de his ipſius nugis dictum ſit: nam, ſi, quæ audire dignus eſt Iulianus, dicere omnia inſtiterit aliquis, huic non iam vno aut altero, ſed longe pluribus libris opus fuerit. Veruntamen eorum, quæ deinceps dicit, aliqua audiamus, hoc modo ſcribens: Aliud affero validiſſimum, quo maxime inſpecto reſipiſcere eos æquum fuerat, non atra omnino bile agi: cum enim ſubeſſe bilem arbitramur, pituitam purgans medicamentum damus, nec iam pituita, ſed bilis excernitur: cum vero pituitam, hanc ipſam educente medicamento dato non pituita, ſed bilis vtrobique deijcitur: hydropicis aquam ducens medicamentum damus, tuncq; cum manifeſto in hydropicis aqua contineatur, præter omnium maxime opinionem exire aqua non videbitur: par enim eſſet, vt, cum bilem trahens medicamentum exhiberemus, bilis, cum pituitam, pituita educeretur. Hæc ſunt, quæ dicat, in quo admiratione dignum eſt, quod primum dixit, non oportere ab atra omnino bile agi: nimirum nos atra percitos bile dicit, quicunq; Hippocratem laudamus. Quòd ſanè lepidum ſermonis genus illis potius conueniebat, quibus atrabilarios ab atra infeſtari bile placet. porrò fabuloſo Æſopi aſino ſimillimus eſſe Iulianus reperitur, qui, cum vnà Ariſtoſito domino accubantem melitenſem quendam catellum vidiſſet, circumq; ipſum ſaltitantem, ac delitioſe ludentem, mota ſubinde cauda, iucundam præterea quandam emittentem vocem, ob quæ læti conuiuæ erant, ipſumq; exoſculabantur omnes, nihil moratus ſit, quin in ſellam confeſtim inſiliens ruderet, ac ſeſe, caudam identidem quaſſans, verteret. Huic perquam ſimilis Iulianus cum ſit, cauilloſe in nos inuehitur, obiecta nobis per iocum melancholia, quæ ab atra, vt ipſe ait, bile ſit. Sine igitur, in te nos de atra bile dicamus, qui, cum arte minus etiam quàm puerulì medici valeas, in Hippocratem inueheris. qua quæ nam maior inueniri melancholia poteſt? quæ manifeſtior ignorantia? quæ tandem petulantior audacia? His nos iocoſe inceſsis Iuliane, indoctiſq; ea ſermonibus complicas, vt iam ne puerum quidem latere poſsit, quàm abſurda hæc ſint. Nam, cum Hippocrates dixerit nullam neque ætatem, neque anni tempus, neque aliud omnino inueniri tempus vllum poſſe, in quo ex corpore noſtro humor aliquis totus pereat, vt quos ſemper nobis ineſſe dicat, ſintq; nimirum ij, ſanguis, pituita, atque vtraque bilis, quos in omnibus ineſſe omnes exiſtimat, incrementum autem ſuſcipere in alia temperatura, naturaq; corporis, ætate, tempore, regione, morbo, ipſius te demoliri rationem putas, ſi bilioſo C pituitam ducens medicamentum cum dederis, hæc quidem euacuetur, ipſa bilis non euacuetur. Age vero, demus hoc manifeſto fieri, vt non ſemper proprium ſibi humorem euacuet medicamentum, num falſum propterea videri debet Hippocratis dogma? ſi nanque humores omnes æqualiter attrahit purgans medicamentum vnumquodq;, ipſos autem in propriam ſpeciem quandam mutare ſolet, nihil erit inter venæ ſectionem, ac purgationem diſcriminis. Quòd ſi hæc ita habent, haud ſanè difficulter experientia poſſumus dogma ipſum probare, duobuſq; propoſitis hydrope laborantibus hominibus, quibus eadem adſit magnitudo, idem corporis habitus, ætas eadem, alteri eorum aliquod, quod aquam trahat, medicamentum dandum, alterius ſecanda vena, conſiderandumq; deinde, vtri eorum profuerit id, aut nocuerit. par autem fuerat, vt idem in vtroque fieret euacuationis modus, ac tot mitterentur ſanguinis heminæ, quot eſſent euacuatæ (vt ij quidem exiſtimant) aquæ à medicamento purgante. Verum demus etiam hoc illis, & in altero quidem, qui purgatur, aquæ heminæ euacuentur, verbi gratia, quindecim, in altero autem, cui ſecta vena eſt, duæ tantum, videamus nunc, vter horum iugulatus ſit (nam quid aliud, quæſo, dicendum ſit de hydropico, cui miſſus ſanguis fuerit?) atque vter adiutus maxime. Quid mihi hic dices ò bone vir? num ſimiliter atque ad eundem nos modum refellimus, quemad-D modum paulo ante tu faciebas? bilem purgans medicamentum alicui detur, inquit, qui aqua intercute laboret, bilem hoc etiam ò bone vir euacuabit, verum modicam, omneq; citra emolumentum. Bilioſo, quod aquoſam detrahat materiam, detur, hoc quidem aquoſa euacuabit, ſed modica, nec ſine detrimento: è diuerſo, quod aquam trahat, aſcite laboranti detur, quod bilem icterico, hic & plurimum euacuabitur homo, & maximo præterea cum iuuamento. Hæc, ſi apud medicorum aliquem ſcripta nondum legit Iulianus, hominis admiror diligentiam: ſin, cum iſta legiſſet, auſus eſt quæcunque ſcripſit, ſcribere, par eſt, vt illius prudentiam admiratione proſequamur. Ego enim eorum, qui iſta audierunt, offendi aures puto. Iulianus autem, cum de his ſcribit, inſanire nos arbitratur. Reſpondeat itaque ijs, quos laudauit, philoſophis in memoriam reuocatis, à quo nam ipſorum demonſtrandi legem huiuſmodi acceperit, cuiuſmodi vſus ipſe eſt. ſi enim, inquit, bilem trahens medicamentum, animantis natum eſt bilem expurgare, non ipſam generare, in pituitoſis non ſanè bilis euacuaretur. quàm vero mire id, quod conſequens eſt, nouit? O præclaram ſophiſtæ huius dialecticam. Quidnam tam vnquam prudenter Chryſippus, Ariſtoteles, Plato dixit? Qui, ſi de ijs propoſita illis foret conſideratio, cum nulla penitus contineretur in corpore bilis, id prorſus ſequi affirmarent, nullam quoque omnino à bilem trahentibus medicamentis exinaniri, cum vero modica ineſſet, quæ ab ijs traheretur, modicam quoque futuram

ram

ram eſſe dicerent, quemadmodum ſanè plurimam, cum plurima contineretur. At nouę huius dialecticæ ſophiſta Iulianus, cum modica quandoq; in corpore bilis inſit, nullam prorſus bilem, hanc ipſam ducentia medicamenta ſequi cenſet, & poſtea nos quidem inſanire dicit, quicunq; aqua intercute laborantibus aquam ducens medicamentum damus, ſeipſum vero prudenter agere, cuius placitis conſentanea eſt venæ in his ſectio. ſimillimum his ipſius ſermonibus eſt, quod in ſequentibus verbis his affert: & quod magna ex parte viciſſim intenditur, ac remittitur, indeterminata ſanitas ſimilis aliquis factus quantum ad nos, ſecundum omne continuitatis, quantũ ad nos, in eo, quod rarenter, nec ſæpenumero fit. Per hæc Iulianus opinionem refellit exiſtimantium corporeos ſemper eſſe paſsionum affectus intenſionibus, ac remiſsionibus in teſtimonium adductis, idq; facit, ratus ſe in hoc methodicorum opinioni conſentire, à veteris autem magiſtri placitis diſſentire, cum tamen diuerſiſsimum hoc ſit. Nam, qui in ſolidis animantis partibus inſunt affectus, obfirmati inſunt ac durabiles: at quæcunq; humida ſunt, præterquam quòd in alias animantis particulas ſubinde decumbunt, par eſt etiam, vt partim in halitum tenuefacta digerãtur, partim etiam per meatus ſenſui patentes excernantur, & nunc quidem à gubernatrice animãtium natura concocta, meliora, nunc à febrili immutata calore, deteriora fiant: ac quædam ob calorem hunc difflentur, quædam rurſus bonis admiſta alimentis meliora euadant, non nulla autem à prauis illis confluentibus corrumpantur, ſiue ea prius etiam, quàm aſſumerentur, praua fuerint, ſiue non recte ea ventriculus concoxerit.

Deſunt quædam.

Accenſas vero ob putrefactos humores febres, nihil ſanè mirum ſit, ſi, prout collecti ij per loca fuerint, putrefactiq;, atque exinaniti, ita generationes, ac declinationes ſortiuntur. verum hoc illos fortaſſe quiſpiam dicentes ferat. at, quod deinceps Iulianus ſcribit, non iam cum alijs commune, ſed ipſi proprium hoc nunc referam. ſatius autem viſum mihi fuit vniuerſa illius verba, quanquam prolixiora, adſcribere, ad hunc modum habentia. Quod vero intelligi non poteſt, cum in plenitudinem, aut corruptelam pro eo, quod præſens poni debet, morbi refertur cauſa, quiſnam quæſo exactiſsime aliquid dignoſcet? affectu de toto corpore abeunte neceſſe eſt, omnia in omni parte, particulaq; redundare fateamur. vnà enim cum affectu perduret, opus eſt, continens cauſa. per totum autem eunt affectus, quales febres ſunt, & quamplurima alia, in quibus in toto ineſſe plenitudinem oportet, plurimamq;, cum plurimus morbus fuerit, atque ita conceſſum dicere. Quòd ſi vero * * quod contradicit humoris plenitudo. atqui Iuliano non placet morborum, qui in vniuerſo conſiſtunt corpore, continentem cauſam in vno conſiſtere loco, ſed, ſi quis fluxum etiam in bubone continentem eſſe ſupponat, febris cum ſit, in tantam incidet ſermo dubitationem. nam diſſoluto bubone, nec permanere illam, nec creſcere poſsibile eſt, cum manente quidem neceſſe ſit, vt & febris ſoluatur: ſoluta autem continentem ſuiipſius cauſam bubonem habeat, oportet: exq; hoc præclari huius defenſoris ſubuerti rationem neceſſe eſt, qua ait fieri non poſſe, vt morbi, vniuerſo in corpore qui ſit, cauſa vnico conſiſtat loco, cum tamen nullam aliam continentis cauſæ afferre rationem poſsit, quàm quòd ab ea aliquid fiat, ac cum ea pariter ceſſet, niſi forte hoc etiam in loco, quemadmodum in alijs quoq; facere conſueuit, repente ſe Stoicum rurſus profiteatur. verum cum hoc fecerit, non modo morbi, ſed ipſius etiam ſanitatis cauſam afferet aliquam, et, quod minime vult, calidum eſſe morbum aliquem, & frigidum, & ſiccum, & humidum dicere cogetur. Quamobrem deſinat inanes has nugas afferre, neq; * modum, verum alia excogitet, dum laudibus quidem nunc Stoicos extollit, nunc ipſorum etiam placita tollit.

GALENI LINGVARVM HOC EST OBSOLETARVM HIPPOCRATIS VOCVM EXPLANATIO,

Mario Nizolio Brixellenſi interprete:

Nunc ab eodem recognita.

CVm volueris ò Teuthra linguas, hoc eſt voces obſoletas, quæ apud Hippocratem reperiuntur, quàm breuiſſime fieri poſſet, à nobis exponi, libenter & prompte tibi paruimus, huiuſmodi ſtudijs pulcherrime morem gerere, pulcherrimum exiſtimãtes. Erit autem, vt ipſe iuſſiſti, ordo orationis noſtræ ex ordine literarum, à quibus ipſæ linguæ initium capiunt, ſi prius tamen illud definierimus, inter expoſitionem omnium verborum Hippocratis & ſolarum ipſius linguarum, quid interſit. Quæcunque igitur voces antiquis temporibus erant in vſu, nũc autem non amplius ſunt, huiuſcemodi voces linguas vocant, & ad has
C exponendas accedimus. Alias vero omnes, quæcunque inquiſitionem quidem non minorem deſiderant, vſitatæ tamen in hunc vſque diem ſunt, in ipſorum librorum expoſitionibus ſuper his inſpicere commodius fuerit. Quid enim iudicium, & quid diuinum, & quid integre, & quis in ſummo bonus habitus, & omnia, quæ talia ſunt, oratione quidem longiſſima ad explanandum indigent, in communi tamẽ vſu verſantur nihilominus, quam vita, & breuis & ars, & longa, & opportunitas temporis, & velox, quanquam & harum vocum non nullæ expoſitionis egent. Ex quo mihi in mentem venit admirari eos, qui omnia Hippocratis verba ſe expoſituros pollicentur, ſi quidem non intelligunt plura ſe præterire, quàm docere. Dioſcorides quidem, non Herophilius ille cognomento Phacas, ſed iunior quidam patrum noſtrorum memoria multis libris ſcriptis non modo dimidiam, ſed ne tertiam quidem aut quartam partem omnium verborum Hippocratis exponit. Ac præter alia multa cumulus etiam accedit horum duorum, quæ ab eodem in toto opere peccantur. primum quia de manifeſtiſſimis nominibus mentionem facit, ad quæ intelligenda non modo multa, ſed ne minima quidem explanatione opus eſt. Deinde quod hoc ipſum non ſemel tantum, ſed ſæpiſſime facit. Hæc igitur nos contempſimus & præter hæc etiam omiſimus exponere formam vniuſcuiuſque arboris &
D herbæ, & eorum, quæ ex metallicis fodinis eruuntur, tum autem & piſcium & animalium omnium, de quibus frequenter mentionem facit Hippocrates. Quæ quidem Dioſcorides is, de quo loquor, non erubeſcit tranſcribere ex libris Nigri, & Pamphili, & Dioſcoridæ Anazarbæi, atque ante hos Crateuæ, & Theophraſti, & Heraclidæ Tarentini, & aliorum innumerorum. Idem quoque notiſſimarum vrbium nomina exponit, ſimiliterq; Aſtrorum manifeſtiſſimorum, quæ ne puer quidem ignorare poſſet. Atque in his exponendis non hic ſolus, ſed etiam alij complures peccant. Hæc igitur omnia ſi quis amputet, linguas explanauerit ſolas, vt Herophilus fecit, & Bacchius, cui Ariſtarchus grammaticus multitudinem exemplorum congeſſit, vt aiunt. nos autem (vt ſcis) plura etiam, quàm illi, excerpſimus, eaq; in commentarijs habemus. Quæ celeriter & ipſa, ſi volueris, latiore enarratione colligemus tibi. Nunc autem, quod iudicatum eſt, & longioribus illis commentarijs demonſtratum, roganti tibi, vt per capita habeas, præſens liber compoſitus eſt, complectẽs non ſolum omnia nomina, quæ cum ab alijs antiquis vſurpata fuerint, nunc amplius in vſu non ſunt, ſed etiam quæcunq; ipſe Hippocrates proprio aliquo modo ſibi fecit, vel transferens à conſuetudine, vel figuram accommodans aliam, vel ſignificationem mutans. nanque antiquos multa ſibi nomina feciſſe, oſtenſum quidem ſatis eſt ab Eratoſthene in libris de antiqua comœdia, ſed ego quoque idem tibi paucis per exempla

Diascurides ferè oia a nigro pamphilo et [illegible] diascoride mutuatus

poſſum demonſtrare, cum pauci admodum facultatem habeant euidentius diſcernendi, quid E
nam lingua ſit,& quid linguæ ſimile ab antiquo aliquo factum. Puto autem tibi Ariſtophanis
exempla ex Detaleis abunde ſatisfactura, quæ ferè ad hunc modum habent. Ad hæc tu dic Ho-
mere, qua nam lingua vocant κόρυκα. In illa enim fabula ſenex quidam ex Detaleis proponit
procaci filio primum, κόρυκα quid ſint, vt exponat, poſtea vero, qui vocent ἀμενηνὰ κάρηνα: Et ille
quidem viciſſim proponit linguam, quæ in tabulis Solonis eſt ad cauſas differentes hoc modo.
Tuus quidem, meus autem hic frater dicat, quid vocent, ἰδοῦσίτε. Deinceps proponit, quid
nam ſit bene facere. ex quibus manifeſtum eſt linguam antiquum eſſe nomen, quod ex conſue-
tudine decidit. Quod autem vnuſquilibet eorum, qui in ſtudijs doctrinæ verſabantur, putabat
licere ſibi facere noua vocabula, ſatis indicat & Antiphon, qui, quomodo ea facienda ſunt, edo-
cet. Indicat etiam & ipſe Ariſtophanes in eadem fabula his verbis. ἄλις ὀρέλη καὶ μύρον καὶ ταινίαι.
Poſtea ſenex irridens, ἤδουσ᾽ὀρέλη iſtud eſt ab Lyſiſtrato. Rurſus autem, cum procax filius dixiſ-
ſet, fortaſſe à nobis non perterreberis tempore. & hoc filij dictum ſenex irridens, ait, hoc perter-
reberis à rethoribus eſt. tum rurſus, cum ille dixiſſet, quò tandem tibi hæc verba euadent. Rurſus
ſenex & hoc, euadent, tanquam ab Alcibiade ſumptum carpit, ac filius quidem nondum deſinẽs
neque reuerens ſenem, quid coniectas? etiam malos viros diceres eos, qui exercent probitatem. F
Poſtea ſenex, ò Traſymache, quis horum patronorum te liberat? Manifeſtum igitur puto ex his
tibi factum eſſe, vt dixi, eſſe modum linguarum, cum nomen commune omnibus à conſuetudine
ſuperante cecidit, vel factum ab aliquo antiquorum non omnino receptum fuit in conſuetudi-
nem. Sic igitur & Hippocrates ex nominibus, quæ vſitata non ſunt, aliqua aſſumit, aliqua ipſe
facit, aliqua autem nouis adiunctis ſententijs mutat, quorum vnumquodq; vnà cum linguis ex-
ponendum cenſemus, cum ex conſuetudine, quæ nunc eſt, cecidiſſe videbitur. Sic igitur, ſicuius
etiam ſtirpis nomen vel animalis vel vrbis valde obſcurum fuerit, hoc tibi inter ipſas linguas ex-
ponemus. & omnino hoc ſpectabimus, vt non tibi ſoli, ſed etiam alijs, qui modo primas literas
attigerint, liber hic vtilis exiſtat. ſi vero quiſpiam neſcit, quid ſit ἀνερήσομεν & ἀπὸ πρόσω & ἄμφω
ἀμφίεσμα, & alia, q̃cunq; talia ſunt, ad Dioſcoridem eum & ad illius ſimiles remittemus, vt ad eos,
qui talia docere non indignum putant. Cum igitur aperte definitum ſit à nobis, quid nam ſit lin-
gua, quid vox vſitata, & cum dictum ſit exiſtimaſſe nos idipſum, quod iudicatum eſt à nobis &
demonſtratum in alijs libris, hic tibi ſolum ſine demonſtatione eſſe ſcribendum, ad explanatio-
nem iam ipſarum linguarum accedamus, eligentes ipſas ex omnibus libris non ſolum vere
Hippocraticis, ſed etiam ex ijs, qui Hippocrati quoquo modo ſunt inſcripti. Quòd aũt G
multæ à Bacchio prætermiſſæ linguæ hic ſcriptæ ſunt, quodq; nullam nos
prætermiſimus, ipſe liber docebit, quemadmodum & illud,
quod, prout videtur oratio poſtulare, aliquãdo quidem
interpretamur ipſam locutionem, qua cum expo-
ſuimus linguam. in plurimis autem id fa-
cere negligimus, cum ſine interpre-
tatione ſperamus ipſam ex-
planationem fore
manifeſtam.

INITIVM VERBORVM LITERÆ A.

† quaſi dicas anſulatũ, vel annulatũ, ea forma qua ἀλυσειδωτὸν catenatũ, & chiridoton, manicatũ dicimus.
†quo medici vulnera, vel vlcera ꝑtentant.
*vulgo ſpicas vocãt.

† Αγκυλιδωτόν. Anſulam vel annulum hñs, dictum eſt autem de curru.

†ἀγκυρομήλη.Specium ſiue ſpecillum hamatũ.

*ἀγγλιθὲς.Partes capitis allij.

ἀγρίη κολοκύνθη. Colocynthis.i.agreſtis cucurbita,vt Crateuas & Dioſcorides & Pãphilus.

ἄγροφον.Montanum, ſylueſtre.

ἄγυια. Imbecillia,quaſi membris carentia.

ἀγχόμενος.Qui ſuffocatur.

ἀδάξασθαι.Morderi cum pruritu.

ἀδηνέως.Negligenter,ſine cura.

B ἀέτωμα. Pars tecti in ſublime erecta, vt triangulus.

ἀτέλγεται.Remittitur,reſoluitur.

ἀθήρ. Et tuberculi,quod in palpebra oculi natũ à ſimilitudine hordei Crithe dicit̃, pars acuta eſt, vt in ſecundo de morbis minore, & eius partis ſummum,quæ in cuſpide ſagittæ πώγων,hoc eſt barba appellatur,vt in quinto de morbis popularibus.

ἀθώρηκτος.Qui non ebrius eſt.

ἀγλίη. In oculis albicans cicatrix, vt in maiori de prædictione,& albeſcentes humores concreti,vt in Coacis prænotionibus.

αἰγοκέρας.Quod & βουκέρας, & τῆλις.i.fœnugræcum.

C αἰγύπτιον ἔλαιον.Ægyptium oleũ, quod ipſi vocant cicinum. veteres quidem ex ricino ricininum.

αἰγύπτιον ἔλαιον λευκόν. Ægyptium oleum albũ, quod ex lilijs conficitur,& lilinum & ſuſinũ nominatum eſt.

αἰγύπτιον μύρον λευκόν. Ægyptium vnguentum album,quod & mẽdeſium nominatum eſt, cõfectum ex lilijs & odoribus, proptereaq; vnguentum non oleum vocatur, idemq; lilinunguentũ & ſuſinum vnguentum appellatum eſt.

αἰγύπτιον μύρον.Ægyptium vnguentum ex flore ægyptiæ ſpinæ, quod & metopium nominatum eſt.

D αἰγυπτίην συπτηρίαν.Ægyptium alumen,quod et ſciſſile & triſciſſile nominamus.

αἰεί.Significat aliqñ,apud Hippocratem etiam donec,& apud multos alios antiquos.

αἰθάλη.Idem quod fumus vel fuligo.

αἰθιοπικόν.Subaudiendum eſt cuminum.

αἰθύλικες.In ſumma cute circuli, ſimiles circulis rubris,q ab igne excitant̃, ab αἴθειν, quod eſt vrere noĩati,& αἰθυληκώδεα.videlicet his circulis ſimilia,quæ multi vocant αἰμάλωπας.

αἱματοφλοισβοισάσιες. Sic enim Dioſcorides ſcribit,compreſſiones ſupertumeſcentis ſanguinis exiſtimans ſignificari. Quoniam & alibi ait,in inflammatis ſanguinis effuſionibus retentio opportuna.plures tñ ſcribunt αἱματοφλεβοισάσιες,& venas inflatas ſanguinis plenas ex nomine ſignificari putant.

αἱμοκέρχνα.In ſanguinis effuſione aſperitatẽ inducentia, hoc autẽ eſt morſus quidam ſubaſper irritans in aſpera arteria.

αἰνειάτης.Ab Ænea ciuitate Thraciæ, quẽ eundem & αἰνειοτικὸν aliquando vocat.

αἰόλασθαι.Quaſi vagari & errare.

αἰών. Vita.

ἀκαλήφη.Quæ quidem & vrtica.

ἀκεσά. Curabilia, nam ἄκη,medicamenta ſunt.

ἀκήρατος.Incorruptibilis.

ἀκίς.Sic nominatur ferrum ſagittæ.

ἀκόνην. In adiunctis libro de ratione victus ſic noĩauit mortarium, ſimiliterq; Theophraſtus in libro de ſtirpibus octauo.

ἄκουσα.Repleta.

ἀκράλεα.Filia fœmina,Minerua,Venus.

ἀκρέσπερον.Summa veſpera,hoc eſt prima & incipiente.

ἄκρητον.Impermiſtum. ſic.n.nominatur omne quod cum altero miſtum non eſt, & puram ſuam ſeruat naturam.

ἀκρητοχόλους. Puram contrahentes bilem.

ἄκριτον πάγος.Velut immenſum ſpatium, dictũ eſt autem ĩ libro de hebdomade,de eo,quod eſt extra mundũ vel infinito vel inani, quod cogitatione informari non poteſt.

ἀκρόπλοα.Superne & tanꝙ in ſummo nauigantia,ſic & ἀκρόπλοοι,in ſummo nauigantes.

ἀκροαπίς. Lingua ſic dicta eſt ĩ ſeptimo de morbis popularibus, tanq̃ ſua ipſius extrema nõ informans,hoc eſt inarticulata propter motus difficultatem.

ἀκροσαπές.In ſuperficie mutatum.

ἀκρόψιλον.In ſummo glabrum,hoc eſt nudũ.

ἀλαία φθίσις.Incomprehenſibilis corruptio. Sic nominata eſt in libro de locis ĩ homine, tanquam cæca & inuiſibilis.

ἀλάπτης.Qui eſt ex Alaptis,Alapta enim oppidum eſt Thraciæ.

ἀλάστορες.Et ipſi homines qui talia perpetrant, ob quæ cruciari mereantur, & vindices dei, qui eos perſequuntur.

ἀλγήματα.Ægrotationes, nam ſæpe & de ipſa ægrotatione nomen inducit, & τὸ ἀλγεῖν ſimiliter pro ægrotare, & aliquid pati, & alia ab ipſo.

ἀλεάζειν.Calefacere.

ἀλεῖον ὕδωρ.Aqua cõferto imbre congregata.

ἀλεῖον.Congregatum,confertum.

ἀλεξητήρια. Remedia & auxilia, quæ malis arcendis adhibentur, nam & ἀλέξασθαι auxiliari eſt.

ἀλέουσιν.Congregant.

ἄλειφα.Oleum vel adeps.

ἀλέως.Collectim.

ἀλεότητα.Congregationem.

ἀληθέωσιν.Decipiant,imponãt,dictum eſt autẽ & in errore.

ἀλθεῖν. Curare, ſanare.
ἄλθεξις. Curatio, ſanatio.
ἀλθίσκειν. Curare, ſanare.
ἄλκαρ. Remedium, Auxilium.
ἀλλογνοεῖν. Deſipiens, & tanq̃ alia percipiens, quam quæ ſunt, ſic & ἀλλοφρονήσας dictũ eſt ab ipſo, de eo, qui mente alienata eſt.
ἀλλοιοτροπεῖται. Vertitur varie.
ἀλλόκοτον. Obſcurum & incognitum.
ἀλλοφάσσοντες. Deſipientes, inſanientes.
ἀλαοί. Cæci, quod & ἀλαὸς cæcus eſt.
ἁλυκόν. Salſum.
ἀκρητόχολον. Sic nominat eum, quem & ἀκρόχολον, hoc eſt, qui puram congregat bilem.
ἀλύζει. fluctuat, iactatur. ſic & ἀλύξει in futuro dictum eſt.
ἀλυσμόν. Quod & fluctuationem quandam & hæſitationem, quin & agitationem vocant, & ἀλυχὴ hoc idem.
ἄλφιτα. Non ſolum ex hordeis farinæ ſic vocantur. nam in primo de morbis mulierum, ἄλφιτα πυρινὰ, hoc eſt farinæ triticeæ dictum eſt. in ſecundo autem de morbis maiore, & lentium, & eruorum ſiccatorum. Omnis igitur moliti grani mediocri magnitudine fragmentum ἄλφιτα appellant, nam maiora fragmenta, κρήμνα, hoc eſt craſſiores farinę, minora autem ἄλευρα, hoc eſt tenuiores farinæ nominantur.
ἄλφιτα προκώνια. Quæ ante coni ſiue metæ conſtructionem fiunt, hoc eſt ex recẽtibus & teneris hordeis, conus enim quidam ĩ areis ẽt nunc erigitur, & maxime in pluuioſis regionibus, lignũ rectum, circa quod componũtur fructus in coni vel metæ formam.
ἀμαλδύνεται. Ipſi vſitatũ eſt, quaſi offuſcatur, & quaſi obſcuratur, vt in ſecũdo de morbis mulierum, oculi offuſcantur.
ἀμαλῶς. Et molliter, quod idem valet, quod nõ valde, vt in libro de purulentis. Hoc aũt molliter vitãt, & facile: vt ĩ primo de morbis maiore, & oculis non facile videbat, & in ſecundo maiore, & cibos non facile recipit.
ἀμαμηλίδας. Genus quoddam meſpili, plurimum in Italia naſcens, vt Dioſcorides ait, q̃dam autem ἐπιμηλίδας aiunt eſſe poma parua ſylueſtria.
ἄμβη. Altior eminentia.
ἀμβλυωσμός. Scilicet abortio, ab eo quod eſt, abortare, ſed & ἀμβλυωπία, hebetudo viſus, vt in maiori de prædictione.
ἀμβλυοπώτερα. Obtuſius vidẽtia, hoc eſt obſcurius.
ἀμίρων. Auferens & accipiens.
ἀμενηνόν. Inualidum.
ἄμη. Quodam modo, ex aliqua parte, mediocriter.
ἀμήνας. Qui eliſit & laniauit.
ἀμοίη. Sic in libro de ijs, quæ ad chirurgiam pertinent, Dioſcorides ſcribit, Mediocri com-

* preſſu viciſſim declinent ad augmentum, & E
reformationem carnium faciant. Cæteri aũt ſcribunt ἀλλοίη, Ait autẽ Dioſcorides ἀμοίη, mediocria eſſe, ſed teſtimonium nullum apponit.
ἀμυσί. Totum ſimul, ſine clauſione labrorum.
ἀμφιβραχίων. Locorum, quæ ſic vocantur, circa tonſillas.
ἀμφίδεον. Oris vuluæ rotũda extremitas, quæ labris cucurbitulæ ſimilis eſt, per metaphorã à mulierũ armillis nominata, quæ & ipſæ ἀμφίδεα vocantur ab eo, quod eſt comprehendere circulariter & tanq̃ circũligare.
ἀμφιδέξιος. Tanq̃ vtrinq̃ dextra. hoc eſt vtriſq̃ manibus vt dextra vtens. talis. n. eſt & apud poetam ambidexter, ſic Hipponax dicebat, F
ambidexter enim ſum, & non pecco. Quidã ἀμφιδέξιον intelligunt, nõ recte, eam, quæ in dextris partibus vuluæ concepit.
ἀμφιμήτριον σημεῖον. Sic nominauit in ſecundo de morbis popularibus, quod affectionum vuluæ ſignificatiuum eſt.
ἀμῶς. Quodã modo, ex quadam parte, mediocriter, ἄμη, de quo ſupra dictum eſt.
ἀναγνῶναι. Sententiam mutare, veteribus dediſcendis noua diſcere.
ἀνάκαρ. In ſuperiorem partem, vt ἐπίκαρ, in inferiorem partem ex montibus.
ἀνακικίουσιν. Reſiliunt.
ἀνακῶς. Caute vel apte ad cuſtodiendum.
ἀνακοχή. Intermiſſio, dilatio. G
ἀναλδές. Quod non alitur, quod non augetur.
ἀνάλμυροι. Inſulſi vel non ſalſi, Dioſcorides ſic, Multi diuidentes legunt.
ἄναλτον. Sine ſalibus, & non ſalſum.
ἀναπλάξεις. Illinitiones, Inunctiones.
ἀναπλῆσαι. Forare, perforare.
ἀνάρρινον. Per nares retro verſum iens. Quidam diuidunt, ἀνὰ ῥινόν. vt ſit per cutem.
ἄναυδος. Qui bene & apte verba facere nequit. ἄφωνος autem, qui omnino vocem emittere non poteſt. In tertio morborum populariũ deinceps inuicẽ de Pythione dicta ſunt. ſic habet & illud apud poetã de equo. Loquentem autem fecerat Dea alba vlnas Iuno.
ἀναφέρειν. Significat interdum & ſubſingultire H
reſpirantem, vt in primo de morbis minore, & ἀναφέρειν, vt pueri cubantes flenteſq́ue & in nares retrahẽtes ſpiritũ. hoc idem eſt, cum ſpiritus in aliq̃d impingẽs, dũ extra fertur, retro duplici reuocatione atq̃ intro recipitur.
ἀναχαίνεται. Suſcitatur.
ἀνδρογένειαν. Per viros ſucceſſio generis. nam per mulieres ſucceſſio tale aliud nullum nomen habet ſimile.
ἀμβήξατο. Cum tuſſi expuit.
ἀνειλύματα. Tormina, στρόφους.
ἀνειλισθῶσιν. Surſum verterint, conuoluerint.
ἀνειρυσθέωσιν. Euulſi fuerint.
ἀνέισας. In ſublime maxime ſurſum pendens,

compoſitum

A compoſitum eſt ex ſurſum & profectus.

ἀνεμοῦται. Inflatur.

ἀνερίκτων. Inconcuſſorum.

ἀνεστραμμένα. Perturbata, dictum eſt de vrinis.

ἄνεος. Mutus, & mente perculſus.

ἀνήνιος. Carens moleſtia, & illæſus.

ἀνηρίκτῳ. Non diuiſo in minuta, ſed ex vltimis farinæ craſſioribus partibus compoſito.

ἄνθεα. Flores non ſolum hos ad coronas, ſed ad alia omnia ſic nominat. ac ſemina ſimiliter aliquãdo vocat, vt in ſecundo de morbis mulierum. ſed & rubores vt in Coacis. & ſputa ἀνθηρὰ rubra & ſubcruenta dicit in ſexto de morbis popularibus.

ἀνθίνην οἶνον. Hoc eſt, florulentum quod ita nomi-

B natur, vel ex floribus grato odore præditũ. Quemadmodũ & κυκεῶνα ἀνθινόν, hoc eſt potionem quandam floribus conditam nominauit in ſecundo de morbis maiore.

ἀνθινὸν ἔλαιον. Lilinum vel irinũ dicitur, quod ipſum etiam ſuſinum vocatur.

ἀνθινὸν μῦρον. Quod & ſuſinum vnguẽtum & lilinum vnguẽtũ. Differt aũt à florato oleo ante ſcripto varietate odoramentorum.

ἀνέθυντο. Videlicet ſurſum direxerunt.

ἀνωργισμένον. Quod eſt & remollitum, quoniam μαλάξαι eſt mollire, & tanquam ſubactum et emollitum, vt in ſecundo de morbis maiore.

ἀντικοντώσιος. Reuerberationis eius, quæ remo fit. Quod & σκήμπων vocatur.

C ἀντίῤῥινα. Herba quædam, quam bucranion & lychnida agreſtem vocant.

ἄορτρον. Pulmonis pars ſeparata ex vtraq; parte, vt in libro de morbis maiore. præterea & ἄορτριν, hoc idem aliqñ appellat, vt Dioſcorides arbitratur. ſed hoc non ſatis conſtat.

ἀπαρτίως. Perfecte & exacte. Dioſcorides autẽ ait hoc verbum totum contrarium ſignificare, vt in libro de ratione victus acutorũ, vbi ait, & plerunq; perfecte in talibus temporibus tranſeunt ad ſorbitiones. Mihi autẽ & hoc loco videtur perfecte & exacte ſignificare, atq; hoc modo Attici hoc nomine vtuntur, cuius plurima exẽpla in paruis commentarijs habere poſſis.

D ἀπεβράσσετο. In quinto de morbis popularibus ſic ſcribit Dioſcorides, & ait ipſe hoc ἀπεβράσσετο verbo ſignificari & ἀπεβήσσετο, cũ alij fere omnes ἀπεβήσσετο, hoc eſt euenit ſcribant. Dioſcorides enim & Artemidorus cognomine Capito, ex eo quod alijs vſitatum erat, nomina multa tranſmutauerunt nihil diuerſum ab antiqua ſcriptura indicantia, quorum nobis quoque neceſſe eſt meminiſſe.

ἀπιλλήθη. Excluſus fuit, ἴλλειν enim claudere.

ἀπερχθῆ. Excluſus eſt.

ἀπόγονα. Fœcunda, quidam intellexerunt infœcunda.

ἀποκεκαρπωκός. Quod oĩ fructu exhauſtũ eſt.

Extra ord.

ἀποκεκριμένησι. Separatis.

ἀποκηδέστερον. Negligentius.

ἀποκναίειν. Maxime quidẽ abradere, ſed & corrumpere & extenuare.

ἀπομυλήνας. Protendens labra compreſſim.

ἀπονενοημένως. Sine reuerſione ſiue irreuertibiliter, vt ita dicam.

ἀποπαλλήσιος. Expulſionis, hinc & expelletur, aliquando quidem actiuum expellere ſignificat, vt in primo de morbis mulierum, aliqñ & paſſiuum expelletur, vt in libro de natura hominis.

ἀπορέγει. Porrigit.

ἀποσαεὶς. Extinctus.

ἀποσιτικά. Quę faſtidium cibi & inappetentiã faciunt.

ἀποσκήψιες. Scarificationes ſiue venarũ ſectiones, vt in primo de morbis maiore.

ἀποσκληρύνει. Exiccat, indurat.

ἀποσπαρθάζουσιν. Palpitant, vel ſaliunt, vt in ſecundo de morbis.

ἀπόσφαγμα. Fœculenta colatura, quod & ὑπόσφαγμα dicitur.

ἀπτίστων. Integrorum, in integras farinas diuiſorum, imperfecte fractorum, parte furfuracea non ſecreta.

ἀπυρομήλῃ. Acumen non habenti, hoc eſt, auriculario ſpecillo.

ἀρακίδες. Triticea legumina minuta. legumen enim eſt aracos.

ἀρβύλαι. Calcei alti.

ἄργης. Serpens quidam ſic nominatus.

ἄρδας. Sordes quædam & ſpurcitia, & ἀρδαλῶσαι. Fœdare.

ἄρθρικον. Articulis accommodatum.

ἀρικύμων. Quæ cito prægnans fit.

ἄρις. Non ſolum inſtrumentum, ſed etiam herba quædam ſic nominatur.

ἀρκτιοῦ. A ſeptentrione ſpirans, quidam autem ἄρκτιον omnino ſcribunt.

ἄρμης. Suturæ in capite.

ἀρμίῳ. Statim, Dorica vox.

ἀῤῥοίας. Suppreſſiones menſtruorum.

ἀρτίζωα. Paruo tempore viuentia.

ἀρτίσομα. Vndecunq; plana. æqualia.

ἀσκαρίδες. Vermes tenues & longi in recto inteſtino geniti.

ἀσκοὺς. Figlinas ollas, quas & πυριάτους & φακοὺς nominant.

ἀσᾶται. Et igneſcit, vt in primo de morbis mulierum, & faſtidioſa ſatietate ac grauiter affectus eſt, vt in ſecundo de morbis maiore.

ἀτέραμνα. Difficilia ad conficiendum & dura.

ἄτρακτον. Non ſolum eum, qui ad lanificiũ vtilis eſt, hoc eſt fuſum, ſignificat, ſed etiã lignũ ſagittæ.

ἀττικὸν ἀγγεῖον. Atticam ollã, aliquando quoq; echinum appellatam.

αὐαντὴ, vel αὐαψή. Quidam deſiccans morbus.

αὐτίτην. Vinum huius anni, præſentis anni.

αὐτόδρομον. Quod per ſe mouetur, vt in libro de Hebdomadibus.
αὔτως. Stulte.
ἀφάς. Vincula, ab eo quod eſt vincire.
ἀφασσόμενα. Fricata, & ἀφησσαμένη, quæ fricauit, vel contrectauit.
ἀφράζει. Deſipit, intelligendi expers eſt.
ἀφροῦντα. Spumantia, bullæ modo tumeſcentia.
ἀφύει. Dealbatur, & tanquam aphyes colorem habet, ſic & ἀφυώδης vocat aphyæ colore ſimile.
ἀχιλληιάδας κριθάς. Bene nutrita hordea & magna, à quodam Achille nominata vt aiunt, agricola Babronij.
ἀψίῤῥοον. Retro fluens.
ἀψυχεῖ. Animo deficit, & ἀψυχίη animi defectus.

β

βάκχαρις. Lydium quoddam vnguentum.
βαλβίς. Concauitas oblonga.
βαλοῖος. Qui ex Valœa vrbe Macedoniæ.
βδέλλω. In maiori de prædictione, & ſecundo, vt quidam inſcribũt, varicoſam venam ait ſic nominari Dioſcorides. mihi autem videtur proprie dici nomen de ipſo animali. etenim affui olim cum hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his quæ fierent, ſolus ego ex ſcripto aggrediens præcognoui veritatem.
βηκείοις. Ouibus.
βησσιακή. Ex beſſis in Thracia.
βλακεύειν. Paruipendere.
βλαβεραί. Humidæ, mucoſæ.
βληχρόν. Legumen quoddam, quod & βλῆχον ſcribitur.
βοάνθεμον. Bouis oculus, quod idem chryſanthemon nominatur.
βόλβιον. Quale ipſum eſt Hippocrates docet in libro de morbis mulierum. male igitur quidam bulbi nomine narciſſum ſignificari putauerunt.
βολβιτία. Quę à multis βομβύλια appellantur, genus autem eſt hoc paruorum polypodum.
βολιτόν. Stercus boum.
βομβύλιον. Poculum quoddam anguſtum os habens, vel potio ſiue poculum à reſonando dictum.
βοὸς θαλασσίου. Bouis marini, chartilaginoſus eſt hic piſcis.
βουβάλιος. Cucumer agreſtis.
βουκέρας. Fœnum grecum, Menitheus in appellationibus medicamentorum, & anagallidẽ ſic appellari ait.
βουπρήστης. Et animal cantharidi ſimile, eſt & quoddam olus agreſte, cuius mentionẽ facit Dioſcorides in primo de ſanitate tuenda, & in libro de oleribus.

βρῆγμα. Quod cum tuſsi expuitur, in primo de morbis maiore, & βρήσσειν cum tuſſi expuere, quidam hæc ſine litera rho ſcribunt. E
βρόγχης. Charthilagineæ arteriæ.
βοτράχου. Romæ dicit, quidam autem omnino βατράχου ſcribunt.
βρυγμός. Stridor, qui ex dentibus colliſis efficit, & βρύχειν ſic ſtridere.
βύζην. Cumulate, vel denſe.

γ

γαλιάγκωνες. Qui paruum & gracile habẽt brachium, partes autem circa cubitum turgidiores, vt muſtellæ. qui autem aiunt γαλὸν brachium nominari, & hoc poſitum eſſe nomine, fortaſſis videri poſſint male intelligere, nõ enĩ γαλιάγκωνας, ſed γαλιοβραχίονας oportebat ipſos nominari. F
γαμψούς. Curuaturas habentes quaſdam.
γαυσός. Curuatus in partem exteriorem.
γιγγλύματα. Cõtrario modo ineunt inter ſe vt in ianuis cardines.
γῆ σμηκτίδι. Cimoliæ .i. albæ cretæ.
γῆ κεραμιτίδι. Argillæ.
γῆ χαλκίτιδι. Nihil plus ſignificat, ꝗ chalcitis lapis.
γήχυτον. Exterior pars terræ, quæ mollis eſt, & minime lapidea.
γλαμυροί. Aquoſi & humidi.
γλοιάζειν. Cõniuẽtes verſare oculos, & γλοιώδως per ſimilitudinem, dormitãter, vt eo vtar vocabulo, dicebant. G
γλυκύμης βοτάνης. Glycyrrhizæ, vel dulcis radicis appellatæ.
γόγγρωνα. Tumorem gulę, ab eminentijs rotundis, quæ in truncis arborum naſcuntur, vt Theophraſtus in primo de ſtirpibus, ſic inquiens, non nullæ autem gongros à quibuſdam vocatos habent, vel quod pro arboris natura reſpondeat, vt olea.
γογγύλιον. Rotundum, & γογγυλίδια, parui globuli, vt pilulæ.
γριφόμενα. Quæ inuoluuntur, dictum à gripho quod eſt rete piſcatorium.

H

δ

δακτύλιος. Circulus, Rotula, in libro de ſterilibus.
δαΐδες. Magnæ lampades ardenteſq; vocantur, abutentibus autem aliquando ſignificat etiam allij caput, eo quod ex multis ſpicis cõpoſitum colligatur vt lampades.
δίεδρος. Tranſparens. In ſecundo de morbis maiore.
διακναίει. Idẽ quod mœrore afficit, quod ipſum & διακναίει dicitur.
διαπεπληγμένα. Multũ circa crurũ exortũ diuaricata, πληχὰς enim quod inter exortum

crurum,

A crurum inter eſt.
διάςημα. Tanquam lanis ſimilem corporum ipſorum compoſitionem.
διασομωτρίδα. Specillum dilatans.
διαφλύξιες. Effuſiones.
διαφλυχθεῖσα. Perfuſa, humectata.
διαφλυχθέν. Humectatum.
διαφλύοντα. Humectantia.
διάφρος. Spumans.
διὰ χωρίου. Ex interuallo.
διδύμη. Radix herbæ, quæ & ὄρχυς nominatur.
διεβλήθησαν. Decepti fuerunt.
διῆσαι. Concutere, in ſecundo de morbis mulierum ſignificat tranſcolare & diuidere.
B διίδρος. Humida, exudans.
δίκλειδος. Bipartitus, vt poſſit ĩferiore pte clauſa ſuperpoſitam aperire.
δίκρουν. Tanquam biceps, quod & bifidum dicitur, quod ipſum etiam ἤδικρον ſignificat.
δίοπτος. Templi curator, à diſpiciendo & curando, quæ ſunt in ipſo.
διορώδιος. In ſeroſum & aquoſum mutationis.
δίπνοον. Foramen paruum eorum, quæ ad vacua perforata ſunt, & tanquam duobus oribus reſpirant.
δόρπου. Cœnæ.
δραπτά. Dilacerata.
C δυσανίης. Critias in libro de natura amoris, vel virtutum, ſic exponit nomen, δυσανίης autem eſt quicunq; propter parua triſtatur, & propter magna magis quàm alij homines vel diutius.
δυσήνιος. Qui non facile triſtatur, eſt autem & difficulter frenabilis, & moroſiſſimus.

ε

ἐβλημάσθη. Mollificatus eſt, molle factum eſt.
ἐγγαςρίμυθοι. Qui clauſo ore loquũtur, quia vidẽtur ex ventre loqui.
ἐγκάμψει. Innixu, & ἐγκεκαμμένοι inflexi, innitentes, incumbentes've, & adunci, dictũ eſt au-
D tem de vnguibus.
ἐγγενές. Congenitum, proprium.
ἐγκάς. In profundo.
ἐγχαλίνωται. Frenis velut circundatus eſt.
ἐγλευκισμένος. Qui ſubterreſtris & ſubliuidus ẽ, qui deſiit albus eſſe.
ἔγρησις. Vigilantia.
ἐέρχαται. Conſtringunt.
ἔθρασσεν. Pungebat, ſtimulabat.
l. ἐκβρά- ἐκβράσσει. †Eijcit, expellit.
ἔκδεξιν. Succeſſionem.
ἐκκολύψας. Qui corticem detraxit.
ἐκλούσθω. Significat aliquando & inundetur, vt in libro de ſterilibus, & in adiunctis libro de vulneribus capitis.

Extra ord.

ἔκμαγμα. Et ſubacta maſſa, & crocomagma, vt in libro de ſterilibus.
ἐκμάξαι. Et formare, aliquando etiam aliud facere, & mutare, vt in libro de ſterilibus, digito formare, hoc eſt tanquã rotulã effingere, ſed & exprimere, vt in libro de morbis prĩo maiore, de ſpongia, & mercuriali herba, & ſambuci folijs.
ἐκματεῖσθαι. Inueſtigare.
ἐκμίενται. Emundat ſemen.
ἐκνεφίας ὄμβρος. Imber cum ſole factus.
ἐκνεφίας πυρετός. Humida ſimul & inflammata febris, quemadmodum & ſol, cũ quo ſimul imber fit.
ἔκνυζεν. Strepebat, nomen formatum eſt à ſtrepitu.
ἐκνύπη. Explicata, explanata.
ἐκπεπληγμένον. Detortum.
ἐκρήγμασιν. Sciſſuris pannorum.
ἐκσυριγγοῦνται. Aperiuntur.
ἐκτόμου. Veratri nigri.
ἔκτριψιν. Ad viſcera mutationem.
ἐκφινδάνει. Erumpit, ſic autem & ebullit.
ἐκχύμωσις. Effuſio humorum.
ἔλαιον ῥόδινον. Oleum roſatũ, quod aromatibus conditum non eſt.
ἐλατήριον. Non ſolum ex agreſti cucumere factum, ſed etiam omne, quod deorſum vẽtrẽ purgat.
ἔλεια. Agreſtia.
ἐλιθερές. Tanquam à ſole calidum.
ἐλιθερείσθω. Inſoletur.
ἐλιννύειν. Quieſcere.
ἐληχενευσάμην. Plurimum diſſerui.
ἐλκυςῆρι. Inſtrumento quodam ad infantem ex vtero extrahendum.
ἔλυρα. Velamenta.
ἐμβάφιον. Acetabulum.
ἔμιαι. Vomitus, Atticum nomen.
ἔμπλην. Propè.
ἐμπύους μοτούς. Linamenta concerpta, quæ circũuoluuntur, & vulneribus induntur, ad ſaniem purgandam, vel lemniſcos.
ἐμυκώθη. Dioſcorides quidem ait, concluſit, plurimi autem, adnaſcentias habuit humidas, vt & fungi.
ἐμηλώθη. Induruit.
ἐμυλήθη. Contabuit.
ἐνθλάσσει. Infringit.
ἐνθράσσει. Vrgens pungit.
ἐξαλίπτης. Illitor, vnctor.
ἐξαλίζοιτο. Exinaniretur.
ἐξάντης. Sanus.
ἐξαράγμα. Confractio, colliſio.
ἐξαρύαται. Euacuatur, exprimitur. Quidam vero, hoſtiliter aggreditur, minas facit.
ἐξάρυσις. Exhauſtio.
ἐξασίας. Quidam lina exurgentia à ſummis linteis ſciſſis, & à pannis vilibus fila, mihi autẽ etiam ante quàm ſcindãtur extantia eodem

modo videtur appellare.

ἐξηκτριασμένον. Panno tenui colatum, eſt autem ἤτριον tenuis quidam & agreſtis pannus.

ἐξέινει. Euacuat.

ἔξουρα. In anguſtum contracta, quæ & μύουρα nominant.

ἔπακρα. In anguſtum deſinentia, quæ & ἔξουρα.

ἐπαλήνων. Spargens. apponitur autem & ad magis.

ἐπικέρας. Fœnũ græcum, quidam aliam quandã herbam ſic nominatam.

ἐπικτένιον. In mulieribus pubes, quæ vocatur, nam ſupra pectinem eſt, in ſtuppa autem vel lino pectini inſidẽtem puluerem in opificio.

ἐπιμηλίδα. Dioſcorides quidẽ in primo de materia, genus Meſpili σιτάνιον etiam appellatum, quidam aũt parua ſyluestria, quę & ἀμαμηλίδεις nominantur.

ἐπιμυλίδα. Os, ceu conchula quædam genu tegens, latum & rotundum, quo genuum commiſſura obtegitur, vulgo patellam vocant.

ἐπισκληροῖς. Induratis.

ἐπίσημος. Cunctatrix, cogitabunda, hæſitans.

ἐπίχνουν. Humorem concretum lanuginoſum.

ἐπορηξάμεναι. Extenſæ, in longum porrectæ.

ἐπόσχιον. Palmes, ex quo natum eſt quippiam, vt ex colocynthide.

ἐπώδες. Fœtens, & tanquam male olens.

† al. ἐπωκτέρη. ἐπωκεστέρη†. Aceto multo vtens.

ἐρυγάνει. Abĳcit, repudiat.

ἐρευγῆ. Ructus, eiectio.

ἐρίκιδες. In craſſiores partes diuiſa hordea, quidam bifariam diuiſa, nam & ἐριγμόν, hoc eſt legumen freſum ab eo, quod eſt bifariam diuidi, aiunt nominatum eſſe. mihi autem eo, quod ſcinduntur omnia talia, videt̃ nomen factum eſſe, quod nõ bifariam diuidere eſt, ſed frangere ſimpliciter, vnde placenta etiã ipſa ex ſeſamo & melle ἐρίκιον nominat̃, qm̃ facile frangitur.

ἔριξ. Dicitur quidem & de iecinore, ſcriptũ eſt in plurimis θρίξ, ſignificat autem partem hepatis ſuperiorem qua iecinoris fibræ à ſe mutuo diuiduntur.

ἐρυγματώδης. Ructuum effectiuus, morbus flatuoſus.

ἐρυθροῦν στέαρ. Sanguinolentus adeps.

ἐσαφάσας. Ad interiorem partem molliens vel aperiens, vt μασᾶσθαι quod eſt quæratur.

ἐσφηκωμένα. Colligata, conſtricta.

ἐς χεῖρα. Significat & propè.

ἔτνος. Omne ex legumine fracto decoctum.

εὐάνθημον. Quod & ἄνθεμις dicitur, & chamæmelum.

εὐθεσίην. Ingenitum corporis habitum, quemadmodum alicubi & annus εὐθεσίης vocatur, qui fertilitatem efficit. E

εὐκάρδιον. Stomacho vtile.

εὐνή. Non ſolum ſignificat lectum, ſed & coitũ, vt in ſecundo de morbis mulierũ, |& offenditur vehementiſſime coitu.

εὐοργητοτέρα. Moratior, ὀργαὶ enim mores ſunt.

ἔφλυβον. Depreſſi fuerunt.

ἐχέτρωσις. Alba Bryonia.

ἕψημα. Quod & σίραιον, hoc eſt muſtum ad tertiam partem decoctum, id eſt ſapa.

ἐψηλόν autem genus piſcium.

ζ

ζέας. Farris. F

η

ἠγκίστρευται. Implicatus eſt.

ἠγκυροβόληται. Intus adhæſit vt in anchora.

ἠδέ. Inſuper.

ἠδέλφισαι. Amicus familiaris et tanquam frater factus eſt.

ἠδυνθῆν πίσσαν. Odoribus conditã picẽ, coquit̃ autem cum aqua & aromatibus.

ἠδυνθὸν στέαρ. Adeps in aqua & aromatibus coctus, & aromata & vnguenta odorifera.

ἡμίσεον. Dimidium.

ἡμιτύβιον. Lintei craſſioris pars.

ἦναι. Percutere, & ἠνίων, percutientium. G

ἠοίας. Matutinas horas.

ἠραχνίωκεν. Tenuibus ſimul & multis venulis, cuiuſmodi ſunt aranearum telæ, implicauit.

ἠρμᾶσθαι. Firmatum eſſe, innixũ eſſe, vel aptatũ eſſe.

ἤσας. Conſueuiſti.

θ

θαλερόν. Calidum vt à ſole, nam ab eo, quod eſt θέρεσθαι, hoc eſt calefieri, nomen factũ eſt.

θέρετρον. Locus ad commorationem æſtatis idoneus, quidam θέντρον ſcribunt.

θημῶν. Aceruus.

θηρίον. Lumbricum, & ſæuum vlcus, vt in libro de locis hominis. ſæuum vlcus in corpus aduenit propter hoc, & cum aduenerit ſanies defluens, putrefacit & tumefacit, cum in libro de humoribus, vnde curatur ante dixiſſet. Poſtea in alĳs cum θηρίον dixerit, animalia in inteſtinis conſiſtentia ſignificat, lumbricos ſcilicet, & aſcaridas, quemadmodum & cum dixerit autumnorum τὸ θηριῶδες ab aliquo dictorum nominat. videtur autem & aliquando φθινῶδες ſic appellare. H

θλάσιν. Fœtus infractorem, quod & † ϖίεσρον vocatur, nomen in primo de morbis mulierum. † al. ἰκτεσρον.

θλασπόσιος. Pro Thlaſpis ſic appellatæ herbæ.

θράνον

A θρᾶνον.Sedem vtrinq; peruiam.
θολερὸν πνεῦμα.Spiritus magnus & impellens.
θράσσεται.Pungitur,ſtimulatur.
θρίξ.Scribitur & τρίξ, Pilos vocant ſacerdotes, cum apparuerit in ſimo iecinoris in dextra pinnula venula anguſta,recta,nigra.
θύη.Suffitus,Odoramenta.
θύματα.Suffimenta.
θυμβραίαν.Sic nominat ſatureiam.
θύμον.Ex Thymis,gens autem eſt hæc ex Thracia.
θώρηξις.Vinolentia vel ebrietas.

ι

B ἰδνοῦται.Obliquatur,in ſe reſidet.
ἰθαγενές.Ingenuum, vt ait ſapiens, ſed me ęque atq; ingenuos honorabat.
ἴκθαρ.Propè apud Atticos: Apud Hippocratem vero in ſecundo de morbis mulierum, mulieris teſticulus vocatur.
ἰλλαίνειν. Diſtorquere vel circumagere oculos.
ἱμερωθεῖσαι.Cum viro miſtæ,
al. ἰνδι-κ. ἰνδικά†.Qui ſcripſerũt nomina medicinarum, vt Mneſtheus & Andreas Chryſaris & Xenocrates & Dioſcorides Alexandrinus indicum nominant zingiberi, decepti ex eo, quod quidam putãt ipſum piperis radicem eſſe,ſed Dioſcorides Anazarbeus aperte diſtinxit & definiuit de zingibere & pipere.
C Dioſcorides igitur iunior, qui linguas ſcripſit,ſtirpem eſſe ait in India ſimilem ſtirpi piperis,cuius fructus appellatur Myrtidanũ, quia myrto ſimilis eſt.
ἰνέει. Euacuat,& ἴνηθμος. Euacuatio,& ἰνεῖται. Euacuatur.
ἰξάλην.Perfectæ capræ corium.
ἴξιαι.Varices.
ἴξιν.Rectum progreſſum,vel acceſſum.
ἰξίον.Folium albi Chamæleontis.
ἰξύας. Pars, quæ eſt inter vertebras coxarum & lumbum.
ἶπος.Potio in curatione oſſis luxati.
ἱππόφεως.Hoc non ſolum lappago nominatur, ſed & carduus & ſtybum.
D ἰσευύουσαι.Adæquantes, mediæ ætatis exiſtentes.
ἰσάλλην.Pellem capræ,corium.
ἰσχαλέαι.Tenues,& ἰσχαλέον,tenue.
ἰχθυήματα.Squamulæ corticum.
ἰχθύην.Squatinæ marinæ pellem aridam. poteſt etiam ferreum vnguem ſignificare, quo in extractione vel ſectione infantis immaturi adhuc in vtero exiſtentis vtimur, propter ſquamarum piſcis ſimilitudinem.

κ

καθαπτόμενοι.Sentientes vehementer.
καθετῆρι. Tortili linamento vulnerario, ab eo, Extra ord. quod demittatur in vulnus,in ſecundo de morbis mulierum,in vulnus indere tortile linamentum ex linteis factum.
κακαγγελίη.Maledicentia,procacitas.
κακοήθεα.Maligna.
κακοσινώματα.Nocentiſſima.
καλλίφυτον. Quod & capillus veneris & adiantum nominatur.
καλλιωνύμου.Piſcis cuiuſdam ſic vocati.
κάμμορον.Et animal paruæ ſcillæ ſimile, & aconitum, ab eo quòd illius radices ſunt huius animalis ſimiles,ſed neutrum horum intelligi poteſt in libro de locis hominis inflammatis aſſumpto cammoro, vnde Erotianus nõ ſolum ipſum animal cammoron, ſed adhærentem ipſi muſcum ſic vocari ait: Zeno autem Herophilius cicutam: Zeuxis autem medicinam refrigerantem.
κανόνιαι.Qui rectis & promiſſis vẽtribus ſunt.
καρικόν. Edulium quoddam ex nucibus ſic nominat,cuius & confectionem ſcribit in primo libro de vlceribus.
καρυκοειδέα. Sanguinea, vocant autem id proprie medici.
καρύκη. Lydium edulium varium ex ſanguine confectum.
καρχήσιον. In ſummo velo habens rotulam, & καρχήσιοι in ipſo funes extenti nominati.
καταβλακεύουσιν.Paruipendunt.
κατάελημα.Indumentum data opera factum ad tegendum ſubiectas partes.
καταγύιοι. Ad extremum inutilitatis vel imbecillitatis ducit.
κατακορέα.Vocat ſic & nimis billioſa excrementa,& pectora κατακορέα, talis humoris generatiua. quidam piloſa intellexerunt, ſed & κατακορεῖς ἀνθρώπους ſimiliter nominat. pharmacum quidem κατακορὲς vel propter euacuatum ab ipſo humorem, vel propter proprium colorem. appellat autẽ & ſitim quodam in loco κατακορεῖ,quæ.ſ.propter talẽ humorem facta eſt vehementior, vel ad ſummum intẽſam,ſic igitur & eneruare κατακορεῖν.
κατακούρην.Nouaculæ tonſuram, ſic melius eſt ſcribere inquit Dioſcorides, non in vertice puellarem tonſurã,& tondere hinc, & apud Theophraſtum tonſa abies pro ſecta.
κατακρούειν.Diffringere vel diſcindere.
καταλείφειν.Illinere vel iungere.
καταμώσας. Qui demiſit cauſa quærendi. facta enim eſt vox à quærendo, quemadmodum & qui quæritur.
καταvεσιμοῦται.Conſumitur.
κατάστημα. Confirmatio & animaduerſio in ſecundo de morbis popularibus, & καταστῆσαι animaduertere.
καταφρονέοντα. Remiſſe ſentientem, in maiori de prædictione.
κατάχλοα.Valde virentia.

κατιαλλόμεναι.Colligatæ.
κατηνόει.Reſipiſcebat, quaſi expergiſcebatur.
κατεπλήσσετο.Stupidus factus eſt.
κατηβολῆσι.Circularibus initijs paroxyſmorũ.
κατήρτητο. Placidum & temperantem reddebat.
κατ' ἰητρεῖον. Ad chirurgiam pertinens.
κατωπτῆρι. Eo inſtrumento, quod ἑδροδιασόλην vocant, vt & Dioptra mulierum διασολούς.
κατωμοσαδέω. Subaudiendum eſt vici, vt κατωσωσιλέω.
καυλός. Radix quidem herbæ Silphium proprie vocatur, Caulis autem & ſuccus, vt aliorum. Scribit igitur ipſe in libro de ratione victus acutorum, vel Silphiũ, vel caulis, vel ſuccus.
καύσωμα. Inflammationem, in primo de morbis minore.
καυτῆρα. Æreum Calamulum quendam perforatum in fundo, per quem cauteriolũ apparens demiſſum vrere poteſt.
κάγχρυος ῥίζαν. Thureæ radicem. cum autem pluraliter dixerit τὰς κάγχρυς, toſta hordea intelligenda ſunt.
κέδματα. Ex fluxu diuturnas affectiones vel in omnibus articulis, vel præcipue circa vertebrum coxarum. proprie autẽ tibi hoc expoſuimus, ſicut & alia quædam verba.
κεκωμῶσθαι. In ſomno eſſe, vel veterno.
κεγχναλέον. Aſperitatis effectiuum. ſic & aſperitas nominatȇ gutturis, & in pulmone ſtrepitus, & aſperum, & aſperari, & aſperatiões ſimiliter ſignificant.
κεφαλοειδοῦς. Caput habentis.
κιγκλισμός. Breuis, continuata motio, à Cinclo animali.
κιθαρόν. Pectus.
κίων. Beſtiolarum congregatio, quæ triticum comedunt, quarum vnaquæq; cion nominatur, in fine ſecundi de morbis mulierum nomen eſt.
κληῖθρον. In gula locus ſub tonſillis.
κλιμακεῖον. Tranſuerſi in ſcalis ligni. quidam autem κλιμακίον ſcribunt, ſine ε. & per climaciũ altera quædam talis.
κλισμόν. Lectum, in ſecundo de morbis mulierum.
κνημέον. Cruralis, ſi ita dici poſſet.
κνήματα. Raſuræ, & κνῆσαι radere.
κνῆστρον. Idem quod κνέωρον, inſtrumentum ſcalptorium.
κνήστρῳ. Cultello quodam, eſt autẽ cultellus quo raditur caſeus.
κνιδώσεις. Puncturæ quædam vellicationis modo, quales ab vrtica herba fiunt.
κνιπότητα. Vellicationẽ. quidam autem ariditatem oculorum intellexerũt.
κνύμα. Factum nomen eſt ad imitationem ſtrepitus. Sed & leniter ſuſpirans, κνυζόμενος dicitur ab eodem, & in canibus mugitus, κνυζιθμός. i. gãnitus. E
κόγχην κεραμίδα. Hoc eſt figlinũ vas, nihil plus ſignificat, quàm κέραμις, id eſt Figlinum vas.
κόγχον. Concham hiatulam.
κόκκαλον. Plurimi nucleum nucis pineę. Dioſcorides autem cnidium coccum diminutiue.
κόκκωνα. Coccum cõmuniter appellatum, non cnidium, quod ipſum aliquando coccum ſine additione nominat.
κόλλικας. Rotulas, & illud in Acharnenſibus, Rotuliuora Bœotiæ, in paruis panibus dictum eſt.
κολοκύνθην ἀγρίην. Colocynthidem. F
κοπρίων. Fauorum. plurimi autem ſcribunt κηρίων. Significat autem expreſſorum.
κορήν. Herbam, quæ hypericon nominatur. habet autem fructum κορίῳ ſimilem.
κορούς. Ex ramis adnaſcentias, nouas germinationes.
κορυφάδων. Orarum contractionis ad vmbilicum.
κοτίδι. Neruo ceruicis, cerebello.
κότινον. Sylueſtrem oleam, ſiue oleaſtrum.
κοτυλίδα. Concauitatem vertebri coxæ, & in adiunctis libro de curandis luxatis, & in ſecundo de morbis maiore.
κοτυληδόναι. Ora vaſorum in vuluas deſcendẽtium, vt in libris de Hippocratis Anatome G demonſtratum eſt.
κοχώνην. Iuncturam in vertebris coxarum ad ſedem, propter quam omnis locus circa ſedẽ ſic vocatur.
κλάδαι. Fici rami maiores.
κραίνουσι. Deſinunt.
κραμβίῳ. Crambes decocto.
κρέκην. Nomen factum eſt, odioſum ſonum, in ſecundo de morbis maiori.
κρήγυον. Bonum.
κρημνοί. Labra vlcerum, vt in libro de locis hominis. & partes quædam pudendi muliebris, vt alæ.
κρήσερα. Farinæ tritici, euolatio quam vocant, & ſacculus quidam lineus. H
κριμνά. Craſsiores farinas. cum autem dixerit, κριμνὰ ἀλφίτου ἁδρὰ craſſiſſimas farinas ſignificat.
κρότωνας. In pulmone chartilagineæ concauitates. In primo de morbis.
κρότωνος ῥίζα. Crotonis radix. hoc Ægyptij cicion nominant.
κυάμου καρπόν. Fabæ fructum. Dioſcorides ait ipſum hyoſcyami dicere. ſic enim in primo de morbis mulierum. Quidam autem Ægyptij intelligunt.
κύαρ. Acus foramen.
κύβιτον. Os cubiti, qui & cubitus. Dioſcorides autem nodum brachij ſic nominari ait.

κύκλοι

A κύκλοι προσώπου. Malæ, in primo de morbis maiori.

κυγχνίδα. Et paruum calicem, & vaſculum medicinale.

κυρβασίην. Pileum acutum, quem & Tiaram.

κυρήβια. Paleæ, ſignificat & furfures, & hordei purgamenta.

κυρίησιν. Diebus quibus ad talia iudicanda creditur.

κύρσεον. Podicem.

κύστιγγα. Veſicam paruam.

κώδεις. Capita papaueris.

κωλεός. Concauum in vulnere, aliter membrum in vulnere, καὶ βέλτιον ἐξαιρέσιος.

κῶμα. Somni vehementis impetus. ſcriptus eſt

B autem vt ſcis à nobis de hoc libellus.

κωνίαν. Vinum picatum. inijcitur cum cortice piceæ ſemihemina in vas figlinum. & aliqui quidem excolant, poſtquam ebulliuit, alij vero prætermittunt.

κωφοί. Languidi, inualidi, κωφοῖ vero verbũ tertiæ perſonæ tertiæ coniugationis, languefacit & retundit ſignificat.

λ

λαβή. Initium acceſſiõis febris, maxime autem ex circuitione.

λαγνείη. Significat aliquando etiam ipſum ſemen, vt in libro de natura puerorum, Sic &

C τὸ λάγνευμα, id eſt ſemen.

λάμπυρος†. Lagonate appellata herba. λαγώπυρος.

λαμπτήρ. Quem multi φανόν, hoc eſt pharum vel lampadẽ nominant, In ſecundo de morbis maiore. Apud alios, & maxime atticos, in quo ligna comburebantur præbentia lumen. ſed & fax et lucerna aliquãdo λαμπτὴρ nominatur.

λαπαχθῆναι. Proprie quidem euacuari, propter hoc autem & μαλαχθῆναι, id eſt mollire.

λαμπυρά. Spumoſa, ſplendet enim ſpuma.

λάσιον. Sindon, Linteum.

λεβηρίδα. Serpentis exuuium. Quidam autem concham vacuam.

D λέγνα. Extremitates oris vuluæ ex translatione. ſic enim vocantur ab extremitatibus indumentorum. nominat & alibi extremitates has ἀμφίδεα.

λέκιθον. Quod eſt intra lentis corticem.

λεπάδες. Petris adhærentes conchæ.

λεπτά. Sic aliquando vocat rara, vt in libro de locis hominis.

λευκὴν ῥίζαν. Albam radicem dracunculi.

λευκοΐου καρπόν. Albæ violæ ſemen ſic vocari ait Dioſcorides.

λεώς. Omnino, omnia.

λιβανωτοῦ καρπόν. Ipſum forte appellatum ſic thus, quoniã ſemen thuris arboris in vſum venire neſcimus.

λιβηρῷ. Humido.

λίβος. Deſtillatio quædam oculorum fluida, facta eſt autem vox ab eo quod eſt ſtillare, quod proprie videtur ſignificare guttatim cadere.

λιγνυώδης. Denigrans, λιγνὺς enim nigra.

λίθον μέλανα. Quem & molarem vocant, cochlacem.

λημακώδεις. Humidi & herbacei.

λίπα. Oleum. In ſecundo de morbis mulierum.

λιρίον. Lilium, Oleum autem ex eo aliqui λίρινον, cum litera. ν. ſcribunt, aliqui vero ſine. ν. λίριον. Vocatur autem non ſolum κρίνινον, id eſt, lilinum, ſed ſuſinum & anethinum. De hoc ſupra dictum eſt in litera ἀνθίνην vñ hic legẽdũ puto ἀνθινὸν nõ autẽ anethinũ.

λοῦν. Nõ ſolum lauare ſed & humectare. Sic & λοῦσθαι. i. lauari duo ſignificat apud ipſum, & alia ſimilia.

λυπρά. Nuda & arida loca.

λύσιας. Interualla quibus articuli inter ſe diſiuncti ſunt.

λυσσώδης. Inſaniens.

μ

μαγίδα. Et velut offam & maſſam, & magnam magdaliam.

μακρόπνους. Scilicet valde ſpirans, vel diutius ſpirans.

μαλακείοισιν. Sic vocantur quæcunque aquatilium ſpinam non habent, vt polypus, & loligo, & ſepia, & vrtica. hæc enim & ſanguine & viſceribus carent.

μαλθώδεα. Molliẽtia, & velut cerea, μάλθη enim cera eſt, & maxime mollita.

μαρίλη. Quam multi cinerem calidum vocant.

μάσθλης. Caloris.

μάσσειν. Non ſolum miſcere & ſubigere, ſed etiam exprimere, vt in primo de morbis maiori.

μάσσον. Plus, in maiori de prædictione.

μάτος. Quæſtio, & inquirere ματᾶσθαι.

μαχαιρίδι ὀξυβελεῖ. Cultello acuto, phlebotomo.

μαχαιρίδι στηθοειδεῖ. Scalpello medico ventroſo.

μέλαινα. Dicitur & morbus ſic ex nigra bile cõſtans.

μέλαιναν ῥίζαν. Aſpalathi aromatici appellati radicem.

μελαῖνις. Cum accentu circunflexo Dioſcorides legendum putat, μελαῖνις capra, μελαῖνις vacca, & ſignificari ait ex Melænis. Vrbs autem ipſa ad Criſæum campum ſita ante Criphium, paſcua bona habet, & bonum lac gignentia, vt inquit Dioſcorides.

μελάνιον. Quod eſt in Prognoſtico. Quidam

coniunctim

coniunctim legunt, vt ſit denigrãs. quidam autem diſtinguunt, viride vel nigrum ἐόν, pro eo quod eſt exiſtens.

μέλανι φαρμάκῳ. Nigro medicamento. hoc quo modo paretur, in libro de hulceribus ipſe docuit.

μέλαν τὸ κύπριον. Cyprium cinerem, quo ad oculos vtimur.

μελεδαίνοντι. Curam habenti, curanti, & μελεδὼν cura, non vt apud Homerum triſtitia.

μελινδέα. Non ſolum ſuauem, ſed & cum melle miſtum, vt in primo de morbis maiori, in eodem autem & μελίχρουν nominat huiuſmodi vinum.

μεμύρικεν. Conuoluit, à lanis, quæ nentur.

μεμιασμένον. Fœdatum, vt eſt apud poetam.

μεμολυσμένους. Quidam refrigeratos, quidam autem induratos, & lapideos putauerunt.

μεμωρωμένα. Carentia ſenſu.

μεσοδμή. Obſtaculum trabis ligneæ ſeparans in vna domo in duas partes diuiſa, tanquam columna quædam in medio poſita, quidam autem & ſuperpoſitum rectum μεσοδμὴν vocant.

† al. μεσόβλειον.

μεσόβλημα.† Vt ſi, μεσέντη, dixiſſet.

μετακήρας. In libro de ratione victus acutorũ, lactea commiſtio.

μηκώνιον. Peplum vocatum, quem & ſuccum papaueris nominat.

μήλην διασομωτρίδα. Specillum ad diducendum adaperiendumq; idoneum.

μήλην ἐξωτίδα. Specillum auricularium.

μήλην ἰσχυρήν. Specillum vulnerarium.

μήλῃ πλατείῃ. Specillo lato in modum rudiculæ.

μήλης τῷ πλάτει. Cyathulo ocularis ſpecilli.

μῆλα. Ouiculæ.

μηλίας. Ex Mele inſula.

μηλιάδος ὠμῆς. Chalcitidis vel aluminis ex Melo.

μηλιάδα. In primo de morbis minore, μηλιάδι inquit à Melo inſula.

μήτρη. Tegmen & tanquam inuolucrũ quoddam ἐπιδιδυμὶς nominata. eſt autem varicoſus quidam tumor in ſummo imminens didymo.

μηνίειν. Mandere, edere.

μύκη. Præcluſio, ſuffocatio.

μυοχάνη. Epitheton hiantis, Si autem μυριοχαύνη ſcribatur, in millibus fuerit hians.

μύῤῥαν. Apud Æoles σμύρναν, id eſt myrrham, duplici ρ ſcribitur.

μυρτίδανον. Plurimi quidem piper, Dioſcorides autem Anazarbeus in primo de materia, adnaſcentiam inęqualem & tumidam circa myrti ramum. Atq; Hippocrates fructum ſic nominat ex arbore quam ipſe ait ab alijs appellari piper.

μύτις. Vocatur quidem ſic & in ore ſepiæ atramentum, & piſcis quidam ab Hippocrate ſignificatur. E

μυττωτόν. Intritum Dioſcorides eſſe ait alliorũ vel ceparum.

μώλυζα. Allium ſimplex caput habens, & non diuiſum in ſpicas. quidam autem moly herbam.

μωλυόμενα. Paulatim extabeſcentia.

ν

ναυσιώσιες. Effuſiones ſanguinis, quas & ἐκχυμώσεις appellat. translatum eſt autem nomen ab ijs, qui in nauſea ſanguinem vomunt. F

νεῖον. Nuper, vel nouum.

νεόμενον. Natantem, aduenientem, ab eo quod eſt νεῖσθαι, hoc eſt venire, in primo de morbis mulierum, vtrunq; alterum in loco, alterum in partu imperfecto.

νηπέλει†. Impotens eſt. † al. νηπό...

νυκτάλωπες. Per noctem non videntes.

ξ

ξηρῇ συπεδονώδει. Videlicet cancro, vel aliquo hoc generaliori morbo.

ξύμη. Quod vocatur pruritus.

ο

G

ὀά. Quæ à multis οὖα vocantur, id eſt ſorba.

οἰναρίῳ. Viti.

οἰναρίδων. Palmitum vitis.

οἴσπη αἰγός. Sordes inter pilos capræ naſcens, & maxime in eis, qui circa ſedem ſunt, conſiſtens.

οἰσοφάγος. Ventris ſtomachus, tanquam guttur quoddam exiſtens.

οἰσυπίδας. Ouis ſordem, hoc eſt lanam ſordidam.

οἰσυπίδες. Ouis ſordes conglobatæ, ſignificat & lanæ ſordidæ vellus.

ὄκρις. Eminentia oblonga.

ὀλερόν. Male olens, vel nigrum, à ſepiarum atramento. H

ὀλισθράξοντα. Labentem.

ὀλοκωνίτης. Herba quædam agreſtis oleracea.

ὄλον. Atramentum ſepiæ.

ὀλώδεα. Turbida vel nigra.

ὀλοφλυκτίδες. Puſtulæ quæ ſubito erumpunt.

ὀνεύεσθαι. Per axium † conuerſionem extendere, ὄνοι enim & ὀνίσκοι axes, ſcribitur & κατονεύεσθαι. † forte ἐ... legendu...

ὅπλα. Funes ex ſtuppa, vel lino, vel canabe.

ὀπός. Succus ſilphij per excellentiam, quemadmodum & thyrſus. vocat autem ſilphium radicem ſolam.

ὀποῦ

A ὀποῦ καρπῶν. Silphij ſemen, quod & folium ſingulariter, & magydaris à quibuſdam vocatur.

ὀργάσασθαι. Commiſcere, contemperare.

ὀρθοπρίονι. Cibo, quantum in diem ſatis ſit.

ὀροκομπίδιον. Alia ſcriptura, ὀλοκωνίτιδος. de qua ante dictum eſt. ait autem Dioſcorides ĩ mõte natam ὀροκωνίτιδα nominari.

ὀῤῥωδέων. Vſq; ad caudam extenſorum.

ὄῤῥος. Sacri oſſis extremitas, quod etiam ὀῤῥοπύγιον vocatur.

ὄρχεα. Sacculus teſticulorum.

ὀσχίῳ. Circa os vuluæ flexuoſa extuberantia ὄσχος enim & μόσχος, palmites & clauiculæ, idem autem, & ἀμφίδεον & λέγνα, nomi-

B nat.

ὀτίδος. Auis, Ariſtoteles ὠτίδα per, ω, vocat, Xenophon autem in primo Cyri expeditionis ὀτίδα per ο, ſcribit.

π

παλίνοπτα. A ſole auerſa.

παλῦναι. Inſpergere.

παράλαμψις. In nigro oculorum ſplendens cicatrix, eo q aliquanto craſſior ſit ægide.

παράλιον. Species tithymalli, vocatur autem & quædam braſſicula παράλιον marina.

παραστάτας. Quædam vaſa ſpermatica, in libro de venis, qui adiectus eſt libro de curandis

C luxatis.

παραφᾶσαι. Aberrante manu attingere, cum deceptione, vt & ἐσαφᾶσθαι iniicientem manum attingere, hinc & occulta loca iuxta muliebre pudendum παραφάσιας nominant.

παραφάσσειν. Deſipere, vt & ἀλλοφάσσειν, tumultuari, cum tenui autem legendũ eſt, non vt quod eſt ante ipm παραφᾶσαι, ineſt enim in eo tactus nomen.

παρθένιον. Millefolium, vocatur autem παρθένιον & anthemis, & helxine, & mercurialis, & amaracum, ſed & Dioſcorides nunquam ait intelligẽda eſt vel helxines vel mercurialis ſpecies parua habens folia.

D πασπαλέτης. Panis vel farina milij ſubtilis, πασπάλη vel πάσπαλος enim milium eſt.

πασσαλίσκῳ. Paruo palo, diminutiue.

παφλάζουσιν. Nomen fecit, errantes, & reſumentes in diſſerendo ſignificare volens.

πέζαι. In ſecundo de morbis mulierum ſic ſcriptum eſt, & pedes tumeſcunt pueri maxime. Zenodotus quidem in gentium vocabulis πέζαν ait pedẽ vocare Arcades & Dores. Hippocrates autem videtur vel planitiẽ appellatam pedis ſic nominaſſe, vel talos pedum.

πέλλα. Liuores ſubfului, hæc eadem & πελιρὰ vocat. Zenodotus autem in vocabulis gentium Sicyonios ait giluum πέλλον nominare.

πεμφιγώδεες. Vel humore & humiditate pleni, vel ventoſi.

πέπλιον. Quod & peplis & portulaca agreſtis.

πέπλος. Idem, & humilis ficus, & papauer ſpumeum, & ſuccus papaueris.

περητηρίῳ. Terebro recto & acuto, eſt enim & aliud chœnicis.

περιστέλλετο. Indumentis ſeipſum tegebat.

περικεκαλμένοι. Inflexi, adunci, & curuati.

περινήματα. Circuminundationes.

περινήματος. Circuminundationis.

περινεῖ. Circuminundat, circumnatat.

περινῷ. Perineo†, eſt autem locus inter ſcrotum & anum, vbi veſicæ collum eſt. † vel perinęo.

περιξύσας. Qui circũlacerauit.

περιποδίην. Circulariter ſub pedibus exiſtentẽ, & infra.

περιῤῥῆδες. Perfractum vtrinq;.

περκναί. Nigricantes & liuentes.

περόνην. Aliquando quidem os totum culi, aliquando quidem adnaſcentiam oſſis, aliquãdo adnaſcentiæ tumorem.

περσύας. Anni præteriti vinum, tanquam περισύας, hoc eſt anni præteriti quoddã exiſtẽs, vt αὐτίτην nominat eiuſdem anni.

πήρινα. Perineum, in libro autẽ de hæmorrhoidibus & fiſtulis, & ſedem dicere videtur.

πιέστρῳ. Inſtrumento, quod fœtus imperfecti infractorem vocant.

πικέριον. Butyrum.

πιτυΐδι. Picea reſina.

πιτύλοις. Remigationibus vel remis.

πλαταμών. Eminens in mari petra læuis & humilis, circa quam dilatantur fluctus.

πλεκτανέων. Cirrhorum, apprehenſionum circũplicantium.

πλεννεραί. Mucoſæ & πλέννα mucus.

πλευμοῖ. Pulmonarius fit, & tabeſcit.

πλεῦμος. Corruptio, vel pulmonaris affectio.

πλήμνην. Modiolus rotæ.

πλήσιγγας. Ferulas, ab eo quod eſt percutere.

πνευματώδης. Et inflatus, & difficulter ſpirans, vocat enim ſæpe & ipſam difficultatem ſpirandi ſpiritum.

ποίη. Primæ lactis partes per ſe ipſis coagulatę.

ποίνην. Quæ habet folium ſimile viti natura, vt ciſſampeli appellatæ ſpecies.

πολυγράω. Multum comedo, καὶ γόνος αἰρηῶν deuorauit curatorẽ. Callimachus pro eo quod eſt deuorauit.

πολύκαρπον. Cratæogonon appellatum, genus herbæ.

πομφοί. Puſtulæ cutis tumentes, ſimul & liuidę & rubentes.

πόσῳ. Modico.

ποταίνια. Recentia, Dores.

πότι. Aliquando.

πρός. Præterea autem.

πράμνιος. Vinum quoddam ſic appellatur, ni-

grum

grum & auſterum.

πρηνὲς. Ad terram pronum.

πρήσμα. Inflatio, & πρησίως, inflationis, & πρησικώτατον maxime inflatiuum.

προαυξέασ. Morbos quoſdam ſic nominat, qui in prouectis ætate fiunt, nam & ipſos ſic aliquando vocat ætate prouectos.

πρόκα. Repente.

προκώνια. Ex nouis hordeis farinas. quidã autẽ ex non ſiccatis ſolas.

προκιδιμαχαιριδίῳ†. Phlebotomo. (†al. προμήκῃ μαχαιρίδι.)

προμυλλαίνει. Procidit, prominet in anteriorem partem.

προμυλλήνας. Protendens extra labra.

προσέχει ἡ νοῦσος. Pro eo, quod eſt ꝑmanet morbus, in ſecundo de morbis maiore.

προτρέπεσθαι. Mutari.

προσωδέστερον. Graueolentius ſine iota, cum iota autem προσῳδέστερον à tumore facto tumidius ſignificat, vt in ſecundo de morbis maiori.

προτιθέμενοι. Protendentes.

πρόφυσιν. Germinationem.

πυθμενόθεν. Non omnino. factum eſt autem nomen à fundo vaſorum, tanquam ſi, integre, diceret, vel perfecte, vel planè, vel ab initio, vel omnino.

πυρίας. Feruentes panes, vel fragmenta accenſa ex ſcoria ferri.

πυρήνας. Grana, dictum eſt de Thure.

πυρὸς ἀγρίου. Eryſipelatis.

ρ

ῥαγεῖσα. Significat aliquando collectim impetũ faciens, vt in ſecundo de morbis maiore & αἱμοῤῥαγία ipſa, hoc eſt ſanguinis effuſio, ab hoc compoſita eſt.

ῥαιβοειδέα. Retortum.

ῥᾷον. Paratius, & facilius, non nulli quidem feracius, copioſius'ue intellexerunt.

ῥαφίῳ. Subula, qua perforantes artifices talium commodos vſus lini traiectioni faciunt.

ῥέγξιν καὶ ῥέγκος. Ronchus, nomina facta ſunt ab eo ſtrepitu, qui in ſtertendo fit, vt & ſtertere.

ῥέμβει. Errat.

ῥέμβην. Erratione & quædã alia, ab eo quod eſt ῥέμβεσθαι, hoc eſt circumagi.

ῥηγῆσι. Sciſſuris, Fracturis.

ῥημέσιν. Agnis.

ῥινέσιν. Agnis.

ῥήνικας. Pelles agninas.

ῥηνός. Agni.

ῥηχίησι. Tanquam inundationibus. nam ῥηχίη tanquam inundatio quædam eſt.

ῥίζα. Sic vocatur herbula quædam ſine caule & ſine flore & ſine fructu, habens tria folia ex omni parte oblonga humi iacẽtia duorum digitorum magnitudine, ſimilia folijs anchuſæ, radicem autem tenuem leuiter purgantem. E

ῥίζαν λευκήν. Radicem dracunculi.

ῥικνόν. Rugoſum.

ῥοικά. Retorta.

ῥόμματος. Liquoris ad ſorbendum, vel actus ipſius ſorbendi, hoc eſt ſorbitionis.

ῥόα. Ex moro mora immatura & ſiccata & contuſa vt oculis inſpergãtur, vt & proprie appellatus rhus, vt Dioſcorides ĩ primo de materia inquit.

ῥοπτῶν. Sorbitionum, vel omnium, quę quoquo modo ſorbentur.

ῥύματα. Ab eo quod eſt ſeruare, remedia.

ῥωγματίης. Fractum aliquid intus habens, quẽ & ῥηγματίαν nominat. F

σ

σαράπους. Quæ diſtractos & diſtantes habet digitos pedum.

σαρκάζειν. Proprie quidem per labrorum morſum ſubſannare. Hippocrates autem & ſummis labris contractis vellere aliquid.

σατυρισμοί. Circum aures prolixi tumores durarum concretionum carnis in ſe ipſam conuolutæ. Quidam autem pudendorum intẽſiones intellexerunt.

σαυρίδιον. Naſturtium herba à figuræ ſimilitudine, eadem & cardamum vocatur. G

σελάχεσιν. Sic vocantur omnes piſces, qui ſquamas non habent, & animal pariunt.

σεσηρός. Deflexum & plurimum diſtans labris, quod & ἐκπεπληγμένον nominatur.

σηριγγώδη. Laxa, rara, multis foraminibus diuiſa, hęc enim foramina σήριγγες & σήραγγες vocantur, & tale corpus σηριγγῶδες & σηραγγῶδες, hoc eſt foraminoſum.

σησαμίς. Seſamidis appellatæ.

σιτανίῳ. Præſentis anni tritico, hoc eſt, vere ſato.

σιτανώδει. Vel ex præſentis anni frumentis, vel ex excuſſis & tenuibus farinis, hoc eſt purgatis.

σιάλου δαιδὸς καὶ σιάλου αἰγός. Pinguis conuiuij & pinguis capræ. H

σιαλώδεα. Pinguia, opimata.

σιδιοειδέας. Luteas † vt cortex mali granati. († vel pallidas.)

σικύην ἄτμητον. Cucurbitam agreſtem indiuiſam.

σικυώνην. Quatuor ſignificat apud ipſum, colocynthidem, Pyro ſimilem cucurbitam, medicinalem cucurbitam fundo carentem, & coni ſimilem cucurbitam.

σικυώνης σπόγγον. Colocynthidis interior pars.

σιπύδα. Pyxidem, ſignificat etiam aliàs nomen hoc, fictile quoddam vas in quod farina inijcitur.

σινόμωρα. Quæ mali habitus ſunt.

σιραίῳ

A σιραίῳ. Dulci decocto.

σικανός. Malitia inſidiatoria, cauſa occulta.

σκαφίδα. Attici quidem paſtoralem mulctram vt aliquando dicunt, ſitulæ & mulctralia facta, quibus mulgebat. Hippocrates autẽ marinam concham prolixiorem, quam quidam mutilum vocant.

σκέθρῃ. Exacto.

σκολιφρός. Aridus, contractus.

* σκεπαρνηδόν. Effracte, nam σκέπαρνον ipſe faſcia à fabrilibus nominatus eſſe aſcijs videtur.

σκῆμψις. Cõſideratio, cõcluſio, in ſexto de morbis popularibus.

σκιαυγεῖ. Cæcutit.

B σκιμπτέσθω. Concludatur.

σκίμφθη. Duo ſignificat apud ipſum, & diuiſum fuit, & admotum fuit.

σκηλήματι. Arefactione, contractione.

σκληρά. Deſiccata, & ab eo omnia eadem ratione.

σκληρύνει. Deſiccat, & σκληρύνεται, deſiccatur.

σκορδινᾶσθαι. Extendi & maxime cum hiatu.

σκῦρος. Callus, & σκυρωθῶσι, occalluerint.

σκύμψαι. Verberare, ſecare, diuidere.

σκῦτα. Quæ in articulo ceruicis ſunt.

σμηκτίδα γῆν. Cretam terram albam, qua fullones vtuntur.

σμωδίκου. Ad vibices ſanandas apti, ad σμώδι-

C κας, hoc eſt liuores, qui ex percuſſione fiunt, proficientis.

σπάδων. Conuulſio, fœmininum nomen.

σπαργᾷ. Luxuriatur, turgeſcit.

σπατίλη. Humidum excrementum.

σπέρμα. Significat etiam fructum.

σπερχνή. Feſtinans, aſſidua.

σπόγγοι. In faucibus tonſillæ, in quarto de morbis popularibus.

σποδίτῃ ἄρτῳ. Pane ſubcinericio vocato.

σποράδες. Differentes, non eiuſdem generis aliæ alijs conuenientes.

σταδιεύς. Dioſcorides ait, ſtadijs menſurans ambulationes.

σταλαγμοῦ. Deſtillationis à capite.

D στέαρ ἡδυντόν. Adeps in aromate & aqua coctus.

στεῖλαι. Supertegere, inungere.

στενυγρῶσαι. Anguſtare. Quidam autem claudere humidorum exitus & ſiccare.

στηθοειδεῖ μαχαιρίῳ. Scalpello medico latiore.

στητῶδες. Adipe obeſum.

στίον. Calculus, lapillus, στῖαι enim ſunt iuxta mare calculi, & στιῶδες hinc, durum.

στίφραι. Aridæ, contractæ.

στοίβης καρπόν. Lappaginis ſemen.

στολιδωδέστερον. Rugoſius.

στομάργου. In ſecundo de morbis popularibus Dioſcorides ſic ſcribit, & ſignificari ait, loquentis furioſe. Alij συμάργου ſcribunt, & nomen proprium intelligunt.

στόμβον. Grauiſonum, grauiter ſonans.

στρεβλοί. Quos & ſtrabones nominant.

στρέφει. Dolorem inteſtinorum præbet.

στρέφεται. Tanquam inhabitat, in libro de aeribus & locis & aqua.

στρογγύλον μήλην. Spathomelen ſpecilli genus.

στρογγύλου. Piperis, ipſe enim ſic ſcribit, & indicum, quod vocant Perſæ piper, in hoc autẽ eſt quiddam rotundum quod vocant mertidanum, id eſt piper.

στρυβλήν. Vertibilem, in libro de hæmorrhoidibus & fiſtulis.

στρυμάργου. Agnoſcit & hanc ſcripturam Dioſcorides non ſolum στομάργου. Atque hoc non vt proprium nomen exponit, ſed furioſe affectum circa rem veneream ſignificari ait, dicta enim eſſe apud Hippocratem & alia eodem modo epitheta, vt myochane, ſarapos ῥυπαλώπηξ vel gripalopex, ſed & apud Eraſiſtratum ait Rhinocoluros, hoc eſt qui mutilatis naribus eſt.

στυπτηρίη χαλκῖτις. Quam ſimpliciter vocamus chalcitim, vulgo vitriolum vocatur.

συγκομιστοί. Sordidi, quod omnes ſimul farinæ colliguntur, & non ſecernuntur.

σῦκα. Tumores carnoſi in partibus palpebrarum facti.

σύκιον. Ficorum aridarum decoctum.

συκῆς. In primo de morbis mulierum, & fomentum ficus à radice, ęque atq; συκάμινος hoc eſt mori, quod alibi tanquam exponens ait mori radicis.

συλλοχίας. Congregationes, translatio à congregatis in exercitibus.

σύναγμα. Vel humor quidam concretus, vel internus tumor, vel hypoſtaſis, vel callus, & melius in ſexto de morbis popularibus dicit.

συναριθμοῦνται. Coaptatur.

σύνδεσις. Significatur aliquando & tanquam denſitas & aſtrictio.

συνδιαίνεται. Conduplicatur.

συνεκχυμοῦν. Commiſcere & contemperare ſanis ſuccis.

συνέρξει. Velut concluſione.

συνηρεφές. Obtectum, adumbratum.

συνηρεφόμενα. Coaptata, vt in libro de curandis luxatis.

συνηνωμένα. Coniuncta, vel coeuntia.

συρμαῖα. Moderata eorum, quæ in ventre ſunt, purgatio.

σύσταθμον. Par pondere.

συστροφάς. Tubera, Duritias.

σφαδάζει. Aegre fert.

σφάκελος. Corruptio omnis quocunq; fiat modo, ſcis autẽ & de hoc à nobis pluribus demonſtratum eſſe.

σφάκερος.

σφάκελος. In adiunctis libro de vulneribus capitis, dolens caput autem & ſideratus ſi fuerit, cepæ contrarium, in plurimis autem manifeſte σφακελός ſcribitur.

σφενδόνην. In libro de articulis à funda lapides iaciente appellatum, ad reſtitutionem membri vtile, in libro autem de ſterilibus vocatum cuſtodem. ſignificat autem & muliebre pedum tegumentum, & quæcunque huic ſimilia.

σπυράδες. Caprarum & ouium excrementa.

σκάσαι. Tria ſignificat, laniare, excernere, relaxare.

σχεδιάδα. Anchuſam, herbæ genus, dicit enim & ſic.

σχέσει. Compreſſione in continendo, & detentione, & alligatione, & preſſione. cum autē dixerit, differt quidem aliquid & habitu corporis, tanquam habitum ſignificat.

σχινδυλήσει. Figura calami, ſic enim videtur calamus dictus eſſe ab eo, quod ſcinditur.

σχῖνον. Non ſolum fruticoſam ſtirpem, ſed etiā ſpeciem quandā ſcillæ, vel potius omnis ſcillæ bulbum.

σχοῖνον ἡδύοσμον. Iuncum odoratum.

τ

τάμισον. Coagulum.

τέγγειν. Humectare.

τελεῖν. Conſumere, vt in libro de affectionibus dicit.

τέλσον. Finem & vltimum.

τέρμινθοι. Terminthi arboris fructui ſimiles in cute præter naturam conſiſtentes tumores.

τέρθρον. Proprie quidem ſic nominatur ſummitas antennæ, & τέρθριοι ipſi rudentes inde in ſummum velum perueniētes. Hippocrates autem in ſecundo de morbis mulierum, cum hic inquit, τέρθρον fuerit morbi, æque vt ſi diceret, ſummum & ſupremum & curationis maxime egens.

τετάρσωνται. Dilatata fuerunt, ταρσὸς enī omne dilatatum eſt.

τετράγωνα βέλει. Sagittę quatuor habētes cuſpides.

†al. τετραμμύνῳ. τετραγώνῳ†. Quidam exponunt, inuentis in ſtibio cruſtis. Quidam autem ipſum ſtibium.

τετραμένει. Tremit.

τετρομός. Tremor cum frigore.

τέως. Donec, & tunc, & prius.

τηλέφιον. Genus herbę, quod ſemperuiuū agreſte & portulacam agreſtem vocant, Romani autem Illecebram.

τὴν ἐν τῷ ἀλεύρῳ, βοτάνην ῥοφέονται. In farina herbā ſorbent, Mercurialem herbā viſus eſt dicere. quoniam & alibi ait, Sorbiturum autē mercurialem.

τομεῖον. Inciſor, ſic vocatur ferreum inſtrumentum bilabrum, quo ſabri ferrarij & ad alia multa & ad tollendos & cōmouēdos clauos vtuntur. E

τοξεύματα. Sagittæ.

τορνεύματα. Ramenta.

τροφής. Bene nutritus, pinguis.

τροφιῶδες. Habens illata quædam infixa, à τρέφεσθαι, quod eſt infigi.

τροχοί. Curſus.

τρυχνοῦν. Domare, Attenuare.

τρώειν. Vulnerare, ſecare venam, vt in ſecundo de morbis mulierum.

τρωθῇ. Læſa fuerit, male affecta fuerit, & τρῶμα, læſio.

τρώσκεσθαι. Parere abortum. F

τρωκτοῖσιν. Crudis deuoratis, vel immaturis.

τύρσιν. Turrim & præcipue quæ eſt in muris.

τυφώδης. Qui mente alienatus eſt, ceritus.

τυφωμανίη. Miſtus eſt phrenitide & lethargo morbus.

υ

ὑβοί. Gibboſi, & ὕβωμα, gibboſitas.

ὑδατανούσησιν. Hydrope laborātibus, in aquā mutantibus ſanguinem, & aquoſa to llentibus purgantibus've.

ὑδατόχλοα. Vt ſi aquiuiridia dixiſſet.

ὑδατώδεας. Hydropicos.

ὕδριον. Parua ſitula, Diminutiue. G

ὕδρωψ. Dioſcorides in ſecundo de morbis popularibus cum accentu in vltima ſyllaba legit, & ſignificari ait ὑδρωποειδῆ hoc eſt ſpeciē hydropis præ ſe ferentem.

ὑπάλειπτρον. Fruſtulum, quo aliquis ſublinere poſſet oculos.

ὑπάλειπτον. Medicamentum quod illini poteſt.

ὑπεζύγωται. Subiectum eſt.

ὑπειληθέωσιν. In ſe ſubuoluantur.

ὑπερινός. Vltra modum vacuatus homo, & ipſa vltra modum euacuatio. ſic igitur exponent quidam & vltra modum vacuatur, vel attenuatur. videtur autem longū ſpirans & breue ſpirans dupliciter ſic dici. *

ὑπερτονεῖ. Vltra modum extenditur. H

ὑπέρυδρον. Valde plenum infuſa aqua.

ὑπερχολήσει. Multa repletione bilis.

ὑπεψύχθη. Mediocriter remiſſus eſt à calore febrili.

ὑπνοῦσα. Somnolenter habens, ſomno ſopita.

ὑπολείβεται. Deſtillat. Defluit.

ὕπομβρον. Subhumidum, ſubpingue.

ὑπομύσαρα. Valde olentia, & digna quę omnes abominentur.

ὑπονηξαμένη. Quæ ſubnatauit, quæ ſubiuit.

ὑπόξηρα. Subcaua, humiliora.

ὑπόξυρος. Adūcus naſum, quia humiliora ſunt, quæ circuncirca ſunt, quàm ipſa ſublimitas.

A ὑποξύρους. Humiliores, cõtractos, dictum eſt autem de ventribus in maiori de prædictione.

ὑπόσφαγμα. Totius atramenti ſæpiæ tanquam Subſidens fæx.

ὑποτροπή. Non ſolum reuerſio, ſed & viciſſim mutatio, vt cum dixerit, laſciuiens in mutatione per vicem.

ὑπόψεφαρα. Caliginoſa, ſuboſcura.

ὑποψάφαρα. Aſperiora, nam ψαφαρόν, hoc eſt cano ſitu obductum ineſt in nomine.

ὑπωμείη. Subiectum ſic dici poſſet vel inhumerali vel humero.

ὑφύδρους. Aqua inter cutem laborantes.

φ

B

φαγεδαίνῃ. Vlcere exedenti.

φαίνηται. Significat & tranſparens in igne fiat, vt in ſecundo de morbis mulierum.

φαλαρά. Rotunda cum læuitate.

φαρκιδῶδες. Rugoſum.

φαύσιγες. Proprie quidem ab igne in cruribus exorientes circuli rubri, abuſiue autem & reliqui circuli.

φέρβεται. Exeſt, conſumit.

φῆρεα. Oblongæ ſub auribus glanduloſæ eminentiæ, quales & Satyri habent. Quidam autem & φῆρες & θῆρες vocantur, vt ſit tanq̃ ferine dictum.

φθίνει. Significat, colliqueſit, attenuatur, minui-

C tur, non nutritur.

φθόεις. Rotulas.

φιάρην. Splendens ob humiditatem.

φιβάλιος. Genus fici.

* φιλεταίριος. Quam & lappam in lente naſcentẽ vocant.

* φιλίσιον. Idem & hoc videtur eſſe quod Aparine, & philetærium id eſt, lappa.

φλάζουσιν. Obſcure & indiſtincte loquuntur, factum eſt nomen.

φλεβοτομίαν. Non ſolum conſuetæ ſectionis venæ hoc eſt, ſed & aliam quomodocunq; diſtinctam à venis euacuationem ſanguinis ſignificat, & φλεβοτομηθῆναι hoc eſt phlebotomari ſimiliter.

D φλέγμα. Non ſolum humorem hunc album & frigidum, ſed & inflammationem ſignificat.

φλέγυρον. Ignitum & tanquam ardens.

φλεδονώδεα. Nugacem, φλεδόνες enim nugæ.

φλέου. Verbaſco ſimilis quædam eſt hæc & papyracea ſtirps, quæ texta circũponitur oleariis fictilibus.

φληνύουσα. Nugans.

φληναφώδεις. Nugaces.

φλίας. Ligna recta è regione fixa, vt & neruorũ paraſtatas.

φλεγεαί. Rubræ.

φλογιᾷ vel φλογεῖται. Ignitur cum rubore.

φλυδᾷ. Humectatur, putreſcit.

φλυδάρην. Humidam.

φλύεται. Humectatur.

φλυζούσῃσιν. Scaturientibus.

φλυζάκια. Puſtulæ genus quoddam.

φλύσιος. Eruptionis puſtularum, in ſuperabundantia exiſtentis in corpore humidi.

φοινίκινος. A colore ſic dictam eſſe elephantiaſin ſuſpicari vtiq; poſſet aliquis.

φοινικίη. Morbus in Phœnice & in aliis orientalibus partibus abũdans, ſignificari autem & hic videtur elephantiaſis.

φολλικώδεα. Tanquam folliculoſa & laxa.

φονᾷ. Necare cupit.

φορίνη. Pellis.

φόρος. Facilis captu.

φορύξαντες. Cum miſcuiſſent.

φύλλα. Hortenſia & herbacea viridia odoramẽta.

φύλλια. Odoramenta hortenſia, quæ ementibus olera addunt, vt coriandrum, menta, ruta, apium.

φύλλια. Silphii ſemen, eo quod latum eſt, in ſecundo de morbis mulierum, addit autem & ipſe in oratione aliquando quidem Libycũ, aliquando Æthiopicum.

φύσιγρα†. Caulium exortus qui vocatur, & maxime concauus. † αλ. φύσητρα.

φυτάνη. Serendi tempus.

φυτευτυρίων. Quæ in terram ſeruntur, panguntur'ue lignorum,

φωΐδες. Ab igne in cruribus exurgentes circuli rubri, de quibus dictum eſt.

φωνὴ περιπνευμονική. Vox aſpera.

χ

χαλκίτις συντηρίη. Æque valens, vt chalcitis.

χαραδρωθέωσι. Bifidum habuerint. *

χαράκτωρι. Exacerbato ob characterem.

χάσκων. In diuerſum trahens Dioſcorides legit, & ait ſic dici vuluas ex eo, quod aperiuntur.

χειμίη. Frigus, gelu, rigor.

χειμίουσα. Infrigidata, gelu correpta.

χελίσκιον. Aridum, Diminutiue dictum eſt χελίσκιον parua tuſſicula, arida autem eſt, cum nihil humoris, qui excreetur, in os accedit.

χαραδέως. Confertim, Factum eſt autem à torrente.

χεῖς. Qui effudit.

χηλήν. Specillum bifidum in ſummo, diſſectum vt forfex.

χήλωμα. Bifidam cauitatem ſagittę, qua parte in ſagittando ſagittam neruo applicant.

χήμην κηραμίδα. Cauatiorem concham & maiorem.

χλωροῖσι λαχάνοις. Hortenſibus odoramentis.

χλοιοῦνται. Vt ſi, vireſcunt, dixiſſet.

χλοῦς. Viriditas.
χλοώδεςς. Virens.
χλώρασμα. Viriditas clare fulgens, & ad aqueũ colorem declinans.
χολήιον. Bilis attractiuum.
χυτλάζηται. Vt ſi, mundetur, dixiſſet.
χυτριδέαν. Ollam.
χυτρίδεον. Ollam.
χύτρινον. Ollam.
χολεύσειεν. Mutilum aliquo articulo faceret.

ψ

ψάγδας. Genus quoddam vnguenti.
ψαίρειν. Innatare, attingere.
ψεςὴν μάζαν. In melle & oleo ſubactam, quoniã & liba ſic madefiunt.
ψάφερον. Fragilem.
ψέφαρα. Tenebroſa, nigricantia, ψέφος enim tenebræ.
ψόφου καθαπτόμενοι. Strepitum facile ſentientes, & timentes, vt ſi, formidoloſos, dixiſſet. E

ω

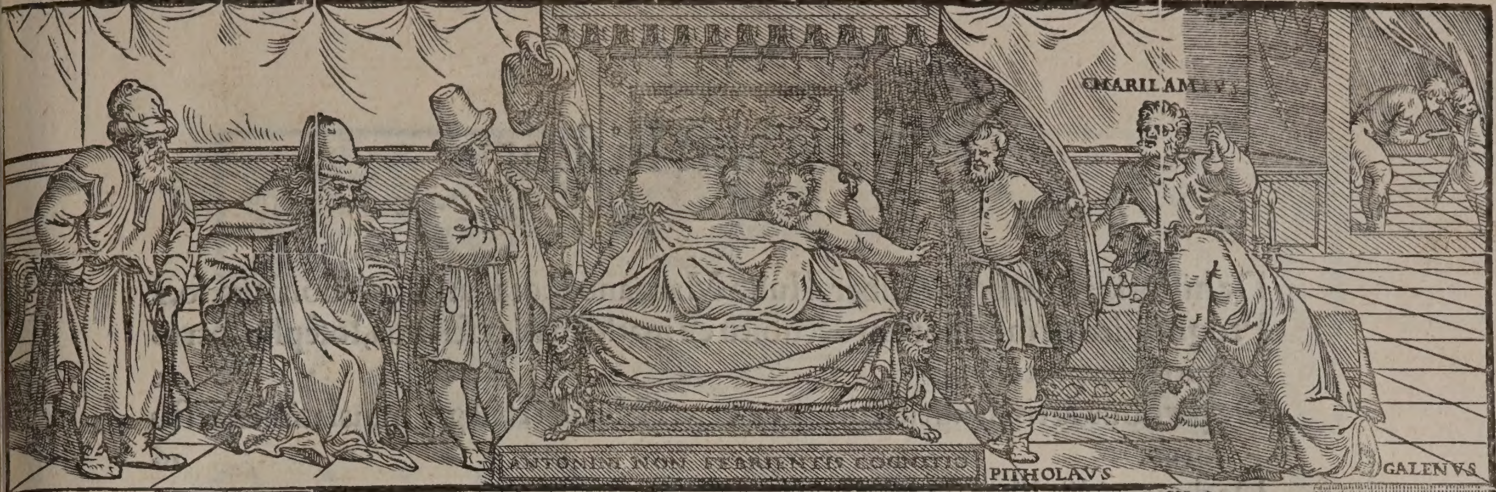
ὠδεῖ. In malo, Arceſilao autem, & malum, ſic videlicet ſine iota ſcribitur, non cum iota, vt id quod ſequitur.
ᾠδεῖ. Tumeſcit, manifeſtum autem eſt cum iota hoc ſcribi, quoniam & οἰδεῖν, hoc eſt tumere.
ὠμήλυσιν. Ex nõ ſiccatis hordeis farinæ craſſiores & farinæ tenuiores, nam velut crudã farinam, proprie aiunt ὠμήλυσιν nominari, magis abuſiue autem omnem aliam farinam.
ὠρεόντων. Curantium, nam & cura ὥρα. F
ὥρου. Anno.
ὥρουσαν. Impetum fecerunt.
ὠτειλάς. Non ſolũ cicatrices, ſed etiam vlcera.
ὠχέτευτα. Effluxiones & exitus poſſedit.

F I N I S.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnes ſunt quaterniones, præter Ii ternionem, & Kk quinternionem.

VENETIIS, APVD HAEREDES LVCAEANTONII IVNTAE.

GALENO

Aſcripti libri

SPVRII LIBRI, QVI VARIAM artis medicæ farraginem ex varijs auctoribus excerptam continentes, optimo, quo fieri potuit, ordine ſunt diſpoſiti, & in vnum corpus redacti.

Librorum ſeriem ſequenti pagina habes.

τὰ νόθα.

L A

Cum ſummi Pont. Senatusq́ Veneti decretis.

VENETIIS APVD IVNTAS. MD LVI.

Spurii libri hi ſunt.

De hiſtoria philoſophica liber, à Iulio Martiano Rota latinitate donatus. fo. 2
Prognoſtica de infirmorum decubitu ex mathematica ſcientia, Ioſepho Struthio interprete. 12
De partibus artis medicinæ liber ex veteri Nicolai Rhegij translatione reſtitutus. 16
De dynamidijs liber ſine principio. 18
Alter liber de dynamidijs, magna ex parte ex Aetio deſumptus, plurimis in locis correctus. 19
De ſpermate liber. 36
De natura & ordine cuiuslibet corporis. 41
De anatomia parua. 42
De anatomia viuorum. 43
De anatomia oculorum, Nicolao Rhegio Calabro interprete. 57
De compagine membrorum, ſiue de natura humana. 58
De virtutibus noſtrum corpus diſpenſantibus, ex Galeni libris. 60
De voce & anhelitu. 60
De vtilitate reſpirationis. 62
Compendium pulſuum. 65
De motibus manifeſtis & obſcuris liber, quem Ioannitius de græca lingua in arabicam tranſtulit, Marcus autem Toletanus de arabica in latinam. 66
De diſſolutione continua. 71
De aquis, ex Galeno et alijs pręſtantiſsimis medicis, capita ſex Oribaſii, Auguſtino Gadaldino interprete. Hic libellus in prioribus editionibus De bonitate aquę inſcriptus, mutilus legebatur. 75
De vinis ex Galeno, caput ſextũ libri quinti collectionũ medicinaliũ Oribaſii ad Iulianum imperatorem, Auguſtino Gadaldino interprete. 76
Præſagium experientia confirmatum, Georgio Valla interprete. 77
De vrinæ ſignificatione ex Hippocrate, eodem Georgio interprete. 78
De ſimplicibus medicamentis ad Paternianum. 79
De virtute Centaureę, Nicolao Rhegio Calabro interprete. 92
De catharticis. 94
De Gynæceis. i. paſsionibus mulierũ, Nicolao Rhegio Calabro interprete. 95
Liber ſecretorum ad Monteum. 96
De medicinis expertis liber, cui titulus eſt, medicinalis experimentatio. 103
De melancholia ex Galeno, Rufo, & Poſsidonio caput nonũ libri ſexti Aetij, Iulio Martiano Rota interprete. 109
De cura Icteri liber. 110
De cura lapidis liber. 111
Quæſita in Hippocratem. 113

Siquid ſupereſſe videbitur in antiquis translationibus, quod in hiſce nouis non reperiatur: id titulorum diuerſitate contingere ſcias, non quia prætermiſſum aliquid ſit. Nihil eſt enim in uetuſtis illis codicibus, quod in hiſce nouis non contineatur. nam aut idem ſunt, verum alio nomine inſigniti: aut compendia: aut partes: aut fragmenta. Exempla aliquorum ſubijciam. Opus, quod illic Myamir appellatur, idem eſt, ac id, quod hic De compoſitione medicamentorum ſecundum loca inſcribitur. Libri item de iuuamentis membrorum, compendium ſunt librorum de vſu partium. Libellus de præſagitura, finis eſt libri De conſtitutione medicinæ. Et qui de commoditatibus theriacæ inſcriptionem habet, fragmentum eſt libri de theriaca ad Piſonem.

WELLCOME LIBRARY INSTITUTE

GALENI LIBER DE
HISTORIA PHILOSOPHICA,
Iul. Martiano Rota interprete.

ARGVMENTVM LIBRI.

Liber longe Plutarcho dignior, quàm Galeno.

Qualis Philoſophia fuerit ante Socratem, quas ipſe partes addiderit, ac de propoſito libri.

CVm illi, qui ſe primum ad philoſophiam contulerunt, de rerũ natu-
ra ſolummodo diſceptarent, atq; in ea finẽ ſtudiorũ ſuorũ poſuiſſent,
multis poſt ſeculis natus Socrates, illorum ſentẽtiam improbauit, fie
ri non poſſe dicens, vt ab hominibus ea ꝑciperentur, quę tam remota
à noſtro ſenſu forent. exiſtimabat. n. ſummæ difficultatis eſſe tã abdi-
tarum rerum certam notitiam conſequi, plusq; vtilitatis homines
habituros, ſi ſcrutarentur, quo modo quis feliciter vitã traduceret, &
ſe, quãplurimis bonis fruens, à malis oĩbus tueretur. Hoc itaq; cũ vti-
C lius fore Socrates iudicaſſet, diſſertationes de natura rerum, ꝙ parum
humanæ vitę conducere viderentur, omiſit. & eam diſciplinam exco
gitauit, quæ quid bonum, quid malum: quid turpe, quid honeſtum: quidq; honore, aut vitupe-
ratione dignum ſit, inueſtigat. arbitratus, illos, qui hęc antea ſecũ meditati fuiſſent, ab omnibus
vitæ incõmodis ſe facile explicaturos. atq; philoſophiæ pars altera hinc addita eſt, quæ de mori
bus agit, & illos inſtruit, qui vitam optime degere velint. His autem ita mente præſumptis, idẽ
quoq; cum animaduerteret, opus ſibi fore, vt quos inuẽtorum ſuorũ participes eſſe vellet, eos
ẽt aſſentiri faceret, idq; ſolum fieri poſſe, ſi quibus cum ſermonem inſtituiſſet, vere quæ diceret
affirmare videretur, rerum omnium magiſtrã diſſerendi facultatem adinuenit: cuius argumen
tationibus ducti, & à malis diſcedimus, & ea amplectimur, quæ prodeſſe ſemper, obeſſe nunq;,
ſuapte natura queunt. Sic itaq; Socratis opera, philoſophia, quæ ad ipſum vſq; naturalium rerũ
cognitionem non exceſſerat, tres partes obtinuit. Hæc præfari nos oportebat, vt calle quodam
ad philoſophiæ hiſtoriam veniremus, de qua nobis recenſere hoc in libro propoſitũ eſt. nõ qa
noui aliquid ipſi apportemus, verũ vt quæ ab antiquis de primo eius gñe ſparſim & fuſe dicta
ſũt, in vnũ colligeremus: breuiterq; & dilucide ea explicaremus. ne, ſi prius hęc noſtra legerint,
D qui diſcẽdi ſtudio tenentur, expoſitoribus egeant: neûe per ſe ipſos vnaquaq; in re, quid ab an
tiquis philoſophis pronunciatum ſit, aperte non intelligant. cõmodius aũt, quod dicimus, effi
ciemus: ſi & enunciatorum cõprobationes, & verborũ phaleras omittemus. nã neq; oſtẽtatio-
nis gratia, ſcribere hæc aggreſſi ſumus: ſed vt his cõmodi eſſemus, q ſibi vtile quippiã ex philo
ſophia ſumere decreuerint: quiq; non ſolũ abolla & pallio indutos, philoſophos arbitrãtur, ſed
ẽt eadem qua cęteri veſte vtentes, modo animũ philoſopho dignum habere ſtudeãt. Perſpicue
vero nũc oĩa, quæ à doctoribus meis accepi, quæq; ipſe legẽdo cõſecutus ſum, in vnũ redigere
curabimus. vt ex his intelligat vnuſquiſq;, vñ primũ philoſophia ad Græcos ꝑuenerit: qbusq;
auctoribus in Græciã tranſierit: ac demũ qui ipſi animum adijcientes cæteris præſtare viſi ſint.

De ſucceſsione philoſophorum.

Conſtat igitur inter q̃plurimos Thaletem Mileſium, philoſophiam primũ apud Iones inue
xiſſe. vnde & eius ætatis ſapientiã, omnes Ionicam appellarunt. huius familiaris Anaximander
extitit. qui & ipſe eodem pacto philoſophatus eſt: Anaximenemq; doctrinæ ſuæ ſucceſſorẽ, &
æmulum reliquit. Anaximenes Anaxagorã docuit, qui Mileto relicta, migrauit Athenas, ubi
Athenienſem Archelaum ad ſtudia philoſophiæ concitauit. Archelaum Socrates audiuit, is q
& ætatis ſuæ, & poſt ſe genitis hominibbs, in cauſa fuit, vt ſincero animo philoſophiæ incũbe-

rent.omnes.n.fermè quotquot ipſum accedebant,philoſophię deſiderio inflãmatos dimitte- E
bat.quãuis aũt multi fuerint appellati Socratici,in præſentia tamen eorum tantum mẽtionem
faciam,qui diſciplinæ ſucceſſores ab eo relicti ſunt.Horũ vnus Plato fuit,qui cæteris oĩbus plu
rimum excelluit,&,vt aliquis diceret,ſolus inuidia ſuperata,Socratici nomen obtinuit. clarus
itaq; apud oẽs cum eſſet,veteris academiæ princeps extitit.hunc Speuſippus ſecutus eſt,qui in
eiſdem quidem inuentis manſit,ſed in articularem morbum incidens.non multum poſtea na-
turæ conceſſit,Xenocrate relicto,qui Platonis auunculi dogmata explicaret.Xenocrati Pole-
mo ſucceſſit,qui & ipſe à Platonis diſciplina non deuiauit,Cratemq; inſtituit,in quo vetus aca
demia finem habuit.nam Archeſilaus qui Cratẽ audiuit,mediã academiã inuexit,& ἐποχὴν,hoc
eſt ſententiæ ſuæ reticentiam excogitauit.hunc ſecutus Carneades,academiæ nouæ fundamẽ-
ta iecit,Clitomachumq; dogmatis ſui ſectatorẽ reliquit.fuerunt præterea duæ aliæ academiæ,
quarũ priori,Philo:poſteriori,Antiochus præfuit.E reliquis aũt Socraticis,quos plures admo
dum fuiſſe conſtat,multis parem,inferiorem nemini Antiſthenem arbitror.is enim auſterã vi-
tam agens,philoſophiam primus in opus deduxit.AntiſthenemDiogenes ſectatus eſt,& illi ſi
milis vitæ inſtituto fuit.hunc Zeno Citieus audiuit,qui & Stoicam ſectam inuenit,& Cleantẽ
docuit.Chryſippi magiſter Cleanthes fuit:amboq; Zenonis doctrinam & vitæ inſtitutum te- F
nuere.Chryſippus Diogenem Babylonium diſcipulum habuit,Diogenes Antipatrum inſtru
xit,Antipater Poſſidoniũ docuit.Rurſus quoq; Ariſtippus vnus ex Socratis auditoribus fuit,
à quo Cyrenaicus cum eſſet,Cyrenaicam ſectam accepimus.Sed nec Megarenſium dialecticã
(hoc enim nomen ea ſecta habuit)iure quiſpiã deſpiciet.huius auctor Euclides Megarẽſis fuit,
qui Stilponem docuit,& ingenij ſubtilitate nemini eorum,qui Socratẽ audierũt, inferior fuit,
Stilponem Menedemus Erytrienſis audiuit,à quo erytriaca philoſophia cognomen accepit.
Phædonem Elienſem nemo non nouit,vt inter Socraticos è primis vnus habitus ſit. hũc Ana
xarchus Abderita ſectatus eſt,qui Pyrrhonem docuit,ſcepticæ philoſophiæ auctorem.Ariſto-
teles autem diu quidem Platonicis inuentis adhæſit,ſed tandẽ ſeipſum nouo dogmati addixit,
& Theophraſtum ſcholæ & diſciplinæ hæredem ſibi elegit.Theophraſtus Stratonem docuit,
qui ſuo quodam iure,de rerum natura diſputauit.nam Epicurus philoſophiæ,vt quidã opinan
tur,eruditione contempta,diſciplinæ genus quoddam inuexit,quod ab accuratis philoſophis
non eſt approbatum.Epicurum vero Metrodorus audiuit & Hermachus,qui Epicuro ſucceſ-
ſit.Porrò philoſophorum genera duo ſuprema fuerunt,Ionicũ & Italicum. ſed de Ionico mul-
ta ſatis iam diximus:Italici vero,eius quidem,quod Crotone & Tarento viguit, princeps exti G
tit Pythagoras:eius autem,quod Elææ floruit,Xenophanes Colophonius,quem pleriq; dubi
tãdo,potiusq̃ aliquid ſtatuendo philoſophatum ferunt.Xenophanis placitis delectati ſunt Me
liſſus & Parmenides,quem abditarum rerum notitiam adeptum ſic tradunt,vt Zenonẽ Elæa-
tem,cõtentioſam philoſophiã.Zenonis auditor Leucippus Abderita fuit,qui primus atomos
excogitauit.quod dogma ſuſceptum à Democrito,& ſtabilitum eſt.Democriti Protagoras di-
ſcipulus fuit,qui primus oratoriam facultatem philoſophiæ coniunxit.

De cognominibus philoſophiæ.

Philoſophia vero cognomen adepta eſt,partim ab auctoribus,vt pythagorica & epicurea:
partim ab eorum patria,vt eretrica,megarica:partim à fine,vt eudæmoniaca.ſiquidem Anaxar
chus philoſophiæ,quæ ſuo tempore viguit,finem eſſe felicitatẽ dicebat.partim ab actionibus,
vt peripatetica.Ariſtoteles nãq; deambulando cũ ſermonẽ ad diſcipulos haberet, hoc cogno-
mine philoſophiam ſuam appellandam cenſuit.partim ab aduerſando, vt cynica.partim ab ali
qua eius portione,cui præ cæteris operã dederint,vt dialectica.partim à locis in quibus diuer-
ſabantur,vt academica,& ſtoica.partim ab affectu,quo docentes vtebantur,vt ſceptica.partim
ab auctoribus,fine,& patria ſimul,vt quam Ariſtippus ĩtroduxit,quę ab ipſo Ariſtippica dicta H
eſt,ab eius patria,Cyrenaica.à fine,voluptuaria:voluptatem enim philoſophiæ dicebat finẽ eſ
ſe.voluptatem autem illum pleriq; ſignificaſſe affirmant,non illam ſenſuum motione excitatã
dulcedinem,ſed eum animi ſtatum,qui moleſtia careat,nec illecebris vllis mulceatur.

De ordine & definitione philoſophiæ.

Eam philoſophiæ partem,quæ nobis diſſerendi artẽ tradit,duabus reliquis eius partibus an
teponẽdam cenſuere,qui poſterioribus ſeculis extitere philoſophi,arbitrantes eos qui accura-
te velint philoſophiæ operam dare,non prius alias partes attingere debere,q̃ diſceptandi peri-
tiam adepti ſint,& quid ſit vnumquodq; cognoſcẽdi.philoſophiam nanq; cognoſcendi facul
tatem eſſe quidã dicebant:& artem,vitam optime traducendi.optimam autem vitã eſſe ſm̃ vir
tutem viuere.Quidam vero ipſam definiebant,exercitationem artis advitam optime degendã
neceſſariæ.ac exercitationem quidem philoſophiam eſſe omnes exiſtimant:artem vero ſapien
tiam,quæ humanarum diuinarumq; rerum comprehenſio eſt.Quidam vero ipſam eſſe potius
arbitrati ſunt facultatem ſpectandi quæ eligenda fugiendaq; ſint.per eligenda,bona: per fugiẽ
da,mala ſignificantes.bona enim eſſe,quæ propter ſe ſequenda ſunt,&adepta poſſidẽtibus vti
litatem apportant.mala vero,quæ vitanda,& obtenta damnum habentibus inferunt.

De partibus

A *De partibus Philoſophiæ.*

Philoſophiæ partes ex ſententia plurium,& eorum,qui diligentiſſimi fuiſſe credūtur,tres eſſe in ſuperioribus iā diximus.Harum prima rationalis dicitur,qua ſcimus vniuſcuiuſq; rei ſubſtantiam,ab accidentibus diſcernere,& quo quidq; ab alio differat.Secunda naturalis vocatur, per quā intelligere valemus,quid in cauſa ſit,vt cœlum tanto ordine circūuoluatur,& quæ partium eius tarditatis ac velocitatis ratio ſit,ac id genus alia.Tertia,quæ alijs duabus magis eſt neceſſaria,& ad opus vitæ longe vtilior,moralis nuncupatur.qua cōmode colloqui, & pacate cōuerſari ſcimus:ac imperioſos quidē & elatos,non odio proſequendo,ſed partim eludendo,partim miſerando,contemnere:manſuetos autem & officioſos è contrario diligere.horum autem vitam agere,melius atq; facilius eſt,cum expoſiti omnium commodis ſint.illorum autē,& malum,& difficile,quia nec adiri volunt,& adeuntibus moleſti ſunt.

De ſectis, quid Secta ſit,& quot numero.

Sectā aliqui tribus modis dici affirmant,cōiter,proprie,& proprijſſime:ac cōiter quidē conſenſum eſſe aliqua in re,quæ ad vitam degendam pertinet.proprie vero conſenſum in artis alicuius exercitatione.proprijſſime autem,conſenſum rerum ad philoſophiam ſpectantium.Hāc B ſic ex notione definiunt.Secta eſt collectio multorum dogmatum ſibijpſis cōcordantiū,& ad vnum finem tendentium.Sectæ vero quas maxime generales exiſtimāt ij,quibus iſta curæ fuerunt,quatuor enumerantur.Dogmatica,q̄ in multis conſtituta & ſtabilis eſt.Sceptica,q̄ de ſingulis dubitat.Cōtentioſa,quæ cauillis ſuperior eſſe in concertationibus ſtudet.ſunt aūt cauilli ſicut ſi dixeris,quod ego ſum,tu non es:homo ſum,ergo tu non es homo.& id genus aliæ pueriles & litigioſæ deductiōes. Miſta quæ licet multa decreta habeat;de multis tn̄ adhuc dubitat, nec ita de ſingulis diſputat,vt ea conſtituat. Dogmaticos fuiſſe tradunt Pythagorā Samiū & Epicurū Athenienſem. Scepticos Zenonē Elæatem,Anaxarchum Aabderitā,& Pyrrhonē, quē exactiſſimum in hoc genere fuiſſe dicunt. Cōtentioſos autē appellarunt Euclidem, Menedemum,& Clitomachū. Miſtos vero Xenophanē,q de rebus oībus dubitauit,illudq; ſolū aſſeruit,cūcta vnum eſſe,Deumq;,& finitum,& immutabilē,& ratione p̄ditum.item Democritum,q nulla alia de re ſentētiā ſuam protulit,ſed tātum atomos vacuum & infinitū aſſeuerauit.

De exortu Philoſophiæ,& cur inuenta.

Principium philoſophiæ tribus modis dicitur.inueſtigandi,cōſtituendi,demonſtrādi.principium inueſtigādi,eſt quod primos hoīes in opinionē philoſophiæ induxit.conſtituēdi, pars C ea philoſophiæ,q̄ prior in artem redacta fuit.demonſtrandi,illud vnde probare incipimus ea, quæ apud nos inuenta & conſtituta fuerunt.Xenocrates ideo repertam philoſophiam aſſerit, quia cum turbulenta ſit actiua vita,ſe ad contēplationis ſtudium prudentes hoīes contulerūt.

De ſigno.

Signum à dialecticis diffinitur proloquium mentis coniunctum.item antecedēs, cui conſequens aliquod adnexum ſit.Signorum autem quædam oſtendere,q̄dam admonere dicuntur. oſtendunt quæ ſic adnexa ſignificatis ſunt,vt cum primum apparēt, nos in cognitionem rei ſignificatæ ducant:vt fumus,quem ſimulatq; conſpeximus,ignē ſubeſſe ſtatim intelligimus.admonent,quæ non niſi prius obſeruata in notitiam rei ſignificatæ nos abducunt, vt lac in papillis.id enim vbi prius adeſſe cognouerimus,antea peperiſſe mulierem intelligimus.

De ſyllogiſmo.

Syllogiſmus eſt oratio,quę ex cōceſsis ab eo,cum quo diſputamus,inexpectatum aliud q̄piam colligit,veluti in primo de republica Thraſymacho concedente,iuſtum id eſſe quod vrbium magiſtratibus eſt vtile,magiſtratusq; interdum aberrare:colligit Socrates, iuſtum quoq; id eſſe,quod magiſtratibus inutile ſit.

D *De definitione.*

Definitio eſt conciſa oratio,quę nos ducit in cognitionem vniuſcuiuſq; rei.vel definitio eſt oratio,quæ breui quadam commonefactione,nobis propoſitas res detegit. definitionum aliæ ſubſtantia,aliæ à notione ſumuntur.

De diuiſione.

Diuiſionem exiſtimant ſeparationem eſſe eorum quæ in vnum conuenerint. diuidi autem nomen,in ſignificationes:totum,in partes:genus,in ſpecies & differentias: ſpecies in ſingularia:& hæc in accidentia,accidentia tum in ſeipſa,tum in ſubiecta.

De iudicio.

Iudicium eſt rē diſcernens cōſideratio.duplex aūt iudiciū habemus,vnū quo viuimus, alterū quo res eē vel nō eē diiudicamus.tribus modis vero dr̄ iudiciū,cōiter,p̄prie,& maxime p̄prie.

De uero.

Verum,eſt quod alicui oppoſitū cum re conuenit.differt autem verum à veritate, ſubſtātia, conſtitutione,potentia.ſubſtantia,quoniam verum incorporeum eſt,cum dignitas ſit quæ ab oībus proloqui ſolet,veritas autem corpus.nam omnium rerum ſciētia eſt.ſcientia principalis animi facultas,principalis facultas ſpiritus eſſe videtur,qui merito corpus exiſtimatur.cōſtitu-

tione,quia verum euidens eſt,vt ego diſputo.veritas autem à nobis inquiratur oportet, cũ bo E
na vniuerſa comprehendat.potentia,quoniam verum malis & ineruditis hominibus,nam ve-
ra interdum & ipſi dicunt:veritas autem non niſi probis & eruditis viris ineſſe poteſt.

De demonſtrationum generibus.

Qm̄ ad eã philoſophiæ partem,quam logicã vocant pertinere videt̃ de demonſtrationibus
docere,cõſentaneum eſt,vt de his quoqꝫ aliqd dicamus.Demõſtratiões voco ſyllogiſmos,qui
euidentibus propoſitione & aſſumptione,concluſionem oſtendunt.vel qui nulla alia egeant
comprobatione.ſunt autem bifariam diſtincti.nam alij cathegorici.i.prædicatiui, alij hypothe
tici, hoc eſt conditionales appellantur.Horum alij modũ habẽt,alij modo carẽt, alij miſti ſunt,
alijq́ꝫ ſecũdum,alij tertiũ adiacens prædicant. Cõditionalium ſpecies ſunt ſeptem. Prima eſt in
qua duobus poſitis,quorum vnum præcedat,alterum ſequatur:pręcedens aſſumitur,&ſequẽs
infertur.vt,ſi dies eſt,lux eſt:ſed dies eſt,ergo lux eſt.Secunda eſt,quæ ex antecedente & oppo
ſito cõſequentis,oppoſitum præcedentis colligit:vt,ſi dies eſt,lux eſt,ſed lux nõ eſt, ergo dies
nõ eſt.Tertia eſt,in qua ex annexo negato & oppoſito vnius partis,alterius partis oppoſitum
deducit̃:vt,non ſi dies eſt,lux non eſt:atqui dies eſt,igitur lux eſt.Quarta eſt,in qua ex diſiũcto
& partis vnius oppoſito,alterũ ꝓbatur.vt vel dies vel nox eſt,ſed dies nõ eſt,igit̃ nox eſt.Quin F
ta eſt,in qua ex diſiuncto & vna eius parte,altera nõ eſſe arguitur.vt vel dies vel nox eſt, atqui
dies eſt,igitur nox non eſt.Sexta eſt,quę ex coniuncto negato & vna eius parte,reliquam non
eſſe cõcluditur.vt,non & dies & nox eſt,ſed dies eſt,igit̃ nox nõ eſt.Septima eſt,in q̃ ex coniũ-
cto & parte vna negata,alterã colligimus.vt aut dies,aut nox eſt:ſed dies nõ eſt, ergo nox eſt.

De naturali philoſophiæ genere,ac primo de efficiente,& materia.

Quantum igitur par fuit de his agere,quæ ad rationalẽ philoſophiæ partẽ attinent, à nobis
eſt alio in opere fuſe conſcriptum.Hic autem pauca quædam ſolummodo perſtringẽtes, ad ea
recenſenda properamus,quę de natura rerum antiqui tradidere.Nemo vero mihi ſuccẽſere de
bet,ſi quæ ab alijs ĩuolute & perplexe ſcripta ſunt,ea nos facile & explicate referre cõfidimus.
nam & hoc fieri poſſe nõ dubitamus,& rudibus ſatis fore cenſemus hinc philoſophiæ dogma
tibus,tanquam ſacris quibuſdam initiari.Exordium autem faciemus à primis rerum naturaliũ
principijs,tam efficientibus,ꝗ materialibus.quibus cũ animum adieciſſemus,iure omnibus an
teponendum duximus cauſas efficientes,inter quas Deus principem locum obtinet,quẽ om-
nium quæ ſunt,quæq́ꝫ in dies fiunt,auctorem,& artificem,vt ita dixerim,veteres aſſerũt. Plato
ſiquidem & Stoicus Zeno quid eſſet Deus explicantes,non mundum,ipſum eſſe dixerũt, ſed G
præter hæc omnia,quiddam aliud,incorporeũ quidem,vt Plato ſentit:corporeũ vero,ſicut Ze
no aſſeuerat.neuter tamen,quæ dei forma ſit exponere eſt auſus,ſed Epicurus humanã ipſum
habere figuram credidit.Stoici propriam quidẽ eum ſemper nõ retinere,ſed igneus ſpũs cũ ſit,
omnium,quibus affluxerit,formam facile ſuſcipere,illiſq́ꝫ ſimilem effici.locũ illi determinatũ
Epicurus inter mundos aſſignat,vbi Deum incedere,& ambulare dicit. Stoici, rebus oĩbus
eum connaſci,illiſq́ꝫ ſimilem effectum,cum eiſdem & moueri & locum mutare dicunt,ac ex in
genita ſibi virtute,cuicunqꝫ rei ſibi coniunctæ proſpicere.ijdem quoqꝫ Deum quidẽ cũcta gu-
bernare dixerunt:ſed nullius rei curã peculiariter habere.Stoicis Epicurus hac in parte conſen
tit,affirmans beatam incorruptibilemq́ꝫ naturam,neqꝫ ipſam in ſe moleſtias vllas habere, neqꝫ
alicui alteri negociũ faceſſere,vniuerſis tñ hominibus bona Deũ elargiri. Plato aũt opinatus
eſt Deum & oĩum ſimul.& vniuſcuiuſqꝫ priuatim,curam habere in his ſolũmodo, quæ ad vitã
ſpectant.Quicunqꝫ mundum genitũ putant,Deum inquiunt ipſius extructorem fuiſſe.non tñ
oẽs qui genitum mundum concedunt, eãdem quoqꝫ de ipſius fine ſententiam habent. verum
Plato ex eius,qui ipſum admirabili artificio conſtruxit,neqꝫ diſſolui,neqꝫ aboleri poſſe mundũ
exiſtimat.Stoici contra abſumi mundum putant,idq́ꝫ ignis opera fieri,qui in cauſa eſt, vt exu- H
ſtus in infinitum commutetur,ſub quo certo quodam tpe materia quieſcit,totq́ꝫ commutatio-
num vacationem accipit,donec rurſus in contrarium ſtatum vergẽtibus rebus:alia quoqꝫ ele-
menta denuo prodire incipiant:&rurſus diuino iuſſu ſegregata,atqꝫ in vnũ corpus redacta,no
uum mundum conſtituant.Ac cæteri quidem oẽs,qui Deum cunctarũ rerum auctorem credi-
derunt,ipſum quoqꝫ vnum horum oĩum cauſam ſtatuũt.ſolus Plato ideas introduxit, quarum
exemplum Deus in cõficiendis rebus ſequeretur.itẽ materiã oĩ qualitate carentem,ex qua ſin-
gula quæq́ꝫ componeret,&diſſimiles inter ſe res diſtinctaſq́ꝫ faceret.neqꝫ.n.ex his vnũ aliquid
ſufficere, ſed tria ſimul hæc requiri cenſet,ſiquid abſolui debeat.verum qm̄ de efficiente prin-
cipio ſatis multa attulimus,tempus eſt vt de materia quoqꝫ aliqd dicamus. Oẽs q de rerum na
tura aliqd locuti ſunt,concordes materiam eſſe concedunt.quænã vero ſit,non oẽs cõſentiũt.
ſed Pherecydes Syrus,terram eã eſſe credidit:Thales aũt,aquam:Anaximandrus,infinitũ:Ana
ximenes & Diogenes Apolloniata,aerem:Heraclitus,& Hippiaſus Metaponticus,ignem: Xe
nophanes Colophonius,aquã & terrã:Hippo Rheginus,ignẽ & aquã:Oenopius Chius,ignẽ
& aerẽ:Empedocles,quatuor elemẽta,terrã,aquã, ignẽ,& aerem.His amicitiã & litem adiũgit,
quarũ altera cõiungit & vnit,altera ſegregat & diſtinguit.Democritus & eũ ſecutus Epicurus,

atomos

A atomos oĩum rerum materiam opinant̃.Heraclides Ponticus,& Aſclepiades Bythinus, rerum
principia faciunt moles quaſdã oĩ actione carẽtes.Anaxagoras,minimas quaſdã & ſiles rerũ
particulas.Diodorus,qui Cronus appellatus eſt;indiuidua minimaq́ꝫ corpuſcula.Pythagoras,
numeros;Mathematici corporum fines.Strato phyſicus cognomento,quas vocãt qualitates.
Plato,Ariſtoteles,& Stoici,naturam quandã informẽ,ex qua primũ quatuor elementa, tum re
liqua fiant,ſed Ariſtoteles elementis quintũ corpus addit,qđ circũuoluitur, & eſt immutabile.

De principij,& cauſæ differentia.

Principium & cauſam aliqui nihil inter ſe differre putãt. aliqui principium quidẽ,rerũ oĩum
originem præcedere volunt, non tñ ipſum euentus huiuſce cauſam eſſe dicunt.ſed id,quo ẜm
vnumquẽq́ꝫ modum res fiunt.Cauſarum gña quatuor ij dem ſtatuunt.p̃cedens, quod ab euen
tu ſeparari põt,idq́ꝫ quod iã effecit ꝑmanet;continens,quod rem quã facit non deſerit.nã eo p̃-
ſente,res gignitur;abſente,deſinit;vrgente,creſcit;deſiſtente,minuitur.ꝑfectum, quod ꝑ ſe ſo-
lum rẽ peragit.concauſans,quod cæteris pares in euentũ confert, vt in arãdo videmus, in quo
vel plurimũ affert,qui minimum etiam adiumenti confert,vt bobus quidem duobus arator in
digeat,ſed multo facilius opus abſoluat,ſi tertiũ iumẽtum adiunctum aliorum laborem leuet.

B *De principij & clementi differentia.*

Cum Iones elementum à principio nihil differre arbitrarentur,plurimũ Plato ĩtereſſe iudica
uit,atq́ꝫ ita vtrũq́ꝫ diſtinxit,vt elementũ id ſit qđ cõpoſitũ & effectũ eſt,qũo terrã,aquã, aerẽ, &
ignẽ elementa vocamus.principiũ vero dicatur,quod ſe prius quicq́ꝫ non habet, ex quo gigni
potuerit.alioquin principiũ nõ fore elemẽtis.nãq́ꝫ priora ſunt;tũ materia informis & perẽnis,
tũ forma,ſpẽs,& ἐντελέχεια,hoc eſt ꝑfectio nũcupata,demũ priuatio,quã abſentiã definiũt rei, q̃
tum adeſſe debeat.merito igitur Plato reperta differẽtia,veterem Ionicorũ ſñiam improbauit.

De natura.

Naturam aliqui definiunt arte p̃ditum ſuapteq́ꝫ motu in gñationem tendentẽ igneũ ſpũm.
alij nihil aliud quã minutorũ corporũ cõgreſſum & diſceſſum. Ariſtoteles principiũ motus &
ꝗetis eius,in quo eſt primo & nõ ẜm accidẽs.naturalia vocat,cũ elemẽta quatuor,tũ cętera q̃ ex
eis fiunt,aĩalia,ſtirpes,metalla,& quæ in aere gñantur imbres,niues,fulmina,grandines,venti.

De motu.

Motum oẽs penè concedunt quicunq́ꝫ paulo diligentius philoſophati ſunt; Locorum com
mutationem,vt cum quis Alexandria Romam venit,vel Alexandriam Roma diſcedit;Quali-
C tatum variationẽ,vt ſiquis ex frigido calidus fiat,vel ex calido frigidus euadat; Naturæ viciſſi-
tudinẽ,vt ſiquis antea non exiſtens hõ,nunc eſſe incipiat; vel cõtra exiſtẽs,homo eſſe deſinat;
Staturæ mutationem,vt ſiquis è paruo magnus creſcat,aut è magno in paruum decreſcat.

De corpore.

Reliquis corpus eſſe dicẽtibus quodcũq́ꝫ ſiue agat,ſiue patiatur.Mathematici corpus eẽ de-
finiunt;quod trifariam extentum eſt,in longum,in latum,& ꝓfundum.Punctum nanq́ꝫ eſſe, q
partes non habeat.Lineam vero,longitudinẽ tantum.Superficiẽ,latitudinẽ longitudini con-
iunctam.hãc,ſi profunditas accedat,corpus appellari;quidam etiã corporum fines corpus cre-
diderunt.Plato molem eſſe corpus aſſeruit,quæ & locum occupat, & intra ſe molem aliam nõ
admittit.neq́ꝫ enim duo corpora vnum locum obtinere ſimul poſſe.

De figura.

Figura,corporis ſuperficies,circunſcriptio,& finis eſt.figurarũ vero,aliæ rotundæ ſunt, aliæ
angulares,quarum infinita penè variatio eſt.

De forma.

Forma,ſubſtantia eſt incorporea,quæ quidem ex ſe non ſubſiſtit,ſed formis carentem mate
D riam informans,omnia,quæ videmus extare facit.Socrates,& Plato formas arbitrãtur naturas
eſſe à materia ſeparatas in intellectu cogitationeq́ꝫ Dei, hoc eſt in mente diuina ſitas. Ariſtote-
les autem formas quidem & ſpecies non abſtulit,ſed eas materiæ coniunctas eſſe voluit. Stoici
noſtras intellectiones formas appellarunt.

De mundo.

Stoici mundum vnũ eſſe dixerunt,quem & totum eſſe,& corporeum arbitrati ſunt. Empe-
docles mundum quidem vnum eſſe concedit,totum tñ ipſum negat,ſed exiguam quãdam to-
tius particulam,reliquum vero,ocioſam materiam.Plato mundũ vnum eſſe & totum tribus ar
gumentis coniectat,quia perfectus non eſſet,ſi omnia non contineret;nec exemplari ſimilis,ſi
vnicus non eſſet;nec æternus,ſiquid extra ſe haberet.Metrodorus tam abſurdũ eſſe putat vnũ
mundum in infinito natum dicere,q̃ in agro magno,vnam ſpicam.nam cũ infinitę cauſæ ſint,
mũdos quoq́ꝫ infinitos eſſe neceſſum eſt.ſunt autem infinitæ cauſæ.i.atomi,quare & infinitos
effectus eſſe oportet,hoc eſt mundos,cum eorum quiſq́ꝫ finitus ſit.

De conſtitutione mundi.

Mundus rotũda figura hoc pacto conſtitit,indiuidua corpuſcula,quæ tum fortuito motu fe
rebant̃,cum vnũ in locũ plurima conueniſſent,magnitudine,& figuris differebant. q̃cũq́ꝫ igit̃

anguloſa,magna,& grauia fuerunt,ſubſtitere:quæ vero parua,leuia,& rotũda , in ſuperiorem E
locum ab illis extruſa ſunt.nec prius aſcendere deſierunt,q̃ ĩpulſionis violẽtia ceſſauit . tũc.n.
retro acta,cum inferius deſcẽdere non poſſent,in loca ſibi congrua deuenere. ea aũt ſunt , quæ
circumpoſita.Vt igitur inter ſe ſatis coagmẽtata ſunt,q̃ circum vndiq; erãt,extimum cœlũ ge-
nuerunt.q̃ vero illis & loco,& natura,ꝓxima extiterunt,planetas effecerunt.nã aerẽ exhalato-
rum corporum multitudo cõpoſuit,ꝗ concitatus in ventum,cœlum agitare cœpit,& eũ in or-
bem actum circũuerſare,quẽ motus ordinẽ ſtellas adhuc ſeruare videmus.Vt aũt ex corporibꝰ
in ſublime eiaculatis,cœlum,ignis,& aer,ortus eſt:ita ex ſubſidentibus nata eſt terra, quã mul-
ta materia nimium adhuc corpulentã,cum ventorum impetus,tum ſtellarum ſplendor cõpin-
gendo attenuarunt,& ad eam quam ſpectamus paruitatem,redegerunt:aqua expreſſa,q̃ fluida
cum ſit,per decliuia labi cœpit in loca concaua,vel ipſa per ſe aqua huc illuc diſcurrens,alueos
ſibi,& latos ſinus excauauit.ſic itaq; præcipue mundi partes in lucem prodierunt.

De Deo.

Quæ de Deo inter initia omiſimus,ea nunc explicare nobis in animo eſt.nam ex antiqs phi
loſophis quoſdam inuenimus,qui Deos nõ eſſe dixerunt.non tamen id palam fateri auſi ſunt,
ſed an Dij eſſent ignorare ſe dicebant.fuerunt autem Diagoras Mileſius, Theodorus Cyrenai F
cus,Euemerus Tegeata,& Euripides Athenienſis,quanq; id ipſe nõ dicit,ſed Siſyphum id di-
centẽ introducit ob metum Areopagitarum.Sed iſtos miſſos faciamus , & Anaxagorã potius
audiamus,qui diuinam mentem aſſerit,res omnes à primordijs mundi inter ſe confuſas diſtin-
xiſſe,atq; ita res oẽs procreaſſe:vel Anaximandrum,qui ſtellas cœleſtes Deos arbitrabatur:aut
Democritum,qui mentem igneo circularíq; corpore vtentem,hoc eſt mundi animam Deũ eſ
ſe affirmabat.nam Pythagoras ex hiſce,quæ ipſe inter principia collocauit, vnitatem , hoc eſt
vnius naturam,& mentem ipſam Deum atq; bonum exiſtimauit: dualitatem vero,Dæmonẽ,
& malum,quã corporea moles circũſtat,id eſt quẽ aſpicimus mundum.Socrates autẽ & eum ſe
cutus Plato,Deum id inquiunt eſſe,quod vnum,quod ſolum,qđ bonum,& ex ſeſe eſt:q̃ oĩa il-
luc tendunt,vt Deum,mentem eſſe ſignificent nulli materiæ cõmiſtam,nulliq; affectui obno-
xiam.Ariſtoteles vero ſupremum Deum formã eſſe definit,ſeparabilem quidem,æthereo tan-
tum corpori:quod quintum appellat,inhærentem.id autem cum in plures ſphæras natura qui
dẽ coniunctas,ratione vero diſtinctas,ſeparet:quãq; ſphærã animal eſſe cenſet,ex anima & or-
be compoſitum:quorum hic æthereum corpus eſt,in circuitum volubile:illa ratio , q̃ ipſa qui-
dem motum non admittit,ſed tñ motus eſt cauſa.Stoici Deum eſſe pronunciant, ignem arte ꝑ G
ditum,rationeq; & via ad mundi generationem procedentẽ, atq; oẽs rerum oĩum rationes cõ
tinentem,quibus vniuerſa fato eueniunt:Item aliter:ſpiritum toti mundo infuſum , qui varias
appellationes ſortitur pro diuerſitate materiæ,in quam diffuſus eſt.Deos autem exiſtimant cũ
ſtellas,& cœlum,tum præcipue mentem.Epicurus Deos omnes humanam ſpeciẽ habere cre-
didit.videri tamen à nobis non poſſe,ob ſummam tenuitatem atomorum,quæ ipſos compo-
nunt.quatuor etiam alia rerum genera ſempiterna ſtatuit,atomos,infinitum,vacuum,& ſimi-
litudines,quæ ab eo eiuſdem rationis partes & aliorum elementa cenſentur.

Vnde in cognitionem Dei uenimus.

Dei vero cognitionẽ habuimus ex pulchritudine,quã cœlo ineſſe ſpectamus.nihil.n.teme-
re,aut caſu,pulchrum oritur,ſed artificis alicuius opera.quãobrem & Euripides Stellas inqt or
natus gratia ab opifice ſapienti cœlo inditas fuiſſe.deuenimus autẽ in huiuſcemodi cognitio-
nẽ,cum ex alijs ſtellis,tum præcipue ex Sole & Luna,quæ ſubterraneum iter emenſa,eodẽ co-
lore:eadem figura,eadem magnitudine naſcuntur,eademq; & tempora,& loca ſeruant.

De Heroibus,& Dæmonibus.

Thales,Pythagoras,Plato,& cum his Stoici,vnanimes aſſerunt:Demones naturales ſubſtã H
tias eſſe,Heroas aũt,animas à corporibꝰ ſeparatas,& harũ bonas eſſe,q̃ hoĩum fuerint ſancte vi
tã traducentium:malas aũt,male viuentium.Epicurus tã Dæmones, q̃ Heroas non concedit.

De anima.

Cum multa de anima ab antiquis inter ſe controuerſa dicta ſint:nemo me à propoſito intro
ductionis modo diſcedere arbitretur,ſi paulo fuſius ea commemorauero,quæ ab illuſtriſſimis
quibuſq; dicta ſunt.Animam igitur exiſtimant aliq ſpiritum eſſe toto corpori adnexum,nõ tñ
æquabiliter,ſed vni mẽbro magis,alteri minus.hoc Aſchlepiadis ſectatores dicunt.eandẽ alij
facultatẽ qua viuimus arbitrant:quidam principium motus oĩum,q̃ fiunt & ſunt.Epicurus aũt
aerẽ illum,quẽ reſpirando attraximus,aĩam eſſe credidit,cuius ſubſtantiã alij incorporeã dixe-
runt,vt Plato:alij corpoream,vt Zeno:& ipſum ſecuti Stoici.nã ſpũm ipſam eſſe opinati ſunt.
item mortalẽ alij,vt Epicurus & Diocles.alij immortalem,vt Plato & Stoici,ipſam exiſtimarũt.
quãq; Plato ſuo ſe motu ſemper mouentem,nec vnq̃ interituram ipſam aſſeueret.Stoici cõtra,
tam diu animam durare,quoad mundus diſſoluatur.tunc.n.ipſam quoq; corrumpi. Rurſus a-
lij ſic adnexas corporibus animas aiunt,vt ex eis ipſas ſponte natas dicant. hocq; in cauſa eſſe,
vt corporeis voluptatibus tantopere delectentur.alij vero animam volunt Dei particulã quã-

A dam eſſe,nec vllum extare elementum,quod ocioſum ſit,quodq; in cōpoſitarum rerum ratio-
nem nō veniat.Peccare vero aīas inquiunt,alij quia liberæ cum ſint,ſuopte arbitrio ad malum
ferant.nam cum voluptates appetant,vt eas aſſequantur,vitia perſequi,flagitioſum eſſe nō iu-
dicant:alij,cuncta fato euenire putātes,aīam quoq; nulla electione habita delinquere poſſe cō
cedunt.pœnas dare ſceleratorum animas,vbi à corporibus ſolutæ fuerint,exiſtimat Plato: bo-
norum autē,ad Deū poſt mortē reuerti,& in aſtris habitare. Stoici nihil iſtorum admittūt,ſed
poſtq̄,aiunt,ſeiunctæ à corporibus fuerint,q̄ intemperanter vixerunt,& voluptatū adhuc aui-
dæ ſunt,corpus aliud iterū ſubeunt,deſiderio voluptatum illectæ,quas corporis miniſterio aſ-
ſequuntur.id aūt eas tandiu facere,quoad virtutē edoctæ,in cognitionē veri boni deueniāt,ac
meliorem vitā traducant,à qua ſtatim,vbi ſolutæ & iam ab impedimentis corporis liberæ fue-
rint,ipſis p ſeſemet interlucentibus honeſti ac decoris,ideis vniūtur.à quibus nunq; ſic affectæ
poſtea diuelluntur.Partes animæ Plato tres fecit,rationem,iracundiam,& concupiſcentiā. Ari
ſtoteles quartā addidit, naturalē,q̄ corpus vegetat.Stoici & ipſi partes animę quatuor enume-
rant,ratiocinandi,ſentiendi:loquendi,& gignendi facultatem.Alij ſimplicem & partibus care
re animam arbitrantur.nihil.n.aliud ipſam eſſe,q̄ prudentiam,quam,tum mētem, tum intelle-
B ctum appellāt.Menemachus vnus ex ſectatoribus ſtoicæ diſciplinæ, vbi ſuſpitionem addidit,
loquendi & gignēdi poteſtatem ademit,eas ſentiendi facultatibus attribuens. nonnulli demū
in ſenſum & rationem animam diuiſerunt,quibus aliquis merito potius aſſentiri poterit.

De minimo.

Ante quatuōr elementa nonnulli fragmenta quædam eiuſdem rationis paruiſſima & rotun
da,ceu elementorum elementa extitiſſe dicunt.Heraclitus quoq; fruſtula quædam cum mini-
ma,tum indiuidua,cogitatione tantum apprehenſibilia concedit.

De colore.

Color eſt qualitas corporis viſibilis.Pythagorici colorem appellant ſupficiem corporis.Em
pedocles q meatibus oculorum quadraret.Plato flāmam è corporibus prodeuntem , cuius par
tes apte oculis incidunt.Zeno is,qui Stoicorum princeps fuit,colores eſſe definit,primos ma-
teriæ habitus.Qui pythagoræ ſucceſſerunt philoſophi,colorū genera quatuor fecerūt,album ,
nigrum,rubrum,& pallidum:reliquas autem colorum varietates ex diuerſa elementorum cō-
miſtione oriri:animalium vero etiam ex aeris & locorum diuerſitate conſurgere.

De miſtione.

C Priſci miſtionē elementorū fieri dixerūt,ex mutua inter ſeſe per primas qualitates actione.
Anaxagoras,& Democritus ex eorū ſolūmodo cōgreſſu.Empedocles è paruiſſimis micis ele-
mēta cōponit,quas minima q̄dā fruſtula,& veluti elementorū elementa eſſe dicit.Plato tria tm̄
corpora ex ſe mutuo fieri credidit,ignis,aer,& aqua:terram nanq; ſolam immutabilem eſſe.

De uacuo.

Qui à Thalete manarunt philoſophi ad Platonem vſq; vacuum oēs abnegarunt . Empedo-
cles intra mundum inquit,vacuum res nulla,nec extra eſt. Leucippus,Democritus,Epicurus,
& Metrodorus atomos q̄dē multitudine:vacuū aūt magnitudine infinitum dicunt . Stoici in-
tra mundum,vacui quidē nihil eſſe,extra vero infinitum : alij tantum vacui ſolummodo extra
mundū eſſe:quantū ad reſpirationē mundi faciat.mundū.n.igneus cū ſit,euētatione indigere.

De loco, & receptaculo.

Stoici,& Epicurei locum à receptaculo differre cenſent,ac locum quidem eſſe, quod corpus
totum tangit vt ſuperficies:receptaculum aūt quod parte ſolum,vt in vaſis vinarijs contingit.

De tempore.

Pythagoras tēpus eſſe arbitratur,continentis nos cœli machinam.Plato mobilem æternita-
D tis imaginem,vel interuallum motus cœli.Eratoſthenes Solis circūuolutionem. Tēporis au-
tem eſſentiam Plato cœli motum exiſtimat.Stoici ferè omnes motum ipſum, ac cæteri quidem
ingenitum tempus arbitrantur.Plato genitum ex ſenſus noſtri cogitatione.

De ortu, & interitu.

Parmenides,Meliſſus,& Zeno Elæata,ideo nec generari,nec corrumpi quicq; aſſeruerunt,
q vniuerſum immobile ponunt. Epicurus & cæteri,quotquot è minutis corpuſculis mundū
extruunt,ex atomorū conuentu gigni,& eorum diſceſſu aboleri cuncta affirmant . hi aūt neq;
oriri quicq;,neq; interire proprie dicunt.nam cum ex congerie nō ex alteratione gigni res ve-
lint,non qualitatis,ſed quantitatis motum,ortus & interitus momentū præcedere faciunt.Py-
thagoras,& alij quicunq; materiam pati ſupponunt,ortum & interitum proprie aſtruunt,cum
velint elementorum qualitatibus immutatis naſci res,& diſſolui.

De neceſſitate.

Thales validiſſimam eſſe neceſſitatem dixit,cum vniuerſo dominetur.Pythagoras mundo
eā incubare credidit.Parmenides,& Democritus oīa neceſſario euenire dicunt , eandemq; ip-
ſam eſſe cum fato,cum iudicio,cum puidentia.Plato quædam in prouidentiam, quædam in ne
ceſſitatem refert.neceſſitatis aūt eſſentiam Empedocles arbitratur cauſam principijs & elemē-

tis vtentem.Democritus reſiſtentiam motum & impetum materiæ.Plato,nonnunquam mate E
riam,interdum habitum eius qui circa materiam operetur.

De fato.

Heraclitus omnia fato euenire dicit;ipſumq; eundē eſſe quod neceſſitas.Plato quãuis in ho
minum animis & vita fatum conſtituat,ei tñ & libertatem noſtram adiũgit.Stoici Platonē hac
in parte ſequuntur,ac neceſſitatem quidem definiunt,inſuperabilem & violētam cauſam. fatũ
vero cauſarum ſeriem,in qua tñ illa quoq; cauſa continet,quæ in nobis eſt,vt quædã fato fiant,
quædam non fiant.fati vero eſſentiam Heraclitus eſſe definit rõnem , ſubſtãtiam vniuerſi per-
meãtem.fatum aũt corpus æthereum,quo tãq; ſemine vniuerſum gignitur. Plato perennē ra
tionē & legem naturæ totius vniuerſi. Chryſippus vim ordine cũcta gubernantē. item in de
finitionibus,fatũ,inquit,eſt ratio ſeu lex,cuius prouidentia regũtur omnia,quæ ſunt in mũdo:
vel ratio,per quam,orta,nata ſunt,naſcentia oriuntur,oritura naſcentur . reliqui vero Stoici fa
tum deſcribunt cauſarum ſeriem,hoc eſt ordinē & nexum intranſgreſſibilē. Poſſidonius ter
tium ipſum à Ioue facit,vt primus ſit Iupiter;ſecunda,natura;tertium,fatum.

De fortuna.

Plato fortunam definit cauſam quæ ſectetur & incidat rebus quas facere eligimus. Ariſtote F
les cauſam quæ hiſce rebus interuenit,quas alicuius gratia & volētes facimus, obſcuram tamē
& inſtabilem.differre vero fortunam à caſu,ex eo,quia q̃ fortuna fiunt,caſu quoq; fiant: cũ for
tuna ſolum in noſtris actionibus verſetur.quæ vero caſu fiunt,nõ omnia fortuna.(in his enim
caſus etiam conſiſtit,) quæ ad actiones noſtras nõ attinent.inſuper fortunam ad homines tan
tum ſpectare,caſum autem non ad homines ſolum,ſed ad bruta , & ad reliqua quoq; vita caren
tia.Epicurus inconſtantem & ipſe cauſam,modis,temporibus,perſonis,fortunam dicit. Ana
xagoras & Stoici,cauſam quæ humano diſcurſu aſſequi non poſſit,Atq; alia quidem,neceſſita
te;alia,fato;alia,electione;alia,fortuna;alia,caſu fieri.

De finitate & infinitate mundi.

Pythagoras primus hanc rerũ oīum congeriē mundũ appellauit,exactã ei⁹ diſpoſitionē cõ-
tēplatus.Thales,& q ab eo deriuarunt,vnũ mundũ aſſeruit.Democritus & Epicurus, & vtriuſ
que magiſter Leucippus,infinitos,in infinita vacui amplitudine ſitos.Empedocles cũ in ſupre
ma parte mũdi Solē circũuolui faciat,mundũ finitũ ſtatuit,Seleucus aũt infinitũ.Diogenes vni
uerſum quidē infinitũ dicit,mundum aũt finitũ.Stoici multũ inter vniuerſum & totũ intereſſe
dicunt;ac vniuerſum quidē infinitũ eſſe,cum vacuũ quod infinitũ eſt,cõprendat;totũ aũt quia G
vacuum excludit,finitum eſſe.quare cum totum & mundus idem ſint,mundum finitum eſſe.

De figura mundi.

Ariſtotel es & Stoici rotunda figura mundum conſtare dicunt.alij partim cono,partim ouo
ſimilem malunt.Epicurus, & his,& id genus reliquis,mundum conſtare poſſe concedit.

De anima mundi.

Reliqui oēs aīam habere,prouidentiaq; regi mundum arbitrãtur.Democritus & Epicurus,
& quotquot atomos ac caſum introducũt,neq; aīam habere,neq; ꝓuidētia regi ipſum inqunt ,
ſed bruta quadã natura.Ariſtoteles non aīa,non rõne,nõ mēte,nõ prouidentia ꝓditũ mũdum
oībus ſuis partibus exiſtimat,ſed cœlũ tantummodo.cœleſtes.n.orbes ſingulos & animã & vi
tã habere.reliqua vero infra cœlum poſita,omnibus his carere.ꝙ ſi ordine aliquo frui videan-
tur,non ex ſe illa ipſum habere,ſed incidenter,quatenus à cœleſtibus corporibus reguntur.

De æternitate mundi.

Pythagoras & Plato factum à Deo mundum arbitrantur,ac quãtum in ipſo eſt,interire poſ-
ſe.nã cũ ſenſibus ꝑcipiatur,corporeũ eſt & diſſolubile. non intercidet tñ Dei prouidentia & cu
ſtodia ꝓuentus.Epicurus & Stoici mundum interiturum concedunt,ortus cum ſit,id qd̄ & re- H
liquis accidere videmus & aīalibus & ſtirpibus.Xenophanes ingenitum,ſempiternũ,indelebi
lem,defendit.Ariſtoteles quæ infra Lunam ſunt,mortalia;quæ vero ſupra, immortalia ſtatuit.

An mundus alatur.

Ariſtoteles,qui mundum ſempiternum tuetur,nullo ipſum alimento indigere concedit. nã
ſi nutrimento egeret,interiret tandem.Heraclitus ex ijs quæ hic corrumpuntur ipſum ſibi mũ
dum immutatione quadã nutrimentum ſubminiſtrare putat.Philolaus ex Pythagoricis vnus,
corruptiones duas eſſe dixit.interdum nanq; ignem è cœlo deſcendere,interdum vero lunaris
aquæ circunuerſatione aerem effundi.Horum itaq; exhalationibus cœlum nutriri.

A quo elemento mundus exordium ceperit.

Phyſici mundum à terra exordiũ ſumpſiſſe dicunt,tanq; à centro, ꝙ rotundis oīb⁹ eſſe prin
cipiũ ſolet.Pythagoras ab igne.Empedocles ætherē primo extitiſſe dicit,tũ ignē, poſtea terrã,
de qua circũuoluentis ſe cœli impetu vehementer aſtricta,exilijt aqua, q̃ in vaporem cõuerſa,
aerem peperit.cœlum autem æthere,ſolē igne ſolo conſtare credit.reliqua vero, quæ hic apud
nos ſunt,ex alijs.Plato cum viſibilem hunc mundum ad imitationē mũdi intelligibilis factum
exiſtimet.animum primũ extitiſſe dicit,tum corpus,quod ex igne & terra primo, ex aere & aq̃

ſecundo

A ſecundo conſtat.Pythagoras cum quinq; tantũ figuras ſolidas eſſe cerneret, quas etiam Mathe
maticas appellant:è cubo terrã natam credidit,e pyramide ignem,ex octaedra aerem, ex icoſie
dra,aquam,è dodecaedra cœlum,atq; Plato hac quoq; in parte Pythagoram ſectatus eſt.

De ordine partium mundi.

Mũdi partes ita inter ſeſe complicatas Parmenides aſſeruit,vt vna ab alia contineat. ac quã-
uis omnes ex raro & denſo cõſtent,eas tñ quæ in medio ſunt,ex opaco & lucido miſtas:quę ve
ro cæteras continet,inſtar muri ſolidam eſſe.Leucippus,& Democritus tunicã &membranam
quandam mundo circũponunt.Epicurus partim raro,partim denſo,mũdos operimẽto inuol-
uit,quorum alios circũagi putat,alios autem minime.Plato ſupremo loco ætherem collocat,tũ
ignem,poſtea aerem,deinde aquam,vltimo terram,interdum tñ ætherẽ igni coniungit.Ariſto
teles ætherem primo collocat,quem incommutabilem,& quintum corpus facit.ab eo commu
tabilia diſponit,ignem,aerem,aquam,& infimo loco terram.his aũt ita motum attribuit, vt qn
tum corpus,hoc eſt cœleſtes orbes,circumuoluãt.alia vero, quæ infra cœlum ſunt:recto motu
ferant,ac leuia quidẽ aſcẽdant.ignis,& aer.grauia vero deſcendant,aqua,& terra.Empedocles
nec definita,nec eadẽ loca ſemper habere ſenſit elementa,ſed in alterius locũ omnia ſuccedere.

B *De mundi inclinatione.*

Diogenes & Anaxagoras poſt mundi conſtitutionem, & aĩalia genita ex terra,ſponte mun
dum,vnam ſui partem ad auſtrum inclinaſſe,alteram ad ſeptentrionem extuliſſe. fortaſſe vero
diuina prouidentia,vt quędam mundi partes habitari poſſent,quædã nõ habitari,pro caloris,
frigoris,& tẽperiei conditione.Empedocles,aerem inquit Solis impetu adactum,boreales pla
gas extuliſſe,auſtrales autem depreſſiſſe,atq; ita totum mundum inclinatum eſſe.

An extra mundum aliquid ſit.

Qui duce Pythagora philoſophati ſunt,extra mundũ uacuũ eſſe dixerunt.vacuũ nãq; reſpi-
rando mũdus attrahit,expirãdo remittit.Stoici quoq; ideo vacuũ foris eſſe volũt, vt cũ mũdus
conflagrabit,in ipſum diffundi queat.id aũt vacuũ infinitũ eſſe:quãq̃ Poſſidonius infinitũ ip-
ſum non facit,ſed tm̃ ſolummodo,quãtũ ad diſſolutionẽ mũdi ſufficiat,libro primo de vacuo.
Diogenes vacuũ & ipſe aſtruit.Plato,& Ariſtoteles nec intra mundũ,nec extra vacuũ ponũt.

De dextra & ſiniſtra mundi parte.

Pythagoras,Plato,Ariſtoteles,dextrã mundi partem orientalẽ faciunt,vnde motus incipit.
occidentalẽ vero ſiniſtram.Empedocles,q̃ ad ſolſtitium,dextrã:quæ ad brumã,ſiniſtrã definit.

C *De cœli eſſentia.*

Anaximenes extimam mundi circunferentiam,terream eſſe credidit. Empedocles cœlũ ſo-
lidum eſſe putat,conſtareq; ex aere in morem cryſtalli ab igne durato, & vtroq; hemiſphærio
tam ignem,q̃; aerẽ cõtinere.Ariſtoteles è quinto corpore,ipſum facit,reliqui ex igne, ipſumq;
ex calidi frigidiq; commixtione compactum.

De cœli ſegmentis.

Thales,Pythagoras,& q ab eis manarũt,cœlũ in quinq; circulos diuidũt,quos zonas appel-
lant.horũ, his,q nobis ſemp apparet,arcticus vocatur:ſequẽs, ſolſtitialis:tertius,æquinoctialis:
quartus,brumalis:ultimus,antarcticus:qui noſtris oculis hic aſpici nõ poteſt. obliquus autem
circulus,quem Zodiacum noĩant,tres medios coniungit.ductos aũt à ſeptentrione ad auſtrũ,
æquinoctialis rectis angulis diuidit.Pythagorã vero ferũt Zodiaci obliquitatem primum ani-
mo concepiſſe,quod ſibi tñ Oenopides Chius arrogare,tanq; à ſe inuentum,non dubitauit.

De ſtellis.

Thales è terra quidem conſtare ſtellas opinatur,verum ignitas eſſe. Empedocles ignem tan
tum,quẽ æther compreſſus,quo tempore dirimebantur elementa,illuc ſubmiſit. Anaxagoras
D ætherem igneum eſſe ex ſui natura putat,ipſumq; circumuolutionis ſuæ vehementia,lapides è
terra ſurripere,quos ſurſum euectos &inflammatos,ſtellas aſſerit.idem rurſus alio in loco ſtel-
las appellat ſaxa latentia,quæ crebro in terram decidentia extinguntur. ſicuti contigit cum in
Aegos fluuium candens ſaxum in morẽ ſtellæ cecidit. Diogenes ſtellas opinatur perinde atq;
pumices,& raros lapides,ac p eos mundum reſpirare. Empedocles fixas,cryſtallo(ſic enim ip-
ſe cœlum appellat)adnexas:errãtes autem,ſolutas aſſeuerat.Plato quãuis ſtellas maiori ex par-
te igneas eſſe credat,tamen aliorum elementorum expertes eas non iudicat,ſed elementis glu-
tinis vice contineri.Xenophanes è nubibus accenſis conſtare ſtellas arbitratur, eaſq; interdiu
extingui,noctu accendi.nõ aliter atq; carbones ſolent,ortumq; & occaſum nihil aliud eſſe, q̃;
nubium accenſionem & extinctionem.Heraclides &Pythagorei ſingulam quãq; ſtellã,vnum
mundum eſſe,terram,aquam,aerem,& ætherem cõprehendẽtem,ferriq; per aerem infinitum.
hæc opinio in ſacris Orphei contineri perhibetur,quibus initiati quãq; ſtellã vnũ mundum ar
bitrantur.Epicurus nihil iſtorum non admittit,cum id genus omnia cõtingere poſſe cõcedat.

De ſtellarum figura.

Stoici ſtellas rotundas exiſtimant,vt & mundum,& Solem,& Lunã.Cleantes, coni figura.
Anaximenes,tanquam clauos cœlo adactos.alij tanquam folia candentia,& picturas.

De ordine ſtellarum. E

Xenophanes vna ſuperficie ſtellas oẽs moueri credit. Stoici quaſdã altius, quaſdam ſubmiſ-
ſius ferri. Democritus ſtellas ita diſponit, vt fixæ ſummum locum teneant, vagæ ſuccedentem,
inter quas Solem & Lunam reponit. Plato poſt fixas Saturnum collocat, deinde Iouem, poſtea
Martem, deinde Venerem, poſtea Mercurium, deinde Solem, vltimo Lunã. Mathematicorũ
alij Platonem ſequuntur, alij Solem in medio ſtatuunt. Anaximandrus & Metrodorus Chius,
atq; Crates, ſupremum locum Soli dant, ſuccedentem Lunę, tertium ſtellis fixis & vagis.

De motu ſtellarum.

Anaxagoras, Democritus, & Cleãthes, ab ortu ĩ occaſum ferri ſtellas oẽs exiſtimãt. Alcmęõ
et mathematici vagas ex aduerſo fixis incedere dicũt, hoc ẽ ab occaſu in oriẽtẽ. Anaximãdrus
vehi ſtellas exiſtimat ab eo orbe, cui ĩſunt. Anaximenes eodẽ pacto ſub terra, quo ſupra moue
ri. Plato & cũ eo mathematici Solẽ, Venerẽ, & Mercuriũ eodẽ tp̃e curſum ſuũ abſoluere dicũt.

De ſtellarum lumine.

Metrodorus oẽs ſtellas tã fixas q̃ vagas lucẽ à Sole accipere iudicat. Heraclitus & Stoici nu-
triri ſtellas putant è vaporibus ſurſum eleuatis. Ariſtoteles non indigere nutrimento cœleſtia
dicit, æterna cum ſint, & corrumpi nequeant. Plato vt mũdum, ſic ſtellas è ſeipſis nutriri ſentit. F

De ſtellis quas Caſtoris & Pollucis uocant.

Xenophanes ſtellas, q̃ in nauigiorum malis: & antennis quãdoq; videntur, nubeculas quaſ
dam eſſe credit, quæ certo quodam motu agitatæ reſplendent. Metrodorus nautis timore con
ſternatis, oculos interlucere putat.

De ſtellarum ſignificatione.

Plato, Solem, Lunam, & alias ſtellas, tam vagas, q̃ ſtabiles, occaſu & exortu ſuo tempeſtates,
quæ æſtate & bruma contingunt, ſignificare non dubitat. Anaximenes non ex alijs, ſed ex So-
le ſolo, hæc intelligi vult. Eudoxus & Aratus ex omnibus indifferenter.

De Sole.

Anaximander orbem Solis eſſe putat octies vigeſies terra maiorẽ, ſimilemq; rotæ plauſtri
canthum habentem, concauum, igne plenũ, quẽ nobis ore quodã paruo, tanq̃ ꝑ modioli fora-
men oſtendit, hocq; Solem eſſe. Xenophanes è ſiccis vaporibus igniculos quoſdam cõuenire
dicit, qui in vnum corpus redacti, Solem conſtituant, vel Solẽ accenſam nubem eſſe. Stoici So
lem inquiunt ignitũ fluentum eſſe, è mari illuc euectum. Plato ipſum maiori ex parte, igne con
ſtare credit. Ariſtoteles globũ, è quinto corpore. Philolaus Pythagoricus corpus vitro ſimile, G
quod ab igne, qui in mundo eſt, lucẽ ſuſcipit, & eã ad nos remittit. quamobrẽ tria requiri ad So
lis conſtitutionẽ, ignis, qui in cœlo eſt: corpus, quod ab ipſo perinde atq; ſpeculũ quoddã igni
ri & illuſtrari poſſit: & tertio, lux quæ ab eo ſpeculo repercuſſa ad nos vſq; diffundatur. nam &
hanc lucem Solem appellare ſolemus, tanq̃ ſimulachrum ſimulachri. Empedocles duos Soles
exiſtimauit, vnum præcipuum atq; primum, hoc eſt ignem, qui eſt in oppoſita & dimidia cœli
parte, quã replet, quiq; ſemper ex aduerſo ſuæ imaginis, hoc eſt Solis noſtri, incedit: Alterũ, eũ
quem ſpectamus Solem, qui repercuſſio eſt lucis eius, quam ex præfata cœli parte aere concale
facto plena antedictus ignis ſuffundit, ac in corpus ſolare, quod eſt cryſtallo ꝑſimile, mittit, vbi
refracta ad nos deſcendit, & ad primi Solis motum circunfertur. atq;, vt tam multa duobus ver
bis explicem, Sol eſt repercuſſio ignis, qui circa terram mouetur. Epicurus collectionem terrę
pumicis ſpongiæúe perſimilem putat, quã ignis eius foramina permeans accendit. Heraclitus
collectum vaporem qui in oriente accenditur, in occidente extinguitur.

De magnitudine Solis.

Anaximandrus Solem quidem æqualem terræ credidit, orbem vero quo fertur, & è quo re-
ſpirat, ſepties vigeſies terrã excedere. Anaxagoras multoties Peloponneſo maiorem. Heracli- H
tus quantũ eſt humani pedis longitudo. Epicurus omnia quæ hactenus attulimus, aliàs contin
gere poſſe. talem tñ hunc eſſe, qualem ipſum ſpectamus, parumq; vel maiorẽ, vel minorẽ eſſe.

De figura Solis.

Anaximenes Solem, vt folium extẽtum iudicauit. Heraclitus peluis inſtar intus concauum
foris conuexum. Stoici rotundum, vt cęlum eſt, & ſtellæ. Epicurus ipſum poſſe hiſce omnibus
eſſe figuris admittit.

De conuerſione Solis.

Anaximenes ideo Solem conuerti putat, q ab aere denſato & obnitẽti retro pellatˀ. Anaxa-
goras eũ repelli ab aere, qui ſeptẽtrioni ſubeſt, cenſet: quemq; Sol ipſe compingens valentiorẽ
iã dẽſitate reddidit. Empedocles cũ ab orbe, qui ipſum defert, tum a brumæ & ſolſtitij circulis,
Solẽ ꝓhiberi credit, ne rectà ad polos deſcẽdat. Diogenes quia Sol extingueretˀ, frigore calorẽ
oppugnante. Stoici eatenus Solẽ progredi volunt, quoad alimentum inueniat. oceanũ aũt &
reliqua maria Soli nutrimentũ ſubminiſtrare vapores ſubmiſſos, cũ q̃bus terræ quoq; exhala-
tionem admiſceri volunt. Plato, Pythagoras, Ariſtoteles, ob ſigniferi obliquitatẽ, qua Sol obli
que meare cogitur, & ſm̃ brumæ ſolſtitijq; circulos progredi. Hæc aũt oĩa ænea ſphæra docet.

De Solis

A *De Solis defectu.*

Thales interuentu Lunæ,quæ ſuapte natura opaca eſt,Solem deficere primus dixit, idq́ꝫ ex
ſuppoſito Soli ſpeculo facile diſcerni. Anaximãder clauſo foramine per quod ignis euaporat.
Heraclitus conuerſione partis eius,quæ concaua eſt,ad ſuperiora,eius vero quæ cõuexa eſt,ad
noſtros oculos.Xenophanes deficientem Solem extingui putat.rurſusq́ꝫ renaſcentem alium
accendi:narratq́ꝫ Solem aliquando integro menſe defeciſſe,rurſus alio tempore ſic ex toto de
feciſſe,vt interdiu nox eſſe videretur.ſunt qui putent denſam nubem noſtris oculis incomper
tam Solem occupare.Ariſtarchus Solem in errantibus ſtellis annumerat, terramq́ꝫ circa Solis
circulum mouet,qua inclinante Solis orbem adumbrari credit.

De Luna.

Anaximandrus orbem Lunæ decies nouies terra maiorẽ exiſtimat, ac quemadmodũ de So
le diximus,rotæ plauſtri ſimilẽ canthum habere,concauum,igne plenum,vno foramine vapo
rantẽ.Xenophanes accenſam nubẽ.Stoici corpus ex igne & terra cõpactum.Plato ignẽ maio-
ri ex parte.Anaxagoras & Democritus corpus ſolidũ,ignitũ,campos,montes,& valles habẽs.
Heraclitus terram nebula incluſam,Pythagoras & ipſe,ignem eſſelunare corpus exiſtimat.

B *De magnitudine Lunæ.*

Stoici maiorem terra Lunam computant,quemadmodum & Solem. Parmenides æqualem
Soli,à quo Lunam quoq́ꝫ illuſtrari dicit.

De figura Lunæ.

Stoici rotundam Lunam dicunt,ſicut & Solem.Empedocles,diſco ſimilem.Heraclitus,pel
ui, hoc eſt orbicularem & concauam.nonnulli oblongam.figuram vero Luna ſeptem modis
aſſumit.nam ab interlunio diſcedens,cum primum apparere incipit,cornuta ſpectatur,tum di-
midia,poſt ſemiplena,demum rotunda.Rurſus à plenilunio reuertens ſemiplena euadit, hinc
dimidia,poſtea cornuta,uideri poſtremo deſinit,donec iterum nouetur. multa vero hac de re
vltro citroq́ꝫ dicuntur.quidam id vmbra terræ contingere credunt,quæ modo totã,modo par
tem aliquam eius occupet.

De lumine Lunæ.

Anaximander,ipſam peculiarem lucem habere cenſuit,rariorem tamen. Antipho proprio
Lunam ſplendore fulgere docet:ꝙ ſi paulatim abſcondatur,id illi contingere Solis propinqui
tate.ſic enim à natura inſtitutum eſſe,vt minor lux maioris acceſſu ſopiatur.id quod & reliquis
C ſtellis euenit.Thales & qui ab eo deriuarunt philoſophi,Lunam à Sole illuſtrari dixerunt. He
raclitus idem Lunæ quod Soli contingere defendit.ſtellas enim quoniam concauæ ſunt,& va
pores excipiunt,lucere videri,ac Solem quidem ſplendidius cum in puriori aere feratur:Lunã
vero languidius,quia turbulentò magis incedat.

De Lunæ defectu.

Anaximandrus ideo Lunam deficere putat,ꝙ os rotæ obſtruatur.Beroſſus quia ad nos con
uertat partem quæ minus lucet.Heraclitus quia auertat partem quæ caua eſt. Pythagoreorum
quidam Lunam aſſeuerant reflectere,& intercipere lucem:illudq́ꝫ noſtra,hoc antipodum terra
fieri.Plato,Ariſtoteles,Stoici, & Mathematici,concordes aſſerunt Lunam congreſſu Solis oc
cultari,digreſſu illuſtrari.deficere autem terrenæ occurſu vmbræ,quæ tum temporis ex diame
tro plus minus inter vtrunq́ꝫ ſidus porrigitut.

De maculis Lunæ.

Pythagorici Lunam idcirco maculis interpunctam arbitrantur,quia maiora animalia,&pro
ceriores arbores habeat,q̃ hic apud nos reperiãtur:eſſe vero decies quinquies animalia illa no-
ſtris grandiora rubuſtioraq́ꝫ,nec vſitatum vllum excrementi genus emittentia,diẽ quoq́ꝫ quã-
D tum diximus,longiorem noſtro.Anaxagoras in diuerſitatem partium hoc refert.Lunam.n.ex
attenuatis & corpulentis partibus componi,quamobrem opacam lucidis interiectam videri.
ſtellam quæ lucis ementitæ Lunam ideo nuncupari.Stoici quoq́ꝫ non integre compactam Lu
nam fatentur,quia diſſimiles partes habeat.

De diſtantia Lunæ.

Empedocles plus duplo Lunã diſtare cẽſet à Sole q̃ à terra. Mathematici decies octies plus.
Eratoſthenes Solem à terra diſtare computauit ſtadiorum milibus centum triginta, Lunam au
tem viginti octo.

De annis.

Annus is qui Saturno attribuitur,annorũ eſt triginta:qui Ioui,duodecim:qui Marti,duorũ:
qui Soli,mẽſium duodecim. Veneri totidem & Mercurio deputantur.eodem enim tempore,
quo Sol curſum ſuum,peragunt.Lunæ vero annus dierum eſt triginta.tot.n.dies menſis com
prendit,ſiquis à congreſſu ad egreſſum numeret.annum vero quem magnum appellant, qui-
dam octauo quoq́ꝫ anno compleri dicunt.alij decimonono.quidã ſexageſimo primo. Heracli
tus decẽ & octo millibus annorum ſolarium.Diogenes è trecentis ſexaginta quinq́ꝫ annis tam
longis q̃ eos Heraclitus facit.nonnulli ſeptem millibus ſeptingentis octuaginta ſeptem.

De circulo lacteo. E

Circulus lacteus è nubibus conſtat.is noctu in aere ſemper apparet,lacteusq; eſt de ſuo colo
re nuncupatus.Pythagoreorum aliqui crediderunt ipſum eſſe veſtigiũ incendij ſtellę cuiuſdã,
quæ Phaetontis tpe ſuis ſedibus excidit,& loca per quæ circumuoluta eſt,exusſit.alij Solẽ anti
quo tempore illac iter ſuum peregiſſe dicunt.quidam nihil iſtorum uolunt,ſed id modo ſic no
bis apparere ex multitudine luminis cœleſtis ignis,ꝙ illis in locis à cęlo tanquã à ſpeculo quo
dã fractus,ad noſtros oculos reijcitur,id quod etiã cœleſtis arcus nubes facere conſueuerunt.
Metrodorus,hunc Solis circulum eſſe putat,qui Solis diſceſſu conſpici poteſt.Parmenides ra-
rum denſo commiſtum,lacteum colorẽ procreare aſſeuerat.Anaxagoras umbrã terrę lacteum
circulũ exiſtimat,quẽ ideo cœlum ita occupare uult,quia Sol cum terrę ſubeſt,omnia illuſtrare
non posſit.Democritus ſplendorem multarũ,paruarum,& cohærentium ſtellarũ, quæ crebræ
cum ſint,coniunctã lucem fundere uidentur.Ariſtoteles exhalationis ſiccę incendium,quæ iu
giter & abunde ſuccedit,non aliter atq; in crinitis fit.quas infra planetas eſſe nõ dubitamus, &
ab igne accẽdi.Stoici ignis ætherei raritatẽ, ipſumq; ſuperiorem planetis. Posſidonius & ipſe
ignis aceruũ lacteũ circulum credidit,qui licet ſtellis clarius luceat,ſplẽdorem tñ continuũ hẽt.

De crinitis & diſcurrentibus ſtellis ac trabibus. F

Pythagoreorũ aliqui crinitas inquiunt ſtellas eſſe de numero illarum,quæ non ſemper appa
rent,ſed certis quibuſdam temporum ſpatijs oriuntur:aliqui repercusſionẽ viſus noſtri ad So-
lẽ.non aliter atq; in ſpeculis fieri ſolet.Anaxagoras & Democritus cõuentũ duarum pluriũue
ſtellarum ſeſe illuſtrantium.Ariſtoteles ſiccæ exhalationis accenſam congeriem.Strato ſideris
alicuius lucem denſa nube retentam,id quod & laternis euenit.Heraclides Ponticus nubẽ præ
altam illic à ſuperna luce illuſtratam,eandem hic barbatis,areis,trabibus,columnis,& id genus
alijs,cauſam asſignat,ut omnes peripatetici faciunt,qui ex inflãmatis vaporibus ſpecies haſce
fieri dicunt.Epigenes vaporem terræ commiſtum,in altum eleuatum,ibiq; accẽſum. Boethus
ardentis aeris id ſpẽm eſſe credit.Diogenes,ſtellas quidẽ crinitas putat,ſed quæ impendens ali
cuius periculum ſignificent.Anaxagoras, quas diſcurrentes ſtellas vocant,perinde atq; ſcintil
las ex æthereo igne cadere putat,quamobrem ſtatim quoq; extingui.Metrodorus ex Solis ra-
dijs uiolenter nubem,ut ſagitta ſolet,irruentibus,diſcurrentis ſtellæ ſpeciẽ excitari. Xenopha-
nes id genus omnia,nubium accenſarum conſtitutiones incurſionesúe exiſtimat.

De tonitruo,coruſcatione,fulmine,turbine,& conuolutione.

Anaximandrus hæc omnia ſpiritu contingere exiſtimat.is enim denſæ nubi incluſus,erũpe G
re nititur,qua parte tenuior & leuior ea fuerit:nubis diſruptio,tonitru: ſpiritus expanſio ſecus
nubem atram,coruſcationem facit.Metrodorus cum in nubem,inquit,denſitate compactã ſpi
ritus irruit,frangendo & diſcindendo tonat:percutiendo & diuellendo micat.quod ſi inter mo
tus feſtinationem à Sole quoq; calorem ſpiritus is acceperit,fulminat.fulmen autem cũ impo-
tens fuerit,in turbinem degenerat.Anaxagoras,cũ calor,inquit,frigus impetit,hoc eſt cũ æthe
ris pars ſpiſſum aerẽ inuadit,crepitu,tonitrũ facit:colore,quẽ ex vicinitate nubis atræ promit,
coruſcationem:luce vero cum multa,tum magna,fulmen procreat:corpore paulo plus dẽſato,
conuolutionem gignit:nubiloſiore,turbinem abſoluit.Stoici nubium concurſionem,tonitrũ
definiunt:coruſcationem earundem accenſionem attritu excitatam:fulmẽ,violenter actæ nu-
bis incenſionem:turbinem tardius motæ nubis progreſſum.Ariſtoteles omnia iſta è ſiccis va-
poribus componit,qui cum in humidos inciderint,erumpere conantur,dum igitur ſicci humi
dos impellunt & diſcindunt,ſtrepitus excitatur.id tonitru eſt.dum protrudunt & erũpunt, in-
flammantur,hæc quoq; coruſcatio eſt.cum vehemẽtiori impetu tanquã è catapulta exilierint,
multo magis accenſi ruunt,fulmen hoc appellatur,nam turbo à conuolutione hoc differt, ꝙ il
le calidiori,hæc denſiori materia conſtat,vtrunq; tamen multam habet. H

De nubibus,pluuia,niue,& grandine.

Anaximenes ex aere plurimũ denſato cõſiſtere nubes arbitratur.idẽ ex eodem adhuc plus
inſpiſſato,pluuiã exprimi putat. quod ſi dũ cadit,pluuia gelaſcat,niuẽ procreare:& grãdinẽ,ſi
à vento aliquo frigido cõprẽdatur.Metrodorus è vaporibus aquoſis in ſublime delatis nubes
cõponi cẽſet.Epicurus ex atomis.rotundari vero grandinẽ,& pluuiã longo ꝑ aerem deſcenſu.

De arcu cœleſti.

Eorum quæ in ſublimi fiunt,quædã re vera corpus aliquod ſunt,vt imber & grando:quædã
aũt quãuis ſolidi nihil in ſe habeant,inanẽ tñ quandã ſui ſpẽm oculis noſtris obijciũt.quod ge-
nus eſt arcus cœleſtis, de quo tũ deniq; aliquid dicemus,ſi prius quo pacto cernamus explica
uerimus.Quicqd videmus,vel recta,vel curua,vel fracta linea videmus. nemo vero exiſtimet
lineas oculis aſpici poſſe.nam cum incorporeæ ſint,mente tantum ſpectari queũt. rectis lineis
videmus omnia quæ in aere ſũt:quæq; cornu,vitro,ſpeculariq; lapide interpoſito,ſpectamus.
rara enim hæc ſunt,& rectis meatibus videnda tranſmittunt.curuis lineis aſpicimus,quæ aquis
ſubſunt.quapropter & remi ſiquis eos è longinquo ſpectauerit,curui apparent. curuatur.n.vi
ſus neceſſario,cũ ſit aquæ natura denſior aere.fractis lineis intuemur quas in ſpeculis videmus
imagines,

A imagines,ad quas arcum quoq; cœleſtem referri dicimus oportere. prius tamen humidam exha-
lationem in nubem mutatam concipiendum eſt,tum roris inſtar ex ipſa minutas guttas manare
cum igitur ſol in occaſu vel ortu fuerit(nam arcus ſoli contrarius ſit,oportet)tũ oculi guttas,quas
diximus, ſpectantes,ſolis lucem in eis refractam vident,id eſt arcum ipſum cœleſtem.guttæ vero.
nõ figuræ,ſed coloris cauſa ſunt. tres enim colores arcus habet,phœniceũ,viridem, & purpureũ.
phœniceum,quia ſolis radij ſinceri penè remittuntur:viridem,quia plus aquæ cõmiſti,minus pu-
ri redduntur:purpureum,quia magis adhuc turbidi ſunt & inter guttas diſperſi. exemplum ſibi
quiſque conficere poteſt,ſiquis aquam ore ſumat & eam aduerſo ſoli compreſſis labijs ita propel
lat,vt nubis rorem imitetur.nam, ſi ſe lux ad guttas refrãget, arcum protinus formari videbis.ſed
& qui lippientibus oculis ſunt,ſi ad lucernam reſpiciant,iridem illic vident. verum hæc Platonis,
& Ariſtotelis mens eſt.Anaximenes vero cœleſtem arcũ fieri credit, quoties ſol in aduerſam nu-
bem radios mittit,quos,denſa craſſa et nigra cum ſit,euadere non ſinit,ſed eos in ſe detinet.Ana-
xagoras lucem ſolis ab oppoſita denſaq; nube repercuſſam,arcum appellat,quem ſemper è regio
ne ſolis conſiſtere dicit.eandem quoq; cauſam affert,cur duo ſoles,vt frequenter in Ponto contin
git,verum ſolem hinc inde aſtare videantur. Metrodorus,cũ ſolis radij nubem, inquit, intrarint,
B tunc nubem viridem,radios purpureos apparere dicit.

De virgis, & gemino ſole.

Virgę,quas in cœlo videmus,& ſoles gemini,partim corpus aliquod habent, partim non ha-
bent.habẽt, quia è nube, quam cõſpicimus,conſtãt:nõ habẽt,quia colorem,quem ſpectamus,ꝓ-
prium ipſis non eſt,ſed aduenticium,vt qui ex ijs rebus ſit,quæ non ſunt,ſed apparent. hi aũt oẽs
affectus,tam qui per naturã ſunt,q̃ qui per adumbrationem fiunt,ſimiles inter ſe ſunt.

De ventis.

Anaximãdrus vẽtũ exiſtimat fluxũ aeris eẽ, cuius ſubtiliſſimas maximeq; humidas partes ſol
iam abſumpſerit.Stoici vẽtum oẽm fluẽtis aeris impetum arbitrantur,qui varias appellationes ꝓ
locorum diuerſitate ſortiatur:nam ab occaſu ſpirans,Fauonius appellatur:ab oriente veniẽs,Sub
ſolanus vocatur:ab Vrſa flans,Aquilo dicitur:ab Africa prorumpens,Africus noĩatur. Metrodo
rus vẽtos alios tũ cõmoueri dicit,cum ſol aquoſæ exhalationis humorẽ excuſſerit. Eteſias autem,
aere iam ad ſeptẽtrionem inſpiſſato,recedentem ſolem peracto ſolſtitio ſubſequi.

De hyeme & æſtate.

Empedocles & Stoici hyemem fieri dicunt,aere præualente ſurſumq; ſua ſe denſitate protru-
C dente:æſtatem autem contra,igne inualeſcente,ac ſe deorſum ad nos agente.

De terra.

Thales,& qui ab eo deriuarunt philoſophi,vnam tantum terram eſſe dixerunt. Pythagoreorũ
aliqui duas,hanc,& huic aduerſam aliam. Stoici vnam & finitam. Xenophanes infinitam ex ea
parte, qua deorſum tendit,atq; ex aere & igne compoſitam eſſe.Metrodorus terram aeris,ſolem
ignis ſedimentum exiſtimat.

De figura terræ.

Thales & eum ſecuti,terram rotundam arbitrantur.Anaximandrus colũnæ ſimilem,q̃ tñ pla-
nam non rotundam ſuperficiem habeat.Anaximenes menſæ, Leucippus tympani figuram habe
re credit.Democritus diſco quidem ſimilem,verum magnitudine concauam putat.

De ſitu terræ.

Qui Thaletẽ ſecuti ſunt,terrã in medio poſitã arbitrãtur.Xenophanes primã, vt quæ in infini-
tũ radices ſuas porrigat.Philolaus Pythagoricus ignem in medio ſtatuit,quem totius naturæ me-
ditulliũ cẽſet.ſupra quẽ terram huic noſtrę cõtrariã,& inde noſtrã collocat, quam ex oppoſita ſitã
illi dicit,& circa eam ferri.quamobrẽ eos,qui illic ſunt,à nobis videri nõ poſſe.Parmenides oĩum
D primus terram extra duos circulos habitabilem dixit,ſolſtitialem & brumalem.

De inclinatione terræ.

Leucippus terram in auſtrum propẽdere credit,ob exilitatẽ,quæ adeſt illi parti,eo ꝙ ſeptẽtrio-
nalis plaga,quæ ſummis algoribus infeſtatur,compacta ſit,auſtralis autem è contrario, combuſta.
Democritus demiſiſſe ſeſe ad meridiem terram putat,quia ſatis ea,quæ illic naſcũtur ſuſtinere nõ
poſſit.nãq; ſeptentrionem, cum intemperie laboret,pauca gignere:meridiem, bene temperatus
cum ſit,multa proferre,quæ aucta terram deprimunt.

De ſtabilitate terræ.

Cæteri quieſcere, Philolaus moueri terram aſſeuerat circa ignem per obliquum circulum, eo
more,quo Solem & Lunã videmus.Heraclides Ponticus & Ecphantus Pythagoricus,q̃uis mo-
ueri terram dicant,non tñ eam locum ſuum exire concedunt,ſed inſtar rotæ circa proprium cen-
trum ab occaſu in ortum ferri.Democritus initio terram,leuior & rarior cum eſſet, vagaſſe fatẽ,
verum procedente tempore grauiorem & denſiorem factam,conſtitiſſe.

De diuiſione terræ.

Pythagoras ad imitationem cœli terrã quinq; cingulis diſtinxit,ſeptentrionali,ſolſtitiali,æqui-
noctiali,brumali,& auſtrali.horũ medius & duo proximi mediã terrã cingunt,atq; pars hęc com-
buſta

buſta nuncupatur, vtrinq; quod ſuccedit, vſq; ad auſtralem & ſeptentrionalem cingulum, bene E temperatum cum ſit, habitabilis regio dicitur, inde quod ſupereſt, nimio gelu torpeſcit.

De concuſsione terræ.

Thales & Democritus terræmotus cauſam in aquam referunt. Stoici concuſſionem terræ ſic diffiniunt. terræ concuſſio eſt exitus vaporis humidi è ſubterraneis locis in aerem prodeuntis. Anaximenes terræ ſiccitatem & humiditatem commotionis cauſam aſſignat, quarũ illam ęſtus, hanc pluuia gignit. Anaxagoras terram tremere putat ob incluſum aerem, qui cum in ſuperficiem terrę incidat, nec eam præ denſitate penetrare valeat, ambientem locum ſuccutit. Ariſtoteles ob frigiditatem vndiq; ambientem, & in abeuntis locum ſuccedere volentem. nam exhalatio leuis & calida cum ſit, in ſuperiorem locum euadere nititur, ſed, cum viarum anguſtijs & obliquitate impediatur, ac ſuccedenti quoque locum dare cogatur, conatus, & altercatio vehemens oboritur, ex qua commoueri terram oportet. Metrodorus rem nullam aſſeuerat, modo proprium locum obtineat, moueri, niſi violenter inde propellatur vel abſtrahatur. quamobrem terram quoq; ſua in ſede morantem commoueri non poſſe, partes tamen eius interdum loca inter ſeſe commutare. Parmenides & Democritus terrã æqualiter vndiq; receſſiſſe, æqualiter quocunque propendere dicũt, nec habere cauſam, ob quam plus huc, q̃ illuc, vergat. hincq; fieri, vt vibrare ſe poſſit, F mouere tamen non poſſit. Anaximenes ideo terram ſuccuti putat, quia terram, lata cum ſit, aeri tanquam vehiculo inſidere credit. alij, quia perinde atq; cruſta, ſeu tabula mari incumbat. Plato ſex genera recti motus enumerat, ſurſum, deorſum, in dextram, in læuam, ante, retro. horum nullo terram moueri concedit. nam, cum non habeat quò plus inclinet, immota remanet, quædam tamen eius loca concaua ab incluſis flatibus agitari. Epicurus fieri poſſe dicit, vt ab incluſo craſſoq; aere, vt qui aquæ naturam adhuc ſapiat, terra concutiatur, & veluti ſubter pulſata quatiatur. fieri quoque poſſe concedit, vt, cauernoſa cũ ſit, ab interfuſo ſpiritu huc illuc per cauernas diſcurrente commoueatur.

De ſalſedine maris.

Anaximandrus humoris primi reliquias mare exiſtimat, maiori nanq; parte, quæ dulcis erat, igni conſumpta, reliquum, quod extenuari nõ potuit, amarum ſubſtitiſſe. Anaxagoras, cum, inquit, inter initia ſtagnaret aqua, continua ſolis obambulatione vri cœpit, atq; ita factum eſt, vt pingui in vapores ablato, reliquum & amarum & ſalſum remanſerit. Empedocles terram putat ſolis caloribus æſtuãtem ſudorem fundere, eumq; maris fluctibus elutum ſalſedinis cauſam eſſe. Antipho quoq; ſudorem corporum æſtuantium mare credit. Metrodorus mare putat tanquam per G colum à terra tranſmitti, atq; ita craſsitiem & ſalſedinem ab ea mutuari. non aliter atq; tranſmiſſa per cineres aqua ſolet. Platonici, aquam dicunt, quæ gignitur ex aere frigoris opera, dulcem eſſe: quæ vero caloris ope reſudat, aut euaporat, ſalſam.

De acceſſu & receſſu maris.

Anaximenes & Heraclitus ſolem dicunt ventos complures excitare, & circũducere. flantibus igitur ventis, Athlanticum mare pelli, pulſum intumeſcere, tumẽs littora inundare. rurſus ceſſantibus ventis aquas retrahi, hocq; receſſum, illud acceſſum eſſe. Euthymenes Maſsilienſis ad incrementum & decrementũ lunæ, mare creſcere & decreſcere iudicat. Plato, mare attolli credit aquis inſurgentibus: ſubſidere, deſcendentibus. oſtium. n. quoddam eſſe per quod aquæ vltro citroq; reciprocant, indeq; maris accurſum & recurſum fieri. Timæus cõplures fluuios è Celtarũ montibus in Athlanticũ pelagus labi putat. horum incurſu, ptrudi & inundare mare credit, defectu reuocari & ſubſidere. Seleucus, cum & ipſe moueri terram opinetur, exiſtimat eam ſua conuolutione in lunę obuolutionem incidere, ſicq; afflatum inter duo corpora repercuſſum, in Athlanticum pelagus irruere, quo impetu maria cuncta attolli credibile eſt.

De incremento Nili. H

Thales, Eteſias ventos aduerſus Ægyptum flantes Nilum attollere credidit. nam cum aduenientis pelagi tumor ipſum erũpere non ſinat, increſcat, oportet, & alueum exeat. Euthymenes Maſſilienſis externis oceani maris aquis, quas ipſe dulces exiſtimat, Nilum augeri putauit. Anaxagoras Æthiopiæ niuibus, quæ per hiemẽ denſatæ, æſtiuo tẽpore liqueſcant. Democritus & ipſe niuibus, ſed quæ in ſeptentrione ſint. peracto nanq; ſolſtitio reſolui niues illic iudicat, & eas in vapores primũ ac nubes mutari, tum ab Eteſiis in meridiẽ & Ægyptum expelli, repẽtinos itaq; illic imbres effundi, quibus Nili paludes reſtagnẽt, & Nilus ipſe abũdet. Herodotus is, qui conſcripſit hiſtoriam, æqualem dicit æſtate & hieme Nilum è fontibus manare, per hiemem tñ minorem eũ videri, ob ſolem, qui tum vicinus Ægypto diſcurrẽs, eius aquas extenuat. Ephorus hiſtoriarũ ſcriptor & ipſe, narrat æſtiuo tempore Ægyptum vniuerſam laxari, atq; ita magnam aquarum vim erumpere: Arabiam quoq; & Libyam, rara arenoſaq; terra cum ſint, ad id plurimum cõtribuere. Eudoxus ab Aegyptijs ſacerdotibus ſe accepiſſe memorat, permutationem æſtatis in hiemẽ cauſam eſſe, vt Nilus quotannis exundet. nam, quãdo nobis, qui ſub Cancro degimus, æſtas ingruit, habitãtibus ſub Capricorno hiems adeſt. quo fit, vt inde aduectus Nilus, cõtinuis pluuijs auctus increſcat, & ruptis alueis latiſſime ſpatietur.

A *De ſenſu.*

Senſum ita Stoici definiunt, Senſus eſt rei ſenſilis cōprehēſio. multis aūt modis ſenſus dicit̃, nam & habitus, & potentia, & actus, & imaginatio ea, quæ per inſtrumētum aliquod res comprehendit, & id poſtremo quod ipſi octauo loco numerant animæ principatū, à quo ſenſus oīs manat. Rurſus inſtrumentum ſenſus appellatur, ſpiritus intelligens à principatu animæ in mēbra ſenſuum miſſus. Plato ſenſum enunciat corporis & animæ ſocietatem, ad ea quæ foris ſunt cognoſcenda. vim nanq; quæ id facit, animæ: inſtrumentum quo facit, corporis eſſe. cōueniūt autem vtraq; ad ea percipienda, quæ extrinſecus poſita ſunt. Leucippus, & Democritus ſentire & intelligere nos putant è ſimulachris rerum nos obuiantium. neminem enim intelligere aut ſentire poſſe, cui ſimulachrum eius rei non occurrat.

De ueritate ſenſuum, & imaginationum.

Stoici ſenſus oēs veros arbitrantur: imaginationum vero quaſdam veras, alias falſas: ac ſenſum quidem vno tantum modo falli, in ijs quæ ad intellectum pertinent: imaginationem vero tam in ijs quæ ad ſenſum, q̃ in ijs quę ad intellectum ſpectant, aberrare. Epicurus tam ſenſum, q̃ imaginationem veram putat, ſed opinionum alias falſas, alias veras eſſe.

B *De numero ſenſuum.*

Stoici quinq; particulares ſenſus enumerant, viſum, auditū, olfactum, guſtatum, & tactum. Ariſtoteles ſextum quidē non addit, ſed cōem quendā ſenſum oīum iudicem cōſtituit, ad quē ſinguli ſenſus ſua viſa renunciant. is. n. ſingula diſcernit, & quo modo ab vna re ad aliam vētū ſit docet, veluti figura vel motu. Democritus plures ſenſus bruta, q̃ Deos habere credidit.

De notionibus, anticipatione, & ratione.

Cum (inquiunt Stoici,) hō naſcitur, præcipuam animæ partem habet, perinde atq; mēbranā ſcribendis literis aptam. ſiquidem in ea notiones quaſq; notat. primus adnotandi modus eſt, q per ſenſus fit. vt ſiquis tunicam albam videat, is ea remota tunicæ memoriā habet: ac ſi multoties ipſam videat, multas memorias habebit. memoriæ multæ, experientia nuncupantur. experientia quippe nihil aliud eſt, q̃ eiuſdē rei ſpecie plures memoriæ. Notionum autem aliæ naturā fiunt, quo diximus pacto: aliæ diſciplina & arte cōparantur: atq; hæ tantum notiones appellantur, illæ anticipationes ēt nominant̃. Ratio vero, qua rationales dicimur, anticipationib⁹ intra primum ætatis ſeptenarium completur. eſt autē diſcurſus de re imaginabili. res autem imaginabilis ſimul atq; in rationali anima ſuſcepta eſt, ratiocinatio dicit̃, noīe à ratione ducto. quapropter in reliquis animalibus imaginabilis res non cadit, verum in nobis tātum, & in dijs. ſed quæ in nobis cadunt, ea genere imaginabilia ſunt, ſpecie vero diſcurſus.

De imagine, imaginatio, imaginatione, & imaginabili.

Chryſippus inter ſe differre quattuor hæc exiſtimat, imaginē, imaginariū, imaginationē, & imaginabile. vt imago ſit animæ affectio, quæ tam ſe, q̃ auctorem oſtendat. veluti cum quis albedinem intuetur, ex aſpectu affectio quędam in illius animo naſcitur, eiq; res ipſa, q̃ alba eſt, reſpondet. quod de viſu diximus, id quoq; de reliquis ſenſibus cenſeatur. Imaginarium autem id eſt, quod in animo ſui imaginem cauſare poteſt. cuiuſmodi ſunt alba, frigida, & oīa quæ exteriores ſenſus mouere poſſunt. Imaginatio, affectio eſt animi nullo quinq; ſenſuum obiecto, ſed potius quadam animi propenſione excitata. ſicut tironibus contingit, qui ſe ad prælium exercentes, ſpēm hoſtis concipiunt, & aduerſus eam ictus ſuos dirigunt: nihil tamen ipſis adeſt, qd enſe diuerberent. nihil igitur extra imaginationi quemadmodum imagini reſpondet. Imaginabile autem eſt illud, in quod inani quadam imaginatione ferimur, atq; crebro hoc deuenit in ijs, qui atra bile & furore laborant, quales Oreſtem & Theoclymum legimus.

De modo uidendi.

D Democritus, & Epicurus è re viſa ſimulachrum quoddam attolli putant, idq; in oculos aſpicientis incidere. nonnulli radios ab oculis ad res egredi, & inde ad oculos reuerti concedunt. Empedocles radios ſimulachris cōmiſcet, cōpoſitumq; iſtud radios ſimulachri nominat. Hipparcus radios inqt vtroq; ab oculo ad res peruenire, atq; earum ſuperficiem tanquam manum, attrectare, & ſic rem foris viſam intus renunciare. Plato videre nos cenſet duorum luminū conuentu: vno, quod ab oculis emiſſum ad certam diſtantiam prodit: altero, quod è rebus conſurgens obuiam procedit. aerem vero, qui medius interuenit, affinis luci cum ſit, facilem vtriq; cōgreſſum præbere. præſertim cum ignea vis oculorum ad id plurimum conducat. atq; hæc eſt, q̃ Platonis colluſtratio nuncupatur.

De ſpeculorum imaginibus.

Empedocles à rebus viſis, quos ſimulachri radios appellat, effluere dicit. hos in ſuꝑficie ſpeculi collectos ab ignea vi, quæ de ſpeculo prodit, & ſecum trahit aerem, in quem radij ferūtur, oſtendi. Democritus, & Epicurus in ſpeculis ſimulachrum illud videre nos credunt, quod aſſidue manat è nobis. nam ſimul atque in ſpeculum incidit, cum vlterius tendere non poſſit, conuertitur, atque ita ſe nobis inſpiciendum exhibet. Pythagorici eas imagines fieri cenſent ex confractis viſus noſtri radijs. feruntur enim, ceu ferrum intenti: ſed ſpeculi denſitate & leuore

retuſi,in ſeſe redeunt.non aliter atqꝫ manus ſolet,q̄ ſi quid offendat,ad hominem ſe retorquet. E
hoc ad ſuperius caput potius attinere videbitur:ſed illuc,& alia quoqꝫ referri poſſunt.

De tenebris.

Stoici tenebras videri dicunt.ex oculis.n.in ipſas lucẽ quãdã,ꝑdire,nec re vera falli viſum,
ſed tenebras comprehendere.nam tenebræ viſum colligunt,intercipiunt,ac retundunt.lux au
tem eundem diſpergit,extendit,& ad res vſqꝫ videndas producit.quamobrem aer lucidus, me
dij vicem nobis præbet:tenebroſus,obiecti. Chryſippus ita nos videre inquit,à principali fa⸗
cultate animi ſpiritus,non ater aut obſcurus.ſed igneus & ſplendẽs ad oculorum pupulas mit
titur.inde ſi propinquus aer ſimilis,hoc eſt lucidus,fuerit,in coni morem ad res vſqꝫ ſe profun⸗
dit:ſin diſſimilis,id eſt opacus extiterit,tenebris obuiat,atqꝫ ſic eas aſpicit.

De auditu.

Empedocles audire nos cenſet,aere partem intimam aurium impellente,ea ſiquidem in mo
dũ cocleæ obuoluta,ac tanq̃ tintinnabulũ edito in loco ſuſpẽſa,irruẽtis aeris pulſus oẽs agno⸗
ſcit.Alcmæon autem iſtud idẽ fieri dicit,ꝙ aures intus vacuę ſint.vacua nãqꝫ oĩa reſonare,quo
ties in ipſa vox aliqua feratur.Diogenes aerem quẽ in capite habemus percuti vocibus & com
moueri credit.Plato,& qui ipſum ſecuti ſunt philoſophi,pulſari volunt aerem,qui auribus inſi F
det,pulſum in principalem animæ ſedem ferri,ſenſumqꝫ ſic auditus illic committi.

De olfactu.

Alcmæon in cerebro p̄cipuã aĩæ partem conſtituit.atqꝫ ipſam odores inter reſpirandum at⸗
tractos ꝑcipere cenſet.Diogenes autẽ,qui ipſam in cordis arteriis ponit, vnà cum ſpiritu, ꝗ ad
pulmonem deſcẽdit,odores quoqꝫ cordis ſinus ingredi putat.atqꝫ ideo cũ quis grauiter ſpirat,
vt qui deſtillationibus laborant,exaſperatis & inuiſcatis plena meatibus,odores non ꝑcipere.

De guſtu.

Alcmæon,cum humiditate & temperato calore,tum mollitie ſapores internoſcere linguam
arbitratur.Diogenes autem,ꝙ inſtar ſpongiæ rara,& tenera ſit,ſapores combibere,& eos ꝑ ve⸗
nas, quæ plurimæ ad ipſam perueniunt,in cor tranſmittere cenſuit.

De uoce.

Plato vocẽ ita definiuit,Vox eſt imperio cogitationis emiſſus ore ſpũs,& aer impulſus, qui
per aures,& cerebri neruos in animum vſqꝫ peruenit.proprie vero hoĩum locutio, improprie
aliorum quoqꝫ animantium ſonitus & mutarum etiam rerum crepitus,vox appellatur.Epicu⸗
rus vocẽ aſſeuerat atomorum fluxum,qui è loquentibus,ſonantibus,aut aliter ſtrepentibus,ꝓ⸗ G
dit.has autem atomos ad ſibi ſimiles primum effluere.ſibi ſimiles appellat,q̄ ſunt eiuſdẽ gene⸗
ris,vt rotundæ rotundis,triangulæ triquetris,demum auribus impingentes, vocũ ſenſum iſtic
committere.colligi vero quod dicit,tum ex vtribus,cum muſto pleni efflant,tum ex infectori⸗
bus,ꝗ veſtibus inſufflare conſueuerũt.Democritus aerẽ quoqꝫ dicit in ſimiles atomos ſciſſum,
vna cum vocis atomis ad aures vſqꝫ conuolui.nam vt in prouerbio eſt,graculo graculus aſtat,
& ſimilia Deus ſemꝑ coniungit.Stoici non ex atomis cõpoſitum,ſed per totum continuum ae
rẽ eſſe, nec inter ſparſum vacuum habere cõtendunt.pulſus igitur aer à ſpũ,fluctuat in gyrum,
non aliter atqꝫ ſtagnum ſolet,iniecto lapillo.illud tm̃ intereſt,ꝙ aquæ ſuperficies ſubinde maio
res circulos cõmittit,aer aũt vndiqꝫ totus in orbes exundat.Anaximandrus vocem oriri putat
cũ aer ſpũm reꝑcutit,& eũ ad aures vſqꝫ retorquet,quo mõ conficit,& quã nominamus echo.

De uoce corpusné ſit,nécne.

Pythagoras,Plato,& Ariſtoteles incorpoream vocem arbitrantur.neqꝫ.n.aerem ipſam eſſe,
ſed aeris ſuperficiem certo quodam oris impulſu figuratam.Stoici corpus defendunt.nam om
ne quod agit,aut etiam facit,corpus eſt.vox autem & agit,cum in auribus noſtris reſonet, & fa
cit cum in ſenſu,quod percipiamus relinquat.inſuper oẽ quod mouetur.corpus eſt, vox moue H
tur.nam ſi in loca polita incidat,vt pilam à pariete,ſic vocem ad nos inde reuerti videmus. id
quod in Aegypto comprehendi facile poteſt.ſiquis enim intra Pyramides ſemel inclamet,qua
ter aut quinquies ſubinde vox eadem remittetur.

De præcipua animæ parte,& quo modo ſingula comprehendat.

Stoici ſupremam quandam animæ partem ſtatuunt,quam principalem facultatem, & ratio⸗
nẽ appellant.ab hac ſeptem alias deriuari volunt:Viſum,quem definiunt ſpũm à principali fa⸗
cultate in oculos vſqꝫ protenſum:Auditum,quem ſimiliter deſcribunt ſpiritum à principali fa
cultate in aures extentum : Olfactum,quem eodem modo ſpiritum dicunt, à principali facul⸗
tate ad nares vſqꝫ ꝑductum: Guſtatum, quem itidẽ inquiunt ſpũm à principe facultate in lin⸗
guam tranſmiſſum:Tactum,quem & ipſum quoqꝫ ſpũm aiunt à principali facultate delegatũ
in vniuerſam corporis ſuperficiem,quo illic oĩa comprehenderet quæcunqꝫ adhærendo vel ꝓ
deſſe,vel obeſſe nobis poſſent.Superſunt duo,quorum vnum ſeminis procreatrix facultas no
minatur,quam item definiunt,ſpũm à principali facultate miſſum in membra ſemini conficien
do deputata.alterum vocis artifex facultas nuncupatur,quam ſimiliter & ipſam inquiunt ſpiri
tum à principali facultate miſſum in membra formandæ vocis accommodata.

A *De ſede principatus animæ.*

Democritus,& Plato ſedem præcipuę partis animæ in toto capite ſtatuunt.Strato in ea capitis parte,quæ ſupercilijs reſpondet.Eraſiſtratus in membrana,quæ inuoluit cerebrũ.Herophilus in concauitatibus cerebri.Parmenides,& Epicurus in toto pectore.Stoici cũcti in toto corde,vel in ſpiritu cordis.Diogenes in arterijs cordis ſolum:quæ ſpiritũ continent.Empedocles in ſanguine:quidã in ceruice cordis,alij in mẽbrana veſtiente cor. nõnulli in ſepto tranſuerſo. Iuniores quidẽ in ea corporis parte,quæ à capite ad ſeptũ trãſuerſum peruenit. Phythagoras vitalem facultatem in corde,mentem autem & rationem in capite,tanq̃ in arce,habitare credidit.

De reſpiratione.

Empedocles initio reſpirationem fieri ſic arbitratur,cum primum fœtus humor incipit minui.nam plurimus in eius ortu fuit,tum primum aer ad vacuum replẽdum patẽtibus meatibus ſuccedit.poſtea calor innatus erumpere cum velit,aerem foras eijcit, & eo reuertẽte, rurſus aer ſubſequitur:hoc inſpiratio,illud expiratio cognominatur.Nunc autem ſanguine procurſu ſuo per nares aerem pellente,& recurſu eundem attrahente.reſpirationem cõfici iudicat. Id nos in clepſydris ſpectare monet.Aſclepiades pulmonem infundibuli vicem preſtare dixit, cauſamq; B reſpirationis eſſe,attenuatum aerem in cõcauitate pectoris.illuc enim externus aer, quòd craſſior ſit,fertur,& inde reijcitur:cum pectus tale ſit,vt neque multum aeris continere, neq; prorſus eo carere poſſit.Is igitur qui in pectore ſubſiſtit aer,tenuior paulatim efficitur:& quia totus ſimul nequit excerni,ingredientis ponderi cedens,foras egreditur. nõ aliter ac in cucurbitulis euenit.Idem volũtariam reſpirationem eſſe credidit:collectis quibuſdam anguſtiſsimis meatibus,qui pulmoni inſunt,& volũtati noſtræ obtemperãt. Herophilus motricem facultatem relinquit in neruis,in arterijs,& muſculis,pulmonemq; cenſet motus quatuor habere : vnũ quo extra poſitum aerem attrahit:alterum quo attractũ in pectus exprimit:tertium quo expreſſum denuo recipit:quartum,quo receptũ foras demum eijcit.Sed hi motus partim quatuor, partim duo ſunt.nam primum & tertium pulmonis extenſio facit.ſecũdum & quartum eiuſdem viſceris contractio peragit.Pectus autem bis tantum mouetur,ſemel cũ ſe dilatat, & aerem à pulmone adducit:iterum,cum ſe colligit,& acceptum anhelitum eidem reſtituit.

De affectibus.

Stoici ſenſus in principali facultate animi collocãt:affectus in membris quos afficiũt.Epicurus vtroſq; in mẽbris affectis reponit. Strato tam ſenſus,q̃ affectus in principe animi facultate C ſtatuit.In ipſa ſiquidem tolerãtiam ſitam eſſe,quemadmodum ex doloribus & cruciatibus colligi poteſt,quas fortes intrepide ſubeunt,meticuloſi plus æquo formidant.

De diuinatione.

Plato,& cum eo Stoici diuinationem admittũt,quæ vel numinis alicuius præſentia, vel propriæ mentis diuinitate,vel ſoluto per ſomnum animo celebratur.Verum hi plura diuinationis genera probant.omnia Xenophanes,& Epicurus tollũt. Pythagoras aruſpicinam tantum improbat.Ariſtoteles & eum ſecutus Dicæarchus duas relinquunt,ſomnium,& furorem.nam licet animas immortales eſſe non concedant,eas tamen diuinum in ſe quiddam habere fatentur.

De inſomnijs.

Democritus inſomnia fieri putat ſimulachrorum obſeruatione.Strato cogitationem , aliam quandam naturam in ſomnis habere.tũc.n.melius ipſam ſentire credit, aque ideo magis etiam cognoſcere.Herophilus partim à Deo ſubmitti ſomnia dicit,quæ neceſſario cõtingere iudicat: partim à natura confingi,cum animus rerum ſibi vtilium vel futurarum etiam formas effingit. partim caſu fieri:confuſa hęc ſunt,& imaginum occurſu procreata.tũc.n.ea ſpectantur, quę deſideramus,id quod amantibus euenit,qui ſibi per ſomnium amicas tenere videntur.

D *De ſemine.*

Ariſtoteles,excrementum vltimi alimenti ſemen definiuit,quod in ſe vim conficiẽdi tale aliquid cõtinet, quale eſt id,à quo proiectũ eſt.Pythagoras optimi ſanguinis ſpumam ſemen aſſerit,vel nutrimenti partem quandam ſuperabundantem,qualis & medulla , & ſanguis eſt. Alcmæon cerebri particulam.Plato ſpinalis medullæ profluuium.Epicurus corporis & animę modicum quiddam auulſum.Democritus ab omnibus præcipuis corporis partibus ſemen deriuari credit,vt oſsibus,carne,venis.

An ſemen corpus ſit.

Leucippus,& Zeno,corpus,ipſum dicunt.ſemen enim pars eſt animę,animà vero ſecũdum eos corporea.Pythagoras,Plato,Ariſtoteles,vim ſeminis quę ipſum,ceu mens diſponit,incorpoream.affuſum autem humorem,corpus aſſeuerãt.Democritus,& Strato, vim quoq; corpus eſſe contendunt,ſpiritus cum ſit.

An fœmina ſemen afferat.

Pythagoras,Epicurus,& Democritus,fœminas quoq; ſemen effundere cẽſent, ſeminales alueos cum habeant,qui in vterum ex aduerſo profluũt,atq; iſtud cauſam eſſe, vt etiam mulieres ſeminis vſum appetant.Ariſtoteles,& Zeno , humorem quidem eas emittere concedunt,non

tamen concoctũ id ſemen eſſe dicunt, verum ex congreſſus fatigatione, quendam veluti ſudorẽ. Hippo fœminas non minus maribus ſemen effundere opinatur, quicquam tamen ipſum ad conformationem fœtus non conducere, cum extra vterum incidat. hinc mulieres aliquot, viduas præſertim, abſque virili concubitu ſemen interdum emiſiſſe. E

De conceptu.

Ariſtoteles concipere fœminas arbitratur vtero menſtruis expurgato: cum menſibus nanq; puri ſanguinis quoq; portionem quandam deſcẽdere, quæ virili ſemini cõgrediens fœtũ exorditur. Impediri vero conceptum iudicat, vteri immundicia, animi cõſternatione, mulierum ſterilitate, virorum impotentia.

Vnde mares fœminæue naſcantur:

Empedocles pro caloris frigoriſue cõditionibus mares fœminaſue gigni ꝓnunciat. hincq; illud, quod fertur manaſſe, primos maſculos in oriente & meridie natos è terra, fœminas autem ſub ſeptentrione & occidente. Parmenides oppoſitum ſentit: mares, ob denſitatẽ in ſeptentrione, fœminas, ob raritatẽ in meridie genitas. Anaxagoras tum maſculos procreari dicit, cũ dextræ partis ſemen, in dextrã vteri ceciderit, & ſiniſtræ in ſiniſtrã: fœminas autem cũ locorum permutatio facta fuerit. Cleophanes cuius mentionem fecit Ariſtoteles, mares, è dextro, fœminas, è læuo teſticulo prodire credidit. Hipponax in naturam ſeminis cauſam refert. nam ſi validum & compactum extiterit, mares: ſin imbecillum & diffluens, fœminas procreat. F

De monſtris.

Empedocles monſtra naſci dicit, ſi multum fuerit ſemen, ſi paucum, ſi diuulſum, ſi euanidũ, ſi inordinato motu immiſſum. Strato vel quia additum, vel quia detractum, vel quia tranſpoſitum, vel quia tumidum aliquid ſit. nonnulli medici, quia tunc vterus ſpiritu diſtortus fuerit.

Cur mulieres, quãuis frequenter concũbant, raro tamen concipiant.

Diocles medicus ſæpe concumbentes fœminas raro concipere iudicat, vel quia ſemen non emittant, vel quia minus, q̃ cõueniat, vel quia tale, vt in eo vis prolifica non ſit, vel quia caloris, frigoris, humiditatis, ſiccitatiſq; plus minuſue, quàm par ſit, habeat: vel denique quia reſolutus vterus, ſe men non contineat. Stoici virilis membri obliquitatẽ culpant, vt qui recte ſemen eiaculari non poſſit. item genitalia ſi inter ſeſe parũ conueniant, veluti cum vterus introrſum abſiſtit, penis autem illuc non attingit. Eraſiſtratus vterum tantum accuſat, qui modo latior eſt, q̃ deceat, modo anguſtior, aut callos habeat, quibus vteri meatus obſtruantur.

De geminis, & trigeminis. G

Empedocles abundantia ſeminis, & diſtinctione duos treſue ſimul infantes concipi dicit. Aſclepiades id ipſum naturæ ſemini aſcribit. nam vt hordeum reperitur, quod duarum, & triũ ordinum ſpicas gignit, ita fertiliſſimũ ſemen extat, quod duos pluresue fœtus procreat. Eraſiſtratus in apprehenſionem matricis cauſam refert, vt in brutis quoque contingit. nam earum vterus cum bene purgatus fuerit, tunc ad corripiendum ſemen deſcendit. Stoici vuluas dicunt habere loculos. cum igitur in duos ſemen inciderit, geminos: cum in tres abierit. trigeminos fœtus edi.

Vnde ſimiles parentibus filij gignantur.

Empedocles fœtũ illi ſimilem fore dicit, cuius ſemen ſuperarit: diſſimilẽ, ſi calor qui ſemen inſequebatur euaporarit. Parmenides è dextra parte vteri patri ſimilem prodire infantem arbitratur, è ſiniſtra matri. Stoici è toto corpore & anima ſemen deſcendere cenſent, eiuſq; vnamquãq; particulam ad ſimilitudinem membri illius, à quo deſcendit cõponi. perinde ac ſi pictor aſtaret, qui ex alicuius inſpectione vultũ ſimilibus coloribus effingeret. atq; hoc pacto generis forma figuraq; retinetur. cũ vero tam mater, q̃ pater ſemen effundat: ſi matris ſemen vincat, matri ſimilem filium naſci: ſin vincatur, patri. H

Cur diſsimiles parentibus filij naſcantur.

Complures medici caſu & fortuna id euenire putant, nã ſimul atq; tam maris, q̃ fœminæ ſemen refrixit, diſſimiles parentibus nati redduntur. Empedocles ad mulierũ cogitationẽ, quam inter concipiendum habuerunt, infantes formari credit. ſiquidem illas q; pictam imaginem ſtatuamùe aliquam eo tempore adamabant, imaginibus ſtatuiſq; ſimiles fœtus plerũq; genuiſſe. Stoici tacita quadã diſcordia radiorum & ſimulacrorum mentis, quo tẽpore ſemen effluebat, parentibus filios diſſimiles reddi arbitrantur.

Vnde mares infœcundi, fœminæ ſteriles fiant.

Medici fœminas ſteriles inquiunt vteri denſitate, raritate, duritie, obſtructione, quam vel caro, vel callus faciat. item animi languore, corporis tabe, & eiuſdem malo habitu, vel demũ, quia diſtortus conuulſuſue ſit vterus. Diocles viros infœcundos arbitratur, vel quia ſemen prorſus non emittunt, vel quia minus, q̃ cõueniat. vel quia infœcundũ, vel quia vieto pene ſint, aut ita diſtorto vt iaculari ſemen in vterũ non valeat, aut ita puſillo, vt in vuluam non aſcendat. Stoici diſcordes coeuntiũ vires qualitateſq; culpant, quas ſiquis diuellat, & ſui generis alteri coniungat, euincet natura, & fœtum procreabit.

A *De mulorum ſterilitate.*

Alcmæon mulos ideo non generare credit,ꝙ geniturã nimis tenuem habeant,id autem fri-
giditate contingit.mulas autem non concipere,quia ipſarũ vulua non hiſcat.i.os non pandat.
Empedocles in eius paruitatem & anguſtiam cauſam refert,vt quam p̃ exiguitate, cum etiã vẽ
tri retorte cohęreat,nec iactus ſeminis attingat,nec ſi attigeret,ipſum excipere poſſet. Diocles
Empedocli conſentit ſe plerunq; in diſſectionibus vidiſſe ſcribens mularũ vuluas oblique col
locatas,euenireq́;,vt ea de cauſa mulieres quoq; non concipiant.

An fœtus in utero ſit animal.

Plato fœtum in vtero adhuc exiſtentẽ,aĩal idcirco arbitrat̃,ꝙ ſe moueat,ꝙ alimẽtũ capiat, ꝙ
demum increſcat.Stoici cõtra partũ ipſum ventris defendunt.nõ aliter enim infantes,atq; fru-
ctus,quos arborum partes eſſe conſtat,cum maturuerint,decidere.Empedocles & ipſe reſpira-
re quidem,non tamen aĩal eſſe fœtum in vtero putat. Diogenes ſine aĩa partus effundi ſentit,
magno tñ calore præditos,qui ſtatim vt in lucem editus eſt infans,in pulmonẽ conuenit, & ex
eo loco frigentem aerem trahit. Herophilus naturales motus infantibus relinquit,ſpirationẽ
adimit.motionum autem inſtrumẽta neruos eſſe,ſed partum tum deniq; animal euadere, cum
B primum editus aerem attrahere cœpit.

Quomodo fœtus in utero nutriatur.

Democritus,Epicurus,infantes dicunt in vtero commorantes nutrimentum ore ſuſcipere,
hinc fieri vt in lucem editi partus,mamillas quamprimum ore conquirant. nam & intra vuluã
papillas quaſdam eſſe,è quorum foraminibus alimentum ducunt. Stoici ꝑ vmbilicum fœtibus
tranſmitti nutrimentum aſſerunt,& hac de cauſa obſtetrices ipſum ſtatim, vt quis editus eſt,li-
gare conſueuiſſe,oriſq́; rictum digitis aperire,quò cibus aliunde iã conquiri incipiat. Alcmæõ
perinde atq; ſpongias vndiq; toto corpore alimentum fœtus aſſumere credidit.

Quid primum in utero abſoluatur.

Stoici membra pariter oĩa compleri dicunt.Empedocles ſpinam primo,quæ carinæ ſpẽm ĩ-
ter corporis membra præ ſe fert.Alcmæon caput,in quo princeps animi facultas conſiſtit. Ari
ſtoteles cor,à quo venæ pulſantes,& quietæ originem ducunt.aliqui magnum pedis digitum,
quidam vmbilicum malunt.

Cur ſeptimeſtres infantes uiuant.

Ariſtoteles,& Hippocrates,ita hac de re ſentiunt,ſi intra ſeptem menſes vterus impleat̃, de-
C orſum inclinat,& id quod editur viuit:ſin impleat̃ quidem,ſurſum autem repat,fœtus quidem
in octauum menſem ortum differt.Sed cum extẽſione debilitatus vmbilicus,alimentũ vix ad-
ducere queat,infans vbertim,vt ſolebat,non nutrit̃,atq; ideo ſemienectus fame naſcit̃. ꝙ ſi no-
num menſem expectet,vtero iam deſcendente,tum quoq; integer egreditur.Polybus dies cen
tum octuaginta duos,& dimidium ſufficere putat,vt ortus aliquis viuat:quod ſpacium quãuis
ſex menſes comprehendat,ſeptimũ tñ computatur,quia dies vltimi ſeptimũ menſem incurrũt.
tot autem diebus à bruma ad ſolſtitium Sol peruenit,ac redit.Octo vero mẽſium non viuere,
quia ſurſum rediens vterus vmbilicum diſtendat,diſtentus non facile nutrimentũ tranſmittat,
atq; ideo fœtum imbecillẽ reddat.Mathematici octauũ menſem, ideo naſcẽtibꝰ inimicũ ꝓnun
ciant,qa nulla ſocietate octauũ zodiaci ſignum cum primo teneat̃:ſeptimum amicum, qm̃ op-
poſita radiatione iungat̃.ꝙ ſi quis octauo menſe naſcat̃ & viuat,infelicem & breuẽ oĩno vitam
traducturum.ſunt aũt à ſe inuicẽ diſiuncta Aries & Scorpius,Taurus & Sagittarius,Gemini &
Capricornus,Cancer & Aquarius,Leo & Piſces, Virgo & Aries,Libra & Taurus. Diocles &
empirici ſcire ſe dicunt octauo menſe natos viuere,infirmos tamen eos,atq; ideo frequẽter mo
ri.Timęus duodecim menſibus partum geſtari credidit, nouem tamen eos interdum exiſtima
D ri,interdum & ſeptem,quia non ſemper ſtatim à conceptione menſtrua ſupprimantur.

De ortu animalium.

Qui mundum genitum dicunt,aĩalia quoq; genita concedunt,& interitura: qui ingenitum
aſſerunt,ea ſibi volunt ſemper ſuccedere.partes.n.mundi ſunt animalia.quamobrẽ Anaxago-
ras,& Euripides,nihil,inquiunt,interit eorũ q̃ ſunt,ſed in aliud commutatum, diuerſam ſpeciẽ
ſuſcipit.Anaximander in aqua putat animalia primum orta,ſpinoſiſq́; corticibus inuoluta fuiſ
ſe.verum poſtea cum ætatis proceſſu in ſiccum exiuiſſent,obtrito cortice modicum tempus ſu
peruixiſſe.Empedocles aĩalia primum edita,quemadmodum & ſtirpes etiam, nequaquam in-
ter ſe recte commiſſa credidit,ſed parum conuenientibus partibus compoſita: ſecũdo nata, ſic
inter ſe partibus iuncta fuiſſe dicit,vt quales nunc ſtatuæ ſunt,tales viderent̃: tertio poſtmodũ
orta membris ex ſeſe prodeuntibus extitiſſe:quarto demum genita nõ amplius ex vno aliquo
ſimili vt terra,vel aqua conſtitiſſe,verum è ſeſe,iam fœminarum pulchritudine ad procreandũ
viros incitãte. Cuncta vero animalia pro temperaturæ conditione quatuor generibus eſſe di-
ſtincta.ſponte nanq; alia aquas petunt,tanq; naturæ ſuæ plus accommodas. alia aerem adeũt,
ꝙ eius in ſe plurimum contineant.alia terrã incolunt,ex eo quia ſuapte grauitate illuc trahant̃.
alia toto pectore vocem effundunt,ꝙ ęquali temperatura conſtituta ſint.

De generibus animalium, & an omnia ſenſu prædita rationis uſum habeant. E

Extat liber Ariſtotelis,in quo quatuor generibus animalia facit,terreſtria, volãtia,aquatica,
cœleſtia.ſtellas nãq; ac cœlum ipſum arbitratur animal immortale rationeq; præditum.Demo
critus,& eum ſecutus Epicurus,cœleſtia non enumerat.Anaxagoras aĩalia cuncta rationem a-
gendi quãuis continere non dubitet,oĩbus tamen quam paſſibilem & mentis interpretem ap-
pellamus,non concedit.Pythagoras,& Plato,bruta quoq; rationem habere fatent̃:corporis au
tem intemperie rationis vſu carere,præſertim cum loquendi facultatem non habeant,vt canes
& ſimiæ,quæ licet aliquid ganniant,non tñ illud quicquid id eſt eloqui valent.Diogenes & ip
ſe non expertia quidem bruta rationis aſſerit & intellectus,verũ partim corporis craſſitie, par-
tim humore nimio,nec diſcurrere,nec aduertere,ſed affici perinde,atq; furentes ſolent, in qui-
bus præcipua animi facultas delinquit.

Quanto tempore fœtus in utero formetur.

Empedocles in hominibus à trigeſimoſexto die fœtum incipere dixit, vnde quinquageſimo
partibus oĩbus abſolui.Aſclepiades in maſculis,ꝙ calidiſſimi ſint,vigeſimoſexto die membra
diſtingui,quinquageſimo conſummari credidit,quoſdam tñ etiam intra hoc tempus formari:
fœminas autem intra duos menſes incipere,quarto compleri,frigidiores cum ſint:alias aũt ani F
mantes ex elementorum facili congreſſu pariter totas & inchoari.& abſolui.

Ex quibus elementis membra ſingula conſtent.

Empedocles carnem ex æquali quatuor elementorum portione conſtare voluit.neruos ex
igne,terra,& aquæ partibus duabus.vngues ex neruis,aeris contactu refrigeratis.oſſa ex aquę,
& terræ partibus æqualibus compoſita quidem videri,conſtare tamen è quatuor elementis, in
qbus ignis,& terra dominantur.ſudores & lachrimas attenuato,& eliquato ſanguine manare.

Quo tempore homo perfectus ſit.

Heraclitus,& Stoici homines inquiunt perfectos eſſe,tranſacto ſecundo ſeptennio, quo tpe
ſemen adoleſcentes excernere incipiunt.nam & arbores tum perfectas haberi,cum fructum gi
gnere cœperint:imperfectas,quoad fructum effundere non valuerint.Ariſtoteles poſt ſeptem
annos hominem perfectum exiſtimat.ab eo ſiquidem tpe boni,maliq; notionẽ pueris ineſſe,
diſciplinæq; tum eos capaces haberi:alij tertio ſeptenario perfici nos arbitrantur,ꝙ iuuenes fa-
cti tunc pubeſcimus,& plurimum corporis viribus præſtemus.

De ſomno, & morte.

Alcmęon ſanguinis receſſu in venas ipſius confluxui deputatas ſomnum fieri cenſet:mortẽ G
vero,ſi prorſus oĩs illuc abſcedat,quia frigidum corpus,ita nimium redditur:expgiſci vero nos
idem ſanguinis eiuſdem reditu putat.Empedocles calore ſanguinis parumper frigefacto, ſom
num:prorſus refrigerato,mortem oboriri credidit.Diogenes,ſi,inqt,ſanguis,q p vniuerſa mẽ
bra diffuſus eſt,venas impleat,& aerẽ,qui in venis continetur,non tñ totum in pectus,& ven-
trẽ pellat,ſomnum pariet,& ea mẽbra ſolito plus incaleſcent.ſin totum protrudat, mortẽ infe-
ret.Plato,& Stoici dormire putant animalia quieſcente ſpũ illo,qui ſenſibus vigilantibus mini
ſtrat.non quia velut in terram concidat,ſed quòd ad principem animi facultatem feratur, q̃ in-
tra ſupercilia ſedem habet.occidere vero ſi ſpiritus ille prorſus omnem motum amittat.

Somnus, & mors animi ſint an corporis.

Ariſtoteles tam ad aĩum,q̃ ad corp⁹ ſomnum quidẽ ſpectare iudicauit. Somni vero cauſam
eſſe vaporem,quem venter in caput ſubmittit,& calorem,qui in corde viget, crudo alimẽto re
frigeratum.mortẽ vero ſolius corporis eſſe.mori nanq; aĩam non poſſe. Anaxagoras ex lõga
corporis fatigatione ſomnum excitari credidit,corpuſq; nõ aĩum ipſum affici.cęterum animas
quoq; mori cum à corpore ſeparant̃.Empedocles mortem opinatur diſceſſum eorum,ex qbus
homo cõſtitit,proptereaq; tam aĩas,q̃ corpora occidere, ſomnũ vero caloris ſeceſſu aduenire. H

An ſtirpes animalia ſint.

Empedocles non ſolum animatas,ſed animalia quoq;,ſtirpes arbitratur.id autem coniici, ꝙ
ſe commoueant,ꝙ ramos intentos teneant,ꝙ adductos vix ſequi permittant,ꝙ remiſſos celeri
ter adeo reducant,vt põdus etiam ſecum auferant.Ariſtoteles animam quidem eas habere, nõ
tamen animalia eſſe concedit.animalia nanq; ſentiunt,appetunt,& ex eis aliqua etiam intelli-
gunt.Stoici,& Epicurei,ſtirpes ne animam quidem habere volunt.animalia nanq; ſolum ani-
mam habere,ac eorum alia concupiſcere & proſequi,alia rationem quoq; poſſidere. ſtirpes
autem non animæ,ſed caſus inſtinctu pullulare.

Quo pacto ſtirpes augeantur.

Empedocles,inter animalia ſtirpes primum è terra natas aſſerit,ante q̃ Sol circumageretur,
dieſq; à nocte diſcretus eſſet.eas quoq; maris & fœminæ rationem coniunctas habere, ex tẽpe
ramenti cõuenientia:creſcere vero ob calorem,qui terræ ſubeſt.quamobrẽ ipſas ſic terræ par-
tes eſſe,vt fœtus vteri.fructus autem ignis & aquæ,illius quæ ſtirpibus inſunt,excrementa cen
ſeri:frondes amittere,quibus ęſtatis calor humorem abſumpſerit:ſemper frondere,q̃ maiorem
ſucci copiã habent,vt laurum,oleam,palmam:ſaporum varietates,cum ex alimẽti diuerſitate,

A tum ex ſtirpium differentia naſci,q̃ è terra id quod ſibi ſimile eſt,attrahunt.neque.n.tam vitium differentiam,ꝗ ſoli diuerſitatem,diſſimilia vina procreare.

De nutrimento,& incremento.

Empedocles animalia cenſet alimenti conuenientis acceſſu nutriri:creſcere,multi caloris p̃ſentia:minui,caliditate diminuta:tabeſcere demum,& extingui vtroq; ablato.Huius autẽ ætatis homines,ſi primo genitis hominibus comparentur,infantium inſtar eſſe.

De febre.

Eraſiſtratus ita febrem definiuit.febris eſt motus ſanguinis cõceptacula ſpũs ſubintrãtis nullo febrientis aſſenſu factus.nam vt mare cum nullis ventis infeſtatur,quieſcit,cum aliquo vẽto p̃ter modum impellitur,vndiq; fluctuat:ſic in corpore cum ſanguis excitat̃, ſpũs conceptacula ſubit,ibiq; calefactus totum corpus incendit.placet quoq; ipſi febrem ẽt vnum ex hiſce accidẽtibus eſſe,quæ alicui morbo ſuperueniunt. Diocles ex ijs,quæ videmus,ea,quæ latent intueri nos monet,& cũ videamus,inqt,inflãmationibus,abſceſſibus,vulneribusq; febrem ſubſeq.oborta febre,licet aliquid iſtorum fieri nõ cernamus,intus tñ aliquid eiuſmodi factum eſſe credẽdum eſt.Herophilus etiam nullo præcedente morbo,febrem quandoq; concitari dixit.

B

De morbis.

Alcmæon ſanitatẽ cõſtare credidit ex æqualitate caloris,& ſiccitatis,frigoris,&humiditatis, item dulcedinis,amaritudinis,& id genus alijs.morbos autem excitari,quoties iſtorum vnum aliquod cæteris dominetur.ſingulorum nanq; exceſſus ſocietatem diſſoluit,atq; ita morbũ parit.Diocles,cum ex inæqualitate elementorum,quibus corpus cõpoſitum eſt, tum ex aeris cõſtitutione morbos oboriri exiſtimat.Eraſiſtratus ægrotare nos arbitratur ob alimentum vel nimium,vel inconcoctum,vel corruptum:ſanos viuere,ſi ciborum quantum ſufficiat,aſſumpſerimus:& dum eos aſſumimus,ordinem quendam ſeruemus.

De ſenectute.

Stoici,& medici pariter oẽs conſentiunt ſenectam inopia caloris aduenire,ac q plus caloris habuerint tardius ſeneſcere. Aſclepiades, Aethiopas arbitrat̃ celerius alijs in ſenium deuenire. ſexageſimo ſiquidẽ ætatis anno,qm̃ eorum corpora Sol plus,q̃ par ſit,excalfaciat. Britãnos cõtra annis centum viginti perdurare.nanq; cum frigidam regionem incolant,calorem ingenitũ diutius conſeruant. Aethiopes.n.quos iugiter Sol relaxat,rarum. Britannos,cum ſub vrſis degant,ſpiſſum corpus habere.atq; ideo longiorem vitam ipſos traducere.

C

GALENO ASCRIPTVS LIBER, CVI TITVLVS EST, PROGNOSTICA DE DECVBITV INFIRMORVM, EX MATHEMATICA SCIENTIA.

Ioſepho Struthio interprete.

CENSVRA.

Liber anilium fabularum, & ſuperſtitionis plenus.

D

De aſtrologiæ dignitate.

COnſtat quidem vel ex Stoicorum philoſophorum ſententia, qui nõ minus in loquendo,q̃ in bene viuẽdo fuere ſemp exquiſitiſſimi,qualis,& ꝙ exactæ veritatis ſit mathematica ſcientia:nihilominus cum p̃ſens ſermo de ijs eſt inſtitutus,q̃ ars medica perhibet,neceſſarium viſum eſt nobis,medicorum præſtantiſſimorum aſſertiones afferre, tũ vt mathematica cognoſcatur ab omnibus,tum vt ipſi medici, quãuis non oẽs,plurimi tñ eam partẽ ſuæ artis,qua ipſi ad p̃uidendas res plurimas vtuntur,mathematicæ ſciẽtiæ ſe debere intelligant. Hippocrates igitur vir præcipuus,ac in rerum ſcientia admiratione dignus, inquit: Quicunq; in medicina ſe exercent,eius aũt philoſophiæ ignari
» ſunt,q̃ docet dare iudicia de rebus à natura earum deſumpta(phyſiognomoniã vocant) horũ
» animus in tenebris perpetuo oberrans fatigatus conſeneſcit:Non ſolum nõ recte agere hm̃oi
» hoĩes:ſed etiam plurimum decipi dicit:ait.n.eorum aĩum errore cõfici ac defatigari, qui vſum phyſiognomoniæ ignorant.Cum aũt maxima pars aſtrologię ad eã,quã diximus phyſiogno-

moniam,ſeu philoſophiam iudicatoriam ꝑtineat,liquet illũ ſi partẽ laudauit,multo magis totã E
laudauiſſe.Diocles aũt Caryſtius medicus & orator, non ſolũ hoc idẽ dicit,vt & tu ipſe ſcis,ſed
etiã aſſerit,veteres medicos ex diuerſitate luminis,& curſus Lunę præcognitiones,quę in mor
bis fiunt,cõficere ſolitos fuiſſe. Cum vero dignitate,& eruditione præſtantiſſimi viri,qui me-
dicinæ partem præcognitoriã,non ſolum diligenter perſecuti ſunt,ſed etiam ſcriptis ſuis adau-
xerunt,idq; non ſolum ex ſua arte,ſed aliunde etiam ſumpto auxilio, aliqua de ijs rebus memo
riæ ꝓdiderunt,inde & tu chariſſime Aphrodiſi, ſi decubitũ infirmi diligẽter exploraueris, atq;
veterum illorum quos diximus,principijs inſtiteris,vberrimam tuæ artis frugẽ es accepturus,
præcognoſcendo ac prædicendo ea , quæ infirmis ſunt euentura . Rem autem hinc ordiamur.

De ſchematibus Lunæ in Ariete.

Ante omnia conſiderare oportet progredientẽ Lunã, ſit ne in augmento, an decremẽto ſui
curſus,non luminis,in quo multi decepti ſunt.Si igit̃ eo tẽpore,quo quiſpiã primo decũbit,Lu
na in aliquo ſignorũ duodecĩ,ſuo motu moueri incipiat,accedẽs ad oppoſitã ſigni partẽ, (pars
aũt ſigni oppoſita eſt,quæ maxime, & ex diametro diſtat)pręſertim vero ſi tũ etiã cõiunctionẽ
cum Sole faciat,vnde tandẽ à cõgreſſu facto in XVI partẽ egreſſa,ſoluta iã cõiunctione in ma-
iorẽ ſui curſus magnitudinẽ tendat,occidet infirmũ ſub aduẽtum in CLXXX partẽ.Si vero pri- F
mũ decumbẽte infirmo,Luna curſu ſuo diminuta incedat , morbũ ad oppoſitã vſq; ſigni partẽ
protractum,vbi diametrum exierit,ĩ ſalubriorẽ ęgritudinẽ trãſmutabit. Aduerte aũt & motus,
ſeu teſtimonia ſtellarum reliquarum:ſi.n.tẽpore incipiẽtis decubitus , Luna in curſum maiorẽ
tendat,interim aũt & in ſchemate Solis(aſpectus alij vocãt)extiterit,augebit morbũ,& pericu-
loſiorẽ faciet.Si aũt & lumine,& motu aucta ſit,ineuitabile ĩfirmo periculũ dabit,vbi diametrũ
attinget.Quòd ſi in adurentẽ Solẽ Iuppiter forte inciderit,ipſa vnà cum Ioue Soli ſchema offe-
rente,morbũ quoad fieri poterit ſecuriorẽ faciet: ſiue etiã in ſchemate tetragoni Iouis (quadra-
tum noſtri vocãt)exiſtat,infirmis ſanitatẽ reſtituet aduentante diametro.Si vero Saturni adu-
ſti ſchema accederet,curſum aũt ſuum eo tẽpore diminuit, in ſummo diſcrimine ac ꝑiculo ĩfir-
mum reponet,aduentante incepti curſus parte CC. Si vero & poſteaq̃ à cõiunctione ſe redeme
rit,in minorẽ curſum ferat̃,mortẽ ineuitabilẽ inferet, circa partẽ incepti curſus CLXXX .Si autẽ
tẽpore cœpti decubitus Sol Lunæ ſchema ☍ dederit, ipſa vero tum curſum ſiue etiã lumen mi-
nuat,minuet̃ & morbus,vbi ventũ fuerit ad partẽ incepti curſus CC. ac poſtea occurrẽte bono
aliquo ſchemate,ad ſanitatẽ ſuam infirmus redibit. Si autem & coniunctionẽ futurã etiã motu
diminuto ſolutura eſt,ſanitatẽ reſtituet circa partẽ incepti curſus CLXXX. Opus aũt erit aĩaduer G
tere in primis,quo modo ſtellæ ſingulis ſignis ſint repoſitæ,& quẽ ſitũ habeãt:ex progreſſu.n.
Lunæ per ſigna duodecim,cauſæ morborũ cognoſcunt̃.Scito aũt ſiquis calculos,ſeu numeros
negligenter diſpoſuerit,nihil veri poſſe ſuccedere: falſitatis aũt nõ res ipſa,ſed qui negligenter
ſe gerit,cauſa eſt.Diſquirito tãdem accurate,& figurã genituræ:ex ea.n.ſingula exacte cogno-
ſcunt̃. Decũbẽte igit̃ aliquo dum Luna eſt in Ariete,exiſtens in ſchemate Solis, morbus acci-
det ex eo,ꝙ ægroto à radijs Solis caput exuſtum eſt.dolor erit in mẽbranis capitis.erunt febres
continuæ,erunt vigiliæ,incẽſiones nimiæ,ſitis,aſperitas linguæ,vſtio,ac veluti flãma in thora-
ce,dolor in hepate,pulſus retracti ac ĩordinati.Huic vtilis eſt detractio ſanguinis, ac mitigãtiũ,
& refrigerãtium adhibitio:alienatio.n.mẽtis futura eſt,& phrenitis.Quòd ſi interĩ nullꝰ ex pla-
netis beneuolis Lunã protexerit,ac ipſe etiã Saturnus vnà ſimul tetragonum Lunæ addiderit,
vltra ſeptimã nõ viuet,ꝑſertim ſi tum Luna motu,aut lumĩe auget̃. Si autẽ decumbat aliq̃s dũ
Luna eſt ĩ Ariete,affecta maleuoli ſchemate,tetragono.ſ.aut diametro,vel ſi cũ eo fuerit cõiun
cta,oportebit eum ipſum planetã aĩaduertere :& ſi q̃dẽ fuerit ♄, cauſa eſt in capite, morbus eſt
lethargus,ægroti ſunt ſomnolẽti,inſenſiles,frigidi,neq; eandẽ ſeruant æqualitatẽ morbi.nunc
enim augeſcit,nunc minuit̃.Quòd ſi Luna tum motu aut lumine,aut vtroq; eſt diminuta, ſum- H
mã ac extremã(vt & antea diximus)morbi acceſſionẽ timeat,circa partẽ incepti curſus CC.Cõ
ſpicito autẽ eo tp̄e & ſtellas alias:ſi.n.♃ aliquo ſchemate Lunæ annuerit,magnum quidẽ infir-
mo ꝑiculum eſt ſubeundũ:prætergreſſus tñ diametrum,ſanus ſeruabit̃. Si autẽ Mercurius ſolꝰ
ꝑdicto ſcopo(Lunæ.ſ.cum Saturno,ita vt diximus ſituatę)ſchema ſuum addiderit:citra vllum
dubium moriet̃.Si vero Mercurius vnà cum Marte ignito, hos tu redemptores magis , q̃ inte-
rẽptores cenſeto:tua porrò intererit oẽm prudẽtiã ac ſolertiam infirmo adhibere,cum te nõ la-
teat Saturnum efficere affectiones frigidas,& rehumaticas.At vero ſi Mars dederit ſchema, ꝑ-
ſertim diametrum Lunæ motu etiã & lumine augeſcẽti,hos faciet capitis affectus,alienationes
mẽtis,phrenitidas,iræ impetus,phlegmonas, accẽſiones, inſultus ſanguinis.Oportebit igitur
in oĩbus ijs adhibere ea,quæ refrigerãdi, & remittendi poteſtatem habent,hiſq; vtendum ma-
xime circa tetragonum:à tetragono.n.trium dierum ſpacio ĩcipiet vigere magnitudo morbi:
futuri aũt ſunt vſq; ad ĩcepti à Luna curſus diametrũ ꝑiculoſiſſimi,& acutiſſimi affectus . Si aũt
huic ſcopo(Lunæ.ſ.cũ Marte in eo,vt diximus,ſitu repoſitę)Mercurius etiã ſuũ ſchema adiun
xit,poſt exacta tanta pericula infirmus ſanabitur,Mercurius.n.Marti probe congruit,Saturno
minime.Quòd ſi decũbat aliquis,Luna aũt ſit in ſchemate Iouis,aut Mercurij,& Veneris,etſi ꝑ

vtriuſq;

A vtriuſq; planetæ natura, in equales eſt factura ægritudines, & in diuerſos affectus infirmos trãſlatura, proculdubio tamen ſanantur. Operæpretium autem erit te animaduertere ratione victus, horas, exercitia, balnea, potus vini: & ſi quidem ad Saturnum pertinẽt, qui ægritudine afflicti ſunt, tenebuntur deſiderio balneorum, ſeſſionis quietæ, frequentis nutrimenti, calidę potionis: qui autem Martem attinent, frigidæ potionis, motus, vini, inquietudinis. Vtile eſt igitur te iuxta ſingulos planetas, ſuo cuiq; modo deſiderio non aduerſari: quælibet enim ſtella cuius rei deſiderio tenetur, eadem reficitur recreaturq;. Non arbitraberis aũt Aphrodiſi optime (vt ego opinor) curas eiuſmodi contrarias eſſe rationibus medicorum: ego enim qui bene naturas ſtellarum cognitas habeo, dixi quibus quæq; reb⁹ delectetur, vbi fuerit ab omni noxa ac vitio aliena. Si aũt dum Luna eſt in ☌ Solis decumbat aliquis, Saturnus aũt in tetragono ſit aut diametro, aut ẽt Lunam pſens adeat, q̃ lumen & motum ſuũ diminuat, erit morbus quo ad originem, ex crapula, & diuerſitate ciborum ac multitudine: futuræ autem ſunt febres cum aſtrictione alui, inflammationes hypochondriorum, articulorum dolores, pulſus retracti, ac inordinata totius corpis ſupcalefactio, circa pulmonẽ aũt & ſiniſtrũ latus, erit ſenſus grauitatis. Huic auxilio erit ſubtractio ſanguinis, ac vſus eorũ oĩum, q̃ habitum corpis ſoluere poſſunt. Quod
B ſi nemo ex beneuolis Lunã ꝓtegit, oĩno diametrum viuus non ſupergredietur: imo ſi & Mars idem ſchema quod Sol habuerit, aut ex diametro Lunam aſpexerit, ſupra primum incepti curſus tetragonum non viuet. At ſi beneuoli adfuerint, & Lunã inſpexerint, periclitatus ſanabit.

De ſchematibus Lunæ in Tauro.

Si quiſpiam decumbat Luna exiſtẽte in Tauro, maxime hora diei, Sol aũt Lunæ offerat diametrum, aut tetragonum, erit morbus ex multitudine ſanguinis, aderit aſtrictio alui, aderũt accenſiones, dolores colli & circa oſſa, ſupflua vigilia, deſiderium rerũ frigidarũ & vini. Huic ſanguinis detractio plurimum conducet, atq; ea oĩa vtilia erunt q̃ vim aperiendi habent. Saturno aũt idem ſchema quod Sol habente, ſi nullus beneuolus ꝓtegit, diem vndecimum nõ trãſiget: ſi aũt beneuoli pſentes adſunt, aut ſchemata porrigunt: poſt exacta pericula vigeſimo die ſanabit. Si aũt Luna, vt diximus, poſita in Tauro, decumbat aliquis, motus aũt Lunæ & lumen minuit, ad hæc Saturnus quocunq; tandẽ in ſchemate reponat, pſertim ſi & ☿ pariter ſchemate cõtineatur, affectus ægritudinum iuxta ſigni ꝓpriam naturam erunt tardi motu, difficiles cognitu: quos crederes abſentes eſſe: cum tñ ægrotum affligunt. aderit virium ꝓſtratio, ac totius corporis debilitas, ſtomachus appetitu priuat, calor in ꝓfundo latet, articulorũ dolores inceſſunt,
C totum corpus male habet. Hæc aũt ego tibi in omni zodiaci ſigno indicia ꝓpono, vt dũ aliqd horum ſe tibi obtulerit, circa infirmũ dubius nõ hæreas. Signũ aũt hoc natura ſua tẽpeſtates ac ventos concitat, ac eorũ q̃ in mari & terra eueniunt indicia facit: idcirco oportebit te p̃cipuã capitis curam habere, hoc. n. eſt quod primã morbi cãm contraxit, quãuis hoc ita nõ appareat: totum neruoſum genus cõpatiť, pter cętera ſtomachus: pulſus ꝓfundi ac reptantis formicæ ſpẽm præ ſe ferentes, pſertim de die; ꝓpterea vtiliſſimum quidem erit infirmũ nutrire: nõ tñ tu puſillanimis ſubtractionem ſanguinis vereare (licet id nimiam ſubinde debilitatẽ inducat) neq; ſubductionem alui, nec alia q̃ euacuant. A tetragono aũt incepti curſus vſq; ad diametrũ æger diligentius eſt obſeruandus: & ſi quidẽ poſteaq̃ cõiunctionem Solis euaſerit, meliora indicia Luna oſtendit, ſoluetur morbus in diametro: ſi aũt euadens coniunctionẽ peius indicat, maxime ſi tpe cœpti decubit⁹ nullus ex beneuolis ꝓtexit, vltra diametrũ nõ ſupuiuet. Si aũt decũbat aliqs exiſtente in Tauro Luna, cũ ſchemate Martis (pſertĩ vbi Luna eſt amphicyrta) augẽs motus ſuos, cã morbi erit circa collũ & hypocondria, idq; ex ingurgitatione ac cibo nimio: febres aderunt vrentes, alui aſtrictiones: aſperitas linguę, amaritudo oris, ſitis nimia: ipſi aũt ęgroti oculis torui, truces aſpectu, ſermone audaciſſimi, q aduerſus ſuos facile irritanť ac exiliũt. Oportet igi
D tur ſummã diligẽtiã ſtrictæ aluo & eductioni ſanguinis adhibere, neq; deſiderio frigidæ potionis eorũ multũ aduerſari, morbi ipſi à pricipio qnq; dierũ ſpatio acutiores erũt: vigebũt vſq; ad ſeptimã. Hic aũt ad alia te eſſe ẽt attẽtũ oportet: ſi. n. cõſpexeris ♌ in q̃rta, ſcias ægrũ ꝓcliuẽ & aptũ eſſe cardiacæ paſſioni: ideo fac vt oĩ hora totius ſeptimanæ accuratus ſis, vt citra incõmodũ vinũ exhibeas, & frigida alia. Si aũt trãſacta ſeptimana æger in deterius labiť, vltimũ illi vale dicito. ꝓculdubio. n. obibit. In hmõi vero indicationibus oportebit te & horarũ aptitudinẽ inq̃rere, id qđ fiet ſi repereris horas eas qbus ſchemata beneuolorũ ꝓdeunt: hę tibi plurimũ cõferent tã in nutriẽdo, q̃ in lauãdo & exhibẽdo potu: ſi. n. hora bonorũ ſchematũ cib⁹ offerať (licet hoc dictis medicorũ nõnihil repugnare videať) plurimũ cõferet infirmo. Q; ſi Lunę ĩ illo quẽ diximus loco reſidẽti ♃ aut ♀ aut ☿ ſchemata dederit. ſiue ipſa motũ augeat, ſiue minuat, certũ ſalutis ĩ diametro affuturæ ĩdiciũ tibi eſto: quare citra exhibitionẽ aliorũ ſola attenuãte diæta vtere.

De ſchematibus Lunæ in Geminis.

Siquis decũbit exiſtente in Geminis Luna, cui adſit præſens ♄ vel ſchema diametrum aut tetragonũ offerat, cauſa prima morbi erit ex nimijs laboribus, vigilijs, & maxime ex itineribus. Quod ſi tum Luna motũ & lume augeat, locus affectus erit manifeſtus, morbus breui ſeipſum declarat; augeri vero incipiet à die tertia vſq; ad vigeſimum. erunt enim leuiuſculę febres, &

macies

macies quæ per nocturnos aſſiduoſꝗ labores exinanito ſanguine contracta eſt: aderũt & ſple E
nis grauitates. Vbi aũt ex beneuolis nullus ꝓtexerit, Mars aũt idem quod Saturnus ſchema ha-
buerit: poſt diem trigeſimam obibit. Si vero boni præſentes affuerint, aut Lunam ĩſpexerint,
chronicis ac periodicis morbis detentus tandem ſanabit̃. Si aũt decũbat aliquis in geminis Lu
na exiſtente, cui tetragonum vel diametrũ Mars offerat, vel p̃ſens apud eam ſit, augeſcente eiꝰ
lumine & motu, morbus incurret periculoſus & moleſtiſſimus: erunt enim febres cõtinuæ, ad
ſtrictiones alui, vſtiones magnæ, pulſus retracti ac inordinati. huic igit̃ cõpetet ſanguinis detra
ctio. Et ſi ex beneuolis nullus Lunam protegit, Saturno idẽ quod Mars ſchema obtinente, mo
riet̃ in diametro: ſi vero beneuolus aliq̃s Lunã intueatur, poſt tanta pericula ſeruabitur. Si decũ
bat aliquis in Geminis Luna exiſtente, p̃incipientes cauſæ morbi erunt labores & balnea: mor
bus aũt qualibet humiditate exaggeratur magis. Q̃ ſi Saturnus vnà cũ Mercurio ſchemata adij
ciant, maxime Luna diminutis gradibus abſcedente à Sole, erunt dolores circa opertas ſcoptu-
las & lumbos, totum corpus calet, & ad ſimilitudinẽ ambuſtorũ in ſupficie dolet. Huic inutile
fuerit ſi de vno loco ad alterum tranſferatur, id qđ ipſe optabit: aduerſatur illi & frigida q̃cunꝗ
potio vſꝗ ad ſeptimam. Si autem Luna incidens in Solis coniunctionẽ, in minores motus ꝓ-
grediatur, ſine dubio morietur. Q̃ ſi p̃dicto ſcopo Lunæ. ſ. cum Saturno & Mercurio, ita, ut di F
ximus, poſitę, accedet tp̃e cœpti decubitus ſchema alicuius beneuoli, infirmi ipſi ab alijs ad alia
mala transferentur, in iſchiaſes, & id genus alios articulorũ dolores. Quantitas tp̃is morborũ
oſtendetur ex coniunctione Lunæ. i. acceſſione ad ſtellas beneuolas, q̃ infirmos redimũt. Hãc
aũt rationem & in alijs omnibus ſignis obſerues. Non ignores & illud, ꝙ in quodcunꝗ ſignũ
Luna intrauerit, illic imperium habet. Scito & hoc, ꝙ planetæ qñ ſunt diametrum Lunæ porre
cturi, facile ipſimet hoc indicant. Si autem Luna, ita vt in priore exemplo dictum eſt, in Gemi
nis exiſtente, tp̃e cœpti decubitus Mars aut Sol aut vterꝗ ſimul ſchemata ſua porrigant (p̃ſerti
ſi Luna ſit amphycyrta) ipſa vero Luna in maiorẽ motũ feratur, ęger ita oĩno ſibi pſuadebit, vt
credat ſe certo moriturũ: ꝓinde lamentabitur, flebit ac triſtabitur. in loquẽdo erit prõptus & au
dax, diuerſas ſimulacrorũ ſeu phãtaſmatum ſpẽs ante oculos cernet, q̃ oĩa illi ſunt ad morbum.
augent. n. illum & deteriorem reddunt. de die aũt & ſtomachi debilitas incurrit, & panniculo-
rum capitis dolores inuadunt ita, vt infirmi diſſoluantur: & pulſuũ motu penè careãt. Oportet
igitur fomentãdi reſoluendiꝗ diligentẽ curam habere, ſanguinẽ detrahere, ac cibos opportu-
ne exhibere. Ex cõiunctione aũt Solis cognoſces, ſit ne futura morbi ſolutio: & ſi malũ ſtoma-
chi ꝓſperius tibi apparebit, & panniculorum capitis dolores abſcedent, ſanabuntur ſine dubio G
ĩfirmi. At vero ſi à diametro morbus in maius augetur, & tabes ventriculo inuecta fuerit, citra
vllum dubium peribunt: maioribus autẽ auxilijs q̃ apud medicos in uſu ſunt opus eſſet. Si aũt
ad ſignum hoc Geminorũ tp̃e decubitus incepti, beneuolæ ſtellæ ſchemata porrigunt, ſiue Lu
na motum augeat ſiue minuat, medicatione opus nõ erit: dięta enim, aere bono, balneis, deãbu
lationibus, exercitationibus, morbus abigetur: aliquando etiam in tetragono infirmi liberant̃.

De ſchematibus Lunæ in Cancro.

Si decumbat quiſpiã Luna in Cancro exiſtente, cui Saturnus vel p̃ſens iũgatur, vel porrigat
diametrum aut tetragonum, erit morbi prima cauſa balneum & refrigeratio. aderit fluxus ad
thoracẽ. aderunt tuſſes. aderunt conſtipationes, febres nõ violentæ, ſed tñ malignæ, pulſus par
ui ac debiles, grauitas in lateribus. Huic congruunt oĩa q̃ calefaciendi vim habent. Si vero ex
beneuolis nemo Lunã intuetur, longiore ægritudine detentus poſt diẽ quadrageſimã obibit:
at ſi beueuolus aliquis Lunam inſpicit, plurima mala ꝑpeſſus tandem ſanabitur. Si aũt decum
bat aliquis Luna in Cancro exiſtente, cui Mars aut p̃ſens iungatur, aut tetragonum ſiue diame
trũ obijciat, erit prima morbi origo ex nimio vomitu, ac ea agitatione, quã cholerã vocant, aut
ventriculi ſubuerſione. Huic igitur congruunt ea q̃ conſtringunt & refrigerant. Quòd ſi ex be H
neuolis nemo Lunam inſpicit, ad primum tetragonũ incepti curſus obibit: ſi vero beneuolus
aliquis aſpiciat, in primo incepti curſus tetragono ſanabitur. Si aũt decũbat aliquis Luna exi-
ſtente in Cancro, erit morbus ex repletione vini & ingurgitatione: inchoabitur aũt à commo-
tione diſtẽſioneꝗ mẽbrorum affectorum: æger interrogatus bene morbum ediſſeret. Erit aũt
aliqñ ex vomitu ẽt citra repletionem: æger male de ſe ſperabit afflictus dolore laterum, optabit
aeri frigido ſemꝑ exponi. quapropter & veſtes dilacerat. Sæpius aũt & coli dolores incurrunt,
maxime tranſacta diametro: proin oportebit non ſolum à frigidis abſtinere, ſed ẽt adhibere ea
q̃ reſoluant & confortent, p̃ſertim in principio. Si aũt Luna non ſit ĩmunis, ſed Martis aut So
lis aut vtriuſꝗ aliquo ſchemate opprimatur, febres aſſurgunt augenturꝗ, pulſus ſunt inæqua-
les, nunc debiles, nunc firmi. Confert autem huic ſanguinis detractio facta in tempore: à prin-
cipio. n. quinꝗ dierum ſpacio vſꝗ ad incepti curſus partem, c c. comitabuntur affectum laterũ
diuerſa & praua accidentia. Quòd ſi nemo beneuolorum protegit, futurum eſt vt à coniũctio-
ne Solis neruoſum genus male afficiatur, ita vt capti tandem mente vociferent & acclament:
iuxta autem naturam ſigni huius mala de nocte magis affligunt. Si aũt à cõiunctione Solis Lu
na motu diminuto ſe eſt redemptura, non priuata præſidio bonorũ, æger in morbum periodi-

cum

A cum decidet ac ſanabit̃. Q; ſi Luna bonorum præſidio priuetur, iuncta cõioni malorum, nihilo
minus & in periodico morbo obibit. Si vero p̃dicto ſcopo nemo medius obuenerit, Luna ve-
ro à coniunctione Solis motum diminuat, poſt diametrũ ſanabit̃: at ſi à coniunctione motũ au
geat, medius vero interceſſit maleuolus Saturnus, ſubibit tot pericula, poſt diametrum tñ ſana
bitur. Porrò natura huius ſigni eſt vt malignos & difficile ſolubiles morbos afferat, quibus ea
remedia & curæ quas crederes multum profuturas, magis nocebunt. Vtilis aũt eſt vini exhibi-
tio, balneũ, & cibus qui facile in corpus digeritur. Si vero Saturnus Lunæ à coniunctione ex-
eunti vnà cum Mercurio ſchemata obijciat, auferentur morbi quocunq; tandem modo, ſed re-
linquunt̃ dolores articulorum, & earum partium quæ circa aures ſunt. Nonnullis aũt circa pul
monẽ aut hepar aliquid mali remanet, eritq; diuturnum & longum. Aduerte aũt ſi in his ſche-
matibus Luna minuat motũ: hoc pacto enim faciet id quod reliquum eſt mali non ſolũ longo
tp̄e duraturũ, ſed mortẽ ẽt allaturum. Si vero motum augeat & lumen, ♃ autem quocunq; mõ
illi adhæreat, malũ relictũ tãtiſper durabit, quoad Luna peruenerit in decimũ ab incepto curſu
ſignũ. Quando aũt Luna in Cancro exiſtens bonorum tantũ ſchemata habet, aut ẽt ipſius Mer
curij, ſoluuntur morbi ad primum incepti curſus tetragonũ. oportebit vero abſtinere à frequẽ
B ti balneo, exercitijs autem vti & deambulationibus, ita enim morbis bene conſuletur.

De ſchematibus Lunæ in Leone.

Siquis decumbat Luna exiſtente in Leone, cui Sol diametrum aut tetragonum porrigit, pri
ma morbi origo erit ex repletione & cruditate. aderunt grauitates thoracis & hypocondriorũ.
aderũt febres, quarũ calor maior erit in ꝓfundo, q̃ in ſupficie corporis. aderit aſtricta aluꝰ. Huic
congruent oĩa q̃ calefaciunt modice & aperiunt. Q; ſi nullus ex beneuolis Lunam inſpicit, cir-
ca diametrum morietur: ſi vero boni Lunam inſpiciunt, plurima mala perpeſſus tandẽ ſanabit̃.
Si aũt decumbat aliquis, in Leone Luna exiſtente, cui Mars vel p̃ſens iũgitur, vel diametrũ aut
tetragonũ porrigit, erit prima morbi origo ex nimia plenitudine ſanguinis. febres aderũt cum
fluxibus alui, pulſus debiles & ſubmerſi, defectus animi, lapſus appetitus, grauitas, ſomnolẽtia,
& languor totius corporis, immo & cardiaca aliq̃n. huic congruent ea q̃ conſtringunt ac modi
ce refrigerant. Q; ſi nullus ex beneuolis Lunã aſpicit, die nona morietur: ſi vero boni aſpiciũt,
plurimum periclitatus, poſt diametrum ſanabitur. Si aũt decumbat aliq̄s Luna exiſtẽte in qua
cunq; parte Leonis (hoc aũt quod dicam & circa alia ſigna certum, ac veluti Themiſtos conſi-
lio ꝓditum obſerues) Leone horoſcopum occupante, morbꝰ erit ex demacratione membrorũ,
C ꝑ triſtitiam, ꝑ negocia, ſolicitudines: thorax calefiet, extrema aũt frigeſcent. adſunt & capitis do
lores, oculi caui, naſus retortus, pulſus inſenſibiles. ægroti quaſi longis detẽti ſint ægritudini-
bus, ita apparent corpore deiecti: tenduntur aũt quantum eſt ex eorũ plenitudine. Quare opor
tet confeſtim ſanguinem detrahere, & ſi fieri põt, Luna in hoc eodem ſigno adhuc exiſtente, p̃
ſertim ſi motum ſuum auget: ſin minus, intra tertium diẽ. Fricare aũt oportet extrema, & reſol-
uere ea q̃ thoraci incumbũt. Si aũt Mars ſimul & Sol vterq; aucto motu, ſchemata porrigãt, tp̄e
cœpti decubitus, Lunæ, cardiacã nullo modo infirmus euadet, infra quintum diẽ. Si aũt Satur-
nus ſchema porrigat Lunæ, non eſt adeo timendum vt moriatur. Si vero Iuppiter aut Venus
ſchemata Lunæ porrigunt tp̄e cœpti decubitus, ſpes eſt firmiſſima ſalutis circa tetragonũ ince-
pti curſus affuturę. Si aũt ipſa Luna ſola, citra vllum ſchema, motu diminuta in Leone ſit, etiam
ſpes firma ſalutis. Proderit aũt ægroto exhibitio vini, balneum, deambulatio, p̃ſertim poſt ter-
tiã, aut poſt quintã. Si aũt Luna in Leone, vt diximus, ſit tp̄e cœpti decubitus, augeatq; motũ,
Saturnus vero in medio cœli conſtitutus ſuum ſchema illi porrigat, futurũ eſt id q̄d diximꝰ cir-
ca tetragonum: nihilominus tñ ventris dolores & inflationes remanebunt, ẽt ſi p̃ſens adſit ali-
quis ex beneuolis, ſanantur tñ, idq; tanto citius ſi Luna à cõiunctione motu aucto currat. Si ve
D ro Lunæ in Leone exiſtenti tp̄e cœpti decubitus ♄ & ♂ & alius q̄cunq; ſchemata obijciat, ipſa
vero Aquilonem verſus egreditur, ſoluentur morbi oĩno adueniẽte curſus incepti diametro.
Non oportebit vero calefacientibus vti, ſed ægrum in vmbra decumbere: vtile aũt erit eius de
ſiderio plurimum aduerſari, frigida exhibere, cibos offerre q̄ nec inflent nec attollãt. Si aũt Lu-
na à nemine aſpiciatur, auget vero motum, futurum eſt vt circa diametrum datis ſignis criſeos
morbus ſoluatur: at ſi motum minuit, auferet aliquid morbi circa coniunctionẽ Solis: faciet tñ
vt æger ſæpius recidiuam perpeſſus longius affligatur, ſalubriter tamen.

De ſchematibus Lunæ in Virgine.

Siquis decũbat exiſtente in Virgine Luna, cui Saturnus vel p̃ſens iungatur, vel tetragonum
aut diametrũ porrigat, erit prima morbi cauſa, deſidia & cruditas. dolor erit in ventriculo & in
teſtinis, phlegmone in hypocondrijs. aderit febris cũ alui aſtrictione, q̃ non ſeruabit ordinẽ re-
miſſionum & afflictionũ. pulſus erunt ꝓfundi, frequentes & debiles. huic congruent ea q̃ mo-
dice calefaciendo aperiunt. Q; ſi beneuoli Lunã non aſpiciant, circa diẽ quadrageſimã in ſum-
mo periculo reponetur: ſi vero boni aſpiciunt, longã ægritudinẽ perpeſſus tandẽ ſanabitur. Si
aũt decũbat aliquis exiſtente in Virgine Luna, cui Mars vel p̃ſens adſit, vel tetragonũ aut dia-
metrum porrigat, erit morbus q̄ à fluxu ventris incipiet, quẽ ſubſequetur dyſenteria, ita vt ſan-

guis

guis fluat,& excorient̃ inteſtina exulcerenturq́;:aderunt febres malignæ,pulſus debiles ac fre- E
quentes,caſus appetitus,ſubuerſio ſtomachi.huic cõgruent ea q̃ adſtringendi vim habẽt: & ni
ſi Lunam boni aſpiciant,morieẽ die trigeſima:ſi vero boni aſpiciant,ſanabiẽ. Si vero decũbat
aliquis exiſtente in Virgine Luna,erit morbus,quẽ cœliacam vocant paſſionem.aderunt dolo
res ventris,& inflationes,q̃ à læſa coctione originem ſument,ea q̃ venter excernet, fluida erũt:
q̃ autem veſica,viridia ac male olentia.aderunt pũctiones in ſepto tranſuerſo, & ventriculo iã
debili,cõpatieẽ totum neruoſum genus:oculi erunt aperti ac uigilantes,p̃ſertim à principio. Si
aũt Luna ex paruo motu in maiorẽ ꝓuehiẽ, Mars aũt aut Mercurius & Sol ſchemata illi porri-
gunt,timendum erit ne nimium exaſperato malo ĩfirmus in inſaniam decidat.neceſſe vero erit
adhibere ea q̃ ingroſſandi inſpiſſandiq́; vim habeant:vitanda erunt oĩa fluida,frigida,vuida:tã
to aũt hæc vitanda magis,quanto in maiorem motum Luna vehiẽ:circa diametrum enim ſuſpi
cio erit cœliacæ & dyſenteriæ,quæ mala ſi ſemel corripiant hominem lõgo tp̃e minutim abſce
dunt. Si aũt Lunæ in Virgine,vt diximus, exiſtenti Saturnus cum Mercurio aut Venere aut
Ioue ſchemata porrigat,nihil minus futura eſt longi tẽporis ægritudo, ſplenitica aut nephriti-
ca:q̃ mala abſcedent quidẽ,ſed longo tp̃e affligũt. Si aũt Luna tp̃e cœpti decubitus ſola ſit, &
à nemine inſpiciatur,ſiue augeat motũ,ſiue minuat,futuræ ſunt hæmorrhoidũ fluxiones, quas F
Luna circumactis vſq; aliquot reuolutionibus auferet.infirmi erunt liuidi,atri per longum tẽ-
pus,ſananẽ tñ. Si autem tp̃e cœpti decubitus Iuppiter aut Venus aut Mercurius,ſiue horũ ali-
quis,ſiue oẽs Lunę ſchemata porrigant,non minus adſunt fluxus ventris,deſinunt tñ circa diẽ
quintam.Oportet autem vinum quidem exhibere,ſed balneum ſubterfugere.

De ſchematibus Lunæ in Libra.

Si decumbat aliquis in ♎ exiſtente Luna,cui Saturnus vel præſens iungaẽ,vel tetragonũ aut
diametrum porrigat,erit prima morbi origo ex nimia vini potatione & crapula.Q; ſi Luna mi
nuat motum ſuum,decubitus autem primum noctu ĩcipiat:futuri ſunt affectus mali capitis &
thoracis,rheumatiſmi,tuſſes p̃ſertim à principio,grauedo capitis,caſus appetitus,febres conti-
nuæ,q̃ nullum ordinem afflictionum ſeruabunt,pulſus erunt frequentes &debiles.huic igitur
congruunt ea q̃ calefaciant. Si tñ vnà cum Marte Saturnus ſchemata porrigat, citra vllum du
bium morieẽ,veniente diametro. Si aũt decumbat aliquis exiſtente in ♎ Luna, cui Mars vel p̃
ſens iungaẽ,vel diametrũ aut tetragonum porrigat:erit morbꝰ ex nimia ſanguinis copia, erũt
febres cõtinuo creſcentes,pulſus retracti,defectus animi,phrenitis,ſuperflua vigilia,totius cor
poris inflammatio,huic congruet ſanguinis detractio,& ea oĩa quę ſoluunt habitum corporis. G
Quòd ſi nullus ex beneuolis ꝓtegit,infra decẽ dies morieẽ:ſi vero boni aſpiciunt,circa diame-
trum ſummum ꝑpeſſus periculum ſanabiẽ. Si aũt decumbat aliquis exiſtẽte in ♎ Luna, diffun
deẽ materia morbi in membra extrema,q̃ inflammabunẽ &dolebunt,calor tñ erit in profundo
maior,æger oculos continuo occludet,cum tñ non dormiat,deijcieẽ illi appetitus.Tales igitur
ſunt iuxta ſigni huius naturam affectus,in quibus cognoſcendis multi errant: putant enim ea
accidentia ex cibis,quos inſcijs medicis ægroti accipiunt,prouenisſe. Si aũt ipſi Lunæ minuẽ
ti motus ſuos Saturnus & Venus,aut ☿,aut vterq; accedit,omnino circa diametrum in phreni
tim incidet:proinde fomentis vtere,& ijs q̃ reſoluunt.infirmum aũt in ſecretiorẽ locum abſcõ
de,& in ſolitudine diligenter obſerua,ne clanculum aquã bibat: futurum.n. eſt vt circa diame-
trũ excretione alui facta à morbo redimaẽ,vſus ijs q̃ diximus remedijs:ſed tñ ad diuturnos in-
æquales & periodicos morbos reddetur prõcliuis,à quibus tñ redimiẽ.at vero ſi ſolus adeſt Lu
nę Saturnus, peribit,niſi Luna motum augeat:ſic enim plurima in principio & augmẽto mor-
bi perpeſſus circa diametrum ſanatur. Si vero exiſtenti in ♎ Lunæ Mars & Sol ſchemata obij-
ciunt,erunt cauſæ morborum in capite, q̃ facient cephalagias,rheumatiſmos,hemicranias. Si
vero Mercurius adfuerit,materia morbi erit in oculis,q̃ facient ſuffuſiones:dilatationes pupil- H
læ,glaucoſes.Vtile eſt autem vt plurimum in ijs malis ſanguinem ſubtrahere:vtiles ſunt &alui
excretiones.ne tñ promittas cito ſalutem infirmis affuturam:longum.n.tẽpus in ijs malis ſunt
abſumpturi non ſine magno diſcrimine. Si autem Lunæ in ♎ exiſtẽti,Iuppiter aut Venus ſche
mata porrigat,ſananẽ infirmi aliquouſq; male detenti. Si autem nemo ſe Lunæ offerat,nec ali
quis eam aſpiciat,ipſa vero motus ſuos minuit,futuri ſunt morbi maligni & difficiles cognitu,
præſertim in oculis.ſed tamen veniente Luna ad diametrum ſoluunẽ. Scito autem omnia ea ſi
gna quæ in tropicis & æquinoctiali ſita ſunt,malignos ſemper producere morbos.

De ſchematibus Lunæ in Scorpione.

Si decũbat aliquis exiſtente in Scorpione Luna,cui p̃ſens iungaẽ Saturnus, vel tetragonum
aut diametrum obijciat:erit origo morbi ab inflãmatione inguinũ & locorũ ꝓfundorum,circa
anum &pudenda,Q; ſi Luna motus ſuos augeat &lumen,beneuoliq́; illam aſpiciãt,reditus ad
ſanitatem erit facilis. Si vero decũbat aliquis exiſtente in Scorpione Luna,cui Mars pręſens iũ
gaẽ,vel tetragonum aut diametrũ porrigat,ipſa vero motus ſuos minuit & lumẽ,ſchemata be-
neuolorum retinẽs,redibit ad ſanitatẽ, vltra vel citra tetragonũ aut diametrũ:hoc.n. ĩ ſingulis
ſignis beneuoli faciunt,vt iã noſti:reddunt.n.morbos mitiores & ad curandum faciliores. Si

A vero decũbat aliquis exiſtente in Scorpione Luna, origo prima morbi erit ira & cõtentio ſiue
inurgia, inflãmabunt loca in abdomine circa ſedem aut veſicã: febres à die tertia increſcẽt & au
gebunt, infirmus aũt deſipiens factus exaſperabit mala ſua. Si aũt Luna in hoc ſigno auget mo-
tus ſuos, prȩſertim ab ☍, Mars vero ipſi prȩſens adeſt, periculum eſt læſionis ꝑ ferrum quoquo
modo occulto. Si aũt & Sol præſens adeſt, aut ſchema porrigit Lunæ ſuos motus augenti, (id
quod fit qñ ipſa ſm lõgitudinẽ ſui curſus quindecim partes percurrit,) periculũ erit apoſtema-
tis pleuritici. iudicant aũt & liberant ĩfirmi fluxu ſanguinis. Oportet aũt in ſecretiore loco infir
mũ ſeruare, abſtinere vero ab omni frigidorũ vſu, à lationibus, malagmatibus frigidis, balneis,
extractionibus ſanguinis ꝑ cucurbitulas: morbo aũt ad diem vndecimũ protracto, itur tandẽ
in diuturnum malum, in quo nõ minus eſt periculum. Si autem decũbat aliquis in ♏ Luna exi-
ſtente, cui Iupiter vel ♀ adſit præſens, vel ſchema porrigat, erunt eadẽ mala quæ diximus, ſed ſa
lubriora, à quibus tñ non liberat niſi longo tpe: longitudo autem temporis aut numerus dierũ
durationis morbi cognoſcet ex connexione Lunæ cũ ſtellis beneuolis: donec enim vel ipſi pla
netæ præſentes boni, vel eorũ ſchemata non acceſſerint, morbi vigẽt, ſuamq; vim obtinẽt: ſta-
tum tñ ac veluti præfinitum tẽpus ægritudinis eſt ad diem diametri, vltra quam ſi morbus pro
B trahat, fit chronicus, & longus. Si aũt decũbat aliquis Luna in Scorpione exiſtente, vergenteq;
ad Solis cõiunctionẽ motu diminuto, cui Saturnus vel p̃ſens iungit, vel ſchema porrigit, defa-
tigabit plurimum infirmus & labefactabit longitudine morbi, qui erit defluxus ad inferiora lo
ca, anum. ſ. aut pudẽda: & niſi beneuolus aliquis protegat, ſic cõmorietur. At vero ſi Luna mo-
tu aucto progredit, Saturnus autẽ illi aut iungitur præſens, aut ſchema porrigit, futura ſunt ea-
dem mala, ſed minus periculoſa, tamen chronica & diuturna. Natura aũt ſigni huius exigit, vt
vitetur vſus balneorum, ac eorum omnium quæ humores fundunt & defluere faciunt.

De ſchematibus Lunæ in Sagittario.

Si decũbat aliquis exiſtente in Sagittario Luna, cui Saturnus prȩſens iungatur, aut tetrago-
num vel diametrum obijciat, morbus incipiet à fluxu ſubtilium tenuiumq; rheumatũ, aderunt
dolores articulorum, aderunt adſtrictiones alui, febres, quarum acceſſiones erũt cum rigore &
frigiditate extremorum. Qñ igitur Luna ſuum lumen & motum maxime minuet, erũt tũ acceſ-
ſiões febrium duplices, erunt conſtipationes multæ, pulſus profundi. Huic igitur cõgruent ea
quæ calefaciendo aperiunt. Niſi vero beneuoli aſpiciãt, futurũ eſt vt magna pericula ſubeat, ſa
natur tñ tranſcurſa diametro. Si vero decũbat aliquis exiſtẽte in Sagittario Luna, cui Mars prȩ
C ſens iungat, vel tetragonũ aut diametrum obijciat, Luna vero auget lumẽ ſuum & motum, erit
ægritudo ſummi ꝑiculi, cuius origo eſt repletio & crapula. futuræ ſunt febres cõtinuæ, quæ ma
gis ac magis inualeſcunt. erũt cholericæ paſſiones, ſoluta aluus, pulſus debilis. Cõgruẽt huic ea
quæ refrigerant & conſtringunt. Quòd ſi maleuoli Lunã inſpiciunt, ſeptima morietur: ſi vero
beneuolus aliquis inſpicit, ſanatur, tranſcurſa diametro, ſed non ſine ꝑiculo. Si vero decũbat
aliquis Luna in Sagittario exiſtente, morbus eſt qui ortũ accepit à balneo & aere frigido. totũ
corpus fluxu rheumatum corripitur. adſunt dolores gingiuarum & dentium: prȩincipiens aũt
morbi cauſa in thorace eſt. Si autem Lunæ accedẽti motu diminuto ad Solẽ, prȩſentes iũgunt,
aut ſchemata obijciunt ♄ & ☿, futuræ ſunt inflãmationes pulmonis & ſepti tranſuerſi, totũ cor
pus ſupercalefit. oportet autẽ adhibere ea maxime, quæ reſoluunt & exiccant. vtilis erit præſer
tim à principio detractio ſanguinis. Quòd ſi Luna tranſgreſſa prius tredecim partes, nũc deci-
mamquartam trãſgreditur, quinta die morietur. Si autem tempore decubitus Lunæ exiſtẽti in
Sagittario ♃ aut ♀ iunguntur, vel ſchemata porrigũt, futura quidẽ ſunt ea, quæ diximus, mala,
ſed erunt ſalubriora. Si vero Luna nemini iũgatur, nec aſpiciatur à quopiam, motum autẽ ſuũ
auget, ſalubriora quoq; mala accidũt. At vero ſi Mars & Sol Lunæ augẽti ſuos motus ſchema
D ta obijciant, ſupra mala prȩdicta tuſſes vehemẽtiſſimȩ ſuperueniẽt. Natura autẽ ſigni huius eſt
vt ægrotis vigilias incutiat continuas, & noctu maiorem afflictionem quàm de die cõmoueat,
vnde adeo debilitãtur infirmi, vt vix pulſus eorũ percipere poſſis. Neceſſe vero erit vti ijs quæ
reſoluuntur & modice calefaciunt: fugere autem balnea, lotiones, humectationẽ deniq; om-
nem: æger vero in obſcuro ſub vmbra decumbat, qui ſpem ſalutis certam habeat, ſi boni Lunã
aſpiciunt. Quòd ſi vnus tantum ex beneuolis protegat inſpiciendo Lunã, plus quidem exaſpe
rantur mala, ſpes tamen eſt certa ſalutis poſt pericula.

De ſchematibus Lunæ in Capricorno.

Siquis decumbat Luna in capricorno exiſtente, & minuẽte ſuum motum, cui ♄ prȩſens iun-
gatur, vel tetragonum aut diametrũ obij ciat, origo morbi eſt refrigeratio in balneis, adſunt te-
nuia rheumata, grauitas thoracis, & pulmonis, tuſſis p̃ſertim à principio, febres quarũ acceſſio
nes veniunt cũ rigore, idq; magis noctu. huic cõgruent ea quȩ calefaciant. & niſi bonus aliquis
Lunã aſpiciat, die vigeſimoprimo moriet: ſi vero boni aſpiciunt, ſanabit, longã pulmonis ȩgri
tudinem perpeſſus. Si decumbat aliquis, in Capricorno Luna exiſtẽte, cui p̃ſens iungat Mars,
aut diametrũ vel tetragonũ obijciat, morbus erit qui originẽ traxit à læſa coctione, quam ſubſe
quitur vomitus & cholera; morbus equidem periculoſus & acutus: comitabunt illum neruorũ
diſtenſiones,

diſtẽſiones,inflammationes, bilis mordax in inteſtinis & ano. huic congruẽt ea quę refrigerẽt E
& conſtringãt:niſi vero bonus aliquis tum aſpiciat,die quinta aut ſeptima morietur:ſi vero be
neuolus aliquis aſpiciat,ſanatur infra ſeptimã.Si decũbat aliquis Luna exiſtẽte in Capricorno,
cauſa præincipiens morbi erit labor & inanitio:erunt aũt dolores potiſsimũ in dorſo, incurrẽt
horrores ſępius,ita vt bis terq; breui ſpacio tẽporis acceſsiones ſuas faciãt:eriguntur pili totius
corporis,febres ſunt cũ aluo adſtricta,& diſſoluta debiliq; virtute.Hęc ego multa tibi ea de cau
ſa adduco,vt tu habitis ijs ĩdicijs,morbos certioribus notis dignoſcas, Tãto vero debiliores in
firmi reddũtur,quãto Luna motus ſuos magis diminuit:videbis ęgrotum delirare in loquẽdo,
oculos raro ſurſum attollere.Quòd ſi circa incepti curſus diametrũ Saturnus Lunę iũgatur vel
ſchema obijciat,reponet̃ eo tẽpore in ſummo diſcrimine infirmus,idq; ob violẽtiã & afflictio-
nẽ nimiã febris.Quòd ſi tum aliqs ex beneuolis protegat,liberatur,ſed longo tẽpore afflictus.
Si vero Mars,aut Sol vnà ſimul ſchemata porrigat,tranſmutabit̃ morbus,fietq; periodicus.At
vero ſi Luna motũ ſuũ augeat,p̃ſens vero illi circa incepti curſus diametrũ adſit ♄ aut Sol,vt di
ximus,futurus eſt morbus periculoſior.Si aũt Lunæ in Capricorno exiſtẽti ♃ aut ♀ aut ☿ ſiue
horum aliquis,ſiue oẽs præſentes iungant̃,aut ſchemata porrigãt,cauſa morbi eadem eſt quam
diximus,ſed morbus fit oĩno ſalubris.Animaduerte aũt naturam ſigni huius,cuius propriũ eſt F
periculoſas inferre ęgritudines. Oportebit vero abſtinere à balneis, & ab omni frigidorũ vſu,
decumbere vero in ſublimi & alto loco.Expediet & exercitia,ſi fieri poteſt, infirmis iniũgere.

De ſchematibus Lunæ in Aquario.

Siquis decũbat exiſtente in ♒ Luna,cui augmẽtanti lumen ſuum & motũ Saturnus pręſens
iungat̃,vel diametrũ aut tetragonũ obijciat,origo morbi eſt,labores,vigiliæ,aut itinera: nõ ſer
uabitur aũt æqualitas morbi in augendo & diminuẽdo.Quòd ſi bonus quiſpiã Lunam aſpicit,
ſanitas redit circa incepti curſus diametrũ.Si vero decũbat aliqs, in ♒ Luna exiſtẽte,cui minuẽ
ti motũ ſuum & lumen Mars præſens iungit̃,aut diametrũ vel tetragonum obijcit,cauſa præin
cipiens morbi eſt in inguinibus,aut in cruribus,aut in pudẽdis:futuræ ſunt febres vrentes,cõ-
tinuę,& creſcentes cõtinuo,extrema tñ membra magis,q̃ cætera inflãmantur. incurrit ſitis,in-
quietudo,ita vt ægroti in eodem loco non permaneant,ſed crebro exurgãt:adeſt deſideriũ fri-
gidæ potionis.Si vero Lunæ augmentanti ſuos motus p̃ſens Mars iũgitur,aut aliquod ſchema
obijcit,futurum eſt vt infirmus circa incepti curſus tetragonum aĩo delinquat. Cõgruent vero
huic ſubtractiones ſanguinis:nec oportebit nimiũ ſe opponere eorũ deſiderio ad potionẽ fri-
gidam,neq; in lucido loco decumbere. Quòd ſi circa tetragonũ morbo nihil decedat,moriet̃ G
in diametro.Si aũt Lunę in Aquario exiſtẽti ♃ aut ♀ ſiue vterq; eorũ, ſiue alter ex ijs ſchema-
ta porrigat,Luna vero ſuos motus minuit,ſanat̃ circa diametrũ. Si aũt Lunæ minuẽti ſuos mo-
tus Saturnus ſchemata obijciat,aut etiã Mercurius, ijdẽ ſũt futuri affectus,quos ante diximus:
ſupra illos tñ accedũt & rheumata,& fluxus diuerſi ad inferiora membra. Periculum etiam erit
ne infirmus in hydropem decidat:certum aũt eſt quod lõgo tẽpore affligetur. At vero ſi Luna
tempore cœpti decubitus motũ ſuum medium nõ excedit, ſanitas quidẽ eſt affutura,ſed tarde.

De ſchematibus Lunæ in Piſcibus.

Siquis decumbat exiſtente in ♓ Luna,cui minuenti ſuum lumen & motũ Saturnus præſens
iũgatur,aut diametrum vel tetragonũ obijciat, morbi prima origo erit refrigeratio ex balneis,
quam ſubſequent̃ tenuia rheumata,ſtipabunt̃ extrema,febres accedẽt cum rigore, quarum ac-
ceſſiones erunt duplices:erit dolor capitis,pũctiones ad thoracem,grauitates in hypochõdrijs
& articulis,pulſus profundi & debiles.huic igitur congruent,ea quæ calefaciant, & ſtipata ape
riant.Quòd ſi beneuolus aliquis Lunam inſpicit,ſanatur circa diametrũ, remanent tñ diuturni
articulorũ dolores.Si decũbat aliquis Luna in ♓ exiſtente,cui augmentanti ſuũ lumen & mo-
tum Mars præſens iungat̃,aut diametrũ vel tetragonum obijciat, origo morbi eſt à nimia vini H
potatione & cruditate,morbus autem à die tertia vigorem maiorem accipiet: afflictiones erũt
noctu maiores,ſuccedent vſtiones nimię in thoracẽ,delirium,phrenitis,dolor capitis,ſitis,deſi
derium vini,pulſus retrahentur.Huic congruent ea omnia,quæ habitum corporis ſoluũt,pręci-
pue tñ detractio ſanguinis:& niſi bonus aliquis Lunã aſpiciat, circa primũ incepti curſus te-
tragonũ moriet̃:quod ſi boni aſpiciunt,ſanat̃ poſt diametrũ,ſed magna prius expertus pericu-
la.Si aũt Lunæ in ♓ exiſtenti, ♃ aut ♀ preſentes adſunt tempore cœpti decubitus,aut ſchemata
porrigũt,ſanitas redit, aut circa primum ĩcepti curſus tetragonum aut diametrum.Magni aũt
momenti apud te eſſe debent & anguli cœli:ſi.n.tempore cœpti decubitus beneuoli,aut in ho
roſcopo,aut in medio cęli ſint repoſiti,Luna aũt eſt in ſchemate tetragono aut diametro malo
rum:nõ leue eſt inde ad cõſequendã ſalutẽ auxiliũ.Si contra maleuoli ſint in horoſcopo,Luna
aũt eſt in ſchemate bonorũ,magnum eſt ſalutis futuræ impedimentũ. Operęprecium eſt igitur
optimum medicũ meminiſſe ſemp̃ præceptorũ mathematices, diſquirere diligenter diẽ & ho-
ram decubitus:cõſpicere deinde ſitum cœli,ſine cõſenſu cuius nihil vſquã fieri põt. Si decum-
bat aliqs exiſtente in ♓ Luna,cauſa morbi procatarctica eſt,vel importuna lotio in balneo,vel
nuda deambulatio,vel frigida potio. Statim autem cõpatitur neruoſum genus præcipue ſto-

machus:

A machus. adeſt febris, adeſt ſpirandi difficultas, aſtrictio alui: calor tñ maior in ꝓfundo q̃ in mem
bris extremis: pulſus adeo fiunt parui vt vix eos percipias, imutant̃ tñ ſubito, ita vt infra horas
duas diuerſitatē in illis agnoſcas: venter aũt fluida excernet: vrinæ male olent. congruent huic
vſus refrigerantium. Quòd ſi Luna in primo incepti curſus, tetragono curſus ſuos augeat, icta
Saturni aliquo ſchemate, ſanari quidē poterit, ſed cum magno periculo. Si autē Luna in ♓ exi⸗
ſtens, ♃ & ☿ ſchemata habeat, eædē morbi cauſæ erunt, quas ante diximus: in hoc tantum erit di
uerſitas, ꝙ ventriculi dolores ſuperaddent̃, quibus debilitantur, varianturq; pulſus. Si autē Lu
na motum ſuum mediũ excedit, Saturni icta ſchemate, vltra primum incepti curſus tetragonũ
non viuet. Quòd ſi ♀ quoquo mō Lunæ det ſua præſidia, morbus vſq; ad diametrum protrahi
tur: ex quo tādē dyſenteria ſubſequetur, pallores, tumores pedum, macies totius corporis, qua
conſumpti tandē moriuntur infirmi. Si vero Luna excedens motum ſuum medium, Martis &
Solis ſchematibus feriatur, eædē erunt morbi cauſę, quas diximus: febres tñ continuo magis aſ
ſurgent, phlegmone hepati additur, extrema vrũtur. Oportebit vero hora opportuna cibare ĩ⸗
firmum, cibo q magis nutriat. Natura vero huius ſigni interdum nō admittit euacuationē ſan⸗
guinis per phlebotomiam. Niſi vero beneuolus aliquis aſpiciat, moriet̃ in diametro infirmus.
B At ſi ♃ aut ♀ inſpiciat, Luna vero motus ſuos minuat, periclitandum quidem infirmo eſt ex ijs,
quas ante diximus, cauſis: circa diametrum tñ ſanat̃, p̃ſertim ſi in curando medicus non erret.
Aduerte autem ad Iouem & Venerem: ſi enim horum ſchemata Luna habeat, ipſa vero motũ
augeat, Martis & Solis ſchematibus oppreſſa, nihil inde eſt auxilij, morit̃ infirmus. Vellem aũt
vt eorum, q̃ hucuſq; diximus, p̃ceptorum recorderis, non ſolum circa decubitus, ſed ēt circa il⸗
lata vulnera, circa partus mulierum, & aliæ q̃ hominibus accidunt: inde enim ſcies quando op⸗
portune chirurgiã, aut curationes alias, q̃ ex delectu & arbitrio fiunt, ægrotis adhibere debeas:
veluti, exēpli gratia, in dilatatione pupillæ oculorum, in glaucomate, in ſuffuſione. Chirurgiã
primum incipies qñ Luna lumen & motum ſuum auget, beneuolorum ſchematibus expoſita.
Vtile eſt te ſcire & illud, periculum eſſe excalfacere corpora, qñ Luna auget lumen ſuũ & mo⸗
tum, cui Mars aut Sol iungatur, vel ſchemata obijciat. Periculum itē refrigerare corpora, qñ Lu
na minuit motum ſuum & lumen, cui ♄ aut ☿ p̃ſens iungatur, vel ſchemata obijciat. Quãdo ve
ro vno die & eadem hora duo decubuerint, animaduerte ad ætates illorũ, ac eas mutuo ſibi cō
feras. iunior. n. citius ſanatur & facilius (pro diuerſitate morborũ quos iã circa ſingula ſigna di
ligenter examinauimus) ſi Luna minuat motũ ſuũ & lumē, Saturni vel Mercurij ſchemati ex⸗
C poſita: ſenior aũt aut tranſmutationem faciet morbi in alium morbũ, aut lōgiori tpe ſanabitur.
E diuerſo iuniori maius incumbit periculum circa incepti curſus tetragonum, aut (ſicuti iã do⸗
cuimus) diametrum, ſi Luna augeat motum ſuum & lumen, Martis aut Solis ſchemati expoſi⸗
ta. At vero ſi Luna ſeiuncta à cōmercio malorũ, ſolum ſchematib⁹ bonorum expoſita fuerit, iu
niores & ſeniores ſanantur, ꝑ diuerſitate affectuum, quos circa ſingula ſigna expoſuimus. Hęc
vero ego tibi nunc adiunxi, vt tu fretus cōſilio abſolutiſſimo, in omnibus ſis abſolutiſſimus.

GALENI LIBER DE PARTIBVS ARTIS MEDICÆ

CENSVRA.

Liber, qui niſi Galeni fuerit, eo tamen auctore dignus videtur.

D

Nonnullæ medicæ artis partitiones nulla methodo conſtitutæ. *CAP.* I.

NOn abſq; ratione mihi quidē, Iuſte cariſſime, de partibus artis medicę
dubitare videris: quippe quũ alios alio modo eas partiri animaduer⸗
tas. Sunt. n. quidam, quos poſſis audire ſecantes totam artem in phar⸗
maceuticen & chirurgicen & diæteticen. i. in eam q̃ medicamentis, &
eam, q̃ manuum opera, & eam q̃ victus ratione medetur. & has deinde
inde in alias partes: non tñ vt oēs mox eodē modo has partiãtur. Nō
nulli vero in therapeuticen. i. in curatricem, & eam q̃ hygiene. i. ſalu⸗
bris appellatur. Alij & prophylacticen, id eſt præuiſoriam, inter has ĩ
prima ſtatim partitione introducunt, ſicut quidam & analepticē, qua
ſi reſumptiuam dixeris. Sed aliqui præter has, euecticam, hoc eſt eam,
cuius munus eſt, optimum corpori habitum introducere. Sunt præterea qui iſtis omnibus ge⸗
rocomicam, hoc eſt eam partem, quæ ſenes regit, annumerant: quemadmodum alij eam partē,
quæ infantium curam habet, quam græci prædotrophicam vocant. Alij vero præterea coſmo⸗
ticen,

ticen,ideſt decoratoriã,quam à fucatoria,commotica græce appellata,diducunt.His autem nõ E
contenti quidam,prædictis partibus aliam quandam exiguam quidem partem primę ſtatim ſe
ctioni addunt,phoneticen ideſt vocalem appellatam, & hoc nonnulli ita indiſtincte proferũt,
alij vero diſtinguunt,atq; oſtẽdunt,tã illis qui vocem commodam cupiunt, q̃ illis q prout eo-
rum natura exigit,opus eſſe vt non ſecus vocem, ac alias eorum actiones habeant.Hi tñ nunq̃
ad id deueniunt,vt ſigillatim has huius artis partes,ꝑſequantur.nempe ſi hoc feciſſent:non om
nino à ratione hæc eorum partitio videretur eſſe aliena.Verum,quum partibus alijs neglectis,
vnius tãtummodo meminerint,ipſi ſeipſos videntur redarguere,ꝙ ſuam abſq; methodo,& ra-
tione partitionem inſtituant,vtpote qui ne maximas quidem partes omnes attingãt. Nã de ha
rum ipſarum partitione in minores particulas,conſentiunt omnes.Sed alij vt ex his quaſdã tã-
quam huius artis partes admittunt:ita quaſdam omittunt,alias tñ p̃ter has primæ partitioni an-
numerãt,quemadmodum illi qui phyſiologicam,quaſi naturalium rerum inueſtigatricem, ac
etiam pathologicam,quaſi affectuum perſcrutatoriam dixeris.Alij vero & materialem iſtis ad
dunt,& eam quam græci ſemioticen quaſi ſignificatiuam dicunt, & quidam cauſalem addunt
ætiologicen appellatam à græcis.

De partitione Medicæ artis ſecundum Empiricos. CAP. 2. F

EMpirici omnes ferè in hoc conueniunt,ꝙ nimirũ duplices ſm genus primas artis differen
tias cõſtituunt.Alias.n.aiunt finales eſſe,alias vero conſtitutiuas.Dum vero has particula
tim enumerant: non æque deinde inter ſe conſentiunt.Ex ipſis.n.nonnulli ſunt, qui ſignifica-
tiuam ac curatricem dicant eſſe finales.alij vero,ſalubrem,alij etiam decoratiuam,&vocalẽ illis
ipſis addiderunt.At inter conſtitutiuas,eam quã græce autopſian appellant, (& eſt eorum ob-
ſeruatio atq; memoria q̃ vnuſquiſq; ipſe inſpexit) & præterea hiſtoriam inter partes reponunt
quidẽ oẽs,ſed non ita deinde oẽs tranſitum ſimilis artis partem faciunt.Dum ſigillatim ẽt vnã
quanq; harum in partes minores ſecant:minime ſunt vſquequaq; concordes Empirici cũ Dog
maticis.Et nimirum ſi quis ita omnes voluerit medicinæ partes appellare, vt Romæ fieri con-
ſueuit,vbi in multa,& ad minima ferè illas partiuntur,vt alios dentarios medicos vocent,alios
auricularios,& eos ẽt qui ani morbos curant,ſuo nomine appellant:in anguſtias multas detru
detur hæc eorum ratio.quãq̃ huiuſce rei occaſionem præſtiterit oculariorũ medicorũ nomen,
qđ non modo nunc,ſed iandiu impoſitum eſt.Porrò ſi quis oculorum ſolummodo ſit futurus
medicus:non erit deinde abſonum,quin & dentium ſit alius, atq; ita etiam ſigillatim cæterarũ
particularum oĩum noſtri corporis,vt ſint tot ſubinde medici,quot ſunt ipſæ particulæ.& p̃ter G
ea ſuffuſionum pũctores,herniarumq; ac calculorũ inciſores.Vnde mox ſi ita liceat loqui: plu
res ẽt ſint futuri medici,q̃ ſint corporis particulæ.pro quocunq; enim affectu vnus erit medi-
cus.Nempe mirũ non eſt,ſi ars ea q̃ maxima ſit,tot admittat ſectiones, atq; etiam ſi in maxima
ciuitate,ꝑ harũ vnaquaq; ſtatim aliquis reperiatur,qui inde medicus dicatur:Neq; enim in exi-
guo quodam oppido poſſet quis ſibi victum parare.qui tantum ſuffuſiones oculorum punge-
ret,aut hernias incideret. Roma vero & Alexandria,p̃ mortalium in eis multitudine,poſſunt
quemcunq; alere:qui aliquam etiam ex his artibus,tantummodo profitentur. Vnde huiuſce-
modi medici,vrbes ſæpe mutare coguntur,vt idem tota(exempli cauſa)Græcia illis afferat,qđ
alijs qui in Italia ſunt,ſola Roma.

De ſimplicibus & inſtrumentarijs partibus humani corporis. CAP. 3.

VErum enimuero mihi operæpretiũ fore exiſtimo,ſi ſermonẽ vt ego ſentiò,ita inſtituero.
nam quales ex ipſa natura,ſint minimæ artis particulæ,iã primum dictum eſt.Reliquum
aũt eſt,vt mox exponamus quas oporteat minimas particulas appellare.id vero exemplo quo
dam explanabimus,quod non erit à noſtro propoſito alienum.immo deſumetur a re,q̃ nobis
ſit vtilis proculdubio futura.Itaq; vt in corporum noſtrorum ſectionibus particulas oẽs ad mi H
nimas vſq; ſecundum ſpeciem ſcrutamur,q̃ etiam elementa ſenſilia appellamus:ita ẽt artiũ mi-
nimas oportet particulas inueſtigare,q̃ & ipſæ ſint ſenſilia elementa. Et quidem inſtrumenta
ſunt caput,manus,pedes,cæteraq; huiuſce generis.ſed horum dein ſunt etiam ſuæ partes,capi-
tis inquam aures,facies,naſus.& collum etiam poſſumus inter partes capitis connumerare,&p̃
terea cerebrum,& ambas membranas,caluariam,arterias,venas,neruos,& poſtremo cutem, q̃
omnes ex prima ſtatim inciſione inueniuntur.Harum vero partium quęlibet in alias diuiditur
particulas,de quibus omnibus abunde in adminiſtrationibus anatomicis actum eſt.quantũ ve
ro ad præſens negotium ſpectat,ſatis erit ſi vniuerſas ſigillatim proponendo, corporis ſectio-
nem ad elementa vſq; inſinuauerimus.Arteria igitur,quantum ad eius rationem pertinet, du-
plici tunica conſtat.iam enim ſatis monſtrauimus,quare videatur ipſa triplicem,ac etiã quadru
plicẽ habere tunicã.Porrò ex eius tunicis,altera obliquas habet fibras,altera vero rectas.quas fi
bras nõ amplius in aliam quampiam ſpeciẽ partiri poſſumus,quippe q̃ minimæ ac indiuiduæ
ſpecie ſint.Nempe ea conſuetudo eſt,vt partes illæ,quibus actio quæpiam demandata eſt,quę
vniuerſo animanti,aut neceſſaria,aut apprime vtilis ſit,à nobis inſtrumẽta, à græcis organa ap
pellentur.minimas vero illarum particulas,non hoc tantummodo, ſed ſenſilia etiam elemẽta
appellamus.

A appellamus.Huius generis ſunt fibræ,è quibus vnumquodq; inſtrumentorum cõtextum eſt,
ſicuti arteriæ,venæ,nerui,inteſtina,ventriculus,vterus,& veſica:hæc.n.oĩa è tunicis conſtant,
q̃ ex huiuſcemodi fibris contextæ ſunt.Ex his ẽt fibris ſunt membranæ,ligamenta,&caro,tum
ea,q̃ ſimplex eſt,tum etiam illa,q̃ eſt vnicuiq; viſceri peculiaris,quamq́; nonnulli parenchyma
appellant,quaſi affuſionem quandam dixeris:& eundem ordinem cum his ſeruant,os, charti-
lago,adepsq́;,ac cætera q̃ eiuſcemodi ſunt, q̃ põt merito quis noſtri corporis ſenſilia elementa
appellare.Sed præter has ſunt partes inſtrumentariæ,quas non erit malum recẽſere. nimirum
arteriæ,venæ,nerui,lacerti,tendines,oculi,vterus,inteſtina,renes,ventriculus,lien, iecur, pul-
monesq́; & cor,& cætera omnia,quæ huiuſce ordinis ſunt.

Exemplo partium noſtri corporis medicæ artis partium conſtitutio. CAP. 4.

PRo iſtius itaq; exempli ſimilitudine,punctoriam ſuffuſionum artem talem vniuerſæ artis
medicæ partẽ exiſtimabimus,qualis ea eſt corporis pars,quã inſtrumentũ,ſeu (vt græci)
organũ appellamus,cuius vnaquæq; particula ex proportione reſpondet ſenſilibus corpis ele
mentis.Huiuſcemodi vero partes artis,ſunt notiones illæ,quas nõnulli græce theoremata vo
cant:latini vero præcepta.Prima nanq; cognitio ſecundum ſpẽm eſt illius inſtrumenti, qđ pun
B gendum eſt.Secunda eſt illius particulæ huius inſtrumenti,vbi pungere oportet.Tertia eſt mẽ
ſuræ,q̃ ſit pro affectus ratione.Quarta conuerſionem reſpicit.Quinta remotionem ſuffuſionis
è loco,quem obtinebat.Sexta circa aſtrictionem verſatur.Hæ profecto ſunt notiones vltimæ,
minimæ,atq; ẽt ſimplices,q̃ in alias ſimpliciores non amplius ſecari poſſunt.Nihil aũt in p̃ſen-
tia refert dicere notitias,aut notiones,aut ſcientias,aut theoremata vel p̃cepta, ſicut neq; ſi par
tes dicamus,vel particulas,vel portiones.Igitur ea ſcientia,q̃ de pungẽdis eſt ſuffuſionibus, his
conſtituta eſt particularibus ſcientijs,quas nuper explicaui:vniuerſa tñ ratio curandi ſuffuſio-
nes,alijs quibuſdam notitijs eget,& illis quidem duplicibus ſm genus.Sunt autem hę.prima q
dem præparatoria.ſecunda vero illa,quam apotherapeuticen græci appellant. Siquis etenim
velit aliquem repletum plurimum,aut prauis humoribus refertum, vel etiã ſm caput dolentẽ,
ad hmõi operationem deducere:is inflammationes in membranis,q̃ punctæ fuerint, facile ex-
citabit,& vniuerſum caput male afficiet.quod ne fiat,arte p̃paratoria erit opus:cuius inſtitutũ
eſt,corpus totum ab excrementis,ſuccisq́; ſuperfluentibus expurgatum & vacuum, atq; ẽt ca-
put ab oĩ dolore immunem reddere. Vnde & ea præcepta,quibus hoc agendũ eſt, artis ſunt ele
menta.quemadmodum & ea,q̃ ad id pertinent,vt poſt manuum opus expeditum,oculus ab ĩ-
C flammatione,caput vero ab oĩ leſione cuſtodiat̃.& huiuſcemodi præcepta ſunt elementa artis
medẽdi,hoc eſt vltimæ atq; minimæ illius particulæ. Nimirum is ſermo ſit à nobis propoſitus
in exemplum,pro cæteris alijs affectibus vniuerſis,quorum ſciẽtia ſigillatim eum inter partes
artis ordinem obtinere videtur,quem in animali pars ea,quam inſtrumentum appellamus.At
definiri hoc exacte abſq; labore non paruo,omnino nõ poteſt.Putabit.n.facile quiſpiam, ꝙ eo
dem penitus modo ſe habeat notitia curandæ inflammationis,quo illã ſe habere diximus, qua
curandæ ſunt ſuffuſiones.& id ipſum ẽt de curãdo vlcere,aut fractura,aut eryſipelate,deq; alijs
affectibus dicemus.Id tñ uerum non eſt,qa eandẽ rationem,quam in animãtis corpore pars ea
obtinet,quam inſtrumentum appellamus:eandem inquam curandæ inflammationis notio in
ter artis partes obtinet.& quem ordinem oculus inter animalis partes ſeruat:eundem ea cogni
tio,quæ curare lippitudinem,ſeu(ut græci aiunt)ophthalmiam. eſt vero ophthalmia inflãma-
tio externę oculorum tunicę, ſicuti peripneumonia græcis dicta,pulmonis inflammatio eſt,&
pleuritis,membranæ coſtis prætẽſæ. Vnde hi omnes affectus inflammationes quædam ſunt.
Et alia eſt ars curandæ inflammationis generatim,alia vero eius,q̃ ex certa particula definitur,
quæ male affecta ſit:ſicut etiam cum inſtrumentum communi quadam appellatione dicimus,
D & cum de certo quodam & definito inſtrumento loquimur,aliqua intercedit differentia. Sanè
nos in libris de curandi methodo monſtrauimus, aliam eſſe artem curandæ inflammationis in
vniuerſum:aliam vero huiuſce,quæ hanc particulam occupauerit.

Medicæ artis partitio à corporis affectibus. CAP. 5.

AT Empiricus negat vllã eſſe generalem ipſius inflammationis ſm ſeipſam curandi ratio-
nem:nulla tñ neceſſitas eſt in præſentiarum in his verborum ſubtilitatibus verſari. Sed
ſummatim dicamus,ꝙ poſteaq; ars medicinalis eſt de morborũ curationibus: notitiæ curãdo-
rum morborum ſimplicium,atq; ẽt mox compoſitorũ,in primas principaliſſimasq́; partes par
tiendæ ſunt.Nos vero in eo libro,quem de differẽtijs morborum inſcripſimus,quot ſint mor-
bi ſimplices,quotq́; compoſiti monſtrauimus.Quòd ſi non modo morbis profligatis ad medi
cinalem artem pertinet corpora reſtituere integrę valetudini,verũ(vt in alio libro à nobis oſtẽ
ſum eſt)ſanos tueri & ſeruare:alia quoq; erit huius artis pars,ſalubris appellata, quæ priori, cu-
ratrici inquam,ex oppoſito diuiſa eſt.& iſtius aliæ quoq; ſunt particulæ, ipſa nimirũ præcepta,
quibus ſingillatim omnium noſtri corporis partium valetudo tuenda eſt. Sed ſi tertia etiam q̃
dam corpis conſtitutio reperitur,quam neutram appellant:neceſſe quoq; fuerit, eſſe tertiam ar
tis partem,quæ præuiſoria dicenda erit.In hoc vero ſtatu ij eſſe videntur, qui manifeſtã quidẽ

habent intẽperiem,nondum tamen ęgrotant, quippe cũ poſſint adhuc ſuas obire ſolitas actio E
nes,quicq; nullo adhuc malo tenentur,quod ſenſibile ſit,ſed tm̃ inſenſibili.queadmodũ illis cõ
tingit,qui à cane rabido morſi ſunt,vel qui venenum hauſerunt,quod nõ niſi poſt tempus ali-
quod interficit.In his affectibus verſari videtur pars artis pręuiſorię,quemadmodum rurſus ad
aliam huius artis particulã,quam reſumptricem,vel græce analepticen appellamus, illi attinẽt,
ꝗ nuper ex morbo liberati ſunt,adeo tamen ſunt viribus imbecilles, vt neq; balneis vti,nec ea,
quæ ſoliti ſunt,agere queant.Eſt & pars alia,quam gerocomicam vocant, de ſenibus regendis,
quę nullam videtur certam habere cõſtitutionem.ſiquidem ſenectus, nec omnino morbus eſt,
nec integra omnino ſanitas. Nonnulli & rationem educandorum infantium in hũc ordinẽ re-
digunt,quã pędotrophicã appellant.aiunt.n.ꝙ corporis cura ſic habẽda eſt,vt illius ſtatus exi-
gere videtur.Addunt præterea quidam partem aliam,quę,ꝙ optimum habitum corpori indu-
cendum ſtudeat,ab illis euectica appellatur,eam alij gymnaſticam nominant. vt tãdem primæ
maximæq; artis iſtius,quæ circa corpus verſat̃,partes hæ ſint:curatrix,reſumptoria,præuiſoria,
ſenũ cuſtodiendorum ratio,infantium educatrix,euectica,ſeu optimi habitus inductrix,ac etiã
ſalubris.Quæ ſi eo modo diuidantur,quo pauloante curatricẽ mõſtrauimus:ad ſimpliciſsimas
deuenietur præceptorum differentias,quæ oſtenſa ſunt eſſe veluti quædam artis elementa. F

Partitio à ratione, & differentijs operationum, & quàm uarij fuerint Empirici in ea tradenda. CAP. 6.

VNiuerſa hęc partitio à corporis affectibus deducta eſt. Eſt tamẽ & alia,quę à ratione ope
rationũ & earum drĩjs depromi põt.Dicunt.n.aliqui manuũ operationẽ,medicamenta,
victusq; rationẽ eſſe primas maximasq; artis medicinalis partes. quę partitio quibuſdã fieri vi-
det̃ penes materierũ differẽtias: quippe cũ oĩs noſtri corporis particula ſeruari & iuuari ſuapte
natura poſsit,aut victus ratione,aut medicamẽtis,aut manuũ opera.Nos tñ forſitan magis pro
prie dixerimus,ea quæ offeruntur,quæ adminiſtrant̃, quę euacuant̃, & quę extrinſecus occur-
runt.Summatim vere dicere poſſumus,ꝙ qui occaſione accepta ab his affectibus, quos hęc ars
curat,aut à quibus tuetur,vniuerſam hanc artem in partes diſſecuerunt:tot huiuſce artis partes
fecere,quot ſunt affectuum differentię.Sed alij non modo ab his:ſed ab vniuerſa etiam ea mate
ria,quæ cognitioni medici expoſita eſt,& ij phyſiologicam,hoc eſt rerum naturaliũ indagatri-
cem,atq; etiam illã,quę materialis proprie appellatur,pręd ictis artis partibus annumerant. Sed
alij ex ipſis actionibus huiuſce artis partes diſtinguentes,præter victus rationem,medicamẽta,
& manuum operationes,ſignificatiuam introducunt.At nonnulli hanc in affectuum cognitri G
cem,græci pathognomonicen dicunt,& præſagitricem,quam prognoſticen appellant,partiti,
has prędictis partibus addiderunt.Maxima autem empiricorum pars inter finales quidem po-
nũt ſignificatiuam,curatricem,& eam quę ſalubris dicitur.Verum curatricem deinde in victus
rationem diducunt,medicamẽta,atq; manuũ functiones.Qui in nominibus quidem aberrant,
in ipſis vero rebus minime.nam neq; oportebat eos operationum nomina, ſed ſciẽtiarum po-
tius apponere.Porrò melius egiſſent,ſi dixiſſent (quemadmodum etiam ex illis aliqui dixerũt)
vnam eſſe iſtius artis partem ſignificatiuam,aliam curatricem,tertiam vero ſalubrem.& ſignifi
catiuam partes habere,pathognomonicen,hoc eſt affectuũ cognitricem & prognoſticem, hoc
eſt præſagatricem,quemadmodum curatrix,medicamentariam,atq; illam,quam vocant chirur
gicam,nempe,quę manibus agit.Optime igitur aiunt, cum inquiunt primam generaliſſimãq;
ipſarum artis partium eſſe differentiam illam,qua eas partimur in finales, & conſtitutrices.fina
les ſiquidem ſunt,quæ finẽ efficiũt:conſtitutrices vero,quę has conſtituunt,&(vt ita dicamus)
in cauſa ſunt cur illę conſiſtant.Sed non ęque deinde bene agunt,cũ exiſtimant,ſignificatiuam
eſſe partis artis curatricis,aut ſalubri æquiparãdam,quãuis illa ex neceſſitate p̃cedat.neq; enim
vnquã vel cuſtodiri,vel curari quis poterit:niſi cognoſcatur prius qualis ſit is affectus,quo cor H
pus tenetur.tamẽ ex ipſa ſignificatione in finem artis nunq̃ peruenturi ſumus. Et pari etiã mo-
do tranſitus ad ſimile non eſt pars,quæ comparãda cum hiſtoria ſit,aut cum illa quę ea comple
ctitur,quæ ipſe quis vidit.Verum de hoc nõ inſtituimus præſentem ſermonem,quippe cum id
ſatis alio quodam,& eo toto libro monſtrauerimus. Et quidem nec Serapio aliter ſentiebat.ve
rum enimuero cum ille,tum etiam quicũque profeſſi ſunt empiricam ſectam, prętergreſſi ſunt
hũc librum.At ego facto principio perinde ac empirici,ad alia deinceps tranſibo. tu enim iam
calles quo modo ſumpta methodo ex indicatione ad hæc accedendum ſit.

Medicæ artis partes, quæ à fine desumptæ sunt, & quæ has antecedunt. CAP. 7.

ITaq; dicamus illas quidem primas & proprias, & quãmaxime eſſe artis medicæ partes,per
quas iſtius artis finem aſſequimur:alias vero iſtis eſſe ſuperiores. Porrô, tot ſm̃ numerũ pri-
mę proximęq; ſunt,quot ſunt maxime proprię rationes medendi. medicina nãq; affectiõibus
noſtri corporis medetur,ſiue modo illæ duæ ſint,ſiue tres,ſiue etiã plures.Nos tamen eo libro,
qui ad Thraſybulum dicatus eſt, oſtendimus primam harum cõſtitutionum differentiã dupli-
cem eſſe,ac vtrãq; ab omnibus ferè proprio nomine eſſe appellatã. ſiquidem alteram nos ſani-
tatem,alteram ægritudinẽ appellare ſolemus. Sed in vtraq; deinde harum duplices reperiũtur
ſpecies.

A ſpecies.nam vtrobiq; ea conſtitutio,aut in habitu eſt,aut in habitudine.ſalubrem nimirum cõſtitutionem,q̃ in habitu eſt,illa pars ſibi aſciuit,quam ſalubrẽ appellamus.& iſtius p̃cipuas partes,euecticam ſic ab eis dictam quidam ponunt,&analepticẽ quaſi reſumptiuã,& gerocomicã, quaſi ſenum cuſtoditricem.Quæ vero ægritudines reſpicit habitu,vel habitudine. nominibus caret,quibus partes hæ medicatiuæ nominentur:ægritudines vero,ipſæ quidem aut acutæ dicuntur,aut chronicæ,ideſt longæ.Partium itaq; huius artis,aliæ quidẽ primæ ac proximæ ſunt: aliæ vero ſine quibus illæ minime eſſe poſſint. In his igitur prima eſt ſignificatiua, cuius duæ ſunt partes.altera quidem præſentium cognitrix,altera vero futurorũ preſagitrix. Fieri enim nequit vt rationem affectum aliquem curandi reperiamus,niſi ille prius cognoſcatur. neq; etiã (niſi terminus futuræ iudicationis prænoſcatur)recte vnq̃ curari poterit. Has tñ partes neceſſario aliæ item precedunt,vtpote ea quæ omnium particularum ſtatum exponit, quædam uero diſſectione cõprehenditur.Inſuper vero & illa,quæ de earum actionibus,ac tertio illa, quæ de earum uſu eſt vel vtilitate.Verum & his ſunt aliæ priores.ea nimirum, quæ contemplationem elementorum corporis,ac ea quæ de iudicijs,necnon & illa,quæ de naturalibus facultatibus,q̃ & ipſæ ex ſectione animantium comprehenduntur.Nimirum in tot tandem principia ſignifi-
B catiua pars diſſoluitur,quam diximus,ꝙ omnino curatiuam ac ſalubrem præcedat,quæ oĩa ſeorſum ſuis libris expoſita ſunt.Verum enimuero eſt,&alia pars præcedens curatiuam,quam ẽt ſignificatiuæ annectunt.ea autem eſt,quę omnes cauſas docet,tam ſalubres,q̃ morboſas,quam materialem nonnulli appellant.hæc profitetur cognitionem cauſarum omnium,quę his in primis conſtant,quæ offeruntur,quæ efficiuntur,quæ vacuantur,& quæ extrinſecus accidunt.horum enim omnium vires perpendit.nos autem in libris de ratione curãdi monſtrauimus, quã hæc vtilitatem arti præſtant.

Partitio medicæ artis ab uno corpore,quod illi ſubijcitur,deſumpta. CAP. 8.

HAec itaq; eſt partiũ artis medicæ pſcrutatio,ab ipſius prima maxime ac ꝓpria materia deprompta.Sed quæ ex ſecunda materia,nec ita propria,hoc ſe habet modo. Corpus enim humanum medicinalis artis ſecunda eſt materia,ac(ita dixerim)per accidens,ea inquã ratione, qua ſanitas & morbus iſtius corporis affectiones ſunt.Nec modo huius artis, ſed naturalis etiã philoſophiæ materia hoc ipſum corpus eſt,&ipſius etiam per accidens,eo.ſ.ꝙ generãtionẽ ſubeat & interitum.Naturalis nimirum philoſophia ea contẽplatur,quæ generantur & intereũt. vnde & ipſius prima materia generatio eſt,& propter hãc deinde corpus etiam generabile. nã
C & ob id corpus humanum naturalis materia eſt,quia generationem ſubit & interitum.medicæ vero artis non hac de cauſa,ſed potius quoniam morbis ac ſanitati ſubiectum eſt.Vnde cũ corpus humanum ſit quodã modo artis medicæ materia:hæc ars pro ratione partitionis illius, ipſa etiam in partes ſuas ſecanda veniet. At duæ ſunt ſecundum genus primæ differentiæ:altera enim circa elementares partes conſiſtit,altera vero circa inſtrumentarias.At vero vtræq; tã elementares inquam,q̃ inſtrumentariæ,animalis particulæ ſunt,& harum omnium affectus quilibet propria erit huius artis pars,quam ſuperius,dum de punctione ſuffuſionum ageremus, in particulares actiones ſubinde diuidi oſtendimus.harum ſiquidẽ notitiæ ſunt elementares particulæ totius huiuſce artis,ſicut in his,quæ medicamenta vniuſcuiuſq; complectuntur.&in his etiam quæ ad victus rationem pertinent,illæ quæ vnumquodq; ſimplex reſpiciunt. Non modo autem partitio,quæ ex huiuſce materiæ ſectione ſuboritur, ad vltimas vſq; & elementares artis particulas prouehitur:verum & illa cuius pauloante meminimus.Præterea aũt & alio modo fieri hæc partitio poteſt.nam fingamus nos velle vnum quodpiã morborum propoſitũ genus ad vltimas vſq; particulas diuidere:prima tunc diuiſio erit,ꝙ aut ſimilaribus particulis accidat,aut inſtrumentarijs,vt in libro de morborum differẽtijs à nobis mõſtratum eſt: altera ve-
D ro ꝙ harum deinde alię ſimplices ſunt,aliæ compoſitæ,quod in eodem quoq; libro oſtendimꝰ Erit igitur neceſſarium, vt curatiua ſcientia minimas elementareſq; particulas eaſdem habeat cum illis,quæ dictæ ſunt.Si enim,exempli gratia,calidum aliquem morbũ velimus curare: primum quod cognoſcere oportet,eſt ratio illum curandi, nimirum ꝙ contraria contrarijs remedio ſunt(iam monſtrauimus hoc commune eſſe &primum omnium:)Deinde vero,ꝙ id quod eſt primo gradu calidum,illi eſt adhibendum,quod frigidum primo item gradu eſt. mox vero & calidorum morborum,atq; etiam medicamentorum refrigerantium gradus tenere oportet, quod in libris de medicamentis explicauimus.Vnde manifeſtum ꝙ vndecunq; quis partiri inceperit,ſi recte huiuſmodi partitio ad vltima & elementaria theoremata fiat:perueniet tandem adſcientiam eorum,quæ dicta ſunt.

Partitio medicæ artis ab ijs,quæ ſunt ſecundum naturam,& quæ ſunt præter naturam. CAP. 9.

VT tamen res hæc exactius intelligatĩ:alterius quoq; partitionis, qua ſæpiſſime vſus ſum, meminiſſe velim.Porrò eorum,q̃ circa corpus hnmanum ſunt,alia pręter naturam ſunt, alia vero ſecũdum naturam:q̃ vero pręter naturam ſunt,aut morbi ſunt,aut ſymptomata. Sed iſtorum cauſæ,ſi eorum quidem fuerint,quæ ſecundum naturam ſunt:oportet vt medicus ſciẽtiam habeat hæc ipſa tuendi.ſi vero eorum, quæ præter naturam; vt ea interimendi ſcientiam

habeat. quo autem modo hæc ſint peragenda, alibi à nobis expoſitum eſt. In præſenti vero eſt E
examinãdum id, quod propoſitum fuerat. vt eorum vnumquodq; ſingillatim partiamur. Sed
nos ſeorſum de his in alijs egimus. de morbis, inquam, in libro de morborum differẽtijs; de cau
ſis item in alio libro: quemadmodum etiam in alio de ſymptomatibus. ſed & ſanorum differen
tias in libris de ſalubri parte medicinæ. in therapeuticis quoq; facta diuiſione & morborum, &
ſymptomatum, & cauſarum, docui quo modo omnibus ſit conſulẽdum. Et nimirum per hanc
etiam partitionem facile inueniuntur ea, quæ prima, & quampræcipua ſunt in arte, nõ eſſe alia
ab illis, quæ diximus, nec non & ea quæ ſecũdum locum obtinent, & quæ etiam tertium, vt an-
tea quoq; à nobis expoſitum eſt. oportet etenim & hæc ipſa partiri. quod ſi recte fiat: oportebit
partitionem tandem peruenire ad elementares vſq; notitias. Quòd autem varie poſſit vnum-
quodq;, quod propoſitum ſit diuidi: nec vno tantũ modo dixere philoſophi omnes, qui diale-
cticam maxime calluerũt: atq; in primis Plato in duobus libris, ſophiſta inquam & politico. Ni
hil igitur eſt cur ex multiplicitate partitionum turberis, ſi multifariam antiqui medicã artẽ par-
titi ſunt, quin potius perpende ſi nihil ſit prætermiſſum ex his, quę occurrere poſſunt. Profecto
quicunq; hæc obſeruauerit: is ſuam partitionem modeſte proſequetur. Veruntamẽ optimum
erit (vt etiam prius diximus) ſi initium à maxime propria ſumpſerimus materia, cui mox ex prę F
dicta methodo alia addiderimus.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE DYNAMIDIIS.

* *Deſideratur libri principium.* *

CENSVRA.

In libris facultatum medicamentorum ſimplicium veriora hæc, & abſolutiora reperies.

Verum hęc eſt virtutis demonſtratio oĩum medicamentorũ, quæ ad artis medicinæ ſcientiã
pertinet: quam ſi pleniſſime intelligent hi, qui artẽ medicinæ profitẽtur, ſemper his adiutorijs G
& curis hoĩes adiuuabunt. Quòd ſi nõ negligẽs aſſiduitatem, & plenus huius diſciplinæ & do
ctrinę aliquo modo fuerit, facile recipitur ĩ craſſiam. hi magis decipi poſſunt, qui doctrinã igno-
rant: qui quanto negligentes fuerint, tanto magis periculum hominibus victuris faciũt: permi
ſta & præpoſita, & nõ congruentia valetudinibus, & iam magis vulneribus medicamẽta com-
ponunt. Ne igitur errore curantes fruſtrentur, experimento hanc doctrinam prius memoriæ
commendare oportet. In principio ergo, omnium elementorum vel humorum atq; vrinarum
ſiue pulſuum, atq; phlegmonarum ferè compoſui confectionem ad Glauconem conſcriptã. In
ſecundo tibi clariſſime Paterniane omnium pigmentorum intellectum & qualitatem, & defe-
ctum poſui. Nũc vero dynamidiam eorum nominum exponere inſtitui, quę multis generibus
& ex diſſimilibus rationibus conſtat: ſicut infra oſtẽditur. Sunt autẽ genera nominum & eo-
rum effectuum hæc. Hypnotica ſunt, quæ ſomnium vel ſopo*rem faciunt. Peptica ſunt, quæ * al. ſtupor[em]
digeſtionem faciunt. Euſtomacha apta ſtomaco. Styptica quæ ſtringunt partes relaxatas. Lea
ſunt lenia, quæ leniunt aſperitatem. Horectica ſunt, quæ auferunt faſtidium. Colleta ſunt gluti-
natoria: quæ omnia ſoluta vel fluxa glutinant, & alligant. Diuretica ſunt, quę vrinam prouocãt
Cathartica ſunt, quæ vẽtrem & vulnera ſoluunt, & purgant. Picra ſunt amara, quę amaritudine H
ſua morbos & humores expellunt. Drimea ſunt acria, quæ nequitiam humorum vel morborũ
extinguunt. Glycea ſunt dulcia, quæ aliquando purgant, & interdum acres humores indulcãt.
Thermantica ſunt excalfactoria, quæ calore ſuo omnem perfrictionem, & ſtricturam calefa-
ciunt. Pſyctica ſunt refrigeratoria, quę omnem calorem & laſſitudinem mitigant. Paregorica
ſunt, quæ mitigant ne malum creſcat: non perſanant. Trachea ſunt aſpera, quæ ſuffõcata lo-
ca vlcerant & exaſperant. Staltica ſunt, quę carnes ſupercreſcentes vulneribus ęquant. Catulo-
tica ſunt, quæ cicatrices groſſas comedendo æquant & lympidant. Anaplerotica ſunt, quæ cica
trices craſſant: quæ altẽra vulnera complent, & lympidant. Metaſyncretica confirmatoria, quæ
perſanãt. Malactica ſunt, quæ omnem duritiem emolliunt, & ſoluũt. Toxica ſunt venena, quæ
nocumẽtum inferunt mortis. Et hęc ſunt, ex quibus medicamina ſunt prodeũtia. Sanationes
conſtant ex animalibus marinis: vel terrenis, herbis, vel ſeminibus, lignis, vel lapidibus, aut flo
ribus, ſucco, vel lachryma, Cætera omnia metallicis rebus cõſtãt, Omnium ergo qualitas & po-
tẽtia quatuor modis probatur, viſu, tactu, odore, & ſapore. Viſus omnium ſimilitudinem folio
rum vel florum, & cuiuslibet materiam & colorẽ demõſtrat. Tactus cuiuſcunq; rei mollitiẽ vel
duriciem, ponderis ſeu leuitatis æſtimationem docet. Odore intelligũtur ea, quę odorata ſunt; *

thermantica,

A thermantica,ſtyptica,auſtera,& putrida.Sapore intelliguntur,ea quæ ſunt amara,dulcia, ſalſa, acria,acida,ſtyptica,et lenia.Iam nunc ipſam medicinam leuiter demonſtro corporibus ex his oĩbus contrarijs prodeſſe.Et ex contrarijs ſibimet vinci, vt ignis ab aqua vincitur, et ipſa aqua calore ſiccatur.Interdum et calore nimio maiori adhibetur:vt contrarijs eſſe poſſit. Sic ergo et omnis cauſa contrarijs ſibimet cauſis vincitur vel mitigat. Conſequens ergo eſt ratio, vt prius cauſam curandi intelligas,deinde cauſæ rationem reddas,poſtremo de curis dicam.Febres validæ ſtypticis,chalaſticis,et paregoricis rebus mitigantur:interdumq́; et perfrictione, qñ̃ cauſa concepta fuerit.Similiter et omnis cauſa valida curatur:ſtricta et dura cauſa malacticis,et metaſyncreticis rebus curatur.Aſpera cauſa chalaſticis et dulcibus,et lenibus rebus curatur.Faſtidia morborum horecticis rebus curantur.Humores acres et ſalſi,amaris catharticis rebus et dulcibus indulcantur.Cancroſa cauſa ſtalticis,et catharticis,et acerrimis rebus,et igne curantur.Verrucæ et extantia corporis,ſtypticis rebus curantur.Difficilia vulnera et cicatrices craſſæ catuloticis,et colleticis rebus curantur. Alta et caua vulnera,et lympida anapleroticis,et lenibus reb⁹ curantur. Dolores omnes vetuſti,et inſanabiles metaſyncreticis,et malacticis rebus curantur, aut paregoricis mitigantur,aut igne peruruntur.Hęc quidem doctrina complectens omnia ex

al. prodeſſe.

B perimenta non debet medicum latere.Quoniam ſi huic doctrinæ operam dederit,omnes valetudines et vniuerſas imbecillitates humanorum corporum per hãc doctrinam ſalubri auxilio ſuperare poterit.Igitur totius corporis medicamina ad tria rediguntur adiutoria, medicamentum,ferrum,et ignem.Quod.n.medicamento curari non poteſt,ferro curare tẽtes: quodq́; ferro ſanari non permittitur,igne curari conceditur:quod autem nec medicamẽto,nec ferro, nec igne curari poterit:incurabile cogitabis,quia nulla cura iam ſuperari poterit.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER ALTER DE DYNAMIDIIS

C CENSVRA.

Liber magna ex parte ex Aetio deſumptus,erroribus tamen plurimis ſcatens.

De quatuor humoribus.

LIbellum,quẽ roganti tibi,promiſi,omni cura adhibita deſcriptum mi ſi ordinatiſſimum tuæ ſalutis cuſtodię,quem debebis ea diligentia in tueri,qua ſcriptus eſt.ad curati onem tui corporis oĩa explorata ſunt, q̃ cum rerum effectu comperi,† celeriter connexui. Nanq; diligẽti cura,licet ſumma breuitate comprehẽdi ſingula curationum genera,ſicut proxime te interpoſito Cæſari noſtro fecimus.quæ per te etiã æſtimare poteris.Sapientis enim ratio conſilium inuenire conſueuit.Oẽ itaq; corpus hominum vel pecudum aliorumq́; ex quatuor humoribus cõſtat.Sed præcipue hominum,calido,frigido,ſicco, et humido: Frigido continentur viſcera vnde ſpiramus. Calido continetur ani-

al. corpori.

D ma,qua viuimus,inde eſt ꝙ ſentimus.Sicca ſunt oſſa, quæ vires faciũt ad ſuſtinẽdum laborem. Humidus eſt ſanguis,quo alitur vita.Per oſſa vero et viſcera venæ currunt,quæ ſanguinem regunt. Sanguis animam,anima vitam ſuſtinet,ſpiritus autem aer eſt,oſſa verius munita virtutẽ corpori præſtant.Sanguis quando abundat,valetudinẽ vitiat.Ex eo enim naſcitur ſanies, quã in vulneribus videmus:naſcitur ex eo pituita,quæ nauſeam facit:naſcitur ex eo bilis etiam acida et amara,quę dicitur mater morborum.bilis enim vbi eſt,concitat calorem,pruritum: pruritus,perfricationem.inde fiunt dolores inteſtinorum.oritur etiam inflatio,qua corpus extenditur vt rumpi videatur.Sanguis autẽ ex nimio cibo,nimiaq́; potatione incipit abundare, et cruditate corrumpi,qui quando vagatur extra curſum naturæ,infert vitia corpori: et in quacunq; parte corporis incubuerit,vitiat,fatigat,et lædit:idem etiam animum vitiat,et inde os hominis incendit,incipitq́; exinde fœtere. At quando eſt integer ſanguis,animam ſine dubio confirmat,vt poſſit frigus caloremq́; fortiter ſuſtinere.Quando abundat calor vel frigus,facit corporis languorẽ, vel malum generat odorem.Corpus enim hominis rationabiliter ex quatuor cõſtat humoribus,ſanguine ſcilicet et phlegmate, et vtraq; cholera, quæ dominantur in ſuis locis.Sanguis virtus eſt circa cor.Cholera rubra in dextro latere in hepate,quod iecur vocamus. Cholera vero nigra in ſiniſtro latere eſt in liene,qui græce ſplẽ dicitur. Phlegmatis autem alia

pars in capite,alia in ſtomacho,† alia in veſica eſt.Sanguis calidus eſt,& humidus:colera rubra, E † al. pulmone
amara,viridis eſt,& ſicca:cholera nigra acida,frigida eſt,& ſicca:phlegma frigidũ & humidum.
Hęc oĩa in ſuis temporibus creſcunt:ſanguis veris tẽpore,cholera rubra in ęſtate,cholera nigra
in autumno,phlegma in hyeme.Iſti humores dominantur ſiue per diem,ſiue per noctem.ſan⸗
guis dominatur ab hora noctis nona vſque in horam diei tertiã:cholera rubra ab hora diei ter⸗
tia vſque in horam nonam:cholera nigra ab hora diei nona vſque in horã noctis tertiam : phle
gma ab hora noctis tertia vſque in horam noctis nonam. Hi etiam habẽt reſpirationes per ſin⸗
gulas partes corporis,ſanguis per nares,cholera rubra per aures,cholera nigra per oculos,phle
gma per os,& per nares.Hi quatuor humores,per quatuor etiam dominantur ætates:phlegma
cum parte ſanguinis in pueris dominatur vſque in annum xiiij.& exinde cholera rubra cũ par⸗
te ſanguinis dominatur vſque in annum xxxv, vel quadrageſimũ : deinde à trigeſimo quinto,
vel quadrageſimo anno magna pars ſanguinis dominatur vſque in ſuam ętatem cũ nigra cho⸗
lera.Tales etiam faciunt mores in vnoquoque homine. Sãguis enim facit pueros moderatos,
blandos,& formoſos.cholera rubra facit acutos,ingenioſos, & leues, macilentos,comedentes
multum,& ventres ſolubiles:phlegma facit cõpoſitos corpore,inuigilantes,& intra ſe cogitan
tes,& canos cito producẽtes:cholera nigra facit ſubdolos,auaros,perfidos,triſtes,ſeditioſos,et F
timẽtes.Qui habent virtutem calidam,dominantur in ſuperiori parte:qui vero frigidam, in in
feriori.Hi quatuor humores,pulſus ſuos habẽt:ſanguis facit pulſum plenũ,& humidum:cho⸗
lera nigra tardum & ſegnem:cholera rubra tenuiorem,aſperum, percutientem:phlegma hone
ſtum,plenum,& ęqualem.Iſti humores ſine ſe eſſe non poſſunt,ſed in omnibus habentur ętati⸗
bus:ſi vnus ex his minuitur aut decreſcit,longam facit ęgritudinem : ſimili modo,ſi augmẽtari
cœperit,& ſi imperitum medicum habuerit, qui non intelligat, ex quo humore fiat ægritudo.
Scias autem chariſsime frater Mecœnas,quia ſi fuerit culpa ſanguinis ęgritudo,da ei frigida,&
ſicca,& amara:qa ſanguis calidus, & humidus,& dulcis eſt:Si vero cholera rubra,da ei frigida,
humida,& dulcia:quia cholera rubra amara eſt,& ignea,& ſicca:Si cholera nigra,da ei calida,&
humida,& dulcia:quia cholera nigra acida eſt,& frigida:& ſicca:Si ex phlegmate facta eſt ęgri⸗
tudo,da ei aſsidue dulce,calidum,& ſiccum:quia phlegma frigidũ,& humidum,& ſalſum † eſt. † al. inſipidum.
Et quãdo hoc factum fuerit,perduces ad propriam ſanitatem ęgrotum. Igitur vt facilius com⸗
modis fruamur,& incommoda vitemus,percurrẽtia vitia ſignis naturalibus cognoſcamus, co
gnitaq́ mortifera emendemus.

Ex quibus membris ſanitas uel infirmitas perpendatur. G

Quatuor corporis partibus origo infirmitatis vel ſanitatis oſtenditur,capite, thorace,vẽtre,
& veſica,quæ ita oportet cognoſci.Homines ſani erunt,ſi vrinam mane albam , ante prãdium
candidam,item ante cœnam roſeam emiſerint.Candida enim vrina debet eſſe, vbi cruditas nõ
eſt.Quòd ſi mane mutauerit colorem,oſtenditur ſubeſſe vitium:quod autem genus vitij,ita in
telligemus.Quando à capite morbus oritur,ſolet capiti dolor accidere,vel temporibus,tũc ſu⸗
percilia grauantur,& tempora ſaliunt,& aures ſonant,oculi lachrymantur,nares replete odorẽ
non ſentiũt.Ergo quando ex his aliquid acciderit,caput purgari oportet hac ratione, hyſſopi,
aut coronę, *burbulę faſciculum vnum ferueſcere facias,inde aquam continebis ore,vſq́ dũ ca⸗ * al. barbui
put calidum habueris,vt fluat pituita.φ ſiquis negligat eam,caueat epiphoras,aut dentium,aut
aurium dolorem.Interdum etiam parotides naſcuntur, & vitia circa aures et ceruicem oriri ſo⸗
lent.Interdũ deſtillatio vuulę,aut grauitas.Interdũ vlcera naſcunť in capite,aut capilli defluũt.
Quando autem à thorace morbus oritur,incipit ſudare caput , lingua fit grauior,aut os amarũ,
aut *mãmillę dolẽt,oſcitatio ſequitur ſine ſomno et quiete:grauitas et prurigo corporis,aut do⸗ * al. maxillæ
lor:brachia manuſq́ intumeſcunt,ſubitq́ tuſsis arida. Ex his igitur quando aliquid acciderit,
vitabis vitium ſi vomuerit,ſiue ieiunus,ſiue poſt cœnam,vel in balneo.plus enim prodeſt ſi ie H
iunus bilem proiecerit.eam enim dicimus eſſe matrem morborum.Sed qui vomere volunt,et
ſtomacho laborant,ſi decimo quoq́ die abſtineant,omne vitium euitabunt. Nanq́ frequẽter
vomendo ſolet ſtomachus corrumpi.Quòd ſi ex ventre morbus oritur,hęc ſunt ſigna.Venter
*virtũr et turbatur,et ſentit dolorem,vt cibus et potus amara videantur , genua ſubſidunt, lum⸗ * al. vertitur.
bi grauantur,inter ſcapulas contrahitur,totumq́ corpus particulariter graueſcit,tardantur pe⸗
des,grauia ſunt crura,renes indoleſcunt,et incurrũt febriculam.His itaq́ cognitis, prima eſt ab
ſtinentiæ vtilitas:tũc etiam medicamentis ſatis eſt aluum purgare , vt graue corpus leuamentis
adiuuetur.Quòd ſi morbus maior premere videtur,adijcies alterum diem in abſtinentia, ſi vi⸗
res tamen patiũtur:ſin minus,quàm maxime leuiſſimum ſumant cibum, ſicut ouũ ſorbile, aut
aliquid ouo ſimile.Hęc qui neglexerint,fiunt cœliaci,torminoſi,dyſenterici,et naſcũtur tertia⸗
næ & quartanæ:fiunt podagrici,chiragrici ; morbus etiam in articulis accidere ſolet:quidã etiã
fiunt amentes,quibus etiam ſolet ſanguis à naſo erumpere:oportet autem cuſtodire et emẽda⸗
re vitium.In veſica qui naſcitur morbus,hæc habet ſigna.pleni videntur,et cito ſaturi ſentiun⸗
tur,frequenter ſentiuntur inflationes ventris,et ſtrepitus,videntur oſcitare nec oſcitant,ſed tã⸗
tum os diducũt.ſequitur totius corporis ſtupor,ſomnus grauis,quaſi macri corporis ſit.Vrina
liuida

†. egeritur. A liuida & vix erit,†tumeſcũt ẽt verenda,& inde calculoſi fiunt.Hæc vitia ſic emendant̃.Fœniculum,apiũ vino auſtero madefactũ,vel ẽt radices eorum conteres cũ vini cyathis duobus,& tãtũdem aquæ calidæ,vel dauci ſemen,& myrtæ puſillum tritum cũ vini cyathis duobus,& tãtũdem aquæ calidę,vel cicer albũ madefactũ cum vino,vt ſupra ſcripſi,bibe:vel radices aſparagi, vel orobum erraticũ,vel ſerpyllum decoque in aqua vino miſta,& bibe.ꝙ ſi negligunt, fiũt hydropici,ſequit̃ & iecoris,renum,& veſicæ dolor:fiunt quoq; calculoſi,ſequit̃ & ſtrãguria,& vẽter tumeſcit.Intueri aũt oportet ægri vires,vt poſſit ſuſtinere medicinã,ita & febris cruditate careat,Sed ẽt cataplaſmata adhibenda ſunt,quæ apta ſint capiti,veſicæ,cruditati,frigori,calori,ꝓut tẽpus erit.vti etiam oportet roſeo aceto,oleo violato,& irino:& linguam aſperã melle fricabis,vel menthæ folio,& reliqua diligenti medico permittenda ſunt:quia morbus acutus eſt.

Prologus libri.

Quoniam petenti tibi,corporis ſani & imbecillis per vrinam notas dedi, adieci ẽt ad curationem rationis conſilia:nunc autem medicamentorum cõpoſitiones adiiciã, & vnde naſcantur corpori vitia:& ſi nata fuerint,quæ emendatio ad ſanitatem perducat.Aduerſus autem omnes impetus morborum duo ſunt remedia certiſſima:primum eſt,vt decimo quoq; die à cibo & po

B tu abſtineas,deĩde poſtero die laueris,ciboq; firmo vtaris.ſi ſic feceris,oportet vt nihil vitij oĩno accidat,perpetuaq; ſanitate vtaris.altera res ſalubris eſt potus,qui lenitudinẽ confirmat: eiꝰ potionis compoſitiones habes per annos iam completos amiciſſime Mœcenas,qñ me cũ Cæ-

†. inuenisti. ſare noſtro morari mẽminiſti,et hæc faciendo nunquam te in aliquo lãguore corporis decidiſſe:nec noſtrum Auguſtum.Itaq; me tecum habebis,libellum meũ legendo.Adieci ẽt quod plenius tibi conſilium præſtare poterit petenti,quod in vltimis leges dynamidijs. Sed expedit,vt creſcentibus numeris Lunam obſerues,qñ tollere,et quando ponere velis curationem.Si itaq; non feceris,et ad diminutionem Lunæ ſuſtuleris,minus valere ſcire te oportet. etenim mare ꝑ Lunam augetur et minuitur.cerebrum etiam et corpora hominum augentur creſcente Luna. Quando autem Luna minuitur,ita quoq; vnaquæq; earum rerum diminutionem ſentit,q̃ licet recognoſcas ex his hoſtijs,quę quotidie immolantur,in quibus vides oĩbus augeri et minui cerebrum per Lunam,ita quoq; in herbis,et cõponendis medicamentis. Sanè ẽt totius anni dies tibi ſcripſi,per quos ſcias quibus rebus vti debeas aut abſtinere.Incipiamus ergo ab hyemis cõuerſione,quæ fit ſolſtitiali die.i.octauo cal.Ianuarij. Tũc incipit ſe diffundere humor increſcẽs vſq; ad conuerſionem veris.Vtendum eſt ergo calidis,et aperitiuis rebus illo tempore,et vino

C aliquatenus indulgendum.Sunt autem dies in ſupradicta conuerſione nonaginta tres.nam incipit veris conuerſio à duodecimo calend.aprilis.ex eo phlegma creſcit et ſanguis.Vtamur ergo bene olentibus,et acribus oĩbus:corpus exercere et laborare debemus vſq; ad ortum pleia-

†al.xlvij. dum.diebus.ſ.†xxvij.nam pleiades oriuntur ſexto idus maij.Ex ſupradicta igitur conuerſione vſq; in hanc diem fel creſcit,et amaritudo eius augetur, ex quo febribus ſubminiſtrat̃ alimonia vſq; ad æſtiuam conuerſionem. Vtamur ergo dulcibus,venere et vino parcius ; labore nihilominus exercitabimur.Sunt autem dies iſti à ſupradicta conuerſione xxxiij. cõuerſio vero ęſtiua octauo cal.Iulij incipit,tunc nigrum fel.i.melancholia augmenta ſuſcipit vſq; ad conuerſionem autumnalem.Vtamur ergo frigidioribus,et dulcibus,et bene olentibus:à labore tunc cor-

† al.xv. pus abſtinebimus,ſed à uenereo vſu continere debemus,maxime diebus.†xij. Conuerſio autẽ autumnalis incipit ſexto cal. Octobris.tũc etiam fel creſcit,et pinguis humor.i. pituita vſq; ad occaſum pleiadum. Vtamur ergo acidis,et acerbis,et parcius laboremus,et abſtineamus à ve-

†al.xi. nere. Sũt autem pleiadum occaſus dies.†xlv.quod eſt quarto idus Nouembris. tunc creſcit in corporibus hominum ſanguis.Oportet ergo cibis leuioribus vti,et vinum ſanum ſumere, et à venere non abſtinere.inde ad conuerſionem hyemalem dies ſunt.xij. His ergo vtere,et ſanus

D tranſibis omne ætatis tuæ tempus,nec medicinis indigebis ;

De catharticis. *Vide Aetium in lib.3.cap.23.De purgatione ex Antyllo.*

Quoniam quidem de naturalibus qualitatibus ſpecierũ,et ciborum in ſuperioribus ſatis diximus,nunc de catharticis dicendum eſt,q̃ diminuunt humores,quos auxerunt cibi incõgrue ſumpti.Sana habentes corpora laborioſum eſt purgare,etenim tortionibus et ſtrophis grauiſſime affliguntur,et grauiter eos conſequitur purgatio,et deinde citius deficiunt purgati.Oportet igit̃ aliquem purgare uolentem,ꝑ extenuare & incidere pingues humores,et poros adaperire,per quos accipiuntur et extrahuntur humores à catharticis,et crudos quidem et tenues humores à principio morborum euacuare oportet,Expectare autem oportet concoctionẽ in craſſis et glutinoſis humoribus , ſicut eſt phlegma et cholera nigra,et in oĩbus prolixis paſſionibꝰ ſemper maturationem expectare conuenit.In acutis autem qñ mouentur humores, et circa initia purgandum eſt cum cautela multa.In motione etenim,et ductione,et curſu exiſtentibꝰ humoribus,timendum eſt ne quod viſcerum debile exiſtens natura,materiam motam recipiat, et maxime thorax.In quolibet autem membro infixos humores,ſicut in phlegmonis viſcerũ fit, purgare non oportet antequam maturentur.Quicunq;.n.phlegmonas habentes dicit Hippocrates in principijs ſoluere tentauerint, nihil extendentis,et phlegmonem facientis auferet.

Non enim concedit cruda paſſio,ſed ſalubria,& morbo repugnãtia deliquat,ſicq; corpore de- E
bilitato præualebit morbus. Qn̄ vero morbus præualet,honeſtũ eſt humores educere. Vtimur
autẽ catharticis in cephalæa & ſcotomia,& hemicrania,& epilepſia,aſthmate,& ſynãche,& or-
thopnœa,& in iſchiadica,& arthritica,& podagrica,& nephritica , & in veſicæ & matricis paſ-
ſionibus,ſi ꝓlixæ fuerint. Similiter aũt & qn̄ rheuma frequẽter nocet auribus , vel naribus , vel
oculis,vel ſtomacho,vel ori,vel omni ſuperficiei, & neq; deſiccãtur ab alijs adiutorijs,neq; per
ſe ſtare poteſt.ſolet.n.vẽtris purgatio rheumatiſmos ſtringere.Hic quoq; ordinabo quo modo
expurgeť melancholicus humor,poſt phlebotomiã,poſt retentionẽ hæmorrhoidũ. Ad expur-
gandã vero & remouendã prolixã humorũ diſpoſitionẽ vtimur cathartico in paralyſi, & apo-
plexia,& atrophia,& in peſſimo morbo,ꝗ caros dicitur,et in grauitate permanẽte in aliqua par
te corporis. Ad reſtaurãdũ vero corporis habitudinẽ,vtimur catharticis , & ĩ prolixis febribus,
vel quotidianis,vel quartanis,mania,melãcholia,ecſtaſi,cachexia,atrophia de malis humorib⁹
facta,in elephãtiaſi,vel epilepſia quoq;,ſcabie,& lepra ,exanthematibus,ſatyriaſi , in vlceribus
multis ſpontaneis,& vix cicatrizantibus,& rheumatizantibus. & vt abundantem,& moleſtã-
tem educamus humorẽ,vtimur catharticis in hydropico, & icterico. Hic quoq; ordinãdum eſt
de rheumatiſmis vẽtris,in quibus vtimur catharticis . aliquando ętenim acer & inutilis humor F
inſidet pelliculis ventris aut inteſtinorum,ſimiliter vt acria ſuppoſitoria,& acria clyſteria com
mouẽt inteſtina,& ad deſidẽdum conatum excitant. Vbi.n.eſt acredo, ibi attrahitur humor de
membris ĩ circuitu,vel de toto corpore.In his vero dignum eſt vti catharticis,vt talis humor ex
pellatur à toto corpore,& venter,& inteſtina mundificentur. Vniuerſaliter aũt catharticis vtẽ-
dum in robuſtis virtute,& prõptis ad exercitia,ſtomachũq; robuſtũ hñtibus , & multã inutilẽ
materiam in corpore cõgregantibus . Nimis vero pingues,nimiſq; graciles ad purgãdum in-
congrui multo abundantes ſanguine,et frequẽter deficientes,et vix curabiles,et cito vomẽtes
pro qualibet occaſione,et pueri,et ſenes,et mulieres fortiter menſtruoſæ, et purũ valde corpus
habentes,et qui bene cauerint in diæta,et quibus valde reſtringitur venter ſm̄ naturam. Sed et
etiã in dyſenteria,et qui leuiter apprehẽdũtur cœliaca. Oẽs.n. cœliaca paſſione grauati ad pur-
gationem ſunt incongrui. Nunc igitur incipiendum eſt à pharmacijs choleram purgantibus.

¶ *De purgantibus choleram rubram.*

Cholagoga dicuntur,quę choleram rubram expurgant,quibus vtendum eſt,ſi opus eſt,om
ni tempore:præterq̃ hyeme:in ætate quidem adoleſcentiæ et iuuentutis,habitudine autem ſic-
ca,et gracili,et nigra vel rufa,et in viris magis,q̃ in mulieribus,et in ijs,qui frequenter cibũ cor- G
rumpunt,et in habentibus ventrem conſtrictum,et amara cholera abũdãtibus,facileq; iraſcen-
tibus,et vrinas modice egerentibus,cibiſq; vẽtibus calidis et ſiccis: in paſſionibus autem icte
ricis,hepaticis,ſpleneticis,pleuriticis, phreniticis,ſynanchicis,mania,cephalalgia, ophthalmia,
eryſipelate,lepra,febribus tertianis,et quibus cholera abundat. His ita diſpoſitis, notãdum ꝙ
cathartica nõ ſimplici aliqua qualitate euacuant,vt per calorem(nam ſi hoc eſſet,omnia calida
purgarent,vt piper,ſinapi)ſed potius purgant proprietate quadam,eo quidem modo, quo ma
gnes ferrum trahit.Sed catharticorum quædam,quæ ventrem molliunt,tãtum malactica dicũ-
tur,de quibus ſuperius diximus. Nũc vero de fortiter educẽtibus ſermo imminet,quibus vti-
mur aut vbi materiam per metatheſim medicamur,aut induratum morbum cõmouemus, ſiue
vt reficiamus corpus,et ad ſuam temperantiam conuertamus, aut humorem moleſtantem edu
camus.Sunt autem alij quidam modi miſti et compoſiti adinuicem. Purgãtibus vero tempus
eſt aptum ver magis,et maxime autumnus.

De aloe. *Vide Aetium libro eodem.cap.24.*

Aloe totum corpus non euacuat,ſed cholerã in ſtomacho,ventre,et inteſtinis exiſtentẽ edu
cit perfecte et ſuauiter,cum ſuppoſitis ſcybalis,quę nimis educit.Datur aũt capite grauatis pro- H
pter fumigationes à ſtomacho frequenter aſcendentes.datur aũt ophthalmicis propter eãdem
cauſam,et ijs qui propter choleræ abundantiam ſitiunt,et quibus lingua et os facile deſiccatur:
et quibus ſtomachi fit ſubuerſio,aut propter calorem,aut propter anxietatem,ſiue propter ali-
quam infirmitatem.detur quoq; citrinis extra rationem factis:et vbi neceſſe eſt educere ſuper-
fluitates,et clyſtere pro aliqua occaſione intromittatur.Dentur aloes drachmæ duæ,cũ melicra
to.Optimum aũt erit ſiquis acceperit eũ quotidie veſpere,ſiue quod melius eſt,mane, quia ve-
ſpere poſt cibum,cibum corrumpit.Quibus vero inſuauis eſt propter amaritudinẽ,cum ſucco
corticis citri,vel braſſicæ,vel cum terebinthina et melle cocto orobicas confice pilulas,et da ex
eis ſecundum quòd opus fuerit.eſt autem euſtomachicum plus omnibus catharticis.

De ſcammonia. *Vide Aetium libro eodem.cap.25.*

Scãmonia choleram rubram educit,ſtomacho maxime dolorem inferens,et inſuauis,et gra
uiter olens,et valde ſitim faciens,et cũ omnia cathartica cacoſtomacha preter aloem ſint,ſcãmo
nia eſt prę oĩbus. Abſtinere igitur ab ea oportet debilem hñtem ſtomachũ.leuiſſima.n.exiſtẽs,
facile ad corpus attrahitur,et de eo purgat,quod purgãdũ nõ eſt . ſed impeditur eius euacuatio
frequenter à calore febrium,vt de ſuperfluitatibus parũ educat. Danda eſt igitur infebriẽtibus

et

al. drach.
A & euſtomachis,& difficulter vomentibus,& non facile deficientibus. Doſis vero ei⁹ eſt.℈.†ij. ſiue plus,ſiue minus,ſecundũ virtutẽ:cui admiſceatur ſal,aut thymi cymæ,aut pulegij,aut aloe magis.†{quibus ſorte abſentibus}detur cum melle,vel ſucco ptiſſanæ.

al. quib⁹ clanculũ exhibere volumus.

De peplio. Vide eodem libro.cap.26.

* Hippocrates

Peplij ſemẽ aut cymæ in vmbra ſiccatę dentur.℈.iiij.in melicrato modico aceto aſperſo.educit.n.choleram rubrã,& nigram,& phlegma,& vẽtoſitates,& ſm ꝙ Iſaac dicit,maxime conuenit paſſionibus ex ventoſitate factis,†{& melancholiæ.}In vitio ſplenis quoq; prodeſt, inflationibus prolixis & matricis,& coli,†{& profundis tumoribus,qui fiunt in ventre.}

al. q ſane melancholiam auſpicantur.

De elleboro nigro. Vide eodem libro.cap.27.

al. laxis œdematis, quæ fiũt abdomine fuentibus & hemicranicis.

Elleborus niger purgat inferius choleram rubram,maxime,& nigrã de toto corpe ſine moleſtia aliqua.Ideo febricitantib⁹ non grauiter,ſed in circuitu,&p longũ tp̃s,daṫ,&†{manentib⁹ chronicis,}&*in cephalęa diuturna,vtiliſſimus viſceribus,&matricis paſſionibus.Maxime vero eius virtus eſt ad educendũ ex toto ſiquid corruptiuũ ſanguinis eſt admiſtũ.Vñ vtilis eſt ictericis diuturnis,& exaſperationibus circa ſupficiẽ,vt eſt lepra,& impetigines, & ſimilia, ad elephãtiacos quoq; facit.Doſis aũt eius eſt.℈.iij.ſiue plus,ſiue minus.Tenuibus aũt radiculis pri⁹ B aquæ infuſis,deinde earum ablato cortice,& in vmbra deſiccato,diligenterq; trito datur cũ ſapa,aut cum oxymelite.cui adiũgitur cauſa boni odoris modicum petroſelini,vel dauci, vel pulegij,vel ſatureiæ.ꝙ ſi fortius volueris facere,ſcammoniæ modicum adiunge.

¶De purgantibus choleram nigram. Eodem libro.cap.28.

Choleram nigram educentibus vtimur in melancholicis,& ſcotomaticis,& furioſis,& ijs,q atrophia laborant,& qui ſe abſcondunt,& epilepticis.detur autumni tempore maxime.

...liter legendũ ...t.

De epithymo, Eodem libro.cap.29.

†*al*. xij.

Epithymum igitur nigram choleram educit inferius.Dandum ergo perfectis.℈.†iiij,cum ſapa vel oxymelite & ſale modico.Conuenit aũt paſſionibus ex vẽtoſitate natis, hypochõdriacis,&quibus hepar grauatur,&dyſpnoicis.Similiter purgat illud ſuperfluum,quod naſcitur ſuper ſatureiam,ſed debilius eſt.

De polypodio. Eodem libro.cap.30.

*infunde

Polypodium cholerã nigram maxime educit,&phlegma.Dẽtur autem radicis mundatæ.℈.vij.*elixa eas in melicrato aquoſo,vel Sole ſiccatas da comedendas ante cibum.purgat quoque mediocriter in viſcello gallinæ,vel ptiſana cocta.

C *De pulegio. Eodem libro.cap.31.*

Parthenion, quod & leucanthemon vocatur.

parfenius vel amaracus dicas.

Pulegium quoq; educit cholerã nigrã & tragoriganum &†{pantheminum, qd leuitate modo dicitur & alixon,& alipon.}Dentur autem de vnoquoq;.℈.vi. Melius autem dantur cum aceto,& ſale modico & aqua,ſiccata & trita.

De lapide armenio. Eodem libro.cap.32.

al. nephreticis

Armenius lapis nigrã purgat cholerã,& oẽ pingue &viſcoſum,ideoq; daṫ melancholicis & elephãtioſis,& ſilibus,& phrẽniticis & aſthmaticis.Doſis aũt ei⁹ ẽ.℈.iiij. ſiue plus, ſiue minus.

De centaurio minore. Eodem libro.cap.33.

Centaurium minus cholerã pinguiſſimam purgat,& mucilagines,& ideo prodeſt ſpleniticis,& iſchiadicis.Bibitur autẽ elixatura eius.Sumantur quidẽ centaurij.℈.vi.aquæ cotyla vna, & bulliat ad medietatem.

¶De purgantibus phlegma. Eodem libro.cap.34.

*laxo

Phlegmagoga dñr,q̃ phlegma purgãt qbus vtẽdũ eſt in frigidis habitudinibus,& ætatibus, & ægritudinibus,tpe qdẽ hyemis,vt in paralyticis,apoplecticis, tumentibus tumore frigidõ* & q multũ & frequenter pinguia phlegmata mingunt,& qbus phlegmata abũdãt in ventre,&pe D ctore,& ſtõ,& mulieribus rheumatizantibus,&qui pinguia excreãt,& faſtidioſis,&iſchiadicis de mucilagine articulorũ factis,elaphantioſis:maxime aũt ij,q hydropem anaſarca patiuntur.

De colocynthide. Eodem libro.cap.35.

Colocynthis phlegma purgat maxime,&cholerã,&mucilagines.vñ neruorũ eorũq; paſſionũ eſt purgatiua.Daṫ igiṫ vtiliter oĩbus capitis paſſionibus,& orthopnoicis,& iſchiadicis,& arthriticis,& ijs q ĩ renibus,& veſica diuturnã affectionẽ habuere.eſt quoq; vtilis alijs paſſionibus,q̃ ſunt ex materia vix extirpabili & dura.Danṫ aũt.℈.ij.de interioribus in melicrati cyathis duobus,debilibus aũt.℈.i.daṫ.Eligẽda eſt aũt alba & mollis interioris colocynthidis pulpa, nã ſicca & denigrata inutilis eſt.Terẽda eſt aũt & ſoluẽda diligẽter,& multoties cribellãda, & qñ vti ea volumus cũ melicrato diligẽter ſoluaṫ.nã trita anteq̃ infundaṫ,tenuiſſima videṫ, ſed qñ ĩ melicrato infuſa fuerit,tumeſcit ualde,ut nõ facile credaṫ,ꝙ cribellata fuerit.q̃ ſi ſic bibiṫ,tumeſcunt eius partes recentes in uentre & ſtomacho,& maxime in inteſtinorum circulis &reuolutionibus propter mollitiem,q̃ acres exiſtentes natura,& demordentes,inteſtina ulcerant qbus inſederint,& paſſiones neruorum inferunt,& ſtrophos,& fortes tortiones.Vñ cũ multa cautela cũ melicrato oportet eã ſoluere.Q; ſi miti⁹ purgare uolueris,colocynthidẽ deſup aperi,&oẽ ſemẽ proijce,& ſolũ pulpoſum abſq; ſemine in ea relinque,& reple eã *elixatura,uel uino dulci,

*ſapa

&

& veteri,& ſic infundat̃ per diem & noctem,deinde colabis vinum cum pãno, & calefacies,& E
dabis bibendum.Optime quidem purgat ictericos,& habentes liuidas puſtulas in ſuperficie.

De tithymallo. *Eodem libro,cap.36.*

Tithymallus educit phlegma & cholerã nigrã.Dant̃ aũt cymæ virides in vaſculo quodã ad
ignẽ deſiccatæ,& ſic diligenter tritæ.Miſceant̃ aũt eorũ.℈.iij.cũ polẽta & aqua,& ſic bibant̃,nã
ſiccæ comæ eius debiliores ſunt.Cũ caricis aũt tithymalli radix ſiccata in vmbra reponat̃,& qñ
ea vti volueris,corticis ablati diligenter triti.℈.iiij.imitte ĩ vino dulci veteri,&ſic ĩfundi pmitte
die & nocte,&p pãnũ colans calefacies modicũ,dabis ad bibendũ cũ vino.optime purgat.Suc
cus aũt tithymalli dat̃ à quibuſdã cũ caricis,uel cũ polenta ſtagones.i.guttæ.iiij. aut.v. ſed mul-
tum vlcerat linguã & q̃ circa eã ſunt,& ventri calorem inferunt maximum.Sed ſi vis bene face
re,in ficu matura & recenti,ſupradicti lactis.iij.guttas immitte,& de lacte eiuſdem ficulneæ ſm
vires ſumentis,& ſic da ad comedendũ.&ſi volueris ſeruare toto anno,poteris.quacunq; hora
dederis,facile purgat.Sed tanq̃ de fortiſſimo cathartico obſeruare,quoniam mirabiliter ſoluit.

De iſio. *Eodem libro.cap.37.*

Iſion phlegma purgat,maxime,cuius cortices ſiccæ &infuſæ,vt prędictum eſt,in aliquo dul
ci vino da.℈.vi.bene purgat quantumcunq; volueris,donec anũ aqua nõ laueris,ſed cũ panno F
lineo illum abſterge.& quãdo tibi videtur ſufficienter purgaſſe,laua anum frigida aqua,& ex-
trema manuum & pedum in aqua mitte,&reſtabit fluxus.

De elaterio. *Eodem libro,cap.38.*

Elaterium purgat nimis phlegma & choleram.Dabis aũt obolos.iij.cũ lactis confeſtim mul
cti cotyla vna.ſed eligendum eſt quod viride ſit in colore,& leue,& non vetus.

De cocco cnidio. *Eodem libro,cap.39.*

Coccus cnidius phlegma purgat & choleram mediocriter,ſed magis crudos & aquoſos hu- *ſeroſos.
mores.Eſt.n.igneus & acutus.Dantur autem grana.xxx.Si vero leuius purgare volueris,dent̃
grana.xx.vel.xv.Dentur autem ſic,quod interius eſt ex granis cum polenta teres &vino,&da
ad bibẽdũ:& poſtea modicum olei roſei vel melini ſorbere facias,ne fauces exuras, ideoq; me
lius eſt ex eis cũ melle cocto catapotia formare,q̃a aquoſos humores magis purgat.inter aquo-
ſos purgantia eſt magis habendum.

De agarico. *Eodem libro,cap.40.*

Agaricum purgat phlegma & choleram,ſed mediocriter.Dabis.ʒ.ij.cum melicrato vel oxy
melite.Eſt autem cacoſtomachum,& quia leue eſt,ſuperiora petit.ſit autem albiſſimum, & faci G
le,& non valde lignoſum,neq; robuſtum.

De cnico *Eodem libro,cap.41.*

Cnicus ideſt ſemen croci hortenſis ſiue hortulani,purgat phlegma , ſed non fortiter, tritum
ʒ.ij.& in viſcello gallinæ,vel ptiſſana miſtum & colatum,& ſic bibitur. Quidã aũt q^d interius
eſt cnici accipiunt,& terunt cũ amygdalis,&aniſo,&melle,&catapotia,formantes ſeruant.icte
ricis vtiles quidem,ſed leuiores.

De lathyride. *Eodem libro,cap.42.*

Lathyrides.i.cataputia,purgant phlegma magis.Dentur de maioribus grana.xv. de minori
bus.xxx.& amplius purgari indigentibus,diligenter ut mãdant p̃cipe.his uero qui multa eua-
cuatione non indigent,integra da bibenda,maxime ſi patientes fuerint cacoſtomachi.

De ariſtolochia. *Eodem libro,cap.43.*

Ariſtolochiæ rotundæ ſemen ſiccum,tritum.ʒ.i.bibatur cum melicrato,phlegma purgat &
choleram.eſt autem euſtomacha.

De linozoſtide. *Eodem libro,cap.44.*

Linozoſtis.i.mercurialis,ſi elixetur,& ſola folia comederis,ſufficienter ſtercus expellit. H

De cucumere agreſti. *Eodem libro,cap.45.*

Cucumeris agreſtis radix,obolis duobus cum melicrato bibita,educit phlegma ſufficiẽter ſi
ne moleſtia,&ſtomachum non euertit.

De ſtyrace. *Eodem libro,cap.46.*

Styrax pinguis & flauus datur.ʒ.i.†cum terebenthina,mẽſura æquali in catapotijs,&phleg- †al.ij.
ma ſatis educit.

De thymo. *Eodem libro,cap.47.*

Thymi cymas cũ floribus teres cum oxycrato,& ſale modico† {ʒ.x.aut minus} & expurgat †al.drach.iii
ſine moleſtia ſatis flegma & choleram. aut.iij.

De cyclamino. *Eodem libro,cap.48.*

Cyclamini radices ſolutæ.ʒ.ij.aut.iiij.ſecundum virtutem,cũ hydromelite bibitæ, purgant
phlegma & choleram,maxime autem per ſudorem.ideoq; bibentem oportet iacere,& coope-
rire,& calefacere corpus,ut ſudoris exitum adiuuet.

*De *allio.* *Eodem libro,cap.49.*

Allij drach.iij.ſolutæ,& cum hydromelite bibitæ,phlegma educunt. *al.ſcordio.

De chame-

A *De chamæpity.* *Eodem libro cap.50.*

Chamæpityos tritæ.ʒ.ij.& cũ ficubus vel cũ melle cocto sũptæ in catapotijs,educũt phlegma.

De bdellio. *Eodem libro cap.51.*

Bdellij arabici clari atq; flaui.ʒ.iij.ſolutæ cum hydromelite bibantur,& phlegma purgabũt. proprium autem eſt oculis rheumatizantibus.

De radicibus oliuæ & pyrethri.

Oliuę radi.corticum.ʒ.i.cum vino vel aqua ſumpta phlegma purgat.Similiter pyrethri radi cum oboli.viij.cum aqua & ligdos ſemine.℈.iiij.

De galla.

Gallæ quoq; grana.xl.excoriata comeduntur,& ſimiliter operantur.

¶ *De hydragogis.* *Eodem libro cap.52.*

Hydragoga dicuntur quę aquoſos expurgant humores,quibus vtendũ eſt in hydropicis,et mulieribus moleſtatis per longum tempus ab aliquo fluxu,& rhēumatizantibus.

ꝑ.albo. ꝑ. rheumati- vlcera habē- bus:

De ſquama æris. *Eodem libro cap.53.*

AEris ſquamæ.ʒ.i.ß.in melicrato data,nõ ſolum aquoſos humores, ſed ẽt phlegmaticos edu
B cit.quædam vero prædictorum phlegma educunt aquoſum,vt coccus cnidius,& cnicus, et li-nozoſtis,& agreſtis cucumeris radix,quæ hydropicis eſt vtiliſſima.

De euphorbio. *Eodem libro cap.54.*

Euphorbium phlegma educit,ſed maxime aquoſum.Acutiſſimum autẽ eſt nimis igneum, {& cholericum}ideoq; colicis datur,& ventres frigidos habẽtibus:alios vero fortiter turbat, ſitimq; validam infert,ſed admiſce ei aliquod odoriferum ſemen. Dabis ex eo.iij.obolos cum melicrato,melius autem eſt cum melle cocto catapotia formare ex eo.

De chamelæa. *Eodem libro cap.55.*

Chamælea cocta in mulſa et bibita,aquoſa magis expurgat,purgat quoq; phlegma & chole-ram.Mitte autem ex ea.ʒ.v.in duabus cotylis aquæ,& coque ad quartam, in fine aũt coctionis ſupermitte mel mediocriter,&parum coque,&colans da in potum.Quidam vero erunt valde chamæleæ.ʒ.i.†cymarum abſinthij duplum,& cum melle conficientes formant catapotia.

.dimidium.

†al.ii.

De ammoniaco.

Ammõniaci thymi añ.miſtas.ʒ.iij.in melicrato bibe,aquam educũt.quidam ſpleniticis illud dant cum acetoſo melicrato.

C *De ſabuco.*

Sabuci radicis corticum ſuccus bibitus.ʒ.ij.aquoſum humorem educit.

¶ *De purgantibus ſanguinem.* *Eodem libro cap.56.*

Sanguinem vero purgant,porri capitati ſuccus.i.eius quod dicitur aratillũ,mercurialis quo que,albæ violæ,agreſtis malua,& ſaluia.

De opio.

Opium ſic fac.Menſe iulio papaueris viridis folia teras per linteolum extorquens,ſemen ip ſius papaueris viridis teras,& ipſo iure miſcens coque vt ſpiſſum ſit,& ad Solem ſiccabis,&ſer ua,illud eſt opium.

De omphacomelite.

Omphacomeli ſic fac.℞.botros mundos non maturos,nec acerbos,& repone in vmbra, vt poſſint ſuæ humiditatis aliquantulum deponere,deinde exucca,& mitte de ipſo ſucco partes. iij.& mellis deſpumati partẽ vnam,& mitte in vaſe fictili et gypſeo cũ calamo perforato, et ſu-ſpende ad Solẽ per dies quadraginta.valet ad craſſas ventoſitates rheumatizantes, ad faſtidiũ et debilitatem ſtomachi,flaccida corpora confirmat,et maxime quæ ſyncopim patiuntur.

D *Alia confectio eiuſdem.*

Omphacomeli ſic fac.vuæ non maturæ ſucci partes.ij.mellis partẽ.i. in vaſe duplici coque, donec denſior liquor ipſe fiat,et vtere.

De œſypi ceroto.

Oeſypi cerotum ſic fac.ceram,axungiam ſine ſale,colophoniã,ius lanæ,vetus oleum.añ.li.i. ius fœnugræ.℥.vi.adipis anſerini et pullini añ.℥.i.coque oleũ cũ iure lanæ et fœnugręci diligẽ-tiſſime,donec ad menſuram olei veniat.Iterum pone ad focum,additis ſupraſcriptis ſpecieb⁹;

De iure de lana.

Ius vero de lana ſic fac.lanam ſuccidã in aquã multam pone vt molliatur,diebus ſex, ſeptima vero die coque,et ipſam pinguedinẽ deſup collige ſupraſcripto penſo,et exinde cõfice cerotũ.

De hidromelite.

Hydromeli ſic fac.mellis optime deſpumati libras.xx.ſucci cydoniorũ libras.v.aquæ fontis libras.xl.miſce diligẽter in vaſe fictili tenui et picato,recõde,et claude,et mitte ad Solem ſub te cto diebus.xlv.hoc eſt ex die calendarum Iulij vſq; in.iiij.idus Auguſti,ita vt intra quinos dies vas conuertas,vt partes quæ quinq; diebus fuerunt ſuperiores,fiãt ĩfimæ.hoc genus poculi vi no vetuſto melius redditur,vt neſcientes quid bibant putent ſe optimum vinum bibiſſe.

De garioph.

De gariophyllato. E

Gariophyllatum ad catarrhum ſic fac. gariophyllos zingiber & piper tere, adde vinũ, & paucum mellis, & pone ad focum vt bene ferueat. deinde pone in cuppa lignea radicẽ apij, petroſelini, libyſtici, coſti, fœniculi, & ſuper iſtas herbas in ipſa cuppa mitte gariophyllatum feruẽtem, & tandiu ibi ſit, donec temperetur vt bibi poſſit, per dies tres, mane & ſero hoc facias.

De chalcocecaumeno.

Chalcocecaumenõ ſic fac. limaturã de cupro in ollã rudẽ mitte, adde acetũ in ipſa olla gypſea de argilla, et mitte in foco, vt intus & foris ipſa olla rubra ſit q̃ſi focus, tolle à foco, & mitte itus fuſticulos paruos, & ipſam ollã ad Solẽ mitte vſq; dũ refrigeret, & illud eſt chalcocecaumenõ.

De amylo.

Amylum ſic fac. mitte frumentum mundum in aqua p noctes & dies tres, & p ſingulos dies aquam renoua, poſtea in pila macera, adde aquam, & per linteũ extorque in cõcha, & dimittas reſidere, & tunc ipſam aquam diligenter expurga, vt imum non moueas, quod remanet ad Solem ſicca, & hoc eſt amylum.

De ceruſa.

Ceruſam ſic fac. de plumbo fac tenues laminas, & mitte in vaſe operculato aceti modiũ medium, & ſuper acetum mitte ipſas laminas plumbeas, ita vt acetum nõ contingant. tunc ipſum vas gypſa vt nullum ſpiraculũ habeat. ibi maneat diebus. xv. poſtea tolle laminas, & rade puluerem quem ibi inueneris, & erit ceruſa. F

De ærugine campanæ.

Aeruginem campanæ ſic fac. laminas de cupro tenues facias, & ſicut de plumbo diximus ad faciendam ceruſam facias, & habebis æruginem campanæ.

De medulla ceruina.

Medullam ceruinam albam ſic fac. frange os cerui, & tolle medullã, & dimitte manere in vino horis quatuor, de ipſo vino tolle, & in aqua mitte, & manibus macera donec alba ſit. fac tortellos inde, & repone, & vtere.

De ſapa

Sapã ſic fac. muſti de peculo. ℥. xv. tolle, cydonia integra. viij. caricas. xv. dactylos. iij. anethi ramorum. M. i. fœniculi ſimiliter, apij ſimiliter, coque ad tertiam, et quãdo refrigeratum fuerit cola, et repone in vaſe fictili et picato.

De careno. G

Carenum ſic fac. muſti dulcis modios. xx. mellis. ℥. x. cydonia partita. xx. poma ſilr, pulegij. M. v. canabis rad. M. i. ciperi. M. iii. apij radi. et ſeminis. M. i. ſcariolæ ramorum et ſeminũ, petroſelini ramorum et ſe. coſti hortulani, radicum fœniculi, radicum libyſtici añ. M. i. hęc oĩa coque ad medium, et refrigeratum repone in vaſe picato.

De hydromelite.

Hydromeli ſic fac, muſti dul. modios. x. balſamitæ ſiccę. M. iij. ciperi radi. M. iij. petroſelini radi. fœniculi radi. apij radi. libyſtici radi. añ. M. iij. nuces pineas ĩtegras. v, cydonia partita. xij. coque ad medium, poſtea cola, et adde mellis cocti modium. i. commiſce bene, et quando refrigerauerit, repone in vaſe fictili picato.

De garo cathartico.

Garum catharticum ſic fac. polypodij pul. lib. i. piperis al. gra. 50. diagridij. ℥. i. gariophyllorũ cochlearium. i. terens commiſce cum melle, et repone in vaſe vi. deinde accipe ad quodcunq; volueris coclear. i. vel. ij. ſecundum vires, maxime humorem educit melancholicum.

De lycio.

Lycium ſic fac. prunellas de caprifolio collige menſe ſeptembri, et tere, p linteumq; extorque, et ſuccum eius ad Solem in concha ſicca, et erit lycium. H

De acacia.

Acaciam ſic fac. menſe ſeptembri prunellas ex nigra ſpina tere, per linteum extorque, ſuccũq; eius in vaſe argenteo ſiccabis, et erit acacia.

De flora.

Floram ſic fac. ceruſam tritam cum oleo et cera modica coque in vaſe cupreo aut ęreo, cataplaſma vbi neceſſe eſt apponere, celeriter corium adducit.

De ptiſſana.

Ptiſſanam ſic fac. mitte hordeum pinſitum in ollam rudem, cum aqua bene coque, per linteũ extorque, condias de ſale, butyro, aut oleo cũ pipere et cinnamomo modico, repone et vtere.

De chalcidio.

Chalcidium ſic fac. æris florem in aceto vehementiſſime ſubigito, ſicca ad Solem, fac puluerem et vtere. *De opopanace.*

Opopanacem ſic fac. herbam virgultam, et radicem panacis ſiue meu, tere, extorque ſuccum eius, in Sole ſiccabis, et erit opopanax.

De omphaco.

A *De omphaco.*

Omphăcum ſic fac† {acinos expreſſos} accipias, carnes ipſas & nucleos in Sole ſiccatos tunde, fac in puluerem, & erit omphacum. († acidas oliu)

De diagridio.

Diagridium ſic fac. mēſe Auguſti collige herbam tithymalli, & eius radices pinſe, ius ipſius, id eſt lac in vaſe argēteo mittas vt coaguletur ſic ad Solem diebus. xi. & pro neceſſitate quādo opus fuerit vtere.

De aphronitro.

Aphronitrum ſic fac. Nitri partes. ij. & ſaponis. i. diſtempera cum prima gutta ſaponarij, factiſqꝫ trochiſcis ad Solem pone.

De polenta.

Polentam ſic fac. Hordeum quando cœperit habere quaſi lac, mitte in furno, & quādo deſiccatum fuerit, paleis munda, & fac farinam.

De elaterio.

Elaterium ſic fac. Succum cucumerum agreſtium non maturorum exprime, expreſſumqꝫ ſu-
B per plenum vas aquæ infunde, & quod ſupernatauerit collige, & ad Solem ſicca.

De reſina.

Reſinam frixam ſic fac. ℞. reſinam pineam in ollam miſſam duriſſime coque, & ſic proba ſi eſt frixa, Gutta poſita in marmore ſi infrigidata puluerizetur, tolle ab igne.

De aqua ignita.

Aquam ignitam ſic fac. ℞. ſalis lib. ij. ſulfuris viui, tartari añ. ℥. i. † vinum forte, et fac ad diſciplinam aquæ roſatæ. († taſ. iij.)

De hydrelæo.

Hydrelæon ſic fac. ℞. partes. ij. aquæ & . iij. olei.

De hydromelite.

Hydromeli ſic fac. ℞. partes. ij. aquæ & . iij. mellis.

De poſca.

Poſcam ſic fac. ℞. aquæ partes. ij. vini tres. & coquātur.

De cephalæa.

Siquis cephalæam patitur, & vnū de brachijs tumuerit, vel caput, & ex vtraqꝫ parte, ſeu ſini-
C ſtro oculo ſignum apparuerit in modum lenticulæ, moriturus erit. Si vero ex nullo alio ſigno moriturus eſt, demus ei hæc antidota, eſdrā. ſ. vel philonium, hieram picrā, blancā, & puluis fiat ex ſpica nardi, & ſquinantho, & ammoniaco, & ſucco tithymalli virginalis & interioris, & opiū, & ſemen papaueris, & flores centaurij addantur, ex nullo magis, ſed æqualiter ex omnibus fiāt & diagridij. ℥. i. his oībus in puluerem redactis, dabis. ℈. i. cū vino calido: & anethino ac roſaceo oleo ꝑfunde caput. Item Eſdræ potio cum vino calido temperata & bibita, ſine vnctione facta, dolorem capitis ſedat. Item theodoricon emperiſton magnum, ad omne vitiū capitis facit, hoc idem facit diaolibanum. ¶ *Ad dolorem capitis, & calorem.* Accipe cymas ſalicum, & in fortiſſimo aceto ad. ij. partes decoque, & exinde caput & pedes foueas, & ex cymis caput fomenta. Itē galbanum chartæ impone: & pone in parte illa qua caput dolet, & ꝓdeſt. Itē ſauinā tere cū albumine oui, & cum aceto fortiter diſtēpera, & emplaſtrum fac ſuꝑ caput eius, & ibi dimitte. iij. diebus, & ambo crura eius vſqꝫ ad genua mitte in aquam frigidam, & da ibi ei potū ad ſoluēdum. ¶ *Ad febrem capitis, quæ non permittit hominem dormire uel quieſcere.* Tolle capita papaueris ſicca vel viridia, & ſemē lactucæ, violas, & folia myrtæ, & pone in cacabo aqua pleno, et coquat̃ vſqꝫ dū oēs herbæ diſſoluantur, et ex decoctione ipſarum pedes et crura lauentur, et extergātur linteo
D fortiter, deinde vngantur oleo viola. et ſic ſomnum præſtabis, et dolorem et anguſtiā auferes. ¶ *Potio ad capitis dolorem.* Fœniculum, rutam, libyſticum, mel, piper, vinum totum commiſtum ieiunus bibat. ¶ *Item ad ſomnum.* Succus papaueris agreſtis cū farina hordei inūctus dat ſomnum. ¶ *Item ad dolorem capitis.* Folia hederæ terreſtris cum albumine oui in fronte ligata proſunt. ¶ *Electuarium ad capitis & ſtomachi dolorem.* ℞. Maſtiches, aniſi, fœniculi, polypodij, thuris, myrobalanorū indorū, croci, ſpodij, ſandali albi et rubri, portulacæ ſeminis, diagridij, añ. ʒ. iiij. zacaræ, amygdalæ, añ. ℥. ß. tragaganthi. ʒ. ij. camphoræ. ℈. i. muſci. ℈. ß. violæ quantum de alijs oībus ſpeciebus, tēpera cum ſyrupo violaceo. ¶ *Vnguentum laxatiuum, quod caput alleuiat, ſtomachum purgat, appetitum confortat, oculos clarificat.* ℞. ſucci apij. ℥. ij. foliorū rubi ſucci. ℥. iij. polypodij ſucci. ℥. iiij. laureolæ ſucci. ℥. i. fœniculi ſucci. ℥. xiij. mercurialis ſucci. ℥. xiiij. olei lib. ij. adipis gallinę et verris añ. lib. v. reſinæ. ℥. i. thuris, maſtiches añ. ℥. ß. caſiæ fiſtulæ medullæ. ℥. ij.

Ad tineam.

Elleborum nigrum tritum cum vncto pone ſuper totum caput. ¶ *Ad idem.* Ficatum porcinum crudum et calidum cataplaſma diebus. ix. poſtea laua de aqua frigida, et ſanabitur.

Ad furfures.

Accipe ſemē vrticarum, et trita parumper, et pone in aceto ꝑ diem et noctem, et poſtea laua

caput

caput de qua re volueris,deinde vero de ipſo aceto,ad vltimũ aũt de pura aqua, hoc fac bis vel E
ter. ¶*Ad idem.* Coque cyclaminũ in vino,& caput ablue,deinde coque ſaluiã in vino,& caput
ablue,& ſup hoc puluerẽ nepitæ aſperge ſuper totũ caput nocte,& mane iterũ laua cum ſaluia.

Ad capillos cadentes.

Apes quamplures in olla noua include,& ibi eas incende,& cũ oleo tere,& ex inde in caput
mitte,& ſcarificatum perunge.

Ad diuturnam alopeciam,& ad renaſcentes capillos.

Pyrethrum tritum miſtum cum felle vituli ſæpius perunges. Stercus etiam felis idem pſtat
cum aceto illinitum:euphorbium cum oleo frequenter impoſitum idem mirabiliter operatur.
¶*Ad idẽ.* Caprarum ſtercus,& vngulas ipſarum cõbuſtas,& cũ aceto ſolutas adhibe. ¶*Ad idẽ.*
Teſtudinem viuam ſuper ſarmenta incende,& cinerem eius in cacabo nouo cũ aluminis.℥.iij.
& medullæ ceruinæ totidem,cũ vino coque,& alopeciam inde frica. ¶*Item ad uriones in capillis.*
Accipe fel terræ,& fel bouinũ,ſeu taurinum,& acetum,& pone in cucurbita de creta.facq́ for-
titer feruere,& refrigerato,& colato,laua ſemel vel bis,deinde laua cum aqua calida ſi vis.¶*Ad
idem,& ut capilli citius creſcant.* O libanum cum ſtercore murium pari pondere tere cũ aceto &
perunge,ſed ante loca nitro frica.Idem facit git uſtum cum aqua tritum & illinitum. Item lathy F
ris trita,& cum oleo cocta,& illinita mirabiliter capillos augmẽtare facit. Itẽ fimum caprinum
combure in teſta,& tempera cũ oleo,& raſo capite inunctum ſpiſſos capillos pſtat.flos agrimo
niæ tritus cum oleo & fricatus,nigros capillos facit.Itẽ ad capillos cadentes, agrimoniam tritã
cum lacte caprino impone. ¶*Ad idem.* Verbenã cum abſinthio in lixiuio coque, & laua ca-
put aſſidue. ¶*Vt capilli naſcantur ubi uolueris.* Panem hordeaceum,& chartam cum ſale æquali-
ter combure,& tere cum adipe vrſino,& vnge locum. ¶*Vt capilli naſcantur ubi uis..* Vnge ca-
put oleo myrtino,qđ ſic fit.℞.flores myrtæ,& coque cũ oleo communi,& eo colato pone recẽ
tes alios flores myrtinos,& ſtet ſub diuo.xl.diebus:ſic fit oẽ oleum,vt roſatum, &c. Item corti-
cem mediam de vlmo in aqua coque,& de ipſa aqua caput laua,deinde puluerem rutæ ſupera-
ſperge. ¶*Item ad capillos & pilos ut naſcantur.* Pellem de capite vulpis calybitidis.i.tugurialis ex
coriatam combure,& lacertæ viridis corpus eiecto capite vno die aut nocte ſuſpende,& poſtea
coque in oleo ſimul cum puluere,& vnge vbi volueris. ¶*Ad idem.* Ex cortice capparis incẽ
ſo cum melle inunge.Similiter ex puluere ranarum,& muris fimi cum pice liquida,& ex cinere
quercus nouellæ vnge ſæpius.

Ad auferendum pilos. G

Ad pilos de facie vel alia parte corpis auferendos.pſilothri,calcis viuæ lib.i. in vaſe fictili ad
ignem,ſine aqua per diem & noctem dimitte,in craſtinum aũt aquæ quantum ſufficit infunde,
& diu agita,poſtea adde lepnias pulueris.i.auripigmẽti.℥.ij. Quãdo vero probare volueris an
perfecte coctum ſit,penna immiſſa & abſtracta ſi depilatur coctum eſt,tunc in balneo antequã
laueris vnge,poſt horam quando iam pili cadunt,de furfure abſterge, & laua. ¶*Vt pili ita abla-
ti nunquàm renaſcantur.* Cicutæ ſemen,veſpertilionis ſanguinem, verbenæ ſuccum cõmiſce vt
multum ſpiſſentur,vnge nocte prius ablatis pilis.

De hemicrania.

Siquis hanc paſſionẽ habuerit,& nullum cibum ſumere quærit,& dormire nequiuerit,nau-
ſeare iterum nõ valuerit,& nullum ſuſpirium fecerit,& poteſtatẽ in lingua non habuerit vt de
bet,ſed hæſitauerit vt ictericus,iſta ſigna mortem ſignificant. Si vero nulla ſint mortalia, dabis
ei picram Gal.& ſal catharticũ. Vnguento thermantico ſeu calido vnge caput eius. Itẽ ſucco fo
liorum ederæ cum oleo & aceto unge nares.& ſtatim dolor ſedatur. Pilulæ ad hemicraniã. ℞.
myrobalanorũ citrinorum,kebulorũ,indorũ añ.℥.ß.croci orientalis,maſtiches añ.℥.ij.& ſcrup.
ij.ſcammoniæ.℥.i.ß.aloes hepatici quantum penſat totum,tempera cũ ſucco fœniculi,& da eũ- H
ti dormitum. ¶*Ad idem,& ad quoslibet alios morbos.* Baccarum lauri cum folijs.℥.i.bryoniæ.℥.i.
maſtiches.℥.i.aloes.℥.ij.tere & confice cum ſucco caulis, & fac inde pilulas, & da patienti poſt
comeſtionem.xi. vel.xij. ſecundum virtutem,eunti dormitum. ¶*Ad idẽ.* Herba quinquefo-
lia in vino,aut in aceto trita perunge.

De ſcotomia.

Qui villam iugiter circuit per gyrum,vel cõtra Solem reſpicit,ſeu in puteum,ſeu in quemli-
bet locum manum mittit vt inde aliquid attingat,& ſtatim cadit,& ſpumat:mortale eſt. Si autẽ
nullum mortale ſit ſignũ,abrotanum da bibere,& in capite pone theodoricon emperiſton, &
hieram,& anacardinum theodoricon. ¶*Item ad capitis uertiginem.* Balſamitam cum oleo tritã
& expreſſam,cerebro & fronti tepidam vngendo appone.

Ad caput fractum.

Aranea tela cum oleo & aceto,fracto capiti appoſita,dolorem tollit & ſanat.

De epilepſia.

Qui ceciderit in hanc paſſionem,& cõtraxerit omnia membra in vnum, non tñ ſpumat, &
poſtea libenter manet ſolus,& cum nemine propria voluntate loquitur,ſigna mortalia ſunt.

Siquis

A Siquis lunaticus ſpumat,& oculos conuertit,& fremit,& mugit,& cadit,& mēbra contraxe
rit,& colorem ſimilem croco habuerit,moriturus eſt:ſi aūt hæc ſigna deſunt:cū blanca, aut ſcti
Pauli antidoto,aut Eſdræ cū ſcammonia ei ſubueniaṫ.Item epilepſia naſcitur.ex.iij.humorib⁹.
i.phlegmate,cholera ru.& melancholia.Siquis cadens fecerit ſpumā multam & albā, & ſtridet
dentibus:erit de phlegmate.ſi vero qn̄ ceciderit,claudit oculos quaſi dormiat, & non proijcit
ſpumā,& cito reſurgat:erit cholera.Si aūt vultū nigrum habebit,& diſtorquebit os,&caput,&
linguam,& manus ſtrinxerit,& fecerit ſpumā paruam,& continebit ſe quaſi ad mortē: de me-
lancholia erit.Item ꝑ vrinā poteſt cognoſci,ex quo horum trium æger patiaṫ.quia ſi fuerit alba
& craſſa:erit de phlegmate.ſi citrina & parū nigredinis habuerit:de cholera rubra.ſi alba & ni-
gra & craſſa:erit de melancholia.hoc poteſt probari in ſequenti nocte ſui caſus,vel p̄cedenti in
vrinis.Patientes aūt melancholiæ cā vel phlegmatis,ſic curari poſſunt,in primis talē diætā acci
piant.xv.diebus vel.xx.comedant carnem*ouillam non pinguem,coquinatam,& agnos par- (marg.: f.ſuillam)
uos.De volatilibus,comedāt gallinas,gallos,anſeres,anates,pullos columbarum domeſticos,
phaſianos.De oleribus,porros coctos cum oleo,bugloſſum coquinatū, paſtinacas cognatas,
fœniculū,aſparagos,ius cicerum cū oleo:De fructibus vero nullum,nec piſces. Bibant vinum
B ſubtile cum aqua. ¶*Potio ad idē.* ℞.pœoniæ grana,ſaluiam,abſinthium,vrticā, marrubium ſm
æſtimationem in aqua frigida tēperabis. ¶*Item ad idē.* Laſar.i.aſſæ fœtidæ,maluæ,betonicæ,
abrotani,phu,cinnami,piperis albi,rhu pōtici,euphorbij,ſalis,ficuū,opopanacis,ſaluiæ,origa-
ni,diagridij.ſcillæ,caſiæ fiſtulæ,ammoniaci,maſtiches,hyoſcyami,coſti,rutę,caſtorij an̄.℥.i.ß.ſa
gapeni,mandragoræ,mercurialis,ſampſuci,thoris.an̄.℥.iiij.da ei cū aqua calida in modū auella
næ. ¶*Item puluis ad caducos,et qui ſpumant & paralyticos.* ℞.olibani,maſtiches,myrrhæ,ſanguinis
draconis,aſpalathi,antimonij æquali pondere,opopanacis.℥.i.oliuæ ſmaragdinæ,bdellij varij, (marg.: † drach. vij.)
petræ de capite corui marini nigræ†vnc.iij.cryſtalli,ſadib.i.folia nucellæ.naſcam.i. fungū quer
cinū,carbones ſambuci,petræ ſancti ſepulchri,naſcā vitis,†pannū blattæ byzantiæ,naſcā myrti (marg.: † carnem)
tinā,crucem†marinam,herbam occaſionis,†cicerellum,furfura,matriſyluā,herbā hircinam,be- (marg.: † curcumam; † canoſolam)
tonicam,maiorē maluā,marcoram.i.marrubium†baccarum,malum ſtyracis,†vngulam vrſinā, (marg.: † polium.; † malum te)
corium vituli marini,fel & ficatum vrſinum,fel & ficatum corui,fel & ficatum erinacei,cingu- (marg.: ſeſt cycla-)
lū de corio capreoli,os de corde cerui,ſulfur,pallā maris,radicē de carduo albo an̄.ʒ.ij. puluerē (marg.: um.)
fac & da cum aqua frigida. ¶*Ad idē.* Oua coruorū comeſta proſunt.expertū eſt. Qui perdit
loquelam culpa epilepſiæ,ſuccum rutæ agreſtis naribus iniſcies hoc ſæpe facto eam récupabit.
C ¶*Vnguentum ad idem.* Centumneruiam,violā,brancam vrſinam,allium,farfaram,apium,riſus,
batrachion,linguam caninam,ſiſymbrium,fœniculum,libyſticum,aquilegiam æqualiter,her-
bam fœtidā pluſquam de alijs:his oībus pinſitis cum axungia ſcrofæ recenti,&in axungia val-
de coctis,exprime fortiter per pannum in aqua frigida, & quod ſupcoagulauerit collige & re-
pone,& vtere.infirmus aūt ſecludaṫ diebus.xxx.prius tn̄ accepta potione,q̄ optime purgat,ca-
pite raſo,& bene calefacto,mane totū caput hoc vnguento,& totū collū in circuitu vnge,& ſe-
ro ſiſr eunti dormitum:& hoc.xxx.diebus facto,℞.caſtorium,&olibanum,&antimoniū,ęqua
li pondere,& pulueriza,& diſtēpera cum fœniculi ſucco,& da ad bibendū mane ieiuno, & ſe-
ro eunti dormitum,& hoc per.xxx.dies,& cuſtodi à cibis cōtrarijs. ¶*Item probatum unguentum*
epilepſiæ. ℞.linguam caninā,brancā lupinam,plantaginem de aqua ſulfurea,ſiſymbriū, fœni-
culum,libyſticum,centrum galli,violam,ſaluiam.hæc oīa æquali pondere cum recēti axungia
ſcrofæ in aqua decoque,& cola fortiter,& quod ſupnatauerit infrigidatū collige.Et qn̄ operari
volueris,cathartico patientē purga,ꝓut res poſtulare videṫ:deinde abraſo capite abūdāter inū-
ge,habens idē ſupra caput,& circum amplam teſtam calefactā,vt affatim calorē miniſtrare poſ-
ſit.hoc ꝑ triduū,vel quantū opus fuerit fac.Et aquā aliquantulū mellitā &calidā bibat,antimo-
D niū,caſtorum,olibanum,linguæ caninæ radicē,fœniculi radicē æquali pondere, & pulueriza-
tis vtatur in ſupradicta aqua,vel eius ſucco expreſſo. ¶*Itē ad idē.* Fac bullire centumneruiam
ideſt barbaram ſyluanam in.ix.phialis vini,vt redeat ad tertiam:da phialam.i.per dies nouem.

De apoplexia.

Qui ceciderit in apoplexiam,& de multis rebus deſiderat ſibi cibum afferri & potū,&ſtatim
qn̄ videt hęc abominatur,ſiue maſculus fuerit,ſiue fœmina,mortem ſibi imminere ſignificat.q
autem non habuerit hæc ſigna,curari poterit cum ſupradictis antidotis & vnguentis.

De phrenitide.

Qui ex phrenitide multum alienatur,phlebotometur de media vena frontis, quātum oui te
ſta capere poteſt.Si perdiderit loquelam,ſternutamento vtatur,quod conficitur ex condiſi her
ba.Si aūt præ nimia anguſtia dormire nequierit,crura & pedes lauētur ex decoctione violarū,
& roſarum,& ſemine lactucæ,& myrtæ,& ſic colatis linteo,vngatur oleo violato,& ſi nō alie-
natur,&deſiderat balneū,ſine aliquo timore detur.Si autem hoc totum non profuerit,radatur
totum caput,& ex calido pulmone pectoris obuoluatur totū caput,& maneat ibi per totā no-
ctē,& ſup folijs cucurbitæ,& totus ſtomachus ſimiliter obuoluatur de folijs, & matutina hora
p̄ nimio fœtore auferantur.De cibis,vtatur curcubitis & portulacis conditis cum pauco oleo
& aceto,

& aceto,& comedat far,ptiſanam: de pomis aũt,mala granata,& mala ſyria,& pira. Itẽ ad phre- E
nitin,Succus hederæ in naribus infuſus,& ruta miſta cum aceto,cerebroq; ſuppoſita nimis ad-
iuuat.Idem ad ſomnum.Semen hyoſcyami fortiter tere,& cum lacte mulieris,& oleo violato,
vel roſato tempera,& tempora & frontem inunge.

De melancholia.

Qui melancholiam patitur,ſemper vomit,& faſtidium patitur.& nihil de cibo & potu acci-
pere põt:tñ hoc tantillum quod ſumit non ꝓficit ei,&Solis vel ignis ardorẽ nequit ſuſtinere,et
dormire non põt:tñ qñ dormit ſupinus iacet:& nunquã firmiter dormit,& poſt dormitionem
pigritia ei ſentit̃,& ambo labia viridia ſunt,moriturus eſt.Itẽ ſi multum ſitit,& lateris patiat̃ do
lorem ex vtraq; parte,talis eſt ei curatio.Calami,nardi,caſiæ fiſtulæ,euphorbij,coſti añ. drac.ij.
eſulæ drac.iiij.hæc oĩa in puluerem redige,& cum vino bibat ieiunus valde diluculo,& tunc ie
iunet ad horam nonã. ¶*Item ad idem potio.* Ireos tunſum &cribratum miſſum in vino ieiunus
bibat mane. ¶*Aliud catharticum.* Tartarum,&farinam tritici mitte in vino in ſero,alia die fac
inde pilulas,& dabis ad manducandum ieiuno. ¶*Item ad idem medicamentum purgatorium melan-
cholia,quod hunc humorem proprie purgat, & liberat corpus.* Recipe aniſi vnc.i. petroſelini, vnc.iiij.
epithymi drac.iij.mel quod ſufficit,dabis cum aqua,vel cum vino. F

De lethargo.

Qui in lethargũ ceciderit,& libenter eſt ſolitarius,& multum comederit,& eo ꝙ amplius deſi
derauerit,& loquit̃ quod non decet,&iugiter ſaliuam ſuam foras mittit,moriturus eſt:maxime
ſi ſudor frigidus ĩ facie & ceruice fuerit.Si vero talia ſigna defuerint,ita curabis.Ante diẽ tertiũ
nihil eſt adhibendum.Iacere debet in loco luminoſo,frequenter pulſando,nomẽ eius vocet̃:ꝙ
ſi p̃ualeat plurimum ei ſomnus,vngenda ſunt ex oleo dulci & calido eius p̃cordia, & lana mũ-
da & calida faſciãda.Cibo aũt dato,fricent̃ illius manus &pedes.ꝙ ſi iterũ dormiuerit, mulſam
accipiat,& clyſteria inijciantur,& caput preſſius tundatur,ferulæ incenſæ fumus,eius naribus
apponendus eſt.Sicut ẽt lucernæ extinctæ odor olfaciendus eſt.Sic ruta in aceto trita eius nari
bus adhibenda eſt,ſiſymbrium in aceto tritum infundimus in capite, aut teſtudinis ſanguinẽ
in fronte illinimus. Ptarmico cerebrum mundare conuenit.alij ſanguiſugam fronti & tꝑibus
adhibent.Ex cornu ceruino & galbano fieri fumum eius naribus valde approbamus.

Ad oculorum uitia.

Super panem hordei calidũ & per medium ſciſſum puluerem carui aſperges, & ante oculos
patientis tenebis. ¶*Ad ſanguinem & uulnus oculorum.* Primũ tere pinguedinẽ, & poſtea adde G
farinã milij,&diſtempera cum vino in modum vnguenti,&linteolo ſuperpoſito,cui opus fue
rit impone. Item tolle crocum orientalem,& lycium,& ſuccum ocymi,& lac fœminæ marem
nutrientis,& dactylorũ carnes,oĩa tere fortiter,&cum aqua roſata vel cum ſucco ipſo &lacte di
ſtempera in modum vnguenti,&ſuper oculos pone. ¶*Item ad oculos ſanguinolentos.* Tolle pul
lum columbinũ,& ſub ala incide,& ſanguinem qui inde exierit in oculos infunde,ꝓbatum eſt.
¶*Ad lachrymas oculorum.* Tolle rapas ſylueſtres,& tere fortiter,& cũ aqua roſacea diſtempera,
& ſuper oculos pone,probatũ eſt. ¶*Ad lippitudinem oculorum.* Atramentum,mel,albumẽ oui
æqualiter teres,& oculis ſuppone,mane & ſero lacte mulieris inunges. ¶*Item ad lachrymas ocu
lorum.* Rutæ ſuccum & mel commiſce,& oculos vnge.certum eſt. ¶*Item ad ſanguinem & dolo-
rem oculorum.* Aloẽ & opium tempera cum lacte mulieris q̃ nutrit maſculum. ¶*Item ad tumo-
rem,& caliginem,& ſanguinem.* Verbenam cum oui albumine tere,& tritã impone. optimũ eſt.
Item cynogloſſi ſuccus in oculis immiſſus,& herba trita & ſuppoſita oculis,mire ꝓdeſt. ¶*Item
ad caliginem oculorum.* Rorem qui cadit in matutino,& ſuccum rutæ collige in vnum,& in ocu
lis mitte. ¶*Ad pãnum oculorum.* Puluis olibani cum melle,& aceto,ac ſtercore maiorũ muriũ
miſtus,atq; inunctus,caput denudatũ capillis veſtit,& pãnum oculorum diluit. dyſenteriæ ob H
ſiſtit cum aqua ſumptus occaſione frigoris,lumen amiſſum puluerizatus & iniectus reſtaurat.
¶*Item ad pãnum & ſanguinem oculorum.* Membranum oliuæ fortiter teræ,&miſce cum albumi-
ne oui,& pone ſup oculos,multum valet. ¶*Ad ungulam oculorum.* Tolle anguillã viuã,& ex-
trahe inde ſanguinẽ,& mitte in oculũ,multum valet. ¶*Item ad idem.* ℞.nitrum,& mitte p.ix.
dies in ignẽ,& poſtea fac tenuiſſimum puluerem,& mitte in oculum.expertum. ¶*Item ad ſan-
guinem oculorum.* ℞.Succũ apij, & albumen oui,miſce in ſimul, & mitte in oculum ſero eunti
dormitum,probatũ eſt. ¶*Ad idem.* ℞.ſalicem ſiccũ,cõbure fortiter in ignẽ,poſtea fac tenuiſſi
mum puluerem,mitte in oculũ eunti domitum,probatum eſt. ¶*Aliud ad pruritum, & pinguem
pituitam.* Succum vel folia apij miſce cum bono vino & dimitte per vnum diem,poſtea vnge
oculos,vel laua,mire prodeſt. ¶*Ad albuginem oculorum.* Succus agiolæ,fœniculi, inſtillatus eũ
ti dormitum,multũ valet.Stercus album tantum lacertæ cum vino temperatum idem facit. Itẽ
ſuccus ederæ terraneæ in nare eiuſdẽ partis oculi,in q̃ fuerit albugo,immiſſus,capite vehemen
ter reflexo manente,albuginem eijcit. ¶*Item ad clarificandum uiſum.* Fel vulturis cum ſtercore
humano miſtum,& vino bene colatum,& oculis immiſſum mire facit. Fel arietinũ immiſſum
hoc idem facit. ¶*Pilulæ ad uiſum expertæ.* ℞.ſquinãthi,ſpicę,xylocaſię,xylobalſami, carpobal-
ſami,

A fami,agarici,aſari,roſæ,violę,epithymi,abſinthij,colocynthidis,terebinthinę,cinnamomi, cro
ci oriẽtalis,ſtœchados,maſtiches añ.ʒ.i.diagridij.ʒ.iiij.aloes hepatici.℥.v.tẽpera cum ſucco ab-
ſinthij,& fac pilulas.

Ad aurium uitia.

Ad aurẽ percuſſam,vel vulneratam,calidi panis interiora cũ melle tere:et frequenter pone.
¶*Item ad aurium dolorem.* Tolle cepas,& tere fortiter,& adde cyminum,& mitte in frixorio,&
fac in modum cataplaſmatis,& tepidum pone ſuper aurem. ¶*Item ad auditum.* Micã panis hor
deacei impone calidã. ¶*Ad aurium dolorem.* Succum menthæ tepidũ infunde. ¶*Item ad aurium
dolorem.* Rutæ cymã & cyminum tẽpera cum lacte mulieris,miſce & cola.& ſuccus inde extra-
ctus tepidus auribus inſtillatus valet. ¶*Item ad aurium dolorem,uentoſitatem,& ſurditatem.* Cepul
lam albam,& allium ſimul tere,& exprime inde ſuccum,& auribus inſtilla.Item tolle malũ ter-
raneum,& caua,& immiſſo oleo coque,& in auribus inſtilla:idem pręſtat. ¶*Item ad diuturnos ſo
nitus.* Euphorbium cum oleo cyprino tritum & calefactum in aure miſſum,ſingulare pręſidiũ
eſt. ¶*Item ad dolorem calidum & tumorem.* Succus cucurbitæ cũ oleo roſaceo calefactus & immiſ
ſus ſanat.Itẽ lycium,& opium lacte mulieris admiſtum,& auribus ĩmiſſum,nimios dolores mi
B tigat:ſi tñ opium vetus fuerit.Item oua formicarum tere,& ꝑ linteũ cola,& adde polygoni ſuc
cum,& auribus infunde,vetuſtiſſimum emendat ſurdum.Si vulnus in auribus fuerit, aut audi
tus grauetur,vrinam puerilem tepefactam infunde:humorem deſiccat,& celeriter ſanat. Item
hederæ ſuccum cum vino miſtum infunde.

De fluxu ſanguinis narium.

Ad narium ſanguinis fluxum,teſtes ouorum,et maxillas cancri,& ſanguinẽ draconis,& ſter
cus bouinũ ſiccũ,et parũ de pſilothro vnguento ſicco,quod remanet in vaſe,in quo cõficit̃.hęc
oĩa tere,et in puluerẽ redige,et quantum tres digiti leuare poſſunt,vel quantuncunq; põt cum
nare,vnde ſanguis fluit,leuare,attrahat,et liberabitur.Hic puluis cum aqua frigida tẽperatus, ĩ
mane et ſero potatus cum prædicta menſura,ſcilicet trium digitorũ curat fluxus mulierum,dy-
ſentericos,et hæmoptoicos. ¶*Item ad idem.* Gypſum cũ aceto forti,aut argillam fronti,vel tẽ-
poribus illine,et teſticulos in aceto forti patiens teneat. Item lumbricos terreſtres cũ thure et
tenui albumine oui contere,et fronti et naribus impone. Itẽ bombacem aliquãtulum vſtum,
et vino et oleo infuſum in nare,de qua ſanguis exit mitte:eamq; exinde oppila. Item herba ſan
guinaria pinſita,et naribus impoſita ſanguinem ſiſtit.Puluis vrticæ combuſtæ naribus inſuffla
C tus idem facit. Item vitellus oui aſſatus et durus naribus immiſſus ſanguinem ſtringit.

De fœtore narium.

Ad nares male olentes,rutæ ſemen,abſinthij ſemen,vel pyrethri accipe:fac puluerem,et ĩ na
ribus pone.

Ad polypos naris.

Recipe aluminis ſciſſi,myrrhæ,ſandaracæ.añ.ʒ.iiij.æris vſti,gallæ añ.ʒ.i.diligenter tere:et ca
lamo inſuffla,prælotis tamen naribus bono vino,et bene valebit. Emplaſtrum leneadi diape-
pereon,ſolutum cum ſucco mali granati acidi idem præſtat.

Ad uitia oris.

Siquis vlcerationem oris patitur intrinſecam,tolle oculum lucidum.i.lycium,et cũ aqua ro-
ſea diſtempera,et in ore tenere facias,et ſanabitur.Si ex rheumate tñ fuerit, abrotanum tritum.
et cum melle miſtum in ore clauſo teneatur,et phlegma fluere ſinatur.Singulare auxilium hoc
*al.fagi eſt,et ad dolorem dentium valet. ¶*Ad fœtorem oris.* Folia frã*gi manduca pulegium et ſerpyl-
lum ſimul,et quando perrexeris dormitum,aceto bono laua. Si anhelitus olet, qñ perrexeris
dormitum aceti boni cyathum.i.ꝑ partes bibe. ¶*Vnguentum ad uitium oris,uel uulnus.* Ius de che-
D lidonio pleno ouo,mel pleno ouo,piperis grana.51.coque ad medietatem,et vtaris. ¶*Ad lin-
guæ uulnus.* Arundinem in melle miſſam et coctam pone:mirifice ſanat.

De dentium uitiis.

Naſturtij ſuccus auribus infuſus dentium dolorẽ mitigat.Sotira et Euchariſtum potata do-
lorem dentium ſedant et placant. Itẽ tithymalli radicem coque in vino ad medietatẽ, et bis ꝑ
menſem os lauetur,et dentes nunquam dolebunt. ¶*Item ad idem.* ℞.radicem vrticarum,et co
que in aceto,acetum tene in ore,de radicibus vero emplaſtrum facias ſuper maxillas dolentes.
¶*Ad idem.* Tolle mẽbranum,radicẽ thapſiæ,et coque in aceto,et ablue dẽtes, prius tñ ſcarifi
*al.orni catos,vt ſanguis inde exeat,hoc etiam commotos dentes confirmat. Itẽ raſura corticum *õui
tene deforis,et cum aceto forti decoque,et tepidum in ore tene. ¶*Ad idem.* Chamædryos cũ
aceto forti tene,et longe in ore tene,ſtatim dolor deficiet.Item hederę radicẽ in vino coque,et
in ore tene radicem et vinum,multum prodeſt. Item quinquefoliũ cum radicibus in aceto aut
vino coctũ ieiunus in ore tene. Itẽ vinum cum pipere miſcebis,et parũ bullies ad focũ, et te-
pidum in ore tenebis. Item ſuccus allij cum pipere triti,in aure alterius partis miſſus,ꝓdeſt.Vel
ſal combuſtum ſuper dentem poſitum perfecte idem operatur. Item puluis olibani cum ſta-
phide agria tritus,ꝓdeſt dentibus,et linguam expeditã reddit. Item.℞.33.grana piperis,et tere

fortiter,cum forti vino bullias,et teneas in ore,& reijcias,et iterũ bis vel ter,aut amplius ſumas, E
donec dolor ceſſet.cortex pyrethri bene tritus,& ſuper dentes poſitus prodeſt. puluis eius idẽ
operatur.Hoc idem facit vena inciſa,quæ retro eſt in media aure, vel alia ligata inter pollicẽ &
indicem contrariæ partis. ¶*Ad maxillas tumidas,& ad dolorem dentium.* Bulli tithymalum in aqua
& cola,herbam faſcia leuando,& ponendo in gingiua. ¶*Ad dentes continendos.*Corticem pyrẽ-* *al. piri.
thri † incende,& bolum armenicum,& maſtichen,miſce,& facto puluere vnge gingiuas.Idem
faciunt piper.ʒʒ.calx cũ melle prius miſta,& poſtea aſſata,& galla,& maſtiche,& balauſtia:om-
nia æqualiter pulueriza,& vnge gingiuas. ¶*Ad uuulam deſtillantem,& fauces tumentes.*Succo ab
ſinthij ſufficienti laua. Item ſinapi in aceto gargarizatum cum melle multum iuuat.

Contra uitia faciei.

Ad impetiginoſam faciẽ & rubram.℞.ſuccũ carduncelli albi,& morgellinę,tantundẽ de oli
bano,& melle,& abſinthio,& ceruſa,& his cõmiſtis vnge:& laua faciẽ cũ mica panis in aqua in
fuſa,deinde teneras cymas rubi cũ melle Luna decreſcẽte, cõfice:poſtea inũge ceruſam nouies
ablutam:deinde commiſce oleũ,& pſimythiũ.i.ceruſam & olibanũ.¶*Ad lentigines.* ℞.ouum,et
pone in aceto,donec teſta macereť:& accipe ſinapi,& pulueriza,& cũ ouo cõfice,& vnge faciẽ
eunti dormitũ:poſtea laua cũ farina hordei. ¶*Ad idem.*Succus bryoniæ,& cucumeris agreſtis. F
añ.℥.i.gũmi hederę.ʒ.ß.accipe,& faciẽ laua ſupiori modo,& ſi ĩtumuerit facies,cũ ſucco ſtrych-
ni.i.ſolani & albumine oui laua. ¶*Item ad impetiginem.* ℞.radicem plantaginis,& ſal & acetũ for
tiſsimũ,tere fortiter,et de illo aceto diſtẽpera,& laua. Itẽ radix minoris lapathij in aceto cocta,
et ſup impetiginem fricata liberat.Itẽ hieralogodion,et hiera Rufi,facit in initio impetiginẽ ha
bẽtibus,et varijs alphis. ¶*Vnguentum ad impetiginem.* Lacertam viuam,et vitem albam pone in
oleo:et coque ad tertiã,et colato oleo,adhibeatur cera puriſſima.probatũ eſt. ¶*Ad idem.*℞.olei
libram.i.olibani,cozũbri,pegulę,ſulfuris,ſaponis,lycij,auripigmenti, ceræ añ.libram mediam.

De morpheæ curatione.

¶*Trochiſci ad morpheam albam uel nigram.* ℞.ellebori albi,piperis longi,careos.i.carui,halcyo-
nij.i.ſpumæ maris,ſulfuris viui, calami aromatici, andrachnes.i.portulacæ, ſandaracæ: omnia
ęquali pondere,tere,et fac trochiſcos cum aceto,et vtere. ¶*Ad maculas albas uel nigras.*Oua trita,
et cretam,lithargyrum,et ceruſam,ex æquo cum aceto et oleo roſato confice,et loca prius cum
linteo perfricata vſq; ad ruborem perũge.probatum eſt. ¶*Ad maculas rubras.* Cum melle,et ab-
ſinthio inunge faciem. Item aloe trita cum melle inuncta faciem iuuat.

Ad rugas de facie tollendas,& omnem ægritudinem depellendam. G

Cucumeris agreſtis radices ſiccas tere,et ſecerne,et miſce cũ aqua:et faciẽ laua:hinc alia aqua
frigida laua faciem.quod ſi per triduũ feceris,mirum effectũ videbis. ¶*Vnguentum ad morpheam.*
℞.ſtaphidos agriæ,ſulfuris,lithargyri,fac puluerem,et vade ad balneum et laua te:et poſtquam
lotus fueris,laua te cum aceto,et vnge ſupradicto vnguento,et poſt triduum iterum laua te.
¶*Aliud ad morpheam albam,& nigram,& ſerpiginem.*Recipe ſucci mali terranei.i.cyclaminis vel pa
nis porcini,ſucci hyari,ſucci draconteæ,viticellę ſucci,ſaponis,ſanguinis draconis,et aliquantu
lũ capitelli:frica fortiter ſicut vnguento,et vnge vbi opus fuerit.¶*Ad ſcrofulas.*℞.radicis rapha-
ni agreſtis rotulas.ix.et tantũ de eadẽ radice,vt tantum ſucci poſſit exprimi,quod ſit ad mẽſurã
triũ digitorum,in ampulla vitrea,et da vt bibat in die martis Luna creſcẽte:et in die iouis Luna
deficiente,et ſcrofas ſuper ſcrofulas pone. ¶*Vt tota facies ſit candida.* De ſanguine tauri faciẽ li-
nias,maculas de facie tollit,et lympidam reddit. ¶*Item ad idem.*Aphronitrum,lithargyrum,pi-
cem rufam,olibanum,cimoliam,raphanũ cum aqua pluuiali cõfice,et faciem linias. ¶*Vt totum
corpus hilaris fiat coloris.*Vini veteris fæcem cum oleo tere,et totum corpus perunge. ¶*Ad faciem
clarificandam.*℞.cryſtalli,amenti dulcis et ſalſi,dẽtalis et antalis,coralli albi,et rubri, vmbilici ma
rini,nitri,ſalis gemmæ,ſarcocollæ añ.ʒ.ceruſam circa omnia ſupradicta cõtere:vbi ergo cutem H
laueris,diſtempera paululum de prædicto puluere in manu tua, et inde tange cutem. ¶*Item ad
idem.* Olibani cerę † virginis,cornu ceruini,lithargyri,ceruſæ ana.ʒ.iij.terebinthinę.℈.iij.con- † al. olei.
fice et vtere. ¶*Vt facies albeſcat,& molleſcat.* Ceruſam,et ceram albam teras valde cum roſeo, et
vnge.Theodoricon emperiſton male coloratis,Anacardinum pallidis valde facit.

De paſsionibus gulæ.

Potio ad ſcrofulas. ℞.ellebori nigri,mali terranei, herbe mauræ.i.trifolij,matriſſyluæ,caudæ lu
pinæ:has bene ablutas fortiter pinſito,et ad tertiam decoque, et patiẽti de tertio in tertium diẽ
dabis. ¶*Item ad idem.* ℞.radicẽ ſpathulæ,et radicem herbæ mauræ,et teſticulos agni, et nouies
ablue et tere:et in vaſe pleno aquæ ad cœlum liberum ſuſpende nocte vna: et ſingulis diebus
bibe.Et frondes tritas herbę maurę in patientibus locis faſcia: et dimittatur tota nocte. ¶*Item
ad idem..* ℞.ſtercus porcinum,et fac puluerem ex eo,et laua prius vlcus de fortiſſimo aceto vel
vino:et poſtea imple de puluere illo,donec ſanetur.expertum eſt. ¶*Ad idem.* Fabæ lupinæ ra-
dices vino nouies lauentur,et aqua in diuerſa proijciatur loca:quarũ radicum vna pars teratur
mediocriter:alia pars dimittať integra:et.ix.grana piperis integra, et cinnamomi integri.℈.ij.
et mellis.℥.ii.imponatur in olla cum vini cyathis.ix.quę omnia bulliãt ad tertiam: et ſic tribus

diebus

A diebus detur infirmo ad bibendũ Luna deficiente. ¶*Ad idem.* ℞.Bruſci radices,aſparagi radi
ces,radices fœniculi,radices violæ,cymę oliuæ,cortices fagi,paululum radicũ acori,cortices vl
mi,flores ſtœchados,roſæ agreſtis,vel roſæ caninæ,q̃ omnia lauentur nouies in aqua:& conco
quantur in vino vſq; ad tertiam:& poſtea miſceatur paululum mellis,& piperis,& ita bibat.Itẽ
vitis albæ radicem tritam cum axungia ſuperpone frequenter. ¶*Ad idem.* Succus capparis,
& ſuccus fumiterræ miſti & bibiti valde proſunt.

Ad glandulas.

Obuli cataplaſma impone,& glandulas deficere certum eſt. Itẽ folia perſici cum ſale tere,
& ſuperpone,mirifice proſunt.Sed ſi fuerint duræ ipſæ glandulæ,fimum caprinum tere cũ ace
to,& in panno inuolue,& ſuperpone. ¶*Item ad ſcrofulas.* Tolle lacertam viuam,& mitte ĩ ol
la rudi,olei libram vnam,& ibi ſe decoquant.penitus aquam non tangat:poſtea vnge mane &
ſero,vel decies in die. ¶*Item potio ad idem.* Enulæ radices,gladioli,aſphodeli,folia lauri:oĩa co-
que in vini fortis phyalis nouem,quouſq; ad tertiam redeat.dabis Luna deficiente.

Contra uitia palati,& gutturis.

Diamoron de rubis,quod facit ad omnes cauſas palati, & gutturis:uuulam ſubleuat cadentem, & humoroſam
B *deſiccat.* Recipe ſucci mororum rubi,libras duas,mellis,librã vnam,ſapæ,libram vnam:quod
conficitᷣ ſic,ſuccum cum melle & ſapa in vaſe æneo ſtagnato ad leues prunas decoque, & ad ꝑ-
fectam decoctionem feruefacere deſine.Quando vero coctũ fuerit ſcies,quia poſita de eo gut-
ta ſuper marmore,ſi ſe retinuerit vt mel,bene coctum eſt.tunc in vaſe ſtagnato recõde, & vſui
reſerua.qñ opus fuerit,ex eo palatum & vuulam vnge,aut ad gargarizandum dabis. ¶*Aliud
ad idem,& ad uulnera ſaucium alba,uel nigra.* Recipe balauſtij,ſucci corticis granati ſicci, amborũ
añ.ʒ.iiij.aluminis ſciſſi,maſtiches añ.ʒ.i.tere,& in puluerem redige,& cũ decoctione croci colli
ge:& quando opus fuerit,locis dolentibus vnge.

Ad uocem clarificandam electuarium.

Recipe cymini aſſi.℥.ij.ſeminis ſinapis,piperis añ.ʒ.xv.calaminthes,pyrethri,cĩnamomi añ.
℥.i.mellis quod ſufficit.

Ad tusſim ueterem & nouam.

Sotira magna cum vino detur eũti dormitum.Simili modo Euchariſtum datur cum ſotira
miſtum tuſſientibus.Vtile ẽt eſt,diabutyrũ pectori & tuſſientibus. Idẽ facit diacalaminthes.
¶*Item ad raucedinem.* Apij ſemẽ,cymini ſyriaci,ſeminis fœniculi,ſeminis anethi,ſeminis pule-
C gij añ.cochleare.i.in puluerẽ redige:& cũ fœnigræci ſucco da ad bibẽdũ ꝑ triduũ:res eſt nimis
ſalubris. ¶*Pilulæ ad tusſim probatæ.* Recipe ſtyracis.ʒ.i.opij,galbani,ſulfuris viui,terebinthinę,
añ.ʒ.ij.piperis nigri.ʒ.xv.tempera cum ſucco apij,& da eunti dormitum aut.iij.aut.v.

De præcordiorum pasſionibus.

Quibus color rubeus apparet in facie,aliqñ poſt hoc in pallorem conuertitur: & tunc vadit
dolor inter ſcapulas,vel tibias,& tuſſit:&quod proijcit ab ore,ſaporem ſalis habet,& memoriã
non habet,& videntur eſſe aſpera,q̃ videt.Hunc deuita,quia moriturus eſt:ſin minus,ita cura-
bis,diapraſu vtile eſt,diaireos vitijs pectoris,ſic diacalaminthes,aut climax.i.ariſto.vel vitis al-
ba,& diaolibanu catarrho,& tuſſi. ¶*Electuarium expertum ad uitium pulmonis,& ad omne rheuma de
ſcendens à capite ad thoracem,& qui ſanguinem expuunt,& ad raucedinem uocis,& qui male ructant ab ardo-
re ſtomachi,& ſynanchen, quæ in faucem rumpit,& ſtranguriam,quæ ex phlegmate fit,curat.* Recipe ſpi
cæ nardi,aniſi,cinnamomi,tragaganthæ,gõphitæ.i. ſtyracis,hyſſopi,petroſelini,piperis al.ga-
riophyllorum,ſeminis fœniculi,dactyli,carui,rhu põtici añ.℥.i.mellis quod ſufficit.da mane &
ſero. ¶*Item aliud probatum ad uitium pulmonis,& omnem tusſim.* Recipe raphani,pyrethri, enulæ,
elenij,iridis illyricæ,piperis añ.℥.i.dabis mane & ſero. ¶*Electuarium dianthu,quod optime facit con-*
D *tra cardiacos,phthiſicos,hepaticos,confortat illos,qui ſunt debiles natura,& ex longa infirmitate curat.* ~~Abſin
thij~~ florum libras duas,& frondis eius libram vnam,ſandali rubri & albi añ.libram vnã. gario-
phyllorũ,ſpicæ,galangæ ana.℥.ß.piperis longi.ʒʒ.maſtiches ana.ʒ.ij.liquiritiæ libram vnã, ſuc-
ci eius.℥.i.ſachari libram vnam,roſæ.℥.iiij.mel quod ſufficit. ¶*Diapenidion magnum, quod facit
aſthmaticis,arthriticis,ſicce tusſientibus, uocẽ perditam ex calore perfecte reparat,phthiſicis,peripleumonicis,&
pleuriticis ſubuenit.* Recipe penidiarum.ʒ.c.pinearum,amygdalarum purgatarũ, ſeminis papa-
ueris albi,oĩum triũ. ʒ. xxx.cinnamomi,gariophyllorum,zingiberis,ſucci liquiritię,tragagan.
gummi ara.amyli,ſeminis citruli,melonis,cucumeris,cucurbitarum purgatarum añ.℥.xi. cam-
phoræ.℈.iiij.ſyrupi violati quod ſufficit.Conficitur ſic,penidiæ cum ſyrupo,lẽto igne aliquã-
tulum bulliant,& inde puluis terendorum temperetur.Detur mane & ſero cũ tepida. ¶*Diape
nidion minus,faciens ad uulnera,quæ intrinſecus ſunt maturanda,omnes putredines expurgat, & conſtipata pe-
ctora mollit.* Recipe zingiberis tragaganthæ,pinearũ purgatarũ,amygdalarum,aniſi, ſeminis
citruli,melonis,cucurbitæ,papaueris,oĩum nouem añ.ʒ.xii.ſpicę,croci añ.ʒ.vi.mellis ro.quod
ſufficit.Detᷣ mane & ſero cũ tepida. ¶*Epithema ad tumorem,vel dolorem,vel inflammationem hepatis*
Recipe roſarum,triũ ſandalorum,farinæ hordei æquale pondus,tẽpera cum ſucco ſolani & cũ
aqua frigida. ¶*Tryphera magna,quæ facit ad dolorem ſtomachi ex frigiditate,ſicat quando accepta fuerit,ſta-*

toris marini florum.

tim patientem a ſudorem prouocet, phreneticis, & mulieribus, quæ ex melancholia de matrice inſomnia patiuntur, ſuauiter ſomnum præſtat, rheumaticis, & qui faciunt ventrem cum ſanguine, vtiliſsima eſt. aſcaridos & lumbricos educit, & menſtrua prouocat cum mulſa data. Recipe opij.ʒ.ij. cinnamomi, gariophyllorũ, galangæ, ſpicæ, zedoariæ, zingiberis, coſti, ſtyracis, calami aroma. cyperi, iridis, peucedani, acori, mãdragorę, celticę, roſę, piperis, aniſi, apij, petroſelini, fœniculi, macedonici, dauci, hyoſcyami, ocymi ſeminis. oium. xxv. ana.ʒ.i. mellis quod ſufficit. ¶ *Ad infuſionem.* ℞. ſquamã ferri, & teᐨ re, & miſce cum melle, & cum ſucco menthæ, ~~ſaniceng~~, ideſt herbæ ſanctæ mariæ, & ſucco abroᐨ tani, & paſtillato, mitte in teſta poſita ſuper caueam terræ, & ſic coque, donec ſiccet multum, & reſerua: qñ opus eſt accipe cochleariũ vnum puluerizatum vſq; ad dies nouẽ, & bibe poſt acceptionem, vel miſce in vaſe vini puluerem, & quaſſatũ bibat. ſimiliter probatũ eſt. ¶ *Triaſandali expertum ad dolorem hẽpatis e x calore, ictericorum colorem emendat potenter, & omnem calorem intraneorum viſitatum extirpat, et ſitim intolerabilem temperat.* ℞. diagridij i cytonijs cocti.ʒ.xxvij. zaccarę, ſpodij, roſarum babylonicarum añ.ʒ.ix. ſandali albi, rubri, & citrini, ſucci liquiritię, ſeminum portulacę omnium añ.ʒ.iiii. rhu barbari, croci orientalis, amborũ. añ.ʒ.iii. camphoræ.ʒ.i. &.℈.i. Sirupi Galeni quod ſufficit, doſ eius.ʒ.iii. cum tepida. ¶ *Ad ictericos.* Accipe virgam, quę fit de ære, & in tinctam in forti aceto pone in oculis. Itidem facies de ſucco pomorum granatorum amarorũ, ¶ *Ad idem.* Roſmarinus coquatur in vino optimo, & decoctione eius ifrigidata, nocte & die vtatur. ¶ *Electuariũ diapraſiu, ſiue ſancti Petri, quod valet ad cauſas pectoris, & ad febres ex his natas, & ad tuſsim maxime prodeſt.* ℞. hyſſopi, ſerpylli, fœnigręci, aniſi, añ.ʒ.ij. iridis illyricæ.ʒ.iiii. origani, puᐨ legij, calaminthes, ſcyllę, praſii ſylueſtris, & domeſtici añ.ʒ.iii. herbæ virides concoquanť in quindecim ſextarijs aquæ, vt ad tertiã redeant, pinſantur, & exprimantur fortiter. Ius aquę decoctionis miſceatur cũ melle.ʒ.v. lente ſuper carbones bulliant, donec aqua cõſumatur: deinde mitte pinearũ, dactylorum, caricarũ pinguium mundatarum & pinſitarum añ.ʒ.iii. tragaganthę: poᐨ ſtremo his optime expreſſis, addanť pulueris liquiritiæ.ʒ.iii. galliæ muſcatę.ʒ.i. gariophyllorũ, galãge, zedoarię, ſpicæ, cinnamomi, rhu pontici añ.ʒ.iii. cõfice, & vſui reſerua. Sotira aſthmaᐨ ticis auxiliatur, Theodoricõ anacardinum ictericis medetur. hiera fortiſſima idẽ facit. ¶ *Pilulæ probatæ ad tuſsim.* ℞. myrrhę, croci, caſtorij, ſtyracis, galbani, piperis, opij añ.ʒ.i. olei laurini.ʒ.xv. coſti, caſięfiſtulæ ana.ʒ.ſ. ¶ *Aliæ ad idem.* ℞. myrrhę, caſtorii, galbani, tragaganthæ, opii, ſtyraᐨ cis, añ.ʒ.ſ. croci.℈.iii. ¶ *Ad vocem meliorandam.* Accipe lardum recentẽ de porco multũ craſſo, cum aqua tepida, depilato & tantũdem enulæ: facq; in olla bullire per totum diem, & carne con ſumpta fac iterũ bene excoqui ius eius, quo excocto vtatur quilibet ſicut voluerit. probatũ eſt. ¶ *Antidotum ad ſplenem.* Recipe coſti, ſpicæ celticæ, pulegii, rhu põtici, ariſtolochiæ lõgæ, caſiæᐨ fiſtulæ, ſquinanthi ana.ʒ.iii. dabis.ʒ.ii. Item accipe verbenam, & chelidonium, fac tortellos, & comede. ¶ *Itẽ ad ſplenem res probata.* Cortices fraxini excoque in vino, & bibat quotidie donec ſanetur. Si vis probare, da porcello per triduũ vt bibat, & in quarto occide ipſum, et non inueᐨ nies ſplenem. Item radix ebuli cum ſylueſtri rapa decocta & ſuperpoſita ſplenis duritiẽ valde remollit. ¶ *Item ad idem.* Tamariſci in vino decocti, & .xl. diebus continuis bibendo eius deᐨ coctum, mirifice prodeſt. Scypho etiam de eo facto, ſi cum eo aſſidue poteť, ſplenis duritia diſᐨ ſoluitur. Item potio Eſdrę cum diagridio mirifice prodeſt. Item acetum ſcylliticum ſplenẽ cito extenuat: conficitur autem ſic. Scyllã ſume, & eius duriſſima & tenerrima remoue, & medium per aliquot dies dimitte vt conſeneſcat, & poſtea librã vnam & vncias ſex ſume, & in aceti lib. xii. pone ad Solẽ per viginti dies: quibus expletis per ſacculũ diu exfrica, & proiecta ſcylᐨ la in vaſe vitreo conde & vtere. facit etiam hydropicis & ſtomachicis.

Contra vitia ſtomachi.

Ad ſtomachi dolorẽ & rugitum, ſiler, & cyminum coque in vino falerno: & pone ſuper ſtoᐨ machũ. ¶ *Item ad ventoſitatem & dolorem non ſolum ſtomachi, ſed etiam ventris & ilium ex frigiditate nata: expertum eſt.* Recipe baccarum lauri partes duas, & tãtundem rutæ, & cymini partem vnam, & his tritis commiſceantur: & miſtis apponatur de melle quantum ſufficit, & ſupponatur in frixorio ſuper ignem, donec fiat calidum ſatis, & dolẽti loco ſuperponatur. ¶ *Diatrion pipereon ſtomachis cibos non digerentibus, & poſtremo ad omnẽ imbecillitatem ſtomachi valet. Idem facit diapepereõ. Ad idem.* Zingiber conditum, quod recipit radices eringii bene mũdatas & purgatas atq; lauatas libris quinque, deinde immutata aqua bene coquantur. Poſtea de aqua colãdo ſiccetur: ſic pul uerem illius librę vnius zingiberis in aqua roſata per noctem vel amplius mollificati cũ melle ſufficienti bene deſpumato commiſceas: ita tamen ꝙ radices ipſæ in prędicto melle prius bene bulliant: & tunc demum omnibus bene iunctis aliquãtulum, vel vſq; ad mellis ſpiſſitudinẽ coᐨ que: & ſic repone. ¶ *Item ad idem, confectio marmoridarum, id eſt penidiarũ habentium duritiẽ marmoris.* Recipe ſacchari libras duas, ſolue cũ frigida: quibus cõmiſce pulueris cinnami, zingiberis anaᐨ ʒ.iiii. gariophyllorum, galangæ, ſpicæ. añ.ʒ.ii. pone ſuper ignem, et tãdiu coqui dimitte ſemper agitando, vſq; dum aqua cõſumpta fuerit: ſed ſpathula nunquã recedat: deinde tres guttas olei ſuper mũdum marmor mitte, quod ſit in modum tabellæ, et incide, et vtere. Sed ſi vis laxatiuũ facere, mitte ibi.ʒ.ii. diagridii. ¶ *Ad vomitum ſuperius, & inferius.* ℞. thapſiæ lib.ſ. cataputiæ lib.ſ. agarici.

Marginal printed notes: E; † al. capitis.; F; G; * al. aſthmicis.; H

Manuscript marginalia: Saracenice; electᵘ? diatrionsantalon purgans.; Durum splenem sanat; penidij purgantes et rex

A agarici.℥.iij.atriplicis,rapæ radicis añ.℥.ij.croci.ʒ.iij.mellis q̄d ſufficit.¶*Aliud.* ℞.thapſiæ. ℥. ix. cinnamomi.℥.ij.ß.mellis quod ſufficit. *Vomitus ſuauiſſimus,& ſine anguſtia purgans cholerã vſtam.* Recipe thapſiæ libram mediã,caſtaneolæ,condiſi,cinnami craſſi,lathyridum mundatarũ,croci hortulani,añ.℥.iij.mel quod ſufficit:dabis in modum nucis cum calida. ¶*Alius uomitus.* Recipe thapſiæ libras duas,croci libram vnam,condiſi.℥.iij.cinnami.℥.iij.mel quod ſufficit:dať vt ſupra. ¶*Vomitus ſine periculo.* ℞.ſucci cyclaminis, atriplicis ſeminis,ſpermatis geneſtellæ añ.℥.iij.cinnami.℥.ß.mellis quod ſufficit. ¶*Item alius,qui ſic fit.* ℞.mellis cyathũ.i.aq̄ cyathos duos, aceti cyathos tres,coque ad medietatẽ, deinde raſanũ ibi intingas,& manduca:& bibe de ipſo oxymelite. ¶*Ad uomitum.* Mitte in vaſe fictili librã vnã aceti,& tantũdem aquæ,& tãdiu bulliat donec aqua conſumetur. ¶*Ad vomitũ,& dolorem,& concuſſionem ſtomachi cum ventris dolore.* Recipe ſumac,maſtiches,carpobalſami añ.ʒ.ij. ſeminis bauciæ, carui,cardamomi. añ.ʒ.ij.ſpicæ †ʒ.i.trita in vino mitte cum.ʒ.ß.de croco:poſt addes corticum citri viridis,aut menthæ vnciam vnã,& ſuccum menthæ,& ſuccum turionis vitis,confice,durat per annũ. ¶*Ad vomitum ſtringendum.* Nymphæã bibe cũ vino diſtẽperatam per tres dies. ¶*Ad idẽ.* Nepitam coquas in lacte caprino:prodeſt ſi bibas per triduũ. Item tolle olibanum,& ſuccũ menthæ,& parũ aceti,

al.drach.ij.

B & ſimul confice:& facto emplaſtro pone in furcula gulæ,& ſuper ſtomachum. ¶*Ad uomitum nimium,& ventris ſolutionem.* Recipe cyminum,& fac bullire in aceto,& da patienti ad bibendũ & manducandũ. ¶*Electuarium ad vomitum prouocandum.* Recipe ellebori albi lib.ß.tritũ ſicca, cribella,fac tegulam calidam,& deſuper pone puluerem modica hora: deĩde mitte tres phialas mellis deſpumati in olla,& ipſe puluis inſimul bulliat in ipſo melle,& repone:quandoq; opus fuerit,da cochleare vnũ,& facit vehementer vomere ſine anguſtia. ¶*Ad venam ruptam interius reſtringendam.* Bibat parũ naſturtij ſeminis,aut adrianũ balſamatũ cum mulſa,calida, aut athanaſiam cum ſucco plantaginis,aut trypheram magnam cum mulſa,q̃ ẽt vomitum, & dyſenteriam cum calida mire curat.Similiter oleum muſcellinum vomitum ſtringit,& anguſtiã tollit. ¶*Ad idem.* Boli armeni partem vnam,gummi ſaracenici partem alteram,& tragaganthæ tertiam.hæc omnia temperabis cum vino veteri,fac pilulas,& exinde dabis.iij. ¶*Ad idem.* Lac caprinum coque ſimul cum tragagantho:& vtere vno die in modum lactis.

al. electuarij.

De ſtringendo ſanguine.

Ad ſtringendum oẽm ſanguinem folia enulæ tere & impone.hoc ẽt cum ſale & vrtica ĩpoſita fiſtulam ſtringit. ¶*Aliud.* Corticem mediũ caprifici raſum impone.probatum eſt.Item ce

C pam finde,& impone.ſatis probatum eſt. ¶*Ad hæmoptoicos.* Sanguinẽ draconis, aloẽ,ſymphytum,alumen ex æquo trita,dabis cum aqua frigida, vel cum ſucco arnogloſſi. ¶*Electuarium ad ſtomachum,quod aſthmaticis peculiariter prodeſt.* ℞.galangæ,gariophyllorũ.piperis, zingiberis,coſti.añ.drac.ij.ſpicæ,maſtiches.añ.ʒ.iiij.xylobalſami.ʒ.iiij.gõphitæ,myrrhæ.añ.ʒ.ß. cinnamomi.℥.i.liquiritiæ.℥.ij.roſarum.℥.ij.ß.croci.ʒ.ij.ß.mellis quod ſufficit. ¶*Item ad eos,qui ſanguinem fundunt ex ruptura venæ.* ℞.ſymphytum,& bolum.añ.ʒ.ij.fac puluerem, & bibe cũ aqua pluuiali per triduum in mane.

De ſingultu.

Ad ſingultum tollendum.Mitte manus & pedes in aqua calida:& poſtea apprehende ſpongiam,& intinge in aceto,& ſuperpone ſtomacho. Item tere rutam viridem,& cyminũ ĩ oleo frigido,& in ſtomacho faſcia. Item aquã pluuialem,& zingiber bibant, & cyminum manducent. Itẽ in aqua calida ſedeant:& aquã decoctionis zingiberis,& galãgæ bibant. ¶*Ad idem.* Sotira cum mulſa bibita mirifice prodeſt.Item accipe caſtorium,& tere, & fac puluerẽ:& da patienti ad comedendum. ¶*Oleum ad debilitatem ſtomachi,ad ventoſitatem,facit etiam debilitati hepatis.* Recipe olei roſati.℥.i.maſtiches.℥.iij.vel.℥.i.ceræ albæ.℥.ij.hoc ĩ æſtate fiat.Si aũt fuerit hyems:

D adde laurini.℥.ij.coſti.ʒ.i.hæc omnia concoquantur lento igne in teſta:& bene liquefacto tepide,totus ſtomachus vngatur,& tegatur ſtuppa.

De ſignis hepaticorum,& ſpleniticorum,vitæ,& mortis.

Qui tuſſit nimiũ,& in latere dextro nequiuerit quieſcere,& q̄d proijcit ex ore dulce eſt: hoc accidit ex iecore,& ſi nullã memoriã hẽt,& frequenter nares eius ſanguinenť, & pes ei⁹ dexter tumuerit,& nihil ſumere deſiderauerit p̃ter aquam,poſt veſperã & circa veſperã pigritiã vel laſſitudinem paſſus fuerit:qui iſta ſigna habuerit,morieť.Quicunq; vero apoſtema patitur,& iſta ſigna non habuerit,hunc debes curare ita cum antidoto apij:quod ita cõficiť.Succum apij cyathos duos coque in ſiĩitudinẽ mellis,tunc cũ pauco vino,& butyro,& terebinthina añ.℥.i. pyrethri.℥.ß.cõmiſce,& lento igne decoque:& da mane & ſero in modũ auellanæ. Super latus autem illud pone emplaſtrum oxyracroceum:& da ſibi hieram Gal.& picram eiuſdem, herbã artemiſiam tritã cum vino,& cum ferro candente calefactam quotidie bibat,& ſanabitur: ſed & alia ſuperius experimenta & potiones ſcriptas,ſi hæc non plene profuerint,vt cures dabis.

De ſplenitica paſſione.

Qui in illa iugiter die noctuq; triſtis apparet,& dolorẽ in ſiniſtro latere patitur ſemper, & in eodẽ loco vbi dolet tumeſcit,& pedes,& tibiæ ei⁹ tumeſcũt,& dormire neq̄t, & nihil delectat

edere, et vrina ſua croco ſimilis fit, et faſtidiũ habet, moriturus eſt. ſi aũt hæc ſigna nõ habuerit, E ſupraſcriptis medicinis curetur. ¶ *Ad ſplenem probatum.* ℞. ſplenẽ erinacei terreni recentem vle ſiccũ, tere, cũ vino albo infirmo acum in manu ſiniſtra tenenti in die Iouis Luna deficiẽte dato.

remedium a sympatya

De paſsionibus uentris.

Qui in illa die multũ nauſeat, et ſiquid mãducat aut bibit, illi non proficit, et pedes eius ſemper calorem generant, et dolorem patitur, ſicut de paſſione nẽſcia: iſta ſigna mortalia ſunt. Sin minus, ita curetur, Euchariſtum ei dabis. ¶ *Item cataplaſma tale fac.* Incende fuſtem caprifici, et fac cinerem, et tempera cum pice liquida, et pone calidum vbi dolor ſentitur. Item portulacas ſiccas tere, et cum calido oleo deſuper pone.

* al. veſicæ.

Medicinæ ad laxandum.

¶ *Pilulæ ad laxandum multum.* Recipe aloes, ſcammoniẹ, cocci cnidii, lathyridum ẹquale pondus, maſtiches quantum medietas ſcammoniẹ, confice cum lacte tithymalli, dabis tres in modum ciceris, et poſtea dabis mulſam calidam, et ieiunet vſq; ad horam nonam.

Pannus ad uentris ſolutionem.

Succum ellebori viridis exprime: & ex eo totum vmbilicum perunge: & pannum de oleo linitũ ſuperpone, & ſi de viridi elleboro habere non poteris, ſiccũ in puluerem redigas, ipſumq; F cũ ſucco polypodij & mercurialis † & cucumeris agreſtis tẽperes, & vt ſupradictũ eſt vmbilicũ perungas: & ſi vis vt vomat, ſtomacho ſuperponas doctrina p̃dicta. ¶ *Item ad ventris ſolutionem.* Lac anabulẹ in carica fac fluere, & ignorante patiente ad comedendũ dato: vel cum prẹdicto lacte farinã tempera, & inde facias fritulas in frixorio cum adipe porcino frixas, ad comedẽdum dato. ¶ *Item ad idem.* ℞. cocci cnidij, euphorbij, croci oriẽtalis ẹquale põdus, mellis quod ſufficit, purgat p̱ ſuperius, & inferius. ¶ *Electuarium bonum ad laxandum.* ℞. eſulẹ. ℥. iij. gariophyllorũ, epithymi. añ. ʒ. i. baccare, elaterij, polypodij, maſtiches, piperis, añ. ℥. ij. mellis quod ſufficit. ¶ *Itẽ ad ſoluendum ventrem.* Fel taurinum inuolutum lana ad vmbilicũ poſitum ventrẽ ſoluit, & infantibus lũbricos necat. ¶ *Ad idem catapotia Galeni.* ℞. diagridij. ʒ. iij. colocynthidis, aloes ana. ʒ. iiij. myrrhẹ. ʒ. ij. maſtiches. ʒ. i. fac pilulas in modum ciceris. ¶ *Ad ventrem laxandum.* Accipe ſauinã, & mitte in cacabo, & bulliat fortiter: & poſtea extrahe, & pinſe fortiter cũ pinguedine porci, & iterum pone in caldario, & bulliat, & cola, & fac vnguẽtum, & vnge vmbilicũ. ¶ *Ad idem.* Fel lupi pone ad vmbilicũ. ¶ *Aliud vnguentum mirabile adeo ſeceſſum prouocans, vt ſtercora conſtipatiſsima in momento prouocet.* Fel taurinũ, aloen, ſal gẽmam, et oleũ cõmiſce, & orificium ad ignem fortiter vnge, probatũ eſt. ¶ *Clyſter.* ℞. aloes lib. i. ſcãmoniæ. ℥. iij. ſucci ebuli, ſucci betæ atq; maluæ pa- G luſtris, & mercurialis ſemẽ, & oleũ, & furfur coctũ in aqua ſalſa, & ſic ſup̱ puluerẽ ſucci mittant, & tepefactũ iniice. ¶ *Clyſter ad renum dolorem.* ℞. ellebori nigri. ℥. i. radicis cucumeris agreſtis. ʒ. iiii. caricas numero. ix. aquæ alexandrinæ. ℥. i. cucurbitæ mundẹ. ℥. ii. coque ad tertiam &, iniice. ¶ *Ad dolorem ventris.* Stercoris porcini, baccarũ lauri, ſeminis fœniculi, apii, ana. ʒ. i. rutẹ faſciculũ vnum, maſtiches. ℥. ii. fac puluerem, bulliat cum olei libris duabus, et cum lana infunde, & in vẽtre ligabis. ¶ *Ad puncturam ſub vbere.* Mitte mel in ſartagine, & fac tepidũ, & extende ſuper ſtuppam, & deſuper aſperge puluerẽ cymini, & impone loco dolẽti, probatũ eſt. ¶ *Clyſter quod facit ad nimiam ſolutionem ventris.* ℞. cymas lentiſci, cymas myrtæ, nepitæ, radices rubi, et cymas eius, coque omnia in vino, et iniice. ¶ *Antidotum ad ventrem ſtringendũ de quacunq; diſtẽperantia, valet iliacis, dyſentericis, & ad omnem ſolutionem.* ℞. myrrhẹ, opii, acatiæ, prunellæ, ſtyracis, ana. ʒ. i. olibani, maſtiches. ana. ʒ. ii. ſtœchãdos. ℥. ß. confice cũ ſucco cymarum rubi, aut arnogloſsi, fac catapotia, dabis quinque aut ſeptem, et eſt mirabilis effectus. ¶ *Pilulæ ad omnem ſolutionem uentris.* ℞. balauſti, corticum maligranati, gallæ, acatiæ, tartari, ſumach, croci orientalis, galliæ, mirtyllæ æquale põdus, opii quantũ penſat medietas vnius, et trita tempera cum ſucco myrtẹ, et lentiſci, et fac pilulas in modum ciceris, et da. v. vel. vii. eunti dormitum. ¶ *Ad nauſeam vel fluxum ſtringendum.* Pul- H uerem maſtiches tempera cum albumine oui, et fac velut emplaſtrum in purpureo panno, et ſtomacho imponas, et prodeſt. ¶ *Item ad vomitum ſtringendum, & tenſionem ſtomachi, & defectionem.* Baccarũ lauri. ʒ. iiii. cymini, roriſmarini, abſinthii. ana. ʒ. iii. pulegii. ʒ. ii. maſtiches. ʒ. i. panis vſti. ʒ. ix. perunge ſtomachum de melle calido, et ſuperaſperge puluerem, et cooperi cum lana, et faſcia. ¶ *Ad lumbricos necandos.* ℞. folia herbæ mauræ, coque in vino, et miſce parum mellis, expellet oẽs mortuos. Item ℞. abſinthii viridis, git, lupini, pulueris fellis taurini, medullæ cerui ana. ℥. i. cerẹ. † ℥. ß. ¶ *Contra dyſenteriam.* Sotira temperata cũ ſucco ſponſæ Solis, vel myrtẹ vtiliſſima eſt, vel athanaſia cum ſucco plantaginis. ſeu ſolus ſuccus ſemperuiuæ. ¶ *Ad idem.* Accipe cotonea, et munda interius et exterius, et gallas, et cyminum, et coque. Coctis autem, accipe decoctionem, et miſce cum ſaccharo, et aqua, et bibe de tertia in tertiam diem, et liberaberis à fluxu. *Item ad idem.* Tryphera magna cum tepida potata omnem dyſenteriam omnino ſanat, et vomitum ſtringit. ¶ *Ad eos qui ſine voluntate egerunt.* Accipe ſuccum ſymphyti et hypocyſtidos, et fœcem olei, et ceram, fac inde magdaleones, et poſtea mitte in anum. ¶ *Ad ſanguinem reprimendum, ſi alicui cum ſanguine anus exierit foras.* Puluerem aſpalathi et gallæ ſuperaſperge, ſi ſolus ãnus exierit, aquam in qua cocti fuerint caules immitte. Item vnge ex aloẹ cum vino veteri diſtẽperato.

* al. morg elnæ.

Ad pleuritin

* al. ciclidos. galliẹ aſſæ nignæ.

† al. vnc. v.

* al. ſanguis.

Ad

A ¶*Ad dyſenteriam,& lienteriã probatum.* Poma ſylueſtria in aqua coque,& calida ſup̃ vmbilicum
& ſuper renes pone,more emplaſtri inducta,& illis refrigeratis,alia tepida aſſidue ſuperponã-
tur:in die vna vel nocte ẽt deſperatis cito ſubueniunt.ꝙ ſi hoc ſuppoſitorium adiungas, citius
reſtringit:quod ſic facies,Accipe porrum cum capillis ſuis de terra abſtractum,non lauatũ,ſed
à terra excuſſum:tere,& exprime ſuccum,remotis prius foliis, & miſce ſuccum cũ reſina ſuper
tegulam calidam:& exinde cum lana ſuccida fac ſuppoſitorium,& qñ frigidum fuerit, calefaci
to:& quando ſiccatum fuerit,renoua ter vel quater.certum eſt. ¶*Ad eos quibus anus exit foras.*
Aquam vbi cocti fuerint caules tolle,& ano immitte. Item vnge ex aloe,& cum vino veteri di
ſtempera. ¶*Ad idem.* Puluerem aſpalathi,& gallæ ſuperaſperge. ¶*Item ad dyſenteriam.* Cale
fac petram molendini,& frondes porri pinſitas ſuperpone cum aceto forti:& homo in ſella p-
forata ſedeat circunquaq; inuolutus,& totum fumum per anum recipiat bis vel ter. ¶*Item ad
pondus.* Vinum coctum,cyminum coctũ cũ nitro,& pice de romania fac bullire,& ſupſedeat.
Sic ẽt ſaluia iuuat,tegula qñ calida fuerit,ſi ſuperſedeat patiens multum iuuat. ¶*Suffumigium ad
lienteriam.* Spolium ſerpentis,aut carnem eius ſiccã ſuffumiga. ¶*Pilulæ ad dyſenteriam probatæ.*
Recipe opij,ſtyracis,croci orientalis,galliæ,maceris,maſtiches,myrtilli,roſæ ſiccæ, gummi de
B Babylonia,myrrhæ,roris ſyraci,aluminis,gallæ,acaciæ,balauſtiæ,æquale pondus, tempera cũ
aceto,& fac catapotia,& da mane & ſero.iij.

Contra uitia renum,& ilium.

¶*Ad dolorem renum.* Folia lauri pinſe fortiter,& coque in vino optimo quouſq; coagulet̃, &
ſuppone renibus modo emplaſtri.Adrianum balſamatum vtile eſt nephriticis, & turbulẽtam
vrinam facientibus,& in veſica lapidem habentibus.Philanthropon ad idem valet. Sic diape-
pereon,& Euchariſton. ¶*Potio probata ad ilium dolorem,& ad frangendum lapidem.* ℞. dactyli mũ
dati intus & foris,ſaxifragiæ,radicis capparis,petræ lyncu*rij,oſſis de corde cerui{petræ de cor *lyncis.
de ceruino}gariophyllorum,ſeminis citri,cucumerorum,ſeminis apij,alumen de Africa.Semi
nis alexandrini,& petroſelini ſeminis,radicis aſparagi.añ.ʒ.i.mel qd ſufficit, bibant in balneo
cum vino vel aqua calida in modum auellanæ.Vrinam enim mouet,& lapidem frãgit. ¶*Ad
idem.* Cardui radicẽ cũ oratione dominica collige:& laua nouẽ vicibus,& pinſe fortiter,& mit
te nouies nouena grana piperis,colabis,& ſuccum ad bibendum dabis.probatũ eſt. ¶*Empla-
ſtrum ad idem.* ℞.lã*dani,adipis vrſini,olibani,ſaxifragiæ,petræ lyncũrij,myrrhæ ſiccæ,opopa- *al. ſandali.
nacis,añ.ʒ.i.ceræ.ʒ.iiij.olei quod ſufficit. ¶*Sorbitiuum ad idẽ.* ℞.gã*langæ.ʒ.i.zedoariæ,ſaxifra- al. Gallę.
C giæ,grana ſolis,ſeminis apij,aniſi,aſari,ſquinanthi,omniũ æquale pondus,pone in.vi.li.aquæ,
bulliant ad medietatem,cola,& proijce ſpecies,& da vt bibat mediam phialam.

Ad ilium dolorem,& frangendos lapides,& ſtranguriam,& dyſenteriam.

¶*Dia ciſſu.* Recipe ſeminis hederæ,gũmi eius,ſaxifragiæ,petroſelini macedonici,apij,pipis,
pyrethri añ.ʒ.i.dauci,grana ſolis,cardamomi,myrrhæ,aſparagi,agarici,cinnami, ſeminis citri,
ſperma cẽ*rui añ.ʒ.i.ſanguinis hirci de menſe Auguſti,galangæ,diagridij añ.ʒ.ij.aloes.ʒ.iiij.ſpi *carui.
cæ nardi.ʒ.ij.mel quod ſufficit. ¶*Scliro*ſmon faciens nephriticis,dyſentericis,ſanguinem uomentibus,ad *clirophilō.
dolorem ſtomachi,arthriticis,& iſchiadicis.* ℞.cinnamomi,ſtyracis,ſpicę,zingiberis,xylobalſami,ca
ſtorij,coſti,pyrethri,ſmyrnidis.i.genus vernicis,terebinthinæ,ſagapeni,opopanacis,chalbani,
dauci,hyoſcyami,piperis,petroſelini añ.ʒ.viij.gariophyllorũ, opij añ.ʒ.iiij. balſami.ʒ.ſ. mellis
qd ſufficit:datur in modum auellanæ cum tepida. ¶*Item ad ilium dolorem.* Tolle hederã terra-
neã,fac bullire vt fomentet̃,& tolle grana caudæ vulpinæ,& laua.ix.aqs,& tere,& da ſuccũ pa-
tienti:& tolle tres cymas rubi,et tres vrticæ,pinſe:et accipe lilij radices ſiccas,et tere vt puluis ĩ
de fiat:et accipe petram quam homo mingit,et fac puluerem,et miſce cũ puluere lilij: et accipe
radicẽ paſtinacæ,et laua.ix.aquis,et cũ aqua ipſius paſtinacæ tempera oĩa ſupradicta,et da patiẽ
D ti.probatum eſt. ¶*Fomentum ad ilium dolorem,& ad lapides proijciendos,& urinam prouocandam.* Fur-
fur calidum infuſum in aceto,vel arenam marinam cum ſale calido, vel aſphodeli frixi in oleo
calido:hæc oĩa ſingillatim miſſa in ſacculo,dolẽti ſupponãtur loco. Dauitica potio iliacis effi
caciter prodeſt. ¶*Antidotum ad lumborum dolorẽ,& frangendos lapides,ut & lumbi pingueſcant.* ℞.nu
cleorũ mundatorũ,amygdalarum,auellanarũ,nucum,fiſticorũ añ.ʒ.iiij.zingiberis.ʒ.iij.cinna-
momi aliptæ añ.ʒ.ij.croci orientalis,galãgę,gariophyllorũ añ.ʒ.i.aniſi,maſtiches añ.ʒ.ii.mellis
quod ſufficit. ¶*Potio probatisſima ad ilium dolorẽ,ad petrã rumpendã,& ad eos qui urinant cũ tormento.*
℞.gariophyllorũ.ʒ.i.cinnamomi.ʒ.iiii.zingiberis.ʒ.iii.coſti.ʒ.i.thuris.ʒ.ii. ſeminis aſparagi.ʒ.
vi.et radicis eiꝰ.ʒ.iii.galãgæ.ʒ.iii.pyrethri.ʒ.ii.ſpicæ.ʒ.viii.croci oriẽtalis.ʒ.iii. myrrhæ.ʒ.i.ma-
cedonici ſeminis.ʒ.iiii.peucedani.ʒ.ii.ſaxifragiæ.ʒ.iiii.grana ſolis tantũdẽ,opii.ʒ.ii.ſeminis la-
pathii.ʒ.iii.hyoſcyami.ʒ.iii.coriandri.ʒ.i.celticæ.ʒ.i.aſari.ʒ.ii.petroſelini.ʒ.ix.meu.ʒ.x.phu.ʒ.i.
lithoſpmatis,libyſtici añ.ʒ.iiii.pipis nigri.ʒ.i.mel qd ſufficit. ¶*Potio ad petrã frangendã probata mi
rabiliter.* ℞.petroſelini macedonici,aſparagi ſemẽ,grana ſolis,ſeminis vrticę,ſaxifragiæ, petræ
lyncũrii,ſerpylli,ſeſeleos,chamædryos,xylobalſami,ſiſymbrii,ligni aloes,mannæ,rhu pontici
añ.ʒ.ii.amomi,ſeminis anethi,ſeminis apii,ſeminis baſiliconis,cinnamomi,aliptæ,galangæ,ga
riophyllorũ,zingiberis,zedoarię,gomphitę,carui,piperis,añ.ʒ.iiii. liquiritię, caſięfiſtulę, ma-

ſtiches,ſpicę añ.†ʒ.ix.aniſi.ʒ.ix.amygdalarum.ʒ.xix.ſeminis citruli,melonis,cucurbitæ añ.℥.ix. E †aſ. drach.
miſce cũ melle. Item ſcarabæum nigrum ſiccũ potui dato:mire prodeſt. ¶*Ad lapidem frangen*
dum. ℞ radices fœniculi,apij,petroſelini,macedonici,pinſe,& ſuccũ cum vino in potu da.

De colica.

¶*Ad colicam.* ℞.radicem lapathij,chamędryos,eupatorij.i.ſaluiæ agreſtis,plantaginis, trifoliũ,
verbenam,gariophyllatam, violam,fœniculum,apium,hypericon, cyminũ,piper,fac potionẽ
cum vino & melicrato. ¶*Ad idem.* Succi foliorũ rhãni.ʒ.ij.piperis grana:vij.aut.ix.mellis co-
chlearia.ij.da vt bibat in Sole,& miraberis. hoc ẽt nephriticis valet. ¶*Ad idem.* Hydrelęon cũ
mulſa tẽperata bibita, & iniecta,mire valet,maxime ſi eſt obſtructio ſtercoris. Itẽ farinã ſemi-
nis lini,& hordei æquali pondere,cũ oleo chamæmelino coque,& calidũ impone. ¶*Ad idem.*
Ceræ.℥.v.ouorum vitelli.℥.vi.farinæ fabę.℥.iiij.olei chamęmelini,& roſati añ.ʒ.ij.ſucci ſeminis
lini quantum ſunt vitelli ouorum,& farinam cũ ſucco ſeminis lini bene commiſce, & ſic ceram
& oleum adde,& bene infrigidari permitte,& quando opus fuerit circa loca dolentia impone.

Contra uitia hæmorrhoidum.

¶*Ad hæmorrhoidas.* Tolle cymas pulicarię minoris, & pinſe,& mitte in anum tribus vicibus,&
poſtea puluerẽ de fungo,q veſica lupina dicit̃ ſuppone. ¶*Ad hæmorrhoidas,quæ in interius ſunt in* F
inteſtinis,vnde æger facit ſanguinem ad ſellam die noctuq;. Oẽ calidũ comedat & bibat,qa de frigidita-
te ſunt,& vtat̃ balneo calidę aquę,in qua ſit abſinthiũ,ſampſucũ,& pulegiũ,& cæterę calidę her
bæ,& calefac latã tegulam,& fac eũ ſedere ſup ſellam perforatã,& pone tegulã ſubtus,& aſper-
ge interdũ merũ deſuper,vt fumus,& calor ſurſum ſaliat:hoc fac quotidie. & poſtea accipe zin-
giber & galangã,aniſum,maſti.et cortices maligra.& gallas,et hypocyſti.hęc oĩa coque in libra
vna vini vſq; ad.℥.iiij.& bibat.hoc quoq; faciat ter,vel quater,vel pluries,& de hac decoctione
pone in prędicto fumigio ſup tegulã.comedat gallinas,anſeres,perdices,agnos nõ multũ pin-
gues,arietẽ infra annũ,nõ piſces,nõ fructũ:oĩa prędicta aſſata comedat,& qñ aſſaueris, aſperge
merum ſuper carnẽ porcinam guttatim: accipiat oĩa electuaria ſtyptica,& bibat vinũ albũ cum
aqua. ¶*Ad idem.* Piper,aloẽ, ſaponem ſpatarenticũ, puluerẽ gallę,vnum vitellum oui aſſatũ,
nepitę frondes,cymas rutę,ſtercus hoĩs recẽs incende, & fac puluerem. hęc oĩa ſimul tunde,&
fac ſicut cerotũ,& cõfice cũ vitello oui,& ſucco ſaluię:& appone quouſq; ſanet̃. ¶*Emplaſtrum*
ad idem. Sume ſymphytum,auripigmentũ,coria mali granati,ammoniacũ: fac puluerem,& di-
ſtempera cum caſtorio,calaminthe,& terebinthina:induc in pãno & impone. ¶*Item ad idem.*
℞.Gummi hederę,ſaponem ſpatarenticum,panem ſiccum inciſum ęquali pondere,fac magda G
leonem longum.v.digitorũ, & immitte. Item ad hęmorrhoidas.Semen taxi ſubtiliter pulue-
rizatum,& ſuper pinguiſſimam caricam ſeminatum,ſi cum eadem carica eſt immiſſum,vtiliſſi-
mũ eſt.Oleum etiam fraxini iniectũ mire prodeſt. ¶*Ad idem.* Atramentũ, alumẽ, carbonem,
corticem arboris nucis,ſeparatim pulueriza,quę cribellata,in melle ad medietatem decoque,&
calidũ diſtẽpera nõ nimis ſpiſſum:poſtea induc in panno lineo,& loco patiẽti ter vel quater ſu-
perpone. Itẽ gũmi hederę coctũ in oleo lini ſupponat̃ hęmorrhoidibus,& intus mittatur,pro-
culdubio liberabitur. & puluis radicis taſſi cõbuſti idem facit.& ſanguiſugæ proſunt poſitæ.
¶*Vnguentum ad idem probatum.* Saluiã,rutã,olibanũ,cerã,oleum,& lac caprifici,liquefac,& cõmi
ſce,& vtere. ¶*Ad idem.* Ariſto.ro.fellis terrę fac puluerẽ, & liga ĩ.iij.fruſtis pãni, & olla plena
aceto forti bulliat,& iſta.iij.fruſta deſuper ſtent cũ ſupraſcripto puluere,& calidum quantũ du-
rare poterit ſuper ipſas pone,& leuando vnam,aliam ponas. *Ad idem.* Lappam manducabis,
& caſtaneæ cortex,& galla coquantur in aqua, & dolẽtia loca frequenter inde abluãtur,& ſatis
ꝑficit. ¶*Ad hæmorrhoidas intrinſecas,& extrinſecas.* ℞.ciperi,millefolij,marrubij,mentaſtri,plan-
taginis,centũneruię,ęquale pondus,ſed minus ponatur de marrubio: hęc oĩa tere,& cum forti
vino diſtẽpera,& bibat ęger octo diebus,vel amplius mane & ſero. ¶*Ad hæmorrhoidas.* Tolle H
corticẽ virginis nucis,& quercus,& ariſtolochię rotũdę,& marinã ſpongiã,& pone in teſta no
ua calida calefacta ad ignem,induc in puluerẽ, & vnge ipſas hęmorrhoidas de calido melle, &
poſtea ſuperpone puluerẽ iſtum. ¶*Ad ficus.* ℞.ariſtolochię rotũdę,piperis nigri ęquale pon-
dus,fac puluerem,& ſic vtere.Herba calendula trita & ſuperpoſita multũ iuuat. ¶*Emplaſtrum.*
ad ficum,qui apparet. Mel,ſtercus pullinum,ſaponem gallicum,cymas lauri,& baccas cõmiſce,&
ſuperpone,tertia vero die ſolue,& inuenies ſanũ. ¶*Ad idẽ res probata.* Plantaginis.M.iij.mil
lefolij,mentaſtri añ.M.iiij.hęc omnia tere,& ſuccũ exprime,cui piperis gra.viij.maſtiches gra-
na.vij.commiſce, & ieiunus bibe per triduum,& renoua potionẽ diebus.ix. ¶*Ad ficum qui ſan*
guinat. Quinquefolium in lacte caprino decoque,& bibe per triduum. Item corallos,chelido
niam cum pipere & ceruſa tere,& diſtẽpera, ieiunus calicem vnum bibat plenum,optimũ eſt.
¶*Ad idem.* Radicis rafani rotellas manduca.ix.ieiunus infuſas in melle diebus,ix.

De arenalis mictus ſignis,& cura.

Signa eorum,qui lapidẽ patiuntur in veſica,natura eorum ſubtumida eſt,pruriginẽ patiun-
tur in ano,& mingere non poſſunt,naſcitur hec cauſa magis infantibus, q̃ iuuenibus, q mino-
res lapides mingunt. ¶*Cura.* Petroſelini ſemen,apij,ſemen betonicę, ſaxifragię,gingiberis
elemi,

*al. enulæ A elẽmi,radicẽ ſeſeli,arteriacæ.ſ.confectionis,baccarũ lauri,vrticæ maioris ſemen,aſari radicẽ ſpi
cæ,roris marini,coſti hortulani,radicẽ cardui,radicem agarici,marrubij albi,aniſi añ.℈.i.mellis
modicũ:teres oĩa,dabis qñ non febricitat,mane & ſero,cum vino.Item gallũ anniculatum occi
de,& in groſſerio eius inuenies albos lapides,quos cum vino tere,& da febrienti cum tepida.

De mingentibus furfures.

Signa eorũ q furfures mingunt,qa p vrinã in calice natant,ſigna hæc ſi videris, ſcias lapides
maiores valde in veſica haberi.natura enim illorum ſi fuerit manibus fricata, intus redeunt la-
pilli,& ex cõfricatione in labijs veſicæ fit ſcabies,& emittũt p vrinã velut furfures. *Cura.* Dul
cia comedant,& lac caprinum mox mulctum bibant:ſi non febriunt, cãcros fluuiales dabis co
medendos. ¶ *Antidotum ad hoc.* ℞.cymini,ſeminis apij,melanthij,ſeſeleos,æquo pondere cũ
lacte & melle,& cochlearia ſingula,omnia commiſce.dabis in mane ieiuno cochleariũ.Itẽ ole
ra manducent,maluas,paſtinacas,aſparagos,oua ſorbilia,ſuccũ hordei cũ dulcore & pipere co
medant quotidie,& vtant̃ balneis. ¶ *Antidotum ad ueſicæ præcluſionem probatiſſimum.* Recipe ſa
xifragiæ,ſpicæ,betonicæ,ſquinanthi,cinnamomi,carpobalſami,coſti,abſinthij,croci,ſuc.liqri.
acori,hyperici,rhu pontici,chamæleõtis,petroſelini,dauci,ireos,opopanacis,añ. vnciã vnã,cõ
B fice,& vtere.Item,petroſelini,ſaxifragiæ,apij ſuccum ſimul bibat,& ſanabitur.Item ſaxifragiæ,
aſari,gummi,betonicæ,piperis,añ.ʒ.i.mellis libram vnã,vinũ quod ſufficit,hoc ĩ balneo bibat.
¶ *Ad veſicæ dolorem cura talis eſt.* In initio oleum rutaceum per clyſterem ægro frequenter inij
cias.Fœminæ vero matrix infundenda erit,& extrinſecus pectinem & inguen ex oleo cypri-
no calido,& cum lana ſuccida faſciabis,aliqñ miſcebis caſtorium ſi forte plus calidũ fieri opor-
teat.Itẽ clyſter ex decoctione fœnigræci,aut radicũ maluæ cũ oleo miſta & calefacta:& ſi veſi-
ca ſtricta fuerit,ſubtili fomento relaxare,& vrinam adducere oportet. Ad frangendum lapidẽ
ſuccus radicis valet.Veſicę vero patienti calculum,adrianum ſi dederis cum decocto radicum
alexãdriæ,& ſemine ocymi,aut bruſci,ſiue aſparagi,aut pleni pugilli ciceris rubei. Similiter po
tio Iuſtini cum vino calido,ſi dederis,facit philanthropos,calculos frangit,mulſa lapidem ĩ ve-
ſica frangit. ¶ *Ad petram veſicæ.* Recipe ſaxifragiam,grana ſolis,petroſelinũ, quinquefolia,
aſparagum,bruſcum,agrimoniam,& coquant̃ oĩa in vino vt ad tertiam redeant,& poſtea cola,
*l. lyncuriæ & adhibe paulum mellis,gariophyllorum drachmã vnam,petrę de lũcubio drachmam vnã.
da ad bibendũ mane tepidũ quaſi phialam vnam,& ſi põt bibat ſuc.eryſimi & ipſam herbã co
medat. ¶ *Diachryſon ad petram.* Recipe ſaxifragiæ,radicis bruſci,aſparagi,petroſelini, apij,pi-
C peris añ.ʒ.i.grana ſolis,alexandri,libyſtici ſemẽ añ.ſolidũ vnum,mellis quod ſufficit. ¶ *Ad eos
qui mingere non poſſunt.* Oleaſtri radicem,cyminũ,& cepulas teras,& in oleo coquas, & ſup pe-
ctinem ponas.Item parietariam tere,& calefactam ſuper pectinem faſcia,& miraberis.Item ſan
*al. cymini guis hirci triennalis,aut vetuſtioris cum decocto nardi,& cinnãmomi, & ſiccarum cicadarum
puluere datus,mirabiliter,& cum celeritate lapidem expellit,

De genitalium cauſis.

¶ *Vnguentum album pro mentula.* Recipe olibani,maſtiches,aloes,aſſæ fœtidę,myrrhæ,añ.℥.i.
ceruſæ.℥.ij.tẽperentur cum melle,& ſambuco,& ponant̃ in mẽbro. ¶ *Aliud fuſcum.* Pix græ
ca,& aloe cum melle temperent̃. ¶ *Ad uuluam ſtringendam quaſi uirgo ſit..* Recipe myrrhæ,oli-
bani,maſtiches,colophoniæ,picis nigræ.arſenici,boli,gallæ,gypſi,cornu ceruini incenſi, ari-
ſto.longæ & rotundę,oĩa ęquali pondere,fac puluerem,& in vuluam inijce. ¶ *Puluis ad idem.*
Recipe ſymphyti,aluminis,balauſtij,myrrhæ,olibani,maſtiches,colophoniæ,picis nigrę,boli,
gallę,gypſi,cornu ceruini incenſi,ariſt.ro.gallię,añ.ʒ.v.fac puluerem,& in vuluam inijce,quæ
prius fomentet̃ aqua pluuiali,in qua cocta ſint grana vuę,cortex caſtaneę,& pulegium. ¶ *Con
fectio ad idem.* Recipe ſymphyti,corticum mali gra.et meſpilorum,& quercus,foliorum roſę
D caninę,hypocyſtidos,añ.℥.i.maceris,cinnamomi,gariophyllorũ,nucis muſcatæ,aniſi,antherę
pulueris.añ.℥.v.iſta oĩa trita & pulerizata collige cum aqua ro.vel pluuiali,in qua ro.decoctę
fuerint,& inde trochiſ.formatis ad Solem ſiccẽtur,& qñ opus fuerit,vnum eorum in aqua ro.
vel pluuiali reſolue,& inde ſtricta vulua poſt balneum diutiſſime fomentetur. Symphyti de-
coctio idem operatur. ¶ *Ad idem.* Tolle ſymphytum,& gallam,& gummi pineę,& cinna-
mum,& amentum dulce,& fac puluerem,& miſce cũ pauca aqua,& laua locum, & miraberis.
¶ *Ad menſtrua prouocanda.* Recipe ammoniaci albi,galbani,opopanacis,aloes hepatici,colo-
cynthidis interioria,myrrhę,cicutę ſeminis añ.ʒ.ij.tere,& cum ſuc.pororum confice,et fac pi-
lulas ad modum piſi,et da.ʒ.ij.vel.iij.in aqua tepida. ¶ *Item ad idem.* Ante dies.iiij. venam de
tibijs incide,aut tibias ſcarifica,aut in ambobus talis venam incide,ita vt in vna die vnã ĩcidas
et in alia aliam,et poſt hoc dabis tenues cibos,et ſic poſt.vij.dies caſtorium cũ pulegio ad bibẽ
dum dabis,aut calamento.educit enim menſtrua pulegium,et calamentum coctum cũ mulſa.
Eſt autem tempus dãdę decoctionis vel potionis vtile poſt balneũ in ſabanis,quia ſic data mul
tum operatur,& plus his dictamus,et ſauina data ſimiliter.vtiliter etiam datur picra, quæ reci-
pit aloes drachmam.i.Quando autem ex plenitudine,et pingui ſuperfluitate retinentur men-
ſtrua,centaurij maioris ſucco,et radicibus minoris excludãtur. ¶ *Ad idem in duabus aquæ par-*

tibus

tibus & una uini Artemiſiæ,& ſaluiæ,brathyos,calamentæ,matriſſyluæ ana. M.allij quantũ de E
oĩbus alijs, & lento igne ad tertiam decoque,de quo ter in die fomẽtatio fiat,mane,& meridie,
& ſero eunti dormitum.climax detur cum decoctione cymini.Quæ recipit elemi.ʒ.iiij.fœnicu
li.ʒ.iij.piperis,ſeſami,ſyriaci añ.ʒ.ij.erucæ,ſeminis ſileris montani añ.ʒ.i.mel qᵈ ſufficit. ¶*Itẽ
ad idem.* Artemiſiæ,rutæ,dauci,dictami,phu,meu,naſturcij añ.trita in aqua, fac balneũ, & da
ad bibendam trypheram magnam cum aqua tepi. ¶*Item ad idẽ.* Vrticæ maio.radicẽ,aſſari,hy
pici,epithymi.polypodij añ.hæc oĩa coque in vino ad medietatẽ.da mane & ſero. ¶*Ad idem.*
Baccas lauri.xxxvij.tritas cum vino bibat.Itẽ accipe artemiſiã & rutam æqualiter,& adde oleũ
laurinum,& calefac parũper ad ignem,& facto ex panno peſſario intinge,& in os vuluę inijce.
¶*Ad ſanguinem ſtringendum.* ℞.myrrhæ.ʒ.iij.cinnami,maſtiches añ.ʒ.ij.facto puluere accipia-
tur cum ſucco ſtrychni,vel morellæ. Siqua mulier poſt partum ſe purgare non poterit,Eſdræ
potionem,aut Euchariſtum accipiat,vel ſolũ ſuffumigium de fungis ſiccis,aut de aſſa,aut phia
la plena ſucco caulium.Sotira,& tryphera accepta menſtrua educit. ¶*Ad menſtrua ſuperflua.*
Aluminis ſciſſi,myrrhæ,rubi,thuris añ.ʒ.i.tere,& cum aceto:& confice peſſarium de lana mun
da:& intinctum in eo ſuppone vuluæ. ¶*Ad idem.* Recipe ſponſam ſolis,& tere, & ſuccũ da
ad bibendum.Paſtellum vero in vulua ſuppone,& athanaſiã dabis. ¶*Ad menſtrua prouocanda.* F
Ex ſagapeno,opopanace,myrrha,& felle fac peſſariũ. ¶*Ad ſanguinis profluuiũ.* Fæcem q̃ ex
quercu exit da ad bibendã mulieri cum aqua calida pluuiali. ¶*Ad idem.* Accipe lignũ ſylua-
tici libyſtici,& mediã corticẽ quercus,& teſtas marinas rubras,q̃ inueniuntur iuxta mare,& po
ne in vaſe aliquo,& fac bullire ad ignem cũ aqua pluuiali,& fomenta.Item tolle polygonon,et
coque cum aqua pluuiali,& da vt bibat, ¶*Vt mulier concipiat.* In nouẽ phialis optimi vini mit-
te nouem rotulas mandragoræ,& fœniculi radices tres,& ad tertiam bullire fac,&bene cola,et
phiala mellis addita,nouies nouem grana piperis ſparge in puluerem,& iterũ aliquantulũ bul-
lire permitte:qñ autem infrigidatum fuerit,tpe menſtruorum per†vij.dies bibat manę phialam †al.iii.
vnam:& in obſcuro loco iaceat,remotis amicis p̃ter pediſſequam q̃ eam cuſtodiat, circa ſextã
vero horam pullus gallinaceus elixus cum pipere,aniſo,& modico anetho conditus ſimul cũ
iure ſuo offeratur vt manducet,& de iuſculo ad ſatietatem bibat:vinũ leue & modicũ accipiat:
& in nocte iaceat cum viro,& vir eius veſpere & mane diacameron,aut climacem,aut alexãdri
nam ſumat. ¶*Ad concipiendũ eadẽ die ſine periculo.* Myrrhæ.ʒ.i.piperis grana.xl.ſtaphidis agriæ.
℈.i.dabis in vino poſt balneum.Item nepitam cum vino coque ad tertiã, & mitte ibi calamẽtũ
aromaticum,galangam,irim illyricam,ſpicã nardi æquo pondere,coque ad tertiam,& da vt bi G
bat p tres dies ieiuno.Item centauream cum folijs tere,& miſce cum aqua,& fac pilulas ad ſimi-
litudinem oſſis dactyli,& inuolue cum terebinthina,& deſup mitte lanam, ne terebinthina ca-
dat,& inijce.Item viſcum qui eſt in arboribus tritum cum vino da bibere menſtruo incipiente
aut deſinente.Itẽ in phialis nouẽ optimi vini de radice herbæ barbæ ſyluanæ lib.i.coque ad me
dietatẽ,& decolato ſucco,mellis adde phialas duas. et pulueris cymi.ʒ.i. et modicũ fac bullire.
tpe vero menſtruali p quinq; dies ſingulas phialas ieiunæ propina mane.et ſero in decoctione
illius herbæ ſedeat,diuq; calefiat,et ſic cum viro ſuo coeat.Item coaguli leporis,corticũ mãdra-
goræ.añ.ʒ.iij.opij.ʒ.ij.trita cum melle deſpumato cõfice,et mane ad modum auellanæ maioris
cũ tepido vino ſumat non ieiuna.Item teſticuli cerui puluerizati,et in vino bibiti, et fel capreo
li ſuppoſitũ,idẽ p̃ſtant. ¶*Item ut mulier concipiat.* Leporis vuluam aſſatam tere,et da cũ vino †al.cum
in balneo in†ſabanis ſedẽti vt bibat:et in ipſa die aut nocte ſi tacta fuerit à viro ſtatim cõcipiet.
¶*Potio ad eas quæ non concipiunt, & quibus menſtrua non apparent.* ℞.matriſſyluæ,rutæ,artemiſiæ,ci-
cutæ,radicum brancę vrſinæ,ſingularũ faſciculos,q̃ pinſitę et miſtæ cũ vino albo vſq; ad tertiã
coquantur , et eidem decoctioni cochlearia tria de cinere de corde cerui adhibeantur prius,q̃
ad tertiam redeat decoctio,deinde coletur cum panno,et colaturæ adhibeantur tria cochlearia H
olei,et tragacanthæ drachmæ tres de Conſtantinopoli,et ſimul oĩa bulliãt,et vnaquaq; die ma
ne accipiat phialam vnam illa cui neceſſe eſt. Si matrix deſcenderit,cum bonis odoribus nares
ſuffumigabis:ſin minus,aſpalãthum ſit inferius fumigatum ita,vt in vuluam fumus ingrediat̃, *al. aſphaltu
et peſſarium de ſtyrace calamita cum lana ſuccida imponatur:ſi uero volueris vt cõcipiat, pri-
purgetur cum theodorico anacardino,et poſt purgationem balneetur. Et coagulum leporis
in balneo bibat,et etiam viro ſuo tribuat:et poſt cum ipſo iaceat:et ſi coagulum fuerit maſculi,
maſculum:ſi fœminæ,fœminam concipiet. ¶*Vt mulier non abortiat, & fœtũ contineat.* Cancrũ
fluuialem contere,et in vino veteri da ad bibendum,aut leporem prægnantẽ viuum accipe et
tolle ei catulos de ventre,et coagulum eius cum vino potui dato, et vltra non eijciet. ¶*Vn-
guentum ad oẽs dolores matricis poſt partũ.* Recipe adipis pullini, ſampſuci, ana vncias ſeptem,
myrrhæ vncias duas, butyri, ceræ, ana vncias ſex, adipis anſerini, medullæ ceruinæ,terebin-
thinæ,caſiæ,mellis ana vncias ſeptem , aloes,vncias duas,confice,et vtere. ¶*Ad idem.* Fac
bullire oleum,et anethum, et mitte vnum birrũm de lana ſuccida: et calidum pone ad matri- *al.uelum
cem. ¶*Ad apoſtema.* Succus frondium porrorum,ſuccus cichorij,vel heliotropij, ſuccus pe
troſelini,æquali pondere,puluis ferruginis,puluis paleę hordei,hæc omnia bulliant, et bibat.

Si

al. camphoræ A Si matrix foras exierit,aut tumorē habuerit,folia cicutæ,abrotani,herbæ cāphoratæ, pinſe fortiter,& pone deſuper. ¶ *Ad retinendū partū.* Spolium ſerpentis cum mica panis dabis comedendum neſcienti,mire prodeſt. ¶ *Ad matricē reuocandā.* Teſtas ouorum gallinæ, ex quib⁹ pulli excluduntur,incende,deinde ſuperaſperge picem nigram,& ſuperextende,& reuocabitꝛ ex toto. ¶ *Ad excitandā mulieris libidinē.* Sanguis veſpertilionis in flocello lanæ collectus neſcienti ſub capite ponatur.

De paſſionibus genuum, & tibiarum.

Cētri galli ſuccus,genibus,& cruribus ad ignē vel ad Solē illinitus oēm dolorē extirpat, & neruorū contractionē penitus tollit:probatū eſt. ¶ *Ad ulcera tibiarū.* Fel caprinū cū reſina & ceruſa miſce, & pone ſup vlcera. ¶ *Emplaſtrū ad inflationē,quæ fit in cruribus, & in coxis.* Stercus columbinum album cum forti aceto miſtum,& tritū,& in aluta inductū ſuperpone. ¶ *Aliud probatū ad inflationē,quæ fit cū rubore & calore.* Farinam hordei,& fabæ tolle,& in aqua coque, & ſuperpone. ¶ *Ad omnē ulcerationē tibiarū,cicatricē,vel maculā nigrā,vel albā.* Pulueris plūbi vſti facti cum ligno auellanæ,aut lentiſci.℥.viij.olibani,myrrhæ,aloes,maſtiches aā.℥.i. oleum viride,& modicum aceti exagita miſcendo in corpus vnum,& in folijs hederæ inductum ſuperpo-

*al. ſalis. B ne. ¶ *Ad tumorē genu.* Fac bullire,radicem bruſci bene,& poſtea pinſe cum axungia,& pauco ſāluiæ & infaſcia,oēm tumorem tollit. ¶ *Vnguentū ad tibias fractas de phlegmate ſalſo.* Folia pſici,hederæ terreſtris,colophonię,picis,oleum de ſpica,oleum cōe,ſepum,& ceram,& lithargyrum de auro. ¶ *Ad dolorem genuū.* Bibe ſuccum rutæ. ¶ *Pro dolore podagræ.* Tere,& fac puluerem de gith,& vnge vbi dolor eſt,& ſuppone ſtagnū,& inſuper ſtuppā vnge de ipſo puluere,& ſtatim dolor recedet. ¶ *Vnguentū ad idē, & ad qualēcunque dolorē.* ℞.maſtiches, olibani ana.℥.i.adipē vrſinū,& albumen ouorū inſimul miſce,& accipe cymulas virides lentiſci,& tolle ex eis ſuccū,& adiunge vetus oleū,& diſtempera,& fac vnguentū theodoricon emperiſtō,iſchiadicis,& podagricis ſubuenit,idem facit philanthropos. ¶ *Ad idē.* ℞.gariophyllorū,zingiberis,cinnamomi,aā.℥.ij.hermodactylorum.℥.v.coſti,diagridij aā.℥.ij.mel quod ſufficit. Item ad calidam podagram,ſuccus radicis filicis cum oleo roſeo miſtus,& inunctus prodeſt.

Ad hominem ſubtiliandum.

† al. aſſyricus. Puluis ciricus vel ciricon † vtilis ad pinguem hominem ſubtiliandum, & craſſiciem ſupfluā deponendam,ita vt ad temperiem tenuitatis,& ſiccitatis patientem deducat.curat ēt leproſos, & hernioſos,prurigínoſos,& ſcabioſos:& ſiqs hoc vſus fuerit,podagrico,vł arthritico,ſeu alio

C aliquo dolore nō moleſtabitꝛ.Quicunqꝫ hoc puluere fricari voluerit,in balneo poſtquam ſudare cœperit,fricetꝛ,& hoc tribus diebus vel amplius interpoſitis.diebus aūt qbus vtitꝛ, nullo alio

† al. nitri, aſſari vnguento patiens fricetꝛ.à pipere,et ſalſamētis,et acrimonijs caueat.Recipe†{nitri aſſati}myrrhæ aſſatæ,ſulfuris viui,opociſſi,id eſt ſucci hederę,iridis illyricę aā.℥. iiij.baccarū lauri ſiccarū, ſampſuci,ellebori albi,pumicis marini aſſati,chamæleontis nigri,pyrethri,ſinapis,gallæ alexādrinæ,peucedani,pollinis fœnigræci,cimoliæ,tartari,ariſtolochiæ longæ et rotundæ,gith,orobi,piperis nigri,caulis agreſtis,ſtruthij,cardamomi,marrubij,cantharidū,ſucci ſicci elaterij, aā.℥.ij.confice ſic,hæc omnia ſubtiliter tere,et in vaſe vitreo conde,et qn̄ opus fuerit,vtere. ¶ *Electuariū ad idē.* ℞.gariophyllorum,ſpicæ,galangæ,zingiberis. aā.℥.ß. ſacchari libras duas et ſemis.muſci.℈.i.ſaccharum coque cum aqua roſata,et ipſa pigmenta pinſe diligenter,et miſce cū ipſa ſaccharum , ſuper ignem ſemper agitando,et qn̄ decoctum fuerit,infunde ſuper marmor. ¶ *Ad hominē nimis craſſum.* Imple patellam floribus auellanæ,et ſuperfuſo vino agita fortiter, et bulliat die ac nocte,et ſemper quando ſiccatur,funde vinum,et cola,et bibat ieiunus.℥.iij.ꝑ dies quinque,et comedat ad prādium,hoc faciat menſe Februario. ¶ *Ad idem.* Tolle tartarum,et fac puluerem,et de omni cibo intincto in eo comede.deſiccat.n.pinguedinē.Hiera rufi-

D na ſcabioſis,et leproſis vtiliſſima eſt. ¶ *Vnguentum ad mala naſcentia.* Aloes,olibani,maſtiches, myrrhæ,arſenici,boli armeni,colophoniæ,ſandarachæ,terebinthinæ,ęruginis campanæ, ſpumæ argenti,calbani.ammoniaci,ſagapeni,reſinæ,gummi perſici, picis naualis ana lib.ij.tragaganthæ,

al. rotundæ Ariſtolochiæ lōngæ,gomphitæ,caſtorij,floris plūbi aā.℥.iiij.ceræ libras duas,ſepi taurini.℥.iiij. ¶ *Oleum frumenti ad ſcabiem, & ad herpetas,quod ita conficitur.* Pone frumentū inter duo ferramenta calida,et exprime fortiter oleum. ¶ *Ad ſacrum ignem.* Accipe picē,et vitellū oui crudi,et fac emplaſtrū,et pone deſup.Vnguentum ēt de oleo frumenti,ꝓbatū eſt. ¶ *Ad morfeam nigram.* Eryſimon cū vino bibat,et ſanabitur. ¶ *Ad ſanguinem ſtringendum undecunque exeat.* Teſticulos in aceto pone,pedes infrigida,et ſtatim ceſſabit. ¶ *Ad carbunculos.* In primis liga maluas coctas cum butyro vel ſagimine,et appone,et mutetꝛ in die,deinde appone emplaſtrū iſtud,quod carbūculum cito aperit.Recipe ficuum pinguium paſſarum,cepæ coctæ, chalbani, ammoniaci,lactis mulieris,maluarum coctarum,carbonum,vel cinerum vitis vineæ, teſtudinis viuæ vnius,pinguedinis porci recentis vel veteris,æquale pondus,tere,et appone, vſqꝫ dū aperiat. ¶ *Ad idem.* Accipe cinerem pruni,et diſtempera cum vitellis ouorum,et pone ſuper, et poſtea accipe ficus ſiccas,et parum olei,et arſenici,et tempera totum ſimul,et appone, deinde appone terebinthinam,et chalbanum,quando putredo exire cœperit . ſi multi carbunculi

exierint

exierint,tolle ſanguinem de brachijs,& da laxatiuũ. ¶ *Ad puſtulas quas habet infans in manibus & pedibus vltra modum.* Accipe ſcillam,& hyoſcyamum ipſam herbam,& ſambuci frondes,ęquo põdere,& pinſito,& coque in aceto inde multum,& appone. ¶ *Ad omnia apoſtemata exteriora,ſine tumores.* Agrimoniam,verbenã,quinquefolium,æquis ſi teres, & impones, ponderibꝰ, cũ aceto coquas adiecta ſemperuiua ſanabis. ¶ *Ad rumpendum apoſtema.* Fermentũ,olibanũ,axũgia,lac fœminæ. ¶ *Ad apoſtema ſubtiliandum.* Libyſticũ feruefacias in aqua,pinſito cũ pinguedine,& pone deſup. ¶ *Ad ſacrum ignem, vel calorem membrorum,qui per aliquam occaſionem naſcitur.* ℞.Siſymbrij,rutę,rubi,ſolani,oĩum quatuor cymarum.M.i.radicis lilij domeſtici.℥.i.aloes.ʒ.ij. cymini.℥.i.albumẽ oui vnũ,aceti phialam vnã,olei phialam vnam.p̃dictas herbas tere fortiter, & ſuccum earum cum p̃dictis commiſce,fortiterq; cola,& cum penna vnge loca languentia,& miraberis. ¶ *Ad ſcabiẽ.* Radices lapathioli coque,& axungiam porcinam cum eis vehementer tere,& argentum viuum cum cinere & ſputo diſtempera,& cum eis miſce,& vehemẽter cõfice,inunge,& miraberis. ¶ *Vnguentum ad puſtulas, vel leprã,ſiue pruritum.* Florem tithymalli cũ aceto coque fortiter,& oleum modicum miſce,& inunge vſq; dum ſanus fuerit. E

De modo cognoſcendi cancrum a carbunculo.

Sic poteris cognoſcere cancrum à carbũculo,in principio carbũculus quippe durꝰ eſt,& rubens nimis & ardens,& dolet quamplurimũ in oſſibus & neruis,& cito facit caput. Sed cãcer nõ tantum rubet,neq; tantum dolet,ſed durior eſt,& nõ tam cito facit caput, & plus occupat: qui qñ molleſcere incipit,perfora cum ferro quaſi carbunculum,& nepitam,apium, betonicã, agrimoniam,chamædryõ,trifolium,ſatureiam,pimpinellam,ſubtu ſillam,carduum,fragifoliũ, *al. centũ[...] millefolium,añ.M.vnum,teras,& cum vino & pipere dabis in potũ mane & ſero. ¶ *Item alia optima, ſed ualde grauior.* Aloes drachmas duas,ariſtolochię longæ drachmas quinq;,ſanguinis draconis drachmas tres,caſtorij.ʒ.ij.pæoniæ.ʒ.v. thuris, myrrhæ añ.ʒ.iiij.ammoniaci.ʒ.ij.ſucci ſaluiæ vel foliorum añ.ʒ.iij.decoque vſq; ad dimidium lẽto igne,ipſumq; in vaſe picato mitte, & pigmenta in linteolo mundiſſimo ligata in medium liquorẽ pendere facias,& de populo arbore puluerem facias,de ſupradicta potione calicem medium dabis quotidie,& de puluere populi quantum tribus digitis leuare poteris in vino cocto diſtemperato. ¶ *Ad idẽ.* Accipe album ſeceſſum canis,praſium,plãtaginem.añ.℥.ß.calcis viuæ.ʒ.ij.pulueriza totum,& ſupra malum pone,& poſtea pone vnguentum marciaton,mane,& ſero muta illud,& ablue in oĩ mutatione de vino calido.Si vero aliqua pars mortuæ carnis remanſerit,abſcinde eum ferro.Si autẽ longi tp̃is fuerit malum,& per p̃dicta ſanari nõ poterit,oportet incidere circumcirca, & poſtea G apponere prædicta. ¶ *Ad idẽ.* Lenticulæ,q̃ in ſtagnis naſcitur,vel fontibus, vel alijs aquis, ſuccus ſupra cancrum poſitus eum occidit.Similiter facit doliachæ ſuccus cũ porcina pinguedine miſtus,& ipſa herba pinſita & ſuperpoſita cum ſucco & pinguedine dictis prodeſt valde. ¶ *Ad idẽ.* Succum ebuli,ſuccum ariſtolochiæ rotundæ,aut puluerem eius, & albumẽ oui fortiter commiſce,ſed non vt durum ſit,ſed molle,& taliter totum cancrum ex eo penna linies, & de frondibus ſeptemneruiæ illum cooperies,ſed per ſingulos dies mane & ſero mutabis,& qñ mutare volueris,cum penna in vino infuſa cancrum prius ablue,& vnge doctrina ſupradicta. ¶ *Puluis ad cancrũ.* Calcis viuæ *nouies ablutæ,nouem grana piperis,auripigmenti,aceti,& mellis,& farinæ hordei,fac focaciolam,& ſub teſta coque vſq; dum incẽdatur,& pinſito,& fac puluerem,& vbi opus fuerit,mitte. *al. non ¶ *Vnguentum ad ſerpiginem, & carnẽ mortuã manducandã.* Recipe ariſtolochiæ rotũdæ,radices enulæ,cortices caprifici,cortices alburni,lotium hominis, hæc oĩa ſimul coque fortiter,poſtea pinſe,& confice cum axungia,& vtere. ¶ *Ad cancrum.* Vlcus primum forti & calido aceto bene laua:deinde cum panno lineo detergẽdo exicca,quo facto,puluerem gallæ ſubtilem ſuperaſperge,hoc fac bis vel ter in die,donec ſanet. ¶ *Ad idem.* Sume mentaſtrum,& eo ſiccato fortiter frica inter manus,cui mentaſtro tertiam partẽ ſalis miſce,& ſimul omnia fortiter tere,quibus tritis ſuper ſtipites ardentes pone,vt vtrunq; bene cõburatur.quod quando fuerit combuſtum,bene iterum teratur,quorum puluis ter in die aſpergatur. H ¶ *Pro carne ſananda.* Linguæ bouis radicem tere,ſuccum cuius vt paſtillum ſuperpone. ¶ *Res probata ad cancroſa uulnera,quæ depaſcuntur in circuitu.* Accipe quotquot habere poteris felliculorum,& ſcinde,& extrahe ſuccum,vt ſit dimidia phiala,ſed prius laua plagam de vino tepido,et tunc accipe tres peciolas de panno lineo,& in ſucco illo infunde, & ad ignem calefactæ vna poſt aliam ſuper vulnus apponantur,& poſtea de farina tenuiſſima panis hordeacei cum ſupradicto ſucco eidem plagæ ſuperponatur. ¶ *Ad cancrum res probata.* Caput gruis & ventriculum cum petris omnibus quæ in eis ſunt ſicca in furno,& fac puluerem, & ſuperaſperge.hoc non ſolum cancrum,ſed omnia vulnera ſanat. ¶ *Item aliud probatum ad idem.* Muſtellam viuam mitte in ollam nouam,& bene cooperi de tegula & argilla, & mitte in furnum calidum,& ea combuſta fac puluerem,& de oſtreæ teſta ſimiliter,& aſperge, & poſt diem tertium laua de vino. ¶ *Probatum ad fiſtulam.* Accipe terram francigenam,& galetum,ideſt gallam rotundam,& pulueriza, et pone deſuper,et ſanabitur. Cortice quercino ſiccetur fiſtula »
primo. Poſtea ſanatur,ſi mumia ſæpe bibatur.Maiorum pulueris hominum rapta ſepulchris. »

¶Ad

A ¶*Ad ſcabiem probatum.* Accipe ſigiam græcã,& olei cõis partem.i. et duas aceti,& coque ĩ mo
dum vnguenti,& vnge in balneo. ¶*Puluis ad cancrum.* ℞.atramenti,ſarcocollæ,amẽti ſalſi &
dulcis,ſalis gemmæ,olibani,maſtiches,añ.℥.i.piperis.℥. vi. ¶*Ad idem.* Brancam lupinã quæ
inferius eſt rotunda tere cum ſale & fuligine,& parũ de ſanguine,& pone eo mortuo. Ad ſanã-
dum,puluerem aloes pone. ¶*Ad carnem malam,uel ad cancrum.* Pinſe tartarum fortiter tẽpera
tum cum melle,& mitte in panno lineo,& liga cum licio,& mitte in foco vt ardeat,& fac pulue
rem,& ſuppone.Item teſtam allij,fabas,& panem frumenti incende in olla,& cum iſto puluere
miſce puluerem gallæ,& ſalis,laua prius de vino,& poſtea ſparge de hoc in die bis vel ter.

De fiſtula.

¶*Ad fiſtulam.* Radicem lapatioli,qui rufum ſemẽ habet in fiſtula mitte:& donec purgata fue
rit,per ſingulos dies ſingulas radices mutabis:& quando purgata fuerit,cognoſces,quia nõ vt
aqua pus,ſed quaſi putredo fluit tãtum:qñ autem hoc videris,hoc vnguẽto ſanabit.℞. picem,
chalbanum,ammoniacum,aloen,ſepum porcinum non multum,cerã,& parũ olei.p̃dictas gut
tas,& gummi genera,& picẽ,& aloen æqualiter commiſta aliqua ad ignẽ,& poſtea cerã, & ſe-
pum ſemotim liquefacta deſup addas,& agita donec conficiat. ¶*Ad fiſtulam.* Raphanũ pul-
B uerizatum,& quolibet mõ fiſtulis immiſſum,antea tñ ex aceto ipſa fiſtula valde abluta,valet.et
modo quocunq; ſuperpoſitum.& infra,uel intra eã liberat. ¶*Ad idem.* Sume herbã eſcumi-
natam nomine,& tere,cuius ſuccum infirmanti mane,qñ ieiunus fuerit,da ad potãdũ:& de ip-
ſo ſucco p ipſum foramẽ pone,donec ſanus fiat æger.Itẽ accipe coſtã folij raphani,& mitte vſq;
ad profundum plagæ ita,vt ſanguis egrediat,aliquanto aũt ſpatio intermiſſo accipiat fel tauri-
num,& calefacito ita,vt duriciẽ pdat,& oſſa gallinarum cõbuſta,& in ſubtiliſſimũ puluerẽ re-
dacta,ex his ellychnium cõponat,& ad fundum plagæ mittat,& interdũ ellychnium de cõbu-
ſto puluere ſaccharo aſpergatur,& ipſum interdũ minuas,donec ſanetur fiſtula. ¶*Ad idem.* Se
pi arietis.℥.i.gummi.℥.ß.colophoniæ.ʒ.ij.ß.opopanacis,ariſtolochiæ longæ,ſarcocollæ ęris, vi
ridis añ.ʒ.ij.ceræ citrinæ.ʒ.ij.terenda tere,& de oleo parum pone,vt poſſint ibi tẽperari, & ſup
ignẽ pone donec ſepũ & gũmi genera liquefiãt,& vtere qñ opus fuerit. ¶*Ad fiſtulas tollendas:& uermes occidendos.* Succũ plantaginis mitte ſępius. ¶*Item ad idem.* Potẽtillã bibat p dies.xxx:
pbatum eſt. ¶*Ad fiſtulam claudendam.* Thus maſculũ diligenter tere cũ vino veteri, & inde
punge. ¶*Ad idem.* Accipe in primis de carne ſalſa lardonẽ,& mitte ibi p.iij. dies,& poſtea em
plaſtrũ fac hoc mõ,accipe frõdes libyſtici ſyluatici,& tere fortiter,& miſce ibi de ſale cocto pul-
C uerizato tñ,quantũ ſunt frondes,deinde adde axungiam veterẽ ſufficienter,et tere oĩa hæc in
ſimul,et fac emplaſtrum. ¶*Ad idem.* Accipe tithymallum cũ ſua radice, et mitte ĩ clibano vt
exiccetur,et fac puluerẽ,et inſuffla intus.Item accipe piper,aloem, chalbanum, ceram,et oleũ,
et fac emplaſtrum,et vtere. ¶*Ad idem.* Pone emplaſtrũ de farina,et alburno,et ſinapi, et ſale
cocto,et de calce extincta,et de ſapone ſpathulano,et de capitello per.ix.dies, deinde teres tres
cymas rubi,et tres vrticę p tres dies.Item piper,allium,ficus ſiccas,radicem petroſelini miſce,et
tere ſimul,et fac emplaſtrũ,et ſuppone,et ſtatim interficiet.Itẽ accipe marmor quod videtur eſ-
ſe ſicut ſal,et fac puluerem,et inſuffla intus. ¶*Ad idem.* Accipe farinã lupini,raphani, ſinapis,
mel arſum,alburni carbonem,omnibus tritis diſtẽpera cum ſapone ſpathulano, et admiſto de
capitello fac tentam de licio torto ad menſuram fiſtulæ,et ablue eã mane et ſero de capitello.

De paralyſi.

Hiera fortiſſima.G.theodoricõ emperiſtõ,potio ſancti Pauli,et opopyri,paralyticis, arthri-
ticis,et aliis diuerſis cauſis ſuccurrit. ¶*Potio ad paralyſin Ioannis filij Ligurij medici.* ℞.mãdragorę
℥.iiij.caſtorij.ʒ.iij.pipis grana.ccc.nepitæ,manu plena,vini optimi phialas.xxiiij.bulliat ad me-
dietatẽ,et ieiunus bibat phialam.i.et vſq; ad nonã ieiunet. ¶*Ad idem.* ℞.ſaluiæ,ſatureiæ,di
D ctami,ſauinæ,mẽthæ nigræ,cerfolij,foliorũ teneræ lauri,quinq; foliæ,betonicę,febrifugę, peu
cedani,agrimoniæ,pimpinellæ,artemiſiæ,chamædryos,hypici,millefolij,balſamitæ, pulegij,
trifolij,hypocyſtidos,hyſſopi,praſii,origani.añ.M.i.dabis cũ vino probatũ eſt. ¶*Vnguentum ad paralyſin.* ℞.ſauinę pulueris,ſaluiæ,menthæ,ocymi,pulueris vrticæ,balſamitæ pulueris añ.
vnc.ij.olei lauri phialam.i.ceræ lib.i.olei.ʒʒ.añ.℥.vi. omnia arbitrio tuo tere, et coque,et vnge.
¶*Ad idem* Herbam centumneruiam,ideſt barbam ſyluanam laua cum.ix. aquis, et tere,et in
ſucco adde duo cochlearia mellis,et ſic vnge digitos in phialis,da primo galli cãtu, ſi laxat nõ
euadet. ¶*Item ad arthriticum dolorem.* Accipe micam panis madefactã aqua,et tere,deinde di
ſtempera cum ſucco morgellinæ,vel ſolatri,vel portulacę,vel ſemperuiuæ,uel alicuius refrige
ratiuæ,deinde ſuppone loco dolenti,primũ inuncto oleo roſeo,poſtea vero ne nimis loca ner
uoſa deſiccentur,adde emplaſtrũ hoc.℞.radicem altheæ,atq; ſemen lini, et coque in aqua,atq;
fomenta,ad vltimũ,accipe farinã lentis,et coque in quatuor partibus mellis,et aqua quantũ ſuf
ficit,et ſic ſuperpone.probatum eſt. ¶*Vnguentum ad guttam.* ℞.radicis bryoniæ, corticis me
dianæ,ſãbuci,abſinthij,rutæ,ſaluiæ,hederę,chelidonię,arnogloſſi,ſaliũcę,aloes,thuris, mellis,
olei,ceræ quãtũ tibi videt,et cõfice. ¶*Emplaſtrũ ad idẽ.* Abſinthij,radicis ebuli, furfuris tritici,
ſtercoris caprini,fac puluerẽ,acetũ mitte ĩ cacabo,et ſalis ſatis,fac bulliat fortiter, et ſuperpone.

¶*Item*

¶*Item unguentum ad guttã.* ℞.rutæ,hederæ terreſtris,abſinthij,abrotani,barbæ Iouis, omnium E
añ.M.i.ſauinæ.M.ij.ſimul tere,&coque in oleo,& butyro,& adipe taurino,vel veruecino æq̃-
liter,cola,& vbicunq; fuerit gutta vnge,& poſtea in albo panno indue,& pone.

De ratione medendi ad os fractum.

Recipe betonicæ,violæ albæ,panẽ mundum ad cernendum,melangiæ,hederę terreſtris, pi
loſellæ,agrimoniæ,ſinimphæ, ſaluiæ,ne intumeſcat.Item betonica ſanat & tollit dolorẽ,ſaluia
aufert dolorem,hedera terranea curat & mundat,viola ſanat,plantago ſoluit dolorem & mun
dat:agrimonia & piloſella ſanant,melangia iuuat vt non claudatur vulnus.ꝙ ſi ex oĩbus his ha
bere non poteris,accipe ſaluiam,betonicam,hederam,terraneam,violam,agrimoniam, planta
ginem,contere,& ſuccum vino miſtum,donec ſanus fit æger, ſolum accipiat potum, folijs ſu-
praſcriptorum deficientibus,radices indifferenter,aut puluerem ad eũdem accipies vſum.Ab-
ſtineat vero patiẽs ne comedat herbas,caſeum,lac,fructus,carnes niſi de caſtratis,oua, & panẽ
niſi azimũ,pultes. ¶*Ad idem.* ℞.farinam de germano,ideſt de ſiligine partes.ij. abſinthij par
tem vnã,tere,& miſce cum melle,& panno impone,& de raſo lardo ſuperpone ei,& ſuper pla-
ga pone bis mutando per diem.

De plaga. F

¶*Ad plagã.* Piloſellæ ſuccum da bibere,ſi reijcit,morietur,ſi non,viuet: prima die plantaginẽ,
& fragã ĩ vino dabis,ſecũda die gariophyllatã adiunge p̃dicto vino,tertia die piloſellã, quarto
die pimpinellã,quinto die hederã terreſtrem, ſeptemneruiã ſexto die,tranſactis vero diebus ſe
ptem,ſubtrahere debes ſingillatim,e conuerſo incipiens ab hedera vſq; ad primam q̃ eſt fraga.
¶*Antidotum contra plagas.* Angelicam,betonicam,agrimoniam,piloſellam, hederã terreſtrẽ,
ſeptemneruiam,violam minorem de angelica,coque in vino,& potet tribus vicibus in die. Si
ſanguinauerit plaga,cum cultello minutatim incide vrticã,& intinctã in forti aceto,pone ĩ pla
ga:ſtatimq; ceſſabit ſanguinis fluxus. ¶*Vnguentum ad plagas.* Anguillas coque in aqua,& col
lige adipẽ q ſupnatauerit,& de gallinis,& de anſeribus,& de ſcrofino ſine ſale,ſaluiæ ſuccũ,ru-
tæ,abſinthij,hederæ terreſtris,linguæ canis,artemiſiæ,matriculæ,cicutæ,herbæ citri, hyoſcya-
mi,ſtrychniboli,olibani,aloes,myrrhæ,ammoniaci.de ſpeciebus añ.℥.i. farinæ de molendino
collectæ,in gyro,dactyli oſſium,croci orientalis,ſandali,acaciæ,ceræ quantum ſufficit, vt albũ
fiat. ¶*Tractum ad aperiendũ,purgandum:ſanandum dolorẽ,& carnem mortuã,& carbunculũ auferendum.*
℞.ſucci ebuli,abſinthij,cymarũ rubi,vrticæ,carui,apij,omniũ æqualiter,mellis cochleare vnũ,
& albumen vnius oui gallinæ,farinæ ſiliginis,vel cuiuslibet eorum q̃ ſunt ad tenuitatem. con G
fice ſic:ſuccos,& cætera pone in vaſe,& cõmiſcendo exagita,donec ſpiſſum ſit & tenax,ſi pla-
ga profunda ſit,pone ex hoc ellychnium perunctum:ſi vero patula.i.plana,pone ſup pannum
donec ſanet̃:ſi vero tractũ nimium deſiccat̃.renoua cũ ſucco ſolius apij. ¶*Vnguentum ad plagã.*
℞.ceræ citrinæ.℥.ß.picis,colophoniæ añ.ʒ.ij.ß.ſepi arietis.℥.ij.infunde cum oleo,& pone ſuper
ignẽ donec vnguentũ fiat. ¶*Potio ad plagatos.* Betonicam,agrimoniã,fragifoliã,aſari,violę,lin
guæ bouis,ambroſiæ,plantaginis minũtæ,quinq; folij,hyperici,picis,linguæ ceruinæ, pimpi-
nellæ añ.M.i.tere,& adde ãquæ li.iij.mellis cochlear vnum,cola, & appone piperis grana.c. &
quanto frequentius biberit,tanto celerius ſanabit̃:ſed à venere abſtineat,& oĩbus contrarijs.
¶*Ad idẽ.* Fac ſaginẽ de lardo,& accipe mel,& farinã de ſigale,& vinũ,& coque ſimul,& mitte
ſup plagã,mire curat & ſanat.Itẽ ſuccus apij,& albumen oui,quibus adde puluerẽ thuris, & tm̃
de farina frumenti vt ſatis ſpiſſum ſit. ¶*Ad capitis plagam ſic fit.* Diligenter inquire vtrũ lõga
ſit,an non:an os fractum ſit,an non.His præmiſſis,ſi profunda fuerit,et teſta rupta,primitus ca
pillos tunde,et deinde panni ellychniũ abſq; vllo medicamine,vel lardi fruſtũ excoriatũ,iuxta
plagæ quantitatẽ inciſum,in ipſo oſſis hiatu,ne ſanies irruens meningas ſua putredine exten-
dat,vel aliquid morbi generet,pone:et poſt pone primo embrochã,q̃ ſic fit,vinũ et oleũ, et pa- H
nem non ex toto arſum fac feruere in ſartagine,uel aliquo vaſe:deinde vnguentum fuſcũ vna-
quaq; die in plagella pone,memento tñ vt p̃dictum ellychnium ſemp adſit donec caro creſcat:
ꝙ ſi os ruptum non fuerit,ſue cum acu in duobus vel tribus locis.hoc dico ſi plaga magna fue-
rit:deinde tunſis capillis,embrocham p̃dictam ad p̃dictum terminum, et vnguentum fuſcũin
plagella pone. ¶*Ad plagam profundam cum lancea factam in qualibet parte corporis excepto capite.* Pri
mũ pone lardũ quantũ tibi videtur,et vnguento fuſco vnge:et tunc pultes hoc modo cõpoſi-
tas pone.Vinũ,farinam,oleum commune,mel,rotam,ſaluiã,abſinthium,trita cum axũgia por
cina oĩa æquali pondere fac feruere in ſartagine:quo facto,cum panno ſuppone quouſq; plaga
deſiccet̃. memento vt vnaquaq; die bis mutetur,niſi prima die,et lardum impone ſemp æqua
quantitate vſq; ad vij.dies.deinde vnaquaq; die,prout caro ſolideſcet,paulatĩ minue, quouſq;
plaga clauſa videat̃:et tunc impone emplaſtrum aliquod.in capite autem non oportet impone
re pultẽ hanc,ſed embrocham p̃dictam:quia non conuenit niſi pili naſcant̃, propter cõſtrictio
nem pororum. ¶*Vnguentum fuſcum ſic fit.* ℞.olei li.i.ſepi,ceræ añ.℥.vi.picis.℥.iij.ſaluiæ:ſiſim-
brij,lentiſci,ſauinæ,allij,cymarum rutæ.añ.M.i.confice ſic.Herbas cum ſeuo diu contuſas cum
oleo coque,et cola,deinde ceram adde.vltimo picẽ,quãdoq; liquefactũ fuerit remoue, et uſui
reſerua

*mimitæ
*al. vini

A reſerua. ¶*Potio ad plagam ſanandam.* ℞.agrimoniam,betonicam,ſaluiã,plantaginem, folia he-
deræ terreſtris,herbæ venti,pinſitis his,cõfice cum vino,da bibere quouſq; ſanus ſit. ¶*Empla-
ſtrum ad plagam ſanandam.* ℞.farinam ſiliginis,abſinthium,oleum de oliua,axungiam porcinã
veterem,mel quod ſufficit. ¶*Vnguentum album.* ℞.ceruſæ.ʒ.iij.lithargyri.℥.ij.maſtiches,con-
diſi añ.℥.i.ß.olibani.℥.olei roſei,& aceti quod ſufficit.

Ad oſſa fracta.

Ratio medẽdi oſſa fracta hæc eſt:primũ prouide vt leuiſſimis manibus aptes ad propriũ lo-
cum male inciſas fracturas:quo facto,ſal,& mel in ſartagine compone,& diutiſſime feruere di-
mitte,& ꝑ vt pati poterit calidũ ſuperpone cum ſtuppa,aut bombace,deinde lignula recta pla
na adinuicem reſtibus concatenata circumliga:hoc per triduum fieri neceſſe eſt:poſt triduũ ve
ro,reiectis his diu aqua calida fomenta,& facta fomentatione,agrippa,aut dialthæa,aut marcia
to circumlinies,& bombace,vel ſtupa circumuolue:& ſic vnguentum circũuoluere,& circũli-
gare,& fomentare contẽplata ætate bis in die mane & veſpere oportet.vſq; ad.xx.enim dies ſo
lidant̃:habita tñ diligenti cura:iuuenis vero vſq; ad.xvij.dies.ſenũ aũt vſq; ad.xxi. vel.xxij.vel
xxiiij.puerorũ itaq; expectatio vſq; ad.xv.dies.In his ergo diebus conſtrictoriũ iuxta p̄dictã ra
B tionem facies ita.℞.olibani,maſtiches,ceræ,boli armeni,æquali põdere,cerã ſolue, & horũ pul
uerem triconizatum ſupaſperge:& ad modum ceroti coque,& tepidũ ſuppone. memẽto tñ vt
prius ſapone,& aqua calida,vel aliquo tali optime lauet̃:& ſic cerotum ſuppone.non.n.adhæ-
ret appoſitũ,ꝓpter vnguentum.Oportet ẽt ſcire ſi vlcus affuerit.non enim debet apponi in vl
cere.Q; ſi aliquo caſu accidente diſiuncta fuerit,ex vtraq; parte trahat̃ manibus: vt ad priſtinũ
locum redeat iunctura:quo facto,palma vtrarũq; manuum locus cõſtringatur, & poſtea fomẽ
tet̃ aqua calida:deinde circũliniat̃ agrippa:& tabulæ ſuperponantur. huius autem mutatio fiat
de tertio in tertium diem ſemper cũ fomentatione,& poſt,ſupraſcriptum conſtrictorium appo
ne.Si qua vero coſtarum hominis fracta fuerit & iterius plicata,coſtã hoc modo reduces ad ex-
teriora:fac conſtitui ignem longum ad longitudinem hominis,& nudus calefaciat vẽtrẽ & co
ſtam.tunc vero habens mel coctũ,vnge manus vtraſq; ex eo melle,& paulatim manibus perũ-
ctis blande tange locum,& trahe ſuauiter:ſic ſæpe facies trahẽdo,donec æqualis ſit alijs coſtis.
deinde marciato,cæteriſq; unguẽtis foueat̃,& emplaſtrũ apoſtolicon, vel diachryſu, vel aliqđ
quodlibet,donec ſanet̃,exterius ponatur. ¶*Emplaſtrum diachryſu,quod latine aureum dicitur,oſſium
fracturam ſanat:parotidas,glãdulas ſanat:ſpleniticum,callum pedis,& hemicranium mire curat:apoſtemata,&*
C *naſcentias,& carbunculos diſpergit:emproſthotonum,uel cui in capite,uel ceruice,uel ſcapulis nerui cõtrahuntur,
& omnem indignationem,uel phrenitin infantium ſanat.* ℞.colophoniæ,reſinæ añ.℥.ij.olei.℥.iij.picis
lib.i.olibani,auripigmenti,aluminis añ.℥.ij.aceti quod ſufficit.Parotidas,glãdulas ſic ĩcidas,cu
tem ſupincide ferro:deinde cũ hamulo ferreo ſubtiliſſimo glãdulas ad te trahe,& tandiu abſtra
he pelliculas circũcidendo cum ſpathula,donec omnes venulas earũ habeas: & ſic embrochã-
de panno incenſo ſuperpone,vel aliquod idoneum,vt ſanguis ſtringatur & ſanies, embrocha
tunc cauatura lauetur,deinde vnguentum fuſcum apponatur.

De oſſe fracto.

¶*Ad os fractum.* Cerebrum canis cum aceto calido diſtempera,& ſuppone in panno lineo.ꝑ
tres dies dimitte. ¶*Item ad os fractum uel ſciſſum.* Inſimul albumẽ oui cũ ſtuppa induc, & circũ
duc,et deſuꝑ liga. ¶*Ad idem.* Ceræ nouæ,ammoniaci,roſæ,myrrhæ, croci añ. malagma faci
to:& in linteolo apponito. ¶*Tractum ad omnem plagam.* Aloes,myrrhæ,olibani,maſtiches,añ.
℥.i.picis,ceræ,colophoniæ,añ.℥.ij.ſicca tere,liquida ſolue.cola per linteolum, fac magdalionẽ.

De febribus,& diebus timendis.

¶*Rubra ad febrem tollendam.* ℞.cymini,cozũbri,myrrhæ,aniſi,croci,dauci cretici,hyoſcyami,
D añ.℥.i.opij.ʒ.i.ſeminis apij,℥.i.mellis quod ſufficit. ¶*Hydropoton ad febrem quotidianam,tertianam,
ſed maxime quartanam,& ad omnes acceſsiones & anguſtias,ſomnum facit,faſtidium tollit, ſudorem prouocat.*
℞.ameos,mirrhæ,aniſi,croci,hyoſcyami,opij.añ.ʒ.ij.chamædryos.apij, petroſelini, ſpermatis
mandragoræ,thuris añ.drac.i.mel quod ſufficit,dabis cum aqua calida. ¶*Ad quotidianam.* Si
cum typo fuerit,accipiat potionem rubram miſtã cum hydropoto ante horas acceſſionis.poſt
bibat aquam frigidam.Si vero frigus fuerit,magnum vinum bibat,aut aquam calidam.Si vero
non profuerit iſtud,accipiat panchreſton,poſt bibat mulſam.Si vero ſtomachus fuerit plenus
humore,vt vomat,bibat oxymeli,quod recipit aceti phialas.ij.mellis li.i.ſeminis radicis, & at-
triplicis añ.℥.i.quæ coquantur vſq; ad medietatem,et ante acceſſionẽ bibat, & ieiunet vna ho-
ra,poſtea ſi non vomuerit,accipiat aquam calidam,& bibat. De cibis,ius album manducet de
gallina cõfectum cum oleo phar.porcellos,hœdos.de volatilibus,faſianos,turdos,perdices, fi
cedulas.de piſcibus,ſaxatiles,aut aſſos,aut elixos.de pomis,mala cydonia,& vuas,& mala gra-
nata.de vino,albũ & leue. ¶*Potio probata ad frigiditatem,& febrem.* ℞.ſeminis trifolij acuti,opo-
panacis.ſerpylli.añ.drac.iij.aniſi,fœniculi,amyli,apij añ.drac.ij.farinæ orobi.℥.i.hæc ſimul te-
re,& pone in vino bono paululũ,& poſt colligant̃ in modum victorialis põderis.℈.iij.dantur
cum vino calido. ¶*Electuarium quartanarijs,& quotidianarijs.* ℞.ſiler,piper,amyli, marathri añ.

℥.i.

℥.i.ʒʒ.pyrethri an̄.ʒ.iij.gariophyllorū,galāgæ,an̄.ʒ.i.mellis quod ſufficit. ¶*Ad quotidianam, ter- tianam,et quartanam.* ℞.roſarū.ʒ.xx.ſacchari.ʒ.xl.coſti dulcis,rheubarbari,arſenici,cinnamomi, nardi,maſtiches,ſpodij albi,ſandali citrini,& albi,berberis,gariophyllorū, croci. an̄.ʒ.ij.tere,& confice cū ſyrupo violato,doſis eius.ʒ.iij.ante acceſſionē.& poſt. ¶*Epithema ut ſudor febris exeat.* Semē lini fac bulliat ī aqua,induc ī pāno,& pone ſup ſtomachū. ¶*Ad quotidianas acutas in æſtate.* Si habuerint turbidā vrinā,ex ſanguine eſt.Prima,vel ſecunda die,vel vſq; ad ſeptimā phlebo- tomabis.Si nimius feruor irruerit,hoc fac emplaſtrum,vel epithema,qd̄ valet ad febrē acutam. Succum ſolani tempera cum farina hordei,&induc in panno,&pone ſup ſtomachum.Itē panē aſſatum diu,ita vt fiat velut carbo extinctus,poſtea tere,& cribra puluerem,& tempera cum vi no,& fac epithema. Dieta vtant̄ tali:ſucco ptiſanæ expurgato hordeo. nā hordeum poſitū in aqua vna nocte,tūdatur,& ad menſuram vnius phialæ ponatur in phialis quindecim aquæ, & coquat̄ lento igne vſq; ad tertiā partem,& colet̄ p linteolū,& vtantur farre molli. & de pomis, malo ſerico,aut dulcibus amygdalis,& pane in aqua,& de electuario ſupradicto. Quòd ſi ī tpe autumni venerit,& ſine typo fuerit,ſimiliter curabit̄.Si cum typo, vomitum prouocabis cum aqua calida,& oleo,aut cum oxymelite ſupraſcripto,& ſi fuerit conſtrictus,oxymeli catharticū dabis,qd̄ conficitur ſic.Mitte acetum,& mel,& elaterij.℈.ß.vel ſm vires ægroti. De cibis,ſupe- F rius dictum eſt.Quod ſi fuerit ſolutus,cibos ſtypticos damus.potu vtere vino græco. Si vero ī ſuo tempore venerit cum typo,aut ſine typo,primum catharticum dabis ad phlegma deponē- dum.i.diacalaminthes cum adriano,vel oēs potiones calidas,vt picra,muſa,athanaſia , hydro- copion cum aqua calida:cibos ſupraſcriptos:pannis autem,aut ceronium, aut oxyocroceū cū cerotis.Cataplaſma recipit hæc,Micā panis,fabæ,abſinthij,farinæ fœnigræci,oīa æquali pōde- re,confice cum ouo molli aſſato,& cum oleo laurino,aut cyprino,& induc in panno, & ſupra viſcera impone:expertum eſt.Si autem in tempore ueris,curabit̄ cum potione rubræ & eſdræ. Cibos autem dabis, gallinas,carnes porcorum,&omniū uolatilium:de leguminibus,cicer,far: de oleribus,fœniculos,betas,coctana:de piſcibus,ſaxatiles:uinum album & leue.

De febribus tertianis cum typo.

¶*Ad febres tertianas cum typo.* Muſam potionem ante acceſſionis horā accipiat,&poſt bibat aquā calidā. ¶*Ad duplices tertianas.* Vtatur hydrocopio,& muſa,& rubra quaſi vna potione. ¶*Ad tertianam miſtam quotidianæ.* Panchreſto,& rubra,hydrocopio,quaſi una potione vtant̄. ¶*Ad tertianas acutas.* Si uomitu egent,ponat̄ mel,&acetum,qbus adhibeantur atriplicis.ʒ.iij. & utant̄.Si conſtipati fuerint,accipias pulueris vi*olæ ℥.ß.&bibant interpolato die cum aqua fri G *al. mol gida,& utant̄ epithemate,qd̄ recipit farinæ hordei.℥.iij.roſæ ſiccæ.℥.i.sādali albi.℥.ß.ſpodij.ʒ.ij. maſtiches.ʒ.i.camphoræ.℈.i.tempera cum ſucco ſolani,& quaſi unguento ungant̄:& utant̄ de ſuper tegumento ſtuppæ:& bibant quotidie ſuccū mali granati mane,& poſt.vij.dies, ſi urina fuerit turbida & rufa,& nil ſuperiora profuerint,balneo utatur,& fomētetur ex aqua &oleo,et poſt fomentum phlebotometur de media uena dextri brachij. ¶*Epithema ad omnes acutas febres.* ℞.ro.ſeminis portulacæ,ſandali albi & rubri.an̄.ʒ.ij.tragacanthæ parum,tempera cum aqua ro ſea,aut ſucco mali granati,uel uuæ lupinæ.Si uero uolueris ut dormiat,ungātur frons,et nares, et aures,ex oleo uiolato:et lacte mulieris,et pedes loti in aqua,in qua papauer, et ſemē lactucæ, uel ipſæ herbæ decoctę ſunt,ungantur. ¶*Antidotum ad idem.* ℞.ſandali albi,citrini,et rubei.ʒ.i. tragacanthæ.℥.ß.roſ.℥.iij.ſacchari.℥.iij.ſyrupi quod ſufficit.Cibos dabis ſuccū oryzæ,aut alicæ, ius galli,piſces ſaxatiles,poma frigidiſſima:de olerib⁹,lactucas cū aceto,portulacas,ſolanū,oēs cibos parū ſalitos:dabis aquā frigidā,et mulſam de hydromelite:et ſi fuerit ſolutus, dabis ei cy- doniū melle cōfectū ita.Succi mali cydonij partē.i.mellis partes.ij.coque ad lentū ignē, donec ueniat ad ſpiſſitudinē mellis,et dabis exinde mulſam. ¶*Epithema ad idem.* ℞.maſtiches, thuris, fœnigræci,ſeminis lini,farinæ hordei,croci,oīa æquali pōdere,trita diſtēpera cū uitello ouorū, H et cū oleo ro.hoc mō confecto:tolle oleū,et roſas cū rore ſuo,et mitte ſimul in puteū,aut ī aquā uiuā p uiginti dies.poſtea tolle exinde,et pone ad Solē undecim diebus:poſtea habeas ad um- brā:hoc oleum frigidiſſimū eſt,et ſi unxeris igneā febrem de hoc oleo,mitigat eā, et ſolet eam amputare.Hæc eadem febris ſi fuerit in autumno,curabit̄:ſi diateſſaron temperabitur cum ui- no,cum rubra,cum mulſa. Cibādi ſunt talibus ut eſt far,ſimila,et granum bene coctum,carnes pecudum,et pedes porcini,et gallinæ,uinum album et leue.In tempore hyemis, ſi fuerit cū ty- po,curabit̄ cum mulſa,et hydrocopio,et rubra:et ſi ſine typo fuerit, prolongabit̄: lixo*pēricum *al. laxatum dabis cū aqua calida,cibos,carnes porcellorum,cerebella eorū,phaſianos, et agreſtia uolatilia. * al. lexiretron. Quod ſi fuerit in tpe ueris,curabitur potione rubra,et roſata ſimplici:quod recipit croci oriēta lis.ʒ.i.traga.℥.i.ſucci liquiritiæ.℥.i.ſeminis citru.melo.an̄.℥.i.roſæ.℥.iiij.tēpera cum melle ro. et aqua roſea. ¶*Rhodoſacchara ad idem.* Accipe roſarum albarū lib.i.minutatim incide roſas,et fri- ca bene cum manibus ipſas cum ſaccharo,et pone in vaſe,et ligabis,ponaſq; ad Solē.lx.diebus donec bene coquatur,et nocte auferes. ¶*Diacydonion ad idem.* Coctana mundabis interius et exterius,et coques cum aqua bene,et in una libra pomorum,pone.ij.lib.ſacchari, et iterum co- ques ad ſpiſſitudinem, poſtea addes pulueris ſandali rubri, et citrini an̄. ℥.ß. ſpodij.ʒ.vi. roſæ.

A ʒ.x.ſeminis portulacæ.ʒ.iiij.ſucci liquiritiæ,ſucci rhu.traga.ſeminis cucu.añ.ʒ.ij.mannæ,caſieſi
ſtu.añ.ʒ.vi.croci.ʒ.ij.maſtiches.ʒ.i.camphoræ.ʒ.i,adde ſyrupi violati ſimplicis quod ſufficit.Ci
bos dabis,ſuccum oryzæ,aut alicæ,ius gallinæ,&c.ſicut ſuperius notum eſt.

De febre quartana cum typo.

Ad febrem quartanam cum typo,ſi fuerit in ęſtate,ante horam acceſſionis dabis potionem
muſam:ſi fuerit in hyeme,vtantur potione diaſulfuris,& dialthææ,vnguẽto:de cibis,vtant̃ ra-
pis,porris coctis,& far re,& ciceribus:de carnibus,porcina,agnina,pedibus porcinis, gallinis:
de pomis,malis cydonijs:de vino,neq; leui,neq; forti.

Ad duplicem quartanam.

Adduplicem quartanam ,Adriano,& Pãchreſto temperatis[vtantur cum balſamo.quartana
ſi fuerit tpe veris,curabitur potione Eſdræ,miſta cũ potione ſancti Pauli,& muſa enẽa. Vnctio
nem talem facimus:ſinapi vngimus dorſum ante vnam horam acceſſionis,cibos aũt calidos et
ſtypticos damus:vt lepores,phaſianos,perdices,anates,anſeres: de leguminib⁹, granum bene
coctum,cicer,fabam fractam:de oleribus,fœniculum,capita raparũ,rutas agreſtes coctas, vinũ
rubrũ & forte.in æſtate vero,ru.miſta cũ theriaca mundiſſima cum vino tẽperata damus:& vn
B guento marciato vngimus totum corpus, ante vnã horã acceſſionis prope ignẽ donec ſudet,
& p̃terea hora acceſſionis.cibos aũt ſuperius diximus.Si tpe autumni venerit,curabitur potio
ne adriani,& diacalaminthes,& trochiſcis,ꝓbatis ad quartanam:petrolæũ dabis ad bibendũ.vn
gimus totũ corpus ante,& retro dialthea,& quotidie damus origanũ ad bibendum,cibos vero
vt ſupra. ¶*Vnguentum ad quartanam.* ℞.cinnamo.℥.ij.croci.℥.i.myrrhæ,ſtyracis,ſagapeni, añ.℥.
v.laſeris.℥.iiij.gẽtianę.℥.ij.mellis qd̃ ſufficit,da in modũ lupini,cũ aqua calida. ¶*Ad idem.* O-
leo pulegino vtere cũ nepita.purgat ſtomachũ,& thoracẽ,cæteraq; membra,ita vt prius vtatur
commiſtione ſancti Pauli,& calidarum potione,confricetur totum corpus cum vino auſtero.

De febribus ephemeris.

¶*Ad ephemeras febres.* Si naſcantur ex calore,vtantur tenui balneo,& fomentent̃ ex aqua cali
da,& oleo:& bibant aquam frigidam,vel tenue vinum:& vtant̃ frigida diæta,ſcilicet cucurbi-
ta,portulaca,malo matiano,vel ſyriaco,vel ſucco mali granati:de carnibus,pipionibus, ſyluati
cis volucribus.Si aũt ex frigore fuerint,vngatur ſtomachus oleo maſtichino,quod recipit olei
roſ.℥.ij.maſtiches.ʒ.iij.coſti.ʒ.i.rutæ viridis.ʒ.ij.ſimul in oleo coquantur,& ex ea vngat̃ ſtoma-
chus,& det̃ potio diatriõpepereon.Diæta,accipiant pecorinam carnem vnius anni & agninã,
C & pipiones domeſticos:& bibant vinum rubrum & ſubtile,& ferantur ad balneum calidum.

De ſynocha febre.

¶*Ad ſynocham.* Si ex ſanguine fit,vel ex cho.ru.phlebotoma in prima die,vel ſc̃da, aut ad ſum-
mũ in.iij.die.ſi maſculus fuerit,in dextro:ſi fœmina,in ſiniſtro:ſi ventrem habuerit conſtrictũ,
clyſterizabis ita:accipe ſuccũ cantabri,& maluas tunſas,coquantur cum oleo, deinde colato p
linteum,& vtere.Si aũt deſiderauerit balneum,concede ſibi,& vtat̃ fomento ex calida,& oleo.
Diæta vtatur tali.ſucco ptiſanæ,& farre molli,& malis matianis,& ſyriacis,& pane in aqua.

De homotono.

Homotonus curabitur ſic:potionẽ roſatam ſuperius ſcriptam teneat ſub lingua vſq; dum li
queſcat,& ſaliuam eius glutiat.vnctionẽ talẽ facimus.Oleo roſeo frequenter vngimus caput,
& p̃cordia.Epithema tale facimus.℞.croci orientalis.℥.ß.maſtiches, olibani.añ.℥.i.ouorũ aſſo-
rum vitelli quantum tibi videtur:confice cum oleo roſeo,& pauco aceti,ſup præcordia ponas.
¶*Item alia vnctio.* Oleũ roſeum,cũ portulacæ ſucco,aut cũ ſucco verbenæ,aut cũ ſuc.cucurbitę
ſuper p̃cordia pone.Diætam talem damus:ſuc.alicæ & ſuc.oryzæ:à vino abſtineat,ſed mulſam
atticam damus. ¶*Ad idẽ.* Si ventrẽ conſtrictum habuerit,clyſterizabis cũ ſucco cantabri,aut
D bibat pſyllium in tribus aquis lotã,& vtatur mali granati ſucco,& malis,& pyris,& ſorbis matu
ris,& vngatur vnctione,q̃ recipit ſucci ſemperuiuæ,ſuc.portulacæ,ſuc.raſurę cucur.olei ro.añ.
℥.i.& vngatur ex his totum caput,præter loca vbi cerebrum eſt:epithemate vtantur vt ſupra.

De cauſo.

Cauſus naſcitur ex cho.ru.nimiũ ſicca circa ſubtiliores venas hepatis.Quę his ſignis cogno
ſcitur,ſitis,& inſomnietas eſt magna,& alienatio proſequitur,& ſurditas,aut muti fiunt:qñ hęc
ſigna ante triduũ habuerint,q̃ febris fiat,dolor capitis ſentitur,& buccinæ auriũ, ipſe dolor cũ
forti ictu & tremore conficitur. Mederi oportet phlebotomo in principio curationis, & frigi
da potione,& frigida adiutoria neceſſaria ſunt his,q̃ ſupra diximus. Euacuetur autem humor
cholericus,extinguatur,& diſſoluatur per ſudorem,aut per vomitum,aut per ventris ſolutio-
nem.Certiſſime autem extinguitur ſi biberit aquam multam & nimis frigidã:etiam hydrome-
li bibat,aut lauacrum intret vt ſudet,ſed non deſcẽdat in ſolium,nec diutius moretur. De eſcis
vero nihil niſi ptiſanam manducet.

De nephritica paſſione.

Ad nephriticã paſſionẽ,ſi fuerit ex cho.ru.in dextro latere,detur ei muſa,vel iuſtinũ minus,
poſt elixaturam apij, & fœniculi, quæ conficitur ex corticibus eorum in aqua coctis. ſi fuerit

in ſiniſtro latere,ex phlegmate vel cho.ni.detur ante adrianũ,& iuſtinum maius, cum decocto E
apij & petroſelini macedonici.ſi fuerit ſine febre,vinum bibat:ſi fuerit cũ febre,aquã: & vtant̃
emplaſtro ceronio,& fomententur cum aqua calida,& ſuccũ creſcionis per ſe bibant.Diæta ve
ro,omnia calida & leuia:& vtantur creſcionibus,& alexãdris,& vrticis,petroſelinis,& apio, &
aſparagis:de carnibus,porcina,agnina,hœdina:de volatilibus,phaſianis,perdicib⁹,turdis,fice-
dulis,de leguminibus,cicere:de piſcibus,nullatenus:de vino,claro & rubro vtantur.

De pleuritide.

Ad pleuritin.Si fuerit ex ſanguine,& ſpuerit ſanguinẽ,phlebotoma de brachio eiuſdem par
tis.& cozumbrum coctum in patella cum mel.plagellæ imponatur ita,vt refrigerata altera cali
da imponat̃.ſi fuerit ex cho.ru.vtat̃ electuario,quod recipit amygdalarum.℥.ij.pineę mundatę.
℥.ij.gummi ſaracenici.℥.i.tragaganthi†albi vel rubri.℥.i.ſeminis citruli.melo.cucu.cucur. mun †al.ſandali.
datorum añ.℥.i.tempera cum decoctione epithymi,amygdalæ purgatæ terant̃,& ex ſuc.aqua ĩ
ficiat̃,& ita bibat.Si ex phlegmate fuerit:accipiat pilulas ex ſagapeno factas,& bibat decoctio-
nem hyſſopi cum aqua,vel puluere facto de caprifico cocto in pice in modũ emplaſtri vtatur.
Diæta vero ſit,pultes,far molle,& amygdalæ,& bibat aquam eorum.

De phrenitide. F

Phrenitis ſi fuerit tempore veris,curabit̃ ſic,Venã,q̃ in medio fronte eſt poſt ſeptẽ dies tan-
gimus,& eos ſternutare facimus cũ melle.albo,& euphorbij puluere.ꝙ ſi ſternutauerit,bonũ.
Vnctionem facimus talem.oleo roſeo,vel oleo vio.frontem,& p̃cordia inungimus.& ſæpius
faciem eius aqua frigida irrigamus,vt{non}dormiat.Si fuerit tpe ęſtatis,vngimus p̃cordia ei⁹
cũ oleo ro.& ſucco ſemperuiuæ. ¶*Antidotum Baſilij,hemitritæis omnibus.* ℞.coſti,carpobalſami,
celticæ,gariophyllorum añ.ʒ.i.croci.℈.nardoſtachyos,meliloti.añ.℈.ij.caſięſi.foliorum ſemp-
ui.foliorũ añ.℥.ij.mel lib.i.aquæ lib.i.&.ß.aut.ij.tere,& infunde. ¶*Cataplaſma ad oẽs febres..* ℞.li
ni ſemẽ,hordeũ,fœnũgrę.abſinthium,anethum,apiũ,petroſeli.libyſticũ,& lupinos, ex ſupradi
ctis farina facta mittas oleum deſuper,aut axungiam veterem,& facto ita cataplaſmate,indue ĩ
linteolo,& calidum ſuper ſtomachum impone:oĩbus diebus mutando,& calefaciendo.

De diebus timendis.

Quiſquis prima die cuiuſq; menſis in infirmitatẽ ceciderit,ſequens.iij.dies eſt timenda: quã
ſi tranſierit,vſq; ad triginta dies euadet.Qui vero ſcd̃a die deciderit.xiiij.timẽda eſt:quã ſi trãſie
rit,diu euadet,licet ægrotans.Qui aũt.iij.die deciderit,ſine moleſtia liberabit̃ in ꝓximo.Et q in
quarta die inciderit in infirmitatẽ,grauiter vſq; ad.xviij.diẽ infirm⁹ erit,ſed euadet. Quinta die G
ægrotans,licet grauiter patiat̃,euadet.Sexta die decidens licet ſanari videat̃,quinta tñ die alte-
rius mẽſis moriet̃.Qui ſeptima die deciderit,abſq; moleſtia liberabit̃.Octaua die ægrotãs, ſi nõ
fuerit factus ſanus vſq; ad.xv.diem,moriet̃.Nona die ęgrotãs,quãuis cũ ſumma moleſtia, eua-
det.Decima die,qui deciderit,ꝓculdubio moriet̃.Vndecima die,qui deciderit,in proximo libe
rabitur.Duodecima die,qui deciderit,niſi liberatus fuerit in.xv.die,moriet̃. Tertiadecima die,
qui deciderit,infirmus erit vſq; ad.xviij.quã ſi tranſierit,euadet.Quartadecima die ſiquis deci-
derit,manebit vſq; ad.xv.diem,& ſic euadet.Quintadecima die ſiquis deciderit,niſi intra.xix.
dies cõualuerit,moriet̃.Sextadecima die ſiquis deciderit,licet per.xxviij.dies moleſtet̃,tñ libe-
rabitur.Decimaſeptima die decidens infirmus,vſq; ad.xviij.dies euadet. Decimaoctaua die de
cidens ſubito ſanabitur.Decimanona die decidens euadet ſimiliter.Vigeſima die decidens.v.
diebus euadet,ſed tñ ſequenti menſe moriet̃.Vigeſimaprima die ægrotãs,niſi periculum mor-
tis incurrerit,intra.x.dies alterius menſis liberabit̃.Vigeſimaſecunda die decidens,licet.x.die-
bus patiatur grauiter,liberabitur.Vigeſimatertia die decidens,quãuis cũ moleſtia,altero men-
ſe liberabitur,Vigeſimaquarta die decidens ægrotans.xxvij.die,quaſi liberabit̃:attamen men-
ſe ſequenti morietur.Vigeſimaquinta die decidens,licet aliquantulũ patiat̃,euadet.Vigeſima- H
ſexta die decidens non moriet̃.Vigeſimaſeptima die decidens,licet vſq; ad exitum patiat̃, tñ in
altero menſe liberabitur.Vigeſimaoctaua die decidenti mors minat̃. Vigeſimanona die deci-
dens ægrotans,paulatim altero mẽſe liberabitur.Trigeſima die,vtrum infirmus euadat, dubiũ
eſt.Similiter,qui Trigeſimaprima die ægrotauerit,vtrum euadet,ignoratur.

De urina,& pulſu.

Quoniam & cauſarum omnium,& nonnullarum dimenſiones,atq; imminentis ſpiritus p̃-
uidere difficile eſt,vrinæ diuerſitates,& varios pulſus arguto ſtilo conſcripſi: ne confuſa ratio
ne medicinæ vel ordinata quærenti pernõſcere feciſſent errorem.

De urina,& pulſu in febribus ephemeris.

Ephemeræ febris pulſus eſt ſimplex,nõ valde inæqualis,aut ſordidus,aut difficilis:quarũ ex
vrina,ſi guttatim fuerit egreſſa,& patiens dolorẽ capitis ſenſerit,hemorrhoidas ſcias eſſe vẽtu-
ras,Si vero ex animi ęgritudine.i.triſtitia,aut cupiditate,febris nata fuerit:pulſus eius eſt laſſus,te
nuis in principio:ita vt putes eum multis tẽporibus ex longinqua infirmitate ægrotaſſe. vrina
in his rufior inuenit̃,q̃ in cæteris ephemeris febribus.Si aũt ex iracundia ægritudo nata fuerit,
& febris fuerit in magnitudine,& in nimietate:pulſus fit nõ minuẽs atq; deſinens.Sicut in his,

A qui ex triſtitijs,& vigilijs,atq; cogitationibus laborãt,vrina crocea eſt,& ignea, & extra cõſue
tudinẽ cholerica euenit cũ morſu veretri exiens.Nã,qui ex multo labore ſudãtes deficiũt & fri
geſcunt,pulſus eorũ mitior inuenitur,& laſſior.vrina viridis & turbulenta apparet. Quę ſi ſu⸗
bito aſperitatem,& rubei vini colorẽ aſſumpſerit,& calor defecerit:aut ſi fuerit verſa in album
colorẽ,aut dolorẽ articulorũ,aut aurium nũciat apoſtema,id eſt parotidas.ꝙ ſi cholerica ſupra⸗ (ſ. colore.)
dicta vrina abundãs fuerit, & non ſupradictum dolorem habuerit,eius ægritudinis ſolutionẽ
oſtendit futurã.Vrina alba & ſpiſſa bonam ſignificat ſanitatẽ:ſi tñ capitis dolor nõ fuerit.Si au
tẽ talis coloris vrina in initio ægritudinis venerit,contractionẽ corporis futurã denunciat. Illi
vero,qui nimia fatigatione fuerint laſſi,pulſum habent maiorem & laſſiorem,in hiſcq; vrina ru
bra eſt & candida.Quibus vero indigeſtio ciborum febrem attulerit,pulſus eorum labẽtior &
mitior ictu,& procedente tempore acrior fit.vrina vero eorum multum ru.eſt. Quibus ingui⸗
num dolor febrem mouerit,pulſus eſt maximus,& grandis ictu,& velox,atq; ſpiſſus.vrina his
ſubalbido colore apparet,& communis vt in cæteris ephemeris.

De vrina & pulſu cauſi,ſynochi,& ſynochæ.

Cauſus & ſynochus,hi ambo habent pulſum ſynochę conſimilem:nõ horarum declinatio⸗ (ſ. liuida.)
B nes ſimiles.qbus ſi lingua fuerit arida,&vomitus cholericus & vrina lucida:mors ſignificatur.
Vrina crocea & turbulenta cũ nebulis nõ bonis,& pluribus diebus in eis non egeſta:aut lõgin
quam ægritudinem,aut mortem futuram dicit.Vrina crocea ſi guttatim ſtillãdo fuerit egeſta,
ventris conſtrictionem malam cum animi turbatione,& anguſtia oſtendit.Vrina alba & aquo
ſa in augmento ægritudinis,aut in ſtatu veniens,laborem corporis cum frigore,& maciem nũ
ciat futuram.Si vero pinguis fuerit,mortem ſignificat.Vrina ſimilis ſpermati hominis, immi⸗
nentia nuntiat.Vrina viridis critico die immutata,mortem oſtendit.Vrina viridis ſi ſe mutaue
rit in albũ,aut aquoſum colorẽ,typicã ægritudinẽ venturã ſignificat.Vrina æruginoſa ſtrãgu⸗
riam ſignificat.Vrina ni.& tenuis,cũ nebulis,phrenitim oſtendit:maxime ſi odor vitioſus fue
rit ei.quibus aũt fluxus ſanguinis ex naribus venerit,ſolutionẽ eius ægritudinis ſtatim fore ſi⸗
gnificat.Vrina æruginoſum habens colorem,ſpaſmũ ſignificat. Vrina ni.& tenuis cum auriũ
obtuſione,& inſomnia,& in ſe nebulam habens,tp̃s longum eius ægritudinis nunciat, & ſan⸗
guinis fluxũ imminere oſtendit.Vrina ſanguinea cũ dolore capitis,& hypochõdrij dextræ par
tis,ſtatim ſubitaneam mortem ſignificat.Vrina pinguis ſine febre ſenibus eueniẽs, apoplexiã
facit,q̃ cum ſoluta fuerit,caliginem oculorum cito tranſeuntem,& delectationem cibi oſtẽdit.
C Vrina turbulenta & non uaria,criſim cum dolore aliquo venturam oſtendit.

De urina & pulſu in homotono,epacmaſtico,& paracmaſtico.

Homotonus pulſum habet grauem,ſpiſſum & ſordidum.Acmaſtichus vero pulſum hẽt vi-
gentẽ,& ſordidum,ſine intermiſſione.quibus grauis eſt,per ſingulos dies & horas febris aug⸗
mentatur,nullo ſtatu vel declinatione interueniente,vrina rufa in his inuenitur. Paracmaſticꝰ
aũt in ſcđo vel tertio die cum declinatione pulſum tenet mitiorem,quãuis in principio vehe⸗
mens fuerit.In his ergo oĩbus p̃ſcriptis paſſionibus ſi vrina fuerit colore liuida,& tenuis cõſti⸗
tutione,phrenitin futuram denuntiat:quã longo tpe protrahi ſignificat,Vrina colore alba, &
conſtitutione tenuis,cũ nebulis non bonis,renum & dolorẽ,& indignationẽ ſignificat:ſi ĩ bo
no colore,& in die critico conuerſa fuerit,certum diſcuſſionis tp̃s denunciat. Si vero ex bono
colore in malum die critico conuerſa fuerit,futuram mortem oſtẽdit. Vrina cholerico colore,
nebulam albã habens,& furfures ſupernatãtes, aut longã ægritudinẽ,aut mortẽ ſignificat.Vri
na tenuis cum nebulis non bonis,phrenitin,ſiue mortẽ,aut ſpaſmum ſignificat. Vrina alba ſi
ſe mutauerit,apoſtema celerius venturũ ſcias.Vrina turbulenta,& tardius reſidens, maxime ſi
ſanitas interaneorum fuerit,& per multos dies perſeuerauerit,&non ſe mutauerit,ꝑ certo ſcias
D acutas febres in tertianã conuerti.Vrina ſubalbida,& ſpumoſa, aut rufa, & ſi ex cholerico hu⸗
more ipſa ægritudo nata fuerit,mortem ſignificat:ꝙ ſi eo tpe ſanguis de naribus fluxerit aquo
ſus ſubito,& à ſolito abundans:& tenuem ſe vrina fecerit,& diu perſeuerans nõ ſe mutauerit:
frigus ſubitaneum demonſtrat venire:pro quo frigore fit ægritudinis ſolutio nõ bona. Vrina
cum ſudore ſi in febrium augmento fuerit,& abundantia vrinæ fuerit,mortem cito venturam
nunciat.Vrina rubra & ſpiſſa modo ſupradicto,mortẽ cito futurã ſignificat.Vrina rubra & ſpiſ
ſa ſi fuerit egeſta frequentius,& ſi dolor capitis,& ſcapularum affuerit, & auditum patiens ob⸗
tuſum habuerit,& hypochondriorum dolorem ſenſerit:futuram phrenitin denunciat. ꝙ ſi in⸗
fra.vij.dies ſoluta fuerit,ictericum facit:& ſi non fuerit ſoluta,& in macrõnoxiã venerit, & ne⸗ (ſ. macronoma.)
bulæ non bonæ in eadem fuerint:ex eadem phrenitide morietur.Vrina alba,& aquoſa, & ne⸗
bulam bonã habens,& cum odore bono egeſta,ſupradictam phrenitin purgat. Vrina lactea ſi
in initio ægritudinis iuuenibus euenerit,non bonũ ſignificat.Vrina alba,ſpumoſa,& nebulo⸗
ſa,non bonũ ſignificat:&ſi in critico die,aut poſt criticum diem ſuperuenerit,ſolutionẽ ęgritu
dinis oſtendit.Vrina nigra cum ſudore,non bona ſigna imminere oſtendit.Vrina puluerulen
ta,& maxime ſi frigus,& lippitudo oculorum fuerit,& caligo,& ſuperiores partes in ſudorem
veniãt,venturum ſpaſmum denunciat,ꝙ ſi ſe ſupradicta vrina abſtinuerit:&dolor capitis cum

ſudore corporis fuerit,ſpaſmũ ſtatim venturũ oſtendit.Vrina non bonũ colorem habens,& ſi E
non fuerit digeſta, vel conſtitutionem vrinę aĩalis ſimilẽ habuerit,& miſſa in calice cito reſede
rit,& amens patiens fuerit,& inſomniam ſenſerit:ſpaſmum ſignificat,aut mortem. Vrina ſine
nebula turbulenta,non bonũ ſignificat. Vrina nigra,aut liuida,nõ ſine periculo erit. Vrina cro
cea,& ſpiſſa,laborem,& dolorẽ,& grauedinẽ in hac ægritudine,ſiue mortẽ oſtendit. Vrina te⸗
nuis,maxime ſi dolor capitis,& ſcapularũ,& inſomnia fuerit:phrenitin,& paracopen,& demẽ
tiã,ſiue cardiacã ſignificat.Mulieribus tñ hoc tale ſignũ mortẽ ſignificat. Vrina tenuis in criti⸗
co die ſi aſpera facta fuerit,ſtatim ſudorẽ venturũ demonſtrat.Vrina ſupraſcripta poſt criſim ſi
ſe mutauerit,eius febris fiet repetitio,Vrina ſpiſſa, & cholerica ſi fuerit in augmẽto febris,mor
tem ſignificat. Vrina nigra,ꝑ varios colores frequenter mutata,cum nebulis non bonis, & ve⸗
lut conciſis,& ſeparatis,& frequenter in nigrũ colorem conuerſa,phrenitin cum morte ſignifi
cat. Vrina nigra,& lucida,cũ ſudore,& dolore hypochondryorum,mortem nunciat. Vrina te-
nuis,& boni coloris,frequens,& multa egeſta,macronoxiam,& ſolutionem ægritudinis oſtẽ
dit,ſed apoſtema ſcias eſſe futurũ,& ꝑ vẽtris ſolutionẽ ægritudinis criſim demõſtrari. Vrina al⸗
ba,& turbulenta,& nõ cõpoſita,aliquẽ dolorẽ cũ periculo nunciat. Vrina nigra,& ſpiſſa non
boni coloris,ſi multus veſicæ dolor†fuerit:mortẽ ſignificat. Vrina nigra,& tenuis,& æſtuoſa, F †al. non fuit
ſi æſtuatio fuerit cũ faſtidio,& ſi turbatũ ſenſum patiẽs habuerit,& nõ recte ĩtelligat, & loquaꝶ,
aut malefactio nõ defuerit:mortẽ oſtendit. Vrina,q̃ veluti florem vini ſupernatantẽ habuerit,
phrenitin,aut paracopen venturam oſtendit. Vrina valde lucida,phrenitin venturam oſtẽdit.

De quartanis febribus.

Quartana febris ĩ initio pulſum rarũ,& ſegnẽ facit,&in alto poſitũ.declinãte aũt paſſione in
uenitꝭ pulſus laſſus,ſordidus,& ſegnis.Cui cauſæ tꝑe accidente frigido, minuitur plu*s accenſo *al. pulſus.
calore. Vrina in his miſto calore apparet maxime pallida,vel fuſca & indigeſta videtur.

De tertianis febribus.

Tertianarijs pulſus eſt ingens,citatus,vehemens,creber. Vrina in eis crocea,aut ſatis rubra,
quaſi ſanguinea videtur.

De quotidianis febribus.

Quotidianis febribus pulſus eſt minor,q̃ quartanæ. Vrina eorũ cãdida apparet,aut ſpiſſa,aut
turbulenta. Vrina alba ſi longo tꝑe perſeuerauerit,frigora ſoluit.Memineris aũt quanto quar⸗
tanariorum pulſus à tertianarijs minor eſt,tanto quotidianorũ à quartanarijs inferiorẽ eſſe. Vri
na nigra quartanã nunciat. Vrina cũ nebulis ſciſſis,macronoxiã ſignificat. Vrina nebulas cho G
lericas habens,in ægritudinẽ acutã tranſire ſignificat. Vrina q̃ velut raſuram habuerit,& arenã
& in nebulis quaſi ſanguinem,ſyntexin renũ.i.colliquationẽ oſtẽdit. Vrina phlegmatica ſi ap
paruerit ſicut Sol in lympidis coloribus indignationẽ renũ denunciat. Vrina alba ſi ſe ſubito ĩ
malum colorem mutauerit,proximã nunciat mortẽ. Vrina tenuis ſi poſt criſim venerit. & lon
go tꝑe perſeuerauerit,repetitio cuiuslibet ægritudinis fiet. Vrina tenuis ſi in malum colorem ſe
poſt criſim mutauerit,& ij qui patiuntur prima ætate fuerint,contractionem corporis ſignifi⸗
cat. Vrina aſpera ſi poſt criſim fuerit,in eandem febrem reintegrari demonſtrat ægrotum.

De dolore capitis.

Caput dolentibus ſi vrina liuida fuerit,augmentum ſignificat. Vrina rufa vt ſuperior demõ
ſtrat,quibus ſi ſanguis de naribus fluxerit,huius doloris fiet ſolutio.

De ſynanchicis.

Synanchicis pulſus eſt paruus,velox,& denſus,qui qñ ad periculũ veniunt,ſine pulſu ſunt.

De cardiacis.

Cardiacis pulſus eſt paruus,& denſus,q̃bus imminenti periculo pulſus fit catoryctus.i. de⸗
foſſus,vel deciduus,& quando creuerit,quaſi iaculũ contrahiꝭ,& fit velox,& paruus, & minus H
clarus,& inanis,& velut creber,ac vbi cœperit crebrẽ*ſcere paſſio,incipit vibrans eſſe, non cla⸗ *al. creſcer
rus,cũ tremore,& formicatione,incognitus,& ſe ſubducens,At vbi cœperit grauari, pulſus fit
denſior,& poſt defectior,quibus velut incluſus eſſe ſentitur,quod eſt peſſimum ſignum. q̃ qñ
ad melius venerit,pulſus inuenitur exaltatus,& bene diſpoſitus,& leuis ictus. Vrina eorum al⸗
ba & aquoſa,cum nebulis albis,eorum ægritudinis ſolutionem oſtendit. Vrina in eis ſpiſſa qñ
fuerit,quæ ſpiſſitudo ſi velut ſciſſa apparet,paralyſin ſignificat.

De pleuriticis.

Pleuriticorũ pulſus eſt ſpiſſus:q̃ paſſio qñ facta fuerit grauior,pulſus plus conſpiſſatur, & fit
velox,& validus,& veluti fluctuãs,& inſpicientium digitis velut vngues ſentitur.Quando au
tem ad peripleumoniam conuertitur,pulſus fit ſpiſſior,q̃ ſupradictis. Vrina tenuis, & ſanioſa
ſi in initio ægritudinis venerit,& per multos dies manſerit,phrenitin futuram nũciat, maxime
ſi eis tuſſis ſicca,& inſomnia fuerit.¦quibus ſi ſanguis narium,& plurimus dolor venerit, ſolu⸗
tionem ægritudinis huius futuram nunciat. Vrina pinguis,& rufa, mortem futuram oſtendit.
Vrina alba,& ſubliuida mortem demonſtrat. Vrina tenuis habens veluti limum liuidum,¦indi
geſtionem,aut mortem nunciat.

A *De peripleumonicis.*

Peripleumonicis pulſus eſt validus:& ſpiſſus,qui qñ ad periculũ venerint,pulſus fit tardus, & veluti non comparens,& formicans.Vrina eorum nigra,cum varijs nebulis, mortem futuram oſtendit.Vrina ſanguinea,cum nebulis ſupradictis,vitæ periculum nũciat. Vrina indigeſta in initio,& ante criſim,ſignificat mortem futuram.

De cachecticis.

Cachecticis,& phthiſicis pulſus eſt laſſior,& talis morituris imminenter efficitur.

De dyſentericis.

Dyſentericis,&iliacis eſt pulſus laſſus,minus tñ ꝙ cachecticis,quibus ſi cũ ſingultatione pulſus fuerit,mortem futuram oſtendit.

De hepaticis.

Hepaticorũ vrina alba,& ſpiſſa,&plurimũ egeſta,ſanitatẽ ꝓmittit. Vrina ſanguinea,mortifera eſt. Vrina nigra,& turbulenta,&velut capilloſa,& aliquid raſurę habens,mortem ſignificat.

De ſpleniticis.

Spleniticorũ vrina rufa,vel nigra intemperata, & tenuis,periculum venturum oſtẽdit. Vri-
B na lucida nimis,bonum ſignum ſignificat,quæ ſi cum nebulis fuerit, quaſi conglobatione inſtanti,bona imminentia oſtendit.

De ictericis.

Ictericorum vrina intemperata etiam vt ſupra,protractionem in longum tempus ſignificat. Vrina rufa,& ſpiſſa plurimum egeſta,ſanitatem,& ſolutionem ventris promittit.

De hydropicis.

Hydropycorum vrina intemperata,& pauca,& rufa quando fuerit,mortem annunciat.

De iliacis.

Qui dolorẽ ilium patiunt͂,illis pulſus eſt dẽſus:& ſi ad periculũ veniũt, fit eis pulſus mitior.

De ijs qui in renibus patiuntur.

Iis qui in renibus patiuntur,pulſus pigrior in vna manu,maior,ac vehemens,plenus, vel ſiccus,aut celer inuenitur.In altera vero manu pulſus inuenitur paruus,aut imbecillis, aut inanis, diſpari tempore reſpondens.

De nephriticis.

Nephriticorum pulſus laſſus.Vrina in his rufa ſi fuerit,nõ bonum ſignificat.ſi cauſa in peiꝰ
C protrahit.Vrina in his ſpiſſa,& color velut ſperma hominis,mortem ſignificat. Vrina vinoſa, augmentum doloris ſignificat.

De apoſtematibus.

Qui eruptionem patiũtur apoſtematum,his pulſus eſt ſpiſſus,ꝗ neq; in declinatione,neq; in augmento mutatur.

De vlceratione renum.

Iis qui renum vlcerationem habent,vrina ſpiſſa apparet,habens velut carnes ſupernatantes, nimium dolorem ventris ſignificat.

De ſcabie.

Scabiem in veſica habẽtibus vrina ſi ſpiſſa apparet cum furfuribus ſupernatãtibus,dolorem futurum oſtendit.Vrina ſanioſa,& plurimum egeſta,& velut coagulata, aut aliquã eruptionẽ in renibus,aut initium calculi in proximo venturum oſtendit.

De iſchiadicis.

Iſchiadicorum vrina ſanguinea,& tenuis,& intemperata,in dolorem ſi venerit,acriorem dolorem venturum oſtendit.

D *De arthriticis.*

Arthriticorũ vrina ſanguinea,& tenuis nimios dolores venturos indicat.vrina rubra, & nebuloſa,dolorem ceſſare ſignificat.

De opiſthotonicis,& emproſthothonicis.

Opiſthotonicis,& emproſthotonicis pulſus eſt in tenuitate deductus.

De cognitione vrinæ.

In oĩbus his infirmitatibus.i.phthiſi,hydrope,apoplexia,epilepſia,peripleumonia,paralyſi, cholica,dyſenteria,ſi vrina rubra fuerit,mortem ſignificat.In phrenitica vero vel pleuritica, ſynocha,cauſo,tertiana,ſi vrina alba fuerit,aut ſubliuida,mortem ſignificat.Vrina alba ſine febribus,in maſculis,ſiue fœminis,dolorem laterum,& aliqñ renũ ſignificat,& prægnantem fœminam ſignificat aliquantulum.Vrina aſterica,ideſt habẽs quaſi ſtellas,vbi fœmina eſt, multum dolorem ſtomachi,grauitatemúe capitis;maſculis,ſcapularum dolorem ſignificat.Vrina ſi ſuperius claritatem habuerit,& inferius nebuloſa,& ſubliuida fuerit:dolorem renum ſignificat, & coxæ,& genu,& ſuperius ſtomachi. Vrina ſi ſuperius fuerit ſubnigra,& plena,& inferius claritatem habuerit:inferius dolorem renum, & ſuperius grauitatem capitis,obturationem aurium & narium ſignificat,quod fumus ſtomachi facit.Vrina alba,& nuda in omnibus, debili-

tatem,& frigiditatem ſignificat corporis. Vrina alba,& pinguedinoſa, vel iumẽtina, dolorem E
renũ ſignificat,& veſicæ,& capitis aliquantulum. Qui ſæpius ad vrinam vadit, infrigidationẽ
veſicæ ſignificat. Qui patit̃ vitium hæpatis, vrinam rubram,& obſcuram habet. Vrina pulmo-
nis pinguedinoſa,& alba, peripleumoniam ſignificat. Si vrina ſpumoſa ſuperius fuerit, ſignifi-
cat ſtomachi ventoſitatem.& aliquando deſiderium veneris,& tuſſim,& frigiditatem.

De febribus maioribus.

Vrina quaſi ignea, ſignificat tertianã. Vrina ſanguinea, ſynochum cauſon ſignificat. Vrina
ſanguinea,& obſcura, cauſon ſignificat. Vrina de pleuritide, quaſi fæx ẽ. Iuuenes raro moriunt̃
inde,& ſenes raro euadũt: ſed ꝗ quarta die ſolutionẽ habuerint, nõ euadũt. Vrina in febrib⁹ ro
ſea,& obſcura, phrenitin ſignificat. de ſynocho.n. ĩcidit hõ in phrenitin. Si fœmina habuerit vri
nã velut iumento ſimilẽ: dolorẽ vuluæ, ſeu matricis,& febrẽ ſignificat. Cura fœminarũ hęc eſt,
ſi doluerit vulua, poſt balneũ accipiat trypherã magnã,& ſero mittat. ℈.ij. de eadem in vulua.

De vulneribus ſanandis.

Miſtura ad uulnera ſananda. ℞. piloſellã, ꝓ vlcere, ſaluiam pro paralyſi, violã pro dolore, agrimo
niam ad curandum, hederam terreſtrem ad ſanandũ, melangiã ad aperiendũ, opopanacẽ, ne cõ
trarij ſint ſibi cibi, tenericulam ꝓ pleuritide, dictamũ, q̃ ẽt irrõnalibus ſubuenit, morſus ſerpen- F
tum curat, betonicam pro febre, quinq*uefolia pro expellendo ſanguine vel pure: ad conſtrin- * ał. pipinell.
gendum plantaginem, ad conſolidandum conſolidam, eiecta piloſella,& melangia.

Miſtura perfectisſima ad plagam. ℞. buglum. i. herba venti maior. i. conſolida. m. fœniculum pe
plium, vel pimpinellam, pindemõtis. ¶ *Emplaſtrum ad vomitum reſtringendum.* ℞. maſtiches. cy
mini, añ. ℥. i. baccarũ lauri. ℥. i. tere,& cum ſucco rutæ collige,& ſuper ſtomachũ pone,& mirabe
ris effectum. ¶ *Ad idem.* Zingiberis. ℥. iij. pinſe, confice cum melle in ſtomacho pone, ſtatim
ſtringit. ¶ *Emplaſtrum ad febrem.* Tolle radices rafani,& frige cũ melle,& fac inde tentã, & mit
te intus, poſtea tolle agrimoniam,& pinſe,& fac emplaſtrũ, & ſuperpone. Si vis ſcrofulas abſqꝫ
plaga curare, pone ſuper eas corticem nucis valde pinſitam,& poſt. ij. vel. iij. dies aufer,& pone
ibidem nepitam herbam, tunſam:& poſt tres dies tolle,& impone ſanguiſugas,& ſanabitur.

¶ *Emplaſtrum barbarum, quod facit ad omnia uulnera recentia, proprie autem ad neruorum, & muſculorum cõ-
tuſiones. & laxata intumeſccre non patitur, articulos inciſos iungit, & omnium hominũ periculoſisſima ſanat mi-
rifice, interius prius iniectum, poſtea extra appoſitum plagas ueteres, & fiſtulas ſanat, vel conſolidat.* ℞. cerę, re
ſinę frixę, picis frictę, bituminis, oĩum añ. ℥. iiij. opopanacis, aluminis,& vitreoli, croci, gallę om
phacinæ, olei veteris añ. ℥. ij. ceruſæ, mannæ, thuris, aluminis ſciſſi, æruginis cãpanæ, oĩum añ. G
℥. iiij. confice ſic. puluerem terendorum cum ſufficiẽti aceto in mortario ſine intermiſſione te-
re, ſolubilia cum oleo & cera ſoluta medicamini adde,& ſufficienter commiſce: quando aũt cõ
miſtum fuerit, compoſitis magdaliunculis conde,& vſui reſerua. ¶ *Ad ficum.* Puluerem radi-
cis philipendulæ. i. ſiſalidos dabis patienti interius,& exterius ſuperpone.

Medicamen ad dolorem dentium. Succo hederæ terraneæ, aut herbæ in aure miſſo, ĩ ea parte, qua
dolor eſt, ſtatim mitigatur dolor. ¶ *Ad idem.* Senecionis ſuccus in aure eiuſdem partis miſſus,
mirabiliter tollit dolorem. ¶ *Ad idem.* Succus herbæ calendulæ per nares eius partis miſſus, q̃
dolet, dentes putridos excutit,& dolorem ſedat.

Fumigium ad deſtillationem uuulæ, & ad rheumatiſmum faucium. ℞. ſtyracis, ficuũ pinguiũ, florum
amygdalarum, hyoſcyami ſeminis, oĩum quatuor. ℥. vij. fac ſic. Hæc oĩa trita in puluerem reda-
cta, cum ficubus,& ſtyrace diu terendo commiſce,& in trochiſcos informa, quãdoqꝫ opus fue-
rit, poſitos ſuper carbones lentiſci, vt traiectoriũ ſuperimpone,& patiens ore aperto fumũ ac-
cipiat donec ſuſtinere præualet,& hoc ter in die faciat, mane,& meridie,& veſperi,& interpoſi
tis tribus diebus aut quinqꝫ, iterum atqꝫ iterum faciat, donec ſanus erit. Accipe auripigmẽtũ, &
diu tere, vt multum tenuis puluis inde fiat,& album oui,& miſce cũ p̃dicto puluere. quibus be H
ne miſtis, accipe pannum ſubtiliſſimum,& infice in illo miſto, ita ꝙ totum abſorbeat̃ ab illo pã
no, poſtea pone ad Solem vt bene ſiccetur, poſtea incide pannum,&. ℞. fruſta ad minus demũ
vſqꝫ ad. ix. dies. ponat vnum fruſtum ſuper prunas poſitas in tegula, & inueniat infundibulũ,
mittatqꝫ ſuper pannum, fumum qui inde exhalauerit per cãnellã infundibuli in ore recipiat.

Ad guttam probatisſimum experimentum. Accipe cornu cerui,& incide per partes, quas inciſas
pone in lebete cum vino albo, et tandiu fac bullire, ꝙ ſolummodo ſexta pars vini remaneat,&
ſic cornu proijce, et vinum in pyxide repone, quod coagulabitur: et de illo loca dolentia perũ-
ge. ¶ *Ad idem.* Accipe nouem folia laurus, et pone vnum in veru. poſtea lardi fruſtum, et ſic
facias pro vnoquoqꝫ folio vnum fruſtum lardi, quibus poſitis accẽde, et guttas lardi in paropſi
de collige, et loca dolentia perunge.

Ad ficum deſtruendum. Accipe puluerem herbæ capilli veneris, et cepe, et ariſtoloch. rotũd.
appone ſup ipſum, et ſine dubio deſtruit̃. ¶ *Ad hominem loqui impotentem propter phrenitin.* Acci-
pe lapillum de oche, et bene tere, et puluerem cum aqua tepida tribue, et ſine dubio liberabit̃.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE SPERMATE.

CENSVRA.

Et hic quoque liber ſummis, & maximis erroribus refertus eſt.

De ortu fœtus ex ſpermate.

SPerma hominis deſcendit ex omni corporis humore, qui fit ex ſubti-
liori natura quatuor humorum. hoc autē ſperma habet neruos, & ve-
nas proprias, attrahentes ſe à toto corpore ad teſticulos: qui nerui, &
venæ, ex fricationis calefactione viri & mulieris emittunt illud, ſicut
ex colliſione ferri. & petræ elicit̃ ignis. Et hi nerui & venæ diuerſi sũt
B à neruis & venis vrinæ. vrina. n. ſuos proprios meatus habet, & iſtud
ſuos. Sperma viri fortius eſt & calidius muliebri: muliebre vero, nutri
mentum eſt ſpermatis virilis. Secũdum igitur naturam ſpermatis, vt
ex ſubtiliori natura quatuor humorum procreati, in coeundo emittit̃
completum et animatum, ac tunc ſpermati muliebri aſſociatum reci-
pitur cum quodam ſpiritu in matrice, & ibi impingueſcit ex matricis calore & fomento, ſpiritu
per arterias ſubtiles attracto. alius. n. ſpiritus eſt ille, qui venit per arterias ſubtiles, & fouet ma-
tricem exterius: alius eſt, qui cum vtroq; ſpermate in eam intrat. Et ille ſpiritus, qui exterior eſt,
non permittit exire ſpiritum interiorem, ſed conſtringit eum ad fouendum infantem, & calefa
ciendum. Poſtea vero venit in matricem quidam alius ſpiritus exiſtens ex ſubtiliori natura ſan
guinis: qui iungens ſe ſpermati vertit illud in naturam carnalem per matricis calorem, ſicut he
par vertit phlegma in ſanguinem in duobus vaſis: in quibus operatur fortiter operam ſuã cum
virtute fellis. nec mirum ſi hepar operatur illud fortiter cũ opera fellis: quia indiget magna opa
crassum. vt vertat illud, quod grāue eſt in ſanguinē. Spiritus vero, qui eſt ex ſubtiliori natura ſanguinis,
non indiget tanta opera. leuiter. n. vertitur in ſanguinem per matricis calorē ſperma: q ex ſub-
C tiliori ſanguinis conſtet natura. Quibus in ſanguinem conuerſis, illa ſubſtantia incipit ſuſcipe-
re figuram hominis per calorem naturæ: & vnaquaq; die in ſui fomentum ſanguinem attrahit,
& in carnem vertit, creſcitq; in formatione hominis per naturalem ſpiritum, propriam naturã
ſingulis dans membris, & ſimilitudinem. ſ. alias ex acutis acuta firmãs, vt digitos, vel res acutas
cum acutis, vt in iuncturis oſſium, & ſic in ceteris. Prius autem formantur humeri, ex quibus ca
put, & latera, & brachia, & tibiæ: ex lateribus renes: ex renibus coxæ, prius ſimul iunctæ, & po-
ſtea vna formando ſeparatur ab altera. Demum vero formantur nerui & venæ. Et poſt hæc in-
terior natura ſemper mittit harmoniam ſuã ad nutrimentum totius corporis, intus & extra. In-
teſtina vero ex ſpiritu efficiunt̃, & expletis diebus trigĩta apparet maſculi figura, fœminæ vero
figura peractis diebus quadraginta. Figura itaq; humana peracta creſcit ĩfans, impingueſcit: &
tunc aperit̃ os, incipiuntq; oſſa craſſeſcere ex calore veniente à matrice per ſpiritum naturalem.
hic. n. calor habet virtutem conformandi totum corpus. Fiunt aũt oſſa ex quatuor humoribus,
principaliter tñ ex grauiori ſanguinis natura. purgat. n. ſanguinem. Medulla vero ex ſubtilio-
ri natura illius grauedinis. Oſſa acuuntur in compoſitione digitorum, manuum, & pedum. Et
peractis menſibus tribus, in maſculo venæ incipiunt exire inguinum cõſtitutionē: in fœmina
D vero poſt tres menſes, & deinceps mouetur infans in vtero, & ſanguis menſtruus, qui quotidie
ex cibo & potu in corpore matris augetur vel efficitur, agitatur in corpore, volens exire: & ſub
tilitate ſua per poros, quos aperit, venit in mamillas, vbi ex earum calore & humiditate mutat̃
in album & dulce. ſed maior pars illius menſtrui deſcendit in matricem ad nutriēdũ infantem.
Q aũt infans ex ſanguine ad matricem deſcendente nutriat̃, qui emitti ſolet mēſtruo tpe ante
conceptum, teſtatur Hipp. ſic, Vidi fœminã pgnantem minuiſſe ſanguinē per brachiũ, & in ter
tia die abortũ miſiſſe. Viri aũt menſtrua ideo non patiunt̃, quia poros habent, p quos ſanguis il
le tendens vertitur in pilos, quod patet in brachijs, & pedibus, & in cæteris partibus. Spũs quo
que p os, & nares fortiores emittunt, q̃ fœminæ, per quæ exiccantur humores illius ſanguinis,
qui p ſudorem emittuntur. Sicut. n. aqua exiccatur in vaſe ex ignis calore, & p fumum emittit̃:
ſic ille ſanguis à ſuo proprio calore exiccatus, fumũ ex ſe generat, q per os & nares exit, piloſq;,
& ſudorem, qui p poros ſubtiles exeunt. fœmina vero non tantũ. non enim tanti caloris eſt.

De natura pueri ſecundum quantitatem, & qualitatem matricis, & ſpermatis.

Quantitas autem infantis formatur ex quantitate matricis hoc modo. Si matrix longa & ſtri
cta fuerit, longus & gracilis puer erit, & ſic in ceteris. Sunt aũt in matrice ſpermatis receptacula
ſeptē, & tot creant̃ pueri, in quot ex illis ceciderit ſperma. In dextram matricis partē ſi ſperma

cadet, maſculus fiet infans. illic.n. calor & humiditas ꝑ hepar, calor & ſiccitas ex felle vigent. Si E aũt ſperma viri debile ſpermati mulieris fortiori aſſociatũ illuc venerit, infans licet maſcul⁹, muliebris tñ eſt fragilitati mẽbrorũ, & animi, moribus. Poteſtq́; fieri ẽt ex prædicta ſpermatis viri fragilitate cũ forti mulieris ſpermate infans vtriuſq; ſexus. Si aũt ſperma in ſiniſtrã matricis partẽ cadet, fit fœmina, ex ſplenis & phlegmatis qualitatibus. Et ſi ſperma virile p̃ualet, fit viriis ac fortis fœmina, q̃ñq; pilos agranones habẽs: poteſtq́;, vt diximus ſupra de virili, fœmineũ ſperma hoc ſimiliter nimis fragile vtriuſq; ſexus infantẽ reddere. Et nota ꝙ ſi ſperma viri forte ſit, maſculus eſt, ſi debile, fœmina. Et fœtus ligat̃ in vmbilico matris: & per eundẽ locũ recipit nutrimentum dũ eſt in matrice, & non per os. Vmbilicus.n. fœtus vmbilico matris continuatur.

De alteratione ſanguinis aliorumque humorum in ſpermate.

Organa ſpermatis ſunt arteriæ & venæ, in quibus ſanguis vertit̃ in ſperma hoc modo. ſicut enim in mamillis mulierum ꝑ quãdam decoctionem ſanguis in lac vertitur, ſic & in arterijs & venis ad nutrimentum earum vertit̃ ſanguis in calidam & humidam ſubſtantiam, phlegmatis habentem figuram: & nutriendo venas, & arterias vertitur illa ſubſtantia in ſperma, quod mox in caput aſcendit cum magna *vẽnarum & pororũ ſubtilitate. Et deinde deſcendit per duas venas & duas arterias ad teſticulos. Solet autem contingere. ꝙ ſperma deſcendens à capite poros F narium & aurium obturat ita, vt vitalis flatus exire inde vel introire nequeat. Sperma retentũ p̃ter naturam idem operatur, quod venenum, creſcensq́; in venis & arterijs ſuis, dũ nequit deſcendere in ſanguinis maſſam, nimiam generat paſſionem in *faucibus quãdam: q̃ græcæ lycoides dicitur, latine lupus, ideſt ſtrangulator. Quòd autem ſperma principaliter ex ſanguine, ſecũdario ex alijs humoribus efficiatur: hac ratione probatur. quia in multo coitu ſpermate deficiẽte ſanguis emittitur. Si vero ſperma à capite deſcendens non impeditur, venit ad teſticulos, ad vnum per venam vnam & arteriam, ad alium per arteriam & venam alteram.

* al. vẽtorum
*al. infantibus

De teſticulorum compoſitione.

Teſticuli vero quatuor habent panniculos: quorum duo calorem & humorem habent, alij duo hñt acutionẽ, q̃ acutio ſperma adiuuaret. habẽt quatuor vaſa etiam. i. ſupradictas venas, & arterias. quatuor *ſeminãria, quorum duo ex recto ſemine, alia duo ſunt adenes, quæ ſunt attrahentia & purgantia ſperma. Solet nanq; cũ vero ſpermate deſcẽdere aquoſum phlegma, quod ab †infirmis retinetur, & emittitur vel dormiendo, vel vigilando: quod ſemper liquefit. ex quo liquore acuto teſticuli magnum pruritum & ardorem recipiunt, vnde generatur voluntas coeundi. Habent ẽt teſticuli neruos duos pendentes, & deſcendẽtes à principali oſſe colli, & fun G damento corporis, per dorſum, & renes. qui nerui alios habent neruos coniunctos alijs oſſib⁹ totius corporis. Notandum aũt eſt, ꝙ vna vena eſt propria ſpermatis, vacua ab alijs, q̃ recipit id ſperma à quatuor alijs venis: illæ vero recipiunt ab alijs venientibus ab oĩbus partibus corporis, & ab oĩbus oſſibus medullã habentibus: quæ vena ducit illud ſperma ad caput, vt ſupra, dictum eſt: quarum quatuor p̃dictarum venarũ talis eſt natura. vna eſt iuxta renes: altera eſt iuxta cor & ſtomachum: tertia in pectore, & extenditur iuxta pulmonem: quarta eſt prope formoſitatem hepatis, in quo eſt poteſtas ſanguinis, vnde diffunditur per totum corpus. ex cuius ſuꝑfluitate naſcũtur ſpaſmus, apoplexia, diaphragmatis apoſtemata multimoda, & multæ aliæ paſſiones. In pectore vero eſt poteſtas phlegmatis, vnde diffunditur ꝑ totum corpus, ex ſuꝑfluitate cui⁹ fit aſthma. (Primũ.n. aſthma fit ex corruptione aeris intrãtis ad pulmonẽ: ſcd̃m vero fit ex fumoſitate phlegmatis ad caput aſcendente, & inde ad pulmonẽ redeunte) & apoſtema diaphragmatis, & apoſtema multi generis, & aliæ paſſiones contrariæ muſculis pectoris: q ſunt organa ſpũs, quem ad ſe trahit pulmo: & à ſe remittit: & †omnibus corde verbũ committẽtib⁹, & multæ aliæ paſſiones. Cholera enim poteſtatem habet ſuam in renibus: unde decurrit per totũ corpus. ex eius ſuperfluitate naſcũtur paſſiones in renibus, & petra, ſperma etiam inuiſcatum, H & dolor in renibus generatur, & in veretro: ideoq́; aliquando non poteſt tenere vrinã: vel nõ poteſt emittere, & in omnibus neruis vſq; ad pedem patitur. Renum etiam ſiccatio inde prouenit. vnde ſi cum muliere iacuerit, poſt patitur ſolutionem ſimilẽ debili ſpermati ſuper renes, & generatur apoſtema: ex quo aliquando procreantur vermes, & ſimilia.

*al. ex ſe mu-ctoria
†al. illis.
†al. in.

De domicilijs humorum ſperma deſcendens alterantibus.

Habent aũt p̃fati humores ꝓprias ſedes, & ab illis diuerſas, de quibus diximus, in q̃bus ſuas habent poteſtates. propria.n. ſanguinis ſedes eſt hepar, phlegmatis pulmo, choleræ rubræ fel, choleræ nigræ ſplen. Ex poteſtate choleræ rubræ, q̃ habetur in ſtomacho, q̃dã fumoſitas in caput aſcendit, generans ibi dolores, diaphragmatis apoſtemata, & alias paſſiones. inde ẽt deſcẽdit catarrhus ad pulmonẽ, vnde naſcit̃ aſthma, & phthiſis, & puſtulæ in pulmone. qñ aũt ſperma deſcẽdit à capite, & ſuſcipit̃ à duabus venis & à duab⁹ arterijs ſupradictis, ducentibus illud ad teſticulos, anteq̃ ad teſticulos ꝑueniat, deſcẽdit ꝑ loca illa, in quibus ſupradicti humores ſuã exercent ptãtem, & ibi accipit naturã humoris ibi manentis. in hepate, fit calidũ & humidum: ĩ pectore, mutat̃ in frigidũ & humidũ: in corde & ſtomacho: in calidũ & ſiccũ, & in renibus, in frigidũ & ſiccum. Sic ergo ſperma quatuor humorũ qualitatibus formatũ in renibus, deſcendit ĩ

teſticulos,

A teſticulos,ibiq; mundatum et cõpletum recipitur à matrice mulieris:ſicq; homo ex quatuor cõſtat humoribus.in coitu igit̃ cuius ſperma ſuperabũdat,illi ſimilis,infans procreat̃.ſimilis matri etiam hac cauſa fit,quia ſperma eius eſt nutrimentum ſpermatis viri.aliqñ tamen vno ſuperãte humore non eſt ſimilis illi infans,cuius eſt ſperma:nam alii humores debilitãtur propter ſuperfluitatẽ alterius.aliqñ.n.ſanis genitoribus ſtrabo infans,vel claudus,vel naſo torto naſcit̃: propter ſuperfluitatẽ humorum,vel minutionẽ.quia quam poteſtatem habet ſperma in loco ſuo, eandẽ habet natura in matrice.Itẽ genitorum quolibet paſſione aliqua occupato, infans ſimilẽ trahit qualitatem.Et aliquando ex lacte matris.Sicut.n.ſperma viri habet poteſtatẽ in toto corpore:ita natura poteſtatẽ habet in matrice.Sicut.n.ſanguis,ex cuius ſubtilitate omnium fit ſperma,habet poteſtatẽ eundi per corpus:ita et ſperma quod inde fit,habet poteſtatẽ exeundi ſine voluntate hominis vniuerſaliter,dormiẽdo,vel vigilando. Sicut enim natura corporis ſequendo quatuor mutationes in die, mutat corpus ſecũdum illas: ſic natura mutat ſperma in matrice ſm eaſdem mutatiões.Natura humani corporis proprie dicitur ſubtilitas fumoſitatis principaliter ſanguinis:ſecundario aliorum humorum : & etiã aeris agentis & commouentis ipſum ſanguinem in venis & arterijs:quæ infixa in carne eſt temperamentum omnium membrorum, te-
B ſtãte Hippocrate,ꝙ natura eſt medius gradus in caliditate & humiditate , & ſeptẽ materierum. Vnde venit,ꝙ quidam ſunt cholerici:& quidam melancholici,quidam ſanguinei,quidã phlegmatici.quod niſi eſſet,omnes eiuſdẽ eſſent naturę,licet nõ ſemper. Aetas.n.vel dięta,ſeu aliud naturas quandoq; reprimit:ſicut qui eſt ſanguineus,naturaliter eſt iracundus,tamen irã deponit à corde procedentem naturaliter,aliqua occaſione ſuperueniẽte. Sic ergo natura quieſcit & mutatur,ſed eius proprietas eſt inconuertibilis†.quia qui naturaliter eſt ſanguineus, iracundus eſt,iram tamen deponit.Sicut enim ignis prius acuitur,& poſtea quieſcit non tamen amittit naturam ſuam:ſic ille naturaliter prius acuitur,& poſtea quieſcit,non tamen mutatur.

[al. quieſcit & [m]utatur ſecun[du]m eius pro[pr]ietates.]

De natura pueri concepti in horis ſanguinis.

In tribus horis ſanguinis,ſperma cõceptum à muliere in ſanguinis mutatur naturã,& informatur:homo inde editus ruber eſt:ſupercilia eius grauia:venæ tẽporum graues & plenę: oculi ſanguinei,nebuloſi,paſſionibus ſemp abundãtes: facies rubra,labia tenera,gingiuę ſanguineę. ſæpe fluit ſanguis à naribus:guttur ſanguine ĩpeditur:inde vox grauis , rauca,debilis:os,dẽtes, guttur,& caput ſæpe dolent:capilli tendũt in rubedinẽ:ambulatio moderata:paſſiões ex rheumate ſanguinis,& ſynochus,& alia ex ſanguine procedentia.

C *De natura pueri concepti in horis choleræ rubræ.*

In horis choleræ rubræ cõceptus , rubens & citrinus,& capilli:venæ craſſæ,latæ,& plenæ,& citrinæ:color citrinus,aliquando viridis:guttur,& os.& ſputum,amara ſemper,& ſicca:genua, crura,pedes,& oſſa dolent:rheuma ſiccum per corpus ſæpe currit totum:inde naſcuntur gutta, paſſiones ventris,dolores,vt dyſenteria,tranſuerſio ventris,lienteria:fiunt in ſomnis pauor,in fronte dolor,ambulatio acuta.

De natura pueri concepti in horis phlegmatis.

Si vero in hora phlegmatis cõcipitur,albus,ſed ſępe pallidus,oculi craſſi,delati , aliquãdo ſimiles oculis accipitris:palpebræ graues,capilli flaui:vox grauis,craſſa:grauiter dormit, & ſæpe ſtertit:os abũdat phlegmate:ambulatio grauis:paſſiões,nimia tuſſis,amphimerina,aſthma apoſtemata articulis,nephrõpoma.i.renum dolor,colica,voluntas vomendi aliquando,quartana, paralyſis,ſolutio naturalis,& alia ex phlegmate procedentia.

[al. nephropoſis.]

Dę natura pueri concepti in horis choleræ nigræ.

Si in horis choleræ nigræ,vultus niger,partim albus,oculi nigri,ſicci,acuti:capilli nigri:vox ſubtilis,non alta:riſor propter ſplenẽ,à quo procedit riſus:ambulatio acuta,nõ audax:paſſiões
D quartanę,quotidianę,mania,mẽtis obliuio,cardiaca.i.verberatio cordis, nephrõpoma,paralyſis,phãtaſię,ſtupor mẽtis,oĩs oſſium harmonia ſibi dolet,& alia quæ ex cholera ni. cõtingunt.

De natura humana,cur cunctis ſit agilior.

Perſcrutati ſunt philoſophi medici cur naturam humorum quatuor bruta animalia non imitentur,vt de ſanguine fiant ſanguinea,de phlegmate phlegmatica,ſecundũ horas,ſigna, planetas,& in alijs:quod ſic ſoluitur,quia corpus hominis agiliori harmonia præditum eſſe neceſſarium eſt,vt facile addiſcat omnẽ,ad quæ anima intendit,phantaſiam.homo enim theologus in virtute ſapientiæ cum vi rationis ſuæ ad vniuerſalitatem progreditur : & ideo corpus ſubtile & agile ſuſcipit,vt facile rationem ſpeculatricẽ ſequatur:& imaginetur omnia.ſic deniq; fit perfectum hominis organum in theorica & practica.itaq; multa ſua agilitate ex humoribus quando concipitur in ipſorum proprietates transfertur, & ex planetarũ atq; ſignorum operatione exiſtente varias ſortitur proprietates,ad quæ brutorũ corpus non ſic mutatur:ſed tamen ex prima illorum eis in dicta proprietate omnia vnius complexionis ſunt.nam breuis numerus eſt ei collatus.vnde cum vnus ſit velox alter piger , alius paruus,alius magnus:& in hunc modũ eiuſdẽ tamen complexiõis ſunt ſemper. Si.n.ita ad plenum ſequeretur numerus , vt homines alijs alij pręeſſent & ſtultitia , & prudentia , cæteriſq; intẽlligentijs. Neq; ſicut in hominibus hora præ-

[al. id genus.]

ualet

ualet materiæ ſpermatis eorũ,vt conuertat illud,& firmet in humorum ꝓprietates, qbus horę il E
læ deputatæ ſunt,ſed extra infirmitas & natura ſpermatis eorũ trahit vim & dominium humo-
rum in ſui materiã:quia adeo fixum & incõuertibile eſt ſperma eorum,vt nunq̃ oẽ,ſed aliqñ ex
parte mutari contingat:quod in oĩbus certũ eſt:quia in tantum agile & conuertibile eorũ ſper-
ma eſt,vt vis horarũ,& dominium humorũ potius p̃ualeat ſpermati ad illud cõmutãdum,q̃ vis
ſpermatis illius.Nam & ſi in ſingulis horis ternis ſinguli dominent̃ humores in vnoquoq; ho-
mine,horæ tamen illius ſemp̃ præualet vis, in cuius horis natus eſt.nam ex debilitate ſpermatis
aliquando contingit,vt minus vigeat in homine vis humoris,in cuius horis natus eſt.

De immortali ſubſtantia,qualiter uiſibili & mortali copuletur.

Perſcrutati ſunt alij philoſophi porphyrici, quo modo ſubſtãtia incorporea poſſit vel eẽ vel
iungi in ſubſtãtia mortali: Sed nõ ſicut quatuor elemẽta coniungunt̃ in conſtitutione alicuius
ſubſtantiæ,ſed animæ ſpiritualis virtus ſenſuũ corporis,qui ſunt virtus corporis, iungit̃ vẽrbũ. *al. verbo D
& etiam hoc cauſa non eſt extranea à cognitione, ꝙ ſubſtãtia incorporea ſit humiliata ad cõſti-
tutionem alterius ſubſtãtię:poſt cuius completionem illa ſubſtantia tenet ſe in ſua proprietate:
& eius differentia ſemper ſimiliter ſit per ſe:& eius altitudo nunquã eſt accidẽtalis, ſicut altitu-
do illius ſubſtantiæ quam cõplet: & eius differentia diffinit† omnem accidentalem differẽtiam F †al. deſtruit.
corpoream:& nulla differẽtia accidentalis poteſt eſſe firma in ſua ſubſtantia. Hoc dicit Porphy
rius ad oſtenſionem coniunctionis animæ cum corpore: & per hoc affirmat verbum Dei in ſa-
pientia hominis eſſe:ad quod oſtendendum fecit Iſagogas:in quibus oſtẽdit differẽtias animæ
firmas & immortales,& differentias corporis eſſe mortales.

De ſpiritu quid ſit:& qualiter operetur in tota parte.

Spermatici ſpiritus virtutes ſunt tres:quarũ prima,eſt neceſſitas:ſecunda,virtus:tertia,orga-
num.Neceſſitatis duo ſunt opera:nam & calorẽ cuſtodit,& ſpiritũ animalem nutrit. Virtus ve
ro eſt complementum.Organũ vero diſcũrrit oĩa ex opere animę.Spũs aũt ille, cuius origo eſt *al. diſcerni
à corde,porrigit ſe p̱ arterias & venas,dans in venis ſanguinẽ, mutando ſe in calorẽ naturalem
& ſpiritualem vitã.Fumus autẽ progrediens ex calore ſanguinis,eſt nutrimentum ipſi ſpiritui:
qui fumus ſpũalis mittit ſe à venis in arterias,exiſtens animatio totius corporis & nutrimentũ:
quæ partim vertit̃ in carnẽ, & partim p̱ poros mittit̃ ad procreationẽ pilorũ. nec ſolũ eſt fumus
ſanguinis,immo habet admiſtam ſibi ſubtilitatem ſpũs, decurrens p̱ totũ corpus.Sanguis pur-
gatur p̱ hepar:ſpũs vero in arterijs clarificat̃ ex fumo caloris à corde veniẽtis: cuius clarior pars
aſcendit p̱ quaſdam arterias ad caput:& ibi ſe ſecundario clarificat p̱ calorem ſurſum ꝓcedẽtem G
à corde:& clarificatus vadit p̱ duas arterias in neruos, qui ſunt harmonia trium ventriculorum
capitis vſq; ad animã:cui ex nimia ſubtilitate ſui cõnexa eſt anima: p̱ quã anima miniſtrat phan
taſiam ſuam harmonię totius corporis:& harmonia illa pereunti corpori.Dicunt Ammonius,
Democritus,& alij cõplures,ꝙ ille ſpũs eſt corporeus:& ipſe idẽ eſt anima,hac ratione,ꝙ mini- *al. p̱ poros.
ſtrando phantaſiam ſenſibus,& ſenſus corpori,ſindens ſe in parte† dat corpori ſenſum.hinc ẽt
accidẽtalis probat̃ eſſe,quia harmonia capitis eo conſumpto neceſſario trahit aliũ ſpũm p̱ eaſdẽ
arterias ad nutrimentũ animæ:quia ſi ſubſtantialiter ineſſet, nõ eſſet opus alium attrahi. Vnde
per hunc & ipſa anima corporea probatur.Porphyrius nõ conſiderat quidem animã,ſed conſi-
derat ſpiritum animatum rationalẽ,oſtendens ſpiritum hunc in Iſagogis corporeũ eſſe ad opus
animę:non ipſam animã.Sed Socrates,Plato,Ariſtoteles,& Theodorus Platonicus,& Andro
nicus peripateticus,& Porphyrius & alij complures vnanimiter affirmant,ꝙ nec corporea eſt,
nec lege loci tenet̃,nec ſcinditur:quia cũ totũ corpus virtute ſui illuminet ad quęlibet exteriora
progreſſa,non tamen in ſubſtãtia ſua aliquam ſciſſionem patitur: & ſicut aer Sole illuminatur, *al. primam
ſic corpus anima,& ſicut aer per Solis lumen prõpriam omniũ rerum confert oculis intelligen *al. primam
tiam,ſic anima corporis harmoniæ p̱ ſpiritualem ſuæ ſapientiæ lucem, & prõpriam & ſecũdam H
intelligentiã confert:& ſicut lux Solis,quæ incorporea eſt,ſuum complens effectũ,nullam pa-
titur diuiſionem,ſic & anima:ſicut etiam lumẽ Solis,quod incorporeũ eſt,ſeparat̃ ab aere & ab
omni intelligentia oculorum ſine corruptione,ſic anima quæ incorporea eſt, ſeparat̃ ſine cor-
ruptione à corpore.Empernomos philoſophus dicit nõ eſſe mirũ animã, q̃ eſt ſubſtãtia incor-
porea,poſſe ſeparari à corpore, cũ ignis q̱ eſt ſubſtantia corporea, poſſit ſeparari à lignis,qbus
eſt iunctus,& reuerti in primam & propriã mãteriam ſine ſui corruptione, ſicut etiam Solis lu- *al. naturam
men illuſtrandũ hominibus ſola vi vtitur ſua,non indigens vi alterius quæ attrahat quaſi ad cõ
plementum prioris virtutis,ſic & anima:dicit Ariſto.in Phyſica eſſe quinq; partes animę, phy-
ticon.i.nutricem,ęſtheticon.i.ſenſualem,cineticon, catatopon.i.vim ad omnia loca ꝓgrediẽdi:
noeticon.i.intellectualem. Anima enim,quoniã generat̃ à natura corporis, cum natura ipſius
corporis vadit ad quatuor elemẽta:inde ad ſubſtãtias inanimatas,vt ad lapides,ferrum,aurum,
ꝓpter nutrimentũ:inde ad arbores,dehinc ad beſtias, inde ad homines. quemadmodũ.n.aqua
diuidit̃ in partes,quæ poſtea† redimit in homine:qui ſi bonus & purus ſit,eius aĩa in cœlũ clara †al. redeũt a hominem.
redit.Sed Porphyrius non conſentiens Ariſt.dicit ꝙ nulla harũ partiũ ſeparat̃ à ſubſtantia ani-
mæ,cum oẽs phyſici dicant animã nouam de cœlo immitti,& aſſociari ſpermati in matrice, vel

puero

A puero prius formato: vnde ſi malus fuerit homo, vadit in beſtiam, & inde redit ad hominem, à
quo ſi bonus fuerit, vadit in gloriam. Porphyrius vero negans hæc omnia, dicit animam po-
tius de beſtia in beſtiam ire, de homine in hominem, deinde in cœlum.

De natura pueri ſecundum horas humorum.

Notandum aũt eſt, ſperma non ſemp animatũ ab homine venire in matricem: ſed tunc tantũ
qñ à Deo ſtatutũ eſt gigni infantem: & tũc anima ſociat̃ ſpermati. Stoici dicebant animas quo-
tidie creari: & corpori prius in matrice cõpoſito immitti, & oẽ corpus nouũ, & tpaliter creatũ,
eſſe mortale. Porphyrius renuit, oſtẽdens ſic opus Dei eſſe debile: cũ ſit neceſſe quotidie creari.
Sed ſciendũ nobis eſt ꝙ animæ ſemp ſuam vitam firmam habent & ſtabilem ab initio: & ſic nõ
eſt opus Deo facere nouas vnaquaqꝫ hora. Dicit Hip. ꝙ ſi mulier recipit ſperma in prima, vel in
ſecũda, vel tertia hora noctis vel diei, infans contrahit ꝓprietates ſanguinis, qa horę ſunt eius. ſi
in quarta qnta ſexta, cholerę ru. ſi in ſeptima octaua nona, phlegmatis: ſi decima vndecima duo
decima, cholerę ni. Quòd ſi in ſiniſtra parte matricis in horis ſanguinis cõceptus maneat, pater
vero & mater in horis cholerę rubrę cõcepti fuerint, nõ trahit infans figurã ex cholera rubra pa
tris ac matris pp fragilitatẽ ſiniſtræ partis: & habet cauſas paſſionũ ex phlegmate vel à cholera
B ni. plusq̃ ex cholera rubra: nõ tñ tanti acuminis, quantum ſi eſſet in dextra parte. licet aũt in iſta
f. frigiditatẽ. parte ſit virtus cholerę ni. & pp frãgilitatẽ eius ſit virtus phlegmatis ibi, tñ ĩfans à ſanguine ſua-
rum ſumit initiũ paſſionum. Si vero in dextra partę ſit cõceptus in horis ſanguinis, pater vero
& mater ĩ horis cholerę rubrę, licet plus retineat figurã à patre & à matre ex cholera ru. q̃ ex ſan-
guine, tñ retinet ꝓprietatẽ paſſionum à ſuo principio. i. ex ſanguine: quæ paſſiones ſunt hæ: ſy-
nochus, pleuritis, ſpaſmus, apoſtemata, cauſus, & aliæ paſſiões hmõi. habet ẽt ſanguis acutionẽ
à cholera ru. Si infans cõceptus eſt in horis cholerę rubrę, & genitores in horis ſanguinis, ex his
trahit figurã: magis tñ à ſuis, à qbus proprietatẽ paſſionum retinet: quę ſunt febris acuta, tertia-
na, ſynochus, dyſenteria, cephalalgia, phrenitis, icteritia, & ſimilia. Si vero in ſiniſtra conceptus
ſit horis p̃dictis exiſtentibus ſuis & genitorũ: puella magis retinet figuram ſanguinis à patre &
matre, q̃ ex natura cholerę rubrę. frigiditas. n. ſiniſtri lateris ſuperat ꝓprietates paſſionũ: tñ inhę
rent ei cholerę rubrę: quæ ꝓpter frigiditatem minus ſunt acutæ q̃ in dextra parte. Si vero in ho-
ris choleræ nigrę concepti ſunt pater & mater, & infans in ſiniſtra fit parte, ſi puella eſt, naturali
ter melãcholica eſt, vel paralytica, ſplenitica, quartanaria, epileptica, ſtulta, & iners: ſimilis eſt ẽt
patri & matri: nec alio modo poteſt tpari natura eius. ſi vero ſperma eſt in dextra, nõ ſemp, nec
C ita p̃dictas habebit paſſiones, ꝓpter tpamẽtum caloris hepatis, & fellis: & quia hic calor accidẽ-
talis eſt ei, nõ poteſt prorſus pellere naturalia. Horæ autem choleræ nigræ, & cæterorũ humo-
rum determinant̃ p curſum planetarum. Quod ſi puella ſit cõcepta in horis cholerę ni. pater &
mater vero in horis phlegmatis, puella retinet figurã phlegmatis: magis tñ choleræ ni. & inde
habet cauſas paſſionũ. Si ſit in dextra, magis retinet figurã patris ex phlegmate tpato à ſangui-
ne: ſed paſſionum ꝓprietatem habet à cholera nigra non ita acutarũ, ꝓpter calorem dextræ par-
tis. Si conceptio oĩum ſit in horis phlegmatis, & ſperma ſit in ſiniſtra, puella eſt phlegmatica, de
bilis, quotidianaria, lienterica, phthiſica, cephalalgica, dolẽs in omni mẽbro: dolens in renibus,
in matrice & ſimilia: & partim habet paſſiones à cholera nigra, ꝓpter affinitatem phlegmatis. Si
vero ſit in dextra parte puer, eadem patietur, ſed tẽperate, propter ſanguinem & choleram ru-
brã. Si pater & mater cõcepti ſunt in horis phlegmatis, puella in horis ſanguinis, trahit à phleg
mate, ſed non acutius, propter maiorem ſanguinis ꝓprietatem. Si vero pater & mater concepti
ſunt in horis ſanguinis, & puella in horis phlegmatis, cõtrahit paſſiones à cholera ru. & ſangui-
ne æqualiter: magis tñ à phlegmate: quæ paſſiones tẽperant̃ p ſanguinem. Quòd ſi cõceptio ſit
in horis ſanguinis, patris vero in horis phlegmatis, matris in horis cholerę ni. à ſanguine paſſio
D nem ducit: & figurã, & partẽ à patre: nullã vero à matre figurã: ſed tm̃ debilitatem & inertiã. Si
in ſiniſtra eſt, plus à matre minus à patre: ꝓprietatem paſſionũ á ſanguine, quæ pp frigiditatem
ſiniſtræ nõ ſunt ita acutæ, ſicut in dextra eſſent. Quòd ſi puer cõceptus ſit in horis cholerę nig:
pater in horis cholerę rubrę, & mater in horis ſanguinis, partẽ figurę retinet ex patre & matre:
minorem partem ex cholera nigra: ſed maiorẽ partem paſſionum habet ex cholera ru. minorẽ
vero accidentaliter à ſanguine & cholera ru. quę paſſiones aliquantulũ ſunt tpatæ. Si in ſiniſtra
eſt puella plus cõtinet ex cholera ni. minus enim à matre, nihil ex patre: paſſiões ducit ex chole
ra ni. & ſunt acutæ. Quòd ſi pater & mater concepti ſunt in horis cholerę rubrę, & puer in horis
ſanguinis vel phlegmatis, plus retinet figurã p̃ris à cholera rubra, mediocrẽ figurã à matre et mi
norẽ: paſſiões à cholera ru. & ſunt tpatæ. Si pater & mater cõcepti ſunt in horis ſanguinis, puer
in horis phlegmatis, & ſit in ſiniſtra, maiorẽ partem figurę habet ex patre, mediocrẽ à matre, mi
norem à phlegmate: paſſiões à phlegmate & ſanguine. Si vero eſt in ſiniſtra, plus habet à chole
ra nig. & phlegmate, minus à matre, nihil ex patre: paſſiões ex phlegmate & cholera ni. Quòd
ſi oĩum cõceptio ẽ in horis ſanguinis, habet figurã à p̃re: & ſi ſpma matricis ſupabũdet & ſit ſa-
nũ tota eſt ex parte p̃ris figura: paſſiões ſanguinis & acutæ. Si conceptio oĩum in p̃dictis ſit ho-
ris, & in ſiniſtra ſperma, & matris ſperma ſit debile, tũc filia maiorẽ partẽ figuræ retinet à matre,

minorem

minorem ex cholera ni. Si ſperma matris eſt debile,patris vero ſanũ & forte, totã figurã habet E
à patre,debilitatẽ vero corpis à matre: paſſiões à ſanguine,partim à cholera ni.accidẽtaliter. Si
oĩs conceptio eſt in horis cholerę ru.& ſperma patris eſt forte,& matris debile,totã figuram ha
bet à patre:& ſi ſperma matris eſt forte,& patris debile,æquã vtriuſq; cõtrahit formã:& aliquan
tulum tñ habet à cholera ru.& paſſiones acutas.& ſi tunc fuerit in ſiniſtra,partem figuræ habet
à cholera,& tantundẽ ab vtroq;,paſſiões vero à cholera ru.Si vero ſperma patris ſanum eſt,ma
tris vero debile,figurã habet vtriuſq;:ſi vtrũq; debile,totã figuram habet à phlegmate,parum à
ſanguine,& cholera ru.& ſi tunc in ſiniſtra fuerit,parum habet ab vtroq;.ſ.partim à cholera ni.
& phlegmate:plus à cholera ni.pp frigiditatẽ illi⁹ partis. Quòd ſi æqualia ſint & ſana,ab vtroq;
continet figurã æqualiter:& parũ vero à cholera ni.& accidẽtaliter.Quòd ſi ſperma abundet &
ſanũ ſit,plus habet à matre q̃ à patre:paſſiões ex phlegmate. Quòd ſi conceptio oĩum fuerit in
horis choleræ ni.& vtrũq; ſperma debile fuerit,ab vtroq; partim figurã recipit: plus vero à cho
lera ni.& aliquantulũ à cholera ru.& ſanguine accidẽtaliter.Si vero ſana fuerint,vtriuſq; figurã
retinet parũ à cholera ni.& ẽt à cholera ru. accidẽtaliter. Quòd ſi ſperma abũdet matris, plus fi-
gurã habet à matre.Et ſi ſperma patris ſupabundet,plus habet à patre,& cholera ni.paſſiones:ſi
ſana fuerit,vtriuſq; figurã retinet,ſed plus à matre:& ẽt ſi ſperma matris eſt ſanũ,patris vero de- F
bile,habet figurã à matre,minus vero à patre,ſi cõtra eſt,ęquã habet ab vtroq; figurã:& cholera
ni.ſi plus ſupabundat materia,plus habet à matre,paſſiões à cholera ni.plus,minus à phlegma-
te.Si ſperma oĩum fuerit in matrice matris eorũ in eiſdẽ horis,magnæ eloquẽtiæ erunt. Si pater
& auus infans vel puer cõcepti ſunt in horis ſanguinis infantis, mater vero in horis phlegma-
tis:& ſperma matris ſuperet,ſed tñ debile,à neutro trahit figurã:qa illius ſperma minus ẽ,huius
vero debile eſt. Qñ vero habet puer principiũ ab horis ſanguinis, ſicut auus eius,retinet ab eo
figurã.Si pater fuderit ſemẽ in horis ſanguinis,mater vero cõcepta ſit in eiſdẽ horis,cuius ſper-
ma fortius & ſanius ſit ſpermate viri debili,nõ capit figuram patris,qa ſperma eſt debile:ſperma
vero mulieris fortius & ſanius vertit ſperma viri in ſuã,ꝓprietatẽ:ſed poſtea ſupueniente aliqua
paſſiõe vel phlegmate vel cholera ni.vel alijs humoribus, debilitat̃ figura matris: & ideo puer
nõ potuit eius retinere figurã.Et qa auia eius pueri eſt concepta in hora ſanguinis:& ſicut puer
cuius ſperma reduxit ſperma viri ſui ad naturã,ſperma illud qa eſt materia pueri acuens ſe in ſe-
ptima,nõ potuit venire in figurã patris & matris pp ſupradictas paſſiones.venit aũt in figuram
auiæ.Si vero fortius eſt ſperma aui ſpermate auię,tũc retinet figurã aui,ſi cõcepti fuerint in eiſ-
dem horis:ideo puer exiſtẽs in tertio ab auo ſuo vel ab auia iuuamen habuerit ſuæ figurę,& nõ G
à patre vel matre,qui ſunt in ſecũdo loco,vel vtriq; ſperma fuit debile: tñ quia opera planetarũ
ſemp ſolẽt miniſtrare ꝓſperitatem ſecũdum imparem vſum, vel diuerſitatem naturę ſm parem
numerũ.Si vero ſperma patris vel matris debile fuerit,tũc nec humores,nec ſecũdus locus im- *
pediunt quin recipiant figurã ab auo vel auia:& hoc propter naturam & vim loci & horarum.

De conceptione pueri alterata à ſtellis, & non à parentibus.

Contingit ẽt aliqñ infantem nulli parentum eſſe ſimilem: & hoc fieri p naturam planetarũ:
naſcitur.n.aliqñ mutus,vel carens pedibus,manibus,oculis,&c.Philoſophi vero indubitanter
aſſerunt teſte Hip.ꝙ oĩs ſubſtãtia corporea animata iuncta ſit & ligata in planetis & ſignis,qua-
tuorq; elementorũ nexibus:& hoc approbo auctoritate Alexãdri imperatoris Macedoniæ ſic
dicentis,ꝙ Natanabus rex ęgyptiorũ pater eius ſm opera planetarum cũ matre ſua Olympiade
cõcubuit: & p ſuam mathematicam & aſtronomicã rationẽ p̃cauit, vt non cognoſceret eã niſi
in talibus horis, in quibus ex operatione planetarũ & ſignorum figurã traheret, non ex patre
vel matre.Cõſiderauit enim,ꝓprie Solẽ venturũ in Leonẽ,& Saturnũ in Taurũ,à qbus volebat
filiũ ſuũ naſciturũ figurã & naturã principaliter retinere.A Leone igit̃ tenuit criſpitudinẽ capil
lorum,citrinum colorẽ,& toruũ aſpectum & vultũ,& irã,& robur.& quia aquila retinet,ꝓprie- H
tatẽ à Leone in hoc ſolo,ꝙ aquila altius volat cæteris auibus,& acutius videt, ideo Alexander
habuit ex,ꝓprietate ſui ſigni oculũ vnũ aquileũ & naſum. & vt Sol clarus eſt præ cæteris, & qñ
eſt in Leone fortior eſt:ſic ille toti mũdo dominatus eſt.ex Tauro vero cõtraxit cornutã fron-
tẽ,& corpus altũ,& ferociã.Taurus.n.terrã findit ingenio ſimplici,& opere pio. Et qa draco ha
bet,ꝓprietatem in ſigno tauri & magnitudine & ſenſu,& draco ſupra habet dẽtes acutos,& alte
rum oculũ,in ſimilitudinẽ draconis oculos habuit: & vt Saturnus altior eſt oĩbus planetis,&
in humilitate & ſubtilitate ſuperat opus cęterorũ planetarũ,ſic Alexãder totũ orbẽ ſuperauit.

De natura duodecim ſignorum.

Sciendum itaq; eſt de ſignis duodecim,tria eſſe calida & ſicca.Aries.n.ca.eſt in ſecundo gra-
du,ſic.in tertio.Leo calidus eſt & ſic.in quarto gradu.Sagittarius ca.in primo,ſic.in ſecũdo gra
du.Alia tria ſunt fri.& humi.ſ.Cancer,Scorpio.& Piſcis.nã Cancer eſt Lunę ſedes.Scorpio hu.
in primo.frigi.in ſecũdo:Piſcis frigi.in primo,humi.in ſecũdo gradu.Alia tria ſunt ca.& hu.Ge
mini ca.ẽ in ſecũdo,hu.in primo:Libra ca.eſt in primo,hu.in ſecũdo:Aquarius ca.in primo,hu.
in ſecũdo.Alia tria ſunt fri.& ſic.Taurus fri.in tertio,ſic.in ſecundo.Capricornus fri.in ſecũdo,
ſic.in tertio.Virgo frigi.in ſecũdo,ſic.in tertio.Alij Philoſophi dicũt ꝙ Gemini ſunt ca.et ſic.in

tertio

A tertio gra.& virgo ca.& hu.in primo,& ſagittarius ca.& hu.in principio ſecũdi:& aquarius fri. & ſic.in tertio gra.Aries,leo,ſagittarius,ſunt oriẽtales ca.ignei,& ſicci.Taurus,virgo, capricornus,ſunt terrei,frigidi,& ſicci meridionales.Gemini,libra,aquarius,ſunt occidẽtales,aerei,calidi & humidi.Cancer,ſcorpio,piſcis,ſunt aquatici,frigidi & humidi,ſeptentrionales.

De differentia ſeptem planetarum.

Ab his oĩbus ducunt elementa rerũ naturas ſuas & qualitates p̃dictas.& opera planetarũ cõplentur & p̃ficiunt̃ per ſigna p̃dicta.& quia elemẽta iuncta ſunt ſignis naturaliter,ẽt ex elementis cõſtat oĩs ſubſtãtia corporea animata.ergo elemẽta opus recipiũt planetarũ à ſignis,& illud trahunt omni ſubſtantiæ animatæ corporeę,& illud eſſe natura à ſignis habet:& aliud.i.efficaciam & operationes à planetis. naturã.n.dicimus in calore,& frigiditate,& cæteris:operationẽ vero in valetudine,pulchritudine,pigritia,velocitate,& ſimilibus,q̃ contingunt infantibus: ẽt ſi nõ fuere in genitoribus.Multa.n.de hmõi materia dicturi ſumus,ſed in p̃ſenti omittamus.

De alteratione ſignorum & planetarum.

Quatuor autẽ ſunt elementa ac temporaneæ mutationes,quæ fiunt ſm curſum & rõnem ſignorum & planetarũ.Temporum qdem aliud eſt calidum & ſiccũ,vt æſtas. & hoc fit ex natura B ſignorum eiuſdem cõplexionis.ſ.ca.& ſic. Aliud vero calidum & hu.i.ver,ſicut alia tria ſigna. Aliud frigidũ & ſic.ſ.autumnus ſm ſua tria ſigna. Aliud vero frigidũ & hu.ſ.hyems ſm ſua tria ſigna.Et vnumquodq; tempus ſm naturã ſuorum ſignorũ acuit & mouet materiem elementorum,quæ ſibi eſt conueniens,quod tñ aliq̃n mutari ſolet. Nam cum æſtas debeat eſſe ca.& ſic. naturaliter,tñ eius calor minuitur & temperat̃ ex frigiditate, non ex ſua natura,ſed ſignorũ.nã ſi ex poteſtate capricorni & planetæ eius,generẽtur ſeu creentur res alicuius anni,ex eorũ frigiditate temperat̃ æſtatis calor,& ex illa frigiditate innaturali æſtatis currentis & cõtrariante,contrariæ naſcunt̃ paſſiones. Aeſtate vero tranſeũte venit autũnus q frigidus & ſic.naturaliter eſt, ſed ex capricorni natura,qui poteſtatẽ habet anni,vt diximus,ſuperuenit altera frigiditas, quæ auget frigiditatem & ſic.autũni:quæ res eſt contraria quatuor elemẽtis in corpore exiſtẽtibus. eſt.n.in illo tp̃e maxima grauitas & intẽperies. Et ex affinitate autumni qui nimis eſt fri.& ſic. ſuperuenit hyemi magna intemperies.adeo vt ſuperetur in oĩbus quatuor elementorum tp̃ata natura.putrefacta.n.liqueſcit à ſua p̃prietate.Adueniente aũt vere quod eſt calidum & hu.temperat̃ eius calor ex frigiditate capricorni atq; hyemis iam peractæ. Deinde calor veris & æſtatis contẽperat̃ hyemis peractæ & capricorni frigiditate,cuius poteſtas illo viget anno:ſicut vnum C quodq; ſignum ſuã habet poteſtatem ſm ſuam naturã & mutationem ſuã. Et mouetur natura tp̃is anni illius,q pertinet ad ſignũ illud,& ẽt per frigiditatẽ p̃fatam natura veris mutat̃:qua mutata turbat̃ naturalis calor humanæ naturæ:& q̃ prius erat p frigiditatẽ hyemis & capricorni rupta & putrefacta,mouet̃ & acuitur:& generant̃ paſſiones q̃ ſunt propriæ illorum temporum: quæ ſunt mortiferę.Si vero ex poteſtate læſionis & planetę eius,q ſunt calidi & ſicci,generẽtur res atq; creent̃,æſtas erit magni caloris & ſiccitatis: veniẽte aũt autũno,ex calore Leonis & Solis eius frigiditas temperat̃ & hyemis: ideoq; turbat̃ aeris natura & acuitur,tum,p̃pter naturam ſigni & planetæ,q̃ ſunt calidæ naturæ,tum propter naturam ſui ipſius qui eſt calidus, & acuendo ſe,pugnat cõtra naturas illorum tẽporum.ſ.hyemis & autũni,quæ frigidæ ſunt naturæ:ſicq; natura humana putrida mortiferas generat paſſiones,quæ proprię non ſunt illorum temporũ. nam ſi in anno Leonis & eius planetæ, in æſtate generentur paſſiones acutæ & graues, tunc ſunt p̃prię eorum:ſi vero hyeme,vel in alijs tp̃ibus eorũ,quæ nõ ſunt propria,generant̃ paſſiones ad eorum p̃prietatem,tunc illæ paſſiones magis erunt p̃prię eorũ Leonis & Solis,qui ſunt calidi & ſic.q̃ eorum tẽporum in quibus generant̃.generant autem aliq̃n paſſiones permutata natura vtrorũq;.i.temporum ſigna planetæ:q̃ paſſiones generant alias,quæ nõ ſunt ſignorum D vel planetæ vel tẽporum.Quod aũt dictum eſt de p̃dicto ſigno & planeta,q̃ in eis ſunt propria & q̃ non,de reliquis intellige ſignis & planetis & tp̃ibus. Sole.n. aſcendente frigiditas:cum tñ potius ex Sole calor ineſſe debeat,quod cõfert poteſtas Saturni ex capricorno,cuius frigiditas terræ acuit frigiditatẽ q̃ aduenit.fumus in aere aſcendit,ex quo color aeris turbat̃. ęſtatem vero ex Sole calor & ſiccitas,ex terræ fumoſitate frigiditas & ſicci.aerem corrũpunt:vnde animalia & nos turbamur in illo Capricorni anno: homines grauibus infirmant̃ morbis:ſicut apparet ĩ anno Leonis deſcendẽte Sole ſup terram:& q̃n frigiditas adeſſe debet natura hyemis redeũtis, acuit̃ aer igne:& acuẽdo turbatus generat graues paſſiones,q̃ p̃priæ ſunt temporis illius,vt dictum eſt.Similiter apparet in anno cancri,qui ex eius natura acuit̃ natura aquę:qua acuente,inde aſcendit quædam fumoſitas in aerem,ex qua turbatur aer.inde frigidæ & humidæ fiunt paſſiones,non p̃priæ illius temporis,ſed ſigni.Si vero annus eſt librę,acuitur,& acuendo trahit ad ſe calorem ab igne:& tunc tẽpus eſt multum calidum & humidum.ſ.hyems, & inde fiunt graues paſſiones,quæ propriæ ſunt veris & hyemis:ſunt enim calidæ & humidæ.

De alteratione ſignorum, & ſeptem climatum mundi.

Poteſtas tamen ſignorum & planetarum nõ eodem modo ſe habet in omnibus partibus totius terræ.climata enim mũdi ſeptem ſunt ſecundũ planetarũ rationẽ. Anno igitur capricorni,

qui

qui eſt frigidus & ſiccus, eſt maior frigiditas & ſiccitas in partibus illius terræ, q̃ ꝓprie ſunt ſub E
planeta .i. Saturno, qui eſt frigidus & ſiccus. nam cũ *aliæ partes terræ naturaliter ſint fri. & ſic. tñ * al. illæ
ex natura & poteſtate Capricorni, quam habet illo tẽpore, magis mouentur & perturbantur q̃
aliæ terræ, quæ non ſunt propriæ eorũ. Quòd ſi annus eorum non fuerit, tunc terra non habet
moueri cauſa eorum niſi in hyeme & vere, ſcilicet per naturã. ſed quãdo planeta ſuperponitur,
eſt alia ſignificatio. Illæ vero terræ, quæ proprie ſunt ſuppoſitæ Lunæ & Cancro, propter affini-
tatem frigiditatis quam habẽt, inferunt cõmotionem in ſuo anno, non tantã quantam inferunt
ſuæ propriæ terræ: quia terra illa frigida eſt & humida, ſicut Cancer & Luna. Alijs vero terris, q̃
neq; frigidæ ſunt neq; ſiccæ naturaliter, licet inferant cõtrarietatem & cõmotionem, tñ paruam
inferunt. Similiter Leo & Sol maiorem cõmotionem dant terrę ſibi proprie ſubiectæ q̃ alijs: illi
tñ quæ ſubiecta eſt Libræ & Arieti, licet non dent tantam cõmotionem quantam dant ſuæ pro-
prię terræ, tamen propter affinitatem caloris dant ei maiorem cõmotionem q̃ alijs cum quibus
nullam habent affinitatem. Si vero fuerit annus Leonis & Solis vt dictũ eſt, tũc toto illo anno
dant commotionem in *ætãte tribus menſibus, & hoc vt dictum eſt per naturam. *al. æſtate

De alteratione quatuor partium mundi.

Eſt & alia in terris mutatio ſecundũ quatuor mundi partes, diſpoſitas ſcilicet ad oriẽtem, vel F
occidentem, auſtrum, & ſeptentrionem: & ſecũdum altitudinem montium Soli accidẽtium, &
ima vallium à Sole remotarum. Conſideret ergo medicus an ſit mutatio tẽporum propria an
accidentalis, vt ſupra dictum eſt. Aetates quoq; hominũ, figuras, colores, terram, vſum, paſſio-
nes terræ in qua ſunt geniti, vtrum ſint conſuetudinariæ an propriæ: an veniant accidentaliter
ſecundum mutationem temporum vel naturaliter. ſi enim ſunt paſſiones ex natura terrę, aliud
exigunt medicamen, quàm ex mutatione temporum naturaliter & accidentaliter.

De diſcraſia propria naturæ temporis paſſionum, uel non propria.

Intuẽdum eſt ẽt an natura hominis ſuæ cõcordet paſſioni, & tẽporum mutationi, an paſſio
ſit accidentalis & mutatio temporum, an mutatio ſit ſubſtantialis & paſſio accidẽtalis. Solet. n.
paſſio cholerica & ſanguinea mutationi tẽporum concordare, ſed à natura patiẽtis diſcordare,
& e contrario. Pulſus quoq; videndus eſt an conueniat cũ ſua natura & paſſione & temporum
mutatione: an tãtum conueniat cum mutatione, & non cum paſſione nec cum natura: an cõue-
niat paſſioni, & non ĩmutationi neq; naturę: an naturę, & nõ immutationi vel paſſioni, an nul-
li. Adhuc ẽt ſciendum eſt an tempus tranſierit, vel præſens ſit, ſeu futurum, in quo pharmacum
dari infirmo debeat. His. n. ignoratis ne bene euenientibus, miratur, & cito deſperat medicus. G
Oportet ẽt medicum noſſe vtrũ infirmitas debeat augeri: & hoc an ſui natura, an temporis, an
paſſione alia ſuperueniente: & ſic poterit dare medicamen tꝑe congruo, vt vel decreſcentẽ de-
primat & tollat ægritudinem, vel imminenti reſiſtat, ne nimis ægrum tardet. nã ſi leue dederit
medicamen in morbo adhuc leui, credens paruam fore ægritudinem, nihil feciſſe videbitur, qñ
grandis infirmitas ſuperuenerit. Sciendum aũt eſt quaſdam infirmitates quibuſdam eſſe ſubſtã-
tiales, alijs accidentales. In æſtate enim ſynochus & cauſus ſunt naturales infirmitates choleri-
cis & ſanguineis: phlegmaticis accidentales. & ideo non eodẽ modo curandæ. nam quæ potio
conuenit cholericis per naturam tẽporis & morbi naturalis eis, eſt contraria alijs, & cauſa alte-
rius morbi, id eſt phlegmaticis. Eſt. n. tẽpus, vt diximus, & morbus ille illis accidentalis. Si ergo
phlegmatico alicui prædictis morbis ſynocha & cauſo occupato, eandem dedit eiuſdem men-
ſuræ medicinam, quam & cholerico, æſtate cito ſanabitur: qa eius complexio non eſt cholerica
& ſicca, ſed eſt his cõtraria: cholerici vero diu infirmi manebunt, quia calidi ſunt & ſicci, & tem-
pus. vertitur. n. accidentalis febris in ſubſtantialem. ſ. frigidam, quæ eſt phlegmaticorum. Opor-
tet etiam ſcire cõplexionem: qm̃ idem experimentum & eadem potio non omni danda eſt in-
firmo. contingit. n. vt quæ potio vtilis ei fuerit in primo vel ſecundo vel tertio periodo, in alijs H
non conueniat: & ideo ſm diuerſas ægritudinum mutatiões ad diuerſos periodos, diuerſa con-
uenit dari purgantia. Attende ſm quas horas. ſ. an ſanguinis, vel cholerę rubrę, vel phlegmatis,
vel melãcholię, magis acuat̃ paſſio vel minuat̃. Synocha. n. in horis ſanguinis ſi acuat̃, ſcias eius
originẽ eſſe ex accidentali mutatione ſanguinis, nõ à principio cholerę rubræ. Mutatur. n. ſan-
guis aliqñ ex cõmiſtione, aliquando ex Solis ardore, aliqñ ex itineris fatigatione, & generatur
ſynocha: ex qua cõmotione ſanguinis acuitur cholera rubra: qua acuente quieſcit ſanguis, & ſy-
nochus, & cauſus generãtur ex acuitate choleræ rubrę. Si vero ephemera febris acuitur in ho-
ris ſanguinis, ſcias eſſe ex phlegmate ſalſo coniuncto ſanguini: quod phlegma acuẽs ex affinita-
te ſanguinis ſolet verti in choleram rubrã, & inde ſolet generari febris tertiana. Quartana vero
ſi in horis ſanguinis acuitur, ſcias eius materiã, id eſt melancholiam generari ex putrido ſangui-
ne ſub planeta naturæ proprię. Quòd ſi ſynocha magis acuitur in horis choleræ rubræ, non eſt
ꝓpria ſynocha, qa vel mutabitur in tertianã, vel in cauſum. Si vero tertiana acuit̃ in illis, vera ter-
tiana eſt & propria. in illam. n. aliquando mutabitur febrem. Quotidiana vero ſi acuit̃ & muta-
tur in horis cholerę rubrę, cito vertitur in tertianam. Si vero quartana acuit̃ & mouetur in ho-
ris cholerę rubrę, cito vertitur in tertianã. Si vero quartana mouetur & acuitur in horis eiuſdẽ,

ſcias

A ſcias principium eius nō fuiſſe ex putrido ſanguine, ſed ex cholera rubra peruſta in melancholiam
conuerſa. Quòd ſi ſynocha acuitur & mouetur in phlegmate, ſicut in horis ſanguinis, ſcias
generari ex ſanguine iuncto phlegmati ſalſo: & proprie poſt terminum ſuum completum mutabitur
vel in quotidianam, vel tertianam, licet magis affinis ſit tertianæ, q̃ quotidianæ propter
calorem. Si vero tertiana phlegmatica mouetur, & acuitur ſicut in horis choleræ rubræ, minus
eſt periculoſa. mutabitur enim in quotidianam: de quotidiana vero fiet quartana: & aliquando
reddit tertianam. Quòd ſi quartana moueatur & acuatur in horis phlegmatis, principium eius
fuit ſalſi phlegmatis, quod verſum in choleram rubram incenditur, & vertitur in melācholiam,
ſicut viride lignum vertitur in viuum carbonem, deinde in cinerem. Quòd ſi ſynocha mouet̃
in horis cho. ni. †minus grauis paſſio, & æger eſt piger, & grauis, & illa infirmitas habet partem (†magis eſt.)
non ſolum ex bono ſanguine, ſed etiam ex putrido: & proprie poſt terminum ſuum cōpletum
veniet infirmus in quartanā. Si vero tertiana acuitur & mouetur in horis melancholiæ, ſubito
vertitur in quartanam. Quòd ſi quartana mouetur in horis illis, firma eſt & propria: nec mutat̃
in aliam propter prædictas paſſiones. oēs enim aliæ habent moueri & acui ſecundū prædictas
horas, & earum naturam & rationem: & ſecundum motum, & acutionem ipſarum, bene diſcer-
B nentur, & tactu, & pulſu, ſicut ex prædictis horis.

De cognitione ægritudinis ſecundum planetam, diem, & horam.

Scire etiam medicum decet planetam & ſignum, in quo æger ægrotare cœpit, & tempus ſm̄
diem & horam. nam ſi infirmitas fuerit ſm̄ ſigna & planetas, ſed accidētaliter ex acutione ſigni
& planetæ eſſet, habet aliam diſtinctionem. Si vero medicus neſciuerit infirmitatem per numerum,
ideſt per naturam ſigni & planetæ, perſcrutetur pulſum & horas, vt dictum eſt.

De qualitate, & efficacia errantium planetarum ſeptem climatum.

Aſſerunt etiam phyſici omnia in terris firmari & compleri ſecundum curſum, & operationem
ſuperiorum corporum: quorum operatio omnis ſummi creatoris virtute conſiſtit. Elemē
ta igitur quatuor, ſignis duodecim, & ſeptem planetis iuncta ſunt: & eorum cauſas, quatuor habent
temporum mutationes: ſecundum quas humana, & omnium ſubiectorum natura mouet̃
& acuitur: per quam motionem & acutionem paſſiones fiūt. Hæc autem mutatio eſt vniuerſalis
omnibus mundanis. Eſt & alia mutatio ex natura terræ ſpecialiter, & planetarum cōſtans in
diuerſis regionibus. Quadrifidus enim orbis etiam in ſeptem diuiſus eſt partes ſecundū ſeptem
planetas, qui per aſtrolabium diſcernuntur. Sciendum eſt tn̄ partes illas ſeptem non eſſe conti-
C nuas, ſed in toto mundo diuiſas. terra enim illa, quæ eſt frigida & ſicca in quarto gradu, ſub poteſtate
eſt Saturni, qui eiuſdem eſt naturæ. Quæ vero frigida eſt, & ſicca in primo gradu, ſub Iouis
imperio, qui eiuſdem eſt naturæ, & qui etiam affinitatem habet cum natura rerum omnium
maximeq; ad gaudium pertinentium. Sed quæ calida in ſecundo, humida in primo, ſub Martis
ditione eſt, & ſuæ naturæ conuenit eiuſdem. Sed quę eſt calida & ſicca in quarto, Soli conuenit
& concedit. Quæ autem calida & humida in primo gradu, ſub Mercurio. Quę vero humida, in
primo, frigida in ſecundo, habens aliquantulum tēperamenti calidi, Veneri ſubiacet. Sed quæ
frigida, & humida in primo gradu, Lunæ conuenit. Quęq; autē ſingulæ terrarum partes ſui retinent
planetæ qualitates: accidētaliter tn̄ in naturam vertunt̃ planetæ alterius. terra enim, quæ
ex ſui planetæ natura proprie frigida ſeu calida eſſe debet, in contrariam vertit̃ naturam & com-
plexionem. In cōplexionibus ergo præfatis, deinde etiam in altitudine, & profunditate, & erectione,
& caſu, & harmonia cuiuſq; planetæ conuenire debet, ad cuius ſimilitudinem compoſita
eſt, & inde omne corpus ſanum vel ægrum eſt. vnde Andronicus peripateticus aſſerit nos
eſſe ſecundum noſtram voluntatem: & extra noſtram volūtatem ambulamus, & etiam contra
noſtram voluntatem, quando noſtra anima ducimur, vel quando accidentaliter ex natura cor-
D poris, aut iræ furore, aut alio impetu mouemur. Monet ēt ſecundario aut cogente natura corporis
ad malum cognitionē reddere. ſicut enim muſicus nequit chorda falſa ſonitum reddere,
ſic anima prauum corpus, ſcilicet libidinoſum vel aliud, ratiōe ſui nequit regere: & ſymphonia
inſtrumenti artificis animæ, ideſt corporis diſplicet. Andronicus igitur cōmotiones planetarū,
& compoſitiones merito aſſerit veras: & cætera vitia non eſſe naturalia animæ: nec animam ex
natura corporis conſtare, quod quidam voluere. Si enim eiuſdem eſſet naturę, nil repugnaret
quin anima rationibus ſpiritualibus ſubderet corpus, ſcilicet ieiunijs, & cæteris virtutibus corporis
vitia ſubderet. & ideo dicit Plato in logica, dum iuuentus eſt per ſenſum & rationē mundata
ab omni prauitate corporis, cognoſcetis omnem virtutē: omnis. n. prauitas extra naturā.
At alijs elementis corpore cōpoſito, ipſum corpus animā mouet: quod eorum contrahit qualitates.
dicit Hippocrates in phyſica, quòd terra eſt appoſita generare naturam corporum. Eſt aūt
vt terra alia dulcis, & temperata, ita & homines eius dulces & manſueti. Et ideo anima mandat
eis per phantaſiam ſuam omnem bonam operationem. Eſt & alia terra per naturam planetarum
acuta. vnde eius homines veniunt bellicoſi. Et quia operatio corporeæ materiæ ligata eſt
quatuor elementis, ideo dicit Plato, ꝙ ratio conuenit ex ſuperioribus, & miniſtrat homini ſpiritualem
intellectum, ſecundum quem diſcernit ſuperiora, & inferiora, vera, & falſa in theo-

rica,

rica,& practica.i.in diuina rerum conſideratione,& operum faciendorũ doctrina & inſtructio- E ne.praxis enim græce,operatio latine.Et quia ſenſus non fit cum imaginatione animæ,cito du citur ad diſſenſiones rerum,vnde theorica efficitur: Deus enim omnia imprimit,& vbiq; eſt,& omnia implet.Inde dicit Plato ꝙ homines exiſtentes ante ſuum tempus, non ex virtute ratio- nis,ſed ex natura corporis ſuã praxim adimplebant.Et inde affirmat Iſaac ꝙ terra per operatio- nem planetarum generat naturã corporis : natura vero corporis mouet corpus in conſuetudi- nes malas, & mutationes malas:& mutatio quatuor temporum fit per duodecim ſigna & ſeptẽ planetas:maior eſt autem per Lunam & Solem. Luna vero vnoquoq; menſe mũdum peram- bulat,& dat motus quatuor elementis.Sol vero quatuor tempora anni conficit.ſ.ver calidũ & humidum.quod ſi non eſſet,ſed ſiccum,vt quidam volunt,ſiccarentur gramina,non autẽ auge rentur vel fouerentur:& alia inconuenientia eſſent,ſi aer tunc ſiccus eſſet.

De natura coniunctionis & adiunctionis quatuor elementorum.

Aſſerebant falsò quidam philoſophorum quòd homine mortuo humores ſepararẽtur,& ad propriam redirent naturam,vt ſanguis in aerem,cholera rubra in ignem, melancholia in terrã, phlegma in aquã.Hippocrates autem & Ariſtoteles & alij philoſophi aſſerũt deſtitutis & mor- tuis humores in terram redire:diſſentiunt etiã Socrates & Hippocrates à quibuſdam alijs phy- F ſicis dicentibus quòd quatuor elementa nullũ patiuntur detrimentum à ſua ſubſtantia,ſed re- manent integra, nec corrumpuntur in conſtitutione corporis humani:ſed quædam differentia accidentalis egrediens ab illis quatuor elementis temperat & regit humana corpora,quæ perit cũ illis corporibus:ſicut albedo vel nigredo conſiſtens accidẽtaliter in corpore deſtructo perit: & aliqua differentia deſtructa non patiuntur illa elementa aliquod damnum: quia ſemper ſunt fixa & integra in ſua ſubſtãtia.Dicũt enim Ariſtoteles & Hippocrates ꝙ omnis creatura incor- porea penetrat totam ſubſtantiam,cui aduenit intus & extra:vnde illa differẽtia,cum ſit incor- porea,eſt veniens ad humana corpora ab illis quatuor elementis æqualiter intus & extra.ſed illa differentia tantũ eſt extra & non in figura incorporea. Nam ſi illa differentia eſſet adiuncta corporibus humanis vt illi dicunt,tunc illa corpora per illam differentiam intus & extra eſſent vbiq; eiuſdem naturę & eiuſdem coloris:ſicut aqua vbiq; in tota ſubſtantia per calorem calida: per frigus frigida,ergo ſicut calor & frigiditas,quæ ſunt accidentales differentiæ aquæ,poſſunt ſeparari ab ipſa & deſtrui permanente ſubſtantia ipſius aquæ : ſic illa differentia,qñ accidit cor- poribus noſtris,perit,remanente natura & proprietate noſtrorum corporum:quorũ differẽtia accidẽtalis apparet extra,& poteſt deſtrui,ſicut ipſa corpora ſunt mortalia. Dicit nanq; Hippo- G crates ſicut nulla ſubſtantia incorporea habet nutrimentum à differẽtia corporea, ſic nulla ſub- ſtantia corporea poteſt nutriri à differentia incorporea.vnde teſtante Hippocrate aer & aqua & ignis iunguntur & efficiuntur vnum,quibus terra propter ſui nimiam ponderoſitatem nequit adiungi,ſed mandat ſuam frigiditatem & ſiccitatem,quæ temperat illa tria , & ſic complent na- turam corporum , ſicq; mortuis omnia illa rediguntur in terram. Et ideo ſciendum eſt ꝙ terra ſecundũ grauedinem ſuam nõ poteſt aſſociari alijs tribus elementis in conſtitutione humano- rum corporum.Nam poſtea illa tria propter grauedinem terræ non poſſunt explicare ſuã ope- rationem,aqua turbulenta & cõmiſta terræ non poteſt ſe mouere,nec in aliam partem ſuã vim emittere.Item,ſicut videmus ꝙ turbati,ſanguis & cholera vertuntur in melancholiam: melan- cholia vero in nullum ſupradictorum niſi in phlegma,& de phlegmate in alios:ita aer ignis & aqua vertuntur in terram,de terra in humiditate,& de humiditate in alia elementa.

De mutatione elementorum qualiter fiat.

Supradictam hanc mutationem vocant phyſici hoc modo,terra enim creſcens vnaquaq; ho ra ex mortalitate corporum vertitur in aquã:cuius ſubtilitas calefacta vertitur in aerẽ:ſubtilitas autem aeris calefacta vertitur in ignem.ſicut enim aqua mittens humiditatem ſuam,vertitur in H terram accidentaliter:ſic terra inde creſcens accidentaliter , amittit tunc ſiccitatẽ ſuam,& vertit in aquam,& ſic conſiderant naturam aliorum elementorũ. & ideo dicit Ariſtoteles ꝙ nullum difficile aut diſſolubile nomen eſt fixum & firmum circa aliquam ſubſtantiam. nam illud quo- modo dicitur per ſupradictam creaturam ꝙ terra vertitur in aquam,aqua in aerem,aer in ignẽ, ſic ignis ingroſſatus & infectus vertitur in aerem,aer ingroſſatus vertitur in aquã,aqua ingroſ- ſata in terram:quæ,vt dictum eſt,iuncta inſimul fiunt corpora noſtra. Corpora vero noſtra ver tuntur in terram,& vnũquodq; vertitur in aliud. Et ideo dicit Ariſtoteles ꝙ hæc quatuor mate- riæ non habent hæc ſupradicta nomina fixa & ſtabilia ſibi : ſed proprie dicitur ſubſtantia.nam in quodcunq; vertitur aer vel aqua,tunc dicitur ſubſtantia.

De mutuis conuerſionibus quatuor elementorum.

Conueniunt autem & differũt elementa differentijs & qualitatibus. ſicut enim aqua frigida & humida contraria eſt igni,& mutat eius proprietatem:ignis vero calidus & ſiccus: terra frigi da & ſicca:aer calidus & humidus,aqua frigida & humida:& his qualitatibus ad ſe inuicẽ colli- gantur attrahentes ſemper conſimiles qualitates:vt aqua terram ſiccam frigidam:deinde contẽ perant ſe in cõtrarijs : nam ſiccitas terræ per prædictam frigiditatẽ trahitur ad humiditatẽ aquæ ſiccandam.

A ſiccãdam:Ita etiam humiditas aquæ aſcendit ad ignẽ tracta per aerem illuc,& ita vel annihilat
contrarium ſuum,vel attrahit. Aqua igitur per frigiditatem ſuam terræ iuncta à terra trahit fri-
giditatem & non ſiccitatem: aer aquæ per humiditatem conueniens attrahit illam: ignis vero
aeri per caliditatem conuenit,& illam ſuſcipit ab aere. Vnde dicit Ariſtoteles,ꝙ duo ſunt gene
ra aeris,vnum ex fumoſitate aquæ,aliud ex fumoſitate ignis,qui ſuam caliditatem & ſiccitatem
mutans vertitur in fumoſam materiam. hoc facto aſſociatur ſupradictæ materiæ,quæ eſt fumo-
ſa,& calida: ex quibus duobus generibus iunctis efficitur aer,qui aliquando ex frigiditate,&
humiditate aquæ acuitur & inuoluitur:& inuoluendo amittit ſuum calorem, & ſic vertitur in
ſuam materiam ex qua fit,ideſt aquam. ex eius enim cõſtat fumoſitate, vt dictum eſt.aqua vero
ſi de terra,inſpiſſatur & amittit humiditatem.Recipitq; aqua & terra ſiccitatẽ,& in eius redigit̃
naturam.Naſcuntur ex his corruptelæ corporum: nam aer intra ignem & aquam ſtans tribuit
calorem ignis,& in aqua acuitur,& calefit,& fumoſitas illa in aerem ſurgit,& inde aer turbat̃,
& etiam frigiditate contrahente à terra,& calore deſurſum ab igne. Nouem autem ſunt naturæ
ſeu qualitates corporum:octo intemperatæ ſcilicet,& quæ conueniunt omni animali,ſcilicet ca
lida,frigida,humida, ſicca.Calida & ſicca,calida & humida,frigida & humida,frigida & ſicca.
B Nona vero ſoli homini conuenit,& eius ſolam temperat naturam. Et ideo vtile eſt noſſe,quæ
harum octo ſunt ſubſtantiæ: & quæ differentiæ. In igne ergo calor eius eſt differentia virtu-
tis ipſius: quo calore amoto,attrahit ſiccitatem, & remanet quædam fumoſitas calida,quæ eſt
ſubſtantia. Aeris vero differentia eſt calor, qui deſignatur & reuertitur ſæpius,vt dictum eſt.
ſubſtantia vero eius eſt humiditas, quæ aliquando deſiccatur, vt ſolet fieri quando vertitur in
terram.illa enim ſiccitas eſt ei accidentalis, quæ & ſiccitas eſt accidentalis,ſi duret frigiditas.nã
dum redit in ſuam propriam naturam,amittit ſiccitatem,ſemper autem eſt humida.Et ſciẽdum
eſt,ꝙ aquæ humiditas eſt idẽ,quod eius frigiditatis,nec ſunt habendæ pro duabus differentijs,
ſed pro vna tantum.nam ex nimia frigiditate terræ fit nimia frigiditas aquæ, vnde in aqua diffe
rentia eſt eius humiditas.Siccitas autem terræ eſt differentia.poteſt tamen remoueri à terra eius
ſiccitas,licet videatur eius ſubſtantia:eſt enim cum ipſa frigiditate. verũ & ipſa poteſt remoueri
à terra.eſt igitur eius ſubſtantia humiditas.in primis enim terra fuit humida:& eius ſiccitate re-
mota,& frigiditate,quæ eſt eius ſiccitatis,terra vertitur in humiditatem.

C

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE NATVRA ET ORDINE CVIVSLIBET CORPORIS.

CENSVRA.

Liber ordine, & iudicio carens.

De quatuor humorum natura.

LIcet te ſciam,chariſſime nepos, græcis literis eruditũ ad hanc diſcipli-
nam poſſe pertingere, tamen nequid tibi poſcenti ad memoriam de-
negetur,ex libris medicinalibus,Hippocratis intima latina feci: quod
D quia dignus es fideliter trado, daturus tibi aui tui patris mei librũ, ex
quo mundi rationem cognoſcas: vt noſſe poſſis quãta fuerit generis
noſtri ſapientia.Nunc vero tibi corporis vniuſcuiuſq; naturam & or-
dinem aggrediar exẽplificare. Corpus igit̃ hominis ex quatuor hu-
moribus conſtat. nam habet in ſe ſanguinem, choleram rubram,cho-
leram nigram,& phlegma: qui quatuor humores habitant vel domi-
nantur in locis ſuis.ſanguis dominat̃ in dextro latere in hepate, quod
iecur vocamus:ſic & cholera rubra ibidem dominat̃.in ſiniſtro vero latere,ideſt in ſplene cho-
lera nigra dominatur.phlegma autem in capite,& alia pars in veſica:alia pars ſanguinis domi-
natur in corde. Virtus autem ipſorum talis eſt.ſanguis eſt feruens, humidus, & dulcis,cholera
rubra eſt amara,ignea,& ſicca.cholera nigra eſt acida,frigida,& ſicca.phlegma vero eſt frigidũ,
ſalſum,& humidum.Hęc omnia creſcunt ſuis temporibus.Sanguis enim creſcit tẽpore ab octa
uo Idus februarij vſq; in octauũ Idus maij,& ſunt dies.xcij. Cholera vero rubra in ęſtate ab octa
uo Idus maij vſq; in octauum Idus auguſti,& ſunt dies nonagintanouem.Cholera autem nigra
autumno ab octauo Idus auguſti vſq; in octauũ Idus nouembris,& ſunt dies nonagintaunus.
phlegma vero hyeme ab octauo Idus nouẽbris vſq; in octauũ Idus februarij,& ſunt dies.xciij.

De cognoſcendis febribus. E

De cognoſcendis febribus omnibus ſuperius ſcriptum eſt.nunc illud ſciendum. Scito ꝙ maxime iam dixi primum cognoſcendas cauſas,& origines,& ſpecies febrium,& vt ſciamus,quæ ſunt generales,& quæ ſunt ſpeciales,ideſt quæ ſunt veræ,& quæ non ſunt veræ,& quæ ſunt tropicæ,& quæ ſunt acutæ, vel quæ ſunt ſimplices,& quæ ſunt duplices,vel quæ ſunt,quæ cũ alijs febribus geminatæ fiũt,& quomodo accedant,& quomodo recedant, ideſt qualiter moueant̃, & qualiter declinent,& quibus horis,diebus,& noctibus,vel quot horis paroxyſmus, ideſt cõmotio teneat,vel quando faciet paracmen,ideſt declinationem,quid ue ſignificãt,& quò ægrũ ducant conſiderandum eſt:& iterũ virtus ægrotantis,qualitas,& impetus ægritudinis,& quantitas:ex hoc enim vitæ mortiſq; indicia maxime,& ex pulſu,& conſideratione vrinæ,ac genus febris præuidere poteris,ſi fuerit aſſiduus lectionis doctiſſimus vſus:necnõ ex alijs ſignis,quæ noſter Hippocrates in prognoſticis probat:& futura ante prædicit.indicant enim & quaſi tacite loquuntur ęgrotantis color,oculi,vultus,vox,taciturnitas,poſitio iacentis,ſchema,corporis habitudo:quæ omnia in ægris diligenter conſideranda ſunt,vt ſciamus manifeſte quid tenere, vel quid refugere debeamus: ne forte hoc ignorantes ęgros lędamus. Addas & illud in his,vt cõſideres in oĩbus ſemper ægritudinibus regionem,qualitatem,poſitionem locorũ,aeris tem- F perantiam,temporum mutationem,ætatem, conſuetudinem ægrotantis,naturã corporis,animi vigorem,cauſas & originẽ:necnon & illud,ne vt animi aut corporis vitio ægritudo nata ſit, aut ne extraneus aduenerit ex cibo aut potu,vel ex corruptela aeris.Qñ enim hæc oĩa conſideras,tunc rationẽ bene & vere eſſe cognoueris, & optime facies quicquid ad hæc oĩa facere conueniat: qm̃ tunc medici beneficia vincuntur, quando non in ſuo tempore adiutoria offerũtur, aut natura corporis à morbo fugata beneficia non ſentit,itaq; præuidẽti omnia diligenter perſpicienda,& præuiſis atq; cognitis cauſis,vt dixi,ſuis curis ſuiſq; temporibus curanda.

GALENO ASCRIPTVS LIBER

DE ANATOMIA PARVA. G

CENSVRA.

Liber maxime deridendus.

QVoniam interiorum membrorum corporis humani paſſiones erant ignotæ, placuit veteribus medicis, & maxime Galeno vt per anatomiam brutorum animalium,interiorum partes manifeſtarent̃. & cum quædam bruta animalia, vt ſimia, inueniantur nobis in exterioribus ſimilia,ita ſecundum interiorum poſitionem nulla inueniuntur adeo ſimilia vt porci. & ideo in eis anatomiam fieri deſtinamus. Eſt autem anatomia,recta diuiſio membrorum,quæ ſic fit. Porcum debes inuerſum ponere, & per medium gutturis incidere: & tũc tibi primum lingua occurrit, quæ dextrorſum, & ſiniſtrorſum quibuſdam neruis alligata eſt, qui *mõtiui dicuntur: quia cum ipſi à cerebro veniant ad pul- *al. reuerſi monem,à pulmone vertuntur ad linguam,per quos lingua mouetur ad voces formandas: ibi H iuxta ſunt quædam carnes glanduloſæ,quę dicũtur pharynges. Qui colligitur humor,in eis facit branchos.In radicibus linguæ oriuntur duo meatus,ſcilicet trachea arteria,per quam tranſit aer ad pulmonem:& œſophagus,per quem immittitur cibus ad ſtomachum: & eſt trachea arteria ſuper œſophagum:ſuper quem quædam chartilago eſt,quæ dicitur epiglottis,quæ eleuatur aliquando,vt cibus & potus per tracheam non deſcẽdat,& aperitur vt aer intret, & exeat. Inter tracheam arteriam & œſophagũ eſt locus, qui dicitur iſthmos, ideſt inter duo principia,in quo aliquando humor colligitur ad apoſtema, quod dicitur angina:aliquãdo pars eſt intus, & pars extra,& dicitur ſquinantia:aliquando eſt totus extra,& dicitur ſynantia. tũc debes ſeparare tracheam arteriam ab œſophago, & inuenies pulmonem & cor. Cor vero eſt in ſiniſtra parte, & pulmo in dextra. quorum quilibet in ſua capſula continet̃. In capſula vero cordis colligit̃ materia,quæ facit ſyncopen,in capſula pulmonis colligitur materia,quæ facit peripleumoniam.& tunc videbis quandam venam,quæ concaua dicitur: quæ ab hepate venit per mediũ diaphragmatis,& ſubintrat inferiorem auriculam cordis. & fit arteria, de qua ſunt oẽs arteriæ aliæ,quæ procedunt ad membra,in quibus fiunt pulſus,quibus mediantibus cor alligatũ eſt pulmoni,& thracheæ arterię,& fiſtulis pulmonis,in qbus colligitur humor,qui facit ſanſugium:aliquando

colligitur

A colligitur extra eas,& facit anhelitum:& aliquando intus,& extra eas,& facit orthopnœam. Et quod pulmo ſit cauernoſus,poteſtis probare, ſi cum calamo intromiſſo infletur. Sub illis membris eſt panniculus,qui dicitur diaphragma,qui diuidit ea à nutritiuis,qui coniungitur teneritatibus coſtarum,in quibus colligitur humor, qui facit pleuritin. Tūc debes reuerti ad interiora. & ad nutritiua, & computa longitudinem œſophagi vſq; ad ſeptimū ſpondylum, & ibi incipit os ſtomachi ſupra diaphragma:ſtomachus vero inferius. Sub ſtomacho eſt,inteſtinū, quod dicitur portonarium; ſub portonario eſt duodenū: ſub duodeno,ieiunū: ſub ieiuno,orbum:ſub orbo,ſaccus:ſub ſacco,longaon:& ſunt ibi quædam gracilia inteſtina,quę lateralia vocantur,in quibus eſt iliaca paſſio.Ex dextra parte ſub fundo ſtomachi eſt hepar poſitum,in cuius ſubſtantia eſt,quaſi quædam veſica, quæ cyſtis fellis appellat. & ſuper hepar ſunt duo pāniculi girbus, & ſifac: qui ſunt impliciti velut rete, quod apparet ibi pinguedo:& dicit groſſus girbus. quod autem ſubtilis,ſifac:qui procedunt vſq; ad ſplenem,per quos venæ tranſeunt, per quas melancholia ad ſplenem ex hepate mittitur.Eſt autem ſplen membrū oblongum in ſiniſtro latere poſitum.Loca quæ ſunt ſub ſplene & hepate dicuntur hypochondria. Tunc debes omnia inteſtina extrahere,& tunc occurret tibi in medio ſpinæ arteria magna:ſub qua & vena magna contiB netur,quæ arteria fit de omnibus arterijs capitis,quæ de recto condenſantur in venam magnā, & arteriam quæ deſcendit ad lumbos:& ad ſe varias arterias tranſmittit tam dextrorſum, quàm ſiniſtrorſum ad inferiora. Vena autem magna fit de venis capitis cōdenſatis, quæ venit vſq; ad renes,& bifurcatur,& ibi fit caua vena,in qua infunduntur capillares venæ,quæ præ nimia paruitate ſui videri non poſſunt, per quas vrina cum quatuor humoribus venit ad renes. Sunt inter ea autem & renes quædam membra oblonga,& concaua in principijs lumborum poſita: & in renibus decolatur vrina à quatuor humoribus. tunc inuenies ibi duos meatus, qui vreteres dicuntur pori; & per eos reſudat vrina in veſicam. nam infiguntur veſicæ, qui etiam tranſeunt per quendam panniculum, quo omnia inteſtina præter longaonem clauduntur, qui vocatur al.girbus. epigome cinctus menon,quo aliquo erupto cadit inteſtinum in oſcheum, ſupra quem eſt quædam pinguedo,quæ vocatur omentum:ſupra omentum eſt ſumen.

Nunc de anatomia matricis dicendum eſt.

Sciendum eſt autem q; natura hoc membrum in mulieribus diſpoſuit, vt quicquid in toto menſe de ſuperfluitate generaretur, ad hoc membrum in conſueto tempore tanquam ad ſentinam totius corporis mitteret: & inde mulieres naturaliter menſtrua habuerunt. Eſt ēt hoc mēC brum ager naturæ,qui excolitur vt fructificet,in quo aliquando vt in bonā terram ſemen eijcitur,quod adheret in ea,& per actionem cooperantis naturæ calidę,& ſpiritu mediante inferius ſcinditur more grauis: & à ſe ramuſculos emittit per quaſdam radices vel ora, quibus infigitur matrici,& per quæ nutrimentum ſibi miniſtratur & futuro fœtui,& ſic poſtea actione virtutū, vt ſæpe à me vobis dictum eſt,ſi bene recolitis,futurus fœtus generatur, & augmentatur.Eſt autem poſita matrix ſuper inteſtina, & ſupra collū eius eſt veſica,& ſub ea longaon eſt,& inferius eſt vulua.Tunc debes ſcindere matricem per mediū os,vbi inuenies duos teſticulos ſuperpoſitos,per quos ſperma mulieris mittitur ad matricem, vt ex eo & virili fiat fœtus. Habet autem matrix ſeptem cellulas,& ſi prægnans eſt,in ea fœtum inuenies,ſupra quem videbis quandam tunicam,quaſi quandam camiſiam,quæ ſecundina dicitur,quæ rumpitur quādo fœtus recalcitrat ad exitum,quæ alligata matrici & fœtui venis per eam tranſeuntibus nutrimentum ad matricem,& ad fœtum tranſmittit.& illi meatus quibus fœtus alligatur,dicuntur cotylidones. Eſt etiam ibi quidam magnus meatus,qui vmbilicus dicitur,qui rumpitur iuxta matricem in quantitate quatuor digitorum,ex cuius ligatura fiunt phlegmone in vmbilico.

Nunc de anatomia cerebri videamus.

D Debes ergo in ſummitate capitis incidere, & remota cute inuenies pelliculas quaſdam, quæ dicuntur muſculi,ſub quibus inuenies os,quod dicitur cranium.ſub cranio eſt pellicula,quę dicitur dura mater,ſub qua eſt pia mater,deniq; cerebrum.In oculis eſt tunica, quæ appellatur cōiunctiua,& apparet alba: quæ eſt iuxta eam, aliquantulum eſt ſubnigra,& dicitur cornea:quæ ſub illa magis eſt nigra & minor, & dicitur vuea. Tūc incide per medium,& humor qui prius exibit,dicitur albugineus: qui poſt eum eſt, clarus eſt,& coagulatus in modum cryſtalli,& dicitur cryſtallinus: & qui vltimo eſt,ipſe vitreus appellatur. Neruus, qui ab interioribus venit ad oculum,qui eſt albus,& anguſtus,ipſe dicitur opticus: & qui venit ad aures,dicitur auditorius neruus.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE ANA-
TOMIA VIVORVM.

CENSVRA.

Liber, in quo multa uera & Galeno digna continentur, ſed tamen longe ab eo differens, quem Galenus ædere propoſuerat.

Partium corporis diuiſio, natura, vſus, & dignitas.

MEdicorum anatomicos neceſſe eſt præcognoſcere, ꝙ humanum cor-
pus cum ſit compoſitum, ad hoc vt ſit ſuſtẽtaculum motuum & ope- F
rationum diuerſarum, ex multis & diuerſis compo nitur inſtrumẽtis.
coniungitur.n.nobiliſſimæ animę, à qua influunt ei potẽtię nobiles,
& virtutes multiplices, quarũ miniſterijs regatur, & ſaluetur in eſſe,
& prohibeatur à corruptione, & à caſu veloci. Sed cũ nullius virtutis
miniſterium compleatur niſi per organum cõuenienter adaptatum:
tunc exigitur adaptatio, & præparatio organorũ multiformium, ad
texturam corporis humani ordinandam, per quę virtutes negocien-
tur, & effectus quos intendũt attingant. Verum quia operatio quæ-
libet abſq; multiplici iuuamento nõ ſaluatur diu, neq; etiam fit: tunc oportuit vt organa ſpecia-
lia haberent ſpeciales texturas ex partibus diuerſis. Et dico ꝙ tam ea, q̃ partes eorum à medicis
membra appellantur. quarum generatio eſt ex humoribus proportionatis, ſicut humorum ex
cibis. Vnde mẽbrorum alia ſimplicia, alia compoſita. Simplicia ſunt, quorum quãcunq; partem
ſenſibilẽ aſſumpſeris, erit illa toti cõicans in noĩe & definitione: ſicut os & caro. Cõpoſita ſunt,
quorum quãcunq; partem aſſumpſeris animalis, toti cõicans nõ erit nomine & definitione, ſi-
cut manus & facies. Membrorum ſimilium partium primum eſt os: quod creatum eſt durũ, G
qm̃ corporis eſt fundamentum, & motuũ ſuſtentamentũ. tñ & ipſum ẽt & ſm magis, & minus
in duricie diuerſatur. Poſt ipſum eſt chartilago in duricie mollior, ad flectendum humilis, ſed
oĩbus alijs durior. In cuius creatione iuuamentum fuit, vt per ipſam oſſium cum pelliculis, &
carnibus facilior & melior fieret continuatio. Si.n. molle cũ duro abſq; medio componeretur,
accideret ei paſſio vehemens apud percuſſionem, & coarctationẽ ſeu cõſtrictionem: & ex caſu
ipſius ſupra durũ immediate, & reſiſtentia, ſeu repulſione duri conſtãtis: quare ordinata fuit po
ſitio mollis cũ duro: & inueſtitæ fuerũt oſſium extremitates bucellares, & cõcauæ, hoc corpore
medio, ſicut eſt in oculo, ſcapula, & in oſſibus coſtarum, & in epiglottali chartilagine, & in oſſe
ſuſpenſo in furcula, & in alijs pluribus. Non ſolum autem hoc iuuamentum, ſed etiã alia in eis
reperiuntur iuuamenta plura, ſicut in oſſe, quod ſuſpẽditur in furcula ad defenſionem oris ſto-
machi. Et quandoq; per ipſam melior vicinitas fit iuncturarum ſeſe inuicem fricantiũ: alioquin
ſui duritie rumperentur. Et aliquando iuuat in ſuſtentando membrũ molle extenſum, & elon-
gatum in ſuo itinere: propter quod alio indiget, cui innitat̃, & à quo confortetur. Poſtea ſunt
nerui, qui ſunt tanquã virgulta orta à cerebro, & à ſpinali medulla, à ſubſtãtia† nuncia ſeu vica- † al.alba.
ria in ipſis, duram & flexuoſam habentes ſubſtãtiam, ad ſeparandũ difficilem. Et iuuamentum H
eorũ eſt deferre virtutes ſenſibiles à cerebro, & motiuas ad partes alias: & corroborare totum
corpus per quod incedunt, & dilatare quandoq; ſe in cinctorio membrorũ ceu carentium, ſicut
hepatis, ſplenis, & pulmonis. iſta.n. membra, & ſi ſenſum non habent, poſitũ eſt tamen ſuper ea
cinctorium neruoſum cooperiens ea, quæ quando apoſtematibus & ventoſitate tenſa fuerint,
peruenit apoſtematis grauedo, ſeu pondus, aut ventoſitatis extenſio ad cinctoriũ, & ad ipſius
radicem, & ſentit ipſam. Poſtea ſunt chordæ ab extremitatibus muſculorum ducentes origi-
nem, quarum ſubſtantia ſubſtantiæ neruorum ſimilis eſt, ad membra tendentes mobilia. quæ
quando retrorſum trahuntur, propter ſui principij attractionem ea retrahunt q̃bus alligantur:
& quãdoq; laxant, quia eis accidit relaxatio ex eo, ꝙ relaxantur ſua principia, & ad ſuos tendũt
ſitus: & quandoq; extendunt: ſicut apud ſui extenſionem, quam habent ex ſuis principijs egre-
dientibus menſuram ſuæ longitudinis conſuetæ. Et ſubſtãtia chordæ componitur ex neruo, &
ligamento ingredientibus muſculum, in quo perficiuntur, & fiunt tanquam fila in eo, & vt plu
rimum penetrant per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in vnum, &
chordam conſtituunt: quæ quando ſeparatur à muſculo, ad iuncturam vadit, aut ad membrum
mouendum, & colligitur in ſeipſa, & inchordat ipſum ſicut chorda arcum. Poſtea ſunt liga-
menta:

A menta:ſicut prædiximus,ſimilia neruis.Et quędã eorum abſolute ligamẽta vocant:& quędam
ſunt, qbus appropriatur nomen alhacab.Illud aũt, quod ad muſculos extendit,non vocat niſi
ligamentũ:quod aũt ad muſculum non extenditur,ſed continuatur inter duo extrema oſſium,
aut inter alia membra,annectendo vnũ alij firmiter,& ligamentũ,& alhacab appellat, & ipſius
extractio,& origo eſt ab oſſe.vnde & ſenſu carent ſicut & os. & hoc prouiſum eſt ei melius, ne
propter motuum ſuorum vehementiam & multam fricationẽ doleat. Iuuamentũ ipſius eſt ne-
xio,& concatenatio iuncturarum,& corroboratio neruorum.qñq; enim nerui ſeparant de ſuis
principijs,& partiunt,& ramificant in membris,& propter hoc in ſuo proceſſu magis ſubtilian
tur,quanto magis remouentur à ſuo motu, cum rami ipſorum multo fiant ſubtiliores,q̃ radix.
quamobrem ne cadant in defectum,& corruptionem,gubernauit eos Dei ſapientia miſericor-
diter agens. etenim ex oſſibus rem ſimilẽ ſibi extraxit, quæ connexio vel ligamentũ appellat.
& ipſam neruo miſcuit,& ex eis,quaſi rem vnam effecit,& ſic acquiſita ſibi craſſitie ſecurius in-
cedit neruus ad mẽbra longinqua, & non eſt timor de reſolutione virtutis eius : & pręterea nõ
erat conueniens,vt nerui oſſibus continuarent,quæ ſunt ſuſtentamenta,& radices membrorũ
mobilium.oſſa.n.ſunt ſolida & dura nimium:neruorum aũt ſubſtantia mollis,& ſubtilis. Poſt
B ligamenta ſunt arteriæ,q̃ ſunt organa concaua,in longitudine extenſa,neruoſa,& in ſui ſubſtã-
tia ligamentalia,habentes motiones diuerſas,& quietes aſſimulatas,ſeu proportionatas motio
nibus,& quietibus cordis,quod eſt earum principiũ.Et ſunt cõpoſitæ ad hoc,vt per ipſas euen
tetur cor à ſuis fumis,& reſpiret calor naturalis, & ſpiritus diſtribuatur in membra,q̃ ſunt poſt
ipſum,propter partitionem & ramificationem,quã ſuſcipiunt. Et poſtea ſunt venę,arterijs in
aliqbus aſſimulatæ,non habentes motũ dilatationis vel cõſtrictionis,ſicut & arteria:& hoc eſt
ꝙ quietæ nominantur.Et ſunt creatæ ad hoc,vt ſint viæ per quas feratur ſanguis nutrimẽtalis,
& membris partiatur ſm ꝙ neceſſarium eſt.Vnde de neceſſitate ad omne membrũ inſtrumen-
tale veniunt duæ venæ,pulſatilis & non pulſatilis,ad deferendũ duo genera ſanguinis, quibus
membra indigent ad ſui conſeruationem & nutritionem. Licet & aliam habeant vtilitatẽ iſtæ
venæ in corpore,cõmunem cũ neruis in eo, ꝙ ſunt ligamenta carniũ, ſicut poſtes in pariete.Et
ſignificatio ſuper hoc eſt,ꝙ videmus, ꝙ in corporibus, in qbus liquefiunt membra & caro,ap-
parent venæ craſſiores alijs membris magis diminutis.Et alia eſt neceſſitas ſuæ manifeſtatiõis,
vt per venulas paruas diuidatur ſanguis, & facilius accipiat alterationem, & conuerſionem.
& iterum,vt ſanguis craſſus remaneat,& retineat ab eis,& cohibeatur ab exitu:& in qbus relin-
C quuntur orificia ampla,non coercetur ſanguis ab exitu ſuo omnino.vnde in palato,naribus,&
ano,fiũt multoties ſanguinis exituræ. Et poſt hæc ſunt panniculi, quorum textura eſt de filis
neruoſis ſenſu nequaq̃ perceptis,quorũ ſpiſſitudo eſt tenuitas quædam in ſuperficiem ſuſcita-
ta,ad hoc vt ſint continentes conuenienter,& bene cooperientes ſuperficiem corporũ aliorũ,
propter iuuamenta plura.Ex qbus eſt,vt ſemitam eorũ,in quibus eſt in ſua figura & factura be-
ne cuſtodiant:& hoc iuuamentum eſt in tunicis cerebrorũ,& grandinis glacialis,& humorum
ſuorũ,quorum ſubſtantia de natura currens,& mobilis eſt.indigent tñ vt figantur,& ſtent ordi
nati in ſuis figuris,ne accidat error in operationibus virtutum perficiendis, quarum neceſſita-
te creantur,& exiſtunt,vt ſuam exiſtentiam in conſequẽtiam contrahant. Et ex eis eſt,vt fiant

* manentiã.

ſuſpenſoria aliorum corporũ,ſicut renum à dorſo:& vt ſint continentia quædam, ſicut ſtoma-
chus & inteſtina. & vt per ea membra quędam ſenſum in ſuperficie ſolũ habeant,ſicut pulmo,
hepar,& ſplen,& renes.Et ex eis eſt,vt per eos diſtinctio,& diuiſio habeat ſuper membra diuer
ſarum intentionũ.ſicut inter os & carnẽ, inter ſpiritualia & nutrientia propria diaphragma:&
vt inter duas concauitates cõpares.& hęc eſt intentio velaminis ſeparãtis thoracẽ. Et poſtea
eſt caro:cuius iuuamentũ eſt vt adimpleat tunicas, & connectat ramos, q̃ in ſuis complexioni-
D bus & coloribus diuerſa in diuerſis membris reperit:ſicut alba & mollis in coniunctionibus,&
in glandulis oĩbus,& in mamillis,& in ouis:rũfa ſeu roſea in pulmone:rubra vt in pluribus: ru
bicunda vt in corde:purpurea vt in hepate:ſubnigra,ſeu nigra vt in ſplene,& ẽt in vua. Et mẽ-
bra alba albificant materias quas conuertũt,ſicut mamillę lac,oua ſemen:& rubra rubificant, ſi-
cut hepar ſanguinem.Splen vero & renes ſanguinẽ rubrũ,quaſi ſimilem magis appetũt: ſimilẽ
dico in colore & natura. Et verũ eſt,ꝙ glandulę ſunt ſpecies carniũ diuerſorũ iuuamentorũ.
in locis.n.iuncturalibus,& etiam ſub lingua,ponuntur ad nutritionem humiditatis neceſſarię,
ad motũ facilem & velocẽ,& prohibitionem arefactionis ſuperfluę aduenientis ꝑꝑ fortitudinẽ
motuum:& qñq; ad recipiendũ venas tranſeũtes ab vno in aliud, ſicut meſaraicas euntes ab he
pate ad ſtomachũ & inteſtina:q̃ indigent ſolo,cui innitant:ſicut res honoratæ in hora ſuæ laxa-
tionis,ne proſternatur virtus earũ,& conſimile eſt iuuamentũ glandulę pinealis ſuppoſitæ ce-
rebro:ꝑpter quod replet interſtitia venarũ tranſeuntiũ ad diuerſas partes cerebri. Adipem &
medullã nõ negat Ariſtoteles partes aĩalis eẽ neceſſarias,quarũ gñatio eſt ex eo,quod relinquit
de nutrimẽto caloris innati:& coagulat ꝑꝑ ſui imbecillitatem,cũ conſumi nõ poſſit: & eſt aerię
ſubſtantiæ multũ,ad quod ſe cõuertit natura,& trãsfert in vſum neceſſariũ,& recipit ab eo iuua
mentũ multiplex. Quorũ vnũ eſt,vt nõ dimittat calorẽ innatũ euaneſcere imo retineat ipſum,

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE ANA-TOMIA VIVORVM.

CENSVRA.

Liber, in quo multa uera & Galeno digna continentur, ſed tamen longe ab eo differens, quem Galenus ædere propoſuerat.

Partium corporis diuiſio, natura, vſus, & dignitas.

MEdicorum anatomicos neceſſe eſt præcognoſcere, ꝙ humanum cor-
pus cum ſit compoſitum, ad hoc vt ſit ſuſtẽtaculum motuum & ope- F
rationum diuerſarum, ex multis & diuerſis compo nitur inſtrumẽtis.
coniungitur.n.nobiliſſimæ animę, à qua in fluunt ei potẽtię nobiles,
& virtutes multiplices, quarũ miniſterijs regatur, & ſaluetur in eſſe,
& prohibeatur à corruptione, & à caſu veloci. Sed cũ nullius virtutis
miniſterium compleatur niſi per organum cõuenienter adaptatum:
tunc exigitur adaptatio, & præparatio organorũ multiformium, ad
texturam corporis humani ordinandam, per quę virtutes negocien-
tur, & effectus quos intendũt attingant. Verum quia operatio quæ-
libet abſq; multiplici iuuamento nõ ſaluatur diu, neq; etiam fit: tunc oportuit vt organa ſpecia-
lia haberent ſpeciales texturas ex partibus diuerſis. Et dico ꝙ tam ea, q̃ partes eorum à medicis
membra appellantur. quarum generatio eſt ex humoribus proportionatis, ſicut humorum ex
cibis. Vnde mẽbrorum alia ſimplicia, alia compoſita. Simplicia ſunt, quorum quãcunq; partem
ſenſibilẽ aſſumpſeris, erit illa toti cõicans in noĩe & definitione: ſicut os & caro. Cõpoſita ſunt,
quorum quãcunq; partem aſſumpſeris animalis, toti cõicans nõ erit nomine & definitione, ſi-
cut manus & facies. Membrorum ſimilium partium primum eſt os: quod creatum eſt durũ, G
qm̃ corporis eſt fundamentum, & motuũ ſuſtentamentũ. tñ & ipſum ẽt & ſm̃ magis, & minus
in duricie diuerſatur. Poſt ipſum eſt chartilago in duricie mollior, ad flectendum humilis, ſed
oĩbus alijs durior. In cuius creatione iuuamentum fuit, vt per ipſam oſſium cum pelliculis, &
carnibus facilior & melior fieret continuatio. Si.n.molle cũ duro abſq; medio componeretur,
accideret ei paſſio vehemens apud percuſſionem, & coarctationẽ ſeu cõſtrictionem: & ex caſu
ipſius ſupra durũ immediate, & reſiſtentia, ſeu repulſione duri conſtãtis: quare ordinata fuit po
ſitio mollis cũ duro: & inueſtitæ fuerũt oſſium extremitates bucellares, & cõcauæ, hoc corpore
medio, ſicut eſt in oculo, ſcapula, & in oſſibus coſtarum, & in epiglottali chartilagine, & in oſſe
ſuſpenſo in furcula, & in alijs pluribus. Non ſolum autem hoc iuuamentum, ſed etiã alia in eis
reperiuntur iuuamenta plura, ſicut in oſſe, quod ſuſpẽditur in furcula ad defenſionem oris ſto-
machi. Et quandoq; per ipſam melior vicinitas fit iuncturarum ſeſe inuicem fricantiũ: alioquin
ſui duritie rumperentur. Et aliquando iuuat in ſuſtentando membrũ molle extenſum, & elon-
gatum in ſuo itinere: propter quod alio indiget, cui innitat̃, & à quo confortetur. Poſtea ſunt
nerui, qui ſunt tanquã virgulta orta à cerebro, & à ſpinali medulla, à ſubſtãtia† nuncia ſeu vica- † al'.alba.
ria in ipſis, duram & flexuoſam habentes ſubſtãtiam, ad ſeparandũ difficilem. Et iuuamentum H
eorũ eſt deferre virtutes ſenſibiles à cerebro, & motiuas ad partes alias: & corroborare totum
corpus per quod incedunt, & dilatare quandoq; ſe in cinctorio membrorũ ceu carentium, ſicut
hepatis, ſplenis, & pulmonis. iſta.n.membra, & ſi ſenſum non habent, poſitũ eſt tamen ſuper ea
cinctorium neruoſum cooperiens ea, quæ quando apoſtematibus & ventoſitate tenſa fuerint,
peruenit apoſtematis grauedo, ſeu pondus, aut ventoſitatis extenſio ad cinctoriũ, & ad ipſius
radicem, & ſentit ipſam. Poſtea ſunt chordæ ab extremitatibus muſculorum ducentes origi-
nem, quarum ſubſtantia ſubſtantiæ neruorum ſimilis eſt, ad membra tendentes mobilia. quæ
quando retrorſum trahuntur, propter ſui principij attractionem ea retrahunt ꝗbus alligantur:
& quãdoq; laxant, quia eis accidit relaxatio ex eo, ꝙ relaxantur ſua principia, & ad ſuos tendũt
ſitus: & quandoq; extendunt: ſicut apud ſui extenſionem, quam habent ex ſuis principijs egre-
dientibus menſuram ſuæ longitudinis conſuetæ. Et ſubſtãtia chordæ componitur ex neruo, &
ligamento ingredientibus muſculum, in quo perficiuntur, & fiunt tanquam fila in eo, & vt plu
rimum penetrant per medium illius, & ex altera parte egrediuntur, & aggregantur in vnum, &
chordam conſtituunt: quæ quando ſeparatur à muſculo, ad iuncturam vadit, aut ad membrum
mouendum, & colligitur in ſeipſa, & inchordat ipſum ſicut chorda arcum. Poſtea ſunt liga-
menta:

A menta:ſicut prædiximus,ſimilia neruis.Et quędã eorum abſolute ligamẽta vocant̃:& quędam
ſunt, qbus appropriatur nomen alhacab.Illud aũt, quod ad muſculos extendit̃,non vocat̃ niſi
ligamentũ:quod aũt ad muſculum non extenditur,ſed continuatur inter duo extrema oſſium,
aut inter alia membra,annectendo vnũ alij firmiter,& ligamentũ,& alhacab appellat̃, & ipſius
extractio,& origo eſt ab oſſe.vnde & ſenſu carent ſicut & os. & hoc prouiſum eſt ei melius, ne
propter motuum ſuorum vehementiam & multam fricationẽ doleat. Iuuamentũ ipſius eſt ne-
xio,& concatenatio iuncturarum,& corroboratio neruorum.qñq; enim nerui ſeparant̃ de ſuis
principijs,& partiunt̃,& ramificant̃ in membris,& propter hoc in ſuo proceſſu magis ſubtilian
tur,quanto magis remouentur à ſuo motu, cum rami ipſorum multo fiant ſubtiliores,q̃ radix.
quamobrem ne cadant in defectum,& corruptionem,gubernauit eos Dei ſapientia miſericor-
diter agens. etenim ex oſſibus rem ſimilẽ ſibi extraxit, quæ connexio vel ligamentũ appellat̃.
& ipſam neruo miſcuit,& ex eis,quaſi rem vnam effecit,& ſic acquiſita ſibi craſſitie ſecurius in-
cedit neruus ad mẽbra longinqua, & non eſt timor de reſolutione virtutis eius: & pręterea nõ
erat conueniens,vt nerui oſſibus continuarent̃,quæ ſunt ſuſtentamenta,& radices membrorũ
mobilium.oſſa.n.ſunt ſolida & dura nimium:neruorum aũt ſubſtantia mollis,& ſubtilis. Poſt
B ligamenta ſunt arteriæ,q̃ ſunt organa concaua,in longitudine extenſa,neruoſa,& in ſui ſubſtã-
tia ligamentalia,habentes motiones diuerſas,& quietes aſſimulatas,ſeu proportionatas motio
nibus,& quietibus cordis,quod eſt earum principiũ.Et ſunt cõpoſitæ ad hoc,vt per ipſas euen
tetur cor à ſuis fumis,& reſpiret calor naturalis, & ſpiritus diſtribuatur in membra,q̃ ſunt poſt
ipſum,propter partitionem & ramificationem,quã ſuſcipiunt. Et poſtea ſunt venę,arterijs in
aliqbus aſſimulatæ,non habentes motũ dilatationis vel cõſtrictionis,ſicut & arteria:& hoc eſt
ꝙ quietæ nominantur.Et ſunt creatæ ad hoc,vt ſint viæ per quas feratur ſanguis nutrimẽtalis,
& membris partiatur ſm ꝙ neceſſarium eſt.Vnde de neceſſitate ad omne membrũ inſtrumen-
tale veniunt duæ venæ,pulſatilis & non pulſatilis,ad deferendũ duo genera ſanguinis, quibus
membra indigent ad ſui conſeruationem & nutritionem. Licet & aliam habeant vtilitatẽ iſtæ
venæ in corpore,cõmunem cũ neruis in eo, ꝙ ſunt ligamenta carniũ, ſicut poſtes in pariete.Et
ſignificatio ſuper hoc eſt,ꝙ videmus, ꝙ in corporibus, in qbus liquefiunt membra & caro,ap-
parent venæ craſſiores alijs membris magis diminutis.Et alia eſt neceſſitas ſuæ manifeſtatiõis,
vt per venulas paruas diuidatur ſanguis, & facilius accipiat alterationem, & conuerſionem.
& iterum,vt ſanguis craſſus remaneat,& retineat̃ ab eis,& cohibeatur ab exitu:& in qbus relin-
C quuntur orificia ampla,non coercetur ſanguis ab exitu ſuo omnino.vnde in palato,naribus,&
ano,fiũt multoties ſanguinis exituræ. Et poſt hæc ſunt panniculi, quorum textura eſt de filis
neruoſis ſenſu nequaq̃ perceptis,quorũ ſpiſſitudo eſt tenuitas quædam in ſuperficiem ſuſcita-
ta,ad hoc vt ſint continentes conuenienter,& bene cooperientes ſuperficiem corporũ aliorũ,
propter iuuamenta plura.Ex qbus eſt,vt ſemitam eorũ,in quibus eſt in ſua figura & factura be-
ne cuſtodiant:& hoc iuuamentum eſt in tunicis cerebrorũ,& grandinis glacialis,& humorum
ſuorũ,quorum ſubſtantia de natura currens,& mobilis eſt.indigent tñ vt figantur,& ſtent ordi
nati in ſuis figuris,ne accidat error in operationibus virtutum perficiendis, quarum neceſſita-
al.manentiã. te creantur,& exiſtunt,vt ſuam exiſtentiam in conſequẽntiam contrahant. Et ex eis eſt,vt fiant
ſuſpenſoria aliorum corporũ,ſicut renum à dorſo:& vt ſint continentia quædam, ſicut ſtoma-
chus & inteſtina. & vt per ea membra quędam ſenſum in ſuperficie ſolũ habeant,ſicut pulmo,
hepar,& ſplen,& renes.Et ex eis eſt,vt per eos diſtinctio,& diuiſio habeat̃ ſuper membra diuer
ſarum intentionũ.ſicut inter os & carnẽ, inter ſpiritualia & nutrientia propria diaphragma:&
vt inter duas concauitates cõpares.& hęc eſt intentio velaminis ſeparãtis thoracẽ. Et poſtea
eſt caro:cuius iuuamentũ eſt vt adimpleat tunicas, & connectat ramos, q̃ in ſuis complexioni-
D bus & coloribus diuerſa in diuerſis membris reperit̃:ſicut alba & mollis in coniunctionibus,&
in glandulis oĩbus,& in mamillis,& in ouis:rufa ſeu roſea in pulmone:rubra vt in pluribus: ru
bicunda vt in corde:purpurea vt in hepate:ſubnigra,ſeu nigra vt in ſplene,& ẽt in vua. Et mẽ-
bra alba albificant materias quas conuertũt,ſicut mamillę lac,oua ſemen:& rubra rubificant, ſi-
cut hepar ſanguinem.Splen vero & renes ſanguinẽ rubrũ,quaſi ſimilem magis appetũt: ſimilẽ
dico in colore & natura. Et verũ eſt,ꝙ glandulę ſunt ſpecies carniũ diuerſorũ iuuamentorũ.
in locis.n.iuncturalibus,& etiam ſub lingua,ponuntur ad nutritionem humiditatis neceſſarię,
ad motũ facilem & velocẽ,& prohibitionem arefactionis ſuperflue aduenientis pp fortitudinẽ
motuum:& qñq; ad recipiendũ venas tranſeũtes ab vno in aliud, ſicut meſaraicas euntes ab he
pate ad ſtomachũ & inteſtina:q̃ indigent ſolo,cui innitant̃:ſicut res honoratæ in hora ſuæ laxa-
tionis,ne proſternatur virtus earũ,& conſimile eſt iuuamentũ glandulę pinealis ſuppoſitæ ce-
rebro:ꝓpter quod replet interſtitia venarũ tranſeuntiũ ad diuerſas partes cerebri. Adipem &
medullã nõ negat Ariſtoteles partes aĩalis eẽ neceſſarias,quarũ gñatio eſt ex eo,quod relinquit̃
de nutrimẽto caloris innati:& coagulat̃ pp ſui imbecillitatem,cũ conſumi nõ poſſit: & eſt aerię
ſubſtantiæ multũ,ad quod ſe cõuertit natura,& trãsfert in vſum neceſſariũ,& recipit ab eo iuua
mentũ multiplex. Quorũ vnũ eſt,vt nõ dimittat calorẽ innatũ euaneſcere imo retineat ipſum,

& coadunet & multiplicet:& hoc notum eſt in zirbo,& in pinguedine renum:quare circa mẽ- E
bra frigida de natura,calore multo indigẽtia,propter humiditatẽ multã, quę ſolet in ipſis dñari,
circũdata eſt in aĩalibus,& plurima reti, & pręcipue in locis diſtãtibus à principio caloris natu-
ralis,& maxime in frigidis cõplexione & humidis. Medulla eſt ſupfluitas ſanguinis in oſſibus
cõcauitatem habẽtibus:& hoc ſignificat̃ per hoc,ꝙ oẽ animal abundãs in ſepo, & pinguedine,
abundat & in medulla:& puer qñ eſt puer.in oſſe.n.eius reperitur ſanguis:& cõualeſcẽte calo-
re in ipſo,& decoctione,albeſcit.Et ꝙ ſit ſupfluitas ſanguinis oſſa nutrientis ſignificatur,qa illa
medulla eſt calida & humida:& oſſa ſunt frigida & ſicca:et ſuperfluitas eſt contraria ei, cuius eſt
ſuperfluitas.quare videt̃,ꝙ potius ſit ſuperfluitas oſſis medulla,q̃ eius nutrimentũ: & hoc ſigni
ficatur per hoc.ꝙ in oſſibus aĩalium frigidorũ multa reperitur medulla,quia calor oſſium in eis
non põt diſſoluere pinguedinẽ ſiue medullam: propter quod leo nõ habet medullã,qm̃ conſu
mitur ex calore in ipſo oſſe.Iuuamentum medullę oſſis eſt,vt ipſum fomẽtet & humectet, & vt
ipſum mollificet ne frangatur:& ideo quia motus ipſum exiccat,& vt os ꝑ ipſam forte ſit & ſoli
dum. Poſt partes iſtas vltimæ in mollicie,& à duritie maxime elõgatę ſunt humiditates viſui
deſeruientes,& p̃cipue albuginea, q̃ clara eſt valde & ſubtilis.creata eſt.n.in facie glacialis.clara
igitur poſita eſt propterea,ꝙ gradetur delatio luminis ſuper glacialẽ.Si.n.ſpiſſa crearetur, obte F
geret & velaret lumen ab omni eo,quod ipſum ſeqtur. Spinalis medulla ergo à qbuſdã puta-
batur medulla,ſed Ariſtoteles dixit,ꝙ nõ fuit medulla,qa in ſe habet duriciẽ,q̃ non accidit me-
dullę.& dixit,ꝙ ipſius iuuamentum erat per ſpinã tranſire ad modũ tigni. iuuando remotionẽ
ſpondylorũ,& ſpinæ,& oĩum q̃ ex eis oriuntur.ſed poſteriores aliã inuenerunt ipſius vtilitatẽ.
deſcendit.n.à cerebro ſenſificans virtutes,& mouẽs mẽbra ſequentia caput. Et hæc ſunt homi-
nis ſimplicia membra, in quorum vnoquoq; ſunt virtutes ad ſui regendi cuſtodiã & tutelam:
Et ſunt duæ res neceſſarię.ſ.motiua de loco ad locum,& digeſtiua,ſeu maturatiua:& motiuã de
loco ad locũ diuidunt medici in tres.ſ.in appetitiuam, q̃ trahit rem neceſſariã ad locum: & ex-
pulſiuam,q̃ expellit rem nõ neceſſariã de loco:& retentiuam,quę retinet, quod neceſſarium eſt
in loco.licet eadẽ virtus ſit apud philoſophũ, ponentẽ principiũ motus & quietis ab illo motu
eſſe indifferẽs. Et dico ꝙ materia vniuſcuiuſq; mẽbri ſimilium partiũ aut eſt ex ſpermate,aut ex
ſanguine.Quæ gñantur ex ſpermate ſunt oĩa mẽbra pręter carnẽ & adipem.quorum gñatio eſt
ex ſanguine.Et ẜm philoſophũ ſperma maſculi & fœminæ diuerſarũ eſt intentionũ.intentio.n.
ſpermatis maſculi eſt informare ad ſimilitudinẽ eius,à quo ſperma ſeparatũ eſt. Et intentio ſper
matis mulieris eſt recipere formã ẜm ſimilitudinẽ eius, à quo ſeminatũ eſt. A ſpermate igit̃ ma- G
ſculi ſpũs eſt,& artifex,& forma:& à ſpermate mulieris eſt fundamẽtum, generatio,& materia.
Caro vero ad replẽda loca vacua,ex ſanguine ſolo gñatur ſpiſſo,quẽ caliditas & ſiccitas coagu
lauerat.Adeps vero,ex eius aquoſitate & vnctuoſitate,quã coagulauit frigiditas.ideo caliditas
eam diſſoluit.Et ex ſanguine generata renaſcuntur poſt perditionẽ ſuam, & illud quod eſt ge-
neratũ ex ſanguine, in quo adhuc eſt virtus ex iſtis ſpermatibus,ſi tollatur,iterũ renaſci poteſt,
ſicut dentes in pueritia.Item quæ complexioni ſanguinis vicina ſunt,nõ indigent multitudine
conuerſionis ſanguinis ad ſui nutritionem:immo ſtatim in ſuo occurſu in eo conuertunt̃.quo-
rum vero eſt materia ſperma,& ſunt à cõplexione ſanguinis remota, neceſſe eſt vt multis con-
uerſionibus ſanguis in eorum nutrimentum ẜm ordinem conuertatur.Quapropter in quibuſ-
dam membris tanta ſunt foramina ſicut in oſſibus,quatenus eorum nutrimentũ ſanguineũ ſtet
in ipſis & moret̃,vt ea ꝓcedant paulatim,& paulatim cõuertendo illud in ſui ſimilitudine perfe
cte.A carne aũt ſeparata eſt iſta foraminũ diuerſitas.Pręterea licet plura pędictorũ membrorũ
ſimplicia nominentur à medicis,non ſuis tñ carent complexionibus,& texturis,ſicut venæ,&
arteriæ,& panniculi omnes.Componuntur enim ex villis ſeu filis,ordinatim in eorum textura
poſitis,ſicut quandoq; videmus in artificialibus,& hoc propter neceſſitatẽ plurimã. Nullus.n. H
motus niſi per villos cõpletur.Motus enim voluntarius per villos fit in muſculis.Et motus na-
turalis,qui eſt attractio,retentio,& expulſio,fit cauſa villorum,ex quibus vaſa naturalia texun-
tur,ſicut ſtomachus,& inteſtina,venæ,arteriæ,veſica,gula.Et ſicut in artificiali textura tendunt̃
fila quædam in longitudine,quædam in latitudine,quædam in tranſuerſo quandoq;: ita in na-
turali:quæ protenduntur in longum,appropriantur attractioni:in latitudine vero tenſa,expul
ſioni,& ſunt conſtringentia:quæ vero cadunt ſecundũ tranſuerſum,proprie deſeruiunt reten-
tentioni,& ſunt tanquam frena ſecundum formam ſituum ſuorũ in medio poſita,ad prohiben
dum ſuperfluã velocitatẽ motuum expulſiuorũ & attractiuorũ. Neq; ſunt naturæ motus cum
impetu,ſed quadam ſucceſſione & gradatione volunt fieri.Et qñq; oẽs iſtæ ſpecies villorum in
eadẽ tunica ſimul reperiunt̃,& qñq; in diuerſis:& in diuerſis tunc reperiunt̃,quæ in latitudine,
tũc tendunt̃ magis in tunica extrinſeca,& aliæ duę villorum ſpecies in tunica intrinſeca magis.
Veruntamen illi, qui in longitudine procedunt, ad ſuperficiem magis declinant intrinſecam.
Et iſta ſeparatio villorũ nõ fuit facta niſi vt vterq; motus proueniret melius & magis expedite.
Et in mẽbris, in quibus exigitur multa mora & fixio longa, fortius cõmiſcent̃ villi retentionis
cũ villis expulſionis,ſicut in ſtomacho,matrice,veſica, & monoculo,q̃ oĩa ampla ſunt,& con-

A cauitatē habentia:in mēbris aūt in quibus non habet locum iſta neceſſitas,vehementer,nō ita,
ſicut in inteſtinis,qbus magis neceſſaria eſt attractio multa cū forti expulſione.Item membro-
rum ſubſtantiæ neruoſæ & q̄,ꝓprie vaſa ſunt,quædā vnam tunicam hn̄t,q̄dam duas.Vnam tm̄
hn̄t illa,de quibus non eſt timor vt accidat eis læſio ex materia contenta,cū ſit mollis & quieta,
ſicut ſanguis quietus qui habitat in venis,Vnde nec venæ:nec veſica indigēt multiplicitate tu
nicarum cooperientium,niſi neceſſitate coacta.immo ſemꝑ conanť corpus alleuiare quantum
poſſe eſt.Igitur multiplicatio tunicarum ꝑꝑ multiplicem neceſſitatem & magnam cōitatē crea-
ta eſt cum ꝓuidētia.Neceſſaria eſt.n.qñq; fortitudo & ſpiſſitudo vaſis ꝑꝑ bonā cuſtodiam ſecu
ram,ne forte findať ꝑꝑ motum materiæ contentæ,cum fortis ſit & continuus. Alia eſt neceſſi-
tas plurima in cuſtodia vehementi materiæ mobilis,circūdante ne ſoluať & pereat, ex quo imi
neret periculum maximum,p̄cipue cum ipſa ſit vehiculum ꝓprium aïę.& ideo ſtudendum val
de fuit in cuſtodia eius.& hæc materia eſt ſp̄us & ſanguis qui in arterijs repoſitus eſt, & eſt pri-
mus theſaurus,& melior,quem hēt natura.& hæc eſt cauſa multiplicationis tunicarum in arte-
rijs.Tertia neceſſitas eſt vehemens attractio & vehemens expulſio,quibus indiget membrum
ſeparatum.Vnde vtrunq; inſtr̄m factum eſt membrum ſingulariter & abſq; ꝑmiſtione. & hoc
B manifeſtum eſt in ſtomacho & inteſtinis.Quarta neceſſitas eſt operationum diuerſitas, q̄ à di-
uerſis ꝓcedunt principijs,& diuerſas habent intentiones,& complenť melius ſm complexio-
num diuerſarum naturas.Cū igiť hmōi operationes ſint ineuitabiles in aliquo mēbro, & maxi
me neceſſariæ:voluit natura inter eas diuidere,& vnicuiq; operationi inſtr̄m proprium p̄para-
re ad hoc,ꝙ vtraq; operatio ſm ꝙ melius eſt,ꝑ ſe in actū ꝓcederet,ſicut in ſtomacho, in quo fuit
neceſſaria operatio ſenſibilis,q̄ melius completur ꝑ membrum neruoſum: & operatio digeſti-
bilis,q̄ melius compleť in membro carnoſo.Vnde ipſum natura tunica carnoſa muniuit & ner
uoſa.vt per neruoſam fieret temperantiæ & diſtemperantiæ rei ingredientis ꝑceptio:& per car
noſam,rei digerendæ ſm ꝙ poſſibile eſt,maturatio accidit. Et natura ſitus iſtarum tunicarū cū
prouidentia & diſcretione ordinauit.Neruoſum enim & ſenſibilem interius poſuit:Carnoſam
vero digeſtibilem exterius.Poteſt enim digerentis actio ad digerendum ſine occurſu proueni
re.Actio vero tangibilis abſq; obuiatione rei tangendæ nō fit.Et cutis q̄ eſt totius corporis in-
dumentum,ex duabus laminis conſtat:quare accidit eleuatio vnius laminæ abſq; alia cum veſi
cula. Laminæ aūt illæ ortum habent ab extremitatibus venarum & arteriarum & neruorum q̄
*al.cutis. terminantur in eis.Et creata eſt *una perforata vt cribellum ad hoc, vt per ipſam fiat reſpiratio
C vaporoſarum ſubſtantiarum ſeu ſuperfluitatum interiorum membrorū, ex quibus in pluribus
partibus ſtudet natura pilos multiplicare,vt eos obijciat rebus nociuis & ꝑmutatiuis,& vt ſint
tutamentum & defenſio nobilis membri,in cuius regimine ſolicita eſt nimium natura. Et hæc
eſt intentio in creatione palpebrarum & pilorum ſuperciliorum, videlicet vt ſint in defenſio-
ne à lumine ſuꝑfluo,à fumo,& à puluere,& ab oī eo quod ad oculum volat,aut deſcendit de ca
pite ad ipſum.Et ſenſificať cutis à diuerſis neruorum extremitatibus procedentibus à cerebro,
& à diuerſis ſpondylis medullæ ſpinalis.Et ipſius ſenſus debilitas vel ſubtractio ſemper ſequiť
nocumentum nerui deferentis ſenſum ad ipſam:ſicut ſequitur mollicies cutis in poſteriori par
te capitis ex læſione partis neruorum egredientis à foraminibus exiſtentibus inter primum &
ſecundum ſpondylum colli.Cutis itaq; diuerſať in raritate & ſpiſſitudine. vbi.n. eſt magis rara
& piloſa,magis eſt aſpera:vbi magis ſpiſſa,magis lenis & plana:& ſiccior magis ē aſpera,humi-
dior magis eſt mollis.Et qñq; multiplicantur tunicæ vel cortices in membro,ꝓpter fortitudinē
& tutelam,ſicut in tunica dura ſeu cornea,q̄ ſm veritatem cōpoſita eſt ex tunicis ſubtilibus qua
tuor q̄ ſunt cortices ſuꝑpoſiti,& vt ſi excorietur vnus eorū,non fiat cōe nocumētum, & ꝓpter
hoc ꝙ locus opponitur foramini,eſt magis indigens fortitudine & tutela. Et hæc dicta ſunt
D de partibus ſimplicibus pluralitatem in tunicis habentibus.Organorum vero alia ſunt quibus
fit ſeruitium,& ſunt regalia,& alia ſunt inſtrumentalia ſeruitia. Regalia igitur quibus ſeruitiū
fit,ſunt ea ſuꝑ quæ eſt repletio vitæ,& ſunt mineræ virtutum ſp̄ualium animæ & ſpiritus & in-
tellectus,& ſunt officialia,& loca eorum. Membra vero regalia intrinſeca ſunt ſeptem:& quę
dam eorum præeminent in ſublimitate & principalitate eorum.quorum ſublimitas & princi-
palitas magis notificantur,ſunt quatuor,cor,cerebrum,hepar,ſtomachus.& iſta creata ſunt fa-
moſa in ſublimitate,qm̄ ſunt mineræ virtutum ſpiritualium regētium corpus hominis. & poſt
illa in celſitudine ſunt teſticuli duo,& renes,& veſica. Iſta enim.vij.ſunt diuerſa ſm.vij.orbes
ſtellarum & centra earum.& ſi iſtis addamus pulmonem & ſplenem, iam reperiemus.ix. indi-
gnitate famoſa,comparata.ix.ſphæris,& diuiſa iuxta.ix.orbes mundi. Regalibus ſeruientia q̄-
dam ſunt apparentia & extrinſeca,vt oculi,aures,manus,& pedes:intrinſeca v̄o.iiij.epiglottis,
gula,cāna.inteſtina,& ſimilia.Et poſuit Deus carnem,& neruos,& renes,& teſticulos,& vela-
men cordis,& pectoris,vuulam,& epiglottidem & duas amygdalas,& linguā ex parte ſangui
nis,Et dico ꝙ ſanguis eſt emanans ab hepate.& locus eius ſunt venæ & cor.& dominiū eius eſt
in ſuꝑficie corporis,& anteriori parte capitis.& proprietates conſequentes ipſum ſunt riſus,de
ſiderium,gaudium,coitus,multitudo ſomni.Et proprietates eius in ſtomacho eſt velocitas di
geſtionis,

geſtionis,facilitas penetrationis,& in corpore toto facilitas alterationis ſubſtantiæ eius ad ſub E
ſtantiam carnis.Et creauit Deus excelſus cerebrum,& pulmonẽ,& oẽ quod eſt in corꝑe ex mẽ
bris frigidis,& humidis,& phlegmaticis.Et ipſorum principium & elemẽtum poſuit phlegma,
& diuiſit ipſum ſicut aquas in diuiſiones.ſ.ſuper faciem terræ.Et in diuiſione aeris, quam defe-
runt nubes.Similiter pars phlegmatis,q̃ currit in cannalibus pulmonis, & continuatur aeri,ad
iuuat ipſum in pro*perando ad cor cũ facilitate,& excitatur ꝑ ipſum.& confortatur virtus,anhe *al. præparã
litus in expulſione fumi calidi,cuius retentio poſſet eſſe cauſa combuſtionis cordis. Et eſt pars
alia,q̃ aſcendit à pulmone ad cerebrum,& poſt ſui compreſſionem deſcendit de cerebro , ſicut
deſcendit ros ex aere,ꝓpinquo terræ.Et eius dominium eſt in parte poſteriori cerebri, & in pe-
ctore.Et in moribus ſequit̃ dominium ipſius id quod eſt caſtitas,pietas, paucitas deſiderij coi-
tus:In motu autem id quod eſt pigritia,grauitas,tarditas,& taciturnitas reſponſionis: In corpo
re autem id quod eſt paralyſis,tremor,debilitas.Et proprietas eius naturę in ſtomacho,eſt infri
gidatio caloris,& ex acuitate ciborum & potuum,& reliquarum materierum ſuperueniẽtium
ſtomacho & cordi.quod eſt quia virtus expulſiua confortatur cum ſit ei ſimile,ſicut ſimile per
ſuum ſimile,& compar per ſuum compar.Et creauit Deus excelſus & glorioſus fel, quod eſt ca
lidum & ſiccum,& igneum,& domus choleræ citrinæ.& poſuit ipſum annexum hepati, adiu- F
uans hepar ſuꝑ decoctione cibi.Et poſuit dominium choleræ citrinæ in vertice,ꝑꝑ ſui leuitatẽ
& ſublimitatem,& eius altitudinem & eleuationem.Eius aũt reſpiratio eſt in vtriſque auribus,
quia ſunt ex diuiſione eius,& ipſius natura.& aſſimulatur ei ex membris qđ eſt calidum & ſic-
cũ.Et ipſa quidem cholera currit in corpore cum ſanguine,ꝑꝑ conuenientiam & cõbinationẽ
eorum,ſicut eſt conuenientia olei ad lampadem.Et de ꝓprietatibus naturæ eius in ſtomacho ẽ
attractio cibi,& adiutorium ſuꝑ digeſtionem,& emundandi fæcem.Et hoc quod conſequitur
virtus moralis ex actionibus eius,eſt incõſtantia,furor,& ſubtilitas,& acuitas,& ſolertia,& au-
dacia,& eleuatio,& deſiderium coitus,& memoria,& velocitas r̃nſionis. & totũ corpus conſe
quitur ex eo calorem & ſiccitatem.Et aſſimulauit Deus oſſa,chartilagines,pilos, & vngues,&
ligamenta choleræ nigræ.Omne.n.membrum congelatũ,terreſtre,priuatum ſenſu,eſt ex me-
lancholia.& ſedes ipſius eſt in ſplene,& dñium in viſu,& in ſiniſtro corꝑis.& ꝑ eã accidit taci-
turnitas,& cogitatio,& grauitas,& fletus,& tarditas,& timor,& ſolitudo,& puſillanimitas, &
aſpectus,& in ſucceſſionibus,& in ſtomacho,ꝓprietatem hẽt retinendi,& expellendi,& excitã
di appetitum,& corpus ex ea conſequitur frigiditatẽ & ſiccitatẽ carniũ,& immobilitatẽ,ꝓpor-
tionatam ſibi ſm̄ magis & minus.¶Poſita ſunt aũt quatuor principia regalia corꝑis aĩalis à qui- G
buſdã:ab alijs vero tria:ab alijs aũt duo.ſed à ſapiente verificatũ eſt vnũ eſſe principiũ tm̃ in aĩa-
li,& iſtud eſt cor.Anima.n.vna eſt virtus actu,potentia vero plures.tunc exigitur ꝙ alicui vni
coniungatur priuatio,à quo oĩa ſequentia ſuas trahant virtutes vitales,& operationes natura-
les,& deſcẽdat ab eo vt reducatur ad ipſum,ſicut in particularibus reducimus ad ſenſum cõem
oẽs ſenſus particulares.Quare in aĩalibus diuerſa mẽbra officialia neceſſaria fuerunt,contrahẽ
tia.ſ.virtutem ab vno membro et vno principio,quod in ꝑfectis aĩalibus eſt officiale, & in imꝑ
fectis conſimile ſicut in oſtreis.ſ.q̃ non habent ſenſum niſi vnicum.ſ.tactũ,& mẽbris carent of
ficialibus,habent tñ membrum conſimile.Sed cũ calor naturalis figatur & ſuſtentet̃ in corde,
merito ipſum eſt principium oĩum aliorum.oĩa.n.trahunt aliquid ab eo.Ipſum aũt nõ de neceſ
ſitate ab oĩbus.Item cum ſit poſitum fundamentũ ſpirituum & caloris vitalis, & cũ ſpũs ſit ve-
hiculum virtutum vitalium,ſenſibilium,& motiuarum:neceſſarium igitur fuit, vt viæ ſuæ ꝑ ip
ſum calefierent & ꝑficerentur ab eo,& ita vt haberent ſpiritũ tm̃ apud ſui radicẽ.Calor.n.& ip-
ſius via,ſicut effectus & cauſa,ab ipſius radice conſurgunt vt dicit Ariſtoteles.Sed Gal. dicit ꝙ
hepar eſt principium nutricationis,cerebrũ vero ſenſus & motus. Sed nõ videmus hominem
cõitatem habere ad plantas ſm̄ ſenſum & motum,ſed ſm̄ nutritionem tantum,quare cor cũ nõ H
ſit principium nutritionis,neq; ſenſus & motus,ſm̄ ipſum non erit principium. Sed ſi dicas ꝙ
aliqua virtus habeat principium à corde,q̃ non ꝑtinet ad nutritionem,neq; ad ſenſum , neq; ad
motum:tunc illa virtus erit p̃ter ſenſum,& motum,& p̃ter virtutẽ in qua aĩalia communicant
cum plantis,conueniet oĩbus membris.Sed non reperimus talẽ in animalibus, neq; in mẽbris
ipſorum.Et ſi dicas ꝙ ſit principium motus quod eſt ſecundum pulſum:tunc oĩa membra cõ-
municant cum eo in pulſu:aliter nõ eſſet principium vniuerſale oĩum membrorum animalis.
Et ſi dicas ꝙ cor habet filum longum ad vnam operationem motiuam,& alia in latum ad ope-
rationem aliam,& intranſuerſo ꝑꝑ operationem tertiam,ſecundum ꝙ attrahit,retinet,& expel
lit,quare nõ eſt voluntarius:iã iſte motus cõuenit alijs mẽbris,vt ſtomacho,matrici. quare cor
non eſt principiũ alicuius qđ falſum eſt.aut.ſ.eſt principiũ nutrimenti,& ſenſus, & motus. Qđ
aũt ita ſit,ſignum eſt,qm̃ alius eſt pulſus in dormiente,qui coniunctus eſt cum digeſtione nutri
menti,& alius in vigilante,qui cõiunctus eſt cum oꝑationibus animalibus.Ad idẽ quoq; alias
ꝓponit oſtenſiones Ariſt.dicens . Qm̃ id ad qđ nulla vena vadit,& à quo oẽs venæ tendunt,
debet eſſe principium venarum:& nullum mẽbrum reperit̃ tale niſi cor.Item oẽ quod naſcitur
ab alio,debet eſſe principium ei id à quo naſcitur.Sed hepar cum ſit totũ carnoſum,ab eo vena

non

A non naſcit̃,cum ſit ſubſtantiæ venæ,ipſius ſubſtantia valde diſſimilis:ergo nõ potuit eſſe prin-
cipium venarũ.Verum huic rõni inſtat Ariſt.dicens ꝙ corallus naſcitur in terra molli & lutoſa
in mari,et tñ eſt arbor duriſſima.Propterea reperitur vena penetrare ꝑ medium ipſius ſubſtan-
tiæ hepatis,et in penetrãdo diuiſiones et ramificationes ſuſcipere.ergo in eo nõ habebit oriri.
Cor aũt et quietam et pulſatilẽ in ſe terminat et iungit,et tam iſtius q̃ illius materias,quas defe-
runt bene continuat,neq; habet venã aliquã in ſe,niſi poſtq̃ exierit,in ſe iterũ reflectatur et re-
deat.Antecedit ẽt in ordine naturæ et creatione p̃paratio cordis p̃parationi hepatis. Nõ enim
nutritur vel ſenſificatur membrum aĩalis,niſi in quo eſt ſuſtentatio vitæ cũ calore naturali. Cũ
ergo ita ſit,neceſſe eſt p̃parationem & formationẽ membri p̃mittere,quod ſit creatio & ſuſten-
taculum caloris & ſpũs,ante creationem nutrientis ipſum & ſenſificantis.Sed hoc eſt cor: qua-
re ipſum eſt antiquius & ſublimius in corꝑe aĩalis, & non habet ſibi cõpar,& oĩa alia ſunt poſt
ipſum,& diſpoſita ſm ipſum,& ei inclinata.Et Gal.mores,& virtutũ naturalium oꝑationes di-
uerſas diuiſit iuxta diuiſionem compl'onum cordis,& poſuit earum ꝓceſſum ordinatũ & rectũ
ſupra ipſius tꝑantiam,errorem vero & inordinationem ſupra ipſius diſtẽperantiã. Conſequẽs
ergo eſt apud eum,ſm rõnem & non ſm ſenſum diiudicantem,cor eſſe baſim & radicẽ virtutũ
B moralium,& eis deſeruientiũ.Ad motum.n.radicum ſunt motus ramorum, & nõ cõuertitur.
cum.n.ipſius forma radicalis ſit,ſupra quã mouentur virtutes morales,& ipſum erit radix iſtro
rum moralium.ſicut.n.ſe hẽt perfectio vnius ad ꝑfectionem alterius: ita ſe hẽt vnum ꝑfectum
ad aliud ꝑfectum.In eo.n.quod Gal.dicit ꝙ hepar eſt principiũ ſanguinis ꝑꝑ hoc, ꝙ neq; in ma
trice,neq; in ſtomacho,neq; in inteſtino ſequentis ipſum repitur primo ſanguis, ſed in hepate,
ꝑꝑ hoc ꝙ hepar circũſtãt receptacula fœcis ſanguinis,vt cyſtis fellis,ſplen,& veſica,videtur ma
gis ſequi ſemitam ſenſus vt medicus:qm̃ & ſi ſanguis in prima ſui ꝑfectione appareat in hepa-
te,& in venis poſt ipſum,non tñ eſt ibi in ſua peroptima ꝑfectione. Optimã.n. & digniſſimam
ꝑfectionem cõſequitur ſanguis in corde.iterũ vbi admiſcetur ei ſpũs, & vbi fit ſpiritualis & vi
summa vel talis,ſummẽ.quare poſtea in vaſis,& magis ſecuris ponitur à natura,ꝓpter timorem vehemen
na. tem de ꝑditione ipſius,cum ipſe ſit melior theſaurus naturæ.Cor igitur ſm Ariſtotelem, eſt pri
mum mouens,& vltimum membrorum animalium,ſpũ plenum,& virtutibus, q̃ alijs cõicãtur
ꝑ influentiam ab ipſo.Et cordis vna extremitas ſubtiliata eſt,& ad vnum punctum aggregata.
& hic punctus eſt à quo incipit natura primo ꝓtrahere informationem totius corporis,& alte-
ra ſui extremitas eſt in circulum.& iſtę duæ extremitates cõiunguntur figura circuli mediante:
C cuius initium anguſtiſſimum eſt apud punctum,deinde multiplicat ſe cõtinue ſm circulos cre
maximo ſcentes,donec attingat extremitatem aliam,q̃ eſt in circulo,maximus circulorum cordis.Et ſic
gradata eſt ipſius figura ad ſimilitudinem pineę,quatenus ipſa ingenioſa fabricatio ſuperior et
inferior ſit conueniens & bona, & non ſit in ea ſuperfluitas euagans in angulos, in quibus la-
teat nocumentum & iuuamentum.In ſubtiliatione vnius partis ipſius eſt,vt ſit minor pars par
tium ipſius q̃ parata eſt lædi ex contactu oſſium.Et facta eſt dura ſimiliter hæc pars cũ ſuꝑfluita
te,vt melius obuiet,& minus lædatur,ſeu patiatur à rebus ſibi occurrentibus.Et dilatata eſt ip-
ſius extremitas altera ad meliorem comprehenſionem materiæ ingrediẽtis ſanguineæ ſeu ae-
riæ,& ad euacuationem faciliorem egredientium ab eo,& vt ſit ſufficientia in origine eis,quæ
ab eo oriuntur.Et apud ipſius radicem p̃dictum eſt membrum, quod ꝓ fundamento ĩponitur
ſimile chartilagini paruum,vt ſit ei baſis fixa & firma.Et eleuata eſt ipſius pars ſuꝑior, vt elon-
getur ab inhæſione ſuꝑ oſſa pectoris,& vt facilius accedat calor ſpiritualis ad eleuationẽ virtu
tum vitalium,& ꝓueniant mores boni:& elongatæ ſunt à depreſſione,q̃ eſt cauſa timoris & tri
ſtitiæ & auaritiæ.& quandoq; ſitus partium cordis.ſ.ante & retro,dextrorſum & ſiniſtrorſum,
ſurſum & deorſum,oꝑantur ſitus partium corꝑis.& receſſus earum à ſuis ſitibus naturalibꝰ eſt
D cauſa receſſus ipſarum à ſuis ſitibus naturalibus,ex quo accidit deformitas in exterioribus cum
deformitate mentis.Subſtantia quidem cordis ex diuerſis cõſimilibus cõpoſita eſt. ſicut enim
principium oĩbus alijs compoſitis & ſimplicibus partibus aſſimulatur,ſcilicet in ſui compoſi-
tione compoſitis,& in ſimplicitate ſuarum partium ſimplicibus.Cõponentia vero ipſum ſunt
caro,villus neruoſus,& chartilago,vel ſimile chartilagini,ĩ ſui carne carnibus, in villis ſuis ner
cinctoriis. uoſis neruis,chordis,ligamentis,panniculis,adiutõrijs,in ſubſtantia ſimili chartilagini mẽbris
duris,vt oſſibus,& chartilaginibus aſſimilatur,cum caro illius fortis ſit,& ſolida,& ſicca, & du
ra,vt ſit difficile paſſibilis.Species etiam villorum fortium plurimæ diuerſitatis in eo contẽtæ
ſunt,longitudinalium,ſcilicet attractiuorum:latitudinalium,expulſiuorum:& tranſuerſalium,
retentiuorum,vt ſint ei ſufficientes ſpecies motuum.Et apud ipſius radicem poſitũ eſt ibi fun-
damentum membrum quoddam chartilagini ſimile,vt dictum eſt.Iſtæ igitur partes conſimi-
les cum ſint duræ & ſiccæ & terreſtres,magis attinent complexioni terreſtri. quare ipſum con
ſtans ex eis,eſt frigidum & ſiccum magis.& hæc eſt intentio ſapientis.Quæ enim eſt compara-
tio fornacis ad ignem contentum,eadem eſt comparatio cordis ad calorem & ſpiritum conten
tum.& ſicut fornacis compoſitio exigitur eſſe ex rebus ſolidis,lapideis, & indiſſolubilibus co
ram igne, ita & cordis compoſitio ex duris, & compactis, & non liquabilibus eſſe exigitur,
propter

propter calorem fortem quē continet:qm̄ aliter ſtare non poſſet in facie multitudinis ſui calo- E
ris.Signū ſuper hoc eſt,ꝙ confortatur magis apud ſui diſſolutionem,et remollitionem ex ſub-
ſtantijs duris lapideis,quales ſunt coralli,margaritę,ſaphyri,hyacinthi, & ſimilibus,ſicut iuuat
ſimile à ſuo ſimili,& cōpar à ſui compari:licet.G.poſuerit oē cor calidum & ſiccum, reſpiciens
diſpoſitionem,quā trahit ex ſpiritu calido contento,& ex ſuis motibus : cuius ſimile imprimit
in alijs mēbris per exufflationem , & tranſmiſſionem caloris ſui ad ea. verūtamen eſt ita, ꝙ iſta
diſpoſitio eſt naturalis ei ſm ꝙ cor,& nō impedit quin partes primæ compoſitiuæ ſui à princi-
pijs ſint frigidę & ſiccæ,licet ipſum ex parte complexionis,& perfectionis, quam trahit ex ani-
ma ſit calidū & ſiccū , propter ſpūm calidum,& motū quē habet ex parte animæ. Et corpus ip-
ſius poſitū eſt in pāniculo ſpiſſo & ſolido valde,cui non inuenitur cōpar in ſpiſſitudine in cor
pore hoīs,vt ſit clypeus & tutamen.Et in ipſo ſunt duo ventres, & fouea,quæ eſt quaſi meatus
quidā inter ventres,& non eſt venter. Duo ſunt ei ventres,vt ſint receptacula nutrimēti dupli
cis quo nutritur,ſpiritualis & aerei.ſ.& ſanguinis craſſi. & fouea eſt minera gn̄ati ſpūs in ipſo,
& ſanguinis vitalis,& locus perfectionis,& miſtionis eorū: & dilatatur apud dilatationem cor
dis,& conſtringitur apud ſui conſtrictionem. Et ſiniſtra ventris baſis eleuata eſt ſuper ventris
dextri baſim:& baſis ventris dextri depreſſa eſt multū deſcendens.Apprehenſum vero à dex- F
tro craſſum eſt,& terreſtre.Comprehēſum vero à ſiniſtro,ſubtile & leue eſt. Leue autē facilius
ducitur ad ſuperiora : Craſſum autē ad inferiora. Tēperatior ergo natura reperit̄ in ipſius me-
dio.Et ſunt duo orificia cordi,introitus duarū materierū.ſ.ſanguinis,& aeris attracti : ſicut duę
aures,q̄ creatæ ſunt neruoſę:rugoſa & mollificata,dum conſtringunt̄ villi: in dilatatione vero,
tēſa.Subtiliata ergo & mollificata ſunt,vt melius ſint obedientia vtriq; motui:& facta ſunt ner
uoſa,& extenſibilia,vt remotiora ſint à paſſionibus. Silr̄ ergo duo orificia p̄dictæ ſunt duæ ar-
cæ recipientes à vaſis, deinde remittentes receptū ad cor cū moderātia. Et à parte dextra egre-
ditur vena magna,deferēs nutrimentum ab hepate, quod eſt ſanguis. Et hæc eſt pars occupata
in attractione ipſius,magis vicinans hepati.Sed arteriarum origo eſt à ventre ſiniſtro:quæ oēs
createę ſunt cū duabus tunicis: quare interior eſt magis dura,vt ſit bene obuiās ꝑcuſſioni & mo
tui forti ſubſtātiæ ſpūs,præter vnam cuius via eſt ad pulmonem , quæ eſt habens vnā tunicam,
ab oībus alijs arterijs diuerſa,& noīatur arteria venalis.Sicut in ventriculo dextro naſcit̄ vena,
quæ penetrat ad pulmonē,quæ ſola inter oēs venas habet duas tunicas:& inde eā arterialē ve-
nam vocant,cuius cauſa deinceps dicetur. Poſitū aūt eſt cor in loco medio medij pectoris, qm̄
locus ille temperatior exiſtit.Sed eius declinatio aliquātula eſt ad ſiniſtram partem,vt amplifi- G
cet locum hepati.hepati.n.melius eſt cedere,q̄ȝ ſpleni,qm̄ eſt ſublimius.Et eſt alia ratio declina
tionis ad ſiniſtrā,vt non totus calor coadunetur in dextra. ſuperflue.n.calefieret, propter vici-
nitatem nimiam vtriuſq; principij calidi , & pars ſiniſtra ſuperflue infrigidaretur propter eorū
elongationem. Et propter hoc fuit melior declinatio cordis ad partē ſiniſtrā , vt tēperetur per
ipſum latus ſiniſtrū,p̄cipue cum ſplen ipſe nō ſit calidus valde. Et tertia ratio eſt,vt faciat viam
venæ ventrē habenti,aſcēdenti ad ipſum ab hepate,vel deſcendenti ab ipſo ad hepar. Et locus
cordis in medio eſt corporis,vt magis vicinet̄ æqualiter omnibus circūſtantibus,& facilius eis
afferātur ab eo iuuamēta: & alia famulātia ipſum circūſtent vndiq;. Et menſurauit Deus quan-
titatē cordis in ſufficiētia abſq; ſuperfluitate & diminutione , vt nō ſit ei grauitas propter quā-
titatem īmoderatam,neq; fractura vel anguſtia in ſuis extremitatibus propter diminutionem.
Ab eo.n.eſt origo arteriarum, ſuſpenſio ligamētorum, & virtus omnis in vniuerſo. Verunta-
men exceſſus ipſius ſm diminutionē & ſuperfluitatē frequenter in diuerſis particularibus re-
peritur.Et dico ꝙ ipſius quantitas ſuperflua in compoſitione* corporis eius,non eſt cauſa auda * al. cōparatione.
cię vt quidā autumant,neq; quantitas parua cauſa timoris & pauiditatis.Animalia.n.plura ha-
bent nimiam quātitatem cordis in comparatione ſui corporis , & ſunt cū hoc pauida plurimū H
& timida,vt lepores,cerui,cuius cauſa eſt , qm̄ in eis calor paruus eſt , & extra fert̄ pars plurima
ab eo ad mēbra viuificāda,& ſenſificanda,& mouenda : quare non calefacit ipſum integrū,ſed
relinquitur frigidum & vacuum,vnde & pauiditas. Sed quædā ſunt è cōuerſo parui cordis, &
hæc ſunt audacia,qm̄ in eorum corde eſt caliditas plurima,& coarctatur propter loci anguſtiā,
& cum vehementia ebullit.vnde illa,quæ plurimum ſunt audacia,ſunt ea,quæ ſunt magni cor
dis,et plurimi caloris.Et cor nutritur cum ſuis virtutibus naturalibus et earū motibus,qui ſunt
diaſtole & ſyſtole, & qetibus duabus inter ipſas. Neceſſe eſt enim vt inter omnes duos motus
cōtrarios quies interueniat.Et in his reperitur ars muſicæ cū natura: qm̄ quēadmodum ars mu
ſicæ completur per adiunctionē ſonorum ſm proportionē cōtinuantem eos inter acuitatem
& grauitatem per circulos caſuū temporū,quæ ſunt inter eorū percuſſiones,ſimiliter eſt diſpo
ſitio pulſationis cordis , qm̄ proportio ſuorū temporū in velocitate & ſpiſſitudine,eſt ſicut,p-
portio ſonorū eius:& proportio diſpoſitionum eius in fortitudine & debilitate,& quantitate,
eſt ſicut proportio adiunctionis eius : & ſunt motiones,ꝓportionatæ ad inuicē : & quietes ſilr̄:
& motiones quietibus, & è conuerſo. Et cum oīa iſta cōcurrunt in cōuenientia ſm ordinē, tūc
ſaluū eſt regimē corporis , & procedunt oīa cū incolumitate & quiete vera. Et ſi prædicta cum

ſuis

A ſuis diſpoſitionibus,ꝑportiones naturales egrediantur,diſturbationē naturæ portendunt.&ēt
diſturbationis quãtitas,eſt ſicut quantitas egreſſa à,ꝑportione.Eſt ergo cordis pulſatio, harmo
niam principiorum complexionis corpis animati aſſimulans,vel eorũdem diſcordiam natam
al. coctionem pp occaſiõnem ducentē ad ſupfluitatem & diminutionem,ſicut manifeſtum eſt in paſſionib⁹
aïæ,timore,& ſpe,et lætitia,caſtitate et luxuria,largitate et auaritia,et in ægritudinib⁹ corpalib⁹,
cali.fri.hu.et ſic.Et terminus ad quem ſe extendit cor maxime,eſt in contactu tunicæ et panni-
culi ſui exterioris,qui ſibi datur ad tutelam et cuſtodiã,et eſt ſpatium poſitum inter hoc et hoc,
vbi oriũtur ab eo.et ſimiliter apud radicem ipſius,vt in ipſo dilatari poſſit abſq; p̄focatione, et
conſtringi,ſicut in ſpatio amplo.Et motiones ipſius efficiunt motiones in arterijs conſimiles,
ita,ꝙ dilatatio dilatationē,et conſtrictio conſtrictionē,licet alij aliter ponant,inducentes exem
plum de follibus,cui experientia contradicit.verbi gratia,ſi ponas manum ſupra cor alicui⁹, et
alteram ſup arteriam,videbis ſemp depreſſionem cordis &depreſſionem arteriæ ſimul fieri.Et
verũ eſt ꝙ pulſum rarũ & tardũ efficit triſtitia.quod nequaq̃ fieret.ſi p cõpreſſionē cordis dila-
taretur arteria.Itē ſm hoc magis deberet apparere facies inflata & rotunda in triſtitia,q̃ in ira:&
pulſus magis eleuatus ĩ humili,q̃ in ſupbo.ſed in oïbus hmõi accidit oppoſitũ. Quare oportet,
B vt ad eleuationem cordis ſequat̃ eleuatio arteriæ,& cõpreſſionē cõpreſſio.Proceſſio igit̃ calo
al. terminum numeratum. ris vitalis,incipiens eſt à cordis fundamento vbi orit̃.ſ.apud principium monſtratum,† ſupius
tendens in latum & amplũ continue,cuius motus conſequit̃ figurã cordis,quoad exeat, & reci
piatur à vaſis,& feratur in ſpatiũ amplum totius corpis,& ſpargat̃ in eo,& terminet̃ apud extre
mitates ipſius.quare motui ſuo ſe ipſum aſſimulat cor in figura ſua. Et ſicut motus iſte ē prim⁹
motuum in veritate,ita & figura ipſius,cum ſit hmõi motum aſſimulans,eſt prima,& mater fi-
gurarum in oï membro cõſequente.Intentio aũt Iſaac multũ eſt diuerſa ab hac intentione. Ere-
ctio ſiquidē totius aïalis ſupra cor poſita eſt à natura tanq̃ ſupra radicē vltimã, ſed pp diuerſita-
tem virtutum nobilium ab eo egrediẽtium neceſſaria fuit creatio diuerſorũ organorum abſq;
pmiſtione aliqua, p q̃ ferantur,& in quibus ſuſtententur,pp ſeparationem operationum ſuarũ
meliorem,& faciliorem,ꝑuentum earum.identitas.n.organorum penitus cõfunderet. & earũ
**al. creata.* pmiſtio vehemēter impediret.Melius ergo cũ ſeparatione cẽrta ſunt & diuerſa naturæ recepta
cula,quatenus ſingulis ſingulæ ſpecificentur & cõpleantur operationes nobiles, cũ alleuiatio
ne & abſq; impedimēto,ꝑpterea creata ſunt cerebrum & hepar & pulmo & ſtomachus, & ſunt
tanquam nodi,ꝑpinqui primæ radici,ſupra quos deinde & nodi alij eleuantur,q in eorũ eleua-
C tione ſunt ſecundarij.Qm̃ ſicut in terræ naſcētibus radix eſt principiũ ſupra quã figitur,& poſt
ipſum ſequuntur nodi aſcendentes vt in pluribus,in quibus coadunat ſe natura, vt iterũ forti⁹
progrediat̃,& attingat melius quod intendit:ita & in aïali ſupra radicem ipſius,q̃ eſt cor,eleuã-
tur membra conſequentia ipſum,q̃ ſunt in comparatione nodorum in terræ naſcentibus, vt in
ipſis efficiat natura operationes diuerſas,ſm ꝙ neceſſariæ ſunt ex parte regiminis aïalis.Sed cũ
bipartita ſit naturæ ſolicitudo,quarum vna conſiſtit in reſtauratione reſolutorum,&reliqua in
al. reſtaurãtis cuſtodia & protectione reſtãurationis,cauſa exitus ipſius à corde eſt duplex,&iter ipſius ſilr̃ bi
partitum,& virtutes reſtaurantis,p̄ter penetrationem ad exteriora corpis.Ipſa.n.opera ſua quę
rit cęlari magis.quare cũ ſuis fornacibus & nodis ſepulta eſt interius in ſuis concauitatibus, q̃
ſunt duo ventres ſibi coniuncti,à natura p̄parati,ſuperior.ſ.& inferior,quos ſeparat diaphrag-
ma:licet ſupiorem ſeparet panniculus,pectus per medium partiens.& ſuperior eſt domus cor-
dis & pulmonis,in quo eſt ſpũs p̄paratio & rectificatio antequam cor ingrediatur . & attractio
aeris ad hanc partem,eſt p cannam magnam,& p cannales naſi.Inferior vero venter.domus eſt
organorũ,in quibus aſſimulatur nutrimentum,cuius ingreſſio eſt p gulã,&ad q̃ abijciuntur ſu
perfluitates eius.Ex parte igitur aeris ſiue vię arteriæ exigitur nodus quidam,qui eſt pulmo, ſu
D p quem eleuatur canna cum cymbalari,& cãnales.et ex parte viæ ſanguinis ſupra cor, exigitur
nodus alius magnus,qui eſt hepar,in quo eſt prima apparitio ſanguinis.et ipſi ſupponuntur et
alij duo nodi parui in comparatione ipſius,qui ſunt domus ſupfluitatis et grauaminis ſangui-
nis,et vrinæ colatoria.Et ſupra hepar ēt eleuatur ſtomachus cum ſuis appendicibus, licet conſi
militer ſuſtentetur ſupra cerebrum,et ſup radicem primam,p aliam viam,ꝑpter quantitatem ip
ſius ſanguinis ſupfluam,et ſuarum appendicum,et,ꝑpter quantitatem ſui ponderis in hora ſuę
repletionis.et ſupra ipſam erigitur gulam,recipiens cibum ab ore.Virtutis autem poſitæ in cu-
ſtodia et protectione nutrimētalis et totius compoſiti proceſſio,eſt magis ad exteriora.Eleua-
tur ergo,et aſcendit in locum magis eminentem in toto:qui locus eſt magis dignus ſpeculato-
ri exercitus:et eſt magis dignus in cuſtodia membrorum:et in loco iſto coadunatur nodus, in
quo complentur operationes mirabiles valde:et nodus iſte appellatur cerebrũ,ſup quod mer-
guntur nodi plures:in qbus opantur quinque ſenſus,qui ſunt exteriores ſpeculatores,et in q-
bus opantur iraſcibilis et concupiſcibilis,et iſti nodi ſunt muſculi ſparſi per vniuerſum corpus
tã in quibuſdam intrinſecis q̃ extrinſecis ea coopientibus,et in extremitatibus q̃ ſunt rami me-
diorum : ſicut in manibus,et pedibus,et capite. Et nodi, qui ſunt principia gñationis,eleuati
ſunt ſupra cerebrum ſm Iſaac.licet ſapientes poſt ipſum erexerint et ſuſtentauerint ab alijs pa-

riter,

riter, & per viam etiam ſpiritualẽ à radice prima. & verũ eſt quòd eſt ramificatio ab vnoquoqꝫ E
nodo primo procedens ad alium, & virtutum diuerſarum ad inuicem tranſmiſſio, quatenus
vnuſquiſqꝫ ſuſtineatur, & confortetur ex parte alterius virtutis. Et demonſtratio per hoc eſt, ꝙ
omnes ab eadem oriuntur radice.

De anatomia arteriarum.

A ſiniſtro cordis vẽtriculo duæ oriunt̃ arteriæ, quarũ vna ad pulmonẽ tendit, & in ipſo par-
titur, propterea vt aer attrahat̃, & vt ẽt ſanguis nutrimẽtalis pulmonis primo ad ipſum à corde
deferat̃. & hoc eſt, qm̃ nutrimentum pulmonis primo defert̃ ad cor, in quo meliorat̃, & poſt ad
pulmonem tranſmittit̃. & hoc eſt vnicam tunicam habẽs, in quo differt ab omnibus alijs arte-
rijs: quare appellat̃ arteria venalis. Et ſi cõparaueris inter duplicitatem tunicarũ & firmitudinẽ
ſeu ſoliditatem, & inter vnitatem tunicæ & lenitatem & raritatem, ſi magis eſt neceſſaria, & tu-
nicæ vnitatem, propter hoc. lenitas enim & raritas faciunt ei dilatationem facilem & conſtri-
ctionem, & reſudationem eius quod ab ea reſudat ad pulmonem, qui eſt ſanguis ſubtilis vapo
roſus ſubſtantiæ pulmonis magis aptus & ſimilis. Et hæc arteria venalis in interiori parte pul-
monis ſpargit̃, & in ipſa ſubmergit̃, & eſt deferens ſanguinẽ ſubtilẽ, vaporoſum, ꝓpinquũ cõ-
pletæ digeſtioni, & non completæ digeſtum, & non timetur ſuper hoc propter propinquitatẽ F
ipſius ad cor, à quo ad ipſum venit virtus calida facile digerẽs & cõuertẽs. Et eſt vena q̃ à dex-
tro cordis ventriculo exiens ſubintrat pulmonẽ. & ipſa creata fuit duas habẽs tunicas, & ideo
eam arterialẽ vocant venam. Primũ autem iuuamentũ in hoc exiſtit, vt ſit ſanguini, qui ab ea
reſudat, ſubtiliatio perfecta: qm̃ in eo nõ eſt talis digeſtio, qualis eſt eius qui ad arteriã effundit̃
venalẽ. vnde oportuit vt vena eũ portãs incraſſaret̃ multũ cum ſuis tunicis. Et aliud eſt, vt non
reſudet ab ea ſanguis, niſi ſubtilis & bene coctus, propinquus ſanguini à ſiniſtra cõcauitate ex-
eunti in quantũ poſſibile eſt, quaſi ſpiritus ſubtiliatus, pulmonẽ magis iuuans in ſuo motu. Fa-
ctus eſt igit̃ pulmo quatenus ſit receptaculũ aeris frigidi, qui veniens ad cor tẽperet ipſum. niſi
enim eſſet aer iſte, iam cor cremaretur ex calore in ipſo. Vnde oẽ animal habẽs calorẽ magnũ,
neceſſarium fuit habere pulmonẽ magnum. ideoqꝫ quadrupeda magnum pulmonem ſunt ha
bentia. Aues autẽ, cũ ſint frigidioris naturæ, habent paruum pulmonẽ, quia aer inſpiratus ſuf-
ficit eis ad nutrimentũ caloris ſpiritualis: ita etiam ꝙ quędam earum non potant, neqꝫ ſitim ha-
bent. ſufficit enim aer inſpiratus calori earũ. Et nõ dixit Galenus ꝙ attrahebat̃ aer ad cor ad nu
trimentũ cordis, quia aer cum ſit ſimplex, non tranſit in nutrimẽtum, ſicut neqꝫ aqua ſimplex,
propter remotionẽ ſimilitudinis, & diſtantiam plurimam inter ipſam. vnde vtrũqꝫ eorum aut G
eſt pars nutrimenti, aut eſt faciẽs ipſum penetrare in eo ꝙ dat ei lubricitatẽ. Et dico ꝙ aqua eſt
ad nutrimentũ corporis: aer vero ad nutrimentũ ſpũs. & vnumquodqꝫ duorũ. ſ. nutrimẽti cor-
poris & ſpũs, eſt corpus cõpoſitum, & non ſimplex. Modus autem, per quẽ accidit temperãtia
in corde & in ſpiritu eius per aerẽ, eſt euentatio ſupfluitatis aduſtæ ſpũs, qui eſt fumoſitas pro-
pinqua aduſtioni & inflãmationi, per motũ ſui introitus, p̃cipue cũ ſit frigidus in cõparatione
materiæ fumoſæ calidæ egredientis. Et infrigidatio cordis per aerẽ attractũ, ꝓpinqua eſt infrigi
dationi ſtomachi, quæ euenit ei in hora ſuæ repletionis, propter motũ & deſcenſum ciborum.
vnde philoſophus, Venter vacuus calefit, & repletus infrigidat̃, propter motum. Et eſt pulmo
cõpoſitus ex partibus: quarũ vna, canna eſt: ſecunda, eſt rami arteriæ venalis: & tertia, rami ve-
næ arterialis: quas ꝓculdubio cõiungit caro mollis rara, cauſata ex ſanguine magis tenui & ma
gis ſubtili: ex quo nutritur & ſuſtẽtatur in eſſe. Eſt ergo pulmo mollis, rarus, ad albedinẽ decli-
nans, & plurimorũ meatuũ, quatenus in ipſo capiatur aer, & digeratur, & expellatur ſupfluitas
eius ab eo. ſicut creatum eſt hepar ſm̄ ꝙ melius in cõparatione ad cibũ. Mollis autem eſt, vt ſit
p̃paratus duobus motibus ſm̄ attractionẽ & reſpirationẽ, quos tñ motus conſequitur ex parte
thoracis. Carnis autem ipſius eſt iuuamentum, vt adimpleat rimas, & coniungat ramos. Decli- H
natio autem ipſius ad albedinẽ, eſt propter dominium aquæ ſuper illud quo nutritur, & ꝓpter
illius plurimam frigiditatem. eſt enim ſedes aquæ, vt per ipſam confortetur virtus anhelitus in
expulſione fumorũ calidorum. Et continuatur etiam aeri, adiuuans ipſum in feſtinãdo ad cor
cum facilitate. Sed raritas eius eſt, vt redeat ad attractionem aeris, & recipiat ipſum. Aeris enim
penetratio non eſt ſolummodo in canna: immo plurimũ euadit ad corpus pulmonis ex eo. &
propter hoc eſt multiplicatio ipſius aeris in eo, apparens manifeſta. Et eſt aliud iuuamentũ ra-
ritatis ipſius, vt adiuuet in conſtrictione ad expulſionẽ. Præparatur igitur duobus motibus. &
propter hoc aperitur pulmo cũ inflatione, & clauditur cum exſufflatione. ipſius tñ conſtrictio
ſequitur conſtrictionẽ thoracis, & dilatationem dilatatio, ſicut dictũ eſt. & hoc ne locus ſit va-
cuus. & eſt ſimile videre in ſpongia, quæ cõpreſſa manu coarctatur in ſpatio breui & anguſto.
quæ ſi explicetur, ſequitur eam ſpõgia, & ingreditur eã aer, & dilatatur, & redit ad locum am-
plum, ſicut primo fuerat. Et pulmo eſt diuiſus in duas partes, in quibus attenditur ipſius gemi
natio, ſicut eſt geminatio cæterorum membrorũ in homine. Licet dubitetur de hepate, vtrum
geminet̃ in homine. licet in piſcibus duplex ſit hepar à duplici lacerto. Et quia hõ habet hemi-
craniã, & patitur quãdoqꝫ paralyſin vnius partis & non alterius, ideo cognoſcitur geminatio

partium

A partium in cerebro. Iuuamentum vero partitionis pulmonis in duas partes, vt non ceſſet anhe
litus, ꝑꝑ nocumentũ vni duarum partium adueniens. Et vtraqꝫ diuiſio ramificãtur in duos ra-
mos. licet in latere dextro quaſi nõ reperiatur ramus, cuius iuuamẽtum nõ eſt magnũ in anhe-
litu, ſed eſt ibi tanquã lectus ſubſtratus venæ concauæ aſcendenti ad cor cum nutrimento ſan-
guineo cordis. Et ſecũdę diuiſiones pulmonis ſunt ſicut primæ ipſius diuiſiones. & vt ſint tan
quã digiti ipſius, ꝓpter bonã cõpreſſionẽ cordis. Verũtamen additio ſectionis in dextra eſt ad
hoc, vt occupet ſpatiũ pectoris, & æquet ipſum: qm̃ declinatio cordis eſt magis ad ſiniſtrã par-
tem. Et pulmo inſenſibilis creatus eſt in ſe, & ĩmobilis per ſe: qm̃ ipſum nõ penetrat neruus ali-
quis: & omnis ſenſus & motus influens influit ꝑ neruũ. Cooperimentum tñ ipſius, panniculo-
ſum et neruoſum eſt, vt ſit ei ſenſus aliquo modo in ſuꝑficie, ſm ꝙ determinatum eſt. Et pulmo
ipſe ſubſternitur cordi, ſicut culcitra ſuſtẽtans & leniens ipſum. Et gibboſitas ipſius eſt à parte
dorſi. & eſt duplex, vt melius recipiatur in concauitatibus à duabus partibus ſpinæ. Cõcauitas
autẽ ipſius reſpicit anteriora magis, ad hoc vt amplectatur facilius cor & melius. Et ſpiſſitudo
maior eſt apud exitum cannæ, poſtea deſcendit attenuando ſe gradatim vſqꝫ ad ſui terminũ. &
inſpiſſatio eius eſt ſuperius magis neceſſaria, ad ſubleuationẽ meliorẽ capitis cordis, magis la-
B ti & magis ſpiſſi, quare indiget fulcimento ſpiſſo & molli ſuperius. Sed cõſequenter cedit hæc
ſpiſſitudinis neceſſitas. vnde poſtea attennuata eſt, ſm ꝙ ꝓportionaliter cor ad acuitatẽ tendit
& ſublimitatẽ. Et comparationem etiam habet ad folium, quod poſitum eſt in cuſtodia, & pro
tectione fructus, ſicut ipſe poſitus eſt in protectione & cuſtodia cordis. Iuuamentũ autẽ quan-
titatis augmentatæ, quæ eſt ſupra ipſum, eſt multiplex. Et vnũ eſt, vt ſit cõtinens pulmonis ae-
ris, qui ſufficiat pluribus pulſationibus cordis. Si enim numerus inſpirationũ, nõ pulſuũ, pro-
pter paruitatẽ pulmonis cogeretur adæquari, iam ceſſarẽt plurimæ nobiles operationes, ſicut
emiſſio lõgæ vocis: quæ neceſſaria eſt in ſermonibus, vociferationibus, & cantibus. & nõ poſ-
ſet detineri inſpiratio corã ſe fœtida & corrupta: neqꝫ etiam in hora deglutitionis. ĩmo accide-
ret vt ſuperoccuparẽtur inſpiratione & expiratione. quare diu permanere nõ poſſet, qñ neceſ-
ſaria eſt plurima quãtitas ipſius, vt ſpiritui cordis ſit materia ſufficiẽs, dũ ſummergitur in aquis
animal, aut quãdo neceſſarium eſt ei vocem prolongare cũ continuatione, aut qñ abhorret at-
tractione m aeris propter corruptionem & fœtorem eius. Et etiam notandum ꝙ quædam ani-
malia ſunt habentia pulmonem, quædam autem non. quæ autẽ ſunt ambulabilia & ſanguinea
pulmonem habent. Et piſcibus loco pulmonis ſunt branchię. Et in quibuſdã animalibus loco
C pulmonis ſunt canales. Delphinus quoqꝫ, & lepus marinus, & animalia alia quæ ſunt cõia ter-
ræ & mari (quæ arabice cenalia dicũtur) & piſces reſpirant vaporẽ per branchias. paucus enim
vapor ſufficit eis, cum participent multum frigiditatis. Vtrum autem aliqui piſces reſpirẽt ae-
rem, dubitatur propterea, quòd dicunt piſcatores de delphino, quod quando dormit in ſuper-
ficie aquæ, ſentiunt ipſum ſtertere: & G. promiſit ſe tractaturum hoc.

De anatomia oculorum.

Creauit Deus caput animalis, & poſuit ipſum in ſuperiori parte animalis, p̃cipue, ꝓpter ocu-
los. Et anteriorem partem capitis eleuatiorẽ fecit, vt oculi in illa parte ſiti eſſent in eminẽti, in-
ſtar ſpeculatoris vndiqꝫ proſpicientis aciem, ſiue exercitum vndiqꝫ in plano poſitũ. ſic & oculi
cõpaginem inferius ſpeculantur. Vnde q̃dam animalia paruũ habent caput. & decliues habẽt
oculos, poſitos in quibuſdã neruorũ extremitatibus, quos qñqꝫ emittunt à ſe, qñqꝫ retrahũt ad
ſe, vt patet in Limace, cuius extremitates vulgus cornua vocat. Quibuſdam vero aĩalibus illæ
extremitates ꝓtenſæ duriores ſunt, neqꝫ retrahi poſſunt, ſed habent quædã defenſoria ſuppoſi-
ta, quaſi duos clypeos duorũ oculorũ, vt patet in Cãcro. A cerebro aũt exeũt duo nerui, quorũ
vterqꝫ duobus pãniculis eſt obuolutus, à duabus matribus ſiue meningibus ortũ habẽtibus, ꝗ
D panniculi ad duos orbes oculorũ tandẽ peruenientes ibi dilatantur ꝑ circuitũ, vt intra ſe deglu
titionẽ humorũ poſſint accipere. Eſt ergo cryſtallinus humor ꝗ grando glacialis ab Ariſtotele
appellat̃, ꝗa in forma & colore eſt ſimilis glaciei, in ꝓfundo & medio poſitus duplici ex cauſa,
ꝗa mediũ dignior eſt ſitus in cuſtodia, & vt à circunſtãtibus iuuamentũ accipiat vndiqꝫ. Iſte hu
mor in poſteriori parte ſphæricam habet formã, in anteriori aliquantulum planã: & hac rõne,
qm̃ ſi vndiqꝫ haberet ſphæricam, imago rei viſæ quodã modo lubricaret ſuꝑ ipſum, & tangeret
in puncto. Item anterius planũ eſt, vt parua corꝑa viſa multam haberent in eo ſectionẽ. Iſte au-
tem humor diaphanus & translucens eſt, vt ſit ſuſceptibilis omnium formarũ intra ſe. Poſt cry
ſtallinum humorẽ interius verſus cerebrum poſitus eſt vitreus humor, qui ſic appellatur, ꝗa vi
tro liquefacto aſſimilatur: cuius color medius eſt inter rubrum & albũ ſimilis vitro. Et eſt iſte
humor ad rectificandum nutrimentũ cryſtallini humoris, & vt fiat gradatio ſanguinis dum cõ
uertitur in cryſtallinũ humorem. Si enim perueniret ſanguis in ſuo rubore ad nutrimentũ cry
ſtallini, inficeret ipſum: & faceret omnia viſa apparere rubra. & eleuat̃ iſte humor ad maiorẽ cir
culum cryſtallini, faciendo ſemiſphęram circa ipſum. Et ſe habet iſte humor ad cryſtallinum in
cõparatione ſtomachi ad hepar. ¶ Ex oppoſita autẽ parte vitrei humoris exterius ante cryſtalli-
nũ poſitus eſt albugineus humor, qui ſimilis eſt albumini oui: cuius finis multiplex eſt. ſ. vt ex

humoroſitate

humoroſitate ſua defendat cryſtallinũ humorẽ ab arefactione aeris exterioris, qui qdẽ humor eſt defenſorium cryſtallini ex alia parte, & eſt ſuꝑfluitas illius, ſicut vngues, capilli, cornua ſunt ſuperfluitates animalis, & defenſiora eiuſdem. Item iſte humor p̄ponitur cryſtallino, vt fiat gradatio lucis & imaginis ad ipſum cryſtallinũ: quia natura nõ ſuſtinet repentinas immutationes. Vnde iſto læſo deſtruitur viſus. Item iſte humor liquidus eſt, vt ex liquiditate imago rei ingrediens diſtinctionẽ ſuſcipiat. Et eſt iſte humor poſitus in foramine vueæ tunicæ, quod quidem foramen, pupilla oculi appellatur. Interior autẽ panniculus ad maiorem extendit circulũ cryſtallini humoris, claudens intra ſe ferè duos humores. ſ. cryſtallinum ferè, & vitreum ex toto. & vocat̃ tunica ſecundina, quia à ſecunda matre. ſ. pia matre naſcit̃. A qua quidẽ tunica, in eodem termino naſcunt̃ aliæ tres tunicæ. ſ. vna quæ inferius reflectitur, interponens ſe cryſtallino humori & vitreo ſeparatorium illorũ ex vna parte, & vocat̃ retina inſtar retis. partes habet innumerabiles ex venis, neruis, & alijs. Ab eodẽ loco naſcit̃ tunica alia, quæ aranea nuncupat̃, perficiens ſphæram cum retina, circũdantem cryſtallinum humorẽ. & dicitur aranea, quia ad modum telæ araneæ ſubtilis eſt, ne impediat lumen ingrediẽs ad cryſtallinum & albugineum. Ex alia parte extra hanc tunicam, ab eodem loco, cũ ea tunica naſcit̃ alia tunica, cũ ſecundina ſphæram perficiens exterius. Hæc tunica appellat̃ vuea, quia perforatur ad modũ vuæ, ſuſpenſorio eius ablato. Figurã illius & colorem cœleſtem habet, colorem. ſ. mediũ, admiſtum. ſ. nigro ſm maius, et albo ſm minus, quia ſi ex toto eſſet albus, nimiũ diſgregaret viſum: ſi niger ex toto, nimis cõgregaret. Tunica aliquãtulũ eſt ſpiſſa, intẽrius autẽ mollior, vt ſit ſimilis in mollitie cryſtallino: exterius durior, vt ſit corneæ tunicæ ſimilis. Rugoſa autẽ eſt circa ipſum foramẽ, vt qñ opus ſit, cõſtringi poſſit ad modum burſæ: & hoc qñ virtus laxat̃, & indiget recreatione. Et qñ opus eſt dilatari, poſſit, qñ viſus diffuſione lucis indiget. In foramine huius poſitus eſt albugineus humor, qui illas replet rugas interius. qui qdẽ humor qñq; cõſtringit̃, qñq; dilatatur ſm dilatationem & cõſtrictionem illius foraminis. Item ab exteriori panniculo oritur tunica, ꝓximo loco includens ſecũdinam, procedens ad modum ſphæræ, quæ ſclerotica propter ſui duritiem appellatur, à qua naſcitur tunica cornea, cũ ea ſphæram vnã perficiens, quæ aſſimulatur cornu lucido bene abraſo, & polito in luciditate & in duritie. vt ex illa duritie defendat interiora, & ex ſua luciditate ſit diaphanũ ſiue peruiũ luci. Vnde ꝑ medium ipſius apparet circulus latus, foramen habẽs in medio de vuea tunica: qui quidẽ circulus, oculi corona appellat̃. Et hæc tunica in ſui cõſtitutione quatuor habet cortices. & ſi deſtruãtur duo vel tres illorũ, quartus remanet. quo deſtructo oẽs deſtruuntur. Vltimo loco ſuꝑuenit coniunctiua, coniungẽs oẽs illas partes, quæ naſcitur à quodã neruo, & nõ à matribus: & cõponitur hæc tunica ex carne alba & hu. & tenera, & ex neruis & venis ſubtilibꝰ: & habet foramen in medio, ꝑ quod apparet corona oculi, quæ eſt pars vueæ tunicæ, quæ pupilla appellatur. quæ propter ſui profunditatem pꝛ̨etendit alium colorem albũ. quæ re vera cũ ibi ſit, ſicut aqua nimis profunda, apparet nigra, cũ tamẽ ſit alba. Habet autem hæc tunica ſex paria lacertorũ ſiue muſculorũ, totum motũ oculi perficientium. quorum vnus mouet oculum ſurſum, alius deorſum, alij ad duos angulos, vnus ad angulum domeſticum ſiue lachrymalem, alius ad angulum ſylueſtrem. Item ſunt alij duo ex tranſuerſo poſiti, qui mouent oculum circulari motu. & de compoſitione oculi hæc ſufficiant.

E F

* al. anteriu

De anatomia aurium.

Creauit Deus aurem vt deſeruiret auditui. cuius interior figura eſt anfractuoſa, quoniã breue eſt cerebri ad aurem ſpatium. Si autem recto tramite intraret aer ad cerebrum, ex ſui qualitate & ſubſtantia læderet cerebrum: propter hoc anfractuoſus eſt eius meatus, vt per tam breue ſpatium prolongaretur. Et eius foramen à petroſo oſſe incipit, quod medium eſt inter os & petram, ſicut conchæ piſcium. & propter hoc vtriuſq; ſuſcipit denominationem. Et ſimiliter anfractuoſus eſt, vt in prolatione variæ voces & variæ ipſarum differentiæ ꝑcipiantur, & cũ ipſo perficiat tinnitus neceſſarios, quæ non acciderent ſi directus eſſet tranſitus. Et eadem eſt cauſa, quare prolongatur iter aeris per aurem, cum cauſa quare prolongatur per tracheam. ſ. ne lędat cerebrum, ibi vero ne lædat cor ipſum. In interiori autem concauitate oſſis petroſi, ſine cõparatione manet aer quietus. ibi autem diſcernuntur oẽs vocum differentiæ. Et ſe habet illa pars oſſis petroſi ea comparatione ad auditum, in qua ſe habet cryſtallinus humor ad viſum. Reſidua vero pars ab oſſe petroſo extra apparens, chartilaginoſa eſt, nõ tamen mollis ſicut caro, vt debitam figuram ſibi retinere poſſit: neq; tam dura ſicut os, vt flecti poſſit, non frangi ad offendiculũ. Poſita eſt auris ad latus, non in anteriori parte ſicut viſus, quia immutatio viſus directe procedit, ſed immutatio auditus indifferenter. Item nerui audibiles procedunt à media cellula, propter hoc ſub illa lateraliter poſita eſt auris. & potius ſub capite, quàm ſuperius. ne propter ipſos impediretur auditus. Item quidam panniculus exit à neruo deſcẽdente à quinto pari neruorum cerebri, qui interius inueſtit os petroſum, & totam præſtat ei ſenſibilitatem quam habet: & eſt foramen ad ipſam aurem, in comparatione pupillæ ad oculum.

G H

De anatomia naſi.

Naſum creauit Deus pręcipue propter tria iuuamẽta. Quorum vnum eſt, vt vapor deferens

odorem

A odorem rei odoriferæ, recipiat̃ in concauitatibus ipſis, & ibi quodã modo tẽperet̃, & ꝑparetur odoratui. Aliud eſt, vt aer recipiat̃ ibi in magna quãtitate, pro parte trãſmittẽdus ad pulmonẽ, pro parte ad cerebrũ. ſicut. n. cor conſtringitur & dilatatur, & infrigidatur per aerẽ: ſic & cerebrum ſuo modo. quod ne lædatur ab aere recepto, ſubito recipit ipſum tanq̃ ꝑparatorium, mediante colatorio iſto, ſicut & trachea arteria. Tertiũ iuuamentũ eſt, vt ſit vnũ emunctorium ſuperfluitatum cerebri. Vnde longã & eminentẽ habet formam. ſ. vt tegat mucilagines exeũtes à cerebro, & celet eas. In interiori autẽ parte iuxta durã matrẽ, eſt quoddã cõcauũ os duo habens foramina, ꝑ quæ intrat odor & exit, & mucilago. In oſſis cõcauitate iacent duæ caruncule ſpõgioſæ, inſtar duarũ paruarũ mãmillarum, à quibus ſugitur fumus, qui eſt vapor deferẽs odorẽ: ſub quibus mãmillis ſunt duo oſſa foramen triangulare habẽtia, quę coniunguntur ad vnũ la-
al. formam. tus eleua um ẽm forãmen naſi, & duos angulos, à termino quorũ inferiori adiungitur chartilago quædam, ſicut in alijs locis, coniungens carnem cũ oſſibus, quaſi inhæſio carnis pendentis circa foramina nariũ. Itẽ in folijs nariũ ſunt duo lacerti, quorũ motus dilatatur, & cõſtringitur in horis neceſſitatis, vt in impedimẽtis diaphragmatis. Itẽ ſuperius in radice naſi ſunt duo foramina exeũtia ad angulos lachrymales oculorũ, quibus exeunt lachrymæ: ſignũ huius rei eſt. ſ.
al. inferiori. B quando collyriũ apponitur, eius odor ſentitur: ſed ſapor lingua percipitur. Itẽ ferè ab interiori parte naſi directe poſt palatũ procedũt foramina duo quadam tela interpoſita vſq; ad radicem linguæ, quorũ iuuamentum eſt, vt intret aer ad cor refrigerandum, & pro parte exeat, ne totus
al. deſcenſionem. cadat in offenſionem vocis. Vnde illi, qui habẽt illa foramina ſtricta, vel opilata, imperfecte & cõfuſe formãt voces. Sed quæritur quare inter cætera organa ſenſuũ, ſemp aures ac nares ſunt patulæ, alia qñq; aperta, cum cõtinua operatio debilitet ſenſum, vt patet in oculis piſcium, qui non diſcernunt inter medios colores, ꝓpter debilitatẽ viſus ex cõtinua apertione: & in hoĩum odoratu, qui nõ diſcernunt inter medios odores, ſed inter extremos tantum. ſ. inter fœtidum, & aromaticum. Ad hoc poteſt dici, ꝙ nares ſemper ſunt apertæ, vt per ipſas continua fiat inſpiratio aeris ad infrigidationẽ cordis, dum os clauditur, cum vehemens odoratus nõ ſit neceſſarius hominibus, ſicut quibuſdam brutis, quæ mediante odoratu nutrimentum acquirunt.

De anatomia oris.

Creauit Deus os tanquam neceſſarium inſtrumentum guſtus: in cuius radice ſunt duo foramina interius: vnum foramen ad ventrẽ inferiorem, per quod intrat cibus in ſtomachũ: aliud ad ventrẽ ſuperiorem, per quod intrat aer ad cor & pulmonem. Eſt ergo os, vas vniuerſale or-
C ganorum locutionis in homine, & vociferationis in brutis, quæ ſunt dẽtes, labia, palatũ, & lingua, & vua, & duæ amygdalæ. Sunt autem linguæ multa iuuamẽta. Vnum, eſt deciſio vocis & extractio literarum. Aliud iuuamentum, eſt conuerſio cibi maſticati. Tertium, eſt diſcretio guſtus. Et ei præſtãt ſenſibilitatem quidam neruus deſcendens à quinto pari neruorũ cerebri, qui circundat ipſam. Sub radice linguæ ſunt duę cõcauitates, quę fontes ſiue hauritoria appellant̃, in quibus ſaliua digeritur. In iſtis cõcauitatibus ſunt quædam carnes glanduloſæ, quæ parant humiditatem organis oris, ne ex nimio motu areſiant. Cõponitur autem lingua ex carne alba cum rubore, ex venis minutis & ſubtilibus, deferẽtibus ſanguinẽ per diuerſas partes eius. Propria figura eſt linguæ, vt ſit mediocriter lata, longa, ſpiſſa, acumen habẽs in ſuo principio. Vnde qui habent linguam nimis acutã, vel nimis obtuſam, peccãt in formatione vocis. Habet autem lingua. ix. muſculos in ſui cõpoſitione, varios eius motus ꝑficientes. & habet binos & binos muſculos ſingulis motibus deſeruientes. nõ enim tanti, & tã varij motus ab vno muſculo poterant perfici. Veniunt autem duo muſculi ei ab additamẽtis ſeſaminis. i. quibuſdam paruis oſſiculis ad modum ſeminis ſeſami: & ſunt ſupplementa ſpondylorum colli. Primi ergo duo à latere ſubintrant linguam, facientes motũ dilatationis. Veniunt autem alij duo muſculi ei à ſu-
D periori parte lambdæ, directe ſubintrãtes ipſam, faciẽtes motũ circũuolutionis. Veniunt vero ei alij duo ab inferiori mandibula, vnus ab vna parte, alius ab alia, faciẽtes motũ duplicationis. Venit iterũ ei muſculus vnus à ſuperiori parte lambdæ, attingens vſq; ad medium linguæ, faciens motum retardationis. Et ſicut cerebrum diuiſum eſt in multas partes, vt ſi impedita fuerit operatio vnius virtutis & partis, vigeat altera pars: ſic & lingua diuiſa in duas partes conſimiles, vt ſi forte paralytica ſit vna medietas, reliqua motum ſuum, & ſenſum non amittat.

De anatomia dentium.

Creauit Deus dentes propter multiplex iuuamentum. ſ. ꝓpter deciſionem cibi, ad pręparandum ſtomacho, & meliorem deciſionem vocis, & ꝓpter arma in quibuſdam animalibus, ſicut in apris. Horũ tres ſunt ſpecies ſecundum tres ſpeciales deciſiones ciborum. Quidam. n. dicuntur inciſores ſiue inciſiui, qui lineare habent acumen ad modũ cultelli: quorũ officiũ ſpeciale, eſt frangere ſiue incidere. Quidã dicunt̃ canini, qui pineale habẽt acumẽ: quorũ ſpeciale officiũ eſt frangere ſiue conſtringere. Quidã latam habent figurã ſuperius, & aſperam ſicut mola: quorum ſpeciale officiũ eſt molere, & remollire, & in minutiſſimas partes cibos diuidere. Infigunt̃ autem dentes gingiuis in quibuſdã caueis per fortia ligamenta, quorum radices teguntur quibuſdam additamentis carnium. Maiores autẽ dentes per plures radices figuntur, parui dentes

per pauciores,vt p vnã vel duas. In brutis animalibus,ſicut in hominibus,vnicus eſt ordo den E
tium,pterq̃ in quibuſdam,vt piſcibus,in quibus eſt multiplex ordo dẽtium, ſed vna maneries
tm̃.ſ.dentes fractores ſiue canini.nõ.n.eſt eis neceſſe, niſi vt frangãt cibos.non.n.poſſunt mo-
lere & diu tenere in ore,& hoc aqua impediente,quæ ſubintrat. ſimiliter in lupis multiplex eſt
ordo dentium. Quibuſdã etiam dãtur dentes ad armaturam,ſicut apris: & ſicut cornua dantur
alijs ad armaturam. Quædã animalia habẽt duas maneries tantum,ſicut inciſiuos, & molares,
vt oues,& boues,& æqui,& cætera alia multa.Dicuntur autem ſm curſum naturalẽ in homine
& numerum xxxij.dentes xvi.in ſuperiori mandibula,& totidẽ in inferiori. Vnde ſuperius in
anteriori parte duo inciſores,poſtea duo quadrupli,vnus ex vna parte,alius ex alia: q duo den
tes vltimo adueniunt,ſicut poſtremo tempore creſcunt ipſius crementa.ſ.in iuuentute.

De anatomia vuulæ.

Vuula autem eſt quoddam membrum ſupra radicem linguæ ſitum ; & apparet viſui aperto
ore & demiſſa lingua.Huius eſt iuuamẽtum duplex,ſcilicet vt detineat aerem, ne ſubito intret
cum ſuis nociuis qualitatibus ad ipſum cor. Aliud,ad meliorem formationem vocis. Eſt enim
quaſi ſecunda canna vocis,epiglottis vero prima.Vnde illi qui habent inciſam vuulam aut de
perditam,plurimum habent raucam vocem.Vnde Hippocrates in prognoſticis,vuulam inci- F
dere timendum eſt.Subiacent ei duæ pelliculæ, quæ galſamach dicuntur, iuuãtes ipſum in ſuo
officio.Duæ amygdalæ ſunt,quaſi duæ auriculę ante os gulę,quodam modo claudentes cibũ:
& vuula media inter has,ne declinet in hanc partem vel illam.

De anatomia gulæ.

Gula eſt quoddam membrum compoſitum ex duobus panniculis,recipiens cibũ & potum
intra ſe,qui fertur ad ſtomachum. Huius interior panniculus componitur ex vllis lõgitudina-
libus, ex quibus habet vehemẽtem attractum. exterior vero panniculus componitur ex villis
latitudinalibus,ex quibus facit compreſſionem eorũ,quæ recipit: & componitur ex alijs villis
tranſuerſorijs, ex quibus habet aliquantulũ retinere.propter hoc difficilis eſt vomitus. Proce-
dit autem gula directe vſq; ad quartum ſpondylum pectoris.Vnde ibi incipit declinare verſus
dextram partem, donec coniungatur cũ diaphragmate, cum quo alligatur fortiter. Poſtea de-
clinat ab ipſo,donec perueniat ad locum vbi coniungitur cũ ore ſtomachi.vt circa xij. ſpondy
lum. Hac autem ratione declinat ad dextram partem ipſa gula, ſcilicet vt faciat venæ concauæ
locum,tranſeunti ab hepate ad ipſum cor. Si quæritur vtrum ipſa gula cum ore ſtomachi conti
nuetur:poteſt dici ꝙ continua eſt cum eo,tamen habens aliam cõpoſitionem, quoniam os ſto G
machi magis eſt neruoſum,gula vero minus.Continuatur vero gula ſuperius cum palato.

De anatomia ſtomachi.

Creauit Deus ſtomachum,membrũ concauum,& oblõgum,rotundum in ſua longitudine:
Concauũ,propter meliorẽ receptionẽ:Rotundũ,ne ſi eſſet anguloſus,colligeret in ſe nociuas
ſupfluitates : Oblongũ,qa ſi fuerit penitus rotũdus, impediret ipſum diaphragma à motu ſuo,
& ipſa ſpiritualia. vnde illi qui habent ſtomachũ rotundũ, poſt prandium difficulter inſpirant,
& expirant.De tali loquit̃ G.vidi quẽdam&c. Habet autẽ ſtomachus duplex os,vnũ inferius,
quod claudit̃ q̃diu celebratur digeſtio prima: poſtea aperitur,& exit maſſa in eo cõtenta ad in-
teſtina. Os vero ſuperius neruoſum eſt valde. Nã quidam neruus craſſus deſcẽdit à cerebro, &
intrat gulam,& per ipſam deſcẽdit ad os ſtomachi,in quo dilatatur, vt ipſum efficiat multũ ſen
ſibilem,vt ex ſenſibilitate ſua ſentiat ſuam inanitionem ſimiliter & repletionẽ. Membra enim
inanita trahũt à venis:venæ vero ſugunt ab hepate:hepar à venis meſaraicis:meſaraicæ ab inte
ſtinis & ſtomacho:ſtomachus autem inanitus appetit. Vnde ſi prædicta patiũtur oppilationẽ,
ſtomachus patitur faſtidium. Componitur autem ſtomachus ex duobus pãniculis, quorũ in-
terior eſt magis tener & magis neruoſus,exterior vero ſpiſſior & magis carnoſus. Interior ve- H
ro pãniculus cõponitur ex quibuſdã filis longitudinalibus, quibus mediantibus fortiter attra
hit:& ex quibuſdam tranſuerſis.Exterior vero pãniculus componitur ex filis latitudinalibus,
vt comprimat & exprimat maſſam in ſtomacho cõtentam qñ opus eſt. Sed quæritur cum vir-
tus digeſtiua fundet̃ in exteriori panniculo,ſenſibilitas in interiori : quare neruoſitas ſit magis
interius,q̃ exterius. Ad hoc dicendũ, ꝙ digeſtio viget ſm caliditatem, calor autẽ agit inpartes
remotas ſicut in propinquas:ſenſus autẽ tactus in ꝓpinquas tantũ : propter hoc pãniculus de-
ſeruiens tactui,magis neruoſus eſt. Aſcendunt autẽ exteriorem panniculũ venæ & arteriæ,de-
ferẽtes ſanguinem ad eius nutritionẽ,quia carnoſus eſt:& caro habet nutriri ex ſanguine: quæ
tandem venæ & arteriæ dilatantur in tantũ.ꝙ circundant totum ſtomachũ, & inteſtina in mo-
dum cuiuſdã ſacci,qđ tegmẽ & girbus appellatur.Et eſt ſpiſſum,carnoſum,pingue,vt intus de
tineat calorem naturalem ſtomachi.Pinguedo.n.extra circũdans ipſum,claudit fumos calidos
ne euaporent,ſicut patet in cibis pinguibus:& ſub pinguedine ſupernatãte diutius retinet̃ ca-
lor.Et talem habet ſitũ & poſitionẽ ſtomachus.Et ſuperior eius pars declinat verſus ſiniſtram,
vt det locũ hepati ſuperiacenti ſibi lateraliter in dextra parte. Secũdum magis tamen declinat
eius ſuperior,q̃ inferior pars,quia maiorem locum occupat hepar, q̃ ſplen,cum in ſe contineat

A hepar materiam & nutrimētum totius corporis. Splen vero vnam eius ſuperfluitatē.ſ.fæcem, ſiue ſanguinem melancholicum,qui tranſmittitur ad ſuperiorem partē ſtomachi, vt ex ſua ſtypticitate,& acetoſitate prouocet appetitum. Vnde ſtyptica & acetoſa prouocāt appetitum: & hoc eſt vnum iuuamentum ſplenis à ſuperiori. Aliud autem iuuamentū inferius eſt, quia quāuis ex ſua complexione ſit frigidus & ſiccus: tamen ex calore actuali, quē habet in ſe,calefacit ſtomachum inferius. A cyſti autem fellis tranſmittitur cholera ex alia parte ad ſtomachū propter digeſtionem confortandam,& propter eius nutritionem. Vnde ſtomachus debet habere triplex nutrimentum,vnum à maſſa,quam continet in ſe, aliud à ſanguine trāſmiſſo ſibi ab hepate:tertium à cholera ſibi tranſmiſſa à cyſti fellis. Hepar autem in ſui concauitate,quę ſima appellatur,amplectitur vnam partem ſtomachi.vnde illa pars cæteris calidior eſt.

De anatomia inteſtinorum.

Creauit Deus plura vaſa fæcū,in longitudine ſua inuoluta, & reuoluta, vt morā faciat in eis maſſa contenta,donec attrahatur ab hepate p venas meſaraicas id,quod ſubtilius eſt & melius, ad nutritionem omniū membrorū. Si enim omniū vnum vas eſſet, & breue ipſarū fæcū,ſtatim ſepararetur fæx illa à corpore.Vnde duplex accideret incōmodum,reſumptio cōtinua ciborū,
B & continua deſeſſio.Per primū impediretur homo à ſuis negocijs alijs, & oporteret eū ſemper vacare ſuper acquiſitionem victus.Per ſecundū & turpe haberet nocumentum.Et potius aſſimularetur beluæ,q̄ creaturæ rationali.Item alia eſt ratio melior,quare ſunt lōga, & inuoluta.ſ. vt nutrimentū cōtentum in inteſtinis euadat, & elabatur à primo ordine venarū meſaraicarū, & reuolutione ſequente redeat ad tertium ordinem: quia multiplex eſt ordo venarū meſaraicarum:quarū quædam ſugunt à ſtomacho,quædā ab inteſtinis,quę quidem venę in multis locis ſubintrant ipſa inteſtina,quædā ſuperius,quædam inferius:quarum venarum orificia conti guantur cum fęcibus ipſis.Sunt autē ſex inteſtina numero:quorū primum eſt duodenum,ſiue portenarium,ſecūdum ieiunum,tertium inuolutum ſiue ileon, quartū cæcum ſiue orbum aut monoculum,quintum colon,ſextum extale vel extēſum ſiue longaon.Quorū inteſtinorū ſuperiora tria ſunt graciliora & ſubtiliora propter hoc, vt facilius penetret ad ea virtus delata ab hepate,quia maſſa in eis cōtenta & ſubtilior,& liquidior eſt. Tria vero inferiora ſunt craſſa, qa maſſa in eis cōtenta craſſior eſt, & terreſtrior, pungens & mordicans ipſa vaſa in qbus cōtinetur.Primum autē inteſtinū quod dictū eſt,duodenum appellatur, quia cōtinet.xij.digitos eius cuius eſt in longitudine:& coniungit̄ ipſi ſtomacho inferius,ſicut gula ſuperius.Differūt tum,
C quia largū eſt orificium gulæ plus, q̄ illius inteſtini: & ipſa gula craſſiorē & fortiorē habet cōpoſitionē propter maſſam craſſiorē, quā in ſe continet, quæ eſt liquidior qn̄ deſcendit in hoc inteſtinū.Dominatur autē in hoc inteſtino neruus ſm latitudinē,quo mediante expellit cōtenta à ſe.& componitur ex duabus tunicis ſicut quodlibet aliorū, tn̄ debilem habet expulſiuam. Attractiuā vero nō oportet vt fortē habeat,qa ſtomachus ſuperpoſitus expellit à ſe quod continet ipſum inteſtinum,& inferius inteſtinum trahit ab ipſo inteſtino, & maſſa ex ſui grauitate ſeipſam deprimit.Eſt autē hoc inteſtinū rectum & extēſum duplici de cauſa: Quarum vna eſt, vt det locū hepati à dextra parte, & ſpleni à ſiniſtra. Alia cauſa eſt, qa omnis penetratio p rectū & extēſum facilior eſt,q̄ per nodoſum,& tortuoſum.Poſt hoc inteſtinū ſequit̄ aliud, quod ieiunum appellatur,quia in aīalibus mortuis vacuū inuenitur,cuius rei cauſa duplex aſſignatur: Vna,multitudo venarū meſaraicarum ſugentiū ab ipſo fortiter maſſam in eo coadunatā: Alia cauſa eſt multitudo choleræ deſcēdētis à cyſti fellis ipſum pūgentis,& mordicātis ipſum, & cogētis ad expulſionē.Sed quærit̄ quare nō accidit idē de inferioribus inteſtinis? Ad hoc dico,ꝙ cholera in ſtomacho pura eſt,& ſine admiſtione cū maſſa, & propter hoc magis violenta, q̄ in alijs inteſtinis, in quibus admiſcetur cū fæcibus, & vires ſuas amittit.Hoc inteſtinum ſequitur
D aliud quod ileon appellatur,ab ile,qm̄ confuſum ſiue inuolutū appellatur,qa multas habet inuolutiones propter multiplicem ordinem venarū meſaraicarum ad ipſum deſcendentium, cuius inuolutionis ratio ſuperius aſſignata eſt. Poſt hoc ſequit̄ aliud, quod orbū ſiue monoculū appellatur,quod craſſum,& gibboſum eſt abſq; inuolutione,vt in eo tota fęx colligi poſſit, qa in iſto inteſtino primo fit putrefactio maſſæ,qa colliguntur ibi ſordes,vt ſimul expelli poſſint, qa facilior eſt expulſio fæcis in ſumma,q̄ illius diſpartitę.Item aliud eſt in cauſa.ſ.ne deſcēdant in colon,& ibi ex craſſitie,& multitudine faciant oppilationē. Itē aliud eſt in cauſa,vt colligantur ſordes ſiue fæces,vt excuſetur homo à cōtinua deſeſſione,quod accideret ſi ſtatim qn̄ acciperetur deſcenderet fæx illa.Item hoc inteſtinū declinat magis in dextram partem, vt cōfortetur per calorem hepatis in illa parte exiſtentis.Craſſam & amplam habet cōpoſitionem,ne lædatur à craſſitie fæcis contentę in ipſo.Habet autem vnum ſolū foramen,& hoc propter ſitum ſuum & poſitionem. Nō dico,ꝙ ſicut ſtomachus,quia ſtomachus protenditur in longū, vnde facta ſunt ei duo orificia, vnū inferius,& aliud ſuperius.Iſtud vero eleuatur in gibboſitatem,& latus verſus dextrā:&,vt dictū eſt, vnū foramen habet à latere, cui iungūtur duo foramina duorum inteſtinorum,quorū vni continuatur inferius, & alteri ſuperius. Et decipiuntur quidam dicentes in ſtomacho craſſari fæces propter nimiā ſuctionem venarū meſaraicarū ab ipſo,cum

paucæ vel nullæ ad ipſum dirigantur.Poſt hoc inteſtinũ ſequitur aliud,quod colon appellatur à colando, quia anguſtum eſt ad modũ colatorij.Iſtud inuolutũ eſt,vt fiat gradatio fæcis cõtentæ in orbo ad ipſum,ne ſimul tota fæx ad vnũ deſcẽdat. Vnde in ipſo diuerſæ accidunt paſſiones,propter eius anguſtationẽ,& fæcis craſſitiem.Eius inuolutio incipit ab vna parte,& flectitur in oppoſitum,& tandem redit ad medium,vbi coniungitur cum ore vltimi inteſtini, quod longaon vel extẽſum appellatur.Et in ſui extremitate quatuor habet lacertos, quibus mediantibus anus clauditur,vt teneatur fæx & expellat̃.Iſtud autẽ inteſtinũ habet villos longitudinales,quibus mediantibus fortem habet attractionẽ.Sed quæritur quare non habet villos latitudinales propter compreſſionem,quæ ei neceſſaria eſſet? Ad hoc dicẽdum,ꝙ ab extrinſeco habet iuuamẽtum fortis expulſionis, quia in mirach pellicula inuoluente inteſtina ſunt octo lacerti,quibus mediãtibus fit expulſio fortis ab iſto inteſtino. Hoc autem vltimũ inteſtinum,rectum,& extenſum eſt ratione ſuperius aſſignata.Sed proximum ſuprapoſitũ.ſ.colon, eſt inuolutum, ne ſi eſſet rectũ & extenſum. fæx tota deſcenderet in ipſum, quæ debet colligi in orbo paulatim & ſucceſſiue. Et in illa cõparatione ſe habet orbus ad ſtomachum, colligendo eius ſuperfluitates,in qua comparatione ſe habet veſica ad hepar,colligendo eius ſuperfluitates. E

De anatomia hepatis. F

Et creauit Deus hepar,vt eſſet vas generationis ſanguinis,& origo venarũ: tñ in hoc diſſentiunt Ariſtoteles & Galenus. Vult enim Ariſtoteles,ꝙ cor ſit principiũ ſanguinis. & probat ꝙ hepar non,his rationibus. Hepar enim cõponitur ex venis.componentia vero ſunt priora cõpoſito.ergo hepar non eſt principium venarũ. Item hepar carnoſum eſt: & venæ potius à neruo,ꝙ̃ à carne naſcũtur.neruo.n.magis aſſimulãtur. Item virtus vitalis influit à corde ad cætera mẽbra. Vita autẽ in calido & humido cõſiſtit,& ita in ſanguine. quare ſanguis à corde.Gal.dicit,ꝙ ab hepate,hac ratione. Sãguis generatur ab hepate.ergo hepar eſt principium ſanguinis. Item alia ratione.Superfluitates rei, originẽ illius circũſtant: ſed vrina eſt vna ſuperfluitas ſanguinis,quæ cõtinetur in veſica.Item ſanguis melancholicus eſt alia ſuperfluitas, quæ continet̃ in ſplene.Item ſanguis cholericus eſt alia ſuperfluitas, quæ cõtinetur in cyſti:omnes iſtę ſuperfluitates, & earũ vaſa collocantur circa hepar. ergo in hepate eſt principiũ ſanguinis,cũ ſuperfluitates circũſtent ipſum. Ad hoc dicit auctor,ꝙ nihil prohibet ſanguinẽ ortum habere ab hepate licet hepar carnoſum ſit,vena aũt ſit neruo ſimilis, ſicut in luto creſcit corallus. Poteſt aũt dici,ꝙ tam cor, ꝙ̃ hepar eſt principiũ ſanguinis: ſed primum & mediatũ principium eſt cor. ab eo enim eſt calor artifex.Hepar vero eſt principium immediatũ,& proximũ.Hepar cõcauũ eſt ex vna parte,gibboſum ex alia,poſitũ ſub diaphragmate,declinans magis verſus dextrã. Concauum,propter meliorẽ receptionẽ.recipit enim ſtomachũ ex parte intra cõcauitatẽ ſui. Vnde habet plura additamenta,quędam minora,quædam maiora:quæ ſe habent ad concauitatẽ ſtomachi,in cõparatione digiti ad manũ. Membra enim bonæ cõpræhenſionis debent eſſe, ſicut volæ manuũ &c.Extrinſecus autẽ gibboſum eſt hepar,vt forma eius exterior ſit ſimilis formæ corporis interioris.corpus.n.interius rotundum eſt.Et hepar cõiungitur ſpinę dorſi. vnde ſm formam rotũdam ei aſſimulatur. Ponitur autem in dextra parte ex directo, vt directe ſuſcipiat ſupra ſe inſufflationẽ cordis ipſum viuificantis. Ab inferiori autẽ cõcauitate hepatis exit quædam vena,quę poſt ſuum exitum in vna parte diuiditur in plures ramos.ſ.in quaſdã venas ſubtiles,quæ meſaraicæ dicuntur,quarum quædam ſubintrant inteſtina, & ſugũt ab eis,quędã vero ſubintrant ſtomachũ, & ibi terminantur,ſugentes ab ipſo quod melius eſt & ſubtilius. Prædicta autem vena ramificatur & diffunditur per totã ipſius ſubſtantiam. Ex parte quidem eius gibboſa rami hepatis iterum cõueniunt,& conſtituunt quandã venam maximam à gibbo hepatis,quæ caua vena appellat̃, & dirigitur ad ipſum cor, vbi ramificatur interius in cõcauitate, quæ lactea appellatur,quia quaſi lacteus eſt humor ille,quẽ ſugit ab inteſtinis,& à ſtomacho. G H

De anatomia veſicæ,fellis,& ſplenis.

Creauit Deus ſingula vaſa ſingulis ſuperfluitatibus ſanguinis,quia plura cõferunt iuuamẽta naturæ. In ſecũda enim digeſtione tres ſuperfluitates exeũt à ſanguine.ſ.ſpumoſa ſuꝑfluitas ſuperius calida & ſicca,quæ cholera appellatur:& fæx inferius reſidet,quæ melãcholia dicitur. & aquoſa ſuperfluitas,quæ admiſta ſanguini phlegma appellatur: intrans autem veſicã, vrina dicitur.Fecit enim natura duas cyſtes.i.veſicas,maiorẽ.ſ.& minorẽ, ſed maiorem.ſ.veſicã vrinæ:minorem autem,quæ cyſtis fellis appellatur.ſ.folliculus continens cholerã: & ſupponitur ille folliculus.ſ.cyſtis fellis in cõcauitate hepatis.ſ.in loco generationis ſanguiuis,habẽs continuationem cum hepate,& habet tres meatus.vnus dirigitur ad fundũ ſtomachi,quo tranſmittitur cholera in ipſo ſtomacho,propter digeſtionem confortandam:alium habet meatũ,qui ad inteſtina dirigitur per plures ramos,vt ad ieiunum,per quos tranſmittitur cholera ad mundificationem ipſorum inteſtinorũ. Vnde ex oppilatione cyſteos fellis plures accidunt paſſiones in inteſtinis.cholera.n.quæ tranſmittitur,mordicãdo,& pungendo mouet inteſtina ad expulſionem.habet autem meatum ad ipſum hepar,quo mediãte ſugit ab hepate, quod calidũ eſt ad ſui nutrimentum,quia calidæ,& ſiccæ cõplexionis eſt:collum habet iſte folliculus, in quo dominantur

A minantur fila lõgitudinalia propter attractionem fortẽ. Componitur autem filis latitudinali-
bus propter expulſionem:& filis tranſuerſis,propter retentionẽ. Proprium autem vas ſuper-
fluitatis melancholicæ eſt ſplen.Ponitur autẽ ſplen inter duo membra calida,cor.ſ.& hepar,vt
ſua potentiali frigiditate inducat temperantiam in extremis. eſt.n.melancholicæ cõplexionis.
Et habet duos meatus: Vnum,qui dirigitur ad os ſtomachi,quo mediante tranſmittitur melã-
cholia ad illam partem,ad prouocandũ appetitũ. Vnde ex oppilatione ſplenis accidit faſtidiũ:
ſicut ex nimia apertione eius,& tranſmiſſione melãcholię ſuperflua accidit bulimus,ſiue cani-
nus appetitus. Alium autẽ meatũ habet, qui dirigitur ad hepar, quo mediante ſugit ab ipſo,qd'
melancholicum eſt ad ſui nutrimentum. Habet autẽ figurã linguæ aliquantulũ oblongã,& ad
modũ cinguli cingit ipſum ſtomachũ. Ex altera parte coniungitur hepati,vt ſugat ab eo,quod
melãcholicũ eſt.Et propter hoc in paſſione ſplenis patitur ſtomachus,qm̃ nõ tranſmittit ad ip-
ſum melancholiã in debita quantitate.Patitur etiã hepar qñ non attrahitur ab eo melãcholia in
debita quantiate,qm̃ ex retentione eius in hepate infrigidatur hepar,& accidit error ſecũdę di-
geſtionis.Cõponitᷣ autẽ ſplen ex craſſa carne & dura,& melãcholica,rara tñ & poroſa,vt poſſit
ſuſcipere intra ſe melancholiã ad ſui nutrimentũ, cum melancholica ſuperfluitas generetur ex
B ſanguine,vt deportet ſanguinẽ per mẽbra. neq;.n.eſt neceſſariũ totã ſuperfluitatẽ illã diſpergi
ꝑ mẽbra. neceſſe aũt fuit illã ſeparari à ſanguine,& vno loco deponi,donec eijceretᷣ à corpore.

De anatomia renum.

Creauit Deus duo colatoria,qbus ſeparetᷣ aquoſitas à ſanguine,ne ſanguis corrũpatur ꝑ ip-
ſam:quæ quidẽ renes appellãtur. Et ſunt duo potius,ꝙ vnũ,quia ſi eſſet vnum ſolũ, oporteret
eſſe amplũ,propter ſuperfluitatẽ aquoſam quã reciperet,& ſui amplitudine impediret alia mẽ-
bra vicina ſibi,ꝓpterea ſunt duo parui,vt ſuppleatᷣ officiũ vnius magni, qa non habet locũ alijs
mẽbris ſufficientẽ.Itẽ alia eſt ratio,quare ſunt gemini,vt ſi impediatur vnus aquoſam ſuꝑfluita
tem recipiẽdo,accipiat eã alter pro maiori quantitate.Habet aũt ſitũ vnus in dextra parte,alter
in ſiniſtra,vt directe ſibi opponantur. qa ille,qui eſt à dextra parte,ſuperius collocatᷣ & coniun
gitur hepati:ille q eſt à ſiniſtra,inferius locatᷣ, vt amplificet locũ ſpleni. Sũt autẽ renes ex ſolida
ſubſtãtia,ꝓpter multiplex iuuamentũ. Vnũ eſt,vt cõcurrant multa in paruo ſpatio,et recipiant
multã ſuꝑfluitatẽ in paruo ſpatio. Aliud eſt,vt ſua ſoliditate reſiſtãt humoribꝰ,vt humori cho-
lerico pungẽti & ſcindenti,q tranſit ad ipſos à ſtomacho. Tertiũ iuuamentũ eſt,vt ex ſua duri-
tie & ſoliditate cõprimant ſanguinẽ cum ſuperfluitate, ad modũ duorũ nodorũ cõprimentiũ
C aliquos meatus, rectificãdo ſanguinẽ ad ſui nutrimentũ, reprimẽdo aquoſitatẽ. Triplex enim
eſt ſepatio ſanguinis ab aquoſitate: prima in gibbo hepatis:ſecũda in caua vena,à qua trãſmit-
titur aquoſitas cũ primo ſanguine, quaſi lotura carnium ad ipſos renes, quibus fit ſecũda ſepa-
ratio:in renibus vero tertia. Vnde ſi meatus renũ nimis aperiantᷣ vt ſanguis fluat in veſicã,ſan-
guis tunc exit in vrina.Habẽt autẽ renes duplex os: vnũ ſuperius,per quod trahũt ab hepate ꝑ
quoſdam canales:aliud per quod emittitur inferius ad veſicã. Dirigitur autẽ quædam arteria à
corde ad hepar per mediũ hepatis ad renes,deferens eis ſpiritũ vitalem ſiue vitam.Itẽ quædam
venæ diriguntur ab hepate ad ipſos renes exterius, deferentes ſanguinis nutrimentũ ad exte-
riores partes renũ. Interius.n.non habent renes venas, ſed nutriuntur à ſanguine quẽ attrahũt
per canales cum aquoſa ſuperfluitate. Coniunguntur autem renes cum quibuſdam ſpondylis
dorſi.vnde tranſmittunt ei veſtem,quæ veſtit eos exterius,& dant eis ſenſibilitatẽ.Habẽt autẽ
figuram intus concauam aliquantulũ, exterius gibboſam & nodoſam. Et circa orificia,quædã
habent additamenta,quæ circundantur pinguedine,cuius ratio per ſimilia alibi aſſignatur.

De anatomia veſicæ.

Sicut creauit Deus propriũ vas ſuperfluitatis primæ digeſtionis, ita creauit propriũ vas ſu-
D perfluitatis ſecundæ digeſtionis,vt veſicã vas vrinæ. Habẽt ergo renes duo emunctoria,quaſi
duos canales per quos tranſuehitur vrina poſt ſeparationẽ eius à ſanguine in veſica.Subintrãt
ergo illi duo canales exteriores tunicam veſicæ circa medium tumorẽ eius, & fluit vrina inter
duas tunicas ex vtraq; parte veſicæ ad os illius,vbi tandem intrant per interiorẽ tunicam veſi-
cę penetrãdo ipſam.Et dum intrat veſicam vrina trãſmiſſa à renibus, clauditur exterius os veſi
cæ,ne aliquid exeat.Et è conuerſo dum exit vrina à veſica,clauduntur duo prædicti meatus,ne
aliquid ſubintret veſicã interim:& hoc ꝑ dilatationẽ interioris tunicæ, & cõprehenſionẽ eius
cũ exteriori.Cõtexta eſt aũt exterior tunica ex filis lõgitudinalibus, & viget in ea magis attra-
ctiua.Interior autem tunica cõtexitur ex filis latitudinalibus:& hoc propter cõprehẽſionẽ: &
ex tranſuerſis,propter retentionẽ. Os autem veſicę conſtat ex quibuſdam lacertis,quibus me-
diantibus conſtringitur,& aperitur in horis neceſſarijs. Duplicatur autem eius interior tunica
ad exteriorẽ,& in fundo veſicæ:quia neceſſarium fuit vt eſſet denſa, & fortis,ne acutis humo-
ribus,& ſanguine melancholico ſcinderetur, quod accideret ſibi ſi ſubtilis eſſet cõpoſitionis.

De anatomia matricis.

Creauit Deus matricum radicẽ,vt eſſet inſtrumentũ & locus generationis in muliere. cuius
collum eſt in comparatione virilis virgæ: & eius ſiphac.ſ.interior cõcauitas,eſt in cõparatione

oſchei.i.burſæ teſticulorũ:& hac comparatione ſe habet inſtrumẽtum gñationis in muliere ad E
inſtrumentũ gñationis in maſculo : in qua ſigillum imprimẽs ſe habet ad ſigilli impreſſionem
in cera.Inſtrumentũ fœminæ habet figurã inuerſam & protẽſam.i.fundatã intus: Inſtrumentũ
hominis habet inuerſam & protenſam extra. Collũ autẽ matricis lacertoſum eſt:multas habẽs
pelliculas,& inuolutiones ad modũ burſæ,ſicut & collum veſicæ,vt poſſit dilatari, & cõſtrin-
gi qñ opus fuerit. Qm̃ ante horã partus ipſius fœminæ os matricis cõſtringitur ſm oẽs ſui pli-
cas ad modũ roſæ,cuius folia complicãtur anteq̃ expandatur ipſa. Vnde ita ſtrictus eſt meatus
colli matricis,ꝙ ſolũmodo viam habet vrina per ipſum. In prima autem defloratione dilatatur
collũ matricis,& rumpuntur quædã venæ ſubtiles,quæ ſunt in dextra parte ipſius colli,& exit
ſanguis. Duplex vero eſt os matricis,vnũ exterius, & apparet viſui, ad quod terminatur collũ
matricis:aliud vero interius,in quo inchoatur collũ.Iſtud vero os in hora cõceptionis ita clau-
ditur,ꝙ nõ poſſet etiam acus intrare.Ita.n.diſpoſuit natura,ne poſt cõceptionem aliqd de ſper-
mate exeat,vel de aliјs ſuperfluitatibus ſubintret,& lædat fœtũ, In hora autem partus ita dilata
tur collũ matricis,ꝙ eius amplitudo ferè cõcauitati interiori ipſius matricis adæquatur, ad mo-
dum roſæ,quæ tòta expanditur ſm oẽs ſui partes. Interius autẽ circa mediũ tumorẽ ipſius ma-
tricis ſunt duo additamenta inuerſa,ſiue protenſa,ſicut duo cornua, vel duo capita mamillarũ, F
quibus adhærent duo fœtus,vnus à dextra parte.ſ.maſculus, alius à ſiniſtra.ſ.fœmina. Sicut.n.
natura exterius pręparauit duo inſtrumẽta nutritionis.ſ.duas mamillas, ita interius duo ſuſpẽ-
ſoria:& ſicut plures ſunt mamillæ extra & intra, & plura ſunt iuuamenta matricis interius,quę
etiam viſui apparent. Vnde quidã per ſimile dicebant,decepti in muliere, eſſe quinq; cellulas,
quidam ſeptẽ,quia tot fœtus poſſunt ſimul eſſe in matrice. Ad hoc dicẽdum, ꝙ ſicut in arbore
plura pira apparent vel adhærẽt in ſtipite prouenienti ex arbore, à quo accipiunt nutrimentũ,
ita in matrice poſſunt plures fœtus adhęrere vni additamẽto,à quo oẽs accipiunt.Patiunt autẽ
iſta duo additamẽta duas diſtinctiones corporis mamillæ: vnã,propter colligantiã vnius cum
dextra mamilla:reliquã,ob alterius cũ ſiniſtra.Dicit Hip.ꝙ ſi gracileſcat dextra mamilla,maſcu
li abortũ faciet. Ponitur inter lõgaonem & veſicam, & illi eſt illud inteſtinũ, quaſi culcitra ſuꝑ
quã quieſcit.In quibuſdam collũ matricis eſt gracilius, & longius, & tortuoſius : & in quibuſ-
dam breuius,& rectius,& craſſius:ſicut in quibuſdam viris virga gracilis,longa,et tortuoſa:in
quibuſdam,aliter diſpoſita.Componitur autẽ matrix ex duabus tunicis,quarũ exterior magis
carnoſa eſt.interior vero magis neruoſa aliquantulũ,vt ſenſum poſſit habere,nõ tñ magnum:
quia ſi nimium ſenſum haberet,matrix nimis læderetur in partu. Exterior autẽ ſpiſſior eſt pro G
pter hoc,vt ſeruaret naturalẽ calorem.Interior autem ligamentalis eſt.i.ex ligamentis,& com-
ponitur ex omni genere neruorum.ſ.lõgitudinalibus,latitudinalibus,& tranſuerſalibus. Alli-
gatur autem matrix ſpinæ dorſi fortiter poſterius, & duabus coxis. Similiter eius ligamẽta de-
ſcendunt ad genua:à genibus vſq; ad pedes. Superius autẽ alligatur diaphragmati, cuius liga-
menta aſcendunt vſq; ad mamillas & oculos. Sub iſtis autem additamẽtis extra ex vtraq; parte
inferius prope os matricis ponũtur duo ianitores, quaſi duo oua.ſ.teſticuli,qui.ſ.aliquãtulum
ſunt latiores,ꝗ teſticuli maris,qui aliquantulũ ſunt oblõgi : illi latiores propter humiditatẽ de-
ſcendentem:iſti oblõgi,propter caliditatẽ. Creauit autem natura iſta gemina,vt in eis eſſet lo-
cus digeſtionis ipſius ſpermatis,ad hoc vt ex ipſo eſſet materia corporis humani. Sunt autẽ va
ſa ſeminaria antecedentia,& cõſequentia, quibus defertur ſperma vel materia ſpermatis. Vaſa
autem antecedentia ſunt quædam venæ,quæ prodeunt à cerebro vſq; ad teſticulos, & deferũt
ſanguinem dealbatũ,qui erat ad nutrimentũ cerebri ad ipſos teſticulos,qui mediante ſua virtu
te attractiua talẽ ſanguinẽ attrahunt ad nutrimentũ. Reſiduum autẽ illius nutrimẽti à teſticulis
tranſmittitur per ſeminaria vaſa cõſequentia in ipſa virga virili,& per illã in matricẽ ad genera
tionẽ fœtus.Cuius quidẽ ſpermatis in homine ſtrictus eſt meatus & tortuoſus,& lõgus,vt ſub H
tilietur & habilitetur per longum tẽpus:in muliere non eſt ita neceſſariũ vt ſubtilietur, qa eius
ſperma debet craſſius eſſe,& humidius,ꝗ ſperma viri,maxime ab iſto agẽte patiens:ꝓpter hoc
breuior eſt trãſitus à teſticulis mulieris in matricẽ. ſtatim.n.ſubintrat matricẽ ſub inferiori ore
à latere matricis ex vtraq; parte illius,& nõ per illud os. vnde nõ cõiungitur cũ ſpermate maris
anteq̃ vtriuſq; ſperma ꝑueniat in matricẽ.Sub interiore autẽ ore matricis illius iacet os aliud.ſ.
veſicæ,quod ſubintrat collũ matricis,& ita exit vrina ſm eandem viam, per quã intrat ſperma.
Conueniunt autẽ ſpermata maris,& mulieris in matrice ita, ꝙ ſperma maris agit in ſperma mu
lieris. Sperma autẽ maris naturaliter intendit imprimere formam eius,à quo deciditur,& ſper-
ma mulieris intendit ſuſcipere. Illud autẽ facit ſperma viri in ſpermate mulieris, vt dicũt aliј in
ſanguine menſtruo,quod facit fermentũ in paſta.ſ.ebullitionem. Et Gal.vult,ꝙ vtrũq; agat in
reliquũ,& patiatur à reliquo. In principio.n.admiſcentur ſpermata, & fit ſpuma in eis mediãte
ventoſitate eleuante ampullas. In ipſis.n.ſunt tres ſpũs.ſ.naturalis,ſpiritualis, & vitalis,q mo-
uent materiã quolibet genere motus:quorũ quilibet intendit ad generationem proprię cauſæ
materialis.ſ.ſpiritus vitalis ad generationẽ cordis,ſpiritus naturalis ad generationem hepatis,
& animalis ad generationem cerebri. Subintrante ergo in profundum ſpermatis ventoſitate,

actione

A actione trium ſpirituũ in medio naſcitur veſicula quędã:ſuperius autẽ,ꝓpè alia veſicula:à latere
iuxta inferiorẽ alia,Ex prima veſicula formatur ipſum cor: Ex ſecũda ſuperius poſita cerebrũ:
Ex tertia hepar. Tamẽ maxima eſt diſſenſio inter auctores de ordine formationis. Hippo.n.in
libro de natura fœtus voluit, ꝙ cerebrũ eſſet primum in creatione, vt patet ex ſenſu,qa in ouo
primo apparet caput pulli. Iſaac videtur cõſentire, quia comparat hoĩem arbori inuerſæ,& ce-
rebrum radici arboris. Alij volunt ꝙ hepar primũ ſit in creatione,qa illud membrũ cuius ope-
ratio primo eſt neceſſaria,primo debet creari:ſin minus, inordinate,ꝓcederetur. Et iſta ratione
dicit Ariſt. ꝙ cor primo creatur, qa eius opatio primo eſt neceſſaria, & ideo primo debet crea-
ri.non.n.poſſet nutriri niſi primo vel prius fieret vita. Vnde cũ opatio vitalis primo ſit in cor-
de,primo creatur cor. In iſtis tribus membris,artifice natura petente exteriores partes, exterius
terminatur vehiculũ, quo mediante alligatur fœtus vni partium capitum mamillarũ, per cuius
vehiculi inferiorẽ meatum trãſmittitur de puro ſanguine menſtruo matris, vel alio, per quem
membra,quæ prius erant alba,rubificantur.Illud autẽ vehiculũ alligat fœtũ matrici: & cũ illud
vehiculum poſterius ſit in conceptione, alijs tñ prius eſt in perfectione. Per ſex autem primos
dies in illa materia apparet ſpuma, & aliæ tres ampullæ principalium membrorũ. Poſtea p tres
B ſequẽtes dies inchoantur interius lineationes, & punctationes aliorũ membrorũ. Per primos
autẽ ſex dies nihil attrahit̃ à matrice, qa parũ aut nihil deperdit̃ de illa materia. & ſi deperditur,
nõ eſt vtilis reſtauratio, vnde nihil attrahit̃. Per ſex autẽ dies ſequẽtes penetrãte ventoſitate &
ſpiritibus ad exteriora,perficiuntur ramificationes venarũ& arteriarum. Per xij.dies ſequẽtes,
ſubintrat ſanguis per vniuerſa mẽbra carnea. Vnde in abortu apparent tunc tẽporis fruſta car-
nea. Et per ipſos diuiditur etiã ſpinalis medulla à cerebro p ſpinã dorſi. Itẽ per ix.dies ſequẽtes
diſtingunt̃ membra à ſe inuicẽ,latera à collo,& collũ à capite,coxæ à natibus, & ita de ſingulis
alijs.Et ita in vniuerſo erunt xxxv.dies: tñ in quibuſdã iſta tẽpora formationis anticipant̃:& in
quibuſdã poſtponũtur partitiones totalis tẽporis formationis, tum p vnũ diem, tum p plures.
Tripliciter ergo variat̃ totum tẽpus formationis. quoddã.n.terminatur in xxx. diebus, quod-
dam in xxxv.quoddã in xl.ita ꝙ qnq; dies ſemp interueniunt & intercidunt.Cauſa autẽ huius
diuerſitatis eſt calor intẽſior in qbuſdã,remiſſior in alijs: & materia magis,& minus obediens.
Fœmine corpus tardius format̃, ꝗ corpus maris. Tẽpus autẽ motus.i.illud,in quo apparet vel
ſentit̃ motus volũtarius ex anima ſenſibili, duplũ eſt ad tẽpus formationis. Tẽpus autẽ partus
triplum ad tẽpus motus.Et propter iſtas diuerſitates temporũ formationis,etiam variantur tẽ-
C pora partus.Et ideo quidã naſcuntur in vij.menſe,quidam in viij.& quidã in ix. Totum autem
quod dictum eſt de tẽporibus formationis, experimento compertum eſt per diuerſa tempora
abortuũ,in qbus apparent viſui antiquorum medicorũ ſucceſſiuæ diuerſitates formationum.

De anatomia panniculorum fœtus.

In quibuſdã autẽ materijs calor eſt maior.ſtatim autẽ declinãte calore, & penetrãte in ꝓfun-
dum extremitatibus relictis,induit̃ pellicula ad modũ corticis exterius, ſicut patet in ouis,quæ
veſtiuntur extra tenuiſſima tela prius,& poſtea teſta duriore.Silr in arboribus,quæ veſtiuntur
triplici cortice,& in fructibus quarundam arborũ, quæ duabus vel tribus tunicis teguntur.Silr
fœtus in vtero matris inuoluitur tribus pelliculis:quarũ prima verſus fœtum tenuiſſima eſt,&
dicitur camiſia pueri,vel profundatio ſudoris. iſta.n.pellicula abſtergit puerũ à ſudore,qui eſt
quaſi aerea ſuperfluitas.Inter hanc pelliculã, & ſequẽtem recipitur ſecũda ſuperfluitas.ſ.vrina.
ſtatim.n.qñ excolatur per renes,nõ intrat ſtatim veſicã,ſed per quendam meatum dirigitur ad
vmbilicum,vbi exit,& ſubintrat iſtas duas pelliculas, & non expellit̃ inde ante partũ,imo exit
cũ puero. Cuius retentionis hæc eſt cauſa.ſ.vt ex humiditate mollificet & infundat matricẽ, vt
ſufficienter amplificet̃ ad exitũ pueri, quia facilius excolat̃ p humidum,ꝗ p ſiccũ,Interior autẽ
D tunica ſubtilior eſt cæteris: & cõponitur ex arterijs & venis,in quibus defertur ſanguis ad nu-
trimentum fœtus,venalis ſanguis hepati,arterialis cordi:& hæc eſt tunica ſimilis retinæ.Prima
autẽ ſuperfluitas nõ eſt in fœtu, qa nihil dũ eſt in matrice intrat per os, & ita nihil in ſtomachũ
& inteſtina, quod poſtea exeat per ſeceſſum. Venit aũt ei nutrimentũ p vmbilicũ de ſanguine
materno,q tranſmittit̃ ad hepar,& ibi quandã ſuſcipit digeſtionẽ. Inuoluit̃ ergo tribus pãnicu
lis fœtus,ſed non propter dictas cauſas ſolũ,ſed vt fœtus firmiter adhæreat mr̃ici.nõ.n.ſuffice-
ret illud vnũ ſolũ vinculũ p vmbilicũ,niſi in pluribꝰ locis p pelliculas illas alligaret̃ matrici.Ha
bet.n.fœtus poſitionẽ & ſitũ membrorũ naturalẽ ſm diuerſas ſui plicaturas naturales. Ambas
aũt manus habet poſitas ſupra duo genua, brachijs extẽſis ex vtroq; latere,& faciẽ poſitã inter
manus,& naſum inter genua:& habet genua flexa, & pedes iunctos.ꝓceſſu aũt tẽporis creſcit,
& auget̃ vehemẽtius,& fortius mouet̃. Et tẽdit ad exitũ triplici de cauſa: Vna cauſa eſt propter
anguſtiã loci in vtero materno:Alia cauſa eſt,ꝓpter defectũ nutrimẽti. nõ.n.ſufficit ei, qđ trãſ-
mittitur à matrice:Tertia cauſa eſt anguſtia inſpirãdi, & expirãdi, & paucitas aeris, q quidẽ ni-
mis calidus attrahitur.In matrice ergo tẽpore partus puer cõuertit ſe ad exitũ.ſ.caput inferius,
& extremitates ſuperius.Hic naturalis ordo eſt in exeundo,vt præcedat caput, & ſequãtur cę-
tera membra.Caput.n.ex ſua craſſitie,& grauitate facit locum cæteris mẽbris gracilioribus.qñ

vero præcedunt pedes,timendum eſt ne brachia frangãtur. qn̄ præcedit vnus pes,timendũ eſt E
de alio:idem dico de cæteris membris.Rũpuntur.n.cotylidones,& exit ſanguis cũ aquoſitate,
qui retentus inter pelliculas mollificat,& infundit matricem. Matrix autem poſt tantam dilata
tionem cito redit ad propriam vel priſtinam conſtructionem,& hoc nimia operatione naturę.

De anatomia genitalis virgæ.

Habet autem virga virilis cõpoſitionem ligamentalem. Cõponitur.n.ex craſſis venis, ner-
uis,& arterijs : vt recipiat multum intra ſe de ſpiritu & ventoſitate,quæ faciunt ipſam inflari &
erigi quando opus fuerit,& per ipſam deportari materiam ſementalẽ.Longitudinẽ naturalem
habet inter ſex, & nouẽ digitos, vt poſſit attingere ad locũ ſibi deſtinatũ in ꝓiectione ſperma-
tis.Itẽ habet duos meatus,vnũ in quo defertur ſperma à teſticulis,aliud in quo defertur vrina à
veſica,qui tñ duo meatus cõueniunt tandem in vnum meatum. In ipſa.n.virga ſic accidit ſicut
in collo matricis,qa per alium meatũ exit vrina, & per alium meatum intrat ſperma viri, tñ ipſi
duo cõueniunt in ipſo collo,& fit meatus vnus. Veniunt autem nerui ad eius cõpoſitionẽ ab
inferiori parte ſpinalis medullæ:veniunt etiam quędam ligamẽta à pubis oſſibus.Virga habet
duo paria muſculorum,vnum par longitudinalium & protenſorũ,quibus erigitur & extendi-
tur : & aliud par habet muſculorum tranſuerſorũ,quibus mediantibus erigitur. Quare ſi vnus F
muſculorum ſpaſmaretur, tunc declinat verſus vnũ latus : alter verſus alterũ declinat ſi neuter
dirigitur. Iſtis etiam mediantibus poſt iniectionem ſpermatis retrahitur ad priorẽ menſuram.

De anatomia cordis.

Creauit Deus cor ex carne craſſa forti & dura, vt eſſet longinquum à læſionibus,neq; nimis
velox.neq; nimis tardum eſſet ad motũ,neq; nimis paruum,propter multum aerẽ & ſanguinẽ
quem recipit. Figura autẽ eius eſt pineata,qa latum aliquantulũ in rotundũ eſt in parte vna:&
hoc vt locum haberẽt amplum venæ,& arteriæ exeuntes & ſubintrantes in illa parte.Et in alia
ſui extremitate punctale habet acumen,vt in vna ſui parte contingeret oſſa coſtarũ,quibus vi-
cinatur,ne læderetur ab ipſis.Et pineatam habet figurã, & rotundã,quia nulla figura melius,ꝙ
iſta coniungit punctũ cum ſuperficie, cum à puncto ꝑ creſcentes circulos gradatim ꝑueniatur
ad vltimam ſuperficiem. Inuoluitur autẽ cor in quodã forti pãniculo ad ſui defenſionẽ,qui ca-
pſula cordis appellatur:inter quẽ & ipſum cor,tm̃ vacat ſpatium, quod ſufficit ad plurimã cor-
dis dilatationẽ,ne ex cõſtrictione inducat ſuffocationẽ in ipſo. Colligatur autẽ cordi in tribus
locis.ſ.in punctali extremitate, vbi magis eſt chartilaginoſa, propter defenſionẽ illius partis à
duritie oſſium vicinorũ : & in duabus auriculis ſimiliter. Quæ quidẽ auriculæ apparent extra, G
quaſi duo additamẽta carniũ,per quarũ inferiorẽ ſubintrat vena deportans ſanguinẽ ab hepa-
te ad nutrimentũ cordis,& ad gñationem ſpũum,& ſanguinis vitalis. Superiorẽ autẽ auriculã
ſubintrat canna pulmonis,deportãs aerem ad temperationẽ caloris innati : & ita leuioris.ſ.ae-
ris meatus eſt ſuperior.Cor autẽ habet tres diſtinctiones,ſiue folliculos,ad modum quarũdam
burſarum : in quarũ parte ſuprema recipitur aer: in quarũ infima,recipitur ſanguis : in quarum
media,quæ fouea appellatur, fit aeris & ſanguinis cõmiſtio, & ſpirituum generatio. Vnde ille
locus in corde dicitur minera ſpirituũ. Cõponitur autẽ cor ex oĩbus generibus filorũ.ſ.longi-
tudinalibus,quibus attrahit:latitudinalibus,quibus expellit:et tranſuerſis vtrorũq;,quibus re-
tinet.Vergit autem cor verſus ſiniſtrum aliquantulũ, vt det locum hepati poſito in dextra par
te,ne duo tam calida membra in vna parte corporis ponantur corpus calefacientia. Sũt autem
duo ſubintrantia cor,vena concaua deferens ſanguinem ad nutrimẽtum cordis, & generatio-
nem ſpirituum , & canna pulmonis deferens aerem, vt ex ipſo & aere generetur ſpiritus. Duo
egrediunt̃,ſicut eſt vena arterialis,vel arteria venalis: quæ ſic appellat̃, quia media eſt inter ve-
nam & arteriam,quæ deferunt ſanguinem calidum , & ſubtilem ad nutrimẽtum pulmonis. Et
propter hoc dicunt quidam,ꝙ pulmo calidam,& ſiccam habet complexionẽ,quia nutritur ca- H
lido & ſicco ſanguine.ſ.cholerico.tñ ex accidẽti frigidus eſt & humidus. vnde dicitur propriũ
vas phlegmatis.humor.n.diſtillat à cerebro ad pulmonẽ,quaſi pluuia. vñ ex accidẽti abundat
in eo phlegmatica humiditas.Iſta autẽ vena vnam tantũ habet tunicam,cum oẽs alię ad minus
d̄uas habeant:& hãc mollem habet,& hoc multiplici ratione.Vna ratio eſt,quia intrat ſubſtan
tiam pulmonis,quæ tenera eſt & mollis : & ſi vena eſſet craſſa & dura, de facili poſſet ſiccari,&
ſuſcipere rimam,& fixurã, & pulmo per ipſam. Alia ratio eſt,quia mollis eſt, vt ſequatur motũ
pulmonis:quod nõ faceret ſi eſſet dura:& eſt ad modũ iunci in aqua,qui ex ſua mollitie & fle-
xibilitate ſequitur motum aquæ.Alia ratio eſt,quia vena non procedit per longam viam , ĩmo
tantum per ſubſtantiam pulmonis:vnde iacet ſuper pulmonem ſicut ſuper culcitram. Vnde ſi
ſanguis venam impleat,cum nõ habeat durũ & reſiſtens,non lędetur ex percuſſione. Alia ve-
na egrediens à corde eſt illa,quę dicitur aorta,quæ defert ſanguinẽ vitalem ꝑ totum corpus:&
habet duas tunicas,interiorẽ durã,& exteriorẽ mollẽ : durã propter ſubtiliorẽ ſanguinẽ & pe-
netrantẽ,ne ille extra reſudaret.defert.n.ſanguinẽ pulſatilem iſta. Exteriorẽ habet mollẽ, qa ſi
haberet eã durã,cũ iſte ſanguis pulſatilis impleret illã interiorẽ , & ipſa exterior ex eius duritia
repercuteretur,& læderetur tunc:& ꝓpter hoc exterior mollis eſt, vt receptio ictus ſiue pulſus

ſit

A ſit tanq̃ in molli. Ramificatur autẽ iſta per totũ corpus. & eius rami interius ſuperiacent venis
quietis, vt tanq̃ volubile oĩno ſuſtentet̃ ab illis. Exterius vero iuxta ſupficiem corporis ſuppo-
nuntur eis, vnde habeant ea quaſi ſcuta & tegmẽta. Et diſcernit̃ iſte ſanguis pulſatilis qui vitalis
eſt ab ipſo q nutrimentalis eſt, qm̃ hic ſaluando exit interpolate, alius continue & quiete.

De anatomia pulmonis.

Viuit cor cũ ſuis dilatationibus & cõſtrictionibus & qetibus intermedijs. cuius calor excel-
lens, ſignum eſt audaciæ: ſupexcellens vero ſignum eſt maniȩ. Non. n. magnitudo cordis cauſa
eſt audaciæ, neq; paruitas eſt cauſa timiditatis, qm̃ lepus & ceruus magnum cor habent ſm mẽ-
ſuralem ſibi ꝓportionem, cum timidi ſint. quædam ſimiliter animalia paruum habent cor, ſed
calidũ, & pp hoc audacia ſunt, ſicut ſerpens thirus, muſtella &c. Et qm̃ cordi neceſſaria fuit con-
tinua aeris attractio, vt in animalibus ambulabilibus: neq; potuit attrahi ab extrinſeco, tum pp
loquelam & vociferationẽ ſiue cantum, tum pp corruptionem aeris exterius, neceſſarium fuit
vt eſſet aliquod vas receptaculũ aeris attracti interius, vt aer reſeruaret̃ ad tempus, & rectificaret̃
à ſuis nociuis qualitatibus, quod qdem vas pulmo vocatur. Eſt igitur pulmo caro tenera & ra-
ra, vt recipiat aerem in magna quantitate. Vnde animalia, quæ magnum habent pulmonem &
B valde rarum, multũ morantur ſub aqua. quæ paruum, parum morantur. hi. n. frequenter inſpi-
rant & exſpirant: alij vero rarius. Habet aũt pulmo magnam quandam cãnam, quȩ ſuperius ter
minatur ad epiglottidem, ꝑ quam attrahitur aer. quæ qdem canna ramificat̃ & diſpergitur per
multam ſubſtantiam pulmonis. Et iterum ex oppoſita eius parte eſt cãna, quȩ ſubintrat cor de-
ſcendẽdo. Non aũt mouetur pulmo ꝑ ſe & ſuo ꝓprio motu, ſed potius motu dilatationis in in-
ſpiratione, & conſtrictionis in reſpiratione. q quidem motus à corde ſunt, qm̃ in ſui cõpoſitiõe (l. thorace)
pulmo non habet neruum, à quo eſt motus cõis mẽbro animalis. Exterius aũt inuoluitur qua-
dam pellicula, quæ fit ex neruo dilatato circa ipſum. & ex iſta pellicula totũ ſenſum habet in ſe.
Et eſt pulmo in illa cõparatione ad alia ambulantia, in qua ſunt branchiæ piſciũ ad ipſos piſces.
Habet aũt pulmo qnq; diſtinctiones, pelliculas. ſ. tres ex vna ſui parte: & duas ex altera: duas ma
iores, & tres minores: vt ſi forte lȩdat̃ in vna vel duabus ſui partibus, ſaluet̃ in alijs. qm̃ ſi eſſet cõ
tinuatio in ſui parte, læſio vnius partis ꝑ continuationem totale membrum læderet. Habet aũt
pulmo diſtinctiones duas maximas, & quinq; ſubdiſtinctiones paruas, quas pelliculas nũcupa
mus, vt ſi forte vna earum læderet̃, & impediat̃ à ſuo effectu & actione, altera ſuppleat, neq; ceſ-
ſet ab officio ſuo. Tres aũt illarum pellicularum magis vergunt verſus dextram. Quarũ vna nõ
C mouet̃ ſicut cæteræ, ſed tm̃ ad hoc eſt vt ꝑ eam tranſeat vena concaua, quæ ab hepate dirigit̃ ad
ipſum cor, & illa vena eſt quaſi lectus in quo iacet. Duæ vero pelliculæ magis vergũt verſus ſi-
niſtrum, cuius dictionis hæc eſt ratio: quia tres pelliculæ à dextris ſunt: vt vna illarũ ſit vicinior
venæ concauæ quam veſtit. Alia ratio eſt, vt exeuntes ex ȩquo duos panniculi ex parte cordis,
cum ipſo corde teneant ſiniſtram partem pectoris. Et tres pelliculæ ex parte hepatis tenebunt
dextram partem pectoris ex æquo, ne aliqua pars pectoris relinquat̃ vacua magis q̃ alia. Tibia
aũt pulmonis inſtar ſtipitis habentis multas radices ramificatur ſm ſubſtantiam pulmonis, qui
qdem rami per totũ pulmonem diffundunt̃ ita, ꝙ eorũ capita ſiue orificia extrinſece ſunt aper-
ta, neq; aliquo tpe clauduntur, ſed ſugunt cõtinue & attrahunt ſuperfluitates pectoralium, de-
ſcendentes à capite ad loca inferiora pectoris. Neq; ſolum ꝑ illos ramos cannæ pulmonis attra-
huntur ſupfluitates cordis, ſed ẽt ſuperfluitates à capite deſcendentes. Eſt aũt pellicula quædam
diuidens ſuos thoraces à ſe inuicem, tranſiens per maiorem diuiſionem pulmonis, quaſi diſtin
guens eũ in duas medietates, alligatas cum ſpinis dorſi poſterius, anterius vero pectori. Cuius
cauſa finalis prohibet ne tranſeat aliquod læſiuum ab vno thorace ad alium, ſi lædatur vel patia
tur prius, q̃ alius. Canna aũt pulmonis ſuperius cõponitur ex annulis quibuſdam perfectis: in-
D ferius aũt ex annulis imperfectis. quanto. n. magis aſcendit canna, tanto ꝑfectiores ſunt circuli,
ita ꝙ in aſcenſu decreſcũt, donec perueniat ad perfectionem. Gibboſitas aũt ipſorum annulorũ
vergit exterius, & efficit gutturis tumorem. verſus aũt interiorem partem vbi deficiunt circuli,
eſt quædam pellicula fortis & ſpiſſa, quæ ſupplet officium circulorũ. Qñ aũt cibus recipit̃ in gu
lam, illa pellicula cedit ipſi, & reflectit̃ interius hora deglutitionis, ne impediat illã, ſicut impedi
ret, ſi eſſet chartilago interius, ſicut exterius. Superioris aũt partis illius cãnæ, & exterioris illius
duplex eſt iuuamentũ. vnũ, vt inſpiratio & exſpiratio fiat ꝑ ipſum, aliud, vt ſit primũ inſtrumen
tum formationis vocis, & ita fiat inſtrumentũ virtutis voluntarie mobilis. Et eſt ſimile de pelli
cula cooperiente cerebrũ, cuius duplex eſt iuuamentũ. Vnum, vt cõiungat venas & neruos &
& arterias exeũtes à cerebro, aliud vt regat & inuoluat cerebrum ne lædatur & diſſipet̃, cum ſit
teneræ ſubſtantiæ. Exſpirat̃ ergo ſuperfluitas aerea, quæ perueniens ad guttur, format vocem.
Natura ergo format ſibi ſupfluitates, & adaptat ad quȩdam ſui iuuamẽta. ſ. ſquamas in piſcibus,
& pilos in corpore. Cõponit̃ autem guttur ex tribus fruſtulis ad formandam vocẽ ſecundũ plu
res ſui differentias. ſ. gracilẽ, & craſſam, & ita de alijs. qm̃ ad diuerſos motus & contrarios alicu-
ius membri, neceſſaria ſunt plura fruſtula alicuius membri, ſicut patet in digitis, qui ad varios
motus aptant̃. quorum primũ fruſtulum eſt quȩdam chartilago compoſita ad modum aliarum

cannarum

cannarum ambarũ.Ipſius circulus eſt imperfectus,ad modũ peltę,cuius gibboſitas extra appa- E
ret in gutture. Eius vero defectus eſt verſus gulã. vnde chartilago peltalis vocat̃. Cuius quodã
modo ſupplet defectum quædam chartilago ſuppoſita iſti inferius,ſimiliter circulũ faciens im-
perfectum.ſed contrario modo ſe habet peltali,ꝗa eius gibboſitas interius eſt verſus gulã, defe
ctus vero exterius verſus guttur eſt. Et ita ſe habet hæc chartilago, ꝙ orit̃ ſeu collocat̃ ſuꝑ infe-
riorẽ chartilaginẽ:cuius opus eſt ne impediat deglutitionem,qñ gula dilatat̃ verſus ipſam. hæc
aũt chartilago cymbalaris,& coopertoria vocat̃.Et eſt alia chartilago, q̃ appellatur nomen non
habẽs,cum modo collocet̃ verſus partem exteriorẽ, modo verſus interiorẽ, qñ opus fuerit:ꝗa
eius iuuamentũ eſt,vt qñ deglutitur cibus in gulã,interim tegat os tracheæ:& iterum cũ forme
tur vox in gutture,interim tegat os gulæ. Si aũt accidat,ꝙ loquat̃ deglutiens aliquid,remouet̃
id operculũ,& aperitur os tracheæ:& quando ſubintrat mica panis per tracheam,tunc natura ꝑ
fortem tuſſim conatur expellere illam.Chartilago autem nomen non habens,duo habet addi-
tamenta,hãc illa quæ ſubintrant illud cooperculum,ſiue cymbalarem chartilaginem,& tenent
ipſam in debito loco & poſitione.In formatione autem vocis,quanto magis eleuatur peltalis,
& cymbalaris,tanto magis gracileſcit vox,& trachea arteria tanto magis elongatur & arctatur:
qñ vero illæ chartilagines deprimuntur,vox craſſeſcit,& trachea dilatatur intus magis. F

De anatomia diaphragmatis.

Diaphragma eſt quædam pellicula diuidens regionẽ vitaliũ à regione nutritiuorũ. vnde di-
citur diaphragma,quaſi duo frangens,Cuius cõpoſitio eſt ex neruis & ligamentis. Habet aũt il
lud iuuamentũ.ſ.vt ſit primũ principiũ motus inſpiratiõis, & exſpirationis.motu.n.diaphrag-
matis mouet̃ pulmo.pulmo aũt non mouet̃ ex ſe vel ꝑ ſe,cũ non habeat neruum in ſe. Alliga-
tur aũt diaphragma ſpinæ dorſi retro,& anterius pectori. Et annexum eſt circumquaq; corpus
corpori ꝑ circuitum, per muſculos aũt habet motum circularẽ. Cum aũt motus dilatationis in
circulo,à medio puncto incipiat,& terminet̃ in extremitatibus, & motus cõſtrictionis incipiat
ab extremitatibus,& terminet̃ in medio.neceſſe fuit vt principium motus diaphragmatis eſſet
in medio illius.Deſcendit ergo à ſexto pari neruorũ quidã neruus directe,& ꝑpendiculariter ꝑ
medium punctum ipſius diaphragmatis,pręſtans & ſenſum,& motum,ꝗ poſtea ramificatur,&
diffunditur per totũ diaphragma.Præterea veniunt alij duo nerui à quinto,& quarto pari ner-
uorum ab ipſa ſpinali medulla,& ſpondylis,ferentes prædicto neruo principium: qui ꝗdem vt
adhæreat veſtitur carne,vt in ſuo defectu ſubintret pelliculam illam,quæ eſt diuidens duos tho
races,facientes duas diſtinctiones pectoris:& quodam modo veſtitur,& adhæret donec perue G
niat ad diaphragma. Contingit aũt ꝙ diaphragma quandoq;.apoſtematur, & impeditur à ſuo
motu,& tunc iuuatur à ꝗbuſdam muſculis lateraliter ei venientibus,qui ſunt.84.teſtante. Gal.
& etiam iuuatur à folijs narium per vehementem inſpirationem,& exſpirationem.

De anatomia cerebri.

Et cerebrum diuiditur in tres ſubſtãtias,in velarẽ,medullarẽ, & ventres plenos ſpirituum,ꝗ
ſunt principia neruorum à cerebro orientiũ. Cerebrum aũt eſt frigidum,& humidum. Frigidũ
vero,ne inflãmetur vapore fumorum aſcendentiũ à ſtomacho,& ne inflãmetur motu neruorũ
ſenſibilium,vel per operatiões ſenſibiles,vt imaginationes,& cogitationes,& vt temperet ſua
frigiditate ſpiritus vitales calidos aſcendentes.Molle & humidũ eſt,vt de facili ſuſcipiat impreſ
ſiones ſenſibiles,& vt poſſit eſſe nutrimentum neruorũ,qui à principio ſui molles ſunt,& gra-
datim,& ſucceſſiue indurantur. Item leues ſunt nerui,rari,& flexuoſi:leues,vt ſuſcipiant ſpũs:
rari,vt præſtarẽt ei facilem motum,& directum,& velocẽ:flexuoſi,vt deſeruiãt mẽbris ad regẽ-
dũ ſe faciliter verſus quãlibet partẽ.Item cerebrũ in anteriori ſui parte eſt mollius & humidius,
propter neruos ſenſibiles inde orientes,qui molliores habent eſſe,q̃ nerui motiui.In poſteriori
ſui parte durius eſt,propter neruos motiuos inde orientes,qui duriores habẽt eſſe,q̃ nerui ſen- H
ſibiles,& propter illam partem,in qua eſt theſaurus memoriæ & repoſitio formarũ. Cerebrum
autem ſecũdum latitudinem diuiſum eſt in duas partes,vt hoc membrum vnum ſit, ſicut & cæ-
tera membra bina,vt ſi forte lædatur vna eius pars,altera ſeruet̃ illæſa. Deſcendit aũt poſterior
pars cerebri cum ſuis velaminibus in concauitatẽ ſpinæ,& ex illa parte oriũtur nerui, ex vtraq;
parte lateraliter atq; ad ambas partes corporis vicinas tendunt.

De anatomia neruorum à ſpinali medulla orientium.

A ſpinali medulla.xxx.paria neruorum oriuntur,& vnus neruus,qui caret pari.quorũ vij. à
ſpondylis colli oriũtur:alia vero vij.à ſuperiorum coſtarum ſpondylis oriuntur,quæ in rectitu-
dine pectoris ſita ſunt.Alia vero quinq;,quę ſunt poſt ipſa,ab inferioribus coſtarũ ſpondylis na
ſcunt̃. Oriunt̃ & alia quinq; à quinq; ſpondylis renũ. Ab oſſe vero, quod renibus ſupponitur,
oriunt̃ alia tria: poſt quę alia tria ab oſſe caudæ naſcunt̃.A caudæ aũt ſummitate neruus carens
pari orit̃. Primi paris egreſſio eſt à duobus ſpondyli primi foraminibus,quod in capitis ſolũ,
muſculis ſpargitur: & eſt paruum, & minutum.quoniam melius videtur,cũ locus,à quo ægre-
ditur ſit anguſtus.Par ſecundum à foramine,quod eſt inter primum ſpondylũ & ſecũdum,ori-
tur,cuius maior pars tranſuerſa ad cutem capitis aſcendit,dans ei motum.Et quod primum mi-
nus facit

A nus facit pp ſui paruitatem, conſequens ipſum complete emendat. muſculoq; colli & maxillarum coniungit̃, dans ei motum. Par tertiũ exiens à foramine inter ſecũdum & tertiũ ſpondylũ, ſtatim in duo diuidit̃ ex vtraq; parte. quarum vna muſculis qui maxillas mouent tranſmittitur, & eſt qñ muſculis miſcet̃ temporum, & cum muſculis aurium in beſtijs, & qñq; in hominibus: alia vero pars ipſius ꝑ muſculos diſpergit̃, qui inter vtraſq; locant̃ ſcapulas. Par vero quartũ inter tertium & quartum ſpondylum exoritur, & partit̃ in duo ſicut p̄cedens. ſed pars ipſius aſcẽdens eſt parua. Et quidam dixerunt iam, ꝙ ab ea penetrant rami ſicut araneę tela extenſa ſuper venam, donec ad diaphragma ꝑueniat, ſeparans ſuꝑ duo latera diaphragmatis, & pectus in duo media partiẽdo incedens. ſed eius pars minor ad ſuperiora reflectit̃, & in fundo muſculorũ pro fundat̃, donec ad ſuprema vadat, & muſculis mandat ramos, q inter caput & collum ſunt cões. & dixerunt qdam ꝙ ab eo ad dorſum deſcendit ramus. Quintum vero par inter quartum & qn tum egreſſum in tres diuidit̃ partes: & eſt vnus ramus, & eſt minor pars perueniens ad muſculos, qui caput anterius ꝑuertũt, & ad alios muſculos qui capiti ſunt cões & collo, & alter ramus ad muſculos ſcapularum dirigit̃, & miſcetur, & ad mediũ penetrat diaphragmatis. Par vero ſextum, ſeptimũ, & octauũ, ab alijs ſm ordinem egredit̃ foraminibus. Sed octaui egreſſio eſt à fora

B mine cõi inter finem ſpondylorum colli & primum ſpondylũ dorſi. & eorum rami vehementi miſcent̃ miſtura. ſm plurimum eius ad ſcapulæ peruenit ſuperficiem. & pars eius maior, quę eſt ex quarto, & minori parte, quæ eſt ex tertio peruenit ad diaphragma. & plurimũ ſeptimũ peruenit in adiutorium. licet ſint qdam qui ex ipſis ramis ad muſculos capitis & colli & dorſi cum ramis quinti aſſociati vadant ad diaphragma. ſed tñ ille, qui eſt ex quinto, ad partem manus tẽdit, & non tranſit ſcapulam. Sexti vero paris qdam ad muſculos ſcapularũ dirigunt̃, & alij mouent adiutorium, alij vero à ſuperioribus partibus dant ſenſum adiutorio, alij mouent brachium, alij per cutem adiutorij. Septimi vero paris qdam mandant̃ muſculis qui ſunt in adiutorio, q ſpargunt̃ dantes eis ſenſum. Octaui vero paris partes quędam ꝑ cutem hanc qdem partiunt̃, dantes eis ſenſum. alij vero ad muſculos brachij tendunt motũ manibus p̄ſtantes. Primum autẽ par ex paribus membrorũ pectoris egredit̃ inter primũ & ſecundũ ſpondylum pectoris, quod in duas diuidit̃ partes, quæ aũt maior eſt, in omnibus muſculis ſpargit̃ coſtarum, & in muſculis dorſi ſuper primas coſtas extenſum, ꝓcedit, & octauo neruorũ colli obuiat, & ſimiliter ad manus ꝓtenditur, donec ad digitos & palmam perueniat & manũ, & ſegregatur per eam, dans ei motũ vel ſenſum. Par vero ſecundũ, à foramine egredit̃, quod p̄dictum ſequit̃ foramẽ, cuius pars ad adiu

C torij tendit ſuperciem, dans ei ſenſum. & ipſius reſiduũ cum alijs partibus q̃ remanſerũt, aggregantur, & ad muſculos ſcapulæ qui ſuꝑ eam poſiti ſunt aſcendunt, ipſius mouentes iuncturam. & ad muſculos perueniũt dorſi, qui ex iſtis neruis ſpondylorũ pectoris oriunt̃. Et ramus, qui ad ſcapulam non protendit̃, ad muſculos dorſi vadit, & ad muſculos q ſunt inter coſtas primas in poſterioribus pectoris poſitas. Qui vero ex ſpondylis ſecundarũ naſcunt̃ coſtarum, ad muſculos veniunt, q ſunt inter coſtas & ramos, cũ iſtorum neruorum ramis. Pręterea à ramis neruorũ arterię & venę aperte currũt, & ſpinalem medullã ingrediunt̃ per loca vnde ipſi egrediuntur. Nerui exeuntes à duobus ſpondylis pectoris in hoc cõicant, ꝙ pars eorũ ad muſculos dorſi peruenit, & pars ad muſculos ventris, & ad muſculos qui ſunt in dorſo preſſi. tertia aũt ſuperior cũ neruis miſcet̃, qui à cerebro ſunt deſcendentes, & nõ alia. Et duo paria inferiora ad partes crurũ multos tranſmittunt ramos, cum qbus ramus tertię partis, & ramus nerui primi, oſſibus alchatim miſcent̃. Sed iſti duo rami coxę non pertranſeunt iuncturam, ſed in ipſius ſpargunt̃ muſculis, & ita eos pertranſeunt incedendo ad crura. Neruorum aũt crurum & pedum forma, à neruis manuum & pedum ſeparat̃ in eo, ꝙ non iungunt̃, & inclinant ſubmerſi ad cerebrũ. Non eſt aũt forma continuitatis adiutorij cũ ſcapula, ſicut forma continuitatis femoris cũ coxa, neq; ex

D tremitates cum origine ſuorum neruorum. Et iſti quidem nerui ex parte cruris, diuerſis tendũt modis. ſunt enim ex eis qui occultant̃, ſunt qui manifeſtant̃, ſunt qui ſubmergunt̃ ſub muſculis cooperti. Et quia muſculi qui ex parte femoris oriant̃, neruos ad vtroſq; pedes non habuerunt à poſterioribus partibus, neq; ab occulto femorum, propterea ibi muſculi multi & venæ factæ fuerunt, vt pars neruorum quę eſt in pectine, curreret & penetraret in foramine, quod ad teſticulos deſcendit, donec ad muſculos vadat femoris, & deſcendat ad muſculos poplitis. primũ aũt par ex neruis ſequentium ſpondylorum commiſcetur cũ neruis antecedentibus, ſicut diximus. Alia vero paria, & vnũ par, quod ab extremitate oritur caudę, muſculis ſpargunt̃ ſphincteris, & ipſius virgę, & muſculo veſicę, & matricis, & in panniculis ventris, & in partibus domeſticis ſuperioribus oſſis femoris, & in muſculis qui naſcuntur ab oſſibus alchatim.

De anatomiæ venæ concauæ.

Vena ventrẽ habens ad cor, qñ venit in rectitudinem diaphragmatis, tranſmittit ramos ad ipſum nutriendũ. quę poſtea, perforat diaphragma, ꝑ cuius foramen venę ſubtiles ab eis diſgregatę panniculo, q pectus in duas diuidit̃ partes, & cordis capſulæ, atq; glandulæ, quæ à medicis vocat̃ mina, continuantur, & per prædicta ſparguntur membra. Poſtea vero quidam magnus ramus ab eis ſeparatur, qui vni duarum cordis auricularum, dextræ ſcilicet continuatur, &

diuiditur

diuiditur in tres partes, quarum maior dextram cordis aurem intrat, ſecũda cordis ſuꝑficiem ex E
teriorem circuit. tertia vero ad inferiora ramos tranſmittit. & poſtea ꝓcedit aſcẽdendo, & retorquet ad furculas. Et tranſmittit à ſe ramos ad nutritionem omniũ partium vicinarum interiorũ & exteriorum. Qñ autem ramificat̃ ex vtraq; parte, & venit in rectitudine axillarũ, ramus ꝗdã magnus exterius ab ea egredit̃, & ad locum qui eſt in alis axillæ ꝓtendit̃, quæ baſilica appellat̃. Sed ẽt prior, quæ relinquit̃ circa furculas, quæ eſt ſtipes huius baſilicæ, in duas diuiditur partes: quarum vna ad dextram: altera ad ſiniſtram tendit. Et iterum vtraq; iſtarum ſubdiuidit̃. Quarũ vna diuiſio, humero ſuppoſita ad manum tẽdit, & vocat̃ cephalica. Alia vero diuiſio vtrinq; in duas diuidit̃ partes. Quarum vna ꝑ interiores partes colli aſcendit, quouſq; craniũ intret, & partes membrorũ cerebri, & ſuorum panniculorum ibidem irrigat. & in trãſitu eius ꝑ collum vſq; ad cerebrum diuidunt̃ ab eo rami ſubtiles, qui membra in collo humectant. & hæc vena gaudet cholera: Alia vero manifeſta aſcẽdit, quouſq; ꝑ faciem, oculos, caput, & nares diuidit̃, vt omnia membra nutriat, quę ideo manifeſta vocat̃. A vena aũt humerali, dum ꝑ cubitũ tranſit, rami quidam ſubtiles ſeparant̃, à ꝗbus ea quæ in adiutorio exterius manifeſta ſunt, irrigant̃. Similiter ſub vena axillarum aggregant̃ rami ſubtiles, qui rami adiutorij muſculos nutriũt. Et qñ humeralis vena & axillaris ꝓpe cubiti iuncturam veniunt, duæ partes ab eis ſeparant̃, vna. ſ. ab axillari, alia F
ab humerali. & cõiunctim aſcendũt quouſq; ex eis vna fiat vena, quæ purpurea vocat̃. Alia vero humeralis pars ꝓtenditur ſm̃ diuerſas adiutorij partes, & ſuꝑ arundine altera tranſit: & vocatur funis brachij. Axillaris vero pars altera, q̃ vna eſt ex inferioribus partibus brachij, quę eſt in ꝓfundo, vſq; adeo protendit̃, quouſq; ad caput inferioris arundinis ꝑueniat. & fit ex ramis ſuis vena vna, quæ eſt inter medium & auricularem, quæ ſaluatella appellat̃. Pars aũt quæ ad corporis inferiora deſcendit, ſuꝑ ſpondylos coſtarum tranſit, deſcendendoq; inferius porrigit̃. à qua egrediunt̃ rami, qui vadunt ad renum faſcias, & ſuorum panniculorum, & ad mẽbra quæ ex eis diſponuntur, & ea nutriunt. A qua poſtea duo rami magni ſeparant̃, qui renum intrant cõcauitates, poſt quos reperiunt̃ duo alij, qui ad teſticulos vadunt, Deinceps ab eodẽ in rectitudinem cuiuſq; ſpondyli duo alij ſeparant̃, qui ad vtraq; ꝓcedentes membra, quæ circa ipſa ſunt, vel quę ſunt occulta, vt vulua, veſica: vel manifeſta, ſicut venter, ilia, humectãt. quæ quãdo ad vltimum venerit ſpondylum, in duas ſeparatur. quarum vna ad dextrum pedem, & alia ad ſiniſtrum vadit. Et ab his ſegregantur partes quæ femorum muſculos nutriunt. quarum quędam ſunt occultæ, à quibus occulti nutriuntur muſculi, quędam manifeſtæ, quę manifeſtos humectant muſculos. Quæ iterum quando peruenerit ad genu, in tres diuiditur partes: Quarum vna per molam G
tranſit, cuius rami, omnes cruris muſculos nutriunt, qui interius & exterius inueniuntur. Alia vero ad partem cruris domeſticam tendit: quæ ſimiliter occultatur vſq; adeo taliter, donec partem ſuper malleolum interiorem operire incipiat: & tunc ex ea, quæ ſaphena vocatur, fit vena. Pars vero tertia ad partem cruris ſylueſtrem tendit, quæ ſimiliter occultatur quouſq; ad malleolum veniat exteriorem, quæ dicitur iſchiadica. Ab vtraq; autem iſtarum, quando ad pedẽ perueniunt, ſeparantur partes quæ per pedem ſparguntur. quarum illę quæ in partibus digitorum ſunt, & ſi ab eo reperiantur, venæ iſchiadicæ ſunt partes.

De anatonia venarum manus.

Venæ autẽ manus quę phlebotomant̃, ſunt ꝗnq;: nigra ſiue purpurea, baſilica, funis brachij, & axillaris, quę eſt ramus baſilicæ, & ſceilem, & cephalica, quę omnibus maior eſt. Baſilica vero magni timoris eſt, ꝓpterea ꝙ arteria cadit ſub ea. & neruus & muſculus ẽt ſub ea cadunt. In baſilica quoq; phlebotomanda quanto plus ad brachium deſcẽderis, erit ſanius. Propterea ſciendũ ꝙ baſilica axillaris & cephalica ſuꝑ iuncturam phlebotomię appropriant̃, & non ſub ea, neq; in ea, vt ſanguis bene ſaliat, & ſit ſecuritas à nocumentis neruorum & arteriarum. Cephalica vero quod eſt ex collo ſupra ipſum partim, & partim ſub ipſo euacuat, & terminũ partis hepatis non H
pertranſit, neq; hypochondriorũ. Baſilica vero euacuat partes pectoris, & quod eſt à parte ventris inferius. Nigrę vero iudiciũ inter cephalicam & baſilicam mediũ eſt. Funis vero brachij ſimilis eſt cephalicę, Sceilẽ ſiue ſaluatella ꝗdẽ, quę in dextra, doloribus hepatis confert: & quæ in ſiniſtra, doloribus ſplenis. Et ꝙ ſanguis phlebotomię dimittat̃ donec per ſe reſtringit̃. Manus quoq; illius ꝗ phlebotomat̃, in aqua calida ponit̃, ne cito ſanguis reſtringat̃. Sed arteria manus q̃ phlebotomat̃, eſt arteria quę inter pollicem & indicem exiſtit. Eius iuuamentũ in antiquis doloribus hepatis & diaphragmatis eſt mirabile. Galenus hoc vidit ſomniãs, & exꝑtus eſt poſtea. Et ex venis pedũ, quæ phlebotomant̃, vna eſt iſchiadica, & eſt à parte ſylueſtri calcanei: eſt alia ſub eo, aut ſupra ipſũm. Et ligat̃ in faſcia, & inuoluit̃ quod ẽ ſupra ipſum in ſummitate coxę vſq; ad calcaneũ fortiter. Et melius ꝗdẽ eſt vt balneetur ante. Et ſi ipſa fuerit occulta, aliquis ſuorum phlebotomet̃ ramorũ, qui inter minimũ & ſecundũ exiſtit. Et iuuamentũ phlebotomię iſchiadicæ magnum eſt in dolore iſchij, & podagræ, & in varice, & elephantiaſi. Et ſaphena, q̃ eſt verſus inferiorem partem pedis, manifeſtior eſt q̃ iſchiadica quę phlebotomatur ad euacuationem ſanguinis ex membris ſub hepate, & vt ſanguis à ſuperioribus ad inferiora declinet. quare mẽſtrua prouocat, & hæmorrhoidum orificia aperit. Et ſuper calcaneum retro eſt vena, quæ eſt

A ſaphenæ ramus,& operatur quantum ipſa. Et ad ſummum phlebotomia venarũ pedum cõfert ægritudinibus, quæ fiunt ex materiebus ad caput declinantibus, & ægritudinibus matricis.& magis debilitat q̃ phlebotomia venarũ manus. In venis capitis q̃ phlebotomant̃, quædam ſunt quietę,quędã pulſatiles. Quietę ſunt vena frontis,quę inter duo exiſtit ſupcilia. cuius phlebotomia confert grauitati capitis,&,ꝓprie illi q̃ eſt in poſteriori parte, & grauitati oculorũ,& dolori capitis.Sup cornu capitis phlebotomat̃ pp hemicraniã,& vlcera capitis.Et duæ venæ temporum,quæ flexuoſæ incedunt:Et duæ venę,q̃ ſunt in angulis oculorũ lachrymalibus, non apparent multum,niſi pp conſtrictionẽ ſuffocantẽ.Et in ipſis non eſt ꝓfundãdus phlebotomus, qm̃ forte fierent fiſtulæ. & nõ egredit̃ ſanguis niſi paucus. Iuuamentũ phlebotomię harũ exiſtit in dolore capitis,& hemicrania,& ophthalmia antiqua,& lachrymis,& panno,& ſcabie palpebrarum,& nyctalopibus. Et ſunt tres venæ,quarũ locus eſt poſt locũ vbi extremitas auris tãgit qñ ꝓuenit ad capillos. & vna earum eſt magis manifeſta, q̃ phlebotomat̃ in principio aquæ, & qñ caput ſtomachi fumum recipit.& poſt hoc cõfert vlceribus crurũ,& colli,& poſteriorum capitis.Et ex iſtis ſunt duæ iugulares.& minuunt̃ in principio lepræ,& fortis anginæ,& anguſtatione anhelitus,& in aſthmate acuto, & in raucedine vocis,& in apoſtemate pulmonis,& in ſpirã

B di difficultate, q̃ ex multo ſanguine fit calido,& ægritudinibus ſplenis & laterũ. Modus ligãdi eas eſt,ꝙ oportet trahere caput ad contrariũ partis phlebotomiæ, vt vena extendat̃ ſicut chorda.Et ex eis ſunt venæ labiorũ.ſ.quatuor.ſuper vnũquodq; exiſtit par,quę conferunt vlceribus oris,& puſtulis, & doloribus gingiuarum,& earũ apoſtematibus, & earũ laxitati,& vlceribus, & fiſtulis,& ſciſſuris,q̃ ſunt in eis.Et ex eis eſt vena q̃ eſt ſub lingua.& pp grauitatẽ linguæ,quę eſt ex ſanguine,minuit̃.Et ex eis eſt vena,& eſt inter mentũ & labiũ inferius,quæ phlebotomat̃ pp oris fœtorem:Et ex eis eſt vena furculæ, quæ phlebotomat̃ in mordicationibus oris ſtomachi.Et ex venis,quæ phlebotomant̃ in corpore,ſunt duæ vene ſupra ventrem, quarũ vna ſupra hepar,altera ſupra ſplenẽ.& phlebotomat̃ dextra in hydrope,& ſiniſtra in ęgritudinibus ſplenis. Ex arterijs vero quæ ſunt in capite, eſt arteria tpis,quæ quandoq; phlebotomat̃, quandoq; inciditur,quandoq; extrahitur,quandoq; aduritur.& hoc fit,vt rheumatiſmi ſubtiles conſtringantur,qui ad oculos deſcendunt.Et duæ arteriæ,quæ ſunt poſt aures.quæ phlebotomantur,ꝓpter ſpecies ophthalmiæ,& principium aquæ,& pannos,& nyctalopas,& antiquum dolorem hepatis.In earum tamen phlebotomia ſemper exiſtit timor,& tardatur conſolidatio.

De anatomia membrorum conſimilium.

C Omnis operatio ab anima procedens,vt melius in actum procedat, in corporibus noſtris ꝑficitur.Inſtrumentorum autem corporalium alia ſunt ſimplicia,alia compoſita. Simplicia ſunt, quarum quamcunq; partem ſumpſeris,ſenſibilem communitatem habet cum corpore & diffinitionem. Compoſita vero ſunt illa,quæ non &c. Sed quoniam ſimplicia ſunt in compoſitis, & non conuertitur,de his prius dicendum.

De oſsibus.

Inter ſimplicia primum eſt os,quod eſt fundamentum totius corporis,& erectio & ſuſtentamentum motus & ſenſus.Quædam oſſa ſpecialia habent iuuamenta. Quoddam enim propter fundamentum eſt,vt os ſpinæ,ſiue oſſa ſpondylorum.Quędam,vt ſint ſuſtentamentum ſenſus & motus,vt ſunt oſſa pedum,& tibiarum,& crurum. Quoddam ad tuendum,vt os cranij, nimirũ ad tuendum cerebrum ab extrinſeco nocumẽto.Quoddam ad replendum,vt os quod ſupra ſpondylum excreſcit quaſi additamentum.& hæc oſſa ſeſamina vel ſimemia dicũtur.huiuſmodi oſſa maxime reperiuntur piſcium,ſcilicet qui non habent medullam tranſeuntem per mediũ ſpondylorum.quare parum apparent huiuſmodi oſſa in eis.

De chartilagine.

D Eſt aũt chartilago membrum mediocre in natura inter os & carnẽ.eſt.n.mollior oſſe durior carne. & eſt pp hoc in animali, vt ſit diuiſiuũ oſſis à carne, ne nimis durum coniungat̃ cũ molli immediate.Propterea vero caro qñ vulneratur & quaſſatur ab extrinſeco,magis læditur ab intrinſeco oſſe pp ſui duritiem. Quædam tñ chartilagines ſpecialia habent iuuamenta. Vnde quędam poſita eſt in animali,vt ſit iuuamentum extremitatum bucellarum ingredientium vacuitates alterius oſſis,& concauitatum eiuſdem. qm̃ inter illa minor læſio eſt, q̃ ſi durum ſupra durũ fricaretur in motu. Quædam poſita eſt in extremitate ſcapularum & humerorũ,vt in hora percuſſionis minor fiat læſio: quædam ad defenſaculum nocumenti extrinſecus aduenientis, vt chartilago ante os ſtomachi poſita quaſi enſis protenſa.Quædam eſt ſuſcipiens & retinens muſculos à remotis partibus venientes,& dicitur chartilago epiglottalis. Quædam vt ſit ſuſpenſorium carnium inferiorum.quæ ponitur in extremitatibus coſtarũ inferiorum & perfectarum.

De neruo.

Neruus eſt mẽbrũ mediocre in duritia,dilatabile & extenſibile,ſolutionẽ continuitatis non de facili recipiens ſiue rupturam,ſuſtentaculum motus & ſenſus ad vniuerſa corporis mẽbra.

De chorda.

Chorda eſt membrum ab extremitatibus muſculi ortum habens, ad ſimilitudinem chordæ

arcus

arcus effecta. Quemadmodum enim chorda arcus incuruata incuruatur arcus,& relaxata relaxatur:ſic muſculo relaxato,chorda impellitur à muſculo & relaxatur,quare membrum extẽditur:muſculo vero contracto,contrahitur & chorda,quare membrum incuruatur. E

De ligamento.

Ligamẽtum eſt membrum inſenſibile,ortum habens ab extremitate oſſis, inſenſibile per ſe, ſenſibile tamen per accidens: quoniam per muſculum. Et eſt duplicis iuuamenti in corpore: vnum eſt,vt ipſo medio iungatur os cum neruo:aliud eſt,vt cum neruo iungatur ad hoc,vt fortis ſit,cum ſubtilis ſit in eius ortu,à cerebro ſcilicet,vel à ſpinali medulla alba,& cum multiplicem ſuſcipiat deciſionem in eius proceſſu.

De muſculo,& tendone.

Muſculus eſt membrum ex neruis, ligamentis, & carne,ligamentorum & neruorum interſtitia replens, compoſitum, vt ipſo tracto,vel dilatato ſecundum ſui partes,ſequatur extenſio vel incuruatio membri¦mediante chorda.Et eſt muſculus idem quod lacertus,quaſi laceratus, ideſt diuiſus ſecundum diuerſas ſui partes. Tendo autem non eſt ligamentum,vt quidam exiſtimant,ſed eſt idem quod chorda.

De arteria. F

Arteria eſt membrum ortum habens à corde,concauum exiſtens,vt per eius concauitatem concurrat ſpiritus vitalis ad omnes partes corporis.

De vena.

Vena eſt membrum ortum habens ab hepate ſecundum Gal.concauum exiſtens,vt per eius concauitatem ſanguinis nutrimentalis tranſmittatur ad omnes partes corporis.

De panniculo.

Panniculus propter multam neceſſitatem in corpore creatus eſt. Quidam enim continent membrum in ſua forma debita & poſitione, vt panniculus inuoluens cerebrum:ipſum enim eſt molle:ſimiliter panniculus inuoluens inteſtina. Quidam eſt diuidens nutritiua à ſpiritualibus,vt diaphragma.Quidam eſt cooperiẽs intrinſecam coſtarum ſuperficiem.Quidam eſt ſenſificans,& tales ſunt qui pulmonis,hepatis,ſplenis,renum habentur:vnde in profunditate ſubſtantiæ eorum non ſenſificatur homo extrinſecus,niſi ſecundum duos panniculos:Præterea renes mediante ſuo panniculo ſuſpenduntur in fine dorſi.

De medulla oſsium.

Medullam quidam exiſtimant eſſe membrum,cum mihi dubium ſit. Mollis eſt in ſubſtantia vnctuoſa,quoniam mediante eius virtute ſuſtentatur. G

De carne.

Caro eſt propter hoc,vt repleat inter*ſtitia neruorũ & ligamentorũ,venarum & arteriarum. *al.intrinſec

De humore.

Eſt humor membrum molle, ad ſuſcipiendũ impreſſionem de facili.]Ex his ergo poteſt elici,ꝙ membrorũ ſimplicium quędam ſunt dura vt oſſa, quædam mollia vt humor,quędã media inter mollitiem & duritiem vt media, quædam magis accidẽtia ad duritiem,quædam magis ad mollitiem.Item ꝙ omnium membrorum ſimplicium ſiue conſimiliũ cauſa materialis eſt ſperma, p̃ter q̃ carnis,& adipis ſiue pinguedinis. Adipis.n.cauſa materialis eſt vnctuoſitas ſanguinis,frigiditas & humiditas efficiens:& remotio à partibus à principio caloris.ſ.à corde.Et poſitio eius localis.ſ.circa partes ventris & renes.Carnis vero,purior pars ſanguinis eſt cauſa materialis:efficiens,calor & ſiccitas.villorũ à ſe deciſione, venarũ & arteriarum interſtitia ſm ſui poſitionem debitã adimplens.Item carnis diuerſæ ſunt ſpẽs.quædam.n.dura,vt caro cordis. quædam mollis,vt caro pulmonis.quædam mediocris,vt caro hepatis.Item carnes differunt ſm colorem.quædã.n.nigra,vt caro ſplenis.quædã alba,vt caro glandis, teſticulorũ. quædam albior, H vt caro vberum.quædam purpurea,vt caro hepatis,quædam rubra,vt caro cõis.quædam rubicunda,vt caro cordis.quædam flãmeola,vt caro pulmonis.quædam crocea,vt caro maxillarũ. De ſpermate aũt dubitat̃ vtrum ſit materia prædictorum,vt dictum eſt,propter diuerſas opiniones Ariſto.& Gal.Secundum Ariſto.ſperma viri coagulo comparatur: ſperma autem mulieris lacti.Quare in ſpermate viri eſt virtus coagulationis actiue:in ſpermate muliebri eſt virtus coagulationis paſſiue.Secundum Gal.vtriuſq; ſperma coaguli eſt materia:ſed virile fortius, muliebre debilius.Item pars ſpermatis tranſit ad glanduloſam carnẽ in oſcheum depoſita, ſimilis ex ſimili ꝓducta,ad ſimilitudinem partis paſtæ depoſitæ quaſi fermentũ alterius.Item glandularum quædam poſita eſt in radice linguæ,humiditatis collectiua,vnde hauritorium ſaliuę dicit̃. quædam in locis iuncturalibus,ſimiliter humiditatis collectiua,vt ſub axillis & in inguinibus. Item q̃dam carnes ſunt villoſę.quædam carent villis,vt caro pulmonis, hepatis,ſplenis,renum. Villoſę,vt muſculi,q̃bus deferunt̃ ſenſus & motus per diuerſa corporis mẽbra. Membrorum aũt villos habentiũ quædam habent villos longitudinales,& hi ſunt attractiui.quædã latitudinales,& hi ſunt villi expulſiui.quædam vero tranſuerſales,& hi ſunt retentiui. Quoddam autẽ mẽbrũ magis habet de villis lõgitudinalibus & latitudinalibus,vt gula:quoddã magis de trãſ-

A uerſis & latitudinalibus, vt ſtomachus. quoddam magis de latitudinalibus, q̃ de aliis, vt inteſtina. Item membrorum villos habentium quædam habent vnam tunicam tm̃, vt veſica, quia huiuſmodi ratione mollis ſubſtantiæ contentiuæ: quædã duas, vt arteriæ, ſtomachus, & inteſtina: & hoc ne fiat fiſſura in his qua exiret ſanguis. qm̃ nimia relaxatione, ipſius exhalarent ſpiritus. & ad impedimentum vtriuſq; operationis, propter diuerſas operationes deſcendentes à diuerſis principiis diuerſarum compoſitionum. Item inter omnia corporis membra ſeptem ſunt mẽbra regalia & famoſa, multam ſublimitatẽ habentia ſecũdum ſeptem orbes planetarum, & eorum contradiſtincta, quæ membra ſunt mineræ ſpirituum animæ & intelligentiæ, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & ſtomachus. Reliqua minus principalia, ſcilicet renes, veſica, & teſticuli. Secundum vero quoſdam, quatuor ſunt principalia tm̃, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & teſticuli. Secundum quoſdam vero, tria ſunt principalia, ſcilicet cerebrum, cor, hepar, & teſticuli, non eo ꝙ non faciunt ad eſſe indiuidui, ſed ad eſſe ſpeciei. ſecundum alios duo tantum, ſcilicet principium ſenſus & motus, ſcilicet cerebrum, principium vitæ, ſcilicet cor. ſecundum Ariſtote. vero vnum tm̃, ſcilicet principium vitæ, ideſt cor. Vnde videndum eſt, quæ ſit eius ſubſtantia, quæ compoſitio, quę complexio, quæ forma, quis ſitus, qualis ſit eis motus. Subſtantia vero eius eſt

B caro craſſa, dura, & ſolida, vnde ratione ſoliditatis ponderoſa. Quòd ſit dura probo: Caro eius melancholiæ eſt generatiua. Item ſi cor diſtemperetur, reducetur ad tẽperantiam cũ lapidibus, ſcilicet corallis, margaritis, hyacinthis, & ſimilibus duram ſubſtantiam habẽtibus: quare nõ eſt aliqua pars humani corporis, ſub æquali ꝓportione ad ipſum, quæ ita pendeat ſicut cor. Eſt frigidæ complexionis de ſubſtantia. & hoc ſecundum Ariſto. ſecũdum vero Gal. eſt de calida, & ſicca complexione, eo ꝙ cõtinet in ſe calorem totius corporis, ſcilicet materiam caloris, ſcilicet ſanguinem & ſpiritum vitalem: quos per vniuerſa corporis membra exufflat. quare ratione cõtinentiæ, & influentiæ ſecundum Gal. dicitur calidæ & ſiccæ complexionis. Complexionẽ habet cor ex diuerſis ſubſtantiis, aliorum membrorum ſubſtantiis ſimilibus, ſcilicet ex carne dura vt prædictum eſt, & chartilagine extrinſecus in radice eius exiſtente, quæ non multum differt à natura oſſis, & panniculis fortibus, & ſpiſſis ipſum cor inuoluentibus, nec etiã ipſum contingẽtibus in aliqua ſui parte, præter q̃ in duobus ventriculis, & parte pineata extrinſecus. & hoc vt poſſit ſe dilatare, & conſtringere, ſecundum ꝙ neceſſe eſt animali. Vnde ſecũdum diuerſas partes ipſum componentes, vniuerſalius aſſimulatur aliis membris, q̃ aliquod aliud membrum. quare eſt principium, & vniuerſalius aliis. Item formam habet ad modum pineæ aliquantulum

C rotundam. Talis enim forma minus eſt ſuperfluitatis collectiua læſionem præſtituræ. Superius eſt lata, vt ſecundum eius latitudinem venæ & arteriæ competenter orirentur ab eo. Inferius pineata & obſtructa, vt ſecundum illam partem thoracem aliquantulum contingentem minus læderetur ab ipſo. Item intrinſecus formam habet rugoſam, quando conſtringitur, planã quando dilatatur. Item intrinſecus ventres habet tres, ſcilicet dextrum, ſiniſtrum, & medium: dexter eſt inferior, & magis verſus hepar diſpoſitus, attrahens ab hepate, quod ſibi neceſſarium eſt ad ſui nutrimentum. ſiniſter eſt minor & ſuperior verſus pulmonem poſitus, attrahens ab eo de aere, quod ſibi neceſſariũ eſt. Inter hos vẽtres eſt medius, meatus quidam ſiue fouea ab auctoribus appellata, in profundo cordis ſita, in qua ſanguis cum aere attracto commiſcetur, & fit ex his ſpiritus vitalis, quem per vniuerſa corporis membra exufflat. Cordis vero poſitio eſt in medio, vt omnem corporis partem calefaciendo reſpiret, & ab omnibus attrahat ad ſui iuuamentum. Declinans vero verſus ſiniſtrũ magis. & hoc, vt hepar ampliorem habeat locum, qm̃ valde regale eſt. Præterea vt vena concaua viam habeat ampliorem ab hepate ad cor, ſibi deferens ſanguinem. Præterea vt pars ſiniſtra proportionet̃ dextræ in calore: quoniam ſplen membrũ frigidum eſt, ideſt remiſſe calidum ſecundum medicos. Hepar vero membrum calidum eſt. &

D ita quod minus eſt ex parte ſplenis de calore, reperitur ex parte cordis. Item prædicta duo, habent additamenta, cordis duabus auriculis comparata, quaſi coxæ depoſita, materiam ſpiritus vitalis vtraq; recipientia, & vſq; ad profunditatem cordis tranſeuntia. Item huiuſmodi additamenta in cordis conſtrictione ſunt rugoſa: in eius dilatatione, extenſa: ideſt ſuis villis latitudinalibus & tranſuerſis: vt ſit in ipſo corde attractio, et expulſio. & ita in his tanquam inſtrumẽtis fit motus cordis. Motus autem cordis principium eſt virtus motiua: Virtutis aũt motiuę cauſa eſt anima: Caloris autem, motus: Fortitudinis vero caloris, fortis motus & frequens. Cor autẽ fortiter & frequenter mouetur. Motus vero cordis dilatatiui cauſa eſt attractio nutrimenti cibalis. Cibatur enim ſpiritu & ſanguine attracto. Fortiter autem mouetur, vt fortiter attrahat à membris, quæ prius hora conſtrictionis exiccantur. pręterea fortiter mouetur, & frequenter, vt recuperet̃ in eo, quod ferè continue calore eius conſumitur. Item motus cordis conſtrictionis cauſa, eſt ſuperfluitatum collectarum expulſio fortis. Motus cauſa, eſt fortitudo virtutis. frequẽtiæ motus cauſa eſt neceſſitas. Item motu conſtrictionis exſufflatur calor à corde ꝑ totum corpus, ſanguinem ſubtilians, curſibilem efficiens ipſum, à putrefactione defendẽs. pręterea à motu ſpiritus, ſubtiliat̃ ſanguis, & curſibilis efficitur. Sunt enim coniunctæ pulſatilis vena & vena quieta: ſed quieta ſuppoſita, pulſatilis ſuppoſita in interioribus mẽbris, quia pulſatilis dignior eſt.

eſt.In exterioribus vero pulſatilis ſuppoſita,quieta ſuperpoſita,vt ſit eius defenſaculū à nocu- E
mento exteriori.Item cor non ſolū mouetur motu dilatationis & conſtrictionis, licet villos in
ſui conſtructione habeat,ſed etiam cerebrū.ſed diuerſimode,quoniam cor per ſe, cerebrū vero
per accidens,id eſt per exſufflationem ſpiritus vitalis à corde fit dilatatio cerebri, & per recur-
ſum eius fit conſtrictio. Similiter inferius orificium ſtomachi dilatando & conſtringendo mo-
uetur,horis tamen determinatis.Similiter horis matricis in hora egreſſus fœtus,& hora ingreſ-
ſus ſpermatis,fit dilatatio,& tempore retentionis eiuſdem fit conſtrictio. Similiter omnes ve-
næ meſaraicæ quandoꝫ aperiunt ea orificia,quandoꝫ claudunt.Item propter multitudinē ma
teriæ contentæ in corde fit animal audax,propter paruitatem eiuſdem,fit timidū.Similiter pro-
pter diuerſas qualitates materiæ contentæ ſuſcipit cor in ſe diuerſiones, & non propter ſui ma-
gnitudinem & paruitatem vt quidam exiſtimant.Item tres poſuit Ariſt.rationes perſuadentes
cor eſſe principium venarum & arteriarum exiſtentium in corpore. Prima talis eſt,principium
caloris eſt cor,ſed calore fit digeſtio nutrimenti:ergo cor eſt principium digeſtionis nutrimen-
ti.Item eſt principiū digeſtionis nutrimenti:ergo & eorum in quibus fit digeſtio.ſed ſunt venæ
& arteriæ:ergo eſt principium illarum.ſi principium verum,ergo vltimum.Contra dicit Gal.ꝙ
caua vena vadit ad ipſum,deferendo ei nutrimentum ab hepate.ergo à ſimili cum venę exeant F
à ſtomacho ad hepar,ſimiliter ab inteſtinis.iij.ad hepar venæ, non erit hepar principium vena-
rum,ſicut neꝫ cor.Item contra Gal.ſic.Omne quod trahit originem ab aliquo,aſſimulatur illi,
ſed venæ trahunt ab hepate:ergo aſſimulantur illi. Contra,venæ frigidæ & ſiccæ cōplexionis
ſunt:ergo hepar,quod falſum eſt.Item hepar componitur ex venis & arterijs, Sed componen-
tia præcedunt compoſitum in natura: non ergo hepar eſt principium illarum. Item omnia mē-
bra perforata ſunt ex venis & arterijs præter cor: quibus mediantibus exſufflatur calor ad vni-
uerſa corporis membra,ſicut hepar,ſplen,renes,teſticuli,ſtomachus,pulmo,& diaphragma,ſi-
militer & cerebrum.decurrunt enim venę & arteriæ à corde ad anterius cerebri.ab anteriori ad
medium.à medio ad poſterius.& ſic ad ſpinalem medullam.& ita ad neruos principium haben
tes à cerebro. Arteriæ dico deferentes ſpiritum vitalem exſufflantur à corde ad neruos. quare
patet cerebrum eſſe perforatum.Cor autem non eſt perforatum. ſic ergo cor eſt principium il-
larum.Contra,intra totam ſubſtantiam cordis contingit inuenire venas & arterias.ergo eſt cor
perforatum ſicut alia membra, non ergo erit principium illarum. Solutio.tam venæ q̄ arteriæ
originem habent à radice cordis,& egredientes,totam ſubſtantiam cordis ipſius intrinſecus p-
forant.Vnde arteriæ venientes ad ſiniſtram auriculam ipſius,in egreſſu reciprocant in ſubſtan G
tiam ipſius extrinſecus,& ita perforant extrinſecus.Similiter venæ ad dextram aurem venien-
tes,iterum reciprocantur in ſubſtantiam propriam.ſed non aliæ venæ & arteriæ, trahentes ori-
ginem ab alio principio præter q̄ ab ipſo.Item à forma,Sicut ab anima, ſimplici in eſſentia,tanq̄
puncto exiſtenti effundunt omnes virtutes ad vniuerſas partes corporis,vt anima in ſuis ope-
rationibus perficiatur:ſic à cono cordis & radice & puncto porriguntur venæ & arteriæ ad ſui
circulum,& ſic ad totum.in quibus defertur calor qui exſufflatur ad totum corpus. ſicꝫ anima
eſt principium virtutum.Ergo à ſimili,cor eſt principium venarum & arteriarum,quod conce-
dimus.Item dictum eſt Ariſt.omne quod habet ortū ab alio, aſſimulatur illi à quo oritur. quare
venæ non habent ortum ab hepate. Contra hoc autem, ergo corallus. qui eſt arbor duriſſima,
non habet ortum à luto & re molli in fundo maris exiſtente. Solutio. Ariſt. intelligit ꝙ dixit
quantum ad manentem materiam. appoſitio autem eſt ſecundum materiam tranſeūtem.Item
dicit Ari.ꝙ ſupra cor eſt reuolutio vitæ.Item ſupra communionem animalis ad plantas nō per-
cepit alias præter ſenſum & motum. Sed ſecundum Gal.cerebrum eſt principium ſenſus & mo
tus,hepar principium digeſtionis.Sed cor aut eſt principium vniuerſale,aut non.ſi primū,ergo
ab eo ſunt ſenſus & motus,ſimiliter & digeſtio à principio.ſi non,contra,aliquam habet virtu- H
tem aliam,à qua fit ſenſus & motus,& aliā ab illa qua fit digeſtio.illa virtus quid erit ſi virtus ſit?
quare fit pulſus? Cum cor ſit principium vniuerſale ad omnia membra, erit & eius virtus vni-
uerſalis: & ita pulſus fieret in omni membro,quod falſum eſt, prętor q̄ in arteria ſolum.Item in
corde fundantur omnes virtutes morales.quod patet per hoc ꝙ ad complexionem cordis va-
riatam ſequitur variatio virtutum moralium. Morales enim virtutes ſunt diſpoſitiones anima
lis interiores. Virtus autem motiua & ſenſibilis exteriores. ergo cor erit principium illarum.
Item virtus motiua & ſenſibilis fundatur in corde.ergo & virtus vegetabilis. ergo vt prius,cor
erit principium vegetationis.Item,propter duas rationes poſuit Galenus hepar eſſe principiū.
Vna talis,In hepate primo reperitur ſanguis,& in eo fit digeſtio:ergo ipſum eſt principium di-
geſtionis.& alia talis,In qualibet digeſtione expelluntur ſuperfluitates ad ſua propria recepta-
cula, ſicut ad veſicam fellis cholera,ad ſplenem melancholia,ad veſicam vrina.ſed huiuſmodi
receptacula circunſtant hepar,& non cor:ergo hepar eſt principium digeſtionis, & immedia-
tum,vt à quo. & cor eſt principium mediatum, & proximum & immediatum eſt hepar. Et ita
patet diuerſitas inter Galenum & Ariſtotelem.

GALENO ASCITVS LIBER DE ANATOMIA OCVLORVM.

Nicolao Rhegio Calabro interprete.

CENSVRA.

Liber ex Galeno ſed non admodum diligenter excerptus.

De libri huius intentione, & vtilitate.

QVia oportet ſecundum amorem ſcientiæ, & vtilitatē artis eos, qui co-
B nantur paſſiones, quæ circa oculos conſiſtunt, curare, ſcire naturam &
poſitionem oculorum, qui in integritate & ſanitate ſunt (nam et vetus
ait magiſter, naturam corporis eſſe principium eius, quod opus eſt ad
medicationem) ideo neceſſarium putauimus exiſtere pauca de oculis
ante vſum, & initiationem operationum dicere, vt in diſpoſitionibus,
quæ in oculis conſiſtūt, vel à poſitione, vel à periptoſi aliqua, & in do-
loribus, qui ſequunt̄ & conſenſorijs paſſionibus: ſicut licet videre in
punctione facta in cornea tunica, & cū ea videlicet in ſecunda & tertia
(nā magna ex parte in ſequēti die ſequitur alteratio) poſſimus eā, quæ
ſm naturam ſcientes, cognoſcere ſtatim cauſam, & ita conuenientē, & congruā curā adhibere.

De tunicis, & humoribus oculorum.

Conſiſtit igitur oculus ex tunicis quidem quatuor: humoribus vero tribus, & muſculis ſex
ſecundū alterutrum oculum, qui motus actum efficiunt: & alijs duobus q̄ comprehendunt ra-
dicem nerui optici, & tunicę, quę dicitur circūocularis: quæ à natura creata ſubſternit̄ toti ocu-
lo, circūtangens, & circūinduens os, vt oculus non applicetur vacuitatibus oſſiū nudis. Acce-
C dit igitur illa circūocularis à craſſa meninge. pertranſiens. n. ipſa ſuturas, & pericraniam, quā &
circūoſſalem vocamus, ex eis peruenit ad frontem per ſpatia oculorum, & eorū quæ ſunt circa
oculum, & vſq; ad iridis quidem circulū, vnde cornea incipit ſubtiliari, peruenit. prorſum autē
non procedens, ſed è conuerſo rediens, reſiduam induitionem operatur corpori. Hanc igit̄ tu-
nicam dicimus oculo heterocraniacam paſſionem operari: ac etiam chemoſes, quæ fiūt illa ſu-
ſcipit. Videmus. n. in huius diſpoſitionibus, circūſcripta ſm circulū iridis, reliquas partes phleg
mone laborare, & in eleuatione exiſtere. Et qdem illi, qui de hac parte medicatiuæ diligentius
tractauerunt, ita notificauerūt chemoſim, quæ eſt qñ album oculi tumefactum ſuperat circulū
iridis, & vt nigrum oculi concauū videatur: quo ſignificat̄ nobis, ꝙ in circūoculari habuit con-
ſiſtentiam & non in cornea. Sequitur aūt ſemper vt & circulus iridis ſimilis eleuationi & æqua
lis fiat. Sed tñ non eſt poſſibile corneam per ſe talem ſuſtinere diſpoſitionem, ceu chartilagino-
ſa exiſtens & denſa, ſed totam eius circunferētiam, præterꝗ̃ ſi aliqñ toto oculo à baſi eius moto
diſponat̄ ſimiliter toti corneæ. Manifeſte aūt & pterygia, quæ conſiſtunt circa oculos, oſtendūt
iſtius naturam. aucta. n. & modo quodam in duplicata hac tunica efficitur pterygium: ita ꝙ ali-
quando eius augmento procedente, & comprehendente partes corneæ cooperiat̄ non ſolum
D iris ipſa, ſed & pupilla: & ſic aliqñ comprehenſa tota pupilla, non ſolum inuiſibilitas ſequat̄, ſed
& deformitas, & improperium, pulchritudine oculi cooperta à pterygio, & non apparente. Et
de circūoſſali quidem tunica, vnde habeat principium, & quomodo perueniat ad oculos, mo-
derate dictū ſit. De reliquis vero particulis conſequenter dicamus. A baſi cerebri pori duo oriū
tur, ab vna radice habentes & ipſi principiū, ſubtiliata meninge, quæ cerebrū comprehendit. In
modum autem literæ lambda græcæ diuiſi perueniunt ad concauitates oculorū, portantes per
foramina, quæ in eis ſunt, ſpiritum viſiuum. Vterq; vero ipſorū procedens, & figuratus angu-
ſtationi oſſis, contexit tunicas, adimplens concauitatem, quæ eſt in eis. ſimul. n. atq; in poris in-
cipit finem habere, incipit cornea ampliari, & inflata perficit prędictam tunicā. Iſta igitur tunica
ab anguſtia quidem pori, vnde ipſa habet principiū, vſq; ad circulū iridis ſimilis eſt, & ſibijpſi
per totū chartilaginoſa exiſtens, & craſſa. Inde aūt, ingeniante natura vt poſſit ſpiritus viſiuus
procedere, & obiectum comprehendere, ſubtiliatur, & craſſitiem permutans fit neruoſa magis,
& ita cornu ſimilis cum fiat, præbet luciditatem ſpiritui, qui venit à parte interna. Fides autem
eius ſubtilitatis, eſt cicatrix, q̄ conſiſtit in oculis. Si. n. quando poſt vlcus illius loci fiat cicatrix,
craſſa accipiente tunica naturalem craſſitiem, quā & extra circulū iridis habebat, in colore qui-
dem talis apparet, qualis erat & ante iridem: operationem vero viſus, quę deſuper veniebat im-

pediens offuſcat, non adhuc potente viſiuo ſpiritu pertranſire,ſicut quãdo naturaliter ſe habe- E
bat oculus. Secunda vero tunica à poro optico habet explantationẽ. proueniens autem & ipſa
ſm propinquam poſitionem primæ tunicæ vſq; ad iridem,colorem ſuum oſtendit per corneã:
deinde circa medium oculum veniens,finem accipit ex foramine derelicto,quod nominãt pu-
pillam,in qua & tui viſus ſimulacrum vides,per quod ſpiritus pertingit ad id,quod extra eſt: &
huius gratia foraminalis vocata eſt. Secũdum intrinſecam vero partẽ cyanea eſt. gaudet.n.hoc
colore viſiuus ſpiritus. Neq;.n.nigram ipſam omnifariam fecit, ne tenebraret viſiuus ſpiritus:
neq; albam,ne diſperſus fatigaretur quando aſpicit:ſed vt reſumptio & reintegratio ei fieret,ſic
facta eſt.Cum hoc autem colore adhuc & hiſpida conſiſtit tunica vuea: vnde & vuiformis vo-
cata eſt cõſimiliter acinis vuæ.Habet autem & vaſorum multum in forma retis,vnde & retifor
mis vocatur,quia eſt ſicut & retiformis meninx,quæ eſt ex multis vaſis cõplexa in modũ retis,
vt ſpiritus qui fertur deſuper inhabitet:non q̃a præbeat reliquis particulis de viſu, ſed partiatur
in toto oculo,& vt ſubſtentatio fiat cryſtalloidi & ſedes.Tertia vero tunica & ipſa à poro proce
dens,& perueniens ſm propinquam poſitionẽ vſq; ad circulũ, applicat ad ſecundũ vas palpe-
bralium explantationũ,ad ipſam à cornea in circuitu explantatarum,deinde inde reuertens, ſi-
militer reti ſuper attracto.vnde & retina vocata eſt.ſua.n.peluicula amplectitur vitriformẽ hu- F
morem:qui humor efficit molem oculi,premẽs per ſuam repletionem,& conuexũ faciens ocu
lum apud extrinſecam partem.vnde & his à q̃bus euacuatur ab aliqua plaga,concidit & reſidet
inferius,tanq̃ humore,qui figuram eius cuſtodiebat,effuſo & exciſo.ſubtilis enim eſt valde tu-
nica aſſimulans,& proinde araneiformis vocata eſt. De quarta vero tunica quæſtio non parua
facta eſt à medicis:q̃dam enim aiunt eſſe tunicam,& continere humorem cryſtalloidem,qui ef-
funditur in peluiculam tertiæ tunicæ,veniens q̃dem aduerſus vitriformem:ſuſtentata autem à
tunicis,quæ ſunt extrorſum.Et ſicut circũocularis perueniebat ad oculum vſq; ad iridem, ita &
araneiformis vſq; ad medietatem perueniens non comprehendit totum, ne impediat viſum.
alij autem tunicam ipſam quidem non eſſe aiunt.neq; enim explantationem habere à poro,ſed
ſupernatare,membranam autem eſſe cryſtalloidis humoris in hominibus,raro autem aliquãdo
in aliquibus animalibus, ſicut in leonibus. Eſt autem & tertio humor aqueus, qui, ſicut dicit
Aſclepiades,replet intermedium ſpatium humoris vitrei & tertiæ tunicæ,materiam præbẽs ad
videndum:vt autem dicunt quidam,in medio primæ & ſecundæ tunicæ eſt,& ſimulacra, quæ
apparent facit videri:& hic humor coagulatur in ſuffuſionibus.

De muſculis oculorum,& palpebrarum. G

Muſculi in oculis ſunt ſex ſecũdum vtrunq; oculorum, habentes ſubſtratam pinguedinem.
q̃bus actus commotionis ſpiritus cõmiſſus eſt,perficientis motus eius per ipſos.Facti ſunt autẽ
vt facile circũducantur oculi,quando volumus huc & illuc mouere.* Et duos q̃dem aiunt mu- * al. nuere.
ſculos habere ſuperiorem palpebram & inferiorem: quarum ſuperior fortioribus indiguit,vt
quocunq; voluerit nuere oculus,contrahatur,& ad ſe attrahatur.vnum autem ſm vtrũq; angu-
lum,vt per eos flexiones oculorum efficiantur: quorum rurſus ille,qui eſt extra & apud paruũ
angulum maior & fortior eſt,propter prædictam cauſam ingeminatus & ipſe. Secundum alios
vero,octo dicuntur eſſe muſculi oculi vtriq; parti duos diſtribuentes.eſt autem & illorũ fidem
conſiderare ex his.Si enim aliquando aliquis eorum patiatur offenſam ſiue à generatione, ſiue
à periptoſi,ſtrabiſmi cauſa fit,vel ſpaſmi. Et à generatione quidem fortaſſis paralyſis offendet
oculum,augmentum ſuſcipiendo,vt habeat ſpatium oculus declinãdi ad alteram partem: quo
modo efficiuntur ſtrabiſmi, oppoſitis quidem muſculis, trahentibus ad ſe oculum ſecundum
naturam:eis vero,qui patiuntur aſſentientibus tractioni illorum: & ſtrabiſmus quidem ita fiet
à generatione. Ex periptoſi aũt, adueniente aliqua cauſa, q̃ muſculo plagã infligat,& ſpaſmi &
tractus apud eum cauſa fiat.Ac etiam muſculorum, qui ſecundum oculum aliquis percuſſus, H
offendet oculum vel ſecundum lagophthalmum,vel ſecundum relaxationem. Si enim aliquis
inexperte, & inartificialiter hydatidem auferens fecerit appunctionem phlebotomi vltra me-
dicinalem coniecturam,& percuſſerit muſculum, ſiquidem à phlegmone ſpaſmatice diſpona-
tur,paſſionis lagophthalmæ efficietur cauſa.Si vero relaxatio fiat,relaxabit palpebram,vt neq;
conante patiente eleuare muſculus palpebram poſſit,aut aliquo modo oculos aperire,ſed gra-
uata palpebra propter relaxationem feretur ſemper deorſum: quocirca oportet in chirurgijs
huius pinguedinis,maxime quidem caute,& cum aduertentia facere intromiſſionem phlebo-
tomi. Maxime autem in medio palpebre oportet inciſionem facere apud vẽtres muſculorum.
non enim ita ventres quando vulnerantur anxiantur,ſicut neruorum exortus,cauẽdo ab apo-
ſtematibus,quę accidunt,vt vituperia circa curam effugiens quis,ſortiatur finem venerabilem.
Hæc igitur de humoribus,& tunicis, & periophthalmio ſeu circũoculari,ac etiam muſculis ſe-
cundum noſtram poſſibilitatem,quæ non erant in memoria audientium, ad noſtram vtilitatẽ,
& amationem boni deſignauimus.

GALENO ASCITVS LIBER DE COMPAGINE MEMBRORVM SIVE DE NATVRA HVMANA.

CENSVRA.

Aliqua & hic uera, aliqua deridenda uidetur continere.

De cerebro.

CErebrum natura quidem frigidum & humidum eſt: & ideo, vt faciliime ad ſuſceptionem diuerſorum conuertatur, & vt mēbris mouēdis habilitatem prȩſtet, & vt calido & ſicco ſpiritui ad caput exhalanti tēperiem inferat: cuius meninx frigida eſt, & ſicca, & denſa: & intra, quā B ſunt diuiſiones tres: prima dicitur phantaſia: ſecunda rationalis: tertia memorialis. Inter phantaſiam & rationalem eſt pannus quidam frigidus & ſiccus, denſior eo, qui diuidit inter memorialem & rationalem, habens in ſe modicum tenuiſſimæ carnis. Ex memoriali vero procedunt duo cannales tenues & humidi, vt ſpinalis medulla, qui penetrant per totam compaginem, & veniunt vſq; ad phantaſiȩ cellulam, per quos poſſit phantaſticus ſpiritus, & rationalis commendari memoriæ, & iterum memoralis duci ad rationem & phantaſiam.

Qualiter fiat auditus.

Vnicuiq; auri ſupponitur vnum os frigidum, & ſiccum: & ſine ſpiritu quidem, inferius adhȩrens illi tenui panno, qui diuidit inter phantaſiam & rationem; qbus ſunt ſingula foramina in obliquo facta, habentia tenue initiū ab ipſo pāno: q̃ intrinſecus habent indumentū tenuiſſimū, frigidum tñ & ſiccum: per quod ducitur animalis ſpiritus ab ipſo interiori pāno, præſtans auribus virtutem audiendi. Et eſt audibilis qualitas calida, & humida, vt qualiſcūq; ſonus ꝑ aera inC fertur auri, atq; ab humiditate ſuſcipitur, à calore attrahatur ad cerebrū, vt ſciat̃ qualis ſit. Siccitas vero oſſium ad hoc eſt, vt ſonitusin eis æque obſeruetur ſecundum exteriorem euentum.

Qualiter viſus oculis adueniat.

Oculorum autem tres ſunt humores interiores frigidi & humidi: primus eſt vt aqua coagulata lucidiſſima, in qua virtus viſibilis eſt: ſecundus eſt vt tenue oui album: tertius vt vitrū, modicum habens citrini coloris ab ipſa. Sunt aūt ſeptem tunicæ, quarum nomina ad præſens tacemus. Dicendum autē eſt quo modo viſibilis qualitas adueniat oculis, & vnde, ab ipſo. ſ. tenuiſſimo panno, qui diuidit inter phantaſiam & rationē. Procedunt duo tenuiſſimi cānales frigidi, & ſicci, per quos fertur ſpiritus ab eodem panno ad humiditates oculorum calidus, & ſiccus, & tenuis. qui penetrans oēs compagines oculorum præſtat eis viſibilem qualitatē: quæ† {progrediens longius prope album ampliatur:} vnde quæ prope ſunt, largius videntur, quæ vero longe, tenuius: quæ ſtatim quādo egredit̃, ſi ſint viſibiles res, rurſus reuertitur ad eoſdem oculos, & præſcriptis humiditatibus imprimit cognitam in ſe rei ſimilitudinē: vnde producitur cerebro: & à cerebro cordi prȩſtatur notitia. Eſt autem viſibilis qualitas calida & ſicca: calida, vt per eam aperiat & exeat: ſicca vero, vt per eam ad præſcripta loca proprios habeat reditus.

† progredit' us ꝑpe al- e amplum.

Qualiter odoratus naribus adueniat.

D Naribus virtus odorabilis præſtatur: quarum poſitio ſe habet ita: ſuperius oſſeȩ ſunt & foratæ, intrinſecus inuolutæ tenuibus tunicis, frigidis tamen & ſiccis; quæ principiū à phantaſtico panno habentes, ferunt ab eodem ſpiritum odorabilem, qualitatem naribus præſtantem. inferius autem ab oſſe, chartilaginoſæ & mobiles ſunt: quarū natura frigida eſt, & ſicca: frigida eſt, vt prædictam virtutem intus obſeruent: ſicca, vt aereum odorem naribus applicatum intus attrahant, & cerebro ad diſcretionem miniſtrent. Sunt & alia duo foramina intra chartilaginoſas concauitates ſita: principium à palato, & finem infra ipſas nares habentia: quibus duæ virtutes ſunt. ſ. attractiua, & redditiua: quarū vnam attractiuam à ſuperioribus habent partibus: & ideo quando attrāhunt, nares deponunt: alteram vero vt redditiuā, ab interioribus palato adhærentibus: & ideo quando reddunt, quaſi replendo eleuant.

Quibus partibus guſtabilem qualitatem præſtent.

In toto autem ore præſtat̃ guſtabilis qualitas gingiuis, palato, capiti gurgulionis, & linguæ: ſed magis omnibus linguæ: quoniam tenuiſſimæ carnis, & ſpongioſæ eſt, habēs tenuiſſimū intra ſe humorem, qui ſaporatis rebus intra os poſitis ſe admiſcens, eodem ad ſe tracto, infert ſibi varios ſapores: intra quos ſpecies ſunt nouem, ſ. dulce, amarum, acre, ſalſum, conditum, acidum,

comprimens linguam,formicans,& ſine ſapore:quorum alios amicabiliter ſuſcipit,ſcilicet dul ce,& conditum,& ſine ſapore:alios vero inuoluntarie. Guſtabilis qualitas frigida,& humida eſt:frigida,vt obtineat:humida,vt ſaporum hūmiditatem excipiat. E

* al. diuerſitem

Quod qualitas tactibilis toti corpori præſtetur.

Tactibilis virtus toti attribuitur corpori, ſed maxime manibus: magis autē harum interioribus partibus,eo ꝙ ſingulariter nerui lati,& tenues ſpiritum tactibilem à cerebro ferentes ꝑ medias plantas vſq; ad digitos tranſeunt:ibiq; naturaliter manētes,ea loca ſenſibiliora cęteris reddunt.Natura vero tactibilis virtutis penè æqua eſt, media ſcilicet inter calidum & frigidum, & ſiccum,& humidum:vnde calidum & frigidum:durū,& molle:aſperum & lene,& cętera ęqualiter ſentiunt.Operationes autem cerebrum alias accidentales habet,alias naturales:accidentales vero amittit,quando ab aliquo vicino membro viciſſim patitur,vt in epilepſia ſenſus & intellectus,& memoria perduntur:illud vero humidum,quod per ſpinæ medullam dorſo,& cæteris membris,& per viam conſimilem linguæ naturaliter ab eodem conceditur cerebro, inter ipſas omnes anguſtias præſtare non ceſſat,& non amittit humiditatem.

Qualitas vuulæ,& organorum reſpirationis.

Vuula propterea palato ſuſpenſa eſt,vt tenuiter conſimilē linguę humiditatē tribuat,eamq; flexibilem prętet,vt cibum ori applicitum dentibus ad molendum ſubdat,& œſophago ad inglutiendū concedat:etenim aliter inglutire non poſſet. Canales ad interiora ferentes duo ſunt, vnus pneumaticus,quem Latini ſpiritualem dicunt:alter œſophagus cui nomen Latini gulam attribuunt.Spiritualis aūt ipſe gulæ ſuperponitur:quorum capita quadam tenuiſſima chartilagine nectunť,vt aperto ore,quando aliquid gulæ infertur,ex ipſa chartilagine ſpiritualis porus conſtrictus quicquam ex eo ſuſcipere non permittatur:quādo vero os claudiť, eadem chartilagine œſophago conſtricto,ſpiritualis porus ad inſpirandū aptus aut apertus redditur. Eius con ſtitutio n on vt arteria vel vena continuatur, ſed partibus quidem quibuſdam lacertoſis, & tenuibus vnitis carnibus conſtituitur:quod ita factum ad hoc aſſeritur,vt quando pulmo dextra læuaq; ſequeſtratur ad ſuſcipiendum aerem exteriorem,valeat ad ſuperiora aſcendere: quando vero ad expellendas ſuperfluitates innati ſpiritus conſtringitur,facillimo motu ad inferiora de ſcendat.Eius inferior pars pulmoni affigitur:quæ diuiditur in duos canales: quorum vnus per dextram pennam pulmonis, alter per ſiniſtram deriuatur: quorum dexter dextræ auri cordis, ſiniſter vero ſiniſtræ ſuppoſitus adhæret:qui ſuperius ſuſcipientes frigidum & humidū aerem aliquantulum excoquunt,& excoctum auribus cordis miniſtrant: ibiq; pauliſper detentus iterum excoquitur, & ſic interiori cellulæ cordis ad temperiem, & extra, & citrā cor intra marſupium,quo circundatur ad euentationem faciendam præſtatur. F G

* al. circa

Qualitas cordis.

Cor vero in ſummo craſſum eſt, & in fine acutū. Eſt autem ſpiritualium membrorum principaliſſimum:& naturalis caloris fundamentū:& omnibus membris corporis calidius:quia inde calor naturalis ad omnia membra viuificāda procedit.calidum enim eſt,& ſiccum: de cuius interiori parte procedit arteria,quæ in ſimo hepatis coniungitur,per quam attrahat ſibi nutribilem ſanguinem.Et ab exteriore alia procedit,quæ in duos diuiſa canales,per vnum nutribilem ſanguinem & ſpiritum cerebro præſtat: per aliū vero in multis ſubdiuiſa canalibus, naturalem calorem ſimul cum ſanguine per totum corpus ad miniſterium naturale infundit. Marſupium quo ipſum cor tegitur, duabus exiſtit, & conſtat membranis,vna interiore & altera exteriore manēte tenui carne qua nūtriuntur. Et propterea itaā natura factum aſſeritur, vt ſit obſtaculum contra ea,quæ exterius cordi nocere poſſunt: & obſeruet frigidū & humidum aerem,qui cordi ad temperiem faciendam tribuitur,vt ſuperius admonitum aut commendatum eſt: cuius natura ſimilitudinem dat aut fert epiglottidis membranæ,quę diuidit ſpiritualia membra,ideſt pulmonem & cor in ſuperiori cella manentia à nutribilibus membris in inferiori degentibus: & de eorum natura in ſequenti tractabo. H

* al. median
* al. nectūt

De œſophago.

Oeſophagus,per quem cibus & potus ſtomacho attribuitur,frigidus & ſiccus eſt. Et ex altera parte pneumatico canali ſupponiť velatus: ex alia vero ceruici quibuſdam tenuibus muſculis nectitur,in ſimilitudinem ſpinoſæ camerę ſubleuatus,quouſq; ad epiglottidis membranam producitur:quod penetrans ori circūplicatur ſtomachi,quod ipſi epiglottidi ſuſpenſum eſt.

De qualitate ſtomachi.

Stomachus autem conſtat ex neruis tenuibus,& longis,qui lineares,& ex tranſuerſis, ꝗ textiles,& ex obliquis,qui vertentes dicunť:quorum lineares helcticen,ideſt attractiuam:& anelcticen,ideſt retentiuam tranſuerſi:apocreticen vero,ideſt expulſiuā obliqui ſibi vindicant poteſtatem,qui intrinſecus quibuſdam obtēguntur membranulis trino ſchemate conſiſtentibus, breui ſcilicet & medio prolixiore,quibus potum & cibum naturali calore in lacteum ſuccū con uerſum,& ita quaſi remis quibuſdam ad portam impingit ſtomachi:quę ideo porta diciť, quoniam muſculis in ea poſitis, miniſterio naturali vſq; ad perfectam decoctionē nutribilis mate-

* al. obtegit

riæ

A riæ conſtricta clauditur: qua decocta, eiſdem mollificatis aperta redditur, quouſq; præſcriptum
ſuccum duodeno inteſtino infundat: quod propterea duodenum dicitur, eo quòd duodecim
digitis ſpacietur: à quo accepta vice ieiunum inteſtinum ſuccum ipſum ſuſcipiens aliquãtulum
decoquit: quod in duo diuiſum: alterum, quod tenue eſt. in meſaraicis venis ſibi ſpongioſis ca-
pitibus inhærentibus ab ipſo ſubtrahitur: alterum vero, ideſt craſſum, longo & patulo, cuidam
axungiæ innexo inteſtino conceditur: à quo monomacum ſuſcipiens aliquantulum decoquit,
& ſic craſſo concedit inteſtino, quod manica dicitur: deinde ex tali diffuſum, & ibidem à chole-
ra decoctum coloratur: cuius translatione aut titillatione per pudicũ circulum foras dimittiť.
monomacum enim ideo dicitur, qa vno aperitur foramine, quod inſitum eſt ori manicę, vt ſibi
quicquid à longo accipit, ſine contrarietate reddere poſſit. nam manica eo quòd largum magis
cæteris eſt, nominatur. Subtilis vero pars per meſaraicas de ieiuno ſubtrahitur: quę in obliquũ
poſitæ, ſubtractum ad ſe ſuccum decoquunt, & excoctũ hepaticæ ſummæ miniſtrant: quo ibidẽ
moram faciente, adminiculo virtutis naturalis in ſanguinem vertitur: qui in duas diuidiť par-
* al. alto — tes: quarum, quæ tenuior eſt, & vritis dicitur, * arte cõceditur hepatis: quę p duos vritides cana-
les renibus deriuatur, ibiq; manens decoquitur: de qua ſibi renes, quod vtilius eſt ad nutrimen-
† al. quod autẽ venit coniunctim vnitur. — B tum obſeruant: cæterum vero de eiſdem poris veſicę dimittitur: † {quę cũ ad collum veſicę de-
ueniunt, coadunata ruuntur.} Collum aũt veſicæ diuiditur quodam pãno mediante, cui vritis
porus ex vna parte, & ex altera ſuperiori membranæ ſcimatico ſchemate conglutinatur. vnde
vrina, & quicquid ex renibus affluit, fundo deſtinatur veſicæ: per aliam vero, ideſt per inferio-
rem, cum virga quadam contiguitate coniungitur, & ſecũdum naturam, & extra naturã veſica
ipſam vrinam exiſtentem foras tranſmittit: altera vero pars, quæ adicialis dicitur, cholericũ ru-
brum felli, melancholicũ ſpleni tranſmittit aut attribuit. Sanguinis vero quod vtilius eſt, ipſum
hepar ſibi ad nutrimentum obſeruat: de quo quod tenuius eſt cordi, ipſum cor cerebro, vt præ
paratum eſt, miniſtrat: cæterum vero diuerſis corporis partibus per quaſdam venas vnicuiq;
al. diuinam — proprie deſtinatas additionem largitur diutũrnam, quod bene coquentes ad ſimilitudinẽ ſuæ
naturæ à proprio eſſe mutantes, quod nutribile eſt ſibi retinent: inutile autem cum fortes ſint
extrinſecus, per hæc decenter expellunt, per capillos, per vngulas, per aures ceratas gummas, p
lachrymas, per ſputa, per egeſtiones, per vrinas, per ſudorem, & per cutis ſordes.

De ſenſibus animalibus.

Per animales quinq; ſenſitiuas corpus fruitur nouem voluptatibus, ſibi à cerebro illatis, ſci-
al. circa — C licet dilectione, odio, triſtitia, gaudio, audacia, timore, verecũdia, ira, & furore. Nam per viſum,
auditum, guſtum, odoratum, & tactum diligit vel odit, gaudet vel triſtatur, audet vel timet, ve-
recundatur, vel iraſcitur, vel furit. Quando autem aliquis per aliquem horum quinq; ad alicu-
ius amorem erigitur, cor concutitur: & ex eius cõcuſſione duo qdem prodeunt ſpiritus calidi,
& ſicci: quorum vnus, qui tenuior eſt, cerebrum adit: alter vero, qui denſior eſt, ſubito p neruos
diffuſus ad virgam ducitur: qui inter neruos, quibus conſtituitur, & membranulas, qbus inuol-
uitur, inſiliens erigit eam, & tenſione quadam eã inflexibilem reddit: alter vero, quem cerebro
adeſſe diximus, humidum quoddam ab ipſo ſuſcipiens, per ſpinalem medullam ad viam renũ
al. calefaciẽs — deducitur: per cuius duo foramina immiſſus, ſibi ſubſtratum attingit membranulũ: quod cãle-
factum penetrat. & ſicut membranum egreditur & penetrat, ſic venarũ retinaculum prædicto
al. huic — membranulo annexũ aggreditur, ex quo tenuiſſimum ſanguinem ſecũ à cerebro delatũ hũnc
miſcet: & per duos canales inde procedentes ad teſticulos funditur, ibiq; pauliſper permanens
excoquitur, & in lacteum, & tenacem ſuccum conuertens, inde per geminos canales virgæ ap-
plicitos completo communi opere ſecum foras educit. nam pterygomatibus .i. alis (& ſunt ori-
ficia vaſorum ſpermatis ex quibus mulieris ſperma ad fundum matricis mittitur) ſugentibus, p
D collum matricis ſubtrahitur, & ſic ad inferiores cellulas eiuſdem deſtinatur.

De communi ſapore coitus.

al. cõionis — Sapor igitur cõmmunis huiuſmodi viris in tota virga, ſed maxime in præputio eſt: mulieri-
bus vero circa pectinem in confinio vuluæ. Mulierũ teſticuli duo ſunt: quorũ vnus ſub dextro
rene, alter ſub ſiniſtro tenetur: qui fundo matricis coniuncti per ſingulos ex ſe procedentes, in-
citata venere, ad cellulas eiuſdem ſperma miniſtrant: quod ſi ſimul cum viri ſpermate cõueniat,
vel modicum ante, vel poſt, prius q̃ prælatum frigeſcat, vnitur. Si vero in ſiniſtra cellula matri-
cis ſimul ſpermata conueniunt, fœmineum embryum generant: Si vero in dextra maſculinum
procreant: Si vero in media, quæ ſecundum calidum & frigidum æqua eſt, ſecundum plus vel
minus vtriuſq; ſpermatis, aut maſculinum, aut fœmininum procreant.

De embryo.

Oportet autem in embryi diſpoſitione aliquantiſper immorari, & dicetur quid in vnoquo-
que menſe à primo vſque ad nonum ſibi naturaliter fiat, & qualiter à primo menſe vſque ad
ſeptimum, & à ſeptimo vſque ad nonum, ſi genitum fuerit, pereat: & in ipſo ſeptimo vel
nono ſi æditum fuerit, ſalubre perduret. Cum ergo vtrunque ſperma, viri ſcilicet & mulieris in
matrice conuenerint: ſi frigidum & humidum fuerit, omnino diſſoluitur: ſi vero calidum, &

ſiccum, conſumptionem incurret: ſi autem æqualitate perfruitur, nulla impediente concipiet E
qualitate.

De coniunctione ſpermatis.

Spermate igitur vtriuſque coniuncto, in ſpecie conchulæ expanditur: & radice producta ſibi
ſufficietenus alligatur: ex cuius calore prefati ſpermatis ſummitatibus decoctis ab ipſa diuidi-
tur & ex ſola radice, per quam nutrimentum accipit, cum ipſo tenetur. Medium autem, quod in
fra decoctas ſummitates in modũ nucis eminet, inter eadem ſpacia ſanguineam glebulam qua-
dam frigiditate conſtrictam primo menſe obſeruat, nulla alicuius ſimilitudinis imagine in ea
impreſſa. Secũdo, in vermiculi longi ſcilicet & rotundi producit̃ ſpeciem. Tertio, in eo crura di
uiduntur, & à lateribus brachia: collum caputque perficit̃. Quarto, formatur cor & hepar, & ani-
ma id ingreditur, & naturaliter mouetur. Quinto, omnis interior completur compoſitio, inte-
ſtina ſcilicet quadam diſpoſitione formantur: digiti manuum pedumque ſcinduntur. aures, na-
res, os, v*etrum, & ipſe pudicus formatur circulus. Sexto, oculi ſcinduntur: ſupercilia forman- *al. venter
tur: palpebræ creſcunt: capilli & vngulæ producũtur. Septimo, fiunt axungiæ, & caro perficit̃.
cutis & omnis humiditas ſecũdum diuerſas vaſculorum compoſitiones conſtituitur: & com-
pletis ſecũdum naturalem diſpoſitionem omnibus, laborat vt exeat: matrix autem nitit̃ vt obti F
neat, & vt calore, quæ cõpleta ſunt confirmet & muniat. ſi vero debilis eſt, concedit ei vt exeat:
& durat, eo quod naturaliter completum eſt. ſi aũt matricis natura fortis eſt, nititur, vt id retineat.
In octauo, embryon expugnato exitu non ſibi conceſſo, fatigatus quieſcit. In nono, matricis ca
lore iam firmato, & craſſitie confecto, natura concedente patet ei aditus, & exire permittitur.

De ætate planetarum in embryo.

Habent aũt ſeptem planetæ aliquid in compoſitione embryi ſpeciale. Saturnus quidem fri-
gidus & ſiccus, ſua frigiditate primo menſe ſpermati grauedinem, & ſui ſiccitate compaginem
parat: & ideo non creſcit embryo, ſed à ſuo calore in ſanguinem commutatum ſine augmento
permanet. Secũdo, Iupiter calidus & humidus, calefaciendo cõfortans, & humectando replẽs,
in longi & rotũdi vermiculi ſpeciem ſperma producit. Tertio, Mars calidus & ſiccus, calore ro-
borans, & ſiccitate incidens, crura diuidit: à lateribus brachia ſeparat: collũ & caput informat.
Quarto, Sol minus Marte calidus & ſiccus, & animam, & cor, & hepar creat, & cerebrũ: & crea-
tis animã ingerens, naturaliter embryo motũ preſtat. Quinto, Venus frigida & humida, omnia
int*eriora format, aures, nares, os, virgam, & pudicum circulum format, pedum & manuũ digi- *al. exterior
tos diuidit. Sexto, Mercurius ſecundum calidum & humidũ, frigidum, & ſiccum æquus, in quo G
manualis habetur ſcientia: & ponit ſupercilia: oculos ſcindit: palpebras creſcere facit: capillos
& vngulas producit. Septimo, Luna frigida & humida, replens axungias, carnem & ſuperficiẽ
complet venis & arterijs humiditatem tribuens, toti corpori nutrimentum præſtat: & quia oĩa
perfecta ſunt, ſi prægnans parturiet, ſalubriter perdurat: ſed quoniam adhuc in eo ſunt membra
non bene firmata, indiget alio tempore ad id operis explendum. In octauo, Saturnus reiterata
vice ſimiliter infrigidando embryonẽ, matrici grauitatem infert: ſuaque ſiccitate humores exte-
nuans, embryo nutrimentum parcius tribuit: & propterea ægre prægnantes in hac tenuitate
exiſtunt. Nono autem, Iupiter calefaciendo infrigidata, & replendo tenuia, embryum corrobo
rat, & matricis aperit aditus, & ſic exitus omnibus naturaliter perfectis conceditur. A primo au
tem menſe vſque ad ſeptimum ſi genitum fuerit, non perdurat: eo quôd naturaliter imperfectum
habetur: à ſeptimo vſque ad perfectum nonum, quamuis natura perfectum ſit, tamen ſi genere-
tur non ſubſiſtit: quia Saturni infrigidatione ſtupidum, & eius ſiccitate minorato nutrimento
afflictum vel obſtrictum, corrupta matricis naturalitate, calore materno exuſtum ſi excuſſum
fuerit diſſoluitur. Solet autẽ non omnibus membris perfectum vt in pluribus apparet embryo
generari: plerunque vero craſſo capite, & tenui collo, vel magnis pedibus, & ſubtilibus cruribus, H
pedibus genibus applicatis, aut manuum ſingulis, vel duobus digitis perditis hac luce perfrui.
ſed hoc dupliciter in embryonis cõpoſitione contingit: aut enim natura equam habet materiã,
& redarguentem ſpiritum, & ſecũdum horum duorũ æquitatem, moderate vel perfecte infor-
mat: aut abũdantia materiæ & ſpiritu moderato, eidem materiei abundantiam alicui addit mẽ-
bro, ex qua naſcitur maius cæteris: vel ampliato ſpiritu, & materia minorata, aut ex parte mem-
bra attenuat, aut ex toto non dimittit procreari: & hec omnia aut equitate vtriuſque materiei ſci-
licet & ſpiritus natura perficit, aut augmentatione vel minoratione horum vnius. Solet etiã in
generatione quibuſdam viris illud muliebre, & quibuſdam fœminis illud virile, quo luxuriat̃,
adijci: ſed illud impedita vel oblita natura ſic perficitur. nam quando aliquo euentu
impeditur vel obliuiſcitur, illud materiei humidum ſuperfluum, quod ad
naturalitatem vel ad numerum alicuius membri ſolet diſpone
re, ad alterius naturæ membrum ſi-
ne ratione mutat.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE VIRTVTIBVS NOSTRVM CORPVS DISPENSANTIBVS.

CENSVRA.

Ex ueris Galeni libris fragmentum.

DE diſpenſantibus corpus noſtrum virtutibus, quot ſint numero, & quæ ſit vnaquæq;, & quem in animali quælibet locum obtineat, neceſſarium eſt ſcire omnes medicos, ad ſcrutandũ de paſſiõibus, & inueſtigandum eam q̃ patitur, & ſanandum maxime ipſam. Scire igitur oportet ipſas ex tribus ꝓuenire particulis: Ex capite q̃dem eam, qua B ratiocinamur, & meminimus, & ſentimus, & de loco ad locum ꝑmutamur: Ex corde vero eã, qua iraſcimur, & percalidi ſumus, & adhuc pulſum habemus in ipſo corde, & in omnibus arterijs: Ex hepate aũt eam, ſecundum quam nutrimur, & augemur, & cibum appetimus, & aſſumptũ elaboramus cõcoctione, & digeſtione, & ſanguificatione, & appoſitione, & proſphyſi, & diſcretione, & excretione. Ad has aũt ſuppoſitiones ſequitur neceſſario deſipientias quidem, & manias, & melancholias, & phreneſes, & lethargos, & catarrhos, & apoplexias, & epilepſias primi principij eſſe ægritudines, & omnino in eis pati caput, vel primum & ſolum, vel compatiens alteri particulæ. Febres vero alias, & epialas, & impulſatilitates, & malas pulſatilitates, & infrigidatiões, & rigores, & ſyncopas, & maraſmos, & quęcũq; alia talia, alterius principij eſſe paſſiones, & pati in eis ipſum cor, vel compatiens alicui alteri, & maxime ortorum ab eo, vel ſolo ipſo ſecũdum ſe male habente. Atrophias autem, & cachexias, & cacochymias, & diſcolorationes, & icteros, & diarrhœas, & vrinarum immoderatas excretiones, & elephãtiaſes, & cancros, & vniuerſos hydropas tertio principio fieri patiente, vel aliquo C ortorum ab eo. Spiritus aũt, qui ſecundum arterias & cor, vitalis eſt & nuncupatur. Qui vero ſecundum cerebrum, animalis: non ceu exiſtens ſubſtantia animæ, ſed vt primum eius organũ habitantis in cerebro, quicunq; ſit ſecundum ſubſtantiam. Ignorare enim eam confiteor, cum à nullo demonſtrationem euidentem didicerim: ſolũ autem adinuenerim complexionem cerebri oportere cuſtodire commenſuratam neceſſario eos, qui meditari & viuere recte eligunt. Sicut autem vitalis ſpiritus ſecũdum arterias, & cor generatur, materiam habens generationis ex inſpiratione, & humorũ vapore, ita animalis ex vitali amplius elaborato habet generationem: Decens enim fuit magis omnibus eum tranſmutatione certiſſima potiri. Quo circa & velut labyrinthum telam, per quam variam condidit natura prope cerebrum, retiformem plicaturam, diuturnam eius morã in vaſis ingenias. Omnes vero particulæ corporis, à cerebro habent ſenſum & motum: peruenientibus alijs q̃dem neruis ad organa ſenſuum ad dignotionem ſenſibilium: alijs autem mouentibus ea, quęcunq; mouenť motu, qui ſecundum impetum. Cerebrum quidem non ſenſibile organum à natura, ſed ſenſuum factũ eſt. Hęc igitur ſufficiant ad pręſens.

Ex libro ſe-ïo de dog. ipp. & Plat. p. 7.

†Generatio vero animalis, diſpenſatio à tribus principijs conſiſtit. Vno quidem eo, quòd in capite ſeruatum eſt: cuius ſunt opera ſecundum ſe q̃dem, phantaſia, & memoria, & reminiſcentia, D & ſcientia, & intellectus, & excogitatio: in ad aliquid vero, ſenſus ſentientibus animalis particulis, & eis quæ mouentur ſecundum impetum motum præſtare. Alio autem eo, quod in corde ſituatum eſt: cuius opera ſecundum ſe quidem modo eſt velut vigor animæ, & permanentia in ijs quæ ratio iuſſerit, & inuicta conſtantia: ſecundum paſſionem vero, velut ebullitio innatę caliditatis, deſiderante tunc anima punire eũ, qui exiſtimatur iniuriam feciſſe. Et hoc vocatur ira. in ad aliquid autem, principium caliditatis eſſe ijs, quę ſecũdum partem particulis, & arterijs motionis pulſatilis. Tertij vero principij firmati in hepate ſunt omnia, quæ ſecundum nutritionem animalis: quorum maximum in nobis, & in omnibus ferè animalibus eſt ſanguinis generatio. Huius autem potentię eſt & delectabilium fruitio, in qua cum vehementius, quàm deceat mouetur, intemperantiam, & incontinentiam efficit.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VOCE ET ANHELITV.

CENSVRA.

Videtur & hic ex Galeni libris ad Arabes perueniſſe.

DIxit Galenus, Si neruis, qui ſunt inter coſtas acciderit ſciſſio, ꝓpe ſpondylos, deſtruetur vox & anhelitus. hoc autem idem accidet ſi oſſa coſtarum ſcindant̃, aut ſpinalis medulla ſm latitudinem inter finẽ colli & initium ſpondylorũ, qui reſpiciunt ex oppoſito pectoris. Si autem ſpinalis medulla infra huius loci initium ſcindat̃: nec anhelitus oĩo, neqꝫ vox omnino priuabitur: ſed tantum de vtroqꝫ priuabitur ſecundum numerum ſpondylorum, qui opponunt̃ pectori: ſimiliter accidit ex inciſione coſtarum ſm magis & minus. Muſculus eſt organũ motus voluntarij. Et ad vnumquẽqꝫ muſculum peruenit neruus à cerebro, aut ſpinali medulla: qui ſi ſcindatur, non mouebitur muſculus: interior autem muſculus, qui eſt inter coſtas, facit anhelitũ: & tunc fit, quãdo aer expellitur vehementer à pectore: & ex eodem anhelitu fit vox, & eſt ei quaſi materia. Et voco collum illum locum, qui eſt inter ſuperius epiglottidis, & ſuperius œſophagi vſqꝫ ad radicem linguę. In collo autem ſunt muſculi bronchorũ. Et raucedo accidit quando muſculi colli extendunt̃ & inchordantur, vt extenduntur in aſſumptione cibi & potus. Et qñ epiglottis inchordat̃ ita, ꝙ conſtringatur, fit vox: & qñ conſtringitur, inchordant̃ muſculi ex quibus pendet. Et anhelitus quidem fit apud extenſionem muſculorũ pectoris, & ſolutionem muſculorum colli, & epiglottidis, & tracheæ arteriæ. Raucedo autem accidit ex extenſione muſculorũ colli, alijs omnibus remanentibus in ſuo ſtatu. Vox etiam fit ſi muſculi epiglottidis extendant̃, licet non muſculi colli. Epiglottis ex tribus componit̃ chartilaginibus inæqualibus, & diſſimilibus: quarũ vna eſt anterius, ſcilicet maior, duæ vero poſterius: quarum altera ſupponitur alteri: quarum ſuperior eſt minor. Habent quoqꝫ dũas iuncturas: quarum duæ ſunt inter primam & ſecundam chartilaginem: & duo capita primæ chartilaginis intrant in ſecundam: & ſunt duæ iuncturæ inter ſecundam & tertiam, quas continent ſex muſculi. In vtraqꝫ. ſ. iunctura ſunt duo muſculi, qui attrahũt tertiam chartilaginem adpoſterius, & aperiunt os epiglottidis. E contrario agunt alij duo muſculi, & ſunt *exterius: & qñ ambo extendunt̃, claudunt os epiglottidis clauſura perfecta, ita ꝙ nihil ex aere egrediatur. Neceſſe eſt autem ad hoc vt fiat vox, vt duo modi muſculorũ, qui mouent epiglottidem ſint fortes ita, vt neutrum par cedat alteri in actione: & intellige per hos muſculos, illos qbus aperitur & claudit̃: & ſunt erecti, & poſiti in rectitudine: & continuant̃ ex inferiori, & non ſuperius: & mouent iuncturam per ſuperiorem extremitatem: & habent duos neruos proprios, vnum in dextra parte epiglottidis, & alterum in ſiniſtra: qui mouent tertiã chartiláginẽ: quorum cõcurſus eſt ex inferiori parte ad ſuperius: qui ſi ſcindant̃, laxabunt̃ illi, ſcilicet *†muſculi, qui mouent epiglottidem, & deſtruetur motus eorum. Dum vox eſt in epiglottide, agunt in ipſam duo modi muſculorũ, illi. ſ. qui aperiunt, & illi qui claudũt: ſed ſi illi, qui claudũt, ſoli agunt, tũc accidet retentio anhelitus: & ſi illi qui aperiunt ſoli agunt aut neuter, tũc accidet anhelitus. Deſtruitur autem vox, quando muſculi, qui claudunt epiglottidem, deſtruunt̃, ſiue illi, qui aperiunt, ſaluant̃. non. n. addunt neqꝫ diminuunt in deſtructione vocis. Quando creator voluit in nobis ponere inſtrumentum vocis, primo poſuit aliquid, quo aer ſit in nobis velociter, & eſt pectus: deinde poſuit occurſum aeris in ipſo ex via ampla ad canalem ſtrictũ, vt aer ꝑ ſtricturam canalium velocius currat: velocitas enim facit ipſum fortiorem: qui quando percuſſerit chartilagines, tunc fiet vox: percutit etiam præter hoc tracheam arteriam, & vuulam, & ſuperius palatum, & locum curſus aeris per nares. Sed ex hoc non fit ſimpliciter eadem vox, ſed quaſi vox, vt ſtertitio & azegiz. Vox autem non fiet, niſi quando aer percutit primam epiglottidem: & eſt poſita ſupra caput tracheæ arteriæ ad modum inſtrumenti, quo muſici vtunt̃ tibicines. Si epiglottis amplietur plus, q̃ oportet, minuetur velocitas motus aeris: & ſic diminuetur fortitudo venti, tunc ſecundũ diminutionem velocitatis, & debilitatem percuſſionis. tũc enim minus reſiſtent chartilagines aeri: non enim ampliantur, niſi quando nõ extenduntur, & remanent laxatæ. Quãdo autem epiglottis conſtringitur plus, quàm oportet, tũc aer qui exit ex epiglottide erit paruus, & tunc erit minor percuſſio: quapropter vox erit parua. vox enim non poteſt creſcere, niſi creſcant illa duo, quibus fit, aer. ſ. & percuſſio cremẽto proportionali: Quodlibet

F

G

* al. quatuor

* al. anterius

* al. ſex

H

A bet enim creſcit propter crementũ illius, à quo conſtat in ſubſtantia. Egreſſio aeris violenta nõ fit niſi per extenſionem muſculorum ipſorum: hoc autem differt ſecũdum magis & minus, ſm fortitudinem extẽſionis, & ſm multitudinem & paucitatẽ muſculorũ. In egreſſione autem aeris violenta nimis, neceſſe eſt vt oẽs muſculi pectoris extendãtur nimis, & maxime muſculi coſtarũ. Anhelitus autẽ & vox nunq̃ fiunt abſq; his muſculis: in quibus ſi aliquod impedimentũ aut nocumentũ acciderit, ſm numerum nocumentorũ erit deſtructio vocis. Si.n. motus medij numeri illorũ deſtruitur, medietas vocis deſtruitur: & ſi tertia pars motus deſtruetur, tunc deſtruet̃, & tertia pars vocis. Et vniuerſaliter illa pars, quæ deſtruet̃ de voce, erit ſm partem deſtructam de numero illorũ muſculorũ. Adiuuãt autẽ hos muſculos duo muſculi, qui ſunt apud radicem coſtarũ, & illi, qui ſunt ex duobus lateribus ſpondylorũ: & ex duobus muſculis ꝓcedentibus in lõgitudinem, muſculi, qui ſunt ſub diaphragmate poſiti. Sermo eſt ex voce: vox eſt ei quaſi materia: cũ enim anhelitus occurrerit epiglottidi, ipſa epiglottide exiſtente æquali in amplitudine, fiet vox. nam quãdo percuſſerit illã, fiet illud, quod fit in fiſtula apud exſufflationẽ.

Tractatus ſecundus.

Ex duobus neruis ſexti paris ramificant̃ ex parte pectoris duo parui rami, q̄ reuertunt̃ aſcen-
B dentes ad collũ ex duobus lateribus tracheæ arteriæ, quouſq; perueniãt ad epiglottidẽ: quorũ vterq; continuatur cum quatuor muſculis epiglottidis. Et ſex ex octo muſculis oĩno neceſſarij ſunt ad hoc, ꝙ vox fiat: duo autẽ alij nõ in oĩbus animalibus reperiuntur: quorũ actio eſt, dum epiglottis clauditur cõpleta clauſura. Ex iſtis autẽ ſex, duo ſunt in ipſo canali epiglottidis: aliorum vero quatuor, duo ſunt à lateribus, & duo poſterius. Duo autẽ muſcul, q̄ intrant in ipſum canalem epiglottidis, attrahunt iuncturam, quæ eſt inter ſecũdam & tertiam chartilaginem, & aperiunt illam duo muſculi, qui ſunt in lateribus, attrahendo illã iuncturã ad latera: & aperiunt eam duo alij muſculi, qui ſunt poſterius, attrahendo eandẽ iuncturã retro. Et ſex mũſculi* præter duos prædictos neruos continuantur cum muſculis epiglottidis: quorũ duo nerui deſcendunt ſuperne: & ramificantur ex ſeptimo pari neruorũ cerebri, quãdo illud par appropinquat collo: & ſubiũngitur* per omnes muſculos, qui ſunt extra chartilaginem ſcutalẽ. Et duo nerui ex illis ſex deſcendunt ex tranſuerſo, & intrant interius epiglottidis, & illic diuidũtur. Et ſunt duo nerui deſcendentes, qui occurrunt duobus neruis aſcendentibus de pectore. Coopercul ũ epiglottidis eſt locus ſtrictus, & eſt in medio primæ chartilaginis: in quo loco ꝓprie fit vox: & aer, qui venit ex pulmone, currit per tracheã arteriã: & primo† {occurrit de ampliſſimo} loco,
C & percutit ipſum: deinde occurrit orificio cooperculi epiglottidis, quod eſt ſtrictiſſimũ ex illo coopertorio: & acquirit velocitatem motus, & fortitudinem: & illic fortiter percutitur coopertoriũ epiglottidis, & fit vox. Extenſio duorũ muſculorũ, qui ſunt intra epiglottidẽ, ꝓhibet ne coopertoriũ claudatur apud vocẽ. nã qñ aer vehementer eleuatur, & cõtinet in circuitu partes coopertorij epiglottidis, cõſtringit illud coopertoriũ, & claudit orificium eius, & ſic prohibet ne fiat vox. Cum enim hi duo muſculi ponantur circundantes coopertoriũ epiglottidis, tunc qñ extenduntur, reſiſtent aeri, qui venit fortiter. Coopertorium epiglottidis, qñ homo vo*cifeſrat, & quando anhelat anhelitu, aperitur & ampliatur multũ. Quando autem anhelitus retinetur, aut quãdo aliquid comeditur, perfecte clauditur tunc, adeo ꝙ nihil ex illo tranſibit neq; ab interiori parte ad exterius, nec ab exteriori ad interius. Cauſa autem huiuſmodi clauſuræ eſt in ipſa ſubſtantia coopertorij epiglottidis. eſt enim neruoſa mollis & leuis, vt ſit cõſtans, & apta motui. Voci & orationi poſita ſunt tria mẽbra: lingua. ſ. & epiglottis, & trachea arteria. Et vnicuiq; eorũ eſt poſitum quoddã inſtrumentum glandulatum ad hoc, vt temperet ipſum conuenienti humiditate. Lingua autẽ habet duas glandulas, in quibus ſunt duæ venę, in quibus currit ſaliua ad linguã, & ad totum os. Collum autẽ habet duas glandulas, in quibus generatur hu-
D miditas. In epiglottide vero generatur humor phlegmaticus viſcoſus ad hoc, vt humectet illa inſtrumenta. Sed ex duabus glãdulis, quæ ſunt in collo, & ex corpore, quod eſt in epiglottide, nõ proueniunt venæ, in quibus currit humor, ſicut ꝓueniunt ex duabus glãdulis linguæ. Sed illæ, quæ ſunt in collo, ſunt in natura ſpongiæ, ex quibus pertranſit humor illi, qui currit ſupne deorſum, ſine hoc, ꝙ indigeat eis, aut ſint ei neceſſariæ venæ, in quibus currat. Et poſuit in epiglottide duos dentes, & duo foramina tranſeuntia ad illos dentes, ad cõcludendum orificium coopertorij epiglottidis. Et ſunt ibi duo muſculi continui, continentes radicem tertiæ chartilaginis. Et neceſſe eſt ad hoc, quòd vox fiat, quòd aer exeat vehementer: & quòd curſus eius in epiglottide ſit ſtrictus. Quando vero canna erit ſtricta, vox erit acuta: & ſi ampla, erit grauis: ſi curta, erit addens in acumine: & ſi longa creſcit in grauitate. Humiditas autẽ epiglottidis facit voci grauitatem: ſiccitas vero acuitatem. Initium generationis vocis, eſt ex orificio linguæ epiglottidis: quod orificium quanto magis extenditur, tanto magis aeris percuſſio creſcit. Exiſtẽte ergo amplitudine orificij in ſuo ſtatu, ſi longitudo creſcit, altitudo vocis cadit,† ſed magnitudo eius creſcit ſecundũ extẽſionem orificij linguæ epiglottidis. Amplitudo autẽ linguæ dum percuſſio fit, illa potentia, quæ erat antequã creſceret amplitudo epiglottidi, minuit acuitatem vocis; & creſcit in craſſitie, & magnitudine. Si vero lingua creuerit nimis, & intrã*uerit de potentia

* al. nerui
* al. ſubmerguntur
† al. occurrit ampliſſimo
† al. ſitim fert
* al. erit eadẽ
* al. minueri

tentia percuſſionis: tunc creſcet craſſities vocis quantum creſcet in grauitate: ſed nō creſcet in E
magnitudine. vox autem craſſa fit ex multo aere ſine potētia. Cætera autem inſtrumenta facta
ad vocem, ſeruiunt huic inſtrumento, ſicut illa quæ ſunt anterius vſq; ad orificium linguę, quę
facta ſunt ad magnificandam vocem, non ad acuendam.

Tractatus tertius.

Duo ſunt muſculi eorū qui ſunt epiglottidis, qui ꝓcedunt recte in lōgitudine, & cōtinuant
chartilaginem ſcutalem cum oſſe, quod eſt inter linguam & epiglottidē, & attrahunt maximā
chartilaginē epiglottidis ſurſum & ante. & incipiunt à loco alto, deinde deſcēdūt ad epiglotti-
dem. ex quo habemus, ꝙ illi attrahunt ſcutalē chartilaginē ad ſuū caput. Et ſimr̄ vnuſquiſq; alio-
rum muſculorū attrahit membrū cum quo cōtinuatur, ad partē ſui capitis. Et ſi hi duo muſculi
incidant̃, accidet voci maximū nocumentum. eradicabitur. n. ſcutalis chartilago, & amplifica-
bit̃ locus ille totus. & laxat̃ multū ita, ꝙ non poteſt reſiſtere aeri. non. n. remanet in ipſo niſi te-
la quæ continet œſophagū & cannam tm̄. Si autē neruus qui cōtinuat̃ cum illis, ſcindat̃, minus* *al. nimis
nocebit voci: diminuetur. n. magnitudo eius, & fiet raucedo. Et ſunt quidam muſculi qui cōti-
nuant inter hanc chartilaginē & ſecūdā. quorū motus ſi deſtruat̃, modicū accidet nocumētum
voci. ſ. duo muſculi parui, q ſi ſcindant̃ parua erit remotio, quæ fiet inter primā & ſecundā char F
tilaginē. Et dixi de quatuor muſculis, qui ſunt ſup chartilagines epiglottidis, qm̄ cōtinent can-
nam & epiglottidē intus. nā caput vniuſcuiuſq; eorū eſt ſuperius. Non ergo poſſunt declinari
ad poſterius, qa ſpondyli colli hoc ꝓhibent: nec ad anterius, pp hos muſculos: neq; ad latera, pp
muſculos ex tranſuerſo poſitos: & ſic remanent in cāna & epiglottide extenſi. hoc autē multū
iuuat in hoc ꝙ fiat vox. Aer. n. ex quo fit vox, indiget curſu recto & ſtricto. Si trachea arteria ex
vna eſſet chartilagine cōtinua, nō poſſet fieri fluctuatio in aliqua parte eius in percuſſione ae-
ris. ſed facta eſt ex pluribus chartilaginibus, quas cōtinet* quędam tela gracilis, & ſic mouet̃ & *al. cōtinuat
fluctuat qn̄ aer occurrit. ideo neceſſarij fuerūt muſculi ad hoc, vt adiuuēt & coniungāt ipſam.
Et quia trachea arteria facta eſt & ad anhelitum & ad vocē, ideo poſita eſt anhelitui tela, quæ li-
gat ipſam inter chartilagines. Voci aūt facti ſunt cū chartilaginibus iſti muſculi, vt cōſtringant
& adiuuent tracheā arteriam. Sūt enim duo muſculi in canali vocis, quibus ꝓprie fit vox. ſunt
& alij duo extra, qui continuant tertiam chartilaginē cum œſophago. & duo muſculi qui mo-
uent cannā. Apud deſtructionem motus eorum fit raucedo, & fit vox rauca pp hoc, ꝙ aliquod
corpus non ſonorū percutit anhelitum. Et ipſa canna eſt non ſonora in radice. quia eſt carno-
ſa humida. Epiglottis autē eſt ſonora acutæ vocis, cū ſit chartilaginoſa ſicca, reſiſtens aeri. ideo G
qn̄ humefit, accidit raucedo. Et tela quæ eſt ſuper cannā humefit, propter multa humida quæ p
ipſam tranſeunt. Vnde ante aut potum aut cibū vox eſt clara, poſt autem minus clara. Quôd ſi
potus fuerit plus, q̄ oportet, vox erit rauca. et ideo magis accidit raucedo ſenibus, ꝓpter multas
ſupfluitates quæ generant̃ in eis. Et in omnibus corporibus illa quę ſunt ſicca, ſunt clarioris vo
cis, q̄ illa quæ ſunt humida. Si omnia inſtrā vocis aperiantur, tunc exit multus aer ſubito, & eſt
anhelitus. ſi vero cōſtringant̃, tunc cum anhelitu erit* aliquod audibile, quod diuerſatur ſm di- *al. exit.
uerſitatem inſtrumenti quod cōſtringitur, adeo ꝙ fiet percuſſio. Si vero epiglottis fuerit illud
quod cōſtringitur, tunc ille anhelitus erit vox acuta. Si autem fuerit canna, erit quiddam inter
anhelitum & vocem, & eſt raucedo. & hoc erit, ſi non moueris epiglottidem, & dimiſeris eam
ocioſam. Si vero dimiſeris cannam non motam, & moueris epiglottidē, tunc fiet vox ſine rau-
cedine. Canna autē nullam habet actionem in voce, niſi in hoc ſolūmodo. Origo autem duo-
rum neruorum qui ſunt in collo † à parte duorū neruorū ab alis, ex ipſo cerebro eſt. & hoc eſt, †al. ad partē
quia actio eorum eſt de nobilioribus actionibus animalibus, & ſubtilior. Genera autē actionū
ſunt tria. ſ. cōgitatio*, voluntatis cōſeruatio, & imaginatio rerum. Et mittuntur à cerebro ſenſus *al. cognitio
& motus voluntarius ad alia membra. Vox autem eſt nobiliſſima actio voluntaria. fit autē ex H
nobiliſſimo motu animæ. ſ. ex motu cogitationis & deliberationis. vn̄ hi duo nerui deſcendūt
ex ipſo cerebro ad ſtomachū, vt qn̄ cibus defuerit, ſentiat homo. vnde orificium ſtomachi fuit
maioris ſenſus q̄ cætera mēbra. & ex illo aſcendunt duo nerui ad muſculos epiglottidis. Et nō
poſuit creator hos neruos ex medulla ſpinali, quæ eſt inferior, & propinquior his muſculis, ſed
origo eorū neruorum fuit à cerebro, vt inſtrā vocis ſint continua cum eo quod regit vocem. ſ.
cogitatione, quæ eſt in cerebro. Reuerſio autem horum duorū neruorum inferne, fuit, vt con-
tinuētur cum muſculis inferne. & motus fit ſuperne. ſ. ex capitibus ſuis. Et duo nerui qui oriū-
tur à cerebro, diuiduntur in quatuor ramos vnuſquiſq;. & currunt ſuper radices coſtarū ex ſu-
periori ad inferius. & vnus eorum intrat cor & pulmonē: alius ſtomachum. tertius reuertitur* *al. intrat
ad radicem muſculorū epiglottidis. cæteri autē intrant alia mēbra interiora & canales. Et apo-
ſtemata muſculorū epiglottidis dicūtur angina interior & exterior. Et ſi in ſuperiori parte pa-
lati acciderit humiditas, tūc claritas vocis corrumpet̃. Vox habet duos terminos in acuitate &
grauitate, quos ſi exceſſerit, deſtruetur. nā ſi orificium coopertorij epiglottidis poſt ſtricturam
quā habet in acuitate vocis amplius conſtringatur, abſcindetur: ſi vero extendat̃ & amplificet̃
poſt amplificationē, qua vox fit in vltimitate grauitatis, tūc fiet anhelitus almacror. & ſecundū

diminutionem

* al. diuiſionẽ * al. diuiſio

A diminutionẽ anhelitus, ſi fuerit medius ab anhelitu q eſt in nimia velocitate, erit diminutio ꝑcuſſionis aeris in coopertoriũ epiglottidis à prima ꝑcuſſione. Si vero anhelitus almacror medius iungaẽ amplitudini medię in orificio cooptorij epiglottidis, tunc vox in veritate erit media inter acutã & grauẽ. quia motus pectoris indiget potentia. Ideoq; qui multũ debilitaẽ, tacet frequentius, niſi ex aliqua ſolicitudine. & tunc cũ magna anguſtia loquitur. & tũc muſculi debiliter conſtringunt pectus. & trãſitus aeris erit tardus. cogetur ergo vt coopertoriũ epiglottidis ponat valde ſtrictũ qñ voluerit loqui, vt quod deficit ex velocitate aeris, perficiatur ex ſtrictura curſus eius in epiglottide. Nam ſi inſtrã vocis ampliſſima eſſent, tunc vox deſtrueretur.

Tractatus quartus.

Si ſpinalis medulla abſcindatur in initio pectoris, & fine colli, & in initio dorſi, vbi ſeptimus ſpõdylus occurrit octauo, deſtrueret exſufflatio totaliter, & vox omnino. nerui. n. veniunt ad oẽs muſculos qui ſunt intra coſtas, & intra hunc ſpondylũ. Ad diaphragma veniunt tria paria neruorum, quorũ maius oritur ex ſpinæ medulla poſt ſpondylũ tertium ſpondylorũ colli. minus oritur ex ſpinali medulla poſt ſpõdylum nonũ. tertiũ† {ex medio} inter hæc quidẽ oritur ex ipſo cerebro. Si ergo ſpinalis medulla abſcindaẽ apud tertiũ ſpondylũ, tunc diaphragma carebit duobus paribus neruorũ, & remanebit ei motus tertij paris, qđ venit ex cerebro. Anhelitus almacror fit ꝑ muſculos qui ſunt inter coſtas, & muſculi qui ſunt ſupra ventrẽ, augmentant anhelitum. & tñ vox nõ ex actione iſtorũ muſculorũ augmentatur. Et ſi duo nerui qui ſunt ad partem duarum venarũ pulſatilium deſtruantur, vox erit. & accidet muſculis qui ſunt inter coſtas aliqua occãſio. & ramificantur ex his duobus neruis rami, qui cõtinuantur cũ canna & pulmone, & diaphragmate, & ſtomacho, & hepate, & ſplene, & omnibus inteſtinis. Ad muſculos autem qui ſunt inter coſtas nõ veniunt nerui niſi ex ſola ſpinali medulla. Et inter muſculos & neruos, qui ſunt in epiglottide & canna, nõ eſt cõtinuatio. Et oẽs muſculi qui ſunt inter coſtas, ſunt. xxij. qui totidem habent neruos. quorũ ſi vnus abſcindatur ab vno latere, deſtruetur medietas anhelitus, & medietas vocis. Quidam putauerunt ꝙ actio anhelitus ſit naturalis, cũ fiat in ſomno & vigilia æqualiter, & ſine voluntate. alij dicunt ipſum eſſe voluntarium, quoniam qñ volumus anhelamus, & quando volumus retinemus. Et hoc eſt verum ſecundum nos, vt patet ex noſtra anatomia. Alij dicunt ꝙ eſt medius inter voluntatem & naturam.

† quod eſt medium

B

C

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE VTILITATE RESPIRATIONIS.

CENSVRA.

Multa vera in hoc quoq; libro inſunt, ſed magna ex parte Ariſtotelica.

CAlorem vitalẽ, qui eſt in corde, dicit Ariſt. nutriri à ſanguine, pingui & vnctuoſo exiſtente, eodem modo quo flãma nutritur ab oleo: Et eiuſdem caloris extinctionem, quemadmodum & flãmæ, dupliciter fieri. nã ſicut flãma extinguiẽ dupliciter, ſiue cõſumpto oleo, ſiue addita ei maiore flãma: ſiſr calor vitalis extinguiẽ in morte animalis, aut ex defectu puri & pinguis ſanguinis, vt in cõſumptis, aut aquoſo ſanguine repletis, aut ex ſupuentu caloris maioris, vt in febriẽtibus. D Inueſtigans autẽ Ariſt. quare maior flãma extinguit minorem flãmam ei appoſitam, dicit maiorem flãmam conſumere nutrimẽtum minoris flãmæ vſq; adeo cito, vt non poſſit æque cito nutrimẽtum ſuccedere. Dico autẽ maiorẽ flãmam trahere ad ſe minorẽ cauſa ſimilitudinis vſq; adeo cito, vt non poſſit æque cito minor flãma attrahere aliam flãmam, ex eo à quo nutritur ſibi ſuccedẽte. Nutritur autẽ flãma non ſolum à pinguedine aliqua, imo etiã ab aere vicino. & fit nutritio non vt quidam putant ꝑ alterationẽ nutrimẽti, neq; ꝑ aſſimilationẽ eius ad id quod nutriẽ, ſed ꝑ attractionẽ partiũ nutrimẽti, ſimilium ei quod nutriẽ. id enim à quo nutriẽ ignis, neceſſe eſt vt in ſe habeat igneas partes. Q, autẽ ignis nutriaẽ ex aere, probaẽ ex eo: quia ſi inter terrã fodiatur ſpecus ampla anguſti oris, & magna lignorũ congeries intermiſſa incẽdatur imiſſo igne, obſtruſo quidẽ foramine, neceſſe eſt ligna eodẽ momẽto oĩno extingui. Exit enim ignis ꝑ poros terræ ſuperiectæ. & nõ poteſt aer ſubintrare ad reparationẽ ignis exeuntis, tum qa aer obſtruſior eſt igne, nec æque mobilis eſt vt ignis, tum qa neceſſe eſt plus aeris influere, ꝙ ſit ignis afflueñs,

qui

qui reparandus eſt ex eo,pro eo ꝙ nõ ex toto aere, ſed ex ſolis igneis partibus quæ ſunt in aere E
fit ignis.fitqꝫ ex plurimo aere multo minor ignis. nã & ſilr in omni nutritione fit ex multo nu-
trimẽto res modica ꝑ digeſtionem. Vlr etiam quicquid fit ex alio,minus eſt eo à quo generaṫ,
quod tñ pleriqꝫ negãt.nam ſicut,inquiunt,ex modica aqua fit multus fumus:ſilr quoqꝫ ex mo-
dica aqua fit multus aer,ita quoqꝫ ex modico aere fit multus ignis.Dico autẽ ꝙ fumus nõ fit ex
ſola aqua,ſed habet plurimũ aerem,in quo diſſeminatæ ſunt aqueę particulæ,qđ eſt videre hoc
modo. nam qñ bullit aqua in vaſe ad ignem, ignis quidem tranſit ꝑ poros vaſis ad aquã faciẽs
illã tumeſcere & ampullas eleuari.fiũtqꝫ ampullæ ex directo ignis qui eſt ſub vaſe. ſicqꝫ ad me-
diam aquam tranſit ignis aſcẽdens in aerem.attrahitqꝫ ſecum aqueas particulas, cũ quibus aeri
admiſcentur,feruntur qꝫ aqueæ particulæ ſurſum,donec deſeruntꝰ à calore inferiori aere,quẽ fri
gidum eſſe conſtat,vt oſtenſum eſt aliàs.Amplius autẽ nubes, cũ ſit fumus,congelata quidem,
fit nix,quemadmodum pluuia congelata,fit grando,nix autem plurimum habet aerem,quẽad
modum ſpuma.& eſt alba vtraqꝫ ꝑꝑ aerem ſibi cõmiſtum:quem Ariſto.eſſe album oſtẽdit: ſed
hæc hactenus. Qm̃ autem flãma in continuo fluxu eſt, & continue generatur alia & alia flam-
ma,ſucceditqꝫ poſterior flamma in locum prioris,immo in modum fluuij, putãt quidam prio-
rem flãmam ſurſum aſcendentem extingui ab aere. Dico autem eam admiſceri aeri,diſſemina- F
riqꝫ in eo ꝑ minutas particulas.nã & ſimiliter diſſeminata fuerat prius,nõ ſolũ in eo à quo gene
rata eſt, ĩmo etiã & in aere vicino, præſertim cum multo plus nutrimenti habeat flãma ex aere
ꝙ̃ ex aliquo alio.Sicut autẽ flãma in cõtinuo motu eſt, & in modũ fluuij alia alij ſuccedit, & ita
calor continue effluit à corde ad venas, & ꝑ venas ad totũ corpus, & inde cõtinue effluit extra
corpus.nam & veſtes non ob aliud calefaciunt, q̃ quia retinent calorem continue euaporantẽ
à corpore per poros. Sunt autẽ pori venæ ſubtiliſſimæ ꝑ quas effluit calor, & etiam ſudor, qui
nihil aliud eſt ꝙ̃ aqua ſanguini admiſta.qñqꝫ poris amplius dilatatis effluit ipſe ſanguis. Qꝫ aũt
pori ſint venæ ſubtiliſſimę,inde patet,ꝙ quælibet vena producit ex ſe aliam venã minorem,&
aliam iterum minorem, vſqꝫ dum diuiſio perueniat ad capillares venas. Accidit autẽ poros ꝑ
frigiditatem,aut aliquo viſcoſo fumo oppilari.& tũc calor multiplicatur in venis.nõ enim ſuf-
ficienter euaporare poteſt,tum propter anguſtiam pororũ,tum quia fugit interius, propter fri
giditatem ſibi contrariam,quæ eſt exterius. Dicit enim Ariſto.vltimã digeſtionem cibi fieri in
corde.ſanguinemqꝫ in ventribus cordis generari.Dicit quoqꝫ Ariſto.primũ & vlẽ inſtr̃m om-
nium ſenſuum eſt cor, nõ autem cerebrum,vt quidam aſſerunt,hoc autem eſt indicium, ꝙ im-
poſſibile eſt dolorẽ fieri in aliqua parte corporis,qn fiat paſſio in corde. & ſi multus fuerit do- G
lor,facit ſyncopen cordis. Nam omnes partes corporis colligantiã habent ad cor ꝑ medias ve-
nas,& pelliculas,& neruos. A duobus igitur ventriculis cordis procedũt magna vena & arte-
ria ad ſupremum ſpondylũ colli.Nã magna vena,quę diciṫ caua,procedit à dextro ventre cor-
dis,& primo trãſit ad gibbum hepatis.& inde ꝑ dorſum ad caput. Magna vero arteria,quædi-
citur aorta,qñ procedit à ſiniſtro ventre cordis, primo tranſit ad quintum ſpõdylum dorſi,qui
cæteris ſpondylis vicinior eſt cordi. vnde qñ œſophagus ſpõdylis innititur*, declinat quidem * al. vicinior fit.
in quinto ſpondylo dorſi,& in alteram partem dans locũ magnæ arteriæ. Prædicta vena & ar-
teria venientes ad caput,coniungũtur duabus pelliculis cerebri, & etiã pelli quę per oẽs ſpon-
dylos ꝓtenditur, & tegit ſpinalem medullam. Dicũt autem anatomici duplici pelle tegi ſpina-
lem medullam,quemadmodum & cerebrum.Ab his vero pellibus cerebri & ſpinalis medullę
procedũt oẽs nerui corporis.Nihil igitur de corpore ſenſibile eſt p̃ter venas,& arterias,& pel-
liculas,& neruos,cum ſit ex eis vnum quoddam cõtinuum cum corde. Alia vero membra in-
ſenſibilia ſunt,vt oſſa,& ligamẽta oſſium. Quorum duplex eſt genus.nam eorũ quibuſdã col-
ligantur oſſa ad ſeinuicẽ.alijs vero colligantur ad muſculos. Sunt autẽ & chartilagines omnes
inſenſibiles,quẽadmodum & oſſa. nam & plerũqꝫ ab oſſibus procedunt, & ſi nõ omnes. Sunt H
autem maximæ duæ chartilagines corporis, altera quidẽ ex qua conſtat trachea arteria,& alte-
ra quæ procedit ab oſſe pu*ppis.& eſt maxima pars virgę virilis,& colli matricis.Sũt etiã inſen- * pubis.
ſibiles oẽs pinguedines,& medullæ,& ipſum cerebrũ,& eſt etiã caro pulmonis inſenſibilis.cir
cundatur autem tribus pelliculis,quarum duę ꝓcedunt à vena & ab arteria,quę à duobus ven-
tribus cordis ꝓcedunt. & hæ duæ pelliculæ ſunt ſenſibiles. tertia vero ꝓcedit à trachea arteria,
quæ eſt inſenſibilis,quẽadmodum ipſa trachea arteria à qua procedit.fitqꝫ ꝑ hãc inſpiſſatio ae-
ris ad cor ſm fiſtulas ipſius,quæ à trachea arteria ꝓcedũt.Similiter autẽ hepar & ſplen inſenſibi
lia ſunt,quẽadmodũ & pulmo:exceptis etiam qbuſdã venis,neruis,& pellibus quę in eis ſunt,
quæ ꝓcedunt ad pulmonem,& hepar,& ſplenem,dilatanturqꝫ in eis. Sunt autẽ glandulæ om-
nes inſenſibiles,quẽadmodum & pinguedines,cum ſint de genere pinguedinis. quãuis quæ-
dam videantur ſenſibiles,propter pelliculas ſibi inſertas. Sunt autẽ tam pinguedines ꝙ̃ glãdu
læ omnes in corpore ad fomentũ & conſeruationem caloris naturalis.quãuis enim calor à cor
de ad totũ corpus procedat:ſunt tñ quædam corporis partes magis ſuſceptibiles caloris, q̃ cęte
ræ.Pinguedo enim quę ſuppoſita eſt hepati,& ſpleni,& inteſtinis,calefacit ea,facitqꝫ nutrimẽ-
tum digeri in eis. Vnde cũ cuidã pugili pinguedo hæc in palęſtra rupta eſſet,& poſtmodũ liui-

da

A da facta, à medico erepta eſſet, cœpit pugil ſupra modũ frigoris eſſe impatiens, & conſueta cibi
digeſtio in ventre mutata eſt. Glãdulæ autẽ quæ à radice linguæ ſunt, nõ ſolum generãt ſaliuã,
ſed etiã digerunt ſanguinẽ in venis, quæ ad meningas cerebri coniungunt. Cum.n. meninges
cerebri cõſtent & ex ſubtiliſſimis venis, quę à craſſis venis colli ꝓcedunt, nõ poteſt ſanguis ve-
nulas meningum ſubintrare, niſi fuerit plurimũ digeſtus. Itẽ glandulæ ſunt in meſenterio calo
ris cauſa, attrahẽtis ſuccũ cibi ab inteſtinis ad venã hepatis. Itẽ teſticuli, & mamillæ glanduloſæ
ſunt ad generandũ ſperma & lac. Adiacẽt etiã collo veſicæ glãdulę, caloris cauſa attrahẽtis vri-
nam à renibus, & inſuꝑ ſperma digerẽtes. Quidã etiã inter glandulas annumerant renes, q vri-
nam attrahunt à vena quæ eſt in gibbo hepatis. quãuis Ariſt. dicat nõ ob aliud renes eſſe in cor
pore, ꝙ̃ vt ꝑ eos excolet vrina. nã vaſa duo deferentia vrinã à gibbo hepatis terminant ad duos
renes, & rurſus ex alia parte renũ oriunt alia vaſa vrinalia, procedentia vſq; ad veſicã, perforata
intra veſicam foraminibus pluribus atq; ſubtilibus, per quæ fluit vrina veſicę. & hæc quidẽ fo-
ramina in mortuo animali non apparent, pro eo ꝙ frigiditate obtuſa ſunt. Dico autẽ calorem
qui eſt in ſiniſtro ventre cordis & in arterijs, nõ ſolũ nutriri ab aere influente ꝑ fiſtulas pulmo-
nis; imo etiã ab aere influente ꝑ poros corꝑis. quod probat ex eo, quod accidit in paſſione qua
B dam quę dicit ſuffocatio matris, in qua nulla fit manifeſta inſpiratio aeris. Dico autẽ in hac paſ-
ſione cor cõprimi à matrice ſurſum eleuata, modicumq; calorẽ remanere, in eo quod nutritur
à modico aere influente ꝑ poros. nam & ſimiliter plura animalia viuunt, nõ habentia cor, neq;
pulmonẽ, quorum calor vitalis cum ſit modicus, nutritur ab exteriori aere influente ꝑ poros.
hæc autẽ ſunt parua animalia, vt muſcæ, & ſimilia. & etiã in piſcibus polypodes, & alij oẽs qui
ſanguinem non habent. quãuis etiã de cæteris piſcibus ſanguinẽ habẽtibus dubitetur qũo ſpi-
rent intra aquã. Cõſtat autem maiores piſces ſpirare aerem extra aquã, quos etiam pulmonem
habere manifeſtum eſt. minores vero piſces, qui loco pulmonis branchias habẽt, ſpirant intra
aquam. ſpirantq; aerem, qui modicus eſt, intra aquã, ꝑ poros branchiarum, qui ſunt proportio-
nales fiſtulis pulmonis. quẽadmodũ enim fiſtulæ pulmonis, ita ſimiliter & pori brãchiarũ vſq;
adeo anguſtantur in ea parte quæ terminatur ad cor, vt non capiant aquã, ſed aerem ſolum. qui
ꝑ poros excolat ab aqua, tranſiens ad cor. Q, autem aer ſit intra aquã, ꝓbatur ex eo, ꝙ qñ conge
latur aqua, fit minor, propter aeris expreſſionem. vnde Ariſtoteli viſum eſt ꝙ piſces qui bran-
chias habent loco pulmonis, non attrahant aerem: ſed aquam attrahant, ad refrigerandũ calo-
rem cordis. nam & ſimiliter de habẽtibus pulmonẽ dicit Ariſto. ꝙ attrahunt aerem, ad refrige-
C randum calorem cordis, cum oſtenſum ſit aerem inſpiratum pręſtare nutrimentum calori cor-
dis. Hippocrates autem in libro de generatione animalium dicit aerẽ inſpiratũ refrigerare pa-
riter ac nutrire calorem cordis. Ariſtoteles quoq; in quodam loco affirmat, ꝙ omne nutrimen
tum influens, refrigerat id quod nutrit. & addit etiam, ꝙ deficiente nutrimẽto, fiat caloris aug-
mentatio, ratione vacuitatis. & hoc oſtẽdit ꝑ ſimile eius quod accidit in ventre & matrice, quæ
poſtquã ſunt vacua, calidiora fiunt, ꝙ̃ qñ plena fuerint. huius autem cauſam determinauimus
in libro quẽ de ſpermatę ædidimus. & hoc quidem hactenus. His igitur p̃miſſis, poſtmodũ ſci-
re oportet, ꝙ cũ in corpore ſint vena, & pellis, & neruus, quę ſunt receptacula ſanguinis, & ſpi-
ritus, & pellis quidem mediam habet naturam inter neruum & venam, & manifeſtum eſt ꝙ ad
omnẽ pelliculam coniungitur aliqua vena, quæ in ipſa pelle diuiditur in multas ſubtiles venu
las, ſubtilem ſanguinẽ capientes. habet autẽ & neruus venulas. ideo et findi poteſt in longum.
ſed habet eas plurimum ſubtiles, ſolũ capientes ſpiritum. Dico etiam ꝙ inſtrumẽta omnia ſen-
ſuum cõtinentur pelliculis, fiuntq; ſenſus in ipſis pelliculis, vt eſt videre in oculo, cuius pellicu
læ plenæ ſunt humore aqueo, & originẽ habent à cerebri pelliculis. fitq; viſus nõ in cryſtalli-
no humore oculi, vt Ariſtoteli viſum eſt, ſed in pelliculis oculi. Quarũ duæ procedũt à duabus
D pelliculis cerebri, & tertia à neruo qui opticus, ideſt viſibilis dicitur; ꝓceditq; ab ipſis pelliculis
cerebri. Eſt autem p̃ter has pelliculas tres, quædam alia quarta, quæ eſt in oculo, quæ alba eſt, &
continet omnes alias, ꝓceditq; à pellicula quæ tegit cranium, & eſt inſenſibilis. eſt autẽ hæc pel
licula in piſcibus valde dura, & ferè in modũ oſſis. Similiter autẽ & pellicula plena aere locata
eſt intra aurẽ, in qua fit auditus. Et pelliculæ plenæ ſpõgioſa carne locatæ ſunt intra nares, in q-
bus fit olfactus. Et oẽs hæ pelliculæ originẽ habent à pelliculis cerebri. idem quoq; oportet in-
telligi & de pelliculis linguę, in qua fit guſtus. De tactu autẽ dicit Ariſtoteles, ꝙ fit in carne to-
tius corporis. Dico autem ꝙ nõ fit in carne, ſed in pelliculis carni cõmiſtis. manifeſtũ eſt enim
reticulatam carnẽ eſſe pelliculis valde ſubtilibus, quę à craſſis venis procedunt, & ab eis depor
tant ſubtilem ſanguinem ad nutrimentum carnis. Probat autem Ariſtoteles ꝙ principium mo
tus, quẽadmodum & ſenſus, eſt in corde, pro eo ꝙ omnis motio fit cum vi & conatu. Vim autẽ
facit contentio ſpũs. origo autẽ ſpiritus eſt in corde. deinde ex contentione ſpiritus, fit in omni
conatu inflatio venarum, & neruorum, & etiam pellium cerebri, & ſpinalis medullę, & princi-
paliter diaphragmatis. Conſtat enim vires corporis omnes eſſe ex neruorũ tenſione. cauſa au-
tem tenſionis nerui nulla eſt alia, ꝙ̃ ſpiritus neruũ inflans. Sed quia origo ſpũs eſt à corde, opor
tet prius diaphragma inflari, & poſtmodum venas, deinde duplicem pellem ſpinalis medullę,

&

& ipſius cerebri:vltimo vero neruos. Spiritum autẽ voco nõ ſolũ vaporẽ ſanguinis,ſed etiam E
aerem inſpiratum,qui ei admiſcetur.trãſit.n.aer inſpiratus à pulmone ad ambos vẽtres cordis,
& inde per venas et pelles vſq; ad neruos.In omni igitur conatu fit per contentionẽ anhelitus,
concluſio ſpũs inter diaphragma,& in ipſis fiſtulis pulmonis,quę procedunt à trachea arteria,
pôſt quã fit aeris inſpiratio: & idẽm ſpũs comprehenſione diaphragmatis trãſmittitur per fiſtu *al. p quam.
las pulmonis ad vẽtres cordis,& inde ad venas,& pelles,& neruos.Cõtingit autẽ oppilationẽ *al. inde.
fieri in loco,in quo vena & arteria,ꝓcedẽtes à corde,tranſeuntes ꝑ collum,coniungunt̃ ad pel-
liculas cerebri & ſpinalis medullę,ex humore,aut fumo multo,aut paruo,& tantum craſſo, aut
ſubtili:fitq; ibi oppilatio per anguſtiam venularũ, quæ ꝓcedunt ab illis venis,diſſeminanturq;
in pelliculis cerebri,& ſpinalis medullę. Dico autẽ ex hac oppilatione fieri ſomnũ:qñq; epilep
ſiam,& qñq; etiam apoplexiam. Fit autẽ apoplexia ex humore plurimo & craſſo. Epilepſia ex
humore nõ tanto,neq; adeo ſpiſſo:& qñq; ex ſolo fumo craſſo,aſcendente à ſtomacho, aut pe-
de,aut aliquo mẽbro alio:in his quidẽ videt̃ aura ſubtilis, & frigida aſcendere ad caput. Sõnus
autẽ fit ex multo fumo ſubtili,faciente diuturniorẽ, ſed minorem, & facile ſolubilẽ oppilatio-
nem.vnde quidam in ſomno ſentiunt,& mouent̃,& etiam loquunt̃, & imaginãtur ſomniãtes.
nam & ſimiliter imaginant̃ quidã in epilepſia,& etiã in ſyncope,quæ eſt paſſio cordis.Fit autẽ F
quibuſdã in epilepſia ſpuma circa os, dum ſpiritus, qui fertur à corde in venas ſurſum occurrit
humori facienti oppilationẽ, & ei admiſtus ſpuma fit. Eſt.n.ſpuma admiſtio aeris & aquæ, aut
humoris:ideoq; alba eſt vt aer:& ephialtes quędã epilepſia,quę fit in ſomno:fit autẽ ex miſtio-
ne tanq; epilepſia.Ideoq; nõ in vigilante,ſed in dormiente.vt.n.prædictum eſt,ſomnus et epi-
lepſia fiunt in eodẽ loco,& ex ſimili cauſa:vnde Ariſtoteles dicit epilepſiam eſſe ſomnũ quen-
dam.verum ephialtes longo tẽpore ꝑdurãs in epileſiam conuertit̃. Amplius autẽ dicit Ariſto.
ꝙ quibuſdam venis colli compreſſis fit homo inſenſibilis,& ſimilis dormiẽti. vnde & antiqui
venas illas vocauerũt carotidas, propterea ꝙ in eis fit caros,quod eſt inſenſibilitas, & ĩmobili-
tas totius corporis. Cõpreſſio diaphragmatis,quę fit in reſpirãdo,cauſa eſt prolationis vocũ,
qñ vuula,quæ eſt in gutture,ſupponitur tracheæ arteriæ ita,vt reſpiratio fiat per anguſtum.ſpi
ritus.n.exiens per anguſtum,qñ colliditur vuulæ ſibi oppoſitæ,facit ſonũ: alioquin fit reſpira-
tio ſine ſono, qñ ſpiritus liberũ habet exitum. eſt.n.diaphragma,reſpirationis origo, & vocis,
& omnium viriũ corporis. Eſt autẽ & ipſa vuula principium vocis, quia ſenſibilis ac mobilis,
quemadmodũ diaphragma. Et inſuper efficit vires corporis, quẽadmodũ & ipſum diaphrag-
ma.nã in oĩ conatu fit oppilatio oĩmoda tracheæ arteriæ ſuppoſitæ vuulæ,vt cõpreſſione dia- G
phragmatis,ſpiritus qui eſt in fiſtulis pulmonis,nõ poſſit ſurſum per os exire, ſed trãſmittatur
ad cor,& à corde ad venas,& inde ad pelles cerebri,& ſpinalis medullæ:à qbus nouiſſime trãſ-
mittitur ad neruos:quorũ tenſio vires corporis efficit.tendunt̃ autẽ,modico ſpiritu eos ſubin-
trante & inflante.Pulmo autẽ eſt ĩmobilis ſm ſeipſum, & inſenſibilis,quẽadmodum & ipſa tra
chea arteria. Vnde & in peripleumonia nõ ſentit̃ dolor, ſed grauitas ſola. Mouet̃ autẽ pulmo
cum diaphragmate,eo ꝙ colligantiam habet ad ipſum quibuſdã pelliculis:& inſuper ex eo,qa
dilatatione diaphragmatis,maior exiſtit capacitas inter diaphragma,quã neceſſe eſt impleri ex
aere in ſpirando,& inflante fiſtulas pulmonis,quæ intra diaphragma cõtinentur.Queritur au-
tem de motu diaphragmatis,vtrũ ſit voluntarius.Si.n.eſt volũtarius,quo modo igit̃ fit in dor-
miente?ſi autem nõ eſt voluntarius,quo modo ergo poteſt voluntarie retineri? nã & quidam
leguntur tãdiu cõtinuiſſe,donec extincti ſunt.Dico autẽ motũ diaphragmatis voluntariũ eſſe,
fieri quidem voluntarie per neruos,nihilo minus etiam fieri propter aliam cauſam.nã cum ca-
lor continue effluat à corde,neceſſe eſt cõtinue influere aerem ad cor,qui inflat pulmonem. &
ꝓpter hoc totum diaphragma, pro eo ꝙ pulmone inflato neceſſe eſt capacitatẽ diaphragmatis
augmentari.Non ſolũ autem inflatio pulmonis,quæ fit ab aere inſpirato,cauſa eſt vt diaphrag H
ma dilatetur:ĩmo etiam,quia aer inſpiratus tranſit à pulmone per cor ad venas diaphragmatis,
procedentes à corde,in quo eſt origo venarum omnium,non ſolum pulſantium,ĩmo etiam &
aliarum,vt alibi oſtenditur.Nõ ſolum autem venæ diaphragmatis inflantur ſpiritu, ĩmo etiam
aliæ venæ remotiores à corde,vt in forti conatu eſt videre. nã & venas pellium cerebri ab ea-
dem cauſa accidit inflari, vt apparet in habẽtibus fractum cranium,ſi anhelitum cõtineant. nã
& ſpiritus,qui neruos ſubintrat,procedit à corde ad neruos per intermedias venas:quod pro-
batur ex eo,ꝙ quibuſdam venis colli cõpreſſis, fit homo abſq; omni ſenſu & motu. Nõ ſolum
autem pulmo miniſtrat cordi aerem ad nutrimentum caloris vitalis, immo etiam cõmunit &
conſeruat calorẽ,qui eſt in corde:cuius ſimile eſt in cinere videre,qui ſuperponitur igni ad cõ-
ſeruandum ipſum.Habet autem pulmo quemadmodum & cinis plurimã raritatem,per quam
habet ignis moderatam reſpirationem,& moderatam aeris influxionẽ.fitq; inſpiratio,et reſpi-
ratio ꝑ fiſtulas,ꝓcedentes à trachea arteria,ad cor terminatas, quę ſunt in pelle circũtegente pul
monem. Manifeſtum eſt enim, ꝙ ad conſeruationem ignis neceſſarius eſt aer. non vt quidam
putant propter refrigerationem,ſed nutrimẽti cauſa.eſt enim aer nutrimẽtum ignis. omne au-
tem nutrimentum,ſimilę fit ei,cuius eſt nutrimẽtum.aer.n.influens per poros cineris,ignitur,

ad reſtaurationem

A ad reſtaurationem euaporationis ignis.aer enim per digeſtionem fit ignis.Digeſtionem voco
ſeparationem ignearũ aeris partium ab alijs partibus.eſt enim aer corpus diſſimilium partium,
habens caliditatis & frigiditatis particulas in ſe ipſo.vnde nec aer eſt elementum.ſed ſicut alibi
oſtenſum eſt,duo tantum ſunt elementa:calidum & frigidũ. Dico etiam quòd ex aere fit aqua,
euaporatione ignearum partium.nam cum omnium fluminum origo ſit à mõtibus,dicit Ari-
ſtoteles non ſolum vapores aqueos aſcendere inferne per venas quaſdam ad crepidinem mõ-
tium,& inde diſtillare, ſed etiam in ipſis venis montium aerem per frigiditatem in aquam con
uerti.Manifeſtum etiam ꝙ nec aqua eſt elemẽtum,nec aer. fit enim ex aqua glacies, expreſſio-
ne aeris,qui in ea erat. vnde minor eſt glacies ꝙ̄ fuerit aqua,ꝑpter aeris eductionẽ.nam & om-
ne metallũ maius fit ſi liquefiat ꝙ̄ fuerit prius. ignis enim ſubintrans liquefacit aquam, quæ in
poris metalli congelata eſt.Sunt autem pori in metallo adeo anguſti,vt nõ poſſit aer,ſed ſolus
ignis ſubintrare. Rurſus autem oportet ſcire,in omni nutritione id quod nutritur,attrahere &
congregare particulas ſibi ſimiles,quæ diſſeminatæ ſunt in eo,à quo fit nutrimẽtum, pro eo ꝙ
naturaliter ſimile ad ſuum ſimile tendit.Fit autem digeſtio nutrimenti per calorẽ,pro eo quòd
calor,vt ait Ariſto.aggregat ſimilia,& diſgregat diſſimilia. Quẽadmodũ enim in ventilatione
B adunatur per cõmotionem granum ſeorſum à palea: ita etiam ſimiliter in nutrimẽto fit per ca-
lorem cõmotio omnium partium : & in ipſa commotione ſimiliter in nutrimento ſimilium ad
ſe inuicem adunatio.Facit autem calidum cõmotionem,pro eo quòd in continuo motu eſt,vt
eſt videre in aqua bulliente. Amplius autem calor inſpiſſat nutrimẽtum,dum cõtinua ſua eua-
poratione partes aqueas ſecum trahit.Deinceps autem oportet ſcire ſolũ diaphragma eſſe prin
cipale inſtrumentũ reſpirationis,pulmonem autem fiſtulis plenum recipere multitudinem in-
ſpirati aeris in fiſtulis ſuis. & ob hoc receptaculum ſpiritus appellatur. Subintrante igitur aere
inflatur pulmo, & rurſus paulatim detumeſcit, aere paulatim trãſmiſſo ad cor, ad nutrimẽtum
caloris qui eſt in corde. vnde quia colligitur multus aer in pulmone, qui ſufficit aliquandiu ad
nutrimẽtum caloris cordis: inde eſt quòd aliquis poteſt aliquando abſq; ſpiratione perdurare,
& aliquando abſq; interpollatione vocem protrahere. Inſuper autem & aer breui aliquando
tempore permanens in pulmone calido exiſtente,ibiq́; digeſtus efficitur competentius nutri-
mentum caloris cordis. Dicit enim Ariſto.ꝙ piſces,qui branchias loco pulmonis habent,attra
hunt interius aquam, ad refrigerãdum calorem vitalem cordis. (Dico autem calorem vitalem
nutrimento indigere,non autẽ refrigeratione. nutrimentũ vero ignis nullatenus eſt aqua, ſed
C aer.)ſunt enim in prædictis piſcibus pori quidem branchiarũ ad cor adeo ſubtiles,ꝙ nõ capiũt
niſi aerem ſolum,per quos tranſit aer qui eſt aquæ cõmiſtus. Dicit autẽ Ariſtoteles aerem non
eſſe intra aquã,perſuadens hoc ex eo , quòd cum aer leuior ſit,aquæ ſupernatat,non autem ad-
miſcetur ipſi. Eſt autem ſibiјpſi contrarius,cum alibi dicat glaciem fieri ex aqua per expreſſio-
nem aeris qui eſt in ea.Verum piſces pulmonem habentes multo plus habẽt caloris, quàm cę-
teri piſces,vt Delphini,& Phoca,& Canis,& Cete oĩa,& ſimilia.Quoniam igitur multus calor
qui eſt in eis multo indiget aere ad ſui nutrimentum, inde eſt ꝙ ſpirant extra aquam. Scire au-
tem oportet,quòd trachea arteria veniẽs ad pulmonem, facit circa eum pellem plenam fiſtulis
pluribus ac ſubtilibus,quæ terminantur ad ventrem ſiniſtrum cordis.habentq́; foramina ſubti
liſſima,per quæ capiunt aerem ſolũ,non autem ſanguinem. fitq́; ꝑ hæc foramina inſpiratio ae-
ris ad ſiniſtrum ventrem cordis. Sanguis autem qui eſt in ſiniſtro ventre cordis, nõ poteſt per
ea effluere,propter earum anguſtiam.Amplius autem vena & arteria ꝓcedentes à duobus ven
tribus cordis,perueniunt ad pulmonem,& faciunt circa eũ pelles duas, plenas venis & arterijs
pluribus ac ſubtilibus.Quoniam autem in conatu fit cõclusio ſpiritus,non ſolũ in fiſtulis pul
al. cõculcatio monis,ſed etiam in venis & neruis:contingit quãdoq; terminos venarum ex multo ſpiritu di-
D latari,ſpirituq́; exeũte trahere ſecum ſanguinẽ. eſtq́; ſanguis hoc modo exiens ſpumoſus, pro-
pter ſpiritum ſibi admiſtum:Accidit etiam eadem cauſa ſudorem exire per poros corporis.Eſt
autem ſudor,ſanguini aqua admiſta.Pori vero ſunt venæ ſubtiliſſimæ,quæ à craſſis venis,ꝓce-
dunt.Cõtingit autem poros ex multo aut feruido ſpiritu vſq; adeo dilatari,vt etiam exeat ſan-
guis ꝑ eos,fiatq́; ſudor ſanguineus.Miror autem plurimum ſuper eo quod dicit Ariſt. ſe vidiſ-
ſe poros cordis in pulmone,ꝑ quos fit aeris inſpiratio & expiratio:cũ ſint imperceptibiles pro-
pter ſui paruitatẽ,quẽadmodum & pori veſicę, ꝑ quos ingreditur vrina,maxime cum ꝑ frigidi
tatem obſtruant huiuſmodi pori in mortuo animali. Dicit enim tres eſſe vẽtres cordis:cum ſit
patẽs viſui eſſe tm̃ duos.ab vno enim procedit magna vena, & ab alio magna arteria.in paruis
etiam animalibus vnũ tantũ eſſe,à quo ꝓcedit magna arteria.Poſtmodum autem ſcire oportet,
ꝙ pulmo,cũ ſit ſpongioſus & calidus,habet vim attractiuam. attrahitq́; aerem ad ſe,ad refrige-
randum calidum cordis.quẽadmodum ventoſa igne intromiſſo. exit enim ignis ꝑ poros ven-
toſæ,& neceſſe eſt aerem ſubingredi.Idem quoq; eſt videre in hepate, quod ſpongioſum eſt &
calidum.attrahitq́; ſuccũ cibi ab inteſtinis ꝑ medias venulas cuiuſdam pellis,quæ media eſt per
inteſtina & concauã venam hepatis,& cõtinuata eſt vtriſq;.dicũtur autẽ venulę illę meſarai-
cæ,ſiue meſentericæ:pellis in qua ſunt,meſenteriũ,ſiue meſaręũ appellatur, & ꝓtenditur à me-
dio

dio ventre per inteſtina. Dicit enim Ariſt.meſenterium vicẽ radicis obtinere. ſicut enim radix E
attrahit nutrimentum à terra, ita & meſenterium ab inteſtinis nutrimẽtum corporis animalis.
Cor etiam,in cuius cõcauitate plurimus eſt calor continue effluens, attrahit continue à fiſtulis
pulmonis.attrahit etiam ſuccũ cibi à concaua vena hepatis.quia vt ait Ariſto.in corde perfecte
digeſtus ſanguis fit.Rurſus autem cor attrahit ab inteſtinis ſuccũ cibi aliunde q̃ per hepar,ideſt
per mediam arteriam.arteria enim quæ protẽditur à corde per dorſum, & coniungitur meſen-
terio,non tranſit per hepar,cum dicat Ariſto. in hepate nulla eſt omnino arteria.Eſt autem ſan
guis arteriæ liquidior q̃ venę.& præ nimia ſui aquoſitate nõ coagulatur, quemadmodum ſan-
guis qui eſt in vena. Huius autem hæc eſt cauſa, ꝙ hepar venæ ſuppoſitum maximã habet vim
attrahendi,attrahitq́ ſuccũ cibi multum ac ſpiſſum ab inteſtinis. Ideoq́ in vena multus eſt ſan-
guis ac ſpiſſus,qui cito coagulatur euaporãte aqua. è cõtrario vero ſanguis arteriæ modicus eſt
& aquoſus,pro eo ꝙ arteria habet vim attrahẽdi debilem ex ſolo proprio calore, & etiã ex cor
de.Dicit enim Ariſt.ꝙ in quibuſdam animalibus ſanguis ipſius venæ liquidus eſt,& nõ poteſt
coagulari,vt in ceruo,& lepore,ſuntq́ huiuſmodi animalia timida, pro eo ꝙ habent ſanguinẽ
frigidum & aquoſum.rurſus autem quędã animalia habent ſanguinem valde ſpiſſum ac terre-
ſtrem,qui coagulatur ſtatim,vt taurus.cuius etiam ſanguis venenoſus eſt.Et huiuſmodi quidẽ F
animalia habent pinguedinem quãdam terreſtrem,quæ ſepum dicitur. & ſunt plurimũ oſſuo-
ſa.& ſunt etiam calida & audacia .nam ſanguis terreſtris plurimũ calidus eſt, pro eo ꝙ eſt rece-
ptaculum amoris.ſed prius cõtingit calorem in eis egiſſe,vt eſt videre in calce, & cinere,ſimi- * al'.ſi prius c
liter & ſale.nã ſal genus terræ eſt.eſtq́ ſal terra incenſa.quod probat Ariſt. ex eo,ꝙ quibuſdam tigert.
calamis incenſis & incineratis fit ſal,ſi miſtus fuerit aquæ, & eadẽ aqua bulliat ad ignẽ. vinum
etiam quanto fortius eſt,tanto terreſtrius eſt.quod ꝓbatur ex eo,ꝙ quãto fortius eſt,tanto põ-
deris plus habet,adeo etiam ꝙ ſupernatat oleũm in eo. Amplius autẽ vinũ, & liquores alij va- * al'.ouum.
rios ſapores habent ex terra ſibi admiſta; vnde in quadam regione vinum ſuſpẽſum ad ignem
in vtribus,indureſcit in modum ſalis,euaporãte aqua.Dicit etiam Ariſto.ꝙ in ſanguine ſpiſſo
inueniuntur neruuli quidam. & quãto ſpiſſior eſt ſanguis,tanto plures inſunt. In liquido autẽ
ſanguine nulli poſſunt inueniri. Dicit etiã Ariſt,ꝙ homines liquidioris ſanguinis,ſunt timidi,
ſed boni ſenſus:ex eo ꝙ molles carnes habent, ſuntq́ paſſibilia maxime in eis inſtrumenta ſen
ſus.Vidẽdum autẽ eſt deinceps, vtrum aliquis meatus ſit à vena ad arteriã. quod quidem pro-
batur ex eo,ꝙ ſi ſcinditur vena aut arteria,effluit omnis ſanguis, tam q eſt in venis, q̃ qui eſt in
arterijs. Quæritur autem quo modo ſanguis intret arteriam, ſi verũ eſt,vt plurimi putant,totũ G
ſuccum cibi ex quo fit ſanguis tranſire ad venam hepatis. Aiunt igitur quidã, ꝙ cũ vena & ar-
teria habeant in corpore parietem cõmunem fiſtulas quaſdam habentem, ſunt quidem in me-
dio illarum fiſtularũ quidam meatus anguſti, per quos excolatur ſanguis.& meatus illi in mor
tuo animali non apparent,quoniam per frigiditatem ſunt obſtructi.Dico etiam meſaraicũ,per
quod tranſit ſuccus cibi ab inteſtinis per totũ corpus, nõ ſolum continuari venis hepatis, ĩmo
etiam arteriæ cuidam procedenti à dorſo,& nõ tranſeunti per hepar,ſicut teſtantur omnes qui
de anatomia ſcripſerunt: ex quo manifeſtum eſt,ſuccum cibi nõ omnino tranſmitti ad venam
hepatis, ĩmo etiam partim ad arteriam. Amplius autẽ vena & arteria ſimul in toto corpe ſunt,
præter q̃ vt ait Ariſto. in hepate & ſplene.iunguntur q́ adinuicẽ quibuſdã pelliculis,in quibus
ſunt venulæ ſubtiles,per quas ab arteria ad venam excolatur liquidus ſanguis.Scire etiã opor-
tet ꝙ non ſolum à vena hepatis, ĩmo etiam ab arteria ſunt meatus quidam ad renes. Dico autẽ
ꝙ ab omnibus venis & arterijs corporis mittitur vrina,quẽadmodum & ſudor. nam quemad-
modum vrina,ita quoq́ ſudor nihil aliud eſt q̃ aqua ſanguini admiſta. Dico etiam ꝙ quẽadmo
dum hepar,ita quoq́ & ſplen attrahit ſuccũ cibi ab inteſtinis per mediũ meſenterium, cui con-
tinuata eſt vena ſplenis,quẽadmodum & hepatis vena.vnde ſplen,vt ait Ariſto.recte hepar ſi- H
niſtrum poteſt appellari. Item à corde protẽditur vena ad ſplenem, quemadmodum ad hepar,
per quam cor attrahit ſibi ſuccũ cibi à ſplene,quemadmodum ab hepate. In ſplene autem
vt ait Ariſt.nulla eſt arteria,quemadmodum nec in hepate. Dico autem ꝙ in curua-
tura hepatis & ſplenis inueniuntur tam arteriæ q̃ venæ,in gibbo autem hepa-
tis ſolæ inueniuntur venę quę cõueniunt ad cauam venam.in gibbo ve-
ro ſplenis nec vena eſt nec arteria. Miror autem quãplurimos anti-
quorum ignoraſſe vſum ſplenis in corpore humano. alios au-
tem opinatos noſſe penitus erraſſe. ſolus vero Ariſto.
in libro de particulis animalium diligenter ſupra
hoc ſcripſit, qui fuit verus ſolus ve-
ritatis oſtenſor.

GALENO ASCRIPTVS LIBER, CVI TITVLVS EST COMPENDIVM PVLSVVM.

CENSVRA.

Liber ieiunus, ſed non omnino reijciendus.

HOc ei quod de pulſibus forte Aegimiũ poſſibile eſt cõpetentẽ modũ
circuit. Primũ autem aiunt egenũ antiquum de pulſibus. item non de
pulſibus hoc intitulaſſe: ſed de palmon.i.de ſaltibus: ignorauit enim
vt decens hic vir, quę exiſtat differentia pulſus & palmi, ideſt ſaltus, ſi-
B cut deinceps oſtendemus, primum dicentes quid ſit pulſus.

De definitione pulſus.

Pulſus igitur eſt diaſtole.i.dilatatio, & ſyſtole.i.cõſtrictio cordis, &
arteriarum: ſolæ enim hæ eorum, quę in nobis, pulſuali motu mouen-
tur. Alia vero, quæcunq; videntur, & ipſa pulſualiter moueri, vt me-
ninges, quæ circa cerebrum ſunt in pueris viſæ, ſm participationẽ ar-
teriarum mouentur, circa quas particulas fit palmos, ideſt ſaltus, & tremor, & ſpaſmus.

De his, quæ pulſui ſimulantur.

Similia vero pulſui ſunt, & palmos.i.ſaltus, & ſpaſmus, & tremor: etenim & hęc videntur q-
buſdã ita fieri, ſicut & pulſus, ex diaſtole & ſyſtole. Differẽtia vero in eis exiſtit plurima. Igitur
Praxagoras quidem exiſtimauit hæc ad ſe inuicem differre quantitate, non adhuc autem quali
tate: fieri autem ex pulſu, qui magis: eo circa motũ extenſo, palmon.i.ſaltũ: ex palmo vero, tre-
morem: & hoc quidem Praxagoras vir non liber neq; in his, quę ſm medicinam ſunt contem-
plationibus, neq; in alijs ſecularibus. Herophilus vero diligentius inſiſtens huic loco, in quali
tate magis eas differentias inuenit. fieri.n. pulſum circa arterias ſolas, & cor: palmon autẽ: i.ſal-
C tum & ſpaſmũ, circa muſculos et neruos: & pulſum ſimiliter generari cũ animali, et mori cũ eo.
Fit autem pulſus ita, quando cor attraxerit ex pulmone ſpiritum, primũ quidem eum ſuſcipit
in ſiniſtrum ſuum ventriculum: demum ſuper concidens, deinde ipſis arterijs præbet. Contin
git igitur in cõciſione, repletis his, quæ in corpore ſunt, arterijs pulſum perfici: euacuatis autẽ,
ſyſtolen. Igitur arteriæ quidem, ſicut dixi repletæ curſum perficiunt, aſſumentes ſpiritum: cor
autem euacuatum, ſicut deinceps demonſtrauimus. Propriũ igitur terminum.i.definitionem
dedimus eius, pulſum dicentes eſſe diaſtolen, & ſyſtolen cordis, & arteriarum.

Vnde conſtet pulſus.

Cõſiſtit autẽ pulſus ex diaſtole & ſyſtole: quia vero impari, & eodẽ tẽpore & cor, & arteriæ
pulſum perficiunt, & propterea exiſtimant ferè oẽs ꝙ repletis vtriſq; ſimiliter fiat, volo repræ-
ſentare eorũ errorem. Nam quod quidem impari tempore ex arterijs & corde pulſum, qui fit,
aſſumimus, manifeſtum eſt: quod autẽ arterijs quidẽ repletis, corde vero euacuato hoc fiat, vo
lebã remittere eos, qui volunt diſcere, ad anatomiam.i.ad inciſionẽ: vt autẽ nõ videar inuidus
eſſe, & liuorem habere, paucis repręſentabo. Corpus cordis.i.ſubſtantia, pinea forma exiſtit: &
ampla quidem pars eius, in qua ſunt ora ventriculorum eius, pulmoni vnitur, & in medio qua
D tuor fibrarũ iacet: vna.n. fibra breuiſſima reliquarũ exiſtens, tertium thoracis ſpatium repleuit.
Acuta vero pars eius, & oblonga ſm ſurſum cum pectore nõ vt ſit continua ſicut eſt baſis eius
pulmoni, ſed eſt abſoluta. Continetur autẽ vndiq; cor mẽbrano', quod vocatur pericardion.i.
circa cor. Hoc autem nõ ſolum pulmoni vnitũ eſſe inuenies à latioribus, ſed & pectori, in illis
partibus, in quibus diximus cordis acutum abſolutum iacere. Contingit autẽ ita, quandoqui-
dem ex pulmone attraxerit ſpiritum, repletum vndiq; ipſum ad latera incedere, & multũ ſpi-
ritum à pectore auferre. Quando vero rurſum euacuabitur cor, & euacuatũ in naturalem figu-
ram recurrerit, tunc proſilit pectori, & percuſſionem facit, & ita concidens pulſum perficit.

De differentijs naturalium pulſuum ſequentium ætatem.

His autem ita habentibus, dicemus prius differẽtias naturalium vnamquãq; ætatum ſequẽ-
tium pulſuum, demum eas, quæ ſunt in febribus, & poſtea pulſus, qui inueniuntur ſecundum
paſſionem. In fine vero, pulſus qui ablati ſunt denominati.

De pulſu puerorum nouiter genitorum.

Igitur modo genitorum pulſus puerorũ exiſtit breuis omnino, & indeterminatus, & in dia-
ſtole & ſyſtole: hunc pulſum Herophilus alogon, ideſt irrationalem cõſiſtere ait. Irrationalem
vero vocat pulſum eum, qui non habet aliquam analogiam, ideſt proportionem. neque enim

duplicem, neq; hemioliam, neque aliam quandam rationem habet hic, ſed breuis eſt omnino, E & magnitudine puncturæ acus nobis aduenit: ideo & primum Herophilus alogon, ideſt irrationalem eum competenter dixit.

De pulſu creſcentium.

Procedente vero ætate, & corpore in augmẽtationem veniente, & ad rationẽ, & pulſus augetur ad rationem, diaſtolen latiorẽ ſyſtole accipiens: quando de reliquo eſt eis logon, ideſt rationẽ adæquare ad demonſtrationẽ eius, quæ ex grãmatica manuductionis. Nã primus quidẽ pulſus, qui in modo genitis pueris inuenitur, rhythmum .i. tenorem eũ, qui breuis ſyllabæ exiſtit, etiam in diaſtole & ſyſtole habet: & propterea ditonus intelligitur: pulſus autẽ eorum, qui apud augmentationem ſunt, ꝓportionalis eſt pedi, qui apud eos theo. eſt autẽ hic tritonus, diaſtolen quidem in duo tempora accipiens: in vnum vero ſyſtolen. Pulſus vero eorũ, qui in ſtatu ætate ſunt, in vtriſq; par exiſtit, vt in diaſtole & ſyſtole, cõparatus pedi vocato ſpondeo, q̧ vtiq; diſſyllaborũ pedũ longiſſimus eſt. conſtat igitur ex temporibus quatuor: hunc pulſum Herophilus per paria vocat his qui pedi. Declinãtium vero & firme iam ſenum pulſus, & ipſe ex tribus cõponitur tẽporibus, diaſtole duplo ſyſtolen accipiens longiorem. Et hi quidem ſunt pulſus, qui ſecundum latitudinem ætates in ſanis ſequuntur. Deinceps autẽ ſunt in febricitãtibus. F

De pulſu in febribus.

Eorum qui incipiunt febrire, pulſus paruus omnino eſt, & ſubintrans, perſecutionẽ patiens in vtriſq; & in diaſtole, & ſyſtole, vt fermè quandoq; & vix incidat tactui: in ſuperadditione vero ſecundum parum adauget, diaſtolen, & ſyſtolen accipiens, & maiorem, et prolixiorem, propter ſpiritus aſcẽſionem: in ſtatu vero in vtriſq; par exiſtit, & in ſyſtole & diaſtole, ceu & febri parilitatem accipiente: in deſcenſione vero, ſyſtolen quidem diaſtole accipit prolixiorem. Calor vero in *vẽtre, ſuperabundat magis, q̃ in extremis: quia in primis quidem ferè vniuerſus calor in medijs ſuperabundat, vt multoties & infrigidari contingat extrema. Quãdo autem ſunt in ſuperadditionibus: circa media quidem amplior eſt calor, in extremitatibus vero paucior. Statum autem accipiente febri, & calor pariter inuenitur in extremitatibus, & in medijs. Et hi quidem ſunt, qui ſecundum latitudinem ſequuntur febrientes pulſus. * al. medijs

De pulſibus paſſionum in generali.

Pulſibus autem, qui ſecundum paſſiones fiunt multis & diuerſis exiſtentibus, & de his pulſibus, qui in acutis paſſionibus ſequuntur dicemus.

De pulſu phreniticorum. G

Phreniticorum vero pulſus breuis, & erroneus, & non bene robuſtus, propterea ꝙ cõtinue ſpiritus à vigilijs motus ſuperaccidit tactui, ac ſi accideret motus ab arcu tenſi nerui, & chordę: & omnino minimis periculis manuum noſtrarum ſuperaccideret, ideſt occurrerit.

De pulſu lethargicorum.

Lethargicorum vero pulſus eſt magnus & vacuus ſm longitudinem & latitudinẽ, nobis ſuperaccidens profundo *intellectu: quare & quidã præſumpſerunt dicere pulſum incorporeũ. * al. intellec

De pulſu cardiacorum.

Cardiacorum vero pulſus eſt, minor qui finaliter eſt pulſu phreniticorum: robuſtior vero, & quaſi moroſior, vt & alijs partibus ſubaccidat, ideſt ſentiatur tactu: hoc autem fit ſpiritu, quãdoq; quidem remiſſionem accipiente, & retentionem, quandoq; vero intenſionem.

De pulſu pleuriticorum.

Pleuriticorum, et peripleumonicorum pulſuum, in paucis quidem eſt differentia: ſolum autem his, qui valde empirici, ideſt exercitati, ſeu experimentati ſunt, comprehẽſibilis eſt: acutus enim & vehemens, ꝗ plurimum inuenitur: & immiſſiones inæqualiter moltoties faciens.

De pulſu epilepticorum. H

Epilepticorum vero, eorũ quidem, qui fiunt ſine ſpaſmo & cõtractione particularũ, pulſus eſt magnus & diacenus .i. vacuus, & cõtinuus, & fugatus, perſecutionẽ patiẽs, quãplurimum: & hi quidem ſunt pulſus, qui ſm hanc paſſionem, ſm plurimũ aſſequũtur, ſimiles pulſui lethargicorum. Eorum autem, qui fiunt cum ſpaſmis, pulſus eſt magnus, & diacenus, ideſt vacuus.

De nominibus pulſuum.

Sciendum autem, ꝙ omnis pulſus cõſiſtit ex magnitudine, & velocitate, & plenitudine, & rhythmo, & tenore. Et magnus eſt ſm longitudinem, & latitudinẽ, et profundum, digna ratione tactui accidens. Plenus autẽ, eſt vehemẽs, & quaſi neruiter tactum percutiens. Eurhythmos autem, ideſt bene tenoratus pulſus, qui in vnaquaq; ætate naturalẽ conſequentiam ſeruat. Dicitur autem hic pulſus eurhythmus. Pararrhythmus vero eſt, qui cito deſilit à manu. Velocitas autem à ſpiſſitudine differt. nam velocitas quidem ſm vnam poterit arteriæ intelligi percuſſionem, ſpiſſitudo vero ſecundum plures. Ita deniq; dicimus quidem velocem eum, qui in paruo tempore longitudinem explet: Spiſſum autem, qui continue per eundem locum deuenit.

De generibus pulſuum.

Genera pulſuum ſecundũ quietẽ ſpiſſitudo, & raritas: in quo velocitas & tarditas: ſecũdum

totum

A totum robur, ideſt tenſionem, vehementia, & amydrotes, ideſt obſcuritas: ſecũdum corpus arteriæ, durities & mollities: igitur hi quidem ita.

De nominibus ſecundum antiquos quorundam pulſuum.

Deinceps autem de his pulſibus, qui à veteribus ſcripti ſunt, & neceſſarij maxime ſunt, & in quiete exiſtũt dicamus. Dicitur quis pulſus myurizon.i.muris modo caudatus: cuius ſunt rurſus duæ differentiæ: hic quidem nãq; attritis digitis manus, & vehemens, demũ eas, quæ deinceps ſunt diaſtoles longiores accipiens, in fine rurſus, & citus, & magnus, & vehemẽs ſentitur. Alius vero paruus ſentitur, & eas, quæ deinceps ſunt imiſſiones magnas operans, rurſus, & citus, & paruus accidit: hic pulſus quidem qñq; inuenitur, & ſanos naturaliter aſſequens: quãdo vero inuentus fuerit in ægrotantibus in paruitate ſuperabundans, eos qui debent abire perindicat: qui vero in magnitudine, eos qui in lethargum. Dicitur pulſus & parempipton.i.intercidens, quando plures diaſtolas & ſyſtolas operari dimiſerit, ſecundam diaſtolen ſpiſſiorem attulerit: hic pulſus quidem qñq; ſequitur & ſanos, quando vero in ægrotantibus inuentus fuerit, nihil irrationale ſignificat. Dicit̃ qdem pulſus dicrotus, qñ diſtans arteria maiorẽ vnã diaſtolẽ, alterã attulerit breuiorẽ: hic pulſus fit in ſanis qdem, à curſibus, vel exercitijs, vel aliud qd cito B nobis operantibus: in ægrotantibus vero, manibus maxime febriẽtium inuenitur. Dicitur autem pulſus & dorcadizon, quando magnus prius accidens, mox breuis accidit, vt putetur anteq̃ ſyſtolen faciat finaliter arteria, rurſus dilatari: hic pulſus inuenitur magis in ęgritudinibus, quæ ſunt circa thoracem. Dicitur pulſus myrmecizon: hic autem eſt, qui continue & ſubtiliter diaſtolen facit, vt videat̃ myrmecos.i.formicæ in manu fieri deambulatio: ferè ex omnibus deficiendo inuenitur. Vltimus vero omnium eorũ, & breuiſſimus eſt, qui vocatur ſcolecizon, ideſt vermiculans: hic vero ita paruus, & languidus, & amydros.i.obſcurus exiſtit, ꝙ formiculante, & breuiſſimo penitus exiſtente intelligatur diaſtole & ſyſtole: in hoc autem nequaquã, ſed velut deſinentia ſolum & reuolutio ſpiritus in arterijs perficitur in eo.

* al. accidens

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MOTIBVS MANIFESTIS ET OBSCVRIS:

C

QVEM IOANNITIVS DE GRÆCA LINGVA IN ARABICAM TRANSTVLIT. M. AVTEM TOLETANVS DE ARABICA IN LATINAM.

CENSVRA.

Liber traductoris magis, quam authoris culpa mendis ſcatens, in quo multa Galeni doctrinam ſæpiunt, licet quædam quoque inſint ab eius dicendi conſuetudine aliena.

De facultate, & primis inſtrumentis motus.

D INquit Galenus, Illi quorum proprium eſt anatomiã meditari ꝑ hoc, ꝙ dicunt motus liquidos, eos qui vidẽtur in corporibus animalium, ſenſui manifeſtos intelligunt: verũtamen quo membro fiant penitus ignoramus: & quãuis hoc videamus, qualiter fiant nõ ſcimus: † {ideo de his doctrinam oportet nos agere.} Principium autem inquiſitionis de motibus liquidis eſt, vt primo inſpiciamus an ſint actiones mẽbrorum, & an ex eo, ꝙ ſint paſſiones ab eis. Et per actiones, intelligo motus agentes imprimentes: & per paſſiones, motus intelligo, q fiũt à motore agente, quãdo ipſe mouet aliquid aliud. Et tu poteris vnico exemplo duorum horum motuum naturam intelligere. nam motus manuum & pedum, diſtendendo & complicando, vel inclinando, & mouendo ad vtrãq; partem, quæ quidem oſſibus eorum interiacent, iuncturis efficiuntur. Manuum autẽ fit iunctura, quæ eſt in cõpoſitione oſſis adiutorij: & hæc quidem iunctura vocatur mabit: & iunctura, quę eſt in cõpoſitione duorũ focilium, eſt cum oſſibus. & iunctura oſſium baſium, quæ interiacent duobus focilibus, † & pectini, & vocatur raſceta, & iuncturis digitorũ. Pedum vero motus fiũt iunctura genuum, & calcaneorum, & digitorũ. Et ſiquis deſiderat motus iuncturę humeri numerare cum motibus manus, & iuncturæ motus coxæ cum motibus pedis, non intromittit in

† al. iõ intentio nobis hic eſt vt eorum cauſas inquiramus.

† al. & eſt pecten:
* al. iunctura

ſignificatione diuerſitatẽ per hoc vel varietatẽ: verũtamen ſufficit in hac ſignatione, vt dicaꝛ, E
ꝙ pomum oſſis adiutorij, in iunctura cõponitur humeri cũ pyxide, quę eſt in oſſe ſcapulę: & ꝙ * al. ſummita
ſummitas oſſis adiutorij inferior, cõpoſita eſt in iunctura mabit cũ duobus brachij focilibus: ſi-
cut duæ ſummitates duorũ focilium, ab inferiori cũ oſſibus paruis raſcetæ cõponunꝛ. Similr̃ in
pedibus iuncturæ ex cõpoſitione oſſium, ꝗ ſunt in eis, erũt. Quòd ſi res in hoc ita ſe habet, ana-
tomici verum in hoc dixerunt, ꝙ motus manuum & pedum fiunt oſſibus, nõ tñ ab eis. qm̃ hęc
quidẽ eſt actio lacerti mouẽtis ea. Prouenit ergo ex hoc, vt motus lacerti ſit actio lacerti: & mo
tus oſſium ſit paſſio eorũ: & paſſio eius quod fit, & actio eius quod agit, ſimul exiſtant. Diſcre-
pant tñ in eo, ꝙ agẽs eſt principiũ ſui motus ab ipſo, & patiens eſt principiũ ſui motus ab alio.
Sicut ergo qñ lacertus agit, mouet quidem primo vnũ duorũ oſſium cõpoſitorum in iunctu-
ra, & eſt illud os, quod continuatur cum adiutorio: deinde mouet ſecundo ipſam iuncturã mo
uendo os: ita anatomiã conſiderantes inueſtigauerunt an oporteat dici, ꝙ lacertus ipſe agit pri
mo, aut recipit etiam virtutẽ motus ab aliquo alio. Vt autẽ viderunt, ꝙ vnicuiq; lacertorũ con-
tinuantur arteria & vena, & tertiũ quiddam. i. neruus: vnicuiq; eorũ intendẽtes vnumquodq;
ſigillatim vinculo conſtrinxerunt, conſiderantes in ipſa conſtrictione an motus impedireꝛ la-
certorum, aut mobiles permanerẽt. Poſtꝗ autẽ motum lacertorũ ſtrictis arterijs & venis in ſuo F
manentẽ ſtatu deprehenderunt, ipſumq; ſtrictis neruis impediri: ꝙ ad lacertos quidẽ virtus di-
geritur à neruis aliqua, per quã fit actio eorum, iudicauerunt. Deinde iuxta hanc viam inquiſi-
uerunt diligẽter, an hæc actio ſit neruis ex ſua natura & ſubſtãtia, an ſupra neruos aliquod mẽ-
brum ſit, quod neruis virtutẽ motus exhibeat, ſicut lacertis exhibere viderũt. Adhærẽtes autẽ
neruis eoſq; pręcidentes, ſectionem eorũ ſuperiorem in ſua ſenſus & motus habitudine perſi-
ſtere deprehenderunt: inferiorẽ autẽ, à loco ſectionis ſenſu priuari & motu. Ex hoc itaq; quod
eis apparuit, virtutem motus etiam neruis ab alio membro eis ſuperiori trãſmitti, coniectura-
uerunt. Proſpicientes igitur primam neruorum originem, eamq; indagãtes, quoſdam eorum
oriri à ſpinali medulla, quoſdam à cerebro deprehenderunt. Abſcindentes itaq; ſpinalẽ medul
lam, deprehenderunt, ꝙ ab inferiori parte ſectionis nõ tranſmittitur virtus ad neruos quidem
à quibus virtus oritur, quę prius tranſmittebatur ante abſciſſionẽ: & à ſuperiori vero ſectione,
quæ eſt ſuper abſciſſionem, ꝗ prius tranſmittebatur virtus, tranſmittitur: ac tunc iudicauerunt
virtutem quidem motus ad neruos à cerebro trãſmitti. Deinde poſtmodum inquiſiuerunt, an
ſit hoc, qm̃ illa virtus ſit innata ſubſtantiæ ſuæ, ꝓpria, an à corde ſibi trãſmittitur: neq; ad hoc in
iſto loco neceſſitas vrget, cũ nos inueniamus vtiq; neruos exhibere lacertis virtutẽ motus à ce- G
rebro ꝓcedentẽ. Primũ igiꝛ membrũ ac p̃cipuũ, vniuerſa quidẽ mẽbra corporis aĩalis mouens
motu voluntario, eſt cerebrum: cætera vero, quæ quidẽ cerebro interiacent, & vltimo mẽbro
quod moueꝛ, mouent ſe ſm̃ ordinẽ ita, ꝙ vnũquodq; eorũ mouẽs, ac motũ exiſtat. Reſtat ergo
vt cerebrũ moueat tm̃, nec aliud moueat ipſum. Silr̃ fit vt manus ac pedes moueanꝛ tm̃. Et iam
declaraui in tractatibus, quibus inueſtigaui de virtute ordinatiua, de virtutibus aĩæ, ꝙ cerebrũ
eget hepate & corde ad cõſeruandũ ſubſtantiã ſuam: & ꝙ nõ trãſmittitur ab illis virtus, qua fit
motus voluntarius. Hic autẽ nõ eſt aliqd, quod nos cogat vt probationem ad hoc inducamus,
cũ ſufficiat in hoc tractatu cõcluſione ꝓpoſitionis illius vti dũtaxat: quia nõ memoraui, quod
apparet in anatomia, vt exponerẽ per hoc, ꝙ virtus ordinatiua tranſmittiꝛ ꝑ neruos à cerebro
ad lacertos: verũ vt à me intelligeretur ſufficiẽter, in quo differũt motus & actio: qm̃ ſignifica-
tio, quã ſignificat nomẽ motus, generalior eſt: & ſignificatio, quã ſignificat actio, ſpecialior eſt:
cum nos appellemus actionem, motum agentem: & paſſionem, motum ab alio prodeuntem.

De motu reſpirationis, qui notior eſt uiſus ueteribus.

Et ſermo iſte, in quo nos ſumus, eſt, quo intẽdo inueſtigare de vnoquoq; motu, quod ſit mẽ
brum, quod ab eo patitur, & quod mẽbrũ operatur ipſum, verbi gr̃a de anhelitu: qa melius eſt, H
vt ponam ſermonem meũ de ipſo, vt exẽpli cauſa luceſcat: cũ non cõferat ex exempli quidem
ratione dũtaxat: verũ cum ipſo exemplo non eſt vtiq; modica pars, de qua inueſtigare propo-
nimus: videmus. n. manifeſte, ꝙ anhelamus: & hæc quippe actio animalis eſt cõpoſita ex aeris
inſpiratione ab exteriori ad interius, & expiratione è conuerſo: & apparet ẽt ꝙ id, quod moueꝛ
in concauitate pectoris in anhelitu facili ſuauiter, cõcutitur inferius dũtaxat: in anhelitu vero
magno, nõ ſolum moueñꝛ inferiora tantũ, verũetiam moueñꝛ loca lateribus omnibus vicina.
Diſcordes ẽt fuerunt medici in motu anhelitus, an ſit ẽt ex lacertis, vt ſunt alij motus volũtarij,
aut aliter. Et qdã iudicauerũt, ꝙ hæc actio naturalis ſit, ſicut pulſus arteriarũ & cordis, alij vero
iudicauerũt actionẽ eſſe volũtariã: alij autẽ, ꝙ ſit actio cõpoſita. Et hæc quidẽ inquiſitio magis
ad dialecticã, ꝗ ad medicinam ſpectat. Inquiſitio autẽ, quę dignior eſt in operibus medicinę, eſt
qua quidem inueſtigatur, quo inſtrumento mouetur clibanus. i. cõcauitas pectoris, per quã fit
anhelitus: quoniã hic quidem dilãtatur, ꝓut apparet in anatomia: apparet quoq; in anatomia, ꝙ * al. extrahiꝛ
hic clibanus ex oſſibus, quę latera vocãtur, & ex lacertis cõponitur interiacentibus. Merito er-
go anatomiã cõſiderãtes dixerũt, ꝙ illud mẽbrum, quod diaphragma vocaꝛ, eſt vna pars iſtius
clibani, nec tñ illud totaliter: & hoc quidẽ vſq; ad tẽpus magiſtrorum noſtrorum homines ar-

bitrati

* al. inſtr̃m

A bitrati ſunt, ꝙ membrũ iſtud inſtrumẽtis anhelitus nobilius exiſtat. In nr̃o vero tẽpore factũm eius patuit ex eo, quod de operatione huius mẽbri declaraui, ꝙ, ſ. mouet partes clibani dũtaxat inferiores: queẽadmodũ illud, quod mouet ſupiores eius eſt lacertus à collo deſcendẽs. Mouet quoq; id, quod interiacet lacertus q̃dem, qui inter latera cõſtituitur: niſi q̃a hic lacertus q̃dẽ nõ dilatat clibanũ tm̃, verũetiam ipſum cõſtringit: cũ vnuſq̃ſq; eorũ habeat duas tunicas poſitione diuerſas. Lacerti nãq; deſcendẽtes à loco, q̃ eſt ſupra collũ, dilatant, & diſtẽdunt clibanũ tm̃. Et vidi ſæpe plures hoĩes in facto neruorũ, qui mouent huiuſmodi lacertos quos prædiximus. q̃n quidẽ vinculo conſtringebant̃ abſq; clibani ruptura, ꝙ vinculũ illud eos motu clibani penitus priuabat: & diſcipulos meos inſtruxi qualiter hoc ipſum, qđ declaraui, intelligerẽt. Et ſn̄ia illorũ, q̃ dicũt, ꝙ anhelitus eſt motus volũtarius vel actio volũtaria, nullũ argumẽtum inducit, qđ maioris, q̃ hæc exiſtat roboris ad ꝓbandũ veritatẽ eorũ: qm̃ motus clibani impeditur ſtatim & aĩal extinguit̃ ſubito ore aperto cupiẽs anhelitũ, cum nequeat clibanũ mouere: vnũquodq; horum fuit ab antiquis inuentum: & quædã præter illa, quæ ipſi inuenerunt poſtmodũ reperi.

Comparatur cognitio aliorum immanifeſtorum motuum, & liquidorum quorundam ad antiquorum cognitionem: & ponitur excuſatio tractationis illius.

B Et quodlibet horũ antiquitus reputabat̃ ignotũ: qm̃ de ipſo nihil anatomiam inſpiciẽtes tetigerũt: cui poſſet aliquis acq̃eſcere, vel quo poſſet eſſe cõtentus, nedũ ſufficienter probarent: vtinam autẽ aliquis motuũ, & aliqua actionũ harum, quæ reputabat̃ eſſe ignota, reperirentur à quo mẽbro aĩalis prodirẽt: & qualiter ab agente cauſa, q̃n quidẽ agit: multa quippe horũ, quæ vltimo cõperi, penes me prius erant ignota, queẽadmodũ de motu clibani retuli. Et in tractatu quidem tertio de motu pectoris & pulmonis quædã, ſiquidẽ mei docuerũt me doctores ad tẽpora ſua: quibus adieci poſtmodũ in libro quẽ de paſſionibus anhelitus edidi, quod adinueni, poſtq; à magiſtris mei didici: confeſſus ſum etiam in libro de iuuamentorum mẽbrorum ignorantiam meã, quam habui de motu palpebrarum ſuperiorum: deinde vero narraui poſt modũ qualiter hoc fit in tractatu decimo libri mei de cura anatomiæ. Eodem quoq; modo ignorabã eſſe duorum neruorum ex vtraq; parte arteriarum conſtitutorũ, qui falſo & ſine ratione vocantur apoplectici: cum fuerit in eis ingreſſa malitia, qualiter vox impedit̃: demum quippe cũ labore maximo, ac difficultate cõperi hoc, cũ nullus quidquã de ipſis tractauerit ſufficienter: & hęc quippe ſig̃natio erat incognita: demũ facta eſt nũc nota: quia reperi neruos mouentes lacertos epiglottidis à duobus neruis duabus arterijs vicinis, qui apoplectici vocantur, oriri. Ignorabat̃

* al. lacertum

C quoq;, cur ex ſpondylis dorſi medulla ſpondyli primi, ſi ſm̃ latũ tota abſcindatur, donec extrema non ſeſe contingant, vox impeditur illius aĩalis. Et ſil̓r ſi vnus ſpondylus locum deſerit: q̃a ſpinæ medulla cõprimitur fortiter. Inueni quoq; hæc, & alia quæ reputabãt illi, qui fuerunt ante me, ignota de anhelitu & voce: & eorum inuẽtio fuit ex eo, quod in anatomia apparebat. Et reperi quoq; lacertum, qui vtrãq; mouet genam, cum prius fuiſſet ignotus: nec intelligo quidẽ in hoc loco per vtrãq; genam duo mandibularum oſſa, ſicut Hippocrates intellexit hac appellatione in libro ſuo de iuncturis, q̃uem quidem ẽ cõtrario nempe vocauerũt: ſed intelligo per vtrãq; genam, corpora quæ duas continent mandibulas, quæ recipiunt, quod os implet de humiditatibus, & cibarijs, aut vento, prout in illo, qui vtres inflat, videtur. Specierum item laſſitudinis, actio diuerſitatis earum per anatomiam fuit reperta: quando in quibuſdã, qui laborabãt hac paſſione, vel membri quod laſſatur ſenſus impeditur, vel in quibuſdam motus, vel vtrũq; ſimul: & in pluribus eorum nunquã in hac ſpecie locus putabatur eſſe dubietatis. quoniã quidem non dubitatur, quôd in neruis, qui vadunt ad membra, in quibus accidit ægritudo quãdo ingreditur malitia, noceat ſenſui & motui. Duæ vero ſpecies aliæ non putabantur, donec reperi ſecundum quem modum erant in membris corporis, in quibus accidit illud, & non in alijs:

* al. quã q̃dẽ

D quoniam hoc quidem nullatenus accidit in omnibus membris: ob hoc, ꝙ nõ reperitur in omnibus membris neruus, qui ſenſum tribuat, & motum lacerto, qui eſt in membro patiente, prę terquam neruus, qui ſenſum tribuit cuti, membrum ſiquidem illud includenti.

De motu virgæ.

Et iam narraui oĩa iſta, quæ apparent ex iſtis rebus in libro meo de anatomia. Et qui indagat̃ de iſtis rebus, remouet hæſitationẽ earũ: & patet eſſe eius ꝑ hoc, quod apparet in anatomia. Et quædam harum rerũ magis congruit, vt per dialecticã diſcurrant̃: niſi quia cũ hoc ad hoc anatomia iuuamur, vtpote linguæ prolixitas, donec emineat ori. Et ſatyriaſis, q̃ accidit in pueris: & in quibuſdã eſt velocior, q̃n intuentur quã amant, aut imaginantur eã. Quia cauſa augmenti ex vtroq; modo eſt difficilis, ſiue ex volũtate fiat hoĩs, ſiue naturaliter ſine voluntate. Et in omnibus motibus, q̃ fiunt volũtate, nihil obſcurius & dubitabilius hoc. Qm̃ in pueris ego video, nedum in alijs, q̃n ipſi volunt aliquod membrũ ex mẽbris ſuis replicare, aut diſtendere, aut in partem declinare, hoc quidem faciunt ex voluntate: & hoc quidem ipſi faciunt per lacertũ, qui deſtinatur illi motui, & appropriatur, licet ipſi quidem lacertum illum ignorent: & nõ ipſi tantum, ſed etiã multi medicorũ. Et illud eſt, qm̃ inuenio mẽbra corporis moueri per lacertum, cui creator, qui nos creauit, & plaſmauit, & in oĩ tempore præſens eſt nobis, prudenter indidit po-

tentiã mouendi. Qñ igitur aliquẽ volumus motuum, mouet lacertum, quẽ ad hunc plaſmauit E
& creauit. Et declaraui in libro meo de iuuamento mẽbrorum, ꝙ creauit nos nõ ſolũ prudens ſcire quid oportebat melius agere, imo cũ prudentia habuit potentiã, qua quidẽ nihil ei de hoc quod melius & cõpetẽtius prouidit eſſe, defuit agendũ: & bonitatem, ac largitatẽ, in qua nulla fuit auaritia creandi, quod melius eſt: & impſcrutabile videt̃ opus, creatoris eſſe veraciter ſcire: & qualiter ineſt corporibus aĩalium: verũtamẽ nõ eſt quippe licitum dicere eum nõ viuere vel non agere: imo vtiq; eſt ſumme prudens, & potens, ac benignus, ſicut iam declarauimus. Et ſi notum eſt & publicum, ꝙ in oĩbus corporibus eſt animalium, ſicut quidã putãt, verbum iſtud inducit ad hoc, ꝙ duæ ſunt in corporibus aĩalium aĩæ: quarũ vna creatur naturaliter, & plaſmat̃ omnibus mẽbris, & eſt prępoſita oĩbus quidẽ volũtatibus eius, ex quibus actiones procedunt per motũ lacertorũ, qui deputantur illis actionibus proprie: Alia vero eſt aĩa, qua voluntas ineſt actionũ. Quidam tñ hoc reſpuentes nõ fuerunt cõtenti hoc, & ab ipſo fugerunt, dicentes ꝙ aĩa, qua qdẽ voluntas exiſtit, eſt illa, quæ p ſe & ſuã eſſentiã vniuerſa corporis mẽbra imaginat̃, vt quod voluerit de actionibus cõpleatur. Et huiuſmodi quidẽ dicti apparet pereptio: ꝓpterea ꝙ ſi nobis eſſet hæc anima, ignoraremus cũ ignorantia actionũ inuenire, an illi quidem lacerti ſint, aut nõ ſint. Et ex eo, quod cõpetit ei quod diximus, eſt quidẽ, qm̃ illud quod diximus, non F
ſolum eſt verum in animis hominũ, verũetiã in animalibus remotioribus intellectu, hoc eſt in brutis, vt ſunt aſini, oues, porci: adeo quippe vt animas habeãt in ſumma potẽtia, & prudentia, & bonitate ac largitate, iuxta quod expoſcit natura corporũ eorũ, aut creatura exigit. Et ſi nos quoq; cætera dimiſerimus animalia, & ſimus homine contẽti, cui quorundã animaliũ cõparatione intellectus attribuitur † proprie infra illa videbimus, ꝙ vita in actionibus, quæ fiunt à voluntate cõſiſtit: nec in alijs liquet actionibus, & nõ nobilioribus atq; præcipuis. Cõgruit igitur vt dicatur, ꝙ nõ eſt actio quidẽ nobilior homini, nec cõuenientior rõnali, q̃ ratiocinari ac loq: & hoc quidẽ erit cũ diſtinctione, quã lingua agit in voce expedita, ab epiglottide diſtinctã. Cũ lacertos habeat lingua: quorũ quidã ipſam ſurſum attrahũt ad partẽ palati ad oris ſuprema: alij vero in contrariã eius partẽ trahunt eã, donec ad inferiorẽ deponãt mãdibulã: lacertos quoq; alios habet q̃plures, qui ad vtrãq; partẽ eam declinant: neq; aliquis eſt puerorũ, neq; adultorũ, & eorundẽ, qui anatomiã inſpiciunt, qui lacertos linguę nouerint, qñ voluerit aliquod noĩum ꝓnũciare, verbi gr̃a ſi dicat Petrus, ꝙ valeat prius excogitare & intelligere quo lacerto, & quo motuũ illud nomen profert. Cõuenit igitur & cõpetit, vt muſculus, cui libido fuerit irrogata, ſm̃ hãc rationẽ incurrat ſatyriaſim, qñ libidinẽ autumat, & imaginatur per aptitudinem rei ad G
hoc. Et quòd membrorũ corporis ĩmutatio imitat̃ animæ immutationem, non in motibus tm̃, ſed in alteratione coloris, erit inſtar huiuſmodi. Et ante modos huiuſmodi alterationũ, quædã ſunt alterationes quæ fiũt calore & frigore: & ex hoc eſt, ꝙ ſæpe cõtingit diminutio ei, quẽ arripit timor ſubitus, vel horror, vel anguſtia. Et ex hoc arguerũt quidã, dicẽtes, ꝙ animæ quidem nõ ſunt aliquid p ſe exiſtens, adueniens corpori, vt poſſibile ſit abſq; corporibus exiſtere, verũ animæ ſunt quid ex corpore. Et qm̃ hi inueſtigauerũt de loco quid ſit, diuerſificati ſunt diuerſificatione nõ modica. Quidam.n. dixerunt, ꝙ eſt ſpiritus: & quidam ipſorum dixerunt, ꝙ eſt alia maneries de cõmiſtione elemẽtorum, quã vnuſquiſq; eorum profitetur, aut ex cõpoſitione eorum: & quidã nempe exiſtimauerũt, ꝙ virtus eſſet ſubſtantiæ, quæ vnicuiq; appropriatur animali: & quidã putauerunt ipſi eidẽ animali eſſentiã ſibi propriã. Verum ſubſtãtiæ, quæ ſentiunt & mouentur voluntate, ſunt illæ, quæ animalia nuncupantur: operatio vero eorum, quę operantur ex eis, ſm̃ epithetum ſubſtãtiæ, quã habent ex cõmiſtione elementorum. Et iam ſententias in libro nr̃o elementorũ cæteras deteximus, ſm̃ ſententia Hip. cum vera ſit iſtorum ſententia, q dixerunt, ꝙ ſubſtãtia gñationi & corruptioni ſubiecta, qualitatibus quatuor ca. fri. ſic. & hu. & nõ alijs immutat̃. Inquirere autẽ de anima an eius ſubſtãtia ſit corporea, neq; ceſſet qñ H
corpus accidit alicuius rei animalis deſcendere in ea: aut ſit aliquid corpori continuũ, quod cũ corpore accidit: aut ſpermatis ſit virtus & potẽtia aliqua, cui cõueniant quidẽ cũ creatione corporis accidentia animæ: relinquo hoc illis, qui de ſe exiſtimãt, ꝙ hoc ſciunt veraciter. Satyriaſis autẽ virgæ ſcio manifeſte ꝙ fit volũtate: & fortaſſe imaginatione tm̃. Silr̃ ſcio ab ore cuiuslibet hominis egredi linguam, qñ hanc actionẽ vult. Cauſę autẽ propinquę, hac appellatione appellant̃ à peritis & ſapiẽtibus viris in hoc ca. & ſubtilis ſpeculationis. Merito autẽ dixerũt, ꝙ earũ cauſę duę ſunt ſimplices, & vna cõpoſita. Cauſę duę ſimplices ſunt, ꝙ ab arterijs ſpiritus ad iſta duo mẽbra deſtinantur, cum ſint rara & poroſa interius. ſ. virga virilis & lingua: vel à ſe habẽt vt erigantur & dilatentur: & vtriuſq; erectio ſequitur & comitatur ſpiritum intra venas exiſtẽtem vſq; ad exteriora vtriuſq;: & pori, qui ſunt inter vtrãq;, neceſſitate vacuitatis implent̃. Sic enim virgæ virilis impletio fit ab imaginatione & voluntate: & diſtenſio quidẽ vehemens habitudine & valida, prout dicunt, & teſtantur medici cõſiderãtes anatomiam, lacertis aliquibus attribuitur paruis, & ſpiritibus, qui continentur in arterijs. Et eodem modo fit in lingua, qñ erigitur & dilatat̃, ei quidem cõtinue ſpiritus immittuntur, cum eo etiam, ꝙ aliqui lacerti in ea habitudine diſtẽduntur. Veritati quidem huiuſmodi dicti atteſtatur, ꝙ arteriæ in lingua & virga

virili

* al. circunſcri[ptis] illis

* al. deſtinata

A virili confixę, maiores, q̃ in cæteris membris exiſtunt. Cauebo ergo eum, qui verbum meũ hoc
audit, †ne quippe abhorreat verbum meũ, exiſtimando ꝙ arteriæ, ſpiritum quidẽ duntaxat cõ⸗
tinent, ſicut Eraſiſtratus exiſtimauit, ſed ſæpius dixi, ꝙ in arterijs ſanguis ſubtilis cõtinetur căli
dus cum ſubſtantia quippe aerea: & extrema venarũ orificia ſunt adeo ſtricta, ꝙ id quod ab eis
egreditur, ſpiritus eſt tm̃. Et poteris quidẽ pręcognoſcere, quòd de duobus dictis propinquius
exiſtit veritati: & magis elegi verbũ illius, q dixit, ꝙ diſtenſio virgę virilis non eſt minor cauſa,
q̃ illius, qui dixit, ꝙ ab arterijs quidẽ ſpiritus deſtinãtur ad virgã virilem, & linguã per id, quod
narrabo. Quod eſt, quia præſumet aliquis & anticipabit dicere, ꝙ vnũquodqꝫ membrum, ſui⸗
ipſius intendit cõmodo & reparationi: & hoc quidem non ſolum eſt ſufficiens, ſed & verũ: ſed
quod dicitur, ꝙ membrum, alterius intẽdat cõmodo, modum & quantitatem naturæ excedit,
cũ hoc quippe in hominibus cunctis nõ reperiatur, nedũ in brutis. Et hoc quidẽ declarauimus
ſufficienter in libro nr̃o de virtutibus naturalibus. Et quod hoc affirmat & aſſerit, eſt, ꝙ ſtoma⸗
chus nequaqꝫ cibaria digerit, vt per hoc intendat omnia mẽbra animalis reparare: neqꝫ hepar
quoqꝫ cibũ alterat hac intentione: & ĩmutat à ſtomacho, ꝓgreſſum ad ipſum, vt conuertat in ſan
guinem, & ad cætera mẽbra mittat. Silr̃ quoqꝫ cor, non quidẽ pulſus actio prodit ab eo pro alio
B membro, ſed pro ſui cõmodo. Quod autẽ dictũ eſt veriſimilius ſentẽtiæ naturali, vt dicatur, ꝙ
vnumquodqꝫ membrũ attrahat ſibi quod conuenit ei, vt ex ipſo nutriatur: deinde illud ĩmutat
quod attraxit, & retinet, & aſſimilat ſibi: & expellit à ſe, quod eſt ſibi diuerſum. Quod vero di⸗
citur, ꝙ vnũquodqꝫ membrũ non intendit quidẽ reparationi ſuæ, ſed quicquid operatur, ope⸗
ratur vt præſtet obſequium alijs membris: non eſt verũ. Cum ergo hoc ſit vnum de ijs, quæ in
libro noſtro de virtutibus naturalibus declarauimus: oportet vt principiũ repletionis accidat
quidem membris, quæ implentur, non ex arterijs, ſicut quidam dixerunt: verũ ipſamet mẽbra
cum habeant erigi, & proprie dilatari, attrahunt ſpiritus ab arterijs, & implentur ex eis.

De motu linguæ.

Virga vero virilis augetur manifeſte, & fit magna, ſuſcipiendo augmentũ nõ ſolum in lon⸗
gitudine, verũetiam in circuitione. Sed linguã videmus in longitudine diſtendi, qñ ab ore edu
citur: non tñ augeri in omne corpus ſuum, quemadmodũ virga virilis. Similiter quoqꝫ nõ vi⸗
detur ab ore vniformiter egredi, qñ fortius homo, q̃ꝫ poteſt os ſuũ aperit, aut qñ penitus extat* (al. nõ exiſtat)
apertum, aut qñ inter duas habitudines mediocriter ſe habet. Qm̃ in ipſo, cuius eſt os apertum
fortiter, ac valde plus, q̃ poſſit, inuoluitur in inferiori labio intantum, ꝙ ſi conetur quãtum po
C teſt eam eleuare, non valebit eam adaptare vt ad figurã attingat mediocrẽ: propter hoc, ꝙ man
dibula quidem inferior cõcomitabitur eam, donec claudatur os: quoniam actio in aperiẽdo os
& in claudendo, eſt huius mandibulæ tantum, ſuperiori quidem mãdibula quieſcente: & ma⸗
xime quando aliquis quæſierit linguam eleuare ſurſum cũ conamine, donec exterius inuolua
tur ſuper labium ſuperius, eam concomitatur mandibula inferior, donec cõcurrant labia, & os
claudatur: & hoc fit, quia vinculum lingue eſt ex parte inferiori anterius: deinde poſt ipſum eſt
extremitas linguæ abſoluta, qua fit proprie diſtinctio vocis, vt fiat pronunciatio & locutio. Et
hæc extremitas eſt, quæ egreditur exterius ab ore: cum oris apertio quidem fiat, qñ mandibula
inferior inferius attrahitur, & lingua mandibulę ſigillatur, cum ſit ei ex parte inferiori tota cõ⸗
tinuata. Oportet igitur, vt non extrahatur extremitas linguę ſurſum in illa habitudine, cũ vin⸗
culũ ab inferiori attrahat ipſam, & prohibeat. Et ſm hanc rationem, ſi aliquis quæſierit violen-
ter linguam ſuam ſurſum eleuare, videbit mandibulam ſuam inferiorem ſequi eã, & appropin⸗
quare mandibulæ ſuperiori: & attinget hoc quoqꝫ cõcluſionem oris. Cumqꝫ iam præmiſimus
hoc, concludemus ſermonem noſtrum, ſicut oportet cõcluſione ſua: & narrabimus hæſitatio⸗
nem, quæ accidit nobis deeſſe linguæ. Et dignum fuit, & merito accidit nobis, cũ nõ inuenia⸗
D mus cauſam, propter quam lingua prolixatur, donec ab ore quidem exeat. Nec reſponſio, quã
videmus, egreditur ab illa ambiguitate. Scimus. n. ꝙ lacertus mouẽs linguã, ſumit principium
ex partibus tunicæ nodi gutturis, et oſſis, quod aſſimilatur lambda literæ. Ideo oportebat tunc
neceſſario, vt ſi lingua attrahatur ad illas partes, aſcendat interdum per lacertos, qui continuan
tur ei deſuper: & humilietur per lacertum, qui continuatur ei deorſum, quando ipſe ad ſe attra⸗
hit: & declinat interdum, deuiando ad aliquam partium per lacertum, qui circũdat quidem in
duas partes. Cum ergo anatomiam inſpicientes in hoc conueniant, ꝙ nullus motus obedit vo
luntati, niſi motus lacerti tantum, nec aliquis lacertus linguæ cõtinuatus diſtendit eam, donec
adducat eã extra os, tunc merito in titubatione incidimus, quãdo ſcire volumus qualiter actio
fiat linguæ. Et ſi motus aliquis poſſet in corporibus animalis inueniri, qui volũtate fieret abſqꝫ
aliquo lacerto, non incideret in hanc quæſtionem aliquid ambiguitatis.

De motu vomitus, & deuorationis.

Oportet ergo de hõc* inquiſitione vehemẽti inquirere, donec ad veritatẽ ꝑtingamus huius (* al. hac)
rei. Et inſpiciamus ſi forte inueniantur in alijs quoqꝫ membris motus volũtates animalis imitã
tes: & non ſolum voluntates eius, verũ id, quod imaginamur exiſtimando, ſicut in virga fit vi⸗
rili: quia impletur corpus rarificatũ ex vento velociter, ac leuiter: deinde ad tantũ attingit mo-

Marginal notes: † al. ne quippe oberret; * al. clarus

tum,ꝙ impletione ſui creſcit. Et tu poteris ſcire,ꝙ motus volūtarius nō eſt ſolius lacerti, mani- E
feſtius ex animali quod ruminat:quia hoc animal poſtq̄ implet ventrem ſuū herbis, aut ex alio nutrimēto,redit in idē,& erigit ipſum paulatim ex eo, quod trāſglutiuit ad os ſuū, vt molat ipſum & terat actione ruminationis. Quidā etiam hoium intendunt euomere, quod potauerunt præter conatū vehementē,volentes expellere facile ac velociter, vt nō oporteat eos caput cōquaſſare,ſicut alij faciunt:& nō egeant membrorū prouocatione quibus euomūt,neq; eorū diſtenſione. Et manifeſtū eſt hoc procedere ex eis,quia inſtructi ſunt in hac actione plus,q̄ alij:& conſueuerunt omni die,qn̄ exeunt à balneo euomitare,& ſumunt potū ante cibū. Q, ſi aliquis dixerit,ꝙ œſophagus obedit volūtati in huius actionibus, & ſi dixerit, ꝙ ſtomachus obſequitur voluntati,& ſi dicat,ꝙ vterq; ei obſequitur,nihil in hoc caſu refert,in quo ſumus inter hęc, niſi quia alio modo,q̄ oportet inquiritur,cū intenderimus inueſtigare de motu mēbrorū:& nō ſumus quidem cōtenti perſpicere,ex quibus mēbris illi fiant motus, qūin cōſideremus cum hoc ſm quem modum fiat actio illorū. Et video manifeſte in lingua,& in generationis inſtrumētis illa eadem mēbra,quæ mouentur:& cū hoc quoq; video ſciētia manifeſta,ꝙ actio linguæ, quæ accidit qn̄ ducitur ab ore: volūtati quidem obſequitur:actio vero gn̄ationis inſtrumentorum non fit à volūtate tm̄: ſed ſæpius ſine volūtate,obſequēdo ei,quod anima format,& imaginatur. F
In animali quoq; ruminante,& in euomēte facile, merito quiſquis fuerit quæſiuit, an illa actio fuerit ſolius œſophagi vel ſtomachi:& ſimiliter habitudo in voluntate. Iā diuerſificati ſunt homines in hoc. Et quidā eorū actionē eius attractioni ſtomachi attribuūt. Et quidam eorum attribuunt eā compreſſioni quidē œſophagi,qua cōprimitur id,quod diſcurrit per ipſum, & coarctatur. Qui autē in ſermone ſuo diſtinxit, & perſcrutatus eſt breuiter actionē mēbrorū, dixit ꝙ œſophagus ex duabus componitur tunicis:vna intrinſeca,quæ quidē obedit ſtomacho, per quā ipſe attrahit,quod trāſglutitur,ſicut quod per manū trahit aliquis: alia vero extrinſeca impellit comprimendo circūquaq; rem,quæ tranſglutitur, donec ad ſtomachum perueniat, quēadmodum coqui faciunt,qn̄ manibus ſuis cōprimendo id, quod cōtinent inteſtina,emūgunt. Et quidā viderūt,ꝙ vtraq; tunica œſophagi agit in trāſglutiendo, niſi quia maior virtus, ac dignior in hac actione,eſt in interiori tunica: & exterior ei facile ſuffragatur. Et iam quidē declaraui in libro meo de virtutibus naturalibus,ꝙ p̄cipua virtus,& maior,& dignior, quę ad tranſglutiendum operatur, eſt quidem tunicæ intrinſecæ œſophagi: actio autem,quæ eſt in tēpore vomitus,quæ eſt contraria trāſglutioni, fit quidem per aliam tunicam.ſ.extrinſecam. Oportet ergo vt ponamus cauſam in maiori parte,virtutem quæ eſt in ſtomacho expulſiuam:quæ non G
eſt voluntaria,ſed naturalis:& fortaſſis cauſa in illa operatione virtus eſt volūtaria: & forte virtus naturalis in illa habitudine,virtuti ſuffragatur voluntariæ facile,& modicū:ſed qn̄ vomitat homo ſine voluntate cibū,quādo eleuatur ad orificium ſtomachi,ſicut accidit pueris dormientibus,oportet quidem exiſtimare,ꝙ cauſa in illa actione eſt virtus expulſiua: & hæc virtus etiā inuenitur in inteſtinis,& veſica manifeſte & matrice: & inuenitur etiam non minus in cæteris mēbris animalis omnibus: niſi quia in iſtis occultius inuenitur adeo, vt probatione indigeat. Et iam adinuenimus in eis probationes,& fundauimus in libro nr̄o de virtutibus naturalibus.

De motu egerendi, & vomendi.

Et ſicut quidā vomitus fit à virtute naturali ſola, & quidā vel totus,vel maxima pars ipſius fit prorſus à virtute volūtaria, ita reperitur in euacuatione per inferiorē regionem.i.per anū:& in euacuatione, quæ fit per vrinā qn̄ mingitur duplici quidem actione. Fortaſſis.n.fiet hoc ab aliquo lacerti iuuamento,qui congruit ei, extrinſecus cōdenſando, & comprimendo anū. vel forte abſq; illius lacerti iuuamēto fiet ab inteſtinis vt egrediatur egeſtio,vel à veſica per vrinā: & hoc fiet à dormiēte: & prouenit hoc etiam propter vigiliam nimiam,vel propter multā materiam,quam quidem continent illa loca: vel propter materiæ punctionem,vt demū dimitta- H
tur abſq; voluntate,& illa loca nō comprimantur à lacerto: neq; in illa quidem habitudine q̄cquam habeant de actione voluntaria,niſi tantum vnicam,ſcilicet relaxationis actionem:& circularium impedimentum lacertorum, qui cōtinent quidem extrema lacertorum illorum: qui ne fiat abſq; voluntate purgatio, ſolum virtutem prohibent naturalem in eo, qui permanet in ſuo curſu naturali. Quòd ſi quidē accidat lacertis illis laxatio,aut incidantur penitus,donec ſectio totaliter appareat, & egeſtio quidem, & vrina tunc progreditur prorſus abſq; volūtate. Et iam quidam in hoc loco litigiū induxerūt,vt vincere videantur, non ex eo, ꝙ ſequerētur inde cōmodum,interrogantes an actionis lacerti laxatio,comprimētis orificia meatuum, & impedimentum eius,de actione computetur voluntaria: & dixerunt ꝙ actio quidem lacerti ſit per diſtenſionem eius, & incuruationem, & nō per relaxationem. Congruit itaq; in hoc capitulo ſententia eorum,qui ſentiunt,ꝙ rerum virtutes æſtimandę ſunt:cum in eis iam cōueniatur inquirere de nominibus: reſtat autem concordes ſimus,ꝙ lacerti quādo meatuum extremitates comprimuntur,non egreditur quicquam ab eis:quando vero ab eius actione arcetur, quod in illis extitit meatibus,egreditur. Merito igitur dicit obiector,quòd illud, quod egreditur quidē ab illis meatibus,quando relaxatio vincit,illi quippe lacerto contingit actio nō volūtaria, quę

fit per

* al'. cum

A fit per virtutem tantum naturalem : & quod egreditur ab eis, eo in ſua manente complexione,
quando ſuffragatur lacertus illis conueniens inſtrumentis extrinſecus, actio fit volũtaria, vera-
citer erit ſecundum primam intentionem, vel viam, vel ſemitam primam, vel qualiter voluerit
nominare. Et ſiquidem intendit voluntate ſua, illorum lacertorum impedire vel laxare actio-
nem, ipſis in ſua natura non permanentibus, illud quod egreditur, actio voluntaria per ſecun-
dam intentionem, & viam ſecundam, non primam appellatur.

De membris, quæ mouentur motu voluntario.

Et ſub hoc occupationis genere multa continent̃ alia dubia: immo ꝗdem, ſi dignius eſt verũ
dicere, ſub hoc capitulo omnia, quæ ꝗdem accidunt & arcentur, à noſtra voluntate continent̃.
qm̃ ambulare, currere, calcitrare, & cæteræ quę pedibus actiones perpetrant̃, voluntarię dicunt̃
actiones, per intentionem primam. Similiter actiones, q̃ manibus aguntur, voluntarię dicunt̃.
Vox & locutio dicũtur eſſe à voluntate: prima quidem intentione. Manuum autem & pedum
quietudo, & ceſſatio à ſermone, dicũtur actiones voluntarię, intentione quippe, & ſententia ſe-
cunda. qm̃ ſicut qñ membra noſtra volumus mouere, eſt illud, quod volumus, actio volũtaria.
ita idem etiam qñ nolimus ea mouere, erit ꝗdem quod volumus: & hoc ſequetur præciſionem
B conſilij apud homines in aliqua actionum volũtaria. Nec hoc quidem currit in ſermone dun-
taxat hominum, verum reperitur ad inſtar hoc in ſermone Dei ſublimis viro cõminantis, tem-
pore neceſſitatis præſenti amico non ſubuenienti, in hunc modũ dicẽtis: Nunꝗd tu pręſens fui
ſti, ac amico ꝗdem tuo in mortis articulo iam cõſtituto non ſubueniſti? deinde me fraudulẽter
adijſti. egredere à meo ſancto altari. Et ꝗdam hominum non admittũt hunc ſermonem: & exi-
ſtimant ꝗdem ꝙ non eſt appellanda cauſa illius quod accidit, niſi quidem actio imprimat aliꝗd
in accidentia illius rei, quę accidit: & cogitur, qui hoc dicit verbũ, dicere ꝙ qui ſe, ne in exercitũ
magnum vadat ex regis edicto ad pugnam, & ad ſupponendũ ſe periculo, occultat, nullã pœ-
nam meretur: qm̃ pugnantes illius exercitus ſi ceciderint, ipſe cadet inter eos ratione cadentiũ,
non quia ipſe occultauit ſe ab eis. Et determinaui inter eos, qui dicebant verbum hoc, & inter il
los aliud verbum dicebant, hoc modo diſcordiam magnã & validam. Et iam orta fuerat ſæpius
inter medicos & philoſophos diſcordia atq; altercatio, vtrum priuatio vel nõ factio eſſet ꝗdem
cauſa accidentiæ rei quæ accidit. Et doctores legum, & reges, eos qui ſe abſentant à pugna, &
eam ſubterfugiunt volũtarie, acrius puniunt, q̃ illos, qui poſt victoriam hoſtiũ fugiunt. Illi.n.q
exiſtimant, ꝙ non eſt aliquid priuatum cauſa accidentiæ rei, non poſſunt ratione defendere ſe
C in aliquo contra illum, qui dicit, ꝙ illi, qui ſubterfugiunt pugnam timore cędis vel mortis, iuſte
puniuntur: ſed contenti ſunt hoc verbum dicere, & ipſum ſæpius iterare, & ſucceſſiue, cũ non
poſſint declarare atq; oſtendere, ꝙ nequit aliquis eis ſufficienter probare, ꝙ priuatum licet eſſe
cauſam eius, quod accidit pręſentialiter. Et quidam medicorum intendentes hoc fundamentũ
obſeruare, fundauerunt ſe ſuper ipſum: exiſtimantes ꝙ egreſſus egeſtionis, & vrinę, quando fit
abſq; voluntate lacerti, qui eſt ſuper orificia meatuum, actio eſt naturalis, & non volũtaria, neq;
de actionibus animalibus prorſus. Sed qui ſophiſtarũ relinquit altercationes, & contrarietates,
& intendit in eis, quę in arte iuuant medicinę, concedit ei, qui vult actiones iſtas appellare qua-
litercunq;: & intendit inſpicere qualiter ea, que iuuant & vtilia ſunt duntaxat inueniant̃, quod
eſt qualiter hæ fiant actiones. Exempli cauſa, ꝙ in ſtomacho, & inteſtinis virtus viget naturalis,
expellens quidem id, quod eis nocet quantitate ſua vel qualitate nocua: & expellit etiam cum
hoc interceptum in eis, licet non ſit nocuum, quando non iuuat: & hoc quidem in membris in
ſua manentibus natura, quando conſequitur ex hoc, quod continetur commodum per tempe-
rantiam. Et fortaſſe aliquid intendunt expellere membra in tempore indebito, & non oppor-
tuno: & imitatur ipſa lacertus, qui comprimit, & coarctat illorum orificia meatuum, vt quid ex-
D pellat donec tranſiliat, & egrediatur: & ſimiliter quando tempus accedit, quo ſentit̃ ille exitus
ſuperfluitatum: ille quidem lacertus relinquitur, ac remittit̃: demum quieſcit ab actione ſua, de
quo ſermo pręceſſit. Nec huius negocij fecimus mentionem, niſi ob id, quod ſermo ſe ingeſſit
ex continuo, non quidem principaliter ex prima intentione, quę propoſito, quod intẽdebam
neceſſaria exiſteret præſenti. Nec eſt quidem abſurdum cum eo, quod pręceſſit rememorari:
quod ſum narraturus. Quod eſt, quia qui videt ophthalmiam patientem inſuetus hoc videre,
oculi eius primo replentur humiditate. & ſi diutius inſpiciat, ophthalmiam quoq; incurrit, &
ipſe: quia oculi formidantes ægritudinem, debilitantur ex illa: & euaneſcit virtus illorum eſſen
tialis adeo, vt aliquid ab oculis admittat vicinis, qui ſibi continuantur quando fuerit in eis ſup-
fluus humor atq; prauus. Et iam quidem hoc innuit Hippocrates, & his ſimilia ex eo, ꝙ corpo-
ri communicat cogitatio: & compatitur in accidentibus, ſermone quem ſcripſit in libro humo-
rum huiuſmodi. Et fortaſſe quidem videt homo ſerpentem ſubito, & in colore ſuo accidit pal-
lor. Et fortaſſe quis incedens ſuper apicem pinnaculi aut montis excelſi timet, & pedes eius tre-
munt. Similiter quoq; homo videt aliũ mingentem, aut egerentem, aut pandiculationes agen-
tem, & ad hoc prouocatur idem operari: quaſi in membris ipſis viſio ſit intellectus, & inſpe-
ctio. Et manifeſtius hoc declaratur, ac liquidius ſicut dixi in actionibus, quæ fiunt in lacertis:

quoniam illas actiones agunt pueri, nedum adulti,qñ voces imitantur,quales alios audiunt,ꝓ- E
ferentes,cum ignorent ipſi lacertos linguam mouentes, adeo vt incidant vocem inciſione lo-
cutionem formante. ſimiliter accidit inſpiratio & exſpiratio,anhelante lacertũ, quo hoc opera-
tur,ignorante.Non eſt ergo mirandũ linguam ꝗdem moueri à lacerto voluntate duntaxat.ſed
in ea virtutem eſſe,qua ꝗdem perpendit quod appetit intellectus, adeo vt moueat ſeipſam mo
tu,vt ab ore quid educat̃ compẽtenti. Et iam ꝗdem p̃dixi qualiter hoc fiat.ſ.linguę raritatem ac *al. concepti
poroſitatẽ eius,ſicut in virga virili. Sed ꝗa poroſitates in virga virili ampliores exiſtũt,augmẽ-
tum virgę virilis immenſum, multam aeris comitat̃ ſubſtantiam: linguæ vero poroſitates mo-
dicæ.Ideoq; non accidũt in ea raritates multæ vel magnæ.Et huius generis quidem eſt quod de
dolore quæritur: quid nanq; eſt,ꝙ illud quod ꝗdem incurrit occupatus ex aliquo,& negocio-
ſus in loco in quo eſt,apoſtema eſt minus. Quando ergo euacuatur, cum eo quoq; quod ab eo
non deſiſtit augmentat̃. Quidam aũt dixerunt ꝙ pars animæ diſpoſitiua & ordinatiua, qua fit
ordinatio,quia cauſa motus exiſtit voluntarij,& ſenſuum omnium membrorũ ſenſibilium,qñ
cogitatione detinetur & occupatur alicuius rei,retardat præuentionem.Et quidam dixerunt ꝙ
in ipſis membris eſt quædam virtus. quando ergo illa pars ad anguſtiam peruenit, ordinãtam *al. ordinati
animæ,& debilitatur,& euaneſcit,& etiam laxatur.res autem debilitata & euaneſcens, habet F
neceſſe,vt contra id quod nocet ei,validius inſurgat.Et hoc ꝗdem excogitauit vir quidam phi-
loſophus,cuius philoſophia atq; prudentia pura ꝗdem & non turbata fuit,neq; inuidia duceba
tur,veritatem ſecutus non verbo tm̃, ſed etiam opere. Percuſſionem ſuſtinuit is in femore, ex
qua ſibi contigit apoſtema. Factum eſt ergo per hoc in quo dubitauit. & illud fuit, quoniam
mirabatur ad plurimum qualiter languor eius noctu magis intendebat̃, cum etiam maioribus
vteretur remedijs in tenebris, & pedes eius tunc magis ociabantur q̃ in luce, & totum corpus
eius erat opertum & calefactum.Et ipſe dixit,ꝙ ſicut reuelatum fuit, illud quidem non fuit niſi
quia non erat de nocte alio negocio occupatus videndi vel audiendi,neq; aliquid agendi,neq;
in aliquo proſpiciendi,nec cogitandi.ſed eius cogitatio conuertebatur in apoſtema coxæ dun-
taxat.Et dixit,ꝙ acciderat ei apoſtema prius ſemel in oculis ſuis,& dolebat noctu vehemẽtius.
& illud eſt quoniam ſicut quando oculus ſanus aſpicit alium oculum ęgrotum,& intendit circa
ægritudinem cogitare & imaginari: etiam ipſe oculis ægrotat. Sic ita non eſt mirandum vt co-
gitatio operetur ac imaginatio illud.& quamuis ſit in ægritudine femoris,quia diſpoſitio eius,
licet admodum ſit modica,tunc tamen ægritudo intenditur & augmẽtatur. Hæ autem res,licet
ad veritatem earum non attingamus perfecta probatione,quod tamen de eis dicimus firme,eſt G
ſufficiens.& poſſibileeſt,vt non ſit ſufficiens tantum,ſed verum.

De motu palpebrarum.

Et iam tempus eſt vt ad aliam ſpeciem motuum liquidiorũ redeamus, ac ſi ſit conuerſio eius
quod narrauimus.qm̃ ſicut quędam membra regunt̃ in virtutibus naturalibus, & motus in eis
apparent animales,vel actionibus permiſti naturalibus,ſic inuenio alia membra, quaſi volun-
tatem ſequentia.& voluntas eis prædominatur dominio manifeſto.& cum hoc inuenio,ꝙ per
miſcentur eis motus naturales,ſicut mõtus palpebrarum.qm̃ quidem hæc actio erit in pluribus *al. motibu
hominibus abſq; voluntate. & non reperies aliquem ferè, qui ſic arceat palpebras ſuas,vt non
moueat eas.& apertis permaneat oculis vſq; dum velit eos claudere.& claudat niſi raro.

De motu clibani pectoris in tuſſi,riſu,& ſternutatione.

Et iam inuenimus quoq; in motu clibani pectoris totius in tp̃e tuſſis,riſus,ac ſternutationis,
locum ambiguitatis.Et hoc quidem eſt,quoniam iſtud membrum animalis mouetur vtiq; ſem
per ꝑ lacertum.& initium motus lacerti mouentis ipſum,procedit à fundamento neruorum &
origine illorum.adeo ꝙ homo ſi intenderet illis neruis,& illos amputaret oẽs,incontinenti p̃-
pediret̃ anhelitus illius animalis.Et ſiquis voluerit forti conamine tuſſi reſiſtere,vt fortaſſis va- H
leat anhelitum arcere ac continere propter tuſſim paululum,ſi fortis fuerit virtus in arcendo&
comprimendo anhelitum ſuũ dominando ei,diuturniori tamen tp̃e non poterit reſiſtere quin
deficiat & vincat̃,donec ſiue velit ſiue nolit tuſſiat.Similiter fit in ſternutatione. qm̃ neq̃ actor
eius ipſam comprimere,qñ violenter inuadit. Eodẽ quoq; modo hoc ꝗdem inueſtigat̃ & anhe
litus.Et ꝗdam exiſtimauerunt,ꝙ anhelitus eſſet actio naturalis,non voluntaria, ob id ſiꝗdem,
quia viderunt eam in ſoporato & apoplectico.Etiam ſufficiẽter quidem expoſuimus de anhe-
litu in tracta.ij.libri noſtri de motu lacertorum.& librum noſtrum inſpiciẽti competit quod ibi
diximus de anhelitu,ad tuſſim reducere & ſternutationem.Riſus aũt incitatus ex eo, ꝙ ſuperfi
cialia tanguntur loca ſub axillis,& volæ pedum,non quidem ſub hoc capitulo comprehendit̃.
neq; video quidem ad cognoſcendam cauſam,propter quam ſi tangantur huiuſmodi loca,hu-
iuſcemodi tactu moueantur motu huiuſmodi:velut quando aliquid videtur riſibile:vel audit̃
ſecundum aliquam ſemitãm penitus. nec ad cognoſcendam cauſam propter quam,qñ ſimilia *al. ſcenicam
viderimus iſtis vel audierimus,corpus prorumpit in motum riſus: etſi velimus arceri ab eo,&
continere quanto poſſumus conamine ſoliciti. Tuſſis vero,ſternutationis,oſcitationis,ſingul-
tus,pandiculationis habitudinem narraui quidem in cauſis accidentium.

De

A *De motu gutturis in deglutiendo.*

Contentus ſum aũt impræſentiarum ponere qdem exemplum ad inquiſitionem aperiendã de actionibus ambiguis.de quibus hæſitatur qũo fiant. Et iam aliquid ex hoc narraui in trac.ij. libri mei de anatomia viuorum animalium.Nunc aũt narrabo modum in alia ſpecie animaliũ, cauſa quippe exercitij, conſcius inter oĩa nihil eſſe vtilius ei q voluerit acquirere ſm habitudinem & modũ in arte medicinę,vt in pluribus exerciteť exẽplis.Cum in tranſitu eius quod tranſglutiť in œſophago plures diſcordent, oportet ad inquirendũ diligenter intendere qualiter rei veritas reperiať.Et primo narrabo ex anatomia totã formã œſophagi qualiter ſit, deinde poſtmodũ omnia alia membra,quæ ſibi continuanť. Et primũ eorũ quæ ſibi continuanť & dignius oĩbus eſt ſtomachus.at qdem ſi aliquis dicat œſophagũ ipſius eſſe partẽ, non verebiť hoc dictũ neq; verecundabiť. ſecundũ aũt de ijs quæ continuanť œſophago eſt nodus gutturis. demum lingua,atq; os. Et illud eſt, qm̃ vna tunicarũ œſophagi.ſ.interior in ſua natura neruoſa, cuncta q̃ ſunt in ore & nodo gutturis inuoluit.& videť apparibiliter(qñ id quod tranſglutiť ad ſtomachum,p œſophagum tranſmittiť)de ſuo loco nodus gutturis moueri primo, & ad partẽ gutturis eleuari.Qñ aũt quod tranſglutitũ eſt reſidet in fundo ſtomachi, nodus gutturis incõtinenti

B ſubtrahiť,donec ad priſtinum locũ redeat.Et ex hoc q̃dem quod apparet in hoc capitulo nobis aperiť initium inquiſitionis.& oriť queſtio,an nodus gutturis tres habeat partes,q̃ ſint,nomen non habens,peltalis,& cymbalaris.& an nodus gutturis in aliquo ſuffrageť,ſemetipſum erigẽdo ad tranſglutiendũ nutrimentum.an qdem moueať motu aliquo quem agit & operať deuoratio. Poſtquã aũt cogitauit ille,qui magnę fuit inueſtigationis in inqſitione huiuſmodi actionis,ꝙ antecedit deuoratio tranſitũ eius quod trãſglutiť in ore & gutture: indagauit an in motu nodi gutturis ſit aliquod inſtrumẽtorũ quod actionẽ opereť illam.ſ.tranſitũ nutrimenti in ore & gutture:an non ſit ad hanc cauſam poſſibile vt nodus gutturis attrahať ſurſum:ſed ſequatur neceſſario motũ membrorũ,qbus fit tranſitus nutrimenti in œſophago.deinde neſcio qualiter diſcordauerunt,vt qdam eſſent quibuſdam contrarij.Et duæ illarũ ſectarum antiquiores,†à veritate fuerunt remotiores: quæ iudicarunt ꝙ nodi gutturis eleuatio atq; erectio motum qdem linguæ contingit,q mouet eam immittendo quod tranſglutiť,donec ipſum ad œſophagũ perducit.Et qui fuit ex illis in anatomia profundior,ipſe qdem exiſtimauit ꝙ lingua,qñ magis flectitur in tranſglutiẽdo,ſurſum attrahit duos lacertos.& attrahũt ſurſum illi duo lacerti nodum gutturis p attractionem ſuam.qm̃ inter radicem linguæ & nodum gutturis infiguntur.propterea

C qdem ꝙ continuanť chartilagini quæ ſcuto aſſimilatur. Et aſſertores huius verbi exiſtimant ꝙ duæ duorum lacertorum extremitates horum deſinant in chartilaginem. Cũ omnes ergo, qui profitẽtur anatomiam,in hoc qdem communicent,ꝙ cuiuſq; lacerti corpus, qñ operať & agit, verſus caput ſuũ retrahitur,non eſt ergo mirandum,ſi qñ lingua incuruatur in initio deuorationis totaliter illorum lacertorum verſus caput,eorum corpora vnumquodq; duorum ſurſum contrahit, & loca eorum iuxta linguam, & ſecum quoq; chartilaginem ſurſum ſcuto ſimilem. Cum ergo reſiduæ chartilagines duę nodi gutturis huic continuẽtur chartilagini:totus iccirco nodus gutturis eleuatur atq; erigiť.Quòd ſi res,ſicut exiſtimauerũt ꝙ apparebat in anatomia,ſe haberet:verbum quod dixerũt omnibus quæ dixerant ſufficientius eſſet. Sed quia duo lacerti qui chartilagini quidem continuanť ſcuto ſimili,non continuantur vtiq; cum lingua, ſed capitum eorum origo exiſtit à duobus oſſis lateribus,quod lambda literæ græcæ aſſimilatur, eorũ patet error,qui qdem exiſtimauerunt chartilago nodi gutturis aſſimilata ſcuto mouetur, ſiquidem motu linguæ per attractionem duorum lacertorum,quos prædiximus, ſurſum. Et quamuis etiam cum hoc ꝙ exiſtimauerunt,verum exiſteret quod apparebat in anatomia, non qdem cum chartilagine ſcutea ſurſum quidem attracta duæ chartilagines reſiduæ de chartilaginibus

D nodi gutturis attraherentur,cum in eis diſtinctiones eſſent manifeſtę valde inter quaſdam chartilagines adinuicem. Quòd ſi quidem in animali intendas mortuo illos duos lacertos ſurſum trahere, videbis & chartilaginem vnicam ſurſum trahi parum: & non videbis ipſum mouere nodum gutturis totum per motum eius.Et hoc apparet in cæteris lacertis nodi gutturis. quoniam vnuſquiſq; eorum mouet quidem chartilaginem illam,quæ continuať cum eo duntaxat, motu facili valde. Et manifeſtior qdem modus, quo deprehenditur error huius ſententiæ,eſt quod in animali viuo apparet, qm̃ ſi tu duobus illis intendas lacertis, & amputes illos,deinde labia coniungas vulneris,& vinculo conſtringas,& dimittas animal agere quodlibet, videbis poſt modicũ temporis ipſum tranſglutire cibum ſuũ & potum.& mouebit nodum gutturis ſui ſicut prius,neq; hoc faceret ſi forte lacertus qui ipſum mouet,amputareť. & ꝙ non prolongetur ſpacium temporis inter inciſionem illius lacerti quam facis,& quod de hoc dixi oportet videre.Eſt ergo vt animal,quod incidis & ſcarificas,prius affligas fame vel ſiti: & quod de hoc dixi eſt ſuperfluum, quo ad illud quod neceſſe habetur cum eorum ignorantia. cum qdem eſſe duorum capitum duorum lacertorum ſolum ſufficiat ad errorem huiuſmodi ſententiæ & conſilij detegendũ.quoniam qdem hos duos lacertos infixos eſſe video in duobus lateribus oſſis lambda literæ aſſimilati. & duos alios lacertos video à ſummo vniuſcuiuſque laterum illius

oſſis

*al. concep
*al. ordina
al. pſumptuo ſæ
*al. motiuo
*al. ſcari

oſſis oriundos,ab inde verſus linguam tendentes,duobus quippe lacertis continuātos ad no- E * al. cōtinuati
dum gutturis diſcurrētibus.Et videt̃ mihi ꝙ decepti ſunt & errauerũt in anatomia ſimiarũ. qm̄
in hoc ꝗdem aīali reperiunt̃ duo capita duorũ lacertorum ſuperiorũ iuncta duobus duorũ lacer
torum capitibus inferiorũ ita,ꝙ ſe contangunt,qñ animal carnoſum extiterit & delicatũ.& hoc
erit pręanguſtia duorũ laterũ oſſis lambda literę gręcę ſimilis,& ſubtilitate vtriuſqꝫ. In animali
vero cuius duo latera huius oſſis fuerint lata, tu ꝗdem capita iſtorũ duorum lacertorũ videbis
adinuicem ſeiuncta manifeſte & maxime qñ animal extiterit magnũ,vt taurus & ſimilia.Et in-
ter illa capita, diſtantia quoqꝫ longitudinis eſt ſenſibilis in oībus animalibus dentatis. Studeas
igitur exerceri ꝗdem primo in huiuſmodi ſpeciebus animalis,vt inter capita lacertorum horũ,
de ꝗbus fui locutus,bene diſtinguas:deinde hoc idem in equis, & in cæteris habētibus vngues
coneris.Quādo igitur hoc feceris,poteris inter vtrũqꝫ bene diſtinguere.In ſimijs ēt facile.& ma
xime ꝗdem ſi prius exercueris in ſimijs quorũ capita capitibus canũ aſſimilant̃.Et qñ fuerit aīal
antiquius & māturius,anatomiam oīum lacertorũ melius ꝑſcrutaberis. Poſt aũt q̃ perfecte de- * al. macrius
prehendimus & vere ſcimus,ꝙ huiuſmodi verbi ꝓfeſſores quod perſcrutati ſumus errauerunt
in eo:cōſideremus igit̃ an ab alia re q̃ ſit in ore de mēbris, ſit cauſa attractiōis & erectionis nodi
gutturis tꝑe tranſglutitionis.& aperiã inſpectionē inquirens ſecũdo,¦cũ inter ipſum & œſopha F
gum ſit cōicatio non modica ꝑ tunicam ꝗdem interiorē,in qua ſubſtãtia carnis eſt modica val-
de.deinde ceſſat in ea caro annihilari paulatim,donec ea priuet̃ penitus. & fit in modum pelli-
culæ ſpiſſæ,qua totus nodus tegit̃ gutturis,& os,& cũ ea tegit̃ ſuperior pars linguę.Et iam vidi
ſemel quoſdam brutorũ animalium medicos ac chirurgos volentes in œſophagum infundere
quędam ꝗbus infundunt̃ animalia.& tenebat̃ eius lingua cũ mandibula fortiter inferiori ita, ꝙ
non mouebat̃. Et memini quorundã, quæ infundunt̃ hominibus, qñ apoplexiam incurrunt.
Nos quoqꝫ intendimus faucibus oris ꝗdem,& ponimus quędã in eis cibaria humida liquida.&
in radicem linguę immitto & infundo quod eſt in vaſe in œſophagum : & video ꝙ nodus gut-
turis tũc eleuat̃.Et ex hoc patet manifeſte,ꝙ eleuatio nodi gutturis eſt accidēs ineuitabile tranſi
tus eius quod tranſit ꝑ œſophagum.Et fortaſſe ponimus in œſophago grana modica rotunda,
quo ꝗdem tranſglutiant̃ narcotica, & q̃dam pharmācica,& q̃dam quippe quæ alia ꝺpera faciũt
retēta cum extremitate linguæ,vel interius impulſa, neꝓhibeat digitos noſtros ꝗbus intermit-
tunt̃ grana,donec ad principium perducant̃ œſophagi. neqꝫ tñ ex hoc huiuſmodi veritas patet
verbi.verũetiam ex hoc quod nō eſt poſſibile vt alius excogitet̃ modus q̃ iſte,quē dixerũt qui-
dam in lacertis, quo liceat linguæ qñ mouet̃,ad ſe nodum gutturis attrahere. Et illud eſt,qm̄ cũ G
radix linguæ,& duo lacerti deſcendant ad ipſam† à duobus locis quę prędiximus,oportuit illis † al. ab iſtis
duobus lacertis linguã,neqꝫ aliquid aliud moueri.qm̄ verbi illius quod auctor aſſerebat,ꝙ poſ-
ſibile ꝗdem erat nodum gutturis illis duobus attrahi lacertis ſurſum deſcendentibus ad charti-
laginem ſcuteam:error detectus eſt,& patuit falſitas. Cum ergo ſit hic ꝗdem exiſtimare alium
modũ quo poſſit hoc ſtare ꝑ̄ter hunc,manifeſte patet hoc eſſe falſum. neqꝫ aliquis aliud poterit
dicere.Similiter ēt nullus poterit dicere,niſi ꝙ motus nodi gutturis erit cum tranſitu eius quod
tranſglutitur in œſophago,non cum actione linguæ, cum actio quidem linguę tranſitum eius
quod in œſophago tranſglutitur,antecedebat:deinde quieſcit & præpeditur tēpore quo cibus
in œſophagum tranſit.Reſtat ergo nobis indagare cauſam propter quam mouetur nodus gut-
turis cum tranſitu rei iniectę in œſophago à principio vſqꝫ ad finem,donec incipiat eius motus
quando iniectum inchoat in œſophago tranſire, & quieſcit quando quieſcit illud & reſidet. Et
res etiam patet & manifeſtatur ei qui non exercuit cogitationem ſuam multo exercitio, quod
non poteſt eſſe quin ſit vno duorum modorum:ſiue quòd nodus gutturis innatum habeat in-
tellectum quo moueat ſeipſum,cum videat hoc eſſe ſibi melius ac dignius.ſiue ꝙ eleuetur per
attractionem.Cum ergo primum dictum ſit abſurdum,reſtat vt ſecundum ſit verum, ſcilicet ꝙ H
nodus gutturis eleuetur quando trahit ipſum œſophagus. & approbat hoc eſſe verũ & atteſta-
tur naturalis,quo declarauimus quòd in omni membro virtus eſt attractiua,qua ꝗdem id quod
eſt ſimile attrahit ſibi & aſſimilat. quemadmodum in vnoquoqꝫ ipſorũ eſt virtus expulſiua ad
id quod eſt contrarium ei & odit.Quòd ſi eſt verum,eſt quoddeclarauimus,quòd deſideriũ eſt
actio oris ſtomachi,& quòd œſophagus attrahit,quemadmodum res attrahit manu quod com
petit ei,& deſiderat quod eſt in gula.† {Tunicæ vero alterius pellicula,quæ currit & inueſtit in † al. Tunicæ
circuitu ſecundum latitudinem, vtilis eſt ꝗdem & ſuffragatur} quando ſtomachus quidem ad ro alterius,
euomendum aliquid mouet̃. Similiter pellicula quędam,quæ eſt in inteſtinis oībus,inueſtit in villi q veſtiu
circuitu in latũ,nec aliqua pellicula in eis exiſtit,quæ aliter,quàm hoc modo inueſtiat.quoniam & ēt currũt
natura non aptauit ad attrahendum aliquid conueniens, ſed ad educendũ quod in ſtomacho circuitu ſm
ſuperfluit,ſicut explicui in libro meo de virtutibus naturalibus.Probationes ergo ſecundũ hãc titudinē, vti
viam apud eum qui cogitationem ſuam circa virtutes actionum exercuit naturaliũ, ſunt verio- ſunt quidem
res,& magis vrgentes,& ad credendum digniores,q̃ argumenta quæ ſunt præmiſſa. Ille autem ſuffragantur
cui non eſt inſitum à natura,nec eſt aptus ad intelligēdum ſubtilia,neqꝫ cogitationem ſuã circa
doctrinam eorum,quibus vere cōprehenditur cognitio, à puerita exercuit,nec poſtea in ſcien-

tia

A tiā rerum naturalium intentionem ſuam diu appoſuit, probationes quę fiunt ſenſui manifeſtæ ſecundū modum illarum, quas ſuperius narrauimus, non erunt ei firmiores & magis vrgētes. non enim proſpexit & ſciuit ꝙ natura nil operatur fruſtra & incaſſum. Et quia vna tunica, ſcilicet interior œſophagi ſola videtur habere ſolicitudinem apparibiliter in œſophagi actione: nō reputo quenquam ad tantam deueniſſe ignorantiam, ꝙ dicat quòd ſtomachus attrahat id quod competit †{ei per pelliculam quæ diſponitur circulariter in latum: & expellat per pelliculā quę tendit} lineal iter in longum. niſi quis in hac vita nihil de hoc excogitauit, ſed acquieſcat qdem ei quod nouit ſenſu, donec ipſum veraciter comprehendat. veluti quidam oſtendere volens cuidam volenti hanc viam in gallo, quod †{pellicula quæ diſponitur} in latū, quæ eſt in tunica œſophagi exteriori, quādo amputatur amputatione in longum, videtur illud animal traijcere. Et manifeſtū eſt, ꝙ hac vtiq; anatomia debemus vti in gallo, fame prius afflicto. & illud eſt, qm̄ poſtquam fueris vſus hac abſciſſione ſm rectitudinem facta in longum, cum non in aliquo ſibi ad conſeruandum vitam efficiat, ipſe qdem comedit & bibit prius, quam locus vulneratus apoſtemetur & doleat. & tunc abſtinebit ab eſu & potu. & non ſic qdem declarat̃ ei cuius hęc fuerit via ſua. ſ. de tunica œſophagi †{Cuius villi tranſeunt} linealiter in longum. & non quia cū inte-

al. ei p villos diſponuntur circulariter in latum & expellat p villos qui tendunt

al. villi qui diſponuntur

al. cuius pellicula tranſit.

B riori parte nodi gutturis continuetur. hoc quidem modo factum, in quo ſumus, magis declarabitur q̃ illo modo quem p̄diximus, neq; declarabitur ei cuius fuerit hæc via ſua, id quod accidit quibuſdam piſcibus. ſ. chamæ, & illi qui vocatur ſonedis, ꝙ ſtomachus vniuſcuiuſq; illorum, qn̄ intenſa fame conatur aliquod animal minus eo capere, & euadet illud, ſæpius inuenit̃ erectus vſq; ad os ſuū. & hoc quippe, quia in his animalibus appetitus valde intenditur & ſuperat.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE DISSOLVTIONE CONTINVA.

CENSVRA.

C *Pleraq; ex libris de alimentis, & de cibis boni & mali ſucci, in hunc librum ab aliquo longe poſt Galeni tempora tracta uidentur: ineſt tamen in libro nonnihil abſurdi.*

CAP. I.

QVia corpora hominum ſunt in continua diſſolutione & propter calorem naturalem qui eſt in ipſis, & propter calorem aeris circundantis ea extrinſecus: fuit neceſſarium reſtaurare in eis quod diſſolutum eſt de ipſis. Ideoq; fuerūt neceſſarij cibi & potus. & fuit infuſa in ipſis virtus appetitus ad cognoſcendum horam neceſſitatis eorum, & quantitatem aſſu[illegible]ndam de eis, & ſpeciem conuenientem eis. Verum quia non reſtauratur id quod diſſoluitur, nec ſtat loco eius, niſi ſit ſibi ſimile, nec inuenitur in cibo & potu aliquod ſimile ei quod diſſoluitur de corpore: Ideo fuit neceſſarium naturam mutare cibum & potum, vt ſtet loco eius quod diſſolutum eſt, & ingrediatur in locum eius. neq; poteſt virtus, quæ mutat & conuertit cibum & potum in corpore hominis, facere quòd mute-

D tur & conuertatur niſi quod eſt ſimile corpori & proprium. Et quoniam non totum quod comeditur & bibitur aſſimilatur corpori: ideo non eſt dubium quin remaneat ex cibis & potibus ſuperfluitas in corpore: quam de corpore mundificare oportet & ab eo eijcere. Nam ſicut ciborum & potuum, quando intrauerint ſtomachum, operatuſq; fuerit in eis ſtomachus ſuas operationes, eorum pars tranſit ad hepar, & reſiduū fit egeſtio mundificanda de corpore: ſimiliter faciunt organa corporis & loca, ad quæ peruenit nutrimentum, ad hoc facta. Oportet igitur penitus eum qui vult cuſtodire ſanitatem, ad duas res intentionem ſuā dirigere. quarum vna eſt ad corpus cum cibo cōueniente, loco eius quod diſſolutum eſt de ipſo. alia eſt mundificatio ab ipſo eius quod generatum eſt de ſuperfluitatibus ciborum. Verum oportet te ſcire diuerſitates naturarum ciborum, & diuerſitates naturarum corporum, & nocumenta eorum, vt ſcias conuenientiam cuiuslibet ſpecierum cibi, & cuiuslibet differentiarum hominis, propterea ꝙ naturæ ciborum ſunt diuerſæ. Nam eorum quidam ſunt temperati, ſicut ex quibus generatur ſanguis purus & mundus. & quidam eorum ſunt nō temperati, ſicut ex quibus generatur ſanguis cum cholera aut phlegmate, aut cholera nigra ſuperflue, aut vētoſitas craſſa & inflatiua. & eorū quidam ſunt craſſi. & quidam ſubtiles. & qdam ex quibus generatur humor viſcoſus. & eorum ex quibus generatur humor ſine viſcoſitate nocuus. & eorum qui iuuāt ꝓprie naturas alicuius

membrorū

membrorum & non alias. Et corporũ quædam ſunt tẽperata etiam,q̃bus dñatur naturalis ſan- E
guis purus & mundus:& quædã ſunt non tẽperata, & dñatur eis phlegma,aut vna ex choleris,
ſiue vna duarũ cholerarum:& quędam eorũ ſunt rara,& velocis diſſolutionis:et quædam ſunt
ſpiſſa et tardæ diſſolutionis:et quædam, quæ in oĩbus mẽbris ſunt ſana:et quędã ſunt,quæ ſunt
læſa in aliquo membrorũ,et non in alijs.Itaq; oportet,qñ dominans eſt ſm corpus ſanguis mũ-
dus,ꝙ miniſtrent̃ cibi æquales in quantitate et tẽperati in naturis ſuis.Et qñ eſt phlegma dñans,
oportet ꝙ ſint cibi calefacientes & exiccantes,et nutriat̃ cũ his,quę addunt in caliditate et con-
ſumunt humiditatem. Et qñ ei fuerit dominans cholera, oportet ꝙ nutriat̃ cum ijs,quæ extin-
guunt cholerã,et addunt in humiditatem.Et qñ ei nigra cholera dñatur,oportet ꝙ nutriat̃ cibis
calidis,et humidis.Et qñ corpus eſt ſpiſſum et tardę diſſolutionis,oportet ꝙ nutriatur cibis pau
cis et ſubtilibus,et humidis,quia paucũ eſt,quod diſſoluitur de corpore. Et qñ corpus fuerit ra-
rũ,oportet ꝙ nutriat̃ cibis multis, craſſis, ſiccis,et viſcoſis,propter multitudinẽ eius,quod diſ-
ſoluitur de corpore. Et hoc regimẽ eſt cõueniens de neceſſitate,niſi ſit in aliquo mẽbrorũ cor-
poris læſio,aut dolor:quia qñ fuerit læſio,aut dolor in aliquo mẽbrorum, oportet ꝙ fiat cõſide
ratio de cibis conuenientibus mẽbro dolẽti:et ſi fuerit diuerſum à neceſſitate reſidui corporis,
ſicut qñ hepar eſt frigidum et ſtomachus,et in vijs ſunt oppilationes,oportet ꝙ adminiſtrentur F
cibi ſubtiles,et dimittat cibos craſſos,et ſi ſit reſiduũ corporis pręter neceſſitatem eorũ,propter
maiorem tenuitatẽ et raritatẽ,vt non faciant cibaria craſſa oppilationẽ in hepate:aut ſi eſt aliqñ
hepar calidum,prohibebis cibaria dulcia,et ſi ipſi corpori conueniant,propter velocitatẽ con-
uerſionis eorũ in cholerã rubrã.Et qñ ſtomachus eſt debilis,oportet confortare ipſum nutrien-
tibus:et qñ eſt,ꝙ in ipſo generatur phlegma, oportet ipſum lauare,et abſtergere:et qñ eſt,ꝙ in
eo cholera gñatur velociter multa, conueniunt,quæ extinguunt acuitatẽ choleræ,aut ꝙ p̃ter-
mittantur res generantes ipſam.Et ſi eſt aliqñ cibus remanens natãs in orificio ſtomachi,mini-
ſtrentur cibi craſſi ponderoſi,vt ponderoſitate ſua deſcendant in fundũ ſtomachi:et p̃cipias ei,
ꝙ paulatim moueat̃ poſt cibum,vt declinet cibus de ore ſtomachi:et qñ hoc non fecerit,nõ eſt
neceſſe,quod memorauimus de cibo & motu.Et qñ eſt deſcenſus cibi de ſtomacho ante dige-
ſtionẽ ſuam,indigemus his q̃ ſtringunt & retinent:& qñ eſt ſuperfluitas cibi difficilis deſcenſus
de ſtomacho & inteſtinis,indigemus his,q̃ deſcendere faciant,& vẽtrem mollificent. Et qñ ca-
put eſt calidũ ſuſcipiens vapores,prætermittamus cibaria calida & ſicca,licet conueniant in reli
quo corpore.Et oportet,ꝙ nõ ſis cõtentus his,quę memorauimus,ſine cõſideratione.ſ.quanti-
tatis motus ante cibũ,& ſomnũ poſt.Nam qñ eſt motus ante cibum multus,ciba bene,nõ cibis G
multis,craſſis,viſcoſis,ad ſiccitatem declinantibus,q̃ ſint difficilis diſſolutionis: neq; iniungas
ei diætam,q̃a parum conuenit ei.Et qñ non eſt ante cibũ motus,vel eſt paucus,oportet ꝙ nõ ſit
contentus diæta,cũ.ſ.paucis cibis,& ſubtilibus ſine adiutorio,in purgando cum medicina laxa
tiua,vel cum balneo illud,quod generatur in corpore de ſuperfluitatibus,& qñq; cum prouoca
tione vrinæ,& cũ minutione ſanguinis. Et qñ motus eſt conueniens,dabimus cibos tẽperatos
in ſubtilitate,& craſſitie. Et quando eſt ſomnus poſt cibum multus, oportet ꝙ donemus cibos
multos,& craſſos:& hoc conuenit fieri in hyeme,propter longitudinem noctis,& multitudinẽ
ſomni.Et qñ ſomnus eſt paucus & leuis,ſubtilibus nutriatur,ſicut in ætate,propter breuitatem
noctis, & paucitatem ſomni. Et dicamus, ꝙ oportet, ꝙ menſuremus in cibis quatuor modos.
Primus eſt,ꝙ nutriatur corpus bonis cibarijs hora qua nutritur,ſicut ante memorauimus: quia
qñ eſt dominans ſm corpus caliditas,indigemus cibis frigidis:& qñ dominatur ei frigiditas,in-
digemus cibis calidis.Et qñ eſt temperatum,cõueniunt ei cibi temperati,ſimiles. Et qñ eſt aliq̃s
ciborum p̃ter bonitatẽ, nec eſt ei conueniens,oportet ne ſit ſimplex,immo admiſceas ei alios,
& comedas cũ eo cibos conuenientes,vt rectificet̃,quod cũ eo timetur de nocumento cibi mali
quibus vtitur cum eo.Similiter & modus ſecũdus eſt menſura ẽt ciborum ita,vt ſint in mẽſura H
virtutis digeſtiuæ:quia & ſi eſt cibus in ſeipſo bonus,& eſt corpori conueniens,& eſt virtutem
digeſtiuam debilitans quantitate ſua,generatur ex ipſo nutrimentũ malum. Et modus tertius
eſt p̃termittere ex cibarijs, quæ oportet prętermittere, & poſtponere,quę oportet poſtponere.
verbi gratia,quia aliquando aggregat homo cibos leniẽtes corpus in vna comeſtione,& cibos
ſtypticantes ipſum:ꝙ ſi præmiſit lenitiuum,& ſecuti ſunt ei alij,leuiter deſcendũt cibi poſt dige
ſtionem ſuam.ſed quãdo pręmiſit ſtypticum & ſecutus eſt leniens, non deſcendunt, ſed corrũ-
pitur totum.& hoc ideo,quia lenitiuus ſeparat inter ſtomachũ,& inter deſcenſum cibi ſtyptici,
& remanet in ſtomacho poſt digeſtionem ſuam, & corrũpitur, & corrumpit corruptione ſua
cibum alium: ſed quando eſt cibus leniens ante ſtypticum,leniens deſcendit poſt digeſtionem
ſuam,& ſtypticum leuiter per vias deſcendit. & ideo ſi aggregat aliquis in comeſtione vna ci-
bos velocis digeſtionis,& alios duræ,& tardę digeſtionis,pręponat cibos duræ,& tardæ dige-
ſtionis in fundum ſtomachi:propterea,quia fundus ſtomachi eſt calidior,& potentior ſuper di
geſtionem,propter multitudinem compactionis eius,quę eſt in eo de partibus carnis:& ſupe-
rius ſtomachi eſt neruoſum,frigidum,debilis digeſtionis.& ideo quando natat cibus in ſtoma-
cho,non digeritur. Et modus quartus eſt aſſumptio ciborũ in hora ſua: & ideo,qui accipit ci-

A bum ſm̃ poſt deſcenſionem primi,& p̄miſit motũ ſufficientẽ,& ſecutus fuit ſomnus ſufficiens, fit bona digeſtio.Et qui accipit cibũ & remanſerunt in ſtomacho aut inteſtinis reliquiæ in quã⸗titate ex priori cibo p̄ter digeſtionem,corrumpit̃ cibus ſecũdus cũ reliquijs primi.Et qui come⸗dit cibũ poſt motum ſufficientem,& accipit ſup̃ mundificationẽ & ſuper neceſſitatẽ corporis, inuenit cibus calorem naturalem,ſicut ignis q̃n ardet. Et qui ſumpſit cibũ p̄ter motum, & acci⸗pit p̄ter mundificationem & p̄ter neceſſitatẽ corporis, inuenit cibus ſecundus calorẽ naturalẽ ſubmerſum,ſicut ignis q̃n operitur cinere. Et in quo ſomnus ſequit̃ cibum, reuocat̃ calor natu⸗ralis in ipſo,& aggregatur in interioribus corporis,& digerit cibum.Et in quo motus ſequit̃ ci⸗bum,deſcendit cibus de ſtomacho p̄ter digeſtionẽ ſuam, & intrat venas ſine mutatione,& ad⸗ducit in hepate oppilationẽ,& renibus, & reliquis membris,& morbũ. Et aliq̃n eſt membrum debile vt ſtomachus,& natat in ipſo cibus.& non iniungas ſomnum,donec non deſcenderit ci bus de ſtomacho.& ſumant immediate aliquid de vino, vt deſcẽdat cibus de ſtomacho aliquo deſcenſu,donec deueniat in fundũ ſtomachi: & ante p̄cipias eum mouere parũ,ſicut memora⸗uimus iam. Nec oportet vnquam ꝙ accipiat ex vino multum in principio acceptionis cibi,ne deſcendat cibus cum vino &ꝓhibeat digeſtionem,ꝓpterea ꝙ ſeparet intra ſubſtantiã ſtomachi

B & inter cibum.& q̃n non tangit ſtomachus cibũ,non mutat in ſimilitudinẽ corporis cõuenien tem:ſed remanet in ipſo indigeſtus.Et debent iſti qui accipiũt cibum,cum ipſo ſumere de vino, ꝙ ſolum ſedet ſitim.& abſtineant ſe cũ quantitate qua poſſint.& quieſcant donec digeſtio fiat poſtea ſumant de vino prout optauerint. nam ipſum adiuuat ad deſcenſum cibi, & ſubtiliat vt penetret & vt ingrediat̃ in venas ſubtiles.Et debet ſimiliter eſſe acceptio cibi in hora motus ap⸗petitus,ꝓpterea ꝙ q̃n mouet̃ appetitus,& non incipit accipere cibũ,attrahit ſtomachus ex ſup⸗fluitatibus corporis:quę cũ intrent ſtomachum,deſtruunt appetitũ,& corrũpunt cibum q̃n ad⸗miſcetur ei,Et melior horarũ in accipiendo cibũ,eſt hora frigiditatis,ꝓp aggregationem caloris naturalis in interioribus corporis.Sed in hora caliditatis oportet ꝙ dimittat̃ acceptio cibi. quia caliditas aeris attrahit calorem naturalẽ ad exteriora corporis,& euacuat̃ ab interioribus,& de⸗bilitat̃ calor in interioribus corporis ad indigeſtionẽ. Et ꝓp hoc eſt,ꝙ antiqui p̄ferebant cœnã prandio,p̄cipientes ꝙ ſumeret̃ plus in cœna,ꝓp aggregationem caloris in interiora corporis fri giditate noctis, & ſomnum.quia caliditas in ſomno reuocat̃, & calefacit interius corpus,& in⸗frigidat extrinſecus.Sed in vigilia accidit contrariũ huiuſmodi.quia calor extendit̃ in exteriora corporis,& debilitat̃ in interioribus.Et ideo neceſſarium eſt ꝙ homo,cui eſt dominium cõple⸗

C xionis calidę,& cuius ſtomachus eſt calefactionis velocis ꝓp generationem choleræ citrinę,& cui generat̃ in ſtomacho aut effundit̃ ei multa cholera citrina,nutriat̃ cibis craſſis duræ digeſtio nis.& digerit eos,& nõ digeret cibos leues ſubtiles velocis digeſtionis. q̄a cholera eſt potẽtior ſup̃ leuibus cibis,& corrũpit eos,& nõ eſt potens corrumpere craſſos.& ideo inuenimus homi nes q̃ digerunt carnes bouinas:& non digerũt carnes pullinas,& quæ ſimilant̃ eis ex cibis leui⸗bus. Et cõſuetudo in eis addit magnam partem. q̃n qui conſueuit prandere, & remouet̃ ab eo, & eſt contentus cœna,magnificat nocumentũ ſibi.|& q̃ conſueuit ſumere cibum in aliqua hora determinata,& mutat̃ ad aliam p̄ter iſtam horam,declarabit̃ ſibi hæc ꝑmutatio nocua: & ſi mu⸗tauerit cibum ex horis malis ad horas bonas.& debet ꝓpterea imitari conſuetudinẽ q̃n eſt anti⸗quata & longa, etſi ſit nõ bona,q̃n non adducit aliquid neceſſitatis ad mutationem ſuam.nam conſuetudo eſt natura ſecũda,ſicut memorat ſapiens Hippocrates.ꝙ ſi eueniat aliquid vi ducẽs ꝙ mutet̃ ab ea,conuenientior rerũ eſt in eis ꝙ mutet̃ ab ea paulatim. Et appetitus ẽt in opere di geſtionis cibi eſt maior pars.quia ſignificat̃ ſupconuenientiã & bonitatem. & q̃n ſunt cibi duo ęquales in bonitate,& eſt neceſſitas appetitus de eis ad vnum eorum declinans, conſentiemus dare rem appetitam prę alia,quia conuenientior eſt naturæ ſuę & leuior ea in digeſtione. Et q̃n

D duo cibi ſunt,& vnus eorũ eſt melior altero,& neceſſitas appetitus in eo eſt ad peiorẽ declinãs, eligimus eũ ſuper meliorem eorũ, dummodo non timeamus ex ipſo nocumentũ plurimum q̃ eueniat ex ipſo iuuamentum,ꝓpterea ꝙ libenter ſumat̃, & melius ſtomachus digerat ipſum,vt explanauimus in eo quod rememorati ſumus, ꝙ oportet ſtudere miniſtrare cibos bonos & ele ctos ſm̃ cognitionem diuerſitatum naturæ corporum,& operationum eorum,& diuerſitatem virtutum ciborum. Et declarauimus diuerſitatem naturam corporum, & operationes eorum. & quod conuenit cuilibet vni eorum ex ſpeciebus ciborum & potuum.& ego nominabo ſp̄es ciborum, & rememorabor quod eſt in qualibet ſpecie. & nomina quæ ſunt in qualibet ſpecie ipſorum, & rememorabor in qualibet ſpecie diſpoſitionis corporis, & conuenientiũ eorum.

CAP. 2. Ciborum ſubtiliantium tria ſunt genera, eorum.n.ſunt ex q̄bus generatur ſanguis ſubtilis, & dicunt̃ ipſi ſubtiliantes.quia ſanguis generatus ex eis quando cõmiſcetur ſanguini qui eſt in corpore,reddit totum ſubtilius, quàm prius eſſet, ſicut medulla panis frumenti fermentati,loti lotionibus pluribus,& carnes pullorũ,& carnes aduragi,& phaſiani,& ſtarnæ, & axillę auium omnium,& carnes piſcium paruorum in quibus non eſt viſcoſitas, & cucurbitæ, & almeſci,& quod ſimilatur eis.et huius generis cibi conferent ei q̃ non mouetur,& cuius labor naturalis in corpore ſuo eſt debilis, & qui non ſecuratur quin in corpore eius generetur humor craſſus:&

generetur

generet̃ in hepate aut in ſplene oppilatio,aut renibus,aut in pectore,aut in cerebro,aut aliquid E
in iuncturis ſuis phlegmatis.Ciborum ſubtiliantium genus aliud eſt quod ſubtiliat quod inue-
nit ex re craſſa,ꝓpter id quod eſt in eis de caliditate & acuitate.ſed ipſa ſunt in ſubſtantia ſua craſ
ſa,generantia humorem craſſum , ſicut paſtinacæ, cepæ,raphanus,& rapæ,& quod ſimilat̃ iſtis.
& huius generis ciborum qñ coquuntur & aſſantur,ſeparatur ab eis caliditas,acuitas,& inciſio,
& remanet ſubſtantia mala.Et quidem poſſibile eſt ꝙ eueniat iuuamentum per inciſionem iſto
rum ciborum & ſubtilitatem eorũ:& ꝙ diſcedant à ſubſtantiæ ſuæ natura ſm vnum trium mo-
dorum:aut coquantur ſimul,& eius craſſities attenuetur,ſicut fit de cepis.aut exprimantur:aut
coquantur,& poſt ſumatur aqua ſua, ſicut fit de raphano.aut ꝙ comedatur aliquid crudũ ad in-
ciſionem phlegmatis , & vomatur cum eo,ſicut faciunt cũ eo omnes . Et tertium genus ciborũ
ſubtiliantium eſt,ex q̃bus generat̃ ſanguis ſubtilis , & tenuat quod inuenit de humoribus craſ-
ſis & viſcoſis in corpore.Huiuſmodi generis ciborũ ſubtilium ſunt quatuor differentiæ.Prima
eorũ differentia eſt eius quod eſt ſapidũ,dulce,ſubtile,propter id quod eſt in eis de virtute mun
dificatiua,ſicut aqua hordei,& batheca,& ficus ſiccę,& amygdalæ,& fiſtici,& mel,& hæc ex his
quæ abſtergunt.& hęc differẽtia eſt propinqua in iuuamẽto ſubtiliãtibus cibis q̃ ſunt ex primo
genere,niſi ꝙ illorũ perfectio eſt in ſubtili corpore.Et ſecũda differẽtia eſt acutior,inciſiua,ſicut F
ſinapi,naſturtium, allium,porrum,apium,eruca,origanũ,ficus,menta, mentaſtrum,fœniculus,
ruta,anethum,cyminum,carui,vinum citrinum,clarũ,ſubtile,antiquum,calidũ.& hęc differen-
tia cõfert ei q̃ indiget apertione oppilationis ſplenis,hepatis,pectoris,& cerebri.& incidit ſub-
ſtantiam & tenuat. ſed non oportet aliquis multũ vtatur eis , nam ſanguinem adurunt , & red-
dunt ipſum aquoſum. & hi cibi minuunt corpus , & poſtea ipſum debilitãt.& poſtea calefaciũt
ſanguinem calefactione nimia.& redit plurimum eius cholera citrina. & poſtea ſi continuus ſit
vſus eorũ,ex ipſorum continua aſſumptione diſſoluit̃ ſanguis ſubtilis , & deducit̃ ad exiccatio-
nem & craſſitiem , & plurimũ fit cholera nigra. & qñq; generat̃ ex iſtis lapis in renibus nocitu-
rus.& hæc differẽtia vehementius & ꝑfectius operat̃ in eo,in quo eſt cholera citrina dominãs.
Et tertia differẽtia eorũ quę diſſoluunt & tenuant cũ ſalſedine ſua,ſicut muria, & piſces qñ ſunt
ſaliti leuis carnis & paucæ pinguedinis , & ſicla, & aqua caſei ſaliti,& oẽs cibi in q̃bus poſitũ eſt
ſal,& muria,& baurach,& huiuſmodi differentię iuuamentum & nocumentũ eſt propinquum
iuuamẽto ſuperacutarũ,& nocumento earũ,niſi ꝙ hęc differẽtia in mundificando ſtomachũ &
inteſtina,& leniendo naturã,eſt ꝑfectior.Et quarta differentia eſt eorũ quæ incidunt & tenuant
cũ acetoſitate ſua,ſicut acetum,& ſecaniabin,& acetoſitas citri,& aquę granatorũ acetoſorum, G
& oẽs cibi qui cum eis accipiunt̃.& hęc differẽtia confert ei q̃ eſt in ſtomacho & in reliquo cor-
pore calidus.& qñ generat̃ in eo phlegma ex craſſitie ciborum aſſumptorum,aut ex multitudi-
ne eorũ.Cibaria craſſa qñ inueniunt corpus calidũ,multum laborant. & ſomni multi poſt cibũ,
digerunt,& nutriunt corpus nutrimẽto plurimo adhęrente,& confortant confortatione pluri
ma.& melius eſt ꝙ ſumantur hęc cibaria in hyeme,ꝑꝑ aggregationẽ caloris in interioribus cor-
poris,& longitudinem ſomni.& qñ quis ſentit in corpore ſuo diminutionem manifeſtam,& ſi
comedat aliquid,& ſi t in corpore ſuo caliditas pauca,& proprie in ſtomacho,& labor ante cibũ
paucus,& ſomnus poſt paucus,non perficit̃ digeſtio,ſed generat̃ in corpore humor ex eis craſ-
ſus nimium,crudus,generans oppilationẽ in hepate & ſplene. Ideo oportet eũ qui comedit ci-
bos craſſos & pręter neceſſitatem dominij appetitus eius,ꝙ paucos ex eis accipiat & cõmiſtos,
nec aſſueſcat eis. Et ſunt ex cibis craſſis qui cũ craſſitie & viſcoſitate ſunt multum nutrientes
qñ digeruntur.ſed ſi non digerantur,ipſi eorum multitudine generant oppilationem,& ciba-
ria craſſa dominante eis ſiccitate , duritie, & viſcoſitate,& ſimplicia & commiſta faciũt idem.&
hoc eſt quod rememoramus. aliqñ enim propter nutrimentum ex natura rei.& aliquando ad-
ducit eis ex contactu caliditatis & coctione. Et lenticulæ,& glandes , & lepores,& fungi,& fa- H
bæ aſſæ ſunt craſſa,quia ſiccitas eſt dominans eis in natura eorũ,Et hepata,& oua dura elixa aut
aſſa,& omne quod eſt frixum ex eis,& lac coctum coctionibus pluribus,& vbera,& vinũ vuæ
quod eſt coctũ,& ſpecialiter quod eſt ex vua craſſa in natura ſua omnia ſunt craſſa, quia calidi-
tas in coctione acquiſiuit eis ſiccitatẽ & coagulationẽ.Et caro cerui,& hirci,& carnes bouinæ,
& ventres,& inteſtina, hæc ſunt craſſa,propter duritiem naturæ eorũ,& eodem modo lupini,
& grana pini,& rape,& faſeoli,& panis furni in exterioribus eſt craſſus,ꝑꝑ id quod acq̃ſiuit eis
ignis ex ſiccitate:& in interioribus eſt craſſus,propter viſcoſitatẽ quę in pane eſt de natura fru-
menti,& ſimiliter omne quod non eſt bonũ,vti aſſatum,& confectum,& fermentatum, aut ni-
mis digeſtum ex pane, aut tenuius coctũ.& omnis panis in teſtis cum oleo & ſine oleo:& da-
ctyli,& ſeſamum,& fungi,& ſimilia. Et lagana,& cerebra,omnia ſunt craſſa,propter viſcoſita-
tem quę eſt in natura eorum.Et pultes ſunt craſſi,propter coagulationem eorum & viſcoſitatẽ
acquiſitas eis ex decoctione. Et melongianæ ſunt craſſæ, propter ſiccitatẽ & viſcoſitatem,quæ
ſunt in natura earum. Et piſces duri & viſcoſi ſunt craſſi,propter aggregationẽ duarum rerum
ex tribus in ipſis rebus. Et caſeus eſt craſſus,propter aggregationem trium rerũ in eo. Et aures,
& labia,& extremitates muſculorũ , ſunt generantia humorem viſcoſum non cum craſſitie. Et

etiam

A etiam generatur accidentaliter ex cibis frigidis chymus craſſus,propter debilitatē calidi corpo-
ris,& digeſtionis,& ſubtiliationis ſuæ,ſicut accidit ex comeſtione fructuū ante maturationem
CAP. 3 eorū,& ex comeſtione citrulorū,& cucumeris,& carnis citri,& lactis acetoſi. Et ei qui eſt
in corpore tēperatus & ſanus,nec labor eius eſt multus,nec eſt labor in virtute,meliora ſunt ci-
baria media inter ſubtilia & craſſa,qa ipſa ei conueniunt,& non debilitant ſicut cibaria ſubtilia,
nec generant cruditatē,& oppilationē ſicut craſſa. Et oīs panis bene præparatus arte,ouū galli-
narum , caro hœdi anniculi,caput & caro agni,& pecudū,oēs ſunt humidæ,& viſcoſæ.Et caro
pullorū columbarum,& paruarum auium,generat ſanguinem calidiorem,& craſſiorem ſan-
guinem temperato.Sed hepata pullorū & anſerum,& axillæ ipſorū ſunt temperata.& reliquū
corpus eſt multarū ſuperfluitatum.Et omnis auis,quæ eſt multi motus , & cuius paſcua ſunt in
locum boni nutrimenti,mundi aeris,& ſicci,eſt melior multū,& ſubtilior. omnis vero auis ge-
tis,eſt oppoſita,& peior,& immundior magis.Sed oīa oua bene pręparata,& maxime quę ſunt
proiecta ſuper aquam calidā,& recipiunt anteq̃ indureſcāt, ſunt temperatæ craſſitiei. Et omnes
piſces non duræ carnis , nec multæ viſcoſitatis,aut quibus non eſt viſcoſitas, & ſunt boni ſapo
ris:& quorum paſcua ſunt in aquis mundis à ſorditie,& aquis fluminum,ſunt temperati,& bo-
B ni nutrimēti.Et de fructibus,vuæ,& ficus,qn̄ ſunt bene maturæ ſup arborem, & cito deſcendūt
de corpore.& quod generat̄ ex eis,temperatū eſt in ſubtilitate.& ſi non cito deſcendūt,nō ſunt
bonæ. Et de oleribus,endiuia,lactuca,& aſparagi. Et omne vinū cuius color eſt , color granati
CAP. 4 clarus,nec eſt nimis antiquū. Cibaria velocis digeſtiōis ſunt vnius horū modorū. Primus
modus eſt, qn̄ ſunt naturæ nō ſiccæ,ſicut ſunt lenticulæ:neq; ſunt duræ , ſicut lupinus:nec ſunt
viſcoſa nimis,vt triticū,nec aſpera multū,vt milium & panicū:nec multum vnctuoſa,ſicut ſeſa-
mum:nec abōminabilia,vt vinū ponticū nimis:nec ſunt plurium ſuperfluitatū,vt caro pullorū
anſeris:nec dn̄atur eis frigiditas vehemēs,ſicut lacti acetoſo:nec caliditas vehemēs,ſicut melli.
Et modus ſecūdus eſt ſm naturam digerentiū ea.& hoc eſt vno duorū modorū. modus primus
eſt conuenientia cibariorū,& ſimilitudo cōplexionis naturalis corporis,ſicut q̃ appetunt̄,& ſa
piunt cuilibet homini.& iam inuenimus homines diuerſos in appetitu eorū. & quilibet tn̄ eo-
rum melius digerit,quod appetit,& ad q̃ multum declinat eius appetitus,q̃ quę non appetit,&
ad quæ non declinat. Et modus ſecūdus eſt ex cōplexione accidentali corporis,in accipiendo
cibos contrarios ei , ſicut apparet,ꝙ cui dn̄atur caliditas ex aliqua cauſa , eſt cibos frigidos for-
tius digerere,quia extingunt caliditatem corporis,& temperant eam,nec calidos digerit.& cui
C dn̄atur frigiditas, calidos digerit , ſed nō digerit frigidos.& cui eſt corpus humidū totū, ſtoma-
chus digerit cibos ſiccos,nec digerit humidos.& cui eſt actualiter ſiccum,eſt oppoſitum iſti . Et
iam declarauimus,ꝙ cibaria ſubtilia & media,de ſe ſunt velocis digeſtionis.& ēt aliqn̄ euenit,ꝙ
cibaria craſſa velociter digerūtur in aliquo corpore,ſicut iam memorauimus.Et declarauimus,
ꝙ panis bene pręparatus , & caro gallinæ,duragi , & ſtarnæ,& hepata pullorū anſerum,& eorū
axillæ,& omniū auium pinguiū,& iuuenum,velocius digerunt̄,q̃ axillę macrarū,et antiquarū,
Et carnes auium omniū velocius digerunt̄,q̃ quadrupedū.Et omne quod eſt ex aīalibus ſiccis,
paruum velocius digerit̄ , q̃ magnū. & ideo caro vituli velocius digerit̄ , q̃ caro bouis. Et hœdi
anniculi,& agni velocius digerūtur,q̃ caro antiquorū,& q̃ capra.Et omne quod eſt ex animali-
bus humidis maius,velocius digerit̄ anteq̃ dureſcat,q̃ minus. & ideo anniculus ex pecude ve-
locius digerit̄,q̃ agnus.Et caro omnis animalis,quod eſt in augmento,& cremento,velocius di
geritur,q̃ eius , quod inueteratū & antiquum eſt. Et caro cuius paſcua ſunt in locis ſiccis,velo-
cius digerit̄,ꝙ cuius paſcua ſunt in locis humidis,propter ſuperfluitatum paucitatem,quæ ſunt
in eo cuius paſcua ſunt in locis ſiccis,& multitudinem eorū,cuius paſcua ſunt in locis hum dis.
Et omne cuius ſubſtantia eſt rara,velocius digeritur , q̃ cuius ſubſtantia eſt ſpiſſa. & ideo nuces
D velocioris ſunt digeſtionis,q̃ auellana.& oua nō dura velocius digerunt̄,q̃ dura.& omne quod
leuiter & facile maſticatur. Et ſimiliter lactucę, & endiuia,& citruli,& cucurbita,digeſtibiliora
ſunt,q̃ apium,& carbthum.Et oīs cibus,q melius ſapit eſt digeſtibilior abominabili.& ideo vi-
num dulce digeſtibilius eſt aſpero. Quę tarde digerunt̄ , tarditatē habent,qa in natura ſua ſunt
aut ſicca,aut dura,aut viſcoſa,aut ſpiſſa,aut multæ vnctuoſitatis,aut ſupfluitatis,aut abominabi
lis ſaporis,aut caliditas eſt in eis nimia,aut frigiditas.Et quod eſt contrariū complexioni natura
li,qn̄ nō appetit. Et quod eſt cōueniens,accidētaliter diminuēdo corpus,aut addēdo in ipſum.
Et caro bouis , & caro cerui , & venter,& inteſtina,& interiora,& aures omniū animaliū,& ca-
ſeus,& oua dura tarde digerunt̄ , propter ſiccitatem & duritiem eorū. Et eorū quæ ſunt ex aui-
bus alcaraſym , galfaguelut , & pauones, & ventres omniū auium . Et de granis,oryza,& lupi-
ni,& lentes,& milium,& glandes,& caſtaneę,& caro hirci,& maiores caprę,ſicut meminimus,
propter ſpumoſitatem,& abominationem eorum.Et caro pecudum,& hepata omnium anima
lium,& pulli anſerum ſunt tardæ digeſtionis,propter multitudinem ſuperfluitatum eorum. Et
lac acetoſum,propter frigiditatem ſuam.Et frumentū coctum,propter eius viſcoſitatē & ſpiſſi-
tudinem.Et fabæ,& faſeoli,propter multitudinem inflationis eorū . Et ſeſamum,propter mul-
titudinem oleagineæ ſubſtantiæ. Et vuæ,& ficus,& reliqui fructus,qui non valde maturantur.

Et caro citri,et bedaruch,et rapæ,et paſtinacæ,et oĩa olera,et radices,et vinum nouum craſſum, E
propter ſuperfluitatem eorum. Cibi multarũ ſuperfluitatum ſunt caro pullorũ anſerum,præter
axillas,et interiora omniũ aĩalium,et cerebra,et aues de paludibus,et lacubus,et culturæ,et cice
ra recentia,et fabæ virides, et caro animalis lactantis, et oĩs caro quieſcẽs non velocis exercitij,
& piſces,ſicut meminimus,& iſtorum,qui ſunt de aquis ſordidis thermarũ. Cibi non habentes
ſuperfluitates ſunt axillæ auium,& pedes quadrupedũ,& genua:& animalia,quorũ paſcua ſunt
in deſertis,& in locis ſiccis.Cibi multi nutrimẽti ſunt oẽs cibi craſſi,qñ digeruntur bene in mul
titudine,& omne quod eſt ſuperfluitatũ paucarum,& eſt plurimi nutrimẽti.Sed oportet,ꝙ cibi
multi nutrimenti ſumant̃ ab eo,qui indiget cibis paucis nutrientibus cum nutrimento multo,
ſicut eſt conualeſcens.Et hi cibi grauant ſtomachum propter multitudinẽ eorũ.Et corpori con
ueniunt indigenti nutrimento multo.Et caro vaccina,& cerebra,& medullæ,& interiora,& vẽ
triculi auium omniũ. Et piſces craſſę,& viſcoſæ carnis,& ſimilia,& fabæ,& cicera,& faſeoli,&
lentes,& lupini,& dactyli,& glandes,& caſtaneæ,et rapæ,nutriunt eũ,qui digerit ea nutrimẽto
multo craſſo.Sed axilla pullorum anſerum,et panis ſimilę,et vuæ paſſæ plenę dulces,et ficus,et
lac recenter mulſum,et vinum nutriunt multum,propter paucitatẽ ſuperfluitatũ eorũ,et pluri-
mam conuenientiã eorũ ad corpus.Et nutrimentũ lactis eſt craſſum,licet ſubtilibus minus nu- F
triat.Et craſſum incraſſat,ſicut vaccæ.Et ſubtilius eſt lac aſinę lacte camelę. Et lac capræ eſt me-
dium inter iſta. Et nutribilius eſt vinum rubrũ craſſum dulce:et poſt hoc nigrũ,craſſum dulce:
et poſt hoc albũ,craſſum dulce:et poſt hoc craſſum,rubrũ aſperum:poſtea nigrum,craſſum aſpe
rum:et poſt hoc vinũ ſubtile:et de iſtis ẽt omne quod declinat ad rubedinẽ, et dulcedinẽ eſt ma
gis nutritiuũ:et minus nutritiuum,eſt album ſubtile.Oẽs cibi ſubtiles ſunt pauci nutrimenti: et
oẽs in ꝗbus eſt nimia ſiccitas et humiditas,aut multa ſupfluitas,ſunt minoris nutrimẽti, ſicut pe
des,et venter, et inteſtina,et aures,et pinguedo,et pulmo,et caro oĩum auium,et aĩalium anti-
quorum,parum nutriunt,pp ſiccitatem,quę eſt in eis.et ideo panicum,et milium,et papauer,et
oliuę,et nuces,et amygdalæ,et auellanæ,et zarur,et caules,et cappares,et fructus lentiſci,et vuę
paſſæ ponticæ,et pira pontica,oĩa parum nutriunt,pp ſiccitatem eorum;Sed piſces,et cucurbi-
tę,et granata,et mora,et poma,et pruna,et chryſomela,parũ nutriunt,pp multitudinẽ humidi-
tatis eorum.et nutrimentũ eorum neqꝫ remanet,ſed diſſoluit̃ cito.Vnde panis hordei,et furfur,
et fabæ humidę,et oĩa olera,velut caules,et ſicla,et acetoſa,et portulaca,et raphanus,et ſinapi,et
naſturtium,et paſtinacæ,parum nutriunt,pp multitudinẽ ſuperfluitatum eorum.Et cepę,allia,
et porri,qñ comeduntur cruda, non bene nutriunt. Sed qñ coquuntur in cibis,nutriunt nutri- G
mento pauco bono,ſicut memorauimus.Et medulla panis lota bene,et amylũ, ſunt nutrimẽti
pauci,pp ſubtilitatem eorum : ſed ficus,et vuæ paſſæ,ſunt inter ea, quæ minus nutriunt,et quæ
plurimum nutriunt:et eorũ nutrimentũ eſt tenerum humidum.et ſimiliter eſt nutrimentũ fa-
barum.et oẽs cibi quibus hoc dñatur dominatione forti,amittunt ea,qñ elixantur,aut aſſantur,
aut infunduntur,et nutriunt nutrimẽto paruo.Cibaria boni chymi ſunt oĩa cibaria tẽperata.in
quibus non eſt nimia fortitudo , et in quibus non fit egreſſio in quantitate, generant ſanguinẽ
clarum,mundum,ſanum.et omne,quod eſt ſimile iſtis,eſt cõueniens omni corpori,et omni tẽ-
pore,in corpore tẽperato,et in tẽpore temperato.Sed corpora,quæ egrediuntur temperamen
tum,indigent cibarijs,quorum virtus ſit egreſſa tẽperamentũ contrarijs virtuti dominanti ſup
corpus temperatum. et ſimiliter ẽt corpora temperata in tempore non temperato. Ac cibario-
rum temperatorum quædam ſunt craſſa , et quædam ſubtilia,et quædam ſunt media horum.et
hæc cibaria temperata,media inter ſubtile,et craſſum,ſunt meliora omnibus hominibus,et ma-
xime tẽperatis,et in tẽpore tẽperato. Et iam ꝗdem narrauimus cibos craſſos,et ſubtiles,et me-
dios.et nominauimus eos,ꝗ ſunt boni. et qñ quælibet eorũ eſt bona ſpecies.et remanſit vt no-
minemus cibos generantes chymum bonũ,et diminutos, ſm quod diuiſimus. Dico,ꝙ pa H CAP. 5.
nis frumenti mundi bene factus arte ſua,qñ comeditur in die ſuo,et caro gallinæ,et hœdi anni
culi caput:et piſces non cũ duritie,nec multę viſcoſitatis,ꝗbus non eſt zinuma,nec malitia,nec
pinguedo plurima:et quorũ ſunt paſcua in aquis non ſordidis,nec aquis thermarũ,qui non nu-
triuntur male,nec ſunt velocis corruptionis,ſed remanent tempore longo anteq̃ mutentur : et
oĩa oua nõ dura,bene parata et cocta,et omne vinũ boni odoris,leue in quo eſt dulcedo pauca:
oĩa ſunt boni chymi tẽperati inter ſubtile et craſſum. Sed panis de ſimilia bene paratus ex arte,
et phaſiani,et duragi,et pulli colũborum,et axillæ omnium auium,et piſces parui,ꝗbus non eſt
pinguedo multa,et ſunt teneri , in quibus non eſt viſcoſitas manifeſta,et quorum paſcua ſunt,
ſecundũ quod nominauimus,et piſcibus paruis teneris ſal remouet viſcoſitatem,et furfur hor-
dei,et vinum boni odoris,perſicũ vel citrinum, omnia hæc ſunt boni chymi ac ſubtilis.et lac re
center mulſum eſt boni chymi,niſi ꝙ ipſum eſt craſſum. et ideo aliqñ caſeatur in ſtomacho. et
propterea admiſcetur ei mel,et ſal,et tenuatur cum aqua.Et melius lac,et temperatius,eſt lac ca-
præ,quia eſt ſubtilius , q̃ lac pecudum,et vaccæ.et eſt craſſius,q̃ lac aſinæ,et camelę.et debet ac-
cipi lac ex animalibus ſanis,iuuenibus,bene nutritis:nec eſt accipiendum in tẽpore,quo lactan
tur:quia tunc eſt craſſum.et tenuatur poſt paulatim , donec ſit aquoſum . Et melius eſt recipere
lac

A lac ſtatim mulſum anteq̃ immutetur ab aere:quia velociter immutaẽ. Et lagana,& caſeus humi⸗
*al.vt dus,& panis ſimilæ bene paratus,& ex arte coctus,& panis frumenti,& caro vituli,& partes, ẽt
vbera,& hepata,& interiora,& de granis fabę:& de vino id,quod boni eſt odoris,dulce. omnia
CAP. 6. hæc generant chymum bonũ & craſſum. Omnia cibaria,q̃ non tẽperata ſunt,non generãt
ſanguinem purum,mũdum,clarũ.Et cibariorum mali chymi tres ſunt ſpẽs. Eorum.n.ſunt,quæ
addunt in phlegma. Et eorum ſunt, quę addunt in choleram. Et eorũ quædam ſunt,quæ addũt
in choleram nigram.Et oportet omnẽ hominem dimittere multitudinem eorũ,& continuatio
nem aſſumptionis eorum. etſi.n.digerant ea,nec inferant nocumentũ cito: tñ adunanẽ in cor-
pore continuantis acceptionẽ eorũ in longo tpe chymi generantes ægritudines malas. Et non
dimittat omnẽ ſpeciem eorũ, quæ addit in eo id,quod dominaẽ in corpore eius: ſed accipiat ẽt
id,quod eſt oppoſitũ ei,quod dominaẽ corpori,quod eſt nocuũ minus.Et ego finio rememora
tionem horũ cibariorum. Et memoro, quod generaẽ ex quolibet eorũ. Et dico,ꝙ omne quod
accipiẽ ex pane,& farina multi furfuris, & frumenti antiqui aut farinę,eſt mali chymi,addens in
choleram nigram.Et caro pecudis oĩs addit aliquid in phlegma. Et caro caprę multorũ annorũ
omnis addit in melãcholiam.Et mala eſt caro hirci,& caro bouis,& hirci ſylueſtris. Et poſt caro
B hirci maxime non caſtrati.Et poſt caro pecudũ multorum annorum.Et poſt caro bouina.Et ex
iſtis caro caſtrati eſt melior multum.Et caro capreoli,cerui,& leporis,ſunt præter malitiã,quam
memorauimus.Et de membris animalium,renes ſunt mali chymi,propter ſpumoſitatem,& ſu⸗
perfluitatem,quas acquiſiuerũt ex malitia vrinę. Et cerebrum addit in phlegma.Et oẽs ventres
addũt in phlegma,propter multitudinem ſuperfluitatis eorũ. Et oua cocta in tegamine vel in
teſtis,generant nutrimentum craſſum, & corruptibile.Et ſimiliter caſeus,& maxime antiquus.
Fungi generant chymũ craſſum,& frigidũ.Et fœnumgræcum, & cicera,ſunt mali chymi,ꝓpter
id,quod eſt in eis de caliditate.Et lentes addũt in melancholiam.Et milium, & panicũ generant
ſanguinem craſſum.Et piſces duri qbus dñatur viſcoſitas,generant phlegma: Et ſi fuerint ſaliti
& antiqui,generant melancholiam. Et ficus ſiccę ſi multæ ſumanẽ ex eis,generant ſupfluitates
putridas,& multiplicant pediculos:Et pira,& poma,ſi comedanẽ matura, generant chymũ fri⸗
gidum.Et ſimiliter cucumeres,& citruli,& aqua bathecæ, & cucurbitę aliqñ anteq̃ digerantur,
adducunt in corpore accidentia mala:& aliquando faciunt in ſtomacho corruptionem. corrũ⸗
puntur.n.in eo,& generant chymum malũ:& maxime ſi inueniant in ſtomacho malam ſuper⸗
fluitatem.& ideo accidit indigeſtio illi,qui comedit bathecã. Et olera oĩa ſunt mali chymi, pro⸗
C pter multitudinem ſuperfluitatum in eis,& paucitatẽ nutrimenti. Et cepę,& allia,& raphanus,
& rapæ,& paſtinacæ,propter malitiam caliditatis,q̃ eſt in eis,& acuitatis. Et qñq; addunt in cho
leram,& qñq; in melãcholiam,ſicut meminimus iam.Sed q̃ coquunẽ & effundunẽ ab aqua illa,
& coquunẽ cum alia,mouetur caliditas & acuitas ab eis.Et bedarus calefacit ſanguinem calefa⸗
CAP. 7. ctione forti.Et caules generant melancholiã:& ſimiliter oẽs herbę ſimiles. Cibaria media
ſunt panis de farina craſſa,& caro caſtrati,& ex vacca,& pecude:& ex mẽbris,lingua,& inteſti⸗
na,& aures:& ex fructibus,vuæ,& batheca,& maxime appẽſę,& ficus maturę humidę,& ſiccę,
cũ nucibus,& caſtaneę:& ex oleribus,lactuca,& poſt endiuia,& poſt citruli,& atriplex,& por⸗
CAP. 8. tulaca,et olus iamenũ, et acedula:et olera qbus non eſt multa acuitas. Cibaria calida con-
ueniunt ei,cui dominatur frgiditas:& in tẽporibus, et in partibus frigidis,et in ciuitatibus frigi
dis.et vitare debet ipſa ille,q eſt calidæ complexionis,et in temporibus calidis, et in ciuitatibus
calidis:quorũ ſunt frumentũ coctum, et panis frumenti, et cicera,et fœnumgręcũ, et dactyli, et
ſeſamũ,et cannabis,et vuæ dulces,et paſſulæ dulces,et apiũ,et ruta,et raphanus,et rapæ,et ſina⸗
pi,et paſtinacæ,et allia,et cepę,et porri,et caſeus antiquus, et vinũ dulce et calidũ,et vinũ dulce
CAP. 9. antiquũ citrinũ. Cibaria frigida debent adminiſtrari ei,qui eſt calidi corporis,et in tẽpori⸗
D bus calidis,et in ciuitatibus calidis.Et eorũ eſt hordeũ,et omne quod fit ex eo,et miliũ,et pani⸗
cum,et cucurbita,et batheca,et cucumeres,et citruli,et pruna,et pſica:et q̃ declinant ad acetoſi⸗
tatem,et ponticitatẽ,ſicut vuæ,et paſſulæ,et fructus palmæ,et radix eius:et lactucæ,et endiuiæ,
et portulacæ, et papauer, et poma,et pira,et granata pontica ſunt frigida terrea:et ea q̃ ſunt ace-
*al.nigrum toſa,ſunt frigida,ſubtilia:et acetũ frigidũ,ſubtile nocẽs neruis: et vinum *album ponticũ eſt mi⸗
CAP. 10. nus calidũ vino albo:ſed tñ hoc eſt craſſum,nocuũ et malũ. Cibaria ſicca conueniunt ei,in
cuius corpore dñatur humiditas,et in tẽporibus,et in ciuitatibus humidis.Et horũ ſunt lentes,
et caules,et ſauich ſicca,et omne quod aſſaẽ,et omne quod frixũ eſt,et omne in quo plurimũ vi⸗
CAP. 11. ni,et murię poniẽ,et acetũ,et ſinapis,et caro oĩs multorũ annorũ aĩalis. Cibaria humida cõ
ueniunt ei,q ſiccę complexionis eſt,et in tẽporibus,et in ciuitatibus ſiccis. Et eorũ eſt hordeũ,
et batheca,cucurbita,citruli,et cucumeres,et nuces humidę,et vuę,et ficus,et pruna,et radix pal
*al.atriplex mæ,et mora,et lactuca,et olus iamenum,et *cãthafi humida,et faſeoli humidi. Iam memora
CAP. 12. mus,ꝙ qñq; eſt in aliquo membro corporis morbus:et oportet ſit plurimũ intẽtionis tuæ in ci⸗
barijs,quę cõueniunt illi mẽbro:et maxime quando morbus exiſtit in ſtomacho,aut in capite,
aut in hepate,aut in ſplene,aut in renibus.et qñ ſtomachus eſt debilis,et mollis,rectificant eũ ci
baria ſtyptica,ſicut cydonia, et oliuę, et aquæ,quæ ſunt ſalſæ,et acetũ,et oleum ponticũ,et vuæ

ſepultæ in vinacijs vuarũ,& agreſta, & vinum ponticũ ſubtilis odoris,& cortex citri, qñ acci- E
pitur de eo parũ,confortat ſtomachũ:& qñ accipitur de eo multũ,grauat: qa ſubſtãtia eius ſola,
eſt dure digeſtionis.& oĩs cibus & potus ſtypticus,ſi pmittat̃ ante alios cibos,ſtringit ventrẽ:
ſi accipiat̃ poſt alios cibos & potus,lenit ventrẽ.nam pp duritiem eius adiuuat ſtomachũ inde
ponendo cibũ. Et aliqñ aggregatur in ſtomacho phlegma viſcoſum, & adhęrens, & auferens
appetitũ ab eo.Et rectificant eũ cibaria,quæ incidũt phlegma,& mũdificant ſtomachũ,ſicut ſi-
napi,& naſturciũ,& rafanus,& vinũ calidũ,& nuces cum ficubus.Et aliqñ eſt mollis,& debilis,
in quo eſt phlegma adhęrens, & conueniunt,quæ amouent phlegma,& mũdificant ipſum,&
corrugant ſubſtantiam eius, & confortant,vt capparis pręparatus cũ aceto ſolũ, aut cum aceto
& melle,& fumus terrę,qñ comedit̃ cũ aceto,& vinum ponticum qñ miſcetur cum vino calido
boni odoris: Et quando generat̃ in ſtomacho calido,tunc cuſcutæ & apium mundificant eum.
Sicla eſt mala ſtomacho propter mordicationẽ quã habet ex acuitate,& bauracitate: & rapæ CAP. 13.
qñ non valde coquuntur,propter mordicatiuũ,quod eſt in eis:& olus iamenum,& cathaf,pro-
pter viſcoſitatem eorũ. & ideo oportet,ꝙ comedat̃ cũ aceto & muria.& fœnumgræcũ eſt malũ
ſtomacho:facit.n.incenſionem.& ſeſamũ eſt malũ ſtomacho,propter vnctuoſitatem & multi-
tudinem oleaginoſæ ſubſtantiæ:& lac propter velocitatẽ immutationis eius naturæ. nã aceſcit F
in ſtomacho frigido,& conuertit̃ in choleram citrinam in ſtomacho calido.& mel qñ plurimũ
accipit̃ de eo,pungit ſtomachũ,& facit incenſionem.& batecha ſimiliter facit incenſionem, qñ
non digerit̃ in ſtomacho:& generatur ex ipſa humor malus,& ideo generat indigeſtionem:&
oportet,ꝙ poſt comeſtionem batechæ accipiat̃ cibus plurimus boni chymi.& cerebra oĩa ſunt
mala ſtomacho:& ideo oportet,ꝙ comedant̃ cũ origano, & mentaſtro ſylueſtri, & ſinapi,& ſa-
le.& medullæ,& vinũ nouum,craſſum,nigrũ,ponticum, velociter aceſcit in ſtomacho, & facit
incenſionem. Lac,& dactyli,& vua, q̃ ſepulta eſt in vinacijs vuarum, & ruta, & fenũgræ- CAP. 14.
cum,& ſinapi,faciũt dolere caput, & vinũ citrinum antiquũ facit dolere caput,& inebriat plus,
q̃ vinũ põticum nigrũ: & vinum albũ non facit dolere caput. & omne vinũ paucam ſuſtinens
aquam non facit dolere caput:immo aliqñ ſedat dolorem capitis:& eſt capiti melius,q̃ aqua qñ
eſt ſola. Cibaria quæ inflant ventrẽ,ſunt cicera,& fabæ,& maxime quæ coquunt̃ integræ: CAP. 15.
ſed ſi torreſiant,minuitur earum inflatio:& poſt iſta faſeoli,& almeſci,& lentes,& hordeum,qñ
non bene coquunt̃.& foca,& ficus humidæ generant inflationem: ſed eorũ inflatio deſcendit
velociter:& vuæ multũ maturæ minus ſunt inflatiuæ.ſed ficus ſiccæ non inflant,& humidæ in-
flant.& lac generat in ſtomacho ventoſitatem:& mel qñ non coquit̃:ſed qñ coquitur & remo- G
uetur ab eo ſpuma eius,nõ inflat:& vinũ dulce,& ponticũ,& vua. Omnis cibus inflatiuus CAP. 16.
ſi ſit bene paratus ex arte,& bene paratus in coctione & maturitate,minuit̃ eius inflatio:& ſi mi
ſcent̃ ei ſpecies diſſoluentes ventoſitatẽ, ſicut cinnamomũ,aniſum,& alcheiſim,& ruta minuit
inflationem:& acetũ miſtũ cũ melle ſimiliter tenuat ventrẽ,& expellit inflationẽ. De ijs,q̃ CAP. 17.
mũdificant eſt furfur,hordeũ,& fœnumgræcũ,& batecha,& oleũ dulce,& fabæ.& cicera nigra
ſunt eorũ,quæ mũdificant renes,& frangũt lapidem generatũ in eis. & cappares cum aceto &
melle,qñ comedunt̃ ante cibũ,abſtergunt & mũdificant ſtomachum & inteſtinũ,& aperiũt op-
pilationes:& ſicla ẽt aperit oppilationes hepatis,maxime qñ comedit̃ cũ ſinapi.& cepę,& allia,
& porri,& raphanus incidũt & ſubtiliant humores craſſos:& caſeus ſimiliter ſubtiliat.& ficus
humidæ & ſiccę mũdificant, & abſtergũt renes.& amygdalæ proprie amarę mũdificant,& te-
nuant,& aperiũt oppilationes hepatis & ſplenis:& adiuuant ad ſpuendũ humiditatẽ ex pecto-
re & pulmone.& fiſtici cõfortant hepar,& aperiunt oppilationẽ eius.& mel apũ tenuat & mun
dificat:& maxime quod colligũt apes de arboribus calidis & ſiccis,ſiue plãta,ſicut eſt origanũ.
nã mel tenuat ſputũ craſſum,& iuuat ad ſpuendũ.& ſecaniabin tenuat & incidit humiditatem
craſſam & viſcoſam: & apit oppilationẽ hepatis & ſplenis:& mũdificat pectus, & pulmonẽ,& H
vinũ ſubtile mũdificat venas ab humore craſſo, qñ ei eſt acuitas, & inciſio: & cõfert ei,in cuius
corpore eſt humor craſſus,& frigidus:& vinũ ſubtile aquoſum adiuuat ad ſpuendũ humiditatẽ
ex pulmone,cũ cõfortatione mẽbrorũ,& humectatione,& tenuatione craſſarũ ſupfluitatũ,quę
ſunt in eis,& hoc ẽt operat̃ vinũ dulce. De ijs,q̃ oppilãt:horũ eſt lac,qñ in eo fuerit aquoſi- CAP. 18.
tas pauca:& ſimiliter caſeus multus.qm̃ adducit oppilationẽ in hepate,& lapidẽ in renibus ei,q
multiplicat aſſumptionẽ eius,& cuius renes,& hepar parata ſunt recipere læſionem. & oẽs cibi
dulces ſunt mali hepati & renibus, qñ eſt in eis craſſities.& lac ſi comedat̃ ſolũ,auget craſſities
ſplenis,& hepatis:& ſi comedit̃ cũ eo,quod ſubtiliat & mũdificat, ſicut eſt mentaſtrũ ſylueſtre,
& origanũ,& piper,aperit oppilationẽ hepatis,& ſplenis. & dactyli humidi,& oĩa q̃ accipiunt̃
ex frumẽto,pter panẽ bene paratũ ex arte. vinũ dulce generat oppilationẽ in hepate,& lapidẽ
in renibus,& craſſum reddit ſplenẽ.Omne quod tarde deſcẽdit,eſt ſicut quod accipit̃ ex medul
la frumẽti,& fabarum,& lentium,& cerebra,& hepata,& interiora,& omnia oua dura elixa,&
aſſa,& oua frixa,& faſeoli,& ſeſamũ,& glandes,& poma,& pira pontica,& vinũ dulce, ponti-
cum,craſſum,nouum,& omnes aquę. De ijs,quę velociter corrumpunt̃ in ſtomacho ſunt CAP. 19.
chryſomela, & mora, & batheca: q̃ ſi cito non deſcendũt de ſtomacho, & obuiant humoribus
malis:

A malis,cito corrumpuntur. & debent iſta comedi ante cibum,amouenda de ſtomacho, propter
velocitatem deſcenſionis eorum,& lubricitatem viarũ in eo, qui comedit prius iſta.nam quan-
do comeduntur poſt cibum, corrumpuntur propter remanentiam eorum in ſtomacho,& relin
quunt corruptum cibum corruptione eorum,: & quandoq; taliter corrumpuntur, ꝙ euenit ſi-
CAP. 20. cut venenum pernicioſum. De cibis, qui non velociter corrumpuntur in ſtomacho,me-
lior eſt craſſus,ſolidus,tardę digeſtionis,ſicut caro vaccina,& pedes,& maxime pedes vaccæ,&
CAP. 21. quæ ſimilantur iſtis. Quando ſuperfluitates ciborum tarde deſcendunt de ſtomacho & in
teſtinis,debent dari cibi lenientes & pungentes, in quibus ſit dulcedo, aut acuitas,aut ſalſedo,
aut nitroſitas:vt aquæ caulium,& lentium.leniunt enim ventrem:& eorum ſubſtantia ſtringit
ventrem:& brodium galli antiqui,& panis multi furfuris,& fœnumgræcum cum melle,& oli-
uæ cum aqua,quando comeduntur ante cibum cum muria, leniunt ventrem:& quando etiam
comedunt̃ poſt cibum ſine muria,& maxime,quæ ſunt ponticę,cum aceto,confortant ſtoma-
chum,& deprimunt cibũ, ſicut iam memorauimus de rebus ſtypticis cõfortantibus ſtomachũ:
& lac ſubtile,& multæ aquoſitatis:& caſeus,qñ maxime admiſcetur ei ſal & mel:& caro paruo-
al. atriplex rum animaliũ,& ſicla,& chãtaf,& okis,& cucurbita,& batheca,& ficus,& paſſulę dulces,& nu-
B ces humidæ,& ſiccæ,qñ mollificantur in aqua:& mora,& pruna humida,& ſicca, qñ infundun
tur in aqua mellis,aut comedatur,aut bibatur vinũ dulce,& differatur plurimũ cibus, ſunt leni-
tiua ventris.& aqua mellis aliqñ tendit velociter in venas,& vadit cũ eis totum nutrimentum,
& claudunt ventrẽ,& prognoſticant vrinam,& aliqñ mundificant ſtomachũ,& mordicant,&
excitant ad deponendũ cibum,& leniendũ ventrem.& mel qñ non coquitur lenit ventrem,&
ſi coquatur non lenit:& ſimiliter aqua mellis,qñ multũ coquitur.& ſecaniabin mundificat ſto-
machum & inteſtina,& qñq; facit in inteſtinis tineſmon.& vinũ dulce,& muſtum,leniunt vẽ-
CAP. 22. trem. Quando eſt deſcenſus cibi de ſtomacho ante ſuam digeſtionem, debent miniſtrari
cibi ſtringẽtes ſtyptici:& ipſi ſunt,in quibus dominat̃ ſtypticitas,aut ponticitas, aut craſſitudo:
& tales ſunt cydonia,& pira,& grana myrti, & fructus ſpinæ albæ,& ſubſtantia lenticularũ,&
caſtaneæ,& glandes,& vinum ponticũ:& hæc ſtringunt ventrem cũ ſtypticitate & ponticitate
ipſorum:& oriza,& panicũ,& miliũ,& ſauic hordei ſtringunt ventrem cũ ſiccitate eorum.& ca
ro leporis, & caules cocti poſt effuſionem aquæ primæ ab eis cũ aqua eorũ ſecũda: & lac coctũ,
& caſeus,ſtringunt ventrem cũ craſſitie ſua. & oportet ꝙ lac coquat̃,donec ſit aquoſitas cõſum
pta.nam eius aquoſitas lenit ventrem:& etiam poſſibile eſt,ꝙ lapides fluuiales, aut fruſta ferri
C igniti remoueant illam ab eo.& qñ ſeparatur aqua eius,confert deſcenſui ſuperfluitatũ acutarũ,
niſi ſint multũ craſſæ,qñ fit operatio cũ eo:ſed aliqñ caſeatur,& glutinatur in ſtomacho:& ali-
quoties egredit̃ à ſtomacho,& generat in hepate oppilationes,aut lapidem in renibus:& opor-
tet propterea mittere in ipſo poſt conſumptionem aquoſitatis aliquid ad ſublationem ipſius,
& vt non caſeetur, nec generet oppilationem, nec lapidem. & omnia acetoſa,;ſicut
poma acetoſa,& granata acetoſa,ſi inueniunt in ſtomacho humorem ma-
lum, & craſſum,incidunt,& expellunt, & leniunt ventrem:
ſed ſi inueniunt mundũ,ſtringunt ventrem.

EX GAL. ET ALIIS PRAESTANTISS. MEDICIS.

DE AQVIS.

CAPITA SEX ORIBASII.

Auguſtino Gadaldino Mutinenſi Medico interprete.

Hic libellus in prioribus æditionibus de bonitate aquæ inſcriptus, mutilus legebatur.

Libri primi ad Eunapiū. Cap. xiiij. Et libri quarti ad Euſtathiū filiū Cap. Vltimum.
De Aquis ex Galeno.

AQuarum præterea bonitatis ac vitioſitatis experti eſſe debemus. nam hæ ad omnem victus rationem multiplicioris ſunt vſus, quàm cętera F ferè omnia. Scire itaque oportet illam aquam eſſe optimam, quæ nullam prorſus qualitatem guſtu aut odore pręſeferat. ſtatim vero & hęc bibentibus iocundiſſima eſt, viſuiq́ꝫ pura. Siq́ꝫ ab hypochondrijs conſeſtim deſcenderit, nullam aliam pręſtantiorem perquirito. Nam quę in hypochondrijs diu morantur, ventremq́ꝫ feriunt, inflant, ac grauant, licet prædicta bona adſint: ſemipraua iudicandæ ſunt. quin & quæ in eiuſcemodi aquis elixantur, tardiſſime ac deterius elixantur. Satius igitur eſt huiuſcemodi aquam experimento iudicare. Quòd ſiquis ex indicijs diſcernere ipſas velit, ex ijs quæ dicentur, iudicet. Quæ enim ad ſeptentrionem ſpectant, ac ſolem auerſantur: illæ tarde permeant, ægre coquuntur, tarde etiam caleſiunt & refrigerantur. Quæ vero ad orientem verſæ ſunt, ac per meatum quendam vel terram puram colatæ, celerrime tum caleſiunt, tum refrigerātur: eas optimas eſſe ſperandum eſt. Bonæ etiam & quæ æſtate frigidiores, hyeme calidiores exiſtunt. Sunt qui pondere ipſas probent, ac quæ leues ſunt, meliores eſſe arbitrentur. Sed hoc ſi cum prædictis alijs indicijs numeretur, laudandum eſt: ſin per ſe ſolum ſit, non erit ſufficiens bonarum aquarum argumentum. Leuiſſimæ vero (vt ait Hippocrates) dulciſſimæ, limpidiſſimæ, ac tenuiſſimæ ſunt ipſæ pluuiales. propterea G quòd ſol, quod leuiſſimum ac tenuiſſimum eſt, trahit, idq́ꝫ non ex cæteris ſolum aquis, ſed & ex mari, & ex ipſis etiam humanis corporibus. vnde facillime omnium putreſcunt aquæ hæ pluuiales, vt quæ varijs ac multis conſtent qualitatibus. Nemo tamen aquam quæ facile putrefit, peſſimam eſſe autumet. nam quòd facile alteretur, bonitati potius quàm vitio tribuitur. quare vbi cæteras habueris optimæ aquæ notas, licet facile putreſcat, optima hæc cenſenda eſt. cum vero iam mutari cœperit, ijs qui eam biberint, raucitatū, tuſſium, grauitatumq́ꝫ vocis cauſa eſt. Harum autem aquarum pluuialium præſtantiſſima eſt temporaria ſeu æſtiualis, deinde tonitrualis, poſtremo nimbalis. Que vero ex glacie niueq́ꝫ conflantur aquę, vicioſiſſimæ ſunt. Dum enim aqua congelatur, quicquid tenuiorum partiū inerat, exprimitur. Aquas paluſtres*, fœtentes, ac abſurdis qualitatibus præditas, expedit elixationibus ad melius reducere, ſicq́ꝫ bibere tēperatas vino, acerbas quidem dulciori, alias autem acerbiori. Aliquas etiam colare bonum eſt, vt limoſas†. {Sed ſalſæ polentis cōlentur*}. Quæ vehementer frigidæ ſunt, poſt cibum bibantur: non tamen affatim aut inhianter, nec ſine vino. Quidam cibos ac potus quoſdam remedia aduerſus aquarum vitia inuenerunt: ac alij quidem cicerum decoctum præbibunt: vel ipſa H etiam cicera commanducant: alij caucalidas pariter cum piſce aliquo elixas, fœniculos itidem: alij betas & cucurbitas cum muria vinoq́ꝫ diluto præmandunt.

Lib. de Loc. Aere, & Aqu.

*Al. fœculét.

† Al. ſalſas & bituminoſas

* Al. elixent.

Libri quinti Collectionum medicinalium ad Iulianum Imperatorem.
De Aquis ex Galeno. *CAP. I.*

AQua quæ optima eſt, omni prorſus carere debet qualitate non ad guſtum tantum, ſed etiam ad olfactum. Fuerit autem & hæc ipſa tum iocundiſſima bibenti tum exquiſite pura. Si vero etiam celeriter ab hypochondrijs deſcenderit, non eſt, quòd præſtantiorem aliam perquiras. Ita vt quæ puræ quidem ſunt, & ſplendidæ, & dum bibuntur non iocundæ, diutius tamen in hypochondrijs morantur, vel ventrem ferientes, vel inflantes, vel grauantes: ſemipraua cenſendæ ſint. Enimuero multæ etiam tales ſunt, de quibus præcipue mihi videtur ſcripſiſſe diſcrimen ab optimis aquis, Hippocrates, vbi inquit, Aqua quæ cito calefit ac refrigeratur, leuiſſima eſt. Neq́ꝫ enim in cœnoſis,

vel

Gale. lib. 1. ſan. tuē. cap.

Gale. quarta part. 6. epi. cōmen. x.

A vel maleolentibus, vel quid medicamentoſum guſtu præſeferentibus, eiuſcemodi dignotio ex vſu eſt: vt quæ manifeſte omnibus appareant: ſed in quibus nihil quidem eiuſcemodi inſit: verum alia quædam ob praui aeris admiſtionem vitioſitas circa aquam ſit: vel etiam aliquod aliud inſit vitium, ipſi aquæ connatum, quod latentem habeat cauſam. In his enim memorata hæc dignotio optimum eſt iudicandi inſtrumentum. Neq; enim celeriter aut calefiunt aut refrigerantur eiuſcemodi aquæ. Alia quoq; huic ſimilis eſt dignotio per ea quæ in ipſa elixantur, vel olera, vel legumina, vel fructus, vel radices, vel carnes. Celerrime enim in optimis aquis, tardiſſime in prauis elixantur. Hasq; tam prauas aquas veteres quidam ἀτέραμνα & ἀτεράμνα. i. indomitas ægreq; coctibiles, ſeu crudas appellarunt: quo pacto & ipſa etiam legumina quæ difficulter elixantur. Tutiſſimum ergo eſt experimento talem aquam iudicare. Quòd ſiquis etiam ex indicijs eius facultatem prænoſſe velit. Quarum fontes ex ſaxis ſcaturientes, ad ſeptentrionem erumpunt, ſolemq; aduerſum habent, has omnes ægre coctibiles tardiq; tranſitus eſſe iudicandum eſt. ſtatim etiam ipſis accidit, vt tarde tum calefiant, tum refrigerentur. Sicuti contra. Quarum fontes ad orientem erumpunt, ac per meatum quendam ac terram puram percolantur, celerrimeq; tum calefiunt, tum refrigerantur: has præſtantiſſimas eſſe ſperandum eſt.

[Margin: Gal. lib. 1. de ſa[n]i. tuẽ. cap. xi.]

Aquæ vero B pluuiales (vt inquit Hippocrates) ſunt leuiſſimæ, dulciſſimæ, limpidiſſimę, ac tenuiſſimę. Nam ſol leuiſſimam aquæ partem tenuiſſimamq; attollit, ſurſumq; rapit. attollit autem non ab alijs aquis tantum, ſed & à mari, omnibusq; alijs corporibus. vnde celerrime omnium putreſcunt. Maxime enim ea corpora quæ vnam in ſe ipſis habent qualitatem, difficilius putrefiunt, quàm quæ multas obtinent: quando non ob aliam cauſam corpori adſit, vt vel difficulter vel facile putreſcat. Sanè animum attendere oportet, ne quiſpiam aquam quæ celerrime putreſcit, deterrimam eſſe opinetur. eadem enim etiam præſtantiſſima eſſe poterit, vbi omnia optimarum aquarum indicia ſuperiore ſermone tradita, habuerit. Nam quòd facile ſecundum qualitatem alteretur, id in bonitatem potius quàm vitioſitatem aquæ referendum eſt. Signum autem bonitatis pluuialis aquæ eſt, quòd à ſolari caliditate concoquatur. Nam & cætera omnia quæ elixantur, ſeipſis dulciora euadunt. Cum vero putreſcere cœperit, penitus abſurda eſt. Qui enim aquam adhuc putreſcentem bibunt, raucitatibus, tuſſibus, vocumq; grauitatibus corripiuntur. Ex ipſis autem pluuialibus aquis, quæ æſtate fit, quam horæan. i. horariam ſeu temperariã Hippocrates vocat, nimbali præſtantior eſt. Melior etiam eſt nimbali tonitrualis. Quæ vero ex glacie vel niue liqueſcenti fiunt, deterrimæ ſunt. Nam in ijs quæ à frigore congelantur, quicquid C in ipſis continebatur, quod tenuiſſimarum eſſet partium, id totum exprimitur.

[Margin: [G]a lib. de locis, [a]ere, & aquis.]

Sanè præſtiterit, quæ fœculentę ſunt, & maleolentes aquę, & quæcunq; abſurdas habent qualitates, eas prius elixatione alteratas offerre. Et in alium etiam vſum aquam præcalefacientes refrigeramus, quamuis neq; guſtum neq; olfactum prauum habeat, exquiſiteq; ſit pura: quando ipſam diutius in ventriculo commorari, nocumentumq; aliquod inferre experti fuerimus. Nam caliditas aquam, quæ elixatur, totam æqualiter fundendo, eam aptam ad ſecretiorem reddit. Dum enim refrigeratur, terreſtres quidem partes innata grauitate deſcendentes, ad vaſculi fundum peruenient: aqua vero his ſupernatabit: qua ſenſim in aliud vas transfuſa, citra noxam vti poterimus. Poſt elixationem vero quando aquam frigidiſſimam reddere voluerimus: niuem quidem ſi habeamus, aquæ prius calefactæ extrinſecus ipſam circumponimus: niue vero ſi careamus, ex puteis, vel aquæductibus refrigerationem ipſi comparamus: ipſam nimirum prius calefacientes, vt alteratu facilis reddatur. Nam quicquid ante calefactũ eſt, promptius in ſe ipſum totum, alterationem quæ à vicinis corporibus fit, ſuſcipit. Cum vero vaſculum in puteos demiſerimus, vel aquæductibus ſubijcerimus, neceſſario operculũ ipſi faciemus: ac vndiq; ipſum exquiſite ſtipabimus, vaſculum ſanè non implentes, ſed vacuum id aliqua ex parte facientes, vt D nimirum aer qui inter operculum, & aquam in vaſculo poſitam medius eſt, prius refrigeratus, ita contactu propinquam aquam refrigeret. Vbi autem nihil eiuſcemodi adeſt, vt in Aegypto, vaſculum ſuſpendentes, detectum id, quò aerem ſuſcipiat, relinquimus.

[Margin: [Ga]l. quarta pt. [e]pi. cõmẽ. x.]

[Margin: [In] eodem com[me]nto.]

[Margin: [In] eodem com[me]nto.]

[Margin: [In] eodem com[me]nto.]

Quoniam vero nec incidentis nec calidi quicquam habet aqua, iure optimo tarde meat, ægre concoquitur, ægre itidem ſubducitur omnis aqua. quamuis alioqui optima ſit. Moratur enim multo tempore in ventriculo, fluctuationes ipſi ferè ſemper inferens, ſiq; ventriculus bilioſus fuerit, ſimul & ipſa aqua corrumpitur. cumq; vix à ventriculo in ieiunum tranſierit, haud facile diſtribuitur. Quapropter nec ad mouendam vrinam, nec ad educendum ſputum natura apta eſt. Neq; tamen ſitim ſedat, etiam ſi diutiſſime in ventriculo moretur. quandoquidem in totam profunditatem non immergitur, nec ariditatem irrorat. Quòd autem non nutriat, ſed vehiculum duntaxat nutrimenti ſit, dudum ab Hippocrate alijsq; præſtantiſſimis medicis dictum fuit. Quare nec vitalem virtutem poteſt roborare. Et hæ ſunt cauſæ cur Hippocrates relicta aqua ad melicratum, oxymeli, & vinum in ægrotantibus peruenerit. Ac quantum quidem ad hęc, nunquam ea quis vteretur; pleriq; tamen in alijs falſi, ad aquam confugiunt, in qua danda magnopere non poteſt aberrari, cum nec vires etiam magnas ipſa habeat. Prauus autem fit vſus oxymelitis, vini, & melicrati tum ob confertas mutationes, & tum ob acraton hoc eſt intemperatam meracamq;

[Margin: [Ga]l. in. 4. de vi[ctu]s ratione in [m]orb. acu. com[me]n. 40.]

[Margin: [In] eodem com[me]nto.]

[Margin: [In] eodem com[me]nto.]

ſeu impermixtam miſtionem à medicis magna ex parte factam. Nam veluti manus quædam, E
quæ ad diſtributionem aquam rapiat, minimum omnino vini immiſcendum eſt: quò nimirum
aqua, ſyncera eſſe deſinat. Sic ſanè oxymeli illud quod aquoſum eſt, laudo. Poſſet etiam quis eo
melicrato, quod aquoſum eſt, citra periculum vti: nam quod impermiſtum eſt, niſi prius aluum
ſubducat, maxime nocuum euadit, ac præſertim in picrocholis, & ijs qui magna habent viſcera,
in quibus ſanè corporibus aqua etiam ipſa nocua eſt, quando in bilem verſa fuerit, diutius in hy
pochondrijs morata. præter enim hæc omnia quæ habet mala, adhuc etiam cum ſit ſtercoris ex-
pers, nullam alui ſubductionem facit. Quòd vero hæc ipſa, cum in acceſſionum initijs bibitur,
lædat, omnibus ſanè notum eſt. Quando ergo in potu vtilis erit aqua? quãdo ſola potione pro
diæta laborans vtitur: ptiſſanæ cremorem nondum aſſumens. Tunc ergo in medio aliorum po
tuum aquam quis in tempore offerat, præcipueꝗ quando laborans ſiticuloſus ſit: nam inunda-
tionem (græce πλημμυρίδα) quandam, hoc eſt humiditatis multitudinem, ab ipſa fieri aſſerit Hip
pocrates. quare inter melicratum & oxymeli parum aquæ dat, quippe quæ ad expuendorum
humiditatem conferat. Quin & vbi vinum maxime nocuum ſit, tunc & aquam dat. Nocuum
autem eſt, cum vel delirat laborans, vel caput vehementer dolet. Suam igitur propriam natu-
ram humidam ac frigidam habet aqua. adſcititiam autem acquirens caliditatem, calefacit quidẽ F
ac humectat propinquas ſibi res: at non ſimiliter ambo hæc facere natura apta eſt. verum hume
ctat quidem ſumme, ſiue tepida, ſiue temperata, ſiue etiam calidior exiſtat: calefacit autem non
ſumme, niſi quæ extreme ferueat. Exploretur autem hic ſermo in tẽperata natura. Si enim huic
naturæ aquam temperate calidam offeras, ſiue lauando ſiue perfundendo quamcunꝗ velis par
tem: hanc ipſam, humidiorem ac calidiorem demonſtrabis in ipſo perfuſionis tempore. Si
vero poſthac quieueris, vt qui frigida corpus nec coegeris nec denſaueris: paulo poſt frigidio-
rem ipſam ſe ipſa factam comperies: caliditate innata immoderatius perſpirata. Non tñ quem-
admodum frigidius deinceps, ita etiam ſiccius demonſtrat corpus calidæ aquæ vſus. quamuis
certe & hoc fieri videretur, tum ob meatuum raritatem, tum ob corporis mollitudinem, tum
deniꝗ ob ſubſtantiæ fuſionem. Neceſſe eſt enim vt largior in huiuſcemodi affectionibus fiat
euaporatio. Vapor autem humor eſt attenuatus. Verum non ſic ſe habet rei veritas. Nam quæ
in vaſis ac alijs vacuis regionibus continent humiditates, vniuerſæ vacuant: corpora vero ipſa
vaſorum, ac vniuerſum carnoſum genus, humidius ſe ipſo fit. & hanc ſolam facultatem, vt vide
tur, nunꝗ deponit aqua. Neꝗ enim cum feruens comburit corpora, quæ vſta ſunt, ſicca euadũt
vt quæ ab igne aſſata ſunt: neꝗ etiam cum ſumme frigida facta, toto die vel etiam longiori tem G
pore ſuper aliquam partem perfunditur, eam ſicciorem reddit. ſed hæc quidem accidunt, pro-
pterea ꝙ humiditas quæ in vaſis alijsꝗ regionibus continetur, vacuata eſt: innatę autem ac ſo-
lidę ipſę partes (hoc eſt τὰ πεφυκότα) nulla in re ſe ipſis ſicciores fiunt.

De aquæ frigidæ & oxymelitis in ægrotantibus exhibitione. *Caput. ij.*

Quoniam omnis affectio corporis, q̃ pręter naturam eſt, à ſibi ipſi contrarijs curari eſt oſten-
ſa: patet febrem quoꝗ ipſam à frigida extinctam omnino iri, quando ipſa ſola fuerit ſine vlla
affectione quę à frigida lædatur. Nam ſi cum febre, alia ſit affectio, quam frigida lædit: licet quæ
ex hac ipſa affectione orta eſt febris, à frigida confeſtim extincta fuerit, alia tamen deinde gra-
uior febris accendetur, aucta ea affectione, quam frigidæ potio læſerat. Lęduntur autem à frigi-
da affectiones, tum quę ſunt partium phlegmone laborantium, tum quæ ſunt ſuccorum incon
coctorum. quorum nota ac indicium eſt ipſa vrinarum inconcoctio. Si igitur vrinę concoctæ
ſint, ſimulꝗ nulla pars principalis phlegmone vexetur: hęc ſatis erunt, vt ad frigidam dandam
nos impellant. Quòd ſi æſtatis tempore vehementia febris aliquando vrgeat, laboransꝗ iuue-
nis ſit ac frigidę potioni aſſuetus: ſi vna cum aſpectu ac conſiſtentia vrinarum ſublimamentum
laudabile videas: frigidam dando, non peccaueris, quamuis aliqua particula phlegmone vexe- H
tur: ſed malueris hoc in loco febris quidem vehementiam quàm primum ſedari, reliquias autẽ
phlegmones pluribus diebus indigere. ſcirrhoſiores enim ſolutuꝗ difficiliores vt ipſę euadãt,
neceſſe eſt. Si igitur non admodũ adurentes ſint febres, frigidam dando in particulis phlegmo-
ne laborantibus, magnopere à coniectura aberrabis. Nam quę vehementer flãmeę ſunt febres.
phlegmonem eriſipelatoſam quoquo modo eſſe ſignificant. ideoꝗ frigida etiam hanc iuuat ſi-
cuti in exterioribus conſpicitur. in ijs ergo qui incipientes habent phlegmonas in iecore, ven-
triculo, alijsꝗ eiuſcemodi particulis, exquiſitiori determinatiõe eſt opus. Magnopere enim hi
omnes lędunt, licet in tempore aſſumpſerint, ſi aliquantum potus ipſe quantitate excedat. Qm̃
aũt principia earum phlegmonarum quæ ſine ictu aut vulnere conſiſtũt, vel ob imbecillitatem
particularũ vel ob aliquam igneam caliditatem fiũt: eas quidem quę ob imbecillitatem fiũt, ſem
per frigida lædet: eas vero quæ ob igneam quandam caliditatẽ, ea ipſa moderate exhibita iuua-
bit. Periculum enim eſt in largiori potu dando ne pars ad contrarium exceſſum tranſeat. adhuc
vero tales affectiones frigida potio iuuabit, ſi dum ſani erant, ea ipſa vti ſolebant. Conſiderandi
igitur ſunt, qui in thorace, ventriculo, iecore, ceruice, ac toto capite ſunt validi morbi. Nam ar-
tus, (quę cωla gręce hoc eſt membra longa dicuntur) haud magnopere fortaſſe lædentur: læden

tur

In eodem c[...]

Gal. in. 4. de [...]ctus ratione in morb. acu. com[...]mẽ. 41. G. lib. de facul. sim. med. cap. 8.

Ibidem

A tur etenim aliquantulum per quaſdam affectiones, quas deinceps dicam. Quòd vero horum eadem futura ſit noxa, quanta prædictarum partium valide affectarum ſit, ne id quidem idiota aſſereret. Si igitur eryſipelatoſa vel herpiſtica hoc eſt ſerpiginoſa quædam affectio in hypochondrio ſit, vel eryſipelatoſa phlegmone, vel aliqua alia affectio ſumme calida ex intemperie nimirum ſine ſuccis genita: tunc frigidæ potio iuuabit. Sicuti eadem maxime lædet, vbi abſceſſus, vel œdema, vel ſcirrhus, vel vlcus, vel intemperies frigida affuerit. Quoniam autem de artubus dicere ſum pollicitus, ſciendum eſt, ꝙ quæ in his ſunt phlegmonæ neruoſarum partium, à quibus alioqui ſpaſmorum imminet periculum, à frigidæ potione maxime læduntur. Si autem in carnoſa artuum parte phlegmone gignatur, bibere etiam frigidam homo poterit. & ſi extrinſecus membro phlegmone vexato obtulerit, lædetur quidem, non tamen inſigniter nec omnino manifeſte præſertim ſi frigidæ potioni fuerit aſſuetus. Cum igitur febris fuerit ſola ſine vlla alia affectione quæ à frigida lædit poſſit, tantum frigidæ dandum eſt quantum laborans ipſe anhelitu non iterato haurire poterit. Oxymeli autem æſtatis tempore frgidum datur, vt laborantis ſitim non exacuat. quapropter etiam antequam concoctus ſit morbus, oxymeli frigidum dare audemus æſtatis tempore: aquam certe in eiuſmodi affectione ad ſaturitatem non dari. B nam tum phlegmonem denſabit, ſi ob eam febricitent: tum ſuccos ſeruabit inconcoctos, ſi ob hos ægrotent. At oxymelitis tunc parum damus, tanquam tepidum prius ſit in ventriculo euaſurum, quàm eius frigiditas vſq; ad coſtam diſtribuatur. Quòd ſi exiguum quid diſtributū etiam fuerit, illud ab ipſo oxymelite corrigetur, vt quod incidendi facultatem habeat.

G. in primum de victus rōne in morb. acut. cō. 93.

Ex libris Rufi de Aquis. eſt in ſecundo Libro de Diæta ſeu Potibus. *Cap. iij.*

Aquæ, quæ reſides ſunt, (voco autem eas quę ſunt ex puteis) cum minime ſint fatigatæ, neq; valde tenues ſunt: ſicq; intro inierint, minus madefaciunt, ac diſſoluunt cibos, minus item côcoquunt, nec bene etiam per vrinam redduntur præ craſſitie, & quia frigidæ ſunt. Fiunt autem potabiliores tum crebro hauſtu, ac ſi effluerēt, tum expurgatione puteorū. Quæ vero fluunt, multo ſunt tenuiores, atq; ad madefaciendum præſtantiores, ad côcoctionem item, & ad vrinæ redditionem. Quæ vero ſunt ex ſtagno, omnes peſſimæ ſunt. Nam & odorem abſurdū habent, ſicuti putrefactæ. & æſtate quidem calidæ fiunt, hyeme autem frigidæ. quod maximum ſignum prauitatis aquarum ſtatuo. Aeſtate igitur ventres perturbant, tarde etiam in veſicam tranſeūt. ſæpius item difficultates læuitatesq; inteſtinorū homini inferunt, à quibus res tandem in aquā intercutem cedit. Hyeme vero cum frigidæ ſint, ventres quidem non admodum perturbant: ru C pturas autem, pleureſes, & tuſſes faciunt. quin & ad lienem repūt, poſtea in aquam intercutem deſinunt. ex liene autem & pedes vlcerantur, & ea ipſa vlcera celerem curationem non admittunt. Solæ autem quæ in Aegypto ſunt paludes, ex omnibus quas nouerim, ſunt ſalubres: ꝙ & hyeme aqua non putreſcat, neq; enim ſupercaleſit: & autumno Nilus paludes replendo, antiquam aquam extrudat, & aliam recentem in eius locum reponat. De aquis autem pluuialibus hæc cognoſco. Aquæ pluuiales leues ſunt, tenues, puræ, guſtantiq; dulces. & ſi quid in ipſis elixare volueris, celerrime id elixatur. ſicq; ipſas calefacias, celerrime caleſiunt. vinoq; perexiguo temperantur. quare bonæ ſunt ad concoctionem, bonæ ad vrinarum ſecretionem: bonæ iecori, lieni, renibus, pulmoni, ac neruis. cū enim facultatem valde refrigerantem non habeant, merito hiſce partibus fiunt benigniores. Vernales ergo ac hyemales opportuniſſimæ, ac optimæ ſunt: quas ſanè ego præcipue laudo. Autumnales autem & æſtiuales fuerint quidem alijs præſtantiores, ſed non omnes omnibus. nam viribus quidem eas quę in terra ſunt, antecellunt: quàm vero ſint vernalibus hyemalibusq; inferiores, dici ſanè non poteſt. nam terra ſiccius vaporat æſtate, & autumno {, &} aer multas habet terrę ſordes, quas pluuiæ purgant. tales igitur ſicciores nitroſioresq; vt ſint neceſſe eſt, atq; ad abſtergendum per inteſtinaq; deſcendendum D idoneæ: minime tamen ſunt accommodatæ renibus, pulmoni, & arteriæ. quin & plus vini tales aquas ferre neceſſe eſt: quò earum nitroſitas vincatur. Differunt autem non parum etiam aquæ penes flatus ventos ve aquilonares & auſtrales. In aquilonaribus enim dulcior quidem pluit aqua, verum frigidior: in auſtralibus autem minus quidem dulcis, calida autē magis. Et in vniuerſum tempora quæ imbribus pluuijsve abundant, dulciorem: quæ eiſdem carent, ſiccæq; ſunt, nitroſiorem aquam prębent. Quæcunq; autem à niue & glacie fluunt aquæ, vniuerſæ durę quidem ſunt, frigiditateq; excedunt, dulces tamen ſunt guſtanti. aqua autem quæ dura frigidaq; ſit, neq; ad concoctionem neq; ad vrinę redditionem commoda eſt, quin & neruis, pectoribus, coſtiſq; mala eſt. nam & ſpaſmos tetanoſq; infert, ruptionesq; in thorace facit, vt etiā nonnulli ſubcruenta expuant, ac ſuppurent. Fontanæ aūt aquæ, ꝗ ad orientem vergunt, vniuerſæ humiditate, tenuitate, odoris bonitate, quodq; tum moderate humectent, tum moderate calefaciant, cæteris excellunt. Quæ ad ſeptentriones, dulces quidem ſunt, ſed immoderatius refrigerant. Quæ ad occidentem, violentæ ſunt in refrigerando, violentæ item & duritie. vnde raucitatem, laterum morbos, ac ſpaſmos inducunt. Quæ ad meridiem, ſalſiores calidioresq; ſunt, minimeq; vt per vrinam reddantur idoneæ, ad ſeceſſiones autem per inteſtina, præſtantiores ſunt. Aqui, licet aquas quæ ſunt in meridie, non laudem, Nilum tamea ita laudo,

σέσσει eſt in græcis cod. vide ēt Aetium .3. ca. De Aqs ex Rufo q vult, aqua coquat cibos in ventriculo.

vt paucis admodũ fluuijs in bonitate aquę cõparandus videat̃.nam & ventrem ſubducit, mulie E
ribusq́ purgationes citat,& in puerperio bibit̃. Plerę́q vero meridionales aquę reſides ſunt,qui-
bus duplex eſt noxa:altera,à regione:altera,quod non effluat. Pro terrę vero natura ſic de aquis
dignoſcere oportet. Nam terrarũ alia eſt plana ſeu cãpeſtris,alia colles, & montes. Campeſtris
ad aquarũ effluxiones deterior eſt.multiq́ hoc in loco putei foſſiles,fonteſq́ reſides ſunt. Col
les & montes ſunt præſtantiores. nam & puriores aquas,tenuiores,& meliori præditas odore,
dulcedineq́ ſuauiores præbent.Rurſus camporum nonnullis ſalſugo & nitrum inſidet æſtate
& autumno:nonnullis nihil:verũ terram hanc, dulcem appellant.hic ergo & aqua eſt prę̈ſtan-
tior potabiliorq́:illic ſalſa ac nitroſa. Ex montibus itidem,alij terrei,alij petroſi. ac terrei aquas
habent præſtãtiores quo ad mollitiem,& quia minus ſint frigidæ: petroſi,quo ad duritiẽ & fri-
giditatem aquas habent deteriores,puriores tamen cæteris, ſedimentoq́ vacantes. Maxima
autem ac notabiliſſima in aquis eſt differentia,tum ex metallis,tum ex herbis illic natis.Ac me-
talla quidem tum ad aliam habitationem,tum ad aquæ potionem nocua ſunt. Herbę vero non
nunq̃ quidem admodũ lædunt aquam: nonnunq̃ aũt ipſam adiuuant: vt ſium, calamenthe,&
adiantum,hæ.n.plurimæ in riuis ſeu canalibus naſcunt̃. ac laudabilem quidem aquam lædunt:
prauam vero alioqui iuuant,cum quoddam ab eis veluti medicamentũ ipſi aquæ cõmiſceatur. F
Euadunt aũt præſtantiores vt per vrinam reddant̃,eiuſcemodi aquæ. Non minima ergo haben
da eſt conſideratio an etiam à terra vel aliunde aliquod aquis vitiũ adueniat:quod non ſatis ſit fon
tes hic quidem præſtantiorem aquam ac potabiliorem, illic vero ſalſam ac nitroſam præbere:niſi
etiam quæ ad riuos attinent, ſimilia exiſtant. Quæ igitur maxima ſunt,in hoc ſermone dicta
ſunt.Dicantur autem & alia ſigna bonitatis aquarũ.Quæcunq́ aquæ hyeme quidem calidæ ſunt,
æſtate vero frigidæ,quoquo modo videntur eſſe optimæ: Quæ vero ſimili modo in calore &
frigore quo tempora,ſe habent,peſſimæ.Nam æſtate in terra ſuperficie calor aduentat: hyeme
in profundum ĩmergit̃.ob idq́ mihi videtur, fontes, quicũq́ à profundiſſimis partibus fluunt,
& quæcunq́ antra caua, omnia per hyemem calidiſſima eſſe, per æſtatem frigidiſſima. ideoq́
omnia quæ in ſuperficie ſunt,vna cum temporibus cõmutantur,quocũq́ modo ea ipſa tempo-
ra in calore vel frigore ſe habeant.Mirabile aũt eſt quod {alicubi} aqua hyeme euaneſcit,æſtate
apparet.quamuis contrarium iure eſſe deberet. Verũ etiam huiuſce rei cauſam calor ipſe habet:
vt qui profundas aquas ſecum conuehat.nam & hæ calorem ipſum ſentiunt. Quicunq́.n.fon-
tes profundi ſunt,parumq́ admodum ab externis imbribus ſuſcipiunt,hyeme quidem ac per ve-
hementiſſima frigora minitnos, ęſtate vero maximos cõperies. Quare & quod in Delo eſt ſta- G
gnum,hæc ipſa eiſdem de cauſis patit̃:puteiq́ qui in Pythopoli ſunt. Vna ergo hæc ipſa eſt bo-
narum ac prauarũ aquarũ cognitio:ſi hyeme calidę,æſtate frigidæ ſint. Secunda vero, ſi in ore
guſtantis nihil notabile habeant.ita vero nec multo vino pro tẽperando indigebunt, omniq́
vino conuenient.Eſto aũt & pura illa,quæ preſtantior eſt:nec alioqui colore infecta,nec fęcem
ſubſidentiamq́ habens:ſtatim vero quæ pura eſt,pondere ẽt eſt leuis.nã quę pondere leuis eſt,
terrę ſemper impermiſta eſt:quæ vero eſt grauis,terræ ratione plus grauat.Sunt & hæc non mi
nime conſideranda.vt,ſi cito ipſa calefiat,ac refrigeretur.nam eiuſmodi aquæ cæteris ſunt præ-
ſtantiores:Et quomodo ad concoctiones,quomodo item ad ſeceſſionem ſi habeat.nam quæ ci
tius cõncoquunt, ſunt præſtantiores: & quę ſecedunt,ſi per veſicam ſecedant, ſunt prę̈ſtan-
tiores:deterior autem eſt aquę per inteſtina ſeceſſio. Quarum vero in noſtra arte nõ eſt,ope-
ra perdiſcere,ea ab incolis percontari debemus.Nequaquam autem facile ſciri poſſunt quę prę
ter rationem eueniunt. Ne diutius morer, Aqua in Leontinis eſt, ex qua ſi quis biberit,morit̃.
Huiuſcemodi alia in Phęneo Arcadię conſpicitur, quam Stygos hydor appellant. Huiuſmodi
item alia in Thracia,& ſtagnũ illud quod apud Sauromatas eſt,quod nec auis transuolare põt.
Et aliud etiam apud Medos eſt,cui ichorem nigrum ſupernatare dicunt.qui vbi igni admotus H
fuerit,accenditur.hoc medicamento Medeam tradunt Creontis filiam perdidiſſe. Eſt ẽt Suſis
aqua,quæ ſi bibatur,dentes excutit. Sybaris autem fluuius homines infœcundos reddit. Quæ
vero in Aethiopia eſt aqua,rubra appellata, furorem inducit: Quæ in Aegypto eſt,bibentium
capita depilat.Horum ſane nihil ſciri poteſt cur qui illis inconſiderate iam vſi fuerunt, multi qui-
dem mortem obierint,multi vero aliud quid inconueniens perpeſſi fuerint. Sunt & alię multę
aquarum facultates, quę non ſecundum cõmunem naturam ſe habent. Nam quæ Lyceſtis eſt
aqua,bibentes ad temulentiam adigit.Quę in Clitorio Arcadiæ eſt,in ea ſi quis ſe lauerit, odo-
rem vini amplius ſuſtinere non poterit.Aqua Arethuſę in Chalcidę,mulieres quidem iuuat:cę
tera vero animalia,ſi ex ea biberint,pedum doloribus afficiuntur. Cydnus pedum dolores ſe-
dare creditur,quamuis frigiditate excellat. Qui vero habitat, vbi praua eſt aqua, excogitare
debet,vt ipſam potabiliorem efficiat. Optimum igitur erit,vt ipſa in fictilibus vaſis elixetur:ac
vbi noctu refrigerata fuerit,rurſuſq́ calefacta,bibatur. Si vero exercitui bonã aquam ex praua
pręparare fuerit opus,foueas ex ordine ab altiſſimis locis ad decliuia fodere,per illaſq́ aquam
ducere oportet: terra dulci ac pingui quæ conficiendis fictilibus ſit idonea, in foueas iniecta.
ſemper enim hoc modo aquæ vicioſitas in foueis remanebit.

Græci codic
hic in margi
habent. Loqu
tur de fonte i
lo qui in Lyc
ẽ apud Chim
rã montẽ q
Pegaſus ictu v
gulæ aperuiſ
fingitur.

Cod. græci ha
bent in marg
ne. De Parad
xis quæ ſunt i
Aquis.

A *Aquæ correctio ex libris Dioclis.* *Cap. 4.*

* Aquàm imbecilliſſimam efficies,ſi tertiam partem decoquas:& ouorum alba ſimiliter inco quas:iniĳcere autem in hæc ipſa oportet glebã argyllę aridæ,quouſq; maceretur.Si autē menſura ſemiſextarius in amphorã. Vbi autē decoxeris,bibat.Ita etiã odorē ab aqua extrahes, ſi calefactã manu ad ventũ pſundas,& in vaſe imenſo inſoles,atq; in multa vaſa paulatim diffundas.

Aquæ Purgatio ex libris Athenæi. *Cap. 5.*

Aqua defęcatur partim vaſis ſtillacidĳs,(quæ ſtacta à Græcis appellantur)partim colis(quę ab eiſdem hyliſteres vocantur:) quæ nonnunquã quidem ſimplicia, nõnunquã vero duplicia vel triplicia fiũt:vt puriſſima aqua per hæc ipſa excipiatur. Quin & foueæ tum iuxta mare tum iuxta ſtagna fiunt: illic quidem,cum aquam potabilem à mari ſecernere volumus : hic vero,vt ſi conturbatum fuerit ſtagnum,hirudineſq; in ſe velaliqua etiam alia vitia habuerit,puriſſima maximeq; innoxia aqua per terram transfudãs,in foſſas colligatur. Vbi vero multa aquæ quãtitas haurienda ſit, vt in exercitibus, latera foueæ lapidibus vel lignis in orbem circũdant, atq; vbi pauimentum eodem modo inſtrauerint,puras conſeruare aquas nitũtur. Porrò aquæ quæ defecantur,tenuiores purioreſq; fiunt,ob idq; etiam frigidiores. pleræq; vero licet fuerint de-B fæcatæ,vires tamen à ſordidis corporibus perceptas adhuc conſeruant.

DE VINIS EX GALENO CAPVT SEXTVM

libri quinti Collectionum Medicinalium Oribaſĳ ad Iulianum Imperatorem.

Auguſtino Gadaldino Mutinenſi interprete.

C VInum aquoſum nominant hoĩes id,quod colore & cõſiſtentia aquæ aſſimilatur: tranſparens.n.ac ſplēdens eſt,& purum : ac conſiſtentia tenue apparet : tibiq; dum guſtaueris ,nullã fortem habere qualitatē videbitur : dumq; temperatur, multæ aquæ haud ſuſtinet mixtionē. vnde ab antiqs oligophorõ.i.pauciferũ,vocatũ eſt. Haud oĩno autē vinũ hoc ab adſtrictione eſt ſemotũ,at eam exolutam penitus habet: ſi.n.ipſum aquæ cõparaueris, manifeſte ex ea cõparatione guſtu per ſenties , id exiguam quãdam adſtrictionē aſſumpſiſſe. Eſt & viribus aquæ ſimile,nec caput imbecillũ,nec neruos imbecillos tangēs:quoniam nec manifeſte calefacit. Videtur etiam nullã aliam conſpicuam qualitatem poſſidere,non auſteritatem,nõ acerbitatem,nõ dulcedinem,nõ acrimoniam. Idoneum autem eſt hoc vinum ad eorum, quæ in pulmone cõtinentur,eductionem, virtutem nimirũ roborans, & humores humectans,ac incidens moderate. Idem & febricitantibus minori cum periculo datur,quã alia vina.Nã huic vni ex omnibus vinis ineſt, vt aquæ & vini malitias effugiat.Præterquã autem,quòd nunquam caput lædat hoc vinũ,ſæpius etiam iuuat:leues eos dolores,qui ab humoribus in ventriculo contentis excitantur,ſedans. Inuenies autē aliquãdo quoſdam ob aquæ potionem capite dolentes,præcipueq; cum ipſa praua fuerit,quæ dum cor-D rumpitur,naturale robur vētriculi exoluit:quo iam imbecillo reddito,ichores bilioſi ex corpõre in eius ſpacium confluere conſueuerunt,ſicuti ĳs, qui ieiunarunt,accidit. à quorũ malitia & læſione prædictum vinum hominem liberat:primùm quidem ac ſtatim epicraſeos.i.contēperamenti ratione:poſt modum autem,eo q roboratus venter,deorſum, quæ ſibi noxia ſunt,pellit.Iis autem, qui admodum calidi ſunt temperamento, aquæ potio magis , quàm vini confert. Quòd ſi quandoq; vino indigent,dandum ipſis eſt,quod tenue ſit moderatæq; auſterum. Vina aquoſa cum vrinas cieant, pauciſſimum corpori præbent alimentum:eaq; ſola ex vinis tuto etiam recentia bibuntur,quemadmodũ Gaurianum nominatum,& aliqua ex Sabinis.In vnaquaq; autem natione talia vina gignuntur:in Italia imbecillum Sabinum,quod etiam febrientibus dant:in Aſia Titacazenum,& Tibinum.At ſi eorũ ſigna audieris,facilius in vnaquaque natione talia vina inuenies. Apud nos cito potabilia euadunt Tibinum, & Arſyinum, & præter hæc Titacazenum.Dulce vinum,nec tenue exquiſite,nec ſplendidũ:ſed plus minus à prædictis recedere,neutrum vero habere,comperies. Calefacit autem vinum dulce, craſſumq; cõſiſtentia eſt.Ac particulares eius vires, quas dum potatur,præ ſe fert, has duas qualitates cõſequuntur.Nam color ex ſui ratione nullam,vel in iuuando,vel in lædēdo vim obtinet. Quàm craſſum autem cõſiſtentia eſt hoc vinum,tam etiam tarde meat: ita vt non ſolũ aliquam ex ob-

ſtructis

ſtructis particulis obſtructione non liberat,vt etiam obſtructionē adaugeat. Ob idꝗ iecori af- E
fecto maxime nocuum eſt,præcipueꝗ quando phlegmone aliqua vel ſcirrhus in ipſo ſit. Mo-
deratius autem lædit,quando à craſſis obſtructum fuerit humoribus viſcus id,vel quando im-
becillitate afficitur,ſicuti in affectionibus,quæ proprie hepaticæ vocãtur. Poſt iecur lien à dul
cibus vinis læditur:non tamen pulmo, quando craſſum humorē in bronchijs habet. Dulce.n.
vinum in acutis morbis ad expuitionem confert,cum iam peripneumonia,et pleuritis conco-
cta fuerit,nec iam phlegmone vexentur particulæ. Quo autē magis à vehementi caliditate di-
ſtant vina dulcia, eo minus capitis grauitatem mentisꝗ leſionem faciunt: At facilius,quã alia
vina deijciuntur,magnaꝗ reddunt viſcera.Non ſunt autē picrocholis idonea: materia.n.ſunt
omnia vina dulcia flauæ bili. Nec ſolũ,quia multa caliditas tales humores amaros reddit, vina
dulcia febricitantibus non cõueniunt:ſed etiam quia cum craſſa ſunt, neꝗ ad vrinam trãſeunt,
nec ſecum vnà biliosos humores educunt,nec euacuant. Vnũ autem dũtaxat bonum hoc ipſis
ineſt, quòd ventrem leniunt: quare ipſa præbibunt.nam ſi hoc non fecerint,omni ſanè modo
lædunt.Præter alia enim ſunt ſiticuloſa,hac ipſa re indicãtia,quòd facile bileſcunt. Sunt & talia
vina flatuoſa.Inferioribus tamen inteſtinis haud ſunt nocua quòd flatus ab ipſis genitus tarde
meet,moreturꝗ in hypochondrijs quouſꝗ perfecte cõcoctus ac tenuatus fuerit. Dulce ſimul F
& auſterum eſt vinum,quod in Cilicia eſt, contrarijs cõſtans qualitatibus: quare prauum exi-
ſtit:quippe quod nec diſtribuatur,nec deſcendat: ſed diu in ventre permaneat,ipſumꝗ inflet.
Nigrum vinum,quod citra dulcedinem auſterum apparet, vel acerbum: replet,ac tarde meat,
ambasꝗ deiectiones,tum quæ per aluum,tum quæ per veſicã fit,cohibet:facileꝗ aceſcit,& vo
mitum prouocat: Solis autem ventris fluxionibus conuenit,nec in his ad ſaturitatem eſt bibē-
dum. Album ſimul & auſterum vinũ nec ipſum vrinas ciet: ſed ſi craſſum eſt,in hypochõdrijs
moratur:ſi nõ craſſum,non æque ad vrinas tranſit, ſicut alba & mediocriter auſtera. Cirrhum,
ideſt fuluum,& auſterum vinum,fluxionibus ventris & ipſum competit.Duplex autem fuluũ
ſicut & nigrum,eſt:alterum dulce,auſterum alterum.ſed fuluum caput & mentem magis ferit,
quia nigro calidius eſt.Flauum vinum ſumme calidũ eſt,quemadmodũ et quod poſt ipſum eſt
fuluum,poſt hæc rubrũ,poſtea dulce. Album cæteris alijs minus nutrit. Ex albis vinis nullum
eſt dulce:verum quædam auſtera,ac craſſa ſunt: quædam aquoſa,ac tenuia. Ex flauis,& fuluis
quædam ſunt dulcia,vt Hippodamantium,& Fauſtianum Falernum,quędam omnino dulce-
dine carent.Rubra vina his ſunt craſſiora: quemadmodũ rurſus rubris alia, quæ iam proxime
ad nigra colore accedũt. Atꝗ omnia hæc pro craſſitudinis ratione nutriunt. ob idꝗ ijs,qui re- G
fectione indigent,vt vinum dulce bibant,concedendũ eſt,præſertimꝗ cum eorum iecur,lien,
& renes vitio careant. Qui vero craſſum humorem in venis collegerunt,ijs tenuis cõſiſtentiæ
vina vtilia ſunt:ſiꝗ humor ille frigidus fuerit,acria & vetuſta: ſi nõ frigidus, quæ nec acrimo-
niam,nec vetuſtatē habeant,cõueniunt.Ad probos autem ſuccos gignendos odorũ præſtan-
tius eſt,ſed caput ferit. Auſteris ad roborandũ ſtomachũ, ac ſiſtēdam aluum fluentem vtimur:
alioqui ſanè nõ vſuri,propterea quòd nec alimento diſtribuendo,nec ſanguini procreãdo,nec
probis ſuccis gignendis,nec vrinæ ciendæ,nec ſudori prouocando, nec aluo ſubducendæ cõ-
ferunt.Bilioſis igitur corporibus nec Falernum,nec Tmolites fuluũ & dulce, nec Ariuſiũ,nec
Lesbium illud,quod odorum ac fuluum æque,ac prædicta vina, eſt,conuenit. Calidiora enim
omnia hæc vina ſunt:facileꝗ, qui ea biberint, caput dolent, ac febricitant, atꝗ aliqua neruo-
rum affectione tentant̃.Igitur nec bilioſis naturis,nec ſole exuſtis,nec ijs, qui in laboribus mul
tis,aut penuria,aut mœrore,aut tempore, & cœli ſtatu calido viuunt,danda ſunt talia vina. Cõ
tra vero ijs, qui calefactione egent pituitoſis frigidisꝗ temperamentis, ac humorũ crudorum
copia refertis,ocioſe viuentibus in regione frigida, & hieme, & cœli ſtatu frigido,ac humido,
bona ſunt.Sanè omnium vinorũ, quæ nec valde craſſa, nec admodum dulcia ſunt, vt Theræũ, H
& Scybellites,cõmune eſt,vt cum in longum temporis ſpacium extenſa fuerint, flaua fiant co-
lore, ac quiddam more ignis coruſcans, acquirant. Nam nigra(quale apud nos Perperinium)
ſi veteraſcunt,in rubrum quidem prius,vel fuluum: poſtea vero in flauum colorem tranſeunt.
Et album quale eſt Bithynum,quod cum inueteratũ eſt,Romani Cecubum vocant, iam quan
do eſt tale,amarũ eſt,& propterea potui inutile. Vitanda igitur, & ita vetuſtorum potio eſt, ſi-
cuti etiam recentiũ.Maxime autem abſtinendũ eſt à vinis natura craſſis,quando recentia ſunt:
tantum enim abeſt,vt ciborum concoctionibus quicquam conferant,vt vix etiam concoquã-
tur:præterea nec per aluũ tranſeunt,nec diſtribuuntur facile:nec vrinas prouocant,nec ſangui
ni procreando conducunt,nec nutritioni.Sed diutius in ventre ſuſpenſa (vt aqua) remanent:
ſiꝗ de ijs parum quis biberit, facile aceſcunt. Vetuſtiſſima vina ita ab albo ſimul,& auſtero,&
recenti,& craſſo differunt:vt alterum quidem validiſſime calefaciat:alterũ ſenſibiliter refrige-
ret. Gleucos autem,i.muſtum,quàm flatuoſum concoctuꝗ difficile,& craſſi ſucci ſit,omnes
norunt.Solum hoc vnum bonum habet,quòd ventrem ſubducit: quo ſi ſorte aliqua aliquãdo
priuetur, maxime nocuum redditur. Celerrime omniũ vinorũ alba & aquoſa inueteraſcunt,
ideſt prompte in veteraſcentium, qualitatē tranſmutant̃. Hæc autem eſt acrimonia quidē pri-

A mum,quæ plane calefacit:poſtea vero amaritudo,ad quã aliquando in decem annis peruenire
cõſpiciuntur,niſi primis tribus quatuorve annis prius aceſcerint. Potentia autem ſimul & au-
ſtera & alba vina,quæ craſſitudinẽ habent, etiam poſt decimũ annum q̃nqꝫ, niſi rite fuerint re-
poſita,aceſcere contigit. cõtingit autẽ & ipſa plurimo tpe inueterari. talia ſunt in Italia Tibur-
tinum,& Signinũ,& Marſum,& Surentinũ,quod fermè ante annum vigeſimum adhuc eſt cru
dum.viget enim dum tot annorum eſt:diuqꝫ potui aptum perſeuerat, haud facile nimirũ ama-
reſcens:ac virtute cum Falerno contendit. Secus autem patiuntur quæ aquoſa ſunt, Sabinum,
Gaurianum,Arſyinum,Titacazenum, Tibinũ,& id genus alia. Facile enim ad contrarias qua-
litates tranſmutantur: ad acidam quidem in principio : ad amaram autẽ ſi perdurarint. Locus
ſanè in quo reponitur vinum, multum ad eius alterationẽ facit. In principijs enim optimus eſt
frigidus : poſtea vero calidus.nã tepidus facile acida reddit vina. Q̃n vero vina in frigido loco
repoſita,duobus tribusue annis perdurauerint,exinde calefieri admodum deſiderant, nec am
plius locum tepidum ac temperatum requirunt.Quędam autẽ vſqꝫ adeo ſunt debilia & aquo-
ſa,vt ne à principio quidem frigidum ferant. Ex vaſis porro vina continentibus,quodcunqꝫ
ſinas ſine obturamento,facile aceſcit: Sicuti ſanè eſt ex ijs quæ obturata ſunt,minus patiuntur,
B quæ plena ſunt. Nam quæ ſubuacua ſunt,quia in ſeipſis aerem cõtinent, per illum medium ci-
tius ab ambiente extrinſeco alterantur. Quæ vero vſqꝫ adeo ſunt repleta,vt operculum à vino
tangatur,per illud ſolum alterationem habẽt:at tam imbecillam ac debilem, q̃ ſanè eſt denſum
operculum.Quæ vero à pice vel gipſo ſtipata ſunt,magis perdurare comperies:quæ à corio ſo
lo,minus : quemadmodum & quæ folijs obturata ſunt. Vina autem fulua apud nos optima,
tria ſunt. Tmolites, Lesbium, & probatiſſimum veteribus Ariuſium,quod in Chio prouenit,
quo omnes ad optima medicamenta conficienda ac præcipue ad antidotos vtebantur.

GALENO ASCRIPTVM PRAESAGIVM

C EXPERIENTIA CONFIRMATVM.

Georgio Valla Placentino interprete.

CENSVRA.

Imitatur & hic liber veros Galeni libros, ſed ieiuna admodum oratione.

CVicunqꝫ præſciſcere libuerit mortis non diem modo,ſed etiam horã,
conſiderare expedit quo potiſſimũ tẽpore languẽs ab acceſſione ve-
hementer affligatur, num inter accedẽdum tum impenſe obrigeſcat,
& æſtu cõflagret,diuqꝫ ea permanſerit intenſio, pulſusqꝫ ſit exiguus,
& ſegniter ſomnum ceperit,ſomnolentusqꝫ fuerit,vel id genus aliud
ſubierit detrimentum, id omne tẽpus ſuſpectũ habere oportet. vel ſi
etiam ita mediocriter habuerit. At circa vigorẽ ſi ægrotũ deiectũ, aut
cedentem, aut mœrentem ſpectes, febriſue magnitudinem minime
D tolerantem,plurimumqꝫ exæſtuãtem, & ſe tenebricum volutantem,
& capite dolentem,& corde ſuccumbẽtem,aut tali aliquo affectu ve-
xatum,ſuſpectũ id tempus tibi eſſe maxime oportet, ſi etiã acceſſionis principio ac vigore ſint
mediocria. Verũ id ſi circa vigoris deceſſum fuerit,anima cõſternetur, & ſudores ſint inæqua-
les,aut frigidi,aut circa caput, aut circa pectus inſurgant, pulſusqꝫ obſcuros & debiles efficiat,
aliaqꝫ id genus:id tẽpus expedit ſuſpicere.neqꝫ tum definiendũ quicq̃,neqꝫ dies mortis ꝓferen
da.Nam ſecunda die ſi contingat & quarta acceſſionem vehementiorem eſſe prima, tertius &
quintus & ſextus diem mortis indicabunt. Quot de cauſis ſuccenduntur febres? Q̃nqꝫ aut ob
additamentum idoneæ materiæ,aut ob motũ,aut ob aſtrictionẽ,aut putredinem, aut ob acceſ-
ſum caloris extrarij.Ac ob additamentum quidem,vt cum temperamentum nacto calidũ, ad-
iectum fuerit piper,ſinapi,allium,& ſimilia.horũ enim qualitas ſi cordi fuerit inuecta & inſita,
ſuccendet caliditatem, febremqꝫ inflãmabit. Ob motum autem dupliciter. Nam is aut ab ani-
ma,aut à corpore ſuſcitat̃. Ab aĩa quidẽ,vt cupiditate,& cura. A corpore autẽ, vt in labore im-
menſo.Ob adſtrictionẽ,cum ob glutinoſitatẽ, aut ob quãpiam craſſitudinẽ exaruerint obſtru
ctiqꝫ fuerint incerti corpis meatus,aut extrema vaſorũ, & in ꝓfunditatis difflatione febris fue-
rit incẽſa, Verũ ob putredinẽ,vt cũ ſubiecta & redũdãs materia putruerit introrſus,cordiqꝫ fue
rit

rit obiecta,ac febrẽ ſuccẽderit.Ob acceſſum autẽ caloris alterius,velut cũ in Solis ardore caput E
exæſtuauerit,pręcipue tunicularis pituita per arterias cordi fuerit obiecta,febrẽq; ſuccenderit.

Signa febris futuræ.

Imminentis febris nuncius eſt hiatus,horror,oſcitatio,nauſea,ſomnolẽtia, tuſſicula ſubaſpera,extremorum membrorũ infrigidatio. atq; hæc quidẽ extrinſecus præſagia. A pulſibus autẽ ex paucitate,& inæqualitate deprehendit̃ etiã quod deſiderat̃.ac iniectione quidem,cũ impenſior correptio,frigetq; cũ aliquãta inæqualitate atq; exiguitate. at in aſcenſu ferè ſunt improbi, aucta diductione,ad perfectũ vſq; vigorem, ſed calore intenſo,primũ magnitudo augetur,deinde celeritas aſſumit̃.Nam cũ ſatis ſuccẽſa febris cõflagrarit,tũ ingentes ſimulq; celeres efficit pulſus:ſin autẽ impenſius,etiã crebros. Quo nẽpe pacto ante febres hiatus progignunt̃? hiant ante febres ægri ob cõcuſſionẽ,& vim ipſos intendentẽ. Nam queadmodũ ex ahenis ad ignis violentiam poſitis vapor attollitur multus deferuẽte in ipſis aqua, ita etiã ex eis quæ introrſus in corpore ſunt,vapor exhalans intendit conuincitq; corporis muſculos. ſolent nãq; nerui tepefacti deſidere.atq; ita fiunt oſcitationes. At quonam demũ pacto capitis dolores febricitantibus incitantur? nempe cum venæ plenæ & à flatibus intumentes,interſectæ fuerint, in caput dolores aduehunt,vi ac tenore internorum flatuum,qui immiſſi diſperſiq; ſunt. F

De ſignificatione ſudorum.

Febrẽ vero ſudoribus diſſolutũ iri cognoſcimus ex eo, quod languor ſit vigoris maximi,vt eſt qui cauſus nominat̃.Bilioſus nanq; is demũ eſt morbus,qui cũ impenſius moueri oporteat, rigor efficitur.& perinde ſi venter aſtrictus ſit vrinaue,proxima ſubeunte criſi, rigor erit expectandus.Sin amborũ fuerit aſtrictio,nec vllus præſto eſt vomitus,aut ſanguinis eruptio,ſudor multus conſequat̃ neceſſe eſt,præſertim cũ languentes prociderint,acceſſione incrementũ capiente,vt ea de cauſa magis incaleſcant,nõnullaq; corpis ſit calida euaporatio, qualis antea nõ fuerit in dudũ memoratis.Pulſus ingẽtes,& ſublimes,& celeres,in diductionẽq; potius properantes,ac velut vndoſi,cum arterię tunica atra humidaq; apparet. Totius vero corporis extrema ſuperficies perpruriſcit ac remolleſcit.& quãdoq; ad horas rufeſcit.atq; hæc in critica acceſſione adueniunt,præeunte cõcoctione.& critica die bona exiſtente,ſalubrium ac reſoluẽtium ſudorum fuerint indicia,Non dubium quin calorẽ eſſe expediat mediocriter ſudoris ſolubilẽ, & per vniuerſum corpus ſibi cõſtare,exinanireq; iuxta proportionẽ , atq; habitiorem alacrioremq; reddere hominem.At frigidi ſudores cum acuta febri erumpẽtes,mortem ſubeſſe minitantur.at cum ardore,morbi longitudinem coarguunt.Si à ſudoribus febricitãtibus fuerit initium,boni & tertiani, & quintani,& ſeptimani, & nonani , & vndecimani,& quartidecimani, & vigeſimiſeptimani,& trigeſimiquartani.hi nãq; ſudores morbos iudicant.qui autem ita nõ ſunt,laborem ſignificant,& longitudinem morbi,et ſubuerſionem.Ac vbi eſt corporis ſudor, ibi quoq; dicito ſubeſſe morbum. Et vbi eſt corporis frigus aut calor , ibidẽ eſt quoq; morbus. & vbi in toto corpore mutatio,fueritq; refrigeratum corpus,aut rurſus incaluerit,aut color ex alio alius emerſerit: morbi longitudinem pronunciat. Sudor ex ſomno factus citra manifeſtã cauſam,corpus ſignificat cibum aſſumpſiſſe plurimum. Q, ſi cibi plurimi cauſa non fuerit, ſignificat egere euacuatione febricitantium corpora. Sudor aduentante febri,nec deficiente febri,malum.longum nanq; morbum,& humiditatis ſignificat copiam. G

De ſanguinis detractione ex venis.

Vide in libro de Curandi ratione per ſanguinis miſſionem ex quo totum ferè hoc caput extractum eſt.

In omni die & noctis hora,vrgente neceſſitate,ſanguinẽ detrahito. aduertendo tamen in febricitantibus vigorem ceſſantẽ acceſſionis.In alijs autẽ,ſiue ex lippitudine,ſiue ex alia ratione H
citra febrim,vbi ſanguinis detractione ex vena opus ſit,doloris aut inflãmationis conſiderato magnitudinem.qua enim hora mitigatum dolorẽ inſpexeris, ſanguinẽ de vena mittes, re nulla vrgente quo minus fiat,ſatius fuerit matutino tempore de vena ſanguinẽ detrahere.nec ſtatim cũ ex ſomno experrectus,ſed poſteaq̃ ad horã peruigilarint. ac prius abluere aliquos præſtiterit, & alios prius obambulare. In quo autem præoccupata cuſtodiæ cauſa ſanguinẽ de vena detrahere permittitur,etiam poſt aliqua conſueta exercitia ſanguis è vena detrahendus.Cęterũ languoris magnitudo,& virium robur,atq; firmitudo,primę ſunt ſanguinis è vena detractionis cõſiderationes. Proinde perſpiciendum cuiuſmodi ea ſit naturalis hominis cõplexio. ac atras habẽtibus venas & mediocriter tenues,neq; albis,neq; carne molliculis ad euacuandũ minus parcendũ eſt: At contra parcendum,quando ſanguinis parum habent, carnemq; dilabilem. Hac de cauſa neq; pueris ſanguinem ex vena detraxeris ad quartũdecimum vſq; ætatis annum.At in maximis inflãmationibus validiſſimiſq; doloribus nullũ noui maius adiumentum q̃ ad deficientẽ vſq; animam euacuare.Aduertenda ſanè eſt diligenter qualis ſit pulſus eleuatio ab eo qui ipſum attineat ſuffluente adhuc ſanguine. quemadmodũ in alijs vnde ſanguis detrahitur ſiquid agere expediat.ne quid modo lateat deficientis animæ quod ad interitũ aduehat.

A uehat. Quod ſi tempus fuerit vernum, locuſq; natura temperatus, & pueri natura cõcinna de-
trahito ſanguinem. & impenſius vbi pericula inſideant aut pulmonis, aut anginæ, aut lateris
aut cuiuſpiam alterius acuti ac vehementis morbi detrahendus, vt dictũ eſt, ſanguis, pulſu vſq;
explorato. omne nãq; percuſſum membrum aduerteris non annorũ modo numero, ſed etiam
corporis habitudine. Formidanda vero frigidis tẽporibus larga euacuatio, ob conſequentem
refrigerationem. Neutiquã perſcribi poteſt ſingulorũ hominũ definienda euacuationis men-
ſura. Perſpexi nãq; in nonnullis nec plus q̃ ſufficeret ſanguinis libras ſex ablatas eſſe, & confe-
ſtim extinctam febrem. neq; vllam cõſecutam fuiſſe virium exinanitionem. Quibuſdam vero
librã dimidiam citra læſionẽ. quibus ſiquis duas modo exhauſiſſet, impẽſiſſime offeciſſet. Vi-
dimus vnã quoq; aliquando auferri, & minus, ac profuiſſe. Reuulſionis gratia qui in rectũ lan-
guentium ſecat venas, cõfeſtim perſpicuã inſpexerit vtilitatẽ. Si quiſpiam annularis digiti ve-
nam ſecet, vt nõnulli mediam inter medium & annularem digitum venam, ſinentes ſanguinẽ
effluere, quoad ſponte ceſſauerit, lienem iuuari. vt in ancone venam ſecãdo interiorẽ. ſatis cõ-
mode nanq; lieni prodeſt male habenti ſanguinis detractio ex manu ſiniſtra. Atq; adeo profe-
cto in pleuriticis in rectum languentis ex vena ſanguinis detractio vtilitatẽ frequẽter demon-
B ſtrat euidentiſſimã: At ex oppoſita manu, aut prorſus obſcuram, aut expectabilem. Ingentibus
oculorũ doloribus ſuccurrit ſiue humeralis appellata vena, aut quæ ab ea deuiat in ancone ſe-
cta, perſpicuam confeſtim afferendo vtilitatem. In latere autem languẽte, aut pulmone, aut ſe-
pto tranſuerſo, aut liene, aut iecore, ac ventre paraxille ad anconem diffractionẽ peruenientẽ
diductam ſecare quidem expedit. præcipue ad emiſſionem quæ per fracturã cui inſidet hume-
rali vena diſcreta pariter auulſa. Tres nimirũ hi modi ſunt ad anconem ſanguinis detractionis,
quæ extra, & intra, & quæ media. Quæ igitur intus, infra collum languẽtibus vtilis. quæ extra,
in facie, aut in capite. at medius locus quãdoq; quidem ambas habet diductas venas ad partes
anteriores manus protenſas. deinde hic copulatus quãdoq; ſtatim in ſe inuicẽ exiſtentes ad in-
flexionem diſtractionis. Incerta igitur exiſtente ſua languentis mẽbri vena, ad mediam aliquã
eundum. diductioq; potius quàm in ſua ſectio facienda. Eſt etiam cũ diſtractio infra anconem
quę in brachio diducenda nihil prohibet: non apparentibus in ancone. vt autem dicta oĩa mẽ-
bra in ancone ſanguinis detractionibus adiuuantur, ita inferioribus his eſt, vt in poplitibus &
talis. Sunt autem dictorũ quæ ad coxendicem, & veſicam, & vuluã, & renibus alternãtes. Ideo
in ancone quandoq; ſanguinis detractionibus obtemperant, cum recens fuerit inflãmatio, &
C ſanguinis vis multa. ſin affectio ſit, quã proprie phrenitim appellamus, poplitem ſecare opor-
tet, & in talis venas. Vt in vuluis inflammationes, ſectarum in cruribus venarum adiumento,
non parum leuantur. enimuero euacuationibus ab anconibus ſiquid ſit infeſtum & obſeruan
dum frigus, expedierit alimentum exhibere mediocre ad tres aut quatuor modo dieculas.

Ex ca. 2. libri ſeptimi Oribaſij ad Iulianũ Imperatorem.

Cum olim peſtilentia ingens Aſiã occupaſſet, qua cadebãt innumeri, tum ego ſecundo die,
nulla facta remiſſione, crus ſcalpendo, ad binas libras ſanguinis euacuationem fieri permiſi. &
perinde deuitaui periculũ. multi quoq; alij eo vſi adiumento conſeruati ſunt, pręcipue qui lar-
ge ſanguinem euacuarunt. At etiã mediocres capitis aufert dolores, fauciumq; inflãmationes.
At vetuſtiores tales caſus ſcarificationum ſectionibus diſſoluimus. Oportet itaq; ex atrocibus
morbis ad naturalem habitum perducere neq; quicq̃ tam ad concinnam cõuerſionem agit, q̃
ex ſcarificatione ſanguinis euacuatio. Inter indicẽ vero & pollicẽ ſecta vena & fluens ſanguis,
quoad ſponte cõſtiterit, vetuſtũ dolorẽ, p̃ſertim ſi ei membro inſederit, curat. Purgatorũ autẽ,
& plus mediocritate euacuatorum, & refrigeratorum, & reſolutorum, & conuulſorum, ceſſare
purgationem expedit. aquãq; tepidã exhibendo vomere hortabimur. at præſtabit illinire cali
do oleo manus & pedes. ſiſtit nihilo minus ſomnum & lauacrũ. Cæterũ non ſatis purgatis bal-
D nea congruentiora ſunt. nam noctu purgant̃. hos minus paſcere cõuenit. at tuto purgatis, oua,
& alicam, & ſorbitiones, & vinum dulce exhibere expedit, quo inteſtinum purgatione mouea
tur per xẽſmum*. cõuenit etiam per poſteriora lac immittere cum hircino adipe, dulciue vino.
atq; ita ſuffluentia componere clyſteribus admouendo omnifariam purgationem.

*al. clyſmum

De adhibenda cautione in ſanguinis detractione.

Qui detrahere ſanguinẽ velit, aduertere debet ne ſtercus multũ cohibeatur inter inteſtina.
Proinde molli clyſtere euacuãdus æger, ne venę ab inteſtinis venent̃, attrahantq; putridã quã-
piam ſupfluitatũ eſſentiã. Ex p̃ſenti igit̃ morbo qui ſanguis detractione egent, quouis tpe ève-
na ſanguinẽ detrahemus, vigorẽ, et deliriũ in febribus particularẽ cuſtodiẽdo, et acceſſionẽ. Si
cõtinua ſit febris oĩno, matutinũ tp̃s acccõmodatius. Qui vero nõ p̃ſenti morbo occurrũt, ſed
cauẽdi cã, ſanguinis exq̃rũt detractionẽ, his vernũ cõgruit tp̃s, In ætatib⁹ porrò ſupra quartũde
cimũ ãnũ detractio faciẽda, ſicut ĩtra ãnos ſexaginta. niſi ſi qua mõ efflagitãs nos ingẽs vrgeat
neceſſitas. In totũq; vires ĩbecillæ obſeruãdæ ſunt. nec nõ ſub lingua venas, vt in anginæ mor-
bo, oblique diſſecamus, aſtrictionẽ obſeruãdo, quẽadmodũ & in capite, & in oculis ex morbis
vetuſtis eo mõ diſpeſcunt. In pede autẽ, ſicut in iſchiadicis. aut ob anũ ſupra interiorẽ talũ vti-
liter ſecant. Verũ per morbos acutos, detrahito ex vena ſanguinẽ, ſi vehemens appareat ægri-
tudo,

tudo,& occupati morbo iam puberes ſint,roburq; eis adſit. Si igitur angina fuerit,delige pur- E
gationem,vel ſiquid fuerit pleuriticum. Quòd ſi debiliores appareant, ſi etiam plus ſanguinis
detraxeris,clyſteribus tertio die aluum exhauri : ac ſi tutus fuerit æger,etiam inedia vtitor. De-
trahendus igitur ex vena ſanguis brachij dextri vena interiore: iuxtaq; habitudinem auferen-
dus ſanguis:ætatisq; plus minusve conſiderandum. Eueniunt iſtorum pluribus talia, rubores
faciei,& oculorum vacillatio, diductioq; manuum, pandiculatioq;,ſtridores dentium,pulſus,
maxillarum contractio,refrigeratioq; extremorum, flatuum oblationes per venas : quãprimũ
propè ſanguis de vena detrahendus ſublimibus cunctis exiſtẽtibus męſtis flatibus, & fluxibus
ad ferendam opem id accõmodatius.Ferendum illud perpetuo eſt ad curam ſalubrem victum
vniuerſum,quàm medicina longe præſtantius eſſe.

DE VRINAE SIGNIFICATIONE, EX HIPP. F

Georgio Valla Placentino interprete.

CENSVRA.

Nulla hic methodo Hippocratis,& Galeni verba exſcribuntur.

OPtima vrina eſt cum eius alba fuerit hypoſtaſis, quam ſubſtantiam di-
cere poſſumus,et leuis,& æqualis ꝑpetuo,donec iudicatus fuerit mor
bus.Significat nanq; ſecuritatem nec diuturnam fore ægritudinem.
Si vero intermittat, & puram quãdoq; mingat,quandoq; ſubſidat al-
bum quoddã & leue : tum diuturnior efficitur morbus : & minus tu-
tus. Si fuerit vrina ſubrubra , & hypoſtaſis ſubrubra , & leuis diutur-
nior hæc,q̃ prima,verũ multo ſalubrior. Craſſioris autẽ farinæ ſpecie
in vrinis hypoſtaſes,malæ:q̃bus adhuc peiores ſunt etiã folioſę: at te- G
nues & albæ,admodũ malæ:quibus improbiores furfuraceæ. Nebu-
læ ſuſpenſæ,& mobiles in vrinis,albæ quidem bonæ,nigræ vero ma-
læ.Si erit tenuis & rutila vrina, ægritudinẽ ſignificat crudam,ac diuturnã : & ſine periculo eſſe
nõ poteſt.Letalis autem male olens, & aquoſa,& atra, & craſſa. Virilis autẽ ſiue muliebris atra
vrina,peſſima:infantibus autẽ,aquoſa. Quibus vrinæ tenues & crudæ minguntur diuturnę,ſi
alia ſigna tanquã euaſuris adfuerint, hos abſceſſum ad ſepti tranſuerſi regiones infernas expe-
ctare oportet.Pinguedines quoq; ſuperne innatantes araneoſas licebit improbare: colliquefa
ctionis enim ſignum eſt.Cõſiderandæ porrò vrinæ,in quibus ſunt nebulę, ſurſumve an deor-
ſum meent,quosq; colores habeant.deorſum enim labentes cũ coloribus iam memoratis, ma-
las eſſe decet arguere. Nec te fallat veſica ipſa ægra,quæ huiuſmodi aliquã reddat vrinam : nec
enim totius eſt corporis ſignũ,ſed ipſius per ſeſe.Quibus vrinæ craſſæ,grumoſæ,paucæ,nõ fe-
bricitãtibus,copia ex his tenuis aduenĩẽs prodeſt:præcipue tales adueniunt, q̃bus à principio,
vel è veſtigio ſtabilitur hypoſtaſis.Quibus vrinæ perturbatæ velut iumentorũ,ijs cephalalgiæ
aut adſunt,aut aderunt.Quibus vrinæ perſpicuæ albæ ſunt,improbæ, ꝑcipue in phreniticis ap
parentes.Quibus hypochondria ſublata,murmurantia, ilium dolore accedente,ijs alui hume- H
ctãtur,niſi flatus erũpant:vel vrinæ proueniat copia:hæc ſanè in febribus. Quibus ſanguis vel
pus mingitur,renum,vel veſicæ exulcerationis eſt argumentũ.Quibus in vrina craſſa exiſten-
te minutæ carunculæ tanquã pili pariter adueniunt , ijs à renibus excernitur. Quibus in vrina
craſſa exiſtente furfuracea eminguntur,eorũ veſica ſcabieſcit. Quibus ſponte ſanguis mingen
tibus exit,eis à renibus ſignificatur venulæ fractura. Quibus in vrinis arenoſa ſubeſt materies,
ijs veſica calculeſcit.Si noctu mingatur multum,exiguum excrementum ſignificatur:Quibus
bilioſæ hypoſtaſes,ſuperne autem tenuitates,celerem ęgritudinẽ ſignificant.Quibus in vrinis
inſident bullæ,ex renibus ſignificant ægritudinem,eamq; lõgam fore.Quibus febrium verti-
gines à principio ſunt,& pulſatus capitis , & vrina tenuis, eis expectãda eſt ad criſes febris acu-
mine augeri;nec mirabor cum caput circũferri videbitur,ſi in amentiã deciderint. Quibus pin
guis hypoſtaſis,& accumulata,ijs renum vitia,& acuta ſignificantur.Quibus ex renibus labo-
rãtibus prædicta ſigna ſint, laboresq; circa muſculos ſpinales extiterint, ſi in locis ſint exterio-
ribus,abſceſſus,quæ Græci apoſtemata vocant, foris expecta futuros:ſin in locis interioribus,
fuerint dolores,abſceſſus in interioribus fore expectato : Si ſanguinem meiat & grumos,ſtran
guriaq; affligatur,dolorq; ad perinęũ,ac epigaſtrium incidat, ſignificat circa veſicam eſſe ęgri-
tudinem.

A tudinem. Quibus à principio vrinæ ſunt nebuloſę, vel etiã craſſæ, purgandi ſunt, ſi cætera conferre videbũtur. Quibus à principio vrinę ſunt tenues, ijs medicamen ne exhibeas. At ſi videbitur, clyſteribus vtere. ita nanq; ſi curentur profuerit. Quod futurum quoq; eſt, ex vrinis licebit conijcere. nam ſi dẽſior, vel pallidior, melior erit vrina: ſi tenuior et nigrior, erit deterior. ſalutem nanq; pronunciat. Hunc hippocratis locum Galenus hoc modo interpretatur. Manifeſto nunc craſſiores tenuibus comparans dixit. nõ naturalibus autẽ tenues & nigras, peſſimas ad ſolas tenues effectas, minime concoctam ſignificans ægritudinẽ. integre nãq; tenuis aquoſa eſt, & perinde etiam alba. Quòd ſi mutationes habeat, tempus ſignificat. & neceſſe morbum cõmutari ad inęqualitatem in deteriorem & meliorem. Ex febribus inquit porrò Hippocrates præcipue morbis vrinarũ ſignificatio colligitur vtiliſſima. ſed quoniam omne cõtra naturam ab eo quod eſt naturale inuenitur, à naturalibus ſumamus principiũ. Vrina igitur in ſanitate & habitu bono cõſtitutis hominibus, optima eſt, quæ ſubrutila aut ſubflaua, craſſitudine mediocris, quæq; colorem non mutat, cumq; emicta fuerit, læuem & albã & æqualẽ perpetuo ſeruat hypoſtaſim iuxta bibẽtis rationem. In fœminis naturalis vrina colore albior ſit, q̃ viri ferè neceſſe eſt, maioremq; habeat hypoſtaſim. At infantium craſſa eſt hypoſtaſis, propter puerorum

B voracitatem, inordinatumq; & intempeſtiuum motum. Læuem inquit Galenus hypoſtaſim vocat Hippocrates continuam & indiuulſam ſignificare volens. lęue ſiquidẽ opponitur aſpero. æqualem vero, vt in totum ſemper ſimilem mingat. nam quæ manet concocta, neq; deinde incõcocta, non vtiq; hypoſtaſim vel profuſionem totam habet inæqualem. Si quæramus igitũ in naturali vrina colorem, vel profuſionis conſtitutionẽ, & quæ à profuſione inferũtur, vt nebulam ſub nebula ſuſpenſam, & in fundo hypoſtaſim, non dubium quin ad hæc cõuerſa vrina inconcoctionem indicet in venis eſſe. Optima quidẽ, inquit Hippocrates, vrina eſt in ægrotantibus, quæ ſimillima ſanorum vrinæ, ſubuiridis vel ſubflaua, & albam & lęuem & æqualem habens hypoſtaſim. At deterior, eleuationem habens albam & læuem & ęqualem. Eſt porrò hac incõcoctior quæ nebulam habet, quæq; eſt ſubternubilata. In qua enim flatus eſt in profundo craſſus & inconcoctus, ſi exiguus quidem ſit, extrudit reliquam materiã vt ad fundũ vaſis deferatur: ipſamq; diſpeſcendo dirimendoq; vniri non permittit. Quòd ſi redundet inconcoctus in fundo flatus, attollit ad profuſionis medium hypoſtaſim, facitq; eam ſublimitatem appellatam. Q; ſi flatus impendio plus fuerit inconcoctus, ad extremum profuſionis agit hypoſtaſim, quæ nebula nominatur, aut ſubnebula. Quãto igitur potuerit flatus diſtribuere, nec ſu-

C ſtollere hypoſtaſim, tanto inconcoctiorem eſſe vrinam arbitrator. Quòd ſi neq; hypoſtaſim, neq; ſublationem, neq; ſubnebulam, neq; nebulam vrina habuerit, ſciendũ eſt morbũ faciẽtes humores naturam concoxiſſe. Q; ſi quandoq; quidem habet hypoſtaſim, vel ſublationem, vel ſubnebulam, vel nebulam, quandoq; autem non, pugnam natura oſtẽdit cũ ægritudine. In puris nãq; tertianis & quotidianis nebula ſolum, vel ſublatio, ſæpenumero ad morbi ſolutionem ſufficit: quandoq; vero bene coloratam dũtaxat eſſe vrinam. Plerunq; etiam color albus eius quod intus apparet illatũ in profuſione, fallit ignaros, quòd hypoſtaſim vtilem quæ nõ ſit, eſſe opinẽtur. Euenit ſiquidem vt crudus humor & albus cum vrina excretus ſubſidat, præbeatq; videndam vtilem hypoſtaſim. Quandoq; etiam iecore aut renibus languentibus pus cũ vrina excernitur, & ſubſidendo fallit etiam minus acutũ artificem. ſed prius definiendum excutiendumq; eſt languere hominem aut ex renibus, aut ex iecinore, aliove membro, vnde per vrinã purgari conſueuit. deinde etiam grauiter olens puris particeps inuenitur. at crudus humor per vtiles hypoſtaſes diſtinguitur ab inæquali ſubſtantia eius quod ſubſidet. neq; enim id ſibi continuum manet, ſed in minutas partes diſpeſcitũ tanquã arenulas, neq; omnino læue eſt, ſicut vera eſt hypoſtaſis. ſubinde vtilium vrinarũ primum quidem apparet nebula. deinde ſuccedens

D ſublationem facit. poſtremo reſidens in fundo vaſis hypoſtaſim facit. cum perfecte id cõcoctũ fuerit. Verum in crudis humoribus ſtatim ab initio in vaſis fundo ſubſternitur vis multa, quòd non ſit vtilis, ſed mala tota profuſio. deinde pedetentim cõcocta & attenuata ad medium ſuſtollitur profuſionis, facitq; ſublationem. Cum vero attenuatior ac concoctior euaſerit, ſubſidet in ꝓfuſione & nebulã facit. planeq; ignaros fallit, vt exiſtimẽt in deterius lapſam eſſe valetudinem. Si fuerit vrina magis bilioſa, inqt Agrius Hippocratis interpres, & hypoſtaſis ſimilis, debes euacuare, ſiue ꝑ vrinas, ſiue purgamine. ſi bilioſus fuerit color, hypoſtaſis autem alba, erit bilis cũ pituita. vtrũq; euacuato, ſi color albicãs, et hypoſtaſis rufa, ſeu manifeſto, ſeu obſcure, vel plus fuerit, ſi potẽtia valida firmeq; ſint vires, mitte ſanguinẽ ex vena: ſin ibecillis ſit, medicamẽ adhibe, aut ei rei accõmodatũ exhibe cibũ.

Galeno

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE SIMPLICIBVS MEDICAMINIBVS AD PATERNIANVM.

CENSVRA.

Liber cum multis rationibus, tum ea maxime omittendus, quòd hæc doctrina in proprijs Galeni libris verior, & clarior habetur.

PRÆFATIO.

CVm mihi propoſuiſſem, chariſſime Paterniane, omnia Sinigmata tã F
metallica q̃ aromatica, & omnem herbationem deſcribere, optimum
duxi, quia ſtudioſiſſimum & peritiſſimũ eſſe te ꝓbaui. itaq; accipe, ti-
bi exemplũ volũtatis & ingenij offero. Igiť frater ſolicite exquire to-
ta tua peritia hanc ſcripturã. ne autẽ calumniareris ꝓſpexi. Et nequis
dum aut herbulam, aut aliquã aliam ſpẽm ſiue aromaticam, ſiue me-
tallicam requirit, diutius erraret & totũ volumen euolueret, ordine
primarum literarũ. A.B.C.D. &c. agam omnia ſinigmata nomina-
re: quæ in ſimplario tractantur, & in vſum medicinæ cadunt. incipie-
mus igitur ab. A. & ſic deinceps ad extremam literam perueniemus.

De ære uſto.

Aes vſtum fit maxime de clauis cupreis vetuſtis, qui in olla fictili cruda miſſi, in furno incen
duntur, aſperſi ſulfure, vel ſale, vel vtroq;, vel alumine, & coquuntur. Bonum autem æs, quod
eſt optime vſtum, vtpote rubricæ colorẽ faciet ad ipſa capitula in ſe, quod enim eſt fruitius, eſt
combuſtum. Eſt ergo virtus & efficacia æris vſti ſimilis ſquamæ, ſed tamen fortior eſt, G

De acacia.

Acacia fructus eſt arboris ſpinoſæ, quæ maxime in Aegypto naſcitur. hic igitur fructus ve-
lut oliua exprimitur, & ſuccus illius in Sole ſiccatur, & in glebam redigiť. erit ergo optima aca-
cia quæ eſt penitus læuis, leuiter ſubrubra, ſuauitate odoris ſui ſubacidas tranſit. & guſtu valde
ſtyptica. hæc enim maxime de immaturo fructu premitur. nam nigra de maturo fructu premi-
tur. Omnis autem acacia viſcide ſtringere poteſt.

De ærugine vel vitreolo.

Aerugo circa aliqua metalla in quibuſdã pelagis lente & veluti ſtillicidiũ manare perhibeť.
Verum & conficiť hac ratione. Granula interiora vuæ, quę quaſi ſunt, quæq; græce tritapta di-
cimus, valde ſubſtruũtur in vaſe aperto. & aſperguntť miua & aceto. deinde ſuperponiť lamina
ærea & lata. & iterum operiť eiſdem tritaptis ſimiliter aſperſis. & lamina alia ſuperponiť, & hoc
vlterius fit quãdiu vas capit, deinde oppilať diligenter, ne aliquod habeat ſpiramentũ. & ſic die
ſeptimo aperiť. & prolatis laminis, ærugo quã traxerint leuiter abraditur. & rurſus intinguntť.
Et hoc fit vſq; quo totæ cõſumantť. Alij ſup acetum acerrimum has ipſas laminas ſuſpendũt, &
diebus decem relinquunt, deinde perferunt, & æruginẽ quantã inueniunt abradunt. Alij maſ- H
ſulas æris ligant, & eis quaſi ſcobis ligamẽta decidunt, in acetoq; mittũt. & quotidie bis aut ter
cõmouent, vſq; quo ærugo euadat. Eſt ergo optima ærugo quæ eſt leuis, & tactu nullam aſpe-
ritudinem habet. Vires autem habet quaſi æris vſti, vel lapidis, & maxime acutiores.

De ammoniaco.

Ammoniacum eſt quaſi lachryma herbæ quæ græce nartex. i. ferula appellatur, ſimilis altit,
ideſt aſſæ: ſed viſcoſior, & folijs veluti pinguioribus, quæ contrita eſt glutinoſa quaſi gluten.
Naſcitur autem in terris Ammonis quondã regis in vltima Cyrene. Colligiť autẽ ammoniacũ
ſic. Maximis æſtatibus huius herbæ radix & thyrſus incidiť, & ſic lachrymam fundit. & poſtea
in terra colligitur. vnde & ſordem capit. Verũ eſt optimũ ammoniacũ quod eſt mũdiſſimum,
& recentiſſimum, & colore candidum, & quaſi pingue vt thus. Et ſi frangatur, ſpiſſum & ſplen
didum apparet. odore ſubſimile caſtorio. Poteſt igitur efficaciter remollire & relaxare.

De aloe.

Aloe ſuccus eſt herbæ quæ eſt ſimilis ſcillæ, cuius radice inciſa hic ipſe promanat ſuccus, &
colligitur, vel tota herba cõtuſa premiť & ſiccatur. Aliqui enim dicunt de petris eã collectã in
Iudæa, & Aſia, atq; in India. Verum optimam iudicamus quæ eſt fragilis, gleba mũda, pinguis,

ſplendida

A ſplendida,ſubrufa,& dum aliter facile exhumidat̃ odore,ſubuiſcoſa,& guſtu amariſſima. Effectum autẽ duplicẽ habet.Si enim bibatur & deglutiatur, ventrẽ ſoluit, & purgat putredinẽ, & choleram & phlegma deducit.cum oxymelite datum.ʒ.ij. ſtomachicis & hepaticis magnũ adiutoriũ eſt.Alij poſt cœnã bina vel trina grana ſicut ciceris magnitudine deuorant.qm̃ corpus procurat,& eſcas nõ corrumpit.& ſi ſitis fuerit,extinguitur, qñ triueris cum ſucco caulium, & feceris ad ciceris magnitudinem. Alij miſcent colocynthidos interiora & ſcãmoniam, & dant ad typos,vel ad varias infirmitates.Si vero corpus extrinſecus illiniatur,efficaciter ſtringit.

De amylo.

Amylum omnibus notũ eſt.eſt enim quaſi medulla frumenti,quod infunditur in ſportellã, & cum preſſura colatur. cuius eſt optimum quidem, recẽtiſſimum & candidum & leue & ſine vllo acrore vel lutoſo aliquo aut inquinoſo odore. Poteſt autẽ leniter ſtringere.propter quod collyrijs ad lachrymam facientibus miſcetur. & ad profluuium ventris prodeſſe cõprobatur.

De alumine.

Alumen dicitur rotundum,& ſciſſum,& liquidum. Inuenitur autem omne alumen in Inſula quæ Melos dicitur,ſed & in Aegypto,& in Macedonia,& pluribus locis.Verum eſt optimũ
B ſciſſum alumen,quod græce ſchiſton dicitur, quicq; illius rotundi veluti flos eſt. Hoc igitur ſimile eſt albis capillis vexatis,& quodam modo carminatis.Liquidũ deinde quod eſt læue, per lucidum,& aliquid in ſummo in modum floris quaſi lactis habet, quod ipſum probamus ſiccũ ad dulcorem.Syncerum autem ſi ſit,non inficitur ab illo.Rotundum eo quòd eſt ſubalbidum, & aliquo pallore velut pinguenatum,fragile,mundum.& colorem mutat aſperſo ſucco quem diximus.poteſt autem omne alumen vehementer ſtringere.

De auripigmento & pſilotro.

Auripigmentum,quod aliqui arſenicum dicũt,naturale eſt. Intrinſecum colorem habet aureum. quod comminutum in laminas tenues comminutas funditur: quod in modũ auri refulget.Inuenitur in mõtibus Aſiæ,& Armeniæ,Ponticæ,& Cappadocię. Verũ eſt quod de Amiſta & Diſponto affertur,hoc enim laminas habet latiores,& optimum eſt, & ſynceriſſimum,& aurigeneo colore limpidiſſimum.Vires quoq; habet ſicut ignis,ꝙ vrere poſſit,et alienationes conſumere. ſi cum calce viua miſtum fuerit & corpori illinitum, pilos tollit. Vnde græce hæc ipſa miſtura pſilotrum dicitur,latine acilea nuncupatur.

De aphronitro.

C Aphronitrum optimum eſt quod eſt leuiſſimum,cãdidiſſimum,latũ & fragile. poteſt enim & calefacere,& cum aliqua mordacitate relaxare,& omnes ſordes de corpore abſtergere.

De aloſardio.

Aloſardium eſt veluti pinguamen quod aquis ſupernatat, ſtantibus prout ſtant alia, colore croceato,cuius optimum eſt quod nullo fallimine colligitur: hoc enim coloratiſſimum eſt, & cum aliqua pinguedine,aquoſum,& penè putridum.Poteſt igitur acriter & incidere, & calefacere,& quaſi ſal aliena conſumere.Item collyria & malagmata colorare.

De alcimonio.

Alcimonium ſpecies habet duas.videtur autem ſiccum & liquidum. aliqui aiunt vtrunq; lachrymam eſſe arboris qui in Iudæa & alijs locis naſcitur. Alij quidẽ certius veluti pinguamen ſtagnorũ eſſe dicunt,valde glutinoſum & in ſe cohærens.& aquis paluſtribus ſupernatare.hoc igitur in ſcapulis puſillis attrahi,& imponi,& impletis ſcaphis non aliter præcidi. & ſic in terra expoſitum ſiccari.Et hoc ipſum maxime in Iudæa & alijs locis fieri. Liquidum autem quod in Babylone & Iacintho colligitur circa quoſdam lacus.Eſt igitur ſiccũ aſphaltum,quod eſt optimum,frigidiſſimum,& colore rufo veluti purpura ſplendens.quod autem nigreſcit, pice adul
D teratur liquida,deinde quod eſt lucidum & glutinoſum, vtrunq; odore grauiſſimo. Vires autem habet viſcidas,& efficaciter relaxantes.

De aphroſelino.

Aphroſelinum in Aegypto tantũmodo inuenitur. quod ita creatur, ros cœleſtis poſitus ad Lunæ claritatem in ſpecie lapidis,quem ſpecularẽ vocamus,coagulatus ſtringitur.vnde & nomen ſumpſiſſe videtur. Cuius eligimus quod eſt colore cœruleo & lucido.poteſt autẽ omnia vitia capitis potatum emendare:& cephalalgicis & epilepticis vtiliter prodeſſe.

De argemone & eupatorio.

Argemone herba eſt pluribus nota,cuius vires faciunt contra venena ad diuerſas compoſitiones.Huius igitur radicem Græci eupatorium dicunt,& eſt diuretica valde.

De apio.

Apium herba eſt,quæ in hortis naſcitur,omnibus nota.& cuius ſemen facile nouerunt.magis tamen ad medicinam aptum eſt.Mittitur autem in purgatorijs,& in antidotis,Eſt autem viribus acrius,& excalfactorium,& diureticum certum.

De aniſo.

Aniſum optimum eſt Creticũ.deinde Aegyptium. Gallicum incertiſſimũ.verũtamẽ habet
vires

vires relaxantes,& excalfactorias,& diureticas,& ad vſum idoneas.Et eſt ſemen eius ſimile ci- cutæ.de nutrientibus,ſi bibatur lac prouocat, & auget, odore eius ſuaui. E

De agarico.

Agaricum ab arboribus excreſcit,prout tubera vel boleti.& eſt fractu leue,& quaſi vanum. eſt pallidum valde,& aſpectu ſubrubrum.penitus ſubalbidum, nõ diſſimile furfuri. guſtu initio videtur dulce,ſed ex lento euadit amariſſimum. Quod autem eſt optimum,in Ponto maxime inuenitur.quod autem in alijs locis naſcitur,multum eſt ineptius. Vires autem habet acriter relaxãtes,& venenoſis morſibus & potibus reſiſtentes. ſic & ventrem purgat aliquatenus. & choleram & phlegma deponit.Ideo nec dolorem,nec vomitum facit.

De abſinthio.

Abſinthium omnibus notum eſt.& Santonicũ,tam Gallicum & marinum ꝙ Ponticũ,quod ipſum ex omnibus notum eſt.hoc enim & in ſuccũ redigitur contuſa tota herba.& ſuccus eius expreſſus ſiccatur.vel in aqua vſq; ad tertias decoquitur. & ſic ipſa aqua recocta in mellis redigitur ſpiſſitudinem.Vſus quoq; & vires abſinthij,& ꝙ lumbricos expellit,nemo ignorat.

De amurcha,vel fæce olei.

Amurca fæx eſt olei quando premitur, nigra & aquoſa. quæ coqui ſolet in mellis ſpiſſitudinem.cuius eſt optima quę de recenti coquitur.& ſic venuſtatem accipit.Vires habet ſtypticas, valde propinquas ei quod in emplaſtris inuenitur,& in alijs multis compoſitionibus. F

De ariſtolochia.

Ariſtolochia eſt rotunda.& hoc ipſum quod nõn eſt vetuſtum & graue,ſiccum, & quodam modo ſpiſſum,& guſtu amarum,in emplaſtris mittitur, & caua vulnera comprendit & replet. ad viperarum morſus,& ad alia venena intrinſecus facit.

De aconito.

Aconitum herbula eſt,quę folia habet à ſua radice duo vel tria ſilia cucumeri,& thyrſulũ nõ altum,radicẽ oblõgam, & ad vnũ magis tenuiorem & minutiorem. ſpẽm & colores ad ſimilitudinẽ ſcorpionis puſilli ſine pedib⁹.Vires autẽ habet quaſi thapſia.et valde venenoſa eſſe dr̃.

De artemiſia.

Artemiſia herba eſt ſubſilis abſinthio.ſed ꝑ oĩa vaſtior.i.folijs latior, ramis altior & fortior, ſed aſpectu & colore humidis. Põt autẽ relaxare,mẽſtrua & vrinã ꝓuocare, & partũ expellere.

De aſparago.

Aſparagus,& ſemen & radix eius vrinam prouocat.poteſt duritiẽ relaxare. Vires habet aliquatenus calefactorias,& diureticas. G

De amygdala.

Amygdala eſt & ſuauis & amara.& vtraq; viribus ſtyptica.magis tamen ſunt in vſu medicinæ & aptiores amaræ,eo quòd ſubtiles magis.

De anagallide.

Anagallis eſt herba quæ naſcitur in locis humidis.& ipſa ſpecies habet duas.etenim vna cęruleo flore,altera quaſi roſeo.verum vtraq; ſunt in reliquo ſimiles.Sunt autem thyrſulo humili,folijs mollibus & puſillis & quaſi rotundis, habẽtes circa ramulos ſuos radiculas minutas & ſubdulces,viribus ſtringentes.Efficacior quidem eſt illa cærulea quæ in emplaſtris mittitur. & ſuccus illarum cum melle attico ad oculorum facit claritatem.

De ami.

Ami ſemen eſt æthiopicum, cymino minutius quidem, & exalbius, & quodam modo ſpiſſum.Cuius optimum eſt quod eſt recens,& non furfuroſum. Vires habet acres, & excalfactorias,& relaxantes.vnde prorſus inflationem ſedat,& vrinam & menſtrua prouocat.

De ardacha. H

Ardacha naſcitur in Gallia,locis humidis, circa calamos, quibus adhæret. & eſt ſpuma quæ eſt in ſpecie ſpongiæ, conſimilis halcyonio.ſed aſperior, & ſiccior, & leuis valde. Vires habet acres, & in modum ignis excalfacientes. & ſi corpus de ea fricemus, cum magno calore punctionis denſat,& anathema facit.

De amomo.

Amomum genus eſt herbæ odoratiſſimæ,quæ ramulos habet duros & ſiccos,virgulis aſſimiles,colore ſubrufo; circaq; folia habet iuncta, & copioſa, & in ſpeciem racemorũ implicata. flos eius,quaſi violæ.tota guſtu acriter excalfaciens.Cuius etiã optimũ dicitur Armeniũ.ſequitur Ponticum,quod ipſum aſperius eſt & durius.Nã de Media,omnium eſt inertiſſimum,eo ꝙ locis humidis naſcatur.Vires autẽ habet omne amomũ calefacientes & ſiccãtes. Eligere tñ debemus quod ab vna radicula omnes ſuos ramulos excreſcentes, & integros habet folijs & floribus,qualiter diximus.Item reprobare debemus quod gummi conglutinatur coniunctũ cum amomo aut amomide herba quæ eſt aſſimilis.ſed caret odore, & flores habet origano ſimiles.

De aſaro,ideſt bacchare.

Aſarum radicula eſt minuta, & nodoſa, & tranſuerſa, ſuauiter olens quæ & Gallia & in

Phrygia

A Phrygia inuenitur. Verum optimum Aſarum Ponticum, & huius quod eſt recentiſſimum. Vires autem habet excalfacientes, & cum acrimonia relaxantes. vnde & vrinam, & menſtrua prouocat. & totum corpus calefacit cum oleo, & vino iunctum atq; læuigatum.

De acoro.

Acorus herba eſt, quæ & thyrſum emittit, & folia iridi ſimilia, lata, & oblõga, & exalbida, & in ſummo extẽſa, & acuta, quaſi gladius: florẽ aureũ habet, radicẽ quoq; implicatã, & nigriorẽ, q̃ iris habet, nodoſam, & guſtu acrẽ, & aliquatenus ad odoratũ. Semẽ plenũ, ſpiſſum, integrum, & ipſum odore ſuaui perſtringitur, qũo & meu. & per omnia eſt efficacius. & magis excalfacit. & intra ſplenẽ videtur conſumere potũ. & ſuccus radicis illius claritatem oculis facit mirifice.

De auena.

Auena creſcit in ſegetibus: & eſt tota ſimilis folijs, & culmo frumẽto: ſed fructu differt. Hæc igitur vires habet efficaciter relaxantes, & ad omnem tumorem facientes.

De portulaca.

Portulaca omnibus nota eſt. Ea viſcide ſtringit. proprie tamen, maſticata dẽtium offenſam, quæ ab immaturis fit, quam græce hæmodiam dicimus, ſanat.

B

De aſphodelo.

Albucus, qui dicitur aſphodelus, naſcitur in molli terra: & habet folia ſimilia porro capitato, & circa terram diffuſa. thyrſum lenem, rotundum, & oblongum: in ſummo ramulos excreſcentes, habentes florem exalbidum, fructiculum nigrum, radices quoq; oblongas, & rotũdas, quæ ſunt potentiores. Combuſtæ enim & in cinerem redactæ alopeciam emendant, & albidas maculas. Item coctæ aqua ipſa bibita renibus dolentibus prodeſt. vrinam & menſtrua prouocat: & ad tuſſim veterem facit. nam tunſa & impoſita duritiem emollit.

De abrotano.

Abrotanum omnibus notum eſt, & amaritudine, & acrimonia ſua: ſimiliter vt abſinthium proficit: ſic & lumbricos expellit.

De anetho.

Anethum vires habet acres & excalfactorias, & diureticas, aptas, & idoneas rurſus ad infrigidationes omnes inteſtinorum.

De gramine, quæ dicitur agroſtis.

Agroſtis herba eſt, quæ in campis naſcitur: & habet folia quaſi auena puſilla, & veluti vinculis in terra repentia, nodoſa, radiculas quoq; longas, ſpiſſas, nodoſas, quæ faucium vulnera glutinat: potata vrinã prouocat. Canes etiam quando volunt purgari, hanc herbam manducant.

C

De armeonio.

Armeonium vel minium optimum dicimus, quod eſt leue, æquale, cęruleum, fragile, ſine lapillis. Vires habet chryſocollæ, & tamẽ inferiores: proprietate genas ſiccat, et nutrit palpebras.

De haloſachne.

Haloſachne eſt veluti ſpuma maris, quæ in petris inſidet & remanet. Vires habet quaſi ſal, & omne nitrum.

DE BDELLIO.

Bdellium lachryma eſt arboris, quæ in Arabia naſcitur: quod in modum reſinę manat. optimum eſt quod perlucet cum aliqua pinguedine prout chryſocolla: & guſtu eſt amarum, mundum: & nihil in ſe ſordidum aut alienũ habet: molle, & ab igne odorem ſuauem emittit. Poteſt tamen penitus & in inſtanti excalefacere, durities neruorum emollire, & ſtricturas relaxare, & ea quæ ſine collectione habet euaporare. Sed & adulteratur gummi ipſius, quod guſtu & ſapore deprehendimus: amittit enim ſuam mordicationem.

D

De balauſtio.

Balauſtium flos eſt ſyluaſtici maligranati: cuius floris aliquę ſunt ſpecies. Inuenitur autem & album, & purpureum, & ſimile roſæ: & quidem ipſum vires eaſdem cytinis habet.

De butyro.

Butyrũ fit ex lacte bubulo & ouillo. eſt autẽ optimũ ouillũ, quod colore ſubrufo, & amplius eſt pingue: quod ita cõficit̃. Emittitur. n. in capillã longã: & cũ virga, quæ habet in capite rotullam, quæ intra cupã capere poſſit, agitatur diutiſſime hoc ipſum lac. & fit vt quod eſt illius pinguiſſimũ ſupernatet: quod colligitur, & in vaſculo reponit̃. Optimũ eſt ergo butyrũ, quod eſt pinguiſſimum, & ex ouillo lacte æſtate factum. Vires autem habet leuiter relaxantes. vnde ad vuluę dolores, & tumores, & loca neruoſa, & delicata, et ſiccitatẽ pulmonis, ꝓprie videt̃ facere.

De batrachio.

Batrachium herba eſt in modum cicutæ ſimilis coriandro vel apio areſcens veluti ferula: & in ſummo florem habet aureum & ſplendidum valde: & radices ſubalbidas & longas. naſcitur in locis humidis. Vires habet cauſticas, & exulcerantes.

De bryonia.

Bryonia herbæ radix eſt plerunq; habens vaſtitudinem rapæ, & longitudinem paſtinacæ.

Viribus acris,& calefactoria:propter quod oleum,in quo eſt cocta,ad acopa, & malagmata facit naturaliter,naſcens in plurimis locis. E

De bulbo erratico.

Bulbi erratici flos eſt rufus,& odoratus .Cuius eſt optimus, quod longitudinē & æqualem habet vaſtitudinem,& nimiam vaſtitudinem:in ſummo veluti apicē abijcientē. recens & aſpectus,prout ſuccinū perlucens,& ad tactum non humidus:& ad guſtum linguam ſubmordens. et ſaliuam diu multumq; inficiens.huiuſmodi enim erit optimus:licet cornetum,licet ſium,vel ægæum,vel ſelgium,vel ſyriacum,et cyrenaicum,et centuripinū ſiculumq; appellemus,vel ſiquid eſt aliud,à ſuo tactu aliter cognominatur. Vires autem habet omne crocum leuiter ſtypticantes:mitigat enim omnes dolores commiſtum collyrijs,antidotis, & alijs,quāpluribus compoſitionibus. Verum adulteratur oleo roſaceo perunctum:atq; de fructu læuigata cū ea ſpuma argenti,aut molybdæna,aut lapide ſparto:ſed dignoſcitur:aliquid enim tactu bulluaſtrum inuenitur.odor ſituoſus & terrenus:& de fructu,auſterus occurrit:& eſt entiſſimus.

DE CADMIA.

Cadmia fit in metallis vbi æs,cuprū,& argentū.coquitur & conflatur,qn̄ prima terrea preſſa ſunt.Nā quod eſt terreū,coctura ipſa ſeparatur. & quaſi fuligo lateribus & cameris ex ipſa plenitate furnorū agglutinatur. & ſic tēpore craſſatum, & in ſpeciem lati lapidis induratū auellit. F Eſt ergo optima cadmia,& quaſi prima,quā Græci botrytin appellāt:quæ extrinſecus,quaſi racemulos habet,et intrinſecus ſubuiridicat.Secūda,quā onychiten appellam⁹.Tertia oſtracitis, quæ eſt tenuiſſima,& aſpectu teſtæ aſſimilis. Oīs tñ cadmia ſtyptica eſt,& vehemēter ſtringere poteſt.propter quod collyrijs miſcetur,& vulnera ſordida expurgat,& ad cicatricē perducit.

De ceruſa.

Ceruſa ſic fit.Acetum acerrimum funditur in amphorā,vt faciat quaſi dimidiā: deinde plūbum dilatatum,et extenuatum ſuper acetū ſuſpenditur.et ſic ipſa vi aceti remiſſa in ſoluto plūbo in amphora,veluti fæx ſubſidet:quam fæcem de limpidato aceto læuigamus. et in Sole ſiccatam terimus.et ex aqua tādiu lauamus, vt nihil habeat aſperum.et læuigatam aquam in Sole ſiccamus.Cuius eſt optima,quæ eſt candidiſſima,et non grauiſſima,et quæ lingua nō denigratur. Vires autem habet ſtypticas:ſed ex aqua,et vino potata,venenoſa eſſe dicitur.

De chitran.

Chitran lacticinium eſt quāplurimarum arborum:omnibus notum eſt: cuius quaſi optimū eligimus,quod eſt candidum,et mundum,et glutinoſum.præſtat autem, quod et dragantū facere dicimus. G

De chalcitide.

Chalcitis gleba eſt naturalis,quæ eſt in Cypro inſula: quæ in metallis inuenitur,colore ſubaureo:intus venas habēs diffuſas prout alumen ſciſſum,et in modum ſtellarū fulgentes.Cuius eſt optima,quæ eſt recentiſſima,et mūdiſſima,et æqualiter fragilis. Poteſt igitur ſine mora vehementer ſtringere.Vnde ad profluuium ſanguinis,humoris,et ventris,habetur vtiliſſima.

De como.

Comum herba eſt omnibus nota: cuius ſemen eſt ſimillimū aniſo: et ad vſum medicinalem colligitur:refrigerat autem et ſtringit. Sed et ſuccus illius expreſſus ſeruatur. nam et ipſum eadem præſtat:verum optimum comum habetur Creticum.

De caſtorio.

Caſtorium animalculum quadrupes:et qui caſtor appellatur,teſticulus eius eſt:quod partim in aqua,partim in terra viuit,et circa aliqua flumina capitur.Verum optimū caſtorium eſt ponticum.hoc enim pleniſſimum inuenitur:et cohærentibus ſuis teſticulis poſitum, ſiccum colore cereo:odore grauiſſimo. poteſt igitur firmiter excalfacere, et relaxare, et ſic elimare longinqua vitia neruorum,quæ nimijs doloribus contrahuntur. H

De chalcantho.

Chalcanthū in metallis inuenit.Cuius eſt,quod naturaliter fodit.Cuius quoq; optimū dicimus,quod eſt colore cœruleo potiusq̄ pallido.Et aliud,quod ex hoc quidē fit.admiſta.n.aqua copioſa coquit in plūbeo vaſe ſatis amplo.et ſic ex partibus copioſis inſtanter cōpoſitis veluti laminæ inſequunt.poſt quod ipſum chalcāthū in glebulas diſpartitū ſpartitoris agglutinat.Verum eſt optimū,quod eſt colore prout diximus cœruleo,graue,mundū,perlucidum,et viſcide ſtringere poteſt.

Item de chalcantho.

Chalcanthum in metallis fit. Quādo enim æs remiſſum eſt,et purificatur,aqua frigida aſpergitur ſubito,aut in fimo conficitur.Ipſum flos eſt in ſpecie milij:et optimum eſt, quod eſt rotūdum,graue,et aliquatenus ſplendidum,ſiccum,fragile ſi læuigetur. Adulteratur tamen ſcobæ æris,quæ frangitur.Verumenimuero æris flos vires habet viſcidas, et ſtringentes: ſic enim cicatrices deducit,et factas in gulis extenuat.

De crocomagmate.

Crocomagma fit expreſſis aromaticis crocini vnguēti.et eſt quaſi gleba lata,et oblōga.Cuius optimū dicimus,quod croci habet colorē, et ſimiliter redolet vt myrrha, et guſtu linguam ſubmordet,

A ſubmordet,dentes quoq; & ſaliuam,& manus inficit, graue,& minime aſcloſum. Vires quoq; & ipſum croco repræſentat,ideſt ſtypticas. nam & hoc ſtringit. plures autem in compoſitione propter precij diſtantiam pro crocomagmate mittunt crocum.

De cucurbita ſylueſtri.

Cucurbita ſyluatica naſcitur maximè in Aegypto, magnitudine ſimilis infantili pilæ. guſtu amariſſima,nota quàm pluribus.hæc igitur amaritudine & acrimonia ſua viſcide,& cum vexatione totum corpus commouet:ſic & ventrem purgat: & in antidotis commiſcetur.

De centaurea.

Centaurea herba eſt origano aſſimilis,aliqua maior,& aliqua minor. Verum folia habet magis oblonga,quàm rotunda,inciſa quaſi ferula.ramulos ab ipſa radice plures,et longos.in quibus ſummus flos illius eſt purpuratus. Vires quoq; habet cum aliqua exaſperatione laxantes. vnde totum ventrem purgat,& nigram bilem prouocat,& menſtrua amouet,& partum expellit.Radix autem eius eſt vaſta,ardēs velut ignis,mollis,fragilis,ſuccoſa,acris cum magna amaritudine.cuius ſuccus eſt colore ſubrufo,& facit ſuſpirioſis & tuſſientibus.

De chelidonia.

B Chelidonia herba eſt omnibus nota:quæ ſuccum quaſi croceum emittit.Qui in icteritijs citrinis & in nigris bibitur.& collyrijs miſta ad caliginem oculorum facit.

De cedro.

Cedrum lachryma eſt arboris eiuſdem nominis,ſolidum:viſcidum quoq; & ipſum efficaciter,& omni vexatione refrigerat,& ſtringit,propter quod maxime cauſticis admiſcetur.

De cinadar.

Cinadar non eſt ſanguis draconis,quod aliqui putãt:ſed fit de lapide,q dicit̃ argyritis arena: & eſt optimum,quod in Hiſpania fit.hoc.n.ſplendidiſſimũ eſt: & coloratiſſimũ eſt colore ſanguineo,veluti coccineo.Poteſt igit̃ leniter ſtringere.quapropter quidē collyrijs additur.ſed & coloris grã.Inficit.n.& colorat adhuc magis,q̃ hæmatites: aliq dicũt ipſum eē miniũ cinnabar.

De cera.

Cera omnibus locis inuenitur: ſed optimam dicimus, quæ aliquatenus pinguis eſt,munda, & odore ſuaui,& quaſi melleo. Verum omnis cera remollit, & laxat duritiees.propter quod in emplaſtris,& acopis,& malagmatibus mittitur.

De careo.

C Careum eſt ſemen oĩbus notũ:cuius et vſus, et efficacia ferè talis eſt,qualis et apij.hoc tñ aliquatenus viroſius videtur eſſe: et magis ad compoſitionem idoneum: verum in antidotis, et in purgatorijs mittitur. *De cypero.*

Cyperus radiculæ ſunt puſillæ,nõ diſſimiles oblongis oliuis:quarũ eligimus,quæ ſunt grauiores,et ſplēdidiores:ſed et duriores,et veluti lanuginē habētes ad ſiſitudinē ſpicæ: et ipſe colore fuſciores:redolentes ſuauiter:et guſtu acres,et ſubamarę. viribus excalefaciētes,et aliquatenus ſtringentes. *De cocco cnidio.*

Coccus cnidius fructus eſt herbæ,quæ in montuoſis creſcit: autũno colligitur,et in ſole ſiccatur. duos habet veluti cortices: vnũ extrinſecus rubrum:alium intra ſe, quaſi nucleum albũ habentem.Verum purgat vehementer.Et nimio ſuo calore prout ignis excalfacit.

De cyclamino.

Cyclaminos herba eſt,quæ radicem habet nigro cortice,clauſam in ſpeciem rapæ, et thyrſulum puſillum:circa quam folia ſimilia hederæ,ſed nigriora,tria vel quatuor,et floſculum roſeũ in ſpecie.Hæc igitur radix,quo tempore tota herba floreſcit,cõciditur,et in pila tunditur: et ſic in preſſorio ſuccus eius exprimitur, et in patella fictili ſiccatur,vel etiam coquitur, vſque dum

D mellis habeat ſpiſſitudinem. Vires autem habet acres et excalfactorias. vnde et ventrem purgat.Hic ipſe ſuccus potatus, et cõmiſtus cum melle, aut cum lacte,aut aceto, per nares infuſus, caput purgat.et ſuffuſiones ſuper oculos inunctus diſſipat.

De coſto.

Coſtum radiculæ ſunt non ignotæ,et plenulæ,et ſpiſſæ,et ſiccæ,non vermiculoſæ:quod dicimus ex Creta,eo quòd ſit recens, tale eſt enim optimum coſtum. Sed et guſtu ſubmordet, et excalfacit.hæc omnia in ſe habet,quod ab Aegypto affertur. ſequens eſt Arabicum. hoc enim leuius quidem,et odore ſuauius.deinde Indicum,quod eſt vaſtum,et nigrum,et leue,prout ferula.infirmius Syrium eſt:ſtrictum eſt enim,colore buxeo,et graue valde,et odore graui. Verũ omne coſtum vires habet acriter ſtringentes,et excalfacientes.

De cantharidibus.

Cantharides animalcula ſunt:quorũ ſunt efficaciſſimæ, quæ in ſpicis frumenti adhuc floreſcentis inueniunt̃,virides,et quaſi diſtrictæ circa papillas ſuas,violaceo colore,oblongę,et vaſtæ.inertiores enim ſunt et minores,et latiores,quę circa roſas colliguntur. Et adhuc infirmiores quoq; vt colore ſunt.hæc enim animalia momento à vapore aceti ſuffocantur. et in vas nõ picatũ reponunt̃.Faciũt.n.ad aliquas antidotos, et ad aliqua cauſtica. Sed venenoſa eē dicunt̃.

De chryſocolla. E

Chryſocolla eſt quaſi puluis viridis valde.cuius optimam dicimus de Armenia.eſt enim le-
uis,& ſine vlla aſpredine,& omnium viridiſſima.Sequens eſt Macedonica,poſtq; Cypria,æru
gini ſimilis. Verũ omnis chryſocolla vires habet acriter ſtypticas. Vnde & collyrijs ad lachry-
mam facientibus miſcetur:& in cerotis poſita carnes luxuriantes ſtringit.

De caliſiua.

Caliſiua fit de lapide,qui affectatim vritur:& eſt viſcidiſſima,quę eſt recens,& non munda-
ta.mittitur autẽ in emplaſtris,& in cauſticis:eſt enim & ipſa cauſtica,& vires habet acerrimas.

De coriandro.

Coriandrum notiſſimum eſt.Huius ergo ſuccus viſcide refrigerat & ſtringit: propter quod
ad ignem ſacrum proprie facit, ſed & ipſa folia trita & impoſita. Item ſemen eius tritum & po-
tatum cum oleo lumbricos occidit.

De cymino.

Cyminum viribus præcipuis præditum videtur Aethiopicum:ſequens Afrum.verum om-
ne cyminum leuiter laxat,& calefacere poteſt.& ſic inflationibus,& tortionibus prodeſt: & vi
ſcide dolorem placat:& ſi bibatur,pallorem facit. F

De chamæleonte.

Chamæleon herba eſt non vna ſpecie:inuenitur autẽ nigra & albida. Verum albida,eſt quæ
folia habet circa ſuam radicem in terra diffuſa,varia,denſa,aſpera,quaſi ſpinoſa, & in medio ve
lut ſurculum acutum ſtantem.florem purpureum,denſum, & minutum,qui & albeſcit : ſemen
quaſi anethum:radicem albam & vaſtam mollem grauiter redolentem,guſtu ſubdulcem:quæ
cum paſſione vrinam mouet:& hydropicos ſiccat:& lumbricos occidit.Nigra deinde quę eſt,
folia habet tenuiora,& pauciora,& ſubrubicunda:thyrſulum oblõgum,craſſitudine digiti, &
ipſum rufum:in quo ſummo cumulum,& florem ſpinoſum,hyacinthino colore : radicem va-
ſtam,& nigram,vel variam,ſpiſſam,ſubrufam,& ſubmordentẽ,ſicut aſſeritur, quæ facit ad ma-
ligna vlcera,quæ græce cacoethe dicuntur. Item maculas & lentigines cum alijs rebus cõmiſta
tollit.Vtranq; tamen quibuſdam locis circa folia ſua dicunt viſcum emittere.

De cardamomo.

Cardamomum ſemen eſt,quod naſcitur in Arabia, & in alijs locis. Eſt optimũ,quod eſt fla-
uum,plenum,graue,durum,& quaſi lentum,& non rugoſum, & totum concluſum, & ſi fran-
gatur pulueroſum,guſtu ſubamarum,excalfaciens,odore graue. Vires habet acres, & excalfa- G
ctorias,relaxantes.vnde tortiones & inflationes ventris ſedat. & vrinam & menſtrua prouo-
cat:& partum expellit:& ad tuſſem veterem facit.

De chamæmelo.

Chamæmelus herba eſt omnibus nota: cuius virtus & efficacia eſt cum ſuauitate calefacto-
ria:& cum omni dulcedine temperata:& ſudorem prouocans.

De calamo aromatico.

Calamus aromaticus eſt,qui in India creſcit,& ſubrufus,& nodoſus maxime:& quaſi arane-
as habens:& qui frangitur in plura fruſta ſicca,& minuta:& odore ſuaui : fructu & viribus ſty-
pticis,& glutinoſis:acris & excalfaciens.Reprobamus autem,qui aut exalbidus eſt, aut nigri-
cans,& nodos raros,& paucos habens.

De chamædrie.

Chamædrys herba eſt oblonga:cuius folia ſunt ſimillima quercus:ſed minora:guſtu amara:
thyrſulum,& florem ex parte rubicundum habens,& puſillum: naſcitur in locis aſperis. Vires
habet acres,& relaxantes:propter quod ad tuſſim veterem facit:& menſtrua & vrinam prouo
cat:ſed & partum expellit,& hydropicis prodeſt. H

De caſia.

Caſia cum plures habeat ſpecies,& aliquibus locis colligatur,optima eſt, quæ in Arabia in-
uenitur.eſt enim aſpectu grauiſſima : colore rufo, tenuis,leuis,longa fiſtula maiori, ad tactum
leuiſſima.hæc igitur ipſa certis eſt cum virgulis,quæ ſibi creſcunt tenues,& oblongæ:quarum
cortex tempore certo à virgulis ſuis recedit, & quaſi tribulus adducitur, prout dracones ſquã-
mis ſuis ſe exuere dicuntur. Verum omnis caſia fiſtula vires habet acriter calfacientes & ſtrin-
gentes.vnde ad omnia vitia thoracis facit:& in antidotis mittitur:aliquando pro ſe,aliquando
pro cinnamo,duplicatis ponderibus eius.

De chifien.

Chifien eſt quaſi ſuffimenti genus:quod ex his rebus cõficit,calamo aromatico, cinere aſpa
lathi,myrrha,primo cypero, iuniperis veteribus, & nuce elapidata : puluerizari quæ poſſunt,
tunduntur, & cribrantur, & ſiccum reliquum in vino maceratur vna die. deinde aſpalathum
comburitur,& læuigatum aſpergitur:& tunc mel decoctum admiſcetur. et ſic omnia in vnum
diligenter commouentur:et in vaſe fictili reponuntur. Hæc antiqui,qui eis vtebantur.medici
quoq; illud in aliquas compoſitiones mittunt.Poteſt autem acriter et efficaciter relaxare.

De cinnamo.

A *De cinnamo.*

Cinnamũ ſunt quaſi ramuli & virgulæ,quę ab vna radice plures excreſcunt rectæ,& minutæ,& non adeo longæ,& colore ſubrufæ,& extenſo cortice,nõ rugoſo:qui cortex vngue non facile abradiť:nodulos plures & interualla habẽt,& in medio leues:& ſi frangantˉ,quaſi puluerem emittunt:odore oĩa vincentes.ferè.n.hęc maxima probatio cinnami eſt,ꝙ eſt oĩum rerum odoratiſſimum:guſtu vero & viribus eſt acre,& excalfactorium:& extẽſos ſtringit,& ſubmordet:propter quod in multas compoſitiones mittitur:tamen in antidotis precioſum eſt valde.

De cucumere erratico.

Cucumer erraticus naſcitur maxime in locis ſabuloſis: & eſt per omnia dulci cucumeri ſimilis:ſed piloſior,ideſt aſperior: & multo breuior, & minor.radicem habet quidem vaſtam : quæ læuigata,& pro fomento impoſita,ad dolorem,vel durities neruorum,& ad podagras facit:& ſiccata & raſa,& cribrata,omnia mala de corpore tollit.

De conyza.

Conyza eſt omnibus nota.cuius folia præ acrimonia ſua viperas,& ſerpentes fugant , & ad morſus earum faciunt:ſed & vuluæ longinqua vicia remediant.

B *De colchico.*

Colchicon vel ephemerum hanc ipſam herbam aliqui bulbum erraticum dicunt. effert autem florem album:deinde emittit quaſi bulbi fructum in thyrſulo rubrum:radicem ſubrufam, & nigricantem,intrinſecus albam & mollem, dulcem, lacte plenam , quæ dicitur vicem fungi ſtrangulatoris facere:& ferro præciſos ſanare linita.

De clematide,vel vite alba.

Clematis.hãc aliqui vitem albam dicunt,flexibilem,ſubrufam,& quaſi circunflexam.folia habet acria & exulcerantia:fructum vuæ ſimilem.Phlegma deorſum deducit & purgat.

De cnico.

Cnicum thyrſos habet bene longos,ſpinoſos,capitella & folia habentes oblonga,aſpera, & vitioſa,& ipſa ſpinoſa:florem quaſi croceum:ſemen oblongum, & quaſi anguloſum,rubrum, & album:quod totum ventrem purgat:& phlegma,& choleram deponit: ſed moderate tunditur ſemen eius:& expreſſo ſucco eius , datoq; in ptiſſana, aut in iure pulli, alumen,vel aniſum, vel amygdalas miſcent:& faciunt dyſentericis magnum adiutorium drach.vi.

De corallo.

C Corallus eſt colore rubro , quaſi arbuſtũ.Vires autem habet ſtypticas. vnde ſanguinem excreantibus mire ꝓficit. *De cuculo.i.vua lupina.*

Cuculus græce cinenon dicitur,alij ſtrychnon vocãt:& eſt herba facile nota. naſcitur in hortis:ramos habet plures & diffuſos,folia autem maiora & latiora:quæ facit grana rotunda & viridia primum,ſimilia quaſi granis vuæ:deinde quando maturauerint,nigra efficiuntur.& dicitur vua lupina.Vires igitur habet ſtringentes,& bene refrigerantes.

De cano.

Canũ optimũ habeť,quod validiſſimũ eſt : & eſt cœruleũ.inuenitur.n.in metallis,in quibus cõflať,& qbuſdã littorib⁹ maris. Vires habet,verũ acriter ſtringẽtes, & quodã modo cauſticas.

De cornu cerui.

Cornu ceruium vires habet ſtringẽtes.vnde ad oẽ profluuium facit: ſed & limať, & raditur, & in ouo in potum datur,& lũbricos expellit.item ſi ſuffumigatur,viperas, & ſerpentes fugat.

De coagulo.

Coagulũ oẽ ſtringere & glutinare põt.vnde ad oẽ profluuiũ aptiſſimũ, & vtiliſſimũ habeť.

DE DICTAMNO.

D Dictamnum herba eſt mollis,quæ quaſi ramos emittit rotundos, & oblongos,nodulos copioſos habentes:circa quos foliola excreſcunt ſimilia menthæ : ſed exalbidiora,& anguſtiora : & in ſummis ramulis floſculum roſeum.& in hoc ipſo veluti ſemen nigrum,& ſimiliaſtrũ:odore penè artemiſiæ, ſed ſuauiore, & guſtu exlento, excalfacit cum amaritudine. Vires habet excalfacientes,& leuiter ſtringentes : & proprie tamen vrinam & menſtrua prouocat : ſed & fœtum mortuum expellit.& odore ſuo viperam et ſerpentes occidit.

De diphrige.

Diphriges eſt veluti fæx,quæ à cupro vero creſcit:quod ſubinde calefacit: quod ſimiliter vt calx viua vritur : quodq; primũ in Sole ſiccať,deinde coquitur. Poteſt igitur viſcidiſſime ſtringere,et in modum niuis refrigerare. vnde optimum dicimus, quod guſtu validiſſime ſtypticũ eſt,et ſimiliter vt alumen exiccat.

De dryopteride.

Dryopteris filix eſt,quæ in arbore creſcit:quod Græci polypodium vocant.per omnia iridi terreſtri,et ſpecie ſimilis,et efficacia.

De dauco.

Daucum optimũ eſt creticum. hoc igitur radiculam habet oblongã,craſſitudine digiti.thyr

ſulum eadem longitudine:in quo ſummo floſculum exalbidum,& in medio ſemen,quaſi piloſum,magnitudine milij.Eſt & aliud cuius ſemen oblongum videt̃,& cymino ſimile.Tertiũ vero,quod cymulam habet quaſi coriandri.Verũ oẽ daucum vires habet acres,& excalfactorias: ſic protinus ad guſtum linguam remordet,& excalfacit.vrinam quoq; & menſtrua prouocat: & partum deijcit:& ad tuſſem veterẽ, & ad omnia vitia thoracis,quæcũq; fuerint,idonee facit. E

De dorycnio.

Dorynium,& alicacabũ aliqui dicunt,folia habet colore ſimilia oliuæ,ſed longiora, & aſpera:florem habet album:& ſemen quaſi orobi,& in folliculos:quod aliqui quaſi amatorium deſcribunt.Verum tota herba venenoſa eſt.

De cridrio.

Cridrium radicula eſt plerunq; puſilli digiti: colore humaceo,ideſt terreo maxime penitus. cuius eligimus,quæ eſt ſicca,& ſpiſſa,non vermiculoſa,guſtu excalfaciens. Vires habet acriter relaxantes.& maxime ad oculorum claritatem facit.

DE EVPHORBIO.

Euphorbium eſt lachryma arboris,quæ in Mauritania naſcitur,& vt aliqui volunt,& in partibus Italiæ,quæ Galliæ adiacent.Optimum eſt ergo euphorbium,quod eſt recens, ſubalbidũ, F & guttulis ſuis aſſimile minuto thuri,guſtu exlento,linguam vehementer mordens,& excalfaciens.Poteſt autem purgãdo humores ſtringere,& calefacere aquaticos humores, prout ſinapi Alexandrinum,quod eſt minus acutum & igneũ.Hydropicis maxime datur, & colicis omnibus,qui frigidi ſunt.Ventres autem cholericos turbat:& ſitim grauem facit,quia nimis exiccat.commiſcebis autem ei petroſelinum,aut aniſum,aut cyminum.

De ebeno.

Ebenum genus ligni,quod in Aethiopia naſcit̃:cuius optimũ eſt,quod eſt nigrũ,& æqualiter læue,ſimile ſua lenitudine cõ*ruo.eſt.n.aliud in India, qđ aliqua in ſe abiectitia habet ſubruſa.Verum melius eſt ad vſum medicinalem, quod prius diximus. Vires autem habet ad guſtũ acres,& aliquatenus ſtypticas. vnde ſcobes illius in collyrijs miſcent̃,& ad vulnera polyhęma. *al. cornu

De oliuæ lachryma,ſeu ebea.

Ebeas drachi,oliuæ lachryma eſt, & gũmi aſſimilatur. & ſiľr ab ipſa matrice oliuæ manat, & maxime in Aethiopia inuenitur. cuius eſt optimũ,quod eſt recẽs,mundum,pingue,rufum,guſtu ſubmordens.Vires autem habet vehementer excalfactorias, & ad oculorũ caliginem facit.

De elaterio. G

Elaterium ſuccus eſt erratici cucumeris:quod hac ratione conficitur. Collectis quãpluribus cucumeribus prius,q̃ in plenam maturitatem veniãt,hos ipſos oẽs admordemus: & in colum mittimus,ſuppoſito alio vaſe,quod ſuccũ excipiat illorũ: & ſic maxime illos ſupprimimus, vt nõ ſolum humorem exprimamus, ſed etiam ipſius cucumeris quicquid eſt carnoſum. Deinde ſi fieri poteſt,ſiccamus in patella fictili,nimiſq; probatũ delimpidamus. Siquid aquoſum eſt ſupernatat:& quod eſt admodum quaſi fæculentum, in mortario læuigamus,& in paſtillos redigimus.Aliqui etiam aquã miſcent aut pluuialem,aut marinã: & rurſus delimpidant. deinceps cætera ſimiliter faciunt. Verũ optimum eſt elaterium ciruzaicum. hoc enim eſt candidiſſimũ, & leuiſſimum,& maximam habet amaritudinem,& guſtu aliquatenus excalfacit,& ſaliuã euocat in modum veratri. Quod autem eſt quaſi pallidũ, vel fuſcum, & aſperũ,& graue,peius eſt. Vires quoq; habet ſimiles elleboro,vel etiam vaſtiores.Totum enim corpus promouet: ſic & ventrem,& viſcera depurgat, & vomitum ſuſcitat: & ſi plus modo ſumatur,venenũ eſſe dicit̃. Sed & adulteratur amylo,propter cãdorem,& læuitatem:Item cinere polinæ: Item farina orobi,vel ſucco ipſius radicis. Hæc tamen intelligũtur eo,ꝙ amaritudinis, & candoris,quod diximus aliquid amittat:& aliquid grauitudinis aſſumat: nec ad guſtum ſic excalfacit. H

De erificio.

Erificium herba eſt,quæ in ſummis montibus inuenitur:quę folia habet ſimilia apio,& thyrſulum oblõgum.in cuius ſummo floſculum,quaſi violaceũ habet:& ſemen in medio. radicem quoq; ad magnitudinem & valetudinem in ſpecie cepæ oblongæ,& veluti ad vnum extũ*atæ: habetq; radices alias,quæ ſic radiculas minutas è lateribus emittunt nigro cortice clauſas.Hæc ipſa viribus eſt aconito ſimilis & thapſiæ.Proprio guſtu omnes illas probare deuita. *al. eleuatæ

De helenio.

Helenion herba eſt omnibus nota.nam & in hortis naſcitur:& eſt aſſimilis lapathio:folia habet aſperiora & latiora,habet thyrſulum alium,in cuius ſummo flos eſt aureus: aliqui ſine thyrſulo deſcribunt.radicem habet bene olentem,vaſtam,ſubrufam,amaram.Huiuſmodi igitur folia ex vino cocta & impoſita renibus coxioſos emundant. Item ſuccus florũ cum ruta tuſſientibus & ruptis prodeſt.vrinam quoq; & menſtrua prouocat,& partum expellit.

De eruca.

Eruca omnibus eſt nota.Et habet vires excalfactorias,& diureticas:& coitum per ſuam virtutem ad venas portitat.

A *De edera.*

Edera naſcĩt in diuerſis arboribus,parietibus vel petris,& terra:eſt oĩbus nota.Huius trita fo
lia dyſenterias remediãt.Itẽ trita & pro fomẽto ẽt poſita,ad cõbuſta,& vulnera cãceroſa faciũt.

De eleliſphaco.

Eleliſphacos herba exalbida,vaſta,& oblonga,virgam habet vaſtam,& quadratam:folia ali
quatenus aſpera,odore non inſuaui:fructus in ſummis ramis quaſi ormini ſyluani: naſcitur lo-
cis aſperis.Poteſt autem acriter ſtringere,propter quod ad dyſentericos facit, & ſuccus foliorũ
eius denigrat,& vrinam prouocat.

De epithymo.

Epithymum eſt flos herbæ aſſimilis ſetæ,ſubuiridis,& nauſeoſus : qui ventrem temperat, &
vomitum facit.Nam verus epithymi flos exalbidus eſt,& aſper: & plurimũ in Pãphilia inueni-
tur.Choleram nigrã ſoluit tritũ drach.vi. aut cũ vino dulci,aut cũ melicrato : miſcens & modi-
cum ſalis,& his dabis qbus præcordia ab inflatione vexãtur, & hepaticis, & q ſuſpiriũ patiunt.

De Erpillo, vel Serpyllo.

Serpyllum herba eſt,quæ in hortis ſeritur:& in campis ſaudis,& petroſis creſcit. Iacẽs veluti
B repens ramulis,& oblongis foliolis denſis,puſillis:odore ſuaui in modum ſampſuchi:floſculũ
habens in ſummo rubicundum.Inuenitur aliquando & ſtans.Poteſt igitur vrinam & mẽſtrua
prouocare.& in fomentationibus capitis phreniticorum,& lethargicorũ aliqui illo vtuntur.

De erythrodano.

Erythrodanum rãmulos habet tenues,& quaſi nodoſos,folia ex interuallo,& iuxta ſingula
veluti ſtellulas:fructum rotundum,viride,deinde rubicundũ, & ad maturitatẽ nigrũ : radiculã
tenuem,puſillam,rubicundã,diureticã.Cuius vſus ad eadẽ proficit,ad quę alias diureticas her-
bas facere diximus.latos ramulos habet vi.vel.vij.tenues,& oblongos:folia quaſi ex ſe piloſa,
& ſtyptica.vnde fronti impoſita lachrymã oculorũ ſtringit.& cocta deinde et mãducata ad dy-
ſentericos facit. *De ebulo, & ſabuco.*

Ebulus & ſabucus videntur quaſi magnitudinem,& folia,et florem,et grana ſimilia habere:
& ferè eaſdem habere vires. Proprie tamen ebuli radix hydropicos, & inanit, & purgat : ſed &
ipſa folia cocta & manducata,ventris ſunt purgatiua.

De erice.

Erice adſimilis hiricæ:ſed multo breuior eſt,& acris valde. propter quod & comula illius ſer
C pentes,& viperas fugat.

DE FICV.

Ficus fructus eſt arboris eiuſdem vocabuli:quæ nimium comeſtę ſtomachũ cõburunt,ven-
trem deponunt,feruores nutriunt,ſudorẽ prouocãt,ſitim prohibẽt.Siccæ vero,quę caricæ vo
cantur,ſtomacho vtiles ſunt,ſitim operantur,& ventrẽ ſtringunt:faucibus,arterijs,renibus,&
veſicæ vtiliter proſunt:& eos,qui ſpiritum tarde recipiunt, iuuãt.illos etiã,qui de lõga ægritu-
dine colore pallidi videntur,meliorãt.hydropicis proſunt,thoracis ſordiciẽ purgant. Decoctę
vero cũ hyſſopo et careno,potui ieiuno datæ,tuſſibus antiquis proſunt:et pulmonũ vitia mun
dant.Cũ aqua vero mulſa decoctæ,arterijs,et tonſillis tumentibus optimũ gargariſmũ eſt.Du-
ricies,et parotidas,et feruores ſoluunt ſicut iris,et intra decoctæ imponantur. Crudæ quoq; ſi-
militer,nitro et ſale permiſto,duricies, et vulnerũ rheumatiſmũ emendant. In aceto coquãtur,
et cum eodem ſucco permiſtæ coquantur,et imponantur.Impetigini et maculis vtiles ſunt.

De fœniculo.

Fœniculũ eſt oĩbus notũ:de cuius radicibus contuſis in pila lignea,vt betę ſuccus exprimit.
Idoneũ eſt ad multa medicinalia : et maxime ad vitia oculorũ, premitur. ſimiliter et de ſemine,
D et de ramis illius adhuc viridibus.Verũ optimus eſt ſuccus,qui de radicibus fit. leniter enim ca
lefacit,et remollit. *De folio.*

Folium folia ſunt herbulæ,quæ in India naſcitur locis humidiſſimis, et paludibus.colligunt
autẽ hæc ipſa folia in aqua ſupernatantia. Verũ eſt optimũ,qđ piloſum et haſtile eſt.notiſſimũ,
et integrũ leue,exalbidũ viſcide:ſuauiter redolens in modũ ſpicæ, et eundẽ odorẽ diu multũq;
ſeruans,guſtu ſubamarum.Poteſt autem vires habere ſimiles,quas ſpicam habere diximus.

De fæcula.

Fæcula fæx eſt vini vel aceti,quæ coquitur et reponitur:cuius eſt efficaciſſima,quę eſt recen
tiſſima.mittitur autem in cauſtica.

De filice.

Filix herba eſt ſine flore,ſine fructu : ramulos habens longos, vaſtos,patulos,diffuſos, et in
ſpecie alarum et pinnarum adapertos.vaſta, extrinſecus nigra, penitus viridis : naſcitur maxi-
me in locis petroſis.Vires habet acres,et relaxantes, et aliquantulũ ventrem molliẽtes.et pro-
prie tineas,et lumbricos expellit ex mulſa aqua potata.

De phu.

Phu herbæ genus eſt,quæ in Ponto naſcitur:quæq; habet folia ſimilia apij ſyluatici,thyrſum

rufum, mollem, cauum, leuem, ex interuallo nodos habentem: & flores maiores, q̃ narciſſi, cũ E
aliquo pallore purpuraſcentes: radiculam ſubrufam, vaſtitudine puſilli digiti, ex qua alię excre
ſcunt minores in ſe implicatæ: & quæ tota radix vires habet excalfactorias, & diureticas.

De fimo.

Fimus omnis efficaciſſime tumorem lenit, & veteres duricies remollit. Item podagricos in acceſſionibus mitigat. Caninus fimus albus, tritus, cũ melle impoſitus, & tumores, & vulnera delicate mundat. Aſininus autem cum aceto tritus, vel ſuccus eiuſdem, dentium dolorẽ tollit.

De felle.

Fel omne vires habet acres & thermãticas. vnde poteſt omnem ſordem de corpore abluere & abſtergere. Item caligines, & cicatrices oculorum eximit.

DE GLAVCIO.

Glaucium ſuccus eſt herbæ eiuſdẽ nominis, humilis, et folioſæ: q̃ folia ſimilia ſunt papaueri. naſcitur autẽ locis planis & humidis: hęc ipſa folia ſiccãt, & calido cinere opprimũt, vt ſic ſuccũ remittant. Alij hanc herbã tantũmodo in olla noua addũt: & ſic ollã luto vndiq; circũliniunt, & in furnũ feruẽtem mittunt. & ſic folijs maceratis ſuccum eorũ exprimunt, & ſiccatũ in Sole in paſtillos redigunt. Alij ex aqua dulci coquunt, quouſq; aqua croci colorẽ habeat, & tunc colant: & ſilr ſiccant. Eſt antem optimũ glauciũ, quod recentiſſimũ, & tinctum croci colore, quaſi ſimiliter inficiens croco mũdo: odore graui, & defruſtrato, guſtu amaro. Vires autem habet ſtypticas. vnde reſolutum in aqua, & inunctũ prius, impetus lippitudinis, & lachrymas ſtringit. F

De galbano.

Galbanum eſt lachryma naturaliter manans ex arbuſcula aſſimili ferulæ, quæ in Media naſcitur. cuius lachrymam eligimus, quæ eſt mundiſſima & ſimilis ammoniaco. non vda, nec dura, & q̃ minime aſtuloſa. Cuius vires hoc præſtant, quod & ammoniacum.

De git.

Git herba eſt, quæ in ſegetibus creſcit, habens ſemen nigrum, & minutum, & odore non inſuaui, pluribus notum. Hæc igitur relaxare & calefacere poteſt. Si potetur, menſtrua & vrinam prouocat, & lumbricos expellit: impoſita, tumores, & duricies ſoluit.

De galla.

Galla eſt quaſi nux parua, vel malũ arboris aſſimilis quercus. quarũ ſunt aliquę pcuſſę: aliquę integræ, & extrinſecus aſpæ, q̃ ipſæ ſunt viſcidiores. Verũ oĩs galla vehemẽter ſtringit: eligim⁹ tñ q̃ ſunt nigriores, integræ, grauiores, & quodã modo pleniores, quas Græci cicidas appellãt. G

De fœnogræco.

Fœnumgræcum eſt omnibus notum. Vires autem habet leniter relaxantes. vnde ad omnẽ rigorem, & tumorem idonee facit.

De glycyrhiza.

Glycyrhiza herba eſt, quæ folia habet actu pinguia & gummoſa circa virgulas oblongas: & floſculum quaſi hyacinthi, fructiculũ magnitudine ſimilẽ pilulis: plãtæ radices quaſi buxeo colore oblõgas, & in oẽm partẽ diffuſas, in modũ viticularũ, ad guſtum dulces: ex quibus ſuccus coquitur ſimilis glaucio. Nam habent vires ſuauiter relaxãtes, et cum dulcedine exhumectantes. naſcitur autem locis glareoſis, et in campis. Vnde et ſitim ſedant, et renum, et veſicæ dolorem mitigant. prouocant. n. vrinam et menſtrua. Et oẽm tumorem tunſæ et impoſitæ placant.

De gentiana.

Gentiana herba eſt aſſimilis coctæ lactucæ: folia quidem in gyro habet inciſa in ſpecie ſerrę, et thyrſum oblongum, craſſitudine digiti, cauum, mollem, ab imo rubicũdum, ſemen in foliolis. radicem longam, ſimilem ariſtolochiæ: ſed nigriorem et lentiorẽ corticem. hęc igitur guſtu eſt amariſſima. Et habet vires acres, et excalfactorias, et relaxantes: et acrimonia, et amaritudine ſua poteſt partum expellere: et omnem ſerpentem fugare: et aduerſus venenoſa prodeſſe. H

De gladiolo.

Gladiolũ omnes nouerunt. huius igitur radix potata ex vino, et ad venerea percitat, et menſtrua prouocat. Item trita, et in modum fomenti poſita, ſurculos, et ſpinas de corpore extrahit. etenim duricies diſſoluit, et euaporat.

De ge ſeu terra Samia.

Terrã ſamia terra eſt naturalis, et genus cretæ: cuius optimã iudicamus, quę eſt lęuiſſima, candidiſſima, mollis, et fragilis, et q̃ ſolaria oblõga habet, et linguæ applicata vehemẽter adhæret: huiuſmodi quoq; eſt, quã florẽ aſterẽ appellamus. Facit autẽ terra ſamia ad ea, q̃ inſtãtius ſtringere volumus: ſic et cœliacis, et dyſentericis, et ad oẽ profluuium fortiter prodeſſe obſeruatur.

De gypſo.

Gypſum lapidis genus eſt, ſimile vitro: cuius optimũ eſt, quod venas habet latas, lucẽteſq; et hac ratione paratur. In clibano miſſum, vt calx cãdidum fit. Vires habet, quas et terra ſamia, et amplius ſtypticas, et refrigerantes fortiter. vnde illinitus fronti, ſanguinis fluxum reſtringit: potatus vero, et dyſentericis, et cœliacis omne profluuium ſtatuit.

De ge,

A *De ge ſeu terra ampelitide.*

Terra ampelitis,terra eſt & genus cretæ,colore nigra. cuius optimam dicimus quæ eſt nigerrima,ſplendida,leuis,& quæ ab humore cito reſoluitur, ſtringens valde,& denigrans. propter quod capillos inficit.ſed & in calliblephara mittitur.

De ge ſeu terra erethria.

Terra erethria gleba eſt rubicunda.cuius eſt optima quæ ſine ſabulo eſt & ſine lapillis. Vires habet valde ſtringentes,& efficacius quàm terra ſamia.

De ge ſeu terra chia.

Terra chia gleba eſt alba & lata,non valde candida.aufertur aliquã & in patellis rotundis aut quadratis.& ipſa efficaciter ſtringens.ſed & cutem purgat,& extenuat,& ſplendidam facit.

De ge ſeu terra ſelinuſia.

Terra ſelinuſia vires habet quas & terra chia.& eſt optima quę eſt lucens,candidiſſima,ſplẽdens,& quæ ab humore cito remadet.

De ge ſeu terra melina.

Terra melina eſt colore ſpodij,& dura valde.ad guſtum ſapore aluminis.& linguam exiccat.
B Eligimus autem quæ eſt melior,& recens,& quę ab humore cito reſoluitur,nec in ſe quicquam lapidoſitatis habet. hanc autem probationem in omni creta deſideramus. & hæc quoq; prioribus illis ſimiliter proficit.

De ge ſeu terra cimolia.

Terra cimolia eſt aliqua candida,& ſpiſſa,& purpurea,velut pinguis.& melior videtur & ad tactum frigida.valde quoq; illinitur ad ignem ſacrum & combuſta. puſtulas.n.fieri prohibet.

DE HERBO.

Herbum naſcitur in lenticula,quod & ſeritur:& aliud pallidum,aliud ſubrufum.Vires habet acres,& diureticas valde.& ſi comedatur extra rõnem,caput grauat.vẽtrem ſoluit.p vrinã ſanguinem educit.boues ſaginat ſi decoctum detur.Fit aũt farina de illis quæ albiora ſunt, ita vt ſi aqua parum aſpergãtur,& in patellis aſſentur,corium dimittãt,& ſic tundant,& tenuiſſime cribellentur.ventrem vtiliter laxant.vrinam mouent. & colores malos emendant, ad menſuram trium cochleariorum cum melle vel vino data.vulnera quoq; ſiſr cum melle optime purgat & implet. lentigines vel maculas tollit.duriciẽ mamillarũ ſoluit. carbunculos ẽt malignos ſanat. & contra canis & viperæ morſum vtiliter imponitur. cũ aceto vero acceptum vrinam mouet,
C tortionibus prodeſt.aqua vero vbi cocti fuerint pruritum prohibet, ſi totũ corpus inde laueẽ.

De herba ſauina.

Herba ſauina omnibus nota eſt inter vires acres & excalfactorias. propter quod & in vino potata partum expellit.& ſuper vrinam ſanguinem inducit.

De haſeg.

Haſceg,id eſt minium ſpecies habet duas.eſt enim vnum lene,& plus venuſtum & valde cæruleum.quod inueniri ſolet†{circa primitiã}, & quaſi radiculas foliorũ calamorũ, qui in Indiã naſcuntur.eſt & aliud quod maxime in Italia fit quãdo†{purpura tingitur}. nam quod eſt ſpumoſum,& quaſi ſupernatat,& lateribus vaſorum illorũ adhæret,colligitur. & cum ipſa argyritide terra miſtum in ſimilitudine digitorum formatur, vel in pilulas ſiccatur.cuius eſt optimũ quod vehementiſſime cæruleo colore fulget ęqualiter,& fragile.Poteſt igitur ſiccare & refrigerare.vnde locis turgentibus & diſtenſis impoſitum cito emollit,& quaſi rugulas facit.

…ľ.iuxta mi-
…eram.
…aľ.libya
…ľ.fulfur
…itur

De huſtolige.

Huſtolex eſt quaſi collyrij genus ſubcæruleum.quod confringitur aliquatenus.huius ipſius ſunt genera duo.eſt enim quod foditur & in terra inuenitur. eſt quod potius reparatur ratione
D tali.Mortarium eſt cupreum cum piſtillo,& ſic læuigatur alumen liquidum, & ſal,vel nitrũ eiſdem ponderibus,ex aceto acerrimo.alij & aceti lutei vetuſtiſſimi duas partes cõmiſcent. & hęc lęuigant ęſtibus maximis & in Sole calidiſſimo,vſq; quo ſpiſſitudinem aliquam accipiat,& colorem cæruleum.deinde fingitur velut collyrium. Aliqui ex vrina infantis maſculi hoc faciũt. & fit aurificibus idoneum valde ad aurum glutinandum. Vires autem habet viſcide ſtringẽtes valde,& nimis cum magna exaſperatione.

DE IRIDE.

Iris ad ſimilitudinem iridis,quam in cœlo videmus, dicitur & hęc cognominata. quo modo enim illa plures & diſſimiles habet colores,ſic & hęc varios & differentes emittit flores.Aliqui enim purpurei ſunt, aliqui violacei. Verum folia ſunt ſimilia gladioli. ſed maiora & latiora & pinguiora.ramulos quoq; ipſos.ſimiliter radiculas nodoſas & duras,ſuauiter olentes in modũ violæ.quarũ optima eſt iris Illyrica & Macedonica.eſt enim ſpiſſiſſima,& breuis,& non fragilis,& ſubrufa,odore ſuauiſſima,& guſtu linguam viſcide excalefacit,& dum tunditur ſternutare facit.ab iſtis Africana laudatur. quæ eſt colore candidior, & guſtu amara. Verum ſi tempore relinquantur & quaſi ſeneſcant,fiunt quidem vermiculoſæ,ſed odore ſuauiores.Poſſunt igitur excalfacere leniter,& vulnera concaua replere.

De ibiſco.

E

De ibiſcho.

Ibiſcus genus eſt herbæ ſimilis erraticæ maluæ, omnibus notum. cuius radix & tota quidem herba lenit. & efficaciter omnem duritiem & rigorem mollire & relaxare poteſt.

De iunipero.

Iuniperum fructus arbuſculæ rubicundus & dulcis, omnibus notus. cuius vires ſunt excalefactoriæ, & diureticæ, & ad digeſtionem facientes.

De ichthyocolla.

Ichthyocolla eſt aliqua quæ conficitur coctis ex aqua corticibus quorũdam piſciũ: eſt aliqua quæ ventriculus videtur eſſe piſcis. quæ in Ponto naſcitur. Verum omnis ichthyocolla ſtringere poteſt. vnde & cutem extendit, & ſplendidam facit.

De œnanthe, ideſt floribus labruſcæ.

Oenanthe flores ſunt vitis ſyluaticæ. qui ſolſtitio colliguntur, Idus viij. nam qui ante hunc diem vel poſt eum flos colligitur, infirmus eſt. Vires autem habet œnanthe bene refrigerantes, & ſtomacho præſtantes. *

DE CHAMÆPITYÆ.

Chamæpitys ſpecies habet tres. eſt aũt quæ ramulos emittit oblongos & curuos in ſimilitudinem anchoræ, & fructiculũ: tenuem comulam: flores tenues, & aureo colore: ſemen nigrum, & odore plenum. Eſt & alia, quæ maſculus dicit̃, quę folia habet tenuiora, & quaſi piloſa: thyrſulum aſperum, tenuẽ, molliculũ, & ſubaureo colore. ſemen & ipſum pinũ redolens. Eſt & tertiũ, quod quaſi in terra ſerpit, folia habens ſimilia cardis, ſed quaſi pinguiora, veluti piloſa: floſculũ aurei coloris. & ipſa ſimiliter olens prioribus. Verum omnes vires habent acres & diureticas. F

De chamædaphne.

Chamædaphne folia habet quaſi laurus, ſed leuiora, tenuiora, & in extremo ſpinoſa, fructũ in ipſis folijs rotundum, & ſubrufum, & diureticum.

De chamælea.

Chamęlea ramulos habet oblongos, folia fortiora q̃ lapatij, in ſpeciẽ quaſi folijs oliuę, denſa, & tenuiora, & ſpinoſa, & guſtu mordentia. Tota herba ventrem purgat tepida attractione.

DE LEPIDE IDEST, SQVAMA.

Lepis colligitur quãdo maſſæ cupreæ diu multumq́; in igne calefactę & in aceto luteo extinctæ ſuper incudem atteruntur, vt lamulæ, & veluti ſpumellæ decidant. has igitur colligimus. & Græco nomine lepidas appellamus. quæ & ipſę viſcide ſtringere poſſunt. eligimus autem quæ ſunt vaſtiſſimæ, & colore ſubrufæ. G

De lycio.

Lycium ſuccus eſt arbuſculæ puſillæ & ſpinoſæ. cuius grana, & folia, & radices in vnum ex aqua dulci coquuntur. & diebus admodum quinq; relinquuntur. & iterum coquuntur donec fæcis habeât craſſitudinẽ. & ſic in vaſcula defunditur. maxime Ponticum tale eſt. aliqui diutius coquunt ſic, vt in glebam redigant. Verum eſt optimum lycium radicum. hæc enim gleba eſt extrinſecus nigricans, & intrinſecus ſubrufa, & aſſimilis aloe, guſtum habens amarum, & ſtypticum. Vnde adulteratur amurca, & abſinthij ſucco.

De laſere.

Laſer lachryma eſt herbæ, quæ ſilphium appellatur. quæ in multis locis in ſpeciem & magnitudinem ferulæ creſcit. folia circa ſe habens maiora q̃ apij. ſemen ſimile. optimum eſt ergo laſer quod Cyrenaicum dicitur, hoc enim ſubrufum eſt, & perlucidum, & intus exalbidum, odore viſcidum, & ab humore cito reſoluitur, & ad guſtum cõfeſtim humorem prouocat. Vires autem habet acerrimas. vnde cum magnis vexationibus excalfacit.

De libyſtico. H

Libyſticũ ſemẽ eſt herbę eiuſdẽ vocabuli. acre, vtile ſtomacho, & excalefactoriũ, & ad digeſtionẽ valde vtile. pp quod ad inflatiõis potũ facit. & in antidotis, quę colicis proſunt, admiſcet̃.

De lauro.

Laurus omnibus nota arbor eſt. fructus illius eſt quẽ baccã lauri appellamus. Quæ bacca & tota arbor vires habet acriter calefacientes, euaporantes, & relaxantes. Lixiuium eius in cauſtica mittitur, & eſt ad vſum medicinæ efficaciſſimum. Quod eſt ex cinere quæ de quercu fit, non ſolum hominibus prodeſt, ſed & pecoribus. multis enim cauſis neceſſarium eſt in vulneribus. Sed & interioribus partibus vt potio datur. habet enim propriam rationem. quibus vero cauſis detur demonſtrabo. Pecora quibus pulmo tẽſione vexatur, & quibus venenata aliqua res per cibum obrepſerit, ex hac ratione liberantur. hac ratione multum & vulneribus præſtat.

De lixiuia.

Lixiuia vires habet ſtypticas & acres. inurit. n. & ex vulnerãdo inſtaurat. humectãtia vulnera exſtaurando & exuulnerando ſiccat. ideo vix cohęrẽtia vulnera, & fiſtulę, & his ſimilia quæ fuerint, lixiuia calida clyſterizãtur ſępe. facillime curam medicamẽti ſententia ad ſanitatẽ perducit. difficilia ad ſanandũ vulnera calloſa, longo tẽpore ſordida, quæ nullam medicamentorũ

virtutem

A virtutem pro longo tp̄e ſenſerunt. vtile eſt lixiuia quotidie lauari. ex cuius virtute omnis limus
& quæcunq; pro vetuſtate ſtupida facta ſunt auferunt. ſi quotidie fiat, & poſt hoc deinde curari
oportet ſicut ipſa vulnera dictauerunt medicamētis aptis. virtus enim lixiuiæ non ſanat, ſed ad
ſanandū vulnera diſponit. hoc idem ſuperius in interioribus fieri partibus dixi. Ex quo cinere
lixiuia facta, cui'ue neceſſaria ſit, & qui cinis, & qūo tēperatus, impoſitus qd p̄ſtet vide. etenim
ex ſarmentis cinis, ex cinere lixiuia fit. dicenda enim eſt res acris & ſtyptica, cū tam ſolide curet,
ſed magis ſtringat. ſed & ipſe cinis in recētia vulnera inꝓfundū poſitus ſanguinē ſtatuit à curſu.
Ideoq; oībus pecoribus caſtratis cinis impoſitus prodeſt, oībusq; abſciſis. De ſarmētis tn̄ oliuæ
cinis acerrimus eſt. & ex nucleo ſolo acrior eſt. & ex hoc lixiuia, vulnerū cancerata aufert: etenī
acriore lixiuia ſordida vulnera lauanda ſunt. Caprifici cinis omnibus ſuperioribus acrior eſt.

De lentiſco.

Lentiſcus arbuſcula eſt ſimilis myrto: corticem in cyma ſubrubrū habet, folijs puſillioribus.
virtutis, eſt ſtypticæ. huius folia, aut extremitatem amaram, vel radicis corticē in aqua vehemē-
ter decoques, quouſq; mellis habeat ſpiſſitudinem, & ſic vteris. facit aūt eis qui ſanguinem reij-
ciunt. Ex poſca frigida dato. ℈. v. vel. vi. & ad fluxum vētris, & ad dyſentericos ſimiliter oblatū
B & ad veretri vitia tritum imponito. Fit aūt ſuccus de folijs eius vel cymis contuſis & expreſſis,
ſimilem in omnibus habens virtutē. Aqua, in qua folia eius fuerint decocta, ſi fracturas frequē-
ter fomentaueris, aiunt celerius ſolidari. facit & ad dentes ſe agitantes. ſi enim frequētius in ore
teneat̃, ſtringuntur. Fit quoq; de ſemine eius oleum ſimilibus cauſis neceſſariū. Capillis caden-
tibus inunctum prodeſt, eo ꝙ calidam & ſtypticam habet virtutem. Naſcitur vero in Chio inſu
la. Vtile ſanguinem reijciētibus & tuſſibus antiquis in potatione ſumptū. Prodeſt hæmoptoi-
cis cum aqua frigida ſeu poſca. tuſſientibus in mulſa calida. Eſt aūt ſtomacho optimum, & ru-
ctuoſis, & fœtori oris prodeſt manducatum. Pilos ēt qui iam in oculis naſcuntur contrarij acu
vel graphio calefacto optime colligat. Gingiuas tumentes impoſitum emendat & ſanat.

De lenticula.

Lenticula herbæ ſemen eſt, quod fertur locis ſabuloſis, lapilloſis, & toſtis. quæ ſi ſæpius fue-
rit comeſta non cocta, inducit caliginem turbādo. excoriata vero & decocta in aceto, ventrem
ſtringit. podagricis cum polline miſta præſtat medelam, cum melle autem vulnera purgat &
glutinat. in aceto poſita cocta & impoſita, durities & ſcrofas emollit. Oculorum doloribus vel
tumoribus optimum adiutorium eſt. Si cum cydonio in aqua cœleſti fuerit decocta, & oleo ro
C ſaceo admiſta, veretri vitia emendat. Et ſi melle adiecto ponatur in ſucco maligranati, ſanat. &
ad veſicas, & ad ignem ſacrum, & perniones, ſimili modo decoctum imponito.

De lupinis.

Lupinus herbæ fructus eſt, quæ ſeritur omnibus prouincijs. Virtus eorum eſt calida. nutriūt
corpus. ſunt indigeſtibiles, & ventrem temperant ſi cocti manducent̃. Aqua vero vbi cocti fue
rint cū ruta & pipere, modice potui data ſpleniticis prodeſt. ſcabiei maculis vel feruoribus apta,
optima fomentatio eſt. cum aceto vero in modum cataplaſmatis impoſitus ſcrofas, vſtiones,
& malignos humores accipit. Farina vero eorum cum marrubio pari pondere in vmbilico im-
poſita lumbricos expellit. radix eorum in aqua decocta, & potu data vrinam mouet.

De lipſianis.

Lipſiani comeſti lupinis minores, ſed virtute ſil'es. tn̄ optimi ſunt q maiores ſunt. nā poſſunt
acriter relaxare. & ſua amaritudine non ſolum lumbricos occidere, ſed & partum expellere.

De lapathio.

Lapathium herba eſt oībus nota. & inuiſcatiuum eſſe dicit̃. Huius igit̃ radix, & radicis cortex
intus, ex aceto vel alumine liquido, omnem maculā à ſudore factam infricata in balneo tollit.

D *De lilio.*

Lilium omnes nouerunt. Cuius vires poſſunt durities neruorum remollire: & ipſa folia co-
cta & impoſita ad combuſta proficere. ſed & potata, aut ipſum ſemen menſtrua prouocat. par-
tum deijcit. & ad ſerpentis morſum facit.

De ladano.

Ladanum hac ratione colligitur, Funiculi ligati circa ederam diſtrahuntur, & ſic quicquid il
lis glutinoſum in modum ſordis adhęret, abraditur, & in glebulas expanſas redigitur. Aliquan
do etiam genibus & fœminibus caprarum, quæ edera veſcuntur adhęrens, hoc ipſum ladanum
inuenitur, & ſimiliter abraditur hoc totum. Verum eſt optimum quod olet, & quod eſt ſubuiri-
de, & pingue, & reſinoſum, ſine vllo ſabulo. maxime tamen in Cypro colligit̃. quod enim à Ci-
licia vel Arabia affertur, infirmum eſt. Vires autem habet ladanum acres, & excalfactorias, & re
laxantes. propter quod in malagmata & in emplaſtra mittitur. & ad tuſſem veterem facit. Item
capillos fluentes cum oleo myrtino continet.

De lonchitide.

Lonchitis folia habet rubicunda. florem nigrū, aſſimilem perſonis comœdorum, quorū ori-
ficia patent. ſemē album, oblongū in ſpecie lancearum. radicem quaſi dauci, ſimiliter diureticā.

De lathyride. E

Lathyris naſcitur circa aquam & ipſa, à qua foliola habentur puſilla rotundula: floſculū exalbidum. tota herba eſt acris, diuretica, acuta. thyrſum habet oblongum. vaſtitudine digiti, cauū. & in ſummo quaſi ramulos diffuſos, folia longa. fructiculum in ſummis ramis triangularem, & penè ſubrotundum, quaſi capparis. in quo ſunt tria granula rotunda, & interſtrata tenui veluti membranula. Quorum ſeptena vel nouena ventrem viſcide purgant, aqua frigida ſuperbibita. quæ choleram rubram & phlegma deponunt. * al. octona.

De linezoſtide: vel mercuriali herba.

Linozoſtis folia habet quaſi ocimum. thyrſulos binis nodulis & denſis & pluribus cauos. fructum fœmina quæ dicitur, habet copioſum, & quaſi racemoſum. quæ deinde maſculus, puſillum, & rotundum, combinatum quaſi teſticulos, folijs ipſis adhærentem. Verum vtrunq; ventrem ſoluit, ſimiliter & phlegma & humores calefaciendo deponit. & quaſi olus decoctū manducatur. & ſuccus idem & ius bibitur.

De lapide hæmatite.

Lapis hæmatites eſt naturalis qui ab Aegypto, & India, & Hiſpania affertur. durus eſt extrinſecus, & lenis, & veluti colore liuidus intus, deinde ſanguineus. cuius maxime idoneum iudicamus qui tritus in cote ex aliquo humore in modum ſanguinis inficitur. Verum poteſt viſcide ſtringere, & tamen ſine magna acrimonia. F

De lapide ſchiſto.

Lapis ſchiſtus colore fuſco eſt, aliqua in ſe oſtendens ſubrufa, oblongus. & ſpinas habēs directas prout alumen ſciſſum. hunc quoq; optimū iudicamus, qui & ipſe viſcide ſtringere poteſt.

De lapide aſio.

Lapis aſius in Alexandria tantummodo inuenitur. Cuius eſt optimus ad vſus medicinæ, qui eſt colore candidus, fragilis, leuis in modum pumicis, & veluti puluis in manibus inſidens. effectu autem viſcide relaxare poteſt. aliquid enim ſalſuginis & nitroſi ſaporis oſtēdit. vnde & corpora quæ in eo ſepeliuntur, tempore conſumit. quapropter Græci ſarcophagon appellant.

De lapide pyrite.

Lapis pyrites eſt puriſſimus & grauiſſimus, colore ęris. & ſi ferro percutiat̃, ſcintillā & ignē mittit. Vires habet acres, & ad ſimilitudinem cadmiæ, & proprie ad oculorum claritatem.

De lapide magnete.

Lapis magnes inuenitur circa littus Oceani, colore cœruleo, qui probatur. hic quoq; ferrum ad ſe trahit & tenet. Vires autem & purgatorias habet. propter quod hydropicis in potu datur. & omnem humorem per ventrem eminiſtrat. G

De lapide gagate.

Lapis gagates colligitur in Lycia, circa ripam fluminis quod Gages appellatur. & eſt colore niger, & aridus, & quaſi latus, leuis valde. cuius eſt melior qui ad lucernam accenditur facile, & odorem aſphalti habet. Poteſt aūt remiſſus ex aqua dentes qui agitant̃ reſtringere & ſtabilire.

De lapide thracia.

Lapis thracias eſt niger quaſi calculus. naſcitur in Scythia in amne quodam, qui Pontus dicitur. Vires eaſdem habet, quas gagates: & dicitur accendi ab aqua, & extingui ab oleo.

De lapide quadrato.

Lapis quadratus in Aegypto inuenitur, & eſt exalbidus. Vires habet viſcidas & ſtringentes. vnde conceptum vitare dicitur. inuenitur & in Aethiopia.

De lapide phrygio.

Lapis phrygius in Phrygia inuenitur. cuius melior eſt qui eſt pallidior, & aliquatenus grauis. Hic eo ꝙ nimium ſtringit, & exulcerare ſolet. H

De lapide galactite.

Lapis galactites eſt quaſi cinereus, & dulcis ad guſtum, & humorem facit quaſi lacteum. leniter ſtringens. propter quod ad lachrymam oculorum facit.

De lapide melitite.

Lapis melitites per omnia priori ſimilis. Sed hic ſpernitur, ꝙ dulciorem humorem emittit.

De lapide morochtho.

Lapis morochthus in Aegypto inuenit̃. & ē pallidior. Vires hēt & ipſe efficaciter ſtringētes.

De lapide phlogino.

Lapis phloginus & ipſe in Aegypto inuenitur. aureo vel flammeo colore. Illinitus ſenium facere dicitur.

De lapide cryſtallo.

Lapis cryſtallus eſt limpidus, & plucidus colore. Vires hēt ſtringentes. & lac, puocare dicit̃.

De lapide thyite.

Lapis thytes, quē vidimus, in Aethiopia colligitur, colore ſubuiridis, et ab humore remiſſus. Habet vires acriter mordentes. propter quod caliginem & cicatrices oculorum extenuat.

De lapide

A *De lapide batrachide.*

Lapis batrachides ab Aegypto affert̃.colore ranæ rubræ. Vires habet lenientes & relaxãtes.

De lapide ſmiride.

Lapis ſmiris poteſt viſcide ſtringere,& penè nimie.propter quod in cauſtica mittitur.

De lapide miſye.

Lapis miſy prout chalcis & ipſe in Cypro inſula inuenitur & in eiſdem metallis. ſimiliter & glebula eſt.& aurora fulgens,ac fragilis. Cuius fragmenta ſunt ſuper minuta,& in modum ſabuli.optimum autem miſy dicimus quod in aginem colorem maxime ſplendet, & dum leguigatur mollis ſentitur, & æqualiter fulget. qui eſt idoneus non eſt pallidus.& æqualem tractamus,& aqua tantum cito denigratur.Verum effectu videtur exuperare chalcitin.

DE MELLE.

Mel ſuccus eſt roris cœleſtis,qui ab apibus colligitur.cuius ſunt genera duo.vnum quod in cupiliones ab apibus quæ ſunt oblongæ colligitur.aliud eſt quod ſub terra inuenitur,& atticũ appellatur,quod variolæ & lanuginoſæ & fortiores apes reponunt. & habetur melius ad claritatem faciei & oculorum.vtriuſq; virtus eſt calida.Solum enim mel quaſi compoſitionem in ſe
B habet.quia ex multarum flore vel ſucco herbarum colligitur.Propter quod omnibus valetudinibus pro occurſu citato prodeſſe poteſt.ideo omnibus antidotis commiſcetur. vulnerum ſorditiem adhibitus comedit adiuncto ſale.illinitur extrinſecus faucibus exiccatis. deducendo humores aperit.mel ſolum faſtidium tollit,orexin facit,nauſeam prohibet.vnde pulmoni & interioribus omnibus per totum leniendo medetur,atq; ea relaxat.

De myrrha.

Myrrha lachryma eſt arboris eiuſdem nominis,maxime in Arabia inuenitur. quę aliquo loco inciſa,hanc ipſam lachrymam emittit. eſt ergo optima myrrha quæ eſt mundiſſima, & tacta q̃dem aſpera,& arida,& fragilis,& leuis,& glebulis puſillis,extrinſecus vno colore,intrinſecus deinde ſubrufa,& veluti venulas habens albicantes,odore ſuaui,guſtu amara,& excalfaciens. hæc igitur in montibus inuenitur.Colligitur autem altera myrrha in planis,quæ & ipſa eſt melior & pinguior. quam exprimere in liquorem ſolent. Quod eſt illius quaſi liquidiſſimum, in vaſcula reponitur,& Græci myrrham ſtacten appellant. Verum eſt omnis myrrha ſtyptica,& acris,& excalfactoria.huius itaq; effectus vehementer commouere poteſt.

De mandragora.

C Mandragora herba eſt pluribus nota. ſic & aliqui herbam ipſam appollinarem appellant. Huius ergo ſuccus colligitur,folijs ipſius herbæ penitus & improbe exciſis,vt quaſi concauus locus earum relinquatur.aut ipſam radicem prout panacis, aut mala eius vel totam radicem in pila tundunt.& ſic omnis illius ſuccus organo exprimitur quod græce mandragorochylon appellamus.Vires autem habet refrigerantes, & hac ipſa ratione ſtringentes. ſed & grauem marcorem facere poteſt.vnde & ſomnifera creditur.compeſcit autem dolores & vigilias.

De molybdæna.

Molybdęna ẽ quaſi ſtercus auri et argẽti.eſt & alia q̃ fodit̃ in Corintho.Verũ optima eſt q̃ eſt colore quẽ diximus,nõ lapidoſa,fragilis,ſplẽdida. Vires quoq; habet aſſimiles ſpumæ argẽti.

De malo granato.

Malum granatum quod gręce rhoea dicit̃, fructus eſt arboris eiuſdẽ vocabuli. qui recens & maturus manducat̃ ſine ſuo cortice,qui malicorium vel ſidia dicit̃.& cum aliqua dulcedine ſui ventrẽ ſtringit.et ſtomachũ erigit.magis tñ ſtringit quod eſt ſubacidũ.Cuius ipſius flos cytinus dicit̃.Vehementiſſime ſtypticus eſt & efficaciſſime ſtringit. vnde dyſentericos ſanat.& vulnera recentia glutinat.Eadem & cortex illius pręſtat,quem malicorium diximus nominari.

D *De medulla.*

Medulla quidem omnis leniter mollire & relaxare durities & tumores poteſt. Veruntamen efficaciſſima videtur ceruina.ſequenter vitulina.Inde caprina numeratur.

De menta.

Menta herba eſt quam omnes nouerunt.quæ eſt apta ſtomacho valde.valde ſanguinis abũdantiam ſtringit. & capitis dolorem ſedat. Item ſingultus,& nimios vomitus reprimit.& conceptum vetare dicitur.

De maſtiche.

Maſtiche genus eſt reſinæ,quæ in modum gummi ab abore manat,quæ ſchinus dicitur.& in Chio inſula naſcitur,locis aſperis & petroſis:eſt ergo maſtiche aliqua albida.verum optima eſt quæ candidiſſima & perlucida.& quæ dum maturatur,aliquatenus molleſcit. Vires autem habet euaporantes,& cum ſuaui euaporatione laxantes. Adulteratur reſina à cypreſſo,& à pino. ſed iſta odore ſui deprehenduntur.

De marrubio.

Marrubium herba eſt,q̃ ramulos emittit oblongos vel minutos tres aut quatuor, circa quos folia mollia,& exalbida,quaſi rotunda.floſculum rufum & aſſimilem pulegio.naſcitur in cam-

pis

pis ſaūdis & petroſis:& eſt optimum creticum. Vires autem habet acres.& efficaciter relaxan- E
tes.vnde ſuccus illius cum melle ad tuſſim facit.& in partibus neruoſis optimum eſt.

De myrta.

Myrta genus eſt herbę lignoſæ:duobus generibus eſt,& nigra,& alba:vtraq; eſt oībus nota.
Vires habet ſtypticas valde.& nigra tn̄ illa ſtringit potentius.vnde & ſanguinem excreantibus
remedium eſt,& dyſentericis,& omne ꝓfluuium ſtringit.Eius vero nigrę,quæ in montuoſis lo
cis naſcitur grana ſicca,vel viridia cōmanducanda offerunt his,q ſanguinē reijciunt.& *uiſcide * al. veſicæ
tædia ſuſtinent.ſtomacho eſt conueniens.vrinam mouet.& ſcorpionū morſibus prodeſt ſi im-
ponatur,aut potui detur,aut locus q tactus fuerit ex eadē cataplaſmetur.& viridis myrta ſimili-
ter operat̄. Coctura eius cū vino miſta capillos tingit. & ex vino decocta, & in modū cataplaſ-
matis impoſita,vulnera ſanat.cum polline tritici immiſta, tumores oculorum cōpeſcit. & ęgy-
lopibus vtiliter facit.grana etiam contuſa,& expreſſa faciunt. Et ideo parū decoqui expedit ne
aceſcat.& vaſe piceo reſeruatur.Facit aūt contra ebrietatem,& furfures capitis.& vulnera curat
ſi frequenter inde lauentur.& capillis fluentibus prodeſt.Fit etiam oleū de folijs eius contuſis,
& in oleo diu decoctis,quod in incuruationibus prodeſt.& articulis vel fracturis vtiliter impo
nitur.ſed & maculas perfricatum emendat. aures prurientes curat, ſed tepefactū immittat̄. Ipſa F
folia trita cum aqua impoſita vulnerū rheumatiſmum ſanant,vel locis fluentibus proſunt.flu-
xum ventris emendant.& ignem ſacrum, vel tumores teſtium curant. ſicca autem & cribrata,
panaritijs,& locis vrentibus proſunt. cōmiſta aūt folia eius tenuem cum ceroto ignem ſacrum
curant.folia eius trita,penſus piperis medietate,acetum quantum ſufficit maſculis proſunt.

De meu.

Meu radiculæ ſunt herbæ aſſimilis *ānisi, quę radices inueniuntur in omnem partem expor- * al. anethi
rectæ,tenues, oblongæ, ſuauiter olentes,& guſtu linguam excalfacientes.naſcitur maxime in
Macedonia. Vires habet ipſa radix relaxantes.vnde potata omnem rigorem veſicæ,& renū
remollit;& inflationes diſſipat.Item vrinam,& menſtrua prouocat.

De malabathro.

Malabathrum qui putant eſſe folium ſpicę,falluntur.licet autem ſit ſimilis odore,tn̄ certe al-
terius eſt naturæ.Inuenitur aūt ſupernatans quibuſdam paludibus in India in ſpecie foliorum:
& ſic habetur leuis;lino trahitur & ſiccatur.Eſt ergo optimum,quod eſt recentiſſimum, odora-
tiſſimum,tenue,integrum,nigricans,guſtu non ſalſum,ſed potius picem referēs. Poteſt autem
eadem præſtaræ,quę ſpica.& eaſdem vires habet,quas & cætera arómata habere diximus. G

De marubiaſtro.

Marubiaſtrum eſt ſubſimile marrubio,& facile notū.cuius vires faciūt ad ſerpētū morſus,&
ad ſuſpirioſos.Itē ſtrucinas.i.ſcrofulas vel hęmorrhoidas cæcas diſſoluit: & mēſtrua prouocat.

De millefolio.

Millefolium thyrſum habet ex vna radice mollem,& ſubrufum,& quaſi manu lineatum: fo-
lia quaſi fœniculi;quæ vulnera glutinant,& ſine tumore cuſtodiunt.

De myrice.

Myrice fructiculū affert mollem,fragilem,& veluti florem.in Aegypto qdem, ſimilē gallæ.
Huius igitur ſuccus,& aqua in qua fuerit coctus,pediculos occidit,& culices,& pulices fugat.

De moro.

Morus arbor eſt ſpinoſa, q̄ affert mora ſimilia rubo: ſed & fortiora,& albidiora;q̄ & vētrem
laxant;& digeſtionem faciunt.Succus eorū cum melle & careno,vel vino auſtero pari mēſura
ꝑmiſtus,& ad ſpiſſitudinē mellis decoctus,ſynāche laborātes curat.In ſole in vaſe ęneo poſitus
vehemētior erit. & ideo vulnera & attritiones curat, vel putredines. Sed,vt ſupradictū eſt,ſy-
nanchen cū tumore veniētē emēdat.Si cū alumine ſciſſo,vel galla,croco,& pauco myrrhæ cō- H
miſceat̄,nō ſolū his rebus ꝓdeſt,ſed & vitia oris abſtergit.Cortex radicū eius in aqua decocta,in
potione data, ventrē ſoluit, & lumbricos eijcit.folia eius quoq; trita & impoſita,in igne com-
buſtum ſanant.

De moris ſyluaticis.

Mora vero ſyluatica,ratione quæ de rubro colligitur,ſtringunt fortiter. & ſynanchicos me-
lius curant.Succus eorum,vel alicuius rubi ſuccus cum melle æquali menſura coquatur ad ter-
tias,& ſic gargarizetur frequentius.ſi enim bibatur, ventrem ſtringit apte.

DE NEPITA.

Nepita eſt omnibus nota.cuius ſunt ſpecies tres.eſt enim quæ folia ſimilia ocimo habet, &
eſt,quæ pulegio aſſimilatur. eſt quæ mentæ habet ſpeciē. Verum omnia folia guſtu ſunt acria,
& excalfactoria valde ſunt.Igitur coxioſis genere ſinapiſmi prodeſt:& regium morbum emen
dat:& lumbricos,& tineas,& partum expellit:& vermes in auribus occidit.

De narciſſo.

Narciſſus thyrſum habet oblongū, folia quaſi porri, ſed breuiora,& plena:florem album in-
ter croceum,aliquando purpureum:fructum quaſi quaſdam mēbranas nigrū,oblongū: radicē
quaſi bulbi,quæ maculas in faciem tollit,& ſuppurationē ponit,& intumeſcere non permittit.

De

A *De naſcaphtho.*

Naſcaphtum affertur ab India.& eſt quaſi cortex elamulæ,non odoratus,& viſcide excalefaciens.propter quod & in antidotis excalefactorijs mittitur.

DE OPIO.

Opium ſuccus eſt quodam modo erratici papaueris.quod ſic colligi ſolet, poſtmodum cum hoc ipſum papauer flores ſuos amittit,& ampullulę ſuccreſcunt virides & tenerę,harum ipſarũ capitella homines ſcalpello acuto leniter abſcindunt ſic, vt intrinſecus non lædãt,& deinceps in gyrum ſcarificant.& ſic lacticulũ quod promanat digito conterunt.& in conchulis reponũt, & ſiccant.Meconium aũt fit contritis in vnũ folijs & ampullis viridis papaueris. Verum ſuccus organo preſſus & ſiccatus in paſtillos redigit̃:& meconium appellatur.Erit ergo optimũ quod eſt odore grauiſſimũ,& colore ſubrufum,& guſtu amariſſimum,& quod humorem quo reſoluitur q̃ citiſſime candidũ facit,& accenſum ſplendidam & aliquatenus durantem flãmam emittit,& rurſum extinctum priſtinum odorem reſeruat.maxime hiſpanum tale inuenit̃. Adulteratur autem & lentis & lupinorum farina:ſed & gũmi nigro,& lactucæ erraticæ ſucco:item glaucio.Sed & adulteratum quod eſt ſic intelligimus eo, ꝙ non omnia coeant quę ſynceritatem illius
B comprobare diximus.Poteſt autem ſyncerum opium lachrymam ſtringere collyrijs admiſtum.habet & circumlinitum refrigerare.& auricularum dolorem, & totum corporis languorem mitigare,illa videlicet ratione,quã etiam ſomnum facere dicimus.

De omphace.

Omphax ſuccus eſt de radice moræ ſyluaticæ,& immaturæ vuæ.qui expreſſus ſiccatur in ſole.& in paſtillis latis vſquequo fieri poteſt formatur. & ſic reponitur. Optimum eſt illud quod eſt colore rubido,& fragile piſtillo,& guſtu ſtyptico valde,& linguam ſubmordens. Vnde potenter ſtringit.& omne profluuium confeſtim tenet.

De opopanace.

Opopanax ſuccus eſt herbæ,quæ panax dicitur,ſimillimæ per omnia ferulæ:quę naſcitur in Capadocia,Africa,& Macedonia,locis aſperis & lapidoſis. Colligitur ergo hic ipſe ſuccus hac ratione, Medijs æſtatibus terra quæ eſt circa radicem & herbã foditur & cauatur: deinde folijs ipſius ſternitur, & ſic ipſa radix & ferula in oblongum & in gyrũ inciditur. poſtꝗ humor lacteus emanat,& in folia ſuppoſita defluit,& ſiccat̃: quaſi exalbidę myrtę colorem accipit. Ergo optimus eſt opopanax qui ab Africa affertur.hic eſt extrinſecus veluti crocatus, intrinſecus la-
C cteus,mundus,odore graui equidem viſcide.Poteſt igitur opopanax & laxare,& calefacere,& mollire ſtricturas & durities.fugare viperas & omnem ſerpentum acceſſum.

De opobalſamo.

Opobalſamum lachryma eſt arboris,quam balſamũ appellamus,ſimilis malo granato,ramoſæ,ramis tenuibus & exalbidis,qui xylobalſamum dicuntur. quę folia habet ſimilia erucę.hæc ipſa arbori in India tantũmodo creſcit,& fructum affert aliquatenus oblongum,circa medium vaſtiorem,& quaſi ventroſum,ad capitula vtraꝗ ſubito deductum,rubicundũ valde,grauem, & plenum:& ſi frangat̃,mollem:& ſi maſticet̃,ſimiliter vt piper mordentẽ,& ſuauiter redolentem,quem carpobalſamũ dicimus.Huius ergo arboris lachryma colligitur vere vſꝗ ad autumnum.Inciditur aũt ipſe truncus in aliquot locis, & ipſi ramuli, & ſic vaſcula ſupponunt̃ quæ lachrymam fluentem excipiant. Quod ipſum aliquot coloribus videt̃. Verum eſt optimũ,quod recens,& ſyncerum,& exalbidum eſt,& auſterum,& odore graui,& acuto,& nõ acri,& quod aliqua lenitudine linguam ſubmordet.Sequens eſt quod eſt colore ſubrufo: & quaſi glutinum ſe diſtillat à digito.leue ẽt, aſpectuꝗ gratum. Tertium autem,quod eſt tenue valde,& perlucidum. Omne aũt opobalſamum quod vetuſtatem accipit, fit ſubrubrum & terreſtre & ſiccum.
D Verum optimum eſt ſyncerum,quod qñ aquæ mundæ inſtillat̃,non protinus diffundit̃, ſed magis ſubſidet,poſtmodum totam aquam exalbidam facit.lacti autem admiſtũ,in caſeum illud adſtringit vt coagulum.Item veſtimento albo aut mundo inſtillatum, maculam non facit. Quod enim ſyncerum eſt,in ſumma aqua diffunditur & ſupernatat,& prout oleum quaſi pilulas oſtẽdit.nã vires habet aliquatenus acriores,quę viſcide excalfacere & relaxare efficaciter poſſunt.

De oleo.

Oleum vetus optimum.eſt quod cũ bona pinguedine perlucet.odore & guſtu ſimile vetuſto pinguamini. Vires autem habet excalfactorias, quæ penitus relaxant. Sed & ad caliginem oculorum facit,ſi fuerit de pluribus annis.& ad diuturna & indurata vitia neruorũ. in cibis vero admiſtum omnibus conuenit.& lenitiẽ ſtomacho & ventri reddit.& ſiqua ſtrictura aut vulneratio intrinſecus facta eſt,leniendo relaxat. Accepta roſa refrigerans inuenitur.Nardo decoctum,metaſyncreticam virtutem habere incipit. Chamæmelo vero,itidem metaſyncreticũ eſſe videtur.Cum bacca lauri decoctum, plus q̃ oportet thermanticum eſſe certum eſt. Semini lentiſci miſtum,ſicut roſaceum per longum tempus ſtypticam virtutem affert. Maſtiche admiſtum, colleticum eſſe videtur. Anethum illic per tempus madefactum,thermanticum comprobatur. Mala cydonia illic per tempora madefacta, paregoricum vel ſtypticum aliquantum inueniri,

faciunt.

faciunt.Cucumeris agreſtis radice admiſta & decocta,catharticã,& thermanticã habet virtutem.& quidem proprie attritis inunctio facit.Iridi admiſtum,pluribus valetudinibus prodeſt. E

De ouo.

Ouum partus gallinæ eſt,quod oẽs nouerunt.effectũ habet duplicem. Si ſemicoctum bibatur,virtutẽ ſtomacho p̄bet, & non ꝑmittit corpus debilitari,eo ꝙ naturæ ſit animantis. lenit.n. oĩa,quia lęuem vicem habet.Crudum aũt potatum,raucos emendat. lachryma quoq; tepida in oculis dolentibus inuncta ſalutem reſtituet. Vitellus vero eius extrinſecus in aliqua parte corporis illinitus,paregoricus,vel ſtypticus inuenitur.Coctum vero in aceto vt ſit perdurum,dyſentericis prodeſt. virtute aũt ſua cibi & potus vicem p̄ſtat. Si crudum bibatur ſitim prohibet.

De ocimo.

Ocimum herba eſt omnibus nota. vires habet acriter excalfacientes, & relaxantes, & vrinam prouocantes.

De origano.

Origanum & ipſum omnibus notum eſt.& habet vires acres,& excalfactorias,& relaxãtes, & euaporantes.vnde & ſuſpirioſis,& tuſſientibus prodeſt.& ſerpentes fugat.item biles detrahit.ventrem detrahit.ſed vrinam & menſtrua prouocat. F

De orobo.

Orobũ oẽs nouerunt.huius igit̃ farina cum melle vulnera purgat.& maculas tollit,& alienationes tenet.ipſe aũt orobus manducatus,caput replet & ventrem.& ſanguinem ꝑ vrinam prouocat.& eſt optimus atticus.Eſt.n.colore violaceo.effectu viſcide ſiſtens.& in modum cani.

DE PONITIO.

Ponitiũ hac ratione conficitur.Chalcitidis partes duæ,& cani vna,in mortario leuigant̃ ęſtu calidiſſimo,infuſo ſubinde feruente & acerrimo aceto.& hoc fieri habet donec res rubro colore apparent.Habet igitur ponitium vires quas chalcits equidem vaſtiores.

De pipere.

Piper fructus eſt arboris quæ in India naſcitur.quod qñ primum creſcit, oblongum & rotundum apparet,& longo piperi aſſimilatur.quod ex minutis & q̄pluribus granulis veluti conſtipatis conſtat.& quæ tempore ipſo accreſcunt & diſſipantur.maturata.n.& nigra facta,nigrũ piper dicuntur.eligimus.n.longum piper,quod qñ frangitur, ſtrictiſſime granula ſua coniuncta habet,& circa ſuam veluti medullam cohęrentia. quodq; guſtum viſcide mordet & calefacit.album deinde,quod ſine ruga ſit candidiſſimum,graue,& non minutũ,& ad guſtum ſimile longo.Item nigrum,quod pręter colorem in reliquis ſit ſimile albo.poteſt autem omne piper ſyncere ſtringere,& excalfacere, & totũ corpus vehementer commouere. Sed adulteratur longũ ꝗdem,ſinapi & gummi formatis in ſpecie piperis longi. & album deinde læuigatur cũ ſpuma argenti,& excuditur in pilulas eiuſdem magnitudinis redactum: item nigrum his ipſis pilulis de nigratis,ſed et leue,et cauum,et farinoſum piper eſt,et lapillulis admiſtum. G

De pompholyge.

Pompholyx eſt quaſi flos ſpodij. ſimul aũt vtraq; colligunt̃ circa metalla vbi æs, et cuprũ,et argentum conflat̃.Verum pompholyx prout leuiſſima fuligo in ipſis cameris inuenit̃: ſpodiũ circa parietes.et adulterat̃ ſtellis ſiccis tenuibus cõbuſtis.item cãnis quibuslibet. ſed fiunt ſuſcidiora et non æqualiter lęuia.eſt.n.optima pompholyx,quę eſt leuiſſima,et cãdidiſſima,et ad tactum nullã habẽs aſperitatem.eaſdem.n.et ſpodiũ vires habet,ſtypticas,et q̄ ſiccare poſſunt.

De purpuriſſo.

Purpuriſſimum quod et fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ et puſillæ in modum teſellarum.quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo.tale eſt maxime canuſinum.ſequẽs puteolanum.vires habet aliquantulum ſtypticas. H

De pyrethro.

Pyrethrum radix eſt oblonga,colore fuſcior,intus exalbida,craſſitudine digiti puſilli.guſtu excalfaciens vehementer,et ſaliuam copioſam prouocans.cuius optima eſt quæ eſt recens.poteſt autem efficaciter relaxare,et calefacere acriter.

De pumice.

Pumex lapidis eſt genus,qui in littoribus maris inuenitur,quiq; aſſidue à fluctibus illiſus ſit leuiſſimus et exalbidus, et vndiq; concauus in ſimilitudinem ſpongiæ. Facit ergo pumex ad dentifricia.et ſcriptores pennas vel calamos ſibi in eiſdem temperantes bene ſcribunt.et mittitur hæc ipſa pumex in malagmata.abradit autem,et ſua aſperitudine læuigat.

De pulegio.

Pulegiũ herba eſt oĩbus nota.q̄ cum aliqua acrimonia excalfacit.et eſt diureticũ valde. ſed et menſtrua prouocat.et partũ expellit.et olim tuſſiẽtibus prodeſt. et odor eius nauſeã prohibet.

De propoli.

Propolis circa fauos et circa aluearia apũ inuenit̃.et eſt quaſi genus ceræ. cuius eligimus quæ eſt colore ſubrubra,odore melleo,eſt aũt quaſi mum. Vires habet ſimiles ceræ, ſed efficaciores.

A *De pſyllio.*

Pſylliũ ſemen eſt herbæ nigrũ,& minutũ,pulicis magnitudine, vnde ẽt cognominatũ videt: herba tota aſſimilis fœno,longa,& anguſta,& calamũ minutũ,& oblongũ habet: à quo medio incipit quaſi ſpicula oblõga,in qua ipſum ſemẽ inuenit:quod efficaciter refrigerare et ſtringere põt.vnde oculis lachrymantibus cito ꝓdeſt.Itẽ dyſentericos,& podagricos remediat:& capitis dolorẽ ex aqua leuigatum,& in fronte linitũ confeſtim ſedat:& hæc ipſa herba pulicaris dicit.

De plantagine.

Plantago ſimiliter herba eſt.Et huius ſuccus & folia efficaciter refrigerant,& ſtringunt:quapropter ſuccus illius ſanguinem excreantibus vtiliter datur.Item folia contrita cum pane impoſita,quæ ſtringere,& ſiccare volumus,vtiliter faciunt.

De polio.

Polium herbula eſt oblonga,exalbida,folia habens: & in ſummo quaſi canitiẽ,& comulam, ſemine plenam,odore graui,& non ſuaui.Poteſt ergo omnem viperam fugare:poteſt & res venenoſas extinguere,laxat quidem ſtomachũ,& caput purgat;ſed & vrinã,& ventrem mouet.

De pelecino,vel cepa canina.

B Pelecinus herba eſt,quæ in itineribus naſcitur,plures & tenues ramulos habet,folia puſilla, & granula in folliculis terna vel quaterna,ſubrufa,& amara valde,quæ poſſunt cum aliqua acrimonia viſcide ſtringere:propter quod & in antidota mittitur:& menſtrua prouocat.

De panace.

Panax radix eſt herbæ,de qua opopanax conficitur:quæ & ipſa etiam,& ſi infirmius, eadem præſtat,quæ opopanax.

De peucedano.

Peucedanũ herba eſt,thyrſum & ramos habẽs ſimiles vt fœniculũ.radicẽ vaſtã,& nigrã,odore grauẽ,ſucci plenã:& circa illam comulã denſam, florem aureo colore. hęc igit̃ radix aliqñ ꝑ ſuccum ſuũ exprimit̃:& ſuccus eius melior eſt ſi ſit colore ſubrufus,& ad guſtũ excalfacit. aliqñ ſiccatur & reponitur. Facit aũt ad vulnera antiquata, & expurgat viſcide: propter quod in aliquibus emplaſtris,& malagmatibus mittitur:& radix eius incenſa ſerpentes,& viperas fugat.

De paſtinaca.

Paſtinaca omnibus nota eſt.nam ſumitur in cibo,& in reliquis virtutibus. Vires habet acres, & excalfactorias,& diureticas.

C *De petroſelino.*

Petroſelinũ naſcitur circa petras.Et eſt optimũ Macedonicũ. eſt.n.odoratu ſubdulce: diureticum valde,& excalfactorium.vnde & ſtomachi,& colli inflationes,& tenſiones remediat.

De periſtereone,vel verbena.

Periſtereon herba eſt columbaria:folia habet modica quaſi inciſa,radicẽ mollem, thyrſulum ſtypticum.Tota herba vulnera glutinat,& alienationes ſtringit:& ad omnia venena potui data optime facit.ſimiliter ad tertianas & quartanas diſpoſita eſt. Huius ſuccus in collyrijs mittitur.Hæc autem & columbina,& verbena dicitur.

De polypodio.

Polypodium herba eſt ſimilis filici, quæ in petris,& circa radices arborum vetuſtarum,& in querceis arboribus creſcit:hęc melior habetur.Cuius radix piloſa,& hirſuta videtur,guſtu ſtyptica cum aliqua dulcedine.In folijs vero habet binos ordines quaſi punctorum aureorum. Vires habet ventrem ſoluentes,& bilem diſtrahentes.

DE COLOCYNTHIDE.

Colocynthis ſimilis eſt cucurbitę rotundę, vel malogranato.Huius vero medulla.i.quod in

D tus habet carnoſum,& ſemen viſcide ventrem purgare poteſt:& in plura cathartica mittitur.

DE RVTA.

Ruta herba eſt omnibus nota,vtilis valde.hęc.n.ſtomachum erigit,& tuſſiẽtibus prodeſt,& colli dolorem ſedat.item vrinam & menſtrua prouocat:partum quoq; ſi plus ſumatur expellit.

De reſina.

Reſina eſt quaſi lachryma herbę: & locis quampluribus colligitur. Verum ſicca quæ eſt,inuenitur circa nuclipinum,& pityn.alia liquida circa terebinthum,& peucem,& cypreſſum.Et quam lentiſcum aliqui maſtichinam eſſe dicunt: in Chio inſula colligitur. aliæ prout diximus pluribus locis inueniuntur. Cõmuniter vero omnis reſina laudatur ſi ſit munda, perlucida,& ſi odorem ſuum priſtinum ſeruet.Specialiter tamen liquidarum optima eſt terebinthina.habet enim & candorem,& munditiem,& perlucet,& vitro aſſimilis eſſe debet.poſt maſtichina recipitur,colore non diſſimili ponticæ ceræ.item ſiccarum receptiſſima eſt pityina. poſt quam numeratur peucena & nuclipinea,quam græce ſtrobilinam dicimus. Verum oĩs reſina efficaciter relaxare,& remollire poteſt:& in vſu aliquando crudæ accipiuntur,aliquando friguntur.

De roremarino.

Roſmarinus herba eſt fructiculus,& ſemẽ dicta cachrys adſimilis ſpondylo,quę herba radi-

cem,& folia habet quaſi fœniculum:ſed aſperiora,& exalbidiora,& craſſiora,& veluti thyrſum E
oblongum,& ramoſum. Huius igitur ſemen,quod eſt breuius,& vaſtius,cachrys dicitur:quod inde tenerius,& oblongũ,roſmarinus. Verũtamẽ efficaciter ſtringere,& relaxare poteſt.vnde & vrinam mouet, & antidotis contra maligna admiſcetur. Et qdem cachry acrius,& viſcidius.

De rubo.

Rubum omnes nouerunt. Huius igitur,& folia,& flos,& mora leuiter ſtringunt.vnde ad vuulam & fauces euidenter faciunt:quamuis omne profluuium idonee ſtringant.

De rhu.

Rhu,quod ab aliquibus radix dicitur:aliqualiter vaſta,& nigricans:fragilis leuiſſime:odore & guſtu amara, & leniter ſtringens: & ſi fricetur, & maſticetur, fit veluti glutinoſa,& croceato colore. vnde optimum rhu eſt ponticum. Vires autem habet efficaciter ſtringentes: propter quod cum vino læuigatum,& quaſi fomentum impoſitum,inflationem ſiccat, & vulnera glu- *
tinat,& ſanguinis abundantiam reprimit:mittitur & in antidotis.

De roſa.

Roſam omnes nouerunt,quæ & ipſa ſuauiter ſtringit,& refrigerat.

De rapa,& napo. F

Rapa omnibus nota eſt. Huius radix comeſta inflationes facit,& multum carnis: ſed inutilẽ nutrit humorem. Aqua vero in qua fuerit cocta, podagricis, & ad prægnationem optimum fomentum eſt. ſed & ipſa contrita, & impoſita idem operatur. Si excauetur, & accipiat oleum roſaceum,& ceræ modicum, & ſic in cinere calido coquatur ita,vt cerotum faciat, vulneroſos promouet,& curat. Eſt etiam rapæ ſimilis napus,qui ſimiliter inflat: ſed ſemen huius napi contra venena potui cum vino optimo datur,vel ex mulſa contritum.

De raphano.

Raphanus oĩbus nota eſt, quæ radix appellatur. Radicẽ habet ſimilem rapę,ſed longiorem. Quæ comeſta à ieiunio prout antidotũ,magnũ eſt adiutoriũ ſanitatis,& tutamẽtũ corporis:ſed inflationẽ operat̃,ructus fœtidos facit, & vrinã mouet,ventrẽ relaxat.decocta aũt in cibo ſumpta phthiſicis prodeſt:& thoracẽ à phlegmate laborantẽ emẽdat. Cortex vero eius cũ aceto & melle acceptus,vomitus mouet:hydropicis & ſpleniticis prodeſt. Si in modũ cataplaſmatis imponat̃ cũ melle cõmiſta,etiam prodeſt:putredines curat,& liuores tollit,& cõtra viperarũ morſus prodeſt. Alopecias capitis iuuat:fungos malos,aut in potu,aut in cibo ſumpta,cõpeſcit. Semen vero eius cũ aceto datũ, ſplenem minuit. Si in aceto,& melle radix ipſa coquat̃,& ſic gar- G
garizetur,ſynanchen curat. Folia eius tunſa & impoſita,omnibus articulis dolentibus prodeſt.

DE SARCOCOLLA.

Sarcocolla eſt,prout aliqui aiunt,lachryma arboris,quæ in Perſide naſcitur. Alij quidem fieri dicunt ex ſuffimentis æque ſimiliter reſinę per parietes læuigãdo. Alij enim ſarcocollam, argemonem herbam vocant, quam optimam iudicamus, quæ eſt ſubalbida, fragilis,ſine odore, flore ſubrufo,folijs quaſi rotundis,radice longa:quarum ſunt infirmiores,quæ ſubrubicant,& ad guſtum commiſta dulcedine aliquam habent amaritudinem,& dentibus preſſę agglutinantur. Poteſt igitur ſtringere lachrymam,& quodammodo hilarem viſum facere. Adulteratur autem gummi,& reſina,ſed tactu facile deprehenditur.

De ſpica nardi.

Spica nardi ad ſimilitudinem cognominata eſt. ſimilis eſt enim ſpicæ frumẽti: & hæc plurimas habet velut ariſtas:et quaſi ſetarum vel capillorum faſciculus ad modum patet. naſcit̃ enim in India ex vna radicula ſine folijs. dicitur tamen & Syriaca,non quia in Syria legitur,ſed quia montis illis in India,in qua plurima inuenitur pars ad Syriam aſpectat. Verũ optimã diximus, quæ eſt odoratiſſima, & colore ſubrufa, recens, & ad tactum non grauis,nec vaſta, ſed magis H
denſa. Hæc ergo vires habet ſuauiter ſtypticas,& leniter calfactorias.

De ſyrico.

Syricũ fit de ceruſa plurimũ ſiccata,& cribrata.coquit̃ aũt ĩ patella fictili ſup carbones vſque quo ſandycis habeat colorẽ,qđ ipſum ceruſę vires repręſentat:ẽ optimũ,qđ ignis habet colorẽ.

De ſaluicula.

Saluicula herbulę genus eſt, q̃ radiculas & folia ſub floribus ſimilibus violæ, q̃ plurima habet,quæ tota prodeſt: hæc refoſſa in modum ſtabularũ ſtringitur. naſcitur aũt in alpibus ſummis,& in Norica regione, quam ipſam optimã iudicamus, quæ eſt odoratiſſima.cui tamen, & hæc adeſſe oportet,vt recens,& ſine ſabulo ſit,& quãplurimas cum ramulis ſuis radices habeat. illæ autem ſunt viſcidiſſimæ. Poteſtas igitur ſaluiculę eſt,quæ & ſpicæ,& ſi infirmior.

De ſale.

Salẽ oẽs nouerunt:colligitur aũt in quibuſdã littoribus,& partibus maris,aut foditur,aut paratur,prout aliquibus in locis in Gallia,maxime tamen in Italia vel in diuerſis prouincijs. Verũ eſt optimus ſal,qui ex mare fit mundus,& candidus,cuius virtus ſapore ipſo,ꝓbatur,potens comedere,& purgare.multis qdem rebus miſceri pręcipitur. Cuius ſalis virtus eſt,ꝙ omnibus cibis

A bis admiſtus conuenit,& orexim facit,faſtidium auertit,nauſeam prohibet. Qui aũt foditur,eſt velut vena alba & plucida;venas habet prout ſchiſtos, quę & nos ſalem armeniacum diximus.

De ſucco.

Succi virtus duplex eſt vel triplex:hic eadem,& ſi incertius,prȩſtare poteſt,quę & ouum diximus facere. Vicem.n.cibi & potus prȩſtat. De hordeo ptiſanas faciunt, quæ frigidã & humidam habent virtutem,& relaxare poſſunt:ſi oleũ roſaceũ admiſceas,febricitãtes refrigerat,& reparat.De hordeo immaturo ſuccus ventrẽ ſtringit, & infrigidat,& vires acqrit,& alicæ vel orizæ ſuccus ſimiliter operatur.ſiligo enim tritici ventrem ſtringit,& ardorem,& corruptionem.

De ſtibio.

Stibiũ lapis ẽ fulgẽs,& ſplẽdẽs,nulli lapidi ſilis,q in metallis inuenit̃,colore aſſimilis plũbo. cuius eſt optimũ,quod late refulget,fragiliſſimũ,& qđ eſt in ſe mũdũ,lapidoſum vel terrenũ nõ cõtinẽs. Vires ãt habet ſtypticas.vñ & refrigerare,& ſtringere,et lachrymas velut oppilare põt.

De ſandaracha.

Sandaracha affertur maxime à Ponto,& Cappadocia,& Cilicia:& eſt à primo lapis igneo colore,qui in minuta cõminuitur. Eſt ergo optima ſandaracha,quam florem appellamus,quæ eſt B roſeo colore,munda,vel nihil exterum admiſtum habens,effectu & ipſa fortiter ſtringens.

De ſagapeno.

Sagapenum eſt lachrymę genus,quod in aliq̃bus locis colligit̃.cuius optimũ dicimus, quod eſt glebulis minutis durũ,colore ſubſimillimũ myrrhę, guſtu acri,& q̃ſi glutinoſum,odore ceſpaſtrũ,recẽs,mundũ,& intus albidũ,& extrinſecus rubidũ. Vires habet,q̃ cũ acrimonia viſcide laxare poſſunt.hoc ipſum galbano aliq adulterãt,formatis ex eo guttulis eiuſdẽ magnitudinis.

De ſepo.

Sepum omne mollire poteſt duricies: de quadrupedibus optimum eſt leoninum:melius eſt leopardinum. nunc melius vrſinum, q̃ taurinum, vel ceruinum: caprinum vero ſpiſſius eſt & ſiccius: & magis hircinum,vel aſininum. De volatilibus vero optimum eſt anſerinum, melius pullinum.Item melius phaſianinum,& omnibus melius vulturinum.

De ſanguine.

Sanguis oĩbus humidus eſt. Foris in corpore illinitus, ſtypticus inuenit̃: & oculis prodeſſe comprobatur.

De ſyricio.

Syriciũ herbulæ radix eſt nota q̃ pluribus,exalbida & ſpiſſula,quę acrimonia ſua,& aſperita-C te,vrinã & calculũ prouocat:ſternutare copioſe facit tunſa,& cribrata,& in naribus impoſita.

De ſtaphideagria.

Staphideagria ſemen eſt herbæ,quæ floreſcit ſimiliter,vt vites erraticæ,& fructũ affert in folliculis viridibus quaſi ciceris, triangularem, album, ſubrufum, guſtu acerrimum,& amarum. Verum optima eſt,quæ eſt recens,nigra,plena: hæc ipſa cum maximis vexationibus viſcidiſſime relaxat:pediculos quoq; ex oleo læuigata,& corpori illinita occidit.

De ſepia.

Sepia eſt marinum animalculum,cuius teſta & item os ſiccatum,& repoſitum,leue,& candidum, & oblongum videtur, & ad vſum medicinæ facit. admiſcetur autem collyrijs,& ſolum in mortario læuigatum,dentifricium eſt optimum.

De ſulfure.

Sulfur optimum eſt,quod viuum appellatur,& eſt ſplendidiſſimum,& perlucidum,& veluti perunctum. Vires habet viſcide relaxantes,& plurima vitia remedicantes.

De ſilphio.

Silphiũ radix eſt,cuius lachryma laſer eſſe diximus,& eſt radix pluribus nota. Viroſe & acri-D ter excalfacit,et veſicã lędit. Verũ admiſcet̃ antidotis,& purgatorijs:& ſale cõdita ſuauiter facit.

De ſeſeli.

Seſeli ſemen eſt herbæ,quæ ſimilatur fœniculo,& anetho,creſcit,& grauat,& grana affert vaſtiora,& oblongiora,quàm vtrunq;:verum & hoc eſt diureticum,& in plurima antidota mittitur.proprie tamen ad colicum dolorem facit.

De ſcammonio.

Scammonium, quod & colophoniũ,vel diagridium dicitur,ſuccus eſt herbæ,q̃ à ſua radice plures ramos intra ſe mittit,q̃ naſcitur & in Myſia,& in Colophone,& ſimiliter,vt credit̃,mandragoræ,aut quaſi panacis radix illius incidit̃,& folijs ſuis ſuppoſitis lachryma, q̃ emanat,excipitur. Verum optimum diximus ſcammonium,quod eſt medium, leue, perlucidum,intus non ſpiſſum,ſed magis prout ſpongia fiſtuloſum,& ſplendidũ,& quod ſimul ac ſaliua tangitur humorem lacteum & amarum oſtendit. hoc igitur ipſum ſtomachum qdem euertit, ſed ventrem viſcide purgat,adulteratur autem tithymalli ſucco, ſed ita deprehenditur, ꝙ tithymalli ſuccus ad guſtum minime excalefacit quodam modo,ſed vrit,quod abeſt ab ſyncero colophonio.

De Singibere, ſeu zingibere.

Singiber herbulæ radix eſt puſilla, exalbida,leuis,& veluti trunca. Inuenit̃ maxime in Tro-

glodytis,& Arabiæ partibus:& aliqui illam piperis radicē putant.hoc ergo optimum eſt,quod E
eſt recentiſſimum,& ſine fiſtula vlla,quod ἄτρητον græce dicimus,odore ſuaui,guſtu, & ſapore ſimilis piperi.Cuius vires plurimæ ſunt,ſed proprie digeſtionem facit:& ſtomachum cōfirmat & corroborat,& ventrem laxat.

De ſtyrace.

Styrax eſt quaſi lachryma arboris, quæ & ipſa ſtyrax appellatur, ſi ſis tota cydonia.huius igit̄ arboris ramuli,& virgulæ,vt vermiculi circa ipſas medullas naſcunt̄:à quibus inciduntur,& foramina ipſorum ſcobem quaſi furfur emittunt,quę cū lachryma confiſcatur:quod in modū reſinæ pityinæ manat,maxime æſtibus medijs,& Sole candidiſſimo. Verum optimū dicimus ſtyracem,qui eſt ſubrufus,& qui multum reſinæ ſpecie permanet, odore ſuaui, & quaſi melleo,& ſubauſterus,ſine humore,& leuis dum fricatur. Viribus autem poteſt leniter relaxare. calefacit enim & lenit durities,& mollit.Sed adulteratur copioſa ſcobe ipſius arboris,vel etiam alterius, exinde tunſa,& cribrata,& cum melle decocta ſubacta,& rurſus cera,& adipe reuoluta.

De ſymphito.

Symphytum,quod aliqui anagallicum dicunt, herba eſt pluribus nota. Cuius radix videtur oblonga,cortice nigra,ad guſtum ſubamara,& glutinoſa:propter quod ad reſtringendum ſanguinem excreantibus datur. Viſcide autem ſtringit,& glutinat. F

De ſpuma argenti, vel lythargyro.

Spuma argenti fit in metallis,& purgamētis argenti qn̄ conflat̄. Itē ex ſcoria,quā Græci molybdenā dicunt:aliqua ex plūbo,& ipſa coctura in ſpeciē puſillorū tribulorū redigit̄. Verū optimā dicimus,q̄ eſt colore aſſimilis auro,et vſq; grauis.Poteſt aūt aliquatenus ſtringere,et refrigerare:& eadē pręſtat, quæ & ceruſam facere dicimus,ab aliquibus vero lithargyrus appellatur.

De ſori.

Sori glebula eſt viridis, q̄ foramina habet quāplurima, dicit̄ & aliud eius genus inueniri colore argēteo. Verū optimū iudicat̄ Aegyptium.i.quod ab Aegypto affert̄:quod plurima habet foramina,& eſt fragile,& dum comminuitur,infuſcatur: guſtu ſtypticum,& odore nauſeoſum ſic,vt & vomitum quibuſdam moueat.coquitur autem vſquequo ſit colore rufum,& habet vires valde ſtypticas & acres.vnde & alienationes continet:& vulnera,quę luxuriantur exiccat.

De ſtœchade.

Stœchas herbula eſt,quę ramulos emittit tenues,& oblongos,circa quos habet folia oblongiora,q̄ thymbra,ſed non diſſimilia,& ſemen minutum: tota herba eſt odore ſuaui,guſtu acris, G
& ſubamara,vires habet relaxantes.vnde menſtrua prouocat, & vitia thoracis ſedat, & in antidotis miſcetur:naſcitur plurimum in inſulis,quæ ſtœchades dicuntur.

De ſapone.

Sapo conficitur ex ſeuo bubulo,vel caprino,aut veruēcino,& lixiuio cum calce:quod optimum iudicamus germanicum.eſt.n.mundiſſimum,& veluti pinguiſſimum: deinde gallicum. Verum omnis ſapo acriter relaxare poteſt:& omnem ſordem de corpore abſtergere vel de pannis,& exſiccare ſimiliter & nitrum,vel aphronitrum,mittitur & in cauſtica. *al. hircino

De ſampſuco.

Sampſuchus herba eſt,folia & ramos habet plures & puſillos,circa terrā diffuſos,nō diſſimiles nepitę,tota herba olēs eſt ſuauiter,viribus acris, & excalfactoria,& ad oēm duritiē vel rigorē valde idonea.

De ſinapi.

Sinapi omnes nouerunt,cuius efficaciſſimum eſt alexandrinum. Habet enim vires acriter,& viſcide diſtinguētes:propter quod vitia longinqua eliminat, eo ꝙ loca ſanguine manātia exſiccat,& exſtringit,et corroborat ſimul ſtomachū,quod ipſum ſinapi moſano vidimus cōtingere.

De ſertula. H

Sertula herba eſt humilis, odore ſuaui, exalbida: floſculum habens ſubrufum.cuius melior habetur,quæ eſt recens,& vaſtior,& non nimis exalbida. Vires autem habet leniter relaxantes: propter quod & oculorū tumorem ſedat:& partibus neruoſis & delicatis ex aqua multa cocta in modum fomenti trita,& impoſita facit.

De ſyro.

Syrū naſcit̄ in Africa,& in India:optimum tn̄ habet̄ Arabicū,et huius ipſius,quod eſt recētiſſimū,& plures, & breues calamos habet,et ſi frangit̄ rubicundū intus apparet,redolēs ſuauiter ſi fricet̄ inter manus,et guſtu linguā ſubmordens,ꝙ vires habet acriter relaxantes, proprie quidem veſicam petit,& vrinam prouocat:mittitur & in antidota,quæ aduerſus venena faciunt.

De ſcilla.

Scilla radix eſt herbæ pluribus nota. eſt enim colore et corticibus vaſta, et cepæ vel bulbo aſſimilis. Vires habet acerrimas, et excalfacientes. vnde et tuſſientibus, et hydropicis vtiliter datur,et ſi fricetur in corpore,magnam,et intolerabilem pruriginem facit. *al. allio

De ſcordio, vel allio agreſti.

Scordium herbula eſt virgulas mittens quadratas,rectas,et oblongas:et folia ſtringentia,ad guſtum

A guſtum ſubamara,odore oleaginoſa,flore rubicūdo. Vires habet acres,& diureticas,& ad viperas facientes,

De ſcinco.

Scincus animal paruulum eſt,quod in India inuenitur,quadrupes,& ſimile lacerto,ſed multo maius, & longius,& ventroſum.hoc igitur ſalitur. Et venerea facit drachma.i.carunculæ illius ex vini cyatho potata.ſi enim plus ſumatur,affert periculum.

De ſedo.

Sedum herba eſt,quam aliqui ſenetionem vocant,quæ & in petra naſcitur,& ſuper tecta.folia.n.habet viridia,denſa,& quercui ſimilia,ſed craſſiuſcula,& pinguia. Thyrſulum emittit ob-
* al'.vmbilici longum & ſubrufum,capitella habet oblonga,in ſummo habens in modum vērticilli. Vires habet ſtringentes,& refrigerantes:propter quod ſimilis eſt plantagini,& ad eadem proficit.

De ſatureia.

Satureia ferè eaſdem vires habet,quas & thymus,& eadē facit,& ſi eſt aliquatenus infirmior.

De ſpondylio.

Spondylium locis humidis creſcit,& habet radicem albā,& aſſimilē radici,quā in cibos mittimus:& thyrſos oblongos quaſi fœniculi,folia quaſi platani,ſemen quaſi ſeſeleos,duplex: ſed
B candidius,& latius,& veluti piliaſtrum florem albū.Huius igitur ſemen potatum bilem detrahit,& ventrem ſoluit acrimonia ſua:regio morbo,& ad tuſſem, & ſuſpirioſos videtur prodeſſe.

De ſiſymbrio.

Siſymbriū eſt aſſimile mētæ:latiora q̄dem folia habet,& odore ſuaui,& excalfactoriū eſt,& diureticū, & ad apicularū & ſimiliū animalculorū puncturā confert p̄ſidiū. Semen illius potatum ad eadem facit. *De ſmyrnio.*

Smyrniū eſt aſſimile apio,ſed folia habet latiora,& ſubaureo colore,& quaſi pinguia,& fortiora,redolētia cū aliqua acrimonia:ramulū & capitellū prout anethi:ſemen rotundū,nigrum, ferè guſtu miraſtrum: radicē ſuccoſam,mollem,leuē,odore ſuaui,cortice nigro,intus viridem aut exalbidā, & ad guſtum fauces mordentē. Vires aūt habet acres,& ſudorē ſuſcitantes.vnde & tuſſientibus,& ſuſpirioſis,& hydropicis,& coxioſis prodeſt, & ad ſerpentū morſum facit.

De ſatyrio.

Satyriū herba eſt ramulū habens oblongū & purū:florem purpureū,exalbidū: folia quaſi lilij,ſubbreuiora & ſubrufa,tria vel quatuor,ad terrā iacentia:radicē duplicē,quaſi teſticulos,quę radix potata venerea prouocat. Succus illius inunctus lippitudines optime curat. Eſt & aliud
C ſatyrium erythraicum,quod aſſimilatur ſemini lini:vaſtius q̄dem eſt,& leue,& ſplendidū.cuius radicis cortex tenuis eſt,& rubens:ipſa penitus alba,& dulcis. Tertium qnidem ſatyrium aliqui herbam baſilicā appellant:cuius folia ſunt priori ſatyrio ſimilia,ſed grauiora,& leuiora,punctis aſperis,nigrioribus:radix eius, pedis vrſi habens ſimilitudinem:flore aureo vel croceo,& ſi cū
al'.hircino aqua vel vino fuerit trita,croceatum efficit colorem:vires habet excalfactorias:& aduerſus venena facientes,quam herbam ſiquis ſecum habuerit,ab omni genere ſerpentum erit ſecurus.

De ſiſario.

Siſarium notum eſt omnibus:& huius radix vires habet diureticas.

De ſcolopendria.

Scolopendria ſimilis eſt ſcolopendriæ animali:in petris humidis naſcitur,nec florem habet. folia ipſius in ſup̄ficie viridia ſunt,ſed rufa & limoſa,cum aceto potata ſplenem curat: et extrinſecus cum vino poſita iuuat:et calculos expellit.vires habet diureticas.

De ſcopa regia.

Scopa regia facile eſt nota oībus,et habet radicē tenuē,et oblongā,et virgulas oblōgas,et folia ex īteruallo aſſimilia lactucę,ſed fixiora et fortiora. Vires aūt hēt et ipſa acres,et diureticas.

D *De ſinopide.*

Sinopis optima eſt,quę in Lemno inſula inuenitur.et huius ipſius,quæ ſphragis appellať. In terris aūt ſinopis in quibuſdā ſpelæis colligiť:et caprino ſanguine in modum fermenti ſubigiť, et in paſtillos redigitur: adhuc optima ſinopis dicitur cuiuſcūq; loci erit, ſi bene fuerit cocta,q̄ eſt rubicundiſſima,et ſpiſſa,grauis,per oīa eodem colore,et ſine lapillis, quæ ex vna mica plurimum humoris in ſimilitudine ſanguinis inficit. Vires habet efficaciter ſtringentes.

De ſio.

Sium ſemen eſt,quod maxime de Aſſyria defertur,fuſculum,oblongum,acre,et viſcide excalfactorium:propter quod ad inflationes,et roſiones ſtomachi,et cholerę proprie facit.

DE TRAGACANTHA.

Tragacantha eſt lachryma herbæ lignoſæ et ſpinoſæ,cuius radix inciſa hanc ipſam lachrymā
al'.allio emittit:q̄ aliquatenus ſiccata,prius tn̄ q̄ idureſcat,cultello in tenues laminas ſecať.eſt ergo optima tragacantha,quę mūdiſſima,candidiſſima,tenuis,lucens,recēs,et ſubdulcis. vires aūt habet quales ſarcocolla,et aliquatenus efficaciores.magis enim ſtringit,plus et lachrymam reprimit.

De thure.

Thus lachryma eſt arboris,quę in Arabia,et in India naſciť,quæ gręce libanus dicitur.Quod

ergo de Arabię arbore manat, candidius eſt: quod de India, ſubrufum. Verũ vtruncꝫ maſculum E appellatur. Eſt & tertium minutũ valde & rufum, de quo maxime manna cõficit. Erit ergo optimum thus, quod maſculum diximus, ſubrufum, rotundum, & naturaliter lene, fragile, & ſi pinſat, in miculas minutas, & vt ſabulũ diſſipat: & quod ad ignem cito accendit, odorem ſuauẽ, & copioſum emittit. Vires autem habet leniter excalfaciẽtes. Sed adulterat reſina pityina, & gummi, & thure cõmiſtis: & fit in ſpeciẽ ſynceri thuris fortis. Itidẽ & mãna adulterãt aliqui, lęuigata reſina pityina, vel farina, & cortice thuris, & cortice nuclei pinei. Sed deprehẽdunt ita. Thus. n. quod reſinã, vel gũmi habet, ſi maſticet, fit quaſi maſtiche, & ad ignẽ non cito accendit, nec talẽ odorem habet. Siſr & manna, & cortex, ſi ſyncera non ſint, tardius & fumoſius incenduntur.

De tithymallo.

Tithymallum ferẽ tot habet vocabula, quot & ſpecies, ſed non refert. eadem autem omnium vis eſt. Colligitur ergo & quaſi lachryma, & quaſi ſuccus: quaſi lachryma ſic. Singulæ virgulæ prope ipſa capitella franguntur: & ſic lachryma veluti colum quod manat, in conchulas quaſi opium colligitur & ſiccatur. ſimiliter & hoc eſt ũiridiſſimum. Succus deinde ab ipſis folijs contuſis & expreſſis excipitur, & eadem ratione ſiccatur: & eſt infirmior. Verum eadem facere tithymallum poteſt, quæ & elaterium facere diximus: & extra quaſi pſilothrum pilos tollit, & ſi incidat cutem, qua cauſticum vrit, maxime quando eſt recens, & dum colligitur. F

* al. validiſſimum

De thapſia.

Thapſia ſuccus eſt herbæ eiuſdem vocabuli: quæ folia habet ſimilia fœniculo, ſed rectiora & vaſtiora: thyrſulum quaſi ferula, florẽ violaceũ, ſemen latum: radicẽ albam, & vaſtã, quam q volet effodere, ſuccum illius exprimere, prius corporis ſui quicquid erit nudũ, ceroto liquido pungere debebit: ſin minus, inflationes & puſtulas circa faciẽ, & manus patiet. Exprimitur ergo ſuccus thapſiæ lota ipſa radice, & in pila cõtuſa, & ſic organo preſſa. qui ſuccus in mortario læuigatur, & in ſole ſiccatur. aliqui & folia cum radice iungunt, & nimium tundunt, & exprimunt, qđ eſt inertius. Alij aũt, quod eſt optimum, & viſcidiſſimum ipſam radicem refoſſa terra nudant: ita tamen ꝙ vna in terra maneat, & ſic eam cum ferula ſua acuto ſcalpello incidunt, & veluti ſcarificant, & lachrymam quæ manat, colligunt. Vires aũt habet thapſia acerrimas, & in modũ ignis cauſticas. prodeſt tamen longinquis vitijs, illa ratione, qua & ſinapiſmus.

De thymo.

Thymus herbula eſt humilis, & ramoſa, & ramulis duris, & lignoſis: quę folia habet puſilla, & anguſta, & oblonga, & ſubalbida: in ſummo capitula in ſpeciem formicarum in ſe implicitarum, & concurrentium. Vires habet acres, & excalfactorias, & ſtringentes: propter quod omnibus vitijs ſtomachi, & thoracis aptiſſimum eſt. G

De thlaſpi.

Thlaſpi herbula eſt, quę folia habet magnitudine digiti: thyrſulum ſubalbidũ, tenuẽ, & oblõgum: ſemen aſſimile cartamo, & quaſi patulũ et dilatatũ. Vires quocꝫ habet acres, & relaxãtes, & veluti mordẽtes. vnde aſperitudines oculorũ, & cicatrices extenuat: et potatũ, ventrẽ ſurſum & deorſum purgat cum oleo lęuigatũ: punctiones, frigora, & horrores in acceſſione diſcutit.

De trifolio.

Trifolium herba eſt omnibus nota. Huius igitur folia & pota, & pro fomẽto impoſita, viperæ morſus remediant. Item ſemen illius in emplaſtrum mittitur: & radix in antidota. vtracꝫ ad venenoſorum ſerpentum morſus facientia.

DE VERATRO VEL ELLEBORO.

Veratrum radiculę herbę ſunt eiuſdem vocabuli, exalbidæ, & oblongę: et ab vno capitulo copioſæ, et directæ, et quæ per ætatem maiores qdem, q̃ porri capitula, ſed non diſſimiles: quarum optimæ ſunt, quę aſpectu vnctulæ videntur, et non rugoſæ: et quę medullam tenuem habent, et guſtu magis excalfaciunt: et vomitum prouocant, tale nãcꝫ eſt creticum. nam gallicum multum eſt inertius. verum omne veratrum eſt viſcidiſſimum medicamentum: et fortiſſimum purgatorium in tantum, vt venenoſum eſſe dicatur. eſt et aliud veratrum nigrum, quod magis purgat, aliqui ſecundum ambo purgant veratra, et elleborum dicunt. H

De viſco.

Viſcum ſuccus herbæ eſt, q̃ de ramis arborũ excreſcit, quæ herba habet fructũ rotundum in ſpecie vuæ, pallidiuſculum, qui fructus tunditur, et cõmodatur ad aquam frigidam copioſius, et diligẽter, vſquequo nihil aſperũ de cortice eius fructiculus habeat. ſic. n. euadit glutinoſiſſimũ, alij quocꝫ in aqua coquunt, et eadem diligentia expurgãt. verum optimum eſt, quod in quercu arbore creſcit, et quod eſt mundum, ſubuiride, purum, et quod ſi extendatur non rumpitur, ſed in ſpecie membranæ extenuatur. Vires habet acres, et quæ duricies remollire poſſunt.

De viola.

Viola ſpẽs habet tres. eſt. n. alba, et purpurea, et aureo colore, floreſcꝫ de radice eius excreſcũt, qbus melior habet, quę eſt purpurea. Verũ oẽs viſcide relaxãt, ſicut et vrinã ꝓuocãt aliqñ: et ſemen illarũ partum expellit, et lumbricos occidit: odorem vero habens eſt flos ipſe ſuauem.

A *De vrtica.*

Vrtica eſt oībus nota, Et eſt calefactoria valde: quapropter attrita,cum oleo vel axungia in⸗
uncta,contra frigus facit.Item potata cū vino,morbum regium emendat: & antidotis,q̃ colicis
qdem ſunt,ꝓpria, admiſcetur. Itē trita cum melle ſingula cochlearia diurno potui data,tumorē
ventris,vel frigus ex pulmonibus conceptum ſedat.Et calore ſuo omnes humores diſſoluit.

De vella.

Vella herba eſt folijs qdem minor,q̃ eruca,ſed non diſſimilis,flore violaceo:ſemen habet ve
lut in folliculis oblongis,ordinis ſtipati,prout naſturtij: & guſtu calefactoria eſt,ſubmordens,
& viribus relaxans.vnde ad tuſſem veterem,& ad regium morbum cum melle optime facit.

De vetonica.

Vetonica herba eſt,quæ radices habet aliquatenus craſſitudine digiti,& ramulos lōgos, qua
dratos:folia quaſi quercus,ſuauiter olentia: florem purpureū: ſemen circa ramulos in circuitu,
in modum ſpicæ,nigrum.naſcitur in pratis & montibus.Vires habet leniter acres & diureticas.

De vite.

Vitis eſt,quam omnes nouerunt,ex cuius fructu vinum exprimitur. Huius igitur folia viri⸗
B dia in frontem frequenter expoſita & immutata,oculis ex rheumate dolentibus proſunt,eo ꝙ
ſtypticum,& auſterum habent.Botrus vero eius maturus calidus eſt:infundit & procurat ven⸗
trem,& maxime ſi albus ſit.paſſa autem vua ardorem facit,& ventrē procurat.immaturus vero
botrus vuæ,frigidus eſt,& ventrem ſtringit.vnde & dyſentericis facit.

De vino.

Vinum omne calidū eſt. Vires atq; motum corpori p̃ſtat,eo ꝙ calefacit,& reſumit,& reficit
oīa membra,quę ex frigore & dolore conſtricta tenent̃.Vinū & oleū ſi calidū ex vnguento po
natur,oportet diu perfricare quouſq; totum corpus illud perbibat.ſilr & ijs quę in humeris do⸗
lore tenent̃.Vinum recens,calidū minus eſt vetuſto:& ventrē procurat.Vinū albū,diureticum
eſt,& toti corpori aptū.Vinum nigrū & dulce,ſanguinē nutrit:et oculis contrariū eſt:& capitis
vertiginē.i.ſcotoſin,& corpori grauitudinem,& ſtomacho turbationem,et ſomnos graues in⸗
fert.Vinū,maxime ſi cū modica aqua bibat̃,ſaluti corporis prodeſt,eo ꝙ nutrit,et cuſtodire pōt
ſanitatē.Primo quod albū eſt,magnū remediū corpori facit. Vnde & de ipſa aqua ratio eſt red⸗
denda.Oīs virtus aquę frigida eſt,& dulcis,& humida:& febribus acutis aliquoties facit. vulne
ribus cancroſis ſi ſola adhibeat̃ perniciē infert: qa omne vulnus in corpore dulce eſſe videt̃. &
C tunc gaudet cancer,& creſcit,dum ſibi cōſentiens & amplius nutriēs incrementū acceperit.nā
cum melle & aqua iuncta,aut ex lixiuia cancer ſemꝑ lauari pręcipit̃, aut cū vino & melle ſimul.
Vinum aūt acetum factū,incipit frigidum eſſe,& ſtypticum:& nō nutrit: ſed magis compeſcit.
Fiunt nanq; de vino diuerſis modis proportiones corporibus aptę.vnde mel & vinū ſolū ven
trem procurat,& calefacit: piper vero adiunctū.i.conditum plus calefacit & ſiccat. ſilr & vrinā
deducit,& corroborat ſtomachum:maxime ſi crocus modice admiſcetur:& infundit:& ventrē
procurat.Sambucatum ſimiliter,& maſtichatum,ventrem procurat,& choleram rubram tem⸗
perat.Roſatum infrigidat,& vrinam,& ventrem procurat. Abſinthinum, ventrem & cholerā
emundat.Violaceum,vrinam prouocat,plus ſtomachum corroborat,& lumbricos excludit.

DE XYLOBALSAMO.

Xylobalſamum ramuli ſunt arboris,quę balſamus dicitur,tenues exalbidi,ſuauiter olentes,
guſtu & viribus acres,& calefactorij,& relaxantes.

De xylocinnamo.

Xylocinnamum eſt aſſimile aſpectu cinnami,ſed craſſius,& longius,& quodā modo ligno-
ſum:ſed viribus & odore infirmius:& ad eadem ſumitur,& eadem præſtat.

D DE HYOSCYAMO.

Hyoſciamus eſt quem aliqui altercum dicūt.herba omnibus nota:quæ ſpecies habet tres.eſt
enim,quæ ſemen & florem album habet: quæ vtrūq; nigrum,quæq; vehemētius velut purpu⸗
reum maxime:quod eligimus:quod quidem folijs & cauliculis nō multū vires habet refrigerā⸗
tes,& ſtringentes,& marcorē faciētes.quapropter ſuccus ex folijs & cauliculis dum adhuc ſunt
virides exprimitur,& ſiccatur:& ſimiliter vt opium in antidotis & collyrijs mittitur:& eodem
modo omnē dolorem cōpeſcit. Aliqui vero eum interficere dicūt ſi bibat̃,& eſſe venenoſum.

De œſypo.

Oeſypus eſt quaſi ſordes & ſuccus lanarum ſuccidarum:qui hac ratiōe colligitur. Lanas ſuc⸗
cidas ſordidiſſimas,& iam mox detonſas mittimus in vaſe, quod habeat calidā aquam: & aquā
ſuccendimus vt aliquantulum ferueat:deinde refrigeramus,& quod ſupernatat in modum pin
guaminis,abradimus manu,& in vaſe ſtanneo abſternimus, & ſic ipſum vas aqua pluuiali im⸗
plemus,& opertum tenui linteo in Sole ponimus,et rurſus delimpidamus,et tunc œſypum re
ponimus.Vires enim habet cum aliqua acrimonia mollientes,et relaxantes.Sed adulteratur ex
pinguedine et ceroto molli.Sed ſtatim deprehenditur, eo ꝙ ſyncerus œſypus reſeruat ſuccidū
lanæ,et ſi manibus fricetur,in ſimilitudinem ceruſæ efficitur.

De hyſſopo herba. E

Hyſſopum herba eſt.eſt vero erraticum & hortulanum. Verum oẽ hyſſopum facile notũ eſt:
& habet vires acres,& calefactorias.vnde tuſſientibus,& ſuſpirioſis,ꝓdeſt: & lũbricos expellit.

De hypociſthide.

Hypociſthis herba eſt,quæ naſcitur ſubruſa,huius ſuccus exprimitur,& reponitur,non diſſi
milis acaciæ:ſed mollior tactu,& effectu viſcidior.ſtringit enim vehementiſſime.vnde ventris
profluuium,& ſanguinis abundantiam reprimit,& ſine mora prębet effectum.

De hyperico.

Hypericum herba eſt, quæ ramulos habet plures, tenues,& oblongos:colore ſubrufo,folia
ſimilia rutæ,florem tenuem,& aureo colore:vel eſt ſimilis violæ:ſemen nigrum, in forma hor-
dei. Vires habet acriter ſtringentes, potatumq́; iſchiadicos emendat,& vrinam prouocat,ven-
trem ſtringit:& pro fomento poſita,combuſta ſanat.

De hyacintho.

Hyacinthus thyrſulum habet lęuem, florem purpureum, folia & radices quaſi bulbi. Tota
herba viribus & effectu ſtyptica eſt valde.

Epilogus. F

Hæc ſunt frater chariſſime Paterniane, quæ memoriæ noſtræ ſubuenire potuerunt: & quæ
partim ipſi probauimus,& quæ experti ſumus,& apud antiquos,& receptiſſimos auctores me
dicinæ inuenimus. Nunc pro tua examinantiſſima diligentia curabis omnia examinare,& etiã
ſingulas res cum ſua ſcriptura comparare,ideo,vt ſiquis poſt auctorum lectiones ad hanc fuerit
conuerſus ſcripturam,in nullo poſſit reprobus inueniri.

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE VIRTVTE CENTAVREAE.

CENSVRA.

Liber,qui licet Galeni non ſit,pleraq; tamen,quæ in eo continentur, ratione non carent. G

De intentione eius in hoc libro. CAP. I.

EGo vidi frater mi Papia, ſicut Themiſtius famoſus magiſter narrabat
de arnogloſſa:quod re uera incredibilia exiſtimantur eſſe quęcũq; de
centaurea volo narrare:ita multas & difficiles paſſiones curat. Sed ſi
non credideris mihi,& probare volueris, quã virtutẽ habet,nõ decre
des:ſed miraberis de eius ſucco,ſicut de nullo alio pharmacorum. Ni
hil.n.eſt propè dixerim inuenire euidentius,& ad multa vtilius cẽtau
rea. Fortaſſis aũt non erit iniuſtũ, illis qui liberaliter eius experientiã
oſtenderunt,præbere grates. Sic enim à certa notitia vteris hoc phar-
maco,cògitans ꝙ non ſunt ſolũmodo ꝓnunciationes eà,quę dicunt,
cum ſint iam ad actum producta. Apollonius igitur ſenex vnus virò
rum,qui valde erant approbati in Roma, cuius magiſter fuit expertus medicus, vtebatur hoc H
pharmaco in multis aduerſitatibus:& per Deum miratus ſum de ipſo in circũambulatione. plu
rimum.n.propter hoc circũambulabam cũ ipſo:cumq́; quendã morſum à cane rabido curaret
præſente me,& deridente,& dicente nunc non habes vti centaurea,conuerſus ad famulum,ait
da mihi pyxidẽ:cumq́; dediſſet ei,videns eum de pyxide accipientẽ de pharmaco:primo qdem
putabam & ipſum deridere.erat.n.maxime ſimplex homo. poſtq̃ aũt vidi curam facere de ipſa,
multum miratus fui de ſucco:& exinde diligens inquiſitor factus ſum de ipſa,vt dicta antiquo-
rum percurrerem:& eorum,qui ſecundum nos plurimos medicorũ interrogarem de ipſa ſi ali
quod nouum haberent dicere.nihil minus omnia aggregans,iudicaui ſcribere tibi de ipſa:vt ni
hil tibi deficeret eorum,quæ à nobis cognita ſunt. Hæc quidem in tantum dicta ſint.

De ſpeciebus centaureæ,& notificatione earum. CAP. 2.

CEntaureæ aũt ſunt ſpẽs duę:& ſm veritatẽ ita eſt,vt Crateuas dicit in tertio libro eorũ,quę
eradicãtur. Vna quarum folia habet ſicut lapathium hortulanũ,minora tñ. in circuitu aũt
ſunt ſciſſa ſicut ſerra.caulem aũt habet ſicut triũ palmorũ:opum vero habet rubrũ:in ſummitate
vero eius caput laminiginoſum cancro marino ſiſe.radicẽ aũt habet ſolidã,& craſſam. Et eſt in
guſtu dulcis & ſubacris.naſcit̃ vero in locis altis,& aliqñ in planitie,& ĩ locis,q̃ aſpiciunt̃ à Sole.

A hęc quidem centaurea ſolida dicitur. Altera vero, ſubtilis centaurea dicitur. nominatur autē ab aliquibus limneſia. Magna igit̄ cētaurea fructuoſa eſt, & in pratis naſcēs. Parua vero eſt vnius palmi, ramos habens paruos, & flores paruos, radicem vero omnino ſubtiliſſimam & debilē, & in guſtu eſt amara ſicut abſinthium. naſcitur autem maxime in locis ſtagnoſis & paludoſis.

De modo ſuccationis, ſeu extractionis, & conſeruationis ſucci centaureæ. CAP. 3.

Eſt autem ſermo hic de vltima. Succatur autem ſicut & alia quæ prædicta eſt, modo tali. Lebes proponitur magnus, ſicut quādo fit hepſema. i. vinum coctū. & ponitur centaurea minor, vt plurimū tempore quo vigent oporæ. & aqua ſuperinfunditur tanta, quanta ſufficit cōtinere herbam. & tunc ſupponitur ignis, & coquitur herba ſufficiēter. demū poſtq̄ bene cocta fuerit, vt virtus tota ſit emiſſa in aqua, aufertur centaurea, & exprimitur. & mēſuratur decoctio. & tertia pars hepſematis. i. vini cocti ſuperinfunditur ei. & coquitur quouſq; habeat ſpiſſitudinē mellis. Ego autē, ſicut prędictus ſenex, coxi eam in lebete, & auferens & exprimens inciſi eā. & iterū coxi in aqua. deinde exprimens & colans menſuraui. & iunxi vini dulcis decocti optimi tertiam partē. & coxi quouſq; habuit cōſiſtentiā, & feci valde fortiorē huiuſmodi cōfectionē. & ille ſenex laudauit. fit aūt & abſq; aqua huiuſmodi herba inciſa & expreſſa. Et fit etiā de flore
B eius ſuccus, inciſo eo & expreſſo. & cōfert in ophthalmijs. Oportet vero attēdere in decoctione ne induretur. poſt hoc autem dimitte infrigidari. & repone in vaſe. & obtura diligenter.

De natura ſucci centaureæ, & eius conſeruatione, & vtilitate. CAP. 4.

Eſt autem huius ſuccus, vt ſenſibiliter eſt dicere, ſtypticus, & ſiccatiuus, & calefactiuus, cum virtute immanifeſta operans, quam non eſt poſſibile exponere verbo, neque ad excogitationem, venire, ita eſt vtilis ad multa.

Ad paſſiones capitis.

Confert enim dolori capitis qui fit propter multā aduſtionē Solis, vel vini meri potationē, qn̄ permiſcetur cū aceto & vngitur. Cōfert etiam ad ſudores capitis, permiſtus cū vino, & vnctus abraſo capite. Iuuat etiam vlcuſcula quæ fiunt in capite ſpiſſa & parua & rubicunda paruis papillis ſimilia: & phygethla ſpiſſa & parua & rubicunda: permiſtus cum aqua & vnctus abraſo capite. Confert etiam ad furfures cum aceto, abraſo & præleuato capite cum aqua ſalſa.

Ad paſſiones oculorum.

Confert etiam ad cancros oculorum aſperatos, & ad pruritum oculorū, & cicatrices albas. & caligines, & ſycoſes, & cōmuniter ad omnes antiquas diſpoſitiones oculorū. Mitigat etiam
C phlegmonas oculorū & dolores, quando vngitur deſuper. & rubicundos & ſanguinoſos oculos ſine phlegmone, ſi vngatur cum aqua. & ſimiliter approximata cum aqua curat hordeolū.

Ad paſſiones aurium.

Mitigat etiā aures phlegmone laborātes & dolētes, ſi apponatur in quātitate lentis cū aqua roſata vel vino. Sanat etiā vlcera quæ ſunt in auribus, cū vino. Et etiā cōfert auribus ſanie manantibus, & humidis, & fœtidis, ſi cum vino auſtero colluantur, & poſtea cū vino ſolo. Cōfert etiā ad ſonitus aurium, permiſta cum aceto et infuſa: & ad difficultatem auditus cū ſucco raphanidis. Iuuat etiam ad pulices, et cimices. & cōſequenter ad omnia alia, quę ingrediuntur ad porum auditus, cum aceto permiſta. proprie vero ad cimices cum oleo. Mitigat etiā phlegmonas, quæ fiunt in poro auditus in ſuperficie, & rubores, et quaſſationes aurium, cum vino.

Ad paſſiones narium.

Confert etiam ad narium vlcerationes, et putredines, et fœtores, cum aceto. & ſiſtit fluxum ſanguinis narium cum aceto permiſta, et cum lixiuio poſita. Iuuat etiam fracturas narium, vngendo narem quæ patitur, ab intra et ad extra.

Ad paſſiones oris & partium eius.

D Cōfert etiam vlcerationi oris, ſi vngatur cum aqua, et alcolis tam albis quàm nigris, in pueris quidem cum aqua, in perfectis vero cum vino auſtero colluta. Confert autem putredinibus oris, et depaſcētijs malignis, ſi colluatur cum vino, et vngatur. Iuuat etiam os humidū et fœtidum ſi colluatur cum aceto. Prodeſt etiam ſciſſurę labiorum: et gingiuis diu ſanguinolentis, et tumidis, et phlegmone laborantibus, et vlceratis, et corroſis: et etiam eis quæ pungunt in productione dentium, ſi colluatur cū vino, et vngatur. Cōfert etiam ad parulidas & epulidas, quæ ſunt tumores gingiuarum, et pariſthmia phlegmone cōflictantia: et cōmuniter ad palatum, et radicem lingue cum aqua generoſe. Iuuat etiam ſynanchicos, ſi vngatur cum aqua. et ſimiliter confert ad eſcharas pariſthmiorum, aliquando quidem cum aqua, aliquādo autem cum melle. Curat etiam cionida ſeu vuulam diſlocatam, vel relaxatam, vel phlegmone affectam, cū aqua. Confert etiam poſt chirurgiam cionidi, ſi vngatur cum aqua hoc pharmacum.

Ad liuiditates oculorum.

Tollit etiam hypopya. i. liuiditates, quæ fiunt in oculis, et alias liuiditates recentes oculorū, ſeu ſanguinem mortuum, permiſta cum aqua et vncta, faſcia ſuper appoſita.

Ad pudenda.

Cōpetit etiā pudēdorū et oſchei vlceribus, vncta cū vino. cōfert etiā rhagadijs, et thymis, et

phlegmonem

phlegmonem patiẽtibus pudendorũ,vncta cũ aqua. & annadibus pudendorũ cum vino. Ge- E
neroſe etiam operatur & in depaſcentijs & nigroribus qui circa pudendum , & in extremitate
virgæ,quæ dicitur glans.vſus autẽ in his eſt diuerſus.Accipitur enim de ſucco tantũ,quantum
eſt nux : & de vino cyathus vnus vel duo, & feruent ſimul. & de hoc colluitur locus quolibet
die.deinde ſuperapponitur ab extra hydromeli.Non oportet autem pudendum trahere deor-
ſum vt fluant liquores,ſed apprehendatur cum ligaturis, ſicut multi medicorum apprehendũt
& ligant.ita enim valde multos vidi curatos ab illo ſene,& ego ipſe curaui non paucos.

Ad anum.

Mitigat etiam ſufficienter & phlegmonas ani cum vino , & vlcerationes eius cum aqua. &
quaſſationes eius,vel depaſcentias,vel putredines,cum vino. Confert etiam exitui ani colluta
cum aceto,demum vncta.

Ad vngues.

Confert etiam quaſſatis vnguibus & apoſtematis,ſuperligata faſcia.

Ad ſudores,eryſipelata,& exflorationes.

Totum autem corpus iuuat ad ſudores,cum vino:& ad eryſipelata cũ vino:& ad exfloratio
nes ſimiliter. F

Ad herpetem.

Siſtit etiam herpetas depaſcentes ſeu ambulationes, cum aceto. eos autem qui non ſunt de-
paſcentes,cum aqua.delet etiam impetigines,cum aceto.

Ad combuſtionem ignis.

Confert etiam combuſtis ab igne,cum vino. abſq; ſuperligatione , àbſterſo prius loco cum
ſpongia infuſa in vino.

Ad vlcera chronica.

Confert etiam chronicis & antiquis vlceribus,vncta cũ vino.in corroſis vero,cum aceto:&
in putridis ſimiliter. Vſus autem fuit Apollonius in gangræna cum aqua. & circuncharaxauit
locum,vt ipſe dixit.ego enim non vidi,ſed credidi huic viro.multum enim erat veridicus.

Ad plagas.

Maximum autem eſt hæc ſuccoſitas pharmacum ad omnes plagas. Plagarũ autẽ aliȩ ſunt ſu
perficiales,& aliæ ꝓfundæ.at ſuperficialiũ aliæ quidẽ ſunt in diuiſione ſola, aliȩ in quaſſatione,
aliæ in apoſyrmate,aliæ vero vſq; quo emittitur os.ad hæc autẽ omnia excellens pharmacũ eſt
cẽtaurea.quia vero diuerſus eſt vſus eius,redeo ad eũ. In omnibus igitur ſuperficialibus,vngi-
tur cum aqua,vel ponitur in corio,& ſuperapponitur loco,& ligatur cũ faſcia. In profundis ve
ro,cum ellychnio cũ melle, & ſuperappoſitione faſciæ. qui modus etiã confert qñ fuerit ſciſſio G
vſq; ad oſſa.Vidi enim ego tertiam partem cutis capitis apoſyrma pati : & curari illo modo per
dies ſeptẽ,& aliquando nouem,& aliquando vndecim. Habet autẽ proprietatem hoc pharma
cum non colligendi humiditates. Iuuat etiã per modum collyrij in plagis in quibus denudatũ
eſt os,& nõ eſt magna diuiſio.Colligens enim tu labia vulneris,immitte pharmacũ, & ad con-
ſolidationem ducet.& ſi ſuturam feceris, faſciam de pãno vel corio pone in ſeptẽ vel nouẽ vel
quatuordecim diebus,& fomentes cum ſpongia.In ſagittis autẽ, & aculeis, & calamis,oportet
ĩmittere hoc pharmacũ ſuperappoſita faſcia.In ꝑcuſſionibus vero gladij,ſicut in duellantibus,
ponatur in faſcia de corio,fomẽtato loco prius cũ ſpongia infuſa in oxalme, ideſt aqua ſalſa, &
aceto.et tũc vtẽdo cẽtaurea cũ melle,dimittẽdo vſq; ad quatuor dies.Iuuat autẽ et in chirurgia,
qñ conſolidare voluerimus,poſita in faſcia.ſicut in colobomatibus,et atheromatibus,& fauis,
& adipiminibus, & ſcrophulis,vel aliquo tali,cõfert etiã et acrochordonibꝰ,& ſimilibꝰ,vnctis
per faſciã.Cõſolidat etiã plenas plagas cũ melle miſta. Ego autẽ vſus fui in cura duellionũ hoc
pharmaco,proijciens faſcias et ligaturas:et vtens hoc pharmaco ſolo vſq; ad cõſolidationem.

Ad apoſtemata inciſa.

Summe etiam confert in apoſtematibus inciſis paruis et multis diuſionibus, propter deco- H
rem,aut magnitudinem,vel loci ineptitudinem.quando igitur vtemur in apoſtematibus vt di
ctum eſt multis aut paruis inciſionibus , tribus aut quatuor diebus exungentes cum aqua ſalſa
et aceto,diligenter inungimus centauream cum melle.

Ad feras venenoſas.

Confert etiam et in feris venenoſis interficientibus,et nõ interficientibus:in apum quidem
et inciſiuorum morſibus,vncta cum vino:in reliquorum vero ſicut et hydri,et ceraſtæ, et aſpi-
dis,et araneæ,et ſcorpionis,et turturis marinæ,et mygales, et hammodytæ,et amphisbænæ, et
baſiliſci,et dryini aquatilis,et praſij,et ſcolopendræ,et aſcalabotȩ, et canis omnis,et proprie ra-
bioſi,et leopardi,et crocodili, et ſimilium. Vſus autẽ eſt diuerſus.ſtatim enim ꝙ plaga facta eſt
vel mordificatio,ſcarificare oportet eum qui in circuitu eſt locum.et in ipſo loco qui patitur fa
cere vnam diuiſionem profundam. et ſic mulgere et educere humorẽ. deinde in plaga ſuper-
ponere collyrium,et deſuper faſciã de corio.et ſoluere per dies octo aut quatuordecim ad plu-
rimum, et vino abſtergere infuſo in ſpongia. Aquam vero non oportet adducere. et maxime
in morſis à cane.quinimmo abſtinere oportet à balneo vſq; ad annũ ex omni aqua. Vlcus au-
tem in morſis à cane rabido cuſtodimus incõſolidatũ tempore multo,ſicut multi medicorum
faciunt.

A faciunt,ſecundum veritatem tamen permittendũ eſt conſolidari ſicut & alia vlcera in proprijs
temporibus.Ita enim & Apollonius curauit quendam genere gallicũ, morſum à cane rabido.
& ego curaui quẽdam iuuenẽ, dans ei ad bibendũ pharmacũ iſtud.& aliqñ ex ſuperabundanti
cum oxymelite.In omnibus autem,quæ œdemate intumeſcunt,per excellentiam cõfert,ſi vn-
gatur cum ouo.Mitigare enim & replere natum eſt in omnibus extrinſecis. Tuſſes etiam miti-
gare vidi datum in fabę magnitudine cum aqua:& ſtomachicis ſimiliter cũ aqua.Purgat etiam
choleram cum melicrato:& ſoluit craſſos & viſcoſos humores,in quantitate auellanę cũ aqua.
Iuuat etiam aſthmaticos,& orthopnoicos,in quantitate auellanæ datum cũ oxymelite. Cõfert
etiam ad ruptiones,& vulſiones.Et ſimiliter curat ſpleniticos,in quãtitate fabæ ægyptiacæ da-
tum cum aqua.Iuuat etiam empyicos,in eadẽ magnitudine datum cum aqua:et hydropicos in
eadẽ ſimiliter.Confert etiam dyſentericis,in quibus requiritur ſtypticatio & retentio.Confert
etiam in dyſuria,in magnitudine fabæ ægyptiacæ bibita cũ aqua:& in iſchiadicis in quantitate
auellanæ datum cum melicrato. Operatur etiam in hydropicis, ſi inungatur cum vino, & bi-
batur cum aqua,vel hydromelite in quantitate modica. Iuuat etiam matricẽ,& orificium eius,
qñ phlegmone laborat,ſi inungatur cũ vino:& ſimiliter vlcera eius. Si autẽ nigræ fiant,& pu-
B trefiant,vel ſint depaſcentia,oportet vt vino & alumine colluantur.Mundificat autẽ & matri-
cem immundam: in quantitate vnius auellanæ cũ aqua.bonũ etiã eſt in collutionibus mulierũ
quidem cõiter,proprie vero matricis.Et hæc de centaurea quidem in tantum dicta ſufficiant.

GALENO ASCITVS LIBER DE CATHARTICIS.

CENSVRA.

Liber corruptus,& adhibitis veris libris cum iudicio legendus.

QVoniam cognouimus qualiter Hippocrates de augmẽto humorum
locutus eſt,nunc demum introduco medicum, qui de virtute catharti
C corum locutus eſt,vt prædictos humores poſſit examinare: & expel-
lere,quæ nocua ſunt corpori: primum conſiderando quo modo Era-
ſiſtratus Homeri verſus cantabat. & Hippocratis libros amore medi-
cinæ per diuerſas ciuitates,ꝓuincias, & ſingulas regiones proficiſcẽs,
experimento cognoſcitur collegiſſe:& artificioſe vitam,& theorema
ta conſummaſſe. & quo modo ordinãdo nobis medicinam derelictã,
voluiſſet perquirere vt poſteris traderet. His omiſſis oportet nos cõ-
moderari ordinem diſciplinæ: vt hi qui poſt nos huiuſmodi artis fue-
rint rectores, correctius teneant ea,quæ ab eodem videntur eſſe compoſita. Fuit igitur ſolici-
" tudo non tantũ mihi,ſed etiam multis deſiderantibus gloriam, vt de catharticis ſcriptis aliqua
" traderent,et propter ſenectutis obliuionem theſaurizent ſequentibus, purgationumq; gene-
ra et virtutes,et vſus eorum diligenti ſolicitudine traderent. Dicendũ eſt ergo in primis de ca-
" tharticis virtute,et officio eius. Ait Hippocrates, Graciles,et facile vomentes ſurſum purgare
" conuenit,vitantes hyemem.difficile autem et medie craſſos deorſum,æſtatem vitantes.Melã-
cholicum ergo humorem deorſum purgare eadem ratione contraria apponentes: trãſitoriam
D vitam opponentes mihi: quia multum laborauit ad explicandum artem medicinæ: ſed de ca-
tharticis tacuit,et nihil inde expoſuit. nam ſi ſalutare eſſe conſpiceret, vtiq; de his nequaquam
reticeret, quod ille ſe feciſſe commemorat: ſed eius bibliothecam Romæ arſiſſe cognouimus.
et librum ipſum ibi crematum non dubitamus:pro qua re liber de catharticis ab eo ſcriptus nõ
inuenitur,quem vobis ſcriptum tradere conamur.

De generibus catharticorum.

Catharticorum vero genera tria eſſe ſcripſerunt phyſici. Primum trahendi,Secundum eua-
cuandi,Tertium purgãdi habet facultatem.Et ex his tribus definitionibus, Vna quidem eſt à
loco,Altera à quãtitate,Tertia à qualitate.A loco quidẽ,declarat locus ab eo,quod trahit: quã-
titate,ex eo quod euacuatur:qualitate,ab eo quod purgat. Hoc igitur modo diſpoſito, q̃rendũ
eſt de ſignificatione trahentis.habet nãq; genus tractionis,ſicut à phyſicis dicitur contemplati
uam eſſe ſuam ſimilitudinem cui cõparari poteſt, ſicut et euacuans, et purgans. Trahens vero
ſimile eſt magneti lapidi ferrũ trahendi ad ſe.et ſicut ceruus ſerpentẽ de cauernis naribus edu-
cit.Similiter purgatio à ſimili fit,et à cõtrario.A ſimili,quando lacticinia mucos aquoſos,et te-
nue phlegma purgant.A contrario,quando colocynthis et elleborus phlegma purgat.Virtus
nanq; quæ ad ſe trahit,dicitur græce helctice:quę autem educit,epiſpaſtice vocatur.Attrahens

adiutorium

adiutoriũ fit,qñ ſanguis de naribus fluit,& quãdo ventoſę hypochõdrijs imponunt. Nũc qui- E
dem iam diximus oẽm detractionẽ,medicinæ eſſe calidæ & humidę,dicẽtes ꝙ dulcia ſola, om-
nia ſm qualitatẽ ſuæ dulcedinis tanto plus calore participant,quanto dulciora fuerint.& quan
to minus dulcia,tanto frigidiora.& ideo phlegma aquoſum & magis tenue educit detractio.

De aloe.

Aloe igitur in ſe habet aliquid cathartici,ſed humorũ nõ eſt purgatorium, ſed ſtercus & cho
leram purgat.quare falluntur qui dicunt aloen nõ eſſe amaram & ſtypticæ virtutis. apta eſt er-
go ſtomacho,& cholerã de ventre & inteſtinis educit,& nõ de alio.Hæc ergo irritationẽ ven-
tris,& depoſitionem per naturalem meatum facit.Bene ergo antiqui ad ſimilitudinẽ cholerici
de ventre vel inteſtinis humores eſſe purgandos dixerunt.& eos ſtercora eſſe diffinierunt.

De colocynthide,ſcammonia,epithymo,& elleboro.

Colocynthis vero in tertio gradu eſt calida & ſicca:ſcãmonia autẽ in primo gradu ponitur.
Nihil ergo erit admirandũ,ſi aloe frigidæ & calidæ tẽperantiæ ſit,& cõdenſatoriæ,& extenua-
torię. Veniamus igitur ad epithymũ & elleborũ.Ergo cathartica ſunt,& melancholicũ purgãt
humorẽ.nam calidæ & ſiccæ ſunt tẽperantiæ.Intelligere iam debes ꝙ duplex eſt ſiccitas in eis,
& vna pars ignea.& extenuatoria ſunt natura.frangẽdi nãq; & incidendi pinguẽ habent facul F
tatem.etenim elleborus & epithymũ tenui & calida natura conſiſtunt. & frigidam & terreſtrẽ
habent ſubſtantiam,ideſt humorem purgant melancholicum.& à contrario medicinæ.

De catharticis purgantibus ſuperiorem ventrem.

Quærendum eſt quæ qualitates medicaminum ſuperiorẽ purgent ventrem,& quæ inferio-
rem.Nam quæcũq; medicaminum calidæ & ſiccæ & ignitæ ſubſtantiæ vel ſpiritus compoſitæ
ſunt,hæc per vomitum purgant ventrem.ex quibus primũ eſt elleborus albus, & quęcũq; ter-
reſtri ſubſtantia participant,inferiorem purgãt ventrẽ,vt ſunt lepis,colocynthis , & elleborus
niger.Et quæcũq; admiſta,ſcilicet aere ſpirituali & terreſtri grauitate,hæc ſuperiorem purgant
ventrem & inferiorem. Et ꝙ colocynthis caput purget,experimẽto teſtamur. quia lenis eſt, &
lanuginoſa,& tumentiua. & ideo purgat ſuperiora. & ſi datur.ʒ.i.cum mulſa, ex capite purgat
phlegma.& eadem ratione cætera cathartica perpenduntur: quæ à multis per longum tempus
inuẽta ſunt ſapientibus. Nunc autem,quia de catharticis & purgatorijs diſputare ſtatuimus,in
primis quæ purgant choleram rubram quærẽdum eſt. Ergo purgat choleram ſcãmonia,agari-
cum,aloe,ſuccus herbæ heliotropij.Phlegma educit coccus cnidius,lathyris,euphorbiũ,colo-
cynthis,elleborus albus.Nigram vero choleram purgat epithymũ,polypodium,niger ellebo- G
rus,& praſij ſuccus. Sãguinẽ educit porri ſuccus,malua agreſtis, herba mercurialis, liliphagus.
Et hoc ad exemplum propoſuimus,vt quis amator bonorum operũ, qui ad hæc arcana deſira-
uerit accedere,ex his quæ propoſita ſunt,cætera doceat cognoſcere. Mihi autẽ tempus eſt ad
alias paſſiones tranſire,ideſt locales:& per ſingula loca cathartici operationes exponere.Ocu-
lis nãq; adhibẽda ſunt purgatoria medicamina, & auribus,& naribus. Cathartica autem lateri,
thoraci,ventri ſuperiori, & inteſtinis ſuperioribus, hepati & ſimæ eius parti,& ſpleni. Cæterũ
oculi purgãtur per lachrymas,per nares,ꝑ mucos:Os,per phlegma & ſaliuã : Mamillæ,per lac:
Thorax,per tuſſim & ſputũ:De ſtomacho vero educuntur cibus,& phlegma,& omnes humo
res,& cibi indigeſti,& lumbrici rotundi: Ex hepate & ſimo eius,humores per ventrẽ educẽdi
ſunt:ex gibbo autem,per vrinas: De ſplene vero,humor melancholicus,& ſanguis fæculẽtus:
De renibus,ſanguinis ſuperfluitas,& lapidum imminẽs periculũ : Ex matrice, ſanguinis icho-
res:De veſica,vrina:Ex maioribus inteſtinis,ſcybala,& lumbrici lati:De extremo inteſtino,aſ-
carides:De cute,corporis pediculi,& lendes,& ſudores.Sed & ſanguinis fluxum ex matrice fa
ctum ventoſa in mamillis poſita reſtringit:& phlebotomia in cõtraria parte facta. Et ſæpius ir-
rationabiles impetus ſanguinis,ligatis coxis retinemus,& qui fiũt ex naribus.purgare autẽ vo H
lentibus,per phlebotomiam adhibendum eſt adiutorium.Et cõſiderandum eſt quantũ ſit ma-
teria in purgandis.ſed hæc purgatio catharticorum *purgationi compaginatur , & compatitur
quid modice,ſicut herculeus lapis ferrum ad ſe trahit,& electrum fricatum paleas,& ceruus ſpi
ritu ſuo ſerpentem de cauernis,& ſerpens ſpiritu ſuo mures ad ſe trahit. Sed reuertamur ad pro
poſitum,& oſtendamus non ſolũ compatientes rationes extrahere, ſed ipſa vtiq; medicamẽta
de capite,& thorace,& pulmone,& hepate,& ſtomacho,& renibus,& veſica,& arteria,& ner-
uis quæ optima ſunt,extrahunt.& ſiquis ſe approximauerit naturę cogitãdo,videbit non ſolũ
propriam in humoribus habere virtutẽ propoſita medicamenta : ſed in partibus membrorum
corporis prædictũ miniſterium medicamentorũ faciunt virtutes. Quidam autem nos culpan-
tes directo extenſo ſupercilio, directi ſunt ad fallaciam, vt dicant cathartica experimenta lõga
eſſe ab experimento.Etenim naturalẽ cognitionem admittentes facti ſunt hæretici male intel
ligendo,& nõ diſcernentes virtutem & naturam ſplenis,& renũ operationes,cõfitentur vtiq;
dicẽtes ꝙ eſſet talis materia medicaminum quæ has poſſit habere virtutes.Si autem verum eſt,
ſicut verum cõſtat eſſe , vt aliqua expedientia credãtur eſſe localia medicamẽta, in hepatis paſ-
ſiones feſtinãter adhibẽda ſunt adiutoria,& natibus ſimiliter,& in collo,et in inteſtino,et veſi

*al. tractioni

A ca,& ſplene quod ad hoc fuerit vtile,neque medicamen ad patientes locos adhiberi poteſt.ſed æqualiter ſingula ſuum præbere beneficium. Ex quibus manifeſtum eſt quæ ſunt medicamēta ad humores vel ad corporis membra expedientia.Nam ſi non eſt admirandum,ꝙ alia ſunt coprotica, ideſt tantum ſtercora mouentia. alia hydrogoga, ideſt humores liquidos & tenues & aquoſos educentia,ſpiſſos humores nō deponentia: alia vero choleram rubram: alia autem nigram:alia phlegma:alia ſanguinem ſunt deponentia.& cum alia caput purgent,alia thoracem, alia pulmonem,alia hepar,alia ſplenem. quædam etiam in ventrē purgent humores, quædam renes,quædam veſicam,quædā matrices,quædam inteſtina tenuia,& arterias,& neruos,& muſculos,& quæ horum omnia ſunt purgatoria,diuerſas habēt virtutes: diſce ſi potes ſpecies eorum quæ experta ſunt ad purgandum ſuperiorem ventrem,& eorum quæ ad inferiorem.

De ſimplicibus medicinis.

Volo igitur dicere de ſimplicibus medicamentis,quę Græci hapla vocāt. Ergo colocynthis caput purgat,& phlegma. Scāmonia autem, corpus ſuperius & inferius, & caput, & phlegma cum cholera.quia natura eius calida & ſicca tenuem habet ſubſtantiā, generās tractoriam virtutem.Siquis igitur ſimplicia medicamēta ſcire deſiderat, requirat, & inueniet virtutē ſuam in
B primo gradu eſſe calidam,& acutiſſimā ad purgandum. Lathyris è contra purgatoria eſt phlegmatici humoris: ſemen eius,moderate in guſtu eſt dulce. & dictum eſt dulcia mediocriter eſſe frigida. ℭ*Oculorum cenotica,quæ ex oculis lachrymas educunt.* Oleum amygdalinum,nucinum,& laurinum,& anethinum,opobalſamum,centaurea,ſuccus rutæ,ſuccus chelidoniæ,cepę,caſtorium,calcanthum,ſtypteria,ſinapis,ammoniacū,mel, crocus, & alia plurima. ſicut in dynamidijs diximus,oportet prius per catharticum corpus purgare. ℭ*Aurium cenotica.* Aures purgat mel,vinū,oleum nucinum, & amygdalinū, cepæ ſuccus cum adipe plurimo,aphronitrum cum melle & aceto,hydromeli & acetum,nitrum miſtū cum vino,oleum roſeum,ſuccus betæ.
ℭ*Narium cenotica.* Purgat enim nares ſuccus betæ,cepæ,elateriū, piper nigrum,ſinapi,pyrethrum,hyſſopus,thymus,elleborus albus, ſtruthium, euphorbium,cardamomū. Purgat caput per os ſtaphiſagria,piper,ſinapi,pyrethrum,hyſſopus,thymus,& alia plurima, quę in dynamidijs ſcripta ſunt,& gargariſmata.Lac in mamillis reuocat ptiſana,ſemen fœniculi.

De purgantibus pulmonem & thoracem.

ℭ*Pulmonis & thoracis cenotica.* Purgant pulmonem & præcordia daucus, papauer nigrum, ſemen lini,thymus,aniſum,piper,coſtus,ſulfur,ſcilla,amygdalæ,iris,mel,orobus,praſium,capita
C porri,& alia plurima,quæ in dynamidijs poſſunt reperiri. Eſt autem cōfectio ad purgandū experta.Styracis,terebynthinæ,ſandarachæ,maſtiches,medullæ ceruinæ ana.℥.i.Iuuat ſtomachicos,pleureticos,phthiſicos,& omnē tuſſem. ℭ*Superiorum ventris cenotica.* Vomitum facit cedri cordex cum oxymelite.Sinapi cum mulſa,elleborus albus,ireos puluis cū mulſa. ℭ*Inteſtinorum tenuium cenotica.* Purgat nanq; in inteſtinis crudos humores, & indigeſtibiles cibos, & lumbricos rotundos excludit ſemen tithymalli,& opos eius cum caricis,aut cū dactylis comeſtus,iris,herba mercurialis,thymi decoctio,aloe,abſinthium, abrotanū, & alia quæ in alijs cōmemorauimus. ℭ*Hepatis ſimorum cenotica.* Purgat ea polypodium,lathyris,canubea cum abſinthio & lupinorum apozemate. ℭ*Hepatis gibborum cenotica.* Purgat nardus celtica,ſquinanthum,agaricum,gentiana,abſinthium,peucedanum,opobalſamum,myrtus. ℭ*Splenis cenotica.* Purgat ſplenem elleborus niger,epithymum,polypodium,agaricum, capparis cortex, ſcolopendria. ℭ*Renum cenotica.* Purgat renes apij ſemen,fœniculi ſemen,daucus,aſarus,ſquinanthum,ſanguis hircinus,graminis decoctio. ℭ*Matricis cenotica.* Sanguinem educit peſſarium cinnamomi,ſabina,calamus aromaticus, abſinthij decoctio, artemiſia, dictamnum, elleborus niger,ſicut in dynamidijs continetur.

D

De prouocantibus menſtrua.

Per impoſitiones prouocant menſtrua calamus aromaticus, caſtorium, lupinorū decoctio, ruta,piper,melanthium,balſamum,pæonia,artemiſia, dictamnum, lapathij radicum decoctio. ℭ*Veſicæ cenotica.* Euacuant & purgāt veſicā aſarū,apozema acori,amygdalæ amaræ, abſinthiū ponticū,ſemen balſami,bryonia,pæonia,ſemen liquiritiæ,pulegiū,dictamnū,dracōtij radices. ℭ*Renum & veſicæ lapidis cenotica.* Lapides frangit cardamomum,oleum amygdalinū,bdelium, ſemen fœniculi,amygdalæ amaræ,lapanthij radicum decoctio,lini ſemen, ſaxifraga, electrū.i. ſuccinum,ſanguis hircorum,ſemen oleriſatri. ℭ*Scybalorum cenotica.* Scybala euacuant mel,ſal, fœnigræci decoctio,maluæ decoctio. ℭ*Ventris cenotica.* Aloem & ſalem cū melle coquas, & ſubijce. ℭ*Aliud mirabile medicamen.* Mirtæ†ceparum ſucci ana.℥.i.mellis.℥.ij. In truliones coquas,& ſubijcies vt paſtillos. ℭ*Sudoris cenotica.* Sudorem educunt vinum cum oleo irino,& oleum chamæmelinum,& anethinum,& ſiconium,& alia. Per os data hæc prouocant ſudorē, ſtaphiſagria,pulegium,ſiſymbrium,artemiſia, coſtus, libanotides, caſia,cinnamomū,agaricū. Quę per ſuffumigationem ſudorem mouēt,ſunt caſtoriū cum pulegio:ſemen balſami,bdelliū. ℭ*Quæ pruritum mouent.* Sunt porrū,alliū,caulis,aſparagus,paſtinaca,ruta,cardamomū,raphanus,omnia ſalſamēta. Et hæc de ſimplicibus, quæ ꝑ longa tꝑa colligere potui,habeas experta.

†al. myrrhæ

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER DE GYNAECEIS.

IDEST DE PASSIONIBVS MVLIERVM.

Nicolao Regio Calabro interprete.

CENSVRA:

Ieiuna prorſus, & anguſta tractatio.

DE paſſionibus mulierũ & matricũ vtile præuidi vobis ſcribere. Sup-
uenientium enim diuerſarũ & plurium paſſionum in matrice, aliquę
periculoſæ & inſanabiles fiunt. ob quã rem turpitudinẽ nõ pręferen F
dam cenſeo, qm̃ abſcõdere periculoſum eſt. Fit igitur in ore matricis
dolor & ſymptoma forte. & ſi cito nõ occurrat, vulnera in ipſa fiunt.
& quandoq; ad hypochondria ſuppoſita ſuffocationẽ facit. & ad cor
dolor ſuperuenit fortiſſimus. & nominata conſequitur amara ſaliua,
velut ſi aceto & aqua os adimpleatur. & tibiæ frigidæ fiunt. & caput
& lingua formicitãt. & vox deficit. ¶ *Cura.* Sub matrice ponẽda eſt
lana inuoluta balſamo, aut oleo amaricino, aut alio qualicunq; bene
redolenti. Naribus vero offer aſphaltũ molle. & vomica cũ capillis nigrientibus, aut pẽnis cor
uinis in acetum immiſſis per vomica. offer naribus ſternutamẽta. & ſoluto ore & lingua ad lo-
quendum, bibendũ eſt caſtorium cũ vino. & digitum tinctum in oleo naribus offer. Lana autẽ
ſuppoſita ſit donec ſanetur. quia ſi tolletur, reuertetur paſſio. Si autẽ matricis deſcenſio in veſi
ca dolores magnificet, & fiat formicatio tibiarũ, & vrina cõcludatur, dum vis ſanare, huic offer
bene olentẽ myrrham, & omne ſuauiſſimi odoris quod inueneris. Ad matrices vero appone
inolentas ſuffumigationes vſq; dum reſtituatur. ¶ *Fumigatio.* Ad matricum ſuffocationes, ſi
vox deficiat, & ad periculum mortis deuenerit, vt per os potiones recipere nõ poſſit, ſuffumi- G
gatione ſuccurritur. Rutam viridem frica, & confert. Item ſulfur cum aceto naribus impone.
Item aſphaltum in carbones pone, & nares ſuffumiga. ¶ *Potio ad id.* Succus vrticæ colatus da-
tus in vino aut melicrato, mox iuuat. Itẽ in periculo caſtoriũ in vino bibat. Aut caſtoriũ, & ani-
ſum in oxymelite. ¶ *Sternutatio ad idem.* Elleborum album, aſphaltum, caſtorium tere, & offer
naribus. ¶ *Peſſarium ad idem.* Ruta cũ melle bono linias os matricis. ¶ *Ad idem.* Lenticulas
infunde in vino, & poſtea tere, & vellere calefacto collige, & appone. mirificum eſt. ¶ *Item quæ
in pectine habent dolores quaſi veſpam incidentem.* Apium tere cum caſtorio & adipe anſeris, & peſſa
rium impone. *Item ad eas quibus facta eſt aphonia de ſuffocatione matricis.* Picem in lanam mollem
inuolue, & peſſariũ impone. ¶ *Ad dolorẽ matricis propter abſtinentiã viri, vt contingit ſæpe viduis, &
virginibus, & quarum viri diutius abſunt.* Fit autem illis dolor, nauſea, ſaliua: tibiæ frigẽt: & quæ in
matricum ſuffocatione contingunt patiuntur. Ad eius curam, adhibenda ſunt quæ in geneſia
Cleopatræ leguntur capitulo decimo. Item febris acuta, eleuatio ventris & duritia, dolor renũ
& ſtomachi, anaptæ, nauſea phlegmatica, aut quaſi acetoſa, aut cholerica. Vrinæ detentio, ſtri-
ctio ventris, faſtidium, ſitis aſpera, lingua nigra quaſi attramento tincta, dolor ceruicis & in ge
nis, tempora ſaliunt & oculi. dolent extremitates digitorũ & vngulæ. & ſi in natura deponent H
digitum, ſentiunt magnũ calorem, & ſiccitatem, & duritiam, & ſtrictum os matricũ. Axũgiam
porci virginis cum melle aduna, & poſt balneum ſuppone. hoc etiam ad omnẽ paſſionem ma-
tricis prodeſt. ¶ *Item ad illas quæ tumorem habent, nec faciunt aliquid ſanguinis.* Adipem anſeris mi-
ſce in lana, & ſuppone. ¶ *Item ad eas quæ ante & retro patiuntur in coxa, & per totum ventrẽ, neque ſur-
gere neque dormire poſſunt.* Butyrum medullæ ceruinæ miſce, & vtere. ¶ *Ad dolorem matricis.*
Ceræ citrinæ, ceruinę medullæ, terebynthinę, adipis anatis, opij obolos. ij. cũ oleo cyprino vte
re in peſſario. facit ad ignem ſacrum, & febrem, in fiſtulis apoſtaſim, atq; caliginem, & punctio-
nem, & vlcera, & alia multa. ¶ *Item ad pectinis dolorem, dorſi, & ventris, & frontis. & quãdiu ſtare non
poteſt.* Adipem anſerinum & myrrham cum mero vino teres, & in linteo pones. ¶ *Ad eas quæ
dolorem matricis patiuntur, ſi cum viro dormiunt, ſi hæc paſſio perſeuerat, colicæ fiunt.* Vniuerſaliter autem
hæ latas venas habent penitus libidinoſæ natura tumeſcit plus intus q̃ foris. patent palpebræ
oculorum quando concumbunt. curabis ſic. Lac mulieris quæ maſculum lactat, & ceruſam
miſce, & calefac, & pone peſſarium in ore matricis. Item galbano cum roſis ſimul vtere. Item
oui aſſi inure modicum & roſ. impone peſſario. ¶ *Ad inflationem & apoſtemata matricis.* Buty-
rum cum opio & roſis aduna, & in melle peſſario appone. Suffumiga ſic, ceram, terebynthinã,

vel

A vel ſagapenum carbonibus appone,ſuperpoſito emmoto. ¶*Si lumborũ dolor,& circa matrices pru*
rigo,in natura,& in ventre humidior,tunc nãque iam patet ſe rheumaticam factam. ¶*Cura.* Ireos radicem
ſucco maligranati miſce:& ecligma facies poſtq̃ vrinã fecerit. ¶*Ad cancrũ matricis,cuius hæc ſunt*
ſigna,dolor in ventre & ſexu,vt putet ſe ſpinã vel lignum in corpore habere:aliquãdo effuſio ſanguinis cũ vrina.
Betam ſyluaticam,& alumen ſciſſum,& nitrum in ligno tere,et cataplaſma impone.Item ſuccũ
ſolatri cum adipe anſerino in peſſario.Item raphanũ tempera cum eo,& vtere. ¶*Ad vlcera ma*
tricis. Ceram,myrrham,& adipem porcinum,cum melle in lana ſuppone.Itẽ oui teſtam aſſam,
ſiſelon cum roſis miſce & impone. ¶*Ad matricem frigidam.* Si frigida fuerit dolet,& ſanguinẽ
profert.frigidus ſudor ſuperuenit. ¶*Cura.* Terebinthinæ,mellis,adipis anſerini.añ.miſce &
vtere.Item artemiſiam,adipem anſerinum oleo roſarũ miſce & impone. ¶*Signa ventoſitatis ma-*
tricis. Renum amotis & inteſtinorum,conducit ei ventrem & clauſa dolorẽ cõcitant. ¶*Cura.*
Myrrham in nigro vino bibat.ſ.temperate.Item medullam ceruinã tere,& miſce roſis ad craſſi
tudinem mellis,& fac peſſarium. ¶*Matricis hydropicæ ſigna.* Nares muſcuſæ,oculi nigri,torpet
per loca calida. ¶*Cura.* Cyminum,vuam paſſam,ſal modicum pinſe,& miſce,& peſſarium ap
pone.Item rubi radicem coque,& bibat ieiuna. ¶*Ad matricem clauſam.* Bdelium tempera,&
B appone,ac ſuffumiga. ¶*Si matrix exiuerit,& tardauerit,& foris vulnerata fuerit.* Terebynthę,me-
dullæ vitullinę,opij,croci,roſarum,cicutæ peſſarium impone. ¶*Ad hæmorrhoidas in ore matricis.*
Coronam ſpinæ teræ,& ſuperaſperge. ¶*Ad rheumatiſmum albũ,vel aquoſum,vel rubrum,vel ſangui*
neum,aut nigrum,ſine dolore,aut cum dolore. Sanabis ſic.Papauer cum vino nigro bibant. & teſtam
oui contere,& appone in capite funium ceræ cũ olibano.& impone. Item acaciam tere cũ ace-
to,& appone in lana. ¶*Signa matricis plenæ humoribus.* Vlceribus nimis impletur.extrema ocu-
lorum fiunt ſanguinea,febres aſſiduæ,& acutæ. ¶*Cura.* Ciperum & rutam cũ vino albo tem-
perata ieiuna bibat ad cotylam vnam,& nõ plus. ¶*Ad effuſionem ſanguinis matricis.* Grana vuæ
ſiccæ tere,& cum vino da,aut folia viridis maluæ. ¶*Si ex partu contingit ſanguinis fluxus.* Corion
baſilicon incende,& tere,& cũ aceto inuolue,& impone in peſſarium. Itẽ lapathij ſucco intin-
ctum peſſarium appone. ¶*Si ex partu natura plagata fuerit.* Teſticulos tauri etiam ſolue cũ aqua
frigida, & cum roſis liquefactis lineo in panno cũ modico croci impone. ¶*Si vero conſuetudine*
ſuper menſtrua venerit. Cineres vitis teras,& in linteo imponas.vel calcem teras,& ſimiliter ap-
ponas. *Potio ad idem.* Radicem myricæ & corticem tere,& cum vino bibat. ¶*Si matrix ex par-*
tu vlcerata fuerit. Helenium butyro veteri miſce, & fac peſſariũ,& ſuppone. ¶*Ad conſuetudinẽ*
C *prouocandum.* Piperis grana cõmiſce ſtaphidiagriæ,da poſt balneum cum vino, & cito ſubue-
niet.Item centauream tere cũ folijs in aqua & fac pilulas , & impone ori matricis. Item rubiam,
nigellam,& myrrham.añ.cum vino bibat. ¶*Ad rhagadias in ore matricis.* Coronã ſpinæ,gallas
omphacinas tere,& vnge adipe anſerino,vt adhęreat puluis,& ſuper ſparge.facit & ad cõdylo
mata. ¶*Ad eas quæ non prægnantur.* Caſtorij,piperis grana.xij.vino cõmuni ſimul temperata
cum pulegio bibat. ¶*Vt non conceperit.* Nitrum in ore matricis in modum ciceris poſt concu-
bitum mittat. ¶*Vt cognoſcat ſi ſua culpa,aut culpa viri eſt quòd nõ cõcipiat.* Vaſa fictilia duo ſigna,in-
tus poſito hordeo,& ibi fac eam & eum vrinare,& pone in loco frigido per.xij. dies.cuius hor
deum ingerminauerit,eius culpa eſt. ¶*Vt cognoſcat an prægnans maſculũ vel fœminã in vtero habeat,*
& cognoſcat ſi ſua culpa aut culpa viri non concipiat. Apium cum radice ſua capiti eius appone, ipſa
ignorante.& ſi primo nominauerit dum loquetur maſculum,maſculum:ſi fœminã,fœminam
pariet. ¶*Vt fœmina concipiat.* Vuluam leporis ſiccam tere,& ambo bibãt & edant. ¶*Vt cogno-*
ſcat ſi conceperit. Si collum calidum habet,dorſum frigidũ,concepit:ſi vero æquale corpus,nõ.
¶*Ad eam quæ prius fœcunda fuerit,poſtea ſterilis facta eſt.* Folia mali granati ſicca tere,& cũ melle fac
peſſarium digitorum quatuor,& poſt purgationem impone, diebus tribus,vt non tollatur. Et
D vuam paſſam cum granulis ſuis tere,& fac peſſarium vt dictum eſt.& quãdo coagulata ſtillaue
rit,cognoſcat virum. ¶*Ad violatam vt non cognoſcatur.* Alumen ſciſſum,gallas omphacinas cũ
vino aminæo tere,& fac encathiſma.Item cũ ſucco paſtinacæ collige, & fac ad magnitudinem
orobi,& apponatur per vnam horam antequã coeat. ¶*Ad tumorem vberum.* Betam oleo co-
que,donec ſoluat,& ſic tere,& ſimul cerã ſolue,& cataplaſma impone. ¶*Item ad vbera vlcerata.*
Portulacam tere cum oleo roſæ,& linteo impone. ¶*Ad duritiem uberũ,& inflationẽ,& ulce-*
ra,& craſſitiem,& omnem paſſionem. Caulem viridem tere, & cataplaſma fac. Succum
autem eius ſpiſſum line. ¶*Item ad vlcera,& cancrum,& diataſin.* Folia hederæ
coque fortiter,& cataplaſma,& ex apozemate fomenta. ¶*Ad lac augen-*
dum. Lumbricorum viuorum. ʒ.i.tere, & cum melle bibat vt non
cognoſcat.Item lac vaccinum aqua calida ſalſa vel marina fo-
menta , & poſtea cum vino calido bibat.

Galeno

GALENO ASCRIPTVS LIBER SECRE-
TORVM AD MONTEM.

CENSVRA.

Secreta hæc vt Galeni non ſunt, ita non omnino inutiliter legi poſſunt.

ROgaſti me, amice Montee, vt deſcriberem tibi librũ in medicatione
ægritudinum ſecundum experimentum medicinale, & cõſideratio-
nes rationales ex eis, quę expertus ſum in multis ſapientum & bono
rum in cultu legis. feci igitur illum: & poſui ipſum ex ſecretis, quę nõ
eſt neceſſe propalare vnicuiq; hominũ, timendo ne fiant pigri, confi- F
dendo in ipſo, & dimittant quod neceſſarium eſt in ſcientia radicum
& ordine capitulorũ, ſuper quam eſt fabricatio artis. Et ego quidem
ſcripſi tibi in illo ſecundũ mẽſuram virtutis, & fideliter. Dico igitur,
ꝙ ſubſtãtia ſubiecta generationi, & corruptioni mutatur in qualita-
tibus ſuis: Quę ſunt caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas: quę ad-
inuicem agunt & patiuntur: & eorum ęqualitate, complexionis exiſtit bonitas. Quod eſt, quia
complexio eſt factorum ſubſtãtiæ cuiuſcunq; membrorum animalis propria. Complexio igi-
tur eſt ſunſtantia corporis, & natura eius. Et poſtea ſunt res ſequentes complexionem neceſſa-
rio, & ſunt odores, & ſapores, & colores, & durities, & mollites, & lenitas. Natura vero de tri-
bus dicitur rebus: quarum vna eſt complexio, ſecunda eſt virtus rectrix, tertia eſt compoſitio.
Et quãuis ars, quæ ſolicita eſt de corpore, ſit vna, ſicut verificatum eſt iam in libris alijs: tamen
partes eius ſublimes ſunt duæ: quarum vna eſt regimen ſanorum: & altera eſt curatio ægrorũ.
& ſunt ambæ in operationibus ſuis diuerſæ, quia ambarum prima intendit ad cõſeruandũ cor-
pus ſecundum diſpoſitionem in qua eſt: & ſecũda intendit ad permutandũ ipſum ab eo ſecun-
dum quod eſt. Et quoniã ſanitas antiquior eſt ægritudine, & ſublimitate, & tempore: tunc ne- G
ceſſe eſt nobis vt acquiramus in primis qualiter conſeruemus ſanitatem: & poſt illud, qualiter
ſanemus ægritudines ſanatione bona. Via autem cõmunis ad inueniendum eas ex rebus dua-
bus eſt, vt ſciamus diſpoſitionem, quã nominauimus ſanitatẽ, quæ diſpoſitio ſit, quia non poſ-
ſumus ſeruare ipſam, quando exiſtit, nec reducere ipſam, quando corrumpitur, niſi ſciuerimus
quid ſit. Nos vero iam proceſſimus, & oſtẽdimus, ꝙ ſanitas ſimilium partium eſt æqualitas. et
quòd ſanitas membrorum compoſitorum cõpletur poſitione membrorũ ſimilium partium,
et eorum numero: illud vero, quod ſurgit per conſeruationẽ horum membrorum, eſt poſt cõ-
ſeruationem ſanitatis: ſicut ſi corpora noſtra nunq; finirẽtur, niſi per dolorem cõmunicantem
eis, non eſſet nobis ars neceſſaria, qua ſciremus læſiones eorum omnes. Genera autem ægritu-
dinum corporum noſtrorum, et corruptiones eorũ, ſunt duo, quæ eis ſunt neceſſarię, quæ ſunt
ex operatione caloris innati: et ſunt eis corporibus à principio eſſe corporum radices. Et ex eis
ſunt, quæ non ſunt neceſſariæ, et nos non ſumus eas mouentes, quæ quidem corrumpunt cor-
pora noſtra non minus illis neceſſarijs. Et ego quidem ſum diſtinguens vnumquodque duo-
rum generum ſecundum ſe. Dico igitur, ꝙ principium noſtri eſſe eſt ex ſanguine et ſpermate.
veruntamen ſanguis eſt materia properans in receptione eius, quod deſcendit. Et nos quidem H
intelligimus per materiam hylen, ſequentem formam in omni parte. ſperma autem ſtat loco fa
ctoris. et vnumquodq; iſtorum duorum eſt compoſitum ex elemẽtis, ex quibus compoſitum
eſt alterum. (Et nos quidem demonſtrauimus ita in libro, quẽ edidimus de elementis ſecundũ
ſententiã Hippocratis.) Veruntamen in menſura miſtionis ſpecierũ diuerſificantur: quia plus
eſt in ſpermate. Et iam nos quidem demonſtrauimus ſecundum quod diximus, et teſtificati ſu-
mus illud in libro de morbis et accidentibus. Et mihi quidem videtur, vt vadam ad fundamen
tum ſermonis in arte medicationis per experimentum, et cõſiderationem, et copulationem, et
abbreuiationem ſermonis, et appropinquationem locutionis. Frater Montee, iſte magis iuua-
tiuus liber eſt, quem cõpoſui in medicina: omnem nãq; deſcriptionem eius expertus ſum mul
toties in complexionibus comparibus. Deſcriptiones autem quas diximus in almemiri, ideſt
pharmacorum, et eſt liber qui nominatur de medicinis compoſitis, non ſunt niſi cõpoſitiones
quorundam quos dixi, ſicut Archigenis, et Archelai, et Seueri, et aliorũ: quibus ſi vteretur ali-
quis ſecundum quod dixerunt, non fieret iuuamentum per eas: imo generarent ægritudines.
Verum ego rectificaui eas, et exercitaui ſuper errorẽ, qui eſt in eis. prima ergo deſcriptionum
eius, quas ego conpoſui, eſt deſcriptio medicinæ huiuſmodi.

Ad ſtuporem

A *Ad ſtuporem, & frigus, & paralyſin.*

Vir quidam ſexagenarius fuit,ſuper quem vincebant humiditates ſuperfluę,& ventoſitates
phlegmaticæ,& erat mollis corporis. & ipſe quidem cõquerebatur de ſtupore in corpore ſuo,
& frigore addito, & inceptione paralyſeos. cõpoſui ergo hanc confectionem, quæ eſt medici-
na multorum iuuamentorum.& ego qdem iuuamenta ipſius dicã, poſt artem eius. Cuius qdẽ
permiſtio.℞.euphorbij,croci.caſiæ lig.cinnamomi,apij,acaciæ,coſti amari,ſpicę,gũmi arabici,
ſeminis vrticę, granorum alkerua,bdelij,olibani,ſumach,ellebori,ſulfuris citrini,ſtyracis cala-
mitæ,pipis albi,oĩum ana.ʒ.vi.roſarũ ſiccarũ,pyrethri,arthanitæ,ſethefuſiæ,ſeminis apij, oĩum
ana.ʒ.iiij.ſeminis albedarogiez.i.ammeos,ſeminis taraxacon,amborũ ana.ʒ. medullæ cartami,
zingiberis,amborũ añ.ʒ.iiij.tere & cribella.deinde infunde in vino antiquo tribus diebus,do-
nec fiãt ſicut mel. deinde fundatʳ ſuper ea mel craſſum deſpumatum. Deinde miſceatʳ & fundatʳ
ſuper ea ex oleo balſami menſura vnciæ vnius.deinde ponatʳ ſup ignẽ leuẽ, & bulliat ebullitio
nibus duabus leuibus.& fundatur in vaſe vitreo.& dimittatur ſex mẽſibus.& quãto plus anti-
quatur,tanto eſt melius ei.Vſus eſt ea vir, & cõualuit vſq; ad quartã hebdomadẽ. Et doſis qdẽ
eius eſt ex aureo vſq; ad.ʒ.iiij.Q; ſi ille qui vtitur ea fuerit adoleſcens, ſumat ex ea.ʒ.i.&.ß. Hæc
B autẽ medicina cõfert morſui facto à cane rabioſo iuuamentũ manifeſtũ ſtatim, & dolori qui fit
in acumine verticis antiquo, & cui radũtur pili capitis. deinde accipitur de hac medicina pon-
dus aurʳ.vnius,& ſoluitur cũ aceto vini, & linitʳ cũ eo caput. Et ad dolorem dentium fricatur cũ
ea.Et ad dolorem auris ſoluitur cũ oleo balſami & colatur:deinde deſtillatur in aurẽ. Et ad an-
ginam datur in potu cum aqua, in qua cocta ſunt ſebeſten & anethũ. & deglutitur poſt ipſam
butyrum tepidum.Et ſimiliter ad aſthma, & ſplenẽ.ʒ.i.&.ß. cũ aceto in quo decoctæ ſunt radi-
ces capparis & tamariſci. Et ad renes,& ad dolores eorũ cum aqua, in qua decocta eſt calamin-
tha fluuialis.Et ad ſerpẽtes in ventre.ʒ.i.&.ß. cum aqua decocti ſunt cortices granati dulcis. Et
ad hæmorrhoidas aurʳ.i.cum vino antiquo. Et ad dolorem hepatis, & ſtomachi, & ad hydro-
pem.itaq; quando eſt cõplexio decliuis ad frigus.Ad vltimũ vero ſerua à me ſecretum magnũ
in omni medicatione tua.Caue igitur multiplicationẽ calefactionis,et inclina ad frigidationẽ,
per cõparationẽ & nõ abſolute. & incipe in propinquitate complexionis hominis. & hic qdẽ
eſt locus cõſiderationis. Serua igitur hũc modũ curationis,& intellige ipſum. & fac medicinã,
ĩmittẽs ſpecies boni odoris aromaticas.eſt.n.electuariũ magnũ.& nõ errabis,ſi Deus voluerit.
Et fuge à ſtupefaciente oculum,niſi raro,et apud neceſſitatem.nam faciet feſtinare ad eum qui
C vtitur ipſo debilitatem tunicæ cornee.& hoc iterum conſiderandum eſt,intellige ergo ipſum.

Ad phrenitim & tuſſim ſiccam, & febrem concluſam.

Medicina autem Auſtri qui eſt ex illis de Luca.qm̃ cõqueſtus eſt mihi de phrenitide & apo-
ſtemate in cerebro ſuo ita ꝙ permiſcebatur.& fuerunt cũ eo calor, & tuſſis ſicca, & dolor capi-
tis intolerabilis,& febris cõcluſa.Et iam medicati fuerunt ei qdam medicorũ, & errauerũt ſup
eũ.Incepi ei vti huiuſmodi medicina,& ſanatus eſt vſq; ad hebdomadã vnã,cuius permiſtio.℞.
pſyllij infuſi in aqua cucumeris indi. deinde extrahatur, & coletur cũ cribro, & coaguletur cũ
rob vuæ leui igne,& ſumatur tragacãthæ albi,gũmi arabici, medullæ ſe.citruli, & medullæ cu-
cumeris,& medullæ ſe.cydonij,medullę ſe.cucurbitę,medullæ amyli,ſandali,ſeminis portula-
cæ,ſe.maluauiſci, omnium ana pars.i.terãtur contritione bona. deinde miſceãtur coagulato.i.
rob.& adminiſtrentʳ de eo omni mane.ʒ.iiij.& apud ſomnũ ſimiliter. Et cibus eius ſit aqua hor
dei in qua decocti ſint cancri fluuiales & ſebeſten.hoc enim medicamen eſt cui,non eſt par.

Ad dolorem capitis, & lachrymas oculorum, & ad inſomnietatem.

Et conqueſtus eſt mihi adoleſcẽs vicenarius.(cuius cõplexio erat calida, & cuius color erat
fuſcus,& erat multæ quietis & tranquillitatis, & erat vincẽs ſemper cõplexionẽ regionis eius
D caliditas,)de dolore capitis ſuperfluo inquietãte,lachrymis in oculis ſuis,& dolore in eis,& nõ
dormiebat.Cõpoſui ergo ei hoc caputpurgiũ.conualuit ergo ex vice vna. ¶ *Modus confectionis.*
℞.croci,danik.ij.ladani.ʒ,ß.cõdiſi.ʒ.i.lache kirat.i.camphoræ kiratã mediã,lubue, ambræ ana.
ʒ.iij.opij.ʒ.ij.terantur.& aggregentur cũ melle medicinæ ſiccæ.& ſoluantur humidę cũ ſambu
cino,terantur,& aggregentur cũ melle deſpumato. Qñ igitur neceſſitas eius eſt, ſumatur ſicut
milium,& ſoluatur in lacte mulieris, & fiat cũ eo caputpurgiũ. Vir autẽ cuius corpus eſt forte,
ſumat pondus ſex granorum.huiuſmodi.n.medicina eſt vltima.Primũ autẽ quod oportet prę
mittere in curatione ægritudinum:qñ vides repletionem,& tempus nõ longinquũ, phleboto
mia eſt.vt præmittas phlebotomiam in cephalica,ſi ęgritudo eſt in ſuperioribus corporis.& in
baſilica,ſi ægritudo eſt in ĩferioribus corporis.Noſter aũt ſermo in hoc iã p̃miſſus eſt in multis
noſtrorum librorũ.Qui autẽ vult eſſe prudens in arte iſta,legat libros meos,& tunc vtatur iſtis
medicinis,quas ego cõpoſui, & expertus ſum, poſtq̃ cognouerit complexiones vtentium eis.

Ad dolores oculorum & ophthalmiam.

Quia dolores,q accidũt oculo,ſunt multi & diuerſi,& ex eis eſt dolor q vocatʳ ophthalmia,q
multoties accidit oculis in multis diſpoſitionibus,videtʳ mihi vt p̃mittam cauſam eius ſuper re
liquos dolores oculi.qa cuidã viro q nominatʳ Fiſulus,aduenit dolor inquietãs,& ophthalmia

calida per cauſam.& erat quadragenarius.& erat quietus craſſi corporis.Leniui ergo ei naturã E
cum infuſione myrobalanorũ.& firmabo vel oſtendam eam in hoc libro.deinde præcepi ei vt aperiret cephalicam. & cõpoſui ei hoc ſief. & nominaui ipſum iuuatiuum. quia iuuatus eſt per ipſum ipſa vice prima. ¶*Modus ſief.* ℞.ceruſæ de plumbo,amyli,amborum ana partes.ij.&.ß. ſarcocollæ,croci,opij, omnium ana quartam partem illius.teratur ceruſa, & cribelletur cũ orali.& addatur ſuper ipſam de aqua dulci quantum neceſſe eſt,& teratur in mortario diebus.x. in hora quieta à vento, & in loco in quo nõ ſit puluis. deinde iufundatur gũmi poſt illud in aqua dulci in vaſe mundo.Quando ergo ſoluitur,& fit ſicut aqua,coletur cum panno lini ſuper medicinã in marmore. deinde teratᷓ cũ ea. Quando ergo facta eſt medicina ſicut paſta,proijciãtur ſuper ipſam reliqui pulueres,& terantur cum ea,donec inſpiſſentur.deinde fac ex ea ſief. & exſiccentur in vmbra in loco tecto.deinde proijciatur ſuper ipſam pannus ſabini,aut pannus ſubtilis,defendẽs ipſum à puluere.poſtea reponatur,& medicetur cum eis.& ſumatur ex eis vnus, & ſoluatur in aqua roſa et lacte mulieris.& ſumatur in venera,& diſtilletur in oculum.Hoc autem ſief eſt conueniens vel cõferens apoſtematibus,& inflationi,& vuę,& vlceri nigro, & veſicis accidentibus in oculo,& pluribus ægritudinibus eius.

Ad albuginem oculi. F

Alchohol autem quo vſus eſt Ebinus monachus ad albuginẽ quæ erat in oculis ſuis: & oẽs medici conuenerunt quòd non ſanaretur. & poſui ipſum ei, & conualuit vſq; ad triginta dies. ¶*Modus alchohol.* ℞.ſpumæ maris quę natat ſuper aquã,ſtercoris lacertæ,ſachari,maſſa cumię, baurach,omnium partes ęquales,terantur,& cribellentur, & ſumatur ex memirẽ media vncia, teratur,& decoquatur cum lib.aquæ,donec cõſumetur medietas.& coletur,& imbibatur cum hac aqua in marmore.deinde continuetur cum contritione in ſole diebus aliquot, donec conſumatur aqua.deinde fiat puluis.hoc enim eſt vltimum,& ſecretum magnum.

Ad conſeruandum ſanitatem oculi alchohol.

Alchohol autem quod conſeruat ſanitatem oculi, Montee amice, ego vſus ſum ad ſanitatẽ amicorum meorum.& nulli qui eo vſus eſt,accidit nocumẽtum in oculis ſuis dum remanſit.& ipſum quidem conueniens eſt oĩbus hominibus propter ſubtilitatem ſuã. ¶*Modus alchohol.* ℞.alchoronię & eſt thucia Inda,antimonij,hęmatitis,rubię, & eſt ſepia abluta,& ſit marina,nec aduratur,thuciæ,æris cõbuſti,corticũ ęris,aloes,folij,croci,omnium ana partẽ vnam.i.piperis, macropiperis,ſalis ammoniaci, oĩum ana partẽ mediã, margaritarũ minutarũ,myrobal. kebulorum,ſpumæ maris, cadmiæ aureæ, ſachari, muſci, campho.omniũ añ. quartã partẽ,terantur, G
& cribellenᷓ,& fricẽtur in marmore diebus aliquot,donec fiant ſicut atomi. hoc.n.eſt vltimũ.

Ad impetiginem & pruritum.

Medicina cuius deſcriptionem incepi pro Sertato, pro qua ipſe proiecit medicinas multas auarus de ea vſquequo accepit illam,& rectificaui ipſam, & curaui cum ea multos homines ab impetigine quæ in capite,& cruribus,& baras, & pruritu,& caſu capillorum,tebal,& alopecia, & lendibus,& pediculis,& ſcabie vlceroſa,& eſt certa. ¶*Modus vnguenti.* ℞.gallarũ.ʒ.iij.granorum armenij, baurach aureum.i.ſulfuris citrini aur.ij.arſenici rubri, ariſtolo.amborum ana. aur.ß. ſalis ammoniaci,fruſti teſtudinis,fimi veteris,amygd.amararum excorticatarũ,colocynthidis,æris vſti,venarum citrinarum,merdaſengi,radicis capparis,foliorum fici ſiccæ,radicum cannæ ſiccarum,& ziniar,aluminis iameni,ſief memithe,myrrhæ,aloes,olibani,omnium ana. ʒ.ß.kitrã,foliorum oliuæ,fellis vaccinæ.omnium ana aur.i.terantur,& cribellentur,& cõficiantur cum aceto vini,donec permiſceantur. deinde leniatur cum eo. eſt enim bonum ad tineam, & aſſafati,& ad ægritudines antiquas.

Ad vermem auris.

Ingenium in extractione vermis de aure, quod ego feci multoties. Diſtilletur in aurẽ quod H
diſtillat caro vaccina.ſ.quãdo aſſatur cum aqua almarmacur. deinde præparetur cannula cum menſura quæ ingrediatur in aurem.& ſugatur cannula à ſuperiori parte eius vehemẽti ſuctione.egredientur enim vermes,ſi Deus voluerit.

Ad extractionem aquæ cadentis in aurem.

Pro extractione aquæ cadentis in aurẽ ſumatur virga iunci triangulata, & eſt plãta quæ oriᷓ ſuper flumina. & inuoluatur eius extremitas cũ coto, & liniatur cũ oleo. deinde intromittatur extremitas eius ſecunda in aurẽ cũ mẽſura q̃ poſſibilis eſt. & incedaᷓ extremitas in qua eſt cotũ cũ igne.quanto igiᷓ plus cõburitur aqua,cadet de aure.& itera illud donec egrediaᷓ aqua tota.

Ad extractionem ſpinæ de gutture.

Ingeniũ in extractione ſpinæ,qñ adheret in gutture aut trãſuerſaᷓ.Elixetur fruſtũ carnis vaccinæ,& ligetur cum chorda,& deglutiaᷓ.deinde extrahaᷓ extractione ſubtili.egredieᷓ.n.ſpina.

Ad dolorem auris.

Ad dolorẽ autẽ in aure factũ res magis iuuatiua eſt vt ſumanᷓ vermes inuenti ſub vrceis aq. & decoquantur cũ oleo ro.& mandragora,& diſtilletur in aurẽ poſtq̃ tepet.Quod autem dicit amice de ęgritudinibus aurium,iam oſtendi illud in libro de ingenio ſanitatis,& in alijs libris.

Ablutio

A *Ablutio capitis cerebrum confortans.*

Dico igitur, ꝙ quãdoq; accidunt naribus ægritudines, quæ prohibent ab olfactu & inſpiratione. Dico ergo, ꝙ prohibens ab illo, non eſt ex ægritudine neruorum. qm̃ duæ extremitates anterioris cerebri ſunt ſimiles duobus capitibus mamillarũ. & ſunt illæ quas diximus in eo qd' præterijt de ſermone noſtro, ꝙ ſunt lenes, & ꝙ ipſę nõ numerant̃ in numero neruorũ, cõplent inſpirationem & exſpirationẽ ſine medicatione neruorũ. & ad ipſas aſcẽdit odor ex foramine quod eſt in chartilagine intra coronã. Medicinæ cuius deſcriptionẽ ſcripſi Coſtæ monacho, & fecit ipſam. & ſimiliter ſcripſi deſcriptionẽ eius Kilikedeo & Feſtito, & excuſauit eos ab omni cura. & abſcindit nocumenta attracta ad caput, & confortat cerebrum, & cauterizat ipſam, & expellit nocumẽtũ ab ipſo, & ſeparat inter ipſum & vapores & humiditates, ex qbus, pueniunt coryzæ, & delet ſodã. ℂ*Modus ablutionis confortans cerebrum.* Recipe ſalis gẽmæ, ſalnitri cõbuſti, ſpumæ maris, baurach albi, oĩum añ. partẽ vnã. ellebori albi partẽ mediam, condiſi. ſtaphidiſagriæ, ſinapis, fæcis vini. i. tartari cõbuſti, oĩum añ. partem vnã. ſulfuris. roſ. gallarum, ſumach, alchannæ, ſquinanthi, praſij, gũmi arabici, olibani, gariophyllorũ, xyloaloes, lycij, arſenici, aluminis, folij, ſpicæ, nucis muſcatæ, oĩum añ. partẽ. f. terant̃, & cribellent̃, & ſoluant̃ in aqua ſapo-
B nis cõmunis partes. iiij. cũ aceto vini antiqui, & cõficiant̃ cũ eo medicinæ, & pcutiat̃ in mortario, & ſit acetũ bulliens qñ ſoluis ipſum cũ ſapone. & fiant trochiſci, ſitq; vnus trochiſcus† .ʒ. v. & exſiccentur in vmbra. Qñ igitur neceſſarij ſunt, teratur vnus trochiſcus, & ſoluatur cũ aqua calida, & abluatur caput cũ eo, & caueat̃ ne cadat aliquid ex eo in oculum, & ſit natura lenis.

† al. drach. ij.

Ad fluxum ſanguinis narium.

Et conqueſtus eſt mihi vir ex illis bonis de Roma, in primis quando hoſpitatus fui in ea. & erat quadragenarius, & erat delitioſus, teneri corporis, complexioq; eius decliuis ad caliditatẽ & humiditatem. & hęc eſt cõplexio Romæ: ꝙ ipſe fluxum ſanguinis narium patiebatur ſuperfluum. Et medicati fuerunt ei multi medicorũ, & non contulerat eorum medicina. Compoſui ergo ei hanc medicinam, cuius deſcriptionem acceperam à patre meo, & iuuaui eum ſtatim. & ego quidem permutaueram me à domo eius, ſed ipſe permutauit me ad eam. & hæc fuit prima domus in qua quieui. ℂ*Modus medicinæ ad fluxum ſanguinis narium.* ℞. chartæ Indæ. i. de papyro, cucurbitæ ſiccæ cõbuſtæ, atramenti viridis cõbuſti, olibani, opij, aluminis vſti, oĩum ana. ʒ. i. terantur, & pulueriʒentur, et cribellent̃ ſuper ellychnium quod ſubmerſum ſit in aceto, & ſupponat̃ in nares ex eo de foris. et ponatur ſuper tempora et frontẽ lutum armenum tritum, confectum
C cum aceto. et ligetur ſtricte manus, et pedes, et duo adiutoria cum ligamentis, et teſticuli etiam. et ſugatur cũ ventoſis ſupra hepar ſine inciſione et ſuper ſplenem. et cephalica phlebotometur ex parte ſanguinis. et embrochentur pedes cum aqua calida, vt attrahatur ſanguis ad inferiora. et dormiat ſupra dorſum ſuum. et fundatur ſuper faciem eius aqua frigida cum aceto. hoc. n. eſt ſecretum magnum. ſerua igitur ipſum. Hæc quidem medicina abſcindit ſanguinem à quocũq; membro. et ſi ſubmergantur in ea pili leporis carminati, erit mirabilis.

Ad mollificationem linguæ.

Et conqueſtus eſt mihi vir ſenex mollis corporis de mollificatione in lingua ſua, et fuit de quadam villa ex villis Romanis. Cõpoſui igitur ei hãc medicinã, et ſanatus eſt vſq; ad paucos dies, qui fuerunt minus tribus ſeptimanis. ℂ*Modus pilularum ad accidentia phlegmatica.* ℞. albotiz, opopanacis. altit dulcis, nucis muſcatæ, omnium ana partem vnam. terantur donec fiant ſicut paſta. et fiant ſicut cicer pilulæ. et ponatur ſub lingua vna poſt vnam, et ſugatur, et aſſiduetur gargariſmus cum ſinapi. et balneatio cum aqua non dulci. et ſanatus eſt.

Ad nauſeam, & malitiam digeſtionis, & combuſtionem in ſtomacho, & retentionem vrinæ.

D Et cõqueſtus eſt mihi vir quadragenarius cuius complexio erat decliuis ad caliditatẽ et ſiccitatẽ (fuit in Alexãdria regione) de nauſea, et malitia digeſtionis, et cõbuſtionis in ſtomacho, et retentione vrinæ. Cõpoſui igitur ei hanc medicinam, et iuuatus eſt ea ſtatim. ℂ*Modus ſirupi de fructibus.* Recipe ſucci baſilici, ſucci granati dulcis, et ſucci granati acetoſi, aquæ tamarindorum, aquæ caſiarum, aquæ citrulorum, aquæ melonum, aquæ cydoniorum, omnium ana. lib. i. rob vuæ vere dulcis, et eſt carenum, lib. iiij. decoquantur donec fiat ei ſpiſſitudo eius malitiam ſecurans. i. ne putrefiat. et ſumatur de ea omni die cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad debilitatem ſtomachi, & vomitum, & ſolutionum ventris.

Rob de fructibus conferens debilitati ſtomachi, et vomitui, et ſolutioni ventris ſuperfluæ, et anguſtiæ, et aduſtioni quæ fit in ſtomacho. Compoſui quidem hanc medicinam Ruſo propinqui temporis, qui fuit Perſa. Cuius permiſtio. Recipe granati acetoſi, cydoniorum, amborũ ana. xx. numero, pirorum, iuiubarum amborũ, ana. c. numero, ſumac aur. xl. granorum myrti. centaureæ terantur omnia, & ponantur in vaſe bireno. ſ. lebete, & fundatur ſuper illud aquæ. xx. kiſt. & decoquaur decoctione bona, & exprimatur fæx & proijciatur, & ſumantur lib. tres mellis, & ponatur ipſum cum illa aqua, & accendatur ſub ea ignis donec fiat ſicut mel ſpiſſum, & coletur, & reponatur. cuius doſis ſit cochlearium vnum cum aqua frigida.

Ad febrem aduſtam, & ſitim, & aduſtionem in ſtomacho. E

Et conqueſtus eſt mihi vicenarius adoleſcēs de febre aduſta, & ſiti, & de aduſtione in ſtoma
cho. Cōpoſui ergo ei hos trochiſcos. ¶ *Modus trochiſcorum fe. aduſtæ.* Recipe ſeminis citrullorū
excorticati. ſe. portulacæ, liquiritiæ decorticatæ, oīum ana. ʒ. viij. tragacāthę. ʒ. iiij. teranť, & mol
liantur, & cōficiantur cum mucilagine pſyllij, & fiant inde trochiſci, ſitq́; omnis trochiſcus. ʒ. i.

Ad febrem tertianam trochiſci.

Trochiſci boni quos ego ſum expertus, & quos compoſui viro ex bonis, qui habebat fe. ter-
tianam & medietatem quotidianæ, & iuuatus eſt ex eis cito iuuamēto veloci. ad fe. tertianam,
& feb. incenſiuā, & febribus permiſtis calidæ cauſæ, & ſunt nobilis quantitatis. ſerua ergo eos.
¶ *Modus trochiſcorum febri tertianæ.* ℞. roſarum. ʒ. xx. ſpodij. ʒ. v. amyli. ʒ. iij. tragachanthæ. ʒ. ij.
croci danich. ij. terantur & cribellentur, & conficiantur cum aqua, & fiant inde trochiſci. ſitq́;
omnis trochiſcus. ʒ. i. & ſumatur in potu cum aqua & ſyrupo acetoſo.

Ad ſtricturam anhelitus, & dolorem ſtomachi, & dolorem duorum laterum, & malitiam digeſtionis, & eructuationem acetoſam, & dolorem hepatis & ſplenis.

Et conqueſtus eſt mihi Herodes religioſus de illis de Roma de ſtrictura anhelitus, & dolore
ſtomachi ſui, & dolore duorū laterum, & malitia digeſtionis, & corruptione hyſtimbræ, & eru- F
ctuatione acetoſa, & dolore hepatis ſui & ſplenis, & dilatatione anhelitus magna, & fuit infri-
gidatus ætatis quadragenarius. Cōpoſui ergo ei hanc medicinā, & iuuatus eſt ea multū vſq; ad
hebdomadē. ¶ *Modus ſyrupi iuuatiui.* Recipe ſcyllæ, lib. ij. zz. ſe. fœniculi, petroſ. aniſi, pyrethri,
hyſſopi, ſe. ocimi gariophyllati, coſti, aſari, oīum añ. ℥. i. ſe. apij, pipis, cymini carmeni, oīum añ.
℥. ij. dauci, ammeos, libyſtici, cardamomi, oīum añ. ℥. iiij. ocimi hortulani, ſatureli. i. aceti acetoſi
kiſt. i. mellꝭ. kiſt. ij. rob chiſt. i. tere medicinas, & infunde eas in aceto tribꝰ diebꝰ. deinde coq̄ ipſū,
donec cōſumať medietas aceti. deinde proijce ſup ipſum vinū, & coque ipſum donec cōſumať
quātitas medietatis vini. deinde remoue ipſū, & cola ex ipſo medicinas, & dimitte ipm̄, donec
īfrigideť bene. deinde infunde ſup ipſū mel deſpumatū, & accēde ignē ſub ipſo donec fiat ſicut
mel ſubtile, & repone ipſum. ſitq́; potio eius cochlear vnū cū aqua frigida: & ſi volueris ipſū ſo
lutiuū, tūc cibať ex eo cochlear vnū cū aqua tepida, & duobus danich ſcāmoni. eſt. n. mirabile.

Ad frigus ſtomachi, & corruptionem eius.

Et conqueſtus eſt mihi vir qui erat in ætate & complexione ſicut ille qui præceſſit ante hūc.
compoſui ergo ei hanc medicinam ad frigus ſtomachi eius, & ad corruptionem eius, & ad ma-
litiam hyſtimbræ eius, & feb. quartanam quæ erat à putrefactione phlegmatis, propter debili- G
tatem quæ euenerat in corpore eius, & in manibus eius, & ipſius renibus. ¶ *Decoctio ad feb. quar-
tanam.* Recipe vini antiqui boni odoris albi lib. iij. mellis lib. i. zingiberis. ʒ. v. heyl. cardamo-
mi, omnium ana. danich. ij. & ß. croci. ʒ. ij. muſci, piperis, macropiperis, omnium ana. danich. i. et
ß. terantur, & cribellentur, & pulverizentur ſuper ſyrupum, & dimitte eum in ſole diebus mul-
tis. deinde vtere ex ipſo cochleari. i. cum aqua frigida.

Ad corpus infrigidatum, & humectatum, & alia multa.

Et conqueſtus eſt mihi vir infrigidati & humectati corporis, mutati coloris ex fluxu ſangui-
nis ſuperfluo, qui accidit ei propter ſyncopen & frigus in hepate ſuo, & ſuo corde, & debilitate
in ſuo ſtomacho, & corruptione in venis ſuis, & ſolutione ventris ſuperflua, & vomitu multo.
Compoſui igitur ei hanc medicinam ſublimē. ¶ *Modus confectionis.* Recipe coſti, folij, calami
aromatici, gariophyllorum electorum, omnium ana. ℥. ij. caſiæ ligneæ, ſalis romani, amborum
ana. ℥. i. galliæ, acaciæ, foliorum ro. ſpodij, fauſel, † thuris maſculi, omnium ana. ℥. ß. terantur, & † al. piperis viſualis
cribellentur, & conficiantur cum rob cydoniorum, & reponatur, & ſumatur, ex ea ad magnitu
dinem nucis quando neceſſe fuerit. eſt enim vltima primaria valde.

Ad triſtitiam, & cogitationem, & debilitatem, & anguſtiam. H

Et cōqueſtus eſt mihi vir adoleſcens ex filijs regum (& erat teneri corporis, & delitioſus) de
debilitate nimia, & ſubtilitate eius, et anguſtia, et triſtitia, et cogitatione. et erat cōtinēs nos aer
autumnalis corruptus, alteratus. et locus in quo cōuenerat, erat horizon ciuitatis Lucæ, ſuper
cuius aerem vincebat caliditas et humiditas. Cōpoſui ergo hanc medicinā, et exiuit ab ægritu-
dine ſua velociter. ¶ *Modus confectionis magnæ.* Recipe ſe. ocimi, bugloſſæ ſiccæ, foliorum pro-
prie mentæ ſiccæ, lapidis lazuli aduſti abluti, margaritarum paruarum tritarum, karabi marini
abluti, coralli albi, lapidis armeni, ſetæ cōbuſtæ, omnium ana. ʒ. x. galliæ, ſpicæ indæ, myroba.
epithymi Cretenſis, cinnamomi, thuris, maſtiches, zedoariæ, doronici, been albi et rubri, folij,
cardamomi, gariophyll. electorum, vſneæ, caſtorij, liquir. excorticatæ, croci, ſe. lactucæ ſe. hyo-
ſcyami, ozanorſi. i. ſquinanthi, mandragoræ, xyloaloes bonæ, pæoniæ, rauedſceni, ſe. armel, nu
cis muſcatæ, darſeſſaham, carnub, feliniafelias. i. agni caſti, ſe. coriandri, ana. ʒ. v. limaturæ argen
ti. ʒ. iiij. limaturæ auri. ʒ. ß. camphoræ. ʒ. i. roſarū, ſpodij, amborum ana. ʒ. vij. muſci aur. i. terātur
omnia, et cribellentur, et leniantur cum vnc. i. olei ro. et quarta. ℥. olei balſami, et adiungatur ei
tantum ſacchari triti et cribellati, quantum ſunt omnes medicinæ. et cōficiatur totum cū miua,
et reponatur ſex menſibus in primis. et ſumatur ex eo omni die ſicut abundachari aſſidue.

Ad tuſſim,

A *Ad tusſim, & ad aſthma.*

Et cõqueſtus eſt mihi vir quinquagenarius, cuius cõplexio erat æqualis, decliuis ad calidita tem, & humiditatẽ, craſſi corporis: & erat regio eius multorũ ventorũ meridianorũ, de tuſſi, & anhelitu latitudinis, et aſthmate antiquo. Cõpoſui ergo ei hãc medicinã, et iuuat⁹ eſt ea in hebdomade vna. ¶*Modus medicinæ.* ℞. hyſſopi ſicci, ocimi, capilli veneris, praſij, liquir. decorticatę omnium añ. ℥. vi. funde deſuper menſurã ſacraiati vnius de aqua, & coque ipſam donec perueniat ad medietatem: deinde cola, & funde ſuper ipſam cochlear. i. mellis: deinde da ei in potu.

Ad ſputum ſanguinis, & ſolutionem ventris.

Et conqueſtus eſt mihi Ieſas, qui erat ex Armenis de ſputo ſanguinis, et ventris ſolutione: et erat adoleſcens trigenarius, extenuati corporis, et calidi, et eius regio calida valde. Compoſui ergo ei hanc medicinam. ¶*Trochiſci nobiles,* Recipe carabi marini aduſti, acaciæ ablutæ, gummi arabici, ſpodij, roſarum, therathit, omnium ana drach. x. opij, drach. i. maſtiches, drach. iij. coralli, drach. iiij. terantur, et cribellentur, et cõficiantur cum mucilaginibus granorum cydoniorum, et fiant trochiſci. ſitq; omnis trochiſcus eius drach. i. Cuius doſis ſit trochiſcus vnus cum aqua frigida apud ſomnum: et ſi dimiſeris hos trochiſcos donec aggregẽtur partes eorum diebus aliquot, erunt completiores ad operationem ſuam.

B *Ad retentionem menſtruorum, & multa alia.*

Et conqueſta eſt mihi mulier cuiuſdã amicorũ eorũ, quæ erat ex ſapiẽtibus mulieribus: & pepererat, et retẽta erãt ei mẽſtrua, et minoratũ fuerat lac eius: et acciderat ei ſputũ ſanguinis, et ſaniei, et tuſſis, et anhelitus dilatatio. Cõpoſui ergo ei hãc medicinã, et iuuit eã. ¶*Modus electuarij.* Recipe ſucci praſij vnc. vi. boni vini vnciam vnã, mellis vnciam vnam: piperis albi, thuris, myrrhæ, omnium ana drachmã vnam: coniungatur aqua praſij, et vinũ in olla, et coquantur donec conſumantur duæ partes tertiæ. et tunc proijciatur ſuper ipſum mel: et accendatur ſub ea ignis donec coaguletur, et fiat ſicut mel. terantur ergo medicinæ et puluerizentur ſuper ipſum: deinde miſceatur ſuper ipſum. quando igitur permiſcentur, tunc repone ipſum in vitreato: et lambat ex eo infirmus cochlearium. i. ieiunus. iuuata eſt ergo hac medicina in ſpacio breui.

Ad ſputum ſanguinis, & ſolutionem ventris, & ſanguinis.

Emplaſtrum quod ego compoſui: et ponitur ſuper pectus, et abſcindit fluxum ſanguinis: et ſuper ipſum ſtomachum ex ſolutione ventris: et ſuper caput ex fluxu ſanguinis narium. Cuius permiſtio. Recipe myrrhæ, thuris, aloes, omnium ana. ℥. iiij. balauſtiorum, ſan guinis draconis,

C acaciæ, ſief memithe, feluzaharagi, et loco eius chohol caubẽ, omniũ ana. ℥. viij. opij, radicis ſpicæ, hyoſcyami, omnium ana. ℥. iij. aluminis abluti, lãcunæ ſigillatæ, atramenti omniũ ana. ℥. ij. ſumach, gallarum, granatorum ſummitatum. ſ. balauſtiorũ, omnium ana. ℥, vi. tere illud, et cribella ipſum cum cribello ſubtili, et confice ipſum cũ vino paſſularum bono, aut cũ aceto vini permiſto, donec fiat ſicut mel ſpiſſum: deinde line ſuper pectus ex ſputo ſanguinis: et ſup caput ex fluxu ſanguinis narium: et ſuper omnem locum, ex quo egreditur ſanguis: et line ipſum ſuper ſtomachum ex ſolutione ventris: et hoc vltimum eſt in eo, quod diximus: ſerua ergo ipſum.

* al'. fellis zaharagi.
* al'. laccæ

Ad ventoſitatem ventris, & apoſtema in hepate, & hydropem.

Et cõqueſta eſt mihi mulier de ventoſitate in vẽtre ſuo, & apoſtemate in hepate ſuo in ſuperioribus eius, & inceptione hydropis: et erat mulier tricenaria, aut quaſi tantũ: et erat cauſa eius retentio menſtruorum, & erat vincens cõtinens nos aer calidus, & humidus. Cõpoſui ergo ei hanc medicinã, & iuuata eſt ea vſq; ad. xxx. dies. ¶*Confectio, quæ prouocat menſtrua, & expellit ventoſitatem.* Recipe eupatorij, ſpicæ, corticũ caſiæ ligneæ, croci, ſeminis apij montani, & domeſtici, liquir. ſquinanthi, carpobalſami, rubiæ omniũ añ. ℥. iiij. reuetſeni. ℥. iij. maſtiches, laccæ quæ non eſt operata, ſpodij, roſarum rubrarum, ariſtolo. omnium añ. aur. i. terantur omnia, & cribel

D lentur, & conficiantur cum melle deſpumato, de quo ſumatur omni die pondus. ℥. ij.

Ad icteritiam nigram.

Et conqueſta eſt mihi mulier religioſa, quã extenuauerat religioſitas & abſtinentia, de ictericia nigra multum apparente: & erat corporis macri, quæ iam tranſierat. l. annos: & erat tẽpus autũni: & erat eius regio romana, in diebus in qbus ego fui ibi. Cõpoſui ergo ei hãc medicinã: & accepit ex ea aur. i. & exiuit ex ægritudine ſua exitu bono. ¶*Medicina ad extrahendum melancholiam.* Recipe aloes põdus. ℥. vij. maſti. ℥. viij. agarici, polypodij, cartami, epithymi, omnium añ. pondus drach. ij. folij, caſiæ ligneæ, ſpicæ, omniũ añ. drach. ij. terantur, & cribellentur, & cõficiantur cum melle deſpumato: ſitq; doſis eius aur. i. cum vino, ſi non fuerit febris.

Ad icteritiam citrinam.

Et cõqueſtus eſt mihi vir tricenarius, qui erat monachus bonus. multæ lectionis in libris, & erat calefactus de icteritia citrina multum apparente. Compoſui ergo ei hãc medicinam, & iuuatus eſt ea velociter. ¶*Medicina ad extrahendum choleram.* Recipe amygdalarum amararum, amygdalarum dulcium, ſpodij, folij, roſarũ, abſinthij, maſtiches, ſpicæ, aniſi, omnium ana. ℥. iiij. ſeminis ſcariolæ drach. x. coriandri ſylueſtris, drach. ix. aloes, drach. vi. terantur, & cribellentur, conficiantur cum vino. Et ſit doſis omni die drac. ij. pondus.

Ad duritiem ſplenis, & apoſtema in hepate, & aquam citrinam, & dolorem ſtomachi, & renum, & tusſim cum icteritia. E

Et conqueſtus eſt mihi vir ex amicis meis ex bonis religioſis de duritie in ſplene ſuo, & apoſtemate in hepate ſuo, & aqua citrina, & dolore in ſtomacho ſuo, & dolore renum, et ex tuſſi cũ icteritia. Compoſui ergo ei hanc medicinam. ¶ *Confectio ad ægritudinem ventris, vel vacuitatis.* Recipe ſpicæ Indæ, coſti, corticum caſiæ ligneę, omnium ana pondus drach. ij. fœniculi drach. iij. piperis, ſeminis apij, acori, andachocæ, ireos, xylobalſami, omnium ana. drach. iiij. venarum cappar. drach. v. paſſularum mundatarum à granis ſuis, drach. x. terantur donec fiant ſicut medulla: & terantur medicinæ, & cribellentur, & cõficiantur omnia cum melle deſpumato: & ſumantur ex eo omni die. ʒ. iij. cum aqua capparum, & calaminthes, & ſecaniabin pauci aceti. iuuatus eſt ergo ea iuuamento manifeſto in ſpacio paruo.

Ad duritiem ſplenis, & hepatis emplaſtrum.

Emplaſtrum conferens duritiei ſplenis & hepatis. Recipe ammoniaci, bdelij, ireos, ſepi vaccini, omnium ana drach. †x. ficus, thuris, opopanacis, galbani, omnium ana drach. viij. piperis. † al. xvj. c. & l. grana, ceræ, picis ſiccæ, amborum ana. ʒ. xx. aluminis iameni, ſulfuris, myrrhæ, omnium ana. ʒ. x. pyrethri, radicum capparis, amborum añ. drach. v. viſci, ariſtolochiæ, croci, cordumeni, F amomi, olei nardini, omnium ana drach. iij. terantur bene cum aceto, & cõficiantur cum eo donec permiſceantur: & liquefiat cera, & permiſceãtur omnia terendo in mortario, donec fiat corpus vnum, & ponatur ſuper ſplenem.

Ad febrem quotidianam, & fluxum ventris, & teneſmon, & tusſim.

Pilulæ quas ego compoſui viro oratori, qui habebat quotidianam, & fluxum ventris ſuperfluum, & punctionem, & teneſmon vehementem, & tuſſim: & iam erat deſiccatus: & deſperauerat ſe, & ſperauerat mortem. iuuatus eſt ergo his vice vna: quarum permiſtio hæc eſt. Recipe caſtorij, myrrhæ, amborum ana aur̃. i. & ß. ſeminis hyoſcyami albi. ʒ. iij. ſeminis apij. ʒ. viij. tere illa, & confice cum vino, & fac inde pilulas ſicut piper, & ſicca eas. ſitq; doſis eius grana. v. cum rob myrti, & aqua. Inquit Gal. non eſt nobis neceſſarium rememorari in hoc libro radicũ ægritudinum, quoniam iam eas diximus in alijs libris. hunc autem librum non fecimus, niſi ad deſcriptionem proprie: & quamuis nos confortemus per ipſum rationes empiricorum, tamen quando ego cogito, ratione certa agnoſco, quia eſt vnum de ſecretis medicinę, & theſaurus ex theſauris eius. & omnem *medicinam eius iam expertus ſum vicibus multis in eo, qui aptus, & * al. modum cui conuenit: & eſt conueniens *complexio eius. * al. cõplexioni G

Ad dolorem ani, & teneſmon, & ventris ſolutionem, & punctarum.

Ellychnium quod ſupponitur in ano, & efficit, opus pilularum, immo melius. Recipe myrrhæ, thuris, maſtiches, croci, omnium añ. partem vnam: terantur, & cribellentur, & cõficiantur cum vitellis ouorum, aut cum ſucco alefinis. i. pſyllij: & fac inde, quod ſit ſimile glandi, et pone in vno quoque eorum filum. Quando ergo facis illud, inunge ipſum ante oleo roſato, & pone ipſum in ano, & præcipe vt teneat ipſum nocte tota. Quando igitur voluerit extrahere, trahat filum, & extrahat ipſum. hæc autem medicina eſt ſublimis ad dolorem ani, & teneſmo ſanguineo, & ſolutioni ventris, & puncturæ. Scias ergo bonitatem eius.

Ad colicam, & vomitum, & dolorem ſtomachi.

Medicamen ad colicam, quod compoſui adoleſcẽti tricenario, cui acciderat colica, quę dicitur ileos, & vomitus, & exiccatio fortis, & dolor ſtomachi. Cuius permiſtio. ℞. myrobalanorũ citrinorum, & nigrorum, maſti. aniſi, ammeos, ſeminis apij, corticum thãpſiæ, medullę ſeminis * al. caſiæ ligneæ cartami, omnium añ. partem vnam, ſalis Indi partem. ß. aloes ſcotrẽſis ad pondus omnium medicinarum: terãtur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua foliorũ citri humidorum, & fiant inde pilulę. ſitq; doſis eius aur. ij. cum aqua calida ante cibum. eſt enim bonum ad digeſtionem H cibi. & lenit ventrem. & ad colicam, & ventoſitatem, & dolorem dorſi, & crudum humorem.

Ad lapidem renum.

Et cõqueſtus eſt mihi vir de lapide, quem habebat in renibus ſuis, & quãdoq; exierat in vrina. & narrauit quia egeſſit eum. hoc autem longinquum eſt: verũtamen ego audiui, quôd Archigenes in quibuſdam libris dixit hoc: ſed neſcio cauſam eius. Compoſui ei hanc medicinã, & * al. dixi iuuatus eſt ea vſq; ad. xxx. dies. ¶ *Confectio ad lapidem.* Recipe ariſtol. dauci, floris ſquinanthi, carpobalſami, ſpicæ, croci, meu, phu, apij, caſiæ, chamedryos, ſcorodi, ameos, praſij, dragagãthi, enulæ, ireos, origani montani, carui, ſeſeleos, corticum radicum cappar̃. gariophyllorum, cymini, ſeminis fœniculi, ſcillæ aſſatæ, ſinapis, myrrhæ, ſeminis erucæ, condiſi, omnium ana partẽ. i. pinearum decorticatarum ex cortice ſuo, quantum eſt pondus omnium: terantur, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato. ſitq; doſis eius omni die drach. iij.

Ad debilitatem coitus, & dolorem veſicæ, & lapidem, & dolorem in vtriſque lateribus.

Et conqueſtus eſt mihi adoleſcens teneri corporis ex filijs regum philoſophorum ex amicis meis, de coitu, de veſica, de dolore in ea, & lapide, & de dolore in vtriſq; lateribus. Compoſui

ergo

A ergo ei hanc medicinam,& iuuatus eſt ea velociter. ¶*Confectio ad coitum.* Recipe pinearum excorticatarum de cortice ſuo libræ vnius quartam,medullæ ſeminis melonum,medullæ ſeminis cucurbitæ.been ru.& citrini,ſeſami decorticati,galãgæ, zingiber,ſeccacul, ſeminis alphagdi,ſepi ſcinci,omnium ana drach.x.ſeminis vrticæ,ſeminis ſinapis, ſeminis cepæ albæ,aniſi, ſeminis papaueris albi,liquir. decorticatæ, ſeminis bauciæ, omnium ana drach.vij. penidiorum quantum eſt pondus omnium.terantur,& cribellentur,& cõficiantur cum melle deſpumato,& accipiatur ex ea mane,& apud ſomnum quantum eſt nux. & præcipe ei vt fiat hoc ſibi cibarium diebus quibus accipit confectionem.Recipe bauciarum mundatarũ ex venis ſuis & cortice ſuo medietatem libræ.elixetur ergo donec diſſoluatur.& projciatur in ea oleum omphacinum & mel.fermentur cum vitellis.v.ouorum. & quandoq; decoquuntur cum eo paſſeres. & coloretur cum croco & zingibere.& aromatizetur cum muſco.

Ad ſatyriaſin.

Medicamen cui non eſt ſimile ſuper terram in ſatyriaſi,& eſt velocis ſanationis. Cuius permiſtio.Recipe olei ſambucini vel de zambach.i.de ieſemino libram vnam. formicarum habẽtium alas mille.nemereſin vnam & eſt fœmina parua vulp̃. quæ in Sabano moratur.cum for-
B micis miſceantur.& inungatur cum hoc vnguento mirach,& duo teſticuli,& virga,poſtq; ſuſpenditur in Sole duabus hebdomadibus.

Ad dolorem teſticulorum,& apoſtema,& ventoſitatem in eis.

Et conqueſtus eſt mihi vir ex bonis religioſis ex amicis meis de apoſtemate in teſticulis, & ramice,& ventoſitate in eis, & dolore eorum. Cõpoſui ergo ei hoc emplaſtrum, & iuuatus eſt eo iuuamento magno.Cuius permiſtio. Recipe maſtiches,ſetę,thuris,ſarcocollę,omnium añ. drach.vi.terantur,& cribellentur,& incorporetur cum vino,& liniatur ſuper apoſtema. & annectatur ſuper ipſum cotum.& dimitte ipſum donec exſiccetur.deinde accipe pannum,& liga duo oua ad duas ancharum pyxides.

Ad pruritum teſticulorum.

Ad pruritum in duobus teſticulis,ſumãtur ceruſæ drach.vi.ſulfuris citrini, drach.ij.opij.ʒ.i. terantur omnia cum aceto vini permiſto cum aqua,& pone ipſum tribus vicibus.

Ad apoſtema teſticulorum.

Et ad apoſtema in duobus teſticulis, ſumantur ciceris partes.ij.altheę pars.i.terantur cũ aceto,& liniantur ſuper apoſtema.eſt enim bonum.

C *Ad dolorem iuncturarum.*

Et ſcripſi ad Glauconem philoſophũ,qui erat ex bonis & puris amicis meis.& erat eius ætas adoleſcentia.& erat teneri corporis delicatus.& ipſius regio Beneuẽtum. inuaſeratq; eũ dolor iuncturarum,& carnium quæ ſup dorſo in directo ancharũ ſunt,& podagra,& dolor ancharũ. Cõpoſui ergo ei hãc medicinam,& eſt vna ex illis quã accepi ab Archigene. & addidi in ea, & rectificaui eam.iuuatus eſt ergo ea vſq; ad.lxx.dies,& non redijt ad ipſum.& eſt ſecretũ magnũ ex ſecretis medicinæ. ¶*Pilulæ ad dolorem iuncturarum.* Recipe myrobalanorum kebul.& indorum. & corticum cucumeris aſinini. bũzaram loco cuius ponitur zingiber, colocynthidis interioris,ſalis indi,hermodactylorum, aloes ſcotrẽſis,omnium añ.drach.i.ſagapeni,drach.ij.terantur,& puluerizentur,& conficiantur cum aqua foliorum kekẽgi,& aqua albuzaran. & fiãt pilulæ ſicut piper,& deſiccentur in vmbra,& bibatur ex eis omni nocte tertia.ʒ.iij.cũ aqua calida.Et ſumatur poſt illud hæc medicina,cuius modus eſt. Recipe buzidẽ.i.ſatyrionis partem.i. hieræ picræ partes.ij.terañ,& cribelleñ,& conficiantur cũ melle.& bibantur ex ea drach.iij.

* al.zedoariæ

Ad iſchiadem.

Et conqueſtus eſt mihi vir ex vna villarum romanarum,ſuprã cuius aerem erat vincens hu-
D miditas, & vincens ſuper complexionem viri ſimile illi de iſchiade. purgaui ergo corpus eius ſemel cum hac medicina.& excuſaui ipſum à cauterio & vnguento. ¶*Medicina ad iſchiadem.* Recipe hermodactylorũ,turbith carnoſi,buziden.i.ſatyrij,ſanæ,medullæ ſeminis cartami,pulpæ colocynthidis,medullæ ſeminis citruli,omnium añ.drach.i.terantur,& cribellentur,& conficiantur cum butyro & melle.& eſt hæc potio vna.

Ad humorem crudum lapidoſum,& mollificationem crurium,& debilitatem corporis.

* al. ex ficulis

Et conqueſtus eſt mihi Abyn,qui erat exſiccãtus,cuius erat ætas adoleſcẽtia, mediæ habitudinis,delicatus,de humore crudo lapidoſo,qui faciebat eũ ſedere,& mollificatione crurĩũ ſuorum,& debilitate corporis ſui,& ſtupore in vtriſq;. Cõpoſui ei hãc medicinã. & vſus eſt ea per menſem,& redijt ad ſanitatẽ ſuam naturalem. ¶*Medicina ad humorem crudum.* Recipe myrobal.kebu.& emblicorum,et indorum.& ſatureię,ammeos,apij,origani perſici,hermodactylorum,turbith gummoſi in duabus extremitatibus, omnium ana.ʒ.i.buzaran, loco cuius ponitur zingiber,drach.ij.ſenæ arabicæ lib.i.tertiam.ſpicæ,hehel,amomi,omniũ añ.drach.viij.cinnamomi,neremiſch,piperis,macropiperis,ſpodij,ro.ſalis naptici, oĩum añ.drach. iiij naſturtij. vnc.ß.ſalis ammoniaci aur̃.i.acori.drach.iiij.berengi,doronici, zedoariæ tertiam aur̃.i.terãtur, & cribelleñ,& leniañ cum butyro vaccino,pręparato cũ cliſſiſſia tritici.i.ſimila,donec eijciat

ipſum.& adiungâtur media libra penidiorum, & cōficiatur cum melle deſpumato. & ſumatur E
ex eo omni die.ʒ.ß.cum aqua in qua decocta eſt acorus. & vtatur hoc oleo. eſt enim vltimū in
ægritudinibus iuncturarum,& mollificatione earum,& corruptione complexionis earum, &
ipſarum dolore. ¶*Oleum probatum cuius permiſtio.* Recipe coſti,carpobalſami,corticis caſiæ,
oīum ana.ʒ.xxx.calami aro.buzaran,loco cuius ponit̃ zingiber,abrengi,loco cuius ſagapenū,
omnium an̄.ʒ.xx.macropiperis.ʒ.vij.cordumeni,zingiberis,ſtaphidis agriæ,omnium an̄.ʒ.vi.
cyperi.ʒ.xi.venarum ſquinanthi,ireos,amborum ana.ʒ.xij.cyperi, blactæ byzantiæ, foliorum
myrti,ſampſuci,omniū.ʒ.x.tere medicinas cōtritione craſſa, & infunde eas in vino boni odo-
ris,ſecundū menſuram qua cooperiat eas,die ac nocte, & pone ipſum in olla, & infunde ſuper
eam ex aqua quantū eſt menſura vini.deinde infunde ſuper illud oleū ſeſami, & oleum lentiſci
num,de vnoquoq;.x.aſacraiati, deinde accende ſub ipſa ignem lentū quātitate.viij. horarum.
deinde tolle eam ab igne, & permitte illud infrigidari. & funde oleū ab aqua. deinde accipe in
decoctione eius ſecunda, aſſari ſpicæ, amomi.ana. ʒ.x.folij.ʒ.vi.myrrhæ vnc.i.tere omnia, &
infunde ea die ac nocte.deinde cola eam in ollam,& funde ſuper eam oleū.ſitq; olla in qua de-
coques vice prima & ſecunda & tertia,olla limpida,in qua ponantur medicinę & oleum,et ac-
cipe ollam magnam à loco ma*ſiam,& funde in eam aquā,deinde pone ollam in qua ſunt medi F * al. maraxiā
cinæ & oleum in concauitate eius,& accende ſub ea ignem lentum,donec decoquatur oleum,
& medicina per calorem aquæ. Quando ergo decoxeris ipſum ſecundum terminum quē nar-
raui,et peruenerit ad finem, remoue ipſum ab igne, et permitte ipſum infrigidari. deinde cola
ipſum oleum,et coque ipſum tertio.et accipe gariophyl.blactæ byzantiæ.nucis muſcatæ,om-
nium ana.ʒ.iiij.bdellij.ʒ.iii.mellis,ſtyracis calamitæ.ʒ.xxx.olei balſami.ʒ.ß.†tere medicinas ſic- † al. vn. ſemis
cas,et infunde eas in vino die ac nocte.deinde cola eas in ollam.et funde ſuper eas oleum.et ac
cende ignem ſub eis ſecundum q̄ narraui tibi.deinde cola oleū,et repone. ipſum enim eſt vlti-
mum in ægritudinibus iuncturarū.et in læſione fiat inunctio ex eo, et bibatur.ſoluit enim na-
turam,et extrahit humorem crudum.et confert colicæ,et ægritudinibus viſcerum.

Ad caninum appetitum,& ſingultum,& eructuationem acetoſam.

Electuarium dia trion pepereon quod ego compoſui Hedino,qui fuit ex bonis,et erat intra
Romam,& erat ſeptuagenarius.conqueſtus eſt de frigore in cōplexione, & humiditatibus ſu-
perfluis,& canino appetitu,& ſingultu,& ructu acido.Compoſui ergo ei hanc medicinam, &
iuuatus eſt in hebdomade.cuius permiſtio. ℞. piperis albi, piperis nigri,macropiperis, omniū
ana quartam libræ,xylobalſami.℥.i.ſpicæ,amomi,amborum.an̄.ʒ.iiij.ſe.apij, zingiberis,ſeſele- G
os,keiſim,caſiæ mundatæ,enulæ,aſari,omnium ana.ʒ.iij.tere omnia, & cribella, & cōfice cum
melle deſpumato,& repone ipſum.& ſumatur ex ipſo quantum bundacha.

Ad tremorem cordis,& inquietudinem,& cogitationem.

Syrupus quē cōpoſui Demicrathi,quæ eſt mulier bona,multi ieiunij: cui accidit tremor cor
dis,& inquietudo,& cogitatio,& ſtoliditas,& mētis ablatio.et qn̄q; egrediebat̃ à ratione ſua.et
erat quadragenaria,cōſtrictæ carnis albæ.cuius p̄miſtio. ℞. bugloſſæ exſiccatæ,foliorū roſarū,
foliorū citri,foliorū ocimi citrati,capilli veneris,ocimi gariophyl.oīum an̄.hoſmatū.i.quod eſt
quarta libræ,& tria grana malorū mādragoræ inciſorū.ʒ.viij. fruſtum panis karabe cōtriti,ſetæ
crudæ inciſæ,lazuli loti,abluti,cōtriti,nucis muſcatæ contritæ,zedoariæ,doronici,been albi et
rubri,ſandalorū al. & rubrorū, margaritarū minutarū,coralli, ſpodij,berberis,xyloaloes boni,
crudi,maſti.thuris maſculi,oīum an̄.aur̃.i.terantur,& decoquant̃ oīa in.xiiij.libris aquę fontis,
donec conſumant̃ duæ tertiæ.& cōprimatur manibus pannus in quo ſunt ſpecies,& colent̃,&
aggregent̃ duæ libræ aquæ cū.x.libris boni vini,&.x.libræ mellis deſpumati.& coquat̃, donec
fiat ſpiſſitudo.& infrigidetur,& aromatizetur cū.ʒ.i.muſci contriti.& bibatur ſeptimanis.iiij.

Ad tremorem cordis linimentum. H

Linimentū ad tremorē cordis.℞.thuris ro.xyloaloes. gariophyl.ſpodij, ſandalorū rubrorū,
karabe marini,ſandarachæ,omniū an̄.ʒ.i.aluminis iameni.ʒ.ß.terant̃,& cribellent̃, & cōficiātur
cum aqua ro.aut cum aqua malorum,& ponatur ſuper cor & ſtomachum.eſt enim vltimum.

Ad dolorem hepatis,& ſplenis,& multa alia.

Et cōqueſta eſt mihi mulier deuota magnę quātitatis nobilis(cuius cōplexio decliuis erat ad
caliditatē.& eius anni.xl.erāt,)de dolore ſtomachi,& hepatis,& ſplenis,& duritie in ventre,&
apoſtemate,& inceptione hydropis,& dolore amborū renū,& pulmonis,& amborū laterum,
& veſicæ,& matricis,& dolore in oībus mēbris ſuis,& ſputo ſanguinis,& pleuritide. Cōpoſui
ergo ei hoc emplaſtrū.Cuius p̄miſtio.Recipe ceræ.helkalimbat.i.terebynthinę,bdellij,thuris,
ammoniaci,cordumeni,fructus myrti,fructus vitis,tortellarū de ſeni,amomi,ſpicę,croci,myr-
rhæ,maſtiches,oīum an̄.ʒ.viii.olei violati,olei ſeſamini,amborū an̄.ʒ.xl.vini boni odoris quāti
tate qua īſundat̃, donec fiat emplaſtrū. & accipe ammoniacū,bdelliū,et thus,et myrrhā,et tere,
& in vino ea infunde, & contere ea, & liquefac cerā cū duobus oleis, & bulliat.qn̄ ergo lique-
fiunt,depone ea deſuper ignē,& tere reliquas medicinas,& pulueriza ſup̄ ea, & moue ea tādiu
donec permiſceant̃ adinuicē.deinde line ea ſup̄ loca in q̄bus durities eſt,& apoſtema,& dolor.

Ad vomitum

A *Ad vomitum immoderatum, & fluxum ventris.*

Emplaſtrum quod compoſui mulieri religioſę deuotę, cui acciderat vomitus immoderatus, & ſolutio ventris ſuperflua, & fe. concluſa, & ſitis, & aduſtio vehemẽs. & erat trigenaria. & erat tempus æſtiuum. Cuius permiſtio. Recipe cydoniorum mundatorum decoctorum cũ aceto lib. i. galliæ, ſeminis myrtæ, ſumach, acaciæ, fructus vitis, myrrhæ, maſtiches. oĩum ana. ʒ. iiij. tortellarum de ſeni. ʒ. viij. aromatici. ʒ. i. tere illud bene donec permiſceatur, & funde ſup illud oleum roſ. & acetũ vini, & aquã ro. tali mẽſura ꝙ humectet, & line ſtomachum, & iuuata eſt ea ſtatim

Ad febrem quotidianam trochiſci.

Modus trochiſcorum ad febrem quotidianam quando maturatur. Quorum permiſtio. Recipe roſarum, ſpodij, eupatorij, ſeminis cuſcutæ, berberis, ſeminis endiuiæ, omnium ana. ʒ. iiij. xyloaloes, tragaganthi, abſinthij, aniſi, doronici, omnium ana. ʒ. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum aqua calida, & fiant inde trochiſci, quorum vnus ſit drach. ij. et bibatur cum ſyrupo acetoſo. vij. diebus, & eradicabitur.

Ad febrem tertianam decoctio experta.

Decoctio ad febrem tertianam poſt tres acceſſiones experta. Cuius permiſtio. Recipe tere-
B niabin. i. ſemen album habens ſaporem mannæ, medullæ caſſiæ, tamarindorum, omnium aн. ℥. ß. myrob. ℥. i. decoquantur cum lib. i. ß. aquæ donec conſumantur duæ tertiæ, & coletur, & bibatur cum media. ℥. olei ſeſami. ipſa enim eradicatur ſtatim.

Ad febrem quartanam trochiſci.

Modus trochiſcorum ad febrem quartanam. Inquit G. iam narraui in multis librorum meorum ꝙ quartana qñ inuadit in autumno, pertranſit in vere. & quando inuadit in æſtate, dimittit in. vi. periodis, quando medicus eſt prudens. nam quãdo maturatur, & vtitur hac medicina, tũc facit eam redire tertianam. deinde medicatur tertianæ cũ eo quod dixi. quare eradicatur fe. tertiana hoc regimine, ante horam quam determinauerunt medici qui fuerunt ante me. Et ego quidem determinaui illud. verum ego iam ingeniaui cum hoc, & eſt ſecretũ magnum. Verũtamen nos non vtimur niſi in corporibus fortibus. Quorum permiſtio. ℞. eupatorij, abſinthij, coſti, zurumbet, doronici, ammeos, ariſtol. ſcorodi, myrrhæ, euphorbij, oĩum ana auř. i. aloes, bdellij, pyrethri, ſagapeni, opopanacis, harmel, acori, amomi, omnium ana. ʒ. i. infundantur ſagapenum & opopanax in vino, & moueantur, & terantur medicinæ, & cribellentur, & conficiantur oĩa, & fiant inde trochiſci, ſitq; trochiſcus drach. i. & bibatur cum aqua raphani.

C *Ad hydropem pilulæ.*

Et cõqueſta eſt mihi filia Nicolai regis, & ipſa qdem monacha erat deuota. & ſenſerat de hydrope horrida, & aqua citrina, in qua fatigati erant medicantes, & ſtrictione naturæ, præparaui ergo ei hanc medicinam, & conualuit vſq; ad ſeptimanas quatuor, & exiuit ab ægritudine ſua egreſſione bona & ſana. *Pilulæ ad hydropem.*

Recipe ſpicæ indæ & romanæ, amborum aн. ʒ. iiij. agarici, ariſtol. amomi, croci, æris cõbuſti, epithymi, maſtiches, hyperici, coſti, chamædryos. oĩum aн. ʒ. iij. myrrhę, kerſe medicinalis, ſquinanthi, tithymalli, oĩum aн. ʒ. i. aloes. ʒ. viij. tere illud, & pulueriza ipſum: et cerne eũ, et cõfice cũ aqua, & fac de ipſo pilulas, & inunge manus tuas in cilini, ſitq; doſ earum. ʒ. ij. cum vino miſto.

Ad icteritiam ſparſam.

Medicamen ad icteritiam ſparſam ſcilicet ſuper totum corpus, quod ego compoſui. ℞. euphorbij, epithymi, aloes, ſulfuris, omnium aн. partem. i. tere illud, & da in potu ex eo. ʒ. ij. cum aqua caſei, eſt enim vltimum quando non eſt calida.

Ad icteritiam cauſæ calidæ.

Medicamen quod ego compoſui ad icteritiam calidæ cauſæ. ℞. aquam lactis caprini coagu-
D lati cũ tamarindis lib. i. ſucci endiuiæ lib. i. ſucci ſolatri libræ quartã. aquæ abſinthij humidi. ℥. ß. berberis, ſandalorũ al. & machoziri. i. citrini, aloes, oĩum aн. ℥. i. ſpodij, ſpicę, rauedſeni, oĩum aн. ʒ. i. terantur, & cribellentur. & permiſceãtur oĩa, & permaneant in nocte, & bibatur ex eo omni mane lib. ß. colato cum. ℥. ij. iulep. poſtea ponas ipſum in loco frigido, aut ſumať cũ geleniabin.

Ad deſcenſum aquæ in oculum, & vertiginem, & iſchiadem.

Modus medicinæ ad deſcenſum aquę in oculum, quam ego compoſui viro qui erat ex viris religioſis, qui multiplicauerat comeſtionem hordei, et aſſiduationem vigiliarum. quare euenit ſuper eum malum ex deſcenſu aquę in oculũ ſuum. et acciderat ei vertigo et iſchias: iuuatus eſt ergo et conualuit. et ipſa quidem confert omnibus ęgritudinibus melancholiæ, et phlegmatis, et anginæ, accidentibus ex craſſitudine humorum. et ad morſum canis rabidi, & habentium venenum, & pręfocationi matricis. Cuius permiſtio. ℞. epithymi auř. x. ſcammonię, praſii, ſtœchados, myrrhæ, ellebori nigri, aн. auř. iiij. ſcillæ aſſatæ, euphorbij, aloes, croci, gentianæ, petroſelini, ammoniaci, opopanacis, omnium ana auř. i. polij, cinnamomi, ſagapeni, myrrhæ, ſpicæ, floris ſquinanthi, calaminthes fluuialis, ariſtolochiæ longæ, omnium ana auř. ij. teratur illud & cribelletur, & infundantur gummi in vino boni odoris, & conficiantur cum melle deſpumato qđ ſufficit, & dimittatur donec antiquetur. ſitq; doſis eius aur. iiij.

Ad

Ad inquietudinem.

E

Ad inquietudinẽ.i.gueſſegues. Modus medicinæ quam ego compoſui religioſę mulieri, cui acciderat inquietudo, vt & ſola loqueretur ſecum, & ſylueſtritas. & medicati fuerũt ei multi medicorum, & non valuerat eorũ medicatio in ea ita, ꝙ iam deſperauerat de ſe. Cõpoſui ergo hãc medicinam, & iuuata eſt per eam, cuius permiſtio. ℞. ſcãmonię, aniſi, karabe, coralli combuſti, xyloaloes purę, ſeminis coriandri ſicci, margaritarum minutarũ, foliorum ro. ſpodij, maſtiches, omnium ana. ʒ. iij. myrob. indorum, citrinorum, kebulorum, oĩum, poſt mundificationẽ ex nucleis ſuis, añ. ʒ. x. turbith al. aur̃. xij. agarici aur̃. viij. zedoarię, doronici, oĩum añ. aur̃. ij. ſachari tabarzet ad pondus oĩum medicinarum. teratur illud totũ, & cernatur cum orali, & permiſceant̃. de quo ſumant̃. ʒ. v. in puluere. & ſumant̃ diebus multis, & bibant̃ cũ aqua frigida. Cibus aũt ſit illud qđ lene eſt, ſicut pulli. & alteret̃ aqua cũ ſyrupo myrtino, aut cũ ſyrupo de roſis recẽtibus.

Ad obliuionem, & frigus in renibus, & dolores in iuncturis, & alia multa.

Et conqueſtus eſt mihi vir aburoſus religioſus qui erat amicus mihi. & iam cõſecutus fuerat de oratione ſua quę alius in ſuo tempore conſecutus nõ fuerat. & de ętate cõſecutus fuerat annos. lxx. & erat propinquus mihi. & partes quidem frigoris iam vicerant ſuper eum. quare acciderat ei obliuio, & frigus intenſum, & dolores in iuncturis. Cõpoſui ergo ei hanc medicinã, & F iuuatus eſt iuuamento ſufficiẽti, & exiuit ab ęgritudine ſua vſq; ad duas hebdomadas. & ego q;dem probaui eam in multis, & inueni eam conferre ægritudinibus veſicæ & humori crudo. & ſanatio eius eſt ex oĩbus ægritudinibus iuncturarum & ſoda, generatis ex humoribus frigidis, & quod eleuabatur ad cerebrum ex vaporibus ab illo humore, & à tuſſi phlegmatica. & ꝑparat ſtomachum vt coria pręparant̃ galla. & rectificat ipſum, & fugat ventoſitatem craſſam ex eo, & digerit cibũ, & excitat appetitũ, & reſoluit qđ ex phlegmate incraſſat̃ in ſtomacho. & aliqñ abſtergit viſum, & acuit mẽtem, & delet obliuionem. & clarificat vocẽ, & tardat canitiem, & diſſoluit podagrã frigidę cauſæ. & qcunq; ſenex vtit̃ ea, nõ indiget alio in conſeruatione ſanitatis.

Confectio dia trion pepereon ſecunda.

Recipe piperis al. & nigri, macropiperis, galãgę, caſſię ligneæ, calami aro. croci, ſpicę Indę, gariophyll. cardamomi, carpob. aſari, zingiberis, ſeminis myrti ſiccæ oĩum ana partem vnã. maſtiches partes. v. terantur medicinæ, & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato, & ponatur in vaſe vitreo læuigato. de quo ſumatur aur. i. apud ſomnum. & eſt ex ſecretis magnis.

Ad dolorem iuncturarum, & complexionem corruptam.

Et conqueſtus eſt mihi arſatus & religioſus (qui erat amicus, & erat orator. & iam cõſecutus G fuerat annos. lxx. & dicebatur de eo ꝙ nũquam iraſcebatur, neq; contrarius fuerat alicui, & erat multæ taciturnitatis, & dilatatæ ſcientiæ) de dolore in omnibus iuncturis ſuis. & vidi cõplexionem eius corruptam. & alterata erat ei mens. Pręcepi ergo ei vt vteret̃ hac medicina. Hiera magna. ℞. chamępityos, ſcorodi, amborum ana. ℥. ß. ſeminis apij, ammeos, haſce, agarici, omniũ ana. ℥. i. gentianæ aur. iiij. cẽtaureæ minoris. ℥. ß. myrrhę, ſpicæ, calaminthes montanę, ſpodij, petroſelini, praſij, omnium ana. ℥. ij. ſeminis rutę, hyperici, hyſſopi ſicci, phu, oĩum ana. aur̃. iiij. chamædryos. ℥. iij. folij. ℥. i. terantur omnia, & cribellentur cum orali, & leniantur cum. ij. ℥. olei balſami, & conficiantur cum ſufficientia mellis origani deſpumati, & repone in vaſe leni interius. & dimittatur ſex menſibus. ipſa nanq; iuuat. hæc enim medicina eſt melior. Montee ſi ſciueris menſuram eius, excuſabit te ab alijs. Ego enim vidi ipſam cõferre ei. & eſt complexio eius ſicut theriaca. Huic quidem viro redijt ſanitas eius. deinde poſui vt experirer ipſam. inueni ergo in quibuſdam iuuamentum eius, quia excitat virtutes naturales & præcipue digeſtiuam. & extrahit melancholiam cum vapore. & ſubtiliat phlegma. & attenuat ipſum. & alleuiat exitum eius ex corpore. & refrenat choleram citrinam. & confert omnibus ægritudinibus hepatis & ſplenis. quoniam aperit oppilationem. et ſi profundatur in venis, mirabiliter valet. ita ꝙ forſitan eſt H ex mũdificatione ſanguinis, et conſeruat ipſum ad ſubſtantiam ſuam, ſi fuerit ſeruans ſanitatẽ. quoniam vadit in venas et arterias. et conſumit quod inuenit in eis de ſuperfluitatibus craſſis. et mundificat meatus. propter illud frangit lapidem, et mundificat fęcem humorum ex corpore, propter ſubtilitatem ſuæ operationis. Deinde non ſoluit ſuperflue propter ſuam frigiditatẽ. et eius potio integra eſt aur̃. i. cum aqua calida.

Ad maciem, & diſpoſitionem ſenectutis.

Et fuit mihi ò Montee amicus ex bonis, qui erat æqualis cõplexionis ſubtilium humorũ, extenuati corporis. & ipſe qdem multiplicauerat lectiones librorũ, & ieiuniũ, & orationẽ, & laborabat multũ. & erat parũ obuiãs cibo. & vigilabat plurimum noctis. & erat trigenarius die qua cognoui eũ. quare minorata eſt humiditas corporis eius, & addita eſt ei macies & ſiccitas cõplexionis. & nõ cõſecutus fuerat. xl. an. & iã ſuperauerant ei modi ęgritudinũ, et albificatũ erat eius caput. & debilitati erant motus eius innati. & factus erat in diſpoſitionibus ſenectutis vltimæ. Pręcepi igit̃ ei comedere. quare humectatus eſt hora poſt horã, & paulatim ꝺm gradationẽ. Cõpoſui ergo ei hanc confectionẽ. & pręcepi vt vteretur ea. excitauit ergo eius caliditatem innatam. & rectificauit ex diſpoſitiõibus eius multũ. & ambulabat ſuper pedes ſuos. & cõfortata eſt quidem

* al. ſuperuenerant.

A quidem virtus:& eſt bona ſenibus multũ.qm̃ aperit oppilationes,& confortat caliditatẽ innatã in eorũ corporibus:& reſoluit humiditates corruptas,& cõfortat digeſtionẽ, & confert ventoſitati:& reſoluit phlegma à ſtomacho,& à iuncturis:& cõfortat,& expellit nocumẽtũ frigoris: & prouocat vrinã. ¶ *Modus confectionis.* ℞.piperis,macropiperis,cinnamomi calidi.i.acuti,floris ſqnanthi,ſpicę Indæ,galangæ, ammeos, cymini carmeni, oĩum añ.auř.v.maſtiches, ſeminis fœniculi,aniſi,zingiberis ſicci,calamĩthes fluuialis ſiccę,oĩum añ.auř.x.folij Indi,cyperi,croci, aſari,caſię ligneæ,coſti dul.ſeminis apij hortulani,oĩum añ.auř.iij.gariophyl. cardamomi minoris,cubebæ,nucis muſcatæ,maceris,xylobalſami,carpobalſami,pyrethri,foliorũ agni caſti,zarneb.i.roriſmarini,acori,omnium ana auř.ij.terantur medicinæ,& cribellentur,& ponatur cum eis ſacchari tabarzet libræ tertia:& conficiantur omnia cum duplo ſui cum melle deſpumato:& reponatur in brumati leni,& ſumatur ex eo ab aureo.i.vſq; ad aureos.ij.ante cibũ,& poſt cibũ.

Ad anginam emplaſtrum optimum.

Iſte autem eſt modus emplaſtri,quod accepi ex libro antiquo,& rectificaui ſecundum ſententiam meam,& probaui ipſum in apoſtematibus gutturis,& inueni ipſum mirabile,& non vidi, quod velocius cõferret ipſo:& eſt ex magnis ſecretis. ℞.℥.merdaſengi,ideſt plumbi vſti,ſuper
B quod proijciatur ex oleo ſeſamino,& oleo viol.quo coaguletur:poſtea accipiatur mucilaginis pſyllij,mucilaginis ſeminis lini,& ſeminis altee,ſeminis almaru,omnium ana.℥.ß.ouorũ trium, gummi amygdalarum.℥,i.infundantur in aqua coriandri die ac nocte:deinde coletur:& proijciatur in ea chamæmeli,meliloti amborum ana.℥.iij.aggregentur,& percutiantur percuſſione bona:deinde fiat corpus vnum,& fiat ex eo emplaſtrum.

Ad omnes ægritudines emplaſtrum.

Emplaſtrũ mirabile cõferẽs oĩ ægritudini.fit hoc modo.℞.olei,aceti vini,amborũ añ.lib.iiij. merdaſengi,lib.i.&.ß.chalcecaumenu.ʒ.xx.ziniar.ʒ.xvi.colchotar,qđ eſt atramentũ albũ,chalcanthi,corticum æris.i.batitura, oĩum añ.ʒ.xvi.decoquatˀ acetum & oleũ,& remoueatˀ ab igne, & proijciatur in eis lithargyrus & reliquę medicinę:deinde reducatur ad ignem,& decoquatur donec inſpiſſentˀ,& rubeant:deinde vtatur in oĩbus vulneribus,& vlceribus,et apoſtematibus.

Ad morſum canis rabidi.

Illud autem,quod ſanat à morſu canis rabidi,eſt id,quod dico tibi:& eſt ex medicinis nobilibus & ſecretis magnis:& eſt medicina,quam faciebat Aſinius ſenex antiquus,qui vituperabat
al. ſuper medicinas pẽr eam:& ipſe quidem non vidit aliquem,quem momorderit canis rabioſus,& bi-
C berit eam,mori.& ſi non conſequebatur ipſum in principio,quando momorderat eũ canis.dabat ergo in potu ex ipſo cochlearia duo,& potabat ipſum ex ea.xl.diebus integris:& emplaſtrũ faciebat loco morſo,quod dicam poſt medicinam. ¶ *Modus medicinæ morſus canis rabidi.* ℞. cineris cancrorum partes decem, gentianæ partes. vij.thuris partem vnam. doſis eius eſt cochlear vnum magnum: & pulueriꝫetur ſuper aquam, & bibatur, & non bibatur ex ea minus.ʒ. iij. ¶ *Modus emplaſtri.* ℞.aceti vini,kiſt.i.opopanacis.℥.ij.picis lib.iij.aggregetˀ illud,& fiat emplaſtrum ex eo:& emplaſtretur ex eo locus morſus.eſt enim mirabile.

Ad ſtrangulationem prouenientem ex fungis.

Quid aũt ſanat ex comeſtiõe fungorũ illũ,cui accidit pręfocatio? dixit Gal. ego vidi medicũ de terra Alexãdrię,qui vtebatˀ ſtercore gallinę in medicatione ſtrangulatiõis eius, q comederat fungos,vſus fui iſto & probaui ipſum:quod fuit,qa exiccaui ipſum, & cõtriui ipſum,& dedi in potu ipſum in aceto,& aqua,& melle,& vino:& vomuit ſtatĩ humorẽ craſſum,& phlegmaticũ. & ſedatus eſt,& qeuit,et inuenit trãquillitatẽ integrã, & euaſit ab accidente,quod ei acciderat.

Ad petram medicamen.

Medicamen ad petram,quod ego compoſui viro ex regibus Alexandrię,cui euenerat lapis,
D & laſſi erant medicantes,donec deſperauerat de ſeipſo.Compoſui igitur ei hanc medicinam,& iuuatus eſt per eam,et exiuit ab ægritudine ſua egreſſione integra.Et eius modus eſt. ℞.opij.ʒ: iij.acori,danich.i.et ß.pyrethri,euphorbij,caſtorij,corticis radicũ capparis,ſeminis hyoſcyami, galangæ,omnium ana.ʒ.i.cinnamomi,ſeminis baucię ſylueſtris,ſeminis apij,coſti,petroſelini, caſiæ ligneæ,mentę,myrrhę,chamæpityos,calaminthes fluuialis,et mõtanę,gentianę romanę, radicis liquiritię,enulæ,chamædryos,praſii,ſcolopẽdrię,ariſtolochię rotũdę,ſeminis ammeos, maſtiches,radicẽ lilij cœleſtis,cymini carmeni,gariophyllorũ,ſeminis fœniculi,ſcillę aſſæ, ſinapis,granorũ pini,aniſi,carpob.ſeminis erucę ſylueſtris,cordumeni,ſeminis rutę ſylueſtris,ſeminis agni caſti,aniuden nigri,ana danich.i.et ß.terantur omnia,et cribellentur,et liniantur cum oleo balſami,quantitate quartę vnius vncię,et conficiantur cũ melle deſpumato. doſis eius eſt kiſt.i.et ß.vſq; ad.ʒ.ß.deinde probaui illud poſt illud,et inueni ipſum frãgere maiores lapides,et extrahere omnes eos.Quod autem dicunt omnes homines de lapide iudaico, iam exptus ſum, et non inueni in lapide veſicę operationem. verum ipſe in lapide renum eſt fortis,et valde mirabilis operationis:et ipſe quidem eſt lapis valde albi coloris,in quo ſunt fila nigra,qui lapis inuenitur in Palæſtina:et modus dandi ipſum in potu,eſt vt fricetur ſuper cotẽ viridem,donec ex eo reſoluatur aliquid:deinde aggregetur limatura illa,et abluatˀ,et detur in potu cũ aqua calida.

al. ſuperuenerant.

Ad

Ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, & morpheam. E

Decoctio mirabilis, quã cõpoſui ad ægritudines phlegmaticas, & melancholicas, & ad morpheam ſparſam, & ictericiã, & ventoſitatẽ, & humorem crudũ, viro quinquagenario. cuius hæc eſt pmiſtio. ℞. ſpecierũ triũ myrobal. abſinth. epith. cũ ſemine ſtœchados, ſuchaa, bedeguard, floris violarũ, ſeminis aniſi, ſeminis fœniculi, polypodij, turbith carnoſi, cartami, agarici, cẽtaureę, chamæpityos, chamædryos, oĩum ana. ʒ. ß. capilli veneris, fumi terrę, omniũ ana cabdati vnum, tamarindorum quartam librę vnius, ſebeſten quinquaginta, iuiubas totidem, contundant medicinę, & infundantur in. x. lib. aquę bullientis die & nocte. & decoquant lento igne, donec cõſumantur duæ tertiæ, & confricent digitis, & colent cum æquali pondere de rob. & reponatur. Doſis eius eſt quarta lib. vnius cũ quarta librę aquę calidę, & guttis olei ſeſami, et põdere duorũ denariorũ ſcãmonię antiochenę. cibus eius ſit caro ouis annualis. & potus ſit ſyrupus de melle.

Ad multam infrigidationem & humectationem corporis, & ventoſitatem.

Electuarium dia trion pipereon, quod ego compoſui Fortuno, qui iam proceſſerat in ętate. & erat magni corporis humectati, multæ ventoſitatis infrigidati corporis. Cuius permiſtio. ℞. piperis nigri & albi quod eſt leuius ex eo, macropiperis, cinnamomi, zingiberis, ſeminis fœniculi, aniſi, aſari, maſtiches, oĩum ana. ℥. i. xylobal. carpob. ſpicę, cortic. caſię ligneæ, amomi, oĩum ana. ℥. i. cardamomi minoris. ſeminis apij, ammeos, croci, gariophyllorũ, coſti, maſtiches, oĩum ana quarta. ℥. i. terantur & cribellentur, & conficiantur cum melle deſpumato. & ſumatur ex eo omni mane pondus. ʒ. ij. cum aqua mentæ & maſtiches, & aniſi. & ſit cibus tenuis. F

Ad dolorem frontis, & acetoſitatem in ſtomacho, & punctionem.

Tryphera, quam ego cõpoſui Monteo, qui habebat dolores frontis, & acetoſitatẽ in ſtomacho, & punctionẽ. Vſus eſt ergo ea diebus aliquot, & ſanatus eſt ea ab ægritudine ſua. Cuius pmiſtio. ℞. ſpecierũ triũ myrobalanorũ, et emblicorũ, & ſitarabegi, et eſt butyrũ conditũ cũ melle & lacte, oĩum añ. aureos. x. terant, & cribellentur, & leniantur cum oleo de amygdalis dulcibus: deinde ſumat zingiberis, maſtiches, cinnamomi, piperis, aſari, croci, oĩum ana aur. x. coſti dul. macropiperis, ſetaragi Indi. cortic. caſię lignec, oĩum ana aur. iij. nucis muſcatæ, maceris, cardamomi, xyloal. inde, cubebarũ, calami aro. oĩum ana aur. ij. penidiorũ. ℥. ij. terant, & cribellentur, & leniant cũ oleo balſami. & conficiant cũ melle deſpumato. Et ſumat ex ea omni die aureus. i.

Ad anxietatem & humectationem.

Tryphera quam compoſui filio regis, qui erat religioſus, ãnxioſus, humectatus. ℞. myroba. kebul. bell. emblicorum, oĩum ana quartam libræ vnius. coquantur in. x. lib. aquæ, donec cõſumantur tres quartæ. & coletur, & proiiciatur illa aqua ſup myrobal. & bell. & emblicos. & ponatur in ſufflatione venti ſeptentrionalis, donec bibatur aquoſitas. deinde exſiccent, & puluerizentur, & cribellentur, et leniantur cũ oleo bal. deinde addatur turbith gummoſi põdus. ʒ. xxx. poſtquã teritur, & lenitur cũ oleo de amygdal. dul. maſti. bdelii, hoch. i. mororũ celſi, ammeos. granorum nerę, cinnamomi, aſari, xyloaloes Indæ, ſeteragi Indi, ligni pęonię, oĩum ana. ʒ. iiii. terantur omnia, & conficiant cum melle origanali deſpumato. & ſumantur ex eo omni die. ʒ. iii. cum aqua mentæ. eſt enim vltima ad epilepſiam, & melancholiam, & colicam quæ eſt ileos. G

* al. annoſus.

* al. neremi. ſin.

Ad diabetem.

Conqueſtus eſt mihi vir de ægritudine quæ nominatur diabetes. Cõpoſui igitur ei hanc medicinam. Iuuatus eſt vſq; ad hebdomadem. ℭ *Medicina ad hanc læſionem.* ℞. ſpodii, xyloal. vſtæ. ſandali, ſeminis portul. tragacanthæ, gummi arab. turbith. berberis, ſeminis endiuiæ, boli arme. omnium ana. ʒ. iiii. maſtiches, cinnamomi, origani, omnium ana. ʒ. iii. ſachari. ℥. i. terantur, & cribellentur, & conficiantur cum geleniabin, & reponatur. & ſumantur ex ea omni mane. ʒ. viii. Cibus autem eius, ſit aqua hordei, & robub fructuum, & emplaſtretur dorſum eius taratit trito & confecto cum aqua roſarum. H

Ad retentionem menſtruorum, & dolores.

Conqueſta eſt mihi mulier, cuius ætas erat. xxx. annorum de retentione menſtruorum cum doloribus. & erat æqualis complexionis per comparationem. Compoſui ergo ei hanc medicinam, & iuuata eſt ea cito. ℭ *Medicina ad prouocationem menſtruorum.* Recipe ſpicæ Indæ & Romanæ, & corticem caſiæ, ligneæ, & rubiæ tinctorum, aſari, aniſi, omnium ana quartam. ℥. i. medullæ ſeminis melonum, medullæ ſeminis cucurbitarum, medullæ granorum faſeolorum, ſeminis apii, rutæ, ciceris nigri, ſeminis endiuiæ, berberis & euberberis. i. coſti, omnium ana aur. i. terantur, & cribellentur, & leniantur cum melle deſpumato, & ſumantur ex eo ante euentũ menſtruorum octo diebus. ʒ. iiii. omni die cum aqua, in qua decoquuntur cicera aut faſeoli.

Ad dolorem iuncturarum, & podagras, & ventoſitatem.

Et conqueſtus eſt mihi Affiius (qui erat ex Manchara. & habebat corpus ſtrictum, ad æqualitatem propinquus) de doloribus iuncturarum, & ægritudine podagræ, & ventoſitate. Compoſui ergo ei hanc medicinam, quæ eſt mirabilis medicina ad podagram. ℞. acori, dactyli albi recentis. ʒ. i. oſſium vetuſtorum, lentis excorticatæ, turbith, ſenæ, omnium ana. ℥. i. ſachari. ℥. i. terantur, & cribellentur, & bibantur ex ea omni die. ʒ. iii. cum aqua calida.

Ad varices.

A

Ad varices.

Et conqueſtus eſt mihi vir prædictus nuper de quo iam dixi, qui erat de illis de Manchara, de ægritudine varicum in cruribus ſuis. Compoſui ergo ei hanc decoctionem.

¶ *Modus decoctionis ad varices.* Recipe epithymi cretenſis, myrobalanorũ kebulorũ, amborũ an̄.ʒ.i. polypodij excorticati, ſucchaha, bedeguad, floris violarũ, tamarindorũ, abſinthij romani, ſquinãthi, cẽtaureę, herbę eupatorij, oĩum an̄.ʒ.ß. paſſularũ enucleatarũ quartã libræ vnius, contundant̃, & decoquant̃ cũ tribus libris aquę, donec conſumant̃ duę tertię, & cõfricent̃ manibus, & colent̃, & bibat̃ ex ea tertia librę cũ.ʒ. olei amygdalini amari in oĩ die tertio, & fiat emplaſtrũ ſup crura cũ emplaſtro de adipibus. ¶ *Emplaſtrum de adipibus, cuius iſte eſt modus.* Recipe adipis agni, adipis porci, adipis vrſi, vituli, cerui, hirci, aſini ſylueſtris, anatis, gallinæ, vulturis, ana oĩum.ʒ.i. olei ſeſami, olei de kerua, olei lẽtiſcini, medullę cruris vaccini, olei amygd. amarorũ, cerę albę oĩum an̄.ʒ.ß. ce.ru. butyri vaccini, amborũ an̄. lib.i. liquefiat, et colet̃, & adminiſtret̃.

Ad hæmorrhoidas.

Et conqueſtus eſt mihi vir qui mecum conuerſabatur, & erat multi ieiunij, ſicci corporis: ſup quem viciſſim eueniebant hæmorrhoides, quę erãt in interioribus eius & ipſius exterioribus, B & illud erat propter multitudinem ciborũ ſuorum frigidorum, ſicut eſt farina hordei, & comeſtio lentis, & acciderat ei cum illo tremor vehemẽs. Compoſui ergo ei hanc medicinam, & euaſit ab ægritudine ſua vſque ad decem dies. ¶ *Confectio ad hæmorrhoidas.* Recipe myrobalanorum, kebulorum, citri. bell. ſeremblegi, oĩum an̄.ʒ.i. terantur, & cribellentur cum.ij.ʒ. olei amygdalarum dulcium, donec proijciant ipſum. deinde adiungatur ei bdellij Indi quarta lib.i. foliorũ roſarum, ſpodij, granorum myrti torrefactorum, ſcorię ferri infuſę ſcilicet in aceto, karabæ, maſtiches, xyloal. neruik, abrengi, plumbi vſti cum ſulfure, oĩum an̄.ʒ.iiij. terantur cum rob coagulato. & ſumatur ex eo omni die.ʒ.vi. cum aqua calida. & vtatur hoc emplaſtro.

¶ *Modus emplaſtri ad hæmorrhoidas.* Recipe plumbi vſti cum ſulfure & ceruſa, lithargyri, cineris vitis, cineris corticum nerigil, balauſtiorũ, oĩum ana.ʒ.i. ceræ albæ, olei ſeſami, butyri, omniũ ana quartam libræ vnius, adipis porci.ʒ.ij. medullæ cruris vaccini.ʒ.ij. liquentur, & colentur dũ calẽt in mortario de plumbo nigro, & ſit manica eius ex ipſo. & ſiccent̃ in Sole diebus aliquot, donec accipiat ex plumbo virtutem. Emplaſtrum autem de adipibus nuper prædictum eſt magnorum iuuamentorum ad ventoſitatem gibboſitatis, & doloribus iuncturarum, & ægritudinibus earum, & ad ventoſitates, & ad ſpaſmum qui nominatur tortura, & ad omnem ſpaſmum C in neruis, & paralyticos ſiccorum corporum, & ſimiliter hoc emplaſtrum in quo diximus plũbum, confert omnibus ægritudinibus ani, & ægritudinibus neruorum, & vlceribus melancholicis, & adminiſtratur in ægritudinibus multis, quando medicus eſt prudens.

[.] annoſus.

Ad cogitationem & timorem.

*al. neremiſin.

Deſcriptio electuarij dia pepereon, quod compoſui viro ex regibus qui erat Carõn, & erat ſeptuagenarius, & erat magnus, & acciderat ei cogitatio & timor. Compoſui ergo ei hanc medicinam, & iuuatus eſt ea plus alijs medicinis. Cuius p̄miſtio. Recipe piperis albi & nigri, macropiperis, neremisk† galangæ, zingiberis, ſpicę Indæ & Romanæ, keiſim, amomi, carpobalſami, xylobalſami, corticum caſſię ligneę, maſtiches, xyloaloes, gariophyll. aſari, cinnamomi, keffati abrengi, corticum citri ſiccorum, oĩum ana.ʒ.i. been albi & rubri, zedoarię, doronici, ammeos, radicum liquiritiæ, margaritarum minutarum, karabi, coralli, lazuli abluti, ſandarachę, croci, nucis muſcatę, ariſtolochię longę, ſeminis portulacę, ſeminis apij, coriãdri, ſetę crudę inciſæ, oĩum ana.ʒ.i.&.ß. maceris, faufel, galliæ, omnium an̄. quartam partem.ʒ. vnius. muſci.ʒ.ij. terantur, & cribellent̃, & leniantur cum duabus.ʒ. olei amygdal. & conficiantur cũ melle de fauis, poſtquã aufertur ſpuma eius. & ſumant̃ ex eo omni die.ʒ.ij. hoc enim ſtat loco confectionũ magnarum D cum medicinæ ſpeciales ſint velocioris iuuamenti alijs medicinis, p̄pter ſuſceptionẽ à natura.

Ad torturam, & inclinationem, & ſpaſmum in facie.

Et compoſui hanc medicinam puero paruo, cui acciderat tortura, & inclinatio, & ſpaſmus in facie ſua, à caſu virtutis mouentis lacertos, exeuntis à ventriculis cerebri.

¶ *Medicina ad ſpaſmum & inclinationem faciei.*

Recipe calaminthes, ro. cinnamomi, zedoarię, gariophyll. oĩum an̄. aur̃.i. ſandal. xyloaloes, amborum ana.ʒ.i. muſci.ʒ.ß. terantur, & cribellentur, & leniantur oleo balſami. & conficiantur cum melle deſpumato. & bibatur ex eo omni mane quarta.ʒ.i. vſq; ad.ʒ. vnam cum ſyrupo de calaminthe, cum quo ſigillatur liber iſte. iuuatus eſt ergo ea vſq; ad hebdomadem.

Odoramentum conferens ſpaſmo & torturæ.

Odoramentum quod eſt caputpurgium, ſpaſmo conferens, & inclinationi quæ dicitur ventoſitas torturæ. & ipſum confert ſtatim. *Caputpurgium ad torturam.*

Recipe caſtorij, doronici, been al. & ru. cõdiſi, opopanac. abrẽgi, ſpicę, baurach, omnium ana partem vnam. terantur, & cribellentur, & aromatizẽtur cum muſco, & fit ſternutatio cum ipſo.

Syrupus acetoſus, quo conſeruatur ſanitas corporis.

Syrupus acetoſus purus, quo conſeruatur ſanitas. ℞. aceti albi libras decem, mellis deſpumati lib.

mati lib.x.rob.libras.x.decoquantur oĩa donec fiat eis ſpiſſitudo mellis.hoc eſt enim vltimum. E

Syrupus de calaminthe, cuius deſcriptionem conditionauimus in fine libri:qui eſt iuuatiuus ſpaſmo, & alijs pluribus.

Syrupus de calaminthe, cuius deſcriptionem cõditionauimus in fine libri: qui eſt iuuaturus
ſpaſmo accidenti pueris,& decrepitis,& medijs,& hydropicis, & aſthmaticis, & anhelitui dila-
tationis,& ægritudinibus phlegmaticis,& melancholicis, & eſt glorioſioris quãtitatis medici-
nis omnibus in hoc modo.Cuius permiſtio.Recipe calaminthes fluuialis,calaminthes monta-
næ,venarum radicem liquiritiæ,radicis ſquinanthi,radic.endiuiæ,radicis ſcariolæ,radic.lilij cœ
leſtis,polij,centaureæ,omnium añ.iiij.libræ vnius.contundantur, & decoquantur cum.xx.lib.
aquę,donec conſumantur duæ tertię,& remaneat tertia,& fricetur manibus,& coletur,& ſuma
tur pannus lenis,& ponatur in eo ſpicę Indæ & Romanę:& rauedſeni, croci,maſtiches,ſquinã-
thi,gariophyll.electorum,nucis muſcatæ, cyperi,arakieri,cubebæ,omnium añ.auř.i.terãtur &
ponantur in panno præparato ad modũ burſæ,& ligentur ligamento mollificato. & decoquan
tur cum eo quod clarificatur ex aqua. & ſit ſicut aqua mellis deſpumati.& ſit medietas eius de
rob.& decoquantur donec fiat ſpiſſitudo,& coletur,& reponatur,& adminiſtretur quando ne
ceſſe fuerit ad omne quod narrauimus. Inquit Hunayn filius Iſaac.Iſtud eſt quod inuenimus ex F
libro religioſorum Galeni.& eſt glorioſioris benedictionis quàm libri eius alij,& iuuamenti.
quòd ſi acciderit alius liber ab ipſo,transferam ipſum.

GALENO ATTRIBVTVS LIBER DE MEDICINIS EXPERTIS: CVI TITVLVS EST, MEDICINALIS EXPERIMENTATIO.

CENSVRA.

In eiuſmodi etiam Arabum experimentis iudicium & ratio adhibenda eſt. G

IGnis qui de cœlo deſcendit ſuper altare, cõbuſſit libros regis: & cum
his combuſſit plurimos libros medicorum.Mihi aũt combuſſit pluri-
mos libros. quorum quidam erant cõpleti, & quidam quos inceperã
componere.& non doleo de illis libris, quantũ de quibuſdam experi-
mentis medicinæ quæ erant ibi.quæ acquiſiueram à quibuſdam bonis
viris experimentatoribus. & forte pro vno experimento acquiſito da
bam multa bona experimenta.& forte dabam pecuniã. Et ſcio vnum
q curabat lapidẽ in veſica perfecta curatione,& hoc in multis hoĩbus.
& lucrabatur infinitam pecuniam per hoc.& ſolũmodo p hanc medi-
cinã acquiſiuerat ſibi nomen optimi philoſophi. Et ſcio aliũ qui cura-
bat ficum in ano pfecte.et lucrabať infinitam pecuniã.& aliquem docere nolebat.Et ſcio alium,
qui curabat morſum rabidi canis perfecte.& alij medici vocabãt Bezar,id eſt à morte liberantẽ.
Et forte medicus ex iſtis medicinis poterit congregare multa. Et bonus medicus ex Græcis,qñ
ſciuit aliquem hoĩem ſcire aliquod experimentũ,tribuit illi magnam pecuniã vt ab eo doceret. H
Et Thamor de regione Aethiopia,q fuit ex bonis experimẽtatoribus,habebat bona experimẽ
ta experta.quę ſic cuſtodiebat,ꝙ nullus in tpe vitæ ſuæ potuit ea habere:& poſtquam mortuus
fuit,peruenerunt illæ medicinæ in manu Satyriorũ. qui per ea,mirabilia faciebant. & exultauit
eis nomen inter medicos.Et nos non laudamus hoĩem ignorantẽ artem vt habeat has: qm̃ vel-
let prodeſſe forte,& nocebit. Et pp hoc oportet hoĩem ſcire cõplexiones,cauſas,& accidentia,
vt cognoſcat ægritudines,& earum accidentia. qm̃ qui ignorat hęc, nõ eſt ſecurus quin noceat
plurimum,& pro maiore parte. Et ſi aliqñ proderit ẽt,hoc erit ex fortuna. Et fortaſſis eſt aliqua
medicina, cõpoſita ex magna ſciẽtia experti viri,aut ad fluxũ ventris,aut colicã paſſionem,aut
ad ſedandũ dolores, aut ad alias ægritudines. & qm̃ vteť illa medicina nõ in ſuo tpe,nec in ſuo
loco,ideo nocebit. Verbi gratia, ponatur ꝙ aliquis patiatur fluxũ ventris iãdiu, donec corpus
extenuetur,aut ex humore qui alterat cibum,aut ex frigore interiorum membrorum ita,ꝙ non
attrahant cibum,aut ex debilitate cyſteos fellis in attrahendo cholerã ita, ꝙ cholera impelliť ad
inteſtina,& faciat fluxũ,aut ex apoſtemate duro,ex genere apoſtematum melancholicorum,in
cõcauitate hepatis ita,ꝙ cibus nõ poſſit puenire ad ipſum,ſed ad inteſtinum faciat fluxum ven-
tris,videretur tibi ꝙ cura ſit eadem,tamen non eſt. Ego autẽ dico,ꝙ medicina experta laudata,

A quando vſurpata fuerit vbi non conuenit,cũ eo ꝙ non prodeſt,etiam nocet. Quare nos lauda-
mus medicos altarium,qui curant cum cibis ſacrificiorum.quoniam error velociter corrigitur.
error autem medicinę,forte ducit ad mortem.quare oportet vt medicus conſideret complexio
nes & curationes conſideratione perfecta. Et ego cõpoſui hunc librum ex medicinis expertis,
quas ego probaui,& acquiſiui ex bonis medicis,& magnę ſolicitudinis. Et non ponam in hoc
libro id quod notum eſt iam medicis ſicut hierę,opiatę,& theriacę,& aliæ medicinæ, quæ ſunt
notæ oĩbus hominibus.& non ponam in eo niſi medicinas,quas ferè omnes ignorant. hunc ẽt
librum fecimus vnius tractatus.Et ſi accidat poſtea ꝙ experiar aliquas medicinas,ſcribam eas.
Prima cõpoſitio ex eis eſt medicina quam accepi ab Aſtorone experimentatore,q̃ erat de ci
uitate Tereſte.& curabat cũ ipſa febres antiquas.& valet ad complexionem corruptam.& ape-
rit venas,& prouocat vrinam,& adiuuat digeſtionem.cuius hæc eſt cõfectio.Recipe cinnamo
mi.ʒ.i.ſpicę nardi.ʒ.ij.xyloaloes.ʒ.i.ß.maſtiches.ʒ.i.aniſi.ʒ.ij.ſpatanę,gariophyllorũ,añ.ʒ.ß.Con
ficiant̃ cum melle optimo,& accipe ex eo quãtum auellana vna,cũ aqua calida.& qui eſt frigidę
cõplexionis,& habet oppilationes,cum aqua fœniculi & aniſi.Et iſte Aſtoron,quando aliquis
patiebatur dolorem acutum,coquebat chamæmelum,& dabat aquam ad bibẽdum,& curabat̃,
B & nos experti ſumus multoties,& inuenimus eſſe verum,& experti fuimus medicinã primam
ſæpe,& non fefellit ex eis quæ nominata ſunt in laude. & teſtificatur hoc ratio ex cõpoſitione
eius.qm̃ cinnamomum contra operatur putrefactioni.illi autem eſt bonus odor.quare confert
membris interioribus,& ſubtiliat.Et ſpica nardi habet bonum odorem,& ſtypticitatem.& ope
rario eius eſt quaſi ꝓpinqua operationi cinnamomi. ſed cinnamomũ eſt ſubtilius. Lignũ aloes
cũ eo ꝙ valet ad hoc quod valet cinnamomũ,eſt vtiliſſimũ ad frigiditatẽ ſtomachi, purgans id
quod eſt in humiditatibus ꝑ mirabilem eius ꝓprietatem. Et maſtiche dol̃.ſedat in ſtomacho,&
digerit humiditatẽ.Aniſum ꝓuocat vrinam,& aperit oppil̃.eſt.n.valde ſubtile.& liquefacit ſuꝑ
fluitates.& facit dol̃.quieſcere.Spatana aperit oppilationes,& valet ſpleni vtilitate magna. Ga-
riophylli deſiccant humiditates extraneas,et confortant mẽbra interiora.Et dabat ad potandũ
aquã in qua decocta fuerit radix iridis,patiẽtibus oppilationẽ craſſam, & prima hora curabant̃.
Et ego dico ꝙ decoctio abſinthij,& cẽtaureę minoris faciũt hęc.ſed radix iridis fortius operat̃.
Alia medicina,quã accepi ab aduena Aegyptiaco,qua curabat oppilationes antiquas,& fe-
bres,& aſthma antiquũ. & nõ eſt ei ſimilis. & iſte aduena acceperat ab vno medicorũ altarium.
Cuius hęc eſt confectio. ℞.radic.iridis,ariſtolochiæ longę,& ro.ſucci marrubij, añ.ʒ.iiij.ſucci
C gaſit,myrrhę,chamædryos,& cãphorę,añ.ʒ.i.ſpicę nardi,ſpatanę,añ.ʒ.ij.granorũ balſami,ligni
aloes,añ.ʒ.ij.& ß.puluerizent̃,& conficiant̃ cũ ſyrupo mel.qui fit ſecundũ hunc modũ. ℞.garo.
cinnamo.carda.myrrhæ,añ.ʒ.i.&.ß.liga has medicinas in panno raro,& pone in.i.lib.aquę die
& nocte.deinde cola,& colaturę admiſce lib.i.mellis boni,& coque ſuper prunas ſine fumo &
flãma,& coque,donec fiat ſyrupus.poſtea cõfice cũ oleo alias medicinas,& ſerua.& da ex eo in
ęgritudinibus quas diximus,in modum auellanę vel caſtaneę.hoc electuariũ eſt de melioribus
medicinis quas vidimus. Et vidi hũc medicũ curare multas ęgritudines ꝑ medicinas ſimpli-
ces,& ex eis quas dabat eſt.ʒ.i.ariſtolo.ro.aſthmatico. & dabat decoctionẽ epithy.epileptico
ex melãcholia.& accipiebat.ʒ.i.ex eo & ponebat in aqua calida ꝑ noctẽ.mane colabat,& appo
nebat à ſexta parte.ʒ.ſcamonię,vſq; ad octauã partẽ.ʒ.nos aliq̃n addidimus agarici.ʒ.i.& dabat
ad bibendũ decoctionẽ agar.cõtra dolorẽ capitis.& dabat ammoniacũ cõtra dolorẽ iunctura-
rũ ex humore craſſo.& ſæpe curabat taliter.Ego aũt ſemper ſoleo dare de ſucco marrubij & ſtœ
chados,miſtis cũ aqua,in qua decoctũ fuerit marrubiũ viride & chamędrys,et dabã aſthmatico.
& ex eo ſanaui multos. Aliud medicamẽ,qđ accepi ab aduena,cui nõ eſt ſil̃e.valet epilepticis,
& anheloſis,& tuſſiẽtibus.& eſt exꝑtiſſimũ ad epilepſiã. ℞.hyſſopi ſicci,ireos,myrrhe,piperis
D nigri & lon.carda.ſed in loco eius ponit̃ naſtur.& carui,añ.ʒ.ij.ſpicę nardi,coſti,ammeos,añ.ʒ.
i.cõfice cũ aqua in qua decoctũ ſit ſq̃nanthũ.& ſi volueris ꝙ purget, cũ melle cõfice.& da ex eo
tm̃ à.ʒ.ij.vſq; ad.iij.& vltimũ eſt ad hoc. Et dicamus decoctiões quas ꝓbauimus,& lucrati ſu
mus ab iſto medico.Decoctio ſq̃nãthi,& granorũ balſami,q̃n biberit ex ea epilepticus,& q̃ hẽt
hu.craſſos,quotidie,cõfert ei.Aqua in qua decocta eſt aſſa,q̃n biberit triſtans curabit̃.Decoctio
agarici,quã ſiq̃s biberit q̃ habet dolorẽ antiquũ capitis,ſanabit̃. Decoctio carui,& ſeminis apij,
ꝓuocat vrinã & mẽſtrua fortiter,& ſubtiliat humores craſſos.Decoctio cẽtaureę curat iſchiadẽ.
Decoctio corticis fiſtici cõfortat ſtomachũ, & mundificat cãnales pulmonis & hepatis. Deco-
ctio aſari ꝓuocat vrinã,& menſtrua fortiter.Decoctio maſtiches confortat ſtomachũ debilẽ val
de.Iſtas ergo decoctiões accepimus ab aduena Aegyptio expertas.& ꝓbauimus eas,& inueni-
mus eſſe veras. Medicamẽ,quod accepi à quodã ſene,curat ſplenem durũ. Et ſi poſitũ fuerit
ſuꝑ ſcrofulas,diſſoluit.& eſt ſublime valde. ℞.ammoniaci.ʒ.quatuor,diſſoluat̃ in ſucco cha-
mæmeli,aut in ſucco anethi,aut in decoctione floris chamæmeli.& miſce cum eodem radi.cap
paris, conficiantur, & da ad bibendum.ʒ.ij.cum decoctione carui. Medicamen expertũ,qđ
habui & accepi à quodam viro experimentatore,valens ad ſplenẽ. Recipe ſcolopendrię,gra
norũ balſami,granorũ tamariſci,rubię añ.ʒ.ij.cõfice cũ melle.et dẽtur ex eo.ʒ.iij.et poſtea bibat

acetum

acetum in quo cocta fuit ſpatana.i.acorus,ita ꝙ de ſpatana.ʒ.ij.mittant̃ in octo.ʒ.aceti. & coque E
vſq; ad.iiij.ʒ. Medicamẽ quod accepi ab eo ẽt,& valet ſtomacho frigido.prouocat vrinã,ape
rit oppilatiões,et eſt minus forte. Recipe cinnamomi.ʒ.i.folij corticis fiſtici,cardamomi,abſin
thij,agarici,ſqnãthi,granorũ balſami.añ.ʒ.ij.ſucci ſtœchados,ſeminis fœniculi,aniſi,aſari,añ.ʒ.
4.myrrhę,ariſtolochię rotũdę,radic.iridis,maſtiches,añ.ʒ.i.confice cũ melle bono.& ſume.ʒ.ij.
cũ aqua,in qua decoctũ ſit aſarum & ſemen fœniculi. Aliud medicamẽ quod recepi ab Agar-
geo,confortat membra frigida.& valet ſpaſmo,& mortificationi mẽbrorum,& generaliter oĩ-
bus paſſionibus cerebri frigidis,& neruorum. ℞.agarici,ammoniaci,ſucci ſtœchados, piperis
trium generũ, ſqnanthi,carui,añ.ʒ.ij.caſtorij,aſari,ſcillę aſſatæ añ.ʒ.i.rad.iridis , & maſtiches,&
ſeminis apij,añ.ʒ,ß.ſpatanæ,ſcorodi,zingiberis añ.ʒ.i.ß.confice cum melle bono.& ſumat ex eo
ʒ.ij.cum aqua calida.& iſte Agargeus fuit de ſapientibus qui fuerit tempore ſuo.& erat qui ha-
bebat vnam medicinam,quã neminem docere volebat:dabat enim eã habẽtibus fortẽ dolorẽ,
& ſtatim ꝓuocabat vrinam,& ventoſitatẽ expellebat ita,ꝙ mox auferebatur dolor.Cuius cõfe-
ctio hęc ẽ. Recipe iridis,chamędrios,ſeminis fœniculi,aniſi,apij,aſari,añ.ʒ.ij.cinnamomi,zin-
giberis,carui,*foliorum chamæmeli,añ.ʒ.i. ſucci ſtœchados, gentianę.marrubij,añ.ʒ.ij.pulueri- *al.florum
zentur,& cõficiant̃ cũ decoctione aſari,ſqnanthi,ſeminis fœniculi.fac pilulas.ʒ.i.& da cũ aqua F
in qua decoquitur flos chamæmeli.hæc ẽt medicina eſt fortis valde,& non eſt ei ſimilis in pro-
uocando vrinã,& ſubtiliãdo humores,& aperit oppilationes,& ſtomachũ frigidũ temperat &
confortat. Aliud medicamen quod accepi ab eo,& valet ad febres cõpoſitas,& digerit humo-
res crudos.℞.ſeminis apij,ſeminis fœniculi,radicis iridis,ariſtolochię longæ & rotũdæ,fol.cha
mæpityos,meu,phu,añ.confice cũ oxymelite ſcillæ,& ſumat ex eo cũ aqua calida, in qua deco-
quitur ſemẽ apij. Aliud ad febres cõpoſitas & chronicas expertum,et iam ꝓbaui multoties.
℞.aſſæ fœtidę,bonæ,piperis nigri & longi,& ſeminis apij,aniſi,fœniculi puluerizentur,& cõfi
ciantur cum vino antiquo.& da de eo cũ aqua decoctionis fœniculi. Aliud expertum prouo
cans vrinã. Recipe aſari,ſeminis fœniculi,rubiæ,coſti,añ.ʒ.i.ſatureię,hyſſopi ſicci,añ.ʒ.ij.pul-
uerizent̃,& forment̃ pilulę, & det̃ ex eis.ʒ.i.cũ aqua decoctionis fœniculi & aniſi. Aliud ad
puncturas ſcorpiõis. Recipe aſſæ fœtidę,ſcorodi,centaureę minoris,añ.ʒ.ij.ſeminis rutę, caſto
rij,añ.ʒ.iiij.puluerizent̃,& conficiant̃ cũ vino antiquo. Experimentũ probatũ quod laxat hu-
mores viſcoſos.& eſt optimum contra iſchiadẽ.& eſt de experimentis Irini Romani. Recipe
ſatureiæ,maſtiches,radic.ireos,ſucci ſtœchados,zurungẽ añ.ʒ.i.agarici,turbith,añ.ʒ.iiij.cõficiã
tur cum ſucco fœniculi.fac pilulas,& da ſecundum virtutem patientis. Aliud conſtipans na- G
turam aroſtrocamet,valens ad fluxum ventris,qñ fit ex debilitate virtutis retẽtiuę:confortat in
teſtina & mẽbra interiora. ℞.ro.pul.granorũ myrtę,ſumac,luti armenici,añ.cõficiant̃ cũ ſucco
plantaginis,& fac pilulas.ʒ.ij.& da cũ aqua decoctionis granorũ myrtę. Aliud valens ad flu-
xum ex debilitate hepatis.& eſt expertũ. ℞.ligni al.roſ.ſpicæ nardi,cinnamomi,berberis,añ.
ʒ.ij.laccæ,rhu barbari,gariophyl.añ.ʒ.ß.cõficiant̃ cũ aqua decoctiõis roſarũ.& da.ʒ.ij. Aliud,
& eſt ad fluxum proueniẽtem ex cauſa frigiditatis mẽbrorum. & iſte modus fluxus qñ accidit,
vix ſeparatur.et iſta medicina eſt nimis vtilis ad hoc. ℞.cinnamomi,ligni al.gariophylorum,
aniſi,carui,chamædryos,ariſtolochię rotundę, ſpatanę,añ.ʒ.i.puluerizentur,& conficiant̃ cum
aqua decoctionis ligni al. Medicamẽ aliud quod accepi ab Acoſtror,qui fuit ſocius Aſtroca-
ni:& vocabat ipſum electuarium ligni al. & non eſt ei ſimile.& iam probaui id ſæpe.& valet ad
debilitatem mẽbrorum interiorum,& ad fluxũ hepatis,& aperit cãnales,& ſubtiliat humores,
& cõfortat hepar valde. ℞.rhu barbari,laccæ,ſpicę nardi,aſari,chamæpityos,galangę,gario-
phyl.aniſi,añ.ʒ.iiij.roſ.maioranæ,maſtiches,granorũ balſami,phu,meu,añ.ʒ.i. ſqnanthi.drac.i.
& ß.ligni aloes,chamędryos,ſucci ſtœchados,añ.ʒ.i.cõficiant̃ cum aqua decoctionis ligni aloes
& ſpicę nardi.poſtea miſce mel quod ſufficit,& malaxa.& ſume ex eo.ʒ.ij.vel.iij.cũ aqua deco- H
ctionis ligni aloes & ſpicę nardi.& hęc medicina eſt de nobilioribus medicinis ad ea quę dixi-
mus.qm̃ prouocat vrinam,& cõfortat membrum,& aperit cãnales,& valet ad lapidem.Et iſte
Acaſtror dabat ad potãdum decoctionẽ chamæmeli ei qui patiebatur dolorẽ fortẽ ex frigida
cauſa. & ponebat patientem in balneo eiuſdem herbæ. & dabat decoctionem vtriuſq; ariſtol.
aſthmaticis,& ad ꝓuocationem menſtruorum.Et dabat ſaccharũ roſ.habentibus flãmam in ſto
macho. Medicinæ breues quibus vtebatur Caſion,qui erat ex Armenia anteriori,& fuerunt
expertæ,& bonæ inuentæ ſunt. Medicamẽ valẽs ad morſum ſcorpionis. Recipe aſſæ fœti
dæ,galbani.conficiant̃ cum decoctione ſcorodi,& ariſtolo.& accipe ex eo auellanã cũ aqua ca-
lida. Medicamen valens aſthmaticis. Recipe marrubij,ariſtolo.añ.ʒ.ij.laccæ.ʒ.iij.cõficiant̃
cũ melle.& da.ʒ.iij. Aliud ſubtilians humores.& valet cõtra putrefactionẽ. ℞.ſpicę nardi,
cinnamomi,gariophyl.ariſtolochię longę,cõficiant̃ cum vino odorifero,aut cũ aqua decoctio
nis ariſtolochię rotundę,& gaſit. Aliud valẽs ad hepar, & cãnales eius.& extenuat pingues
hoĩes. Recipe ariſtolochię ro.laccæ,rhu barbari,ſpicę nardi,añ.ʒ.iij.conficiantur cũ melle.&
da.ʒ.iij. Medicamen prouocans vrinam fortiter.& eſt valde bonum contra fe.phlegmaticas
& melãcholicas. ℞.caſię,laccę,aniſi,apij.añ.cõficiantur cũ melle,& da.ʒ.iiij.cum aqua calida
in qua

A in qua coctum fuerit aniſum. Medicamen diſſoluens naturam cito, & diſſolues ventoſitates. Recipe maſtiches,aniſi,zingiberis.ana.ʒ.i.turbith.ʒ.iij.puluerizent,& cõficiantur cũ melle bono.& da.ʒ.ij. Aliud hmõi expertum. Recipe turbith,agarici ana.ʒ.i.maſtiches,aniſi,ana.ʒ.i.&.ſ.cõficiantur cum melle.& da.ʒ.iij. Aliud purgans cholerã.& datur in qualibet hora.& diſſoluit cito.Accipe ſcammonię.ʒ.ij.mitte in coctano,& aſſa ſub cinere calido.poſtea extrahe,& mitte cum ſcãmonia in cydonio drach.i.maſtiches. poſtea pinſe,& fac trochiſcos ã.ʒ.i.vſq; ad iij.& da.i.Iſtæ ergo ſunt medicinæ confectæ.& ſunt valde bonæ,& experræ.

De medicinis Catilinæ.

Medicinæ Catilinæ,q fuit medicus Lithois regis. Medicamẽ expertũ valẽs hydropi diſſoluens ventoſitates craſſas,& cõfortãs ſtõm debilẽ.& eſt ſicut bezahar ad has ægritudines quas diximus. Recipe aniſi,iridis,laccæ,ſpicæ nardi,ligni al.gariophyl.agarici, ana.ʒ.iij.carui.hermel,fœniculi, ana.ʒ.ij.ariſtolochiæ longæ & rotundæ,centaureæ minoris, ſatureiæ, ammeos, myrrhæ,origani,ana drach.iiij.maſtiches roſarum.añ.drach.viij.rhubarbari,gentianæ ana.ʒ.v. ſquinanthi,myrrhæ†ſiccæ ana drach.vi.conficiantur cum melle bono.& ſume drach.ij.vſq; ad iij.cũ aqua decoctionis carui & ariſtolo.& hæc medicina eſt nobilis ad ea quæ diximus, & eius

† al. mentæ

B compoſitio hoc oſtendit. Electuarium expertũ valens ſe.antiquis.& ventoſitatibus craſſis. & purgat vrinam. ℞.floris chamæmeli,aniſi,laccæ,ariſtolo.rotun.ana drach.quatuor.maſtiches drach.roſ.drach.ij.rubiæ drach.i.conficiantur cum melle.& vtere. Aliud. ℞.floris chamæmeli,aniſi,rubiæ,fœniculi,aſari,ana.conficiantur cũ melle.& ſume ex ea drach.ij.cum aqua decoctionis aniſi. Aliud prouocans vrinam. Recipe aſari,rubię,ſeminis cucumeris & cymini,ſeminis apij,ana.conficiantur cum ſyrupo facto ex marrubio & melle. Medicamen expertum valde hydropi.diſſoluit enim inflationẽ. Recipe iridis,ariſtolo.agarici,ana.conficiantur cũ ſyrupo facto ex aſaro,carpobal.& melle.& ſumat drach.ij.cũ decoctione fœniculi. Aliud prouocans vrinam. Recipe.amyg.dulciũ, ſeminis cucumeris,aſſari,ariſtolochiæ lõgæ,añ.ʒ.i. conficiantur cũ aqua decoctionis rubiæ.& detur cũ aqua decoctionis fœniculi & apij. Aliud ad hydropẽ & aſthma. Recipe iridis,ſucci marrubij,ariſtolochiæ lõgæ & rotundæ,laccæ,ana. conficiantur cũ decoctione iridis.& detur cum aqua calida decoctionis gentianę. Aliud prouocans vrinam. Accipe ſaliuncæ,ſeminis cucumeris,lãccę rubræ, ana.confice cũ melle.& detur ex eo drach.iij. Aliud confortans hepar confortatione magna.& valet cõplexioni frigidę & humidæ.& eſt mirabile. Recipe rhubarbari,laccæ,gariophyl.ligni aloes,roſ,rubiæ añ. cõ-

* al. lactucæ

C ficiantur cum aqua decoctionis corticis fiſtici & gaſit. & dentur drachmæ duæ ex eo cum aqua decoctionis ariſtolo.rõſa.& gaſit. Aliud expertum ad ſplenem. Recipe ſcolopen.ammoniaci,radicis capparis,ana.confice cum melle & aceto. & dentur ex eo.ʒ.iij.cum decoctione ariſtolochiæ rotundæ. Aliud valens contra lapides. ℞. ſanguinis hirci ſicci,lapidis iudaici,ſaliuncæ,lapidis qui inuenitur in cyſti fellis vaccæ,aſari,amygdalarũ amararum,ſeminis cucum.bdellij,coſti,ana.conficiantur cum aqua & melle,in quibus ſunt decocta rubia & coſtus. & dentur. ʒ.ij.cum aqua decoctionis aſari,& floris chamæmeli. Aliud expertum cõtra lapidem renum. ℞.ſanguinis hirci ſicci,lapidis citrini qui inuenitur in cyſti fellis vaccę,fœniculi,ſaliũcæ,amygdalarum amararum,ana.confice cum vino antiquo,vel aqua decoctionis radicum apij & fœniculi.forma trochiſcos vnius drachmæ.Et da.i.cum ſyrupo de ſaliunca.

* al. rotundæ

De medicinis Socionis.

Medicinæ Socionis. Iſte fuit maximus medicorum Græcorum, qui habebat experimenta plurima in fine nobilitatis.quæ nos acquiſiuimus à diſcipulis eius, ſcilicet Teranoz & Hargemez & Harcoz.medicamen magnę nobilitatis & vtilitatis,laxans & diſſoluens craſſas ventoſitates, & non eſt ei ſimile,quod etiam iam probauimus. Accipe agarici drach.iij.ellebori ni-

D gri drach.ij.&.ſ.maſtiches drach.x. folij, ligni aloes, aſari radicis iridis, turbith, ſquinanthi ana drach.ij.aniſi,carui,fœniculi,ammoniaci,ana drach.i.ſcillæ aſſatę drach.quatuor,roſarum.ʒ.vi. ſcammoniæ.ʒ.i.confice cum melle bono.& da de eo quaſi auellanæ pondus. Decoctio purgans matrices mulierum,& diſſoluens ventoſitates,& prouocans menſtrua. Recipe florum ammeos,harmel,aſari,flor.chamæmeli,fœniculi, gentianæ, ſpicæ nardi,ſquinanthi,chamæpityos,chamædryos,aniſi,rubię,ana drach.decẽ.coquantur in.iij.lib.aque donec remaneat lib.i. deinde amoueatur ab igne,& diſſoluatur in eadem aqua calida drach.i.ammoniaci.& detur de eo,quoniam eſt mirabile. Decoctio valens nimis in declinatione febris quotidianæ. Recipe gentianæ,radicis apij,radicis fœniculi,rubię, agarici,turbih, aſari,roſarum,ſpicæ nardi,ana.ʒ.i. ponantur in caldario cum tribus libris aquæ, & coquãtur ſuper ignẽ leuem ſine fumo & flamma,donec remaneat lib.i.& ſoluatur in ea calida drach.i.laccæ,& vtatur. Aliud ꝓuocans vrinam cito. Recipe phu.rubiæ.terantur.& dentur ex eis drach.ij.&.ſ.cũ aqua decoctionis hyſſopi,& ſatureiæ calida. Aliud diſſoluens omnes duritiẽs. curat & duritiẽ ſplenis,& ſcrofulas. ℞.tragacanthæ,floris chamęmeli,& pic.liquidę,ammoniaci,medullę cruris vituli,galbani,añ. conterantur,& diſſoluatur ammoniacũ in aceto antiquo.liquefiat medulla & pix. & cõficiantur pulueres,& miſceantur.& ſuper locum ponantur. Aliud huiuſmodi. Accipe foliorũ cap-

paris,ammoniaci,galbani,capillorũ veneris, floris chamæmeli,medullæ cruris cerulni,ana.con E
ficiantur,& ponantur ſuper locum durum. Aliud quod cito laxat & diſſoluat inflationem,&
prouocat vrinam,& valet hydropicis. Recipe turbit,agarici,fœniculi,aniſi,ana.ʒ.i.ſcãmonię
octauam partem drach.i.radicis iridis, laccæ, ſpinæ romanæ,rubiæ,phu,ana.drach.i.& ſemis.
cõficiantur cum ſyrupo facto cum melle,hyſſopo,&,origano,ſatureia, & vtatur. Aliud valde
bonum,ſubtilians humores.bonum cõtra aſthma & laxat humorem viſcoſum. Recipe ariſto-
lochiæ rotundæ,rhu barbari,ſucci marrubij.laccæ,turbith,ana drach.i.maſtiches drach.ij.agari
ci drach.vnã.cõficiantur cũ ſyrupo facto ex melle & marrubio,& vtatur. Aliud valde bonũ.
& dicitur electuarium iridis.& eſt multarum vtilitatum.& eſt valde mirabile contra hydrop.&
contra debilitatẽ hepatis.& prouocat vrinã & menſtrua.& laxat humores diuerſos. Recipe
ariſtolo.rotun.laccæ,ſquinan.marrubij ana.ʒ.iij.ligni aloes,roſarũ,ana drach.iiij.agarici:ʒ.viij.
radicis iridis.℥.i.conficiantur cum bono melle. & detur ſecundum virtutem cũ aqua decoctio-
nis ſpatanæ & ſatureiæ. Aliud electuarium.& dicitur electuarium rhubarbari. & cõfortat he
par.& eſt nimis expertum.& nos iam probauimus ipſum ſæpe. Recipe ariſtolochiæ rotũdæ,
ligni aloes,laccæ,ſpicę nardi,folij roſarum,ana.ʒ.x.rhu barbari.ʒ.xx.conficiantur cũ ſyrupo fa-
cto ex melle.& detur ex eo quaſi auellana cum aqua calida decoctionis folij & gariophyllorũ. F
eſt enim optimum in confortatione hepatis,& omnium mẽbrorum interiorum. Aliud ele-
ctuarium ariſtolochiæ ad remouendum typum in febribus chronicis. Recipe aſſæ fœtidæ,
zingiberis,folij,chamæmeli,piperis nigri & longi,centaureæ,harmel,ana.drach.i.ariſtolochiæ
rotundæ,ad pondus omnium. Cõficiantur cum ſyrupo facto ex melle, & ariſtolo.& vtatur ſe-
cundum virtutem patientis à.ʒ.i.vſq; ad.ʒ.ij. Aliud diſſoluens ventoſitates. Recipe aſſæ
fœtidæ,rutæ,ſatureiæ,caſtorij,ana.ʒ.ij.aniſi,fœniculi,ana.ʒ.i.conficiantur cum melle.& vtatur
cum vino puro. Aliud diſſoluens ventoſitates,& prouocans vrinam fortiter & menſtrua.

Accipe aniſi,laccæ,ariſtolochiæ rotundæ,rubiæ,gentianæ,meu,phu,ſpicæ nardi,coſti.confi
ciantur cum melle.& dentur ex eo.ʒ.iij.cum aqua calida decoctionis fœniculi.

De medicinis Azariconis philoſophi.

Medicinæ Azariconis.Iſte vir quamuis non habuerit nomen inter medicos, recepi tamẽ ab
eo quatuor medicinas nimium expertas. Primum medicamen valet ad fe.chronicas,quę fiũt
ex humore craſſo,& aufert typum. & ſoluit ventoſitates.& laxat humorem viſcoſum. & valet
paralyſi. Recipe iridis drach.x.piperis nigri & longi & albi,aſſæ fœtidæ,ſcorodi,caſtorij,fo-
lij,ſeminis rutæ,aſari,ammoniaci,galbani,ſatureiæ,ſanguinis anſeris ſicci,ſagapeni,xylobal.car G
pobal.ana drach.ß.ſpicæ nardi,croci,ana.ʒ.iij.chamæpityos, chamædryos,ammeos,mentę,ma-
ioranæ,foliorum rubi agreſtis,carui,gariophyll.ligni aloes,cinnamomi,aniſi,ana.ʒ.iij.turbith,
ad pondus omnium, agarici.ʒ.decem.terantur,& confice cum ſyrupo facto ex me..e.& detur
ex eo.ʒ.i.&.ß.cum aqua calida decoctionis gentianæ & aſari.Iſtud enim medicamẽ eſt valde ex
pertum contra infirmitates frigidas iuncturarum,& aſthma,& dolores frigidos,& diſſoluit vẽ-
toſitates,& ſæpe probauimus ipſum. Medicamen confortans membra interiora, & eſt ualde
bonum ad fluxum chronicum.& confortat ſtomachum.& aufert uomitum. Recipe nuc.cy-
preſſi,ligni aloes,tamariſci,ana.ʒ.iiij.roſarum,maſtiches,laccæ, cinnamomi, ana.ʒ.ij.confice cũ
aqua decoctionis rubiæ & myrtæ.& da cum aqua decoctionis cypreſſi. Tertium medicamen
ualet ad lapidem renum & ueſicæ.& aperit oppilationes.& expellit fæces per urinam.& eſt ex-
pertum. Recipe capil.ueneris,cineris ſcorpionis,gentianæ,uitri aduſti,lapidis iudaici,ſemi-
nis cucum.& cucurbi.aniſi,radicis lilij cœleſtis.pulueriẑetur,& conficiantur cũ aqua decoctio
nis chamæmeli uel melilo.& melle.& ſumatur cũ decoctione agarici. Quartum medicamen
ualet hydropic.& frigiditate hepatis,& citrino colori. Recipe agarici,lilij cœleſtis,laccæ,ari-
ſtolo.lon.& rotun.ſucci ſtœchados, ſucci marrubij,olibani,phu,chamædryos,chamæpityos, H
cinnamomi,ana.ʒ.ij.folij,gariophyll.ana.ʒ.v.rhubarbari, aniſi,ana.ʒ.iij.ligni aloes,ad pondus
omnium.pulueriʒentur,& conficiantur cum melle.& dentur ex eo drach.iij.

De medicinis Gereonis.

Medicinæ Gereonis Græci.ab iſto viro habuimus.xi.medicinas expertas ad diuerſas ęgritu
dines,quas nos probauimus,& inuenimus ipſas eſſe mirabiles. Primum medicamẽ valet ad
infirmitatem ſtomachi frigidi.& confortat ipſum.& eſt nimis mirabilis. Recipe trium pipe-
rum,ſpicæ nardi,zingiberis,ro.ana.ʒ.decem.ligni aloes ad pondus omnium.confice cũ melle.
& da cum decoctione ammeos,& mentę,& gariophyll.Secũdum valet ad dolorem fortem.&
iam probauimus ipſum. Recipe floris chamæmeli,ſquinanthi,centaureę,ariſtolochiæ rotun
dę.confice cum melle.& da drachmas quatuor cum aqua calida. Tertiũ huiuſmodi eſt. ſed p̃-
cedens ſecurius eſt. Recipe croci,ſpicæ nardi,opij thebaici,añ.drach.ij.chamæmeli drach.ij.
confice cum melle.& da drach.ß.cum aqua calida. Quartum huiuſmodi.& eſt mirabile. Reci-
pe ſucci coronæ regię,chamæmeli quãdo fuerit viridis ana drach.iiij. Et ſi iſtæ herbæ non fue-
rint inuentæ virides,accipe earum decoctiones,& pone octauam partẽ drach.croci, & ſquinan
thi.ʒ.iij.& bulliant vſq; ad medietatẽ.& da bibẽdam colaturam. Quintum valet ad dolorẽ ex
oppilatione.

A oppilatione. ℞.radicis lilij cœleſtis,agarici.ana.ʒ.iiij.ariſtolo.lon.& ro.chamæpi.ana.drach.v. coquantur,& ponantur in lib.iij.aquæ & bulliant ſuper ignem leuem,donec remaneat lib.i.& & appone laccę.ʒ.i.&.ß.& da ad bibēdū tepidum. Sextum diſſoluit vētoſitates.& valet colicæ ex ventoſitate. ℞.cymi.fœnicu.carui,aniſi,ana.terant̄,& conficiantur cum ſyru.facto ex melle & ammi & ſatureia & origano.& ſumatur ex eo cum aqua decoctionis radi.apij,& cum.ʒ.i.agarici. Septimum huiuſmodi, ℞.aniſi,cumini,agarici,abſinth.centaureæ.terantur.& dentur de illis.ʒ.iij.quando ventoſitates fuerint multæ,& paſſio fortis. Octauum laxat humorem viſcoſum.& eſt nimis bonum cōtra epilepſiam & paralyſin.quo ego ſemper vtor. ℞.agar.abſinth. colocynthid.ana.ʒ.i.aniſi,ligni al.maſti.ana.ʒ.ij.ſpatanæ,ammonia.ſagapeni,aſſæ fœ.radic.lilij cœ.ana.ʒ.i.&.ß.aggregentur,& cōficiantur cum aqua decoctio.aniſi,ariſto.lon.& ro.& melle, & ſumatur ex eo quaſi auellana. Nonum valet triſtibus & timidis. ℞.radicis ariſtolochię rotundæ,gariophyllorum,ligni aloes,ana.drach.iij.conficiantur cum melle & aqua maioranę.& da de eo.ʒ.iij. Decimum valet lapidi renum & veſicæ, diſſoluit ventoſitates,& laxat diuerſos humores.& eſt bezahar. ℞.turbith,agarici,vitri vſti,zingiberis,lapidis iudaici,ſanguinis hirci ſicci,aniſi,fœniculi,trium piperum, chamædryos,chamæpityos,bdellij,ana.ʒ.iiij.confice cum

B bono vino decoctionis agarici,& carui. Vndecimum valet ad aſthma. ℞.turbith,agarici, ariſtolo.ro.ana.ʒ.i.confice cum decoctione marrubij.& da cum decoctione aſari.Iſtę ſunt medicinæ,quas probauimus ſæpe,& inuenimus eas optimas.

De medicinis Betarnem.

Modo dicam medicinas Betarnem Sicilię,& ſunt tres,quas probauimus ſæpe,& inuenimus eas eſſe veras. Primum valet contra medicinas mortiferas,& eſt nimis experta. Recipe laureolæ,luti ſigillati,phu,meu,apij,cinnamomi,ana.ʒ.i.rutæ, xylobalſami, carpobalſami,añ.ʒ.ij. confice cum melle.& da.ʒ.i.&.ß.debilibus vel.ʒ.ij.fortibus. Secundum valet ad morſum ſcorpionis.& calefacit corpus.& aufert tremorem in febribus. ℞.caſtorij drach.i.ſcorodi drach.ij. coſti amari drach.i.&.ß.zingiberis ana drach.i.conficiātur cum melle.& detur drach.i.&.ß.cū vino. Tertium prouocat vrinam & menſtrua. ℞.pulegij, cymini, radicis lilij cœleſtis,ariſto. rotun.Conficiantur cum melle.et dentur drach.iij. Medicamen quod compoſuit Amaloz de Macedonia.valet ad fe.phleg.& diſſoluit humores.liquefacit eos.& eſt bonū duritiei ſplenis. Reci. ſcolopendrię, ſquinanthi,chamæpityos,caſtorij,trium piperū,ſpicæ nardi,folij,aſari,ana drach.i.turbith,radicis lilij cœle.carpob.xylobal.pulueriʐentur,& conficiantur cum melle de-

C coctionis aſari,ſquinanthi,opopana.& detur de eo quaſi auellana. Medicamen ſquilitā,quod valet morſibus ſcorpionis. ℞.ariſto.lon.& ro.ana aur.i.cymini.drach.i.aſſæ fœtidæ,carui,ſeminis rutę,ana drach.ij.caſtorij.drach.iiij. Confice cum melle.& da drach.ij.cum aqua calida decoctionis gentianæ,vel ariſtolo.vel cum bono vino. Medicamen melius,quod valet ad dolores fortes.& iam probauimus ipſum,& inuenimus melius q̄ theriaca. ℞.cymini,carui,aſſæ fœti.ariſtolo.chamæmeli,coronæ regiæ,abſinthij,agarici,ana drach.x.trium piperum,opij,ana drach.i.croci,carpobalſami,ſquinanthi, cinnamomi,ana drach.ij.aſari gentianæ ana aur.i.pulueriʐa,& confice cum ſyrupo facto ex melle & ſquinantho & chamæmelo & corona regia & aniſo.Et da cum aqua decoctionis aniſi.

De medicinis Achaaſos.

Medicinæ ſumptæ ab Achaaſos experimentatore Athenarum. Ab iſto nobiliſſimo medico accepimus tres medicinas compoſitas,quibus ſemper vſi ſumus poſtq̄ nouimus eas. ſunt enim mirabiles. Et ab eo acquiſiuimus.xxx.medicinas ſimplices expertas in diuerſis ægritudinibus. Primum medicamen cōpoſitum valet ad aſthma antiquum,& aperit oppilationes. Recipe aſari aureum vnum,ſucci marrubij, hyſſopi,ſtyra. ſicci,caſtorij ana drach.ß. trium piperum aniſi,

D ana aureos duos.conficiant̄ cum oxymelite ſcillitico.& detur ex eo à.ʒ.iij.vſq; ad.iiij. Medicamen ſecundum valet ad fluxum antiquū,qui contingit ex frigiditate mēbrorum. Recipe nu. cypreſſi,folij,ligni aloes,ſpicę nardi,roſarum ana drach.ij. Confice cū aqua decoctionis ligni al.Et da de eo drach.iij.cum decoctione roſarum. Medicamen tertium confortans virtutē retentiuam. ℞.gallarum,ſumach,berberis,ana aureum.i.gummi arabici vſti,ligni al.ana drach.i. rhu barb.drach.iij.confice cum decoctione ſe.lapathij acuti,& granorum myrti.& detur cū decoctione cypreſſi. Iſte vir curabat ægritudines multas cū medicinis ex quibus elegimus.xxx. medicinas veraces. Primo dabat maſtichen ad dolorem ſtomachi. Secūdo dabat drach.ij.aſſę fœtidæ cōtra morſum ſcorpionis. Tertio dabat drach.iij.aceti fortis calidi cōtra morſum viperę.& eſt fortis operationis. Quarto mittebat ſuccum iari,& intromittebat contra maculā oculorum.& ſæpe hoc faciebat. Quinto dabat ad purgandū pectus drach.iij.radicis lilij cœleſtis. Sexto dabat drach.i.aſari,& curabat ſtranguriam. Septimo dabat chamęmelū pulueriʐatum, et malaxatum cum melle,ad dolorem ventris & renum,propter frigidos humores exiſtentes in illis inſtrumentis.& prouocabat vrinam.& curabantur. Octauo dabat drach.duas laccæ cōtra oppilationes hepatis. Nono dabat drach.iij.ammoniaci ſplenitico.& curabat eum omnino in paucis diebus. Decimo dabat lac leproſis.& curabat multos. Sed in hoc requiritur ſcientia in

*al.ariſtolochiæ.

*al.veſicę

cognoſcendo cauſam lepræ in qua lac cõueniat. Vndecimo dabat rhun barbarum ad debilita- E
tem hepatis de frigida cauſa.& curabat omnes omnino. Duodecimo dabat drachmas duas cu
bebarum ad aperiendum oppilationes quæ accidunt in membris interioribus. Tertiodecimo
dabat drachmas tres maioranæ cum† {drachmis duabus rubiæ} ad prouocandum menſtrua. [† drach.i.rhu barbari]
Quartodecimo dabat drach. duas aſari ad ꝓuocãdum menſtrua. Quintodecimo dabat carui
romanum contra iſchiadem cũ calida,& curabant. Sextodecimo dabat caſtorium contra lapi
dem renum. Decimoſeptimo dabat.ʒ.iiij.laureolę cum aceto.& curabat morſus ſcorpionum.
Decimooctauo dabat.ʒ.iij.zingi.ad infirmitates frigidas, & calefaciebat, & eſt nimis forte.
Decimonono dabat drach.ij.aloes contra triſtitiam,& ad confortandũ os ſtomachi,& curabã
tur vſitando. Vigeſimo dabat centauream minorem ad iſchiadem, & curabãtur. Vigeſimo-
primo dabat puluerẽ gariophyl.contra debilitatẽ virtutis digeſtiuę. Vigeſimoſecundo dabat
decoctionem caſith contra debilitatẽ hepatis,& oppilationes,& curabat oẽs. Vigeſimotertio
dabat oleum viride contra ſpaſmum ex ſiccitate. Vigeſimoquarto dabat decoctionem agarici
contra ægritudines cerebri & hepatis. Vigeſimoquinto dabat alfenid, id eſt penidias contra
infirmitates pectoris,& curabat aſthma. Vigeſimoſexto dabat decoctionẽ centaureę & rutæ
contra morſum rutelæ. Vigeſimoſeptimo dabat decoctionẽ iuniperi ad prouocandum men- F
ſtrua. Vigeſimooctauo dabat decoctionẽ ſquinanthi ad dolorem mulieris* poſt partum. Vi- [* al.matricis]
geſimonono dabat decoctionẽ gentianæ ad frigiditatem membrorum,& ad fluxum proueniẽ
tem ex ea; Trigeſimo dabat galbanum ad ꝓuocandum vrinã, & ad extrahendum embrium.
Nos autem non ſcripſimus has medicinas, q̃uis plures earum cognoſcantur ab omnibus,niſi
vt non negligantur ab eis.qm̃ ſi vtatur de illis vt oportet,erunt mirabiles. Et quoties,vſus fui
decoctione facta ex hyſſopo,& aſaro, & duabus ariſtol.curaui de epilepſia: Et cum decoctione
ſolius hyſſopi,ex aſthmate.Sed oportet medicum ſcire quando oportet dare has medicinas,&
in quo tempore,& in quibus complexionibus valet,aliter non valent.

De medicinis Andrezeos.

Medicinæ Andrezeos ſunt hæ.Iſte fuit philoſophus in tempore ſuo,& habebat multas me-
dicinas cõpoſitas:ex qbus elegi quinq; expertas, & dimiſimus alias quę cognoſcuntur à pluri-
bus. Primum medicamen valet hydropicis,& frigiditati hepatis.& prouocat vrinam genera-
liter & fortiter.et dico ꝙ nulla medicina eſt ei ſimilis in apertione hepatis. Recipe radicis lilij
cœleſtis,agarici,calami aromatici,laccæ,aſari,roſ.ſpicæ nar.cinnamomi,ligni aloes,añ.ʒ.i.gaſit,
fiſtici,añ.ʒ.i.maſtiches,aniſi,añ.ʒ.ij. pulueriżentur,& miſceantur cum vino & melle.& dentur. G
ʒ.iiij.cũ decoctione radicis lilij cœle. & gaſit. Secundum medicamen valet ad aſthma,cuius cã
eſt humor craſſus. Recipe gentianæ,hyſſopi,agarici,añ.ʒ.ß.maſtiches.ʒ.ij. Confice cum mel-
le.& da.ʒ.v. Et nõ eſt ſimilis iſti medicinæ.laxat.n.humorem craſſum. & ſcindit humores craſ-
ſos. Tertium valet ad dolorem mẽbrorum interiorum.& liberat à colica paſſione q̃ fit ex craſ-
ſis humoribus in inteſtinis. ℞.agarici.ʒ.viij.radicis lilij cœleſtis, ariſtolochiæ rotundæ,hyſſo-
pi,maſtiches,ſquinanthi,carpob.aniſi,añ.ʒ.i.turbith ad pondus omnium. Confice cum deco-
ctione agarici.& da.ʒ.iij.cum calida. Quartum valet ad extrahendũ embryũ.& eſt valde forte.
Recipe ariſtolochiæ longę & rotũdę, aſſæ fœtidæ.añ.ʒ.v.ſpicæ nardi,agarici,añ.ʒ.iij. myrrhæ
drach.i.Confice cũ decoctione ariſtol.ro.& da.ʒ.ij. Quintum eſt laxatiuum diuerſorũ humo-
rum. Recipe turbith,agarici,maſtiches,lilij cœleſtis,añ.ʒ.i.ellebori nigri,maſtiches,ſcillæ aſſa-
tæ ana.ʒ.i.colocynthidis.ʒ.ij.ſcãmoniæ.ʒ.ß.Confice & da.ʒ.i.& nõ plus. Electuarium quod va
let ad morſum ſcorpionis. ℞.rutæ,ſulfuris viui nõ poſiti ad ignem.añ.aur.vi.caſtorij aur.i.aſſæ
fœtidæ aur.ſemis,pyrethri,ſtyrac.liquidæ.añ.aur.i. Confice cum melle.& da.ʒ.i.&.ß.cum vino
puro. Electuarium bonum ad dolorem membrorum interiorum.quod habui à quadam mu-
liere,quæ acquiſiuerat illud à medic.altarium. Recipe croci aur.v.opij aur.ij.ſpicæ nardi,aur. H
iiij.ſpatanæ aur.ij.radicis lilij cœleſtis,aur.vi.floris chamæmeli,aur.ij. Conficiantur cum bono
melle,& vtatur de eo. Aliud optimum ex cõpoſitione Games,& eſt nimis forte. Recipe cin-
namomi aur.vi.croci aur.iiij.&.ß.piperis al.aur.iiij.&.ß.galbani aur.iiij.coſti aur.ij.&.ß. Cõfice
cum melle.& da.ʒ.ij.vel.iij.in maiori fortitudine. Electuarium Zacharonis de Babylonia con
tra ventoſitates,& paſſionem colicam,& frangit lapidem, & laxat vẽtrem.& iam probauimus
ipſum,& eſt valde bonum,quando dubitamus in ægritudinibus vtrum ſit lapis vel colica,quia
cõmune eſt ambobus. Recipe turbith, ſpatanæ.añ.aur.vi.cymini,carui aur.i.agarici,radicis li-
lij cœleſtis,ariſtol.añ.aur.vi.origani,hyſſopi,añ.aur.i.ſquinanthi,maſtiches,añ.ʒ.i.† Confice cũ [† al.viij.]
melle,& da quaſi auellanam. Theriaca valens ad dolorem capitis chronicum,& ventoſitates,
& eſt mirabilis. Recipe ſucci ſtœchados, ſucci marrubij, abſinthij,maſtiches,rhu barb.cha-
męd.chamæpityos,añ.ʒ.vij.hyſſopi aur.i.agarici,ad pondus omnium,pulueriza & confice cũ
melle.Et da de eo ad infirmitatem cerebri cum aqua calida decoctionis ſtœchados.& ad aſthma
cum vino bono.& ad prouocandum menſtrua,cum ſucco iuniperi & fœniculi: Et ad dolorem
fortẽ,cum aqua decoctionis chamęmeli:& ad oppilationẽ,cum decoctione abſinthij: Et ad epi
lepſiam,cũ decoctione pyrethri: Et ad iſchiadẽ cũ decoctione cẽtaureę minoris: Et ad lapidem
cum

A cum decoctione radi.liliĳ cœle. Electuarium laccæ,valens cõtra oppilatiões chronicas,& pro-
uocans menſtrua.& eſt bonum valde: eſt ẽt vtile ad aſthma chronicum. & ad tuſſim chronicã.
Recipe laccæ aur.xx.pip.lon.& nigri,centau.mino.ariſtol.ro.coſti, galbani, ammoniaci,añ.
aur̃.x.marru.aſari,añ.aur̃.iiĳ.foliĳ,radic.liliĳ cœle.liquiri.añ.aur̃.vĳ.pulueriza,& cũ bono mel-
le.& da quaſi auellanã cum aqua calida. Electuarium laccę magnum,quod habuimus ab Ari
dione filio Meliz.& eſt expertum.& eſt multę vtilitatis.valet aſthmati,& tuſſi,& prouocat vri
nam:& ſedat dolorem fortem,liquefaciendo phlegma.& aufert triſtitiã,& diſſoluit ventoſita-
tem,& eſt mirabile ad tremorem cordis,& melancholiam, & aquam oculorum,& contra mor-
ſum canis rabidi,& contra puncturam viperę.Et generaliter dico, ꝙ valet omnibus puncturis
mortiferis. Recipe ariſtolo.roſ.radicis liliĳ cœleſtis,añ.aur̃.x.ſquinanthi,aur̃.ix.aſari,aur̃.xv.
piperis nigri & albi,añ.aur̃.vĳ.chamæpityos,ſucci marrubĳ,ſucci ſtœchados,añ.aur̃.viĳ.ſpicæ
nardi, ſpicæ romanæ, maſtiches, ammoniaci,galbani, ſcillæ aſſatæ,añ.aur̃. x. roſ.iuniperi, ana
aur̃.ĳ.turbitb,agarici,cyperi,ana aur̃.x.foliĳ,ligni aloes,rhu barbari,croci,olibani.centaureę mi
noris,ana aur̃.xx.laccę,aur̃.i.Conficiantur cum melle ro.& detur ex eo ſecundum ꝙ conuenit
ægro.Et eſt hæc medicina nimis mirabilis ad dolorem fortem.& laxat humores ſine labore.&
B confortat cor hepar,& ſtomachum. Electuarium Aſſiſtri,calefaciens corpus. valens oppila-
tionibus hepatis,& ſplenis. Recipe ariſtolochię rotundæ,aur̃.xx.marrubĳ,chamædryos,ga-
ſit,ana aur̃.v.aſſæ fœtidæ, coſti, trium piperum,ana aur̃.x.maſtiches,aur̃.viĳ.pyrethri,aur̃.iiĳ.
Confice & da cum vino. Decoctio ſquinanthi,valens ad febres chronicas,et aperit oppilatio-
nes,& prouocat vrinam,& ſoluit vẽtrem. Recipe ſquinanthi drach.viĳ.marrubĳ.ʒ.ĳ.abſin-
thĳ,radicis liliĳ cœleſtis,añ.ʒ.iĳ.ariſtolochię rotundę,aur̃.vi.agarici,aur̃.iĳ.radicis fœniculi,car-
ui,añ.aur̃.x.coſti,aur̃.ĳ.maſtiches,aur̃.iiĳ.ponatur in caldario.& cum lib.iĳ.aquæ decoquant̃
donec remaneat tertia pars.& dentur de eo.ʒ.iĳ.hæc decoctio eſt valde mirabilis habentibus
ægritudines phlegmaticas & debilitatem interiorum mẽbrorum ex cauſa frigida. Decoctio
aſari confortans membra debilia ex frigore.& auferens dolores,& ſcindẽs humores craſſos,&
aperiens oppilationes.Et eſt expertiſſima. ℞.aſari aur̃.iiĳ.aniſi aur̃.viĳ.abſinthĳ,gẽtianę,añ.
aur̃.iĳ.ſe.fœniculi,cẽtau.minoris,añ.aur̃.ĳ.ponant̃ cũ.iĳ.lib.aquæ,& bulliant donec remaneat
tertia pars.& da de eo.ʒ.iiĳ. Decoctio ariſtolo.valẽs ad lapidẽ. ℞.ariſtolo.aur̃.x.aſari aur̃.ĳ.
marrubĳ aureum vnũ.radicis liliĳ cœleſtis,aur̃.quatuor.ſaliuncæ, ſeminis cucumeris,aniſi,ana
aur̃.vi.coquantur cum duabus libris aquæ donec remaneat tertia pars.Et da de eo.ʒ.quatuor.
C Decoctio agarici,valens ad epilepſiam.& purgans matrices.& prouocans vrinam. ℞.agarici.
ʒ.x.turbith.ʒ.i.aniſi.ʒ.iĳ.armel.ʒ.ĳ.radicis apĳ drach.v.radicis liliĳ cœleſtis.ʒ.iĳ.maſtiches.ʒ.ĳ.
radicis pęoniæ drach.vĳ.coquãtur cum tribus libris aquę donec remaneat medietas.Et dentur
qualibet die quatuor drach.vtilis enim eſt valde, & in epilepſia expertum eſt. Decoctio aſſæ
fœtidæ,valens ad oppilationes aperiendas.& eſt vtilis valde. ℞.aſſæ fœtidæ,radicis liliĳ cœle
ſtis,radicis apĳ,radicis fœniculi,ariſtolochiæ rotundæ,ana.ʒ.x.coquãtur cum lib.iiĳ.aquæ ſuf-
ficienter.& dentur de eo drach.iiĳ. Decoctio pęoniæ,quę aperit craſſas oppilatiões,& eſt val-
de experta. ℞.pęoniæ drach.x.radicis pentaphylli drach.v.ariſtolo. rotundæ drach.vi.coquã-
tur cum lib.iĳ.aquæ ſufficienter.& dentur drach.iiĳ. Decoctio perfecta ariſtolo.& eſt mirabi-
lis hydropic.& cito curans eos. ℞.duarum ariſtol.centaureę minoris,chamædryos,ſquinãthi,
laccæ,ligni aloes,ro.ana aur̃.x.ſpicæ nardi,phu,meu,apĳ,aniſi,radicis liliĳ cœleſtis,radicis apĳ,
fiſtici,cubebarum,hyſſopi,gariophyll.marrubĳ,ſtœchados,cinnamomi,ana aur̃.viĳ.ammeos,
myrrhæ,ana aureos.v.coſti,aur̃.ĳ.coquãtur in libris tribus aquæ ſufficienter. Et dentur drach.
quatuor cum drach.iiĳ.iſtius electuarĳ. Recipe ariſtolo.rotundæ, granorum iuniperi,cẽtau-
reæ,ana drach.ĳ.ligni aloes,aur̃.i.ſpicæ nardi.ʒ.i.marrubĳ.drach.iiĳ.Conficiantur cum prædi-
D cta decoctione. Decoctio chamæmeli,prouocans menſtrua.& auferens dolorem fortem.
Recipe chamæmeli,aur̃.ix.ariſtolo.aur̃.quatuor.laccę,drach.ĳ.ſpicę nardi,cinnamomi,radicis
liliĳ cœleſtis,ligni aloes,ana drach.i.coronæ regię,drach.x. Decoquantur cum libris.x.aquæ in
igne lento & ſufficienter, donec remaneat tertia pars.& dentur drach.v. Decoctio hyſſopi,
contra paſſiones pectoris,& tuſſes chronicas,& ægritudinem aſthma,& anhelitum malum.
Recipe hyſſopi,agarici,radicis liliĳ cœleſtis,liquiritiæ,ſquinanthi,pęoniæ,aſari,ariſtolochię ro-
tundæ,ammoniaci,ſeminis fœniculi ſucci ſtœchados,ſucci marrubĳ,laccæ,ana aur̃.ĳ.decoquã-
tur in libris tribus aquæ ſufficienter.Et dentur drach.quatuor in mane. Electuarium optimũ
cõtra ægritudines diuerſas.& valet ſcotomiæ & vertigini.& ſcindit phlegma viſcoſum,& pur-
gat ipſum,& aufert dolorem frigidum. Et eſt bonum contra venena.& aperit oppilationes.&
prouocat menſtrua & vrinam,& calefacit corpus,& valet ad febrem chronicam,& purgat ma-
trices. Recipe agarici,ariſtolochiæ rotundæ, ſucci marrubĳ, laccæ,ana drach.v.aſſæ fœtidæ,
galbani,rhu barbari,ſpicæ nardi,phu,ſeminis fœniculi,radicis apĳ,trium piperum añ.drach.vi.
ligni aloes drach.iiĳ.turbith aur̃.decem. Cõfice cum ſyrupo facto ex melle,& aſaro,& agarico,
& ſpica nar.& lacca.Et dentur drach.quatuor cum aqua calida. Electuarium expertum cõtra
oppilationes matricis. Recipe ariſtolochiæ,laccę,radicis liliĳ cœleſtis,añ. Confice cum deco-

ctione gaſit. & dentur drach. quatuor cum aqua calida. Electuarium curans lapidem in veſica. E
Et eſt expertum. Recipe ſquinanthi, ſtœchados, añ. drach. i. ſanguinis hirci ſicci, drach. vi. lapidis iudaici, drach. ij. aniſi, drach. iiij. puluerizentur, & confice cum decoctione radicis apij. Aliud ad lapidem. Recipe ſanguinis hirci ſicci, aniſi, ariſtolochiæ rotundæ, de lapide inuento in felle tauri, vitri combuſti, ſaliuncæ, agarici, lapidis iudaici, amygda. amararũ, ana, puluerizentur & conficiantur cum melle. Et dentur drach. iiij. cum aqua decoctionis ſe. apij. Aliud mirabile contra ventoſitatem fortem. ℞. aniſi, cymini, ſatureiæ, carui, añ. conficiantur cum melle. & dentur cum decoctione agarici, quæ ſic fit. ℞. agarici, cyperi, folij, rad. ſquinanthi, ariſtolô. lon. & ro. radicis apij. ʒ. vi. ponantur in caldario in lib. i. aquæ ſuper ignem leuẽ. Et dentur. ʒ. iiij. cum duabus. ʒ. medicinæ prædictæ. Medicamen bonum contra aſthma chronicum. ℞. laccæ aur̃. x. ariſto. lon. aur̃. vi. ſucci marrubij aur̃. vij. conficiantur, & dentur quaſi nux cum aqua calida. Medicamen quod accepimus ab Acritone contra frigiditatem ſtomachi, & contra humiditatẽ eius. Recipe ligni aloes, cinnamomi, rhubarbari, ſpicæ nardi, maſtiches, cardamomi. Confice cum decoctione roſarum & nucum cypreſſi. Et detur quaſi nux. Aliud valens ad colicam ex ventoſitate & humore craſſo. ℞. aniſi, cinnamomi, abſinthij, cymini, flores chamæmeli añ. ʒ. x. agarici. ʒ. xx. ſcãmoniæ. ʒ. i. maſtiches. ʒ. v. Conficiantur cum decoctione carui. Et dentur. ʒ. iij. F
cum aqua decoctionis gaſit. Aliud ad dolorem capitis & contra cephalæam, quod eſt expertum. Recipe ſucci ſtœchados. ʒ. viij. gaſit, ſpatanæ, ligni aloes, añ. ʒ. iiij. maſtiches. ʒ. vi. agarici, ad pondus omnium. Cõficiantur cum decoctione roſarum & maſtic. & detur à, ʒ. ij. vſq; ad. iij. drach. Aliud quod valet in principio deſcẽſionis aquæ ad oculum, quo ſæpe curaui multos. & eſt expertum, & velocis curationis. Recipe ſpicæ nardi aur̃. x. cinnamomi aur̃. viij. agarici aur̃. ix. maſtiches, ad pondus omnium. Conficiantur cum bono melle. & ſumatur de eo quotidie. ʒ. ij. eſt enim mirabilis operationis.

De medicinis habitis à Zenone.

Medicinæ Zenonis de Athenis. Iſte fuit vnus de magnis medicis. ego aũt non vidi ipſum, quia non fui temporaneus eius. Sed magiſter meus vidit ipſum. & ille habebat experimẽta bona. ex quibus diſcipulus eius dedit nobis viginti experimenta experta. Et nos probauimus ea ſæpe, & inuenimus ipſa optima. Primum medicamẽ quod dicitur electuariũ ſpicæ nardi, confortat hepar debile & cor, & valet contra vomitũ chronicum. Recipe ſpicę nardi, aur̃. c. ſpicæ romanæ, aur̃. x. abſinthij, aur̃. viij. cinnamomi, aur̃. quindecim. laccę mũdatæ, aur̃. ix. gariophyll. aur̃. quinque, gaſit, aur̃. xvi. marrubij. aur̃. duodecim. ariſtolochiæ rotundæ, rhubarbari añ. aur̃. G
xvi. Confice cum melle. & da aur̃. duos cum aqua calida. Medicamen ſecundũ, quod dicitur electuarium centaureę, valet ad podagram, & ad omnes paſſiones iuncturarum, cui non eſt ſimile in hoc. Nam prouocat vrinã. laxat craſſos humores & diuerſos. & ſedat dolores. & aperit oppilationes. & eſt optimum ad lapidem, & liquefacit phlegma. & mundificat ſuperflua à pulmone & pectore. hoc medicamen dedit Zotion de ſcriptis Zenonis, qui cõpoſuerat id per verſus. Recipe centaureę minoris, aur̃. c. zirungẽm* aure. decem, aniſi, fœniculi, apij, añ. aur̃. vi. oli *al. gentianæ
bani, gariophyll. añ. ʒ. i. agarici, radicis lilij cœleſtis, añ. aur̃. vnum, cubebæ, galbani, ammoniaci, caſtorij, trium piperum, ſpicæ romanę, ana aur̃. xx. ſpicæ nardi, turbith, ana aure. triginta. aloes ſucotrinæ, aure. xvij. carpobalſami, xylobal. ſcillæ aſſatæ, ana aure. xvi. maſtiches, croci, añ. aur̃. x. ſcammoniæ, aur̃. viij. puluerizentur, & conficiantur cum melle, & ſubmittãtur in hordeo per ſex menſes. & dentur ex eo drach. iiij. Et hoc medicamen eſt de maximis medicinis quas habebat ille medicus. Medicamen tertium, quod dicitur electuarium colocynthidis, quod laxat humores aquoſos, & phlegma, & melancholiam. & cum hoc prouocat vrinam. Et vere dico ꝙ non eſt ei ſimile ad acuendum viſum, quia eſt in hoc mirabile. ℞. colocynthidis, ſcillæ aſſatæ, aſari, trium piperum, añ. aur̃. vi. ſpicæ romanæ, aniſi, apij, fœniculi, carpobalſami, gaſit, croci, añ, H
aur̃. duos, ſpicæ nardi, chamædryos, chamæpityos, ariſtolochiæ rotundæ, gentianæ, añ. aur̃. vij. puluerizentur, & conficiãtur cum melle. & ſubmittãtur in hordeo per ſex menſes. & det̃ à. ʒ. ij. vſq; ad. iij. Medicamen quartum, quod dicitur electuarium ſquinanthi. valet ad dol. fortes. & prouocat vrinã, & aperit oppilationes cõfortat hepar confortatione maxima, & frangit lapidẽ. & valet ad fe. chronicas. Recipe ſquinanthi, aur̃. ccc. ariſtolochiæ rotũdę, aur̃. ſex. ligni aloes, aur̃. xiij. gaſit, aur̃. xiij. croci, ſpicæ nardi, carpobalſami, opij, ana aureum vnũ. maſtiches, aure. iij. trium piperum, folij, chamæpityos, añ, aure. vij. Conficiantur cum bono vino. & detur de eo quaſi auellana cũ eo quod cõuenit talij ægritudini. Medicamen quintũ, quod dicit̃ electuariũ capillorum veneris, ad purgandum quod eſt in pectore ex humore craſſo. & eſt nimis expertũ.

Recipe capillorum veneris, aure. xxv. radicis lilij cœleſtis, liquiritiæ, pæoniæ, carpobalſami, marrubij, floris chamæme. ariſtolochię r*otundæ ana aure. xv. pulueriza, & confice cum ſyrupo *al. roſarum
facto cum melle & capil. vener. Et dentur drachmæ. iiij. cum decoctione chamæmeli. Medicamen ſextum, quod dicitur electuarium folij. valet ad ægritudines fortes, quę accidunt mulieribus in matricibus earum. & prouocat menſtrua. & valet ad dolorem matricis. & calefacit renes. Recipe folij indi, aure. xx. cinnamomi, ſpicæ nardi, ſpicę romanę, rũbię, caſtorij, trium

piperum,

A piperum,gariophyllorum,ligni aloes,ana drach.xx.rhubarbari,maſtiches,thymi,ana auř.xvi.
confice cum melle.& detur quaſi auellana. Medicamen ſeptimum,quod dicitur electuariũ ari
ſtolochię.valet contra dolorem matricis.valde prouocat menſtrua.& confortat ſtomachũ de-
bilem.& intercipit fluxum chronicum.& eſt mirabilis operationis.& non eſt ei ſimile.& ſæpe
*aľ. Zeno probauimus ipſum.& iſte Zôtion vtebatur ipſo. Recipe ariſtolochię longę & rotũdę,añ.auř.
xx.radicis lilij cœleſtis,laccę,ſquinanthi,marrubij,añ.ʒ.ix.rhubarbari.ʒ.xxv.ſpicę nardi,ligni
aloes,añ.auř.xx.pulueriżentur,& conficiantur cum melle.& deñ.ʒ.iiij.cum aqua calida.Et ad
fluxum intercipiendum,cum decoctione xyloaloes.Et ad menſtrua prouocãda,cum decoctio
*aľ. longæ. ne ariſtolochiæ rotũnde.*Et ad dolorem matricis,cũ decoctione chamæmeli & aſari. Medica-
men.viij.quod dicitur electuarium olibani,quod eſt valde vtile contra humiditatẽ ſtomachi.&
liquefacit phlegma.& conuenit ſenibus,quia cõfortat calorẽ naturalem in corporibus eorũ.
Recipe olibani,auř.x.maſtiches,auř.iiij.ſquinanthi,ariſtolochiæ,añ.auř.ij.ligni aloes,laccę,añ.
auř.i.radicis lilij cœleſtis.ʒ.i.roſarũ,rhubarbari,añ.auř.v.aniſi auř.vi.pulueriżentur,& cũ melle
conficiantur.& detur ex eo quaſi auellana. Medicamen.ix.quod dicitur electuarium gaſit.va-
let ad hepar,quia confortat ipſum,& aperit oppilationes eius.& valet hydropicis.& cõtra cor-
B ruptionem cõplexionis. Recipe gaſit,auř.xx.laccę,auř.x.ligni aloes,auř.vi.gariophyllorum
auř.ij.cinnamomi,auř.xxi.ſquinanthi,cubebę,rhubarbari,añ.auř.xvi.roſarum,auř.xviij.aloes
non abluti,auř.ij.agarici,auř.iij.maſtiches,auř.x.pulueriżentur,& cõfice cum ſyrupo facto ex
melle & agarico.Et eſt medicamen valde nobile. Medicamen.x.quod dicitur electuariũ rhu-
barbari.maxime valet fluxibilitati ſtomachi.& confortat hepar.& valet hydropicis.& non eſt
neq; fuit aliquod ſimile in hoc.& Zenon nemini volebat dare.Cuius cõpoſitio non lateat me-
dicos.qm̃ eius cõpoſitionem acquiſiuit eius cõpoſitor cum magna ſolicitudine. ℞.rhubarba-
ri,auř.c.laccæ,auř.xx.ligni aloes,auř.xxxvi.cinnamomi,auř.xi.ariſtolochiæ lon.& ro.auř.xxx.
fiſtici,auř.l.ſquinãthi,auř.lxxx.maioranæ,aniſi,luti ſigillati,añ.auř.xx.agarici,folij,añ.auř.vi.
gaſit,auř.xxx.ſpicæ nardi,auř.xvi.trium piperum,zingiberis,añ.auř.x.ſtœchados,origani ana
auř.ix.radicis lilij cœleſtis,radicis endiuiæ,ana auř.vi.hyſſopi ſicci,maſtiches,croci,añ.auř.vij.
† aľ. drach. ij. vſque ad. iij. carpobalſami,xylobalſami,añ.auř.xvij.pulueriżentur,& conficiañ cum melle.& deť†{à.ʒ.iij.
vſq; ad.iiij.} Medicamen.xi.quod dicitur electuarium capparis.valet ad duritiem ſplenis.&
aperit oppilationem eius.& eſt optimę operationis. Recipe capparis,auř.xx.opopanac.ſcolo
pendrię,marrubij,ana auř.v.gaſit,auř.xvij.ammoniaci,auř.x.ſagapeni,auř.viij.pulueriżentur,
C & conficiañ cum bono aceto.& da.ʒ.ij.cum decoctione carui & capparis & gaſit. Medicamẽ
xij.quod dicitur electuarium ſcolopen.valet ad duritiẽ ſplenis.& eſt expertum. Recipe cappa
ris.ʒ.xx.marrubij.ʒ.v.ſcolopendrię,auř.xvi.confice cũ aceto,& fac trochi.& da.ʒ.ij.cum de-
coctione tamariſci & gaſit. Medicamen.xiij.quod dicitur electuarium turbit.valet ad fehres
chronicas.& laxat humores viſcoſos.& calefacit renes.& eſt optimũ ad paſſionẽ colicã ex ven
toſitate.& prouocat vrinam.& eſt mirabile. Recipe turbith,auř.l.agarici,auř.xvi.croci,maſti-
ches,ana auř.vi.ſquinanthi,ariſtolochię rotundæ,ſtœchados,ana auř.viij. Confice cũ melle.&
deť à.ʒ.ij.vſq; ad.iij. Medicamen.xiiij.quod diciť electuariũ ellebori.valet contra vertiginẽ.
Recipe ellebori nigri,auř.xx.ligni aloes,auř.i.&.ß.croci,auř.i.aniſi,auř.ij.maſtiches,auř.iiij.
maioranę,auř.i.agarici,auř.vi.radicis lilij cœleſtis,ſtœchados,ana auř.viij.turbith albi et gũmo-
ſi,auř.iiij.Confice cũ melle,& da.ʒ.iiij. Medicamen.xv.quod dicitur electuariũ agarici.valet
contra cephaleã veterẽ.& ſtomachũ confortat & hepar. Recipe agarici,auř.xvi.pæonię,cẽta.
minoris,ana auř.vi.laccę,ligni aloes,ana auř.viij.gaſit,aniſi,chamædryos,chamæpityos,ſqui-
nanthi,floris chamæmeli,maſtiches,ana auř.vij.rhubarbari,ſpicæ nardi,ana auř.ij.turbith,auř.
iij.Confice cũ melle.& da.ʒ.i.&.ß.vſq; ad.ʒ.ij.cum aqua calida. Medicamen.xvi.quod dicitur
D electuarium ſcillæ.valet ad aſthma,& ad oppilationes,& ventoſitates.Sed nõ debet dari haben
† aľ. aloes aureum vnum tibus vulnus in membris interioribus. Recipe ſcillæ aſſatæ,auř.vi.† ſtœchados,auř.iij.agarici
† aľ. aur. vj. drach.xvi.†maſtiches.ʒ.ij.gaſit,coſti,trium piperũ,ana auř.x.radicis lilij cœleſtis,auř.v.capilľ.
veneris,auř.iij.floris chamæmeli auř.iiij.Confice cum decoctione agarici & melle.& da.ʒ.ij.cũ
aqua calida. Medicamen.xvij.quod dicitur electuarium gũmi.& valet contra paſſiones frigi-
das,& ventoſitates craſſas,& ad dolorẽ iuncturarum,& iſchiadem. Recipe ammoniaci,ſaga-
peni,opopana.ana auř.x.ſarcocollæ,auř.ij.maſtiches,auř.iiij.aniſi,cymini,aſſę fœtidæ,ana auř.
† aľ. aur. j. iij.euphorbij†{.ʒ.ij.}ariſtolo.lon.& ro.radicis lilij cœleſtis,ana auř.iij.pone gũmi in ſucco fœ-
niculi,vel in decoctione eius.& reliqua terantur,& conficiantur cum melle.& da á.ʒ.ij.vſq; ad
iij.cum aliquo quod conueniat paſſioni. Medicamen.xviij.quod dicitur electuariũ luti.& eſt
vtile cõtra venenum. ℞.luti ſigil.aniſi,ſalis indi,agarici,añ.ʒ.ij.rhubarbari,auellanarum,radic.
pæonię,añ.auř.iiʃ.pulueriza,& confice cum melle.& detur quaſi auellana. Medicamen.xix.
quod dicitur electuarium aſſæ fœ.valet contra morſum ſcorpionis.& cõtra febres chronicas.&
liquefacit phlegma viſcoſum.& diſſoluit ventoſitates. ℞.aſſæ fœ.coſti amari & dulcis,ana auř.
v.ariſtoľ.rot.zingi.aſari,añ.auř.ij.caſtorij,cinnamomi,aloes,añ.ʒ.iij.rad.lilij cœle.ſarcocoľ.ana
ʒ.i.&.ß.ariſto.gentianæ,añ.ʒ.vi.pulueriza,& cõfice cum bono vino & melle ru.& dentur.ʒ.iij.

Medicamen.xx.quod dicitur electuarium roſarũ.valet in fine quotidianæ.& hydropicis.& diſ E
ſoluit ventoſitates. ℞.roſarũ.ʒ.lx.radicis lilij cœle.ʒ.i.&.ß.agarici,aur̃.ij.marrubij.ʒ.iiij.laccæ,
rhubar.ligni aloes,cinnamo.aniſi,ſe.fœnic.cymini,abſinthij,maſtiches,añ.ʒ.vi.ſpicę nardi,ari-
ſto.ro.añ.aur̃.i.confice cum melle.& da.ʒ.iij.Iſtæ ergo ſunt medicinæ Zenonis.& iam probaui
mus ipſas.Nunc volumus ſcribere medicinas quas multoties experti ſumus. & deinde abſcin-
detur tractatus. Medicamen ſubtilians humores,& p̃parans ad exitum,in principijs ęgritudi-
num frigidarũ ante acceptionem laxatiui. ℞.abſinthij,aniſi,ſeminis fœniculi,ariſtolo.ro.ſqui-
nanthi,carpobalſami,folij,cyperi,agarici,radicis lilij cœleſtis,añ.pulueriza.& confice cũ melle.
& detur quantum auellana. Electuarium quod dicitur euadens.valet ad dol.chronicos,& cõ-
feſtim. ℞.ſpicæ nardi,aur̃.xvi.myrrhæ,opij, laccę,opopana.caſtorij,olibani,añ.aur̃.ſeptem,gal *ar̃.xij.
bani,aur̃.vi.maſtiches,aur̃.v.folij,aur̃.vi.piperis longi.ij.croci,aur̃.x.ſquinãthi,aur̃.ix.ammeos,
cinnamomi,añ.aur̃.iiij.ſcorodi.aur̃.ij.bdellij,aur̃.i.radicis lilij cœle,agarici,añ.aur̃.xvi.pulueri-
za,& confice cum melle.Iſtud electuarium expertum eſt multoties,& confeſtim aufert dolorẽ.
Sed non debes dare pluſquã.ʒ.ij. Medicamen Amoronis regis.valet contra podagrã:& dolo
res iuncturarum ex phlegmate viſcoſo,quo deſtruitur motus.& valet ad repletionẽ, & ad debi
litatem neruorum.Et eſt optimum mulieribus in quibus abundãt ſuperfluitates phlegmaticæ. F
Et etiam valet contra lapidem.Et generaliter dico, ꝙ cõpoſitio huius electuarij eſt per adiuua-
men diuinum, quod infinitis vicibus probaui, & à me non ſeparaui nec in ciuitatibus,nec in
villis. Recipe radicis lilij cœleſtis,aur̃.xx.galbani,aur̃.vi, & danich.iiij.ammoniaci,aur̃.x.&
ʒ.ij.ellebori nigri,aur̃.vi.ariſtolo.lon.aur̃.v.roſarum,aur̃.xx. turbith,aur̃.vi.liqritiæ,aur̃.x.ſtœ-
chados,aur̃.viij.ſatureię,centaureæ minoris,añ.aur̃.viij.&.ß.ſqnanthi,aur̃.viij.croci,aur̃.i.meu.
aur̃.vi..phu,aur̃.iiij. gaſit,aur̃.i.eupatorij,aur̃.xvi.zirungem,aur̃.xx.&.ʒ.viij. xylobalſami,car-
pobalſami,ana aur̃.viij.olibani,aur̃.ij.chamæpityos,aur̃.xvi.chamędryos,aur̃.ij.maſtiches,aur̃.
vi.aniſi,aſari,granorum iuniperi,ana aur̃.v,ſpatanæ,hyſſopi,ana aur̃.v.harmel,cymini agreſtis,
maioranæ,ſcillæ aſſatæ,añ.aur̃.viij.ſagapeni,ammoniaci,aloes ſuccotrinæ,ana aur̃.v.coſti gen-
tianæ,ana aur̃.ij.origani,aur̃.vij.naſturtij, calami aromatici,ana aur̃.iiij. Confice cum melle.&
ſubmittatur in hordeo per ſex menſes. Et detur quaſi auellana cum aqua calida decoctionis ſa-
tureię & duarum ariſtolo. Medicamen Aſiritæ romani valet ad lapidem veſicæ, & prouocat
vrinam. Recipe amygd.dulcium,ſe.cucurbitæ & cucumeris,lapidis iudaici,agarici,floris cha-
mæmeli,gentianæ,añ.ʒ.iiij.ariſtolo.capil.vene.ſaliuncæ,ſanguinis hirci ſicci,vitri combuſti,la
pidis qui inuenitur in felle vaccæ,aniſi,radicis apij,bdellij,myrrhæ,añ.aur̃,v.pulueriza,& con- G
fice cum melle.Et dentur.ʒ.iiij.cum aqua decoctionis radicum apij & fœniculi.

Dixit Galenus,iam dicimus in hoc libro noſtro, quem vocamus librum experimentationis medicinarum,quas probauimus,& accepimus à ſapientioribus hominibus,& habentibus ſolicitudinem erga artes.& nos iccirco compoſuimus hunc ſermonem,vt ſemper medicus habeat conſiderationem ad ipſum.Scias autem ꝙ medici altariũ curabãt per cibos ſacrificiorum. vnde nobiliores probantur alijs medicis.Optime enim debemus laudare virum,qui illa facit per cibum,& plus quàm illum qui curat per medicinam.quia corpora quæ curant̃ per exhibitionem diætæ, reducuntur melius ad temperantiam, quàm quæ curantur per medicinam. Et medicus pro virili ſua debet conſiderare,vt cibus & materiæ quæ debent propinari,ſint propriæ naturę patientis vel accipientis.Et ſint boni ſaporis,vt æger delectetur in ipſis & diligat.Et non debet vti eadem medicina diu, ne fiat ei quaſi naturalis. Et caue ne præbeas medicinas mali ſaporis. quoniam medicina,quam infirmus habet in odio,plus nocet quàm proſit. Vnde & medici dignum duxerunt cum medicinis miſcere res dulces,& res ſaporitas, ſicut nos fecimus in rob nucum,quod accepimus ad anginam.Et ſimiliter ingeniati fuerunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua quæ ſtomachum confortant.Et debes cauere in curatione malitiæ cõplexionis ſine ma- H
teria,ab euacuatione,& è cõuerſo.Et debes laxare naturam à leuioribus conſuetis generaliter, ſicut diximus in libro interiorum.Sed ſemper quando volueris euacuare, primo ſubtilia, poſt euacua parum, deinde mediocriter, deinde fortius. Et caueas à medicinis non expertis. Sed vtaris expertis & vſitatis à bonis phyſicis & expertis. Et ſcias quòd omnes iſtæ medicinæ ſunt bonæ in locis ſuis, ſcilicet vbi conueniunt. Et ſunt venena in ſuis contrarijs. Nos autem iam diximus in hoc tractatu de iſtis medicinis plures expertas. Et ſi poſtea acquiſiuerimus alias,ſcribemus eas in fine huius tractatus.

A

DE MELANCHOLIA EX GALENO, RVFO, ET POSSIDONIO.

Caput nonum libri ſexti Aetij.

Iul. Martiano Rota interprete.

SIcut in apparentibus corporis membris interdum eadem omnibus temperatura conſpicit̃, velut in deprauato corporis habitu, vocataq; elephantiaſi, & aqua inter cutem, interdum vnum aliquod membrum vel bilioſum vel melancholicum vel pituitoſum humorem ſuſcipiẽs, ipſum ſuam tantum temperaturam immutat: ita contingit & cerebrum ledi, quandoq; totius ratione, quia ſanguis B qui in omnibus venis continetur, melancholicus effectus eſt: quandoq; partis, quia reliquo ſanguine illæſo permanente, is qui in cerebro continetur, ſolus immutatur. hocq; duobus modis, aut quia talis in cerebrum aliunde fluat, aut quia melancholicus in cerebro reddatur. redditur aũt ab eius caliditate vel flauam bilem vel craſſum & nigrum ſanguinem adurẽte. Ferè ſemper autem partes quę in præcordijs ſunt, ita prius affectæ cerebrũ tacito quodam conſenſu in eundem affectum trahunt, atq; ita deſipere hominem faciunt, vel atra bile cerebrum occupante, vel melancholico vapore in idem aſcendente. quemadmodum fieri conſueuit in eo morbo quem flatuoſum & hypochondriacum nominamus. neq;.n. propoſitæ tractationi quicq̃ obſtat, aliunde, atq; ex alio mẽbro, huiuſce affectus initium originemq; eſſe, cum facile oſtiolum ventriculi quiduis patiens in ſimilẽ affectum cerebrum ducat, nimirũ ob conuenientiam quã cum eo habet, propter duos neruos qui deſuper à cerebro ad ipſum maximi deſcendunt. in eoſdem affectus cor quoq; idem trahit, ꝓpinquitatis ratione, item & ſeptũ tranſuerſum, cui adnatum eſt. conuenit quoq; ventriculi oſtium cum ſpinali medulla qua parte ipſi adhęret & colli vertebris adnexũ eſt. Principiũ autem huiuſmodi melancholię vtplurimũ ex cruditate conſurgit. nã flatus plurimi conſequuntur, & quocunq; cibo aſſumpto, ſublimes, C & ferè ſemper in pręcordijs obuerſantes. ructus inſuper acidi, fœtidi, ac veluti piſcẽ olentes ſubſequuntur, q̃uis eiuſmodi nihil comederit. aluus vtplurimũ ipſis eſt ſicca, ſomnus exiguus atq; diuulſus, & ꝑ ſomnum viſa perturbãtia enormiaq;, ſaltus toto corpore alij atq; alij, capitis vertigines, & in auribus ventorũ ſonitus: putantq; ſe alij caput repletũ aggrauatumq; habere: cõtra alij vacuũ & leue: q̃dam ne caput q̃dem prorſus ſibi eſſe: cui Philotimus ad alia remedia, plumbeam galeã impoſuit, qua oppreſſus caput ſibi adeſſe intelligeret. Euadũt pleriq; melancholici in venerem proniores, obliuioſi, timidi, miſericordes, ad fletũ prompti, ſolitudinũ amantes. dęmones ab inimicis veneficis ĩmiſſos ſibi q̃dam ſuſpicãtur: alij noxium quippiã ſe deuoraſſe credunt. quã opinionem id ipſis confirmat, ꝙ mox abominabilia & monſtroſa vomunt. videntur aũt alijs alia. prorſuſq; morbus hic varius eſt & inexplicabilis. velut ecce, vt de timore loquar, q̃dam amiciſſimos formidat. alius oẽs etiam alios hoĩes metuit. hic in lucẽ prodire timet, ille tenebroſum aerem ſectatur. alius eundem refugit, ferè oẽs tñ in obſcuris locis verſari gaudent ſepulchriſq; & ſolitudinibus. nonnulli ẽt vinum, oleum, aquã quoq;, & oĩa liquida metuunt, vt qui à cane rabido demorſi ſunt. Atq;, vt paucis me expediam, melãcholię & inſanię multas ſpẽs habent, ſiquis vniuerſas eorũ imaginatiões conſectari velit. verũ ex eis oĩbus duę cõmunes ſunt, D timor & mœſtitia. mœſti nanq; ſunt oẽs pręter rationem, nec ſi ꝑconteris cauſam ob quã triſtes ſint, reddere valent. metuunt.n. non pauci mortẽ, & q̃dam alia, quæ metu digna non ſunt, q̃uis nonnulli mortem ẽt vehementer appetãt. Cęterum cũ rationalis animi ſedẽ atra bilis occupauerit, mirãdum nõ eſt ſi metus, ſi triſtities, ſi mortis expectatio obnaſcatur: cum ex his quæ extra corpus noſtrũ poſita ſunt, nihil adeo nobis formidoloſum ſit vt tenebrę. quãobrẽ, cũ veluti obſcuritas q̃dam rationalis animæ ſedẽ occupauerit, neceſſe eſt ſemper hoĩem terreri, eo ꝙ terroris cãm ſecũ quocunq; deferat. nã vt in tenebris pueri timent, & ex adultis non cõſueti, ſic & atræ bilis color, tanq̃ nox q̃dam rationalis animæ ſedem obumbrans metus procreat. Oẽs itaq; cauſas accidentium quę cuiq; contingunt explicare nemo poteſt, cũ pleraq; dubitationes haud paruas contineant, vt cur aliqui q̃dam fugiunt tamq; moleſta, cum tñ moleſta nõ ſint, & quædã quę bona non ſunt tanq̃ bona ſectantur. itẽ, cur alius domeſticos timet, alius omnes hoĩes, atq; id genus alia. medico tñ plurium accidentium cauſas exponere difficile non eſt, velut is qui ſe figulinum vas arbitrabat̃, ob ſiccitatẽ arbitratur. frigidus.n. & ſiccus eſt melancholicus humor, qua de cauſa & alius cutem ſuam pellem ſiccã opinabat̃. nã qui caput ſe nõ habere putabat, fortaſſis ob leuitatẽ capitis id arbitrabatur. leuitatẽ aũt capitis, flatus qui attollebat̃, efficiebat. Sed cur melancholici plurimos cibos appetunt? an quia frigidum os ventriculi habent? Cur vinum

eorum aliqui plurimum hauriunt?an quia calefieri frigidus humor deſiderat? Cur ſeipſos peri- E
munt?an quia putant ſe à maioribus malis explicare? niſi talis opinio pridem ipſis indita ſit,vt
mortē ſibi inferre pulchrũ exiſtiment,qua in opinione pleriq; barbari perſtant. Cur aũt aſſidue
cruditate laborant?an qa turbulentũ plenumq; excremētis corpus habent?atq; ideo eorũ ven-
triculus male tēperatus ſemper ob humorē melancholicum friget. Cur ipſis ferè ſemper aluus
ſtricta eſt?an qa flatus ipſis circa p̄cordia vagat̃, nec deorſum admodũ inclinat,atq; idcirco eo-
rum aluos aſtrictas eſſe oportet? interdum tñ ex longa detentione multa repente & colliquata
remittũt.Conniuent aũt,oculiſq; prominentibus & labris craſſis ſunt vtplurimũ,ob ſpirituum
craſſitiē.Fuſci ſunt,qm̃ humor ad cutim effundit̃.Piloſi euadunt iſtorũ plurimi, quia multis &
craſſis excrementis abundãt.Linguam velocē ferè ſemper habent, ſed & balbe & exili voce lo-
quuntur ob linguę incontinentiam.nã vehemẽtes linguę motiones à ſpiritu craſſo fiũt.omne
aũt quod vehementer mouetur,celeriter quoq; motũ ſuum abſoluit.ſed finē faciamus.nã hiſce
excitatus poterit quiſquis voluerit aliorũ quoq; accidentiũ cauſas indagare. Nigret aũt humor
iſte qñq; calefactus pluſq̃ deceat,qñq; frigefactus magis q̃ conueniat.quod.n.carbones accenſi
patiunt̃(nam lucidiſſimi cũ ſint extincta flãma nigri fiunt)id hilaris ſanguinis color patitur,fri-
giditate ſublatus.cuius rei exēplum habere poſſumus in qbuſdã mēbris quæ frigore liuida pri- F
mum, tum nigra fiunt.nimia quoq; caliditas cum exſiccet & conſumat humorē quo naturalis
calor nutritur,humores nigrefacit,non aliter atq; ſol fructus & hoĩum corpora. Hactenus quę
medicum ſcire oportet prius, q̃ curationem aggrediatur,diximus. Nunc quę noſcere debeat is
q hoc morbo laborantibus ſuccurrere velit,ſubiungemus.Non minimũ aũt intereſt ſcire vnde
morbus originem ducat.nam cum vniuerſum corpus totum ſanguinem melãcholicum habet,
principium curationis à miſſione ſanguinis auſpicandum eſt.cum autem ſolum cerebrum, ſan
guinis miſſione ęger non eget,modo plurimo ſanguine nõ abundet, & pręſeruandi cauſa ſan-
guinem detrahere nolimus. Ex his aũt cognoſces vtrum totum corpus melancholicum ſangui
nem contineat,an in cerebro tm̃ is ſanguis aceruatus ſit. Nam qui nigri & hirſuti ſunt,venaſq;
latiores habent,facile melancholicum humorē gignũt: Interdum tñ & homines rubicundi re-
pente in melancholicam tēperaturam deueniunt:& ab ijs,qui fuluo colore ſunt, præſertim ſi vi
gilijs,laboribus plurimis, ſolicitudinibus,victui tenui,melancholicis cibarijs, ſe diu expoſue-
rint.Inſuper ſi ſe vena aliqua in ſede ſuppreſſerit,aut aliqua alia cõſueta ſanguinis euacuatio,ve-
lut in mulieribus menſtrua.Non parum quoq; ad hoc facit anni tēpus,aeris cõſtitutio,regionis
ſitus,ægrotantis ætas, & eiuſdem ars. Hæc oĩa vbi perſpexeris, quoties in omnibus venis cor- G
poris ſanguinem melancholicum contineri dubitabis, firmiſſimam dignotionem conficies,ſi
cubiti venã ſecueris,mediam vero ſecare melius eſt:quam ſtatim ſupprimes, ſi ſanguis q effluit
melancholicis eſſe non videatur;ſin erit,tantum detrahes quantum laborantis habitũ expoſtu-
lare cenſueris. Tertia melancholiæ ſpecies, quã principium à ventriculo habere dicebamus,
quãq; hypochondriacã, hoc eſt pręcordia infeſtantem, appellabamus,ex antedictis plerũq; di-
gnoſcitur.primo nãq; ſuperius dicta accidentia circa ventriculum incipiunt, inflationes dico,
gurgulationes,ructus acidos,& virulentos,aſtrictam aluum,atq; id quod egerẽdo vel euomē-
do excernitur ſupernatans.tum ipſi ęgrotantes in pręcordijs turbari oĩa & cõmiſceri ſentiunt.
quemadmodum igitur plerũq; vapore quodam fuliginoſo fumoſove aut craſſo ſurſum ad ocu
los eleuato cæcutire ſibi nonnulli videntur,vt qui ſuffuſionem patiũtur:ita & nunc in cerebrũ
aſcendente melancholico vapore tanq̃ fuligine quadã aut fumo melãcholici caſus mẽti obuer-
ſantur.Quoties igitur melancholicæ dementię propria ſigna magna non apparebunt,& circa
ventriculum aut nihil turbulentũ affuerit,aut parum admodũ, exiſtimandũ erit cerebrum pri-
mo affectum eſſe,quēadmodum dictum eſt.Quę igitur cerebro primũ affecto melancholia cõ-
ſiſtit,aſſiduis balneis,victu boni ſucci & humido,nec flatuoſo,ꝓcuranda eſt,omiſſo quouis alio H
potenti remedio.qñ noxius humor diuturnitate tēporis nondũ euacuatiõi rebellis erit:tunc.n.
varias & valentes magis conuenit adhibere medicinas. Oportet aũt incipiente morbo mederi.
nam inueteratum & auctum medentis manus reſpuit. RVFI. Cõmunia aũt remedia ſiue cere-
brum,ſiue pręcordia primũ patiantur,ſunt quæ aluum ſubducunt.ſed in primis ſtudiũ adhibe-
re oportet,vt cõcoctio probe fiat,poſtmodũ purgare epithymo & aloe.ſiquidē ex his vel exi-
guum quiddã ſingulis diebus ſumptũ plurimũ iuuat,& leniter aluũ ſubducit. POSSIDONII.
In qbus ſanguis abundare videbitur à principio ſtatim venam cubiti incidere conuenit.pręſer-
tim in qbus conſueta aliqua ſanguinis euacuatio retenta eſt. in mulieribus aũt quibus mēſtrua
defecerunt,tali venam aperire confert. Quiſq; vero pro habitus ſui ratione inaniendus eſt. in
quibus aũt mali ſucci potius abundant,vbi prius ægrotantem recte cibaueris, vtere Rufi hiera
vel Archigenis aut Iuſti.Quòd ſi & ſanguis & praui ſucci abundauerint, primum venam inci-
de,tum purgationem exhibe,poſtea diebus aliquot interiectis,clyſteribus aluum ſubducas,pri
mo cremore furfurum,ſpuma nitri,& melle,deinde filiculæ radicem contuſam vel epithymum
furfuribus incoques.ab hoc clyſteri diebus tribus interpoſitis hieram dabis amaram,quę aloen
recipit,& prę cæteris omnibus epithymum habet:cõficies aũt ipſam ſicut Themiſon docet,im-

poneſq;

A poneſq; aloes.ʒ.centum,maſtiches,croci,ſpicæ nardi, cinnamomiq; & caſiæ duplũ, aſſari vero
& carpobalſami ſingulorũ. ℥.i.addeſq; epithymi duas vncias. ex aqua mulſa hanc dabis quan-
tum magnũ cochlear capit bis aut ter,ex modicis interuallis. hinc vbi laborantem rurſus uictu
cõuenienti recreaueris,hieram Rufi denuo exhibebis,aut Archigenis,aut Iuſti. Quãtitas autẽ
quæ exhiberi debet, ſunt drach.ij.ex aqua mulſa & ſalis cochlearium paruũ. Melius eſt autem
aluum inanire ijs quę leniter vnius diei ſpatio ſubducunt.Nigram aũt bilem ducunt amaracus
& quam cunilam vocant inſperſæ mulſæ,& ebibitę duum drachmarũ pondere.Confert etiam
ſero lactis aluũ inanire, ſed nõ id quod è caſeo fluit dandũ eſt. melius eſt enim quod feruefacto
lacte ſeiungitur ab alio. ſit autem potus lac equinũ, ſin minus,bubulũ. imponaturq; nouæ ol-
læ,agiteturq; ramo ficus,ac dũ efferueſcit ter aut quater aqua mulſa irroretur. poſtea colatũ ex-
hibeatur,melle primũ admiſto:tum vbi venter fluere cœperit,nõ amplius addito melle.ſuma-
tur autẽ ad cotylæ menſurã,nec minus quinq; cotylis.poſt omnes autẽ alui ſubductiones mal-
uæ ſemen valde læuigatum ex aquæ cyathis tribus dandũ eſt, duarum drachmarum pondere.
ſummopere nãq; ad rem facit. quamobrem eo frequenter vtendum eſt. Optimũ eſt etiam pu-
legij decoctũ crebro bibere,tam ante,ꝙ poſt purgantia medicamenta. idem & centaurij mino-
B ris decoctum poteſt.nã abſinthij decoctum & frequenter & ſubinde præbebis, cum & aluo,&
ventriculo æque proſit,ac præter hoc multam in ventre ventoſitatẽ gigni prohibeat, nec in to
tum ſiccari aluum permittat.lotium inſuper prouocat,& concoctionẽ impẽſius adiuuat, adeo
vt hoc ſolo quoſdam viderim ipſe liberatos. Exhibẽda ſunt etiam quæ vrinã mouent,aniſum,
daucus,petroſelinum,nardus,& aſarum: atq; præ omnibus his hippomarathri ſemen & radix,
quãq; chamæpityn & trixaginem ſumere prõptius ſit. quodcunq; vero ex iſtis aut ex aqua eli-
xum dabis, aut cõminutum poculis aridum inſperges. Bonæ ſunt etiam inanitiones quæ per
ſudorem fiunt,ſiue laboribus, ſiue balneis procurẽtur, ſiue inunctionibus in ſole factis,veluti
ex oleo chamæmelino,nitro oleo admiſto.quibus peractis,vbi ægrotantis habitus melior eſſe
videbitur,ad hieram denuo redi. Curam quoq; præcordiorum habere conuenit cum eũ qui
curare quẽpiam incipiat:tum eum qui in curatione multum proceſſerit.Fomenta itaq; conue-
niunt quæ ex oleo fiunt,in quo rutæ,anethi,ſerpilli,abſinthij,artemiſiæ,pulegij, viticiſq; ſemẽ
& lauri baccæ aut folia tenera bullierint.hoc.n.& dolores mitigat,& inflationes minuit.In vẽ-
toſitatibus autem quæ ventriculum mordent cuminum & pulegium aceto incoquẽda ſunt &
ſpongijs admouẽda;aceto qñq; alumen inſpergimus.Cataplaſmata oleo cõſtent,in quo deco-
C ctum ſit vel aniſum,vel apium,vel cuminum,vel cyperum comminutũ,irimq; & libanotidem
adijcies.cõferunt autem vt plurimum tam ante, ꝙ poſt cibum facta, cataplaſmate autem ablato
præcordia cõtegenda ſunt,vel lana quã latiſſima, vel agnina pelle leuiſſima & pura. vbi prius
nardino pigmento locum inunxeris, vnctionibus cucurbitulas adijcies, aduerſus inflationes
quidem,leues: aduerſus inflammationes autem & tumores duros,ſcarificatas. Quibus ablatis
cyprino ceroto vteris,& polyarchio,& eo qui ex ſtyrace conſtat, & alio pręcipue qui è ſemini-
bus conficitur,atq; alijs id genus.Procedente vero curatione proderit admodum vti rubificã-
te quod è ficubus & ſinapi componitur. cõcoctionem enim reuocat ventriculoq; robur addit,
& ſiquis dolor in præcordijs remanſerit ipſum aufert. Vtemur & acriter abſtergẽtibus pręcor-
dia,medicamentiſq; picem recipientibus,hoc eſt pice ſicca per ſeipſam liquefacta,vel cum mo
dico oleo. calida vero cuti imponitur tam ante, ꝙ in dorſo,quoad ſponte decidat. quare & cũ
ea lauetur, & ſiquid parũ à cute recedat,auferendum eſt forfice. Sũme autem iuuantur qui ſic-
cum bouis ſtercus aceto mulſo cõmiſtum ſibi indiderint, bulbiq; cum nitro vel alumine læui-
gati magnopere proſunt:hæcq; bubulo ſtercori cõmiſta vtilia ſunt, maxime cũ mordicationis
ſenſus in ore ventriculi ipſis aderit.Nã quibus corpus frequẽter cõuellitur, expedit bibere ca-
D ſtoriũ,& eodẽ in oleo ſicyoneo diſſoluto corpus inungere.Cõuenit etiam ipſos ante cibũ am-
bulare,& exerceri quantum vires tolerant. nam balnea bene cõcoquenti non admodum ſunt
neceſſaria,niſi laſſitudinem quãpiam ſedare velis. Quicunq; vero ventriculum habet ad con-
coquendum non idoneũ,huic frequenter balneis vti prodeſt,vel ieiuno,vel peracta iam cõco
ctione.Poſt balnea dabimus cibaria cõcoctu facilia,non inflantia,bonã aluũ facientia,diligen-
terq; obſeruabimus quomodo à ſingulis ægrotus afficiatur: neq; enim oẽs eodẽ modo, ijſdẽ
cibis afficiuntur.verũ qui ferè omnibus cibi cõueniunt,ſunt panis recte confectus in furno co-
ctus,aues quæ nec pingues ſint,nec edaces,& in mõtibus degant,oua gallinacea leuiter cocta,
piſces ſaxatiles,quiq; carnes teneras habeant,echini vero marini plurimũ excellũt cum gratia,
tum vtilitate.reijcienda ſunt quæcũq; in cœno & paludibus viuunt. carnes hœdinæ cõueniũt
& lactentiũ animalium.horũ præcipuæ partes ſunt quæ multam carnem non habent,elixę.in-
utiles quoq; nõ ſunt vuluæ ſumen & pedes porcini.ex oleribus quo ad cõem victũ,ꝓſunt dul-
cia.nã quæ acria ſunt,vt medicinæ exhibeãtur:velut paluſtris aſparagus,petroſelinũ,& ſimilia.
Quãtitas omniũ quæ aſſumuntur moderata ſit. Vinũ autẽ album,tenue, nec valde antiquum.
Non oportet autęm inter cibũ repẽte multũ bibere, neq; plurimum ſit id quod bibit, ne cibus
in ventriculo fluitet. Placet etiam, vt præter hæc omnia aceti acidiſſimi cochlear vnũ poſt cœ-

nam

nam ſorbeat,cũ dormitũ vadit,et eo inter comedẽdũ obſonia intingat.p̃ſtat autẽ aceto ſcillę pa E
rũ & rutæ & ariſtolochię tenuis admiſcere.POSSIDONII.Ad inflationes oxyporiũ tale cõue-
nit,Liguſtici,ſeminum apij,zingiberis,thymi,ſingulorũ vncia:mellis deſpumati quantũ ſuffi-
cit:dato cochlearis dimidiũ,tam mane q̃ veſperi. Q; ſi mellis dulcedinẽ auerſentur,aliud quod
concoctionẽ iuuat ita cõficies. Scillæ toſtæ.℥.i.ſalis ammoniaci.℥.v.ſeminũ apij, fœniculi,thy-
mi,petroſelini,aniſi,ſiſonis, zingiberis, ſingulorũ.ʒ.iiij.panis ſicci & puri.℥.v.piperis.℥.i. &.ß.
ex hoc dato ad comedendũ quãtum cochlear capit, cũ cibo, quo pacto vult ęgrotus.dandũ eſt
inſuper per quædã interualla quantũ cochlear cõtinet theriacæ, p̃ſertim hyeme & veris initio.
RVFI.Vomant ex longioribus interuallis à cibo & ieiuni p̃ſumpto raphani origanive aut thy
mi decocto.nequaq; vero ſumant quæ vehemẽtius vomitũ concitant.noxia ſunt.n.eiuſmodi,
ventriculoq; & eius ori debilitatẽ addũt,in ijs qui iãdiu morbo laborarint. Nã quidã ob vomi-
tum acrius cõcitantia,viſi ſunt melãcholia capi. Illud quoq; nouiſſe cõuenit:pleroſq; hoc mor
bo infeſtatos quo tp̃e curabantur,nihil profeciſſe,ſibi dimiſſos cõualuiſſe,propterea quia recte
prius à medicis tractati,poſtea vires aduerſus morbũ maiores acceperint: cũ antea remedijs at-
triti forent.Quãobrem naturæ quies cõdonãda eſt,quã pluribus auxilijs affligi,quiete refici vi
demus,atq; iam extenuatos morbos ſuperare. Qui canina lupinave melancholia tenentur,fe- F
bruario menſe noctu domos exeunt,in cunctiſq; lupos & canes imitantur,vſq; ad diluculũ va
gãtur,ſepulchraq; p̃cipue recludunt.Ita affectos his notis dignoſces.Pallidi ſunt,ſegniter aſpi
ciunt,oculos aridos habent,cõcauos,nõ lachrymãtes, linguã ſiccã proferunt, ſaliuam nunquã
reijciunt,ſiticuloſi ſunt,in tibijs vlcera geſtãt,quæ ſanari non poſſunt,& q̃a crebro offendũt,&
quia à canibus mordẽtur.Hæc eorũ indicia ſunt,eſtq; hoc morbi genus melãcholiæ ſpẽs: Quã
curabis cũ ſe cõſtitutio aeris ĩmutabit,ſi venã incides , & vſq; ad animi deliquium ſanguinẽ ef-
fluere ſines,ęgrotãtemq; boni ſucci cibis ales,in balneas dulces adduces,& vbi tribus dieb⁹ ſe-
ro lactis vſus fueris,ægrotãtẽ hiera quæ colocynthim habet purgabis,Rufi, Archigenis aut Iu
ſti:bis aut ter ipſam p̱ interualla p̃bens. A purgationibus theriacã propinabis, q̃ viperas habet.
alia quoq; remedia quorũcũq; ſupra meminimus admouebis. veſpere demũ aduentãte morbi
violentia ſoporiferis medicamentis caput irrigabis.odoramẽta ſomnũ procurãtia porriges,na
reſq; papaueris ſucco inunges,& interdũ aliq̃d quod ſomnũ conciliet,bibendum exhibebis.

G

GALENO ASCITVS LIBER DE CVRA ICTERI.

CENSVRA.

Multa hic vera & ex authoribus doctis exſcripta.

AD icteri curã prima quidẽ duo ſunt maxime neceſſaria auxilia.ſ.phlebotomia
& purgatio. Sed purgatio quidem eſt propinqua, eo ꝙ cholera & nõ ſanguis
abũdat in ictericis.fiet autem & aliq̃n phlebotomia propinqua, q̃n ſimul cum
cholera abũdat ſanguis, & q̃n hepar vel ſplen ab inflãmatione tenditur & do-
let, ſicut multoties accidit. Nihil.n.eſt aptius phlebotomia in dolore viſcerũ.
Alius autem & phlebotomans curabat,ſicut & Praxagoras.ſed nõ diſtingue-
bat qui erat phlebotomandũ,& qui non. Purgationes vero magis appropriatæ ſunt huic ægri H
tudini.& plus iuuantur patientes, quando purgãtur iuxta principia. Ego autẽ euphorbio mi-
ſcens epithymum,& aloen,& petroſelini,et dauci ſemen,& piper album,purgo ictericos.& vt
plurimum quidem ſolum hoc ſufficit. Bene vero purgat & ſcãmonia cum aloe , & ſicyoma,&
q̃cq̃d aliud acutius euacuat,maxime autẽ quęcunq; cholerã ducunt. Debiliora vera ſubducto-
ria fortaſſis nõ conferunt, eo ꝙ nõ curantur faciliter icterici propter ventris ſiccitatẽ, nec om-
nino deſcendit cholera ad inteſtinum.Quibus autẽ in impedimẽto eſt aliquid vt purgẽtur,his
confert vomere per raphanidas frequenter,aliq̃n autẽ & poſt cœnã.&.n.hepar ad ambas eũo-
nes,eam.ſ.quæ per ſubductoria,& eam quæ per vomitus,nõ improprie ducendũ eſt. Et hypo-
chondriũ,vt vtiq; mollius exiſtens,cataplaſmandũ,miſcendo farinæ hordei de rore marino,&
ſcinco,& artemiſia,& abſinthio,& abrotano,& gramine,& ruta,& cardamo,& chamępitye,&
allio,& centaurea.Hęc.n.alterutra vrinas mouent,q̃d ægritudini eſt maximũ bonũ,& cõtrahi
tur viſcus.Ventoſarum autẽ appoſitionem vidi præ manibus exiſtere in medicis,q̃n carent eis
quæ propria ſunt ægritudini. Non tñ valde laudo neq; vitupero eã,ſed ſm tẽpus.In eis enim.ſ.
icteris qui à ventre, poſt eos qui ab hepate puto conferre.ſecundario vero,eis qui ab hepate,
q̃n tumorem aut dolorẽ habet.In eis autẽ qui à ſplene,nihil prodeſt ventoſa. Hepar.n.& vẽter

applicata

A applicata phrenibus,poſſunt euacuari per ventoſam verſus hypochondriũ,propter continui-
tatem.Splen autẽ nullũ cõe habet cum phrenibus,ſed multũ ab eis diſtat. Nequaꝗ igitur opor
tet eos qui à ſplene icteros curare ventoſis.Mitigatis vero febribus,cerotum apponere,primũ
quidem cerã & reſinam coquendo cũ cyprino.i.alcãna,& meliloto,& bdellium,& ammonia-
cum miſcẽdo.Ignita vero hypochondria nequaꝗ lædes & farinã hordei cũ floribꝰ vitis albæ,
& meliloto cataplaſmãs.Coquere autem oportet melilotũ in dulci.& terere cum farina,effun-
dendo de ipſo dulci.Fit autẽ id et abſꝗ farina per panem mollẽ.Bibere autẽ oportet pharmaca
in hac ægritudine, ſuccũ abſinthij infundẽs in aqua cum nardo. Fortius autẽ oportet coquere
abſinthium in aqua.& colatum dare ictericis.Optimũ enim eſt pharmacũ ſiquis animoſe offe-
rat,non attendens ad amaritudinẽ.Et nimirũ apparebit tibi magis dulce,q̃ amarum eſſe abſin-
thium.Amariora.n.noui hoc ariſtolochiam,gentianã,centaureã,& alia multa. Nempe & pręter-
mittere quid iuuatiuum propter guſtum, ingeneroſum eſt. ſicut & aſſumere quid nocuũ pro-
pter delectationem, nefandum. Et nimirũ patiuntur icterici quid inconueniens. Amara.n.eis
apparent quę ſunt dulcia.Vnde amaritudo quę ineſt abſinthio,à paſſione obtuſa erit.Bonũ au
tem eſt bibere ad icterũ & hoc,calaminthen, periſtereonẽ, vocant autẽ ſacrã herbam,acetoſu-
B lam,lapathium acutum,quod eſt rubrum in ſtipite & frondibus.& ſtipes eſt quadrãgularis,ple
nus ſemine,radix vero eius eſt lutea. Hoc autem per ſe comeſtũ, & decoctio radicis bibita, ci-
to iuuat.Iuuat autem & domeſticum lapathium ſimiliter.Comedere autem oportet & de ea in
prandio.& de decoctione radicũ bibere. Nullo autẽ minus eſt anchuſa,& ſilphium,& chamę-
pitys,& erythrodani radix, & roſmarinus,et vocatum hemionium, et ſubtilis ariſtolochia, et
adiantum,et ſerpyllũ,et hypericon, et ſtruthion. horum enim ſingulũ bibere licet coquẽdo in
aqua vel cum vino.vel inciſum permiſcere cum melicrato,vel vino antiquo. vt plurimũ vero
pondus vniuſcuiuſꝗ eſt.3.i.Bonũ autem eſt et terere ipſa in aqua,vt in magnitudine fabæ. Ex-
purgãt autem bene in icteris et ſulfur cum ouo ſorptum,et allia, aſſa et cruda comeſta, et cepæ,
et raphanides.Et melicratum per ſe eſt optimum,et cicerum decoctio,et cichorium cum vino,
et caulis ſuccus, et ſtaphylini radices,et cornu cerui abraſum, et in vino bibitum. et amygdalæ
amaræ coctę in ptiſana,et petroſelini,et ſmyrnij molles radices,et aniſum,et meu, et acorus, et
radices de ponto odoriferæ.maxime autem aſarũ,& nardus, & ſolatri ſuccus, & chamæmelus,
* al. amaracus & *mercurialis, & tamãriſcus. Hæc.n.omnia ſunt pharmaca ictericis purgatiua. Et offerre ipſa
oportet ſicut ego cum multa experientia ſcripſi.Non autem in ſolis pharmacis faciebã curam,
C ſed diætans quàm maxime.aliquibus enim ſola diæta prębuit quod quęrebatur.Optimum au-
tem eſt poſt exurrectionem mane à ſomnis, tentare fricari moderate cum oleo puro. Coqua-
tur autem in oleo ſaluia, vel amaricinum, vel artemiſia, vel bacca lauri, vel chamæmelus, vel
iris,vel nardus,vel caſia lignea,vel coſtus.Expurgant enim prædicta colorationes, & ſudores
mouent. Deinde abſterſo ſuauiter, vt remaneat pinguis,apponere hypochõdrio cerotum vel
malagma Amathonis,vel Polyarchi,vel alicuius talium. quæ primo quidem remittere habẽt:
deinde cyprinum cerotum,& tecto hypochõdrio,& ſuperaccincto patiente, ad deambulatio-
nem oportet exire.modicum vero moto bibere de prædictis pharmacis. Supra potum autem,
modico motu quieſcere.deinde ire ad balneũ. & ibi prius moto & vocitante, balneari cũ aqua
multa & calida.ſimul enim ſudores ſic conferunt.ſimul autem & pruritus ceſſant.et maxime ſi
nitro & fæce vini vſta abſtergatur cutis. In balneo autem & melicratum bibitũ cõfert. Cibaria
vero ictericis & pulmenta,ſunt panes bene fermentati,& non multũ puri. Ad ſeceſſiones.n.ij
conferunt.Pulmenta vero,præſuccum gaziricum,vel byzãticum antiquum. & raphanides,&
capparis cum oxymelite,& piſces mollium carnium,& petrini aſſi,& cum cocco cnidio,& co-
riandro,& aniſo cocti,& eritio,& cũ melicrato. Hæc autem & vt pharmacum proſunt,ducẽtia
D ad vrinas.Quãdo autem & terreſtris fuerit eritius,nõ oportet abſtinere. Quando autem piſces
non adſunt,cicera coquendo,bibere oportet aquã. Comedere autẽ ſalſuginoſa.& bibere vinũ
album odoriferum.neꝗ ab oleribus oportet abſtinere.ſed & horum proprie q̃ maxime opor-
tet ſumere,quę ſuauiſſime mouent minctionẽ. Sunt autem talia,paſtinaca, & cartamũ, & ſtru-
* al. ſiſarum thij germina,& ſcãdix.i.endiuia,& cyminũ,& ſeſamũ*,& molles cardui,& fœniculus,& eryn
gij radix.i.vitiale porrũ,& aſparagus,& ſmyrnij ſtipites,& mercurialis, & omnia talia. Bonum
eſt autem & origanum viride. Domeſticorum vero olerum, aptiſſimum eſt caul.& orinibum
eius,& ſiclum,& raphanis,& rapa,& cepa hortenſis,& germen ſinapis,& tritio quę eſt de ſemi
ne eius,& de allio. Carnium autem,ſylueſtres ſunt meliores domeſticis. & elixæ magis q̃ aſſæ.
* al. aniſi Appendant autem ſelini ſemen,& *anethi,et cymini.Domeſticas vero aſſas oportet comedere,
quæ ſint iuueneſcẽtium.Excipere autẽ oportet omnia paludoſa,& aquatilia, & gallos,niſi mo
derate carnoſi fuerint.Fructuum vero,ventoſi quidem omnes nõ ſunt apti.ſed qui ſunt viſce-
ribus familiares,& vrinas prouocant,abſꝗ ꝙ ſint bene cibabiles. Dactylorũ vero balani,id eſt
fructus ita ſunt diuretici,vt ſiqs virides comederit,ſanguinoſas vrinas copioſe faciat. De trage
matibus autem,frixa cicera ſunt optima. Vinorum autem,alba,& ſubſtyptica,& ſubtilia, & nõ
valde antiqua.Et iuuenum melius eſt oblationẽ facere poſt labores & balnea, cauẽdo à reple-
tione,

tione,ſicut & ab indigentia.ambæ.n.ictericis ſunt peſſimę,repletio quidẽ, propter indigeſtio- E
nes,& eo ꝙ obſtruit hepar:indigẽtia vero, propterea ꝙ cholericiores oſtẽdit humores. & pro-
pter inanimoſitates quæ ſequuntur ægritudinem ſecũdum multam neceſſitatem. Vbiqꝫ igitur
quod eſt moderatũ eſt optimum. hoc autẽ magis vbi & exceſſus & defectus nocumentum nõ
paucũ infert,ſemel aut bis aſſumpti. Oportet autẽ & tardãte ægritudine, peregrinationes ten-
tare,& appenſiones, & equitationes,& in ſole nudari, & per ſe natis balneis vti.maximũ enim
eſt ab vnoquoqꝫ eorũ iuuamentum. Venerea vidi quoſdã quidem medicorũ laudantes in hac
ęgritudine.manifeſtum autem eſt,ꝙ ſi quidem vtendum eſt eis,in vltimis declinationibus cõ-
petunt.Melius vero eſt magis ſobrie diætari in alijs, & in venereis. Non enim poſſunt tantum
iuuare remiſſione & lætitia mentis, quantum nocent imbecillitate & infrigidatione corporis.
Vltra autem ꝙ infrigidant,triſtiores faciunt.Omnino autem bonum animum & manſuetudi-
nem ſiſtunt,excitando quod contriſtat.Hæc quidem eſt diæta ictericorũ. Scire autem oportet
timendum eſſe,ſi hoc te faciente,& pharmacis & adinuentionibus,nihil ad melius addunt,ſed
magis fiunt peiores habitibus, hi quidem aquoſati, alij autem exſiccati. Duæ enim ſunt euer-
ſiones malignæ & difficile tractabiles ſm ægritudinem. iccirco & à longe prohibere oportet,
& obuiare eis,& obſiſtere.humidiores quidem, per purgationes quæ per diuretica, & labores, F
& ſolares ſtationes,et per ſudorũ eductiones ſiccando.ſicciores vero,per bonã nutricationem
humectando.Si autẽ quid remanet in vultu de ictero,quod fieri ſolet,effuſionibus quæ ad na-
res oportet vti. Fortiſſimum autem eſt ad hæc elaterium & cyclamini ſuccus permiſti cũ lacte,
vt nõ moleſtent repleto ore aqua.debiliora autem eſt anagallis,& ſiclum, & nigella. nõ tamen
ſunt inutilia.Eligat vero medicus quę conueniunt ægritudini.Purgentur autem primo quidẽ
mucilago : deinde cholera craſſa, ſicut vitellina. Licet autem his & poſt balneũ vti.citius enim
euacuant.& ſimul balneum conſolatur,& eſt minus mordax.Et hæc eſt cura ictericorum.

GAL. ASCRIPTVS LIBER DE CVRA LAPIDIS.

CENSVRA. G

Utilia etiam & hæc eſſe poſſunt,quæ hic Arabs ſcripſit,ſi cum iudicio legantur.

CAnon quem ſcripſit Alguazir Albuleizor filius Abumelech Filuzer impera
tori Saracenorũ Anly filio Ioſeph filij Reſaphin de curatione lapidis. Accidẽ
tia à quibus cõuenientius eſt cauere,& à quorum tractatione cautela eſt adhi-
benda,ſunt dolores,propter timorem qui eſt in eis. debilior nãqꝫ eorum pro-
ſternit virtutem , & ſoluit inter hominem & inter ſuas ſalutes.Et ipſi quidem
non ſunt ſicut accidentia, in quorũ curatione interuenit latitudo. Et ego iam
multoties eo præſente dixi ꝙ hoc accidens eſt ſicut inimicus. Et oportet licet det inducias , vt
abſcindatur in ipſis ſuis inducijs,propter ſuam debilitatem in reſiſtendo.& non ſit contentus
in debilitando ipſum , ſed abſcindat ipſum cum eo quod acquirit ei vires, aut præparationem.
Et canon conferens in ſegregatione cauſæ huiuſmodi accidentis,per cuius aſſiduationem cõ-
fido ꝙ ſecurabitur ab eo,eſt iſte. Dum tempus æſtatis perſeuerat vſqꝫ quo pertranſeat plurimũ
temporis autumni,& deſcendat pluuia multa,tunc acceptio.℥.i.ſ.de ſyrupo acetoſo,facto cum H
aceto expreſſionis vuæ puræ, & medietatis eius de ſyrupo violato cũ.v.℥.aquæ, in qua bullie-
rint cortices radicũ fœniculi.ʒ.i.ſ. & cubebæ cõtritæ.ʒ.i.donec cõſumpta ſit aquæ pars quinta,
& colata eſt cõuenienter.ſumat hoc omnibus modis in omnibus.xv.diebus.Et acceptio aquæ
ciceris ſecundum quod dixi,eſt bona & benedicta.Et ſi inueniatur aqua.& miſceat cũ ea in de-
coctione eius acetum,quod deſtruat ipſius caliditatem, & roboret eius inciſionẽ, & ipſius ab-
ſterſionem,& ad vltimũ qñ inuenitur in acuitate cõplexionis,exquirat ſtudium in infrigidan-
do,ſumat hunc ſyrupũ,ſiue medicinas decoctas in aqua quã narraui.& vtatur ſyrupo endiuiæ,
& ſyrupo acetoſo, & ſyrupo nenufaris. et ponatur in oĩbus tp̃ibus in aquã cibariorũ factorũ ei
aqua ciceris nigri,niſi apud vehementiã caliditatis aeris.decoquatur ergo cũ aceto quod deco
quatur cũ aqua ciceris.& ſit cũ aceto cucurbita.verũ in cibarijs de cucurbita multiplicetur ori-
ganũ.Qñ ergo aduenerit autũnus.& non intelligo per autũnum illud de quo abſolute dicitur
hoc nomen.qm̃ tota autũni natura eſt ex natura tp̃is æſtatis , ſed volo per ipſum qñ cõplectitur
cõplexio aeris gradatim ad frigus , & aſſociatur ad illud vt humectet aer per deſcenſionẽ plu-
uiæ.ſumat de cõfectione quã feci ei nunc quatuor.ʒ.cum decoctione ciceris nigri,cõdita cũ ſa-
le & pauco piperis,die vna,et interpolet diẽ,quatuor vicibus,aut quaſi illis.Qñ ergo vehemẽs
fit frigus

A ſit frigus aeris & ſigitur hẏems, accipiat de theriaca magna oĩbus.x.diebus aut quaſi illis.ʒ.i.cũ tanta aqua calefacta, ꝗtũ capit os ſemel, ꝑmiſto ei de ſyrupo de corticibus citri. Et qñ poſſibile. eſt vt vtatur cibario facto ex olere vrticæ, fiat ei cibarium olerũ, decoctũ factũ cum carne hœdi, quod ſumat in principio ſuę comeſtionis. Hoc regimen ſufficit ad auferãdas cauſas hmõi accidentis. Et de illis quæ oportet ipſum in cibo ſumere, eſt lepus, poſtꝗ cõfirmatur hyems, & defectus pluuiæ. & in vere die aliquo in diebus. At vero adoleſcens eſt multo melior ꝗ aries binus* in iſtis duobus tꝑibus proprie. Et de illis quibus oportet conſeruari ſanitas ab oĩbus accidẽtibus, quæ de proprietate caloris eſt vt faciat accidere, aut vt accidãt cauſa eius in tẽpore autũni, eſt vt ſumat in menſe maij circa finẽ eius, & in principio iunij, iſtud. Hordei excorticati & contriti, & florũ nenufaris, & oculorum vaccæ mundatorũ ex ſuis interioribus, omnium añ.ʒ.viij. ſeminis ſcariolæ, & volubilis exiccatæ, & medullę ſeminis croci hortulani, & medullæ ſe. melonis, oĩum añ. drach.iiij. florũ violarũ, & capilli veneris, corticum radicis apij recentis, omnium añ.ʒ.ij. rhubarbari electi recentis, quartã.ʒ.vnius. terantur quæ ſunt terenda, et infundantur oĩa nocte vna in mẽſura libræ aquæ feruentis, & in mane ponãtur ſuper ignẽ leuem. qñq; inceperint bullire, confricentur manibus calida, & colentur, & cõfricẽtur manibus in colatura de cõ-

*al. hmõi

B dito roſato ex ſacharo drach.xij. & de medul. caſię fiſtulę mũdatę à ſuis interioribus & ſuis tunicis drach.iiij. & coletur, & miſceatur cũ eo tertia.℥.de ſyrupo iuleb, ex ſacharo. et ſumatur mane alto. & quieſcat die aſſumptionis eius, & ſecũda. Illud vero quod aufert eſſe lapidis. & eius ꝓhibet gñationẽ, eſt eſſe contentũ in cibo pane fermentato ſpongioſo, cuius farina mollita fuit in proximo, cũ auibus laudabilibus, ſicut pullis, & perdicibus. & interpolatione lepore, & aſparago, qñ poſſibile eſt. et cibariũ olerũ ex vrticis, et ſicla eſt benedictũ. & nõ repleatur comeſtione multũ. imo dimittat de ſaturitate ſua parum. & nõ laboret poſt comeſtionẽ penitus. & ſi eſt neceſſarium vt frangat illud quod generatũ eſt ex eo, & extrahat illud, ſumat de hac confectione. ℞. corticum radicũ aſparagi exiccatarũ. & corticum radicum fœnicu. exiccatarũ, & polij, & ſcolopendriæ, & cubebæ, oĩum añ.ʒ.v. ebeni, & gũmi prunorũ, et lapidis iudaici contriti ſuper cotem, & caſiæ, & cyperi de harach, & bdellij varij, & ammeos, oĩum añ.ʒ.ij. terant̃ ſingul̃r, & cribellentur, & conficiantur cũ ſyrupo de ſacharo. & ſumatur ex ea ex tribus.ʒ. vſq; ad illud quod eſt quaſi illud, cum aqua calida in qua bullitum fuerit parum fœniculi. Et ſil̃r ad ventoſitatẽ, & dolorem lapidis, & dolorem capitis, & ſtricturã anhelitus, & dolorem brachiorũ cõfert ei. Ad ventoſitatem ſufficit regimen quod ego præcepi ad prohibendã eorum generationẽ penitus.

C Ea vero ex quibus generantur ſunt permiſtio in cibo, & intromiſſio cibi ſuper reſiduũ cibi. & labor poſt comeſtionẽ. Illud autẽ quo eſt vtẽdũ apud vehementiã doloris. nã dolor prædictus nõ accidit niſi à gñatione lapidis ſtãtis in aliquo meatuum vrinæ. & quod ego determinaui ei, prohibet eius gñationẽ, ſi ei alligetur ita, vt de eo nunꝗ cõqueratur. & nõ accidit aliquid ex eo, ſi alligato ciciderit iteratio mundificationis renũ. veruntñ non eſt poſſibile, niſi imperiũ mandati auditur adminiſtratũ in hmõi diſpoſitionẽ, & eſt iſtud. ℞. fœnugræci.ʒ.iiij. ſe. apij, ſe. dauci, amborum añ. duas tertias.ʒ.i. bulliat totũ in.vij.℥.aquę, donec redeat ad medietatem. deinde confricetur manibus donec aliquantulũ viſcoſum fiat. & in colato fricetur manibus de cõdito violato ex ſacharo.℥.i.ß. fricatione vltima, & coletur. & ſorbeatur in hyeme ſuꝑ medietatẽ.ʒ.i. de theriaca magna. & in æſtate & ſuo ſimili de tꝑibus aeris calidi, ſine theriaca penitus. & vaporetur locus totus cũ hoc. Olei anethini.℥.iij. ſumantur in quo liquefiat adipis gallinæ.℥.i. demũ ſubmergatur in eo lana ſuccida. & vaporetur cũ ea tepefacta locus multis vicibus poſt potum medicinæ præcedentis. demũ adminiſtretur ſternutatorium bis vel quater. Dolor vero capitis qñ inuenitur, tũc ſi fuerint in tꝑe caloris, ſumat iſtud quod narro. Cõditi roſati ex ſacharo.ʒ.xij. medullæ caſiæ fiſtulæ mundatæ à ſuis interioribus & à ſuis tunicis drach.vi. fricent̃ ambo in.v.

D ℥.aquæ calidæ, & colẽtur. & addatur colato ſyrupi violati de ſacharo.℥.i.ß. ſumatur in mane. & vngãtur frons, & anterior pars capitis cũ oleo roſato. concuſſo cũ tertia parte ſui ex aceto forti, & infrigidetur. & ſit effuſio eius ſuper caput cum vaſe ſtricti oris ab altitudine menſuræ palmi. qm̃ eſt melius & velocioris iuuamenti. Si autẽ accidat in tẽpore frigoris, ſumant hanc medicinã. Agarici vehementis albedinis drach.i. & tertia, raud ſeni, drach.i. terãtur ambo, & cõficiãtur cũ ſyrupo acetoſo de ſacharo. & ſumat ſuper illa duo iſtud quod ego narro. Caſiæ contritæ, & aniſi, vniuſcuiuſq; drach.i. ferueant cũ.vi.℥.aquæ, donec cõſumatur ex ea menſura tertiæ, & coletur, & miſceatur in ea ſyrupi acetoſi.℥.i.ß. & ſorbeatur. & bulliant chamæmeli & meliloti vniuſcuiuſq; ma.iiij. in aqua quæ cooperiat ea, donec vehemens fiat eius calefactio. demũ inclinentur frons & tꝑa ſuper illum vaporem aſcendentem ex ea. Cum ergo tepuerit aqua in qua bullitum fuit illud quod dixi, ſubmergatur in ea pãnus lenis, & vaporetur cum eo vbi inuenitur dolor in capite. Stricturæ vero anhelitus non eſt cauſa niſi additio carnis. & dimiſſio exercitij in ieiuno. & conſeruatione illius eleuat̃. Illud vero quod accidit de dolore brachijs & mẽbris, inungantur quando inuenitur illud cum oleo anethino, quoniam deſtruet illud.

Ad lapidem.

Et eſt ei iterum deſcriptio ſuffuf ad lapidẽ. ℞. gũmi prunorũ, & cubebæ, & lapidis iudaici,

añ

añ.drach.iiii.corticis radicis aſparagi,& ebeni,añ.drach.ii.ſe.dauci,drach.ß.terant,& cribellen- E
tur,& adiũgatur ei media.℥.ſachari. & bibatur de eo omni die. ex drach.ii.vſqꝫ ad circuitũ eius,
cum aqua in qua miſceatur ſyrupus acetoſus. Et ſit cibus tafea ex lepore,aut fœniculũ, & ciba-
rium olericum ex vrticis.Et eſt ei deſcriptio infuſionis illa ad illud. Recipe corticum radicum
apii,corticum radicum fœniculi,ana drach.ii.corticum radicum aſparagi, drach.iiii.rubiæ tin-
ctorum,drach.i.terantur omnia.et bulliant in.vi.℥.aquæ,donec minuatur medietas eius,et co-
letur,et miſceatur cum ea de ſyrupo acetoſo ſcillitico.℥.i.ß.& bibatur.

Ad lapidem in veſica.

Valet lapidi in veſica.i.frãgit illum in veſica hoc modo. Accipe cortices radicũ petroſelini,
fœniculi,ſemina eorum,milium ſolis,ſemen maluæ,& maluauiſci,fœnigræci.oĩa vniuerſalirer
habere poteris.& bulliant in aqua.& colabis.in parte iſtius colaturæ pones.℥.i.prędicti olei.&
totum tepidum dabis ad bibendum.ſiue in balneo.& hoc ieiuno ſtomacho poſt aliquã horam
poſt cibum.& hoc frequenter,quouſqꝫ totũ lapidẽ emittat. Veruntñ ſi fuerit iuuenis,& ſiccus,
aut macilentus,& in æſtate,dabis ei cũ decoctione ſe.melonis,citruli,cucumeris & cucurbitæ,
lactucæ ſeminis,maluæ vel maluauiſci,oĩum æqualiter. valet ægritudinibus veſicę qñ impedit
vrina ex humore frigido oppilante collũ veſicæ.quod percipies,qñ non ſentit calorẽ circa par- F
tes illas,nec ardorem in vrina. & ꝙ calidis iuuatur, & frigidis læditur. & qñ ſentit frigiditatem
circa pectinem certior eris.Item quando ſanies vulnerata,vel ſanguis congelatus eſt in veſica,
dabis cum aqua mellis.ſed caue ne vulnera recentia ſint in renibus.de antiquis ne timeas.

Ad incontinentiam vrinæ.

Item ſi vrina præter voluntatem emittatur,da ad bibẽdum de vino vbi decocta ſint ruta,ca-
ſtorium,cupulæ glandium,ſemen myrti,& thus.iſta eadẽ facias ſi mingat lente,partes illas fre-
quenter vngens.Prouocat vrinam ex humoribus frigidis,vel ſanie,vel ſanguine cõgelato,aut
lapide in collo veſicæ,meatus vrinales,aut ipſum collum veſicæ oppilãtibus,vniuerſa curabit,
ſicut ſcriptũ eſt. Item valet doloribus frigidis, paſſionibus auriũ frigidis. valet paralyſi,tremo-
ri membrorũ, & torturæ oris bibitũ. debes vngere mẽbrum læſum in his tribus prædictis paſ-
ſionibus,ſed primo & præcipue principia membrorũ patientium.ſ.occipitium ,& totã ſpinam
dorſi frequenter. Sed in paralyſi, non in principio , ſed poſt.iiij.vel.v.dies tunc præſumitur ꝙ
humores non ſint ſuperflui. Verum in paralyſi ſanguinea nequaqꝫ fiat niſi in declinatione. &
tunc cum cautela,ne ſanguis aduratur , & febricitet infirmus , & periclitetur.In aliis duabus in
ipſo principio vſqꝫ ad finem.Aut bibitur in hunc modum.Mentam,ſaluiam,calaminthen,nu- G
cem muſcatam,galangã facies bullire cum pingui gallina. & in ipſa bullitione pone de oleo. ſi
copiam non habes olei,ad medietatem ponas olei cõis:poſtea de illo iure bibe ieiunus. & diffe-
ras prandium per duas horas.deinde ipſam gallinam comedas cum ſuo iure:ſi tantam copiam
nõ habes olei,in parte illius iuris ſi quod habueris facias bullire,& haurias. prædicta diſciplina
poteris cum piſcibus vti, addens cum prædictis herbis & ſpeciebus origanum & pulegium. Si
etiam piſcem eo vnctum aſſaueris,vtile erit.Item hoc idem oleũ cum aceto calido ſumat in ore
qui patitur torturam oris vel paralyſin,et colluat os frequenter.maximũ enim conſequitur iu-
uamentum.Valet etiam iſchiadicæ paſſioni,quando frequenter locus læſus vngitur,& per cly-
ſtere mittitur.valet etiam podagricis,& arthriticis ex frigida cauſa,cum quo fiat frequens inun-
ctio pedũ vel articulorũ,addito modico aceti calefacti, & poſtea in fine ægritudinis ſine aceto.
Valet dolori dorſi emplaſtrum ex eo. & ammoniacum in eo diſſoluitur. & dorſum emplaſtre-
tur cum eo. hoc etiam emplaſtrũ apoſtema ſplenis & eius duritiem diſſoluit modico ſpacio tẽ-
poris.& omnes duritias,& omnia apata dura.Iniectum in naribus, valet epilepſiæ. Et quando
epilepticus cadit,deſtillat in aures eius cum penna aliquas guttas , & apprehende nares cũ ma-
nu tua,& agita caput,& ſi agitatur, ſinatur poſt vnam horam.in tempore interpolationis inie- H
ctum,multum confert. Valet oppilationi narium,quando nares oppilantur ex frigido humo-
re,quod intelligas per abſentiam caloris.& ipſe infirmus ſentit nares frigere.& aſſerit iſtud ſibi
acceſſiſſe. & calefacit cerebrum quando ex eo vngis pollicem, fricãs palatum,vel coronam &
tempora eo inungis.aut cum cibo ſumis.aut cum iure parum ex eo vſqꝫ ad.ij.ʒ.bibas. Valet cõ-
tra obliuionẽ.i.delet eam,quando tu radis occipitium,& vngis frequenter illud.et etiam ſum-
ptum per os,ſiue in cibo,ſiue in vino,in quo bulliat caſtorium & ſaluia & olibanũ.Iſta frequen-
tare debes quouſqꝫ iuuamentũ ſentias. & hoc intelligas in omnibus operationibus iſtius olei.
& ſedat dolorem dentium,quãdo eſt ex frigido humore,vel ex frigiditate cuiuslibet rei. & in-
ungẽdo dentes vel gingiuas eo,parum calefacit. Et iniectum in matricem, prouocat mẽſtrua,
quando in matricem cum peſſario immittitur,prius ad ignem calefactum.Aperit orificia vena-
rum,ſumptum.ſ.per os, ſicut ſuperius diximus. Ei diſſoluit ſanguinem congelatum in ſtoma-
cho & in veſica,quando ſumitur ſicut diximus vbi locuti ſumus qualiter iuuat renes. & ſoluit
vrinam,& frangit lapidem in veſica. Valet anheloſis ex frigidis humoribus in pulmone con-
tentis,ſumptum cum decoctione hyſſopi & ficuum ſiccarum & liquiritiæ,aut alicuius iſtorum
ad pondus drach.ij.ieiuno ſtomacho.

Galeno

GALENO ASCRIPTA QVAESITA IN HIPPO.

CENSVRA.

Ex prognoſticorum & aphoriſmorum cōmentariјs, ſed ieiune pleraq; deſumpta ſunt.

QVid ſignificat tenuis & pallida vrina? nempe incoctã ſubſtantiã, colore cōco-
ctam, imbecillitatéq; naturæ. Colore nãq;, quod facilē concoctu cōcoxit. nō
vtiq; ſubſtantia, q̧ ſit collatu difficilis. Q; ſi ita diu feretur, à periculo immunis
perdurare homo non potuerit, quoad morbus concoquatur. Admodũ nanq;
tenuis vrina pniciosam ſignificat cruditatē, quatenus calor quod tenuiũ par-
B tium eſt, depaſcitur. Quid ſignificat tenue & fuluũ? nēpe tenue ſubſtantia, &
fuluum colore, melius eſt pallido. ſed tamen ſubſtantia inconcocta. Quid ſignificat rufa vrina?
nempe inconcoctionem, non interitum. ſed non tam cito concoquitur. eſt nanque ex ſangui-
ne putrido, qui necdum perfectam accepit concoctionem, nec etiam ſuũ colorem. ob hoc mor
bum ſignificat diuturniorem. In continuis autem febribus vi multa ſanguinis excitatis excer-
nitur vrina rufa & craſſa cum hypoſtaſi rufa. manifeſtumq; ex colore & profuſionis ſubſtantia
quod aſſiſtit incoctum eſſe. ægritudinis certe incoctæ vrina flaua quidem colore, ſubſtãtia ve-
ro tenuis. Quid ſignificat tenue mictum, & foris turbulentum? vtiq; inconcoctum ex circun-
fluentia craſſi flatus. ſignificat vero naturã incepiſſe cōcoquere. Quid ſignificat craſſa mictura
& permanens craſſa? talis mictura ita permanens eſt vt iumētorum. pubeſcere ac vigere ſigni-
ficat craſſos humores & ſpũs vt feruorē. In his capitis dolor aut iam præſtò eſt, aut mox affutu-
rus, propter perturbationē, ac fumidas exhalationes, quæ ſunt in humoribus. Quid ſignificat
craſſum emictum, & deinde perdurans? quieſcere quidem in humoribus ebullitionem & atte-
nuari. moderatã enim ſignificat quantitatem. hinc diſcernēdi eſſe principium. Quid ſignificat
mictũ tenue, & idem perdurans? extremã incoctionem id ſignificat. nã ſi natura ad concoctio-
C nem inclinare tentaſſet, neutiq̃ tale excreuiſſet. Hoc autē fit aut viriũ imbecillitate, aut obſtru-
ctione oppilationeq;, aut ob ægritudinis longitudinē. Nam qm̃ longa quartana eſt, in princi-
pio ob multitudinem & materiæ difficultatem, vrina directu difficilis tenuis mingitur. Verũ
tenuis minuitur ob oppilationem iecoris, aut renum. cæterũ ex loci dolore dignoſcitur. Min-
gitur ſanè tenuis & alba etiam in æſtuoſis febribus, quæ cauſi nominãtur. ſignificatq; amētiam
imminere. Cauſus nãq; febris, copiã ſignificat bilis. at diuturna vrina non eſt. manifeſtumq; fa-
cit in vaſis bilem nō manere, ſed ſua ad cerebrum euolui ac volitare leuitate. ac ſi amens nō ſit:
hinc noris fore: quod ſi iam eſt, mingitq; tenuem & albam cum intercluſa febri, mortem proxi
mam fore prędicito. neq;. n. cerebri vires ſuſtinebunt per febrim æſtuoſam immiſſæ bilis acorē
& diſcerptionem putreſcentis. Vndenã oleoſæ gignuntur vrinæ? Cōſueuit febris primo qui-
dem pingue liquefacere, deinde carnem. poſtremo ſolida exurit corpora. pingui ergo exuſto,
oleoſæ excernuntur vrinæ. ſenſim autem eliqueſcit pinguedo. inde principium habet, & aſcen
ſum, & vigorem. In principio itaq; colliquefactionis oleoſi coloris vrinas facit, vt ambiguũ ſit
aquoſæ ne ſint an oleoſæ. At in aſcenſu oleum eſſe apparet, vt olei miſtionē iam habere videa-
tur. Verum in vigore iam tam colore q̃ ſubſtãtia oleum eſſe dixeris. idq; renũ eſt duntaxat, aut
D totius corporis. ac ſi renũ ſit dũtaxat, aceruatim huiuſmodi excernitur multitudo, cũ multo ca-
loris ſenſu circa renes. ſin totius corporis, pedetētim ſumit incrementũ. Quid ſignificant eruo
ſæ hypoſtaſes? cũ iam depaſta pinguitudo eſt, & reliqua eliqueſcit caro, etiam eruoſas in vrinis
excernit hypoſtaſes. Cæterum aut renũ eſt, aut totius corporis. ac ſi ex renibus fuerit, vrinã etiã
concocta eſt, & eruoſas excernit hypoſtaſes: ſi cruda, totius corporis eſt malũ. Quid ſignificant
furfuraceæ hypoſtaſes? cum febris depaſta fuerit pinguedinem ad vaſorum profundum in pu
trefactione, tum tales euadunt, anguſtiores folioſis, eis tamen craſſiores excernũtur. quãdoq;
ex veſicca: at ſi febris affuerit, totius corporis eſt malũ: ſin min⁹, veſicæ ſolius. ac ſi vrina fuerit
inconcocta, morbus totius eſt corporis: ſin cōcocta, ſolius veſicæ. verum locum ſuum obtinet
dolor. Quid pronunciant folioſæ? cũ ſolida oblangueſcunt, primo nãq; multum abraduntur.
ac ſi cũ febri, vniuerſum affligitur corpus: ſin ſecus, ſola veſica. Ex veſica quidē ſunt cōcoctæ:
ex toto autem corpore, crudæ. Quid portendunt in vrinis hypoſtaſes crimnodes. i. farinę craſ-
ſiori ſimiles? cum febris profundum vaſorum comprehenderit, & maiorē latitudinem aſſum-
pſerit, & longitudinem ampliorem, fiunt furfurum hypoſtaſes, vocãturq; crimnodes. Cæterũ
crimna duo ſignificant. aut enim ſanguinis torridã vim pronunciant, aut ſolidorũ corporũ va
lidam colliquefactionē. ac ſi alba ſit hypoſtaſis, ſolidorum eſt corporum languor: ſin rufa, id à

ſanguine

ſanguine eſt. Quid ſignificat grauiter olens? tabẽ, & naturæ futuram extinctionẽ. Quid atræ E ſignificant vrinæ? Cũctæ profecto hæ & craſſæ omnino ſunt & pernicioſę. Rariſſime, aut prorſus nunꝙ atra inuenitur tenuis vrina. Nigrum certe corpus aut propter toſtũ efficitur ſanguinem, aut ob totius corporis refrigerationẽ, aut melancholico humore purgato. Trinæ itaq; hæ ſunt differentiæ, quæ craſſiſſimas obtinent ſubſtãtias, ac craſſæ inueniantur atræ vrinæ neceſſe eſt. In acutis profecto ægritudinibus pernicioſa vt plurimum atra vrina eſt. Cum male olẽs, & hypoſtaſis atra fuerit, in ægritudinem acutam lapſum talem vrinã emingentem, non mori impoſſibile eſt. Si ſublatio ſit atra, minus malum; ſimiliter ſi nebulam, vel ſubnebulã habeat ſimilem, mitius eſt malum. Siquidem atrum quandoq; frigiditatem oſtendit, quãdoq; caliditatem, ſeu quoquo modo vim torridam. Si igitur liuidũ prius mingat, deinde ita fiat atrum, frigiditatem obtinet. Si fuluum anteceſſerit, inde in atrum conuertatur, toſtum ex nimio calore oſtẽdit ſanguinem atrum euaſiſſe. Nos vtiq; ne prætereat quartana & melancholica diſſoluta amẽtia, atras excerni vrinas & craſſas, Lienoſi nanq; tales frequenter emingunt, cum languens ita lien apparet. Nullam nanq; digeſtionem, & apparitionem intendit in redundãtiam melancholicã. At nos iſta pernicioſa eſſe pronunciamus in acutis ægritudinibus. cũ tam viris q̃ fœminis atræ vrinæ exiſtunt, eſſe peſſimas; at infantibus, ſi aquoſas. Minus vero erunt pernicioſæ atræ vrinę lienem habentium inualidum; ac non ex æſtuatione, at ex frigiditate atratus liueſcit quodam modo ſanguis, ſicut aliorum quorundam; at id ex humoris melancholici refuſione.

FINIS.

Aα Bβ Cγ Dδ Eε Fζ Gη Hθ Iι Kκ Lλ Mμ Nν Oξ
Oẽs ſunt quaterniones, p̃ter Kκ & Oξ quinterniones.

VENETIIS APVD HAEREDES
LVCAEANTONII IVNTAE.